DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

ÇAMLICA Basım Yayın Kitapları: 63

ŞÂNÎ-ZÂDE TÂRÎHİ

(1223-1237 / 1808-1821)

© Bütün Hakları ÇAMLICA Basım Yayın ve Tic. A.Ş.'ye aittir.

Grafik / Tasarım

Çamlıca Basım Yaym ve Tic. A.Ş.

Ctp / Montaj

Fazilet Neşriyat

Baskı

Fazilet Neşriyat

ISBN: 978-9944-905-62-6

ÇAMLICA
Basım Yaym ve Tic. A.Ş.
İnciliçavuş Sok. No: 27 Kat:1 Sultanahmet - İSTANBUL
Tel-Faks: 0212 512 41 01
www.camlicabasim.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ŞÂNÎ-ZÂDE
MEHMED 'ATÂ'ULLAH EFENDİ

ŞÂNÎ-ZÂDE TÂRÎHİ

(1223-1237 / 1808-1821)

II

Neşre Hazırlayan:
Prof. Dr. Ziya YILMAZER

ÇAMLICA

İstanbul 2008

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tevcîh-i[1] pâyehâ be-ba'zı 'ulemâ ve sâ'ir vukū'ât-ı şettâ[2]

Cumâdelûlânın yirmi yedinci gününde[◊], mâh-ı merkūm muntasıfından[◊◊] mu'teber olmak üzere hâlâ Sadr-ı Anadolu akrıbâ'-i[3] Şeyhulislâmî'den Şerîf-zâde[4] hafîdi es-Seyyid Mustafa Edîb Efendi'ye ve mâh-ı cumâdelâhırı gurresinden[◊◊◊] mu'teber olmak üzere İstanbul Pâyesi olup, sâbıkā Medîne-i münevvere Kadısı Hakîm-zâde 'Ali Paşa hafîdi Mîr Mehmed Sü'adâ Efendi'ye ve cumâdeluhrânın onuncu gününden[◊4] mu'teber olmak üzere sâbıkā İstanbul Kadısı Halîl Hamîd Paşa-zâde Mîr Mehmed 'Ârif Efendi'ye ve mâh-ı merkūmun muntasıfından[◊5] mu'teber olmak üzere hâlâ İstanbul Kadısı kezâlik akrıbâ'-i bî-intihâ'-i[5] müşârun ileyhden Pîrî-zâde hafîdi Mîr Yahyâ Efendi'ye 'ale's-seviyye Anadolu pâyeleri tevcîh olundu.

Ve evâsıt-ı mâh-ı cumâdelûlâda[◊6] İmâm-ı esbak ve Sadr-ı Rûm-i esbak mezkûru'l-etvâr Dervîş Sâdık Efendi, tekbîr-zen-i kıyâm-ı dâr-ı mücâzât ü karâr olup, hakkında, *"Evvelü hasenâtihî mevtühû"** meseli tilâvetini cümle nâs ictihâr eylediler. **[M2 290]**

Dimetoka A'yânı Kıllu-oğlu 'Ömer bakıyye-i zâd-ı şîr-i şemşîr olmağla, ser-i maktû'u Rumeli serân-ı eşkıyâsından Gavur Hasan nâm bî-dînin re's-i menhûsüyla bilece vakt-i akdemde mâdde-i şakāvetde terâdüf eyledikleri gibi[6], bu esnâda Silistire Vâlîsi Rüşdî Paşa tarafından[7] tevârüdleri tesâdüf eyledi**.

---

1 **Tevcîh-i** M2 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "ba'zı" kelimesinin üzeri karalanmıştır] A

2 **ve sâ'ir vukū'ât-ı şettâ** M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın ve vr.112b'nin sağ kenarına yazılmışlardır. Ayrıca bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.112b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 27 Cu{mâdelûlâ}" yazısı vardır] A

◊ 27 Cumâdelûlâ 1231 = 25 Nisan 1816 Perşembe.

◊◊ 15 Cumâdelûlâ 1231 = 13 Nisan 1816 Cumartesi.

3 akrıbâ'-i A : akrıbây-ı M2

4 Şerîf-zâde A : Şerîf Efendi-zâde M2

◊◊◊ 1 Cumâdelâhıre 1231 = 29 Nisan 1816 Pazartesi.

◊4 10 Cumâdelâhıre 1231 = 8 Mayıs 1816 Çarşamba.

◊5 15 Cumâdelâhıre 1231 = 13 Mayıs 1816 Pazartesi.

5 bî-intihâ'-i A : bî-intihây-ı M2

◊6 11-20 Cumâdelûlâ 1231 = 9-18 Nisan 1816.

* "اول حسناته موته = Onun ilk iyiliği ölümüdür" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

6 vakt-i akdemde ..... gibi M2 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına vr.112b'nin sol tarafına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] A

7 tarafından M2 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "ikisinin dahi" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] A

** "Dimetoka A'yânı Kıllu (قيللو)-oğlu 'Ömer ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,194'te kaydedilmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Defter Emîni Feyzî Bey-zâde Mehmed Bey fevt olup, te'lîf-kerdesi[1] olan Şerh-i Kasîde-i Bürde'yi hasbe'l-vasıyye beraberce medfûn ve ihfây-ı a'yün-i ehl-i fünûn etdirdi. *"Ve mâ yettebi'u ekseruhüm illâ zannâ"**, **Rubâ'iyye**:

Erbâb-ı hüner muhtelifi'l-kavlend hem
Herkes be-kitâb kavl-hod kerde rakam
Ân bih ki ne-hânem hatt-ı îşân[2] mutlak
*Ser-geşte her hatt ne-şevem hem-çû[3] kalem***

Top-kapu Dâ'ire-i hümâyûn'u *"Âhıru küll-i binâ'in fenâ'un"**** muktezâsınca ta'mîre muhtâc olup, lâkin fi'l-asl hemân bir dâ'ire mânendi binâ olunmuş olmağla, temâmen nakl-i hümâyûna vâfî olmadığına mebnî, tecdîd ü tevsî'ine irâde-i Mülûkâne te'allukuyla ol mahalle bir seray-ı 'âlî resm ü tasmîm ve sâbıkā Darb-hâne-i 'âmire Emîni İbrâhîm Sârım Efendi, Emîn-i Binâ nasb olunup, iktizâ eden mesârifi mahalleri tanzîm olundu*[4].

Tehattî-i ba'zı İraniyân be-hudûd-i Van ve sudûr-i fermân be-müdâfa'a-i îşân[4]

İranlular'dan ba'zılar bundan akdem Van Eyâleti dâhiline tecâvüz etmiş ve keyfiyyet İran Devleti me'mûrlarından su'âl olundukda: "Haberimiz yokdur. Muhammed 'Ali Mîrzâ Bağdâd tarafına ve Hoy Hânı, Van cânibine sarkındılık ile hıyânet eylediler. Râzî değiliz" cevâbı verilmiş olduğu, Şark Cânibi Ser'askeri Pehlevân Seyyid İbrâhîm Paşa tarafından Der-bâr-ı şevket-karâr'a tahrîr u iş'âr olunup, bu sûretde bunlar bâgî hükmünde oldukları hasebiyle, İran hudûdunu sebkat vukū'a gelmeyerek, Devlet-i 'aliyye sınırını geçenlerin tard u def'lerine ikdâm ü ihtimâm olunması husûsu müşârun ileyhe ve Van Muhâfızı'na tavsiye vü tenbîh olunmuşidi.

Bu def'a Der-sa'âdet'e vâride olan tahrîrâtda mûmâ ileyh Muhammed 'Ali Mîrzâ, mukaddemâ bi'n-nefs hareket ve Bağdâd havâlîsini[5] târâc ü gāret

---

1 te'lîf-kerdesi A : te'lîf-ker[d]esi M2

* "و ما يتبع أكثرهم الا ظنا = Onların çoğu zandan başka bir şeye uymaz" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, Yûnus 10/36. âyetin başında yer alan bir kısımdır.

2 îşân A : اشيان M2

3 hem-çû A : hem-cû M2

** "ارباب هنر مختلف القولند هم * هركس بكتاب قول خود كرده رقم
ان به كه نخوانم خط ايشان مطلق * سر كشته هر خط نشوم همچو قلم = Sanatkarlar da değişik şeyler söylemektedirler. Herkes kitaba kendi sözünü yazmıştır. Onların yazısını mutlak mânâda (=neyse öylece) okumak iyidir. Böylece her yazıda kalem gibi başı dönmüş olmam" anlamına gelen bu cümle Farsça bir rubâ'îdir. . "Defter Emîni Feyzî Bey-zâde Mehmed Bey ..... kalem" kısmında yer alan bilgiler aynen ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, X,201'de kaydedilmiştir.

*** "اخر كل بناء فناء = Her binânın sonu yıkılmaktır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

*4 "Top-kapu Dâ'ire-i hümâyûn'u ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, X,201'de kaydedilmiştir.

4 îşân M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.113a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâhır-ı C{umâdelâhır}" yazısı vardır] A

5 havâlîsini A : havâlîsi M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

etmiş olduğu ve bu esnâda Bağdâd etrâfında olan **[M2 291]** 'aşâ'ir-i[1] Ekrâd'dan Revândiz[2] 'Aşîreti üzerine göndermek içün 'Abbâs Mîrzâ dahi asâkir-i[3] külliyye tehyi'e etmekde olduğu, müşârun ileyh tarafından tahkîk olundukda, istiknâh-ı mâdde zımnında hâlâ Bağdâd Vâlîsi Mehmed Sa'îd Paşa'ya ve mûmâ ileyhimâ 'Abbâs Mîrzâ ve Muhammed 'Ali Mîrzâ'ya mahsûs tahrîr ve hudûd-i Hâkāniyye'den bir karış mahal verilmesine rızâ olmadığından bahsle, def'-i tesallutlarına sâk-ı gayreti teşmîr eylemelerini mübîn, ol havâlî ehâlîsine müşârun ileyh kağıdlar neşr u tesyîr etmiş olduğuna mebnî, gelan cevâblar ile ehâlî-i merkūmenin tevârüd etmiş olan Fârisiyyü'l-'ibâre bir kıt'a mahzarı takdîm olunduğu derc ü işâret kılınarak, Ser'asker-i müşârun ileyh tarafından vürûd eden tahrîrâtdan keyfiyyet ma'lûm-i hümâyûn olmağla, bunlar hudûd-i Hâkāniyye'ye tesallut etmekde ve İran Devleti me'mûrları[4], rızâları olmadığını ifâde vü beyân eylemekde olduklarına nazaran, bu mâddeler igmâz sûretiyle gevşek tutuldukca ol havâlîden tesallutları mündefi' olmayacağı zâhir ve Revândiz[5] 'Aşîreti ve civârında olan elviye ve kazâlar, Memâlik-i mahrûse-i saltanat-ı seniyye ıtlâk olunur mevâkı'den olup, vâki' olan tesallutun men'i zımnında lâzime-i i'ânetin icrâsı, ferâ'iz-i hâliyyeden olmağın ve 'aşîret-i mezkûre ve cevânibi Mûsul'a kurb u civâr ve Erzurum'a dahi pek çok mesâfelü olmadığı ma'lûm ü âşikâr olduğu ecilden, zikr olunan 'aşîrete her cihetle i'ânet ederek İranlular'ın ol havâlîden sedd-i tesallutlarına ikdâm ü dikkat eylemek üzere müşârun ileyhimâ Mûsul Vâlîsi ve Pehlevân Paşa'ya me'mûriyyetlerini hâvî, evâhır-ı cumâdelâhırda◊ başka başka emr-i 'âlî ba's ü isrâ kılındı*.

'Azl-i Ağa ve vukū'ât-ı cüz'iyye-i uhrâ[6]

Bir müddetden berü ba'zı esbâb-ı sâbıkaya mebnî, zâbitânda icrây-ı ahkâm-ı kānûniyyede müsâmaha ve kusûr peydâ ve bu sebeble zîr-i destânda gitdikce husûl-i serbestiyyet-i câhilâne vü gurûr rû-nümâ olup, husûsan menfa'at-i emr-i siyâsetden bî-haber olan **[M2 292]** zümre-i cühelâ, hükkâm ve zâbitânı niyyet ü 'amellerine mâni' oldukları ecilden her ne kadar musîbu'r-re'y olsalar da bi't-tab' istiskāl ve eğer ol hînde[7] sâ'ir ashâb-ı agrâz

---

1 'aşâ'ir-i A : + ve M2

2 Revândiz : Devânder (دواندر) A, M2. Bu kısımlar metnimizden alınmakla beraber "دواندر" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, X,197'de "Revândiz (رواندز)" şeklinde kaydedildiği için tarafımızdan da o yazılış tercîh edilmiştir.

3 asâkir-i A : asker-i M2

4 me'mûrları A : me'mûrlarının M2

5 Revândiz : Devânder (دواندر) A, M2.

◊ 21-29 Cumâdelâhıre 1231 = 19-27 Mayıs 1816.

* "**Tehattî-i ba'zı İraniyân be-hudûd-i Van** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,197'de kaydedilmiştir.

6 **uhrâ** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.113b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâhır-ı C{umâdelâhır}" yazısı vardır] A

7 hînde A : havâlîde M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dahi işti'âl-i âteş-i fitneye iştigāl ederler ise, derhâl envâ'-ı ihtilâl derkâr ve kesr-i nüfûz u inkılâb ve in'izâl-i kibâr u ricâl gibi hâlât vukū'a geldiği bi't-tecribe ma'lûm ü âşikârdır. **Beyt:**

Erâ tahte'r-ramâdi vemîda nârin
*Ve yûşikü en yekûne lehû durâmü**

Fe-'alâ hâzâ bu esnâda dahi bir başka turfe edâ peydâ olup, ba'zı kûşe başlarında ve kapular önlerinde ve ba'zı pencere içleri ve mezâr taşları üzerlerinde giceden bıragılmış üçer beşer dâne nân-ı 'azîz[1] bulunmak ve ba'zı yerlerde dahi kelbler boğazından salb olunmak gibi biraz işâretler görülmekle, [mısrâ]':

*İmrûz be-haber ân ki[2] fürûhtî heme sâl[3]***

misâlince teskîn-i erâcîf zımnında Yeniçeri Ağası Süleymân Ağa, evâhır-ı cumâdelâhırda◊ 'azl olunup, Tekfûr-dağı'nda ikāmete me'mûr ve Kul Kethudâsı vusûl-i müntehây-ı tarîki[4] ile ferîh u fahûr oldu***.

Akkerman ve havâlîsinde vâki' kazâlar ehâlîsinden olup, ibtidây-ı sefer-i mu'ahharda 'iyâl ü evlâdiyle İstanbul'a gelüp, andan dahi Anadolu cânibine murûr ile Eski-şehir'de tevattun edenlerden kusûr kalan kırk elli hâne mikdârı Akkerman ehâlîsi, yine 'iyâl ü evlâdiyle Babadağı tarafına nakl ve anda tevattun murâd eylediklerinden, 'avdetlerine ruhsat-ı seniyye erzân buyuruldu*[4].

Hakkında fermân-ı kazâ sudûr eden Adanalı Hasan Paşa-zâde Mehmed Bey, bu günlerde Misis nâm mahalden hareket ve Küçük 'Ali-oğlu Dede Bey ve Çaylu[5] ve ocaklu ve dağlu eşkıyâsiyle ittifâk ederek, Beyâz ve Kar-beyâz*[5] taraflarında tehassun etmiş olduğu ve zikr olunan üç sınıf haşerât ile ittifâkı hasebiyle, lede'l-iktizâ dört-beş bin hazele müctemi'a olacağı melhûz idüği tafsîlâtı, Haleb ve Mar'aş Vâlîsi Celâleddîn Paşa tarafından Der-'aliyye'ye vâride olan tahrîrâtdan ma'lûm-i hümâyûn olup, el-hâletü hâzih hüccâc-ı hidâyet-minhâcın hareketi vakti tekarrub eylediğine binâ'en, **[M2 293]**

---

* "اری تحت الرماد ومیض نار * و یوشك ان یکون له ضرام" = Külün altında alev alması an meselesi olan kor halinde ateş görüyorum" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

1 'azîz M2 : عزیز A

2 be-haber ân ki M2 : بخرانکه A

3 sâl A : şâl M2

** "امروز بخبر انکه فروختی همه سال" = Bugün o habere bütün bir yılı sattım" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâ'dır.

◊ 21-29 Cumâdelâhıre 1231 = 19-27 Mayıs 1816.

4 tarîki A : tarîk M2

*** "Fe-'alâ-hâzâ bu esnâda dahi bir başka ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,200'de kaydedilmiştir.

*4 "Akkerman ve havâlîsinde vâki' kazâlar ..... buyuruldu" kısmındaki bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, X,193'te kaydedilmiştir.

5 Çaylu M2 : Caylu A

*5 Metnimizden alınmakla beraber "Beyâz ve Kar-beyâz" kelimeleri *Târîh-i Cevdet*, X,194'te "Payas ve Karbeyâz" şeklinde kaydedilmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

şakıyyân-ı merkūmânın bir an akdem def'-i gā'ileleri çâresinin istihsâli zımnında Adana Vâlîsi Mustafa Paşa'ya mü'ekked ü müşedded emr-i 'âlî gönderilmiş ve keyfiyyet Haleb Vâlîsi müşarun ileyhe dahi etrâfiyle bildirilmiş ve Beylan Muhâfızı mîr-i mîrândan İbrâhîm Paşa, Haleb Vâlîsi'nin emr u re'yi üzere hareket ve gā'ile-i mezkûrenin def'ine ikdâm ü gayret eylemek üzere me'mûr kılınmış ise de, merkūm şakîler hüccâc-ı Müslimîn'in reh-i râstında bulunduklarından, ma'âzallâhi Te'âlâ iş uzar ise emniyyet-i tarîk olamayacağı zâhir ve bi-mennihî Te'âlâ kāfile-i hüccâcın receb evâsıtında[◊] bu tarafdan hareket edeceklerine mebnî, kāfile-i mezbûrenin âminen ve sâlimen iyâb[1] ü zihâbları lâzime-i Devlet-i 'aliyye'den idüği bedîhî vü bâhir olmağla, tarîk-ı câddede emniyyet derkâr ise, hüccâc oradan ve eğer yoğise başka yoldan 'azîmet eylemeleriyçün vâki' hâli 'alâ cenâhi'l-īsti'câl çifte Tatar ile gerek Der-'aliyye'ye ve gerek esnây-ı râhda Surre-i hümâyûn Emîni Konya'ya varmazdan evvel mûmâ ileyh tarafına ifâdeye kemâl-i ihtimâm ü dikkat eylemesiyçün[2], evâ'il-i mâh-ı recebde[◊◊] Vâlî-i[3] Haleb'e emr-i şerîf irsâl kılındı*.

Haber-i zuhûr-i ihtilâl der-Tûnus[4]

Tûnus Ocağı'nda askerî tâ'ifesinden Çoban ve Deli-başı ve İbrâhîm Pehlevân ve Tekeli nâm dört nefer müfsidler, mâ fi'z-zamîrleri olan hulyây-ı fâsidelerini[5] icrâ dâ'iyesiyle, askerî tâ'ifesini tahrîk ü igfâl ve nâ'ire-i fitne vü fesâdı iş'âl birle, Tûnus Beylerbeyisi Mahmûd Paşa ile muhârebe vü kıtâle iştigāl edüp, mûmâ ileyh dahi ehl-i 'ırz gürûhuyla bi'l-ittifâk müdâfa'alarına ibtidâr eyledikde, eşkıyây-ı merkūme encâm-ı kārı derk ü istibsâr birle, Tûnus Tersânesi'nde müheyyâ bulunan beş kıt'a beylik Tûnus gemilerine süvâr olarak firâr ve izbandîdlığa sülûk edeceklerini iş'âr edüp, lâkin sefâyin-i[6] mezbûre kapudanları bu husûsa rızâ vermedikleri ecilden, bu hâl üzere giderek Mora Nîm-cezîresi'nde[7] kâ'in Anavarin Kal'ası pîş-gâhında Berava** Adası **[M2 294]** limanına girüp lenger-endâz ve içlerinden Patrona Ahmed Kapudanı 'uryânen karaya ihrâc birle, kendüleri bâd-bân-güşây-ı ric'at olarak

◊ 11-20 Receb 1231 = 7-16 Haziran 1816.

1 iyâb A : ایاب M2

2 ü dikkat eylemesiyçün A : — eylemesi içün M2

◊◊ 1-10 Receb 1231 = 28 Mayıs-6 Haziran 1816.

3 Vâlî-i M2 : Vâlî-yi A

* "Hakkında fermân-ı kazâ sudûr eden Adanalı Hasan ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, X,194'te kaydedilmiştir.

4 **der-Tûnus** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.114a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâsıt-ı {Rece}b" yazısı vardır] A

5 fâsidelerini A : fâsidlerini M2

6 sefâyin-i A : sefâ'in-i M2

7 Nîm-cezîresi'nde A : Cezîresi'nde M2

** Metnimizden alınmakla beraber "Berava? (براوه)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, X,206'da "Brata? (براطه)" şeklinde kaydedilmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ak-deniz'de geşt ü güzâra âgāz eylediklerini ve sefâyin-i[1] mezkûrenin bir kıt'ası dahi Moton İskelesi'ne vürûd etmekle, Moton'da mukîm Tûnus Vekîli sefîne-i mezkûreyi der-'akab zabt edüp, içinde olan askerin her bir neferi bir tarafa giderek perâkende vü perîşân olduğunu ve Anavarin'den girü giden sâlifü'z-zikr üç kıt'a sefîneler Ak-deniz'de düvel tüccârı ve re'âyâ sefâyinine sarkındılık fikrinde olarak, yedlerine pasaporta kağıdı dahi geçmiş idüğüni merkûm Patrona Ahmed Kapudan Moton'dan bâ-i'lâm Tıraboliçe'ye gelüp ifâde etmiş olduğu, hâlâ Mora Vâlîsi Şâkir Ahmed Paşa tarafından Der-'aliyye'ye tevârüd eden tahrîrâtda derc ü iş'âr olunmuş ve merkûmun takrîr-i meşrûhunu mübîn Tıraboliçe Nâ'ibi'nin i'lâmiyle, Moton tarafından verilan mârru'l-beyân i'lâm dahi tahrîrât-ı müşârun ileyhle ma'an takdîm kılınmış olmağla, keyfiyyet 'atebe-i 'ulyây-ı[2] hazret-i Tâc-dârî'ye lede'l-'arz: "Bundan büyük hıyânet olmaz. Eşkıyây-ı merkûmûndan firâr edenlerden sâhil ve karada her kangı mahalde bir nefer ele geçerse, bilâ-emân cezâsı tertîb olunmak ve zikr olunan sefîneler her kangı sâhile gelürler ise, memleketlü üzerlerine[3] varup sefîneleri zabt ve derûnunda bulunan eşyâ ahz ve neferâtı mahbûs ü mukayyed olarak Donanma-yı hümâyûn'a irsâl ü teslîm kılınmak" mazmûnunda şeref-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mehâbet-nümûn-i[4] Şâhâne mûcebince, ber-vech-i muharrer 'amel ü harekete mübâderet olunmak bâbında Ak-deniz'in Rumeli ve Anadolu sâhillerinde ve sâ'ir münâsebetlü mahallerde olan me'mûrîn-i Devlet-i 'aliyye'ye hıtâben evâsıt-ı recebü'l-müreccebde◊ başka başka evâmir-i 'aliyye ısdâr u tahrîr ve serî'an irsâl ü tesyîr kılındı*.

Firâr-ı Yûsuf ve Mestân ve hedm-i kulel-i îşân[5]

Çirmen Sancağı dâhilinde vâki' Sultân-yeri Kazâsı'nda sâkin Tokadcıklı yeğeni maktûl Mahmud'un karındaşları Yûsuf ve Mestân nâm kimesneler, 'ahd-i karîbde **[M2 295]** at ve âlât peydâ ve kazâ'-i mezbûra tâbi' Tokadcık nâm karyede taş kulleler binâ ile semt-i tecebbüre meyl ü rukûn ve bu takrîble A'yânlık tahsîli fikr-i fâsidiyle derûn-i kazâya ilkā'-i tohm-i fesâd-ı gûn-â-gûn etmeğe ictisâr u ibtidâr etmiş oldukları, zikr olunan Sultân-yeri Kazâsı tarafından Çirmen Sancağı Mutasarrıfı Vezîr Karslı 'Ali Paşa'ya[6] bâ-'arz u mah-

---

1 sefâyin-i A : sefâ'in-i M2
2 'ulyây-ı A : — M2
3 üzerlerine A : üzerine M2
4 mehâbet-nümûn-i A : mehâbet-makrûn-i M2
◊ 11-20 Receb 1231 = 7-16 Haziran 1816.
* "Haber-i zuhûr-i ihtilâl der-Tûnus ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, X,205-206'da kaydedilmiştir.
5 îşân M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.114b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâsıt-ı {Rece}b" yazısı vardır] A
6 Paşa'ya A : Paşa M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

zar inhâ olunmuş ve merkūmân haklarında igmâz sûreti câ'iz olmayup, def'-i fesâda sâ'y ü ictihâd lâzım gelmiş olmakdan nâşî, der-'akab iktizâsı vechile müşârun ileyh cânibinden buyuruldular tahrîr ve mukaddem ve mübrem mübâşirler ta'yîn ü tesyîr olunarak, vâki' olan tavsiye vü tenbîhi üzere A'yân-ı kazâ tarafına irsâl olunan Mübâşir ve A'yân-ı mûmâ ileyhle bi'l-cümle ehl-i 'ırz gürûhu müttefikan evvel emirde bâgıyân-ı merkūmânı hükm-i şer'-i şerîfe da'vetle icrây-ı lâzime-i nush u pende mübâderet eylemişler ise de, kârger-i[1] te'sîr olmayup, merkūmların izhâr-ı huşûnete ibtidârları sebebiyle tazyîklerine mübâşeret kılındıkda, merkūmân tâb-âver olamayup, nisvân kıyâfetinde firâr eylemiş ve mugāyir-i resm-i fermân-berî ihdâs eyledikleri taş dîvârlar ve kulleleri ma'rifet-i şer'le hedm etdirilmiş olduğu beyâniyle fîmâ-ba'd merkūmlar kazâ'-i mezkûr hudûduna ayak basdırılmamak ve eğer 'avdet ü duhûle ictirâ ederler ise, ol esnâda ehâlî-i kazâda mu'âvenet eder kimesne olur ise, kazâ'-i mezbûrdan cânib-i mîrîye[2] külliyyetlü akça verilmek üzere ehâlî nezr-i[3] girâna kat' olunarak tanzîm olunduğu, müşârun ileyh tarafından Der-sa'âdet'e inhâ olunup, keyfiyyet 'atebe-i 'ulyây-ı Mülûkâne'ye lede'l-'arz vech-i muharrer üzere nezr-i[4] girâna kat' olunması[5] müstahsen buyurularak, ol husûsa irâde-i hümâyûn te'allukuyla, ol bâbda şeref-rîz-i sudûr olan hatt-ı şerîf-i Şâhâne muktezâsınca 'amel ü harekete evâsıt-ı mâh-ı recebde[◊] fermân-ı 'âlî sudûruyla, müşârun ileyh ve Sultân-yeri Nâ'ibi ve A'yân ü zâbitânı me'mûr kılındılar.

Mütekā'id-kerden-i 'İzzet Bey

Hâlâ Tire'de menfiyyen mukîm olan sâbıkā Sadr-ı Rumeli 'Osmân Paşazâde Mîr Mustafa [M2 296] 'İzzet Efendi, iki yüz otuz bir senesi ramazânı[6] gurresinden[◊◊] zabt etmek ve yine Tire'de mütekā'iden ikāmet eylemek üzere Tire Kazâsı bedeli Aydın Güzel-hisârı ber-vech-i arpalık kendüye tevcîhle[7], tarîk-ı 'ulemâdan tard u ihrâc olunması bâbında hatt-ı hümâyûn sudûr ve mûcebince ısdâr olunan fermân-ı kazây-ı mezbûr ile makhûr kılındı. *Heleke fesâre hayyen tebben**. Beyt:

Felâ tagbitanne'l-müksirîne fe-innemâ

---

1 kârger-i A : kâr M2
2 mîrîye A : ميريه M2
3 nezr-i (نذر) A : nezr-i (نزر) M2
4 nezr-i (نذر) A : nezr-i (نزر) M2
5 olunması A : olunmasını M2
◊ 11-20 Receb 1231 = 7-16 Haziran 1816.
6 ramazânı A : ramazân M2
◊◊ 1 Ramazân 1231 = 26 Temmuz 1816 Cuma.
7 tevcîhle A : tevcîhiyle M2
* "هلك فصار حيا تبا = Öldü ve unutuldu gitti" gibi bir anlama gelen Arapça cümledir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

*'Alâ kadr-i mâ yeksûhumu'd-dehru le-yeslübü**

Ahvâl-i ihtilâl der-Eyâlet-i Çıldır[1]

Esbak Çıldır Vâlîsi maktûl Selîm Paşa-zâde Ahmed Bey, kendü ferîza-i hâliyle mukayyed olmayup, eyâlet-i mezbûre dâhilinde olan Acara-i 'ulyâ Kazâsı ehâlîsini ifsâd ile Mütesellimi'ni tard u ib'âd etdirmiş ve mahall-i merkūmda kendüsünün muhterik olan konakları civârında kulle inşâsiyle esbâb-ı bagy u tuğyâna teşebbüs eylemiş olduğuna binâ'en, mehâbet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Mülûkâne mûcebince mîr-i merkūmun i'dâmiyçün sâbıkā Erzurum Vâlîsi'ne hıtâben başka ve hâlâ Erzurum Vâlîsi Pehlevân İbrâhîm Paşa tarafına iktizâ eden mu'âveneti icrâya mübâderet ve müşârun ileyh ile bi'l-ittifâk mîr-i merkūmun def'-i gā'ilesi husûsuna tekayyüd ü dikkat eylemek bâbında, hâlâ Trabzon Vâlîsi ve Faş Muhâfızı Hazînedâr-zâde Süleymân Paşa'ya hıtâben başka bundan akdem evâmir-i 'aliyye irsâl olunmuşidi.

Bu def'a Pehlevân Paşa cânibinden vâride olan tahrîrâtda merkūmun üzerine tedârükât-ı kaviyye ve ser-kerdegân ve asâkir-i külliyye ile müşârun ileyh kendü bölük-başılarından Mahmûd Tiran'ı Başbuğ nasb u ta'yîn etmiş olmağla, me'mûrlar her tarafdan yürüyüp Acara'nın cevânib-i erba'asını zabt ve Acara-i süflâ'yı âvurde-i kabza-i tasarruf eylediklerinde, Acara-i 'ulyâ'nın yüz elli kadar 'ulemâ vü sulehâ ve ağavât ü 'alemdârân ve ehl-i 'ırz gürûhu Başbuğ-i mûmâ ileyhin önüne düşerek, Acara-i 'ulyâ derûnuna götürüp merkūm Ahmed Bey'i orman içinde bulmak ve tutup teslîm etmek üzere te'ahhüd eylemişler iken, **[M2 297]** Ahıshalu'nun ocaklu ağavâtından Ağzıaçık Mehmed nâm kimesne hîle vü hud'asına yol bulmak dâ'iyesiyle bâ'is-i halecân-ı ezhân-ı akrân ü hem-pâyânı olacak dürlü dürlü havâdis-i kâzibe te'lîf ederek, neşr-i erâcîf eylediği ve müşârun ileyh tarafından Ahıshа'da Kā'im-makām olup, ba'zı emâkin-i muktezıyyede tabyalar inşâsı ve hendekler tathîri ve kılâ' takviyesiyle meşgūl olan mîr-i mîrândan müşârun ileyhin yeğeni Memiş Paşa ile merkūm ağavât zâhirde müttefikler ise de, Ahmed Bey savlet-i asâkire tâb-âver olamayacağını derk ile mukaddemce ormanlığa firâr ve Ağzıaçığ'a dehâlet izhâr etdiğinden, ol dahi merkūmlardan istimdâd ile erâzil ü eşkıyâyı başına cem' ederek bir takrîble Mîr-i mîrân-ı mûmâ ileyhi[2] ahz ü girift ve Gümrük'de mahbese idhâl ve haremini dahi

---

* "فلا تغبطن المكثرين فانما * على قدر مايكسوهم الدهر ليسلب = Varlıklı olanlara gıbta etme! Zaman onları ne kadar giydirmişse, o kadar da soyacaktır" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

1 **Çıldır** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.115a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâ'il-i Ş{a'bân}" yazısı vardır] A

2 **ileyhi** A : **ileyh** M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

başka konağa vaz' etdirmekle, Çıldır Eyâleti'nde vâki' Ardanuc (اردون) ve Mamervan ve Oltu ve Nik (نيك) sancaklarını dahi kağıdlar tahrîr ve âdemler tesyîriyle ihlâl ve kendüsüyle ittifâka tergîb ü teşvîk etmiş ve zikr olunan sancaklar ehâlîsi: "Biz 'isyân edemeyiz" deyü cevâb vermiş oldukları ecilden: "Acara üzerindeki asâkir bu ihtilâli haber alurlar ise, Ahısha'ya 'avdetle bizden ahz-ı intikām ederler" deyerek askerin[1] yolları üzerine ve teng[2] ve sengistân mahallere üç dört kat meterisler yapup, asâkir-i[3] mezbûre dahi keyfiyyeti lede't-tahkîk 'azîm muhârebe vü kıtâl ederek meterisleri hedm ve yolları küşâd etdikleri ve tevâbi'den ve Köylüyân (كويليان) sancaklusundan vâfir âdem telef olarak asâkir Gencevan* nâm karyede tehassun edüp, ol esnâda merkūm Ağzıaçık ve başında olan erâzil ve haşerât ve Köylüyân sancaklusu, karye-i mezbûrede üzerlerine gelüp, on beş günden ziyâde muhâsara vü muhârebe vukū' bulduğu tafsîlâtından bahsle, ihâfe-i erbâb-ı 'inâd ve def'-i fitne vü fesâd zımnında Erzurum'dan dahi dört-beş yüz nefer asker gönderdiği ve asâkir-i mezkûrenin[4] el-yevm muhâsarada muhârebe üzere idükleri tahrîrât-ı mezbûrede derc ü iş'âr kılınmış olmağla, keyfiyyet ma'lûm-i hümâyûn [M2 298] olup, Çıldır Eyâleti'nde ve husûsan Ahısha'da birkaç def'adır ref'-i livây-ı 'isyân ile hareket-i nâ-sezâ vukū'a gelmiş olup, mahall-i mezkûr ol tarafda nihâyet-i serhaddât-ı İslâmiyye olduğu ecilden, mukaddemleri ba'zı tenbîhât ve va'îdât ile iktifâ olunmuş ve kahr u tenkîllerinden sarf-ı enzâr[5] ile haklarında bâb-ı şefekat ü merhamet küşâd kılınmış ise de, bunlar 'isyân ile telezzüz ü ülfet etmiş olduklarından, tenbîhât-ı sâbıka ile mütenebbih olmayup, bu def'a tekrâr harekât-i bâgıyâneye ibtidâr ile Memâlik-i Şâhâne'nin ihtilâline ve müşârun ileyhin kā'im-makāmını habs gibi fi'l-i nâsezâyı irtikâb ve mağzûb-i Pâdişâhî olmuş maktûl Selîm Paşa-zâde'yi istishâb ile 'aleyhine me'mûr asâkir ile ihtirâb[6] ederek, tefrika vü perîşânî îrâsiyle ihlâl ü ibtâline bâ'is oldukları vüs'at, havsala-i Mülkdârâne'nin mütehammil olmayacağı mevâddan olmağla, bu gûne isâ'ete cesâret eden merkūm Ağzıaçık ve hevâdârlarının te'dîb ü tenkîli ve emsâlinin terbiyet ü tenfîli, mütehattim-i zimmet-i Mülûkâne olmakdan nâşî, havene-i merkūmeyi izâle vü i'dâmla Ahısha'ya i'âde-i hüsn-i nizâm mâddelerine bâ-irâde-i seniyye müşârun ileyh Pehlevân Paşa me'mûr kılındı. Ancak Ahısha serhadd-i Hâkānî olduğundan, istihkâmdan hâlî olmadığı melhûz olarak, tugāt-ı merkūme kal'ada tehassun ve biraz mu'âvin tedârük ederler ise, kahr u tedmîrleri su'ûbete dûçâr olacağı

---

1 askerin A : asker M2
2 ve teng A : قرنك M2
3 asâkir-i A : asker-i M2
* Metnimizden alınmakla beraber "Gencevan (كنجوان)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, X,198'de "Keyhân (كيخوان)" şeklinde kaydedilmiştir.
4 mezkûrenin A : mezkûre M2
5 enzâr A : efkâr M2
6 ihtirâb A : ictirâb M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

emr-i âşikâr olmağın, müşârun ileyhin ma'iyyetine Erzurum ve Çıldır eyâletlerinin bi'l-cümle eşkinci zu'amâ ve erbâb-ı tîmârı dahi ta'yîn kılınarak, bundan sonra üzerlerine kuvvetlüce varılmak îcâb eylediğinden, tîz elden hareket etmeyüp, bunlardan başka dahi ma'iyyetine kimler me'mûr kılınmak lâzım gelür ise, anların dahi me'mûriyyetleriyçün iktizâ eden evâmir ısdâr olunmak üzere muktezâsını tahrîr u iş'âr eylemesi bâbında müşârun ileyhe evâ'il-i mâh-ı şa'bânda◊ emr-i şerîf ısdâr u tesyâr olundu*.

Tard-ı Ceneral Dalman[1] ve Savari** ez-Memâlik-i 'Osmânî[2]

Bonaparta vaktinde Fransa'da kesb-i te'ayyün eden cenerallerden Dalman [=Lallemand][3] nâm [M2 299] Fransız ceneral[4] ile Savari [=Savary] denmekle ma'rûf dîğer bir nefer müte'ayyin Fransalu, mukaddemâ Avrupa'da vukū' bulan muhârebede İngiltere Devleti tarafından ahz ile giriftâr olmuşlar ve ba'de'l-musâlaha sebîlleri tahliye olunarak Malta'ya gelmişler ise de, mersûmlar Bonaparta mensûbâtından olduklarından ve mekâyid-i husamây-ı devletleri ile teşettüt-i ezhân-ı sükkân sebebinden nâşî, el-ân memleketlerinde ma'âzallâhi Te'âlâ[5] düşmenân hüküm-rân olduklarından, ol cânibe[6] gitmek istemeyerek terk-i vatan ü diyâr ve sâye-i Devlet-i 'aliyye'yi ihtiyâr ile İzmir'e[7] vürûd eyledikleri ihbâr olunup, ancak Memâlik-i 'Osmâniyye'ye vâkıf-ı sânâyi'-i harb ü kıtâl ceneral ve ufiçyal[8] makūlelerinin mürâca'atını Avrupa devletleri hakîkaten istiskâl eylediklerinden, sûret-i ihtâr u sıyânetde bu gûne bast-ı makāl edüp, mersûmlar beyne'd-düvel îkā'-ı ihtilâl ile meşhûr olduklarından, şimdi Avrupa'da vukū' bulan kasriye sebebiyle memleketlerinden dûr ve menfa'at ü kârlarından mehcûr olmaları hasebiyle, her ne mahalle var-

---

◊ 1-10 Şa'bân 1231 = 27 Haziran-6 Temmuz 1816.

* **"Ahvâl-i ihtilâl der-Eyâlet-i Çıldır** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,198'de kaydedilmiştir.

1 Dalman (دالمان) A : Valman M2. Metnimizde söz konusu edilen Dalman (دالمان), Fransız generali baron Charles François Antoine Lallemand (23.VI.1774-9.III.1839) olmalıdır; bk. "Lallemand", *Nordisk Familjebok Konversationslexikon Och Realencyklopedi*, Stockholm 1911, XV,923.

** Fransız generali Aimé Jean Marie René Savary (26.IV.1774-2VI.1833) için bk. "Savary", *Nordisk Familjebok Konversationslexikon Och Realencyklopedi*, Stockholm 1911, XXIV,866-867.

2 **'Osmânî** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.116a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâhır-ı Ş{a'bân}" yazısı vardır] A

3 Dalman (دالمان) A : Valman M2.

4 ceneral A : cenerali M2

5 Te'âlâ M2 : — A

6 cânibe M2 : cânibine A

7 Devlet-i ..... İzmir'e M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın hizâsına vr.116b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] A

8 ufiçyal A : uficyal M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

salar, tabâyi'-i meyyâle ashâbını igfâl ve her ne sûretiyle olursa olsun tahsîl-i merâma sa'y-i bî-hemâl edecekleri âşikâr ve bu makûlelerin Memâlik-i Devlet-i 'aliyye'de hayyiz-i kabûlde bulunmaları vechen mine'l-vücûh câ'iz olmadığı bedîdâr olduğundan kat'-ı enzâr ile, bu kademlerde âdemler kabûl ve tesahhub olunmamak beyne'd-düvel usûl-i mer'iyyeden olduğuna nazaran, derûn-i Memâlik-i[1] saltanat-ı seniyye'de geşt ü güzâr ve bir mahalde ârâm ü karârları tecvîz olunur mevâddan olmadığı zâhir olup, Memâlik-i Devlet-i 'aliyye'den 'alâ eyyi-hâl def'leri lâzimeden olmak vesâyâsı hayr-hâhlığını ba'zı süferâ ta'dâd ü tezkâr eylediklerinden başka, husûsan bu makûlelerden ba'zılar[2] kabûl-i dîn-i İslâm'a mü'ellefe-i kulûb-âsâ meyyâl olarak, şâyed ba'zı şehriyârân-ı sevâbık-ı zemân, ya'nî ez-cümle ecdâd-ı 'izâm-ı cenâb-ı Şehinşâh-ı devrân hazerâtına teba'iyyet ü imtisâl ile niçe[3] hıdemât-ı fütûhâtlarında bulunan Rûmiyyü'l-asl İskender Paşa ve Gāzî Evrenos Bey ve Gāzî Mihal Bey ve sâ'irleri mânendi[4] olmaları imkân-ı zâtîsi ihtimâlini **[M2 300]** ber-taraf eylemek zımnında, [mısrâ]':

*Men cerrebe'l-müreccebe hallet bihi'n-nedâme**

mü'eddâsınca ba'zı kavm-i meş'ûm, vesâtat-i sanâdîd-i Millet-i Rûm ile firîfte-i desâyis-i mektûmları olan[5] ba'zı a'zam-ı ekâbir-i zemân[6] sevâmi'ine hılâfını ilkā ve Devlet-i 'Osmâniyye'nin usûl-i mezheb ü meslekine[7] münâfî ve gayr-i güncîde olan sûret-i fesâd-ı bî-ma'nâyı ta'rîf ü tavsîf ile zâhiren sûret-i sıyânetde ihâfe-i küberâ ve bâtınen mersûmânın 'adû-yi tabî'îsi oldukları milel kendü haklarında[8] def'-i mevâni' niyyetini icrâ eylediler. Gerçi bu dekāyık[9] ber-vech-i hakāyık ma'lûm-i 'âlî[10] olup, ancak böyle vakt-i pür-maktda bu gûne bir emr-i mechûlü'l-'âkıbe zımnında bir takım[11] tekellüfâtı irtikâb, mülâyim-tavr-ı erbâb-ı elbâb olmadığı mülâhazasına mebnî, mersûmân Savari [=Savary] ve Dalman [=Lallemand] dahi fîmâ-ba'd Memâlik-i Devlet-i 'aliyye'den her ne mahalle varırlar ise, ahz ü i'dâm olunacaklarını gûş-i hûşlarına ilkā ile kalkup gitmeleri ifâde vü işrâb ve bâ-emr-i 'âlî ta'yîn olunan

---

1 Memâlik-i M2 : — A
2 ba'zılar A : ba'zı M2
3 niçe A : nice M2
4 mânendi A : mânend M2
* "من جرب المجرب حلت به الندامه = Denenmişi deneyen pişman olur" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.
5 olan M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "Dânây-ı cihân geçinür" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] A
6 zemân M2 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "-ı keç-fuhûm" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] A
7 meslekine M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış "zîr-i destânına" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] A
8 haklarında M2 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "kasd" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A
9 dekāyık A : dekā'ık M2
10 'âlî M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "Şehriyâr-ı İskender-i cenâb" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] A
11 takım M2 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "it'âb-ı" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mübâşir ol tarafda iken mersûmân mahkemeye celb ve keyfiyyet etrâfiyle ifâde olundukdan sonra hemân sefîneye irkâb ile tard u redleri husûsuna ikdâm ü şitâb olunmak bâbında ber-mûceb-i irâde-i 'aliyye evâhır-ı mâh-ı şa'bânda◊. İzmir Kadısı'na ve Voyvodası'na ve sâ'ire hıtâben fermân-ı 'âlî ısdâr ve sevâhil ve cezâyir ve iktizâ eden emâkin-i sâ'ireye dahi ol siyâkda başka başka evâmir-i şerîfe neşr u tesyâr olundu*.

Te'alluk-i irâde-i hümâyûn be-te'dîb-i eşkıyây-ı Moton[1]

Mora Nîm-cezîresi'nde vâki' Moton Kal'ası ehâlîsinden ba'zılar, bir müddetden berü sûret-i şakāvete meyl ü rükûn ile Moton Limanı'na gelüp giden tüccâr ve gayri gemilerine te'addî ve hılâf-ı şer'-i şerîf hamûlelerini gasb u yağmâ ve katl-i nüfûs misillü harekât-ı bagy u tuğyâna tesaddî eyledikleri ihbâr olunarak, müdde'îleri zuhûruyla içlerinden ba'zıların murâfa'a zımnında Mora Vâlîsi tarafından Tıraboliçe'ye[2] celb ü ihzârı lâzım geldikde, 'adem-i itâ'at ve dâ'imâ insilâb-ı âsâyiş-i fukarâyı mûcib evzâ'a cesâret üzere oldukları **[M2 301]** bu esnâda bi'l-ihbâr tahkîk-kerde-i Şâhâne olup, bu keyfiyyet şer'-i şerîfe münâfî ve bi'l-vücûh rızây-ı Mülûkâne'nin hılâfı olmakdan nâşî, o makūle fezâhat ü habâset edenlerin bi-eyy-i hâl te'dîb ü terhîbiyle memleketin istihsâl-i esbâb-ı nizâmiyyesine mübâderet ve ba'de'l-yevm Moton Limanı'na iyâb ü zihâb eden tüccâr sefînelerine ve hicbir ferde hılâf-ı şerî'at-i garrâ ve mugāyir-i rızâ kimesne tarafından kat'â te'addî ve gasb u gāret misillü harekete tesaddî olunmayup, herkesin 'ırz u edebiyle mukayyed olmaları vesâ'ilini istikmâle sa'y ü dikkat olunmak bâbında Mora Vâlîsi Ahmed[3] Şâkir Paşa'ya ve[4] Moton Yeniçeri Zâbiti'ne ve sâ'ir iktizâ edenlere hıtâben evâsıt-ı şehr-i ramazânda◊◊ fermân irsâl olundu**.

İcmâl-i tevcîhât-ı hümâyûn[5]

Mâh-ı şevvâl-i mükerremin üçüncü günü◊◊◊ tevcîhât-ı 'âdiye icrâ ve ekser menâsıb ashâbında ibkā olunup, ancak Çavuş-başılık, Mîrahûr-i Evvel-i sâbık

---

◊ 21-29 Şa'bân 1231 = 17-25 Temmuz 1816.

* **"Tard-ı Ceneral Valman** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,196'da kaydedilmiştir.

1 **Moton** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.117a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâsıt-ı {Ramazâ}n" yazısı vardır] A

2 Tıraboliçe'ye A : Tırabolice'ye M2

3 Ahmed A : Mehmed M2

4 ve A : — M2

◊◊ 11-20 Ramazân 1231 = 5-14 Ağustos 1816.

** **"Te'alluk-i irâde-i hümâyûn be-te'dîb-i** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,195'te kaydedilmiştir.

5 **hümâyûn** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.117a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 3 {Şevvâ}l" yazısı vardır] A

◊◊◊ 3 Şevvâl 1231 = 27 Ağustos 1816 Salı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yenişehirli Zeynel'âbidîn Bey'e; Nişancılık, sâbıkā Şıkk-ı Sânî el-Hâc 'Abdünnâfi' Efendi'ye; Büyük Rûznâmçecilik, mutasarrıf-ı sâbıkı Hasan Tahsîn Efendi'ye; Anadolu Muhâsebeciliği, Mısır Vâlîsi Kapu Kethudâsı Necîb Efendi'ye; Büyük Mîrahûrluk, Bostancı-başı-yı esbak Hamdullah Ağa'ya tevcîh olundu.

Ve sâbıkā Tevkî'î Mehmed Sa'îd Hâlet Efendi'nin Mühürdârı olan Sa'îd Efendi'ye bundan akdem mâh-ı cumâdelûlânın evâsıtında◊ Büyük Kal'a Tezkireciliği Pâyesi verilmiş olmakdan nâşî, hâlâ Darb-hâne Emîni 'Abdurrahmân Bey'in mizâcı emsâline mükâbereye mâ'il ve küberâ ile mükâmereye mütemâyil olduğundan, kezâlik Mühürdârı Âmedî hulefâsından 'Âkif Efendi'ye cidd ü ihtimâmiyle bu tevcîhâtda ol dahi Büyük Kal'a Pâyesi tahsîl eyledi. *"el-Hasedü hasekün men te'alleka bihî heleke"**. **Beyt:**

Geret sultân hayret mî-dihed râh[1]
*Şevî ez-hâb-ı âgâhî tû âgâh***

Ve ba'de't-tevcîhât yine mâh-ı mezbûrun on birinci günü◊◊ Çavuş-başı[2] Zeynel'âbidîn Bey, Kethudây-ı[3] Sadr-ı 'âlî ve Rûznâmçe-i[4] Evvel-i sâbık Sâlih Efendi **[M2 302]** Çavuş-başı olup, Barut-hâneler Nezâreti, hâlâ Kassâb-başı Hasan Efendi'ye tevcîh olundu.

Zikr-i tevcîhât-ı nâdire-i tarîk-ı 'ilmiyye[5]

Mâh-ı şevvâlin onuncu günü◊◊◊ akrıbâ'-i Şeyhulislâmî'den olduğu mülâbesesiyle himmet-i Şeyhâne-i müşârun ileyhle vech-i mezkûr üzere Anadolu Kadı'askeri olan Mustafa Edîb Efendi, de'b-i tarîki üzere müddet-i 'örfiyyesini tekmîl eylemekle, bundan altı buçuk mâh kadar mukaddem Şeyhulislâm-ı müşârun ileyhin Müfettişi bulunduğu esnâda kezâlik tevcîh-i pîrâne ile İstanbul Pâyesi'yle müvecceh kılınan Sıdkı-zâde Ahmed Reşîd Efendi'ye mâh-ı şevvâlin on beşinci gününden◊4 zabt eylemek ve rütbesi

---

◊ 11-20 Cumâdelûlâ 1231 = 9-18 Nisan 1816.

* "الحسد حسك من تعلق به هلك = Çekememezlik, demir dikeni gibidir, ona temas eden helâk olur" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

1 râh A : râ M2

** "كرت سلطان حيرت ميدهد راه * شوى از خواب اكاهى تو اكاه = Eğer sultân şaşırarak sana yol verirse, uykudan uyanıklıktan öte uyanık olmalısın" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

◊◊ 11 Şevvâl 1231 = 4 Eylül 1816 Çarşamba.

2 Çavuş-başı A : + olup M2

3 Kethudây-ı A : Kethudâsı M2

4 Rûznâmçe-i A : Rûznâmce-i M2

5 **'ilmiyye** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.117b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 10 {Şevvâ}l" yazısı vardır] A

◊◊◊ 10 Şevvâl 1231 = 3 Eylül 1816 Salı.

◊4 15 Şevvâl 1231 = 8 Eylül 1816 Pazar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yevm-i zabtından mu'teber olmak üzere Anadolu Kadı'askerliği tevcîhi ta'cîliyle emsâline tafdîl olundu.

Ve mâh-ı mezbûrun yirmi birinci gününden◊ mu'teber olmak üzere sâbıkā İstanbul Kadısı Muhyî-zâde es-Seyyid Mehmed Es'ad Efendi dahi bu aralıkda Anadolu Pâyesi tevcîhiyle müşârun ileyhimâya siper ve sütre kılındı[1].

Ve Hazîne Kethudâsı-yı esbak Kadı'asker el-Hâc Halîl Efendi'nin 'akl-i fa''âli ve cümletü'l-mülk ü menâli olup, kaht-ı ricâl sebebiyle sudûr-i kirâmın Vekāyi' Kitâbeti'nin vâfir müddetden berü kendüye tehassus u inhisârından kat'-ı enzâr ile, Kadı'asker-i müşârun ileyhin Kadı-zâde Tâhir Efendi'yi vesâyetlerinden 'azllerinden sonra kendülere vasî-yi muhtâr nasb eyledikleri Tirevî-zâde el-Hâc Mehmed Sâdık Efendi -ki mukaddemlerde dâ'ire-i peder-i muharrir-i Ahkar'da perverde olup, ol esnâlarda Ordu-yi hümâyûn Kazâsı niyâbetlerinde müstahdem ve ba'de vefâtihî 'İsmet Bey sadâretinde Mısır kudâtından iken Rumeli kudâtı zümresine nakl ile mükerrem olmuşidi- müşârun ileyhin sevk u ilhâhiyle otuz iki senesi rebî'ulâhırı gurresinden◊◊ zabt etmek ve Bilâd-ı erba'a'ya mûsıl olmak şartiyle bâ-irâde-i seniyye-i 'inâyet-ifâde Kazâ'-i Üsküdar Pâyesi ve Mahrec i'tibârı ile 'Ayn-tâb Kazâsı tevcîh ü 'inâyet kılındı.

Ve çend rûz murûrunda, ya'nî işbu mâh-ı şevvâlin selhinde◊◊◊ hâlâ [M2 303] Sadr-ı Rumeli Kethudâ-zâde Mehmed Sâdık Efendi'nin sebeb-i şeyhûhetle şu'ûrlarında küllî halel ü fetret olduğundan, umûr-i şer'iyyât misâl-i müteşâbihât müşkil ü mu'avvak kalmış idüği henûz ma'lûm-i Hallâl-i müşkilât olmağla, Kadı'asker-i müşârun ileyh altı buçuk mâh kadar müddet-i nâkısada 'azl ü tenkîb ve Rumeli Kadı'askerliği'ne bundan on bèş gün mukaddem Anadolu Kadı'askerliği tevcîh olunan Sıdkı-zâde Ahmed Reşîd Efendi'yi, Müfti'l-enâm-ı *sellemehu's-selâm** tensîb buyurmalariyle; münhalle olan Sadr-ı Anadolu'ya dahi karîben İstanbul Pâyesi olup, sâbıkā Selânik Kadısı ve İran Sefîri Yâsinci-zâde es-Seyyid 'Abdülvehhâb Efendi tasvîb olundu.

Ve hürmet-i karâbetle mazhar-ı ihtirâm[2] olan müşârun ileyh Sadr-ı Anadolu-yi esbak Mustafa Edîb Efendi'ye mâh-ı zilka'denin beşinci gününden◊4 mutasarrıf olmak üzere Rumeli Pâyesi tevcîh u ihsân ve mâh-ı

◊ 21 Şevvâl 1231 = 14 Eylül 1816 Cumartesi.

1 Ve mâh-ı mezbûrun ..... kılındı M2 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın ve vr.117b'nin sağ kenarına yazılmıştır] A

◊◊ 1 Rebî'ulâhır 1232 = 18 Şubat 1817 Salı.

◊◊◊ 29 Şevvâl 1231 = 22 Eylül 1816 Pazar.

* "سلمه السلام = Allah ona selâmet versin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 ihtirâm M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "-ı Müfti'l-enâm" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A

◊4 5 Zilka'de 1231 = 27 Eylül 1816 Cuma.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mezbûrun on birinci gününden◊ mutasarrıf olmak üzere Anadolu Pâyesi olup*, sâbıkā Medîne-i münevvere Kadısı Hakîm-zâde 'Ali Paşa hafîdi Mîr Mehmed Sü'adâ Efendi'ye kezâlik Rumeli Pâyesi tevcîhi hâzıme-i dîğerân kılındı.

İcmâl-i tevcîhât-ı vüzerâ

Eyâlet-i Girid ve Muhâfızlık-ı Kal'a-i Kandiye, sâbıkā Hanya ve Resmo sancakları Mutasarrıfı Sadr-ı esbak İbrâhîm Hilmi Paşa'ya; Eyâlet-i Anadolu, sâbıkā Selânik ve Kavala sancakları Mutasarrıfı Sadr-ı sâbık Hurşîd Ahmed Paşa'ya; Eyâlet-i Mar'aş, sâbıkā Rakka ve Diyârbekir eyâletleri Vâlîsi es-Seyyid Kalender Paşa'ya; Eyâlet-i Haleb, sâbıkā Anadolu Vâlîsi Seyyid Ahmed Paşa'ya; Eyâlet-i Rakka ve Diyârbekir, sâbıkā Erzurum ve Çıldır Vâlîsi Pehlevân İbrâhîm Paşa'ya; Eyâlet-i Erzurum, sâbıkā Haleb ve Mar'aş Vâlîsi Çapar-zâde Mehmed Celâleddîn Paşa'ya; Eyâlet-i Çıldır, Rodos'da ikāmet üzere olan Zaralı-zâde Lutfullah Paşa'ya ibkā'-i Vezâret'iyle**; Livâ'-i Selânik, sâbıkā Girid Vâlîsi ve Kandiye Muhâfızı Mustafa Reşîd Paşa'ya; Livâ'-i Hanya[1] ve Kal'ası Muhâfızlığı, Resmo Sancağı ilhâkıyla[2] sâbıkā Teke ve Hamîd [M2 304] sancakları Mutasarrıfı es-Seyyid Mehmed Emîn Vahîd Paşa'ya; Livâ'-i Hamîd ber-vech-i Muhassıllık, sâbıkā Karesi Sancağı Mutasarrıfı mîr-i mîrândan Dervîş Mehmed Paşa'ya rütbe-i Vezâret ve Teke Sancağı ilhâkıyla; Livâ'-i Karesi, hâlâ Hudâvendigâr ve Eski-şehir ve Koca-ili sancakları Mutasarrıfı Mehmed Nûrullah Paşa'ya Mütesellim ile zabt eylemek şartiyle ilhâkan tevcîh ve mâ'adâları ibkā olundu.

Sudûr-i irâde-i celâdet-ifâde be-i'dâm-ı[3] Tuzcu-zâde[4]

Bundan akdemce Kapucu-başılığ'ı ref' olunan Rize A'yânı Tuzcu-oğlu Memiş[5], kendü lâzime-i hâli ile mukayyed olmayup, ehâlî ve fukarâya gûn-â-gûn gadr u hasâret ve bi-gayr-i hakkın katl-i nüfûs ve sefk-i dimâ' ve gasb-ı emvâl misillü harekât-ı bâgıyâneye cesâret ve kazâ'-i mezbûrda fevt olanların terekelerini zabt ve vereseyi hakk-ı şer'îden men' eylediğinden mâ'adâ,

---

◊ 11 Zilka'de 1231 = 3 Ekim 1816 Perşembe.

* "Ve çend rûz murûrunda, ya'nî işbu mâh-ı şevvâlin ..... olup" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,200'de kaydedilmiştir.

** "Eyâlet-i Mar'aş, sâbıkā Rakka ve Diyârbekir ..... Vezâret'iyle" kısmındaki bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, X,198'de kaydedilmiştir.

1 Hanya (حانیه) A : Hanya (حنیه) M2

2 Resmo Sancağı ilhâkıyla M2 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A

3 **be-i'dâm-ı** A : **bâ-i'dâm-ı** M2

4 **Tuzcu-zâde** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.118b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâ'il-i {Şevvâ}l" yazısı vardır] A

5 **Memiş** A : + Ağa M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bunların emsâli kendülüğünden niçe niçe[1] hılâf-ı şerî'at-i garrâ ve mugāyir-i rızâ ef'âl-i nâ-sezâ îkā' u icrâ etmiş ve kendüsüne bi'd-defe'ât olunan nush u pendi ısgā etmeyerek, meslek-i kadîmine gitmiş olduğuna binâ'en, mehâbet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i celâdet-makrûn-i Şâhâne mûcebince, merkūmun ahz u i'dâmı mâddesine hâlâ Trabzon Vâlîsi ve Canik Muhassılı ve Gönye Sancağı Mutasarrıfı ve Faş Muhâfızı Hazînedâr-zâde Süleymân Paşa me'mûr u ta'yîn kılınarak, ancak merkūmun izâle-i vücûdu irâde-i Şâhâne muktezâsından olup, âharın hakkında bir gûne sû'-i irâde olmadığı ve bu bâbda merkūma tarafdârlık edenler olursa, mücâzâtını görecekleri keyfiyyâtı, ol havâlîde lâzım gelenlere[2] bâ-evâmir-i 'aliyye[3] i'lân ü işâ'a olundukdan sonra, müşârun ileyhin takviye-i bâzûy-i iktidârı ve merkūmun bahran dahi hasr u[4] tazyîki zımnında Donanma-yı hümâyûn sefâyininden iki kıt'a beylik tekne[5] irsâl ve Trabzon Eyâleti'nin ağavâtı ma'lûmü'l-mikdâr asker ile müşârun ileyh ma'iyyetine ta'yîn ü isbâl ve iktizâ eden zehâyir tertîb olunarak irsâli isti'câl kılındığından başka, Kastamonu ve Bolu sancakları Mutasarrıfı 'Ali Paşa, asker-i küllî ile [M2 305] bi'n-nefs ve Sivas Vâlîsi'nin kethudâsı dahi ber-vech-i mezkûr evâ'il-i mâh-ı şevvâlde◊ bâ-evâmir-i 'aliyye ta'yîn ü i'zâm ve tedârükât-ı sâ'irenin istihsâline dahi bast olunan siyâk u me'âlde emsâl-i[6] lâzımü'l-imtisâl ile ikdâm olundu*.

Sudûr-i emr u fermân be-i'dâm-ı Mahmûd Tîran[7]

Fi'l-asl Rumeli'de dağlı eşkıyâsı serânından ve ba'de-zâ ba'zı vüzerâ dâ'irelerinde Bölük-başı nâmiyle müstahdem olan ve zâlim-i bî-emân ma'nâsına Mahmûd Tîran dedikleri penâh-ı ehl-i tuğyân, öteden berü eşna'-i zaleme ve ahbes-i havene olduğundan, bulunduğu kapularda fukarâ'-i ra'iyyet ve zu'afây-ı memlekete etdiği gadr u hasâretin misli mesbûk olmamış ve tevcîhât-ı mezkûrede[8] Diyârbekir ve Rakka eyâletleri tevcîh olunan Erzurum Vâlîsi-yi sâbık Pehlevân Paşa dâ'iresinde dahi etmediği fesâd ü mel'anet kalmamış ve me'mûr olduğu hıdemât ve ayak basdığı kurâ ve kasabâtda[9]:

---

1 niçe niçe A : nice nice M2
2 gelenlere M2 : gelanlere A
3 bâ-evâmir-i 'aliyye M2 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A
4 hasr u A : hasr M2
5 tekne M2 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "ta'yîn ü" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A
◊ 1-10 Şevvâl 1231 = 25 Ağustos-3 Eylül 1816.
6 emsâl-i M2 : emsâ[l-i] A
* "Sudûr-i irâde-i celâdet-ifâde ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,197'de kaydedilmiştir.
7 Tîran - (تيران) M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.118b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâsıt-ı {Şevvâ}l" yazısı vardır] A
8 mezkûrede A : mezkûrda M2
9 kasabâtda A : + [mısrâ]' M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ve râ'i'ş-şâti yahmi'z-zi'bü 'anhâ
*Fe-keyfe ize'r-ru'âtü lehâ ziyâbü**

mü'eddâsınca rahne vü zararından kimesne kurtulmamış idi. Vakta ki müşârun ileyh dahi merkūmun etvâr-ı nâ-hemvârından bîzâr olup, dâ'iresinden tard u def'ine karâr verdiğini hâ'in-i mersûm istiş'âr[1] eyledikde;

Men ye'menü'z-zi'be 'alâ gadrihî
*Ehlün li-en yahfirehu'z-zi'bü***

ma'nâsınca 'avene-i havenesiyle esvâb-ı vezâret ve hazînesini gāret ve müteveccih-i kûhsâr-ı şakāvet olduğu, 'aks-i sem'-i saltanat eyledikde, şakî-yi[2] merkūm muzırr-ı 'ibâd ve musırr-ı 'inâd ve her cihetle sâ'î bi'l-fesâd olageldiğinden, *"Men selle's-seyfe'l-bagyi kutile bihî"**** muktezâsınca, bulunduğu mahalde i'dâmiyle min-ba'd vücûd-i bed-bûdu rûy-i arzdan kaldırılup, 'adem-i ibâda ba's ü i'zâm olunmasına ikdâm husûsuna irâde-i 'adâlet-ifâde-i Husrevâne te'allukuyla, ol bâbda sâdır olan hatt-ı hümâyûn-i Mülûkâne mucebince merkūm dâ'ire-i müşârun ileyhden 'avdetle her kimin havza-i hükûmetinde olan mahalle gelür ise, kat'â ser-rişte vermeyerek üslûb-i 'âkılâne ile ahz ve cezây-ı mâ-yelîkını icrâ ve ser-i maktû'unu Der-'aliyye'ye ba's ü isrâ eylemeleriyçün Anadolu **[M2 306]** ve Sivas vâlîleri ve Hudâvendigâr ve Bolu ve Kastamonu ve Trabzon sancakları mutasarrıfları ve Me'âdin-i hümâyûn Emîni hazerâtına hıtâben evâsıt-ı mâh-ı şevvâlde◊ başka başka evâmir-i kazâ ba's ü isrâ kılındı*4.

'Azl ü tebdîl-i Vâlî-i Bağdâd[3]

*"İze'ttese'a leke'l-menhecü f'ahzer en yadîka leke'l-mahrece"**5. Karîb-i 'ahdde Bağdâd Vâlîsi olan Sa'îd Paşa, ferîza-i 'uhde-i dirâyet-i Vezâret olan hâlet ü keyfiyyete 'adem-i ri'âyetinden nâşî, zabt u rabt-ı memâlik ü enhâ ve hıfz u hirâset-i re'âyâ vü berâyâ maslahatlarından kāsır ve 'adem-i kâr-âgâhî vü liyâkati nezd-i hazret-i Mülkdârî'de zâhir olup, bu cihetle vâlîsi olduğu

---

* "و راعي الشاة يحمي الذئب عنها *فكيف اذا الرعاة لها ذياب" = Koyunun çobanı onu kurttan korur. Ama sürünün çobanları kurtlar olursa durum nice olur?" anlamında Arapça beyittir.

1 istiş'âr A : iştiş'âr M2

** "من يامن الذئب على غدره * اهل لان يحفره الذئب = Kurdun ihânetinden kim emîn olursa, o kurdun çukuruna düşmeye lâyık olur" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

2 şakî-yi A : şakî-i M2

*** "من سل السيف البغى قتل به = Kim taşkınlık kılıcını sıyırırsa, onunla öldürülür" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

◊ 11-20 Şevvâl 1231 = 4-13 Eylül 1816.

*4 **"Sudûr-i emr u fermân be-i'dâm-ı Mahmûd** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,198-199'da kaydedilmiştir.

3 **Bağdâd** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.119a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâsıt-ı {Şevvâ}l" yazısı vardır] A

*5 "اذا التسع لك المنهج فاحذر ان يضيق لك المخرج = Geniş bir yol tutma imkânın varsa, çıkış yerinin dar olmasından kaçın!" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bağdâd ve Basra ve Şehrizor eyâletleri sekene vü ehâlîsinin âsâyiş ü istirâhatleri münselib ve teveccüh-i Şâhâne'den sükûtuyla Kürdistân beylerini istihdâm edemeyüp, beynlerinde tefrika vü mübâyenet vukū'unu mûcib ve bu hâlet-i rediyye dahi bir tarafdan Köy ve Baban ve Çehr[1] ve sâ'ir kutr-i 'Irak'da olan mahallerde ve ol hudûd-i Hâkāniyye'de teşevvüş[2] ü ihtilâli muharrik ve câlib olmağla, ba'zı evbâş makūleleri 'uzlet-güzîn-i zîr-i kilîm-i ihtifâ[3] iken, hetk-i nikāb-ı riyâ[4] ile anlar dahi hudûd-i Hâkāniyye'ye îsâl-i gezend ü hasâra ictirâ etmekde olduklarından, hudûd-i mezkûrede bulunan kuttân ve sükkân pây-mâl ü hebâ olmak üzere idükleri hakîkat-i hâl olarak ol havâlîden[5] inhâ olunup, zikr olunan sekene[6] vü ehâlînin rencîde olmamaları, lâzime-i Mülkdârî ve fukarâ vü zu'afânın himâyeti, matlûb-i hazret-i Şehriyârî olduğundan, Paşa-yı mûmâ ileyhin 'azli lâzım u müstahsen ve idâre-i umûr ve hıfz-ı hudûd u sugūra muktedir birinin Vâlî-i Bağdâd nasb olunması nakkādân-ı re'y ü sedâd indinde dahi enfa' u ahsen görülmekle, husûs-i mezkûra irâde-i Mülûkâne te'alluk ederek, Bağdâd Vâlîsi-yi esbak Süleymân Paşa'nın süd birâderi olup sâbıkā Basra Müteselliimi olan Ahmed Bey'in zabt u rabt-ı memleket ve sıyânet-i 'aceze-i ra'iyyet ve muhâfaza-i kal'a vü hudûda liyâkat ü reviyyeti[7] istimâ' [M2 307] u tahkîk olunup, kendüye taraf-ı Şâhâne'den Kapucu-başılık ihsâniyle Vâlî nasbına kadar Bağdâd ve Basra ve Şehrizor Kā'im-makāmlığı 'uhdesine ihâle olunduğunu hâvî emr-i şerîf[8] ve Paşa-yı mûmâ ileyhin ref'-i Vezâret'iyle Haleb'de ikāmeti bâbında Paşa-yı mûmâ ileyhe hıtâben sâdır olan dîğer bir kıt'a fermân-ı 'âlî-şân dahi irsâl olunarak, vusûl-i emr-i 'âlîde hakkında taraf-ı Şâhâne'den âhar gûne bir mu'âmele vukū'a gelmeyeceğini mûmâ ileyh Sa'îd Paşa'ya ifâde vü te'mîn ederek Bağdâd'dan tahrîk ü tefkîkinde isti'câl ve mahall-i me'mûriyyete i'zâm ü isbâli esbâbını istihsâl eylemesiyçün Kā'im-makām-ı mûmâ ileyhe evâmir-i şerîfe-i mezkûre evâsıt-ı şehr-i şevvâlde◊ irsâl kılındı.

Ve Vâlî-i sâbık-ı mûmâ ileyh Haleb'e gelüp anda ikāmet ve irâde-i Şâhâne'ye imtisâl ü mutâva'at eylediği sûretde, ber-vech-i mezkûr mazhar-ı sû'-i irâde olmayacağı âşikâr ve sûret-i 'aksi, hakkında vahîm olacağı derkâr olduğundan bahsle serî'an Bağdâd'dan hareket ve Haleb'e varup anda ikāmet eylemesiyçün ref'-i Vezâret'ini şâmil Sa'îd Paşa'ya dahi[9] dîğer bir kıt'a emr-i şerîf

---

1 Çehr (چهر) A : Cehr (جهر) M2
2 teşevvüş A : teşvîş M2
3 ihtifâ A : hafâ M2
4 riyâ A : re'âyâ M2
5 havâlîden A : havâlîde M2
6 sekene A : سكينه M2
7 reviyyeti A : ru'yeti M2
8 hâvî emr-i şerîf M2 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile sayfanın sol kenarına yazılmışlardır] A
◊ 11-20 Şevvâl 1231 = 4-13 Eylül 1816.
9 dahi A : — M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ısdâr ve Paşa-yı mûmâ ileyh irâde-i Şâhâne'ye muhâlefete ictirâ eylediği hâlde tenfîz-i emr-i 'âlîde Kā'im-makām-ı mûmâ ileyh tarafına her vechile iktizâ eden i'ânet ü muzâhereti[1] icrâ eylemek zımnında Bağdâd Kadısı'na ve mezâhib-i erba'a müftîlerine ve e'imme vü hutabâ ve meşâyih ve vücûh-i belde ve iş erlerine hıtâben başka bir kıt'a emr-i 'âlî dahi ısdâr u ihzâr olunup, Paşa-yı mûmâ ileyhin muhâlefeti haberi vürûd eder ise, Haleb ve Mûsul ve Diyârbekir ve Rakka vâlîleri asâkir-i külliyye ile bi'n-nefs hareket ve icrây-ı irâde-i Mülûkâne'ye müsâra'at eylemeleri me'mûriyyetlerini hâvî müşârun ileyhime[2] hıtâben başka başka sudûr eden evâmir-i 'aliyye dahi târîh-i mezkûrda[◊] mahallerine firistâde vü tesyâr kılındı[3]. Ve ol havâlî ahvâlini bi'n-nefs ru'yet ve vücûh-i Bağdâd'dan vâyedârân-ı kâr-âgâhî ve mümâzecet olanlar ile sırran ve 'alenen sohbet ü ünsiyyet birle temyîz-i[4] ashâb-ı ferâset ü dirâyet etmiş ba'zı mu'teber ricâl-i devlet vesâtatiyle Bağdâd hânedanından [M2 308] Dâvud Efendi'nin her cihetle rüşd ü reviyyeti ve rütbe-i Sâmiye-i Vezâret'e istihkāk u liyâkati tevsîk olunarak, nezd-i ferd-i Mülûkâne'de nihâde-i câdde-i tahkîk olmağın, rütbe-i Vezâret'le Bağdâd ve Basra ve Şehrizor eyâletleri kendüye tevcîh ü ihsân olunup, me'mûriyyetini hâvî müşârun ileyhe hıtâben sâdır olan fermân-ı celîlü'l-'ünvân mukaddemâ Vâlî-i[5] esbak maktûl Süleymân Paşa zemânında Bağdâd'a me'mûren ba's ü i'zâm olunmağla, ol havâlî ahvâline vukūf-i tâm tahsîl eylediği meşhûr-i enâm olan sâbıkā Re'îs-i küttâb-ı Rikâb-ı kamer-ziyâ[6] Mehmed Sa'îd Hâlet Efendi'nin Mehter-başısı Mehmed Ağa mübâşeretiyle müşârun ileyh hazretlerine yine târîh-i mastûrda[◊◊] şifâhen dahi ba'zı hafî vesâyâ ile irsâl ü isrâ olundu[7*].

Zuhûr-i âsâr-i kazâ'-ı[8] Kird-gâr[9]

*Kāle'n-Nebiyyü 'aleyhi's-selâm: "Eşeddü'l-belâ'i 'ale'l-enbiyâ'i sümme'l-enbiyâ'i sümme'l-evliyâ'i sümme'l-emseli ve'l-emsâli[10]"***. Şehr-i zilka'denin

---

1 muzâhereti A : muzâherâtı M2
2 ileyhime A : ileyhe M2
◊ 11-20 Şevvâl 1231 = 4-13 Eylül 1816.
3 kılındı M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "Ve Bağdâd hânedânından olup, rüşd ü reviyyeti ve rütbe-i sâmiye-i Vezâret'e isti'dâd ü kābiliyyeti" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] A
4 temyîz-i A : temeyyüz-i M2
5 Vâlî-i M2 : Vâlî-yi A
6 kamer-ziyâ A : kamer-tâb M2
◊◊ 11-20 Şevvâl 1231 = 4-13 Eylül 1816.
7 olundu A : kılındı M2
* "'Azl ü tebdîl-i Vâlî-i Bağdâd ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,221'de kaydedilmiştir.
8 kazâ'-ı A : kazây-ı M2
9 Gird-kâr M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.120a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 2 Zi{lka'de}" yazısı vardır] A
10 ve'l-emsâli A : ve'l-emseli M2
** "قال النبی علیه السلام:اشد البلاء علی الانبیاء ثم الاولیاء ثم الامثل والامثال = Nebî, selâm onun üzerine olsun, buyurdular ki: En şiddetli belâlara peygamberler, velîler ve sonrasında da

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ikinci sülüsâ leyl-i veylinde◊ Sâhil-seray-ı Beşiktaş'da Hasekî Sultân-ı *'aliyyetü'ş-şân** dâ'ire-i 'ısmetlerinde sagîre Emîne Sultân-ı cennet-mekân mebîti olan odada ber-mûceb-i rumûz-i *"İnne keydehünne 'azîm"*** civâr-ı bâbda dolabda kalmış mumdan ve sırr-ı kazâ'-i mektûmdan harîk peydâ oldu ise de, der-'akab hücûm-i me'mûrîn ile bi-hamdillâhi[1] Te'âlâ az vakitde itfâ oldu. Lâkin müşârun ileyhâ *tâbe serâhâ**** ile bir küçük cârîçe ve dâdû ve[2] dâye içün tavk-ı beşerden hâric cidd ü cehd olundu ise de, *"Ve kâne emrullâhi mef'ûlâ"*[*4] muktezâsınca, ol esnâda musâb ve ferdâsı bulunup, verây-ı sâhil-serâdaki zîr-i kıbâbda defîn-i türâb olunup, bu hüzn ü ıztırâb 'uyûn-i ehl-i îmânı pür-âb ü bî-hâb eyledi[*5]; *zâlike takdîru'l-'azîzi'l-'alîm*[*6]. **Beyt**:

Bâkî olsun yoluna pâdişâhım sen sağ ol!
Baht-ı pâyında Hudâ yâr ve sa'âdet[3] bâkî

Tahvîl-i menfây-ı ba'zı kesân[4]

Müderrisînden İzmir Müftîsi-yi sâbık es-Seyyid İsmâ'îl Fahreddîn Efendi ve karındaşı Mustafa Efendi, bir müddetden berü İzmir'de teferrüd ederek ihtilâl-i şîrâze-i âsâyiş-i **[M2 309]** beldeyi mûcib ef'âl-i nâ-ber-câya ictisâr ve sükkân-ı memleketin insilâb-ı emniyyetlerini müstelzim evzâ'a ibtidârları ba'zı tarafdan iş'âr olunarak, bundan mukaddemce Der-'aliyye'ye ihzâr olunmuşlar ise de, bunların İzmir'e gitmeleri câ'iz görülmediğinden gayri, Âsitâne-i sa'âdet'de dahi ikāmetlerinde vilâyet-i mezkûre mesâlihini

---

sırasıyla diğerleri dûçâr olmuşlardır" anlamına gelen bu cümle metinde geçen evliyâ' kelimesi hâriç et-Tirmizî, Zühd 57; İbn Mâce, Fiten 23; ed-Dârimî, Rıkāk 67; Ahmed b. Hanbel 1/172,174,180,185'te rivâyet edilen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, I,220, VI,172. Metindeki evliyâ' kelimesi ise İhyâ'da geçmektedir, bk. el-'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, nr.372, I,130.

◊ 2 Zilka'de 1231 = 24 Eylül 1816 Salı.

* "علية الشان = Şânı yüce" anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

** "ان كيدهن عظيم = Onların tuzakları gerçekten büyüktür" anlamına gelen bu cümle, Kur'ân, Yûsuf 12/28. âyetin son kısmı olan "ان كيدكن عظيم = İnne keydekünne 'azîm = Sizin tuzağınız gerçekten büyüktür" âyetinden hareketle söylenmiş gibi gözüküyor.

1 bi-hamdillâhi M2 : bi-hamdihî A

*** "طاب ثراها = Mezârı gül bahçesi olsun" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

2 cârîçe ve dâdû ve A : cârîce ve dâd M2

*4 "و كان امر الله مفعولا = Allah'ın emri mutlaka yerine gelecektir" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, en-Nisâ' 4/47; el-Ahzâb 33/37. âyetlerin sonunda yer alan bir kısımdır.

*5 **"Zuhûr-i âsâr-i kazâ'-ı Gird-kâr**..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,201'de kaydedilmiştir.

*6 "ذلك تقدير العزيز العليم = Bu, o üstün ve bilen (Allah)'ın takdîridir" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-En'âm 6/96; Yâsin 36/38; Fussilet 41/12. âyetlerinin son kısımlarında yer alan bir bölümüdür.

3 ve sa'âdet A : سعادت M2

4 **kesân** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.120a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî Zi{lka'de}" yazısı vardır] A

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ihlâl edecekleri âşikâr olmağla, mehâbet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mûcebince, bâ-işâret-i Şeyhulislâmî Filibe'de ikāmetleri bâbında evâ'il-i zilka'de◊ târîhiyle emr-i 'âlî ısdâr olundu.

Ve Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Ağası-yı esbak Halîl Ağa ve Mehmed Şâkir Ağa, mukaddemâ Tekfûr-dağı'nda ikāmet üzereler iken, nâ-be-câ harekete tesaddîleri Ocak tarafından inhâ, *"Küllemâ dahalet ümmetün le'anet*[1] *uhtehâ"** mübtegāsınca, âhar mahalle tahvîl-i me'mûriyyetleri husûsu istid'â olunmakdan nâşî, ol bâbda sâdır olan emr-i 'âlî muktezâsı üzere, mûmâ ileyh Halîl Ağa Karahisâr-ı sâhib'de ve Mehmed Şâkir Ağa Kütahya'da ikāmete me'mûr kılınmışlar ise de, bu keyfiyyet perîşânî-i[2] hâllerini mûcib ve[3] mihen ü meşâkk ile ibtilâlarını müstevcib olarak, el-hâletü hâzih ıslâh-ı nefs eylediklerini 'iyâl ü evlâdı ifâde vü istirhâm etmiş olduklarından bahsle, fîmâ-ba'd hılâf-ı rızâ hareketde bulunmamaları şartiyle mûmâ ileyhimânın Burusa'ya tahvîl-i menfâları husûsuna müsâ'ade-i seniyye kılınmasını[4], Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Ağası Hasan Ağa, *"Lâ hayra fî kesîrin min-necvâhum illâ men emera bi-sadakatin ev ma'rûfin ev ıslâhin beyne'n-nâs"*** mağzâsı üzere[5] bâ-takrîr inhâ etmekle, husûs-i merkūme[6] evâsıt-ı zilka'dede◊◊ müsâ'ade-i Şâhâne erzânî vü revâ kılındı.

Ve bundan akdem İstanbul Ağalığı'ndan Segbân-başı olup, ba'dehû ma'zûlen hânesinde ikāmet üzere olan Dervîş el-Hâc 'Ali Ağa'nın hılâf-ı rızâ harekete ictisârı beyân ve inbâsiyle, bir mahalle nefy ü iclâsı husûsu, mukaddemâ yine Ocak tarafından bâ-takrîr inhâ olunduğuna mebnî, hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne ve fermân-ı Pâdişâhâne mûcebince, mûmâ ileyh ol esnâda li-ecli't-te'dîb Tokad'a nefy ü tagrîb olunmuş ise de, el-ân menfâsında sefîl ü ser-gerdân ve ıslâh-ı **[M2 310]** nefs ile merhamete vücûhla şâyân olduğunu evlâd ü 'iyâli ifâde vü beyânla[7] istirhâm eylediklerinden bahsle, cerâyim-i sâbıkasının 'afviyle Der-sa'âdet'de hânesinde ikāmete ruhsat-ı 'aliyye erzân

---

◊ 1-10 Zilka'de 1231 = 23 Eylül-2 Ekim 1816.

1 le'anet A : lene'at M2

* "كلما دخلت امة لعنت اختها = Her ümmet girdikce yoldaşlarına lânet edecektir" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-A'râf 7/38. âyetin başlarında yer alan bir kısımdır.

2 perîşânî-i A : perîşânî-yi M2

3 ve A : — M2

4 kılınmasını A : kılınması M2

** "لا خير فى كثير من نجويهم الا من امر بصدقة او معروف او اصلاح بين الناس = Onların fısıldaşmalarının birçoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka yahut bir iyilik yahut da insanların arasını düzeltmeyi isteyen(in fısıldaşması) müstesnâ" anlamına gelen bu cümleler Kur'ân, en-Nisâ' 4/114. âyetin ilk yarısıdır.

5 "Lâ hayra ..... üzere M2 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile vr.120b'nin sol tarafına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] A

6 merkûme A : mezkûra M2

◊◊ 11-20 Zilka'de 1231 = 3-12 Ekim 1816.

7 beyânla A : beyâniyle M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kılınmasını[1], yine Ağa-yı mûmâ ileyh bâ-takrîr ifâde etmekle, bu husûsa dahi[2] müsâ'ade-i hümâyûn erzânî kılındığım hâvî sâdır olan emr-i şerîf, Ocak'dan Mübâşir ile mûmâ ileyh tarafına târîh-i merkûmda[◊] firistâde kılındı.

İrsâl-i fermân-ı 'adâlet-mefhûm be-cânib-i Vâlî-i[3] Erzurum

Biraz vakitden berü ba'zı esbâba binâ'en Erzurum ehâlîsi zulm ü te'addîye mübtelâ olarak, *"İzâ ye'ise'l-insânu tâle lisânuhû"** sûretleri rû-nümâ[4] olmuş ise de, vedî'a-i cenâb-ı Kibriyâ olan fukarâ'-i re'âyâ vü berâyâya cevr u ezâ, hılâf-ı rızây-ı 'adl-iktizây-ı Şâhâne ve sâye-i himâyet-vâye-i Mülkdârâne'de herkesin mazılle-nişîn-i emn ü râhat olmaları, lâzime-i irâde-i Mülûkâne olmakdan nâşî, bundan akdem eyâlet-i mezbûre sâbıkā Haleb Vâlîsi Celâleddîn Paşa'ya tahvîl ü ibdâl olunmuş** ve re'y-i hakîmâne-i Pâdişâhâne ile, *"Ber-ra'iyyet-i za'îf rahmet kün, tâ ez-düşmen-i kavî zahmet ne-bînî"**** mazmûnuna ri'âyet-i hümâyûn erzânî buyurularak, ehâlî-i serhadd-i mezkûr[5] mu'âmele-i rahîmâne-i Dâverâne'ye sezâvâr kılınmış olmağla, bu keyfiyyeti Vâlî-i müşârun ileyh kendü tarafından Erzurum Mütesellimi Kapucu-başı İbrâhîm Yümnî Bey'e ve sâ'ir lâzım gelenlere[6] serî'an tahrîr u iş'âr ve Erzurum'a vusûl-i Vâlî'ye kadar idâre ve himâyet-i fukarâ vü ehâlî esbâbını istihsâl eylemesi tenbîhini irsâl ve ba'de'l-vusûl kendüleri dahi levâzım-ı ra'iyyet-perverî ve sıyânetin[7] icrâsiyle sekene-i memleket ve zu'afây-ı ra'iyyetden taraf-ı cenâb-ı Tâc-dârî'yçün isticlâb-ı da'avât-ı hayriyyeye sarf-ı cell-i âmâl ü ef'âl eylemesi bâbında şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i şefekat[8]-nümûn-i Şâhâne mûcebince, evâhır-ı zilka'de târîhinde[◊◊] müşârun ileyhe ve Erzurum Kadısı Efendi'ye ve Mütesellim-i

---

1 erzân kılınmasını A : erzânî kılınmış M2

2 bu husûsa dahi M2 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A

◊ 11-20 Zilka'de 1231 = 3-12 Ekim 1816.

3 **Vâlî-i** A : **Vâlî-yi** M2

* "اذا ياس الانسان طال لسانه = İnsan umutsuzluğa düşünce çok konuşmaya başlar" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

4 olarak..... rû-nümâ M2 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve vr.121a'nın sağ tarafına aşağıya diklemesine yazılmışlardır] A

** "Biraz vakitden berü ba'zı esbâba binâ'en Erzurum ..... olunmuş" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,198'de kaydedilmiştir.

*** "بر رعيت ضعيف رحمت كن تا از دشمن قوى زحمت نه بينى = Zayıf tebaaya merhamet et ki kuvvetli düşmandan zahmet görmeyesin" anlamına gelen Farsça bir atasözüdür.

5 mezkûr M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "hakkında" kelimesinin üzeri karalanmıştır] A

6 gelenlere M2 : gelanlere A

7 sıyânetin A : صيايتك M2

8 şefekat M2 : شفعت A

◊◊ 21-30 Zilka'de 1231 = 13-22 Ekim 1816.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mûmâ ileyhe ve zâbitân ve vücûh-i memlekete hıtâben emr-i şerîf irsâli isti'câl kılındı. **[M2 311]**

Ahvâl-i İzmir

Bir müddetden berü Medîne-i İzmir'in cârî olagelan[1] ahvâli mübeddel ve kâffe-i emn ü[2] âsâyişi müşevveş ü muhtell olup, külle yevm erâzil ü haşerât[3] katl-i ehl-i zimmet-i re'âyâ ve emvâl-i sükkânı aralıkda ceng-i zer-gerî peydâ ederek yağmâ ve belde-i mezkûrede müctemi' olan eşkıyâ dâ'imâ ihâfe vü iz'âc-ı ehl-i 'ırz ve tekdîr-i fukarâ vü zu'afâya ictirâda olduklarına ibtinâ'en, bundan akdemce Kapudan Husrev Mehmed Paşa Ak-deniz tarafına kā'ide üzere 'azîmetinde, inzımâm-ı re'y ü ma'rifeti ve ma'rifet-i şerî'at ve[4] ittifâk-ı ârây-ı vücûh-i memleket ile ba'de-zemân ihlâl-pezîr olmayacak bir sûret tasvîriyle belde-i mezbûrenin[5] esbâb-ı nizâmiyyesini istihsâl ve takım takım kefîllere rabt u nezre kat' ve sicillâta kayd ederek, taht-ı râbıtaya idhâl eylemesi 'uhde-i dirâyetine ihâle kılınmış idi.

Müşârun ileyh tarafından bu def'a vâride olan tahrîrâtın hulâsa-i mefhûmunda, müşârun ileyhin İzmir'e vusûlünde firâr eden bin beş yüzden mütecâviz erbâb-ı fesâdın ba'de'l-yevm derûn-i hânlarda iskân olunmamaları ve ashâb-ı ticâretden olanlar 'ırz ve ticâretleriyle meşgûl olmak üzere[6] küfelâya bend olunarak hânlarda bunların iskân kılınması ve odalarda müsellah kimesne mukîm olmayup, efrâd-ı nâsdan kefîlsiz ve mechûlü'l-ahvâl kimselerin belde-i mezbûrede ictimâ'larına ruhsat verilmamesi ve bir edebsiz zuhûrunda derhâl taraf-ı şer'-i şerîfe ve zâbitâna haber verilerek hakkından gelinmesi ve bu vechile hâncıların birbirlerine kefîl olmaları ve İzmir'de dâru'n-nedve-i eşkıyâ olan kahve-hâneler gicelerde açılmayup ve der-i dîvârlarına esliha asılmayup, gicelerde kefîllü kahve-hâne cinsinden mâ'adâda bir kimse yatmaması husûsları her birlerine huzûr-i şer'de tenbîh ile te'ahhüd etdirilerek nezre kesilmiş ve zikr olunan kahve-hâneler üzerlerinde ve[7] gizlü yerlerde olan bî-kâr oḍaları, erâzil mekânı olduğuna ve derûnlarında âlât-i lehb ü tarab ve fâhişeler esvâbı mevcûd idüğüne mebnî, o makûle odalar bermûceb-i defter ma'rifet-i şer' **[M2 312]** ve ittifâk-ı[8] vücûh-i belde ile tedrîcen

1 olagelan A : olageldiği M2
2 emn ü A : — M2
3 erâzil ü haşerât M2 : + [[Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi ile işâret edilerek satırın hizâsına vr.121a'nın sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] A
4 şerî'at ve A : şer'le M2
5 belde-i mezbûrenin M2 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A
6 üzere M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "her fırka" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] A
7 ve A : — M2
8 ittifâk-ı A : bi'l-ittifâk M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

hedm ve sâhiblerine küllî ziyân olmamak içün enkāzı yedlerine teslîm kılınmış olduğu ve hammâl tâ'ifesinin içlerinde mechûlü'l-ahvâl vâfir yaramaz ve bedfi'âl makūlesi olup, Efrenc kapuları hammâllıklarını tutmak içün fesâd ü şıkāka ibtidâr ederek, aralıkda katl-i nüfûs mâddesi dahi vukū' bulmakda idüğüne mebnî, fîmâ-ba'd ma'lûmü'n-nefer hammâllar birbirlerine kefîl olarak hılâf-ı şer' u rızâ hareketde bulunmamaları ve ehl-i İslâm ve milel-i selâse mahalleleri sekenesi ve 'umûmen esnâf ve gümrükler hademesi ve sabun-hâneler[1] 'amelesi dahi kefîllere rabt olunarak hılâf-ı vaz'da olmamaları ve milel-i selâsenin ehl-i İslâm'a mahsûs elbise giymameleri husûsu dahi taht-ı nizâma tevsîk ile tavr-ı ra'iyyetden hâric hareket eylemameleri ve milel-i selâse-i mezkûre içlerinde hılâf-ı rızâ tavra ictirâ eden erâzil gürûhunu istishâb etmeyüp, o makūlelerin dahi dâ'imâ zabt u te'dîb olunmaları ve taşradan gelanlerin ahvâline muttali' olmadıkça[2] içlerine almamaları husûsları dahi küfelâya bend olunarak tanzîm ile cümlesi başka başka nezre kat' olunmağla, taraf-ı şer'-i şerîfden verilan i'lâm ve nüzûr hüccetleri, Baş-muhâsebe Kalemi'ne kayd olunmak içün takdîm kılınmış idüği ve müste'men tâ'ifesi 'uhûd u şurût muktezâsınca etvâr-ı lâyıkanın icrâsına dikkat eylemeleri lâzimeden olduğuna mebnî, her bir devletin sahîh teba'asından ve bahran tevârüd edenlerinden[3] mugāyir-i şer' ve münâfî-i şart u 'ahd etvâr-ı nâ-bercâya cesâret edenleri olur ise, konsolosları ma'rifetiyle ahz ü te'dîb olunmaları ve konsolosların istihdâm eyledikleri tercemân ve hademe-i sâ'ire, erâzil makūlesini istishâb etmeyüp, tercemânların ba'zıları tama'-ı hâma teba'iyyetle Devlet-i 'aliyye re'âyâsını: "Teba'amızdandır" deyerek hılâf-ı şurût himâyeleri tahtına almamaları husûslarına İzmir'de olan düvel konsolosları ve kançılar ve tercemânlar te'ahhüd ederek, sûret-i te'ahhüdleri ba'de't-tescîl ahz olunan hüccetler dahi takdîm kılınmış idüği tasrîh u inhâ olunmakdan nâşî, eban 'an-ceddin saltanat-ı seniyye [M2 313] re'âyâsına düvel-i Nasârâ konsolosları ve tercemânları taraflarından patente ve himâye kağıdları verilmesi, 'uhûd u[4] şurûta mugāyir olduğu ecilden, bu mâddenin öteden berü memnû' idüği bedîhî vü bâhir olmağın, takdîm olunan te'ahhüd-nâme ve nezr hüccetleri Baş-muhâsebe Kalemi'ne kayd olunarak, ba'de'l-yevm bermûceb-i te'ahhüd 'amel ü harekete ihtimâm ü tekayyüd olunup, hılâfı vaz'a irâ'et-i ruhsat kılınmamak üzere şeref-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mefhûm-i münîfini mübîn İzmir Mollası'na ve Müftî ve Voyvodası'na ve sâ'ir iktizâ edenlere hıtâben evâsıt-ı zilka'dede◊ üç kıt'a emr-i 'âlî ısdâr u irsâl kılındı[5].

---

1 sabun-hâneler A : sabun-hâne M2
2 olmadıkça A : olmadıkca M2
3 edenlerinden A : edenlerden M2
4 'uhûd u A : 'uhûd M2
◊ 11-20 Zilka'de 1231 = 3-12 Ekim 1816.
5 kılındı A : olundu M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ahvâl-i Cezâyir ve izn-i tahrîr-i asâkir

Cezâyir-i Garb Ocağı korsan sefîneleri, Ak-deniz cezâyir ve sevâhilinde geşt ü güzâr eden Devlet-i 'aliyye re'âyâsı tüccâr sefînelerini ahz ü giriftâr ve derûnlarında bulunan re'âyâyı esîr ve mâllarını hılâf-ı şer'-i şerîf gasb ü zabt misillü hareket-i câbirâneye ibtidâr edüp, o makūle mâl ve sefâyinin sâhiblerine redd ü i'tâsında irâde-i hakkā nî-ifâde-i Devlet-i 'aliyye'ye muhâlefetle harekât-ı sâbıkalarında ısrâr gûne hâlâta cür'et eylemiş olduklarına mebnî, bundan akdem mehâbet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i ma'delet-makrûn-i Şâhâne muktezâsınca, fîmâ-ba'd sevâhil-i Devlet-i 'aliyye'den Cezâyir Ocağı'na bir nefer asker yazılmaması ve bir takrib Ocak sefâyini ile hiç[1] kimsenin Ocağ-ı mezkûre gidemamesi ve Ocak vekîlleri, umûr-i Ocağ'ı ru'yetden keff-i yed eylemeleri tenbîhâtını şâmil, İzmir Kadısı ile Sığla ve Menteşa ve Aydın ve Saruhân sancaklarında vâki' kazâların hükkâm ve zâbıtânına ve Rodos Sancağı Mutasarrıfı'na hıtâben evâmir-i şerîfe sudûr etmiş ise de, el-hâletü hâzih Cezâyir Ocağı korsan kapudanları, mukaddemki hareketlerine nâdim ü peşîmân ve yine bu mâddelere dâ'ir mukaddemâ bi'd-defe'ât olunan nush u pendi ısgādan gerden-keşân olduklarına binâ'en, haklarında Devlet-i 'aliyye'nin cüz'îce igmâzına mebnî, *"Men lem yerza bi-hükm-i [M2 314] Mûsâ razıye bi-hükm-i Fir'avn"** mü'eddâsınca, bundan akdem Ocağ-ı mezkûrun İngilizlü donanmasından yediği darb ve gördüğü tekâlîf-i 'anîfeden netîce-i kârı mülâhaza vü iz'ân ederek, bu def'a[2] me'hûzları olan sefâyin-i re'âyânın ber-mûceb-i emr u fermân[3] sebîllerini tahliye ve kabz etdikleri emvâli redd ü teslîm birle fîmâ-ba'd hılâf-ı fermân-ı Pâdişâhî tavr u hareketde bulunmayup, her hâlde tahsîl-i rızây-ı Mülûkâne'ye dikkat edeceklerini inhâ vü beyân birle, cerâyim-i sâbıkalarının 'afviyle kemâ fi's-sâbık İzmir ve mahâll-i sâ'ireden asker celb ü tahsîline müsâ'ade-i seniyye erzânî kılınması, Cezâyir-i Garb Beylerbeyisi 'Ömer Paşa tarafından bâ-'arîza tahrîr u istid'â ve Cezâyir Ocaklusu cânibinden dahi mahzar takdîmiyle niyâz ü recâ olunmağla, cerîde-i cerâyim-i güzeştelerine, beyt:

Le'îm niyem güneh bâ-hezâr 'özr ne-pûşed
*Be-yek latîfe-i kerîmî hezâr cürm be-bahşed***

---

1 hiç A : hic M2

* "موسى رضى بحكم فرعون [M2 314] من لم يرض بحكم = Mûsâ'nın hükmüne râzı olmayan, Firavun'un hükmüne râzı olmak zorunda kalır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

2 def'a M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ber-muktezây-ı emr u fermân" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] A

3 ber-mûceb-i emr u fermân M2 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve vr.122b'nin sağ tarafına yazılmışlardır] A

** "لئيم نيم كنه يا هزار عذر نپوشد * بيك لطيفه كريمى هزار جرم ببخشد = Ben kınayıcı değilim, ama bir günahı bin özür örtemez Bir büyüğün bir latîfesi ile ise bin suç bağışlanır" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mefhûmu üzere kalem-i 'afv u safh keşîde buyurularak, ol bâbda şeref-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i 'inâyet-nümûn-i[1] Mülûkâne mûcebince, mukaddem aşker men'iyçün[2] sâdır olan evâmirin kaydları terkîn kılınarak, kadîmden olageldiği üzere 'amel ü hareket olunmak bâbında ruhsat-ı Şâhâne'yi hâvî İzmir ve zikr olunan sancaklar hükkâm ve zâbitânına hıtâben[3] ve Hudâvendigâr ve Teke sancaklarından dahi Ocağ-ı mezbûr içün kezâlik asker tahrîrine ruhsatı şâmil başka başka evâmir-i 'âlî-şân ile evâhır-ı zilka'dede[◊] müsâ'ade-i seniyye erzân kılındı.

Celb-i Nâzır-ı Dırama be-Âsitâne-i 'aliyye[4]

Dırama Nâzırı kapucu-başılarından[5] Mahmûd Bey'in Sirozlu İsmâ'îl Beyzâde Yûsuf Bey ile bir müddetden berü beynlerinde mükâbere vü muhâsedete dâ'ir nefsâniyyet ü 'adâvet zuhûr ederek, ahadühümâ âhara galebe içün bi'l-münâvebe bir vesîle-i kaviyye-i müstenide tahsîli zımnında bi'd-defe'ât bezl-i nakdîne-i makdûr ve ma'a hâzihi'l-hâleti[6] nakkâd-ı felek-i u'cûbe-meslek dahi haklarında, *"el-Fakru zencîru'l-'afârît"** mesel-i meşhûrunu düstûr edüp, bu hezl-i bezl ile çîne-dân-ı 'akûrunu bir müddet mümtelî ve ma'mûr etmiş **[M2 315]** ise de, buna kāni' olmayarak, bu esnâda Nâzır-ı mûmâ ileyhin Dırama'da dâ'iresinde yine husûs-i mezkûra dâ'ir ba'zı kîl ü kāl hudûsu mesmû'-i evliyây-ı umûr olduğuna binâ'en, Dırama hâssının mesâlihini ru'yet ü idâre etmek üzere yerine bir âdemini bırağup, kendüsünün ba'zı esbâba mebnî Der-sa'âdet'e gelmesiyçün evâhır-ı mâh-ı zilka'dede[◊◊] mûmâ ileyhe hıtâben emr-i 'âlî ısdâr ve ba's ü tesyâr olundu[**].

Havâle-i iltizâmât-ı Saruhân be-'Osmân Efendi[7]

Saruhân Sancağı Mütesellimliği bir müddetden berü Kara 'Osmân-zâde Hacı Hüseyn Ağa'nın 'uhde-i iltizâmında olmak takrîbiyle, livâ'-i mezbûr

---

1 'inâyet-nümûn-i A : 'inâyet-makrûn-i M2
2 men'iyçün A : men'i içün M2
3 hıtâben M2 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "başka başka" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] A
◊ 21-30 Zilka'de 1231 = 13-22 Ekim 1816.
4 **'aliyye** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.122b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâhır-ı Zi{lka'de}" yazısı vardır] A
5 kapucu-başılarından M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "Topuzlu-oğlu" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A
6 hâzihi'l-hâleti M2 : hâzihi'l-hâleh A
* "الفقر زنجير العفاريت = Yoksulluk, etrafı birbirine katanların zaptedicisidir" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.
◊◊ 21-30 Zilka'de 1231 = 13-22 Ekim 1816.
** "**Celb-i Nâzır-ı Dırama be-Âsitâne-i 'aliyye** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,196'da kaydedilmiştir.
7 **Efendi** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.123a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâhır-ı Zi{lka'de}" yazısı vardır] A

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dâhilinde bulunan kâffe-i mukāta'ât ve ekser tîmâr u ze'âmât dahi anın 'uhde-i iltizâmında idi. Mûmâ ileyh bundan akdemce evâhır-ı rebî'ulâhırda◊ fevt olup, terekesini kabza ricâl-i devletden 'Abdî Bey me'mûr kılınmış idi.

Bu def'a dahi mütehayyizân-ı Devlet-i 'aliyye'den hâlâ İznikmid Kerastesi[1] Nâzırı Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî-yi esbak Moralı 'Osmân Efendi, keraste husûsuna tarafından kethudâsı el-Hâc Eyyûb Ağa'yı tevkîl ile livâ'-i mezkûrun zabt u idâresine ve dâhil-i sancak olan kâffe-i mevâddın hüsn-i temşiyet ü râbıtasına nezâret sûretiyle me'mûr kılınması bâbında şeref-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mûcebince, İznikmid'den serî'an hareketle varup, Livâ'-i Saruhân'ı zabt u idâreye ve havza-i mezkûrenin cemî' mevâdd u mesâlihini taht-ı râbıta-i matlûbeye bend ü tevsîka evâhır-ı mâh-ı zilka'dede◊◊ bâ-fermân-ı 'âlî me'mûr kılındı*.

Tahvîl-i menfây-ı 'İzzet Bey ve ba'zı tevcîhât-ı 'ilmiyye ve terfî-i rütbe-i Yâsinci-zâde ve nefy-i Kul Kethudâsı[2]

Tire Kazâsı'nda menfiyyen ve mütekā'iden ikāmet üzere olan sâbıkā Rumeli Kadı'askeri 'Osmân Paşa-zâde Mîr es-Seyyid Mustafa 'İzzet Efendi'nin 'iyâl ü evlâdı 'arz-ı hâl takdîm etmeleriyle, hâllerine terahhumen Mîr-i mûmâ ileyhin ve ma'iyyetinde **[M2 316]** menfiyyen bulunan kethudâsı Rumeli eşrâf-ı kudâtından Ahmed Efendi'nin menfâları Gelibolu'ya tahvîl olunup, kemâ fi's-sâbık Mîr-i mûmâ ileyh Gelibolu'da menfiyyen** ve mütekā'iden ve kethudâsı merkūm ancak menfiyyen[3] ve hazînedârı olup, eşrâf-ı kudâtdan İstanbul'da mukîm Kadrî Ağa[4] dahi hılâf-ı rızâ harekâta mütecâsir olup, metbû'-i mûmâ ileyhin tesviye ve tensîk-ı ahvâline vesîle-cû olmak üzere Şeyhulislâm-ı vaktin kā'ide-i tarîk muktezâsiyle[5] işâret ü inhâsiyle merkūmun dahi Gelibolu'ya iclâsı husûsâtına irâde-i Şâhâne te'allukuyla, ol bâbda evâ'il-i zilhicce◊◊◊ târîhiyle[6]

◊ 21-30 Rebî'ulâhır 1231 = 21-29 Mart 1816.

1 Kerastesi A : Keraste M2

◊◊ 21-30 Zilka'de 1231 = 13-22 Ekim 1816.

* "**Havâle-i iltizâmât-ı Saruhân** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, X,201-202'de kaydedilmiştir.

2 **Kethudâsı** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.123a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâ'il-i Z{ilhicce}" yazısı vardır] A

** "Tire Kazâsı'nda menfiyyen ve mütekā'iden ..... menfiyyen" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,200'de kaydedilmiştir.

3 menfiyyen M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ve mûmâ ileyhin" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] A

4 Ağa M2 : + [Bu kelime önce "Ağa'nın" şeklinde yazılmış, sonradan sonundaki "nın" kısmının üzeri karalanarak bu şekilde düzeltilmiş görünüyor] A

5 kā'ide-i tarîk muktezâsiyle [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına vr.123a'nın sol tarafına yazılmışlardır] A : kā'ide-i muktezâsiyle M2

◊◊◊ 1-10 Zilhicce 1231 = 23 Ekim-1 Kasım 1816.

6 evâ'il-i zilhicce târîhiyle M2 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve vr.123b'nin sağ tarafına yazılmışlardır] A

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

iki kıt'a emr-i şerîf ısdâr u irsâl ve ol hînde Hazînedâr-ı merkûm dahi menfây-ı mezkûra Çavuş mübâşeretiyle isbâl olundu. **Beyt:**

Eğer hâhî ki mâned kelle ber-cây

Me-nih bîrûn zi-hadd-i hîşten pây[1*]

Ve Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Ocağı'nda Kul Kethudâsı olan Şerîf Mustafa Ağa, kendü hâlinde olmayup hulâf-ı marzî harekete ictisâr eylemiş olduğundan bahsle, merkûmun 'azliyle bir mahalle nefy olunması husûsunu Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Ağası Hasan Ağa bâ-takrîr inhâ etmekle, Ocak'dan Mübâşir ma'rifetiyle târîh-i merkûmda◊ Sivas'a nefy ü iclâ ve bu husûs Yeniçeri Ağası mûmâ ileyh 'indinde kendüye gûyâ sermâye-i bekâ oldu**. *"Hattâ izâ ferihû bi-mâ ûtû ahaznâhum bağteten"****.

Ve şehr-i mezbûrun yirmi üçüncü günü◊◊ el-yevm bi'l-fi'l Sadr-ı Anadolu Yâsinci-zâde es-Seyyid 'Abdülvehhâb Efendi'nin rütbesi, şehr-i merkûm gurresinden◊◊◊ mu'tebere tutulmak husûsuna irâde-i Şâhâne müte'allık olup, zemâniyle bendegân-ı dâ'ire-i Mülûkâne ve ba'dehû çırağ-ı dest-efrûz-i Husrevâne olduklarına hürmeten, 'avâtıf-ı 'aliyye-i bende-nüvâzâneden kadr u şân-ı ihsân-ı şâyânı beyne'l-akrân terfî' kılındı. **Beyt:**

Hiç[2] mürüvvet gibi haslet mi var?

Halka kerem gibi kerâmet mi var?

Ve sene-i âtiye muharremi gurresinden◊[4] mu'teber olmak üzere sâbıkā İstanbul Kadısı 'Abdullah Efendi-zâde Nakîb-i sâbık es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi'ye Anadolu Pâyesi ve yine gurre-i mezkûreden◊[5] mu'teber olmak üzere Mekke-i mükerreme Pâyesi olup, [M2 317] sâbıkā Burusa Kadısı Çerkes Beyi-zâde Mîr Mehmed Rahmî Efendi'ye İstanbul Pâyesi tevcîh olundu.

Ve Şeyhulislâm-ı sâbık Dürrî-zâde Efendi Mektûbcusu olup, bundan akdem Rodos'a nefy olunan Sadreddîn-zâde hafîdi Mehmed 'Atâ'ullah

---

1 **Beyt** ..... pây M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "ü" harfi ile işâret edilerek vr.123b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] A

* "اگر خواهی که ماند کله بر جای * منه بیرون زحد حویشتن پای = Başının yerinde kalmasını istersen, ayağını kendi sınırından dışarı çıkarma!" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

◊ 1-10 Zilhicce 1231 = 23 Ekim-1 Kasım 1816.

** "Ve Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Ocağı'nda Kul Kethudâsı ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,200'de kaydedilmiştir.

*** "حتى اذا فرحوا بما اوتوا اخذناهم بغتة = Nihayet kendilerine verilenler yüzünden şımardıkları zaman onları ansızın yakaladık" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-En'âm 6/44. âyetin ortalarında yer alan bir kısımdır.

◊◊ 23 Zilhicce 1231 = 14 Kasım 1816 Perşembe.

◊◊◊ 1 Zilhicce 1231 = 23 Ekim 1816 Çarşamba.

2 Hiç A : Hic M

◊[4] 1 Muharrem 1232 = 21 Kasım 1816 Perşembe.

◊[5] 1 Muharrem 1232 = 21 Kasım 1816 Perşembe.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Efendi, Âsitâne-i 'aliyye ve Mısır câniblerine uğramayup, hemân Rodos'dan Şâm İskelesi olan Beyrût'a ve andan mansıbına Şâm tarafından gitmek ve iki yüz otuz üç[1] muharremi gurresinden[◊] zabt etmek üzere bâ-re'y-i Müfti'l-enâm Medîne-i münevvere tevcîhiyle be-kâm ve bu takrîble bir kat dahi teb'îdine ihtimâm olundu. *"İzâ zalemte men dûneke felâ te'men 'ikābe men fevkake"**.

İndifâ'-ı ihtilâl der-Ada-i kebîr[2]

Ada Kal'ası Muhâfızı-yı sâbık maktûl Receb Ağa'nın birâderleri Âdem ve Sâlih ve Bekir haklarında mukaddemâ bir gûne emr u irâde sünûh etmamiş ve kal'a-i mezkûrenin emr-i muhâfazası Şinik-oğlu Mustafa Paşa-zâde Kapucubaşı Dervîş Bey'e ihâle olunmuş ve kal'adan hurûcla[3]–vilâyetlerine gitmelerine kendülerine her vechile ruhsat u emniyyet verilmiş iken, merkūmlar havfa teba'iyyetle bî-vech Ada Kal'ası'na kapanup bâgiyâne hareket ve kal'ayı muhâfızına teslîmde muhâlefet eylediklerine binâ'en, hasr u tazyîkleriyle i'dâmları ve kal'a-i merkūme ve ellerinde bulunan sâ'ir mahallerin harben ve darben nez' u zabtı zımnında Muhâfız-ı mûmâ ileyh taraf-ı Devlet-i 'aliyye'den me'mûr kılınup, ma'iyyetine asker ta'yîn kılınmış ve merkūmların[4] yedlerinde bulunan mahaller ahz u zabt olunarak, Ada Kal'ası'nın teshîri dahi kuvve-i karîbeye gelmiş olduğundan, encâm-ı kârı mutâla'a ve vehâmet-i netîceyi fikr u mülâhaza birle hâlâ Tırhala Sancağı Mutasarrıfı Tepedelenli-zâde Veliyyüddîn Paşa, mukaddemce me'mûr olduğu Sırp maslahatına gider iken, hasbe't-tarîk Fethulislâm'a vürûdunda[5] müşârun ileyh tarafına dehâlet ve mütecâsir oldukları harekât-ı nâ-marzıyyeden izhâr-ı peşîmânî[6] vü nedâmet ederek, haklarında 'alev-gîr olan âteş-i gazab-ı Mülûkâne'nin teskîn ü itfâsına müşârun ileyhi şefî' ittihâziyle istirhâm-nâme **[M2 318]** takdîm eylemiş olduklarından, ortanca birâderleri merkūm Ebûbekir'i müşârun ileyh te'mîn ederek celb ü istintâk ve mâdde-i mezkûreyi etrâfiyle müzâkere edüp, büyük birâderi merkūm Âdem'in mutasarrıf olduğu rub' hisse Fethulislâm Mukāta'ası'nın ve küçük birâderi Sâlih'in Hezargrad Kazâsı'nda kâ'in mâlikânesinin kemâ fi's-sâbık 'uhdelerinde ibkāsı veya

---

1 üç M2 : üc A

◊ 1 Muharrem 1233 = 11 Kasım 1817 Salı.

* "اذا ظلمت من دونك فلا تامن عقاب من فوقك = Senden daha aşağı seviyede bulunana zulmediyorsan, senin üstünde bulunanın azâbından emîn olma!" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

2 kebîr M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.123b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâhır-ı Z{ilhicce}" yazısı vardır] A

3 hurûcla A : جروجله M2

4 merkūmların M2 : merkūmlar A

5 vürûdunda M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "merkūmlar " kelimesinin üzeri çizilmiştir] A

6 peşîmânî A : peşîmân M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Fethulislâm Mukāta'ası hissesiyçün mukaddemâ cânib-i mîrîye verdiği akçanın[1] kendüye reddi, yahûd âhar mahalden sekiz bin guruş fâ'izlü münâsib bir mukāta'a ile tebdîli ve merkūm Sâlih'in Hezargrad Kazâsı'ndaki mukāta'asının dahi Fethulislâm Mukāta'ası hissesi misillü zikr olunan sûretlerin biriyle tanzîm olunması ve ortanca karındaşı Ebûbekir'in Belgrad Kasabası derûnunda iştirâ eylediği mehâzin ü dekâkîn ve 'akārât-ı sâ'irenin behâsı olan seksan üç bin sekiz yüz kırk iki guruşun i'tâsiyle emlâk-i mezkûre cânib-i mîrîden zabt olunarak, kat'-ı 'alâka eylemesi husûslarına müsâ'ade-i seniyye erzân ü şâyân olmasını istid'â etmiş ve kal'ayı mevcûd olan top ve mühimmâtiyle teslîme te'ahhüd eylemiş oldukları ve bunların 'iyâl ü evlâdı kal'adan nakl ü ihrâc oluncaya kadar müşârun ileyh Ada Muhâfızı mîr-i mûmâ ileyhle beraber kal'aya duhûl ederek mîr-i mûmâ ileyh tarafından muhâfaza-i mühimmâta on nefer âdem ta'yîn ve kal'a muhâfazasına taraf-ı müşârun ileyhden neferât ikāme vü tahsîs ve merkūmlar evlâd ü 'iyâliyle cümleten kal'adan çıkdıklarında, müşârun ileyh ikāme edeceği neferâtı alup, kal'a-i mezbûre mîr-i mûmâ ileyhe bu vechile teslîm olunmak üzere mukāvele olunmuş idüği, müşârun ileyh Veliyyüddîn Paşa tarafından bâ-tahrîrât inhâ ve ol vechile cürm ü kusûrlarının 'afvı husûsu iltimâs ü istid'â kılınmış olup, be-tahsîs vüzerây-ı zî-şânın mültemisâtı öteden berü nezd-i mekârim-vefd-i Hidîvâne'de rehîn-i müsâ'ade vü kabûl olageldiği nümâyân olduğundan kat'-ı nazar, müteşebbis-i ezyâl-i[2] 'afv ü emân olanlar hakkında bâb-ı 'inâyet-me'âb-ı saltanat-ı seniyye dâ'imâ küşâde ve müsâ'ade-i Pâdişâhâne, beyt[3]:

Zi-ibtidây-ı devr-i Âdem [M2 319] tâ devr-i Pâdişâh
*Ez-büzürgân 'afv bûdest, ez-fürû-destân[4] günâh**

müfâdı üzere her bâr bî-dirîğ ve ma'a ziyâde olmak, şîme-i Mülkdârâne muktezâsından idüği vâreste-i kayd-ı beyân olduğuna mebnî, merkūmân Âdem ve Sâlih'in 'uhdelerinde olan mukāta'alar[5] mu'accelâtı Darb-hâne-i 'âmire'den verilerek, cânib-i mîrîden[6] zabt ve mezbûr Bekir'in Belgrad'da olan 'akārı behâsı dahi i'tâ kılınarak, emlâk-i mezkûre dahi taraf-ı mîrîye redd olunmak ve müteveffây-ı merkūm Receb'in[7] ashâb-ı düyûnü merkūmlar

---

1 akçanın A : akcanın M2
2 ezyâl-i A : ezyel-i M2
3 beyt M2 : — A
4 ez-fürû-destân A : ez-feri dostân (از فر دوستان) M2
* "تا بدور پادشاه (M2 319] زابتدای دور ادم
از بزر کان عفو بودست از فرو دستان کناه = Âdem'in devrinin başlangıcından bu Pâdişâh'ın devrine kadar büyüklerden af, aşağı seviyedekilerden günâh ola gelmiştir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.
5 mukāta'alar M2 : + [Bu kelime önce "mukāta'aların" şeklinde yazılmış, sonradan sonundaki "ın" kısmının üzeri karalanarak bu şekilde düzeltilmiş görünüyor] A
6 mîrîden A : mîr[î]den M2
7 Receb'in A : Receb M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tarafından irzâ vü iskât olunmak üzere tahrîr u iş'âr kılındığı minvâlde muhallefâtı zabt ve teharrîsinden sarf-ı nazar olunup, bunların dahi cerîde-i cerâyim-i güzeştelerine kalem-i 'afv u safh keşîde kılınarak, ol bâbda rây ü emânı hâvî müşârun ileyh Velî[1] Paşa'ya hıtâben evâhır-ı zilhiccede[◊] sâdır olan fermân-ı 'âlî bâlâsına: "Sen ki Tırhala Sancağı Mutasarrıfı Veliyyüddîn Paşa'sın. İşbu emr-i 'âlî-şânımda beyân olunduğu vechile müteveffâ Receb'in Ada Kal'ası'nda mütehassın olan karındaşlarının ve müte'allikātlarının mâl ü cânlarına taraf-ı Şâhâne'mizden rây ü emân verilmekle, bu husûs içün bir vakitde mes'ûl ü mu'âteb olmayacaklarını gûş-i hûşlarına ilkā ederek, kal'a-i merkūmeden ihrâc ve sâlimen vatanlarına irsâl edüp, kal'a-i Şâhâne'mi kâffe-i mühimmât ve cebehânesiyle muhâfızı Dervîş Bey'e teslîmle, haberini serî'an Der-bâr-ı sa'âdet-karâr'ıma tahrîr eyleyesin" deyü hatt-ı şerîf-i 'inâyet-redîf-i Şâhâne keşîde ve kal'ayı zabt ve muhâfazaya dikkat eylemesiyçün Muhâfız-ı mûmâ ileyhe dahi bir başka emr-i 'âlî nüvişte kılındı.

Ve merkūmlar bi'l-cümle müte'allikātiyle ber-mûceb-i irâde-i seniyye kal'adan çıkup, Ada Kal'ası kâffe-i mühimmâtiyle mîr-i mûmâ ileyhe teslîm olunduğunu mübîn müşârun ileyh tarafından ve Muhâfız-ı mûmâ ileyh ve Eflâk Voyvodası câniblerinden çok geçmeyüp tahrîrât vürûd etmekle, bu bâbda vâki' olan hıdmetleri karîn-i tahsîn ü mahzûziyyet ve rehîn-i sâpâş ü makbûliyyet[2] olmağla, Veliyyüddîn Paşa'ya hıla'-ı fâhire-i Şâhâne'den serâsere kaplu bir sevb semmûr ve bir kabza mücevher şîş **[M2 320]** ve Muhâfız-ı Kal'a'ya bir semmûr kürk ve Kırayova taraflarının muhâfazasiyle merkūmları tazyîka me'mûr Kapucu-başı Berkofcalı Yûsuf Ağa'ya bir sevb erkân semmûr ile bir mücevher bıçak ve Eflâk Voyvodası'na dahi bir sevb semmûr kürk ve bir re's donanmış esb ihsân-ı Şâhâne kılındı*.

VEKĀYİ'-İ SENE İSNÂ ve SELÂSÎN ve MİʾETEYN ve ELF[3]

Sudûr-i fermân-ı kazâ be-i'dâm-ı ba'zı eşkıyâ

Seferî-hisâr Voyvodası İbrâhîm**, öteden berü kendü[4] hâlinde durur ve rızâ-cûyâne hareketde bulunur makūleden olmadığı, bu def'a hasbe'l-iktizâ inhâ olunduğuna binâ'en, mehâbet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i celâdet-

---

1 Velî A : Veliyyüddîn M2

◊ 21-29 Zilhicce 1231 = 12-20 Kasım 1816.

2 makbûliyyet M2 : makbûl[iyy]et A

* **"İndifâ'-ı ihtilâl der-Ada-i kebîr ..... kılındı"** kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,188'de kaydedilmiştir.

3 **ELF** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.125a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "sene 1232" yazısı vardır] A

** Metnimizden alınmakla beraber bahsi geçen İbrâhîm, *Târîh-i Cevdet*, X,209'da "Seferî-hisâr Voyvodası" değil, "Karahisâr Voyvodası" olarak kaydedilmiştir.

4 kendü A : — M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

makrûn-i Şâhâne mûcebince merkûmun i'dâmı mâddesi, hâlâ Hudâvendigâr ve Koca-ili ve Eski-şehir sancakları Mutasarrıfı Nûrullah Paşa'nın re'yine ihâle olundukdan sonra, merkûm hacc-ı şerîfe niyyet sûretiyle iki yüz nefer mikdârı delîl askeri istishâb ederek Seferî-hisâr'dan hareket ve Şâm tarafına 'azîmet eylediği müşârun ileyh tarafından ifâde olunmuş olup, lâkin merkûmun Allah rızâsiyçün hacca gidenlerden olmadığına mebnî, her ne vechile çâresini bulur ise katl eylemesi husûsu, mu'ahharan sâdır olan hatt-ı şerîf mantûk-ı mehâbet-mevsûku üzere hâlâ Şâm Vâlîsi ve Mîr-i[1] Hâcc'ı Hâfız 'Ali Paşa'ya irsâl olunan emr-i celîlü'l-'ünvânla tenbîh ü te'kîd kılınmış ise de, merkûm Şâm cânibine gitmeyerek, beş on nefer âdemîsiyle[2] Hacı Bektaş Kazâsı'na varup, Hacı Bektaş-ı Velî *kuddise sırruhu'l-celî** Dergâhı'nda ikâmet eylediğini Nûrullah Paşa istimâ' ile keyfiyyeti hâlâ Kır-şehri ve Bey-şehri[3] sancakları Mutasarrıfı Mehmed Sa'îd Gâlib Paşa'ya yazup, ol dahi merkûmun iki üç nefer âdemiyle dergâh-ı mezkûrda olduğunu ve elli altmış nefer delîl dahi merkûmu muhâfaza içün el-yevm kazâ'-i mezkûr etrâfında geşt ü güzârda olduklarını tahkîk ile işbu Hacı Bektaş Kazâsı ez-kadîm serbes olup, umûr u husûsunun dahi Konya tarafından [M2 321] ru'yet olunageldiğini mübîn müşârun ileyh Gâlib Paşa'nın vürûd eden cevâb-nâmesi dahi Der-'aliyye'ye takdîm kılındığı ve rasadına düşer ise birkaç yüz delîl ile Seferî-hisâr üzerine hücûm edeceği, yine Nûrullah Paşa tarafından bu def'a da Der-bâr-ı şevket-karâr'a iş'âr olunup, ancak merkûmun beher-hâl ahz ü i'dâmı matlûb-i Mülûkâne olmakdan nâşî, ardını boşlamayup dâ'imâ hâl ü hareketini teharrî ederek, her ne vakit tekye-i mezkûreden taşra hurûc eder ise, der-'akab cezâsını icrâ ve ser-i maktû'unu Der-i devlet'e irsâl ü isrâ eylemek üzere, hâlâ Karaman Vâlîsi müşârun ileyh[4] Gâlib Paşa evâ'il-i muharremde◊ me'mûr kılındı.

Ve Mar'aş Eyâleti dâhilinde Bulanık[5] Kazâsı'nda A'yânlık dâ'iyesinde olan Fettâh-oğlu Ağca Bey ve karındaşı Ahmed kendü hâllerinde olmayup, hakkında fermân-ı kazâ sudûr eden Küçük 'Ali-oğlu Dede Bey'in mu'în ü zahîri olduklarına mebnî, hem Mar'aş cânibine ve hem kurb u civârında olan 'Azîz Sancağı'yla Zülkadriyye hâssı taraflarına ve bâ-husûs hüccâc-ı Müslimîn'in câdde yoluna îsâl-i zarar u te'addîden hâlî olmadıklarından, merkûmânın i'dâm ü izâlesi lâzimeden olup, bunların etrâf-ı erba'asında olan

---

1 Mîr-i A : Emîr-i M2

2 âdemîsiyle A : âdemiyle M2

* "قدس سره الجلی = Yüce sırrı mukaddes olsun" anlamına gelen ve evliyâullâh için kullanılan Arapça bir duâ cümlesidir.

3 Bey-şehri A : Yeni-şehri M2. Metnimizden alınmakla beraber "Bey-şehri" sancağı, *Târîh-i Cevdet*, X,209'da "Yeni-şehir" sancağı şeklinde kaydedilmiştir.

4 müşârun ileyh M2 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A

◊ 1-10 Muharrem 1232 = 21-30 Kasım 1816.

5 Bulanık : بولاثیق A, M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

'aşâyir ve boy beyileri ve kazâlar a'yânları, Mar'aş Vâlîsi Kalender Paşa müte'allikātından olmaları hasebiyle, *"et-Tayru bi't-tayri yustâdü"** müfâdı üzere müşârun ileyh ma'rifetiyle merkūmân ele getürilüp, havâlî-i mersûmenin tathîri mümkin olacağı tahkîk olunmağla, el-hâletü hâzih hüccâc-ı Müslimîn'in 'avdeti tekarrub etmekde olduğundan nâşî, merkūmânın bu vechile hılâf-ı rızâ hareketleri ve bâ-husûs fermânlu olan kimseye mu'âvenetleri sebebiyle tertîb-i cezâları lâzimeden olmağın, ol bâbda mehâbet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mûcebince, Haleb Vâlîsi Ahmed Paşa ile bi'l-ittifâk ne sûretle olur ise olsun merkūmânı i'dâma dikkat ü ihtimâm eylemek üzere evâ'il-i mâh-ı mezbûrda◊ müşârun ileyhimâ me'mûr kılındılar**. [M2 322]

Bakıyye-i ahvâl-i İzmir[1]

Bundan akdemce bast u temhîd olunan üslûb üzere bir müddetden berü Medîne-i İzmir'de fesâd ü ihtilâlin şuyû'uyla emniyyet-i ehâlî meslûb idüğüne mebnî, mukaddemâ Kapudân-ı deryâ Husrev Mehmed Paşa donanma ile İzmir cânibinde iken, ehâlî ve 'ibâd-ı medîne-i merkūmede sâ'î bi'l-fesâd olan Baş-oturak'da Hacı Dede ve Kemer-altı'nda Çıplak Mustafa ve Kayseriyyeli Sakā-oğlu ve dîğer Mustafa ve Hacı Kara-kullukcu Mehmed ve[2] karındaşı 'Alemdâr Mustafa ve Kadı-oğlu Hânı'nda Küçük Ağa ve Çorak-kapusu'nda Hacı İbrâhîm Bayrakdar ve Kiçeciler içinde Çolak Mustafa ve Kemer-altı'nda Çalık Yûsuf ve Kürd Hacı 'Ali ve Konyalı Mehmed ve Cezâyirli Mehmed ve Duhânî Kırcali Mehmed ve Hacı Bey-oğlu Hüseyn Bey ve sâbık Pâspân-başı Mehmed ve Cezâyirli Kara Ahmed nâm müfsidlerden emniyyetleri olmadığını müşârun ileyhe ifâde vü inhâ ve bunların ba'de'l-yevm İzmir'e idhâl olunmamaları husûsunu istid'â eylediklerine binâ'en, merkūmlar fîmâ-ba'd medîne-i mezbûreye idhâl olunmamak ve hod-be-hod duhûl ederi olur ise, meclis-i şer'a ihzâr ile Der-sa'âdet'e ihbâr kılınmak bâbında müşârun ileyh tarafından ol vakitde tahrîr u i'tâ olunan buyuruldu mûcebince 'amel ü harekete bi'l-cümle ehâlî müte'ahhid olduklarını mübîn, bu def'a vürûd eden i'lâm ü mahzar takdîm kılınmağın, medîne-i mezkûre ehâlîsini erbâb-ı fesâdın te'addîsinden sıyâneten ve nizâm-ı sâbıka-i memleketi tetarruk-ı[3] halelden vikāyeten, muktezây-ı te'ahhüdleri üzere eşkıyây-ı merkūme ba'de-ezîn[4]

---

* "الطير بالطير يصطاد = Kuş, kuşla avlanır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

◊ 1-10 Muharrem 1232 = 21-30 Kasım 1816.

** **"Sudûr-i fermân-ı kazâ be-i'dâm-ı ba'zı eşkıyâ** ..... kılındılar" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, X,209'da kaydedilmiştir.

1 **İzmir** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.125b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâsıt-ı M{uharrem}" yazısı vardır] A

2 ve A : — M2

3 tetarruk-ı A : tarîk-ı M2

4 ba'de-ezîn M2 : ba'de-zîn A

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İzmir'e ayak basdırılmamak bâbında emr-i şerîf ısdâr ve firistâde kılınmasını Kapudan Paşa bâ-takrîr ifâde etmekle, vech-i mezkûr üzere 'amel ü hareket olunmak içün evâsıt-ı mâh-ı muharremde◊ emr-i 'âlî sudûr eyledi[1].

Ve İzmir'de vücûh-i beldeden Kâtib-zâdeler, A'yânlık ve Baş-a'yânlık münâsebetleriyle bir müddetden berü teferrüd ederek ihtilâl-i şîrâze-i nizâm-ı memleketi mûcib ve insilâb-ı âsâyiş-i sekeneyi müstevcib evzâ' u etvâra ibtidârda olduklarına binâ'en, merkûmların şerr **[M2 323]** u fesâdından belde-i mezkûrenin tahliye vü tathîri irâde-i Şâhâne muktezâsından olup, yine bu takımdan 'Ömer Ağa nâm kimesnenin her ne kadar bir işe müdâhalesi olmamış ise de, **beyt:**

'Âkıbet gürk-zâde gürk şeved
*Gerçi bâ-âdemî büzürg şeved**

mü'eddâsınca, Kâtib-oğulları'ndan olması cihetiyle anın dahi âhar mahalde ikâmesi husûsunu da müşârun ileyh inhâ etmekle, Çavuş mübâşeretiyle yine târîh-i merkûmda◊◊ Midillü'de ikâmete me'mûren cezîre-i mezbûreye iclâ vü isrâ olundu.

Memâlik-i mahrûse'de vâki' cemî' büldânda fermân ile vâlî ve mütesellim buyuruldularıyle A'yân nasbı[2], A'yânlık şurûtuna nâ-muvâfık idüği emr-i ma'rûf ve A'yân nasbı usûlü[3], ba'zı ehl-i hikmet üzere ehâlînin intihâb ü ihtiyârına mevkûf ise de, el-hâletü hâzih İzmir'den Kâtib-zâdeler'in def'i cihetiyle Baş-a'yânlığ'ın taraf-ı saltanatdan âhara ihâlesi matlûb olmağla, mevâlî-i Devriyye'den ve yine İzmir vücûhundan sâbıkā Filibe[4] Kadısı Çelebi-zâde el-Hâc Mustafa Efendi'nin bu husûsa liyâkati olduğu ba'zı tarafdan ihbâr ve İzmir Baş-a'yânlığı'nın ise sâ'ir kazâlarınkiler gibi mahbesi ve umûr-i 'örfiyyeye dokunması olmadığı cihetle[5] âhar mahaller a'yânlığına makîs olmadığı bedîdâr olduğundan, şeref-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i 'inâyet-makrûn mûcebince ısdâr olunan fermân-ı 'avâtıf-meşhûnla evâhır-ı muharremde◊◊◊ İzmir[6] Baş-a'yânlığı Efendi-i mûmâ ileyhe ihâle kılındı**.

◊ 11-20 Muharrem 1232 = 1-10 Aralık 1816.
1 sudûr eyledi A : ısdâr olundu M2
* "عاقبت كرك زاده كرك شود * كرچه با ادمى بزرك شود" = Kurt yavrusu insanlar arasında büyüse de sonunda kurt olur" anlamına gelen bu cümle Sa'dî'nin *Gülistân*'ında geçen Farsça bir beyittir; bk. Şeyh Sâdî-î Şîrazî, *Bostan ve Gülistan*, s.329.
◊◊ 11-20 Muharrem 1232 = 1-10 Aralık 1816.
2 nasbı A : + ve M2
3 usûlü M2 : usûl A
4 Filibe A : + Kazâsı M2
5 cihetle A : cihetiyle M2
◊◊◊ 21-30 Muharrem 1232 = 11-20 Aralık 1816.
6 İzmir A : — M2
** **"Bakıyye-i ahvâl-i İzmir** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,210'da kaydedilmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tekmîl-i binâ'-i Kal'a-i Kulle (قلعه) ve ihsân-ı Mîr-i mîrânî[1] bâ-Emîn-i Binâ

Sevâhil-i Tuna'da der-dest-i inşâ olan kılâ'-ı Hâkāniyye'den Kulle-i cedîd Kal'ası hüsn-i hıtâm bularak, resim ve miftâhı kapucu-başılardan Niğbolu Mütesellimi ve Kulle-i cedîd ü 'atîk kal'aları Binâ Emîni Mustafa Ağa tarafından Silistire Vâlîsi Rüşdî Paşa cânibine gönderilmiş ve müşârun ileyh tarafından dahi Der-sa'âdet'e takdîm ile Kulle-i 'atîk Kal'ası'nın dahi kuvve-i karîbeye gelmiş idüği tahrîr u inhâ olunmuş ve Binâ Emîni-yi mûmâ ileyhin sıdk u istikāmeti ve çırağlığa[2] kesb-i **[M2 324]** isti'dâd eylediği iş'âr u îmâ kılınmış olduğu ecilden, şeref-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i 'avârif-meşhûn-i Mülûkâne muktezâsınca mûmâ ileyhe rütbe-i Mîr-i mîrânî ihsân olunup, Niğbolu Mütesellimliği yine 'uhdesinde îbkā olunarak, Niğbolu Muhâfızlığı dahi kendüsüne ihâle olunmağla, ol bâbda evâhır-ı muharrem[3] târîhiyle mûmâ ileyhe hıtâben emr-i şerîf tahrîr ve ba's ü tesyîr olundu*.

Ahvâl-i Halebü'ş-şehbâ[4]

el-Hâletü hâzih Eyâlet-i Haleb taht-ı râbıtaya idhâl ü celb olunmuş ise de, belde-i mezbûre ehâlîsinden ve müte'ayyinânından ekseri öteden berü 'adem-i terbiyetle, mâdde-i âsâyiş ü emniyyetde şuyû'-i cehâlete[5] binâ'en[6], mâ'il-i fitne vü fesâd oldukları ve taraf-ı Pâdişâhî'den nasb olunan vâlîlerine inkıyâd etmedikleri ma'lûm u meşhûr olup, bunların ikide birde bu gûne harekete ibtidârları, fukarâ'-i ra'iyyet ve sekene-i memleketin insilâb-ı âsâyişini mûcib olduğu zâhir ve bu keyfiyyet rızây-ı Şâhâne'ye mugāyir olmakdan nâşî, bundan böyle ehâlî-i Haleb'in küçük ve büyüğü hâlâ vâlîleri olan Seyyid Ahmed Paşa'ya inkıyâd u itâ'at ve re'y ü irâdesine mütâba'at ederek, ehass-ı metâlib-i Mülûkâne olan emn ü istirâhat-i sekene esbâbının istihsâli husûsuna dikkat edüp, her kim hılâfı hareket ve müşârun ileyhin emrine muhâlefet ve tahrîk ve îkāz-ı fitne[7] misillü vaz'a cesâret eder ise, hakkında eşedd-i te'dîb ü cezâ ve mu'âmele-i siyâsiyye icrâ olunmak içün isim ve şöhretleriyle keyfiyyetlerini Der-sa'âdet'e iş'âr u inhâ eylemeleriyçün Haleb Vâlîsi

---

1 **Mîr-i mîrânî** A : **Mîr-i mîrân** M2
2 çırağlığa A : çırağla M2
3 21-30 Muharrem 1232 = 11-20 Aralık 1816.
* **"Tekmîl-i binâ'-i Kal'a-i Kulle** ..... **olundu"** kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,210'da kaydedilmiştir.
4 **Halebü'ş-şehbâ** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.126b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâ'il-i S{afer}" yazısı vardır] A
5 cehâlete A : cehâletine M2
6 'adem-i ..... binâ'en M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek vr.126b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] A
7 **îkāz-ı fitne** M2 : **îkāz** A

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

müşârun ileyhe ve Haleb Kadısı ve Müftî ve 'ulemâ ve zâbitân ve vücûh-i ehâlîsine hıtâben evâ'il-i mâh-ı saferde◊ bir kıt'a ve Haleb Vâlîsi dahi muktezây-ı me'mûriyyet ve lâzime-i kâr-şinâsî ve reviyyeti[1] üzere vikâye-i nizâmına me'mûr olduğu eyâlet-i mezkûrenin zabt u rabtı ve erbâb-ı bagy ü şakâvetin def' ü tenkîlleriyle 'aceze-i ra'iyyet ve sekene-i memleketin sıyânet ü himâyesine ve verilan râbıtanın tetarruk-ı tegayyürden[2] hıfz u vikâyesine sa'y ü dikkat etmekde ise de, Eyâlet-i Haleb **[M2 325]** cevelân-gâh-ı eşkıyây-ı Ekrâd ve A'râb olduğuna binâ'en, keyd ü mazarratlarından zu'afâ ve ebnâ'-i sebîli muhâfaza zımnında lâzım gelan mahallere muhâfızlar ikâme vü intihâb etmiş ve firârî eşkıyânın 'avdet ü duhûllerine ruhsat verilmamesi ve bir gûne fitne vü fesâd îkâ'ına fursat-yâb olamamalariyçün eyâlet-i merkûme dâhilinde vâki' kazâlara tarafından mü'ekked buyuruldular neşr eylemiş olduğu ve hakkında bi'd-defe'ât fermân-ı kazâ-cereyân sudûr eden 'Amû-oğlu Battâl ve 'Ömer nâm habîsler bu esnâda yine meydâna çıkup, ba'zı 'aşâyir[3] boy beyileriyle ittifâk u ittihâd ederek, bir takım eşkıyâ[4] Haleb'e on sâ'atlik mesâfesi olan Dûryâdlu Karyesi'ne vürûd ü duhûl ile anda tehassun etmiş olduklarını haber alarak, kapucu-başılardan kethudâsı Seyyid 'Osmân Ağa'yı derhâl üzerlerine ta'yîn ü irsâl eyledikde, merkümlar muhârebeye tesaddî etmişler iken, tâb-âver olamamalariyle mûmâ ileyh harben ve darben karye-i mezkûreye girüp ser-kerdelerinin bir takımını bi'l-istîmân ahz ü girift eylemiş ve ma'lûmü'l-mikdâr eşkıyâ vü eşrâr dahi esnây-ı mukâtelede i'dâm olunmuş ve bunlardan mâ'adâ firârî eşkıyânın ba'zıları gizlüce derûn-i Haleb'e duhûl etmiş oldukları mesmû' olmağla, birkaç neferi ele getürülmüş idüği tafsîlâtından bahsle otuz dört neferin ru'ûs-i maktû'aları Der-sa'âdet'e gönderildiğini hâvî, bu def'a vârid olan tahrîrât-ı müşârun ileyhin me'âli, muhât-ı 'ilm-i 'âlî olup, bu vechile 'âkılâne tedbîr u hareketle ibrâz-ı hüsn-i hıdmet ü sadâkate sa'y-i metîn eylediği, nezd-i mekârim-vefd-i Şâhâne'de karîn-i tahsîn olarak hemîşe ber-hûrdâr ve hân-ı 'amîmü'n-nevâl-i Husrevânî'den behre-dâr olması teveccühât-ı seniyyesiyle şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mülâtafet-nümûn-i Pâdişâhâne mûcebince kendüsüne umûrunda istiklâl verildiğinden bahsle, bundan böyle dahi tevfîr-i kuvvet ü miknet ederek mesâlih-i lâzimesinde gayret eylemesi ve bu bâbda gerek vücûh ve gerek gayriden müşârun ileyhe mu'âvenet ve emr u re'yine mütâba'at edenler yahûd bi'l-'aks hılâfına cesâret **[M2 326]** eyleyanler haklarında şükr ü şikâyeti, nezd-i saltanat-ı seniyyede müsmir u mü'essir olacağını bilüp, bi'l-cümle zîr-i destân-ı hükûmeti ana göre hareket eylemeleri

◊ 1-10 Safer 1232 = 21-30 Aralık 1816.

1 reviyyeti A : ru'yeti M2

2 tetarruk-ı tegayyürden A : tatrîk-ı tagyîrden M2

3 'aşâyir A : 'aşâ'ir M2

4 eşkıyâ M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "olup" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bâbında evâhır-ı mâh-ı mezbûrda◊ dîğer bir kıt'a emr-i 'âlî dahi ısdâr u tektîb ve irsâl ü tesrîb olundu*.

'Azl-i Ser-bostâniyân-ı Edirne

Bir müddetden berü Edirne Bostancı-başılığı'yla müteferrid, ya'nî[1]:

Ber-mihr-i çerh ve 'işve-i û[2] i'timâd nîst
*Ey vây ber kesî ki şüd eymen zi-mekr-i vey[3]***

müfâdı üzere zu'm-i fâsidince hükm-i kazâ vü kaderden bile mütecerrid kûh-endâz-ı harf-i 'Ucemâ, sâhib-i vak'a-i sâbıkā-i 'uzmâ Dağdeviren-oğlu Mehmed Ağa, etvâr-ı kadîme-i nâ-be-câsında ısrârına binâ'en, irâde-i sâ'ibe-i hazret-i Cihân-dârî ile 'azl ü tenkîl ve Bostancı-başılık, kapucu-başılardan Silahdâr Ağası-yı sâbık Hotinli Mehmed Ağa'ya tefvîz ü tahvîl kılındı. **Beyt:**

Cemîle îst 'arûs-i cihân velî hüş-dâr
*Ki în muhaddera[4] der-'akd-i kes ne-mî-âyed****

Me'mûr-şüden-i Tahsîn Efendi be-ru'yet-i kılâ'-ı cedîde ve ba'zı tertîbât-ı ân serhaddât[5]

Nehr-i Tuna sevâhilinde der-dest-i inşâ olan kılâ'-ı Hâkānniyye'nin keraste ve 'amele ve levâzım-ı sâ'iresinin tanzîm ü tertîbinde ve binâ ümenâsının aralık aralık matlûbları olan 'ale'l-hisâb akçaların pey-der-pey i'tâ vü tesrîbinde taraf-ı Devlet-i 'aliyye'den tecvîz-i terâhî vü tekâsül olunmayarak, cümlesinin umûr-i me'mûrelerini teshîl ve lâzım gelan vesâyâ

◊ 21-29 Safer 1232 = 10-18 Ocak 1817.

* "**Ahvâl-i Halebü'ş-şehbâ** ..... **olundu**" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,216'da kaydedilmiştir.

1 ya'nî A : + [mısrâ]' M2

2 'işve-i û A : عشومه او M2

3 zi-mekr-i vey (زمکروی) A : zi-mekr-i vey (ذمکروی) M2

** "بر مهر چرخ و عشوه او اعتماد نیست * ای وای بر کسی که شد ایمن زمکروی" = Feleğin sevgisine de güvenilmez, işvesine de. Onun hîlesinden emin olan kişiye ne kadar yazık!" anlamına gelen bu cümleler Hâfız'ın *Dîvân*'ında geçen Farsça bir beyittir; bk. *Hafız Divanı*, s.487.

4 muhaddera A : محذره M2

*** "جمیله ایست عروس جهان ولی هش دار * که این محذره در عقد کس نمی اید" = Dünya gelini güzeldir, ama aklını başına topla! Bu peçe ile örtülü kız kimsenin nikahı altına girmez" anlamına gelen bu cümleler Hâfız'ın *Dîvân*'ında geçen Farsça bir beyittir; bk. *Hafız Divanı*, s.163.

5 ve **ba'zı ..... serhaddât** M2 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile sayfanın sol tarafına yukarıya diklemesine yazılmışlardır, Ayrıca bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.127b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâhır-ı S{afer}" yazısı vardır] A

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

vü tenbîhât bi'd-defe'ât taraflarına tahrîr u tesbîl ve iktizâsına göre me'mûrîn-i mezkûrîn teşvîk u ta'cîl olunmuş idüğüne nazaran, şimdiye kadar kılâ'-ı merkûmenin cümlesi tekmîl olunup, bu maslahatın ardı alınmak lâzım gelmişiken, anlardan fekat bir ikisi temâm olup, mâ'adâsı henûz bitmamiş ve masrûfları dahi fâhiş görünmüş olduğundan, keşfleri ve hisâblarının ru'yet ü tenkîhi ile bir an akdem itmâmleriyçün ve maslahat cesîme **[M2 327]** vü mütehammile olduğuna nazaran bu husûsa e'âzım-ı ricâl-i devlet ve erbâb-ı vukûf u dirâyetden birinin me'mûr u ta'yîn kılınması, kavâ'id-i 'akliyye üzere elzem ve bî-raybet olduğu misillü hâlâ Rûznâmçe-i[1] Evvel Hasan Tahsîn Efendi'nin bu gûne bir emr-i ehemme müstakillen nezârete me'mûr ve bu cihetle dahi mültefet ü manzûr olması da ba'zı mütehayyizân-ı kibâr-ı saltanat ve gayret-keşân-ı müstereddidîn-i mücâleset ü ülfet 'indinde bir mültezem hâlet olmakdan nâşî, mûmâ ileyh bu tarafdan hareket ve Tuna sevâhiline varup, kılâ'-ı merkûmeyi dolaşarak her birinin her yerini[2] müşâhede ve şimdiye dek yapılmış ve bundan sonra yapılacak mahallerini ve tekmîli yakîn olmuş kal'aları başka başka kavâ'id-i hendesiyye vü mi'mâriyye mûcebince keşf ü mu'âyene ve hisâblarını tenkîh u müvâzene ederek defterlerini terkîm ve Der-sa'âdet'e takdîm husûsuna 'alâ kaderi'l-kudre dikkat ü ihtimâm eylemek üzere evâhır-ı mâh-ı saferde◊ ol cânibe ba's ü i'zâm olunmağla, mûmâ ileyh dahi[3]:

Rütbet ne be-iktisâb-ı[4] fazl ü hünerest
*Vâbeste be-ahkâm-ı kazâ vü kaderest**

müfâdınca ricâl-i zemâna şâyân debdebe vü şa'şa'asiyle nâzân nâzân savb-ı me'mûruna[5] hırâmân oldu.

Ve müteveffâ Silahdâr 'Ali Paşa kethudâsı mîr-i mîrândan İbrâhîm Paşa'ya Karesi Sancağı, Mütesellim ile zabt eylemek üzere tevcîh olunup, kendüsi Maçin ve İsakcı muhâfazasına me'mûr kılınmağla, Karesi ve Saruhân sancaklarının bi'l-cümle eşkinci[6] zu'amâ ve ashâb-ı tîmârı dahi hıdemât-ı muhâfazada istihdâm olunmak içün mûmâ ileyh ma'iyyetine ve Hamîd Sancaklusu[7], Menteşa Sancağı Mutasarrıfı olup Tulça[8] Muhâfızı olan mîr-i mîrândan Reşîd Paşa ma'iyyetine ta'yîn kılınarak, me'mûriyyetlerini hâvî

---

1 Rûznâmçe-i A : Rûznâmce-i M2
2 birinin her yerini A : birini M2
◊ 21-29 Safer 1232 = 10-18 Ocak 1817.
3 dahi A : beyt M2
4 be-iktisâb-ı A : bâ-kitâb-ı M2
* "رتبت نه با كتساب فضل و هنرست * وابسته باحكام قضا و قدرست = Rütbe, sanat ve fazîletin kazanılmasıyla değil, kazâ ve kaderin hükümleriyledir" anlamına gelen Farsça bir beyittir.
5 me'mûruna A : me'mûriyyete M2
6 eşkinci A : + ve M2
7 Sancaklusu A : + ve M2
8 Tulça A : Tulca M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yine evâhır-ı mâh-ı merkūmda◊ emr-i şerîf ısdâr ve Silistire vâlîleri ba'de'l-yevm Şumnu'da ikāmet etmeyüp, îcâb eden mesârifi cânib-i mîrîden sarf olunarak Silistire Kal'ası Binâ Emîni ma'rifetiyle Silistire'de bir seray binâ ve tekmîlinde ol serayda ikāmet eylemek üzere şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne muktezâsınca, yine târîh-i mastûrda◊◊ Silistire Vâlîsi'ne ve Binâ Emîni'ne hıtâben dîğer bir kıt'a **[M2 328]** emr-i 'âlî dahi ısdâr ve her biri mahalline ba's ü tesyâr olundu*.

Nefy-i Câbirî-zâde bâ-Keşân ve 'azl ü nefy-i Ağa-yı Yeniçeriyân[1]

Bâ-i'tibâr-ı Mahrec sâbıkā Sofya Kadısı mesbûku'l-ahvâl Câbirî-zâde 'Abdullah Efendi, bir Halebî çelebi olup, ber vech-i mezkûr mukaddemâ mâye-i halebe-i halbe-i reme-i eşkıyâyı iskân ü celbe isnâd[2] ve ba'de-zemân Şeyhulislâm-ı sâbık Dürrî-zâde Efendi'ye istinâd ile Devriyye'den dönüp dolaşarak Mektûbî Efendi imdâdiyle bâb-ı Mahrec'i küşâd etdiğinden, Müftî-yi lâhıkla mütezâdd olarak, *"eş-Şey'u izâ câveze haddehû in'akese ziddehû"*** me'âli üzere bu def'a mehâbet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mûcebince, bâ-işâret-i Şeyhulislâmî sâdır olan emr-i 'âlî muktezâsınca, evâhır-ı mâh-ı mezbûrda◊◊◊ Keşân'a sâniyen nefy ü iclâ ve keşân-ber-keşân Çavuş mübâşeretiyle isrâ olundu. Ve ber-muktezây-ı vakt ü hâl ke-vâhidin min-'aşeretin âverde-i silk-i makāl olduğu üzere yeniçeri ağalarını sık sık 'azl ü ibdâl lâzım gelmiş göründüğünden bu def'a dahi, **beyt**:

Bilürsün muhtelifdir hükm-i evkāt
Dimişlerdir ki: *"Fi't-te'hîri âfât"****

kā'idesine ri'âyet kılınarak, Yeniçeri Ağası Hasan Ağa'nın 'azli muktezî ve derûn-i Âsitâne'de ba'de-ez-ân ikāmeti, kānûn-i Kânûn'a münâfî olmağın, Tekfûr-dağı'nda ikāmet ve devâm-ı 'ömr-i <ü> devlet-i Şâhâne'ye muvâzabet eylemesiyçün emr-i 'âlî i'tâsını, halefi hâlâ Dergâh-ı mu'allâ Yeniçerileri Ağası Mustafa Ağa bâ-takrîr inhâ etmekle, Ocak'dan Mübâşir ta'yîniyle bâ-emr-i 'âlî Tekfûr-dağı'na tensîb olunarak iclâ vü isrâ olundu*4.

◊ 21-29 Safer 1232 = 10-18 Ocak 1817.

◊◊ 21-29 Safer 1232 = 10-18 Ocak 1817.

* **"Me'mûr-şüden-i Tahsîn Efendi** ..... **olundu"** kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-î Cevdet*, X,210'da kaydedilmiştir.

1 **Yeniçeriyân M2** : + [u başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.128a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâhır-ı S{afer}" yazısı vardır] A

2 isnâd A : üstâd M2

** "الشئ اذا جاوز حده انعكس ضده = Bir şey haddini aştı mı zıddına dönüşür" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

◊◊◊ 21-29 Safer 1232 = 10-18 Ocak 1817.

*** "في التأخير افات = İşleri ertelemede pek çok kötülük vardır" anlamında Arapça atasözüdür.

*4 **"Nefy-i Câbirî-zâde bâ-Keşân ve** ..... **olundu"** kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, X,210 ve XI,25'te kaydedilmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Fevt-i İbrâhîm Sârım Efendi ve bürûz-i nakd-i meknûz[1]

Defterdâr-ı esbak ve Darb-hâne Emîni-yi sâbık İbrâhîm Sârım Efendi, mâh-ı rebî'ulevvel evâsıtında[◊] 'âzim-i 'âlem-i hisâb ü kitâb olup, muhallefâtının cânib-i mîrîden ahzı îcâb eylemekle, taş oda derûnunda zemîne medfûn olup, [mısrâ]':

Eli altûn 'asâlı, câmesi zer-baft-ı Efrencî

mazmûnunda[2] lebâ-leb zeheb ile memlû ve meşhûn kavanoslar keyfe m'ettefak zâhir ve biraz küliçe ve sebîkeler dahi mütebâdir olarak[3] **[M2 329]** sâ'ir eşyây-ı girân-behâ ve îrâdât-ı lâ-yuhsâdan mâ'adâ, yalnız meknûz altûn altmış üç vakıyye olmak üzere mütevâtir ve ol riyâ-pîşenin hâli, *"V'ellezîne yeknizûne'z-zehebe ve'l-fızzate ve lâ yünfikûnehâ fî sebîlillâhi fe-beşşirhum bi-'azâbin elîm"** tefhîm-i kerîmiyle mütenâzır oldu. Zîrâ sîm ü zer 'inde'l-beşer sarf u i'mâl içün mahlûk olduğu cihetle[4] mu'teber ve bu cihetden kat'-ı nazar-ı hâssa vü eser i'tibâriyle filizzât-ı sâ'ireden farkı kalmayacağı mukarrer ve belki anlardan ahkar olup, me'âdinden hezâr tekellüfât ile ihrâcına 'illet bu idüği, mahall-i şekk ü raybet[5] değil iken, tekrâr zîr-i zemîne defn ü idhâli ve bundan başka kerâhet-i tahrîmiyye ile şer'an dahi memnû' olduğu üzere altûn ve gümüşden evânî i'mâl ü isti'mâli bile tabâyi'-i selîmeye mugâyir ve bunda huzûz-i rûhâniyye vü cismâniyyeye dâ'ir bir lezzet ü letâfet olmayup, ancak erzâk-ı 'ibâda kefâlet ve cenâb-ı Hallâk'a 'adem-i i'timâddan ve ihlâl-i dâd ü sitâd-ı 'ibâda bâdî bir nev' sû'-i i'tikâddan başka bir ma'nâsı olmadığı bedîhî vü bâhirdir**. *"Ve lâ yahsebennellezîne*[6] *yebhalûne bimâ âtâhumullâhu min-fadlihî hüve hayrun lehum bel huve şerrun lehum"*** .

---

1 **meknûz** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.128b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâsıt-ı Re{bî'ulevvel}" yazısı vardır] A

◊ 11-20 Rebî'ulevvel 1232 = 29 Ocak-7 Şubat 1817.

2 olup, [mısrâ]' ..... mazmûnunda M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın üstüne yazılmaya başlanmış, devamı vr.128b'nin sol kenarında yukarıya diklemesine olarak sürdürülmüştür] A

3 ve sebîkeler ..... olarak M2 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A

* "و الذين يكنزون الذهب و الفضة و لا ينفقونها فى سبيل الله فبشرهم بعذاب اليم = Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele!" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, et-Tevbe 9/34. âyetin sonunda yer alan bir kısımdır.

4 cihetle A : cihetiyle M2

5 raybet A : reyb M2

** **"Fevt-i İbrâhîm Sârım Efendi** ..... bâhirdir" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,210-211'de kaydedilmiştir.

6 yahsebennellezîne M2 : tahsebennellezîne A

*** "و لا يحسبن الذين يبخلون بما اتيهم الل من فضله هو خير لهم بل هو شر لهم = Allah'ın, keremin-den kendilerine verdiklerini (infakta) cimrilik gösterenler, sanmasınlar ki o, kendileri için hayırlıdır; tersine bu onlar için pek fenâdır" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, Âl-i 'İmrân 3/180. âyetin ilk yarısıdır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Âmeden-i Hacı Hâfız ez-cânib-i Cezâyir[1]

Cezâyir-i Garb Beylerbeyisi 'Ömer Paşa'nın bu esnâda maraz-ı tâ'ûn-i sârî sebebiyle vefâtına binâ'en, Ocağ-ı mezbûr kā'idesi üzere cümle ma'rifetiyle müteveffây-ı mûmâ ileyhin yerine rif'atlü 'Ali Dayı intihâb ü ik'âd olunmağla, hakkında mehâsin-i teveccühât-ı seniyye-i Mülûkâne şâyân ü sezâvâr ve Ocağ-ı mezkûra mühimmât ihsân ü tesyârına müsâ'ade-i behiyye-i Pâdişâhâne bî-dirîğ u derkâr buyurulması istid'âsını müştemil, bu def'a mûmâ ileyh tarafından ve Cezâyir vücûhu cânibinden Der-bâr-ı 'atûfet-medâr'a gelan ma'rûzâtın me'âli ma'lûm-i 'âlî olup, kendüsünün ashâb-ı gayret ü şecâ'at ve erbâb-ı tedbîr u sadâkatden idüği bi'l-ihbâr, nezd-i hazret-i Şehriyârî'de be-dîdâr olarak, 'avâtıf-ı şâmiletü'l-'avârıf-i Pâdişâhâne'den bâhatt-ı hümâyûn Mîr-i mîrânlık rütbesi ihsân ve iltimâs ü istid'â olunan mühimmât-ı harbiyye dahi **[M2 330]** tertîb ü tesrîh kılındığı beyâniyle, yine târîh-i mezkûrda◊ fermân-ı 'âlî-şân sudûr eyledi*.

Zikr-i ba'zı tevcîhât ma'a'l-garâyibât[2]

Mâh-ı rebî'ulevvelin on dokuzuncu gününde◊◊ Kazâ'-i Mısr-ı Kāhire, ramazân gurresinden◊◊◊ zabt eylemek üzere sâbıkā Kuds-i şerîf Kadısı Kırımî Mehmed Efendi'ye ve yine gurre-i mezkûreden[3] zabt etmek üzere Galata Kazâsı[4], bâ-Hâmise Sâniye-i Ayasofya-i Kebîr Medresesi Müderrisi Keşşâf-zâde es-Seyyid Ahmed Nazîf Efendi'ye ve şa'bân gurresinden◊4 zabt etmek üzere Kazâ'-i Üsküdar, bâ-Mûsıla-i Süleymâniyye Gevher-hân Sultân Medresesi Müderrisi 'Uryânî-zâde Mehmed 'Ârif Efendi'ye tevcîh olunmağla, her biri dâmen-bûs-i[5] Şeyhulislâm ve Sadr-ı 'âlî ve ziyâret-i sudûr-i kirâm ve kibâr-ı mevâlî lâzimesine mübâderet ve hasbe't-tarîk hadem ve haşem-i 'âriyyetle izhâr-ı debdebe-i mecâziyyeye mübâşeret eylediler. Ancak mûmâ ileyhimden Üsküdar Kadısı 'Uryânî-zâde Efendi, *"el-Esmâ'ü*[6] *tenzilü mine's-semâ'"*** mübtegâsı[7] ve hâssa-i tarîk-ı resmiyyesi muktezâsınca, **beyt:**

---

1 **Cezâyir** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.129a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâsıt-ı Re{bî'ulevvel}" yazısı vardır] A

◊ 11-20 Rebî'ulevvel 1232 = 29 Ocak-7 Şubat 1817.

* "**Âmeden-i Hacı Hâfız ez-cânib-i** ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,211'de kaydedilmiştir.

2 **garâyibât** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.129a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 19 Re{bî'ulevvel}" yazısı vardır] A

◊◊ 19 Rebî'ulevvel 1232 = 6 Şubat 1817 Perşembe.

◊◊◊ 1 Ramazân 1232 = 15 Temmuz 1817 Salı.

3 mezkûreden A : mezkûrdan M2

4 Galata Kazâsı M2 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A

◊4 1 Şa'bân 1232 = 16 Haziran 1817 Pazartesi.

5 dâmen-bûs-i A : dâmen-pûs-i M2

6 el-Esmâ'ü A : el-Esmâ M2

** "الاسماء تنزل من السماء" = İsimler gökten iner" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

7 mine's-semâ" mübtegâsı A : mine's-semâ'" mübtegâsınca M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ne pây-i reftenî ne cây-i mânden
*Derîn reh hayf reften vay mânden**

deyerek bî-çârenin kāmet-i 'ömr-i nâzenîni ilâ hâze'z-zemân libâs-ı servet ü sâmândan 'uryân olup, cemî' evkātı, tehammül-i hakk-ı üstâddan kemâl-i tevakkî ve istib'âd ile yalnız hâhiş-i lezzet-i ni'met-i mûme-i[1] Mevleviyyet'le sebk u güzerân ederek 'ömr-i Nûh ve sabr-ı Eyyûb'la bu def'a yâl [ü] bâl-i bürehne-i kemâli bir takrîb hil'at-i 'âriyyet-i kazâ ile mestûr ve tab'-i gürisne-i 'izzeti[2], tasavvur-i zevk-ı gınây-ı âtî[3] ile memkûr oldu ise de, henûz hâmise-i keff-i desti, letâfet-i lems-i zer-i nermden[4] bî-haber ve 'avâ'id-i dânişmendân ve huddâm-ı Şeyhulislâm ve bahşîşât-ı[5] etbâ'-ı kibâr ve sudûr-i vâlâ-makāmdan 'aczi sebebiyle mahcûb ü mükedder olarak, itmâm-ı resm-i teşekkür ile huzûr-i Müfti'l-enâm'dan 'avd ü kufûl ve ta'zîmât-ı[6] ihsân-perestân ile[7]:

În bih bîdârîst yâ Rabb ya be-hâbest ü hayâl
*În çi hâlest în çi hâlest în çi hâlest în çe hâl***

deyerek ve bir tarafdan dahi **[M2 331]** hicâb-ı fakr ile:

Terk-i ihsân Hace evlî-ter[8] ke-ihtimâl-i cefây-ı bevvâbân
*Be-temennây-ı gûşt mürden bih ki tekāzây-ı zişt-i kassâbân****

deyü[9] nerdübândan nüzûl ederek gider iken, ma'âzallâhi Te'âlâ şâdî-yi merg ve mevt-i gayretle binek taşı üzerinde füc'eten rihlet ve üftâde-i seng-i mezellet oldu. **Beyt:**

Mi'de çü pür-geşt ü şikem derd hâst

---

* "نه پای رفتنی نه جای ماندن * درین ره حیف رفتن وای ماندن" = Ne gitmekliğe ayak, ne kalmaklığa yer var. Bu yolda gitmek yazık, kalmak eyvâh!" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

1 mûme-i (موسه) A : مؤمه M2

2 'izzeti A : 'uzleti M2

3 gınây-ı âtî A : gınâ M2

4 lems-i zer-i nermden A : lemsi zer-terimden M2

5 bahşîşât-ı M2 : bahşişât-ı A

6 ta'zîmât-ı A : ta[']zîmât-ı M2

7 ile A : + [mısrâ]' M2

** "این به بیداریست یارب یا بخوابست و خیال"

این چه حالست این چه حالست این چه حالست این چه حال = Yâ Rab! Uyanıklık mı, uyumak mı hayâl mi iyidir? Bu ne hâldir, bu ne hâldir, bu ne hâldir, bu ne hâl?" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

8 evlî-ter A : + beyt M2

*** "ترك احسان خواجه اولیتر كاحتمال جفای بوابان * بتمنای كوشت مردن به كه تقاضای زشت قصابان" = Efendi! Kapıcıların kabalıklarına maruz kalmaktansa, ihsânı terketmek daha uygundur. Et temennîsiyle ölmek, kasapların kötü serzenişlerinden daha iyidir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

9 Terk-i ihsân-ı ..... deyü M2 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın ve vr.129b'nin sağ kenarına yazılmıştır] A

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

*Sûd ne-dâred heme esbâb-ı râst**

Ve der-'akab hadem ü haşemi târumâr ve cesedi kadı'asker-vârî[1] bir 'arabaya mevzû'an hânesine 'acâleten ba's ü tesyâr ve cân-ı 'azîzi, sûy-i me'âda 'acele süvâr oldu. *"Ve mâ tedrî nefsün bi-eyyi arzın temût"***.

Ba'dehû rebî'ulâhırın yedinci günü◊ Kazâ'-i Üsküdar, bâ-Mûsıla-i Süleymâniyye Zâl Paşa Medresesi Müderrisi 'Abdürrahîm Efendi-zâde 'Osmân Kâmil Efendi'ye tevcîh olunup*, ol esnâda Burusa Kadısı-yı sâbık 'Ali Paşa hafîdi es-Seyyid 'Ali Rızâ Efendi'ye, Mekke-i mükerreme Pâyesi ve Dâru'l-hadîs-i Süleymâniyye Müderrisi Karahisâr-ı sâhibli İbrâhîm Efendi'ye, İzmir Kazâsı ve Süleymâniyye Medresesi Müderrisi Müftî-zâde Seyyid 'Abdullah Efendi'ye, Yenişehir-i fenar Kazâsı ve kezâlik Süleymâniyye Medresesi Müderrisi Hayâtî-zâde Mehmed Es'ad Efendi'ye, Selânik Kazâsı tevcîh olundu.

Ve bu esnâda Eyâlet-i Silistire ve Muhâfızlığı, Dergâh-ı 'âlî kapucubaşılarından Şâm Vâlîsi-yi sâbık Süleymân Paşa kethudâsı Müftî-zâde el-Hâc Hüseyn Ağa'ya, rütbe-i vâlây-ı Vezâret'le tevcîh olunup, sâbıkā Silistire Vâlîsi Rüşdî Paşa'ya Livâ'-i Vidin ve Niğbolu ve Vidin Kal'ası Muhâfızlığı ve sâbıkā Vidin ve Niğbolu sancakları Mutasarrıfı Seyyid 'Ali Celâl Paşa'ya, mahrûse-i Edirne'de ikāmet eylemek üzere Çirmen Sancağı tevcîh olundu.

Ve Şâm ve Mîr-i Hâclık, sâbıkā Ma'den Emîni Kapudân-ı esbak el-Hâc Sâlih Paşa'ya*** ve ber-vech-i Muhassıllık Teke ve Hamîd, sâbıkā Vâlî-i[2] Şâm el-Hâc Hâfız 'Ali Paşa'ya ve Hudâvendigâr ve Eski-şehir ve Koca-ili, sâbıkā Hamîd Mutasarrıfı Dervîş Mehmed Paşa'ya ve Bozok, sâbıkā Hudâvendigâr ve tevâbi'i mutasarrıfı Nûrullah Paşa'ya tevcîh olundu.

Ve mâh-ı cumâdelûlânın dördüncü günü◊◊ Riyâset **[M2 332]** hıdmeti, Ser-çavuşân-ı sâbık Mehmed Sâlih Efendi'ye; Şıkk-ı Evvel Defterdârlığı, sâbıkā Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî Mustafa Mazhar Efendi'ye; Çavuş-başılık, sâbıkā Humbara-hâne Nâzırı Ahmed Erîb Efendi'ye; Humbara-hâne Nezâreti, sâbıkā

---

* "معده چو پر کشت و شکم درد خواست * سود ندارد همه اسباب راست" = Mide dolunca ve karın da ağrıyınca, bütün doğru sebepler bir fayda vermez" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

1 kadı'asker-vârî M2 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A

** "و ما تدری نفس بای ارض تموت" = Yine hiç kimse nerede öleceğini bilemez" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, Lokmân 31/34. âyetin sonlarında yer alan ufak bir kısımdır.

◊ 7 Rebî'ulâhır 1232 = 24 Şubat 1817 Pazartesi.

*** **"Zikr-i ba'zı tevcîhât ma'a'l-garâyibât** ..... olunup" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, X,212'de kaydedilmiştir.

*4 "Ve bu esnâda Eyâlet-i Silistire ve Muhâfızlığı ..... Paşa'ya" kısmındaki bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, X,211'de kaydedilmiştir.

2 Vâlî-i M2 :Vâlî-yi A

◊◊ 4 Cumâdelûlâ 1232 = 22 Mart 1817 Cumartesi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tezkire-i Sânî 'Atâ'ullah Efendi'ye; Küçük Tezkirecilik, sâbıkā Küçük Kal'a Tezkirecisi Süleymân Rüşdî Efendi'ye tevcîh olup, her biri irâde-i mesbûka-i müvecceh-i hakîkî ile cây-ı mukadderine tensîb ü tercîh oldu.

Vukū'ât-ı müteferrika[1]

Rizeli Tuzcu-oğlu, âsâr-ı gazab-ı Şâhâne'yi mülâhaza vü tezkâr ile bu esnâda Of Kazâsı'na firâr etmiş olduğuna binâ'en, derhâl kazâ'-i mezkûrun cevânib-i erba'ası ve sâ'ir mazınne olan mahaller sedd ü bend olunarak, mahsûs âdemler irsâliyle ehâlî-i memleketden taleb olunmuş ise de, ba'zı a'zâr-ı vâhiye îrâdiyle tesahhub u himâyet kaydında oldukları bâ-tahrîrât inhâ olunmağla, keyfiyyet ma'lûm-i hümâyûn oldukda, bu sâ'irine makîs olmayup, hakkında olan irâde-i Hidîvâne'nin icrâsı matlûb-i kat'î idüği iş'âr buyurularak, merkūmun ahz u i'dâmına me'mûr Trabzon Vâlîsi Hazînedârzâde Süleymân Paşa ve Bolu Mutasarrıfı 'Ali Paşa, ma'iyyetleri me'mûrlarından ve sâ'ir asâkirden hiçbiri[2] maslahatın ardı alınmadıkca dağılmayarak, kemâ-kân ikdâm ü ihtimâm eylemeleri ehass-ı metâlib-i Cihândârî olmağın, keyfiyyeti cümlesine ifâde vü te'kîd ve içlerinden kusûr u tekâsül eder olursa[3], te'dîb-i şedîd eylemeleri ve müşârun ileyhimâ dahi ne yaparlar ise yapup bir an akdem merkūmun ahz u izâlesiyle şu gā'ilenin def'ine sa'y-i mezîd etmeleri, evâsıt-ı rebî'ulâhırda◊ müşârun ileyhimâya hıtâben emr-i şerîf ile te'kîd ü teşdîd olundu. Ve merkūmu istishâb gibi hılâf-ı rızâ hareketden be-gāyet ictinâb eylemeleri bâbında Of Nâ'ibi'ne ve Müftî ve 'ulemâ vü vücûh ve iş erlerine hıtâben dîğer bir kıt'a inzârı hâvî emr-i 'âlî ısdâr u tesyâr kılındı[4]*.

Ve yine târîh-i merkūmda◊◊ Çirmen Sancağı Mutasarrıfı-yı sâbık Karslı 'Ali Paşa'nın ref'-i [M2 333] Vezâret'iyle Edirne'de hânesinde ikāmeti husûsuna irâde-i Mülûkâne te'alluk edüp, ol bâbda sâdır olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mûcebince Edirne'de ber-vech-i mezkûr ikāmeti me'mûriyyetini hâvî emr-i 'âlî[5] sudûr eyledi. Ve Eski Zağra A'yânı Kapucu-başı Hacı Mehmed Ağa[6];

---

1 **müteferrika** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.130a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî R{ebî'ulâhır}" yazısı vardır] A
2 hiçbiri A : hicbiri M2
3 olursa A : olur ise M2
◊ 11-20 Rebî'ulâhır 1232 = 28 Şubat-9 Mart 1817.
4 Ve merkūmu ..... kılındı M2 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek vr.130a'nın sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmıştır] A
* "Rizeli Tuzcu-oğlu, âsâr-ı gazab-ı Şâhâne'yi ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,218'de kaydedilmiştir.
◊◊ 11-20 Rebî'ulâhır 1232 = 28 Şubat-9 Mart 1817.
5 'âlî A : şerîf M2
6 Ağa A : + beyt M2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tersem ne-resî be-Kabe ey A'râbî
*În reh ki tû mî-revî be-Türkistânesî**

beyti me'âlince A'yânlığı hengâmında hılâf-ı şerî'at-i garrâ ve mugâyir-i rızâ fukarâ'-i ra'iyyete nefsiyçün vâfir salgun akçası tarh edüp, cebren tahsîl ederek hadden efzûn zulm ü te'addî etmekde olduğundan, bundan akdem A'yânlık'dan 'azliyle sekene-i vilâyet ve zu'afây-ı memleket gadr u hayfden halâs olup, da'avât-ı hayriyye-i Şâhâne'ye iştigâl üzere iseler de, merkûm me'mûr olduğu kal'a binâsının hıtâmiyle Der-sa'âdet'e 'avd ü 'azîmeti esnâsında, yanında olan tevâbi'ât ve ba'zı akrıbâ vü te'allukâtı vesâtatiyle re'âyâ makûlesini celb ü tahrîk ederek, A'yânlık tahsîli mâddesine revâc vermek sevdâsına düşmüş olduğu ve merkûm tekrâr A'yân olmak lâzım gelse, kazâ'-i mezbûr ehâlîsi perîşân olacağı 'arz-ı hâl ü mahzar ile inhâ olunmakdan nâşî, bu vechile ihtilâl-i memleketi mûcib harekete cesâretine binâ'en, kendüsünün te'dîbi ve emsâlinin terhîbi iktizâ etmekle, sâdır olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mûcebince bâ-fermân evâhır-ı rebî'ulâhırda◊ Çavuş mübâşeretiyle Rodos'a nefy olundu**.

Ve Gümülcine ehâlîsi beynlerinde ba'zı kîl ü kâl tehaddüsüyle ehâlîden Feyzullah nâm kimesne İstanbul'a gelüp, Devlet-i 'aliyye'nin fukarâ haklarında merhameti ber-kemâl ü fâ'ik ve sâbık voyvodaların hisâbları ru'yet olunmağa[1], irâde-i Şâhâne müte'allık iken, merkûm Feyzullah kazâ'-i mezbûr ehâlîsine kağıdlar tahrîr u isrâ ve mûcib-i ihlâl-i ezhân-ı zîr-i destân olur envâ'-ı kelimât-ı nâ-sezâ ile ihtilâl-i memlekete ictirâ eylediği tahkîk olunup, ol bâbda sâdır olan hatt-ı hümâyûn-i Mülûkâne muktezâsınca târîh-i merkûmda◊◊ ol dahi Rodos'a iclâ olundu.

Âmeden-i ser-i maktû'-i Vâlî-i Bağdâd-ı sâbık[2]

Sâbıkā Bağdâd Vâlîsi Süleymân Paşa-zâde Sa'îd Paşa, mukaddemâ nâzikâne îmâ [M2 334] olunduğu üzere Eyâlet-i Bağdâd'ı 'Abdullah Paşa'yı katl ile tegallüb-gûne zabt u tahsîl ve bu takrîble garazını gûyâ tekmîl edüp, lâkin bu sebeble kalb-i Şâhâne'yi kendüsünden tenfîr etmiş ise de, icrây-ı mücâzâtı tedâbîr-i lâzimesini tertîb mülâhazasına mebnî, bir müddet ta'vîk u te'hîr olunmuşidi. Binâ'en 'aleyh bundan akdem Süleymân Paşa'nın 'azl ü

---

* "ترسم نرسی بکعبه ای اعرابی * این ره که تو میروی بترکستانست" = Ey Arap, korkarım Kâbe'ye ulaşamazsın, çünkü bu gittiğin yol Türkistan'a çıkar" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

◊ 21-29 Rebî'ulâhır 1232 = 10-18 Mart 1817.

** "Ve yine târîh-i merkûmda Çirmen ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, X,211'de kaydedilmiştir.

1 olunmağa A : olunmağla M2

◊◊ 21-29 Rebî'ulâhır 1232 = 10-18 Mart 1817.

2 sâbık M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.130b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 15 Cu{mâdelûlâ}" yazısı vardır] A

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

i'dâmı hengâmında cânib-i Bağdâd'a ba's ü i'zâm olunan Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî-yi esbak Mehmed Sa'îd Hâlet Efendi, ol havâlî ahvâline bi'l-müşâhede tahsîl-i vukûf etmiş olduğundan, bu def'a dahi temşiyet-i umûr-i Bağdâd ve tanzîm-i ahvâl-i Babil ve bilâd-ı mûmâ ileyhin re'y-i sedâdına muhavvel ü mevkûf buyurulmağla, ol dahi berây-ı maslahat iktizâ eden evâmir-i 'aliyye sırrâniyye[1] ve 'alâniyye ile tahrîr ü tezkîri sebkat eden vechile, mehter-başısı Mehmed Ağa'yı ol tarafa ba's ü tesfîr etmişidi. Merkûm dahi Bağdâd'a vusûl ve hâmil olduğu ta'lîmât ü tahrîrât mûcebince erbâbiyle istihrâc ve gizlüce meşveret ederek, *"Rubbe hîletin enfe'u min-kabîletin"** mefhûmu husûl bulup, maslahat-ı mezkûre vücûh-i belde 'indinde resîde-i hayyiz-i tekeffül ü kabûl oldukda, Sa'îd Paşa der-'akab 'azl ile makhûr ve ref'-i Vezâret'iyle bâ-emr-i 'âlî varup Haleb'de ikâmete me'mûr ve Vâlî nasbına kadar Kā'im-makām olmak üzere müteveffâ Süleymân Paşa'nın süd birâderi Ahmed Bey Kapucu-başılık tevcîhiyle Bağdâd'da mü'ekkel-i idâre-i umûr kılınup, ba'dehû vücûh-i Bağdâd'dan Dâvud Efendi, rütbe-i vâlây-ı[2] Vezâret'le Vâlî-i[3] Bağdâd ve Basra ve Şehrizor nasb olundu**.

Binâ'en 'aleyh müşârun ileyh muktezây-ı me'mûriyyeti üzere mîr-i mîrân-ı kirâmdan Baban Sancağı Mutasarrıfı Mahmûd Paşa ve kâffe-i askeriyle Bağdâd'dan taşra bulunduğu mahalden hareket birle serhadd-i mezbûra üç sâ'atlik mahalle gelmiş ise de, mûmâ ileyh[4] Sa'îd Paşa emr u irâde-i Mülûkâne'ye muhâlefetle mahall-i me'mûriyyeti olan Haleb'e gitmekden imtinâ' etmiş ve hevâdârı olan Kürdistân beylerinden 'Abdullah Bey ve Hâlid Bey dahi mûmâ ileyh Ahmed Bey ile 'akd-i ittifâk etmiş oldukları istihbâr olundukda, gerçi Ahmed Bey'e **[M2 335]** mukaddemâ Kapucu-başılık ihsâniyle Bağdâd Kā'im-makāmlığı 'uhdesine ihâle kılınmış ise dahi, sonradan elviye-i mezkûre Dâvud Paşa'ya tevcîh olunmuş olmakdan nâşî, ba'de-ezîn[5] mîr-i mûmâ ileyhe teba'iyyet olunmayup, vâlîleri olan Dâvud Paşa'ya itâ'at ve her hâlde inkıyâd ederek mûmâ ileyh Ahmed Bey'in Kerkük'den tard u def'i husûsuna dikkat olunmak ve hılâfı hareket zuhûr eder ise, mazhar-ı te'dîb olacakları bilinmek içün Kerkük Kadısı'na ve Müftî ve 'ulemâsına ve müşârun ileyh Dâvud Paşa'ya itâ'at ve emr u re'yine mütâba'at eylemeleri, Mardin ve Nusaybin ve Erdebil ve Altun-köprü ve ol havâlîde vâki' hükkâm ve sâ'ir lâzım gelanlere ve serî'an Bağdâd'a varup Sa'îd Paşa'yı ihrâc ve Haleb'e i'zâm,

---

1 sırrâniyye A : sırran M2

* "رب حيلة انفع من قبيلة = Bir kabîlenin yapacaklarından daha faydalı nice hîleler vardır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

2 vâlây-ı A : — M2

3 Vâlî-i A : Vâlî-yi M2

** "Merkûm dahi Bağdâd'a vusûl ve hâmil olduğu ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, X,221'de kaydedilmiştir.

4 ileyh A : ileyhe M2

5 ba'de-ezîn M2 : ba'de-zîn A

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Dâvud Paşa'yı Bağdâd'a ikâme husûslarına ihtimâm eylemek üzere Mûsul Vâlîsi Ahmed Paşa'ya ve her kangısından hılâfı hareket zuhûr eder ise, katl ile tertîb-i cezâ olunması bâbında müşârun ileyhimâya hıtâben ve sırran ve zâhiren bundan akdem evâsıt-ı rebî'ulâhır◊ târîhiyle başka başka evâmir ısdâr kılınmış idi. Fe-li-hâzâ ol esnâda Sa'îd Paşa, inkıyâd-ı irâde-i Mülûkâne'de istikbâr ve Bağdâd'dan çıkup Haleb'e gitmekden imtinâ'da te'annüd ü ısrâr ile muhârebeye ibtidâr etmekle maktûl olup, ser-i maktû'u mâh-ı cumâdelûlâ muntasıfında◊◊ Der-'aliyye'ye vusûl buldu.

'Arz-ı Müverrih-i[1] nâ-tüvân Kitâb-ı Mir'âtü'l-Ebdân[2]

Küllü imri'in yüşbihu fi'luhû mâ fa'ale'l-mer'u fe-huve ehluhû

*Fe-küllü insânin lehû cevherun yuhbiru 'an cevherihî fi'lühû**

Çünki bundan akdem Dürrî-zâde es-Seyyid 'Abdullah Efendi'nin def'a-i ûlâ-yı[3] Meşîhati ve Ahmed Paşa-zâde 'Ali Bey'in Silahdâr-ı Şehriyârî'liği[4] müddeti esnâsında terceme ve te'lîf olunan *Mi'yâru'l-Etıbbâ* nâm eser-i latîf-i 'abd-i za'îf, takdîm-i dergâh-ı 'inâyet-dest-gâh-ı hazret-i Cihân-dârî kılınmak içün kā'ide-i tarîka-i 'ilmiyye lâzimesince taraf-ı Şeyhulislâmî'ye teslîm olundu ise de, *"el-Garîbü men leyse lehû habîbün"*** eyyâm-ı sabâvetlerimizden berü olan mu'ârefe vü ülfetimizden kat'-ı nazar[5] ri'âyetle, mektûbîleri efendinin rekābet ve muhâsedetine mebnî, kitâb-ı mezbûr **[M2 336]** bir müddet nezd-i devletlerinde visâde-i terk ü ta'vîka nihâde oldu. Ancak, beyt[6]:

Ümmîd-vâr buved âdemî be-hayr-kesân

*Merâ be-hayr-ı tû ümmîd nîst şerm-resân[7]****

◊ 11-20 Rebî'ulâhır 1232 = 28 Şubat-9 Mart 1817.

◊◊ 15 Cumâdelûlâ 1232 = 2 Nisan 1817 Çarşamba.

1 **Müverrih-i** A : **Mü'errih-i** M2

2 **Ebdân** A : + [Mısrâ]' M2

* "كل امرء يشبه فعله ما فعل المرؤ فهو اهله * فكل انسان له جوهر يخبر عن جوهره فعله" = İşi, başkasının işine benzeyen kişi, o işin ehli demektir. Zaten kişinin özünde bir cevher varsa, yaptığı iş o cevheri ortaya ortaya koyacaktır" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

3 ûlâ-yı A : ûlâ M2

4 Şehriyârî'liği A : Şehriyârlığı M2

** "الغريب من ليس له حبيب" = Garîp, seveni olmayan kişidir" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

5 nazar A : — M2

6 beyt M2 : — A

7 şerm-resân A : شرمرسان M2

*** "امید وار بود آدمی بخیر کسان * مرا بخیر تو امید نیست شرمرسان" = İnsanoğlu kişilerin hayrından ümitli olur, ama benim senin utanç ulaştıran hayrından ümidim yok" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

zemîninde aralık aralık istifsâr u tekellüfü mûcib ise, girü taraf-ı dâ'iyâneme[1] redd ü i'âde birle bir başka tarîk ile ma'rûz olması melhûzum olduğunu gâh u bî-gâh îmâ vü iş'ârıma binâ'en, âhır-ı kâr ma'a'l-kerâhe Silâhdâr-ı müşârun ileyh tarafına irsâle nâzikâne icbâr olunmuşlar idi. Lâkin bundan sonra nice olduğu 'ind-i 'âcizîde mechûl olup, şu kadar ki bilâ-sît ü sadâ nesyen mensiyyâ kaldığı, ol esnâda Ser-etıbbâ bulunan Mes'ûd Efendi fesâdına mahmûl olmak el-ân ber-tarîk-ı me'mûn ü meshûldür. *"İnne li'l-hîtâni âzânen ve men yelhaz 'avâkıbe'l-umûri lem yeşca'"**.

Ma'a hâzâ ki bende-i pür-kusûr, kitâb-ı mezbûru agrâz-ı fâsideden 'ârî olarak te'lîf ve mücerred menfa'at-i Müslimîn ve hıdmet-i hazret-i Pâdişâh-ı[2] rûy-i zemîn olmak üzere hâlisâne ve tahdîs-i ni'met gûne tasnîf eylemişidim. Husûsan öteden berü her hüner-ver pâdişâh vakti, huzûruna 'arz-ı kâlây-ı ma'rifet etmek bir kā'ide-i eşher ve bunda[3] pâdişâh u gedâya hezâr fevâ'id mukarrer ve sâye-i Pâdişâhî'de ol üstâdın dahi bekā'-i şöhret ü nâmı müyesserdir. **Kıt'a:**

Ger ne-bûdî nazm-ı Firdevsî çi dânistî kesî
Bezm-i Keykâvus ve rezm-i Rüstem ü İsfendiyâr
Geşt ez-nazm-ı Nizâmî nâm-ı Behrâmî bülend
*Şud zi-şi'r-i Enverî evsâf-ı Sencer âşkâr***

Amma ne çâre ifâde-i hâl muhâl-i mutlak ve ol rakîb-i gaddâr yediyle bâb-ı ümmîd muğlak ve takrîr-i mâ fi'l-bâb dîğer bir kitâb takdîmine menût u mu'allak kalmağla, ba'de-zemân kitâb-ı sâbiku'l-işrâbın mevkūfun 'aleyhi olan fenn-i teşrîhden *Mir'âtü'l-Ebdân fî Teşrîhi A'zâ'i'l-İnsân* ile tesmiye olunan nüshanın te'lîfine ihtimâm ve ol eyyâmda Havâss-ı 'aliyye Mevleviyyeti'yle hasbe't-tarîk be-kâm olarak, esnây-ı kazâda dahi aralık buldukca tasnîf ile bi-'inâyeti'l-Meliki'l-'Allâm resîde-i ikmâl ü itmâm ve ibtidâsında kitâb-ı sâbıkın dahi Dergâh-ı sipihr-iştibâh-ı Şâhâne'ye 'arz olunmuş idüği îmâ vü ifhâm olunarak, 'akîb-i tekmîl-i müddet-i hükûmetde Müfettiş-i [M2 337] Sadr-ı 'âlî bulunduğum vakt-i meymenetde, mefhar-i vüzerây-ı cenâb-ı Şehinşâh-ı kadr-âşinâ Sadr-ı a'zam ve Âsaf-ı ekrem Mehmed Emîn Ra'ûf Paşa *zâdallâhu Te'âlâ kadruhû**** 'inde hazreti's-Sultâni'l-mu'azzam taraflarından, kıt'a:

---

1 dâ'iyâneme A : dâ'iyânemde M2

* "ان للحيطان اذانا و من يلحظ عواقب الامور لم يشجع = Yerin kulağı vardır. Yaptığı işin sonunu hesap eden cesâretli olamaz" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

2 Pâdişâh-ı A : Pâ[di]şâh-ı M2

3 bunda A : bundan M2

** "کر نبودی نظم فردوسی چه دانستی کسی * بزم کیکاوس و رزم رستم و اسفندیار
کشت از نظم نظامی نام بهرامی بلند * شد زشعر انوری اوصاف سبخر اشکار = Firdevsî'nin nazmı olmasaydı, Keykâvus'un içkili eğlence meclislerini, Rüstem ve İsfendiyâr'ın savaşlarını bir kimse nasıl bilebilirdi? Nizâmî'nin nazmından Behrâm'ın nâmı yüceldi, Enverî'nin şiirinden Sencer'in vasıfları açığa çıktı" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir kıt'adır.

*** "زاد الله تعالى قدره = Yüce Allah onun kıymetini artırsın" anlamına gelen Arapça duâdır.

Ey Âsaf-ı zemâne zi-behr-i Hudâ be-gû
Bâ-Husrevî ki devlet-i u bâd ber-mezîd
Şâhâ revâ medâr ki mef'ûlün men yurâdü
*Kerded be-rûzgâr-ı tû fa''âlün mâ yürîdü**

recâsiyle ma'rûz-i pâye-i serîr-i a'lâ ve bi-'avnihî Te'âlâ vâsıl-ı ser-menzil-i maksad-ı aksâ olup, dîbâce-i teşrîh-i şikeste-mefâsıl ol Pâdişâh-ı kadr-âgâh *ebbedallâhu saltanatahû ve kavvâhu*** hazretlerine lisân-ı hâl ile ser-güzeşti nâkıl oldukda, cenâb-ı Şâhenşeh-i bende-nüvâz ve Şehriyâr-ı kerem-sâz lutfen ve keremen harâbe-zâr-ı dil-i nâ-çârı ez-ser-i nev i'mâr ve meslek-i hânedân-ı Hâkānî'leri üzere mûcib-i bekā'-i mülk ü millet olan hikmet ü ma'rifete rağbet ü i'tibâr buyurup, ol bâbda şeref-bahş-ı sahîfe-i sudûr olan mübârek hatt-ı hümâyûn-i taltîf-nümûn-i Mülûkâne'lerinde bu 'abd-i zelîl, Devlet-i 'aliyye-i ebediyyelerinde muvaffak-ı eser-i celîl olmak üzere tezkâr ve 'inâyet-i bî-nihâyet-i Husrevâne'leri erzân buyurulacağım îmâ vü iş'âr birle, iktizâ eden eşkâli yine ma'rifet-i bendegânemle tanzîm ü tekmîl kılınarak, gerek kitâb-ı sâbık ve gerek lâhıkın tab' u temsîline irâde-i sâ'ibe-i Pâdişâhâne'leri müte'allak olarak, bu bende-i kem-bizâ'ayı beyne'l-akrân ferîh u fâ'ik buyurdular***. **Beyt:**

Mürde bûdem bûy-i yâr-ı dil-nüvâz âmed be-men
Bâ-diğer cânî ki[1] ez-men reft bâz âmed be-ten[2][*4]

el-Hamdü lillâhillezî hedânâ li-hâzâ ve mâ künnâ li-nehtediye[3] lev lâ en hedânallâh[*5]. **Kıt'a:**

---

* "ای اصف زمانه زیهر خدا بکو * با خسروی که دولت او باد بر مزید
شاها روا مدار که مفعول من یراد * کردد بروزکار تو فعال ما یرید = Ey zamanın Âsaf'ı [=Sadrâzamı]! Onun hükümdârlık devletinin artması için Allah'a duâ et! Ey Şâh senin döneminde istenilenin yapılmasını ve istediğini yapmasını hoş görme!" anlamına gelen bu cümle Farsça bir kıt'adır, ikinci beytin son kısımları Arapça'dır.

** "ابد الله سلطنته و قواه = Allah onun saltanatını sürdürsün ve onu güçlendirsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** "**'Arz-ı Müverrih-i nâ-tüvân Kitâb-ı Mir'âtü'l-ebdân** ..... buyurdular" kısmında yer alan bilgiler özetle, Şânî-zâde Târîhi'nden alındığı belirtilerek ve bir değerlendirme ile *Târîh-i Cevdet*, X,213-214'te kaydedilmiştir.

1 ki A : + ki M2

2 **Beyt** ..... be-ten M2 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve vr.132a'nın alt tarafına yazılmışlardır] A

*4 "مرده بودم بوی یار دلنواز امد بمن * با دکر جانی که از من رفت باز امد بتن = Gönül açan yârin kokusu bana geldiğinde ölmüştüm, ama benden giden diğer bir cânla yeniden dirildim" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

3 li-hâzâ ve mâ künnâ li-nehtediye M2 : ve mâ lenâ en-nehdiye (و ما لنا ان نهدی) A

*5 "الحمد لله الذی هدانا لهذا و ما کنا لنهتدی لو لا ان هدانا الله = Hidayetiyle bizi (bu nimete) kavuşturan Allah'a hamdolsun! Allah bizi doğru yola iletmeseydi, kendiliğimizden doğru yolu bulacak değildik" anlamına gelen bu cümleler Kur'ân, el-A'râf 7/43. âyetin ortalarında yer alan bir kısımdır.

Husrevâ[1] *dâd-gerâ şîr-dilâ bahr-kefâ*
Ey cenâb-i tû be-envâ'-ı hıred erzânî
Heme etrâf girift ve heme âfâk küşâd
*Sît-i Mahmûd ve âvâz-ı şeh-i Sultânî**

Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a-i ba'zı serân-ı eşkıyâ ez-cânib-i Vâlî-i Halebü'ş-şehbâ Ahmed Paşa[2]

Burak 'Aşîreti etrâf u enhâsına ve sebîl-i enbâsına ve husûsan civâriyyet hasebiyle Kilis hâssına îsâl-i te'addî ile şer-gîr ve sâ'ir gürûh-i eşkıyâ **[M2 338]** kendülere iltîcâ ederek, nâ'ire-i fesâdları gün-be-gün 'alev-gîr olduğuna mebnî, Vâlî-i müşârun ileyh bin nefer kadar asker ve bir kıt'a top[3] âmâde ve delîl-başısı 'Osmân Ağa'yı üzerlerine Ser-kerde ederek firistâde eylemiş olmağla, asker-i merkūm ol kavm-i meş'ûm ile bi'l-muhârebe ma'iyyetlerinden birkaç neferi katl ü i'dâm ve ru'ûs-i menhûslarını[4] müşârun ileyh Der-i devlet'e irsâl ü i'zâm eylemekle, evâhır-ı cumâdelâhırda[◊] pîş-gâh-ı Bâb-ı hümâyûn-i Sultânî'de galtîde-i hâk-i hızlân kılındılar**.

Ve bunun 'akabinde Şeyhlü eşkıyâsının dahi te'dîbine müşârun ileyh kethudâsını bir mikdâr asker ile ta'yîn ü irsâl eylemiş ve anlar dahi varup merkūmların mütehassın oldukları karyeyi hasr u tazyîk ve ahz u nez'le cem'iyyetlerini perîşân ü tefrîk etmiş oldukları husûsu da tahrîrât-ı müşârun ileyhde tezkîr u tansîs olunmuşdur***.

Ser'asker-i Cânib-i Şarkî-şüden-i Celâleddîn Paşa[5]

Mukaddemâ İran cânibine firâr eden sâbık Bâyezîd Mutasarrıfı İbrâhîm Paşa ve maktûl Selîm Paşa'nın küçük oğlu 'Abdullah Bey'in hâlâ Erzurum

---

1 Husrevâ A : Husrev M2

* "خسروا داد کرا شیر دلا بحر کفا * ای جناب تو بانواع خرد ارزانی
همه اطراف گرفت و همه افاق کشاد * صیت محمود و اوآز شه سلطانی = Ey âdil, arslan yürekli, eli deniz gibi (= cömert), çeşitli akıllara liyâkatli olan pâdişâhlar pâdişâhı! Mesut ünün, Şâh Sultân diye anılan adın bütün âleme yayıldı, her an söylenip durmakta" anlamına gelen bu cümleler Hâfız'ın *Dîvân*'ında yer alan kıtalardan biridir; bk. *Hafız Divanı*, s.519-520.

2 **Paşa** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.132b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâhır-ı C{umâdelâhır}" yazısı vardır] A

3 top M2 : tob A

4 menhûslarını A : menhûselerini M2

◊ 21-29 Cumâdelâhıre 1232 = 8-16 Mayıs 1817.

** "**Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a-i ba'zı serân-ı** ..... kılındılar" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,216'da kaydedilmiştir.

*** "Ve bunun 'akabinde Şeyhlü eşkıyâsının ..... olunmuşdur" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,216'da kaydedilmiştir.

5 **Paşa** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.132b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 21 {Rece}b" yazısı vardır] A

Vâlîsi Celâleddîn Paşa tarafına teslîm olunmaları husûsu, Der-sa'âdet'de mukîm İran Maslahat-güzârı'na ifâde olunmuş, ol dahi devleti tarafına yazup merkûmların teslîm etdirilmelerine söz vermiş olduğundan, keyfiyyet Revân Serdârı'na ve Şeh-zâde 'Abbâs Mîrzâ'ya Erzurum Vâlîsi müşârun ileyh tarafından tahrîr olunarak, merkûmları ber-mûceb-i şurût-i 'ahid-nâme mutâlebe eylemesi husûsunu hâvî, taraf-ı Sadr-ı a'zamî'den irsâl olunan tahrîrât muktezâsı üzere keyfiyyet müşârun ileyh tarafından Serdâr ve Şeh-zâde'ye iş'âr kılınmış olmağla, cevâbları vürûdunda taraf-ı saltanata sûret-i mâdde ifâde olunacağı ve dâ'imâ teharrî vü tecessüs kılınacağı ve Kars Muhâfızı Vezîr 'Ali Paşa ve Bâyezîd Mutasarrıfı Behlûl Paşa'nın Erzurum Vâlîsi tarafına vâride olan tahrîrâtlarına nazaran mûmâ ileyh İbrâhîm Paşa etrâfında olan Ekrâd ile mahfîce mukâvele edüp, Kars Eyâleti dâhilinde Kağızman civârında Bâyezîd muzâfâtından Kör-oğlu Kal'ası'nın İranlu i'ânesiyle ta'mîr u termîmine [M2 339] vâfî 'amele gönderüp, anda tehassun etmek dâ'iyesinde olduğundan, kal'a-i merkûme Bâyezîd Sancağı dâhilinde olduğu takrîble, emr-i muhâfazasına dikkat eylemek husûsu Behlûl Paşa'ya Erzurum Vâlîsi tarafından yazılmışiken, kal'a-i mezkûrenin Bâyezîd'e üç merhale olduğu a'zâr-ı vâhiyesini serd etmiş ve mukaddemâ Bâyezîd tarafına Erzurum Vâlîsi'nin ta'yîn eylediği delîl-başısını berü tarafa göndermiş olduğundan, bu bâbda ba'zı gûne rehâvet olunur ise sonra maslahata uygunsuzluk geleceği ahvâl-i hâzıra ve sâ'ir celî ve hafî mülâhazaya göre meczûm mertebesine vardığından, mâh-ı recebin yirmi birinci günü◊ müşârun ileyh Celâleddîn Paşa'ya 'ale'l-ıtlâk Şark Cânibi Ser'askerliği tevcîh olunup, Behlûl Paşa'ya dahi Ser'asker-i müşârun ileyhin emr u re'yine mütâba'at eylemesi me'âlinde başka bir kıt'a emr-i 'âlî irsâl olundu*.

Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a ez-havâlî-i müteferrika[1]

Diyârbekir Mütesellimi Kapucu-başı 'Abdürrahîm Ağa, vilâyet-i mezbûre vücûhundan hakkında fermân-ı kazâ-cereyân eden Gûrânlı Mustafa'yı katl edüp, ser-i maktû'unu bu esnâda Der-'aliyye'ye irsâl eyledi**.

Ve Haleb Vâlîsi Ahmed Paşa, İdlîb[2] Kasabası eşkıyâsından Kürd-oğlu 'Osmân ve 'Ases-başı-yı sâbıkın haklarında sudûr eden fermân-ı kazâ muktezâsı üzere merkûm Kürd-oğlu'nu ahz ü katl ve ser-i maktû'uyla bile

---

◊ 23 Receb 1232 = 8 Haziran 1817 Pazar.

* "Ser'asker-i Cânib-i Şarkî-şüden-i ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,217'de kaydedilmiştir.

1 **müteferrika** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.133a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî {Rece}b" yazısı vardır] A

** "Diyârbekir Mütesellimi Kapucu-başı 'Abdürrahîm ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, X,217'de kaydedilmiştir.

2 İdlîb A : اولیب M2

'Aneze[1] 'Urbânı'nın birkaç kabîlesi Hanizman[2*] Câddesi'ne inüp kat'-ı tarîk etmeleriyle, müşârun ileyh tarafından üzerlerine asker ta'yîn ve muhârebe vü hezm ederek ser-kerdelerinden iki neferin ve Kürd-oğlu 'avenesinden dört neferin ru'ûs-i maktû'asını dahi Âsitâne-i saltanat'a ba's ü isbâl[**] ve Bağdâd Vâlîsi müşârun ileyh Dâvud Paşa, Rakka 'Aşîreti'nden süvâriyân askerîsi başbuğluğu ile 'alem-efrâz-ı mefsedet olan Vâlî-i sâbık maktûl Sa'îd Paşa'nın Kapucular Kethudâsı Millo (ميللو) 'Ömer'i ve yine Vâlî-i sâbık 'avenesinden aktâr-ı 'Irâkıyye'yi ihlâl ü ifsâd eden Karavel (قراول) Kalemi 'aşâyirinden 'Alvacı (علوه جی) **[M2 340]** Ahmed'i ahz ü katl ve ser-i maktû'larını Der-i devlet-masîr'e tesfîr u irhâl[3] eylemeleriyle, mâh-ı receb hilâlinde[◊] müte'âkiben vürûd ile Bâb-ı hümâyûn önünde meşhûd oldular.

Ve Bağdâd mukāta'âtından Mendelcin Kasabası Mukāta'ası Zâbiti Sâlih nâm kimesne müfsid olduğundan, Bağdâd Vâlîsi tarafından ahziyçün üzerine ta'yîn olunan askere mukāvemet edemeyüp firâr etmiş ise de, karındaşiyle akrıbâsından iki nefer kimseler giriftâr ve katl olup[4], ser-i maktû'ları Dergâh-ı 'adâlet-destgâh'a irsâl olunmuş ve kasaba-i merkūmeye sâbık Kerkük Müteselliimi Zâbit ta'yîn kılınmış idüği vukū'ât hâvî Vâlî-i[5] müşârun ileyhden mâh-ı şa'bân-ı şerîfin dördüncü günü[◊◊] vürûd eden tahrîrâtdan keyfiyyet müstebân ve ru'ûs-i maktû'a, sâha-i Bâb-ı Cihân-bânî'de galtîde-i hâk-i hızlân oldu.

Havâdis-i cânib-i Canik[6]

Trabzon Vâlîsi Hazînedâr-zâde Süleymân Paşa, Kastamonu ve Bolu sancakları Mutasarrıfı 'Ali Paşa ile bi'l-ma'iyye ahz ü katline me'mûr oldukları Tuzcu-oğlu'nun itmâm-ı kârına bi'l-ittifâk[7] ikdâm ü ihtimâm eylemeleri te'kîdâtını nâtık[8] mukaddemâ müşârun ileyhimâya gönderilan fermân-ı kazâ-cereyânın vusûlünden, bahsi şâmil Süleymân Paşa tarafından

---

1 'Aneze A : Gazze M2

2 Hanizman (خانظمان) A : Halizman (حالظمان) M2

* Metnimizden alınmakla beraber "Hanizman (خانطمان)" kelimesi, *Târîh-i Cevdet*, X,216'da "Hantuman (حانطومان)" şeklinde kaydedilmiştir.

** "Ve Haleb Vâlîsi Ahmed Paşa İdlib ..... isbâl" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,216'da kaydedilmiştir.

3 irhâl A : irsâl M2

◊ 1 Receb 1232 = 17 Mayıs 1817 Cumartesi.

4 olup A : olunup M2

5 Vâlî-i M2 : Vâlî-yi A

◊◊ 4 Şa'bân 1232 = 19 Haziran 1817 Perşembe.

6 Canik M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.133b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 11 Ş{a'bân}" yazısı vardır] A

7 bi'l-ittifâk M2 : bi'l-ittifâ[k] A

8 nâtık A : hâvî M2

mâh-ı şa'bânın on birinci günü◊ târîhiyle tahrîrât vâsıl olmağla, 'Ali Paşa ile Süleymân Paşa'nın kethudâsı ve sâ'ir me'mûrlar mâh-ı recebin yirmi yedinci günü◊◊ Rize tarafına 'azîmet ve Livâne askeriyle Süleymân Bey ve Acara askeriyle Acaralı Selîm Paşa-zâde Hüseyn Bey öte tarafdan Rize'ye vürûd etmiş oldukları ve Süleymân Paşa dahi verâdan bâkî me'mûrlar ve küllî asker ile Sürmene tarafına hareket ve merkūmun i'dâmına bezl-i[1] makderet etmek üzere oldukları, tahrîrât-ı mezkûreden müstebân oldu*.

Havâdis-i Hicâziyye[2]

Mısır Vâlîsi Mehmed 'Ali Paşa mahdûmları Vezîr İbrâhîm Paşa'yı bundan akdem Medîne-i münevvere havâlîsinde emân verilüp iskân etdirilan kabâ'il-i 'Urbân'ı **[M2 341]** hıfz u hirâset içün ma'iyyetinde olan süvârî ve bir mikdâr piyâde ile Hanâkıye'den[3] üç merhale ilerüde Mâ'iyye[4] Ma'beri'ne ta'yîn ü irsâl, müşârun ileyh dahi mahall-i mezbûrda ordusunu kurup, esbâb-ı tehassun u temekkünü istihsâl eyledikden sonra, kendüsi ba'zı mesâlih-i lâzimenin tanzîmi zımnında Medîne-i münevvere'ye gitdiklerinde, Su'ûd-oğlu 'Abdullah nâ-gâh Kasîm nâm vâdîye gelüp müşârun ileyhin Medîne'ye 'azîmetini fursat ittihâz ve ordu-yi mezkûru gāret fikriyle tedârükât-ı külliyye ve asâkir-i vâfiresiyle ordunun karşusuna bağteten nüzûl birle der-'akab cenge şurû' etmiş ise de, müşârun ileyhin ordusunda bulunan asker-i şerâr-pâş fi'l-hâl âgāz-ı mukābele ve ceng ü perhâş edüp, asker, düşmenin kesretine nazar etmeyerek, merdâne[5] şavlet ü mukābele ve iki buçuk sâ'at kadar şîrâne vü dilîrâne mukātele eyledikerinde, düşmen askerleri mağlûb olmağla, mezbûr 'Abdullah üç kıt'a top ve bi'l-cümle mühimmât ve cebehânesini bırağup firâr ve beş yüz kadar hecîn terk edüp, bâkîsi birer semte perâkende vü târumâr oldular.

Ve esnây-ı muhârebede mezbûrun 'ammîsi ve 'amm-zâdesi ve Kasîm Vâdîsi 'Urbânı'mn Şeyh-i kebîr'i ve üç yüz kadar düşmen askerîsi maktûl ve berü tarafda[6] dahi maktûl ü mecrûhun 'adedi yüz elli kadara bâliğ u mevsûl

◊ 11 Şa'bân 1232 = 26 Haziran 1817 Perşembe.

◊◊ 27 Receb 1232 = 12 Haziran 1817 Perşembe.

1 bezl-i A : + cell-i M2

* **"Havâdis-i cânib-i Canik** .... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,217-218'da kaydedilmiştir.

2 **Hicâziyye** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.133b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 26 Ş{a'bân}" yazısı vardır] A

3 Hanâkıye(حناقيه)'den A : Hanâfiye(حنافيه)'den M2. Metnimizden alınmakla beraber "Hanâkıye'den", *Târîh-i Cevdet*, X,220'de "Hâfiye(حافيه)'den" şeklinde kaydedilmiştir.

4 Mâ'iyye A : mâye-i M2

5 merdâne M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ve şîrâne" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A

6 tarafda A : tarafdan M2

olup, ol hengâmda Paşa-yı müşârun ileyh dahi orduya vusûl ile zikr olunan üç topu ve sâ'ir mühimmâtı zabt eylediğini ve düşmen maktûllerinin kulaklarını kesüp Der-'aliyye'ye gönderilmek içün pederleri tarafına irsâl ve fi'l-hâl mezbûr 'Abdullah'ı ta'kîben Dir'iye cânibine şedd-i rihâl-i isti'câl birle, mahall-i mezbûra üç merhale kalıncaya kadar ilerüye varmış olduğunu ve bi-'avnihî Te'âlâ Dir'iye Kal'ası üzerine varacağını müş'ir tahrîrâtlariyle pederleri müşârun ileyhin tahrîrâtları Dergâh-ı zafer-penâh-ı Şâhâne'ye vâsıl ve keyfiyyete 'ilm-i[1] 'âlem-ârây-ı hazret-i Cihân-dârî hâsıl olmağla, hıdmetleri nezd-i 'âlîde karîn-i tahsîn ve sa'y ü[2] gayretleri rehîn-i sâpâş ü âferîn olduğunu hâvî ve Vâlî-i[3] müşârun ileyh mahdûmları İbrâhîm Paşa'ya Dir'iye [M2 342] maslahatında dahi her cihetle mu'âvenet ü muzâherete ihtimâm ü dikkat eylemeleri matlûb-i hümâyûn idüğüni ifâde vü te'kîdi muhtevî, mâh-ı şa'bân-ı mu'azzamın yirmi altıncı günü[◊] târîhiyle taraf-ı Sadâret-i 'uzmâ'dan cevâb-nâme tahrîr u irsâl ve teşcî' u teşvîk ve tebşîr-i tevfîk ma'razında müşârun ileyhimânın her birine başka başka kavâ'im-i[4] Âsafâne tastîr u isbâl olundu*.

Havâdis-i müteferrika[5]

Ber-vech-i mezkûr Tuzcu-oğlu Of Kasabası'na firâr etmiş ise de, ahz ü i'dâmına ihtimâmdan nâşî, Trabzon Vâlîsi ma'iyyetine Erzurum ve Ma'den ve Sivas ve Amasya'dan dahi asâkir-i vâfiye ta'yîn ü me'mûr kılındı.

Ve hılâf-ı rızâ hareketine binâ'en bundan akdem hakkında fermân-ı kazâ-cereyân eden Kandiye Kal'ası Binâ Emîni hâcegândan Bedrî Efendi'nin cezâsı tertîb ü icrâ kılınup, Kandiye'de olan konağı ve mecmû' çiftlikleri ve emvâl-i kesîresi ma'rifet-i hâkim-i şer'le tahrîr olunmuş olduğu beyâniyle, muhallefâtının zabt u nakliyçün bir Mübâşir ta'yîn olunmasını hâvî ve Hanyalı-oğlu Halîl Ağa ashâb-ı iktidârdan olduğundan, maktûl-i mezbûrun yerine Emîn-i Binâ nasb olunması her vechile enseb ü ahrâ olduğunu muhtevî Kandiye Muhâfızı İbrâhîm Hilmi Paşa bâ-tahrîrât inhâ eylediklerine binâ'en, Mübâşir varacağını ve merkûmun Binâ Emîni nasb olunduğunu mübîn sâdır olan emr-i 'âlîyi hâkiye tahrîrât-ı Sâmiye derhâl irsâl ü isrâ olundu**.

---

1 'ilm-i A : — M2
2 sa'y ü A : sa'y M2
3 Vâlî-i M2 : Vâlî-yi A
◊ 26 Şa'bân 1232 = 11 Temmuz 1817 Cuma.
4 kavâ'im-i M2 : kavâyim-i A
* "Havâdis-i Hicâziyye ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,220'de kaydedilmiştir.
5 müteferrika M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.134a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî {Ramazân}'n" yazısı vardır] A
** "Ve hılâf-ı rızâ hareketine binâ'en bundan akdem ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,217'de kaydedilmiştir.

Ve râbi'-i mâh-ı şevvâlde◊ tevcîhât-ı 'âdiye icrâ olunup, lâkin bundan mukaddemce mufassalan tahrîr olunduğu üzere ekser menâsıb-ı vüzerâ ve e'âzım-ı ricâl-i devlet tebeddülâtı sebkat etmekle, bu def'a ekseri ashâbında takrîr u ibkā olundu[1].

Ve öteden berü Burak 'Aşîreti Kethudâlığı dâ'iyesinde olan Tiryâkî-oğlu 'Ömer, mukaddemâ Rakka Vâlîsi tarafına dehâlet ü inâbet eylemişiken, yine fesâda başlamağla, merkūm ve müttefiklerinden ve maktûl Harblü-oğlu 'avenesinden on beş nefer eşkıyâ ahz u katl olunup, ru'ûs-i maktû'ları* ve 'Aneze 'Urbânı'nı Berâzî 'Aşîreti'ne imrâr etdirmesiyçün [M2 343] Birecik Müftîsi Seyyid Mehmed ve Hacı Bâlî-oğlu nâm kimesnelerin merkūm Tiryâkî-oğlu'na vermiş oldukları yirmi bin guruşluk bir kıt'a tahvîl ile yine[2] bu mâddeye dâ'ir biraz evrâk dahi müşârun ileyh tarafından bu esnâda vâride olmağla, merkūmânın bilâd-ı ba'îdeye nefyleri irâde buyurularak, el-hâletü hâzih meblağ-ı mezkûru merkūmlardan tahsîl ve Hazîne-i 'âmire'ye irsâl ü tesbîl eylemeleri tenbîhâtını hâvî ve tahsîn ü âferîni muhtevî mâh-ı şevvâl-i mükerremin on yedinci günü◊◊ târîhiyle Rakka Vâlîsi müşârun ileyhe hıtâben bir kıt'a emr-i 'âlî ısdâr u isbâl kılındı.

Ve Avusturya İmperatoru cenâbları, kā'ide-i bâ-fâ'ideleri üzere li-ecli's-siyâha Galiçya taraflarına çıkup, Boğdan hudûduna yakîn mahallerden murûr edeceğine binâ'en, bundan yirmi beş sene mukaddem fevt olan Avusturya İmperatoru kezâlik Galiçya taraflarını devr ile Boğdan hudûduna karîb mahallerden murûrunda, ol vaktin Boğdan Voyvodası hoş-âmedî merâsimini îfâ içün mu'ayyen boyarlarından birini der-'akab irsâl ü istîzâna vakit kalmadığından, ba'de'l-irsâl taraf-ı Der-'aliyye'ye ifâde-i vâki'-i hâl etmiş ve ol vakit Voyvoda-i mûmâ ileyhin bu tedbîri karîn-i tahsîn olmuş idüğüni hâlâ Boğdan Voyvodası Karaca Bey yerlü boyarândan tahkîk etmiş olduğunu beyân ederek, bu def'a dahi İmperator-i[3] müşârun ileyh sebîle karîb mevzi'a gelmiş olup, istîzâna zemân-ı müsâ'id dahi olmadığından, hem İmperator'a resm-i hoş-âmedî icrâsı ve hem tavr u hareketine ıttılâ' sevdâsiyle tarafından fi'l-hâl bir boyar ta'yîn ü irsâl ile fi'l-hakîka misâl-i evvele imtisâl ve îfâ'-i lâzime-i hâl edüp, lâkin beyt[4]:

Ez-düşmen-i âzürde tegāfül me-nümây

◊ 4 Şevvâl 1232 = 17 Ağustos 1817 Pazar.

1 olundu A : — M2

* "Ve öteden berü Burâk 'Aşîreti Kethudâlığı ..... maktû'ları" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,216'da kaydedilmiştir.

2 yine A : — M2

◊◊ 17 Şevvâl 1232 = 30 Ağustos 1817 Cumartesi.

3 İmperator-i A : İmperatori-yi M2

4 beyt M2 : — A

Vez sâhib-i kibr u kîne eymen me-nişîn[1]*

bâtınen ez-kadîm Millet-i Rûm'un merdümi olan hayâl-i muhâle dâ'ir gûyâ bir vesîle-i zâ'ide dahi istihsâl etmek serîresini ızmâr ve sümme tedârük kabîlinden mâddeyi nâ-çâr Der-'aliyye'ye ihbâr eylemekle, husûs-i merkûm fi'l-vâki' ri'âyet-i hakk-ı civâr makûlesinden idüği 'inde'l-'ukalâ meczûm ve eğer evvelce ihbâr olunsa idi, levâzım-ı dostî bi't-temâm îfâ kılınacağı ma'lûm olmak hasebiyle, hareketi **[M2 344]** temâm-ı muktezây-ı me'mûriyyetine mutâbık düşmüş ve bâ'is-i mahzûziyyet olmuş idüğüni mübîn mâh-ı şevvâlin yirmi ikinci günü◊ târîhiyle Voyvoda-i mûmâ ileyhe kā'ime-i Sadr-ı a'zamî irsâl olundu.

Ve sadreyn-i 'ulemânın müddet-i seneviyyeleri tekmîl olmağla, mâh-ı zilka'de gurresinde◊◊ Rumeli Kadı'askerliği bi't-tekrâr İmâm-ı Evvel-i esbak-ı hazret-i Şehriyârî el-Hâc Hâfız Ahmed Kâmilî Efendi'ye ve Anadolu Kadı'askerliği, Anadolu Pâyesi olup sâbıkā İstanbul Kadısı Hamîd Halîl Paşazâde Mîr Mehmed 'Ârif Efendi'ye tevcîh u tahvîl kılındı.

İrtihâl-i Vâlide Sultân ve tebdîl-i Ser-etıbbâ[2]

Mesmû' olduğu üzere Vâlide Sultân-ı *'aliyyetü'ş-şân*** hazretlerinde mâ-tekaddemde ba'zı esbâb-ı nâgeh-zuhûra mebnî, 'illet-i gaşy ü merâk peydâ ve Hakîm-başı ve iki tabîb-i Rûm-i meş'ûm pâdâşı 'ilâclariyle 'illetde sükûnet değil, gün-be-gün şiddet ve gaşyde te'âkub ve teneffüsde[3] 'usret rû-nümâ olmuşidi.

Nısf-ı mâh-ı şevvâlde◊◊◊ civârî-i[4] dâ'ire-i devletleri miyânelerinde tehaddüs eden tarrâka-i nâgehân ve mudârabe vü figān esnây-ı ta'âmlarında vâki' ve sebeb-i gulgule ne idüği henûz ma'lûmları olmadığından, îrâs-i dehşet ederek tahrîk-i 'illetle bel'-i lokmaya mâni' olmağla, der-'akab rihlet ve nakl-i seray-ı cennet etmeleriyle, cesed-i mücessed-i bi'l-'ismetleri alay-ı hüzn-efzâ ile Ebu'l-feth Sultân Mehmed Hân Câmi'-i şerîfi[5] kurbünde müceddeden binâ

---

1 Ez-düşmen ..... me-nişîn M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi ile işâret edilerek vr.135a'nın sol kenarına yazılmışlardır] A

* "از دشمن ازرده تغافل منمای ✻ وز صاحب کبر و کینه ایمن منشین = İncinmiş düşmana gaflet gösterme, gururlu ve kindârdan da emin olarak oturma!" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

◊ 22 Şevvâl 1232 = 4 Eylül 1817 Perşembe.

◊◊ 1 Zilka'de 1232 = 12 Eylül 1817 Cuma.

2 **Ser-etıbbâ** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.135a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 15 {Şevvâ}l" yazısı vardır] A

** "علية الشان = Şânı yüce" anlamına gelen Arapça bir ifâdedir.

3 teneffüsde A : tenefde M2

◊◊◊ 15 Şevvâl 1232 = 28 Ağustos 1817 Perşembe.

4 civârî-i A : civârî-yi M2

5 şerîfi A : şerîf M2

buyurdukları türbe-i firdevs-âsâya nakl olunup, anda vedî'a-i sandûka-i mağfiret kılındı; *rahimehallâhu Te'âlâ ve tâbe serâhâ*[1*].

Ve Re'îs-i etıbbâ Mes'ûd Efendi, mukaddemâ pederi Hakîm-başı iken gûyâ tahsîl-i fenn-i tabâbet sevdâsiyle Nemçe diyârına firâr ve anda iki sene kadar karâr ile 'ilm-i mezbûra vukūfdâr olmayanlar 'indinde bununla kesb-i iştihârı Hakîm-başı olmasına sevkle müstakıll-i medâr olmuş ise de, ba'de-ezîn[2] ol cânibden İstanbul'a dâ'imâ iyâb ü zihâb eden tevâbi'-i süferâ ve Tatar ve tüccâr, mûmâ ileyhin ol müddetde Beç[3] Şehri'nde her bâr teşrîh-i a'zâ'-i tenâsül-i inâsla iştigāl edüp, medâris-i tıbbiyye tarafına kat'â imâle-i taraf-ı i'tibâr **[M2 345]** etmediği, ehibbâ vü âşinâlarına nakl ü ihbâr ederek[4], bu husûs beyne'n-nâs giderek iştihâr bulduğundan başka, *"Şehâdâtü'l-fi'âl a'delü min-şehâdâti'r-ricâl"*** me'âlince, Hakîm-başı olaldan berü âsâr-ı dest-i meş'ûmu *Allahumm'ahfaz****cümleye ma'lûm olarak şâhid-i hâl olup, ancak *"Mâ li'r-ricâli ma'a'l-kazâ'i mücâdeletün"*[*4] muktezây-ı takdîrânî ba'zı esbâba mebnî, ol hıdmetde bir hayli müddet ibkā vü takrîr etmişidi. Lâkin mûmâ ileyhle hem-zâd olan âsâr-ı ihtilâl-i dimâğ gitdikce cemî' âlât-i havâssine sârî vü nâfiz olarak, bî-çâreyi irâde-i ef'âl ü akvâlden 'âciz etmekle, ma'âzallâhi Te'âlâ bir sözü on kerre tekrâr ve ba'zan bol yenli ferâcesini levendâne ber-dûş edüp öylece reftâr ve yanında bulunan etbâ'ının idâresiyle yine tesviye-i etvâr eder oldu. Bu keyfiyyet nezd-i 'âlîde mütehakkak ve bi'l-îcâb 'azline irâde-i seniyye müte'allak oldukda, bu makūle menâsıb-ı 'ilmiyye ashâbının temyîz ü intihâbı, Devlet-i 'aliyye'de Şeyhulislâm bulunan zevât-ı kirâmla müzâkereye mevkūf ve beyne'l-'ulemâ evlâ ve eslah-ı mevcûdu ihbâr husûsu anlara muhavvel ü ma'tûf olacağı ma'lûm-i erbâb-ı vukūf olmakdan nâşî, mukaddemce bi'l-istişmâm Hakîm-başılığ'a sevk olunacak kimsenin ba'zı a'zam-ı ricâl-i devletle Müfti'l-enâm beyninde sohbeti sebkat ederek tasmîmi temşiyet bulmuşidi. Vaktâ ki taraf-ı Şâhâne'den maslahatın su'âli iktizâ eyledikde, îmâ olunan hâlete mebnî, Hudâvendigâr-ı esbak-ı merhûmun vakt-i ihtiyâr-ı inzivâlarında Ser-etıbbâ bulunan sâbıkā Mısır Kadısı Mustafa Behcet Efendi, hıdmet-i merkūmede sebk-ı ülfeti ve âdâb-ı meclis-i Mülûkâne'ye

---

1 *rahimehallâhu Te'âlâ ve tâbe serâhâ* M2 : *rahimehallâhu Te'â[lâ] ve tâbe serâhâ* [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi ile işâret edilerek vr.135a'nın sol kenarına yazılmışlardır] A

* "رحمها الله تعالى و طاب ثراها = Yüce Allah ona rahmet eylesin ve mekânı cennet olsun" anlamına gelen Arapça duâdır.

2 ba'de-ezîn M2 : ba'de-zîn A

3 Beç A : Bec M2

4 ederek A : olundu M2

** "شهادات الفعال اعدل من شهادات الرجال = Yapılan işlerin tanıklığı, kişilerin tanıklığından daha isâbetlidir" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

*** "اللهم احفظ = Allahım koru!" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*4 "ما للرجال مع القضاء مجادلة = Hiçbir kimse kaderle mücâdele edemez" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

vukūfla şöhreti muhassenâtı serdiyle bu bâbda sâ'ire rüchânı[1] beyân ve mûmâ ileyhin nemek-i meclis-i felek-mesleki olduğu zâtda ise mukarrebân-ı hazret-i Sultânî kande kaldı, belki müte'allakı olmayan cemî' kesâna berây-ı maslahat 'adem-i emniyyet ü itmînânı sebebiyle enderûn u bîrûnda bi'l-cümle hademe-i saltanat ancak müte'allikātından 'ibâret olmak cibillî-hâlet olduğu, erbâb-ı dikkate müstebân olduğu üzere zîr-i perde-i tecâhülde pinhân olarak, lisân-ı Müftî-yi zemân'ı her an a'mâl-i **[M2 346]** nihânına tercemân ederek, mâddeyi ol tarafdan[2] sem'-i Şâhâne'ye ilkā ve bu sûret her ne kadar mülâyim-i şîve-i tab'-ı hazret-i Şehriyâr-ı kerem-kâr ise de, *"Men yesma' yehal[3]"** sâ'iri hakkında beyân-ı a'zâr birle, müşârun ileyhin mûmâ ileyh lehûsuna eylediği şehâdet-i ma'hûdeleri elbet[4] lâzımü'l-i'tibâr olmağla, evâhır-ı mâh-ı şevvâlde[◊] Mes'ûd Efendi 'azl ile hânesine isrâ ve Behcet Efendi sâniyen Re'îs-i etıbbâ oldu**. *"el-Mütekaddemü fi'l-hazikı müte'ahhırun fi'r-rızkı"****. **Beyt:**

Çi hâlest în ki men bînem çi hâlest
Derîn hâlet şekîbâyî muhâlest[*4]

Havâdis-i vâride ez-cânib-i Mısr-ı Kāhire[5]

Bîşe ve havâlîsini taht-ı nizâma idhâl içün Mısır Vâlîsi taraflarından ta'yîn ü irsâl kılınan Mekke-i mükerreme Muhâfızı mîr-i mîrân-ı kirâmdan Hasan Paşa, mahall-i mezkûr ve havâlîsinde olan kabâ'il-i 'Urbân'a müceddeden nizâm vermiş ve ilerüde bulunan İbn Dehmân ve İbn Hâfil ve İbn Muşeyt nâm Hâricîler'in husûnlarını[6] dahi hedm ü tahrîb ve merkūmların yerlerine başka şeyhler nasb ve ehâlîsini te'mîn ederek, 'Asîr Kabîlesi üzerine hareket ve

---

1 rüchânı A : rüchânını M2

2 tarafdan M2 : + [Muhtemelen burada verilen bilgilerle ilgili olarak sayfanın sağ kenarında aynı kaligrafi ve kırmızı mürekkeple yazılmış "Âsitâne-i 'aliyye'den" şeklinde bir yazı vardır] A

3 Men yesma' yehal M2 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve vr.135b'nin alt tarafına yazılmışlardır] A

* "من يسمع يخل = Duyan öyle sanır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

4 elbet A : elbette M2

◊ 21-29 Şevvâl 1232 = 3-11 Eylül 1817.

** "**İrtihâl-i Vâlide Sultân** ve ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, X,214-215'te kaydedilmiştir.

*** "المتقدم فى الحذق متأخر فى الرزق = İnce eleyip sık dokumada ileri giden, rızıkta geri olur" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

*4 "چه حالست این كه من بینم چه حالست * درین حالت شكیبایی محالست = Benim ne hâl olduğunu gördüğüm bu hal ne biçim haldir? Bu hâlde sabretmek ise imkânsızdır" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

5 **Kāhire** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.136a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 1 Zi{lka'de}" yazısı vardır] A

6 husûnlarını A : husûslarını M2

hudûd-i Yemen'e civâr olan Tîb nâm mahalle 'azîmet ve kabîle-i merkūme şeyhinin[1] ihdâs eylediği hisârı dahi yıkup, bu kabîleye müte'addid şeyhler nasb etdikden sonra 'avdet edüp, Kunfuda[2] İskelesi'ne âminen vâsıl olmuş idüği haberi mâh-ı zilka'de gurresinde◊ Mısır Vâlîsi müşârun ileyh tarafından Der-'aliyye'ye vusûl ve tahrîrâtları nazar-ı 'âtıfet-i Mülûkâne ile meşmûl oldu*.

Tebdîl-i Vâlî-i Silistire ve nefy-i sâbık[3]

Silistire Vâlîsi-yi sâbık Hüseyn Paşa'ya taraf-ı Mülûkâne'den envâ'-ı 'inâyet ü ihsânla Silistire gibi bir cesîm eyâlet tevcîh ü 'inâyet buyurulmuşiken, bu ni'metin kadrini anlamayarak şükrünü bilmediğinden, der-'akab zulm ü te'addîye ibtidâr eylediği, mūn'akis-i savb-ı hazret-i Şehriyâr ve tahkîk-kerde-i cenâb-ı Pâdişâh-ı ma'delet-kâr olmağla, ref'-i Vezâret'iyle Dimetoka'ya nefyi[4] husûsuna irâde-i 'aliyye te'alluk [M2 347] ederek, eyâlet-i mezkûre birkaç seneden berü Ruscuk Mütesellimi olup, hüsn-i hareketi ve etrâfla[5] imtizâc ü ülfeti mesmû' olan Ser-bevvâbîn Mehmed Sa'îd Ağa'ya rütbe-i vâlây-ı Vezâret'le mâh-ı zilka'denin yirmi üçüncü günü◊◊ tevcîh ve Ruscuk Mütesellimliği husûsuna dahi hâlâ Eski Zağra A'yânı Kapucu-başı Hacı Mustafa Ağa tensîb ü tercîh olundu**.

Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a ez-cânib-i Vâlî-i Adana[6]

Haklarında fermân-ı kazâ sudûr eden Fettâh-oğulları Ağca ve karındaşı Ahmed ve Küçük 'Ali-oğlu Dede Bey nâm şakîlerin tehassun eyledikleri Soranlı Kal'ası, Adana Vâlîsi tarafından hasr u tazyîk olunur iken, merkūmlar bir takrîble firâr edüp, Fettâh-oğlu Fettâh ve 'Ali ve Küçük 'Ali oğlunun küçük karındaşı Mustafa kal'ada kalmış ve ol aralıkda Fettâh-oğulları merkūmân Ağca ve Ahmed ahz olunmuş ve Küçük 'Ali-oğlu Dede Bey

---

1 merkūme şeyhinin A : merkūmede şeyhin M2

2 Kunfuda : Kunkuda (قونقده) A, M2. Metnimizden alınmakla beraber "Kunfuda (قونقده)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, X,220'de "Kunguda (قونغده)" şeklinde kaydedilmiştir.

◊ 1 Zilka'de 1232 = 12 Eylül 1817 Cuma.

* **"Havâdis-i vâride ez-cânib-i Mısr-ı Kāhire ..... oldu"** kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,220'de kaydedilmiştir.

3 **sâbık** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.136a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 23 Zi{lka'de}" yazısı vardır] A

4 nefyi A : nefy M2

5 etrâfla A : etrâfiyle M2

◊◊ 23 Zilka'de 1232 = 4 Ekim 1817 Cumartesi.

** **"Tebdîl-i Vâlî-i Silistire ve ..... olundu"** kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,211-212'de kaydedilmiştir.

6 **Adana** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.136a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 1 Z{ilhicce}" yazısı vardır] A

verâsından ta'kîb olunarak, ol dahi ele getürülmüş olmağla, merkūmların icrây-ı cezâlariyle ser-i maktû'ları Vâlî-i müşârun ileyh tarafından Der-i devlet'e irsâl kılınmış olmakdan nâşî, ru'ûs-i maktû'a-i merkūme gurre-i zilhiccede◊ Bâb-ı hümâyûn sâhasında galtîde-i hâk-i mezellet kılınup*, bâkîlerinin evlâd ü 'iyâlleriyle Rodos Kal'ası'na te'bîden nefy olunmaları husûsuna irâde-i Şâhâne te'alluk etmekle, ol bâbda emr-i şerîf ısdâr u tahrîr ve Vâlî-i müşârun ileyh tarafına irsâl ü tesfîr olundu.

Âmeden-i ser-i maktû'-i Tuzcu-oğlu ve ru'ûs-i maktû'a-i sâ'ire[1]

Tuzcu-oğlu'nun ser-i maktû'u, evâ'il-i zilhiccede◊◊ Trabzon Vâlîsi Süleymân Paşa tarafından Dîvân Kâtibi Hüseyn Efendi yediyle Der-'aliyye'ye vürûd eyledi. Ve müşârun ileyhin iltimâsına mebnî mûmâ ileyh Hüseyn Efendi zümre-i hâcegân-ı dîvâna idhâl** ve müşârun ileyh ma'iyyetine me'mûr Bolu Mutasarrıfı Vezîr 'Ali Paşa'ya ve Donanma-yı hümâyûn sefînelerine ve topcu ve humbaracı neferâtına ve top[2] ve humbara hâvenleriyle sâ'ir sunûf-i askeriyyenin dahi 'avdetlerine ruhsat-ı 'aliyyeyi hâvî evâmir-i **[M2 348]** şerîfe ısdâr olunup, muhâtabînine ba's ü irsâl kılındı.

Ve Süleymân Paşa inhirâf-ı mizâcı sebebiyle Canik'e 'azîmet ve biraz vakit anda ikāmetle istirâhat etmeğe istid'ây-ı ruhsat etmekle, istid'âsına müsâ'ade-i seniyye erzân buyuruldu. Ve müşârun ileyh Trabzon'da iken Tuzcu-oğlu Rize'den Of cânibine firârı esnâsında emvâl ü eşyâsının birazını nakl edüp, tehaffuz sevdâsiyle kati vâfir nukūdunu sarf u hebâ etmiş olduğu, taraf-ı müşârun ileyhden gûyâ bi't-tahkîk 'arz u inhâ olunmuş ise de, maktûl-i merkūmun gerek yanında bulunan emvâl ü nukūdu ve gerek başka mahallerde olan eşyâ ve emlâk ü 'akārât, hâsılı muhallefât ıtlâk olunur bi'l-cümle mevcûdu tedkîk u teftîş olunarak, zâhire ihrâc olunanların defteri irsâl olunmak bâbında müşârun ileyhe hıtâben emr-i 'âlî ba's ü isbâl olundu. Ve ma'iyyetlerinde Nüzül Emîni olan Hüseyn Bey'in kā'ide-i mîriyye üzere hisâbı ru'yet olundukdan sonra, cânib-i mîrîde zuhûr edecek matlûbâtının iktizâsına[3] bakılmak, Defterdâr Efendi'ye havâle kılındı. Ve 'avâtıf-ı 'aliyyeden gerek Süleymân Paşa'ya ve gerek 'Ali Paşa'ya serâsere kaplu birer sevb

◊ 1 Zilhicce 1232 = 12 Ekim 1817 Pazar.

* "Haklarında fermân-ı kazâ sudûr eden Fettâh-oğulları ..... kılınup" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,217'de kaydedilmiş, farklı olarak kesik başların İstanbul'a gelişi hilâl-i şevvâl olarak belirtilmiştir.

1 sâ'ire M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.136b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâ'il-i Z{ilhicce}" yazısı vardır] A

◊◊ 1-10 Zilhicce 1232 = 12-21 Ekim 1817.

** "Tuzcu-oğlu'nun ser-i maktû'u, evâ'il-i zilhiccede ..... idhâl" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, X,218'de kaydedilmiştir.

2 top M2 : tob A

3 iktizâsına A : + göre M2

semmûr ve ma'iyyetlerinde bulunanlara kontoş kürkler ve tahsîn ü âferîni hâvî evâmir-i şerîfe, Ser-bevvâbîn-i Dergâh-ı 'âlî ve sâbıkā Kethudây-ı Bevvâbîn-i hazret-i Şehriyârî Mustafa Bey ile irsâl olundu*.

Ve mukaddemâ Gümülcine Kazâsı'nda ihlâl-i bilâd eden Kalyoncu-oğulları Hasan ve 'Ali ve Deli[1]-oğlu Menav Ahmed ve Ak-bıyık-oğlu Hasan ve İbiş nâm erbâb-ı fesâdın Köseler ve İsma'îl[2] karyelerinde hîn-i hâcetde tehassun etmeleriyçün binâ ve ihdâs eyledikleri üçer 'aded kullelerin hedmi ve kendülerin icrây-ı cezâsı mukaddemce Çirmen Mutasarrıfı Celâl Paşa'ya iş'âr olunmuş idüğüne mebnî, bu esnâda kulleler[3] hedm ve kendüler katl ve ser-i maktû'ları Der-i devlet'e Paşa-yı müşârun ileyh tarafından irsâl olunup**, ancak mukaddemâ Limni Cezîresi'ne nefy olunmuşiken, bilâ-ıtlâk mahall-i merkūmdan firâr eden Agrican Karyeli 'Ömer'in dahi ahzı me'mûl ise de, mâ'adâ firârîlerin ne tarafa [M2 349] gitdikleri ma'lûm olmadığını mübîn başka tahrîrâtları dahi vürûd eyledi.

Terceme-i hâl-i Tuzcu-oğlu Memiş ve sebeb-i i'dâmeş

Kıt'a:

Hikâyât[4] ü ahvâl-i şâhenşehân
Dil ü dîde-râ rûşenâyî dihed
Rivâyât ü ahbâr-ı kâr-gehân
*Be-'ilm u hired âşinâyî dihed[5]****

Trabzonlu Tuzcu-oğlu Memiş fi'l-asl vilâyet-i mezbûrede ticâret ve alış-veriş ederek tahsîl-i servet ü yesâr ve kuvvet-i mâliyye ve mudârabe cihetleriyle çok kimesnenin işine yarar olmağla, gitdikçe[6] halk tarafına

---

* "Ve 'avâtıf-ı 'aliyyeden gerek Süleymân Paşa'ya ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,218'de kaydedilmiştir.

1 Deli A : Velî M2. Metnimizden alınmakla beraber "Deli" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, X,217'de "Veli" şeklinde kaydedilmiştir.

2 İsma'îl A : İsmâ'îl M2

3 kulleler A : kullelerin M2

** "Ve mukaddemâ Gümülcine Kazâsı'nda ihlâl-i bilâd ..... olunup" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,217'de kaydedilmiştir.

4 Hikâyât A : Hikâyet M2

5 dihed M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "Merhûm 'Âsım Efendi'nin mazbatasında kendü dest hattiyle mukayyed ve manzûr olduğu üzere" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] A

*** "حکایات و احوال شاهنشهان * دل و دیده را روشنایی دهد
روایات و اخبار کارکهان * بعلم و خرد اشنایی دهد = Şehinşâhların halleri ve hikâyeleri gönül ve göze parlaklık vermektedir. İşyerleri ile ilgili rivâyet ve haberler de akla ve ilme hoş gelmektedir" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir kıt'adır.

6 gitdikçe A : gitdikce M2

müncezib ve ehâlînin tekâlîflerini mukaddemce sağlayarak ve sonra harmen ve mahsûl vaktinde alarak bi'l-cümle ol havâlî kazâları ehâlîsi kendüye mürâci' u muhibb olmuşlar idi. Ba'dehû beş on kazâyı kendüsi bir maktû'a kat' ile menâfi'ini 'uhdesine rabt ve bu vesîle ile ehâlîyi celb ederek, ol havâlîyi idâre vü ticâre[1] zemînleriyle beyağıca hod-be-hod zabt eylemişidi. Lâkin Süleymân Paşa'nın merkūma 'adâveti ber-vech-i hakkānî olmayup, garaz-ı fâside mebnî idüği, erbâb-ı vukūf u vüsûkdan mervîdir. Şöyle ki müşârun ileyh Paş'a me'mûr oldukda, merkūmdan temessükle yüz bin guruş istikrâz, ba'dehû iki def'ada yüz elli bin guruş dahi bâ-tahvîl istidâne ile ihtizâz eyledikden sonra, dördüncü def'ada beş yüz kîse dahi taleb eyledikde, merkūm mukaddemki tahvîlleri kendi ihtiyâriyle şakk ederek girü gönderüp, meblağ-ı mezkûr iki yüz elli bin guruşu müşârun ileyhe hibe-i sahîha olarak ihdâ eylediğini ihbâr, ancak mâ'adâ beş yüz kîse dahi matlûblarına iktidârı olmamak üzere tahrîr u tezkâr ile i'tizâr eylemiş ise de, müşârun ileyh Süleymân Paşa, *"Rubbe talebin cerra ilâ harbin"** mü'eddâsınca, merkūmun izâle-i vücûdiyle cümle-i mevcûdîne zafer-yâb olmak hırsıyla mübtelâ olarak tarafına izhâr-ı sû'-i kasda ibtidâ eyledikde, ehâlî-i kazânın merkūma taraf-gîrlikleri sebebiyle i'dâmına çâre vü tedbîr ile yol bulamayup, Der-i devlet'e başka gûne inhâ vü takrîr ve merkūmu envâ'-ı tedâbîr ile taraf-ı saltanata tenfîr etdirerek, hezârân mesârifât **[M2 350]** ve gûn-â-gûn meşâkk u tekellüfâtla i'dâm ü ifnâ ve bu takrîble gûyâ mâ fi'z-zamîrini icrâ, lâkin maktûl-i merkūmun emvâl-i lâ-yuhsâsını eyâdî-i yağmâ-gerânda tâlân ile bir tedbîr-i hakîmâne yahûd maktûl-i merkūmun rivâyet-i sahîha üzere sinni yüzden mütecâviz olmağla, birazacık müddet dahi müsâmaha-i mütecâhilâne sûretiyle çok geçmeyüp cânib-i mîrîye 'â'id olacak dirhem ü dînâr-ı zerrât-şümârı bu vechile hebâ'en mensûrâ[2] eyledi. Ve sonra kendüleri[3] dahi mu'ammer u kâm-rân olmayup, birkaç mâh murûrunda, ya'nî sene-i âtiye cumâdelâhırı evâhırında◊ merfû'u'l-Vezâre terk-i câh u cân ve vedâ'-ı cây-ı cihân eyledi**.

Beyt:

Ve fi't-tama' el-mezelletü li'r-rikâbi

*Takta'u a'nâka'r-ricâle'l-metâmi'i****

---

1 ticâre A : ticâret M2

* "رب طلب جر الى حرب = Sonu savaş olan nice istekler vardır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

2 mensûrâ A : mensûr M2

3 kendüleri A : kendüler M2

◊ 21-29 Cumâdelâhıre 1233 = 28 Nisan-6 Mayıs 1818.

** **"Terceme-i hâl-i Tuzcu-oğlu Memiş** ..... **eyledi"** kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, X,218-219'da kaydedilmiştir.

*** "و فى الطمع المذلة للرقاب * تقطع اعناق الرجال المطامع = Açgözlülükte boyunların zillet görmesi vardır. Adamların boyunları açgözlülükleri sebebiyle kesilir" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

Velâdet-i Şeh-zâde Sultân Süleymân[1]

Mâh-ı zilhiccetü'ş-şerîfenin yirmi dördüncü salı günü◊ Sâhil-seray-ı Beşiktaş'dan Serây-ı cedîd-i Sultânî'ye nakl-i hümâyûn olup, ferdâsı çehârşenbih[2] -ki tesdîs-i sa'deynden bir gün mukaddemdir- ol rûz-i firûz-i sürûr-efrûzda Şeh-zâde-i civân-baht Sultân Süleymân velâdetiyle kulûb-i nâs şâdân ve herkes;

Der-riyâz-ı mülk ü devlet gonçe-i[3] *şâdî şüküft*

*Bûstân-ı saltanat-râ tâze-şüd ez-ser-i nihâl**

mantûkunca[4] şükr-hân olmağla, Seray-ı mu'allây-ı Husrevânî ve Bâb-ı 'âlî ve Ağa-kapusu ve Dîvân-hâne-i Tersâne gibi emâkin-i 'âliye ve mecâmi'-i mâliyyede sâz u rakkâs ve zıll-ı hayâl ve çengî ve resen-bâz ile icrây-ı tehdîn ve rûz-i güzerânî ve izhâr-ı şâdmânîye fermân ve ebvâb-ı kibârda tabıl ve sûrna tanîn-endâz-ı eyvân-ı âsümân oldu**. **Beyt**:

Husrevâ! Mihr-i ruhun tâbende olsun dâ'imâ

Rüzgârın ferruh u ferhunde olsun dâ'imâ

Hattâ ol esnây-ı neşât-efzâda Fakîr bir gün Şeyhulislâm Zeynel'âbidîn Efendi hazretlerinin dâmen-bûslarına varmışidim. Ol vakit ittifâkan Kapudan Paşa mehter-hânesi gelüp, usûl ü âheng-i pîş-revi feth u darbla icrâya ibtidâ eylediler. Hemân-dem müşârun ileyh: "Bunda bize zâhirî ve bâtınî meserretler var[5], biri de [M2 351] zâhir-i tâli'imizde vüzerâya mahsûs mehter-hâne de var imiş, in-şâ'allah bununla sâkıt oldu" deyü teşekkür gûne mu'tâdları üzere latîfe-i hande-âver ile meclis-i neşât-enîslerin nümûne-nümây-ı sûr-i hümâyûn eylediler.

---

1 **Süleymân** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.137b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 24 Z{ilhicce}" yazısı vardır. Ayrıca bu başlık altında verilen bilgilerle ilgisiz olarak sayfanın sağ kenarında siyah mürekkeple ve metindekinden farklı bir kaligrafi ile yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "'Ali Paşa'nın Mora Vâlîsi olması ve Şâkir Paşa'nın nefyi"] A

◊ 24 Zilhicce 1232 = 4 Kasım 1817 Salı

2 çehârşenbih A : cehârşenbih M2

3 gonçe-i A : gonce-i M2

* "در رياض ملك و دولت غنچه شادی شكفت * بوستان سلطنترا تازه شد از سر نهال" = Ülkenin ve devletin bahçelerinde mutluluk goncası açtı. Saltanat bahçesinin fidanlarının tomurcukları yenilendi" anlamına gelen Farsça bir beyittir

4 Der-riyâz-ı ..... mantûkunca M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın ve vr.137b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] A

** "Mâh-ı zilhiccetü'ş-şerîfenin yirmi ..... oldu" kısmındaki bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, X,215-216'da kaydedilmişdir.

5 var A : vardır ve M2

VEKÂYİ'-İ SENE SELÂSİN ve SELÂSÎN ve Mİ'ETEYN ve ELF[1]

Murûr-i İmperator ez-civâr-ı Ada-i kebîr ve icrây-ı kā'ide-i hoş-âmedî

Avusturya İmperatoru bu esnâda memâlikini siyâhat gûne devr u temâşâda olduğuna binâ'en, Ada Kal'ası karşusunda İrşova Kasabası'na vürûd edeceğini İrşova Zâbiti mukaddemce Ada-i kebîr Muhâfızı mîr-i mîrândan Dervîş Paşa'ya gelüp ihbâr ve hîn-i vürûdunda hukūk-ı hem-civârîye ri'âyeten toplar endâhtiyle resm-i hoş-âmedî ve lâzime-i musâfât icrâ olunmak kavâ'id-i kadîmeden idüğüni ifâde vü iş'âr ve bundan mâ'adâ İrşova'ya vürûdunda varup müşârun ileyhle mülâkāt eylemek de[2] münâsib olduğu husûsda dahi Muhâfız-ı mûmâ ileyhi ihtâr etmiş olduğuna mebnî, ol dahi Vidin Muhâfızı müşârun ileyh tarafından istîzân ile imperator, Ada Kal'ası pîş-gâhından[3] İrşova'ya murûr eder iken, kal'adan üç def'ada altmış top boşatdırmış ve İrşova'ya murûr ve[4] İmperator ile mülâkāt birle, müşârun ileyhin dostâne ifâdâtına ecvibe-i lâyıka[5] vermiş ve hâl ü mahalle münâsib hediyyeler 'arzı[6] merâsimini dahi icrâ eylemiş olduklarından, İmperator gāyetde mahzûz olarak İrşova'da bir gice beytûtet ve andan Muhâdiye'ye, andan dahi Zemûn tarafına 'azîmet etmiş olduğunu ve mufârakatinden birkaç gün sonra mûmâ ileyhe bir kıt'a mücevher enfiyye kutusuyla hurda elmâslı bir kıt'a kemer paftası dostâne irsâl ü ihdâ kılmış idüğüni mûmâ ileyh Dervîş Paşa Der-'aliyye'ye ifâde vü inhâ etmekle, bu gûne dirâyet-mendâne tavr u hareketi mûcib-i mahzûziyyet-i Mülûkâne olduğunu müş'ir muharremü'l-harâmın yirmi ikinci günü[◊] târîhiyle mûmâ ileyhe cevâb-nâme-i Sâmiye irsâl olundu. **[M2 352]**

Ba'zı havâdis-i Mısır ve Hicâz[7]

Mısır Vâlîsi müşârun ileyhin mahdûmları Vezîr İbrâhîm Paşa, Resen Kal'ası'nı hasr u tazyîk edüp, lâkin zafer-yâb olamadığını pederleri tarafına iş'âr etmekle, müşârun ileyh dahi der-'akab binden mütecâviz süvârî ve piyâde ve dört bin top dânesiyle bir kıt'a obüs topu dahi irsâl eylemişler idüğüni ve Su'ûd'un oğlu kal'a-i merkūmeye on iki sâ'at mesâfede olan 'Uneyze[8]

---

1 **ELF** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.138a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "sene 1233" yazısı vardır] A
2 de A : — M2
3 pîş-gâhından A : pîş-gâhında M2
4 ve A : — M2
5 lâyıka A : lâ'ıka M2
6 'arzı A : 'arz ve M2
◊ 22 Muharrem 1233 = 2 Aralık 1817 Salı.
7 **Hicâz** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.138a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî M{uharrem}, S{afer}" yazısı vardır] A
8 'Uneyze A : 'Aneze M2

Karyesi'nde olduğunu ve Mekke-i mükerreme'ye câr‌î 'Ayn-ı Zübeyde'nin kesret-i bârân sebebiyle müşrif-i harâb olan mecrâsının ta'mîri, Muhâfız-ı Mekke Hasan Paşa'ya sipâriş kılındığını mübeyyin Vâlî-i müşârun ileyhden bu esnâda vâride olan tahrîrâtın mefhûm u me'âli, ma'lûm-i 'âlî ve bâ'is-i tezâyüd-i teveccühât-ı hazret-i Cihân-dârî olduğunu hâvî muharremin yirmi üçü târîhiyle◊ cevâb-nâme olarak kā'ime-i Sâmiye irsâl olundu. Ba'dehû mâh-ı saferu'l-hayrın evâsıtında◊◊ diğer bir[1] kā'imeleri vâsıl olup, bi-hamdihi'l-Latîf hüccâc-ı hidâyet-minhâcın âminen ve sâlimen edây-ı hacc-ı şerîf etdikleri ve Cidde Vâlîsi İbrâhîm Paşa zilhiccenin onuncu günü◊◊◊ Resen Kal'ası'nı ve ilerüsünde vâki' Câbire ve 'Uneyze nâm karyeleri zabt etdikden sonra dahi ileride olan Büreyde Karyesi üzerine hareket etmek üzere olduğundan, Su'ûd'un oğlu Büreyde'den kalkup, lâkin ne tarafâ gitdiği henûz ma'lûm olmamış idüği ve Şerîf Hamûd, Alma'î ve 'Asîr kabîlelerini tahrîk ü idlâl etmiş olduğuna mebnî, Kunfuda[2] Mütesellimi Cum'a Ağa merkūmun üzerine kalkup, lâkin perîşân olarak 'avdet etmiş olduğundan, Mekke-i mükerreme Muhâfızı Hasan Paşa derhâl biraz asker ile tüfengci-başısını göndermiş ise de, bi'n-nefs hareket eylemesi, Vâlî-i müşârun ileyh tarafından Paşa-yı mûmâ ileyhe iş'âr kılınmış idüği husûsât-ı zafer-âyâtı kā'ime-i mezkûra şâmil olup, manzûr-i hazret-i Şehinşâhî ve dem-be-dem ol taraflar me'mûrlarına i'ânet ü müzâheretleriyle şu gā'ilenin bi-'avnillâhi Te'âlâ külliyyen indifâ'ı mâddesine[3] ikdâm ü gayretleri, matlûb-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî **[M2 353]** olduğunu hâvî bu kā'imeye dahi der-'akab cevâb-nâme-i Sadr-ı a'zamî yazıldı.

Âmeden-i ser-i maktû'-i Dağdeviren-oğlu[4]

Sâbık Edirne A'yânı Dağdeviren-oğlu[5] Kapucu-başı Mehmed Ağa ki, bi't-tekrâr iş'âr olunduğu üzere mukaddem Kadı 'Abdurrahmân Paşa vak'asında Edirne'de zümre-i muhâlifîne Ser-kerde ve sâ'ir Rumeli mütegallibîni vekâletiyle âmâde-i idâre-i mâdde-i ma'hûde olduğuna mebnî, ba'de-ez-ân[6] Edirne ve havâlîsini bayağıca zabt u istîlâ ve belki tarafına celb-i ba'zı akvây-ı eşkıyâ ile bi'l-cümle Rumeli aktârında keyfe mâ-yeşâ' ahkâm-ı câbirânesini icrâya ictirâ ve tecrîm-i zu'afâ ve gasb-ı emvâl-i re'âyâ ve zabt-ı mahsûl-i berâyâ gibi habâset-i tıynetini temâmca îfâ ederek, mâlik-i mâl-ı Kārûn ve vüzerây-ı 'izâm

---

◊ 23 Muharrem 1233 = 3 Aralık 1817 Çarşamba.

◊◊ 1-10 Safer 1233 = 11-20 Aralık 1817.

1 bir A : — M2

◊◊◊ 10 Zilhicce 1232 = 21 Ekim 1817 Salı.

2 Kunfuda : Kunkuda (قونقده) A, M2

3 indifâ'ı mâddesine A : indifâ' mâddesinde M2

4 **Dağdeviren-oğlu** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.138b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 21 S{afer}" yazısı vardır] A

5 Dağdeviren-oğlu M2 : Dağdevir-oğlu A

6 ba'de-ez-ân M2 : ba'de-zân A

katında müntehây-ı makāma kadar bî-mehâbâ irâ'e-i tavr-ı tavâ'if-gûn[1] eder idi. Bâ-husûs devr-i sâbıkda devr-i esbak 'aleyhinde bulunmuşlar, beyt[2]:

Her ki Sultân mürîd u bâşed
Ger heme bed küned nigû bâşed[*]

mazmûnunca, mezîd-i iltifât mültezem ve kurenây-ı vakt-i mezbûr 'indinde o makūle bed-sîretler, *"Zevâlü'd-düveli bi-ıstınâ'ı's-süfüli"*[**] mefhûmunu[3] cehl ile mu'teber u mükerrem olmalariyle, merkūm dahi gāyet mertebe i'tilâ ve kendüsüni mu'în-i devlet ve zahîr-i saltanat tasavvur-i bâtılıyla, *"Enfün fi's-semâ'i ve estün fi'l-mâ'i"*[***] olmuşidi. Âhır-i kâr, beyt[4]:

Zinhâr ez-karîn-i bed zinhâr
Ve kınâ rabbünâ 'azâbe'n-nâr[*4]

bu gûne etvâr-ı nâ-hemvâr, ya'nî eşrâr-perverî-i[5] rüzgâr-ı muhâlif, mizâc-ı hevây-ı 'adl-iktizây-ı Memâlik-i Devlet-i ebediyyü'l-karâr olduğundan, âsâr-ı seyyi'esi çok geçmeyüp zuhûr ve mir'ât-ı kâ'inâtda sûret-i ma'kûsesi manzûr olup, zikr olunan kurenâ bi'l-cümle pezîrây-ı fenâ ve redâ'et-i tabî'at-ı dehr temâm-ı melhûz-i 'ukalâ üzere re's-i devlete kadar su'ûd ü i'tilâ eylemişidi.

Hâsıl-ı kelâm *"el-Bâdî azlemü"*[*5] mefhûm-i müsellemi üzere mebde'-i fesâd-ı 'âmm min-ciheti'l-'amel bu nâdân-ı bed-nâm olup, *"Men ehâne's-sultâne ehânehullâh"*[*6] hadîs-i şerîfi mısdâkınca, ehl-i insâf 'indinde ol

---

1 gûn A : gûne M2
2 beyt M2 : — A
* "هر كه سلطان مريد او باشد * كر همه بد كند نكو باشد = Sultân ne irâde ederse o olur. Her şeyi kötü yapsa da iyi olur" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.
** "زوال الدول باصطناع السفل = Devletlerin yok olması, beyinsizlerin elinden olur" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.
3 mefhûmunu A : v M2
*** "انف فى السماء و است فى الماء = Burnu havada, kıçı suda" gibi bir anlama gelen Arapça deyimdir.
4 beyt M2 : — A
*4 "زينهار از قرين بد زينهار * و قنا ربنا عذاب النار = Sakın, kötü arkadaştan sakın! Ey Rabbimiz! Bizi cehennem azâbından koru!" anlamına gelen bu cümlelerden ilki Farsça bir mısrâ, ikincisi ise Kur'ân, el-Bakara 2/201. ve Âl-i 'İmrân 3/16. âyetlerin son kısmında yer alan "Ve kınâ 'azâbe'n-nâr = و قنا عذاب النار " kısmına, âyetlerin baş tarafında yer alan "rabbenâ" ilâvesiyle oluşturulmuş Arapça bir mısrâdır.
5 perverî-i A : perverî-yi M2
*5 "البادى اظلم = Zulme ilk girişen, ona karşılık olarak zulmedenden daha zâlimdir" anlamına gelen Arapça bu cümleye çok benzeyen *"el-Bâdî bi'ş-şerri azlemü* (البادى بالشر اظلم) = Kötülüğe ilk girişen, ona karşılık verenden daha zâlimdir" cümlesi ve benzerleri hakkında hadîs olmadıkları bildirilmektedir; bk. el-'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, nr.888, I,283.
*6 "من اهان السلطان اهانه الله = Kim hükümdârı küçük görürse, Allah da onu küçük görür" anlamına gelen bu cümle "Allah'ın hükümdârını (=sultânallâhi)" ilâvesiyle Hz. Peygamber'in et-Tirmizî, Fiten 47; Ahmed b. Hanbel 5/42,49'da yer alan bir hadîsinin ilk kısmıdır; bk. Wensinck, VII,112.

zemândan berü siper-i ta'n ü düşnâm ve ilâ haze'z-zemân taraf-ı Cihân-bânî'ye kemâ-kân mu'âmele-i dûn, **[M2 354]** iddi'â günü ma'lûm-i havâss u 'avâm olduğundan başka, nakîr u kıtmîr mazbût-ı şeh-nâme-i zamîr-i münîr-i hazret-i Pâdişâh-ı Felatûn-tedbîr ise de, beyt[1]:

Ko ta'cîli ki ol şeytân işidir
Te'ennî sabr eyle Rahmân işidir

mü'eddâsınca vakt-i merhûnunda katl ü i'dâm ile mazhar-ı intikām olması merâm idüği meczûm-i 'âmm[2] iken, yine mağrûrâne ve cesûrâne etvâr-ı fenâ-kârında ısrâr ile, *"Men cehile kadra nefsihî kâne bi-kadr-i gayrihî echele"** ifâdesince, Şehriyâr-ı Ferîdûn-mişvâr hazretlerinin zemân-ı yegâne-'ünvân-ı Mülûkâne'lerini evkāt-ı sâ'ire-i teferruk-bâhire gibi zann ederek bi'l-iğtirâr gerek kendüsi ve gerek ba'zı teba'ası, ba'zı tefevvühât-ı nâ-sezâya ictisârda oldukları mesmû'-i 'âlî olmağla, fîmâ-ba'd icrây-ı cezây-ı sezâsının ta'vîk u imhâliyle envâ'-ı fiten ü mefâsidin mümtedd ü mütevâlî olacağından başka, **kıt'a**:

Ne-dihed hûşmend-i rûşen-re'y
Be-fürû-mâye kârhây-ı hatîr
Bûriyâ bâf[3] eğerçi bâfend-est
*Be-zenedeş be-kârgâh-ı harîr***

mazmûnuyla böyle bir belde, o makūle furû-mâye-i ni'am-ı nâ-şinâsa ihâle kılınmak çendân revâ olmadığına binâ'en, bundan akdem mukayyed ü mektûb olduğu[4] üzere Edirne Bostancı-başlığı'ndan 'azl ile İstanbul'a meclûb olup, ba'dehû Surre Emâneti tevcîhiyle tarîk-ı hacca mesrûb olmuşidi. Hüccâc ile 'avdetinde gālibâ Müzeyrib'de Mîr-i Hâc Paşa ma'rifetiyle bâ-hatt-ı hümâyûn katl olunmuş olmağla, ser-i maktû'u mâh-ı saferin yirmi birinci günü◊ vârid-i Der-i 'adâlet ve nihâde-i cây-ı 'ibret kılındı***. *"Himmetü'r-ricâli takle'u'l-cibâli[5]"*4*. **Beyt**:

---

1 beyt M2 : — A
2 meczûm-i 'âmm A :meczûm M2
* "من جهل قدر نفسه كان بقدر غيره اجهل = Kendi değerini bilmeyen kişi, başkasının değerini hiç bilmez" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.
3 bâf A : ref M2
** "ندهد هوشمند روشن راى * بفرومايه كارهاى خطير
پوريا باف اكرچه بافنداست * بزندش بكاركاه حرير = Akıllı, parlak fikirli insan soysuz kimseye büyük işler vermez. Hasır dokuyan da dokuyucudur, fakat onu ipek tezgahına götüremezler" anlamına gelen bu cümle Şeyh Sâdî-i Şîrazî'nin Gülistân'ından alınmış Farsça bir kıt'adır; bk. *Bostan ve Gülistan*, s.479.
4 olduğu A : olmadığı M2
◊ 21 Safer 1233 = 31 Aralık 1817 Çarşamba.
*** "bundan akdem mukayyed ü mektûb olduğu ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,233'te kaydedilmiştir.
5 Himmetü'r-ricâli takle'u'l-cibâli M2 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve vr.139a'nın alt tarafına yazılmışlardır] A
*4 "همة الرجال تقلع الجبال = Erenlerin himmeti dağları yerinden söker" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

Sanma kim gaddâr ber-hûrdâr olur
Ya kesilür başı, ya berdâr olur

Ve Surre Emâneti Vekâleti, bu sene hacca gitmiş olan sâbık Bostancı-başı 'Ali Bey'e ihâle buyuruldu.

Merkūma Dağdeviren-oğlu dediklerine sebeb, babası esâfilden olup bir gün mezbeleyi hafr eder iken dağ kadar süpürüntü depesini nehrin içine devirüp yıkmış olduğudur ki, nâs merkūma hezel-gûne: "Dağdeviren Süleymân" deyerek, bu künye ol kûh-endâz-ı kem-'ayâra bir nâm-ı menkûb olup, giderek evlâd-ı ziyâfına dahi bir sikke-i maklûb-i hûb **[M2 355]** oldu. **Şi'r**:

Ez-sohbet-i dostân be-rencem ki ahlâk-ı bedem[1] *hüsn nümâyend*
'Aybem hüner ü kemâl bînend[2] *hârem gül ü yâ semen nümâyend**

*Kātelallâhu emsâlehum***.

Fevt-i Ser-çukadâr-ı Tâc-dârî ve ihrâc-ı Silahdâr-ı hazret-i Şehriyârî

Baş-çukadâr-ı Cihân-dârî 'Ömer Ağa râst-gû ve hayr-cû bir zât-ı sâfî[3]-sîret olup, 'alâ kaderi'l-isti'dâd taraf-ı Şâhâne'ye tevcîh-i kulûb ve celb-i du'ây-ı 'ibâd içün dâ'imâ sa'y ü gayret eder olduğundan nâşî, nezd-i hazret-i Pâdişâh-ı asdıkā[4]-perverde be-gāyet mu'temed ü mu'teber idi. **Nazm**:

Saltanatdır eğerçi 'izzet ü nâz,
Şâh oldur ki ola bende-nüvâz
Mihri gör, ermişiken eflâke,
Yüz tutar yine dâ'imâ hâke

Bu esnâda bir gice huddâm-ı hâss mu'tâd üzere edâ'-i salât-ı 'işâdan sonra biraz dahi şürb-i kahve ve mass-ı duhânla cem'iyyet ü istînâs ederek, Harem-seray-ı hümâyûna teşrîf-i Şâhâne vakti tekarrub ve herkes kalkup intizâr u terakkub üzere iken, Baş-ağa nâgehân yıkılup, hemân teslîm-i 'âriyet-i Hudâ birle ber-muktezây-ı *"el-Muhlisûne 'alâ hatarin 'azîmin"**** bir sekte-

---

1 bedem A : bed M2
2 bînend A : bînende M2
* "از صحبت دوستان پرنجم کاخلاق بدم حسن نمایند * عیبم هنر و کمال بینند خارم کل ویا سمن نمایند" = Kötü ahlâkımı bana güzel gösteren dostların sohbetinden incinirim. Ayıbımı sanat ve olgunluk görenler, dikenimi bana gül ve yasemin göstermektedirler" anlamına gelen Farsça bir beyittir.
** "قاتل الله امثالهم" = Allah onun gibilerinin kökünü kazısın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.
3 sâfî A : safi M2
4 asdıkā A : asdak-ı M2
*** "المخلصون على خطر عظيم" = İhlâslı olanlar büyük bir risk altındadırlar" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

i gayr-i müterakkıbe ile mûze-keş-i semt-i 'ukbâ oldu. Ve der-'akab Ser-etıbbâ Behcet Efendi, konağından 'acele ve sür'atle celb ü da'vet ve dest-i bâ-bereketlerine nabz-ı meyyit teslîm ve cesedi irâ'et olundu ise de, mûmâ ileyhin fevt olmuş idüği tarz-ı hakîmâne ve zarâfet-i mahsûsalariyle ifâde-i savb-ı veliyy-i ni'met kılındı. **Beyt**:

Çün 'ömr-i câvidân mutasavver ne-mî-şeved[1]
*Hurrem kesî ki zinde küned zikr-i câvidân**

Ferdâsı ilâ hâze'l-vakt Hâne-i hâssa'da olup, ba'zı tahsîl-i 'ulûma meyl ü i'tibârları sebebiyle Ebûbekir Efendi denmekle şöhret-şi'âr olan Baş-kollukcı-yı sâbık, Baş-çukadârlık rütbesiyle fâ'ik ve *"Ehluhû fî mahallihî"*** kavline el-hak muvâfık oldu***.

Ve yevm-i merkumda Silahdâr-ı Şehriyârî 'Ali Bey, ba'zı maslahat zımnında huzûr-i hümâyûna vardıkda, **li-nâmıkıhî**:

Çok bulunur sana efendim kul,
Pâdişâhım cihânda sen sağ ol!

zemîninde izhâr-ı şetâret ü tesliyet zımnında irâ'e-i beşâşet eylediği, merhûm ile ba'zan[2] beynehümâda güzerân eden ba'zı **[M2 356]** münâkaşa vü etvâra mebnî Pâdişâh-ı İskender-hamiyyet hazretlerinin mir'ât-ı tab'-ı hümâyûnlarına mûris-i iğbirâr ve bâ-husûs silahdârlıkları imtidâdı, resîde-i hadd-i inhisâr olmağla, mâh-ı saferu'l-hayrın yirmi üçüncü günü◊ mûmâ ileyh 'azl ile yine mu'azzezen konağına irsâl olundu. Ve Çukadâr Ağa-yı hazret-i Şehriyârî, mesned-i Silahdârî'ye şâyân olmağla, mânend-i zernişân ol sandalî-i 'âlîyi zîbende vü tâbân eyledi*[4].

Âmeden-i ser-i maktû'-i Dağdeviren-oğlu Ahmed[3]

Yergöğü Kal'ası Bina Emâneti'nde olan sâbıkā Edirne A'yânı Dağdeviren-zâde Kapucu-başı Ahmed Ağa'nın A'yânlığı evânda, fukarâ'-i

---

1 ne-mî-şeved (نمیشود) A : ne-mî-şeved (نمی شود) M2

* "چون عمر جاودان متصور نمیشود * خرم که زنده کند ذکر جاودان = Ebedî bir ömür tasavvur edilemiyor. Mutluluk ise ebedîlik fikrini canlı tutuyor" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir

** "اهله فی محله = Taş yerinde ağırdır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*** "Fevt-i Ser-çukadâr-ı Tâc-dârî ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,234'te kaydedilmiştir.

2 ba'zan A : — M2

◊ 23 Safer 1233 = 2 Ocak 1818 Cuma.

*4 "Ve yevm-i merkumda Silahdâr-ı Şehriyârî ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler emen hemen aynen ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, X,234-235'te kaydedilmiştir.

3 Ahmed M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.140a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâsıt-ı S{afer}" yazısı vardır] A

ra'iyyete karındaşı gibi etmediği zulm ü te'addî kalmamış idüğüne binâ'en, bu def'a sâdır olan hatt-ı hümâyûn-i celâdet-nümûn-i Pâdişâhî mûcebince merkûmun katl ü i'dâmiyçün mîr-i mûrân-ı kirâmdan Yergöğü Muhâfızı Hâfız 'Ali Paşa'ya ve ta'yîn olunan Mübâşir'i Hasekî'ye hıtâben çend rûz mukaddem evâsıt-ı mâh-ı safer◊ târîhiyle emr-i şerîf sudûr etmiş olmağla, bu esnâda merkûmun ser-i maktû'u vürûd u zuhûr eyledi*.

Tebdîl-i Sadr-ı a'zam ve nasb-ı Dervîş Paşa[1]

Evâhır-ı mâh-ı saferde◊◊ Sadr-ı a'zam-ı 'âlî-himem Ra'ûf Paşa hazretlerinin, [mısrâ]':

*Bî-hâr-ı hased nîst gül-i fazl u hüner***

mü'eddâsınca hasbe'l-ilkâ müntemî[2] oldukları Sadâret-i 'uzmâ'dan infisâlleri iktizâ etmiş ise de, Pâdişâh-ı hakâyık-âşinâ hazretleri, *"Lâ yahlû es-seyyidü min-vedûdin yemdehu ve hasûdin yakdehu"*** mezâyâsına vâkıf u dânâ olmalariyle, müşârun ileyhi 'azl buyurdular ise de, bilâ-musâdere Sakız Adası'nda hisse-dârı oldukları Mastaki Mukâta'ası dâhilinde olan çiftliklerinde istirâhat eylemek üzere irsâl ve Gelibolu Boğazı'na kadar berren ve andan Anadolu sâhilen geçüp, mahall-i me'mûrlarına[3] varmak ve hazînedârları Serbevvâbîn 'Ömer Ağa'yı bile götürmek üzere der-'akab Balık-hâne'den ba's ü isbâl buyurdular. Anlar dahi, [mısrâ]':

Çi gam zi-hîle-i düşmen çü-dost cânib-i [M2 357] mâst[4]*

deyerek bi'l-cümle etbâ' u müte'allikât ve eşyâ vü levâzımâtiyle savb-ı matlûba 'âzim oldular. **Beyt**:

Ve lem era fi'l-umûri eşeddü hevlen
Ve as'abü min-mu'âdâti'r-ricâli[5]

◊ 11-20 Safer 1233 = 21-30 Aralık 1817.

* "**Âmeden-i ser-i maktû'-i Dağdeviren-oğlu** ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,233'te kaydedilmiştir.

1 **Paşa** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.140a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâhır-ı S{afer}" yazısı vardır] A

◊◊ 21-29 Safer 1233 = 31 Aralık 1817-8 Ocak 1818.

** "بی خار حسد نیست کل فضل و هنر = Fazîlet ve sanat gülünde kıskançlık dikeni vardır" anlamına gelen Farsça bir mısrâdır.

2 müntemî A : mütemennâ M2

*** "لایخلو السید من ودود یمدح و حسود یقدح = Eğer kişi adamsa, ona övgüde bulunan dostları da yergide bulunan düşmanları da eksik olmaz" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

3 me'mûrlarına A : me'mûriyyetlerine M2

*4 "ماست [M2 357] چه غم زحیله دشمن چو دوست جانب = Dost bizim yanımızda olduğu müddetçe düşmanın hîlesinden ne gam!" anlamına gelen Farsça bir mısrâ'dır.

*5 "و لم ار فی الامور اشد هولا * و اصعب من معادات الرجال = Bunca yaş yaşadım, insanların düşmanlığından daha çok korku veren ve daha zorlu bir şey görmedim" anlamına gelen Arapça beyittir.

Ve Hudâvendigâr Sancağı Mutasarrıfı Dervîş Mehmed Paşa, beyne'l-vüzerâ kâr-âşinâlık hâlet ü cibilletiyle[1] meftûr ve tahsîl-i rızây-ı feyz-iktizây-ı cenâb-ı mültecây-ı vüzerâ zımnında dâ'imâ 'arz-ı kâlây-ı hüsn-i hıdmet ve ibrâz-ı lâzime-i sıdk u 'ubûdiyyete sa'y ü gayretle meşhûr olmakdan nâşî, nazar-ı 'âtıfet-i Mülûkâne ile manzûr olduklarına mebnî, mukaddemce Burusa'dan da'vet olunarak bir gün evvel[2] tebdîl-i hey'etle gelüp, kapu kethudâları Tekfûr-dağlı[3] Ahmed Ağa'nın konağında bir gice beytûtet ü inzivâ ve ferdâsı câ-nişîn-i Sadâret-i 'uzmâ oldular*.

'Azl-i 'acîb-i Şeyhulislâm[4]

*Rahimallâhu imra'en[5] 'arafe kadrahû ve lem-yete'adde tavrahû***.

Şeyhulislâm-ı zemân Zeynel'âbidîn Efendi hazretleri, gerçi kıdem-i tarîkleri olup, lâkin müntehây-ı tarîkat-i kesîru'l-müddete tafra-i nâgehân ve yek-dü-hatve vesebân ve nısf-ı tarîkden câdde-i 'inâyet ü ihsân ile az vakitde neyl ü kıyâm birle ibtidây-ı emirde fî nefsi'l-emr şâyeste-i râbıta vü intizâm olan tarîk-ı resmî-i 'ilmîyi rîhte-i kālıb-ı nizâm eylemeği merâm ve akrâna begāyet girân geleceğini teferrüs ü istişmâmdan kat'-ı nazar, bu emr-i 'azîmi ehass-ı merâm ve bu maslahata 'arz-ı hıdmet gûne kemâl-i ihtimâm eylediler ise de, *"Ni'me'l-mü'eddibü ed-dehru"*** müfâdı üzere lâ-cerem kavânîn-i aslına mû-be-mû ri'âyet ve kavâ'id vaz'ına harf-be-harf dikkat ile esâsından tutularak lâ-büdd tûl-i eyyâma muhtâc olur as'ab-ı mesâlih-i devletden böyle bir emr-i 'azîm ve sonrası müstelzim-i salâh-ı her husûs olacak hatab-ı cesîmi, fî edne'l-evkāt ta'dîl ü tesviyeye usûl-i hikemiyye ve kavânîn-i tabî'iyyeye ma'a 'ademi'r-ri'âye mübâşeret eylediler. Ve bu bâbda *"Ve ene leküm nâsıhun emîn"*[*4] müfessirînine havâle-i sem'-i dikkat eylemediler. **Şi'r**:

Te'allem fe-leyse'l-mer'u yûledü 'âlimen

Ve leyse ahû 'ilmin ke-men huve câhilun

---

1 cibilletiyle A : cibilliyyetiyle M2

2 evvel M2 : + [Bu kelime metinde üzeri çizilen "mukaddem" kelimesinin üstüne yazılmıştır] A

3 Tekfûr-dağlı M2 : Tekfûr-dağî A

* "**Tebdîl-i Sadr-ı a'zam ve nasb-ı** ..... **oldular**" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, X,235'te kaydedilmiştir.

4 **Şeyhulislâm** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.140b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 19 Re{bî'ulevvel}" yazısı vardır] A

5 imra'en (امرءٌا) A : umerâ'e (امراء) M2

** "رحم الله امرءً ا عرف قدره و لم يتعد طوره = Kendi kıymetini bilip haddini aşmayan kişiyi Allah esirgesin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** "نعم المؤدب الدهر = Zaman ne güzel terbiye edicidir" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

*4 "و انا لكم ناصح امين = Ben sizin için güvenilir bir öğütçüyüm" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-A'râf 7/68. âyetin ikinci yarısıdır.

Ve inne kebîra'l-kavmi lâ 'ilme 'indehû
*Sagîrun izâ iltekat[1] 'aleyhi [M 358] 'l-mehâfilü**

Binâ'en 'aleyh ekser sudûr-i mevâlînin kimini hod-be-hod nefy ü ib'âd ve kimini âhar gûne ba'zı garaz u hâlete mebnî tarîk-ı 'izzetden hakk, kimini ik'âd edüp, ancak akrıbâ vü müte'allikātlarını hemân bir sene kadar müddetde mesned-i sadâret-i 'ilmiyyeye kadar ıs'âd eylediler. Bu husûslar haklarında teneffür-i 'âmmeye bâdî olduğundan mâ'adâ, mukaddemâ i'timâdları, mektûbîleri eşrâf-ı kudâtdan 'Atâ'ullah Efendi tarafından müzdâd iken, sonradan ba'zı esbâb-ı hafiyyeye mebnî kethudâları kezâlik eşrâfdan Mustafa Efendi mûmâ ileyhe galebe ile dâ'ire-i 'aliyyelerinde ikbâl ü tasarruf Kethudâ cânibinde izdiyâd bulmakdan nâşî, ikisi miyânelerinde kemâl-i 'adâvet ü tezâdd hâsıl ve tarafeyn müntesibleri beyni bedî'î ve kāsimî** meseline mümâsil olarak dâ'ire-i veliyyü'n-ni'amîleri hâne-i zû-zevceteyne[2] mu'âdil olmuşiken, fi'l-hakîka te'dîb ü ıslâha muhtâc talebe-i 'ulûm kıyâfetinde ba'zı yobaz ve birer takrîble medrese-nişîn olmuş bir alay bî-nemâza zâbıta-i nehy ü nefyi[3] ta'lîm ü isbât ve kimini iclâ ve[4] kimini i'dâm ile tasdîk-ı tasavvurât eylemişler ise de, isticlâb-ı kulûb-i tullâb zımnında bundan akdemce vukū' bulan imtihânda hakk bu ki lâyık ve nâ-lâyık kırk 'aded dâhil-i imtihânı, *"el-İhsânü mâ efâde medhan ev nefâ zemmen[5]"*** siyâkıyla neyl-i ru'ûs-i kerem-me'nusdan me'yûs etmeyüp, *"'İnde'l-imtihâni yükrimü'r-racüle ev yuhânu"*[*4]* kazıyyesini dahi kasd-ı 'inâyet ü ihsânla ma'kûs eylemişler idi. Amma çünki cümle-i nâs bir âdemin müdâm-ı mazhar-ı ikrâmı ve medîhatinde devâmı yahûd zahm-dîde ve zemmâmı olamayup, ya'nî anın bir kısmı senâ-kâr ve sınıf-ı âharı esbâb-ı nekbetine dâ'imâ intizâr ile kusûr u hatâsı vukū'una her bâr gûş-dâr olur. Fe-'alâ hâzâ zümre-i esâtîz-i kesîru't-telâmîzden olup, me'mûl-i gayr-i ma'kūlüne nâ'il olamamış ba'zı emîn-i sûhtegân ve musannif-i ta'lîmü'l-müte'allim-i mesâ'il-i tuğyân müşârun ileyhden rû-gerdân ve vesîle-cûy-i tahrîk-i müdde'iyyân iken, bu

---

1 Sagîrun izâ iltekat A : Sagîran v'eltekat M2

* "تعلم فليس المرؤ يولد عالما * و ليس اخو علم كمن هو جاهل
و ان كبير القوم لا علم عنده * صغير اذا التقت عليه المحافل" [M2 358] = İlim öğren, çünkü kişi âlim olarak doğmaz ve ilim sâhibi câhil kişi gibi değildir. Kavmin büyüğü eğer âlim değilse, herkes çevresinde toplansa bile küçüktür" anlamına gelen Arapça kıt'adır.

** Metnimizde yer alan "bedî'î ve kāsimî" tabirleriyle muhtemelen "bahar günleri" ve "kasım /kış günleri" kastedilerek edebiyât yapılmaya çalışılmıştır.

2 zû-zevceteyne A : rûz u ceynine M2

3 nefyi A : nefyini M2

4 ve M2 : — A

5 zemmen (ذما) A : zemmen (زما) M2

*** "الاحسان ما افاد مدحا او نفى ذما" = İyilik, ya bir övgü içermeli, ya da bir yergiyi ortadan kaldırmalıdır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*4 "عند الامتحان يكرم الرجل او يهان" = Deneme sonucu insan ya ikrâm görür, ya horlanır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

esnâda Ebu'l-feth Medrese-nişînlerinin biri Karaman Çarşûsu bakkālından mum almak isteyüp, bakkāl dahi bir mum verdikde, bir dahi taleb ve: "Mumda kıllet [M2 359] olduğu ecilden birer mumdan ziyâde verilmamek üzere tenbîh olundu" deyü def' murâd etdikde, tâlib bakkālı darb etmeğe başlamağla, 'arbedeyi def' içün kolluk neferâtı ol mahalle cem' olduklarında, orada bir iki yobaz[1] sûhte dahi peydâ olarak muhâvere müşâcereye mübeddel olup, merkūmlar darb-ı şedîd ile Ağa-kapusu'na irsâl ü isrâ ve ertesi bâ-işâret-i 'aliyye ve bâ-emr-i 'âlî nefy ü iclâ ve 'akabinde i'dâmları havâdisi neşriyle erbâb-ı gayret bî-ma'nâ da'vây-ı hakkāniyyet-nümâya teşvîk u iğrâ olundu.

Binâ'en 'aleyh ol gün medreselerde talebe cem'iyyet ü meşveret edüp: "Bu ne dimek! Bir bakkāl gavuruna iki sille urmağla talebe-i 'ulûmu bu mertebe darba Madrûbî Hâce bile gayr-ı râzî ve husûsan *"Darabe Zeydün 'Amr'an"** makūlesi bir fi'l-i mâzî zımnında birkaç tâlib-i 'ilmi i'dâm, bize Şeyhulislâm'ın mücerred netîce-i agrâzıdır. İmdi yarinki gün, *izâ kâneti'ş-şemsü tâli'aten bi-ecma'inâ*** Bâb-ı Fetvâ'ya varup, maktūllerin hûn-i nâ-haklarını da'vâ ve su'âl-i sebeb-i mâ-cerâ ve terâfu'-i şer'le isbât-ı müdde'â, bize hâlâ *Risâle-i Havrâ ve Zevrâ**** gibi iktizâ eder" deyerek bi'l-cümle cevâmi'-i selâtîn talebesi kavl ü karâr ve ol gice tehyi'e vü ihtizâr ile tasrîf-i sîga-i ıstıbâr eylediler.

Ferdâsı 'ale's-seher ba'zı ser-kemerler ve tullâb beyninde söz ashâbı ve mu'teberler cevâmi'de cem'iyyet ve 'âdet üzere mübâşeret etmek isteyen ba'zı bî-haber hâcelerin müzâkeresine mümâna'at ile minder ve rahlelerini çekūp ref' ve: "Talebe-i 'ulûmun nâmûsu tekmîl olunmadıkca ders câ'iz olmaz" deyü tedrîs ü müzâkerâtı men' u def' ederek, sâ'ir hâric-i dâ'ire olanları dahi halka-i ders-i tılbetü't-talebeye da'vet ve irşâd ile teksîr-i sevâd eylediklerinde, rahle-keşân-ı sebîl-i iftikār bir asker-i cerrâr olup, [mısrâ]':

Pelâs-pâre kıyem be-dûş ve fazla be-keff[*4]

ref'-i râyet-i şikâyetle fevcen fevc Bâb-ı Fetvâ-me'âb'a teveccüh ü 'azîmet ve su'âl-i mezâyây-ı münyetü'l-müftîye mübâderet eylediler. **Şi'r**:

---

1 yobaz A : yüz M2

* "ضرب زيد عمروا = Zeyd 'Amr'ı dövdü" anlamına gelen bu cümle Arapça'da fiil cümlesini anlatırken verilen bir örnektir.

** "اذا كانت الشمس طالعة باجمعنا = Güneş üzerimize doğduğunda" anlamında Arapça deyiştir.

*** Burada zikredilen eser, dînî ve aklî ilimlerin çeşitli dallarında eser veren Eş'arî kelâmcısı Ebû Abdillah Celâluddîn Muhammed b. Es'ad b. Muhammed ed-Devvânî es-Sıddîkî (ö.908/1502)'nin *"ez-Zevrâ' ve'l-Havrâ"* adındaki kelâmcı filozof ve sûfîlerin mebde ve meâdla ilgili görüşlerini İşrâkî bakış açısından tenkide tabi tutan ve çeşitli baskıları olan eseri olmalıdır. Devvânî'nin Arapça ve Farsça olarak kaleme aldığı tefsîr, kelâm, felsefe, mantık, tasavvuf, edebiyât, ahlâk gibi çeşitli ilim dallarında eserleri olduğu gibi, ona nisbet edilen bazı eserler de vardır; geniş bilgi için bk. Harun Anay, "Devvânî", *DİA*, İstanbul 1994, IX,257-262.

*4 "پلاس پاره قيم بدوش و فضله بكف = Parça parça çullar sırtında, fazlası avucunda" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâ'dır.

Büliytü bi-nahviyyin yesûlü mugāzıben
'Aleyye ke-Zeydin fî mukāteleti'l-'Amri
'Alâ cerr-i Zeydin leyse yerfa'u re'sehû
*Ve hel [M2 360] yestekîmü'r-ref'u min-'âmili'l-cerri**

Allâhu ekber der-'akab sâha-i serây-ı Müftî-yi enâm ve ol havâlî zokakları gulû-yi talebe-i ders-i 'âmm ve izdihâm-ı temâşâ-gerân-ı 'avâmm ile nümûne-nümây-ı 'arsa-i mahşer ve Dîvân-hâne, müzâhame-i dîvân-ı sûhtegânla[1] serâser ve me'âric-i hâne, kıyâm-ı zümre-i kayyım ü hutabâ ve mü'ezzin ü e'imme ile tafra-furûş-i mahfil ü minber oldu. Ol vakit tevâbi' u müte'allikāt henûz mütezekkir-i vukū'-i mücâzât olmalariyle ba'de'l-ye's, âyet-i *"Eyne'l-meferr"***i[2] tertîl etdiler ise dahi, *"Fe-hel ilâ hurûcin min-sebîlin"**** her biri rucû' li-hadd-i makarr eylediler. Ol esnâda Kethudâ Efendi dûçâr olduğu siyâk-ı hatâda musırr ve sibâk-ı mütehakkimânesinde mütekarrar olmak zu'muyla bî-pervâ odasından çıkup: "Bu ne dimek?" dimek ister iken, az kaldı ki zahr-ı nâmûs-i i'tibâr-ı sâbıkı bir sıradan lekedzede-i müdebbirân-ı sûhtegân ola. Hele mûmâ ileyh bir takrîble tahlîs-ı girîbân ve Mektûbî Efendi gibi bir kûşeye gürîzân ve müdde'â 'aleyh erbâb-ı galeyân dahi nâ-çâr harîm-i 'uzleti ihtiyâr ile pinhân oldular.

Bu vechile cem'iyyet nısf-ı nehâra kadar karâr ve ne söz anlar ne dinler var tarziyle gitdikçe[3] her kafâdan bir sadâ meseli nümûdâr olarak, kimi: "Ol tâliblerin hakkını isteriz" ve kimi: "Şimdi anlar gelürlerse, biz yıkılup gideriz", bir gürûhu da Sâhib-i Fetvâ ile Sultân Mehmed Câmi'i'nde bi't-terâfu' hasm-i[4] da'vây-ı mechûletü'l-müdde'âya tâlib ve bir fırkası da: "Fülân efendi ya fülân hâce efendi hallâl-i müşkilât-ı sûhtevât olmaludur ki, bu makūle kubhiyyât vukū' bulmaya" deyü gûn-â-gûn türrehât ile 'âzil ü nâsıb olup ancak, *"İnne'l-melâ'ikete le-taza'u ecnihetehâ li-tâlibi'l-'ilmi"**4 mazharı

---

* "بليت بنحوى يصول مغاضبا * على كزيد فى مقاتلة العمرو
على جر زيد ليس يرفع راسه * و هل [M2 360] يستقيم الرفع من عامل الجر = Amr'la kavga eden Zeyd gibi öfkeyle bana saldıran bir nahivciyle başım derde girdi. Zeyd'in sürüklemesi sebebiyle başını kaldıramıyor. Zâten başında cer âmili bulunurken kendini nasıl doğrultabilir" anlamına gelen bu cümlelerde Arapça'daki bir gramer kuralına işaretle sanat yapılmaktadır.

1 sûhte-gânla A : sûhte-gân ile M2

** "اين المفر = Kaçacak yer neresi!" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Kıyâme 75/10. âyetin sonunda yer alan bir kısımdır.

2 "Eyne'l-meferr"i A : "Eyne'l-meferr" M2

*** "فهل الى خروج من سبيل = Bir daha (bu ateşten) çıkmaya yol var mıdır?" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Mü'min 40/11. âyetin sonunda yer alan bir kısımdır.

3 gitdikçe A : gitdikce M2

4 hasm-i (حسم) A : hatm-i M2

*4 "ان الملائكة لتضع اجنحتها لطالب العلم = Melekler ilim tâlibine kanatlarını indirir" anlamına gelen bu cümle, "le-teza'u" kelimesinden sonra "rızan = رضى " ilâvesiyle Ebû Dâvud, "İlm

olan tullâb, tarîk-ı savâb-ı talebe ziyyinde bulunanlardan bu gûne hareket zuhûrundan pür-pîç[1] ü tâb olup, birer takrîble ellerinden kurtularak ihticâb eylediler. Hâsılı [mısrâ]':

Söyleyenler kendüsin bilmez, bilenler söylemez

me'âli ol cemm-i gafîre hâl olup, ba'de-ezîn[2] tefrîk-i cem'iyyet muhâl oldu ve âhır-ı kâr iş üstâdlara kaldı. **Beyt**:

Be-dâm-ı zâhidân üftâdem ez-hemvârî-i[3] zâhir
*Ne-dânistem niyâm-ı tîğ-i în kavm ez-'asâ bâşed**

Binâ-berîn eşbeh-i esâtîzi **[M2 361]** celbe lâ-'ilâc bir dânişmend ta'yîn olunmağla, varup mevâlîden Musannif 'Osmân Efendi ile sâ'ir hâcelerin bedeli Emîn Efendi da'vet-i bâb-ı veliyyü'n-ni'amî olundular. Mûmâ ileyhimâ bu tarrâka-i 'âlem-gîrden[4] kable'l-vukū' dahi kar'a-i endâhteleri ahkâmiyle habîr iseler de, kā'ide-i câriye-i tecâhüle ri'âyetle mütegāfilâne istihbâr ve sebeb-i da'veti istifsâr ve emr-i icâbetde bast-ı a'zâr üzereler iken, başka biri dahi gelüp ta'cîl ü teşdîd etmekle nâz ederek, esb-süvâr-ı terâhî ve hezâr imtinân ü güvâhî ve hezeyân-ı nâ-mütenâhî ile hele gelüp Mâbeyn Odası'nda mütelâkî-yi Fetvâ-penâhî oldular. [Mısrâ]':

*Yâ Rabb! Me-bâd ân[5] ki gedâ mu'teber şeved***

Ol meclis-i hatîrde münâkaşa gûne zikri revâ değil niçe[6] ta'bîrât-ı türrehât ile müşârun ileyhi tekdîr ederek, [mısrâ]':

*El-ân kad nedimtü ve mâ yenfe'u'n-nedimü****

mazmûnunu takrîr etdirdiklerinden sonra, menfîleri der-'akab ıtlâk husûsuna karâr verilerek, çıkup [mısrâ]':

Savulun bî-çâreler, çün kaldı dîvân erteye!

müfâdınca ol cem'iyyet-i 'azîmeyi bir işâretle târumâr etmeleriyle[7]:

1; et-Tirmizî, 'İlm 19; Nese'î, Tahâre 112; İbn Mâce, Mukaddime 17; Ahmed b. Hanbel 4/239-241, 5/196'da yer alan Hz. Peygamber'in bir hadîsidir.

1 pîç A : pîc M2

2 ba'de-ezîn M2 : ba'de-zîn A

3 ez-hemvârî-i A : ez-hevârî-i M2

* "بدام زاهدان افتادم از هموارئ ظاهر * ندانستم نیام تیغ این قوم از عصا باشد = Açık bir düzlükte zâhitlerin tuzağına düştüm. Bu kavmin kılıcının kınının asâdan olduğunu bilemedim" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

4 'âlem-gîrden A : 'alem-gîrden M2

5 Me-bâd ân A : Me-bidân M2

** "یا رب مباد انکه کدا معتبر شود = Allahım! Dilenci itibar sahibi bir kimse olmasın" anlamına gelen Farsça bir mısrâ'dır

6 niçe A : nice M2

*** "الان قد ندمت و ما ینفع الندم = Şimdi pişman oldum, ama ne çare ki bu pişmanlık fayda vermedi" anlamına gelen Arapça bir mısrâdır.

7 etmeleriyle A : + [mısrâ]' M2

Rahne-keremlik ser-efgendeye
Leşker-i bed-'ahd perâkendeye

mazmûnu derhâl âşikâr oldu.

Garîbdir ki bu hengâmda ne Sadr-ı a'zam Dervîş Paşa tarafından su'âl-i maslahat ve ne cânib-i sudûr-i 'ulemâdan bir gûne imdâd ü mu'âvenet olundu. **Beyt:**

Dilâ me-cûy zi-ebnây-ı dehr çeşm-i vefâ
*Ki der-cibillet-i în hem-rehân[1] mürüvvet nîst**

İmdi bu hâdise-i nâ-sezâ münâkız-ı hürmet-i makām-ı Fetvâ olduğundan, min-ba'd 'azlleri iktizâ eylediğine binâ'en, ferdâsı mâh-ı rebî'ulevvelin on dokuzuncu günü◊ müşârun ileyh 'azl ve Üsküdar'da konaklarına isrâ ve çâr-etrâfları deryâ olmak latîfeleri sûret-nümâ ve sâbıkā Rumeli Kadı'askeri Mekkî Efendi-zâde Mustafa 'Âsım Efendi hazretleri câlis-i makām-ı Fetvâ oldu. Ve selefleri Üsküdar'da üç gün ârâm eyledikden sonra ba'zı mülâhazaya mebnî bi't-taleb Burusa'ya i'zâm olundular.

Latîfe: Müşârun ileyh bi't-tab' letâ'if-i hande-vere mâ'il ve meclis-i neşât-efzâları bezm-i Baykara'ya mümâsil olmak takrîbiyle bundan akdemce Üsküdar'da [**M2 362**] Sultân-depesi nâm mahalde konak iştirâ ve ta'mîr eyledikleri esnâda, bir gün mu'tâd üzere Rikâb-ı Husrevânî ve huzûr-i Cihân-bânî'de Dâver-i asdıkā-perver hazretleri: "Bari bir sâhil-hâne tedârük olunsa idi" buyurmuşlar. Hemân müşârun ileyh icrây-ı resm-i âdâb ile âgāz-ı cevâb edüp: "Meşâyih-i İslâmiyye dâ'îleri yalılarında ancak ba'de'l-'azl ikāmet ederler. Dâ'îlerinin ise 'azl buyurdukları dakîkada dört yanım deryâ olur" dedikleri, hem tenşît-ı dâver-i nükte-dânâ ve hem makūle-i temennây-ı imtidâd ü bekā latîfe-i zarîfâneleri meşhûr-i cihân olmuşidi**.

Vukū'ât-ı müteferrika[2]

Mora Nîm-cezîresi'nde kâ'in Anabolu Kal'ası'nın Muhâfızlığı, bundan akdem mâhiyye bin iki yüz elli guruş me'âş ile Anabolu Voyvodası-yı sâbık Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından Mustafa Bey'e ihâle olunmuş ise de, mûmâ

---

1 hem-rehân A : hem-râhân M2

* "دلا مجوی زابنای دهر چشم وفا * که در جبلت این همرهان مروت نیست = Ey gönül, zamanın çocuklarından vefâ gözü bekleme! Bu yoldaşların karakterinde mürüvvet yoktur" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

◊ 19 Rebî'ulevvel 1233 = 27 Ocak 1818 Salı.

** "**'Azl-i 'acîb-i Şeyhulislâm ..... olmuşidi**" kısmında yer alan bilgiler özetle ve ufak tefek ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, X,236-239'da kaydedilmiştir.

2 **müteferrika** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.142b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâhır-ı Re{bî'ulevvel}" yazısı vardır] A

ileyhin Muhâfızlık-ı mezkûra 'adem-i liyâkati bedîdâr ve 'ale'l-husûs Anabolu Kal'ası gibi bir hısn-ı hasîn ve hisâr-ı metîn her bâr hıfz u tahsîne sezâvâr ve *"Men tevekkā selime"** hakîkati ise âşikâr ve be-tahsîs umûr-i cihâdiyyede, *"el-Yevmü 'ayş ve gaden ceyş"*** ahkâmı dâ'imâ devvâr olmak hasebiyle, Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi olan mîr-i mîrândan Mehmed Sâlim Paşa kal'a-i mezkûreye Muhâfız nasb u ta'yîn buyuruldu.

Bundan akdem Mekkî Efendi kerîmesi hanımın Vâsıf Efendi kerîmesi Züleyhâ Hanım'la miyânelerinde ma'kūd nakş-ı sûzenî-i kîrmânîde pîç-ender-pîç[1] olan şiddet-i ittisâl-i mahremânîye muhâlefet eden bir câriyeyi, mâlikesi Mekkî kerîmesi başım tıraş edüp, bürîde geysû Üsküdar'da vâki'[2] Miskînler Meskeni'ne irsâl ve Meczûmlar Tâb-hânesi'ne idhâl eylediği gadr u ihânet-i fâhişesi şuyû' bularak mesmû'-i 'âlî oldukda, *"el-Gadru li-ehli'l-gadri vefâ'un 'indallâhi Te'âlâ"**** muktezâsiyle, mehâbet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne ve mûcebince sâdır olan fermân-ı hakkānî-'ünvân-ı Pâdişâhâne ile çend mâh mukaddem Mihalic'e nefy ü iclâ olunmuş olan merkūme Mekkî Efendi kerîmesiyle zevci, sâbıkā Burusa Kadısı **[M2 363]** ve hâlâ Mekke Pâyesi olan Murâd Efendi-zâde Mehmed 'Ârif Efendi, Tekfûr-dağı'na menfiyye olan Vâsıf kızı, sebkat eden cürm ü kusûrlarına nâdim ü peşîmân ve tâ'ibe vü müstağfire olmak üzere merhamete şâyân oldukları, [mısrâ]':

Derîn meydân ne-dâred şehsüvâr-ı hâme cevelânî[*4]

Bu esnâda sellemehu's-selâm istid'â ve istirhâm bulunan ba'zı akreb-i akrıbâları tarafından Rikâb-ı kamer-tâb-ı Mülûkâne'ye 'arz u inhâ olunduğuna binâ'en, şeref-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i 'inâyet-makrûn-i Şâhâne muktezâsmca ıtlâklariyçün fermân-ı 'âlî-şân ısdâr olundu[*5].

Ve sâbıkā İstanbul Kadısı Hammâmî-zâde Mehmed Râşid Efendi, Dürrî-zâdelü şöhretiyle sâbıkā Şeyhulislâm Zeynel'âbidîn Efendi taraflarından menfûr ve mûmâ ileyh dahi nefsü'l-emrde 'adem-i zabt-ı lisâna mecbûr olduğu 'illeti serdiyle Âsitâne'den def' zımnında bundan akdem Burusa'da menfiyyen ikāmete me'mûr ve 'iyâl ü evlâdından bir müddetden berü mehcûr iken, merâhim-i 'aliyye-i Mülûkâne'den bundan evvelce Boğaz-içi'nde ikāmet eylemesi şartiyle 'afv u ıtlâk ve ihtiyârlığına rahmen kayd-ı gurbetden i'tâk

---

* "من توقی سلم = Kim korunursa, selâmet bulur" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

** "اليوم عيش و غدا جيش = Bugün barış, yarın savaş" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

1 pîç-ender-pîç A : pîc-ender-pîc M2

2 vâki' A : — M2

*** "الغدر لاهل الغدر وفاء عند الله تعالى = Hâinlere hâinlik yapmak, Yüce Allah'ın katında vefâdır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*4 "درين ميدان ندارد شهسوار خامه جولانى = Bu meydânda kalemin şehsüvârının yapacağı bir şey yok" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâ'dır.

*5 "Bundan akdem Mekkî Efendi kerîmesi hanımın ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,239-240'ta kaydedilmiştir.

olunmuş ise de, mûmâ ileyh Beykoz nâm mahalde vâki' harâbe-zârında Serberber-i hazret-i Tâc-dârî 'Ali Ağa'nın büyük birâderlerinin hakk-ı civâra ri'âyetine mebnî, bayağıca sâyesinde te'ayyüş etmek derecesinde dîk-ı me'âşa mübtelâ olduğu, mesmû'-i hazret-i Pâdişâh-ı 'inâyet-fermâ olarak, bu def'a şeref-yâfte-i sudûr olan emr u irâde-i merâhim-ifâde-i Şâhâne mûcebince, şart-ı mezkûrun dahi 'afviyle dilediği mahalde ikāmeti husûsuna müsâ'ade-i Mülûkâne buyurulduğunu hâvî evâhır-ı rebî'ulevvelde◊ ısdâr-ı emr-i 'âlî olundu.

Âmeden-i fîl ez-'Arabistân ve ez-İran[1]

Mısır Vâlîsi Mehmed 'Ali Paşa bu esnâda Şâh-ı 'Acem tarafından Der-'aliyye'ye sâ'ir ba'zı hedâyâ ile bir fîl dahi ihdâ vü isrâ olunmak üzere idüği gālibâ mesmû'ları olduğuna binâ'en, bir re's fîl-i kebîr-i Sûdânî ve iki re's dahi fîl-i sagîr-i Bengâlî der-'akab[2] irsâl eylemeleriyle, evâhır-ı rebî'ulevvelde◊◊ Âsitâne'ye[3] **[M2 364]** bahran îsâl olundu.

Fi'l-vâki' evâsıt-ı mâh-ı rebî'ulâhırda◊◊◊ cânib-i İran'dan sefâretle gelan Muhibb-i 'Ali Hân ile bir 'azîmü'l-cüsse ve mehîbü'l-hey'e Mahmûdî ta'bîr eyledikleri sarımtırak tüğlü bir pîl dahi zuhûr etmekle, Üsküdar civârında Öküz Limanı nâm iskelede kebîr mavunaları birbirlerine rabt ve üzerlerine keraste ve tahta ferş ederek hâzırlanan sal üzerine hezâr zahmetle bir takrîb alınup, İstanbul'da Vezîr İskelesi'ne imrâr ve andan temâşâsma intizârda olan huzzâr-ı 'arsa-i mahşere şebîh nâs miyânından güzâr ederek At-meydânı'nda Dikili-taş hizâsında mukaddemki fillerin olduğu Fîl Damı dedikleri ahûra sevk ve anda hayli vakit meks ü 'avk olunmağla, fevcen fevc temâşâya gelan ricâl ü nisvâna nev-zuhûr bir seyrân ve ba'zı Cebe-hâne zâbitânı ve fîl-bânlar gibi ashâb-ı file vesîle-i bahşiş ü ihsân oldu. Lâkin zikr olunacak ba'zı harîk ve teşvîş ol esnâda ezhân-ı pûç-mağzânı[4] tahdîş ederek, sâbıkda dahi fîl geldikde vukū' bulmak üzere ba'zı ahkâm ve emsâl-i ükzûbe-me'âli der-pîş eder olduklarına mebnî, def'-i teşe''üm zımnında biraz eyyâmdan sonra filleri Edirne semtine kemâ fi's-sâbık[5] irsâl ile kat'-ı mazârr-ı kîl ü kāl olundu. *"Leyse evvelü kārûretin küsirat fi'l-İslâm"**.

◊ 21-29 Rebî'ulâhır 1233 = 28 Şubat-8 Mart 1818.

1 **ez-İran** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.143a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâhır-ı Re{bî'ulevvel}" yazısı vardır] A

2 der-'akab M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "bahran" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A

◊◊ 21-29 Rebî'ulâhır 1233 = 28 Şubat-8 Mart 1818.

3 Âsitâne'ye A : Âsitâne-i 'aliyye'ye M2

◊◊◊ 11-20 Rebî'ulâhır 1233 = 18-27 Şubat 1818.

4 pûç-mağzânı A : bu sebük-mağzânı M2

5 kemâ fi's-sâbık M2 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A

* "ليس اول قارورة كسرت فى الاسلام = Bu İslâm'da yapılan ilk hatâ değil!" gibi bir anlama gelen Arapça deyiştir.

Sefîr-i mûmâ ileyh Muhibb-i 'Ali Hân'ın mûcib-i sefâreti, Rusyalu'nun İran Devleti'ne ba'zı tekâlîf-i bâridesi olmağla, cihet-i câmi'a-i İslâmiyye'yi serd ile Devlet-i 'aliyye'den mu'âvenet ü muzâheret istid'â ve Haremeyn-i muhteremeyn'de hüccâc-ı 'Acem'den gûyâ ziyâde nesne mutâlebe olunup, muktedir olmayanlar men' u tekdîr ve ba'zılara iftirâ ile darb-ı şedîd ve tahkîr ve Şâh-ı 'Acem'in 'ammesi geçen sene hacda olmağla, kırk bin guruş kadar taleb ve ahz olunmuş olmak üzere mübâlaga-i 'Acemâne vâdîsiyle Dergâh-ı 'adâlet-penâh-ı Pâdişâhî'ye 'arz-ı iştikâ ve fîmâ-ba'd tarîk-ı hacda ziyâde mutâlebesinden isti'fâ gibi mevâdd olmak üzere mervîdir*. **Beyt:**

Hâlimiz bilmez mi sandın re'y-i 'Âlem-gîr ile
'Âlemi teshîr eden ser-pençe-i tedbîr ile **[M2 365]**

Tahrîr-i ba'zı vesâyâ be-cânib-i vüzerâ[1]

Vüzerây-ı 'izâma teveccüh-i Şâhâne'nin menşe'î-yi erbâb-ı mefsedet ve muhâlifîn-i usûl-i devlet olanların def'ine ve 'ibâdullahı te'mîne zerî'a olmaları husûsu olup, 'ale'l-gafle bu makūleden biri zuhûr etdikde, henûz asker ve mühimmât cem' u tehyi'esine mübâşeretle fevt-i vakt ü fursat olunmamak içün mükemmel ve lâyık-ı şân ü mahall olacak mertebede dâ'ireleri dâ'imâ temâm ve vâfî olarak, öylece bir mâdde vukū'unda bilâ-te'hîr temşiyetine mübâderet ü kıyâm eylemeleri, matlûb-i 'âlî idüğüni mü'ekkeden Anadolu ve Rumeli vâlîleri taraflarına cânib-i Sadr-ı a'zamî'den kā'imeler tahrîr ve mâh-ı rebî'ulevvel selhında◊ irsâl ü tesyîr olundu.

Vukū'ât-ı muhtelife[2]

Ada-i kebîr Muhâfızı Mustafa Paşa-zâde Dervîş Mustafa Paşa'ya rütbe-i vâlây-ı Vezâret'le Bosna Eyâleti tevcîh olunup, Anabolu Muhâfızı-yı sâbık mîr-i mîrândan Râgıb Paşa dahi evâ'il-i rebî'ulâhırda◊◊ Ada Muhâfızı nasb olundu.

Mora Vâlîsi-yi sâbık Şâkir Ahmed Paşa'nın 'illet-i mizâcına mebnî Mora Eyâleti 'uhdesinden sarf u tahvîl olunmağla, kendüsünün bir mahalde ikāmeti lâzım geldiği ecilden, târîh-i merkūmda◊◊◊ ref'-i Vezâret'iyle[3] Gelibolu'da me'mûr-i ikāmet kılındı**.

---

* "**Âmeden-i fîl ez-'Arabistân** ..... mervîdir" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,231-232'de kaydedilmiştir.

1 **vüzerâ** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.143b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 29 Re{bî'ulevvel}" yazısı vardır] A

◊ 29 Rebî'ulevvel 1233 = 6 Şubat 1818 Cuma.

2 **muhtelife** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.143b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâsıt-ı R{ebî'ulâhır}" yazısı vardır] A

◊◊ 1-10 Rebî'ulâhır 1233 = 8-17 Şubat 1818.

◊◊◊ 1-10 Rebî'ulâhır 1233 = 8-17 Şubat 1818.

3 Vezâret'iyle A : Vezâret'le M2

** "Ada-i kebîr Muhâfızı Mustafa Paşa-zâde ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,240'ta kaydedilmiştir.

Mora Nîm-adası'nda vâki' Moton Kal'ası Muhâfızlığı, bundan akdem Vâlî tarafından verilmek üzere mâhiyye bin iki yüz elli guruş me'âş ile mîr-i mîrândan Râgıb Paşa'nın 'uhdesinde iken, sâbık Mora Vâlîsi Şâkir[1] Ahmed Paşa inhâsiyle mûmâ ileyh Moton Muhâfızlığı'ndan 'afv olunarak yerine Vâlî-yi müşârun ileyh dâ'iresinden bir kimseyi ta'yîn eylemek üzere ol esnâda[2] ifâdesine müsâ'adeyi hâvî şeref-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mûcebince Paşa-yı mûmâ ileyhe emr-i 'âlî irsâl olunmuş ise de, el-hâletü hâzih Mora Eyâleti'nden infisâli cihetiyle kal'a-i mezkûreye[3] tarafından ta'yîn etmiş olduğu âdeminin emr-i muhâfazayı terk ile 'avdet edeceği derkâr ve böyle Vâlî tarafından ta'yîn olunan âdem ile kılâ'-ı Hâkâniyye'nin **[M2 366]** lâyık vechile muhâfaza olunamayacaklarından başka, Vâlî tebedddülü vukū'unda Muhâfız'dan hâlî kalacakları emr-i âşikâr olmağla, mîr-i mîrân-ı kirâmdan el-yevm Der-'aliyye'de olan İsmâ'îl Paşa mâhiyye-i mezkûre ile Moton Kal'ası'na evâsıt-ı mâh-ı mezbûrda◊ ta'yîn olundu.

Karahisâr-ı sâhib Kazâsı sâkinlerinden Bekir nâm kimesne bir müddetden berü A'yânlık dâ'iyesiyle teferrüd ederek fukarâ'-i ra'iyyete gûn-â-gûn zulm ü te'addîye ibtidâr ve erâzil ü eşhâs makūlesini başına cem' ile ehâlînin insilâb-ı âsâyişini mûcib hareketlere ictisâr ve bi'd-defe'ât nasîhat olunmuş ise de, yine tavr-ı sâbıkında ısrâr eylediği bâ-tahrîrât inhâ vü iş'âr olunmağla, te'dîbiyçün Çavuş mübâşeretiyle târîh-i mezkûrda Magosa'ya nefy olundu*.

Şeyhulislâm-ı sâbık kethudâsı Mustafa Efendi mektûbcuları 'Atâ Efendi ile ma'an müşârun ileyh hakkında birer cihetle bâ'is-i hâdise ve tenkîb olduklarına mebnî, her biri müstehakk-ı te'dîb olup, ancak Mektûbî Efendi ma-tekaddemden berü[4] el-yevm Şeyhulislâm olan Mekkî-zâde 'Âsım Efendi'nin âdemi ve temşiyet-i umûr-i hafiyye vü celiyyelerinde müsteşâr u mahremi olduğu takrîbiyle, bu def'a tahsîl-i makām-ı Fetvâ ile be-kâm olduklarında, anlar dahi mûmâ ileyhi Mektûbculuk hıdmetlerinde istihdâm ve şükran li-en'âmi'l-'Allâm hıdmet-i mezkûrede ibkā ile şâyân-ı ikrâm eylediler. Binâ'en 'aleyh mûmâ ileyh dâ'ire-i selâmete dâhil ve semere-i 'amel ü ümniyyesine nâ'il oldukda, beyt:

Me-kün 'ömr zâyi' bâ-füsûs u hayf

---

1 Şâkir A : — M2

2 ol esnâda M2 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A

3 mezkûreye M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "mukaddem" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A

◊ 11-20 Rebî'ulâhır 1233 = 18-27 Şubat 1818.

* "Karahisâr-ı sâhib Kazâsı sâkinlerinden Bekir ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,240'ta kaydedilmiştir.

4 berü A : + ve M2

Ki fursat 'azîzest ve'l-vaktü[1] *seyf*[*]

deyerek, rakîb-i sâbıkı hakkında icrây-ı intikāma gayret ve bu gûne uglûta ile gûyâ kasd-ı tebrî'e-i zimmet eylediği, Kethudây-ı mûmâ ileyhin bâ-emr u işâret Kıbrıs'a[**] nefyine bir 'illet oldu[***].

Sûret-i emr-i 'âlî

Şeyhulislâm-ı sâbık Efendi'nin kethudâsı olup Rumeli kudâtından olan Mustafa, zîr-i nezâret-i Şeyhulislâmî'de âsûde evkāfın ekserinin cevâmi' u mesâcidi ta'mîri[2] behânesiyle nukūd-i mevcûdesini itlâf ve ekl ü[3] bel'le [M2 **367**] evkāf-ı şerîfeye gadr u hıyâneti zâhir ve kethudâlığı eyyâmında hılâf-ı rızâ niçe niçe[4] nâ-hemvâr harekâtı vukū'a geldiği bâhir olduğundan başka, el-ân hıfz-ı lisân etmeyüp, mûcib-i fitne vü fesâd olacak dürûğ-âmîz kelimât-ı bâtıla nakl ü neşrine mücâseret üzere olduğuna binâ'en, emsâlini terhîb ve kendüsüni te'dîb zımnında bâ-işâret-i 'aliyye Lefkoşe'ye nefy ü iclâsiyçün tahrîran fî evâsıt-ı rebî'ulâhır[◊].

Gelibolu'da ikāmet üzere olan Rumeli Kadı'askeri-yi esbak 'Osmân Paşa-zâde 'İzzet Bey'in kethudâsı kudâtdan Ahmed Efendi lisânını hıfz etmeyüp, hokka-i dehânına güncîde olmaz havâdis ü erâcîf neşrinde olmak üzere inhâ ve talebe vak'asında merkūm dahi sâ'ir ba'zılar-âsâ erbâb-ı garazdan hisse-mend-i sihâm-ı iftirâ olarak[5] bâ-işâret-i 'aliyye ve bâ-emr-i 'âlî Gelibolu'ya iclâsı, metbû'unun a'dâsı mülâhazasınca[6] min-vechin makūle-i taklîl-i müte'allikāt-ı husamâ[7] oldu[*]. **Beyt:**

Gayrî cenâ ve enne'l-mu'âkabe fîküm
Fe-ke'ennenî sebbâbetü'l-müteneddimi[8*5]

---

1 ve'l-vaktü A : ve ol vakit M2

* "مکن عمر ضایع بافسوس و حیف * که فرصت عزیزست و الوقت سیف = Ömrü boş şeylerle geçirme! Fırsat ele az geçer, zaman ise keskin bir kılıçtır" anlamına gelen bu cümle Sâ'dî-i Şîrazî'nin *Bostân*'ından alınmış Farsça bir beyittir; bk. *Bostan ve Gülistan*, s.279.

** Metnimizden alınmakla beraber *Târîh-i Cevdet*, X,239'da Şeyhulislâm Kethudâsı Mustafa Efendi'nin Kıbrıs'a değil Kudüs'e sürgün edildiği belirtilmektedir.

*** "Şeyhulislâm-ı sâbık kethudâsı Mustafa Efendi ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,239'da kaydedilmiştir.

2 ta'mîri A : ta'mîr M2

3 ekl ü A : ekl M2

4 niçe niçe A : nice nice M2

◊ 11-20 Rebî'ulâhır 1233 = 18-27 Şubat 1818.

5 ve talebe ..... olarak M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "8" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın ve vr.144b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] A

6 mülâhazasınca A : mülâhazasiyçün M2

7 husamâ A : + [Bu kelimeden sonra yazılan "dan ma'dûd" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A

*4 "Gelibolu'da ikâmet üzere olan Rumeli Kadı'askeri-yi esbak ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,239'da kaydedilmiştir.

8 Beyt ..... müteneddimi A : — M2

*5 "غیری جنی و ان المعاقب فیکم * فکاننی سبابة المتندم = Bu günâhı başkası işledi ve cezâ görecek olan da aramızdadır. Sanki ben pişmanlık duyanın işaret parmağıyım (=göstereceği kişiyim)" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

Nefy-i ba'zı sarrâfân ve beyân-ı esâs-ı mefâsid-i îşân

Kırk eylli sene kadar vakitden berü seyyâh gûne derûn-i Memâlik-i Devlet-i 'aliyye'de ba'zı taraflardan meb'ûsen geşt ü güzâr ve Devlet-i 'aliyye'nin ehl-i zimmet ra'iyyetine Avrupa mileli âyînlerini ta'lîm ile merkūmları anlar[1] meslekine imâle vü celb ile terk-i zihâb-ı kadîmlerine teşvîk u icbâr eden gürûh-i papasdan ba'zı vesvâs ü hannâs, kıt'a[2]:

În tâ'ife ez-rahmet-i Hakk dûrânend
Ez-feyz-i Hudâ ve halk mehcûrânend
Râhî ki[3] nümûde hakk ne-mî-peymânend
*Yâ merdüm saht-çeşm yâ körânend**

me'âlince Ermeni tâ'ifesinin ekserini tedrîcen Katolik âyînine dâhil ve ba'zı düvel-i Avrupa meslekine mâ'il etmekle, bir müddetden berü Ermeni ile Katolik'e dönmeleri beyninde ihtilâf-ı küllî zuhûr ve bu sebeble hezâr mefâsid sebk u murûr etmekde iken, bu esnâda Ermeni sarrâf tâ'ifesinden Tınkır-oğlu Agob ve David-oğlu Anton nâm zimmîler dahi dâhil-i zümre-i Katolik olmalariyle, âyîn-i mezkûrun serbest icrâ ve revâc ü istîlâsına, [mısrâ]⁴:

*'Asâyî bihter ez- [M2 368] sad şem'-i kâfûrîst a'mâ-râ***

mü'eddâsınca ta'assub-i câhilâne-i papasâne ile hırs u tehâlükde emsâllerine fâ'ik oldukları ecilden, Katolik olanlar Ermeni Patriki'nden kat'-ı rişte-i 'alâka ederek, civâr-ı Âsitâne'de Patrik-hâne gibi bir Katolik-hâne dahi îcâd eylemek mülâhazasına mübtelâ ve Rim Papa tarafından şimdilik gizlüce me'zûn bir Katolik[4] Patriki olup, sâ'ir Katolik kilisaları ve rehâbîn ve derûn-i memâlik-i Hâkāniyye'de olan erbâb-ı âyîn anın taht-ı hükmüne ihâle kılınmak mülâhazasını setr u ihfâ, ancak: "Evvelâ İznik'de çiftlik" deyerek yavaş yavaş bir kilisa binâsına bir zemîn ile bağ ve bağçe ve oda ve ahûr gûne şurû' u ibtidâ birle, Tınkır-oğulları akrıbâsından Loran nâm Katolik Ermeni'yi Emîn-i Binâ ve Hudâverdi-oğlu[5] ve Tınkır-oğlu ve David-oğlu nâm sarrâflar 'indlerinden sarfla tedrîcen şurû'[6]

---

1 anlar A : anların M2
2 kıt'a M2 : — A
3 ki A : + ki M2
* "این طائفه از رحمت حق دورانند * از فیض خدا و خلق مهجورانند * راهی که نموده حق نمی پیمانند * یا مردم سخت چشم یا کورانند = Bu topluluk Hakk'ın rahmetinden uzaktırlar, Allah'ın ve halkın feyzinden de uzak düşmüşlerdir. Hakk'ın gösterdiği yolu aşamıyorlar. Bu insanların ya gözü sakat, ya da kördürler" anlamına gelen Farsça bir kıt'adır.
** "صد شمع کافوریست اعمی را [M2 368] عصایی بهتر از = Kör için bir baston, yüz güzel kokulu mumdan daha iyidir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâ'dır.
4 Katolik M2 : Ka[to]lik A
5 Hudâverdi-oğlu M2 : Hudâver[d]i-oğlu A
6 ve Hudâverdi-oğlu ..... şurû' M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın hizâsına vr.145a'nın sol kenarına yazılmışlardır] A

eyledikleri, henûz der-zîr-i kilîm-i hafâ[1] ise de, ba'zı Ermeni eşkıyâ ve süfehâsını tahrîk ve Patrik-i millet-i mezbûreyi tavr-ı kadîmlerine teşvîk ile mugâyir-i rızâ ve münâfî-i[2] resm-i re'âyâ hareket-i nâ-be-câdan nush u pend ile teb'îd ü tefkîk murâd eylediğiyçün, anın inkıyâdından serkeş ve envâ'-ı igvâ ve mefâsid-i şettâ ile Ermeni tâ'ifesinin dahi ahvâlini bu güm-râhlar muhtell ü müşevveş ederek, bir tarafdan dahi sarrâf olmaları takrîbiyle ba'zı mecâlis-i kibârda: "Fîmâ-ba'd Katolik gürûhu Ermeni Patriki'ne inkıyâd etmez ve bunlar başkaca ayrılmadıkça[3], bu ihtilâl bitmez" deyerek nakdîne-i kalblerine yavaş yavaş revâc ve Katolik 'aklı 'ayâriyle bu niyyet-i züyûfu[4] der-'akab sıhhate ihrâc hulyâsiyle ba'zı böyle türrehâta cür'et ve bizzât Devlet-i 'aliyye'ye muzır olan mâddeyi lisâna almağa cesâret etdikleri, resîde-i sem'-i saltanat olmağla, mersûmları te'dîb ve emsâlini terhîb içün bâ-hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn-i Şâhâne ve bâ-fermân-ı 'âlî mesfûr Tınkır-oğlu Agob, Limni ve David-oğlu Anton, Rodos Cezîresi'ne nefy ü iclâ olunmağla*, mersûmân[5]:

İnç[6] kadar cehd gıllemek** murâda
Nasîb çılla*** mukadderden ziyâde

deyerek mahall-i menfâlarına isrâ olundular. **Rubâ'iyye:**

Kavmî [M2 369] mütefekkirend der-mezheb ü dîn
Cem'î mütehayyirend der-şekk ü yakîn
Nâ-gâh münâdî ber-âyed zi-kemîn
K'ey[7] bî-haberân râh ne ânest ü ne în[*4]

'İlâve: Katolik âyîni[8] re'îs ü penâhı olan Papa, mukaddemlerde hâlâ olduğu ve bundan sonra olacağı hâllerde olmayup, ol vakitlerde Avrupa

---

1 hafâ M2 : + [Bu kelime önce "hafâda" şeklinde yazılmış, sonradan sonundaki "da" kısmının üzeri karalanarak bu şekilde düzeltilmiş görünüyor] A
2 münâfî-i A : münâfî-yi M2
3 ayrılmadıkça A : ayrılmadıkca M2
4 züyûfu A : zebûnu M
* "Nefy-i ba'zı sarrâfân ve ..... olunmağla" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,9'da kaydedilmiştir.
5 mersûmân A : + [mısrâ]' A
6 İnç A : İnc M2. "inç" kelimesi, Ermenice'de "ne?" anlamındadır.
** Burada yer alan "gıllemek (غلله مك)" şeklindeki karma kelime, Ermenice'de "yapabilmek" gibi bir anlama gelmektedir.
*** Metnimizdeki "çılla" kelimesi, Ermenice'de "olmaz" anlamındadır.
7 K'ey A : Kân M2
*4 "قومی [M2 369] متفکرند در مذهب و دین * جمعی متحیرند در شك و یقین
ناکاه منادی بر اید زکمین * کای بیخبران راه نه انست و نه این = Bir bölük halk, din ve mezhep hakkında düşünmektedir. Bir kısmı ise kesin bilgi ile şüphe arasında şaşırmış vaziyettedir. Ansızın bir münâdî gizlendiği yerden çıkar ve 'Ey bir şeyden haberi olmayanlar, yol ne odur, ne de budur!' diye seslenir" anlamına gelen bu cümleler, Hayyâm'ın bir rübâ'îsidir; bk. Hayyam, *Rubaîler ve Silsilat-al-Tartîb*, s.116-117.
8 âyîni A : âyîninin M2

halkının kuvvet-i 'amâsiyle kaba i'tikād-ı bî-ma'nâsı[1] sebebiyle Papa beynlerinde gûyâ Ebu'l-'âmme-i[2] meslek-i müstakîm-i Nasârâ ve Vekîl-i Âyîn-i Mesîhâ gibi zann olunup, ancak Rûm Devleti bundan müstesnâ ve Rûmlar'ın Katolikler ile ihtilâf-ı mezheblerinden nâşî, Patriyark nâmiyle bir başka papaları var idi ki, ba'de-ezîn[3] dahi ba'zı hikmete mebnî[4] ibkā olunmağla, hâlâ Devlet-i 'aliyye'de mukîm Rûm Patriki'dir. Binâ'en 'aleyh gerek imperator ve gerek sâ'ir Avrupa kıralları, sandalî-i hükûmetlerine câlis olacak olduklarında, elbet Papa'nın izn ü kabûlüyle ana tâc giydirmesine muhtâc ve 'azl ü tebdîli dahi yedinde idüği mânend-i simillâc Avrupa halkı beyninde bî-lihâc idi. Şöyle ki ilbâs-i tâc olunacağı vakitde Papa'yı ibtidâ bir müşebbek ahşâbî serîr üzerine oturdup, anda biraz nesne söyledikden sonra bir sümmâkî[5] serîr üzerine çıkarup, anda eline iki miftâh verirler. Ve andan üçüncü serîre çıkup anda eline on iki parça etekler alur idi. Ol vakit imperator olacak her kimse Papa'nın önünde yer öpüp andan sonra Papa'nın beyâz haçlar bağlanmış ayaklarını öper ve önünde âdâb ile durur ve Papa dahi kā'ide-i Papasiyye ile ana tâc giydirir ve andan sonra imperator aşağı inüp, ol vakit Papa'nın beyâz bârgîrini ol mahalle çekerler, İmperator anın üzengisini tutup[6], Papa'yı bârgîrine bindirir. Ba'dehû licâmından tutup, ol civârda olup "Kızıl Elma" dediğimiz meşhûr Roma Kilisasi'ne doğru Papa'nın bârgîrini dokuz hatve yedüp, andan imperator dahi debdebesiyle esbine süvâr ve kilisay-ı mezbûrda perestişle biraz vakit dahi imrâr ederler idi. Ve Papa'nın hılâfına hareketde bulunan imperator yahûd sâ'ir bir kıralı Papa aforos[7] etdikde, anın bir takrîble cürmünü 'afv ve aforozunu hall etmedikçe[8], anın yanına kimse varamamağla, öylece olduğu **[M2 370]** yerde tek ü tenhâ ve mu'attal kalur. Ve Papa'nın aforos[9] etdiği kimseyi anın mâdûnunda olan kardinaller[10] yahûd sâ'ir papaslar 'afv ü ıtlâk edemeyüp, lâkin Papa anların aforoslarını[11] ıtlâk u i'tâk eder. Meğer ki aforoslu[12] olan kimse milel-i sâ'ireden, bâ-husûs ehl-i İslâm'dan birini katl edüp ve katl eylediğini bunlar 'indinde isbât eyleye. Ol vakit ne Papa ve ne sâ'ir mâdûnu hall etmeksizin aforosdan[13] hod-be-hod kurtulur. Ve ile'l-

1 i'tikād-ı bî-ma'nâsı A : + ve bî-ma'nâsı ma'lûmât M2
2 Ebu'l-'âmme-i A : + ve M2
3 ba'de-ezîn M2 : ba'de-zîn A
4 ba'zı hikmete mebnî M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek vr.145a'nın sağ kenarına aşağıya diklemesine yazılmışlardır] A
5 sümmâkî (سماقی) A : sümmâkî (سماکی) M2
6 tutup A : + evvel M2
7 aforos A : aferos M2
8 aforozunu hall etmedikçe A : aferozunu hall etmedikce M2
9 aforos A : aferos M2
10 kardinaller A : قاردینیاللر M2
11 aforoslarını A : aferoslarını M2
12 aforoslu A : aferoslu M2
13 aforosdan A : aferosdan M2

ân Katolik Mesleki böylece, amma gizlücedir. Bu dekāyıka vâkıf olmayarak ve hüsn ü[1] kubhunu bilmeyerek ba'zı devletlüler: "Behey cânım! Bu Katolik gā'ilesi nedir? Biz bu gavurları câmi'e mi da'vet ederiz? Gavur değil mi, her kangı kilisayi isterse oraya gitsün ve kime tapınursa öyle itsün!" derler ve men'ine sa'y edene: "Bu ne hâletdir?" deyü dahl ederler. Gerçi bu da meslek-i Hakk'da değil amma ahmakda, *"Ve küllü 'adüvvin 'âkılin evlâ min-sadîkın câhilin"**, [mısrâ]':

*Müşkil ki ne-dâned ve ne-dâned ki ne-dâned***

*Raca'nâ ilâ mâ künna fîh****; vaktâ ki[2] Roma İmperatoru Konrad[3] fevt olup, yerine 'amm-zâdesi Fridrik[*4], İmperator oldukda, Papa'ya bu gûne 'arz-ı 'ubûdiyyeti irtikâb etmeyüp, 'âdet-i mezkûreyi terk ve sonra ba'zıları ayak öpmeyüp, hemân ma'a'l-kerâhe esbini birkaç hatve yedmek ile iktifâ ederler. Ve: "Bu usûl âyîn-i Nasârâ'dan değildir, ne lâzımdır" derler idi. Amma **kıt'a**:

Olma hergiz emîn şerrinden
Şeyh-i dehri görüp 'abâ içre[4]
Tîğ-i bâtın didüği sûfînin
Sîh-ı Efrencî'dir 'asâ içre

fehvâsınca bu husûsa mebnî hezâr ceng ü cidâl ve sefk-i dimâ[5] olur idi. Giderek ba'zı kırallar gördüler ki Çiçilye halkının da[6] kendülere mahsûs başkaca bir Papa'sı olup, orada Roma Papası'na kimse rağbet etmez ve bu 'isyân zannı sebebiyle ol memleket yere batup gitmez. Ma'a hâzâ cezîre-i mezbûre ehâlîsinin ittifâk u müvânesetleri metîn ve devletleri fesâd ü ihtilâlden emîn, bu delâ'il ile[7]

---

1 hüsn ü A : hüsn M2

* "و كل عدو عاقل اولى من صديق جاهل = Her akıllı düşman, câhil bir dosttan daha iyidir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

** "مشكل كه نداند و نداند كه نداند = Zorluk, bilmemek ve bilmediğini de bilmemektir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâ'dır.

*** "رجعنا الى ما كنا فيه = Sadede döndük" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

2 Ve Papa'nın ..... vaktâ ki M2 : + [Bu uzunca kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi ile işâret edilerek vr.145b'nin sağ kenarına yazılmıştır] A

3 Konrad (قونراد) [Metinde bu kelimeden önce yazılmış olan "olan" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A : قونرو M2

*4 Metnimizde söz konusu edilen Konrad, 1093 ya da 1094-1152 yıllarında yaşayan, 1127-1152'de İtalya Kralı, 1138-1152 yıllarında Romalılar Kralı olan Konrad III (bk. "Konrad III von Hohenstaufen", *Büyük Larousse*, XIII,6942-43); Fridrik ise 1122-1190 yıllarında yaşayan, Konrad'ın yeğeni ve 1152'de Romalılar Kralı seçilen Friedrich I Barbarossa'dır; bk. "Friedrich I Barbarossa", *Büyük Larousse*, IX,4308.

4 içre M2 : icre A

5 dimâ A : dimâ' M2

6 da A : — M2

7 ile A : — M2

bir mikdâr 'amâları zâ'il olarak[1], ibtidâ İngiltere Kıralı ibtidâki Hanri[*], Papa'ya küllî muhâlefetle devlet-i mezbûrede parlamento ta'bîr eyledikleri[2] usûl-i ittifâkı ârâyı vaz' birle, [M2 371] tanzîm-i ahvâl-i millet eyledi. Ve sonra yine İngiltere'nin dîğer kıralı Dördüncü Edvar[**], mesned-i kıraliyyete İngiliz Kıralı Altıncı Hanri'yi[***] hal' birle[3], sâbık İngiltere Kıraliçesi Margirit'in[*4] büyük oğlu Varvik[4] nâm beyin i'ânesiyle nâ'il olmağla, merkûm Varvik[5] ana Françe kıral-larından Onbirinci Luyiz'in[*5] zevcesi hemşîresi Margirit'i 'akd eylemiş ise de Edvar ol esnâda Gray[*6] nâm bir kavalyerin metrûkesi Elizabet nâm zenne ta'aşşuk ve mezbûreyi gizlüce kendüye 'akd ü vat' etmekle, Varvik[6] haberdâr oldukda, Papa igvâsiyle[7] İngiltere'nin erbâb-ı dîvânını tahrîk ü igrâ ve derûn-i memleketde tekrâr ceng ü teşettüt ve sefk-i dimâ' peydâ ederek, bi'l-âhire Edvar firâr ve Felemenk tarafına güzâr etmekle, Varvik[8] mukaddemâ 'azl ü habs etdirdiği Altıncı Hanri'yi mahbesinden ihrâc ve yine sandalî-i kıraliyyete îlâc eyledi. Lâkin Edvar'ın İngiltere'de çok tarafdârı olmağla, firârından yedi mâh kadar vakit güzârında tekrâr 'avd ü kufûl ve cânib-dârları mu'âvenetiyle Londra Şehri'ne duhûl birle, Hanri'yi yine 'azl ile ol kulleye habs ü inkâl ve yine kendüsi İngiltere'ye kıral oldu. Ve ol vakte kadar halk, papas igvâsiyle çekdikleri belâdan mütekeddir olarak Katolik

---

1 'amâları zâ'il olarak A : 'amâlarım zâ'il ederek M2

* Metnimizde söz konusu edilen Hanri (حانری), 1100-1135 yıllarının İngiltere Kralı Henry I'dir (1069-1135); bk. "Henry I of England", *Büyük Larousse*, X,5188.

2 eyledikleri A : olunan M2

** Metnimizde söz konusu edilen Edvar, 1461-1483 yıllarının İngiltere Kralı Edward IV'tür (1442-1483). 1464'te Elizabeth Woodville ile ailesinin zoru üzerine evlenmesi, değerli dostluklar edinmesini güçleştirdi. Bourgogne'lular ile dostluğa dayalı siyeseti Warwick ile aralarının bozulmasına ve 1470-71'de yeni bir iç savaşın alevlenmesine yol açtı; bk. "Edward IV", *Büyük Larousse*, VII,3528.

*** Burada söz konusu edilen Hanri, 1422-1461 yıllarının İngiltere Kralı Henry VI'dır (1421-1471). Ekim 1470'te Warwick Kontu Richard Neville tarafından yeniden krallığın başına getirildi; bk. "Henry VI", *Büyük Larousse*, X,5189.

3 İngiliz .... birle M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "ت" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek vr.145b'nin sol kenarına yazılmışlardır] A

*4 Metnimizde söz konusu edilen Margirit, 1445'te İngiltere Kralı Henry VI ile evlenen, 1461'deki Towton yenilgisi üzerine oğlu Edward'la birlikte Fransa'ya sığınmak zorunda kalan, Warwick'in yardımıyla tahtı oğluna kazandırmaya çalıştıysa da (1470) başaramayan İngiltere Kraliçesi Margaret'tir; bk. "Margaret of Anjou", *Büyük Larousse*, XV,7801.

4 Varvik A : Vardik M2

5 Varvik A : Vardik M2

*5 Metnimizde söz konusu edilen Luyiz, 1461-1483 yıllarının Fransa Kralı Louis XI'dir (1423-1483); bk. "Louis XI", *Büyük Larousse*, XV,7553.

*6 Metnimizde Gray (غرای) adıyla zikredilen Sir John Gray/Grey için bk. meselâ *Letters of Queen Margaret of Anjou and Bishop Beckington and Others*, ed. Cecil Munro, London, Camden Society 1863, s.22,146.

6 Varvik A : Vardik M2

7 Papa igvâsiyle M2 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın ve vr.145b'nin altına yazılmışlardır] A

8 Varvik A : Vardik M2

âyîninden müteneffir ve müsteb'id ve ba'zı feylesof fi'liyle bâsıra-i idrâklerinden perde-i firîb ü iştikāk ref' olunarak[1], birkaç def'a tebdîl-i mesleke müteheyyi' ü müste'idd bulunmağla ve Edvar dahi cerî vü cesûr bir kimse olmağla, nâgehân bir gün serayından[2] 'avenesiyle: "Papa'ya la'net!" deyerek hurûc u hücûm ve la'net dimek istemeyen papas u ecnâsa[3] havâle-i şemşîr-i meş'ûm ve tarafına rağbete işâret edenleri celble kuvvetini efzûn ederek, Londra Şehri esvâkını evdiye-i hûn eyledi. Ba'dehû Londra Adası sükkânı, Meslek-i Protestan'ı ihtiyâr ve kendülere mahsûs bir papas nasbiyle Katolik âyînini ref' u inkâr eylediler. Binâ'en 'aleyh beher sene ol vakit geldikde Londra'da etfâl ve sıbyân Papa'nın sûretini yapup üç gün şehirde bâzîçe[4] gûne devvâr oldukdan sonra, dördüncü gice ol **[M2 372]** sûreti has ü hâşâkle ihrâk bi'n-nâr ve sûret-i lu'bla Papa'nın vaktiyle hılâfında olan niçe[5] kesânı hayyen sûzân etdirdiğini mükâfât gûne tezkâr ve bu mahalde[6] mûcib-i tatvîl ü iksâr olur hezâr-be-hezâr sebk u[7] güzâr etmiş gadr u mezâlim-i müte'assıbâneye medâr-ı ihtâr olmak içün[8] taraf-ı zâbitândan sıbyân ol günlerde bu mel'abe-i dekāyık-ı şâ'ibeden[9] kat'â men' olunmazlar. Ancak ile'l-ân İrlanda Adası ehâlîsi yine Katolik kalmış olduğundan nâşî, anlardan olanların İngiliz ricâl-i devletinden olmaları men' olunmuşdur. Bundan sonra dahi giderek Felemenk ve İsvec ve Danimarka gibi ba'zı düvel vâhiden ba'de uhrâ Meslek-i Katolik'i terk ve Lüteryan ve Kalvin ve sâ'irinden olmak gibi sâlik-i dîğer meslek oldular. Ve bu tarîkle teşvîş ü ihtilâlden kurtulup nizâm u râhat[10] buldular. Ve şimdilerde ve husûsan Fra-i da sâbıkdaki Episkopos kadar nüfûz kalmayup, ol dahi cüz'îce Nemçe ve Françe[12] ve İspanya gibi Katolik milletlerinde mahsûsdur.

İmdi hâric-i vazîfe îrâd-ı ba'zı hikâye-i sahîha ile mûcib-i tatvîl Katolik mezheb ü meşrebini işrâb ü tafsîl ile halkın bu belây-ı riyâ ile ne musîbetlere mübtelâ ve rehâ buluncaya kadar niçe[13] sefk-i dimâ olduğunu inbâ ve

1 bâsıra-i ..... olunarak M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla vr.146a'nın sağ kenarına aşağıya diklemesine yazılmışlardır] A
2 seraymdan A : serayında M2
3 ecnâsa A : ahbâsa M2
4 bâzîçe A : bâzîce M2
5 niçe A : nice M2
6 mahalde A : mahalle M2
7 sebk u A : sebk M2
8 niçe kesânı ..... içün M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek vr.146a'nın sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] A
9 mel'abe-i dekāyık-ı şâ'ibeden M2 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve sayfanın sağ tarafına yazılmışlardır] A
10 oldular ..... râhat M2 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına vr.146a'nın sol tarafına yazılmışlardır] A
11 Françe A : France M2
12 Françe A : France M2
13 niçe A : nice M2

ta'assub-i papasâne sebebiyle düvel-i Nasârâ'ya bu vechile muzırr olmuş mâddenin Devlet-i İslâmiyye'ye ne mertebede edarr[1] olacağım ifâde vü îmâ ve Devlet-i 'aliyye 'aleyhine Papa'nın ekser düvel-i Nasârâ'yı bi'd-defe'ât ittifâkan havâle ve igrâ eylediği, tevârîh-âşinâlara hüveydâdır. Yohsa ba'zı bî-haberân-ı ahvâl-i cihânın: "Katolik Müsliman'a yakındır, Ermeni gibi perhîz tutmaz" kavilleri, mahz-ı hezeyân ve belki ehl-i îmânın ancak katliyle müteselli olan galîz Katolik papasları[2] eşerr-i melâhide-i zemândan bir gürûh-i bârid[3] idükleri, ma'lûm-i ashâb-ı 'irfândır.

Devlet-i 'aliyye'nin öteden berü düvel-i ecnebiyyenin hicbirine bir cihetle te'alluku olmayan ba'zı re'âyâsını bir müddetdir[4] müsâmaha ile düvel-i sâ'ireye re'âyâdan ba'zı sâ'iri gibi[5] münâsebet-i 'akîde misillü bir kavî râbıta ile müte'allak olmağa terk etmek, müdîrân-ı umûr-i devlete şâyeste görünmez **[M2 373]** ve düvel-i uhrâya söz düşürmeyerek fî zemânînâ bir sûret verilmeyecek derecede bu bir müşkil mâddedir zann olunmaz. Zîrâ anların emvâl ü nukūdları Devlet-i 'aliyye memâliki mahsûlâtmdan ma'dûd olmağla, sûret-i hakkāniyye ile o makūlelerine kendü re'yleriyle devletin ehâlîsinden istedikleri kimseye terk ü tefvîz ederek müte'allık oldukları mahalle gitmeleri, derûn-i devletde sâkin[6] olup da sâ'ir devletin tarafdârı olmalarından terettüb eden fesâd ü zarardan ehven ve bu sûret ekserinin meslek-i mezbûru terk ile aslına ric'atlerine ve olacakların dahi niyyetlerinden ferâgatlerine bir vesîle-i müberhen görünür. Ancak hakîkat-i hâl bu Fakîr-i bî-mecâle mechûl ve *"Sâhibü'l-beyti edrâ mâ fîhi"** kavl-i ehakk ve ma'kūldür; *fe-minallâhi't-tevfîk***.

Vukū'ât-ı müteferrika[7]

Mevâlî-i Devriyye'den sâbıkā Belgrad Kadısı Halîm-zâde es-Seyyid Ahmed Fethî Efendi ve oğlu Halîm Efendi, rızâ'ullâha mugāyir ba'zı ef'âl-i nâ-sezâya ictisâr, ya'nî tesâvîr-i nüsha-i *Zenân-nâme*'de kalem-kârlığa ibtidâr ve "Rucū'u'ş-şeyh ile's-sıbâ" bahsinde tasvîr-i mes'elede her şeb idâre-i

---

1 edarr A : ızrâr M2

2 galîz Katolik papasları [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve vr.146b'nin sağ tarafına yazılmışlardır] A : galît Katolik papasları M2

3 bir gürûh-i bârid [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A : bir gürûh-i بارر M2

4 müddetdir M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "terk bir[le]" gibi okunabilecek kelimelerin üzeri karalanmıştır] A

5 re'âyâdan ..... gibi M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın ve vr.146b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] A

6 sâkin A : mesâkin M2

* "صاحب البيت ادرى ما فيه = Evin sahibi, içinde olanı herkesten daha iyi bilir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

** "فمن الله التوفيق = Başarı Allah'tandır" anlamına gelen Arapça bir cümledir.

7 müteferrika M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.146b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâhır-ı R{ebî'ulâhır}" yazısı vardır] A

akdâh-ı mahremâniyle evkāt-güzâr idüklerinden Şahne-i rüzgâr haberdâr olarak, humâr-ı şemâtet-i rukabâya giriftâr olmalariyle Bozca-ada'ya nefy ü tagrîble te'dîb olundular. **Beyt**:

Mey-hâra vü âşüfte vü rindim nazar-ı bâr[1]

Ve ân kes[2] *ki çü mâ nîst derîn-şehr küdâmest*[*]

Ve Lağımcı-başı-yı esbak Durmuş İbrâhîm Bey, 'Arz-odası'nda husamâsiyle terâfu'-i şer' olunmakda iken, sülûk eylediği da'vây-ı müzevvirini tervîc zımnında Rikâb-ı kamer-tâb-ı Husrevânî'ye 'arz-ı hâl takdîm ve 'arz-ı hâlinde bârid kelâmlar tahrîr u terkîm ile tasdî'a ictisâr gibi hılâf-ı rızâ harekete ibtidâr eylediği ecilden, Der-'aliyye'den tard u teb'îd ile hakkında icrây-ı te'dîb içün Limni Cezîresi'ne nefy ü tagrîb olundu.

Ve Nev-şehir Kazâsı sâkinlerinden Behzâd Bey ve dayısı 'Ömer nâm şahıslar[3] kendü hâllerinde olmayup, ba'zı erâzil ü[4] eşhâs makūlesiyle bi'l-ittifâk fukarâ'-i ra'iyyeti envâ'-ı mezâlim ü te'addiyyâtla rahne-dâr ve kazâ'-i mezbûru **[M2 374]** yüz bin guruşdan ezyed ızrâr eylediklerinden mâ'adâ, hakkında fermân-ı kazâ sudûr eden ba'zı eşkıyâyı hânelerinde ihfâ ve ol vecihlerle[5] hılâf-ı rızâ hareketlere ictirâda oldukları bâ-tahrîrât inhâ olunduğuna binâ'en, şeref-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mehâbet-makrûn-i Şâhâne muktezâsınca merkūmların Kengırı Kal'ası'na nefy ile kal'a-bend olunmaları bâbında sâdır olan emr-i 'âlî, Mübâşir yediyle irsâl ü isrâ olundu.

Ve ketebeden Sâdık nâm kimesne dahi hılâf-ı rızâ hareketde olduğuna binâ'en, Limni Cezîresi'ne iclâ olundu.

Ve Bezzâzlar Kethudâsı-yı esbak Hacı Sâdık, öteden berü tarîk-ı tezvîri der-pîş ve envâ'-ı desâyis-i lâyıkasını dâ'imâ endîş ederek, mücerred cerr-i menfa'atiyçün[6] gûn-â-gûn hîle vü hud'a ihtirâ'iyle nâsın müzevvir da'vâlarını iltizâm ü tervîc ve rişte-i umûr-i 'ibâdı pîç-â-pîç[7] etmek misillü ef'âl ile me'lûf olduğundan, bu def'a dahi kendüsünün maktûl Haydûd-oğlu'nda seksan altı bin guruş alacağı olmakdan bahisle, meblağ-ı mezkûrun cânib-i mîrîden i'tâsı istid'âsiyle bi'd-defe'ât Rikâb-ı müstetâb-ı Mülûkâne'ye 'arz-ı hâl takdîmiyle tasdî'a cesâret edüp, ma'a hâzâ keyfiyyet mahallinden ve sâ'ir

---

1 bâr A : bâz M2
2 kes A : keş M2
* "می خواره و اشفته و رندیم نظر بار * و انکس که چو ما نیست درین شهر کدامست" = Sarhoş, âşüfte ve ağır bakışlı rindiz. Bu şehirde bizim gibi olmayan kişi kimdir?" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.
3 şahıslar A : + ki M2
4 erâzil Ü A : erâzil M2
5 vecihlerle A : vechile M2
6 menfa'atiyçün A : menfa'ati içün M2
7 pîç A : pîc M2

erbâb-ı vukūfdan isti'lâm ü tecessüs olunarak maslahat-ı mezbûre mahz-ı tezvîrden 'ibâret idüği tehakkuk eylediğine mebnî, mehâbet-rîz-i sudûr olan[1] hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn-i Şâhâne muktezâsınca evâhır-ı rebî'ulâhırda[◊] bâ-emr-i 'âlî Magosa'ya nefy ü iclâ olundu.

Tebdîl-i Kapudan Paşa[2]

Husrev Mehmed Paşa'nın Sadr-ı sâbıkla muvâfık idüği sebeble[3] Sadr-ı 'asr taraflarına[4] kurb-i saltanatda bulunması gayr-i mutâbık olduğuna mebnî, mâh-ı rebî'ulâhırın yirmi ikinci günü[◊◊] 'azl ile kendüsüne Trabzon tevcîh ve sâbık Haleb Vâlîsi İç-illi[5] Ahmed Paşa Kapudanlığ'a tercîh olundu[6].

Ve hâlâ Kassâb-başı Hasan Efendi, sâhib-i sâmân u servet ve müstecma'-i esbâb-ı Vezâret olmağla, rütbe-i 'âliye-i[7] Vezâret'le dahi ikdâr ve yevm-i merkūmda Vâlî-i Livâ'-i Hudâvendigâr oldu*. **[M2 375]**

Hulâsa-i nizâm-ı huddâm-ı vüzerây-ı 'izâm

Öteden berü eyâlât ve elviyeyi mutasarrıf olacak zevât-ı kirâm tuğ u 'alem ve râyet-i zafer-tev'em ile be-kâm ve dâhil-i hıtta-i vüzerây-ı 'izâm olduklarında bi'l-cümle dâ'ireleri halkını mansıblarının tehammülüne göre müretteb ü muntazam kılarak, vardıkları eyâlet ve sancaklarda rütbe ve şânlarına lâyık ve nâmûs-i Vezâret'e mutâbık hadem ü haşemle a'yün-i ehâlîde muvakkar u muhteşem ola gelmişler idüği ve bir mansıbdan bir âhar mansıba nakillerinde teba'a vü hademeleri 'azîmet edecekleri eyâlet ve sancağın tehammülüne nazaran hadden evfer ve mertebe-i i'tidâlden ekser olduğu sûretde içlerinden mufârakate hâhiş-ker olanlarını, yedlerine izin tezkireleri ve mektûblar verilerek vüs'atlü mansıbda bulunup, o makūle etbâ'a ihtiyâcları olan vüzerây-ı 'izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve beyler kapularına ba's ü tesyîr ve hıdmetlerine kabûl eylemeleri, verilan tezkirelerde tezkîr olunmak 'âdet-i kadîme idüği ve

---

1 mehâbet-rîz-i sudûr olan M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın ve vr.147a'nın sağ kenarına yazılmışlardır] A

◊ 21-29 Rebî'ulâhır 1233 = 28 Şubat-8 Mart 1818.

2 **Paşa** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.147a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 22 R{ebî'ulâhır}" yazısı vardır] A

3 sebeble A : sebebiyle M2

4 taraflarına M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "müşârun ileyhin" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] A

◊◊ 23 Rebî'ulâhır 1233 = 2 Mart 1818 Pazartesi.

5 İç-illi A : İc-illi M2

6 olundu M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "yevm-i merkūmda" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] A

7 'âliye-i A : 'aliyye-i M2

* **"Tebdîl-i Kapudan Paşa ..... oldu"** kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, X,240'ta kaydedilmiştir.

izin tezkiresiyle intisâb içün paşa dâ'irelerine varanlar redd olunmayup, kabûl kılınmak kā'ide-i mer'iyyeden olmağla, bu nizâm beynlerinde düstûru'l-'amel ve mu'teber tutulduğu hâlde hademe ve etbâ' tâ'ifesi, paşalarının izin[1] tezkiresi olmaksızın sâ'ir kapulara varmağa kādir olamayup, varanlar dahi kabûl olunmayup vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâ dâ'ireleri on beşer yirmişer yıllık emekdâr kapu halkıyla muntazam ve ma'mûr ve bu takrîble muhâfaza-i şân-ı Vezâret ve def'-i şurûr-i erbâb-ı mefsedet birle himâyet-i fukarâ'-i ra'iyyet ber-vech-i sühûlet makdûr olacağından gayri, lede'l-iktizâ müşârun ve mûmâ ileyhimden biri hıdemât-ı saltanat-ı seniyyeden bir husûsa me'mûriyyeti vukū'unda derinti tevâbi'a muhtâc olmayup, mücerrebü'l-etvâr, sadâkat-kâr emekdâr kapusu halkıyla derhâl nehzat ü 'azîmet birle mahall-i me'mûruna[2] vusûlünde istikāmeti tecribe olunmuş huddâm, metbû'ları uğurunda hâlısâne bezl-i nakdîne-i ihtimâm ederek, me'mûr oldukları mehâmm karîn-i hüsn-i hıtâm olduğu ma'lûm ve bu usûl 'ahd-i karîbe gelinceye dek mer'î vü mukarrer idüği meczûm iken, el-hâletü hâzih vülât [M2 376] ve mutasarrıfîn ve ümerâ nemâluca mansıbda bulundukları esnâda, dâ'irelerinde temettu' eden kapu halkı âhar bir hafîfce mansıba nakillerinde[3] beraber gitmekden ibâ ile müteferrik u perîşân ve nemâlu[4] menâsıb dâ'irelerine intisâba şitâbân ve ba'de'l-intisâb menâfi' iktisâb ve anın dahi bir hafîf mansıba nakli îcâbında anı da terkle bir âhar mahalle dahi zihâb etmekde oldukları ve bu keyfiyyet vüzerânın kuvvetsiz bulunmalarına bâdî ve hasbe'l-iktizâ vüzerâ ve ümerânın hıdemât-ı celîlede derinti etbâ'a ihtiyâclarını dahi mü'eddî olarak, bu mâdde mehâmm-ı vâcibü'l-ihtimâmın rehîn-i ihtilâl olmasına bâ'is olduğu bî-reyb ü işkâl olduğundan başka, öyle mansıbdan mansıba dağılmağı mu'tâd edinmiş olan gezginci dâ'ire halkı, hengâm-ı teferruklarında bir mahalle varup anda kapulanıncaya[5] kadar kurâ vü kasabâtda serserî geşt ü güzâr ile ehâlî-i bilâda îsâl-i hasâr etmekde olduklarına binâ'en, bu husûsun bir nizâm tahtına idhâliyle hem vüzerây-ı 'izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâmın ihtilâl-i dâ'ire vü ıztırâbdan vikāyetleri ve hem o makūle kapusuzlardan zu'afâ'-i ra'iyyetin himâyet ü sıyânetleri esbâbının istihsâli lâzimeden olmağın, fîmâ-ba'd vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâ dâ'irelerinde müstahdem olan delîl ve gönüllü ve tüfengci ve Enderûn Ağası ve Kara-kullukcu ve sâ'ir hademe, bulundukları kapuyu hod-be-hod terk eylemeyüp, 'ale'd-devâm rızâ-cûyâne hıdmet etmek ve bir kapudan izinsiz ayrılup intisâb içün bir âhar kapuya varırlar ise, vardıkları yerlerde ne mahalden ayrıldıkları su'âl ve evvelki kapusundan izin tezkiresi taleb ve yedlerinde tezkire olmayanlar redd olunmak, eğer ric'at etmameğe ısrâr yahûd kurâ vü kasabâtda serserî geşt ü güzâr ile ehâlîsini ızrâr misillü hareket-

1 izin M2 : ednâ A
2 me'mûruna A : me'mûriyyete M2
3 nakillerinde A : — M2
4 nemâlu A : nemâluca M2
5 kapulanmcaya M2 : kabûlleninceye A

lere ictisâr ederler ise, te'dîb ü gûş-mâllerine ikdâm ü ibtidâr kılınmak ve vüzerây-ı 'izâmdan biri nemâluca eyâlet ve sancakdan munfasıl olup, 'uhdesine tevcîh olunan maṣsıbın mevcûd-i ma'iyyeti, kapusu halkına tehammülü[1] olmadığı takdîrde, tevâbi'inden izin isteyen ve kendü dâ'iresine lüzûmdan [M2 377] fazla olan tevâbi'i, mansıbları mütehammil sâ'ir vüzerâ taraflarına irsâl ve hıdmetlerinde tevkîflerini[2] müş'ir tezkireler ile[3] isbâl edüp, anların dahi tezkire ile gelan hademeyi kabûlde tereddüd etmeyerek münâsibine göre istihdâm eylemeleri üzere emr-i mezkûr ber-vech-i mezbûr taht-ı râbıtaya idhâl olunmağla, işbu nizâm-ı hayriyyet-encâm ilâ âhıri'l-eyyâm düstûru'l-'amel tutulmak husûsuna irâde-i Cihân-dârâne te'alluk edüp, ol bâbda şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı şerîf-i şevket-redîf-i Şâhâne mûcebince siyâk-ı muharrerde sâdır olan emsâl-i intizâm-me'âl[4], Anadolu ve Rumeli'nin üçer kollarında bulunan vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâ ve Bağdâd ve Basra ve Şâm ve Saydâ ve Mora vâlîleri ve Kandiye ve Hanya ve Resmo muhâfızları hazerâtına irsâl ve kapularında bulunan etbâ'[5] müvâcehesinde feth u kırâ'at ve mazmûn-i münîfi cümleye i'lân ü işâ'at kılınmak üzere her birine 'alâ hideti[6] ba's ü isbâl olundu.

Ba'zı vukū'ât[7]

Şeyhulislâm-ı[8] sâbık ile Nakîbü'l-eşrâf[9] hafîd-i Tevfîk Mehmed Sıddîk Efendi beyninde 'adem-i tevfîka dâ'ir biraz hâlât sebk u güzâr edüp, hattâ: "Biz anı Nakîb değil, rakîb etmişiz" dedikleri, beyne'n-nâs zebân-zed ve şöhret-şi'âr idüğünden, vech-i nâ-müvecceh-i ma'hûd üzere 'azllerine bu husûs dahi bir nev' 'illet-i muharrike vü medâr ve bu münâsebetle Nekābet'in dahi tebdîli muktezây-ı maslahatdan göründüğü âşikâr olmağla, mâh-ı rebî'ulâhırın yirminci günü◊ mûmâ ileyhden mansıb-ı mezkûr[10] meslûb ve Nekābet, sâbıkā Anadolu Kadı'askerliği ihsâniyle muvakkar u mergūb olan Yâsinci-zâde es-Seyyid 'Abdülvehhâb Efendi'ye mevhûb oldu.

Ve mâh-ı cumâdelûlânın onuncu günü◊◊ Kazâ'-i Şâm, şehr-i zilka'de gurresinden◊◊◊ zabt etmek üzere hâcegân-ı mârru'l-beyândan ahadühümâ-yı

---

1 tehammülü A : mütehammil M2
2 tevkîflerini A : tevfîklerini M2
3 ile A : + irsâl ü M2
4 intizâm-me'âl A : + ve usûl-i M2
5 etbâ' A : etbâ'ı M2
6 hideti n A : hide M2
7 vukū'ât M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.148b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî R{ebî'ulâhır}, Cu{mâdelûlâ}" yazısı vardır] A
8 Şeyhulislâm-ı A : شيخ الاسلام M2
9 Nakîb-i eşrâf hafîd-i A : Nakîbü'l-eşrâf hafîdi M2
◊ 20 Rebî'ulâhır 1233 = 27 Şubat 1818 Cuma.
10 mezkûr M2 : + [Bu kelime önce "mezkûrdan" şeklinde yazılmış, sonradan sonundaki "dan" kısmının üzeri çizilerek bu şekilde düzeltilmiş görünüyor] A
◊◊ 10 Cumâdelûlâ 1233 = 18 Mart 1818 Çarşamba.
◊◊◊ 1 Zilka'de 1233 = 2 Eylül 1818 Çarşamba.

şeh-i mârân[1] sâbıkā Haleb Kadısı 'Osmân Efendi-zâde es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi'ye tevcîh ve refîk-i tarîki sâbıkā Kudüs Kadısı Sü'bânî 'ünvân Musannif 'Osmân Efendi dahi [M2 378] Edirne Pâyesi'yle, *"Nümetti'uhum[2] kalîlen sümme neztarruhum ilâ 'azâbin galîz"** hükm-i şerîfinde[3] emsâline tercîh olunup, bundan iki gün murûrunda mûmâ ileyh muharrem-i âtî gurresinden[◊] mutasarrıf olmak ve yevm-i tevcîhinden ma'zûl 'add kılınmak kā'idesince, Medîne-i münevvere Kazâsı tevcîhiyle 'aklınca mazhar-ı ikrâm olup, hâce efendiler ber-vech-i müveccehle[4], *"Devlet-i tîz-râ bekā ne-bûd"*** vefkınca, müstağrak-ı ihsân ü in'âm ve tafra-fürûş-i Ferîdûn ve şâd-kâm oldular***. [Mısrâ]':

*Ân-râ ki be-dest def' kerden nîkûst[5*4]*

Ve yevm-i merkūmda[◊◊] Mekke-i mükerreme Kazâsı dahi, yine eşrât-ı vakt-i mersûm ile Edirne Pâyesi olup, hâlâ Burusa Kadısı 'Arab-zâde Efendi-zâdesi Mehmed Sa'dullah Efendi'ye tevcîh olundu. Ve ba'zı arpalıklar ve menâsıb-ı Devriyye tevcîhâtı dahi icrâ kılındı.

Ve mâh-ı mezbûrun yirmi altıncı günü[◊◊◊] Mekke-i mükerreme Pâyesi olup, sâbıkā İzmir Kadısı ve Sikke-i hümâyûn Nâzımı Hattât Mustafa Râkım Efendi'ye ve kezâlik Mekke-i mükerreme[6] Pâyesi olup, sâbıkā Yenişehir Kadısı Kadı-zâde Mehmed Tâhir Efendi'ye İstanbul pâyeleri tevcîh olundu.

Ve mukaddemce rebî'ulevvel ibtidâsında[◊4] Eyâlet-i Rakka[7], Sivas'da ikāmete me'mûr el-Hâc Mehmed Behrâm Paşa'ya i'âde-i Vezâret'iyle tevcîh olunup, Rakka Vâlîsi-yi sâbıka dahi Hudâvendigâr ve Koca-ili ve Eski-şehir sancakları tevcîh olundu. Ve nısf-ı rebî'-i merkūmda[◊5] Eyâlet-i Bosna, sâbık

---

1 ahadühümâ-yı şeh-i mârân (شهماران) [Bu kelimeden sonra yazılan "mârân" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A : M2 : ahadühümâ şeh-i mârân M2

2 Nümetti'uhum M2 : Tümetti'uhum (تمتعهم) A

* "تمتعهم قليلا ثم نضطرهم الى عذاب غليظ = Onları biraz faydalandırır, sonra kendilerini ağır bir azâba sürükleriz" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, Lokmân 31/24. âyetidir.

3 şerîfinde A : şerîfinden M2

◊ 1 Muharrem 1234 = 31 Ekim 1818 Cumartesi.

4 müveccehle A : + [mısrâ]' M2

** "دولت تيز را بقا نبود = Hızlı devletin sürekliliği olmaz" anlamına gelen Farsça atasözüdür.

*** "Ba'zı vukū'ât ..... oldular" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,239'da kaydedilmiştir.

5 [Mısrâ]' ..... nîgûst M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi ile işâret edilerek vr.148b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] A

*4 "انرا كه بدست دفع كردن نيكوست = Onu elle defetmek iyidir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

◊◊ 10 Cumâdelûlâ 1233 = 18 Mart 1818 Çarşamba.

◊◊◊ 26 Cumâdelûlâ 1233 = 3 Nisan 1818 Cuma.

6 Mekke-i mükerreme M2 : Mekke A

◊4 1-10 Rebî'ulevvel 1233 = 9-18 Ocak 1818.

7 Rakka A : + ve M2

◊5 15 Rebî'ulevvel 1233 = 23 Ocak 1818 Cuma.

Diyârbekir Vâlîsi Bekir Paşa'ya ve Diyârbekir, sâbık İç-il[1] ve 'Alâ'iyye Mutasarrıfı Zeynel'âbidîn Paşa'ya ve İç-il[2], Mihalic'de ikâmete me'mûr İpsalalı Ahmed Paşa'ya Vezâret'i i'âdesiyle ve 'Alâ'iyye Sancağı ilhâkiyle ve İnebahtı, sâbıkā[3] Bosna Vâlîsi Süleymân Paşa'ya tevcîh olunup, mâh-ı mezbûr selhinde◊ Saruhân Sancağı, Livâ'-i Aydın ilhâkiyle Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından Mîrahûr-i Evvel Pâyesi'yle mukaddemce Saruhân Muhassılı olan sâbıkā Emîn-i Gümrük-i Duhân ve müşârun bi'l-benân ashâb-ı servet ü sâmân İzmirî Süleymân Ağa'ya rütbe-i vâlây-ı Vezâret'le tevcîh olundu.

Ba'dehû rebî'ulâhır ibtidâsında◊◊ Bosna Eyâleti, sâbıkā Ada-i kebîr Muhâfızı Dervîş Paşa'ya ve Mora Eyâleti, sâbık Bolu **[M2 379]** Mutasarrıfı 'Ali Paşa'ya ve Kastamonu ber-vech-i Muhassıllık sâbık Bosna Vâlîsi Bekir Paşa'ya Muhassıllık vechiyle ve Bolu ve Vîrân-şehir sancakları ilhâkiyle tevcîh olundu. Ve Arpa Emâneti, otuz üç senesi rûz-i hızırından zabt etmek üzere kapucu-başılardan ânifü'l-makāle Dırama Nâzırı Mahmûd Sâbit Bey'e gurre-i cumâdelâhırede◊◊◊ tevcîh ü havâle kılındı*.

Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a ez-cânib-i Vâlî-i Sivas[4]

Bundan akdem Sivas'da tehaddüs eden ihtilâlde pîşvây-ı erbâb-ı fesâd olan eşhâsdan Tokad ve Zile taraflarına firâr ile ihtifâ edenlerin bu def'a dört neferi ele getürilüp, cezây-ı sezâları icrâ ve ru'ûs-i maktû'aları Der-i devlet'e isrâ kılınmış olmağla, evâsıt-ı mâh-ı cumâdelûlâda◊4 Bâb-ı hümâyûn önünde nihâde-i cây-ı temâşâ kılındı.

İmdâd-ı Vâlî-i Bağdâd be-Vâlî-i Cidde[5]

Bağdâd Vâlîsi Dâvud Paşa[6], Vâlî-i Mısır müşârun ileyh Mehmed 'Ali Paşa'nın mahdûmları Cidde Vâlîsi İbrâhîm Paşa'nın Dir'iye Kal'ası üzerine müteveccihen esnây-ı râhda vâki' olan muhârebâtını ve el-hâletü hâzih kal'a-i merkūme üzerine 'azîmetle hasr u tazyîk etmek üzere olduğunu istihbâr etmiş

---

1 İç-il A : İc-ili M2
2 İç-il A : İc-ili M2
3 sâbıkā A : sâbık M2
◊ 30 Rebî'ulevvel 1233 = 7 Şubat 1818 Cumartesi.
◊◊ 1-10 Rebî'ulâhır 1233 = 8-17 Şubat 1818.
◊◊◊ 1 Cumâdelâhıre 1233 = 8 Nisan 1818 Çarşamba.
* "Ve Arpa Emâneti, otuz üç senesi rûz-i ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,240'ta kaydedilmiştir.
4 Sivas M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.149a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâsıt-ı Cu{mâdelûlâ}" yazısı vardır] A
◊4 11-20 Cumâdelûlâ 1233 = 19-28 Mart 1818.
5 Cidde M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.149a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 1 C{umâdelâhır}" yazısı vardır] A
6 Paşa M2 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "hazretleri" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A

olduğuna binâ'en, Vezîr-i müşârun ileyhin takviye-i bâzûy-i miknet ü iktidârı zımnında Bağdâd tarafından dahi i'âne olunması niyyetiyle müşârun ileyhe kuvvetü'z-zahr ve muhâliflîne bâ'is-i kesr u kahr olmak ve içlerinden Bağdâd taraflarına firâr ve teşettüt eden 'Urbân, tergîben ve terhîben ahz[1] olunmak içün bir müddetden berü böyle bir maslahat zuhûrunda kullanılmak mülâhazasiyle ikâme olunmuş olan Benî Hâlid 'Aşîreti şeyhlerinden Mâcidü'l-'urey[']ir* ve birâderini tedârükât-ı seferiyyelerini[2] tanzîm birle 'aşîret-i mezkûreleri derûnuna irsâl ve Basra'nın 'umde-i 'aşâyiri olan Müntefik 'Aşîreti halkının dahi Basra'dan Necid tarafına mümkin mertebede 'azîmetleri bâbında mü'ekked buyuruldu ve mübâşirler ba's ü isbâl etmiş olduğunu mübeyyin, Bağdâd Vâlîsi-yi müşârun ileyhin Der-i devlet'e gönderdiği [M2 380] tahrîrâtı, mâh-ı cumâdelâhıre gurresinde[3◊] südde-i sa'âdete îsâl olundu**.

'Avdet-i Sefîr-i İran[4]

İran Elçisi Muhibb-i 'Ali Hân, itmâm-ı umûr-i sefâretiyle bu esnâda devleti tarafına ruhsat-cûy-i 'avd ü 'azîmet olmağla, birkaç def'a mûmâ ileyhle tarh-ı encümen-i mülâkāt olunarak, bundan akdemce cenâb-ı Şâhî'den kabûl ve ikrâr-ı 'uhûd ile tanzîmi Devlet-i 'aliyye sefîrlerine lisânen mev'ûd olan Kürdistân'dan keff-i yed ve rehinlerinden gayr ez-i'âde girü kalanların reddi ve fîmâ-ba'd firârî tesahhub olunmamak ve hudûdu tecâvüz vukū'a gelmamek ve mu'ahharan dahi Sadmaniş*** Kal'ası'nın hedmi sûreti vukū'a gelmiş olmağla, Sefîr-i mûmâ ileyhe îrâd olundukda, te'ahhüd eylemiş olduğu üzere Erzurum'a vusûlünde âdemlerinin birini ta'yîn birle Van tarafında olan Devlet-i 'aliyye me'mûrlariyle beraber kal'a-i mezkûreyi keşf etdirüp, mesârifi neye bâliğ olur ise tarafından devlet me'mûrlarına teslîm ve ta'mîr u tanzîmine mübâşeret edeceğini ve sâ'ir mâddeleri dahi muktezây-ı te'ahhüdü üzere İran Devleti'ne ifâde ile Bağdâd Vâlîsi tarafından Der-bâr-ı şevket-medâr'a husûl bulduğu haberiyle, tahrîrât irsâline te'ahhüd eylediğini ve mu'azzez ü mükerrem olarak İran tarafına i'âde kılındığını ve tarsîn-i bünyân-ı hubb ü müvâlât her cihetle matlûb idüğüni mübîn ve ecvibe-i nâme-i

---

1 ahz M2 : أخذ A

* Metnimizden alınmakla beraber "Mâcidü'l-'urey[']ir" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,15'te "Mâcidü'l-'arab'ir (ماجد العريعر)" şeklinde kaydedilmiştir.

2 seferiyyelerini A : seferlerini M2

3 gurresinde A : gurresinden M2

◊ 1 Cumâdelâhıre 1233 = 8 Nisan 1818 Çarşamba.

** "İmdâd-ı Vâlî-i Bağdâd be- ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,15'te kaydedilmiştir.

4 İran M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.149b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "ff 6 C{umâdelâhır}" yazısı vardır] A

*** Metnimizden alınmakla beraber "Sadmaniş (صدمانش)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, X,232'de "Sadmatiş (صدماتش)" şeklinde kaydedilmiştir.

Şâhî'yi mutazammın Sadr-ı a'zam taraflarından Sadr-ı İran Mîrzâ Şefî' Hân'a ve Veliyy-i 'ahd-i Devlet-i İran 'Abbâs Mîrzâ'ya ve Şefî' Mîrzâ'dan ve Molla-başı'dan taraf-ı Müfti'l-enâm'a gelan tahrîrâtın Şeyhulislâm taraflarından bi'l-cümle kā'ime vü cevâb-nâmeleri, evâsıt-ı cumâdelâhırede◊ mûmâ ileyhe teslîm olunarak ba'de'l-ikrâm evâ'il-i recebü'l-müreccebde◊◊ Mihmândâr terfîkiyle İran tarafına ircâ' u i'zâm olundu*.

Sudûr-i fermân-ı kazâ be-i'dâm-ı Nasûh-oğlu ve ref'-i Vezâret-i Vâlî-i Anadolu[1]

Gedüs Voyvodası Nasûh-oğlu hakkında mukaddemâ Hurşîd Paşa Vâlîliği [M2 381] hengâmında iştikâ olunmağla, müşârun ileyh merkūmun def'-i gā'ilesine teşebbüs ile emr-i 'âlîyi infâz etmeğe müsûl edeceği esnâda, bi'l-iktizâ Haleb'e menkūl olmağla, Anadolu Eyâleti Sivas Vâlîsi 'Alâ'eddîn Paşa'ya ihâle olunup, Hurşîd Paşa henûz Sivas'dan hareket etmeksizin Gedüs ehâlîsi Rikâb-ı kâmyâb'a tekrâr iştikâ etmeleriyle, merkūmun bâ-emr-i 'âlî bir takrîble i'dâmı, hılâl-i râhda 'Alâ'eddîn Paşa'ya havâle olunmuşidi. Ancak, *"Men lem yenzuru'l-'avâkıbe leyse li'l-umûri bi-sâhibin"*** mûcebince merkūmun istikbâle[2] gönderdiği oğullarını ve yeğenlerini 'Alâ'eddîn Paşa ahz ü habs etmekle, me'mûriyyetini izhâr eylediğine mebnî, Nasûh-oğlu dahi zahîre ve asker cem'iyle kesb-i kuvvet ve kullesine metânet mâddelerine ibtidâr ve bu keyfiyyet-i emr-i mezkûru sa'b ü düşvâr edüp, 'Alâ'eddîn Paşa ise me'mûriyyet-i mezkûresini akça ahzına vesîle vü medâr ederek etrâfdan akçalar almağı sermâye-i kuvvet ü iktidâr zann ederek, vüzerâya matlûb ancak teveccüh-i kulûb idüğüni ve akça kuvvetiyle meclûb olan 'avene min-ciheti'z-zât olan gibi dâ'imâ mashûb olmadığını bilmeyerek, fukarâ'-i re'âyâyı tenfîr u ızrâr ve bir iki def'a taraf-ı Şâhâne'den bu tarz u mişvârdan men' olunmuşiken, yine tavrında ısrârı, hakkında mûcib-i kesr-i nüfûz u vekār olmağın, min-ba'd me'mûriyyetini icrâya kudreti kalmadığı âşikâr olduğuna mebnî, 'azl ü ref'-i Vezâret'iyle Sivas'da me'mûr-i ikāmet oldu. Ve yerine Karahisâr-ı sâhib Mutasarrıfı mîr-i mîrândan Hasan Paşa[3], rütbe-i Vezâret ve Anadolu Eyâleti tevcîhiyle mâh-ı cumâdelâhırın on dokuzuncu gününde◊◊◊ maslahat-ı mezkûreye me'mûr kılındı.

◊ 11-20 Cumâdelâhıre 1233 = 18-27 Nisan 1818.

◊◊ 1-10 Receb 1233 = 7-16 Mayıs 1818.

* "'Avdet-i Sefîr-i İran ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,232'de kaydedilmiştir.

1 **Anadolu** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.149b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 19 C{umâdelâhır}" yazısı vardır] A

** "من لم ينظر العواقب ليس للامور بصاحب = Bir işin sonunu düşünmeyen, o işlerin yöneticisi olamaz" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

2 istikbâle A : istikbâline M2

3 Paşa A : Paşa'ya M2

◊◊◊ 19 Cumâdelâhıre 1233 = 26 Nisan 1818 Pazar.

Ve mukaddemâ 'Alâ'eddîn Paşa ma'iyyetine etrâf kazâlardan bâ-defter müretteb olan altı bin kadar asker ve hâven ve 'obüs toplariyle humbaracı neferâtı ve Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel Efendi ma'rifetiyle Kütahya ve Karahisâr sancaklarından tertîb ü tehyi'e olunan zehâyiri, müşârun ileyh Hasan Paşa istishâb ü isti'mâl ederek, merkûm Nasûh-oğlu'nun ahz ü i'dâmına tahrîk ü i'zâm olundu. Ve merkûmun Eğri-göz ve[1] Dağardı **[M2 382]** ve Simav kazâlarında ve Timürci Karyesi'nde emvâli haber alınmağla, kabz-ı muhallefâtına Kapucubaşı Es'ad Ağa me'mûr kılındı*. Ve çok geçmeyüp merkûm firâr eder iken giriftâr ve katl olunup, ser-i maktû'u irsâl-i Der-i devlet-karâr olunduğu haberiyle konağına varılup, tahrîr u teharrî olunarak, firârından evvelce nefâyis-i mâlını Sındırgı ve Şâb-hâne[2] taraflarına göndermiş olduğu dahi ihbâr olunmağla, kâffe-i mektûmâtına vukûfları olan ve Timürci Kasabası'na gönderüp el-ân orada bulunan oğlu Süleymân ile zevcesi dahi müşârun ileyh tarafına gönderilmeleriyçün Aydın ve Saruhân Mutasarrıfı'na fermân olundu.

Fevt-i Sefîr Yûsuf Mîrzâ ve irsâl-i muhallefâteş be-cânib-i Buhârâ[3]

Taraf-ı Mülûkâne'ye Buhârâ Hâkimi şehâmetlü Haydar Şâh tarafından mahsûs nâme ile geçen sene gelan Mîrzâ Mehmed Yûsuf, hıdmet-i sefâretini îfâ eyledikden sonra İstanbul'da Bağçe-kapusu dâhilinde Meydâncık nâm mahalde vâki' Baybırdî Konağı denmekle ma'rûf hâne-i vesî'ada iskân ü îvâ olunduğu esnâda, bi-iznillâhi'l-Hayyü'l-Kayyûm maraz-ı tâ'ûn-i sârî isâbetiyle çend mâh müddetde gerek Sefîr-i mûmâ ileyh ve gerek 'iyâl ü evlâd ve huddâmı vâhiden ba'de vâhidin fevt ve ma'dûm olmalariyle eşyây-ı metrûkelerinin Buhârâ'da vârislerine 'aynen irsâli müte'assir olduğundan başka, merkûmûnun ba'zı esnâfa külliyyetlü düyûnu zuhûr etdiğine mebnî, cümlesinin terekeleri Defterdâr Efendi ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le tahrîr ve fürûht etdirilüp, hâsılâtı müteveffây-ı mûmâ ileyhin terekesi esmânından ezyed olan düyûn-i müsbetesi ashâbına 'alâ vechi'l-guremâ te'diye vü taksîm ve mâ'adâ muhallefâtın semenleri Buhârâ'da olan vârislerine îsâl olunmak üzere cümlesinin kıbel-i şer'den mumzâ vü mahtûm defter-i müfredâtı tanzîm ü terkîm olunup, ber-mûceb-i[4] defter-i kassâm muhallefât-ı mezkûre semenlerinin irsâli lâzım gelmekle[5] ve mukaddemlerde Buhârâ hâkimleri tarafından sefîrleriyle Dâru's-saltana-i 'aliyye'ye vürûd eden nâmelere cevâb olarak tahrîr buyurulan nâme-i hümâyûn yine kendü sefîrlerine **[M2 383]** teslîm olunarak

---

1 ve A : — M2

* **"Sudûr-i fermân-ı kazâ be-i'dâm-ı Nasûh-oğlu** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,240-241'de kaydedilmiştir.

2 Şâb-hâne A : Sâncâne (سانجانه) M2

3 **Buhârâ** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.150b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 20 {Rece}b" yazısı vardır] A

4 ber-mûceb-i A : ber-vech-i M2

5 gelmekle A : gelmeğe M2

gönderile gelmiş ise de, bu def'a Sefîr-i mûmâ ileyhin vefâtı sebebiyle cevâb-nâme-i hümâyûn ve gerek Hâkim-i müşârun ileyhin kendü nâmesinde irsâlini iltimâs eylemiş oldukları kütüb-i fıkhiyyeden Der-sa'âdet'de tedârük olunabilüp hediyye olarak tehyi'e olunan kitâbların müşârun ileyh taraflarına ba's ü irsâli dahi iktizâ etmekle, irâde-i 'aliyye-i Şâhâne muktezâsınca nâme-i hümâyûn ve ber-mûceb-i defter hediyye olarak otuz iki cild kütüb-i dîniyye ve bir kıt'a defter-i kassâm ile müteveffâların muhallefâtından hâsıl akça, Bağdâd Vâlîsi müşârun ileyhin Der-sa'âdet'de Kapu Kethudâsı tarafına teslîm ile Hâkim-i müşârun ileyhe gönderilmek içün[1] Bağdâd tarafına irsâl ve esmân-ı muhallefât, nâme-i hümâyûnda zikr olunur makūleden ve Hâkim-i müşârun ileyhe gönderilecek nesneden olmadığınd[an][2], vezîri makāmında olan zâta Bağdâd Vâlîsi tarafından mektûb tahrîriyle bir an akdem îsâl olunması vesâyâsını hâvî Vâlî-yi[3] müşârun ileyhe mâh-ı cumâdelâhırın yirminci günü◊ târîhiyle muharrer kā'ime-i Sadr-ı a'zamî ile eşyây-ı mezkûre irsâl olundu*.

Ba'zı havâdis-i cânib-i Hicâz

Bundan akdemce Mısır Vâlîsi müşarun ileyhin mahdûmları Cidde Vâlîsi İbrâhîm Paşa, Büreyde nâm kal'a üzerine hücûm ve top u tüfeng ile hasr u[4] ceng ederek bi'l-istîmân zabt ve duhûl etdikden sonra, andan ilerü dört konak mesâfede Şakra Kal'ası üzerine varup anı dahi feth u teshîr ve andan Dir'iye üzerine 'azîmet eylediklerinde yol üzerinde Dîrme Karyesi'nde külliyyetlü Su'ûdî askeri tehaşşüd etmiş olduğunu haber alarak, varup karye-i mezkûreyi muhâsara ve nez' edüp, esnây-ı muhârebede düşmüş bin yüz nefer düşmen maktûllerinin maktû' kulaklarını pederleri tarafına göndermiş ve 'Abdullah bin Su'ûd'un 'amm-zâdesi Su'ûd, dört yüz nefer müsellah âdemiyle muhârebede mevcûd ise de, bakıyyetü's-süyûf birkaç nefer âdemiyle tehassun eylediği mahalde hayâtından me'yûs olarak nâm-ı hümâyûnu zikr ile müşârun ileyhin yanında ikāmet eylemek ve mâ'adâlara [M2 384] ruhsat verilmek[5] üzere istîmân eyledikde, hayyen ahz olunmuş iki yüz neferin[6] lâzime-i 'ahd-dârı üzere sebîlleri tahliye kılınmış ve karye-i merkūmede olanlar

---

1 Hâkim-i müşârun ileyhe gönderilmek içün M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla vr.150b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] A

2 nesneden olmadığınd[an] A : nesne olmadığından M2

3 Vâlî-yi A : — M2

◊ 20 Cumâdelâhıre 1233 = 27 Nisan 1818 Pazartesi.

* "Fevt-i Sefîr Yûsuf Mîrzâ ve ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,232'de kaydedilmiştir.

4 hasr u A : + tazyîk ve M2

5 ve mâ'adâlara [M2 384] ruhsat verilmek M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla vr.151a'nın sağ kenarına yazılmışlardır] A

6 neferin M2 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "sebîlleri" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A

evlâd ü 'iyâlleriyle Dir'iye tarafına gönderilmiş idüği ve birkaç gün sonra müşârun ileyhin Dir'iye üzerine hareket edeceği vukū'âtını muhbir pederleri tarafına kā'imesi vürûd etmiş olduğu havâdisini şâmil, Mısır Vâlîsi müşârun ileyh cânibinden Der-sa'âdet'e evâhır-ı cumâdelâhırede◊ tahrîrât vâsıl oldu.

Tenbîh-i merz-dârân[1] be-ri'âyet-i hukūk-ı İraniyân[2]

Devlet-i 'aliyye ile İran Devleti beyninde olan vifâk u meveddet hemîşe hüsn-i mu'âmele vü mu'âşeret ve[3] tarafeynden firârî tesâhub olunmayarak, ri'âyet-i müvâsât ve hıfz-ı şurût-i müsâlemet ü münâfereti mûcib[4] hâlâtdan zi-her-taraf mübâ'adet olunmak levâzımını îcâb ü iktizâ eylediği zâhir ve bî-ray-bet[5] olduğundan nâşî, ol taraf tüccâriyle[6] Memâlik-i Devlet-i 'aliyye tüccârı gibi mu'âmele olunup, cevr ve ziyâde mutâlebe olunmamak, muhassal İranlular ile hem-civârlık ve musâfât şurûtuna lâyık vechile mu'âmele ve hüsn-i zin-degânî olunmak ve firârîleri bir dürlü kabûl olunmayarak red kılınmak husûsları bundan akdemce Sefîr-i İran Muhibb-i 'Ali Hân ile meclis-i mükâlemede müzâkere olunarak tanzîm ü takrîr olunmuş idüğüni hâvî ve mevâdd-ı mezkûreye dikkat eylemeleri vesâyâ vü tenbîhâtını muhtevî şehr-i receb muntasıfında◊◊ Erzurum, Van, Kars, Çıldır vâlîlerine ve Hünkârî ve Mahmûdî ve Kokoz beylerine başka başka tahrîr-i[7] Sadr-ı a'zamî irsâl ü tesyîr kılındı[8*].

Ziyâfet-i Sultânî der-Ok-meydânı[9]

Çünki âlât-i cerr-i eskāl nev'inden kemân ve tîr, evâ'il-i zemânda pâdişâhân-ı gîtî-gîr ve ekser-i pehlevân-ı 'aduv-tedmîrin eşref-i âlât-i râmiyye ve müntehab-ı edevât-ı hâmiyyeleri olduğundan ve husûsan cenâb-ı Sipeh-sâlâr-ı enbiyâ ve muhâtab-ı hıtâb-ı **[M2 385]** 'izzet-i *"Ve mâ rameyte iz rameyte velâkinnallâhe ramâ"*** zemân-ı sa'âdet-iktirânlarında enfa'-ı esliha-i dâfi'a

---

◊ 21-29 Cumâdelâhıre 1233 = 28 Nisan-6Mayıs 1818.

1 **merz-dârân** A : merzâ-dârân M2

2 **İraniyân** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.151a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 15 {Rece}b" yazısı vardır] A

3 ve A : — M2

4 **mûcib** A : ve bî-mûcib M2

5 **bî-raybet** A : bî-reyb M2

6 tüccâriyle A : tüccârı ile M2

◊◊ 15 Receb 1233 = 21 Mayıs 1818 Perşembe.

7 tahrîr-i A : tahrîrât-ı M2

8 kılındı A : olundu M2

* "**Tenbîh-i merz-dârân be-ri'âyet-i** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,232'de kaydedilmiştir.

9 **der-Ok-meydânı** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.151b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 15 {Rece}b" yazısı vardır] A

** "وما رميت اذ رميت ولكن الله رمى = Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı (onu)" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Enfâl 8/17. âyetin ortalarında yer alan bir kısımdır.

bulunduğuna mebnî, isti'mâli 'alâ rivâyetin sünnet-i seniyye-i nâfi'aları olmuşidi. Binâ-berîn ba'zı şehriyârân-ı Âl-i 'Osmân *subbet 'aleyhim sicâle'r-rahmeti ve'l-gufrân*** hazerâtı dahi zemânlarında, *"Yâ eyyühe'n-Nebiyyü harrizı'l-Mü'minîne 'ale'l-kıtâli"*** me'âl-i necât-iştimâline imtisâlen tahrîz-i guzât niyyetiyle âlet-i mezbûreye izhâr-ı meyl ü rağbet buyurmuşlardır[1]. **Mesnevî**:

Çün Nebiyyi's-seyf âmedân-ı[2] *Rasûl*
Ümmet-i u safderânend u fuhûl[3]

Maslahat der-dîn-i 'Îsâ gâr u kûh
*Maslahat der-dîn-i mâ ceng ü şükûh****

Fe-li-hâzâ kemân-keşlik ilâ hâze'z-zemân 'âdet-i ba'zı pâdişâhân ve yine menfa'atden hâlîde olmaz bir şugl-i memdûh ve ta'lîm-i[4] şâyân olup, belki im'ân-ı nazar ve cilây-ı basar olunsa, *"Mâ lâ yüdrakü küllühü lâ yütrakü küllüh"*[*4] kabîlinden fî zemâninâ asâkir-i İslâm hakkında, *"İnnallâhe yuhibbüllezîne yukātilûne fî sebîlihî saffen ke'ennehum bünyânun marsûs"*[*5] sa'âdeti istihsâline, *"en-Nâsü 'alâ sülûki mülûkihim"*[*6] lâzimesince giderek bâdî ve halkın bu vesîle ile sâ'ir gûne edevât-ı harb ü kıtâlin isti'mâline dahi iştigâl birle gitdikçe[5] emr-i cihâdda heveskâr-ı[6] istihsâl-i hidâyet ü kemâl olmalarına medâr ü mü'eddî olacağı ihtimâliyle, Pâdişâh-ı Felâtûn-etvâr ve Şehinşâh-ı Ferîdûn-vekār ve Nerîmân-iktidâr *edâmallâhu devletehû ilâ âhırı'l-edvâr*[*7]

---

* "صبت عليهم سجال الرحمة و الغفران = Üzerlerine rahmet ve mağfiret kovaları dökülsün" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

** "يا ايها النبى حرض المؤمنين على القتال = Ey Peygamber! Müminleri savaşa teşvik et" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Enfâl 8/65. âyetin baş kısımlarında yer alan ufak bir kısımdır.

1 buyurmuşlardır A : buyurmuşlar M2

2 âmedân-ı A : âmeden-i M2

3 fuhûl (فخول) A : fuhûl (فحول) M2

*** "چون نبى السيف امدان رسول * امت او صفدرانند و فخول
مصلحت در دين عيسى غار و كوه * مصلحت در دين ما جنك و شكوه = Rasûl, kılıç peygamberi olduğundan, ümmeti de saflar yaran erlerdir, yiğitlerdir. Îsâ'nın dîninde iyi olarak görülen dağa ve mağaraya çekilmektir, bizim dinimize uygun olan ise savaş ve saldırıştır" anlamına gelen bu cümleler, Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinden alınmış iki beyittir; *Mesnevî ve Şerhi*, şerheden Abdülbâki Gölpınarlı, İstanbul 1974, VI,89.

4 ta'lîm-i A : ta'lîme M2

*4 "ما لا يدرك كله لا يترك كله = Bir şey tam olarak yapılamıyor diye tamamen de terkedilmez" anlamına gelen Arapça bir hukûk kuralıdır.

*5 "ان الله يحب الذين يقاتلون فى سبيله صفا كانهم بنيان مرصوص = Allah, kendi yolunda kenetlenmiş bir yapı gibi saf bağlayarak savaşanları sever" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, es-Saff 61/4. âyetidir.

*6 "الناس على سلوك ملوكهم = İnsanlar, yöneticilerinin gidişâtı üzerinedirler" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

5 gitdikçe A : gitdikce M2

6 heveskâr-ı A : heves ve M2

*7 "ادام الله دولته الى اخر الادوار = Allah onun devletini kıyâmete kadar sürdürsün" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

hazretleri bir iki seneden berü meşk-ı tîr ü kemâna i'tibâr buyurmalariyle, Ok-meydânı ve Sa'd-âbâd gibi ba'zı mesîre vü çemen-zârda havâss-ı mukarrebîn ve huddâm-ı hâslarından kemân-keşliğe heveskâr olanlar ile ta'lîm ü[1] te'allüme ibtidâr ve bu husûsu ba'zan teferrüc ü inbisâta vesîle vü medâr buyurmuşlar idi.

İşbu mâh-ı recebü'l-müreccebin muntasıfında[2◊] resm-i kadîm-i kemân-keşân ve 'âdet-i cârîye-i ba'zı mülûk ü husrevân üzere Ok-meydânı'nda cem'iyyet-i kabza-i Sultânî müretteb olmağla, ol sahrây-ı dil-güşâ 'alem-i hûrşîd-tev'em-i sâyebân-ı Şâhî ve a'lâm-ı encüm-şümâr-ı hıyâm-ı huddâm-ı Pâdişâhî ile müzehheb olup, yevm-i[3] pençşenbih bu cem'iyyet-i sûr u ziyâfet, zümre-i bendegâna ve tahsîl-i hasele nigerân olan sâ'ir gürûh-i tîr-endâzâna bir vesîle-i 'inâyet ü ihsân olarak levâzım-ı tîr u kemân müheyyâ ve merâsim-i kemân-keşî îfâ ve pûte ve menzil ve gez ve hevâ ta'lîmlerini pehlevânlar itmâm eylediklerinde, **[M2 386]** lâzım gelanler[4] resm-i ahz-ı kabzayı icrâ eylediler. Ve zümre-i mezbûreye 'alâ merâtibihim envâ'-ı akmişe vü 'atâyâ ile takviye-i bâzûy-i iktidâr-ı zu'afâ buyurulduğundan mâ'adâ, sâye-i Şâhâne'de nice kesân râz-ı kemân-keşîye âşinâ ve muttali'-i hakîkat-i *"Men yermî ve mâ yermî"** oldular. **Beyt**:

Her ki şüd mahrem-i dil der harem-i yâr be-mâned
*V'ân ki în kâr ne-dânest der-inkâr be-mâned***

Nefy-i ba'zı yobâz ve sâ'ir ashâb-ı cürm ve ba'zı fitne-sâz[5]

Mâh-ı receb evâ'ilinde◊◊ Sultân Mehmed civârında sâkine bir kābilenin hânesine nısf-ı leylde tâlib-i 'ilm ziyyinde iki kimse gelüp, dakk-ı bâb ve: "Şu civârda vaz'-ı haml edecek bir hatun vardır, aman tîz ol!" deyerek ebe kadını istishâb ve biri iskemleyi yüklenüp biri fenar çekerek, sür'at ü şitâb ile temâm

---

1 ta'lîm ü A : ta'lîm M2
2 muntasıfında A : muntasıfından M2
◊ 15 Receb 1233 = 21 Mayıs 1818 Perşembe.
3 yevm-i M2 : — A
4 gelanler A : gelanlere M2
* "من يرمى و ما يرمى = Kim atıyor ve ne atıyor?" anlamına gelen bu cümlede Kur'ân, el-Enfâl 8/17. âyetin ortalarında yer alan *"Ve mâ rameyte iz rameyte velâkinnallâhe ramâ* = و ما رميت اذ رميت ولكن الله رمى = Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı(onu)" meâlindeki kısma işâret var gibi gözüküyor.
** "هر كه شد محرم دل در حرم يار بماند * و انكه اين كار ندانست در انكار بماند = Gönülle içli dışlı olan kişi sevgilinin haremine girip yerleşti. Bu işi başaramayan kişi de inkâra düştü, bu hali tasdik etmedi" anlamına gelen bu cümleler Hâfız'ın *Dîvân*'ından alınmış Farsça bir beyittir; bk. *Hafız Divanı*, s.118.
5 fitne-sâz M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.152a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî {Rece}b, Ş{a'bân}" yazısı vardır] A
◊◊ 1-10 Receb 1233 = 7-16 Mayıs 1818.

Tîmâr-hâne önüne vardıklarında derhâl mezbûreyi Tîmâr-hâne'ye idhâl birle ol gice icrây-ı habâset ve 'ale's-seher tahliye-i sebîl ve def' u[1] ruhsat eylediklerini, beyt[2]:

Ney çü feryâd küned 'ayb-ı mudârây-ı dil-i zâr
*Her ki zahmî hûred elbette figânî dâred**

tıbkınca bâ-'arz-ı hâl mezbûre ifâde ile[3] feryâd ü şikâyet etmekle, ol vakitden berü ol habîsler tecessüs olunmakda idiler. Meğer anlar Tetimme Medresesi oda sâhiblerinden olup, Sultân Mehmed Tîmâr-hânesi derûnunda kâ'in menzilde sâkin İznikmidli Hacı İbrâhîm ve Kastamonulu Hüseyn nâm yobaz tâ'ifesi ser-kerdeleri idükleri tebeyyün ve merkûmların ol gürûh-i mekrûha dâ'imâ fitne ta'lîmi ile evkāt-güzâr ve bu gûne hezâr fesâda ictisârları dahi te'ayyün[4] eylediği beyâniyle merkûmânın li-ecli't-te'dîb Magosa'ya nefy ü tagrîb ve kal'a-bend olarak ta'zîb ü terhîb olunmalarına Şeyhulislâm Mustafa 'Âsım Efendi hazretleri işâret etmeleriyle, mucebince evâsıt-ı mâh-ı recebde◊ ber-vech-i mezkûr mahall-i mezbûra Çavuş mübâşeretiyle iclâ ve Magosa Kal'ası Dizdârı'na hıtâben sâdır olan emr-i 'âlî ile bahran isrâ olundular**.

Anadolu Eyâleti'nin Çavuşlar Kethudâsı Hacı Emîn, kendü lâzime-i hâliyle mukayyed olmayup, maktûl Nasûh-oğlu'na gizlüce kağıdlar **[M2 387]** tahrîr u terkîm ve sebât ü metânet eylemesini merkûma ta'lîm kılmış ve Anadolu Vâlîsi-yi sâbık 'Alâ'eddîn Paşa'ya hulûl ile merkûmu tazyîkden desîse ve hüsn-i sûretle igfâl birle Tavşanlu'da bilâ-mûcib bir müddet meks etdürüp, maslahat-ı me'mûresini te'hîrine bâdî olmuş ve bir tarafdan dahi murûr etdiği kazâ vü kurâdan yalnız kendü nefsiyçün iki yüz kîseden ziyâde akça[5] almağla fukarâ vü zu'afâyı tecrîm etmiş idüği dahi açığa çıkmış olmağla, sâ'ire bâ'is-i teyakkuz u 'ibret olmak içün mehâbet-rîz-i sûdur olan hatt-ı hümâyûn-i celâdet-makrûn-i Şâhâne mûcebince merkûm li-ecli't-te'dîb Maçin Kal'ası'na târîh-i mezkûrda bâ-emr-i 'âlî Çavuş mübâşeretiyle iclâ vü tagrîb olundu.

Çengel-köyü sâkinlerinden Hattât İsmâ'îl nâm kimesne yedinde sarı teneke bulunduğundan, zâbitân tarafından ahz ve üzeri arandıkda ceybinde

---

1 def' u A : def' M2
2 beyt M2 : — A
* " نی چو فریاد کند عیب مدارای دل زار * هر که زخمی خورد البته فغانی دارد = Ney, zavallı gönlün dost gibi görünmesinin ayıbına feryât ediyor. Yarası olan kişinin elbette feryâdı olur" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir beyittir.
3 mezbûre ifâde ile M2 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A
4 te'ayyün A : ta'yîn M2
◊ 11-20 Receb 1233 = 17-26 Mayıs 1818.
** "**Ziyâfet-i Sultânî der-Ok-meydânı** ..... olundular" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,241'de kaydedilmiştir.
5 akça A : akca M2

ve[1] şâb hurdaları[2] içinde bir mikdâr Mısır pâresi bulunup, Darb-hâne-i 'âmire'ye mürsel ve mu'âyene ve hall olundukda, beyt[3]:

Rû-keş zi-nuhâs key şeved
*Zer-i kallâb kücâ vü kimyâ-ger**

kalb oldukları tahkîk olunduğuna binâ'en, merkûmun te'dîbi ve o makûlelerin terhîbi lâzimeden olmakdan nâşî, ıslâh-ı nefs edinceye kadar Sakız Cezîresi'nde menfî olmak üzere Sakız Nâ'ibi'ne hıtâben fermân[4] ve Çavuş mübâşeretiyle nefy olundu. **Beyt:**

Ân bih ki her kesî be-cihân[5] kâr-ı hod küned
*Ve ân kes ki kâr-ı hod ne-küned nîk bed küned***

Der-sa'âdet'de Adanalı Karaca İbrâhîm nâm şahıs, Adana tarafına kağıdlar irsâliyle ol cânibi ihlâl etmek misillü ef'âlde olduğu âşikâr olmağla, Rodos Cezîresi'ne nefy olundu.

Ziştovî Kazâsı sâkinlerinden olup kazâ'-i mezbûrda Nâ'ib olan Mehmed Sa'îd nâm kimesne, vazîfe-i kadr u zimmet ve muktezây-ı şugl ü maslahatı üzere hareket etmeyüp, efrâd-ı nâsda fitne vü fesâda bâdî ve inhilâl-i nizâm-ı memleketi mü'eddî ef'âli Vidin Muhâfızı Mehmed Rüşdî Paşa tarafından vürûd eden tahrîrâtda derc ü terkîm ve ehâlî tarafından bir 'arz-ı mahzar dahi takdîm olunduğuna mebnî, evâ'il-i mâh-ı şa'bânda◊ bâ-işâret-i 'aliyye [**M2 388**] ve bâ-fermân-ı 'âlî Sofya'ya nefy olundu.

Kuş-adası sâkinlerinden olup, Sığla Sancağı Mütesellimi, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından İlyâs-zâde İlyâs Ağa'dan hukûk iddi'âsmı hâvî Rikâb-ı hümâyûn'a bi'd-defe'ât 'arz-ı hâl takdîmiyle tasdî'a ibtidâr eden Seyyid el-Hâc Hasan ve Seyyid el-Hâc Ahmed nâm kimesneler 'Arz-odası'nda terâfu'-i şer' olunarak, da'vâlarının fasl ve hasmi zımnında Mütesellim-i mûmâ ileyhin mahsûs vekîl-i şer'îsi bâ-emr-i 'âlî Der-'aliyye'ye ihzâr olunmuşiken, merkûmân bir sebeb-i mechûl ile murâfa'adan nükûl edüp, iddi'âları dahi tezvîrât makûlesi idüği hîn-i murâfa'ada münfehim olmağla, bu gûne tezvîrâta sülûk ile bilâ-mûcib Rikâb-ı Mülûkâne ve Bâb-ı 'âlî'yi it'âb edenlerin icrây-ı te'dîbleri hasbe'l-maslaha îcâb eylediğine binâ'en, merkûmân Midilli

---

1 ve A : — M2
2 hurdaları A : + ve M2
3 beyt M2 : — A
* "روکش زنحاس کی شود * زر قلاب کجا و کیمیا کر = Bakıra hiçbir zaman iltifât etme! Kimyâger nerede, altın para basan nerede?" anlamına gelen Farsça bir beyittir
4 fermân A : bâ-fermân M2
5 be-cihân A : be-cân M2
** "ان به که هر کسی بجهان کار خود کند * و انکس که کار خود نکند نیك بد کند = Dünyada herkesin kendi işini yapması iyidir. Kendi işini iyi yapmayan kişi, kötülük yapmış olur" anlamına gelen Farsça bir beyittir.
◊ 1-10 Şa'bân 1233 = 6-15 Haziran 1818.

Cezîresi[1] Nâ'ibi'ne hıtâben fermân[2] ve Çavuş ile târîh-i mezbûrda[◊] iclâ ve mazhar-ı mefhûm-i *"el-Celâ'u a'zamü'l-belâ'i"*[*] oldular. [Mısrâ]':

Ò tîr çünân reft ki reftend besî[**]

el-Yevm Erzurum'da ikâmet üzere olan Kiğı[3] Mutasarrıfı-yı sâbık Mehmed Bey, bundan akdem kazâ'-i mezbûru bir müddet tasarrufunda mâl-ı mîrîsinden bir akça te'diye vü teslîm etmeyerek, beher sene tahsîlâtı olan mebâliği kendü umûruna sarfla telef eylediğinden gayri, 'aşâyir-i Ekrâd tâ'ifesiyle yek-dil ü yek-cihet olup, fukarâ'-i ra'iyyete envâ'-ı mezâlim ü te'addiyyâta ibtidâr ve gasb-ı emvâl misillü hılâf-ı rızâ harekâta ictisâr eylediği ve merkûm Erzurum'da durdukca tahrîk ü ifsâddan hâlî olmayacağı beyâniyle ol tarafdan teb'îd kılınması husûsu, Kiğı[4] Kazâsı'nda vâki' Top Yuvarlağı Kâr-hânesi Emîni hâssa[5] silahşörlerinden Hüseyn Ağa cânibinden tahrîr u ifâde olunmağla, li-ecli't-te'dîb merkûmun Gelibolu'ya nefy olunması bâbında emr-i 'âlî sudûrunu Top-hâne-i 'âmire Nâzırı el-Hâc Mustafa Reşîd Efendi i'lâm etmekle, i'lâmı mûcebince Gelibolu'ya nefyçün Erzurum Vâlîsi ve Gelibolu Nâ'ibi'ne hıtâben sâdır olan emr-i 'âlî, mübâşir-i[6] Çavuş ile evâ'il-i şa'bânda[◊◊] irsâl olundu.

Akşehir Mütesellimi ve A'yânı silahşörlerden Hacı [M2 389] İbrâhîm, lâzime-i hâliyle me'lûf olmayup, evkâtı fukarâ'-i ra'iyyet ve sekene-i memlekete gadr u hasârete masrûf olduğu, ehâlî tarafından bâ-'arz u[7] mahzar inhâ vü iştikâ olunduğu esnâda, merkûm dahi cürm ü kabâhatini setr u ihfâ içün Der-sa'âdet'e gelmiş ve merkûmun ol[8] vechile hareketi te'dîbini îcâb etmiş olmağla, Midillü Cezîresi'ne nefy olunmasiyçün hatt-ı şerîf-i mehâbet-redîf-i Şâhâne sâdır ve mûcebince emr-i şerîf ile bir Çavuş, Mübâşir olarak yine târîh-i mastûrda[◊◊◊] ol tarafa nefy olundu. Çünki hâce efendilerin Şeyhulislâm-ı sâbık mâ-cerâsından sonra bî-pervâlıkları, mümâsil-i mesel-i *"Enfün fi's-semâ'i ve sürmun fi'l-ma'i"*[***] olarak her biri halka-i hâcegânın

---

1 Cezîresi A : Adası M2
2 fermân A : bâ-fermân M2
◊ 1-10 Şa'bân 1233 = 6-15 Haziran 1818.
* "الجلاء اعظم البلاء" = Sürgün, belâların en büyüğüdür" anlamına gelen Arapça atasözüdür.
** "او تیر چنان رفت که رفتند بسی" = Böyle giden ok çok ileri gitti" anlamına gelen Farsça bir mısrâdır.
3 Kiğı M2 : Kıkı A
4 Kiğı M2 : Kıkı A
5 hâssa M2 : hassa A
6 mübâşir-i M2 :mübâşiri A
◊◊ 1-10 Şa'bân 1233 = 6-15 Haziran 1818.
7 bâ-'arz u A : bâ-'arz M2
8 ol A : o M2
◊◊◊ 1-10 Şa'bân 1233 = 6-15 Haziran 1818.
*** "انف فی السماء و سرم فی الماء" = Burnu havada, kıçı suda" gibi bir anlama gelen Arapça deyimdir.

Sûre-i Ebî-Leheb-hânı ve belki tefsîr bi'r-re'y ile umûr-i mahkemâtda ta'nezen-i resm-i 'Osmânî olup ve'l-hâsıl hâsıl-ı **beyt-i**:

Ger tû Kur'ân bedîn-nemat hânî
Be-berî revnak ez-Müselmânî[*]

olmuşlar idi. Sûhtegân ise tullâb-ı şebâb-ı nev-süftegân ile medârisde bî-mehâbâ hikâye-i Kavm-i Lût ile meşgūl ü mümâris olup, beyt[1]:

Mey hor ki şeyh ve hâfız ve müftî ve muhtesib
Çün nîk bi-nigerî heme tezvîr mî-künend[**]

siyâkında tasvîr-i mesâ'il-i Sekkâkiyye'de[***] sâhib-i tûlâ vü fâris idiler. Binâ'en 'aleyh te'dîb ü terhîbleri iktizâ etmiş ise de, *"Etrık kerâ inne'nne'âmete fi'l-kurâ[2]"*[*4] meselince ezmân-ı cesbânda[3] vâhiden ba'de uhrâ icrây-ı cezâları[4] musammem idüği ihfâ olunmuşidi. **Beyt**:

Pîr-i mey-hâne ci hoş güft mu'ammây-ı dûş
Ki me-gû hâl-i dil-i sûhte bâ-hâmî çend[*5]

Fe-li-hâzâ bu def'a evâ'il-i şa'bânda[◊] merkūmlardan mürşid-i merede-i müdde'iyân Evliyâ Efendi 'Alâ'iyye'ye nefy ve hakk-i tarîk-ı tedrîsiyle tard-ı dâ'ire-i recebiyân olundu[*6]. Ve Uzun 'Ali Efendi Adana'ya iclâ olunmağla, peşîmân-ı taksîrât-ı itâle-i lisân oldu. Ve 'aklında noksân olduğu sebeble[5] fî küll-i emrin cehl ü nâdânîsi herkese râygân olan Rüstem-i dâstân-ı hezeyân

---

* "کر تو قران بدین نمط خوانی * ببری رونق از مسلماتی = Eğer sen Kur'ân'ı bu biçimde okursan, Müslümanlığın aydınlığını giderirsin" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

1 beyt M2 : — A

** "می خور که شیخ و حافظ و مفتی و محتسب * چون نیك بنگری همه تزویر میکنند = İçmene bak! Şeyhe, hâfıza, müftüye, muhtesibe dikkatlice bir bakarsan, hepsinin ara bozmak için dedikodu yaptıklarını görürsün" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir beyittir.

*** Burada mesâ'il-i Sekkâkiyye denirken herhalde sarf, nahiv, me'ânî, âdâb, arûz ve kâfiyeden bahseden *Miftâhu'l-'ulûm* adında üzerine çokça şerhler yazılan eserin sahibi Sirâcüddîn Ebû Ya'kûb Yûsuf b. Ebîbekr el-Harezmî Sekkâkî'nin (bk. Şemseddîn Sâmî, *Kāmûsü'l-A'lâm*, IV,2586) adından hareketle talebelerin lüzumsuz ve boş işlerle meşgul oldukları anlatılmak isteniyor olmalıdır;

2 fi'l-kurâ (فی القری) A : fi'l-kurâ (فی القرا) M2

*4 "اطرق کرا ان النعامة فی القری = Turna kuşu şen sus, devekuşu köylerde (= Sus, başına iş açma)" gibi bir anlama gelen ve zengin olmadığı halde çok konuşan kişiler hakkında söylenen Arapça bir atasözüdür; bk. el-Meydânî, *Mecma'u'l-emsâl*, I,431-432.

3 cesbânda A : çesbânda M2

4 cezâları A : cezây-ı sezâları M2

*5 "پیر میخانه چه خوش گفت معمای دوش * که مکو حال دل سوخته با خامی چند = Meyhânenin pîri, dünkü gecenin bilmecesini ne güzel söyledi. Bir alay ham kişiye, yanmış gönlün ahvâlini söyleme!" anlamına gelen bu cümleler, Hâfız'ın *Dîvân*'ından alınmış bir beyittir; bk. Hafız Divanı, s.133.

◊ 1-10 Şa'bân 1233 = 6-15 Haziran 1818.

*6 "Sûhtegân ise tullâb-ı şebâb-ı ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, X,241'de kaydedilmiştir.

5 sebeble A : sebebiyle M2

Pehlevân Efendi hakk-i tarîk-ı ru'ûs ve vilâyeti cânibine nefy ile menkûs olup, ol vechile mağlûb-i pençe-i kahr-ı Nerîmân-ı zemân oldu. **Beyt:**

Sultân-ı mülk "fettebi'ûnî" ki mülk-i [M2 390] ûst
*Kevneyn ve cüz-be-fakr ne-fermûd iftihâr**

İsti'lâm-ı keyfiyyet-i Berber Mustafa ve ıtlâk-ı ba'zı kesân ez-kayd-ı menfâ[1]

Trablus-Şâm Mütesellimi olup, hılâf-ı rızâ hareketine binâ'en hakkında fermân-ı kazâ cereyân eden Berber Mustafa'nın 'afv ü ıtlâkı husûsu, mukaddemce Vâlî-i Saydâ el-Hâc Süleymân Paşa tarafından inhâ vü istid'â olunduğuna mebnî, 'Akka'da[2] ikâmet edüp âhar mahalle gitmamek ve bundan sonra hılâf-ı rızâ hareket etmamek şartlariyle[3] mukaddemâ hakkında sudûr eden emr-i şerîf-i mezkûrun kaydı terkîn olunarak ıtlâkı bâbında iki yüz yirmi dört senesi evâhır-ı rebî'ulâhırında◊ diğer emr-i 'âlî sâdır olup, mûcib ü muktezâsı üzere 'amel ü hareket eylemesi lâzimeden iken, merkûm şart-ı[4] ıtlâkına münâfî yine Trablus-Şâm'a varup, mukaddemlerde etdiğinden eşna' u ezyed fezâhat ve gûn-â-gûn hasârete cesâret[5] ve katl-i nüfûs ve gasb-ı emvâl misillü evzâ'a cür'et etmekde olduğu ve hattâ geçen sene Trablus-Şâm'da Nakîbü'l-eşrâf olan müderrisînden Bereke-zâde 'Abdurrahmân Efendi nâm mazlûmu kurşun endâhtiyle bi-gayr-i hakkın katl ü telef ve mahkemeyi hedm etmiş ve hâkim-i şer'i i'dâm kasdiyle kaçırmış olduğundan mâ'adâ, Trablus İskelesi'nde kâ'in kal'aların dört 'adedini yıkup enkâzıyla memleketden dört sâ'at mesâfede Sağa (صاغه) Karyesi'nde hîn-i iktizâda tehassun eylemesiyçün müceddeden bir[6] kal'a binâ ve zikr olunan kal'aların top ve cebehâne ve mühimmât-ı sâ'iresini ahz u zabt ile Beytülmâl-i[7] Müslimîn'e dahi îsâl-i hasâra ictirâ eylediği, Trablus-Şâm ehâlîsi tarafından südde-i sa'âdete 'arz-ı hâl takdîmiyle inhâ vü istirhâm ü iştikâ olunmağın, bu keyfiyyet muvâfık-ı sıhhat olduğu sûretde şer'-i şerîfe münâfî ve rızây-ı Pâdişâhî'nin hılâfı olmağla, merkûmun mukaddemki cerâyimi Saydâ Vâlîsi müşârun ileyhin iltimâsına mebnî, şurût-i mezkûre ile ma'fuvv ü mülgā olmuş idüğüne binâ'en, bu

---

* "سلطان ملك فاتبعونى كه ملك [M2 390] اوست * كونين و جز بفقر نفرمود افتخار = Mülkün sultânı bana tâbi olun dedi ki, zâten mülk onundur ve iki cihânda fakirlikten başkası ile öğünmeyi de emretmedi" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

1 **menfâ** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.153b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâ'il-i Ş{a'bâ}n" yazısı vardır] A

2 'Akka'da (عكه ده) A : 'Akkâ'da (عكاده) M2

3 **şartlariyle** A : şartiyle M2

◊ 21-29Rebî'ulâhır 1224 = 5-13 Haziran 1809.

4 **şart-ı** A : + ve M2

5 **hasârete cesâret** A : hasâret M2

6 **bir** A : + kıt'a M2

7 **Beytülmâl-i** A : mâl-i M2

mâddelerin dahi yine müşârun ileyh tarafından ba'de't-tahkîk icrây-ı mükâfât ü cezâsı, muktezây-ı maslahat olmak üzere etrâfiyle teharrî **[M2 391]** vü tecessüs olunarak, gadrden 'ârî ve kemâ fi's-sâbık tesâhub ü himâyeden berî olarak, keyfiyyeti ber-vech-i sıhhat Der-bâr-ı ma'delet-karâr-ı Mülûkâne'ye iş'âra müsâra'at eylemesiyçün Saydâ Vâlîsi'ne hıtâben evâ'il-i şa'bânda◊ fermân-ı 'adâlet-'ünvân-ı Şâhâne ısdâr u tersîl ve hakîkat-i maslahatı ihbâr husûsu, rakabe-i diyânet-i müşârun ileyhe tahmîl buyuruldu. *"Vâlin 'âdilün hayrun min-matarin vâbilin"**. Şi'r:

'Aleyke bi'l-'adli in vülliyte memleketen
V'ahzer mine'l-cevri fîmâ gayete'l-hazer

Fe'l-mülkü yebkā ma'a'l-küfri'l-beḫîm[1]
*Ve lâ yebkā ma'a'l-cevri fî bedvin ve lâ hazarin***

Ve çünki icrây-ı siyâset ü 'ukūbetden sonra 'afv u mürüvvet dahi ekrem-i haslet ve bâ-husûs evkāt-ı mübârekede mûcib-i teşekkür ü midhat olan ba'zı gûne lutf u 'inâyet, mülûk-i müstakıllü's-sülûk hazerâtına 'âdet olduğu üzere bu def'a dahi şuhûr-i mübârekeye hürmeten ba'zı menfîlerin ıtlâkı husûsuna irâde-i hayr-ifâde-i Şâhâne te'allukuyla, mukaddemâ nefy ü tagrîb ile te'dîb olunmuşlardan 'iyâl ü evlâd ü te'allukātı taraflarından bâ-'arz-ı hâl ıtlâkları istid'â vü istirhâm olanlardan 'afv u ıtlâka şâyân olanlar, vâhiden ba'de uhrâ âzâde-i kayd-ı menfâ ve müterâci'-i mesken ü me'vâ oldular***. Ez-ân-cümle hılâf-ı rızâ hareketlerine mebnî İstanköy Cezîresi'ne nefy olunmuş olan Dürzî Mustafa ve Berber Mustafa ve Üsküdar'da 'arabacı esnâfından Rodos Cezîresi'nde kal'a-bend olan Ahmed ve yine bu vechile Bozça-ada Kal'ası'nda olup, ıslâh-ı nefs etmiş oldukları Bostancı-başı Halîl Ağa tarafından bâ-takrîr ifâde ile ıtlâkları istid'â olunan hâssa[2] hasekîlerinden Mehmed Hasîb Hasekî ve Bostancı Selîm dahi ıtlâk ve kayd-ı gurbetden i'tâk olundular.

Ve Kandiye Kal'ası muhâfazasına me'mûr yeniçeri ortalarından on dördüncü cemâ'atin zâbitânı, tekâsül ü tesâmuh ederek neferâtından ba'zılar[3]

◊ 1-10 Şa'bân 1233 = 6-15 Haziran 1818.

* "وال عادل خير من مطر وابل = Âdil bir vâli, bol yağmurdan daha hayırlıdır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

1 ma'a'l-küfri'l-behîm A : ma'a'l-küfri البيهم M2

** "عليك بالعدل ان وليت مملكة * واحذر من الجور فيما غاية الحذر
فالملك يبقى مع الكفر البهيم * و لا يبقى مع الجور فى بدو و لا حضر = Bir memleketin yönetimine getirilirsen, zulümden son derecede kaçınmalısın. Saltanat, ileri derecedeki kâfirlikle devam edebilir, ama ne kırda ne de şehirde zulümle devam edemez" anlamına gelen Arapça bir kıt'adır.

*** "**İsti'lâm-ı keyfiyyet-i Berber Mustafa** ..... oldular" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,241'de kaydedilmiştir.

2 hâssa M2 : hassa A

3 ba'zılar A : ba'zıları M2

harekât-ı nâ-marziyyeye cesâret ve ihtilâl-i beldeyi mûcib evzâ'a cür'et eylediklerine binâ'en, Kandiye Muhâfızı-yı sâbık tarafından zikr olunan orta kazgân ve zâbitâniyle yine Girid Adası'nda vâki' İspirlonga **[M2 392]** Kal'ası'na irsâl olunmuş ve ihtilâl-i merkûma mütecâsir olanlar, zâbitân ve ihtiyârân ma'rifetleri ve cümle ittifâkiyle tashîh u tahkîk olunarak, lâyıkı üzere te'dîb oluncaya kadar orta-i mezbûre kazgan ve zâbitâniyle kal'a-i mezkûrede menfiyyen meks ü ikâmet etdirilmek bâbında Ocağ-ı 'âmire tarafından verilan mühürlü mektûb mûcebince emr-i şerîf dahi ısdâr u tesyâr kılınmış ise de, el-hâletü hâzih sâlifü'z-zikr ortanın zâbitân ve neferâtı mütenebbih olup, fîmâ-ba'd hıdmet-i lâzimelerini ber-mûceb-i vakt ü hâl te'diyeye kemâl-i sıdk u istikâmetle sa'y ü gayret etmeğe müte'ahhid olmalariyle, 'afv u ıtlâklarına müsâ'ade-i seniyye-i Şâhâne erzânî buyurularak, emr-i şerîf sudûrunu bi'l-fi'l Dergâh-ı mu'âllâ Yeniçerileri Ağası İbrâhîm Ağa bâ-takrîr[1] ifâde etmekle, vech-i meşrûh üzere cürmlerinin 'afviyle ıtlâk olunmalariyçün Kandiye Muhâfızı Vezîr Mustafa Paşa'ya ve sâ'ir lâzım gelanlere hıtâben evâ'il-i şehr-i şa'bânda◊ fermân olundu.

Ve mukaddemâ muhallefât me'mûriyyetiyle Adana cânibinde iken ba'zı hılâf-ı rızâ harekete ibtidârı ihbâr olunduğuna binâ'en, hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne ve fermân-ı celîlü'l-'ünvân-i Pâdişâhâne mûceblerince İstanköy Cezîresi'ne nefy olunan Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından Hasan Ağa, gâyetde pîr u ihtiyâr olup, *"Tebcîlü'l-meşâyihı min-iclâlillâh"** hadîs-i rahmet-enîsi muktezâsınca 'inâyet ü merhamete sezâ olduğu[2], Adana Vâlîsi Vezîr-i sâ'ibü't-tedbîr el-Hâc Mustafa Paşa tarafından 'arz u inhâ ve mûmâ ileyhin 'afv u ıtlâkı iltimâs ü istid'â olunmağla, *"el-Esâgiru yehfûne ve'l-ekâbiru ya'fûne"*** mazmûnunca[3] ıtlâkına müsâ'ade-i seniyye erzân ve ol bâbda şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i 'inâyet-makrûn-i Şâhâne mûcebince mûmâ ileyhin tahliye-i sebîliyçün İstanköy Nâ'ibi'ne hıtâben evâsıt-ı mâh-ı şa'bânda◊◊ fermân olundu. **Beyt:**

Zi-ibtidây-ı devr-i Âdem tâ be-devr-i pâdişâh

---

1 bâ-takrîr M2 : bâ-takr[îr] A

◊ 1-10 Şa'bân 1233 = 6-15 Haziran 1818.

* "تبجيل المشايخ من اجلال الله = Şeyhlere saygı, Allah'a saygıdır" anlamına gelen bu cümle, Deylemî'nin Enes'den merfû' olarak rivâyet ettiği, fakat İbn Hibbân'ın zayıf olarak nitelendirdiği Hz. Peygamber'in hadîsinden bir bölüm olarak görülüyor; bk. el-'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, nr. 1576, II,17.

2 olduğu A : olduğuna binâ'en M2

** "الاصاغر يهفون و الاكابر يعفون = Aşağı seviyedeki insanlar hatâ ederler, büyükler ise affederler" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

3 "el-Esâgiru ..... mazmûnunca M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek vr.154b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] A

◊◊ 11-20 Şa'bân 1233 = 16-25 Haziran 1818.

*Ez[1]-büzürgân 'afv bûdest ez-fürû-destân günâh**

Ve kezâlik hılâf-ı rızâ hareketine binâ'en kal'a-bend olmak üzere Limni'ye iclâ olunan Kadırga Limanı sâkinlerinden Etmekci 'Ali, fîmâ-ba'd **[M2 393]** siyâk-ı sâbıkına gitmamek ve mugâyir-i rızâ hareket etmamek şartiyle ıtlâk olundu.

İrsâl-i ta'lîkât-ı mücevhere be-Ravza-i mutahhere[2]

Ravza-i mutahhere'de olan âvîzelerden olup, bundan akdemce 'alâ vechi't-ta'mîr ahz ilè bu def'a Dâru's-saltana-i 'aliyye'ye ba's ü tesyîr olunarak tevârüd eden zümürrüd ve mücevher iki kıt'a âvîzelerden başka, bu esnâda bâ-irâde-i seniyye müceddeden yapılmış olan mâ'î ve penbe mînâ üzerine rûze elmâs ve resm-i tuğra ile müzeyyen altûn zencîrli ve incü püsküllü devekuşu yumurtası şeklinde dîğer âvîze ve altûn üzerine rûze elmâs nazmiyle mücevher ve üç 'aded gâyetde kebîr zümürrüdlü ve incü püsküllü ve altûn zencîrli âvîze ve âvîze-i mezkûre üzerine âvîhte olmak içün tepesi elmâs ve yakût ile murassa'[3] kutu kapağı şeklinde yek-pâre zümürrüdden masnû' tâc askı ve lâciverd mînâ üzerine masnû' yine rûze tâş[4] ile mücellâ ve altûn zencîrli ve incü püsküllü kezâlik devekuşu yumurtası[5] tarzında dîğer âvîzeler mevâzı'-ı mahsûsa ve münâsibelere ta'lîk olunmak içün bu def'a müjdeci-başı ağalar ile Şâm Vâlîsi Mîr-i Hâc Paşa tarafına ramazân-ı şerîfin beşinci günü◊ irsâl ve defteri dahi kâ'ime-i Sadr-ı a'zamî'ye matviyyen müşârun ileyhe isbâl olundu**.

Vusûlünde Surre Emîni ma'rifetiyle Şeyhu'l-Harem Ağa ve sâ'ir[6] lâzimu'l-huzûr olanlar hâzırîn olarak mücevherât-ı mezkûre me'âlîk-ı lâyıkaya âvîhte kılınmak ve defter-i mezkûr zîrinde tahrîr olunan halkârî sîm kufl ma'a miftâh dahi mukaddem gelmiş olduğundan, el-hâletü hâzih ta'mîr u takdîm olunmuş ise de, ol vakitden berü bâb-ı Hücre-i 'aliyye-i tâhire'ye lâyık sûretde kufl ve kilîd[7] vaz' u teşdîd olunmuş bulunacağı emr-i zâhir

---

1 Ez M2 : Er A

* "زابتدای دور ادم تا بدور پادشاه * از بزرکان عفو بودست از فرودستان کناه" = Âdem zamanından Pâdişâh'ın zamanına kadar geçen sürede büyüklerden af, aşağı seviyedeki kimselerden günâh olagelmiştir" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

2 **mutahhere** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.155a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 5 {Ramazân}'n" yazısı vardır] A

3 murassa' M2 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "u müzeyyen" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A

4 tâş A : tâşı M2

5 devekuşu yumurtası M2 : beyz-ı ne'âme (بیض نعامه) A

◊ 5 Ramazân 1233 = 9 Temmuz 1818 Perşembe.

** "Ravza-i mutahhere'de olan âvîzelerden ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,241-242'de kaydedilmiştir.

6 sâ'ir A : — M2

7 kilîd A : iklîd M2

olduğuna nazaran, eğer o makūle kufūl ve iklîd mevcûd olup, bu def'a ta'mîr u tesyîr olunanın lüzûmu olmaz ise, pîrâye-bahşây-ı Hazîne-i hümâyûn olmak içün yine bu tarafa i'âdesi matlûb olduğu keyfiyyet dahi zeyl-i kā'imede tezkîr[1] ve Ağa-yı mûmâ ileyh tarafına dahi başkaca tahrîr olundu. **[M2 394]**

Zuhûr-i fitne der-Sivas

Sivas mütemekkinlerinden Ken'ân-oğlu dinmekle[2] meşhûr kimesne kendü hâlinde olmayup, bundan akdem iki yüz otuz târîhinde◊ Mültezim tâ'ifesinden Mehmed Ağa nâm kimesneyi mâlına tama'an katl ve emvâl ü eşyâsını tegallüben zabt etmiş olduğunu, maktûl-i merkūmun karındaşları bundan akdemce Der-sa'âdet'e gelüp bâ-'arz-ı hâl inhâ ve mahallinde terâfu'-i şer' u ihkākı istid'â etmiş olduklarına binâ'en, ol bâbda Sivas Vâlîsi Çarkacı 'Ali Paşa'ya hıtâben sâdır olan emr-i 'âlî Sivas'a lede'l-vusûl, müdde'iyân-ı merkūmânın hakk yedlerinde olduğu bi't-terâfu' tevâtüren zâhir ü nümâyân olmakdan nâşî, ber-mantûk-ı emr-i 'âlî ihkāk olunacağını merkūm Ken'ân-oğlu fehm ü iz'ân etdikde, yine Sivas sâkinlerinden Mütevellî-oğlu nâm müfsidi celb ve mübâşirleri ol tarafda olan ba'zı matlûbât-ı seniyyeyi vesîle vü der-pîş ederek, başlarına bir takım erâzili cem'le mahkemeye hücûm u savlet ve sâ'ir gûne dahi envâ'-ı fezâhat ü şenâ'at etmiş olduklarından başka, bir tarafdan teksîr-i cem'iyyet-i erâzil ü ecânible Vâlî-i memleket 'Ali Paşa'nın serayına dahi hücûma müteheyyi' ü müterakkıb oldukları keyfiyyâtdan[3] bahsle, bu bâbda ne vechile irâde buyurulur ise iş'âr olunması iltimâsını hâvî, Vâlî-i müşârun ileyh tarafından evâ'il-i ramazânda◊◊ gelan tahrîrât ve bundan başka ba'zı tahsîlât-ı sâlifetü'l-işârâta dâ'ir me'mûriyyetle ol esnâda Sivas'da bulunmuş olan Silahşör İbrâhîm Rif'at Bey ve Ahmed Ağa ve Gediklü el-Hâc Mehmed Ağa'nın ol bâbda tahrîrâtları mü'eddâsı ve gelan Tatar'ın kaleme alınan takrîri mezâyâsına dahi vukūf-i vüsûk-mevkūf-i Sadr-ı a'zamî hâsıl oldukdan sonra, ma'lûmât-ı mezkûre hâk-i pây-ı Şâhâne'ye takdîm ve nazar-ı kîmyâ-eser-i Mülûkâne ile 'ayâr u takvîm[4] olundu. Binâ'en 'aleyh bu mâddede Vâlî-i müşârun ileyhin bir kusûru olmadığı âşikâr ve farazâ ehâlî kendüsünden râzî olmadıkları takdîrde bilâ-mâni' Der-sa'âdet'e gelüp ifâde-i hâl etmeleri lâzım gelür idüği bedîdâr iken, böyle bâgiyâne **[M2 395]** hareketleri mûcib-i töhmet olduğundan ve bâ-husûs bilâd-ı sâ'ireye sirâyet mahzûru da hâtıra geldiğinden nâşî, buna sebeb olanların birer mahalle nefy ü iclâsı ve li-ecli't-tedkîk menşe'-i mâddeyi gereği gibi tahkîk ederek, muktezâsı

---

1 tezkîr A : + olundu M2
2 dinmekle A : dimekle M2
◊ 1 Muharrem 1230 = 14 Aralık 1814 Çarşamba.
3 keyfiyyâtdan A : keyfiyyâtından M2
◊◊ 1-10 Ramazân 1233 = 5-14 Temmuz 1818.
4 takvîm A : takdîm M2

ana göre tensîk u tevfîk olunması husûsları zımnında bir mahsûs Mübâşir irsâl kılınmasına irâde-i isâbet-ifâde-i Pâdişâhâne te'alluk etmekle, merkūmların birer mahalle nefy olunmaları bâbında mâh-ı ramazânın beşinci günü◊ târîhiyle müşârun ileyhe hıtâben emr-i 'âlî ısdâr ve keşf u tahkîk-i maslahat zımnında Kapucu-başı Kâşif 'Ömer Ağa Sivas'a ba's ü tesyâr olundu. Ve iktizâ eder ise Sivas Vâlîsi'ne i'ânet-i lâzimeyi icrâ eylemeleriyçün civârında vâki' Me'âdin Emîni Nûrullah Paşa ve Karahisâr-ı sâhib Mutasarrıfı Lutfullah Paşa'ya ve sâ'ir ba'zı vüzerâya yine târîh-i merkūmda◊◊ emsâl irsâl olunduğunu hâkî vü nâkıl Sivas Vâlîsi tarafına bir kā'ime-i Sadr-ı a'zamî dahi isbâl olundu. Lâkin[1] hasbe'l-iktizâ tebeddül-i menâsıb-ı ba'zı vüzerâya dâ'ir sudûr eden evâmir-i 'aliyye, Mübâşir-i mûmâ ileyhe teslîm olunarak bi'l-istishâb ba's ü tesyîr olundu ise de ihfâ vü testîr kılındı*.

Ref'-i Vezâret-i Vâlî-i[2] Mûsul[3]

Mûsul Vâlîsi Ahmed Paşa, ba'zı harekât-ı nâ-hemvâra tesaddî etmiş olmak üzere bundan akdem Bağdâd Vâlîsi tarafından Der-i devlet'e inhâ olunduğuna binâ'en, ref'-i Vezâret'iyle Haleb'de ikāmeti ve yerine Bağdâd Vâlîsi'nin re'y ü intihâbiyle birinin Mûsul Vâlîsi nasb olunması husûsuna irâde-i Şâhâne te'allukuyla Ahmed Paşa'nın Haleb'e me'mûriyyeti ve halefinin ismi açık tevcîh emirleri, mukaddemâ ısdâr ve işbu irsâl olunan evâmir-i 'aliyyenin Bağdâd'a vusûlünde Mûsul Eyâleti'ne 'Abdülcelîl-zâdeler'den Hüseyn Paşa-zâde Hasan Bey intihâb olunup, gönderilan tevcîh emrine mîr-i mûmâ ileyhin ismi tahrîr ve mahsûs Mübâşir ile ba's ü tesyîr ile icrây-ı muktezây-ı irâde-i seniyyeye ibtidâr eylediğini ihbâr zımnında Vâlî-i[4] **[M2 396]** Bağdâd tarafından irsâl olunan tahrîrât, mâh-ı ramazân-ı şerîfîn yirmi altıncı günü◊◊◊ vârid-i Der-i devlet-medâr olundu. Ancak Mûsul Vâlîsi-yi sâbık imtisâlen li'l-emr Mûsul'dan çıkmış ise de, Eski Mûsul nâm mahalle vusûlünde Haleb'e 'azîmetden ferâgatla[5]:

Kerrâr-ı 'aşkem istemem esbâb-ı zîveri
Besdir bu düldül-i dile bir raht-ı Haydarî

◊ 5 Ramazân 1233 = 9 Temmuz 1818 Perşembe.
◊◊ 5 Ramazân 1233 = 9 Temmuz 1818 Perşembe.
1 Lâkin A : — M2
* "**Zuhûr-i fitne der-Sivas** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,233'te kaydedilmiştir.
2 **Vâlî-i** M2 : **Vâlî-yi** A
3 **Mûsul** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.156a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 26 {Ramazâ}n" yazısı vardır] A
4 Vâlî-i M2 : Vâlî-yi A
◊◊◊ 26 Ramazân 1233 = 30 Temmuz 1818 Perşembe.

deyerek yanında bulunan âdemleri ve Mübâşir'i ile beraber Bağdâd'a 'azîmet ve Bağdâd Vâlîsi himâyetine dehâletle rızâ-cûyâne hareket izhâr, ya'nî mukaddemki izhâr-ı harekât-ı nâ-hemvâr isnâdını 'adem-i kabûlünü cânib-i cenâb-ı Şehriyâr-ı zerâfet-şi'âra iş'âr eylemekle, Bağdâd Vâlîsi müşârun ileyh dahi nâ-çâr derûn-i şehre idhâl ve bir münâsib konağa inzâl ile merâsim-i mihmân-nüvâzîyi icrâ eylemiş olduğunu, evâ'il-i şehr-i şevvâlde◊ Der-'aliyye'ye inhâ eylediğine binâ'en, Bağdâd'a gelmesinde be's olmayup, ancak mukaddemki inhâ iktizâsınca kendü hâlinde durup yahûd durmayacağı[1] mülâhazaları der-pîş olunarak Bağdâd'da ikâmeti tasvîb olunup, yahûd olunmayacağı Bağdâd Vâlîsi'nin re'yine havâle kılındığını iştimâl ederek dîğer bir kıt'a emr-i şerîf dahi ısdâr u irsâl olundu*.

Tezâhüm-i harîk

Bu sene mâh-ı rebî'ulevvelden işbu mâh-ı şevvâle◊◊ gelince[2] birbirini te'âkub ederek cüz'î ve küllî yetmiş üç harîk vukū' bulduğu mukarrer ü mütevâtir ve ba'zıları bi'n-nisbe ekber ve husûsan ba'zıları min-ciheti'l-keyfiyye ender olduğuna nazaran ba'zı cihetle mûcib-i istigrâb olanlarını kayd ü istiktâb istisvâb olundu. Çünki sekene-i İstanbul 'indinde tezâhum-i harîk, 'alâmet-i 'adem-i hoşnûdî-yi ferîk ve mukaddime-i iş'âl ü teşvîk olmak i'tikādı, mine'l-kadîm bi't-tecribe istikrâr bulmuş ve fi'l-hakîka ba'zı harîklere sebeb dahi bu makūle şeyler olmuş olduğundan nâşî, bu esnâda dahi harîklerin mütevâlî olmasından herkes mütelâşî ve kesret-i erâcîf ü ekâzîb ile pür-evhâm u mütehâşî olarak gice gündüz bî-hâb u râhat ve çok kimseler gam-hânelerinde[3]:

Şeb-i yeldâyı müneccimle muvakkit [M2 397] bilmez
Mübtelây-ı gama sor kim: "Gice kaç sâ'atdir?"

mü'eddâsı üzere tâ be-sabâh nevbetle ikāmet eder oldular. Ez-ân-cümle mâh-ı rebî'ulevvelde◊◊◊ Galata Mevlevî-hânesi civârında İsvec Elçisi hânesinden gice harîk zuhûr edüp, ol seray-ı cesîm bir sâ'at kadar vakitde külliyyen muhterik u 'adîm olup, lâkin ekser ebniye-i Efrenciyye minvâli üzere etrâfında hiçbir[4] binâya ittisâli olmadığı sebeble, bir kimseye de zarar îsâli vâki' olmadı.

---

5 ferâgatla A : + şi'r M2
◊ 1-10 Şevvâl 1233 = 4-13 Ağustos 1818.
1 durmayacağı A : durmayacağını M2
* "**Ref'-i Vezâret-i Vâlî-i Mûsul** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, X,230-231'de kaydedilmiştir.
◊◊ 1 Rebî'ulevvel - 1 Şevvâl 1233 = 9 Ocak 1818 - 4 Ağustos 1818.
2 gelince M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "harîkler" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A
3 gam-hânelerinde A : + şi'r M2
◊◊◊ 1 Rebî'ulevvel 1233 = 9 Ocak 1818 Cuma.
4 hiçbir A : hicbir M2

Ve mâh-ı cumâdelâhırın dokuzuncu gicesi◊ Boğaz-içi'nde[1] Tarabya nâm mahalde kâ'in sâbık Eflâk Voyvodası İpsilanti yalısından âteş-i zebâne-keş olup, ol binây-ı vesî' der-'akab münkalib-i remâd ve içinde on beş kimse yanup berbâd oldu. Şöyle ki sâhil-hâne-i mezbûr derûnunda beytûtet eder sekiz 'aded etfâlin papas gürûhundan bir hâceleri olup, aşağı tabakada nerdübân başında bir odada sâkin ve mâ'adâ cümle sekene-i hâne tabaka-i 'ulyâda mütemekkin idiler. Nısf-ı leylde ol papas odasından âteş zuhûrunda bîdâr olup, hemân firâr ve gûyâ şaşırup mebhût olarak bilâ-ihbâr yalı kapusundan tışaruya güzâr eder, âteş dahi aşağı katı temâmen istî'âbla nerdübân ve suffe pür-iltihâb oldukda[2]:

Bîdâr şû ey dîde ki eymen ne-tüvân bûd _

*Z'în seyl-i dem-â-dem ki derîn-menzil-i hâbest**

müfâdınca yukarıda olanlar ba'de-harâbi'l-Basra henûz uyanup feryâd ve pîç[3] ü tâb etdiler ise de, tarîk-ı iyâb ü zihâb nâ-bûd ve yukarı tabakanın yüksekliği on iki zirâ'dan ziyâde ma'dûd ve bâ-husûs tütün ve kığılcımdan göz açamayarak 'akl ü şu'ûrları zâ'il ü mefkûd olmağla, semender gibi âteş içinde kaldılar. Ve Voyvoda-i merkûmun vâlidesi ve oğlu ve üç 'aded başka nisvân ve sekiz çocuk ve dört hıdmet-kârdan fekat anası ve bir küçük çocuk kendilerini pencereden sokağa atdılar. Ve çocuk sağ kalup karının a'zâsı şikest olmağla, iki gün murûrunda ol dahi helâk oldu. Bu harîk ba'zı Rûm nakline ve odasından âteş zuhûr edüp, sükûtla firâr eden merkûm papasın tavrına nazaran Fenarlı Rûm [M2 398] hâ'inlerinin birbirlerine mu'tâdları olan gadr u 'adâvete haml olundu. Ve min-tarafillah firârî İpsilanti hâ'ini hânedânına mükâfât ü mücâzât oldu. **Beyt**:

Eğer harâb şeved memleket zi-Şâh-ı merenc[4]

*Ki nezd-i Hak be-hakîkat günâh-ı dervîşest***

Ve nısf-ı ramazânda◊◊ terâvîh vaktinde Odun-kapusu dâhilinde boyacı dükkânından harîk zuhûr edüp, der-'akab etrâfına sârî vü menşûr oldu. Meğer ol mahalde barutcu dükkânları altında külliyyetlü barut meknûz ve re'âyâ

◊ 9 Cumâdelâhır 1233 = 16 Nisan 1818 Perşembe.

1 Boğaz-içi'nde A : Boğaz-ici'nde M2

2 oldukda A : + şi'r M2

* "بیدار شو ای دیده که ایمن نتوان بود * زین سیل دمادم که درین منزل خوابست" = Ey göz, uyan! Bu uyku yerinde şu devamlı akan sel oldukça güvende olunamaz" anlamına gelen bu cümleler Hâfız'ın *Dîvân*'ından alınmış Farsça bir beyittir; bk. *Hafız Divanı*, s.24.

3 pîç A : pîc M2

4 merenc A : mirrîh M2

** "اگر خراب شود مملکت زشاه مرنج * که نزد حق بحقیقت گناه درویش است" = Eğer memleket Şâh yüzünden harâp olmuşsa, incinme! Hakîkatte bu Hakk'ın nezdinde dervîşin günâhıdır" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

◊◊ 15 Ramazân 1233 = 19 Temmuz 1818 Pazar.

sefînelerine ve sâ'ir tâliblerine istedikleri kadar fürûht etmek içün varuller ile barut mestûr u mahfûz imiş; âteş ol dükkânlara vâsıl ve me'mûrlar yıkup sulamak ile müştagil[1] ve barut var ise her bir dükkânda birkaç vakıyye kadar mülâhazasında iken, nâ-gâh barut müşta'il[2] ve âteşe uzacık bulunan dükkânlardan çıkarup yuvarlayarak kaçırmak istedikleri barut varullerine dahi kığılcım munsab u vâsıl oldukda, tulumbacı neferât ve zâbitânından ve sâ'ir me'mûrlardan ve ol mahallere yakın bulunan kesân ve ashâb-ı hâne ve dükkândan seksan kadar âdem barut âteşiyle yanup helâk ve birazının dahi sadme-i barutla yıkılan dîvâr ve dökilan ebniye vü ahcâr u eşcâr isâbet ü darbiyle girîbân-ı hayâtları çâk olup, bir mikdârı dahi mecrûh olarak etrâfa menkūl ve sâ'ir hâzırîn dahi ba'de-zîn[3] girüye çekilüp âteşi uzakdan temâşâya meşgūl oldular. Ve barut darbından ol civârda olan büyût-i sıgār ve ebniye-i kibâr def'aten yıkılmak[4] derecesinde mütezelzil ü lerzân ve Kantarcılar üzerinde mürtefi' Bâb-ı Şeyhulislâmî'nin oda ve dehlîz câmları bir hamlede külliyyen dökülüp, âyîne-i cihân-nümâ gibi gözden nihân oldu. Bu aralıkda Anadolu Kadı'askeri bulunan Halîl Hamîd Paşa-zâde Mîr Mehmed 'Ârif Efendi, Şeyhulislâm-ı vakt hazretlerine 'arz-ı hulûs u meveddet ve harîk zuhûrunda seray-ı müşârun ileyhe esb-süvâr-ı 'azîmet ve Yeniçeri Ağası'na tafra-fürûş-i sebkat olarak zîr-i dehlîze[5] hâ'iz oldukda, harîkden tahlîs içün yukarudan meydâna endâht olunan oda yasdıklarının biri, beden-i **[M2 399]** nezâket-me'nûslarına mânend-i kâbûs nüzûl ve isâbet etmekle, sadme-i cism-i sakîl ile atından havliye sâkıt ve hiss ü[6] hareketden munkatı' u hâbıt olup, hele etbâ'ı bir kenâra çekilerek biraz teneffüsle şu'ûr-i sâbıkları 'avdet ile biraz kesb-i liyâkat eylediklerinde, huddâm mu'âvenetiyle Sadefciler Sûku'nda[7] Sâlih-zâde Efendi hafîdlerinden iştirâ eyledikleri konaklarına ric'at ve birkaç gün sükûn ü müdâvâtla da'vet-i sıhhat edüp, biraz eyyâm dahi müste'nis-i erbâb-ı ziyâret olarak müstemi'-i makāle-i be-hayr-güzeşt oldular. *"İzâ hâne'l-kazâ zâka'l-fezâ"**. **Beyt:**

Sevk ede çünki bir işi takdîr
Anı 'avk edebile mi tedbîr?

Ve evâhır-ı ramazânda◊ Hâce Hâmı kurbünde vâki' Cezzâr[8] Paşa Kapu Kethudâsı Mükellef-zâde Konağı dimekle meşhûr olup, bundan akdem

---

1 müştagil A : müşta'il M2
2 müşta'il A : müştagil M2
3 ba'de-zîn A : ba'de-ezîn M2
4 yıkılmak A : yoklamak M2
5 dehlîze A : dehlîzi M2
6 hiss ü A : hiss M2
7 Sûku'nda A : Sokakı'nda M2
* "اذا جاء القضا ضاق الفضا = Kader hükmünü icrâ edeceği zaman kâinât insana dar gelir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.
◊ 21-30 Ramazân 1233 = 25 Temmuz-3 Ağustos 1818.
8 Cezzâr A : Cerrâr M2

merhûme Vâlide Sultân Kethudâsı Seyyid Mehmed Efendi fevtinde hâlâ Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî Mustafa Erîb* Efendi'nin temellük eylediği konağın hammâmı külhânından vakt-i 'işâda âteş fürûzân ve şedîd gün-doğusu rüzgâriyle[1] fi'l-hâl etrâfa perâkende vü perîşân olarak, az vakitde havâlîsi ve alt yanında Mahmûd-paşa Çarşûsu temâmen sûzân oldu. Ve âteş yukaru çârşû tarafına hücûm ü vesebân edüp, me'mûrîn ve zâbitânın ise tekarrub ü mümâna'atden 'aczleri nümâyân iken, bundan akdemce Darb-hâne Emîni 'Abdurrahmân Bey'in hân behânesiyle garaz-ı âhara mebnî Rodos'a nefy etdirdiği Ermeni re'âyâsından Hâncı Arakil nâm zimmînin iki seneden berü Mahmûd Paşa Çârsûsu[2] başında müceddeden binâ etdiği henûz nâ-temâm hân-ı musanna', âteşin çârşû ve bedestân taraflarına tecâvüzüne hele hâ'il ve bu makûle kârgîr ebniyenin kat'-ı harîkde dahi menfa'at-ı külliyyesi olduğunu bi'n-nefs ru'yet eden erbâb-ı dikkatde bir kat dahi tecribe hâsıl ve bu sebeble çârşûda olan bunca emvâl ü eşyâ sûzân ve ekseri de giriftâr-ı eyâdî-i yağmâ-gerân olmak mazarratından ashâbı selâmete nâ'il oldu. Ve zâbitân çârşû kapularını kimesneye açmayup içerüye duhûle mâni' olmalariyle, erâzil ü eşhâs harîk behânesiyle ancak Mahmûd Paşa **[M2 400]** Çârşusu'nu boşatmak sûretiyle Yehûdîler'in eczây-ı hasîselerini biraz yağmâ ile kâni' oldular.

Ve mâh-ı şevvâlin on birinci günü◊ vakt-i duhâda Kadırga Limanı nâm mahalde Hasekî-başı Ağa'nın konağı civârından bir harîk-ı hânumân-sûz lehîb-efrûz-i zuhûr u burûz olup, bir kolu Kum-kapu tarafına giderek ol havâlî ebniyesini mahv u ifnâ, lâkin ba'zı sarrâf ve mütemevvil tüccâr-ı Ermeni hânelerinden harîki sarf u tenkîse ve husûsan Ermeni Kilisasi'ni hıfz u tahlîsa sa'y eden tulumbacılar ve zâbitân ve be-tahsîs ba'zı üstâdân-ı müşârun bi'l-benân hâdimü'l-bünyânı, ebniye-behâ kadar kîse tahsîliyle ma'mûr u ihyâ etmekle, [mısrâ]':

Hemân kârında olsun gamzeler, 'âlem helâk olsun

müfâdınca[3] ekser neferât ü üstâd Kum-kapu koluna terâküm ü tezâhüm ile meşgûl-i dâd ü sitâd olduklarından, dest-i erreciler tarafına gelan kol[4] ancak ba'zı mu'ayyen tulumbalar ve me'mûrların ma'a'l-kerâhe huzûriyle ertesi nısf-ı leyle kadar 'alâ hâlihî mesâbesinde yanarak medîd ve Okcular-başı Çârşusu'nu dahi yakup, Sultân Bâyezîd Câmi'i havlîsine müntehî vü resîd oldu.

---

* Metnimizden alınmakla beraber "Erîb" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,5'te "Edîb" şeklinde kaydedilmiştir.

1 rüzgâriyle A : rüzgâr ile M2

2 Çârsûsu A : Çârşusu M2

◊ 11 Şevvâl 1233 = 14 Ağustos 1818 Cuma.

3 [mısrâ]' ..... müfâdınca M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek vr.158a'nın sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] A

4 kol A : kolu M2

Nükte: Gerçi bin yüz doksan altı senesinde◊ vukū' bulan Cebe'ali (جبعلی) harîk-ı meşhûru ki Belde-i 'azîme-i Kostantîniyye'nin sülüsânı mertebesini mahv u hebâ etmiş ve bir ucu tâ Yedi-kulle'ye dek gitmiş ve niçe[1] nüfûsu yakup ifnâ eylemiş idi. Harîk-ı ekber-i mezbûr nâdire-i vekāyi'-i duhûr olduğuyçün ol zemânın müverrihine temâm cevelân-gâh-ı Edhem-kalem olur meydânlar açmış ve ol vaktin esbâb-ı felekiyye-i müvellide ve isti'dâd-ı ebniye-i belediyyeye dâ'ir 'ilel-i mebâdî ve tevâlîsinden[2] ahlâfa şâyed mûris-i te'akkul u fetânet ve muhtemel ki bâ'is-i[3] necât ü râhat dahi olabilür ba'zı ebhâsa mübâderet içün barut-i mahzen-i fazîlet ü isti'dâda şerâreler saçmış bir hâdise-i 'azîme ve vâkı'a-i garîbe-i cesîme iken, 'ind-i 'Âciz-i bî-kemde anın[4] ne sûretde keşîde-i kalem idüği mechûl olduğundan kat'-ı nazar, kavl-i ma'kūl-i 'ukalâda Cebe'ali harîkinde gerçi bî-hadd ü ihsâ ebniye ve emvâl ü nüfûs muhterik u hebâ olmuş ise de, harîk-ı mezbûr ekseriyyâ emâkin-i fukarâda dâ'ir olup, bu senede **[M2 401]** vâki' olan bi'd-defe'ât harîkler[5] mevâki'-i agniyâda sâ'ir olmalariyle bunların dahi cihet-i mâl ü eşyâda zararları yekûnü andan çok dûn olmamak sûreti menkūldür.

Binâ'en 'aleyh bu hâmûn-i sahîfe-i lâyiha-gûn ve ber[6]-teng-i heyâkil-i hikmet-nümûnda sâmme-i hâme-i çerağ-pâyeye bir mikdâr ruhsat-ı cevelân ile kıssadan hisse kā'idesi hâtır-nişân olarak, men'-i esbâb-ı zâhiriyye-i harîk zımnında bu esnâda şeref-bahş-ı sahîfe-i sudûr olan birkaç kıt'a evâmir-i 'âlî-şânın bu mahalde mebniyyün 'ale'l-hikme tahrîrine mukaddime-gûne birkaç[7] kelime-i nâfi'a temhîdi istihsân olundu.

Ma'lûmdur ki ecsâm-ı müşta'ileden inşâ olunan binâlarda harîk vukū'u her yerde câri olup şu kadar var ki ba'zı bu'd ü fâsıla yahûd[8] ecsâm-ı hâ'ile ve kârgîr ebniye-i mâni'a sebebiyle kurb ü civârına gayr-i sârîdir. Meselâ Roma ve Beç[9] ve Paris gibi ba'zı şehirlerin yolları on beş ve yirmi zirâ'-ı mi'mârî kadar geniş ve yarım sâ'atlik mesâfe kadar ba'îd mahalden gelan âdem fark u teşhîs olunur sûretde doğru çekilmiş olup, iki tarafında evler ve konaklar serâser bir sırada[10] dizilmiş ve şeh-nişînleri dahi pek nâdir olup, ancak ba'zı demür[11] yahûd pirinc şebekeden çıkındılar örülmüş ve ekser ebniye vü büyût nîm-kârgîr ta'bîr olunur sûretde binâ olunmuş ve bi'l-cümle evlerin

◊ 1 Muharrem 1196 = 17 Aralık 1781 Pazartesi.

1 niçe A : nice M2
2 tevâlîsinden A : توليسندن M2
3 bâ'is-i A : — M2
4 anın A : — M2
5 harîkler A : harîkleri M2
6 ber A : pür M2
7 birkaç A : birkac M2
8 yahûd M2 : yahû[d] A
9 Beç A : Bec M2
10 sırada A : sıra M2
11 demür A : tümür M2

tahtı kârgîr dükkânlar olmağla, bu şehirlerin çârşû olmadık hiçbir[1] mahalli kalmamışdır. Bunlardan mâ'adâ Londra Şehri'nin evleri takım takım müfrez ve her takımı çâr-kûşe resm üzere düşerek on ikişer 'aded sagîr u kebîr evlerden 'ibâretdir. Ve her bir takımın dört tarafı zikr olunan vech üzere sokaklar ile olbir takımdan ayrılmışdır. Anınçün[2] şehr-i mezbûr derûnuna bir yüksek kulleden nazar olunsa, satranc[3] hâneleri gibi serâpâ takım takım fasl u tefrîk olunmuşdur. Ve bundan başka aralıkda mahalle bağçesi ta'bîr olunur mesîre-i sekene-i mahalle olmak içün şebekelü ve çemen-zâr u eşcâr ve tarh ve memerr-i hemvâr ile ârâste fâsılalar dahi olup, ol memleketlerde nâdiren ba'zı kilisaler ve kütüb-hâneler gibi ihtiyâc-ı 'âmme-i zarûriyye olan **[M2 402]** mevâddan başka içün îrâdât ve 'akārât-ı mevkūfe olmadığından, o makūle teferrüc-gâhların mesârifi zevk u safâlariyçün ehâlî-i mahalleden cem' olunmağla, müte'allık olduğu mahalle ehâlîsinden isteyenler dahi her bâr gidüp seyr u temâşâ ve ehibbâsiyle teferrüc ve kesb-i hevâ ederler. Bu sebebler ile ol memleketlerde harîkde nedret olduğundan kat'-ı nazar, zuhûr etdikde bir ve nihâyet iki evden ziyâdeye tecâvüz ü sirâyet ve İstanbul'daki gibi şehrin vâfir mahallini yakup öyle küllî mazarrat edemez. Bundan başka harîk cihetiyle bir kimseye ba'zan terettüb eden zarar-ı mahsûs bu gûne ziyândan âsûde vü sâlim olmak murâd eden kesânın cümlesine tevzî' u taksîm ederek zarar-ı mezkûru gayr-i mahsûs sûretine mübeddel ü ma'kûs etmek nizâmını dahi Londra gibi şehirlerde vaz' eylemişlerdir ki, bu nizâm Âsitâne-i 'aliyye'de etmekci esnâfından birinin mevcûd-i zahîresi muhterik oldukda, yanmış buğdayı ol kol furunlarına taksîm ve yerine sağ zahîre vermek[4] ile beynlerinde ol zarara müşterek olarak dâ'imâ birbirlerini zarar-ı hâss-ı küllîden vikāye vü himâyet eyledikleri nizâmlarına müşâbehetlüdür. Şöyle ki hâne ve eşyâsını yangın sebebiyle telef olmakdan tahlîs murâd eden kimse, şehrin müte'addid mahallerinde kâr-hâneleri olup, Tulumbacı-başı makāmında Harîk Emîni ma'nâsınca Sigortacı[5] ta'bîr olunur, ol san'atla kesb-i te'ayyüş eder kimselerden merkūm hâne sâhibi, semtine ve maslahatına cesbân[6] 'add etdiği bir Sigortacı'yı[7] ihtiyâr ve hânesine celb ü ihzâr edüp, hânesini merkūma irâ'e ve ister ise döşeme ve sîm evânîye kadar havâyic-i dâr ta'bîr olunur eşyâsını dahi 'ayniyle defter ederek ol hâne ve eşyâya münâsib merkūma beher sene şu kadar akça vermek ve eğer kazâ'en muhterik olursa, merkūm dahi yine[8] 'aynını yapup teslîm et-

1 hiçbir A : hicbir M2
2 Anınçün M2 : Anınçü[n] A
3 satranc A : şatranc M2
4 ve yerine sağ zahîre vermek M2 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına vr.158b'nin sol tarafına yazılmışlardır] A
5 Sigortacı : Sortacı A, M2. Metnimizden alınmakla beraber "Sortacı (سورته جی)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,7'de "Sigortacı (سیغورته جی)" olarak kaydedilmiş, bizce de o şekil tercih edilmiştir.
6 cesbân A : çesbân M2
7 Sigortacı'yı : Sortacı'yı A, M2
8 yine A : — M2

mek üzere anınla kavl ü karâr ve senedleşüp ol vechile mukāvelelerini muhkem ü üstüvâr ederler. Bu maküle evlerin birinde harîk zuhûr eyledikde, bekciler der-'akab ol yangıncıya haber verdikleri anda dörder ve altışar bârgîr çeker tekerlekli kebîr **[M2 403]** tulumbalar ile neferât gelüp zokaklarda yer yer harîk içün yapılmış demür[1] kapaklı kebîr musluklardan tulumbalara karîb olanı açup, suyu tulumbalara uydurarak âteşi az vakitde itfâ eder ve böyle sigortaya[2] kesilmiş hânelerin ekseri nısfından[3] ziyâde muhterik olmaksızın tulumbacıların kendü mâlı gibi olduğundan, kemâl-i sa'y ü gayretleriyle harîki itfâ ederler. Ve böyle bir evde harîk vukū'unda sâhibi kat'â telâş etmeyüp, âhestece işine bakar, zîrâ yangıncı boşatmağa ve söndürmeğe cân atar ve ba'dehû Sigortacı[4] kendü 'indinden olarak hâneyi bi-'aynihî[5] evvelki resm ü metâneti üzere[6] binâ vü tetmîm ve defter-i merkūm mûcebince âvîze ve âyînesine varınca eşyây-ı ma'hûdesini kemâ fi'l-evvel yerlü[7] yerlerine vaz' u tanzîm ederek hânenin sâhibine miftâhını teslîm eder. Ve ol yangıncı dahi bu san'atı sebebiyle senevî kati çok kesb ü intifâ' eder. Gerçi bu gûne ba'zı umûr-i nizâmiyye Memâlik-i İslâmiyye'de henûz mülâhazadan bile dûran dûr olduğu cihetle tefevvühü dahi ma'dûd 'ani'l-kusûr ise de, tevârîh-i nizâmiyyede câ'iz[8] idüği de iştibâhdan sâlim ü müberrâ olmağla, selâmet-i emvâl-i Ümmet-i Muhammed ve emn ü râhat-ı ihvân-ı dîn ü milleti kalben ve kavlen temennî vü recâ zımnında bu mikdârcık ile iktifâ ve *"Huz mâ safâ"** kā'idesince bu mertebe tahrîri revâ görülüp, ba'de-zâ yine mehmâ-emken bu maküle ba'zı menâfi'i mütezammın sâdır olan evâmir-i şerîfenin bu mahalle kaydı tensîb olundu**; *ve minallâhi't-tevfîk****. **Beyt:**

Engûr-i nev-âverde-türş tab'am buved
Rûzî dû se sabr kün ki şîrîn gerded[*4]

---

1 demür A : timür M2
2 sigortaya : sortaya A, M2
3 nısfından M2 : nısfınd[an] A
4 Sigortacı : Sortacı A, M2
5 Sortacı ..... bi-'aynihî M2 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına vr.159a'nın sol tarafına yazılmışlardır] A
6 üzere M2 : + [Bu kelimeden sonra yazılmış olan "hâneyi" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A
7 yerlü A : — M2
8 câ'iz A : hâ'iz M2

* "خذ ما صفا = Hoşuna gideni al!" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

** "**Tezâhüm-i harîk** ..... olundu" kısmında yer alan bilgilerden "**Tezâhüm-i harîk** ..... temhîdi istihsân olundu" kısmı özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,4-6'da, "Ma'lûmdur ki ecsâm-ı müşta'ileden **inşâ** ..... olundu" kısmı ise ihmâl edilebilir **ufak tefek değişikliklerle** ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,6-7'de kaydedilmiştir.

*** "و من الله التوفيق = Başarı Allah'tandır" anlamına gelen Arapça bir cümledir.

*4 "انکور نواورده ترش طبعم بود * روزی دوسه صبر کن که شیرین کردد = Yeni yetişen üzümün tadı ekşi olur, bir iki üç gün sabredersen tatlılaşacaktır" anlamına gelen Farsça bu cümle Şeyh Sâdî-i Şîrazî'nin *Gülistân*'ından alınmıştır; bk. *Bostan ve Gülistan*, s.457.

Sûret-i fermân be-Ağa-yı Yeniçeriyân[1]

"Bu esnâda birbirini müte'âkıb vukū' bulan harîkler mutlaka kazâ'-i Rabbânî iktizâsından olarak bunda kimesnenin medhali olmadığı âşikâr ise de, bir alay kendüyi bilmez âdemler kundak bırakmışlar havâdisini kendülere iş güc edüp aslı var yok niçe[2] erâcîf neşrine ictisâr eyledikleri ve öteden berü birbirini müte'âkıb harîkler zuhûrunda elsine-i nâsda bu makūle havâdisler olageldiği **[M2 404]** her ne kadar meczûm ise de, tekayyüd ü ihtimâm dahi lâzimeden olmakdan nâşî, fi'l-hakîka ba'zı bir dirlikde medhali yok ve ne zümreden olduğu mechûl, dîn ü îmândan bî-behre serserî yağmâcı makūlesinden 'ibâdullahı ızrâr kasdiyle böyle fezâhata cesâret eder var ise ele getürülüp, icrây-ı te'dîblerine bakılması lâzimeden olmağla, imdi bi'l-cümle mahallerde olan Ocağ-ı 'âmire kollukları, muktezây-ī sadâkat ü gayretleri üzere me'mûr oldukları sınurlarını muhâfazaya ihtimâm ü dikkat ve şâyed o makūle hareket-i reddiyyeye cesâret eder olur ise, ahzına gayret eylemeleri tarafımızdan çorbacı ağalara ve anların taraflarından dahi 'alemdârân ve neferâta gereği gibi muhkem tenbîh ü te'kîde mübâderet olunması, irâde-i seniyye muktezâsından olduğu ma'lûmunuz oldukda, icrây-ı muktezây-ı münîfine himmet eyleyesin" deyü tahrîren fî erba'ate 'aşere min-şehri şevvâl◊.

Sûret-i emr-i fevâ'id-şümûl ilâ Kādî-yi İstanbul

"Bu esnâda birbirini müte'âkıb vukū' bulan harîkler muktezây-ı kazây-ı Rabbânî olduğu âşikâr ise de cenâb-ı Hakk celle ve 'alâ her şey'e sebeb halk edüp, tedbîr ile emr buyurmuş olduğundan ve bunun dahi sebeb-i cüz'îsi oldukca muhâfazaya dikkat olup, lâ-siyyemâ bu misillü mesâ'ib ü beliyyâtda 'âmme-i ehl-i îmân Tanrı (تکری) Te'âlâ hazretine sığınarak evkāt-ı hamsede câmi'-i şerîflerde cemâ'ate devâm ve def'i içün du'â vü istiğfâra ihtimâm eylemeleri lâzime-i diyânet olmakdan nâşî, imdi bi'l-cümle mahallât imâmlarını tarafınıza celb ve fîmâ-ba'd herkes hânelerinde ocaklarını tathîr ve esbâb-ı kazâdan kendülerini muhâfazaya dikkat ve mahallelerinde mechûlü'l-ahvâl yabancı var ise iktizâsına bakılmak içün İstanbul Mahkemesi'ne ihbâra mübâderet ve beş vakitde cevâmi' u mesâcidde cemâ'ate müdâvemet ve bu beliyyenin 'ibâdullah üzerinden def' u ref'iyçün a'kāb-i ferâ'izde bârgâh-ı hazret-i Vâcibü'l-vücûd'a ez-derûn du'â vü niyâz ve istiğfâr-i zünûba mübâderet eylemeleri irâde-i seniyye muktezâsından olduğunu ve hılâfı[3] hareketde bulunanlar **[M2 405]** haber alınarak bilâ-te'hîr iktizây-ı

---

1 **Yeniçeriyân** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.159b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 14 {Şevvâ}l" yazısı vardır] A

2 niçe A : nice M2

◊ 14 Şevvâl 1233 = 17 Ağustos 1818 Pazartesi.

3 hılâfı A : hılâf M2

te'dîblerine bakılacağını her bir İmâm, mahallesi ehâlîsine tefhîm ü i'lân ve kendüleri dahi bu husûsa dâ'imâ 'atf-ı nazar-ı im'ân etmek üzere kemâ-yenbagî tenbîh ü te'kîde mübâderet ve bundan başka harîkden çıkup zarûret-i hâlinden nâşî mesken tedârük edemeyüp, câmi' havlîlerinde ve zokaklarda kalmış ehl-i İslâm var ise, ma'rifetiniz ile birer mahalle yerleşdirilüp iskân olunmaları dahi irâde-i merâhim-ifâde-i hazret-i Pâdişâhî iktizâsından olduğuna binâ'en, bu husûsun dahi icrây-ı muktezây-ı münîfine dikkat eyleyesiz" deyü fi't-târîhi'l-mezkûr◊.

Sûver-i[1] dîğer evâmir be-Sadr-ı Rumeli ve sâ'ir

"Âsitâne-i sa'âdet'de harîk zuhûr etmamesine çâre yoğise de, hîn-i vukū'unda hasbe'l-imkân etrâfına sirâyet etmamesi esbâbının istihsâli ve zâhirde sirâyetine sebeb olan hâlâtın men'i lâzimeden olmakdan nâşî, kā'ide-i mi'mâriyyeye tatbîkan kimesneye zarar olmayacak ve müstekarr u pây-dâr olacak sûretde hüsn-i râbıtaya bend eylemesi husûsu bundan akdem Şehr-emînî Efendi'ye bâ-fermân-ı 'âlî tenbîh olunmuş olduğundan, Efendi-i mûmâ ileyhin ol bâbda takdîm eylediği bir kıt'a takrîrinde, tahta-pûş ve ahşâb saçak inşâsı, iştî'âl-i âteşe ve sirâyet-i harîka sebeb-i küllî olup, bu husûs her ne kadar memnû' ise de, fi'l-asl ehl-i İslâm ebniyesinin kaddi on iki ve re'âyânın on zirâ' olmak nizâm-ı kadîminden olup, ziyâde çıkmaması men' u zecr ve re'âyâ tâ'ifesinin ebniyesi bütün on arşuna kasr ve 'arsaları gāyet dayyık ve beynlerinde kıymetlü ve kadrleri dahi dûn olduğundan, zarûrî memnû'âtdan olan tahta-pûş ve çatu arası ve cihân-nümâ makūlesi şeyler inşâsına mecbûr olduklarından bahsle memnû'ât-i mezkûrenin te'kîd-i nizâmı ve müstekarr u pây-dâr olması fîmâ-ba'd yapacakları hânelerinin kadlerine[2] bir iki arşun 'ilâvesine müsâ'ade olunması ve ashâb-ı hânenin muktedir olanları, sirâyet-i harîkden vikāyeten cevânib-i erba'asından **[M2 406]** iştirâsı müyesser olan 'arsaları yek-dîğere mübâya'a birle bağçe olarak hâlî terk edüp, olmadığı sûretde kendi 'arsasının cümlesine binâ ihdâs etmeyüp, biraz mahallini açıklık bırağarak oda inşâ etdirilmamek husûsu emr u tenbîh olunmak îcâb eder hâlâtdan ise de, iştirâsı müyesser olan 'arsanın evkāf dâhilinde olup, hâli üzere terki vakıf tarafından tecvîz olunmayacağı ve yek-dîğere mübâya'asında sâhibleri münâza'adan hâlî olmayacağından başka, ehl-i zimmet re'âyânın 'arsaları kıymetli ve behâları gālî olup, etrâfdan[3] 'arsa iştirâsiyle vüs'at-i hâneye kudret-yâb olamayacaklarından, bi'z-zarûr hâlî mahal terk edemeyüp, kadîmi üzere cümle 'arsanın üzerine binâ yapmağa mecbûr olacakları ve işbu tevsî'-i hâne ve 'ilâve-i 'arsa husûsunu terk ile ehl-i İslâm'dan olsun ve

◊ 14 Şevvâl 1233 = 17 Ağustos 1818 Pazartesi.
1 Sûver-i A : Sûret-i M2
2 kadlerine A : + göre M2
3 etrâfdan A : etrâfından M2

re'âyâdan olsun zî-kudret olanlar iki hâne beynine çatudan bir zirâ' mikdârı terfî' olunarak kârgîr dîvâr yapmak ve işbu yapılacak kârgîr dîvârın inşâsına sühûletle medâr olmak içün bi'l-iştirâk mesârifi verilerek yapdırılmak sirâyet-i harîka mâni' olacağını ve Dâru'l-hilâfeti'l-'aliyye ve havâlîsinde kâ'in büyût ve dekâkîn ve ebniye-i sâ'irenin taşra tarafları ve kalafât saçakları tahta kaplama[1] ve kara saçak olmayup, bi'l-cümle hâlis horasanlu kârgîr sıva olmak ve yapılacak hâne ve dekâkîn ocakları künkden olmayup, tuğla örülerek kârgîr kubûrlu ocak inşâ olunmak ve dekâkîn saçakları üzerine tahta-pûş[2] misillü peykeler ve asmalık ve kepenk mendalından ziyâde saçak yapılmamak ve dekâkîn-i mütenevvi'a üzerine kadîmî üzere oda inşâsı kendilerine mahsûs olmak ve hâricden nerdübân[3] ve kapu inşâsiyle âhara îcârı husûsuna ruhsat verilmamesi[4] ve ehl-i İslâm'dan zî-kudret olanlara binâ edecekleri hânelerinin câ-be-câ nîm-kârgîr yapdırılmasına ruhsat verildiği sûretde kârgîr hânlar misillü sakfı tuğladan kemer yapılmayup*, etrâfı taş dîvâr ve döşemesi ahşâb olmak ve ahşâb ebniyenin kaddine verilecek müsâ'ade-i seniyye işbu **[M2 407]** nîm-kârgîr ebniyenin hakkında dahi cârî olmak ve işbu kârgîr ebniye inşâsı yalnız İslâm'a mahsûs olup, re'âyâya aslâ ruhsat verilmamesini beyân ü iş'âr etmekle, takrîr-i mezkûr 'atebe-i 'ulyây-ı Mülûkâne'ye lede'l-'arz ol bâbda müsâ'ade-i seniyye erzân buyurulmuş olmak hasebiyle, işbu nizâmâtın icrâsı Efendi-i[5] mûmâ ileyhe ve Hâssa Mi'mâr-başı Ağa'ya beyâz üzerine fermân ısdârıyle tenbîh ü te'kîd kılınmağla, imdi işbu ebniye husûsuna dâ'ir irâde-i seniyyeyi ihâta vü istihzâr ve sicillâta dahi sebt ü kayd ile bunlara müte'allık de'âvî-i şer'iyye zuhûrunda sirâyet-i harîk men'iyçün ihtiyâr olunan işbu nizâmâtın naks ü[6] halelden vikâyeti esbâbını istihsâle ve devâm ü[7] istimrârı vesâ'ilini istikmâle mübâderet eyleyesiz" deyü Kadı'asker-i müşârun ileyhe ve İstanbul ve Eyyûb ve Galata ve Üsküdar kadıları ve evkâf müfettişleri efendilere hıtâben dahi târîh-i merkûmda[◊] başka başka evâmir-i 'aliyye ısdâr olundu**.

---

1 kaplama A : kablama M2
2 tahta-pûş A : tahta-bûş M2
3 nerdübân A : نردبان M2
4 nerdübân ..... verilmamesi M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın hizâsına vr.159b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] A
* Metnimizden alınmakla beraber "yapılmayup" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,219'da "yapılup" şeklinde kaydedilmiştir.
5 Efendi-i M2 : Efendi-yi A
6 naks ü A : naks M2
7 devâm ü A : devâm M2
◊ 14 Şevvâl 1233 = 17 Ağustos 1818 Pazartesi.
** **"Sûret-i fermân be-Ağa-yı Yeniçeriyân** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve "Şânî-zâde'nin kelâmı burada hıtâm buldu" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek **"Yeniçeri Ağası'na hıtâben sâdır olan fermân-ı 'âlî"**, **"İstanbul Kadısı'na fermân-ı 'âlî sûreti"**, **"Rumeli Kadı'askeri'ne fermân-ı 'âlî"**başlıkları altında *Târîh-i Cevdet*'in XI. cildinin zeylinde s.8,217-220'de kaydedilmiştir.

Tebdîl-i Kapudan Paşa[1]

Kapudan İç-illi[2] Ahmed Paşa hîn-i nasblarından berü bir müzmin inhirâf-ı mizâcla hasta olduklarından nâşî, umûr-i Tersâne pes-mânde vü beste kalup, bâ-husûs müşârun ileyh gerçi Anadolu'dan neş'et edüp, lâkin *"İnne'ş-şerefe bi'l-fazli ve'l-edebi lâ bi'l-asli ve'n-nesebi"** lâzimesince vakt-i akdemde erbâb-ı basîretin zâtında ru'yet etdikleri haslet-i rızâ-cûyî ve reviyyet-i ashâb-ı 'akl ü dirâyetden[3] idüklerine bir vâfî delîl ve kâfî 'alâmet olduğuna göre, bu def'a dahi *"Len yehlike imru'un 'arafe kadrahû"*** vefkınca, umûr-i donanma ile kat'â i'tilâfları[4] olmadığını insâfâne i'tirâf gûne aralıkda: "Biz bu maslahatın 'acemisiyüz" sularında ba'zı kelâm ile umûr-i nâ-mahsûr-i mezbûreyi tesviye gayr-i makdûrları olmak üzere ba'zı eslâf ü ahlâfları gibi zebân-zed-i[5] eclâf olmakdan istinkâf sûretiyle mizâcsızlıklarını muzâ'af-ı ez'âf gösterdiler. Binâ'en 'aleyh 'azl ü tebdîlleri iktizâ etmeğin, Pâdişâh-ı kadr-âşinâ *eyyedallâhu devletehû bi-efâzili'l-'ulemâ'-i [M2 408] ve ekârimi'l-vüzerâ**** hazretleri mâh-ı şevvâlin on ikinci günü[◊] müşârun ileyhi Kapudanlık'dan 'azl ve Hudâvendigâr Sancağı tevcîhiyle Burusa'ya mu'azzezen ba's ü isrâ edüp, Hudâvendigâr Mutasarrıfı-yı sâbık Kassâb-başı Hasan Paşa'yı Kapudân-ı deryâ nasb buyurdular*[4].

Katl-i Kâtib-i Vekāyi'-i Galata ve vekāyi'-i sâ'ire[6]

Galata Bâb Mahkemesi Vekāyi'i ve Baş-kâtibi olup, mevâlîye müstevlî olduğundan umûr-i kazâda halkın kendüsüne bi'z-zarûr ihtiyâc ve mecbûriyyetine mebnî, bütün Galata ve havâlîsinde mânend-i vâlî olan Kanbur Süleymân, ekseriyyâ bî-mehâbâ tebdîl-i kabâ ile gicelerde müsellah ve kıyâfet-i eşkıyâda zen-pârelik ve gulâm-pârelik[7] ve re'âyâ ve Efrenc hânelerine ve mey-hânelere ve tavşan evlerine varup, böyle 'alâ mede'd-duhûr devâm-ı fisk u fücûr gibi etvârı mu'tâd etmiş olduğundan başka;

---

1 **Paşa** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.160a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 12 {Şevvâl}" yazısı vardır] A

2 İç-illi A : İc-illi M2

* "ان الشرف بالفضل و الادب لا بالاصل و النسب = Şeref, erdem ve edepledir, soy sopla değildir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

3 dirâyetden A : dirâyetinden M2

** "لن يهلك امرؤ عرف قدره = Kendi değerini bilen kişi yok olmaz" anlamında Arapça atasözüdür.

4 i'tilâfları A : îtilâfları M2

5 zebân-zed-i A : zebân-zed ü M2

*** "ايد الله دولته بافاضل العلماء و اكارم الوزرا (M2 408] = Allah onun saltanatını, âlimlerin fazîletlileri ve vezîrlerin de cömertleri ile pâyidâr kılsın" anlamına gelen Arapça duâdır.

◊ 12 Şevvâl 1233 = 15 Ağustos 1818 Cumartesi.

*4 "**Tebdîl-i Kapudan Paşa** ..... buyurdular" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,240'ta kaydedilmiştir.

6 **sâ'ire** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.160a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 12 {Şevvâl}" yazısı vardır] A

7 zen-pârelik ve gulâm-pârelik M2 : zen-bârelik ve gulâm-bârelik A

İnne'l-kulûbe le-ecnâdün mücennedetün
Lillâhi fi'l-arzı bi'l-ehvâ'i te'telifü
Fe-mâ te'ârafe minhâ fe-hüve mü'telifun
*Ve mâ tenâkere minhâ fe-hüve muhtelifun**

müfâdınca ekser âşinâ vü ehibbâsı, müzevvirîn ve erbâbı fısk u fesâd olmakdan nâşî, o makūlelerin mu'âvenet ü imdâdiyle niçe[1] hâneleri harâb eylediği şöyle dursun, bi'd-defe'ât verâ'-i hicâbdan tahrîk-i ahbâb ile serbesâne menâfi'[2] cerrine medâr olmak mülâhaza-i nâ-savâbına ibtinâ'en, aralıkda gûn-â-gûn mefâsîd îkā' ve îcâb eylediğinden şimdiye kadar üç def'a nefy ü iclâ ve her birinde bir gûne recây-ı[3] nâ-be-câ ile ıtlâk ve i'âde-i me'vâ kılınmış ve mu'ahharan dahi Magosa'ya nefy ü firistâde olunmuşiken, ba'zı elçi iltimâs ü recâsiyle Rodos'dan Âsitâne'ye i'âde olunmuşidi. Ve bir kâtib makūlesi iken andan sonra dahi mütenebbih olmayup, Fındıklı Câmi'i verâsında şâhik-ı cebelde bî-pervâ müceddeden inşâ etdirdiği hâne-i cesîm ve kasr-ı mu'allâ her bâr manzûr-i bây ü gedâ ve kasr-ı mezkûrda her gice ehibbâsiyle cem'iyyet-i ziyâfet ü halva ederek, sadây-ı sâz ü söz-i şetâret ve na'ra-i hây u hûy-i mestâne vü şemâtetle gûş-i Süreyyâ'yı maraz-ı tanîne mübtelâ etmişidi.

Bu def'a dahi Kadırga Limanı harîki 'avdetinde merkūmdan **[M2 409]** ba'zı ziyân-dîdeler ref'-i 'arz-ı hâl ile Rikâb-ı Şâhâne'ye iştikâ ve husûsan bu esnâda te'âkub-i harîkden nâşî gûn-â-gûn erâcîf-i her ferîk sebebiyle her sınıfın te'dîb ü terhîbi lâzime-i nezd-i ferd-i saltanat ve tatvî'-i ser-keşâna ez-her-cihet dikkatle kesr-i unûf-i serbesiyyet-i erbâb-ı muhâlefet husûsu, zâbıta-i râbıta-i istiklâl-i mesned-i Hilâfet olmakdan nâşî, mâh-ı mastûrun yine on ikinci◊ ve harîk-ı mezkûrun ferdâsı gün, Kâtib-i mezbûrun dahi tertîb-i cezâsı icrâsı Bostancı-başı Ağa'ya emr u ihâle buyurulup, lâkin mukaddemâ merkūmun Topcu-başı Ağa ile Top-hâne münâsebetiyle ülfeti olduğu ecilden, igfâl içün Ağa-yı mûmâ ileyh Karabağı İskelesi verâsındaki bostâna merkūmu mahkemeye dâ'ir bir maslahat müzâkeresi behânesiyle celb ü da'vet ve Bostancı-başı Ağa dahi ol mahalle gelerek vusûlünde der-'akab cellâda işâretle hemân kârını itmâm ve boğup cesedini deryâya ilkā ile cerîde-i maslahatını resîde-i imzây-ı hıtâm eylediler. [Mısrâ]':

*Siyâset er ne-bûd kârhâ halel bâyed***

---

* "ان القلوب لاجناد مجندة * لله فی الارض بالاهواء تائتلف
فما تعارف منها فهو مؤتلف * و ما تناکر منها فهو مختلف = Kalpler donanımlı ordular gibidirler. Birbirlerine Allah için duydukları arzu ile kaynaşırlar. Tanışık olanları barışık, birbirlerinden hoşlanmayanları ise ihtilâf halindedirler" anlamına gelen Arapça bir kıt'adır.

1 niçe A : nice M2
2 menâfi' M2 : — A
3 gûne recây-ı A : gûnâ recâ-ı M2
◊ 12 Şevvâl 1233 = 15 Ağustos 1818 Cumartesi.
** "سیاست ارنبود کارها خلل باید = Eğer siyâset olmazsa işler bozulur" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

Ve irtesi sebt günü◊ bâb-ı Şeyhulislâm'da 'akd-i encümen-i meşveret olunup, teskîn-i galeyân-ı erbâb-ı fesâd ve te'mîn-i ehâlî vü 'ibâd husûsları dahi meclis-i müşâverede müzâkere olunarak, ferdâsı tahrîri bi'l-münâsebe takdîm olunan evâmir-i 'aliyye neşr u işâ'at ve birkaç erâzil te'dîbiyle dahi sekene-i İstanbul'dan oldukça[1] def'-i vahşet kılındı.

Ve mâh-ı merkūmun on dokuzuncu günü◊◊ zebân-zed-i a'lâ vü ednâ olan ba'zı mütemeyyiz-i[2] küberânın hem izhâr-ı tebri'e-i zimmet ve hem irâ'e-i ru'b u rehbetle kat'-ı lisân-ı sükkân-ı memleket zımnında neşr-i erâcîfe dâ'ir 'azv-i iftirâ ve hem de bu takrîble def'-i rukabâ ve garaz-ı sırrânîsi gibi hâletden[3] nâşî, Ra'ûf Paşa müte'allikātından Mektûbî-yi sâbık 'Atâ Efendi ve Beylikci-yi sâbık Sâ'ib Efendi nefy ü iclâ ve kudemâ'-i hâcegân-ı dîvândan[4] hadîdü'l-lisân Tabtab Tâhir Efendi dahi hâric-i vazîfe vü haddi ba'zı ahvâl-i hâzırada[5], Tevkî'î-yi sâbık Hâlet Efendi ile kadîmî ülfet ve eyyâm-ı lâ-kaydîlerinde beynehümâda sebkat eden **[M2 410]** mu'ârefe ve tarh-ı külfete mağrûren ta'rîz gûne muhâvereye mücâseretine mebnî bu esnâda ol dahi menfî oldu*. **Beyt**:

Ne der her sühan bahs-kerden revâst[6]

*Hatâ ber-büzürgân giriften hatâst***

Ahvâl-i cânib-i Hicâz

Çünki Mısır Vâlîsi Mehmed 'Ali Paşa'nın mahdûmları Cidde Vâlîsi Vezîr İbrâhîm Paşa, Büreyde nâm kal'a üzerine hücûm u savlet ve top u tüfeng ile tazyîk ederek bi'l-istîmân zabt u duhûl birle andan ilerü dört sâ'at mesâfede olan Şakra Vâdîsi Kal'ası'na 'azîmet üzere olup, in-şâ'allâhu'l-Kadîr Şakra Kal'ası'nı dahi âverde-i kabza-i teshîr eyledikden sonra, Dir'iye üzerine hareket niyyetinde olduğunu tebşîr zımnında pederleri tarafına tahrîr eylediği

---

◊ 13 Şevvâl 1233 = 16 Ağustos 1818 Pazar. Metnimizde belirtilen gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gün arasındaki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

1 oldukça A : oldukca M2

◊◊ 19 Şevvâl 1233 = 22 Ağustos 1818 Cumartesi.

2 mütemeyyiz-i A : müteyemmiz-i M2

3 sırrânîsi gibi hâletden A : setr-i enîsî gibi hâlâtdan M2

4 kudemâ'-i hâcegân-ı dîvândan A : kudemâ hâcegân-ı dîvânından M2

5 hâzırada A : hâzıradan M2

* **"Katl-i Kâtib-i Vekâyi'-i Galata ve ..... oldu"** kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,8'de kaydedilmiştir.

6 revâst A : devâst M2

** "نه در هر سخن بحث کردن رواست * خطا بر بزرگان گرفتن خطاست" = Her şeyi konuşmak câiz değildir. Büyüklerin hatâsını bulmaya çalışmak ise hatâdır" anlamına gelen Farsça bu cümle Sa'dî'nin *Gülistân*'ından alınmış bir beyittir; bk. Şeyh Sâdî-î Şîrazî, *Bostan ve Gülistan*, s.458.

şukkası, müşârun ileyh taraflarından bundan akdem mâh-ı cumâdelâhır evâhırında◊ vârid-i Der-i devlet-masîr olup, ba'de-zâlik mâh-ı recebin yirmi yedinci günü◊◊ müşârun ileyh İbrâhîm Paşa'nın Dir'iye'ye tekarrubla meterisler hafr ve tabyalar inşâ ederek kal'a-i mezkûreyi hasr u tazyîka ibtidâ eylediği, yine Vâlî-i müşârun ileyh cânibinden savb-ı saltanata ifâde vü inhâ olunmuşidi. Ancak andan sonra İbrâhîm Paşa'dan dört mâha karîb haber ve tahrîrâtın inkıtâ'ına mebnî, pederleri ba'zı bin-başılar ve neferât ve zahîre ve sâ'ir mühimmât ü edevât irsâl eyledikden sonraca, İbrâhîm Paşa'nın Ahmed Çavuş nâm kimesne ile pederlerine vâride olan iki kıt'a şukkası me'âlinde[1] Dir'iye'yi hasr u tazyîk esnâsında müteferrik bulunan Cebe-hâne'ye âteş isâbetiyle, külliyyetlü barut ve mühimmât telef olduğu, mûcib-i imtidâd-ı maslahat ve ol aralıkda vürûd eden cebehâne ve mühimmâtın irsâli, 'ayn-ı isâbet ve makûle-i keşf ü kerâmet olduğu mastûr u meşhûd olup, ol şukkalar pederleri tarafından bu def'a vâride[2] olan 'arîzaya melfûfen mâh-ı şevvâl-i mükerremin on ikinci günü◊◊◊ 'atebe-i 'aliyyeye vürûd eyledi. **[M2 411]**

Ahvâl-i cânib-i Sivas

Mukaddemâ iş'âr u îmâ olunduğu üzere Mübâşir Kâşif 'Ömer Ağa yediyle irsâl ü isrâ olunan evâmir-i şerîfe Sivas Vâlîsi'ne resîde olup, müşârun ileyh dahi ber-mûceb-i fermûde mukaddem bâ'is-i münâza'ât olan kimseleri nefy ü te'dîb içün birer ikişer ahz ü habs ile teşdîde başladıkda, ehâlî-i Sivas pür-havf u hirâs olup, husûsan mukaddemâ dahi müşârun ileyhin kethudâsının te'addî ve etvâr-ı nâ-sezâ vü nâdânîsinden bîzâr olarak, bir takrîble katline karâr vermiş olduklarından, bu def'a;

Vakt-i zarûret çû ne-mâned gürîz

*Dest be-gîred ser-i şemşîr-i tîz**

me'âli üzere Vâlî üzerine hücûma mecbûr ve müşârun ileyhi serayına kapayup mahsûr eylediler; *el-'adlü sebebü'l-kevn*[3], *el-cevru sebebü'l-fesâd***.

Bu sûretle biraz eyyâm güzâr ve serayda olanlar envâ'-ı mihen ü meşâkka giriftâr olarak, âhır-ı kâr mahbûsların nâ-çâr ihrâciyle mübâyenete sükûnet gelüp, tarafeynde terk-i münâza'a ile sûret-i müsâleme âşikâr olmuş ise de, fîmâ-ba'd ehâlî-i[4] Sivas ile Vâlî-i müşârun ileyh beyninde hüsn-i

◊ 21-29 Cumâdelâhıre 1233 = 28 Nisan-6 Mayıs1818.

◊◊ 27 Receb 1233 = 2 Haziran 1818 Salı.

1 me'âlinde A : me'âlinden M2

2 vâride A : vârid M2

◊◊◊ 12 Şevvâl 1233 = 15 Ağustos 1818 Cumartesi.

* "وقت ضرورت چو نماند كريز * دست بكيرد سر شمشير تيز = Zarûret vaktinde kaçamayınca, keskin kılıcın ağzına elini tutacaktır" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

3 sebebü"l-kevn A : sebebü's-sükûn M2

** "العدل سبب الكون الجور سبب الفساد = Adâlet, varlığın ortaya çıkışının, zulüm ise bozuluşun sebebidir" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

4 ehâlî-i A : ehâlî-yi M2

mu'âşeret ü istînâs husûlü düşvâr ve ehâlî-i mezbûrenin ekseri ocaklu olmak takrîbiyle, lâzime-i i'âneti icrâya me'mûr kılınan sâlifü'l-esmâ' vüzerâya göre bi'l-ittifâk ba'zı hevâdârların te'dîb ü tenkîli emr-i eshel görünür ise de, bu husûsun da âsâyiş-i 'ibâdı bir kat dahi ihlâl edeceği ihtimâliyle, mugâyir-i keyfiyyet-i vakt ü hâl olduğu bedîdâr olmağla, [mısrâ]ᵃ:

Gördün zemâne uymadı, uy sen zemâneye

me'âlince ve zikr olunan[1] tedbîr-i sâbık muktezâsınca Sivas Eyâleti, Karahisâr-ı sâhib Mutasarrıfı müşârun ileyh Lutfullah Paşa'ya ve Karahisâr, Sivas Vâlîsi Çarkacı 'Ali Paşa'ya tevcîh ü ibdâl ve her biri mansıbı tarafına i'zâm ü isbâl olunmak üzere maslahatın netîce bulduğu haberi, mâh-ı şevvâl evâsıtında◊ vârid-i Âsitâne-i 'aliyye oldu*. Binâ'en 'aleyh Lutfullah Paşa'yı Sivas'a ik'âd ü idhâl ve 'Ali Paşa'yı muvakkaran[2] ihrâc ile Karahisâr'a isbâl[3] ve Sivas'da ikâmet üzere olan [M2 412] 'Alâ'eddîn Paşa'yı dahi muhteremen Niğde'ye irsâl eylemek ve Sivas Müftîsi dahi tahrîkde hem-dest olmak üzere mukaddemâ 'Ali Paşa tarafından inhâ olunduğuna binâ'en, mûmâ ileyhi Kütahya'ya nefy etmek bâbında Mübâşir-i mûmâ ileyhe hıtâben emr-i 'âlî ısdâr ve Lutfullah Paşa'nın Sivas kendi[4] memleketi olduğundan, töhmet-i mezkûrede medhali olanları teferrüsüyle güzelce tefahhus u tahkîk dahi ederek, âhestece te'dîblerinde kat'â ihmâl ü kusûr etmameleri husûsu, tahrîrât-ı Sadr-ı 'âlî ile kendülere iş'âr u ihtâr olundu. Ve 'Ali Paşa'nın kethudâsı bu münâza'ada kāle gelmiş olduğundan, mûmâ ileyhi Kethudâlık'dan 'azl ile âharı nasb eylemeleri, muktezây-ı irâde-i seniyyeden idüği dahi taraflarına tahrîrât-ı Âsafiyye ile ifâde vü tavsiye ve Karaman Vâlîsi Celâl Paşa'ya dahi müşârun ileyhimâ mansıblarına varup ku'ûd eylediklerinden sonra, bulundukları mahalden Karaman'a 'avdetleriyçün kā'ime-i Sâmiye firistâde olundu.

Tebdîl-i sadreyn ber-vech-i 'âde ve medd-i Kazâ'-i Hicâbî-zâde[5]

Resm-i tarîk-ı 'ulemâ muktezâsiyle müddet-i 'örfiyyeleri inkızâsiyle tebdîl-i sadreyn iktizâ etmeğin, gurre-i zilka'deden◊◊ zabt etmeleri üzere Rumeli Kadı'askerliği, sâbıkā Sadr-ı Rûm Hazîne Kethudâsı-yı esbak Hacı Halîl Efendi'ye ve Anadolu Kadı'askerliği, Anadolu Pâyesi olup, sâbıkā İstanbul

---

1 ve zikr olunan M2 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A

◊ 11-20 Şevvâl 1233 = 14-23 Ağustos 1818.

* "**Ahvâl-i cânib-i Sivas** ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,233'te kaydedilmiştir.

2 muvakkaran A : mu'ahharan M2

3 isbâl A : irsâl M2

4 kendi A : kendü M2

5 **Hicâbî-zâde** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.163a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 1 Zi{lka'de}" yazısı vardır] A

◊◊ 1 Zilka'de 1233 = 2 Eylül 1818 Çarşamba.

Kadısı Pîrî-zâde hafîdi Mîr Yahyâ Efendi'ye tevcîh olundu. Ve hâlâ Bağdâd Kadısı Hicâbî-zâde es-Seyyid Hüseyn Efendi, fi'l-asl ol havâlîden neş'et ve devr-i esbakda bir takrîb Mâbeyinci Rüstem Efendi ile ünsiyyet ederek, el-hâsıl ru'ûs-i medreseye nâ'il ve sonra, "*'İnde tekallübi'l-ahvâli yetegayyeru şu'ûnü'r-ricâli*"** me'âlince, meslek-i Devriyye'de Kazâ'-i Bağdâd'a nâ-çâre[1] kā'il olmağla, geçen sene ol tarafa 'azîmet ve bir seneye karîb kazâ'-i mezbûru zabt ile takrîb-i tekmîl-i müddet etmişidi. Mûmâ ileyh ol havâlî ahvâliyle mümâreset ve ehâlîsiyle ünsiyyetine[2] binâ'en, Vâlî-i Bağdâd[3] ile ülfet ü ittihâd ve müşârun ileyhe tahsîl-i istinâd ile zımn-ı vesîkada **[M2 413]** fevka'l-me'mûl ru'yet-i mesâlih-i dâd ü sitâd edüp, ancak fî nefsi'l-emr akrân ü enbâzânına kıyâsla mânend-i İbn Zeyyâd** ve çok vakitden berü oralara böylesi dahi gönderilmediğinden, beyne'l-ehâlî i'tibârı müzdâd ve bâ-husûs Vâlî-i müşârun ileyh Dâvud Paşa, kadr-şinâs-i[4] efâzıl ve fî hadd-i zâtihim[5] tekmîl-i nüsah-ı 'ulûm ve tahsîl-i usûl-i fezâ'il eylemişlerden olup, hâlâ şehâdet-i ba'zı fuzalâ üzere a'lem-i 'ulemâ'-i Bâbil oldukları ecilden, ashâb-ı nisâb-ı 'ilm ü fazîlete iltifât ü rağbet etmeğe ve taraf-ı kerem-i mü'telif-i[6] Şâhâne'ye dahi sevkle ihsân ü 'inâyet etdirmeğe bi't-tab' mâ'il olmalariyle, mûmâ ileyhin bir mikdâr dahi medd-i müddet-i kazâsını, cenâb-ı Pâdişâh-ı kerem-fermâ pâye-i serîr-i a'lâlarından iltimâs ü recâ eyledikleri, mûmâ ileyh hakkında bahr-ı 'avâtıf-i Mülûkâne'yi mevc-engîz ve sehâb-ı 'avârif-i Şâhâne'yi gays-rîz etmekle, [mısrâ]':

Câyî ki âfitâb ber-âyed sitâre çîst[7]***

mazmûnunca[8] kazâ'-i mezbûru sene-i âtiye zilka'desi gāyetine◊ değin bir sene-i kâmile dahi zabt etmek üzere medd-i medîd ile 'âtıfet-i Şehinşâhâne'den mûmâ ileyhe küllî imdâd olundu. **Beyt**:

---

* "عند تقلب الاحوال يتغير شئون الرجال = Durumlar değiştiğinde, insanların işleri de ona göre değişir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

1 nâ-çâre A : nâ-çâr M2

2 ünsiyyetine A : ünsiyyete M2

3 Vâlî-i Bağdâd M2 : Vâlî-yi Bağdâd A

** Burada söz konusu edilen kişi, Abbâsî halîfelerinden Mu'tasım ve oğlu Vâsık'ın vezîri olan ve işkence için kendisinin icat ettiği fırında 233(847-848)'te öldürülüp, malı müsâdere edilen Ebû Ca'fer Muhammed b. 'Abdülmelik İbn Zeyyât olmalıdır; geniş bilgi için bk. Şemseddîn Sâmî, *Kāmûsü'l-A'lâm*, I,631.

4 kadr-şinâs-i A : kadr-şinâsî-i M2

5 zâtihim A : zâtihî M2

6 kerem-i mü'telif-i M2 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve vr.163a'nın alt tarafına yazılmışlardır] A

7 çîst A : cîst M2

*** "جایی که افتاب بر اید ستاره چیست = Güneş yükseldiğinde yıldızlar nerededir?" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

8 [mısrâ]' ..... mazmûnunca M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla vr.163b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] A

◊ 30 Zilka'de 1234 = 20 Eylül 1819 Pazartesi.

Sultân-ı bahr u berrsin devlet serîri üzere,
Her dem nesîm-i himmet çâpük ulağın olsun.

İstitrâd

Pâdişâhân-ı Âl-i 'Osmân *zâdallâhu ücûrahum fi'l-cinân** ve bâ-husûs zübde-i şehriyârân olan Hâkān-ı havâkîn-i zemân *tavvelallâhu 'ömrahû ve ebbede devletehû ilâ intihâ'i'd-devrân*** hazretleri her husûsda erbâb-ı istihkāka 'inâyet ü i'tibâra bi't-tab' meyyâl ü müştâk olup, lâkin fî zemânînâ, [mısrâ]':

*Her kesî ber-haseb-i fehm gümânî dâred****

mü'eddâsınca, herkes me'lûf olduğu hirfet ü san'atda ve bulunduğu hâl ü maslahatda[1] bilür bilmez iddi'ây-ı gāyet-i liyâkat ve lâf-i mezîd-i mehâret etmeği bayağıca 'âdet edüp, ashâb-ı kemâlin öteden berü hâli ise, [mısrâ]':

*Hem-dilî ez-hem-zebânî bihterest**4*

me'âli üzere terk-i da'vây-ı kemâlâtla, fark u temyîz-i[2] mertebe-i kudret ü rüchâniyyetini ehl-i dikkat ü basîretin fehm ü ferâsetine havâle eylemekdir. Ancak ekser mülûk-i 'izâm hazerâtının tezâhüm-i umûr-i sâ'ireden nâşî, bu makūle husûsâta dikkat ve erbâb-ı **[M2 414]** fazl u ma'rifeti mükerrem ü mültefet etmek zımnında araşdırmağa vakit bulamadıklarından, kānûn-i Mülkdârî ve âyîn-i Şehriyârî üzere her bir sınıfa mevsûku'l-kelim ve kâr-güzâr bir ser-i kâr-ı bâ-i'tibâr nasb buyurmuşlardır ki, anlar her devletde zîr-i idârelerinde olanların sezâvâr-ı ikrâm olanlarını cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Mülûkâne'lerine vakten bi-vaktin[3] 'arz u ihbâr ile ber-vech-i mezkûr lâyıkıyla lutf u ihsânlarına şâyân ve müstehakk-ı te'dîb ü 'ukūbet olanlarını ifâde ile 'alâ vechi'l-'adâle[4] mücâzât birle, 'ibret-i emsâl ü akrân edegeldikleri, müstağnî-i tafsîl ü beyândır. Ve cenâb-ı Hallâk-ı Kādir[5], Şehriyâr-ı 'asr hazretlerine câlib-i

---

* "زاد الله اجورهم فی الجنان = Allah cennette onun mükâfâtını arttırsın" anlamına gelen Arapça duâdır.

** "طول الله عمره و ابد دولته الی انتهاء الدوران = Allah ömrünü uzun eylesin ve onun devletini kıyâmete dek sürdürsün" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** "هر کسی بر حسب فهم کمانی دارد = Herkes kendi anlayışına göre bir vehme kapıldı, bir şüpheye düştü" anlamına gelen bu cümle, Hâfız'ın *Dîvân*'ında geçen bir mısrâdır; bk. *Hafız Divanı*, s.183.

1 ve bulunduğu hâl ü maslahatda M2 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla vr.163b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır]] A

*4 "همدلی از همزبانی بهترست = Gönül birliği, dil birliğinden daha iyidir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

2 temyîz-i A : temeyyüz-i M2

3 vakten bi-vaktin M2 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A

4 vechi'l-'adâle A : vechi'l-'adl M2

5 Kādir A : Kadîr M2

du'â'-i zu'afâ olur mevâddı ihbâra, mesânid-i iktidârda olarak ihtâr edenleri dâreynde emîn ü ma'mûr ve hılâfını makhûr etdiği, fî cemi'i'd-duhûr mücerreb ü manzûrdur. **Beyt**:

Geh her kû buved hâ'in-i Şehriyâr
*Bedîn gûne bîned ser-encâm-ı kâr**

Âmeden-i ser-i maktû'-i Yazıcı-oğlu[1]

Maktûl Kumarcı 'avenesinden olup, hakkında birkaç def'a fermân-ı kazâ sudûr etmiş ve firârı sebebiyle ele getürilemamiş olan Seferî-hisârlı Yazıcı-oğlu İbrâhîm bu esnâda Niğde Sancağı'nda kâ'in Nev-şehir Kazâsı'nda bulunup, yine fitne vü fesâd îkâ'ı üzere olduğu Karaman Vâlîsi Celâl Paşa'ya Sivas me'mûriyyetinde ol cânibden murûrları esnâsında ehâlî tarafından ifâde vü inhâ olunduğuna binâ'en, müşârun ileyh dahi kethudâları ma'rifetiyle merkûmu katl ü i'dâm etmekle, ser-i maktû'u evâ'il-i mâh-ı zilka'dede◊ Bâb-ı hümâyûn meydânına mevzû' oldu. Ve maktûl-i merkûmun hazînedârı mecrûhen ahz ve Nev-şehir Voyvodası'nın mahbesine vaz' olunmuş ve metbû'unun emvâl ü eşyâ ve nukûdu su'âl olundukda, her nesi var ise Seferî-hisâr'da olan hâne ve çiftliğinde idüğüni haber vermiş olduğundan, cemî' muhallefâtı cânib-i mîrî içün zabt olunması, Karaman Vâlîsi tarafından Hudâvendigâr Mutasarrıfı'na tahrîr u tavsiye kılınmış olduğunu hâvî, Celâl Paşa'nın bu def'a vürûd eden tahrîrâtı, 'atebe-i 'aliyye-i[2] **[M2 415]** Cihândârâne'ye 'arz u takdîm olundukda, merkûmun kâffe-i metrûkâtının cânib-i mîrîye 'â'id olması irâde buyurulmağın, ol bâbda Hudâvendigâr Sancağı Mutasarrıfı'na hıtâben iktizâ eden emr-i 'âlî, mâh-ı mezbûrun beşinci günü◊◊ ısdâr u firistâde kılındı**.

Muhârebe-i asker-i Rusya bâ-tâ'ife-i Çeçan ve galebe-i îşân

Dağıstan ile hem-hudûd olan Çeçan tâ'ifesiyle bundan mukaddemce Rusyalu muhârib ve tâ'ife-i merkûme Rusyalu'ya gālib olduğu havâdisi, evâ'il-i zilhiccede◊◊◊ Erzurum Vâlîsi tarafından Der-'aliyye'ye siyâk-ı tekâsül ve ihmâl-i vakt ü hâl üzere ber-vech-i icmâl vusûl buldu ise de, esbâb-ı

---

* "که هر کو بود خائن شهریار * بدین کونه بیند سر انجام کار = O Pâdişâha ihânet eden kişi, işinin sonunu bu şekilde görecektir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

1 **Yazıcı-oğlu** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.163b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî evâ'il-i Zi{lka'de}" yazısı vardır] A

◊ 1-10 Zilka'de 1233 = 2-11 Eylül 1818.

2 'aliyye-i A : 'ulyây-ı M2

◊◊ 5 Zilka'de 1233 = 6 Eylül 1818 Pazar.

** "**Âmeden-i ser-i maktû'-i Yazıcı-oğlu** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,233'te kaydedilmiştir.

◊◊◊ 1-10 Zilhicce 1233 = 2-11 Ekim 1818.

gālibiyet ve mağlûbiyyetin ne idüği ve ne sûretde ve nerede ceng etdikleri henûz mechûl olup, şu kadar ki havâdis-i merkūmenin mukārin-i sıdk u mütehakkak olduğunu, birkaç gün sonra Anapa Muhâfızı tarafından dahi siyâk-ı mezkûrda vâride[1] olan tahrîrât musaddık oldu*.

Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a ez-cânib-i Yanya[2]

Haydûd kapudanlarından ve izbandîd eşkıyâsından Dırakulak[3] ve Yorgi ve Kosta[4] nâm şakîler ile 'avenelerinden otuz kadar havene dahi ahz u girift ve cezây-ı sezâları icrâ olunarak, üç nefer merkūm ser-kerdelerin ser-i maktū'ları, Yanya Mutasarrıfı Tepedelenli 'Ali Paşa tarafından bâ-tahrîrât vârid-i Der-i devlet olmağla, mâh-ı zilhiccenin yedinci günü◊ ru'ûs-i menhûse-i merkūme, galtîde-i hâk-i mezellet kılındı. *"Men katele, kutile"***. **Beyt**:

Eğer sultân ne-fermâyed siyâset
*Ne devlet-râ bekā mâned ne dîn-râ****

Firâr-ı Voyvoda-i Eflâk[5]

Mukaddemâ Rusyalu ile musâlaha 'akabinde her ne hâl ise nakkādân-ı rüzgârdan ba'zı nâfizü'l-kelim ricâl ü kibârın isticlâb ü intihâb ve sevk u ihtiyâriyle Karaca Yanko Bey, Eflâk Voyvodası nasb ve ol tarafa ba's ü tesyâr olunmuş ise de, mûmâ ileyhin dahi dimâg-ı[6] şu'ûru Kavm-i Rûm'un bir müddetden berü mübtelâ [M2 416] olduğu sersâm ve bî-hûşî[7] ile muhtell ü na-hûş olmağla, ancak Devlet-i 'aliyye sâyesine mahsûs olan neyl-i telezzüzât-i dil-hâhâne ve icrây-ı ahkâm-ı ferzâne huzûzunu ferâmûş ile mizâc-ı 'ayâr-ı istikāmeti mağşûş olduğundan, mesâlihini dâ'imâ ol fikr-i kabîhu'z-zikre tatbîk u tefrî'[8] ve emsâli misillü vaktine intizâr ile envâ'-ı hîle ve desîse-i

---

1 vâride A : vârid M2

* "**Muhârebe-i asker-i Rusya bâ-tâ'ife-i** ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bir değerlendirme ile *Târîh-i Cevdet*, XI,10'da kaydedilmiştir.

2 **Yanya** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.164a'nın sol tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 7 Z{ilhicce}" yazısı vardır] A

3 Dırakulak (دیره قولاق) A : Dırakulak (دیر قولاق) M2

4 Kosta (قسطه) A : Kosta (قسطی) M2

◊ 7 Zilhicce 1233 = 8 Ekim 1818 Perşembe.

** "من قتل قتل = Öldüren, öldürülür" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*** "اگر سلطان نفرماید سیاست * نه دولت را بقا ماند نه دین را = Eğer sultân siyâseti (idâm) emretmezse, ne devlet ne de dîn ayakta kalabilir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

5 **Eflâk** M2 : + [Bu başlıkla ilgili olarak aynı kaligrafi ile vr.164b'nin sağ tarafında aynı hizâda kırmızı mürekkeple yazılmış "fî 11 Z{ilhicce}" yazısı vardır] A

6 dimâg-ı A : dimâ'-ı M2

7 **bî-hûşî** A : bî-hûş M2

8 **tefrî'** A : tefrîğ M2

müte'assıbâne tasnî' etmekde idi. Binâ'en 'aleyh hîn-i nasbında mu'tâdları üzere ba'zı sarrâfdan istidâne vü istikrâz ve biraz tüccâr ve esnâfdan iştirâ vü ihtilâs eylediği nukūd ü eşyâ behâsından[1] şimdiye kadar cüz'î mikdâr edâ ve ba'zı iktizâ eden mahallere 'ale'l-hisâb "Mukāvele" deyerek ednâ mertebe i'tâ ile, *"İmsâkü'l-mâli hayrun mine's-su'âl"** vâdîsine gitmiş ve taraf-ı devletden ashâb-ı emvâle te'diyesi tavsiye olundukca, birer gûne 'özr ü behâne ile tesvîf ü tevkîf ederek[2]:

Kesret-i vâm[3] etmedi âzâde pîç[4] ü tâbdan
Eyledi şermende bu mansıb beni ahbâbdan

siyâkıyla imrâr-ı eyyâm edüp, 'alâka-i ta'assubiyye ile meclûb ü meczûbu olduğu tarafın gayret-i cehâlet-i haybet-'âkıbeti, olanca eser-i binây-ı idrâkini hebâ vü tahrîb ederek, musâlaha-i mezkûre şart-ı hafîsi mûcebince 'azli vakti tekarrub etmişidi. Çünki bu vechile 'azli vakti mütekarrib ve[5] voyvodalığı vaktinde, müsvedde-i ta'bîr-nâme-i hayâl-i muhâli ahkâmının zuhûrundan gerçi me'yûs ü hâ'ib olup, lâkin lâ-cerem çok geçmeyüp, Millet-i Rûm'da ba'zı kavm-i meş'ûm ifsâdiyle bir hâdise-i 'azîme zuhûruna, *"el-Ba'ratü tedüllü 'ale'l-ba'îri"*** ba'zı delâ'il-i gayr-i mektûme ile müterakkıb olduğu ecilden, ba'de'l-'azl Âsitâne-i 'aliyye'ye 'avdet eylediği sûretde hadâset-i[6] 'azli sebebiyle, ol vakit sâ'irlerden ziyâde mu'âheze olunacağı ve kurb-i saltanatda pençe-i mücâzât-ı hazret-i Pâdişâhî'den kurtulamayacağı ma'lûmu olmağın, *"Men necâ bi-re'sihî fe-kad rabiha"**** mezâyâsını tezkâr ile re'y-i firârı ihtiyâr eylemişidi. Ve 'Osmân Paşa-zâde 'İzzet Bey'in bunların ahvâline gāyetde vukūfu der-kâr ve bir zemândan berü hâtır-nişânları olan mâddeden mûmâ ileyh haberdâr olmağla, ol mâddeye kangıları hâhiş-ker u tâlib ve andan [M2 417] ba'zı birkaçı[7] müte'akkılâne müteneffir[8] ü mütecânib idüklerini istiş'âr ile mûmâ ileyhin hîn-i[9] nasbında: "Bu Karaca elbet ve elbet bir gün firâr ve muktezây-ı lakabını âhır-ı kâr icrâ vü izhâr edecekdir" demişidi. **Beyt**:

Derlerdi hatt-ı yârî de bir gün gelür çıkar
Hep[10] geldi çıkdı ey dil-i şeydâ, dedikleri

---

1 behâsmdan M2 : behâdan A
* "امساك المال خير من السؤال = Tasarruf etmek, dilenmekten hayırlıdır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.
2 ederek A : + beyt M2
3 vâm A : devâm M2
4 pîç A : pîc M2
5 ve A : — M2
** "البعرة تدل على البعير = Devenin tersi, deveye işaret eder" anlamında Arapça atasözüdür.
6 hadâset-i A : havâdis-i M2
*** "من نجا برأسه فقد ربح = Kellesini kurtaran kazanmıştır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.
7 ba'zı birkaçı M2 : birkacı A
8 müteneffir A : mütenakkır M2
9 hîn-i A : — M2
10 Hep A : Heb M2

Amma dâmâdı ve sevgülisi Bey-zâde Mihal, Âsitâne-i 'aliyye'de eyyâm-ı şebâbetinden berü ülfetine meyyâl olan ser-meclis-i siyeh-mestân-ı hâlet-i ikbâl ba'zı ricâl vesâtatiyle kayınpederinin tesviye-i umûruna iştigâl üzere bulunduğundan, mûmâ ileyh hem dâmâdını dahi dâm-gâh-ı kurb-i saltanatdan fekk ü teb'îd ve hem sonra icrây-ı niyyet-i fâsidesiyçün bâzûy-i isti'dâdını takviye vü teşdîd zımnında merkûmu ibtidây-ı[1] Voyvodalık mahreci olan Dîvân Tercemanlığı'na sevk u tergîb ve müntesib oldukları Hâlet Efendi'yi bir takrîb sehlen taglît ile bu husûsa dahi âlet edüp, mûmâ ileyhe bir tarz-ı nukkâd-firîb ile tensîb etdirmeleriyle, otuz iki senesi evâhırında◊ Ra'ûf Paşa sadâretinde mültezim-i Sadr-ı a'zam olan Terceman Yakovaki[2] bilâ-sebeb 'azl ve Mihal, Terceman olmuşidi. İmdi Karaca ve Mihal beynlerinde ma'hûd olan şeytanet ü ihtiyâli yavaş yavaş tervîce mübâşeret etmişler ise de, Tercemân el-hâletü hâzih civâr-ı devletde bulunduğundan, keyfiyyeti, *"Neşibe fî hibâlet-i gayyin"** meseline mümâsil olduğu endîşesiyle, kayınpederi mübtelâ ve Tercemân dahi kemend-i helâkde bulunmağla[3]:

Beni tûği gibi bend-i miyânı etdi cânânım
Belî yanındayım amma ki kıl üstündedir cânım

beyti, me'âlî-yi hasbihâli idüğüni merreten ba'de uhrâ mûmâ ileyhe beynlerinde ma'hûd hatt-ı cifrî ile tahrîr u inhâ ederek, taglît-ı ba'zı küberâ zımnında beynlerinde bir ceng-i zer-gerî peydâ etmeleriyle, ol esnâda ba'zan Karaca, dâmâdından 'arz-ı şikâyet gûne sûret gösterdikçe[4], dâmâdı dahi kendü hakkında hem tebri'e-i zimmet ve hem beyliğe vesîle-i istihkâk u selâhiyyeti olacak bir ca'lî sadâkat göstermeğe sa'y ü muvâzabet eder idi. Ve aralıkda Makâm-ı Kethudâyî ve Riyâset'e ve 'ale'l-husûs her ahşam müstakıll-i bâ'is-i rif'ati olan **[M2 418]** Hâlet Efendi'ye varup: "Bu kulları Devlet-i 'aliyye'nin ez-kadîm bende-i kerem-dîdesi ve el-hâletü hâzih dahi ihyâ-kerdesi olduğum, ma'lûm-i 'âlem ve hıdmetinde sıdk u istikâmet, vâcibe-i 'uhde-i bendegânem olmağla, bu bâbda akrıbâ kande, belki cânımı yolunda fedâ etmek lâzime-i zimmet-i 'ubeydânemdir. İmdi benim kayınpederimin bilmem ne sebebledir, gitdikce garazı fesâda müncer görünüp, firâra isti'dâdı gün-be-gün ezher olmakdadır. Zîrâ her çend taraf-ı devletden ve bu kulları tarafımdan yazıldıkça[5], leyte ve le'alle çengaline ta'lîk ederek şimdiye dek kimesneye lâyık mertebe

---

1 ibtidây-ı M2 : ibtidâ A
◊ 30 Zilhicce 1232 = 10 Kasım 1817 Pazartesi.
2 Yakovaki M2 : + [Bu kelime önce "Yakovaki'yi" şeklinde yazılmış, sonradan sondaki "yi" kısmının üzeri çizilmiştir] A
* "نشب فی حبالة غی = Sapıklığın tuzağına düşmüştür" anlamına gelen bu cümle, içinden çıkılamayacak zor bir duruma düşüldüğünde söylenen Arapça atasözüdür; bk. el-Meydânî, el-*Mecma'u'l-emsâl*, II,341.
3 bulunmağla A : + beyt M2
4 gösterdikçe A : gösterdikce M2
5 yazıldıkça A : yazıldıkca M2

akça[1] göndermeyüp ta'vîk eylediği, bilâ-işkâl şâhid-i hâl ve bundan başka ne ihtimâldir? Bunca nukūdu 'indinde cem' u ibkā ne ma'nâdır? Zîrâ[2]:

Çün ben de senin dil de senin ey gül-i ra'nâ

el-'Abdü ve mâ fî yedihî kâne li-mevlâ[3]*

tercemân-ı hâl-i asdıkādır. Ve bunun tedbîrine bakılmak lâzım ise de, bir vech-i hakîmâne ile olması da muktezîdir. Zîrâ ma'âzallâh bir tantanayı müstelzim olur ise, Rusyalu'nun dâ'imâ müterakkıb olduğu bast-ı[4] iddi'â ve Devlet-i 'aliyye'ye 'azv-i iftirâya şurū'una temâm bir ser-rişte ve bâdî olacağı dahi bedîhîdir" deyerek, bu resme bâzîçeler ile ba'zı açmazlar dahi peydâ eder idi. Amma âhar behâneler tahtında hâcegândan ve sâ'irden tecessüs-i ahvâli zımnında bir iki Mübâşir irsâline teşvîk u igrâ edeřek, bu tesvîl-i 'azâzîlî ile gûyâ taraf-ı saltanatdan havf u halecâna teba'iyyetle firârına behâne olacak esbâba kadar bi'l-cümle tesviye vü âmâde ve bir tarafdan dahi kayınpederine işleri bu pereseye getürmüş olduğunu tahrîr u ifâde ile[5]:

İkisi bir kadehden mest iken, hikmet nedir bilmem?

Nigâhın cân verir 'uşşâka, gamzen cân alur her dem

beyti me'âlini temâm-ı hasbihâl edinmişler idi. Ve 'ukalây-ı ehl-i İslâm kibâr u ricâlinden hiçbir kimseye[6] tecvîz-i i'timâd eylemediğinden, o makūleleri tâ bed'-i ikbâlinden berü istirkāba mebnî birer takrîb nazar-ı firîble def' ve zecr u pây-mâl eden Hâlet Efendi'yi dahi zikr olunan desâyis ü ihtiyâl ile igfâl ederek, işbu otuz üç zilhiccesinin **[M2 419]** onuncu bazar günü◊ Voyvoda-i Eflâk Karaca Yanko Bey, zâhirde bir sebebi âşikâr olmayarak, cem' u iddihâr eylediği emvâl ve nukūd-i Kārûnî-misâli, evlâd ü 'iyâli ile Nemçe diyârı tarafına doğru firâr eylediği, gerçi re'ye'l-'ayn ma'lûm-i ehâlî olup**, ancak sonra ne semte gitdiği henûz mechûl ü hafî olmağla, bu hâdiseyi mutazammın ve kürsî-i Memleket-i Eflâk olan Bükreş Kasabası'nda mütemekkin metrepolidân ve boyarân, muktezây-ı ra'iyyet ü istikāmetleri üzere taraf-ı Devlet-i 'aliyye'den bir Voyvoda nasb u ta'yîn oluncaya kadar Voyvodalığ'a müteferri' mehâmm-ı memleketi şimdilik bi'l-ittifâk tesviye etmekde ve

---

1 akça A : akca M2
2 Zîrâ A : + beyt M2
3 li-mevlâ A : li-mevlâhu M2
* "العبد و ما فی یده کان لمولا = Köle ve sahip olduğu şeylerin hepsi efendisine aittir" anlamına gelen ve hukûkî bir kuralı ifâde eden Arapça cümledir.
4 bast-ı A : + zabt-ı M2
5 ile A : + beyt M2
6 hiçbir kimseye A : hicbir kimesne M2
◊ 10 Zilhicce 1233 = 11 Ekim 1818 Pazar.
** **"Firâr-ı Voyvoda-i Eflâk** ..... olup" kısmında yer alan bilgiler özetle ve "Şânî-zâde'nin beyânına göre" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,11-13'te kaydedilmiştir.

câdde-i ra'iyyet ü istikāmetden inhirâf etmamekde olduklarını mübîn, Silistire Vâlîsi İbrâhîm Paşa tarafından ehâlî-i memleket-i mezbûrenin Der-i devlet'e takdîm eyledikleri mahzar ve mahzar-ı muharrer ile müşârun ileyhin 'arîzaları ve kapu kethudâlarına irsâl eyledikleri şukka, evâsıt-ı mâh-ı zilhiccede◊ bi'l-cümle vâsıl ve mefâhîmine cümlede ittılâ' hâsıl oldukda, pây-gâh-ı serîr-i şevket-masîr-i cenâb-ı Tâc-dârî'ye dahi 'arz u takdîm ile meşmûl-i enzâr-ı hazret-i Şehriyârî dahi oldular. Voyvoda-i mûmâ ileyhin zâhirde firârını mûcib olur aslâ bir sebeb yoğiken, böyle firâr ve terk-i dâr u diyâr eylemesi, gālib-i ihtimâlde kendi nefsinde ba'zı evhâma teba'iyyet etmiş olmasından[1] neş'et etmiş görünmekle, bir hüsn-i nizâmı mutâla'a olunmakda ise dahi, memleket-i mezbûrenin nizâmı ve re'âyâ vü berâyâsının devâm-ı âsâyişi, lâzime-i himmet-i saltanat-ı ebed-müddet olmak hasebiyle: "Eflâk Voyvodası firâr etmiş ve şöyle böyle olmuş" deyü bir tarafdan tehattî vü tecâvüz ile nizâm-ı memleketin ihtilâlini mûcib harekâta tesaddî olunmaması, muktezây-ı vakt ü hâlden olduğu beyâniyle, keyfiyyet taraf-ı Sadr-ı a'zamî'den der-'akab mâh-ı mezbûrun on altıncı günü◊◊ Silistire ve İbrâ'îl ve Yergöğü ve Vidin muhâfızlarına mahremâne te'kîd ü işâret olundu. *Ve hâzâ mukaddimetü mârmüzünâ fi'l-ibtidâ'*[2]*. **Beyt**:

'İlâc-ı vâkı'a pîş-ez-vukū' bâyed kerd

*Dirîğ-sûd ne-dâred çü kâr reft ez-dest*** **[M2 420]**

Vukū'ât-ı müteferrikāt[3] der-în-sâl

Avusturya İmperatoru tarafından İnternus [=Internuntius] ta'bîr eyledikleri elçilik pâyesiyle Der-sa'âdet'de ikāmet üzere olan Baron de İstürmer (استرمر باروندە), imtidâd-ı hıdmeti sebebiyle devleti tarafına 'avdet zımnında da'vet ve yerine me'mûr-i ikāmet olan Ottenfes[4] nâm elçi-i cedîdin bahran vürûd edeceği ihbâr olunmağla, kapucu-başılardan Mustafa Bey, Mihmândâr ta'yîn olunup, Elçi-i mûmâ ileyhin Ak-deniz Boğazı'ndan berren Der-

---

◊ 11-20 Zilhicce 1233 = 12-21 Ekim 1818.

1 olmasından A : olduğundan M2

◊◊ 16 Zilhicce 1233 = 17 Ekim 1818 Cumartesi.

2 fi'l-ibtidâ' M2 : fi'l-ibtidâ A

* "و هذا مقدمة مارمزنا فی الابتداء = Bu başlangıçta değindiğimizin mukaddimesidir" anlamına gelen Arapça bir cümledir.

** "علاج واقعه پیش از وقوع باید کرد * دریغ سود ندارد چو کار رفت از دست" = Olan bir olayın ilacı, olay gerçekleşmeden yapılmalıdır. İş elden çıkıp gittiğinde yapılanın faydası yoktur" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

3 **müteferrikāt** A : **müteferrika** M2

4 Ottenfes (اوتنفس) A : Onenfes (اونفس) M2. Metnimizde söz konusu edilen Baron de Sturmer ve Baron d'Ottenfels için bk. meselâ Edmond de Cadalvène, Emile Barrault, *Histoire de la guerre de Méhémed-Ali contre la Porte ottomane, en Syrie et en Asie-Mineure (1831-1833)*, Paris 1837, s.397,422,487.

sa'âdet'e gelinceye kadar esnây-ı râhda uğrayacağı kazâ vü kurâda muhâfaza vü muhâresesine[1] ve münâsib konaklara kondurulmasına ziyâde[2] ihtimâm ü dikkat ve mikdâr-ı zerre zahmet ve 'adem-i emniyyeti tecvîz olunmayarak, refâh-ı hâl ve ferâğ-ı bâl ile celb ve âminen ve sâlimen Der-'aliyye'ye îsâline ve iktizâsı oldukda yanına müsellah âdemler terfîkiyle emniyyeti esbâbının istihsâline sarf-ı makderet ve iktizâ eden me'kûlât ve mâlzemenin Elçi-i[3] mûmâ ileyh tarafından iştirâ vü tedârükünde mu'âvenet ü muzâheret olunmak bâbında Boğaz-ı mezbûr muhâfızına ve Mihmândâr-ı mûmâ ileyhe ve Boğaz'dan Âsitâne-i 'aliyye'ye gelinceye dek vâki' olan kazâların kudât ve nüvvâbına hıtâben ısdâr olunan fermân-ı 'âlî-şân ile evâhır-ı recebde◊ Mihmândâr-ı mûmâ ileyh ol tarafa ba's ü tesyâr kılındı.

Selâtîn-i Cengîziyye'nin umûrunu ru'yet ve mahlûlât vukū'unda tevcîh-i me'âşları ve hasbe'l-iktizâ te'dîb ü taltîfleri husûsâtı[4] 'arza mübâderet etmek üzere iki yüz yirmi üç senesinde◊◊ Subaşı Karyesi'nde mukîm Selîm Girây Sultân, bâ-fermân-ı 'âlî ta'yîn kılınmış olup, lâkin Sultân-ı mûmâ ileyh müddet-i medîdeden berü 'alîl ve nâ-mizâc ve bu esnâda 'illetinin iştidâdı sebebiyle meşgūl-i tedâvî vü 'ilâc olarak, hıdemât-ı me'mûresini idârede 'aczi derkâr olduğundan kat'-ı nazar, 'Alemdâr Paşa zemânında müşârun ileyh müte'allikātı lisânında münâfî-yi tabî'at-i[5] saltanat ba'zı hıdmete sevkle kāle alınmış[6] ve vak'a-i 'Alemdârî firârîleri dahi tarafına dehâlet etmiş olmağla, mizâc-ı devlet kendüsünden tenâfür ü i'vicâc ederek, bu husûslar mûmâ ileyhin me'mûriyyet-i mezkûreden [M2 421] 'azlini îcâb ü intâc eylemiş olmakdan nâşî, yerine selâtîn-i Cengîziyye'den erşed ü dirâyet-kâr ve sâhib-i nüfûz ü i'tibâr birinin me'mûr kılınması lâzım geldiğine binâ'en, Vize Kazâsı'nda Örenli çiftliğinde mukîm Devlet Girây Hân-zâde Selâmet Girây Sultân, bâ-hatt-ı hümâyûn ve bâ-fermân-ı 'âlî evâhır-ı recebde◊◊◊ husûs-i mezkûra me'mûr kılındı.

Velâdet-i Hamîde Sultân

Mâh-ı ša'bânın yirmi dokuzuncu cum'a gicesi◊[4], matla'-ı sulb-i pâk-i şeref-nâk-i Şehriyârâne'den, *"Yehebü li-men yeşâ'u inâsen ve yehebü li-men*

---

1 muhâresesine A : mümâresesine M2
2 ziyâde A : ziyâdece M2
3 Elçi-i M2 : Elçi-yi A
◊ 21-30 Receb 1233 = 27 Mayıs-5 Haziran 1818.
4 husûsâtı A : husûsâtını M2
◊◊ 1 Muharrem 1223 = 28 Şubat 1808 Pazar.
5 münâfî-yi tabî'at-i A : münâfî-i tabî'at ü M2
6 zemânında ..... alınmış M2 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın ve vr.166b'nin sağ kenarına yazılmıştır] A
◊◊◊ 21-30 Receb 1233 = 27 Mayıs-5 Haziran 1818.
◊[4] 29 Ša'bân 1233 = 4 Temmuz 1818 Cumartesi.

*yeşâ'u'z-zükûr"** kavl-i şerîfi muktezây-ı kerîmânesi üzere[1] Hamîde Sultân-ı sa'd-ahter, 'âlem-i vücûda ziyâ-güster olmağla, İstanbul ve havâlîsinde iki gün top şenliği ile lâzime-i meserret icrâ** ve Anadolu ve Rumeli'nin üçer kollarının yemîn ü yesârlariyle nihâyetlerine kadar vüzerâ ve mîr-i mîrân ve hükkâm ve zâbitânına ve Cezâyir-i Garb ve Tûnus ve Trablus[2] beylerine ve Bahr-ı sefîd'de vâki' Devlet-i 'aliyye cezâyiri hükkâm ve zâbitânına ve Mısır ve Bağdâd vâlîlerine hıtâben başka başka fermânlar ile mübâşirler itâre vü isrâ ve sâye-i Şâhâne'de niçe[3] mübâşirîn nâ'il-i 'atâyâ oldular.

Zikri mürûr eden vechile Haleb ihtilâline bâ'is olanlardan olup, hakkında fermân-ı kazâ sudûr eden Reyhanlu 'Aşîreti Boy-beyisi Mürsel-oğlu Haydar, bir müddetden berü 'aşâyir ve kabâyil[4] arasında ihtifâ üzere ise de, merkûm Mar'aş Vâlîsi Kalender Paşa'nın dâmâdı olmak mülâbesesiyle zevcesi Haleb'e varup, zevci[5] merkûmun hicbir mâddeye karışmayarak kendü 'ırz u edebiyle ol havâlîde bir münâsib mahalde ikâmet eylemek üzere 'afv u ıtlâkını istid'â etmiş ve Mar'aş nevâhîsinden Mar'aş'a bir sâ'at mesâfede vâki' Câmûstil*** Nâhiyesi'nde vech-i mezkûr üzere ikâmet edeceğine kayınpederi müşârun ileyh Kalender Paşa dahi te'ahhüd eylemiş olduğundan bahsle, 'afvı husûsuna müsâ'ade-i seniyye şâyân buyurulması, Haleb Vâlîsi Sadr-ı esbak Hurşîd Ahmed Paşa'nın Der-'aliyye'ye tevârüd eden tahrîrâtında bu def'a [M2 422] dahi[6] ba'zı sebeb-i hafîye mebnî derc ü recâ ve kayınpederi müşârun ileyhin te'ahhüd-nâmesiyle cânib-i şer'den alınan bir kıt'a i'lâm takdîm ü isrâ olunduğuna binâ'en, merkûmun cerâyim-i güzeştesinin 'afviyle ıtlâkı bâbında hatt-ı hümâyûn-i 'inâyet-makrûn-i Şehriyârî sahîfe-pîrâ olmağın, te'ahhüd-i mezbûr şurûtu üzere 'afv u ıtlâkına evâ'il-i ramazânda◊ fermân olundu*4.

---

* "يهب لمن يشاء اناثا و يهب لمن يشاء الذكور = Dilediğine kız çocukları, dilediğine de erkek çocukları bahşeder" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, eş-Şûrâ 42/49. âyetin ikinci yarısıdır.

1 "Yehebû li-men ..... üzere M2 : + [Bu kısım, buraya girmesi işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla vr.166b'nin sol kenarına aaşağıya diklemesine yazılmıştır] A

** "Mâh-ı şa'bânın yirmi dokuzuncu cum'a gicesi ..... icrâ" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,241'de kaydedilmiştir.

2 Trablus (طرابلس) A : Trablîs (طرابليس) M2

3 niçe A : nice M2

4 kabâyil A : kabâ'il M2

5 zevci A : zevc-i M2

*** Câmûstil : Câmûsî A, M2. Metnimizde Câmûsîl (جاموسيل) imlâsı ile kaydedilen bu yer ismi, Câmûstil olmalıdır; bk.Refet Yinanç, Mesut Elibüyük, *Maraş Tahrir Defteri (1563)*, Ankara 1988, II,850.

6 dahi M2 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "Li-kâ'ilihî: 'O seng-dil ne kadar la'l-bâz-ı va'd olsa * Tehavvül etmede ber-vefk-ı nakş hâtemdir' müfâdınca" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] A

◊ 1-10 Ramazân 1233 = 5-14 Temmuz 1818.

*4 "Zikri mürûr eden vechile Haleb ihtilâline bâ'is olanlardan ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,241'de kaydedilmiştir.

Seray-bosna sâkinlerinden ve serdengeçdilerden Gül Mustafa nâm kimesnenin hılâf-ı rızâ hareketi inhâ olunduğuna binâ'en, mukaddemâ i'dâm ü izâlesine ısdâr-ı fermân-ı kazâ olunmuş ise de, Bosna Vâlîsi Dervîş Mustafa Paşa Bosna'ya vusûlünde merkūmun 'iyâl ü evlâdı tarafından istişfâ' u recâ ve fîmâ-ba'd bir maslahata karışmayarak hânesinde ikāmet edeceğine te'ahhüd ederek 'afv u ıtlâkını ehâlî-i[1] memleket dahi niyâz ü istid'â[2] etmekde olduklarından bahsle, cerâyim-i güzeştesinin 'afviyle ıtlâkı husûsuna müsâ'ade-i seniyye buyurulması, Vâlî-i[3] müşârun ileyh tarafından tevârüd eden tahrîrâtda derc ü iltimâs olunduğundan nâşî, şart-ı mezkûr üzere 'afv u ıtlâkına evâsıt-ı ramazânda[4◊] müsâ'ade-i 'aliyye buyuruldu. *"Hayru'l-'afvi mâ kâne 'ani'l-kudreti[5]"**.

Vezâreti merfû' olarak bir müddetden berü Karahisâr-ı sâhib'de ikāmet üzere olan esbak Kapudân-ı deryâ Seyyidî[6] 'Ali-Paşa, ol tarafda umûr-i memlekete müdâhale ile ehâlîyi iz'âc etmekde olduğu, vâsıl-ı sâmi'a-i Mülûkâne olup, sudûr eden hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn mûcebince ta'yîn olunan Mübâşir'i murâfakatiyle doğru yoldan Sinob'a varup, kemâ-kân merfû'u'l-Vezâre olarak anda ikāmet ve umûr-i vâlî ve memlekete müdâhaleden ictinâb ü mübâ'adet eylemek üzere evâ'il-i şevvâlde[◊◊] bâ-fermân Sinob'a me'mûr u isbâl olundu.

Ve kezâlik Vezâret'i merfû' olarak yine Karahisâr-ı sâhib'de ikāmet üzere olan Şâmî Râgıb Paşa dahi, ber-vech-i muharrer hareketde olduğundan, târîh-i mezbûrda[◊◊◊] Mağnisa'da ikāmete me'mûr ve sâbıkā Eğriboz Muhâfızı olup, bu def'a Vezâret'i ref' olunan Mustafa Reşîd[7] Paşa İstanköy Cezîresi'ne varup anda ikāmete yine ol târîhde me'mûr ve sâbıkā Diyârbekir Vâlîsi olup 'azl ve Vezâret'i ref' olunan Zeynel'âbidîn **[M2 423]** Paşa, Diyârbekir'den hareket ve Mübâşir'i refâkatiyle doğru yoldan vilâyeti olan Ermenak Kazâsı'na varup anda ikāmete ve yine Vezâret'i merfû'an Sivas'da ikāmet üzere olan Seyyid 'Alâ'eddîn Paşa dahi bundan akdem Sivas'da tekevvün eden ihtilâlde olan[8] ba'zı hareket-i nâ-sezâsına binâ'en[9] hasbe'l-iktizâ derhâl hareket ve

---

1 ehâlî-i M2 : ehâlî-yi A
2 ü istid'â A : — M2
3 Vâlî-i M2 : Vâlî-yi A
4 evâsıt-ı ramazânda M2 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A
◊ 11-20 Ramazân 1233 = 15-24 Temmuz 1818.
5 'ani'l-kudreti A : 'inde'l-kudreti M2
* "خير العفو ما كان عن القدرة = Affın en hayırlısı, güçlü iken olanıdır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.
6 Seyyidî A : Seyyid M2
◊◊ 1-10 Şevvâl 1233 = 4-13 Ağustos 1818.
◊◊◊ 1-10 Şevvâl 1233 = 4-13 Ağustos 1818.
7 Reşîd A : — M2
8 olan M2 : — A
9 bundan akdem ..... binâ'en M2 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsından hareketle vr.167a'nın sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmıştır] A

Mübâşir'i ile Niğde'ye varup, kemâ-kân merfû'u'l-Vezâre ikāmete târîh-i mezkûrda◊ bi-ecma'ihim me'mûr kılındı.

Kızıl-ağaç[1] Kazâsı'nda sâkin Arslan Girây, bundan akdem şikâyetcileri zuhûriyle Edirne'de terâfu'-i şer' olunması bâbında fermân sâdır olmuşiken, firâr ve gaybûbet etmiş olup, bu esnâda bir takrîb ele getürilerek, el-hâletü hâzih Edirne'de da'vâcılariyle terâfu' olunmakda ise de, merkūmun kazâ'-i mezkûr ehâlîsi hakkında irtikâb etmiş olduğu hetk-i 'ırz ve katl-i nüfûs ve sâ'ir mezâlim ü te'addiyyât ve niçe niçe[2] kāl ü kaleme alınmaz fezâhat ü şenâ'âtin hadd ü pâyânı olmadığından, da'vâcıları gün-be-gün çoğalmakda olup, maslahatın ardı alınamayacağı âşikâr ve bunlar sülâle-i Cengîziyye'den bulunduklarından, haklarında tertîb-i cezâ mu'âmelesi icrâsından müsâmaha olunmakda ise de, merkūmun etdiği fezâhata mebnî, Edirne'de icrây-ı cezâsı lâzım gelmiş idüği bedîdâr olduğundan bahsle, bu bâbda ne vechile irâde-i Şâhâne sünûh eder ise, muktezâsının îfâsına mübâderet olunacağını Çirmen Sancağı Mutasarrıfı Celâleddîn Paşa tahrîrâtında derc ü istîzân etmiş olduğuna binâ'en, keyfiyyet 'atebe-i Mülûkâne'ye 'arz olundukda, merkūmun etdiği şenâ'ati Müsliman değil, Yehûd ve Nasârâ irtikâb etmez iş'ârı vechile, da'vâcılarına teşeffî gelmek içün: "Edirne'de 'alenen tertîb-i cezâ olunsun!" mazmûnunda hatt-ı hümâyûn-i mehâbet-makrûn sâdır olmağla, mûcebince müşârun ileyhe hıtâben evâsıt-ı şehr-i ramazânda◊◊ fermân olundu.

Bu esnâda civâr-ı Makarr-ı saltanat-ı seniyye'de Çekmeceler sularında Tokmakcı ta'bîr olunur birkaç kıt'a kayıklar yine peydâ olup, murûr u 'ubûr edenlerden gözlerine kesdirdiklerine sarkındılık ve hasâret eder oldukları haber [M2 424] verilmiş ve hattâ bundan akdemce bir gice Hayırsız[3] Ada açıklarında İznikmid kayıklarından bir çekdirmeye sarkup, anda bir iki küçük zenberek top bulunmağın, muhârebeye mübâşeret etmeleriyle, vakt-i 'işâdan sonra iki sâ'at kadar İzmid Körfezi'ne doğru top u tüfeng sadâsı, İstanbul ve Boğaz-içi'nde işidilmiş idi. Ve bunların ser-kerdeleri Gegbüzeli Latîf nâm şahs idüği tahkîk olunduğu, Kapudân-ı deryâ Seyyid Hasan Paşa tarafından Der-'aliyye'ye ifâde olunmuş idüğüne mebnî, sâdır olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mûcebince kimesneye ser-rişte verilmeyerek, evvel-be-evvel merkūm Latîf'i Gegbüze'ye geldiği gibi hemân ahz ü girift eylediğini Der-'aliyye'ye tahrîr u ihbâr eylemesiyçün Gegbüze A'yânı Memiş Ağa'ya hıtâben evâsıt-ı zilka'dede◊◊◊ fermân-ı 'âlî ısdâr olundu. [Mısrâ]':

◊ 1-10 Şevvâl 1233 = 4-13 Ağustos 1818.
1 Kızıl-ağaç M2 : Kızıl-ağac A
2 niçe niçe A : nice nice M2
◊◊ 11-20 Ramazân 1233 = 15-24 Temmuz 1818.
3 Hayırsız A : Habersiz M2
◊◊◊ 11-20 Zilka'de 1233 = 12-21 Eylül 1818.

*Zi-mevc-i hâdise bed-hâh-ı halk eymen nîst**

Sâbıkā Dukagin Sancağı Mutasarrıfı İpekli Nu'mân Paşa'nın, ehâlî-yi memleket haklarında gûn-â-gûn zulm ü te'addîsi vukū'uyla livâ'-i mezbûr 'uhdesinden sarf u tahvîl ve mîr-i mîrândan Prizrinli Emîn Paşa'ya tevcîh olundukda, mûmâ ileyh Nu'mân Paşa bir takım erâzil ü eşhâs ile birkaç def'a İpek ve Bergovişte ve Yemhûr kazâları üzerlerine tesallut ederek, ehâlîlerini hasr u[1] tazyîk ve emniyyet ü râhatlarını selb eylediği, Der-i devlet'e vürûd eden tahrîrât ve i'lâm u mahzardan ma'lûm olmağla, mûmâ ileyhin Mîr-i mîrânlığı'ı ref' ve Sofya'da ikāmeti husûsuna irâde-i Şâhâne te'alluk ederek, mahall-i me'mûruna îsâline Mübâşir ta'yîn olunan gediklüye terfîkle[2] Sofya'ya irsâl eylemesiyçün İskenderiyye Sancağı Mutasarrıfı Vezîr Mustafa Paşa'ya ve Sofya Mollası'na ve husûs-i mezkûra mahsûsan ta'yîn olunan diğer Mübâşir 'Abbâs Bey'e ve mûmâ ileyh gediklüye hıtâben evâhır-ı zilhiccede◊ fermân ısdâr olundu. *"Velâyetü'l-ahmakı serî'atü'z-zevâli"***.

Sivas vücûhundan Mütevellî-oğlu Mahmûd, Sivas'da ihtilâl-i 'azîme bâ'is olmuş olduğundan, bundan akdem Kıbrıs'a nefy olunup, Mübâşir'i Çavuş murâfakatiyle[3] cezîre-i mezbûreye varup, Lefkoşe'de **[M2 425]** ikāmet etdirildiğini nâtık, Lefkoşe Nâ'ibi'nin bir kıt'a i'lâmı vürûd eyledikden sonra, merkūmun öteden berü envâ'-ı hıyânetle me'lûf olmuş idüğünden, lâzımü'l-izâle idüği tehakkukuna mebnî, menfâsında katl ile ser-i maktû'unun Der-'aliyye'ye irsâli husûsuna irâde-i Mülûkâne te'alluk etmekle, re's-i maktû'unu bu def'a ta'yîn olunan Hasekî'ye teslîmen irsâl eylemesiyçün Kıbrıs Muhassılı'na hıtâben evâhır-ı zilhiccede◊◊ fermân-ı 'âlî irsâl olundu***.

Temmet

٢٢٢٢

٢٢٢

٢

---

* "زموج حادثه بد خواه خلق ایمن نیست = Hâdisenin dalgalanmasından faydalanarak halkın kötülüğünü isteyen, kendini güvende hissetmesin!" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

1 hasr u A : — M2

2 terfîkle A : terfîkiyle M2

◊ 21-29 Zilhicce 1233 = 22-30 Ekim 1818.

** "ولاية الاحمق سريعة الزوال = Ahmağın idareyi ele alması, çöküşü hızlandırır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

3 Mübâşir'i Çavuş murâfakatiyle A : Mübâşir Çavuş ma'rifetiyle M2

◊◊ 21-29 Zilhicce 1233 = 22-30 Ekim 1818.

*** "Sivas vücûhundan Mütevellî-oğlu Mahmûd, Sivas'da ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,233'te kaydedilmiştir.

Bi-hamdihî sübhânehû ve Te'âlâ işbu *Şânî-zâde Târîhi*'nin ikinci cildi dahi 'asr-ı ma'ârif-hasr-ı cenâb-ı Şehriyârî'de Trabzonlu Bakırcı-başı Mehmed Efendi-zâdę Süleymân Efendi'nin matba'asında bin iki yüz doksan senesi receb-i şerîfin gurresinde◊ resîde-i hüsn-i hıtâm oldu[1].

◊ 1 Receb 1290 = 25 Ağustos 1873 Pazartesi.

1 Temmet ..... oldu M2 : — [Metinde "olundu" kelimesinden sonra yazılmış olan "**Vekāyi'-i sene erba'in ve selâsîn ve mi'eteyn ve elf. 'Afv-ı müte'allikāt-ı Küçük 'Ali-oğlu ve tahvîl-i menfây-ı Nu'mân Paşa**" kelimelerinin üzeri çizilmiştir. Yazıların altındaki boş kısımda ise 'Ali Emîrî Efendi'nin vakıf mührü vardır] A

[1]VEKĀYİ'-İ SENE ERBA'İN ve SELÂSÎN ve Mİ'ETEYN ve ELF

1 **[M3 I] FİHRİSTÜ'L-CİLDİ'S-SÂLİS MİN TÂRÎH-İ ŞÂNÎ-ZÂDE** Sahîfe: 2. **VEKĀYİ'-İ SENE 1234.** 'Afv-ı müte'allikāt-ı Küçük 'Ali-oğlu ve vukū'āt-ı uhrâ; 4. Zuhûr-i şâ'ibe-i 'isyân der-Muhâfız-ı Van; 9. Vürûd-i haber-i feth-i Dir'iye; 10. Vukū'āt-ı müteferrika; 14. Sudûr-i fermân be-katl-i Şehbender-oğlu; 15. Âmeden-i 'Abdullah bin Su'ûd ve katleş; 18. Âmeden-i ser-i maktû'-i Tanaş Bâzergâ ve Şehbender-oğlu; 20. Sudûr-i emr-i 'âlî be-katl-i Odacı-oğlu; 21. Muhârebe-i Vâlî-i Bağdâd bâ-Kāsım Bey ve âmeden-i ru'ûs-i maktû'a ez-cânib-i Yanya; 22. Tertîb-i nizâm-ı Donanma-yı Nehr-i Tuna; 25. Nefy-i Kâdî-i Şâm; 26. Vukū'āt-ı mütenevvi'a; 30. Ref'-i Vezâret-i ba'zı vüzerâ; 30. Âmeden-i haber-i fütûhât ez-'Arabistân ve irsâl-i teşrîfât; 33. Katl-i kallâbân ve men'-i sarrâfân ez-züyûf ü noksân; 37. Sûret-i emr-i şerîf be-Emîn-i Darb-hâne; 39. Tanzîm-i tezyînât-ı (تزيينات) Mevlid-i hazret-i Fahr-i kā'inât; 40. Zikr-i mu'âmele-i garâbet-nümâ be-huccâc-ı İran ve Buhârâ; 41. Zuhûr-i şikāk u fesâd der-miyân-ı Humbaracıyân ve Ekrâd; 43. Vukū'āt-ı mütenevvi'a; 45. Ba'zı tevcîhât ve ik'âdât der-tarîk-i 'ulemâ; 46. Duhûl-i Dervîş Paşa be-Kal'a-i Van ve fevt-i Yümnî Paşa ve me'mûr-şüden-i sâ'ir asâkir u vüzerâ; 50. Vukū'-i gavga der-Galata ve tebdîl-i Kapudan Paşa; 53. Nefy-i Kâdî-i Edirne ez-behr-i hareket-i garîbe; **[M3 II]** 54. Hudûs-i fitne der-Diyârbekir; 57. Sudûr-i fermân-ı kazâ der-hakk-ı Ahmed Bey ibn Maktûl Selîm Paşa; 58. Âmeden-i ser-i maktû'-i Dervîş Paşa ve vukū'āt-i uhrâ; 59. Tebeddül-i Şeyhulislâmî; 59. Zikr-i tevcîhât-ı müfîdetü'n-nikāt; 62. Sûret-i küştenî-i sâbık Bâzergân-ı Ocak; 63. Velâdet-i Sultân Ahmed; 63. Ba'zı tevcîhât; 64. Âmeden-i ser-i maktû'-i 'Abdurrahmân Bey ve i'dâm ve nefy-i Düz-oğlu; 70. **VEKĀYİ'-İ SENE 1235.** Tevcîh-i Pâye be-Yâsinci-zâde ve sâ'ir tevcîhât-ı mu'tâde; 71. Ahvâl-i hudûd-i İran; 74. Zuhûr-i fitne der-Haleb; 77. Nefy-i Muhâfız-ı Maçin; 78. Sudûr-i evâmir-i 'aliyye berây-ı inşâ'-i sefâyin-i harbiyye; 80. İndifâ'-ı fitne der-Diyârbekir; 83 Nefy-i Selâmet Giray Sultân; 84. Tevcîh-i Vekāyi'-nüvîsî be-Muharrir-i Hakîr; 85. İrsâl-i Seyyid Mustafa Efendi be-cânib-i Haleb; 86. Ref'-i Vezâret-i Rüşdî Paşa ve sudûr-i fermân be-i'dâm-ı Hamûd İbrâhîm; 86. Vefât-ı Şeh-zâde Sultân Süleymân; 87. Gavgāy-ı rencberân der-Kilisay-ı Kumkapu; 88. 'Azl-i Dervîş Paşa ve Sadâret-i 'Ali Paşa; 89. 'Azl ve tebdîl-i Ağay-ı Yeniçeriyân ve Topcu-başı; 90. Velâdet ve rihlet-i Şeh-zâde Sultân Ahmed-i sâlis; 91. Duhûl-i asker-i Hurşîd Paşa be-Haleb ve zikr-i esbâb-ı muhârebe; 95. İstitrâd; 101. Tevcîh-i Pâye-i Mekke be-Müfettiş-i Şeyhülislâm; 102. Ta'yîn-i Hâmid Bey be-mükâleme bâ-Elçi-i Rusya ve ba'zı vukū'āt; 104. Mukaddimāt-ı izâle-i Tepedelenli 'Ali Paşa; **[M3 III]** 117. Nükte; 117. Ba'zı tevcîhât ve vukū'āt; 118. Gulûy-i Ermeniyân ber-Patrik; 120. Zuhûr-i ihsân-ı Şâhâne; 120. Sudûr-i fermân-ı kazâ der-hakk-ı 'Ali Paşa ve havâdis-i uhrâ; 124. Temâm-şüden-i cild-i ev-

vel-i Hamse-i Şânî-zâde; 126. Vukū'-i küsûf; 127. Ba'zı vukū'ât-ı cüz'iyye der-âhır-ı în-sâl; 127. **VEKĀYİ'-İ SENE 1236.** Ahvâl-i hudûd-i serhadd-i 'Acem ve Ser'askerî-yi Husrev Paşa; 129. Sâniha; 132. Ba'zı tevcîhât ve vukū'ât; 134. Ba'zı umûr-i müte'allika be-Tersâne-i 'âmire; 135. Fevt-i Ser-etıbbây-ı sâbık; 138. Vezîden-i bâd-ı sarsar; 139. Ahvâl-i cânib-i Yanya ve mukaddimât-ı fitne-i Rûm; 141. Şurū'-i fesâd-ı Rûm; 145. Vukū'ât-ı müteferrikāt; 145. Ahvâl-i hudûd-i İran; 146. İstitrâd; 148. Zikr-i ba'zı tevcîhât-ı 'ulemâ vü vüzerâ; 150. Zikr-i ba'zı ahvâl-i cânib-i Şâm; 151. Vukū'ât-ı mütenevvi'ât; 153. Zikr-i ba'zı vefeyât ve tercemât; 155. İstitrâd; 156. İ'dâm-ı ba'zı eşkıyâ; 157. Heyecân-ı 'isyân-ı Rûm ve zikr-i ba'zı esbâbeş; 166. Terceme; 175. Bed'-i fesâd ü şikāk der-Memleket-i Eflâk ve nasb-ı Voyvoda; 177. Zikr-i me'mûrîn-i cedîd be-ma'iyyet-i Hurşîd Paşa; 177. 'Azîmet ve 'avdet-i Dede Mustafa Ağa; 178. Ba'zı cüz'iyyât-ı vukū'ât; 184. Firar-ı müte'allikāt-ı Voyvoda-i Boğdân; 185. İş'âr-ı âsâr-ı felekiyye; 187. Vukū'-i fitne der-Boğdan ve der-sâ'ir-i enhâ; [M3 IV] 198. 'Akd-i meşveret ve ta'yîn-i neferât der-mahallât; 206. Hulâsa-i emr-i şerîf; 207. Tebdîl-i Sadâret ve Meşîhat; 208. Teftîş-i Kızıl-adalar; 208. Sudûr-i fermân be-âmâde-şüden-i ehl-i îmân; 210. Sûret-i emr-i 'âlî; 211. Şeb-hûn-i küffâr be-sefâyin-i tüccâr; 212. Vukū'ât-ı şettâ ve men'-i firâr-ı re'âyâ; 214. Tevcîh-i Nekābet bâ-Sıddîk Efendi; 214. Ahvâl-i Âsitâne. [M3 1 boş bırakılmıştır] [M3 2] **ŞÂNÎ-ZÂDE TÂRİHİ'NİN CİLD-İ SÂLİSİ Bismillâhirrahmânirrahîm** M3 : **[E Ib] FİHRİSÜ'L-KIT'ATİ'S-SÂLİSETİ MİN TÂRÎH-İ ŞÂNÎ-ZÂDE** Vukū'ât-ı müteferrikāt derîn-sâl; Velâdet-i Hamîde Sultân; **VEKĀYİ'-İ SENE ERBA'ÎN ve SELÂSÎN ve Mİ'ETEYN ve ELF** 1; 'Afv-ı müte'allikāt-ı Küçük 'Ali-oğlu ve vukū'ât-ı uhrâ 1; Zuhûr-i şâ'ibe-i 'isyân der-Muhâfız-ı Van 2; Vürûd-i haber-i feth-i Dir'iye 4; Vukū'ât-ı müteferrika 5; Sudûr-i fermân be-katl-i Şehbender-oğlu 6; Âmeden-i 'Abdullah bin Su'ûd ve katleş 6; Âmeden-i ser-i maktû'-i Tanaş Bâzergâ ve Şehbender-oğlu 7; Sudûr-i emr-i 'âlî be-katl-i Odacı-oğlu 8; Muhârebe-i Vâlî-i Bağdâd bâ-Kāsım Bey 8; Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a ez-cânib-i Yanya ve tertîb-i nizâm-ı Donanma-yı Nehr-i Tuna 9; Nefy-i Kādî-i Şâm 10; Vukū'ât-ı mütenevvi'a 11; Ref'-i Vezâret-i ba'zı vüzerâ; Âmeden-i haber-i fütûhât ez-'Arabistân ve irsâl-i teşrîfât 12; Katl-i kallâbân ve men'-i sarrâfân ez-züyûf ü noksân 13; Sûret-i emr-i şerîf be-Emîn-i Darb-hâne 15; Tanzîm-i tezyînât-ı Mevlid-i hazret-i Fahr-i kâ'inât; Zikr-i mu'âmele-i garâbet-nümâ be-huccâc-ı İran ve Buhârâ 16; Zuhûr-i şikāk u fesâd der-miyân-ı Humbaracıyân ve Ekrâd 17; Vukū'ât-ı mütenevvi'a 17; Ba'zı tevcîhât ve ik'âdât der-tarîk-i 'ulemâ 18; Duhûl-i Dervîş Paşa be-Kal'a-i Van ve fevt-i Yümnî Paşa ve me'mûr-şüden-i sâ'ir asâkir u vüzerâ 18; Vukū'-i gavga der-Galata ve tebdîl-i Kapudan Paşa 20; Nefy-i Kādî-i Edirne ez-behr-i hareket-i garîbe 21; Hudûs-i fitne der-Diyârbekir 21; Sudûr-i fermân-ı kazâ der-hakk-ı Ahmed Bey ibn Maktûl Selîm Paşa 22; Âmeden-i ser-i maktû'-i Dervîş Paşa ve vukū'ât-i uhrâ 23; Tebeddül-i Şeyhulislâmî 23; Zikr-i tevcîhât-ı müfîdetü'n-nikāt 23; Sûret-i küştenî-i sâbık Bâzergân-ı Ocak 24; Velâdet-i Sultân Ahmed 24; Ba'z-ı tevcîhât 24; Âmeden-i ser-i maktû'-i 'Abdurrahmân Bey ve i'dâm ve nefy-i Düz-oğlu 25; **VEKĀYİ'-İ SENE HAMSİN ve SELÂSÎN ve Mİ'ETEYN ve ELF** 27; Tevcîh-i Pâye be-Yâsinci-zâde ve sâ'ir tevcîhât-ı mu'tâde 27; Ahvâl-i hudûd-i İran 27; Zuhûr-i fitne der-Haleb 28; Nefy-i Muhâfız-ı Maçin 29; Sudûr-i evâmir-i 'aliyye berây-ı inşâ'-i sefâyin-i harbiyye 30; İndifâ'-ı fitne der-Diyârbekir 30; [E IIa] Nefy-i Selâmet Giray Sultân 32; Tevcîh-i vekāyi'-nüvîsî be-Muharrir-i Hakîr 32; İrsâl-i Seyyid Mustafa Efendi be-cânib-i Haleb 32; Ref'-i Vezâret-i Rüşdî Paşa ve sudûr-i fermân be-i'dâm-ı Hamûd İbrâhîm 32; Vefât-ı Şeh-zâde Sultân Süleymân 33; Gavgây-ı rencberân der-Kilisay-ı Kum-kapu 33; 'Azl-i Dervîş Paşa ve Sadâret-i 'Ali Paşa 44; 'Azl ve tebdîl-i Ağay-ı Yeniçeriyân ve Topcu-başı 44; Velâdet ve rihlet-i Şeh-zâde Sultân Ahmed-i sâlis 44; Duhûl-i asker-i Hurşîd Paşa be-Haleb ve zikr-i esbâb-ı muhârebe 44; İstitrâd 36; Tevcîh-i Pâye-i Mekke be-Müfettiş-i Şeyhülislâm 39; Ta'yîn-i Hâmid Bey be-mükâleme bâ-Elci-i Rusya ve ba'zı vukū'ât 39; Mukaddimât-ı izâle-i Tepedelenli 'Ali Paşa 40; Nükte 45; Ba'zı tevcîhât ve vukū'ât 43; Gulûy-i Ermeniyân ber-Patrik 46; Zuhûr-i ihsân-ı Şâhâne 46; Sudûr-i fermân-ı kazâ der-hakk-ı 'Ali Paşa ve havâdis-i uhrâ 46; Temâm şüden-i cild-i evvel-i Hamse-i Şânî-zâde 48;

'Afv-ı müte'allikāt-ı Küçük 'Ali-oğlu ve tahvîl-i menfây-ı Nu'mân Paşa ve vukū'ât-ı uhrâ

Ber-vech-i mezkûr mukaddemâ haklarında fermân-ı kazâ sudûr eden Küçük 'Ali-oğlu Dede Bey ve Fettâh-oğlu Ağca[1] Bey ve karındaşı Ahmed Bey ahz u katl olunmalarıyla, câdde-i hüccâc-ı Müslimîn tathîr u te'mîn olunmuş olup, ancak Mar'aş Eyâleti dâhilindeki Gavur-dağı Kazâsı A'yânı Kara Bey'in oğlu Mustafa Bey'in kayını ve merkūm Dede Bey'in 'ammîsi oğlu 'Ali Bey ile Dede Bey'in üç nefer oğulları merkūm Kara Bey'in oğlu Mustafa Bey'in yanında olup ve merkūmlar Payas havâlîsinde bulunmak takrîbiyle mezbûr Kara Bey'in oğluyla bi'l-ittifâk 'Azîz* Sancağı ehâlîsini ifsâda fursat gözetdikleri bundan akdem inhâ vü ihbâr olunduğuna mebnî, Küçük 'Ali-oğlu Mustafa ve Fettâh-oğlu 'Ali ve Fettâh ve sâ'ir birâder [M3 3] ve birâderzâdelerinin ve merkūm Kara Bey'in oğlu Mustafa ve akrıbâlarının dahi i'dâm olunmaları bâbında Mar'aş Vâlîsi Kalender Paşa'ya hıtâben bundan mukaddemce emr-i 'âlî-şân ısdâr u tesyâr olunmuş ise de, bunların içlerinde Küçük 'Ali oğullarının büyüceği Mustafa Bey olup, ol dahi fesâd erbâbından olmadığı ve diğer iki neferin sekiz ve dokuz yaşlarında sabîler idükleri ve Fettâh-oğlu 'Ali geçen sene hatfe enfihî fevt olup, karındaşı Fettâh ise a'mâ olmağla, rukûb ü nüzûle kudreti olmadığı ve merkūm Kara Bey'in oğlu dahi Mar'aş nevâhîsinden Teyek[2] Nâhiyesi'nin ihtiyârlarından olup, öteden berü gelan

---

Vukū'-i küsûf **48**; Ba'zı vukū'ât-ı cüz'iyye der-âhır-ı în-sâl **48**; [Fihrist yazılmak üzere karelere bölünmüş olan sayfanın alt kısmı ve E IIb boş bırakılmıştır] **[E IIIa] FİHRİSÜ'L-KIT'ATİ'R-RÂBİ'ATİ MİN TÂRÎH-İ ŞÂNÎ-ZÂDE VEKĀYİ'-İ SENE SİTTİN ve SELÂSİN ve Mİ'ETEYN ve ELF 49**; Ahvâl-i hudûd-i serhadd-i 'Acem ve Ser'askerî-yi Husrev Paşa **49**; Sâniha **50**; Ba'zı tevcîhât ve vukū'ât **51**; Ba'zı umûr-i müte'allıka be-Tersâne-i 'âmire **51**; Fevt-i Ser-etıbbây-ı sâbık **52**; Vezîden-i bâd-ı sarsar **53**; Ahvâl-i cânib-i Yanya ve mukaddimât-ı fitne-i Rûm **53**; Şurû'-i fesâd-ı Rûm **54**; Vukū'ât-ı müteferrikāt **56**; Ahvâl-i hudûd-i İran **56**; İstitrâd **56**; Zikr-i ba'zı tevcîhât-ı 'ulemâ vü vüzerâ **57**; Zikr-i ba'zı ahvâl-i cânib-i Şâm **58**; Vukū'ât-ı mütenevvi'ât **58**; Zikr-i ba'zı vefeyât ve tercemât **60**; İstitrâd **60**; İ'dâm-ı ba'zı eşkıyâ **60**; Heyecân-ı 'isyân-ı Rûm ve zikr-i ba'zı esbâbeş **61**; Terceme **64**; Bed'-i fesâd ü şikāk der-Memleket-i Eflâk ve nasb-ı Voyvoda **68**; Zikr-i me'mûrîn-i cedîd be-ma'iyyet-i Hurşîd Paşa **69**; 'Azîmet ve 'avdet-i Dede Mustafa Ağa **69**; Ba'zı cüz'iyyât-ı vukū'ât **69**; Firâr-ı müte'allikāt-ı Voyvoda-i Boğdân **72**; İş'âr-ı âsâr-ı felekiyye **72**; Vukū'-i fitne der-Boğdan ve der-sâ'ir-i enhâ **72**; 'Akd-i meşveret ve ta'yîn-i neferât der-mahallât **76**; **[E IIIb]** Hulâsa-i emr-i şerîf **79**; Tebdîl-i Sadâret ve Meşîhat **79**; Teftîş-i Kızıl-adalar **80**; Sudûr-i fermân be-âmâde şüden-i ehl-i îmân **81**; Sûret-i emr-i 'âlî **81**; Şeb-hûn-i küffâr be-sefâyin-i tüccâr **81**; Vukū'ât-ı şettâ ve men'-i firâr-ı re'âyâ **82**; Tevcîh-i Nekābet bâ-Sıddîk Efendi **82**; Ahvâl-i Âsitâne **83**; [Fihristin devam eden bundan sonraki kısmı, ilgili yeri olan matbû nüshanın IV. cildinin fihrist kısmının altına yazılmıştır] E

1 Ağca E : Ağça M3

* Metnimizden alınmakla beraber "'Azîz" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,19'da "'Uzeyr" imlâsı ile kaydedilmiştir.

2 Teyek : Tibek (تيبك) E, M3. Zaten benim "Teyek" şeklinde yazdığım kelime, bu kısımların metnimizden alındığı *Târîh-i Cevdet*, XI,19'da da "Teyek (تيك)" imlâsı ile kaydedilmiştir.

vüzerâya hıdmet ve Vâlî-i müşârun ileyhe dahi ibrâz-ı sadâkat etmekde olduğu ve kendüsünden bir vakitde hılâf-ı rızâ hareket vukū'a gelmamiş idüğü tafsîlâtiyle husûs-i mezbûr, hakîkati üzere ber-vech-i hasbî yazılmış olduğundan bahisle, hâllerine merhameten 'afvleri yahud kat'iyyen i'dâm u izâleleri şıklarından her kangısı irâde buyurulur ise muktezây-ı emr u fermân-ı Pâdişâhî vechile harekete ibtidâr edeceği, Mar'aş Vâlîsi tarafından Der-bâr-ı merhamet-karâr'a vâride[1] olan tahrîrâtda derc ü iş'âr ve irâde-i müşfikâne-i Mülûkâne'ye intizâr olunmağla, keyfiyyet 'atebe-i 'aliyyeye 'arz olundukda, merkūmların haklarında, *"el-Halîmü yetegâfelü ve'l-kerîmü izâ kadera gafera"** hadîs-i şerîfine imtisâl[2] ile rahm u şefekat-i Hidîvâne erzân ve cümlesinin 'afv u ıtlâkı husûsuna müsâ'ade-i seniyye-i Şâhâne şâyân buyurulup, ol bâbda merhamet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Mülûkâne mûcebince i'dâmları zımnında mukaddemce verilan emrin kaydı, evâ'il-i şehr-i muharremde◊ terkîn ve 'afv u ıtlâk olundukları Vâlî-i[3] müşârun ileyh tarafına tahrîr u tebyîn olundu**. *"Men yeşfa' şefâ'aten haseneten yekün lehû nasîbun minhâ"*****.

Ve karîben zikri güzâr eylediği üzere İpekli Nu'mân Paşa'nın hılâf-ı rızâ hareketine binâ'en Mîr-i mîrânlığ'ının ref'iyle Sofya'da ikāmeti irâde buyurulmuş ise de, mûmâ ileyh İskenderiyye Sancağı Mutasarrıfı Vezîr Mustafa Paşa'nın akrıbâsından olmak [M3 4] mülâbesesiyle tarafına dahîl düşdüğünden başka, menfâsı olan Sofya'ya 'azîmetinde, husamâsı yolu üzerinde olduklarından havfa tâbi' olmağla, mûmâ ileyhin menfâsı İskenderiyye havâlîsinde münâsib bir mahalle tahvîl olunmasına müsâ'ade-i 'aliyye istihsâl kılınmak üzere Rumeli Vâlîsi Vezîr Sırrı Selîm Paşa tarafına tahrîr ile İskenderiyye Mutasarrıfı cânibinden bu vechile[4] istişfâ' olunmuş idüği müşârun ileyh cânibinden Der-i devlet'e iş'âr u inhâ ve müsâ'ade-i behiyye-i Tâc-dârâne bî-dirîğ buyurulması istid'â vü recâ olunduğundan, mücerred müşârun ileyhin recâsına mebnî, şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mûcebince mûmâ ileyhin menfâsı İskenderiyye'ye tahvîl olunduğu bâbında İskenderiyye

---

1 vâride E : vârid M3

* "الحليم يتغافل و الكريم اذا قدر غفر = Halîm olan görmezlikten gelen; şerefli olan ise muktedir olduğunda affedendir" anlamına gelen ve burada Hz. Peygamber'in bir hadîsi olarak belirtilen bu cümle, meşhûr hadîs kitaplarında yer almamaktadır.

2 şerîfine imtisâl M1 : Rasûlü'ne müsûl E

◊ 1-10 Muharrem 1234 = 31 Ekim-9 Kasım 1818.

3 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

** "**'Afv-ı müte'allikāt-ı Küçük 'Ali-oğlu** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,19'da kaydedilmiştir.

*** "من يشفع شفاعة حسنة يكن له نصيب منها = Kim iyi bir işe aracılık ederse, onun da o işten bir nasibi olur" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, en-Nisâ' 4/85. âyetin başlarında yer alan bir kısımdır.

4 ile ..... vechile M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 2a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E

Sancağı Mutasarrıfı Vezîr-i müşârun ileyhe ve İskenderiyye Nâ'ibi'ne ve el-yevm ol tarafda olan gediklü Mübâşir'e hıtâben evâhır-ı muharremde◊ emr-i şerîf ısdâr u irsâl olundu.

Fi'l-i bed gayrin nigû-kâr olmasın îcâb eder
Bâ'is-i 'afv u kerem olmak, günâh etmekledir.

Zuhûr-ı şâ'ibe-i 'isyân der-Muhâfız-ı Van

Çünki Van Muhâfızı nâmına olan Mehmed Dervîş Paşa, geçen sene evâhırında Sipiki 'Aşîreti'ni tahrîk ve Van eyâletlüsünden ba'zıları[1] tarafına celb ü terfîk ve İranlu'ya tâbi' birkaç 'aşâyiri dahi kendüye tensîk birle Sipiki 'Abdullah'ın oğlu Süleymân'ı vâfir Ekrâd askeriyle[2] Muş Sancağı Mutasarrıfı mîr-i mîrândan Selîm Paşa'nın 'uhde-i idâresinde olan Bulanık nâm mahalle gönderüp, ol havâlîde gasb u gâret ve mûmâ ileyhe nefsâniyyeti sebebiyle fukarâ'-i ra'iyyet ve sekene-i memlekete kati çok gadr u fezâhat eylediğine mukābil, Selîm Paşa dahi Çıplak[3] Şeyhi nâm kimesneyi kezâlik vâfir Ekrâd askeriyle[4] Van Eyâleti'ne gönderüp, eyâlet-i mezbûreye tâbi' 'Âdilcevâz nâm mahalli kasaba ve kurâsiyle zabt u yağmâ ve bunların beyninde hudûs eden 'adâvet ve[5] bagdâ sebebiyle [mısrâ]':

Bu meseldir kuru yanınca yanar yaş dahi

mü'eddâsınca, aralıkda ehâlî ve zu'afânın bî-vech bunca zarar u hasâra mübtelâ oldukları, paşaların birbirlerinden iştikâ zımnında Erzurum Vâlîsi Ahmed Paşa'ya **[M3 5]** yazup, andan Der-i devlet'e takdîm olunan tahrîrâtlarından müstebân ve yine bu mâdde zımnında Atar (اتر) Şeyhi Şeyh Mahmûd'un Selîm Paşa'ya gelan kâğıdiyle, Muş Kadısı'nın Erzurum Vâlîsi tarafından kezâlik takdîm olunan i'lâmı[6] ve Bulanık'dan Dervîş Paşa'nın gasb eylediği eşyânın defterinden nümâyân ve bundan akdem me'mûriyyetle Erzurum ve Muş ve Van taraflarına gidüp, bu esnâda 'avdet eden Seyyidâ Efendi'nin ve Van Kal'ası'nın Solkol Ağası olup, Dervîş Paşa'dan firâr ile elân Âsitâne-i sa'âdet'de bulunan 'Abdullah Ağa'nın takrîrleri me'âlinden dahi vâzıh u 'iyân olmuş ve husûsan esbak Erzurum Vâlîsi Celâleddîn Paşa'nın Muhâfız-ı müşârun ileyhin hareketi[nin] uygunsuzluğuna dâ'ir tahrîr ü iş'ârı

◊ 21-30 Muharrem 1234 = 20-29 Kasım 1818.

1 ba'zıları M3 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "kendü" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

2 askeriyle E : askeri ile M3

3 Çıplak M3 : Çaylak (چيلاق) E. Bu kelime *Târîh-i Cevdet*, XI,20'de de "Çıplak" şeklinde kaydedilmiştir.

4 askeriyle E : askeri ile M3

5 'adâvet ve E : 'adâvet-i M3

6 i'lâmı M3 : + [Bu kelime önce "i'lâmiyle" şeklinde yazılmış, sonradan sonundaki "miyle" kısmı karalanarak "mı" ilâvesiyle bu şekilde düzeltilmiş görünüyor] E

bunları musaddık olduğundan mâ'adâ, el-hâletü hâzih külliyyen tagyîr-i usûl ederek, Van'da mankır sikke darb etmeğe dahi ictisâr ile kesdiği sikkelerden mûmâ ileyh Seyyidâ[1] Efendi'nin getürdüğü dört 'aded meskûk mankırlar manzûr olarak, gayri uygunsuzluğu kemâle vardığı tahakkuk bulmuşidi. Ve derkâr olan zulm ü te'addîsinin gün-be-gün artmakda olduğundan, fukarâ'-i ra'iyyetin sabr u tehammüle tâb ü tâkatleri kalmayup, *"İzâ ye'ise'l-insânü tâle lisânühû"** muktezâsınca, artık müşârun ileyhden terk-i havf u haşyetle Der-'aliyye'ye dökülüp, Rikâb-ı kamer-tâb-ı Mülûkâne ve Bâb-ı 'âlî'ye 'arz-ı hâller takdîmiyle, vâveylâ vü[2] şekvâ etmede ve taraf-ı saltanat-ı seniyyeden bi'd-defe'ât nush u tahzîr olunmada iken, yine tavr-ı câberânesinde ısrâr ve şimdiye kadar hasbe'l-iktizâ sûret-i nasîhat ü mülâyemetle mu'âmele buyurulduğunu ef'âl-i tenfîr-me'âlinden istidlâl olunan[3] 'akl-ı bî-kemâliyle 'acz ü rehâvete haml ile teksîr-i istikbâr etmekle, bundan böyle dahi bu hâl üzere buragılur ise, İranlu ile de ya ittifâkâne veya ihtilâfâne bir hâdise ihtirâ'iyle Devlet-i 'aliyye'ye bir gâ'ile-i 'azîme çıkarması dahi melhûz ve hâtır-güzâr idi. Zira Ekrâd tâ'ifesini asker ittihâz etmiş olduğundan, bir tarafdan tâ'ife-i merkûme ve bir tarafdan sa'ir teba'ası, ehâlîyi kabza-i zulm ü te'addîde zebûn ederek, ehâlî kerhen kendüsüne itâ'at sûreti ibrâz, lâkin zulmünden nâşî 'Acem diyârına hicret eden bâ-defter **[M3 6]** dört bin hâne ehâlîsinden ba'zı eline geçenleri katl etdiğinden başka, Âsitâne-i 'aliyye'ye şekvâya gelenlerin evlâd ü 'iyâllerini katl ü salb ile târumâr ve halkı zulm ü cevr u hasâra dûçâr etmeği sebeb-i kuvvet ü iktidâr zann etmişidi; *ve mâ li'z-zâlimîne min-ensâr*** .

Bina'en 'aleyh mukaddemce Memâlik-i 'Acem'den urduğu mahal serîştesiyle İranlu askeri dahi Sadmaniş*** Kal'ası'na gelüp, Akbulanık ve Pirsulan ve Rahmân karyelerini basup gâret ü tekdîr[4] ve ehâlîsini esîr etmiş ise de, sonra ehâlî-i[5] merkûmenin ba'zı fukarâsını yine mahallerine i'âde vü tevtîn, lâkin ba'zılarını rızâlariyle 'Acem Ülkasi'nde iskân ü te'mîn etmiş iken, Muhâfız-ı müşârun ileyh yine bir tarafdan Devlet-i 'aliyye'den tehaffuz zımnında gûyâ cebr u ikrâh sûretiyle teksîr-i sevâd ederek[6], kendüye istihkâm vermek kaydına düşmüş ve isti'ânet murâd etdiği ra'iyyet-i Devlet-i 'aliyye'yi tekdîr ü tenfîriyle

---

1 Seyyidâ E : Seyyid M3

* "اذا ياس الانسان طال لسانه = Umudunu kaybedenin çenesi düşer" anlamında Arapça atasözüdür.

2 vâveylâ vü E : vâveylâ-i M3

3 olunan M3 : oluna[n] E

** "و ما للظالمين من انصار = Zalimler için hiç yardımcı yoktur" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Bakara 2/270. âyetin son kısmıdır.

*** Metnimizden alınmakla beraber "Sadmaniş" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,20'de "Sadmateş (صدماتش)" imlâsı ile kaydedilmiştir.

4 tekdîr M3 : tekzîr E

5 ehâlî-i M3 : ehâlî-yi E

6 teksîr-i sevâd ederek M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile E 3a'nın sağ tarafına yazılmışlardır] E

bir takım yağmâ-ger haşerât başına üşmüş idüği, mukaddem ü mu'ahhar etrâf u eknâfdan tevârüd eden birbirini musaddık tahrîrât ve takrîrâtdan vâzıh u âşikâr ve fîmâ-ba'd bunun bir çâresine bakılmak lâzime-i Mülkdârî'den olduğu bedîhî vü bedîdâr olup, ancak: "Van'dan 'azl ü nakli murâd olunsa, itâ'at eder mi?" ve: "Devlet-i 'aliyye'ye bir gā'ile olmaksızın def'-i fesâdı ne sûretle olabilür?" deyü irâde-i hakîmâne-i hazret-i Şehriyârî ile cânib-i Sadâret-i 'uzmâ'dan Erzurum Vâlîsi müteveffâ Ahmed Paşa'dan mahfîce isti'lâm ü istiksâ olundukda[1], müşârun ileyh cevâbında Selîm Paşa'nın Dervîş Paşa 'aleyhine kullanılmağa iktidârı derkâr ise de, mûmâ ileyhe dahi i'timâd câ'iz olmadığından kat'-ı nazar, Selîm Paşa'nın dahi kullandığı asker yağmâ-ger maktūlesinden olmağın, Paşa-yı mûmâ ileyh farazâ Van'a bağteten duhûle te'ahhüd etse bile, bu husûsu[2] sâ'irleri gayret gavgâsı kıyâsiyle Dervîş Paşa'ya imdâd ü i'ânet ve nehb ü yağmâ havfiyle Van ehâlîsi dahi Dervîş Paşa'ya nâ-çâr teba'iyyet etmek gibi mâddelere sebeb olmak mülâhazadan ba'îd olmadığı, lâkin el-hâletü hâzih ehâlî Dervîş Paşa'dan rû-gerdân olarak, yanında Van ehâlîsi hazelesinden başka asker [M3 7] kalmayup, Van'ın taşrasında bulunan Hakkârî[3] ve Hayzân[4] ve Buhtân ve Servân* 'aşîretleri ümerâsiyle müşârun ileyh beyninde bürûdet hudûs etmeğin, bi-hasebi'l-iktizâ Sipiki 'Aşîreti ve sâ'ir ba'zı 'aşâyirden biraz asker cem' etse bile tenfîr ü tefrîki âsân olacağı müstebân ve bâ-husûs sâlifü'z-zikr 'aşîretler şimdi Dervîş Paşa'ya ba'zı sebeble muhâlefet ve izhâr-ı 'adâvet ederek[5] bi'l-ittifâk Van üzerine taraf taraf hücûmla şehre yarım sâ'at olan köprileri zabt ve zahîre naklini kat' eyledikleri ecilden, bu esnâda müşârun ileyhin te'dîbi murâd olur[6] ise, temâm vakt-i fursat ve zemân-i cesbân olduğu[7], amma: "Bu gün yarın" deyerek maslahat ta'vîk u imhâl olunur ise, Ekrâd'ın mizâcına nazaran müşarun ileyhle[8] beynlerindeki bürûdet çok sürmeyüp, cüz'îce bir vesîle ile vifâk u ittifâka mübeddel olmak dahi bir kavî ihtimâl idüğini müşârun ileyh müteveffâ Ahmed Paşa tahrîrâtında iş'âr u inhâ ve mukaddemce ba'zı vesâyâ behânesiyle Erzurum'dan Van'a göndermiş olmağla[9],

---

1 olundukda M3 : oldukda E
2 husûsu M3 : husûs E
3 Hakkârî : Hankârî (حنكارى) E, M3. Bu kelime *Târîh-i Cevdet*, XI,20'de de " Hakkârî (حكارى)" şeklinde kaydedilmiştir.
4 Hayzân (حيزان) E : Hîrân M3. Bu yer ismi muhtemelen yazdığım gibi Hayzân olmalıdır; bk. meselâ İ. Metin Kunt, *age*, 164,172,194.
* Metnimizden alınmakla beraber "Servân (سروان)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,20'de "Servâk (سرواق)" imlâsı ile kaydedilmiştir.
5 Dervîş ..... ederek M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 3a'nın sol kenarına yazılmıştır] E
6 olur E : olunur M3
7 olduğu E : olduğunu M3
8 ileyhle E : ileyhe M3
9 göndermiş olmağla M3 : + [Bu kelime önce "gönderilmeleri" şeklinde yazılmış, sonradan sonundaki "ilmeleri" kısmı karalanarak, "miş olmağla" ilâvesiye bu şekilde düzeltilmiş görünüyor] E

Dervîş Paşa'nın ve 'aşâyir ve ehâlî ve fukarânın ahvâline ıttılâ'-ı tahsîl etmiş olan Erzurum vücûhundan Mustafa Paşa-zâde Kapucu-başı İbrâhîm Yümnî Bey ki, İspanakcı Paşa-zâde denmekle 'arîfdir. Mîr-i mûmâ ileyh rütbe-i Mîr-i mîrânî[1] ve asker-i vâfî ile ve Erzurum Vâlîsi müşârun ileyhin Silahdârı Kapucu-başı 'Ali Ağa dahi Mîr-i mîrânî ve asker-i kâfî ile Van üzerine me'mûr u irsâl ve bunlarla bile Muş Mutasarrıfı mûmâ ileyh dahi istihdâm ü i'mâl ve İran Devleti tarafına firâr yahûd istimdâd eylemesi şıklarında, bermuktezây-ı 'ahd ü şart sahâbet ü i'ânet olunmamak içün Veliyy-i 'ahd-i İran 'Abbâs Mîrzâ'ya ve Revân Serdârı'na kağıdlar tahrîr- u müheyyâ olunmadıkca maslahat u niyyet ifşâ olunmamak tedbîrleri dahi îmâ ve bu sûretle maslahatın ber-vech-i suhûlet itmâmı, cenâb-ı Kādir-i 'allâm'dan mütevakka' u müstercâ idüği tafsîlâtı evrâkı dahi müşârun ileyhin tevârüd eden cevâb-nâmesiyle 'atebe-i 'aliyyeye ma'rûz u [i]nhâ[2] ve tahrîrât-ı mezkûre manzûr-i hazret-i Pâdişâh-ı hakāyık-âşinâ olarak, bu sûret-i 'âkılâne karîn-i **[M3 8]** istihsân-ı Şâhâne olmağla, evâ'il-i rebî'ulâhırda◊ bâ-irâde-i 'aliyye tedârükâtına ibtidâr olundu ise de, evâ'il-i cumâdelûlâda◊◊ Erzurum Vâlîsi Ahmed Paşa ecel-i mev'ûdiyle irtihâl-i dâr-ı bekā etmiş olduğundan, Erzurum Eyâleti, Çıldır Vâlîsi Hâfız 'Ali Paşa'ya tevcîh ve Van maslahatı Ser'askerliği'ne beyne'l-vüzerâ müşârun ileyh tercîh buyuruldu.

Ba'dehû Dervîş Paşa kesret-i zulm ü te'addîsine binâ'en Muhâfızlık'dan 'azl ve 'uhdesine Kırşehri Sancağı tevcîh ü ihâle ve Van Muhâfızlığı, mûmâ ileyh Ser-bevvâbîn Yümnî Bey'e Mîr-i mîrânlık ile tefvîz ü havâle olundu. Ve sâlifü't-takrîr[4] tedbîr üzere Mîr-i mîrânlık tevcîhiyle Erzurum Vâlîsi-yi sâbık Ahmed Paşa Silahdârı 'Ali Paşa ve Mûş Mutasarrıfı Selîm Paşa ve sâ'ir iktizâ edenler me'mûr kılınarak, Dervîş Paşa şâyed Van'dan çıkmaz ise, cebren ve kahran ihrâcına ta'yîn ve cümlesi hâlâ Erzurum Vâlîsi Hâfız 'Ali Paşa'nın emr u re'yi üzere hareket ve her hâlde müşârun ileyhle lâzime-i ittifâk u muhâbereye ri'âyet eylemeleri husûsu, her birine tahrîr ü telkîn olunarak, müşârun ve mûmâ ileyhim hâzırlanmak üzere idiler. Lâkin[5] Dervîş Paşa kuvve-i kāhire-i Pâdişâhî'den havfla mansıbı olan Kırşehri tarafına gitmek sûretiyle hemân Van'dan çıkup, Hoy cânibinde Van'a altı sâ'atlik mesâfeye kadar 'azîmet etmiş ise de, mansıbı tarafına hareket etmeyüp, anda ikāmet ve

---

1 mîr-i mîrânî M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ile" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

2 u [i]nhâ M3 : ومنها E

◊ 1-10 Rebî'ulâhır 1234 = 28 Ocak-6 Şubat 1819.

3 cumâdelûlâda E : cemâziyelevvelde M3

◊◊ 1-10 Cumâdelûlâ 1234 = 26 Şubat-7 Mart 1819.

4 sâlifü't-takrîr M3 : + [Burada yer alan "'t-takrîr" kelimesi, üzeri çizilen "'z-zikr" kelimesinin üstüne yazılmıştır] E

5 üzere idiler. Lâkin M3 : + [Metinde önce "üzereler iken" yazılmış, sonradan "ler" kısmının üzeri çizilip "idiler. L" ilâvesiyle bu şekle dönüştürülmüştür] E

Kırşehri Sancağı'nın dâ'iresi idâresine vefâ etmeyeceğini, Erzurum Vâlîsi tarafına tahrîr ü hikâyet ederek, bir başka mansıb istid'âsını ser-rişte edüp[1], ya oralarda bir başka mahall-i müstahkem tahsîline müterakkıb-ı fursat olarak gûyâ Van'dan çıkmağla emr u irâdeye itâ'at etmiş olmak sûretini irâ'et, yahûd İran Devleti tarafına firâr u dehâlet niyyetinde olduğu ecilden, müşârun ileyh tarafından te'mîn[2] ü tesliyet vechile mansıbı tarafına gitmeğe tergîb ve taraf-ı Sadr-ı a'zamî'den dahi hakkında başka gûne[3] irâde-i Şâhâne olmayacağı te'ahhüdâtiyle bi'd-defe'ât tahrîrât-ı Sâmiye irsâl ü tesrîb olunmuşiken, hâlâ ol mahalde meks ü karâra ısrârına nazaran kendüsünden bir vechile emniyyet câ'iz olmadığı âşikâr ve bu esnâda me'mûrların Van'a duhûl etmek [M3 9] üzere oldukları dahi istihbâr olunmağla, müşârun ileyh eğer der-'akab olduğu mahalden hareket ve irâde-i seniyye muktezâsı üzere mansıbı tarafına 'azîmet eder ise fe-bihâ ve illâ tereddüd ü muhâlefet eder ise[4], cebren irsâl olunması bâbında sûdur eden hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mazmûn-i celâdet-nümûnunu hâvî Erzurum Vâlîsi müşârun ileyhe hıtâben evâhır-ı muharrem◊ târîhiyle emr-i 'âlî ısdâr u tesyâr olundu*.

Vürûd-i haber-i feth-i Dir'iye ve i'lân-ı şâd-mânî

Bundan akdem mâh-ı zilka'denin beşinci günü◊◊ Dir'iye Kal'ası üzerine her tarafdan hücûm olunarak, bi'l-cümle tabyaları ve meterisleri ve biraz kıt'a topları zabt olundukdan sonra, kal'a-i mezbûrenin ba'zı burc u bârûları top ile hedm ü tahrîb olunarak içerüsüne yürüyüş olunup, derûn u bîrûnu zabt olunmuş ve ancak Re'îs-i Vehhabîyyân olan 'Abdullah bir mikdâr mu'teber 'avenesiyle iç[5] kal'ada kasr ta'bîr eyledikleri konağına kapanmış ve kasr-ı mezkûr dahi her tarafından hasr u tazyîk olmuş ve bi-'avnihî Te'âlâ üç beş gün zarfında[6] anın dahi zabtıyla merkûmun hayyen ya meyyiten ele getürilerek gā'ilesi itmâm olunması tekarrub etmiş olduğunu mübîn, Cidde Vâlîsi ve Dir'iye Ser'askeri Vezîr İbrâhîm Paşa tarafından pederi Mısır Vâlîsi

---

1 edüp M3 : + ["edüp" kelimesi, üzeri çizilen "ederek" kelimesi yerine satırın üstüne yazılmıştır] E
2 te'mîn M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ü te'ahhüd" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
3 gûne M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "irâde-i" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
4 ise M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ahz ü istîsâl" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E
◊ 21-30 Muharrem 1234 = 20-29 Kasım 1818.
* "**Zuhûr-i şâ'ibe-i 'isyân der-Muhâfız-ı Van ..... olundu**" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,20-21'de kaydedilmiştir.
◊◊ 5 Zilka'de 1233 = 6 Eylül 1818 Pazar.
5 iç E : ic M3
6 zarfında E : طرفنده M3

müşârun ileyh cânibine 'Ömer Çavuş yediyle vürûd etmiş olan şukkanın Der-'aliyye'ye irsâl olunduğunu hâvî ve 'Ömer Çavuş'un şifâhen vâki' olan ba'zı ifâdâtını muhtevî, Vâlî-i müşârun ileyhin mukaddemce nısf-ı muharremde◊ tahrîrâtı vürûd eylemişidi. Tahrîrât-ı mezkûreyi getüren Tatarlar'a[1] henüz Vâlî-i[2] müşârun ileyhin huzûrunda tahrîrât tobrası teslîm olunur iken, 'Abdullah bin Su'ûd'un hayyen tutulup, Medîne-i münevvere'ye getürülmüş olduğunu müş'ir, Medîne-i mutahhera Muhâfızı tarafından Vâlî-i[3] Mısır cânibine bir şukka gelmiş, Vâlî-yi müşârun ileyh dahi merkûm Tatarlar'a: "Bu beşâreti Der-'aliyye'de dahi lisânen ifâde edin![4] Ben dahi verâmızdan der'akab keyfiyyeti tafsîl üzere yazarım" demiş olduklarını Tatarlar takrîr u ihbâr etmişler idi.

Resîd müjde-i feth u zafer zi-'âlem-i gayb
Nümûd nusrat-ı Hakk ruh [M3 10] zi-ravza-i lâ-rayb[5]*

Ba'dehû muharremin yirminci günü◊◊ müşârun ileyhin başka tahrîrâtı gelüp, anda mahdûmları İbrâhîm Paşa'nın haber-i mezkûrdan birkaç gün murûrunda pederleri tarafına gelan şukkasında, 'Abdullah bin Su'ûd'u dört nefer oğulları[6] ve 'Abdülvehhâb'ın evlâdı[7] ve hânedân ü a'vâniyle ahz ü giriftâr ve 'atebe-i hazret-i Şehriyâr-ı 'Cem-iktidâr'a gönderilmek içün[8] Mısır tarafına irsâl[9] ü tesyâr etmiş olmağla, cümlesinin esnây-ı râhda idüği muharrer ve hamden lillâhi Te'âlâ gā'ile-i mezkûrenin bi'l-külliyye indifâ'ı müyesser olduğu, şukka-i mezkûrede musarrah u müfesser olmağla, tahrîrât ve şukka ve Mısır Vâlîsi'nin kā'imesi, Vâlî-i müşârun ileyh tarafından[10] takımıyla Der-i devlet'e mersûl ve bu esnâda vusûl ile keyfiyyet 'ilm-i 'âlem-ârâ-yı hazret-i Tâc-dârî ile muhât u meşmûl olmağla, üç gün top şenliğine fermân ve İstanbul ve cevânibinde vâki' bi'l-cümle kılâ' u kulelden günde üçer def'a müte'addid

---

◊ 15 Muharrem 1234 = 14 Kasım 1818 Cumartesi.

1 Tatarlar'a M3 : Tata[r]lar'a E

2 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

3 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

4 edin! E : ederek M3

5 Resîd ..... lâ-rayb M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın ve E 4a'nın altına yazılmıştır] E

* "زروضه لا ريب [M 10] نمود نصرت حق رخ * رسيد مژده فتح و ظفر ز عالم غيب = Gayb âleminden zafer ve fetih müjdesi ulaştı. Şüphesizlik bahçesinden Hakk'ın yardımı yüz gösterdi" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

◊◊ 20 Muharrem 1234 = 19 Kasım 1818 Perşembe.

6 oğulları M3 : + [Metinde buraya girmesi işaret edilerek bu kelimeden sonra satırın üstüne yazılmış olan "ve a'vânı" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

7 evlâdı M3 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "ile" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

8 ve 'atebe-i ..... içün M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 4bnin sol tarafına yazılmıştır] E

9 irsâl M3 : + [Bu kelime buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmıştır] E

10 Vâlî-i ..... tarafından M3 : Vâlî-yi müşârün ileyh tarafından [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile E 4bnin sağ tarafına yazılmışlardır] E

toplar boşaldarak şâd-mânî-i feth u galebe, ber-mûceb-i kā'ide işâ'a vü i'lân olundu*. *"Beşşir nefseke bi'z-zaferi ba'de's-sabr"*** . Beyt:

Bu perdenin verâsına bak ıztırâbı ko!
Her mihnetin verâsı meserret değil midir?

Hakka'l-insâf bu bir feth-i 'azîm ve hâl ü şân-ı zemâna nazaran Feth-i Yemen'den es'ab u cesîmdir. Bi-'avnillâhi Te'âlâ hazret-i Pâdişâh-ı kişvergüşâ ve cenâb-ı Şehinşâh-ı a'dâ-fersâ bunda dahi muvaffak ve zât-ı nusrat-simât-i Mülûkâne'lerine böyle hezâr feth ü zafer dahi sezâvâr u ehakkdır;

*Yâ sa'de tâli'in kad 'âde 'îdün 'aleyke ve misluhû elfun ye'ûdu****

Hemân cenâb-ı Sübhân *celle şânühû*[*4] sâyebân-ı ehl-i îmân olan Sultân-ı selâtîn-i zemân hazretlerini hemîşe te'yîdât-ı İlâhiyye'sine karîn ve mazılle-i livâ'-i ihtimâsında cemî'-i ehl-i îmânı ziyân-ı düşmenândan 'alâ mede'z-zemân[1] masûn u emîn eyleye, âmîn.

Çü vasf-ı zât-ı şerîfeş küned zebân kalem
'Aceb medâr ki âb-ı hayât ez-u zâyed[*5]

Vukū'ât-ı müteferrika

Sefîr-i Buhârâ müteveffâ Yûsuf Mîrzâ'nın muhallefâtı esmânını ve Buhârâ Hâkimi taraflarına Devlet-i 'aliyye'nin hediyyesi olan mesbûku'z-zikr kütüb-i fıkhiyyeyi, Bağdâd Vâlîsi[2], [M3 11] ber-mûceb-i emr u fermân-ı hazret-i Cihân-dârî, esbak Basra Defterdârı Hasan Efendi[*6] ile Horasân yolundan Buhârâ'ya irsâl eylemiş olduğunu Der-i devlet'e ifâde vü beyân[*7] vesîlesiyle[3],

---

* "Vürûd-i haber-i feth-i Dir'iye ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,14'te kaydedilmiştir.

** "بشر نفسك بالظفر بعد الصبر = Sıkıntıdan sonra kendine zaferi müjdele!" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*** "يا سعد طالع قد عاد عيد عليك و مثله الف يعود = Ey talihi yâver giden kişi! Üzerine bayram (= gün) doğdu, binlercesi de arkasından gelecek" anlamına gelen Arapça mısrâdır.

*4 "جل شانه = Şânı yüce olsun" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

1 'alâ mede'z-zemân : 'alâ medde'z-zemân (على مد الزمان) E, M3

*5 "چو وصف ذات شریفش کند زبان قلم * عجب مدار که اب حیات از و زاید = Onun şerefli zâtının vasıflarını kalem o vakit dile getirir. Hayat pınarı ondan doğar, hayret etme!" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

2 Vâlîsi M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "müşârun ileyh" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

*6 Metnimizden alınmakla beraber *Târîh-i Cevdet*, X,232'de Basra Defterdârı "Hasan Efendi" değil, "Hüsnî Efendi" olarak kaydedilmiştir.

*7 "Sefîr-i Buhârâ müteveffâ Yûsuf Mîrzâ'nın ..... beyân" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,232'de kaydedilmiştir.

3 vesîlesiyle M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "zımnında" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

müşârun ileyh cânibine 'Ömer Çavuş yediyle vürûd etmiş olan şukkanın Der-'aliyye'ye irsâl olunduğunu hâvî ve 'Ömer Çavuş'un şifâhen vâki' olan ba'zı ifâdâtını muhtevî, Vâlî-i müşârun ileyhin mukaddemce nısf-ı muharremde◊ tahrîrâtı vürûd eylemişidi. Tahrîrât-ı mezkûreyi getüren Tatarlar'a[1] henüz Vâlî-i[2] müşârun ileyhin huzûrunda tahrîrât tobrası teslîm olunur iken, 'Abdullah bin Su'ûd'un hayyen tutulup, Medîne-i münevvere'ye getürülmüş olduğunu müş'ir, Medîne-i mutahhera Muhâfızı tarafından Vâlî-i[3] Mısır cânibine bir şukka gelmiş, Vâlî-yi müşârun ileyh dahi merkûm Tatarlar'a: "Bu beşâreti Der-'aliyye'de dahi lisânen ifâde edin![4] Ben dahi verâmızdan der'akab keyfiyyeti tafsîl üzere yazarım" demiş olduklarını Tatarlar takrîr u ihbâr etmişler idi.

Resîd müjde-i feth u zafer zi-'âlem-i gayb
Nümûd nusrat-ı Hakk ruh [M3 10] zi-ravza-i lâ-rayb[5]*

Ba'dehû muharremin yirminci günü◊◊ müşârun ileyhin başka tahrîrâtı gelüp, anda mahdûmları İbrâhîm Paşa'nın haber-i mezkûrdan birkaç gün murûrunda pederleri tarafına gelan şukkasında, 'Abdullah bin Su'ûd'u dört nefer oğulları[6] ve 'Abdülvehhâb'ın evlâdı[7] ve hânedân ü a'vâniyle ahz ü giriftâr ve 'atebe-i hazret-i Şehriyâr-ı 'Cem-iktidâr'a gönderilmek içün[8] Mısır tarafına irsâl[9] ü tesyâr etmiş olmağla, cümlesinin esnây-ı râhda idüği muharrer ve hamden lillâhi Te'âlâ gā'ile-i mezkûrenin bi'l-külliyye indifâ'ı müyesser olduğu, şukka-i mezkûrede musarrah u müfesser olmağla, tahrîrât ve şukka ve Mısır Vâlîsi'nin kā'imesi, Vâlî-i müşârun ileyh tarafından[10] takımıyla Der-i devlet'e mersûl ve bu esnâda vusûl ile keyfiyyet 'ilm-i 'âlem-ârâ-yı hazret-i Tâc-dârî ile muhât u meşmûl olmağla, üç gün top şenliğine fermân ve İstanbul ve cevânibinde vâki' bi'l-cümle kılâ' u kulelden günde üçer def'a müte'addid

---

◊ 15 Muharrem 1234 = 14 Kasım 1818 Cumartesi.

1 Tatarlar'a M3 : Tata[r]lar'a E

2 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

3 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

4 edin! E : ederek M3

5 Resîd ..... lâ-rayb M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın ve E 4a'nın altına yazılmıştır] E

* رسید مژده فتح و ظفر ز عالم غیب * نمود نصرت حق رخ زروضه لا ریب" [M 10] = Gayb âleminden zafer ve fetih müjdesi ulaştı. Şüphesizlik bahçesinden Hakk'ın yardımı yüz gösterdi" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

◊◊ 20 Muharrem 1234 = 19 Kasım 1818 Perşembe.

6 oğulları M3 : + [Metinde buraya girmesi işaret edilerek bu kelimeden sonra satırın üstüne yazılmış olan "ve a'vânı" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

7 evlâdı M3 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "ile" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

8 ve 'atebe-i ..... içün M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 4bnin sol tarafına yazılmıştır] E

9 irsâl M3 : + [Bu kelime buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmıştır] E

10 Vâlî-i ..... tarafından M3 : Vâlî-yi müşârün ileyh tarafından [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile E 4bnin sağ tarafına yazılmışlardır] E

toplar boşaldarak şâd-mânî-i feth u galebe, ber-mûceb-i kā'ide işâ'a vü i'lân olundu*. *"Beşşir nefseke bi'z-zaferi ba'de's-sabr"*** . Beyt:

Bu perdenin verâsına bak ıztırâbı ko!
Her mihnetin verâsı meserret değil midir?

Hakka'l-insâf bu bir feth-i 'azîm ve hâl ü şân-ı zemâna nazaran Feth-i Yemen'den es'ab u cesîmdir. Bi-'avnillâhi Te'âlâ hazret-i Pâdişâh-ı kişvergüşâ ve cenâb-ı Şehinşâh-ı a'dâ-fersâ bunda dahi muvaffak ve zât-ı nusrat-simât-i Mülûkâne'lerine böyle hezâr feth ü zafer dahi sezâvâr u ehakkdır;

*Yâ sa'de tâli'in kad 'âde 'îdün 'aleyke ve misluhû elfun ye'ûdu****

Hemân cenâb-ı Sübhân *celle şânühû*[*4] sâyebân-ı ehl-i îmân olan Sultân-ı selâtîn-i zemân hazretlerini hemîşe te'yîdât-ı İlâhiyye'sine karîn ve mazılle-i livâ'-i ihtimâsında cemî'-i ehl-i îmânı ziyân-ı düşmenândan 'alâ mede'z-zemân[1] masûn u emîn eyleye, âmîn.

Çü vasf-ı zât-ı şerîfeş küned zebân kalem
'Aceb medâr ki âb-ı hayât ez-u zâyed[*5]

Vukū'ât-ı müteferrika

Sefîr-i Buhârâ müteveffâ Yûsuf Mîrzâ'nın muhallefâtı esmânını ve Buhârâ Hâkimi taraflarına Devlet-i 'aliyye'nin hediyyesi olan mesbûku'z-zikr kütüb-i fıkhiyyeyi, Bağdâd Vâlîsi[2], [**M3 11**] ber-mûceb-i emr u fermân-ı hazret-i Cihân-dârî, esbak Basra Defterdârı Hasan Efendi[*6] ile Horasân yolundan Buhârâ'ya irsâl eylemiş olduğunu Der-i devlet'e ifâde vü beyân[*7] vesîlesiyle[3],

---

* **"Vürûd-i haber-i feth-i Dir'iye ..... olundu"** kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,14'te kaydedilmiştir.

** "بشر نفسك بالظفر بعد الصبر = Sıkıntıdan sonra kendine zaferi müjdele!" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*** "يا سعد طالع قد عاد عيد عليك و مثله الف يعود = Ey talihi yâver giden kişi! Üzerine bayram (= gün) doğdu, binlercesi de arkasından gelecek" anlamına gelen Arapça mısrâdır.

*4 "جل شانه = Şânı yüce olsun" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

1 'alâ mede'z-zemân : 'alâ medde'z-zemân (على مد الزمان) E, M3

*5 "چو وصف ذات شریفش کند زبان قلم * عجب مدار که اب حیات از و زاید = Onun şerefli zâtının vasıflarını kalem o vakit dile getirir. Hayat pınarı ondan doğar, hayret etme!" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

2 Vâlîsi M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "müşârun ileyh" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

*6 Metnimizden alınmakla beraber *Târîh-i Cevdet*, X,232'de Basra Defterdârı "Hasan Efendi" değil, "Hüsnî Efendi" olarak kaydedilmiştir.

*7 **"Sefîr-i Buhârâ müteveffâ Yûsuf Mîrzâ'nın ..... beyân"** kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, X,232'de kaydedilmiştir.

3 **vesîlesiyle M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "zımnında" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E**

bu def'a vârid olan inhâ vü istid'âsı muktezâsınca, bâ-müsâ'ade-i seniyye Mûsul Eyâleti ibkā'-i Vezâret'iyle yine sâbık Mûsul Vâlîsi Ahmed Paşa'ya tevcîh olunup, mukaddemce Haleb yahûd Bağdâd'da ikāmetiyçün verilan iki kıt'a emirlerin kaydı terkîn ile Dîvân-ı hümâyûn Kalemi battâlına idhâl ve sâdır olan tevcîh emri, evâhır-ı muharremde◊ Bağdâd Vâlîsi Dâvud Paşa tarafına irsâl olundu.

Ve Eflâk'a esbak Boğdan Voyvodası Suçi 'Aliko*, firâr eden Karaca yerine Voyvoda nasb ü ta'yîn ile hil'at ilbâs olunmağla, mûmâ ileyh dahi bâ-emr-i 'âlî der-'akab tarafından Eflak'a kā'im-makāmını ib'âs eyledi**.

Ve Cidde Vâlîsi İbrâhîm Paşa, mukaddemâ bi-lutfihî Te'âlâ Dir'iye Kal'ası'm feth ü teshîr eyledikden sonra, Lahsâ tarafına 'azîmet etmeği istîzân etmiş ise de, taraf-ı Şâhâne'den tecvîz buyurulmayarak, müşârun ileyhin müddet-i medîde muhâfaza-i Haremeyn'den dûr olması, semt-i Hicâz'ın şîrâze-i nizâmı ihtilâline bâdî olacağı mülâhazasına mebnî, Dir'iye maslahatı bi-'inâyetillâhi Te'âlâ ber-taraf oldukda, müşârun ileyh 'avdet ve muhâfaza-i Haremeyn-i muhteremeyn'e dikkat eylemesi bâbında irâde-i seniyye sünûh eylemişidi. Lâkin bu def'a müşârun ileyh tarafından 'Abdullah bin Su'ûd'un tutulduğu haberiyle Mısır'a vürûd eden Dîvân Kâtibi Mehmed Efendi'nin takrîrinden, tâ'ife-i Vehhâbiyye'nin etrâfda olan ümerâsı, ba'zı tedâbîr-i hasene ile sâbıka-i itâ'ate rabt yahûd iktizâsı takdîrinde mihsâd-ı şemşîr ile ol havâlî hasâd u tathîr olunarak, bakıyyetü's-süyûfu tehdîd ü tenzîr olunmadıkca, yalnız Dir'iye'nin teshîri ve 'Abdullah'ın kahr u tedmîri sûretiyle gā'ile-i mezbûrenin külliyyen ber-taraf olmayacağı ve ol havâlî bu hâl üzere bırağıldığı sûretde, mütehakkimâne etvâr ve mütegallibâne vakit imrâriyle ülfet etmiş olan tâ'ife-i mersûmenin kendü hâlinde durmayacağı, cezmen ma'lûm u hüveydâ olmağla, [M3 12] hulâsa-i takrîr Mısır Vâlîsi taraflarından Der-bâr-ı şevket-karâr-ı Tâc-dârî'ye tahrîr ve İbrâhîm Paşa'nın dahi bu siyâkda ba'zı şukkalariyle bile 'atebe-i felek-mertebe-i Şehriyârî'ye irsâl ü tesyîr olunmuş olmağın, evrâk-ı mezkûre huzûr-i mekârim-nüşûr-i Mülûkâne'ye takdîm olundukda: "Mısır Vâlîsi'nin işbu kā'imesi ve İbrâhîm Paşa'dan müşârun ileyhe vürûd eden şukkalar, manzûr-i hümâyûnum olmuşdur. Mukaddem 'İbrâhîm Paşa bu maslahatı gördükden sonra ilerü gitmeyüp, Medîne-i münevvere'ye 'avdet eylesün' dediğim, 'Dir'iye'yi hemân hâli üzere bıraksun' dimek

◊ 21-30 Muharrem 1234 = 20-29 Kasım 1818.

* Metnimizde Suçi 'Aliko (سوچی علیقو) imlâsı ile söz konusu edilen Alekko Suzzo/Sutzo için bk. mesela Theodor Schiemann, *Geschichte Russlands unter Kaiser Nikolaus I*, Berlin 1904, I,296,303. Buradaki bilgiler metnimizden alınmakla beraber "Suçi 'Aliko (سوچی علیقو)" kelimeleri *Târîh-i Cevdet*, XI,24'te "Suçu 'Aleko (صوچو علقو)" imlâsı ile kaydedilmiştir.

** "Ve Eflak'a esbak Boğdan Voyvodası ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,24'te kaydedilmiştir.

değildir. Bu kadar meşakkat çekildi, elbette[1] ya hedm olunup yahûd muhâfazası lâzım ise, bir âdem bıragılmak ve mevcûd olan topları alınmak ve yahûd bıragılmak ve oldukca bir hüsn-i nizâma rabt olunmak lâzımdır. Müşârun ileyh mukaddemâ Dir'iye'yi muhâsara eylediği vakitde, ba'de hıtâmi'l-maslaha Lahsâ'ya 'azîmet etmeği istîzân etmişidi. Dir'iye teshîr olundukdan sonra sâ'ir mahallere gidüp, tûl müddet uğraşmak ve bütün Necid Ülkasi'ne nizâm vermek tûl-i emel kabîlinden olup, bu bâbda asıl matlûb, nasb-ı 'ayn-ı Mü'minîn olan Haremeyn-i muhteremeyn'i muhâfaza olmağla, Medîne-i münevvere'ye 'avdetini irâde eylemişidim. Meşrebleri nifâk üzere olan Necid 'Urbânı, bu kadar seneden berü mezheb ittihâz eyledikleri i'tikādlarından dönmek müşkil şeydir. Muktezây-ı maslahat, Dir'iye'yi elinden geldiği mertebe bir hüsn-i sûrete rabt ile Medîne-i münevvere'ye 'avdet ile emr-i muhâfazasına kıyâm edüp, bu kadar zemân envâ'-ı meşakkate giriftâr olan asâkir-i İslâm'ı dahi biraz istirâhat etdirmekdir. Müşârun ileyhe bu vechile cevâb tahrîr edüp, irâde-i hümâyûnumu tefhîm eyleyesin" deyü kā'ime-i müşârun ileyhe cevâb bâbında mufassal u meşrûh bu sûretde hatt-ı hümâyûn-i kerâmet-meşhûn-i Pâdişâhâne sünûh etmekle, sûret-i 'ayn-ı hatt-ı şerîf, cevâbnâme-i Sadr-ı a'zamî'ye derc ü te'lîf olunarak, muharremü'l-harâmın yirmi üçü◊ târîhiyle Mısır Vâlîsi tarafına meb'ûs u mürsel ve Dir'iye'nin hedm yahûd takviye vü ibkāsı ve ol havâlînin nizâm ve ahvâl-i mâ'adâsı, Vâlî-i[2] müşârun ileyhin re'yine müfavvaz u muhavvel kılındı*.

Ve 'an-asl 'Aneze[3] 'Urbânı'ndan ve Vehhâbî **[M3 13]** takımından Şeyhu'ş-şuyûh Halîf nâm şahıs, birkaç seneden berü Rakka havâlîsinde külliyyetlü şütürân ve 'Urbân ile dolaşup, Ruha memleketini istîlâ etmek dâ'iyesinde idi. Rakka Vâlîsi Behrâm Paşa ol tarafa vusûlünden berü merkūmu ahz ü katl etmek kaydında olarak, bundan mukaddemce merkūmla[4] muhârebe ve galebe eylediği haberi, gurre-i muharremde◊◊ vürûd edüp, karîben tafsîlâtı tahrîr olunacağı, müşârun ileyh tarafından mev'ûd idi.

Mâh-ı saferu'l-hayr gurresinde◊◊◊ dîğer tahrîrâtı vürûd edüp, Şeyh-ı merkūm Sâyih nâm 'aşîret ile Birecik'e semt olan mahallerden berü yakaya 'ubûr ederek ba'zı 'aşîretler eşkıyâsına istinâd ile Ruha ve tabur tarafından Mûsul'a değin 'aceze-i ra'iyyet ve ebnâ'-i sebîle te'addî vü hasâret etmekde

---

1 elbette E : elbetde M3
◊ 23 Muharrem 1234 = 22 Kasım 1818 Pazar.
2 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E
* "Ve Cidde Vâlîsi İbrâhîm Paşa, mukaddemâ ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,14-15'te kaydedilmiştir.
3 'Aneze E : Gazze M3
4 merkūmla E : merkūm ile M3
◊◊ 1 Muharrem 1234 = 31 Ekim 1818 Cumartesi.
◊◊◊ 1 Safer 1234 = 30 Kasım 1818 Pazartesi.

olduğundan, Bağdâd Vâlîsi Cerbâ[1] Şeyhi, 'aşîreti ile merkūmun üzerine ta'yîn ü irsâl ve birkaç gün muhârebe vü kıtâlden sonra merkūm Halîf tâb-âver-i mukāvemet olamayarak, bi'l-âhire firâr etmiş ise de, ensesi bıragılmayarak Ruha'ya karîb mahalle kadar perîşân ve üftân ü hîzân ılgar eylediğinden Rakka Vâlîsi haberdâr oldukda, der-'akab üzerine asker göndermekle, ol asker-i Behrâm-iktidâr merkūmla ceng ü peygâr ederek, asker-i 'Urbân bir kat dahi berbâd ü perîşân olmağla, Şeyh-i merkūm ve yeğeni ve karındaşı oğlu ve sâ'ir on üç nefer ser-kerdelerini hayyen giriftâr ve iki yüz seksan mikdâr 'avenesini katl ve kellelerini Der-i devlet'e ba's ü tesyâr eylediğini ve tâ'ife-i merkūmeden ahz olunmuş olan bin re's mehâr devenin Şâm'a irsâli yahûd Adana ve Bozok taraflarına sevk u isbâli şıklarından her kangisi irâde buyurulur ise, ol vechile nakli içün bir Mübâşir ta'yîn olunmak husûslarını dahi iş'âr zımnında müşârun ileyhin mufassal tahrîrâtı, bu esnâda vârid-i Der-i devlet-karâr oldu. Binâ'en 'aleyh zikr olunan bin mehâr devenin ta'yîn olunan Mübâşir ma'rifetiyle, ol tarafda fürûht olunarak, hâsıl olacak behâsının Mübâşir-i mûmâ ileyhle Der-sa'âdet'e irsâline irâde-i seniyye te'alluk etmekle, iktizâ eden emr-i şerîf ısdâr olunup, mâh-ı[2] saferin beşinci günü◊ irsâl olundu*. **[M3 14]**

Sudûr-i fermân be-katl-i Şehbender-oğlu Süleymân

Selânik Sancağı'nda 'Avrat-hisârı Kazâsı'nda müddet-i vâfireden berü A'yân olan Şehbender-oğlu Süleymân, eski eşkıyâdan olup, zu'afâ ve zîr-i destâna etmediği zarar u ziyân kalmamış olduğundan başka, [mısrâ]':

*Gürk-zâde 'âkıbet gürk şeved***

bir tarafdan oğulları Mustafa ve 'Ubeyd ve bölük-başıları Hasan ve 'Ali ve kâtibi 'Ali Monla nâm şahısların dahi icrây-ı mezâkk-ı habâset-ittisâkları zımnında, bir müddetden berü vukū'a gelmiş olan envâ'-ı fezâhat ve gûn-â-gûn hasâretleri hadd ü hasrdan aşmış olduğundan, 'aceze-i ra'iyyet ve sekene-i memleketin sabr u tehammüle tâb u tâkatleri kalmayarak, bundan akdemce bir takımı Der-i devlet'e gelüp, Rikâb-ı hümâyûn'a ref'-i ruk'a-i şikâyet eyledikleri esnâda, keyfiyyetin bu minvâlde olduğu, selefi tarafından dahi inhâ olunduğundan mâ'adâ, kazâ'-i mezbûr Siroz A'yânı Dergâh-ı 'âlî kapucu-

---

1 Cerbâ M3 : جزبا E

2 mâh-ı M3 : mâ[h-ı] E

◊ 5 Safer 1234 = 4 Aralık 1818 Cuma.

* "Ve 'an-asl 'Aneze 'Urbânı'ndan ve Vehhâbî ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,19'da kaydedilmiştir.

** "كرك زاده عاقبت كرك شود = Kurdun oğlu sonunda kurt olur" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

başılarından Mîrahûr-i Evvel Pâyesi olan İsmâ'îl[1] Bey-zâde Yûsuf Bey'in zîr-i idâresinde olan kazâlardan olduğu takrîble, husûs-i merkûm mîr-i mûmâ ileyh cânibinden dahi Der-'aliyye'de müdîr-i umûru Ahmed Ağa ma'rifetiyle isti'lâm olundukda, mûmâ ileyh dahi mâddeyi tasdîk ü inbâ kıldığından başka, şakî-i merkûmun ıslâh ve terbiye kabûl eder makûleden olmadığı, sâ'ir taraflardan bi'l-istihbâr, vârid olan ma'rûzât mefhûmlarından dahi zâhir ü hüveydâ olup, husûsan ol câhil-i mezâlim-mu'tâd, zemân-ı 'adl-iktirân-ı Şâhâne'de emsâl ü akrânı olan erbâb-ı gadr ü fesâdın pençe-i intikâm-ı Cihân-dârâne'den[2] bir tarîk ile tahlîs-ı girîbân edemediklerini tefekkür ü iz'ân edemediğinden, Sultân-ı selâtîn-i cihân *zâdallâhu rahbetehû 'alâ ashâbi't-tuğyân** hazretlerine vedî'a-i Sübhâniyye olan fukarâ'-i ra'iyyet ve zu'afây-ı memleket hakkında zulm ü cevri i'tiyâd[3] etmiş olduğundan, *"el-Cehlü dâ'un, devâ'uhû el-mevtü"*** muktezâsınca merkûm Süleymân'ı bi-eyy-i vechin kân ele getürüp, bir gâ'ile hudûsuna bâdî olmayarak, cezây-ı mâ-yelîkını icrâ ve ser-i maktû'unu Der-i devlet'e irsâl ü isrâ [M3 15] eylemesiyçün Selânik Sancağı Mutasarrıfı Vezîr Berkofçalı Yûsuf Paşa'ya hıtâben evâsıt-ı mâh-ı saferde◊ celâdet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mûcebince ısdâr olunan fermân-ı kazâ, müşârun ileyh tarafına irsâl ü isrâ olundu***, [mısrâ]':

Kûtâh olur hayâtı sitemkâr olanların

Âmeden-i 'Abdullah bin Su'ûd bâ-tevâbi' ü a'vân ve katl-i îşân

Cidde Vâlîsi ve Hicâz Ser'askeri İbrâhîm Paşa, Dir'iye Kal'ası'nı hasr u tazyîka mübâşeret eylediği esnâda, müşârun ileyhe her cihetle mu'âvenet ü muzâheret eylemek husûsuna bâ-fermân-ı[4] Pâdişâhî me'mûr kılınan Bağdâd Vâlîsi Dâvud Paşa taraflarından ta'yîn ü irsâl olunan meşâyih-i Benî Hâlid'den Şeyh Mâcidü'l-'urey'ir*[4] ve birâderi Muhammed[5], ol havâlînin mecmû' 'aşâyir ü kabâyilini celb ü teshîr ederek, Lahsâ'nın cemî' mesâcid ü cevâmi'i

---

1 İsmâ'îl M3 : İsma'îl E

2 Cihân-dârâne'den M3 : Cihân-dâr[â]ne'den E

* "زاد الله رهبته على اصحاب الطغيان = Azgınlara karşı onun heybetini arttırsın" anlamına gelen Arapça duâdır.

3 i'tiyâd M3 : + [Metinde bozuk yazılıp düzeltilmeye çalışılan bu kelime, ayrıca sayfanın sol tarafında "i'tiyâd yan" şeklinde düzgün bir şekilde yazılmıştır] E

** "الجهل داء دوائه الموت = Cehâlet, ilacı ölüm olan bir derttir" anlamında Arapça atasözüdür.

◊ 11-20 Safer 1234 = 10-19 Aralık 1818.

*** **"Sudûr-i fermân be-katl-i Şehbender-oğlu** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,23'te kaydedilmiştir.

4 bâ-fermân-ı E : fermân-ı M3

*4 Metnimizden alınmakla beraber "Mâcidü'l-'urey'ir (ماجد العريعر)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,15'te "Mâcidü'l-'arab'ir (ماجد العريعر)" şeklinde kaydedilmiştir.

5 Muhammed M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "mecmû'" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

menâbir ü mehâfilinde âvâze-i nâm-ı nâmî-i hazret-i Hılâfet-penâhî ile mesâmi'-i sâmi'îni teşnîf ü tezyîn ve Şeyh-i mûmâ ileyh ve birâderi, Vâlî-i Bağdâd-ı müşârun ileyhin hıdmet ü itâ'atinde irâ'e-i vech-i temkîn ederek, bir tarafdan dahi bunlar 'aşâyir ve kabâyilleriyle Vehhâbîler'in gerden-i te'annüd ü ısrârlarına havâle-i samsâm-ı intikām etmekde kat'â kusûr etmezler idi.

İrâde etse bir emrin te'alluk-ı fethine takdîr

Ana etrâf-ı nâ-me'mûlden esbâb olur peydâ

mü'eddâsmca, İbrâhîm Paşa dahi himmet-i pür-miknet-i Pâdişâhî ile[1] kal'a-i mezkûrenin tazyîkına hâliyen 'ani'ş-şevâgil ikdâm-ı tâm ve meterisler alarak ve siperler ve tabyalar yaparak tekarrub birle, sademât-ı top ile kal'a dîvârlarında ba'zı rahne vü fürceler peydâ ederek, her tarafını harâb u berbâd ve zikri murûr eylediği üzere yürüyüş edüp, dış[2] kal'ayı feth ü küşâd eylemişidi. Ancak 'Abdullah bin Su'ûd biraz 'avene-i hâs ve teba'a-i nâ-mes'ûd ile ic kal'a makāmında kasr ta'bîr eyledikleri konağına kapanup, etrâf kabâyilinden imdâd ümmîdiyle müdâfa'ada ısrâr eylemiş ise de, âhır-i kâr müşârun ileyhin yedine giriftâr olmağla[3], ol esnâda ekser tevâbi' u askeri, kantara-i seyf-i intikāmdan güzâr eyledi.

Çü der leşker-i düşmen üfted hılâf

*Tû be-güzâr şemşîr-i hûd der-gılâf** **[M3 16]**

Ser'asker-i müşârun ileyh dahi[4] der-'akab 'Abdullah'ı ve hâcesi olup, müftîsi makāmında olan kimesneyi[5] ve hazînedârını ve dîvâncısını Der-'aliyye'ye göndermeleriyçün pederleri tarafına göndermiş ve anlardan dahi Tatar Ağası ve hademe ve rufekāsına terfîk olunarak bahran Âsitâne-i sa'âdet'e irsâl kılınmış olmağla, sefîne-i mezbûre mâh-ı saferu'l-hayrın on beşinci gününde◊ İstanbul Halîci'ne vâsıl ve 'Abdullah ve 'avenesinin geldiğine cümlede ittılâ' hâsıl oldu. Merkūmun şimdiye kadar bilâ-mûcib mürtekib olduğu gûn-â-gûn mazarrat u ziyân cümle-i cihâniyân 'indinde vâzıh u 'iyân

---

1 himmet-i ..... ile M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile E 6b'nin sağ tarafına yazılmışlardır] E

2 dış (طیش) M3 : dış (طش) E

3 olmağla M3 : + [Bu kelime önce "ile" şeklinde yazılmış, sonradan "olmağla"ya dönüştürülmeye çalışılmışsa da beğenilmeyip üzeri çizilmiş üstüne düzgünce "olmağla" yazılmıştır] E

* چو در لشکر دشمن افتد خلاف * تو بکذار شمشیر خود در غلاف = Düşmanın ordusunda ihtilâf çıktığı zaman, sen kılıcını kınına koy!" anlamına gelen bu cümle Sa'dî'nin *Bostân*'ında geçen bir beyittir; bk. Şeyh Sâdî-î Şîrazî, *Bostan ve Gülistan*, s.89.

4 Ser'asker-i ..... dahi M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 6b'nin sol tarafına yazılmışlardır] E

5 kimesneyi M3 : + [Ayrıca bu kelimeden sonra yazılmış olan "ve hazîne" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

◊ 15 Safer 1234 = 14 Aralık 1818 Pazartesi.

olmakdan nâşî, böyle hezâr zahmet ü meşakkatle ele geçmiş müdde'înin hemân şöylece sefîneden ihrâcı revâ görülmeyerek, levha-zîb-i sutûr olan hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn-i Şâhâne muktezâsınca, merkūmlar İstanbul civârında Eyyûb Ensârî kurbünde vâki' Defterdâr İskelesi'ne çıkarılup, Mısır Vâlîsi Kapu Kethudâsı hâcegân-ı Dîvân-ı hümâyûn'dan Necîb Efendi ve müşârun ileyh cânibinden üserây-ı merkūmeyi îsâle me'mûr Tatar Ağası ve huddâm ve rufekâsı ve Bâb-ı 'âlî'den gönderilan Dîvân-ı hümâyûn çavuşları ve 'Ases-başı ve Su-başı ve bunlara mümâsil sâ'ir me'mûrlar ile münâsib alay tertîb olunarak ve 'Abdullah ve teba'asının gerdenlerine çifte zencîrler rabtıyla ikişer taraflarından harbeciler yederek cümleye i'lân için Dîvân-yolu'nca üserây-ı merkūmeyi Bâb-ı 'âlî'ye getürdiler.

Kesî ki gerden ez-emret keşîd gerdûneş

Ber-âsitân-ı tû eknûn keşân keşân âverd[1]*

Ve Kapu Kethudâsı ve Tatar Ağası ve refîkleri ve sefîne kapudanına huzûr-i Sadr-ı a'zamî'de birer sevb semmûr kürkler ilbâs ve Tatar Ağası'nın hıdmet-kârları ve refîklerine ve sefîne gediklülerine hil'atler iksâ ve mûmâ ileyh Tatar Ağası'na senevî beş kîse fâ'izlü[2] tam bir sehm îrâd ve refîkleri ve hademe ve sefîne kapudanı ve gediklü ve tâ'ifelerinin her birlerine 'alâ merâtibihim 'atıyye-i Şâhâne ihsânı ki, kā'ide-i ikrâm icrâ ve üserâ Bostancı-başı Ağa[3] mahbesine ilkā olunup, Haremeyni'ş-şerîfeyn emvâli ve sâ'ir ahvâle dâ'ir istintâk için anda üç gün meks ü[4] ibkā olundular.

Ba'dehû zât-ı şevket-elîf-i Şâhâne biniş tarîkıyle Eski Seray-ı **[M3 17]** hümâyun'u teşrîf buyurup, ol gün merkūm mahbûslar dahi huzûr-i hümâyûnda cirîd ve mızrâk oyunları esnâsında mecma'-i nüzzâra ıhzâr, *"Ve me'l-hayâtü'd-dünyâ illâ la'ibün ve lehvun"*** remz-i kerîmini iş'âr zımnında kendülere debdebe-i Devlet-i 'aliyye ve şevket-i saltanat-ı seniyyeyi bir müddet temâşâ etdirdikden sonra, cümlesi Alay Köşkü*** önüne nakl ü isrâ olundular. Ol mahalde merkūmlar manzûr-i celâdet-menşûr-i Mülûkâne olup, ba'dehû cümlesi seyf-i intikām ile katl ü i'dâm ve Kapu Kethudâsı ve Tatar

---

1 âverd M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "Ve mûmâ ileyhim" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

* "کسی که کردن از امرت کشید کردونش * بر استان تو اکنون کشان کشان اورد = Boynunu senin emrinden çeken kişiyi (sana baş kaldıranı), dünya çeke çeke senin eşiğine getirir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir

2 fâ'izlü E : fâ'izle M3

3 Ağa E : — M3

4 meks ü E : meks M3

** "و مالحياة الدنيا الا لعب و لهو = Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-En'âm 6/32. âyetin başında yer alan bir kısmıdır.

*** Metnimizden alınmakla beraber "Alay Köşkü" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,16'da "Yalı Köşkü" şeklinde kaydedilmiştir.

Ağası ve sâ'irlerine huzûr-i hümâyûnda dahi hıla'-ı fâhire ilbâsiyle tekrâren ikrâm olundu; *"Helâkü'l-mer'i fi'l-'ucbi"**. Beyt:

Her hevesnâkî ki sûzed dâğ zi-ehl-i 'ışk nîst
Dîv eğer engüşterî[1] *yâbed Süleymân key şeved***

Maktûl-i merkūm 'Abdullah bin Su'ûd ile Der-'aliyye'ye vürûd eden sanduk derûnunda zuhûr eden Haremeyn-i şerîfeyn teberrükâtı ve sâ'ir ba'zı zî-kıymet eşyâ cüz'iyyât makūlesi olmağla, merkūmun babası mukaddemâ istîlây-ı Medîne-i münevvere'ye ictirâ eyledikde, Ravza-i mutahhera'dan ve Hazîne-i sa'âdet'den gasb eylemiş olduğu bunca teberrükât ve bu kadar mücevherât-ı girân-behâ nesyen mensiyyâ olmayup, ele geçdikce mahalline irsâl olunmak vâcibât-ı umûrdan idüği mukarrer ve Su'ûd'un fevtinden sonra gürûh-i merkūm ser-kerdeliğini tekallüd eden oğlu 'Abdullah'ın hamden lillâh hayyen ahz ü girifti müyesser ve babasının hengâm-ı istîlâsında beraber idüğünden nâşî, merkūm ile mu'teberi iki nefer[2] refîkleri Bostancı-başı Ağa habsinde iken, istintâk olunmak husûsuna irâde-i 'aliyye te'allukuyla Bâb-ı 'âlî'den mahsûs me'mûr irsâl ve merkūm 'Abdullah ve İkinci Kâtibliği hıdmetinde olduğunu îrâd eden refîki 'Abdül'azîz[3] ve Dîvâncısı idüğüni beyân eden 'Abdullah es-Serîdiyye'nin*** her birinden başka başka su'âl olundukda, 'Abdullah'ın gûyâ bu husûsda medhali olmayup, gerek Hazîne-i sa'âdet ve gerek Meşhed-i hazret-i İmâm Hüseyn *mette'anallâhu bi-şefâ'atihî ve ebîhi ve ceddihî**[4] mâlını babasının âdemlerinden olup, Cidde Vâlîsi İbrâhîm Paşa'nın hâlâ yanında meks ü ibkā eylediği, 'Abdullah bin Mutlak ve Garmîd **[M3 18]** ve Habbâb ve Ahmed el-Hanbelî ve İbrâhîm bin Sa'îd ve Cîr nâm kimesnelerin bildiklerine dâ'ir olan takrîrini, refîkleri merkūmûnun dahi ifâdeleri tasdîk kabîlinden olup, gerçi i'tibâra şâyân değil ise de, kaleme aldırılan işbu takrîr hâk-i pây-i tûtiyâ-nazîr-i hümâyûna 'arz olundukda, merkūmların havf u telâşdan yahûd 'inâddan nâşî ziyâde şey söylemeyecekleri tebeyyün eylediğine binâ'en, takrîr-i mezbûrun sûreti Mısır Vâlîsi tarafından mahdûmları İbrâhîm Paşa'ya irsâl olunarak, husûs-i mezkûr mahallinde tecessüs ü teharrî

---

* "هلاك المرء فى العجب = Kişinin helâki, kendisini beğenmesindedir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

1 engüşterî E : engüşter M3

** "هر هوسناکی که سوزد داغ زاهل عشق نیست * دیر اکر انکشتری یابد سلیمان کی شود = O ateşten yanan her heveskâr, aşk ehli değildir. Şeytan bir parmağında yüzük buldu diye nasıl Süleymân olabilir?" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

2 nefer M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "mu'teberi" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

3 'Abdül'azîz M3 : عبد العزيز E

*** Metnimizden alınmakla beraber "es-Serîdiyye" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,16'da "es-Serbediyye" şeklinde kaydedilmiştir.

*4 "متعنا الله بشفاعته و ابيه و جده = Allah bizi onun, babasının ve dedesinin şefâati ile faydalandırsın" anlamına gelen Arapça duâdır.

ile cevâbı celb ü istihsâl kılınmak bâbında sudûr eden hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne muktezâsınca sûret-i takrîr ketb ü tahrîr ve mâh-ı saferin yirminci günü◊ Mısır Vâlîsi müşârun ileyh tarafına ba's ü tesyîr olundu*.

Âmeden-i ser-i maktû'-i Tanaş Bâzergâ (بازركا) ve ser-i maktû'-i Şehbender-oğlu

Bahr u berde olan Rûm Milleti haydûdlarının yatakları[1] olan Makraniçe[2] [=Makrinítsa] Kapudanı Tanaş Bâzerga (بازركا) nâm hâ'in şimdiye kadar Devlet-i 'aliyye zîr-i destânına envâ'-ı mazarrat u hasârete bâdî ve Ak-deniz Rûm re'âyâsının fesâd ü hıyânete cesâret[3] ü mübâşeretlerine mersûm dahi bir gûne sebeb ve muharrik-i 'âdî olduğundan gayri, ekser haydûd kapudanları ve 'aveneleri mersûmun teba'ası olup, başları sıkıldıkda anın yanına firâr ve Makraniçe[4] [=Makrinítsa] Kazâsı dâhilindeki dağlarda kal'a mânendi kullelerde ârâm u karâr ederek, bir tarafdan çoğalmakda oldukları ve berr ü bahrda emniyyet husûlü, lâ-cerem merkûm Bâzerg[â'n]ın[5] izâle-i vücûduna mevkûf idüği ve hâlâ merkûmun Makraniçe[6] [=Makrinítsa] Voyvodası'nın hıdmetinde olduğu tahkîk-kerde-i[7] Mülûkâne olmuş ve bu makûle mel'anet-kârların izâle-i vücûdlariyle kat'-ı şerr ü mazarratları, lâzime-i Mülkdârî'den olduğundan, merkûmun katl ü i'dâmı lâzım gelmiş olmağla, ol bâbda celâdet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i mehâbet-makrûn-i Şehriyârâne mûcebince merkûmu hemân[8] i'dâm edüp ve ser-i maktû'unu Der-i devlet'e irsâle ihtimâm eylemeleriyçün bundan akdem evâ'il-i mâh-ı muharremde◊◊ Makraniçe[9] [=Makrinítsa] Voyvodası [M3 19] ve Golos Kal'ası Muhâfızı Hasan Ağa'ya ve kal'a-i mezbûre dizdârı olan[10] Sa'îd Ağa'ya hıtâben ısdâr olunan fermân-ı kazâ mahsûs Mübâşir yediyle mûmâ ileyhimâya irsâl ü isrâ olunmuşidi. Binâ'en 'aleyh merkûmu ba'zı letâyifü'l-hiyel ile taglît birle ele getürüp, vech-i sühûletle bağteten katl

---

◊ 20 Safer 1234 = 19 Aralık 1818 Cumartesi.

* "Âmeden-i 'Abdullah bin Su'ûd bâ-tevâbi' ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,15-16'da kaydedilmiştir.

1 yatakları M3 : batakları E

2 Makranice (مقره نيچه) E : Makranice (مقره نيجه) M3

3 cesâret M3 : + [Bu kelime, metinde üzeri karalanan ve okunamayan bir kelimenin üstüne yazılmıştır] E

4 Makranice (مقره نيچه) E : Makranice (مقره نيجه) M3

5 Bâzerg[â'n]ın (بازركك) [Bu kelime, metinde üzeri karalanan ve pek okunamayan (Bâzer?) bir kelimenin üstüne yazılmıştır] E : بازركك M3

6 Makranice (مقره نيچه) E : Makranice (مقره نيجه) M3

7 tahkîk-kerde-i E : tahkîk-ker[d]e-i M3

8 hemân E : + katl ü M3

◊◊ 1-10 Muharrem 1234 = 31 Ekim-9 Kasım 1818.

9 Makranice (مقره نيچه) E : Makranice (مقره نيجه) M3

10 olan E : — M3

etmiş olmalariyle, ser-i maktû'u evâhır-i mâh-ı saferde◊ Bâb-ı hümâyûn sâhasında galtîde-i hâk-i mezellet ve emsâline 'ibret kılındı*. Ve maktûl-i mersûmun Oyurga (ابورکه) Kazâsı'nda sâkin olduğu hânesinde zuhûr eden eşyâsını ma'rifet-i şer'le cümle huzûrunda sebt ü tahrîr etdirüp, mumzâ defterini göndermiş olmalariyle, mersûmun Makraniçe'de olan Kal'ası[1] hedm olunmak ve defter-i merkûmda zevcesine müte'allık olan eşyâ ile zuhûr eden zahîresi, ma'rifet-i şer'le zevcesine bırağılup, mâ'adâ eşyâsı mûmâ ileyhimâ Muhâfız ve Dizdâr'ın âdemlerine bahş olunmak husûsları, muktezây-ı irâde-i 'inâyet-ifâde-i Hidîvâne'den olduğunu müş'ir tenbîh-nâme-i Sadr-ı a'zamî irsâl kılındı.

Ve ber-vech-i mezkûr hakkında fermân-ı kazâ-cereyân sudûr eden 'Avrat-hisârı A'yânı Şehbender-oğlu Süleymân'ı, Selânik Sancağı Mutasarrıfı Yûsuf Paşa ile bi'l-muhâbere Siroz A'yânı Yûsuf Bey celb ü igfâl[2] ve sühûletle katl edüp, ser-i maktû'unu Yûsuf Paşa tarafına müşârun ileyh dahi der-'akab Der-'aliyye'ye irsâl etmekle, mâh-ı rebî'ulevvel[3] mısfında◊◊ Bâb-ı hümâyûn meydânına vaz' olundu. Ve maktûl-i merkûmun konağı derûnunda bulunan akça ve altûn ve zahîre anbarları temhîr etdirilmiş olup, emvâl ü eşyâ ve nukûd ü emlâki ve hayvânâtı külliyyetlü olmak üzere mütevâtir olduğundan bahsle, muhallefâtının zâhire ihrâcı husûsiyçün merkûmun katli hengâmında Toyran[4] Kazâsı'na firâr etmiş olup, ba'dehû hasbe'l-îcâb mûmâ ileyh Yûsuf Bey tarafından rây[5] ü emân verilerek celb ve habs olunmuş olan Mustafa ve 'Âbidîn nâm iki nefer kebîr oğulları ile Rumeli Vâlîsi tarafına firâr ve dahîl olmuş olan kâtibi ve mahrem-i esrârı 'Ali Molla'nın Selânik Mutasarrıfı tarafına irsâl ile istintâk olunarak, gerek maktûl-i merkûmun ve gerek oğulları ve kâtibi merkûmların kâffe-i emvâli, cânib-i [M3 20] mîrî içün ahz u zabt ve Der-sa'âdet'e irsâl ve ba'dehû merkûmların hakkında ne vechile irâde-i 'aliyye sünûh eder ise, öylece 'amel ü hareket eylemeleriyçün mahsûsen kabz ve celb-i emvâle ta'yîn kılınan Mübâşir yediyle Selânik Mutasarrıfı Yûsuf Paşa'ya ve Siroz A'yânı Yûsuf Bey'e ve Kâtib-i merkûmu Selânik'e irsâl eylemesiyçün[6] Rumeli Vâlîsi'ne hıtâben emr-i şerîf ısdâr u irsâl olundu**.

◊ 21-29 Safer 1234 = 20-28 Aralık 1818.

* "Bahr u berde olan Rûm Milleti haydûdlarının yatakları ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,23'te kaydedilmiştir.

1 Kal'ası E : Kal'ası'nı M3

2 igfâl M3 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "sûretiyle celb" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

3 rebî'ulevvel E : rebî'-i evvel M3

◊◊ 15 Rebî'ulevvel 1234 = 12 Ocak 1819 Salı.

4 Toyran : Tobran (طوبران) E, M3

5 rây E : re'y M3

6 eylemesiyçün M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "müşârun ileyh" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

** "Ve ber-vech-i mezkûr hakkında fermân-ı kazâ-cereyân ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,23'te kaydedilmiştir.

Era'd-dünyâ li-men hiye fî yedeyhi
*'Azâben küllemâ kesürat ledeyhi**

Sudûr-i emr-i 'âlî be-katl-i Odacı-oğlu

Aydos A'yânı-yı sâbık Odacı-oğlu Seyfullah'ın kazâ'-i mezbûrda A'yânlığı esnâda, fukarâ'-i ra'iyyete hılâf-ı şerî'at-i garrâ ve mugâyir-i rızâ envâ'-ı zulm ü te'addîye ictirâ ve bi-gayr-i hakkın vâfir nüfûsu katl ü ifnâ eylemiş olduğundan kat'-ı nazar, evâmir-i celîle-i Pâdişâhâne'nin tenfîz ü icrâsında betâ'et ve resm-i imtisâl-gerî vü itâ'atin hılâfı evzâ'a cür'et etmiş olduğuna mebnî, merkûmun hakkında fermân-ı kazâ-cereyân sudûr etmişiken, ol vakitde bir takrîb firâr u ihtifâ ve bir müddetden sonra meydâna çıkup, ba'zı şüfe'â vesâtatiyle 'afv[1] ü 'inâyet istid'â etmekle, fîmâ-ba'd Aydos'a ayak basmamak ve 'iyâl ü evlâdını alup, Zagra-i 'atîk Kazâsı'nda 'ırz u edebiyle ikâmet birle hılâf-ı rızâ hareketde bulunmamak şartıyle 'afv u ıtlâk olunmuş ve ba'dehû şart-ı ıtlâkına münâfî hareketi vukû'iyle ol bâbda tenbîh ü tahzîr dahi kılınmış ise de;

Çi sûd-i sürme irşâd-ı bî-basîret-râ
*Ki <dîde> dîde-i a'mâ zi-tûtiyâ rûşen***

mü'eddâsınca, merkûm muktezây-ı cibilleti üzere yine tek durmayup, kazâ'-i mezbûra hafî âdemler irsâliyle neşr-i ekâzib ederek, ehâlî vü fukarânın insilâb-ı emn ü râhatlarını mûcib olur ihtilâl îkâ'ına mübâderet ve ol vechile yine rızây-ı Pâdişâhî'nin hılâfı hareketde olduğu tahkîk olunduğuna[2] mebnî, Çavuş mübâşeretiyle Magosa'ya nefy olunması bâbında emr-i şerîf sâdır olmuşidi. Ol esnâda merkûm Eski Zagra'dan dahi Vidin tarafına firâr etmiş olduğu, resîde-i sâmi'a-i tahkîk-i Husrevâne oldukda, merkûmun terbiye vü ıslâh kabûl eder makûleden **[M3 21]** olmadığı ve bekâsının muzırr-ı fukarâ idüği sebeblerle, izâle-i vücûdu lâzime-i ra'iyyet-perverî ve muktezây-ı haslet-i Dâverî olmakdan nâşî, merkûmu ol tarafdan dahi firâr etmeksizin bir takrîble ele getürüp, hemân bilâ-emân katl ve ser-i maktû'unu Der-sa'âdet'e göndermeğe isti'câl eylemesiyçün evâsıt-ı rebî'ulevvelde◊ Vidin Muhâfızı Kavanos-zâde Hüseyn Paşa'ya fermân-ı[3] 'âlî irsâl olundu.

---

* "اری الدنیا لمن هی فی یدیه * عذابا کلما کثرت لدیه = Bir insanın dünyalığı ne kadar çoğalırsa, bunun onun için bir azâb olacağını görüyorum" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

1 ba'zı ..... 'afv M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

** "چه سود سرمه ارشاد بی بصیرترا * که <دیده> دیده اعمی زتوتیا روشن = Sürme sürülmesinden dolayı körün gözü aydınlık/gören bir göz olmadığı gibi, basîretsizin irşâd edilmesinde de göze sürülen sürmenin bir faydası olmaz" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

2 olunduğuna E : olduğuna M3

◊ 11-20 Rebî'ulevvel 1234 = 8-17 Ocak 1819.

3 fermân-ı M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "olundu" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

Muhârebe-i Vâlî-i[1] Bağdâd bâ-Kāsım Bey ve ba'zı erbâb-ı fesâd

Hılâf-ı rızâ harekete ictirâsı sebeble bundan akdem hakkında fermân-ı kazâ ısdâr olundukda, firâr eden Kāsım Bey, bu esnâda Sincâr etrâfında tecemmu' etdirdiği 'aşîretini, Sincâr derûnunda iskân ve Sincâr keferesiyle ittifâk ederek, izhâr-ı[2] şikāk u 'isyân eyledikde, Bağdâd Vâlîsi taraflarından üzerine der-'akab asker irsâl ve tâ'ife-i merkūme dahi mübâşir-i ceng ü kıtâl olarak, muhârebe birkaç sâ'at germâ-germ ve muhâlifîn tarafından bin kadar âdem reh-rev-i vâdî-i 'adem olduğundan bahisle, içlerinde ancak müteşahhıslarının kelleleri alınmış olmak üzere seksan kadar ser-i maktû', Vâlî-i[3] müşârun ileyhin Der-'aliyye'ye tahrîrâtiyle vürûd etmekle, evâsıt-ı rebî'ulevvelde[◊] Bâb-ı hümâyûn meydânına mevzû' oldu.

Ve 'Aneze 'Urbânı'ndan ol taraflara gelüp, cevânib ü civâra îsâl-i zarar u hasâra ictisâr eden cem'iyyet üzerine dahi Vâlî-i müşârun ileyhin 'Irâk tarafının ba'zı nizâmı zımnında vâfî asker ile göndermiş oldukları kethudâları hücûm ederek, Hüzâl (هزال)-oğlu ve Hemedânü'l-ka'îş nâm ser-kerdeleriyle sâ'ir on sekiz nefer müteşahhıslarını tutup der-zencîr ve Bağdâd tarafına irsâl ü tesyîr eylemekle, vusûllerinde i'dâm olunarak kelleleri irsâl kılınacağı ve Kethudây-ı mûmâ ileyh altı binden mütecâviz bir gürûhla[4] dahi muhârebe ve merkūmlara galebe ederek cem'iyyetlerini târumâr ve bakıyyetü's-süyûfu firâr etmekle, külliyyetlü deve ve sâ'ir eşyâlarını askerin ahz ü igtinâm eylemiş oldukları dahi tahrîrât-ı müşârun ileyhde derc ü iş'âr olunmuşdur.

Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a ez-cânib-i Yanya

Mukaddemâ Tırhala semtlerinde haydûdluk ile bir müddet 'ibâdullâha îsâl-i[5] hasâret [M3 22] ve sonra denize çıkup korsanlık ile sefk-i dimâ'-i ebnâ'-i sebîle cesâret eden Yederhâve (يدرحاوه) ve Yârdek (ياردك) nâm[6] şakîlerin bakıyyesi olup, Tırhala cânibinde kâ'in hâslar köylerinde deverân ve mukîm ü müsâfire mazarrat ü ziyân etmekde olan Şâbire nâm haydûd kapudanı ve ma'iyyetinde olan eşkıyâ üzerine Yanya Mutasarrıfı Tepedelenli 'Ali Paşa tarafından âdemler ta'yîn ü tesrîb ve cezây-ı sezâları tertîb olunmuş olan on beş 'aded eşbehlerinin müşârun ileyh tarafından gönderilmiş[7] kelle-i

1 **Vâlî-i** M3 : **Vâlî-yi** E
2 **izhâr-ı** M3 : + [Bu kelimeden sonra yazılmış olan "bagy ü" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
3 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E
◊ 11-20 Rebî'ulevvel 1234 = 8-17 Ocak 1819.
4 **gürûhla** E : **gürûh ile** M3
5 **'ibâdullâha îsâl-i** M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardı] E
6 **nâm** E : **nâmân** M3
7 **gönderilmiş** M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "olan" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

habâsetleri, mâh-ı rebî'ulevvelin yirminci günü◊ Bâb-ı hümâyûn önünde endâhte-i hâk-i mezellet kılındı*.

Mücâzâtında hûb u zişten etmez zerrece taksîr
'Aceb sûret-nümây-ı 'adldir âyîne-i 'âlem

Tertîb-i nizâm-ı Donanma-yı Nehr-i Tuna

Bundan akdemce Tuna sâhillerinde müceddeden inşâ olunan yirmi kıt'a şalope ve seksan kıt'a sandalların beşer kıt'ası şalope ve yirmişer kıt'ası sandal olarak dört takım olmak üzere dört mahalle taksîm ile İbrâ'îl ve Silistire ve Ruscuk ve Vidin'de eğlenmeleri tasmîm ü tahsîs kılınmış olan mezbûr dört takıma birer nefer ser-kerde ve her bir şalopeye bir nefer kapudan ve bir nefer baş-re'îs ve bir nefer yelkenci ve bir nefer baş-topcu ve dokuz nefer topcu ve on nefer gemici ve kürekci ve her bir sandala dahi bir nefer baş-re'îs ve bir nefer baş-topcu ve dört nefer topcu ve sekiz nefer kürekci ve iktizâ eyledikde ta'mîr ve kalafatlariyçün her bir takıma iki nefer marankoz ve iki nefer kalafatcı ki, ser-kerde ve zâbitân ile her bir takımın şalope ve sandallarına tertîb olunan dört yüz neferden dört takımın bin altı yüz neferi mahallerinde tahrîr olunup, senevî ser-kerdelerin ma'a zamm dokuzar yüz guruş ve kapudanların dörder yüz guruş me'âşlarının ve baş-re'îslerin ikişer yüz kırkar ve baş-topcuların ve yelkencilerin yüz seksaner ve topcuların yüz yirmişer ve mellâh ve kürekcilerin yetmişer ve marankoz ve kalafatcıların altmışar guruş mevâciblerinin nısfı, rûz-i hızırda ve nısf-ı **[M3 23]** âharı, rûz-i kāsımda senede iki taksît ile Tersâne-i 'âmire Hazînesi'nden ocaklık vechile müretteb ü mahsûs olan akçadan verilmek üzere mu'ayyen olup, neferât-ı merkūme mevâcibe müstehakk olduklarında, zâbitân ma'rifetleri ve ma'rifet-i şer'le mahallinde neferât ta'dâd olunarak yoklanup, sahîhu'l-esâmî müfredât yoklama defterleri Tersâne-i 'âmire tarafına geldikde, şurût ve kuyûd-i lâzimesine tatbîk olundukdan[1] sonra, kalyonlar rûznâmçesinden verilan ta'lîm-nâme defteri mûcebince, me'âş ve mevâcibleri hisâb ve Tersâne-i 'âmire Hazînesi'nden mebâlig-i mahsûsa sûretiyle verilerek mahallerine irsâl ve vusûlünde sergi ferş olarak, ser-kerde ve zâbitler hâzır oldukları hâlde neferât-ı merkūme tekrâr yoklanup, ta'lîm-nâme defterine tatbîk olunarak, mevcûdlarına göre ma'rifet-i şer'le tevzî' u taksîm ve fazla mevâcibleri zuhûr eder ise, girü Hazîne'ye redd ü teslîm olunmak içün tevzî' defteriyle ma'an keyfiyyet Âsitâne-i sa'âdet'e ihbâr olunarak takdîm olunmak ve kapudanlardan biri ecel-i mev'ûdiyle yahûd muhârebede fevt oldukda[2],

◊ 20 Rebî'ulevvel 1234 = 17 Ocak 1819 Pazar.

* "**Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,23'te kaydedilmiştir.

1 oldukdan E : evvelinden M3

2 oldukda E : اولده قد M3

baş-re'is kapudan olup, yelkenci ve topculardan kangısı fenninde mâhir ü müstehakk ise baş-re'îs olmak ve gemici ve kürekcilerden bir mütefennini yelkenci nasb olunmak ve eğer baş-re'îs, baş-topculardan olur ise, topcuların bir mehâretlüsü baş-topcu ta'yîn olunmak ve baş-re'îs ve yelkenci ve baş-topcu, kapudanlığa mülâzım olup, kapudan ve baş-re'îs ve yelkenci ol teknede zâbit olduklarına binâ'en, neferât bunların zîr-i idâresinde olmak ve neferâtdan biri fevt oldukda, yahûd hıdmetinde rehâvet ü tekâsülünden tebdîli lâzım geldikde, derhâl yerine işe yarar nefer tahrîriyle neferât tekmîl etdirilüp, yazılan neferâtın kaleme kayd ve yedine senevî şukkası verilmek üzere her birini ismi ve şöhreti ve şekli ile zâbitânı Der-'aliyye'ye 'arz eylemeleri husûsları, mukaddem hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne ile karâr verilmiş nizâmlarından ve zikr olunan şalopeler ve sandalların mühimmât ve neferâtını tahrîr ve deftere kayd [M3 24] eylemek ve aralık aralık neferâtı yoklayup mevcûd ve nâ-mevcûdlarını serkerde ve zâbitlere haber vermek ve zâbitân dahi nâkıs olan neferâtın yerlerine işe yarar âdem tedârüküyle noksânlarını tekmîl eylemek üzere mu'ahharan her takıma senevî ikişer yüz guruş me'âş ile birer nefer hâce ta'yîn olunmuş ve beş kıt'a şalope ve yirmi kıt'a sandal bir takım olarak birer vâlî yahûd muhâfız ve yahûd müteselîm ma'iyyetinde ise de, anlar mesâlih-i berriyye ve meşâgil-i kesîre ile meşgûl olduklarından, sefâyin-i mezkûreye lâyıkıyla bakılmayarak, bir tarafdan tekneleri ve bir tarafdan dahi mühimmâtları çürüyüp telef ü heder olmada olduğundan, birkaç sene dahi bu minvâl üzere bırakılur ise cümlesi birden fenâ bulup, mahv derecesine varacağına ve bu gûne[1] ince donanmanın Tuna'da 'ale'd-devâm eşedd-i lüzûmuna mebnî, cânib-i mîrîden küllî akça sarfıyla müceddeden tekneleri inşâ ve mühimmâtları tanzîm ve neferâtı tahrîr olunmuş olduğundan gayri, sefâyin-i merkûmenin cümlesi müstakillen bir müdîr hükmünde olmayup, her bir takım münferiden bir za'îfü'l-hâl ser-kerde ma'iyyetiyle bulunduğu mahallin muhâfızı hüküm ve idâresine tahsîs kılınmak mülâbesesiyle, lâyıkı vechile i'mâl ü idâreleri müyesser olamayacağı melhûz ve şimdiden cümlesi mîr-i mîrândan müdîr ve başbuğ ta'yîniyle idâre olunduğu sûretde, tekneler ve mühimmâtlarının hıfz u hirâseti mûmâ ileyhin muktezây-ı me'mûriyyetinden olduğundan, cânib-i mîrî telef ü hasârdan kurtulacağı mülâhazaya mebnî, Tersâne-i 'amire hademesinden donanma fennine vâkıf ve umûr-i deryâyı 'ârif münâsib birinin Mîr-i mîrânlık ile Tuna Donanması olan şalope ve sandalların cümlesine müdîr ve başbuğ nasb u ta'yîn olunması fevâ'idden hâlî olmayacağından, müddet-i vâfireden berü Donanma-yı hümâyûn sefâyini ve Tersâne-i ma'mûre hıdmetlerinde müstahdem olan sâbık Tersâne Kethudâsı İbrâhîm Bey, mâh-ı rebî'ulâhır evâ'ilinde◊ Mîr-i mîrânlık rütbesi ihsâniyle Tuna Donanması Başbuğu nasb u ta'yîn olundu.

---

1 gûne E : gün M3

◊ 1-10 Rebî'ulâhır 1234 = 28 Ocak-6 Şubat 1819.

Ve Tuna sâhilinde Ruscuk ile Silistire beyninde [M3 25] Tutrakan nâm mahal her tarafa semt olduğundan, Başbuğ-i mûmâ ileyh anda ikāmetle sâ'ir iktizâ eden mahallere aralıkda oradan 'azîmet ederek, donanma-yı mezkûr ve mühimmât ve neferâtı fîmâ-ba'd kendüsünden su'âl olunacağına mebnî, muktezây-ı me'mûriyyetini icrâya kemâl-i dikkat ü gayret ve yedine i'tâ olunan ta'lîm-nâme mûcebince me'mûriyyetine dâ'ir her bir husûsa nezâret ve bundan böyle Tersâne-i 'âmire tarafından vakt ü zemâniyle gönderilecek olan mevâcibi, zâbitân ve neferâta hîn-i tevzî'inde Kâtibiyye ve 'Avâ'id nâmiyle kimseye bir akça aldırmamak husûsunda dahi mutabassırâne hareket ve dâ'ire vü etbâ'ını rütbe-i Mîr-i mîrânî'ye lâyık vechile tanzîm birle serî'an mahall-i me'mûrlarına[1] varup, anda minvâl-i muharrer üzere ikāmet eylemeğe mûmâ ileyh bâ-fermân-ı 'âlî me'mûr kılındı*.

Ve İbrâ'îl ve Tulça ve İsakcı ve Vidin muhâfızları ve Silistire Vâlîsi ve[2] vüzerây-ı 'izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve Ruscuk Mütesellimi ve sâ'ir sevâhil-i mezbûreye me'mûr ümerâ ve hükkâm, saltanat-ı seniyyenin bu makūle umûr-i mühimme-i Devlet-i 'aliyye me'mûrlarına mu'âvenet etmek, lâzime-i zimmetleri olmakdan nâşî, mûmâ ileyhin me'mûr olduğu ince donanmaya dâ'ir vâki' olacak kâffe-i mes'ûlât ve cemî' husûsâtda teshîl-i maslahatına[3] muzâheret eylemeleri husûsu, Muhâfız ve Vâlî-i[4] müşârun ileyhime ve Mütesellim ve me'mûrîn-i sâ'ire-i mûmâ ileyhime Başbuğ-i mûmâ ileyhin sûret-i me'mûriyyeti beyân olunarak, evâmir-i şerîfe neşriyle tavsiye vü te'kîd olundu.

Nefy-i[5] Kādî-i Şâm

Hâlâ Şâm Kadısı olup, bundan mukaddemce muvakkaten 'uhdesine[6] Medîne-i münevvere Kazâsı tevcîh olunan 'Osmân Efendi-zâde es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi;

Ola devlet zevâle çünki karîb

İşi işler kişi 'acîb ü garîb

muktezâsınca, Şâm ve 'etrâfında olan kenîseleri[7] teftîş behânesiyle ehl-i zimmetden külliyyetlü akça almağa ve sâ'ir gûn-â-gûn irtikâb ve fezâhat-i lâ

---

1 me'mûrlarına E : me'mûriyyetine M3

* "**Tertîb-i nizâm-ı Donanma-yı Nehr-i Tuna** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,24'te kaydedilmiştir.

2 ve M3 : — E

3 maslahatına E : maslahata M3

4 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

5 **Nefy-i** M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ü ilgā'-i tarîk-ı" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

6 'uhdesine M3 : — E

7 kenîseleri E : kilisaleri M3

yu'add ü lâ yuhsâya ve Şâm 'ulemâsından Müftî Mes'ûd Efendi'yi bî-vech darb u şetm ile hetk-i 'ırz-ı 'ulemâya mütecâsir iken, riyâ vü ta'assubunu teşhîr ve lisâniyle halkı ihâfe ederek, *"Şerru'n-nâsi men ekremehû [M3 26] 'n-nâsü ittikā'è lisânihî"** hadîs-i şerîfi işâret-i 'aliyyesince, gûyâ bu tedbîr-i tecbîriyle i'tibârını teksîr[1] zımnında meclisine gelan 'ulemâ ve sâ'iri tekfîr ü tekdîr ile gûyâ mütefâhir idi.

Be-nezdîk-i men şeb-rev râh-zen
*Bih ez-fâsık-ı pârsâ pîrehen***

Binâ'en 'aleyh hakkında: "Bu âdemin mizâcı dâ'imâ şerr ü fesâda mâ'il olduğundan, ne burada tek durur ve ne vardığı memâlikde halka râhat verir. Merkūm gibi âdemi Medîne-i münevvere'ye göndermek câ'iz değildir" 'ibâret-i hakîkat-isâbeti zeylinde 'acâleten Tarsus'a nefy olunması bâbında hatt-ı şerîf-i ma'delet-elîf-i Şâhâne sudûriyle, mûcebince mukaddem tevcîh olunan Medîne-i münevvere Kazâsı, evâ'il-i rebî'ulâhırda◊ 'uhdesinden ref' u ilgā[2] ve kendüsi Tarsus'a nefy ü iclâ olundu***. [Mısrâ]':

Molla-şüden çi âsân âdem-şüden çi müşkil[*4]

Ve mukaddemâ Şeyhulislâm Zeynel'âbidîn Efendi 'azli hengâmında Musannif 'Osmân Efendi ile mia'an tullâba bâb-ı tef'îl ve tahrîk-i binâ'-i müte'addîsi ta'lîmine mükâfât olarak lâzım gelan tasrîf şimdi icrâ olundu.

Ve 'ulemâ'-i Şâm'ın mûmâ ileyhle terâfu'-i şer' olmağa ısrârlarını def' garazıyla kendüsini izhâr-ı tavr-ı nâ-be-câ ve tefevvüh-i kelimât-ı bî-ma'nâya sevk u igrâ eden Şâm müderrislerinden Takıyyüddîn-zâde Hasan Efendi ve Mahkeme-i Beledî Kâtibi <ve> Muhâsibî-zâde, bâ-işâret-i 'aliyye nefy ve Tercemân-ı Evvel 'Ali ve Tercemân-ı Sânî 'Abdülkādir, Şâm Mahkemesi hıdmetinden ebediyyen tard olundular.

Cenâb-ı Perverdigâr, Şehriyâr-ı ma'delet-şi'âr hazretlerini bunların emsâli harâm-hâr ve riyâ-kâr ve cesûr-i bed-güftâr, nakkāb-ı sudûr-i ebrâr,

---

* "الناس اتقاء لسانه [M3 26] شر الناس من اكرمه = İnsanların en kötüsü, dilinden kurtulmak için kendisine ikrâm ettikleri kişidir" anlamına gelen ve burada Hz. Peygamber'in bir hadîsi olarak belirtilen bu cümle, bu şekliyle meşhûr hadîs kitaplarında yer almamakla beraber, el-Mâverdî'nin, *Edebü'd-dünyâ ve'd-dîn* adlı eserinde hadîs olarak kaydedilmiştir; bk. s.307.

1 ve lisâniyle ..... teksîr M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek sayfanın sol kenarına diklemesine yazılmıştır] E

** "بنزديك من شب رو راه زن * به از فاسق پارسا پيرهن = Benim yanımda gece gezen eşkıyâ, giyinik fâsık zâhitten daha iyidir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

◊ 1-10 Rebî'ulâhır 1234 = 28 Ocak-6 Şubat 1819.

2 ilgā E : ilkā M3

*** "**Nefy-i Kâdî-i Şâm** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,18-19'da kaydedilmiştir.

*4 "ملا شدن چه اسان آدم شدن چه مشكل = Molla olmak ne kolay, insan olmak ne zor" anlamına gelen Farsça bir mısrâdır.

sebük-magz ve girân-etvâr olanları te'dîb ü terhîb ile ashâb-ı 'ırz u 'iffet ve asdıkā'-i devlet ve veliyy-i ni'met olanları kavlen ve fi'len tesallut ve gadr u hasâretlerinden vikāyet ü himâyete böyle her bâr muvaffak eyleye. *"es-Sultânü zıllullâhi ye'vî ileyhi küllü mazlûmin"**.

Vukū'ât-i mütenevvi'a

Mukaddemâ îmâ olunduğu üzere hâlâ Tevkî'î Hâlet Efendi ile evân-ı kalenderânîde sebkat eden rindâne ülfetine igtirâren, ahvâl-i hâzıraya dâ'ir ba'zı mübâhase ve hayr- **[M3 27]** hâhâne ta'rîz-gûne mu'âmeleye ictisârına binâ'en, Devlet-i 'aliyye hakkında söz söylemiş olmak üzere inhâ ve Ankara'ya iclâ olunmuş olan hâcegân-ı Dîvân'dan ve Sadr-ı a'zam Kethudâsı Kâtibi hulefâsından Dervîş Efendi hafîdi Tabtab Hacı Tâhir Efendi'nin müddet-i nefyi haylîce vakit olmağla, [mısrâ]':

*Hem dil âbâd buved ez-tû ve hem vîrâne***

deyerek mûmâ ileyh tarafına i'tirâf-ı cürm ile[1] ıtlâkını iltimâs eylemesini recâ etmiş ve Devlet-i 'aliyye'nin bende ve emekdâr-zâdesi idüği beyâniyle 'afvı husûsu Ankara ve Kenkırı sancakları Mutasarrıfı Vezîr Gālib Paşa taraflarından dahi Der-bâr-ı merhamet-medâr'a 'arz u istid'â kılınmış olduğuna binâ'en, lisânını hıfz edüp, fîmâ-ba'd Devlet-i 'aliyye 'aleyhine söz söylemamek şartiyle rebî'ulâhır evâsıtında◊ ıtlâk olundu***.

Râstî bâ-keç-revân kerden hâtâst
'Aks-i serv ez-âb-ı mevvâc ejdehâst[2]*4

Van Muhâfızı Yümnî Paşa ve Silahdâr 'Ali Paşa ve sâ'ir me'mûrlar rebî'ulâhır gurresinde◊◊ Van'a vusûl ile Yümnî Paşa Van Kal'ası'na duhûl etmiş ve Dervîş Paşa gâh İran cânibine firâr etmek ve gâh Bağdâd tarafına gitmek üzere tereddüd eder iken, Van Eyâleti dâhilinde olan Mahmûdî Kal'ası'na girüp anda tehassun eylemiş olduğundan, Erzurum Vâlîsi

---

* "السلطان ظل الله یاوی الیه کل مظلوم" = Bütün mazlûmların kendisine sığındığı sultân, Allah'ın gölgesidir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

** "هم دل اباد بود از تو و هم ویرانه" = Gönül senin yüzünden hem âbâd hem vîrân olur" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır

1 cürm ile E : cürmle M3

◊ 11-20 Rebî'ulâhır 1234 = 7-16 Şubat 1819.

*** "Mukaddemâ îmâ olunduğu üzere hâlâ ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,8'de kaydedilmiştir.

2 ejdehâst E : ezdehâst M3

*4 "راستی با کجروان کردن خطاست * عکس سرو از اب مواج اژدهاست" = Doğru bir kişinin akrep gibi eğri büğrü yürüyenle birlikte olması hatâdır. Servi ağacının aksi, dalgalanan sudan dolayı ejderha gibi görünür" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir beyittir.

◊◊ 1 Rebî'ulâhır 1234 = 28 Ocak 1819 Perşembe.

kendüsüne vesâyây-ı lâzimeyi tahrîr ve mûcib-i selâmeti olacak inkıyâd u itâ'ate dâ'ir nush u pendi tezkîr eyledikden sonra, fîmâ-ba'd yine itâ'at etmez ise hayyen ve meyyiten ele getürülmesi husûsunu Mahmûdî 'Aşîreti Beyi'ne ve sâ'ir me'mûrlara buyuruldular neşriyle te'kîd ve Van ehâlîsini[1] fîmâ-ba'd Muhâfız-ı sâbık Dervîş Paşa'dan kat'-ı ümmîd birle mu'âveneti kaydında olmamalarını cümlesine tefhîm ü teşdîd etmiş olduğu haberini Der-'aliyye'ye tahrîr ü iş'âr eylemiş olduğundan, bu maslahat-ı küllî dikkate şâyân olduğuna nazaran, etrâflu tutulmak içün Dervîş Paşa Devlet-i İran tarafına şâyed firâr u dehâlet eder ise, redd olunmak ve Devlet-i müşârun ileyhâya tâbi' 'aşâyir ü kabâyilden istimdâd eylediği takdîrde, ısgā olunmamak husûsları kemâ sebeka Veliyy-i 'ahd-i Şâh-ı İran Şeh-zâde 'Abbâs Mîrzâ'ya ve Revân Serdârı Hüseyn Hân'a [M3 28] başka başka tahrîrât-ı Sadr-ı a'zamî ile te'kîd kılındı.

Ve Van Nâ'ibi'nin Dervîş[2] Paşa taraf-gîri olduğu cihetle ba'zı etvâr-ı gayr-ı lâyıkaya ictisârına binâ'en, şîrâze-i nizâm-ı beldeyi halel tetarrukundan vikāye içün Van Muhâfızı Yümnî Paşa, Nâ'ib-i mezbûru ehâlî ittifâkıyla Van civârında 'Amîk Kal'ası'na gönderüp, yerine Sıbgatullah Efendi nâm kimesneyi Nâ'ib Vekîli ta'yîn eylediği, Muhâfız-ı mûmâ ileyh tarafından Erzurum Vâlîsi cânibine inhâ ve Nâ'ib-i sâbıkın Erzurum hudûdunda yahûd civârında bir mahalle nefy ü iclâsı ve umûr-i Niyâbet'in mûmâ ileyh Sıbgatullah Efendi'ye ihâlesiyle iktizâ eden Niyâbet mürâselesinin celb ü i'tâsı husûsunu dahi Vâlî-i[3] müşârun ileyh tarafına iş'âr u inbâ edüp, anlar dahi Der-sa'âdet'e takdîm ü isrâ etmeleriyle, evâhır-ı rebî'ulâhırda◊ Nâ'ib-i sâbıkın bâ-işâret-i 'aliyye ve bâ-fermân-ı 'âlî Erzurum'a nefy olunmasiyçün Mübâşir ta'yîn olunan Çavuş, Van tarafına ba's ü isbâl ve kazâ'-i mezbûr Niyâbet'i mûmâ ileyh Sıbgatullah Efendi'ye ihâle olunarak mürâselesi, cevâb-nâme-i Sadr-ı a'zamî ile Erzurum Vâlîsi cânibine irsâl olundu.

Çal Kazâsı A'yâm 'Osmân nâm kimesne, sekene-i memlekete zulm ü te'addî eylediğine binâ'en, bundan akdem A'yânlık'dan 'azl olunmuş ise de, merkūm kendi hâlinde olmayup, karındaşı Celîl Mustafa ile yek-dil olarak gûn-â-gûn fesâd ihtirâ'ıyla ihtilâl-i memleketi mûcib olur evzâ'da olduklarından bahisle, merkūmânın te'dîb olunmaları muktezayâtdan idüği inhâ olunduğuna binâ'en, evâ'il-i cumâdelûlâda[4◊◊] Çavuş mübâşeretiyle Midillü Cezîresi'ne nefy olundular.

---

1 ehâlîsini E : ehâlîsi M3
2 Dervîş E : دوريش M3
3 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E
◊ 21-29 Rebî'ulâhır 1234 = 17-25 Şubat 1819.
4 cumâdelûlâda E : cemâziyelûlâda M3
◊◊ 1-10 Cumâdelûlâ 1234 = 26 Şubat-6 Mart 1819.

Bayramic ehâlîsinden Monla İsmâ'îl ve Kızıl-oğlu İsmâ'îl ve Sanhan[1] -oğlu Halîl ve Kaz Dağı ehâlîsinden 'Ali ve Köse Mustafa ve Koca Ahmed-oğlu Mustafa ve Kurd-oğlu Mustafa nâm[2] şahıslar memleketlerinden kalkup İstanbul'a gelmekle, Biga Sancağı Mütesellimi hakkında ba'zı mevâd isnâdiyle şikâyet eylediklerine mebnî, Çavuş mübâşereti ve ma'iyyetine terfîk olunan harbeciler ma'rifetiyle târîh-i mezkûrda◊ Rodos Cezîresi'ne nefy olundular. **[M3 29]**

Diyârbekir Müftîsi-yi sâbık 'Abdülhamîd nâm kimesne, ihlâl-i bilâd ve insilâb-ı âsâyiş-i 'ibâda bâdî olacak evzâ'da olduğundan, Diyârbekir derûnundan ihrâc olunarak Ma'den-i hümâyûn merbûtâtından Eğin Kazâsı'na varup anda ikâmet üzere ise dahi, kazâ'-i mezbûr Diyârbekir'e hem-civâr olmak mülâbesesiyle merkûm mahall-i mezkûrda ikâmet eyledikce, *"es-Sohbetü mü'essiretün"** me'âlince kîl ü kâl ve ihtilâl kat' olmayacağı, Vâlî-i memleket tarafından tahrîr ü inhâ ile;

Hem yakarsın berk-ı şemşîr-i sitemle 'âlemi
Hem yine dersin ser-i kûyumda feryâd olmasun

muktezâsınca, oradan dahi def'i iktizâsını inbâ etmekle, yine târîh-i merkûmda◊◊ Ankara'ya iclâ olundu.

Un-kapanı tüccârından Odun-kapulu Halîl, bundan akdem müste'men sefînesine memnû' olan zahîre satmağa cesâret etmiş ve haberi alınarak zahîre-i mezkûre tutulup, kendüsi dahi ahz olunmak üzere iken ihtifâ edüp, bu esnâda ticâret kasdiyle yine Kapan'a gelmiş olduğu ihbâr olunmağla, bu gûne hılâf-ı rızâ hareketde olanların te'dîbiyle emsâlinin terhîb ü tergîbi[3] lâzimeden olmakdan nâşî, mâh-ı cumâdelûlâ evâsıtında◊◊◊ merkûm Midilli[4] Adası'na nefy olundu.

Koca-ili Sancağı'nda vâki' Yalak-âbâd Kazâsı sâkinlerinden Bayrakdâr-oğlu Sâlih ve Lât-oğlu İsmâ'îl ve Kadı-köyü re'âyâsından Şarlı nâm zimmî, derûn-i kazâya tohm-i fesâd ilkâ ederek, andan İstanbul'a gelüp, ol tarafa gûn-â-gûn haberler irsâliyle ezhân-ı ehâlîyi tahdîş ve râhat-ı ra'iyyeti selb ü teşvîş edecek hâlâta ibtidâr ve ol vechile umûr-i mühimme-i Vâlî-i memleketi ta'tîl edecek etvâra ictisâr eylédikleri beyâniyle, merkûmân ile zimmî-i[5] mesfûrun

---

1 Sanhan (صنحان) E : Sathan (صتحان) M3
2 nâm E : nâmân M3
◊ 1-10 Cumâdelûlâ 1234 = 26 Şubat-7 Mart 1819.
* "الصحبة مؤثرة = Sohbet insanları etkileyen bir şeydir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.
◊◊ 1-10 Cumâdelûlâ 1234 = 26 Şubat-7 Mart 1819.
3 tergîbi : ترعیبی E, M3
◊◊◊ 11-20 Cumâdelûlâ 1234 = 8-17 Mart 1819.
4 Midilli E : Midillü M3
5 zimmî-i E : zimmî-yi M3

Midilli[1] Cezîresi'ne nefy olunmaları lâzime-i maslahatdan olduğunu, hâlâ Hudâvendigâr ve Koca-ili sancakları Mutasarrıfı Vezîr Seyyid Ahmed Paşa, Der-i devlet-medâr'a tahrîrâtında derc ü iş'âr etmiş olduklarına mebnî, evâsıt-ı cumâdeluhrâda◊ cezîre-i mezbûreye nefy ü iclâ olundular.

Haremeyn Müfettişi ve sâbık Galata Kadısı ve esbak Haremeyn Teftîşi Baş-kâtibi es-Seyyid Mehmed 'Ârif Efendi, me'mûr olduğu [M3 30] umûr-i şer'iyyede çatal i'lâm vermiş olduğundan, Müfettişlik'den 'azl ve Midilli[2] Cezîresi'ne nefy olunması bâbında hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mehâbet-rîz-i sudûr olmağla, mantûk-ı şerîfi üzere li-ecli't-te'dîb mûmâ ileyh bâ-işâret-i 'aliyye ve bâ-emr-i 'âlî târîh-i merkûmda◊◊ Çavuş mübâşeretiyle ol tarafa nefy ü tagrîb olundu.

Ref'-i Vezâret-i ba'zı vüzerâ

Mar'aş Vâlîsi-yi sabık Kalender Paşa bir müddetden berü tebdîl-i etvâr ve ber-vech-i iş'âr sûret-i hayr-hâhî izhâr ile mizâc-ı Şâhâne'ye mugâyir harekâta ibtidâr eylediğine mebnî, ref'-i Vezâret'iyle Ankara'da ikâmeti husûsuna irâde-i 'aliyye te'allukuyla, ol bâbda sâdır olan hatt-ı hümâyûn-i celâdet-makrûn-i Mülûkâne mûcebince, evâsıt-ı cumâdelâhırda[3◊◊◊] bâ-emr-i 'âlî Ankara'da ikâmete me'mûr kılındı.

Ve İç-il[4] Sancağı bu def'a 'uhdesinden sarf olunan İbrâhîm Hilmi Paşa'nın İstanköy Cezîresi'nde ikâmet eylemesi husûsuna irâde-i Mülûkâne te'alluk ederek, sahîfe-pîrây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i hazret-i Şehriyârî muktezâsınca, cezîre-i mezkûrede ikâmeti bâbında târîh-i merkûmda[5◊4] fermân-ı 'âlî ısdâr olundu*.

Vezâret'i merfû' olarak işâreti mesbûk olduğu üzere Niğde'de ikâmet üzere olan 'Alâ'eddîn Paşa, kazâ'-i mezbûrda kaht u galâ[6] olduğundan bahisle, idâre-i dâ'iresinde ıztırâbı olduğunu inhâ eylediğine binâ'en, mahall-i

---

1 Midilli E : Midillü M3
◊ 11-20 Cumâdelâhıre 1234 = 7-16 Nisan 1819.
2 Midilli E : Midillü M3
◊◊ 11-20 Cumâdelâhıre 1234 = 7-16 Nisan 1819.
3 cumâdelâhırda E : cemâziyelâhırda M3
◊◊◊ 11-20 Cumâdelâhıre 1234 = 7-16 Nisan 1819.
4 İç-il E : İc-il M3
5 târîh-i merkûmda M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "ü" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 12b'nin sol kenarına yazılmışlardır] E
◊4 11-20 Cumâdelâhıre 1234 = 7-16 Nisan 1819.
* "Mar'aş Vâlîsi-yi sabık Kalender Paşa bir ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,20'de kaydedilmiştir.
6 galâ M3 : غلا E

ikāmeti yine târîh-i merkūmda◊ Kayseriyye'ye tahvîl olunduğunu hâvî emr-i 'âlî i'tâ olundu.

Âmeden-i haber-i fütûhât ve sâ'ir havâdisât ez-cânib-i 'Arabistân ve irsâl-i teşrîfât

Bir müddetden berü erâzî-i[1] Yemen ve Hicâz'da sûret-i muhâlefet ü 'udûlü meşhûd[2] olan Şerîf Hamûd ile kethudâsı Hasan bin Hâlid'in ahz u istîsâline dâ'ir taraf-ı Devlet-i 'aliyye'den Mısır Vâlîsi me'mûr olmağla, müşârun ileyh dahi mîr-i mîrândan Halîl Paşa'yı tedârükât-ı kaviyye ile üzerlerine ta'yîn eylediği esnâda, **[M3 31]** Şerîf Hamûd'un vefâtı haberi vürûd etdiğine mebnî, oğlu Şerîf Ahmed'in, pederi meslekine gitmeyerek sâ'ir ekser şerîfler gibi Pâdişâh-ı Cem-câh hazretlerinin cânib-i şerâfet-penâhlarına mütâba'at ü inkıyâdda pâ-ber-cây-ı sebât olmasını tavsiye zımnında Mısır Vâlîsi tarafından yazılmış olan nush-nâmeler, pederi vakti gibi yine merkūm İbn Hâlid'in igvâsiyle Şerîf-i mûmâ ileyhin 'indinde dahi ısgā olunmadığından, Vâlî-i[3] müşârun ileyhin mahdûmu Cidde Vâlîsi İbrâhîm Paşa'nın Dir'iye fethiyle meşgūliyyetini fursat ittihâz ederek, yanında mevcûd 'Urbân ile Şehrân'a ve andan Belkār ve Bîşe'ye[4] gelüp, asâkir-i Şâhâne'yi tazyîk u ta'vîk sadedine âgāz üzere iken, bi-'inâyeti'l-Feyyâz Dir'iye'nin fethi mesmū'u oldukda firâr eylemiş ise de, bu gûne hareket-i bâridesine mücâzâten mûmâ ileyh hakkında hürmet-i Şerâfet'e i'tinâ vechile terbiyesi ve merkūm İbn Hâlid'in ahz u izâlesi, Vâlî-i[5] müşârun ileyh tarafından mûmâ ileyh Halîl Paşa'ya te'kîd olunmuşidi. Ol dahi mukaddem mâh-ı saferin evâ'ilinde◊◊ Mekke-i mükerreme'den kalkup, İbn Hâlid'in tasarrufunda olan Vâdî-i Hâlî[6] nâm mahalle 'azîmet birle mahall-i mezkûru sühûletle zabt edüp, andan Fumâyle[7] nâm mevzi'de cenge hâzırlanmış olan İbn Hâlid'in üzerine vararak cenge mübâşeret ile merkūmun cem'iyyetini perâkende vü târumâr ve ol aralıkda İbn Hâlid firâr etmiş olmağla, ahz ü irsâlini taht-ı itâ'ate idhâl olunmuş olan 'Urbân şeyhlerine havâle ile merkūmun mahall-i hükûmeti olan mevzi'a teveccüh ü hareket ve Müneyle ve Ümmü'l-haşeb ve Vâdî-i[8] Ahilya (احيليا) ve Damad (ضمد) kal'alarını kabza-i

◊ 11-20 Cumâdelâhıre 1234 = 7-16 Nisan 1819.

1 arâzî-i M3 : arâzî-yi E

2 meşhûd E : meşhûr M3

3 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

4 Bîşe (بيشه)'ye E : Pîşe (پيشه)'ye M3. Metnimizden alınan bu bilgilerdeki "Bîşe" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,17'de "Pîşe" şeklinde kaydedilmiştir.

5 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

◊◊ 1-10 Safer 1234 = 30 Kasım-9 Aralık 1818.

6 Hâlî (خالى) E : Hâlî (حالى) M3

7 Fumâyle (فمايله) E : Mumâyle M3

8 Vâdî-i M3 : Vâdî-yi E

tasarrufuna alarak ve[1] Müneyle Kal'ası'nı hedm ve mâ'adâ kal'alara kifâyet mikdârı askerler ikâmesiyle lâzime-i muhâfazalarını tekmîl eyledikden sonra, Şerîf Ahmed'in makarr-ı hükûmeti olan Ebû 'Arîş Kal'ası'nı dahi teshîre 'atf-ı 'inân-ı ta'cîl eyledi. Binâ'en 'aleyh Şerîf-i müşârun ileyh mukaddem merkûm İbn Hâlid'in igvâsiyle semt-i hılâfa sâlik olmuş ise de, kuvve-i kâhire-i Pâdişâhâne'yi gereği gibi fehm ü idrâk ile rây [M3 32] ü emâna tâlib olduğuna mebnî, Halîl Paşa müşârun ileyhi[2] mu'azzezen tarafına celb ve tav' u rızâsiyle Ebû 'Arîş Kal'ası'yla Cîrân ve Cedîde ve Lihye ve Zübeyde ve Beytü'l-Kazıyye* kal'alarını dahi ele getürerek anların dahi emr-i muhâfazalarına ibtidâr üzere olduğunu ihbâr zımnında Paşa-yı mûmâ ileyhin Mısır Vâlîsi tarafına gelan tahrîrâtı, Vâlî-i[3] müşârun ileyhin dahi ifâde-i hâli iş'âr ma'razında kâ'imeleriyle bile bu esnâda Der-i devlet-medâr'a vürûd eyledi.

Ve müşârun ileyhin Kapu Kethudâsı Necîb Efendi'ye istimzâc içün gönderdiği şukkalarında[4] Şerîf-i müşârun ileyh her ne kadar nigûhîde-etvâr ise de, haseb-ı 'âlî ve neseb-i sâmîlerine hürmeten müte'allikâtiyle beraber münâsib görilan bir mahalde ikâme olunmaları bâbında emr u irâde-i seniyye ne vechile sünûh eder ise inhâ eylemesini tahrîr ve Şerîf Ahmed'in yed-i istîlâsından ahz u teshîr olunan mahallerin Yemen İklîmi İmâmı hazretlerine kemâ fi's-sâbık ihâlesi takdîrinde Matbah-ı 'âmire'ye senevî kahve şartı dahi Halîl Paşa tarafına iş'âr olunmuş idüği, şukka-i mezbûrede tezkîr olunmuşidi. Şukka ve tahrîrât, 'arz-ı hâk-i pây-ı Pâdişâh-ı kerem-mu'tâd oldukda, gerek Mısır Vâlîsi ve gerek mahdûmu İbrâhîm Paşa ve sâ'ir me'mûrîni, nüvâziş-i Mülûkâne ve taltîf-i Şâhâne'yi şâmil şeref-efzây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i 'inâyet-makrûn-i Pâdişâhâne'de mûmâ ileyh Halîl Paşa on kadar kal'ayı harben ve silmen zabt u teshîr ile bunca cibâl-i menî'a ve vâdî-i vesî'ada mutevattın 'Urbân kabîlelerinin celb ü te'lîfine muvaffakıyyeti, Vâlî-i[5] müşârun ileyh Mehmed 'Ali Paşa'nın icrây-ı irâde-i Şâhâne'ye kemâl-i dikkati ve mûmâ ileyh Halîl Paşa'nın[6] ikdâm ü gayretiyle husûle gelmiş bir hıdmet-i celîle olduğu tavsîf buyurularak[7], Halîl Paşa'yı taltîf husûsuna irâde-i 'inâyet-ifâde-i

---

1 ve E : — M3
2 ileyhi E : ileyhin M3
* Metnimizden alınmakla beraber "Cedîde ve Lihye ve Zübeyde ve Beytü'l-Kazıyye" kelimeleri *Târîh-i Cevdet*, XI,174'te sırasıyla "Hudeyde ve Lihye ve Zebîd ve Beytü'l-Fakîh" şekillerinde kaydedilmişlerdir.
3 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E
4 Ve müşârun ..... şukkalarında M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsından başlayarak E 13a'nın sağ kenarına diklemesine yazılmıştır] E
5 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E
6 icrây-ı ..... Paşa'nın M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve E 13a'nın altına yazılmıştır] E
7 buyurularak M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "mûmâ ileyh" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

Mülûkâne te'alluk eylemekle, Mısır Vâlîsi taraflarından gönderilmek üzere mûmâ ileyhe bu esnâda bol yenli bir sevb semmûr ile vasatı mücevher bir kıt'a çelenk irsâl olundu. Ve Şerîf-i müşârun ileyh merkûm İbn Hâlid'in tahrîk ü igvâsiyle her ne kadar vâdî-i gayr-ı 'âdîde bulunmuş ise de, [M3 33] nesl-i 'âlîlerine ihtirâm, şâ'ibe-i İslâm olup, ancak müşârun ileyh ve müte'allikātının Mekke-i mükerreme havâlîsinde ikāmeti dahi câ'iz olmadığından, şimdilik bi'l-cümle müte'allikātiyle hakkında hürmet-i mukteziyye yine îfâ olunarak Mısır'a celb ve anda ikāme olunması ve sonra bir mahzûr anlanur ise iktizâsına göre diyâr-ı Rûm'da bir mahalde iskân etdirilmesi münâsib mutâla'a olunup, emr u fermân-ı hazret-i Hılâfet-penâhî dahi bu mecrâlarda cârî idüği, kā'ime-i Sadr-ı a'zamî ile Mısır Vâlîsi tarafına ifâde olundu*.

Katl-i kallâbân ve sudûr-i fermân be-tanzîm-i revâyic-i nukūd ve men'-i sarrâfân ez-züyûf u noksân

el-Hâletü hâzih Devlet-i 'aliyye'nin ma'lûm olan altûn ve gümüş ma'denlerini kadîmi vechile i'mâl, fî zemânınâ emr-i muhâl ve sâ'ir ba'zı memâlik me'âdininin ne vechile idâre olundukları mechûl-i 'ummâl olduğundan, saltanat-ı seniyyenin emâkin-i kesîresinde mevcûd olup, ba'zıları erbâb-ı dikkate re'ye'l-'ayn meşhûd dahi olan ma'denlerin ba'zını[1] müceddeden keşf ü i'mâl murâd olsa da, idâresine me'mûr olanlar, [mısrâ]':

Erenler hâzıra kılmış du'âyı

deyerek ma'den i'mâli kā'idesine ri'âyetle, ba'de'l-eyyâm hatab ve kömür ve sâ'ire dâ'ir terettüb edecek mazarrat ü zarûretden ihtirâz ü tevakkîde elbette kusûr edeceklerine mebnî, bu husûs dahi vesîle-i 'imâr u gınâ olmayacağından mâ'adâ, az vakitde bâ'is-i tahrîb-i memleket olacağım ehâlî bi'l-mukāyese cezmle mûcib-i iştikâ ve mü'eddî-i kîl u kāl olacağı bî-reyb ü işkâl olmakdan nâşî, ma'denler mânend-i a'tâl olduğu şöyle dursun, farazâ Amerika'nın ba'zı mahallerindeki gibi her yerde bir sehî ma'den zuhûr eylese bile, hâsıl olacak menâfi'ini Memâlik-i mahrûse-i Şâhâne derûnunda zabt u hıfz etmek gāyetde güç ve müşkil, zîrâ zemâne ehâlîmiz ba'zı sebeble mütekâsil ü mühmel olup, sâ'ir düvel ü[2] milelden vesîle-i celb-i menfa'at ve dahl ü harc-ı memleketde sebeb-i ta'dîl ü müvâzenet olan ticâret ü zirâ'at ve hirfet ü sınâ'ati [M3 34] terk ve ancak çerçicilik vechile yine birbirlerinden kesb ü celb eyledikleri kesîru'l-bekā nukūd ile ecnebî memleketlerden serî'u'l-gınâ me'kûlât ve emti'a ve eşyâyı iştirâya kā'il olmuşlardır. Milel-i ecnebiyye ise Memâlik-i Devlet-i 'aliyye'de ekser mecbûr oldukları eşyâyı bulamadıklarından,

---

* **"Âmeden-i haber-i fütûhât ve sâ'ir ..... olundu"** kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,17'de kaydedilmiştir.

1 ba'zını E : ba'zısını M3

2 düvel ü E : düvel M3

getürdükleri şeyler behâsına aldıkları sîm ü zeri bir tarafdan vilâyetlerine nakl eylediklerinden başka, ehl-i İslâm'da ticâret-i bahriyye gibi bir menfa'at-ı 'azîme küllî derecede mütedennî olarak, Firenk sefîneleri yalnız Devlet-i 'aliyye memâlikinin bir sâhilinden bir başka sâhiline nakl etmede oldukları mâl ve zahîrenin nevl-i sefînesi nâmiyle cerr eyledikleri bunca nukūdu, 'ale'd-devâm Firengistân'a nakl ile Memâlik-i İslâmiyye'de i'dâm eder oldular. Devlet-i 'aliyye dahi gerek kıllet-i zeheb ü fızzaya mebnî olsun ve gerek hıfz-ı nukūduna medâr-ı i'tibârından nâşî olsun, hemân iki yüz sene kadar vakitden berü keyfiyyet ü kemmiyyet-i nukūdunu gâh u bî-gâh tahvîl ü taklîl, ya'nî vezn ü 'ayârını tebdîl ü tenzîl ile ecnâs-i nukūdda dirhem-i mukadderden kat'-ı nazar, teksîr-i 'aded ü şümâr ve tasgîr-i hacm ü mikdâra bu sebebler ile icbâr olunmuşdur. Lâkin bu husûs dahi Darb-hâne-i 'âmire'ye tebdîli medâr olup, mübâya'a-i Darb-hâne ta'bîriyle sikkesinin tagyîri içün devşirilan eski akça ve nukūd-i ecnebiyyenin meskûkât-ı cedîdeye kıyâsla behâsını artırarak, o maküle meskûkâtı, nâs, Darb-hâne-i 'âmire'den takdîr olunarak, emr u fermân olunan revâyicle bozmakdan imtinâ' u ibâ ile ketm ü ihfâ ve beynlerinde gizlüce ahz u i'tâ, yahûd bu nev' akça ile vezn ü 'ayâra i'tibâren emti'asını sûretde rahîs ve olbirinden ednâ behâ ile veren Efrenc tüccârına nihânîce i'tâ ve aralık aralık sudûr eden fermân mûcebince Darb-hâne'ye yahûd sâ'ir bey' u şirâyı zâhire sarf etmeyüp, ancak ba'zı fukarânın elinde bulunarak sarfına mecbûr olduğu birkaç nukūddan ba'zı bu husûsa me'mûrların bi't-tesâdüf manzûru olan akçadan mâ'adâsı sarrâfân ü ağniyâ yedinde mektûm ü mestûr kalmağla, fursat buldukça[1] Firengistân'a ve Mısır ticâretlerine [M3 35] vererek, yine bir tarafdan ol semtlere çekilüp, Âsitâne-i 'aliyye ve Memâlik-i sâ'ire-i Saltanat-ı seniyye'de akçanın kılleti yine derkârdır. Ve bundan kat'-ı nazar Devlet-i 'aliyye sekenesine düvel-i sâ'irede mukallidler peydâ ve hattâ İngiltere'de kat' olunmuş kati çok taklîd altûn bu esnâda Memâlik-i mahrûse'de hüveydâ oldu. Ve Mısır'a giden akça oradan çıkmamak içün sâ'ir gûne men'lerden mâ'adâ, Mısır Darb-hânesi'nde züyûf akça kat'ı bir müddetdir câri ve taraf-ı saltanata 'â'id olan hazîne-i Mısriyye içün lâ-'ilâc ihrâcına muhtâc olunan Mısır pâresi ise sâ'ir nukūdundan ziyâde magşûş olduğundan mâ'adâ, birazı dahi gayr-i meskûk ve darb olunmuşlarının dahi sikkesi kat'â ma'lûm olmaz ve gāyet hıffetinden rüzgârlu yerde uçup sayılmaz tarzda[2] olduğu râygân ve karîben zikr olunacak fermân-ı Pâdişâhî 'ibâretinden dahi müstebân olduğu üzere sıhhat ve maklûbiyyeti nâ-ma'lûm olduğundan, bir takım kalp-zen-i habâsetkâra bu husûs bir gûne sitâre olmağla, bu günlerde Galata önündeki sefâyinden bir müste'men sefînesinde haber alınarak basılup, küllîyyetlü kalb pâre ile ahz u salb olunan Efrenc kalb-zenleri[3] ve husûsan Gavur-dağı semtle-

1 buldukça M3 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "yine" kelimesinin üzeri karalanmıştır] E
2 tarzda M3 : tarza E
3 kalb-zenleri E : kalp-zenleri M3

rinde böyle pâre kesmeği bayağı ticâret ittihâz etmiş ba'zı Ekrâd-ı bî-'ârın ef'âl-i ızrâr-âsârlarıyla kalb pâre, sahîh sikkelüye galebe derecesine varmağla, âhır-ı kâr nâs çâr u nâ-çâr ahz u i'tâlarında kalb pâre ve teneke parçalarını isti'mâl, bayağıca müte'ârif ü âşikâr mertebesine varmışidi. Husûsan ba'zı îrâd ve masrafını tatbîk edemamekle giderek küllîce sarrâf deynine dûçâr ve bu takrîble îrâdını yed-i tesallutlarına giriftâr etmiş ve ba'zan dahi vüs'undan ziyâde iltizâmât yahûd külliyyetlü akça ile idâreye muhtâc mühimmâta tav'an yahûd kerhen müdâhale ile kendüsünü sarrâf makūlesine bayağıca boğaz tokluğuna hıdmet-kâr eylemiş ekser kibâr u tüccâr ve ashâb-ı îrâd ü 'akāra ve giderek bi'l-cümle sarrâfdan akça almağa muhtâc ashâb-ı mukāta'ât ve tîmâra, sarrâf nâmına bir alay mürtekib **[M3 36]** ü tama'-kâr Ermeni ve Yehûdî ve Rûm, öteden berüden kalb akça devşirüp, verecekleri akçaya birer ikişer ve külliyyetine göre dahi ziyâde kalb altûn ve sâ'ir nev' akça[1] karışdırdıklarından başka: "Oda masrafı ve hıdmet-kâr harcı" deyerek hic ma'nâsı yok lakırdılar ile ufak pârede elli guruşlukda elli ve yüzde yüz resm-i kısmet mikdârında noksân vermeği bî-mehâbâ 'âdet ve kendülere hırsızlık ve gasb-ı emvâl-i nâs makūlesi bir gûne ticâret etdikleri, sem'-i nasafet-teba'-i Mülûkâne'ye vâsıl oldukca, bi'd-defe'ât evâmir-i 'aliyye ısdâriyle sarrâf akçasında kalb ve züyûf bulunmamak ve sarrâfân noksân akça vermamek ve râyicden ziyâdeye akça sarf olunmamak husûsları te'kîd buyurulur idi. Lâkin bununla bile[2] ahz u sarfa dâ'ir umûra me'mûr olan hademe-i Devlet-i 'aliyye'den ba'zı kimseler ceffe'l-kalem sudûr etmiş olan evâmirin hılâfı, verdikleri akçayı ziyâdeye sarf, ammâ aldıklarında muktezây-ı emr-i 'âlîye dikkatde tecvîz-i kusûr etmeyüp, *"Nü'minü bi-ba'zın ve nekfuru bi-ba'zın"** remz-i kerîmi mûcebince idâre-i umûr etdikleri ve ba'zı elviyede dahi rub'iyye yüz pâreye iken, yüz on ve üç guruş hisâbınca huddâm ve askerîye mâhiyye verdikleri, ihtilâl-i nizâm-ı nukūda bâdî ve beyne'n-nâs ahz ü i'tânın gâh u bî-gâh mü'eddî-i sekte vü fesâdı bir keyfiyyet olup, bu makūle ahvâl-i mefâsid-iştimâl, muktezây-ı şerî'at ve usûl-i devlete münâfî ve be-tahsîs mizâc-ı Mülkdârî-i hazret-i Şehriyârî'nin min-külli'l-vücûh hılâfı olmakdan nâşî, bu mâdde etrâfiyle mülâhaza vü istişâre olunarak, bir râbıta-i müstemirre vü mü'ebbedeye bend olunmak husûsuna irâde-i seniyye te'allukuyla, meclis-i meşveretde husûs-i mezkûr dahi dermeyân ü tezkîr ve ber-vechi âtî sûret-i nizâmı takdîr ü karâr-gîr olarak, ol vechile Darb-hâne-i 'âmire Emîni 'Abdurrahmân Bey'e ve Gümrük Emîni'ne ve Defterdâr Efendi'ye ve İstanbul ve Bilâd-ı selâse kadılarına ve Kapudan Paşa'ya ve Yeniçeri Ağası ve Bostancı-başı ve Topcu-başı ve Cebeci-başı ağalara

---

1 akça M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "-i kalbı" kelimesinin üzeri karalanmıştır] E

2 bile M3 : + [Bu kelimeden sonra yazılmış olan "ba'zı" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

* "نؤمن ببعض و نكفر ببعض" = Bir kısmına iman ederiz, ama bir kısmına inanmayız" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, en-Nisâ 4/150. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

hıtâben beyâz üzerine başka başka evâmir-i şerîfe ısdâr u tesrîb[1] ve ashâb-ı tedkîk maslahatı etrâfiyle tahkîk eylemeleri zımnında evâmir-i 'aliyye-i mezkûrenin bir sûreti bu mahalle kayd olunmak tensîb olundu*. [M3 37]

Sûret-i emr-i şerîf be-Emîn-i Darb-hâne

Sikke mâddesi saltanat-ı seniyyenin ehemm-i mehâmm-ı vâcibü'l-ihtimâmından olup, cemî' zemânda bu husûsa kemâliyle dikkat bi'l-cümle me'mûrîne ferîza-i zimmet ve müterettib-i 'uhde-i me'mûriyyet iken, biraz vakitden berü eyâdî-i nâsda kalb pâre çoğalmış ve 'âdiyen sahîh 'ayârlu sikke misillü beyne'n-nâs alınup verilmeğe başlamış olup, ma'a hâzâ bu sûretle mesâg-ı şer'î olmayan kalb ve züyûf akçanın tedâvülü, kâffe-i bey' u şirânın fesâdım mûcib olarak, bu keyfiyyet Mısır Darb-hânesi'nde yirmi beş 'ayârında kat' olunmakda olan züyûf pâreye kalb-zenlik[2] kâr-ı mekrûhunu i'tiyâd eden bir takım şerîr ü mefsedet-kârın i'mâl ve taklîd etmelerinden neş'et eylediği zâhir ve hılâf-ı me'mûriyyet, zâbitân taraflarından bu emr-i ehemme ihtimâm olunmayup, mecmû' bey' u şirâ bütün bütün fesâda vardığı bâhir olup, fi'l-asl Mısır Darb-hânesi'nde meskûk pâre ve guruş ve sâ'ir sikke, Darb-hâne-i 'âmire 'ayâriyle müttehid veyâ bir iki 'ayâr dûn iken, biraz vakitden berü sa'âdetlü[3] Mısır Vâlîsi hazretlerinin Hicâz maslahatiyle iştigâli, sikke maslahatına 'adem-i tekayyüdünü îcâb etmiş ise de, böyle mugâyir-i şer'-i şerîf ve münâfî-yi kânûn-i münîf hâlâta bir sûretle rızây-ı 'âlî olmadığından, bundan sonra Der-sa'âdet ve etrâfında vâki' Bilâd-ı selâse ve kâffe-i Memâlik-i mahrûse'de kalb ve magşûş pâre ve guruş ve sâ'ir ecnâs kalb sikke revâcdan külliyyen kalup, bir sûretle alınup verilmamesi ve sarrâfân tâ'ifesi müşterilerine verdikleri ufak pârenin içine bir dâne kalb pâre katmaması ve sarrâflık iddi'âsında olup, ba'zı kenâr mahallerde ve bâzârlarda muhtekir makûlelerinden envâ' altûn ve dâne guruş ve rub' ve nukûd-i sâ'ire ve ecnâs-i Riyâl'i fey'ât-ı mukarrere-i kadîmesinden ziyâdeye vermek habâsetine cesâret edenlerin bi't-teharrî tard u def'iyle, bundan böyle nizâm-ı kadîmleri te'yîd kılınması ve zer ü sîm mâddesi öteden berü Darb-hâne-i ma'mûre ma'rifetiyle ta'yîn olunan fey'ât ile çârsû ve pâzârda[4] bey' u şirâ olunmak, usûl-i kadîme ve kâ'ide-i külliyyeden olup, biraz vakitden berü [M3 38] kuyumcular külliyyetlü işcilik alarak her ne behâya sîm mübâya'a eyleseler zarar etmeye-

---

1 tesrîb E : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "olundu" kelimesi sonradan silinmiş görünüyor] M3

* "bu günlerde Galata önündeki sefâyinden bir ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve ufak tefek ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,24-25'te kaydedilmiştir.

2 kalb-zenlik E : kalp-zenlik M3

3 sa'âdetlü E : devletlü M3

4 pâzârda E : bâzârda M3

ceklerinden ve mine'l-kadîm memnû' ve cesâret ederi bulunur ise, Darb-hâne ma'rifetiyle ahz ü te'dîbi şerâyit-i mer'iyyeden olan kāl ü izâbe mâddesine cesâret ederek, sîmin behâsı ziyâdeye çıkarak 'ibâdullah mutazarrır olduğundan başka, bu usûl sikke-i hasene-i Pâdişâhî'nin dahi hüsn-i nizâmına dokunur maslahat olduğundan, kadîmî kā'idesine tatbîk olunarak, taht-ı zâbıtaya idhâli lâzimeden olmağla, Kuyumcu-başı ve Kuyumcular Kethudâsı mukaddemde olduğu vechile çârsûda sîm mâddesinin hüsn-i nizâmı ne vechile ise bundan böyle dahi Darb-hâne-i 'âmire ma'rifetiyle ta'yîn olunarak öylece hareket olunması, ekîden tenbîh ve Mısır Darb-hânesi 'ayârının usûl-i kadîmine tatbîk kılınması ve İstanbul ve Bilâd-ı selâse ve Memâlik-i mahrûse'de kalb ve magşûş pâre ve sikke-i sâ'irenin külliyyen revâcdan men'i cihetiyle, bundan sonra her kimde ve sarrâfânın müşterilerine verdiği ufak pâre içinde kalb ve magşûş bir akça bulunmak lâzım gelür ise, der-ân bilâ-emân tertîb-i cezâ kılınması ve taşra memleketlerde rub' yirmi pâreye dek gitdiğinden, tama'a teba'iyyet ile Tatarân'ın ve sâ'ir tüccâr ve 'âzimînin rub' ve ecnâs nakd akça getüremameleri, bi'l-cümle vüzerâ kapu kethudâlarına ve Gümrük Emîni'ne tenbîh olunarak, fîmâ-ba'd kat' olunacak rub', Enderûn-i hümâyûn'a mahsûs olup, hic ferde rub' verilmamesi husûsuna irâde-i kātı'a-i cenâb-ı Cihân-dârî te'alluk ederek, ol bâbda hatt-ı hümâyûn-i mevhibet-makrûn-i hazret-i Şehriyârî celâdet-rîz-i sahîfe-i sudûr olmuş ve keyfiyyet iktizâ edenlere başka başka beyâz üzerine fermân-ı 'âlî ısdârıyle tenbîh ü te'kîd olunmuş olmakdan nâşî, siz dahi Sarrâflar Kethudâsı ve sâ'ir lâzım gelanleri ve Kuyumcu-başı ve Kuyumcular Kethudâsı ve Bedestân kethudâlarını nezdinize celble husûs-i mezbûr etrâfiyle tefhîm ve bu bâbda mehâbet-rîz-i sudûr olan irâde-i kātı'a-i hazret-i Cihânbânî, gûş-i intibâhlarına gereği gibi telkîn olunarak, işbu yesağ-ı Pâdişâhî sâ'ir yasaklara bir vechile makîs olmayup, ba'de-ezîn mechûlü'l-kıyâfe câsûslar ta'yîn [M3 39] olunarak, gerek o makūle kûşe vü bâzârda[1] bulunan habâset-kârların ve gerek sarrâf tâ'ifesinin mugāyir-i emr u irâde-i Pâdişâhî harekete ictisâr eyledikleri tahkîk olunduğu ve bir ferdde bir dâne kalb akça bulunduğu hâlde cezây-ı sezâları icrâ olunacağını gûş-i hûşlarına telkîn ederek, işbu yesağ-ı Pâdişâhî'nin tekarrur u istimrârını mûcib vesâ'ilin istihsâline ve sîm revâcı mâddesinde ve kāl ü izâbe husûslarında müteşekkil olan envâ'-ı fesâd u hadî'anın[2] def' u imhâsiyle, mukaddemde olduğu vechile nizâm-ı kadîm ve kā'ide-i müstedîmine ircâ' olunarak, gümüş mâddesinin dahi nizâm-ı müstahsene rabtıyla düstûru'l-'amel tutulması esbâbının istikmâline mübâderet eylemeniz lâzimeden olmağla, imdi siz dahi tarafımızdan âdemler ta'yîniyle o makūle hılâf-ı yesağ-ı Pâdişâhî harekete cesâret eder olur ise, bilâ-te'hîr cezâları tertîb olunmak içün Bâb-ı 'âlî'ye ifâdeye dikkat ve her

1 bâzârda E : pâzârda M3
2 hadî'anın E : huda'ın M3

hâlde bu husûsun müstekarr u pây-dâr olmasını mûcib hâlâtın ikmâline sarf-ı zihn ü ru'yet eyleyesiz" deyü fi'l-yevmi'r-râbi' 'aşera min-cumâdelâhır[1◊*] .

Tanzîm-i tezyînât-ı Mevlid-i şerîf-i hazret-i Fahr-i Kâ'inât

Mekke-i mükerreme *şerrefehallâhu Te'âlâ ilâ yevmi'l-âhıre*[**]de kâ'in Mescid-i şerîf vasatında olan Mevlid-i hazret-i Mefhar-i mevcûdât *'aleyhi ve âlihî efdalü's-salevât*[***] pencereleri ve Bâb-ı sa'âdet'inin perdeler ile ve sandûka-i şerîfesinin pûşîde ile tezyîni ve hasîr ferşi ve li-ecli't-tebhîr 'ûd ve 'anber ta'yîni husûsu, bu def'a Mısır Vâlîsi Mehmed 'Ali Paşa taraflarından Der-'aliyye'ye inhâ olunmağla, bu misillü ta'zîm ü tevkîri, müterettib-i zimmet-i erbâb-ı diyânet olan emkine-i mübârekenin tehyi'e-i mâlzeme-i tezyîn ü tekrîmi lâzimeden olduğuna binâ'en, keyfiyyet 'atebe-i Mülûkâne'den istîzân olundukda, gerek makâm-ı mübârek-i mezkûra ve gerek emâkin-i şerîfe-i sâ'ireye tebhîr içün muktezî olan 'ûd ve 'anber ve misk-i ezher behâsiyçün îcâb eden akçanın vakf-ı hümâyûn-i Şâhâne'den tertîbi ve zikr olunan perdeler ve pûşîde-i şerîfenin dahi mukaddem nesc olunan kisve-i sa'âdet misillü Vâlî-i müşârun ileyhin Kapu Kethudâsı Necîb Efendi ma'rifetiyle [M3 40] i'mâli ve lâzım olan hasîrın dahi tanzîmi müşârun ileyh tarafına tahrîr olunması husûsuna irâde-i Pâdişâhâne te'alluk ederek, ol bâbda sahîfe-pîrây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Mülûkâne'nin mazmûn-i münîfi, mâh-ı cumâdelâhırın[2] yirmi dördü[◊◊] târihiyle müverrah kā'ime-i Sadr-ı a'zamî ile Vâlî-i[3] Mısır Mehmed 'Ali Paşa taraflarına ifâde vü inbâ olundu.

Zikr-i mu'âmele-i garâbet-nümâ be-hüccâc-ı İran ve Buhârâ

Tavâf-ı Beyt-i mükerrem ve ziyâret-i Ravza-i cenâb-ı Seyyid-i 'âlem arzûsuyla Hicâz-ı mağfiret-tırâz cânibine etrâfdan fevcen fevc gelan hüccâc-ı hidâyet-minhâcm iyâb ü zihâblarında kâffe-i te'addiyyâtdan sıyânetleri, lâzime-i emr-i diyânetden iken, [mısrâ]':

---

1 cumâdelâhır E : cemâziyelâhır M3

◊ 14 Cumâdelâhıre 1234 = 10 Nisan 1819 Cumartesi.

* "**Sûret-i emr-i şerîf be-Emîn-i Darb-hâne** ..... cumâdelâhır" kısmında yer alan bilgiler, aynen "Darb-hâne Emîni'ne emr-i şerîf sûreti" başlığı altında *Târîh-i Cevdet*'in XI. cildinin zeylinde s.220-221'de kaydedilmiştir.

** "شرفهاالله تعالى الى يوم الاخره = Yüce Allah kıyâmet günü o yeri şerefli kılsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** "عليه و اله افضل الصلوات = Selâmların en güzeli ona ve âilesi üzerine olsun" anlamına gelen bu ifâde, Arapça bir duâ cümlesidir.

2 cumâdelâhırın E : cemâziyelâhırın M3

◊◊ 24 Cumâdelâhıre 1234 = 20 Nisan 1819 Salı.

3 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

*Hâcî sitem be-halk-ı Hıuda pîşter küned**

mazmûnunca geçen sene Şâm Vâlîsi Kapudân-ı esbak Zağferanborlu[1] Sâlih Paşa taraflarından me'mûr 'Ömer nâm kimesne, ehl-i İslâm'dan Kırım ve sâ'ir ecnebî taraflardan gelan hüccâcın her birinden bilâ-mûcib yirmi üçer altûn alup, kabzını müş'ir mühürlü tezkireler vermiş[2] olduğu bi'l-ihbâr tahkîk buyurulduğundan gayri, ol tezkirelerin birazı ibrâz dahi olunmuş ve sene-i mezbûrede yine müşârun ileyh tarafından mansûb 'Acem Ağası nâm şahs, hüccâc-ı İran'dan: "Sizler Şî'iyyü'l-mezhebsiniz" deyerek bi-gayr-i hakkın üçer yüz guruş akça almış ve kabzını mübîn tezkireler vermiş ve merkûmlar keyfiyyeti Mîru'l-Hâcc Paşa tarafına ifâde ile istirhâm etmişler ise de;

İzâ kâne Rabbü'l-beyti bi'd-deffi mûle'an

*Fe-şûmetü ehli'l-Beyti küllihim rakasun***-

müfâdınca kat'â ısgā olunmadığını merkūmların ba'zısı[3] bu def'a Rikâb-ı kamer-tâb-ı Pâdişâh-ı ma'delet-fermâ'ya 'arz-ı hâl takdîmiyle inhâ ve tezkireleri ibrâz ile mebâlig-i mezkûrenin istirdâdını istid'â eylediklerine mebnî, merkūmlar Sünnî ve muhibb-i hânedân-ı cenâb-ı Murtazavî oldukları sebeble, tavâf-ı Beytullah-i 'ulyâ ve ziyâret-i Ravza-i mutahhera-i[4] hazret-i Habîb-i kibriyâ ve cebhe-sây-ı etrâb-ı kîmyâ-âsây-ı evlâd-ı Nebevî nijâd-i[5] hazret-i Fahru'n-nisâ arzûsuyla gelmiş hüccâc-ı Müslimîn ve züvvâr-ı hidâyet-karîn oldukları ecilden, anlardan bu vechile akça ahzı nâ-sezâ **[M3 41]** ve mugāyir-i rızây-ı 'adl-iktizây-ı hazret-i Şehriyâr-ı sâhib-i takvâ olduğundan mâ'adâ, İranlu ile ancak ihtilâf-ı mezhebden kat'-ı nazar, Devlet-i 'aliyye beyninde 'ahd ü safvet müstekarr olup, Dağıstan ve Kırım ehâlîsi ise Ehl-i Sünnet iken gerek Mekke-i mükerreme ve gerek mahâll-i sâ'irede "Toprak basdı" nâmı ve nâm-ı âhar ile rencîde olunmaları, 'ahd ü şarta münâfî ve şer'-i şerîfin hılâfı olmağla, fîmâ-ba'd bu makūle hacc-ı şerîfe 'azîmet edenler haklarında Devlet-i 'aliyye memâliki hüccâcı gibi hüsn-i mu'âmele olunup, rencîde vü remîde olunmayarak, her hâlde emn ü râhatla gelüp gitmelerine i'tinâ vü dikkat ve bunun hılâfı hareketden mücânebet olunmak bâbında mukaddemâ şeref-yâfte-i sahîfe-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mantûk u muktezâsı üzere Mîru'l-Hâcc-ı müşârun ileyhe evâmir-i 'aliyye ısdâriyle tenbîh ü te'kîd kılınmişiken, bu sene dahi yine böyle mugāyir-i emr u rızâ nâ-be-câ akça alındığı, bu vechile

---

* "حاجی ستم بخلق خدا پیشتر کند" = Hacı, Allah'ın kullarına diğerlerinden daha önce zulmeder" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

1 Zağferanborlu E : Zağferanbolulu M3

2 vermiş E : verilmiş M3

** "اذا کان رب البیت بالدف مولعا * فشیمة اهل البیت کلهم رقص" = Ev sahibinin def çalma düşkünlüğü varsa, hâne halkına düşen raksetmektir" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

3 ba'zısı M3 : ba'zı E

4 mutahhera-i E : مظهره M3

5 nijâd-i M3 : nizâd-ı E

te'ayyün ve mukaddemki emr u fermân-ı Şâhâne'nin icrây-ı muktezâsı lâzım geldiği tebeyyün etmekle, meblağ-ı mezbûrun bu tarafda Şâm Vâlîsi sarrâfından alınup, ashâb-ı 'arz-ı hâle teslîm olunması husûsuna irâde-i 'adl-ifâde-i hazret-i Pâdişâhî te'alluk edüp, ol bâbda hatt-ı hümâyûn-i Şehriyârî sudûriyle nakd-i mezkûr merkûmlara redd ü teslîm olundukdan sonra, eğer bundan böyle yine bu gûne mugâyir-i emr u irâde bir keyfiyyet zuhûr eder ise, yine bu vechile mukâbele vü mu'âmele buyurulacağı, irâde-i 'aliyye muktezâsından idüği derc ü tezkîr olunarak, mâh-ı cumâdelâhır[1] evâhırında◊ müşârun ileyhe kā'ime-i Sadr-ı a'zamî tahrîr olundu*. *"İzâ zalemte men dûneke felâ te'men 'ıkābe men fevkake"***.

Gûş-mâl etmese üstâd bed-âheng oluruz
Meclis-i 'âlem-i nâ-sâzda tanbûruz biz.

Zuhûr-i şikāk u fesâd der-meyân-ı Humbaracıyân ve Ekrâd

Hasköy'de fevâhiş nizâ'iyle bir Humbaracı, Tersâne vardiyanlarından bir Kürd'ü katl etmekle, ertesi gün on beş kadar Kürd bir Humbaracı kahvehânesini basup, **[M3 42]** birkaç bî-cürm humbaracıları katl eylediler. Ba'dehû tarafeyne gayret gelerek humbaracılar rast geldikleri Kürd'ü ve Kürdler fursat buldukları humbaracıyı katl ederek, beynlerinde 'adâvet ü fesâd iştidâd bulmağla, tarafeyn birbirlerinin hudûduna yaklaşamaz oldular. Bu hâl üzere birkaç gün dahi murûriyle tarafeyn bu fitne ile memkûr olmakda iken, Kürdler hemân varup Humbaracı Kışlası'nı basmağa ittifâk ve humbaracı ve lağımcı neferâtı haber alarak bi'l-cümle silâhlanup, biraz toplar dahi âmâde ile müdâfa'ada yek-sâk ve eğer Kürdler gelemezler ise, bunlar Tersâne'ye varup Kürdler'i basmağa ittifâkda yek-siyâk oldular. Bu tarrâkanın zuhûrunda Kapudan Paşa iki tarafın zâbitleri ve söz sâhiblerini cem'le gavgāyı teskîn etmeğe me'mûr ve neferâtın eskileri ve iş erlerini celble ıslâh-ı zâtü'l-beyne sa'y-i mevfûr eyledikleri esnâda, iki tarafın ba'zı erbâb-ı vukūfunun bi'l-ittifâk müşârun ileyhe gizlüce ihbârlariyle, bu şikāk ancak humbaracı ve lağımcı ocakları baş-çavuşlarının mûcib-i galeyân-ı neferât olur ba'zı nâ-mülâyim harekâtından bu derecede iştidâd bulmuş idüği rû-nümâ oldukda, çavuşân-ı merkūmân der-'akab nefy ü iclâ ve gavgā oldukça[2] teskîn ü itfâ olundu idi.

---

1 cumâdelâhır E : cemâziyelâhır M3

◊ 21-29 Cumâdelâhıre 1234 = 17-25 Nisan 1819.

* "geçen sene Şâm Vâlîsi Kapudan-ı esbak ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,18'de kaydedilmiştir.

** "اذا ظلمت من دونك فلا تامن عقاب من فوقك = Senden daha aşağı seviyede bulunana zulmediyorsan, senin üstünde bulunanın azâbından emîn olma!" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

2 oldukça E : oldukca M3

Ancak bu iki gürûh beyninde yine husûmet-i bâtıniyye derkâr olup, birbirlerinden ahz-ı intikâma dîde-güşây-ı fursat u intizâr olduklarından, Ocağ-ı Pâdişâhî ile Ekrâd-ı merkûmenin bu sûretde husûmetde olmaları, rızây-ı 'âlîye mugâyir olduğundan, husûmet-i mezkûrenin külliyyen ref'iyle ıslâh-ı cânibeyn râbıtasının ikmâli, muktezây-ı irâde-i hazret-i Pâdişâhî olmakdan nâşî, topcu-başı ve humbaracı-başı ve lağımcı-başı ağaları ve sâ'ir iktizâ eden tarafeyn zâbitânını tekrâr celb ile muktezây-ı maslahatı müzâkere ve husûmet-i mezkûrenin külliyyen izâlesi esbâbını müşâvere ile tarafeyne emniyyet-i külliyye gelmesi ne makûle tedbîre menût ise inhâ vü takrîr ve fîmâ-ba'd bu makûle mübâyenet-i 'umûmiyye vukû'a gelmamesi husûsuna bir kavî tedbîr eylemeğe Kapudan Paşa tekrâr me'mûr olmağla, muktezây-ı emr u irâde-i Şâhâne üzere celb ve müzâkere [M3 43] ederek;

Kande bir fitne-i düzdîde zuhûr eyler ise

Yine baksan bir ucu gamze-i dildâre çıkar

remzi üzere Kürdler'in huşûnet üzere bî-pervâ cevâb u hareketleri, ba'zı ocağa te'alluklarından neş'et ve vekâyi'-i güzeşte esnâlarında dahi tecribesi bi'd-defe'ât sebkat etdiğine kıyâsla, Kürdler'in başı olan Mânde Ağası ma'rifetiyle gayz u 'adâvetleri gücile teskîn olunarak, ba'de-ezîn Kürdler'den mugâyir-i rızâ bir gûne hareket vukû'a gelmeyeceğine Mânde Ağası tekeffül ü te'ahhüd ve sancak beyleri dahi Mânde Ağası'na kefîl olarak maslahata karâr verildi. Ve Tersâne-i 'âmire Ocağı, Humbaracı Ocağı'ndan ziyâde pâye-dâr olduğundan, evvelâ humbaracı ve lağımcı-başı ağalar kırk-elli kadar neferleriyle Tersâne'ye celb ve neferât-ı merkûme Kürdler ile mahal-be-mahal musâfaha etdirilüp, ba'dehû Tersâne Kethudâsı dahi kırk-elli Kürd ile Humbara-hâne'ye gönderilerek, ol tarafda dahi kezâlik musâfaha ile miyâneleri te'lîf ü tensîk ve min-ba'd bir gûne hılâf-ı rızâ hareket vukû'a gelmamesine bi'l-cümle zâbitân taraflarından te'ahhüd birle taht-ı râbıtaya bend ü tevsîk olundu*.

Ve mâh-ı recebin dokuzuncu günü◊ Kapudan Paşa tarafından sûret-i râbıta-i maslahat Bâb-ı 'âlî'ye inhâ ve bâ-takrîr-i 'âlî hâk-i pây-i Şâhâne'ye 'arz u inbâ olundukda: "Bu mâdde şimdilik hüsn-i sûret bulmuş, bundan sonra dahi dikkat etmelerini zâbitâna eyüce tenbîh eyleyesin. Bir hâdise vukû' bulur ise zâbitlerini te'dîb ederim!" deyü sahîfe-pîrây-ı sudûr olan hatt-ı şerîf-i şevket-redîf-i Şâhâne mazmûn-i münîfi üzere keyfiyyet Kapudan Paşa'ya ve humbaracı ve lağımcı-başı ağalara hıtâben beyâz üzerine başka başka evâmir-i 'aliyye ısdâriyle te'kîd ü ihbâr ve iktizâ eden zâbitlerin gûş-i hûşlarına gereği gibi tefhîm olunması husûsu dahi teşdîd ü iş'âr olundu.

---

* **"Zuhûr-i şikâk u fesâd der-miyân-ı Humbaracıyân** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,25-26'da kaydedilmiştir.

◊ 9 Receb 1234 = 4 Mayıs 1819 Salı.

Vukū'ât-ı mütenevvi'a

Kethudâ Kalemi hulefâsından 'Atâ'ullâh Efendi'ye hılâf-ı rızâ ba'zı hareket ü hâlet isnâdiyle li-ecli't-te'dîb Bozca-ada'ya iclâ vü tagrîb olunması, ba'zı küberây-ı [M3 44] mûmâ ileyh tarafından ifâde vü inhâ olunduğuna binâ'en, evâ'il-i mâh-ı recebde◊ ol cânibe nefy olundu. Ancak bundan sonra Anapa Binâ Emâneti'nde olan pederi, hâcegân-ı Dîvân'dan Mustafa Reşîd Efendi'nin vürûd eden 'arîzasına ve merkūmun nefyini irâde vü ifâde eden zâtın 'aleyhine itâle-i lisâna mütecâser olanları li-ecli't-terhîb tekdîr u te'dîb içün haber almağa kullandığı süfehâ gürûhundan câsûslarından merkūmu gamz eden kimsenin[1] nifâkı, merkūma garaz-ı fâsidi olduğuna mebnî idüğüni tahkîk eylediğine binâ'en, bî-çâre 'Atâ'ullâh'ın dahi sâ'ir mağdûrları zümresinden ma'dûd olmuş idüği mûmâ ileyhe vâzıh u âşikâr oldukda, nefyinden iki mâh kadar murûrunda evâsıt-ı mâh-ı ramazânda◊ ıtlâk ile âzâde-i gam u ekdâr oldu*.

Künât etsen bile 'ayb-ı şikâf-ı kâse bâkîdir
Dile kasd-ı nüvâziş bî-nemek âzârdan sonra.

Medîne-i münevvere *'alâ münevverihâ*[2] *ezke't-tahiyye*** de Şâfi'î Müftîsi olan es-Seyyid Zeyne'l-'âbidîn Cemelü'l-leyl Efendi ile belde-i tayyibe-i mezkûrede Hanefî Müftîsi olan Dağıstânî-zâde eş-Şeyh Ebûbekir Efendi'nin ikisi dahi gılzat-ı lisâna mübtelâ olduklarından, ehâlî-i[3] belde-i mübârekeden zühd ü takvâ ile ma'rûf niçe[4] zevâtı tekdîr ile kesr-i[5] 'ırzlarını mûcib ve ihtilâl-i belde-i şerîfeyi müstevcib harekâta ictirâda olmak üzere Şeyhu'l-Harem Kāsım Ağa tarafından Der-i devlet-medâr'a inhâ olunduğuna binâ'en, müftiyân-ı mûmâ ileyhimânın Mısr-ı Kāhire'ye nefy ü iclâ olunmaları bâbında evâsıt-ı recebü'l-müreccebde◊ iki kıt'a emr-i 'âlî ısdâr u tesbîl ve hakîkat-i hâl ü makāl, Ağa-yı mûmâ ileyhin rakabe-i istikāmetine tahmîl olundu***.

Seksoncu-başılık'dan 'azl ile Magosa'ya nefy olunmuş olan Mustafa Ağa, idâre-i umûra sâhib-i liyâkat idüğünden, cerâyim-i güzeştesi 'afv ü ilgā ve

---

◊ 1-10 Receb 1234 = 26 Nisan-5 Mayıs 1819.
1 kimsenin E : kimesnenin M3
◊◊ 11-20 Ramazân 1234 = 4-13 Temmuz 1819.
* "**Vukū'ât-ı mütenevvi'a** ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve Hâlet Efendi ile ilgili bir değerlendirme ile *Târîh-i Cevdet*, XI,25'te kaydedilmiştir.
2 münevvirihâ E : menvihâ M3
** "على منورها ازكى التحيه = Selâmların en güzeli onun aydınlatıcısının üzerine olsun" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.
3 ehâlî-i M3 : ehâlî-yi E
4 niçe E : nice M3
5 kesr-i (كسر) E : kesr-i (كثر) M3
◊◊◊ 11-20 Receb 1234 = 6-15 Mayıs 1819.
*** "Medîne-i münevvere 'alâ münevverihâ ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,16'da kaydedilmiştir.

târîh-i merkūmda◊ Dergâh-ı mu'allâ Kapucu-başılığı ve Kuş-adası Mübâya'acılığı tevcîhleriyle pervâz-ı kadr u i'tibârı dü-bâlâ kılındı.

Lillâhi'l-hamd ve'l-ihsân eyâdî-i Vehhâbiyân'dan Haremeyn-i muhteremeyn'in nez' u tenzîhiyle mukaddemâ Su'ûd'un Ravza-i mutahhera'dan ahzına ictirâ **[M3 45]** ve 'avn u 'inâyet-i cenâb-ı Bârî Te'âlâ ve âsâr-ı teveccüh-i hazret-i Pâdişâh-ı kişver-güşâ ile ele geçerek, Mısır Vâlîsi taraflarından Âsitâne-i 'aliyye'ye irsâl ü isrâ olunmuş olan emânetler bu tarafda tanzîm olunarak, yine mahallerine ta'lîk içün defteriyle Surre-i hümâyûn Emîni Tâhir Ağa-zâde Sa'îd Bey'e teslîmen i'âde ile mahallerine ta'lîk olunmaları husûsunun Emîn-i mûmâ ileyhe tenbîhi ve defter-i merkūmun bir sûreti Baş-muhâsebe'ye kayd olunarak, mumzâ sûret defteri ihrâc ve sûret-i hâl beyân olunarak, emânât-i mezkûrenin mahall-i mübâreke vusûllerinde yerlü yerlerine vaz' u ta'lîk olunarak ve muhâfazaları esbâbma râbıta verilerek, dâ'imâ dikkat ü ihtimâm olunması bâbında Medîne-i münevvere Kadısı Efendi ve Muhâfız Paşa'ya ve Şeyhu'l-Harem Ağa'ya hıtâben emr-i şerîf ısdârına irâde-i Mülûkâne te'allukuyla, ol bâbda sudûr eden hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mûcebince zikr olunan emânetler defteriyle Surre Emîni Bey'e teslîm ve vusûlünde kemâl-i âdâb ü ta'zîm ile ta'lîk olunmaları ta'rîf ü tefhîm olundu. Ve defter-i mezkûrun bir kıt'a sûreti Şıkk-ı Evvel Defterdârı Efendi tarafına gönderilüp, Baş-muhâsebe'ye kayd ile mumzâ sûreti ihrâc ve Emîn-i mûmâ ileyhe hıtâben iktizâ eden emr-i şerîfi ısdâr etdirilmesi mâh-ı recebin on yedinci günü◊◊ târîhiyle beyâz üzerine emr-i 'âlî ile Efendi-i[1] mûmâ ileyhe dahi tenbîh ü ta'lîm olundu*.

Ba'zı tevcîhât ve ik'âdât der-tarîk-ı 'ulemâ

Zikri güzâr eylediği üzere Kazâ'-i Şâm'dan ma'zûl ve yerine Muvakkıt'i Gümüşlü 'Abdullah Efendi 'acâleten mersûl olduğundan mâ'adâ, muvakkaten 'uhdesine müvecceh olan Medîne-i münevvere Kazâsı'ndan dahi 'azl ile tenkîb ve Tarsûs'da menfiyyen ikāmet eylemek üzere ol tarafa ba's ü tesrîb olunan 'Osmân Efendi-zâde es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi, mehâbet-rîz-i sudûr olan emr u irâde-i Şâhâne ile mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzam gurresinde◊◊◊ tarîk-ı 'ulemâdan ihrâç olunup, kendüsüne Cisr-i Ergene Kazâsı ber-vech-i arpalık mü'ebbeden tevcîh olunarak, kemâ-kân Tarsûs'da mütekā'iden ikāmet **[M3 46]** ve kazâ'-i mezbûra Nâ'ib göndererek icrây-ı ahkâm-ı şerî'at eylemeğe bâ-fermân-ı 'âlî me'mûr kılındı**.

◊ 11-20 Receb 1234 = 6-15 Mayıs 1819.

◊◊ 17 Receb 1234 = 12 Mayıs 1819 Çarşamba.

1 Efendi-i M3 : Efendi-yi E

* "Lillâhi'l-hamd ve'l-ihsân eyâdî-i Vehhâbiyyân'dan ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,16'da kaydedilmiştir.

◊◊◊ 1 Şa'bân 1234 = 26 Mayıs 1819 Çarşamba.

** "Zikri güzâr eylediği üzere Kazâ'-i Şâm'dan ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,19'da kaydedilmiştir.

Çok görmüşüz nigûnluğun endek zemânede
Zu'munca câh u rütbeler ihrâz edenlerin

Ve kirâren ve mirâren zikr olunan sebeblere mebnî, esbak Sofya Kadısı Câbirî-zâde Halebî Seyyid 'Abdullah Efendi'nin bâ-emr u irâde-i isâbet-ifâde-i Mülûkâne Mahrec i'tibârı ilgā buyurılarak, kendüsüne sene-i âtiye cumâdelâhıresi[1] gurresinden[◊] zabt etmek üzere mâh-ı şa'bânın yirmi üçüncü günü[◊◊], Devriyye'den yine Sofya Kazâsı tevcîh ü i'tâ olunup, haberi olmayarak Bâb-ı Şeyhulislâmî'ye da'vet ve tevcîh emrini teslîm ile ifâde-i keyfiyyet olundukda, bükâ ederek menziline ric'at ve bu keder-i mühlik sebebiyle birkaç gün hasta olarak 'azîmet-i savb-ı âhıret eyledi*.

Medîne-i münevvere Kadısı Musannif 'Osmân Efendi'nin dahi bu esnâda fevti haberi vürûd etmekle**, bakıyye üç ay müddet-i mahlûlesi işbu bin iki yüz otuz dört senesi şevvâli gurresinden[◊◊◊] zabt etmek ve sene-i mezkûre zilhiccesi selhıne[◊4] kadar mutasarrıf olmak ve rütbesi yevm-i tevcîhinden mu'teber olmak[2] üzere sâbıkā Edirne Kadısı Melek Mehmed Paşa-zâde Mîr 'Abdülkādir Efendi'ye mâh-ı ramazân-ı şerîfin beşinci günü[◊5] tevcîh ü ihsân, mûmâ ileyh dahi[3] mevsim-i hacca yetişmek içün der-'akab sefîne ile nısf-ı ramazânda[◊6] Mısır cânibine revân olundu.

Duhûl-i Dervîş Paşa be-Kal'a-i Van ve fevt-i Yümnî Paşa ve me'mûr-şüden-i dîğer asâkir u vüzerâ

Bundan mukaddemce Dervîş Paşa cem' etmekde olduğu Ekrâd'a i'timâd ü i'tinâ ile olduğu mahalden 'avdet ve Van Kal'ası derûnunda etvârına uygun ve kendüsünden memnûn erbâb-ı fesâdın mu'âvenet ü imdâdiyle bağteten kal'a-i mezkûreye girüp, zabtına cür'et eylemekle, sâ'ir halk dahi bi'z-zarûr

---

1 cumâdelâhıresi E : cemâziyelâhıresi M3
◊ 1 Cumâdelâhıre 1235 = 16 Mart 1820 Perşembe.
◊◊ 23 Şa'bân 1234 = 17 Haziran 1819 Perşembe.
* "Ve kirâren ve mirâren zikr olunan sebeblere ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,25'te kaydedilmiştir.
** "Medîne-i münevvere Kadısı Musannıf ..... etmekle" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,19'da kaydedilmiştir.
◊◊◊ 1 Şevvâl 1234 = 24 Temmuz 1819 Cumartesi.
◊4 29 Zilhicce 1234 = 19 Ekim 1819 Salı.
2 ve sene-i ..... olmak M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 18b'nin sağ kenarına yazılmıştır] E
◊5 5 Ramazân 1234 = 28 Haziran 1819 Pazartesi.
3 dahi M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "katl ü" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
4 ramazânda M3 : + [Buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılan "evâsıt-ı mâh-ı mübârek-i mezbûrda" kelimeleri silinmiştir E
◊6 15 Ramazân 1234 = 8 Temmuz 1819 Perşembe.

teba'iyyet eyledikde, Van Muhâfızı bulunan İbrâhîm Yümnî Paşa kemâl-i ye's ü gayretinden[1], muhârebe esnâsında cebehâneye âteş ilkâsiyle bir takım âdemiyle kendüsüni katl ü telef etmiş olduğu, tahdîş-i sâmi'a-i saltanat etmekle, âteş-i gazab-ı hazret-i Şehinşâhî **[M3 47]** lehîb-efzây-ı şiddet olarak, Paşa-yı merkûmun 'alâ eyyi-hâl katl ü izâlesine der-'akab irâde-i kâtı'a-i Şehriyârâne te'alluk edüp, mâh-ı şa'bân-ı mu'azzam evâ'ilinde◊ İç-il[2] Mutasarrıfı Vezîr Serd Mahmûd Paşa'ya livâ'-i mezkûra ilhâkan Van Muhâfızlığı tevcîh ve karîben Erzurum Eyâleti tevcîh olunan Hâfız 'Ali Paşa'ya dahi ilhâkan Şark Cânibi Ser'askerliği tevcîhiyle bi'n-nefs Van üzerine harekete me'mûr ve ma'iyyetine müceddeden asâkir tertîb ve Âsitâne-i 'aliyye'den topcu ve arabacı ve humbaracı neferâtı ta'yîn ü tesrîb ve mukaddemâ Van cânibine me'mûr olan mîr-i mîrândan Selîm Paşa ve müteveffâ Erzurum Vâlîsi Ahmed Paşa Silahdârı mûmâ ileyh 'Ali Paşa'dan mâ'adâ, Van'a cesbân mahallerden sâ'ir mîr-i mîrân ve a'yândan Çıldır Beylerbeyisi 'Ali Paşa, Ahısha askeriyle ve Bâyezîd ve Eleşkird mutasarrıfları ve Erzurum'un 'umûmen harb ü darb erbâbiyle eyâletlü askeri ve üçer yüz nefer askerler ile İspir Voyvodası ve Baybûrd A'yânı Kösük-oğlu ve Kiği Beyi ve iki yüz nefer ile Tercân Beyi ve iki yüz elli nefer ile Erzincân A'yânı ve yüzer nefer ile Kelkid ve Şîrân a'yânları bi'n-nefs ve Karahisâr-ı şarkî Sancağı'ndan kaviyyü'l-iktidâr Başbuğ ma'iyyetiyle beş yüz ve Livâne Beyi Süleymân Bey'den beş yüz ve Erzurum Eyâleti'nde Tortum Kazâsı'ndan yüz elli ve İspir Kazâsı'ndan Leff-oğlu ma'iyyetiyle üç yüz[3] nefer asker erişdirilmek üzere her birine başkaca fermân-ı 'âlî tahrîr u tesbîl ve istishâbına me'mûr oldukları asâkir ile bir an akdem mahall-i me'mûrları olan Van üzerine hareketle, itmâm-ı gâ'ileye sa'y ü gayrete cümlesi ta'cîl olundu.

Ve etrâfda olan vüzerâdan Rakka ve Diyârbekir Vâlîsi el-Hâc Pehlevân Paşa ve Me'âdin-i hümâyûn Emîni ve Bozok Mutasarrıfı Lutfullah Paşa ve Sivas Vâlîsi Lutfî Paşa ve Trabzon Vâlîsi Husrev Paşa ve Mar'aş Vâlîsi Hüseyn Paşa taraflarından müretteb askerler ta'cîl ve kendüleri dahi hasbe'l-iktizâ bi'n-nefs harekete âmâde vü müheyyâ olmaları, bâ-evâmir-i 'aliyye müşârun ileyhime te'kîd ü tafsîl olundu[4*]. Ancak Trabzon Vâlîsi eyâlet-i mezbûreden Erzurum **[M3 48]** Vâlîsi ma'iyyetine bir takım piyâde asker tedârük ü irsâl

---

1 gayretinden M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "yahûd" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

◊ 1-10 Şa'bân 1234 = 26 Mayıs-4 Haziran 1819.

2 İç-il E : İc-il M3

3 ve Livâne ..... üç yüz M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsından başlayarak diklemesine E 19a'nın sol kenarına yazılmıştır] E

4 tarafda ..... olundu M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 19a'nın sol kenarına yazılmıştır] E

* "**Duhûl-i Dervîş Paşa be-Kal'a-i Van** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,21-22'de kaydedilmiştir.

eyledikden sonra, kendüsi dahi âmâde olarak ba'de-ezîn sudûr edecek irâde-i seniyyeye müterakkıb olmak üzere me'mûr ise de, muhâfızı olduğu Faş Kal'ası'nın etrâfı, erâzî-i bî-gâne olduğundan, müşarun ileyhin Van cânibine 'azîmeti takdîrinde kal'a-i merkûmeye düşmen tarafından te'addî gûne bir keyfiyyet hudûs eder ise müşkil olacağını ve Gönye Sancağı Faş'a civâr olduğundan, merâsim-i ihtiyâta ri'âyeten Gönye ağavâtını celb ederek, hîn-i iktizâda Faş Kal'ası'na imdâd ü i'ânet eylemeleri husûsunu kendülere te'kîd ü tefhîm eyledikde, cümlesi meclis-i şer'de imdâd ve muhâfazasına te'ahhüd etmiş olduklarını nâtık verilan i'lâm-ı şer'î ile te'ahhüd-nâmelerini Der-'aliyye'ye göndermiş olmağla, cümlesi Rikâb-ı Şâhâne'ye 'arz olundukda, tedbîrleri tensîb buyurulmağla, in-şâ'allâhu Te'âlâ[1] Van maslahatı az vakitde bitüp, müşârun ileyhin 'azîmetine hâcet kalmayacağı me'mûl ü muntazar olmakdan nâşî, kal'a-i merkûme muhâfazasiyle mukayyed olması sûreti tercîh buyuruldu.

Ve Acara-i 'ulyâ ve süflâdan Mütesellim yahûd âhar bir münâsib Başbuğ ma'iyyetiyle Erzurum Vâlîsi ma'iyyetine beş yüz nefer asker irsâl eylemeleriyçün kazâ'eyn-i mezkûreyn nâ'iblerine ve a'yân ü zâbitân ve vücûh u ehâlîsine hıtâben evâsıt-ı şa'bân◊ târîhiyle[2] emr-i 'âlî irsâl kılındı.

Ve bu esnâda Erzurum Vâlîsi taraflarından vürûd eden tahrîrâtda, mukaddemce taraf-ı saltanat-ı seniyyeden eyâlet-i mezbûre kazâlarından tertîb olunmuş olan askerleri serî'an ihrâc eylemeleriyçün me'mûrîn taraflarına başka başka buyuruldular irsâl ve me'mûr-i ma'iyyeti olan mîr-i mîrân ve vüzerâyı dahi 'ale'l-infirâd tahrîrâtla isti'câl eylemiş ve Erzurum'da mevcûd beş 'aded çerha toplarının kundaklarını ta'mîre şurû' etmiş ve iktizâ eden top bârgîrlerinin akçası tarafından verilerek tedârük ve Acara ve Livâne ve sâ'ir ol havâlîden, mâhiyyeleri tarafından edâ olunmak üzere iki bin nefer piyâde asker tertîb ile cem' u celbine âdemler[3] ve mâhiyyelü bin nefer süvârî ve delîl askeri dahi celb içün me'mûrlar göndermiş olduğundan bahisle, **[M3 49]** asâkir-i me'mûre vü mezkûrenin vürûdunda kendüleri dahi hareket ve Van üzerine 'azîmet edeceklerini ve şimdiden Van Kal'ası'nı muhâsara içün asker ve mühimmâtdan her ne iktizâ eder ise der-'akab göndereceğini ifâde zeylinde taraf-ı saltanatdan zahîre tertîb olunmuş ise de, yine ol havâlîden asâkir ta'yînâtı içün kifâyet mikdârı koyun dahi tertîb olunmak lâzım idüğüni dahi tahrîrlerine binâ'en tanzîmi irâde buyurulmağın, Bâyezîd ve Eleşkird ve Kiğı sancaklarından ve Diyadin ve Sellûh (سلوه) kazâlarından ve Çıldır ve Rakka ve

---

1 Te'âlâ M3 : Te'â[lâ] E

◊ 11-20 Şa'bân 1234 = 5-14 Haziran 1819.

2 evâsıt-ı şa'bân târîhiyle M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve sayfanın E 19a'nın altına yazılmışlardır] E

3 âdemler M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "göndermiş" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

Diyârbekir eyâletlerinden kifâyet mikdârı agnâm tertîbi, Defterdâr Efendi'ye havâle buyuruldu[1].

Ve evâ'il-i mâh-ı ramazânda◊ Erzurum Vâlîsi tarafına vusûl ile andan Der-'aliyye'ye mersûl olan Veliyy-i 'ahd-i Devlet-i İraniyân 'Abbâs Mîrzâ'nın ve Revân Serdârı'nın kā'imelerinde, mukaddemâ Dervîş Paşa Van'dan hurûcunda ol tarafa ilticâ etmiş ise de, İran Devleti tarafından kat'â tesâhub u i'ânet olunmayarak girü redd olunduğu ve muhâfaza-i ittihâd ve iltiyâm-ı devleteyne dâ'imâ sa'y ü ikdâmları derkâr ve ümenây-ı Devlet-i İran'ın hıfz-ı sugūr-i müsâleme, lâzime-i zimmetleri idüği bedîhî vü bedîdâr iken, bu bâbda îkāz u te'kîd gûne tahrîrât-ı Sadr-ı a'zamî vürûdu, Veliyy-i 'ahd-ı müşârun ileyhe ve Serdâr-ı mûmâ ileyhe bâ'is-i istigrâb bir keyfiyyet olmuş idüğünden bahisle, bundan böyle dahi merkūm bir vechile kabûl ve tesâhub olunmayarak, hılâf-ı safvet hâlet vukū'a gelmeyeceği ifâdâtı muharrer olmağla, evâsıt-ı mâh-ı mübârekde◊◊ yine mesned-i Sadâret-i 'uzmâ'dan izhâr-ı memnûniyyet gûne müşârun ve mûmâ ileyhe cevâb-nâme-i Sâmiye irsâl kılındı. Ve eğer Dervîş Paşa Ser'asker-i müşârun ileyh tarafına ilticâ vü dehâlet eder ise, mâl ü cânına rây ü emân verilerek, menfiyyen bir cezîrede ikāmesini müşârun ileyh iltimâs eylediği hâlde, iltimâsı karîn-i kabûl ü müsâ'ade olacağı, lâkin muhârebeye tesaddî eyledikden sonra mağlûb olup rây ü emân taleb eder ise, ol vakit 'afv ü emân muhâl olup, beher-hâl ahz ü istîsâline ikdâm lâzım geleceği ve emr u[2] fermân-ı Pâdişâhî dahi bu usûlü hâvî idüği, Ser'asker Paşa taraflarına iş'âr olundu. **[M3 50]**

Vukū'-i gavgā der-Galata ve tebdîl-i Kapudan Paşa

Çünki bundan mukaddem fevâhiş nizâ'iyle İstanbul Balık-pazarı[3] İskelesi'nde bir bostancı bir hammâlı katl ve müheyyâ olan kayıkla der-'akab Boğaz-içi'ne doğru firâr eylediğinden maktûlün yoldaşları haberdâr olduklarında, iskele civârında bulunan hammâl ve cemmâl bir takım bî-hayâ ve erzâl[4], tîğ ve siper-i battâl ve âlât-i nâriyye-i mahâllü'l-işti'âl ile iskeleye hücûm u savlet ve bi'l-cümle bostancıları katle resîmân-bend-i niyyet oldular ise de, iskelede bulunan kayıkcı ve bostancı kazıyyeden haberdâr olarak deryâ tarafına firâr etmiş olmalariyle, me'yûsen 'avdet ve ol havâlîde olan ba'zı dükkânları âheste yağmâya mübâşeret üzereler iken, ehl-i sûkdan havf ve 'adem-i cesâretlerine mebnî ol kadarcık gasb ile kanâ'at ve mahallerine 'avdet

---

1 Bâyezîd ..... buyuruldu M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "ü" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek sayfanın sağ kenarına yazılmıştır] E

◊ 1-10 Ramazân 1234 = 24 Haziran-3 Temmuz 1819.

◊◊ 11-20 Ramazân 1234 = 4-13 Temmuz 1819.

2 emr u E : emr-i M3

3 Balık-pazarı M3 : Balık-bazarı E

4 erâzil : erzâl E, M3

ve birkaç günden sonra beynlerine yeniçeri gürûhundan olan kayıkcılar tevassutuyla, [mısrâ]*:

*Şüdenî şeded gerçi hâhed şud**

me'âlince mükâlebeleri mübeddel-i ülfet olmuşidi.

Ma'a hâzâ Sadr-ı 'asr Dervîş Paşa hazretleri, *"Li-küll-i dâ'in devâ'un"*** mü'eddâsınca, tedrîcen olsun erbâb-ı fesâdın esbâb-ı te'dîb ü gûş-mâli istihsâline sarf-ı âmâl edemediklerinden başka, kemâl-i safvet-i sîretlerinden nâşî, yine tavr-ı sâbıkları üzere bezl-i ihsân-ı firâvân ile gûyâ te'lîf-i erbâb-ı fesâd ve mu'âmele-i nüvâziş ü mücâmele ile re'ylerince celb ü teskîn-i ashâb-ı şerr u 'inâd efkâr-ı gayr-i sahîhasına müdâvemetleri, hayret-fezây-ı ehl-i tecribe vü kemâl idi; *"Yuhâsebu'n-nâsü 'alâ kader-i 'ukūlihim"****.

Binâ'en 'aleyh erbâb-ı şerr u mel'anet gitdikçe serbes ve bî-pervâ olarak[1] çok geçmeyüp bundan mukaddemce mezkûr olan Tersâne Ekrâdı fesâdı zuhûr eyledi. Kapudan Paşa hazretleri ise ashâb-ı ticâretden neş'et ve gınâ vü yesâr cihetleriyle tahsîl-i şöhret ü rütbet etmiş olmalariyle, ehass-ı şurût-ı Vezâret olan celâdet ü şecâ'atle bile tedbîr-i e'âzım-ı maslahat husûslarına öteden berü meşk u ülfetle, ol bâbda tecâribleri sebkat etmediğinden, zîr-i destân-ı hükûmetleri 'indinde ne mehâbet ve ne 'inâyet ve ne dahi **[M3 51]** vukūf u ma'rifet cihetleriyle şümürde idiler. Fe-li-hâzâ Ekrâd-ı berrânî-i'tikād makūlelerinden zikri şâyân olmaz niçe[2] tavr-ı bî-edebâne ve gûn-â-gûn evzâ'-ı küstâhâneden sonra, yine tedbîr-i Sadr-ı a'zamî üzere gücile ba'zı Ocak ricâlini tevsît ile mühâceme-i tarafeyni anların müdâhale vü re'yleri ile teskîn eylemişler idi. Ve bu makūleler böyle mesânid-i 'âliyede erbâb-ı iktidâr bulunması, etvârına muvâfık olmayan ba'zı ince fikirlü kibârın sevk u ihtiyâriyle Eflâtûn-ı Hakîm mevcûd olsa taglît eder mukaddimât-i mûcidesi âsârı gibi hâlet-i nâfizeden vücûd bulanlardır ki, bu makūle 'avârız-ı cesîmede anlar tedbîrden dûr olup, mûmâ ileyhin re'yine mecbûr olurlar. Mûmâ ileyh dahi temâm-ı inkıtâ'-ı emânîde dâmen-i ihtiyâli der-meyân ederek, 'ale'd-devâm

---

* "شدنی شدہ کرچہ خواهد شد = İlerde olacakları da olacakmış gibi say!" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

** "لکل داء دواء = Her derdin bir devâsı vardır" anlamına gelen bu cümle Müslim, Selâm 69, Fezâ'ilü's-sahâbe 92; Buhârî, Tıbb 1; Ebû Dâvud, Tıbb, 1,11; İbn Mâce, Tıbb 1; Tirmizî, Tıbb 2; Ahmed b. Hanbel, I/377,413,443,446,453; III/335; IV/278,315; V/371'de yer alan bir hadîstir (bk. Wensinck, II,156).

*** "یحاسب الناس علی قدر عقولهم = İnsanlar akılları kadar sorgulanırlar" anlamına gelen Arapça atasözüdür. "**Vukū'-i gavgā der-Galata** ..... 'ukūlihim" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,25'te kaydedilmiştir.

1 erbâb-ı şerr u mel'anet gitdikçe serbes ve bî-pervâ olarak [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 20a'nın sol kenarına yazılmıştır] E : erbâb-ı şerr u mel'anet gitdikce serbest ve bî-pervâ olarak M3

2 niçe E : nice M3

verây-ı perde-i hafâdan bahş-ı kalenderânî ile meclûbu ve sâ'ir gûne etdirdiği ikrâm ü ihsândan kat'-ı nazar, yalnız 'indinden beher sene bin kîseden ziyâde bezl ile mashûbu olan esnâf-ı eşkıyâ ustaları yediyle der-'akab def' u teskîn ile vücûdu 'avârız-ı devletde mânend-i kîmyâ ve vücûdu, şâh u gedâya lâzımü'l-bekā olmak ma'nâsını bu tarîkle zımnen îmâ ve bu ıhtidâ'ı vesîle-i te'yîd-i nüfûz ü bekā eylemelerinden iktizâ eder. Ma'a hâzâ ki Bârî Te'âlâ hazretleri veliyy-i ni'mete mûcib-i bî-râhatî vü ezâ olanları az vakitde ifnâ ve erbâb-ı istihkāka mâni'-i feyz u rızk olmak isteyanleri 'âkıbetde seyf-i kudretiyle hebâ eder.

Hâlet-i imrûz ber-diğersânest
*Ne çûdî rûz u bes perîr bûd**

Bu iş'ârât lâzimesince ramazân-ı mübârekin on yedinci günü◊ Galata civârında Karaköy-kapusu ile Meyyit İskelesi beyninde mukîm olan yirmi beşinci ve yetmiş birinci ortaları neferâtı arasında, yirmi beşinciden yetmiş birinciye semer devirmiş bir ester-i lâ-yu'kal, yirmi beşinciler tarafından nâmûs-i gayr-i mahsûsa mebnî katl olunmağla, bu iki ortalar neferâtı beyninde ceng ü kıtâl rû-nümâ ve sofaları bir ta'bîr eyledikleri dîğer iki ortalar halkından tarafeyne imdâda gelan eşhâs ile cem'iyyet-i 'azîme peydâ ve yalnız ahvâl-i devlet ü millete değil, sâ'ir **[M3 52]** her cihete cehâletle havâss-ı insâniyyeden olan şerm ü hayâya dahi gafleti olan bir takım esnâf ve rencber makūlesinden 'ibâret sevâd-ı bî-ma'nâda;

Olmasun vâreste pîc ü tâb-ı gamdan kîne-cû
Mâr-ı sermâ-dîdeye Allah güneş göstermesün

mazmûnuyla bî-pervâlık hüveydâ olarak, bir takımı sâhil-i mezbûrda merbût bir Rûm tüccâr gemisini zabt ve tâ'ifesini tard ile ol sefîneden sâhilde olan muhâliflerine kurşun atarak tarafdârlarına i'ânet ve bir sınıfı Galata içine girüp, ba'zı fermeneci ve 'abâcı gibi re'âyâ dükkânlarını yağmâya mübâşeret ve mey-kedeleri küşâd ederek, nehâr-ı ramazânda i'lân-ı fısk u 'isyân ile mevcûd olan cemî' millete 'adem-i diyânetlerini işâ'at eylediler. Yeniçeri Ağası karşu Çartak'a gelüp, ba'zı ağavât ü zâbitân ve ustalardan erbâb-ı mel'anet beyninde sâhib-i nâm u nişân ve müşârun bi'l-benân olanları irsâl ile kat'-ı nizâ' u cidâle firâvân sa'y eyledi ise dahi, sûret-i tevfîk tarafeynde gayr-i me'mûl ü muhâl olmağla, ol gice ve ertesi gün ve gicesi tüfeng ve tabanca sadâsı mütemâdî olarak ve uzakdan dalaşarak muhârebeye iştigāl eylediler. Üçüncü gün hele ebu'l-fesâdları olan kabadayıların bir tarafda ser-kerde olanı mülakkab şehîd olmağla, münâza'aya bir mikdâr sükûnet gelerek, ustalar ve kara-kullukcular yaklaşup, musâlahalarını tanzîm ve şurût-ı müsâlemelerini tetmîm eylediler. Ve

---

* "حالت امروز بر دگرسانست * نه چودی روز و بس پریر بود = Bugünkü hal başka bir şekildedir, ne dünkü ne de ertesi günkü gibidir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

◊ 17 Ramazân 1234 = 10 Temmuz 1819 Cumartesi.

çünki erbâb-ı gavgā sefîne-i mezkûreyi zabt etdikleri esnâda, Kapudan Paşa tarafından kat'â müdâhaleye dâ'ir bir hareket vukū'a gelmeyüp, Tersâne-i 'âmire civârındaki sefâyin arasında âlât-i nâriyye ile ceng ü peygârın hatarı derkâr iken, bu münâsebetle merkūmlarla su'âl ü cevâb ve nasîhate müte'allik olsun bir gûne mu'âmeleye mübâderet etmeyerek, gavgānın ibtidâsından intihâsına kadar uzakdan temâşâ eylediğine ve bu tavr-ı mü'ennesânenin[1] mesnedine her cihetle uygunsuz bir ma'nâ idüğüne binâ'en, 'azl ü tebdîli iktizâ etmekle, mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirminci günü◊ Kapudanlık'dan ma'zûl ve ref'-i Vezâret'iyle İzmir'de ikāmet eylemek üzere **[M3 53]** ol tarafa mersûl oldu.

Ve sâbıkā Bostancı-başı ve esnây-ı gavgāda Mîrahûr-i Evvel olan Hamdullah Ağa, ocakludan neş'et etmiş ve Bostancı-başılığ'ında zabt u rabt ile şöhret bulmuş olduğundan, bi't-tensîb Kapudân-ı deryâ oldu. Ve sâbık Bostancı-başı Halîl Ağa, Kapucu-başılık'la mübeccel ve Mîrahûr-i Evvel ve Hâssa Hasekî Ağa olan İbrâhîm Ağa, Bostancı-başı oldu*.

Ve mâh-ı şevvâlin dördüncü günü◊◊ tevcîhât-ı mu'tâde ber-vech-i 'âde icrâ ve ekser menâsıb ü hıdemât ibkā[2] olunup, mâ'adâ şâyân-ı işâret bir mâdde olmadığından hemân vukū'unu ifâde ile iktifâ olundu. Husûsan menâsıb-ı vüzerâdan fekat Rumeli Eyâleti, Kavanos-zâde Hüseyn Paşa'ya; Bosna, Rüşdî Paşa'ya; Vidin, Dervîş Mustafa Paşa'ya**; Akseray, Seyyid Hüseyn Paşa'ya; İnebahtı, Seyyid Selîm Sırrı Paşa'ya tevcîh ve sâ'ir mecmû'u ibkā olundu.

Nefy-i Kādî-i[3] Edirne ez-beher-i hareket-i garîbe

Edirne Kadısı Uncu-zâde Ni'metullah Efendi'nin âsiyâb-ı çerhda devr-i medîd ile rîşi[4] sefîd olmuş iken, gerdiş-i dolâb-ı rüzgâra henûz vukūfu olmadığından, harekâtı garîb ve mizâcı 'anîd olmağla, ibtidâ'-i müddet-i hükûmetinden bu vakte kadar izhâr eylediği 'acîb etvârdan başka, hilâl-i şevvâl sübûtunda kemâl-i tedkîk murâd ve şühûd-i edâ'-i şehâdet edemediklerinden: "Yarınki gün dahi ramazândır" deyü izhâr-ı salâbet ü 'inâd etmiş ise de, emr-i diyânete 'adem-i ri'âyeti 'âdet etmiş olan 'avâmm-ı nâs ve belki

---

1 mü'ennesânenin (مئونثانه نك) E : mü'ennesânenin (مؤنثانه نك) M3

◊ 20 Ramazân 1234 = 13 Temmuz 1819 Salı.

* "Bu iş'ârât lâzimesince ramazân-ı mübârekin on yedinci günü ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,27'de kaydedilmiştir.

◊◊ 4 Şevvâl 1234 = 27 Temmuz 1819 Salı.

2 ve ekser ..... ibkā M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına sayfanın E 21a'nın kenarına diklemesine yazılmıştır] E

** "Ve mâh-ı şevvâlin dördüncü günü ..... Paşa'ya" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,24'te kaydedilmiştir.

3 **Kādî-i** M3 : **Kādî-yi** E

4 rîşi E : rîş M3

havâss: "Ayı görmüşler, bayram gicesi imiş" deyerek tüfengler atup, nümâyende-i 'îd çeşn ü meserret ve Vâlî-i[1] memleket Celâl Paşa dahi lâ-'ilâc cânib-i kesrete teba'iyyet etmekle, ertesi halkın bir takımı: "Hilâl-i 'îd, huzûr-i hâkim-i şer'de henûz sâbit olmadı" deyü sâ'im ve bir sınıfı: "Vâlî-i[2] memleket bayram olmasa şenlik eder mi?" deyü matlûb üzere ekl ü şürbe müdâvim ve[3] salât-ı 'îd husûsunda dahi kimi mu'ahhar ve kimi kā'im olarak Edirne'de bir garîb teşvîş vukū' bulmuş idüğüni der-pîş ederek, esbâb-ı kāl ü kîli bermu'tâd rakabe-i [M3 54] kadıya tahmîl ile mûmâ ileyhin min-ba'd hıdmet-i kazâda ibkāsı uymayacağı ifâdesine dâ'ir Der-i devlet-medâr'a mersûl olan tahrîrât ile, Bâb Nâ'ibi Ahmed Efendi'nin beyân-ı sûret-i hâli mutazammın ve Hâkim-i mûmâ ileyh muktezây-ı şer'le hükme mecbûr olduğu ve ef'âl-i nâsa ittibâ' u kıyâs ile: "Bi'z-zarûr" deyerek hüküm, gayr-i meşrû' idüği siyâkında müşârun ileyhin kethudâsına göndermiş olduğu ta'rîz gûne tezkiresini dahi müşârun ileyh irsâl etmiş olmağla, def'-i kîl ü kāl zımnında mâh-ı şevvâlin onuncu günü[4◊] Kadı Uncu-zâde Efendi, Gelibolu'ya ve Nâ'ibi Ahmed Efendi, Çanak-kal'ası'na iclâ olunmağın; [mısrâ]':

*Bihter zi-sefer çâre berây-ı ramazân nîst**

deyerek her biri mübâşir-i Çavuş ile 'âzim-i savb-ı menfâ oldu[5].

Hudûs-i fitne der-Diyârbekir

Rakka Eyâleti'ne ilhâkan Diyârbekir Eyâleti 'uhdesinde ibkā olunan Vezîr el-Hâc Mehmed Behrâm Paşa, bundan mukaddemce Diyârbekir'e duhûl ve dîvân tertîb edüp, iktizâ edenlere hil'atler ilbâs etdikden sonra, müteveffâ Şeyh-zâde hafîdi Mehmed Bey ve Müftî Mes'ûd Efendi ve vücûhdan Kara Hâce-oğlu ve Serdâr dahi müşârun ileyhin mücerreb olan etvâr u kirdârına dâ'ir ba'zı 'illete mebnî, mukaddimât-ı[6] ihtilâli temhîd ederek, mukaddemce ehâlîyi ifsâd ve hakîkatde garaz-ı hafîleri olan Diyârbekir'e Vâlî getürtmeyerek, Mütesellimliğ'i[7] kendü taraflarına hasr etmek dâ'iyesiyle, bu

---

1 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E
2 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E
3 ve M3 : — E
4 mâh-ı ..... günü M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmesi başında "ü" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsma E 21b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E
◊ 10 Şevvâl 1234 = 2 Ağustos 1819 Pazartesi.
* "بهتر ز سفر چاره برای رمضان نیست" = Ramazân için yolculuktan daha iyi bir çare yoktur" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.
5 deyerek ..... oldu [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "*Der-kâr-ı hâne ki medâreş begaflet-est * Hüşyâr zîsten ne zi-kānûn hikmet-est* = * در کارخانه که مدارش بغفلت است هشیار زیستن نه ز قانون حکمت است =" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E :— M3
6 mukaddimât-ı E : mukaddemâ M3
7 mütesellimliği M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "dahi" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

def'a dahi müsta'idd-i galeyân olan halkı tesvîlât ile ayaklandırup, nâ'ire-i fitneyi îkâd eylemişler ise de, müşârun ileyh der-'akab haber alup, bir takrîble basdırmış ve birkaç gün murûrunda Van maslahatiyçün[1] Erzurum Vâlîsi ma'iyyetiñe Diyârbekir'den irsâle bâ-fermân me'mûr olduğu bin neferin techîz ü ihrâcı husûsunu iktizâ edenlere tenbîh edüp, Mütesellim Gûrânî-zâde 'Ali Ağa, Başbuğ olarak gitmeğe tâlib olmuş iken, merkûm Mehmed Bey yine 'avenesi merkûmları ve ba'zı erâzil ü[2] eşhâsı tahrîkle ehâlîyi tekrâr ayaklandırmağla, [M3 55] ahşâm üzeri Paşa-kapusu'na hücûm, Paşa dahi kapuları kapadup, içerüden ve taşradan ceng ü şütûma başladılar. Müşârun ileyh mukaddemce te'mîn-i tarîk içün mevcûd olan askerinin bir mikdârını Şîrîn Hânı tarafına ve birazını Mardin yoluna göndermiş olduğundan, ma'iyyetinde kalan cüz'î[3] asker ile müdâfa'aya gayret ve yine *"eş-Şiddetü ba'de'r-rıfkı 'izzün ve er-Rıfku ba'de'ş-şiddeti züllün"** kā'idesine ri'âyet edüp[4], ba'zı kavl-i leyyin ile fitneyi teskîne her ne kadar bezl-i vüs' u himmet etmiş ise de, kârger-i te'sîr olmayup, merkûmlar muhârebe vü muhâsaraya ısrârda oldukları ve etrâfdan ba'zı haber alan askerleri gelmekde ise dahi, beldenin çârsû[5] ve bâzârı ehâlî zabtında olduğundan, zahîre husûsunda berü tarafın zahmet ü zarûretde olduğu ve Diyârbekir ehâlîsinin böyle birkaç kerre mütecâsir oldukları kabâhat yanlarına kalarak, bu def'a dahi bu gûne hareketlerine mebnî te'dîbleri zımnında tîz elden Me'âdin-i hümâyûn Emîni Nûrullah Paşa tarafından biraz asker ve zahîre erişdirilmesi, muktezây-ı maslahat idüği ve merkûm Şeyh-zâde hafîdi ve Kara Hâce-oğlu ve Serdâr, i'dâm ve Müftî ve Nâ'ib, nefy olunmadıkca ihtilâlin def'i mümkin olmayacağı beyâniyle, bu bâblarda iktizâ eden evâmir-i 'aliyye ile müşârun ileyhin takviye-i nüfûz ü iktidârı zımnında dahi bir kıt'a fermân-ı 'âlî ısdâr ve tarafına irsâl kılınması husûslarını hâvî mâh-ı şevvâlin on sekizinci günü◊ tahrîrâtı vâsıl ve huzûr-i Şâhâne'ye takdîm olunarak, ahvâl-i mezkûreye ıttılâ'-ı 'âlî hâsıl oldukda, Diyârbekir ehâlîsinin mukaddemâ dahi bu makûle harekât-ı rediyyeye ictisârları vâki' olarak, icrây-ı muktezâsında igmâz olunduğundan, bu def'a dahi hâllerini ifâde etmeksizin 'isyân ü yağmâ misillü hılâf-ı rızâ isâ'et ü fezâhata ictirâları cihetiyle te'dîbleri iktizâ eylediği ecilden, merkûmları i'dâm ve Müftî ve Nâ'ib'i nefy bâbında evâmir-i şerîfe ısdâr u irsâl olunmak ve Behrâm

---

1 maslahatiyçün E : maslahatı içün M3
2 erâzil ü E : erâzil M3
3 cüz'î E : جزئ M3
* "الشدة بعد الرفق عز و الرفق بعد الشدة ذل" = Yumuşaklıktan sonra şiddet, izzettir; şiddetten sonra yumuşaklık ise zillettir" anlamına gelen Arapça bu cümle, burada bir kural olarak zikrediliyor.
4 ve yine ..... edüp M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 21b'nin sol kenarına diklemesine yazılmıştır] E
5 çârsû E : çârşû M3
◊ 18 Şevvâl 1234 = 10 Ağustos 1819 Salı.

Paşa'ya imdâd ü i'ânet ve iktizâ eder ise imdâdına bi'n-nefs hareket eylemeleriyçün Haleb ve Mar'aş ve Adana [M3 56] vâlîlerine ve Me'âdin Emîni'ne ve Diyârbekir'den firâr eden olur ise, ahz u i'dâm olunmaları tenbîhini hâvî Sivas ve Bağdâd ve Mûsul vâlîlerine mü'ekked tahrîrât irsâline isti'câl kılınmak husûslarına irâde-i Mülûkâne te'alluk etmekle, der-'akab tahrîrât ve evâmir-i muktezıyyeyi tahrîr u ihzâra emr olunarak, mâh-ı mezbûrun yirminci günü◊ mahallerine irsâl ü itâre olundular.

Ve bu esnâda Ma'den Emîni Nûrullah[1] Paşa, Diyârbekir ehâlîsinden tarafına gelmiş olan Behrâm Paşa şâkîlerinin getürdükleri mahzar ile ba'zı mevâddı inhâ zımnında Der-'aliyye'ye gönderdiği tahrîrâtında, ıslâh-ı zâtü'l-beyn içün Çemişgezek Voyvodası Kapucu-başı Ahmed Bey'i Diyârbekir'e göndermiş olduğunu ve Diyârbekir mazbût dâ'ire ile mîr-i mîrândan birine tevcîh olunsa, sızıldısızca idâre olunacağı ve Çorum Mutasarrıfı-yı sâbık mîr-i mîrândan İbrâhîm Paşa'nın eyâlet-i mezbûra tevcîhine enseb olduğu ve Diyârbekir Eyâleti sâ'ir eyâletlere kıyâs olunamayup, etrâf u havâlîsi 'aşâyir ile mâlî olduğundan, Behrâm Paşa'nın Diyârbekir'de ibkâsı takdîrinde Ekrâd Diyârbekir'e hücûm ile envâ'-ı şenâ'ate mütecâser olmaları ihtimâli hâtır-güzârı idüğünü[2] derc ü iş'âr etmiş ise de, Behrâm Paşa'nın dahi beyân-ı hâli mutazammın mukaddemce tahrîrâtı vâride olup, "Şeyh-zâde ve Kara Hâce-oğlu ve Serdâr'ın muharrik-i fitne olduklarından nâşî, katilleri ve Müftî ve Nâ'ib-i beldenin nefyleri lâzimeden olmak üzere ifâdesine mebnî, ol bâbda evâmir-i 'aliyye sâdır ve ehâlînin irsâl olunan mahzarlarında müşârun ileyhe olan isnâdları kizb ü iftirâ makūlesi olduğu[3] bu vechile zâhir olmağla, eğer Behrâm Paşa 'azl olunup, Diyârbekir mûmâ ileyh İbrâhîm Paşa'ya verilse, ehâlîsi şirrete mu'tâd olmalariyle, aralık aralık böyle fesâdlar ihdâs edecekleri bâhirdir" deyü târîh-i merkūmda◊◊ Nûrullah Paşa'ya cânib-i Sadâret-i 'uzmâ'dan cevâb-nâme tahrîr ve tarafından her ne kadar asker ve zahîre ister ise, Behrâm Paşa'ya bilâ-te'hîr irsâl ve: "Eşkıyây-ı merkūmeden Me'âdin tarafına firâr eden olur ise ahz u katl eyleyesiz" deyü ba'zı te'kîdât [M3 57] ü ta'rîzâtı hâvî ecvibe ile Nûrî Paşa zarîfâne te'dîb ü tekdîr olundu.

Der-çeşm küned hâne-i mekes-râ çü-dihî rûyî
*Bâ-sefele hemân bih ki müdârâ ne-küned kes**

◊ 20 Şevvâl 1234 = 12 Ağustos 1819 Perşembe.

1 Nûrullah M3 : Nûrî E

2 idüğünü M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "tahrîrât-ı mezkûrede" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

3 kizb ü ..... olduğu M3 : + [Bu kısım sonradan satırın başına E 22b'nin sağ tarafına yazılmıştır] E

◊◊ 20 Şevvâl 1234 = 12 Ağustos 1819 Perşembe.

* "در چشم کند خانه مکس را چو دهی رویی * با سفله همان به که مدارا نکند کس" = Gözün üstünde sineğin evini bir köy gibi görürsün. En iyisi bir kimsenin süflî insanlarla dost olmamasıdır" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

Ve Van maslahatiyçün[1] Sivas'dan vâlîsi Lutfullah Paşa ma'rifetiyle tertîb olunmuş olan bin nefer süvârî, Behrâm Paşa imdâdına tahvîl ve Adana Vâlîsi Mehmed Çelâleddîn Paşa bi'n-nefs Behrâm Paşa imdâdına me'mûr ve ta'cîl[2] ve Haleb Vâlîsi Sadr-ı esbak Hurşîd Paşa dahi Diyârbekir Vâlîsi'ne der-'akab asker ve zahîre ve cebehâne ve mühimmât-ı sâ'ire ile mu'âvenet ve Van maslahatiyçün[3] hâzırladığı bin neferi dahi başbuğuyla Diyârbekir tarafına irsâle müsâra'at eylemesiyçün taraflarına tahrîrât tesbîl olundu. Ve mezkûr[4] imdâda me'mûr asâkir ve vüzerâ ve levâzım-ı uhrânın haberleri ve ehâlî-i Diyârbekir'in 'arz u[5] mahzarlarına kat'â nigâh-ı iltifât olunmadığı husûsları, Behrâm Paşa tarafına tahrîr u ihbâr olunarak, hemân izhâr-ı şecâ'atle muhâcimîne irâ'e-i 'unf u şiddet eylemesi vesâyâsı dahi iş'âr olundu*.

Sudûr-i fermân-ı kazâ der-hakk-ı Ahmed Bey ibn maktûl Selîm Paşa

Çıldır Vâlîsi-yi esbak maktûl Selîm Paşa-zâde Ahmed Bey kendü hâlinde olmayup, Çıldır Eyâleti dâhilinde olan Acara-i 'ulyâ Kazâsı ehâlîsini mukaddemâ zikr u îrâd olunduğu üzere tahrîk ü ifsâd ile kazâ'-i mezbûr mütesellimini tard u ib'âd etdirmiş ve mîr-i mûmâ ileyhin muhterik olan konakları civârında kulleler inşâsiyle esbâb-ı bagy ü tuğyâna teşebbüs etmiş olduğu tahkîk olunarak, târîh-i mezkûrda◊ merkûmun i'dâm ü izâle olunması bâbında hatt-ı hümâyûn-i mehâbet-makrûn-i Şâhâne ve fermân-ı kazâ-cereyân-ı Pâdişâhâne celâdet-rîz-i sudûr olmuş[6], ancak hasbe'l-vakt icrây-ı muktezâsı bir vakt-i münâsibe imhâl kılınmış idi. Lâkin merkûm bir tarafdan muktezây-ı[7] cibilletini icrâ ile *"el-Veledü sırru ebîhi"*** mağzâsınca envâ'-ı habâset ü fezâhata ictirâ etmekde olduğu, vâsıl-ı sâmi'a-i Şehriyârâne olup, merkûmun tek durur makûleden olmadığı mütebeyyin ve beher-hâl **[M3 58]** izâle-i vücûdu lâzım geldiği müte'ayyen olmağla, bir takrîble ahz ve cezây-ı mâ-yelîkını tertîb ü icrâ ve ser-i maktû'unu Der-sa'âdet'e ba's ü isrâya ihtimâm ü dikkat eylemesi bâbında Çıldır Vâlîsi Benderli 'Ali Paşa'ya hıtâben evâhır-ı şevvâl◊◊ târîhiyle tekrâr fermân-ı kazâ-cereyân sudûriyle müşârun ileyh me'mûr kılındı***.

---

1 maslahatiyçün E : maslahatı içün M3
2 ta'cîl M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "olundu" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
3 maslahatiyçün E : maslahatı içün M3
4 mezkûr M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "olan" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
5 'arz u E : 'arz M3
* **"Hüdûs-i fitne der-Diyârbekir** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,22-23'te kaydedilmiştir.
◊ 20 Şevvâl 1234 = 12 Ağustos 1819 Perşembe.
6 olmuş E : olmuş ve M3
7 muktezây-ı E : مقتصای M3
** "الولد سر ابیه = Çocuk, babasının özelliklerini taşır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.
◊◊ 21-29 Şevvâl 1234 = 13-21 Ağustos 1819.
*** **"Sudûr-i fermân-ı kazâ der-hakk-ı Ahmed** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,23'te kaydedilmiştir.

Âmeden-i ser-i maktû'-ı Dervîş Paşa ve ru'ûs-i maktû'a-i ba'zı eşkıyâ ve vukū'ât-ı uhrâ

Diyârbekir Vâlîsi'nin üzerine eyâleti ehâlîsi hücûm etdikleri, mesmû'u olan etrâfdaki askerleri müşârun ileyhin yanına 'avdet etdikce, izdiyâd-ı kuvvetle merkūmlar ile merdâne harb ü kıtâl ve maktûl olanlarının ser-i maktû'larını Der-i devlet-medâr'a irsâl eylemekle, selh-ı şevvâlde◊ Bâb-ı hümâyûn meydânında mevzû'-i hâk-i züll ü hevân oldular.

Van Muhâfızı olan Serd Mahmûd Paşa, Ser'asker-i Şark Hâfız 'Ali Paşa ma'iyyeti ve sâ'ir me'mûrlar ile Van civârına vusûl birle, Dervîş Paşa'dan kesret-i zulm ü te'addîsine mebnî dil-gîr olan ehâlînin mu'âvenetiyle, Muhâfız-ı müşârun ileyhe feth-i bâb-ı duhûl olundu. Ol esnâda Dervîş Paşa *"el-Hâ'in ü hâ'ifun"** muktezâsınca, tebdîlen firâr etmiş ise de, tecessüs ü istihbâr olunarak hazînedârı ile[1] giriftâr ve sarrâfı ve ba'zı 'avenesi ile katl olunup, ser-i maktû'ları Ser'asker Paşa tarafından Der-i devlet-karâr'a gönderilmiş olmağla, mâh-ı zilka'denin beşinci günü◊◊ vaz'-ı nazar-gâh-ı nuzzâr oldu. Ve âsâr-ı gazab-ı âteş-bâr-ı hazret-i Şehriyârî ile Dervîş Paşa az vakitde hânumân-sûz kahr u demâr olup, 'aceze-i ra'iyyet ve fukarâ'-i memlekete etdiği envâ'-ı cefâ vü ezânın cezây-ı sezâsın buldu**; *ve mâ li'z-zâlimîne min-ensâr****.

Fe-lem erâ misle'l-'adli li'l-mer'i rif'aten
Ve lem era misle'l-cevri li'l-mer'i vâzı'an[*4]. **Beyt:**
Çü âfitâb eğer meyl-i tâc-ı zerdârî
Zi-hic zerre furûg nazar dirîğ medâr[*5]

Saydâ Vâlîsi Vezîr Süleymân Paşa ma'rifetiyle, *"İnnemâ ya'muru mesâcidallâhi men âmene billâhi ve'l-yevmi'l-âhırı"*[*6] kavl-i şerîfine ittibâ'an[2],

---

◊ 29 Şevvâl 1234 = 21 Ağustos 1819 Cumartesi.

* الخائن خائف = Hâin korkaktır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

1 hazînedârı ile E : hazînedâriyle M3

◊◊ 5 Zilka'de 1234 = 26 Ağustos 1819 Perşembe.

** **"Âmeden-i ser-i maktû'-ı Dervîş Paşa**..... buldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,23'te kaydedilmiştir.

*** "و ما للظالمين من انصار = Zalimler için hiç yardımcı yoktur" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Bakara 2/270. âyetin son kısmıdır.

*4 "فلم ار مثل العدل للمرء رفعة * و لم ار مثل الجور للمرء واضعا = Kişiyi yüceltmekte adâlet gibisini, kişiyi alçaltmakta da zulüm gibisini görmedim" anlamına gelen Arapça beyittir.

*5 "چو افتاب اكر ميل تاج زردارى * ز هيچ ذره فروغ نظر دريغ مدار = Güneş gibi eğer altın taca meylin varsa, hiçbir ışık zerresinden bakışını esirgeme!" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

*6 "انما يعمر مساجد الله من امن بالله و اليوم الاخر = Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe iman eden kimseler imar eder" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, et-Tevbe 9/18. âyetin başında yer alan bir kısmıdır.

2 "İnnemâ ..... ittibâ'an M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsından hareketle E 23a'nın sol kenarına diklemesine yazılmıştır] E

Kuds-i şerîf'de ta'mîrine irâde-i seniyye te'alluk eden [M3 59] Mescid-i Aksâ ve Sahra-i müşerrefe ebniyesi bu esnâda tekmîl olduğu ifâdesiyle*, Kuds-i şerîf Kadısı efendinin i'lâmı ve ehâlî tarafından verilmiş mahzar, Vâlî-i[1] müşârun ileyhin tahrîrâtiyle matviyyen mâh-ı zilka'denin altıncı günü◊ vâsıl-ı Der-i devlet-makarr olup, huzûr-i fâ'izu'n-nûr-i Şehriyârî'ye 'arz ile meşmûl-i nigâh-ı iltifât-ı hazret-i Pâdişâh-ı kerem-kâr ve bi'l-cümle me'mûrîn tahsîn-i Şâhâne'ye sezâvâr oldular. *Kâle 'aleyhi ve 'âlihî's-selâm: "İnne 'ummâra büyûtillâhi hum ehlullah"***.

Tebeddül-i Şeyhulislâmî

Makām-ı Şeyhulislâmî'de biraz müddetdir kıyâm üzere olan Mekkî-zâde Mustafa 'Âsım Efendi, zekâ'-i vehbî ve isti'dâd-ı fıtrîde sâhib-i kemâl olduklarından, ahvâl-i bukalemûn-misâl-i zemâna nazar-ı im'ân eylediklerinden nâşî;

Der-zîr-i tîg-i hâdise ber-dest ü pâ me-zen

*Ki-în derd-râ be-cüz ser teslîm çâre nîst****

me'âlince mânende-i 'ukūl-i mücerrede inhisâr ile[2] gerek fa''âlî ve gerek kavvâlî vâdîlerinde sûret-i fütûr u kesel izhâr eylediklerine binâ'en, 'azlleri iktizâ etmekle, Sadr-ı Rûm-i esbak Hacı Halîl Efendi, sinn-i tufûliyyetinden berü Seray-ı hümâyûn'a hıdmetle müte'allık ve etvâr u girdârı mizâc-ı mukarrebîne muvâfık u mutâbık olup, bâ-husûs birkaç seneden berü hıdmet-i mükâlemede istihdâma makrûn ve bu karîne ile enbâzânı 'indinde ahvâl-i düvele vukūfu maznûn olmakdan nâşî, müntehây-ı merâtib-i 'ulemâya elyak olarak, makām-ı mu'allây-ı fazl-iktizây-ı Fetvâ'ya mu'accel ü mesûk olmağla, mâh-ı zilka'denin on üçüncü günü◊◊, selefleri Balta-limanı nâm mersâda vâki'

---

* "Kuds-i şerîf'de ta'mîrine irâde-i seniyye ..... ifâdesiyle" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,19'da kaydedilmiştir.

1 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

◊ 6 Zilka'de 1234 = 27 Ağustos 1819 Cuma.

** "قال عليه و اله السلام: ان عمار بيوت الله هم اهل الله" = [Hz. Peygamber] ona ve âilesine selâm olsun, buyrudular ki: Allah'ın evlerini bayındır kılanlar, Allah'ın has kullarıdır" anlamına gelen hadîs olarak kaydedilen bu cümle, meşhûr hadîs kitaplarında yer almamaktadır. Diğer bazı eserlerde hadîs olarak yer almakla beraber el-Elbânî tarafından zayıf bir hadîs olarak belirtilmiştir; bk. Muhammed Nasıruddîn el-Elbânî, *Za'îfü'l-Câmi'i's-Sagîr ve Ziyâdetühû*, Beyrût 1399/1979, nr.1882, II,162.

*** "در زيرتيغ حادثه بر دست و پا مزن * كاين دردرا بجز سر تسليم چاره نيست" = Kılıç altındaki olaya el ve ayak vurma! Çünkü bu derdin, başı teslîm etmekten başka bir çaresi yoktur" anlamına gelen Farsça beyittir.

2 'ukūl-i mücerrede inhisâr ile [Bu kelimeler aynı kaligrafi ile üzeri çizilen "mef'ûl mâ lem yüsemme fâ'ile gerek" kelimelerinin üstüne yazılmıştır] E : 'ukūl-i mücerred inhisâr ile M3

◊◊ 13 Zilka'de 1234 = 3 Eylül 1819 Cuma.

sâhil-hânelerinde rîsmân-bend-i istirâhat olmağa isrâ ve Hacı Halîl Efendi, lâbis-i ferve-i beyzâ ve câ-nişîn-i Fetvâ oldular*.

Zikr-i tevcîhât-ı müfîdetü'n-nikât ve netâyic-i ân-tebeddülât

Câm-ı mey böyle şikest olacağı bellü idi
Halk çokdan okumuşlardı du'âsın kadehin

Darb-hâne-i 'âmire Emîni olan müteveffâ Selânikî Mustafa Paşa- **[M3 60]** zâde 'Abdurrahmân Feyzî Bey, sinn-i sıgarından berü elbise-i zer-baft ve fermâyiş kemer ve hâtem-i murassa' ve hançer-i mücevher ile her bâr tezyîn-i kıyâfetinden ve maglûb ve mâdûnuna dâ'imâ tahkîr ve tekdîrâne mu'âmele etmek 'âdetinden müstedell olan cibillet-i kibr u nahvetinden nâşî, yalnız kendüsüne hasr-ı nüfûz u ikbâl ile cemî' merâtib-i 'âliye ashâbına tegallübe öteden berü harîs u tâlib ise de, bu husûs, *"Rubbe talebin cerra ilâ harbin"*** ma'nâsı muktezâsıyla el-hâletü'l-hâzıratü hem-meşreb olduğu ehass-ı kibâr-ı sâhib-i kadr u i'tibârın ıztırâb-ı efkârına bâdî olmak gibi maslahat ü hâlete dokunmağla, miyânlarında nây-zen bakışlarıyla nifâkâne ülfet yine derkâr ise dahi, ahadühümâ âharın ancak katliyle müteşeffî olmak derecesinde bugz u 'adâvetle birbirlerine 'illet-i nekbet bulmağa dîde-dâr-ı terakkub u intizâr idiler. Ma'a hâzâ 'Abdurrahmân Bey genc ve tuflâne-edâ, âlâyiş-nümâ bir sâde-dil ve Darb-hâne Emâneti gibi hazâyin-i Hâkâniyye'ye müte'allık bir hatb-ı kebîrde ve sehlen ma'lûl ü medhûl olacak böyle bir emr-i hatîrde iken, hasm ise dest-keş-i hıdemât-ı sûriyye ve müstagnî-i[1] menâsıb-ı zâhiriyye olarak ferâğ ve inzivâya râgıb olmakdan nâşî, rukabây-ı hâlet-i ikbâl ve husamây-ı intisâb-ı müntehây-ı kemâl-i *"Lâ yegurranneke mine's-sultâni karâbetün ve lâ uhuvvetün fe-inne ehakka'l-eşyâ'i bi-tahrîki'n-nâri akrabuhum minhâ"**** muktezâsınca, bu makûlelerin hırs u tama'larıyla[2] mezlekaya şitâbân olmalariyçün irhây-ı 'inân ve belki teşvîk-ı hâlet-fezâ ile;

Hatâ yok zülf-i dilberde ser-i mû kendi cürmümdür[3]
Belây-ı 'aşkı kendim aradım buldum taleblerle

---

* "**Tebeddül-i Şeyhulislâmî** ..... oldular" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,27-28'de kaydedilmiştir.

** "رب طلب جر الى حرب = Sonu savaş olan nice istek vardır" anlamında Arapça atasözüdür.

1 müstagnî-i M3 : müstagnî-yi E

*** "لا يغرنك من السلطان قرابة و لا اخوة فان احق الاشياء بتحريق النار اقربهم منها = Sultânın akrabası olman, hattâ kardeşi olman seni aldatmasın, çünkü ateşin yakmasına en elverişli olan ona en yakın olanıdır" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

2 bu makûlelerin hırs u tama'larıyla M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın altına yazılmışlardır] E

3 Hatâ yok ..... cürmümdür M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın ve E 24a'nın üst kısmına yazılmışlardır] E

vâdîsine sevk ederek, kendü ef'âl-i meksûbeleriyle ser-nigûn u vîrân ve hakkında halkı *"'Aleyhi mâ yestahikku"** kavliyle gûyân etmekde, 'âdet-i cihân üzere 'âmil ve tavrı feleke mümâsil fî nefsi'l-emr reftâr u güftârını bilür bir üstâd-ı kâmil ve esrâr-ı tabâyi'den haberdâr bir hasm-ı 'âkıl olmağla, kendü hâli gibi meyyâl-ı ikbâl olup, ancak siyâk-ı maslahatı uydurarak a'mâl-i sanâyi'-i mâ fi'l-bâlde ma'dûd-i zümre-i cühhâl olanlar, pençe-i istîsâl tedbîrinden kurtulamadıkları **[M3 61]** bî-kîl ü kāl idi.

Fe-li-hâzâ 'Abdurrahmân Bey'in Darb-hâne'de Düz-oğlu-kârî tedâbîr-i Ermeniyye ile husamâsı 'aleyhine icrâ kasd etdiği ef'âl ü akvâl-misâli kendüsüne 'illet-i nekbet olacak ahvâli, kezâlik husamâsı tarafından ber-vech-i icmâl tahkîk u istihsâl olunmakda ise de, kabâhatlerini ber-vech-i tafsîl zâhire ihrâc ve perverde-i nân u ni'meti olduğu Veliyy-i ni'am-ı 'âlem *ebkāhullâhu Te'âlâ bi'l-lutfi ve'l-keremi*** hazretlerine muktezây-ı 'ırk u seciyyetiyle mütecâser olduğu mazarratı etrâfiyle îzâh, lâ-'ilâc Darb-hâne'den infikâkine muhtâc idi. İmdi bu esnâda mûmâ ileyhin gāyet-i istihkāk u liyâkati olmak temsîliyle tebdîli, tevcîhât-ı 'âdiyeye merbût olmayan Sadâret-i 'uzmâ Kethudâlığı mesnedine 'Abdülkādir Efendi yerine bi't-tensîb nakli îcâb eyledikde, bu vesîle ile ba'zı tebeddülü iktizâ etmiş menâsıb içün[1] mûmâ ileyhin mukaddem ma'zûr u[2] makhûrlarından olarak izhâr-ı kabâyihine şitâba pâ-der-rikâb olan ba'zı kimseler intihâb olundular. Ya'nî işbu mâh-ı zilka'denin onuncu günü◊ mûmâ ileyh bi't-teferrüs magmûmen ve mükedderen[3] Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî ve bundan akdem Darb-hâne Emâneti bidâyetinde ol tarafa dâ'ir ba'zı bakıyye-i düyûnunu garaz-ı fâside mebnî def'aten tahsîl içün der-ceng-i evvel mutâlebe vü tazyîk ile esb ü bârgîr ve elbise ve hasîrına kadar bey' etdirerek tahsîl ve dil-âzâr ve nâ-sezâ sözler ismâ'iyle tenfîr u tahcîl etdiği Re'îsülküttâb-ı esbak ve Rûznâmçe-i Evvel-i sâbık Hüsnî Bey, bâ-takdîr-i Müntakım u Kadîr, Çavuşbaşı ve[4] Darb-hâne Emâneti'nde selefi olup, ba'dehû Midillü Nezâreti hâsılâtı muhâsebâtında ızrâr ile tekdîr eylediği Şehr-emîni-yi sâbık Seyyid Mehmed Hayrullah Efendi, Darb-hâne-i 'âmire Emîni oldu. Ve tarîk-ı hâcegânda İstanbul Pâyesi olup, Darb-hâne'de Kefçe-i hümâyûn Nâzırı olan 'Ali Efendi, Şehr-emîni ve Rûznâmçe-i Sânî Ahmed Reşîd Bey, Teşrîfâtcı ve Mustafa Şecî' Efendi, Büyük Rûznâmçeci oldu. Ve Emîn-i cedîd kā'ide-i kadîme üzere selefinin

---

* "عليه ما يستحق = Allah müstehakkını versin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

** "ابقاه الله تعالى باللطف و الكرم = Yüce Allah onu lütuf ve keremiyle bâkî kılsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 içün M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ashâbından" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

2 ma'zûr u E : ma'zûr M3

◊ 10 Zilka'de 1234 = 31 Ağustos 1819 Salı.

3 bi't-teferrüs ..... mükedderen M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 24a'nın sol kenarına diklemesine yazılmıştır] E

4 ve E : — M3

ahz u i'tâ defterlerini ru'yet ve Darb-hâne Kuyumcusu nâmiyle müstevlîsi [M3 62] olan Düz-oğlu'nun mâl-ı Darb-hâne'den ber-vech-i tahmîn niçe[1] bin kîse açığı çıkacağını ferâsetle, iş işden geçmiş olduğunu ifâdeye müsâra'at etmekle, ser-rişte-i maslahat kendü tabî'atiyle gurre-i garrâ-âsâ rû-nümâ ve 'Abdurrahmân Bey nasbından on yedi gün murûrunda vakt-i mu'ayyende Re'îs Efendi dâ'iresi kapusundan mu'tâd üzere Bâb-ı 'âlî'ye vürûdunda, mukaddemce mehâbet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mûcebince Çavuş-başı Ağa karşulayup, hademesini terk etmek ve başım şâl ile örtüp Ağa-yı mûmâ ileyhin konağına gitmek üzere me'mûr olduğunu kendüye nâzikâne edâ ile ifâde vü îmâ ve mîr-i mûmâ ileyh[2] mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci günü◊ Kethudâlık'dan bu vechile 'azl ile yalısı ve konağı temhîr olunarak[3], istintâk için Çavuş-başı Hüsnî Bey'in konağına mahbûsen isrâ ve Mehmed Seyyidâ Efendi, Kethudây-ı Sadr-ı vâlâ olup, Düz-oğulları akrıbâ vü te'allukâtıyla kaldırılup, cümlesi Bostancı-başı Ağa mahbesine ilkâ ve cümlesinin emvâl ü eşyâsı temhîr olunup, istintâklariyçün kâtibler ve mübâşirler[4] ta'yîn ü isrâ ve bi'l-cümle nisvân ü sıbyânları ve 'ammîleri metrûkesi iken büyük karındaşları Kirkor'u hâlâ ma'şûkası ve ismi muktezâsınca cümle-i nakd-i meskûkesi olan Penbe Hânım dedikleri Ermeniyye dahi Patrik-hâne'ye habs içün gönderilüp, kendülere lüzûmu mertebeden ve bu aralıkda ba'zı mahalle kaçırup ihfâ eylediklerinden mâ'adâ eşyâ ve bir bi'r-i mâya ilkâ etmiş oldukları mücevherât-ı girân-behâ haber alınarak bi'l-cümle ahz u temhîr ve ibkâ olundu[5].

Ve birkaç gün murûrunda 'Abdurrahmân Bey Dimetoka cânibine muhakkaran nefy ü iclâ olundu* .

Kec[6] sandığın üstâdın işi cümle çıkar râst
İmzâya bu da'vâyı, yeter nakş-ı nigînin (نكينك).

Sûret-i küştenî-i sâbık Bâzergân-ı Ocak

Mukaddemce Kıbrıs Cezîresi'ne menfâ olan Ocak Bâzergânı-yı sâbık Yakovaçı (يقواچى) nâm Yehûdî, Lefkoşe'de ikâmet eylediği menzilinde iki ne-

---

1 niçe E : nice M3
2 vakt-i mu'ayyende ..... mîr-i mûmâ ileyh M3 : + [Bu uzunca kısım, buraya girmesi sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek aynı kaligrafi ile satırın hizâsına E 24b'nin sağ kenarına yazılmıştır] E
◊ 27 Zilka'de 1234 = 17 Eylül 1819 Cuma.
3 yalısı ..... olunarak M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile yukarıya diklemesine E 24b'nin sol kenarına yazılmışlardır] E
4 mübâşirler E : mübâşir M3
5 ta'yîn ü isrâ ..... olundu [Bu kısım, buraya girmesi sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 24b'nin sol kenarına yazılmıştır] E : + [M'de burada yer alanlardan sadece sondaki "olundu" kelimesi eksiktir] M
* "Zikr-i tevcîhât-ı müfîdetü'n-nikât ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,28-29'da kaydedilmiştir.
6 Kec M3 : Keç E

fer Yehûdî hıdmet-kâriyle maktûl bulunup, kātilleri ma'lûm olmamağla, âsâr-ı gazab-ı Bârî ile *"Ke-'asfin [M3 63] me'kûl"** olmakdan nâşî, ma'rifet-i şer'le keşf ve eşyây-ı mevcûdesi bi't-temâm sebt-i defter olarak kātilleri sırran ve 'alenen tecessüs olunmakda idüğünden, memerr u ma'ber olan taraflara ve iskelelere âdemler ta'yîn kılınmış olduğu beyâniyle, Dergâh-ı 'âlî kapucubaşılarından Kıbrıs Muhassılı Mehmed Na'îm Ağa'dan kazıyye-i ma'hûdeyi Der-i devlet-medâr'a ihbâr zımnında tahrîrât vürûd edüp, bâdî-i mâdde-i katl ve kātilleri te'ayyün eylediği takdîrde iş'âr[1] ve deftere alınan eşyâ husûsıyçün ne vechile irâde-i seniyye sünûh eder ise, mûmâ ileyh tarafına derhâl tahrîr buyurularak, icrây-ı muktezâsma ibtidâr edeceğini, tahrîrât-ı mezkûrede derc ü tezkâr etmiş ve ol bâbda taraf-ı şer'den verilan ahbâr-ı i'lâmı ile iki kıt'a mahzar-ı ehâlî ve mumzâ defter-i eşyâyı dahi ma'an göndermiş olmağla, evrâk-ı mezkûre bâ-takrîr-i Sadâret-penâhî takdîm-i hâk-i pây-i hazret-i Pâdişâhî kılındıkda, maktûl-i mersûmun emvâl ü eşyâsı cânib-i mîrîden zabt olunmak iktizâ etmeyüp, ancak Âsitâne-i 'aliyye'ye celb ile veresesine i'tâ ve kātili bulunup, Der-sa'âdet'e ifâde vü inhâ kılınmak husûslarına te'alluk eden irâde-i Pâdişâhâne'yi Muhassıl-ı mûmâ ileyhe tefhîm ü inbâ zımnında, mâh-ı zilhiccenin dokuzuncu günü◊ târîhiyle emir-nâme-i Sadr-ı a'zamî tahrîr u isrâ olundu**.

İzâ kâne'z-zemânü ilâ inkılâbin
*Se'âlibühâ yesûlu 'ale'l-kilâbi****.

Velâdet-i Sultân Ahmed

Mâh-ı zilhiccetü'ş-şerîfenin yirmi üçüncü çârşenbih[2] günü◊◊ tahmînen vakt-i 'asrda, sulb-i hazret-i Cihân-bânî'den Şeh-zâde Sultân Ahmed-i sânî, erîke-pîrây-ı 'âlem-i zuhûr ve bir hafta top şenliği ile sevâmi'-i 'ibâd, âheng-bend-i safâ vü sürûr oldu*4; lâkin çok geçmeyüp rihletleri mûris-i küdûr oldu[3].

---

* "ماكول [M3 63]كعصف = Yenilip, çiğnenmiş ekin gibi" anlamına gelen bu ifade Kur'ân, el-Fîl 105/5. âyetin son kısmıdır.

1 iş'âr M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "olunacağı" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

◊ 9 Zilhicce 1234 = 29 Eylül 1819 Çarşamba.

** "**Sûret-i küştenî-i sâbık Bâzergân-ı Ocak** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,24'te kaydedilmiştir.

*** "اذا كان الزمان الى انقلاب * ثعالبها يصول على الكلاب = İş bir kere şîrâzesinden çıktı mı, tilkiler köpeklere saldırır" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

2 çârşenbih E : çehârşenbih M3

◊◊ 23 Zilhicce 1234 = 13 Ekim 1819 Çarşamba.

*4 "**Velâdet-i Sultân Ahmed** ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler hemen hemen aynı ifâdelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,28'de kaydedilmiştir.

3 lâkin ..... oldu M3 : + [Bu kelimeler sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne araya yazılmışlardır] E

Ba'zı tevcîhât

Mâh-ı zilhiccenin yirmi dördüncü günü◊ Silistire Eyâleti ve Kal'ası Muhâfızlığı, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından sâbıkā Edirne Bostancı-başısı Mehmed Selîm Ağa'ya rütbe-i **[M3 64]** Vezâret'le tevcîh ve Mora Eyâleti, sâbıkā Silistire Vâlîsi Vezîr İbrâhîm Paşa'ya ve Hudâvendigâr ve Koca-ili sancakları, sâbıkā Mora Vâlîsi[1] es-Seyyid 'Ali Paşa'ya ve Bozok ber-vech-i Muhassıllık, sâbıkā Hudâvendigâr ve Koca-ili Mutasarrıfı Kapudân-ı esbak es-Seyyid Ahmed Paşa'ya tevcîh olundu*. Ve bu tevcîhâtın ferdâsı Nişâncılık, Başmuhâsebeci-yi sâbık Hasan Tahsîn Efendi'ye; Humbaracı-başılık, Dergâh-ı mu'allâ kapucu-başılarından Ayaş Voyvodası-yı sâbık Müftî-zâde Es'ad Ağa'ya tevcîh olunup, sâbıkı Mustafa Ağa Edirne Bostancı-başısı oldu[2].

Ve Hacıköyü Ma'deni Emîni 'Osmân Ağa'ya ve delîl-başılardan Şehlâyî İbrâhîm Ağa'ya ve Çıldır Eyâleti'nde kâ'in Hertvis[3] Kal'ası muhâfazasına me'mûr Ağzıaçık[4] Mehmed Ağa'ya ve hâlâ Cebeci-başı 'Ali Ağa'ya nısf-ı şevvâlden gāye-i zilhicceye kadar◊◊ tevârîh-i muhtelife ile Dergâh-ı 'âlî Kapucu-başılığı tevcîh olundu.

Âmeden-i ser-i maktû'-i 'Abdurrahmân Bey ve i'dâm ve nefy-i Düzoğlu ve müte'allikāteş

'Abdurrahmân Bey ez-kadîm meyyâl-i zînet ü sefâhet olduğundan kat'-ı nazar, âsâr-ı tekebbür u nahvet olan mâ-fevkına nümâyende-i ıgtirâr ve mâdûnuna dil-âzârlığı cümlede bâ'is-i ıgbirâr olmuş, 'âkıl sûretinde bir mecbûl-i belâhet olduğundan, nîm-hande-i ikbâle fırîfte ve ser-furûy-i mekîdete gürîhte olur makūleden idi.

Ne-bâşed nîk bâtın der-pey-i ârâyiş-i zâhir

Be-nakkāş ihtiyâcî nîst dîvâr-ı gül-sitân-râ[5]**

◊ 24 Zilhicce 1234 = 14 Ekim 1819 Perşembe.

1 Vâlîsi M3 : + [Metinde bū kelimeden sonra yazılmış olan "Vezîr" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

* "Mâh-ı zilhiccenin yirmi dördüncü günü ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,24'te kaydedilmiştir.

2 oldu M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "yevm-i merkūmdan sonra" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

3 Hertvis : Hernos (خرنوس) E, M3

4 Ağzıaçık E : اغزی اچیف M3

◊◊ 15 Şevvâl-29 Zilhicce 1234 = 7 Ağustos-19 Ekim 1819.

5 Ne-bâşed ..... gül-sitân-râ M3 : + [Bu kısım, aynı kaligrafi ile sonradan E 25a'nın sol kenarına yazılmıştır] E

** "نباشد نیك باطن در پی آرایش ظاهر * بنقاش احتیاجی نیست دیوار کلستانرا = Güllerle süslü duvarın nakkâşa ihtiyâcı olmadığı gibi, içi iyi olan kişi dışını süslemekle uğraşmaz" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

Düz-oğulları ise mûrâs-hâr tarzında mâl-ı bî-hisâb ve ithâf-ı zî-kıymet ü nâ-yâb ortasında kalmış ve hazâ'in-i Sultâniyye ile niçe[1] yüz âdemlerin vüs'-i idâresinden bîrûn müteferrik ve gûn-â-gûn ahz u 'atâ[2] ve Vekîl-i[3] kâ'inât ta'bîrine sezâ a'mâl ü eşgâl-i lâ-yu'addü ve lâ yuhsâ şu'ûr-i deycûrunu kaplayup kalmış, ya'nî bir tarafdan sekr-i ferhat ve zevk-ı rağbet ve bir cânibden perîşânî-i fi'l ü maslahatla girdâb-ı hayrete dalmış birtakım meslûbü'l-idrâk süfehâ olduklarından, vakten mine'l-evkât zât-ı şevket-simât-ı Şâhâne, ednâ mertebe imâle-i âmâl buyurdukları hâlde, taglît u igfâlin dahi muhâl olacağını tasavvur etmeyerek, gûyâ hiyel-i hafiyyelerine 'aklı erer ricâli mîr-i mûmâ ileyh vesîlesiyle tard u inkâl etmek esbâbını istihsâle[4] **[M3 65]** iştigâl etmişler idi. Lâkin nefs-i maslahat dönüp dolaşarak bi't-terbiye tabî'atiyle nâtık ve hakîkat-i mâddeye âhır-ı kâr Sultân-ı selâtîn-i dekāyık-bîn *eyyedehullâhu Te'âlâ bi'l-'ilmi ve'l-yakîn** hazretlerinin 'ilm-i 'âlem-şümûl-i Mülûkâne'leri lâhık oldukda, 'Abdurrahmân Bey vech-i mezkûr üzere musâdereden mâ'adâ, *"el-Celâ'u eşeddü'l-belâ"*** muktezâsiyle te'dîbe sezâ olarak, Dimetoka cânibine nefy ü iclâ olmuş[5] ise de, başka gûne tertîb-i cezâdan 'afvı husûsu derece-i istihâleye varmış iken, isbât-ı müdde'ây-ı teberrâ zımnında bu esnâda tedbîr-i ba'zı 'ukalâ ile mesned-i Sadâret-i 'uzmâ ve makāmı mu'allây-ı Fetvâ ve Hâlet Efendi ve hâlâ Kethudâ Seyyidâ Efendi ve Re'îsülküttâb Cânibî Sâlih Efendi ve Çavuş-başı Hüsnî Bey ve Darb-hâne-i 'âmire Emîni Hayrullah Efendi yedleriyle, yedi 'aded imzâ ile hâk-i pây-i hümâyûna 'arz-ı hâl takdîmiyle istid'â olundu. Ancak taraf-ı Pâdişâhâne'den yine mîr-i mûmâ ileyhin i'dâmına Rüstem Efendi çırağı Hasekî Kadrî Ağa hufyeten irsâl ü isrâ kılındı. Beyt:

Metâ'-ı hâne-i dil ân-çünân be-yağmâ reft
Ki der ne-mâned ki ber-rûy-i düşmenan bendîm[6]***

Ve bu tarafda mahbûs olan Düz-oğulları, gâh mahbesde su'âl ile takrîrleri sebt-i evrâk ve gâh Darb-hâne'ye celb ü istintâk olunarak, dâ'ire-i derk ü ihâtadan hâric emvâl-i perâkende-i deryâ-misâl ve umûr-i pür-teşvîş ü

---

1 ile niçe [Metinde "ile" kelimesinden sonra yazılmış olan "ile"nin üzeri çizilmiştir] E : ile nice M3
2 'atâ E : i'tâ M3
3 Vekîl-i E : Herze-vekîl-i M3
4 istihsâle M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ile" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
* "ایده الله تعالی بالعلم و الیقین = Yüce Allah onu ilimle ve sağlam bilgiyle desteklesin" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.
** "الجلاء اشد من البلا = Sürgün, belâların en şiddetlisidir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.
5 olmuş E : olunmuş M3
6 Metâ'-ı hâne-i ..... bendîm M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile E 25b'nin sağ kenarına diklemesine yazılmıştır] E
*** "متاع خانه دل انچنان بیغما رفت * که در نماند که بر روی دشمنان بندیم = Gönül evinin malı öyle yağmalandı ki, düşmanların yüzüne bağlayacak bir şey kalmadı" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

ihtilâllerine ber-vech-i icmâl 'ilm-i vukūf istihsâl olunarak, el-hâletü hâzih yedlerinde mevcûdları ve ba'zı mahallerden zâhirde matlûb u mev'ûdları olandan başka, mersûmların yalnız Darb-hâne-i 'âmire'ye, gerek emvâl-i mu'ayyeneden zimmetlerinde kalmış ve gerek teseyyüblerinden giderek müte'ahhid oldukları zevâ'id-i tebdîlâtı idâre edemeyerek, üzerlerine mâl olmuş yirmi iki bin kîse deynleri zuhûr edüp, bu def'a 'Abdurrahmân Bey'in Darb-hâne Emâneti evâ'ilinde birer buçuk dirhem olarak müceddeden kat' olunan yirmi beşlik ve nısfiyyesi on iki buçukluk altûna[1] tebdîl için mübâya'a-i Darb-hâne ta'bîr olunur nukūd-i 'atîka ve Firengiyye aldıkları ve ba'zı cevâhir almış oldukları Efrenc ve sâ'ir tüccâra ve kuyumcu **[M3 66]** ve kürkçü[2] ve kumâşcı ve tüccâr gibi ba'zı esnâf ü[3] pîşe-kâra dahi ibrâz olunan senedât-ı ma'mûlün bihâda on altı bin kîse deynleri mastûr olmağla, minhaysü'l-mecmû' otuz sekiz bin kîse açıkları çıkdığı mütevâtir u meşhûr oldu.

Bu esnâda Darb-hânelü sarrâf Aznavur-oğlu ki, beş-altı sene mukaddem Düz-oğulları'nın mâhiyyelü bayağı hıdmet-kârı iken, mâl-ı Kārûn ve menâzil-i Şeddâdî-nûmûna mâlik olmuşidi. Ve hattâ Bey-oğlu nâm mahalde mukaddemce sekiz yüz kîseye bir nîm-kârgîr menzil binâ eylediğinden mâ'adâ, menzil-i mezkûr kurbündeki kebîr 'arsayı dahi iştirâ ile üzerine andan evsa' ve musanna' bir başka nîm-kârgîr hâne binâsına ibtidâ etmişidi. Düz-oğulları muvâcehelerinde mersûma edâya kefâlet husûsu teklîf ve Düz-oğulları'na kefîl bi'l-mâl olduğu takdîrde kefâleti nezd-i 'aliyyede makbûl olacağı tefhîm ü ta'rîf olundu ise de, Aznavur-oğlu kefâletden ibâ ve Düz-oğulları düyûn-i mezkûreye ne vechile mukābele edebileceklerini kendüye tavsîf ile "el-Emân" deyü birkaç gün recâ[4] eyledikçe[5], 'alâ rivâyetin ba'zı ashâb-ı garaz tarafından ihâfe-i hafîye mebnî, imtinâ' u istignâsı, gitdikce hılâf-ı me'mûl-i dü-bâlâ eylemekle, âhıru'l-emr Düz-oğulları'na ye's-i tâm 'ârız olup, Aznavur-oğlu ile curûb u şütûmla mu'ârız olarak mücâdeleye başlamağla, "İnç[6] firâvuna adın[7], nâmûsun çığa. Beş yıl evvel beş guruşluk hıdmet-kâra şimdi kefâlet çe. İnç[8] kak gudes[9] zo?*" deyerek, 'azîm gavgā vü mükâlebe eylediler. Ve bu gûne hasma mütâba'atiyle perverde-i mürüvveti olduğu Düz-

1 bu def'a ..... altuna M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 25b'nin sol kenarına yazılmıştır] E
2 kürkçü E : kürkcü M3
3 esnâf ü E : esnâf M3
4 ile ..... recâ M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmıştır] E
5 eyledikçe E : eyledikce M3
6 İnç E : İnc M3. "inç" kelimesi, Ermenice'de "ne?" anlamındadır.
7 adın E : arın M3
8 İnç E : İnc M3
9 gudes M3 : gudas E

* Metnimizin bu kısmında yer alan "çe. İnç kak gudes zo? (چه اینچ قاق غودس ظو)" kelimeleri, Ermenice'de "olmaz. Ne halt ediyorsun ulan?" gibi bir anlama gelmektedir.

oğulları'na izhâr etdiği bî-vefâlık sûreti, sonra Aznavur-oğlu'nun bâ'is-i emn ü selâmeti olmadı.

Bâver me-kün hadîs-i vefâdârî ez-rakîb
Ger ez-hatt-ı melâ'ike sad mahzar âverd[1]*

Mâh-ı zilhiccenin sebt-i ahîri gicesi◊, Düz-oğulları hakkında sudûr eden fermân-ı kazâ muktezâsiyle Bostancı-başı İbrâhîm Ağa, nısf-ı leylde Yalı Köşkü'ne gelüp, mersûmları mahbesden celb ü ihzâr ve nüvâzişle hâl ve hâtırların istifsârdan sonra: "Bakın dostlarım! Gayri sizler 'afv ile kayd-ı habs-hâne-i **[M3 67]** fenâdan ıtlâk ve min-ba'd bu eşgāl-ı bî-bekādan rehâ ile tek ü tenhâ kendü muhâsebe-i mahsûsanıza fekk-i rakabe vü i'tâk olunacaksınız. Ancak ba'zı husamânız tarafından hâlâ sizde mektûm külliyyetlü emvâl ü eşyâ olup, hattâ: 'Üzerinizde bile bin kîselikden ziyâde zer u cevher mestûr u müheyyâdır' deyü size iftirâ olunmuş ve ile'l-ân burada te'hîr u ibkānıza bu husûslar sebeb olmuşdur. İmdi göreyim sizi! İsbât-ı müdde'ây-ı sadâkatiniz içün üzerinizde ve başınızda kalîl ü kesîr her ne var ise, meydân-ı 'ubûdiyyete nihâde edin. Ben de keyfiyyeti mahalline ifâde ve bir kadem akdem sizi menzil ü me'âdınıza i'âde edeyim" dedikde, cümlesi bir ağızdan şükr u senâ ederek ve hicbir habbe ketm etmediklerine yemîn edüp, "Meğā, megā!"** deyerek mahbûs oldukları esnâda ba'zı âşinâlarından su'âl-i hâtır-gûne gelmiş biraz altûn ile hâricde kullandıkları sâde sâ'atler ve altûn ve mînâ-kârî[2] enfiyye kutuları ve yüzük gibi mevcûd-i ma'iyyetleri olan eşyâyı dahi derhâl çıkarup teslîm etdiklerinde, Ağa-yı mûmâ ileyh cümlesini bir fûtaya vaz'la mahalline irsâl ve bu tedbîr-i ebleh-gîr ile matlûbu sehlen istihsâl eyledi. Ba'dehû en büyük karındaşları Kirkor ile anın küçüğü Serkiz'e hıtâb edüp: "Sizin ahz u i'tânızda emvâl-i mîriyyeye müte'allik hezâr mâddeler derkâr olmakdan nâşî, anların dahi keyfiyyetlerini şimdilik sizler elde mevcûd iken Defterdâr Efendi tarafına bir kerre icmâlen ihbâr eylemeniz husûsu dahi muktezây-ı maslahatdan olduğuna mebnî, hemân şimdi Yalı Köşkü kapusundan girüp bağçeler arasından ve Darb-hâne kapusundan geçerek kapu arasına varup kârınızı orada itmâm ile andan me'vây-ı kadîminizde[3] i'zâm olunacaksız" dedikde, anlar: "Efendim bu vakit Defterdâr Efendi gelmez" dedik-

---

1 Ve bu gûne ..... âverd M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına e 26a'nın sol kenarına yazılmıştır] E

* "باور مکن حدیث وفاداری از رقیب * کز از خط ملائکه صد محضر اورد = Melekler, yazısından yüz dilekçe de getirse, rakîbin vefâdârlık sözüne inanma!" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

◊ 26 Zilhicce 1234 = 16 Ekim 1819 Cumartesi.

** Metnimizde "Meğā, megā! (مغا مغا)" şeklinde yazılan kelimeler Ermenice'de "Tövbe, tövbe!" anlamındadır.

2 mînâ-kârî E : mîne-kârî M3

3 kadîminizde E : kadîminize M3

lerinde: "Me'mûrlar nısf-ı leylde gelüp, hâlâ size muntazırdırlar" deyerek igfâl ve Küçük Yazıcı ile sâ'ir iktizâ eden birkaç[1] kâr-âşinâ âdemler terfîk edüp, mersûmları bu vechile ferîhu'l-bâl olarak maktele ba's ü isbâl eylemekle, anlar dahi;

İmşeb şeb-i ümmîd be-cânân resîdenest

*Ey subh-ı bî-sefîd çi cây-ı demîdenest**

mazmûnunca [M3 68] bir nefesde vakt-i mev'ûdlarına erişmeğe şitâb ü isti'câl eylediler. Andan Bostancı-başı Ağa dönüp, mersûmların küçüğü Mıgırdıc ile dördüncü karındaşlarına 'atf-ı kelâm edüp: "Küçük karındaşınız ki bundan akdemce seyâhat vesîlesiyle buradan bahran Kuds-i şerîf'i ziyârete niyyet ve andan Katolik olduğunuz münâsebetle[2] tahsîl-i ülfet ü ma'rifet tarîkasiyle Firengistân taraflarına kasd-ı 'azîmet edüp, ibtidâ Ak-deniz adalarına ve husûsan Sakız Cezîresi'ne uğrayarak, her birinde lezâ'iz-i[3] sohbet ü cem'iyyeti istîfâdan mâ'adâ, vaktiyle işe yarar âşinâlar peydâsiyçün hâlâ adalar arasında bâd-bân-güşâ olan mersûmdan bu esnâda vürûd etmiş ve cifr-i ma'hûd üzere yazılmış mektûb ki, 'ibâresini kimesne feth edüp anlayamamışdır ve sizlerden su'âl olundukda: 'Miftâhı Yeni-köy'deki yalıda kağıdların[4] arasındadır' demişsiz. Ol miftâhın bulunması ve ol mektûbun okunması matlûb-i kat'î olduğuna mebnî, tercemesini yarınki gün erkence mahalline göndermeğe muhtâcım. Binâ'en 'aleyh yanımıza âdemler terfîkıyle hemân şimdi varup, matlûbu kabza [ve] müvekkeline[5] teslîmle i'âde ve sizler fîmâ-ba'd orada kayd-ı hayâtla kalmak üzere kârınızın temşiyet ü itmâmına âmâde olmanız husûsuna te'alluk eden emr u irâde-i mehâbet-ifâdeye gerdendâde olasız" deyüp, ol vakit Kuşcu-başı Hasekî Kara 'Osmân Ağa'ya işâret ile mersûmları[6] giceden müheyyâ ve baş ve kıç[7] altlarına birer cellâd ihfâ olunmuş âteş kayıklarına ilkâ[8] ve bu tedbîr-i ra'nâ ile kat'-ı lisân-ı me'yûsân zımnında bir huddâ'-ı sâhib-i zekânın ta'lîmi olmak gibi hâlete haml olunmağa sezâdır. Bunları da bî-kîl ü kāl Yeni-köy'deki dâra irsâl eyledi. Mukaddem gönderilan Kirkor ve Serkiz, Darb-hâne kurbüne vardıklarında, ol

---

1 birkaç E : — M3

* "امشب شب امید بجانان رسیدنست * ای صبح بی سفید چه جای دمیدنست" = Bu gece sevgiliye ulaşma ümidi vardır. Ey aydınlığı olmayan sabah, ne diye aydınlanıyorsun?" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

2 katolik olduğunuz münâsebetle M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsından hareketle E 26b'nin sol kenarına diklemesine yazılmıştır] E

3 lezâ'iz-i M3 : lezâyiz-i E

4 kağıdların E : kağıdları M3

5 müvekkeline : mü'ekkeline E, M3

6 mersûmları E : mersûmların M3

7 kıç E : kıc M3

8 ilkā M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ve bunları d{a}" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

mahaldeki kebîr çınarın öte yanında istitâr eden cellâdlar çıkup, mersûmların ellerini arkalarına bend ve hemân Bâb-ı hümâyûn'dan taşraya ihrâcla tulû'-i fecrden mukaddem der-'akab katl ü i'dâm ve Boğaz-içi'ne gönderilanler Yeni-köy'de meşhûr yalıları önüne yanaşdıklarında, nâgehân **[M3 69]** cellâdlar çıkup, yalının pencerelerine[1] salb ile kârlarını temâm etdiler. Ve bu esnâda 'Abdurrahmân Bey'in dahi ser-i maktû'u vürûd ile Bâb-ı hümâyûn dâhilinde manzûr u meşhûd oldu.

Tâ nahvet-i se'âdet bîrûn reved zi-magzeş

*Bâ-seg şerîk-i rûzî gerdend ez-ân hemâ-râ**

Ve mûmâ ileyhin[2] emvâl ü eşyâsını Defterdâr Efendi kapu arasında fürûht ederek, az vakitde itmâm eyledi. Ve mesmû' u meşhûr olduğuna göre, metrûkâtı öyle külliyyetlü olmayup, zuhûr eden nukûdu dahi vaktimizin ekser ricâlinde mevcûd olduğu mertebededir. Düz-oğulları'nın en küçüğü Deli Mığırdıc dedikleri ki, olbirlerine kıyâsla en 'âkılleri görünmüşdür. Bunun dahi kemâl-i sefâhet ü hamâkatinden ve dâ'imâ lezâ'iz-i[3] nefsine mütâba'atinden bir işe karışamayup, ancak kendüsüne karındaşları beher gün yirmi 'aded cedîd yirmi beşlik altûn, ya'nî yevmiyye beş yüz guruş ta'yîn etmiş olmalariyle, mecnûn-i mersûm her sabâh meblağ-ı merkûmu alup, Rûm ve Ermeni fevâhişi[4] ve esb-i Mısrî ve etbâ' u havâşîsine sarf ile zevk u safâsiyle meşgûl ve kemâl-i belâhet ve gâyet sefâhetinden nâşî, idâre-i mesârifine liyâkati olmadığından;

Hudây dâned ve men dânem ve tû hem dânî

*Ki yek fülûs ne-dâred 'Ubeyd-i Zâkânî***

misâlince, ertesi güne kadar bir akçası kalmadığı mühayyer-i 'ukûl idi.

Bu esnâda gerek bu ve gerek Aznavur[5]-oğlu ve sâ'ir Düz-oğlu akrıbâ ve te'allukâtının kimi Kayseriyye'ye ve kimi âhar mahalle nefy ile[6] mâllarının bi'l-müzâyede bey' ve esmânı cânib-i mîrîden ahz olunmak husûsuna irâde-i

---

1 pencerelerine E : pençerelerine M3

* "تا نخوت سعادت بیرون رود ز مغزش * با سك شریك روزی كردند ازان همارا = Dimağından saâdetin gururu çıktığı zaman, köpeği azıklarına daima ortak ederler" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

2 Tâ nahvet-i ..... mûmâ ileyhin M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın ve E 26b'nin altına yazılmışlardır] E

3 lezâ'iz-i M3 : lezâyiz-i E

4 fevâhişi M3 : قواحشی E

** "خدای داند و من دانم و تو هم دانی * كه یك فلوس ندارد عبید زاكانی = Allah biliyor, ben biliyorum, sen de biliyorsun ki Ubeyd-i Zâkânî'nin bir kuruşu yok" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

5 Aznavur M3 : Aznavuz E

6 nefy ile E : nefyle M3

Şâhâne te'alluk edüp, ol bâbda hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn-i Pâdişâhâne celâdet-rîz-i sudûr ve nezâretine Hâlet Efendi me'mûr oldu. Ve temâm üç mâh 'ale'd-devâm Bey-oğlu ve Boğaz-içi'nde menâzil-i müte'addide ve İstanbul'da ekser hânlarda büyût-i müteferrikada muhallefât fürûht olunarak, her birinde zuhûr eden eşyây-ı nâdîde-i behâ-dâr ve tuhaf u tefârîk-ı nâ-şenîde-i bî-şümâr ilâ hâze'l-vakt[1] ne bir vezîr ve ne bir kibâr metrûkâtında müsâdif-i a'yün-i nüzzâr olmuş ve ne tüccâr-ı şöhret-şi'ârda **[M3 70]** nazîri sebk u güzâr etmişdir. Bunların ahvâl ü ef'âli ta'rîfe gelmez ve mebâdî ve netâyicini tafsîl, havsala-i hâme-i muharrire güncîde olmaz, ancak bir iki mâddesini ifâde ile mâ'adâsı kā'ide-i kıyâsla erbâbına her cihetle hüveydâ olacağına binâ'en, *"el-'Ârifu yekfîhi'l-işâretü"** kavliyle iktifâ olundu.

Der-havsala kalem ne-günced-râzem
*Âteş be-miyân-ı ney nihân ne-tüvân-kerd***

Ez-ân-cümle elbise husûsunda Düz-oğulları'nın her birinin müte'addid hâne ve sâhil-hâneleri derûnlarında[2] cemî' âlât ve mâlzeme ve üstâd ve ha-demesiyle birer mahsûs ütücü dükkânı mevcûd ve hammâm ve memşâ na'leynlerinin tasmaları a'lâ incü ve zümürrüd ve yakūt ile müzeyyen idüği, metrûkâta gidenlerin cümlesine re'ye'l-'ayn meşhûd idi. Ve zann-ı gālibde devr-i sâbık inkılâbında kalup unudulmuş biri mâ'î ve biri zîbâ reng iki kıt'a elmâs-ı bî-misl ü kıyâs zuhûr edüp, lâkin kimsenin behâ yetişdireceği makūleden olmadığından, mecma'-i müzâyededе kıymetsiz kalmağla, *"Küllü şey'in yerci'u ilâ aslihî"**** me'âlince alınup, yine mahall-i kadîmine irsâl olundu. Ve otuz nefer Bulgar sâyis tîmâr eder altmış re's esb-i Mısrî-yi muntehab ki, bir kaçı[3] Istabl-ı hâs'dan çıkmış idi. Her birinin donuna uygun zî-kıymet Mısır takımları var idi. Ve hâlâ Hâlet Efendi'nin sarrâfı Bağdâdlı Esekyel Yehûdî'de[*5] olan Düz-oğlu yalısı, müşârun bi'l-benân ve fi'l-vâki' evsa' ve musanna' bir 'âlî bünyândır ki, *"Yebnî kasran ve yehdimü mısran"*[*5] meseli anda nümâyândır. **Beyt**:

Der-cihân endîşe-i bünyâd-kerden bâtılest

---

1 hâze'l-vakt E : **hâzihi'l-vakt** M3

* "العارف يكفيه الاشارة = Ârife tarif gerekmez" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

** "درحوصله قلم نكنجد رازم * اتش بميان نى نهان نتوان كرد = Ateş neyin içinde gizlenemiyor, kendini gösteriyorsa da kalem zihnimden geçenleri ifâde edemiyor" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

2 derûnlarında E : derûnunda M3

*** "كل شئ يرجع الى اصله = Her şey aslına geri döner" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

3 kaçı M3 : kacı E

*4 Burada adı geçen Esekyel (اسقيل), Hoca Ezekiel veya Bağdatlı olarak bilinen Ezekiel ben Jozef Nesim Menahem Gabay adlı Sarrâfbaşı olmalıdır; bk. Naim Güleryüz, *Türk Yahudileri Tarihi -I- (20. yüzyılın başına kadar)*, İstanbul 1993, s.184-185.

*5 "يبنى قصرا و يهدم مصرا = Bir saray yapıyor, ama bir ülkeyi yıkıyor" anlamına gelen Arapça deyiştir.

Hîc bünyâdî berîn endîşe-i bâtıl me-nih[*]

Rivâyet-i sahîha olmak üzere âsâr-ı teveccüh-i cenâb-ı Pâdişâhî ile: "Düz-oğulları ve müte'allikâtı emvâli, matlûb olan mikdâra vâfî ve belki bâligan mâ-belag ta'bîrine kâfî oldu" derler; *el-'uhdetü 'ale'r-râvî*[**].

VEKÂYİ'-İ SENE HAMSİN ve SELÂSÎN ve MİʾETEYN ba'de'l-ELF

Tevcîh-i Pâye be-Yâsinci-zâde ve sâ'ir tevcîhât-ı mu'tâde

Muharremü'l-hârâmın üçüncü günü[◊] ber-vech-i istînâf, sâbık Anadolu Kadı'askeri [M3 71] ve hâlâ Nakîbü'l-eşrâf olan Yâsinci-zâde es-Seyyid 'Abdülvehhâb Efendi'ye Rumeli Kadı'askerliği Pâyesi ihsâniyle hatm-i nüsha-i âmâle fâtiha-hân oldular[***]. Ve Burusa Kazâsı, gurre-i şa'bândan[◊◊] zabt etmek üzere sâbıkā Halebü'ş-şehbâ Kadısı Berber-zâde Mehmed Emîn Efendi hasbe't-tarîk tırâşîde edüp, ramazân gurresinden[◊◊◊] tasarruf etmek üzere Kazây-ı Kāhire, Ebe-zâde Dervîş es-Seyyid Mustafa Efendi'ye 'akd ü ihâle olundu. Ve Kazây-ı Şâm, receb gurresinden[◊4] zabt etmek üzere yine mâh-ı mezbûrun üçüncü şenbih günü[◊5] Çehârşenbeli Mehmed Efendi'ye ve cumâdelâhır[1] gurresinden[◊6] zabt etmek üzere Edirne Kazâsı, sâbıkā Mahrec i'tibâriyle Sofya Kadısı olan Burusevî Selîm Molla-zâde es-Seyyid 'Abdurrahîm Efendi'ye ve Kuds-i şerîf Kazâsı, Kilîsî Seyyid Halîl Efendi'ye ve Havâss-ı refî'a, Üsküdârî Hâfız Mehmed Emîn Efendi'ye ve Haleb, bâ-Hâmise Ayasofya-i Kebîr Müderrisi Çapâr[2]-zâde Süleymân Bey-zâdesi Mîr 'Abdülfettâh Efendi'ye tevcîh ve ba'zı Devriyye mevleviyyetleri ve arpalıklar[3] tevcîhâtiyle dahi kulûb-i erbâb-ı nazariyyât ü 'ameliyyât tenşît u tefrîh olundu.

Ve mâh-ı mezbûr evâsıtında[◊7] Segbân-başı-yı esbak el-Hâcc 'Ali Ağa'ya, Dergâh-ı 'âlî Kapucu-başılığı ve Kahveci-başılık'dan muhrec Mustafa Bey'e, Haremeyn Muhâsebesi Pâyesi ihsân olundu.

---

* "در جهان اندیشه بنیاد کردن باطل است * هیچ بنیادی برین اندیشه باطل منه" = Dünyada kök salma düşüncesini temel düstûr edinmek yanlıştır. Onun için bu bâtıl düşünce üzerine hiçbir binâ yapma!" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

** "العهدة على الراوى" = = Günâhu rivâyet edenin boynuna" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

◊ 3 Muharrem 1235 = 22 Ekim 1819 Cuma.

*** "**Tevcîh-i Pâye be-Yâsinci-zâde** ..... oldular" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,29'da kaydedilmiştir.

◊◊ 1 Şa'bân 1235 = 14 Mayıs 1820 Pazar.

◊◊◊ 1 Ramazân 1235 = 12 Haziran 1820 Pazartesi.

◊4 1 Receb 1235 = 14 Nisan 1820 Cuma.

◊5 3 Muharrem 1235 = 22 Ekim 1819 Cuma.

1 cumâdelâhır E : cemâziyelâhır M3

◊6 1 Cumâdelâhıre 1235 = 16 Mart 1820 Perşembe.

2 Çapâr E : Cepâr M3

3 arpalıklar E : arpalık M3

◊7 11-20 Muharrem 1235 = 30 Ekim- 8 Kasım 1819.

Ahvâl-i hudûd-i İran

Bundan akdem icmâlen keşîde-i silk-i sutûr olduğu üzere İran Şâhı'nın Nizâmü'd-devlesi Muhammed Hüseyn Hân'ın 'Ali Ekber nâm mu'temediyle Bağdâd Vâlîsi tarafına mukaddemâ vürûd eden Fârisiyyü'l-'ibâre mektûbunun hulâsası mefhûmunda, devleteyn beyninde mü'esses olan mebânî-i dostî vü müvâlâta mebnî, müteveffâ Süleymân Paşa vaktinden berü 'îdlerde ve İranlu fütûhâtı vukū'unda, Bağdâd vâlîleri taraflarından kā'ide-i 'âdiye-i tebrîk icrâ ve merâsim-i dostî vü yek-cihetî îfâ oluna gelmiş iken, Dâvud Paşa vâlî olalıdan berü 'îdeyn ve 'ale'l-husûs İranlu'nun Horasân tarafında nâ'il oldukları fütûhâtın tebrîk ü tehniyeti merâsimini icrâya 'adem-i **[M3 72]** rağbeti, İran Devleti'ne mûcib-i iğbirâr olup, Şâh-ı müşârun ileyh bu günlerde Kürdistân'a civâr olan Sultân Yaylağı'na geleceği beyâniyle telâffî-i mâ-fât zımnında eslâfı misillü icrây-ı rusûma ri'âyet eylemesi, mü'eddî-i[1] def'-i nefret ve 'adem-i i'tinâ, mûcib-i küdûret[2] ü nedâmet olacağı ta'bîrâtı münderic olduğuna binâ'en, Vâlî-i[3] müşârun ileyh tarafından dahi iktizâsına göre cevâb tahrîr ve gelan âdem i'âde vü tesyîr ve hudûd ve sınurun takviyesine ihtimâm-i kesîr olduğunu hâvî Der-i devlet'e tahrîrât irsâl ü tesfîr olunmuşidi. Keyfiyyet ma'lûm-i hazret-i Şehriyârî oldukda, İranlu'nun bu gûne behânelerle sükkân ve kuttân-ı hudûd-i Hâkāniyye'ye te'addî ede geldikleri bi't-tecribe ma'lûm u âşikâr ve hattâ Bağdâd Vâlîsi-yi esbak müteveffâ 'Abdullah Paşa vaktinde Şeh-zâde Muhammed 'Ali Mîrzâ küllî asker ile gelüp, aktâr-ı 'Irâkıyye'ye hayli hasâret etdiği be-dîdâr ve bu sûretden lezzet alarak, yine ol vechile harekete cesâret etmeleri mülâhazası derkâr olmakdan nâşî, evvelce davranılup gözleri doldurulmak ve hemân ol sûrete ibtidârları vukū'[4] bulduğu gibi def'-i sâ'ile ihtimâm kılınmak vâcibâtdan olduğu ve Bağdâd Vâlîsi müşârun ileyhden Devlet-i 'aliyye'ye hüsn-i hıdmet me'mûl ü muntazar-ı Pâdişâhâne idüğü vâzıhâtdan olduğuna mebnî, asâkir-i külliyye ile kethudâsını yahûd ana mümâsil kaviyyü'l-iktidâr bir âdemini bu emr-i lâzimü'l-i'tinâya ta'yîn ü irsâl eylemesi ve ma'iyyet-i müşârun ileyhe sâ'ir lâzım gelan me'mûrîn dahi tertîb kılınması husûsuna irâde-i seniyye-i Şâhâne te'alluk edüp, ol bâbda hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn şeref-rîz-i sudûr olmuş olduğu beyâniyle, ol vakit evâmir-i celîle ısdârıyle Diyârbekir[5] Vâlîsi bi'n-nefs hareket etmek ve Mûsul Vâlîsi Ahmed Paşa ve Haleb Vâlîsi Sadr-ı esbak Hurşîd Paşa müheyyâ bulunmak ve Mar'aş Vâlîsi Hüseyn Paşa bi'n-nefs Mûsul'a varup, müşârun ileyhimâ ile tecemmu' ve Bağdâd Vâlîsi ile muhâbere vü mükâtebeye ri'âyet ve emr u

---

1 mü'eddî-i M3 : mü'eddî-yi E
2 küdûret E : küdû[re]t (كدورت) M3
3 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E
4 vukū' E : وقوع M3
5 Diyârbekir M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ve Mar'aş" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

re'yi mûcebince hareket etmek üzere ve Eyâlet-i Bağdâd'da vâki' Baban Sancağı Mutasarrıfı ve sâ'ir Kürdistân beyleri ve Şehrizor Alay-beyisi eşkinci zu'amâ **[M3 73]** ve erbâb-ı tîmâriyle ve Diyârbekir Eyâleti'nde ber-vech-i yurtluk[1] ve ocaklık Atak[2] Sancağı Beyi ve Tercîl Sancağı Beyi ve nefs-i Amid'de yeniçeri ve yerlü neferâtı zâbitleri ve zağarcı[3] ve turnacı ve hasekiyân ve 'atîk serdengeçdi[4] ağaları ve sâ'ir 'aşâyir ve kabâyil beyleri ve Ruha'da olan ocaklu ve yerlü neferâtı ve Mardin Sancağı'nın eşkinci zu'amâ ve erbâb-ı tîmârı, Bağdâd Vâlîsi ma'iyyetine ve Sivas Vâlîsi Lutfullah Paşa ve Adana Vâlîsi Celâleddîn Paşa dahi Mûsul'a varmak üzere başka başka evâmir-i 'aliyye sudûr ve bu vechile İranlu[5] askerinin Bağdâd taraflarında cem'iyyeti mesmû' u meşhûr olduğuna mebnî, tîz elden iktizâ eden vüzerâ ve asâkir-i mezbûre Mûsul tarafına me'mûr kılınmışidi. Ancak bu gûne cem'iyyet ü hareket, gûyâ Kirmânşâh'da olan Muhammed 'Ali Mîrzâ'nın cür'etinden neş'et etmiş ve kuvve-i kāhire-i Devlet-i 'aliyye'yi müşâhede birle, vâkı'a olan harekât-ı rediyyesine izhâr-ı peşîmânî vü nedâmet ederek, bir takım mukaddimât-ı i'tizâr bast u beyâniyle Mîrzâ-yı mûmâ ileyh tarafından Bağdâd Vâlîsi Dâvud Paşa cânibine tekrâr mu'temed ve hediyye gelmiş ve hudûd-i Devlet-i 'aliyye'yi tecâvüz eden asker girüye çekilmiş olduğu, Vâlî-i müşârun ileyh taraflarından Der-i devlet-medâr'a bundan akdem vürûd eden tahrîrâtla 'arz u inhâ ve gā'ile-i mezkûrenin gālibâne vechile indifâ'iyle me'mûrlarm Mûsul'a 'azîmetlerine hâcet kalmadığı ifâde vü inbâ kılınmakdan nâşî, me'mûrînin ba'zıları evâ'il-i muharremde◊ Diyârbekir'de Behrâm Paşa imdâdına tahvîl ü tesbîl kılınmışidi**.

el-Hâletü hâzih İranlu'nun Kars[6] tarafındaki hudûda karîb mahallerde yine ba'zı cem'iyyet ü ihtişâdları mesmû' olup, cemî' zemânda hazm u ihtiyâta ri'âyet, lâzime-i teyakkuz u basîret olduğundan, nâ-gâh Kars tarafına bir gûne sû'-i hareketleri vukū'a gelür ise, bir kaviyyü'l-iktidâr Başbuğ'la iki bin nefer işe yarar asker, Kars Muhâfızı Vezîr el-Hâc Mustafa Paşa ma'iyyetine irsâl eylemek üzere Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi'yle Muş Mutasarrıfı olan Selîm Paşa'ya ve Kars Muhâfızı müşarun ileyh tarafından her ne mikdâr ve her ne

---

1 yurtluk E : يورتيلق M3

2 Atak : Onak (اوناق) E, M3. Metnimizde Onak şeklinde okunabilecek bu yer Diyârbekir'e bağlı sancaklardan Atak olmalıdır; bk. Mehmet Ali Ünal, "XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Diyarbekir Eyaleti'ne Tâbi Sancakların İdari Statüleri", *Osmanlı Devri Üzerine Makaleler-Araştırmalar*, İsparta 1999, s.172-177.

3 zağarcı E : zağracı (زغره جی) M3

4 serdengeçdi M3 : serdengeccdi E

5 İran Şâhı'nın ..... İranlu M3 : + [Bu uzunca kısım, buraya girmesi sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek aynı kaligrafi ile E 27b'nin sağ kenarına ters olarak yazılmıştır] E

◊ 1-10 Muharrem 1235 = 20-29 Ekim 1819.

** "Aḥvâl-i hudûd-i İran ..... kılınmışidi" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, X,229-230'da kaydedilmiştir.

6 Kars M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ba'zı?" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

vakit asker taleb olunur ise hemân **[M3 74]** her bir kazâdan istediği kadar güzîde asker cem' ve muktedir Başbuğ ma'iyyetiyle serî'an Kars'a irsâl eylemek üzere Erzurum Vâlîsi ve Şark Cânibi Ser'askeri el-Hâc Hâfız 'Ali Paşa'ya ve Erzurum Eyâleti'nin hâvî olduğu kazâların hükkâm ve zâbitân ve vücûh-i ehâlî ve iş erlerine hıtâben evâhır-ı muharrem◊ târîhiyle başka başka evâmir-i şerîfe irsâl olundu.

Zuhûr-i fitne vü ihtilâl der-Haleb

Bundan akdem nigâşte-i esnây-ı sutûr olduğu üzere, Haleb Eyâleti'nde ser-zede-i meydân-ı zuhûr olan fitne vü fesâdda[1] şirzime-i eşkıyâ, *"el-Hükmü li-men galebe"** muktezâsınca gürûh-i ehl-i 'ırz ve fukarâ vü sıbyân ve nisvân u re'âyâyı zîr-i dest-i tegallüblerine alarak, cümleşini dâhil-i hükm-i üserâ ederek, keyfe mâ-yeşâ' kullanmağı mu'tâd etdiklerine mücâzâten, *"Ve lâ tahsebennallâhe gâfilen 'ammâ ya'melü'z-zâlimûn"*** kavl-i kerîmi iktizâsı üzere mazhar-ı intikâm-ı cenâb-ı Kahhâr ve şemşîr-i satvet-i Husrevânî ile ekseri karâr-gîr-i vâdî-i kahr u demâr ve bakıyyetü's-süyûfun bir mikdârı mu'tekif-i kûşe-i ihtifâ vü istitâr[2] ve birazı dahi gücile cân-endâz-ı bâdiye-i firâr olmuş idüklerinden, Eyâlet-i Haleb'in bây ü gedâsı nâ'il-i emn ü râhat olup, du'ây-ı 'ömr ü devlet-i Şâhâne'ye muvâzabet üzere idiler. Ancak *"Bakıyyetü Kavm-i Semûd"**** meselince, el-hâletü hâzih eyâlet-i merkûmede zîr-i perde-i hafâda mevcûd ba'zı eşkıyâ, Vâlî-i[3] Haleb Sadr-ı esbak Hurşîd Ahmed Paşa'nın nefsü'l-emrde etbâ' ve müte'allikâtı[4] dâ'irelerinde dâ'imâ bî-pervâ 'alenen icrâ olunan füsûk u fücûru ser-rişte ederek, ihtilâs-ı fursatla firârî eşkıyâya gizlüce kağıdlar irsâl birle; **Rubâ'iyye:**

Efsûs ki mâ çü hâr u hıs üftâdîm

Der-herze derâyî çü ceres üftâdîm

◊ 21-30 Muharrem 1235 = 9-18 Kasım 1819.

1 zuhûr olan fitne vü fesâdda M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmesi sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsından hareketle E 28b'nin sol kenarına yazılmışlardır] E

* "الحكم لمن غلب = Hüküm, galebe çalanındır" anlamına gelen Arapça bu cümle, halkın dilinde hadîs olarak bilinmekle beraber, böyle olmayan ve bir hukuk kuralı olduğu belirtilen "*el-Hükmü li'l-gâlibi* = الحكم للغلب = Hüküm gâlibindir" sözünden hareketle söylenmiş olmalıdır; bk. el-'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, nr.1162, I,364.

** "ولا تحسبن الله غافلا عما يعمل الظالمون = (Resûlüm!) Sakın, Allah'ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma!" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, İbrâhîm 14/42. âyetin ilk yarısıdır.

2 ve bakıyyetü's-süyûfun ..... istitâr M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmesi sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsından hareketle E 28b'nin sol kenarına yazılmışlardır] E

*** "بقية قوم ثمود = Semûd Kavmi'nin artıkları/kalıntıları" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

3 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

4 müte'allikâtı E : te'allukâtı M3

Ez-devlet-i kevn heme be-pîş üftâdend

*Ez-nekbet-gîr-i mâ be-pes üftâdîm**

mazmûnûyla şikâyet ederek, anları vakt-i fursat olmak üzere da'vet eylediler. Ve gelenleri birer ikişer derûn-i Haleb'e birer takrîb celb ü idhâl ve tecemmu' etdikce, [M3 75] sâ'ir müsta'idd-i fesâd olanlarını dahi ihlâl ile kesret ü kuvvet istihsâl eylediklerinde, âhıru'l-emr bir gice ba'de'l-'işâ nâ'ire-i fitne vü ihtilâli nâgehân îkâd ü iş'âl eylediler. Ol vakit müşârun ileyhin dâ'iresi halkından ve mütemeyyiz[1] etbâ' u müte'allikâtından siyeh-mest-i 'îş u nûş olmuş yâdigârları, sâkin oldukları hânelerde basup tazyîk ederek muhârebeye ibtidâr ve buldukları memnû'âtı izhâr u işhâra ictisâr eylediler ve kethudâsını tutup hezâr pâre etdiler. Ve bir takımı mahkemeye[2] varup, ol esnâda Haleb'de me'mûriyyetle bulunmuş ba'zı mevsûku'l-kelim zevâtın nakl ü rivâyeti üzere, konaklarda bulup getürdükleri levâzım-ı bezm-i füccârı ve ba'zı gûn-dâde ve şâd-hârı huzûr-i Kadı'ya ihzâr ve husûsan;

Kitâb ve sünnete uy ey hatîb-i hoş-nağme!

Hevây-ı[3] nefsine uyma bizim imâm gibi!

mü'eddâsına mutâbık olup, etbâ' şerrine haml olunmağa lâyık olan İmâm Efendi hânesinin hâlini irâ'e ile: "Efendi işte ancak bunu i'lâm edin. Dergâh-ı hazret-i Pâdişâhî'ye tezallum u şekvâda sâ'ir hezâr a'zârımızı beyân ü inhâya bu mâdde hâcet komaz" deyerek, mûmâ ileyhi tegallüb vechile icbâr etmişler ise de, Kadı Efendi ba'zı letâ'ifü'l-hiyel[4] i'mâliyle def'-i meclis ederek, derhâl 'ulemâ ve vücûhdan ekserini celb ü da'vet ve cümlesini beraber alup, Haleb civârında[5] makarr-ı vülât olan Şeyh Bekirlü nâm mahalde bulunan Vâlî-i[6] memleket Hurşîd Paşa cânibine sür'at ve cümlesi Devlet-i 'aliyye'nin fermânber ve çâker-i sadâkat-peykerleri idüklerini beyân ile isbât-ı müdde'ây-ı rızâcûyî etmiş olduklarını ve müşârun ileyh dahi Haleb'in su ve zahîresini kat'la tazyîkına ibtidâr ve etrâf kazâlarda olan mütesellimlerini mevcûd-i ma'iyyetleri birer mikdâr askerleriyle celb ederek, emr-i muhâsaraya sarf-ı vüs' u iktidâr

---

* افسوس که ما چو خار و خس افتادیم * در هرزه درایی چو جرس افتادیم
از دولت کون همه به پیش افتادند * از نکبت کیر ما به پس افتادیم = Ne yazık, biz çer çöp gibi düştük. Anlamsız söz söylemede büyük çanın içindeki zil gibi düştük. Dünya devleti söz konusu olunca herkes gibi öne düştük. Başımıza gelen belâlardan dolayı da geride kaldık" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir rübâ'îdir.

1 mütemeyyiz E : mütehayyiz M3
2 mahkemeye M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "Kadı Efendi" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E
3 Hevây-ı E : Hevâ M3
4 letâ'ifü'l-hiyel M3 : letâyifü'l-hiyel E
5 civârında M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "olup" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
6 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

etmiş ise de, Haleb Şehri bir sevâd-ı 'azîm olmağla, her tarafdan muhâsarası külliyyetlü askere muhtâc olduğuna mebnî, tîz elden Lâzikıyyetü'l-'Arab İskelesi'ne nakl ü ihrâc olunmak üzere iki bin nefer piyâde asker irsâline ihtimâm ü dikkat eylemeleri husûsu, Vâlî-i[1] müşârun ileyh tarafından Selânik Mutasarrıfı Süleymân Paşa cânibine der-'akab tahrîr [M3 76] ü ta'cîl ve Silahdârı ma'iyyetiyle Diyârbekir'e göndermiş olduğu askeri girüye celb ü i'âde içün Tatar yediyle kağıd itâre vü tesbîl etmiş olduğu ahvâl-i küdûret-me'âlini hâvî vü hâkî, Haleb Vâlîsi'nin Der-'aliyye'ye göndermiş olduğu tahrîrâtı, muharremü'l-harâmın on sekizinci günü◊ vürûd ile manzûr-i 'âlî ve sâ'ir mezkûr olan emsâli gibi Haleb'in dahi ihtilâli ma'lûm-i esâfil ü e'âlî oldu.

Bu âsiyâb-ı felek gûne gûne gerdiş eder

Dürüşt-i dâne-i 'ömrü ufandırıncaya[2] dek

Çünki Hurşîd Paşa, hâmil-i mühr-i hümayûn olduğundan mâ'adâ, Serdâr-ı ekremlik 'ünvâniyle dahi kesb-i imtiyâz eylemiş vükelây-ı saltanatdan idüğü ma'lûm-i 'umûm ve fî hadd-i zâtihî cümlenin mübtelâ olduğu ba'zı etbâ'-ı mefâsidîni, fesâd ile ülfeti olmadığından nâşî tecvîz etmez mertebede pâk-dil ve sâfî-sîret ve hâssiyyet-i 'ırk u cibilleti[3] muktezâsiyle, riyâdan müberrâ olarak mizâcı ümmiyyâne[4] mâ'il-i 'ibâdet ü tâ'at olduğu cümle 'indinde meczûm iken, bi'l-farz ehâlî bir cihetle kendüsünden sitem-dîde, yahûd ba'zı dâ'iresi halkının etvâr-ı nâ-ma'kûlünden âzürde iseler de, zemân-ı ma'delet-'ünvân-ı Şâhâne'de hic[5] ferde zerretümmâ te'addî vukū'una rızây-ı Şehriyârî olmadığı âşikâr ve erbâb-ı mezâlim ü te'addiyyât ve ashâb-ı bagy-i 'usâtın taraf taraf def' u ref' olunmakda idükleri vâreste-i kayd u iş'âr iken, ehâlî-i[6] Haleb evvel emirde Der-bâr-ı merhamet-medâr-ı Mülûkâne'ye 'arz-ı matlab ile bir kerre tezallüm-i hâl etmeksizin böyle hod-be-hod îkāz-ı şûriş ü ihtilâl eylemeleri, te'dîblerini îcâb eder mevâddan olduğuna binâ'en, ol bâbda celâdet-rîz-i sudûr olan emr u irâde-i Mülûkâne muktezâsınca[7], Haleb Vâlîsi Hurşîd Paşa'nın bâdî-i şûriş u gavgā kimler ise te'dîb ü inkâl ile 'aceze vü fukarâ gürûhunun emn ü râhatını istihsâl ve Haleb'i taht-ı râbıtaya idhâl eylemesi bâbında istiklâlini hâvî başka ve her husûsda müşârun ileyhin emr u re'yine mütâba'at eylemeleriyçün Haleb Kadısı ve Müftî ve sâdât ve vücûh ve ocaklu ve sâ'ir ehl-i 'ırz gürûhuna hıtâben başka ve Kayseriyye Mutasarrıfı Ebûbekir

---

1 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E
◊ 18 Muharrem 1235 = 6 Kasım 1819 Cumartesi.
2 ufandırıncaya E : ufatdırıncaya M3
3 cibilleti E : جلبتی M3
4 ümmiyyâne E : امیـــانه M3
5 hic E : hic bir M3
6 ehâlî-i M3 : ehâlî-yi E
7 ol bâbda ..... muktezâsınca M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsından hareketle E 29a'nın sağ kenarına diklemesine yazılmıştır] E

Paşa, kapusu [M3 77] halkı ve tedârük edebildiği kadar asker ile Haleb Vâlîsi ma'iyyetine serî'an yetişmek üzere me'mûriyyetini nâtık başka müşârun ve mûmâ ileyhime evâmir-i 'aliyye irsâl ve Adana Vâlîsi Celâl Paşa muktedir vüzerâdan olduğuna binâ'en, kethudâsı ma'iyyetiyle Diyârbekir'e asker irsâline her ne kadar me'mûr olmuş ise de, Haleb Vâlîsi ile dahi muhâbere ederek, her ne ki matlûb eder ise derhâl irsâl ve iktizâ eder ise bi'n-nefs hareket ve ma'iyyetine 'azîmetle lâzime-i mu'âvenet ü müzâhereti icrâ vü ikmâl eylemesiyçün başka ve mukaddemâ Bağdâd maslahatiyçün[1] tertîb ve Âsitâne-i 'aliyye'den Haleb İskelesi olan İskenderûn'a irsâl ü tesrîb olunan topcu ve arabacı ve humbaracı neferâtının Bağdâd tarafında lüzûmu kalmamağla, neferât ve mühimmâtlariyle Haleb Vâlîsi ma'iyyetine tahvîl-i me'mûriyyetlerini nâtık başka evâmir-i 'aliyye dahi der-'akab tahrîr ve Tatarlar yedleriyle mahallerine itâre vü tesfîr kılındı. Ve Selânik Mutasarrıfı tarafından matlûb olan iki bin neferin zikr olunan iskeleye serî'an irsâl ü tesbîli husûsu, tahrîrât-ı Sadr-ı a'zamî ile dahi te'kîd ü ta'cîl olundu. Ve taraf-ı Şeyhulislâmî'den dahi iktizâ eden tenbîhâtı şâmil, Haleb Kadısı ve Müftîsi taraflarına ve Nakîbü'l-eşrâf Efendi cânibinden Haleb'in Nakîbü'l-eşrâf Kā'im-makāmı'na başka başka mektûblar tahrîr olundu. Ve bu tedâbîr-i lâzime tîz elden icrâ olunup, bundan sonra dahi her cihetle lâzime-i takviyet ü mu'âvenet ikmâl ü îfâ olunacağı beyâniyle, ana göre merdâne hareket ve her hâlde kaviyyü'l-kalb bulunup, kendüye fütûr getürmeyerek min-külli'l-vücûh ruhsat u istiklâli mûcebince, Haleb'i matlûbu vechile râbıta tahtına idhâle sarf-ı mâ-melek-i liyâkat eylemesi husûsu, Vâlî-i[2] müşârun ileyhe tavsiye vü ihâle kılındı*. Beyt:

Zeber[3]-dest-i ıztırâb ve zîr-dest-i âsûdegî dâred
*Dü şâhid ber-kelâm-ı men dü seng-i âsiyâ bâşed***

Nefy-i Muhâfız-ı Maçin

Mîr-i mîrândan Maçin Kal'ası Muhâfızı İbrâhîm Paşa, Maçin'e vürûdundan berü re'âyâ [M3 78] vü berâyâya mu'âmele-i zulm ü te'addî icrâsiyle, meslek-i enbâzânına iktidâ etmekde olduğundan kat'-ı nazar, Maçin Gümrüğü Mukāta'ası iki yüz otuz dört senesine◊ mahsûben bâ-fermân-ı 'âlî selefi Vezîr Süleymân Paşa'nın iltizâmen 'uhdesinde olmak hasebiyle, ta-

---

1 maslahatiyçün E : maslahatı içün M3
2 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E
* **"Zuhûr-i fitne vü ihtilâl der-Haleb** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,37-38'de kaydedilmiştir.
3 Zeber E : Zîr-i M3
** زیر دست اضطراب و زیر دست اسودکی دارد * دو شاهد بر کلام من دو سنك اسیا باشد = Zâlim ıstırap çekiyor, mazlûm ise rahatlık içinde. Benim bu sözümün iki şâhidi, değirmenin [alt ve üstte bulunan] iki taşıdır" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir beyittir.
◊ 1 Muharrem 1234 = 31 Ekim 1818 Cumartesi.

rafından gümrük-i mezkûra Emîn nasb etmiş olduğu Mühürdâr'ı, kendi maslahat-ı lâzimesiyle meşgûl iken, geçen mâh-ı zilhiccenin yirminci gicesi◊ mûmâ ileyh İbrâhîm Paşa bi'n-nefs gümrük-i mezbûr konağını basup, Mühürdâr-ı merkûmun ve yanında olan karındaşının üzerlerine silâhla hücûm ederek, ahz u girift ve kayd ü bend ile Maçin Kal'ası'na habs edüp, konağında bulunan on bin guruş gümrük malını ve Mühürdâr'ın iki bin guruşluk mikdârı eşyâsını gasben almış olduğu, selefi müşârun ileyh tarafından Der-sa'âdet'e tevârüd eden tahrîrâtla ifâde vü inhâ kılınmış ve sâ'ir taraflardan dahi haber alınmış olmağla, Paşa-yı mûmâ ileyh bu makûle evzâ'-ı nâ-marziyyeden sâ'irleri men'a me'mûr olacak iken, [mısrâ]*:

*Ber-'aks nehend nâm-ı zengî kâfûr**

temsîli üzere kendüsünün bu gûne ef'âl-i câbirâneye ictirâsı kati nâ-be-câ olduğuna binâ'en, te'dîbini iktizâ etmekle, celâdet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne muktezâsı üzere evâhır-ı muharremde◊◊ Muhâfızlık'dan 'azl ve Mîr-i mîrânlığı ref' ve Mübâşir ma'rifetiyle Limni Cezîresi'ne nefy ü iclâsı bâbında, İbrâ'îl Muhâfızı ve Nâzırı Vezîr Yûsuf Paşa'ya ve Limni Nâ'ibi'ne hıtâben emr-i 'âlî ısdâr ve bir müddetden berü Maçin A'yânlığı'nda rızâcûyâne hareketi be-dîdâr olan Süleymân Ağa, rütbe-i Mîr-i mîrânî ile Maçin Kal'ası Muhâfızlığı'na intihâb u ihtiyâr olundu. [Mısrâ]*: <Ve>

*Ân güneh-râ în 'ukūbet ânçünân bisyâr nîst***

Sudûr-i evâmir-i 'aliyye berây-ı inşâ'-i sefâyin-i harb u sefer der-Bodrum ve Kemer

Kütibe'l-katlü ve'l-kıtâlü 'aleynâ
*Ve 'ale'l-muhsanâti cerru'z-züyûl****

Kâtib Çelebi merhûm *"Tuhfetü'l-kibâr fî esfâri'l-bihâr"* nâm te'lîfinde kemâl-i gayret-i millet ve gāyet-i hubb-i vatan u memleket hâssıyyetinden nâşî demişdir ki: "Hafî olmaya ki [M3 79] bu Devlet-i 'aliyye'de rükn-i a'zam ve şânına tekayyüd ü ihtimâm elzem olan umûr-i deryâ ahvâlidir; zîrâ Devlet-i rûz-efzûn'un revnak u 'ünvânı, berreyn ve bahreyne hükümle olduğundan gayri, ekser Memâlik-i mahrûse cezâyir ve sevâhil-i deryâ olup, husûsan

◊ 20 Zilhicce 1234 = 10 Ekim 1819 Pazar.

* "بر عکس نهند نام زنکی کافور = Zencîye tam aksi mânâya gelen kâfûr adını verirler" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

◊◊ 21-30 Muharrem 1235 = 9-18 Kasım 1819.

** "ان کنه را این عقوبت انچنان بسیار نیست = O günaha bu türlü bir cezâ çok değildir" anlamına gelen bu cümle Sa'dî'nin *Dîvân*'ında geçen bir mısrâdır; bk. *Külliyyât-ı Sa'dî*, s.454.

*** "کتب القتل و القتال علینا * و علی المحصنات جرّ الذیول = Öldürmek ve savaşmak bize, eteklerini sürümek, çalımlı çalımlı yürümek de kadınlara farz kılındı" anlamında Arapça beyittir.

Dâru's-saltanati'l-'aliyye, ya'nî Şehr-i Kostantîniyye'nin veliyy-i ni'meti, iki deryâ idüğüne kat'â şübhe yokdur. Bu cümleden sonra aksâm-ı erba'a-i dünyâdan olan kısm-ı Avrupa'ya ehl-i İslâm yakîn zemânlarda geçüp, 'alâka peydâ eylediler. Pâdişâhân-ı selef hârik-ı 'âdeye karîb cengler ve tedbîrler ile ancak Rumeli ve Bosna ve Üngürus'un bir mikdârın teshîr edebildiler. Zikr olunan yerler Avrupa'nın ber-kenârıdır. Bu mertebeyi zabt ve hıfz u hırâset, deryâ elde olmağa mevkūf olduğuyçün selefde 'azîm ihtimâm ederlerdi. Hâlâ mühimm olan, gafleti girü koyup, bezl-i makdûr eylemekdir*; *hâze'l-kadru yekfî*** . Ancak vaktimizin 'âkıl ve müdebbir geçinür ba'zı kibâr yâdigârları, meclis-i ülfet ve esnây-ı sohbetlerinde Donanma-yı hümâyûn'dan haylîce müddetden berü bir menfa'at görilemediğinden bahsle: "Pâdişâh-ı ehl-i İslâm *kesserallâhu münşe'âtühü'l-cevâriyeti*[1] *fi'l-bahri ke'l-a'lâm**** hazretlerinin revnak-efzây-ı 'ünvân-ı Şâhâne'leri olan Hâkānü'l-bahreyn kelâm-ı hasretü'l-mülûkünü muhâfaza içün sefâyin-i harbiyyenin ikmâl ü itmâmiyle kuvvet-i bahriyyelerinin teksîr u i'zâmına küllî dikkat ü ihtimâm ehemm-i mehâmdır" deyecek yerde, fîmâ-ba'd donanmanın 'adem-i lüzûmunu tercîh ve gûyâ 'abes Tersâne mesârifinin lagv u hazfi, Devlet-i 'aliyye'ye bir îrâd-ı[2] küllî olması sûretini 'akıllarınca tevcîh etdikleri, mahz-ı âsâr-ı cehâlet ve 'ayn-ı semere-i denâ'etdir. Lâkin hamden lillâhi Te'âlâ bu makūleler nazar-ı iltifât-ı Şâhâne'den sâkıt u dûr ve mesânid-i hükm ü nüfûzdan mehcûrdur.

İmdi Bahr-ı sefîd'de vâki' Bodrum sâhası dest-gâhında öteden berü Donanma-yı hümâyûn içün altmış zirâ' karârında kalyon ve yine Ak-deniz'de Kemer Meydânı dest-gâhında elli üç buçuk zirâ' karârında firkateyn inşâsı mu'tâd olup, el-hâletü hâzih zikr olunan dest-gâhlar hâlî olmalariyle, sâbıkları gibi Bodrum'da kapaklı bir kalyon ve Kemer'de **[M3 80]** bir firkateyn inşâsına me'mûr buyurulması husûsunu ber-mu'tâd Kapudân-ı deryâ Hamdullah Paşa bâ-takrîr inhâ etmekden nâşî, keyfiyyet 'atebe-i felek-mertebe-i Tâc-dârâne'den istîzân olundukda, zikr olunan kalyon ve firkateynin inşâsı husûsu, müşârun ileyhin inhâsı vechile tanzîm olunması mazmûnunda hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn şeref-rîz-i sudûr olup, mantûk-ı münîfi üzere sefîneteyn-i mezkûreteynin inşâsına mübâşeret kılınmak bâbında Dîvân-ı hümâyûn'dan

---

* Kâtib Çelebi'den alındığı belirtilen "Hafî olmaya ki ..... eylemekdir" kısmı, ihmâl edilebilir birkaç ufak farklılık dışında gerçekten Kâtib Çelebi, *Tuhfetü'l-kibâr fî esfâri'l-bihâr*, Matba'a-i Bahriyye, İstanbul 1329, s.158-159'da yer almaktadır.

** "هذا القدر يكفى = Bu kadarı yeterli" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

1 cevâriyeti E : cevâriyetihî M3

*** "كثر الله منشأته الجوارية فى البحر كالاعلام = Allah onun denizde yüce dağlar gibi yüzen gemilerini çoğaltsın" anlamına gelen Arapça bu duâ cümlesi, "*Ve lehü'l-cevâri'l-münşe'ātü fi'l-bahri ke'l-a'lâm* = و له الجوار منشآت فى البحر كالاعلام = Denizde yüce dağlar gibi yükselen gemiler de O'nundur" meâlindeki Kur'ân, er-Rahmân 55/24. âyetinden mülhem olarak söylenmiş gözüküyor.

2 îrâd-ı E : ebrâd-ı M3

emr-i şerîfi ısdâr ve Baş-muhâsebe ve Mevkūf kalemlerine ve Tersâne-i 'âmire zimmet defterlerine 'ilm ü haberleri i'tâsını bi'l-fi'l Baş-defterdâr Yûsuf Efendi ifâde vü i'lâm etmekle, vech-i meşrûh üzere 'amel ü hareket eylemeleri bâbında, Bodrum'da inşâ olunacak sefîneye me'mûr kılınan Hâcegân-ı Dîvân-ı hümâyûn'dan İzmir Voyvodası Hüseyn Kâmil Efendi'ye hıtâben başka ve Kemer sâhasında inşâ olunacak firkateyne me'mûr olan Kara 'Osmân-zâdeler'den müteveffâ Hacı 'Ömer Ağa'nın oğlu el-Hâc Hüseyn Ağa'ya hıtâben başka, evâhır-ı muharrem târîhiyle◊ evamir-i şerîfe irsâl olundu*. Şi'r:

el-'Aczü darrun ve mâ bi'l-hazmi min-zararin
Ve ahzemü'l-hazme sû'u'z-zanni bi'n-nefsi

Lâ tetrükü'l-hazme fî emrin tuhâziruhû
*Fe-in eminte femâ bi'l-hazmi min-be'sin*** .

İndifâ'-ı fitne der-Diyârbekir

Çün Diyârbekir Vâlîsi Behrâm Paşa fi'l-asl Kürdistân taraflarından neş'et etmiş olduğundan, kavm-i merkūm ru'esâsında kendüsünün tarafdâr[1] ve akrıbâsının kesreti takrîbiyle sâhib-i 'asabiyyet olmakdan nâşî, ihtilâl-i mezkûr zuhûru ibtidâsında der-'akab Millû (میللو) İskân-başısı Eyyûb Bey'e ve Diyârbekir 'aşâyirinden Telli İbrâhîm Bey ve Hüseyn Bey'e dahi kağıdlar itâresiyle mu'âvenet istemiş olmağla, mûmâ ileyhim dahi fazîlet-i bedeviyyetle derhâl 'aşîretleriyle hareket ve cümleden akdem müşârun ileyhin imdâd ü mu'âvenetine erişüp, zümre-i muhâlifîne bâdî-i fetret ve mûris-i havf u dehşet olarak, bu hâl üzere biraz eyyâm sebkat eyledikde, taraf-ı Devlet-i 'aliyye'den i'ânete[2] bi'n-nefs me'mûr olan Adana Vâlîsi Mehmed Celâleddîn Paşa ve Sivas [M3 81] Vâlîsi Lutfullah Paşa taraflarından der-ceng-i evvel gönderilmiş olan biraz asker ve mühimmât ve zahîrenin vürûdu dahi erbâb-ı fesâdın meşhûdu oldukda, bünyân-ı fâsidü'l-erkân sebât ü karârları vîrân ve bu aralıkda Vâlî tarafından ehâlîye istimâlet verilerek, mazâ mâ-mazâ ile mu'âmeleye 'ahd ü peymân olunmağla, sükkân-ı belde mesâkin ü me'vâlarına 'atf-ı 'inân ve bâkî erbâb-ı fesâd dahi ba'de ez-ân birer ikişer

---

◊ 21-30 Muharrem 1235 = 9-18 Kasım 1819.

* "İmdi Bahr-ı sefîd'de vâki' Bodrum sâhası ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,32'de kaydedilmiştir.

** "العجز ضر و ما بالحزم من ضرر * و احزم الحزم سوْ الظن بالنفس
لا تترك الحزم فی امر تحاذره * فان امنت فما بالحزم من بأس = Acizlik zarardır, kararlılığın ise bir zararı yoktur. En iyi tedbir, kişinin özeleştiride bulunmasıdır. Endişe ettiğin herhangi bir konuda ihtiyâtı elden bırakma! Kurtulabilirsen ihtiyâtta mahzûr yoktur"" anlamına gelen Arapça kıt'adır.

1 tarafdâr E : tarafdârı M3

2 i'ânete E : i'âneten M3

gürîzân ve bu takrîble ru'esây-ı eşkıyânın pây-ı nâ-pây-dârları lerzân ve ancak Hani Kazâsı'ndan birkaç yüz asker ile imdâdlarına gelmiş olan Timûr nâm kātı'-ı tarîk-ı bed-nâmdan başka kimse kalmayup, yârân-ı mârândan ümmîd-i vefâ ve inkâz-ı 'ahd-i münâfıkāne-edâ min-ba'd mübeddel-i ye's ü hırmân olmağla, bakıyye-i eşrâr dahi ele geçmek havfiyle, bir gice cümleten firâr ve terk-i dâr u diyâr ile gaybûbeti ihtiyâr etmiş olduklarını, sâbık Me'âdin-i hümâyûn Emîni Nûrullah Paşa tarafından bu esnâda vürûd eden tahrîrât nâkıl ve Diyârbekir Vâlîsi cânibinden dahi İç[1] Çukadârı yediyle yine bu siyâkda tahrîrât ve ehâlînin birkaç kıt'a mahzarları vâsıl ve keyfiyyete vukūf-i Şehriyârâne hâsıl olmağla, şeref-efzây-ı sudûr olan hatt-ı şerîf-i 'inâyet-redîf-i Şâhâne iktizâsı üzere Vâlî-i müşârun ileyhe hıdmet-i mesbûkasını tahsîn zımnında serâsere kaplu bir sevb semmûr ve ma'iyyetinde bulunanlara ve Millû İskân-başısı Eyyûb Bey'e ve Telli İbrâhîm Bey'e ve Hüseyn Bey'e 'alâ merâtibihim ilbâs olunmak üzere birbirinden mütefâvit on sevb semmûr hil'atler ile iltifât ü âferîni hâvî ve belde vü eyâletin hüsn-i nizâmını ikmâl ile ehl-i 'ırz gürûhunun esbâb-ı ârâm u âsâyişlerini istihsâle kemâl-i ihtimâm eylemesi te'kîdâtını muhtevî bir kıt'a emr-i 'âlî ile zikr olunan mahzarlarda ehâlînin istid'âları üzere müderrisînden Müftî-zâde es-Seyyid Hüseyn Hüsnî Efendi, belde-i mezbûreye Müftî ve kezâlik müderrisînden Nâ'ib-i sâbık el-Hâc Hüseyn Sâbir Efendi, Nâ'ib nasb olunarak, Fetvâ, Mektûbî ve Niyâbet mürâselesi, mûmâ ileyh İç[2] Çukadârı ile i'âde vü irsâl kılındı.

Ve firâr eden Şeyh-zâde hafîdi Mehmed ve Kara Hâce-oğlu 'Ömer ve Serdâr'ın, Vâlî-i[3] **[M3 82]** memleketin inhâsı üzere 'uhdelerinde olan mukāta'ât ve emlâk ref' olunup, eşhâs-ı merkūmenin şimdiye dek etmedikleri habâset kalmamış ve bu def'a dahi Diyârbekir gibi bir şehr-i mu'azzamı ihtilâle vermiş olmalariyle, yüzlerinden bunca rahne vü hasâret vukū'a gelmiş olduğundan, haklarında igmâz mu'âmelesi bir vechile câ'iz olmamağla, bâ-emr u irâde-i Şâhâne dirlikleri ref' olunarak, bulundukları mahalde 'alâ eyyi-hâl ahz ve tertîb-i cezâ ve Nâ'ib ve Müftî-i[4] sâbık Anapa'ya nefy ü iclâ olunmak husûsları dahi emr-i 'âlî-i[5] mezkûrda derc ü tezkâr olundu. Ve Anadolu'nun üç kollarına ve Muş tarafına firârları agleb-i ihtimâl idüği dahi Diyârbekir Vâlîsi tarafından iş'âr olunduğuna mebnî, Muş Mutasarrıfı Selîm Paşa'ya ve sâ'ir mazınne olan mahallere dahi başka başka evâmir-i 'aliyye irsâl ve Sadr-ı a'zam taraflarından dahi Vâlî-i[6] Diyârbekir'e ve Eyyûb Bey ve Hüseyn Bey ve İbrâhîm Bey'e başka başka mektûb-i mülâtafet-üslûb-i Âsafâne tahrîr u isbâl kılındı.

---

1 İç E : İc M3
2 İç E : İc M3
3 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E
4 Müftî-i M3 : Müftî-yi E
5 'âlî-i M3 : 'âlî-yi E
6 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

Ve Diyârbekir kazâlarından Hani Kazâsı'nda sâkin merkûm Tîmûr nâm habâset-pîşe, eski eşkıyâdan olup bunca senelerden berü Bağdâd câddesinde ebnây-ı sebîlin ve tüccâr tâ'ifesinin emvâl ü eşyâsını gasb u gâret ve ırâka-i dimâ' ile envâ'-ı hıyânet ü fezâhate cesâret etmede iken, Diyârbekir'de tekevvün eden ihtilâlde birkaç yüz süvârî ve piyâde Ekrâd ile derûn-i şehre gelüp, erbâb-ı fesâda pîşvây-ı şakâvet olarak, merkûmlara her cihetle mu'âvenet ve nihâyetde eşkıyây-ı merkûme ve 'avenelerini beraber alup, bir gice 'ale'l-gafle sâkin olduğu Hani Kazâsı'na firâr u 'azîmet etmiş olmağın, merkûmun lâzımü'l-izâle bir habîs idüği dahi Vâlî-i[1] müşârun ileyh tahrîrâtında iş'âr kılınmış olduğuna mebnî, merkûm Tîmûr'un dahi i'dâm u izâlesi husûsuna irâde-i Şâhâne te'alluk edüp, ol bâbda hatt-ı hümâyûn-i mehâbet-makrûn-i Mülûkâne celâdet-rîz-i sudûr olmağla, merkûmu ele[2] getürüp, hemân cezâsını tertîb ü icrâ ve ser-i maktû'unu Der-i devlet'e irsâl ü isrâ eylemesi bâbında dahi müşârun ileyh Behrâm Paşa'ya hıtâben başka* ve Me'âdin-i hümâyûn [M3 83] mülhakâtından Eğin Kazâsı karyelerinden Diyârbekir'e üç sâ'atlik mesâfede Nîse nâm karyede sâkin Delîl-başı Tîrkanlı-oğlu Mehmed dahi birkaç yüz süvârî ve piyâde ile hengâm-ı ihtilâlde Diyârbekir'e eşkıyâ imdâdına gelmiş ve birkaç günden sonra sâkin olduğu karye-i merkûmeye 'avdet edüp, erbâb-ı tuğyâna pey-der-pey barut ve kurşun ve zahîre göndererek küllî mu'âvenet etmiş olduğu, kezâlik tahrîrât-ı mezkûrede mukaddemce derc ü inhâ olunmuş idüğüne binâ'en, merkûmun dahi katl ü i'dâmiyçün Me'âdin-i hümâyûn Emîni ve ilhâkan Bozok Sancağı Mutasarrıfı Vezîr Seyyid Ahmed Paşa'ya hıtâben başka, selh-ı muharrem◊ târîhiyle evâmir-i şerîfe irsâl olundu.

Umûruna karışan âharın vekîl gibi
Netîcesinde garâmet çeker kefîl gibi.

Ve mâh-ı saferu'l-hayrın ikinci günü◊◊, Diyârbekir Vâlîsi Behrâm Paşa'nın birâderi 'Osmân Bey'e Dergâh-ı 'âlî Kapucu-başılığı tevcîh ve müşârun ileyh bu cihetle dahi taltîf u tefrîh olundu.

Nefy-i Selâmet Girây Sultân

Kulaguzlu Karyesi'nde ikâmet üzere olan selâtîn-i Cengîziyye'den Selâmet Girây Sultân, ba'zı kabâyih-i ef'âl ile me'lûf olduğundan, sâhib-i 'ırz u vekâr Behâdır Girây Sultân tarafından her ne kadar nush u pend olunmuş ise de,

---

1 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E
2 ele E : ile M3
* "**İndifâ'-ı fitne der-Diyârbekir** ..... başka" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,35-36'da kaydedilmiştir.
◊ 30 Muharrem 1235 = 18 Kasım 1819 Perşembe.
◊◊ 2 Safer 1235 = 20 Kasım 1819 Cumartesi.

mü'essir olmayarak etvâr-ı sâbıkasında musırr ve fukarâ'-i ra'iyyet kendüsünden vücûhla müteneffir olduğuna mebnî, mûmâ ileyhden şekvâyı hâvî Silistire Vâlîsi Vezîr Mehmed Selîm Paşa tarafına vârid olan i'lâm u mahzarlar ve mûmâ ileyh Behâdır Girây Sultân'ın husûs-i mezbûru musaddık verdiği 'arzı, müşârun ileyh cânibinden bâ-tahrîrât Der-i devlet-medâr'a takdîm ve mûmâ ileyhin bir mahalle nefy ile[1] te'dîbi bâbında emr-i 'âlî ısdârı iktizâ eylediği ifâdesi dahi derc ü terkîm ve tahrîrât ve evrâk-ı mersûle bâ-telhîs-ı Sadr-ı a'zamî hâk-i pây-i hümâyûn-i Şâhâne'ye 'arz u takdîm olunmağla, keyfiyyet ma'lûm-i hazret-i Cihân-dârî oldukda, merkūmun ol vechile hılâf-ı rızâ hareketine mebnî Limni Cezîresi'ne nefy olunması husûsuna irâde-i 'adl-ifâde-i Tâc-dârâne **[M3 84]** te'alluk edüp, ol bâbda celâdet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şehriyârâne mûcebince, iktizâ eden emr-i 'âlî ısdâr olunup, infâz ü icrâsı Silistire Vâlîsi 'uhdesine ihâle buyurularak, mâh-ı saferu'l-hayrın üçüncü günü◊ müşârun ileyh tarafına firistâde kılındı.

Tevcîh-i Vekāyi'-nüvîsî be-muharrir-i Hakîr

Dîbâce-i müverrih-i Fakîr'de bi'l-münâsebe tahrîr olunduğu üzere bu 'abd-i az'afın ni'me's-selefi olan sâhib-i *Tibyân*-ı sâtı' ve Mütercim-i *Kāmûs*-i nâfi' Mevla el-Fâzıl el-'Âlim merhûm[2] 'Ayntâbî es-Seyyid Ahmed 'Âsım Efendi, nüsha-i nefehât-ı hayât-ı fâniyeyi hâtim oldukda, işbu mâh-ı saferu'l-hayrın, *"Hayru'l-umûri evsatuhâ"** muktezâsınca on beşinci günü◊◊, mücerred havl ü kuvvet-i cenâb-ı Mu'în ü Zahîr ile bu Hakîr ma'a kusûrihi'l-kesîr Vekāyi'-nüvîs-i hazret-i Şehinşâh-ı Gîtî-gîr olmağa intihâb u tasmîm olunarak, ilbâs-i hil'atle tekrîm buyuruldu; *zâlike takdîru'l-'azîzi'l-'alîm***.

Kaldı ki bu husûsun bâdî-i kitâbda tezkîrinden kat'-ı nazar, el-hâletü hâzih tekrîri, *"Li-külli şey'in râyihatün ve râyihatü'l-insâni kelâmuhû"**** muktezây-ı şerîfine tatbîk ile bu 'abd-i za'îfi buraya kadar vâki' olan ıglâk u noksânına mebnî, min-külli'l-cihât tehdîf-i ta'n u tezyîf etmeyüp, dâ'imâ has-

---

1 nefy ile E : nefyle M3

◊ 3 Safer 1235 = 21 Kasım 1819 Pazar.

2 merhûm M3 : + [Bu kelime buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmıştır] E

* "خير الامور اوسطها = İşlerin en hayırlısı aşırılıklardan uzak olanıdır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

◊◊ 15 Safer 1235 = 3 Aralık 1819 Cuma.

** "ذلك تقدير العزيز العليم = Bu, o üstün ve bilen (Allah)'ın takdîridir" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-En'âm 6/96; Yâsîn 36/38; Fussilet 41/12. âyetlerinin son kısımlarında yer alan bir bölümüdür. "**Tevcîh-i Vekāyi'-nüvîsî be-muharrir-i Hakîr** ..... 'alîm" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,29'da kaydedilmiştir.

*** "لكل شئ رايحة و رايحة الانسان كلامه = Her şeyin bir kokusu vardır, insanın kokusu da konuşmasıdır" anlamına gelen bu cümle Arapça özlü sözlerdendir.

let-i insâf[1] ile ittisâf şânından olan ashâb-ı 'akl u reşâd ve[2] ba'zı taksîrâtını dahi vaktin kesret-i sebk u imtidâdına ve zemânın tezâdd-ı tabî'at ü isti'dâdına 'atf u isnâd ile mu'terif-i 'acz ü kusûr olan Muharrir-i ma'zûru, mu'âmele-i 'afv u igmâzlarına 'an-hakkın sezâ buyurmaları recâsına mebnîdir. *"Seyec'alullâhu ba'de 'usrin yüsrâ"**. **Nazm**:

Kem min-kitâbin kad tasaffahtühû
Ve kultü fî nefsî sahhahtühû
Hattâ izâ tâla'tühû sâniyen
*Vecedtü tashîfen fe-aslahtühû***

Bundan sonra dahi cenâb-ı Muhavvilü'l-havli ve'l-ahvâl, Pâdişâh-ı Aristokemâl *lâ zâle neyyiru saltanatihî fî semt-i re'si'l-übehheti ve'l-iclâl**** hazretlerinin hezâr âsâr-ı eyyâm-ı füyûzât-nisârlarını etrâfiyle bi't-tahkîk bast u tahrîre ikdâr ve sâye-i Şâhâne'lerinde eser-i 'Abd-i ahkarı dahi bu cihetle erbâb-ı hüner u basar 'indinde şâyeste-i i'tibâr eyleye; *âmîn bi-hürmet-i Nebiyyi'l-Emîn ve emînihî ve âlihî ecma'în**[4]. **[M3 85]**

İrsâl-i Seyyid Mustafa Efendi be-cânib-i Halebü'ş-şehbâ[3]

Ehâlî-i Haleb'in Sadâret-i 'uzmâ'dan munfasıl Vâlî-i vâlâ-şânla el-yevm ceng ü cidâlde ısrârları[4], müşârun ileyhin takviye-i bâzûy-i iktidârım ve sâ'ir me'mûrlar dahi ta'yîn ü tesyâriyle erbâb-ı iddi'ânın mazhar-ı kahr u nekbet ve sâ'ire 'ibret kılınmalarım îcâb etmiş ise de, aralıkda ehl-i 'ırz ve nisvân u

---

1 insâf : inzâf (انصاف) E, M3

2 dâ'imâ ..... reşâd ve M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 32a'nın sol kenarına diklemesine yazılmıştır] E

* "سيجعل الله بعد عسر يسرا = Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, et-Talâk 65/7. âyetin son kısmıdır.

** "كم من كتاب قد تصفحته * و قلت فى نفسى صححته
حتى اذا طالعته ثانيا * وجدت تصحيفا فاصلحته = Nice kitap inceledim ve kendi kendime 'Onu tashîh ettim' dedim. Sonra ikinci defa mütâlaa ettiğimde, yine yanlış buldum ve onu düzelttim" anlamına gelen Arapça bir kıt'adır.

*** "لا زال نير سلطنته فى سمت راس الابهة و الاجلال = Saltanatının yıldızı, yücelik ve saygınlığın zirvesinde parlamaya devam etsin" anlamına gelen Arapça duâdır.

*4 "امين بحرمة نبى الامين و امينه و اله اجمعين = Emîn olan Nebî'nin ve onun emîninin (= Hz. Ali) ve tüm âilesinin yüzü suyu hürmetine Allahım duâmızı kabul et!" anlamına gelen Arapça duâdır.

3 **Halebü'ş-şehbâ** M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan **"ve ba'zı vukū'ât-ı uhrâ"** kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

4 ısrârları M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "nazaran" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

sıbyân dahi ayaklar altında kalarak mükedder u musâb olacakları bî-irtiyâb, ma'a hâzâ bu mâdde eşkıyâ makūlesinin, *"Leyse li'l-bâtılı esâsün"** mantûku üzere ancak kendü merâm-ı habâset-encâmlarını tervîc ü icrâ ve tahsîl-i serbesiyyet-i mazarrat-netîce ile sonra bî-pervâ tegallüb-i ağniyâ vü fukarâ dâ'iye-i kāsidesiyle vukū' bulmuş ve bu gûne de'âvî-i bâtılada sûret-i kâzibe-i hakkāniyyet-nümâ ve iddi'ây-ı salâh ve sıyânet ü takvâ ve irâ'e-i sûret-i ittifâk-ı ârâ[1], ez-cümle takrîben bin seneden berü taglît-ı zihn-i 'avâmm-ı hevâmm zımnında bir desîse ola gelmiş idüği, erbâb-ı temyîz-i hakk u savâb ve mücerrebîn-i zevi'l-elbâba müstağnî-i su'âl ü cevâbdır. Binâ'en 'aleyh kazıyyede medhali olmayanların bi-gayr-i hakkın âzürde ve cefâ-dîde olmaları, *"İnnâ ca'alnâke halîfeten fi'l-arzı fahküm beyne'n-nâsi bi'l-hakk"*** emr-i şerîfi iktizâsına göre, münâfî-i hâssiyyet-i tabî'at-i Şehriyârâne, lâkin kesr-i ünûf-i erbâb-ı bagy u 'isyân dahi müterettib-i zimmet-i Mülkdârâne olmakdan nâşî, husûs-i mezbûra bir kerre dahi bizzât taraf-ı saltanat-ı seniyyeden kâr-şinâs biri ta'yîn ü irsâl kılınarak, mâdde etrâfiyle tahkîk ve kazıyyede medhali olmayanlar her cihetle tedkîk ve bâdî-i fesâd ü ihtilâl olanlar kimler ise teharrî vü tefrîk olundukdan sonra, ana göre icrây-ı cezây-ı mâ-yelîk olunması husûsuna irâde-i 'adl-ifâde-i Pâdişâhâne te'allukuyla, ol bâbda hatt-ı hümâyûn-i kerâmet-nümûn-i hazret-i Şehinşâhî sahîfe-pîrây-ı sudûr ve Kilar-ı hâssa Kethudâlığı'ndan muhrec Arpa Emîni-yi esbak Kâmilî-zâde Seyyid Mustafa Nazîf Efendi, sudûr-i 'ulemâdan ve hâlâ müstahdemîn-i tedâbîr-i mülkiyye vü şûrâdan Nakîbü'l-eşrâf Yâsinci-zâde 'Abdülvehhâb Efendi'nin yine Seray-ı hümâyûn münâsebetleriyle kıdem-i ülfetlerine mebnî sevkıyle, maslahat-ı [M3 86] mezkûreye me'mûr kılınarak, bu tarafdan serî'an hareket ve Haleb'e varup keyfiyyeti güzelce tecessüs ü teharrî ederek, şu fesâda sebeb olan ve 'isyân eden kimler ise vukū'u üzere anlamak ve bu bâbda eşhâs-ı merkûmeye mu'în olmayanlara iltifâtdan başka mu'âmele olunmayacağını küçük ve büyük iktizâ edenlere i'lân ü tefhîm eylemek ve hemân bâdî-i ihtilâl olanları[2] isim ve şöhretleriyle Der-sa'âdet'e tahrîr u ifâdeye müsâra'at ve bu fezâhatin neden neş'et etmiş olduğunu tahkîk u işâret etmek husûslarını hâvî, Haleb Vâlîsi'ne ve vücûh-i belde ve Mübâşir-i mûmâ ileyhe hıtâben ısdâr olunan emr-i 'âlî ile savb-ı me'mûrîne bu esnâda râhî oldu.

---

* "ليس للباطل أساس" = Bâtılın temeli yoktur" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

1 ve irâ'e-i ..... ârâ M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 32b'nin sağ kenarına diklemesine yazılmışlardır] E

** "انا جعلناك خليفة فى الارض فاحكم بين الناس بالحق" = Biz seni yeryüzünde (senden öncekilerin yerine) hükümdâr yaptık. O halde insanlar arasında adaletle hükmet" anlamına gelen bu cümleler Kur'ân, Sâd 38/26. âyetin baş taraflarında yer alan bir kısımdır.

2 olanları E : olanların M3

Ref'-i Vezâret-i Rüşdî Paşa ve sudûr-i fermân be-i'dâm-ı Hamûd İbrâhîm

Sâbık Bosna Vâlîsi Kā'im-makām-ı esbak Rüşdî Mehmed Paşa, gamz ve si'âyet-i husamâ gibi hâlete mebnî, evâhır-ı mâh-ı saferde◊ ref'-i Vezâret'iyle İskeçe'de me'mûr-i ikāmet oldu*.

Haleb'de tekevvün eden ihtilâlde Hadîdî 'Aşîreti Şeyhi Hamûd İbrâhîm, bir müddetden berü Hama tarafında muhtefî vü mukîm olan mukaddemki Haleb mâddesi firârîlerini alup bir takrîb Haleb derûnuna idhâl eylediği, hâric-i beldede olup Haleb'in su ve zahîre ve sâ'ir imdâdını kat' etmek sadedinde olan Vâlî-i memleket tarafından ba'de'l-letî ve'l-lüteyyâ haber alınarak, verâsından asker ta'yîniyle ta'kîbi murâd olunmuş ise dahi ele getürilemeyüp, yine Hama cânibine kaçmış ve merkûmun bu vechile habâset-ü hıyâneti zuhûr etmiş olduğundan bahsle, izâle-i vücûdu lâzimeden olmak üzere müşârun ileyh tarafından Der-bâr-ı übbehet-kârâr'a tahrîr u iş'âr kılındığına mebnî, tertîb-i cezâsı husûsuna irâde-i kâtı'a-i Mülûkâne te'allukuyla, ol bâbda hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne celâdet-rîz-i sudûr ve mûcebince merkûmu katl ve ser-i maktû'unu Der-i devlet'e irsâle evâhır-ı saferde◊◊ yine Haleb Vâlîsi me'mûr oldu**.

Vefât-ı Şeh-zâde Sultân Süleymân

Takrîben henûz üç yaşında olan Şeh-zâde Sultân Süleymân, [mısrâ][1]:

*Bîmârî-i her şehr be-mikdâr-ı [M3 87] hakîmest****

mü'eddâsınca birâderân-ı firdevs-âşiyânları gibi yine maraz-ı ümm-i sıbyân ile 'âzim-i savb-ı cinân ve na'ş-ı şerîfi alay-ı ashâb-ı ahzân ile mâh-ı saferin yirmi yedinci çârşenbih[2] günü[3]◊◊◊ 'Osmâniyye türbesine nakl ve vedî'a-i sandûka-i gufrân oldu; *tâbe serâhu ve 'amerallâhu ebâhu*[*4].

◊ 21-29 Safer 1235 = 9-17 Aralık 1819.

* "Sâbık Bosna Vâlîsi Kâ'im-makâm-ı esbak ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,31'de kaydedilmiştir.

◊◊ 21-29 Safer 1235 = 9-17 Aralık 1819.

** "Haleb'de tekevvün eden ihtilâlde Hadîdî ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,38'de kaydedilmiştir.

1 [mısrâ]' E : — M3

*** "حکیمست بیماری هر شهر بقدار [M3 87] = Her şehrin hastalığı, doktoru miktarıncadır" anlamına gelen Farsça bir mısrâdır.

2 çârşenbih E : çehârşenbih M3

3 mâh-ı saferin ..... günü M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmesi başında "n" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 33a'nın sol kenarına diklemesine yazılmışlardır] E

◊◊◊ 27 Safer 1235 = 15 Aralık 1819 Çarşamba.

*4 "طاب ثراه و عمر الله اباه = Mekânı cennet olsun ve Allah babasına uzun ömür versin" anlamına gelen Arapça duâdır. "**Vefât-ı Şeh-zâde Sultân Süleymân** ..... ebâhu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,32'de kaydedilmiştir.

Gavgā-yı rencberân der-Kilisay-ı Kum-kapu bâ-yeniçeriyân

Bir müddetden berü mücerred garaz-ı kâsîdîni bî-bâk[1] ü pervâ icrâ içün yeniçerilik iddi'âsında olan rencber ve 'amele makûlelerinin ba'zı ma'dûdları, ötede berüde gezinerek hasbe'l-iktizâ binâya şurû' eden gerek ehl-i İslâm'dan küberâ ve ağniyâ vü fukarâya ve gerek re'âyâya şer-gîr olup, iki kat ve dahi[2] ziyâde gündelikle keyfe mâ-yeşâ' cüz'î hıdmet gören rendeci ve nakkâş ve sıvacı ve eşikci Etrâk'inden mâ'adâ, bi'l-husûs ırgād-başılık iddi'âsiyle biraz Türk ve Kürd makûlesi bî-hayâ musallat olup, elindeki küreğin sapı ortasına, ortasının nişânını nakş etdirerek, hafta be-hafta verilan dülger ve rencber ve sâ'ir 'amele gündeliklerini binâ sâhibinden cebr gûne ma'a ziyâdetin[3] alup ashâbına nısfı mertebe verdiğinden başka, ekser (اکسر) ve keraste ve sâ'ir mâlzeme-i binâdan her ne iktizâ eder ise, mutlaka ırgād-başının yed ve ma'rifetiyle alınup verilmeği ve binâ umûruna kendüden gayri kimesneye müdâhale etdirmeyerek, cemî' menâfi'ini kendüye ve bir cüz'îsini yine kendüsüne mu'în olmak kasdiyle re'yiyle getürmüş olduklarına hasr etmeği ve zu'afây-ı 'ameleyi hemân boğazı tokluğuna gibi çalışdırmağı bayağı bî-mehâbâ 'âdet etmiş olduklarına binâ'en, bundan akdem zikr olunan harîkde harâb[4] olan Kum-kapu'daki Ermeni Kilisasi'nin enkâz-ı kadîmesiyle, kaydiyle bir takrîb izin alınarak ta'mîrine şurû' u ibtidâ ve kurb u civârında olan mahallât söz sâhiblerini ve ba'zı nâm u nişânlu kahve-hâne ve sâ'ir mecma'-i haşerât ashâbını ve kolluklar zâbitân ve neferâtını ve giderek ebu'l-fesâd olan ma'rûf üstâdları dahi merkûm re'âyâ münâsibi vechile **[M3 88]** ignâ vü irzâ etmişler ise de, bu hân-ı yağmâdan zevk-yâb olan yârân-ı safânın ardı alınmayup, ol deyri gûyâ seyre gelerek, harf-endâz[5] olan takım takım züvvâra mesârife mü'ekkel Ermeniler dahi[6], [mısrâ]*:

*Dehen-i seg be-lokma dûhte bih**

makāmında birer mikdâr akça kısdırarak, re'âyânın kilisa husûsunda derkâr olan lâzime-i memnû'iyyet hırs u gayretleri muktezâsiyle, ber-vech-i ta'cîl binâyı tekmîle sarf-ı mâ-melek-i iktidâr etmede iken, kolluk zâbitân ve neferâtı ise Emîn-i Binây-ı Kilisa gibi bir dakîka münfekk olmayup, husûsan neferât-ı merkūmeye humâr u nigâre[7] mesârifi iktizâ etdikce, aralıkda 'arbede çıkararak,

---

1 bî-bâk E : bî-pâk M3
2 dahi E : daha M3
3 ma'a ziyâdetin E : ma'a ziyâde M3
4 harâb E : hurâm M3
5 harf-endâz E : sarf-endâz M3
6 dahi E : — M3
* "دهن سك بلقمه دوخته به = Köpeğin ağzını lokma ile kapamak daha uygun olur" anlamına gelen bu cümle Sa'dî'nin *Gülistân*'ından alınmış Farsça bir mısrâdır; bk. Şeyh Sâdî-î Şîrazî, *Bostan ve Gülistan*, s.360.
7 nigâre E : nigâr M3

re'âyâyı tazyîk ile akça vermeğe icbâr, lâkin bu sebeble ikide birde 'ameleyi târumâr ve ba'zan yapu umûruna dahi müdâhale ile Irgâd-başı'yı ızrâr eylediklerine mebnî, mâh-ı rebî'ulevvelin on beşinci günü◊ ırgâdân ile kolluk neferât ve zâbitânı arasında müşâteme vü mücâdele ve giderek mükâlebe vü mukâtele peydâ ve rencberlerde sûret-i galebe rû-nümâ ve tarafeynden birkaç kimse mecrûh ve birkaçı dahi manastır uğruna fedâ oldukdan mâ'adâ, âhır-ı kâr neferler târumâr olarak firâr ederler iken, biri bi'l-ızdırâr ol mahalde nisvân hammâmı derûnuna girüp, ol nefer-i ef'î-mesîl, sûrâh-i harr-ı hârreye[1] dahîl olmuş ise dahi, rencberler ardınca hammâma duhûle şitâbân olarak, bir takım 'uryân-ı bî-âletân[2] arasında, ya'nî hammâm-ı zenânda feryâd ü figân ve gaşy ü sakt vukū'iyle merkūmu katl ü i'dâm ve bu vechile nâmûs-i şîr-i merdîlerin itmâm eylediler.

'Azl-i Dervîş Paşa ve Sadâret-i 'Ali Paşa

Bir müddetden berü seccâde-güster-i makâm-ı Sadâret-i 'uzmâ olan Dervîş Mehmed Paşa'nın abdâlâne-reviş ve ümmiyâne-menişliği, emniyyet-i ricâl ü ümenâya haylîce müddetdir fevka'l-me'mûl muvâfık gelmiş ise de;

'Adüv çû tîğ keşed mâ siper bi-yendâzîm
*Ki tîğ-i mâ be-cüz[3] ez-nâle vü âhî nîst**

mefhûmunda a'lâ vü ednâya mu'âmele-i mülâyemeti ve ashâb-ı ikbâlin iltimâs ta'bîr olunur her bir tekâlîf-i mâ-lâ yutâklarına mümâşât **[M3 89]** ü mütâba'ati ve husûsan eşkıyâ makūlesinin rûz-merre memâlik ü bilâdda vukū'a başlayan gavgā vü fesâdlarında der-'akab mukābele bi'l-'inâyeti[4] sebebleriyle kendülerde âb-rûy-i Sadâret'den katre kalmayup, ol mesned-i mu'allâda hemân hirâsân-âsâ ikāmeti husûsunun[5] Pâdişâh-ı hakāyık-âgâh *edâmallâhu sultânehû bi'l-vukūfi ve'l-intibâh*** hazretlerinin mizâc-ı übbehet-imtizâc-ı Mülûkâne'lerine min-külli'l-vücûh mugāyereti derkâr ise dahi, hıfz-ı nâmûs-i Sadâret-i 'uzmâ lâzimesiyçün bir müddet bu vechile istihdâm ü ibkā

◊ 15 Rebî'ulevvel 1235 = 1 Ocak 1820 Cumartesi.

1 sûrâh-i harr-ı hârreye (سوراخ حر حاره یه) E : sûrâh-i harr-ı hârreye (سوراخ خر خاره به) M3

2 bî-âletân (بی التان) E : بی التان M3

3 be-cüz E : be-cezâ M3

* "عدو چو تیغ کشد ما سپر بیندازیم * که تیغ ما بجز از ناله و اهی نیست" = Düşman kılıç çekince onunla savaşmaz, kendimizi sipere atarız. Çünkü ah vah çekmekten başka kılıcımız yok ki" anlamına gelen bu cümleler Hâfız'ın *Dîvân*'ında geçen bir beyittir; bk. *Hafız Divanı*, s.26.

4 bi'l-'inâyeti E : bi'l-'inâbetî M3

5 husûsunun M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "mizâc-ı übbehet-imtizâc-ı" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

** "ادام الله سلطانه بالوقوف و الانتباه" = Alah onun gücünü, işlere vukûfiyeti ve dikkatliliği ile dâim kılsın" anlamına gelen Arapça duâdır.

buyurup, lâkin yine 'azl ü tebdîli hâtır-güzâr-ı Şehriyârî'leri idüği, erbâb-ı fehm ü firâsete rû-şenâ idi.

Bu esnâlarda gerek Dâr-ı saltanat ve gerek taşra memleketlerde birbirini müte'âkıb vukū' bulmakda olan şûr u şurûr-i mezkûr gibi mâddeler, ekser[1] makām-ı Sadâret'in tedâbîr-i mülkiyyede kusûrundan neş'et ede geldiği, resîde-i hadd-i iştihâr ve be-tahsîs böyle evkātde bu makūle mesânid-i 'âliye ashâbının tebdîlâtında niçe[2] menâfi'-i hafiyye derkâr olduğuna i'tibâren, tebeddülât-ı mezkûre Devlet-i 'aliyye'de bir müddetden berü 'âdet ve fi'l-vâki' ba'zan dahi bâ'is-i sükûn ü râhat olduğu bi't-tecribe be-dîdâr olmağla, re'y-i rezîn-i hazret-i Pâdişâh-ı dekāyık-bîn ile mâh-ı rebî'ulevvelin on dokuzuncu çârşenbih[3] günü◊ Dervîş Paşa 'azl ve Gelibolu'ya me'mûr-i ikāmet kılınarak, bâ's ü isrâ ve mukaddemce mahfiyyen da'vet olunmuş ve çend mâh evvel Hudâvendigâr ve Koca-ili sancakları tevcîh kılınmış olan el-Hâc 'Ali Paşa câ-nişîn-i Sadâret-i 'uzmâ oldu*.

Cihân-râ ne-mâned bî-kethudâyî
*Yekî çün reved dîğer âyed be-cây*i**

'Azl ü tebdîl-i Ağa-yı Yeniçeriyân ve Topcu-başı

Topcu-başı Kara Mehmed Ağa, umûr-i zabt u rabtda meşhûr ve fi'l-hakîka bir zâbit-i cerî vü cesûr olup, gerek neferâtından müstehakk-ı te'dîb ü tahvîf ve şâyeste-i ikrâm u taltîf olanlara kā'ide-i 'unf u nüvâzişi icrâ ve gerek hudûd ve sınurunda erbâb-ı şerr ü fesâda fursat vermeyüp göz açdırmayarak, her cihetle emniyyet ü râhatı peydâ etmiş idi. Ancak bu esnâda Bey-oğlu ve Tatavla ve havâlîsinde gicelerde **[M3 90]** sârik zuhûriyle ehâlî bî-huzûr olup, her ne kadar tefakkuduna tekayyüd olundu ise de, ele geçmeyerek bu hâl üzere biraz vakit murûr etmekle, bu husûsu halkın ba'zıları topçu neferâtına isnâd ve ba'zıları kalyonculara isnâd murâd etdiklerinden nâşî, Topcu-başı Ağa dahi bir ser-rişte tutarak îzâh-ı mâdde eylemek içün gicelerde ol taraflara kadar varup tâ-be-sabâh devr u tecessüs ve bu takrîble Tersâne zâbitânı sınurlarını tecâvüz eylediğinden, Tersâne Baş-çavuşu, Kapudan Paşa'ya mûmâ ileyhden iştikâ, Paşa dahi Ağa-yı mûmâ ileyhi çağırup, 'itâb gûne su'âl ü cevâb esnâsında

---

1 gibi mâddeler ekser M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 34a'nın sol kenarına diklemesine yazılmışlardır] E
2 niçe E : nice M3
3 çârşenbih E : çehârşenbih M3
◊ 19 Rebî'ulevvel 1235 = 5 Ocak 1820 Çarşamba.
* "**Gavgâ-yı rencberân der-Kilisay-ı** ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,32-33'te kaydedilmiştir.
** "جهانرا نماند بی کتخدای یکی چون رود دیکر اید بجای = Dünya yöneticisiz kalmaz, biri gider onun yerine diğeri gelir" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

beynehümâda münâkaşa mu'âmeleleri peydâ ve tabî'at-ı erbâb-ı şecâ'at ve 'ulüvv-i şân-ı Vezâret muktezâlariyle giderek ikisi beyninde husûmet kerteleri rû-nümâ olmağla, *"İzâ lem yekün vifâkun fe-firâkun"** mü'eddâsı ve mesned-i resmî iktizâsiyle lâ-'ilâc Topcu-başı'nın tebdîli lâzım gelerek, mâh-ı rebî'ulâhırın beşinci günü◊ 'ale's-seher Topcu-başılık, ocakları kethudâsı Ahmed Ağa'ya tevcîh ve selefi dahi karîha-i hazret-i Pâdişâh-ı asdıkā-penâh'dan Dergâh-ı mu'allâ Kapucu-başılığı tevcîhiyle yine taltîf ü tefrîh olundu.

Ve ahvâl-i dehr-i pür-ıztırâb 'aşr-ı a'şârı tahrîr u tezkâr olunan ikide bir yeniçeri ağalarının tebdîlini îcâb etmiş ve teceddüd-i Sadr-ı a'zamî'de biraz 'azl ü nasb husûsu ise nümâyiş-i istiklâl ile 'âdet olmuş idüğünden, ıztırâden li'l-bâb Yeniçeri Ağası dahi yevm-i merkümda◊◊ 'azl ve Tekfûr-dağı'na nefy ile[1] hasbe'l-kā'ide Kul Kethudâsı, Ağalık'la idâre-i dâ'ire-i ağavâta pâ-der-rikâb oldu**.

Serâpâ çeşm-i 'ibretden geçürdüm nüsha-i dehri
İçinde ma'nî-i ârâma dâ'ir bir 'ibâret yok.

Velâdet ve rihlet-i Şeh-zâde Sultân Ahmed-i sâlis

Mâh-ı rebî'ulâhırın sekizinci isneyn günü◊◊◊ Şeh-zâde-i 'âlî-şân Sultân Ahmed-i sâlisin velâdeti 'akabinde[2] rihleti işâ'ati, gûş-dârân-ı kös-i şâd-mânîyi serâsîme-i ra'd-ı ahzân eyledi; *elâ lehü'l-hükmü ve'l-emr****.

Nişân-ı 'ahd ü vefâ nîst der-tebessüm-i gül
*Be-nâl bülbül-i bî-dil ki cây-ı feryâdest**4 **[M3 91]**

Peyâm-ı duhûl-i asâkir-i Hurşîd Paşa be-Halebü'ş-şehbâ ve zikr-i esbâb-ı muhârebe-i ân-Vâlî bâ-ehâlî

Haleb 'usâtının te'dîb ü tenkîline me'mûr eyâlet-i mezbûre vâlîsi Sadr-ı esbak Hurşîd Ahmed Paşa, ma'iyyetinde olan Adana ve Rakka vâlîleri ile

---

* "اذا لم يكن وفاق ففراق" = Eğer uyum yoksa, ayrılık vardır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

◊ 5 Rebî'ulâhır 1235 = 21 Ocak 1820 Cuma.

◊◊ 5 Rebî'ulâhır 1235 = 21 Ocak 1820 Cuma.

1 nefy ile E : nefyle M3

** "Ve ahvâl-i dehr-i pür-ıztırâb 'aşr-ı a'şârı ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,33'de kaydedilmiştir.

◊◊◊ 8 Rebî'ulâhır 1235 = 24 Ocak 1820 Pazartesi.

2 'akabinde E : 'akîbinde M3

*** "الا له الحكم و الامر" = Dikkat ediniz ki, hüküm ve emir ancak Allah'a özgüdür" anlamına gelen Arapça bir deyiştir. "Velâdet ve rihlet-i Şeh-zâde ..... ve'l-emr" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,33'de kaydedilmiştir.

*4 "نشان عهد و وفا نيست در تبسم كل * بنال بلبل بيدل كه جاى فريادست" = Gülün gülümsemesinde ahde vefâ işareti yok. Aşık bülbül ağla ki, tam ağlanacak iş, tam feryat edilecek çağ" anlamına gelen bu cümleler Hâfız'ın *Dîvân*'ında geçen bir beyittir; bk. *Hafız Divanı*, s.23.

istişâre vü ittifâk ederek, bundan akdem Kastellü'l-harâmî nâm mahalle sevk eyledikleri asker ile 'usât-ı merkûme muhârebeye ictirâ etmişler ise de, taraflarında mağlûbiyyet sûreti rû-nümâ olmağla, fîmâ-ba'd emr-i Veliyyü'l-emr'e itâ'at ü inkıyâd ile terk-i muhâlefet ü 'inâd eyledikleri sûretde, rahmen li'z-zu'afâ haklarında mazâ mâ-mazâ ile mu'âmele olunacağını tefhîm ü inbâ zımnında vüzerây-ı müşârun ileyhimden başka başka te'ahhüd buyurulduları irsâl ve ehâlînin istid'âsına mebnî, li-ecli't-te'mîn Haleb Kadısı Efendi ve Nakîbü'l-eşrâf'ı ol tarafa isbâl olunmuşlar idi. Lâkin [mısrâ]':

*Bâ-sefele hemân bih ki müdârâ ne-küned kes**

hakîkati üzere bu mu'âmele-i mücâmele ve mukâvele-i müsâheleden, harîs-ı tegallüb ü müdâhale olan hazele yüz bulup, Kadı ve Nakîb-i mûmâ ileyhimâyı göz habsinde tevkîf ile fesâd ü 'inâdlarında ısrâr ve Hurşîd Paşa'nın harekâtı gûyâ mugâyir-i emr u rızâ olmak üzere: "Hemân bu günlerde 'azl olunmak merkezindedir" gibi ba'zı erâcîf ü ekâzîb neşriyle taglît-ı ezhân-ı sükkâna ibtidârları istihbâr olundukda, Kürd Mahallesi denilan semte tekrâr asker gönderilmek üzere idüği ve mahall-i mezbûrun zabt u teshîriyle matlûb hâsıl olacağı iş'ârâtiyle, müşârun ileyhim taraflarından bi'l-iştirâk irsâl olunmuş olan tahrîrât ile hengâm-ı muhârebede ahz olunmuş ba'zı kelleler mâh-ı rebî'ulâhırın yirmi yedinci günü◊ Der-'aliyye'ye vürûd eylemişidi. İmdi Haleb'de neşr olunan havâdis-i kâzibeye nazaran Vâlî-i[1] müşârun ileyhin te'kîd ve isti'câl-i me'mûriyyetini hâvî tekrâren emr-i şerîf ısdâr olunması, muktezây-ı maslahat olup, husûs-i mezkûr vesîle-i tezâyüd-i kudreti olacağı dahi tahrîrât-ı mezbûrede mastûr olmağla, ol bâbda sudûr eden hatt-ı şerîf-i şevket-redîf-i Şâhâne [M3 92] mûcebince emr-i 'âlî-i[2] mezkûr der-'akab ısdâr u irsâl ve ma'iyyetinde olan Adana ve Rakka vâlîlerine dahi müşârun ileyhe lâzım gelan hürmet ü ri'âyetin icrâsiyle, şerâ'it-i ittifâk u ittihâda ri'âyet eylemeleri te'kîdâtını muhtevî başka başka evâmir-i 'aliyye isbâl olunmuşidi.

Binâ'en 'aleyh ol vakitden berü Haleb Vâlîsi, belde-i mezkûre civârında kâ'in Şeyh Bekirlü nâm mahalde ikâmetle, irâde-i 'aliyye-i Mülûkâne mûcebince derûn-i memlekete tav'an ev kerhen duhûle müterassıd-ı fursat olup, ancak ehâlî-yi Haleb'e her ne kadar iğbirâr u 'adâveti derkâr ve öteden berü ehâlî-i[3] merkûmenin vüzerây-ı 'izâma bî-edebâne hezâr mu'âmeleleri vukû'u dahi ma'lûm u âşikâr ise de, 'aceze-i ra'iyyet hakkında mebzûl ve

---

* "با سفله همان به که مدارا نکند کس = Aşağılık kimselerle bir kimsenin dostluk etmemesi daha iyidir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

◊ 27 Rebî'ulâhır 1235 = 12 Şubat 1820 Cumartesi.

1 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

2 'âlî-i M3 : 'âlî-yi E

3 ehâlî-i M3 : ehâlî-yi E

bi'd-defe'ât tarafına mersûl olan evâmir-i 'aliyye ve tahrîrât-ı Sâmiye'den medlûl olan rahm u şefekat-i zâhire-i Mülûkâne'yi mülâhazasından nâşî, bu vakte kadar mükerreren mevâ'îd-i 'afv ü igmâz ile def'-i gâ'ileye sa'y ü gayret ve itâ'at eyledikleri hâlde, cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Tâc-dârâne'den dahi mu'âmele-i mazâ mâ-mazâ buyurulmasını iltimâs ü ihtilâsa te'ahhüd ü kefâlet etdikce, eşkıyây-ı Haleb'den, *"el-A'râbü eşeddü küfran ve nifâkan"** mısdâkını müşâhede vü rü'yet eylediğine mebnî ve me'mûr-i ma'iyyeti olan vüzerâ ve sâ'ir me'mûrîn ve asâkir ve top[1] ve edevât ü mühimmât dahi gelüp, cem'iyyet eylediklerinden nâşî, âhır-ı kâr derûn-i şehre yürüyüşe niyyet eyledi. Ol vakit vüzerâ ve serân-ı asâkir-i kâr-âşinâ ile mülâhaza vü meşveret ederek, hücûm olunacak mahaller tasmîm ve edevât ü levâzımât yer yer tertîb ü tetmîm ve her sınıfa hıdmet-i lâzimesi ta'lîm ü tefhîm olundukdan sonra, mâh-ı rebî'ulâhırın evâhırında◊ bir gün vakt-i seherde Haleb Şehri'nin üzerine hareket olunup, ibtidâ topcu neferâtı sûr hârici ta'bîr olunup, bilâ-hendese hemân bir dîvâr-ı nâ-üstüvâr ve top[2] cengi içün binâ olunmamış, *"Evhenü min-beyti'l-'ankebût"*** olan cidârın ba'zı mahallerini top ile der-'akab rahne-dâr etdiklerinde, dağlı ve Arnabûd askerleri, der-ceng-i evvel ol fürcelerden derûn-i şehre girüp, büyût ve mesâkîn-i ahşâba hemân âteş ilkā ve Arnabûd **[M3 93]** tâ'ifesi ise Haleb gibi bir belde-i mâl-dârın yağmâsı ümmîdiyle cânını fedâ ederek, *"es-Sâbikūne's-sâbikūne ülâ'ike'l-mukarrebûn"**** demdemesiyle âlât-i nâriyye ile ilerüye sebkat ü vesebân etdikce, mümâna'at murâd eden şüc'ân-ı 'Arab'da *"Yahsebûne külle sayhatin 'aleyhim hümü'l-'aduvv"*[4] âsârı nümâyan olup, *"es-Seyfü le'l-hayfü"*[5] müdde'iyânının bünyân-ı ittifâk-ı hafiyyü'n-nifâkları, berk-ı şemşîr-i Sultânî ile sâ'ikā-i top-ı[3] Cihân-bânî'ye tâb-âver olamayup, bir hamlede vîrân olmağla, ekseri vâdî-i[4] 'ademe cân atarak tahlîs-ı girîbân

---

* "الاعراب اشد كفرا و نفاقا = Bedevîler, kâfirlik ve münafıklık bakımından daha beterdirler" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, et-Tevbe 9/97. âyetin baş kısmında yer almaktadır.

1 top : tob E, M3

◊ 21-29 Rebî'ulâhır 1235 = 6-14 Şubat 1820.

2 top E : tob M3

** "اوهن من بيت العنكبوت = Örümcek yuvasından daha çürük" anlamına gelen bu ifâde, *"Ve inne evhene'l-büyûti le-beytü'l-'ankebût* = و ان اوهن البيوت لبيت العنكبوت = Yuvaların en çürüğü şüphesiz örümcek yuvasıdır" anlamına gelen ve Kur'ân, el-'Ankebût 29/41. âyetin ortalarında yer alan kısma işaretle söylenmiş gibi gözüküyor.

*** "السابقون السابقون اولئك المقربون = (Hayırda) önde olanlar, (ecirde de) öndedirler. İşte bunlar (Allah'a) en yakın olanlardır" anlamına gelen bu cümleler Kur'ân, el-Vâkı'a 56/10-11. âyetleridir.

*4 "يحسبون كل صيحة عليهم هم العدو = Her gürültüyü kendi aleyhlerine sanırlar. Düşman onlardır" anlamına gelen bu cümleler Kur'ân, el-Münâfikûn 63/4. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

*5 "السيف لا الحيف = Zulüm değil, kılıç" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

3 top-ı E : tob-i M3

4 vâdî-i M3 : vâdî-yi E

eylediler. Ve ol hengâmeden mâ'adâ Hurşîd Paşa ve sâ'ir vüzerâ askerleri de derûn-i Haleb'e duhûl ve müşârun ileyhim dahi civâr-ı şehre vusûl ü nüzûl ile himâyet-i 'aceze emr-i ehemmine mehmâ-emken meşgûl oldular.

Ferdâsı Haleb Vâlîsi, ele geçmiş olan yedi nefer ru'esây-ı hılâfkârânın cezâlarını icrâ ve ser-i maktû'lariyle ma'iyyetinde olan Adana Vâlîsi Celâleddîn Paşa ve Rakka Vâlîsi Lutfullah Paşa ile Der-i devlet'e ifâde-i keyfiyyet zımnında müştereken mersûlleri olan tahrîrât, mâh-ı cemâziyelevvel[1] evâ'ilinde[◊] vusûl ile nazar-ı feyz-eser-i Mülûkâne ile meşmûl oldu. Hurşîd Paşa ve ma'iyyetinde olan vüzerânın dil-hâh-ı hazret-i Pâdişâhî üzere bu hıdmetleri dahi nezd-i me'âlî-vefd-i Tâc-dârâne'de karîn-i tahsîn olarak taltîf ü ikrâm-ı Şâhâne'ye şâyan olmalariyle, müşârun ileyhime hılâ'-ı fâhire-i Dâverâne'den serâsere kaplu birer sevb semmûr-i müsteclibü's-sürûr ve Hurşîd Paşa'ya muhassasan bir kabza murassa' hançer-i Süreyyâ-peyker ihsân olundu.

Müşârun ileyhin Haleb'i teshîrinden iki gün murûrunda vech-i mezkûr üzere taraf-ı Şâhâne'den tahkîk-ı mâdde içün ol tarafa me'mûr olan Seyyid Mustafa Nazîf Efendi, Şeyh Bekirlü[2] nâm mahalle karîb menzile nüzûl etmiş ise de, mukaddemâ Hurşîd Paşa'nın Sofya Ser'askerliği esnâlarda mûmâ ileyhin Nüzûl Emâneti'yle ma'iyyetlerine me'mûriyyetinde hısset-i tabî'ati sebebiyle idâre-i me'mûriyyetine 'adem-i muvaffakıyyetinden nâşî, hıdmetinden müşârun ileyhin memnûniyyeti olmayup, bâ-husûs ba'zı tavâ'if-i askeriyyenin ta'yînât sebebiyle bî-edebâne hareketlerine **[M3 94]** bâdî olmak gibi ba'zı cihetlerle kendüsünden rû-gerdân idüğünden başka, bu def'a İstanbul'dan hareketi esnâda, bu hıdmete sâ'iki olan kadîmî Seray-ı hümâyûn'da ahbâbından hâlâ Nakîbü'l-eşrâf Yâsinci-zâde es-Seyyid 'Abdülvehhâb Efendi, mûmâ ileyh Seyyid Mustafa Nazîf Efendi'nin hasbe'l-îcâb Hurşîd Paşa'ya rütbe-i Vezâret ve Haleb Eyâleti'yle halef olması muhtemel ve Nakîb Efendi dahi me'mûr-i meşveret ve müdâhil-i umûr-i mu'azzama-i devlet olduğu cihetle bu husûs[3], iltizâm-ı ahbâb hâssasiyle "Beylik kîseden eyilik" fehvâsınca kendülere emel olup, ancak müterakkıb-ı hâl ü mahall olduklarını kendüsüne gizlüce işrâb ederek, mükemmel ve muhteşem dâ'ire ile gitmesini tavsiye etmiş ve mûmâ ileyh dahi fi'l-hakîka debdebe-i zâ'ide ile gitmişidi. Bu husûs dahi bi't-tab' mâ'il-i nefak u ihlâl ba'zı kimseler tarafından tahrîr ile Haleb Vâlîsi'nin sem'ine der-'akab îsâl olunduğundan nâşî, mûmâ ileyhi birâz eyyâm olduğu mahalde meks ile ol esrârdan haberdâr idüğüni bu tarîkle zımnen ihbâr eyledikden sonra, yanına celb ile

---

1 cemâziyelevvel M3 : cumâdelevvel E
◊ 1-10 Cumâdelûlâ 1235 = 15-24 Şubat 1820.
2 Bekirlü M3 : Bekir E
3 husûs E : husûsu M3

me'mûriyyetine lâyık vechile yine ihsân u ikrâm eyledi. Lâkin min-ba'd ahadühümânın tahrîrâtı âhara muzâdd olup, Hurşîd Paşa anın hakkında agrâz-ı hafiyyesine mebnî tavr u tarzı, muharrik-i fitne vü fesâd olduğunu tahrîrâtında zikr u îrâd, Mustafa Efendi dahi Hurşîd Paşa'nın müte'allikātı zulm ü irtişâyı i'tiyâdlarından nâşî, akça ve boğça ile ba'zı ashâb-ı kîn ü husûmetin garaz-ı fâsidesine mebnî niçe bî-cürm kimesneleri[1] ittihâm ü i'dâm ve lâzimü'l-izâle bunca kesânı dahi birer takrîb-i garîb ile tahlîsden başka nâ'il-i merâm etdirdiklerini ifâde vü i'lâm eder oldular. Amma Hurşîd Paşa, muktezây-ı zât ü sîreti üzere fi'l-vâki' 'ibâdet ü tâ'atle ülfet etmiş bir vezîr-i sâfî-hılkat olduğundan, erbâb-ı riyâ vü şeytanetin hîlesine sarf-ı zihn etmez ve ifâde olunsa da o makūle tezvîrin vücûd ve vukū'unu bile teb'îd ederek aslâ tecvîz ü i'timâd eylemez derecede müstakîm ve pür-safvet idüğüni hikâyetle, kendülerin bu vechile medh u senâsına yine dâ'imâ muvâzabet[2] ve Haleb'in mukaddemâ fitneye **[M3 95]** her ne kadar isti'dâdı müsellem ise dahi, ehâlîsinin bu gûne ihtilâl-i 'azîme bi-ecma'ihim mübâderetlerine müte'allikāt-ı mezkûrenin fısk u mefsedeti, bir muharrik-i kavî olmuş idüğüni rivâyet eder idi. Lâkin;

Bâ-büzürgân ne-tüvân-kerd dürüştî hergiz

*Her çi ber-kûh be-gûyî be-tû ber mî-gerded**

mefhûmu üzere ba'de-ezîn[3] itmâm-ı me'mûriyyetinde mûmâ ileyh İstanbul'a 'avdet edemeyüp, müşârun ileyh dahi Haleb gā'ilesini dil-hâh-ı Şâhâne üzere ber-taraf etmiş ve bunun tahrîri evliyay-ı umûrda mektûm kalup zîr-i hasîre gitmiş olmağla, bir müddet mübâ'adet ve mehcûriyyet ihtiyâriyle zarûrî bi'l-istîzân hacca niyyet ve Mısır tarafından 'azîmet, ancak Mısır Vâlîsi'ni görüp haklamak müyesser olamayarak, andan varup edây-ı hacla berren 'avdet ve bu tarîkle bir müddetden sonra mu'âvid-i Der-sa'âdet oldu.

İstitrâd

Fi'l-hakîka ashâb-ı dâ'ire-i sadâkatkâr etbâ'dan fî zemânînâ mahrûm u kāsır ve birkaç[4] müstakîm ve vefâ-dâr tevâbi' u müte'allikāta muvaffak olmuş vüzerâ vü kibâr ender-i nevâdirdir. Vüzerây-ı 'izâmın ise kā'ide-i hâzıra

---

1 niçe bî-cürm kimesneleri E : nice bî-cürm kimseleri M3

2 muvâzabet M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "eder idi" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

* "بابزرگان نتوان کرد درشتی هر کز * هر چه بر کوه بگویی بتو بر میکردد = Dağa ne söylersen sana geri döneceği için büyüklere asla kabalık yapılmamalıdır" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

3 ba'de-ezîn M3 : ba'de-zîn E

4 birkaç M3 : birkac E

mûcebince kesret-i teba'aya ihtiyâcları nümâyân ve cümlesinin perhîz-kâr ve sâlihu'l-hâl olması cemî' zemânda 'adîmü'l-imkândır, meğer ki bir vezîr-i sahîb-i tedbîr, dâ'iresi halkını umûr-i mu'azzamada nefs ü hevânın muktezâsını icrâ etmek [yerine], bârî dâ'imâ mümkin olmayacak bir râbıta-i hakîm-pesende tevsîk u bend ederek, anları etvâr u ef'âlde;

Hakîkî sanma her seyr etdiğin perhîz-kârânı,
Fesâda derd-mendin neylesün destinde ruhsat yok

me'âliyle hem-hâl eyleye. Bu husûs ise henûz hâtır-güzâr olmamış bir emr-i 'azîm ve mesânid-i mezbûrede mine'l-kadîm ashâbı 'adîmdir.

Haleb gā'ilesi hıtâmında siyâset-i hılâf-kârân hengâmında Vâlî-i[1] müşârun ileyhin mütesellimi Sâlih Koç Ağa'nın meclisinde bulunmuş[2] bir mevsûku'l-kelim kimesneden menkūldür ki, bir gün Ağa-yı mûmâ ileyhe ol tarafda me'mûriyyetle bulunanların biri gelüp, esnây-ı kelâmda: "Efendim dün ahşam askerîden biriyle bir meşlah nizâ'ına dâ'ir mâdde zımnında habs olunmuş olan fukarâdan **[M3 96]** koltukcu Mevlevî dervîşini bu gice zindânda yanlışlığla[3] boğmuşlar. Bu sabâh dört 'aded sagîr yetîmiyle zevcesi Paşa-kapusu'na gelüp, leyle-i 'aşâya muhtâc idüklerini 'arz-ı hâl takdîmiyle ifâde birle, maktûl-i mazlûmun üzerinde bulunan esvâbını ve eğer birkaç guruşu dahi bulunmuş ise anları çocukların nefaka-i yevmiyyesiyçün alıvermeği istid'âda oldu. Hattâ 'arz-ı hâli Paşa efendimize bendeniz götürüp[4] mâddeyi ta'rîf eylediğimde, gāyetü'l-gāye müte'essif olup, ol mazlûmlara yarım kîselik altûn ihsân eylediler" deyü kazıyyeyi 'alâ tarîkı'l-hikâye nakl ü beyân eyledikde, Sâlih Koç Ağa: "Bu ne garîb ü 'acîb şeydir. Dün gice i'dâm olunacak yalnız üç kişi olup, kā'ide üzere i'lân-ı siyâset içün atılan toplar dahi üç idi. Ve bu sabâh kal'a meydânına 'âdet üzere bırağılan cesed-i maktûl dahi üçden ziyâde değil idi. Bu âdem eğer fi'l-vâki' hatâ'en katl olunmuş ise, asıl katl olunacak âdem nice olmuş ve nerde kalmış. Ben bunu anlayup Paşa efendimizi îkāz[5] etmelüyüm" deyü tahkîkına ikdâm eyledikde, meğer buna gelince bu misillü dört âdem dahi bî-cürm olarak katl ve anların yerine katl olunacak âdemlerin rişvet ile gizlüce tahliye-i sebîl olunduklarını, erbâb-ı vukūf mûmâ ileyhe hafîce ihbâr ve maslahat, A'yân-ı belde Katâr Ağası-zâde Mustafa Bey'e dokunmağla, Sâlih Koç Ağa nâ-çâr sükût ihtiyâr etmiş olduğu, sahîhât-ı ahbârdândır. Ve emvâl ü eşyâsı mukayyed-i sicill-i kādî ve mazbût-ı defter-i beytülmal olmayarak, ahz olunmak içün niçe zorba[6] ve zalemenin bi-

---

1 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E
2 **bulun**muş M3 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "me'mûrlardan" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
3 yanlışlığla E : yanlışlıkla M3
4 göttürüp E : getürüp M3
5 îkāz E : ايقاظ M3
6 niçe zorba E : nice زورية M3

rer gûne behâne ile etrâfa irsâli[1] yahûd nefy misillü def' u[2] isbali dahi bî-hadd ü inhısârdır. **Nazm:**

Riyâset be-dest kesânî hatâst
Ki ez-dest-şân dest-hâ ber-Hudâst
Mükâfât-ı mûzî be-mâleş me-kün
*Ki bîhaş ber-âverd bâyed zi-bün**

Husûsan müşârun ileyhin kethudâsı Süleymân Bey'in hâli 'acîb ve ez-cümle ahşâmdan sonra tavrı agreb-i garîb olup, müsâhele zımnında bir gömlek ve içlikle donsuz oturmak 'âdeti ve tîz-hışm olmak tabî'atı ise dahi, çoğu gice gündüz nûş eylediği hamr u 'arakın [M3 97] lâzime-i keyfiyyeti idi. Meselâ ba'zı gice etbâ'ına gazablanup, hemân dâl tîğ u hançer olarak rast geldiğini önüne katup, nısf-ı leylde Haleb'in sokaklarında devr eylemek ve ba'zı gice bir takrîb sâyis-başıya[3] dargınlığı hâtırına gelüp, ahûra vardukda sâyisler firâr etmekle, gazabından bütün ahûrdaki esb ü esterin pâ-bend[4] ü efsârlarını kesüp, kapudan taşraya sürerek şehrin içinde gulgule-endâz-ı sûk u bâzâr[5] olmak gibi etvârı, hayret-âver-i ashâb-ı efkâr ve böyle âdemin taht-ı idâresinde olan dâ'irenin hâli âşikârdır. Haleb'de ihtilâl vukū'unda ol Vezîr-i gayret-semîr der-'akab Şâm tarafından bir mikdâr cebehâne ve mühimmât celbiyçün 'acâleten irsâl ü tesfîr eylediği bir gediklüsi, esnây-ı râhda mest olarak, akrıbâsından olup yanında bulunan bir genc uşağa şer-gîr oldukda, oğlan muhâlefet edüp: "Ben senin akreb-i akrıbândan olduğumdan başka, veliyy-i ni'metimizin Haleb'de hâli ma'lûm ve seni tîz elden cebehâne getürmek içün gönderdiği cümlemize meczûm iken, sen hâlâ böyle mest-i müdâm ve etbâ' u akrıbâna fi'l-i şenî' içün ibrâm edeyorsun[6]. Bu ne gûne küfrân-ı ni'amlıkdır?" demekle merkūmu piştov kurşunuyla[7] cerh etmekle, ol bî-çâre firâr ve ol havâlîye gelmiş olan Şâm Vâlîsi Sâlih Paşa'nın dâ'iresine dahîl olup, anda karâr eylediği müşârun ileyhin ma'lûmu oldukda: "Şimdi şu habîsi katl ile cebehâneyi bir âdemimiz ile Haleb Vâlîsi tarafına irsâl eylemek, lâzime-i hâl ve müşârun ileyhe mu'âvenet ve teshîl makūlesi bir keyfiyyet olacağı da

---

1 irsâli E : irsâl M3
2 def' u E : def' M3
* "ریاست بدست کسانی خطاست * که از دستشان دستها بر خداست
مکافات موذی بمالش مکن * که بیخش بر اورد باید زبن = Halkın ellerinin, kendilerine beddua için göklere açıldığı kimseleri iş başına getirmek hatâdır. Halka zulmeden kimseyi sadece malını müsâdere ile bırakma, öyle zâlimlerin köklerini kazımak gereklidir" anlamına gelen bu cümleler Sa'dî'nin *Bostân*'ından alınmış iki beyittir; Şeyh Sâdî-î Şîrazî, *Bostan ve Gülistan*, s.30-31.
3 sâyis-başıya E : sâyis-başıyla M3
4 pâ-bend : bâ-pend E, M3
5 bâzâr E : pâzâr M3
6 edeyorsun E : ediyorsun M3
7 kurşunuyla E : kurşunu ile M3

bî-reyb ü işkâl ise dahi, sonra Hurşîd Paşa hazretlerine kazıyyeyi anlatmak emr-i muhâldir" deyü ol mecrûhun yâresine tîmâr etdirerek beraber alup gitdiği, rivâyet-i huzzârdandır.

Bundan akdem yirmi sekiz senesinde◊ Cebbâr(جبار)-zâde Vezîr Celâleddîn Paşa Haleb Vâlîsi oldukda, peder-mândeleri olan Koca Kethudâ'nın tedbîr-i memleket-gîrî ile ibtidâ Haleb'in ru'esây-ı eşkıyâsından birini kendülere Tüfengci-başı edüp, bir müddet istihdâm ile gereği gibi te'mîn eyledikden sonra, bir gün merkûm Tüfengci-başı'yı **[M3 98]** huzûruna çağırdup halvet ederek: "Şu bizim kocaman bana her gün gelüp: 'Efendim artık pek ihtiyâr oldum. Gurbet meşakkatine fîma-ba'd tâb u tâkatim kalmadı. Kulunuza vilâyete gitmeğe izn ü ruhsat buyurun, varup bakıyye-i 'ömr-i nâzenînî du'ây-ı 'ömr ü devlet-i hazret-i Pâdişâh-ı rûy-i zemîn'e sarfla imrâr ve âhır nefesime kadar sâye-i devletinizde râhat ü karâr edeyim' deyü beni her bâr icbâr edeyor[1]. Ve nefs-i emrde pederimizden ber-güzâr bir emekdârımız olmağla, artık bunu vilâyete göndermeğe nâ-çârım. Kaldı ki askerimiz de çok ve memleketin bunca askeri idâreye kudreti yok. Bunların birazını Kethudây-ı mûmâ ileyhle beraber def' etmek istiyorum. Lâkin aralıkda etrâfda[2] ba'zı fesâd zuhûr edeyor[3]. Sonra böyle bir hâdise tekevvün ederse, 'aceb memleketlü bir mikdâr işe yarar asker ile bana mu'âvenet edebilürler mi? Ve sen bu bâbda ne dersin?" deyü istihbârâne su'âl ve istifsâr-ı hakîkat-i hâl eyledikde, Tüfengci-başı ol vakit: "Efendim nice hıdmet etmezler, cümlesi kullarınızdır" dimiş ise de, müşârun ileyh cevâbında: "Güzel ammâ yalnız senin sözünle olmaz. Bakalım ağalar da te'ahhüd ederler mi? Hele sen anlarla bir sohbet eyle!" deyü müzâkereye havâle eyledikde, ağaların bu perde temâm istedikleri nağme olduğundan, cümlesi: "Na'am! Bâş ü cânla hıdmet ve her ne kadar asker isterler ise, der-'akab irsâle mübâderet ederiz" dedikleri cevâblarını, merkûm gelüp müşârun ileyhe ifâde ile, "Sem'an ve tâ'an" kavillerini işrâb eylemişidi. Ol zemân dahi Vâlî-i[4] müşârun ileyh izhâr-ı beşâşet ederek: Âferîn! Vücûh-i belde ve ağalardan benim de me'mûlüm bu idi. Lâkin bu başka mâddelere benzemez, ya'nî bende bu bâbda Devlet-i 'aliyye tarafına müte'ahhid olmak lâzım gelür. Amma böyle rivâyetle te'ahhüde cesâret olunmaz. Gerçi ben bu bâbda kemâl-i hüsn-i zannımdan te'ahhüd edebilürüm. Ancak bu gûne olacak te'ahhüd, cânib-i saltanat-ı 'aliyyeye yazılamaz. Binâ'en 'aleyh yarınki gün bu bâbda huzûru lâzım olan vücûh gelüp, lisânen te'ahhüdlerini ifâde eylesünler" deyü merkûmu tekrâr i'âde eyledi. Ertesi gün on sekiz nefer ser-kerde-i erbâb-ı fesâd, müşârun ileyhin

◊ 1 Muharrem 1228 = 4 Ocak 1813 Pazartesi.
1 edeyor E : ediyor M3
2 etrâfda E : etrâfında M3
3 edeyor E : ediyor M3
4 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

Şeyh Bekir'de bu mülâhazaya mebnî mukaddemce [M3 99] bünyâd etdirdiği kasr-ı musanna'da cem'iyyet ü ihtişâd ederek, bir müddet zikr olunan mâddeye dâ'ir tûl u dirâz meşveret ve içerüde bir iki Enderûn Ağası kalarak kapuyu sedd ile esrâr gûne vâfirce vakit dahi mahfîce sohbetden sonra, bir mikdâr teneffüs ü istirâhat zımnında kahve ısmarlama behânesiyle müşârun ileyh vech-i musammem üzere işâret eyledikde, kasr-ı mezkûr derûnunda dolab kanâdları tarzında gizlü kapusu olan başka odadan mukaddemce âmâde olan otuz kadar âdem ve ol aralıkda asıl kapu tarafından dahi biraz âdem içerüye kahve getürürler gibi girüp, hemân merkûmların üzerine kâbûs[1] gibi hücûm ve her birini ikişer âdem tutup, birazı dahi birer birer alup katl[2] ve köşkün ortasındaki havz-ı 'amîkın içine atarak kârlarını temâm ve en nihâyetde Tüfengci-başı'yı dahi i'dâm etmekle, kellelerini kesüp der-'akab Der-i devlet'e Tatarlar ile ba's ü i'zâm eyledi. Bu vak'adan habîr olan bakıyye-i zümre-i şerîrin derhâl her biri bir tarafa firâr ederek, ol Vezîr-i Behrâm-nazîr'in Koca Kethudâ gibi gürk-i bârân-dîde ile ma'an bu tedbîr-i eyâlet-gîri sebebiyle ol gürûh-i mekrûhun kimi terk-i dâr u diyâr edüp, kimi kahr u tedmîr olunarak eyâlet-i mezbûre tathîr olunup, fi'l-kadîm 'Arab'dan yeniçeri olmak kānûn değil iken, ocakluluk ve emîrlik da'vâlariyle ol memleket-i Hindistân-nazîri[3] aralık aralık ihlâl ü ifsâd ve vâlîleri olan vüzerây-ı 'âlî-şâna mu'âmele-i bâgiyâneyi mu'tâd etmiş bir takım Dürzî ve Yezîdî ve tugāt-ı A'râb ve Ekrâd-ı habîsin dest-i tegallüblerinden böyle sühûletle tahlîs eylemişidi.

Re'y-i rûşen zi-bûzürgân-ı kühen-sâl taleb
*Âb-hâ sâf der-eyyâm-ı hazân mî-gerded**

Lâkin ne çâre *"İzâ câ'e'l-kader gaşiye'l-basar"***, bu esnâlarda merkûm firârîlerden Şâm tarafında olan Hasan Kaç ile Hanîf nâm eşerr-i eşrâr, Hurşîd Paşa'yı haremi tarafından icbâr ederek, ıtlâkla Haleb'e gelmelerine ruhsat almış olduklarından, bu iki bed-sîret, ehâlîyi pes-perdeden yine igvâya mübâderet ve nihâyetde bir gice "Halva sohbeti!" deyerek cem'iyyet ve sâ'at beş sularında icrây-ı **[M3 100]** mel'anete mübâşeret edüp, ibtidâ mûmâ ileyh Kethudâ Süleymân Bey'in olduğu konağa hücûm u gāret ve mûmâ ileyhi katl etdikden sonra, İmâm Efendi'nin ve sâ'ir dil-gîr oldukları müte'allikātın konaklarını şeb-hûn ederek gûn-â-gûn fezâhat etdiler.

---

1 kâbûs E : kâpûs M3

2 katl M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ederek" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

3 Hindistân-nazîri M3 : Hindüstân-نظیری E

* "رای روشن ز بزرگان کهن سال طلب * ابها صاف در ایام حزان میکردد = Sular sonbahar günlerinde saflaştığı gibi, parlak bir fikri de yaşlı büyüklerden talep et!" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

** "اذا جاء القدر غشی البصر = Kazâ (Allah'ın takdîr ettiği şey) gerçekleşince insanın basîreti bağlanır" anlamına gelen bu cümle Arapça atasözüdür.

Her ân-kes ki ber-düzd rahmet küned
Be-bâzûy-i hod kârvân mî-zened
Cefâ pîşegân-râ be-dih ser be-bâd
Sitem ber-sitem[1] *-pîşe-i 'adlest ü dâd*[*]

Ol esnâda Hurşîd Paşa Şeyh Bekir'de[2] gunûde-i hâb-ı girân-ı gaflet iken, ba'zı tüfeng sadâsını işitmiş ise de, gâh u bî-gâh vukū' bulan fevâhiş-i nisâ ve gûn-dâde gavgâsına haml ile kat'â hareket eylemediler. Ta ki hazînedârları kendüsüni kal'a dîvârından ip ile sarkıtdurup, bir takrîble müşârun ileyh tarafına yayan firâr ve gücile selâmet kurtulup, vak'ayı ihbâr etmedikce intibâh gelmeyerek, Hazînedâr Ağa ol vakit kethudânın hâlini ifâde eyledikde, müşârun ileyh: "Ben anın serhoşluğunu bilmez idim" deyü kasem billâh eylediği[3] haber-i sahîh ve Hurşîd Paşa'nın müddetü'l-'ömr hılâf yere değil, sâ'ir sıdkıyyâtda bile yemîn etmediği cümle 'indinde bir emr-i sarîhdir. Anınçün böyle mesânid-i 'âliye ve umûr-i hatîrede müstahdem zevât, *"'Alimtü'ş-şerre lâ li'ş-şerri"*[**] müfâdınca, hayr u[4] şerre vâkıf olmaludur ki, her birinin erbâbını dahi 'ârif ola, yohsa ta'assub-i bî-ma'nânın, mâni'-i 'irfân olduğu hüveydâdır; *kemâ verede fî hadîsi'r-Rasûli 'aleyhi ve 'âlihi's-selâm: "Len tehlike'r-ra'iyyetü ve in kânet zâlimeten müsî'eten izâ kâne'l-vülâtü hâdiyeten mehdiyyeten"*[***].

Dildir bilen hayâlini, dîdem neden bilür?
Bilmez efendi çok yaşayan, çok gezen bilür.

Cenâb-ı Rabbü'l-'âlemîn, Pâdişâh-ı rûy-i zemîn ve Şehinşâh-ı 'adl-âyîn hazretlerinin fukarâ'-i ra'iyyet hakkında hûrşîd-i rahşân gibi 'iyân u tâbân olan rahm u şefekat-i Mülûkâne'lerini icrâ ve 'aceze-i memleketlerinin istirâhat ü itmînânlarıyçün derkâr olan niyyet-i hâlisâne-i Pâdişâhâne'lerini îkā' u îfâ kasdiyle hıdmet-i 'aliyye-i Tâc-dârâne'lerinde bâş u cân ile dâmen-der-

---

1 ber-sitem E : ر -sitem M3

* "هر انکس که بر دزد رحمت کند * ببازوی خود کاروان میزند
جفا پیشکانرا بده سر بباد * ستم بر ستم پیشه عدلست و داد = Yol kesene merhamet eden kişi, kendi eliyle kervanı vurmuş olur. Sanatı zulüm olanların başlarını yele ver! Zâlime zulüm adâletin ta kendisidir" anlamına gelen bu cümleler, Sa'dî'nin *Bostân*'ından alınmış iki beyittir; bk. Şeyh Sâdî-î Şîrazî, *Bostan ve Gülistan*, s.128.

2 Bekir'de E : Bekirlü'de M3

3 eylediği E : etdiği M3

** "علمت الشر لا للشر = Şerri öğrendim, fakat şer işlemek için değil" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

4 hayr u E : hayra ve M3

*** "كما ورد فی حدیث الرسول علیه و اله السلام:لن تهلك الرعیة و ان كانت ظالمة مسیئة اذا كان الولاة هادیة مهدیة = Rasûl'ün (ona ve âilesine selâm olsun) bir hadîslerinde belirttikleri gibi: Vâliler doğru yolda ve sorumluluklarının bilincinde olduğu sürece, zâlim ve kötü olsalar da halk kesinlikle helâk olmayacaktır" anlamına gelen bu cümleler Kuzâ'î'nin rivâyet ettiği bir hadîstir; bk. el-Kuzâ'î, *Şihâb'ül-Ahbâr*, s.186.

meyân-ı sa'y u gûşiş olanları iki cihânda kâm-rân ve âsâr-ı teveccüh-i Şehriyârâne'leriyle âsûde-nişîn-i hısn-ı hasîn-i **[M3 101]** emn ü emân edüp, veliyy-i ni'met-i 'âlemiyâna ferîza-i diyânet-i ehl-i îmân olan hulûs u sadâkati hevây-ı nefsine fedâ edenleri berbâd u perîşân eyleye, âmîn*.

Zebânda zikr-i cemîlin ser-i kelâmımdır
Du'ây-ı devletin evrâd-ı subh u şâmımdır.

Tevcîh-i Pâye-i Mekke be-Müfettiş-i Şeyhulislâm

Bundan akdem dahi ta'rîf ü ifhâm olunduğu üzere hâlâ Müfti'l-enâm'ın mukaddemâ dâhil-i rütbe-i sudûr-i kirâm iken, iltizâm-ı emîr-[1]gûneleriyle tarîk-ı kazâdan silsile-i 'ulemâya nakl birle, Bilâd-ı erba'a'ya mûsıl olmak şartıyla bâ-i'tibâr-ı Mahrec Üsküdar Pâyesi'yle Kazâ'-i 'Ayntâb'ı tevcîh etdirdiği Tîrevî Alacacı-zâde el-Hâc Sâdık Efendi'yi, bu def'a hıdmet-i teftîşde istihdâm ve eyyâm-ı sadâretlerindeki misillü cemî'-i mehâmm-ı Şeyhulislâmî'yi dahi mûmâ ileyhin re'y ve tedbîr-i âyende-encâmına tefvîz u ilzâm eylediler. Ve 'indlerinde tarîk-ı 'ilmiyyede andan başka a'lem ve kâr-dân hic[2] ferd olmadığı, ba'zan lisânlarından mesmû' olduğu üzere mûmâ ileyhe bu derecede i'tikādları tâm ve hüsn-i zanları temâm olduğundan, ikrâm ber-ikrâm ile makām-ı Meşîhat-ı 'uzmâ'ya istihlâfa liyâkat verecek rütbelere kadar berkeşîde etmek, ehass-ı matlab u merâmları idüğü ba'zı mahremlerine şifâhen ifhâmlarından mesmû'-i enâm idi.

Dîgerî dâred 'inânet-râ çü tıfl-ı nev-süvâr
*Gerçi der-zâhir 'inân ihtiyâret dâde-end***

Binâ'en 'aleyh işbu mâh-ı receb gurresinde◊ ve Mahrec tevcîhi târîhinden ancak iki buçuk sene kadar murûrunda, mûmâ ileyhe Bilâd-ı erba'a rütbesinden aşuru Mekke-i mükerreme Pâyesi tevcîh ve kırk sene kadar intizârına dûçâr olmuş erbâb-ı istihkāka tercîh eylediklerinden başka, Müftî-i[3] müşârun ileyh müntesibi olan ba'zı züvvâr-ı müdâhene-kâra tarîk-ı 'ulemâda bu yâdigarlarını az vakitde derece-i sadâret-i 'ilmiyyeye idrâcla, tasarruf-ı Şehriyârâne'ye ta'rîz gûne def'aten kâm-kâr edeceklerini ba'zan iş'âr ve fî nefsi'l-emr kendülere bundan mâ'adâ halef olmağa sezâ beyne'l-'ulemâ bir

---

* "**Peyâm-ı duhûl-i asâkir-i Hurşîd Paşa be-** ..... âmîn" kısmında yer alan bilgiler özetle, buradaki sıra takip edilmeyerek, bazı değerlendirmelerle ve *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,36-40'da kaydedilmiştir.

1 emîr- E : emr M3

2 hic E : hicbir M3

** "دیکری دارد عنانترا چو طفل نو سوار * کرچه در ظاهر عنان اختیارت داده اند = Gerçi görünüşte dizgini senin eline vermişlerdir, ama yeni binici çocuk gibi dizgini başkası tutmaktadır" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

◊ 1 Receb 1235 = 14 Nisan 1820 Cuma.

3 Müftî-i M3 : Müftî-yi E

kimse olmadığını dahi bi't-tekrâr ikrâr ve esnây-ı kelâmlarında her bâr yâd ü tezkâr eyledikleri, münteşir ü mütevâtir **[M3 102]** olarak hâlâ elsine-i nâsda resîde-i hadd-i iştihârdır.

Ez-reh-i sa'y resâyî ne-pezîred ikbâl

*Be-keşîden ne-şeved câme-i kûtâh bülend**

Lâkin Hacı Sâdık Efendi dahi sinn-i sıgarından berü kitâbet-i mehâkime hasr-ı evkāt ve ezber-i fetâvây-ı müterceme, husûsan mutâla'a-i 'ibâret-i Sakk-i Şânî-zâde'ye kemâl-i iştigāl ü müdâvemet zımnında müsâmaha-i sâ'ir tederrüsât mertebelerinde müsta'idd-i hıdemât-i câriye-i şer'iyyât olmuşdur. Ve Fakîr, bildiğim, pederim merhûma ba'zı 'âdî kitâbetinden berü otuz seneden mütecâviz müddetdir bilâ-fütûr müstahdem-i mevâlî ve sudûrdur. Ve ezkadîm 'ulemâ'-i zemâneden olmağa istihkākını teferrüsünden nâşî, ba'zı eyyâm-ı ta'tîlinde dahi âsümânî câzime ve büyük kavuk ve 'abâyî raht ile kıyâfet-i 'ulemâ'-i[1] resmiyyede gezüp, hattâ ramazân-ı şerîflerde ekser cevâmi'de dahi ol ziyy ile[2] görilür ve *"Hâlif tu'raf"*** tarîkıyle bilünür idi.

Mudhike

'Ulemâ'-i Mısr'ın bir cem'iyyet günlerinde mecma'larına gāyetde kebîr 'imâme ve vâsi' câmelü bir 'Arab gelüp, sadr-ı meclisde câlis ve ehl-i meclis birbirleriyle hâl ü mahalle münâsib temhîd-i mebâhis ederler iken, merkūm hemân sükûta mümâris imiş. 'Ulemâdan biri andan su'âl ve istiksâ'-i ahvâl edüp: *"Yâ Şeyh! Entüm mine'l-müfessirîn? Lâ. Em entüm mine'l-muhaddisîn? Lâ. Entüm mine'l-fukahâ'? Lâ"**** deyücek[3], tekrâr istifsâr edüp: *"Lime lebiste esvâbe'l-'ulemâ ve'l-'imâmete'l-kübrâ[4]"*[4]* dedikde: *"Mehâbe ya seyyidî mehâbe"*[5]* demiş*[6]. **Beyt**:

---

* "از ره سعی رسایی نپذیرد اقبال * بکشیدن نشود جامه کوتاه بلند = Çekmekle kısa elbise uzun olmadığı gibi, çalışarak da ikbâle ulaşılmaz" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

1 'ulemâ'-i E : 'ulemây-ı M3

2 ziyy ile M3 : ziyle E

** "خالف تعرف = Aykırı ol, meşhûr olursun" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*** "يا شيخ : انتم من المفسرين لا ام انتم من المحدثين لا انتم من الفقهاء لا = Şeyh Efendi! Müfessir misiniz? Hayır. Yoksa muhaddis misiniz? Hayır; Fakîh misiniz? Hayır" anlamına gelen Arapça karşılıklı konuşmadır.

3 deyücek E : deyicek M3

4 esvâbe'l-'ulemâ ve'l-'imâmete'l-kübrâ M3 : esvâbe'l-'ulemâ'i ve'l-'imârete'l-kübrâ E

*4 "لم لبثت اثواب العلما و العمامة الكبرى = Peki öyleyse bu ulemâ elbisesini niçin giydin ve bu büyük sarığı başına niçin sardın?" anlamına gelen Arapça cümledir.

*5 "مهابه يا سيدى مهابه = Heybetli görünmek için efendi, heybetli görünmek için" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

*6 **"Tevcîh-i Pâye-i Mekke be-Müfettiş-i** ..... demiş" kısmında yer alan bilgiler özetle ve "Şânî-zâde, Târîhi'nde işbu Sâdık Efendi'nin hakkında münâsib bir fıkra olmak

Ne her ki sadr-nişîn şud 'azîz şud ki gubâr
*Eğer be-dîde füted tûtiyâ ne-hâhed şud**

Ta'yîn-i Hâmid Bey be-mükâleme bâ-Elçi-i Rusya ve ba'zı vukū'ât-ı sâ'ire

Rusyalu gerek eyyâm-ı sefer ve gerek evkāt-ı hazarda gerçi lâzime-i ihtiyât-ı hüküm-rânî üzere menâfi'-i kişverine dâ'ir umûrdan bir dakîka vü ân fekk-i nazar u im'ân etmeyüp, lâkin bu husûsda giderek her şey'in ifrâtı mezmûm olduğu üzere 'ayb-ı televvün ve şân-ı sebât ü temekkün derecelerinden sebk u güzer eylemesi dahi halî'u'l-'izârâne ref'-i hicâb ile milel-i me'nûsun mazbût-i sicill-i nâmûsu olmayan **[M3 103]** 'ahd ü şart-ı hadîse 'adem-i ri'âyeti ve henûz devletce[1] verdiği sened-i türrehâtdan nükûlün müstelzimi olup, beyne'l-âdemiyân müsellem olan vekāhati irtikâb mertebelerine kadar îcâb etmekden nâşî, bu makūle umûra dâ'ir mebâhisde me'mûrları âdâb-ı münâzara ve kavâ'id-i mantıkıyye üzere esvilenin cevâbından 'âciz oldukça[2], eğer mebhûsün 'anh olan mâdde usûl-i düvel ü milelde misli sebkat etmamiş bir husûs ise anda: "Semere-i gālibiyyetimizdir" gibi bir ta'bîr ile iktifâ, ammâ eğer pek hâm bir teklîf ise: "Muktezây-ı nizâm-ı devlet ve emr-i zarûrî-i tabî'at-ı milletimizdir" deyerek, iddi'â kaldı ki kavâ'id-i düvel-i Avrupa'ca aslâ teklîf ü te'vîle gelmez bir şey' ise, ol vakit: "Dostâne recâmızdır" kelâm-ı bî-ma'nâsıyla bahse ibtidâ etmek sûretleri, devlet-i mezbûre vükelâsının kā'ide vü 'âdetleri olmakdan nâşî, bundan akdemce tarafeynin 'ahid-nâmelerinde musarrahan mukayyed olup, mahallinde zikri sebkat etdiği vechile: "Anadolu hudûdu kable's-sefer bulunduğu hey'et üzere bi-temâmihî Devlet-i 'aliyye tarafına redd ü teslîm oluna" şartını bir behâne ile ilgā içün: "Faş Kal'ası seferden mukaddem zabtında olan Keleş Bey'in Devlet-i 'aliyye'ye 'isyân ile Rusya Devleti'ne ilticâsı takrîble Rusya arâzîsinden ma'dûd olmuş idüği hüveydâdır. Ve bâkî Sohum ve Anakara kal'alarını dahi Rusya Devleti, Devlet-i 'aliyye'den dostâne ister" siyâkında hâlâ Der-'aliyye'de mukîm olan elçisi Ostrogonof tarafına ta'lîm-nâmesi vürûdiyle mûmâ ileyh dahi gûyâ mukaddemâ 'acâleten 'akd olunmuş musâlaha şurûtunu tenkîh murâdı behânesiyle[3] bi'd-defe'ât mükâleme

---

üzere derc eylemişdir" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,31'de kaydedilmiştir

* "نه هر که صدر نشین شد عزیز شد که غبار * اگر بدیده فتد توتیا نخواهد شد" = Her göze giren toz sürme olmadığı gibi, odanın baş köşesine kurulan da itibarlı olmaz" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

1 devletce E : düvelce M2

2 oldukça E : oldukca M3

3 dahi gûyâ ..... behânesiyle M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla, metinde üzeri karalanan "dahi" kelimesi yerine satırın hizâsına E 40a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

mutâlebesiyle makām-ı Riyâset'e pey-der-pey takrîrler takdîm etmede olduğundan, Rusyalu tarafından bî-vakt böyle ilhâhâne mükâleme mutâlebesi elbetde bir gûne iz'âcı müntic-i mülâ'abe olacağı, tecribât-ı sâbıkaya kıyâsen hüveydâ ise de, hasbe'l-iktizâ mev'ûd olmakdan nâşî evâsıt-ı mâh-ı recebde◊ hâlâ Nişâncı Hâmid Bey, Elçi-i[1] mûmâ ileyhle mükâlemeye me'mûr u ta'yîn ve bir vakit tahsîs kılınarak bed' olunacağı Elçi tarafına ifâde vü tebyîn olundu. **[M3 104]**

'Iyân zi-perde-i âgāz dîde-em encâm

*Çünân ki mestî-i imrûz ez-mey-i ferdâst**

Ve çünki ahvâl-i düvel ve usûl-i hâzıra-i akvâm u milele vâkıf ricâl bir müddetden berü pezîrây-ı kıllet ü nedret ve birkaçı mevcûd ise de kiminde fetret-i şeyhûhet ve kiminde başka hıdmet olup, mîr-i mûmâ ileyhe lâ-cerem bir mu'în ü refîkın lüzûmu ise, vâreste-i şekk ü raybet olmağla, Hâlet Efendi'nin mukaddemde sanâdîd-i Millet-i Rûm'dan kesret-i ülfetle, bu makūle umûrda lâyihasını pesend ü tasdîk ve sadâkatini tecribesine[2] göre tahkîk etmiş olmak iddi'âsiyle sevk u tensîk eylediği, sâbık Boğdan Voyvodası İskerlet Voyvoda, mûmâ ileyh Hâmid Bey'e emr-i mükâlemede terfîk olundu.

Bes kaht-ı merdümîst derîn deyr-i dûn-esâs

*Ne-sinâs der-hisâb-ı muzâ'af buved zi-nâs***

Ve mâh-ı ramazân-ı[3] şerîf gurresinde◊◊ İstanbul Pâyesi olan Ser-etıbbâ Behcet Mustafa Efendi, Anadolu Pâyesi'yle teşrîf ve on beşinde◊◊◊ kezâlik İstanbul pâyeleri olan Hattât Mustafa Rakım Efendi ve Tevfîk Efendi hafîdi es-Seyyid Mehmed Sıddîk Efendi ve 'Abdullah Efendi-zâde Ahmed Reşîd Efendi'ye dahi Anadolu pâyeleri tevcîh ile berekât-ı mâh-ı sıyâmdan hissemend olan müşârun ileyhe bunlar da bu ni'met-i gayr-i müterakkıbe ile terdîf olundu***.

◊ 11-20 Receb 1235 = 24 Nisan-3 Nisan 1820.

1 Elçi-i M3 : Elçi-yi E

* "عیان ز پرده اغاز دیده ام انجام * چنانکه مستیٔ امروز از می فرداست = Başlangıçtaki perdede işin sonunu apaçık gördüm. Bugünün sarhoşluğunun yarının şarabından olması da böylecedir" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir beyittir.

2 tecribesine E : تجربه سنه M3

** "بس قحط مردمیست درین دیر دون اساس * نسناس در حساب مضاعف بود زناس = Artık bu düşük temelli meyhânede insanlığın kıtlığı vardır. Kat kat artan hesapta insan, diğer insanlar arasında tanınmaz olur" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir beyittir.

3 ramazân-ı E : ramazâ[n-ı] M3

◊◊ 1 Ramazan 1235 = 12 Haziran 1820 Pazartesi.

◊◊◊ 15 Ramazan 1235 = 26 Haziran 1820 Pazartesi.

*** "Ve mâh-ı ramazân-ı şerîf gurresinde İstanbul ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,31'de kaydedilmiştir.

Mukaddimât-ı izâle ve imhây-ı Tepedelenli 'Ali Paşa ve ref'-i Derbendât ve ibkâ'-i Yanya

Ve lev lâ def'ullâhi'n-nâse ba'zahum bi-ba'zın le-fesedeti'l-'arzu[*]. Ulu'l-ebsâra âşikârdır ki, ashâb-ı nefs-i emmâre ba'zan müsâ'ade-i zemân-ı nâ-râst-ı devrân ile ekser metâlibine nâ'il olarak, tekebbür ü tecebbür hâsıl ve ahır-ı kâr 'aklınca mevâni'i tükedüp, *"Fe-lâ ye'menü mekrallâhi ille'l-kavmü'l-hâsirûn"*[**] emniyyet-i tâmme dâ'iresine dâhil oldukda, me'mûru olduğu nefsinin hevâsını bir müddet bî-pervâ icrâ ve mukaddemâ tervîc-i esbâb-ı tegallübî zımnında riyâ'-i setr u ihfâ eylediği ef'âl-i hasâret-me'âlini i'lân ile biraz vakit böyle huzûz-ı nefsini istîfâ eder. Âhır-ı kâr hazret-i Hâkim-i 'âdâlet-kâr, ya'nî cenâb-ı Müntakım-i kahhâr, ya bir az'af mahlûkātını andan ahz-ı intikām-ı **[M3 105]** mazlûmîn içün ikdâr edüp, [mısrâ]':

Peşe-i vîrân-sâz magz-ı nahvet-i Nemrûd olur[***]

vefkınca anınla kesr-i ünf-i istikbâr eder, yahûd *"Men selebe ni'mete gayrihî selebe gayruhû ni'metehû[1]"*[*4] lâzimesince, mânend-i Ferîdûn Şâh[2] bir şedîdü'ş-şekîme hasm-ı kaviyyü'l-iktidâr teslîtıyle anı tezlîl birle, encâmında mazhar-ı kahr u demâr ve bu vechile erbâb-ı istibsâra kemâl-i kudretini izhâr eder; *vallâhu galibun 'alâ emrihî*[*5].

Ve bu makūle mütegallib, cânib-i cenâb-ı Gālib-i mutlak'dan ekseriyyâ 'ıkāba müstehak kavim ve milletlere havâle ile[3] Hülâgû ve Âfrâsyâb gibi anları berbâd ü harâb eder ise de, sâyesinde feyz-yâb olduğunu bildiği kendü kavm ü ra'iyyetine dâ'imâ ri'âyet ederek, menâfi'-i diğerândan anları hisse-yâb eder. Lâkin giderek ekser kavim, metbû'unun makbûlü olan kadîmî usûlünü hıfz edemeyüp, mecbûrî olduğu teba'asına dahi zulm ü cevri irtikâbla menfûr ve bu sebeble az vakitde perîşân ü makhûr olur. Ve bu gûne bir sâhib-i mizâc-ı 'akūr ba'zan bir devletin içinde ba'zı kusûr u fütûr sebebiyle zuhûr eder ki,

---

* "و لو لا دفع الله الناس بعضهم ببعض لفسدت الارض" = Eğer Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerleri ile savması olmasaydı, elbette yeryüzü altüst olurdu" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Bakara 2/251. âyetin sonlarına doğru yer alan bir kısmıdır.

** "فلا يأمن مكر الله الا القوم الخاسرون" = Fakat ziyana uğrayan topluluktan başkası, Allah'ın (böyle) mühlet vermesinden emin olamaz" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-A'râf 7/99. âyetin kinci yarısıdır.

*** "پشه ویرانساز مغز نخوت نمرود اولور" = Nemrûd'un gururlu başını vîrân eden bir sivrisinek olur" anlamına gelen Farsça bir mısrâdır.

1 ni'metehû E : ni'meten M3

*4 "من سلب نعمة غيره سلب غيره نعمته" = Kim bir başkasının nimetini elinden alsa, bir başkası da onun nimetini elinden alır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

2 mânend-i Ferîdûn Şâh M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A

*5 "والله غالب على امره" = Allah her durumda üstündür" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

3 ile M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "mânend-i" kelimesinin üzeri çizilmiştir] A

ol vakit anın der-'akab def'i ol devlete gāyetde ehemm ü elzem ve etrâf-ı hâricinde zuhûr edenin çâresini görmeğe beher-hâl akdemdir. Ve bu makūle umûr-i nâgeh-zuhûrun tabî'atiyle def' u imhâsının bür'ü's-sâ'a çâre vü devâsı câlib-i kulûb-i 'ibâd olan şerbet-i 'adl ü dâdı müzdâd etmekdir ki, misâl-i gül ve ca'l-i semm-i kātil-i erbâb-ı fesâddır.

İmdi Tepedelenli 'Ali Paşa devr-i esbakdan berü yavaş yavaş teksîr-i kuvvet ve tevfîr-i mâla iştigāl ve kalb-i maklûbunda cây-gîr olup, lâkin hakîkat-i hâlde o makūlelere emr-i muhâll olan fikr-i fâsid-i teferrüd ü istiklâl dimâğını ihlâl etdiğinden, dâ'imâ takviye-i mesken ü me'vâya meyyâl olmakdan nâşî, iktizây-ı vakt ü hâle göre ba'zan cebbârâne tavr i'mâl ve ba'zan yolunu bulup, feth-i bâb-ı irşâ vü irtişâ ile zabt u temellük-i etrâf u enhâya 'ale'd-devâm sarf-ı âmâl eder idi. Ve gasb[1] etdiği mahallerin vücûh u re'âyâsının emlâk ü eşyâsını birer behâne ile ahz u istimlâk ve ashâbını tard u helâkden mâ'adâ, mukaddemâ mahallinde zikr olunduğu üzere ahz u habs-i medîd-i vüzerâya kadar ictirâ etmiş ve kezâlik mesbûku'z-zikr olduğu minvâlde gerek tehdîdi **[M3 106]** hâvî hutût-ı hümâyûn-i Şâhâne ve gerek nush u pendi muhtevî tahrîrât-ı Âsafâne ile îkāz u tahvîf olundukça[2], envâ' a'zâr-ı vâhiyeden 'ibâret cevâblarla tarîka-i igfâl ü tesvîfe gitmiş ve yine bir tarafdan, *"Esma'u savtan ve erâ fevten"** vefkınca, lâ-yenkatı' def'-i mevâni' ve zabt-ı memâlik ü merâti' husûslarını evvelkiden bin kat beter kendüsüne iş güc[3] edinmişidi. Ve ba'zı seyyâhân-ı sâfî-sîretân ve abdalân-ı melâmet-kârâna perde-i hevây-ı nefsâniyyesi olmak garazıyla tavr-ı dervîşâne göstererek, kendüyi muhibb-i hânedân kıyâs etdirüp, sonra tarz-ı mülhidânesiyle envâ'-ı fısk i'lân eylediğinden başka, Hıristiyân[4] takımına dahi celb içün meyl ü mahabbet îmâ ve hattâ sanâdîd-i Millet-i Rûm'dan birinin duhterini tezevvüc ve: "Anın hâtıriyçün" deyerek müceddeden niçe[5] kilisaler binâ ile böyle her yüzden görünmüşidi.

Çü fursat-yâft kârî cüz-gezîden nîst çîn mâreş
*Eğer bî-dest ü pâ bînî me-gû dervîş-i zâlim-râ***

Ve gerçi bir takım erbâb-ı gadr u fesâdı istishâb ü istihdâm ile anları nâ'il-i mâl ü ikrâm eylemiş ise de, sâ'ir gasb-ı îrâd ü eşyâ ile mağdûr-i vücûh

---

1 gasb E : gazab M3
2 olundukça E : olundukca M3
* "اسمع صوتا و اری فوتا = Bir ses duyuyorum, ama bir şey görmüyorum (= İsmi var, cismi yok)" gibi bir anlama gelen Arapça bir deyimdir.
3 güc E : güç M3
4 Hıristiyân M3 : Kıristiyân (قرستیان) E
5 niçe E : nice M3
** "چو فرصت یافت کاری جز گزیدن نیست چون مارش * اگر بیدست و پا بینی مگو درویش ظالم را" = Bir fırsat bulunca yılan gibi ısırmaktan başka yapacak işi yoktur. Eğer elsiz ve ayaksız bir halde görürsen, onu zâlim dervişe söyleme!" anlamına gelen bu cümleler Farsça beyittir.

ü küberâ ve cihet-i yağmâ ve katl ü ahz-ı evlâd ü akrıbâ ile makhûr-i ehâlî-i[1] kasabât ü kurâ ve re'âyâ vü berâyâ 'indinde, *"el-Gayzu tentasıfu mine'l-hâkimi li'l-mahkûmu ve mine'z-zâlimi li'l-mazlûmi[2]"** mefhûmunca mebgûz u menfûr olmağla, kendi zanmında 'âkıl geçinen bu gâfil-i refî'u'l-menzil, cemî' zemânda vefâ me'mûl olmayan erbâb-ı fesâd ve hayâdîd ü eşkıyâ makûlesi birâz âdemi irzâ içün mâ'adâsını tekdîr u tenfîr ile kendi zevâline müterakkıb ve dîde-güşâ ve istinâd edeceği halkdan havfından müstahkem kulleler içinde tehaffuz u ihtifâ[3] etmişidi.

Ve râ'î'ş-şâti yahmî'z-zi'bü 'anhâ

*Fe-keyfe ize'r-ru'âtü lehâ ziyâbün***

Hattâ bu esnâda dahi birbirini müte'âkıb vukū' bularak Debre ve Kırcova ve Drac ve Kavaya ve emsâli mahallerde eylediği tahrîk ü ihlâli, mü'eddî-i harb ü kıtâl olduğu etrâfiyle tahkîk ve temâm mücerreb olan etvâr u girdârına tevfîk olunmuş mevâddan iken, yine hâşâ ve kellâ ta'bîrleriyle Der-'aliyye'ye pey-der-pey tahrîrât irsâli, ef'âline taban tabana zıdd u münâfî akvâlidir. Ez-ân-cümle **[M3 107]** tebri'e-i zimmet gösterdiği mâddelerin biri, sâye-i Devlet-i 'aliyye'de kesb etmiş olduğu nüfûzun semeresi olarak mukaddemâ Debre-i zîr ve Debre-i bâlâ beyleri kendüye inkıyâd etmişler iken, içlerinden Yûsuf Bey, ba'dehû birâderi 'Abbâs Bey'in va'd-i[4] va'îd ile tagyîr-i tavrları sâ'ir beyler ile nizâ'ı netîce vermiş ve ol esnâda 'Ali Paşa kendü tarafından zerre kadar mu'âvenet ü tesahhub[5] vukū'a gelmeyerek, vâki' olan emr u irâde vechile nizâ'larını gûyâ ber-taraf etmiş idüğüni beyân eylemiş iken, perde-i ihtiyâl ile a'mâl-i fiten-me'âlini ihfâ içün Debre-i zîr'de olan Hasan Bey'in kendü tarafına olan te'alluk-ı ma'lûmu cihetiyle mücerred Debre-i bâlâ tarafını da anın yediyle üserâ gibi kabza-i tasarrufuna almak garazıyla merkûm Hasan Bey'i tahrîk ü igrâ edüp, ol dahi müşârun ileyh tevâbi'âtından Kel Ago-oğlu Süleymân Bey ve Kara Hasan-oğlu Ahmed Bey ve bi'l-cümle Mat beylerine gûyâ müstakillen kendü tarafından bahş u ikrâm

---

1 ehâlî-i M3 : ehâlî-yi E

2 ve mine'z-zâlimi li'l-mazlûmi M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 41a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

* "الغيظ تنتصف من الحاكم للمحكوم و من الظالم للمظلوم = Haksızlık karşısında duyulan öfke, yönetilenin hakkının yönetenden, zâlimin hakkının mazlûmdan alınmasını sağlar" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

3 ve istinâd edeceği halkdan havfından müstahkem kulleler içinde tehaffuz u ihtifâ M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 41a'nın sağ kenarına aşağıya diklemesine yazılmışlardır] E

** "و راعي الشاة يحمي الذئب عنها * فكيف اذا الرعاة لها اذياب = Çoban kuzuları kurttan korur, ama kurtlar çoban olursa yapılacak bir şey yoktur" anlamına gelen Arapça beyittir.

4 va'd-i E :va'd M3

5 tesahhub E :tesâhub M3

ederek, Debre-i bâlâ üzerine teslît u isrâ ve on bir 'aded kurâya bağteten istîlâ ile fukarâ vü re'âyâsının ve sâ'ir vücûh u küberâsının emvâl ü eşyâsını külliyyen yağmâ etdirdiği ve gûyâ bu gûne desâyis-i câbirâne ile halkı fukarâ ederek, fîmâ-ba'd tekâlîf ve mu'âmele-i lâ-yutâkına tehammüle nâ-çâr ve icbâr etmek fikr-i fâsidine teba'iyyet etdiği ve ba'dehû münâza'a-i mezkûre ber-taraf olmuş ise de, ara yerde re'âyâ vü zu'afâ ve bi'l-cümle ehâlî-i kurânın küllî cevr ve rahne çekdikleri mâddedir. Ve Kırcova'da vukū' bulan ihtilâlin dahi Debre-i zîr eşkıyâsının 'Ali Paşa'ya istinâd ile başları altından olarak, yine müşârun ileyh müte'allikātından 'Osmân Mora (مورا) ve Âdem Liga (ليغا) ve Hüseyn Mema (مما) ve Bayram Mısırlı ve Hasan Brahova (براحوه) ve Hüseyn Brahova nâm[1] şahısların, ehâlînin âsâyiş ü râhatlarının insilâbına bâdî mevâdda mübâşeret ve cesâretlerinden neş'et etmiş olduğudur ki, bu dahi tahakkuk eylemiş keyfiyyâtdandır. Amma eğer müşârun ileyhin inhâ vü iddi'âsı üzere zikr olunan ihtilâl ü gavgā, a'yânların zulm ü cevre ictirâlarından iktizâ etmiş olsa, ol havâlî ehâlîsi a'yânlara ol kadar mecbûr olmadıkları ma'lûm u meşhûr olmağla, o makūle **[M3 108]** zulm ü hasâr vukū'unda taraf-ı Devlet-i 'aliyye'ye hiç[2] olmazsa bir kerre hâllerini ifâde vü ihbâr edecekleri be-dîdâr iken, hemân hod-be-hod cidâl ü kıtâle tesaddîleri, Debre-i zîr takımının müşârun ileyh tarafına istinâden tahrîk ü ifsâdlariyle olduğu nümûdâr ve etrâf u eknâfdan vürûd eden ahbâr ile dahi âşikâr olmuşdur. Ve bunların birisi dahi Drac mâddesi olup, Draclı İbrâhîm Bey'e Kaplan Paşa-zâde 'Abdurrahmân Bey'in[3] birâderinin katli töhmetini 'azv ederek, 'Ali Paşa kendi tarafından gönderdiği Dervîş Hasan nâm şahsın bâ-ta'lîm-i mûmâ ileyh 'Abdurrahmân Bey'i igfâl ü tahrîkinden nâşî olup, hattâ 'Ali Paşa bu bâbda dahi muzmeri olan fikr u mülâhazasını fi'le çıkarmak garazıyla merkūm Dervîş, müteveffâ Kaplan Paşa'nın küçük kerîmesini 'Ali Paşa-zâde Muhtâr Paşa'nın oğlu Mahmûd Bey'e 'akd etdirdikden sonra, mûmâ ileyh İbrâhîm Bey'i mukaddemâ Kaplan Paşa bir takrîb celb ü habs edüp, cebren vekâlet ile çiftliklerini lafzî murâd: "Altmış bin guruşa 'Ali Paşa-zâde Sâlih Paşa'ya satdı" deyü kezâlik cebr ile hüccet tanzîm etdirdiği ve birisi dahi yine ol esnâda gûyâ ba'zı irâde-i Devlet-i 'aliyye'yi infâz behânesiyle Kavaya'ya göndermiş olduğu Hasbî Bey'in dahi orada bir takım fesâd neşr etdiği ve dahi Tiran Kal'ası'nı i'ânesiyle Kaplan Paşa-zâde mûmâ ileyh 'Abdurrahmân Bey'e zabt etdirüp, ol dahi İşim ve Pres [=Preza] ve Drac kal'alarına dahi kendi âdemlerini idhâl ve 'alâkalu asker cem'iyle kendüsüne takviyet vermiş olduğu ve bizzât 'Ali Paşa bundan akdem Peklin[4] Kal'ası'ndan dahi Süleymân Bey'i ihrâcla kal'a-i

1 nâm E : nâmân M3
2 hiç E : hic M3
3 Kaplan .....Bey'in M3 : + [Bu kelimeler, buraya gitmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın hizâsından hareketle E 41b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] A
4 Peklin : Yeklime (يكليمه) E, M3

mezbûreye[1] kendü bölük-başılarmdan birini ik'âd etdiği ve ânifen icmâl ü îmâ olunduğu üzere Debre-i zîr ve Mat beylerine kendü tarafından külliyyetlü akça i'tâsiyle, her birinden rehinler alarak kendüye ittibâ' etdirdiği ve İlbasan Kal'ası hudûdunda olan ehâlînin hânelerini tav'an ve kerhen alarak Toska neferâtiyle bir bölük-başısını irsâl edüp, ana zabt **[M3 109]** etdirmiş idüği ve nihâyetü'l-emr derûn-i taht-gâh-ı hazret-i Pâdişâhî'de Paşo Bey'e zikri sebk eden vechile kurşun atdırdığı Arnavudlar'dan[2] ele geçen Arnavud[3] Süleymân, husûs-i mezkûr 'Ali Paşa'nın emri ve İstanbul'da müdîr-i umûru olan Elmâs Ağa ve mukaddemlerde Kapu Çukadârlığı hıdmetinde olan Süleymân Efendi ve oğlu Veli Paşa'nın Kapu Çukadârı Sa'îd Efendi'nin tarîkini ta'lîmleriyle olduğunu ikrârı ve Paşo Bey'in ardına düşmüş idüğüni 'Ali Paşa'nın ol esnâda Der-i devlet'e[4] olan tahrîrâtında sarâhaten iş'ârı[5] ve harîm-i saltanat-ı seniyye makāmında olan makarr-ı Hılâfet'de bu gûne fesâda rızâ-dâde olan ve cür'et eden kimesneden her dürlü habâset ü hıyânet ve herkesin hâtır u hayâline sığmayan fezâhat ü ihânetin me'mûl olduğu ve gün-be-gûn tevsî'-i dâ'ire-i hükûmet dâ'iyesiyle, niçe[6] müddetden berü Memâlik-i Şâhâne'yi taraf taraf ifsâd ve havza-i hükûmetinden hâricde hod-be-hod el uzatdığı mahallerden emrine inkıyâd etmeyan emâkin, gâh pes-perdeden ve gâh sûret-i hakkdan ihlâl ile ehâlî ve sükkânını perîşân ü berbâd ederek, bu tarîkle dâ'imâ teksîr-i hazâyin ve tevfîr-i a'vân ve 'alenen tanzîm-i esbâb-ı übbehet ü tuğyân etmesinden, niyyet-i fâsidesi gerek nezd-i 'âlîde ke-re'yi'l-'ayn ma'lûm ve gerek cümle 'indinde gereği gibi meczûm olduğu ve bi'd-defe'ât tahrîrât ve gâh Kapu Çukadârı ve sâ'ir müte'allikātı vesâtatleriyle bu sûretlerin, vehâmet-i 'âkıbetini müntic olacağına dâ'ir nesâyih u ihtârâtdan kat'â müte'essir olmayarak, bir tarafdan evvelkilerden ezyed bu gûne açıkdan açığa[7] hiyel-i gayr-i muhayyeleye musırr olmasından, fîmâ-ba'd mütenebbih olmasına intizâr u ümmîd munkatı' u ma'dûm olup, netîce-i kelâm hâl ü şânı [mısrâ]':

Hadîs-i dûr u dirâzı yılan hikâyesidir

mısrâ'iyle pek mefhûm[8] olmakdan[9] nâşî, Devlet-i 'aliyye dahi;

Deh dervîşî der-kilimî be-husbend

---

1 kal'a-i mezbûreye M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve sayfanın sağ tarafına yazılmışlardır] E
2 Arnavudlar'dan E : Arnabudlar'dan M3
3 Arnavud E : Arnabud M3
4 Der-i devlet'e E : + vârid M3
5 ve Paşo ..... iş'ârı M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işaret edilerek E 42a'nın sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] E
6 niçe E : nice M3
7 bu gûne açıkdan açığa M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve E 42b'nin sağ tarafına yazılmışlardır] A
8 mefhûm E : mazmûm M3
9 netîce-i kelâm ..... olmakdan M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın hizâsından hareketle E 42b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] A

*Ve dü pâdişâh der-iklîmî ne-güncend**

meselince tehdîdini îkâ' ve kendüsüni terbiye vü iknâ' zımnında irâdesini icrâ vü îkâ'a mecbûr oldu. Ve hakkında gazab-ı âteş-bâr-ı hazret-i Şehriyârî şerâre-feşân olarak, i'dâm [M3 110] ü izâlesi menvî-yi Mülûkâne olup, ancak *"et-Te'ennî mine'r-Rahmân"*** mağzâsı, hâtır-nişân-ı Şâhâne olmağla, bundan mukaddem evâsıt-ı mâh-ı recebde◊ ibtidâ Derbendât Nezâreti 'uhdesinden ve Tırhala Sancağı, oğlu Velî Paşa 'uhdesinden ref' ve kendü ile muzâdd olan Dırama Nâzırı Kapucu-başı Mahmûd Ağa'ya rütbe-i vâlây-ı Vezâret'le tevcîh ve şimdilik 'uhdesinde yalnız Yanya Sancağı ibkâ vü tevkîf[1] ve Kapu Çukadârı ve sâ'ir birkaç âdemleri, paşaları tarafına gitmek üzere tenbîh ü teşnîf olunarak, merkûmlar dahi[2] Der-'aliyye'den tard u def' olundular. Ve oğlu Velî Paşa'nın dahi vüzerâdan[3] iken, pederi hakkındaki irâde-i 'aliyyeyi fehm ü ferâsetle, bilâ-izn ü ruhsat Preveze Kal'ası'na tehassun kasdiyle gitmeğe cesâreti, te'dîbini îcâb ü iktizâ etmiş olarak, Vezâret'i ref' u ilgâ olundu. Ve taraf-ı Sadr-ı a'zamî'den 'Ali Paşa'ya tekrâren tenbîh-nâme tahrîr olunup, fîmâ-ba'd emr u fermân vechile hareket eylediği sûretde hakkında âhar gûne irâde-i celâdet-ifâde sudûr bulmayacağına ve mâl ü cânına bir zarar gelmeyeceğine Sadr-ı 'asr tarafından te'ahhüd olunarak, şurût-ı âtiyyü'l-beyân ile rây ü emân erzânî buyurulmuş idüği, kendüye ifâde vü i'lân kılındı. Şöyle ki Derbendât'dan âdemlerini kaldırup, gerek Derbendât dâhilindeki ve gerek Paşa ve Selânik sancaklarında olan kazâlara muhassal-ı kelâm hâlâ 'uhdesinde olan Yanya Sancağı'ndan hâricde hiçbir[4] karyeye müdâhalesine Devlet-i 'aliyye'nin vechen mine'l-vücûh rızâsı olmadığı ve kendüsi ve oğlu Muhtâr Paşa, Tırhala ve Selânik ve sâ'ir etrâf u enhâda olan çiftliklerini mutasarrıfları olan vâlîlerin dâ'ire-i hükûmetlerine ihâle ve anlar da fekat birer yazıcıları bulunup, ziyâde âdem iktizâ etmeyeceği ve oralarda askerleri bulunmak ihtilâli mûcib olacağı ve eğer vâlîleri muhâfaza etmezler ise, ol vakit Devlet-i 'aliyye tarafından muhâfazalarına himmet olunacağı ve eğer bundan sonra dahi zikr olunan

---

* "ده درویشی در کلیمی بخسبند * و دو پادشاه در اقلیمی نگنجند = On derviş bir kilimde uyur, iki padişah bir ülkeye sığmaz" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

** "التأني من الرحمن = Yavaş ve ihtiyatlı hareket etmek Allah'tandır" anlamına gelen bu cümle, ya Tirmizî, Birr, 66'da rivâyet edilen ve baş tarafındaki kısmıyla aynı anlama gelen *"el-Enâtü minallâhi ve'l-'aceletü mine'ş-şeytân* = الاناة من الله و العجلة من الشيطان" (bk. *Concordance*, IV,143), ya da yine aynı anlamda ve buradaki ifadeye çok yakın olarak İbn Ebî Şeybe, Ebû Ya'lâ, Beyhakî gibi hadîsçilerin kitaplarında yer verdikleri *"et-Te'ennî minallâh ve'l-'aceletü mine'ş-şeytân* = التانى من الله و العجلة من الشيطان" hadîsinin baş tarafındaki kısmının (bk. el-'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, nr.943, I,295) hafifçe değiştirilmiş şeklidir.

◊ 11-20 Receb 1235 = 24 Nisan-3 Nisan 1820.

1 ve şimdilik ..... tevkîf M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işaret edilerek E 42b'nin sağ kenarına aşağıya diklemesine yazılmışlardır] E

2 dahi M3 : — E

3 vüzerâdan M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "dan" kısmının üzeri çizilmiştir] E

4 hiçbir E : hicbir M3

mevâddın hılâfı bir hareket zuhûr eder ise, ol zemân artık bir deyecek kalmayup, hakkında pek fenâ olarak fîmâ-ba'd 'afv-ı 'âlî istihsâli muhâl olacağı, emir-nâme-i mezkûrda ta'dâd ü tebyîn **[M3 111]** olunmuşidi. Lâkin müşârun ileyh söz kabûl eder ve nasîhat dinler makūleden olmadığından, bu sûrete izhâr-ı tav'-ı rızâ etmeyeceği zâhir u hüveydâ olduğuna binâ'en, bu[1] tenbîhâtdan mukaddemce mâh-ı cumâdelûlâ[2] evâhırında[◊] emr-i ihtiyâta ri'âyet zımnında, iktizâ eden vüzerâ vü mîr-i mîrân, vücûh u a'yân taraflarına mutebâssırâne hareket eylemeleri tavsiye kılınmışidi. Ez-cümle Ohri ve İlbasan ve İskenderiyye sancaklarına mutasarrıf Mustafa Paşa'ya ve Ohri vücûhundan Celâl Bey'e ve Rumeli ve Bosna ve Mora vâlîlerine ve Eğriboz ve İnebahtı ve Vidin muhâfızlarına ve Üsküb Mutasarrıfı'na[3] ve Selânik Mutasarrıfı Sirozî Yûsuf Bey'e ve Manastır Kā'immakāmı Rüstem Bey'e ve Manastır vücûhundan Mustafa Paşa-zâde 'Abdülkerîm Bey'e ve Kırcova ve Debre A'yânı 'Abbâs Bey'e ve Drac vücûhundan Hızır Bey'e ve Kavaya[4] taraflarına ve sâ'ir iktizâ eden mahallere cânib-i Sadr-ı a'zamî'den evâsıt-ı ramazânda[◊◊] başka başka tahrîrât ile 'Ali Paşa'mn ehâlîyi tahrîk ü ifsâdından her biri îkāz u tahzîr ve 'Ali Paşa mâddesinde hasbe'l-îcâb istihdâm içün Rumeli Vâlîsi Kavanos-zâde Hüseyn Paşa ma'iyyetine topcu ve 'arabacı ortaları ve humbaracı neferâtı dahi irsâl ü tesfîr kılınmışidi[5*]. Ma'a hâzâ 'Ali Paşa'dan muntazar u me'mûl olduğu üzere bu esnâda yine gün-â-gün i'tizâr-ı bî-ma'nâ ve te'allülât-ı[6] bî-esâs ve tesvîlât-ı bukalemûn-kıyâs ile ârâste tahrîrât vusûliyle, müşârun ileyhin gayri kabûl-i nasîhat etmeyerek, 'unf u şiddete mübâderet olunmayup yalnız sûret-i mükâtebe ile lutf-i mu'âmele gördükce şımararak, gitdikçe[7] kibr u nahvetini iksâr ve mâl ü 'avenesiyle igtirâr ile yine bir tarafdan mülâ'abe gûne bast-ı a'zâr ederek, *"Emrâni lâ yenfekkâni 'ani'l-kizbi kesretü'l-mevâ'îdi ve şiddetü'l-i'tizâr"*** me'âlinde vakit imrârına leyl ü nehâr çeşm-dâr ve izhâr-ı mâ fi'l-izmârına bir vakt-i cesbâna intizârda olduğu âşikâr olmağla, Devlet-i 'aliyye dahi def'-i gā'ilesine bu esnâda ibtidâra nâ-çâr oldu. Zîra ma'lûmdur ki düvel-i İslâmiyye'de Pâdişâh-ı şerî'at-penâh

---

1 bu E : — M3
2 cumâdelûlâ E : cemâziyelûlâ M3
◊ 21-29 Cumâdelâhıre 1235 = 5-13 Nisan 1820.
3 ve Üsküb Mutasarrıfı'na M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına sayfanın sol tarafına yazılmışlardır] A
4 Kavaya : Karaya (قرايه) E, M3
◊◊ 11-20 Ramazan 1235 = 22 Haziran-1 Temmuz 1820.
5 ve 'Ali Paşa ..... kılınmışidi M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 43a'nın sol tarafına yazılmıştır] A
* "bundan mukaddem evâsıt-ı mâh-ı recebde ibtidâ ..... kılınmışidi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,46-47'de kaydedilmiştir.
6 te'allülât-ı E : te'a[lül]lât-ı M3
7 gitdikçe E : gitdikce M3
** "امران لا ينفكان عن الكذب كثرة المواعيد و شدة الاعتذار" = İki şey vardır ki yalandan ayrılmaz: Çokça vâdetmek ve aşırı özür dilemek" anlamına gelen Arapça atasözlerindendir; bk. meselâ ez-Zemahşerî, *age*, IV,341.

*Ve dü pâdişâh der-iklîmî ne-güncend**

meselince tehdîdini îkâ' ve kendüsüni terbiye vü iknâ' zımnında irâdesini icrâ vü îkâ'a mecbûr oldu. Ve hakkında gazab-ı âteş-bâr-ı hazret-i Şehriyârî şerâre-feşân olarak, i'dâm **[M3 110]** ü izâlesi menvî-yi Mülûkâne olup, ancak *"et-Te'ennî mine'r-Rahmân"*** mağzâsı, hâtır-nişân-ı Şâhâne olmağla, bundan mukaddem evâsıt-ı mâh-ı recebde◊ ibtidâ Derbendât Nezâreti 'uhdesinden ve Tırhala Sancağı, oğlu Velî Paşa 'uhdesinden ref' ve kendü ile muzâdd olan Dırama Nâzırı Kapucu-başı Mahmûd Ağa'ya rütbe-i vâlây-ı Vezâret'le tevcîh ve şimdilik 'uhdesinde yalnız Yanya Sancağı ibkâ vü tevkîf[1] ve Kapu Çukadârı ve sâ'ir birkaç âdemleri, paşaları tarafına gitmek üzere tenbîh ü teşnîf olunarak, merkūmlar dahi[2] Der-'aliyye'den tard u def' olundular. Ve oğlu Velî Paşa'nın dahi vüzerâdan[3] iken, pederi hakkındaki irâde-i 'aliyyeyi fehm ü ferâsetle, bilâ-izn ü ruhsat Preveze Kal'ası'na tehassun kasdiyle gitmeğe cesâreti, te'dîbini îcâb ü iktizâ etmiş olarak, Vezâret'i ref' u ilgā olundu. Ve taraf-ı Sadr-ı a'zamî'den 'Ali Paşa'ya tekrâren tenbîh-nâme tahrîr olunup, fîmâ-ba'd emr u fermân vechile hareket eylediği sûretde hakkında âhar gûne irâde-i celâdet-ifâde sudûr bulmayacağına ve mâl ü cânına bir zarar gelmeyeceğine Sadr-ı 'asr tarafından te'ahhüd olunarak, şurût-ı âtiyyü'l-beyân ile rây ü emân erzânî buyurulmuş idüği, kendüye ifâde vü i'lân kılındı. Şöyle ki Derbendât'dan âdemlerini kaldırup, gerek Derbendât dâhilindeki ve gerek Paşa ve Selânik sancaklarında olan kazâlara muhassal-ı kelâm hâlâ 'uhdesinde olan Yanya Sancağı'ndan hâricde hiçbir[4] karyeye müdâhalesine Devlet-i 'aliyye'nin vechen mine'l-vücûh rızâsı olmadığı ve kendüsi ve oğlu Muhtâr Paşa, Tırhala ve Selânik ve sâ'ir etrâf u enhâda olan çiftliklerini mutasarrıfları olan vâlîlerin dâ'ire-i hükûmetlerine ihâle ve anlar da fekat birer yazıcıları bulunup, ziyâde âdem iktizâ etmeyeceği ve oralarda askerleri bulunmak ihtilâli mûcib olacağı ve eğer vâlîleri muhâfaza etmezler ise, ol vakit Devlet-i 'aliyye tarafından muhâfazalarına himmet olunacağı ve eğer bundan sonra dahi zikr olunan

---

* "ده درویشی در کلیمی بخسبند * و دو پادشاه در اقلیمی نگنجند" = On derviş bir kilimde uyur, iki padişah bir ülkeye sığmaz" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

** "التأني من الرحمن" = Yavaş ve ihtiyatlı hareket etmek Allah'tandır" anlamına gelen bu cümle, ya Tirmizî, Birr, 66'da rivâyet edilen ve baş tarafındaki kısmıyla aynı anlama gelen *"el-Enâtü minallâhi ve'l-'aceletü mine'ş-şeytân* = الاناة من الله و العجلة من الشيطان" (bk. *Concordance*, IV,143), ya da yine aynı anlamda ve buradaki ifadeye çok yakın olarak İbn Ebî Şeybe, Ebû Ya'lâ, Beyhakî gibi hadîsçilerin kitaplarında yer verdikleri *"et-Te'ennî minallâh ve'l-'aceletü mine'ş-şeytân* = التاني من الله و العجلة من الشيطان" hadîsinin baş tarafındaki kısmının (bk. el-'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, nr.943, I,295) hafîfçe değiştirilmiş şeklidir.

◊ 11-20 Receb 1235 = 24 Nisan-3 Nisan 1820.

1 ve şimdilik ..... tevkîf M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işaret edilerek E 42b'nin sağ kenarına aşağıya diklemesine yazılmışlardır] E

2 dahi M3 : — E

3 vüzerâdan M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "dan" kısmının üzeri çizilmiştir] E

4 hiçbir E : hicbir M3

mevâddın hılâfı bir hareket zuhûr eder ise, ol zemân artık bir deyecek kalmayup, hakkında pek fenâ olarak fîmâ-ba'd 'afv-ı 'âlî istihsâli muhâl olacağı, emir-nâme-i mezkûrda ta'dâd ü tebyîn [M3 111] olunmuşidi. Lâkin müşârun ileyh söz kabûl eder ve nasîhat dinler makūleden olmadığından, bu sûrete izhâr-ı tav'-ı rızâ etmeyeceği zâhir u hüveydâ olduğuna binâ'en, bu[1] tenbîhâtdan mukaddemce mâh-ı cumâdelûlâ[2] evâhırında◊ emr-i ihtiyâta ri'âyet zımnında, iktizâ eden vüzerâ vü mîr-i mîrân, vücûh u a'yân taraflarına mutebâssırâne hareket eylemeleri tavsiye kılınmışidi. Ez-cümle Ohri ve İlbasan ve İskenderiyye sancaklarına mutasarrıf Mustafa Paşa'ya ve Ohri vücûhundan Celâl Bey'e ve Rumeli ve Bosna ve Mora vâlîlerine ve Eğriboz ve İnebahtı ve Vidin muhâfızlarına ve Üsküb Mutasarrıfı'na[3] ve Selânik Mutasarrıfı Sirozî Yûsuf Bey'e ve Manastır Kā'imnakāmı Rüstem Bey'e ve Manastır vücûhundan Mustafa Paşa-zâde 'Abdülkerîm Bey'e ve Kırcova ve Debre A'yânı 'Abbâs Bey'e ve Drac vücûhundan Hızır Bey'e ve Kavaya[4] taraflarına ve sâ'ir iktizâ eden mahallere cânib-i Sadr-ı a'zamî'den evâsıt-ı ramazânda◊◊ başka başka tahrîrât ile 'Ali Paşa'nın ehâlîyi tahrîk ü ifsâdından her biri îkāz u tahzîr ve 'Ali Paşa mâddesinde hasbe'l-îcâb istihdâm içün Rumeli Vâlîsi Kavanos-zâde Hüseyn Paşa ma'iyyetine topcu ve 'arabacı ortaları ve humbaracı neferâtı dahi irsâl ü tesfîr kılınmışidi[5*]. Ma'a hâzâ 'Ali Paşa'dan muntazar u me'mûl olduğu üzere bu esnâda yine gûn-â-gûn i'tizâr-ı bî-ma'nâ ve te'allülât-ı[6] bî-esâs ve tesvîlât-ı bukalemûn-kıyâs ile ârâste tahrîrât vusûliyle, müşârun ileyhin gayri kabûl-i nasîhat etmeyerek, 'unf u şiddete mübâderet olunmayup yalnız sûret-i mükâtebe ile lutf-i mu'âmele gördükce şımararak, gitdikçe[7] kibr u nahvetini iksâr ve mâl ü 'avenesiyle igtirâr ile yine bir tarafdan mülâ'abe gûne bast-ı a'zâr ederek, *"Emrâni lâ yenfekkâni 'ani'l-kizbi kesretü'l-mevâ'îdi ve şiddetü'l-i'tizâr"*** me'âlinde vakit imrârına leyl ü nehâr çeşm-dâr ve izhâr-ı mâ fi'l-izmârına bir vakt-i cesbâna intizârda olduğu âşikâr olmağla, Devlet-i 'aliyye dahi def'-i gā'ilesine bu esnâda ibtidâra nâ-çâr oldu. Zîra ma'lûmdur ki düvel-i İslâmiyye'de Pâdişâh-ı şerî'at-penâh

---

1 bu E : — M3
2 cumâdelûlâ E : cemâziyelûlâ M3
◊ 21-29 Cumâdelâhıre 1235 = 5-13 Nisan 1820.
3 ve Üsküb Mutasarrıfı'na M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına sayfanın sol tarafına yazılmışlardır] A
4 Kavaya : Karaya (قرايه) E, M3
◊◊ 11-20 Ramazan 1235 = 22 Haziran-1 Temmuz 1820.
5 ve 'Ali Paşa ..... kılınmışidi M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 43a'nın sol tarafına yazılmıştır] A
* "bundan mukaddem evâsıt-ı mâh-ı recebde ibtidâ ..... kılınmışidi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,46-47'de kaydedilmiştir.
6 te'allülât-ı E : te'a[llü]lât-ı M3
7 gitdikçe E : gitdikce M3
** "امران لا ينفكان عن الكذب كثرة المواعيد و شدة الاعتذار = İki şey vardır ki yalandan ayrılmaz: Çokça vâdetmek ve aşırı özür dilemek" anlamına gelen Arapça atasözlerindendir; bk. meselâ ez-Zemahşerî, *age*, IV,341.

hazretleri zıllullâh ve zıll ise muzıllin hükmüne tâbi' idüği bî-iştibâhdır. Bu kıyâs üzere evvelâ, *"Se-nürîhim [M3 112] âyâtinâ fi'l-âfâkı ve fî enfüsihim"** âyet-i[1] kerîmesi mağzâsını tasavvur ve sâniyen *"Lev kâne fihimâ âlihetün illâllâhü le-fesedetâ"*** mübtegâsını tefekkür ile emr-i saltanat-ı 'aliyyenin dahi kābil-i iştirâk olmadığı bilinerek, *"el-Melikü halîfetullâhi fî 'ibâdihî ve bilâdihî ve len yestakîme emru hılâfetihî ma'a muhâlefetihî"**** muktezâsı zâhir olur. Fe-li-zâlike kānûn-i şer'iyye ve usûl-i siyâsiyye üzere mü'esses olan bir devletin havza-i hükûmetinde böyle kendü[2] 'aleyhâsına hudûs eden mâdde, devlet-i müşârun ileyhâyı lâ-'ilâc anın def'ine muhtâc ve illâ terk ü müsâmahası 'aks-i kazıyyeyi intâc eder ki, emsâli cemî' zemânda firâvân ve meşhûd-i ashâb-ı im'ân olmağla, el-ân ta'dâd ü tafsîli nâ-şâyândır. İmdi eğer bu makūle umûr fî nefsi'l-emr ahkâm-ı şer' u[3] kānûnda ba'zı kusûrdan neş'et etmiş ise, def' u ta'dîl ve eğer hâricden fesâd ilkāsından terettüb eylemiş ise, mehmâ emken men' u taklîl eyledikden sonra, ol müdde'î-revişi[4], devlet kahr u tenkîle mecbûrdur ki, *"Lâ yectemi'u's-seyfâni fî gımdin"*[*4] kelâm-ı hakîmâne-i meşhûrdur. Tepedelenli 'Ali Paşa mâddesi dahi hemân bu makūleden ta'dâda sezâvâr olup, Şehriyâr-ı merhamet-şi'âr *edâmallâhu Te'âlâ devletehû gāliben 'ale'l-a'dâ'i'l-eşrâr*[*5] hazretleri taraf-ı Şâhâne'lerinden sinn ü sâline hürmet ve kıdem-i Vezâret'ine ri'âyeten bi't-tekrâr nush u pend ile îkāz u ihtâr olunmuşiken, yine etvâr-ı sâbıkasında ısrârı ve belki *"Ve lâ tüsmi'u's-summe'd-du'â'"*[*6] mü'eddây-ı hikmet-ihtivâsı muktezâsınca, gitdikçe iksâr-ı[5] istikbârı 'akl u şu'ûrunu muhtell ve hâlini ba'zı 'âkıl sûretinde mecnûnluğa mübeddel ederek, bu esnâda cem'-i asâkir ile esbâb-ı mukābeleye dahi ihtisârı ve sâ'ir[6]

---

* "سنريهم اياتنا فى الافاق و فى انفسهم" = İnsanlara ufuklarda ve kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, Fussılet 41/53. âyetin başında yer alan bir kısımdır.

1 âyet-i M3 : — E

** "لو كان فيهما الهة الا الله لفسدتا" = Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka tanrılar bulunsaydı, yer ve gök, (bunların nizamı) kesinlikle bozulup gitmişti" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Enbiyâ' 21/22. âyetin ilk yarısıdır.

*** "الملك خليفة الله فى عباده و بلاده و لن يستقيم امر خلافته مع مخالفته" = Hükümdâr, Allah'ın yeryüzündeki ve kulları içindeki halîfesidir. Onun halîfeliği, Allah'a muhâlefet ederek devam edemez" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

2 kendü E : kendi M3

3 şer' u E : şer'-i M3

4 revişi E : reviş M3

*4 "لا يجتمع السيفان فى غمد" = Bir kında iki kılıç bulunmaz" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*5 "ادام الله تعالى دولته غالبا على الاعداء الاشرار" = Yüce Allah onun devletini, şerîr düşmanlarına gâlip olarak sürdürsün" anlamına gelen Arapça duâdır.

*6 "و لا تسمع الصم الدعاء" = Sen sağırlara o dâveti duyuramazsın" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, en-Neml 27/80; er-Rûm 30/52. âyetlerin ortasında yer alan bir kısımdır.

5 gitdikçe iksâr-ı E : gitdikce iksâr u M3

6 cem'-i asâkir ..... sâ'ir M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın hizâsından hareketle E 43b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] E

bunlara dâ'ir evzâ' u etvârı, âhır-ı kâr kendüsüni dûçâr-ı âteş-i gazab-ı hazret-i Şehriyârî eyledi.

Olur feyz-i tevâzu'la dıraht-ı pest bâr-âver
Komuşdur meyveden mahrûm servî[yi] ser-firâz olmak

Fe-li-hâzâ evâ'il-i şa'bândan evâhır-ı ramazâna kadar◊ ol havâlî vü enhâdan vürûd eden tahrîrât-ı lâ-tuhsânın hulâsa-i mü'eddâsı, 'Ali Paşa'nın me'mûrîn ile muhârebeye ictirâsı ve 'uhdesinden sarf olunan sancaklar ve Derbendât [M3 113] kazâlarından askerlerini kaldırmayarak, yine 'inâd ü ısrâra i'tinâsı sûretini ifâde vü inbâ olduğuna binâ'en, bundan akdem techîz ü ihzâr ve sığ sulara varmak içün tensîb ü ihtiyâr olunan firkateyn ve korvet ve uskuna ve şalopeden 'ibâret Donanma-yı hümâyûn sefâyinine Kapudâne-i hümâyûn Kapudanı Nasûh-zâde 'Ali Bey fi'l-asl Arnavudluk[1] sâhilinden neş'et etmiş tüccâr kapudanı iken, tefennün ü isti'dâdı sebebiyle Küçük Hüseyn Paşa vaktinde emsâli gibi Tersâne-i 'âmire'ye celb olunmuşlardan olmağla, be-tahsîs ol havâlînin mizâc-ı ehâlî ve sâ'ir ahvâlini a'lâ bildiğinden kat'-ı nazar, umûr-i deryâda sâhib-i hüsn-i sît ü i'tibâr ve idâre-i umûra iktidârı derkâr olmakdan nâşî, mâh-ı ramazân evâ'ilinde◊◊ Ser-kerde nasb u ta'yîn olunarak, Parga ve Avlonya ve İnebahtı sularına varup, mukaddemâ Parga Kal'ası'na mühimmât gönderilan bir kıt'a seffîne ile andan sonraca gönderilmiş üç kıt'a donanma seffînelerini ve bunlardan evvel Tepedelenli 'Ali Paşa'nın inhâsına binâ'en Preveze sâhillerinde geşt ü güzâr etmek üzere gönderilmiş olan kezâlik beylik brik seffîneyi dahi beraber alarak ve zikr olunan mühimmâtı çıkartmayarak cümlesi Parga ve Preveze sularında gezinüp, Tepedelenli 'Ali Paşa[2] karşu ecnebî taraflara firâr dâ'iyesine düşmamek içün sevâhil-i mezkûreden çıkan gemilere dikkat ve şâyed firâr eder ise ele getürülmesine gayret etmek husûsları gibi ba'zı iktizâ eden mevâdd, Kapudân-ı mûmâ ileyhe verilan ta'lîm-nâmede tasrîh u tebyîn olundu. Ve Der-sa'âdet'de olan hem-şehrîleri Avlonyalı İbrâhîm Paşa yeğeni İsmâ'îl Bey ve Bekir Bey dahi ma'iyyetine terfîk olunup, bi-hasebi'l-iktizâ sarf olunmak içün kırk bin tüfeng fişengi ve îcâb-ı hâle göre taltîf zımnında ba'zılara ilbâs eylemesiyçün hil'atlik yüz biniş, elli kaput dahi verildi. Ve bu takrîble 'Ali Paşa'nın bahran dahi tazyîki ve Arnavudluk[3] derûnuna[4] kağıdlar ve âdemler neşriyle ba'zı ehâlînin 'Ali Paşa taraf-gîrliğinden tebrîd ü tefkîki içün evâsıt-ı ramazânda◊◊◊ ol taraflara bâd-bân-güşây-ı 'azîmet [M3 114] kılındı*.

◊ 1 Şa'bân - 30 Ramazân 1235 = 14 Mayıs - 11 Temmuz 1820.
1 Arnavudluk E : Arnabudluk M3
◊◊ 1-10 Ramazân 1235 = 12-21 Haziran 1820.
2 Paşa M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "şâyed" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
3 Arnavudluk E : Arnabudluk M3
4 derûnuna M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ba'zı" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
◊◊◊ 11-20 Ramazân 1235 = 22 Haziran-1 Temmuz 1820.
* "Fe-lihâzâ evâ'il-i şa'bândan evâhır-ı ramazâna kadar ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,47'de kaydedilmiştir.

Bu esnâda Rumeli Vâlîsi tarafından 'Ali Paşa ahvâline dâ'ir vürûd eden ahbârdandır ki, müşârun ileyhin bunca tehâlük-i bî-şümâr ve murûr-i eyyâm ü edvâr ile nâ'il olduğu ikbâl ü i'tibârı, *"V'allâhu yü'tî mülkehû men yeşâ'"** âyet-i[1] kerîmesi âsâriyle kendüye iğbirâr-ı kalb-i hazret-i Şehriyârî vukū'unda der-'akab mübeddel-i idbâr olmağla, 'aleyhine me'mûr vüzerâdan İskenderiyye Mutasarrıfı Mustafa Paşa, Ohri ve İlbasan sancaklarında olan 'Ali Paşa asker ve âdemlerini tard u def' içün ibtidâ Tiran tarafını ele alup, ba'dehû İlbasan'a haber gönderdikde ve ol vakit Pilaslı Mehmed Paşa-zâde İsmâ'îl Paşa'nın kayınpederi mîr-i mîrândan İlbasanlu Tavşan-oğlu 'Abdullah Paşa ecel-i mev'ûdiyle irtihâl-i dâr-ı bekā eyledikde, mûmâ ileyhin yeğeni Ahmed Bey, 'Ali Paşa'nın İlbasan Kal'ası'nda[2] olan altı yüz mikdârı askerini tard u def' eylediği ve yine livâ'-i mezbûr dâhilinde Sölova Kazâsı'ndaki âdemleri üzerine dahi müşârun ileyh asker gönderdikde, kazâ'-i merkūmda bulunanlar tâb-âver olamayacaklarını anlayarak firâr ve gerek bunlar, gerek İlbasan ve Dobruca[3]'dan çıkanlar, Arnavud[4] Belgradı'nda olan Tepedelenli-zâde Muhtâr Paşa tarafına ılgar etmiş oldukları ve yine müşârun ileyh Mustafa Paşa mukaddemâ 'Ali Paşa'nın Ohri Sancağı'nda vâki' İstarova Kazâsı'nda inşâ eylediği kal'a ve kullelerde bölük-başısı ma'iyyetiyle ikāme eylediği neferâtın def'iyle tarafından zabt olunması, irâde-i Pâdişâhî muktezâsından olduğunu, mezbûr kazâ ehâlîsine bâ-buyuruldu tahrîr u inhâ eyledikde, ehâlî ibrâz-ı inkıyâd ve der-'akab bölük-başı ve neferâtını tard u ib'âd eylemeleriyle, kazâ'-i mezbûr dahi 'Ali Paşa âdemlerinden sühûletle nez' u tathîr eylediği ve Dobruca (دیرجه)[5] Kazâsı ehâlîsi dahi ittifâk ederek 'Ali Paşa tarafından anda mukîm olan Hasan Muhtâr nâm kimesnenin kulle ve konaklarında bulunan askeri üzerine hücûm ile bi'l-istîmân ihrâc ve tahliye-i sebîl ve Çaçenyar (چاچه نیار) Köprüsü başındaki kullelerde mutehassın Hasan Yaramı (یرانی) nâm âdemini kezâlik cebren ihrâc ve def' u tesbîl eylemeleriyle, İlbasan Sancağı'nın [M3 115] cemî' kazâları ehâlîsi yediyle[6] 'Ali Paşa takımından tathîr ve el-hâletü hâzih mutasarrıfı olan müşârun ileyh Mustafa Paşa tarafından zabt olunmağla, sekenesi du'ây-ı bekāy-ı 'ömr ü devlet-i Pâdişâhî'ye muvâzabetde oldukları, Rumeli Vâlîsi tarafından bu def'a Der-'aliyye'ye ihbâr ve Ahmed Bey'in müşârun ileyh tarafına gelmiş olan tahrîrâtı dahi irsâl olunarak, mûmâ ileyhin şâyân-ı

---

* "والله یؤتی ملکه من یشاء" = Allah mülkünü dilediğine verir" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Bakara 2/247. âyetin sonuna doğru yer alan ufak bir kısımdır.

1 âyet-i M3 : — E

2 Kal'ası'nda E : Kazâsı'nda M3

3 Dobruca : دیرجه E, M3

4 Arnavud E : Arnabud M3

5 ve yine livâ'-i mezbûr ..... ve Dobruca (دیرجه) M3 : + [Bu uzunca kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydı işâretiyle E 44a'nın sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmıştır] E

6 ehâlîsi yediyle M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] A

'inâyet olduğu dahi tahrîrât-ı müşârun ileyhde iş'âr olunmuşdur. *"Men iktesebe 'izzen bi-gayr-i hakkın evresehullâhu züllan bi-hakkın"**.

Ve Selânik Sancağı dâhilinde olan Dirine (درینه) ve Agostos ve Karaferye kazâlarında olan âdemleri dahi külliyyen def' olunarak, Selânik Mutasarrıfı tarafından zabt olunmuş ve Tırhala Sancağı'nda olan Derbendât kazâlarının ekseri teshîr ve Avlonya Sancağı ehâlîsi dahi bu günlerde içlerinden 'Ali Paşa âdemlerini birer ikişer def' ederek, livâ'eyn-i mezkûreyn dahi tathîr olunmakda idüği, Tırhala Mutasarrıfı Mahmûd Paşa ve Avlonya Mutasarrıfı Nûrullah Paşa taraflarından Der-i devlet-karâr'a tahrîr u ihbâr kılınmışdır. Peklin[1] Kal'ası'ndan dahi 'Ali Paşa âdemleri ihrâc olunarak Peklinli[2] Süleymân Paşa'yı İskenderiyye Mutasarrıfı Mustafa Paşa[3], kal'a-i mezkûreye ik'âd etdiğini ve bundan akdem müşârun ileyhin ma'iyyetine me'mûr kılınan Kaplan Paşa-zâde Hacı Paşa'nın mugāyir-i rızây-ı 'âlî hareket ve te'allülü vukū'iyle, ma'iyyetlerinden firâr ile muhâfazasına me'mûr olduğu Drac Kal'ası'nı boş bırakmış olduğundan, irâde-i seniyye zuhûruna kadar kal'a-i mezbûre muhâfazasma dahi Mustafa Paşa kendü silahdârını ta'yîn eylediğini Der-'aliyye'ye ihbâr eyledi; *ve zeyyene lehumü'ş-şeytânu a'mâlehum"***.

Hılâf-ı re'y-i sultân re'y custen
*Be-hûn-i hîş bâşed dest-şusten****

Avlonya Sancağı'na Rumeli Vâlîsi ma'rifetleriyle Mütesellim ta'yîn olunan Rıdvân Bey'i ik'âd içün terfîk u irsâl olunan Pilaslı-zâde İsmâ'îl Paşa ve birâderi 'Alo Bey ve sâ'ir me'mûrlar, etrâfda olan karye ve nâhiyeleri kabza-i tasarrufa alarak Berat'a yarım sâ'at mesâfeye vardıklarında, mûmâ ileyh İsmâ'îl Paşa sûret-i irâde-i Şâhâne'yi Berat ehâlîsine i'lân **[M3 116]** eyledikde, derhâl ehâlî bir yere gelüp, Berat Kal'ası'nda mutehassın olan 'Ali Paşa-zâde Muhtâr Paşa ve Sâlih[4] Paşa'ya kat'î cevâb verdikden sonra, Berat'ın müftî ve 'ulemâ ve vücûhu İsmâ'îl Paşa'ya gelüp itâ'at ü inkıyâdlarını ve 'Ali

---

* "من اکتسب عزا بغیر حق اورثه الله ذلا بحق = Haksız yere bir şereflenen kişiyi Allah haklı bir sebeple zillete düşürür" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

1 Peklin : يكلين E, M3. Metnimizde "Yeklin (يكلين) imlâsı ile kaydedilen bu kelime *Târîh-i Cevdet*, XI,47'de doğru olarak Peklin (يكلين) imlâsı ile kaydedilmiştir.

2 Peklinli : Yeklinli (يكلينلى) E, M3

3 Paşa M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ma'rifetiyle" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

** "و زين لهم الشيطان اعمالهم = Şeytan onlara yaptıkları işleri güzel gösterdi" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, en-Neml 27/24, el-'Ankebût 29/38. âyetlerin ortasında yer alan bir kısmıdır.

*** "خلاف رای سلطان رای جستن * بخون خویش باشد دست شستن = Sultânın görüşüne aykırı görüş aramak, kendi kanıyla elini yıkamak olur" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

4 ve Sâlih M3 : — [Bu kelimeler sayfa kenarında olduğu için ciltlenme sırasında sonradan kesilmiş olabilir] E

Paşa'dan mukaddemde dahi rû-gerdânlıklarını izhâr ve Muhtâr Paşa nefs-i Berat Kal'ası'nda beş altı yüz âdemle kalup, ahşâma sabâha firâr edeceğinde iştibâh olmadığını ihbâr etdiklerinde, İsmâ'îl Paşa kal'a-i mezbûrede mûmâ ileyhimâyı hasr u tazyîk ederek, rây i'tâsiyle 'aveneleriyle kal'adan ihrâc ve kendü kal'aya duhûl[1] ve zabt etmekle, bu vechile[2] Avlonya Sancağı'nın makarr-ı vülâtı olan Berat'dan dahi 'Ali Paşa âdemleri çıkarılmış olduğu ve Paşa Sancağı'nda 'Ali Paşa yedine giriftâr olmuş on dört kazâdan kezâlik âdemleri def' olunarak, her bir kazâya bir münâsib A'yân nasb olunmakda idüği* ve fekat Kirenye[3] A'yânı Mehmed Bey, Manastır'a gelmek üzere ise de mukaddemâ 'Ali Paşa ile olan mu'âhedesine mebnî, derûnu henûz andan ayrılamadığından, mûmâ ileyhin keyfiyyeti bundan sonra ne veche karâr verir ise iş'âr kılınacağı ve Opar[4] Kazâsı hânedânından Mehmed Paşa-zâde Cercîs Bey dahi 'Ali Paşa'dan rû-gerdân ve tâlib-i rây ü emân olmağla, Rumeli Vâlîsi tarafından te'mîn ve celb olunduğu ifâdâtı ve 'Ali Paşa'nın Çamlı Sâlih nâm âdemiyle vürûd etmiş olan tahrîrâtı, Vâlî-i[5] müşârun ileyh tarafından bu esnâda Der-sa'âdet'e vâride oldu. Ve İnebahtı Muhâfızı Pehlevân İbrâhîm Paşa'ya esnây-ı râhında Derbendât muhâfazasında olan kapudanlardan ve 'Ali Paşa ve oğlu Veli Paşa'dan âzürde olanlardan gelenleri[6] müşârun ileyh te'mîn ü taltîf etmekde olduğu ve bi'n-nefs 'Ali Paşa tarafından dahi pey-der-pey kapudanlar ve ser-kerdeler berü tarafa firâr etmede olup, hattâ bu esnâda Pehlevân Paşa'nın hıdmetinde olan Süleymân Ağa'nın 'Ali Paşa tarafında bulunan birâderi ve beş yüz nefer piyâde asker ile Yakovalı, ol tarafdan firâr ile Pehlevân Paşa cânibine gelmiş[7] ve mukaddemce Pehlevân Paşa'ya ihsân-ı Şâhâne olan üç yüz kîse vâsıl olmuş idüği, müşârun ileyh tarafından selh-ı ramazâna◊ kadar müte'âkiben vürûd eden tahrîrât ile münhây-ı Der-i mu'allâ oldu. **Nazm:**

Çü der-leşker-i düşmen üfted hılâf
*Tû be-güzâr şemşîr-i hod der-gılâf*** [M3 117]

---

1 duhûl M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ile" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

2 Avlonya Sancağı'na ..... bu vechile M3 : + [Bu uzunca kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi ile işaret edilerek E 44b'nin sağ kenarına yazılmıştır] E

* "Avlonya Sancağı'na Rumeli Vâlîsi ma'rifetleriyle ..... idüği" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,48'de kaydedilmiştir.

3 Kirenye : Girine (كرينه) E, M3

4 Opar : Oyar (أوپار) E, M3

5 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E

6 gelenleri M3 : gelanleri E

7 gelmiş M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ve Berat ehâlîsi 'Ali Paşa'nın oğlu Muhtâr Paşa'ya kat'î cevâb vermiş" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

◊ 30 Ramazân 1235 = 11 Temmuz 1820 Salı.

** "چو در لشکر دشمن افتد خلاف * تو بکذار شمشیر خود در غلاف = Düşmanın ordusunda ihtilâf çıktığı zaman, sen kılıcını kınına koy!" anlamına gelen bu cümle Sa'dî'nin *Bostân*'ında geçen bir beyittir; bk. Şeyh Sâdî-î Şîrazî, *Bostan ve Gülistan*, s.89.

Nükte

'An-asl dahi teşettüt-i sâbık ve 'asabiyyet-i lâhık cihetinden kā'ide-i 'âdiye üzere intikāl-i saltanat-ı İslâmiyye ile beş yüz seneden mütecâviz Devlet-i 'aliyye-i rûz-efzûnda[1] bunca ehl-i İslâm'ın bi-hamdillâhi Te'âlâ hâlâ[2] veliyy-i ni'met ve veliyy-i ni'met-zâdesi olan Pâdişâh-ı 'asr *dâme bi'l-'izzi ve'n-nasr** hazretlerinin yine efrâd-ı ra'iyyetlerinden birkaç şahsı kendüye uydurarak ve bir tarafdan: "Cem'-i mâl edeceğim" deyü halkı öldürüp soyarak usûl-i şer' u hikmet ve kānûn-i mizâc ve tabî'at-ı millet ü devletden hâric evzâ' u etvâr ile ba'zı kavm-i fitne-kârın; [mısrâ]':

*Zi-her-taraf ki şeved küşte sûd-i millet-i mâst***

me'âlinde[3] va'd-i va'îd ve igfâline mebnî, 'âkıl geçinür iken mansûbe-i satranc-ı devlet-hânesinde böyle ferzâne at süren yâdigâra te'accüb olunmaz mı? Şi'r:

Bi-rev pâs dervîş-i muhtâc dâr
Ki şâh ez-ra'iyyet buved tâc-dâr
Ra'iyyet çü bîhand ve sultân dıraht
*Dıraht ey püser bâşed ez-bîh[4] saht****

Ba'zı tevcîhât ve vukū'ât

Mâh-ı şevvâlin dördüncü günü◊ tevcîhât-ı mu'tâde icrâ ve ekser erbâb-ı menâsıb ibkā olundu. Ve çünki Yanya Sancağı'nın Tepedelenli 'Ali Paşa 'uhdesinde ibkāsı, zikri sebkat eden tenbîhât mûcebince sâ'ir livâ vü kazâdan keff-i yed eylemesi şartiyle olup, meşrûtun vücûdu[5], şartın vücûdiyle melzûm

---

1 Devlet-i 'aliyye-i rûz-efzûnda M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

2 bi-hamdillâhi Te'âlâ hâlâ M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

* "دام بالعز و النصر = İzzet ve zaferle dâim olsun" anlamına gelen Arapça duâdır.

** "زهر طرف که شود کشته سود ملت ماست = Her taraftan öldürme, milletimizin faydasınadır" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

3 Zehr-i taraf ..... me'âlinde M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın hizâsından hareketle E 45a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

4 ez-bîh (از بیخ) E : ez-bîh (از بیح) M3

*** "برو پاس درویش محتاج دار * که شاه از رعیت بود تاجدار
رعیت چو بیخند و سلطان درخت * درخت ای پسر باشد از بیخ سخت = Git de fukara takımını koru, çünkü padişah ahâli sayesinde taç taşımaktadır. Ey oğul padişah bir ağaca benzer ki, kökü ahâlidir; ağaç ise kökünden kuvvet alır" anlamına gelen bu cümleler Sa'dî'nin *Bostân*'ında geçen iki beyittir; bk. Şeyh Sâdî-î Şîrazî, *Bostan ve Gülistan*, s.29.

◊ 4 Şevvâl 1235 = 15 Temmuz 1820 Cumartesi.

5 vücûdu M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra üzeri iyice karalandığı için okunamayan bir kelime vardır] E

ve 'Ali Paşa ise ile'l-ân tavr-ı kadîminden vaz gelmeyerek, etrâf u eknâfa asâkir irsâliyle sell-i seyf-i 'isyân etdiği cümleye ma'lûm olduğuna binâ'en, bu def'a dahi Yanya Sancağı 'uhdesinden ve Delvine Sancağı hafîdi Mehmed Paşa 'uhdesinden fîmâ-ba'd bunlar hakkında tevcîh kabûl etmamek vechile ref' ve rütbe-i vâlây-ı Vezâret'le Paşo İsmâ'îl Paşa'ya evâsıt-ı mâh-ı şevvâlde◊ tevcîh olunup, 'Ali Paşa ve bi'l-cümle evlâd ü ahfâdı[1] Vezâret ü emâretleri merfû' olarak, vatan-ı aslîleri olan Tepedelen'de me'mûr-i ikâmet, ya'nî oğlu Velî Paşa'nın dahi Yanya'da[2] ikâmete me'mûriyyeti tahvîl ve birâderi Muhtâr [M3 118] Paşa ve Sâlih Paşa ve oğlu Mehmed Paşa'nın mîr-i mîrânlıkları ref' ve cümlesinin mahall-i ikâmeti Tepedelen'e tebdîl olundu*.

Ve bundan mukaddemce 'Ali Paşa Manto Gramatik[3] nâm zimmîyi İngiltere'ye göndermiş ve mersûm 'avdet etdikde, 'Ali Paşa haremini Kakosil nâm mahalle ve oğlu Velî Paşa'yı Preveze'ye göndererek, kendüsi Yanya tarafına asker vürûdunda Kakosil'e yahûd İngiltere'ye firâr dâ'iyesine düşmüş idüği anlanmış olmağla, mûmâ ileyhin firâr edamemesi husûsuna kemâl-i dikkat ü ihtimâm ve mersûm Gramatik[4]'i her kim ele getürür ise matlûb ve marzîsi üzere çırağ u be-kâm olacağı herkese i'lân ü ifhâm kılınmak irâde-i Şâhâne muktezâsından idüği, me'mûrîn taraflarına başka başka tahrîr u i'lâm olundu.

Ve mâh-ı zilka'de gurresinde◊◊ müddet-i 'örfiyyeleri resîde-i hadd-i intihâ olan sadreyn-i 'ulemâ es-Seyyid Mustafa Edîb Efendi ve Muhyî-zâde es-Seyyid Mehmed Es'ad Efendi 'azl ve Hakîm-zâde hafîdi Mîr es-Seyyid Mehmed Sü'adâ Efendi, Sadr-ı Rumeli ve Hammâmî-zâde Mehmed Râşid Efendi, Sadr-ı Anadolu oldu.

Ve mâh-ı mezbûrun dokuzuncu günü◊◊◊ Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî Mehmed Seyyidâ Efendi 'azl olunup, yerine Esmâ Sultân Kethudâsı ve sâbık Mühimmât Nâzırı el-Hâc Sa'îd Efendi, Kethudâ ve esbak Gümrükcü 'Osmân Ağa, Mühimmât Nâzırı** ve Mîrahûr-i Evvel Halîl Ağa, ba'zı küberâ ile mükâberesine

---

◊ 11-20 Şevvâl 1235 = 22-31 Temmuz 1820.

1 ahfâdı E : ahfâ[d]ı M3

2 Yanya'da M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "pederi yanında" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

* "Ba'zı tevcîhât ve vukū'ât ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,48'de kaydedilmiştir.

3 Gramatik : Gramenik E, M3. Metnimizde Manto Gramenik (مانطو غرامنك) imlâsı ile kaydedilen bu ismin, Mantho Gramatiko şeklinde yazıldığı yer için bk. meselâ Sabri Godo, *Ali Pashe Tepelena*, Tiranë 1993, s.59.

4 Gramatik : Gramenik E, M3. Metnimizde Gramenik (غرامنك) imlâsı ile kaydedilen bu ismin, Gramatiko şeklinde yazıldığı yer için bk. meselâ Sabri Godo, *age*, s.59.

◊◊ 1 Zilka'de 1235 = 10 Ağustos 1820 Perşembe.

◊◊◊ 9 Zilka'de 1235 = 18 Ağustos 1820 Cuma.

** "Ve mâh-ı mezbûrun dokuzuncu günü ..... Nâzırı" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,34'te kaydedilmiştir.

binâ'en 'azl ile Bostancı-başı İbrâhîm[1] Ağa, Mîrahûr-i Evvel ve bundan altı gün mukaddem selefi 'azliyle nasb olunan Hâssa[2] Hasekî Ağa, Bostancı-başı oldu.

Gulû-yi Ermeniyân ber-Patrik

Bin yüz doksan beş târîhlerinde[◊] Ermeni tâ'ifesi içinde ba'zı âyîn-i Firengî'den Katolik usûlü peydâ olarak ve Ermenilik tekellüfât-ı[3] bî-ma'nâsından usanmışlara birazacık sühûletlü[4] göründüğüne binâ'en, gitdikçe erbâbı çoğalarak, tâ'ife-i Ermeniyye iki sınıfa munkasem ve dâ'imâ ihtilâl-i dînden ezyed mugâyeret-i mezhebin müstelzim olduğu gayz u 'adâvetle, bu iki sınıf dahi birbirlerine lâ'in [M3 119] ü müntakım oldular. Ve Katolik âyîni, asıl Ermenilik'den kolayca bir yol olup, bunların zâhir-i hâlde gûyâ farkları ba'zı cüz'î mâddelerde meselâ; Ermeni gibi cum'a ve çârşenbe[5] perhîzi tutmamak ve perhîz-i kebîrde Firengâne balık yemek ve mu'teberlerinden ba'zıları sevmeyüp, anlardan teberrâ etmek gibi nesnelerdedir. Binâ'en 'aleyh Katolikler, Ermeni kilisalerine gitmeyüp, gûyâ ol kimselerin nâmını yâd etmamek içün ba'zı Katolik Firenk kilisalerine gitmeği mu'tâd edindiler. Ve bu takrîble kendülerini Firenk tâ'ifesinden 'add ederek, mu'tâd-ı kadîmîleri olan sakal koyvermeği[6] ilâ âhıri'l-'ömr terk etdiler. Lâkin bunların ekser Memâlik-i Şâhâne'de Ermeni tâ'ifesi gibi müstakil kilisaleri ve bellü başlu papasları olmadığından ve mürdelerini kaldırmağa Firenk papası dahi getüremediklerinden, evâ'il-i zuhûrunda mürdeleri Ermeni hafristânlarına kabûl olunmayarak ve Ermeni papasları kaldırmayarak, mürd oldukları yerlerde te'affün edüp, âhıru'l-emr evleri sâha ve bağçelerine tahfîr olunmuşlar ise de, şimdi yine Ermeni papasları kaldırırlar ve Ermeni Katolikleri'nin ekseri dahi, *"İnnâ vecednâ âbâ'enâ kezâlike yef'alûn"** mısdâkı mûcebince[7], babalarından gördükleri âyînden dahi külliyyen geçemeyüp, ikisi beyninde müzebzeb kalarak[8] hem Ermeni ve hem Katolik

---

1 İbrâhîm M3 : + [Bu kelime buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmıştır] E

2 Hâssa M3 : Hassa (حصه) E

◊ 1 Muharrem 1195 = 27 Aralık 1780.

3 tekkellüfât-ı E : teklîfât-ı M3

4 sühûletlü E : sühûletli M3

5 çârşenbe E : çehârşenbih M3

6 koyvermeği E : koyuvermeği M3

* "انا وجدنا ابائنا كذلك يفعلون = Biz babalarımızı böyle yapar bulduk" anlamına gelen Arapça bu cümle, "*Kâlû bel vecednâ âbâ'enâ kezâlike yef'alûn* = قالوا بل وجدنا ابائنا كذلك يفعلون Şöyle cevap verdiler: Hayır, ama biz babalarımızı böyle yapar bulduk" meâlindeki Kur'ân, eş-Şu'arâ 26/74. âyetinden mülhem olarak söylenmiş olmalıdır.

7 "İnnâ vecednâ ..... mûcebince M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve E 46a'nın sağ tarafına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] E

8 ikisi beyninde müzebzeb kalarak [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 46a'nın sağ kenarına yazılmışlardır] E : ikisinin beyninde müzebzeb kalarak M3

usûlüne ri'âyet ederler. Bu takrîb ile Ermeni Patriki dahi bu iki sınıf beyninde muzâdd olan ba'zı mâddeleri ref'le gûyâ Ermeniler ile Katolikler'i birleşdirmek tedbîrine mübâderet edüp, lâkin hakîkati yine bir müddetden berü Devlet-i 'aliyye'nin ehl-i zimmeti dimâğına sirâyet eden semmiyyet-i hafiyye-i hâriciyye sebebiyle Patrik'i tebdîl etdirerek, istediklerini Patrik etdirmekle, merkûz-i zamîrleri olan mefâsidi icrâyı ta'cîle vesîle arar ba'zı rutûbetlü Katolik takımının gizlüce Katolik olan ba'zı papas vasıtasiyle sûret-i sadâkatde Patrik'e ta'lîm ü tesvîllerinden nâşî, Patrik dahi 'an-cehlin iç[1] yüzünde bütün bütün Ermeniler'i Katolik etmeğe karâr verecek ba'zı mevâddı Ermeni takımına nasîhat gûne teklîf eyledikde, işbu mâh-ı zilka'denin on birinci pazar[2] günü◊ Ermeni hazelesi gürûhu, **[M3 120]** Patrik'e: "Sen bizi 'âkıbetde Katolik[3] mi edeceksin? Dahi ne olmaludur?" deyü hücûm eylemeleriyle, Patrik bir takrîble ellerinden tahlîs-ı girîbân ve gücile[4] firâr birle pinhân ve gulgule-i Ermeniyân ol havâlîde râygân olarak der-'akab kolluk neferât ve zâbitânı gelüp, def'-i cem'iyyet murâd etdiklerinde, neferâtdan birkaçı yaralanmış ise de, söz sâhiblerinin birazını ahz u habs eylediklerinde, mâ'adâsı perâkende vü perîşân oldu. Ba'dehû mahbûslara eziyyet olunarak kendülerini bu mâddeye sevk u teşvîk edenleri haber verdiklerinde, anların birazı nefy olunup, zâhirde asıl mebde'-i fesâd beş kimse ki anların biri sarrâf tâ'ifesindendir, mâh-ı zilhicce evâsıtında◊◊ katl ü i'dâm olundular*.

Zuhûr-i ihsân-ı Şâhâne

Şehinşâh-ı Gîtî-sitân *edâmallâhu Te'âlâ saltanatehû bi'l-birri ve'l-ihsân** hazretlerinin ez-kadîm şîme-i seniyye-i Pâdişâhâne ve muktezây-ı mizâc-ı 'avâtıf-imtizâc-ı Şehriyârâne'leri olarak, herkese 'alâ merâtibihim 'atıyye vü 'inâyet, 'âdet-i hasene-i Mülûkâne'leri ve cümleden kat'-ı nazar, aralıkda Sadr-ı a'zam ve Şeyhulislâm hazerâtına başka başka yüzer bin, ikişer yüz bin, üçer yüz bin guruş bi'd-defe'ât ihsân-ı Husrevâne'leri mebzûl olduğu üzere bu def'a dahi Kapudân-ı deryâ Hamdullah Paşa'ya yüz elli bin ve Kapucular Kethudâsı Ser-berber-i hazret-i Şehriyârî 'Ali Ağa birâderi İbrâhîm Ağa'ya otuz bin ve Mîrahûr-i Sânî Mısrî 'Ali Bey'e on beş bin guruş 'atıyye-i hümâyûnları zuhûriyle, müşârun ve mûmâ ileyhim mesrûr oldular.

---

1 'an-cehlin iç ["'an-cehlin" kelimesi, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 46a'nın sol kenarına yazılmıştır] M3 : 'an-cehlin ic M3

2 pazar M3 : bazar E

◊ 11 Zilka'de 1235 = 20 Ağustos 1820 Pazar.

3 Katolik E : kötülük M3

4 tahlîs-ı girîbân ve gücile M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 46a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E

◊◊ 11-20 Zilhicce 1235 = 19-28 Eylül 1820.

* "**Gulû-yl Ermeniyân ber-Patrik** ..... olundular" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,34'te kaydedilmiştir.

Sudûr-i fermân-ı kazâ der-hakk-ı 'Ali Paşa ve havâdis-i uhrâ

Tepedelenli 'Ali Paşa'nın bu mahalle kadar 'öşrun mine'l-a'şâr sebk u güzâr eden gûn-â-gûn vechile sû'-i etvârı, nezd-i 'âlîde be-dîdâr olarak kendüsi bi't-tekrâr sûret-i nush u pend ile ihtâr ve bu evzâ'-ı fitne-kârîde ısrârı takdîri, vehâmet-i 'âkıbet-i kârına bâdî olacağı dahi bi'd-defe'ât tarafına tahrîr u iş'âr olunmuşiken, yine bir tarafdan akvâl-i ihtiyâl-me'âli ile dâ'imen ve müstemirren ef'âl-i ihtilâl- **[M3 121]** me'âline iştigâli, mukaddemce dahi îmâ olunduğu üzere i'dâm ü izâlesini devletce îcâb u iktizâ etmiş ve fîmâ-ba'd dahi bu tavırdan vaz gelmeyeceği bilinmiş ise de, yine muktezây-ı vakt ü hâle ri'âyetle maslahat lâyıkıyla tutularak, sinn ü sâline ve kıdem-i Vezâret'ine hürmetle usûl-i nasafet ve kā'ide-i devlet üzere ancak sevâbık u levâhık-ı seyyi'âtı sebebiyle, yalnız gûş-mâl ve terbiyesi garazına mebnî olarak bundan akdem Derbendât Nezâreti ve sâ'ir elviye 'uhdesinden sarfla kendüsi Yanya Sancağı'na kanâ'at ve sâ'ir livâ ve kazâdan elini çeküp âdemlerini kaldırarak, emr u fermân-ı Pâdişâhî'ye itâ'at eylediği hâlde mâl ü cânına bir zarar gelmeyerek, kendüye rây ü emân verilmiş olduğu ve yine mütenebbih olmadıkda[1], âhır-ı kâr yine şart-ı mezbûre ile Tepedelen'de evlâd ü ahfâdiyle ikāmete me'mûr kılındığı müte'âkıben kendüsüne tahrîr ü beyân olunmuşiken ve mûmâ ileyh her def'ada 'adem-i itâ'atle askerleri ve âdemleri oldukları yerlerde ısrâr ve mukāvemet ederek, Tırhala Mutasarrıfı Mahmûd Paşa ile Tırhala'da ve bu esnâda Rumeli Vâlîsi'nin Avlonya üzerine gönderdiği Pilashzâde İsmâ'îl Paşa ile Avlonya'da ve Pehlevân İbrâhîm Paşa ile Karlı-ili'de mübâşir-i ceng ü peygâr olmuşlar iken, Paşa-yı mûmâ ileyhin kemâ fi's-sâbık pey-der-pey tevcîh ve te'vîl kabûl etmez i'tizârı hâvî tahrîrâtı, açıkdan açığa Devlet-i 'aliyye'yi igfâl fikr-i fâsidi kabîlinden kati fâhiş bir desîse-i bî-me'âl ve bu keyfiyyet bayağıca bir lu'b-i sıbyân ve emr-i veliyyü'l-emre muhâlefet ü 'isyân olduğu, artık cümle 'indinde nümâyân olarak bî-kîl ü kāl olduğuna nazaran, şer'an ve kānûnen i'dâm ü izâlesi lâzım gelmiş ve bu keyfiyyet kendü kesb-i yedi olarak katline fetvây-ı şerîfe verilmiş idüğüni hâvî, mâh-ı zilka'de evâsıtı◊ târîhiyle ol tarafda olan me'mûrlara hıtâben başka başka evâmir-i 'aliyye neşr ü irsâl ve Selânik Mutasarrıfı Selîm Sırrı Paşa, evlâd-ı fâtihân askerini istishâb ederek, bu def'a Yanya ve Delvine sancakları tevcîh olunan Paşo İsmâ'îl Paşa'yı Yanya'ya ik'âd etmeğe bi'n-nefs me'mûr kılınup, mevsim-i şitâ **[M3 122]** duhûlünden evvel beheme-hâl îfây-ı lâzime-i me'mûriyyetlerine bi'l-cümle me'mûrîn isti'câl kılındı**.

---

* "ادام الله تعالى سلطنته بالبر و الاحسان = Yüce Allah onun saltanatını iyilik ve güzellikle sürdürsün" anlamına gelen Arapça duâdır.

1 ve yine mütenebbih olmadıkda M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "ü" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın ve E 46b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

◊ 11-20 Zilka'de 1235 = 20-29 Ağustos 1820.

** "mâh-ı zilka'de evâsıtı târîhiyle ol tarafda olan ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,48'de kaydedilmiştir.

Ve mukaddemâ 'Ali Paşa'nın Tepedelen'de ikâmetiyçün sâdır olan emr-i 'âlî ile gönderilmiş olan Gediklü Mübâşir'i, 'Ali Paşa meks ü ibkâ etmiş ise de, bundan sonra anın orada ikâmetini mûcib nesne olmadığından, Gediklü-yi mûmâ ileyhin ol tarafdan celb ü tahlîsi ne makûle tedbîre mütevakkıf ise, icrâsı vesâ'ilini ikmâle himmet eylemesi, Rumeli Vâlîsi cânibine ihâle kılınarak, ol bâbda tahrîr olunan kâ'ime-i Sadr-ı a'zamî'de Vâlî-i[1] müşârun ileyhin mesârifât-ı vâkı'asına medâr olmak içün bu def'a ihsân-ı hazret-i Şehriyârî olan üç yüz kîsenin Kapu Kethudâsı'na teslîmen irsâl kılınmış olduğu derc ü iş'âr olundu. Ve yine 'ibâre-i mezkûre siyâkına mütekarrib vechile Yanya Mutasarrıfı'na dahi tahrîr olunan kâ'imede müşârun ileyhe dahi başkaca ihsân-ı Şâhâne olan üç yüz kîsenin kezâlik Kapu Kethudâsı'na teslîm ile irsâl ü tesfîr kılındığı ifâde vü tezkîr olundu.

İnebahtı Muhâfızı Pehlevân Paşa tarafından bu esnâda Der-'aliyye'ye vürûd eden tahrîrât me'âlinde, 'Ali Paşa'nın ticâret ve ceng gemisi olarak Preveze Limanı'nda mevcûd on altı kıt'a sefînenin kapudanları ve üç yüzden mütecâviz tâ'ifelerinin ekseri, Andeliko ve Mesolong (مسولنك) ve Kalakşidi re'âyâsmdan oldukları müşârun ileyh tarafından haber alınarak, ol mahallerde olan akrıbâlarını celb birle, zikr olunan sefînelerin ele getürülmesi husûsuna temşiyet verilmiş ve re'âyây-ı mesfûre Preveze'den gice vakti gemileri alup, körfezin nihâyetinde Gardsâr (غاردسار) [=Karonisía?] ta'bîr eyledikleri mahalde müşârun ileyhin askeri olan sâhile gelmiş olduklarından, içlerinde olan kapudan ve tâ'ifeleri ihrâc olunarak, kifâyet mikdârda asker tesfîn ve İnebahtı karşusunda olan beylik[2] firkateynden dahi bir nefer çavuş ve bir nefer topcu vaz' u ta'yîn olunmuş ise de, bu sefînelerin deryâya çıkarılması Veli Paşa'nın boğaz ağzına gemi batırmış olduğundan, Preveze'nin teshîrine mütevakkıf olduğunu[3] [M3 123] Pehlevân Paşa inhâ ve mersûm kapudanların isim ve şöhretlerini ve sefâyin-i mezbûrenin mevcûdâtlarını mübîn bir defter dahi ba's ü isrâ etmiş olduğuna binâ'en, Kapudan 'Ali Bey'in Parga ve Narda ve Preveze'nin tob[4] ve humbara endâhtiyle tazyîk u teshîri, muktezây-ı me'mûriyyetinden idüği tezkîr olunarak, bir an akdem icrây-ı me'mûriyyetine ikdâm ve sefîneleri körfezden ihrâc ile Âsitâne-i sa'âdet'e irsâle ihtimâm eylemesi te'kîdâtiyle, mâh-ı zilka'denin yirmi altısı◊ târîhiyle mûmâ ileyhe emir-nâme-i Sadr-ı a'zamî tahrîr olundu.

Ve bundan üç gün murûrunda◊◊ Kapudân-ı mûmâ ileyhin 'arîzası vürûd edüp, Gumaniçe[5] Kal'ası'nı top ve humbara ile teshîr eyledikden sonra, Parga

1 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E
2 beylik E : beyin M3
3 olduğunu E : olduğu M3
4 top : tob E, M3
◊ 26 Zilka'de 1235 = 4 Eylül 1820 Pazartesi.
◊◊ 29 Zilka'de 1235 = 7 Eylül 1820 Perşembe.
5 Gumaniçe E : غوغانيچه M3

Kal'ası'nı berren ve bahran muhâsara ve vech-i mezbûr üzere tazyîk ederek[1] kabza-i tasarrufa almış, ba'dehû Parga civârında olan Aya (ايه) [=Ayia] Kal'ası'na hücûm u savlet ile zabt ve limanında bulunan bir kıt'a firkate[2] ve bir kebîr filikayı ahz etmiş ve kal'a-i mezkûreye Şâhîn Bey'i Muhâfız ta'yîn kılmış ve Velî Paşa-zâde Mehmed Paşa'yı bi'l-istîmân Donanma-yı hümâyûn'a celb eylemiş olduğunu ifâde vü i'lâmdan sonra, birkaç gün zarfında Preveze Kal'ası'nın dahi istihlâsı zımnında ol tarafa neşr-i bâdbân edeceğini beyân etmişidi.

Ve Tepedelenli'nin İsilanca ve Ayanaki ve Parga ve Erbice ve Mamorto ve Platarya (پلاطاريه) ve Gumaniçe ve sâ'ir ma'lûmü'l-esâmî yerlerde tuzla ve balık gölü maslahatlarına me'mûr yazıcısı Yorgi Manoverda zimmî ile Firengistân'a mal kaçırmak ve mühimmât celb etmek gibi hıdmetlerde istihdâm eylediği Asiroklover (اسيروقلوور) zimmîyi ahz ü girift etmiş ise de: "Yanya Mutasarrıfı Paşo Paşa'ya lâzım olurlar" hulyâsiyle yanında tevkîf ü ibkā eylemiş olduğu ve Parga civârında olan zeytünlük mahsûlü vaktinde sekiz yüz kîse ve ol havâlîde olan bağ u bağçeler hâsılâtı, sene-be-sene yetmiş kîse ve Parga'dan Uyvar'a varınca zabt olunan gümrükler ve memleha ve dalyanlar ve sâ'ir balık sayd-gâhlarının dahi mahsûlü yedi yüz elli kîse akçaya bâliğ olduğunu, erbâb-ı vukûfun haber verdikleri ve lâzım gelanlere ilbâs içün verilan [M3 124] hil'atler temâm olup, yanında hil'at kalmadığından biraz dahi hil'at gönderilmesi muktezî idüği ve Delvine Sancağı vücûhundan İlyâs Ağa* ve birâderi Tâhir Ağa'nın Mayoraklic [=Margëlliç] Kal'ası teshîrinde sa'y ü gayret ve ibrâz-ı sadâkat etdikleri ve bundan başka Parga Kal'ası'nın muhâsarasında dahi iki binden mütecâviz asker ile bu iki karındaşların izhâr-ı merdî vü istikāmet eyledikleri Kapudân-ı mûmâ ileyhin meşhûdu olarak, ba'de-ezîn İlyâs Ağa'yı bin beş yüz nefer ile Kakosil Kal'ası üzerine ve birâderi Tâhir Ağa'yı kezâlik bin beş yüz asker ile Preveze Kal'ası üzerine ta'yîn etmiş olduğundan, taraf-ı saltanat-ı seniyyeden mûmâ ileyhimâya[3] birer rütbe ihsâniyle taltîfe şâyân oldukları dahi 'arîza-i mezkûrede muharrer olmağla, der-'akab bir takım dahi mütenevvi' hil'atler tertîb ve bu def'a Serkerde-i Donanma-yı hümâyûn-i mûmâ ileyhe ihsân-ı Şâhâne olan otuz bin guruş dahi hazîne-bend olarak ma'an irsâl ü tesrîb olundu. Ve şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı şerîf-i Şâhâne mûcebince, mûmâ ileyhimâ İlyâs Ağa* ve Tâhir Ağa'ya Hâssa[4] Silahşorluğu ihsân-ı Pâdişâhî buyurulmağın, mektûbları

---

1 ederek M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "anı dahi" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E
2 firkate E : firkateyni M3
* Metnimizden alınmakla beraber "İlyâs Ağa", *Târîh-i Cevdet*, XI,49'da "Elmâs Ağa" şeklinde kaydedilmiştir.
3 ileyhimâya M3 : ileyhimâ E
4 Hâssa M3 : Hassa E

dahi tahrîrât-ı Âsafî kîsesine idhâl ve selh-ı zilka'dede◊ cümlesi Donanma-yı hümâyûn cânibine irsâl olundu**.

Temâm şüden-i tab'-ı cild-i evvel-i Hamse-i Şânî-zâde

Bir müddet bâ-emr-i 'âlî inzımâm-ı ma'rifet-i mütercim-i Hakîr ve 'amel-i erbâb-ı resm ü tasvîr ile eşkâl-i teşrîhâtı, sahâyif-i evrâka nakş ü tevsîm ve bir müddet dahi eyâdî-i kalem-kârân ile eşkâl-i mersûme, elvâh-ı nuhâsiyye üzerlerine hakk ü tersîm, ba'dehû bi'l-cümle eşkâl ve defter ve[1] derûn-i musattarı tab' olunarak, mâlzeme-i tab' u temsîline mübâşeret hengâmından üç sene kadar vakit güzerânında temâm ve işbu mâh-ı zilka'deti'ş-şerîfe evâsıtına◊◊ kadar dahi eczâ'-i evrâkının tertîb ü terkîbi ve cild ü tezhîbi şîrâze-bend-i nizâm olup, bu esnâda ber-mûceb-i kā'ide Tab'-hâne Nâzırı 'Abdurrahmân[2] Muhibb Efendi tarafından bâ-telhîs-ı Âsafâne bir dânesi **[M3 125]** huzûr-i fâ'izu'n-nûr-i Husrevâne'ye takdîm ve Sadr-ı a'zam ve Şeyhulislâm ve sâ'ir küberâ'-i devlet ve mukarrebîn-i saltanata dahi birer dânesini 'arzla resm-i bendegî tetmîm olundu.

Garîbdir ki Nâzır-ı mûmâ ileyh, kîse-i Fakîr gibi hüner ü me'ârifden bîbehre kaldığından ve zikr ü[3] fikri mansıb ve akça olup, hıdmet-i mezbûreye nâ-ehil olduğundan, kitâb-ı mezkûrun esnây-ı tab' u temsîlinde mukaddem şeref-bahş-ı sudûr olan emr u irâde-i hayr-ifâde-i Şâhâne'ye imtisâlen, 'ibâresinin tashîhine her ne kadar sa'y-i cezîl eyledim ise de, kıllet-i ücretine tama'an istihdâm eylediği Üsküdar Yeni Câmi'i Kayyûmu, tashîhât-ı Fakîr'e rağmen 'inâd-ı câhiliyyetiyle yine gerek hurûfât-ı imlâsını tahrîf ve gerek ba'zan bütün kelimeyi taklîb ü tashîf etmekden fâriğ olmadı. Ez-ân-cümle meselâ dîbâce-i kitâbda, *"Fe-izâ etmemtühû ve semmethu"* kelâm-ı müsecca'ı yerine, *"Fe-izâ etmemtühû ve semmeytühû"*** yazup, iki def'a tashîh u ta'mîr ve mahsûs bir mufassal tezkire dahi tahrîr olunmuşiken, yine öylece tab' etdirmiş olduğu, manzûr-i 'abd-i Hakîr olup, tekrâr sebebini istifsâr eylediğimde, ol câhil-i bî-'âr mugâlata-i nâdânîye ibtidâr ile te'annüd-i hamîrânesinde ısrâr eylemekle, *"Cevâbü'l-ahmakı sükûtün"**** lâzimesince nâ-çâr sükût ihtiyâr olundu. *"E'ûzü billâhi en ekûne mine'l-câhilîn"*[*4].

◊ 30 Zilka'de 1235 = 8 Eylül 1820 Cuma.

* "İnebahtı Muhâfızı Pehlevân Paşa tarafından bu esnâda ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,48-49'da kaydedilmiştir.

1 ve E : — M3

◊◊ 11-20 Zilka'de 1235 = 20-29 Ağustos 1820.

2 'Abdurrahmân M3 : 'Abdurrahman E

3 zikr ü E : zikri ve M3

** " فاذا اتممته و سميته = Tamamlayıp isim koyduğumda" anlamına gelen Arapça deyiştir.

*** "جواب الاحمق سكوت = Ahmak olana verilecek cevap bir şey söylememektir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*4 "اعوذ بالله ان اكون من الجاهلين = Câhillerden olmaktan Allah'a sığınırım" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Bakara 2/67. âyetin son kısmıdır.

Ân-kes ki be-Kur'ân ve haber zû ne-rehî
*Ânest cevâbeş ki cevâbeş ne-dihî**

Eğerçi kitâb-ı mezbûrda ahkâm-ı mebâhisini mugayyer olur hatâ vü halel olmadığı zâhir u bî-hılâf olup, ancak mü'ellif olan kimse tahsîn-i 'ibâre ve imlâsiyçün bunca himmet ü meşakkat sârif olduğu eserinin cüz'îce kusûruna bile râzî olmayacağı müsellem-i ashâb-ı insâfdır. Hâsılı bu kitâb, nâ-yâb-ı bî-bahtın mâdde-i mezkûre yanında hic makūlesi olur hezâr ser-güzeşt-i pür-garâbeti olup, lâkin anların her biri in-şâ'allâhu'l-Mennân birer mahall-i muvâfık ve zemân-ı cesbânda beyân ü tahrîr olunur; *ve mâ zâlike 'alallâhi bi-'azîz*[1]**.

Binâ'en 'aleyh fenn-i cerrâhî ve eczâ'-i tıbbiyyeyi hâvî iki kitâbdan 'ibâret cild-i sânînin pâye-i serîr-i mu'allây-ı Pâdişâh-ı kerem-fermâ'ya **[M3 126]** 'arzı husûsu, te'lîf-i 'abd-i Hakîr'i *"A'cebenî turru Meyyeh"**** meseline nazîr etdiren fenn-i mezbûrda[2] bakıyye-i husamây-ı gaddârın vakt-i nekbetine tevkîf u te'hîr olundu; *vallâhu 'alâ mâ yeşâ'u kadîr**[4].

Eğerçi nahl-i hüner-râ semer nemî-bâşed
Zi-seng-i bed-güherân bî-hatar nemî bâşed[5]

Vukū'-i küsûf

'Abd-i kalîlü'l-bidâ'anın zîc-i Kasini[=Cassini]'den üç def'a takvîm-i neyyireyn ahz ederek, bi'l-istikrâ hisâbım muktezâsınca mâh-ı zilhiccenin

---

* "انکس که بقران و خبر زو نرهی * انست جوابش که جوابش ندهی" = Kur'ân ve hadîsle kendisinden kurtulamadığın kişiye verilecek cevap, hiç cevap vermemendir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

1 bi-'azîz : bi-'asîr (بعسیر) A, M3

** "و ماذلك علی الله بعزیز = Bu Allah'a güç bir şey değildir" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, İbrâhim 14/20. ve Fâtır 35/17. âyetleridir.

*** "اعجبنی طر میه = Meyyeh adlı kadının kâkülü hoşuma gitti" anlamına gelen ve iki güzel şey karşısında kararsız kalınan durumlarda söylenen Arapça atasözüdür. Bu atasözü *Târîh-i Cevdet*, XI,35'te "*A'cebenî cenbühû* = اعجبنی جنبه = Onun himâyesinde/civârında yaşamak benim hoşuma gitti" şeklinde kaydedilmiştir.

2 fenn-i mezbûrda M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

*4 "والله علی ما یشاء قدیر = Allah'ın dilediğine gücü yeter" anlamına gelen Arapça bu cümle, Kur'ân, el-Bakara 2/284 ve el-Haşr 59/6. âyetlerin sonlarında yer alan "*Vallâhu 'alâ külli şey'in kadîr* = والله علی کل شئ قدیر = Allah her şeye kadirdir" kısmından ve meâlen bu kısma çok yakın olan benzeri birçok âyetten hareketle söylenmiş gibi gözüküyor. "**Temâm şuden-i tab'-ı cild-i** ..... kadîr" kısmında yer alan bilgilerden bazısı aynen ve bazısı özetle "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,35'te kaydedilmiştir.

*5 "اگرچه نخل هنررا ثمر نمی باشد * ز سنك بد کهران بی خطر نمی باشد = Gerçi sanatlı olarak yapılmış nahıl meyva vermez, ama kötü kişilerin taşından da zarar görmez" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

yirmi dokuzuncu pençşenbih günü◊ tulû'-i âfitâbdan dokuz sâ'at kırk iki dakîka murûrunda kurs-ı kamer küre-i arz ile cirm-i şems beynine garbdan şarka doğru haylûlete başlayup, kamerin zıllı küsûf-i mezbûrda sath-ı zemînden `istî'âb edebileceği erâzîden arz-ı Kostantîniyye'de şems-i münîr 'ukde-i zenebde inkisâfa âgāz, ya'nî [mısrâ]*:

ez-Zenbü fi't-tarfi lâ li'n-necmi[1] *fi's-sıgari**

hakîkatince, ziyâ'-i mihr-i münîrden kıt'a-i mezkûre-i arz mahrûm olmağa başlayarak, bed'-i küsûf oldu. Ve tulû'-ı şemsden on sâ'at elli sekiz dakîka murûrunda on iki ısbı' farz olunur cirm-i şemsin on ısbı' ve altı cüz' ısbı'ı münkesif olmağla, vasat-ı küsûf oldu. Ol vakit şemsin mestûr olmayan kıt'ası taraf-ı muhaddebi şark ve şimâl ve muka''arı garb ve cenûb beynine müteveccih olarak üç dört günlük hilâl misâli görinür idi. Ve zulmet-i hevâ dahi:

Cihân târîk mî-bînem ne-dânem

*Siyeh şud rûz u yâ şeb-râ seher nîst***

matla'ı üzere henûz[2] şemsin gurûbu 'akabindeki[3] olduğu mertebelerde idi. Ve der-'akab incilâya başlayup, yine tulû'dan on iki sâ'at on üç dakîka murûrunda temâmen müncelî oldu; *ve huve'alâ külli şey'in kadîr****.

Çünki kā'ide-i muhâsibîn üzere tâli'-i vasat-ı küsûf, Delv Burcu'nun dört derece ve üç dakîkası olmağla, bi't-tesviye beyt-i sâlisde râci'an mukābele-i Behrâm'da[4] bulunan Zuhal, müdebbir-i küsûf olup, cüz'-i ictimâ'-ı hakîkî, Sünbüle'nin on dört derece ve kırk yedi dakîkası [M3 127] olmakdan nâşî, müdebbirin şerîki, hâne-i sâbi'de bulunan 'Utârid ve Kamer dahi müdebbir-i mevzi'-i küsûf olmuşdur.

Binâ'en 'aleyh[5] erbâb-ı ahkâm-ı nücûm zu'munca, küsûf-i mezbûrun burc-i kıran-ı intikālîde vukū'u sebebiyle eseri küsûfât-ı 'âdiyeden akvâ ve

---

◊ 29 Zilhicce 1235 = 7 Ekim 1820 Cumartesi. Benim ilgili eserlerden belirlediğime göre, metnimizde verilen gün isminde bir yanlışlık olmalıdır.

1 li'n-necmi : en-necmü E, M3

* "الذنب فی الطرف لا النجم فی الصغر = Küçük görülmesindeki kusur yıldızda değil, bakıştadır" anlamına gelen Arapça bu mısrâ, Ebu'l-'Alâ' el-Ma'arrî'nindir; bk. meselâ Şeyh Muhammed el-Cezâyirî, *Kevkebü'l-Mes'ûd fî Kevkebeti'l-Cünûd*, trc. Es'ad Efendi, Süleymâniye Ktp., Es'ad Efendi, nr.2363, vr.3a.

** "جهان تاریك می بینم ندانم ❊ سیه شد روز و یا شب را سحر نیست = Dünyayı çok karanlık görüyorum. Bilmiyorum, gündüz mü karardı, yoksa gecenin sabahı mı yok?" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

2 Cihân târîk ..... henûz M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın hizâsından hareketle E 48b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] E

3 'akabindeki E : 'akîbindeki M3

*** "و هو علی کل شئ قدیر = O, herşeye gücü yetendir" anlamına gelen Arapça bu cümle Kur'ân, el-Mâide 5/120, el-En'âm 6/17, Hûd 11/4, er-Rûm 30/50, eş-Şûrâ 42/9, el-Hadîd 57/2, et-Tegâbün 64/1, el-Mülk 67/1. âyetlerin son kısmıdır.

4 mukābele-i Behrâm'da M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "ü" harfi ve sonunda "sah" kaydıyla işaret edilerek E 49a'nın sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] E

5 'aleyh M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "zu'm-i" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

cümle-i ahkâmından *"Eşcâr ve Esmâr"* nâm te'lîf-i muhtârın şecere-i sâlisesi, şu'be-i hâmisesinin semere-i râbi'asında bu makūle küsûfun evâ'il-i kıranda vukū'una dâ'ir bahs ü temhîd pek ma'kūl ve mücerreb ve gāyetde ra'nâdır*; *vallâhu ya'lemü'l-hafâyâ***. **Beyt**:

Dü-rûze gerdişi yokdur be-vefk-ı hâtır-ı hâh
Tabî'at-ı felek-i nâ-bekârı biz bilürüz***.

Ba'zı vukū'ât-ı cüz'iyye der-âhır-ı în-sâl

Mâh-ı zilhiccenin on üçüncü günü◊ Yeniçeri Ağası 'azl ü nefy ve yerine Kul Kethudâsı Kırkbirinci 'Ali Ağa nasb olunmağla, ikbâl-i 'âcil ile be-kâm oldu.

Ve Tepedelenli 'Ali Paşa 'aleyhine me'mûrlarda 'adem-i gayret ü rehâvetle tekessür ü irticâ' gibi ba'zı keyfiyyet vukū'una mebnî, sâ'ir me'mûrlar ta'yîni dahi lâzım gelmekle, ol bâbda sâdır olan evâmir-i 'aliyye ile mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü günü◊◊ Tezkire-i evvel-i Sadr-ı a'zamî Sâlih Efendi, 'acâleten Rumeli cânibine ba's ü i'zâm olundu*4.

VEKĀYİ'-İ SENE SİTTİN ve SELÂSÎN ve Mİ'ETEYN ve ELF

Ahvâl-i hudûd-i 'Acem ve Ser'asker-şüden-i Husrev Paşa

Bir müddetden berü Muş ve Malazgird ve Ercîs[1] sancaklarında ve ba'zı senelerde İran Ülkasi'nde meştâ-nişîn olagelan Haydaranlu 'Aşîreti Ser-kerdesi Mehmed Ağa[2], beş yüz hâne ile Muş Sancağı'nda sâkin olup, Ağa-yı merkūmun karındaşı Kāsım Ağa[2] dahi kendü matlûbiyle yine Muş ve Malazgird sancaklarına gelüp ârâm eylemiş ise de, gitdikleri mahalle 'avdet etmedikleri takdîrde[3], Revên Serdârı ve Hoy Hânı külliyyetlü asker ile

---

* Müellifimizin burada bahsettiği eser 'Ali Şâh Muhammed b. Kāsım el-Harizmî'nin *Eşcâr ve Esmâr* adlı eseridir. Gerçekten eserin üçüncü şeceresi, beşinci şu'besi ve dördüncü semeresinde tam ay ve güneş tutulmalarında olabilecek durumlardan bahsedilmektedir; bk. meselâ 'Ali Şâh Muhammed b. Kāsım el-Harizmî, *Eşcâr ve Esmâr Tercemesi*, trc. 'Abdül'azîz Efendi, Süleymâniye Ktp. Hamîdiye, nr.830, vr.76b.

** "و الله يعلم الخفايا = Allah gizli şeyleri (sırları) bilir"anlamına gelen Arapça bir cümledir.

*** "**Vukū'-i küsûf** ..... bilürüz" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle, *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek ve "Zâ'içe-i küsûf fî 1235 sene" başlığı altında *Târîh-i Cevdet*'in XI. cildinin zeylinde s.230'da kaydedilmiştir.

◊ 13 Zilhicce 1235 = 21 Eylül 1820 Perşembe.

◊◊ 24 Zilhicce 1235 = 2 Ekim 1820 Pazartesi.

*4 "Ve Tepedelenli 'Ali Paşa 'aleyhine me'mûrlarda ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,49'da kaydedilmiştir.

1 Ercîş : Ercîs E, M3

2 Ağa M3 : اعه E

3 gitdikleri ..... takdîrde M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 49a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E

üzerlerine gelüp, merkūmları İran tarafına 'avdet etdirmek tedârükünde olduklarını merkūm Kāsım Ağa'ya[1] tahrîr u ihbâr etmiş oldukları ve memâlik-i Devlet-i 'aliyye'den Muş Sancağı'nın tasarruf ve idâresi 'uhdesine ihâle olunmuş olan mîr-i mîrândan Selîm Paşa'ya Serdâr-ı mûmâ ileyh **[M3 128]** ba'zı sebebe mebnî gûyâ haddini bildirmek niyyet-i nâ-mülâyemesine düşmüş ve bu ecilden Serdâr-ı mûmâ ileyh karındaşı Hasan Hân başbuğluğuyla Muş havâlîsine iki top ve on iki zenberek ile vâfir asker göndermiş olduğu ve İran teba'asından olan bir takım Ekrâd ile 'Acem askeri mahlût olarak Kars Eyâleti muzâfâtmdan Kağızman Sancağı'na te'addî vü tecâvüz birle sekene vü ehâlîsinin emvâl ü eşyâ ve devâbb u mevâşîsini hılâf-ı 'ahd ü şart gasb u gāret ve İran hudûduna nakl ile izhâr-ı fezâhat eyledikleri ve Bâyezîd ehâlîsinin dahi ba'zı eşyâ ve emvâli kârbân ile Erzurum'a gelür iken, Revân dâhilinde Hacı Bayram nâm karye kurbünde Zilanlu Hasan Ağa'nın[2] üç yüzden ziyâde süvârî ve piyâdesiyle biraz[3] İranlu süvârîsi kârbânın üzerine gelüp, tazyîk ve biraz âdemlerini cerh u katl ederek, bermûceb-i defter mâl ve hayvanlarını nehb ü rabt ve üç yük bâzergân mâlını Revân Kal'ası'na nakl ile zabt etdikleri ve Celâlî tâ'ifesi dahi İnce-su ve Ortaköy ve Baş-köy ve sâ'ir altı 'aded ve karye ehâlîsinin mâl ü davarlarını sürüp, merkūmları ızrâr eyledikleri ve Van Eyâleti'nde vâki' Mahmûdî Sancağı'nda Abaaga* Nâhiyesi'nde sâkin Yezîdî 'Aşîreti'nden Çoban-oğlu 'Abdî Ağa[4] ve karındaşı dahi ol esnâda Muş tarafına gelmiş oldukları keyfiyyetleri, ol havâlîde vâki'[5] serhaddât-ı Hâkāniyye me'mûrları taraflarından Der-bâr-ı şevket-karâr'a pey-der-pey inhâ vü ihbâr olunmakda olup, ma'a hâzâ ki Devlet-i 'aliyye ile İran Devleti beyninde cihet-i câmi'a-i İslâmiyye îcâbından olan silm ü safvet ve hubb u meveddet iktizâsına terettüb eder hâlât-i makbûle ve etvâr-ı memdûha ibrâzı, tarafeyn me'mûrlarının 'ale'd-devâm nasb-ı nefs-i ihtimâmları olmak cây-ı kelâm değil iken ve zikr olunan Haydaranlu ve Yezîdî 'aşîretleri fi'l-asl Devlet-i 'aliyye tarafına tâbi' 'aşâyirden olup, tafsîli şöyle ki Haydaranlu 'Aşîreti, kadîmde Diyârbekir Eyâleti'nde Mefârikîn Sancağı'nda sâkin ve Haremeyn-i muhteremeyn'e tâbi' Şikākî 'Aşireti'nin oymağı olarak mukaddemâ bir takrîb Muş **[M3 129]** ve Malazgird ve Ercîş sancaklarına gelüp ikāmet ve tevattun etmiş ve hattâ Muş Mutasarrıfı-yı esbak müteveffâ Murâd Paşa vaktinde on seneden mütecâviz zikr olunan Muş ve Malazgird sancaklarında meştâ-nişîn oldukdan sonra, ba'zı senelerde 'alâ tarîkı'l-

---

1 Ağa'ya M3 : اعه يه E

2 Ağa'nın M3 : أعه نك E

3 biraz E : beraber M3

* Buradaki bilgiler metnimizden alınmakla beraber "Abaaga (ابا اغا)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XII,5'te, "Abaga (اباغا)" olarak kaydedilmiştir.

4 Ağa M3 : اعه E

5 ol havâlîde vâki' M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

müsâfere İran Ülkasi'ne gidüp eğlenmiş ve Yezîdî 'Aşîreti, Van Eyâleti'nde Mahmûdî Sancağı'nda Abaaga* Nâhiyesi'nde sâkin olup, mukaddemce biraz hânesi kezâlik müsâferet tarîkıyle İran cânibine geçmiş ise de, bu esnâda yine berü tarafa 'avdet etmiş olmalariyle, bu husûslar İraniyân cânibinden bir vechile bâ'is-i kîl ü kāl olmayacağı müsellem ü nümâyân iken ve 'ale'l-husûs bundan akdem Sefâret-i İran ile ol cânibe giden Tezkire-i Evvel-i sâbık Süleymân Hâdî Efendi'ye Şâh-ı 'Acem cenâblarının vâki' olan ifâdâtında, hudûd-i Hâkāniyye'ye tecâvüz ü tehattî vukū'una müşârun ileyhin kat'â rızâsı olmayarak, ol bâbda tarafından iktizâ eden tenbîhâtı icrâ birle, her hâlde beyne'd-devleteyn mün'akid olan şerâ'it-i müsâlemenin devâm u istimrârı, ehass-ı metâlibi olmak sûreti müstebân ve Revân Serdârı'nın ol vechile harekât-ı nâmarziyyesine 'ilmi lâhık olmamak vechini i'lân eylemiş iken, yine bir taraftan bu makūle te'addiyyât vukū'a gelmekde olduğundan ve ol havâlîde olan İran hudûdu, 'Abbâs Mîrzâ'nın zîr-i hükûmetinde olmak ve Mîrzâ-yı müşârun ileyh devlet-i müşârun ileyhânın veliyy-i 'ahdi bulunmak mülâbesesiyle, bu gûne hâlât-i nâ-marziyyenin def' u tesviyesi lâzime-i 'uhde-i fütüvveti ve betahsîs her bâr Devlet-i 'aliyye'ye iddi'ây-ı hulûs u mahviyyeti iktizâsınca, bu def'a dahi Kars tarafında nehb ü gāret olunmuş olan emvâl ü eşyânın bermûceb-i şart u defter bi't-temâm reddi ve fîmâ-ba'd dahi bu makūle hâl ü hareketde olanların men' u tahzîri husûslarına dikkat eylemesi siyâkında, Mîrzâ-yı müşârun ileyh makām-ı Sadâret-i 'uzmâ'dan mâh-ı muharremin üçü[1] târîhiyle◊ kā'ime-i Sâmiye tahrîr u irsâl ve tesyîr olundu.

Sâniha

İran Devleti teba'asından bu gûne vaz' u hareket sudûru, ba'zı esbâb-ı **[M3 130]** hafiyyeye mübtenâ olmak hâtır-güzâr-ı 'ukalâdır. Şöyle ki, mukaddemâ devleteyn-i mütehâbbeteyn beyninde derkâr olan silm ü safvet, tetarruk-ı halelden müstemirren vikāyet olunup, Devlet-i 'aliyye me'mûrları tarafınd[an] İranlular[2] cânibine 'ahd ü şarta münâfî bir gûne vaz' u hareket vukū'a gelmamesi, nezd-i mükerrem-i hazret-i Şehriyârî'de matlûb u mültezem olduğundan, ol bâbda iktizâ etdikce birkaç def'a levha-zîb-i sudûr olan hutût-ı hümâyûn-i ma'delet-meşhûn-i Şâhâne ve mûcebince bi'd-defe'ât ısdâr olunan evâmir-i 'aliyye-i Mülûkâne ile me'mûrîn-i Devlet-i 'aliyye o makūle mu'âmeleden[3] ber-vech-i ekîd men' u teb'îd ve tahzîr u tehdîd buyu-

---

* Buradaki bilgiler metnimizden alınmakla beraber "Abaaga (ابا اغا)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XII,5'te, "Abaga (ابا غا)" olarak kaydedilmiştir.

1 üçü E : üçüncü M3

◊ 3 Muharrem 1236 = 11 Ekim 1820 Çarşamba.

2 tarafınd[an] İranlular E : tarafından İranlu M3

3 o makūle mu'âmeleden M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

rulmuşiken, ekser nâsa sâniye-i tabî'at olan tama' u irtikâb îcâbiyle bundan akdem keşîde-i kalem olduğu üzere hüccâc-ı Buhârâ ve 'Acem ve Kırım beher sene birer behâne-i zemîm ile darb u tecrîm olunup, akçaları alındıkdan sonra tavâf-ı Beyt-i mükerrem ve ziyâret-i Ravza-i mutahhere-i hazret-i Seyyid-i 'âlem husûslarına ruhsat misillü, evveli âhırına uymaz ve hicbir gûne te'vîle gelmez hılâf-ı rızây-ı meyâmin-iktizây-ı hazret-i Pâdişâhî olan ef'âl-i nâ-marziyyeye ba'zıların müsâ'ade vü müsâmahası ve bundan erba'în elf merreten eşna' olarak 'âzim-i savb-ı Harem-i muhterem olan hâle-i Şâh-ı 'Acem'den Erzurum tarafında ol mikdâr toprak basdı mâddesi, muhıll-i musâfât ü silm olduğu, izhâr-ı teberrâ ederek nazîre gûne mu'âmelelerine bâdî olmuş idüği ba'zı erbâb-ı vukūfdan mervîdir. 'Alâ küll-i takdîrin çünki hudûd-i mezbûrede uygunsuzluk gün-be-gün[1] tekessür edüp, ilâ hâzâ Vezîr Husrev Paşa 'uhdesinde ibkā olunan Erzurum Eyâleti ise aktâr-ı şarkıyyenin kürsîsi mesâbesinde idüği müstağnî-i[2] takrîr olduğuna binâ'en, vâlîleri kesb-i nüfûz[3] u iktidâr ederek, etrâf u eknâfa ihâle-i enzâr-ı basîret ve takviye ve muhâfaza-i serhaddât esbâbının istihsâliyle havâlî-i mezbûrenin istikmâl-i intizâmı husûsuna ihtimâm ü dikkat eylemeleri lâzimeden olup, müşârun ileyhin eslâfı dahi Şark Cânibi Ser'askerliği 'ünvânı inzımâmı ile me'mûr olageldikleri [M3 131] kā'ideye ıztırâden, müşârun ileyhe[4] dahi evâsıt-ı muharremde[◊] Şark Cânibi Ser'askerliği[5] 'ünvânı 'ilâve kılınup, menşûru irsâl olundu. Ve çünki İranlu Ekrâdı'ndan ba'zı 'aşâyir eşkıyâsı hudûdu sebkat ve Kars civârında vâki' Kör-oğlu Kal'ası'na girüp ikāmet ile Kars Eyâleti'nde ba'zı karyelere te'addî ve gasb u gāret misillü harekâta cür'et eyledikleri, Kars Muhâfızı Vezîr el-Hâc 'Ali Paşa tarafından inhâ olunmağla, mukābele bi'l-misl olup, lâkin İran hudûduna bir vechile tecâvüz olunmayarak, anlardan berü tarafa tehattî edenlerin def' ü tenkîllerine müsâra'at ve gasb eyledikleri emvâlin istirdâdiyle gözlerini korkutmak içün külliyyetlüce asker tedârüküyle dâ'imâ dikkat ü basîret üzere bulunmaları Kars Muhâfızı'na ve sâ'ir ol havâlî serhadleri muhâfızlarına mukaddemce evâmir-i 'aliyye itâresiyle te'kîd olunmuşidi. Andan sonra eşkıyây-ı merkūme Bâyezîd Sancağı'na aşup, livâ'-i mezkûrda Diyadin[6] Kazâsı'nda ma'lûmü'l-esâmî karyelere menzil-be-menzil tehattî birle nehb ü gāret ve ihrâk u tahrîb etmek gibi fezâhat ederek Malazgird Sancağı'nda 'Arab 'Ali nâm mahalle nüzûlden sonra, Hasan Paşa nâm kar-

---

1 gün-be-gün M3 : + [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen "kesîr olup" kelimelerinin yerine buraya girmeleri işaret edilerek E 50b'nin sağ kenarına yazılmıştır] E

2 müstağnî-i M3 : müstağnî-yi E

3 nüfûz E : nüfûs M3

4 ileyhe E : ileyhin M3

◊ 11-20 Muharrem 1236 = 19-28 Ekim 1820.

5 Ser'askerliği E : [Ser]'askerliği M3

6 Diyadin : وياديں E, M3. Zaten buradaki bilgiler metnimizden alınmakla beraber "وياديں" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XII,6'da, doğru olarak "Diyadin (دياديں)" şeklinde kaydedilmiştir.

yeye ve andan Yoncalı* Karyesi'ne varup ordu kurarak, Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi'yle hâlâ Muş Sancağı Mutasarrıfı Selîm Paşa'nın askeriyle bi'l-muhârebe, karye-i mezkûreyi kezâlik ihrâk ve andan Muş Sahrâsı'nda Paşa-yı mûmâ ileyhin mukîm olduğu Çevirme ta'bîr olunur mahalle bir buçuk sâ'at mesâfede Sironk Karyesi'ne gelüp, anda ikāmet etmişler idüği haber alınarak, tûz elden Erzurum'dan mühimmât ve neferâtiyle iki kıt'a çerha topları[1] ve bin nefer süvârî asker Selîm Paşa tarafına isrâ kılınmış olduğunu, müşârun ileyh Ser'asker Paşa Der-'aliyye'ye inhâ etmekle, mukaddemce müşârun ileyhe bâ-emr-i 'âlî olunan vesâyâ misillü Van Muhâfızı Sert Mahmûd Paşa'ya ve Muş Mutasarrıfı Selîm Paşa'ya ve Bâyezîd Sancağı Mutasarrıfı 'Abdülhamîd Paşa'ya dahi kezâlik hudûdu tecâvüz etmeyerek redd ü tenkîl-i eşkıyâya cem'-i asâkir ile dâ'imâ âmâde vü müheyyâ bulunmaları vesâyâsiyle başka başka evâmir-i 'aliyye neşr u isrâ **[M3 132]** kılındı**.

Ve Erzurum Kal'ası'nın zahîre ve mühimmât-ı sâ'iresi yoklanup, mevcûd ve nâ-mevcûdu bilinmek ve noksânı tekmîl kılınmak lâzimeden olmağın, hâssa silahşörlerinden olup, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ocağı Ağası ve Telhîsî-yi Sadr-ı 'âlî Yûsuf Ağa bu hıdmete dahi me'mûr kılınup, Erzurum Vâlîsi müşârun ileyhin re'y ü nezâreti ve ma'rifet-i şer' ve Mübâşir-i mûmâ ileyh ma'rifetiyle cümlesi yoklanup, sebt-i defter olunarak, bir kıt'a mumzâ defteri Der-'aliyye'ye irsâl ve sâ'ir serhaddât-ı şarkıyyenin dahi keyfiyyetlerine ittilâ' ile noksânları her ne ise ifâde-i hâl husûslarına ihtimâm zımnında mûmâ ileyh istihdâm ve mu'tâd üzere emr-i şerîf ile ol havâlîye i'zâm olundu.

Ba'zı tevcîhât ve sâ'ir vukū'ât

Sene-i sâbıka evâ'ilinde sâbıkā Edirne Kadısı Yûsuf-zâde eş-Şeyh Yûsuf Efendi'ye ve sâbıkā Galata Kadısı ve hâlâ Müneccim-başı Mehmed Râkım Efendi'ye hasbe'l-iktizâ Mekke-i mükerreme pâyeleri verilmiş ve el-hâletü hâzih[2] ba'zı ashâb-ı intisâba dahi verilmek ba'zı vesâ'il-i müveccehe[3] ile îcâb etmiş ise de, işbu muharremü'l-harâmın dokuzuncu gününde◊, sâbıkā Havâss-ı refî'a Kadısı Silahdâr-zâde es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi'ye, Mekke-i

---

* Buradaki bilgiler metnimizden alınmakla beraber "Yoncalı" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XII,6'da, "Boncalı (بونجه لى)" olarak kaydedilmiştir.

1 Buradaki bilgiler metnimizden alınmakla beraber "iki kıt'a çerha topları" kelimeleri *Târîh-i Cevdet*, XII,6'da, "üç kıt'a çerha topları" şeklinde kaydedilmiştir.

** "**Ahvâl-i hudûd-i 'Acem ve ..... kılındı**" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XII,4-6'da kaydedilmiştir.

2 hâzih M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "dahi" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

3 müveccehe M3 : + [Bu kelime yanlış yazıldığı için metin içinde düzeltilmekle beraber ayrıca E 51a'nın sol kenarına, altında "beyân" kaydıyla aynı kalgrafiyle düzgün bir şekilde yazılmıştır.

◊ 9 Muharrem 1236 = 17 Ekim 1820 Salı.

mükerreme rütbesine takrîb zımnında ibtidâ'en Bilâd-ı erba'a Pâyesi tasvîb olunarak, Burusa Pâyesi tevcîh olundu. Ve Selîm Molla-zâde Mustafa Rızâ'eddîn[1] Efendi vefâtiyle mahlûl olan Kazâ'-i Şâm, receb gurresinden[◊] zabt etmek üzere sâbıkā Üsküdar Kadısı Vâlide Kethudâsı Yûsuf Ağa-zâde Mîru'l-Hâc Sâdık Efendi'ye ve ramazân gurresinden[◊◊] zabt etmek üzere Mısr-ı Kāhire Kazâsı, sâbıkā Kuds-i şerîf Kadısı Yazıcı-zâde Hâfız Mehmed Sa'îd Efendi'ye ve cumâdelâhıre[2] gurresinden[◊◊◊] zabt etmek üzere Havâss-ı refî'a Kazâsı, Süleymâniyye müderrislerinden hâlâ İmâm-ı Sânî-i hazret-i Şehriyârî Kıbrısî-zâde Mehmed 'Ârif Efendi'ye ve Halebü'ş-şehbâ, Siyavuş Paşa müderrisi 'Osmân Efendi-zâde Mehmed Sa'îd Efendi'ye **[M3 133]** tevcîh ü tefvîz ve Kuds-i şerîf Kazâsı, 'Ali Paşa-yı cedîd Müderrisi Burusevî Kadı-zâde Mehmed Emîn Efendi'ye selefi mahlûlünden tencîz olundu.

Ve Tepedelenli 'Ali Paşa 'aleyhine me'mûr vüzerâdan[3] Pehlevân İbrâhîm Paşa, bu esnâda küşte-i keştî-i kahr-ı dehr-i bî-vefâ olarak[4] mahmûmen irtihâl-i dâr-ı bekā etmekle, mahlûl olan İnebahtı Sancağı, muharremin on dokuzuncu günü[◊4] Pilaslı Mehmed Paşa-zâde mîr-i mîrândan İsmâ'îl Paşa'ya, kal'ası muhâfazası şartiyle tevcîh ve Karlı-ili Sancağı, hâlâ Eğriboz Sancağı'na mutasarrıf Vezîr es-Seyyid Hasan Paşa'ya, ber-vech-i ilhâk tevcîh ile kapu kethudâlarına hil'atler iksâ ve menşûrları der-'akab ısdâr u isrâ kılındı*.

Ve yine bu esnâda Amerika cumhûru tarafından Devlet-i 'aliyye ile ticâret müsâlemesi 'akdi istid'âsiyle iki sene mukaddem geldiği gibi bir sefîr dahi gelüp, lâkin bu husûs İngilterelü'nün ticâret maslahatına dokunacağından ve İngiltere ise emr-i ticârete munhasır bir devlet olduğundan, İngiliz Elçisi mâddeden haberdâr oldukda, makām-ı Riyâset'e takrîrler 'arzıyla ba'zı mehâzîr beyân ü tezkâr ve bu husûsun Devlet-i 'aliyye ile İngiltere Devleti beyninde bâ'is-i iğbirâr olacağı tekrâr-be-tekrâr ifâde vü izhâr ile mümâna'atda ısrâr eyledi. Ber-muktezây-ı nezâket-i vakt ü hâl Devlet-i 'aliyye dahi maslahatda biraz müddet dahi ihtiyâr-ı imhâl ederek, Sefîr-i merkūma şimdilik 'akd-i müsâlemenin vakti olmadığı nâzikâne ihbâr, ancak tüccârları gümrük tezkireleriyle âmed ü reft birle ticâret eylemelerinde be's olmadığı dahi iş'âr olundu ise de, bu sûrete râzî olmayarak biraz vakit dahi bu

---

1 Rızâ'eddîn E : Rızâ M3
◊ 1 Receb 1236 = 4 Nisan 1821 Çarşamba.
◊◊ 1 Ramazân 1236 = 2 Haziran 1821 Cumartesi.
2 cumâdelâhıre E : cemâziyelâhıre M3
◊◊◊ 1 Cumâdelâhıre 1236 = 6 Mart 1821 Salı.
3 vüzerâdan E : vüze[r]âdan M3
4 küşte-i ..... olarak M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın hizâsından hareketle E 51a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E
◊4 19 Muharrem 1236 = 27 Ekim 1820 Cuma.
* "Ve Tepedelenli 'Ali Paşa 'aleyhine me'mûr ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,51'de kaydedilmiştir.

hâl üzere güzâr edüp, âhır-ı kâr me'yûsen 'avdet ihtiyâr eyledi*. *"Ni'me'n-nâkatü lev le'l-mel'ûnetü fî 'unukihâ"***. Lâkin sonra çok geçmeyüp: "İngilterelü bizzât kendü tarafından Amerika'ya sefîr göndermekle 'akd-i müsâleme eylediği, Portukal ve İspanya ve Fransa gibi düvelin taht-ı itâ'atinden hurûcla başlu başına cumhûriyyet ve serbesiyyet iddi'â eden Amerikalu'ya sefîr irsâli, müstakıl devlet olmalarını tasdîk me'âlindedir" deyü düvel-i mezbûre ve Rusya tarafından mûcib-i **[M3 134]** ba'zı kîl ü kāl ve cevâb u su'âl oldu ise de: "Yalnız ticâret içündür. Bundan tasdîk lâzım gelmez" akvâliyle hâlâ kârına iştigâldedir; *"Ellezîne hum yurâ'ûne ve yemne'ûne'l-mâ'ûn"****.

Ba'zı umûr-i müte'allıka be-Tersâne-i 'âmire

Âsitâne-i 'aliyye ve taşra[1] dest-gâhlarında bir tarafdan müceddeden Donanma-yı hümâyûn sefîneleri inşâsı vâcibâtdan ve kapak açar kalyonun Tersâne-i 'âmire'de sâ'irlerden ziyâde kesreti lâzım olduğu vâzıhâtdan olduğundan ve hâssa silahşörlerinden Kâvî-zâde İbrâhîm Ağa ma'rifetiyle bundan akdem Sinob sâhasında inşâ ve tekmîl olan bir kıt'a firkateyn Tersâne'ye gelüp, dest-gâhı hâlî kalmış olduğundan, ol mahalde altmış üç zirâ' bir kıt'a kapaklu kalyon inşâsına me'mûriyyeti husûsunu hâlâ Kapudân-ı deryâ Hamdullah Paşa ile bi'l-müzâkere Tersâne Emîni es-Seyyid Ahmed Erîb Efendi bâ-takrîr ifâde etmekle, keyfiyyet 'atebe-i 'aliyye-i Şâhâne'den istîzân olundukda, ol bâbda hatt-ı hümâyûn-i Mülûkâne sahîfe-pîrây-i sudûr ve mûmâ ileyh ol vechile me'mûr oldu. Ve el-hâletü hâzih keraste kat'ı mevsimi olmağla ve bundan sonra evvel-behâra kadar kesilan keraste ile yapılacak sefîne çok müddet çürümeyüp kullanılacağını Tersâne-i 'âmire erbâb-ı vukûfu ihbâr eylemeleriyle, bir tarafdan bodoslama takımı ve sâ'ir malzeme-i inşâsından olan keraste kat' ve celb olunup, ba'dehû inşâsına şurû' olunmak üzere evâhır-ı muharremde◊ Silahşör-i mûmâ ileyhe hıtâben fermân ısdâr olundu. Ve sefâyin-i donanmanın gerek müceddeden inşâ ve gerek ta'mîrlerine iktizâ eden kerastenin tertîb kılınan mahallerden nakli husûsunda kullanılan sefîneler ve çekeleveler vâfî olmadığı ecilden, mücerred keraste nakliyçün dahi bir kıt'a firkateyn yapdırılmak lâzım gelmiş olmağla, bundan akdem Benderekli sâhasında Benderekli Muhtârı ma'rifetiyle inşâsına fermân olunan bir kıt'a firkateyn temâm olup, bu esnâda Tersâne'ye gelmiş ve

---

* "Ve yine bu esnâda Amerika cumhûru ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,109'da kaydedilmiştir.

** "نعم الناقة لو لا الملعونة فی عنقها = Boynunda lânetlenmişlik çanı olmasa ne güzel deve!" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

*** "الذين هم يرائون و يمنعون الماعون = Onlar gösteriş yapanlardır; hayra da mâni olurlar" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Mâ'ûn 107/6-7. âyetleridir.

1 taşra E : taşrada M3

◊ 21-30 Muharrem 1236 = 29 Ekim- 7 Kasım 1820.

mezbûr dest-gâh boş kalmış olduğundan, husûs-i mezkûrda kullanılmak içün kırk bir buçuk zirâ' **[M3 135]** olarak bir kıt'a firkateyn inşâsına me'mûriyyetini hâvî târîh-i merkûmda◊ Muhtâr-ı mûmâ ileyhe dahi fermân olundu.

Fevt-i Ser-etıbbây-ı sâbık Mustafa Mes'ûd Efendi

Mûmâ ileyh devr-i esbakda bir müddetcik Re'îs-i etıbbâ'-i[1] Sultânî olup, riyâsetlerinden mukaddem ders vekâletleri evânda, 'ilm-i tıbda evvel-i esâtîz-i 'Abd-i nâ-tüvân olan merhûm Nu'mân Efendi'nin mahdûmudur. Eyyâm-ı şebâbında etvârı *"Neş'etü'ş-şebâbi şu'betün mine'l-cünûn"** me'âline uygun olduğu ecilden, mizâc-ı vekâr-imtizâc-ı pedere uygunsuz[2] düşerek, dâ'imâ kahr u tahkîr ile mu'âmeleye dûçâr idi. Lâkin *"Lâ tebdîle li-halkıllâh"*** yine teksîf-i[3] zihni mûcib olur şevâgile kat'â i'tibâr u nigâh etmez ve dâ'imâ tecârüb-i emzice-i latîfe-i hevâya mâ'il olarak, gerek mukaddem ve gerek mu'ahharda feylesof-i lâ-übâliyâne[4] hall-i 'ukûd-i hafiyye-i umûr-i tabî'iyye ile şâgil olmakdan vaz geçmez idi. Binâ'en 'aleyh tehammül-i bâr-ı terbiyet-i pederden bî-zâr olarak gizlüce levâzım-ı seferiyyeyi tehyi'e vü ihzâr ve nâgâh bir gün gaybûbet ü istitâr ve arzûy-i tahsîl-i tabâbet ve cerrâhî sûretiyle Nemçe diyârına Bahr-ı siyâh tarafından firâr etmişidi. Lâkin fünûn-i mezbûrede 'alâkası olmayan Avusturya Sefâreti müte'allikâtından mevsûk kimselerden mesmû' ve Der-'aliyye'de olan etıbbâ'-i ecnebiyye elsinesinde dahi resîde-i tevâtür ü şüyû' olduğu üzere Mes'ûd Efendi'nin nezâfet-i tabî'ati, Beç[5] Şehri'nde bîmâr-hâne ve teşrîh-hâne gibi emâkin-i müstekreheye âmed ü[6] şuda mâni' olduğundan, bir şâd-hâr-ı[7] şöhret-şi'âr ile nüsha-i Hüsn-i 'Aşk-ı Gâlib'i*** dâ'imâ mutâli' olmağa kâni' olduğu, tahsîline

---

◊ 21-30 Muharrem 1236 = 29 Ekim- 7 Kasım 1820.

1 etıbbâ'-i E : etıbbây-i M3

* "نشاة الشباب شعبة من الجنون" = Delikanlılık coşkusu, bir çeşit deliliktir" anlamına gelen bu cümle, baş tarafındaki "*Neş'etü*" = نشاة " kısmı dışında Kuzâ'î'nin rivâyet ettiği bir hadîstir; bk. el-Kuzâ'î, *Şihâb'ül-Ahbâr*, s.41.

2 uygunsuz M3 : اونغونسز E

** "لا تبديل لخلق الله" = Allah'ın yaratışında değişme yoktur" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, er-Rûm 30/30. âyetin ortasında yer alan bir kısımdır.

3 teksîf-i E : tekşîf-i M3

4 feylesof-i lâ-übâliyâne M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

5 Beç E : Pec M3

6 âmed ü M3 : âmed E

7 şâd-hâr-ı (شادخوار) E : şâd-hâr-ı (شادحوار) M3

*** Müellifimizin burada bahsettiği Hüsn ü 'Aşk, divan edebiyatının son büyük tasavvufî mesnevîsidir. Seyr ü sülûkün anlatıldığı Şeyh Gâlib'in (ö.1213/1799) kaleme aldığı *Hüsn ü 'Aşk*'ta bütün kişi ve yer adları tasavvufî birer semboldür; bk. Naci Okçu, "Hüsn ü Aşk", *DİA*, İstanbul 1999, XIX,29-31. Anlaşılan müellifimiz Behcet Efendi ile ilgili olarak Hüsn ü 'Aşk'tan bahsederken eserin muhtevâsından değil, adının yaptığı çağrışımdan hareket etmiş gözüküyor.

mâni‘ olmuş idüği rivâyetin sıhhatine ba‘de-ezîn[1] ibtidâ’-i siyâhatinden üç buçuk sene kadar murûrunda ‘avdet ve müterâci‘-ı Der-sa‘âdet oldukda, mâyahtâcü ileyh-i fenn-i tabâbet olan Lisân-ı Firengistân'ı dahi kat‘â tahsîl etmamiş idüği bir kavî delîl ve musaddık-ı mâ-kîl ise de Nemçe diyârında mu‘allimi olan kimse, Monla Efendi'ye tıbb u teşrîhi Lisân-ı Türkî'de takrîr eylemiş olduğunu ba‘zı ehibbâsına tefsîr edüp, bundan mâ‘adâ ‘ilm-i mezbûr ve lisân-ı mezkûra dâ’ir harf-i [M3 136] vâhid tefevvüh eylemez ve ba‘zı şey su’âl olundukda dahi sükût edüp cevâb vermez idi. Lâkin:

Kibârından zemânın i‘tibâr istersen ey Hilmî!
Firengistân'dan gel, ya ‘Arab'dan ya ‘Acem'den gel

müfâdınca, devr-i mezbûrda fenn-i mezkûrdan haberdâr olmayan kibâr beyninde şöhret-şi‘âr olup, gitdikce sîti intişâr bularak pederi üzerine Ser-etıbbâ olan Mustafa Behcet Efendi ‘ale't-tahkîk Mes‘ûd Efendi'ye ez-her-cihet fâ’ik ise de, ‘ilm-i mezbûr bu havâlîde mümeyyizsiz kalmış bir garîb mâdde idüğüni ihsâsi zihnine hadşe îrâs ederek, ber-mu‘tâd bir tedbîr-i hakîmâne ile ol vakitde civâr-ı saltanatdan teb‘îdi esbâbını istihsâle intizârda iken, Rusyalu'ya sefer-i hümâyûn rû-nümâ olup, kā‘ide üzere Ordu Ser-tabîbi iktizâ etdikde, her vechile bu hıdmete liyâkatini ifâde vü tensîb ederek, *"Mine'l-'amûdi ile'l-'amûdi ferecün"** mü'eddâsına i‘tinâ'en Ordu-yi hümâyûn ile irsâl ü tesrîb eylemişidi. Amma çok geçmeyüp, vak‘a-i hâ'ile-i evvel be-dîdâr ve Tûğî-zâde Efendi, Re'îs-i etıbbây-ı Mustafa Hânî olmağa sezâvâr olup, bu hâl üzere dahi biraz vakit güzâr etmişidi. Ba‘de-ezîn Pâdişâh-ı rûy-i zemîn *meddallâhu zılâle saltanatihî ilâ yevmi'd-dîn*** hazretleri revnak-bahş-ı evreng-i Şehinşâhî ve şeref-pâş-ı erîke-i Pâdişâhî olduklarında, mu‘tâd üzere Hakîm-başı'nın tebdîli îcâb etmekle, ol vakit Re'îsülküttâb bulunan Gālib Efendi ile Mes‘ûd Efendi'nin orduda her şeb peymâne-i ülfetleri lebâ-leb ve bu takrîble Monla Efendi Şeff‘ Gālib tarafından müstashab olduğundan, mûmâ ileyhin sevkiyle mansıb-ı mezkûra müntehab olmuşidi.

Bî-hıred-râ mî-küned gerdûn hevâdârî füzûn
În terakkî eẓ-sebük-mağzîst[2] *kâğıd-ı bâd-râ*[3]***

---

1 ba‘de-ezîn M3 : ba‘de-zîn E

* "من العمود الى العمود فرج = Tebdili mekanda ferahlık vardır" gibi bir anlama gelen Arapça atasözüdür.

** "مد الله ظلال سلطنته الى يوم الدين = Allah saltanatının gölgesini kıyâmet gününe kadar uzatsın" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

2 ez-sebük-mağzîst E : ez-sebük-mağz nîst M3

3 bâd-râ M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 52b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

*** "بيخردرا ميكند كردون هواداري فزون * اين ترقى از سبكمغزيست كاغد بادرا = Öz maddesinin hafifliğinden dolayı uçurtmanın yükselişi gibi, dünya da akılsızın hevâ ve heveslerini çoğaltıyor" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir beyittir.

Eyyâm-ı Riyâset'inde[1] nüfûz-i tâm hâsıl ederek, hâric ez-vazîfe Memleketeyn umûruna kadar müdâhil olmuş idüği muhavvel-i 'uhde-i nâkildir. Husûsan cenâb-ı Şehriyâr-ı kerem-kâr taraf-ı vâhibü'ş-şereflerinden nukūd ve cevâhire dâ'ir vâfir ihsân ü 'atâyâya nâ'il olmuşidi. Bu dahi eslâfına taklîd ile kârında iştihârı me'mûl olanları birer tarîkle birer birer tard u teb'îd ederek, zemânında hakk-ı erbâb-ı istihkāka bir sedd-i sedîd **[M3 137]** idi. Hattâ *Mi'yâru'l-Etıbbâ*'yı Silahdâr-ı Şehriyârî'ye kemâl-i te'allukuyla mûmâ ileyh yanında ibkā ve huzûr-i 'avâtıf-mevfûr-i Şâhâne'den ketm ü ihfâ etdirmiş idüği, ba'de'l-'azl mûmâ ileyh 'Ali Bey'in lisânından mesmû'-i Hakîr olup, ancak gadr garazıyla olmayarak, gûyâ tıb kitâbını[2] mutâla'a-i Şâhâne'ye takrîbi tensîb eylemediğine mebnî ketm etmiş idüğüni ba'de'l-lüteyyâ v'elletî bi'l-müvâcehe takrîri dahi bir başka gûne emr-i garîb olmuşidi. Hâsılı Mes'ûd Efendi'nin gadr u tekdîrine dûçâr olmadık tabîb kalmayup, havf-ı mekriyle kimi Boyacı-oğlu ve Câlûfî (جالوفی) tabîbler gibi diyâr-ı âhara firâr ve kimi Dipalto (دیپالطو) tabîb ve Perez (پرز) nâm cerrâh gibi nefy-i ebedî ile terk-i dâr u diyâr eyledi. Bâ-husûs ehl-i 'ırz gürûhundan Girîdî Tabîb, mûmâ ileyhin re'yi olmaksızın Seray-ı hümâyûn'a tereddüde me'mûr oldukda, merkūma ancak katliyle müteselli olmak derecesinde gayz u 'adâvet izhâr ve bî-çâreyi mübtelây-ı envâ'-ı vesâvis[3] ü efkâr eylemişidi. Âhır-ı kâr:

Elden gelen âzârını hic eyleme taksîr
Eyyâm-ı gurûrun sana pâyende kalursa

müfâdınca, merkūm sebebiyle ba'zı Enderûn-i hümâyûn kibârının kendüye iğbirâriyle taraf-ı Şâhâne'den dahi kîne-dârlığma rağmen istihkār buyurularak, mücâzât-i ef'âliyle bu ekdâr ile ihtilâl-i dimâğa giriftâr olmuşiken, evâ'ilinde biraz vakit pek âşikâr olmayarak, ol hâl ile hıdmet-i riyâsetinde karâr eyledi ise de, çok geçmeyüp fesâd-ı 'aklı tebeyyün eyledikde 'azl olunup, yerine def'a-i sâniye olarak yine Behcet Efendi nasbla bi't-tekrâr kâm-kâr olmuşidi. Ekdâr-ı 'azl ile dahi marazı hadd-i i'tidâli mütecâviz ve giderek derece-i nihâyete hâ'iz olup ve'l-hâsıl keyfiyyeti bi-'aynihî pederinin selefi olan esbak Hakîmbaşı Sâdık Efendi'nin hâline mümâsil olarak[4], fîmâ-ba'd idâre-i kelâm ve idrâk-i kazây-ı hâcetden dahi 'âciz olduğu hâlde, ma'âzallâhi Te'âlâ rûz u[5] şeb hezeyân ve aralıkda: "Aman, el-aman!" deyü âvâz-ı bülend ile feryâd ü figān[6] ederek, işbu gurre-i mâh-ı saferde◊ Bebek'de vâki' sâhil-hânesinde terk-i hânumân eyledi; *'afallâhu 'anh**.

---

1 Riyâset'inde E : Riyâset'de M3
2 kitâbını E : kitâbeti M3
3 vesâvis E : vesvâs M3
4 ve'l-hâsıl ..... olarak M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 53a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E
5 rûz u E : rûz M3
6 figān M3 : فغان E
◊ 1 Safer 1236 = 8 Kasım 1820 Çarşamba.
* "عفی الله عنه = Allah onun günâhını affetsin" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

Ekseri pederinden müntakil olarak otuz sanduk derûnunda[1] altmış [M3 138] bin guruşluk kadar kitâbları, Câmi'-i Ebu'l-feth Muvakkıt-hânesi'nde mezâd olundu. Sâ'ir eşyây-ı girân-behâdan mâ'adâ murassa' kutu ve sâ'at ve bu makūle envâ'-ı mücevherât ve tefârîk ve tuhafiyyât ve külliyyetlü meskûkât dahi zuhûr eyledi. Ve esnây-ı marazında seksan bin guruşluk altûnu beyne'l-'iyâl ve'l-evlâd gā'ib olup, enistesi olan hâlâ Edirne Kadısı Tüfengci-başı-yı esbak Müderris-zâde 'Ârif Efendi'nin taht-ı nikâhında olan hemşîresi hanım vâkıf olamadı. Küçük mahdûmu henûz tarîk-ı tedrîse duhûl etmeyüp, fevt-i pederiyle bî-yâver ü yâr kalmış idüği ma'lûm-i hümâyûn-i cenâb-ı Şehriyâr-ı kerem-kâr oldukda, ru'ûs ihsâniyle tatmîn ve dâhil-i zümre-i müderrisîn kılındı*.

Vezîden-i bâd-ı sarsar

Tûl-i Kostantîniyye'de evâsıt-ı zilhiccede◊ zâyiçe-i fasl-ı harîfin veted-i 'âşiri, Burc-i Cevzâ ve muharrem ictimâ'ının 'âşiri, Mîzân ve 'Akreb tahvîlinin 'âşiri yine[2] Burc-i 'Akreb vâki' olup, sâhibi olan Mirrîh, derece-i beyt-i 'âşire mecâsid ve 'Utârid ile mukārin ve ba'dehû safer ictimâ'ının dahi hâne-i 'âşiri, Cevzâ'ya musâdif olarak bu vechile tavâli'-i mezbûrenin evtâd-ı hevâ'iyyesi burûc-i hevâ'iyye vukū' bulması, ahkâmiyyûn kavlince delîl-i şiddet-i riyâh ve Mirrîh'ın veted-i merkūmda bulunması, 'alâmet-i berk u ra'd ve sâ'ika vü sıyâh ve 'Utârid'in Behrâm ile kıranı, nişâne-i feth-i bâb-ı bârân ve bu esnâda Keyvân'ın müsellese-i nâriyyeden Burc-i Hamel'de bulunduğu, bürûdet-i küre-i hevâya bürhân olmağla, bâ-hikmet-i Hakîm-i zi'l-ekdâr mâh-ı saferin beşinci yevm-i pazar[3]◊◊, garb tarafından vezân olan rüzgâr sâ'at on vakitlerinde def'aten şiddetlenüp, mukābil olan ba'zı ebniyenin kiremid ve câmlarını târumâr ve kurşun pûşîde olanların kurşunlarını söküp büküp atarak ve ba'zı ağaçları[4] devirüp kırarak vâfir hasâr eyledi. Ve der-'akab ra'd ü berk ve savâ'ik-i şedîde ile bârân ve fındık kadar dolu dahi yağup, bu dahi bağ ve bostânlara 'azîm ziyân eyledi. Ve Balat kurbünde 'İvaz Efendi Câmi'i ve Cerrâh- [M3 139] paşa Câmi'i menârelerine ve sâ'ir ba'zı 'âlî binâlara sâ'ika nâzil ve ahkâm-ı Behrâm der-'âşir bu yüzden hâsıl oldu[5]. Ve rüzgâr Okmeydânı menâresini zemîne beraber koparup, hedm ü harâb ve Hakîm-oğlu

---

1 derûnunda E : derûnuna M3

* "işbu gurre-i mâh-ı saferde Bebek'de ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,55-56'da kaydedilmiştir.

◊ 11-20 Zilhicce 1235 = 19-28 Eylül 1820.

2 'âşiri yine E : 'âşirine M3

3 pazar M3 :bazar E

◊◊ 5 Safer 1236 = 12 Kasım 1820 Pazar.

4 ağaçları M3 : ağacları E

5 ve ahkâm-ı ..... oldu M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "şah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 53b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

'Ali-paşa ve Dâvud-paşa menârelerinin külâhlarını kapup, endâhte-i sath-ı türâb eyledi. Ve Şeh-zâde Câmi'i havlîsinde bir kebîr çınarı der-'akab köküyle kal' edüp, haylîce mesâfeye kadar sürüyerek kulûb-i temâşâ-gerânı dehşetle meşhûn ve Dolma-bağçe ve emsâli dirahtistân yerlerde cesîm ağaçlar[1] ve bülend ve 'azîm servîleri[2] yıkup ser-nigûn eyledi. Ve Hasköy önünde merbût Efrenc tüccârı sefînelerinden birini sâhilden fekk edüp, Tersâne önüne kadar getürdükde, devirüp gark eyledi. Ve deryânın hurûşundan sâhilde olan ebniye ve husûsan Salı-pazarı'ndan Orta-köy'e kadar çok yerler ziyân-dîde oldu.

Garâ'ibdendir ki bu furtuna Mîrgûn'den yukaruya tecâvüz ü güzâr etmeyüp, Boğaz kurbünde ve Kara-deniz'de bulunan sefâyin, Âsitâne'ye gelmedikçe[3] bundan haberdâr olmadılar; *ve huve 'alâ külli şey'in kadîr**.

Ahvâl-i cânib-i Yanya ve mukaddimât-ı yakzân-ı fitne-i nâ'ime-i Rûm

Tepedelenli 'Ali Paşa'nın mukaddemâ Yanya'da Göl civârında müceddeden binâ edüp, bu def'a derûnunda tehassun eylediği kal'a her tarafdan hasr u tazyîk ve etrâfına meterisler ve tabyalar inşâsiyle lâ-yenkatı' top[4] ve humbara endâhtına sa'y-i mâ-yelîk olunmakda olduğundan, mühimmât ve cebehâneye[5] yine noksân târî olduğu inhâ[6] olunmağla, on altı ve on sekiz çapında balyemez toplar içün bu def'a dahi evvelki gönderilan mikdâr bârût ve yuvarlak tertîb[7] ve mahsûs Mübâşir ile sefîneye tahmîlen Golos İskelesi'ne ve vusûlünde bir dakîka te'hîr etmeyerek bârgîrlere tahmîl ve Yanya'ya serî'an tesbîl eylemesiyçün Tırhala Mütesellimi'ne hıtâben sâdır olan emr-i 'âlî ile irsâl ü tesrîb olundu.

Ve hengâm-ı şitânın tekarrubü sebebiyle[8] meştâ askeri tertîbi dahi lâzım gelmekle, zikr olunan meteris ve tabyaların muhâfazasiyçün ol cânibe me'mûr vüzerây-ı 'izâm taraflarından [**M3 140**] yirmi bin elli nefer tertîb olunarak,

---

1 ağaçlar M3 : ağaclar E
2 servîleri M3 : servleri E
3 gelmedikçe E : gelmedikce M3
* "و هو على كل شئ قدير = O, herşeye gücü yetendir" anlamına gelen Arapça bu cümle Kur'ân, el-Mâide 5/120, el-En'âm 6/17, Hûd 11/4, er-Rûm 30/50, eş-Şûrâ 42/9, el-Hadîd 57/2, et-Tegâbün 64/1, el-Mülk 67/1. âyetlerin son kısmıdır. **"Vezîden-i bâd-ı sarsar** ..... kadîr" kısmında yer alan bilgiler hemen hemen aynen ve "Şânî-zâde bunun ahkâm-ı felekiyyesini ve sûret-i vukū'unu beyân makāmında der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,49-50'de kaydedilmiştir.
4 top M3 : tob E
5 cebehâneye E : cebehâne M3
6 olduğu inhâ M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E
7 tertîb M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "olunup" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
8 sebebiyle M3 : sebeble E

beher nefere mâhiyye yirmi beş guruş 'ulûfeden takdîm kılınan defter mûcebince altı aylık 'ulûfe otuz yük yedi bin beş yüz guruşun beş bin üç yüz nefer 'ulûfesi olarak yedi yük doksan beş bin guruşu, vüzerây-ı müşârun ileyhim taraflarından semere-i mukāta'ât hâsılâtından verilmek ve mâ'adâ on dört bin yedi yüz elli neferin yirmi iki yük on iki bin beş yüz guruşu 'uhdelerinde olan sancaklar ile Çirmen Sancağı'ndan tahsîl olunmak sûretini, müşârun ileyhim beynlerinde bi'l-istişâre tensîb ile karâr vererek, işbu saferu'l-hayrın gurresinden◊ i'tibâren ser-kerdelerine başka başka tezkireler vermiş olduklarından, tertîb olunan asâkir içün iktizâ eden evâmirin irsâl olunması ve ol havâlî ra'iyyeti, zehâyir ve mühimmât naklinde şimdiye kadar müstevfâ hıdmet etmiş oldukları ecilden, bundan böyle tahfîf-i bârları içün celbi lâzım gelecek eşyânın ücret-i nakliyyesi taraf-ı Devlet-i 'aliyye'den verilmek üzere yedi yüz elli bin guruş tertîbini dahi münâsib görmeleriyle, meblağ-ı merkūmun dahi gönderilmesi husûslarını ve sâ'ir ifâdâtı hâvî müşârun ileyhimin bi'l-iştirâk tahrîrâtı, bu esnâda Der-'aliyye'ye vürûd eyledi. Ve keyfiyyet ma'lûm-i Şâhâne oldukda, bu gā'ilenin şimdiye kadar indifâ'ı me'mûl iken uzayup, Rumeli ehâlîsi ise sâ'ir envâ'-ı tekâlîf ile bî-tâkat olduklarından mâ'adâ, bu gā'ile sebebiyle dahi niçe[1] meşâkk u mesârife mübtelâ olmuşlar iken, bir kat dahi asker bedeliyyesi tahmîl olunmak lâyık-ı hakk olmayup, bu gā'ilenin itmâmına ikdâm dahi lâzime-i Mülkdârî'den olduğuna binâ'en, vüzerâ tarafından tertîb olunan asâkirden, 'ulûfeleri müşârun ileyhimin bedenlerinden verileceği iş'âr olunan asâkir 'ulûfesinden başka, iktizâ eden üç aylık asker 'ulûfesi iki bin beş yüz bu kadar kîse akçaya bâliğ olup, meblağ-ı mezkûr ile ücret-i nakliyye olarak irsâlini istid'â eyledikleri bin beş yüz kîse akçanın beraberce nakden Darb-hâne-i 'âmire'den irsâli husûsuna irâde-i Şâhâne te'alluk etmekle, temâmca hazîne-bend olarak Tatarlar'a terfîkan irsâl olundu. Ve vüzerâ beyninde hasbe'l-Vezâre derkâr olan [M3 141] müsâvât cihetiyle, ba'zı tedbîrlerde tereddüd vukū'u maslahata sekte getürmekde olduğundan, ekâbir-i vüzerâdan bir Ser'asker nasbı lâzım gelmekle, Sadr-ı esbak ve hâlâ Mora Vâlîsi Hurşîd Ahmed Paşa'nın Yanya cânibine Ser'asker nasb olunması, irâde-i Şâhâne ile olduğu dahi vüzerây-ı müşârun ileyhim taraflarına tahrîrât-ı Sadr-ı a'zamî ile ifâde kılındı. Ve Selânik ve Kavala sancakları Mutasarrıfı Selîm Paşa'nın asker ve etbâ'ının külleti, me'mûr olduğu hıdmetde kusûrunu mü'eddî[2] olmağla, müşârun ileyhe bâ-irâde-i Şâhâne mâh-ı saferin yirmi beşinci gününde◊◊ İç-il[3] Sancağı tevcîh olunup, mansıbına gitmeğe bâ-emr-i 'âlî me'mûr kılındı. Ve yevm-i merkūmda Eğriboz ve Karlı-ili sancakları, rütbe-i Sâmiye-i Vezâret'le Sirozlu İsmâ'îl Bey-zâde Yûsuf Bey'e,

◊ 1 Safer 1236 = 8 Kasım 1820 Çarşamba.
1 niçe E : nice M3
2 mü'eddî M3 : müveddî E
◊◊ 25 Safer 1236 = 2 Aralık 1820 Cumartesi.
3 İç-il E : İc-il M3

me'mûriyyetinde ikdâm ü ihtimâmına mukâbeleten tevcîh olunup, Selânik ve Kavala sancakları, Ser'asker Paşa'nın kethudâsı Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından Seyyid Mehmed Ağa'ya kezâlik rütbe-i Vezâret'le tevcîh olundu. Ve Avlonya Sancağı, Yanya tarafında hıdmet-i me'mûresinde ba'zı kusûra mebnî Mehmed Nûrullah Paşa'dan sarf olunup, sâbıkā İnebahtı Mutasarrıf ve Muhâfızı mîr-i mîrândan Pilaslı (پلاسلی) Mehmed Paşa-zâde İsmâ'îl Paşa'ya tevcîh olundu. Ve İnebahtı Sancağı, sâbıkā Eğriboz ve Karlı-ili Mutasarrıf ve Muhâfızı es-Seyyid Hasan Paşa'ya ba'zı hısset ü imsâki sebebiyle terbiye makāmında tevcîh olundu. Ve Selânik Mutasarrıfı-yı sâbıkın ma'iyyetindeki evlâd-ı fâtihân askeri, Sirozlu Yûsuf Paşa ma'iyyetine ta'yîn olundu. Ve Ser'asker Paşa'ya Darbhâne-i 'âmire'den bin kîse harclık hazîne-bend olarak irsâl kılındı.

Şurû'-i fesâd-ı Rûm

Çünki Yanya Sancağı mukaddemâ 'Ali Paşa fırârîlerinden olan[1] Paşo İsmâ'îl Bey'e Vezâret'le tevcîh olunup, 'Ali Paşa'nın her cihetle hasr u tazyîkına Ser'asker Hurşîd Paşa kemâl-i ihtimâm ile ibtidâr eyledikde, 'Ali Paşa fîmâ-ba'd hayâtından kat'-ı ümmîd ederek, hânedânını öteye berüye dağıdup, kal'ası varoşunu ihrâk **[M3 142]** bi'n-nâr ve ancak müdâfa'a sûretine inhisâr ile yedinde yalnız Litaricye [=Litaritsa/Litharitza] ve Göl kal'aları kalmağla, dört bin kadar ehl-i İslâm ve Rûm'dan 'ibâret askerini ve cemî' hazâ'inini ve asker-i merkūma birkaç sene vâfî olacak envâ'-ı zehâyirini ve İngilterelü'nün vermiş olduğu vâfir top[2] u tüfeng ve cebehâne ve mühimmâtı, ekseriyyâ Göl Kal'ası'na cem' u iddihâr ederek[3], ba'de-ezîn bir fitne-i 'azîme îkā'ından başka kendüsüne mûcib-i selâmet bir tarîk kalmadığını istibsârından nâşî, mecma'-i Rûm olan Eflâk ve Boğdan ve Mora ve Eğriboz ve sâ'ir bunlar misillü etrâf ü havâlîye ba'zı muharrik ve fitne-kârları neşr u tesyâr eyledi. Ve Rûm bölük-başılarından Uleyse (اولیسه) nâm Arnavud[4] ki, Livadya'da Pehlevân Paşa ile muhârebeden sonra Yanya'ya gelüp 'Ali Paşa'nın yanına dâhil olmuşidi. Merkūmu dahi bi'l-muvâza'a kendüden rû-gerdân olmak sûretiyle biraz âdemiyle Paşo İsmâ'îl Paşa'nın yanına firâr gûne gönderüp, ol dahi istîmân tarziyle kal'adan çıkup vardıkda, İsmâ'îl Paşa i'timâden kabûl birle yanında ibkā eylemekle, mersûm taşrada olan Arnavud[5] askerlerini hufyeten yavaş yavaş ifsâd ederek, çok geçmeyüp taraf taraf firâr

1 mukaddemâ ..... olan M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 54b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] E
2 top : tob E, M3
3 dört bin ..... ederek M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve E 54b'nin alt tarafına yazılmıştır] E
4 Arnavud E : Arnabud M3
5 Arnavud E : Arnabud M3

ve tefrika bedîdâr ve Türk uşağı ile Arnavud[1] beynine nefret dahi düşürmekle birbirlerine 'adâvetleri âşikâr oldu. Ve İsmâ'îl Paşa Vezâret arzûsiyle maslahatı az vakitde bitürmeğe te'ahhüd etmiş ise de, bu takrîble berbâd edüp, 'Ali Paşa'nın hazâyin ve emvâlinden hisse-mend olmak arzûsuyla terâküm etmiş asker va'd-i[2] va'îd ile âhar tarafdan nâ'il-i merâm olacaklarından haber alarak, ikdâmda rehâvet izhâr eylemeleri, maslahatı imtidâda dûçâr eyledi. 'Ali Paşa bu desîsenin âsârını müşâhede ile cihet-i ifsâda ikdâmını dü-bâlâ ederek, bir tarafdan Sırplu'yu ve âhar tarafdan Ak-deniz adalarını tahrîk edecek tahrîre gelmez tesvîlât ile ba'zı fettân-ı şeyâtîn insânı ol havâlîye irsâl, hattâ eski yazıcısı olan Kostandin Duka'yı dahi Boğdan cânibine isbâl eyledi. İmdi mukaddemâ 'Ali Paşa vilâyetlerinden tard u ib'âd ile Korfa ve sâ'ir ol havâlî adalarında tevattun [M3 143] etmiş olan Kakosil Rumları'nı ibtidâ celb ü ifsâd etmekle, anlar bu esnâda Yanya tarafına gelüp, bir köy urduklarından başka, 'Ali Paşa ile haberleşerek vâfir akçasını aldıkdan sonra taraflarından[3] rehinler verüp, Yanya Kal'ası'ndan dahi 'Ali Paşa-zâde Muhtâr Paşa'nın oğlu Hüseyn Paşa'yı rehin alarak çekilüp gitdiler. Ve zikri murûr eden kusûrdan nâşî[4], muhâsara husûsunda[5] askerde fütûr zuhûru ve husûsan öteden berü beyne'l-vüzerâ cârî olan istirkâb ile birbirlerinin nekbetine terakkubleri îcâbiyle 'Ali Paşa tarafdârlarına gayret gelerek, Tepedelen Kazâsı köyleri dahi Tepedelen'de olan Muhtâr Paşa-zâde Mahmûd Bey'i kendülere baş edinüp cem'iyyet etmekde olduklarından, el-yevm Tepedelen'de külliyyetlü Arnavud[6] askeri tecemmu' etmiş olduğu ve 'Ali Paşa'mn kapu bölük-başısı Tepedelenli Tâhir 'Abbâs dahi ol esnâda bir mikdâr asker ile kal'adan çıkup taşradaki askerden ol havâlîde bir çiftlikde olan âdemlerin üzerine hücûm ve ceng ile birazını katl eyledikden sonra, Yanya Gölü sâhilinden birkaç yüz koyun sürerek yine derûn-i kal'aya duhûl eyledikleri ve Yanya Mutasarrıfı Paşo Paşa'nın yanında olan Zagor Nâhiyesi Koca-başısı 'Aleksi ile Kosta Gramatik[7] nâm yazıcı dahi Yanya'ya gidüp, Yanya firârîlerine tezkireler neşriyle ol taraf re'âyâsını dahi bunlar igfâl ü ihlâl ve birazını zahîre cem' u celbine irsâl eyledikleri ve bu keyfiyyetler yolların mesdûdiyyetini mûcib olup, mâddenin su'ûbetini intâc

---

1 Arnavud E : Arnabud M3
2 va'd-i E : va'd ü M3
3 taraflarından E : — M3
4 Ve zikri ..... nâşî M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı ile işaret edilerek satırın hizâsına E 55a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E
5 husûsunda M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "zikri murûr eden kusûrdan nâşî" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E
6 Arnavud E : Arnabud M3
7 Kosta Gramatik : Kosta Gramenik (قوسطه غرامنيك) E : Kost[a] Gramenik M3. Metnimizde Kosta Gramenik (قوسطه غرامنيك) imlâsı ile kaydedilen bu ismin, Kosta Gramatiko şeklinde yazıldığı yer için bk. meselâ Sabri Godo, *age*, s.59. Metnimizden alınmakla beraber "Kosta Gramenik" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,55'te doğruya yakın olarak "Kosta Gramatik (قسطه غراماتيك)" şeklinde kaydedilmiştir.

eylediği ve Preveze'ye Muhâfız ta'yîn olunan Bekir Çenador* bundan akdemce 'Ali Paşa'nın firâr etmiş olan emekdâr etbâ'ından idüği kat'â mülâhaza olunmadığı ecilden, Preveze re'âyâsının dahi şimdi ihtilâfı zuhûru zann-ı ağlebiyyü'l-isâbe mûcebince bundan neş'et etdiği havâdisleri, ba'zı umûr-âşinâ haffî me'mûrlar tarafından pey-â-pey vürûd ederek, bu keyfiyyet tahdîş-i hâsse-i[1] devlet etmekle, mehâbet-rîz-i sudûr olan hatt-ı şerîf-i şevket-redîf-i Şâhâne müfâdınca vüzerâ ve me'mûrîni tehdîd ü irşâd zımnında evâ'il-i rebî'ulevvelde[2◊] tahrîrât-ı Sadr-ı a'zamî firistâde **[M1 144]** kılındı. Hulâsası bu ki: "Sübhânallah! Bunlar nasıl keyfiyyetlerdir? Vezâret verilmezden evvel Tepedelen'e Sirozlu Yûsuf Paşa'nın Muhâfız olması irâde buyurulmuşiken, a'zâr-ı vâhiye îrâdiyle göndermediniz, şimdi Tepedelen dahi bir başka gā'ile oldu. Devlet-i 'aliyye iktizâ eden akça ve mühimmâtda ve me'mûrlar tarafından yazılan husûsâtda zerre kadar müsâmahayı tecvîz etmez iken, birbirinize 'azv-i taksîr ve sû'-i tedbîr ile maslahatı tas'îb ederek bu pereseye getürüp telvîs etdiniz. Bu pek te'accüb olunacak şeydir. Gālibâ yazılan bu kadar vesâyây-ı seniyyenin ve bundan akdemce şeref-rîz-i sudûr olup gönderilan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne'nin me'âli hâtırınızdan çıkmışa benzer. Amma şurası ma'lûmunuz olsun ki, me'mûrların içlerinden her kangısı bir töhmet ü rehâvet eder ise, cümlesi birden te'dîb olunacağı, vâreste-i kayd-i beyân ve bu husûs celâdet-bahşây-ı sudûr olan hatt-ı şerîf-i Şâhâne'de musarrahan mastûr u müstebândır" deyü bu 'ibâre ile ber-vech-i teşdîd her birinin umûr-i me'mûresinde kemâl-i ikdâm ü gayrete bezl-i tâb u tâkat eylemesi, 'ale'l-infirâd tenbîh u te'kîd olundu. Ve Tepedelenli 'Ali Paşa'nın silahdârı iken, mutâla'a-i 'âkıbet-i kâr ve arzûy-i menfa'at ü i'tibâr ile kal'adan firâr ve Yanya cânibine me'mûr vüzerâya dehâlet ihtiyâr ederek, metbû'-i sâbıkı 'aleyhine gayret ve Devlet-i 'aliyye tarafına sadâkat izhâr eden 'Ömer Mil[l]o Bey'e[3] rütbe-i Mîr-i mîrânî tevcîh olundu**.

Ve bu esnâda mûmâ ileyh 'Ali Paşa, müddet-i medîdeden berü habsinde olan Avlonya Mutasarrıfı-yı sâbık İbrâhîm Paşa'yı bir gün mahbesden yanına getürdüp, vâfir sohbet eyledikden sonra yine mahalline i'zâm ve der-'akab katl ü i'dâm edüp, ancak abdâlâne meşreb olan büyük oğlunu ibkā ve mâ'adâ

---

* Metnimizde Bekir Çenador (چنادور) imlâsı ile kaydedilen bu ismin, Bekir Jocador şeklinde yazıldığı yer için bk. meselâ Thomas Gordon, *History of the Greek Revolution*, London 1832, I,263.

1 hâsse-i (حاسه) E : hâssa-i M3

2 evâ'il-i rebî'ulevvelde M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 55b'nin sol tarafına yazılmışlardır] E

◊ 1-10 Rebî'ulevvel 1236 = 7-16 Aralık 1820.

3 Bey'e M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "bu esnâda" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

** "**Şurû'-i fesâd-ı Rûm** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve *Es'ad Efendi Târîhi*'nden yapılan ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,54-55'te kaydedilmiştir.

bi'l-cümle evlâd ü müte'allikâtını ifnâ eyledi. Mûmâ ileyhi ibkāsının sebebini ba'zı mukarrebleri kendüsünden tenhâ su'âl eylediklerinde: "'Ömer Mil[l]o niden sonra Yanya'yı kendüsüne tevcîh etdirir, lâkin vaktiyle bu ana bir fenâ çıban olur. Bunu anınçün terk etdim" ta'bîri, ba'zı vâkıf-ı esrâr huzzârdan mesmû'-i muharrir-i Hakîr'dir*. [M3 145]

Vukū'ât-ı müteferrikāt

Sırplu re'âyâsının zikr olunan ifsâda binâ'en ba'zı etvâr-ı nâ-hemvârı ihbâr ve Baş-kinez'in Der-i devlet-medâr'a iktizâ eden kağıdlarında dahi bu esnâda diğer gûne sebk ü siyâk nümûdâr olmağla, li-ecli'l-ihtiyât ol tarafa kurb u civâr olan Niş Kal'ası'nda biraz top[1] ve topcu neferâtı ihzârı lâzime-i hâlden olmakdan nâşî, dört gün mukaddem ol tarafa me'mûr kılınan beş 'aded topcu ve hasbe'l-kā'ide iki buçuk 'arabacı ortaları, âsâr-ı intizâmlariyle der-'akab âmâde olarak, bu esnâda ihrâc ü i'zâm olundular**.

Cezîre-i Sakız'da merfû'u'l-Vezâre ikāmet üzere iken Aydın Güzelhisârı'na kemâ-kân merfû'u'l-Vezâre nakl olunmuş olan Sadr-ı esbak Çelebi Mustafa Paşa, evâsıt-ı mâh-ı rebî'ulevvelde◊ 'azm-i dâr-ı bekā eyledi.

Ve lâ hayra fî tûli'l-hayâti ize'mru'un
*Mazâ sümme lem-yüzker bi-hayri 'avâkıbe***

Ahvâl-i hudûd-i İran

Bu esnâda yine bir takım İranlu teba'ası, Van Eyâleti dâhilinde kâ'in Hakkârî Nâhiyesi'nde nefs-i Van'a on iki sâ'at mesâfesi olan Cârî Kal'ası'nı hasr u tazyîka ibtidâr eyledikleri, Van Muhâfızı Sert Mahmûd Paşa'ya ihbâr olundukda, Van ehâlîsi ve asâkir-i sâ'ire ile kethudâsı İsmâ'îl Bey'i göndermiş ise de, Kethudây-ı mûmâ ileyhin kal'a-i mezkûreye altı sâ'at mesâfe mahalle vürûdunda, ehâlî-i kal'anın İranlu'ya teba'iyyetleri haberi gelmiş[2] ve Hakkârî

---

* "Ve bu esnâda mûmâ ileyh 'Ali ..... Hakîr'dir" kısmında yer alan bilgiler aynen ve "Şânî-zâde Târîhi'nde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,58'de kaydedilmiş, ayrıca Cevdet Paşa burada verilen İbrâhîm Paşa'nın öldürüldüğü bilgisinin kendi duyduklarına dayanarak yanlış olduğunu da belirtmiştir (bk. XI,58-59).

1 top E : tob M3

** "Sırplu re'âyâsının zikr olunan ifsâda binâ'en ..... olundular" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,138'de kaydedilmiştir.

◊ 11-20 Rebî'ulevvel 1236 = 17-26 Aralık 1820.

*** "ولا خير في طول الحياة اذا امرؤ * مضى ثم لم يذكر بخير عواقب = Kişi ölmüş ve ardından güzel anılarla yâdedilmiyorsa, uzun yaşamakta bir hayır yoktur" anlamına gelen Arapça bir beyittir. "Cezîre-i Sakız'da merfû'u'l-Vezâre ..... 'avâkıbe" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,56'da kaydedilmiştir.

2 gelmiş M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "idüği" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

Beyi Mustafa Bey'in altı sene mukaddem İran tarafına teba'iyyeti vukū' bulmuş idüğünden, bu esnâda Van'a geldikde, Van Muhâfızı müşârun ileyhin eylediği nush u pendi, mîr-i merkūm ısgā etmeyüp, Cârî Kal'ası Beyi ile karâbetine binâ'en, nihâyetü'l-emr ol dahi yine teba'iyyet göstermiş idüği ve ol havâlîde olan birkaç 'aded kal'alar mukaddem Hakkârî Beyi mîr-i merkūmun zîr-i destinde olmak mülâbesesiyle, bunlar hakkında dahi mefâside ibtidârı mülâhazadan ba'îd olmadığı tafsîlâtı, Van Muhâfızı ve Ser'asker-i müşârun ileyhimâ taraflarından Der-bâr-ı şevket-karâr'a tevârüd eden **[M1 146]** tahrîrât me'âlinden müstebân olmağla, keyfiyyet ma'lûm-i hümâyûn oldukda, hudûd-i İraniyân'a tehattî olunmayarak, icrây-ı merâsim-i tehaffuza ve berüye tecâvüze cesâret edenlerin def' u tenkîline ez-her-cihet dikkat eylemeleri, bundan akdem hudûd-i mezbûre me'mûrlarına te'kîd olunmuş ise de, bu emrin husûlü külliyyetlü askere muhtâc idüği ma'lûm[1] ve şimdiden tehyi'e kılınarak Ser'asker Husrev Paşa tarafından lede'l-hâce ihbâr olunduğu gibi bilâ-te'hîr erişdirilmek üzere kurb u civâr olan mahallerden mikdâr-ı kifâye asâkir tertîbi muktezî idüği meczûm olmağla, Sivas Eyâleti'nden gayr ez-Livâ'-i Canik iki bin beş yüz nefer süvârî asker tertîb ü âmâde kılınmak üzere Sivas Vâlîsi el-Hâc Süleymân Paşa'ya ve eyâlet-i mezbûrede vâki' kazâların kudât ve nüvvâb ve a'yân ve zâbitânına ve vücûh-i ehâlîye ve Erzurum ve Gümüş-hâne ve Trabzon taraflarından dahi ma'lûmü'l-mikdâr asâkir âmâde kılınmak içün vülât ve mutasarrıfînine ve sâ'ir iktizâ edenlere hıtâben başka başka ve Kars Eyâleti'nin bi'l-cümle harb u darb erbâbını ihrâca müsâberet ve Kars Muhâfızı'nın emr u re'yine mütâba'atla ibrâz-ı celâdet ve ol havâlînin te'addiyyât-ı eşkıyâdan muhâfazasına dikkat eylemeleriyçün Kars Nâ'ibi'ne ve Müftî ve 'ulemâ ve ocaklu ve sâ'ir zâbitânına ve vücûh-i ehâlî ve iş erlerine hıtâben başka evâmir-i şerîfe ısdâr ve ol havâlîde nakd mesâbesinde 'add olunan ba'zı emvâlden havâle kılınan yirmi beş bin guruşdan mâ'adâ, takviye-i bâzûy-i iktidârî zımnında Van Muhâfızı Sert Mahmûd Paşa'ya nakden dahi yüz bin guruş 'atıyye-i seniyye-i Pâdişâhâne hazîne-bend olarak irsâl ve evâmir-i şerîfe ile tesyâr kılındı*.

İstitrâd

Miyân-ı Devlet-i 'aliyye ve İraniyân'da 'illet-i inhilâl-i râbıta-i safvet olan maslahatın biri dahi budur ki, çünki Bâyezîd Mutasarrıfı mîr-i mîrândan Behlûl Paşa'nın ol taraf ile kendüden selb-i emniyyete delâlet eder ba'zı mu'âmelâtı haber alınarak 'azli iktizâ etmiş olduğundan, Bâyezîd Sancağı esbâb-ı kaviyyeden ma'dûd **[M3 147]** olmuş olan ba'zı esrâr-ı külliyyeye

1 ma'lûm M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "olmağla" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

* **"Ahvâl-i hudûd-i İran** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XII,6-7'de kaydedilmiştir.

binâ'en Toprak-kal'a vücûhundan İbrâhîm Ağa'ya[1] Erzurum Vâlîsi-yi sâbıkın iltizâm ü iltimâsiyle tevcîh olunmağla, keyfiyyet mûmâ ileyh Behlûl Paşa'nın mesmû'u oldukda, İbrâhîm Ağa'nın[2] birâderi Hüseyn Ağa[3], 'Acem Ekrâdı beylerinden olduğu ecilden, Bâyezîd gibi serhadd-i mu'tenâ o makūle kimseye teslîm olunmak çendân câ'iz ü revâ olmadığına binâ'en, Behlûl Paşa bu def'a salâbet ü sadâkate i'tinâ ile: "Kal'ayı ana teslîm etmek ihtimâlim yokdur" deyü hâlâ Erzurum Vâlîsi Husrev Paşa'ya inhâ ve buna dâ'ir a'zâr-ı vâhiye ile müşârun ileyhe tahrîrât isrâ eyledikde, mâddenin kesb-i su'ûbet edeceği rû-nümâ olarak, lâ-'ilâc livâ'-i mezbûr âhara tevcîhe muhtâc olmakdan nâşî, Erzurum Vâlîsi dahi müte'allikātından 'Abdülhamîd Bey'e ber-vech-i yurtluk ve ocaklık tevcîh ve sene-i sâbıka cumâdelâhırı[4] evâhırında Mîr-i mîrânlık rütbesiyle dahi teşrîf ü tefrîh etdirmişidi. Bu esnâda muktezây-ı irâde-i seniyye üzere mûmâ ileyhi makarrına ik'âda ikdâm edüp, Behlûl Paşa'ya[5] mazâ mâ-mazâ mefhûmunda rây buyuruldusu ve nush u pendi şâmil tahrîrât ile silahdârım gönderüp, bi't-te'mîn Bâyezîd'den[6] sühûletle ihrâca sa'y ü ihtimâm ve 'Abdülhamîd Paşa'yı dahi ma'iyyetine bin beş yüz kadar süvârî ve bir iki top terfîkiyle Bâyezîd tarafına göndermiş ise de, bu def'a Behlûl Paşa gadr u behâne edecek bir ma'nâ bulamayarak âhır-ı kâr dimâğında olan garazını izhâr ve Sipiki[7] Ekrâdı ser-kerdesine etbâ'ını terfîk ederek Kara-kilisa nâm mahalde 'Abdülhamîd Paşa ile muhârebeye ibtidâr ve Silahdâr-ı mûmâ ileyhi kat'î cevâb ve bir kıt'a i'lâm u mahzar ile Erzurum Vâlîsi tarafına i'âde vü tesyâr eylemiş olduğu ve ba'de-ezîn infâz-ı emr-i 'âlî sühûletle müyesser olamayacağından bahsle tekrâr top ve asker gönderilerek Bâyezîd'in hasr u tazyîki musarrah emr-i 'âlî sudûruna mütevakkıf idüği husûsâtı şâmil, evâhır-ı rebî'ulevvelde Erzurum Vâlîsi tarafından vürûd eden tahrîrât ve zikr olunan i'lâm ü mahzar ve Behlûl Paşa'nın Vâlî-i[8] müşârun ileyhe göndermiş olduğu kağıdı Der-'aliyye'ye **[M3 148]** vâsıl ve keyfiyyete ittilâ'-ı 'âlî hâsıl oldu. Ve 'Abdülhamîd Paşa'nın makarrına ik'âdı ne gûne tedbîre muhtâc ise, der-'akab icrâsına ibtidâr eylemeleri husûsuna irâde-i 'aliyye te'alluk etmekle, keyfiyyet Erzurum Vâlîsi tarafına tahrîr ve ol bâbda iktizâ eden emr-i 'âlî ile Tatar'a teslîmen irsâl ü tesyîr kılındı. Lâkin mukaddemce Bâyezîd tevcîh ve ba'dehû 'azl ile yerine âharı tercîh olunan mûmâ ileyh İbrâhîm Ağa'nın[9] birâderi

---

1 Ağa'ya M3 : اعه يه E
2 Ağa'nın M3 : اعه نك E
3 Ağa M3 : اعه E
4 cumâdelâhırı E : cemâziyelâhırı M3
5 Paşa'ya E : Paşa M3
6 Bâyezîd'den M3 : Bâyez[îd]'den E
7 Sipiki : Beski (بسكى) E, M3. Buradaki bilgiler metnimizden alınmakla beraber "Beski (بسكى)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XII,8'de, "Sebki (سبكى)" olarak kaydedilmiştir.
8 Vâlî-i M3 : Vâlî-yi E
9 Ağa'nın M3 : اعه نك E

Hüseyn Ağa[1], karındaşına bi't-taleb ber-mu'tâd tahsîl-i matlab zımnında ikrâz etmiş olduğu mikdâr-ı ma'lûm ağnâmı Ekrâd tâ'ifesinden istikrâz etmiş ve ağnâm-ı mezkûra nakd yerine ba'zı mahalle verilmiş[2] ve sonradan mâdde ber-vech-i mezkûr ber-'aks olarak aralığa gitmiş ise de, koyun sâhibleri Hüseyn Ağa'dan ve Hüseyn Ağa birâderi İbrâhîm Ağa'dan[3] ol dahi vermiş olduğu mahalden mutâlebeye başladıkda, *"Keyfe kâne?"* ve *"Çünîn ü çünân?*"* vâdîleriyle imrâr-ı zemân olunduğu dahi bir başkaca sızıldı olduğundan kat'-ı nazar, ba'de'l-ye'si ve'l-hırmân Ekrâd-ı İran'ın Toprak-kal'a'ya hücûm ile ağnâm-ı[4] merkûme bedeli kal'a-i mezbûreyi yağmâ ve istîlâları gibi bir fesâd-ı 'azîmi mü'eddî oldu.

Miyân-ı halk ez-yek-harf-i bî-câ fitnehâ hîzed
*Belî ser-mâye-i sad harmen âteş-i yek-şerer gerded***

Zikr-i ba'zı tevcîhât-ı 'ulemâ vü vüzerâ

Bi'l-fi'l Medîne-i münevvere Kadısı Geredeli İbrâhîm Efendi'nin vefâtı haberi gelmekle, kazâ'-i mezbûrun müddet-i mahlûlesi otuz altı rebî'ulevvelinin on birinci gününden◊ zabt etmek ve min-ciheti't-tarîk rütbesi yevm-i tevcîhinden mu'teber olmak ve mutasarrıf olduğu Şâm Kazâsı'nın bakıyye-i müddetine tarafından Nâ'ib nasb u ta'yîn etmek üzere hâlâ Şâm Mutasarrıfı Cehârşenbeli[5] Hâce Mehmed Efendi'ye *"Ehluhû fî mahallihî"**** tıbkınca, yevm-i merkûmda tevcîh olundu. Ve Mekke-i mükerreme Kazâsı, otuz yedi muharremi gurresinden◊◊ zabt etmek ve rütbesi kezâlik yevm-i tevcîhinden mu'teber olmak üzere sâbıkā Mısır Kadısı Meşreb Efendi-zâde 'Abdurrahmân Efendi'ye mâh-ı [M3 149] rebî'ulevvelin on üçüncü gününde◊◊◊ ve Kazâ'-i Medîne-i münevvere yine[6] yevm-i mezbûrda kezâlik gurre-i mezbûreden

---

1 Ağa M3 : اعه E

2 verilmiş M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ise" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

3 Ağa'dan M3 : اعه دن E

* Buralardaki Arapça "Keyfe kâne = كيف كان" kelimeleri "Nasıldı, nasıl oldu?"; Farsça "Çünîn ü çünân = چنين و چنان " ise "Öyle mi, böyle mi?" gibi bir mânâya gelmektedir.

4 ağnâm-ı E : اعنام M3

** "ميان خلق از يكحرف بيجا فتنه ها خيزد * بلى سرمايه صد خرمن اتش يك شرر كردد = Halkın arasında yersiz bir sözden dolayı fitneler kopar. Evet zaten yüz harmanın sermayesi bir kıvılcımdır" anlamına gelen Farsça bir beyittir. "İstitrâd ..... *gerded*" kısmında yer alan bilgiler kısmen ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle, kısmen özetle ve "Şânî-zâde Târîhi'nde beyân olunduğu üzere" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XII,7-8'de kaydedilmiştir.

◊ 11 Rebî'ulevvel 1236 = 17 Aralık 1820 Pazar.

5 Cehârşenbeli E : Çehârşenbevî M3

*** "اهله فى محله = Taş yerinde ağırdır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

◊◊ 1 Muharrem 1237 = 28 Eylül 1821 Cuma.

◊◊◊ 13 Rebî'ulevvel 1236 = 19 Aralık 1820 Salı.

6 münevvere yine E : münevvere'ye M3

mutasarrıf ve rütbesi yevm-i tevcîhinden mu'teber olmak üzere hâlâ Mısır Kadısı Ebe-zâde Dervîş es-Seyyid Mustafa Efendi'ye tevcîh olunup, bir müddetden berü Bilâd-ı erba'a menâsıbından infisâlleri mümtedd olan mevâlî hakkında medâr-ı mesârifleri olmak zımnında kā'ide misillü olduğuna teşbîhan, ber-vech-i arpalık mûmâ ileyhimden dahi Çârşenbeli Efendi'ye Kara-biga[1] Kazâsı ve hâlâ Mısır Kadısı Ebe-zâde Efendi'ye Bey-pazarı tevcîh olunarak efendiler taltîf, ancak Meşreb-zâde Efendi'ye arpalık tevcîhi münâsib kazâya intizâren şimdilik tevkîf olundu. Ve yine mâh-ı[2] rebî'ulevvelin on üçünde◊ Galata Kazâsı, ramazân gurresinden◊◊ zabt etmek üzere bâ-Hâmise-i Süleymâniyye Hânkāh-ı Ka'riyye Müderrisi Münîb Efendi-zâde es-Seyyid Mehmed Sâdık Efendi'ye ve İzmir Kazâsı, otuz yedi rebî'ulâhırı gurresinden◊◊◊ zabt etmek üzere Dâru'l-hadîs Müderrisi Silahdâr Halîl Paşa-zâde Mîr es-Seyyid 'Ali Rızâ Efendi'ye ve Yenişehir Kazâsı, otuz yedi muharremi gurresinden◊4 zabt etmek üzere Süleymâniyye müderrislerinden 'İzzet Bey-zâde Mîr es-Seyyid Mehmed 'İffet Efendi'ye ve Selânik Kazâsı, otuz yedi rebî'ulâhırı gurresinden◊5 zabt etmek üzere yine Süleymâniyye müderrislerinden Kastamonulu[3] 'Ömer Efendi'ye ve Kuds-i şerîf Kazâsı, yine târîh-i merkūmdan mutasarrıf olmak üzere bâ-Mûsıla-i Süleymâniyye Sultân Selîm Müderrisi Kütahyavî Mehmed Efendi'ye tevcîh ve sâ'ir menâsıb-ı Devriyye ve arpalıklar tevcîhâtiyle dahi kulûb-i ekser-i 'ulemâ'-i tarîk tefrîh olundu.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırın on birinci günü◊6 Eyâlet-i Sivas, sâbık Şâm Vâlîsi ve Mîr-i Hâc Süleymân Paşa'ya ve Eyâlet-i Şâm ve Mîr-i Hâclık, ma'a Livâ'-i Nablus, sâbık Aydın ve Saruhân Mutasarrıfı Sadr-ı sâbık Dervîş Mehmed Paşa'ya yine Kuds-i şerîf Sancağı ilhâkiyle* ve Eyâlet-i Diyârbekir, sâbıkā Teke ve Hamîd sancakları Mutasarrıfı Sadr-ı esbak Mehmed Emîn Ra'ûf Paşa'ya, Bozok Sancağı ilhâkı ve Me'âdin-i hüKldır, sâbık **[M3 150]** Diyârbekir Vâlîsi ve Bozok Mutasarrıfı ve Me'âdin Emîni es-Seyyid Ahmed Paşa'ya ve Livâ'-i Çirmen, sâbık Çıldır Vâlîsi Benderli 'Ali Paşa'ya Edirne'de ikāmet eylemek üzere ve Livâ'-i Hamîd, sâbık Niğde ve Kırşehri ve Beyşehri sancakları Mutasarrıfı es-Seyyid el-Hâc Mustafa Paşa'ya Teke Sancağı ilhâkıyla ve Livâ'-i Saruhân, sâbık Sivas Vâlîsi el-Hâc Behrâm Paşa'ya Aydın Sancağı ilhâkıyla tevcîh olundu.

---

1 Çârşenbeli Efendi'ye Kara-biga E : Çehârşenbeli Efendi'ye Kara-[b]iga M3
2 mâh-ı E : + mâ M3
◊ 13 Rebî'ulevvel 1236 = 19 Aralık 1820 Salı.
◊◊ 1 Ramazân 1236 = 2 Haziran 1821 Cumartesi.
◊◊◊ 1 Rebî'ulâhır 1237 = 26 Aralık 1821 Çarşamba.
◊4 1 Muharrem 1237 = 28 Eylül 1821 Cuma.
◊5 1 Rebî'ulâhır 1237 = 26 Aralık 1821 Çarşamba.
3 Kastamonulu M3 : Kastamonî E
◊6 11 Rebî'ulâhır 1236 = 16 Ocak 1821 Salı.
* "Ve mâh-ı rebî'ulâhırın on birinci günü ..... Sancağı ilhâkiyle" kısmında yer alan bilgiler hemen hemen aynı ifâdelerle *Târîh-i Cevdet*, XII,9'da kaydedilmiştir.

Zikr-i ba'zı ahvâl-i cânib-i Şâm

Havrân[1] Ovası fi'l-asl ecnâs-i zehâyir ile meşhûn ve erbâb-ı zirâ'at ü hirâseti sâ'ir yerlere makîs olmayup kesret üzere olduğundan, mahsûlâtında feyz ü bereket hadden efzûn iken, mukaddemlerde ehâlî ve sekenesi lâyıkıyla vikâyet ve tarh-ı mezâlimden himâyet olunmadıklarından, ol havâlînin dahi zirâ'atine halel gelmiş ve bu keyfiyyet bi'l-istilzâm ba'zı senelerde Hıtta-i Şâm gibi vesî'u'r-rehâ mahalde kaht u galâ hudûsuna sebeb olmuş idüği ve bundan mâ'adâ Devlet-i 'aliyye'nin a'zam-ı umûr-i mu'tenâsı olan hüccâc-ı Müslimîn'in muhâfazaları mâddesine dahi lâyıkı vechile ihtimâm ü tekayyüd olunmayup, ez-cümle beher sene kat'ı mu'tâd olan si'r-i nâs tezâyüd bularak, hüccâcın muhâfazası ve nukūdunun lusûs-ı 'Urbân'dan vikâyesiyçün istishâb olunan delîl ve tüfengci ve havârî ve Mağribî tâ'ifeleri mukavvimlik edüp, si'r-ı nâsa 'adem-i i'tibâr ile her bir hacıyı diledikleri behâ ve akçaya râm ve matlûb eyledikleri mikdâr akça vermesini ibrâm ederek, hüccâc-ı Müslimîn bu sebeble hasârete uğradıklarından başka, içlerinden hasta ve bî-mecâl olanlardan ba'zıları mahfe ve taht-ı revân istîcârına kudret-yâb olamadıklarından, bi'z-zarûre kazıklama ta'bîr olunur, develeri istikrâya mecbûr olarak, ba'zan bi'l-iktizâ kāfileleri ileri[2] geçüp, yahûd girüye kaldıklarında, yollarda niçelerini[3] mâlına tama'an askerî ve 'Urbân tâ'ifeleri katl ü i'dâma cür'et ve ba'zan dahi hemân eşyâsını gasb ü sirkat gibi gadre cesâret çok vukū' bulduğu, ancak Mîru'l-hâcc-ı vakt bulunanlar taraflarından yahûd dâ'irelerinde müteneffiz olanlar câniblerinden ahvâl-i ra'iyyet ü zirâ'ate 'adem-i dikkat ve mukavvimlere ba'zı hafî 'illete **[M3 151]** mebnî müsâ'ade vü ruhsat ve izhâr-ı rehâvetden neş'et eylediğine binâ'en, bu def'a Mîr-i Hâclık hıdmet-i celîlesi Sadr-ı sâbık Dervîş Mehmed Paşa'ya tevcîh olunduğu, bu dakîkalara sarf-ı dikkat eylemesi irâdesine mebnî olmağla, Mîr-i Hâclık maslahat-ı cesîmesinin bervefk-ı matlûb tesviye vü ru'yeti 'uhde-i liyâkat-i mücerrebesine muhavvel olduğu derc ü beyân olunarak, hüccâc-ı zevi'l-ibtihâcın bi'l-emni ve's-selâme götürülüp getürülmesi ve bilâd ü 'ibâdın âsâyiş ü istirâhati mâddelerine bezl-i makderet eylemesi bâbında müşârun ileyhe hıtâben evâsıt-ı rebî'ulâhırda◊ ısdâr u irsâl-i fermân olundu. Lâkin bâ-takdîr-i Sübhânî müşârun ileyhin zemânında ol havâlîde dahi böyle umûr-i cüz'iyyeyi ferâmûş etdirir niçe[4] teşvîş zuhûru karîben beyân olunur*; in-şâ'allâhu'r-Rahmân[5].

---

1 Havrân M3 : + [Metinde muhtemelen "re" harfi yerine "dal" harfi ile yazılan ve üzerinde düzeltilen bu kelime, ayrıca E 56a'nın sol kenarında ve altında "beyân" kaydıyla daha düzgün bir yazıyla düzeltilmiş olarak gözüküyor] E

2 ileri M3 : ilerü E

3 kaldıklarında yollarda niçelerini E : kaldıklarından yollarda nicelerini M3

◊ 11-20 Rebî'ulâhır 1236 = 16-25 Ocak 1821.

4 niçe E : nice M3

* "**Zikr-i ba'zı ahvâl-i cânib-i Şâm** ..... olunur" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XII,9'da kaydedilmiştir.

5 Rahmân M3 : Rahman E

Vukū'ât-ı mütenevvi'ât

Ahvâl-i müste'nefe-i cihet-i şarkıyyeye binâ'en, hudûd-i mezkûrenin takviye vü muhâfazası iktizâsı zâhir ve el-yevm Devlet-i 'aliyye'nin asker-i mu'tenâsı ancak topcu ve 'arabacı ve humbaracı neferâtı idüği bâhir olmağla, ol semtlere cesbân bir mahalde biraz topcu bulunmak ferîza-i hâliyeden ve Van Kal'ası civâr-ı hudûd-i İraniyân'da akvây-ı serhaddât-ı Hâkāniyye'den olduğuna mebnî, çend rûz mukaddem serhadd-i mezbûra me'mûr kılınan sekiz orta topcu ve dört orta 'arabacı neferâtı, seksan kıt'a top ve[1] iktizâ eden kapaklu ve sâ'ir mühimmâtı ile Trabzon'a çıkup, andan serhadd-i mezbûra varmak üzere Top-hâne önünde âmâde kılınan tüccâr sefînelerine irkâben bu esnâda irsâl kılındı. Çünki;

Era'l-yevme yevmen kad tekâsefe gaymuhû
*Ve ebrâkuhû fe'l-yevme lâ şekke mâtırun**

müfâdınca 'âlem-i kevn ü fesâdda bir emr-i 'azîmin vukū'undan mukaddem ba'zı delâ'ili irşâd-ı 'ibâd olarak serâ-perde-i kudret-i İlâhiyye'den zuhûra başladığı, mücerreb-i erbâb-ı reşâddır**.

Girid Cezîresi'nde eşhâsdan biri bir silâh iştirâ eylese, hılâf-ı emr-i İlâhî ve mugāyir-i rızây-ı hazret-i Zıllullâhî[2] anın hiddet-i nüfûz ve şiddet-i te'sîrini ebdân-ı re'âyâda imtihân eylediği meşhûr u râygân **[M3 152]** olduğundan ve biraz vakitden berü ehl-i zimmet re'âyâ ise;

Emeli, ıztırâb eder efzûn
Kuvvet-i rişte pîc ü tâb iledir

ba'zı tarafa istinâd peydâ ederek, kuvvet-i kalb ile başka gûne tavr u edâ îmâ eder olduklarından, bu esnâda Hanya'da böyle bir sebebe mebnî ehl-i İslâm neferâtı ile Rûm re'âyâsı beyninde zuhûr eden münâza'a müşâcereye tahvîl olup, tarafeynin tekessürü muhârebeyi tatvîl ederek, ara yerde biraz nüfûs katl olmuş ise de, ba'zı dûr-endîşân bu keyfiyyete imâle-i nazar-ı im'ân ederek bi't-tevassut beynehümâyı te'lîf ve sûret-i hakîmânede cezâyir lafı ile fesâd-ı 'azîmi şimdilik tevkîf eylediler. Eflâk Voyvodası Suçu[3] 'Aleko Bey*** ihtiyâr ve kâr-güzâr germ ü serd keşîde[4] ve telh u şîrîn çeşîde olarak, meslek-i 'aklı

---

1 ve [Bu kelimenin üzeri çizilmiş gibi gözüküyor] E : — M3

* "أرى اليوم يوما قد تكائف غيمه * و أبراقه فاليوم لا شك ماطر = Bugün bulutları ve şimşekleri yoğunlaşmış görüyorum. Öyleyse bugün şüphesiz yağmur yağacaktır" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

** "Ahvâl-i müste'nefe-i cihet-i şarkıyyeye ..... reşâddır" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XII,9-10'da kaydedilmiştir.

2 hılâf-ı emr-i ..... Zıllullâhî M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydı işâretiyle satırın hizâsına E 58b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

3 Suçu E : Sucu M3

*** Metnimizde Suçu 'Aleko (سوچو علقو) imlâsı ile söz konusu edilen Alekko Suzzo/Sutzo için bk. mesela Theodor Schiemann, *age*, I,296,303.

4 keşîde : geşde (كشده) E, M3

evvelden berü akrân-ı mefâsid-pinhânıyla muzâdd[1] ve 'avâkıb-ı umûra 'aklı erer kimse olup, öyle tervîc-i garaz-ı fâsid zımnında sûret-i hakkâniyye ile encâmında milletine mûris-i mazarrat ve ba'de bu'din[2] kendüsüne ve ahlâfına mûcib-i husrân ü haybet olacak igfâle aldanmaz, nîk ü bed-dîde bir ehl-i tecribe olduğundan, vâhî ve bî-ma'nâ va'd-i va'îdden istib'âd eder olduğu, ma'lûm-i erbâb-ı fesâd olmak mülâbesesiyle, anların 'indinde nâ-halef[3] ve âmâde-i îkâz oldukları hılâf-ı mu'tâd fitne vü fesâda ittibâ' etmeyeceği gayr-i muhtelif olduğundan, muzmer-i pür-şerlerini mûmâ ileyhden ketmi 'umde-i âmâl etmişler ise de, kumâş-ı haşerât-enkâşlarının temâm dest-gâhlanacağı hengâmda anın Eflâk Voyvodası bulunduğunu istiskâl ve bir tarîk ile esbâb-ı def'ini istihsâle iştigâl üzere idiler. Zîrâ mûmâ ileyh Boğdan Voyvodası Mihal hakkında tavr u reftârına nazaran kayınpederi gibi bir gün firârı ağleb-i ihtimâl olup, lâkin: "Korkaram ki bundan başka Devlet-i 'aliyye'de bâ'is-i ihtilâl olur, amma ne çâre ashâb-ı nüfûz u ikbâli igfâl etmiş olduğundan 'aleyhine şakk-ı şefeh etmek muhâl, zîrâ mûcib-i izmihlâldir" deyü ba'zı mahremânı ve Dîvân Kâtibi kudâtdan Mustafa Efendi ile aralıkda hasbihâl eylediği vâki'dir*.

Binâ'en 'aleyh Boğdan Voyvodası Mihal, ibtidâ mûmâ ileyh 'Aleko Bey gibi sanâdîd-i **[M3 153]** milleti beyninde nâfizü'l-kelim rakîbi, Voyvodalık tahsîlinde tafsîl olunan takrîb ile firîbe şebîh bir tertîb-i garîb ile aradan kaldırmak husûsunu ta'cîl ederek, müttefiki olduğu her zemân mâye-i fesâd ve galeyân-i cihân kavm-i fettân şeytânlariyle yek-zebân olup, vech-i sühûlet[le] def' u tenkîli olarak Mihal tarafından bahş-ı sîm ü zerden başka, mu'temed âdemler lisânından va'dler ve dînine hıdmet olacağını tefhîm eder papaslardan bâtıl sözler ile 'Aleko Bey'in tabîbini ihlâl ü itmâ'[4] ve tabîb-i Rûm-i merkûm dahi mûmâ ileyhin yebûset-i şeyhûhiyye sebebiyle kıllet-i cereyânından ba'zan şikâyet eylediği, bâzûsundaki sınâ'î çeşmenin isâlesi behânesiyle üzerine îcâb-ı iltihâb eder hafiyyü's-simye şeyler vaz' ederek, yakısında verem-i hâr îkâ' ve dönüp iltihâb-ı mezbûra "Mu'âlece" deyerek muhâlif dımâdlar ilsâkıyle iltihâbı gangıranaya ircâ' etmekle, bu hâl ile çok sürmeyüp, gangırana dahi sifakelosa[5] munkalib oldukda, luhûm-i meyyitesi sâkıt olarak bî-çârenin kavli

---

1 muzâdd M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ve nîk ü bed-dîde olduğund{an}" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

2 milletine ..... bu'din M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın hizâsından hareketle E 59a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

3 nâ-halef E : تاخلف M3

* "Zîrâ mûmâ ileyh Boğdan Voyvodası Mihal ..... vâki'dir" kısmında yer alan bilgiler hemen hemen aynen ve "Şânî-zâde Târîhi'nde muharrerdir" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,116'da kaydedilmiştir.

4 itmâ' M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "eylediler" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

5 Metnimizde sifakelos (سفاقلوس) olarak geçen bu kelimenin aslı, fransızcada sphacèle, yunancada sphakelos denilen ve vücuttan atılmakta olan ölü dokuyu ifade eden sfasel olmalıdır; bk. "Sfasel", *Büyük Larousse*, XX,10433.

fi'l-hâl bütün bütün elden gidüp, kendüsi dahi bî-hûd ve lâ-yu'kal kaldı. Ol vakit müte'allikâtı, başka etıbbâ dahi celb ü ihzâr ve irâ'e vü istifsâr ile ba'zı hazzâk, muktezây-ı fenn ile bi'l-ittifâk mâdde[nin] zıdd u muhâlif tedbîrden neş'et etmiş olduğunu gizlüce ihbâr etmeleriyle, kazıyye âşikâr olmuş ise de, ba'de harâbi'l-Basra bu bâbda herkes encâm-ı kâra intizâren sükût ihtiyâr ederek çok geçmeyüp, 'Aleko Bey dahi hufra-i helâke dâhil ve husamâsının merâmı hâsıl oldukda: "Bu yaranın ecel-i mev'ûduyla fevt oldu" siyâkında mahzarları mâh-ı rebî'ulâhırın on yedinci günü◊ Der-i devlet-medâr'a vâsıl oldu*.

Zikr-i ba'zı vefeyât ve tercemât

Mâh-ı cumâdelûlânın[1] üçüncü günü◊◊ esbak Sadr-ı Rûm ve İmâm-ı Evvel-i hazret-i Şehriyârî Ahmed Kâmilî** Efendi dâr-ı bekâya rıhlet eyledi; *rahimehullah****. Müşârun ileyh Kırîmiyyü'l-asıl olup, sinn-i sıgarında ba'zı akrıbâsı şefâ'atiyle Enderûn-i hümâyûn'a ahz olunmağla, giderek iktizây-ı tabî'atiyle çavuşân tarîkasına sâlik ve hüsn-i **[M3 154]** savtı sebebiyle hânendelikde usûl-bendlik mehâretine mâlik olduğundan başka, Musâhib-i Şehriyârî Kemânî Hızır Ağa ve ol evânda sâzendegân miyânında üstâdî-i Hudâ-dâdî ile eşher ve hâlâ erbâbı beyninde âsârı mu'teber olan Kemânî A'mâ Corci ile dahi demsâz olarak, kavâ'id-i pişrevîde dahi hayli bâlâ-pervâz olmuşlar idi. Ve zümre-i çavuşâna mahsûs olan Enderûn-i hümâyûn Mü'ezzinliği'ne dahi heveskâr ve sonra bir müddet Mü'ezzin-başılık'da karâr[2] ederek bâ-takdîr-i Kird-gârî âhır-ı kâr merhûm cennet-mekân Sultân 'Abdülhamîd Hân zemân-ı saltanatlarında İmâm-ı Sânî ve zemân-ı sa'd-iktirân-ı Şâhâne'de Dervîş Efendi 'azlinde İmâm-i Evvel-i Sultânî olup, ancak bunda pek çok meks etmeyerek, yirmi altı senesinde◊◊◊ yine Mü'ezzin-başılık'dan İmâm-ı Sânî olmuş olan 'Abdülkerîm Efendi nasbiyle ma'zûl oldu ise de, yirmi yedi senesi◊4 def'a-i ûlâda Rumeli Sadâreti'yle nâ'il-i me'mûl oldu. Ve eyyâm-ı sadâretinin ma'âzaallâhi Te'âlâ

◊ 17 Rebî'ulâhır 1236 = 22 Ocak 1821 Pazartesi.

* "Binâ'en 'aleyh Boğdan Voyvodası Mihal ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve "Şânî-zâde'nin tahkîkâtına göre" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,115'te kaydedilmiştir.

1 cumâdelûlânın E : cemâziyelûlânın M3

◊◊ 3 Cumâdelâhır 1236 = 8 Mart 1821 Perşembe.

** Metnimizden alınmakla beraber "Kâmilî" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,56'da "Kâmil" şeklinde kaydedilmiştir.

*** "رحمه الله = Allah ona rahmet eylesin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 ve sonra ..... karâr M3 : + [Bu kelimeler aynı kaligrafi ile satırın devamına E 59b'nin sol tarafına yazılmışlardır] E

◊◊◊ 1 Muharrem 1226 = 26 Ocak 1811 Cumartesi.

◊4 1 Muharrem 1227 = 16 Ocak 1812 Perşembe.

eyyâm-ı tâ'ûn-i kesîre tesâdüfü mahsûl-i kısmetini teksîr etmekle, nâ'il-i nakd-i vefîr olmuşidi. Binâ'en 'aleyh tekmîl-i müddet-i sadâretde me'zûnen hacca 'azîmet ve[1] ba'de'l-hac 'avdetle edây-ı ferîza-i teşekkür-i ni'met ve ba'dehû otuz üç[2] senesinde[◊] tekrâren Rumeli Kadı'askerliği ile[3] tecdîd-i servet edüp, amma mukaddemâ İstanbul ve Anadolu rütbelerini pâye ile sebkat etmişidi. Merhûm-i müşârun ileyh sâfî-dil ve tavr-ı Çavuşânda[*] letâ'ife mâ'il olduğundan, bu takrîb ile[4] taraf-ı Şâhâne ve küberây-ı Seray-ı Pâdişâhâne'den dâ'imâ envâ'-ı 'atâyâya nâ'il olur idi[**]. Hattâ ol esnâda bir gün 'an-kasdin nemâza gec gelüp, ba'de's-salât i'tizâr gûne etvâr izhâr ederek: "Sâ'atim bir dürlü dürüst gitmeyor. Her çend ta'mîr etdirdim ise yine ıslâh kabûl etmeyor. İstanbul'un bütün sâ'atcileri benim sâ'atden 'âciz kaldılar" siyâkında hezâr medâhik i'lâniyle 'avâtıf-ı Şâhâne'den yedi sekiz bin guruşluk bir koyun sâ'ati ihsân olunduğunu Hakîr'e hikâye ve sâ'at-i merkûmu dahi irâ'e eylemişler idi.

Ve Karahisâr-ı sâhib'de mütekâ'iden mukîm olan Kapudân-ı esbak Seyyidî 'Ali Paşa'nın dahi fevti haberi bu esnâda vürûd etmekle, ba'zı 'akâra müte'allık îrâdâtı ve sâ'ir muhallefâtı veresesine in'âm [M3 155] ü i'tâ ve ancak Kapu-dağı ve sâ'ir birkaç mukâta'asını hasbe'l-kânûn cânib-i mîrîden ahz ile iktifâ olundu. Mûmâ ileyh Gürciyyü'l-asıl olup, Cezâyir-i Garb Ocağı'nda Kölemen tâ'ifesinden iken, giderek cesâreti sebebiyle ba'zı sefâyine kapudan ve Âsitâne-i 'aliyye'ye gelüp, ezmine-i esbakda ba'zı sefâyin-i hümâyûna Kapudan ve devr-i esbakda Kapudane[5] olmuşidi. Ba'dehû İngilizlü donanması vak'asında Kapudân-ı deryâ olduğunun zikri[6] güzâr etmiş olmağla, bâkî terceme-i hâli ol mahalde olan iş'ârâtdan âşikâr olur.

Ve mâh-ı cumâdelûlânın on üçüncü günü[◊◊] Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî-yi esbak Yenişehirli Zeynel'âbidîn Bey meflûcen dâr-ı âhırete vülûc eyledi[***].

---

1 ve E : — M3
2 üç M3 : üc E
◊ 1 Muharrem 1233 = 11 Kasım 1817 Salı.
3 Kadı'askerliği ile E : Kadı'askerliği'yle M3
* Burada söz konusu edilen, Sivas ya da Diyarbakır'da XV. yüzyıl sonunda doğup 1632'de İstanbul'da ölen, hazır cevaplığı ve şakacılığıyla ilgili fıkraları yaygın, asıl adı Mustafa olan İncili Çavuş olmalıdır; geniş bilgi için bk. "İncili Çavuş", *Büyük Larousse*, XI,5678.
4 takrîb ile E : takrîble M3
** "Mâh-ı cumâdelûlânın üçüncü günü esbak ..... idi" kısmında yer alan bilgiler özetle e bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,56-58'de kaydedilmiştir.
5 Kapudane E : Kapudan M3
6 olduğunun zikri M3 : + [Metinde düzeltilmeye çalışıldığı için okunmasında zorluk çekileceği düşünülen bu kelimeler, E 60a'nın sol kenarında altında "beyân" kaydıyla ayrıca kaydedilmişlerdir] E
◊◊ 1 Cumâdelûlâ 1236 = 4 Şubat 1821 Pazar.
*** "Ve Karahisâr-ı sâhib'de mütekâ'iden mukîm ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,56'da kaydedilmiştir.

İstitrâd[1]

Tepedelenli 'Ali Paşa'nın bekâsı mûcib-i hatar u hasâr idüğünde ittifâk-ı ârây-ı 'ukalâ derkâr ise de, ba'zılar li-garazin hâletle def'-i gâ'ilesini ta'cîle tergîb ve tedbîrlerine medâr olur vesâ'ili tahsîl zımnında mûmâ ileyh 'aleyhinde olan Paşo Bey ve Zeynel'âbidîn Bey gibi erbâb-ı tedâbîri kurb-i saltanata celb ü istihdâm ile tervîc-i merâmı re'y ü tensîb etmişler idi. Amma ahvâl-i dâd ü sitâd vakt-i hâle nazaran bir müddet dahi te'hîr u imhâl ederek, yine bir tarafdan tedâbîr-i hafiyyesine iştigâl esnâsında tırâşîde olunacak menâfi'-i 'uzamâyı mutâla'a eden fırka-i uhrâ, ta'vîk-i maslahatı tasvîb ü iftâ ederler idi. Ve Zeynel'âbîdîn Bey dahi 'Ali Paşa'nın ba'zı çiftlikât ve sâ'ir îrâdât cihetiyle mağdûrlarından bir mîr-i feylesof-nazîr idüğüne binâ'en, mukaddemâ Yenişehir'den meclûb olup, Ser-bevvâbîn-i Dergâh-ı mu'allâ[2] olmak takrîbiyle Çavuş-başı ve Kethudâ olarak bu def'a Paşa-yı mûmâ ileyhin mâdde-i tedbîr-i imhâsında bakla-i 'aşûrâ idi. Vaktâ ki iktizây-ı kudret-i cenâb-ı Rabbü'l-'ibâd ile 'Ali Paşa mâddesi imtidâd bularak, niçe[3] hazâ'in-i Hâkâniyye'nin telef ü hebâ olmasına bâ'is olduğundan mâ'adâ, fukarâ'-i re'âyânın mihen ü meşâklarını muzâ'af[4] ve dü-bâlâ ve îkâz-ı fiten-i uhrâ etdikce, mukaddemâ ba'zı hafî ma'nâ sebebiyle sûret-i tedbîrde bir müddet dahi müsâmaha şıkkına zehâb edenler[5] **[M3 156]** fursat-yâb olup, bu hengâme-i bî-hengâma bâ'is olanlara itâle-i lisân ve hafî vü celî ta'n ü kadh etmekde yek-zebân oldular. Zeynel'âbidîn Bey'in bu maslahata müdâhalesi, Hâlet Efendi ile[6] bi'l-ma'iyye gerek hasmdan ahz-ı intikâma ittihâz-ı fursat ve gerek zımnında veliyy-i ni'mete 'arz-ı hıdmet garazıyla ise de, *"'Ale'l-mer'i en yes'â li-tahsîn-i hâlihî ve leyse 'aleyhi en-yüsâ'idehu'd-dehru"**, bâ-takdîr-i Kird-gârî, mâddenin su'ûbete dûçâr olmasiyle, hakkında halkın gûn-â-gûn sözlere ibtidârı, muharrik-i dehşet ü ekdârı olup, husûsan ashâb-ı 'akl ü dikkatden âdem olduğundan, bu husûsun sâ'ir fesâdlara dahi bâ'is olacağını ba'zı mukaddimât emârâtına hazaran istibsârı ile, mülâhaza-i 'âkıbet-i kârı mûcib-i ıztırâb-ı efkârı olarak, eczâ'-i seyyâle-i bedenine gılzat ve cevelân-ı ahlâtına rukûd ü sükûnet târî olmağla, ya'nî mûmâ ileyhe nüzûl isâbet etmekle, ol hâl ile biraz vaḳit meflûc ü bîmâr olup, âhır-ı kâr; [mısrâ]':

---

1 **İstitrâd** M3 : + [Bu kelime buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmıştır] E

2 mu'allâ M3 : + [Bu kelime önce "mu'allâ'dan" şeklinde yazılmış, sonradan sonundaki "dan" kısmının üzeri çizilmiştir] E

3 niçe E : nice M3

4 muzâ'af : musâ'af (مصاعف) E, M3

5 edenler E : idüler M3

6 Efendi ile E : Efendi'yle M3

* " على المرء ان يسعى لتحسين حاله و ليس عليه ان يساعده الدهر = Kişi kendi durumunu güzelleştirmek için çalışmalıdır; zamanın ona yardım etmesini beklememelidir" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

*Merâ merg bihter ezîn zindegânî**

mefhûmuyla 'azm-i dâr-ı karâr eyledi; *"el-Belâ'u mü'ekkelün bi'l-mantık"*** .

Müteveffây-ı mûmâ ileyh edîb ü 'ârif ve akvâl-i hukemâ ve umûr-i mülkiyyeye vâkıf[1] mütekellim ve mütevâzı' bir mîr-i[2] sâhib-i tedbîr idi. Ancak ifrât-ı zekâsı, vakt ü hâle imâle-i âmâli sebebiyle re'yinin muktezâsını icrâsına mâni' olduğundan, ekser erbâb-ı 'akl misillü bu dahi bulunduğu menâsıb-ı 'âliyede iş erliği nâmiyçün her maslahata girişemeyüp, 'âdetce sathî kullandığından, ebnâ'-i zemân 'indinde: "'Âkıl-i gayr-i fâ'ildir" deyü medhûl olmuş ise de, umûr-i 'âdiyesinde bir fenâ işde bulunmadı; *rahimehullâhu Te'âlâ****.

Be-gîtî ki nîkû ser-encâm nîst

Bih ez-nâm-ı nîkû diger kâm nîst[*4]

İ'dâm-ı ba'zı eşkıyâ

Hammâl tâ'ifesinden iken mücerred icrây-ı iktizây-ı nefs ü hevâya tarîk-ı eslem olan yeniçerilik iddi'âsında birkaç eşkıyâ, mâh-ı cumâdelûlânın[3] on dördüncü günü◊ Zindân-kapusu'nda 'Abâcı Sırplu zimmîden gasben 'abâ almak istediklerinde, 'abâcı bir cür'etlü zimmî olmağla, mümâna'at sadedinde olduğundan, mersûmu darb **[M3 157]** etmeğe başladılar. Ol aralık Ağa Çukadârı gelüp, merkūmları def' murâd etdikde, Çukadâr'ı ve yanındaki neferâtının birini bıçak ile urup mecrûh eylediler. Meğer Yeniçeri Ağası tebdîlen ol havâlîde olmağla[4], haber alup der-'akab erişdikde, ol hammâl-i bed-fi'âllerin ikisini topuz darbıyla zebûn ve bî-mecâl ve firâr edemeyan birkaçını dutdurup cümlesini der-'akab Boğaz-kesen Kal'ası'na irsâl eyledi. Ve hemân ahşâmısı[5]

---

* "مرا مرك بهتر ازين زندكانى = Ölmek bana böyle yaşamaktan daha iyidir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

** "البلاء مؤكل بالمنطق = İşte başıma geldi, ay söylemez olaydım" gibi bir anlama gelen bu cümle, Hz. Ebûbekir'in sözlerinden biri olarak nakledilmektedir; bk. el-Meydânî, *Mecma'u'l-Emsâl*, I,17-18. Bu sözün hadîs olarak değerlendirilmesi için bk. el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I,290.

1 ye vâkıf M3 : + [Bu kelime metinde üzeri çizilen "yi 'ârif" kelimesinin üstüne yazılmıştır] E

2 bir mîr-i E : بره بر M3

*** "رحمه الله تعالى = Yüce Allah ona rahmet eylesin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*4 "بكيتى كه نيكو سر انجام نيست * به از نام نيكو دكر كام نيست = Dünyada iyiliğin sonu yoktur. İyi bir isim sahibi olmaktan daha güzel başka bir istek de yoktur" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir

3 cumâdelûlânın E : cemâziyelûlânın M3

◊ 14 Cumâdelûlâ 1236 = 17 Şubat 1821 Cumartesi.

4 olmağla M3 : + [Bu kelime metinde üzeri çizilen "imiş" kelimesinin üstüne yazılmıştır] E

5 ahşamısı E : akşamısı M3

kal'a-i mezkûrede[1] beş hammâlı boğdurup cesedlerini deryâya ilkā ve Ocak kā'idesince şerâre-i fesâd-ı eşkıyâyı çend rûza kadar teskîn ü itfâ eyledi*.

Heyecân-ı 'isyân der-meyân-ı Rûmiyân ve tafsîl-i esbâb-ı ân

Bir müddetden berü tedrîcen mütevâliyyü'z-zuhûr olan şûr u şürûrun sebeb-i hakîkî ve bâdî-i aslîsi, netîce-i imtidâd-ı müddet olan inkılâb-ı 'âdet[2] ve tegayyür-i töre-i memleketden nâşî, vaktiyle vesîle-i husûl-i tezâyüd-i kuvvet ü salâbet olmuş kavâ'id ve usûl-i devlet her ne ise ana mû-be-mû ri'âyet ve iktizây-ı vakt ü hâle tevfîk ile ikmâline dikkat ederek temşiyet-i umûr eden ashâb-ı ârâ ki, anlar erbâb-ı tabâbet-i devletdir, zuhûr-i iltizâm-ı mâ-lâ-yelzem ile takrîben iki yüz senedir birer ikişer müsteb'ad-i dâ'ire-i ru'yet-i maslahat olduklarıdır. Zîrâ devâm-ı nizâm-ı memleket, ya'nî vücûd ü bekā'-i hüsn-i siyâset, hüsn-i tedbîrden neş'et eder bir keyfiyyet idüği delâ'il-i 'akliyye vü nakliyye ile müberhen ve tabîb-i gayr-ı hâzıkın sekâmeti, marîzi izrâr edeceği bedîhî vü müteyakkındir. *Kemâ kāle feylesofu'l-Hindi: "Bi'r-re'yi yünâlü mâ-lâ-yünâlü bi'l-kuvveti ve'l-cünûd"*** . [Mısrâ]*:

Bi-şu'leti'r-re'yi tüzekkâ şu'letü'l-be'si[3]***.

Fe-li-hâzâ ba'zı hukemâ dahi demişler ki: *"Mâ dâme müdebbirîne umûr-i devlet bi'n-nisbe*[4] *ehlü fazli ve dirâyet"*[*4], ya'nî ashâb-ı nâmûs u hikmet ve 'ârif-i hüsn-i siyâset olup, anlar iktizây-ı ittihâd-ı tarîk-ı 'ukalâ ile 'azîmetde sebât ve ârâ vü ef'âlde ittifâk üzere olalar. *"el-Fethu ma'a'l-vifâk"*[*5] kavâ'idi iktizâsiyle[5] devlet elbet[6] mütezâyid olur, amma mesânid-i mezbûrede ba'zı bî-liyâkatler dahi hâzır olurlar ise, miyânede elbet[6] nifâk u ihtilâf ve hıkd ü hased misillü

---

1 mezkûrede E : mezkûrda M3

* "İ'dâm-ı ba'zı eşkıyâ ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,60'da kaydedilmiştir.

2 inkılâb-ı 'âdet M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi ile işâret edilerek satırın hizâsına E 61a'nın sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] E

** "كما قال فيلسوف الهند بالراى ينال ما لا ينال بالقوة و الجنود = Hind filozofunun söylediği gibi: Güç ve ordularla elde edilemeyen şey, aklı kullanarak elde edilir" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

3 Kemâ kāle ..... şu'letü'l-be'si M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 61a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

*** "بشعلة الراى تذكى شعلة الباس = Savaşın ateşi, aklın ateşiyle tutuşturulur" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

4 bi'n-nisbe M3 : + [Bu kelime, buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve E 61a'nın sağ tarafına yazılmıştır] E

*4 "ما دام مدبرين اموردولت بالنسبه اهل فضل و درايت = Fazîlet ve dirâyet ehline nisbetle, devlet işlerini tedvîr edenlerin varlıkları devam etsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*5 "الفتح مع الوفاق = Fetih uyum iledir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

5 olalar ..... iktizâsiyle M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın hizâsından hareketle E 61a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

6 elbet E : elbetde M3

keyfiyyetler zâhir olmağla, **[M3 158]** erbâb-ı 'akl ü iktidâr olanlar nâ-çâr ketm-i re'y ve izmâr-ı tedbîre bi't-tab' icbâr olunurlar; *ve'l-cinsü ma'a'l-cinsi*[1*].

Bu husûs ise giderek eslâf-ı devletin i'mâl-i fikr ü dikkat ederek hezâr külfet ü meşakkatle te'sîs ü temhîd eyledikleri kavâ'id-i siyâsiyyede müsâmaha ve 'adem-i ri'âyet ü tekayyüdü mü'eddî ve bu dahi erkân-ı erba'anın inhilâl-i i'tidâl-i vâcibine ve husûsan 'ırk-ı salâbet-i bâzûy-i saltanat olan rükn-i askerînin teşâvüş-i râbıta ile yavaş yavaş[2] erkân-ı selâse-i bâkıyeye te'addîsine bâdî olup, böyle giderek sipâh tebâh ve sefer meferr olur. *Li-ennehû nukile mine'l-hukemâ'i hâze'l-kelâm: "İhtilâfu'l-ârâ'-i yenteccü 'ademe'n-nizâmi*[3]*"*[**]. Şöyle ki cism-i hayvânîde 'anâsır-ı erba'adan birinin galebesiyle mürekkebât-ı mizâciyyenin münhalle olduğu misillü, erkân-ı erba'a-i devletden birinin galebesi, mizâc-ı ictimâ'-i medenînin i'tidâlden hurûcunu yahûd nev'in fesâdını müstelzim olur ve bu keyfiyyete müterakkıb olan ehl-i şirke bi't-tab' her devlet ü memleketde dehşet-i mu'âkabe-i siyâsiyye ile zîr-i hasîr-i ihtifâda mevcûd u mukarrerdir. Ba'zı kuvvet-i zahr u istinâd peydâ ederek yüz bulur. Zîrâ *Mukaddime-i İbn Haldûn* misillü ba'zı kütüb-i tabî'iyyede mastûr u meşhûn olduğu üzere nâs beş kısım olup[***], evvelkisi bi't-tab' ehl-i hayr olanlardır ki anlar kıdve-i mahlûkātdır ve cenâb-ı Pâdişâhî'ye sâ'ir nâsdan ziyâde tekarruba[4] bunlar sezâdır. İkincisi kezâlik bi't-tab' ehl-i hayr olup, lâkin müte'addî olmayarak ferâgatda olmak isteyanlardır ki bunlar i'zâz ü ikrâm ile celb ve 'illetleri izâle olunarak istihdâm olunmaları lâyıkdır. Üçüncüsü bi't-tab' ne ehl-i hayr ve ne ehl-i şerr olanlardır. Bunlar ef'âl-i mahmûde vü memdûhaya tergîb ü tahrîz[5] olunmak gereklerdir. Dördüncüsü gerçi ehl-i şer olup, lâkin şerleri te'addî vü tecâvüz etmeyanlerdir. Bunlar tehvîn ü tahkîr ve terhîb ile ya hayra nakl olunup, yahûd öyle mehân ü muhakkar kalarak terk olunmaludurlar. Beşincisi bi't-tab' ashâb-ı şerr olup, şerleri te'addî vü tecâvüz dahi edenlerdir ki, bunlar ehass-i halâyıkdırlar. Ve bunların tabî'ati, re'îs-i a'zamın tabî'atına zıdd ve muhâlif olmak iktizâ eder[6].

---

1 ve'l-cinsü ma'a'l-cinsi M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla E 61a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

* "والجنس مع الجنس = Cins, cins iledir" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

2 yavaş yavaş M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 61a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

3 Li-ennehû ..... 'ademe'n-nizâmi M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "8" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 61a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

** "لانه نقل من الحكماء هذا الكلام: اختلاف الاراء ينتج عدم النظام = Çünkü bilge kişilerden şu söz nakledilmiştir: Görüş farklılığı kargaşa doğurur" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

*** Müellifimizin *Mukaddime-i İbn Haldûn* gibi kitaplarda olduğunu söylediği bu bilgiler *Mukaddime*'de olmamakla birlikte, benzer bilgilerin meselâ Devvânî'nin *Ahlâk-ı Celâlî* adlı eserinde bulunduğu ile ilgili olarak bk. Harun Anay, *age*, s.343-344.

4 tekarruba E : تقربه M3

5 tahrîz E : terhîs M3

6 olmak iktizâ eder M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

[M3 159] Ve bu tâ'ife merâtib üzeredir. Ba'zılarının envâ'-ı zecr ü te'dîb ile tagyîr-i i'tiyâd ü ıslâhı ümmîd olunur ve olmadığı hâlde icrây-ı şerden men' olunurlar. Amma bir sınıfının ıslâhı aslâ me'mûl olmaz, ancak ekser şerleri şâmil değil ise, mudârâ ile kullanılurlar. Ve eğer şâmil ise ya habs-i medîd ile halk ile ihtilâtdan yahûd kayd ü bend ile tasarruf-i bedenîden men' ve yahûd nefy ile tard u def' olunurlar. Ve eğer şerleri ifrât olup, halkın dahi fesâdını mü'eddî olacak ise, bunlar hakkında hukemâmn ba'zısı: "Eli ve ayağı ve lisânı gibi bir 'uzvu ve yahûd âlet-i şerri olan hissi ibtâl olunur" deyüp katlinde ihtilâf etmişlerdir. Muhassal: "Umûr-i 'âmmeye nazaran tabîb misillü 'amel olunup, fasad-ı evvel ve fasad-ı sânî ve bütün bedenin fesâdına sebeb olacak mevâdd-ı rediyyede kat'-ı 'uzuv eylediği gibi tedbîr olunur" demişlerdir ki, bunlar umûr-i siyâsiyyedendir. *Ve fi'l-meseli: "Men talebe'r-riyâsete sabrun 'alâ madadi's-siyâseti**. **Beyt**:

Kâr-ı dünyâ ki tû düşvâr giriftî ber-hûd
Ger tû ber-hîşten[1] *âsân künî âsân gerded***

Ve Fâzıl Şehrezûrî, *Şecere-i İlâhiyye* nâm te'lîf-i hikmet-redîfinde siyâseti bu vechile ta'rîf edüp demişdir ki: *"İ'lem enne't-tedbîre in kâne 'alâ vefkı'l-hikmeti ve'l-maslahati bi-haysü yü'eddî ilâ kemâli't-tenevvu'i ve hıfzi'l-eşhâsi yüsemmâ bi's-siyâseti'l-İlâhiyyeti ve illâ yüsemmâ bi-haseb-i mâ yuzâfu ileyhi. Ve envâ'u's-siyâseti 'alâ mâ zekerehü'l-Hakîm erba'atün: Siyâsetü'l-meliki ve hiye tedbîru'l-cemâ'ati 'alâ vechin yü'eddî ilâ tahsîlihimi'l-fezâ'ile ve hiye siyâsetü'l-fuzâlâ'i. Ve siyâsetü'l-galebeti ve hiye tedbîru'l-ehissâ'i ve'l-cühhâli 'inde galebetihim 'ale'l-memâliki ve tüsemmâ siyâsete'l-hasâseti. Ve siyâsetü'l-kerâmeti ve hiye tedbîru men huve mevsûmun bi-iktinâ'i'l-kerâmeti. Ve siyâsetü'l-cemâ'ati ve hiye tedbîru'l-firakı'l-muhtelifeti 'alâ vefkı'l-kānûni'n-nâmûsiyyi'l-mevzû'i*[2]*. Ve siyâsetü'l-meliki hiyelletî tehussu külle sınfın siyâseten hâssaten yü'âhızûne 'alâ terkihâ li-tahruce'l-kemâlâti'l-insâniyyeti mine'l-kuvveti ile'l-fi'l ve hiye siyâsetü's-siyâsât. Fe'l-yurâcî' ilâ zâlike'l-kelâm li-en yettali'a mâ lâ yüsâ'idü li-tatvîlihî hâze'l-makāme****.

---

* "و فی المثل من طلب الریاسة صبر علی مضض السیاسة" = Atasözlerindendir: Baş olmak isteyen kişi, siyâsetin metoduna sabredecektir" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

1 ber-hîşten (بر خویشتن) E : ber-hîşten (بر خوشتن) M3

** "کار دنیا که تو دشوار گرفتی بر خود * کر تو بر خویشتن آسان کنی آسان گردد" = Sana zor gelen dünya işini eğer kendine kolaylaştırırsan, kolaylaştırmış olursun" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

2 nâmûsiyyi'l-mevzû'i E : nâmûsi'l-mevzû'i M3

*** "اعلم ان التدبیر ان کان علی وفق الحکمة و المصلحة بحیث یؤدی الی کمال التنوع و حفظ الاشخاص یسمی بالسیاسة الالهیة و الا یسمی بحسب ما یضاف الیه و انواع السیاسة علی ما ذکره الحکیم اربعة سیاسة الملك و هی تدبیر الجماعة علی وجه یؤدی الی تحصیلهم الفضائل و هی سیاسة الفضلاء و سیاسة الغلبة و هی تدبیر الاخساء و الجهال عند غلبتهم علی الممالك و تسمی سیاسة الخساسة و سیاسة الکرامة و هی تدبیر من هو موسوم باقتناء الکرامة و سیاسة الجماعة و هی تدبیر الفرق المختلفة علی وفق القانون الناموسی الموضوع و سیاسة الملك هی التی تخص کل صنف سیاسة خاصة یؤاخذون علی ترکها لتخرج الکمالات الانسانیة من القوة الی الفعل و هی سیاسة السیاسات

Amma fî zemânînâ atyâb-ı se-rûzeye **[M3 160]** kāni' u meyyâl ve mütehayyiz-i[1] kemâl-i ikbâl olan cühhâlin[2] ez-kadîm hâli: "Rüzgârın önüne düşmeyen âdem yorulur" mısrâ'ının me'âli olduğundan, hemân birbirlerine san'at-ı müdâhenede müzâhene ile mümâşât-ı etvâr-ı şehsüvârâneleri mücerred mebnî kasd-ı cerr-i nef'-i yegâneleri olmağla, o makūlelerin mânend-i zevâtü'l-eznâb merkez-i i'tidâlden hâric hareket-i gayr-i tabî'iyyeleri, mihver-i dolâb-ı rediyyü'l-inkılâb-ı dehre uymuş ise de, bi'l-âhıre râbıta-i 'âmmede mûcib-i teşvîşât-ı tâmme olup,

İnne'z-zemâne le-tâbi'un li'l-enzeli
*Teba'a'n-netîceti li'l-ehassi'l-erzeli**

müfâdınca giderek altı bölük halkı küberâ ve ru'esâ tobralarına dâhil ve ze'âmet ve tîmâr ve 'ulûfe-i neferât bâ-esâmî müte'allikāt-ı ashâb-ı nüfûz-i kavîye mütenâkıl olduğundan, asker-i devlet-i zafer-eser fî zemânînâ mümâsil-i misl-i *"İsmühû yüsma'u ve cismühû lâ yurâ"*** olmağla, fütûr-i asker ve teşettüt-i kişveri müşâhede eden ehl-i şer, vâdî-i[3] dehşeti sebk u güzer[4] ederek, kuvvet-i zâbıta-i hâbıtayı gözlerine kesdirdikce, fitne-i nâ'ime âheste kā'ime ve bi'l-âhıre envâ'-ı fiten ü hurûb ve ecnâs-i mihen ü kürûb vaktimizde müterâkime olmuşdur. *"Ve lâ yenfe'u li-nehşeti'z-zemâni râkī"****. [Mısrâ]':

Çü katre seyl şeved kûhhâ be-gerdâned[*4]

فليراجع الى ذلك الكلام لان يطلع ما لا يساعد لتطويله هذا المقام = Bil ki yönetim, çeşitliliğin kemâlini ve kişilerin korunmasını temin edecek şekilde hikmet ve maslahata uygun olursa, ilâhî siyaset diye adlandırılır. Aksi takdirde nisbet edildiği şeye göre isimlendirilir. Bilge kişinin [=Aristo] açıkladığı üzere siyâset dört çeşittir. Hükümdârın siyâseti: Bir topluluğu erdemli kılmaya yönelik yönetim biçimidir ve bu da erdemliler siyâsetidir. Çoğunluğun siyâseti: Aşağılık ve câhil kişilerin ülkeleri istilâ etmeleri sonucundaki yönetimdir. Şeref siyâseti: Şeref kazanmaya düşkün insanların yönetimidir. Cemâat siyâseti: Değişik grupların konulan ortak bir kanuna uygun olarak yönetilmesidir. Hükümdârlık siyâseti, insânî kemâlâtı kuvveden fiile çıkarmak için terkettikleri zaman cezâlandıran, her sınıfa özel bir siyâset uygulayan siyâsettir ki bu siyâsetlerin siyâsetidir. Burada uzunca anlatılamayacak konuların görülmesi için oraya bakılsın" anlamına gelen Arapça bu kısım burada da belirtildiği gibi gerçekten ihmâl edilebilir bir-iki değişiklik dışında Fâzıl Şehrezûrî'nin, *Şecere-i İlâhiyye* adlı kitabından alınmıştır; bk. Shams al-Dîn Al-Shahrazūrī, *Rasāil Al-Shajarat al-Ilāhiyyah fī 'Ulūm al-Haqāiq al-Rabbāniyyah*, A Critical Edition Prepared by Necip Görgün, İstanbul 2004, II,35.

1 mütehayyiz-i E : mütehayyer-i M3

2 cühhâlin E : cühelânın M3

* "ان الزمان لتابع للانذل * تبع النتيجة للاخس الارذل = İşin neticesinin aşağılık kişilerin lehinde olması gibi, zaman da en değersiz ve rezîl olanlara tâbidir" anlamına gelen Arapça beyittir.

** "اسمه يسمع و جسمه لا يرى = Adı duyuluyor, kendisi görülmüyor (=Adı var, kendi yok)" anlamına gelen Arapça bir deyimdir.

3 vâdî-i M3 : vâdî-yi E

4 güzer E : güzâr M3

*** "و لا ينفع لنهشة الزمان راقى = Zamanın ısırığına üfürükçünün üfürüğü fayda etmiyor" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*4 "چو قطره سيل شود كوهها بكرداند = Damla, dağları dolaştığı zaman sel olur" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

Fe-li-hâzâ her bir devlet kendüye kadr-i kifâyetde askerini dâ'imâ tanzîm ve ta'lîm üzere müheyyâ tutmağa muvâzabet ve ashâb-ı tedbîr ü ârâ ve erbâb-ı sanâyi'-i 'uzmâ ve husûsan merdân-ı meydân-ı ceng ü vegâsına 'alâ mâ yelîku ri'âyet ve ra'iyyeti hakkında icrây-ı 'adâlet ve cümlesi hakkında îfây-ı siyâset etmek ferîza-i 'uhde-i saltanat olmağın, bu husûsa dâ'ir ba'zı hukemâ demişdir: *"Yecibü 'ale'l-mülûki ve'l-'ukalâ'i ta'zîmü'ş-şücâ'i ve tebcîlihî ve tafdîlihî 'alâ ebnâ'-i cinsihî fe-inne't-tehâvünü bi'l-mevti ve's-sabri 'ale'ş-şedâyidi ve'l-mekârihi kalîlü'l-vücûdi ve yenbagî en-yekûne intikāmü'ş-şücâ'i fi'l-mevzı'ı'l-lâyıkı ve bi-kadr-i mâ taktezîhi'ş-şecâ'ati'l-mahmûdeti ve bi-hılâfihâ mezmûmun"**. Hattâ dikkat olunsa Devlet-i 'aliyye'nin ba'zı nizâm-ı askeriyyesi bu kānûn üzere vaz' olunmuşdur; *fer'u'ş-şey'i yuhbiru 'an-aslihî***.

Göriceli Koca Bey, merhûm Cennet-mekân Sultân Murâd Hân-ı râbi' huzurlarına telhîsât **[M3 161]** tarzında terkîm ü takdîm eylediği risâlesinde, mevâdd-ı mezkûreyi[1] bir pîrâne edâ ile bi-mehâbâ tafsîlen inhâ ve esbâb-ı zuhûr-i bid'at ve tarîk-ı ıslâh-ı mefsedeti iktizâsmca ifâde vü îmâ eylemişdir. Binâ'en 'aleyh risâle-i mezbûre hâssaten: "Devlet-i 'aliyye hakkında Na'îmâ merhûmun medh etdiği Ebu'n-Necîb Risâlesi'ne*** el-hakk fâ'ik ve ferîza-i şâh u sipâhı ma'rifet bâbında te'lîfât-ı sâ'ireye müreccahdır" dimeğe lâyıkdır.

Şev enîs-i kitâbhây-ı nefîs
*İnnehâ fi'z-zemâni hayrun celîs**4

el-Hâsıl[2] bu sebebler ve bunlara benzer güncîde-i havsala-i kilk-i bârîk olmaz sâ'ir niçe[3] 'illetler ile refte refte cünbiş-i livâ'-i zafer-nümây-ı devlet-i kavî-şevket, nişânde-i bârûy-i sükûnet ve şemşîr-i bâ-te'sîr-i saltanat, dermânde-i niyâm-ı metrûkiyyet olarak, lezzet-i galebe unudulmuş ve 'inde'n-nâs tefâhur-i dilâverî, zînet-i zenân-vârî ile mücerred lâf-i zennîye mübeddel

---

* "يجب على الملوك و العقلاء تعظيم الشجاع و تبجيله و تفضيله على ابناء جنسه فان التهاون بالموت والصبر على الشدايد و المكاره قليل الوجود وينبغى ان يكون انتقام الشجاع فى الموضع اللايق وبقدر ما تقتضيه الشجاعة المحمودة و بخلافها مذموم = Krallar ve akıllı insanların kahraman kişilere saygı göstermeleri, onları hemcinslerine karşı tebcîl ve taltîf etmeleri gerekir. Ölümü küçümsemek, zor ve şiddetli anlarda sabır ve metânet göstermek pek rastlanılmayan bir haldir. Kahramanlardan intikam almak, ona yakışan bir yerde ve onun övülen kahramanlığının gerektirdiği ölçüde olmalıdır; aksi takdirde yapılan ayıplanır" anlamına gelen ve burada bazı filozofların düşüncesi olarak kaydedilen Arapça bir ibâredir.

** "فرع الشئ يخبر عن اصله = Bir şeyin dalı, onun kökünün olduğunu gösterir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

1 mezkûreyi M3 : mezkûr[e]yi E

*** Şeyh Ebu'n-Necîb Abdurrahman b. Nasr'a ait bu risâle, I. Abdülhamîd zamanında Türkçe'ye çevrilen *"Nehcü's-sülûk fî siyâseti'l-mülûk"* adlı eserdir; bk. M. Cavid Baysun, "Naîmâ", *İA*, IX,48. Osmanlı müellif ve mütefekkiri Koçi Bey ve risâleleri ile ilgili olarak için ise bk. meselâ Ömer Faruk Akün, "Koçi Bey", *DİA*, Ankara 2002, XXVI,143-148.

*4 "شو انيس كتابهاى نفيس * انها فى الزمان خير جليس = Nefîs kitapların dostu ol! Muhakkak ki kitaplar bu zamanda en hayırlı arkadaştır" anlamına gelen bu cümlelerden ilki Farsça, ikinci kısmı ise Arapça olan bir beyittir.

2 el-Hâsıl M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "gerek" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

3 niçe M3 : nice E

ve mübâhât-ı yâverî-i dâverî, *"Fahru'l-mer'i bi-fazlihî evlâ min-fahrihî bi-aslihî"** usûlünden 'ârî, beyne'l-emsâl[1] pindârî-i şerâfet-i nesebe maklûb ü muhavvel olmuş idüğünden, bin yüz târîhinden◊ sonralarda 'ukalâ, sefer-i hümâyûn zuhûrunu bayağıca istiskâ'le başlayup, bâ-husûs Vezîr-i Aristo-tedbîr ve Müşîr-i Felâtûn-nâzîr Râgıb Paşa *enzelallâhu Te'âlâ 'alâ rûhihî sicâle'r-rahmeti az'âfen kesîrâ***** ahvâl-i hâzıra-i devlet ve ef'âl-i hâdise-i a'dâ'-i saltanatı ma'rifetinden nâşî[2], zemân-ı emân-i sadâretinde firdevs-âşiyân Sultân Mustafa Hân-ı sâlis hazretlerini, *"Mekkin mevzi'e riclike kable meşyike ve te-'emmel 'âkıbete fi'like kable sa'yike"**** siyâkiyle sefer îkâ'ından dâ'imâ hakîmâne ta'vîk etmiş olduğu, ba'zı derk etdiğimiz mahrem ve mücerreb mukarreblerinin nakl ü tasdîkleriyle vâsıl-ı rütbe-i tahkîkdir; *rahimallâhu'mra'en 'arafe kadrahû ve lem yete'adde tavrahû**[4].

Ba'de irtihâlihî müdâhene-kârların neyl-i intizâr içün temelluk ve mümâşât izhâriyle edegeldikleri mekr-i igfâl ü igrârları sebebiyle bin yüz seksan iki senesi◊◊ seferi âşikâr olup, Ordu-yi hümâyûn alayı derûn-i Âsitâne'den güzâr eder iken, *"k'ez-zi'bi'z-zârî fî zerîbeti'l-ağnâm[3]"*[5]* erâzil ü eşrâr-esvâk u pazarda[4] tesâdüf etdikleri cizye-güzârlara: "İşte bu da gavur, bire ur!" deyerek **[M3 162]** şakâvetlerini izhâr ederler iken, men' u te'dîblerinde 'adem-i iktidâr, şirzime-i eşrâra bedîdâr olmağla, esnây-ı tarîkde kasabât ü kurâyı yağmâ ve tesallut-ı 'ırz ve irâka-i dimâ' eder olduklarından, müslim ve zimmî bi'l-cümle re'âyânın teneffürleri Rûm re'âyâsiyle müttehidü'l-âyîn olan hasm-ı hud'a-kâra âşikâr oldukda, derhâl lâzime-i[5] celb ü tesâhuba iştigâl ve yine

---

* "فخر المرء بفضله اولى من فخره باصله" = Bir kişinin fazîleti ile övünmesi, soyu sopu ile övünmesinden daha uygundur" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

1 "Fahru'l-mer'i ..... beyne'l-emsâl M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi ile işâret edilerek E 66b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] E

◊ 1 Muharrem 1100 = 26 Ekim 1688 Salı.

** "انزل الله تعالى على روحه سجال الرحمة اضعافا كثيرا" = Yüce Allah onun ruhuna rahmet kovalarını kat kat ve bol bir şekilde indirsin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 ahvâl-i ..... nâşî M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi ile işâret edilerek satırın hizâsına E 66b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

*** "مكن موضع رجلك قبل مشيك و تامل عاقبة فعلك قبل سعيك" = Adımını atmadan önce, ayağını basacağın yeri sağlamlaştır. İşe girişmeden evvel sonucunu düşün!" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*4 "رحم الله امرا عرف قدره و لم يتعد طورها" = Kendi kıymetini bilip haddini aşmayan kişiye Allah rahmet eylesin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

◊◊ Lehistan'ı himâye için Rusya'ya sefer açılması, 8 Ekim 1768 / 26 Cumâdulûlâ 1182 cumartesi günüdür; bk. İsmail Hami Danişmend, *age*, I,43.

3 "k'ez-zi'bi'z-zârî fî zerîbeti'l-ağnâm M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 63a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E

*5 "كالذئب الضارى فى زريبة الاغنام" = Köyün sürüsünde saldırgan bir kurt gibi" anlamına gelen Arapça bir deyimdir.

4 pazarda M3 : bazarda E

5 derhâl lâzime-i M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

re'âyây-ı mersûmeden ba'zı müstahdem ve esrâr-ı saltanata mahrem olanlar vesâtatiyle[1] ser-i kâr-ı umûr bulunan ba'zı hâlî şu'ûru igfâl ile semt-i Heyhât'da bârgâh-ı rehâvet ü iksâle irsâl ü idhâl ve 'avâmm-ı hevâmmın[2] dahi ezhân-ı bâ-evhânını bu mahalde tafsîli, tatvîli mûcib olacak başka gûne envâ'-ı tesvîl ile ihlâl eyledikden sonra, eslâfdaki misillü dâ'imâ mazbût u muvazzaf ve harb u darb ile mü'telif olmayup, henûz sefer vukū'unda cem' olunmuş cühhâl-i kavâ'id-i harb ü kıtâl ve meyyâl-i 'avdet-i ehl ü 'iyâl derinti asker dahi ednâ şemâtetle fursat-yâb-ı 'avd ü istirhâl ve fi'l-hakîka nâ-ehliyyet-i Sadâret-i 'uzmâ ve 'adem-i liyâkat-i erbâb-ı tedbîr ü şûrâ ile istîlâ'-i kaht u galâ asâkirin sabr u sebâtı istiskālini iktizâ ederek, gitdikce[3] me'âl-i hâl-i:

Ve fi'l-heycâ'i mâ cerrebtü nefsî
*Velâkin fi'l-hezîmeti ke'l-gazâlî**

beytine misâl olmuşdur. *"Men fa'ale mâ-şâ'e lakıye mâ-sâ'e"***.

Bu emr-i nâ-me'mûlün ba'de-ezîn ta'dîl ü tesviyesi me'mûlü olan ba'zı müsellemü'l-'ukūl ashâb-ı hall ü 'akd-i umûr re'yiyle beş-altı sene kadar vakit dahi rûz-be-rûz hezâr emr-i ma'kûs bürûziyle murûr etdikden sonra, nihâyet istimâ'ı mûris-i küdûret ü ahzân ve müntic-i envâ'-ı fesâd ü tuğyân bir sulh-ı talah 'akdine mecbûr olmuşlardır ki, andan ba'de bu'din nice fitne vü mel'anet sudûr bulmuşdur.

Ânçi der evvel emr[4] *rû-nümûd âhır-ı kâr hemân bûd*
Vân-kes ki nasîhat zi-'azîzân ne-küned gûş
*Bisyâr be-hâyed ser-engüşt-i nedâmet****

Ya'nî sefer-i mezbûrda mesfûrun vech-i mezkûr üzere galebesi ve ol esnâda kıraliçe bulunan Katerina'nın oğullarından birine Kostantîn[5] tesmiyesi,

---

1 ba'zı ..... vesâtatiyle M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 63a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E

2 hevâmmın E : hevâmmı M3

3 'avd ü istirhâl ..... gitdikce M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 63a'nın sol tarafına yazılmıştır] E

* "وفی الهیجاء ما جربت نفسی * و لکن فی الهزیة کالغزال = Savaşta kendimi denemiş değilim, ama yenilgide ceylân gibi olacağıma şüphe yoktur (= kaçmada evelallah üstüme yoktur)" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

** "من فعل ما شاء لقی ما ساء = Dilediğini yapmaya kalkışan, kendini üzecek şeylerle de karşılaşacaktır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

4 emr E : em M3

*** "انچه در اول امر رو نمود اخر کار همان بود * و انکس که نصیحت زعزیزان نکند کوش بسیار بخاید سر انکشت ندامت = İşin başlangıcında bana yüz gösteren şey, neticede oldu. Azîzlerin (=saygıdeğer kişilerin) nasihatine kulak vermeyen kimse, pişmanlık parmağının ucunu çok ısırır" anlamına gelen bu cümle Farsça üç mısrâdır.

5 Kostantîn E : Kostantinîn M3

hem-nâmı olan mahal hâkimi olacağı zu'muna mebnî idüğüni işâ'ası ve pederi Petro'nun Devlet-i 'aliyye 'aleyhine gizlü **[M3 163]** ta'lîm-nâmesi ve sonra Rusyalu'nun İstanbul'a mukarreb ve mûsıl olan Giresun'u zabt u istimlâk eylemesi ve hasm-ı gālib-i Millet-i Rûm olan Devlet-i 'aliyye'nin cüz'-i a'zam cizye-güzârı olan millet-i mezbûrenin Rusyalu ile müttehidü'l-âyîn olduğundan, Rusyalu ol vakit şurût-i musâlahasını ba'zı mülâhazası zımnında[1] Rûm âyînine muvâfık vechile 'akd eylemesi, hattâ Rûmlar'ın Rusyalu'ya ez-kadîm tarafdârlıkları sebebiyle bin yüz iki senesinde[◊] Sadr-ı a'zam bulunan Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa'nın re'y-i rezîn-i 'âkıbet-bînîleriyle Kamâme miftâhı, tâ'ife-i Rûm-i şûmdan istirdâd ile Fransalu'ya[2] teslîm olunduğunu[3] Râşid Efendi merhûm *Târîh*'inde zabt u terkîm eylemişdir[*] ve giderek Rusyalu'nun Eflâk ve Boğdan'a ve[4] Sırplu'ya nezâret peydâ eylemesi ve Rusyalu berr ü bahrda gerek neferât ve gerek zâbitân olarak Rûmlar'ı istihdâm eylemesi, hattâ Kara-deniz'deki bahrî askerinin üç[5] rub'u Rûm tâ'ifesidir ve Rusyalu beyninde sırrâne Millet-i İslâmiyye'yi Avrupa hudûdundan tard etmek niyyet-i kadîmesi munkatı' u zâ'il olmamak zann-ı gālibi, ba'zı istidlâllere mebnî 'âmme-i nâsda müstemirr u müstekarr olduğu ve bâ-husûs henûz iki sene kadar mukaddem Nemçe memâliki dâhilinde ba'zı mahallerde tanzîm-i ahvâl-i düvel ü milel zımnında, mebnî 'alâ ba'zı'l-emel bi'd-defe'ât cem'iyyet ü meşveret eden ba'zı düvel-i Avrupa kıralları bi'l-cümle Hıristiyân[6] milletinin emn ü râhat ve âzâdeliğini dahi meclislerinde der-meyân ederek bi'l-ittifâk iltizâm etdiklerini i'lân eyledikleri mâddeler ve bunlara benzer ez-her-cihet gayr-i kābil-i tahrîr esbâb-ı kesîre, Devlet-i 'aliyye ra'iyyetinde bulunan Rûmlar'ın bir vakt-i fursatda zîr-i hükm-i 'Osmânî'den hurûc ümmîdlerine sebeb ü 'illet ve mûcib-i takviyet olmuşdur[**]. *"Ve izâ erâdallâhu bi-kavmin sû'en fe-lâ meredde lehû ve mâ lehum min-dûnihî min-vâlin"*[*].

Müstakıldir cümle kârında Hudâ
Her işi bir hikmet eyler iktizâ

---

1 ba'zı mülâhazası zımnında M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve E 63a'nın alt kenarına yazılmışlardır] E

◊ 1 Muharrem 1102 = 5 Ekim 1690 Perşembe.

2 Fransalu'ya M3 : Françelü'ye E

3 olunduğunu E : olunduğu M3

* Kudüs'de Hristiyanlar'ın ziyâret yerlerinden olan Kamâme'nin anahtarının Rumlar'dan alınıp dost Fransızlar'a verilmesi için bk. Râşid Mehmed Efendi, *Târîh-i Râşid*, II,139.

4 ve E : — M3

5 üç M3 : üc E

6 Hıristiyân M3 : Kıristiyân E

** "henûz iki sene kadar mukaddem ..... olmuşdur" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,74'te kaydedilmiştir.

* "و اذا اراد الله بقوم سوء فلا مرد له و ما لهم من دونه من وال" = Allah bir topluma kötülük diledi mi, artık onun için geri çevrilme diye bir şey yoktur. Onların Allah'tan başka yardımcıları da yoktur" anlamına gelen bu cümleler Kur'ân, er-Ra'd 13/11. âyetin ikinci yarısıdır.

Bundan kat'-ı nazar, karîben zikr olunacak ba'zı ta'lîmât-ı hafiyye mûcebince[1] Rûmlar'ın bir müddetden berü bi'l-müsâ'ade sefâyin-i cesîme tedârüküyle Firengistân taraflariyle iştigâl-i emr-i ticâret ve bu takrîble[2] istihsâl-i kemâl-i servet ve Avrupa ehâlîsiyle âmîziş ü ülfetle [M3 164] anların etvârına taklîd ü i'tiyâd ve *"Bi'l-îtilâfi yeteyesserü't-telâf"*** medlûlünce, miyân-ı efrâdlarında neşr-i fünûn ü sanâyi'e ictihâd birle Mora ve Aynaroz ve İzmir ve Sakız ve Ayvalık ve sâ'ir mecma'-i Erâvim mahallerde müceddeden mektebler binâ vü îcâd ve her birine Firengistân'dan muvazzaf mu'allimler celb ü ik'âd ederek, her birinde vesâ'il-i istihlâs ü âzâdegî olan mecâmi'-i fünûn u sanâyi'i ve bâ-husûs muharrik-i gayret-i milliyye ve müzekkir-i keyfiyyet-i asliyye-i mü'ellefât-ı bedâyi'i müzâkir ve mutâli' olduklarına kâni' olmayup, takım takım şübbânı Firengistân'a irsâl ile anlar re'ye'l-'ayn milel-i müstakillenin esbâb-ı rest-gârîlerine dikkat ve ba'zıları berr ü bahrda vukū' bulan harb ü kıtâllerinde bi'l-fi'l ma'iyyetle hıdmet ederek, ahvâl-i cengle ülfet ve ta'lîm ü hiyelde tahsîl-i mehâret etdikden sonra, merkūmları yanlarına i'âde ve hîn-i iktizâda istihdâma âmâde etdiler. Ve mukaddemâ mahall-i istinâdlarından hufyeten olan işârete i'timâd ve istikbâren ve anda ta'lîm olunan vechile beynlerinde kavâ'id-i nev-îcâd ve revâbıt-ı ittihâd ü i'tizâdı te'sîse birkaç senelerden berü edegeldikleri sa'y ü ictihâdlarına igtirâren[3], ta'assub-i Irvâm anlara bî-ihtiyâr arzûy-i kadîmlerine kıyâm ve bu esnâda bî-mehâbâ i'lân-ı fesâd-ı 'âmm etmeğe gûyâ ilhâh u ibrâm eyledi. *Kâle ba'zu'l-hukemâ'i: "İzâ kâneti'ş-şehvetü fevka'l-kudreti kâne helâkü'l-cismi dûne bulûği'ş-şehveti"****.

Seyl eğer seng-râ be-gerdâned
Çün be-deryâ resed fürû mâned[*4]

Ashâb-ı vukūfa vâzıh u mekşûfdur ki, Devlet-i 'aliyye *zâdallâhu miknetehâ ve ca'ale müddetehâ ebediyye*[*5]nin takrîben rub' ehâlîsi re'âyây-ı Nasârâ olup, an-

---

1 karîben ..... mûcebince M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın ve E 63b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

2 takrîble E : takrîb ile M3

** "بالايتلاف يتيسر التلاف = Zarar ve ziyânı karşılama, uyuşma ile kolaylaşır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

3 ve istikbâren ..... igtirâren M3 : + [Bu kelimeler, metinde üzeri çizilen "ile" yerine buraya girmeleri işaretiyle ve sonunda "sah" kaydıyla satırın hizâsından hareketle E 64a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

*** "قال بعض الحكماء اذا كانت الشهوة فوق القدرة كان هلاك الجسم بلوغ الشهوة = Bazı bilge kişiler, şehvet kudretten üstün olursa, bedenin helâkinin şehvete ulaşması sebebiyle olacağını söylemişlerdir" anlamına gelen ve burada filozofların sözlerinden biri olarak kaydedilen Arapça cümledir.

*4 "سيل اگر سنك را بكرداند * چون بدريا رسد فرو ماند = Sel taşı döndürürse de, denize ulaştığında sakinleşir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

*5 "زاد الله مكنتها و جعل مدتها ابديه = Allah onun gücünü arttırsın ve süresini ebedî kılsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

ların ba'zısı bi-hasebi't-tabî'iyye her ne kadar müsterîh olsa da hükm-i ra'iyyetden muztarib ve mu'âmele-i feryâd-resî-i küberâdan dahi mütecânib olarak[1], te'addî-i erâzil ve tekdîr-i hademe-i ba'zı muhassıl ile muztarib ve mu'âmele-i feryâd-resî-i küberâdan dahi hâ'ib oldukca, her bir sınıfı hasbe'l-âyîn ba'zı müstenid tahsîline tâlib ve ta'assub-i bâtıl dahi bu makûle keyfiyyâtı bi't-tab' câlib ve a'dâ'-i saltanat-ı seniyye ise bu gûne sûret-i sühûlet celb[in]e dâ'imâ müterakkıb olmağın, mukaddemâ bin yüz yetmiş yedi senesinde◊ Karadağ re'âyâsı ve seksan iki hilâlinde◊◊ Gürcistân re'âyâsı, [M3 165] ba'dehû seksan beş târîhinde◊◊◊ yine Mora re'âyâsı ve devr-i esbakda Sırplu re'âyâsı cemî'an şimâlî Avrupa tarafından vâhiden ba'de uhrâ ba'zı ruhbân ve sâ'ir fettân vâsıtâlariyle sevk-i vâdî-i[2] 'isyân ve hattâ Moralular, Rusyalu bayrakları küşâdiyle i'lân-ı tuğyân etmişler iken, mücâzât-ı lâyıkada rehâvet-i asâkirden nâşî, ba'zı sûret-i 'acz ü müsâmaha zâhir olarak, sonra dahi zabt u rabtda lâzime-i te'kîd ü teşdîde bedel tarz-ı mu'âmele tavr-ı mütegâfilâneye dâ'ir olduğundan başka, âhır-ı kâr[3] yine fesâdât-ı hafiyye ile bedîdâr olan yirmi iki[◊4] ve yirmi üç seneleri[◊5] vak'aları, kuvvet-i askeriyyeyi külliyyen kâsir olmağla, fîmâ-ba'd düvelden kat'-ı nazar, taht-ı ra'iyyetde olan milel dahi ehl-i İslâm'ı gûyâ gözlerine kesdirmişler ve esbâb-ı tuğyânı ihzâra temâyül göstermişler idi*. Husûsan Hâlet Efendi'nin Karaca Bey firârında[4] ihtiyâl-i Mihal'e rubûde vü mağbûn olarak, yine merkûmun re'y-i nâ-mevzûnu mûcebince ve garaz-ı asîli, mersûmun Voyvodalığ'a isti'dâd tahsîli olmak üzere Memleketeyn voyvodalıklarını, muhtârı olan hânedân-ı erba'aya bâ-emr-i 'âlî mahsûs ve bu takrîb ile sâ'ir ma'zûl ve müterakkıb sanâdîd-i Irvâm'ı nevmîd ederek, müntehây-ı mütemennâ vü merâmları olan Voyvodalık'dan ebediyyen hâ'ib ve me'yûs etdirdiği husûs ise, hâsirûnun derûnlarını hûn-i ciğer ile meşhûn etmekle, mûmâ ileyhe bâtınen kemâl-i 'adâvetlerinden teşeffî-yi gayz içün millet ü 'illet beyninde tahrîk-i silsile-i tâbi'iyyet ü metbû'iyyet ve etrâf u eknâfa muharrik-i gayret olur envâ'-ı desâyis ü şeytanetle ilkâ-y-ı mefsedet ve ta'lîm-i keyd ü mel'anet[5] etdiler ki,

---

1 ba'zısı ..... olarak M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilmeyerek aynı kaligrafi ile E 64a'nın sol tarafına yazılmışlardır. Yazının alt kısmında kırmızı mürekkeple yazılmış şöyle bir kayıt da vardır: "'Arz olunan nüsha böyledir"] E

◊ 1 Muharrem 1177 = 12 Temmuz 1763 Salı.

◊◊ 1 Muharrem 1182 = 18 Mayıs 1768 Çarşamba.

◊◊◊ 1 Muharrem 1185 = 16 Nisan 1771 Salı.

2 vâdî-i M3 : vâdî-yi E

3 âhır-ı kâr M3 : âhır-ı kâ[r] E

◊4 1 Muharrem 1222 = 11 Mart 1807 Çarşamba.

◊5 1 Muharrem 1223 = 28 Şubat 1808 Pazar.

* "Devlet-i 'aliyye *zâdallâhu mikneteha ve ca'ale* ..... idi" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,66-67'de kaydedilmiştir.

4 Karaca Bey firârında M3 : [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın hizâsından hareketle E 64a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

5 ve ta'lîm-i keyd ü mel'anet M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

bu mâddeye yalnız esbak Boğdan Voyvodası Hançerli-oğlu 'Aleko Bey kifâyet eder idi*. *"Vallâhu ca'ale keydehû fî tazlîlin"***. [Mısrâ]':

*Ve ekseru âmâli'n-nüfûsi el-kevâzibü****.

Lâkin heyecân-ı fitne-i der-hâbın[1] akvây-ı cümle-i esbâbı olan mâdde budur ki, Rûmiyyü'l-asıl olup, hâlâ Rusya'da Baş-vekîl olan Korfalı Kapodistiri* nâm minister bundan akdem bin iki yüz otuz dört senesi◊ sıla behânesiyle Rusya'dan me'zûnen Korfa Adası'na gelüp, anda bilâ-imzâ Rûmiyy **[M3 166]** ü'l-'ibâre[2] bir ta'lîm-nâme tahrîr u inşâ ve Rûmistân'ın cemî' cezâyir u enhâsına neşr u isrâ eyledi ki, ta'lîm-nâme-i mezkûre ba'zı düvelin kâr-âşinâ ve belki ashâb-ı ârâsı şûrâsiyle imlâ olunmuş idüği maznûn-i 'ukalâdır. Binâ'en 'aleyh kağıd-ı mezbûr -ki cemî' elsine-i Efrenciyye'ye nakl ile Avrupa'da ma'lûm u meşhûrdur[3]- kalem-i Müverrih-i nâ-tüvân ile dahi bilâ-ziyâde ve lâ noksân terceme olunarak, eğer münâffî-yi âdâb-ı makâm tasavvur olunur ise de, nümûne-i keyfiyyet-i fesâd-ı zemân olduğu cihetle ihvân-ı dînimiz olan ehl-i îmâna vaktiyle bu dahi bir nev' mûcib-i intibâh u yakazân olacağı şıkka nazaran, bu mahalle kaydı tercîh u istihsân olundu*[4]. *"İnneme'l-a'mâlü bi'n-niyyât"**[5].

Terceme

Hâzihî mine'l-vesâ'ili li-tahsîn-i hâli'l-Erâvimi; hurrire fî Cezîret-i Korfa fi'l-yevmi's-sâdis min-Nîsân li-seneti'l-Mîlâd tis'a 'aşerete ve semâne mi'etin[4]

---

* "Husûsan Hâlet Efendi'nin ..... idi" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,96-97'de kaydedilmiştir.

** "والله جعل كيده فى تضليل = Allah onun hîlesini boşa çıkarsın" anlamına gelen Arapça duâdır.

*** "و اكثر امال النفوس الكواذب = Nefislerin istediği şeylerin çoğu yalanlardır" anlamına gelen Arapça bir mısrâdır.

1 fitne-i der-hâbın (درخوابك) M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

* Metnimizde söz konusu edilen kişi, 1776-1831 yıllarında yaşayan, 1809'da Rusya'da girdiği dışişlerindeki görevinden 1822'de uzaklaştırılan ve kendisini tamamen Yunanistan'ın bağımsızlığı davasına adayan Yunan devlet adamı Korfulu İoannis Kapodhistrias'tır; bk. "Kapodhistrias", *Büyük Larousse*, XII,6349.

◊ 1 Muharrem 1234 = 31 Ekim 1818 Cumartesi.

2 Rûmiyyü'l-'ibâre M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

3 ki cemî' ..... meşhûrdur M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi ile işâret edilerek satırın hizâsına E 64b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

*4 "Lâkin heyecân-ı fitne-i der-hâbın ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,87'de kaydedilmiştir.

*5 "انما الاعمال بالنيات = Ameller niyetlere göredir" anlamına gelen bu cümle Hz. Peygamber'in Buhârî, Bed'u'l-vahy 1, 'Itk 6, Menâkıbü'l-ensâr 45, Talâk 11, Îmân 23, Hiyel 1; Müslim, İmâre 155; Dârimî, Talâk 11; Ahmed b. Hanbel, Tahâre 59, Talâk 24, Îmân 19; İbn Mâce, Zühd 26'da yer alan bir hadîsidir; bk. Wensinck, IV,385.

4 semâne mi'etin E : semânin ve mi'etin (ثمان و مأة) M3

*ve elfin**. Ey bizim ümm-i mukaddese kenîsemiz evlâdı! Biz bi'l-cümle karındaşlar ve bizlere şâmil olan mesâ'ibde müştereklerіz. Ve el-hâletü hâzih birbirlerimize bi't-tekâfî mu'âvenet edebilmek derecesindeyiz. Mukaddemlerde etdiğimiz hatâlar, anlardan der-'akab hâsıl olup, bizi mağlûb etmiş olan beliyyâtın bize terbiye ve gûş-mâl olmasiyle beynimizde ma'lûm ve zâhir olmuşdur. Binâ'en 'aleyh bizler henûz ba'zı hadd-i kemâle vâsıl olduk. Zîrâ 'ale's-seviyye bir tegayyür-i hâl-i müsâ'idde bulunduk. Pes birbirimize mütekâfiyen i'ânet ü müzâheret etmelüyüz. Lâkin bu bâbda âdâb-ı âyînimiz kavâ'idinden ayrılmamak şartiyle ki ana binâ'en biz ancak bu vasıf ile mevsûf olmağa salâhiyyetlü bir mütehammil milleti cem' u tertîb etmelüyüz. Hattâ anlar zahmet ü meşakkatlerimizde hakîkî karındaşlarımız olalar ve bizim murâdımızı anlayalar. Ve biraz senelerden berü ihtirâ' u ittibâ' etdiğimiz âdâb ü usûlü müsellem tutalar ki, anın matlûb olan netîceyi hâsıl edeceği meczûmdur. Zîrâ usûl-i İncîl ana delîl ve ef'âl-i insâniyye mizâcındadır, ya'nî[1] vatandaşlarımıza mücerred eyülük (ايولك)etmek iştiyâkına mebnî olarak, maksûd eyülük [M3 167] husûsudur, başka hicbir fâ'ide mutasavver değildir. Ve bu vesîle ile anların baht-ı nâ-müsâ'idini küşâda ve i'lâ ve anları bir ünsiyyet-i edebiyye ve ittifâk-ı Kıristiyâniyye[2] menâfi'-i cesîmesine âmâde vü müheyyâ etmek içündür. Ve biz bu îtilâf u müvâneseti tefrî' u tasdîr içün bir kā'ide-i muhtâre tertîbine yahûd ana müte'allık husûsâta müdâhale etmeyerek, bu kâr-ı 'azîmi yalnız dikkat ü ferâsete ihâle ederiz ki, milletlerin muhtârı ancak bu ferâset ve basîretdir. Şu kadar ki tav' u rızâlariyle vatanımız hıdmetine da'vet olunan Rûmlar'ın sülûk edecekleri meslek-i 'âmm, anların bir kısmı evlâdının pek a'lâ terbiye olunmalarına bi'n-nefs cidd ü ikdâm ve bir kısmı beynimizde bedâyi'-i fünûn-i kalemiyye husûlüne ve anın vesâ'iline ve Avrupa medârisine âmedşüd eden şübbân-ı Rûm'un beyninde kalîlü'l-yesâr olanlara i'ânete[3] ber-vech-i eşref-i hasbî sa'y ü ihtimâm etmek husûsudur. Lâkin bize muktezî olan yalnız terbiye-i kalemiyye olmayup, vatanımız ehâlîsi andan bir başka terbiye dahi iktibâs ü istihsâl ederler ki, bu mâdde cümlenin ma'lûmu olan terbiye-i edebiyyedir. Ve terbiye-i edebiyye[4] bir cihetden milletin i'tibâr u i'timâdına sezâvâr olan âdemlerin meydâna çıkup âşikâr olmaları ve âhar cihetden milleti bu makūle âdemlere rağbet ü i'timâda ve kavillerini istimâ'a alışdırmak husûslariyçün elzem ve muktezîdir. Vatanımızın tekmîl-i 'ırz u nâmûs edüp,

---

* هذه من الوسائل لتحسين حال الاراوم حررفي جزيرة قورفه في اليوم السادس من نيسان لسنة الميلاد تسع عشرة و ثمانماة و الف = Bu, Rumlar'ın durumlarının iyileştirilmesi vesîlelelerindendir. Mîlâdî altı nisan bin sekiz yüz on dokuz yılında Korfu Adası'nda yazılmıştır" anlamına gelen Arapça bir cümledir. Jülyen takvimine göre 6 Nisan 1819, 22 Cumâdelâhır 1234 = 18 Nisan 1819 Pazar gününe denk düşmektedir.

1 ya'nî M3 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "bunda garaz" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

2 Kıristiyâniyye E : قرستيانيه M3

3 i'ânete M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "sa'y" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

4 edebiyye E : edebiyyeye M3

ziyâdesiyle bahît* olmasını cümlenin bi't-teyakkun mu'terif ve müte'ahhid olduğu vakitler 'abes yere geçmiş ve pek makbûl arzûlarımızı berâberce alup götürmüş idüğünün sebebi, bu vatanın ehâlîsi olan âdemlerimizin henûz hakîkat-i hâle dâ'ir kelâm-ı lâyıkı ne ismâ'a ve ne dahi cemî' vatandaşlarımızın kelâm-ı mezbûru istimâ'a aslâ isti'dâd ü salâhiyyetleri olmadığı ve zekâvetleri dûn ve tecribeleri[1] külliyyen ma'dûm ve ahvâl-i 'âleme kat'â vukūfları olmadığı ve henûz milletce bir nizâmları olmadığı husûsâtın[2] tâ ol zemândan berü bizlere mütevâris olduğudur. Mâdâm ki bu tavr ve töre hâlinde musırr u müstekarr oluna, bundan lâzım gelan iftikār ile redâ'et-i hâl üzere müstemirr olunur. Ve bu tarz u siyâk ile bundan halâs bulmak yahûd bundan ehven bir hâl istihsâl etmek nice me'mûl [M3 168] olabilür. Kesr-i semîk-ı tehammül edecek âdem der-'akab âzâdelik tasavvurunu der-hâtır eder, lâkin tasavvurâtını fi'le getürmek içün bundan ziyâdeye muhtâcdır. Böyle kimesnenin kalbi bize İncîl-i şerîfin ta'lîmi üzere hicbir menfa'at-i mu'ayyene mülâhazası olmaksızın vâzıh u 'iyân bir hayr-hâhlık ile müzeyyen olmak gerekdir. Zîrâ serbesiyyet arzûsu dünyâda ya me'yûsiyyeti netîce verüp, esersiz kalır yahûd bir hasret-i mücerredeye ve fâ'ide-i hâssaya âlet olup, ol zemân dahi bütün îcâbâtını izâ'a eder ve böyle oldukda, bu arzû halka makbûl olacak iken menfûr olur. Ve ba'de-ezîn şehrîliğin ve zarâfetin hüsn ü letâfeti mütezâyid olmayarak emr ber-'aks olur. Biz bu mahalde zemânımızın nısfını imlâ etmiş olan vukū'ât-ı memdûhayı nakl ü hikâyet edelim ve derûnumuzda mużmer olan maslahatın gavr u nihâyetine vâsıl olalım ve hem-şehrîlerimizin dahi hakîkat-i niyyetlerini anlayalım. Zîrâ anlar bize bi'n-nefs hıdmet 'arz etmek içün bulunmuşlardır. Şu kadar ki anların işbu mâ-vecebe 'aleyhimi edâ vü îfâya henûz fursat-ı 'azîme vü haseneleri yokdur. 'İndimizde muhakkak u müsellemdir ki, âbâ ve ecdâdımız beyninde mümtâz olan âdemler bir tarafdan biraz cehâletleri ve bir cânibden umûr-i edebiyyede kusûrlariyle bile vakitlerinin hâline münâsib vechile bize nasîbimizi tedrîcen arturmak[3] içün ba'zı bırakdıkları eserlerinde, ba'zı tecnîs** gûne îmâ vü işâretler etmişlerdir. Bunun fezâ'ili henûz bed' etmamiş ise de, 'anâsır-ı asliyyesi biraz senelerden berü beynimizde mer'î ve cârî olan hakāyık-ı muharrerede mündericdir. Ve elhâletü hâzih vatandaşlarımızın tohm-i meyl ve rağbet-i makbûleleri mütevâliyâne ve 'âkılâne vechile zer' olunmağa ve anın semeresi derece-be-derece gāyet-i marziyyeye resîde kılınmağa mübâşeret olunmuşdur. Kaldı ki bu bâbda mingayr-i kasdin 'akla gelan vesîlelerin biri, meselâ bu maslahat-ı cesîmeyi

---

* Metnimizden alınmakla beraber "bahît" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,236'da daha anlaşılır şekli olan "bahtiyâr" şeklinde kaydedilmiştir.

1 tecribeleri E : ticâretleri M3

2 husûsâtın E : husûsâtının M3

3 arturmak E : artırmak M3

** Metnimizden alınmakla beraber "tecnîs" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,237'de yanlış olarak "tecessüs" şeklinde kaydedilmiştir.

ziyâdesiyle vâzıh olan ve Rûmlar beyninde etrâfiyle güzel fikr u mülâhaza olunmuş olan zor-bâzû ve kuvvet-i kâmilelere rabt u ta'lîk etmekdir. Ve bu râbıta pây-dâr u müstekarr olur görünür, zîrâ tabî'at-ı kerîhenin [M3 169] ne idüği ihyân-i Kıristiyân'da der-hâtır olan ma'lûmât-ı 'âmmeden olduğu ecilden, ol mizâc-ı[1] mekrûhu irtikâb ü ihtiyâr nice kābil olur. Ancak maslahatı kuvvet-i bâzûya rabt etmekde dahi, en yukaruda işâret etdiğimiz usûlden ser-i mû inhirâf olunmamak arzû olunur bir mâdde olmağla, dâ'imâ dikkat ü tekayyüdü anın üzerine sâbit ü mukarrer etmek kezâlik ehemm-i mehâmdandır. Ve işâret olunan usûl-i Rûmistân'ın terbiye-i edebiyye vü kalemiyyesidir ki, Rûmlar ana bi'l-ittifâk mecbûrâne çalışmak gereklerdir. Ve sâ'ir nesnelerin cümlesi 'abes ve başka meşgalelerin küllîsi bu maslahatda mazarratludur. Terbiye-i edebiyyenin merkezi makāmında olan re's-i siyâk-ı mâdde, ancak usûl-i dîniyye olup, lâkin vâsıtada kusûr olduğundan, bizde ana hic mübâşeret olunmamışdır. Anı icrâya vech-i münâsibiyle meşk u sa'y oluna ki, anın vesîleleri ber-vech-i âtî zikr olunur. İmdi bu vesâ'ilin evvelkisi, baş-papasların üzerine en ziyâde mehâretlü ve keyfiyyet-i siriştleri sebebiyle en ziyâde gayretlü piskoposlar ve metrepolidler nasb etmekdir. İkincisi bu erbâb-ı âyîni dolaşdırarak merkez-i hükûmetlerine uydurmağa ve 'umûmî mekteblere* terakkî ve kemâl buldurmağa başlamakdır. Anların sadaka 'ünvâniyle vesîle-i ikdâmını tertîb ü tedârük etmek mümkindir. Üçüncüsü ihtiyât u ihtirâza mukārin bir germiyyetle ez-her-cihet tecribe vü imtihân ile cesbânlığı müsellem olan ahkâmı icrâ etmeleri, anların millet beyninde hükûmet-i mu'teberelerine tefvîz olunarak, vatan-ı aslîlerine edâ edebilecekleri hıdmet-i 'azîmenin vücûbu anlara ifâde vü tefhîm olunmakdır. Kenîsenin[2] bu takrîble kuvvete getürilan iktidâr-ı bî-şumârı, milletin muhâfız-ı[3] hâmîsi olup, ana yalnız bu kifâyet eder ve müstakıl bu mâdde anın masdar-ı vukū'ât-ı âtiyesi olabilür. Eğer bu mutâla'anın hall ü temhîdi murâd olsa, vâzıhan isbât ü irâ'esi eshel olur ki, milletin yeniden hayât bulması, erbâb-ı âyîni ihâta vü istî'âb eden tasavvurât vesîlesiyle ve kā'ide-i hâzıra üzere te'sîs olunan her bir papasın milletle olan te'alluk-i derûnîsiyle mü'essir-i nüfûzu sebebiyle husûlpezîr olur. **[M3 170]** Ve bu vesîleler ile bu vak'a-i 'azîmenin mukayyede olduğu rişte-i maslahat dahi elde olur. Fe-li-hâzâ umûr-i hâzıranın hâl ü şânına nazaran bir tarafdan kavli mesmû' u mu'teber olması lâzım âdemleri terbiye vü âmâde etmek mâddesine râbıta vermek ve dîğer cânibden zikr olunan âdemlere i'tibâr ve i'timâd-ı nâsı üstüvâr etmek, yalnız vesîle-i mezkûre ile müyesser olabileceğini bu mahalde tafsîl, hâsılı tahsîl olur. Şatranc-ı zuhûrâtda her ne mansûbe görinür ise görünsün, gerek hâlâ vatanımızın vaz' u hâli çok

1 mizâc-ı E : mizâh-ı M3

* Metnimizden alınmakla beraber "mekteblere" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,238'de sehven "yiğitlere" şeklinde kaydedilmiştir.

2 Kenîsenin E : Kilisanın M3

3 muhâfız-ı E : muhâfız u M3

senelerce fesâd ve tegayyürsüz hıfz olunabileceğinden ve gerek Rûmistân'ın bir buhrâna* tehammül ü mukâvemet edebilecek keyfiyyetde olduğundan, ol mansûbe elbetde bir 'azîm fâ'ideyi müntice olur, zîrâ evvelâ mâdâm ki milletin zimâmı kenîsesine[1] merbûtdur ve bu takrîble her bir millet-i müte'allıkanın halkı bi't-tab' temâyüle ve tahsîn-i hâliyçün kemâl mertebede çalışmakda olan ru'esâya eyülük (ايلك) etmeğe müsta'iddir. Sâniyen şûbânlar[2] bu mahsûl-i 'azîmin mâlzemesini görebilecek iktidâr ve mertebededir. Sâlisen vesâyây-ı 'âmme ile âyîniyye[3] birbirlerinden kat'â infikâk etmamekden kat'an[4]-nazar, cüz'îce bile tebâ'üd etmez sûretdedir. Zikr olunan netîce-i nâfi'anın husûlü dahi müteyakkandır. Genc âdemlerin vesâyâ ve ta'lîmâtını icrâ ve anların hânedânı derûnundan 'âmme vü 'âlem mekteblerine salâhiyyetlü kimseleri celb ederek ve anlara kenîseye[5] muhâlif vaz'a aslâ ruhsat vermeyerek, merkûmlar hıdemât-ı lâyıkalarında istihdâm olunmak gerekdir. İşte ba'zı i'tibâra lâyık olan Millet-i Rûm'un vatanına edebileceği hıdmet-i 'azîme budur. Anlar büyüklerine itâ'at edüp, erbâb-ı dânişin sözlerini dinleyerek ve cühelânın i'timâda mübtelâ oldukları ba'zı recmen bi'l-gayb sözler ile mukayyed olmayarak, bu hıdmeti ber-taraf ederler. İlerü mertebede olan papaslara hemvâri-yi tabî'atları mücerreb ü ma'lûm piskoposlar ve metrepolidler tedârük ve nasb olunmak mâddesi ehemm ü elzem olduğunu biz bundan akdem beyân eyledik. Terbiye-i edebiyyenin ikinci kısmının mevzû'u, vilâyetlerinin işleriyçün âdemler tertîb etmekdir. Ve bizim içün en ziyâde a'lâ ve ahrâ mekteb, bize dînimizin Kıristiyân halkım ve serbes-i** **[M3 171]** nâsı sevk u 'arz edendir. Milletin yâverî-i bahtı ve ünsiyyetin yevmen fe-yevmen terakkîsi, kenîseden[6] ne vechile sâdır ve hâsıl olduğunu biz Rusya Memleketi'nde müşâhede ederiz. Sivisye ve İngiltere ve Amerika'dan dahi 'ibret alarak serbesiyyet fenn ü san'atını anlardan öğrenebilürüz. Serbesiyyet müstakil bir 'ilimdir, zîrâ usûl ve kavâ'id üzerine te'sîs olunur ve i'tibâr-ı âhar[7] ile 'amel-i musanna'dır. Ve en ziyâde 'âlî ve refî' olan 'ilm, bir 'amele[8] mu'âdil olmaz. Bu ise fî nefsi'l-emr ef'âl ü a'mâlden 'ibâretdir. İmdi

---

* Metnimizden alınmakla beraber "bir buhrâna" kelimeleri *Târîh-i Cevdet,* XI,238'de sehven "berren ve bahran ne" şeklinde kaydedilmiştir.

1 kenîsesine E : kilisasine M3

2 şûbânlar E : çobanlar M3. Metnimizden alınmakla beraber "şûbânlar" kelimesi *Târîh-i Cevdet,* XI,238'de sehven "şübbânımız" şeklinde kaydedilmiştir.

3 Metnimizden alınmakla beraber "âyîniyye" kelimesi *Târîh-i Cevdet,* XI,238'de sehven "ebniye" şeklinde kaydedilmiştir.

4 kat'an E : kat'-ı M3

5 kenîseye E : kilisaya M3

** Metnimizden alınmakla beraber "serbes-i" kelimesi *Târîh-i Cevdet,* XI,239'da sehven "serbe-ser" şeklinde kaydedilmiştir.

6 kenîseden E : kilisadan M3

7 âhar E : uhrâ M3

8 'amele M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "hasene" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

serbesiyyeti gerek kavâ'id ve gerek fi'len öğrenmek içün serbes[1] âdemler arasında bulunmak gerekdir. Ve terbiyeden nâşî olduğu mertebede karîhadan dahi âyîndârlığı öğrenmek içün kendü iktizây-ı tâli'i ile gereği gibi Kıristiyân olan milletin içinde bir müddet eğlenmek gerekdir. Bizim vatanımızın nüfûz sâhibi âdemleri bu dakîkaları nazardan sâkıt etmamelüdürler. Ve beynimizdeki civânları evlâd ittihâz ederek, anların bir takrîb ile[2] Rusya ve Sivisye ve İngiltere ve Amerika'da bir hüsn-i terbiye kabûl etmelerini iltizâm edineler. Ticâret mâddesi anlara pek muvâfık bir fursat verir. Ve bu civânlar beyninde isti'dâd ve kābiliyyetlerinden nâşî olduğu misillü, mizâcları muktezâsiyle dahi pek ziyâde heveskâr ve arzû-mend olanlar intihâb olunarak, anlara biraz vakit dahi henûz zikr etdiğimiz memleketlerde seyâhat etdirilür. Ve oraların cesîm mekteblerinde[3] bir kerre sûret-pezîr olduklarında, anlar yine yanlarına celb olunurlar ve gerek mülâhazât-ı umûr-i 'âmme içün ve gerek i'timâd ü itmînâna delîl ü şâhid olmak içün intihâb ederek işe kullanılurlar. Ecnebî mahallere[4] perâkende olmuşlar ise de, yine merkez ve kânûnuna cem' edeceğimiz Rûmlar'ın ekserîsi[ne] kelâl ü nevmîdî 'ârız olmakdan nâşî, tebdîl-i mizâc etmiş ve 'amelden hâric bulunmuşlardır. Anlar sabr u tehammül edemediklerinden, kendü memleketlerinde ârâm edemeyüp, anı terk ile başka yerlerde temekkün murâd etdikleri ecilden, vatan-ı aslîleri anları gā'ib ve zâyi' etmişdir. Mesâlih-i 'azîmenin biri dahi anları celb ve muhâfaza etmek ve vatanlarıyçün çalışdırmakdır. Bu kazıyye gerçi gāyetü'l-gāye sa'b ü düşvâr görinür, lâkin [M3 172] icrây-ı 'ameli tasavvur olunduğu anda pek eshel olur. Âdem ancak bir nef'ammâ içün mütemekkin olur. Kâr-ı 'azîm anı ol menâfi'den birine nâ'il etdirmek ve bu menfa'ati dahi menfa'at-i 'âmme ile teşrîk etmekdir. Ve bizim vilâyetimiz gibi mecma'-i menâfi' hicbir vilâyet yokdur. Husûsan ki kemâl-i hiss ü ferâset ve kesret-i 'amel ü hareket erbâbı âdemler içün ve birinin hareketi olbirinin te'ayyüş ü tegazzîsine[5] sebeb idüği mücerrebât-ı milliyyeden olduğuyçün, dâ'imâ menfa'at-i mevcûde olur vatanımızın hıdmetine bir ucundan mübâşeret olundukda, hayr-hâh-ı millet olanların, meselâ gerek kemâl hevesi olan civânların terbiye-i politikıyyelerini[6] tanzîm etmek ve gerek merkūmlar dahi erâzî-i ecnebiyyede siyâhatleri esnâlarda[7] tesâdüf etdikleri ba'zı kimesneleri dahi bu husûsa nâfi' etmek gibi mâddelerde 'azîm fâ'ideleri olur. Lâkin millete bu iki şık hıdmet, bir nokta-i merci'a, ya'nî mahall-i sudûrları olacak bir merkez-i müştereke muhtâcdırlar.

---

1 serbes E : serbest M3
2 takrîb ile E : takrîble M3
3 mekteblerinde M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "bir kerre" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E
4 mahallere E : mahallerde M3
5 tegazzîsine E : tegaddîsine M3
6 politikıyyelerini E : politikalarını M3
7 esnâlarda E : esnâda M3

Ve merkez-i mezbûr beynimizdeki hayr-cû ve dürüst Kıristiyânlar'dır ki, merkez olmaklığla kābildirler. Biz bu sibâk-ı[1] hemvâr-ı edebîye cemî' iktidârımızı sebât üzere sarf ederek, memleketde müstemirr olan nizâm mûcebince her birimize 'â'id olan mâ-lezime 'aleynânım hicbirinde kusûr etmeyüz[2]. Ve zikr olunan âdemlerin menba' ve kânûnu* ve pederlerinin kubûru bu memleketdedir ve bununla bile dînimizin bize 'arz etdiği lâzimâtın cümlesini senâ vü tevkîr ile edâ ederiz. Ve dînimiz bize[3] emsâlimize mahabbetle ve hakk-ı sarîh olarak vatandaşlarımıza mahabbetle emr eder. İmdi bir başka 'ilm ve vukūf dahi hâsıl etdiğimizde, bulunduğumuz dâ'ireden hurûc edeceğimiz günlerde, biz kurbânlarımızı vatanımızın mesâ'ibiyçün fedâ edelim. Artık bundan ilerü îzâh olmaz. Bâkî bizim maskat-ı re'simiz erâzîmizin menfa'atine bundan ziyâde yaramak husûsu, ba'zı şahsın arzûsuna ve 'izzet-i nefsine müfavvazdır. Biz bu muhâtara-i 'azîmeden emîn ü sâlim olmaklığı arzû ederiz. Zîrâ bizim evvelki hatâlarımızın netîceleri hâlâ gerdenimizde haml-i sakîldir; *intehâ*** *kemâ tentehî 'âkıbetü'l-müfsidîn bi-esra'i'l-husrâni ve'l-belâ****.

Ve hâzellezî [M3 173] le-mahzu't-tahrîki mâ ca'alû
İnnemâ istezellehumü'ş-şeytânu bi-ba'zı mâ kesebû
Ve min-'âdeti'l-eyyâmi tahrîkü sâkinin
Ve tefrîku mecmû'in ve tebgîzu müştehâ[*4]

Hafî değildir ki Devlet-i 'aliyye *sarafallâhu 'alâ a'dâ'ihe'l-beliyyeh*[*5] semt-i kıbleden âfitâb gibi işrâk edüp, mânend-i 'ukāb-i kesîrü's-sehâb zihâb ile Avrupa kıt'asında vâki' düvel-i bâ-miknet ve ihtilâf-ı dîn ile mütezâdd ecnâs-i millet derûn u civârında, vakt ü zemâne cesbân kuvvet-i asker-i düşmen-şikâr ve zîr-i destânı hakkında ri'âyet-i kānûn-i 'adl ve siyâset-i müştehârı ile *"Eşiddâ'ü 'ale'l-küffârı ruhama'ü beynehum"*[*6] mâ-sadakıyla

---

1 sibâk-ı E : siyâk-ı M3

2 etmeyüz E : etmeyiz M3

* Metnimizden alınmakla beraber "kânûnu" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,240'ta sehven "kānûnu" şeklinde kaydedilmiştir.

3 dînimiz bize E : dînimize M3

** **Terceme** ..... intehâ" kısmında yer alan uzunca bilgiler, hemen hemen aynen "Kapodistirya'nın risâlesi" başlığı altında *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek Târîh-i Cevdet'in XI. cildinin zeylinde s.231-240'ta kaydedilmiştir.

*** "انتهى كما تنتهى عاقبة المفسدين باسرع الخسران و البلا = Bozguncuların âkıbeti hüsrân ve belânın en hızlısıyla nasıl sona erdiyse, bu da onun gibi sona erdi" anlamında Arapça cümledir.

*4 "و هذا الذى [M3 173] لحض التحريك ما جعلوا * انما استزلهم الشيطان ببعض ما كسبوا
و من عادة الايام تحريك ساكن * و تفريق مجموع و تبغيض مشتها = Onların yaptıkları şey, sırf tahrîktir. Şeytan onların ayaklarını işledikleri bazı şeyler sebebiyle kaydırır. Hareketsiz olanın hareketlendirilmesi, toplu olanın dağıtılması, arzû duyulana buğzedilmesi, zamanın âdetlerindendir" anlamına gelen Arapça bir kıt'adır.

*5 "صرف الله على اعدائها البليه = Allah onun düşmanlarına belâ musîbeti versin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*6 "اشداء على الكفار رحماء بينهم = Kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Feth 48/29. âyetin başlarında yer alan ufak bir kısımdır.

hiyel-i murgânda şâhîn-vâr karâr ve etrâfında olan tuyûr-i çengelistân, ictisâra dâ'imâ medd-i enzâr etmekle şöhret-şi'âr olmuşdur, ya'nî bu 'uluvv-i himmet ile Şehbâz-ı sipihr-i semmâk-i semek-i saltanat-ı 'aliyye taraf-ı zenebü'l-'ukābı ile serhadd-i 'Acem'i tecdîd ve iki cenâhu'l-feres şedîdü'l-kurs ahkâmını Bahreyn üzerlerine ferş ü temhîd ve semt-i re's-i şedîdü'l-be'sini düvel-i keng-i pây-i Avrupa'ya temdîd[1] edüp, bu saltanat-ı bâ-intibâh *zâdallâhu feshahâ bi-cenâhayi's-sabâhi ve'r-revâhi**;

Fe-sâret mesîra'ş-şemsi fî külli beldetin
*Vehebet hubûbe'r-rîhi fi'l-berri ve'l-bahri***

mü'eddâsı üzere sür'at-i kıyâm u hareket ve ihtimâm-ı lâzime-i teyakkuz u basîretle istihsâl-i hısâl-i kemâl-i kudret ü şevket kılmışdır. Hattâ Sultân Bâyezîd Hân zemânında Hırvat Hâkimi, leşker-i firâvân-ı şedîdü's-savleti ile hudûd-i İslâmiyye'ye bağteten hücûm u hareket edüp gelür iken, ol târîhde Bosna Vâlîsi bulunan Ya'kūb Bey asker-i müheyyâsiyle der-'akab def'-i sâ'ile mukābil ü mukātil olarak[2], merkūmun asâkirini perîşân ü muzmahil edüp, Der-i devlet'e henûz i'lân-ı harbi haberi vâsıl olmaksızın nâgâh ser-i bürîdesi, dâhil-i *"Ve kad meşâ bi-kademihî fevka demihî"**** meseline mümâsil etmişdir.

ed-Dehru ke'd-dehri ve'l-eyyâmü vâhidetün
*Ve'n-nâsü ke'n-nâsi ve'd-dünyâ li-men galebâ**4

Ve Ebu'l-megāzî Sultân Süleymân Hân-ı Gâzî 'asrında Dobrıca'da Düzmece Mustafa nâm Celâlî, kırk bin kadar eşkıyây-ı lâ-übâlî cem'iyle[3] kasabât ü kurâyı yağmâya başladıkda, Mîrlivâ'-i Bender bulunan Ahmed Bey nâm dilâver derhâl erişüp hakkından gelmişdir. **[M3 174]** *Ve 'aleyküm bi'l-mukābelât**5.

Ve Sultân Selîm-i Sânî zemânında İspanya ve Venedik donanmaları doksan kıt'a sefâyin-i harbiyye-i cesîme ile gelüp, Ayamavra Kal'ası'nı hasr u

---

1 temdîd E : tahrîr M3

* "زاد الله فسحها بجناحی الصباح و الرواح = Allah sabah ve akşam onun saltanatının genişliğini arttırsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

** "فسارت مسير الشمس فی کل بلدة * وهبت هبوب الريح فی البر و البحر = Ülkenin her yerine güneş gibi yürüdü. Karada ve denizde rüzgarın esişi gibi esti" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

2 olarak M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra mükerreren yazılmış olan "olarak" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

*** "و قد مشی بقدمه فوق دمه = Kanının üzerinde ayağıyla yürüdü" anlamına gelen Arapça deyimdir.

*4 "الدهر کالدهر و الايام واحدة * و الناس کالناس و الدنيا لمن غلبا = Zaman, zaman gibi, günler aynı, insanlar aynı, kim güçlüyse dünya onun" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

3 cem'iyle E : cümle M3

*5 "و عليکم بالمقابلات = Sizin onlara karşılık vermeniz gerekir" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

tazyîka ibtidâr eylediklerinden Gâzî Turhân-oğlu Mustafa Bey haberdâr oldukda, seyr-i serî' ile ılgar ve donanma-yı a'dâyı def'[1] ve askerini târumâr ve ekserîni katre-i şemşîr-i âbdârdan imrâr ederek, kal'ayı başlu başına tahlîs etmişdir; *es-Seyfü li-dâribihî*[*].

Ve karîbü'l-'ahdde mîr-i mîrândan Tey-rev Hasan Paşa bi'n-nisbe cüz'î asker ile ordu-yi imperatoru bi-temâmihî zabt u istîlâ ve hattâ bârgâh-ı Câsârî'de[2] bulunan sandalî mücevher ve sâ'ir eşyây-ı murassa'ayı şüc'ân-ı askere bahş ü fedâ etdiği, nakl-kerde-i *Târîh-i Na'îmâ*'dır[**].

Ve kem melikin neza'ne'l-mülke 'anhu

Ve cebbârin bihâ demuhû cubârun[***]

Bunların emsâli bî-hadd ü hisâb ve ekserî ma'lûm-i sevâd-hân-ı ehl-i kitâb olmağla, ta'dâdı hâric ez-vazîfe-i itnâbdır; *v'estağne'ş-şebâbü 'ani'l-hızâbi*[*4].

Emmâ ba'd merre'd-duhûr ve'l-a'vâm kemâl-i intizâm ve temâm-ı emn ü ârâm;

Zuhûr-i ni'met-i bî-intizârın kadri zâyi'dir
Bilür kadrin bulanlar gûşiş-i bisyârdan sonra

me'âlince erbâb-ı hâzır, bâb-ı devleti kemâ cera'l-'âde igfâl-i vicâde-i kişvergîrî olan meslek-i sâbıkdan izlâl ederek, âheste âheste tavr-ı sâbık ve emzice-i sâfil ü fâ'ik zâhiren tarz-ı âhara mübeddel, hattâ zemânımızda henûz rencberden derinti nefere askerî ta'bîri[3], elsine-i nâsda müdâveldir; *ve hâzâ emrun 'acîb*[*5]. Yohsa hamden lillâhi Te'âlâ devlet yine o devlet ve millet o millet, ancak 'illet, 'adem-i terbiyetdir; [mısrâ]':

Mey o mey, sâkî o sâkî hâlet ol hâlet değil

"Basarane'llâhu bi-'uyûbi enfüsinâ nebbehenâ 'an rakadeti'l-gâfilîn"[*6]; [mısrâ]':

---

1 def' M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ve ekser" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

* "السيف لضاربه = Kılıç vuranındır (=kuşananındır)" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

2 Câsârî'de E : جارساريده M3

** Avusturya ordusunun Kanije muhâsarasındaki başarısızlığı ve ardından ganîmetlerin askere taksîmi ile ilgili bilgiler için bk. Mustafa Na'îmâ, *age*, I,282-287.

*** "و كم ملك نزعنا الملك عنه * و جبار بها دمه جبار = Saltanatını elinden aldığımız nice hükümdârlar ve zorbalığı sebebiyle kanı heder olmuş nice zorbalar vardır" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

*4 "و استغنى الشباب عن الخضاب = ve gençler saçlarını boyamaya ihtiyaç duymazlar" anlamına gelen Arapça bir cümledir.

3 ta'bîri E : ta'bîr M3

*5 "و هذا امر عجيب = Bu şaşılacak bir iş" anlamına gelen Arapça bu cümle, Kur'ân, Hûd, 11/72. ayetin sonunda yer alan "ان هذا لشئ عجيب = *İnne hâzâ le-şey'un 'acîb* = Bu gerçekten şaşılacak bir şey!" meâlindeki kısımdan mülhem olarak söylenmiş gibi gözüküyor.

*6 "بصرنا الله بعيوب انفسنا و نبهنا عن رقدة الغافلين = Allah özümüzün ayıplarını bize göstersin ve gâfillerin uykusundan bizi uyandırsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*Der-hâne eğer kes est yek-harf bes est**

Muhassal eğer bu Millet-i Rûm fesâdını tâ mebâdîsinden ahz ederek, etrâfiyle zikr u îrâd olunsa, müstakıllen mücelledât-ı kesîre olacağı ashâb-ı vukūf u intibâha cây-i iştibâh değildir. Muharrir-i Hakîr ihtiyâr-ı terk-i teksîr[1] ederek, hemân münâsib-i makām ve ma'lûm-i 'âmm olan esbâbını tahrîr eyledim; *ve'l-hâlü nâtıkun ve'l-makālü sâdıkun*[2]**. [M3 175]

Bed'-i fesâd ü şikāk der-Memleket-i Eflâk ve zikr-i nasb-ı Voyvoda ve ba'zı tevcîhât

Eflâk'ın metrepolid ve piskopos ve gomonos*** ve sıgār u kibâr boyarları tarafından bu esnâda Der-bâr-ı şevket-karâr'a takdîm olunan mahzarda, sâbık Eflâk Voyvodası Suçu 'Aleko Bey'in mergi 'akabinde[3] Todor Viladimirasko*[4] ile Dimitri Makdonski nâm[4] şakîler, kırk kadar müsellah eşkıyâ ile Bükreş'den çıkup, esnây-ı râhda kimesneye zarar ve rencîde etmeyerek, Goroz (غورز) Kazâsı'nın baş karyesi olan Tirgu Ziyuleva [=Tirgu Jiu]*[5] nâm karyeye varup, ol tarafın ehâlî ve sekenesine mûcib-i havf u dehşet olmuşlar ise de, yine kimesneye dokunmaksızın ba'zı manastırları zabt ve andan Tismana Manastırı'na varup kapandıkdan[5] sonra, mersûm Todor Viladimirasko Sırplu ve Arnavud'dan[6] 'ibâret zikr olunan mikdâr neferâtiyle manastır-ı merkūmdan hurûc ve Çerniç[7] [=Czernitz] Kazâsı'yla hem-hudûd olan etrâf karyeler re'âyâsına kağıdlar neşriyle, ba'zılarını tahrîk ve beş yüz kadar âdem cem' ve

---

* "در خانه اگر کس است یکحرف بس است = Eğer evde birisi varsa, tek söz yeter" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

1 teksîr E : kesîr M3

2 Muhassal ..... sâdıkun M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamından hareketle E 68a'nın sol tarafına yazılmıştır] E

** "و الحال ناطق و المقال صادق = İçinde bulunulan durum konuşuyor; konuşulanlar da doğru (=Hem hâl söylüyor, hem dil)" anlamına gelen Arapça cümledir.

*** gomonos : gomotos (غومتوس) E, M3. Metnimizden alınmakla beraber "gomotos (غومتوس)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,118'de "Gomonos (غومنوس)" şeklinde kaydedildiği için ben de o şekli tercîh ettim.

3 'akabinde E : 'akîbinde M3

*4 Metnimizde "Todor Viladimirasko (طودور ولاديميراسقو)" imlâsı ile kaydedilmiş olan Theodor Wladimiresco için bk. meselâ Charles Alan Fyffe, *A History of Modern Europe*, London, Paris and Melbourne 1892, II,269,270,272.

4 nâm E : nâmân M3

*5 Metnimizde "Tirgu Ziyuleva (تيرغوزيولوى) gibi okunabilecek bir imlâ ile yazılan bu yer, bugün muhtemelen Romanya'da Tismana yakınlarındaki "Tirgu Jiu" denilen yer olmalıdır. Metnimizden alınmakla beraber bu kelime *Târîh-i Cevdet*, XI,118'de "Tirgu Zibuleva? (ترغوزيولوى)" şeklinde kaydedilmiştir.

5 kapandıkdan E : kapatdıkdan M3

6 Arnavud'dan E : Arnabud'dan M3

7 Çerniç E : Çernic M3.

gitdikce tekessür ederek sahrâ semtine ve andan Kırayova Nâhiyesi'ne, ba'dehû Bükreş'e gitmek dâ'iyesinde olduğu ve mersûm 'isyân ü tuğyânı da'vây-ı serbesiyyetde göstererek tezyîd-i 'avene ve teksîr-i havene etmekde olduğu ve bu sûretde memleketin beşli neferâtı ta'bîr olunan kuvvet-i askeriyyesi müdâfa'aya vâfî olamayacağı havfiyle, o makūle şakāvet-kârlardan vikāye olunmaları istid'âsında olduklarını derc ü terkîm etmiş olduklarından, mahzar-ı merkūmu bundan çend eyyâm mukaddem tasmîm ve istimzâc ü tanzîm ile mâh-ı cumâdelûlânın on birinci günü◊ Eflâk'a Voyvoda nasb olunan Kalimaki Bey-zâde Sarı Bey demekle ma'rûf İskerlet Voyvoda, Bâb-ı 'âlî'ye takdîm ve keyfiyyeti şifâhen dahi ifâde vü tefhîm eyledi. Binâ'en 'aleyh Voyvoda-i mûmâ ileyh ol tarafa varıncaya kadar idâre-i umûr-i memleket zımnında, hasbe'l-kā'ide Mavrokordato İstefenaki nâm âdemini Kā'im-makām nasb u ta'yîn etmiş ise de, memleket-i Pâdişâhî'nin her cihetle mazarrat-i eşkıyâdan muhâfazası, mütehattim-i zimmet-i saltanat-ı seniyye olmağla, Kā'im-makām-ı mersûm ol tarafa varup keyfiyyeti **[M3 176]** anladıkdan sonra, îcâbına göre hareket etmek üzere ne-mikdâr asker ve top taleb eder ise, Silistire Vâlîsi Mehmed Selîm Paşa Kethudâsı Ruscuk Müteselliimi İbrâhîm Bey ma'iyyetiyle yahûd başka mu'temed ve cesûr mücerrebü'l-etvâr ve kimseye te'addî vü rencîde etdirmeyeceği bedîdâr bir emekdârı ile ba's ü tesyâr eylemesi, mâh-ı cumâdelûlânın on altıncı günü◊◊ müşârun ileyh tarafına tahrîr ve siyâk-ı mezbûrda İbrâ'îl ve Vidin ve Niğbolu ve Ada-i kebîr* ve Yergöğü muhâfızlarına dahi tevârîh-i muhtelife ile tahrîrât-ı[1] Sâmiye itâre vü tesyîr kılındı. Ve bunlardan on beş gün kadar murûrunda Boğdan Voyvodası Mihal Bey'e dahi kā'ime tahrîr ve Eflâk'da zuhûr eden hâdise sebebiyle vüzerây-ı müşârun ileyhime yazılmış olan tedâbîr, bi-musattarihâ ifâde vü tezkîr olundu. Ve hâdise-i mezkûreyi îkā' eden müfsid, mukaddemâ sefer esnâsında Rusya Ufiçyallığı şöhretini tahsîl ile südidlik** dâ'iyesinde olduğuna mebnî, keyfiyyet Âsitâne'de Rusya Elçisi'ne ifâde olunarak, mûmâ ileyh-i mersûmu Rusya himâyetinden külliyyen ihrâc ü iskāt birle, eşkıyây-ı sâ'ire misillü, memleket tarafından ahz u te'dîb olunması bâbında Eflâk'da olan Rusya Konsolosu'na Kā'im-makām-ı mersûm ile beraber lâzım gelan dikkati icrâ eylemesiyçün mahsûs kağıd göndermiş olduğundan, zâhir-i hâle nazaran hâdise-i merkūmenin[2] sühûlet vechiyle[3]

◊ 11 Cumâdelûlâ 1236 = 14 Şubat 1821 Çarşamba.

◊◊ 16 Cumâdelûlâ 1236 = 19 Şubat 1821 Pazartesi.

* Metnimizden alınmakla beraber "Ada-i kebîr" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,119'da sehven "Adana-i kebîr" şeklinde kaydedilmiştir.

1 tahrîrât-ı E : berât-ı M3

** Metnimizden alınmakla beraber "sudidlik (سودیدلك)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,119'da muhtemelen anlaşılır şekli olan "mahmîlik" şeklinde kaydedilmiştir. Zâten muhtemelen "südid" kelimesi, Cevdet Paşa'nın da anladığı gibi Almanca'da "birinin himâyesi altında bulunan kimse" anlamına gelen "Schützling" kelimesi ile ilgili olmalıdır.

indifâ'ı me'mûl olduğu beyâniyle, Boğdan'da dahi böyle bir keyfiyyet zuhûr etmamesi esbâbına dikkat eylemesi te'kîdâtı, Boğdan Voyvodası tarafına dahi tahrîr u beyân ve ez-her-cihet hâl ü şân ol rûbeh-i fettâna bununla zımnen 'an-gafletin iş'âr u i'lân olundu*. *"Ve ne'ûzü billâhi mine'l-le'îmi izâ kadere"***.

Ve bu esnâda Eyâlet-i Rumeli, sâbıkā Mora Vâlîsi ve hâlâ Yanya Ser'askeri Hurşîd Paşa'ya ve Mora Eyâleti, sâbıkā Selânik ve Kavala sancakları Mutasarrıfı ve müşârun ileyh Hurşîd Paşa'nın sâbıkda hazînedârı Seyyid Mehmed Paşa'ya ve Selânik ve Kavala, sâbıkā Rumeli Vâlîsi Hüseyn Paşa'ya tevcîh olundu***.

Ve mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu gününde◊ sâbıkā Anadolu Kadı'askeri Halîl Hamîd Paşa-zâde Mîr Mehmed 'Ârif **[M3 177]** Efendi'ye Rumeli Kadı'askerliği Pâyesi ve sâbıkā İstanbul Kadısı Kara Halîl Efendi-zâde hafîdi Mehmed Sa'îd Efendi'ye Anadolu Sadâreti Pâyesi ve İstanbul Kazâsı, selefinin müddet-i inkızâsiyle sâbıkā Mekke-i mükerreme Kadısı 'Arab-zâde Efendi mahdûmu Mehmed Sa'dullah Efendi'ye cumâdelâhıre[1] gurresinden◊◊ zabt etmek üzere evâhır-ı mâh-ı mezbûrda◊◊◊ tevcîh ve arpalıklar tevcîhâtiyle dahi iktizâ edenler taltîf ü tefrîh olundu.

Zikr-i me'mûrîn ez-ser-i nev be-ma'iyyet-i Ser'asker Hurşîd Paşa

Raht-vânî-yi Sadr-ı 'âlî İsmâ'îl[2] Ağa, Mübâşir ta'yîn olunarak, Üsküb Mutasarrıfı Mâlik Paşa yeğeni Yaşar Paşa'yı bin nefer piyâde ile ve Kalkandelenli Receb Paşa oğullarından birini yine ol mikdâr piyâde ile Ser'asker-i müşârun ileyh ma'iyyetine tahrîk ü i'zâm eylemek üzere ve Buhûrdânî-yi Sadr-ı 'âlî, arkadaşı 'Abdî Ağa bi'n-nefs İvranyalı Hüseyn Paşa'yı mikdâr-ı vâfî asker ile[3] ma'iyyet-i müşârun ileyhe[4] sevk etmek üzere

---

2 merkûmenin M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "bu mülâhazaya göre" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

3 vechiyle E : vechile M3

* **"Bed'-i fesâd ü şikâk der-Memleket-i ..... olundu"** kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,118-119'da kaydedilmiştir.

** "و نعوذ بالله من اللئم اذا قدر = Kader olduğunda alçak kimseden Allah'a sığınırız" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** "Ve bu esnâda Eyâlet-i Rumeli, sâbıkā Mora ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,59'da kaydedilmiştir.

◊ 19 Cumâdelûlâ 1236 = 22 Şubat 1821 Perşembe.

1 cumâdelâhıre E : cemâziyelâhıre M3

◊◊ 1 Cumâdelûlâ 1236 = 4 Şubat 1821 Pazar.

◊◊◊ 21-30 Cumâdelûlâ 1236 = 24 Şubat-5 Mart 1821.

2 İsmâ'îl M3 : İsma'îl E

3 mikdâr-ı vâfî asker ile M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

4 ileyhe E : ileyhime M3

ve Enderûn Mehter-başısı Yakova Mütevellîsi Mustafa Paşa-zâde Seyfeddîn Bey'i beş yüz nefer piyâde ile bi'n-nefs irsâl etmek üzere ve Hazîne Başyamağı İbrâhîm Ağa, Dukagin Mutasarrıfı Nu'mân* Paşa'yı ve Prizrin Mutasarrıfı Mahmûd Paşa'yı bin nefer asker ile[1] bi-nefsihimâ tahrîk ü isrâya yahûd Prizrin Mutasarrıfı, neferât-ı mezkûreyi birâderi ile irsâline mübâşireyn ta'yîn olunarak, Prizrin Mutasarrıfı-yı mûmâ ileyhe 'atıyye-i seniyye-i[2] Şâhâne olan otuz bin guruş ile ma'an irsâl ve sâ'irlerin her biri dahi mahall-i me'mûruna ba's ü isbâl olundu**.

'Azîmet ve 'avdet-i Dede Mustafa Ağa ez-cânib-i Yanya

'Ali Paşa 'aleyhine me'mûr vüzerâ ve mîr-i mîrân, eşrâf ü a'yân cümleye ma'lûm olan vechile birbirleriyle[3] muhâsedet ü 'adâvet sebebiyle yek-dîğer hakkında müterakkıb-ı nekbet olduklarından, mâdde gün-be-gün su'ûbete dûçâr olmağla, taraf-ı devletden ol cânibe bir kâr-güzâr ve sadâkat-kâr câmi'-i ta'bîreyn-i beşîr u nezîr bir Mübâşir-i mubassır ta'yîn ü tesfîr olunarak, fîmâ-ba'd tecvîz-i rehâvet ü taksîr eder olur ise, lâ-cerem **[M3 178]** iktizâsınca te'dîb ü tekdîr ve ibrâz-ı gayret ve 'arz-ı hüsn-i hıdmet edenler, mevâ'îd-i Şâhâne ile tebşîr kılındığı bâbında şeref-sünûh eden hatt-ı şerîf-i şevket-redîf-i Mülûkâne ile ba's ü tesyîr kılınarak, her kimin hakkında olur ise olsun mûmâ ileyhin vukū' bulacak şükr ü şikâyeti, mesmû' ve iktizâsmca ol kimse menzû' yâ merfû' kılınmak sûreti, müstasveb-ı erbâb-ı meşveret oldukda, bu husûsa dahi mukaddem Hâlet Efendi etbâ'ından olup, hâlâ ihrâz-ı rütbe-i Ser-bevvâbîn-i Dergâh-ı mu'allâ eden Dede Mustafa Ağa, bundan akdem sevk u tensîb ile ba's ü tesrîb olunup, itmâm-ı me'mûriyyetle bu esnâda Der-'aliyye'ye 'avdet eyledi. Rivâyet-i sahîha olmak üzere mûmâ ileyh metbû'unun makbûllerinden olduğundan, 'azîmet ve 'avdetine kadar uğradığı bilâd ü enhâ ve vardığı kazâ vü livâda eşrâf ü ağniyâ ve mîr-i mîrân ü vüzerâ redd-i belâ ve def'-i kazâ ve isticlâb-ı mürûm[4] ü müstercâ[5] kaydlariyle mübtelâ olduklarından, herkes 'alâ haddihim bezl-i mâ-hazar ve sarf-ı mâ-kader

---

* Metnimizden alınmakla beraber "Nu'mân" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,60'da "Ken'ân" şeklinde kaydedilmiştir.

1 bin nefer asker ile M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 69a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E

2 seniyye-i E : — M3

** "Zikr-i me'mûrîn ez-ser-nev be-ma'iyyet-i ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,59-60'da kaydedilmiştir.

3 birbirleriyle E : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "agrâz" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

4 mürûm E : مورم M3

5 ü vüzerâ ..... müstercâ M3 : + [Ayrıca burada yazılanlarla ilgili olarak E69b'nin sağ kenarında kırmızı mürekkeple yazılmış "'Arz olunan nüshada" yazısının altında "ve vüzerâ bi-hasebi'l-iktizâ isticlâb-ı mürûm ü müstercâ zımnında 'arz-ı hulûs gûne" kaydı vardır] E

ederek, mûmâ ileyh envâ'-ı eşyâ ve nakd ve ethâf celb ü istinzâf edüp, bin kîselikden ezyed mâl[1] istihsâl etmiş olduğu, erbâb-ı vukūf 'indinde bî-ihtilâf ve ashâb-ı nisbet ü kıyâs 'indinde dahi makrûn-i teslîm ü i'tirâfdır*. *"er-Rişvetü rişâ'u'l-hâceti"***.

Lâzım buved be-vakt-i du'â hâtem-i 'akîk
*Ya'nî du'â be-dest-i tehî müstecâb nîst****

Ba'zı cüz'iyyât-ı vukū'ât

Şehr-i cumâdelûlânın yirmi dördüncü salı günü◊ 'Ulûfe Dîvânı olacağı sebeble, ol giceyi erâzil ü eşhâs icrây-ı mezâka vakt-i fursat ittihâz edegeldiklerinden, hareket-i haşerâta mukāʿs, mu'tâdları üzere ahşâmdan kışlalarda tecemmu' ile: "Dîvân'a hâzırlanma" deyerek esvâka münteşir ve ekserî derk-i lâzime-i şerm ü hayâdan kāsır olmakdan nâşî, mestâne vü dilîrâne na'ralar ve kā'ide-i câriyelerinden başka on sene kadar zemândan berü, *"Mâ semi'a bi-mislihî el-âhırûn ve mâ şehidehû el-evvelûn"*[*4] mazmûnu üzere Dîvân giceleri ba'zan tüfeng ve tabanca endâhtı usûlü dahi [M3 179] rû-nümûn olmuş ise de, bu def'a Ağa'dan 'adem-i hoşnûdîlerine binâ'en, hadd ü hasrdan bîrûn olup, merkūmûn derûn-i mahmiye-i İstanbul'u 'arsa-gâh-ı cenge bedel etdikleri, temâm mümâsil-i *"Dahike'l-cemelü"*[*5] oldu. Ve her dakîkada bin tüfeng ve tabanca sadâsı tanîn[2]-âver-i sem'-i simâk ve esvâkda on kadar âdem kazâ kurşunuyla helâk oldu[*6]. *"el-Meşakkatü küllühâ fi te'dîbi'l-cühhali"*[*7]. **Rubâ'iyye:**

Şâhân-ı cihân be-cümlegî beşitâbîd
Tâ bû ki yakînî zi-gümân der-yâbîd
İslâm zi-dest reft bes bî-haberîd

---

1 bin kîselikden ezyed mâl M3 : + [Muhtemelen verilen bu bilgi ile ilgili olarak E 69b'nin sağ kenarında aynı kaligrafi ile "üç yüz" yazısı vardır] E

* "**'Azîmet ve 'avdet-i Dede Mustafa** ..... i'tirâfdır" kısmında yer alan bilgiler özetle, bazı ilâvelerle ve "Şânî-zâde Târîhi'nde mündericdir" şeklinde Şânî-zâde Târîhi'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,60'da kaydedilmiştir.

** "الرشوة رشاء الحاجة = Rüşvet ihtiyacın ipidir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*** "لازم بود بوقت دعا خاتم عقیق * یعنی دعا بدست تهی مستجاب نیست = Duâ vakti akîk yüzük gereklidir, yani duâ boş elle kabûle şâyân değildir" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

◊ 24 Cumâdelûlâ 1236 = 27 Şubat 1821 Salı.

*4 "ما سمع بمثله الاخرون و ما شهده الاولون = Böyle bir şeyi ne öncekiler, ne de sonrakiler duymuştur" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

*5 "ضحك الجمل = Erkek deve hayız oldu (=Erkek deve dişi deve tavrını aldı)" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

2 tanîn : ظنين E, M3

*6 "**Ba'zı cüz'iyyât-ı vukū'ât** ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,60'da kaydedilmiştir.

*7 "المشقة كلها فى تاديب الجهال = Zorluğun çoğu, câhilleri terbiye etmektedir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

Be-girift cihân küfr-i şumâ der-hâbîd[*]

Ve yevm-i merkūm-i selâsâda[◊] Anadolu Pâyesi olan[1] Muhyî-zâde es-Seyyid Mehmed Es'ad Efendi ecel-i mev'ûdiyle mazhar-ı celâl-i ism-i şerîf-i Mümît oldu; *rahimehullâhu*[2] *Te'âlâ*[**].

Merhûm-i müşârun ileyh, manzûr-i dîde-i çerh-ı sanî'a-kâr olmamış hezâr-fenlikle şöhret-şi'âr idi[***]; *ve'l-'uhdetü 'ale'r-râvî*[*4].

Her ân kû kalem-râ ne-verzîd ü tîğ

Ber u ger be-mûred me-gû ey dirîğ![*5]

Ve Şeyhulislâm-ı esbak es-Seyyid 'Atâ'ullah Efendi'nin mahdûmu es-Seyyid Şerîf Efendi ki, kâbiran 'an-kâbir nesl-i meşâyih-i İslâmiyye idüği zâhir ve hânedânları menşe'-i feyz-i ba'zı[3] ekâbir olup, hattâ Hâlet Efendi dahi pederlerinin Vekîl-i harc-zâdesi olduğu ve ba'de bürhetin yine müşârun ileyhin istishâbiyle feyz bulduğu mütevâtirdir. Ve Kā'im-makām-ı esbak Cebeci-başı 'Osmân Paşa-zâde Mîr es-Seyyid Halîl Efendi, Sadr-ı a'zam-ı 'asr 'Ali Paşa pederlerine bir müddet Kethudâ olmuş ve lutfunu görmüş idüğünden, ihkāk-ı hukūk-i veliyyü'n-ni'amîye müştâkk idi. Binâ'en 'aleyh [mısrâ]':

Bâ-lutf-i pâdişâh 'atâ bahş ve cürm pûş[*6]

Mahdûm-i mûmâ ileyhe yirmi âdeme takdîm ile Hâmise Medresesi ve mîr-i mûmâ ileyhe on âdem ilerü Hareket-i Altmışlı Medresesi ihsân-ı hümâyûn-i Şâhâne buyurularak, ol bâbda şeref-sudûr eden hatt-ı şerîf-i cenâb-ı Şehriyâr-ı kerem-kâr *dâme ihsânuhû mâ dâmet kürûru'l-leyalî ve'n-*

---

* "شاهان جهان بجملکی بشتابید * تا بو که یقینی ز کمان دریابید
اسلام ز دست رفت بس بیخبرید * بکرفت جهان کفر شما در خوابید = Dünyâ padişâhlarının hepsi şüpheli bilgi yerine kesin bilgiyi öğrenmek için acele ederler. İslâm elden gitti, sizin haberiniz yok. Küfrünüz cihânı tuttu, siz uyuyorsunuz" anlamına gelen Farsça bir rubâ'îdir.

◊ 24 Cumâdelûlâ 1236 = 27 Şubat 1821 Salı.

1 Anadolu Pâyesi olan M3 : + [Metinde adı geçen Muhyî-zâde es-Seyyid Mehmed Es'âd Efendi ile ilgili olarak Şânî-zâde'den sonra göreve getirilen Vak'a-nüvîs Es'ad Efendi'nin E 69b'nin sağ alt kenarında kendi el yazısıyla şöyle bir kaydı vardır. "Pâye'den sonra bi'l-fi'l dahi olmuş idi. Li-nâmıkıhî"] E

2 rahimehullâhu E : rahmetullâhi M3

** "رحمه الله تعالى = Yüce Allah ona rahmet eylesin" anlamına gelen Arapça duâdır.

*** "Ve yevm-i merkūm-i selâsâda Anadolu ..... idi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,58'de kaydedilmiştir.

*4 "و العهدة على الراوى = Günâhı, vebâli anlatanın boynuna" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

*5 "هر انکو قلمرا نورزید و تیغ * بر و کر بمیرد مکوای دریغ = Kalemi ve kılıcı tecrübe etmeyen kişiye bir şey olursa, ona vah vah yazık oldu deme!" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

3 ba'zı E : — M3

*6 "با لطف پادشاه عطا بخش و جرم پوش = Padişahın lütfuyla hediyeler bahşedilir, suçlar da örtülür" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

*nehâr** Bâb-ı 'âlî'de mak'ûd meclis-i şûrâda cânib-i Sadr-ı a'zamî'ye vürûd eyledi. *"el-İkbâlü ve'l-kabûlü karînâni"***.

Tutan bir dâmeni elbetde maksûdun bulur derler
Görenler Yûsuf'un dâmânını dest-i Züleyhâ'da **[M3 180]**

Ve mâh-ı cumâdelâhırın dördüncü pencşenbih günü◊ Re'îsülküttâb Cânibî Sâlih Efendi, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî ve mukaddemce Rusyalu mükâlemesine me'mûr kılınan Tevkî'î Hâmid Bey, Re'îs ve Darb-hâne Emîni Seyyid Mehmed Hayrullah Efendi, Çavuş-başı ve Ser-çavuşân-ı sâbık Hüsnî Bey, Nişâncı ve Barut-hâneler Nâzırı-yı sâbık 'Atâ'ullah Efendi, Darb-hâne Emîni nasb olunup, Barut-hâneler Nezâreti, Mehmed Seyyidâ Efendi'ye ve Kethudâ Kitâbeti, Mehmed Yektâ Efendi'ye tevcîh ve ferdâsı Küçük Kal'a Tezkireciliği, Âmedî hulefâsından Mustafa Muhtâr Efendi'ye tevcîh olundu.

Ve mâh-ı mezbûrun beşinci günü◊◊ henûz Eflâk Voyvodası nasb olunan İskerlet Bey'in karındaşı Dîvân Tercemânı Yanko, bağteten Kayseriyye'ye iclâ olundu. Ve sebeb-i nefyi, bir gün mukaddem Hâlet Efendi'ye varup: "Bir sene kadar mukaddem Eflâk ve Boğdan voyvodalıkları, bâ-irâde-i 'aliyye fîmâ-ba'd hânedân-ı erba'aya tahsîs olundukda, kulunuzu Dîvân Tercemânı nasb murâd buyurdunuz ise de, ben: 'Lisân-ı Firengistân'da sâhib-i rusûh olmadığıma mebnî, Tercemânlığ'a liyâkatim olmadığım' efendime beyân ile sûret-i i'tizâr izhâr eylemişidim. Siz ol vakit: 'Bundan sonra beylik senindir, az vakitde bey olursun' deyerek bendenize Tercemânlık gibi bir hatab-ı cesîmi bilâ-iktidâr ve'l-istihkâk ihâle etdirmişiken, şimdi Voyvodalığ'a yine karındaşımı sevk ve beni Tercemânlık'da 'avk murâd buyurdunuz ise dahi, bu kulları Tercemânlığ'a 'adem-i iktidârımdan[1] nâşî bu hıdmeti mutlakā istemem ve edemem" deyü kat'î cevâba ictisârı sebeble nefy olundu ise de, nefyinde izhâr-ı gāyet-i meserret ve esnây-ı tarîkde dahi i'lân-ı kemâl-i beşâşet etdiğine nâs gûn-â-gûn ma'nâlar vererek nihâyet, *"İttekū firâsete'l-mü'mini fe-innehû yenzuru bi-nûrillâh"**** iktizâsiyle[2] ba'zı ashâb-ı ferâset: "Elbet[3] bunun

---

* "دام احسانه ما دامت كرور الليالى و النهار = Gece ve gündüz devam ettiği müddetçe onun iyiliği dâim olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

** "الاقبال و القبول قرينان = İkbâl (=tâlih, işlerin yolunda gitmesi) ve kabûl (=alıp kullanma) birbirinin yandaşıdırlar" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

◊ 4 Cumâdelâhır 1236 = 9 Mart 1821 Cuma. Metnimizde belirtilen gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gün arasındaki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

◊◊ 5 Cumâdelâhır 1236 = 10 Mart 1821 Cumartesi.

1 iktidârımdan E : iktidârdan M3

*** "اتقوا فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله = Mü'minin öngörüsünden sakının, çünkü o Allah'ın nuruyla bakar" anlamına gelen bu cümle Hz. Peygamber'in et-Tirmizî, Tefsîru Sûre 15/6'da yer alan bir hadîsidir; bk. Wensinck, VI,476.

2 "İttekū ..... iktizâsiyle M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 70b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

3 ferâset: "Elbet E : ferâşet: "Elbetde M3

Avrupa'ya dâ'ir ba'zı hafî ma'lûmâtı vardır" demekle iktifâ etdiler. *"Elsinetü'l-halkı aklâmü'l-Hakkı"**. Ve yerine esbak firârî İpsilanti Voyvoda'nın akrıbâsından olup, Moruzîler ta'bîr etdikleri hânedândan 'uzv-i dîğer-i bâzîçe-i ihtiyâl[1] Bey-zâde (بكزار) Kostaki dedikleri dahi Hâlet Efendi'yi misâl-i [M3 181] Mihal, kesret-i tereddüd ve izhâr-ı bendegî vü teveddüd ile igfâlinden nâşî, mûmâ ileyhin merkūmu Tercemân-ı Dîvân nasb etdirmesi dahi bâ'is-i istigrâb-ı[2] erbâb-ı vukūf olup, hâlâ Rusya'da bunca ihve ve ahavât ve akrıbâ vü müte'allikātı mevcûde iken, böyle serâ'ir-i devlete lâcerem mahremiyyeti iktizâ edecek hıdmetde istihdâmım, ancak *"el-Akdiyetü's-semâviyyetü müskiretün li'l-'ukūli mubtıletün li't-tedbîri"*** ma'nâsına masrûf ve bunu dahi firârî Karaca Voyvoda'nın dâmâdı Mihal'i derhâl Boğdan Voyvodalığı'na sevkindeki misillü 'adem-i tevfîka[3] ma'tûf etdiler***. Zîrâ ki;

Hâl-i dili 'arz etmedesin çeşmine amma –
Mestâneye feth-i der-i râzın yeri yokdur

dediler. Çünki *"eş-Şerru ile'l-fesâdi dâllün"**[5] me'âli, *"Ve'l-ba'îratü tedüllü 'ale'l-ba'îri"**[6] misâli[4] üzere ba'zı fitne-i 'uzmânın mukaddimâtı evvelce rûnümâ olageldiği, mücerreb-i 'ukalâdır.

Kezâlik birkaç seneden berü ba'zı müste'men ve re'âyâda ve[5] bi'l-husûs Rûm re'âyâsında ba'zı hareket-i gayr-i mesbûka mahsûs idi. Hattâ geçen sene Trablus-Şâm Irvâm'ından Corci nâm zimmî şehtûr ta'bîr olunur sefînesine Dimyat İskelesi'nden tüccâr mâlı tahmîl ile altı nefer yolcu-yi ehl-i İslâm dahi alup, Beyrût cânibine gitmek üzere birkaç mîl açıldıkda, sefîne-i merkūme tâ'ifelerinden Devlet-i 'aliyye teba'asından olmayan beş nefer eşhâs ile Rûm mellâhları bi'l-ittifâk altı nefer ehl-i İslâm'ı ve muhâlefet kaydmda olan Re'îs-i merkūm ve iki nefer sefîne gediklüsü[6] Rûm'u katl ü i'dâm edüp firâr ederler

---

* "السنة الخلق اقلام الحق" = Halkın dilleri, Hakk'ın kalemleridir" anlamında Arapça atasözüdür.

1 olup ..... ihtiyâl M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 70b'nin sol kenarına yazılmışlardır] E

2 istigrâb-ı : isti'râb-ı E, M3

** "الاقضية السماوية مسكرة للعقول مبطلة للتدبير" = Gökte iş karâra bağlandığında (=İlâhî kader), akıllar sarhoş olur, tedbîr boşa çıkar" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

3 tevfîka E : tevkîfe M3

*** "Ve mâh-ı cumâdelâlûrun dördüncü pencşenbih ..... etdiler" kısmında yer alan bilgiler, özetle, bazı değerlendirmelerle ve "Şânî-zâde Târîhi'nde beyân olunduğu üzere" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,116-117'de kaydedilmiştir.

*5 "الشر الى الفساد دال" = Şer, bozgunculuğa delîldir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*6 "والبعيرة تدل على البعير" = Deve tersi, devenin varlığına işaret eder" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

4 "Ve'l-ba'îretü tedüllü 'ale'l-ba'îri" misâli M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamından hareketle E 70b'nin sol tarafına yazılmışlardır] E

5 ba'zı müste'men ve re'âyâda ve M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi ile işâret edilerek satırın hizâsına E 70b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

6 sefîne gediklüsü M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

iken, muhâlif-i hevâ ile Meyis[1] Adası civârında Kara-ada'da karaya düşmekle, mesfûrlar sefînede bulunan eşyâ ve emvâli sandal ile Beyrût İskelesi'ne ihrâc ederler iken, birkaç[2] re'âyâ hâllerine muttali' olarak keyfiyyeti zâbitâna ihbâr, anlar dahi merkūmları derhâl giriftâr ve nukūd ve[3] eşyâ ile berâber Rodos Sancağı Mutasarrıfı Yûsuf Bey'e; mûmâ ileyh dahi bâ-defter-i müfredât eşyâ ve nukūd ile Tersâne-i 'âmire'ye irsâl ü tesyâr etmişidi.

Ve yine ol esnâda İnöz re'âyâsından Anastaş Re'îs[4] nâm zimmî dahi Lefke ta'bîr olunur sefînesiyle Mısır İskenderiyyesi'nden ba'zı tüccâr mâliyle on beş 'aded tahta sandık ve on altı **[M3 182]** tobra içlerinde Mısır surresi ve beş nefer Müslim ve bir re's zencî câriye ve dört nefer Ermeni ve bir nefer Arnavud[5] zimmî yolcuları ile kalkup İzmir tarafına gelür iken, bu sefînenin kezâlik Devlet-i 'aliyye teba'asından olmayan dört nefer eşhâs ile mâ'adâ İnözlü ve Andıralu Rûm mellâhları[6], esnây-ı râhda bi'l-ittifâk zikr olunan yolcuları nevm hâlinde basdırup, fekat sefîne re'îsiyle bir nefer Müslim yolcu müdâfa'a ederek kurtulmuş ve tahlîs-ı nefs zımnında muvâfakat gösterek selâmet bulmuş olup, ba'dehû merkūmlar surre sandıklarının dokuz 'adedini ve tobraların birini küşâd ile derûnlarındaki surreyi beynlerinde iktisâm ve Kıbrıs'a doğru bâd-bân-güşây-ı i'tizâm oldukları esnâda, *"ez-Zulmü 'âkıbetühû*[7] *vahîmetün ve mâ rabbüke bi-zallâmin"** hakîkati iktizâsiyle bunlar dahi muhâlif-i hevâ ile yine ada-i merkūmeye düşmüş ve mezkûr sandıklar ile sefînede mevcûde sâ'ir eşyây-ı mahlûte ve ecnâs-i esvâb ü elbise, ada-i mezkûre zâbiti tarafından bi't-tecessüs ahz ve merkūmlar dahi ele getürilerek yine mûmâ ileyh Yûsuf Bey tarafına gönderilüp, mûmâ ileyh dahi cümlesini Tersâne-i 'âmire'ye kendü 'arîzası ve Rodos Nâ'ibi Efendi'nin i'lâmı ile göndermişidi. Binâ'en 'aleyh Kapudân-ı deryâ Hamdullah Paşa mâddeyi bâ-takrîr[8] inhâ etdikde, celâdet-rîz-i sudûr olan hatt-ı şerîf-i 'adâlet-redîf-i Şâhâne mûcebince, gelan izbandîdler emâkin-i müte'addidede salb ü siyâset ile emsâline 'ibret ve akça ve eşyâ dahi erbâb-ı vukūf ma'rifetiyle sahîh ashâbı[9] teharrî olunarak, kendülere i'tâ vü teslîm kılınmak üzere fermân-ı 'âlî sudûr etmişidi.

Yine ol esnâda Boğaz-içi'nde tekessür etmiş olan Hırvat tâ'ifesi, su bendlerinde Kara-deniz Boğazı kal'aları yamaklariyle gavgā ederek bağlarda

---

1 Meyis (ميس) E : ميسى M3
2 ederler iken, birkaç M3 : ede[r]ler iken, birkac E
3 nukūd ve E : nukūd M3
4 Re'îs E : — M3
5 Arnavud E : Arnabud M3
6 mellâhları M3 : mellâhlar E
7 'âkıbetühû E : 'âkıbetün M3
* "الظلم عاقبته وخيمة و ما ربك بظلام = Zulüm, sonucu korkunç olan bir uygulamadır ve Rabbin zulmedici değildir" anlamına gelen Arapça bu cümlelerden "Rabbin zulmedici değildir" kısmı Kur'ân, Fussilet, 41/46. âyetin son kısmıdır.
8 bâ-takrîr M3 : bâ-takr[îr] E
9 ashâbı E : esbâbı M3

kesretlerine mebnî, der-'akab tecemmu' birle[1] birkaç[2] yamağı katl ü i'dâm eylediklerinde, ol havâlîde bulunan yamaklar yetişüp vâfirini ihlâk eylediklerinden başka, sonra suçlu suçsuz gözlerine görinan Hırvat'ı katle tesâddî ederek, *"Zâde fi'ş-şatranci bağleten uhrâ"**, bu dahi bir fesâd-ı âharı mü'eddî olmuşidi. **[M3 183]**

Binâ'en 'aleyh civâr-ı saltanat-ı seniyyede ikide birde Hırvat fesâd ü fezâhatı dahi vukū'a gelmesi, bir emr-i nâ-şâyeste ve bunun tedbîri tâ'ife-i mesfûrenin Der-sa'âdet'den tard u def'iyle fîmâ-ba'd mahallerinden bir nefer Hırvat vürûd edemamesi esbâbını istihsâle vâbeste idüği emr-i ma'lûm ve tâ'ife-i mersûme iki sınıf olup, biri Karadağlu ve âharı Nemçe Devleti** teba'asından idüği gayr-i mektûm olmağla, evvelâ İstanbul ve Galata ve Üsküdar'da bağ ve bağçelerde[3] Hırvat istihdâm olunmamak husûsuna irâde-i 'aliyye te'alluk ederek, şeref-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn mûcebince, keyfiyyet Der-'aliyye'de iktizâ edenlere bâ-evâmir-i şerîfe tenbîh ve Nemçe Devleti'ne tâbi' olanlar Der-'aliyye'de mukîm Nemçe Elçisi'ne teslîm ile vilâyetlerine i'âde ve Karadağlu re'âyâsından olanlar dahi memleketlerine tesyîr u firistâde kılınarak, ba'de-ezîn[4] Katara Boğazı'ndan*** Nemçelü Hırvat murûruna ruhsat verilmeyeceği beyâniyle elçi-i mûmâ ileyhe resmen takrîr i'tâ ve hicbir nefer Hırvat'a boğaz-ı mezkûrdan murûra ruhsat verilmamesiyçün İskenderiyye Mutasarrıfı Mustafa Paşa'ya fermân-ı 'âlî irsâl ü isrâ kılınmış ise de, Karadağ re'âyâsından olan Hırvatlar, Devlet-i 'aliyye cizye-güzârı olup, bunlar o makūle fezâhate cesâret eder makūleden olmadıkları beyâniyle bâ-'arz-ı hâl istirhâm eylediklerine binâ'en, merkūmlar hakkında şîme-i şefekat-i Devlet-i 'aliyye icrâ ve re'âyâdan olanlar hükm-i mezkûrdan istisnâ olunarak, kemâ-kân ibkā ve ancak Nemçe teba'asından olanlar def' u isrâ olunmuşlar idi. Ve bundan mâ'adâ ol esnâda iki kıt'a sefîne ile yüz on nefer Rûm re'âyâsı ve bir nefer Müslim, Der-'aliyye'ye sebebi nâ-ma'lûm olarak gelüp, ancak Tepedelenli 'Ali Paşa'nın âdemleri idüği tebeyyün etmiş olmağla, Biga Sancağı Mütesellimi ve Ak-deniz Boğazı Muhâfızı Kapucu-başı Ahmed Ağa'ya ve sâ'ir iktizâ edenlere hıtâben emr-i 'âlî ile ve bir nefer Kapu Kethudâsı ve iki nefer Harbeci mübâşeretiyle Golos İskelesi'ne i'âde vü ircâ' kılınmışlar idi[*4].

---

1 bağlarda ..... birle M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsma E 71a'nın sağ kenarına yazılmışlardır] E

2 birkaç M3 : birkac E

* "زاد فی الشطرنج بغلة أخری = Satrançta bir at daha arttı" anlamına gelen Arapça deyimdir.

** Metnimizden alınmakla beraber "Nemçe Devleti" kelimeleri *Târîh-i Cevdet*, XI,43'te "Avusturya Devleti" olarak kaydedilmiştir.

3 bağçelerde E : bağcelerde M3

4 ba'de-ezîn M3 : ba'de-zîn E

*** Bu yer bugün haritalarda Yanya civarındaki Zigos Metsovon Boğazı denilen yer olmalıdır.

*4 "Kezâlik birkaç seneden berü ba'zı müste'men ve ..... idi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,42-43'te kaydedilmiştir.

el-Hâletü hâzih işbu mâh-ı cumâdeluhrâ[1] evâ'ilinde◊ ba'zı Ak-deniz[2] adaluları sefâyini tâ'ifesi Rûmlar, Boğaz-içi'nde tehî sâhil-hâneler **[M3 184]** önlerine yanaşarak, nısf-ı leylde pencere[3] ve kayık-hâne gibi fürcelerden yalılara duhûl ile hafîf ve sakîl her ne mevcûd ise sefîneye tahmîl ederek, muvâfık-ı hevâ ile aşağı yahûd[4] yukaru tarafa imâle-i sükkân-ı sür'at ve bu vechile vâfir yalıların nakîr u kıtmîr mevcûdât ü mefrûşâtını hasîra kadar sirkat etdikleri, Bostancı-başı'nın zabt u rabtda rehâvetine mahmûl ve bundan mâ'adâ Bostancı Ocağı'nda mahlûlât munkatı'a olmuş idüğünden, mûmâ ileyh ba'zı tarafdan mes'ûl olarak, 'ulûfe tevzî'inde Küçük Yazıcı ashâb-ı esâmîyi tazyîka ibtidâr eyledikde, sergi durup bir nev'[5] fesâd zuhûru bedîdâr olduğundan, Yazıcı'nın Kapudân-ı deryâ Hamdullah Paşa tarafına müşârun ileyhin Ocak'dan neş'eti münâsebetiyle firârı dahi mâdde-i sâbıkayı tezyîl etmekle, def'-i vahşet-i kāl ü kîl zımnında Bostancı-başı nefy ü tenkîl ve Hâssa Hasekî Kadrî Ağa, Bostancı-başılık ile tarîkini tekmîl eyledi*.

Firâr-ı müte'allikāt-ı Voyvoda-i Boğdan ve ba'zı kesân ve şuyû'-i havâdis-i 'isyân-ı ân fettân

Boğdan Voyvodası Mihal'in karındaşı ve Baş Kapu Kethudâsı ve firârî Karaca Voyvoda'nın oğlu ve Mihal Voyvoda'nın İkinci Kapu Kethudâsı ve 'atîk kapu kethudâlarından Eşkine (اشكينه)'nin oğlu ve merkūmun Üçüncü Kapu Kethudâsı Yanko, birkaç gün mukaddem mu'tâdları üzere Re'îs Efendi tarafına varup, ba'zan bu makūlelerin edegeldikleri vech üzere biraz eyyâm teferrüc ü tenezzüh zımnında Kızıl-adalar'a gitmelerini[6] setr u pinhân etmek kasdiyle istîzân ve me'zûn olarak Kuru-çeşme'de sâhil-hânelerine gelüp zî-kıymet eşyâlarını adaya ba'zı mâlzeme göndermek sûretiyle bir sandala tahmîl ile mukaddemce mukāvele olunmuş bir Rusya tüccâr sefînesine irsâl ü tesbîl eyledikden sonra, mâh-ı cumâdelâhırın[7] on birinci pençşenbih gicesi◊◊ ahşâmdan bi'l-cümle tevâbi' ve aşcılarını bir iki ada kayıklariyle Kızıl-adalar

---

1 cumâdeluhrâ E : cemâziyeluhrâ M3
◊ 1-10 Cumâdelâhır 1236 = 6-15 Mart 1821.
2 Ak-deniz E : اقدكز M3
3 pencere E : pençere M3
4 yahûd M3 : yahû[d] E
5 bir nev' E : بزوع M3
* "el-Hâletü hâzih işbu mâh-ı cumâdeluhrâ evâ'ilinde ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,133'te kaydedilmiştir.
6 gitmelerini M3 : + gitmelerini E
7 cumâdelâhırın E : cemâziyelâhırın M3
◊◊ 11 Cumâdelâhır 1236 = 16 Mart 1821 Cuma. Metnimizde belirtilen gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gün arasındaki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

tarafına irsâl ve ba'dehû nısf-ı leylde kendüleri ehl ü 'iyâlleriyle bir[1] sandala binüp Kara-deniz **[M3 185]** Boğazı ağzında âmâde olan mezbûr sefîneye rukûb ile Rusya tarafına firâra isti'câl eylediler. Meğer metbû'ları olan Mihal Voyvoda 'isyân dâ'iyesinde idüğüni vakt ü sâ'atiyle merkûmlara tahrîrât-ı hafiyye ile i'lân ve mersûmların pençe-i mu'âhazeden tahlîs-ı girîbân-ı cân eylemeleri vesâyâsını ifâde vü i'lân eylemişidi. Bunun ferdâsı devr-i esbakda Boğdan Voyvodası nasb olunmuşiken, hengâm-ı sefere tesâdüfle bilâ-zabt 'avdet ve bundan akdemce voyvodalığın hânedân-ı erba'aya hasrında ebediyyen endâhte-i vâdî-i[2] haybet olan Hançerli-oğlu[3] 'Aleko Bey ahşâm ta'âmı eder iken, bir tarafdan bir tezkire ile bir kimse gelüp mûmâ ileyhi odadan taşra celb ü ihzâr ve gayr-ı mümzâ olan tezkire-i mezkûreyi teslîm ve gönderilan[4] mahalli ve iktizây-ı ketm ü ihfâyı lisânen tefhîm ederek, kazıyyeyi dahi ihbâr eyledi. Mûmâ ileyh tezkireyi kırâ'atla etrâfiyle vâkıf-ı maslahat oldukda, bu dahi derhâl ehl ü 'iyâlini istishâb ederek, *"el-Leyletü cünnetü'l-hârib"** me'âlince, mukaddemce vukûf u istiş'âra mebnî ihzâr etdiği sefîneye şitâb: *"Ve leyse yülâmü hâribun min-hatfihî"*** deyerek kezâlik Rusya sevâhiline doğru firâr u igtiyâb eyledi. Meğer tezkirede muharrer olan mâdde, merkûmun Yanya'da 'Ali Paşa hıdmetinde bulunan birâder-zâdesine ba'zı ta'lîm-i fesâda dâ'ir mektûbu Ser'asker Hurşîd Paşa tarafından ele geçerek Der-i devlet'e gönderilmiş idüğüni ifâdeye dâ'ir imiş; *"el-Hâ'inü hâ'ifun"****.

Bu kazıyye-i mâziyyeden erbâb-ı devlet üç gün murûrunda haberdâr olarak, zuhûr-i netîce-i lâzimesine intizârda oldular*4.

İş'âr-ı âsâr-ı felekiyye

*ed-Dehru yevmâni meysûrun ve ma'sûrun*5.

Ger çerh be-kâm-ı tû ne-gerded me-renc
*U nîz çünân ruved ki rânend û-râ*6

---

1 bir E : — M3
2 vâdî-i M3 : vâdî-yi E
3 Hançerli-oğlu M3 : Hancerli-oğlu E
4 gönderilan M3 : gönd[er]ilan E
* "الليلة جنة الهارب = = Gece kaçağın kalkanıdır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.
** "و ليس يلام هارب من حتفه = Ölümünden kaçan kınanmaz" anlamına gelen Arapça atasözüdür.
*** "الخائن خائف = Hâin korkaktır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.
*4 "**Firar-ı müte'allikāt-ı Voyvoda-i Boğdan** ..... oldular" kısmında yer alan bilgiler özetle ve "Şânî-zâde'nin beyânına göre" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,123'te kaydedilmiştir.
*5 "الدهر يومان ميسور و معسور = Felek iki gündür: Zorluk ve kolaylık" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.
*6 "كر چرخ بكام تو نكردد مرنج ❊ او نيز چنان رود كه رانند اورا = Felek senin murâdınca dönmez, incinme! O mızrak nasıl atılmışsa, o yönde gider" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

İşbu bin iki yüz otuz altı senesi mâh-ı ramazân-ı şerîfin on yedinci* ahad günü◊ üç sâ'at yirmi sekiz dakîkada mukârine-i 'ulviyyîn vukū' bulacakdır. Kavl-i ahkâmiyân üzere gerçi tâli'-i vakt-i **[M3 186]** kırân asıl ve tâli'-i sâl-i kırân anın bedeli olduğundan, asıl mevcûd iken bedeli isti'mâl, hılâf-ı re'y-i erbâb-ı kemâl ise de, tâli'-i zemân-ı kırânı tahkîk, mevâni'-i kesîrenin tas'îbiyle müte'azzir olduğundan, tâli'-i sâl-i kırânı bi'l-istibdâl isti'mâli tensîb ve tatbîk eylemişlerdir. Binâ'en 'aleyh sene-i mezbûre cumâdelâhırının on yedinci çehârşenbih[1] gicesi◊◊ sâ'at-i gurûbiyye beşi on sekiz dakîka murûrunda, âfitâbın nokta-i Hamel'e tahvîlinde tâli'-i sâl-i 'âlem Kavs Burcu'nun on derece ve yirmi sekiz eczâ'-i derece olan dakîkası ve 'âşir-i sâl-i Sünbüle'nin yirmi dokuz derece ve yirmi yedi dakîkası tesâdüf etmişdir. Ve her çend hükm-i kırân-ı müsellese-i hâkînin ise dahi, 'ulviyyîn ta'bîr olunur Zuhal ve Müşterî, müsellese-i nâriyyeden Burc-i Hamel'in yirmi dördüncü derecesinde mukârine-i müsterika ta'bîr etdikleri vechile mukârin olacakları ecilden, el-ân Keyvân-hâne-i hubûtu[2] olan burc-i mezkûrun on dört ve Bercîs[3] dört derecelerinde bulunarak, seyyâretân-ı mezbûretân bi't-tesviye veted-i râbi'de ve 'Utârid, hâne-i vebâl ve hubûtu olan[4] Burc-i Hût'un yedinci derecesinde olmağla, bi'l-asâle veted-i merkūmda ve şems evvel-i beyt-i şerefi olan[5] sıfr-i Hamel'de olduğundan, kezâlik bi't-tesviye veted-i râbi'de vâki' olup, bu vechile kevâkib-i erba'a veted-i râbi'de müctemi'a oldular. Ve Mirrîh, müsellese-i âbîden Hût Burcu'nun on dört derecesinde ve Zühre, burc-i mezbûrun on üç derecesinde mukârine-i Mirrîh'de olarak, ikisi dahi bi't-tesviye beyt-i sâlisde ve 'ukde-i re's dahi Hût'un on iki derecesiyle beyt-i mezkûrda bulundular. Ve Kamer tarîka-i muhterikası hânesi olan Mîzân Burcu'nun yirmi üç[6] derecesinde olarak, beyt-i hâdî 'aşerede bulundu. *"Sübhâneke mâ halakte hâzâ bâtılâ"***.

---

* Metnimizden alınmakla beraber "yedinci" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,230'da "birinci" şeklinde kaydedilmiştir.

◊ 17 Ramazân 1236 = 18 Haziran 1821 Pazartesi. Metnimizde belirtilen gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gün arasındaki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

1 çehârşenbih M3 : çârşenbe E

◊◊ 17 Cumâdelâhır 1236 = 22 Mart 1821 Perşembe. Metnimizde belirtilen gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gün arasındaki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

2 hâne-i hubûtu M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 72b'nin sol tarafına yazılmışlardır] E

3 Bercîs E : Bercîs'i M3

4 hâne-i vebâl ve hubûtu olan M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 72b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

5 evvel-i beyt-i şerefi olan M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

6 üç M3 : üc E

** "سبحانك ما خلقت هذا باطلاً = Seni tesbih ederiz. Sen bunu boşuna yaratmadın" anlamına gelen bu cümleler, ufak bir takdim-tehir değişikliği dışında Kur'ân, Âl-i 'İmrân 3/191. âyetin sonlarında yer alan bir kısımdır.

Zemâne be-nîk ü bedâ besten-est
*Sitâre gehî dost ve geh düşmen-est**

Erbâb-ı ahkâm, *"Ve lâ ya'lemü'l-gaybe ille'l-'Azîzü'l-'Allâm"*** derler ki: "Mukārine-i 'ulviyyînin müsellese-i nâriyyede vukū'unda, dîn ü şerî'ate dâ'ir kelâm tefevvüh eder âdemler zuhûruna ve ekâbir u eşrâfda teşvîş vukū'una ve ba'zı 'âdetlerin tebeddülüne müsta'îî bulunan kevkebin hâline münâsib delîldir. Husûsan ba'zı tâli'lerinin **[M3 187]** râbi'ine tesâdüf eden mahallerde bu eserler ezher olur". Müddet-i kırân-ı asgar olan yirmi senelik ahkâm-ı bâkıyyeyi erbâb-ı fenne ifhâm içün ta'rîf olunan evzâ'-ı felekiyye vâfiye olmağla, bu mahalde tatvîl ü ıtnâbdan ictinâb olunarak bu mikdâr ile iktifâ tercîh u tahsîn olunup***, ba'de-ezîn dahi bi'l-münâsebe ba'zı şâyân-ı makām olan ahkâm zikr u tebyîn olunur, *in-şâ'allâhu*[1] *'l-kaviyyü'l-metîn*[*4].

Vukū'-i fitne vü 'isyân der-Memleket-i Boğdan ve tuğyân-ı re'âyâ der-sâ'ir-i memâlik ü enhâ

Ve vaza'ati'l-harbu evzârehâ[*5].

Çünîn 'acâyib mülkî be-sâl-hây-ı dirâz
Ne gûş-i dehr şenîd ve ne çeşm-i devrân dîd[*6]

Vakt-i akdemde Rusya Kraliçesi İkinci Katerina zemânından berü zikr olunan esbâba mebnî, Rûmlar'ın derûnuna arzûy-i muhâlefet ve serbesiyyet sirâyet etmiş ve andan sonra dahi gûn-â-gûn ifsâd ile iştidâd-ı tezâdda kemâl-i isti'dâd verilmiş olduğundan başka, gerek henûz bin sekiz yüz sekiz ve dokuz sene-i mîlâdlarında Bec Şehri'nde ba'zı Avrupa kıralları'nın İttifâk-ı Mukaddes

---

* "زمانه بنیك و بدا بستن است * ستاره گهی دوست و گه دشمن است" = Zaman, iyiye ve kötüye bağlanmaktır. Yıldız bazan dost, bazan düşmandır" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

** "و لا یعلم الغیب الا العزیز العلام" = Gaybı ancak azîz ve herşeyi bilen Allah bilir" anlamındaki Arapça bu cümle Kur'ân, en-Neml 27/65. âyetin ilk yarısındaki *"Kul lâ ya'lemü men fi's-semâvâti ve'l-arzi'l-gaybe illallâh* = قل لا یعلم من فی السموات والارض الغیب الاالله = De ki: Göklerde ve yerde, Allah'tan başka kimse gaybı bilmez" meâlindeki kısımdan hareketle söylenmiş olmalıdır.

*** **"İş'âr-ı âsâr-ı** ..... olünup" kısmında yer alan bilgiler, muhtemelen sehven metne alınmayan "ve 'Utârid hâne-i vebâl ..... râbi'de" dışında hemen hemen aynen "Zâ'içe-i sene 1236" başlığı altında *Târîh-i Cevdet*'in XI. cildinin zeylinde s.230-231'de kaydedilmiştir.

1 in-şâ'allâhu (ان شاء الله) E : in-şâ'allâhu (انشاء الله) M3

*4 "ان شاء الله القوی المتین" = Güç ve kuvvet sahibi olan Allah dilerse" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*5 "و وضعت الحرب اوزارها" = Ve savaş sona erdi" anlamına gelen Arapça bu cümle, Kur'ân, Muhammed 47/4. âyetin ortalarında yer alan *"Hattâ tada'u'l-harbü evzârehâ* = حتی تضع الحرب اوزارها = Savaş sona erince de" meâlindeki kısımdan mülhem olarak söylenmiş gibi gözüküyor.

*6 "چنین عجایب ملکی بسالهای دراز * نه گوش دهر شنید و نه چشم دوران دید" = Uzun yıllardır öyle acaip memleketi ne dünyanın kulağı duydu, ne de devrânın gözü gördü" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

nâmiyle 'akd eyledikleri mu'âhedelerinde, cemî' Kıristiyân milletlerinin serbesiyyetini cümlesi iltizâm edinmiş oldukları havâdisi ve gerek Rûmistân ve Nemçe ve Fransa'da[1] tab' u resm olunan eşkâlin bu mefhûmu müş'ir u müfîd olduğu bi'l-cümle Rûmlar'ın ma'lûmu idüği ve Fenarlu takımı ve Memleketeyn voyvodaları ve sâ'ir sanâdîd-i Rûm bulunan mahallerin cümlesinde papas ve bâzergân makûleleri vesâtatiyle takrîben seksan bin kadar haşerât beyninde sırrânî 'akd-i 'ahd ü mîsâk ile Millet-i Rûm'un hükûmet-i İslâmiyye'den tahlîsine ittifâk olunduğu ve bunun cümlesi, zikri sebk eden vechile Selânik ve Aynaroz ve Girid ve İzmir ve Ayvalık ve İstanbul ve Yaş ve Bükreş gibi yerlerde tahdîs ve Nemçe ve Fransa[2] gibi mahallerde terbiye olunmuş hâceler ve kalfalar celbiyle, küberây-ı devletin gözleri önünde **[M3 188]** her devlete muzırr u muhâlif mevâddı tedrîs etdikleri mekteblerden sudûr etdiği ve bunlara medâr olarak gûyâ babalarının dem ü diyetini taleb eder olduklarını müş'ir ebyât ü eş'âr inşâdiyle esâfîllerinin zihnine zikr olunan tasavvurât yerleşdirilerek, eski hâlleri ve hükûmetlerini tezekkür ile anı tekrâr tahsîle gayretlendirüp, ehl-i İslâm'a olan gayz u 'adâvetleri teşdîd ve ahz-ı intikâma tahrîz ve vakt-i fursata müterakkıb kılınmalariyle, 'Ali Paşa mâddesi takrîbiyle maslahatı gözlerine kesdirdikleri ve bunlardan mâ'adâ mukaddemâ Eflâk Voyvodası Karaca Yanko Bey'in firârı ve biraz vakitden berü Sırplu'nun Devlet-i 'aliyye ra'iyyetini[3] istiskâl ile beynlerinde Bey nasbına hâhiş-kerlikleri ve husûsan bu esnâda Rusya Elçisi Ostrogonof, yine bu fesâdın revâcını müstelzim olarak Kaynarca ve Bükreş 'ahid-nâmeleri şurûtunu icrâ talebi zemîniyle şurû' etdiği mükâlemede, devleteyn beyninde bir gûne 'adem-i terâzî sûreti gösterdiği ve Suçı 'Aleko Bey*'in mergi takrîbiyle Kalimaki[4] İskerlet Bey hem mükâleme-i mezkûreye ve hem hânedân-ı erba'adan bulunduğuna binâ'en, Eflâk Voyvodalığı'na ta'yîn olunarak, Hâlet Efendi'nin re'yiyle sâ'ir hânedânlar fîmâ-ba'd ye's ü hırmân ile kalacağı ve bu ecilden merkûmun birâderi Yanko, Tercemân-ı Dîvân nasb olunduğu ve zikri murûr eden vechile Todori Viladimirasko'nun altmış kadar Arnavud[5] 'usâtiyle Bükreş'den çıkup Tismana[6] Kilisasi'ne vardıkda, merkûmun mukaddemâ zahîre ticâretiyle mâl tahsîl ve sefer-i mu'ahharda Rusyalu'ya hıdmet etmiş olduğundan ve Sava Bin-başı'yı dahi ol mahalde yanına celb etdiğinden, ehâlîye kağıdlar neşriyle

---

1 Fransa'da M3 : Françe'de E
2 Fransa M3 : France E
3 ra'iyyetini M3 : ragiyyetini (رغيتنى) M3
* Metnimizde Suçı 'Aleko (سوچى علقو) imlâsı ile söz konusu edilen Alekko Suzzo/Sutzo için bk. mesela Theodor Schiemann, *age*, I,296,303
4 Kalimaki E : Kalimasi M3
5 Arnavud E : Arnabud M3
6 Tismana : Tesyana (تسيانه) E : تسيا مه M3. Metnimizden alınmış olmakla beraber "Tesyana (تسيانه)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,119'da da "Tismana (تسمانه)" şeklinde kaydedilmiştir. Zaten metnimizde daha önce *Târîh-i Cevdet*'teki gibi geçmişti; bk. M3 175.

der-'akab tekâlîf-i şâkkanın def'i behânesiyle yanına on beş bin kadar âdem cem' etdiği ve neşr etdiği kağıdlarda: "Eğer 'Osmânlu askeri gelür' deyü havf eder iseniz, bir kuvvet-i kaviyye sâhibi devlet size sahâbet ü imdâda âmâdedir" dimiş idüğünden, Rûmlar dahi niyyetlerini icrâya kemâl hâhişlenerek, bu tarîkler ile işler temâm dest-gâha keşîde olmuş idi. **[M3 189]**

Binâ'en 'aleyh devr-i esbakda[1] hıyâneti zuhûriyle katl olunan Dîvânhâne Tercemânı Hançerli-oğlu'nun[2] oğlu ki, mukaddemâ âyîn-i Nasârâ'da tezvîci tecvîz olunmayan akrıbâsından bir duhtere 'alâka ile ehl-i İslâm nikâhiyle tezevvücü sebeble, Rûm Patriki[3] merkûmu aforoslayup merdûd etdiğinden nâşî, hacâletlenüp ol esnâda Yanya tarafına rihlet etmiş idi. Mersûm dahi sâ'ir ba'zı sanâdîd-i Rûm gibi lisân-ı Türkî ve Firengî'de sâhib-i kalem ü inşâ ve Fenarlu takımı ta'bîr olunur şeyâtîn-i ins-âsâ 'akl-i me'âş ve fenn-i kallâşîde yektâ olduğundan, 'Ali Paşa tarafından, *"Tâbaka'n-na'lü bi'n-na'li"** muktezâsiyle ilâ vaktinâ hâzâ müstahdem ve müstashab idi. Mûmâ ileyh bu esnâda mazhar-ı gazab olarak el-hâletü hâzih tazyîk-i küllî ile müstağrak-ı girdâb-ı belâ oldukda, ihtiyâl ü ihtitâlini dü-bâlâ ve fîmâ-ba'd hakkında 'afv melhûz olmadığım istiş'âriyle dübârasını dübâr eylediğine binâ'en, 'Aleko Voyvoda'nın mergi esnâda, merkûmu dahi Eflâk ve Boğdan taraflarına bu def'a firâr eden 'ammîsi Hançerli-oğlu[4], 'Aleko'nun ta'lîmi üzere tahrîk-i re'âyâ içün ve eski yazıcısı Kostandin Duka'yı Sırplu cânibine fitne ilkâ içün[5] isrâ etmişidi**. Mersûm sâ'ir emsâli meş'ûmlar ile Eflâk'da, kısm-ı a'zamı Yanyalu Arnavud[6] Rûmlar'dan 'ibâret olan beşli neferâtını tahrîk ü ihlâl ederek, Eflâk'da ânifen mezkûr olan ve ba'zı ta'lîmât-ı hafiyye-i sâ'ireye mebnî âmâde bulunan Todori Viladimirasko fitnesini iş'âlden sonra, bi'l-muhâbere Boğdan Beyi Mihal tarafına rahş-süvâr-ı isti'câl*** ve varup müzâkere-i esbâb-ı fesâd ü ihtilâl ederek, Mihal dahi merkûmu Rusya tarafına irsâl eyledi, ya'nî devr-i esbakda Rusya'ya firâr eden ve ba'dehû Kiyev

---

1 Vakt-i akdemde ..... devr-i esbakda M3 : + [Bu uzunca kısım, buraya girmesi başında "7" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 73a'nın sol kenarına yazılmıştır] E

2 Hançerli-oğlu'nun M3 : Hancerli-oğlu'nun E

3 Patriki M3 : Batriki E

* "طابق النعل بالنعل = Tencere yuvarlandı kapağını buldu" gibi bir anlama gelen Arapça atasözüdür.

4 Hançerli-oğlu M3 : Hancerli-oğlu E

5 ve eski ..... içün M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın üstünden hareketle E 73a'nın sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] E

** "Binâ'en 'aleyh devr-i esbakda hıyâneti ..... etmişidi" kısmında yer alan bilgiler özetle ve "Şânî-zâde'nin beyânına göre" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,107-108'de kaydedilmiştir.

6 Arnavud E : Arnabud M3

*** "ve zikri mürûr eden vechile Todori Viladimirasko'nun ..... isti'câl" kısmında yer alan bilgiler özetle ve "Şânî-zâde Târîhi'nde beyân eylediğine göre" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,119'da kaydedilmiştir.

(كيغو)'de mürd olan[1] İpsilanti Voyvoda'nın oğullarından olup, Petersburg'da[2] terbiye olunmuş[3] ve babası helâkinden sonra buna dahi cenerallik verilerek esfâr-i sâbıkada İmperator 'Aleksandri ma'iyyet ü hıdmetinde bulunmuş ve Gard İmperyal Cenerali olup, Fransalu[4] ile Golim (غولم) [=Golymin] Muhârebesi'nde bir kolunu gülle alup götürmüş henûz bir genc oğlan **[M3 190]** iken, li-maslahatin Rusya'da az vakitde Mayör Ceneral olmuş[5] olan 'Aleksandri'yi da'vete isbâl eyledi. Meğer merkūm dahi mukaddemce otuz kadar âdemiyle Devlet-i 'aliyye'den gûyâ babası intikāmını almak niyyetiyle[6] makarr-ı hükûmet-i Rusya olan Petersburg[7] Şehri'nden tegāfül-i 'ârifî vü igmâz ile harekete âgāz ve ferd-i âferîdenin bir karyeden karye-i uhrâya bilâ-murûriyye zihâb ü iyâbı muhâl ve gayr-i mücâz olan memleketde ol kadar 'avenesiyle bir takrîb Hâce-bey'e gelüp, anda dahi biraz Arnavud[8] ve Rûm cem' ederek[9] Boğdan hudûduna karîb mahalle gelüp, ma'lûm ve mev'ûd olan haberin vürûduna müterakkıb imiş. Hançerli-oğlu merkūmu Boğdan tarafına da'vet ü delâlet ederek, bi'l-ma'iyye Purut Nehri'ni geçüp[10] Yaş Kasabası'na îsâlinde, Boğdan Voyvodası Mihal-i hıyânet-iştimâl dahi, [mısrâ]*:

*Ve'l-cinsü ile'l-cinsi kemâ kîle yemîlü**

istikbâl ve muvâfakat etmekle, derhâl ihlâl-i ra'iyyet ve zabt-ı memlekete mübâşeret eylediler. Binâ'en 'aleyh bir takım haşerâtı cem' ve üzerlerine Vasil Karabiye (واسيل قارابيه) nâm kapudanı Ser-kerde nasb[11] edüp, Kalas'da voyvodalar tarafından zâbitân olan Topuzcu ta'bîr olunur serdâr ile Gönüllü Neferâtı Ağası tarafına göndererek, merkūmlara li-ecli't-tahvîf ber-vech-i ta'nîf silâhlarını teslîm eylemelerini teklîf eylediklerinde, muhâlefet etmeleriyle muhârebeye ibtidâr ve kesretleri sebebiyle merkūmları ve neferâtı katle ictisâr

---

1 ve ba'dehû ..... olan M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 73a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E
2 Petersburg'da M3 : Peterzburg'da E
3 Petersburg'da terbiye olunmuş M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 73a'nın sağ kenarına yazılmışlardır] E
4 Fransalu M3 : Françelü E
5 ve Gard (غارد) İmperyal ..... olmuş M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın ve E 73a'nın alt kenarına yazılmışlardır] E
6 Devlet-i ..... niyyetiyle M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın ve sayfanın üstüne yazılmışlardır] E
7 Petersburg M3 : Peterzburg E
8 Arnavud E : Arnabud M3
9 Hâce-bey'e ..... ederek M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E
10 bi'l-ma'iyye ..... geçüp M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 73b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E
* "والجنس الى الجنس كما قيل يميل = Denildiği gibi, her şey kendi cinsine meyleder" anlamına gelen Arapça bir mısrâdır.
11 üzerlerine ..... nasb M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve E 73b'nin sağ tarafına yazılmışlardır] E

ve hîn-i muhârebe vü müdâfa'ada Kalas Kasabası'nı ihrâk bi'n-nâr eyledikden sonra, ol havâlîde ellerine geçen ehl-i İslâm tüccârını ve sâ'ir firâr edemeyanleri 'ale'l-gafle basdırarak, envâ'-ı şikence ile i'dâm ve emvâl ü eşyâlarını yağma vü iğtinâm ve Kalas İskelesi'nde bulunan yirmi kadar ehl-i İslâm tüccâr sefînelerini dahi ihrâk ile tevâbi'ini katl ü igrâk[1] ve bu vechile üç yüz kadar ehl-i İslâm'ı nâgehân basup şehîd[2] edüp, ancak birkaçı[3] gücile firâr ederek, dâhiye-i mezbûreden infikâk ü iftirâk edebildiler. *Veka'at tilke'd-dâhiyetü'd-dehyâ ve'l-vâkı'atü'l-fec'â fi'l-yevmi's-sâdis min-cumâdeluhrâ*[*◊].

Ve merkûmân, Rûm Milleti'ni 'umûmen ayaklandırmağa kuvvet-i kalb ve itmînân **[M3 191]** göstererek[4]: "Rusya İmperatoru 'Aleksandri[5] dahi verâmızdan asâkir-i külliyye ile hareket üzere olup, Rûm Milleti'ni fîmâ-ba'd 'Osmânlu hükmünden tahlîsa 'azîmet etmişdir. Ve şimdiye kadar İstanbul'u bahran Rusyalu ve berren Rûmlar zabt etdiler" misillü erâcîf-i ciyef-misâl ile mülevves ve[6] mücennef evrâkı, memâlik-i Boğdan ve Eflâk'a ve sâ'ir[7] karîb ve ba'îd mahallere neşr ile izhâr-ı yek-dilî vü ittifâk etdiler[**]. Ve bu tezvîr-i rûbâhî-nazîr ile gerek ol civârda bulunan serverân-ı[8] İslâm'ı birkaç eyyâm mütelâşî ve mütehâşî ederek, icrây-ı lâzimeden te'hîr u taksîr ve gerek Rusya ve Leh içlerinden vâfir Rûm cem' ve bir takım katana tertîb ederek başlarına siyâh ve kırmızı ve beyâz ile elvân-ı selâseden mürekkeb kokarda ta'bîr etdikleri 'alâmeti vaz' ve beyâz bayrak üzerine[9] kırmızı haç[10] yapup verdi ve bir ağızdan: "Serbesiyyet var olsun" deyü çağırtdı[***]. Bu vechile[11] havene-i

---

1 igrâk M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "edüp" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

2 ve bu vechile ..... şehîd M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 73b'nin sol tarafına yazılmışlardır] E

3 birkaçı M3 : birkacı E

* "وقعت تلك الداهية الدهيا و الواقعة الفجعا فى اليوم السادس من جمادى الاخرى = Bu korkunç ve fecî olay, Cumâdelâhıre'nin altısında meydana geldi" anlamına gelen Arapça bir cümledir. "Binâ'en 'aleyh bir takım haşerâtı cem' ..... cumâdeluhrâ" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,122'de kaydedilmiştir.

◊ 6 Cumâdelâhır 1236 = 11 Mart 1821 Pazar.

4 göstererek M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "..... olan" kelimelerinin üzeri okunamayacak şekilde karalanmıştır] E

5 'Aleksandri M3 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "cenâbları?" kelimesinin üzeri karalanmıştır] E

6 ve E : — M3

7 sâ'ir M3 : sâ['ir] E

** "Ve merkûmân, Rûm Milleti'ni 'umûmen ayaklandırmağa ..... etdiler" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,122'de kaydedilmiştir.

8 serverân-ı E : servân-ı M3

9 üzerine E : üzerlerine M3

10 haç E : hac M3

*** "ve gerek Rusya ve Leh içlerinden vâfir ..... çağırtdı" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,122'de kaydedilmiştir.

11 Rusya ve Leh ..... vechile M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı ile işâret edilerek E 73b'nin sol alt kenarına aşağıya diklemesine yazılmışlardır] E

Rûm'u meşiyyetlerine mümâşî ederek, ol aralıkda sevâd-ı şerr u fesâdlarını teksîr eylediler. *"Ve'ş-şurûru yaktezîhâ tıbâ'u ekseri'l-halâyık"**. **Şi'r:**

Erâ tahte'r-ramâdi ve mîza nârin
Ve yûşikü en yekûne lehû durâmü
Ve in lem yatgehâ 'ukalâ'ü kavmin
*Yekûnü vekūdühâ cüsesün dıhâmü***

Nesr: Lâkin Bu lakırdıları asılsız olmayup, ancak cenâb-ı 'Âlimü's-sırrı ve'l-hafâyâ celle ve 'alâ: *"Ve ennallâhe ma'a'l-mü'minîn"**** mübeşşiresi iktizâsınca, bilâ-mûcib-i 'azîm bu derecelerde ehl-i İslâm'a gadr u ihânete kasd u ictirâlarına rağmen, niyyet-i habîse ve desîse-i nesîselerini şâyi'-i rûy-i zemîn ve kendülerini ve mu'în olanları rüsvây-ı 'âlemîn eyledi. *"Zâlikūm ve ennallâhe mûhinü keydi'l-kâfirîn"**4.

Ve çünki[1] mâdde-i 'isyânda[2] Millet-i Rûm'un merûm-i meş'ûm ve maksad-ı mezmûmu kadîm olmağla, bu emri iş'âr eder hezâr 'alâmât ü âsâr sebk u güzâr eylemişdir ki, anların ekseri sahîfe-i hâtır-ı ashâb-ı besâ'irde mersûmdur. Hattâ Vezîr-i dânâ[3] Şehîd 'Ali Paşa, Mora fethine 'azîmetinden evvelce Rumelikavak Hisârı'na yarım sâ'at mesâfede Mavromolos nâm Rûm kenîsesini[4] bi't-teharrî basdırdıkda, anda niçe[5] bin âlât-i harbiyye[6] zuhûr etmekle, kenîse-i[7] merkūmeyi hedm ü imhâ etmiş idüği *Hadîkatü'l-cevâmi'**5 tesmiye olunan **[M3 192]** kitâbda bi'l-münâsebe mezkûr u mastûr olarak*6 müverrih-i Hakîr'e manzûr olmuşdur.

Fe-fî külli yevmin li'z-zemâni melâ'ibü

---

* "والشرور يقتضيها طباع اكثر الخلايق = Yaratıkların çoğunun karakteri, şerleri (kötülük yapmayı) gerektirir" anlamına gelen Arapça bir cümledir.

** اری تحت الرماد وميض نار * و يوشك ان يكون له ضرام
و ان لم يطفها عقلاء قوم * يكون وقودها جثث ضخام = Külün altında alev alması an meselesi olan kor halinde ateş görüyorum. Bir kavmin akıllıları azmasalar bile onun yakıtı iri cüsseler olacaktır" anlamına gelen Arapça bir kıt'adır.

*** "و ان الله مع المؤمنين = Çünkü Allah müminlerle beraberdir" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Enfâl 8/19. âyetin son kısmıdır.

*4 "ذلكم و ان الله موهن كيد الكافرين = Bu böyledir. Şüphesiz Allah, kâfirlerin tuzağını bozar" anlamına gelen bu cümleler Kur'ân, el-Enfâl 8/18. âyetidir.

1 Ve çünki M3 : + [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen "ya'nî" kelimesinin üstüne yazılmıştır] E

2 'ısyânda E : 'ısyân-ı M3

3 Vezîr-i dânâ M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

4 kenîsesini E : kilisasini M3

5 niçe E : nice M3

6 âlât-ı harbiyye M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

7 kenîse-i E : kilisay-ı M3

*5 IV. Murâd'ın vâlidesi Turhan Hadîce Sultân'ın binâ ettiği Vâlide Câmi'i anlatılırken geçen ve matbû *Hadîkatü'l-cevâmi'*'de yer almayan bu bilgi için bk. Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi, Alî Sâtı' Efendi, Süleymân Besîm Efendi, *İstanbul Câmileri ve Diğer Dinî-Sivil Mi'mârî Yapılar*, hzr. Ahmed Nezih Galitekin, İstanbul 2001, s.552.

*6 "Hattâ Vezîr-i dânâ Şehîd 'Ali Paşa ..... olarak" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,61'de kaydedilmiştir.

*Ve fî külli şehrin li'l-enâmi meşâhirü**

*Fe-'alâ hâze'l-kıyâsi*** biz dahi zemânımızın garâyibât-ı vukū'ât-ı 'ibret-ittisâfını ittibâ'an li'l-eslâf levm-i lâ'imden kat'-ı nazar[1] 'alâ vukū'ihâ tahrîre mecbûriyyetde[2] ma'zûruz. *"Ve mâ 'aleynâ ille'l-belâğu'l-mübîn"****.

Bu bâbda külle yevm cereyân eden delâ'il-i lafziyyeden biri, Fenarlu takımının evlâdına inşâ vü imlâ ta'lîm eder ehl-i İslâm'dan bir ehl-i hibr kimseye, vakt-i akdemde Rûm kapudanlardan beynlerinde mu'teber ve Rusyalu himâyetinde bir kapudan esnây-ı sohbetde: "Sizin fîmâ-ba'd Rusyalu ile seferiniz olursa, bütün Ak-deniz adalu Rûmlar gemileriyle öteye berüye hücûm ederek sizi şaşırmağa ancak biz kifâyet ederiz. Ve bunun üzerine cümlemiz ittifâk ve 'ahd ü mîsâk üzereyiz" deyü bî-pervâ[3] kendüye lâyık 'ibârât ile takrîr-i mâ-fi'z-zamîr etmiş olduğu, tâ ol zemân mesmû'-i muharrir-i Hakîr olmuş ve çok geçmeyüp sefer-i hümâyûn vukū' bulmuş ise de, Fransalu[4] gā'ile-i 'azîmesi derkâr idüğünden, Rûmlar'a ba'zı tarafın i'ânetde 'aczi âşikâr olduğundan, sefer-i mezbûr esnâsında mesfûrlar izhâr-ı tuğyâna ictisâr edemamişler idi*[4]. Ve Katolik Ermeniler'den biri 'îş u nûş yârânından bir Müslimân'a nîm-mest iken siyâk-ı sohbet cerr ederek: "Behey sultânım! Vakt olacakdır ki bir sabâh bîdâr olduğunuzda, nâgehân kapularınızın önlerinde ikişer soldat bekler görürsüz, amma bundan size mâlen ve 'ırzan zerre kadar zarar olmayacakdır. Ancak bizler sizin tegallübünüzden kurtularak siz ve biz serbes[5] ve müsâvî olmak içündür ki, bu cümlemize eyüdür" dimiş idüği vâki'dir*[5]. Amma ahbes-i cemî'-i 'alâmât ve şenî'-i işârât, iki sene kadar mukaddem ba'zı me'mûriyyetle Eflâk ve Boğdan taraflarına gitmiş olan ricâl-i Devlet-i 'aliyye'den bir mevsûku'l-kelim kimesnenin[6] ve mûmâ ileyhden

---

* "ففی کل یوم للزمان ملاعب * و فی کل شهر للانام مشاهر = Her günde bir meşgale/eğlence, her ayda da insanlar için meşhurlar vardır" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

** "فعلی هذا القیاس = Buna yapılan kıyasa göre" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

1 levm-i lâ'imden kat'-i nazar M3 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 74a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E

2 mecbûriyyetde E : mecbûriyyetinde M3

*** "وما علینا الا البلاغ المبین.= Bizim vazifemiz, açık bir şekilde Allah'ın buyruklarını size tebliğ etmekten başka bir şey değildir, dediler" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, Yâsîn 36/17. âyetidir.

3 bî-pervâ M3 : bî-per[v]â E

4 Fransalu M3 : Françelü E

*4 "Fenarlü takımının evlâdına inşâ vü imlâ ..... idi" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,107-108'de kaydedilmiştir.

5 serbes E : serbest M3

*5 "Ve Katolik Ermeniler'den biri 'îş u nûş ..... vâki'dir" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve "Şânî-zâde Târîhi'nde mastûrdur" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,10'da kaydedilmiştir.

6 kimesnenin M3 : + [Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi, nr. 2155'teki nüshanın vr. 74b'nin sağ kenarında Şânî-zâde'den sonra göreve getirilen Vak'a-nüvîs Es'ad Efendi'nin burada verilen bilgilerle ilgili olarak kendi el yazısıyla şöyle bir kaydı vardır. "Mevsûku'l-kelim

başka yine ol havâlîye me'mûriyyetle gitmiş olan Mühendis İshak Efendi'nin nakl eylediklerîdir ki, mecâlis-i muhtelifede nakillerinde kat'â mugâyeret ü ihtilâf mahsûs olmamışdır. Efendi-i[1] mûmâ ileyh edâ'-i[2] me'mûriyyetle 'avdetinde Boğdan Memleketi derûnunda **[M3 193]** gelür iken, bir gün hinto ta'bîr olunur 'arabasının bir tekerleği hurd-hâm olmağla, lâ-'ilâc bir marangoz bulup tecdîd etdirmeğe muhtâc olur. Binâ'en 'aleyh bulunduğu mahalle karîb bir büyük konak görüp dakk-ı bâb ve hademe-i hâne[3] nâzikâne def' murâd etmişler ise de, lâ-cerem tekerleği tecdîd zımnında cebren dahi olursa duhûle muhtâc idüğüni işrâb ederek, kapuyu açdırup derûn-i hâneye vürûd ve havlîde tekerlek ta'mîriyçün marangoz ve mâlzeme tedârükünü sipâriş birle bir mikdâr istirâhat zımnında nerdübândan dîvân-hâneye su'ûd ve kapusu küşâde bir vâsi' odaya duhûl ü ku'ûd eder. Ol vakit hâne sâhibi boyar gelüp, kā'ide-i mihmân-nüvâzîyi icrâya ibtidâr ve feth-i bâb husûsunda 'an-gafletin etbâ'ının te'hîr u taksîri vukū'iyçün biraz ibrâz-ı i'tizârdan sonra ta'âm ihzârını iş'âr eyledikde, mûmâ ileyh müstağnî idüğüni ihbâr ve hemân bir mikdâr hâb u râhat ve gerdûne tekmîl oldukda bir kahve nûş ile 'azm ü hareket edeceğini ifâde vü izhâr eyledi. Binâ'en 'aleyh sâhib-i hâne boyar der-'akab bir pâk ve ma'nûn yatak ferş ü ihzâr ve: "Efendim râhatınızda olasınız" deyerek kendü mahall-i mahsûsu tarafına doğru reftâr eyledi. Vaktâ ki efendi yatağa girüp uzanur, görür ki karşu dîvârda müzehheb ve müzeyyen çârçûpelü üstâd-kârî mücessem ta'bîr etdikleri bir resm ü tasvîr asılmış. Birazacık[4] dikkat ederek anda Galata Kullesi ve Kız-kullesi ve İstanbul'un ba'zı selâtîn cevâmi'i ve Seray-ı hümâyûn'un ebniye-i 'âliyesi gibi mahalleri teşhîs edüp, lâkin aralıkda ötede berüde harîkler ve etrâf sahrâlarda top u tüfeng şu'le ve dumanları ve ceng nişânları var, hemân uykusu selb olarak kalkup resmin yanına varır, görür ki, Ok-meydânı ve Râmî Çiftliği ve Edirne-kapusu taraflarında niçe[5] bin şabkalu askerler ile beraber ma'hûd büyük kalpaklı Fenarlu Rûmlar, ceneral ve ufiçyal nişânları ve silâhları ile atlara süvâr olup, Galata ve İstanbul'a doğru ecnebî askerlerin önlerince delâlet ve sür'at izhâr ederler. Ve bir tarafdan yer yer[6] harîkler müşta'il ve ehl-i İslâm **[M3**

---

dediği <sene> 1251 [1835-1836] senesinde fevt olan Yazıcı İsma'îl Gâhî Efendi-zâde, Mehmed 'Ali Paşa'nın talebiyle fâsıla-i tuğyân-ı Mısrî'de Kapu Kethudâsı etdirdiği Mustafa Nazîf Efendi ki devr-i Selîmiyye'de Kîlâr Kethudâlığı'ndan çıkan zât-ı 'acâyib-sıfâtdır. Ve Müverrih'in yalı komşusu ile tâ hâlâ onun? Kapu Kethudâsı'dır; Boğdan'a zahîre maslahatiyçün gitmiş idi ve sonra Hâlet Efendi nefy etdirmiş idi; fetedebber. Li-nâmıkıhî"] E

1 Efendi-i M3 : Efendi-yi E
2 edâ'-i E : edây-ı M3
3 ve hademe-i hâne M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E
4 Birazacık E : Birazcık M3
5 niçe E : nice M3
6 yer yer E : bir bir M3

194] iskelelerde ve Üsküdar tarafına müteveccih ü mâ'il iseler de, Boğaz-içi salîbî bayraklu sefâyin-i harbiyye-i ecnebiyye ile mâl-â-mâl ve Top-kapu tarafında Yeniçeri Ağası kıyâfetiyle biraz neferât ile Galata'ya doğru bakup ve iki ellerini açup mütehayyir ve pür-melâl ve bunlara benzer kalem ü kāle gelmez efkâr-i fâside ve tasavvurât-ı kāsidelerine gelmiş envâ'-ı suver-i hıyânet-peyker ile mersûm bir nakş-ı bâtıl u mezmûm idi. Mûmâ ileyh ana dikkat ederek, ferâmûş-i nevm ü râhat ile gunûde-i[1] hâb u hayret oldu. Ve bir ma'nâ veremediğinden, hemân kapuyu açup bir fincân kahve taleb ve sâhib-i hâneyi nâzikâne ol mahalle celb ile esnây-ı sohbetde bir takrîb mücessemin ne makūle nakş idüğüni su'âl ve istikşâf-ı hakîkat-i hâl eder. Boyar-ı mersûm: "Firengistân'da ba'zı vilâyet resmidir" deyerek taglîta ibtidâr etdikde, mûmâ ileyh: "Behey dostum! Firengistân'da Ayasofya ve Süleymâniyye ve Sultân Bâyezîd gibi câmi'ler ve menâreler ve Kız-kullesi ve Seray-burnu var mı? Hele bu İstanbul, amma bu keyfiyyet ne ma'nâ ola?" deyü su'âl ü ibrâmda ihtimâm ü ısrâr eyledikde, Boyar'ın levni mütegayyir olarak: "Efendim ne olduğunu kulunuz da pek bilemem. Ancak musavvir ve ressâm makūleleri ba'zan böyle asılsız şeyler de yaparlar. Bendeniz bu hâneyi sonradan aldım ve bunu burada böylece buldum" deyerek sûret-i teberrâ ile kazıyyeyi ketm ü ihfâ eder. Lâkin mûmâ ileyh dakîkayı teferrüs ederek, nakş-ı mezbûru levh-i hâtırına keşîde vü tersîm ve Âsitâne-i 'aliyye'ye geldiğinde iktizâ eden mahallere ifâde vü tefhîm eylemiş ise dahi, ısgā olunmadığından mâ'adâ, mûmâ ileyhe ol zemân Tercemân-ı Dîvân bulunan Mihal-i sadâkat-muhâlin akrıbâ ve hânedânını ba'zı esbâba mebnî hılâf-ı 'âmme iltizâmda ısrâr eden[2] yâdigâr[3], hâlet-i iğbirâra dâ'ir evzâ' u etvâr izhâr[4] eylemişidi*. *"Sumtun ya'kıbü'n-nedâmete hayrun min-nutkın yeslübü's-selâmete"***.

Gümân misâl keç[5] ol, maksadın tekarrub ise!
Atılma ok gibi yabana istikāmetle

Bu dahi delâ'il-i lafzıyye-i vâzıhadandır ki, sene-i sâbıkada bir ihtiyâr Rûm Papası, ikrâr-ı dîn-i İslâm ile müşerref olmak kasdiyle Dîvân-ı 'âlî'de[6]

---

1 gunûde-i M3 : عنوده E

2 eden M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ba'zı" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

3 yâdigâr M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "mûmâ ileyhe" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

4 izhâr E : zuhûr M3

* "Amma ahbes-i cemî'-i 'alâmât ve şenî'-i işârât ..... eylemişidi" kısmında yer alan bilgiler özetle, Es'ad Efendi'nin kenar notu ilâvesiyle ve "Şânî-zâde Târîhi'nde ol zâtdan nakl ü rivâyet eyler" şeklinde Şânî-zâde Târîhi'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,104-105'te kaydedilmiştir.

** "صمت يعقب الندامة خير من نطق يسلب السلامة" = Peşisıra pişmanlık getiren suskunluk, esenliğe götüren konuşmaktan daha iyidir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

5 keç E : kec M3

6 Dîvân-ı 'âlî'de M3 : Dîvân-ı 'âlî' lîde E

hâzır oldukda, bir takrîb yanınca [M3 195] gelmiş birkaç kâfir: "Bu âdem mecnûndur" dimeğe mütecâsir olmalariyle, mezbûr hemân merkūmâna hıtâb edüp: "Hâşâ ve kellâ ben mecnûn değilim. Mecnûn sizlersiz ki, igvâ'-i şeytânî ile 'uhdesinden gelemeyeceğiniz bir kâr-ı düşvâra sülûk edersiz. 'Aklı olan kimesneye böyle mehlekeden nefsi vikāye içün bir an akdem sizden infikâk etmek farzdır" kelâmını 'alenen tefevvüh etmiş ise de: "Bu kâr-ı düşvâr ne ola?" deyü evvel ve âhır aslâ istifsâr olunmamış ve belki ancak bu makūle nezâketlü maslahatlara dikkat, ferîza-i dirâyet-i erbâb-ı devlet idüği henüz hâtır-güzâr-ı kibâr-ı huzzâr olmamış idüği, anda bulunmuş ba'zı dakîka-şinâs zevâtdan menkūldür.

Be-heme halk bed-gümân bâşî
Dâ'im ez-mekr der-emân bâşî[*]

Bu esnâda ba'zı esâfilden bakkāl makūlesi Rûm, ehl-i İslâm'dan tarh-ı tekellüf derecesinde ma'lûmu olan birkaç kimselere esnây-ı sohbetde nîm-latîfe ve nîm-istihzâ olarak: "Siz bana böyle hakîrâne bakarsız. Benim Akdeniz'de niçe[1] yüz gemilerim vardır. Yakında gelecekler ve bana çok fâ'idelü şeyler getürecekler. Ol vakit siz beni başka gûne göreceksiz ve bana müdâhene ve ikrâm ü hoşnûdluk kaydına düşeceksiz" deyü remz gûne sözler söylediği muhakkak olup, lâkin ol vakit hezeliyyât makūlesi kıyâs ve millet-i mezbûrenin 'isyânı zâhir u 'iyân oldukdan sonra tezekkür ve ihsâs olunmuş ise dahi, ol nemek-be-harâm der-'akab firâr etmiş olmağla, ahz-ı intikām olamamışdır[**]. *"V'allâhu 'azîzün zü'ntikām"*[***].

Hâsıl-ı kelâm ru'esây-ı Millet-i Rûm'un hafî ve mektûm olarak tertîb[2] etmiş oldukları[3] fesâd-ı 'amîm-i 'azîm, levha-i mezkûrede[4] mersûm olan tarza[5] olup, binâ'en 'aleyh Bükreş Musâlahası'nın icrây-ı şurûtu Rusyalu'nun matlûbu idüği zemîniyle mükâlemeye bilâ-münâsebe şurû' etmiş ise de, 'alenen i'ânete düvel-i müttefikaya sened-i şikâyet edecek hicbir hak da'vâ bulamadığından sefer vukū' bulamayup, mükâleme bilâ-netîce metrûk kalmağla, havene-i Rûm ba'de-ezîn icrây-ı fesâdı başka gûne tasmîm etdiler. Şöyle ki her husûsu tanzîm ve mukaddemce 'avâmmın zihnini taglît edecek erâcîf ü

---

* "بهمه خلق بد كمان باشی * دائم از مكر در امان باشی" = Herkese şüphe ile bakarsan, hîleden dâimâ emîn olursun" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

1 niçe E : nice M3

** "Bu dahi delâ'il-i lafzıyye-i vâzıhadandır ki, sene-i ..... olamamışdır" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,105'te kaydedilmiştir.

*** "والله عزيز ذو انتقام" = Allah suçlunun hakkından gelen mutlak güç sahibidir" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, Âl-i 'İmrân 3/4. ve el-Mâ'ide 5/95. âyetlerin son kısımlarıdır.

2 tertîb M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ü tasmîm" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

3 oldukları M3 : olduklar E

4 mezkûrede E : mezbûrede M3

5 tarza E : tarzda M3

ekâzîbi neşr u ta'mîm ve her bir[1] sınıf **[M3 196]** mel'ûna hıdmetini ta'lîm ü tefhîmden sonra vakt-i mu'ayyende ibtidâ mâl ü emlâki fedâ ederek, ekseriyyâ mahallât-ı ehl-i İslâm'da bakkâl dükkânlarına birden âteş ilkā ve bununla herkesi mâl ü 'iyâl kaydına düşürerek, yeniçeri ve kalyoncu ve topçu[2] ve humbaracı ve tulumbacı ve bunların emsâli askerî tâ'ifeleri libâs ve kıyâfetiyle takım takım kefere-i eşkıyâ dahi ber-mu'tâd harîklerde hâzır olan bi'l-cümle me'mûrîn ve zâbitân, hattâ zâbit zâbitâna kasda ictirâdan kat'-ı nazar, hâtır u hâyâle gelmez ve 'akıl kabûl etmez kâfir-ni'amlikler icrâsiyle, 'iyâzen billâhi Te'âlâ ehl-i tedbîri birden imhâ ederek[3], sükkân ve kuttânı şaşırup: "Eyâ bu dâhiye-i dehyâ nedir? Ve bunu eden kimlerdir ve encâmı ne olsa gerekdir?" deyü halkı vâlih ü hayrân ve[4] bir alay ten-perver, ahvâl-i 'âlemden bî-haber silâhsız ve gayretsiz müstahfız-ı hâne ve hânût ve dizdâr-ı pister ve müstehzî-i meşk-ı esliha ve tîr ü teber ekser sekene-i İstanbul'u sergerdân ve bir kısmını dahi bu makūle evkātda 'âdetleri üzere hânelerinde pinhân ve ol aralıkda Rûm gemileriyle Mu'âriz Körfezi ve Yund Adası taraflarına askerler dökerek ve etrâf u eknâfı dahi tahrîk ile takviye-i bâzûy-i erbâb-ı tuğyân[5] ederek, bu tarîkle mel'anet ü hıyânetlerine revâc vermek maraz-ı mâl-i hulyâsı kuvve-i müfekkirelerine sereyân etmiş olduğu, zikr olunacak vukū'âtdan dahi müstebân olur. Lâkin bu makūle hıyânet ü şenâ'at-i gayr-i mûcibe, hılâf-ı rızây-ı cenâb-ı Rabbü'l-'âlemîn ve Müslimîn'e dâ'imâ imdâd-ı rûhâniyyet-i hazret-i Hâtemü'l-Mürselîn *salavâtullâhi 'aleyhi ve'alâ âlihî fî külli hâlin ve hîn** yâver u mu'în olduğundan, o makūle melâ'înin minkıbeli'r-Rahmân veliyy-i ni'met-i 'âlemiyân olduğu, vâreste-i ityân-ı bürhân olan Devlet-i 'aliyye-i kavî-şevket hakkında niyyet-i habîseleri, ba'zı işâret-i evliyây-ı lâ rayb ve haber-i ricâl-i gayb ile ba'zı tarafdan ser-rişte vererek, şurûr u nuhûs üzerlerine ma'kûs olup, *"Rubbe hâfir-i hufretin vaka'a fîhâ"*** mü'eddâsınca, katl ü salb ve firâr u iclâ, *"Ve zâdehumullâhu tenkîlen ve kāle 'aleyhim mine'l-mesâhıtı keylen fe-keylen ve kefâ billâhi vekîlâ"**** ve bu makūle

---

1 Musâlahası'nın ..... her bir M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 75b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

2 topçu M3 : tobcu E

3 'iyâzen ..... ederek M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 75b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] E

4 ve E : — M3

5 ile takviye-i ..... tuğyân M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

* "صلوات الله عليه و اله فی کل حال و حين = Allah'ın salât ve selâmı her hâl ve zamanda onun ve âilesinin üzerine olsun" anlamına gelen Arapça bu cümle, Peygamberimiz'e yapılan bir duâdır.

** "رب حافر حفرة وقع فيها = Nice kuyu kazan vardır ki, içine düşer" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

envâ'-ı beliyye vü hızlân ile mübtelâ oldular. **[M3 197]** *Ke-kavlihî Te'âlâ: "Ve kaddemnâ ilâ mâ 'amilû min-'amelin fe-ce'alnâhu hebâ'en mensûrâ"**.

Şu kadar var ki bu esrâr-ı eşrâr şâyed bî-vakt âşikâr olarak, hakk-ı müstehaklarında bâ'is-i hasâr olmamak mülâhazasiyle, çend rûze intizâr ile henûz patrik[1] ve metrepolid ve papas ve ba'zı söz sâhibleri ve koca-başılar ve köy çorbacıları beyninde inhisâr ve esâfil ü erâzillerinden bu havâlîde istitâr olunmakda idi. Ve o makûlelere kilisaler ve sâ'ir mecma'-i re'âyâ mahallerde ba'zı tecnîs[2] gûne elfâz-ı gayr-i sarîha ile mücerred bir vehm ü hayâl getürerek ve intizâr-ı mechûlü'l-me'âle düşürerek bu takrîble gûyâ ihfâ'en tenbîh ü gûş-mâl ederler idi. Hattâ mukaddemlerde lisânlarınca ba'zı şarkılar ve dürlü[3] beyitler nazm edüp, sâz ü söz ve asvât-ı ciğer-dûz ile terâne vü terennüm ederler idi**. Ez-ân-cümle birinin terceme-i matla'ı: "Berren ve bahran kıtâl işti'âl bulacakdır ve yedi dağ[4] zabt olunup, evlâd-ı İsmâ'îl mağlûb kılınacakdır" me'âli idi ki, yedi dağdan merâmları Dâru's-saltanati'l-'aliyye *sânehallâhu min-cemi'i'l-âfât-i ve'l-beliyye**** ve evlâd-ı İsmâ'îl 'aleyhi's-selâmdan murâdları ehl-i İslâm'dır; *sellatahumullâhu ebeden 'ale'l-kefereti'l-li'âm*[5]*[4]. Ve dîğerinin mü'fâdı: "Ey gayretlü Rûmlar! Niçün böyle mağlûb dursuz! Vatanınız gayretiyle şöyle ceng edin ki, tâ be-zânû hûn-i revânda mâşî ve ecdâdınızın kanını dem-i a'dânız ile gaslde fîmâ-ba'd gayr-i mütehâşî olun!" me'âl-i hezeyân-misâli idi. *"Men erâde fi'd-dünyâ ziyâdeten lâ yestehikkuhâ esâbehû noksânun huve müstehikkun lehâ"**[5]. Ve bu makûle elhân,

---

*** "و زادهم الله تنكيلا و كال عليهم من المساخط كيلا فكيلا و كفى بالله وكيلا" = Allah onları örnek alınacak şekilde cezâlandırsın, üzerlerine ölçek ölçek azap kovalarını boca etsin ve vekîl olarak Allah yeter" anlamına gelen Arapça bir duâdır. Duânın sonunda yer alan "vekîl olarak Allah yeter" bölümü, Kur'ân, en-Nisâ 4/81,132,171 ve el-Ahzâb 33/3,48. âyetlerin sonunda yer alan ufak bir kısımdır.

* "كقوله تعالى: و قدمنا الى ما عملوا من عمل فجعلناه هباء منثورا" = Yüce Allah'ın şu sözünde olduğu gibi: Onların yaptıkları her bir (iyi) işi ele alırız, onu saçılmış zerreler haline getiririz (değersiz kılarız)" anlamına gelen bu cümlenin "Yüce Allah'ın şu sözünde olduğu gibi"den sonrası Kur'ân, el-Furkân 25/23. âyetidir.

1 patrik M3. : batrik E

2 tencîs E : tecnîs-i nencîs M3. Bu kelime *Târîh-i Cevdet*'te sehven "tecessüs" şeklinde yazılmıştır; bk. XI,237

3 dürlü M3 : dû E

** "havene-i Rûm ba'de-ezîn icrây-ı fesâdı ..... idi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,103-104'te kaydedilmiştir.

4 dağ M3 : + [Bu kelimeden sonra mükerreren yazılmış olan "zabt" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

*** "صانها الله من جميع الافات و البليه" = Allah bütün belâ ve musîbetlerden onu korusun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

5 'ale'l-kefereti'l-li'âm (على الكفرة اللئام) E : 'ale'l-kefereti'l-li'âm (على الكفرة اللئام) M3

*4 "سلطهم الله ابدا على الكفرة اللئام" = Allah nankör ve alçakları onlara musallat etsin" anlamına gelen Arapça bir beddüâ cümlesidir.

*5 "من اراد في الدنيا زيادة لايستحقها اصابه نقصان هو مستحق لها" = Kim dünyada hak etmediği bir fazlalık isterse, ona hak ettiği bir noksanlık isâbet eder" anlamına gelen Arapça deyiştir.

ba'zı lisân-âşinâ Müslimân bulunan yerlerde söylenmek beynlerinde memnû' ve sâ'ir tedâbîr-i rediyye-i reziyyeleri misillü gayr-i marzıyyü'ş-şüyû' idi; *el-Hâ'inü hâ'ifun**.

Bâ-husûs meşhûr-i enâm olan Hrinografos (خريتوغرافوس)** nâm kitâb-ı dürûğ-encâmları ki[1] tağlît-ı zihn-i 'avâm zımnında ana vakt-be-vakt recmen bi'l-gayb ba'zı cifrâne evhâm gûne kelâm-ı fitne-fercâm inzımâmına[2] ihtimâm etmişler ve hattâ bundan akdem keşîde-i kalem kılınan ta'lîmât tercemesinde, ana ba'zı remz ü işârât göstermişlerdir. Ve anın ekser ahkâmı gûyâ Kostantîn'in seng-i lahdinde mahkûk bulunan erkâm-ı cifriyyeye verilan **[M3 198]** ma'nâlar imiş ki, kitâb-ı mezbûrun mü'ellifinden gayri kimesne anın halline muktedir olamamış dirler; *fe-bi'se fazlun mine'l-fazalât****. Ve anda 'ale't-tertîb pâdişâhân-ı Âl-i 'Osmân *enârallâhu bêrâhînihim**4 hazerâtı tâ cennet-mekân Sultân 'Abdülhamîd Hân *edâmallâhu nûra neslihi'l-'âlî kemâ kâne'l-ân**5 hazretlerine gelinceye kadar muharrerdir. Bu dahi çok zemândan berü tesvîlât-i şeytâniyye-i Irvâm'dandır. Hâsıl-ı kelâm niçe[3] yüz seneden berü böyle fesâdât bî-hadd ü ahsâ olup, bundan ziyâde tahrîr dahi bir nev' tasdî' u ezâ olacağına binâ'en, bu bâbda bu mikdâr ile remz-i merâm ve hatm-i kelâm olundu; *ve's-selâmü 'alâ men'itteba'a dîne'l-İslâm**6.

'Akd-i encümen-i şûrâ ve ta'yîn-i neferât-ı müsellah der-mahallât-ı re'âyâ

Eflâk ve Boğdan'da tekevvün eden fitne-i nâgehânın haberi ile bi'l-cümle Millet-i Rûm'un taraf be-taraf 'isyânı ve güçleri yetdiği yerlerde ehl-i îmân

---

* "الخائن خائف = Hâin korkaktır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür. "Hattâ mukaddemlerde lisânlarınca ba'zı şarkılar ..... hâ'ifun" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhî*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,70-71'de kaydedilmiştir.

** Metnimizden alınmakla beraber "Hrinografos (خرينوغرافوس)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,87'de "Hritografos (خريتوغرافوس)" şeklinde kaydedilmiştir.

1 ki E : — M3

2 inzımâmına (انضمامنه) M3 : inzımâmına (انظمامنه) E

*** "قبئس فضل من الفضلات = Artıklardan ne kötü bir artık" anlamına gelen Arapça deyiştir.

*4 "انار الله براهينهم = Allah onların delîllerini güçlü kılsın" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

*5 "ادام الله نور نسله العالى كما كان الان = Allah onun neslinin nûrunu şimdi olduğu gibi dâim kılsın" anlamına gelen Arapça duâdır.

3 niçe E : nice M3

4 dîne'l-İslâm E : — M3

*6 "و السلام على من اتبع دين لاسلام = İslâm dînine tâbi olana selâm olsun" anlamına gelen Arapça bir duâdır.. "Bâ-husûs meşhûr-i enâm olan ..... dîne'l-İslâm" kısmında yer alan bilgiler hemen hemen aynen ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhî*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,87'de kaydedilmiştir.

üzerine sell-i seyf-i tuğyânı haberleri kar'-ı sâmi'a-i devlet etdikde, mâh-ı cumâdelâhırın[1] on beşinci sebt günü◊ Bâb-ı 'âlî'de ve on sekizinci pençşenbih◊◊ Bâb-ı Fetvâ-penâhî'de 'umûm üzere bu husûs müzâkeresi zımnında 'akd olunan[2] meşveretlerden sonra, mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu cum'a günü◊◊◊ selâmlık 'avdetinde Sadr-ı a'zam ve Şeyhulislâm ve Hâlet Efendi ve Yeniçeri Ağası mütenekkiren huzûr-i hümâyûn-i Şâhâne'ye celb olunup, keyfiyyet-i 'usât-ı re'âyâya dâ'ir ba'zı su'âl ve müşârun ve mûmâ ileyhim dahi bi-kaderi'l-vukūf nakl-i sevâbık u levâhık-ı ahvâl ederek, millet-i merkūmenin ba'zı istinâda mebnî, mütecâsir-i bagy ü[3] fesâd olduklarından nâşî, âteş-i gazab-ı Pâdişâhâne lehîb-efzây-ı iştidâd olmağla, [mısrâ]*:

*Pâdişâhân[4] ez-pey-i yek-maslahat sad hûn künend**

müfâdı üzere bi'l-cümle Rûm re'âyâsına katl-i 'âmm olunmak bâbında irâde-i kātı'a-i Mülûkâne sudûr ve İstanbul ve havâlîsi re'âyâsına Yeniçeri Ağası me'mûr buyurulmuş ve Ağa-yı mûmâ ileyh icrây-ı merâsim-i sem' u tâ'a ile zemîn-bûs[5] olup durmuş ve Sadr-ı a'zam, mehâbet-i nutk-ı hazret-i Şehriyâr-ı Cem-iktidâr ile mebhût ü meskût kalmış, Hâlet Efendi ise 'Ali Paşa ve Mihal mâddeleri **[M3 199]** delâleti takrîbiyle;

'Âkıbet çarhına dokunmaz ise seyl-i sirişk

Âsiyâbı feleğin, varsun öğünsün dursun

me'âli misâlince, şerer-i şer-i âhenger-i çerhin 'âkıbet libâs-i hayâtına isâbet edeceğini ihsâs ile her-çi-bâd âbâd siyâkında vukū'ât-ı mevcûdeden eşna' bir tarrâka-i 'azîme ve teşvîşât-ı 'amîme ihdâsiyle, el-'iyâzü billâhi Te'âlâ ba'de-ez-ân kendü hâl ü ef'âlini hâtır u hayâle getürecek vakt ü zemân bırakmamak hulyâsını, ancak vesîle-i selâmeti tasavvur etmiş ise de, hele Şeyhulislâm Hacı Halîl Efendi fî aslihî bendegân-ı dâ'ire-i hümâyûn-i Şâhâne'den neş'et ve meclis-i Mülûkâne ile ülfet etmiş olduğu sebeble mücrim ve bî-cürmü tefrîk içün mâddeyi etrâfiyle teftîş ü tahkîk ve maslahatı şer'-i şerîfe tensîk u tatbîk

---

1 cumâdelâhırın E : cemâziyelâhırın M3

◊ 15 Cumâdelâhır 1236 = 20 Mart 1821 Salı. Aşağıda verilen tarihler nazarı itibara alınırsa bu günün zaten metnimizde belirtildiği gibi cumartesi olmaması gerekir.

◊◊ 18 Cumâdelâhır 1236 = 23 Mart 1821 Cuma. Metnimizde belirtilen gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gün arasındaki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

2 etdikde, ... olunan M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "8" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 76b'nin sağ kenarına yazılmıştır] E

◊◊◊ 19 Cumâdelâhır 1236 = 24 Mart 1821 Cumartesi. Metnimizde belirtilen gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gün arasındaki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

3 bağy ü E : bağy M3

4 Pâdişâhân E : Pâdişâhâne M3

* "پادشاهان از پی یك مصلحت صد خون كنند = İyi bir işi gerçekleştirmek isteyen padişahlar, çok kan dökerler" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

5 bûs E : pûs M3

içün çend rûz imhâl ü ta'vîk buyurulmak recâsına mütecâsir ve ol vakit Sadr-ı a'zam dahi fursat bularak müşârun ileyhe mu'în ü müzâhir olarak gücile mehil ve ruhsat-ı Şâhâne istihsâliyle 'avdet etdikden sonra, Halîl Efendi ile Hâlet Efendi beyninde 'Ali Paşa mâddesine dâ'ir sebk eden mübâyenetden kat'-ı nazar, Hâlet Efendi bu def'a ıztırâb ve ıztırârından müşârun ileyhimâya: "Şimdi tedbîr nedir?" deyü istifsâr etmek istedikde, hemân Halîl Efendi eski zâbitliğini takınup: "Kethudâ ta'zîriyle şimdiye kadar her umûru kendi mezâkına uydurarak[1] voyvodalıkları hânedân-ı erba'aya hasr ve Mihal gibi genc oğlanı Boğdan Voyvodalığı'na sevk gibi hod-be-hod ârây-ı nâ-becâ ile ashâb-ı ümniyyeyi me'yûs ü mükedder ederek, keyfiyyeti bu pereselere müncer etmiş iken şimdi çâresini bizden mi sorarsın? Var imdi ne hâlin var ise gör!" deyü dürüşt ü dürüst cevâblara ibtidâr ve[2] mûmâ ileyh dahi mukâbeleye ictisâr ile beynehümâda vâfir münâkaşa güzâr ederek, her biri mahalline ric'at ve Hâlet Efendi fîmâ-ba'd istiş'âr ederek, müşârun ileyhin bir takrîb def'i esbâbına sa'y ü gayret ve sâ'ir kânûn-i gayr-i me'mûndan dahi bir şerâre sirâyet etmamek içün hevâdârı ve intisâra intizârda[3] olduğu kokonoslara ba'zı[4] ashâb-ı te'alluk, güncişk-i temelluku vesâtatiyle[5] bahş-ı kalenderîde **[M3 200]** kā'ide-i vehhâb ü nehhâbî üzere emsâline 'arz-ı müsâbakat eyledi*.

Necallâhu hâze'd-dehra min-şerr-i sâyisin
*'Asâfîruhû turvâ ve tuzmâ kaşâ'imuhû***

Bu esnâda ba'zı müdebbirîn-i 'âkıbet[6]-bînin sırrâne ve hayr-hâhâne re'y ve ta'lîmât-ı rezînleriyle[7] Rûm Patriki[8] ve ba'zı metrepolid ve söz sâhibleri hâk-i pây-i merâhim-me'vây-ı Şâhâne'ye ref'-i ruk'a-i istirhâm edüp, ehl-i 'ırz fukarâ'-i re'âyây-ı Pâdişâhî'nin bu makūle fesâdda medhalleri şöyle dursun, henüz 'ilm ü haberleri dahi sebk etmamiş ise de, nâ-gâh mazhar-ı gazab-ı cenâb-ı Pâdişâhî olmakdan tehâşî ve havf-ı cân ile nisvân ü sıbyânlariyle rûzân ve şebân bî-hâb u râhat lerzân idüklerini beyân siyâkiyle, emn ü itmînânları zımnında mu'âmele-i bende-nüvâzâne-i Mülûkâne erzânî buyurularak kanları

---

1 bu def'a ..... uydurarak M3 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 77a'nın sol kenarına yazılmıştır] E
2 ve M3 : — E
3 intizârda E : intizârdan M3
4 ba'zı E : بغض M3
5 ba'zı ..... vesâtetiyle M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "7" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 77a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E
* "**'Akd-i encümen-i şûrâ ve ta'yîn-i** ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,127-128'de kaydedilmiştir.
** "نجا الله هذا الدهر من شر سايس * عصافيره تروى و تظمى قشاعمه = Allah serçelerinin suya kandığı, ama yakınlarının susuz kaldığı yöneticinin şerrinden bu zamanı korusun" anlamına gelen Arapça duâdır.
6 'âkıbet E : 'âfiyet M3
7 rezînleriyle E : rezînleri ile M3
8 Patriki M3 :Batriki E

bağışlanmak istid'âsında oldular. Binâ'en 'aleyh çünki, *"Leyse li'l-meliki en tagazzabe li-enne'l-kudrete min-verâ'-i hâcetihî*[1]*"** mefhûmu ma'lûm-i hümâyûn-i Şâhâne, ve *"Ette'ennî bâbü's-selâmeh*[2]*"*** kā'ide-i bâ-fâ'idesi ez-kadîm meşreb-i hümâyûn-i Şehinşâhâne olmakdan nâşî, min-ba'd fesâdda medhali olanlar tahkîk olunarak, cezây-ı mâ-yelîkleri tertîb olunup[3], bâkî bî-cürm re'âyâya kat'â te'addî ve ta'arruz olunmamak bâbında irâde-i şefîkâne-i Pâdişâhâne sudûruyla, kā'ide-i 'adl ü dâd-ı hazret-i Şehriyâr-ı kerem-mu'tâda[4] kemâ cera'l-'âde ri'âyet şıkkı yine tercîh u tasvîb buyuruldu; *ve'l'afvu 'inde'l-iktidâri mine'l-iktidâr****.

Mâ ahsene'l-'afve 'ani'l-kādiri
Lâ-siyyemâ fî gayr-i zî-nâsıri[*4]

Bundan sonra tedâbîr-i lâzimeye mübâderet zımnında bi'd-defe'ât 'akd-i mecâlis-i meşveret olunarak, bu mâddeye müte'allık etrâf u havâlîden pey-der-pey vürûd üzere olan evrâkın iktizâ edenleri kırâ'at ve husûsan bu esnâda Der-'aliyye'de mukîm Rusya Elçisi Ostrogonof'a devleti tarafından vürûd ile takdîm etmiş olduğu kağıdın tercemesi der-pîş olundukda, Boğdan Voyvodası Mihal, Devlet-i 'aliyye'ye 'isyâna gûyâ tâb ü tehammülü[5] kalmayarak mecbûr olmuş idüğüni bast u hikâyet ederek, Rusyalu'dan tâlib-i istishâb ü mu'âvenet olmuş ve mukaddemde dûçâr idüği ıztırâb u ıztırârını takrîr ederek bu kâra **[M3 201]** şurû'unda imperatora i'tizâr gûne 'arîza göndermiş ise dahi, bunlar ol tarafdan kat'â kabûl ü ısgā olunmayarak matrûd olmuş ve Petersburg'dan[6] Boğdan'a gelan Ceneral İpsilanti[7]-oğlu Aleksandri dahi bu hareket-i mekrûheye Rusyalu'nun haber ve medhali olmayarak, hemân kendülüğünden şurû' etmiş olduğundan, min-ba'd Rusya Devleti'nden merdûd kılınmış olmağla, bu takdîrce Devlet-i 'aliyye'nin memâlikini muhâfaza ve erbâb-ı fesâdı te'dîb ü mu'âhezesi husûsunda Rusya Devleti

---

1 hâcetihî E : hâcetin M3

* "ليس للملك ان تغضب لان القدرة من وراء حاجته = Hükümdâr öfkelenmemelidir, çünkü hükümdârın gücü ihtiyaçları gidermesindedir" anlamına gelen Arapça deyiştir.

2 bâbü's-selâmeh (باب السلامه) E : bi-enni's-selâmeti (باسی السلامه) M3

** "التانی باب السلامه = Düşünerek hareket etmek, selâmetin kapısıdır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

3 olunup M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ve" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

4 Şehriyâr-ı kerem-mu'tâda M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydı işâretiyle satırın hizâsına E 77b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

*** "و العفو عند الاقتدار من الاقتدار = Muktedir iken affetmek, iktidârın şânındandır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*4 "ما احسن العفو عن القادر * لا سیما فی غیر ذی ناصر = Özellikle yardımcısı olmayan kişileri muktedir kişinin affetmesi ne güzeldir" anlamına gelen Arapça beyittir.

5 tehammülü E : tehammül M3

6 Petersburg'dan M3 : Peterzburg'dan E

7 İpsilanti M3 : İpsilandi E

kat'â âmîziş ü müdâhale etmez siyâkında olup, lâkin el-ân cereyân eden ahvâle nazaran bunlar, *"Zâhir zâhir ve bâtın bâtın müşâbehî ne-dâşt"** makūlesi idüği, şehâdet-i ef'âl ile sâbit ü müstebân olmağla, bir an akdem tedâbîr-i lâzimeye bakılmak ve Memâlik-i Hâkāniyye'ye evâmir u tahrîrât itâresiyle keyfiyyet neşr u ifâde kılınmak ve fesâdda medhali olanlar tecessüs ü tahkîk ile tertîb-i cezâ kılınmalarına ihtimâm ü dikkat ve henûz i'lân-ı 'isyân etmamiş olan re'âyânın muhâfazasına müsâberet olunmak, netîce-i ârây-ı ehl-i şûrâ oldu. Zîrâ Avrupa tarafından istirâka-i[1] sem' olan havâdis muktezâsma nazaran İpsilanti-oğlu, Kalas Vak'ası 'akabinde[2] Hâce-bey tarafına vak'a haberini irsâl ile Rusyalu ve Rûm'dan gönüllü askerler cem'ine isti'câl eylediği esnâda, Rusya İmperatoru Laybak** nâm mahalde ba'zı kırallar ile Avrupa'da ve husûsan bu aralıkda Napoli'de zuhûr eden zorbalıkları def'a dâ'ir tedbîrleri müzâkir iken, Rusya İmperatoru'na i'tizâr gûne yazdığı 'arîzasında mu'âvenet taleb eylemiş ise de, bir tarafdan Avrupa devletlerine mazarratı derkâr olan fesâdı ıslâha sa'y eder iken, Rûm fesâdını iltizâma zâhiren temâyül sûretinin iddi'ây-ı hakkāniyyet eden düvel-i mütehâbbenin usûlüne mugāyereti âşikâr olmağla, recâsına müsâ'ade göstermeyerek, bu hareketi merkūmun hıffetine haml ile i'âne etmeyeceğini ifâde etmiş olduğu resmen tahrîr olmayarak, hemân bir minister ve mektûbuyla merkūma ihbâr ve bu husûs İstanbul'daki elçisine yazılmağı yine ol vechile Petersburg[3] tarafına iş'âr eylemiş ve Nemçelü dahi İstanbul'daki elçisine keyfiyyeti ber-vech-i mezkûr **[M3 202]** ifâde zımnında kağıd irsâl ü tesyâr eylemiş ise dahi, Devlet-i 'aliyye bu gûne esâssız bî-taraflıkları izhârına i'timâd etmeyerek, zikri âtî vechile Boğazlar'dan gelüp giden sefâyin-i ecnebiyyeyi yoklatmağa başladıkda: "Bunun Hâce-bey ticâretine küllî mazarratı vardır" deyü Rusya Elçisi der-'akab Re'îs Efendi ile mu'ârazaya ibtidâr eyledi[4]***. Fe-li-hâzâ meşveretin ferdâsı, İstanbul ve havâlîsinde olan kolluklar ve sâ'ir zâbitâmn neferâtı teksîr olunarak, leyl ü nehâr müsellah neferât ile her biri 'uhde-i me'mûriyyetinde olan hudûd u sınurda devvâr ve re'âyânın harekât ü etvârına çeşm-dâr olmaları bâbında Kapudan Paşa ve Yeniçeri Ağası ve Bostancı-başı ve Topcu-başı ve Cebeci-başı ve Humbaracı-başı ve sâ'ir bi'l-cümle zâbitân-ı neferâta hıtâbla başka başka

---

* "ظاهر ظاهر و باطن باطن مشابهتی نداشت" = Zâhir zâhirdir, bâtın da bâtındır, aralarında benzerlik yoktur" anlamına gelen bu cümle Farsça bir deyiştir.

1 istirâka-i E : istirâfe-i M3

2 'akabinde E : 'akîbinde M3

** Metnimizde, Troppau Kongresi'nin ertelenmesinden sonra bugün Slovenya'nın başkenti olan Ljubljana'da (Almancası: Laibach) 26 Ocak - 12 Mayıs 1821'de toplanan ve müdâhale ilkesinin kabul edildiği kongre (Laibach Kongresi) söz konusu edilmektedir; bk. "Laibach Kongresi", *Büyük Larousse*, XIV,7327.

3 Petersburg M3 : Peterzburg E

4 Zîrâ Avrupa ..... eyledi M3 : + [Bu uzunca kısım, buraya girmesi işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla E 78a'nın üst ve sol kenarına yazılmıştır] E

*** "Devlet-i 'aliyye bu gûne esâssız bî-taraflıkları ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler, özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,130'da kaydedilmiştir.

beyâz üzerine fermân ısdâr olundu. Ve Yeniçeri Ağası, İstanbul dâhilini ve Bostancı-başı, zîr-i idâresinde olan hâric-i sûr ve Boğaz-içi ve havâlîsi bostancı ustalarının neferâtını cem' u iksâr ve kendüsi bizzât müsellah neferâtiyle Boğaz-içi ve havâlîsinde 'ale'd-devâm geşt ü güzâr ve Topcu-başı, Beyoğlu'nu ve Tersâne Baş-çavuşu, Galata içini devr ve muhâfazaya ve Kapudan Paşa, Tersâne ve havâlîsini keyd-i a'dâdan muhâreseye dikkat ve bundan mâ'adâ birkaç filika tertîb ve içlerine kâr-şinâs birer kalyoncu çavuşları irkâb ederek, birer behâne ile yukaru Boğaz taraflarına tesrîb edüp: "Firârîlerin keyfiyyet-i firârları ne vechile olmuş ve bunlar Rûm tâ'ifelü Boğaz kayıklariyle mi firâr etmişler, yohsa ol vakit Boğaz'da ecnebî sefîneleri var mı idi?" sahîh haberini aldırmağa himmet etmek üzere me'mûr kılındılar. Lâkin bu vesîleler ile kimesne tarafından ehl-i 'ırz re'âyâ hakkında zinhâr bilâ-mûcib cevr u tecrîm misillü hâlet vukū'a gelmamesine dahi kemâl-i dikkat eylemeleri tenbîhi dahi evâmir-i 'aliyyede mü'ekkeden tasrîh olundu.

Ve cemî' Memâlik-i Hâkāniyye'ye, Eflâk ve Boğdan ve 'isyân u tuğyân mâddelerini tafsîlen bast u beyânı hâvî evâmir-i şerîfe itâre kılınup*, evamir-i 'aliyye-i mezbûrede keyfiyyet Der-sa'âdet'de olan Rusya Elçisi'nden resmen **[M3 203]** devletce su'âl olundukda, fesâd-ı mezkûrda Rusya Devleti'nin kat'â medhal ü rızâsı olmamak sûretini gerçi ifâde vü inhâ edüp, lâkin sevâbık u levâhık-ı harekât ü tasnî'âta tatbîkan, bu makūle sûret-i teberrâ ibrâzına i'timâd gayr-i mücâz olduğundan kat'an-nazar, milel-i Nasârâ celb-i menfa'atlerine dâ'ir husûsâtda başka gûne nümâyiş ü riyâ ederek, yine Nasrâniyyet yüzünden birbirlerine i'ânet ve mu'âzadet edecekleri zâhir ü hüveydâ ise de, Devlet-i 'aliyye-i 'âlî-dîn *edâmallâhu mekniyyetehâ melce'en li'l-'âlemîn*** tevessül-i habl-i metîn-i şer'-i mübîn ve kuvve-i kāhire-i Hayru'n-nâsırûn ile kemâ fi's-sevâbık a'dâ'-i dînine gālib ü fâ'ik olması, eltâf-ı elfü âlâf-i kibriyâ'iyyeden me'mûl ü müsted'â olarak, der-'akab tedâbîr-i lâzimeye mübâşeret ve hâdise-i mezkûrenin sûret-i zuhûr u vukū'una ve bidâyet ü siyâkına ve etrâfdan istirâka olunan haberlerin iktizâsına nazaran, Devlet-i 'aliyye re'âyâsını fesâda temâyülden muhâfazaya ihtimâm ü dikkat ve sâ'ir her vechile dahi hazm ü ihtiyât lâzimesine ri'âyet derece-i vücûbda idüği bî-raybet olmağla, pey-der-pey ahkâm-ı mürettebesini icrâya kıyâm ü ihtimâm etmekde olduğu dahi evâmir u kavâ'imde tezkîr ve bi'l-cümle Memâlik-i mahrûse vülât ve hükkâm ve zâbitân ve müstahfızânı dahi müteyakkızâne hareket ve etrâfdan asker celb ü cem' ederek teksîr-i kuvvet birle me'mûr-i muhâfazası oldukları kılâ' u bıkā'ın dâhilen ve hâricen emr-i muhâresesine ve re'âyânın 'ale'd-devâm çigünegî-i hâl ü hareketlerine imâle-i 'ayn-i[1] basîret ve re'âyâdan mugāyir-i

---

* "Bundan sonra tedâbîr-i lâzimeye mübâderet zımnında ..... kılınup" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,129-130'da kaydedilmiştir.

** "ادام الله مكنيتها ملجا للعالمين" = Allah onun gücünü bütün dünyanın bir sığınağı olarak sürdürsün" anlamına gelen Arapça duâdır.

1 'ayn-i E : 'ayn ü M3

resm-i ra'iyyet hâl ü hareket vukū'a gelmamesine ve hâricden ecnebî re'âyâ ve Nasârâ gelüp, bakıyye-i re'âyây-ı Devlet-i 'aliyye'yi dahi tahrîk ü ifsâd edememeleri husûsuna dahi müsâberet eylemeleriyçün Rumeli ve Anadolu vâlîlerine ve Silistire ve Bosna ve Karaman ve Sivas ve Mar'aş ve Adana ve Haleb ve Şâm ve Saydâ ve Diyârbekir ve Erzurum ve Çıldır ve Trabzon ve Mora vâlîlerine ve Kars ve Van ve Yergöğü ve Vidin ve Niğbolu ve Kandiye ve Hanya ve Resmo ve Tulça muhâfızlarına ve Teke ve Hudâvendigâr ve Bolu ve Kara-hisâr-ı Sâhib ve Ankara ve Kenkırı ve Saruhân ve Niğde ve Kayseriyye ve Çorum ve İç-il[1] ve 'Alâ'iyye mutasarrıflarına **[M3 204]** ve Eğriboz ve İnebahtı ve İbrâ'îl ve Maçin ve Hırsova ve Niş ve Belgrad ve hâssaten[2] Karadağ re'âyasının hâl ü hareketlerine dikkatde tecvîz-i müsâmaha vü gaflet etmamesiyçün Arnavud[3] İskenderiyyesi Muhâfızı Mustafa Paşa'ya ve İpsilanti-oğlu 'Aleksandri hâ'inin Sırplu Baş-kinezi Miloş tarafına gönderdiği evrâkıyle ele geçmiş olan iki nefer zimmîleri Âsitâne-i 'aliyye'ye göndermeleri emri derciyle Ada-i kebîr Kal'ası Muhâfızı'na[4] ve Varna ve Köstence muhâfızlarına ve Tuna Başbuğu mîr-i mîrândan İbrâhîm Paşa'ya ve Edirne Bostancı-başısı'na ve Çirmen ve Ruscuk mütesellimlerine ve Midillü Nâzırı'na ve Sakız Muhassılı'na ve İzmir ve İstanköy ve Limni voyvodalarına ve Rodos Mutasarrıfı'na ve Kıbrıs Muhassılı'na ve Tırnova Voyvodası'na ve Filibe Nâzırı'na ve Sofya Mütesellimi'ne ve Ak-deniz Boğazı Muhâfızı'na muhassal cemî' Memâlik-i mahrûse hirâseti me'mûrlarına iktizâsına göre evâmir-i hazret-i Pâdişâhî ve mekâtib-i Sadâret-penâhî tahrîr u tesyîr olundu. Ve Kara-deniz Boğazı'ndan murûr u 'ubûr edecek sefâyinin yoklanması ve ol tarafa dâ'ir sâ'ir ahvâle dahi ittılâ' hâsıl olması, Boğaz-ı mezkûra sefâyin-i hümâyûn ta'yîn olunmasına mütevakkıf mülâhaza olunduğuna mebnî, ol tarafa bir firkateyn ile bir korvet irsâli ve Mora tarafına gönderilmesi müstasveb-i müdebbirîn olan korvet ve brik ve kapaklu ve firkateyn dört kıt'a sefîneleri dahi serî'an techîz ve isbâli husûsuna ikdâm ü ihtimâm eylemesiyçün Kapudan Paşa'ya fermân olundu.

Ve Edirne'de* merfû'u'l-Vezâre ikāmet üzere olan Mustafa Paşa, Vezâret'i ibkā olunarak Kara-deniz Boğazı hâricinde Kara-burun nâm mahalle gelüp, emr-i muhâfazasına dikkat eylemek üzere me'mûr kılındı**.

Ve İstanbul dâhilinde olan bi'l-cümle hânlarda kâ'in odalarda bulunan re'âyâ, isim ve şöhretleriyle tahrîr u defter olunarak, birbirlerine kefîl ve

---

1 İç-il E : İc-il M3

2 hâssaten : خاصته E : خاصته ve M3

3 Arnavud E : Arnabud M3

4 ve İpsilanti-oğlu ..... Muhâfızı'na M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "7" rakamı ile işaret edilerek E 78b'nin sağ kenarına yazılmıştır] E

* Metnimizden alınmış olmakla beraber "Edirne'de" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,130'da sehven "Varna'da" şeklinde kaydedilmiştir.

** "Boğaz-ı mezkûra sefâyin-i hümâyûn ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler, özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,130'da kaydedilmiştir.

kefîlsiz kalanlar ihrâc ve bulunan eslihalarının değer behâlariyle bi't-temâm devşirilmesi ve behâları Defterdâr Efendi'ye hıtâben sâdır olan fermân-ı 'âlî mûcebince 'an-nakdin cânib-i mîrîden verilerek, esliha defteriyle Bâb-ı 'âlî'ye gönderilmesi ve ba'de'l-yevm hâricden kefîlsiz re'âyâ **[M3 205]** hân odalarına iskân olunmaması zımnında her bir hâna hâricden ve mutlaka ehl-i İslâm'dan birer Nâzır ikâme olunması husûslarını şâmil İstanbul Kadısı Efendi'ye hıtâben fermân-ı 'âlî-şân sahîfe-pîrây-i[1] sudûr* ve bu mevâddın teftîşine Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından sâbık Cebeci-başı 'Ali Ağa me'mûr oldu. Ve taraf-ı şer'den bir Kâtib Efendi dahi ta'yîn kılınarak, mûmâ ileyhimâ ma'rifetiyle der-'akab icrây-ı muktezây-ı emr-i şerîfe mübâşeret olundu. Ve Boğaz-içi'nde re'âyâ mecma'ı olan mahallere başka me'mûrlar dahi ta'yîn ve Büyük-dere üzerinde olan Bendler'e merbût suyolcular köyleri re'âyâsının kezâlik silâhları alınmak husûslarına dahi irâde-i seniyye te'alluk etmekle, kapucu-başılardan Sipâhîler Ağası Mehmed Ağa İstinye'de yalısında ikâmet ve ol havâlînin re'âyâsı ahvâline dâ'imâ dikkat eylemeğe[2] ve Tob-hâne Nâzırı Tekfûr-dağî Kapucu-başı Ahmed Ağa İstavroz'da yalısında ikâmet ve sâ'ir maslahatlariyçün İstanbul'a geldikce yerine bir muktedir âdemini ikâme eylemek üzere me'mûr kılındı**. Ve mukaddemâ Eflâk'da hâdis olan fitne 'akabinde[3] Eflâk boyarları ol taraflara başı boş âdem salıverilmamek istid'âsiyle Ada-i kebîr Muhâfızı tarafına kağıd irsâl eylemiş olduklarına mebnî, Ada ve Fethülislâm ve Vidin cânîblerinden karşu tarafa o makûle âdem murûruna ruhsat verilmamek bâbında kılâ'-ı mezkûre[4] muhâfızlarına evâmir-i 'aliyye irsâl olundu.

Ve Memleketeyn-i mezbûreteynde hâdis olan fesâdın def'i ve eşkıyânın kahr u tenkîliyçün İbrâ'îl Muhâfızı Berkofcalı Vezîr Yûsuf Paşa Ser'asker ta'yîn olunacak olduğundan, mukaddemce ma'iyyetinde on kıt'a çerha topuyla bir orta topcu ve nısf orta 'arabacı neferâtı bulunmak tasvîb olunarak, der-'akab tertîb ü tesrîb eylemesiyçün Tob-hâne Nâzırı Ahmed Ağa'ya fermân olundu***.

Ve İstanbul ve Bilâd-ı selâse ve anlara tâbi' mahallerde mütemekkin Rûm ve Ermeni milletleri hânelerinde bulunan esliha ve âlât-i harbiyye-i

---

1 sahîfe-pîrây-i M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

* "Ve İstanbul dâhilinde olan bi'l-cümle hânlarda ..... sudûr" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,130'da kaydedilmiştir.

2 eylemeğe E : eylemekle M3

** "Ve Boğaz-içi'nde re'âyâ mecma'ı olan mahallere ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,130'da kaydedilmiştir.

3 'akabinde E : 'akîbinde M3

4 mezkûre E : mezkûr M3

*** "Ve Memleketeyn-i mezbûreteynde hâdis olan ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,137'de kaydedilmiştir.

şâ'ire on güne kadar cem' olarak[1] **[M3 206]** me'mûrlara teslîmen Bâb-ı 'âlî'ye gönderilmesini ve ehl-i 'ırz re'âyânın te'mînini hâvî patriklerine[2] hıtâben beyâz üzerine evâmir-i 'aliyye ısdâr kılındı.

Hulâsa-i emr-i şerîf-i mezkûr

Milletine lâzım gelan tenbîhât ve tehdîdât-ı muktezıyyeyi mutazammın ısdâr u tesyâr olunan emr-i 'âlî cümle Rûm Milleti müvâcehesinde kırâ'at ve bu bâbda lâzım gelan vesâyâ ve tenbîhât dahi Rûm metrepolid ve papaslarına kağıdlar ve şedîd aforozlar neşr u işâ'at olunduğunu şâmil Bâb-ı 'âlî'ye takdîm eylediğin mahzar ve Ermeni Patriki'nin[3] takrîri, hâk-i pây-i hümâyûn-i Şâhâne'ye 'arz ile manzûr-i hazret-i Pâdişâhî buyurulmuşdur. Zîrâ cenâh-ı merhamet-iktinâh-ı hazret-i Pâdişâhî'de müstazıll ü mahmî olan re'âyây-ı Devlet-i 'aliyye hakkında saltanat-ı seniyyenin rahm ü şefekati mebzûl idüği müsellemü's-sübût bir keyfiyyet olduğuna binâ'en, sahîh re'âyâdan olanlar haklarında derkâr olan envâ'-ı müsâ'adât-ı Şâhâne'yi der-pîş ederek, sadâkat ü 'ubûdiyyeti fi'len icrâya dikkat etmeleri lâzimeden olduğu misillü, re'âyây-ı Devlet-i 'aliyye'nin himâyeti, zimmet-i himmet-i saltanat-ı seniyyeye mütehattim bir keyfiyyet olarak, 'avn-i Bârî ile sâye-i Devlet-i 'aliyye'de her bir re'âyânın âsâyişi derkâr iken, bir müddetden berü re'âyâ hânelerinde esliha ve âlât saklamakda oldukları tebeyyün etmiş olarak, bu keyfiyyet münâfî-i resm-i ra'iyyet olmak mülâbesesiyle Der-sa'âdet'de[4] ve Bilâd-ı selâse ve anlara tâbi' mahallerde kâ'in Rûm ve Ermeni Milleti hânelerinde bulunan esliha ve âlât-i harbiyye her ne ise cümlesi on güne kadar me'mûrlara teslîm ile değer behâları cânib-i mîrîden ashâbına 'an-nakdin tevzî' olunması ve on gün mehil zarfında cümle re'âyâ silâhlarını patrik-hânelere[5] getürüp me'mûrlara teslîm etmeyerek, müddet-i mezkûre güzerân eylediği hâlde yegân yegân hâneleri teharrî olunup silâh zuhûr eder ise, beher-hâl tertîb-i cezâ olunması husûsuna irâde-i 'aliyye te'alluk eylediği siyâkında fermân; fî erba'in ve 'işrîn min-cumâdelâhıre[6◊*]. **[M3 207]**

Tebdîl-i Sadâret ve Meşîhat

'İsyân-ı 'umûm-i Millet-i Rûm gibi vekāyi'-i 'uzmâ, 'uhûd-i selâtîn-i müsellemü'l-irâde ba'zı hikmet-i hafiyyeye binâ'en, tebeddülât-ı ashâb-ı

---

1 olarak E : olunarak M3
2 patriklerine M3 : batriklerine E
3 Patriki'nin M3 : Batriki'nin E
4 Der-sa'âdet'de E : Der-sa'âdet M3
5 patrik-hânelere M3 : batrik-hânelere E
6 cumâdelâhıre E : cemâziyelâhıre M3
◊ 1 Cumâdelâhır 1236 = 6 Mart 1821 Salı.
* "Ve İstanbul ve Bilâd-ı selâse ve anlara tâbi' ..... min-cumâdelâhıre" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,130'da kaydedilmiştir.

mesânid-i 'ulyâyı muktezî olagelüp, fî nefsi'l-emr gerek te'emmül-i meyâmin-i kudûmiyye ve gerek *"el-Hareketü bi'l-bereke"** kā'idesince, irâha-i ezhân-ı ashâb-ı ümniyye ile niçe niçe[1] menâfi'-i hâssa vü hafiyyeyi mü'eddî ve teşvîk u teşcî'-i 'ibâda dahi bâdî idüği mücerreb-i ashâb-ı ârâ ve müteferres-i 'ukalâdır. Husûsan ki es-Seyyid Hacı 'Ali Paşa hirâsân-âsâ kavl ü[2] fi'linden mu'arrâ olarak, ancak hüsn-i nümâyiş ve tevâfuk u âmîzişle erbâb-ı fetk u ratk 'indinde her cihetle emniyyete sezâ ve bu sebeblerle mu'tenâ ise de, min-külli'l-vücûh münâffî-yi Sadâret-i 'uzmâ olan bu şîve-i nâ-becâ, mugāyir-i rızây-ı hayr-iktizây-ı hümâyûn-i Şâhâne olduğundan mâ'adâ, sâ'irlere nazaran dahi, [mısrâ]':

*Hâzâ türîdü ve lâkinne'z-zemânü ebâ***

makūlesi bir ma'nâ ve Hacı Halîl Efendi'nin ise tend-hû ve bî-hûde-güluğu böyle hengâm-ı izdihâmda mücerred nigerân-ı mesned ü makām olan 'avâmm-ı ke'l-hevâmda mûcib-i husûl-i evhâm olacağı dahi ta'rîfden müstağnî olmakdan nâşî, mâh-ı cumâdelâhırın yirmi dördüncü yevm-i erbi'âda◊ sâ'at üçü çâr-yek murûr ederek, 'Ali Paşa mesned-i Sadâret'den ve Halîl Efendi makām-ı Meşîhat'den 'azl olunup, Sadâret-i 'uzmâ bundan akdemce Çıldır Vâlîsi iken mâh-ı rebî'ulâhırın on birinci günü◊◊ Edirne'de ikāmet eylemek üzere Çirmen Sancağı tevcîh olunan Sadr-ı esbak Lâz Ahmed Paşa silâhdârı Benderli 'Ali Paşa'ya ve vusûl-i Sadr-ı a'zamî'ye kadar Kā'im-makāmî-i[3] Sadâret, ba'dehû kezâlik Edirne'de ikāmet şartiyle rütbe-i Vezâret'le Çirmen Sancağı, Barut-hâneler Nâzırı Kapucu-başı el-Hâc Sâlih Ağa'ya müvecceh olup, mesned-i Fetvâ'ya Yâsinci-zâde Nakîbü'l-eşrâf es-Seyyid 'Abdülvehhâb Efendi müreccah oldu.

Ve Sadr-ı sâbık Gelibolu'ya irsâl ve Hacı Halîl Efendi, Beylerbeyi'nde sâhil-hânesine isbâl olunup, ferdâsı zevcesi Hâcce Hanım ile beraber Burusa'ya ve Müfettiş'i ve sâlis-i selâse-i vasî-yi muhtârı ve müdîr-i cemî'-i umûr-i nihân ü âşikârı, ya'nî cümletü'l-mülkü **[M3 208]** mütefevvik-ı[4] ekser-i mevâlî Hacı

---

* "الحركة بالبركه" = Nerede hareket, orada bereket" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

1 niçe niçe E : nice nice M3

2 kavl ü E : kavl M3

** "هذا تريد ولكن الزمان ابى" = Sen bunu istiyorsun, ama zaman yüz çeviriyor" anlamına gelen Arapça mısrâdır.

◊ 24 Cumâdelâhır 1236 = 29 Mart 1821 Perşembe. Metnimizde belirtilen gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gün arasındaki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

◊◊ 11 Rebî'ulahır 1236 = 16 Ocak 1821 Salı. Metnimizden alınmış olmakla beraber bu tarih, *Târîh-i Cevdet*, XI,132'de "rebî'ulâhırın yirmi dördüncü günü" şeklinde kaydedilmiştir.

3 Kā'im-makāmî-i M3 : Kā'im-makāmî-yi E

4 mütefevvik-ı E : menfûk-ı M3

Sâdık Efendi, Rodos Cezîresi'ne nefy ü iclâ* ve Halîl Efendi Burusa'ya vardıkda, zevcesi anda meks ü ibkā ve kendüsi der-'akab Karahisâr-ı şarkî'ye tahvîl-i menfâ olundu. *Lev ra'eyte mâ fî mîzânike le-hutimet 'alâ lisânike***[1].

Teftîş-i Kızıl-adalar

Âsitâne-i 'aliyye karşusunda Kızıl-adalar ta'bîr olunur sagîr cezîreler etrâfında ba'zı mülâhazaya mebnî geşt ü güzâr etmek içün Tersâne-i 'âmire'den bir kıt'a firkate ta'yîn olacağına[2] mebnî, zikr olunan adalarda re'âyânın mahfî bodrumlar içinde mahfûz külliyyetlü silâhları mevcûd olmak üzere ihbâr olunmuş idüğünden, firkate-i mezkûre ol havâlîde gezinür iken, adaların derûnları dahi yoklanmak zımnında Tersâne Kethudâsı yahûd ana mümâsil bir kimse yüz elli kadar âdem istishâbiyle yedi sekiz kadar kayıklara rukûben mezbûr adalara varup, maznûn olan bodrumları ve sâ'ir mahalleri yoklayarak ve eğer esliha zuhûr eder ise akçaları verilerek cümleten ahz olunması husûsu mukaddemce meclis-i meşveretde tezkîr u tasmîm olunarak, li-ecli'l-istîzân hulâsa-i tedbîr Rikâb-ı hümâyûn-i Mülûkâne'ye 'arz u takdîm olundukda: "Tersâne Kethudâsı Sa'îd Bey bu husûsa me'mûr olmak münâsibdir, ancak o kadar külliyyetlü âdem ile gidüp tevhîş etmek iktizâ etmez. Otuz kadar âdemle gitsün ve Patrik-hâne[3] tarafından dahi bir iki papas beraber alup[4], gerek esliha ve gerek ne mikdâr re'âyâ vardır, taşralı[5] re'âyâ var mıdır? Gereği gibi anlayup, esliha zuhûr eder ise akçasıyla alınsun!" deyü hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne şeref-sudûr olmağla, derhâl Patrik-hâne[6] tarafından bir iki papas gönderilmesi Patrik[7] tarafına tenbîh u ihbâr ve muktezây-ı hatt-ı şerîfi icrâya ibtidâr eylemesi husûsu dahi Kapudan Paşa tarafına tezkire-i Kā'im-makāmî ile te'kîd ü iş'âr kılındı***.

---

* "**Tebdîl-i Sadâret ve Meşîhat** ..... iclâ" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,132'de kaydedilmiştir.

** "لو رايت ما فى ميزانك لختمت على لسانك" = Amel terazisinde ne olduğunu bir görsen, dilini mühürlerdin" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

1 'alâ lisânike M3 : + [Metinde bu kelimelerden sonra yazılmış olan {*Bî-zebân bâş ne-bînî ki kalem * Tâ zebân yâft sereşt der-hatarest* = "بيزبان باش نه بينى كه قلم * تا زبان يافت سرشت در خطرست = Dilsiz ol! Dili bulunca, kalemin başına neler geldiğini görmüyor musun?"} anlamına gelen Farsça kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

2 olacağına E : olunacağına M3

3 Patrik-hâne M3 : Batrik-hâne E

4 alup E : olup M3

5 taşralı E : taşralu M3

6 Patrik-hâne M3 : Batrik-hâne E

7 Patrik M3 : Batrik E

*** "**Teftîş-i Kızıl-adalar** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,133'te kaydedilmiştir.

Sudûr-i fermân be-âmâde-şüden-i ehl-i îmân

Çünki mukaddemâ tercemesi îrâd olunan ta'lîm-nâmenin siyâk u müfâdından **[M3 209]** müstefâd olan i'tikâda göre, Millet-i Rûm'un ehl-i İslâm'a[1] hücûm ile gûyâ mukâvemeti bilhâssa cünûd-i İslâmiyye'nin;

Maslahat der-dîn-i 'Îsâ gār u kûh
*Maslahat der-dîn-i mâ ceng ü şükûh**

iktizâsınca[2], gayret-i dîniyye ile meşhûdları olmuş olan şiddet-i savletine bi'l-'arz taklîd ile kâbil olması maznûnları idüği âşikâr olmağla, 'isyân ü şakâvete, [mısrâ]':

*Hem-çü engüşt-i şehâdet der-kef-i tersâ garîb***

müfâdı misillü da'vây-ı âyîn gavgâsı sûretiyle ibtidâr olunmağı, müdebbirleri tensîb etmiş olduklarından nâşî, anı papaslar zümresi vesâtatiyle tertîb etmeleriyle, anlar dahi 'âdet-i kadîme-i zemîme olan tahrîf-i kelâm ve tashîf-i ba'zı te'lîf ile: "Kuds-i şerîf'e melek inmiş" ve: "Patrik'e[3] âhıretden haber gelmiş" gibi "Galebe-i Kıristiyân" ve "Zuhûr-i Devlet-i Yûnân" misillü istihrâcât ve kuvvet-i kalb olacak muhayyelât ile bir alay 'âkıl geçinür[4] nâdânı şakâvet ü 'isyâna tergîb[5] etdiler***. Husûsan mukaddemâ bazı Avrupa düvel-i müttefikasının İttifâk-ı Mukaddes[6] ma'nâsına Santa Alyança*[4] ta'bîr etdikleri meşveretlerinde, 'umûmen Millet-i Kıristiyân'ın serbesiyyetini bi'l-ittifâk iltizâm husûsuna te'ahhüde dahi karâr vermiş idükleri meşhûr u râygân ve gerçi bu bir kelâm-ı gayr-i sarîh olup, lâkin Devlet-i 'aliyye ra'iyyetinde, [mısrâ]':

---

1 İslâm'a M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "şiddet-i" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

* "مصلحت در دین عیسی غار و کوه * مصلحت در دین ما جنك و شکوه = İsâ'nın dîninde iyi olarak görülen dağa ve mağaraya çekilmektir, bizim dinimize uygun olan ise savaş ve saldırıştır" anlamına gelen bu cümleler, Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinden alınmış bir beyittir; *Mesnevî ve Şerhi*, VI,89.

2 Maslahat der-dîn-i 'Îsâ ..... iktizâsınca M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın hizâsından hareketle E 80b'nin sol kenarına yukarıya doğru diklemesine yazılmışlardır] E

** "همچو انکشت شهادت در کف ترسا غریب = Hıristiyân'ın avucundaki şehâdet parmağı gibi garîptir" anlamına gelen Farsça bir mısrâdır.

3 Patrik'e M3 : Batrik'e E

4 'âkıl geçinür M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı ile işâret edilerek satırın hizâsına E 80b'nin sol kenarına yazılmışlardır] E

5 tergîb M3 : ter'îb E

*** "da'vây-ı âyîn gavgâsı sûretiyle ibtidâr ..... etdiler" kısmında yer alan bilgiler hemen hemen aynen ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,88'de kaydedilmiştir.

6 Mukaddes E : Mukaddesi M3

*4 Metnimizden alındığı belirtilmekle beraber "Santa Alyança (سانته الیانجه)" diye okunabilecek bu kelimeler *Târîh-i Cevdet*, XI,73'te "Sent Alyan (سنت الیان)" şeklinde kaydedilmiştir. Mukaddes/Kutsal İttifak anlamına gelen bu kelimelerin aslı "Sainte Alliance"dır.

Der-dimâğ-ı heme şân fikr-i hurûc u tuğyân[*]

tarziyle müsta'idd-i 'isyân kılınan ba'zı[1] ashâb-ı ümniyyeyi hâhişe getüreceği, müstağnî-i[2] tavsîf ü beyân olmağla, bu dahi akvây-ı esbâb-ı ifsâd ü taglît ve bir âşikârece igfâl ü teslît oldu[**]. Ve bu mâddeye mutâbık keyfiyyet-i sâbık u lâhıka nazaran ba'zı düvel-i Efrenciyye'nin mersûmlara hafî ve celî[3] i'âne yahûd lâ-ekall zorbalıklarında igmâz u müsâmaha ederek ve teşvîk u igrâya dâ'ir mu'âmele göstererek, mutlakā Millet-i Nasârâ'nın her kavminden ve her tarafdan mu'âvinler peydâ ederek gûn-â-gûn işler çıkaracakları ihtimâli derkâr, hâsılı Rûm mâddesi ekser-i düvel ile uğraşmak gibi bir keyfiyyet olacağı şehâdet-i vakt ü hâl ile sâbit ü âşikâr olduğu ecilden, ehl-i İslâm dahi *"F'a'tedû 'aleyhi bi-misli m'a'tedâ 'aleyküm"*[***] emr-i Rabbânîsine isbât-ı mutâva'at ederek, *"Ve kâtilûhum hattâ lâ tekûne fitnetün ve yekûne'd-dînü küllühû lillâh"*[*4] hükm-i kat'iyy-i İlâhî'sini îfâya mübâşeret zımnında müttehiden sell-i seyf-i intikāma kıyâm ve müttefikan **[M3 210]** kahr ve imhây-ı a'dâ vü eşkıyâya ikdâm eylemeleri, muktezây-ı dîn-i mübîn ve lâzime-i 'ulüvv-i şân ve himmet-i Müslimîn olduğundan, 'umûm ehl-i İslâm hasbe'l-yesâr ve'l-iktidâr âlât-i harb ve levâzım-ı sefer ve esb ü ester tedârüküne ihtimâm ile âmâde vü mütebassır bulunmaları îcâb-ı vakt ü hâlden olduğu derc ü işrâb olunarak, her zümrenin re'îs ve zâbitine hıtâben beyâz üzerine evâmir-i şerîfe ısdârı müstensib ü müstasvib olmağla, ol bâbda mehâbet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mazmûn-i münîfini hâvî ibtidâ mâh-ı cumâdelâhırın beşinci günü[◊] târîhiyle birer sûreti Kethudâ Bey'e ve Re'îsülküttâb ve Defterdâr efendilere irsâl olundu.

Sûret-i emr-i 'âlî

"Eflâk ve Boğdan memleketlerinde zuhûr eden keyfiyyet ve Rûm Milleti tarafında meşhûd olan habâset ü mel'anet, cümlenin ma'lûmu olan

---

* "در دماغ همه شان فکر خروج و طغیان = Hepsinin kafasında isyân ve azgınlık fikri vardır" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

1 lâkin ..... ba'zı M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi ile işâret edilerek satırın hizâsına E 80b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

2 müstağnî-i M3 : müstağnî-yi E

** "Husûsan mukaddemâ bazı Avrupa ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle, bazı ilâvelerle ve "Şânî-zâde Târîhi'nde beyân olunduğu üzere" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,73-74'te kaydedilmiştir.

3 hafî ve celî M3 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

*** "فاعتدوا علیه بمثل ما اعتدی علیکم = Kim size saldırırsa, siz de ona misilleme olacak kadar saldırın" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Bakara 2/194. âyetin ortalarında yer alan bir kısımdır.

*4 "و قاتلوهم حتی لا تکون فتنة و یکون الدین کله لله = Fitne ortadan kalkıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın!" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Enfâl 8/39. âyetin ilk yarısıdır.

◊ 5 Cumâdelâhır 1236 = 10 Mart 1821 Cumartesi.

hâlâtdan olup, 'avn-i Bârî ile in-şâ'allahu'r-Rahmân işbu hâdisenin 'ahd-i karîbde indifâ'ı, eltâf-ı İlâhiyye'den mes'ûldür. Lâkin müddet-i medîdeden berü 'ale'l-'umûm mizâc-ı nâsa tabî'at-ı sâniye olan hadariyyeti hasbe'l-vakt bedeviyyete tebdîl ederek, ehl-i İslâm olanların her biri evvelâ sefâheti bi'l-külliyye terk ve refte refte etvâr u hareketlerini tavr-ı selefe tatbîk eylemeleri îcâb-ı hâlden ve ricâl-i devlet ve hademe ve küttâbdan olanlar külliyyen sefâhet nev'inden olan her bir eşyâyı terk ve hadariyyeti bedeviyyete tahvîle mukaddem olmak üzere evvel emirde silâhları olmayanlar silâh ve esb tedârük eylemeleri lâzimeden olmağın, bu def'a celâdet-rîz-i sudûr u sünûh olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mantûk-i münîfinde, kefere-i ricâl* ve hademe-i devletim sefâhet ve teseyyüblerini görüp kimsede davranmağa mecâl olmadığını müşâhede ederek, işte bu dereceye kadar cesâret eylediler. Ve keyfiyyet cümle vükelâ ve ricâl ve hademeye ma'lûm olmuşiken, yine kimsede gayret görmem. 'Her zümreye tenbîh olunsun! Hademe ve müstahdem olan ketebe-i aklâm, mahall-i me'mûrlarına sâ'at üçde ancak cem' olurlar. Böyle iş görülmez ve her zemân râhat ve tezeyyün ü sefâhet olmaz. İşte böyle netîce verir bir takım süfehâ birbirlerini istihzâ ve bir zümre âharı [M3 211] beğenmeyüp ta'n ederek, ehl-i İslâm beynine bürûdet ilkâ etmeğe sebeb oldular[1]. Bunların cümlesini terk ve tevbe ile *"Küllü mü'minin ihveh"*** kā'idesine ri'âyet etmeyerek izhâr-ı etvâr-ı sefâhet ve umûrlarında tekâsül ü betâ'et ve me'mûr olduğu mahalle gec ve vakitsiz gelmeğe ve birbirini fasl ü mezemmete her kim cesâret eder ise, bir dahi tenbîh ü îkāz etmem, i'dâm ederim. Gözlerini açsunlar, zîrâ bu sâ'ir şey'e kıyâs değildir, dîn maslahatıdır. Benim tenbîh-i Şâhâne'm kulûb-i Mü'minîn'i te'lîf ve dîn-i Muhammedî'ye hıdmetdir. Allâhu 'azîmü'ş-şân cümleye intibâh u basîret ihsân eyleye[2], âmîn!' deyü mansûs u meşrûh olarak sûret-i irâde-i seniyye cümleye bâ-evâmir-i 'aliyye tenbîh ü te'kîd kılınmış olmağla, imdi **Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî'ye**: 'Siz dahi keyfiyyeti bi'l-cümle ricâl-i devlet ve ağavât ve hademe ve me'mûrîn-i sâ'ireye beyân ü i'lân ederek', **Re'îsülküttâb'a**: 'Siz dahi keyfiyyeti Bâb-ı 'âlî'de olan bi'l-cümle me'mûrîn ve ketebe-i aklâma beyân ü i'lân ederek', **Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel'e**: 'Siz dahi keyfiyyeti Bâb-ı Defterî'de olan bi'l-cümle erbâb-ı menâsıb ve hulefâ ve kîse-dârân ve ketebe-i aklâma beyân ü i'lân ederek' herkes sefâheti terk ile silâh ve esb tedârüküne

---

* Metnimizden alınmış olmakla beraber "kefere-i ricâl" kelimeleri *Târîh-i Cevdet*, XI,263'te "ketebe ve ricâl" şeklinde kaydedilmiştir.

1 oldular E : + ve M3

** "كل مؤمن اخوه = Her inanan kardeştir" anlamındaki bu cümle, Kur'ân, el-Hucurât 49/10. âyetin baş tarafında yer alan "İnneme'l-mü'minûne ihvetün = انما المؤمنون اخوة = Muhakkak müminler kardeştirler" anlamındaki kısımdan hareketle söylenmiş olmalıdır.

2 eyleye E : eyle M3

mübâderet ve mantûk-i münîf-i hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne üzere harekete dikkat eylemelerini etrâfiyle tenbîh ü te'kîd ve ma'âzallâhi Te'âlâ hılâfından begâyet tahzîre müsâberet eyleyesiz"* deyü hüküm; fi't-târîhi'l-mezkûr◊.

Şeb-hûn-kerden-i küffâr be-sefâyin-i tüccâr

Bundan mukaddemce Âsitâne-i 'aliyye'den hareket ü kufûl ve Tuna Nehri'ne duhûl etmiş olan on beş kıt'a ehl-i İslâm tüccâr gemileri, mâh-ı cumâdelâhırm on dördüncü pazar günü◊◊ Tulça'ya varup andan İsakcı İskelesi'ne karîb mahalle vusûllerinde re'îslerinden iki üç[1] kimse İsakcı Muhâfızı tarafından celb olunup, Kalas Vak'ası ifâde olunarak andan ilerüye gitmelerine rızâ verilmamiş iken ısgâ etmeyüp: "Sular uygundur" deyerek cümlesi yukaru doğru 'azîmet ile Tîmâr-âbâd karşusuna vardıklarında, Purut Nehri ağzında vâki' kamışlık içinde gizlenmiş iki bin kadar eşkıyâ nâgehân çıkup, zikr olunan gemilerin üzerine hücûm ederek, [M3 212] on dört kıt'asını zabt u yağmâ ve ehl-i İslâm olan tavâyifini katl ü imhâ ve ol[2] esnâda girüde bulunan yalnız bir kıt'a sefîne aşağı tarafa firâr ve dîğer sefâyinden ancak on nefer ehl-i İslâm mellâhları muhârebe ederek filika ile halâs olmuşlar idüğüni**, İsakcı Muhâfızı mîr-i mîrândan Sâlih Paşa 'atebe-i 'aliyyeye tahrîrât itâresiyle ihbâr etmiş olduğuna binâ'en, Memleketeyn tarafında tehaddüs eden fesâdın indifâ'ına kadar ehl-i İslâm tüccâr sefînelerinin yukarulara gitmeleri câ'iz olmadığından, bundan böyle Tulça ve İsakcı sularından ilerüye salıverilmameleri Tulça ve İsakcı muhâfızlarına kā'ime-i Kā'im-makāmî ile tenbîh ü te'kîd ve Tuna Donanması Başbuğu İbrâhîm Paşa'ya dahi Tuna Donanması'ndan iktizâsı kadar sefîne ta'yîn ederek Müslim tüccâr gemilerinin ol mahallerden yukaruya salıverilmameleri husûsuna kemâl-i dikkat ü ihtimâm eylemesi te'kîd ü teşdîd[3] kılındı. *"Men'istaz'afe 'adüvvehû igterra bihî ve men'igterra zafire bihî"****.

---

* "**Sûret-i emr-i 'âlî** ..... eyleyesiz" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle "Kethudâ Bey ve Re'îs ve Defterdâr efendilere hıtâben fermân-ı 'âlî" başlığı altında *Târîh-i Cevdet*'in XI. cildinin zeylinde s.262-263'te kaydedilmiştir.

◊ 5 Cumâdelâhır 1236 = 10 Mart 1821 Cumartesi.

◊◊ 14 Cumâdelâhır 1236 = 19 Mart 1821 Pazartesi. Metnimizde belirtilen gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gün arasındaki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

1 üç M3 : üc E

2 ol E : o M3

** "**Şeb-hûn-kerden-i küffâr** ..... idüğüni" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,126'da kaydedilmiştir.

3 ü teşdîd E : — M3

*** "من استضعف عدوه اغتر به و من اغتر ظفر به = Kim düşmanını küçük görürse aldanır. Kim de birisini gâfil yakalarsa onu alteder" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

Ba'zı vukū'ât-ı şettâ ve men'-i firâr-ı re'âyâ

Barut-hâneler havâlîsinde olan re'âyânın silâhlarını, behâları cânib-i mîrîden verilmek üzere papas ve ihtiyârları ma'rifetiyle ahz u cem' ve Bârut-hâne'de hıfza mâh-ı cumâdelâhırın yirmi altıncı günü◊ Barut-hâneler Nâzırı Efendi bâ-fermân-ı 'âlî me'mûr kılındı*. Ve hâlâ bi'l-fi'l Kā'im-makām-ı Sadâret-i 'uzmâ el-Hâc Sâlih Paşa, mukaddemâ Barut-hâneler Nâzırı iken ma'rifetleriyle Terkos Kazâsı'nın İslâm karyelerinden tertîb olunan yüz yirmi neferin on beşi yarık Bergos Köprüsü'ne ve yirmisi Boğaz-köyü civârındaki derbende ve dîğer on beş neferi Şâmlar Karyesi ittisâlinde Taş-köprü'ye nasb u ta'yîn olunup, bâkî yetmiş neferi Âzâdlu Barut-hânesi'nde ve havâlîsinde emr-i muhâfazada istihdâm olunmak üzere tahsîs kılınmış olup**, neferât-ı merkūmenin her birine 'ulûfe ve ta'yînât-behâ olarak takdîr olunan mâhiyye otuzar guruşdan iktizâ eden mebâliğ, işbu mâh-ı cumâdelâhırenin yirmisi◊◊ târîhinden i'tibâren eşkıyâ maslahatına muhassas akçadan mâ-be-mâh Darb-hâne-i 'âmire'den verilecek olmağla, neferât-ı merkūmeyi zikr olunan mahallerde [M3 213] istihdâma hâlâ Barut-hâneler Nâzırı Seyyidâ[1] Efendi târîh-i mezkûrda◊◊◊ me'mûr kılındı.

Eflâk ve Boğdan taraflarında hâdis olan ihtilâl sebebiyle, re'âyây-ı Devlet-i 'aliyye'den ba'zan fesâd-ı mezkûrda bir cihetle medhali olduğu şâyi' ve ba'zan sâ'ir cihetle havfa tâbi' olanlardan biraz eşhâs ba'zılara vâfir düyûn bırağarak ve ba'zıları da bir takım halkın mâlını dolandırarak, Der-sa'âdet'den birbirini müte'âkıb memâlik-i âhara firâr etmekde oldukları ecilden, Devlet-i 'aliyye ile dost olan bi'l-cümle düvel-i mütehâbbenin ticâret zımnında Dâr-ı saltanat-ı 'aliyye Halîci'ne gelüp giden tüccâr gemilerine o makūle firârî re'âyâ rükûb ve ilticâ dâ'iyesinde olurlar ise kabûl olunmamak husûsu, her devletin sefâret me'mûrları taraflarından kendü tüccâr gemileri kapudanlarına ve re'îslerine tenbîh olunması ve Ak-deniz ve Kara-deniz taraflarından vürûd edecek cümle tüccâr tekneleri Devlet-i 'aliyye tarafından ta'yîn olunacak me'mûrlar ma'rifetiyle yoklanacağı ve'l-hâsıl bu aralık saltanat-ı seniyyenin mutlakā umûr-i dâhiliyyesine dâ'ir derkâr olan tekayyüd ü ihtimâmına mebnî 'ârız olan vesvesesinin fi'len izâlesi zımnında, mecmû' düvel tüccâr sefînelerinin Ak-deniz ve Kara-deniz taraflarına 'azîmetlerinde 'ahden ve şarten aranması câ'iz olmayan hamûle ve eşyâlarına kat'â nazar olunmayarak, mücerred derûnlarında

◊ 26 Cumâdelâhır 1236 = 31 Mart 1821 Cumartesi.

* "Barut-hâneler havâlîsinde olan re'âyânın ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,131'de kaydedilmiştir.

** "Ve hâlâ bi'l-fi'l Kâ'im-makām-ı Sadâret-i 'uzmâ ..... olup" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,133'te kaydedilmiştir.

◊◊ 20 Cumâdelâhır 1236 = 25 Mart 1821 Pazar.

1 Seyyidâ M3 : + [Bu kelime buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmıştır] E

◊◊◊ 20 Cumâdelâhır 1236 = 25 Mart 1821 Pazar.

Devlet-i 'aliyye re'âyâsından firârî bulunup yahûd bulunmadığı bilinmek ve firârî bulunur ise, hemân ahz ü girift olunmak içün yukarı tarafa gidecek gemiler Kara-deniz Boğazı Fenarı önünde ve aşağıya gidecekler Yedi-kulle açıklarında yahûd aşağı boğazda yoklanmak içün mu'temed ve mücerreb me'mûrlar ta'yîn olunacağı, hıdmet-i Riyâset tarafından bi'l-cümle düvel elçilerine resmî takrîrler i'tâsiyle kat'îce beyân olundukdan sonra, Kapudân-ı deryâ Hamdullah Paşa ve Gümrük Emîni Ahmed Ağa taraflarından mücerreb ü mu'temed birkaç Yoklamacı intihâb ve Kara-deniz Boğazı ve Yedi-kulleler taraflarına göndererek, düvel sefînelerini bir akça almayarak ve bilâ-mûcib ve hılâf-ı rızâ te'addî vü münâkaşa misillü keyfiyyet vukū'a gelür ise te'dîb olunacakları [M3 214] kendülere ifâde vü işrâb olunarak, elçileri taraflarından ta'yîn olunan me'mûrlariyle[1] bi'r-refâka vech-i merkūm üzere ancak firârî yoklatmağa, Kapudan Paşa ve Gümrük Emîni yevm-i mezkûrda[◊] me'mûr kılındılar*.

Ve mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci günü[◊◊] hâlâ Kayseriyye Sancağı Mutasarrıfı mîr-i mîrândan Hasan Paşa'ya livâ'-i mezbûr kemâ-kân 'uhdesinde ibkā olunarak, rütbe-i Vezâret'le Anabolu Kal'ası Muhâfızlığı tevcîh olundu. Enderûn Cebe-hânesi'nde altışar yedişer binden ziyâde sâde tüfeng ve kılıç[2] timürleri mevcûd olup, tanzîm-i eslihaya dâ'ir esnâf-ı nâs[3] eslihasını tanzîm ile meşgūl iseler de, merkūmlara gayret etdirüp bunların dahi tanzîmini girü bırakdırmamak bâbında Cebe-hâne Nâzırı Efendi'ye ve Cebecibaşı Ağa'ya hıtâben yevm-i merkūmda[◊◊◊] fermân ısdâr olundu.

Tevcîh-i Nekābet bâ-Sıddîk Efendi

Sâbıkā Mekke-i mükerreme Kadısı ve Nakîbü'l-eşrâf ve hâlâ Anadolu Pâyesi olan Tevfîk Efendi hafîdi es-Seyyid Mehmed Sıddîk Efendi ki, mukaddemâ Zeynel'âbidîn Efendi Meşîhat'lerinde müşârun ileyhle ba'zı istirkāba dâ'ir 'âdet-i câriye-i ekâbir ile beynleri muhtell idüği: "Biz Molla'yı Nakîb değil, rakîb etmişiz" latîfeleriyle müdellel olarak, Vak'a-i Tullâb ile 'azlleri îcâbında mûmâ ileyh dahi mu'allel ve ba'dehû Nekābet-i eşrâf'ı hâlâ Şeyhulislâm-ı Nu'mânî-makām Yâsinci-zâde es-Seyyid 'Abdülvehhâb Efendi hazretlerine müvecceh ü muhavvel olmuşidi. el-Hâletü hâzih tebeddül-i Meşîhat, tehavvül-i Nekābet'i müstelzim olmağla, müşârun ileyh redd-i 'âriyet kā'idesine ri'âyetle mansıb-ı mezkûru yine mahalline teslîme çend rûzdan

---

1 me'mûrlariyle E : me'mûrlar ile M3

◊ 20 Cumâdelâhır 1236 = 25 Mart 1821 Pazar.

* "Eflâk ve Boğdan taraflarında hâdis olan ihtilâl ..... kılındılar" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,133'de kaydedilmiştir.

◊◊ 27 Cumâdelâhır 1236 = 1 Nisan 1821 Pazar.

2 kılıç E : kılıc M3

3 nâs E : nâsın M3

◊◊◊ 27 Cumâdelâhır 1236 = 1 Nisan 1821 Pazar.

berü niyyet ederek, ol vechile bi'l-istimzâc tevcîhini işâret eylemeleriyle, mâh-ı cumâdelâhırın yirmi sekizinci günü◊ Sıddîk Efendi kemâ fi'l-evvel tevcîh-i Nekābet'le mübeccel oldu*.

Ahvâl-i Âsitâne

Ekser şübbân-ı sükkân-ı Âsitâne'nin hâli hayli zemândır fıkdân-ı terbiyetden nâşî u'cûbe-i cihân[1] ve 'adem-i fark-ı şeyn ü şân ile hareketleri mutâbık-ı lu'b-i sıbyân olduğu [M3 215] üzere bu def'a dahi istishâb-ı âlet-i harbi bir nev' esbâb-ı zînet ve isti'mâlini oyuncak gibi bir keyfiyyet ederek, mahallât-ı Âsitâne ve emâkin-i sâ'irede hânelerin pencereleri ve zokaklar arası ve kayıklar ve iskelelerde ve câmi' havlîlerinde, hâsılı cemî' mevâzi'de bilâfâ'ide kestâne fişengi şenliği gibi tüfeng ve tabanca boşadarak leyl ü nehâr lâyenkatı' âlât-i nâriyye velvelesiyle bakıyye-i sükkân serâsime vü ser-gerdân ve âteş isâbeti havfiyle bî-hâb u tâb hayrân kaldılar. Ve zîb-i silâha heveskâr olanların etvârı, Rüstem-i Zâl'e nazîr[2] ve silâhı olmayan ba'zı pîr u 'alîl dahi silâhlanmak içün zâbitân tarafından tekdîr olduğundan, kazâ kurşûnuyla kimi kendi nefsini ve kimi hatâ'en vâlid ve vâlide ve refîk ve zevce ve hemşîresini i'dâm ve bu vesîle ile hazele dahi ba'zı re'âyâyı selb ü katl ile icrây-ı merâm etdiler. *"Li-külli emrin racülün"*** .

Hâsıl-ı kelâm Hâlet Efendi'nin kendi nefsine dâ'ir ba'zı mülâhazasına mebnî 'umûm nâsı silâhlandırmağı[3] tensîb ü ihtiyâr ve taraf-ı hümâyûn-i Şâhâne'den *"el-Mülûkü mülhemûn"**** lâzimesince, ba'zı mehâzîri mutâla'a buyurularak, ruhsat u rızâ verilmedikce pîr ve tedbîri olan ashâb-ı ârâ ile kālıb-ı âharda muhassenâtını ta'dâd ü tezkâr ederek, bi'l-ıztırâr muktezî olmak üzere müsâ'ade-i 'aliyye istid'âsında ısrâr ile 'âmme-i nâsı her bâr esliha ta'lîkına icbârı, erkân-ı selâseyi ilgā ile yalnız rükn-i vâhide inhisâr gibi bir ma'nâ oldu. *"Ve rubbe silâhin yekūlü li-sâhibî da'nî"*[*4] .

◊ 28 Cumâdelâhır 1236 = 2 Nisan 1821 Pazartesi.

* **"Tevcîh-i Nekābet bâ-Sıddîk Efendi** ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,132'de kaydedilmiştir.

1 a'cûbe-i cihân M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ve semere-i nâdânî ola[n]" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

2 nazîr : nazar E, M3

** "لكل امر رجل = Her işin bir adamı vardır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

3 'umûm nâsı silâhlandırmağı M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı ile işâret edilerek satırın hizâsına E 83a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

*** "الملوك ملهمون = Padişahlar (Allah'ın) ilhâmına mazhar olmuş kimselerdir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*4 "و رب سلاح يقول لصاحبه دعنى = Nice silâh vardır ki sahibine 'Beni bırak!' der" anlamına gelen Arapça deyiştir.

Dil gerek, zîb-i silâh ile şecî‘ olmaz merd
Pençe-i şîr-i musavverde belî zor olmaz

Şu kadar ki vakt-i mu‘ayyen ve mahall-i mahsûsda her bir sınıf-ı nâs, meşk-ı isti‘mâl-i esliha ve âlât ve te‘allüm-i tertîbât-ı saff u harekât ile ülfet ü istînâs husûsu, evvel ve âhır lâzime-i diyânet ve mahzûrdan sâlim olarak[1] bir başka gûne dahi bâ‘is-i tezâyüd-i fer u şevket-i saltanatdır, zîrâ *"İn nefe'a'l-kavlü'l-cemîlü ve illâ yeka'u's-seyfü's-sakîlü"** fazîleti, hâssa-i Devlet-i ‘aliyye-i İslâmiyân olmak şâyândır. Ve ehl-i İslâm'ın harrâs ve esnâf ve erbâb-ı aklâm ü seyyâfı bi'l-cümle kimi bi'l-fi'l ve kimi bi'l-kuvve ancak gazâ vü cihâd içün halk olunmuş bir millet-i be-nâm [**M3 216**] idüği *"Kütibe 'aleyküm'ü'l-kıtâlü"*** kavl-i kerîmi ile istidlâl olunur***. ***Ve kāle Sultânu'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn fi'l-enfüsi ve'l-âfâkı 'aleyhi ve âlihi's-selâm: "Men mâte ve lem yağzü ve lem yuhaddis nefsehû bi-gazvin mâte 'alâ şu'betin min-nifâk"*[4]. Ve li-hâzâ kāle Kâdimü ceyşi'l-evliyâ'i Emîru'l-mü'minîn 'Aliyyü'l-Murtezâ ker-remallâhu vechehû: Vellezî*[2] *nefsü'bnü Ebî Tâlibin bi-yedihî Le-elfü darbetin bi's-seyfi ehvenü min-meytin 'ale'l-firâşi*[5]. **Nazm:**

---

1 ve mahzûrdan sâlim olarak M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "8" rakamı ile işâret edilerek satırın hizâsına E 83a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

* "ان نفع القول الجميل و الا يقع السيف الصقيل = Eğer tatlı söz fayda verirse ne âlâ, yoksa parlayan kılıç inecek" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

** "كتب عليكم القتال = Savaş size farz kılındı" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Bakara 2/216. âyetin başında yer alan bir kısmıdır.

*** "**Ahvâl-i Âsitâne** ..... olunur" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle, bazı ilâvelerle ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,134-135'te kaydedilmiştir.

*4 "و قال سلطان الانبياء و المرسلين في الانفس و الافاق عليه و اله السلام: من مات ولم يغز و لم يحدث نفسه بغزو مات على شعبة من نفاق = Nebî ve Rasullerin Sultânı (iç dünyamızda ve dış dünyamızda selâm onun ve âilesinin üzerine olsun) buyurdular ki: 'Kim gazâ yapmadan ölürse ve gönlünden gazâ yapmayı geçirmezse, münâfıklıktan bir tür üzere ölmüş olur" anlamına gelen bu cümle, burada her ne kadar hadîs olarak nitelendirilmekteyse de meşhûr hadîs kitaplarında yer almamakta, diğer hadîs kkitaplarında ise zayıf hadîsler arasında zikredilmektedir.

2 Vellezî E : والدى M3

*5 "و لهذا قال قادم جيش الاولياء امير المؤمنين على المرتضى كرم الله وجهه: و الذى نفس ابن ابى طالب بيده لالف ضربة بالسيف اهون من ميت على فراش = Velîler ordusunun kumandanı, mü'minlerin emîri Aliyyü'l-murtazâ (Allah onun yüzünü şerefli kılsın) bununla ilgili olarak şöyle demiştir: 'İrâde ve kudreti ile yaşadığım Allah'a yemin ederim ki bin kılıç darbesi, yatakta ölmekten daha iyidir" anlamına gelen Arapça bu cümleler, burada Hz. Ali'nin bir sözü olarak nakledilmektedir.

berü niyyet ederek, ol vechile bi'l-istimzâc tevcîhini işâret eylemeleriyle, mâh-ı cumâdelâhırın yirmi sekizinci günü◊ Sıddîk Efendi kemâ fi'l-evvel tevcîh-i Nekâbet'le mübeccel oldu*.

Ahvâl-i Âsitâne

Ekser şübbân-ı sükkân-ı Âsitâne'nin hâli hayli zemândır fıkdân-ı terbiyetden nâşî u'cûbe-i cihân[1] ve 'adem-i fark-ı şeyn ü şân ile hareketleri mutâbık-ı lu'b-i sıbyân olduğu **[M3 215]** üzere bu def'a dahi istishâb-ı âlet-i harbi bir nev' esbâb-ı zînet ve isti'mâlini oyuncak gibi bir keyfiyyet ederek, mahallât-ı Âsitâne ve emâkin-i sâ'irede hânelerin pencereleri ve zokaklar arası ve kayıklar ve iskelelerde ve câmi' havlîlerinde, hâsılı cemî' mevâzi'de bilâfâ'ide kestâne fişengi şenliği gibi tüfeng ve tabanca boşadarak leyl ü nehâr lâyenkatı' âlât-i nâriyye velvelesiyle bakıyye-i sükkân serâsime vü ser-gerdân ve âteş isâbeti havfiyle bî-hâb u tâb hayrân kaldılar. Ve zîb-i silâha heveskâr olanların etvârı, Rüstem-i Zâl'e nazîr[2] ve silâhı olmayan ba'zı pîr u 'alîl dahi silâhlanmak içün zâbitân tarafından tekdîr olduğundan, kazâ kurşûnuyla kimi kendi nefsini ve kimi hatâ'en vâlid ve vâlide ve refîk ve zevce ve hemşîresini i'dâm ve bu vesîle ile hazele dahi ba'zı re'âyâyı selb ü katl ile icrây-ı merâm etdiler. *"Li-külli emrin racülün"*** .

Hâsıl-ı kelâm Hâlet Efendi'nin kendi nefsine dâ'ir ba'zı mülâhazasına mebnî 'umûm nâsı silâhlandırmağı[3] tensîb ü ihtiyâr ve taraf-ı hümâyûn-i Şâhâne'den *"el-Mülûkü mülhemûn"**** lâzimesince, ba'zı mehâzîri mutâla'a buyurularak, ruhsat u rızâ verilmedikce pîr ve tedbîri olan ashâb-ı ârâ ile kalıb-ı âharda muhassenâtını ta'dâd ü tezkâr ederek, bi'l-ıztırâr muktezî olmak üzere müsâ'ade-i 'aliyye istid'âsında ısrâr ile 'âmme-i nâsı her bâr esliha ta'lîkına icbârı, erkân-ı selâseyi ilgâ ile yalnız rükn-i vâhide inhisâr gibi bir ma'nâ oldu. *"Ve rubbe silâhin yekûlü li-sâhibî da'nî"*[*4]* .

◊ 28 Cumâdelâhır 1236 = 2 Nisan 1821 Pazartesi.

* "**Tevcîh-i Nekâbet bâ-Sıddîk Efendi** ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,132'de kaydedilmiştir.

1 a'cûbe-i cihân M3 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ve semere-i nâdânî ola[n]" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

2 nazîr : nazar E, M3

** "لكل امر رجل = Her işin bir adamı vardır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

3 'umûm nâsı silâhlandırmağı M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı ile işâret edilerek satırın hizâsına E 83a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

*** "الملوك ملهمون = Padişahlar (Allah'ın) ilhâmına mazhar olmuş kimselerdir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*4 "و رب سلاح يقول لصاحبه دعني = Nice silâh vardır ki sahibine 'Beni bırak!' der" anlamına gelen Arapça deyiştir.

Dil gerek, zîb-i silâh ile şecî' olmaz merd
Pençe-i şîr-i musavverde belî zor olmaz

Şu kadar ki vakt-i mu'ayyen ve mahall-i mahsûsda her bir sınıf-ı nâs, meşk-ı isti'mâl-i esliha ve âlât ve te'allüm-i tertîbât-ı saff u harekât ile ülfet ü istînâs husûsu, evvel ve âhır lâzime-i diyânet ve mahzûrdan sâlim olarak[1] bir başka gûne dahi bâ'is-i tezâyüd-i fer u şevket-i saltanatdır, zîrâ *"İn nefe'a'l-kavlü'l-cemîlü ve illâ yeka'u's-seyfü's-sakîlü"** fazîleti, hâssa-i Devlet-i 'aliyye-i İslâmiyân olmak şâyândır. Ve ehl-i İslâm'ın harrâs ve esnâf ve erbâb-ı aklâm ü seyyâfı bi'l-cümle kimi bi'l-fi'l ve kimi bi'l-kuvve ancak gazâ vü cihâd içün halk olunmuş bir millet-i be-nâm **[M3 216]** idüği *"Kütibe 'aleyküm'ü'l-kıtâlü"*** kavl-i kerîmi ile istidlâl olunur***. ***Ve kāle Sultânu'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn fi'l-enfüsi ve'l-âfâkı 'aleyhi ve âlihi's-selâm: "Men mâte ve lem yağzü ve lem yuhaddis nefsehû bi-gazvin mâte 'alâ şu'betin min-nifâk"*[4]. Ve li-hâzâ kāle Kâdimü ceyşi'l-evliyâ'i Emîru'l-mü'minîn 'Aliyyü'l-Murtezâ ker-remallâhu vechehû: Vellezî*[2] *nefsü'bnü Ebî Tâlibin bi-yedihî Le-elfü darbetin bi's-seyfi ehvenü min-meytin 'ale'l-firâşi*[5]. Nazm:**

---

1 ve mahzûrdan sâlim olarak M3 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "8" rakamı ile işâret edilerek satırın hizâsına E 83a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

* "ان نفع القول الجميل و الا يقع السيف الصقيل" = Eğer tatlı söz fayda verirse ne âlâ, yoksa parlayan kılıç inecek" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

** "كتب عليكم القتال" = Savaş size farz kılındı" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Bakara 2/216. âyetin başında yer alan bir kısmıdır.

*** "**Ahvâl-i Âsitâne** ..... olunur" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle, bazı ilâvelerle ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,134-135'te kaydedilmiştir.

*4 "و قال سلطان الانبياء و المرسلين في الانفس و الافاق عليه و اله السلام: من مات ولم يغز و لم يحدث نفسه بغزو مات على شعبة من نفاق" = Nebî ve Rasullerin Sultânı (iç dünyamızda ve dış dünyamızda selâm onun ve âilesinin üzerine olsun) buyurdular ki: 'Kim gazâ yapmadan öldürse ve gönlünden gazâ yapmayı geçirmezse, münâfıklıktan bir tür üzere ölmüş olur" anlamına gelen bu cümle, burada her ne kadar hadîs olarak nitelendirilmekteyse de meşhûr hadîs kitaplarında yer almamakta, diğer hadîs kkitaplarında ise zayıf hadîsler arasında zikredilmektedir.

2 Vellezî E : و الذى M3

*5 "و لهذا قال قادم جيش الاولياء امير المؤمنين على المرتضى كرم الله وجهه: و الذى نفس ابن ابى طالب بيده لالف ضربة بالسيف اهون من ميت على فراش" = Velîler ordusunun kumandanı, mü'minlerin emîri Aliyyü'l-murtazâ (Allah onun yüzünü şerefli kılsın) bununla ilgili olarak şöyle demiştir: 'İrâde ve kudreti ile yaşadığım Allah'a yemin ederim ki bin kılıç darbesi, yatakta ölmekten daha iyidir" anlamına gelen Arapça bu cümleler, burada Hz. Alî'nin bir sözü olarak nakledilmektedir.

es-Seyfü ve'l-hanceru[1] *reyhânünâ*
Üffin 'ale'n-nercisi[2] *ve'l-âsi*
Şerâbünâ min-dem-i a'dâ'inâ
Ve ke'sünâ cimcimetü'r-re'si[*6].

Temme cildü's-sâlisi min-Târîh-i Şânî-zâde
Sene 1291[3◊]

1 ve'l-hanceru (و الخنجر) E : ve'l-hanceru (و الخنجر) M3
2 'ale'n-nercisi (على النرجس) E : 'ale't-tereccüsi (على الترجس) M3
*6 "السيف و الخنجر ريحاننا * اف على النرجس و الاس
شرابنا من دم اعدائنا * و كاسنا جمجمة الراس = Kılıç ve hançer bizim iki fesleğen çiçeğimizdir. Nergis ve mersin ağacına yuh olsun (= onlar bizim için bir şey ifade etmezler). Bizim şarabımız düşmanların kanındandır, bardağımız da kafatasıdır" anlamına gelen Arapça bir kıt'âdır.
3 Temme .... 1291 M3 : — E
◊ 1 Muharrem 1291 = 18 Şubat 1874 Çarşamba.

[1]ŞÂNÎ-ZÂDE TÂRÎHİ'NİN CİLD-İ RÂBİ'İ

1 **[M4 I] FİHRİSTÜ'L-CİLDİ'R-RÂBİ' MİN-TÂRÎH-İ ŞÂNÎ-ZÂDE.** Sahîfe: 2. Keyfiyyet-i meşveret ve tevzî'-i esliha be-neferât-ı askeriyye; 5. Ta'yîn-i Ser'asker be-cânib-i Eflâk ve Boğdan; 7. Tertîb-i neferât-ı yeniçeriyân be-ma'iyyet-i Ser'asker-i Boğdan; 8. Sûret-i fermân-ı 'âlî; 9. Firistâden-i Kara Mustafa Ağa be-teftîş-i re'âyâ; 10. Tevcîhât-ı cüz'iyye ve keyfiyyât-ı garîbe; 14. Vukū'ât-ı müteferrika; 15. Katl-i Çorbacı-oğlu; 16. Ahvâl-i Âsitâne; 18. Sûret-i tezkire; 19. Cüz'iyyât-ı vukū'ât; 20. Katl-i Tercemân ve ba'zı kesân ve ihrâc-ı yeniçeriyân; 23. Ta'yîn-i Sıdkı-zâde Efendi be-mükâleme ve sâ'ir ahvâl; 27. Vusûl-i Sadr-ı a'zam be-Âsitâne; 29. Ahvâl-i neferât der-Boğaz; 29. Salb-i Patrik ve çend metrepolid; 30. Sûret-i yafta; 33. İcrây-ı resm-i 'atîk der-nasb-ı Patrik; 33. Ta'yîn-i mâhiyye be-Mütercim Yahyâ Efendi; 35. Ba'zı ihtiyâtât-ı müte'allıka be-Tersane-i 'âmire ve vukū'ât-ı sâ'ire; 37. 'Akd-i meşveret-i 'uzmâ ve havâdis-i uhrâ; 38. 'Azl-i Benderli 'Ali Paşa ve Sadâret-i Sâlih Paşa; 43. Sûret-i hatt-ı hümâyûn; 44. Müteferrikât-ı vukū'ât; 46. Garîbe; 47. Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a ez-cânib-i Mora; 48. Ahvâl-i hudûd-i İran; 49. Salb-i Patrik-i sâbık der-Edirne; 49. Men'-i endâhten-i tüfeng ve neşr-i erâcîf; 50. Sûret-i emr-i şerîf; 51. Tanzîm-i revâyic-i nukūd; 53. Zuhûr-i ihtilâl der-'Ayntâb; **[M4 II]** 54. Ahvâl-i cevânib ve havâlî; 63. İcmâl-i havâdis-i 'azîme-i Avrupa; 70. Ez-în-cânib; 74. Havâdis-i cânib-i Rusya; 75. Habs ü katl-i ba'zı kesân; 76. Tavsiye-i ittifâk-ı vüzerâ vü 'ulemâ be-cemî'-i enhâ; 78. Sûret-i kā'ime; 79. Müteferrikāt-ı havâdis ve nefy ü katli ba'zı kesân ve cevâsîs; 83. Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a ez-Yergöğü; 84. Karâr-yâften-i ihrâc-i donanma; 88. Katl-i Hacı Mehmed Paşa; 88. Ba'zı havâdis ve duhûl-i korsan der-Halîc-i Mu'âruz; 90. Haber-i feth-i cezîl ez-İbrâ'îl; 92. Sâdire-i garîbe ez-müsâmaha; 93. Keyfiyyet-i cânib-i Bahr-ı sefîd; 98. İnşâ'-i tabyahâ der-Boğaz-ı Bahr-ı siyâh; 98. Tevsî'-i me'mûriyyet-i Vâlî-i Anadolu; 99. Mukaddemâ târâc-ı Ayvalık; 101. Sûret-i cevâb-nâme-i Sâmî; 101. İstı'lâm-ı kilisay-ı cedîde der-Tekfûr-dağı; 103. Ahvâl-i yeniçeriyân der-Baba-[da]ğı; 104. Ta'mîr ve inşâ'-i istihkâmât; 106. Tehdîd-i Sadâret-penâhî be-Ağa-yı Sipâhî; 107. Sûret-i emir-nâme-i Sâmî; 108. Sudûr-i irâde-i Şâhâne be-takviye-i Donanma; 109. Lâyiha; 112. İclây-ı Dürrî-zâde Efendi ve müte'allikāteş ve katl-i ba'zı kesân; 113. Keyfiyyât-ı havâlî-i müteferrika; 115. Vürûd-i mahzar ez-cânib-i Eflâk; 118. Tahrîr-i vesâyâ be-ba'zı (بعض) vüzerâ ve vukū'ât-ı uhrâ; 121. İkmâl-i muhârese-i Barut-hâne ve tedâbîr-i müte'allika be-Âsitâne; 123. Âmeden-i ser-i maktû'-i sâbık Muhâfız-ı Niş; 123. Ahvâl-i cânib-i Eflâk; 124. Ahvâl-i cânib-i Bahr-ı sefîd; **[M4 III]** 125. Keyfiyyet-i 'acîbe der-Boğaz-ı Bahr-ı siyâh ve tevbîh-i hazret-i Pâdişâhî; 128. Hedm-i ba'zı manastır ve kilisa der-Saydâ; 128. İnşâ'-i istihkâmât der-Barut-hâne; 130. Ahbâr-ı sârre ve ahvâl-i sâ'ire; 135. Haber-i giriftârî-i Kādî-yi Mısır; 137. İ'dâm-ı zevce-i Halîl Efendi; 139. Şuyû'-i havâdis-i ihtirâk-ı kalyon; 140. Ahvâl-i Âsitâne ve keyfiyyet-i

sâ'ire; 142. Sûret-i tevbîh-nâme; 143 (413). Vürûd-i haber-i nâ-muvâfık ez-Ayvalık; 145. Vürûd-i havâdis-i ba'zı ceng; 149. Katl-i ba'zı 'usât ve sâ'ir vukū'ât; 151. Tertîb-i ba'zı sefâyin-i donanma ve me'mûr-i müsellah-şüden-i 'âmme; 155. Vürûd- ba'zı haber-i zafer ve meşveret der-Tersâne; 158. Vürûd-i haber-i târâc-ı Ayvalık ve vukū'ât-ı sâ'ire; 161. Âmeden-i ser-i maktû'-i Benderli 'Ali Paşa; 161. Vukū'ât-ı mütenevvi'ât; 167. Vukū'ât der-mâh-ı şevvâl; 169. İcmâl-i tevcîhât; 173. Ba'zı vukū'ât-ı sâ'ire; 174. Şurū'-i tanzîm-i ta'âm; 175. Sûret-i emr-i şerîf; 176. Nefy-i Voyvoda-i Eflâk; 176. Katl-i ba'zı hâ'in ve nakl-i barut be-ba'zı emâkin; 177. Sudûr-i fermân-ı kazâ der-hakk-ı Sâdık Bey; 178. Ahvâl-i Mora ve me'mûr-şüden-i Mustafa Paşa; 179. Keyfiyyet-i 'usât-ı Mora; 181. Vukū'ât-ı cüz'iyye; 182. Bed'-i meşk-i seyf ü süvârî der-Bâb-ı 'âlî; 183. Ahvâl-i hazâyin ve tertîb-i nukūd ez-ba'zı emâkin; 188. İhtirâk-ı ba'zı sefâyin der-Cezîre-i Sisam; 189. Ahvâl-i cânib-i Boğdan ve etvâr-ı yeniçeriyân; 192. Vukū'ât der-mâh-ı zilka'de; 193. Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a [M4 IV] ez-cânib-i Vâlî-i Silistire; 194. İcrây-ı hükm-i kazâ der-hakk-ı ebnâ'-i 'Ali Paşa; 195. Sûret-i yafta; 196. Haber-i vefât-ı Şeyhulislâm-ı sâbık el-Hâc Halîl Efendi; 198. Ba'zı vukū'ât; 199. Reften-i Elçi-i Rusya; 201. Keyfiyyet-i müşâvere-i 'âmme ve neşr-i beyân-nâme; 201. Sûret-i beyân-nâme-i 'âlî; 204. Vukū'ât fî şehr-i zilhicce; 204. Fevt-i Napolyon ve istîlây-ı ba'zı kılâ' der-Mora; 205. Vürûd-i haber-i zafer-me'âl ve tekmile-i vekâyi'-i în-sâl [1. sayfa boş bırakılmıştır] M4 : [Es'ad Efendi nüshasının fihrist kısmının başlangıcı, ilgili yeri olduğundan matbû nüshanın III. cildinin fihristinin alt kısmına yazılmıştı. Buradan itibaren matbû nüshaya göre kaldığımız yerden devam ediyoruz] Keyfiyyet-i meşveret ve tevzî'-i esliha be-neferât-ı askeriyye 83; Ta'yîn-i Ser'asker be-cânib-i Eflâk ve Boğdan 84; Tertîb-i neferât-ı yeniçeriyân be-ma'iyyet-i Ser'asker-i Boğdan 85; Sûret-i fermân-ı 'âlî 85; Firistâden-i Kara Mustafa Ağa be-teftîş-i re'âyâ 86; Tevcîhât-ı cüz'iyye ve keyfiyyât-ı garîbe 86; Vukū'ât-ı müteferrika 88; Katl-i Çorbacı-oğlu 88; Ahvâl-i Âsitâne 89; Sûret-i tezkire 90; Cüz'iyyât-ı vukū'ât 90; Katl-i Tercemân ve ba'zı kesân ve ihrâc-ı yeniçeriyân 91; Ta'yîn-i Sıdkı-zâde Efendi be-mükâleme ve sâ'ir ahvâl 91; Vusûl-i Sadr-ı a'zam be-Âsitâne 93; Ahvâl-i neferât der-Boğaz 94; Salb-i Patrik ve çend metrepolid 94; Sûret-i yafta 95; İcrây-ı resm-i 'atîk der-nasb-ı Patrik 96; Ta'yîn-i mâhiyye be-Mütercim Yahyâ Efendi 96; Ba'zı ihtiyâtât-ı müte'allika be-Tersane-i 'âmire ve vukū'ât-ı sâ'ire 96; 'Akd-i meşveret-i 'uzmâ ve havâdis-i uhrâ 97; 'Azl-i Benderli 'Ali Paşa ve Sadâret-i Sâlih Paşa 98; Sûret-i hatt-ı hümâyûn 99; Müteferrikāt-ı vukū'ât 100; Garîbe 101; Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a ez-cânib-i Mora 101; Ahvâl-i hudûd-i İran 102; Salb-i Patrik-i sâbık der-Edirne 102; Men'-i endâhten-i tüfeng ve neşr-i erâcîf; Sûret-i emr-i şerîf; Tanzîm-i revâyic-i nukūd 103; [E IVa] Zuhûr-i ihtilâl der-'Ayntâb; Ahvâl-i cevânib ve ehâlî 104; İcmâl-i havâdis-i 'azîme-i Avrupa 108; Ez-în-cânib; Havâdis-i cânib-i Rusya 112; Habs ü katl-i ba'zı kesân; Tavsiye-i ittifâk-ı vüzerâ ve 'ulemâ be-cemî'-i enhâ 113; Sûret-i kā'ime; Müteferrikāt-ı havâdis ve nefy ü katl-i ba'zı kesân ve cevâsîs 114; Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a ez-Yergöğü 116; Karâr-yâften-i ihrâc-i donanma; Katl-i Hacı Mehmed Paşa 118; Ba'zı havâdis ve duhûl-i korsan der-Halîc-i Mu'âruz; Haber-i feth-i cezîl ez-İbrâ'îl 119; Sâdire-i garîbe ez-müsâmaha; Keyfiyyet-i cânib-i Bahr-ı sefîd 120; İnşâ'-i tabyahâ der-Boğaz-ı Bahr-ı siyâh 122; Tevsî'-i me'mûriyyet-i Vâlî-i Anadolu; Mukaddimât-ı târâc-ı Ayvalık; Sûret-i cevâb-nâme-i Sâmî 123; İsti'lâm-ı kenîse-i cedîde der-Tekfûr-dağı; Ahvâl-i yeniçeriyân 124; Ta'mîr ve inşâ'-i istihkâmât; Tehdîd-i Sadâret-penâhî be-Ağa-yı Sipâhî 125; Sûret-i emir-nâme-i Sâmî; Sudûr-i irâde-i Şâhâne be-takviye-i donanma 126; Lâyiha; İclây-ı Dürrî-zâde Efendi ve müte'allikāteş ve katl-i ba'zı kesân 127; Keyfiyyât-ı havâlî-i müteferrika 128; Vürûd-i mahzar ez-cânib-i Eflâk 129; Tahrîr-i vesâyâ be-ba'zı vüzerâ ve vukū'ât-ı uhrâ 130; İkmâl-i muhârese-i Barut-hâne ve tedâbîr-i müte'allika be-Âsitâne 131; Âmeden-i ser-i maktû'-i sâbık Muhâfız-ı Niş 132; Ahvâl-i cânib-i Eflâk; Ahvâl-i cânib-i Bahr-ı sefîd 133; Keyfiyyet-i 'acîbe der-Boğaz-ı Bahr-ı siyâh ve tevbîh-i hazret-i Pâdişâhî; Hedm-i ba'zı manastır ve kilisa der-Saydâ 134; İnşâ'-i istihkâmât der-Barut-hâne; Ahbâr-ı sârre ve ahvâl-i sâ'ire 135; Haber-i giriftârî-i Kādî-yi Mısır 137; [E IVb] İ'dâm-ı zevce-i Halîl Efendi 138; Şuyū'-i havâdis-i ihtirâk-ı kalyon 139; Ahvâl-i Âsitâne ve keyfiyyet-i

Bismillâhirrahmânirrâhîm.

Bakıyye-i SENE-İ SİTTİN ve SELÂSÛN ve Mİ'ETEYN ve ELF[1]

Keyfiyyet-i mecâlis-i meşveret ve tevzî'-i ba'zı esliha be-neferât-ı askeriyye

Derkâr olan redâ'et-i hâletin ilâ hâze'l-hâl[2] kendi tedbîr-i müstakıllânesi netîcesi olduğunu, ba'de harâbi'l-Basra[3] derk eden ba'zı ricâl hakkında, halkın rûz-be-rûz füzûnî-i[4] kîl ü kāli sebebiyle ba'zan tefkîk bi'l-kazâ'i ve'l-iclâ ve ba'zan teşrîk ile celb ü ırzâ gā'ilesine mübtelâ olmakdan nâşî, bu esnâda mecma'-i erbâb-ı vukūf ve encümen-i 'ukalâ olması iktizâ eden mecâlis-i şûrâya 'avâm ve esnâfın mücerred kesret-i 'avene ile ittisâf edenleri da'vet olunarak, yeniçeri aşcı ustaları ve baş-karakullukcuları ve bedestân ve sâ'ir cem'iyyetlüce esnâf kethudâları cumhûriyyetiyle kesret verildi*. Gerçi bu takrîble o makūlelerde dahi mûcib-i hayret, ebleh[5] ve 'âkıl olan bu ahvâl-i pür-garâbet-i cihâna ve keyfiyyet-i el'âna dâ'ir bir nev' vukūf hâsıl olmak gibi bir menfa'at melhûz ise de, o makūlelerde re'ye kudret olmadıkda, mücerred vukūfdan hâsıl olan fâ'ide cüz'iyyât makūlesi bir keyfiyyetdir. [M4

---

sâ'ire; Sûret-i tevbîh-nâme **140**; Vürûd-i haber-i nâ-muvâfık ez-Ayvalık; Vürûd-i havâdis-i ba'zı ceng **141**; Katl-i ba'zı 'usât ve sâ'ir vukū'ât **143**; Tertîb-i ba'zı sefâyin-i donanma ve me'mûr-i müsellah-şûden-i 'âmme; Vürûd-i ba'zı haber-i zafer ve meşveret der-Tersâne **145**; Vürûd-i haber-i târâc-ı Ayvalık ve vukū'ât-ı sâ'ire **146**; Âmeden-i ser-i maktû'-i Benderli 'Ali Paşa **147**; Vukū'ât-ı mütenevvi'ât **148**; Vukū'ât der-mâh-ı şevvâl **150**; İcmâl-i tevcîhât **151**; Ba'zı vukū'ât-ı sâ'ire **152**; Şurū'-i tanzîm-i ta'âm **153**; Sûret-i emr-i şerîf; Nefy-i Voyvoda-i Eflâk; Katl-i ba'zı hâ'in ve nakl-i barut be-ba'zı emâkin; Sudûr-i fermân-ı kazâ der-hakk-ı Sâdık Bey; Ahvâl-i Mora ve me'mûr-şûden-i Mustafa Paşa **154**; Keyfiyyet-i 'usât-ı Mora; Vukū'ât-ı cüz'iyye **155**; Bed'-i meşk-i seyf ve süvârî der-Bâb-ı 'âlî; Ahvâl-i hazâyin ve tertîb-i nukūd ez-ba'zı emâkin **156**; İhtirâk-ı ba'zı sefâyin der-Cezîre-i Sisam **158**; Ahvâl-i cânib-i Boğdan ve etvâr-ı yeniçeriyân; Vukū'ât der-mâh-ı zilka'de; Âmeden-i ru'ûs-ı maktû'a ez-cânib-i Vâlî-yi Silistre **160**; İcrây-ı hükm-i kazâ der-hakk-ı ebnâ'-i 'Ali Paşa; Sûret-i yafta; Haber-i vefât-ı Şeyhulislâm-ı sâbık el-Hâc Halîl Efendi **161**; Ba'zı vukū'ât **162**; Reften-i Elçi-yi Rusya; Keyfiyyet-i müşâverât-ı 'âmme ve neşr-i beyân-nâme **163**; Sûret-i beyân-nâme-i 'âlî; Vukū'ât fî şehr-i zilhicce **164**; Fevt-i Napolyon ve istîlâ'-i ba'zı kılâ' der-Mora; Vürûd-i haber-i zafer-me'âl ve tekmile-i vekāyi'-i în-sâl [Daha sonra gelen E 1a'da Es'ad Efendi'nin kütüphâne mührü ve kütüphânenin 2155 kitap numarasının altında şu kayıt vardır: "Fî 8 Rebî'ulâhır sene [12]94 {22 Nisan 1877}; işbu târîhden sonra bu kitâb hakkında bir gûne sened zuhûr ederse i'tibâr olunmamak içün şerh verildi; Müfettiş-i Kütübhâne-i Devlet(?) Nâzım] E

1 **ŞÂNÎ-ZÂDE ..... ve ELF** M4 : — E
2 hâze'l-hâl E : hâzihi'l-hâl M4
3 ba'de harâbi'l-Basra M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 83b'nin sol kenarına yazılmışlardır] E
4 füzûnî-i M4 : füzûnî-yi E
* "Derkâr olan redâ'et-i hâletin ilâ hâze'l-hâl ..... verildi" kısmında yer alan bilgiler özetle ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,135-136'da kaydedilmiştir.
5 ebleh E : ile M4

3] Fi'l-vâki' temşiyet-i umûr-i cumhûrda inzımâm-ârây-ı âhâd-i 'ibâdın dahi bi'l-istihkāk iktizâsını ba'zı hukemâ re'y etmiş olduğundan, hâlâ ba'zı düvel-i muntazamada bu kā'ide-i hikmet dahi tâbi' ve metbû' beyninde mûcib-i emn ü râhat olduğuna nazaran, kavânîn-i mürettebe-i mülkiyyelerinde oldukca bu usûle dahi ri'âyet olunmuş idüğüne mebnî, ilâ hâze'l-vakt her bir tedbîr-i umûr-i mülkiyyeleri, hademe-i devlet ve vükelây-ı ra'iyyetden 'ibâret iki sınıf erbâb-ı meşveret miyânında, ber-vech-i serbesiyyet bahs ü münâzara ile karârgîr ve hükm-i agleb her ne vechile netîce-pezîr olur ise mahalline bi-'ibâretihî 'arz u takrîr ve eğer metbû'ları dahi tahsîn eder ise tenfîz[1] ve eğer bir[2] 'illet-i 'âkılâne mülâhaza eder ise beyân ve dîğerini te'hîr edüp, yahûd andan evlâ ve ahrâ bir tedbîr te'akkul eder ise, ifhâm u ilzâm ederek anı tenfîz[3] ve re'y-i sâbıkı tenkîs etmeğe yine her bâr iktidârı derkâr olarak, düvel-i mezbûrenin mesâlih-i cüz'iyye vü 'uzmâsı bu tarîk ile dâ'imâ sızıldısız[4] ve ta'n ü ihtilâfsızca icrâ olunmakda ise de, muhtâr-ı nâs olmak dahi küberây-ı kâr-şinâs misillü erbâb-ı re'y ü tedbîr ve ricâl-i mübâhase ve ehl-i mükâtebe vü tahrîrden olmak şurûtuyla meşrût ve mecâlis-i halî ü 'akde istihkāk-ı duhûl, ibtidâ'-i emirde bu evsâf ile mevsûf olmağa menûtdur. Yohsa Devlet-i 'aliyye-i müstakıllü'r-re'y-i Şâhâne'de mecâlis-i şûrây-ı vüzerâ vü 'ulemâ ve cem'iyyet-i küberây-ı ricâl ü küberâda 'abes yere teksîr-i sevâddan bilâ-mûcib cumhûriyyet kālıbına ifrâğdan başka hicbir ma'nâ müstefâd olmaz ve husûsan, ***Kāle 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm: "İsteşîrû zevi'l-'ukūli terşüdû ve lâ ta'sûhum fe-tendemû[5]"****.

Ma'a hâzâ ahkâm-ı Devlet-i 'Osmâniyye-i ebed-karîn, muktezây-ı şer'-i mübîn üzere merbût-i irâde-i hazret-i 'adl-ifâde-i Sultân-ı Müslimîn ve ba'zı umûr-i mu'azzamada[6] meşveret, sünnet-i seniyye-i hazret-i Risâlet-penâhî'ye ri'âyet ve hükm-i şerî'ate[7] tatbîk-i maslahat zımnında ancak vüzerâ ve 'ulemâ ve hademe-i devlet beyninde bir de'b-i dîrîndir. ***Kemâ verede fî âhari'l-hadîsi: "F'esme'û lehû ve etî'û****".

---

1 tenfîz M4 : tenfîd E
2 bir E : bu M4
3 tenfîz M4 : tenfîd E
4 sızıldısız E : zırıldısız M4
5 *fe-tendemû* E : *fe-tüzemmû* M4
* "قال عليه الصلوة والسلام:استشيروا ذوى العقول ترشدوا ولا تعصوهم فتندموا = [Hz. Peygamber] (Salât ve selâm onun üzerine olsun) buyurdular ki: 'Akıllı kişilerle istişâre ediniz, doğruyu bulursunuz. Onların dediklerinden dışarı çıkmayınız, aksi takdirde pişman olursunuz" anlamına gelen bu cümleler Kuzâ'î'nin rivâyet ettiği bir hadîstir; bk. el-Kuzâ'î, *Şihâb'ül-Ahbâr*, s.146.
6 ba'zı umûr-i mu'azzamada M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E
7 şerî'ate E : şerî'atte M4
** "كما ورد فى اخر الحديث: فاسمعوا له و اطيعوا = Bir hadîsin sonunda geçtiği gibi: 'Onu dinleyin ve itâat edin!" anlamına gelen bu cümle Müslim, İmâre 36,37; Buhârî, Cenâ'iz 96; Neseî, Bey'at 26; İbn Mâce, Cihâd 39'da geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, II,541.

Ve zikr olunan mecâlis-i meşveretin birinde Hâlet Efendi, talâkat-i lisâniyle bast-ı makāle mübâderet [M4 4] edüp: "Sûret-i hâle bakılınca bu kâfirler haylîce kuvvet kesb etmişler görünür, zîrâ bu def'a dahi on dört kıt'a sefîneyi Purut Suyu ağzında bu vechile yağmâ etmişler. Bunlar Tuna'yı berü geçüp bu taraflara doğru gelürler ise, her cânibe fesâd verecekleri ve bu havâlîde olan Rûm hazelesini dahi ayaklandıracakları melhûz olmağla, Rûmlar'dan bu fesâdda vukūf u medhali olanlar tecessüs ve ahz ve külle yevm katl olunmakda iseler de, kâffe-i Mü'minîn bu mâddeden etrâfiyle haberdâr u âgâh olarak, ittifâk-ı derûn ile basîret ü intibâh üzere bulunmaları lâzımdır. Binâ'en 'aleyh cümle ocaklu Ağa-kapusu'na cem' olunsun! Ve sâ'ir küçük ve büyüğe dahi hakîkat-i mâdde ifâde kılınsun! Hattâ kefere, ehl-i İslâm beynine tefrika bırakmak içün dürlü zemînler ile havâdis çıkarırlar ise ve şâyed ba'zı mahallere yaftalar bırağurlar ise, hîle olduğunu anlayarak, çendân i'timâd etmesünler. Ve her zümre bir vücûd gibi ittifâk u basîret ve teheyyü' ü sükûnet üzere dursunlar!" deyü "İstanbul ve Bilâd-ı selâse kadılarına ve bedestân ve ba'zı esnâf kethudâlarına beyâz üzerine evâmir-i 'aliyye ile tenbîh ve kudât-ı mûmâ ileyhim mahalle imâmlarına ve esnâf kethudâları yiğitbaşılarına birer sûretini vererek, her biri cemâ'at ve zümresine tebliğ u tasrîh eylese münâsib olmaz mı?" deyü sûret-i isticvâbda erbâb-ı meşverete hıtâb ve ocaklara biraz silâh verilmeği dahi işrâb[1] ve mesned-ârây-ı meclis olanlar bu re'yi dahi istisvâb etmekle, mâh-ı cumâdelâhırın selhinde◊ evâmir-i mezkûre ısdârı takdîm ve[2] ba'de itmâmi'l-maslaha yine mahalline i'âde olunmak üzere ferdâsı Cebe-hâne-i 'âmire'den Yeniçeri Ocağı'na iki bin beş yüz tüfeng ve ol mikdâr deste fişeng ve minvâl-i mezkûr üzere topcu ocağına bin ve sâ'ir ocaklara beşer yüz tüfeng tevzî' u taksîm ve ma'lûm-i zâbitân olmayan kesâna hasbe'l-iktizâ i'tâ içün şimdilik kışla zîneti misilllü teslîm olunduğu dahi 'acâyibât-ı hâletdendir. Zîrâ mûmâ ileyh ba'zı hem-râzına 'âlem-i âbda: "Îcâb-ı zemân beni hasım eline kendi re'yimle silâh verdiğime mecbûr eyledi" dediği meşhûr u râygân ve hânegî ve mahremi [M4 5] bir zâtdan ba'de-zemân dahi mesmû'-i 'Abd-i nâ-tüvândır. *"Bi'se'l-hasme'z-zemâni ve bi'se'ş-şeft'e'l-hırmân ve bi'se'r-refîke'l-hızlân"**.

Her ki-râ dîdîm der-'âlem giriftâr-ı hodest

*Kâr-ı hakk der-tâk-ı nisyân mânde der-kâr-ı hodest***

---

1 ve ocaklara ..... işrâb M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve 84a'nın alt tarafına yazılmışlardır] E

◊ 29 Cumâdelâhır 1236 = 3 Nisan 1821 Salı.

2 ve E : — M4

* "بئس الخصم الزمان و بئس الشفيع الحرمان و بئس الرفيق الخذلان = Zaman ne kötü bir hasım; mahrûmiyet ne kötü bir şefâatçi ve başarısızlık ne kötü bir arkadaştır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

** "هر كرا ديديم در عالم كرفتار خودست ✻ كار حق در طاق نسيان مانده در كار خودست = Dünyada kimi kendine tutkun gördüysem, o kişi Hakk'ın işini unutmuş, sadece kendi işiyle meşgul

Te'ayyün-i[1] Ser'asker be-cânib-i Eflâk ve Boğdan ve vukū'ât-ı sâ'ire

Mâh-ı receb gurresinde[◊] İbrâ'îl Muhâfızı Berkofcalı Vezîr Yûsuf Paşa, kahr u tenkîl-i eşkıyâ için Eflâk ve Boğdan Ser'askeri nasb u ta'yîn ve İbrâ'îl Muhâfazası'na bir mu'temed ve emîn âdemini bırakup, mahall-i me'mûruna[2] bir an akdem hareket eylemesi husûsu me'mûriyyeti emrinde ber-vech-i te'kîd fermân u telkîn olundu*. Ve Der-'aliyye'de olan Rusya Elçisi, bu mâddede devletinin rızâ ve medhali olmadığını resmen ifâde eylemiş ise de: "Bunda Rusyalu'nun medhali yoğmuş[3]" deyerek Eflâk ve Boğdan eşkıyâsı göze kesdirilerek, kalîlü'l-mikdâr asker ve kıllet-i mühimmât-ı harb ü sefer ile varıldığı sûretde, şâyed yakîn mahallerde Rusya askeri bulunup, nezâret ve muhâfaza behânesiyle Memleketeyn'e nâ-gâh duhûl edeceği takdîri dahi derhâtır ederek, ana göre müstevfâ asker ve mühimmât ile hareket eylemeleri, lâzime-i ihtiyât u basîret ve ol taraflara hafî âdemler irsâliyle havâlî-i[4] mezbûrenin keyfiyyetini tahkîk ve serhaddâtın takviyesinde ihtimâm ü tedkîk eyledikden sonra 'azîmet, muktezây-ı kâr-şinâsî vü maslahat idüği dahi müşârun ileyhe etrâfiyle tavsiye vü işâret olundu.

Ve Vidin Muhâfızı Dervîş Mustafa Paşa, Kara Eflâk** tarafına yine zikr olunan ihtiyâtlara dikkat ederek kuvvetlü ordu çıkarup, Ser'asker-i müşârun ileyhle Silistire Vâlîsi Mehmed Selîm Paşa ile kā'ide-i muhâbere vü mükâtebeye ri'âyet ve havene-i merkūme üzerlerine bi'l-ittifâk birden hamle vü hücûma gayret her birine tahrîr olundu. Ve Ser'asker Paşa tarafına sevk olunacak askere, hâlâ Mîrahûr-i Evvel İbrâhîm Ağa ve Vidin koluna gidecek askere, Baş-bâkî-kulu Çayır-zâde Ahmed Bey, Sürücü ta'yîn olunduğu, vüzerây-ı müşârun ileyhime cânib-i Sadr-ı a'zamî'den tahrîr u tebyîn olundu***. Ve Silistire Vâlîsi Selîm Paşa, [M4 6] asâkir-i mezbûreyi müşârun ileyhimâ ma'iyyetlerine irsâle me'mûr olup, memleketlerin rahne-dâr olmalarına bakmayarak, gayret edüp iş[5] görmeğe ihtimâm eylemeleri her birine gönderilan tahrîrâtda tezkîr olundu.

---

haldedir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir. "Ve zikr olunan mecâlis-i meşveretin birinde Hâlet Efendi ..... hodest" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,136'da kaydedilmiştir.

1 **Te'ayyün-i** E : **Ta'yîn-i** M4

◊ 1 Receb 1236 = 4 Nisan 1821 Çarşamba.

2 me'mûruna E : me'mûriyyetine M4

* "Mâh-ı receb gurresinde İbrâ'îl Muhâfızı ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,137'de kaydedilmiştir.

3 yoğmuş E : yokmuş M4

4 havâlî-i M4 : havâlî-yi E

** Metnimizden alınmış olmakla beraber "Kara Eflâk" kelimeleri *Târîh-i Cevdet*, XI,137'de sehven "Küçük Eflâk" şeklinde kaydedilmiştir.

*** "Ve Vidin Muhâfızı Dervîş Mustafa Paşa ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,137'de kaydedilmiştir.

5 iş E : işi M4

Ve eşkıyânın tavranışlarına[1] nazaran Babadağı'nın[2] dahi muhâfazası iktizâ etmekle, Anadolu Vâlîsi Ebûbekir Paşa 'uhdesinde olan Kütahya ve Eskişehir'e birer muktedir Mütesellim nasb edüp, yine livâ'eyn-i mezkûreyn 'uhdesinde olmak üzere anların zu'amâ ve erbâb-ı tîmârını ve sâ'ir harb u darb erbâbını ma'iyyetine alarak Üsküdar'a gelüp, Rumeli tarafına murûr ve seyr-i serî' ile Babadağı[3] tarafına varmağa me'mûriyyeti bâbında mâh-ı mezbûrun ikinci günü◊ târîhiyle emr-i 'âlî sudûr[4] eyledi*.

Ve Keşân'da ikāmet üzere olan Çirmen Sancağı Mutasarrıfı-yı sâbık Mustafa Paşa, mâh-ı recebin dördüncü günü◊◊ ibkā'-i Vezâret'iyle Bahr-ı siyâh Boğazı muhâfazasına me'mûr kılınup, bir an akdem Kara-burun'a gelüp anda ikāmet ve Boğaz-ı mezbûrdan duhûl ü hurûc eden gemilerin yoklanması ve mechûlü'l-ahvâl re'âyâ ve ehl-i İslâm'a dahi bilâ-tevakkuf gelüp geçmeğe ruhsat verilmamesi ve o makūlelerin üzerlerinde şübhe götürür kağıd bulunur ise ahz ü tevkîf olunması ve sâ'ir bunlara dâ'ir umûr-i hafiyyeyi istikşâf edüp vâkıf olması husûsları, kā'ime-i Sadr-ı a'zamî'de derc ü tavsîf ile müşârun ileyh îkāz u teşnîf olundu. Ve re'âyânın muhâfazası iktizâsiyle Boğaz-içi sevâhiline kemâl-i dikkat olunarak, şahısları ma'lûm olan ehl-i İslâm'dan mâ'adâ hicbir kimsenin ahşamdan sonra denize çıkmamasına ihtimâm husûsu, muktezây-ı irâde-i seniyyeden olduğu tezkîr olunarak, Kapudan Paşa'ya ve Bostancı-başı Ağa'ya ve Arnavud-köyü[5] muhâfazasına me'mûr kılınan Gümrük Emîni Tekfûr-dağlı Kapucu-başı Ahmed Ağa'ya ve İstinye muhâfazasına me'mûr Top-hâne[6] Nâzırı Ser-bevvâbîn 'Osmân Ağa'ya ve Topcu-başı Ağa'ya ve Kuzguncuk muhâfazasına me'mûr Lağımcı-başı Ser-bevvâbîn 'Ali Bey'e hıtâben başka başka beyâz üzerine fermân tahrîr ve Alaca-hisâr Mutasarrıfı ve Sofya Mütesellimi taraflarına dahi Sırplu cânibinden emîn olmayup, dâ'imâ intibâh [M4 7] üzere bulunmaları te'kîdâtiyle mektûb-i Sadâret-penâhî tahrîr u tesyîr olundu**. Ve Silistire Vâlîsi'ne ve Ada-i kebîr Muhâfızı'na ve Ruscuk Mütesellimi'ne ve Niğbolu Muhâfızı'na ve Yergöğü Muhâfızı mîr-i mîrândan İsmâ'îl Hakkı Paşa'ya ve Maçîn ve Hırsova ve Tulça ve İsakcı ve Köstence ve Varna muhâfızlarına, Rusyalu ve Nemçelü'den emîn olmayarak, her biri lâzime-i me'mûriyyetinde kā'ide-i

---

1 tavranışlarına : tavr-ı inşârına (طورانشارينه) E, M4
2 Babadağı'nın E : Baba[da]ğı'nın M4
3 Babadağı E : Baba[da]ğı M4
◊ 2 Receb 1236 = 5 Nisan 1821 Perşembe.
4 sudûr M4 : sudû[r] E
* "Ve eşkıyânın tavr-ı inşârına nazaran Babadağı'nın ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,137'de kaydedilmiştir.
◊◊ 4 Receb 1236 = 7 Nisan 1821 Cumartesi.
5 Arnavud-köyü E : Arnabud-köyü M4
6 Top-hâne M4 : Tob-hâne E
** "Alaca-hisâr Mutasarrıfı ve Sofya Mütesellimi ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,138'de kaydedilmiştir.

hazm u ihtiyâta ri'âyet eylemeleri te'kîdâtiyle kā'imeler irsâl ve Edirne Bostancı-başısı'nın me'mûriyyeti üzere[1] Silistire koluna gidecek askeri ihrâc ü isbâl eylemesi bâbında isti'câl kılındı.

Tertîb-i neferât-ı yeniçeriyân be-ma'iyyet-i Ser'asker-i Eflâk ve Boğdan

Bu evânda yeniçeriyândan dahi bir mikdâr asker tertîbi, muktezây-ı maslahat ve bu takrîb ile Ocağ-ı 'âmire'nin mazhar-ı rağbet[2] ü memnûniyyet kılınması, lâzime-i mürüvvet olmağla, münâsib ve ma'dûd birkaç ortalar nâmiyle Yamak ta'bîr olunan sûretle, Ocak'dan olmak üzere sekene-i Âsitâne'den beş bin nefer[3] matlûb idüği Yeniçeri Ağası'na iş'âr, mûmâ ileyh dahi ocaklusunu celb ile birkaç[4] def'a müzâkere ederek, âhır-ı kâr beş ortadan ve sâ'ir cümlesinden 'alâ kudretihim bi't-taksîm taleb, anlar dahi 'âdetleri üzere ekser ashâb-ı 'ulûfe olan ağniyây-ı esnâfdan celb ederek, seferî ortalara teslîm ile beher nefere Ocak'dan olmak üzere mezbûr ortalardan ellişer ve Hazîne-i mîriyye'den dahi yüzer guruş verilerek, ol mikdâr asker ihrâcına te'ahhüdlerini Ağa-yı mûmâ ileyh ihbâr etmekle, ol bâbda Yeniçeri Ağası'na hıtâben fermân-ı 'âlî ısdâr olundu*.

Ve Babadağı muhâfazasına, Anadolu Vâlîsi Ebûbekir Paşa ta'yîn kılındığından, müşârun ileyhin mahall-i me'mûruna[5] vürûdundan mukaddem, ol tarafa varacak yeniçeri neferâtını istishâb ile Babadağı'nı muhâfaza eylemeğe, Varna Muhâfızı Sâlih Paşa me'mûr kılınup, Varna'nın dahi muhâfazasına mîr-i mîrândan 'Abdülkerîm Paşa'yı tevkîl ederek, Babadağı Muhâfızı müşârun ileyhin ol tarafa vürûduna kadar varup Babadağı'nda meks eylemesi bâbında mûmâ ileyhe emr-i 'âlî irsâl kılındı**. **[M4 8]**

Sûret-i fermân be-Ağa-yı Yeniçeriyân

"Rûm Milleti beyninde fesâd derkâr olup, içlerinde fesâda ziyâde mâ'il olanları ittihâd birle Devlet-i 'aliyye'ye bir fitne-i 'azîme açmak ve ehl-i İslâm beynine şikāk bırakmak dâ'iye-i fâsidesinde olarak, Bükreş'den Todori ve

---

1 me'mûriyyeti üzere M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

2 rağbet M3 : رعبت E

3 nefer E : nefere M4

4 birkaç M4 : birkac E

* "Bu evânda yeniçeriyândan dahi bir mikdâr asker ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,144-145'te kaydedilmiştir.

5 me'mûruna E : me'mûriyyetine M4

** "Ve Babadağı muhâfazasına, Anadolu Vâlîsi ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,137'de kaydedilmiştir.

Yaş'dan firârî İpsilandi'nin oğlu 'Aleksandri ile Boğdan Voyvodası Mihal nâm gavurlar, ne vechile hıyânet ü fesâda cesâret eyledikleri, bundan akdem bâ-fermân-ı 'âlî Ocağ-ı 'âmire'ye ve cümle ümmet-i Muhammed'e beyân ve bu bâbda şevketlü, kerâmetlü veliyy-i ni'metimiz Pâdişâhımız efendimizin emr u fermân-ı Mülûkâne'leri i'lân olunmuşidi. İşbu Devlet-i 'aliyye, Devlet-i Muhammediyye olup, dînimizin ve devletimizin sâhibi büyük olduğundan, cenâb-ı Allah'ın 'avn ü 'inâyetine ve Peygamberimiz[1] *sallallâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellem** efendimizin[2] imdâd-ı rûhâniyyelerine tevessül olunarak ve Halîfetullahi fi'l-'âlem olan şevketlü Pâdişâhımız efendimizin emr u fermânlarına itâ'at birle in-şâ'allâhu Te'âlâ şu[3] kâfirlerin haklarından gelinmesi, eltâf-ı İlâhiyye'den müsted'â ve bu bâbda Müslimânım deyan ve hamiyyeti olan, dîn-i mübîn uğruna çalışarak gayret ü şecâ'atini isbât eyledikde, kılıcı keskin ve iki 'âlemde yüzü ağ olacağı zâhir u rûşenâdır. 'Ale'l-husûs Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Ocağı, Devlet-i 'aliyye'nin sâdık ve mu'temed ve şecâ'at ile meşhûr ve esfâr-ı sâbıkada yüzlerinden Devlet-i 'aliyye'ye niçe niçe hıdmet vukū'a gelmiş ve bu kadar yüz aklıkları etmiş, kırkı bir kıl ile yedilür, fermân-ber ve itâ'at-kâr hâs askeri olup, böyle vakitde bunların dahi temâm cân u baş ile dînimize ve devletimize hıdmet eylemeleri, gayretleri iktizâsından olduğundan nâşî, tîz elden Ocak-ı 'âmire'den dahi Babadağı tarafına asker irsâli lâzım gelüp, binâ'en 'aleyh münâsib mikdâr ortalar ile beş bin nefer tüvânâ ve güzîde yeniçeri dilâverleri, Seksoncu-başı Ağa ma'iyyetiyle Babadağı'na me'mûr kılınmasına irâde-i seniyye-i Şâhâne müte'allık olmağla, imdi Ağa-yı mûmâ ileyhi ol vechile beş bin yeniçeri behâdırlariyle Babadağı'na me'mûr edüp, Der-sa'âdet'den bahran Varna'ya ve andan me'mûr oldukları Babadağı'na gitmek ve dînimizin **[M4 9]** düşmanlarına[4] gayret ü şecâ'atlerini göstermek üzere ihrâc ü i'zâma mübâderet eyleyesin" deyü; tahrîren fi'l-yevmi's-sâlis min-recebi'l-müreccebº**.

Firistâden-i Kara Mehmed Ağa be-teftîş-i re'âyâ

Sâbık Topcu-başı ve hâlâ Sipâhîler Ağası Kapucu-başı Mehmed Ağa, Âsitâne-i 'aliyye'den mahmiyye-i Edirne'ye varınca, ol havâlî re'âyâsının ahvâlini teftîş ve Der-'aliyye'ye ifâde ve anlarda bulunan eslihayı devşirüp

---

1 Peygamberimiz M4 : + efendimizin E

* "صلى الله تعالى عليه و سلم = = Yüce Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen Arapça bu cümle Peygamberimiz'e yapılan bir duâdır.

2 efendimizin M3 : — E

3 şu E : — M4

4 düşmanlarına M4 : düşmenlerine E

º 3 Receb 1236 = 6 Nisan 1821 Cuma.

** "**Sûret-i fermân be-Ağa-yı Yeniçeriyân** ..... recebi'l-müreccebi" kısmında yer alan bilgiler, aynen "Yeniçeri Ağası'na fermân-ı 'âlî" başlığı altında *Târîh-i Cevdet*'in XI. cildinin zeylinde s.263-264'te, özetle ve bazı değerlendirmelerle XI,137'de kaydedilmiştir.

behâları mîrîden i'tâ olunmak üzere Âsitâne-i sa'âdet'e firistâde etmeğe me'mûr kılınmağla, mûmâ ileyh ellişer guruş mâhiyye ile der-'akab iki yüz kadar nefer cem' ve savb-ı me'mûruna[1] 'azîmet eyledi*. Ve bir hafta kadar murûrunda Kırk-kilisa ve İstiranca taraflarında ahz ve cem' etdiği silâh, şübbân ta'bîrine şâyân biraz kurada tüfeng ve tabanca ile ol etrâfda sıdk u vüsûku maznûnu olduğu ba'zı kimselerden su'âl ile hâllerine ıttılâ' istihsâl etmiş olduğu Koca-başı ve âhâd-i re'âyâdan altmış kadar zimmî dahi irsâl etmekle, anlardan üç kimse ebvâb-ı Âsitâne'de terhîb-i emsâl içün katl olundular.

Ve Âsitâne-i 'aliyye ve havâlîsinde olan bi'l-cümle re'âyâ dahi hânelerinde olan esliha ve âlât-i harbi on güne kadar me'mûrlar tarafına teslîm ü i'tâ etmeleri ve behâları Hazîne-i 'âmire tarafından edâ olunacağı ve müddet-i mezkûreden sonra her kangısının hâne ve odasında silâh zuhûr eder ise, sâhibi hakkında tertîb-i cezâ kılınacağı, mukaddemâ her milletin patriklerine[2] fermân-ı 'âlî ile te'kîd olunmuş ve el-hâletü hâzih müddet-i mezkûre münkazıye olmuş olmağla, Rûm ve Ermeni milletleri patrikleri[3] taraflarından birer âdem ve mahallin zâbiti tarafından bir me'mûr ve taraf-ı şer'den bir Kâtib Efendi ile re'âyânın mahalle be-mahalle hânelerine girüp, silâh bulunur ise defter ederek ve her mahallede ve her hânede mevcûd olan re'âyâ semt ve şöhretleriyle tahrîr ve birbirlerine kefâlete rabt ve içlerinde kefîlsiz serserî makûlesi olanlar temyîz ü tefrîk ve Der-sa'âdet'den tard u def' olunmaları, lâkin bu takrîb ile dahi re'âyâyı, zâbitân taraflarından ve âdemlerinden himâyet yahûd tecrîm misillü keyfiyyet **[M4 10]** vukū'a gelmamesi bâbında Kapudan Paşa ve Yeniçeri Ağası'na ve Üsküdar Kadısı Efendi'ye ve Topcu-başı ve Humbaracı-başı ağalara ve Arnavud-köyü[4] ve Kuru-çeşme muhâfazasına me'mûr Gümrük Emîni Ahmed Ağa'ya ve Çengel-köyü[5] ve Kuzguncuk muhâfazasına me'mûr Lağımcı-başı 'Ali Bey'e ve Yeni-köy ve İstinye muhâfazasına me'mûr Top-hâne[6] Nâzırı 'Osmân Ağa'ya ve Orta-köy'deki Zâbit'e hıtâben mâh-ı recebin dördüncü günü[◊] beyâz üzerine evâmir-i 'aliyye ısdâriyle muktezâsını icrâya der-'akab ibtidâr olundu.

Ve Ermeni Patriki'ne[7] olan fermânda: "Şimdiye kadar Bâb-ı 'âlî'ye takdîm olunan esliha, kırık ve sakat, işe yaramaz makûleden olup, bu sûretde işe yarar esliha ketm ü ihfâ olunduğu vâzıhâtdan olarak, bundan böyle teharrî

---

1 me'mûruna E : me'mûriyyetine M4

* "Sâbık Topcu-başı ve hâlâ Sipâhîler Ağası ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,131'de kaydedilmiştir.

2 patriklerine M4 : batriklerine E

3 patrikleri M4 : batrikleri E

4 Arnavud-köyü E : Arnabud-köyü M4

5 Çengel-köyü M4 : Çengal-köyü E

6 Top-hâne M4 : Tob-hâne E

◊ 4 Receb 1236 = 7 Nisan 1821 Cumartesi.

7 Patriki'ne M4 : Batriki'ne E

olundukda esliha zuhûr eder ise, bundan mukaddem sudûr eden fermânın hüküm ve muktezâsı icrâ olunacağından, başkasının hakkında dahi vehâmeti müntic olacağı yakînen ma'lûmun oldukda, hâne ve dükkân ve odalarında olan esliha ve âlât-i harb her ne ise cümlesini getürüp, behâsını 'an-nakdin almak üzere defteriyle teslîme dikkat ve mugâyir-i resm-i ra'iyyet hâlâtdan begâyet tevakkî ve mübâ'adet eylemelerini be-tekrâr milletine gereği gibi tefhîme mübâderet ve sen dahi selâmet-i hâlini îcâb eder hâlâtın ikmâline mezîd-i i'tinâ vü dikkat eyleyesin" deyü ta'bîrâtı derc ü tezkâr olunarak tehdîd ü inzâr kılındı*.

Tevcîhât-ı cüz'iyye ve keyfiyyât-ı garîbe

Mâh-ı recebin yine dördüncü günü◊ hâlâ Eski-şehir Mutasarrıfı ve Van Muhâfızı mîr-i mîrândan Sâlih Paşa'ya rütbe-i Vezâret ve hâcegân-ı Dîvân'dan sâbıkā Gümüş-hâne Emîni Sadr-ı esbak müteveffâ Lâz Ahmed Paşa'ya, Kethudâlığ'ı sebeble[1] Sadr-ı 'asr Benderli 'Ali Paşa'nın kapu yoldaşı 'Ali Şefik Efendi'ye, Ak-deniz Boğazı Muhâfızlığı ve Biga Sancağı Mütesellimliği ile rütbe-i Mîr-i mîrânî tevcîh olundu.

Ve bundan mukaddemce şehr-i sâbıkın dördüncü günü◊◊ Riyâset'den Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî olan Cânibî Sâlih Efendi ki, erbâb-ı 'ukūl ve zümre-i fuhûldan olup, ilâ hâzihi'l-eyyâm her subh u şâm ba'zı **[M4 11]** tullâb ve bâhusûs zâdegân-ı ahbâba müzâkere-i 'ulûm u me'ârif ve tedrîs-i *Metâli'* u *Mevâkıf*** eder makūleden olduğundan, hâssa-i münciye-i 'ilm ü fazîlet ile farziyyet-i ri'âyet-i hukūk-i 'ibâda vâkıf bir merd-i 'ârif olmağla, *"Ve lâ taktülü'n-nefselletî harremallâhu illâ bi'l-hakk"**** emr-i şerîfi mûcebince, hele sefk-i dem-i bi'l-harâm husûsunda ber-muktezây-ı *"İnnemâ yahşallâhe min-'ibâdihi'l-'ulemâ'"*[*4] su'âl-i yevm-i hisâb-ı bî-irtiyâbı tefekkür ile gāyetü'l-gāye mütecânib ü hâ'if idi. Amma Hâlet Efendi, Memleketeyn voyvo-

---

* "Ve bir hafta kadar murûrunda Kırk-kilisa ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,134'te kaydedilmiştir.

◊ 4 Receb 1236 = 7 Nisan 1821 Cumartesi.

1 sebeble E : se[be]biyle M4

◊◊ 4 Cumâdelâhır 1236 = 9 Mart 1821 Cuma.

** Burada *Metâli'*'den kastedilen, Mahmûd b. Abdurrahmân el-İsfahânî (ö.749/1349) tarafından Beyzâvî'nin *Tavâli'u'l-envâr* adlı kelâm kitabına yazılan şerh olan *Metâliu'l-enzâr* (bk. *DİA*, Ankara 2004, XXIX,403), *Mevâkıf*'dan kastedilen de Adududdîn el-İcî'nin (ö.756 /1355) Ehl-i Sünnet'in kelâm görüşlerini Eş'ariyye Mezhebi'ne göre ortaya koyan ve klasik kelâm tarihinin son hacimli metni olarak kabul edilebilecek olan *el-Mevâkıf* adlı eseri olmalıdır; bk. Mustafa Sinanoğlu, "el-Mevâkıf", *DİA*, İstanbul 2004, XXIX,422-424.

*** "ولا تقتلوا النفس التى حرم الله الا بالحق = Haklı bir sebep olmadıkça Allah'ın muhterem kıldığı cana kıymayın!" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-En'âm 6/151. âyetin sonlarına doğru; el-İsrâ' 17/33. başında yer alan bir kısmıdır.

*4 "انما يخشى الله من عباده العلماء = Kulları içinden ancak âlimler, Allah'tan (gereğince) korkar" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, Fâtır 35/28. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

dalıklarına dâ'ir ve der-dest olan sâ'ir mevâdda mütedâ'ir umûr ile Rûm mâddesine dahi bu esnâda sebeb-i zâhir olduğundan, hakkında halkın güft-gûsu yevmen fe-yevmen mütekâsir oldukca, iktizâsına göre ba'zıları[nı] celb ederek ve ba'dehû murâd etdiklerini birer tarîk ile def' ve katl ü salb etdirerek, bu makūle tedbîrât-ı gayr-i tabî'iyye ile kābil-i imkân olmayan kat'-ı lisâna mütehassir idi.

Binâ'en 'aleyh bu esnâda bir gün Yeniçeri Ağası 'Ali Ağa ve zemânenin murâd ağası olup, Ocaklu beyninde kemâl-i nüfûzu âşikâr ve Mehmed Efendi dimekle şöhret-şi'âr olan esbak Segbân-başı ve Habîb Usta ve Deli Mehmed Usta gibi müte'ayyinân-ı dûdmânı Bâb-ı Fetvâ'ya cem' ederek, huzûr-i Şeyhulislâmî ve Kā'im-makāmî'de 'akd-i encümen-i hâs ve bir mikdâr umûr-i mühimmeye dâ'ir ebhâs esnâsında, Hâlet Efendi siyâk-ı kelâm ile bir münâsebet ihtilâsiyle asıl mâ-fi'z-zamîrini takrîre hemân âgāz edüp dedi ki: "Bilmem bu halk benden ne isterler. Hakkımda ağızlarını açmışlar, söylemedik lakırdı komayorlar. Ben bunlara ve devlete ne etmişim. Amma eğer nizâm-ı 'âlem ancak benim 'ademimle olacak ise, işte ben hâzırım" deyü iki elleriyle binişinin yakasından tutup boynunu uzadarak, tasvîr-i mes'ele-gûne ifâde-i merâm eyledi. Ve *"el-Kelâmü yecürrü'l-kelâmü"** gûyâ bunca eyyâmdır fesâd-ı 'âmmın ıslâhına sa'y-ı kesîr ile yorulup 'âciz kalmış ve gavâ'il-i 'azîme meşakkatinden cânı yanmış ve dünyâdan usanmış ve cümle mâ-melekden geçüp, kendüsünü girü çeküp bir 'abâ ve bir sikke-i Mevlânâ ile peygûle-i inzivâ 'ömrüne minnet olmuş vâdîlerini îmâ ve gûyâ beyne'l-havfi ve'r-recâ: "Bundan a'lâ ne iş görilebilür ki[1]?" gibi **[M4 12]** ma'nâları remz ederek, ba'zı kurenânın tedbîrine müdâhale ve umûrunda mücâdelesinden ber-vech-i îmâ biraz izhâr-ı iştikâ dahi ederek ve[2] vukū'âtdan teberrâ göstererek, mevki'-i 'acz ü i'tizârda bu vechile ifâde-i merâm ile, [mısrâ]':

*Ve el-hâletü hâzihî ve hâzâ hâletün***

deyüp, bu takrîb ile matlûb-i hakîkî olan kat'-ı kelâm şâyi' ve def'-i bâkî-yi mevâni' zımnında musammem olan mu'âvenet, beyân ü ifhâm[3] olunmak içün gûyâ bu derdin hâlâ tedbîr u çâresi ne olacağını ağalardan istifhâm ü isti'lâm eyledi. [Mısrâ]':

*Heyhâte tadribu fî hadîdin bâridin****

---

* "الكلام يجر الكلام = Laf lafı açar" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

1 ki M4 : — E

2 ve E : — M4

** "و الحالة هذه و هذى حالت = Vaziyet bu, bu da bir hâldir" anlamına gelen Arapça bir mısrâdır.

3 ifhâm M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra mükerreren yazılmış olan "olunmak" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

*** "هيهات تضرب فى حديد بارد = Yazık! Sen soğuk demiri dövüyorsun" anlamına gelen Arapça bir mısrâdır.

Ol vakit mûmâ ileyh Mehmed Efendi -ki fi'len ve delâleten Hâlet Efendi'den olbirlerden ezyed ve hadd ü hasrdan bîrûn mâl-ı Kārûn'a nâ'il ve envâ'-ı müsâ'adât ile cemî' âmâline vâsıl olmuş natûk ve mütesaddi'u'l-'urûk, gürk-i bârân-dîde ve mütahayyil-i rûbeh-pesendîdedir- hemân cevâba mütesaddî olup, mûmâ ileyhe hıtâb ederek: "Mütemeyyizân-ı dûdmânda sizin ihsânımza mazhar olmadık kimse kalmadığı bî-irtiyâbdır. Ve anlar her ne gûne işâretiniz olsa pûyân ve her dürlü hıdmetinize dâmen-der-meyân iken, ne an ki anlardan bu makūle lakırdılar çıka, bu, ancak husamânız i'mâliyle anların müte'allikātı akvâlidir. Ve çünki Ocağ-ı 'âmire'nin bunda rızâ vü medhali olmadığı nümâyândır. Bunun çâresi eshel ü âsândır. Bu makūle kelâma ictisâr edenler ötede berüde katl ü i'dâm ile der'akab kat'-ı lisân-ı 'avâmm olunmak, böyle vakitde ehemm-i mehâmdır. Ve bu sebeble aralıkda ba'zı bî-cürm dahi me'mûrlar tarafından bi'l-garaz ittihâm olunmak ihtimâl ise dahi, evlâ min-zarari'l-'âmmdır" siyâkında cevâb-ı nâ-savâbı mûmâ ileyhin mizâc-ı hûnîsine temâm mülâyim olarak ve merâmını bi'l-istimzâc ağalara dahi tasdîk etdirerek, fîmâ-ba'd sânî-i Haccâc olmağa niyyet ve hussâd-ı 'ibâda dâmen-der-meyân-i mübâşeret ve *"Beşşiri'l-kātile bi'l-katli"** mücâzâtından gaflet edüp, ekseriyyâ bi-gayr-i hakkın hedm-i binây-ı Hudâ, ya'nî ifnây-ı zu'afây-ı nâ-sezâyı sebeb-i necât ve vesîle-i temâdî-i hayât zann eyledi. *"İttekū*[1] *mecânîka'z-zu'afâ"***.

İmdi;

Zemâne hâlet-i bîmârî-i ecel dâred
*Küdâm rûz ki bedter zi-rûz-i dîğer nîst****

re'âyânın akviyâ vü zu'afâsı mâdde-i fesâda bi'l-cümle vâkıf olarak, 'umûmen yek-dil [M4 13] oldukları misillü, ekser ehl-i İslâm'ın dahi mizâcı fitneye mâ'ildir. "Fülânın fesâdda medhali olduğu açığa çıkdı ve fülân kimse devlet ve veliyy-i ni'met hakkında şöyle söyledi" deyerek gün-be-gün hemân sekizer[2] onar kadar âdem ahz u habs etdirerek ve içinde fi'l-hakîka sezây-ı cezâ bulunanlar ile beraber yevmiyye kadîmî ve 'ârızî agrâzla üçer beşer âdem iclâ vü ifnâsını murâd ederek, bu tarîk ile hem def'-i husamâ[3] ve hem kadîmî menviyyâtını icrâ dâ'iyesiyle mübtelâ olmuş idi. Amma bu makūle evâmir-i nefy ü iclâ ve ferâmin-i kazâ ve sâ'ir cemî' umûr-i mu'tenâ, bir kerre dahi inzımâm-ı ma'rifet-i Kethudây-ı Sadâret-i 'uzmâ'ya menût ve bu sebeble ekser

---

* "بشر القاتل بالقتل = Öldüreni, öldürülmekle müjdele!" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

1 İttekū (اتقوا) : İttekū (اتقو) E, M4

** "اتقوا مجانيق الضعافا = Zayıfların mancınıklarından sakının!" anlamına gelen Arapça deyiştir.

*** "زمانه حالت بیماریٔ اجل دارد * کدام روز که بدتر ز روز دیکر نیست = Ecel hastalığına yakalanıldığı durumlarda, hangi gün diğer günden daha kötü değildir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir

2 sekizer **E** : sekiz M4

3 husamâ **E** : hasm M4

o makūle evâmir-i aklâmdan ibtidâ mûmâ ileyh tarafına gelmeğe merbûtdur. Binâ'en 'aleyh Kethudây-ı mûmâ ileyh her ne kadar iş eri bir zât ise de[1], bu misillü ba'zı hılâf-ı rızây-ı Bârî ve münâfî-yi mizâc-ı 'adâlet-minhâc-ı hazret-i Tâc-dârî idüğüni teferrüs etdiği husûsâtda;

Çerha dayanma her ne kadar üstüvâr ise,
Yerin efendi altı da var, üstü var ise

siyâkında bi-kaderi'l-imkân üslûb-i hakîmâne ve tarz-ı mülâyimâne ile bir takrîb def'-i mâdde içün ba'zan hakîkat-i hâli tedkîk zemîniyle ta'vîk eder ve hiç[2] olmadığı hâlde: "Bugün geç[3] kaldı" ve: "Bugün dahi kesret-i meşâgil ile emri yazdırılamadı" ve: "Bugün cum'adır" gibi behâneler ederek: *"Ve mine'l-'amûdi li'l-'amûdi ferecün"** deyerek, çengal-i te'hîre ta'lîk birle;

Zi-ferdâ ve zi-dî kes-râ nişân nîst
*Ki dî reftest ve zi-ferdâ haber nîst***

vâdîsine gider idi. **Kemâ kāle ba'zu'l-hukemâ'**: *"İzâ hemmemte bi-hayrin febâdir ve izâ hemmemte bi-şerrin fe-sevvif fe-inne mâ yenkazî mine'l-eyyâmi ve's-sâ'âti 'alâ zâlike kâne ganîmeten"****. Lâkin bu keyfiyyet Hâlet Efendi'nin hılâf-ı marzîsi ve bu hareket dolab-ı maklûbü'l-inkılâbının 'aksîsi olmağla, mûmâ ileyhe birkaç def'a umûr-i lâzimede tecvîz-i betâ'etden îkāz gûne nush u pend eylemiş ise de, kârger[4] olmadığından müte'essir u mütehevvir olarak, bu esnâda bir gün Bâb-ı 'âlî'ye varup, meclis-i Kā'im-makāmî'de kelimât-ı şenî'a ile mûmâ ileyhi eyüce tekdîr ve böyle vakt-i nâzikde evâmir u nevâhîde terâhîsi[5] ta'tîl-i umûra bâdî olmak üzere perde-bîrûn tahkîr etdikden sonra, asâkir u mühimmâta dâ'ir evâmirin **[M4 14]** furû-mânde olmasına bâdî olmak üzere Sâlih Efendi[6] ma'zûl olup, mâh-ı recebin beşinci günü◊ mizâc-ı

---

1 her ne ..... de M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 88a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E
2 hiç E : hic M4
3 geç E : gec M4
* "و من العمود الى العمود فرج = Tebdîli mekanda ferahlık vardır" gibi bir anlama gelen Arapça atasözüdür.
** "ز فردا و ز دی کس را نشان نیست * که دی رفتست و ز فردا خبر نیست = Yarından ve dünden kimsenin bir işareti yoktur. Zâten dün gitmiştir ve yarından da haber yoktur" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir beyittir.
*** "كما قال بعض الحكماء : اذا هممت بخير فبادر و اذا هممت بشر فسوف فان ما ينقضى من الايام و الساعات على ذلك كان غنيمة = Bazı bilge kişilerin dediği gibi: 'Bir hayırlı iş yapmayı düşündüğünde hemen yap! Bir kötülük yapmayı düşündüğünde ise onu ertele. Bu şekilde geçen günler ve saatler ganîmettir" anlamına gelen Arapça bu cümle, özlü sözlerden biri olarak naklediliyor.
4 kârger E : kârgîr M4
5 terâhîsi E : terâhîşini M4
6 Sâlih Efendi M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E
◊ 5 Receb 1236 = 8 Nisan 1821 Pazar.

vakt ve maslahata göre tensîb etdikleri, sâbıkā Tersâne Emîni Ahmed Erîb* Efendi, sâniyen Kethudâlığ'a mevsûl oldu. *"Ve inneme'l-'ilmü li-erbâbihî velâyetün leyse fîhâ 'azlün*[1]*"***. Ve Tersâne Emâneti, sâbıkā Barut-hâneler Nâzırı Mehmed Seyyidâ[2] Efendi'ye ve Barut-hâneler Nezâreti, el-Hâc Sa'îd Efendi'ye tevcîh olundu***.

Vukū'ât-ı müteferrika

Rumeli tarafında umûr-i mühimmenin kesreti sebeble, sâbıkda olduğu gibi Büyük Çekmece'den Edirne'ye kadar beş mahalle menzil vaz', ya'nî Çekmece-i kebîr ve Silivri ve Çorlu ve Bergos ve Kulleli menzil-hâneleri küşâd olundu.

Kuru-çeşme[3] muhâfazasına me'mûr kılınan Ahmed Ağa, ol mahalde Vesila (وسيلا) nâm Zantalu tabîbin hânesinde bir iki sagîr ve mu'attal bâzergân sefînesi topları haber alup, i'zâm ederek Bâb-ı 'âlî'ye ihbâr eyledikde, bundan böyle dahi o makūle umûr-i lâzimeye ihtimâm eylemesi ve topları Tersâne'ye göndermesi[4] siyâkında mûmâ ileyhe hıtâben beyâz üzerine emr-i şerîf ısdâr olundu.

Sadr-ı a'zam'ın Âsitâne-i şevket-âşiyâne'ye vürûdu tekarrub edüp, lâkin derkâr olan envâ'-ı fesâd ü ihtilâl, İstanbul'un âsâyişini ihlâl ve vükelây-ı devleti meşâgil-i kesîre ile işgâl etmekle, rusûmât-ı mu'tâdenin icrâsına hâciz ve rusûmât-ı mezbûre, müşârun ileyhe bilâ-fâ'ide bir nev' mesârif-i zâ'ideyi müstelzim olacağı dahi emr-i bâriz olmakdan nâşî, bulunduğu mahalden on yahûd on beş kadar etbâ' ile sebükbâr doğru Maltepe'ye[5] vürûdlarını ihbâr ile taraf-ı eşref-i[6] Mülûkâne'den Silahdâr Ağa istikbâllerine tesyâr olunarak, andan hemân Seray-ı hümâyûn-i Şâhâne'ye teşrîfi ihtiyâr eylemeleri husûsuna irâde-i hazret-i Pâdişâhî[7] müte'allık olduğunu iş'âr zımnında Kā'im-makām

---

* Metnimizden alınmış olmakla beraber "Erîb" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,138,141'de "Edîb" şeklinde kaydedilmiştir.

1 Ve inneme'l-'ilmü ..... 'azlün M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 88a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E

** "و انما العلم لاربابه ولاية ليس لها عزل = İlim, sahibi için öyle bir makamdır ki, o makamdan azledilmek (=o işten çıkarılmak) mümkün değildir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

2 Seyyidâ E : Seyyid M4

*** "**Tevcîhât-ı cüz'iyye ve keyfiyyât-ı garîbe** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle, bazı değerlendirmelerle ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,138-141'de kaydedilmiştir.

3 Kuru-çeşme E : Kuru(قرر)-çeşme M4

4 ve topları Tersâne'ye göndermesi M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve E 88a'nın alt tarafına yazılmışlardır] E

5 Maltepe'ye M4 : Maldepe'ye E

6 eşref-i E : eşref-i M4

7 Pâdişâhî M4 : Pâdi[şâ]hî E

Paşa tarafından 'arîza gûne tezkire tahrîr ve mâh-ı recebin altıncı günü◊ müşârun ileyhe Tatar ile tesfîr kılındı.

Rûm Patriki[1] tarafından iktizâ eden mahallere gûyâ def'-i fesâd ü ihtilâl içün mecbûren aforoz[2] kağıdları gönderilecek **[M4 15]** olduğundan, Varna ve tevâbi'i mahallerde mütemekkin Rûm Milleti'ne merkûm kağıdlar ile Patrikhâne'den[3] Varna Metrepolidi Filonyus Râhib, ta'yîn olunan Mübâşir ma'iyyetiyle, Metrepolidliği dâhilinde olan mahallere vardıkda, me'mûrlar tarafından müdâhale olunmamak bâbında Varna Muhâfızı Vekîli'ne ve tevâbi'i kazâların ve Fenar ve Çatalca ve tevâbi'i kazâların hükkâm ve zâbitânına mâh-ı recebin yedinci günü◊◊ mektûb-i Kā'im-makāmî ile irsâl olundu. Ve zikr olunan aforoz[4] kağıdlariyle, iktizâ eden sâ'ir mahallere dahi gidecek metrepolidlere Bâb-ı 'âlî'den Çukadâr yahûd Harbeci gibi mübâşirler ta'yîn olunup, her birinin gideceği mahallerin hükkâm ve zâbitânına ol vechile mektûb-i Sâmî tahrîr ve ancak Deryâ Kapudanlığı'na dâ'ir olan cezîrelere gidecek metrepolidlere Kapudan Paşa tarafından kağıdlar yazılmak ve mübâşirler ta'yîn olunmak, muktezây-ı maslahat olduğu ecilden, bu def'a Patrik'in[5] aforoz[6] kağıdlariyle Sifnos ve Çamlıca adalarına gidecek metrepolidler içün müşârun ileyh tarafından iktizâsına göre kağıdlar tahrîr ve her bir metrepolidi bir Mübâşir'e terfik ederek, gideceği semte tesfîr eylemesiyçün müşârun ileyhe tezkire-i Sâmiye tezbîr olundu.

Katl-i Çorbacı-oğlu

Mukaddemlerde Üsküdar verâsında kâ'in Sultân Çiftliği ve Çavuş-başı Çiftliği gibi cesîm çiftlikât ü mezâri'i iltizâm ü idâre ederek, tahsîl-i gınâ vü servet, ba'dehû Rumeli cânibinde Çekmeceler ve Silivri ve ol havâlîde olan sâ'ir çiftlikler ve bağlara Kethudâlık ve vekâlet ederek, cihet-i zirâ'at ve temellük-i erâzî vü emlâk ile mâl-dârlıkda;

eş-Şöhretü âfettün ve küllü'n-nâsi yetevellâhâ

*Ve'l-hamûlü ni'metün ve küllü'n-nâsi yetevakkāhâ**

◊ 6 Receb 1236 = 9 Nisan 1821 Pazartesi.

1 Patriki M4 : Batriki E

2 aforoz E : aforos M4

3 Patrik-hâne'den E : Batrik-hâne'den M4

◊◊ 7 Receb 1236 = 10 Nisan 1821 Salı.

4 aforoz E : aforos M4

5 Patrik'in M4 : Batrik'in E

6 aforoz E : aforos M4

* الشهرة افة و كل الناس يتولاها * و الخمول نعمة و كل الناس يتوقاها = Şöhret âfettir, ama herkes onu ister. Tanınmamak ise nimettir, ama herkes ondan kaçmak ister (=tanınmak ister)" anlamına gelen Arapça beyittir.

kavl-i hukemâsına misâl gûne iktisâb-ı kemâl-i iştihâr eden Bulgariyyü'l-asl* Çorbacı-oğlu nâm zimmî ki, mâl ve i'tibârına igtirâr ile Devlet-i 'aliyye ra'iyyetinde câri olan töre[1] ve 'âdete ri'âyet etmeyerek, ba'zı kibâr-ı ehl-i İslâm ile ebvâb-ı hükkâmda mu'ârazası sebkat ve hattâ mukaddemâ Kapucubaşılığı esnâda, hâlâ Kā'im-makām-ı 'âlî[2]-makām [M4 16] Sâlih Paşa ile ba'zı husûsâtda terâfu'a kadar cür'et etmişidi. Çünki bundan mukaddemce Sipâhîler Ağası Kapucu-başı Mehmed Ağa, teftîş-i re'âyâ ve ahz-ı esliha içün Rumeli tarafına ta'yîn ü tesfîr olunup, mûmâ ileyh dahi Çorbacı-oğlu'nun çiftliklerinde sâ'irlere kıyâsen hademe ve yanaşma kesîr ve eslihaları dahi âhar çiftlikâtda olanlara benzemeyüp, anlara nisbetle muntazam ve vefîr olup, lâkin izhâr ve teslîm eyledikleri tahmîne göre ekall-i kalîl olarak, işe yarar silâhları mukaddemce setr u ihfâ etmiş olduklarını[3] takrîr ile merkūmun dimâğında fesâd olmak ihtimâlini Der-i devlet'e tahrîr etdiğinden kat'-ı-nazar, mersûmun öteden berü havâlîde olan ehl-i zimmet miyânında rağbeti derece-i gāyetde olduğundan, tahrîk ü teslîta iktidârı derkâr olmakdan başka, vakt-i fursatda[4] Barut-hâneler'i zabt dâ'iye-i fâsidesinde olduğunu müşârun ileyh dahi bi'l-istihbâr tahkîk u istibsâr etmiş oldukları sebebler ile, zimmî-i merkūm İstiranca taraflarından Der-'aliyye'ye ihzâr birle yevm-i pazar[5] Parmak-kapu'da katl ü i'dâm ve 'ibret-i enâm kılındı**.

Pâ me-nih ez-hadd-i hod bîrûn kemâl înest ü bes
*Pîş-i ehl-i dîde mülk-i bî-zevâl înest ü bes****
Ve lâ tekûn ratben fe-tu'sara ve lâ yâbisen fe-tüksere[*4].

Ahvâl-i Âsitâne

Çünki İstanbul sekenesi cemî'an müsellah ve ekseri seferî kıyâfet ve seferlülerin ba'zan icrây-ı mezâk eylemeleri haylîce eskimiş bir 'âdet ise de, elhâletü hâzih bu keyfiyyet ba'zı re'âyâ hânelerine dahi sirâyet ederek, bu

---

* Metnimizden alınmış olmakla beraber "Bulgariyyü'l-asl" kelimeleri *Târîh-i Cevdet*, XI,134'te sehven "Belgıradiyyü'l-asl" şeklinde kaydedilmiştir.

1 töre E : tavra M4

2 'âlî E : kalî M4

3 olduklarını M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "Der-'aliyye'ye" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

4 vakt-i fursatda M4 : + [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen "mesfûrun" kelimesinin yerine satırın devamına yazılmışlardır] E

5 pazar M4 : bazar E

** "Katl-i Çorbacı-oğlu ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,134'te kaydedilmiştir.

*** "پا منه از حد خود بیرون کمال اینست و بس * پیش اهل دیده ملك بی زوال اینست و بس = Kendi hududundan dışarı adım atma! Kemâl budur ve bu da yeter. İleri görüşlülere göre sonsuz devlet budur ve bu da yeter" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir beyittir.

*4 "و لا تکن رطبا فتعصر و لا یابسا فتکسر = Yaş olma, sıkılırsın; kuru olma kırılırsın" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

esnâda birkaç eşkıyâ Üsküdar'da sâkin sarrâf esnâfı ve Ermeni tâ'ifesinden Pişmiş-oğlu'nun Yeni-mahalle'de vâki' menzili kapusunu nısf-ı leylde zorlayup, içerü duhûl ü iktihâm ve mersûmu ve zevcesini esliha irâ'e ederek ihâfe ile hânesinde mevcûd olup, ma'lûm olmamak içün yalnız misliyyâtdan ma'dûd olan vâfir nukūdunu gasb u igtinâm eylemişler ise dahi, zimmî-yi mersûm bir pişkin kimse olduğundan, mülâhaza-i encâm ile sükût edüp, mâlını cânı uğruna fedâya rızâ verdi*, [mısrâ]':

*Belây-ı [M4 17] derd-mendân ez-der-i dîvâr mî-âyed***
*İzâ nefeze sehmü'l-kazâ'i fe-'aleyke bi-hüsni'r-rızâ'i****

İstanbul'da Un-kapanı tüccârından Hacı Halîl nâm kimesne, bir çuval içine vaz' ve hammâla yükledüp, hıdmet-kârını terfîk ederek sarrâfına irsâl eylediği yedi bin beş yüz guruşu, Asma-altı nâm dâru'n-nedve-i eşkıyâdan murûr eder iken, bir takım hammâl ve[1] cemmâl makūlesi, hıdmet-kârı ve hammâlı darb ve akçayı bî-mehâbâ ahz u gasb etdiler. Ve ba'zıları rast geldikleri zimmîleri "Postal akçası" deyerek üç beş yerde haklayup, ba'zıları da dükkânlardan elbise ve eşyâ alup: "Bâzergân helâl eyle, hoşca kal!" deyü vedâ' ve eğer sâhibi şemâtet ü nizâ' edeyim der ise, katl etdikden sonra âheste reftâr ile şakalaşarak: "Gavur değil mi, hepsi birdir. Taşradakine[2] gitmezden evvel bunları kırmalu" derler idi. Ancak bu makūle hılâf-ı rızây-ı hazret-i Pâdişâhî hâl ü hareket lisâna gelmiş ba'zı kimsenin*4 izhâr-ı teberrâ zımnında 'adâvet-i cemî'-i re'âyâ gibi bir sûret göstererek, eşhâs makūlesine irâ'e-i ruhsat ile halkı igfâl ve erbâb-ı şerr u fesâdı dahi bu gûne dâd ü sitâd ile işgāl ve hoş-hâl etmekle, hazf-i kîl ü kāl 'arzı misillü hâletden neş'et etmiş ise de, *"İn künte rîhan fe-kad lâkayte ı'sâran"**5 meselince, çok geçmeyüp yüze çıkarılmış erâzil ü eşhâs, Galata ve Bey-oğlu'nda Efrenc tüccârından mâ'adâ düvel-i müte'ahhide sefâreti teba'asına dahi te'addî birle, ba'zılarını cerh u katl ve hattâ Fransalu[3] Baş-tercemânı'm ve İngilizlü Sır Kâtibi'ni darb ile ba'zı eşyâlarını gasb etmeleriyle, İngiltere Elçisi Lord İstirangfor*6, İngiltere

---

* "Çünki İstanbul sekenesi cemî'an müsellah ..... verdi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,137'de kaydedilmiştir.

** دردمندان از در دیوار می اید [M4 17] بلای = Dertlilerin belâsı, duvarın kapısından [= ansızın, umulmadık yerden] gelir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

*** "اذا نفذ سهم القضاء فعليك بحسن الرضاء = Kaderin oku hedefi bulduğu zaman sana düşen, onu hoşnutlukla kabul etmektir" anlamına gelen Arapça mısrâdır.

1 ve E : — M4

2 Taşradakine M4 : Taşradakiye E

*4 Metnimizden yapılan alıntının bu kısmında Cevdet Paşa "ya'nî Hâlet Efendi'nin" diyerek açıklayıcı bir bilgi ilâve etmiştir; bk. *Târîh-i Cevdet*, XI,141.

*5 "ان كنت ريحا فقد لاقيت اعصارا = Rüzgar eken fırtına biçer" anlamında Arapça atasözüdür.

3 Fransalu M4 : Françelü E

*6 Burada söz konusu olan İngiliz siyaset adamı Sir Stratford de Redcliffe Canning (1786-1880), İstanbul'da birkaç defa elçi olarak bulunmuştur; bk. "Canning", *Türk Ansiklopedisi*, Ankara 1958, IX,335-336.

ticâretini kat' birle, çend rûza kadar ashâb-ı ticâreti Der-'aliyye'den ref' etmek üzere tüccâra dekâkîn ve mağazalarını sedd ve ahz ü i'tâlarını kat'a tenbîh ederek, Bâb-ı 'âlî'ye bir mufassal ve sitem-âmîz takrîr takdîmiyle izhâr-ı iştikâ ve düvel-i müte'ahhide tüccâr ve maslahat-güzârlarının ticâret ve hıdmetleri mu'attal kaldığından bahsle, bu mu'âmele düvel-i mezkûre ile Devlet-i 'aliyye beyninde bir gûne 'adem-i terâzîye bâdî olacağını cânib-i Riyâset'e ifâde vü inhâ eylediğinden kat'-ı nazar, eşkıyâ makūlesinin böyle bî-pervâ hareketi, Âsitâne-i [M4 18] 'aliyye'de zahîre ve sâ'ir mâlzeme vürûdunu kātı' ve esvâk u pazarda[1] bey' u şirâya mâni' olarak, mûcib-i kaht u galâ olacağı rû-nümâ ve müsâmahası düvel-i mezbûre teba'ası hakkında 'ankasdin gibi bir ma'nâ görüneceği hüveydâ ve cümleden kat'-ı nazar, civâr-ı saltanat-ı seniyyede bu makūle tavr-ı nâ-sezâ min-külli'l-vücûh hılâf-ı rızây-ı hazret-i Şehriyâr-ı ma'delet-fermâ olmakdan nâşî, erbâb-ı fesâdın Ocak ma'rifetiyle te'dîb ü terhîbi bâbında mukaddemce yevm-i cum'a câmi'de Yeniçeri Ağası'na vâfir 'itâb-ı Mülûkâne ile lisânen fermân-ı hümâyûn-i Şâhâne[2] buyurulup, Galata ve Bey-oğlu ve ol havâlînin zabt u rabtına kemâl-i dikkat eylemesi vesâyâsı dahi Kapudan Paşa tarafına mâh-ı recebin yine yedinci günü◊ tezkire-i Kā'im-makāmî ile te'kîd ü beyân olundu*.

Sûret-i tezkire

Bu def'a İngiltere Elçisi tarafından makām-ı Riyâset'e takdîm olunan takrîr me'âlinde, dört yol ağzı taraflarında râhat ü âsâyiş-i 'âmmeye halel gelüp, mâl ü câna sû'-i kasdden 'ibâret her gün envâ'-ı ezâ olunmakda olduğu ve dört yol ağzı sokaklarında gezen müsellah âdemler tarafından Elçi-i mûmâ ileyhin yakîni olan ba'zıların mâl ve nefslerine açıkdan ta'arruz olunduğu ve İngiltere tüccârı ticâretlerine halel geldiğinden, ahz u i'tâlarından keff-i yede mecbûriyyetlerini beyân eyledikleri muharrer ve mezkûr olup, muhlısınizin ve gerek vükelây-ı devletin kesret-i mesâlih ve umûr-i lâzime ile ne sûretle meşgūl olduklarımız ma'lûm-i şerîfleri olan hâlâtdan iken, hasbe'l-vakt elçilerin bu vechile iştikâlariyle işgāl-i zihn olunması revâ görülmeyerek, bu husûsa, ya'nî zabt u rabt mâddesine savb-ı 'âlîlerinden bi'l-vücûh dikkat ü hamiyyet buyurulmak gümâşte-i 'uhde-i devletleri olan mevâddan ve el-hâletü hâzih nezâket-i vakti tefekkür birle bu makūle hâdise vukū'a gelmamesiyçün zîr-i idâre-i düstûrîlerinde bulunan mahâllin kemâl ile

1 pazarda M4 : bazarda E
2 hümâyûn-i Şâhâne M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E
◊ 7 Receb 1236 = 10 Nisan 1821 Salı.
* "İstanbul'da Un-kapanı tüccârından Hacı Halîl nâm kimesne ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,141-142'de kaydedilmiştir.

muhâfazasiyle zabt u rabt-ı neferât husûsuna bi'l-vücûh ikdâm ü ihtimâm buyurmaları, ferâ'iz-i hâliyyeden olmağla, zîr-i idârelerinde olan mahâlde[1] bu makûle ta'arruz ve cevr u ezâ misillü bâ'is-i iştikâ olur **[M4 19]** ednâ bir keyfiyyet vukû'a gelmamesi esbâbını serî'an istihsâle himmet buyurmaları*, intehâ.

Ve Kethudâ Bey tarafından dahi yine bu siyâkda Galata Voyvodası'na tezkire irsâl kılındı.

Ve ferdâsı ocaklu, Ağa-kapusu'nda cem'iyyet ve def'-i fesâd-ı neferâtları husûsiyçün meşveret ederek, üç gün mukaddem Kapan bâzergânı merkûmun akçasını kapanları, ortaları zâbitânı ma'rifetiyle ahz ve akçayı dahi bulup, ba'dehû kollarında mankûş orta nişânlarını kat' ile Ağa-kapusu'na ihzâr ve akça istirdâd ve sâhibine teslîm olundukdan sonra Yeniçeri Ağası: "Bunlar yeniçeri değiller, sârikler ve haydûdlardır. Bunların Ocak'ca cezâsı hırsızlar gibi icrâ olunmak iktizâ eder" deyü Zindân Hasekîsi ve 'Ases-başı ile Bâb-ı 'âlî'ye gönderüp, anda dahi vaz'-ı kürek olunmalarına fermân olunarak, mâh-ı recebin sekizinci günü◊ harbeciler ile 'ibreten li'l-emsâl Tersâne'ye irsâl olundular. Ve bu kadarca te'dîb ü tenkîl ile der-'akab biraz eyyâm âsâyiş-i emniyyet tahsîl kılındı**. "*Ve hürmetü mâli'l-Müslimi ke-hürmeti demihî*"***.

Cüz'iyyât-ı vukû'ât ez-dîğer vücûhât

Varna Muhâfızı olup, bu def'a[2] Babadağı muhâfazasına bi'l-vekâle me'mûr kılınan mîr-i mîrândan[3] Sâlih Paşa'ya mesârif-i vâkı'asına medâr olmak içün zuhûr eden yirmi beş bin guruş 'atıyye-i Şâhâne, yine yevm-i sâmin-i şehr-i recebü'l-müreccebde◊◊ Kapu Kethudâsı'na teslîmen irsâl olundu.

Hâlâ Kayseriyye Sancağı'na mutasarrıf olup, bu esnâda rütbe-i vâlây-ı Vezâret'le Anabolu Muhâfızlığı tevcîh olunan Hasan Paşa'nın, iki def'adır Teke ve Hamîd ve Aydın kazâlarından tertîb olunan asâkir ile bir an akdem Anabolu'ya erişmeğe gayret eylemesi ta'cîl olunmakda olup, elviye-i

---

1 mahâlde E : mahalde M4

* "**Sûret-i tezkire** ..... buyurmaları" kısmında yer alan bilgiler, aynen "Kā'im-makām Paşa'dan Kapudan Paşa'ya tezkire" başlığı altında *Târîh-i Cevdet*'in XI. cildinin zeylinde s.264-265'te kaydedilmiştir.

◊ 8 Receb 1236 = 11 Nisan 1821 Çarşamba.

** "Ve ferdâsı ocaklu, Ağa-kapusu'nda cem'iyyet ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,142'de kaydedilmiştir.

*** "و حرمة مال المسلم كحرمة دمه" = Müslümanın malının dokunulmazlığı, kanının dokunulmazlığı gibidir" anlamına gelen Arapça bu cümle, İslâmî fıkıh hükümlerindendir.

2 def'a M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "**bi'l-vekâle**" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

3 mîr-i mîrândan M4 : + [Bu kelime buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmıştır] E

◊◊ 8 Receb 1236 = 11 Nisan 1821 Çarşamba.

mezkûreden müretteb olan[1] iki bin nefer güzîde ve müsellah mîrîlü askeri tahrîr ve Antalya'dan sefînelere irkâben bir kâr-güzâr Başbuğ ma'iyyetiyle Mora tarafına irsâli husûsuna dahi Teke Sancağı Mutasarrıfı bundan akdemce me'mûr kılınmış idüğünden, asker-i mezbûru tertîb ve Antalya İskelesi'ne tesrîb eylemiş ise de, orada o mikdâr asker **[M4 20]** nakline kifâyet edecek kadar gemiler bulunmadığından, Teke Mutasarrıfı müşârun ileyh tarafından kifâyet edecek sefînеler göndermesi Rodos Mutasarrıfı Yûsuf Bey'e yazılmış olup, lâkin zikr olunan gemilerin tedârükü, mîr-i mûmâ ileyhe yahûd âhara ihâle olunmak, irâde-i seniyyeye muhtâc olduğu ve asker-i merkûm Mora'nın kangı iskelesine nakl olunmak lâzım idüği iş'âr kılınması husûslarını hâvî Teke Mutasarrıfı'nın tahrîrâtı vürûd eylediğinden, sefâyin husûsu yine Yûsuf Bey'e ihâle kılınup, gerek bunun ihbârı ve gerek askerin Anabolu İskelesi'ne nakli iktizâ edeceği mevâdda dâ'ir tekrâr kā'ime-i Kā'im-makāmî tahrîr ve yeni başdan isti'câl husûsu dahi tezbîr olundu. Hâsılı böyle bir emr-i müsta'cel dahi çengal-i muhâbere ile bir müddet mu'allak kalarak, vakt-i fursat ifâte vü imrâr kılındı*.

Tuna'dan berü yakaya ba'zıların murûrunda ba'zı gûne hafî mahzûr mülâhaza ve mutâla'a olunmuş idüğünden, hiçbir[2] kimsenin murûruna ruhsat verilmamek te'kîdâtı, mukaddemâ Yergöğü Muhâfızı tarafına dahi iş'âr u işâret olunmuşidi. Lâkin mahall-i mezkûr memerr olduğu takrîble, Rusyalu ve Nemçelü'nün mu'tâd üzere kuryerleri gelüp geçmede olduklarından, o makūlelerin murûruna bilâ-istîzân mümâna'at, hılâf-ı rızâ olacağı mülâhazaya mebnî, Muhâfız-ı mûmâ ileyh mümâna'at etmamekde ise dahi, ol bâbda istîzân etmiş olmağla, devleteyn-i müşârun ileyhimâ Devlet-i 'aliyye'ye hâlâ dostluk ve sadâkat sûretini ibrâz etmekde olduklarından, kuryerleri men' olunmayup, ancak ol tarafa vürûdlarında yanlarına birer Tatar terfîk ederek, bilâ-te'hîr Der-sa'âdet'e gönderilmeleri iktizâ etdiği, mâh-ı mezbûrun on ikinci günü◊ mûmâ ileyhe tahrîr olundu**.

Katl-i Tercemân ve ba'zı kesân ve ihrâc-ı neferât-ı yeniçeriyân

Çünki mukaddemâ bir gün meclis-i şûrâda musâlaha in'ikādı takrîbiyle Memleketeyn'e voyvodalar nasbı iktizâ edeceğinden bahsle, kimler münâsib olacağı müzâkere olundukda, ol vakit sudûr-i 'ulemâdan bir kâr-âşinâ: "Sekiz

---

1 müretteb olan M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

* "Hâlâ Kayseriyye Sancağı'na mutasarrıf olup, bu ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,150'de kaydedilmiştir.

2 hiçbir E : hicbir M4

◊ 12 Receb 1236 = 15 Nisan 1821 Pazar. Metnimizden alınmış olmakla beraber bu tarih *Târîh-i Cevdet*, XI,138'de sehven "recebin ikinci günü" şeklinde kaydedilmiştir.

** "Tuna'dan berü yakaya ba'zıların murûrunda ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,138'de kaydedilmiştir.

sene ibkâ şartına nazaran şimdilik voyvodalıkları, tevcîhinden beş altı sene kadar murûr etmiş olan eski voyvodalar ibkâ ve müddet-i ma'hûde tekmîlinde bağteten 'azl ile yeniden iki voyvodalar [M4 21] intihâbı münâsib görünür. Gerçi ol vakit yine ba'zı kîl ü kâl ihtimâli olup, lâkin i'tibârımız ilbâs-i hil'atden olmağla, gâyetün mâ fi'l-bâb: 'Bunlar sefer takrîbiyle zabt edemamişler ise de, 'azl dahi olunmamışlardır' cevâbı mülzim ü müskit olacağı bî-irtiyâbdır" re'yini takrîr u işrâb etmiş ise dahi, ol vakitde Riyâset Vekâleti'nde bulunan zât: "Yeniden iki voyvodalar intihâbı murâddır" deyerek, ol zemân Tercemân-ı Dîvân bulunan ve ba'de-ez-ân firâr eden Karaca Yanko'yu[1] li-sebebin istishâb etmiş idüğünden, ba'de-zemân[2] voyvodalar nasbı hengâmında tekrâren kemâl-i nüfûza vâsıl bulunmağla, yine kavl-i sâbık üzere merkûmu[3] Eflâk Voyvodalığı'na nâ'il etdikde, yerine Yakovaki, Tercemân ve biraz müddet murûrunda Karaca'nın dâmâdı olup, bundan mukaddemce 'isyân eden Mihal'in bu hadâset-i sinn ü sâl ile voyvodalığa isti'dâd istihsâliyçün Yakovaki'yi bilâ-mûcib 'azl ile Mihal Tercemân ve ba'dehû az vakitde merkûm Boğdan Voyvodalığı'na dest-res oldukda, yerine bu def'a Boğdan Voyvodası nasb olunan İskerlet Sarı Bey-zâde[4] Kalomaki* Voyvoda'nın karındaşı Yanko, Tercemân olmuşidi. Mersûm dahi ber-vech-i[5] merkûm nefy olundukda, sâlifü'l-beyân Moruzi hânedânından Kostaki, ashâb-ı 'ukûlün hılâf-ı me'mûlü olarak henûz Dîvân Tercemânı olmuşidi**; *ne'ûzü billâhi min-sû'-i kazâ'ihî****.

Men'iste'âne li-gayrillâhi min-talebin
*Fe-inne nâsırahû 'aczün ve hirmânu**[4]

Tercemân-ı merkûm kendi gibi ba'zı sanâdîd-i Rûm'a gûyâ nush u pend gûne kağıdlar yazmağa, "Kurda ciğer inanma" meseli misli olarak, müstenidi tarafından me'mûr olduğuna mebnî, Memleketeyn tarafına yazmış olduğu kağıdlarda: "Böyle bî-vakt vaz' u hareket kâr-ı 'akıl mı idi ve bunun şimdi

---

1 Yanko'yu E : Yanko بی M4

2 ba'de-zemân E : ba'de-ez-ân M4

3 li-sebebin ..... merkûmu M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "6" rakamı, sonunda "sah" kaydı işâretiyle satırın hizâsına E 91a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

4 Sarı Bey-zâde M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

* Metnimizden alınmakla beraber "Kalomaki" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,95'te "Kalimaki (قالیماکی)" okunacak şekilde kaydedilmiştir; doğrusunun da böyle olması gerekir.

5 ber-vech-i E : vech-i M4

** "Çünki mukaddemâ bir gün meclis-i şûrâda ..... olmuşidi" kısmında yer alan bilgiler özetle, değişik ifâdelerle ve "Şânî-zâde Târîhi'nde tahrîr olunduğu üzere" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,95'te kaydedilmiştir.

*** "نعوذ بالله من سوء قضائه = Yazgısının kötü olmasından Allah'a sığınırız" anlamına gelen Arapça duâdır.

*4 "من استعان لغیر الله من طلب * فان ناصره عجز و حرمان = Allah'tan başkasından bir şey isteyenin yardımcısı, acziyet ve yoksunluktur" anlamına gelen Arapça beyittir.

mevsimi miydi?" gibi zü'l-ciheteyn ba'zı 'ibâreler derc etmiş ve mel'aneti bu takrîble açığa çıkmış olarak, mâh-ı recebin on üçüncü isneyn günü◊ merkûmu Kethudâ Bey çağırdup: "Bu yazdığın kağıdda böyle lakırdılar nedir?" deyü mu'âhaze murâd etdikde, ol mütelemmiz, 'azâzîl lisânının muktezâsı idüğüne ve her lisânın hakk-ı ta'bîrde bir keyfiyyet-i mahsûsası olduğuna ityân-ı bürhân ü delîl [M4 22] ederek, mes'eleyi ba'zı sâde-zamîrleri ilzâm ü iskât edecek derecelere getürdükde, mûmâ ileyh ol şeytân-ünsînin kelâm ile ilzâmı gayr-i kâbil-i imkân olduğunu îkân etmekle, merkûmu hemân ber-mûceb-i fermân[1] semmûr kürkü ve semmûr kalpağı ile Alay Köşkü önüne irsâl ve kıyâfetiyle katl etdirüp, üç gün öylece terk ile 'ibret-i emsâl eyledi*. Ve yerine fîmâ-ba'd Fenarlu takımından olmamak şartiyle bir Tercemân araşdırılarak, hâlâ Eflâk[2] Voyvodası Kalimaki Bey'in Kapu Kethudâsı olup, Rûm Milleti'nin Hayhurum dedikleri nev'inden İstavraki, Tercemân nasb olundu**.

Ve yevm-i merkûmda◊◊ Beşiktaş'da sâkin Çukacı Anton Ciro nâm Rûm ki Seray-ı hümâyûn-i Şâhâne ve devâ'ir-i ekser-i kibârda çuka bey' u şirâsı, hemân merkûma inhisâr derecesinde olmağla, kesb-i kemâl-i gınâ vü yesâr eylemişidi. Ve ana mümâsil yine çuka[3] tüccârından Balat'da sâkin Çukacı Çalık-oğlu ve merkûm Ciro'nun Arnavud-köyü'nde[4] sâkin karındaşı ve bunlar misillü dîğer altı nefer Rûm, İstanbul'da mecma'-i nâs mahallerde birer birer katl olundular. Ve mersûm Ciro, Bâb-ı 'âlî'den maktele gönderilür iken, bülend-âvâz ile gûyâ: "Siz bizi katl etmekle milletimiz elinden kurtulacak mısız?" misillü sözler ile mâ fi'z-zamîrlerini izhâr u ibrâz eyledi***. Ve bunların hâzır esvâbcı ve kapamacı esnâfiyle münâsebetleri olmak takrîbiyle, ba'zılarının hânelerinde ehl-i İslâm'a müte'allık pek çok askerî ve 'avâm esvâbı zuhûru rivâyet olunur.

Ve yine yevm-i isneyn-i merkûmda◊◊◊ Beş Ortalar nâmiyle ve beş bin nefer takrîriyle cem' olan yeniçeriler, İstanbul iskelelerinden mavunalar[5] ve Üsküdar[6]

◊ 13 Receb 1236 = 16 Nisan 1821 Pazartesi.

1 ber-mûceb-i fermân M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

* "Tercemân-ı merkûm kendi gibi ba'zı sanâdîd-i Rûm'a ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,145-146'da kaydedilmiştir.

2 Eflâk M4 : + [Bu kelime metinde üzeri çizilen "Boğdan" kelimesinin üstüne yazılmıştır] E

** "Ve yerine fîmâ-ba'd Fenarlu takımından ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,162'de kaydedilmiştir.

◊◊ 13 Receb 1236 = 16 Nisan 1821 Pazartesi.

3 çuka E : çukacı M4

4 Arnavud-köyü'nde E : Arnabud-köyü'nde M4

*** "Ve yevm-i merkûmda Beşiktaş'da sâkin Çukacı ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,145'te kaydedilmiştir.

◊◊◊ 13 Receb 1236 = 16 Nisan 1821 Pazartesi.

5 mavunalar E : ma'ûnalar M4

6 ve Üsküdar M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

ve ışaru kapular kayıkları ve âteş kayıklarıyle Büyük-dere'ye irsâl olunmalariyle, Boğaz-içi'nden murûr ederler iken, ba'zan Beşiktaş'da Hâlet Efendi'nin hâlî sâhil-hânesinden kat'-ı nazar, Orta-köy'den yukaru bi'l-cümle re'âyâ sâhil-hânelerinin bâm ü câmlarını tüfeng kurşunuyla misâl-i gırbâl delik deşik ederek ve ol ebniye-i nefîseyi 'abes yere lâne-i bûm gibi harâb ü yebâb eyleyerek Büyük-dere'ye zihâb edüp, mukaddemce hâzırlanan tüccâr sefînelerine [M4 23] irkâb olundular*.

Cezâ'-i kubh-i 'amel bîn ki rüzgâr henûz
*Temâm nâ-şüde tâkî hemî küned vîrân***

Ta'yîn-şüden-i Sıdkı-zâde Efendi be-mükâleme ve zikr-i ahvâl-i ba'zı havâlî

Düvel-i ecnebiyye elçileri ve süferâsiyle gâh ü bî-gâh iktizâ eden mübâhase vü mükâleme meclislerinde, müte'ayyinân-ı tarîk-ı 'ulemânın 'ukalâ ve kâr-âşinâlarından ba'zıların dahi bulunması, 'âdet-i devlet ve müstelzim-i ba'zı menfa'at olmakdan nâşî, hâlâ Şeyhulislâm-ı Nu'mânî-makām es-Seyyid 'Abdülvehhâb Efendi, mukaddem mecâlis-i mezbûrede ol[1] mesnedi muhtelis iken, el-hâletü hâzih makām-ı Fetvâ'ya visâb oldukları[2] zâten ve müzâkereten intihâb ile birinin emr-i mükâlemeye ta'yînini îcâb etmekle, Sadr-ı Rûm-ı esbak Sıdkı-zâde Ahmed Reşîd Efendi, mukaddemâ Ordu Kazâsı münâsebetiyle zâhiren vâkıf-ı ahvâl olmalarına ibtinâ'en, câlib-i fevz-i uhrevî olduğu mesbûk bi'l-emsâl olan dâ'ire-i mütekellimîne idhâl olundu***.

Bozça-ada Râhibi Yorgi ile dâmâdı İstiratı ve bâcenâhı Zâfîri, üc[3] nefer oğulları ve zevceleriyle firâr etmişler ve mesfûr İstiratı biraz eşyâ dahi kaçırmak içün girüye kalarak başka bir kayığa rukûbü esnâda ele geçüp habs olunmuş idüği ve Yanaki nâm Rûm Kapudanı, sefînesinin mellâhları, ma'lûmü'l-esâmî zimmîler mesfûru ahz hengâmında mümâna'at kaydiyle fezâhat ü şenâ'ate cesâret etmişler ise de, cümlesi ahz olunup, Tersâne-i 'âmire tarafına gönderilmiş idüği ifâdâtiyle Boğaz Nâzırı-yı sâbık Kapucu-başı Ahmed Ağa'nın tahrîrâtı ve Bozca-ada Nâ'ibi Efendi'nin i'lâmı yine mâh-ı re-

---

* "Ve yine yevm-i isneyn-i merkūmda Beş Ortalar ..... olundular" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,145,161'de kaydedilmiştir.

** "جزاء قبح عمل بين كه روزكار هنوز * تمام ناشده طاقى همى كند ويران = Kötü amelin karşılığını şöyle gör ki, bir kemer henüz tamam olmadan zaman onu yok etmektedir" anlamına gelen Farsça bir beyitir.

1 ol E : o M4

2 oldukları M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ecilden" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

*** "**Ta'yîn-şüden-i Sıdkı-zâde Efendi** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,132'de kaydedilmiştir.

3 Zâfîri üc E : Zâfiri üç M4

cebin on üçüncü günü◊ Der-i devlet'e vürûd etmekle, zikr olunan mellâhlar Galata ve Arnavud-köyü[1] ve Tersâne ve İstanbul'da emâkin-i müte'addidede katl olunup*, fîmâ-ba'd dahi böyle firâr edenlerin ahziyle iktizâsının icrâsı lâzimeden olduğu beyâniyle[2], habsinde[3] olan merkūm İstiratı'yi dahi esnây-ı tarîkde bir vechile firâr edemeyeceği sûretde kayd ü bend ve yanına mu'temed âdemler terfîki ile Der-'aliyye'ye irsâl eylemesiyçün Nâzır-ı mûmâ ileyhe emr olundu.

Mora vücûhunun ve Kā'im-makāmı'nın Yanya Cânibi Ser'askeri [M4 24] Hurşîd Paşa tarafına birbirini müte'âkıb vürûd ile müşârun ileyh tarafından dahi Der-sa'âdet'e irsâl olunan kağıdlarına ve anlar ile bile etrâfdan Mora'ya ve Mora'dan müşârun ileyhe gelerek kezâlik Der-i devlet'e göndermiş oldukları havâdis evrâkına nazaran, Mora'nın muhâfaza ve muhâresesine dikkat vâcib olmakdan nâşî, Ser'asker-i müşârun ileyhiñ emriyle der-'akab Mora Vâlîsi Mehmed Paşa'nın kethudâsı, üç bin nefer asker ile ol tarafa gönderilüp, ba'dehû Vâlî-i[4] müşârun ileyhi dahi külliyyetlü asker ile Mora'ya i'zâm edeceğini şâmil ve Mora re'âyâsının dahi hareketleri uygunsuzlanmış olduğundan, bir mikdâr evlâd-ı fâtihân askerinin dahi ol cânibe gönderilmesi re'y-i 'âlîye menût idüğüni müştemil, bu esnâda Ser'asker Paşa'nın vürûd eden tahrîrâtı, Rikâb-ı hümâyûn-i Şâhâne'ye 'arz ile meşmûl-i lihâza-i re'y-ifâza-i hazret-i Pâdişâhî oldukda, Mora'nın muhâfazası elzem olduğu misillü, Yanya cânibini dahi boş bırakmamak muktezî olmağla, Mora Vâlîsi külliyetlü asker ile gönderilecek olduğundan, evlâd-ı fâtihân askerinin berü taraf içün durması lâzimeden olduğu ve Mora Kā'im-makāmı Kapucu-başı Sâlih Koç Ağa yakın mahalde olmağla, zarûret mess eder ise, asker-i mezbûrun mûmâ ileyh ma'iyyetine sonra da me'mûr kılınabileceği ve Mora'nın muhâfazasiyçün Anadolu'dan tertîb olunan askerlerin kerreten ba'de uhrâ ta'cîl kılınmış olduğu Hurşîd Paşa'ya tafsîlen yazılarak, iktizâsı üzere hareket eylemesi siyâkında hatt-ı hümâyûn-i Mülûkâne şeref-sünûh olduğu ve mebde'-i fesâd olan Kalavrata ve Vestice kazâları koca-başılarının ve Badra Metrepolidi ve Kalavrata Piskoposu'nun sû'-i hareketlerini Kā'im-makām-ı mûmâ ileyh, Ser'asker-i müşârun ileyhe yazmış olduğundan, vakt ü hâle nazaran re'âyânın tavr u hareketlerinden bir an gaflet câ'iz olmamağla, bunlardan mugāyir-i resm-i ra'iyyet bir keyfiyyet zuhûr etmamek vesâ'ilini ikmâle dikkat ve Tırabolîçe'de[5] mevcûd olan koca-

◊ 13 Receb 1236 = 16 Nisan 1821 Pazartesi.

1 Arnavud-köyü E : Arnabud-köyü M4

* "Bozça-ada Râhibi Yorgi ile dâmâdı İstiratı ve ..... olunup" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,145'te kaydedilmiştir.

2 beyâniyle M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "Boğaz Nâzır" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

3 habsinde E : habsde M4

4 Vâlî-i M4 : Vâlî-yi E

5 Tırabolîçe'de E : Tırabolice'de M4

başılar ve metrepolidlerden rehn gûne göz habsinde tutulmaları iktizâ eden her kaç[1] nefer ise, ol vechile ahz olunup mâ'adâsına ne sûretle [**M4 25**] te'mîn ve istimâlet lâzım gelür ise öylece nush u pendi mutazammın kağıdlar neşri, Kā'im-makām-ı mûmâ ileyhe tefhîm kılınması vesâyâsiyle, mâh-ı recebin on dördüncü günü◊ Ser'asker Hurşîd Paşa'ya mufassal ve meşrûh[2] tahrîrât-ı Kā'im-makāmî irsâl olundu.

Ve Kalavrata Kazâsı'nda olan kebîr kilisanın vükelâsından olup, Âsitâne-i 'aliyye'de Fenar-kapusu'nda Kudüs Patrik-hânesi[3] ittisâlinde olup, Evlâda (اولاده) Konağı ta'bîr etdikleri hânede el-yevm sâkin olan râhibler, kaç nefer iseler her birinin başka başka isim ve şöhretlerini mübîn defter ile kendülerini Bâb-ı 'âlî'ye göndermesi Rûm Patriki'ne[4] fermân olunup, yevm-i merkūmda◊◊ geldiklerinde, cümlesi Bostancı-başı Ağa habs-hânesine irsâl olundu*.

Ve dünkü gün◊◊◊ Silivri'de câmi'-i şerîfde nemâz kılınur iken, erkân-ı salâtı bilmediğinden anlanup tutulmuş ve üzerinde kağıdlar bulunmuş Müslimân kıyâfetinde Ulahlı Gavur ile yanında tâlib-i 'ilm kıyâfetlü iki refîklerini, zuhûr eden kağıdlar ile yolda bir vechile firâr edemeyecekleri sûretde kayd ü bend ile yanlarına mu'temed âdemler terfîk ederek, Âsitâne-i 'aliyye'ye serî'an irsâl eylemesiyçün mâh-ı mezbûrun on beşinci günü◊4 Silivri A'yânı'na mektûb-i Kā'im-makāmî ile Tatar ihrâc olundu**.

İmdi Rûm Milleti beyninde olan fesâd sebebiyle içlerinde hıyânet ü ihânete ziyâde harîs u meyyâl olanları böyle dürlü kıyâfetlere girüp, ehl-i İslâm beynine şıkāk bırakmak dâ'iyesiyle etrâf u eknâfa erâcîf makūlesi havâdisler neşr ederek teşvîşe çalışdıkları ve ba'zı hıyâneti zâhir olanları, kendülerini cezây-ı mâ-yestehıkdan kurtarmak içün tebdîl-i kıyâfetle firâr dâ'iyesine düşdükleri, şimdiye kadar ba'zan ele geçenlerden ve işbu Silivri'de tutulanlardan âşikâr ve bu mâddeye min-külli'l-vücûh dikkat olunarak, öyle bilinmez gibi câme ve kıyâfetle erâcîf neşr edenlerin, yahûd firâr etmek isteyenlerin[5] ele getürülmesi lâzım geldiği bedîdâr olmağla, şahsı ma'lûm olan ehl-i İslâm'dan başka efrâd-ı nâs ve gerek şuhûr-i mübârekede mektûb ile taşra giden talebe-i 'ulûm ve sûhtegân ve sâ'ir [**M4 26**] kesânın hâli

---

1 kaç M4 : kac E
◊ 14 Receb 1236 = 17 Nisan 1821 Salı.
2 meşrûh E : meşrû' M4
3 Patrik-hânesi M4 : Batrik-hânesi E
4 Patriki'ne M4 : Batriki'ne E
◊◊ 14 Receb 1236 = 17 Nisan 1821 Salı.
* "Mora vücûhunun ve Kā'im-makāmı'nın Yanya ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,149-150'de kaydedilmiştir.
◊◊◊ 13 Receb 1236 = 16 Nisan 1821 Pazartesi.
◊4 15 Receb 1236 = 18 Nisan 1821 Çarşamba.
** "Ve dünkü gün Silivri'de câmi'-i şerîfde ..... olundu" kısmındaki bilgiler değişik ifâdelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,142'de kaydedilmiştir.
5 isteyenlerin E : isteyanlerin M4

anlaşılmadıkca Âsitâne-i sa'âdet'e duhûl ü hurûc edememeleriyçün, İstanbul kapularının her birinden girüp çıkan şahs-ı nâ-ma'lûm her kim olur ise olsun, gereği gibi teharrî vü tecessüs olunmaksızın koyverilmamek[1] üzere kapularda olan kolluklar zâbitânına etrâfiyle tenbîh ü te'kîd ve bu husûsun 'ale'd-devâm icrâsına sa'y-i mezîd eylemesiyçün Yeniçeri Ağası'na hıtâben mâh-ı recebin on altıncı günü[0] beyâz üzerine fermân-ı 'âlî ısdâr olundu*.

Rûmlar ehl-i İslâm 'aleyhine ittifâk etmiş olduklarına mukâbeleten, büyük ve küçük[2] efrâd-ı İslâmiyye ve sunûf-i askeriyyenin dahi uhuvvet-i İslâmiyye lâzimesince ve Pâdişâh-ı İslâm-penâh *eyyedehullâhu ve nasarahullah*** hazretlerinin bâb-ı merhamet-me'âb-ı Mülûkâne'lerinde cümlesi bir kapu yoldaşı oldukları muktezâsınca, İstanbul'da bi'l-cümle vüzerâ ve 'ulemâ ve ricâl-i devlet ve askerî ve esnâf, emr-i hümâyûn-i Mülûkâne mûcebince ittihâd ü ittifâk edüp, lâkin bu muvâfakat ü mu'âzadet yalnız İstanbul'a mahsûs olmayup, taşralarda ve serhadlerde dahi hâsıl olduğu hâlde, kuvvet-i İslâmiyye bir bu kadar dahi meydâna çıkacağı emr-i meczûm olmağla, İstanbul'da vukū' bulan ittifâk-ı 'umûm hikâyet olunarak, serhaddât-ı Hâkâniyye ve bilâd-ı sâ'irede olan Müslimîn'in büyük ve küçüğü kezâlik kalben ve kāliben ittihâd ve şer'-i şerîf ve kānûn-i münîf mûcebince büyüklerine itâ'at ü inkıyâd ederek, her kim olur ise olsun fark etmeyüp, müsâvât bi'l-İslâm'a ri'âyetle birbirlerini karındaş bilmeleri ferîzasını, serhadlerde ve sâ'ir yerlerde[3] olan zâbitâna ve sâ'ir iktizâ edenlere etrâfiyle tahrîr u beyân eylemesiyçün Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî tarafından Yeniçeri Ağası'na bâ-emr-i 'âlî[4] tezkire tahrîr olundu.

Kayseriyye Mutasarrıfı olup bundan akdem Anabolu Muhâfızlığı tevcîh olunan Hasan Paşa'ya serî'an tanzîm-i dâ'iresiyle İzmir'e gelüp, sefînelere rükûb ederek Anabolu'ya erişmeğe sür'at eylemesi tekrâren ta'cîl kılındı***.

İbrâ'îl'de olan yeniçeri zâbitiyle ortası neferâtı beyninde ber-mu'tâd hudûs eden teşvîşât ve neferât-ı merkūmenin sükkân-ı serhadde eyledikleri te'addiyyât [M4 27] hikâye olunarak, İbrâ'îl Muhâfızı tarafından Kapu Kethudâsı'na gönderilmiş olan şukkayı, mûmâ ileyh Bâb-ı 'âlî'ye takdîm ve keyfiyyeti ifâde vü tefhîm eyledikde: "Müslimânım deyan küçük ve büyük

---

1 koyverilmamek E : koyuverilmamek M4

0 16 Receb 1236 = 19 Nisan 1821 Perşembe.

* "İmdi Rûm Milleti beyninde olan fesâd sebebiyle ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,142-143'te kaydedilmiştir.

2 küçük M4 : kücük E

** "ایده الله و نصره الله = Allah onu desteklesin ve ona yardım eylesin" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

3 yerlerde E : yerde M4

4 bâ-emr-i 'âlî M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

*** "Kayseriyye Mutasarrıfı olup bundan akdem ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,150'de kaydedilmiştir.

ocaklu ve sâ'ir her ne gürûhdan olur ise olsun böyle vakitde ben şuyum, ben buyum" demeyerek cümlesi yek-vücûd olup birbirleriyle karındaş mu'âmelesi eylemek ve bu takrîb ile ehl-i İslâm husamâsına ittifâk-ı İslâmiyyet'den hâsıl kuvvet ü şecâ'ati göstermek lâzım olduğunu ve İstanbul'da bu maksûdun hâsıl olduğunu ve cemî' Memâlik-i mahrûse'de dahi husûlü, matlûb-i fevâ'id-mensûb-i cenâb-ı Pâdişâhî olduğunu cümle ehâlî ve askerîye ifâde ile Ümmet-i Muhammed'i celb edecek ve gayret ü şevka getürecek vesîleleri tahsîle himmet ve te'lîf-i kulûb ile tevfîk-i miyân-i İslâmiyân eylemeleri vesâyâsı, İbrâ'îl Muhâfızı Vezîr Yûsuf Paşa'ya mâh-ı recebin on yedinci günü◊ târîhiyle yazılan kā'ime-i Sâmiye'de derc ü tavsiye kılındı* . *Men lem yestazî' bi-mısbâhin lem yestezî' bi-esyâhin*** . [Mısrâ]':

*Çü gûş-i hûş ne-bâşed çi sûd hüsn-i makāl****

Re'âyânın paskalyaları tekarrub edüp, ol esnâda ba'zı mahallerde cem'iyyet mu'tâdları ise de, Rûm Milleti fesâdı sebeble, bu sene başka vakitlere kıyâs olunamadığından, re'âyânın paskalya günlerinde cem'iyyet eylemeleri men'i bâbında Yeniçeri Ağası ve Bostancı-başı ve Topcu-başı, Humbaracı-başı ve Kapudan Paşa ve patriklere[1] hıtâben evâmir-i 'aliyye ısdâr olundu*[4].

Vusûl-i Sadr-ı a'zam be-Rikâb-ı hümâyûn-i Şâhâne

Sadr-ı a'zam Benderli 'Ali Paşa, ber-mûceb-i fermûde mâh-ı recebin on beşinci günü◊◊ sebükbârâne Üsküdar verâsında Maltepe[2] Karyesi'ne vürûdunu ihbâr etmiş ise de, fenn-i ahkâm-ı nücûma ba'zı vukūfu mevhûm[3] olanlar, ol vakit kamerin 'Akreb'de bulunduğunu ta'rîf ile, [mısrâ]':

*Güftâ ki me-rev hest kamer der-'akreb**[5]

me'âlini tavsîf ederek, [mısrâ]':

*Figān ki ber-ser-i în-mâh fitne bisyârest**[6]

◊ 17 Receb 1236 = 20 Nisan 1821 Cuma.

* "İbrâ'îl'de olan yeniçeri zâbitiyle ortası neferâtı ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,144'te kaydedilmiştir.

** "من لم يستضئ بمصباح لم يستضئ باصياح = Lamba ile aydınlanamayan, seher vaktinin aydınlığı ile aydınlanamaz" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*** "چو گوش هوش نباشد چسود حسن مقال = Akıl kulağı olmayana güzel sözün ne faydası olur?" anlamına gelen bu cümle, Sa'dî'nin Dîvân'ındaki kasîdelerden birinde geçen bir mısrâdır; bk. *Külliyyât-ı Sa'dî*, s.731.

1 patriklere M4 : batriklere E

*4 "Re'âyânın paskalyaları tekarrub edüp, ... olundu" kısmında yer alan bilgiler değişik ifâdelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,144'te kaydedilmiştir.

◊◊ 15 Receb 1236 = 18 Nisan 1821 Çarşamba.

2 Maltepe M4 : Maldepe E

3 mevhûm E : mevhûn M4

*5 "گفتا که مرو هست قمر در عقرب = Gitme! Ay, Akrep burcundadır, dedim" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

*6 "فغانکه بر سر این ماه فتنه بسیارست = Eyvâh eyvâh! Bu ayın başında fitne çok olacaktır" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

deyerek nuhûset-i vakitden bâhis olup, *"ez-Zannu yuhtî ve yusîb"** ol mahalde iki gün dahi tevkîfe bâ'is olduklarından, hakkında *"Ve kazallâhu bimâ-kazâ"*** iktizâsiyle, sâbite-i kalb-i 'Akreb'den **[M4 28]** ebter enhas-i nevâhis oldular.

Çi bendî dil derîn-cism-i züccâcî

*Ki imrûzest yâ ferdâ şikeste****

Ne'ûzü billâhi min-fâtihat-i emrin tüfzî ile'l-bahsi ve'l-husrâni ve 'akıbetü 'ömrin tü'eddî ile'l-hızyi ve'l-hızlâni[*4].

Binâ'en 'aleyh müşârun ileyh mâh-ı merkûmun on sekizinci sebt günü[◊], Silahdâr-ı hazret-i Şehriyârî delâletiyle Rikâb-ı hümâyûn-i Şâhâne'ye da'vet ve Şeyhulislâm ile bi'l-ma'iyye huzûr-i pür-nûr-i Sultânî'de sâ'at beşe on dakîka kalarak teslîm-i mühr-i hümâyûn-i Vekâlet ile ber-mu'tâd ilbâs-i hil'at-i Sadâret olundukdan sonra, ma'an 'avdet ve Bâb-ı 'âlî'ye gelüp, mu'tâd üzere hil'atleri iksâ ve çend rûz mukaddem Seray-ı hümâyûn'un su-yunu tesmîme te'ahhüd etmiş olmak ve Timür-kapu civârında su-yolcuların sâkin oldukları kal'a burcuna mazgallar yapmış olmak gibi töhmetler ile habs olunan üç[1] nefer su-yolcu Arnavud[2] Rûmları'nı der-'akab katl ile umûr-i mühimmeye şurû' u ibtidâr eyledi.

Ve[3] mühr-i hümâyûn-i Vekâlet ahzı vaktinin tâli'i, Esed Burcu'nun derecât-ı nuhûsdan olan[4] altı derecesine tesâdüf edüp, Kalbü'l-Esed nâm nahs-i kātı'-ı tâli'e düşmüş[5] ve hâne-i 'âşiri burc-i kıran olan Hamel'in yirmi üç[6] derecesi vâki' olmuş ve hamse-i mütehayyire bi-ecma'ihim burc-i mezkûrda bulunup, şu kadar ki cümlesi bi't-tesviye beyt-i tâsi'de cem' olmuş idi; *zâlike takdîru'l-'azîzi'l-'alîm*[*5].

---

* "الظن يخطى و يصيب = Zan, isâbet de edebilir, hatâ da" anlamına gelen Arapça deyiştir.

** "و قضى الله بما قضا = Allah'ın yazgısıyla hükmetsin" anlamına gelen Arapça duâdır.

*** "چه بندی دل درین جسم زجاجی * که امروزست یا فردا شکسته = Bugün ya da yarın kırılacak bu camdan cisme ne gönül bağlarsın?" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

*4 "نعوذ بالله من فاتحة امر تفضى الى البخس و الخسران وعاقبة عمر تؤدى الى الخذى والخذلان = Zarar ve ziyâna götüren bir işe girişmekten ve rüsvâylığa götüren bir ömrün âkibetinden Allah'a sığınırız" anlamına gelen Arapça duâdır.

◊ 18 Receb 1236 = 21 Nisan 1821 Cumartesi.

1 üç M4 : üc E

2 Arnavud E : Arnabud M4

3 Ve M4 : — E

4 derecât-ı nuhûsdan olan M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "mim" harfi ile işâret edilerek satırın hizâsına E 94a'nın sağ kenarına yazılmışlardır] E

5 kalbü'l-Esed ..... düşmüş M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 94a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

6 üç M4 : üc E

*5 "ذلك تقدير العزيز العليم = Bu, o üstün ve bilen (Allah)'ın takdîridir" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-En'âm 6/96; Yâsîn 36/38; Fussilet 41/12. âyetlerin son kısımlarını teşkîl etmektedir.

Yevm-i mezbûrda◊ bundan henûz on üç[1] gün mukaddem Edirne'de mukîm iken[2], Kara-deniz Boğazı Muhâfızlığı ile Kara-burun'da ikâmet etmek üzere Vezâret'i ibkâ olunan Mustafa Paşa'nın Vezâret-i çend-rûzîsi yine ilgâ olunarak, yerine on üç gün mukaddem Sadâret'den infisâl ile Gelibolu'ya irsâl olunan Seyyid 'Ali Paşa me'mûr kılınup, kezâlik Kara-burun'da ikâmet ve Kara-deniz Boğazı'nı hıfz u hirâset etmesi şartiyle ber-vech-i Muhassıllık Teke ve Hamîd sancakları tevcîh ve Vezâret-i fâ'itesi ibkâ olundu*. İmdi bu derece tebeddülât-ı mütenâfiye-i müte'âkıbeyi îcâb eden ıztırâb-ı zihn-i erbâb-ı şûrâ, şu aralık ne mertebelere vardığı bu keyfiyyetden ashâb-ı dikkate vâzıh u hüveydâdır.

Ve Ak-deniz Boğazı muhâfazasına vech-i mezkûr üzere **[M4 29]** recebin beşinci günü◊◊ gerçi mîr-i mîrândan Şefîk Paşa me'mûr olmuşidi. Lâkin mezbûr Boğaz dahi ba'zı mülâhazalara mebnî başka mevki'lere makîs olmayup, kaviyyü'l-iktidâr bir vezîre ihâle olunmağa muhtâc olmağla, Aydın Mutasarrıfı Behrâm Paşa Rumeli tarafında Eceâbâd nâm mahalle gelüp ikâmet ve Boğaz-ı mezbûru muhâfazaya dikkat eylemek üzere mâh-ı merkûmun on dokuzuncu günü◊◊◊ bâ-fermân-ı 'âlî me'mûr kılındı.

Ahvâl-i neferât der-Boğaz

Yeniçeri neferâtı, tekmîl-i levâzım-ı râhları zımnında hâlâ Büyük-dere ve Sarıyar önlerinde lenger-gîr-i ikâmet ü karâr olduklarından, dünkü gün◊[4] bir takımı Beykoz'a çıkup andan iki sâ'at kadar mesâfede Arnavud-köyü[3] nâm neccâr ve bennâ makûlesi Rûm re'âyâsı sâkin olan karyeye varup, anda bir papas ile birkaç[4] dîğer zimmîyi katl, ba'dehû gasb ü hetk misillü ef'âle ibtidârları esnâda, evlâd ü 'iyâl kaydından 'ârî olan biraz sekenesi der-'akab öteye berüye dağılarak, bakıyyesi dahi ahşamısı evlâd ü ezvâciyle civârda olan Irva ve Şile gibi İslâm karyelerine dahîl olarak ve mezkûr karyeler sükkânı Müslimânlar dahi mu'ârefeleri olanları kendü hânelerine ve mâ'adâsını öte berüye iskân ederek, asker Varna'ya kalkup gidinceye kadar köylerinde

---

◊ 18 Receb 1236 = 21 Nisan 1821 Cumartesi.
1 üç M4 : üc E
2 Edirne'de mukîm iken M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 94a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E
2 üç M4 : üc E
* "**Vusûl-i Sadr-ı a'zam be-Rikâb-ı** ..... **olundu**" kısmında yer alan bilgiler özetle, bazı ilâvelerle ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,161-162'de kaydedilmiştir.
◊◊ 5 Receb 1236 = 8 Nisan 1821 Pazar.
◊◊◊ 19 Receb 1236 = 22 Nisan 1821 Pazar.
◊[4] 18 Receb 1236 = 21 Nisan 1821 Cumartesi.
3 Arnavud-köyü E : Arnabud-köyü M4
4 birkaç E : birkac E

mihmân eylediler. Meğer mersûmlar mukaddem Rumeli tarafından dağlı[1] eşkıyâsı belâsiyle firâr ve ol mahalli ihtiyâr eden re'âyâ imiş*.

Salb-i Patrik-i[2] Rûm ve çend metrepolid

Mâh-ı recebin on dokuzuncu paskalya günü olan yevm-i pazar[3◊], Sadr-ı a'zam bâ-irâde-i celâdet-ifâde-i hazret-i Şehriyârî, Rûm Patriki'ni Bâb-ı 'âlî'ye ihzâr edüp: "Senin bu fesâddan[4] mukaddemâ[5] haberin yok muydu ki, kat'â iş'âr etmedin?" deyü istifsâr eyledikde, merkûm inkâr ve müşârun ileyh tekrâren su'âle ibtidâr ile: "Ya bir fâhişe 'avratın etdiği zinâ ve fıska kadar muktezây-ı âyîniniz üzere elbet vukûfunuz derkâr u âşikâr **[M4 30]** iken, böyle milletce 'azîm ü 'amîm fitne vü fesâddan tecâhülâne haberim yoğidi dimeğe i'timâd olunabilür mi?" deyü mu'âhazede ısrâr eyledikde: "Devletlü efendim! Kulunuz sınn-i tis'îni mütecâviz bî-şu'ûr ihtiyârım. Eğer bilürler[6] ise Onikiler bilürler" cevâb-ı nâ-savâbını[7] vermiş ise de, fi'l-hakîka bayağı bir koca-başı ve papas makûlesinin vâfir eyyâmdan berü haberdâr olduğu millet mâddesinde, Patrik'in[8] haberi olmamak şübhesi dâ'ire-i 'akıldan hâric efkâr-ı bâtıla makûlesi idüği bedîdârdır. Binâ'en 'aleyh müşârun ileyh: "Bunu şimdilik Kadı-köyü'ne götürün" deyü zâbitâna emr ederek, def'-i leyyin ile huzûrundan ihrâc edüp, mukaddemce merkûmun hakkında lehîb-efzâ olan âteş-i gazab-ı hazret-i Pâdişâhî iktizâsınca sudûr etmiş olan fermân-ı kazâ mûcebince, merkûm andan yine Patrik-hâne[9] tarafına isrâ olunarak, kethudâsı ile beraber Petro-kapusu'nda karşu karşuya salb ile icrây-ı cezâ ve îfây-ı hükm-i kazâ kılındı[10]. Ve 'akabince Kayseriyye ve İznikmid[11] ve Tarabya

---

1 dağlı E : dağlu M4

* "**Ahvâl-i neferât der-Boğaz** ..... imiş" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve "Şânî-zâde Târîhi'nde muharrerdir" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,161'de kaydedilmiştir.

2 **Patrik-i** M4 : **Batrik-i** E

3 pazar M4 : bazar E

◊ 19 Receb 1236 = 22 Nisan 1821 Pazar.

4 fesâddan E : fesâdda M4

5 mukaddemâ M4 : + [Bu kelimeden sonra yazılan "vukûf ve" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

6 bilürler E : bilür M4

7 cevâb-ı nâ-savâbını M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 94b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

8 Patrik'in M4 : Batrik'in E

9 Patrik-hâne M4 : Batrik-hâne E

10 kılındı M4 : + [E 95a'nın sağ kenarı ve alt kısmında Patrik'in idamı ile ilgili olarak Vak'anüvîs Es'ad Efendi'nin kendi hattıyla şu kaydı vardır. "Batrik-i mesfûru salb etdikleri gün, 'alâ zu'mi'n-Nasârâ hâşâ hazret-i 'Îsâ 'aleyhi's-salâtü ve's-selâma Yehûdîler'in ol mu'âmeleyi icrâ etdikleri güne tesâdüf etdiğinden başka, lâşesini Yehûdlar'a sürütdükleri bâ'is-i tehyîc-i gayret-i câhiliyye-i Rûm olup, bir kat dahi tuğyânlarına sebeb oldu. Erbâb-ı nühâ ve vukûfun haberlerince Batrik-i mersûmun beyne'd-düvel ve'r-Rûm i'tibârı olup, bir sözü Avrupa'da iki olmaz imiş. Eğer hakkında bu mu'âmele icrâ olunmayup, istimâletiyle elde iken teskîn-i nâ'ire-i fesâd-ı Rûm ede-

metrepolidleri kaldırılup, Balık-pazarı-kapusu'na ve Kaşıkcılar Hânı önü ve Okcular-başı parmak-kapularına salb olundular. Ve Rûm tâ'ifesi müte'ayyinân ve bâzergânı makūlesinden fesâdda yed ü medhali haber alınmış ve ana dâ'ir ba'zı kağıdları tutulmuş beş nefer müfsidân dahi sâ'ir mecma'-i nâs mahallerde katl ve 'ibret-i akrân oldular*.

Sûret-i yafta-i Patrik[1]

Cümleye ma'lûm olduğu vechile her sınıfın ve her milletin zâbit ve söz sâhibi olanların ferîza-i zimmetleri olduğu vechile, kendülerinin zîr-i nezâret ve idâresinde olan efrâd-ı nâsı gice ve gündüz gözedüp, her bir ahvâl ve harekâtlerini[2] anlamak ve hilâf-ı rızâ harekât-ı rediyyeden her neye vâkıf olur ise Devlet-i 'aliyye'ye haber vermek, vazîfe-i me'mûriyyetlerinden olduğu misillü, patrikler[3] dahi sâye-i 'inâyet-vâye-i hazret-i Şehinşâhî'de âsûde-nişîn-i emn ü istirâhat olan re'âyâ üzerine nasb olunmuş zâbit olup, ibtidâ kendüleri ferâ'iz-i ra'iyyet ü istikāmeti bizzât iltizâm ve merkez-i râstî vü sadâkatde **[M4 31]** sebât ü kıyâm etmek ve ol usûl üzere dâ'imâ milletinin eyü ve fenâsını bilerek ve[4] her bâr ahvâllerini arayup sorarak içlerinde fenâlık ve habâsete meyl ü mutâba'at edenleri anladıkda[5], nasîhat kabûl edenlere nush u pend ve iktizâ eder ise, âyînleri üzere te'dîb ü terbiye etmek ve nasîhat ve terbiye kabûl etmeyüp, mel'anetde ısrâr edenleri vaktiyle haber vererek, doğruluğu îfâ ve ol vechile Devlet-i 'aliyye sâyesinde nâ'il olduğu bunca imtiyâzât ü 'inâyâtın oldukca şükrünü edâ eylemek ferîza-i zimmet iken, Rûm Patriki[6] olan habîs öteden berü sûret-i zâhirede izhâr-ı sadâkat meslekini göstermiş ise de, bu def'a millet beyninde ba'zı kendüyi bilmez müfsidlerin mücerred ba'zı vesâvis-i şeytâniyye ve hayâlât-i bâtılaya ittibâ'an bir vakitden

---

bilür idi. Hatta Rusyalu tüccârımızdan bir sefîne reîsi Halîc-i Âsitâne'den bir takrîb alup getürmüş, Ayopetreburk'da [Petersburg'da, bk. *Târîh-i Cevdet*, XI,164] halka {Buradaki bir iki kelimenin üzeri karalanmıştır} 'Batrik'dir' deyü bir lâşe gösterüp, envâ'-ı tecemmülâtla şehri gezdirdiğinden bizzât imperator hidmetinde bulunarak bir mu'teber kenisalerine ilkā edüp, bu vechile Rûmlar'ı tarafına celb-i tâmm ile celb etdiği mesmû' olmuşdur. Li- nâmıkıhî"] E . Cevdet Paşa E 95a'nın sağ kenarında yer alan bu kısmı "Es'ad Efendi, Şânî-zâde Târîhi'nin bu mebhasi üzerine yazdığı ta'lîkātında der ki" kaydıyla aynen ve bazı değerlendirmeleriyle *Târîh-i Cevdet*, XI,164-165'te kaydetmiştir.

11 İznikmid E : İzmid M4

* **"Salb-i Patrik-i Rûm ve çend** ..... **oldular"** kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,163'te kaydedilmiştir.

1 **Patrik M4 : Batrik E**
2 harekâtlerini E : hareketlerini M4
3 patrikler M4 : batrikler E
4 ve E : — M4
5 anladıkda E : + ve M4
6 Patriki M4 : Batriki E

berü kurmuş oldukları fesâda beher-hâl hâ'in-i mesfûrun 'ilmi lâhık olmak iktizâ ederek, kendüsi bu makūle dâ'iye-i bâtılanın hiçbir[1] vakitde başa çıkmayacağını ve bu kadar bin seneden berü min-'indillah mü'eyyed[2] ve ilâ kıyâmi's-sâ'a bekā vü istimrârı âyât-ı semâviyye ile sâbit ü mü'ekked olan dîn ü devlet-i Muhammediyye hakkında o makūle sû'-i hayâl bir emr-i muhâl idüğüni kendüsi bilüp ve bilmeyanlere dahi bildirmek lâzım iken, zamîr-i habâset-semîrinde merkûz olan dalâlet ü hıyânet iktizâsınca, o misillü sâde-dil müfsidleri men' u zecr değil, belki kendüsi pîşvây-ı fesâd olmak sûretiyle pes-perde-i hafâda i'mâl-i hiyel ü desâyise cesâret ve az kaldı ki bütün milleti ve içlerinde bî-cürm ve bî-haber olan niçe[3] 'aceze ve bî-çâre re'âyâyı 'umûmen kahr u gazab-ı İlâhî'ye* dûçâr etmek mertebesinde mehleke-i 'uzmâya sevk eder yollu böyle bir fezâhat-i cesîmeye cür'et etmiş olduğu gereği gibi meydâna çıkdığından başka, mukaddemce fesâd-ı mezkûr Devlet-i 'aliyye me'mûrları ma'rifetiyle haber alınarak, cümleye i'lân olunduğu esnâda dahi mücerred Devlet-i 'aliyye'nin re'âyâ vü berâyâsı hakkında mecbûl olduğu şîme-i rahm ü şefekat iktizâsınca kendülerini peşince îkāz ve câdde-i selâmete da'vet için tenbîhât-ı lâzime ve nesâyih-i hakîkiyyeyi mütezammın Patrik-hâne'ye[4] dahi 'alenen buyuruldu-i[5] 'âlî ısdâriyle, habîs-i mesfûr **[M4 32]** tarafından derhâl iktizâ eden mahallere şedîd aforoz kağıdları irsâliyle bir mahalde re'âyâdan bir gûne fesâd vukū'a gelmamesi tenbîh olunmuşiken, muktezây-ı habâset-i müstemirresi üzere cümleden ziyâde kendüsi mütenebbih olmayarak, şimdiye kadar vukū' bulan fesâd ü şikāka ve insilâb-ı emniyyet ve ihlâl-i âsâyişe sebeb-i müstakıll olduğundan fazla, kendüsi Moralı olmak mülâbesesiyle bu def'a Mora Cezîresi'nde vilâyeti olan Kalavrata Kazâsı re'âyâsından ba'zı igfâl ü izlâl olunmuş bî-magz eşkıyâ taraflarından hılâf-ı tavr-ı ra'iyyet vukū'a gelan ba'zı fezâhat ü şenâ'atde medhal-i küllîsi olduğu mütehakkak ve ol vechile eşkıyây-ı mesfûrenin bi-'avnihî Te'âlâ dûçâr olacakları kahr u felâkete hâ'in-i mersûm sebeb-i müstakıll olarak gerek Devlet-i 'aliyye 'aleyhinde ve gerek zımnen kendü milleti hakkında ez-her-cihet hıyânet ü habâseti bütün bütün açığa çıkmış ve ol vechile izâle-i vücûd-i habâset-âlûdu lâzım gelmiş olduğundan, hâ'in-i mersûm 'ibreten li'l-gayr salb olunmuşdur.

Patrik'in[6] mürdesi üç gün maslûb durdukdan sonra deryâya endâhtı, karîha-i Şâhâne'den[7] Yehûd Milleti'ne emr olunarak, anlar dahi: "Tenakkuh

---

1 hiçbir E : hicbir M4
2 mü'eyyed E : mü'ebbed M4
3 niçe E : nice M4
* Metnimizden alınmış olmakla beraber "gazab-ı İlâhî'ye" kelimeleri *Târîh-i Cevdet*, XI,266'da "gazab-ı Zıllullâhî'ye" şeklinde kaydedilmiştir.
4 Patrik-hâne'ye M4 : Batrik-hâne'ye E
5 buyuruldu-i M4 : buyuruldu-yi E
6 Patrik'in M4 : Batrik'in E
7 karîha-i Şâhâne'den [E 95a'nın sağ kenarında Vak'a-nüvîs Es'ad Efendi'nin burada yer alan bilgilerle ilgili olarak kendi hattıyla şöyle bir kaydı vardır: "Hâşâ karîhadan değildir,

ve tefessüh ile rûy-i deryâya çıkup, Rûmlar almasunlar" deyü karnını yarup ve taşlar bağlayup deryâya öylece ilkā eylediler[1*].

İstitrâd

Patrik-i mesfûru salb etdikleri gün, 'alâ zu'mi'n-Nasârâ hâşâ hazret-i 'Îsâ *'aleyhi's-salâtü ve's-selâm*[**]*a* Yehûdîler'in ol mu'âmeleyi icrâ etdikleri güne tesâdüf etdiğinden başka, lâşesini Yehûdlar'a sürütdükleri, bâ'is-i tehyîc-i gayret-i câhiliyye-i Rûm olup, bir kat dahi tuğyânlarına sebeb oldu. Erbâb-ı nühâ ve vukūfun haberlerince Patrik-i mersûmun beyne'd-düvel ve'r-Rûm i'tibârı olup, bir sözü Avrupa'da iki olmaz imiş. Eğer hakkında bu mu'âmele icrâ olunmayup, istimâletiyle elde iken teskîn-i nâ'ire-i fesâd-ı Rûm edebilür idi. Hattâ Rusyalu tüccârımızdan bir sefîne re'îsi, Halîc-i Âsitâne'den bir takrîb alup götürmüş, Ayopetreburk'da [=Petersburg'da] **[M4 33]** halka "Patrik" deyü bir lâşe gösterüp, envâ'-ı tecemmülâtla şehri gezdirdiğinden, bizzât imperator hıdmetinde bulunup ve bir mu'teber kenisalerine ilkā edüp, bu vechile Rûmlar'ı tarafına celb-i tâmm ile celb etdiği mesmû' olmuşdur[2].

İcrây-ı resm-i 'atîk der-nasb-ı Patrik[3]

Devlet-i 'aliyye *edellallâhu müvâlîhâ ve ezelle münâvîhâ*[***] ber-muktezây-ı kerîme-i *"İnne'l-'ahde kâne mes'ûlâ"*[*4] her bir devlet ve milletle 'akd etmiş olduğu 'ahde dikkatle meftûr olageldiği misillü, hukūk-i mu'âhidîn-i ra'iyyete dahi ri'âyetle meşhûr ve 'ahd-şikenlikle tagyîr-i vaz' u hareket ve

---

belki ba'zı süfehânın hâlet-i garîbe-i ilkāsındandır. Li-nâmıkıhî"] E : + [E 95a'nın sağ kenarında yer aldığını belirttiğim kısım nereden alındığı belirtilmeden M4 32'nin sol tarafında aşağıya diklemesine şöylece yazılmıştır. "Hâşâ karîhadan değildir, belki ba'zı süfehânın hâlet-i garîbe-i ilkāsındandır"] M4. Cevdet Paşa bu kısmı "Vak'a-nüvîs Es'ad Efendi bu fıkranın üzerine 'Hâşâ karîhadan değildir, belki süfehânın hâlet-i garîbe-i ilkāsındandır' deyü bir hâşiye yazmışdır" şeklinde kaydetmişdir (bk. XI,164).

1 **Patrik**'in ..... eylediler M4 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "7" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 95b'nin sağ kenarına yazılmıştır] E

* "**Sûret-i yafta-i Patrik** ..... eylediler" kısmında yer alan bilgilerden "Cümleye ma'lûm olduğu vechile ..... olunmuşdur" kısmı ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle "Rum Patriki'nin yaftası" başlığı altında *Târîh-i Cevdet*'in XI. cildinin zeylinde s.266-267'de, "Patrik'in mürdesi üç gün ..... eylediler" kısmı ise "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,163-164'te kaydedilmiştir.

** عليه الصلوة و السلام = Salât ve selâm onun üzerine olsun" anlamına gelen Arapça bir du'âdır.

2 **İstitrad** ..... olmuşdur M4 : — [Matbû nüshada yer alan bu kısmın Es'ad Efendi'nin kendi hattıyla yazdığı ifâdeleri olduğu biraz yukarıda belirtilmişti; bk. Metin, II,1121n10] E

3 **Patrik** M4 : **Batrik** E

*** "ادل الله مواليها و اذل مناويها = Ona dost olanların Allah yolunu açık eylesin, ondan uzak olanları da Allah zelîl eylesin" anlamına gelen Arapça bir du'âdır.

*4 "ان العهد كان مسئولا = Çünkü verilen söz, sorumluluğu gerektirir" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-İsrâ' 17/34. âyetin son kısmıdır.

izhâr-ı habâset ü hıyânete cesâret edenler hakkında, *"Lâ îmâne li-men lâ 'ahde lehû"** hadîs-i sa'âdet-enîsi mübtegâsınca, icrây-ı hükm-i şerî'at etmeğe iktizây-ı diyâneti olduğundan mecbûrdur. Binâ'en 'aleyh kadîmden berü Patrik[1] nasbında Onikiler'den biri milletce intihâb olunmak âyînlerince beynlerinde îcâb eylediği ecilden, bu def'a dahi nasb olunacak Patrik'i[2] intihâb eylemeleri ruhsatını hâvî Rûm Milleti'nin sagîr u kebîrine hıtâben mâh-ı recebin on dokuzuncu günü[3◊] emr-i 'âlî sudûruyla içlerinde vezâ'if-i ra'iyyeti milletine icrâ etdirecek ve Devlet-i 'aliyye'ye hâlen ve müstakbelen[4] sadâkat ü istikâmetle hıdmet ve kendü milletini sâbık gibi ifsâd ile mehleke-i 'uzmâya düşürmek misillü fezâhat ü ihânetden mücânebet ve millet içinde şakî ve bedhâh olanları terbiyeye ve terbiye kabûl etmeyanleri bilâ[5]-imhâl, cânib-i Devlet-i 'aliyye'ye ifâdeye müsâra'at edecek her kim ise, taraf-ı Devlet-i 'aliyye'den Patrik[6] nasb olunmasiyçün keyfiyyeti 'ale'l-'umûm ifâdeye cümlesi me'mûr kılındı.

Ta'yîn-i mâhiyye be-Mütercim Yahyâ Efendi

On beş yirmi günden berüdür Bâb-ı 'âlî'de Rûmî ve Firengiyyü'l-'ibâre ba'zı evrâk kırâ'at etdirilmekde olan Mühendis-hâne hâcelerinden Rûmiyyü'l-asl Bulgâr-zâde Yahyâ Efendi, bundan sonra dahi o makûle tercemeleri mukâbele ve evrâk-ı mezkûreye nazar ederek lâzım gelan dekâyıkı evliyây-ı umûra ifâde vü tefhîm ve ba'zı **[M4 34]** müste'idd heveskârlara düvel ü milel beyninde mütedâvil olan elsine-i ecnebiyyeyi ta'lîm eylemek husûslarına me'mûr kılınması ve bir münâsib mahalden kendüsüne, *"Ev li-külli zî-hakkın hakkuhû"*** lâzimesince[7] mâhiyye beşer yüz guruş me'âş tahsîs olunması husûsuna irâde-i seniyye-i Mülûkâne müte'allık ve ol bâbda hatt-ı hümâyûn-i 'inâyet-makrûn-i Mülûkâne şeref-rîz-i sudûr olmağla, mûcebince mâhiyye ol mikdâr guruş bir münâsib mahalden tanzîm olunmak üzere yerini bulup,

---

* "لا ايمان لمن لا عهد له" = Ahde vefâsı olmayanın imanı yoktur" anlamına gelen Arapça bu cümle, baş tarafındaki "îmân" kelimesi yerine "dîn" kelimesi değişikliği ile Ahmed b. Hanbel 3/135,154,210,251'de yer alan Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, II,167; el-Kuzâ'î, *Şihâb'ül-Ahbâr*, s.170.

1 Patrik M4 : Batrik E

2 Patrik'i M4 : Batrik'i E

3 mâh-ı recebin on dokuzuncu günü M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 96a'nın sağ kenarına yazılmışlardır] E

◊ 19 Receb 1236 = 22 Nisan 1821 Pazar.

4 müstakbelen E : müstakillen M4

5 bilâ E : — M4

6 Patrik M4 : Batrik E

** "او لكل ذى حق حقه" = Her hak sahibinindir" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

7 "Ev li-küll-i ..... lâzimesince M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın devamına E 96a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

keyfiyyeti ifâde eylemesiyçün[1] mâh-ı recebin yirminci günü◊ Defterdâr Efendi'ye fermân olundu. Şi'r:

Bi-dih bi-dih ki vekîlî zi-hak[2] pey-dâden
Miyân-ı şâ[h] u gedâ hadd-i imtiyâz înest[3]

Eğer dihî diremî-sîm müstehakkî-râ
*Hıyâm-ı mülk-i tü-râ hem-çü mîh-ı zerrînest**

Lillâhi'l-hamd ve'l-minneh evliyây-ı umûrun fitne-i hafiyye-i Rûm, bu def'a re'ye'l-'ayn ma'lûmu ve erbâb-ı hark u iltiyâmın, Rûm tercemânlarm niçe[4] yüz senelerden berü derkâr olan hezâr fesâdları bi'l-müşâhede meczûmu olmakdan nâşî, fîmâ-ba'd tercemânların ehl-i İslâm'dan olmasına niyyet olunup, *"Kitmânü's-sırrı ya'kıbü's-selâme ve ifşâ'uhû yûrisü'n-nedâme"*** hılâf-ı cinsi[5] mahrem-i râz-ı devlet etmekden lâzım gelan hatar u mazarratdan tevakkîye himmet olundu. Ve bu kadarca iltifât-ı Şâhâne berekâtiyle, *"Selâmetü'l-insâni fî hıfzi'l-lisâni"**** ma'nây-ı âhar-ı dakîk u hakîkîsine ri'âyeten, nefs ve devlet ü millete celb-i selâmet niyyetiyle bu makûle ma'rifete hezâr mâl ü meşakkat sarf etmiş erbâb-ı hamiyyet-i İslâmiyye hakkında hüssâd-ı bed-nihâdın tefevvühe cesâret etdikleri hezeyân-ı seffihâneleri kat' olunup dilleri tutuldu.

Hüner-râ 'ayb-ı men gûyem ki men[6] 'ayb-ı hüner dânem
Derîn-'ahd-i hüner-i düşmen derîn-eyyâm nâdânî[7][*4]

Ve ketebe-i aklâm ve sâ'irden tahsîl-i lisâna heveskâr olanlar içün Bâb-ı 'âlî'de başkaca oda ve 'alâ merâtibihim mâhiyyeler tehassus ve *"Ni'me'l-edevâtü*

---

1 eylemesiyçün E : eylemesiyçü[n] M4
◊ 20 Receb 1236 = 23 Nisan 1821 Pazartesi.
2 zi-hak (زحق) E : zahk (زخق) M4
3 imtiyâz înest E : imtiyâzâ nîst M4
* "بده بده که وکیلی زحق پی دادن * میان شاه و کدا حد امتیاز اینست
اگر دهی درمی سیم مستحقی را * خیام ملك ترا همچو میخ زرین است = Bir vekîle haktan pay ver, ver ki şâh ile fakir arasındaki ayrıcalık budur. Eğer hak sahibine bir gümüş dirhem verirsen, senin mülkünün çadırına altından bir çivi çakılmış gibi olur" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir kıt'adır.
4 niçe E : nice M4
** "کتمان السر یعقب السلامه و افشائه یورث الندامه = Sırrı saklamak esenlik doğurur, açıklamak ise pişmanlık getirir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.
5 cinsi E : cins M4
*** "سلامة الانسان فی حفظ اللسان = İnsanın esenliği, dilini tutmasını bilmesindedir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.
6 men E : — M4
7 Hüner-râ ..... nâdânî M4 : + [Bu beyit, buraya girmesi başında "tı" harfi ile işâret edilerek satırın hizâsına E 96a'nın sol kenarına yazılmıştır] E
*4 "هنر را عیب من کویم که من عیب هنر دانم * درین عهد هنر دشمن درین ایام نادانی = Sanatta kendi ayıbımı söylüyorum ki ben sanatın ayıbını bilirim. Bu zamanda düşmanın sanatı, bu günlerdeki câhilliğidir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

*ed-devâtü"** kā'idesi te'sîs olunarak, *"Şerefü'l-kavmi 'alâ kadr-i ma'rifetihî"*** usûlü tansîs kılındı. *Vallâhu mülhimü'l-hayri ve's-sa'âdâti****. [Mısrâ]':

*Le'alle yüfîdü'n-nâse 'inde'l-havâyici**4

Ve her çend eban 'an-ceddin bu hıdmet-i pür-menfa'ate ehl-i İslâm'dan bir muktedir kimse tecessüs olundu ise de;

Terakkî-yi hünere **[M4 35]** iltifât lâzımdır
Furûğ-i mâhı sebeb mihrdir ziyâdeliğe

o makūle me'ârife mukaddemlerde kendülüklerinden heveskâr olmuşlar, ba'zı kibâr 'indinde[1] sâkıtu'l-i'tibâr ve belki dûçâr-ı hezel ü istihkār olduklarından, hıdmet-i mezkûreyi îfâya hicbir Müslimân bulunamadığından, biraz eyyâmdan sonra yine Yahyâ Efendi'ye[2], Mühendis-hâne Hâceliği mâni'inden kat'-ı nazar[3], ilbâs-i haftân-ı Tercemânî olundu. Ol esnâda Tercemânlık umûru etrâfiyle 'abd-i Hakîr'in 'uhde-i 'âcizânemden gelebilmek üzere erbâb-ı meşveret meclisinde tezkîr eylemişler ise dahi, bi-'avnillâhi'l-Meliki'l-Kadîr sâye-i Devlet-i 'aliyye'de mevâlîden bulunduğum takrîble tensîb buyurulmayarak, lutf-i cenâb-ı Bârî ve hıdmet-i bâ-meymenet-i Vak'a-nüvîsî-i[4] hazret-i Şehriyârî o makūle şugl-i kesîr ve envâ'-ı meşâkk u mehâzîrden Fakîr'i bu tarîkle masûn eyledi[*5].

Ba'zı ihtiyâtât-ı müte'allıka be-Tersâne-i 'âmire ve vukū'ât-ı sâ'ire

Mâh-ı recebin yirminci günü◊ Bâb-ı Fetvâ'da 'akd olunan meclis-i şûrâda müzâkere olunduğu üzere, Rûm hâ'inlerinin keyfiyyetine nazaran evvel-be-evvel ihtiyât u dikkat lâzım olan husûs-i Tersâne maslahatı olmağla,

---

* "نعم الادوات الدوات = Divit, ne güzel âlettir" anlamına gelen Arapça deyiştir.

** "شرف القوم على قدر معرفته = Bir kavmin şerefi, hüneri ölçüsündedir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*** "والله ملهم الخير و السعادات = Hayır ve mutluluğu ilhâm eden Allah'tır" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

*4 "لعل يفيد الناس عند الحوايج = İhtiyaç anında belki insanlara fayda verir" anlamına gelen Arapça mısrâdır.

1 ba'zı kibâr 'indinde M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve E 96b'nin üst tarafına yazılmışlardır] E

2 Efendi'ye E : Efendi M4

3 Mühendis-hâne ..... nazar M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 96b'nin sol kenarına yazılmışlardır] E

4 Vak'a-nüvîsî-i M4 : Vak'a-nüvîsî-yi E

*5 **"Ta'yîn-i mâhiyye be-Mütercim Yahyâ Efendi** ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle "Şânî-zâde Târîhi'nde beyân olunduğu üzere" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,166'da kaydedilmiştir.

◊ 20 Receb 1236 = 23 Nisan 1821 Pazartesi.

ma'âzallâhi Te'âlâ Tersâne civârında harîk vukū' bulup, Kapudan Paşa'nın harîka gitmesi iktizâ eder ise, müşârun ileyh Tersâne Kethudâsı'nı yahûd ana mümâsil birini Tersâne'ye Vekîl bırağup ve birden 'acele etmeyüp, harîk gereği gibi tebeyyün eyledikde gitmesi ve her gûne ihtiyâta ri'âyet etmesi ve Tersâne civârından başka mahallerde harîk olur ise kendüleri gitmeyüp, iktizâ eden zâbitân ve tulumbaları göndererek kendüsünün Tersâne'de bulunması lâzimeden ve iktizây-ı irâde-i Şâhâne'den idüği müşârun ileyhe tezkire-i Sâmiye ile ifâde kılındı.

Devlet-i 'aliyye tarafından tahrîrât ve sâ'ir mühimmât ile etrâfa gidüp gelan Ocak Tatarları, me'mûr oldukları mahallere varup edâ'-i[1] hıdmet ve cevâblarını ahz ile 'avdet eylemeleri ve me'mûriyyetlerinden hâric kelâm tefevvüh etmameleri lâzime-i maslahatlarından iken, içlerinden ba'zıları vardıkları yerlerde bir takım erâcîf işâ'at ve ba'zı hâlete* dâ'ir havâdis neşr u hikâyet etmekde oldukları, **[M4 36]** ekser mahallerde gûş-vârı olan ba'zı kibâra ihbâr olunmağla, Tatar zümresi Devlet-i 'aliyye'nin emîn hıdmet-kârları olduklarına nazaran, böyle erâcîf neşri şöyle dursun, nakl eyledikleri kelâm sahîh olsa bile işâ'a etmeyerek hıdmet eylemeleri lâzimeden ve bunların böyle havâdis i'lânı bir gûne ihânet kabîlinden olduğuna binâ'en, fîmâ-ba'd merkūmlardan vardıkları mahallerde bilüp bilmediği erâcîf ü havâdisi neşr u i'lân eder Tatar olur ise, tahkîk olunarak derhâl Elçi Hânı önünde salb ile sâ'irîne 'ibret kılınacağını zümresine tebyîn ve böyle hılâf-ı rızâ hareketde bulunmamalarını kemâliyle tenbîh ü telkîn eylemesi hükmünü hâvî, yine yevm-i 'işrîn-i recebde◊ Tatar Ağası'na hıtâben buyuruldu-yi[2] 'âlî ısdâr olundu.

İstanbul ve Bilâd-ı selâse kadılarına hıtâben mâh-ı recebin yirmi birinci günü◊◊ beyâz üzerine ısdâr olunan evâmir-i 'aliyyede, *"Le-kad radiyallâhu 'ani'l-Mü'minîne iz yübâyi'ûneke tahte'ş-şecereti"*** kerîmesi derc ü tezkâr olunarak, kâffe-i Mü'minîn ittifâk u ittihâd birle tahsîl-i rızây-ı Bârî ve her bir kârda emr-i ma'rûf ve nehy-i 'ani'l-münkere ri'âyet üzere hareket ve herkes üzerine farz olan beş vakit nemâzı ricâl-i devlet, konaklarında ve esnâf ve ehl-i sûk, cevâmi' ve mesâcidde cemâ'atle edâ eylemeleri, *"Salâtü'l-cemâ'ati tafdülü salâte'l-fezzi bi-seb'in ve 'işrîne dereceten"**** hükmüne ri'âyeten,

---

1 edâ'-i E : edây-ı M4

* Metnimizden alınmış olmakla beraber "hâlete" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,167'de "Hâlet Efendi'ye" şeklinde kaydedilmiştir.

◊ 20 Receb 1236 = 23 Nisan 1821 Pazartesi.

2 buyuruldu-yi E : buyuruldu-i M4

◊◊ 21 Receb 1236 = 24 Nisan 1821 Salı.

** "لقد رضي الله عن المؤمنين اذ يبايعونك تحت الشجرة = Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, o müminlerden razı olmuştur" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Feth 48/18. âyetin ilk yarısıdır.

*** "صلوة الجماعة تفضل صلوة الفذ بسبع و عشرين درجة = Toplu halde kılınan namaz, yalnız başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha üstündür" anlamına gelen Arapça bu cümle, el-Buhârî, Ezân 30; Müslim, Mesâcid 249; en-Neseî, İmâme 42; *el-Muvatta'*, Cemâ'atün 1;

muktezây-ı irâde-i seniyye-i Şâhâne olmağla, kudât-i mûmâ ileyhim mahallât imâmlarını cem'le tenbîh eylemeğe me'mûr kılındılar.

Ve ferdâsı◊ Kapudan Paşa ve kudât-ı mûmâ ileyhim ve Yeniçeri Ağası ve Topcu-başı ve Cebeci-başı ve Humbaracı-başı ve Bostancı-başı ağalara başka başka beyâz üzerine ısdâr olunan evâmir-i şerîfe ile yine herkes kemâ-kân müsellah u âgâh bulunup, lâkin 'abes [yere] tüfeng ve tabanca atmaları yesağ oldu. Ve Sadr-ı a'zam'ın şöhretinden vâkı'â tüfeng sadâsı işidilmez oldu. Ve fukarâ'-i re'âyâ dükkânlarını açup kimesne te'addî vü rencîde etmeyerek kâr u kisbleriyle meşgûl olmaları ve ancak: "Esnâf meydâna çıkdı. Rûmlar 'afv olunmuşlar" gibi şâyed erbâb-ı fesâd erâcîf havâdis çıkarırlar ise kat'â i'timâd olunmamak husûsu dahi evâmir-i mezkûrede tasrîh[1] u ta'dâd olundu. **[M4 37]**

'Akd-i meşveret-i 'uzmâ der-Bâb-ı Fetvâ ve havâdis-i uhrâ

Mâh-ı recebin yirmi üçüncü günü◊◊ bâb-ı Meşîhat'da cem'iyyetlü meşveret olup, etrâf ü eknâfdan vârid tahrîrât ve evrâk-ı havâdisât der-meyân olunarak, el-hâletü hâzih Mora re'âyâsı dahi i'lân-ı 'isyân etmiş ve bu keyfiyyet civârındaki kurâ ve kazâ ve livâlara sirâyet ederek, Atina ve Salona ve Livadya re'âyâları da tuğyân ile yolları sedd etdiklerinden, ol tarafların dahi ahvâli uygunsuzlanmış olduğu cümle huzzâra beyân olundukda, sühan-sencân-ı ehl-i meşveret ez-her-cihet çâre-cûy-i tedbîr olmuşlar ise de, nukûd mefkûd ve cünd-i müretteb nâ-mevcûd olup, ancak sûd-i nüfûs ve nef'-i mahsûsuna çalışur nâs bî-hadd ü kıyâs ise de, bi't-tav'ı ve'r-rızâ istihdâmı gayr-i kābil-i imkân ve cebren cem' olsa bile ednâ behâne ile perîşân olacağı tecribât-ı sâbıka ile müstağnî-i ityân-ı bürhân olmağın;

Fe-cündün mutî'un ve emrun mutâ'un
*Ve seyfun muzî'un ve mâlun muzâ'un**

deyerek, vech-i vecîh üzere tedbîrde hayrân oldular. Şu kadarcık ki ba'zan ıtmâ' tarîkıyle dahi iş görüldüğünü ba'zılar takrîr, ba'zılar dahi bu keyfiyyet derûn-i Memâlik-i Hâkāniyye'de olduğundan, sûret-i mezkûrenin bâ'is-i harâbiyyet olacağını tefsîr ederek, âhır-ı kâr tedbîrin bu takdîre inhisârı sebebiyle[2] tarîk-ı ıtmâ'a nâ-çâr karâr verilüp, ol vakit muktezây-ı şerî'at-i garrâya mürâca'at olundu. Ve Fetvâ Emîni 'Uryânî-zâde Râşid Efendi meclise celb ve

---

Ahmed b. Hanbel 2/65,112,475,485,501,520,525 3/55, 6/49'da geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, V,90,157.

◊ 22 Receb 1236 = 25 Nisan 1821 Çarşamba.

1 tasrîh E : tasrî' M4

◊◊ 23 Receb 1236 = 26 Nisan 1821 Perşembe.

* "فجند مطيع و امر مطاع * و سيف مضيع و مال مضاع = İtâatkar bir ordu, yerine getirilen bir emir, işleyen bir kılıç, harcanan mal" anlamına gelen Arapça beyittir.

2 sebebiyle E : sebeble M4

müzâkere ile sell-i seyf-i 'isyân eden re'âyânın katl ü sebyine fetvâ alındı. Binâ'en 'aleyh gerek Mora ve gerek sâ'ir her ne mahalde olur ise olsun, bu makûle emr-i veliyyü'l-emre itâ'at etmeyan ve ehl-i İslâm 'aleyhine bagy ü hurûc eden re'âyânın katl ve seby ü isrâk ve mâlları asâkir-i İslâm'a mâl-ı ganîmet olması ruhsatını hâvî ve verilan fetvây-ı şerîfî muhtevî mâh-ı recebin yirmi dördüncü günü◊ 'umûmen Memâlik-i mahrûse'ye evâmir-i 'aliyye neşr olundu*.

Ve ferdâsı◊◊, zikri ânifen murûr eylediği üzere Aydın ve Saruhân sancakları Mutasarrıfı Behrâm Paşa, livâ'eyn-i mezbûreyne birer Mütesellim bırağarak, cem' edebileceği kadar asker [M4 38] ile me'mûriyyet-i sâbıkası mûcebince serî'an Ak-deniz Boğazı'na gelüp, lâkin anda meks etmeyerek Rumeli tarafına murûr ile Yenişehir semtine doğru 'azîmet eylemesi bâbında emr-i şerîf ısdâr u tesyâr olunmağla, me'mûriyyeti bu sûrete tahvîl kılındı**.

Ve yevm-i merkûmda◊◊◊ mukaddemâ Anabolu muhâfazasına me'mûr kılınan Kayseriyye Sancağı Mutasarrıfı Hasan Paşa'mn Kayseriyye'den hareket ve İzmir tarafına 'azîmet etmiş olduğu haberi vürûd eyledi***. Ve Mora'dan berüye doğru ayaklanmış olan re'âyâ, Eğriboz Sancağı dâhilinde olduklarından, Eğriboz Muhâfızı Sirozlu Yûsuf Paşa el-yevm İnebahtı Kasteli taraflarında bulunduğundan, Ser'asker Hurşîd Paşa cânibinden müşârun ileyhe der-'akab sancağı semtine 'azîmet eylemesi yazılmış ise de, ba'zı ma'zeret ibrâziyle hâlâ hareket etmamiş olduğu haber alınarak, derhâl küllî asker istishâbiyle bulunduğu mahalden sancağı savbına hareket ve kal'a-i Pâdişâhî'yi muhâfazaya mübâderet eylemesi cânib-i Sadâret-i 'uzmâ'dan dahi müşârun ileyhe mâh-ı merkûmun yirmi altıncı günü◊4 tahrîr ve 'usâtın seby ü istirkâkı ve mâllarının igtinâmı husûsuna ruhsat verilmiş olduğu dahi kā'ime-i Sâmiye'de tezkîr olundu.

Ve şu vakitde re'âyâdan hicbir yerde emniyyet câ'iz olmamağla, Denizli Voyvodası Tavaslı 'Osmân Ağa, vâfî asker ile Ayvalığ'a karîb Ayazmend nâm mahalle gelüp, ol havâlînin hıfz u hirâsetine kemâl-i dikkat ve ol taraflarda bulunan bi'l-cümle re'âyânın silâhlarını sızıldısızca devşirüp, re'âyây-ı mersûmeyi hâricden eşkıyânın gelüp tahrîk ü ifsâdından gözedüp vikāyet eylemeğe bâ-emr-i 'âlî me'mûr ve Ayvalık re'âyâsı bu esnâda müsellah geşt ü

◊ 24 Receb 1236 = 27 Nisan 1821 Cuma.

* "Ba'zı ihtiyâtât-ı müte'allika be-Tersâne-i ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,167-168'de kaydedilmiştir.

◊◊ 25 Receb 1236 = 28 Nisan 1821 Cumartesi.

** "Ve ferdâsı, zikri ânifen murûr eylediği üzere Aydın ve ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,150,180'de kaydedilmiştir.

◊◊◊ 25 Receb 1236 = 28 Nisan 1821 Cumartesi.

*** "Ve yevm-i merkûmda mukaddemâ Anabolu ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle ve metnimizden farklı olarak günün tarihini "recebin yirmi üçüncü günü" diye belirterek *Târîh-i Cevdet*, XI,150'de kaydedilmiştir.

◊4 26 Receb 1236 = 29 Nisan 1821 Pazar.

güzâr ve sâ'ir gûne dahi meslek-i ra'iyyete uymaz etvâra ictisâr üzere oldukları ihbâr olunmuş idüğünden, Voyvoda-i mûmâ ileyh ana göre hareket ve levâzım-ı hazm ü ihtiyâta ri'âyet eylemesi husûsâtı dahi tafsîl-i me'mûriyyetini hâvî tahrîr olunan kā'ime-i Sadr-ı a'zamî'de mezkûr oldu.

'Azl-i Benderli 'Ali Paşa ve Sadâret-i Sâlih Paşa

Sadr-ı sâbık Benderli 'Ali Paşa, mezkûr olan vechile mâh-ı recebin on sekizinci [M4 39] günü◊ ilbâs-i hil'at-i Sadâret ve teslîm-i mühr-i hümâyûn-i Vekâlet 'akabinde[1], resm üzere Şeyhulislâm-ı 'âlî-makām ile Bâb-ı 'âlî'ye 'avdet ve nûş-i kahve esnâsında cüz'îce sohbet ederler iken, bîrûn-i siyâk-ı vakt ü maslahat ise de, kibâr-ı 'asr 'indinde 'âdet ve iftitâh-ı sohbet ü ülfet olup, zurefây-ı zemânenin "Mevsim Sohbeti" ta'bîr etdikleri yalı ve bağçe ve şükûfeye dâ'ir hevâyî lakırdılara Müfti'l-enâm[2] mübâşeret istedikde, hemân Sadr-ı a'zam: "Behey efendi! İşte böyle yalı ve bağçe deyerek dünyâ bu kıyâfete girdi. Anlar neye lâzımdır!" deyü serhadlü tavriyle serd ü haşîn cevâb verdikde, efendi bâtınen istigrâb ederek: "Ya biraz da teferrüc ve kesb-i hevâ lâzım değil mi? Husûsan şevketlü efendimizin in-şâ'allah karîben Boğaz-içi'ne nakl-i hümâyûnla tenezzüh buyurmaları lâzım olmağla, sâye-i Şâhâne'lerinde bizler de yalılarımıza 'âzim oluruz" deyeyim sandı, müşârun ileyh tekrâr hefevât-ı dürüşte ibtidâr ederek: "Anlar da nakl etmesünler. Ortalık eyü olsun da öyle nakl etsünler" deyü tavr-ı 'akl ü edebden hâric nâ-dâştâne cevâb ve mu'âmele-i hatar-nâk ü nâ-savâbı, efendiyi kat-be-kat i'câb edüp, her ne ise hareket ü kıyâma işâretle bu sohbet-i müntineyi[3] buhûr ile miskiyyü'l-hıtâm ederek kalkup konaklarına 'avdet ile müstağrak-ı bahr-ı hayret olmuşlar idi*.

Ba'dehû mâh-ı merkūmun yirmi üçüncü pencşenbih◊◊ bir def'a dahi resm üzere Rikâb-ı hümâyûn'a varup, birkaç kerre dahi gerek[4] Bâb-ı 'âlî ve gerek Bâb-ı Fetvâ-penâhî'de meşveretlerde bulunup, henûz sebeb-i keyfiyyet-i müşevviş-e-i cihân ve muharrik-i hâlet-i hâzıra-i devr-i zemân ve desâyis-i vesâvis-i bed-hâhân[5] ve düşmenâna[6] min-külli'l-vücûh gafleti ve 'aklı yetdiği mevâdd-ı zâhireyi[7] ifâde vü takrîrde ise hüsn-i ta'bîre 'adem-i muvaffakıyyeti

---

◊ 18 Receb 1236 = 21 Nisan 1821 Cumartesi.

1 'akabinde E : 'akibinde M4

2 Müfti'l-enâm M4 : + [Bu kelime buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmıştır] E

3 müntineyi E : منتنه بی M4

* "Ve şu vakitde re'âyâdan hicbir yerde emniyyet câ'iz ..... idi" kısmında yer alan bilgiler özetle, bazı ilâve ve değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,168-169'da kaydedilmiştir.

◊◊ 23 Receb 1236 = 26 Nisan 1821 Perşembe.

4 gerek M4 : كرب E

5 ve desâyis-i vesâvis-i bed-hâhân M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 98a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E

6 düşmenâna E : düşmâna M4

7 zâhireyi M4 : zâhir[e]yi E

sebeble, meclisde ba'zı kibâra bilâ-münâsebe âzâr[1] gûne söylediği söz, zât-ı kürsî-i[2] huzzâra şihâb-ı küre-i nâr-vâr hâlet-i ciğer-sûz olur idi. [Mısrâ]*:

*Ve inne'n-nâra min-'ûdeyni tüzkâ ve inne'l-harbe evvelühâ kelâmün**

*Ve min-gurar-i kelâmi'l-Murtezâvî kerremallâhu vechehû: "ed-Dünyâ ke-hayyetin leyyinün messühâ kātilün semmühâ yuhazziruhe'l-'âkılü ve yehvâ ileyhe'l-câhilü"***.

Hattâ ol meşveretlerin birinde ba'zı erâzil ü eşrârın külle yevm sefk-i dimâ etdikleri **[M4 40]** bi'l-münâsebe tezkâr olunarak, ba'zı söz sâhibi kibâr gavurların cümlesi mâdde-i fesâdda müttehid olduklarından, kesr-i unûf-i nahvet ve îrâs-i havf u dehşet zımnında birazının böyle itlâfı lâzım idüğüni îmâ eyledikde, müşârun ileyh: "Yok yok! Lâzım olan suçlu olanları katl olunmakdır. Ve işcesine bakılursa[3] böyle bir takım başsız buğsuz haşerât ve çoluk çocuğu silâhlandırup da Pây-i taht-ı pâdişâhî'de fukarâ'-i ra'iyyeti katle müsâ'ade göstermeğe sebeb olanların hakkından gelinmelüdür" deyü *"Rubbe ta'rîzın[4] eblağu min-tasrîhin"*** meseline mümâsil bir kerre Hâlet Efendi'ye dikkatle bakup[5], andan dönüp Yeniçeri Ağası'na: "Baka[6] Ağa! Şevketlü Pâdişâhımız efendimizin yedi ocakları vardır. Senin askerin kani nerededir?" demekle, Ağa-yı mûmâ ileyh-i 'âciz hakk-ı cevâb olarak mebhût ve ser[7] be-ceyb-i sükût oldu. Andan cümleye hıtâb ile: "Bakın şevketlü efendimiz bizden ittifâk ister. Benimle ittifâk edecek misiz, yohsa ne deyeceksiz?[8] Bana şimdi bir cevâb verin!" dedikde, ehl-i meclis mütelâşî ve pür ıztırâb oldular. Ol vakit böyle mu'âmele-i musâveleyi şimdiye kadar hic kimseden görmamiş ve belki tasavvuruna dahi gelmamiş olan mûmâ ileyh, *"Rubbe kavlin mûrisü[9] savlin"*[*4]

---

1 âzâr E : ibrâz M4

2 kürsî-i M4 : kürsî-yi E

* "و ان النار من عودين تذكى و ان الحرب اولها كلام = Ateş iki çöpten tutuşur, savaş ise bir sözle başlar" anlamına gelen Arapça mısrâdır.

** "و من غرر كلام المرتضى كرم الله رجهه: الدنيا كحية لين مسها قاتل سمها يحذرها العقل و يهوى اليها الجاهل = [Aliyyü'l-]Murtaza'nın (Allah onun yüzünü şerefli kılsın) güzel sözlerindendir: Dünya, aklın uzak durulmasını istediği, câhilin ise kendisine meylettiği, dokununca yumuşak, zehiri öldürücü yılan gibidir" anlamına gelen Arapça bu cümle burada Hz. Ali'nin bir sözü olarak nakledilmektedir.

3 bakılursa E : bakılur ise M4

4 ta'rîzın E : ta'rîsın M4

*** "رب تعريض ابلغ من تصريح = Nice tariz, açık söylemekten daha etkindir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

5 "Rubbe ..... bakup M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi ile işâret edilerek sE 98b'nin sol kenarına yukarıya diklemesine yazılmışlardır] E

6 Baka E : Bak M4

7 ser E : سز M4

8 deyeceksiz? E : deyeceksiniz? M4

9 mûrisü : yûrisü E, M4

*4 "رب قول مورث صول = Karşı tarafın saldırısına yol açan nice söz vardır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

siyâkıyle[1], işlerin hemân "Bire kaldır, bire[2] ur!" peresesinde göründüğünden başka gûne ma'nâlara zihâb ile kemâl-i pîç[3] ü tâbından *"Yevme tesveddü vücûh"** mağzâsını işrâb ederek, şefetânı murte'iş ve bâkî bedeni mânend-i na'ş kaldı. Ve sâ'ir huzzâr dahi bu hâl-i mensiyyü'l-ihtimâlden mütedehhiş oldu. *"Mehleketü'l-mer'i hiddetü tab'ihî"***. Bundan sonra bir gün tebdîlen Eyyûb'e teşrîf-i hümâyûnu haber aldıkda, der-'akab varup türbe derûnunda müşrif-i huzûr-i hazret-i Şehriyâr-ı kerem-kâr ve umûr-i dâhiliyye vü hâriciyyeye dâ'ir haberdâr olduğu ba'zı keyfiyyâtı ifâde vü ihbâr siyâkında, ba'zı ashâb-ı garazın[4] kendüye ilkâ ve elsine-i nâsda câri olan erâcîfe dâ'ir cühelây-ı asdıkâsının ifâdeye igrâ eyledikleri ma'nâları ihtâr ile icrây-ı tedâbîr-i rekîkesinde fâ'il-i muhtâr olmak üzere her bir umûrunda ruhsat-ı kâmile-i şâmile ve istiklâl-i tâm talebinde idüğüni i'lâm ü iş'âr **[M4 41]** ve *"Kalbü'l-ahmakı fî fîhi"**** mezâyâsını hazret-i Pâdişâh-ı hakîmâne-etvâra izhâr ve cevâbına intizâr etmiş ise de, niyyet-i nâ-marziyyesi anlanup, *"Ebleh der-sühan peydâst"*[*4] meselince, söylediği kelâmın encâmı neye varacağını fark etmeyan âdemin keyfe mâ-yeşâ' 'ameli ma'âzallahi Te'âlâ fesâd-ı 'âmma bâdî olacağı der-'akab ma'lûm-i Şâhâne olarak, cevâb-ı bâ-savâbı sûret-i mülâhazaya ta'lîk ile ferdâya ta'vîk buyurulmuşidi.

Ertesi Sadâret'inin onuncu ve mâh-ı recebin yirmi yedinci günü◊ 'ale's-sabâh silahşor takımıyla dört bostancı çukadâr ile Seray-ı hümâyûn-i Şâhâne'ye gelmesine emr olunup, bir garîb da'vet olmağla, biraz tereddüd eyledikden sonra kalkup vardıkda, Bostancı-başı Ağa karşulayup, kalfa yerine çevirerek Dâru's-sa'âdeti'ş-şerîfe Ağası mühr-i şerîfi istirdâd ve kendüsi Balık-hâne'ye irsâl olundu. Ve sâbık Kā'im-makām Sâlih Paşa Şeyhulislâm ile ma'an huzûr-i hümâyûna da'vet ve müşârun ileyhe ilbâs-i hil'at-i Sadâret olundu ve selefi der-'akab Kıbrıs'a iclâ kılındı[5*5]. *"el-Belâ'u mü'ekkelün bi'l-mantıkı"*[*6].

---

1 "Rubbe ..... siyâkıyle M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 98b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

2 bire kaldır bire E : bir kaldır bir M4

3 pîç E : pîc M4

* "يوم تسود وجوه = Nice yüzlerin karardığı gün" anlamına gelen bu ifade Kur'ân, Âl-i 'İmrân 3/106. âyetin baş taraflarında yer alan ufak bir kısmıdır.

** "مهلكة المرء حدة طبعه = Kişinin helâki, mizâcının sertliğindendir" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

4 garazın E : 'ırzın M4

*** "قلب الاحمق فى فيه = Ahmağın kalbi dilindedir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*4 "ابله در سخن پيداست = Ahmağın ahmaklığı konuşunca ortaya çıkar" anlamına gelen bu cümle Farsça bir atasözüdür.

◊ 27 Receb 1236 = 30 Nisan 1821 Pazartesi.

5 kılındı E : olundu M4

*5 "Hattâ ol meşveretlerin birinde ba'zı erâzil ü eşrârın ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,169-170'te kaydedilmiştir.

*6 "البلاء مؤكل بالمنطق = İşte başıma geldi, ay söylemez olaydım" gibi bir anlama gelen bu cümle, *Zîbâ-yı Tevârîh*, vr.82b'de Es'ad Efendi tarafından Hz. Ebûbekir'in sözlerinden biri

Erbâb-ı insâfın ma'lûmudur ki, âdem bu 'âlemde maslahatına[1] hüsn-i 'âkıbet vermek ba'zı sülûk-i mensûk ile[2] ittisâf etmiş olan eslâfının min-külli'l-vücûh hılâfı hareket etmamekle müyesser olur, zîrâ cemî' eslâfı mecnûn değiller idi ki, istihfâf olunalar[3]; ancak: "Bu maslahata benim gibi hicbir ehil gelmedi ve dîde-i 'âlem benim misillü bir mütefennin ü 'âlim görmedi" dimek, i'lây-ı merâtib-i cünûn ve bu makûle kimse her mâddede bir gûne seyyi'e-i 'ucb ile meftûndur. Belki asıl ekmeliyyet, heves-i nefs ve rağbet-i tabî'atden mücânebet vechile kimseye hased ü nefsâniyyet cihetiyle kabâhat bulmayarak[4], 'âleme insâfâne nigâh ve kendüye dahi bir meslek-i ma'kûl ittihâzında ve derece-i 'acz ve infâzında[5] iktinâh etmekdir. Artık ötesi kadere havâle olunur. *"Ve lâ yenfe'u hazerun min-kaderin[6]"**. [Mısrâ]':

*Estağfirullahe min-kavlin bilâ-'amelin***

Fe-sübhânallah mûmâ ileyh mesned-i Sadâret'e geleli henûz bir hafta kadar olup, bundan böyle yapacağını hâlâ kendüsi bilmez ve tedâbîr-i haseneye liyâkatine dâ'ir hicbir eser görünmez iken, der-ceng-i [M4 42] evvel taleb-i istiklâl-i tâm ve böyle 'akl-i pür-eskâm ile fîmâ-ba'd istediğini istihdâm ve istemediğini i'dâm evhâm-ı hâmına düşmesi pek 'acîb ve garîb keyfiyyet ve eceline 'acele makûlesi mecnûniyyet, yok yok hele iktizây-ı kazâ'-i[7] Rabb-i 'İzzet'dir[8].

'Ayb-ı mecnûn me-kün ey münkir-i Leylâ ki der-i û

*Hâletî hest ki ân ber-heme kes zâhir nîst****

---

olarak kaydedilmiştir. Bu sözün hadîs olarak değerlendirilmesi için bk. el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I,290.

1 maslahatına E : maslahata M4

2 vermek ..... ile M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 99a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E

3 olunalar E : olanlar M4

4 kimseye ..... bulmayarak M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 99a'nın sağ kenarına yazılmışlardır] E

5 ve derece-i 'acz ve infâzında M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 99a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E

6 Artık ..... kaderin M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 99a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

* "و لا ينفع حذر من قدر" = Kaderden sakınmak, fayda vermez" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

** "استغفر الله من قول بلا عمل" = İşe dönüşmeyen sözden dolayı Allah'tan affımı isterim" anlamına gelen Arapça duâdır.

7 kazâ'-i M4 : kazây-i E

8 Rabb-i 'İzzet'dir [Bu ifâde, metinde yer alan "cenâb-ı 'izzetdir" yerine geçmek üzere "Lâmekânî" kaydıyla Vak'a-nüvîs Es'ad Efendi tarafından kendi hattıyla E 99a'nın sağ kenarına yazılmıştır] E : cenâb-ı 'izzetdir M4

*** "عیب مجنون مکن ای منکر لیلی که در او * حالتی هست که ان بر همه کس ظاهر نیست" = Ey Leylâ'yı inkâr eden, Mecnûn'u ayıplama! Onda her kişide görülmeyen bir hâlet vardır" anlamına gelen bu cümle İran edebiyâtının lirik şâirlerinden Vahşî Bafkî Yezdî'nin

*İnne fî zâlike le-âyâtin li-kavmin ya'kılûn**.

Ve Sadr-ı lâhık Sâlih Paşa, visâde-i Sadâret'e ittikâsının ferdâsı salı◊ günü, ebvâb-ı Âsitâne'de on iki Rûm katl eyledi ki, anların biri Arnavud-köyü[1] Baş-papası idi. Kaşıkcılar[2] Hânı önünde parmak-kapuya salb olundu. Ve biri Mahmûd Paşa Çârşûsu'nun aşağı başında dükkânı olan eczâcı Fedriko idi; dükkânı önünde katl olundu. Ve biri Büyük İstefanaki dedikleri Memleketeyn kapu kethudâlarından altmış yaşında kadar ve ak sakallı[3] ve mürd olan Suçı[4] Bey'e müte'allık idi; Balık-pazarı-kapusu'nda ve bir başka seksan yaşında kadar Kapu Kethudâsı, Fenar-kapusu'nda ve sekizi sâ'ir mevâzi'de salben ve seyfen katl olundular. Ve bunun ferdâsı çârşenbih[5]◊◊ dahi yine ol mahallerde bunlar gibi yedi kimse dahi i'dâm olundular ki, bunların biri mukaddemce Beşiktaş'da katl olunan Çukacı Anton Ciro'nun[6] oğlu idi ki, babası maktelinde katl olundu.

Ve yevm-i merkûmda◊◊◊ yine birkaç Rûm kaldırup habs etdiler ki, anların biri Hasköy'de fırıncalacı ve biri Üsküdar'da Selîmiyye'de fırıncalacı furunları sâhibleridir. Zikr olunan kimseler katl olunurlar iken, temâşâsına nâs ol kadar izdihâm ederler idi ki, cellâd-ı bî-emân icrây-ı fi'line meydân bulamaz idi. Ve bu siyâset-i müte'âkıbeyi gören erbâb-ı şakâvet, mu'âhaze ve mu'âkabe gâ'ilesinden[7] 'ârî: "Vakt-i fursatdır" deyü gözlerine kesdirdikleri her cins re'âyâyı ba'zı agrâza mebnî katle cesâret etdiler ise de, Rûm hâ'inlerinin Kalas'da ehl-i İslâm'a etdikleri hakâret mesmû' olarak, hemân katl-i 'âmm-ı Irvâm derecesinde 'adâvetleri olan ehl-i İslâm bununla biraz teşeffî-i gayz ederek sükûnet bulurlar idi**. *"Mesâ'ibü kavmin 'inde kavmin fevâ'idü"****.

es-Seyfü yübdi'l-cevra fî hâletin

---

dîvânındaki gazellerinden birinden alınmış beyittir; bk. meselâ Vahşî Bafkî Yezdî, *Dîvân*, Süleymaniye Ktp. Lala İsmail Paşa, nr.497, vr.85b.

* "ان فی ذلك لآیات لقوم یعقلون = Şüphesiz ki bunlarda aklını kullanan bir toplum için [alınacak] dersler vardır" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, er-Ra'd 13/4.; en-Nahl 16/12.; er-Rûm 30/24. âyetlerin son kısımlarıdır.

◊ 28 Receb 1236 = 1 Mayıs 1821 Salı.

1 Arnavud-köyü M4 : Arnâbud-köyü E

2 Kaşıkcılar E : Kâşifciler M4

3 sakallı E : sakallu M4

4 Suçı E : Sucı M4

5 çârşenbih E : cehârşenbih günü M4

◊◊ 29 Receb 1236 = 2 Mayıs 1821 Çarşamba.

6 Ciro'nun (جیرونك) E : Ciro'nun (جرونك) M4

◊◊◊ 29 Receb 1236 = 2 Mayıs 1821 Çarşamba.

7 gâ'ilesinden E : gâ'ilesinde M4

** "Ve Sadr-ı lâhık Sâlih Paşa, visâde-i Sadâret'e ..... idi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,171'de kaydedilmiştir.

*** "مصائب قوم عند قوم فوائد = Bir kavmin başına gelen belâ ve musîbetler, diğer bir kavim için fayda olabilir" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

*Ve yebzülü'l-insâfe fî uhrâ** [M4 43]

Sûret-i hatt-ı hümâyûn be-Sadr-ı a'zam-ı lâhık

Sen ki Vezîr-i a'zam ve Vekîl-i mutlak-ı hamîd-i 'alemim el-Hâc Sâlih Paşa'sın, seni selâm-ı selâmet-encâm-ı Şâhâne'mle taltîf eylediğimden sonra ma'lûmun ola ki, Devlet-i 'aliyye'mde nâgehân zuhûr eden Rûm Milleti fesâdı cümlenin ma'lûmu olup, bu fitnenin teskînine kadar kâffe-i Mü'minîn silâhla mutabassır bulunmak ve millet-i mersûmenin sanâdîdinden** bu fesâdda medhali olanlara siyâset olunarak, def' u teskîn olunmak bâbında lillâhi'l-hamd ve'l-minneh vüzerâ ve 'ulemâ ve vükelâ ve ocaklarım ağavât ve zâbitânı, *"el-Mü'minûne ihveh"*** medlûlünce, kelime-i vâhide üzere[1] ittifâk eylemişler iken, selefin 'Ali Paşa henûz kānûn ve kavâ'id-i Devlet-i 'aliyye'yi ve sebeb-i zuhûr-i fitne vü fesâdı anlamaksızın ve hıyânetleri cümleye ma'lûm ü âşikâr olan Rûm Milleti'nin nefslerini tahlîs içün kurdukları zemînlerin farkına varmaksızın kemâl-i hamâkatinden nâşî hod-re'ylik[2] ederek, millet-i menhûsenin[3] tertîb-i cezâlarına mümâna'atla şu germiyyeti soğutmak ve her zümre beynine ilkāy-ı şikāk ederek hâsıl olan ittihâd-ı kulûb ü mahabbete halel vermek misillü kâr-ı nâ-hemvâra cesâreti netîce vermeyeceği zâhir olmağla, bilâ-te'hîr 'azli ve fîmâ-ba'd hıdemât-ı saltanat-ı seniyyemde istihdâm olunmamak üzere tard u def'i lâzım gelmişdir. Sen vükelây-ı Devlet-i 'aliyye'min kudemâsından olmanla, her bir husûsun evvel ve âhırı ma'lûmun olup, sende her vechile sadâkat ü hıdmet me'mûl ve meczûm-i Mülûkâne'm olduğundan, bi'l-istiklâl Vekâlet-i mutlaka'm hıdmetine ta'yîn eyledim. İmdi göreyim seni bu bâbda mecbûl olduğun hamiyyet ü sadâkat muktezâsınca, bi'l-cümle vüzerâ ve 'ulemâ du'âcılarım ve ricâl-i devlet ve ocaklarım ağavât ve zâbitânı kullarım ile i'lây-ı kelimetullah ve ihyâ'-i sünnet-i Rasûlullah niyyet-i hâlısasiyle ittihâd ü ittifâk edüp, kâffe-i umûr-i mühimme-i Devlet-i 'aliyye'me ihtimâm ve Rikâb-ı hümâyûn'uma 'arz u i'lâmı muktezî[4] husûsatı i'lâm ederek, mesâlih-i 'ibâddan bir maslahat girü kalmamak ve zînet ü ihtişâm ve isrâfı terk ile hazariyyeti seferiyyete tebdîl ve cemî' harekât ü

---

* "السيف يبدى الجور فى حالة * و يبذل الانصاف فى اخرى" = Kılıç bazen zulüm getirir, bazen de adalet dağıtır" anlamına gelen Arapça beyittir.

** sanâdîdinden : sınârından (صنارندن) E, M4. Metnimizden alınan bu kelime *Târîh-i Cevdet*, XI,171'de "sanâdîdinden" şeklinde kaydedildiği için o okuyuş tercîh edilmiştir.

*** "المؤمنين اخوه" = İnananlar kardeştir" anlamındaki bu cümle, Kur'ân, el-Hucurât 49/10. âyetin baş kısmında yer alan "*İnneme'l-mü'minûne ihvetün* = انما المؤمنون أخوة = Muhakkak müminler kardeştirler" anlamındaki kısımdan hareketle söylenmiş olmalıdır.

1 üzere E : üzerine M4

2 re'ylik : rây E, M4

3 menhûsenin E : menhûsesinin M4

4 muktezî E : متقضى M4

etvârlarını şer'-i kavîm-i [M4 44] Muhammedî'ye tatbîk eylemelerini cümleye tenbîh ve icrâsına dikkat ve bu fitne-i 'azîmeyi hafîf görmeyüp, Devlet-i 'aliyye'm Devlet-i Muhammediyye olduğunu bilüp ve bu kadar ümmet-i[1] Muhammed'in selâmetleri ancak ittihâd-ı kulûb ile hâsıl olacağını anlayup, cân u dilden sana mu'âvenet ve emr u nehyine mütâba'at edenleri Hakk Te'âlâ dâreynde selâmete karîn eyleye, âmîn*.

Müteferrikāt-ı vukū'ât

Tuna tarafında vukū' bulan ihtilâl sebebiyle, ekālîm-i Mısrıyye'den Âsitâne-i 'aliyye içün beher sene irsâl olunan zahîrenin bir za'fı dahi irsâl olunmak lâzım geleceği ve Ak-deniz tarafında olan re'âyâ eşkıyâsı Rumeli tarafından zahîre alamayacaklarına mebnî, Berriyyetü'ş-Şâm[2] ve Mısır câniblerinden almağa muhtâc olacakları zâhir olup, lâkin anlara habbe-i vâhide zahîre verilmeyerek, fürûht olunacak zehâyirin râyiciyle İstanbul'a gönderilmesi ve öteden berü dâhiliyye içün lüzûmu olan zehâyirin müste'men tâ'ifesine bey' olunması memnû' olduğuna nazaran, husûsan böyle vakitde bu mâddeye ziyâdesiyle dikkat olunması bâbında emr-i 'âlî ısdâr olunmasını nâtık hatt-ı hümâyûn-i hazret-i Tâc-dârî şeref-rîz-i sahîfe-i sudûr olduğu ve bu esnâda Mora re'âyâsı dahi izhâr-ı 'isyân edüp, yolları sedd etmiş olduklarından, böyle i'lân-ı tuğyân eden re'âyânın seby ü istirkākları husûsuna fetvây-ı şerîf verilmiş idüği ve asdıkā'-i Devlet-i 'aliyye'den olanların hüsn-i hıdmet ibrâz eylemelerinin temâm zemânı olup ve bu hıdmet yalnız Pâdişâh-ı devlet-penâh *eyyedehullâhu ve kavvâhu*** hazretlerine olmayup, dîn-i 'âlî-i[3] Muhammedî'ye dahi hıdmet olacağından, Mısır Vâlîsi müşârun ileyhin bu husûslara beher-hâl me'mûlden beş kat ziyâde cidd ü sa'y edecekleri mukaddemâ Haremeyn-i muhteremeyn'e sebkat eden hıdmet ü sadâkatlerinden müdellel ü müsbet idüği derc ü hikâyet olunarak, el-hâletü hâzih Mora'nın berren[4] tedârük ü tedbîri emrine başlanmış olmağla, bahran dahi ibrâz-ı satvet lâzım olmakdan nâşî, Kapudâne-i[5] [M4 45] hümâyûn Kapudanı Nasûh-zâde 'Ali Bey ma'iyyetinde olan donanmadan biraz sefîne ifrâz ve Mora sularına gönderilmiş ise de, dahi ziyâde kuvvet-i bahriyye husûliyçün ve Vâlî-i müşârun ileyhin hayli cenge yarar sefâyini

---

1 ümmet-i E : [üm]met-i M4

* "**Sûret-i hatt-ı hümâyûn be-Sadr-ı a'zam-ı lâhık** ..... âmîn" kısmında yer alan bilgiler, aynen "Sâlih Paşa'nın sadâretine dâ'ir olan hatt-ı hümâyûn" başlığı altında *Târîh-i Cevdet*'in XI. cildinin zeylinde s.267-268'de kaydedilmiştir.

2 Berriyyetü'ş-Şâm M4 : Berr-i Şâm E

** "ایده الله و قواه" = Allah onu desteklesin ve güçlendirsin" anlamında Arapça duâ cümlesidir.

3 'âlî-i M4 : 'âlî-yi E

4 berren E : bür'-i M4

5 Kapudâne-i M4 : + [Metinde biraz bozuk yazılan bu kelime, altında "beyân" kaydıyla ve farklı bir kaligrafi ile E 100b'nin sağ kenarına yazılmıştır] E

olduğuyçün ve bâ-husûs şimdi Çamlıca ve Sulıca re'âyâsından dahi emniyyet selb olarak, merkūmlarda ise bayağı İngilterelü firkateynleri gibi ceng gemileri bulunduğuyçün Der-sa'âdet'e gelecek sefâyin ve zehâyire ve Anadolu tarafından Rumeli'ye geçecek askere ta'arruz eylemeleri mülâhazadan ba'îd olmadığından bahisle, Vâlî-i[1] müşârun ileyh dahi kendi[2] sefînelerinden münâsib gördüğü mikdâr sefîne tertîb ve üzerlerine bir münâsib Başbuğ nasb ederek, doğru Mora sularına ba's ü tesrîb ile Kapudâne-i hümâyûn Kapudanı mûmâ ileyhle muhâbere ve müşâvere ederek, iktizâsına göre 'amel ü hareket ve bi'l-ma'iyye ibrâz-ı hıdmet eylemesini Başbuğ'a tenbîh ve birkaç gemi dahi Rodos'dan berü adalar arasına ta'yîn eylemeleri husûslarına dahi irâde-i seniyye-i Şâhâne te'alluk etmiş olduğunu hâvî ve müşârun ileyhin Vehhâbî mâddesinde etdiği misillü, Rûm fesâdı maslahatında dahi ibrâz-ı hüsn-i hıdmet eylemesi, emr-i hümâyûn muktezâsı idüğüni muhtevî müşârun ileyhe hıtâben[3] ısdâr olunan emr-i 'âlî ile ma'an bir kıt'a mektûb-i Sâmî dahi irsâl kılındı*.

Kıbrıs Cezîresi'nin istikmâl-i levâzım-ı muhâfazasiyçün lüzûmu mikdâr barut gönderilmesini Kıbrıs Muhassılı, Kapudan Paşa tarafına inhâ etmiş olup, lâkin ne mikdâr barut matlûb idüği ve Kıbrıs'da olan kal'alar içün mü, yohsa ihtiyâten fazla olarak mı istediği ve sâ'ir ba'zı mühimmât dahi lâzım olup, yahûd olmadığı ve olduğu takdîre göre ne makūle mühimmât lâzım idüği me'âl-i[4] inhâsından, *"Li-küll-i emrin racülün"*** anlaşılamadığından başka, Der-sa'âdet'den barut gönderilse bile, Ak-deniz re'âyâsının fesâdı cihetiyle emniyyet melhûz olamadığından ve Saydâ'nın Kıbrıs'a kurbiyyeti olduğundan, Muhassıl-ı mûmâ ileyh Saydâ Vâlîsi 'Abdullah Paşa ile muhâbere ederek lüzûmu kadar barutun Kıbrıs'a ol tarafdan gönderilmesi, Vâlî-i müşârun ileyh tarafına cânib-i Sadâret-i **[M4 46]** 'uzmâ'dan yazılmış idüğüni ihbâr zımnında, lüzûmu mikdâr barutun 'Akkâ Kal'ası cebe-hânesinden celbi vesâ'iline ibtidâr ve sâ'ir ol tarafda bulunmayacak mühimmât iktizâ eder ise, Der-i devlet'e iş'âr eylemesi tenbîhâtiyle mâh-ı receb selhinde◊ Muhassıl-ı mûmâ ileyhe ve Saydâ Vâlîsi müşârun ileyhe mekâtîb-i Sâmiye tahrîr u tesyâr kılındı***.

Gurre-i şa'bân olan pencşenbih◊◊, Rusya Kançıları, İmperator'un yanından müfârakatinin on ikinci günü menzil ile Hoca-bey İskelesi'ne ve andan bahran

---

1 Vâlî-i M4 : Vâlî-yi E
2 kendi E : kendü M4
3 hıtâben M4 : hıtâ[ben] E
* "**Müteferrikāt-ı vukū'āt** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,158-159'da kaydedilmiştir.
4 me'âl-i E : mahâll-i M4
** "لكل امر رجل = Her işin bir adamı vardır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.
◊ 29 Receb 1236 = 2 Mayıs 1821 Çarşamba.
*** "Kıbrıs Cezîresi'nin istikmâl-i levâzım-ı muhâfazasiyçün ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,156'da kaydedilmiştir.
◊◊ 1 Şa'bân 1236 = 4 Mayıs 1821 Cuma.

dört günde Der-'aliyye'ye 'acâleten gelerek, hemân ol gün Bâb-ı 'âlî'ye gelüp, nâmesini iki elleriyle ref' ederek dîvân yerinden yukarıya geçüp, makām-ı Sadâret-i 'uzmâ'ya takdîm eyledikde, bir a'lâ semmûr kürk ilbâsiyle ikrâm ve yine elçisi konağına i'âde vü i'zâm olundu.

Mâh-ı şa'bân-ı mu'azzamın ikinci günü◊ hâlâ Sadr-ı a'zam 'uhdesinde olan Çirmen Sancağı, hâcegân-ı Dîvân-ı hümâyûn'dan sâbıkā Filibe Nâzırı ashâb-ı yesârdan Sâlih Efendi'ye, rütbe-i vâlây-ı Vezâret ve Edirne'yi muhâfaza vü hirâset şartiyle tevcîh olundu*. Müşârun ileyhin pederi bir vakit Eyyûb'de mukîm meşâhîr-i gannâm ü lahhâmdan sâhib-i dâ'ire ve müteyemminü'l-hıdme bir mübârek âdem olmağla, el-hâletü hâzih ba'zı sâhib-i nüfûz vaktiyle emr-i ticârete dâ'ir kitâbetiyle igtinâm etmiş makūleden idüğüne nazaran, müşârun ileyh zâdegândan ma'dûddur. Ve *"el-makdûru meysûrun"***.

Garîbe

Ba'zı nîk ü bede 'aklı ermez kal'a-nişîn yerlü kulu merd-i da'vâ ki, yanlarında kesüp biçmede Rüstem ü Nerîmân, cebân ve tedbîr-i devletde Hâce Nasîr-i Tûsî, tıfl-ı ebced-hândır. O makūlelerin leyl ü nehâr diyâneti izhâr ve 'ırzı[1] izmâr ederek, hâne ve dükkânlarda katl-i 'âmm ve igtinâma dâ'ir kelâmlarını işiden murâhik u bâliğ evlâd ü şâgirdân ve içlerinde on sekiz yirmi yaşına erişmiş[2] terbiye[siz] ve edebsiz nâdân oğlanlar, *"Ve lem yelidû illâ fâciran"**** mübtegā sınca, sâ'ir kebîr u sagîr mekteb çocuklarını dahi başlarına birikdirerek, mâh-ı mezbûrun yine ikinci cum'a günü◊◊ birkaç takım olup, İstanbul'un taraf taraf re'âyâ mahallelerine[3] savlet ve ba'zı **[M4 47]** re'âyâyı cerha cesâret edüp, hattâ bir takımı Eğri-kapu Kenîsesi'ni[4] basup eşyâ ve âvîzelerini ve buldukları birkaç sandukları kırup, içlerinde kenîse[5] mâlından akça ve eşyâyı gāret eylediler. Kolluk neferâtı def'inden 'âciz olup, hele Yeniçeri Ağası erişmekle, ol asker-i ecinne[yi][6] peygiri gücüyle tefrîk ve göze görünen ba'zı vâhid min-elf eşyâyı bir takrîb ile ellerinden tefkîk edebildi.

◊ 2 Şa'bân 1236 = 5 Mayıs 1821 Cumartesi.

* "Mâh-ı şa'bân-ı mu'azzamın ikinci günü ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,171'de kaydedilmiştir.

** "المقدور ميسور = Kaderde var olan kolay gerçekleşir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

1 'ırzı E : garaz M4

2 erişmiş E : erişmemiş M4

*** "و لم يلدوا الا فاجرا = Ancak ahlâksız, nankör (insanlar) doğururlar" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, Nûh 71/27. âyetin sonunda yer alan ve aynı anlama gelen *"Ve lâ yelidû illâ fâciran* = و لا يلدوا الا فاجرا = Yalnız ahlâksız, nankör (insanlar) doğururlar" âyetinden mülhem olarak söylenmiş gözüküyor..

◊◊ 2 Şa'bân 1236 = 5 Mayıs 1821 Cumartesi. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

3 mahallelerine E : mahallerine M4

4 Kenîsesi'ni E : Kilisasi'ni M4

5 kenîse E : kilisa M4

6 asker-i ecinne[yi] E : asker içine M4

Ertesi◊ bir başka takımı[1] Bey-oğlu kurbünde Çukur dedikleri Ermeni mahallesini basup, büyüceklerinde silâh olduğundan, 'alâ rivâyetin sekiz kadar kebîr u sagîri bî-bâk[2] cerh ile anların ikisi çok geçmeyüp helâk oldu. Ve topcu salma kolluğu gücüyle def'-i belâ eyledi. Bundan sonra Bey-oğlu'nda[3] Efrenc dükkânlarına te'addî edecekleri meşveretlerine binâ'en, zâbitân birkaç gün ol havâlîyi muhâfazaya dikkat eylediler. Bu eyyâmda çârşû ve zokaklarda[4] ba'zı efkar Yehûdîler'den başka re'âyâ pek nâdir görülür oldu. Ve sâ'iri evlerinden çıkamaz ve pek fukarâsı çıksa da hicbir kesb edemez olmakdan nâşî, ekseri[5] hânelerinde âc[6] ve bî-'ilâc inzivâ ile nân-pâreye muhtâc oldular. Ba'zı ehl-i İslâm'dan dostları olanlar nân ve sâ'ir kūt-i lâ-yemût[7] irsâl ederler idi, [mısrâ]*:

Bu meseldir kuru yanınca yanar yaş dahi*

Âmeden-i ru'ûs-i menhûsa ve elviye-i ma'kûse ez-cânib-i Mora

'İsyân eden Mora re'âyâsının bir takımı Badra'yı hasr u tazyîka ibtidâr etmiş olduklarından, Ser'asker Hurşîd Ahmed Paşa haberdâr oldukda, Mora Kā'im-makāmı Koca-başı Hacı Emîn Ağa'ya Badra'ya imdâd eylemesini te'kîd ü teşdîd vechile der-'akab yazmış, mûmâ ileyh dahi serî'an kalkup Mora Kasteli'ne varmış ve ol esnâda Eğriboz Muhâfızı Yûsuf Paşa dahi mûmâ ileyhi ta'kîb ederek, andan karşuya Mora tarafına murûr ile Badra'yı muhâsara eden 'usât-ı Rûm üzerine bi'l-ittifâk hamle vü hücûm etdiklerinde, müşârun ve mûmâ ileyh ma'iyyetlerinde olan Rumeli dilâverlerinin sehâb-ı ra'd-ı ciğersûzları ve süvârân-ı merd-i efgenin savâ'ık-ı bâtir-i[8] berk-efrûzları[9] ziyâ'-i nehârı settâr ve düşmenin başına hûnbâr olarak;

Çü deryây-ı hûn [M4 48] şüd heme deşt ü râg
*Cihân çûn şeb ü tîghâ çûn[10] çerâg***

◊ 3 Şa'bân 1236 = 6 Mayıs 1821 Pazar.

1 bir başka takımı M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 101a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

2 bî-bâk E : bî-pâk M4

3 Bey-oğlu'nda M4 : Bey-oğlu'da E

4 zokaklarda E : sokaklarda M4

5 ekseri E : ekser M4

6 âc E : aç M4

7 kūt-i lâ-yemût : kūt-i lâ-yemût E, M4

* "**Garîbe** ..... dahi" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle, bazı değerlendirmelerle ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,171-172'de kaydedilmiştir.

8 bâtir E : yâtir (ياتر) M4

9 efrûzları E : efzûzları M4

10 çûn E : savn-ı M4

** «چو درياى خون [M4 48] شد همه دشت و راغ * جهان چون شب و تيغها چون چراغ = Bütün ova ve dağ eteği kan deryâsı olunca, dünya gece gibi, kılıçlar da kandil gibidir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

mazmûnu bedîdâr olmağla, 'usât tâb-âver olamayup, berren ve bahran firârları esnâda, ekseri şîr-i şemşîr-i guzâta şikâr oldu. Mersûmların ba'zı sefâyinden almış olup, Badra Kal'ası'na atdıkları beş kıt'a top ile barut memlû bin kadar hartûcları zabt ve kal'aya vaz' ve muhârebe esnâsında katl olunan[1] 'usâtın yalnız bellü başlularının yüzde bir gibi kırk bir 'aded kelleleri ile on iki bayrakları, Ser'asker Paşa tarafına ve andan Der-'aliyye'ye irsâl kılındığını ve Guston Kasabası'nda mahsûr olan ehl-i İslâm'a Lala ehâlîsi imdâd etmiş olduğunu ve Mora Vâlîsi Mehmed Paşa'nın bundan akdemce beş bin nefer ile gönderilmiş olan kethudâsı Mora Kasteli'ne varmış ve bin kadar asker dahi Bergos 'âsîleri üzerine varup cenge ibtidâr ve Badra'yı mukaddemâ muhâsara eden 'usâtın keyfiyyet-i nekbeti Bergos tarafında mesmû' u âşikâr olarak, bu tarafın 'usâtı dahi havf u dehşete dûçâr olduklarından, etrâfa firâra karâr vermişler ise de, bunların dahi ekseri tu'me-i şîr-i şemşîr-i hûnhâr olmuş idüğüni ve Mora Vâlîsi müşârun ileyhin İzdin ile Dömeke beyninde olan derbendler üzerine ve Badracık tarafına hücûm eden 'âsîler üzerine göndermiş olduğu asker dahi bi'l-muhârebe galebe ederek, ol esnâda kesüp göndermiş oldukları biraz kellelerin* dahi olbirleriyle beraberce Der-i devlet'e irsâl kılındığını hâvî mâh-ı şa'bânın yine ikinci günü◊ Ser'asker Hurşîd Paşa tarafından tahrîrât-ı nusrat-âyât ile zikr olunan kelleler ve bayraklar vürûd ve Bâb-ı hümâyûn-i Şâhâne önüne bırağılarak, üç gün cümleye manzûr u meşhûd oldu.

Ahvâl-i hudûd-i İran

Şâh-zâde-i İran 'Abbâs Mîrzâ'nın bundan akdem Erzurum'a göndermiş olduğu 'Ali Bey nâm kimesneye, bu sene İran hüccâcının ba'zı sebk eden zecr u tecrîme binâ'en hacca gitmeleri ve Van'a zahîre verilmesi, devleti tarafından men' olunduğu haberiyle serî'an İran'a 'avdet eylemesiyçün[2] Şeh-zâde-i müşârun ileyhden[3] kağıd gelmiş idüğüni **[M4 49]** Erzurum Vâlîsi ve Şark Cânibi Ser'askeri Husrev Mehmed Paşa'ya inhâ, müşârun ileyh dahi İranlu'nun dostluklarına i'timâd câ'iz olmayup, bunlar biraz vakitden berü hudûd-i Devlet-i 'aliyye'yi mugâyir-i 'ahd ü şart tecâvüz ve gasb ü gâret misillü keyfiyyetle ülfet etmiş olduklarından, efkârları dâ'imâ sû'-i kasdden 'ibâret olmak üzere Der-i devlet'e tahrîr u inbâ eylediğine binâ'en, mâh-ı şa'bânın ikinci günü◊◊ târîhiyle Me'âdin-i hümâyûn Emîni ve Bağdâd ve

---

1 olunan E : olan M4

* "ve Mora Vâlîsi müşârun ileyhin ..... kellelerin" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,152'de kaydedilmiştir.

◊ 2 Şa'bân 1236 = 5 Mayıs 1821 Cumartesi.

2 eylemesiyçün E : eyle[me]siyçün M4

3 ileyhden M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "merkûma" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

◊◊ 2 Şa'bân 1236 = 5 Mayıs 1821 Cumartesi.

Mûsul ve Trabzon ve Mar'aş ve Sivas vâlîlerine, İranlu'nun Rûm fesâdı takrîbiyle Devlet-i 'aliyye 'aleyhine Rusyalu ile ittifâkları ihtimâlini der-hâtır ederek, bir an ve bir dakîka gaflet etmameleri me'âlinde her birine tahrîrât-ı Âsafî irsâl kılındı*.

Salb-i Patrik-i[1] sâbık ve ba'zı Rûm der-Edirne

Edirne'de sâkin sâbık Rûm Patriki[2] Kirilos (كريلوس)** ve fesâdda medhali olduğu tehakkuk eden sâ'ir ba'zı menhûsun icrây-ı cezâlariyçün[3] Edirne Kadısı Hâce-zâde Mehmed 'Ârif Efendi'ye ve Edirne'de mukîm Çirmen Mütesellimi'ne*** hıtâben fermân sâdır olmağla, Mütesellim-i mûmâ ileyh birkaç gün mukaddem[4] mersûm Kirilos'u salb ve vüs'at-i emre binâ'en andan başka mâl-dâr koca-başı ve bâzergân makūlesinden habs etmiş olduğu yirmi üç nefer söz sâhibi Rûm'u dahi Edirne'nin müte'addid mahallerinde katl ü salb ile icrây-ı ahkâm-ı emr-i 'âlîye imtisâl*[4] ve bu takrîble, [mısrâ]':

Mâl-ı kâfir hest ber-mü'min helâl[5]*

kā'idesini dahi gereği gibi ikmâlden sonra, i'lâm-ı hâl zımnında Der-i devlet'e irsâl eylediği 'arîzası, Edirne Kadısı mûmâ ileyhin ol bâbda i'lâmı ile yine yevm-i sânî-yi şa'bânda◊ vürûd eyledi.

Men'-i endâhten-i tüfeng ve neşr-i erâcîf

Bu esnâda ba'zı hâne ve kahve-hâne ve zokaklarda[5] ba'zı keyfiyyet ve hâlete dâ'ir envâ'-ı mekūlât-ı menkūlât ve gûn-â-gûn-i kelimât-ı mesmū'ât şuyû' bulduğu, ba'zı remîde ve mütehayyiş olmuşların sâmi'alarını tahdîş ederek, bu mâddenin dahi tedbîri meclis-i meşveretde ba'zılar tarafından der-pîş olundukda, ashâb-ı ittifâk-ı ârâ mûcib-i şikāk **[M4 50]** olacak bu makūle

---

* **"Ahvâl-i hudûd-i İran** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XII,10'da kaydedilmiştir.

1 **Patrik-i** M4 : **Batrik-i E**

2 Patriki M4 : Batriki E

** Sâbık Rum Patriki Kyrillos VI. için bk. meselâ Fr. John Chyyssavgis, *The Ecumenical Patriarchate A Brief Guide*, İstanbul 2004, s.68.

3 cezâlariyçün E : خزالريچون M4

*** Metnimizden alınmış olmakla beraber "Çirmen Mütesellimi'ne" ifâdesi *Târîh-i Cevdet*, XI,166'da "Çirmen Mutasarrıfı'na" şeklinde kaydedilmiştir.

4 birkaç gün mukaddem M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

*4 **"Salb-i Patrik-i sâbık ve** ..... imtisâl" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,166'da kaydedilmiştir.

*5 "مال كافر هست بر مؤمن حلال = Kâfirin malı mümine helâldir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

◊ 2 Şa'bân 1236 = 5 Mayıs 1821 Cumartesi.

5 zokaklarda E : sokaklarda M4

keyfiyyet-i nâ-sezânın[1] def'i iktizâsını iddi'â ve mahallât aralarında tüfeng ve piştov atılmak ve ötede berüde bî-cürm re'âyâ katl olunmak husûsları dahi mebnâ olarak, evvelâ iktizâ eden hükkâm ve zâbitâna evâmir-i 'aliyye ısdâr, ba'dehû icrây-ı muktezâsına ibtidâr re'yi karâr bulmağla, evâmir-i şerîfe-i mezkûre hemân ol gün tahrîr ve mahallerine tesyîr olundu. Lâkin sonra bu vesîle ile dahi ba'zı ashâb-ı garaz hılâf-ı emr-i cenâb-ı Bârî ve mugāyir-i rızây-ı[2] 'adl-iktizây-i hazret-i Şehriyârî[3], kadîmî mâcerâsı olan vâfir bî-cürmleri birer takrîb ithâm ü i'dâm etdirdiler ki, nümûne ve 'ibret olmak içün anların birazı karîben tezkîr olunur*; in-şâ'allahu'l-Kadîr. *"el-Müsî'u mütevahhişün"***.

Sûret-i emr-i şerîf

Rûm gavurlarının fesâdı derkâr ise de, lillâhi'l-hamd matlûb olan ittifâk, ehl-i İslâm beyninde hâsıl olmuş iken, bu aralık ba'zı kendüyi bilmez ve dîn-i İslâm gayretini anlamaz süfehâ çoluk çocuk makūleleri, kahve-hânelerde ve zokaklarda[4] ve evlerinde envâ'-ı erâcîf ü hezeyân söylemeğe ibtidâr eylediklerinden başka, evlerinde ve zokaklarda[4] bilâ-mûcib tüfeng ve piştov atmadan hâlî olmayorlar ve ba'zı mahallerde dahi kendü hâliyle giden ehl-i 'ırz re'âyâyı telef misillü hâlâta ibtidâr edeyorlar. İbtidâ bu erâcîf tekevvünü dînimizin düşmeni olan gavurların ma'âzallâhi Te'âlâ kârlarını tervîc kabîlinden olarak ehl-i İslâm beynine şikāk ilkāsını mûcib olacağından, ehl-i îmâna yakışmayan bir keyfiyyet, sâniyen mûcibsiz tüfeng ve piştov atılması barut telefinden mâ'adâ, aralıkda kazâ'en birine isâbet ile 'ibâdullahın telefini mûcib, sâlisen fesâdda medhali olmayup harâc-güzâr olan ehl-i 'ırz re'âyâya bilâ-mûcib tokunulmak, rızây-ı Bârî ve rızây-ı hazret-i[5] Pâdişâhî'nin mugāyiri olduğu ma'lûmdur. Biz cümlemiz ehl-i îmândan olarak birbirimiz ile ittifâk u ittihâdımız ve birbirimizden emniyyetimiz olup, bu def'a inzımâm-ı şer'-i mutahhar ile karâr verildiği üzere fîmâ-ba'd bu erâcîfin ardı alınup ve İstanbul'da öteden berü herkes ne vechile gezer ise **[M4 51]** ve nasıl emniyyet var ise yine ol vechile olarak, bundan sonra her kim erâcîfe ve bilâ-mûcib tüfeng atmağa cesâret eder ise te'dîb olunması fermânım olmuşdur; fi'l-yevmi's-sâlis min-şa'bâni'l-mu'azzam◊.

---

1 nâ-sezânın M4 : + [Bu kelime buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmıştır] E

2 rızây-ı E : — M4

3 hılâf-ı ..... Şehriyârî M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve E 102b'nin sağ tarafına yazılmışlardır] E

* **"Men'-i endâhten-i tüfeng** ve ..... olunur" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,172-173'te kaydedilmiştir.

** "السيئ متوحش" = Kötülük işleyen yalnız kalır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

4 zokaklarda E : sokaklarda M4

5 hazret-i E : — M4

◊ 3 Şa'bân 1236 = 6 Mayıs 1821 Pazar.

Emr-i şerîfin birer sûreti Kapudan Paşa'ya ve İstanbul ve Eyyûb ve Galata ve Üsküdar kadılarına ve Yeniçeri Ağası'na ve Bostancı-başı ve Topcu-başı ve Cebeci-başı ağalara, kudât-ı mûmâ ileyhim, mahalle imâmlarına ve sâ'ir iktizâ eden zâbitâna tenbîh eylemeleriyçün ve[1] her kimin hânesinde bu makūle söz olur ise bilâ-emân tertîb-i cezâ olunacağını ricâl-i devlet ve ketebe ve sâ'ir lâzım gelanlere ifâde vü te'kîd içün Kethudâ Bey'e ve Re'îs Efendi'ye ve Defterdâr Efendi'ye dahi başka başka birer sûreti irsâl olundu.

Tanzîm-i revâyic-i nukūd

[Mısrâ]':

*Her ki-râ harc zi-dahlest füzûn 'âkıl nîst**

Nakkādân-ı tecârib-i ahvâl-i 'âlem ve 'ayyârân-ı çârsûy-i nef' u darr-ı ümemin ma'lûmudur ki, ibkāy-ı sîm ü zer, mübâdele-i eşyâ bi'l-eşyâ ile müyesser ve bu dahi ihyâ'-i mevât ve teksîr-i sınâ'ât ve taklîl-i zevâ'id-i masrûfât ile mukadder ve celb ü teksîri ise sâ'irlere ihtiyâcdan berî olarak, anları celb zarûriyyâtlariyçün bi't-tab' 'arz-ı nukūda icbâr ile olacağı mukarrerdir.

Şöhreti mâl iledir ma'bed-i İslâm'ın da
Mescid-i Câmi'-i bî-vakfa cemâ'at gelmez; *fe-'alâ hâze'l-kıyâs***.

Bir müddetden berü efrâd-ı nâs, tezkârı iksâr olur ba'zı sebeble muhtâcun ileyh-i 'âmme olan eşyâyı istihsâl ü istishâbdan dest-keş-i ferâgat [ve] hâzır-hâr olduklarından başka, ekserinin nümâyiş-i esvâba ve husûsan bilâd-ı ecânibden gelan akmişe ve eşyây-ı gayr-i zarûriyye ve nâ-pây-dâra 'an-gafletin o rüchâniyyete meyl ü mahabbet ve esbâb-ı zînet olan evânî-yi sîm ü zere ağniyânın rağbetleri cihetiyle, bir tarafdan sandûka-i zînetde igtiyâb ve bir cânibden zahîre ve eşyâ ticâretiyle nukūd âhar diyârlara zihâb ederek, sîmin behâsı hadd-i i'tidâli tecâvüz edüp, sikke-i hasene-i Şâhâne ile meskûk beyâz akçanın râyici yevmen fe-yevmen ziyâde olduğundan, erbâb-ı ihtikâr ketm ü iddihâr ederek ve bir tarafdan kat' **[M4 52]** olunan beşlik guruş ve sâ'ir ecnâs-i nukūdu taşra ve ecnebî tüccârına ziyâdesiyle sürerek, bu keyfiyyetler meydânda akça bulunmamasına bâdî ve mu'âmelât-ı nâs içün ecnâs-i nukūdun tevfîri muktezî ise de, gümüş fey'âtının tefâvütü sebeble el-hâletü hâzih bir dânesi üç dirhem olarak kat' olunan guruşun her birinde on beş pâre ve Fındık altûnu rub'iyyesinin bin 'adedinde iki yüz bu kadar guruş ziyâde tefâvüt bulunup, bu husûs Darb-hâne-i 'âmire'ye küllî hasâreti mü'eddî olduğu ve sîmin revâcına nisbetle 'ayâr-ı kadîmine halel gelmeksizin

---

1 ve E : — M4

* "هرکرا خرج زدخل است فزون عاقل نیست" = Her kimin masrafı gelirinden fazla ise, akıllı değildir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

** "فعلى هذا القياس" = Kıyâs buna yapılır" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

hadd-i i'tidâle tensîk olunarak, iki dirhemden guruş ve ana kıyâsen dört dirhemden ikilik kat' olunduğu sûretde, ecnâs-i nukūdun teksîri mülâhazasiyle gümüşün eyâdî-i[1] ihtikârdan ve cânib-i mîrînin zarar u hasârdan vâreste olmasını mûcib ve nâsın ihtiyâcdan berî olmasını müstevcib olacağı beyâniyle bundan sonra 'ayâr-ı kadîmiyle olarak, iki dirhemden guruş ve[2] dört dirhemden ikilik ve rub' ve[3] pârenin dirhemleri bunlara tatbîkan kat' u darb ve Rûmî nısfiyyesi çokça[4] darb olunmak ve Fındık rub'iyyesi üç guruşa* ve İstanbul rub'iyyesi iki buçuk guruşa iblâğ kılınmak üzere karâr verilüp, gerek bunların bu def'a müceddeden zamm olunan ve gerek mukaddemâ taht-ı nizâma idhâl kılınan sâ'ir ecnâs-i nukūdun fey'ât-ı mukarreresinden bir akça ziyâdeye alınup verilmamesi bâbında, şeref-pâş-i sahîfe-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn mûcebince, keyfiyyet Âsitâne-i sa'âdet'de lâzım gelanlere evâ'il-i şa'bânda◊ bâ-fermân ekîden tenbîh ve Anadolu ve Rumeli'nin üçer kollarına dahi başka başka evâmir-i 'aliyye ile tasrîh u tavzîh olundu. Ancak az vakitde eşyânın galâsına bâdî ve mesârifin tezâyüdünü mü'eddî olarak Darb-hâne-i 'âmire'ye binde bir mübâya'a olunabilan eski akça fazlasından başka bir nef'-ı zâhiri müşâhede olunamadı; zîrâ ekser erbâb-ı ihtikâr;

Her kim 'azîz tutmaz ise tîz zelîl olur
Olmuş sirişte 'izzetle mû-be-mûy zer

deyerek biraz vakitden berü bayağı yalnızca akça tüccârı olduklarından, râyic-i cedîde nazaran ziyâdelik hiss etdikleri eski nukūdü **[M4 53]** gizlüce birkaç pâre fazla göstererek cem' u iddihâr ile Efrenc tüccârına dirhem hisâbiyle yine ziyâdeye vermeğe başladılar. Ve nukūd-i cedîdenin dahi *"el-'İzzetü min-levâzimi'l-kılleti"*** melzûmüyle, yine fi'l-hâl râyici artmağa başladı***.

Zuhûr-i ihtilâl der-'Ayntâb ve ta'yîn-i Mübâşir

'Ayntâb ehâlîsi, 'uhdelerine edâsı îcâb eden tekâlîf ü a'şâr ve sâ'ir hukūk u rusûmu, kānûn ve defter mûcebince cem'ine me'mûr olanlara edâ eylediklerinden sonra, emr u defterden ziyâde bir takım mezâlim ü te'addiyyâta dûçâr olduklarından bahisle Der-bâr-ı şevket-karâr'a ref'-i ruk'a-i iştikâ ede-

1 eyâdî-i M4 : eyâdî-yi E
2 ve E : — M4
3 ve E : — M4
4 çokça E : çokca M4
* Buradaki bilgiler metnimizden alınmakla beraber "Fındık rub'iyyesi üç guruşa" kelimeleri *Târîh-i Cevdet*, XI,200'de, "Fındık rub'iyyesi iki buçuk guruşa" şeklinde kaydedilmiştir.
◊ 1-10 Şa'bân 1236 = 4-13 Mayıs 1821.
** "العزة من لوازم القلة = Bir şeyin değerli olması, az olmasının zorunlu bir sonucudur" anlamına gelen ve bir kuralı ifâde eden Arapça cümledir.
*** "Nakkâdân-ı tecârtib-i ahvâl-i 'âlem ..... başladı" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,199-200'de kaydedilmiştir.

rek, istirhâm etmişler ise de, bundan mukaddemce Mar'aş Vâlîsi ve ilhâkan Rakka Vâlîsi Vezîr Celâleddîn Paşa Der-'aliyye'ye tahrîrât itâre edüp, tarafından 'Ayntâb'a nasb u ta'yîn etmiş olduğu silahdârı kendü hâlinde umûr-i lâzimesiyle meşgûl iken, müşârun ileyhin Rakka tarafında bulunmasını fursat ittihâz ile[1] ba'zı fesâd-kârların tahrîkiyle memleketde ihtilâl peydâ ve bilâ-mûcib gasb-ı emvâl ve katl-i nüfûsa ictirâ olunarak, müşârun ileyhin Rakka'ya hîn-i 'azîmetinde kendüsünün ve sarrâfının ve dâ'iresi halkının olmak üzere Mütesellim-i mûmâ ileyhe tevdî' kılınmış[2] olan hazîne ve nukûd ve eşyâ gasb ü yağmâ olunduğunu inhâ etmiş olup, ancak *"'Alâ muktezi'l-ahvâli ve't-tıbâ'i ve inne fi't-tabî'ati 'acâyiben"** îcâbiyle müşârun ileyhin hazînesinin gâretzede olmuş idüği vâki'-i hâl olduğundan kat'-ı nazar, inhâların birbirine muhâlefeti hasebiyle hakîkat-i hâlde şübhe olunduğuna[3] mebnî, Der-sa'âdet'den mu'temed ve iş-güzâr ve mücerrebü'l-etvâr birinin ol tarafa irsâliyle evvel emirde vâlî ile ehâlî beynini te'lîf etmek ve bu vesîle ile maslahatın sıhhati dahi anlaşılarak sonra iktizâsına bakılmak lâzım geldiğine binâ'en, hâcegân-ı Dîvân-ı hümâyûn'dan Cizye Muhâsebecisi-yi esbak Ahmed Efendi bu husûsa me'mûr olarak, "İştikâ olunan mezâlim ü te'addiyyât ne gûne şeylerdir ve ihtilâlin[4] vukū'u ne sebebe mebnîdir ve ana cesâret ve mübâşeret edenler kimlerdir, gereği gibi tecessüs ü teharrî ederek etrafiyle anlayup gasb olunan hazîne **[M4 54]** ve nukûd ü eşyâ her ne ise bir hılâli kimesnenin yedinde kalmaksızın cümlesini meydâna çıkarup ma'rifet-i şer'le gasb edenlerden müşârun ileyh tarafına temâmen istirdâd birle, müşârun ileyhle ehâlî beynini te'lîf ü tevfîk etmeğe mübâderet ve hakîkat-i keyfiyyeti ve o makûle fezâhata cesâret edenler kimler ise isim ve şöhretlerini gadr u himâyetden 'ârî olarak Der-'aliyye'ye tahrîr u işâret eylemek üzere müşârun ve mûmâ ileyhimâya ve 'Ayntâb Kadısı'na ve zâbitânına ve vücûhuna hıtâben evâ'il-i şa'bân târîhiyle◊ sâdır olan fermân-ı 'âlî-şân ile Mübâşir-i mûmâ ileyh savb-ı me'mûruna[5] çend rûzda revân oldu.

Ahvâl-i cevânib ve havâlî

Bu esnâda Yanya Cânibi Ser'askeri Hurşîd Paşa'dan tahrîrât vürûd edüp, bundan akdem Kakosil 'usâtı üzerine ta'yîn olunup, itmâm-ı hıdmet etmiş olan Paşo İsmâ'îl Paşa'nın me'mûriyyet-i mezkûrede kullandığı askerin 'ulûfe

---

1 ile M4 : + [Bu kelime önce "eyleyerek" şeklinde yazılmış, sonradan sonundaki "rek" kısmı silinerek bu şekilde düzeltilmiştir] E

2 kılınmış E : — M4

* "على مقتضى الاحوال و الطباع و ان فى الطبيعة عجايبا = Hallerin ve tabiatların gerektirdiği şeyler böyledir, zaten tabiatlarda acayiplikler vardır" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

3 olunduğuna E : olduğuna M4

4 ihtilâlin E : ihtilâfın M4

◊ 1-10 Şa'bân 1236 = 4-13 Mayıs 1821.

5 savb-ı me'mûruna E : sûret-i me'mûriyyetine M4

ve ta'yînâtından ve mesârif-i sâ'ireden gayr ez-makbûzât kusûr-i matlûbu olan bir yük on bir bin sekiz yüz bu kadar guruşun cânib-i mîrîden verilmesini Ser'asker-i müşârun ileyh 'arz u inhâ eylemiş ve inhâsı manzûr-i hazret-i Pâdişâhî olarak meblağ-ı mezkûrun temâmen i'tâ olunmasına irâde-i 'aliyye-i[1] Şâhâne te'alluk etmiş olmağla, ol mikdâr akça mâh-ı şa'bânın dördüncü günü[◊] hazîne-bend olup, derhâl irsâl kılındı.

Eğriboz Sancağı'na tâbi' Badracık Kazâsı karyelerinden Mavroyolo Karyesi re'âyâsından Yorgi İnyani, mukaddemâ İstanbul'a gelüp, *"Bi-kadr-i mâ yu'tâ mine'l-mâli yu'tâ mine'l-iclâli"** emr-i 'âlî ısdâr etdirerek, kazâ'-i mezbûr Koca-başılığı'nı bir takrîb ile istihsâl eyledikden sonra, Badracığ'a vardıkda der-'akab fesâda teşebbüsünü ehl-i İslâm haber almalariyle, merkûm Voyvoda tarafından ahz ü habs olunmuş idüği, Ser'asker Hurşîd Paşa tarafına 'aks ederek, ihzâriyçün âdem göndermiş ise de, mersûm yine bir takrîb tama'-kâr-ı firîb ile kurtulup firâr etmiş ve Agrafalı Kör Asteryo-oğlu Anagnosi Logoşti nâm hâ'in dahi bir takım re'âyâyı tahrîk ü ifsâd[2] ederek başka gûne dahi[3] eşna'-i niyyet-i fâside [M4 55] ile eğer fursat bulurlar[4] ise ba'zı mesâlih-i 'uzmâya dokunacak ba'zı hafî yerlere ilkâ'y-ı fesâdât zımnında[5] ifâdât ü şikâyât izhâriyçün İstanbul'a gelmiş olduklarını Ser'asker-i müşârun ileyh haber alarak, tahrîrâtında beyân ve Der-'aliyye'de teharrî olunarak, mersûmların ele getürilüp der-'akab cezâları icrâ olunmak lâzimeden olduğunu ve merkûm Anagnosi Logoşti'nin Agrafa'da olan karındaşının ihzârı ve hânesinin ihrâkı zımnında Ser'asker Paşa kendü tarafından Mübâşir göndermiş idüğüni dahi iş'âr u i'lân edüp, bundan mâ'adâ Mora ve Salona ve Livadya taraflarında 'isyân eden re'âyânın te'dîb ü tenkîline ve 'Ali Paşa'nın izâle-i vücûduna ikdâm etmekde olduğu dahi tahrîrâtı me'âlinden müstebân olduğundan, takımıyla Rikâb-ı hümâyûn-i Şâhâne'ye 'arz ile manzûr-i hümâyûn-i Şâhâne oldukda, "Mağzûb-i merkûmun Rûm gavurlariyle kadîmî ittifâkı olduğu ve el-hâletü hâzih 'isyân eden kefere ile te'âvün ü tenâsur zımnında, ''Âdetâ tenassur etmiş' deyü ba'zı gayûrân ve hulûs-verân taraflarından vürûd eden havâdis kağıdlarının biri Ser'asker Paşa'ya irsâl olunup, o dahi 'Merkûm ile kal'ada beraber bulunan Müsliman Kega Arnavudlar'a[6] gönderüp, yahûd bir takrîb işitdirse, buna mu'âveneti kabûl etmeyüp belki bi-

---

1 'aliyye-i E : — M4

◊ 4 Şa'bân 1236 = 7 Mayıs 1821 Pazartesi.

* "بقدر ما يعطى من المال يعطى من الاجلال = Maldan verilen kadar, iclâlden (=şereften) de verilir" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

2 ifsâd E : fesâd M4

3 dahi E : + dahi M4

4 bulurlar E : bulur M4

5 ilkây-ı fesâdât zımnında M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 104b'nin sol kenarına yazılmışlardır] E

6 Arnavudlar'a E : Arnabudlar'a M4

razı çıkar idi" deyü hatt-ı hümâyûn-i Mülûkâne sahîfe-pîrây-ı sudûr olmağla, mazmûn-i münîfi siyâkiyle cevâb-nâme-i Sadr-ı 'âlî tahrîr ve târîh-i merkûmda◊ derhâl Ser'asker-i müşârun ileyhe ba's ü tesyîr olundu*.

Bundan akdemce Sığla Mütesellimi[1], Kuş-adası muhâfazasına mu'temedleri olan Hacı İbrâhîm Bey ile Hacı 'Ali Ağa'yı ta'yîn ile kendü[2] Sisam Adası'na geçmeğe me'mûr kılınmış idi. Lâkin Sisam Adası mecma'-i re'âyâ olduğundan, muhâfazası ve sükkânının silâhları alınması husûslarına kaviyyü'l-iktidâr bir me'mûr gönderilmesi lâzım idüği ifâdesine dâ'ir Mütesellim-i mûmâ ileyhin bu esnâda 'arîzası vürûd etmekle, bu def'a Sisam Adası muhâfazasiyle re'âyâsının **[M4 56]** eslihasını devşirmeğe mîr-i mîrândan Niğde Sancağı Mutasarrıfı İsmâ'îl Paşa asker-i vâfî ile gitmek üzere mâh-ı şa'bânın beşinci günü◊◊ bâ-emr-i 'âlî ta'yîn olunup, Mütesellim-i mûmâ ileyh Kuş-adası muhâfazasında ibkâ olundu**.

Sâbık Boğdan Voyvodası 'âsî Mihal'in Tüfengci Oda-başısı ve yanında olan refîki bundan akdem Rûm hâ'inlerinin Âsitâne-i 'aliyye'de îkâ'ı musammemleri olan tarrâka-i 'azîmeyi vücûda getürmek zımnında 'âsî-i mersûmun irsâliyle İstanbul'a gelüp, lâkin bâ-hıfz u 'inâyet-i cenâb-ı Gayûr mâdde ser-rişte verüp, o maküle[3] müfsidler bi't-teharrî haber alınarak taraf be-taraf katl ü salb ile makhûr olmağa başladıklarında, mersûmlar yine Eflâk[4] tarafına cân atmak içün bir takrîb firâr ederek Hezargrad'a vardıklarında, anlanup giriftâr ve Silistire Vâlîsi Vezîr Mehmed Selîm Paşa tarafına tesyâr olunmalariyle, Vâlî-i[5] müşârun ileyh merkûm Oda-başı'yı üzerinde bulunan ba'zı bî-me'âl kağıdlariyle Der-'aliyye'ye irsâl ü tesrîb ve ayakdaşının cezây-ı sezâsını ol tarafda tertîb eylemişidi. Binâ'en 'aleyh mâh-ı şa'bânın yedinci günü◊◊◊ mersûm Oda-başı dahi bulunduğu mütenekkir kıyâfetiyle Arnavud-köyü'ne[6] irsâl ve Akındı-burnu'na salb ile 'ibret-i emsâl oldu***.

Ak-deniz adaları re'âyâsının husûsan Çamlıca ve Sulıcalular'ın gemiler hâzırlayarak izhâr-ı tuğyân etmekde oldukları havâdisi pey-der-pey vürûd et-

---

◊ 4 Şa'bân 1236 = 7 Mayıs 1821 Pazartesi.

* "bundan mâ'adâ Mora ve Salona ve Livadya ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,153'te kaydedilmiştir.

1 Mütesellimi E : Müteselli[mi] M4

2 kendü E : kendi M4

◊◊ 5 Şa'bân 1236 = 8 Mayıs 1821 Salı

** "Bundan akdemce Sığla Mütesellimi, Kuş-adası ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,159'da kaydedilmiştir.

3 maküle M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra mükerreren yazılmış olan "maküle" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

4 Eflâk E : ittifâk M4

5 Vâlî-i M4 : Vâlî-yi E

◊◊◊ 7 Şa'bân 1236 = 10 Mayıs 1821 Perşembe.

6 Arnavud-köyü'ne E : Arnabud-köyü'ne M4

*** "Sâbık Boğdan Voyvodası 'âsî Mihal'in Tüfengci ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve ufak tefek ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,173'te kaydedilmiştir.

mede olduğundan, şu aralık Ak-deniz'e hamûle ile gemi gönderilmesi câ'iz görilemamiş ise de, bu makūle hicbir gemi çıkamadığı sûretde zahîre ve levâzım celbi müşkil olacağından, ufak kayıklar ile ve karadan dahi Tatarlar ihrâciyle Ak-deniz'in Anadolu sâhilleri yoklanup, Midilli[1] ve Sakız ve Kuşadası ve Rodos taraflarında ne makūle havâdis vardır anlanması lâzım gelmekle, dünki gün◊ Âsitâne-i sa'âdet'den berren Anadolu sâhiliyle Rodos'a varınca olan keyfiyyâtı tahkîk ve havâdis celb etmek üzere mahsûs çifte Tatar gönderildiğinden başka, Kapudân-ı deryâ Hamdullah Paşa dahi Tersâne'den söz anlar ve iş bilür bir âdem intihâb [M4 57] ederek, menzil kayıklariyle Anadolu sâhili civârında olan adalar arasına Rodos'a kadar gönderüp, Ak-deniz'in ve adaların hâlini ve Mısır ve Kıbrıs ve 'Akkâ[2]'dan zahîre gelmek mümkin midir? Güzelce tecessüs ile havâdis celbi mâddesine himmet eylemesi, irâde-i Şâhâne muktezâsından idüği, mâh-ı şa'bânın sekizinci günü◊◊ mahsûsan tezkire-i Sadr-ı a'zamî ile müşârun ileyhe te'kîd kılındı.

Ve şimdi adaların bu keyfiyyetine nazaran şu aralık Ak-deniz'e donanma gönderilmesi lâzım gelmiş olup, lâkin Eflâk ve Boğdan taraflarında zuhûr eden fesâdı müte'âkıb Mora re'âyâsının dahi 'isyânı ve adaluların gemiler hâzırlamakda oldukları tahrîke mebnî anlaşılup, Rusyalu'dan bir vechile emniyyet olunamadığından, el-hâletü hâzih Âsitâne-i sa'âdet'de hâzırlanmış ve bir tarafdan dahi techîz olunmakda olan donanmanın şimdilerde Ak-deniz'e gönderilmesi câ'iz görilemamekle, mukaddem dahi tahrîr olunduğu üzere Mısır Vâlîsi Mehmed 'Ali Paşa kendü sefâyininden Mora sularına ve adalar arasına birer takım gemi göndermesi husûsu tekrâren tahrîrât-ı Sadr-ı a'zamî ile müşârun ileyhe te'kîd olundu.

Me'âl-i tahrîrât şöyle ki, gavurların beyza-i münevvere-i İslâmiyye'yi kesr u imhâ dâ'iye-i fâsidesiyle böyle kendülerini meydâna atup ve cân-ı habîslerinden geçüp, ma'âzallahi Te'âlâ Devlet-i 'aliyye-i Muhammediyye'yi ortadan kaldırmağa sa'y etdiklerine nazaran, bi'l-cümle ehl-i İslâm dahi ittifâk ederek bu yolda gayûrâne elden gelan hıdmeti icrâ farz olmuş olduğundan ve müşârun ileyhin dahi gayûr ve mu'temed asdıkā'-i Devlet-i 'aliyye'den olduğuna mebnî, hakîkat-i hâl bu vechile mahremâne iş'âr kılınarak ma'lûmu oldukda, artık ne yapar ise yapup eğer şimdiye kadar murâd-ı Şâhâne üzere sipâriş olunan gemiler çıkarılmamışlar ise, bundan sonra bir dakîka te'hîr etmeyerek sefâyin-i mezbûreyi beher-hâl irsâl eylemesi matlûb-i kat'î idüğüni ve sâ'ir ifâde-i hâli mutazammın idi ki, tahrîrât-ı mezbûre mâh-ı şa'bânın dokuzuncu günü◊◊◊ [M4 58] Mısır'a isbâl olundu. Ve bununla bile yine her ne

1 Midilli E : Midillü M4
◊ 6 Şa'bân 1236 = 9 Mayıs 1821 Çarşamba.
2 Akkâ M4 : Akka (عكه) E
◊◊ 8 Şa'bân 1236 = 11 Mayıs 1821 Cuma.
◊◊◊ 9 Şa'bân 1236 = 12 Mayıs 1821 Cumartesi.

yapar ise yapup, şu bir ayın zarfında İstanbul'a zahîre erişdirmeğe dahi himmetle, ma'âzallahi Te'âlâ Der-'aliyye'yi şu aralık kaht u galâ istîlâsından sıyânet eylemesiyçün dahi başkaca kā'ime-i Sâmiye yazılup, ol biriyle beraber itâre kılındı*.

Havra[1] Karyesi Kilisasi Zankocu'nun evinde külliyyetlüce barut olup, bir takrîb ile âteş isâbet ederek tutuşup, mersûmun hânumânı harâb ve evlâd ü 'iyâli kebâb olup, *"Rubbe hâfirin hufreten vaka'a fihâ"*** kıbel-i Rahmân'dan temâm cezây-ı 'ameliyle musâb olmuş ise de, kendüsi evinde bulunmadığından, bu keyfiyyet-i nâgehânî ehâlînin ma'lûmu oldukda, mersûm Zankoc ve Şarköyü Despotu ve Havra Despotu ve dört nefer koca-başılar Şarköyü A'yânı tarafından ahz ü habs olundukdan sonra, sâ'ir âhâd-i re'âyânın silâhları devşirilüp, ancak gayri cebehâneleri olup yahûd olmadığı anlanmak içün tecessüs ü teharrî olunmakda idüğüni mübîn*** Şarköyü Nâ'ibi'nin i'lâmı ile a'yânın 'arîzası ve mersûm Zankoc ol cânibde me'mûriyyetle bulunan hâcegândan Kethudâ Kâtibi hulefâsından Tuğrâ-nüvîs İbrâhîm Efendi tarafından Der-'aliyye'ye irsâl olunmağla, Havra ve Golos Voyvodası olup, bu def'a bu husûsa Mübâşir ta'yîn olunan Ahmed Efendi ile evvelki gün vâsıl ve i'lâm u 'arîzadan başka mûmâ ileyh Ahmed Efendi'nin ve Zankoc'un takrîrlerinden dahi keyfiyyete etrâfiyle ıttılâ' hâsıl oldu. Binâ'en 'aleyh mersûm koca-başıları ve despotları esnây-ı tarîkde hicbir vechile firâr edemeyecekleri sûretde mu'temed âdemler terfîk ederek, kayd ü bend ile bu tarafa serî'an göndermeğe ve bundan böyle dahi teharrî ile bu makūle fesâdda medhali olarak ele geçen hâ'inleri kezâlik göndermeğe ve dâ'imâ basîret üzere olmağa mezîd-i dikkat ü ihtimâm eylemeleri siyâkında, Nâ'ib ve A'yân ve Tuğrâ-nüvîs-i mûmâ ileyhime yine yevm-i merkūmda◊ derhâl mektûb-i Sâmî irsâl olundu.

Ve Dobruca'da*4 olan selâtîn-i Cengîziyye'den Behâdır Giray Sultân, kabâ'il-i Tatar'a [M4 59] Başbuğ nasb olunacak idüği mukaddemce ifâde ile hâlâ Silistire Vâlîsi Mehmed Selîm Paşa mûmâ ileyhi yanına celb etmiş olup, vech-i mezkûr üzere me'mûriyyetini ve Silistire Eyâleti zu'amâ ve erbâb-ı tîmârının ve tokalı Kazak tâ'ifesinin dahi mûmâ ileyh ma'iyyetine me'mûr

---

* "Ak-deniz adaları re'âyâsının husûsan Çamlıca ve Sulıcalular'ın ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,157-158'de kaydedilmiştir.

1 Havra E : Havza M4

** "رب حافر حفرة وقع فيها = Nice çukur kazan vardır ki, içine kendisi düşer (=Kendi kazdığı kuyuya düşmek)" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

*** "Havra Karyesi Kilisasi Zankocu'nun evinde ..... mübîn" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,173'te kaydedilmiştir.

◊ 9 Şa'bân 1236 = 12 Mayıs 1821 Cumartesi.

*4 Dobruca'da (دوبريجه 'da : يربيجا 'da E, M4. Metnimizden istifâde ile *Târîh-i Cevdet*, XI,171'de bu kelime "Dobruca'da (دوبريجه 'da)" şeklinde kaydedildiği için tarafımızdan da o imlâ tercîh edilmiştir.

kılınmalarını şâmil iktizâ eden evâmir-i 'aliyye'nin irsâl olunmalarını ifâde zımnında, Vâlî-i[1] müşârun ileyhin bu esnâda vürûd eden tahrîrâtı, manzûr-i hazret-i Pâdişâhî olarak, şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Mülûkâne mûcebince, evâmir-i mezkûre der-'akab ısdâr ve ba's ü tesyâr olundu*.

Mora re'ayâsının 'isyânı Eğriboz re'âyâsına da[2] sirâyet etdiği ifâdesini ve Eğriboz'da[3] asker ve zahîre cihetleriyle zarûret derkâr idüğünden, bir mikdâr peksemâd[4] ve biraz asker erişdirilmesini mutazammın ma'rûzât ile beraber Eğriboz Mütesellimi Ahmed Bey mukaddemce Der-sa'âdet'e bir âdem dahi göndermiş olup, lâkin şâyed 'usât arasından murûr edemez mülâhazasiyle sonra bahran dahi İzmir Voyvodası tarafına Der-'aliyye'ye takdîm eylemesiyçün bir takım ma'rûzât göndermiş, amma İzmir'e gönderdiği âdem ol tarafa varmayup, İzmir tarafında Edremid'den geçmiş olmak üzere mesmû' olduğundan, bu keyfiyyeti İzmir Voyvodası Der-i devlet'e yazmış ve ol aralıkda Eğriboz'dan berren gönderilan âdem dahi bir takrîble geçüp Âsitâne'ye gelmiş, hâsıl-ı kelâm her cihetle Eğriboz'un dahi keyfiyyeti anlaşılmış ise de, İzmir tarafından asker ve zahîreye dâ'ir hicbir şey gönderilmiş yahûd gönderilmamiş idüğüne dâ'ir bir harf 'arz olunmadığına binâ'en, İzmir tarafından irsâl olunup, yahûd olunmadığını isti'lâmen tahkîk içün böyle bir emr-i mühimm ü müsta'cel çengal-i ta'vîka ta'lîk olundu. *"İgtenim beyâza'l-yevmi kable'l-'aşiyyeti"***.

Sübhânallah Ak-deniz'den Âsitâne-i 'aliyye'ye dahi zahîre ve eşyâ gelmesi müte'assir ve İstanbul'dan ol tarafa mühimmât ü zehâyir gönderilmesi ise müte'azzir idüği, ba'zı evâmir-i 'aliyyede tasrîh olunduğu üzere cümleye râygân ve hattâ Kıbrıs'a mühimmât gönderilemediğinden, barutun 'Akkâ[5] Kal'ası'ndan havâlesiyçün tahrîr olunan mektûb-i Sâmî'den henûz [**M4 60**] müstebân ve İzmir'e varacak âdem henûz ol tarafa gitmeyüp, İstanbul'a revân olmak üzere İzmir'de râygân[6] iken, evliyây-ı umûrun: "İzmir'den Eğriboz'a 'acebâ zahîre gönderilmiş mi?" deyerek isti'lâm-ı hâl zımnında böyle bir emr-i akdemde[7] imhâlleri, muhayyer-i 'ukûl ve lev selime berü tarafdan dahi 'alâ kaderi'l-imkân bir çâresine bakılsa isrâf makûlesi olmayacağı da gayr-i

---

1 Vâlî-i M4 : Vâlî-yi E

* "Ve Dobruca'da olan selâtîn-i Cengîziyye'den ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,171'de kaydedilmiştir.

2 da E : + dahi M4

3 Eğriboz'da M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "sene" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

4 peksemâd M4 : beksemâd E

** "اغتنم بياض اليوم قبل العشية = Karanlık bastırmadan evvel, gündüzün aydınlığını fırsat bil!" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

5 Akkâ M4 : Akka (عكه) E

6 ve İzmir'e ..... râygân M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "ü" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 106b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

7 akdemde E : ikdâmda M4

mechûl olduğuna nazaran: "Bu bizim anlayacağımız 'akıl değildir" dimek ma'kûldür. *"Lâ şerefe fi's-seref ve lâ serefe fi'ş-şeref"**.

Mora ve Eğriboz ihtilâlleri 'akabinde, Sisam Adası re'âyâsının dahi 'isyân eyledikleri havâdisi şâyi' olmağla, İzmir Limanı'na şâyed biraz Rûm şaykaları gelürler ise, Sancak-burunu Kal'ası'ndan toplayarak, o makûle 'âsîlerin İzmir Limanı'na duhûllerine mümâna'at ve zinhâr ol havâlîye uğradılmamaları ve İzmir ehâlîsi ehl-i İslâm'ın dâ'imâ basîret üzere bulunmaları, İzmir Nâ'ibi'ne ve Baş-a'yânı'na bâ-tahrîrât te'kîd olundu.

Yanya'da binâ eylediği kal'ada el-ân mahsûr olan Tepedelenli 'Ali Paşa'nın Der-'aliyye'de mukîm sarrâfı, Ermeni tâ'ifesinden Kasbar, mâh-ı şa'bânın onuncu günü◊ Vâlide Hânı kapusu önünde salb olundu. Ba'zılar sarrâf-ı merkûm mûmâ ileyhin ıtlâkıyçün ba'zı tarafa 'arz-ı ilticâ etmiş derler; *ve'l-'uhdetü 'ale'r-râvî***.

el-Hâletü hâzih Kara-deniz Boğazı'nda Kavak-altı'nda olan Donanma-yı hümâyûn gemilerinin Karataş-altı nâm mahalde lenger-endâz-ı ikâmet olmaları, murûr u 'ubûr eden düvel tüccârı ve sâ'ir gemilerin teharrîsinde sühûleti mûcib olacağı ecilden, sefâyin-i Şâhâne ol mahalde yatup, anlardan bir kıt'a korvet Boğaz'dan tışaruda karagol tarzında volta (ولطه) urarak dolaşması ve düşmen teknesi gördükde Fenar Kal'ası'na işâret, ol dahi Karataş-altı'ndaki gemilere ve Boğaz-içi'nde olan sâ'ir kal'alara işâret çekerek ve düşmen[1] gemisine dahi Boğaz'dan girmamesiyçün işâret kaldırarak, güllesiz top atup, dinlemediği hâlde gülleli top endâhtiyle sefâyin-i hümâyûn ve kılâ'-ı Şâhâne'den müdâfa'a ve muhârebe olunması, muktezây-ı irâde-i seniyyeden olmağla; Kapudan Paşa tarafından, bâ-buyuruldu sefâyin-i **[M4 61]** hümâyûn kapudanlarına ve Yeniçeri Ağası tarafından, Boğaz Nâzırı'na ve Bostancı-başı tarafından, bostancı neferâtı olan Boğaz kal'aları ustalarına mâh-ı mezbûrun yine onuncu günü◊◊ tenbîh olundu.

Ahyolu Ladikası'nın fesâdı tebeyyün ederek i'dâm olunduğundan, yerine bir ladika ta'yîni iktizâ edeceği ve Ahtabolu Ladikası'nın zâhir-i hâlde resm-i ra'iyyete dâ'ir bir kusûru anlaşılmadığı ecilden, Ahyolu'ya ladika ta'yîn etdirilmesi ve Rusi-kasrı Kazâsı'nda Baraklı[2] Karyesi'nde Todori ve sâ'ir

---

* "لا شرف فى السرف و لا سرف فى الشرف = İsrâfta şeref, şerefte isrâf yoktur" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür. "Mora re'ayâsının 'isyânı Eğriboz re'âyâsına da ..... fi'ş-şeref" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve bazı değerlendirmelerle "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,156-157'de kaydedilmiştir

◊ 10 Şa'bân 1236 = 13 Mayıs 1821 Pazar.

** "و العهدة على الراوى = Bu bilginin doğru olup olmamasının sorumluluğu haberi verene aittir" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

1 düşmen E : düşman M4

◊◊ 10 Şa'bân 1236 = 13 Mayıs 1821 Pazar.

2 Baraklı : Yeraklı (يراقلى) E : يرقلى M4. Metnimizde "Yeraklı (يراقلى)" imlâsı ile kaydedilmiş olan bu yer Burgaz İli Ahyolu İlçesi'ndeki Baraklı Köyü olmalıdır; bk. M. Türker Acaroğlu, *Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Ankara 1988, s.88.

ma'lûmü'l-esâmî re'âyânın fesâdda baş oldukları ve Erkec* Karyesi papasları, re'âyâya: "On yedi güne kadar büyük seferimiz olacakdır, gâfil bulunman!" deyerek tahrîk etmiş olduklarından, mersûm papaslar der-'akab ahz ve su-başı habsine verilmişler ise de**, andan bir takrîb ile kaçırılmış oldukları ve Karînâbâd Nâhiyesi'nde mütemekkin Acı Yuvan'a, Yaş tarafından üç âdem gelüp gitmiş olduğundan, mersûm dahi ahz u habs olunmuş olduğu ve bu husûslarda ne vechile irâde-i 'aliyye sünûh edeceği mevâddı ifâdeye dâ'ir Samakov Nâzırı'nın 'arîzası vürûd etmekle, mûmâ ileyhin iş'ârı siyâkınca: "Ahtapolu[1] Ladikası'nın Ahyolu'ya dahi ladika ta'yîn olunması Rûm Patriki[2] tarafına tenbîh olunup, maktûl-i mersûmun eşyây-ı metrûkesini ta'yîn olunacak ladikanın ol tarafa vusûlünde âyînleri[3] ne vechile ise öylece tanzîm eylemeleri iktizâsı ve fesâdda medhali olduğu ve hilâf-ı rızâ hareketde bulunduğu tebeyyün eden re'âyânın der-'akab ahz ü habsiyle keyfiyyeti Der-'aliyye'ye ifâde eylemesi ve Süzebolu Ladikası'yla Baraklı[4] Karyesi'nde Nâzır-ı mûmâ ileyh isimlerini tahrîr eylediği zimmîleri esnây-ı râhda firâr edemeyecekleri sûretle bu tarafa göndermesi ve bundan böyle dahi ol havâlî ahvâline kemâl üzere dikkat eylemesi ve devşirdiği eslihayı dahi defteriyle irsâl eylemesi te'kîdâtiyle Erkec Karyesi papaslarını habs muktezây-ı me'mûriyyetinden iken: 'Şunun bunun habsine vererek ve sonra şöyle tenbîh eylemişidim, böyle kaçırmışlar' deyerek kendü me'mûriyyetinde olan kusûru, belki fesâdı âhara [M4 62] 'azv ü isnâdına i'tibâr u i'timâd olunmayup, ol taraf re'âyâsından devşirdiği silâh ise bir şey dimek değil, devede kulak gibi olduğundan başka, bu günlerde bir gavur gemisi Ahyolu sâhilinde volta urarak ve re'âyâ ile söyleşerek gice yanaşup Ahyolu'dan bir takım re'âyâ alup gitdiği ba'zı taraflardan inhâ olunmağla, tarafına muhavvel olan umûrda fîmâ-ba'd böyle tekâsül ü rehâveti tecvîz eder ise ve bunlara benzer bir şey vukū'unda bu tarafa derhâl iş'ârı kendüsüne lâzım iken, yine başka taraflardan işidilür ise, bu vakit sâ'ir evkāta benzemediğini güzelce mülâhaza etmamiş olarak, lâ-cerem te'dîb olunacağını yakînen bilüp ana göre hareket eylemesi" tehdîdâtını hâvî emir-nâme-i Sadr-ı a'zamî irsâl olundu.

Tırnova Voyvodaşı, Ruscuk Kal'ası'na gönderilmek içün Tırnova Kazâsı'ndan Vidin Muhâfızı'nın celb etmiş olduğu beş yüz neferden başka asker vermeyeceğinin[5] Muhâfız-ı müşârun ileyh tarafına kat'î cevâbını verüp,

---

* Metnimizde Erkec (اركج) imlâsı ile kaydedilen bu yer Burgaz İli Ahyolu İlçesi'ndeki Erkeç Köyü olmalıdır; bk. M. Türker Acaroğlu, *age*, Ankara 1988, s.157.

** "Ahyolu Ladikası'nın fesâdı tebeyyün ederek ..... ise de" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,173'te kaydedilmiştir.

1 Ahtapolu E : Ahtabolu M4

2 Patriki M4 : Batriki E

3 âyînleri M4 : âyînler E

4 Baraklı : Yeraklı (يراقلى) E : يرقلى M4.

5 vermeyeceğinin E : verme[ye]ceğinin M4

Niğbolu Sancağı kazâlarından tertîb olunan askerin ihrâcına me'mûr hâssa[1] silahşörlerinden Seyyid Mehmed Ağa'yı cevâb-ı mezkûr ile i'âde eylemiş idüğüni müşârun ileyh Der-i devlet'e ifâde eylediği ve Tırnova Kazâsı re'âyâsında külliyyetlü silâh me'mûl iken, mûmâ ileyh ancak yedi bin kadar tüfeng ve piştov devşirüp, ketm ü ihfâ edenlerden igmâz eylediği husûslara mebnî ana dahi ta'bîrât-i şedîdeyi muhtevî mektûb-i Sâmî ile tehdîd-i ekîd olundu.

Mora Vâlîsi Mehmed Paşa, muktezây-ı me'mûriyyeti üzere İzdin'e iki sâ'at mesâfede olan Kostalekiş [=Kostaléxis] nâm karye ile Alaman Köprüsü'nde olan 'usât-ı re'âyâ üzerine hücûm birle cem'iyyetlerini perîşân ve kemîn-i mefsedet ittihâz etdikleri toprak kal'ayı ve meterisleri zabt edüp, bakıyyetü's-süyûf 'âsîler ol mahalde göle dökülerek, tahlîs-ı cân edenleri ekall-i kalîl idüğüni beyân zımnında, tahrîrâtiyle esnây-ı muhârebede kat' olunan papas ve söz sâhiblerinin ve fesâd-başılarından Livadya Kapudanı zimmî Yako*'nun kelleleri ve ahz olunan bayraklar, mâh-ı şa'bânın on birinci günü◊ Der-i devlet'e vürûd edüp, Bâb-ı hümâyûn-i Şâhâne **[M4 63]** pîşgâhında galtîde-i hâk-i mezellet ve kulûb-i erbâb-ı fesâda mûris-i rehbet ü dehşet oldu**. *"V'ahsud bi-seyfike men kefereke"****.

İzmir'de gerek re'âyâ ve gerek milel-i ecnebiyyenin kesretinden başka ehl-i İslâm'dan dahi luzûz u eclâfın vefreti sebebiyle bu esnâlarda birkaç def'a fesâd tehaddüs edüp, hele tedbîr u 'amel ile def' olunmuş ve bundan sonra dahi zuhûr eder ise, zâbitâna imdâd ü i'âne eylemesi, mukaddemce Saruhân Mutasarrıfı tarafından bâ-i'lâm[2] iltimâs kılınmış ve i'lâm-ı mezkûr müşârun ileyh tarafından Der-sa'âdet'e takdîm ile keyfiyyet ma'lûm olmuş olup, lâkin müşârun ileyh bi'l-iktizâ Rumeli cânibine me'mûr olarak 'azîmet etmiş olduğundan, hâlâ Kayseriyye Mutasarrıfı Hasan Paşa külliyyetlü asker ile serî'an İzmir'e gelmeğe me'mûr kılınmağla, keyfiyyet İzmir tarafına ihbâr ve müşârun ileyhin vürûduna kadar bir gûne fesâd tekevvün etmamesi husûsuna kemâl-i ihtimâm eylemeleri vesâyâsım hâvî, İzmir Nâ'ibi'ne ve Voyvodası'na ve A'yân ve Gümrükcüsü'ne müştereken mektûb-i Sadr-ı 'âlî ile mahsûs Tatar ihrâc u i'zâm olundu.

Mora Vâlîsi vech-i mezkûr üzere tenkîl-i eşkıyâya me'mûr ve bu def'a ânifen zikr olunan hıdmeti nezd-i ferd-i Mülûkâne'de meşkûr olduğundan, müşârun ileyhe mesârif-i zarûriyyesine i'âne zımnında yüz bin ve ma'iyyetinde olan Avlonya Mutasarrıfı mîr-i mîrândan Viriyonlu 'Ömer Paşa'ya yirmi beş bin guruş 'atıyye-i seniyye-i Şâhâne zuhûr eyledi.

---

1 hâssa M4 : hassa E

* Metnimizden alınmış olmakla beraber "zimmî Yako" kelimeleri *Târîh-i Cevdet*, XI,152'de "Kir Yako" şeklinde kaydedilmiştir.

◊ 11 Şa'bân 1236 = 14 Mayıs 1821 Pazartesi.

** "Mora Vâlîsi Mehmed Paşa, muktezây-ı ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,152'de kaydedilmiştir.

*** "واحصد بسيفك من كفرك = Sana nankörlük edeni kılıcınla biç!" anlamına gelen Arapça deyiştir.

2 bâ-i'lâm E : bî-i'lâm M4

İcmâl-i havâdis-i 'azîme-i Avrupa

Bir iki seneden berü memâlik-i Avrupa'da dâ'ir olan fiten-i 'uzmâ bu def'a derûn-i Memâlik-i Hâkāniyye'de zâhir olan Rûm fesâdına nîreng ve mukaddime misillü bir ma'nâ olduğuna nazaran, ber-vech-i icmâl mebâdî-i karîbesinden bed' ile havâdis-i sahîhanın[1] bu mahalde lâyıkı mertebesi, târîh-i Devlet-i 'aliyye silkine idhâl olundu. Çünki bundan iki sene kadar mukaddem bin sekiz yüz on dokuz sene-i mîlâdında Küçük İspanya denilan Napoli memleketinde bir müddetden berü müdîrânın dil-hâhları üzere hukūk-ı **[M4 64]** 'ibâda ri'âyetden sarf-ı nazar ile tasarrufları ve ashâb-ı istihkākın hukūku zâyi' olarak, ancak zâdegân ve erbâb-ı te'alluk ve pesendegân-ı hükümrâna ri'âyet ü te'attufları ve tekâlîf-i şâkkada ısrâr u tevakkufları sebeble, halkın rû-gerdânlığıyla taraf taraf fesâd sözleri râygân ve ba'zı ihtilâller bedîdâr olarak, âhır-ı kâr fitne-i 'amîme ve cem'iyyet-i 'azîme âşikâr olup, beynlerinde kānûn-i Dimukrâtî üzere her bir umûr vükelây-ı cumhûr re'yleriyle ittifâk-ı 'âmme sûretinde ru'yet olunması kānûnun vaz'ı, hâsılı cumhûriyyet kā'idesi matlûbları idüğüni izhâr eylediler. Lâkin bu mâdde "Monarşi" ta'bîr etdikleri hükûmet-i müstakille üzere mü'esses olan düvelin kıral ve 'ummâli mizâcına münâfî ve me'lûf oldukları ef'âl-i dil-hâhâneye mâni' olacağı gayr-i mahfî ise de, herkes da'vây-ı hakkānîsinde fâ'il-i muhtâr ve 'adem-i kabûl-i nâ-ma'kūlde serbesiyyet derkâr olduğu misillü ba'zı 'akl ü nakle muvâfık güftâr, ol havâlî ehâlîsi beyninde biraz vakitden berü iştihâr bularak, Avrupa'nın hemân her mahallinde mizâc-ı nâs kıyâm ü gulûya mâ'il ve halk fîmâ-ba'd bu tasarruf-i nâ-hakka gayr-i kā'il olmağla, bu keyfiyyet böyle giderek birer ikişer her devletde inkılâb-ı küllîyi netîce vereceği erbâb-ı dikkate bî-şekk ü raybet olmakdan nâşî, o makūle düvel, *"Kaddir fi'l-'amel tenci mine'z-zülel"** lâzimesince, bu ihtilâlin bir an evvel def' u teskînini emel[2] edinerek, bin sekiz yüz yirmi senesi teşrîn-i sânîsinin on beşinde Beç[3] Şehri'nde kongre ta'bîr etdikleri Meşveret-i 'Âmme-i Düvelî tertîb edüp, anda Nemçe ve Rusya imperatorları ve Prusya ve Saksonya ve Bavyera kıralları, bi'n-nefs ve sâ'ir devletlerin vekîlleri cem'iyyet ü meşveret etmişler, lâkin böyle cumhûriyyet usûlünde olan İngiltere Vekîli her söze karışmayup, Fransa[4] Vekîli dahi ol siyâka uyup, ekseriyyâ sâmi'înden olmuşlar idi. Meşveret-i mezkûre 'akabinde Rûm ve Katolik mezâhibine muhâlif Cizvit Mezhebi[5] erbâbı, Rusya memâlikinden tard u def' olundular, zîrâ Rusya İmperatoru meşveret-i mezkûreye gitdiği

---

1 havâdis-i sahîhanın M4 : havâ[di]s-i sahîhanın [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

* "قدر فى العمل تنج من الذلل = Çalışmaya değer ver ki, zillete düşmekten kurtulasın" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

2 emel E : 'amel M4

3 Beç E : Pec M4

4 Fransa M4 : Françe E

5 Mezhebi E : + ve M4

esnâda, **[M4 65]** henûz Varsovaya'da iken mâh-ı eylûl evâhırında Rusya'da Semenov (سمنو) nâm mahallin müstahfız askerinden bir ortanın bin-başısı olan Asvart (اسوارت , Stewart?) nâm zâbit asker, yine cüz'î sebebler ile tehammülden bîrûn te'dîb ü tekdîr eder olduğundan, ol esnâda bir ser-cengî bir ednâ kusûr içün değnek ile kānûnlarından efzûn darb etmekle, bütün orta halkı merkūma dil-gîr olarak, mâh-ı eylûlün yirmi sekizinci pazar[1] gicesi Zâbit-i mersûm zikr olunan ortaya bir ağır hıdmet teklîf etdikde, orta halkı: 'Öteden berü âyînleri iktizâsınca bi'l-cümle Rusya askerlerinin istirâhat eylemeleri mu'tâd olan pazar[2] gicesi böyle nâ-hak yere hıdmet-i 'azîme sipâriş eden zâbite itâ'at etmeyüz[3]" cevâbiyle mersûmun gönderdiği çavuşu girü çevirdiklerine kanâ'at etmeyüp, bin-başılarına itâ'at etmeyeceklerini kat'î ifâde içün ahşâmdan sonra orta zâbitânından yirmi kadar âdemi bin-başı konağına göndermişler ve anlar merkūmu konağında bulamadıklarında, konağı taşlayarak bütün câmlarını kırup dökmüşler idi. Bu keyfiyyet ertesi pazar[4] günü ahşama kadar bu hâl üzere kalup, bu fitne sâ'ir ortalara dahi sirâyet etmek üzere iken, Peterzburg[5] Şehri Muhâfızı Miloradoviski* Ceneral mâddeyi haber alarak, mezbûr orta halkını tekrâr taht-ı itâ'ate idhâl içün 'ale'l-isti'câl iki orta ta'yîn ü irsâl ve kendüsi dahi beraber gelüp: "Mezbûr orta halkı fîmâ-ba'd Zâbit-i merkūma itâ'at ederler mi, yohsa başka zâbit isterler mi?" deyü rıfkla su'âl etdikde, kānûna mugāyir tekdîr etmamesi şartiyle itâ'at edüp ve illâ etmeyeceklerini ifâde eylediler. Ol vakit mûmâ ileyh Miloradoviski zâhiren kā'ide-i te'dîbi mehmâ-emken icrâ zımnında mezbûr ortaya terk-i esliha ve hisâra duhûl ile tenbîh ederek, kal'aya isrâ ve ol vechile gûyâ habs gûne anda bir gün ibkā ve ertesi yine evvelki mahallerine i'âde ile iktifâ eyledi. Lâkin bu keyfiyyet ilâ hâze'l-vakt[6] her husûsda me'lûf-i itâ'at[7] olan Rusyalu **[M4 66]** askerde bir nev-zuhûr 'acîb maslahat olduğundan, bundan ru'esâ gāyetde mütelâşî vü mükedder olup, Avrupa'nın böyle ihtilâli hilâlde şimdiye kadar askerîsinde zorbalık revişi sebkat etmamiş Rusya'da bu bir gûne mukaddime ve nümûne-i tuğyân olduğundan, mütedehhiş ve pür-endîş olmuşlar idi. *"Ve hâzâ lâ yenkazî ilâ yevmi'l-fasli"***.

---

1 pazar E : bazar M4
2 pazar E : bazar M4
3 etmeyüz E : etmeyiz M4
4 pazar E : bazar M4
5 Peterzburg E : Petersburg M4
* Miloradoviski (میلورادوویسکی) = Rus generallerinden Michael Miloradowitsch (1770-1825) için bk. Hugh James Rose, *A New General Biographical Dictionary*, London 1857, X,146-147.
6 hâze'l-vakt E : hâzihi'l-vakt M4
7 itâ'at M4 : اصاعت E
** "و هذا لا ينقضى الى يوم الفصل" = Bu durum kıyâmet gününe kadar bitmeyecektir" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

Bundan sonra Büyük İspanya'da dahi rağmen li-enfihim nâgehân bir fitne-i 'azîme nümâyân oldu. Zîrâ anda dahi[1] Napoli'deki misillü tasarruf-i dil-hâhâne ve tekâlîf-i şâkka ve feyz-i erbâb-ı te'alluk ve galebe-i ashâb-ı temelluk ile halk beyninde vukū'-i nifâk u şikāk ve bu makūle zulm ü gadr ile devletde küllî za'f u ıztırâb derkâr iken, hâricde Yeni Dünyâ'da olan erâzî ve emlâki taht-ı hükmünden infikâk ederek, ol mahalde sâ'ir ba'zı düvelin 'alâkası, ehâlîsiyle birleşüp başlu başına bir hükûmet-i cumhûriyye olduklarından, anı bu hâliyle tekrâren taht-ı hükmüne idhâl dâ'iye-i vâhiyesiyle bir müddetdir bu kadar 'abes yere sarf-ı meşâk ve emvâl ve mukaddemâ bin sekiz yüz on dokuz senesinde Yeni Dünyâ'dan gelmiş bir sefînede olup, andan İspanya'nın cenûbî tarafına sirâyet etmiş olan sarı hummâ dedikleri, vebâdan ziyâde sârî ve serî'u'l-katl maraz-ı mühlik-i nev-zuhûrun berülere sirâyet etmamesiyçün asker te'ayyünüyle[2], ol tarafın berü tarafla mücâveret ü mu'âmelesi külliyyen kat' olunduğundan, terettüb eden ve gerek 'illet-i mezbûreden çekilan musîbet ü meşakkat sebebiyle dahi halkın râhatsızlığı ve umûr-i bahriyye ve asâkirin perîşânî vü rehâveti ve emvâl-i mûriyye ve hazâ'inde kıllet sebebiyle halkın ve askerin zarûreti gibi husûslar, karîben bir 'azîm ü 'amîm fitne vü inkılâb îcâb edeceklerini dâ'imâ îmâ vü işrâb etmekde idiler.

Ba'dehû bin sekiz yüz yirmi sene-i mîlâdında Büyük İspanya'nın bilâd-ı cesîmesinden Valença ve Galiçya ve Gıranadya ve Endelüs taraflarında fitne sözleri başlayarak, Kādîs Ülkasi'nde* ve Liyon Adası'nda sarı hummâ kat' olup, oraların mukaddemâ perâkende olmuş ehâlîsi yerlü yerlerine 'avdet ve cem'iyyet eyledikleri gibi **[M4 67]** fi'len zorbalık kemâl-i germiyyetle[3] zuhûr eyledi. Ve ol mahallin Tersâne Nâzırı berüye asker nakliyçün der-'akab gemiler techîz eyledi. Ve Siviliye** ile Kādîs beyninde zorba asker olarak on beş, on sekiz bin kadar âdem cem' oldu. Ve mukaddemâ 'isyâna meyli olmak töhmetiyle zindânda mahbûs olan Anton Keyroga*** nâm Mülâzım Binbaşi'yı zindândan çıkarup, kendülere baş edindiler ve İspanya'nın hâline nazaran birkaç batalyon[4] asker merâmlarını husûle getürmeğe kifâyet edeceğini te-

1 rağmen ..... dahi M4 : + {Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 109a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

2 te'ayyünüyle E : ta'yîniyle M4

* Metindeki imlâlarına göre okumaya çalıştığım İspanya'daki bu yerlerden *Büyük Larousse*'a göre Valencia: İspanya'da kent ve il merkezi (XXIII,12071); Galicia: İspanya'nın kuzeybatısında bölge (IX,4369); Granada, arapçası Gırnata: Andalucia'da, il merkezi (IX,4732); Andalucia, arapçası Endülüs: İspanya'nın güney kesiminde bölge (II,596); Cádiz: Atlas Okyanusu kıyısında Andalucia'da liman kentidir (IV,2114).

3 germiyyetle E : germetiyle M4

** Metnimizde söz konusu edilen Siviliye (سيويليه), Guadalquivir'in kıyısındaki Sevilla şehri olmalıdır; bk. "Sevilla", *Büyük Larousse*, XX,10415.

*** Metnimizde Keyroga (كيروغه) şeklinde kaydedilen Don Antonio Quiroga için bk. meselâ Charles de Lacretelle, *Histoire de France, depuis la restauration*, 2. baskı, Paris 1844, II,445-448

4 batalyon E : patalyon M4

yakkun eylediler. Binâ'en 'aleyh sene-i mezbûre kânûn-i evveli ibtidâsında Rakayel* nâm komandar taht-ı idâresinde olan bir batalyon[1] asker Arkos [=Arcos] nâm mahall üzerine yürüyüp, bir başka batalyon[1] dahi Siviliye tarafına, Anton Keyroga dahi iki batalyon ile[2] Liyon Adası semtine yürüdüler. Bu havâdis, makarr-ı hükûmet olan Madrid Şehri'nde mesmû' oldukda, bir müddet i'timâd olunmayup, sonra imdâd talebiyle gelan ba'zı zâbitân-ı askerden tahkîk olundukda: "Makarr-ı hükûmetde dahi bir ihtilâl zuhûr etmesün" deyü zâbitâna tenbîh ü te'kîdde ihtimâm ve yolların kat'ına ba'zı askerler ihrâc ü i'zâm eylediler. Ve Kıral Tüfeng-endâzları Komandarı olan Firayer** Cenerali Endelüs'e varup, 'usâtı te'dîb eylemesiyçün[3] ruhsat-ı kâmile ile derhâl irsâl ve i'timâd olunacak ehâlîden Madrid'de asker cem'inde isti'câl etdiler. Ve İspanya Kıralı, ehâlî-i[4] belde hakkında tatyîb ve hüsn-i mu'âmele edeceği va'îdâtiyle dest-hatlar yazup neşr eyledi. Lâkin zâbitân-ı askerin ve bu kadar zahmet ü ta'b çekmiş efrâd-ı leşkerin henûz ne kadar kâffî zahîreleri ve ne esvâb ve ayakkabları olup, böyle endâhte-i vâdî-i terk ü tahkîr oldukları sebeble dil-gîrliklerinden, anların ba'zısı muhâlifîn tarafına ve ba'zısı âhar yerlere firâra başladılar. Bu aralık erbâb-ı muhâlefet Moron Kal'ası civârında Odonil*** nâm Ceneral ma'iyyetindeki asker ile ceng ü galebe etdikden sonra Kurtuba Cisri tarafına hareket edüp, Vâdi'l-kebîr*4 nam mahalli bilâ-mâni' u müzâhim murûr u sebkat etdiler. **[M4 68]** Bu haberin şuyû'u 'akabinde Kıral askerinde firâr tâzelenüp çoğaldı. Ve İspanya Memâliki'nin her yerinde sûret-i muhâlefet ü 'isyân şuyû' bulup, herkes bir ağızdan: "Millet var olsun, kânûn dâ'im olsun!" deyü çağırışur oldular. Ve fitne vü fesâd, Portukal Devleti hudûduna kadar neşr u imtidâd buldu. Ve Madrid Şehri'nde sâ'ir nâs: "Askerî tâ'ifesiyle ülfet ü ihtilât etmesünler" deyü olan yeşağın fâ'idesi olmayup, sükkân-ı belde zokaklarda[5] askerî tâ'ifesiyle karma karışık gezer oldular. Ve nizâm-ı cedîd istediklerini âşikârca bî-pervâ söylemeğe başladılar. Ve ba'zı[6] meydânlarda an-be-ân çoğalmakda olan cem'iyyet-i nâs, Kıral Serayı kapusuna kadar mâ-haşerallah dolup:

---

* Metnimizde Rakayel (راقايل) imlâsı ile kaydedilen kişi İspanyol general Rafael del Riego (1785-1823) olmalıdır; bk. "Riego, Rafael del)", *Nouvelle biographie générale depuis les temps les plus reculés jusqu'a nos jours*, Paris, 1863, XLII,273.

1 batalyon E : patalyon M4

2 iki batalyon ile [Bu kelimeler, buraya gitmeleri başında "7" rakamı, sonunda "şah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 109b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E : iki patalyon ile M4

** Metnimizde Firayer (فرايير) imlâsı ile kaydedilen general Freyre için bk. meselâ Charles de Lacretelle, *age*, II,,448,452,453,454,465.

3 eylemesiyçün E : eyle[me]siyçün M4

4 ehâlî-i M4 : ehâlî-yi E

*** Metnimizde Odonil (اودونيل) imlâsı ile kaydedilen Joseph O'donnel için bk. meselâ Charles de Lacretelle, *age*, II,448,450.

*4 Metnimizde söz konusu edilen Vâdi'l-kebîr, İspanya'da bugün Guadalquivir denilen ırmak olmalıdır; bk. "Sevilla", *Büyük Larousse*, XX,10415.

5 zokaklarda E : sokaklarda M4

6 ba'zı E : ba'zan M4

"Nizâm-ı cedîd isteriz, kānûn-i cedîd isteriz" deyü bülend[1] âvâz ile çağırışup feryâd ederler idi. Bu derecede galeyân ve buhrân-ı nâsa artık mukābele kābil olmayacağı ma'lûm olmağla, cem'iyyet-i mezbûre: "Kıralımızdan kat'î cevâb isteriz" dimeğe başladılar. Ol vakit cem'iyyet-başları Balasteros* nâm cenerali Kıral'a gönderüp: "Yâ odur ki bu nizâma kā'il olur, yahûd ki hal' olur, başka hic çâre yokdur" deyü kat'î haber verdiler. Ve: "Bir dakîka te'hîr olunmaksızın ya öyle ya böyle bir nihâyet cevâb isteriz" dediler. Kıral dahi bi'z-zarûr[2]: "Matlûblarına müsâ'ade ve mes'ûllerini kabûl ederim" kavlini i'lân etdikde, Balasteros Ceneral mahall-i cem'iyyete 'avdetle, kıralın merâm ve mes'ûllerine rızâsını ifâde vü beyân edüp, yevm-i merkūmda kıral kavlini musaddık ve te'ahhüdünü mütezammın beyân-nâme imzâ edüp, vükelâ ve küberâsına i'tâ, ba'dehû nâs dahi sûretini kemâl-i sürûr ile alup: "Kıralımız bin yaşasun, kānûn-i cedîdimiz dâ'im olsun!" deyü çağırışdılar. Ve der-'akab nizâma şurû' edüp nâsa vekîl olacak müntehabları da'vete âdemler gönderdiler. Kıral dahi devleti tarafından iktizâ edecek erbâb-ı meşvereti intihâb ü tertîbe şurû' eyledi. Ve bir başka beyân-nâme dahi verüp, anda nizâm-ı matlûbun tertîb ü temşiyetinde vakt ü hâle tatbîk dakîkasından zinhâr gaflet olunmamak husûsunu te'kîd eyledi. Ve erbâb-ı meşveret dahi bir beyân-nâme neşriyle kıralın zâtına ve devletine ri'âyet **[M4 69]** ü i'timâd eylemelerini tenbîh eylediler. Nâs dahi evvelkiden bin kat ziyâde ta'zîm ü tekrîm edeceklerine 'ahd ü mîsâklarını tasrîh u tefhîm eylediklerinde, i'lân-ı terâzî ve işâ'a-i nizâm ü intizâm içün çanlar çalınup, top[3] u tüfengler atılup, şenlikler etdiler. Ba'dehû kıral tevcîhât-ı külliyye edüp, tîz elden imkânı mertebe erbâb-ı hükûmet ve ru'esâ ve mültezimîn ve sâ'ir menâsıb erbâbı nasb olundu. Bu esnâda Liyon tarafında tâ'ife-i askeriyye ile sükkân-ı belde beynine fitne düşüp soldatların birazı önlerine rast gelan ba'zı kimseleri katl etdiklerinde, sâ'ir nâs bütün bütün ayaklanup bir 'azîm kıtâl oldu. Ve bu vak'a Madrid Şehri'nde mesmû' oldukda, anın dahi sükkânı ayaklanup, rast geldikleri askerîyi katl etmeğe başladılar. Bu havâdisi zabt eden müverrih demişdir ki: "Hâsılı İspanya'nın inkılâbı, bir sûret-i sahîha ve netîce-i sarîhaya hâlâ müncer olamayup, ne devlet tarafdârları emîn olabilüp, ne muhâlifîn cânibi kuvvet bulabilüp, bu hâl üzere muhtell ü müşevveş kaldı. Ve İspanya'nın şimdiki hâli, bin yedi yüz doksan iki târîh-i mîlâdındaki Fransa[4] keyfiyyetine mümâsil oldu. Ve bu fitnenin a'zam-ı esbâbı, evvelâ İspanyol Milleti'nin Yeni Dünyâ mâddesi ve ana benzer sâ'ir sebeblerle medyûn-i müstağrak olduğu, sâniyen ru'esây-ı âyînleri olan papas gürûhunun milletin ta'assubu sebeble devletde kemâl-i nüfûz u tasarrufları

---

1 bülend E : bülende M4

* Metnimizde Balasteros (بالاستروس) imlâsı ile kaydedilen İspanyol general François Ballesteros (1770-1832) için bk. meselâ "Ballesteros, François", *Nouvelle biographie universelle...*, Paris 1853, IV,296.

2 bi'z-zarûr E : bi'z-zarûre M4

3 top M4 : tob E

4 Fransa M4 : Françe E

olduğundan, anların ef'âl ü a'mâli mesârifi teksîr etdiğinden sarf-ı nazar, filâhat ü ticâret makūlesinin menâfi'ini dahi evkâfa rabt ile hasr u taklîl eylediklerdir. Bundan akdem muktezây-ı meşreblerince icrâ edegeldikleri tasarruf u ahkâma şimdi bu ittifâk-ı ârâ sûretinin mâni'-i kavî olacağını anlayan zâdegân ü kibâr ve vükelânın, bu esnâda ba'zı zâbitân-ı askere küllî akça[1] va'diyle muhâlifleri def' etdirmek esbâbına teşebbüs etmeleriyle, dört bin beş yüz kadar asker tecemmu' edüp, Asturya [=Asturies] tarafında dahi teceddüd-i fitneye bâdî ve ba'de-ezîn dahi imtidâd-ı 'adâvet ü fesâdı mü'eddî oldu; *intehâ kavlühû*[2*]. **[M4 70]**

Ez-în-cânib

Siçilyeteyn Kıralı kendü memâlikine karîb olan Napoli ihtilâlinden havfa tâbi' olup, seksan bin kadar âdemden 'ibâret bir ordu ihzâriyle mütehaffız olmuş ise de, bu ihtilâl ba'de-ez-ân Büyük İspanya'ya dahi târî olup, *"Rubbemâ tü'essiru'l-kelâmü'l-ma'kūli eşedde mimmâ yü'essiru'l-bâtiru'l-maskūli"*[**] zarar u nef'ini fark eden halkın biraz vakitden berü dimâğlarına te'sîr etmiş ba'zı akvâl ve tecârib-i ahvâl sebebiyle mizâc-ı nâs meyyâl olarak, bu fitnenin böyle etrâf ü eknâfa intişârı, düvel-i sâ'ire hakkında hayr ile ta'bîr olunmaz bir rü'yâ olduğundan, Avrupa kıt'asında bulunan düvel-i selâse-i kaviyye, asıl olarak ittifâk-ı ârâları üzere bunun sûret-i nizâmına bakmaları iktizâ etmekle, Siçilyeteyn ve Polonya hudûdlarında Tropo Şehri'nde[***] tekrâren meşveret etmeğe bi'l-muhâbere karâr verüp niyyet etmeleriyle, bin sekiz yüz yirmi teşrîn-i evvelinin on sekizinde Nemçe ve yirmisinde Rusya imperatorları mahall-i mezbûra gelüp, Prusya Kıralı'nın dahi memleketinde fitne şâ'ibesi olduğu gelmesine mâni' oldu ise de, tîz elden oğlu ve veliyy-i 'ahdini gönderüp, lâkin sonra teşrîn-i sânînin[3] yedinci günü kendüsi dahi gelüp, bu vechile erkân re'îse-i[4] erbâb-ı meşveret cem'iyyet eyledikden sonra, Fransa[5] ve İngiltere elçileri dahi meclis-i mezkûra duhûl ve ma'iyyet etdiler. Havâdis-i mezkûreyi zabt ü nakl eden müverrih-i mezbûr, bu mahalde dahi zarîfâne[6] demişdir ki: "İşbu asâleten bir sırr-ı mektûma mebnî olan cem'iyyetin keşf-i perde-i râzı kat'â münâsib ü lâzım değildir. Zîrâ cem'iyyet-i mezbûrede mertebe-i sâniyede bulunan elçiler ve ministerler bile ana vâkıf olmamışlardır. Ve halkın vech vererek söyledikleri asılsız kelâmları nakl etmek dahi 'abesdir". *Temme hâze'l-kelâmü*[*4].

---

1 akça E : akca M4

2 intehâ kavlühû M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

* "انتهى قوله = Onun dedikleri sona erdi" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

** "ربما تؤثر الكلام المعقول اشد مما يؤثر الباتر المصقول = Çoğu zaman akıllıca edilen bir söz, şakıyan kılıçtan daha etkin olabilir" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

*** Burada söz konusu edilen, 20 Ekim - 30 Aralık 1820 tarihleri arasında Silezya'da Troppau kentinde (bugün Opava) toplanan Troppau Kongresi'dir; bk. "Troppau kongresi", *Büyük Larousse*, XXII,11720.

3 sânînin E : sânîsinin M4

4 re'îse-i E : re'îsine M4

5 Fransa M4 : Françe E

6 zarîfâne M4 : + [Bu kelime buraya girmesi işaretiyle sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmıştır] E

*4 "تم هذا الكلام = Bu söz sona erdi" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

Fi'l-hakîka meşveret-i mezkûreye mahsûs İngiltere ve Fransa'dan[1] gelan vekîlleri asıl garaza mahrem etmeyerek, kırallar başkaca ba'zı meclis-i sırrânî 'akd etdikleri, ol vakit mesmû' olmuş idi. Bu esnâda kırallar ve imperatorlar Napoli Kıralı'na başka başka da'vet-nâmeler gönderüp, meşveret-i mezkûreye da'vet etdiler. Ve Nemçelü'nün Napoli zorbaları üzerine göndermeğe [M4 71] âmâde eylediği asker, Napoli Kıralı'ndan tahrîrâtın cevâbı gelinceye kadar meks ü tevkîf olundu. Ve erkân-ı meşveret dahi haber-i mezkûra intizâren tevakkuf etdiler. Bu keyfiyyet Napoli tarafında ma'lûm oldukda, üzerlerine gelecek husamâyı men' içün muhibb-i vatan ta'bîr eyledikleri memleketlüyü henüz vaz' eyledikleri parlamento[2] tarafından ifâde-i hâl ile tahrîk ü techîz ederek, hudûdlarına müstahfızlar ta'yîn ve serhaddâtı takviye eylediler. Ve bütün memleketlü parlamentolarına[3] mu'âvenet ve def'-i husamâya her cihetle bezl-i kudret etmek üzere 'ahd ü peymân etdiler ve böyle sûret-i müdâfa'a üzere durmağı re'y-i müstahsen gördüler. Ve bi'l-cümle gönüllü askerler vatanlarını ve nizâmlarını isbât ü ibkā uğruna cümleden akdem fedây-ı nefs etmeğe 'ahd etdiler. Lâkin düvel-i müttefika yakîn mahalde bulunmağla, Napolitanlar ile muhârebeleri vukū' bulmak sûreti pek fenâ bir şey olacağını mülâhaza ederek, Napoli Kıralı Fransa[4] Devleti tevassutuyla parlamentoya[5] bir sûret-i i'tidâl verilerek, yine ibkā ve bu sûrete kendüsünün rızâsı olduğunu erkân-ı meşverete tahrîr u inhâ eyledi. Ve mukaddemce meşverete da'vet olundukda, parlamentonun[6] gitmesine rızâ verüp, lâkin kendüsi böyle vakt-i ihtilâlde memâlikini bırağup gitmekde mahzûr olduğunu ifâde eylemiş ise de, bi'l-âhire ittifâk-ı 'âmme ile gitmesi tensîb olunarak, yerine vekâlet-i mutlaka ve ruhsat-ı kâmile ile yine hânedânından Kalabri Beyi Prens[i] Viçeri* bırağup meclis-i meşverete gitmeğe niyyet eyledi. Lâkin halkın bir kısmı gitmesini tensîb ü tahsîn edüp, bir sınıfı: "Böyle vakitde kıralı milletin[7] husamâsına göndermek mahz-ı hatâdır" deyü sû-be-sû güft-gû tanîn-âver-i âzân-ı[8] sâmi'în oldu. Binâ'en 'aleyh kıral bir beyân-nâme tahrîr ve gitmesinde niyyeti, kānûn-i cedîdi bozmak olmayup, ancak memleketini husamâ hatarından vikāye olduğunu anda tezkîr ederek, 'avdetine kadar nizâm-ı mezkûra dâ'ir umûrun ru'yet ü temşiyetine bakılmağı sipârişle garazını beyân ü tefsîr eylediğinden fazla, gitmekden garazı mutlaka matlûb-i millet olan nizâm-ı

---

1 Fransa'dan M4 : Françe'den E
2 parlamento E : parlemento M4
3 parlamentolarına E : parlementolarına M4
4 Fransa M4 : Françe E
5 parlamentoya E : parlementoya M4
6 parlamentonun E : parlementonun M4
* Prens Viçeri : Prenç Viçeri (پرنج و بچری) E : پرنج و بچری M4. Burada muhtemelen Calabria Dükü olan Prens'in İtalyanca genel vâlî, kral nâibi anlamına gelen "viceré" tayin edilmesi kastediliyor olmalıdır.
7 milletin E : milletinin M4
8 tanîn-âver-i âzân-ı E : tanîn-i âvâzân-ı M4

cedîdi isbât ü takviyet ve Büyük İspanya'nın kānûn-i cedîdinin[1] dahi [M4 72] te'yîd ü te'bîdine sa'y ü i'ânet olduğuna yemîn dahi eyledi. Bu esnâda seksan bin nefer askerden müretteb bir Nemçe ordusu Napoli hudûdu üzerinde hemân varup, Napolitanlar ile muhârebe etmeğe devletin ve ser'askerin emrine muntazır idi. Ve Napoli sâhilinde İngilterelü ve Fransalu'nun[2] iki takım donanmaları gelüp lenger-endâz olmuşlar ise de, anların gelmeleri dostâne mi, hasmâne mi, kimse anlamayup, lâkin hakîkatde sebeb-i vürûdları ehâlîden kırala şâyed bir sû'-i kasd olursa[3], kıralı ve hânedânını alup semt-i selâmete çıkarmak içün idi. Napoli Kıralı'mn ihtiyârlığı ve bedeninin hâli ve fasl ü mevsimin iktizâsı anı Müntakım-i Bahrî nâm kapaklu İngiliz sefînesine binüp gitmeğe muhtâc eyledi. Meğer mukaddemâ Fransa[4] İmperatorluğu'ndan munfasıl olan Napolyon Bonaparta'yı Sentaleyne (سنتالينه) Adası'na* götüren bu sefîne imiş.

Ve me'd-dehru illâ devletün sümme savletün

*Ve le'l-'ayşü illâ sıhhatün ve sekāmun***

Napoli Kıralı âhır-ı kâr hânedânından beyler ve zevcesi Filorida Dukaçası ile beraber filikasına süvâr olup, sefîne-i mezbûrenin yanına varup râkib olacağı hînde, mûmâ ileyhim beyler ile musâfaha ederek ve her biri kemâl-i hüzn ü bükâ ile karîben 'avdetini temennî eyleyerek, beyler girüye 'avdet ve kendüsi zevcesiyle gemiye girer iken, memleketi tarafına bakup: "Vâh benim devlet ü hânumânım, eyvâh benim hânedânım!" deyü sayha urdu. Fi'l-hakîka millet ü hânedân ve devlet ü hânumânını bir dahme-i âteşîn üzerinde bırağup, *"el-Melâmetü fi'l-vatani gurbetün ve's-selâmetü fi'l-gurbeti vatanun"*** tarîkiyle mâh-ı kânûn-i evvelin on üçüncü günü ba'de'z-zuhr sefîne-i mezbûre fekk-i[5] lenger-i ikāmet ve bâd-bân-güşây-ı 'azîmet olup toplar atarak ve sâ'ir sefîneler ve kal'alardan dahi toplar atılarak kalkup gitdi ise de, [mısrâ]*4:

*Tecri'r-riyâhu bimâ lâ teştehi's-süfünü**4

---

1 cedîdinin M4 : cedî[di]nin E
2 Fransalu'nun E : Françelü'nün M4
3 olursa M4 : olur ise E
4 Fransa M4 : Françe E
* Saint Helena; fransızcası Sainte Hélène: Güney Atlas Okyanusu'nda 1815'te İngilizler'in Napolyon'u sürdükleri ada; bk. "Saint Helena", *Büyük Larousse*, XIX,10073.
** "و ما الدهر الا دولة ثم صولة * و لا العيش الا صحة و سقام" = Zaman dediğin önce devlet, sonra savlettir (=hücumdur). Hayat ise ancak sağlık ve hastalıktır" anlamında Arapça bir beyittir.
*** "الملامة فى الوطن غربة و السلامة فى الغربة وطن" = Vatanında herkes seni kınıyorsa, sen orada gurbettesin. Eğer gurbette selâmet buluyorsan, orası senin vatanındır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.
5 mezbûre fekk-i E : mezbûrenin M4
*4 "تجرى الرياح بما لا تشتهى السفن" = Rüzgâr bazen geminin istemediği yönden eser" anlamına gelen Arapça bir mısrâdır.

hevâ maynalayup iki gün körfez ağzında kaldı. Ba'dehû andan dahi hareket ü kufûl ve mâh-ı merkūmun on dokuzuncu günü Liyon sâhiline vusûl ile kıral çıkup, mâh-ı kânûn-i evvelin yirmi sekizinci günü Floransa'ya[1] varup duhûl eyledi ki, **[M4 73]** ol vakit iki imperatorlar ve ministerler Tropo Şehri'nden kalkup Beç[2] Şehri'ne Laybak nâm mahalle gitmişler idi. Andan Napoli Kıralı Laybak'a vardıkda, berüdeki hisâb oradaki mefhûm-i kitâba uymayup, ya'nî bir 'âkıl kimse olup, hâkimi olduğu milletin hılâf-ı marzîsi hareket, *"Men'istehaffe mülkehû istehakka hülkehû"** lâzimesince, 'âkıbet, müstelzim-i haybet olacağını fehm ü ferâset erbâbından olduğundan, halkın esâs-i iddi'âsı olan nizâma kendüsünün dahi hüsn-i rızâsı olduğunu erkân-ı meşverete sarâhaten beyân, *"Ve inne hulfe'l-va'di min-huluki'l-vagdi"*** bu husûsa söz vermiş ve kasem etmiş idüğüni dahi her çend bast u i'lân etdikce, idâre-i umûrda inzımâm-ârây-ı cumhûr, tabî'at-ı hükûmet-i istiklâliyyelerine menfûr olan imperatorlar, *"Ve mâ hâzâ illâ muhâlün leyse lehû fî 'indinâ mecâlün"**** deyerek, âmâde olan Nemçe askeri, Napoli Memâliki'ne dostâne ya hasmâne girüp, hâkim-i müstakıl ma'nâsına[3] monark ta'bîr etdikleri Napoli Kıralı'na kendi devletine istediği gibi nizâm vaz' etdirmek, amma be-şart-ı ân ki nizâm-ı mezbûr civârında bulunanlara ve Avrupa'nın el-hâletü hâzih derkâr olan usûlüne mugāyir olmamak kat'iyyen merâmları idüğüni ihbâr ve da'vâlarında ısrâr eylediler. Kıral-ı mûmâ ileyh dahi nâ-çâr olarak oğluna ve vaz' olunan parlamentoya[4] tahrîrât gönderüp, memleketine isâbet edecek tûfândan ihtirâzen lâ-'ilâc muhâlefeti terk eylemelerini tavsiye eyledi. Bu haber bin[5] sekiz yüz yirmi bir sene-i mîlâdiyyesi evâ'ilinde, ya'nî bin iki yüz otuz altı hicriyyesi evâsıtında Napoli'ye vâsıl oldukda, anda yüz elli bin kadar asker müheyyâ ise de, anların esliha ve mühimmât ve elbise ve tertîbâtları lâyıkı vechile değil idi. Elli iki bin Nemçe askeri, oldukları mahalden hareket ve mukaddimetü'l-ceyşi Floransa'ya[6] sebkat edüp, Nemçelü ordusu Ankona pîşgâhına varup nüzûl eyledi. Ve o mahalde Nemçe İmperatoru'nun bir beyân-

---

1 Floransa'ya M4 : فيورانچه يه E. Es'ad Efendi nüshasında, bugün İtalya'da Toscana'nın yönetim ve il merkezi olan Floransa'nın İtalyanca şekli olan Firenze şekli tercîh edilmiş olmalıdır; bk. *Büyük Larousse*, VIII,4165.

2 Beç E : Pec M4

* "من استخف ملكه استحق هلكه = Kendi mülkünün kadrini bilmeyen, o mülkün yok olmasını hak eder" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

** "و ان خلف الوعد من خلق الوغد = Muhakkak ki vâdinden dönmek, alçak âdî kimsenin huyundandır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

*** "و ما هذا الا محال ليس له فى عندنا مجال = Bizim onu gerçekleştirmeye gücümüz yoktur, bu imkânsızdır!" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

3 hâkim-i müstakil ma'nâsma M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın devamına E 112a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

4 parlamentoya E : parlementoya M4

5 haber bin E : haberinin M4

6 Floransa'ya M4 : فيورانچه يى E. Müellifimiz İtalyan kenti Floransa'nın, İtalyanca söylenişi olan Firenze'yi tercih etmiş gibi görünüyor; bk. "Floransa", *Büyük Larousse*, VIII,4165.

nâmesi neşr olundu ki, me'âli: "Bu ordu dost askeri olup, ancak ashâb-ı meşveretin re'ylerini icrâ ve İtalya'nın ve bi'l-cümle Avrupa'nın sulh u salâhını[1] te'sîs ü ibkā içün idüğüni beyân idi. **[M4 74]** Asker-i mezbûr hudûda vâsıl oldukda, komandarı olan ceneral dahi bir kağıd yazup, Napolitanlar'a irsâl eyledi ki, mefhûm-i 'ibâresi: "Asker-i merkūm Napoli ehâlîsinin ancak kıralları emrine tâbi' u mutî' olmalarıyçün gelmiş olmağla, mukābele ve mukāteleye tesaddî etmeyanlere aslâ te'addî olunmayacağını" ifâde idi. Vaktâ ki iki askerler birbirlerinin mukābelesine gelüp, ol hâlde mükâleme ve mübâhase ile biraz vakit murûr eylemesi, âlât ü mühimmât-ı harbiyyelerinde kusûrdan başka, bürûdet-i hevâda esvâb ü elbiseleri eski ve yufka olan Napoli askerlerine mûcib-i za'f u fütûr oldu. Âhır-ı kâr iki asker Akvila ile Çivita* nâm mahaller beyninde cenge ibtidâr edüp, Napolitanlar Nemçelüler'den kati çok âdem katl etdiler. Lâkin ol gün ahşam üzeri Nemçelü'nün sol kolda olan askeri dahi erişüp orduları takviyet bulmağla, Napolitanlar mağlûb olarak dağlara çekilüp dağıldılar ve Nemçelüler Çivita Şehri'ne duhûl etdiler. Andan dahi ba'zı muhârebecikler ederek, varup Napoli Şehri'ne dâhil oldular. Ve ol kavm-i bî-sebâtın da'vâsı bâtıl olup, yine evvelki hâllerine kā'il oldular. Ol esnâda Napoli Kıralı dahi memleketine 'avdet edüp, mazâ mâ-mazâ ile mu'âmele edeceğine dâ'ir bir beyân-nâme neşr u işâ'at eyledi.

Havâdis-i cânib-i Rusya

Boğdan ve Mora'da Rûm fitnesi zuhûrunda Rusya İmperatoru 'Aleksandri, Avrupa'da vukū' bulan ihtilâllerin def'i meşveretiyçün henûz Laybak[=Laibach]'da idi. Ve İtalya'ya hasbe'l-iktizâ sevk olunmak içün Safîn (سافن) Ceneral ile Yermolok (يرمولوق) Ceneral**, taht-ı idârelerinde olan Rusyalu ordusu, doksan beş ve yüz bin kadar âdemden 'ibâret idi. Ve derûn-i memâlikini muhâfaza etmek ve elçisinin Der-'aliyye'de mukaddemce mükâlemesine şurū' etdiği bin yedi yüz yetmiş dört târîh-i mîlâdında 'akd olunmuş Kaynarca Musâlahası ve bin sekiz yüz on iki mîlâdında vukū' bulan Bükreş Musâlahası*** şartları mûcebince, Eflâk ve Boğdan voyvodalıkları **[M4 75]** mâddesini tanzîm içün iktizâ eder ise, ol taraflara göndermek sûretiyle bir başka asker dahi hâzırlamağa şurû' etmişidi. Lâkin bir tarafdan Napoli ve

---

1 salâhını E : صلاصنى M4

* Metnimizde söz konusu edilen ve imlâlarına uygun olarak okumaya çalıştığım Akvila (اقويلا) ile Çivita (چويتا), İtalya'nın Adria Denizi kıyısındaki Aquileia ile Civitanova kentleridir; bk. "Aquileia", II,723; "Civitanova Marche", *Büyük Larousse*, V,2391.

** Burada Safin (سافن) dediğimiz Rus generali, Aleksandr Nikitic Seslavin (1780-1858) olmalıdır bk. meselâ http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/382642-seslavin (7.XII.2007). Rus generali Alexei Petrovich Yermolov (1772— 1861) için bk. meselâ Mikhail Lermontov, *A Hero of Our Time*, revised editon published, London 2001, s.159,168.

*** Küçük Kaynarca Antlaşması 12 Cumâdelûlâ 1188/21 Temmuz 1774'te; Bükreş Antlaşması ise 16 Cumâdelûlâ 1227/28 Mayıs 1812'de aktedilmiştir; Danişmend,*age*, IV,57-58,100-101.

İspanya zorbalıklarını ıslâh zımnında Avrupa kıralları ile meşveret hengâmında, bir tarafdan Rûm zorbalığını iltizâm hicbir te'vîl kabûl etmediğinden, Avrupa devletleri müverrihin îmâ eylediği sebeb-i hakîkî-i[1] meşveret olan sırr-ı mektûma mülâhaza-i encâm ile bir vechile uymadıklarından, Rusya İmperatoru[2] mâh-ı hazîran esnâsında, makarr-ı hükûmeti olan Peterzburg[3] Şehri'ne gelüp, gerçi mütecâhilâne İpsilandi-oğlu'nun mukaddemce bu gûne maslahata şurû'unu istiskâl ve esâs-ı 'isyân-ı Millet-i Rûm'u zâhiren inkâr etmiş ise de, yine Hoca-bey'e Memâlik-i 'Osmâniyye'nin her tarafından kaçup gelan Rûm firârîlerine Rubli ta'bîr etdikleri akçadan yüz bin Rubli nakid gönderdi. Ve: "İstanbul'da salb olunan Patrik'in[4] mürdesidir" deyü bir Moskov gemisinin deryâdan alup yetmiş gün sonra[5] Hoca-bey'e götürdüğü lâşeyi, alay u ta'zîm ve papaslar İncîl okuyarak hüzn-i bükâ'-i 'azîm ile hafre göndermek gösterişini dahi icrâ etdirdi. Biraz vakitden berü Avrupa'da hâdis olup, ba'zı cihetle târîh-i Devlet-i 'aliyye'ye 'ilâveye sezâ olan vukû'ât-ı 'ibret-nümâ bunlardır*. Ba'de-ezîn dahi şâyeste-i tezkîr olanları bi'l-münâsebe terceme ve tahrîr olunur; in-şâ'allâhu'l-Kadîr.

Habs ve katl-i ba'zı kesân ez-re'âyâ ve Müslimân

Rûm tâ'ifesinden Darb-hâne-i 'âmire Sarrâfı Arfendoli (ارفندولی), mâh-ı şa'bânın on birinci günü◊ Darb-hâne'de habs ve der-'akab Darb-hâne'de odası ve Orta-köy kurbûnde Koyun İskelesi civârında yalısı temhîr olunup, Darb-hâne'de hisâbını ru'yete şurû' olundu. Zîrâ hâ'in-i merkûmun 'usât-ı Rûm'a min-ciheti'l-mâl imdâd ü i'âneti ma'lûm oldu.

Ve evvelki gün salb olunan Tepedelenli Sarrâfı Kasbar'ın oğlu, ol esnâda firâr u ihtifâ edüp, şimdi ele geçmekle mâh-ı mezbûrun on üçüncü günü◊◊ yine Vâlide Hânı kapusu önünde **[M4 76]** katl olundu**.

Bundan akdem bir müddet merhûm 'Azîz Paşa'ya Ser-duhânîlik'le hıdmet ve ba'de vefâtihî maktûl Darb-hâne Emîni 'Abdurrahmân[6] Bey'e dahi meşreb-i tâz-bâzîsince hıdmetle, 'indinde hâ'iz-i makbûliyyet olmuş şehriyyü'l-

1 hakîkî-i E : + ve M4
2 Lâkin bir ..... İmperatoru M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi ile işâret edilerek E 112b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E
3 Peterzburg E : Petersburg M4
4 Patrik'in M4 : Batrik'in E
5 yetmiş gün sonra M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "6" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 112b'nin sol kenarına yazılmışlardır] E
* "**İcmâl-i havâdis-i 'azîme-i Avrupa** ..... bunlardır" kısmındaki bilgiler özetle, değişik ifâdeler ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,210-214'te kaydedilmiştir.
◊ 11 Şa'bân 1236 = 14 Mayıs 1821 Pazartesi.
◊◊ 13 Şa'bân 1236 = 16 Mayıs 1821 Çarşamba.
** "Ve evvelki gün salb olunan Tepedelenli Sarrâfı ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,174'te kaydedilmiştir.
6 'Abdurrahmân M4 : 'Abdurrahman E

asıl Reşîd Ağa nâm kimesne ki, mûmâ ileyh mu'âvenetiyle mukaddemce Andıra Adası'nın otuz beş senesi voyvodalığını istihsâl ve varup bir sene müddet idâresini ikmâlden sonra, otuz altı senesi ibtidâsında Âsitâne-i sa'âdet'e 'avdet ve Lâleli Çeşme semtinde hânesinde inzivâ vü ikāmet etmişidi. Mîr-i maktûlün tâze ve güzeşte rekābeti ve mükâbere-i mükâmere makūlesinden ba'zı hâlete müte'allık mâ-cerâ ve 'adâveti güzâr eden ehass-ı kibârın, merkūm Reşîd'e maktûl-i müdebbirin müdebbir ve kâr-sâzı idüğüne dâ'ir kemâl-i infi'âli zâhir iken, tek durmayup bu esnâda ba'zı hılâf-ı rızâ harekete ibtidârı ihbâriyle i'dâmına irâde-i 'aliyye te'alluk ederek, ba'zı ocaklu ile mu'ârefesi olmak takrîbiyle firâr u ihtifâ etmeyerek, ahziyçün ehibbâsından Tulumbacı-başı Ağa vesâtatiyle Ağa-kapusu'na ve andan Andıra'ya müte'allık ba'zı husûs su'âli zemîniyle Bâb-ı 'âlî'ye celb[1] ve bir gice anda habs ve ferdâsı Parmak-kapu'da katl olundu.

Udhûke

Bu esnâda sâhib-i hulk-ı hamîd bir merd-i nazîd Hâlet Efendi'ye: "Şu Reşîd bir genc âdemdir. Yazık bârî bir başka vechile te'dîb olunsa" dedikde, mûmâ ileyh tavr-ı ma'hûduyla sıhriyye gûne cevâb edüp: "Genci katl yazık, ihtiyârı katl günâh. Her zemân katle orta yaşlu âdemi nerede bulmalı" demekle, 'amel-i mezbûrunda ısrârını işrâb ederek, [mısrâ]':

Ve fi'ş-şerri necâtün hîne lâ yüncîke ihsânun[*]

vâdîsine zihâbı bî-irtiyâb ve sebeb-i selâmet-i nefs zann hatâsiyle 'alenen;

Katl-i 'âmî arzû dârem Hülâgû Hân kücâst
Ez-hudûd-i şark tâ serhadd-i mağrib küştenîst[**]

müfâdını istihsân ü istisvâbı, cümleye bâ'is-i istigrâb ve mûcib-i isti'câb olmuşdur[***]. *"el-Müsî'u se-yekfîhi mesâvîhi"*[*4].

Tavsiye-i ittifâk-ı vüzerâ vü 'ulemâ be-cemî'-i bilâd ü enhâ

Licâm-ı serkeşân-ı vâdî-i şerr u dalâl olan intizâm-ı hâlin refte refte inhilâlinin [M4 77] istilzâm eylediği, beyne'n-nâs terk-i hakkāniyyete mashûb

---

1 celb E : cevâb M4

* "و فی الشر نجات حین لا ینجیك احسان" = İhsânın (=İyilik yapmanın) sana fayda vermediği durumda, şerde senin için kurtuluş olabilir" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

** "قتل عامی ارزو دارم هلاکو خان کجاست * از حدود شرق تا سرحد مغرب کشتنیست" = Katliâm istiyorum, Hülâgû Hân nerede? Şark hudûdundan ta Mağrib serhaddine kadar herkes katledilmelidir" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

*** "Bundan akdem bir müddet merhûm 'Azîz Paşa'ya ..... olmuşdur" kısmında yer alan bilgiler özetle, bazı değerlendirme ve ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,174'te kaydedilmiştir.

*4 "المسئ سیکفیه مساویه" = Yaptığı kötülükler, kötülük yapana yetecektir" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

teşettüt-i kulûb niçe[1] zemândan berü, *"Tahsebuhum cemî'an ve kulûbuhum şettâ"** mübtegâsı üzere mânend-i nakş-i bukalemûn reng-â-reng ve gûn-â-gûn sûretler ile ihdâs-i envâ'-ı âşûb u hurûb etmekde ise de, ittihâd-ı derûn husûsu, *"Lev enfakte mâ fi'l-arzı cemî'an mâ ellefte beyne kulûbihim ve lâkinnallâhe ellefe beynehum"*** mağzâsınca, ba'zılarını biraz vakitdir i'tinâ eyledikleri[2] i'dâm-ı zu'afâ ve in'âm-ı akviyây-ı eşkıyâ ile müyesser olamayup, belki siyâk-ı tabî'îde ba'zı sebeb-i zâhirî tahtında[3] feyz-i İlâhî'ye merhûn idüği, mü'ellefe-i kulûbün âhıru'l-emr keyfiyyetinden müstedlel-i ashâb-ı basîret olduğundan, 'abes yere ittifâka cebr ve da'vet-i hakîkatde lağviyyât hâlinden ma'dûd olmuş ise, bundan akdemce bir meclis-i şûrâda Hâlet Efendi meclûb ü mağlûbu olan ba'zı ağavât ü küberâ ile Mushaf-ı şerîfe el koyarak, Abaza Hasan Paşa mâddesinde Haleb'de Ser'asker Murtezâ Paşa'nın etdiği gibi ta'rîf ü tavsîfi nâ-revâ birbirleriyle emniyyet garazıyla etdikleri 'ahd ü şartı, vesîle-i te'yîd-i mesned ve te'bîd-i müsnedleri kıyâs ederek, sâ'irlere dahi hâh u nâ-hâh ve ekserine ber-vech-i ikrâh kasem billah etdirmekle, hakkâniyyetden mu'ârrâ gûyâ[4] ittifâk-ı ârâ ile beynlerine ihtisâs eden[5] bir bî-esâs[6] cumhûriyyet sûretini âhır-ı kâr dest-i 'adâlet-peyvest-i hazret-i Pâdişâhî[7] ile zuhûruna müterakkıb oldukları cezây-ı İlâhî'den medâr-ı emniyyet ü selâmet şümâr etmişler idi. *"İzâ câ'e ecelü'l-ba'îri yedûru havle'l-bîri"*****.

Her ki der-cem'iyyet izhâr-ı perîşânî küned
Mî-zened fâl-i perîşânî berây-ı hîşten[*4]

---

1 niçe E : nice M4

* "تحسبهم جميعا و قلوبهم شتا = Sen onları derli toplu sanırsın, halbuki kalpleri darmadağınıktır" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Haşr 59/14. âyetin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

** "لو انفقت ما فی الارض جميعا ما الفت بين قلوبهم و لكن الله الف بينهم = Sen yeryüzünde bulunan her şeyi verseydin, yine onların gönüllerini birleştiremezdin, fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Enfâl 8/63. âyetin ortasında yer alan bir kısmıdır.

2 ba'zıların ..... eyledikleri M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve E 113b'nin üstüne yazılmışlardır] E

3 tahtında E : + ve M4

4 gûyâ E : ki, ya M4

5 beynlerine ihtisâs eden M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 113b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

6 bî-esâs EM4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "bî-ma'nâ" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

7 Pâdişâhî E : Pâ[di]şâhî M4

*** "اذا جاء اجل البعير يدور حول البير = Devenin eceli geldiği zaman, kuyunun etrafında dönmeye başlar" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür. "'abes yere ittifâka cebr ve da'vet-i ..... *havle'l-bîri*" kısmında yer alan bilgiler aynen ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,201-202'de kaydedilmiştir.

*4 "هر كه در جمعيت اظهار پريشانی كند * ميزند فال پريشانی برای خويشتن = Kim bir toplulukta perişanlığı ortaya koyarsa, kendi perişanlığının falına bakmış olur" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

Binâ'en 'aleyh İstanbul'daki misillü yek-vücûdî ve ittihâd-ı kulûbün taşralarda dahi husûlü matlûb idüği hikâyet[1] olunarak, mukaddemce makām-ı Sadâret-i 'uzmâ'dan ba'zı vüzerâya ve Yeniçeri Ağası tarafından[2] ba'zı serhadlere yazılmış olduğu üzere bu def'a 'ale'l-'umûm Anadolu ve Rumeli'de olan vüzerâ'-i[3] 'izâm ve mutasarrıfîn-i kirâma dahi husûs-i mezbûr ifhâm olunarak, anlar dahi ehâlîyi birbirleriyle ittifâka getürmeğe ihtimâm eylemeleriyçün her birine başka başka kā'ime-i Sadâret-penâhî ve kezâlik Anadolu ve Rumeli aktârında olan bi'l-cümle kudât ve müftî ve nüvvâb ve sâ'ir 'ulemâya **[M4 78]** mekâtîb-i Fetvâ-penâhî ile mâh-ı şa'bânın on üçüncü günü◊ esnâda mübâşirler ve Tatarlar ihrâc u i'zâm olundu*.

Sûret-i kā'ime

Ba'de'l-elkāb ibtidâ'-i zuhûr-i İslâm'dan berü erkân-ı dîn ve Devlet-i Muhammediyye, icrây-ı şerâyi'-i Nebeviyye ve icmâ'-ı ümmet-i Ahmediyye ile mü'esses ü müşeyyed ve îfây-ı ferâ'iz-i cihâdiyye ve izhâr-ı salâbet-i dîniyye ile min-kıbeli'r-Rahmân mü'eyyed olarak, 'ale'd-devâm âsâr-ı galebe vü intisâr cânib-i ehl-i îmânda derkâr olageldiği, mesbût-i sahâyif-i rüzgâr ve ma'lûm-i sıgār u kibâr iken, refte refte bu usûl-i marziyye ve şe'â'ir-i İslâmiyye unudulup, 'ale'l-husûs bir vakitden berü halk geyinüp kuşanmağa ve dürlü dürlü zevk u râhata alışmış ve gûn-â-gûn şeyler ile uğraşmağa düşüp, hudûd-i İlâhî'yi tecâvüze başlamış olduklarından, hased ü nifâk çoğalup herkes birbirini çekemeyerek, beyne'l-Müslimîn tefrika-i kelime ve mübâyenet nümûdâr olmakdan nâşî, düvel-i Efrenciyye şöyle dursun, bayağı harâc-güzâr re'âyâmız dahi bizi gözlerine kesdirmişidi. Lâkin dîn ü devletin sâhibi büyük olduğundan, yine ümmet-i Muhammed'i esirgeyüp, hâb-ı gafletden îkāz ederek, Rûm gavurlarının Millet-i İslâmiyye hakkında icrâsı cây-gîr-i zamîrleri olan mel'anet ü hıyânet bilindi. Ve lillâhi'l-hamd mü'minîn ve muvahhidîne intibâh gelerek, bu def'a vüzerâ ve 'ulemây-ı 'izâm ve ricâl-i Devlet-i 'aliyye ve bi'l-cümle ocaklar ağavât ve zâbitânı, dâr-ı Fetvâ'da mahsûs ictimâ' birle, sünnet-i seniyye-i Rasûlullah üzere kelime-i vâhide üzere bey'at ü ittifâk ve bu ittihâd üzerine Müfti'l-enâm ve kudât-ı asâkir huzûrlarında kasem billah ile 'ahd ü mîsâk olunmuşdur. Cenâb-ı Hayru'n-nâsırîn, dîn ve Devlet-i 'aliyye'ye her hâlde fevz ü nusrat ihsân eyleye, âmîn.

---

1 idüği hikâyet M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

2 Ağası tarafından E : Ağası'ndan M4

3 vüzerâ'-i E : vüzerây-ı M4

◊ 13 Şa'bân 1236 = 16 Mayıs 1821 Çarşamba.

* "Binâ'en 'aleyh İstanbul'daki misillü ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,201'de kaydedilmiştir.

Cümlenin bildiği üzere vüzerây-ı 'izâm ve 'ulemây-ı kirâm ve ricâl ve ocaklu, Devlet-i 'aliyye'nin erkân-ı erba'ası olup ve bu devlet dahi Devlet-i Muhammediyye olmağla, dîn ü devletimizin düşmenleri olup, ma'âzallâhi Te'âlâ beyza-i münevvere-i İslâmiyye'yi kesr u imhâ dâ'iye-i fâsidesinde olan kefere-i fecerenin, 'an-karîb **[M4 79]** zevâl ü[1] izmihlâlleri havl[2] ü kuvvet-i cenâb-ı Bârî'den me'mûl ve in-şâ'allahü'l-Melikü'l-Mennân dîn-i mübîn uğurunda bu tarafda hâsıl olan ittifâk u ittihâd, rehîn-i istikrâr olacağı misillü, kâffe-i vüzerâ'-i[3] 'izâm ve mutasarrifîn-i kirâm ve Müftî ve kudât ve 'ulemâ[4] ve ocaklu ve'l-hâsıl her cânibde olan ehl-i îmân dahi gavurların mürtekib oldukları hıyâneti bilüp, anlar da bu vechile birbirleriyle ittihâd ederek, ehl-i İslâm arasında tefrika külliyyen zâ'il olmak matlûb u mes'ûl olarak, bu def'a şeref-sünûh eden irâde-i kerâmet-ifâde-i hazret-i Zıllullâhî iktizâsı üzere, taraf-ı hazret-i Fetvâ-penâhî'den aktâr-ı Anadolu ve Rumeli'de vâki' bi'l-cümle müftî ve kudâta ve 'izzetlü[5] Yeniçeri Ağası ve sâ'ir ocaklar ağavâtı câniblerinden dahi kâffe-i ocakluya, bu tarafda hâsıl olan ittifâk tahrîr olunmuş olmağla, cenâb-ı müşîrîleri dahi cümle[6] ile ittifâk u ittihâd ederek, gayret-i İslâmiyye'yi icrâ ve i'lâ'-i kelimetullâhı mûcib hâlâtı ikmâle sa'y-i evfâ ve terk-i ihtişâm ü zînet ve tarh-ı esvâb-ı sefâhet ederek, bedeviyyet ve seferiyyet sûretini istihsâle i'tinâ buyurmaları matlûb idüği beyâniyle kā'ime*.

Müteferrikāt-ı havâdis ve nefy ü katl-i ba'zı kesân ve cevâsîs

Mukaddemâ Matbah-ı 'âmire Emîni Kapucu-başı 'Osmân Ağa ile Hâlet Efendi beyninde bu günlerde ba'zı sebeb ile bir 'adâvet-i hafiyye peydâ olup, efendinin ise televvün-i tabî'ati cihetiyle, selb-i emniyyet eylediği âdemi döndürüp dolaşdırarak, âhır-ı kâr kendü ayağıyla bir dâm-ı[7] belâya giriftâr edegeldiği hezâr-be-hezâr olduğundan, 'Osmân Ağa dahi havf u telâşa dûçâr olmağla, mûmâ ileyhin Anbâr Kâtibi Mehmed Efendi'nin kitâbet-i mezbûre münâsebetiyle mukaddemde ba'zı Enderûn-i hümâyûn mukbilânı müte'allikātiyle aralıkda sohbet ü telâkîsine binâ'en, ol vâsıta ile mukarrebân-ı hazret-i Pâdişâhî taraflarına ifâde-i keyfiyyet ve anlardan cûyende-i himâyet olmak murâd etmişidi. Lâkin Kâtib-i merkūm, "*'Adüvvün 'âkilun evlâ min-sadîkın câhilin*"**

---

1 zevâl ü E : zevâl M4
2 havl E : cevl M4
3 vüzerâ'-i E : vüzerây-ı M4
4 'ulemâ E : 'ulemây-ı zevi'l-ihtirâm M4
5 'izzetlü E : sa'âdetlü M4
6 cümle E : cümleye M4
* "Sûret-i kā'ime ..... kā'ime" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle "Vilâyet ve mutasarrıfîne yazılan kāime-i Sâmiye sûreti" başlığı altında *Târîh-i Cevdet*'in XI. cildinin zeylinde s.271-272'de kaydedilmiştir.
7 dâm-ı E : adım M4
** "عدو عاقل اولى من صديق جاهل" = Akıllı bir düşman, câhil bir dosttan daha iyidir" anlamına gelen bu cümle Arapça bir atasözüdür.

mefhûmunda kâr-güzârlıkda behre-dâr olmadığından, öyle 'âkılâne bir iş başaramadıkda, Anbâr'a [M4 80] müte'allik hammâl ü cemmâl makūlesine: "Bre ne durursuz? Hâlet Efendi'nin fesâdı dünyâyı tutdu ve gavuru Müslimân'ı birbirine katdı. Anın merâmı şu ve bu hengâmenin hakîkati bu!" deyerek, meyyâl-i fesâd Ekrâd ve Etrâk'den 'ibâret ırgād ü evgāda 'alenen hezeyân-ı fitne-engîze ictisârına mebnî, mâh-ı şa'bânın yine on üçüncü salı günü◊ Vezîr İskelesi'nde katl ü i'dâm olundu*.

Şeyhulislâm-ı sâbık Hacı Halîl Efendi, zevcesi Hâcce Hânım ile zikri sebkat eden vechile[1] menfiyyen Burusa'da ikāmet üzere idiler. Çünki Hâcce Hânım'ın kasr-ı 'akl-ı nisvânîden başka dahi 'aklında noksân olduğu, etvâr-ı garâbet-âsârından ez-kadîm nümâyân ve husûsan mukaddemâ Beylerbeyi havzı mesîresinde Hâlet Efendi'nin zevcesi hanıma tesâdüfünde, müşârun ve mûmâ ileyh beynindeki bürûdete mebnî, merkūma ve zevcine perde-bîrûn sebb ü şitâm ve cevârîsiyle üzerine hücûm ü iktihâm ederek, sâ'ir nisvân u sıbyânı başına üşürüp, havz-başı mesîresini hammâm-ı nisvâna döndürmüş idüğünden dahi müstebân olup, ol vakit nâs anın hakkında teşe''üm-gûyân idiler. Bu def'a dahi ya kendüsünün tedbîr-i hatâsı, yahûd mücerrebü'l-emsâl olan etbâ' belâsı olarak, dâ'ireleri hademesinden kurbiyyet-i menfâ sebebiyle, aralıkda İstanbul'a gelüp giden yeniçeri gürûhundan[2] aşcı ve çukadâr makūleleri, metbû'larının gûyâ der-'akab mesned-i sâbıkını tekrâr ve hasmını târumâr edeceğine vesâ'il-i kabîha tedârüküyçün envâ'-ı va'd-i va'îd ile tahrîk-i eşrâr etmek istedikleri âşikâr oldukda, ibtidâ mâh-ı mezbûrun on üçüncü yevm-i merkūmda◊◊ Halîl Efendi, Burusa'dan[3] Karahisâr-ı sâhib'e tebdîl-i menfâ ve zevcesi mûmâ ileyhâ Burusa'da kemâ-kân ibkā olunup, ba'dehû yine bu husûs izmihlâllerine fursat-dih-i husamâ oldu**.

Ve yine yevm-i mezkûrda◊◊◊ esbak İmâm-ı Evvel Kâmilî Efendi dâmâdı müderrisînden[4] ve 'uhdesinde Vâlide Hâncılığı olmak mülâbesesiyle Hâncı Köse demekle 'arîf Seyyid Hasan Efendi[5] ki, Sadr-ı sâbık nefy olundukda, bir

◊ 13 Şa'bân 1236 = 16 Mayıs 1821 Çarşamba.

* "Mukaddemâ Matbah-ı 'âmire Emîni Kapucu-başı ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,174'te kaydedilmiştir.

1 zikri ..... vechile M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "7" rakamı ile işâret edilerek satırın hizâsına E 114b'nin sol kenarına yazılmışlardır] E

2 gürûhundan E : gürûhunda M4

◊◊ 13 Şa'bân 1236 = 16 Mayıs 1821 Çarşamba.

3 Burusa'dan E : Burusa'da M4

** "Şeyhulislâm-ı sâbık Hacı Halîl Efendi ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve Halîl Efendi'nin zevcesinin adının "Zîbâ", Hâlet Efendi'nin ise "Lebîbe" olduğu belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,205'te kaydedilmiştir.

◊◊◊ 13 Şa'bân 1236 = 16 Mayıs 1821 Çarşamba.

4 müderrisînden E : مدیریسیندن M4

5 Efendi [Bu kısımla ilgili olarak sayfanın sağ kenarında aşağıya doğru diklemesine yazılmış şu kayıt vardır "Hâncı değil, hân-ı mezbûrun mütevellîsidir ve nâmı 'Abdül'azîz'dir"] M4 : + [E 115a'nın sol köşesinde bu kısımla ilgili olarak Şânî-zâde'den sonra Vak'a-nüvîs

gice Üsküdar'da anın hânesinde beytûtet ve ol sebeble kendüsüne bir sîm raht 'inâyet ve ol dahi mûmâ ileyhden mesmû'u olan ba'zı makāleyi ötede [M4 81] berüde hikâyet etmişidi.

Ve mukaddemâ İzmir A'yânı'ndan ve ashâb-ı servetden olup, bundan akdem İstanbul'a nıhlet ve Devriyye'den Erzurum'u tahsîl ve zabt, ba'dehû evvelki sene Âhıretlik Hânım'ın kerîmesini tezevvüc ve geçen sene Halîl Efendi Meşîhat'inde[1] Üsküdar i'tibâriyle Mahrec'e nakl ile mazhar-ı 'inâyet olan 'Osmân-zâde es-Seyyid İsmâ'îl[2] Efendi, Der-'aliyye'de ba'zı hıdmete me'mûr sâbık İzmir A'yânı'ndan Kâtib-zâdeler'in birini hıdmetden 'afv ile vilâyeti tarafına gidüp, istirâhat eylemesiyçün henûz erbâb-ı şefâ'atden değil iken iltizâm edinerek, bi'l-igtirâr ba'zı mahallere recâ vü ibrâma başlamışidi. Ve Sadr-ı esbak el-Hâc 'Ali Paşa'nın Kapu Kethudâsı, hâcegândan 'Ömer Efendi mukaddemlerde, *"Men cünne sâ'aten lem yufik ebeden"** kazıyyesinden hisse-dâr olmuş idüğüden, 'adem-i hıfz-ı lisânı kendüsüni bi'd-defe'ât nefy ü tekdîr belâlarına dûçâr etmiş ise de, mütenebbih olamayup, bu def'a yine ba'zı kibâr-ı devlet hakkında mezemmete cesâret etmekde idi. Bunların üçü de yine yevm-i merkūmda◊ nefy olundular**.

Eflâk ve Boğdan taraflarından berü yakaya biraz Rûm câsûslar ve İstanbul ve havâlîsi re'âyâsını yeniden teşcî' u tahrîk içün ba'zı müfsidler gönderilmiş idüğüni Silistire Vâlîsi Mehmed Selîm Paşa haber alarak, anların biri topcu neferi kıyâfetiyle Silistire'ye gelmiş ve orada topcu zâbitânının ma'lûmu olarak falya vermiş ve ahz olunup Der-'aliyye'ye gönderilmiş ve Vâlî-i[3] müşârun ileyh tarafından olbirlerini teşhîs eder âdemler taraf taraf neşr olunarak, anların biri İstanbul'a gelüp kollaşdırarak, iki neferini dahi Rumeli bölük-başıları kıyâfetiyle görüp zâbite tutdurmuş idi. Mâh-ı şa'bânın on dördüncü günü◊◊ hâ'in-i mersûmların kıyâfetleriyle biri Fenar-kapusu'nda ve biri Arnavud-köyü'nde[4], biri dahi Yeni-köy'de mazhar-ı şemşîr-i intikām olarak katl ü i'dâm olundu.

---

olan Es'ad Efendi'nin kendi hattıyla şu kaydı vardır. "Hâncı değil, hân-ı mezbûrun mütevellîsidir ve nâmı 'Abdül'azîzdir. Müverrih Efendi'de müderris defteri dahi yoğimiş". Anlaşılan Es'ad Efendi'nin Şânî-zâde'yi tenkit etmek için fırsat olarak gördüğü bu kaydın ilk kısmı, eser basılırken ne olduğu belirtilmeden M4 81'in sağ kenarına olduğu gibi nakledilmiştir] E

1 meşîhatinde E : meşîhatde M4

2 İsmâ'îl M4 : İsma'îl E

* "من جن ساعة لم يفق ابدا = Bir saat cinnet geçiren, asla kendine gelemez" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

◊ 13 Şa'bân 1236 = 16 Mayıs 1821 Çarşamba.

** "Ve yine yevm-i mezkûrda esbak İmâm-ı Evvel ..... olundular" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,174'te kaydedilmiştir.

3 Vâlî-i M4 : Vâlî-yi E

◊◊ 14 Şa'bân 1236 = 17 Mayıs 1821 Perşembe.

4 Arnavud-köyü'nde E : Arnabud-köyü'nde M4

Çamlıca ve Sulıca ve İpsara[1] 'usâtı gemilerin Midilli[2] etrâfında dolaşdıkları, Bozca-ada ehâlîsinin mesmû'u olmağla, ihtiyâten Boğaz Nâzırı Şefîk Paşa tarafından bir mikdâr asker matlûb eylediklerine mebnî[3], [M4 82] biraz neferât göndermiş olup, lâkin Bozca-ada muhâfazasına iki yüz ve Boğaz muhâfazasına[4] dört yüz mikdâr asker iktizâsını Paşa-yı mûmâ ileyh Der-i devlet'e tahrîr ve tahrîrâtiyle beraber Bozca-ada[5] Nâ'ibi'nin tarafına vürûd etmiş olan i'lâmını dahi irsâl ü tesyîr eylediğine binâ'en, gönderdiği defter mûcebince beş yüz seksan neferin me'mûriyyetlerine lâzım gelan evâmir-i şerîfe der-'akab ısdâr ve mâh-ı mezbûrun on dördüncü yevm-i mezkûrda[◊] mûmâ ileyhe 'acâleten tesyâr olundu*.

Sisam Adası re'âyâsı dahi bu günlerde[6] tuğyân edüp, ada-i merkûmede ticâret ve müsâferet ile bulunmuş ehl-i İslâm'dan on beş kadar âdemi ve sekiz nefer mellâhiyle bir nefer İslâm tüccârı sefînesi kapudanını, envâ'-ı şikence ile katl ve emvâl ve eşyâlarını gâret ve ada voyvodasını habs ile i'lân-ı hıyânet eyledikleri ve ol esnâda Sisam havâlîsinde zuhûr eden adalu korsân tekneleri dahi birbirleriyle müttefikan oralardan murûr u 'ubûr eden İslâm sefînelerine hasâret ve Kuş-adası nâm sâhilde dahi gezinerek, ol havâlîden ba'zı hayvânât sürüp ve ba'zı âdem kapup götürmekde oldukları havâdisi pey-der-pey vürûd etmekle**, Sığla Sancağı Mütesellimi İlyâs Ağa, livâ'-i mezbûrdan lüzûmu mikdâr askeri derhâl toplayarak ve Aydın ve Saruhân kazâlarından ma'iyyetine ta'yîn kılınan üç bin neferi dahi alarak evvel emirde bir takrîb Sisam Adası'na geçüp, 'ale'l-'umûm sükkân-ı cezîreye sell-i seyf-i hücûm u intikâm ve verilan fetvây-ı şerîf mûcebince seby ü istirkâk ve emvâl ü eşyâlarını beyne'l-'asâkir iğtinâm etmek üzere Ağa-yı mûmâ ileyh me'mûr kılındı. Ve[7] Kuş-adası muhâfazasına Balıkesri ve Bergama ve sâ'ir civâr kazâlardan kifâyet mikdârda asker tertîb olunup, bu husûsa hâssa silahşörlerinden sâbık Sisam Voyvodası Ahmed Ağa, Mübâşir ta'yîn olunduğu ve Der-sa'âdet'den ihrâcı musammem olan Donanma-yı hümâyûn dahi Sisam Adası'na varup, asâkir-i İslâm'ın murûru hengâmda ada-i mezkûre sevâhilini toplamağa me'mûr kılındığı beyâniyle Kuş-adası Mübâya'acısı Kapucu-başı Mustafa Ağa'ya

---

1 İpsara E : İbsara M4
2 Midilli E : Midillü M4
3 mebnî E : binâ'en M4
4 Boğaz muhâfazasına E : Boğaz'a M4
5 Bozca-ada M4 : Bozça-ada E
◊ 14 Şa'bân 1236 = 17 Mayıs 1821 Perşembe.
* "Çamlıca ve Sulıca ve İbsara 'usâtı gemilerin ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,159'da kaydedilmiştir.
6 günlerde M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "izhâ[r]" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
** "Sisam Adası re'âyâsı dahi bu günlerde tuğyân edüp ..... etmekle" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,159-160'da kaydedilmiştir.
7 Ve E : — M4

hıtâben yine mâh-ı şa'bânın [M4 83] on dördü[0] târîhiyle sâdır olan fermân-ı 'âlîde, mûmâ ileyhin dahi umûr-i mezbûreye müte'allık mevâdda me'mûrlara lâzım gelan mu'âvenete sa'y ü gayret ve bezl-i kudret eylemesi te'kîdâtı derc kılındı.

Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a ez-cânib-i Yergöğü

Eflâk[1] ve Boğdan'da vukū' bulan hâdiseden dolayı Bükreş ehâlîsinin dûçâr oldukları mezâlim ü te'addiyyâtı, şifâhen ifâde içün Yergöğü Muhâfızı mîr-i mîrândan İsmâ'îl Hakkı Paşa tarafından Bükreş'e bir dirâyet-kâr âdem irsâlini, Bükreş'in Metrepolidi ve piskopos[2] ve birkaç nefer boyarları bâ-mahzar istid'â eylemiş olduklarına binâ'en, ruhsat-ı 'aliyye olur ise gönderüp ve illâ göndermamesi şıklarını Der-i devlet'den istîzân üzere istî'lâm zımnında Paşa-yı mûmâ ileyhin[3] bu def'a vârid olan tahrîrâtında, ol esnâda İpsilandi-oğlu 'Aleksandri hâ'inin dâ'imâ harekât-ı hıyânet-mu'tâdına çeşm-dâr ve ol havâlîye dâ'ir menvîsi olan fesâddan haberdâr olarak, emr-i ihtiyâta ri'âyeten muhâfızîn-i serhaddâtı tahrîrât ıtâresiyle îkāz u ihtâr eyledikden sonra, Dimitri nâm hâ'inin Yergöğü hudûdunda gezindiğini haber alup, der-'akab üzerine bir takım asker ta'yîn ü i'zâm ve bi'l-muhârebe hâ'in-i merkūmu yanında olan bir takım hevâdârlariyle tu'me-i şîr-i şemşîr-i intikām ve ol esnâda asker-i İslâm dîğer Hıristo nâm bir[4] Bölük-başı'yı hayyen giriftâr ve hîn-i muhârebede kat' olunan kelle ve kulaklar ve sâ'ir tutulan Rûm Arnavudları[5] ma'an Der-i devlet'e tesyâr eylemekle, tahrîrât-ı mersûle, hâk-i pây-i hümâyûn-i Şâhâne'ye 'arz ile mazhar-ı lihâza-i 'inâyet-ifâza-i Mülûkâne buyuruldukda: "Âferîn Hakkı Paşa'ya, Hakk Te'âlâ ber-hûrdâr[6] eylesün!" 'ünvâniyle şeref-sudûr[7] olan hatt-ı hümâyûn-ı Şâhâne ile mûmâ ileyh sezâvâr-ı nüvâziş ü mülâtafet ve Bölük-başı-yı mersûm ve 'avenesi[8] katl ve ru'ûs-i maktû'a-i mersûle Bâb-ı 'adâlet-me'âb-ı hümâyûn pîş-gâhında[9] endâhte-i hâk-i mezellet kılındı.

Ve Eflâk boyarlarının[10] mahzarı, eşkıyânın kavllerini tasdîk ile mâdde-i hıyânetde yek-dil idüklerini beyân makūlesi idüği bedîhî [M4 84] olduğuna

---

0 14 Şa'bân 1236 = 17 Mayıs 1821 Perşembe.
1 Eflâk E : افلاق M4
2 piskopos E : piskoposu M4
3 Paşa-yı mûmâ ileyhin M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E
4 bir E : — M4
5 Arnavudları E : Arnabudları M4
6 ber-hûrdâr E : ber-hûdâr M4
7 şeref-sudûr E : şeref-sâdır M4
8 ve 'avenesi M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E
9 pîş-gâhında E : pîş-gâhına M4
10 boyarlarının E : boyarların M4

nazaran, ol sûretle âdem istedikleri dahi kim bilür ne gûne fesâda mebnî olduğundan nâşî, mûmâ ileyhin ol tarafa âdem göndermamesi ve Eflâk kā'immakāmları Rûmlar'ı eyüce gözedüp, anlara aslâ i'timâd etmamesi emr u irâde-i Mülûkâne muktezâsından[1] olduğunu hâkî ve zikr olunan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mazmûnunu hâvî, yine şa'bânın on dördü◊ târîhiyle Muhâfız-ı mûmâ ileyhe kā'ime-i Sâmiye irsâl olundu*.

Karâr-yâften-i ihrâc-i donanma berây-ı muhâfaza-i ba'zı sevâhil ü enhâ

Mora Nîm-ceziresi'nde vâki' Koron ve Moton ve Anavarin kal'aları ehâlîleri taraflarından Yanya Ser'askeri Hurşîd Paşa'ya bir tarîkle gelebilmiş i'lâm ü mahzar ve[2] Mora Vâlîsi'nin donanma ve mühimmât ve asker talebini mübîn tahrîrâtı, Ser'asker-i müşârun ileyh tarafından Der-bâr-ı şevket-karâr'a itâre olunmuş ve Eğriboz re'âyâsının dahi tuğyânı sebeble Eğriboz ve Kızılhisâr taraflarından dahi asker ve mühimmât ve zahîre talebine dâ'ir ve kezâlik İzmir cânibinden Çamlıca ve Sulıca ve İbsara gibi sefâyine mâlik Ak-deniz adaları korsanlarının Sisam Adası önünde ve sâ'ir ol havâlîde geşt ü güzâr eden tüccâr-ı İslâm'a tesallut ve îsâl-i hasâr etmede olduklarına mütedâ'ir i'lâmlar ve mahzarlar birbirini müte'âkib gelerek ve her biri manzûr-i hümâyûn dahi olarak, bu husûsların çâresine bakılmak bizzât taraf-ı Şâhâne'den erbâb-ı hall ü 'akde emr u fermân buyurulmağla, mukaddemce mâh-ı şa'bânın on ikinci isneyn günü◊◊ Bâb-ı Fetvâ'da 'akd olunan meclis-i şûrâda zikr olunan i'lâmlar ve mahzarlar der-meyân ve keyfiyyet etrâf u eknâf-ı hâzırûna i'lâm olundukdan sonra, hasbe'l-hâl ve'z-zemân çâre vü tedbîrini tefakkud bâbında feth-i dehân olundukda: "Devlet-i 'aliyye bundan akdem her cânibe iktiza eden tedâbîre bi-kaderi'l-imkân şurû' ederek, mukaddemce Mora Vâlîsi'nin iktizâsını inhâ eylediği elli bin deste fişeng ve neferât-ı mütefenninesiyle iki 'aded süvârî topları, tarîk-ı bahrin mesdûdiyyeti sebeble berren gönderilmek lâzım geldiğinden, toplar gönderilüp fişeng onar bin deste **[M4 85]** olarak defe'âtle gönderilmek îcâb eylediğinden, hâlâ gönderilmekde ve Eğriboz tarafından mukaddem ve mu'ahhar zahîre ve mühimmât taleb olunmakda olup, lâkin bunların berren gönderilmesi müte'assir ve bahran irsâli Ak-deniz'in ahvâline nazaran müte'azzir idüği zâhirdir. Binâ'en 'aleyh Mora tarafından vürûd eden i'lâmât ve mahzarlardan

---

1 muktezâsından E : iktizâsından M4

◊ 14 Şa'bân 1236 = 17 Mayıs 1821 Perşembe.

* "**Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,193'te kaydedilmiştir.

2 ve E : — M4

◊◊ 12 Şa'bân 1236 = 15 Mayıs 1821 Salı. Metnimizde belirtilen gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

müstefâd olan vechile Yanya ordusu içün[1] mukaddemce gönderilan zehâyirin Mora tarafından ahzı isâbet kabîlinden olmuş, zîrâ fîmâ-ba'd bunlara zahîre ve mühimmât ile i'ânet ü imdâd beheme-hâl eşkıyâ sefînelerini kesr u istîsâl ile Ak-deniz tarîkinden def'-i insidâda mütevakkıf olduğu bâhirdir. Ve Mora Vâlîsi'nin sefîneler ile asker erişdirilmesini[2] inhâsına binâ'en Edirne'de bir takım asker cem' etmek sûreti tedbîr olunmuş ve emirleri gönderilmiş olduğundan başka, Behrâm Paşa dahi çıkarabildiği kadar asker ile Gelibolu'dan Rumeli'ye geçüp, Yenişehir'e doğru gitmek üzere me'mûr kılınmış ve isti'câl dahi olunmuş ve hareketi haberi de gelmiş ise de, bunlar vâfî olmayup, Mora tarafiyçün Anadolu'nun semt ve münâsib olan mahallerinden bahran asker irsâli elzem idüğünden, bundan akdem ol havâlîden tertîb ve cem' olunan asker, îkān-ı hatar sebebiyle gönderilemediğinden kat'an-nazar[3], zahîre ve mühimmât ve cebehâne ve sâ'ir levâzımâtın berren ve bahran irsâli 'adîmü'l-imkân göründüğüne binâ'en, gayri donanmanın ihrâcına eşedd-i ihtiyâc nümâyândır" denildikde, ba'zılar tecvîz etmeyüp: "Rusyalu tarafından şâyed bir gûne hareket vukū' bulduğu hînde donanmanın Der-'aliyye'de bulunmaması çendân münâsib olmaz" kavl-i ma'kūliyle re'y-i evvele muhâlefet gösterdiler. Ancak birkaç ehass-ı havâss: "Mâdâm ki Devlet-i 'aliyye 'uhûd ü şurûtuna ri'âyetde sâbit-kademdir. Rusyalu'nun hılâf-ı 'ahd ü şart bilâ-mûcib 'aleyhine bir gûne hareketine düvel-i müttefikanın zikri sebk eden İttifâk-ı Mukaddes nâmiyle 'akd etmiş oldukları nizâm ü mu'âhedeleri iktizâsiyle bir dürlü rızâları olmayarak, bu husûsu bi'l-ittifâk mukaddemce Rusyalu tarafına sırran ve kat'iyyen ihbâr ve bi-gayr-i hakkın izhâr-ı husûmet etdiği hâlde, hasbe'l-mu'âhede nâ-çâr Devlet-i 'aliyye'ye **[M4 86]** tarafdârlıkları iktizâ edeceğini dahi iş'âr etmiş olduklarını, ba'zı dost devletler tarafından sırran ve hafiyyen ihsâs etmişler ise dahi, bu makūle esrâr-ı devletin i'lânı, halkın gayretine fütûr vererek, mûcib-i rehâvet ü kesel olacağı mülâhazasiyle, oraları yine ketm ü ihfâ ve başka delîller ityâniyle isbât-ı müdde'â ederek dediler ki: "Kara-deniz Boğazı'nı ve düşmene asker ihrâcı sehl olacak ba'zı sevâhili el-hâletü hâzih olan istihkâmlarından ezyed-i takviyet ü hirâsete ihtimâm olunur ve öyle bir hareket olur ise, bi-'avnillâhi Te'âlâ müdâfa'a ve muhâfaza sûretiyle durulur. Lâkin şimdi böyle bir keyfiyyet anlanmayarak ve ba'de-ezîn[4] olacak ise de, bir mâdde-i âcile olarak hâlâ 'usât-ı re'âyâ ihâtasiyle mahsûr kalmış bunca kılâ' u bıkā'-ı Sultâniyye ve zahîre nakli kābil olmayan niçe[5] cezâyir u sevâhil-i cesîme-i Hâkāniyye'yi mücerred böyle bir vâhime-i gayr-i kat'iyye ile böyle 'alâ hâlihim bırakmak nice câ'iz olur. Ma'a hâzâ bu zarar 'âcildir, kaldı ki bu devlet cengi olmayup, korsan makūlesi

1 ordusu içün M4 : ordusuyçün E
2 erişdirilmesini E : erişdirilmesi M4
3 kat'a'n-nazar E : kat'-ı nazar M4
4 ba'de-ezîn M4 : ba'de-zîn E
5 niçe E : nice M4

olmağla, buna öyle kebîr kalyonlar iktizâ etmeyüp, ancak firkateyn ve[1] korvet ve brik ve uskuna ve şalope[2] gibi ince donanma kâfîdir[3]. Bu sûretde yine bi-hamdillâhi Te'âlâ Tersâne-i 'âmire'de yirmi kıt'a kadar kapaklu ve üç[4] anbarlu sıra sefînesi kalup, hasbe'l-iktizâ anlar da techîz olunarak, Kara-deniz Boğazı'na gönderilür" deyü hezâr keşmekeş ü mübâhaseden sonra, Ak-deniz'e donanma tesyîri karâr-gîr oldu.

Ol vakit Tersâne-i 'âmire tarafından celb ü ihzâr olunmuş ba'zı kapudanlar meclise idhâl ve ne vechile gidilmek münâsib olacağı anlardan su'âl olundukda, Boğaz'dan murûr olunduğu gibi, evvelâ Midilli[5] Adası'nı sıyırdarak, Anadolu sâhiliyle Sakız üzerine doğru istenüp, andan Sisam darboğazından, ba'dehû iktizâsına göre Rodos Boğazı'ndan geçilerek, esnây-ı râhda haber alınan ve rast gelinan korsanlar üzerine varılarak, ebnây-ı sebîlin selâmet ü emniyyetlerini istihsâlden sonra, Rumeli sâhiline imâle-i sükkân ve 'atf-ı bâd-bân olunmak ve Rumeli sâhillerinin dahi vech-i mezkûr üzere emniyyeti i'âde kılınmak **[M4 87]** ve o[6] esnâda Mora ve sâ'ir mahallere iktizâ eden zahîre ve mühimmât bırağılmak sûretini enseb-i mülâhaza eylediklerini takrîr etdiler. Kaldı ki Rûm sefînelerinin eğerçi kesret ü vefreti mesmû' olup, lâkin anlar Donanma-yı hümâyûn sefîneleriyle hasmâne muhârebeye yaklaşamazlar ise dahi, hafîf ve koldamlu tekneler olduklarından, ba'zı hevâya ve sulara göre derhâl gezend ü hasâr etmeleri ihtimâli hâtır-güzâr, ancak Ocak gemilerinin dahi böyle mâddelerde mehâretleri şöhret-şi'âr olduğuna nazaran, Garb Ocakları'ndan ve İskenderiyye ve Rodos'dan dahi Donanma-yı hümâyûn ma'iyyetine mümkini mertebede ufak tefek korsan tekneleri celbi ve muvâfık-ı irâde-i 'aliyye olur ise, kuvvet-i zahr olarak küllî fâ'ideyi müntic olacağı husûsu da ihbâr eylediler. Ve meclis bu sûretle hıtâm-pezîr oldukda, hulâsası der-'akab hâk-i pây-i hümâyûn-i Şâhâne'ye ifâde ile ol bâbda istîzân ve taraf-ı Şâhâne'den dahi nihâyet-i ârâ istihsân buyurulmağla, icrâsına dâmen-i himmet der-meyân kılındı.

Ve mâh-ı merkūmun on dördü[◊] târîhiyle Ser'asker Hurşîd Paşa tarafına ifâde-i hâl zımnında tahrîrât-ı Sadr-ı a'zamî irsâl ve Rodos Mutasarrıfı Yûsuf Bey'e dahi tedârük edebileceği kadar ufak tefek tekneler ihzâr ve Donanma-yı hümâyûn ma'iyyetine tesyâr eylemesiyçün târîh-i mezbûrda mektûb-i Sâmî irsâl olundu.

Ve Mısır Vâlîsi Mehmed 'Ali Paşa dahi münâsib gördükleri kadar ceng sefîneleri tertîb ve karîben Ak-deniz'e çıkacak Donanma-yı hümâyûn ma'iyyetine tesrîb eylemeleri ve Tûnus ve Trablus ve Cezâyir ocaklarından

---

1 ve E : — M4
2 şalope : çalope (چالوپه) M4
3 kâfîdir E : + ve M4
4 üç M4 : üc E
5 Midilli E : Midillü M4
6 o E : ol M4
◊ 14 Şa'bân 1236 = 17 Mayıs 1821 Perşembe.

dahi Donanma-yı hümâyûn'a iltihâk içün mümkini mikdâr Ocak gemileri celbiyçün her birinin beylerbeyilerine makām-ı Sadâret-i 'uzmâ'dan yazılan kā'imelerin Mısır Vâlîsi tarafından mahallerine îsâl ile cevâbları 'alâ cenâhi'l-isti'câl Der-i devlet'e irsâl kılınması tasvîb ve taraf-ı Şâhâne'den dahi tensîb buyurularak, cümlesi mâh-ı şa'bânın on beşinci günü◊ Vâlî-i[1] müşârun ileyhe tesrîb olundu. Ve mukaddemce techîz ü ihzâr olunan Riyâle-i hümâyûn ve dîğer bir kapaklu ve üç kıt'a cesîm [M4 88] firkateyn ve üc kıt'a sagîr brik sefâyinden 'ibâret donanma gemileri, Riyâle Bey başbuğluğuyla yevm-i cum'a◊◊ Halîc-i İstanbul'dan fekk-i lenger-i ikāmet ve Ak-deniz cânibine neşr-i şirâ'-ı 'azîmet etdiler*.

Katl-i Hacı Mehmed Paşa

Mîr-i mîrândan Dubniçeli[2] Hacı Mehmed Paşa, dâ'imâ cibilletinde merkûz olan fesâdâtı icrâ ve bir müddetden berü Bosna Eyâleti'nde ba'zı sebeble vukū' bulan ihtilâli kendüsüne sermâye edinerek, gûn-â-gûn vechile tahrîk ü ifsâda ictirâda olduğu ve mûmâ ileyh hayâtda oldukca îkāz-ı fitneden hâlî olmayacağı, Bosna Vâlîsi 'Ali Celâl Paşa'nın meczûmu olarak, mukaddemce hâlini Der-i devlet'e inhâ ve bu esnâda cezâsını icrâ etmiş olduğunu ifâde zımnında tahrîrât isrâ etmekle, tahrîrât-ı vâridesi manzûr-i Şâhâne oldukda, maktûl-i merkūm çokdan berü şakāvetle meşhûr olarak, bu vechile i'dâmı isâbet olmuş mazmûnunda mehâbet-rîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne sûretini derc ile müşârun ileyhe cevâb-nâme-i Sâmî tahrîr[3] ve bu münâsebetle müşârun ileyh dahi mukaddemce[4] tavsiye ve tavsîf olunduğu üzere cümle ile ittifâk ve ref'-i mübâyenet ü şikāk ederek, gayret-i İslâmiyye'yi icrâ ve Sırplu ve Karadağlu taraflarından gāfil olmayarak, kemâl-i dikkat ü basîrete i'tinâ eylemesi te'kîdâtı dahi tekrîr ve mâh-ı şa'bânın on altıncı günü◊◊◊ irsâl ü tesyîr olundu.

Ba'zı havâdis ü 'avârız ve duhûl-i sefâyin-i korsan der-Halîc-i Mu'ârız

Bundan akdem Kayseriyye Muhâfızı Hasan Paşa Anabolu muhâfazasına me'mûr kılınup, lâkin bundan sonra Mora Vâlîsi Mehmed Paşa tenkîl-i eşkıyâ

◊ 15 Şa'bân 1236 = 18 Mayıs 1821 Cuma.

1 Vâlî-i M4 : Vâlî-yi E

◊◊ 16 Şa'bân 1236 = 19 Mayıs 1821 Cumartesi. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

* "**Karâr-yâften-i ihrâc-i donanma** ..... etdiler" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ufak tefek ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,178-179'da kaydedilmiştir.

2 Dubniçeli : Dublıcalı (دوبليجه لى) E, M4

3 tahrîr M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "kılındı" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

4 mukaddemce E : — M4

◊◊◊ 16 Şa'bân 1236 = 19 Mayıs 1821 Cumartesi.

içün Yanya'dan hareket ve İzdin câddesiyle Mora cânibine 'azîmet etmiş ve 'akabince Saruhân Mutasarrıfı Behrâm Paşa dahi ol taraflara[1] varmağa me'mûr kılınmış olduğundan ve İzmir'in dahi fesâd vukū'undan muhâfazası lâzım geldiğinden, müşârun ileyh Hasan Paşa'nın me'mûriyyeti İzmir muhâfazasına tahvîl olundu.

İşbu mâh-ı şa'bânın on dördüncü günü◊ Mu'ârız Körfezi'nde vâki' İbrice[2] Limanı'na dört kıt'a Rûm 'usâtı gemileri **[M4 89]** gelüp, ol mahalde bulunan bir kıt'a İnöz lefkesini ahz ve Körfez derûnunda olan ada üzerindeki Mu'ârız[3] Kal'ası'nın müstahfız nâmiyle üç beş neferi olup, anlar dahi dâ'imâ karşu sâhillerde ba'zı bağ ve tarlalarda ücretle rencberlik eder makūleden olmaları sebeble, hâlî ve tehî bulunan kal'a-i mezkûreye bilâ-mâni' u müzâhim duhûl ile biraz toplarını bî-mehâbâ ahz ve gemilerine tahmîl, ancak zikr olunan lefke, Rûm tüccârı mâlı olduğu ecilden bırağup, tâ'ifesine dahi tahliye-i sebîl etmiş oldukları*, Keşân Nâ'ibi tarafından Gelibolu A'yânı'na tahrîr, ol dahi der-'akab Boğaz Muhâfızı Şefîk Paşa'ya haber tesbîr ve Paşa-yı mûmâ ileyh tarafından dahi Çan** ve Dimetoka ve Lapseki kazâlarının bi'l-cümle harb ü darb erbâbı matlûb oldukdan mâ'adâ, boğaza karîb mahalle gelmiş olan Behrâm Paşa tarafına dahi 'acâleten Tatar tesyâr ve hâlâ Gelibolu'da olup Behrâm Paşa ma'iyyetine me'mûr kılınan Memiş Paşa'ya dahi kazıyyeyi ihbâr ve mûmâ ileyh der-'akab iktizâ edenleri istishâb edüp, 'usât-ı merkūmenin bir semte âdem çıkaramamalarıyçün Mu'ârız tarafına şitâb ü zihâb etmiş olduğunu A'yân-ı mûmâ ileyh Der-i devlet'e tahrîr u beyân etmekle, mâdde ma'lûm ü râygân oldu.

Binâ'en 'aleyh Eceâbâd'a gelüp Mürefte'ye kadar ol havâlîyi muhâfazaya bundan akdem me'mûr kılınmış olan hâlâ Karaman Vâlîsi Ebûbekir Paşa'ya keyfiyyet derhâl tahrîr u irsâl ve bir dakîka akdem mahall-i me'mûriyyetine erişmesi ber vech-i te'kîd isti'câl olundu. Behrâm Paşa dahi Yenişehir'e doğru[4] gitmek üzere esnây-ı râhda olduğundan, her nerede bulunur ise iki konağı bir ederek Mu'ârız Körfezi semtine erişüp, ol havâlînin ahvâlini anlayarak, bir hüsn-i sûrete rabt etdikden sonra yine evvelki me'mûriyyeti tarafına 'atf-ı 'inân eylemesiyçün müşârun ileyhe başkaca fermân olundu.

---

1 taraflara E : tarafa M4

◊ 14 Şa'bân 1236 = 17 Mayıs 1821 Perşembe.

2 İbrice (ابريجه) E : ابـــجه M4. Metnimizden alınmakla beraber bu kelime *Târîh-i Cevdet*, XI,179'da "İrice? (ايريجه)" şeklinde kaydedilmiştir.

3 Mu'ârız M4 : + [Bu kelime buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmıştır] E

* "İşbu mâh-ı şa'bânın on dördüncü günü ..... oldukları" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,179'da kaydedilmiştir.

** Çan : Çeki (چكى) E, M4. Metnimizde Çeki (چكى) imlâsı ile yazılan bu yer, benim tercîh ettiğim gibi, söz konusu yerlerin civarındaki Çanakkale kazâlarından Çan olmalıdır.

4 doğru E : — M4

Eceâbâd vücûhundan Yılancı Süleymân Ağa ve Köse-oğlu Mustafa Ağa ve sâ'ir vücûhun bi'l-cümle harb ü darb erbâbiyle Mu'ârız tarafına varup: "Senin, benim hudûdum" dimeyerek, Müslimânlığ'a lâyık hıdmet ü hareketi icrâ eylemeleri me'mûriyyetlerini şâmil başka* ve müşârun ileyh Ebûbekir **[M4 90]** Paşa'nın ol tarafa vusûlüne kadar oraların kifâyet mikdârı asker ile muhâfazasına bir kâr-güzâr âdem göndermeğe Çirmen Mutasarrıfı Sâlih Paşa mukaddemâ me'mûr olduğu üzere, eğer şimdiye kadar göndermamiş ise serî'an irsâl eylemesiyçün başka emr-i şerîf isbâl olundu. Ve bu mevâdd ta'dâd ü tezkîr olunarak, A'yân-ı mûmâ ileyhe dahi ibrâz-ı hüsn-i hıdmete bezl-i kudret eylemesiyçün mâh-ı şa'bânın on yedinci günü◊ târîhiyle mektûb-i Sâmî tezbîr olundu.

Âmeden-i haber-i feth-i cezîl ez-cânib-i Muhâfız-ı İbrâ'îl ve ahvâl-i sâ'ire

Bundan akdem Eflâk ve Boğdan Ser'askeri ta'yîn olunan İbrâ'îl Muhâfızı Yûsuf Paşa ma'iyyetinde olan asâkir ve toplar ile sahrâ cânibine[1] hareket ve ibtidâ Kalas'da mütehaşşid olan eşkıyâ üzerine bir mikdâr asker ve birkaç kıt'a top irsâliyle guzât-ı İslâm derhâl varup savlet etdiklerinde, merkûmlar mukaddemâ mevrid-i asker-i İslâm olacak mahallerde inşâ eyledikleri tabyalar ve meterislerde gizlenüp, *"Ve zannû ennehüm mâni'atühüm husûnuhum minallâh"*** guzât-ı Müslimîn'e mukâvemet dâ'iyesiyle envâ'-ı muhtelifeden 'ibâret bir takım erbâb-ı hıyânet ü cinâyet, çünki mukaddemce cân-ı habîslerinden geçmek ve bu tarz ile ehl-i İslâm ile gûyâ başa çıkmak üzere papasların tesvîlât ü ta'lîmâtiyle zâhiru'l-butlân bir 'ahd ü peymân etmiş olduklarından, evvel emirde küllî metânet göstermişler ise de, havene-i merkûmenin bundan akdem Kalas'da ve sâ'ir ba'zı mahallerde ehl-i İslâm'dan bunca bî-cürm ricâl ü nisvân ü sıbyâna etdikleri gûn-â-gûn hakâret ü ihânetden nâşî, cânib-i İslâmiyân'da[2] derûnî gayret-i milliyye ve hamiyyet-i İslâmiyye heyecâniyle cemî'-i[3] Müslimîn mersûmlara milletce mütehevvir u gazbân idi. Bu sebeble ol esnâda asâkir-i Sultânî şedd ve vesebân-ı şîrânî ile;

Hurûşîm der-ceng çûn nerre-şîr

---

* "Binâ'en 'aleyh Eceâbâd'a gelüp Mürefte'ye ..... başka" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,180'de kaydedilmiştir.

◊ 17 Şa'bân 1236 = 20 Mayıs 1821 Pazar.

1 sahrâ cânibine M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "8" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 119a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

** "وظنوا انهم مانعتهم حصونهم من الله" = Onlar da kalelerinin kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Haşr 59/2. âyetin baş taraflarında yer alan ufak bir kısmıdır.

2 nâşî, cânib-i İslâmiyân'da M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 119a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E

3 cemî'-i E : cem'-i M4

*Felek tâ ki âred zi-bâlâ be-zîr**

beytine nazîr[1] müdâfa'a ve cenge ve[2] musâvele ve top u tüfenge bakmayup;

Sipâhî dilâver ki gâh[3] sitîz

*Reh-i merg pûyed ne râh-ı gürîz***

müfâdı üzere[4] hemân bir hamlede üzerlerine seyl-i tûfân gibi hurûşân olarak hücûm ü iktihâm ve der-'akab, *"Eynemâ[5] [M4 91] tekûnû yüdrikkümü'l-mevtü ve lev küntüm fî burûcin müşeyyedeh"*** mâ-sadakı nümâyân olarak, kahr u tedmîrlerine gayret ü ikdâm ve def'aten istihkâm mahallerinden koparup sürerek, gerden-i 'inâdlarına havâle-i seyf-i intikām eylediler. Binâ'en 'aleyh perâkende vü perîşân olan ehl-i 'isyânın ba'zıları süvârî asker ve tayyâr topların önlerinde firârları 'adîmü'l-imkân olduğunu anlayarak, *"Ke-meseli'l-'ankebût ittehazet[6] beyten"*[*4] derûn-i kasabada[7] ba'zı metîn hâneler ve tüccâr mağazaları ve hânlara girüp, oralardan askere tüfeng atarak biraz âdem telefine bâ'is olduklarında, derhâl ba'zı eczâ'-i iltihâbiyye ile mâl-â-mâl hartûclar ve yağlu paçavralar ile ol ebniye-i ahşâbiyyeye âteş ilkā ve bu takrîb ile cümlesi yanup, *"hebâ'en mensûrâ"*[*5] ve derûnlarında bulunan eşkıyâ ihrâkan ve hurûc edenleri seyfen imhâ kılınmağla, işbu bâdiye-i gazâda kulûb-i ehl-i fesâdda[8], *"Le-entüm eşeddü rahbeten fî sudûrihim minallâh"*[*6] ru'beti[9] peydâ oldu.

---

* "خروشیم در جنك چون نره شیر * فلك تا كه ارد ز بالا بزیر" = Savaşta erkek arslan gibi coşuyoruz. Felek neticede yukarıdakini aşağıya indirecektir" anlamına gelen Farsça beyittir.

1 şedd ..... nazîr M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "6" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 119a'nın sağ kenarına aşağıya diklemesine yazılmışlardır] E

2 ve E : — M4

3 gâh (گاه) E : gâ (گا) M4

** "سپاهی دلاور كه گاه ستیز * ره مرك پوید نه راه گریز" = Kahraman süvârî savaş zamanı ölümün yolunu arar, kaçmanın yolunu değil" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

4 üzere M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 119a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

5 Eynemâ : Eynemâ (اینما) E : İnnemâ M4

*** "تكو نوا یدرككم الموت و لو كنتم فی بروج مشیده [M4 91] این ما = Nerede olursanız olun ölüm size ulaşır; sarp ve sağlam kalelerde olsanız bile!" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, en-Nisâ' 4/78. âyetin başında yer alan bir kısmıdır.

6 ittehazet : ittehaze E, M4

*4 "كمثل العنكبوت اتخذت بیتا = Bir yuva edinen örümceğin durumu gibidir" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-'Ankebût 29/41. âyetin ortasında yer alan bir kısmıdır.

7 derûn-i kasabada M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 119a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

*5 "هباء منثورا = Saçılmış zerreler haline" anlamına gelen bu ifade Kur'ân, el-Furkân 25/23. âyetin son kısmıdır.

8 fesâdda E : fesâda M4

*6 "لانتم اشد رهبة فی صدورهم من الله = Onların içlerinde size karşı duydukları korku, Allah'a olan korkularından daha şiddetlidir" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Haşr 59/13. âyetin ilk yarısıdır.

9 ru'beti E : ra'iyyeti M4

Kezâ felyesri men talebe'l-e'âdî
*Ve mislü sürâke felyeküni't-tılâbu**

İmdi 'usât-ı mersûmenin on dört kıt'a topları ahz u zabt olunup, esnây-ı muhârebede bir takrîb semt-i idbâra firâr edenlerden ve bi'l-'amel zuhûr eden harîkde ebniye içinde kalup sûzân olanlardan başka, i'dâm kılınanlardan kesilan kulaklardan yüz elli çift kadarı Tatar yedeğine tahmîlen Ser'asker-i müşârun ileyhden haber-i feth u zaferi şâmil tahrîrât ile mâh-ı şa'bân-ı mu'azzamın on sekizinci günü◊ vârid-i Der-i devlet ve Bâb-ı hümâyûn önünde ehdâhte-i hâk-i mezellet oldu**. *"Vallâhu yuhikka'l-hakka bi-kelimâtihî ve yakta'a dâbira'z-zâlimîn"*** .

Bundan akdem Der-'aliyye'ye bir vechile firâr edemeyecek sûretle gönderilmeleri irâde buyurulan iki nefer Mürefte ve Havra metrepolidleri ile Şarköyü'nün dört nefer koca-başıları bu esnâda ihzâr olunup, bunlardan mâ'adâ Şarköyü'nde a'yânın Rûm Yazıcısı Kostanti Çorbacı ve Şarköylü Arkoriz (ارکوریز) ve 'Aleksi-oğlu[1] Dimitraki ve Hacı Yorgi ve Papas-oğlu Tavakselo (طاوقسلو) ve 'Arablı-köylü[2] Hacı Minas nâmân[3] zimmîlerin dahi Âsitâne-i 'aliyye'ye ihzârları iktizâ etmiş olmağla, mersûmları dahi 'alâ [M4 92] eyyi hâlin firâr edemeyecekleri sûretle kayd ü bend ile serî'an göndermeğe dikkat ve hılâfından be-gâyet tehâşî vü mücânebet eylemeleriyçün Şarköyü Nâ'ibi'ne ve ol tarafda me'mûriyyetle bulunan hâcegândan Tuğrâ-nüvîs İbrâhîm Efendi'ye ve Şarköyü A'yânı'na mâh-ı şa'bânın on dokuzu◊◊ târîhiyle mektûb-i Sâmî tesyâr kılındı.

Sâdire-i bâ-garâbet ez-seyyi'ât-i müsâmaha vü gaflet

Bergama ve havâlîsinden matlûb olan iki yüz nefer kalyoncu asker, Dersa'âdet'e gönderilmek içün Ayazmend kurbünde Kabakum İskelesi'nden iki

---

* "كذا فليسر من طلب الاعادى * و مثل سراك فليكن الطلاب" = Düşmanları altetmek isteyen böyle takip etsin! Düşmanın peşinde koşma, senin bu yaptığın gibi olmalıdır" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

◊ 18 Şa'bân 1236 = 21 Mâyıs 1821 Pazartesi.

** **"Âmeden-i haber-i feth-i cezîl** ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,194-195'te kaydedilmiştir.

*** "و الله يحق الحق بكلماته و يقطع دابر الظالمين" = Allah sözleriyle hakkı gerçekleştirecek ve zâlimlerin ardını kesecektir" anlamına gelen Arapça bu cümle Kur'ân, el-Enfâl 8/7. âyetin sonunda yer alan *"Ve yürîdüllâhu en yuhikka'l-hakka bi-kelimâtihî ve yakta'a dâbira'l-kâfirîn* = و يريد الله ان يحق الحق بكلماته و يقطع دابر الكافرين = Oysa Allah sözleriyle hakkı gerçekleştirmek ve (Kureyş ordusunu yok ederek) kâfirlerin ardını kesmek istiyordu" kısmına işaretle söylenmiş gibi gözüküyor..

1 'Aleksi-oğlu E : + ve M4

2 'Arablı-köylü E : 'Arablu-köylü M4

3 nâmân M4 : nâm E

◊◊ 19 Şa'bân 1236 = 22 Mayıs 1821 Salı.

kıt'a çekdirmelere irkâb ile izhâb[1] olunarak, andan yirmi mîl kadar ayrıldıklarında, Ak-deniz'de kesret üzere el-yevm geşt ü güzârda olan Rûm 'usâtı teknelerinden Ayvalık ile Cund Adası arasında zuhûr eden korsan gemilerine tesâdüf edüp, râkib oldukları kayıkların cenge salâhiyyeti olmadığı ecilden, korsan tekneleri üzerlerine top atarak hücûm eylediklerinde, kendülerini deryâya ilkâ edenlerden ancak altmış nefer âdem sâhil-i necâta çıkup, mâ'adâsının nısfı mikdârı gark ve bakıyyesi giriftâr olmuş idüği yine Bergama'dan vürûd eden i'lâmdan ve voyvodanın 'arîzası ve ehâlînin mahzarından müstebân oldu*.

Ak-deniz'de eşkıyâ teknelerinin kesret ü vefreti velvelesi, kar'-ı[2] sevâmi'-i cihâniyân etmekde iken, böyle iki bayağı kayık ile hıyâneti zâhir Rûm hazelesi, cevelân-gâhı sâhilden câhilâne asker göndermek gibi töhmet-i 'azîmeye mebnî, ber-vech-i hakkâniyyet me'mûrları mu'âhaze[3] ve sâ'ire 'ibret kılmak iktizâ eder iken, voyvodanın ba'zı meyyâl-i rişâ [hâletden] sâlih sûrete tahsîl münâsebeti sebeb[iy]le, külliyyen sükût olunarak, bu kadar ehl-i İslâm nesyen mensiyyâ oldu. Ve bundan kat'-ı nazar cevâb-nâme-i Sâmî'de merkûma tesliyet kılındı. Benî âdem yetû'ât gibi 'alâ hâlihî fi'l-hâl nâbit olmaz. Emr-i cihâda kullanılacak âdem ise lâ-ekall yirmi beş seneden aşağı vakitde husûl bulmaz. Devletlerin derece-i kuvveti, ehâlî-i nâfi'anın kıllet ü kesretine nisbetledir. Bilâ-fâ'ide itlâf-ı nüfûs-i lâzimede ne derecede mazarrat olduğunu, erbâb-ı devlet mülâhaza etmek gereklerdir. **[M4 93]**

Keyfiyyet-i cânib-i Bahr-ı sefîd

Kapudâne-i hümâyûn Kapudanı 'Ali Bey'in bu esnâda vürûd eden tahrîrâtı me'âlinde, Ak-deniz'de taraf taraf hudûs ü şuyû' bulmakda olan fesâd-ı 'âm cihetiyle Donanma-yı hümâyûn ihrâc ü i'zâmından evvel, ehl-i İslâm tüccârı sefâyinine ta'arruz ve ba'zı sevâhili yağmâya tecâvüzde olan izbandîd teknelerini kesr u imhâ ve iktizâ eden mahallere mukaddemâ ta'yîn ü isrâ etmiş olduğu münferid sefâyin-i hümâyûnu takviye vü muhâfazaya i'tinâ zımnında Kapudân-ı mûmâ ileyh ma'iyyetine 'acâleten beş-altı kıt'a dahi kalyon ve firkateyn gönderilmesi vâcibâtdan olduğunu ifâde vü inhâ ve mukaddemce dahi tahrîri üzere Âsitâne-i 'aliyye'den ol tarafa zahîre hamûlesiyle gönderilecek tüccâr sefînelerinin tek ü tenhâ gönderilmeleri câ'iz olmadığından, Donanmayı hümâyûn ma'iyyetiyle irsâl olunması ve mûmâ ileyh ma'iyyetinde olan donanmanın cebehânesine dahi noksân târî olmağla, zahîre ile bile lâ-ekall yüz elli varul[4] barut dahi gönderilmesi ve mukaddem kış esnâsında gönderilen

---

1 izhâb : izbâb (اذباب) E, M4

* "Bergama ve havâlîsinden matlûb olan iki yüz ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,180'de kaydedilmiştir.

2 kar'-ı E : fer'-i M4

3 mu'âhaze E : me'haza M4

4 varul E : varil M4

üç kıt'a beylik sefâyinden ancak Şa'ban Kapudan'ın râkib olduğu sefîne varup, Tayyâr-ı Bahrî ve Nesîm-i Zafer nâm brik sefîneler el-ân gā'ib ve bî-şân oldukları ve Der-sa'âdet'den donanma ihrâc ü irsâli vâcib olduğu ve Akdeniz'de Rûm sâkin olan bi'l-cümle adalarda fesâd-ı küllî derkâr olduğuna nazaran, Kapudân-ı mûmâ ileyhin böyle ufak tefek tekneler ile Preveze ve Parga ve Gumaniçe[1] sevâhilinde ikāmetinde küllî mahzûr olduğu âşikâr olduğundan kat'-ı nazar, el-hâletü hâzih ol havâlîde donanmanın lüzûmu kalmamağla, külliyyetlü donanma vürûduna kadar Preveze ve Parga[2] sâhillerinde olan donanma gemilerini yanına celb ü cem' ederek, Mora tarafına 'azîmet eylemesi lâzım geldiği ve sefâyin-i mezkûrenin ve kendüsünün kemâ-kân oldukları mahallerde ikāmetleri re'y olunduğu takdîrde neferâtın zahîreleri ekall-i kalîl olduğundan, her vechile muzâyaka çekileceğine nazaran, müretteb olan zahîrenin bir an akdem vürûduna ziyâde ikdâm ü ihtimâm buyurulması husûsâtı yegân yegân tafsîl ü beyân olunmuş olmağla, tahrîrât-ı mezkûre mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu isneyn günü◊ Bâb-ı Fetvâ'da 'akd olunan[3] meclis-i şûrâda kırâ'at **[M4 94]** olundu.

Bundan başka Çamlıca ve Sulıca gemilerinin adalar arasında ve Ak-deniz Boğazı[4] ve Bozca-ada[5] sularında geşt ü güzâr ederek Sisam darboğazını kesüp, rast geldikleri İslâm tüccârı teknelerine îsâl-i hasâr ve içinde bulunan ehl-i İslâm'ı i'dâm ve Sakız Adası'nın yukarı ve aşağı câniblerini bend ve şimdiye kadar yirmi dört kıt'a Müslim tüccâr teknesi zabt etmiş ve Sakız muhâsara sûretine girmiş ve Sisam dahi ber-vech-i mezkûr 'isyân izhâriyle orada bulunan biraz ehl-i İslâm'ı i'dâm ve Voyvoda'yı habs ü giriftâr eylemiş olduğu ve fesâd ü şakāvet Ayvalık ve Cund adaları taraflarına dahi sirâyet etmiş ve Değirmanlik Adası Limânı'nda bulunan bir kıt'a firkate ve bir kıt'a brik sefîneler üzerine izbandîd tekneleri 'ale'l-gafle hücûm edüp, brik sefîneden hayli müdâfa'a vü muhârebe olunmuş ise de, eşkıyâ teknelerinin kesreti sebeble mukāvemet mümkin olmayarak, zabt olunmuş olduğu ve üç kıt'a gemi ile bir kıt'a brik İzmir Boğazı'nı kesmiş olduğundan, Anabolu muhâfazasiyçün Aydın ve Saruhân sancaklarından müretteb olup İzmir'e gelmiş olan iki bin nefer, mahall-i me'mûrlarına[6] gönderilmek üzere Sancak-

1 Gumaniçe E : Gumanice M4
2 Parga M4 : Barga E
◊ 19 Şa'bân 1236 = 22 Mayıs 1821 Salı. Metnimizdeki gün ile bizim ilgili eserlerden istifâde ile belirttiğimiz gündeki farklılık, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Metnimizden alınmış olmakla beraber 19 Şa'bân *Târîh-i Cevdet*, XI,181'de sehven perşembe günü olarak kaydedilmiş gözükiyor.
3 mâh-ı mezbûrun ..... olunan M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 120b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E
4 Boğazı E : بوزغازی M4
5 Bozca-ada M4 : Bozça-ada E
6 me'mûrlarına E : me'mûriyyetlerine M4

burunu Kal'ası'ndan ve Menemen İskelesi'nden on bir kıt'a tüccâr sefînelerine irkâb olunmuşlar iken, denizde eşkıyâ teknelerinin kesretinden ve ol esnâda bir kıt'a Girid seffînesini ahz etmiş oldukları mesmû' olduğundan ve asker-i mezbûrun râkib oldukları sefîneler, edevât-ı harbiyyeden hâlî tüccâr tekneleri idüğünden nâşî, denize çıkmağa cesâret edemeyerek, irâde sünûhuna kadar orada meks ü karâr etdikleri ve Mısır hamûlesiyle beş kıt'a tüccâr gemilerini ve Rodos'un bir kıt'a sâlyâne gemisini izbandîd eşkıyâsı zabt etmiş olduğu ve Teke ve Hamîd sancaklarından Mora cânibine müretteb asker Rodos'a gelüp tecemmu' etmiş ise de, adalar ve boğazlar araları muhâtaralu olduğundan, anlar da orada meks olunmuş ve ba'zı eşkıyâ tekneleri Mu'ârız Körfezi'ne girüp kal'adan tob ahzına ictisâr etmiş oldukları yekâ-yek **[M4 95]** bast u tezkâr ve bunlara dâ'ir etrâfdan pey-â-pey vürûd eden mekâtîb ü evrâk dahi li-ecli'l-kırâ'a ihzâr olunarak, cemî' keyfiyyât ma'lûm-i huzzâr oldu. Ol vakit dûr-endîşân-ı şân-ı zemân yegân yegân kemâ yelîkıhim re'ylerini beyâna başladılar. Hattâ beyne'l-etrâb merci'-i işâret-i şeyh u şâb bir sâhib-i 'akl-ı Vehhâb mübâşir-i cevâb olup, keyfiyyet-i esbâb-ı galebeden kat'-ı nazar, mânend-i hâtıra-i nâ-temâm ve bu vechile bast u temhîd-i kelâm ile[1] bu gavurların bu derece 'isyânları cihetiyle böyle imrâr-ı zemânla icrây-ı merâmlarına vakt ü fursat verilmeksizin hemân basdırılmalarına ikdâm-ı akdem-i mehâm ve bu gûne tuğyân ü şakâvete şurû' edenlerin ıslâh-ı bâkî zımnında sülüsânının i'dâmı meşrû' olduğunu siyâk-ı Mutavvel üzere takrîr u ifhâm eyledi. Lâkin [mısrâ]':

*Müftî-yi dîn derîn mes'ele lâ-yu'kal buved**

müfâdınca, bu fesâd-ı şâyi'in el-hâletü hâzih tedbîr-i lâyıkında herkes mebhût, [mısrâ]':

Her sühan vaktî ve her nükte mekânî[2] *dâred***

lâzimesine 'aklı yetenler sükût olmağla, ancak bundan akdem her tarafa me'mûrlar ta'yîn olunduğu tezkîr ve verilan fetvây-ı şerîf mûcebince evâmir-i 'aliyye tahrîr u neşr olunduğu takrîr kılındı***. Ve etrâfdan tevârüd eden evrâk ve tahrîrâta ve istitlâ' kılınan havâdisâta nazaran Nemçelü ile Moskovlu'nun gûyâ bu bâbda hafî ittifâk u ittihâdlarına dâ'ir zann ü i'tikâd istikrâr bulmuş ve Kapudâne Bey'in inhâsından anlandığı[3] vechile,

---

1 u temhîd-i kelâm ile M4 : + [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen "eyledi ki" yerine aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

* "مفتی دین درین مسئله لا یعقل بود = Dinde fetva veren bu meseleyi çözemez" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

2 mekânî : zemânî E, M4

** "هر سخن وقتی و هر نکته مکانی دارد = Her sözün bir vakti, her nüktenin bir yeri vardır" anlamına gelen bu cümle, Hâfız'ın *Dîvân*'ında geçen bir mısrâdır; bk. *Hafız'ın Divanı*, s.183.

*** "**Keyfiyyet-i cânib-i Bahr-ı sefîd** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,180-181'de kaydedilmiştir.

3 anlandığı E : anlanıldığı M4

İngilterelü'nün donanma techîz ü ihrâcı Amerikalu'nun[1] 'aleyhine olmak hâtır-güzâr ise de, Devlet-i 'aliyye mesâlih-i lâzimesini usûl-i vakte tatbîkan icrâya dikkat eylemek ve berren ve bahran dağınıklık sûretini bırağup toplanmak, lâzime-i vakt ü hâl[2] olduğuna dâ'ir biraz kîl ü kāl oldu. Ve Kapudâne Bey'in eşyây-ı matlûbenin birkaç beylik gemiler terfîkiyle gönderilmesini iş'âr etmiş ise dahi, Ak-deniz'de hâlâ yetmiş seksan kadar eşkıyâ tekneleri devr etmekde iken, ol vechile mühimmât ü zahîre irsâli câ'iz olmadığından başka, mîr-i[3] mûmâ ileyh ma'iyyetinde olan donanmanın muhâtaradan vikāye olunması elzem ve Mora sularına gelmesini istihsân edeyor[4] ise de, ol tarafda **[M4 96]** lüzûmu olmadığı tehakkuk eylediği hâlde, bu esnâda ihrâc olunacak Donanma-yı hümâyûn'a gelüp iltihâk ile bi'l-ittifâk sefâyin-i eşkıyâyı ihrâk u igrâk[5] eylemeleri enseb görünür ve eşkıyâ sefînelerinin kesretine mebnî Donanma-yı hümâyûn her nereye varır ise müctemi' bulunması ahvatdır. Ve Kapudâne Bey, me'mûr-i muhâfazası olduğu sâhillerden ayrıldığı takdîrde, tesallut-i a'dâdan bir gûne mahzûr olup olmadığını Ser'asker Hurşîd Paşa ile mûmâ ileyh mükâtebe ederek, anlayup berü gelmesine müşârun ileyh ruhsat verir ise, ol vakit bulunduğu sâhilden infikâk ve gelüp donanmaya iltihâk eylemesi husûsâtın[6] gerek Ser'asker-i müşârun ileyhe ve gerek mîr-i mûmâ ileyhe yazılması ve eğer ruhsatı olur ise tekrâr istîzâna hâcet kalmayarak, mûmâ ileyhin ma'iyyetindeki donanma ile kalkup berü gelmesi ve amma eğer Ser'asker Paşa bu tarafdan çıkacak donanmanın dahi ol tarafa varmasını re'y eder ise, sebebini bu tarafa iş'âr kılması husûsları[7], hulâsa-i ârâ ve hâsıl-ı şûrâ ve[8] mü'eyyed-i irâde-i 'aliyye-i hazret-i Fermân-revâ dahi olmağla, mâh-ı şa'bânın yirminci günü[9] ber-vech-i tafsîl tarafeyne başka başka tahrîr u tesbîl olundu.

Midilli Adası re'âyâsının silâhları devşirilmek hususuna me'mûrlar tarafından dikkat olunmakda ise de, Kalonya Despotu Kalonya re'âyâsının silâhlarını cem' u i'tâda müsâmahadan mâ'adâ, despot olduğu mahaldeki kenîsede[9] toprağa gömmüş olduğu toplar haber alınarak, çıkarılup alınmış ve bu sebeble tertîb-i cezâsı lâzım gelmiş olduğuna dâ'ir isti'lâm-ı irâde-i 'aliyye zımnında, Midilli[10] Muhâfızı Reşîd Paşa'nın bu esnâda bir şukkası vürûd etmekle, ana cevâb olarak Rûm Milleti'nin ehl-i İslâm 'aleyhine olan hıyânetleri

1 Amerikalu'nun E : Amerika'nın M4
2 hâl E : + ve hâl M4
3 mîr-i E : — M4
4 edeyor E : ediyor M4
5 igrâk E : اغراق M4
6 husûsâtın E : husûsâtının M4
7 husûsları E : husûslarını M4
8 ve E : — M4
9 20 Şa'bân 1236 = 23 Mayıs 1821 Çarşamba.
9 kenîsede E : kilisada M4
10 Midilli E : Midillü M4

cümleye âşikâr ve bi'l-husûs despot-i mersûmun idâresinde olan kenîsede[1] medfûn toplar bulunmuş olduğundan, mesfûrun ve kenîse-i[2] merkûme papasının haklarından gelinmek lâzım olduğu bedîdâr olup, lâkin Anadolu'dan Midillü'ye müretteb asker henûz varmamış idüğünden, gereği kuvvet hâlâ hâsıla olmamış[3] ve eşkıyâ teknelerinin ada-i mezkûrun etrâfında dolaşmakda oldukları **[M4 97]** haberi dahi gelmiş olduğuna binâ'en, mersûmların cezâsını şimdi icrâ olunsa, şâyed bütün ada re'âyâsı bir gûne fezâhata ictirâ ederler hulyâsiyle cezâlarının tertîbi Midillü'ye asker geldikden sonraya bırağılmak tensîb olunup, ancak mersûmların hıyânetleri meydâna çıkmış olduğundan, ol vakte kadar bir tarafa firârları ihtimâli de hâtır-güzâr olmakdan nâşî, Muhâfız Paşa bu husûsu Midilli[4] vücûhuyla gizlüce müzâkere ederek, vakt-i merhûna kadar firâr edememeleri vesâ'ilini istihsâl, yahûd hemân şimdiden cezây-ı sezâlarını icrâ vü ikmâl şıklarından[5] her kangısını tasvîb ederler ise ol vechi i'mâl eylemeleri vesâyâsiyle, yine 'işrîn-i şa'bânda◊ Muhâfız-ı mûmâ ileyhe kā'ime-i Sâmiye irsâl olundu.

Zikri sebk eden vechile Anabolu Kal'ası'yçün müretteb olup, İzmir'de ve Rodos'da kalmış asâkirden Rodos'da olan iki bin nefer, İzmir Muhâfızı ta'yîn olunan Hasan Paşa ma'iyyetine me'mûr kılınup, Ayvalık ve Yund Adası re'âyâsının dahi 'isyânı mülâhazasiyle mukaddemce İzmir'e gelmiş olan dîğer iki bin beş yüz neferin bin neferi ol havâlîye me'mûr Denizli Voyvodası Tavaslı 'Osmân Ağa ma'iyyetine gönderilüp, bâkî bin beş yüz neferi müşârun ileyh Hasan Paşa ma'iyyetinde ibkā olunarak, bu takrîrce üç bin beş yüz neferin ma'iyyet-i müşârun ileyhde bulunmalarına mâh-ı şa'bânın yirmi biri◊◊ târîhiyle ısdâr olunan emr-i şerîfde re'âyâdan ehl-i İslâm'a[6] sû'-i kasd edenlerin çoluğu çocuğu pencikli esîr ve emvâl ü eşyâları asâkire ganîmet olarak, her nerede re'âyâ 'isyân etmiş ise üzerlerine hücûm ile kılıçdan geçürmeleri ve keyfiyyeti iktizâ eden mahallere dahi neşr u işâ'a eylemeleri ve bi'l-farz içlerinde istîmân edenlere dahi hemân evvel emirde emân verilmeyüp, gereği gibi itâ'at ü inkıyâdları tebeyyün ve kavî rehn ü kefîlleri alınarak, i'timâd-ı küllî te'ayyün eyledikden sonra verilmek ve ol sevâhilde 'isyân eylediklerini haber aldıkları mahallerin re'âyâsını ahz ve katl ü sebye min-külli'l-vücûh me'zûn oldukları husûsât dahi emr-i 'âlî-i[7] mezkûrda 'ale'l-infirâd ta'dâd ü tezkâr olundu. **[M4 98]**

---

1 kenîsede E : kilisada M4
2 kenîse-i E : kilisay-ı M4
3 hâsıla olmamış E : hâsıl olamamış M4
4 Midilli E : Midillü M4
5 şıklarından E : şıklarında M4
◊ 20 Şa'bân 1236 = 23 Mayıs 1821 Çarşamba.
◊◊ 21 Şa'bân 1236 = 24 Mayıs 1821 Perşembe.
6 İslâm'a M4 : İslâm'ma E
7 'âlî-i M4 : 'âlî-yi E

İnşâ'-i tabyahâ der-Boğaz-ı Bahr-ı siyâh

Hicbir vakitde ve husûsan cezmen Rusyalu'nun iğvâ vü igrâsiyle rûnümâ olan Rûm fesâdı gibi bir fitne-i 'uzmâ esnâsında Devlet-i 'aliyye Rusyalu'dan hicbir vechile emîn olmayarak, dâ'imâ emr-i ihtiyâta i'tinâ eylemek ferîza-i hâliyeden olduğuna binâ'en, bundan akdem Kara-deniz sâhilinde istihkâmı lâzım olan Kara-burun nâm mahalle siperler ve meterisler ve tabyalar ve kaserneler ve zîr-i zemînler binâ ve derûnları asâkir ile işhân ü imlâ olunup, ancak Boğaz-içi'nde dahi mukaddemâ olan kılâ'dan mâ'adâ mâni'-i murûr-i sefâyin olur müceddeden istihkâmât inşâsı ba'zı mülâhazaya binâ'en iktizâ etmekle, Boğaz-ı mezkûr dâhilinde Anadolu sâhilinde Silivri-burunu'na bir toprak tabya inşâsına, ol mahalle karîb sâhil-hânesi olan Enderûn-i hümâyûn'dan muhrec Sârım Paşa-zâde Pazar-başı Sâlim Bey ve yine sâhil-i mezbûrda Çakal-burunu nâm mahalle öyle bir tabya binâsına Mısır Vâlîsi Kapu Kethudâsı Necîb Efendi ve Rumeli tarafında Balta-limânı'nda[1] Kumluk ta'bîr olunur mevki'a, kezâlik bir tabya ihdâsına Sâlih Paşa-zâde Hüseyn Bey ve Tarabya'da Bibika[2] Yalısı önüne vech-i mezkûr üzere bir tabya tarhına Mevkûfât Kîsedârı Hüsnî Efendi ve Yeni-köy başına yine ol tarza bir tabya te'sîsine[3] yine Seray-ı hümâyûn'dan muhrec Mahmûd Nedîm Bey Emîn-i Binâ nasb olunup, serî'an itmâmına medâr olmak içün civârlarında bulunan köyler cizye-güzârlarını cem' ve iktizâsına göre istihdâm etdirmesiyçün Bostancı-başı Ağa'ya hıtâben dahi mâh-ı şa'bânın yirmi birinci[◊] târîhiyle beyâz üzerine emr-i şerîf ısdâr olundu[*].

Tevsî'-i me'mûriyyet-i Vâlî-i[4] Anadolu

Bundan akdemce Babadağı muhâfazasına me'mûr kılınan hâlâ Anadolu Vâlîsi Ebûbekir Paşa, me'mûriyyeti vechile dünkü gün Üsküdar'dan[5] Rumeli tarafına geçüp, seyr-i serî' ile Babadağı semtine gidecek ise de, el-hâletü hâzih Babadağı tarafına 'acâleten varmasını îcâb eder bir gûne sebeb olmadığı ecilden, Der-sa'âdet'den berren Varna'ya **[M4 99]** varınca yol üzerinde ba'zı[6]

---

1 limânı'nda E : limânı'na M4

2 Bibika (بيقه) E : بيقه M4. Metnimizden alınmış olmakla beraber bu kelime *Târîh-i Cevdet*, XI,182'de "ببيقا" şeklinde kaydedilmiştir. Ben "Bibika" okuyuşunu, Bostancı-başı Sicilleri'nde Tarabya Mescidi'nden önce yer alan ve muhtemelen metnimizdeki yeri ifâde eden "Bibika (بى بيقه) hânesi" imlâsından dolayı tercih ettim; bk. Cahit Kayra-Erol Üyepazarcı, *İkinci Mahmut'un İstanbul'u, Bostacıbaşı Sicilleri*, İstanbul 1992, s.121,132.

3 te'sîsîne : telsîsına (تلصيصنه) E, M4

◊ 21 Şa'bân 1236 = 24 Mayıs 1821 Perşembe.

* "ve yine sâhil-i mezbûrda Çakal-burunu nâm ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,182'de kaydedilmiştir.

4 **Vâlî-i** M4 : **Vâlî-yi E**

5 Üsküdar'dan M4 : + [Bu kelime, buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 122b'nin sol tarafına yazılmıştır] E

6 ba'zı E : — M4

mecma'-i re'âyâ mahallere yemînen ve yesâran uğrayarak ve esnây-ı râhda 'ale'l-'umûm re'âyânın silâhlarını cem' ve birbirlerine kefîle rabt ederek ve içlerinden rehinler alup, beraber götürerek[1] ve re'âyâdan ba'zı fesâd ü hıyâneti tehakkuk edenleri salb ü siyâset ederek Varna'ya ol vechile âheste gitmesi, amma hilâl-i tarîkde iken sür'at-i 'azîmetini[2] îcâb edecek bir sebeb vukū' bulur ise, ol vakit 'acele etmesi husûsları tensîb olunmağla, bu vechile dahi me'mûriyyetini hâvî târîh-i mezbûr[0] ile dîğer fermân-ı 'âlî ve tafsîl-i mâdde zımnında bir kıt'a mektûb-i Sâmî ve murûr edeceği yollar ve konak yerlerinin erbâb-ı vukūf ihbâriyle esâmî ve sâ'atleri defteri cemî'an müşârun ileyhe irsâl olundu.

Mukaddimât-ı târâc-ı Ayvalık

Mahall-i mezbûr, Şeyhulislâm-ı esbak Dürrî-zâde es-Seyyid 'Abdullah Efendi'nin senevî yüz bin guruşa il[ti]zâm olunmakda bir cesîm mukāta'aşıdır ki, def'a-i ûlây-ı Meşîhat'inde mevkib-i hümâyûn vesîlesiyle cemî' menâsıb-ı kudâtdan devşirilüp, ba'dehû umûr-i seferiyyelerine sarfı iktizâ etmeyerek, der-kîs kalan mebâliğ-i kesîre ve ol esnâda 'avâtıf-ı 'aliyye-i Husrevânî'den kendülere bi'd-defe'ât ihsân olan nukūd-i vefîre ile şirâ'en mâlik olmuşlar idi.

Ve Rûm Milleti işbu ser-zede-i zuhûr olan fesâd ü şikākda ba'zı tahrîk ü tadlîl ve teşcî' u tenfîle mebnî, bi-ecma'ihim zünnâr-bend-i ittifâk olup, ancak bilâd-ı mu'azzama-i İslâmiyye'de bulunanlar ve kesret-i cem'iyyet-i Müslimîn olan memâlik civârında mütemekkin olanlar 'isyânlarını ilâ hâze'l-ân[3] i'lân edemeyerek, makhûran bir vakt-i cesbâna intizâr ile nîm-inkıyâd ve nîm-tuğyân üzere imrâr-ı zemân etmekde idiler.

Ayvalık re'âyâsı dahi biraz senelerden berü Mora ve Çamlıca ve İzmir ve Sisam ve Sakız ve Eflâk ve Boğdan ve[4] Âsitâne-i 'aliyye ve emsâlindeki misillü mektebler îcâd ve Avrupa'da terbiye olunmuş muvazzaf hâceler celb ü ik'âd birle, muharrik-i şevk u gayret ve vesîle-i serbesiyyet-i bahr u berre müte'allık me'ârifi tedrîs ü ta'lîm ve Devlet-i Yunan ve ahvâl-i esbak-ı Rûmiyân tevârîhini[5] dahi 'avâmm-ı sükkâna [M4 100] beyân ederek, orada dahi bir vaz'-ı zâ'id ve tavr-ı bârid nümâyân-ı ashâb-ı im'ân ise de, kurbiyyet-i cem'iyyet-i İslâmiyye sebebiyle sâkit idiler. Şu kadar ki bu vak'a-i nâgeh-zuhûrdan nâşî, ba'zı tekâlîf-i gayr-i mu'tâde ile varan mübâşirlere kuvvetlüce cevâba ictisâr ve dürüst-gûyluk vâdîsine ibtidâr etmişler idi. Fe-emmâ iktizây-ı hükm-i kazâ

1 götürerek E : getürerek M4
2 'azîmetini E : 'azîmeti M4
0 21 Şa'bân 1236 = 24 Mayıs 1821 Perşembe.
3 hâze'l-ân E : hâzihi'l-ân M4
4 ve E : — M4
5 tevârîhini E : tevârîhi M4

ile bunda dahi ba'zı garâyib hâlet zuhûr eyledi*. *"Ve izâ erâdallâhu bi-kavmin sû'en felâ-meredde lehû ve mâ lehum min-dûnihî min-vâl"***.

Ma'lûmdur ki ba'zan e'âlî beynindeki 'adâvetin seyyi'esi esâfile sirâyetle, mazarrat-ı 'âmmeye 'illet olur. Ve garaz-ı ızrâr-ı ağyârın bâ'is-i harâbî-yi bilâd ü emsâr olduğu hezâr-be-hezârdır. Ve târât ü gārât ile irzâ ve işgāl-i eşrâr dahi tecvîz-kerde-i ba'zı furû-mâye-i müttehem ü gaddârdır.

Zi-dest-i hod âzârest her kes-râ ki mî-bînî

*Tü-râ ez-dîğerî bî-hûde rencîden sitem bâşed****

Hem-çünân Ayvalık re'âyâsının dahi izhâr-ı 'isyân etmelerine dâ'ir Hâlet Efendi, ol havâlîde bulunan ba'zı müte'allikātından vârid olan evrâkı mecâlis-i meşveretde endâhte-i meydân-ı kelâm ve-iddi'ây-ı iktizây-ı katl-i 'âmm etmede ise de, ba'zı asdıkā'-i hazret-i Pâdişâhî ve hayr-hâhân-ı cenâb-ı Hilâfet-penâhî mâddenin henûz 'adem-i tehakkukunu der-pîş ve te'dîbleri husûsunu ta'lîk-ı vakt-i tahkîk u teftîş ederler idi. Âhır-i kâr Ayvalık re'âyâsının katl ü i'dâm ve istirkāk u iğtinâm olunmalariyçün gerçi Hudâvendigâr Mutasarrıfı'na hıtâben fermân-ı 'âlî ısdâr olunup, lâkin ol bâbda irâde-i 'adl-ifâde-i hazret-i Şehriyârî şol vech-i vecîh üzere cârî oldu ki, evvel emirde hükm-i fermân-ı kazâ 'ale'l-'amyâ icrâ olunmayup, re'âyây-ı merkūmenin hâl[1] ü hareketi kemâ-hüve'l-hakku etrâfiyle tahkîk ve Der-'aliyye'ye inhâ ve ba'dehû icrâ olunmak bâbında hatt-ı hümâyûn-i 'adâlet-makrûn-i Mülûkâne[2] şeref-sudûr buldu. Binâ'en 'aleyh mazmûn-i münîf-i hatt-ı şerîf, müşârun ileyhe ve sâ'ir me'mûrlara hıtâben başka başka ısdâr olunan evâmir-i 'aliyyede tasrîh u tezkîr olunduğundan, ifâde-i keyfiyyete dâ'ir müşârun ileyh tarafından bu esnâda vürûd eden[3] tahrîrâta vech-i âtîde cevâb-nâme-i Âsafî tezbîr olundu. **[M4 101]**

Sûret-i cevâb-nâme-i Samî

Yund Adası ve Ayvalık Kazâsı re'âyâsının dahi şakāvet ve 'isyâna ibtidârları inhâ olunduğuna binâ'en verilan fetvây-ı şerîf mûcebince seby ü is-

* "Ayvalık re'âyâsı dahi biraz senelerden ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,206'da kaydedilmiştir.

** "و اذا اراد الله بقوم سوء فلا مرد له و ما لهم من دونه من وال = Allah bir topluma kötülük diledi mi, artık onun için geri çevrilme diye bir şey yoktur. Onların Allah'tan başka yardımcıları da yoktur" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, er-Ra'd 13/11. âyetin ikinci yarısıdır.

*** زدست خود ازارست هرکس راکه می بینی * ترا از دیکری بیهوده رنجیدن ستم باشد = Gördüğüm şu ki herkes kendi elinden incinmededir. Bu sebeple senin boş yere bir başkasından incinmen zulüm olur" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

1 hâl E : hâli M4

2 Mülûkâne E : Şâhâne M4

3 tarafından bu esnâda vürûd eden M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 123a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E

tirkāk ve hâne vü emlâkleri tahrîbine dâ'ir gönderilan emr-i şerîfin vusûliyle der-'akab silahdârları irsâl olunduğu ve havâlî-i merkūmeden vürûd eden Tatar müşîrîleri takrîrlerine nazaran, zikr olunan Ayvalık re'âyâsının 'isyân eyledikleri gayr-i vâki' olduğundan, tahkîk-i mâdde zımnında ol taraflara tekrâr Tatarlar tesyâr ve re'âyây-ı mesfûrenin 'adem-i 'isyânları sahîh ise, bilâ-mûcib Memleket-i Şâhâne'nin tahrîbi[1] tecvîz buyurulmayarak, tîz elden içlerine Muhâfız gönderilmesi, Balıkesri'de olan mütesellimlerine tahrîr ve Silahdâr-ı mûmâ ileyhe tenbîh olunmuş olduğu keyfiyyâtı müte'âkıb Ayazmend Voyvodası tarafından kethudâlarına vürûd eden kağıd me'âlinde birkaç kıt'a izbandîd teknesi ada-i mezkûr limanına lenger-endâz olmuş ve Hâkim ve Voyvodası havfa teba'iyyet ile Ayvalığ'a gelmiş iseler de, Ayvalık re'âyâsından ile'l-ân bir şey mahsûs olmadığı muharrer ve mezkûr olduğundan, kağıd-ı mezbûr bu tarafa gönderildiği ve re'âyây-ı merkūmenin bu sûretle 'âsiyâne[2] hareketleri yoğise de, emr-i şerîf-i mezkûru işiderek havfa düşecekleri ve me'mûrîn-i sâ'ire dahi bu husûsdan habîr olmadıklarından, üzerlerine hücûm eyleyecekleri cihetiyle, re'âyây-ı mesfûrenin 'adem-i 'isyânları takdîrinde, haklarında isti'lâm-ı irâdeyi şâmil kapu kethudâları ağa bendeleri tarafına mersûl şukka-i şerîfeleri mezâyâsı ve kağıd-ı mezkûr me'âli ma'lûm-i hâlısânemiz olup, re'âyây-ı mesfûrenin ol vechile 'adem-i 'isyânları takdîrinde bu makūle kendü hâlinde olan ve merkez-i ra'iyyetde bulunan bî-cürm 'aceze-i re'âyânın urulmaları, şer'-i şerîfin hılâfı ve rızây-ı Şâhâne'ye münâfî olduğundan, bunların 'adem-i 'isyânları mütehakkak ise bir şey denilmamesi ve dâğî oldukları sûretde mukaddemce sudûr eden irâde-i seniyye icrâ olunması bâbında bu def'a cenâb-ı müşîrîlerine ve sâ'ir iktizâ eden me'mûrlara hıtâben başka başka evâmir-i şerîfe ısdâr u tesyâr **[M4 102]** olunmuş olmağla, ifâde-i hâl siyâkında kā'ime; fi't-târîhi'l-mezkûr◊.

Ve'l-hamdü lillâhi'l-Müte'âl re'y-i rezîn-i isâbet-karîn-i hazret-i Pâdişâh-ı 'adliyyü'l-hısâl ile hüssâd beyninde mehlik-i 'ibâd olacak fesâd ibtâl kılındı. İşte şîme-i 'adliyye-i Şâhâne ve hakk-ı tasarruf-i Pâdişâhâne böyle gerekdir. *Min-hakkı'l-Meliki en-yetefahhasa 'an-esrâri'r-ra'iyyeti fahsa'l-murzı'atı 'an-menâm-i razî'ahâ**.

Cenâb-ı Pâdişâh-i bî-zevâl, hazret-i Şehriyâr-ı Mahmûdü'l-fi'âli beher-hâl muvaffak-ı hayr-ı âmâl eyleye, âmîn. *"İzâ vülliyte f'a'mur mâ-telîhi ba'de leke; fe'l-emâretü bi'l-'imâre"***.

---

1 tahrîbi E : tahrî[bi]ni M4

2 'âsiyâne E : 'isyâna M4

◊ 21 Şa'bân 1236 = 24 Mayıs 1821 Perşembe.

* "من حق الملك ان يتفحص عن اسرار الرعية فحص المرضعة عن منام رضيعها = Süt annenin bebeğini uykusunda gözettiği gibi, hükümdâra düşen de halkın gizli yönlerinin iç yüzünü araştırmasıdır" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

** "اذا وليت فاعمر ما تليه بعد لك فالامارة بالعماره = Bir işi üstlendiğin zaman, o işi imâr et! Çünkü yönetim, bayındır kılmakladır" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

İsti'lâm-ı keyfiyyet-i kenîse-i[1] cedîde der-Tekfûr-dağı

Vâfir senelerden berü Rûm Milleti'nde istikrâr bulan fesâddan haberdâr olanları mu'âvenet me'mûlleri olan ba'zı mahalden istizhâr ederek, vakit izhârına intizâr ile mukaddem ü mu'ahhar levâzım-ı bagy ü 'isyânı vakt ü hâle uygun vechile yavaş yavaş ihzâr ve her biri verâ'-i perde-i riyâda vüs' u iktidârı kadar kavlen ve fi'len ihtizârda idiler. Ancak vakit oldu ki, bu makûle esrârı ihbâra ictisâr, ba'zı tammâ'-ı kibâra voyvoda ve boyar takımından mâni'-i celb-i dînâr olacağına nazaran, *"el-'İyâzü billahi Te'âlâ"** sebeb-i izâle-i hayât-ı müste'âr derecesinde idi**.

Zi-rûy-i 'akl çi hânî tû ân ki himmet-i û
'İlâc-ı hûk küned ez-dem-i Mesîhâyî[2]***

Binâ'en 'aleyh bundan akdem Tekfûr-dağı Kasabası derûnunda bir papas, kenîse[3] resminde metîn ve müstahkem, etrâfı altı zirâ' kalınlıkda kârgîr dîvârlu ve mazgal tarzında pencerelü mücedded bir hâne binâ etmiş olduğu, A'yân ve Nâ'ib-i kasaba taraflarına bundan mukaddemce ihbâr olunup, anlar dahi keyfiyyeti ba'zı ehâlîden istifsâr eylediklerinde, papas-ı mersûm kasaba-i merkûmeye geleli iki sene kadar olduğunu erbâb-ı vukûf nakl ü hikâye ve mûmâ ileyhimâ mâddeyi, teftîş-i re'âyâya me'mûr olup, bu esnâda Tekfûr-dağı'nda bulunan Sipâhîler Ağası Kapucu-başı Mehmed Ağa'ya ifâde ve[4] ol dahi Der-'aliyye'ye inhâ ve kudreti mertebede bir resmini dahi yapup beraber isrâ etmiş ise de, mersûmun yapdığı nasıl binâdır bir hoşca anlaşılamadığından, Ağa-yı mûmâ ileyh tarafından **[M4 103]** etrâfiyle isti'lâmı lâzım gelmekle: "Binâ'-i mezkûr kilisa resminde midir ve andan ne anlanabilür?[5]" sıhhati üzere mufassalan tahrîr eylemesiyçün yine şa'bânın yirmi biri◊ târîhiyle mektûb-i Âsafî tezbîr olundu.

Ahvâl-i yeniçeriyân der-Babadağı

Seksoncu-başı 'Osmân Ağa, mukaddemce ma'iyyetinde olan yeniçeri ortaları neferâtiyle Babadağı'na vusûlünde zikri sebk eden Kalas Muhârebesi,

---

1 **kenîse-i E : kilisay-ı** M4

* "العیاذ بالله تعالی = Yüce Allah esirgesin" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

** "Vâfir senelerden berü Rûm Milleti'nde ..... idi" kısmında yer alan bilgiler özetle ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,105'te kaydedilmiştir.

2 Mesîhâyî E : Mesîhâbî M4

*** " ز روی عقل چه خوانی توانك همت او * علاج خوك كند از دم مسیحایی = Akıl yönünden bakıldığında Hz. İsâ'nın nefesinden domuz ilacı yapandan ne gibi bir himmet bekleyebilirsin?" gibi bir anlama gelen bu cümleler Farsça beyittir.

3 kenîse E : kilisa M4

4 ve M4 : — E

5 anlanabilür? E : anlaşılabilür? M4

◊ 21 Şa'bân 1236 = 24 Mayıs 1821 Perşembe.

derinti neferâtın mesmû'u oldukda, ba'de-zâ karşu yakada me'mûl olan fevâ'ide binâ'en;

Fursat ganîmetest 'azîzân der-în-çemen
*Ferdâst hem-çü gül heme berbâd refte-îm**

deyerek, birbirlerini igvâ vü igrâ ile Ağa-yı mûmâ ileyhden izin tezkireleri istid'â etmiş iseler de, üzerlerine me'mûr olan Sâlih Paşa henûz vürûd etmamiş idüğünden, mûmâ ileyh merkūmlara gerçi lâyıkıyla cevâb vermiş olup, lâkin neferât bilâ-izn ü ruhsat pey-der-pey İbrâ'îl cânibine murûr u sebkat etmekde olduklarından, ma'iyyetinde kimse kalmamak derecesine varmış olduğunu Yeniçeri Ağası tarafına yazmış, ol dahi mektûb-i mezbûru cânib-i Sadr-ı a'zamî'ye takdîm etmiş ve çâresi su'âl olundukda, [mısrâ]':

*Çâre-i în-kâr bîrûnest ez-imkân-ı men***

cevâbını vermiş olmakdan nâşî, sümme't-tedârik 'Osmân Ağa'ya mektûb-i Sâmî tahrîr ve ol vesîle ile kabâhat-i mezbûre tevcîh u ta'mîr olundu ki, ifâdesi bu vechiledir. "Sâlih Paşa mukaddemce Babadağı muhâfazasına me'mûr olarak mezbûr ortalar dahi ma'iyyetine ta'yîn kılınmışlar ise de, mu'ahharan müşârun ileyh Babadağı'nda mevcûd ü müctema' olan asâkiri[1] istishâb ederek, Çerhacı 'ünvâniyle karşu tarafa geçmek üzere bâ-fermân me'mûr kılınmış olduğundan ve sen dahi neferât-ı mevcûde ile ma'iyyet-i müşârun ileyhde isbât-ı vücûda gayret edeceğinden, bu vechile asâkir-i merkūmenin karşuya geçmelerinde be's olmadığı zâhir olmağla, hemân sen ma'iyyetinde kalan yeniçeri dilâverleriyle müşârun ileyh Sâlih Paşa hazretleri ma'iyyetinde isbât-ı hüsn-i himmet ve her hâlde müşârun ileyhle ittifâk u ittihâda dikkat ile dînimize ve devletimize **[M4 104]** cân u baş ile hıdmet eylemeğe ve ocağınızın kā'ide ve kānûnundan olan itâ'at ü inkıyâdı ve dilâverlik ve şecâ'atkârlık usûlünü icrâ etmeğe mezîd-i sa'y ü gayret ve ol vechile îfây-ı lâzime-i me'mûriyyete bezl-i kudret eylemeniz içün mektûb"; fî şa'bân 22[2]◊.

Ta'mîr ve inşâ'-i ba'zı istihkâmât ve sâ'ir vukū'ât

Kara-deniz Boğazı dâhilinde iki gün mukaddem binâsına fermân olunan tabyalardan mâ'adâ, Kireç-burunu'nda[3] ve Tarabya'da olan eski toprak tabya-

---

* "فرصت غنیمت است عزیزان درین چمن * فرداست همچو کل همه برباد رفته ایم = Ey saygıdeğer kişiler! Bu bahçede fırsat ganîmettir. Yarın bakmışız ki hepimiz gül gibi berbat olmuşuz" anlamına gelen Farsça bir beyittir.

** "چاره این کار بیرونست از امکان من = Bu işin çaresi benim imkânlarımın dışındadır" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

1 asâkiri E : askeri M4

2 şa'bân 22 E : 22 şa'bân M4

◊ 22 Şa'bân 1236 = 25 Mayıs 1821 Cuma. "**Ahvâl-i yeniçeriyân der-Babadağı** ..... şa'bân 22" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,195'te kaydedilmiştir.

3 Kireç-burunu'nda M4 : Kirec-burunu'nda E

ların ve Anadolu ve Rumeli-hisârları önlerinde mevzû'[1] topların cesîm siperlerinin ta'mîrleri dahi irâde buyurulmağla, hâlâ Humbara-hâne Nâzırı Efendi, Emîn-i Binâ ta'yîn olunup, sür'at-i inşâ ve tekmîline medâr olmak içün kemâ fi's-sevâbık civâr mahallerde olan köylü re'âyâyı toplayup, i'mâl ü istihdâm etdirmesiyçün mâh-ı şa'bânın yirmi üçüncü günü◊ Bostancı-başı Ağa'ya fermân olundu.

Ve bundan dahi iki gün murûrunda◊◊ Kuzguncuk nâm mahal civârında Köprülü-zâde'nin meşrûta yalısı vâki' olan Nakkāş-deresi ağzında leb-i deryâda hâlî mahalle, beş toplu bir toprak tabya inşâsını mahall-i mezbûrun üst tarafına muttasıl[2] sâhil-hânesi olan hâlâ Tersâne Emîni Seyyidâ Efendi tensîb ü takrîr etmekle, ol civârda birkaç yalı iştirâsiyle iki sene kadardır meşgūl-i binâ olan hâlâ Gümrük Emîni, meşâhîr-i ağniyâdan Kapucu-başı Tekfûr-dağlı Ahmed Ağa hâzır 'amelesini istihdâm etmek üzere[3] Emîn-i Binâ ta'yîn olunup, me'mûriyyetini nâtık sûreti tanzîm ve iktizâ eden mesârifi cânib-i mîrîden teslîm olunmak bâbında Defterdâr Efendi'ye hıtâben beyâz üzerine emr-i şerîf ısdâr olundu. Ve zikr olunan tabyalara iktizâ edecek topları ve her bir tabyaya ikişer top[4] ustası göndermesi, Top-hâne[5] Nâzırı Efendi'ye ve her birine civâr olan Bostancı ocaklarından kifâyet mikdârda bostancı neferâtı tertîb ü ik'âdı, Bostancı-başı Ağa'ya fermân olundu.

İzmir'de askerî tâ'ifesi, re'âyâya husûmet ve[6] re'âyâ dahi havf u dehşet üzere oldukları, **[M4 105]** İzmir muhâfazasında olan Kayseriyye Sancağı Mutasarrıfı Hasan Paşa'ya ihbâr olundukda, müşarun ileyh iktizâ edenleri celb ile re'âyâyı te'mîn husûsunu cümlesine tenbîh ü tebyîn ederek, re'âyâya ve düvel konsoloslarına emniyyet hâsıl etmiş olduğunu Der-'aliyye'ye tahrîr etmekle ve bu esnâda İzmir'e Der-'aliyye'den bir mahsûs ocaklu zâbiti dahi gönderilmek m-Ser-turnayî Ahmed Ağa ta'yîn ve ma'iyyetine bir nefer Yazıcı ve bir nefer Kol Çavuşu terfîk olunup, ehl-i 'ırz olan ve şakāvetde medhali olmayan re'âyâya ve müste'men takımına askerî tâ'ifesinden te'addî, rızây-ı 'âlîye münâfî olmağla, öyle hılâf-ı rızâ harekete ictirâ edenlerin te'dîb olunmaları emrini hâvî, Muhâfız-ı müşârun ileyh ve Ağa-yı mûmâ ileyhe ve sâ'ir iktizâ edenlere hıtâben mâh-ı şa'bânın yirmi üçü◊◊◊ târîhiyle sâdır olan

---

1 mevzû' E : mevzi' M4
◊ 23 Şa'bân 1236 = 26 Mayıs 1821 Cumartesi.
◊◊ 25 Şa'bân 1236 = 28 Mayıs 1821 Pazartesi.
2 tarafına muttasıl E : tarafında M4
3 üzere M4 : + [Bu kelime, metinde üzeri çizilen "takrîbiyle" yerine sonradan satırın devamına ilave edilmiştir] E
4 top E : tob M4
5 Top-hâne M4 : Tob-hâne E
6 ve E : — M4
◊◊◊ 23 Şa'bân 1236 = 26 Mayıs 1821 Cumartesi.

fermân-ı 'âlî ile ol tarafa ba's ü tesyîr ve mûmâ ileyhin İzmir'e vusûlünde münâsib bir mahalde ikâmesi ve iktizâ eden i'ânetin icrâsiyle zarûret çekmekden vikâyesi husûslariyçün müşârun ileyhe kâ'ime-i Sadr-ı a'zamî dahi tahrîr olundu.

Bostancı-başı Kadrî Ağa'nın zîr-i idâresinde olan mahalleri muhâfazada ikdâm ü gayreti olduğuna ba'zı vesîle ile vukûf-i 'âlî hâsıl olmağla, mûmâ ileyhe ihsân-ı Şâhâne olarak Bâb-ı 'âlî tarafına vürûd eden yirmi beş bin guruş, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî tarafından muharrer tezkire ile mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü günü◊ firistâde ve hakkında bu vechile zuhûra gelan eltâf-ı 'aliyye-i hazret-i Pâdişâhî'ye teşekküren ikdâm ü ihtimâmını birkaç mertebe ziyâde ederek, esbâb-ı istirzâya kemâl derecede sa'y ü dikkat eylemesi ihtâr u ifâde kılındı.

Bu def'a Niş Muhâfızı olan Hüseyn Paşa'nın Niş'e vusûlü, Miloş'un havf u dehşetini müstelzim olduğu ecilden, tezallüm ü istirhâmı şâmil Belgrad Muhâfızı tarafına gelan Sırpiyyü'l-'ibâre kağıdları Der-i devlet'e takdîm ve Sırplu Milleti tarafından Âsitâne-i 'aliyye'de mukîm vekîlleri cânibine vürûd eden mahzarları dahi merkûmlar vesâtatiyle Bâb-ı 'alî'ye teslîm olunmakdan nâşî, **[M4 106]** Sırplu re'âyâsının isbât-ı sadâkat zımnında tutdukları usûle mukâbeleten, *"Sıdku'l-mer'i necâtühû"** hükmü mûcebince[1] te'mîn ü istimâletleri lâzım gelmekle, Devlet-i 'aliyye'nin Sırp Milleti hakkında iktizây-ı hakkâniyyetle aslâ bir sû'-i niyyeti olmayup, ancak niçe[2] senelerden berü müstağrak-ı envâ'-ı nân ü ni'meti olan Fenarlu takımından bu kadar beyler ve bey-zâdeler ve papaslar ve sâ'ir havâlînin Rûm re'âyâsı bilâ-mûcib ü müsted'î ittifâkı, 'isyân etdiklerine nazaran Devlet-i 'aliyye bu bâbda yalnız söz ile emîn ve mutma'in olamayacağı ve beher-hâl ihtiyât u ihtimâm edüp, hudûda asker ve vezîr ta'yîn edeceği ve kendülerden hılâf-ı resm-i ra'iyyet bir gûne hareket olmadıkca, Devlet-i 'aliyye cizye-güzâr re'âyâsını kırmayacağı husûsâtı şâmil ve her hâlde emîn olmalarını müştemil şeref-sünûh eden irâde-i 'aliyyeyi Belgrad Muhâfızı'nın bi'l-cümle Sırplu re'âyâya taraf be-taraf i'lân ü işâ'a eylemesi, muktezây-ı irâde-i 'adl-ifâde-i Şâhâne'den olmağla, keyfiyyet cânib-i Sadâret-i 'uzmâ'dan târîh-i merkûmda◊◊ Muhâfız-ı müşârun ileyhe tahrîr ve Der-'aliyye'de olan mu'teber Sırplu vekîlleri re'âyâdan emniyyet husûlüne kadar ol tarafa gönderilemeyerek, bu tarafda her vechile mahfûzan te'hîr olunacakları ve ehl-i 'ırz re'âyâ hakkında derkâr olan ihtimâma binâ'en, mücerred tehlikeden vikâye zımnında Seray-ı hümâyûn'da Bostancı-

---

◊ 24 Şa'bân 1236 = 27 Mayıs 1821 Pazar.

* "صدق المرء نجاته = Kişinin doğruluğu, onun kurtuluşudur" anlamında Arapça bir atasözüdür.

1 "Sıdku'l-mer'i ..... mûcebince M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın devamına E 125a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

2 niçe E : nice M4

◊◊ 24 Şa'bân 1236 = 27 Mayıs 1821 Pazar.

başı Ağa yerinde mahsûs mesken tanzîm olunarak, Ağa-yı mûmâ ileyhe müsâfir verilmiş[1] oldukları, tahrîr-i Sâmî'de ta'dâd ü tezkîr olundu*.

Tehdîd-i Sadâret-penâhî be-Ağa-yı Sipâhî

Teftîş-i re'âyâ ve cem'-i esliha mâddeleriyçün Edirne'ye kadar havâlîye gönderilan sâbık Topcu-başı ve hâlâ Sipâhîler Ağası Kapucu-başı Kara Mehmed Ağa;

Ve yatme'u fî sûkın ve yühlikü dûnehâ

*Ve kem min-harîsın ehlekethü metâmi'uhû***

mü'eddâsınca, vardığı yerlerde ba'zı sebeb-i hafîye binâ'en, *"el-Gınâ'u kad yü'eddî ile'l-'anâ"*** ma'nâsı iktizâsiyle, biraz bellü başlu Rûm re'âyâsı ağniyâsını me'mûriyyetinden hâric katl ü salbe ictirâda olduğu, yine kendü 'arîzalarından rû-nümâ ve ba'zı me'mûrîn-i sâ'ire taraflarından **[M4 107]** dahi ba'zı keyfiyyât-ı mücterâsı inhâ olmağla, mâh-ı şa'bânın yirmi beşi◊ târîhiyle muharrer emir-nâme ile[2] cânib-i Sadâret-i 'uzmâ'dan bâ-irâde-i Şâhâne tehdîd ve fîmâ-ba'd o makûle hâlât-i nâ-sezâdan ittikā eylemesi te'kîd ü teşdîd olundu.

Sûret-i emir-nâme-i Sâmî

Tekfûr-dağı'nda birkaç gavuru salb eyledikden sonra Şarköyü'ne me'mûriyyetini şâmil gönderilan emr-i şerîfin vusûlünde semt-i me'mûrene[3] gider iken, Tekfûr-dağı re'âyâsı Baş-çorbacısı'nı dahi salb etmiş olduğundan bahisle Şarköyü'nde dahi her bir köyden üçer beşer dâne re'âyâ salbetmek üzere isti'lâm-ı irâdeyi şâmil tevârüd eden 'arîzan manzûr ve[4] mefhûmu ma'lûmumuz olmuşdur. Sen şimdiye kadar böyle birkaç kerre gavurları salb eylediğini yazayor isen de, cürm ü kabâhatleri ne olduğu anlaşılmayor. Ez-cümle: "Tekfûr-dağı Baş-çorbacısı'nı muktezî olduğuna binâ'en salb eyle-

---

1 verilmiş E : olmuş M4

* "Bu def'a Niş Muhâfızı olan Hüseyn Paşa'nın Niş'e vusûlü..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,138'de kaydedilmiştir.

** "و يطمع في سوق و يهلك دونها * و كم من حريص اهلكته مطامعه = O bir çarşıda tamahkârlık eder ve o uğurda helâk olur. Nice hırslı kişiler vardır ki tamahkârlıkları onları helâk etmiştir" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

*** "الغناء قد يؤدى الى العنا = Zenginlik bazen sıkıntıya sebep olabilir" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

◊ 25 Şa'bân 1236 = 28 Mayıs 1821 Pazartesi.

2 mâh-ı ..... ile M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına 125b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

3 me'mûrene E : me'mûriyyetine M4

4 'arîzan manzûr ve E : 'arîzanın manzûr-i M4

dim" deyü bu def'a yazmışsın. Lâkin ne vechile iktizâ etmiş ve salbi neden lâzım gelmiş, bunlar yazılmayor. Hâlbuki senin me'mûriyyetin, re'âyânın eslihası devşirilerek olduğun mahallin muhâfazasıdır, yohsa rast geldiğin gavurları suçlu suçsuz i'dâm etmek olmayup, gavurların mürtekib oldukları fesâdda medhali olan hâ'inlerin haklarından gelinüp, kendü hâlinde 'ırz u edebiyle olan re'âyâya bir şey[1] denilmek lâzım gelmeyeceğinden, o makûle suçlu[2] ve fesâdda medhali olan gavurlar bile ele geçdikde salb ü siyâset, muktezây-ı düstûriyyetinden olan vüzerây-ı 'izâm hazerâtı bile habs edüp, keyfiyyeti ifâde vü beyân ederek, ba'dehû muktezâsını icrâ edeyorlar. Sen bu usûle bakmayup: "Hemân öldürdüm" deyor isen de, sebebi ne olduğu anlaşılmayor. Sen hademe-i Devlet-i 'aliyye'den olup, tarafından gayret ü sadâkat me'mûl olduğundan, ol taraflara me'mûr ve ta'yîn kılınarak istihdâm olunmakda olduğuna nazaran, her hâlde 'âkılâne davranup iş görmeğe ve âferîn almağa çalışman[3] lâzimeden iken, ba'zı mahallerden dahi akça almağa cesâret etmekde olduğun işidileyor. Hattâ [M4 108] Kırk-kilisa'dan on beş bin guruş almış olduğun dahi tahkîk olundu. Böyle şeyler usûl-i me'muriyyetinden hâric olarak senin hakkında vehâmeti netîce verir. 'Aklını başına devşirüp ve zulm ü sitem usûlünden geçüp, Devlet-i 'aliyye duymaz ve işitmez zann etmeyüp, 'âkılâne hareket ederek me'mûriyyetin iktizâsı üzere re'âyânın mecmû' eslihasını bir dâne kalmayacak vechile devşirüp içlerinde 'âsî olup fesâdda medhali olanlar var ise tahkîk ederek, o makûleleri muhkem habs ile suçlarını ve kabâhatlerini bu tarafa iş'âr ile andan sonra sana ne vechile irâde olunur ise, ol vechile hareket ve zinhâr ve zinhâr bir tarafdan bir akça almamağa dikkat ve hilâfından mübâ'adet eyleman[4] içün, kā'ime.

Sudûr-i irâde-i hazret-i Fermân-fermâ berây-ı takviye-i donanma

"Ak-deniz adaları 'usâtı tesallutundan bir takrîb[5] tahlîs-ı girîbân ile Sakız Adası'na çıkmış olan yüz yirmi nefer hüccâc ile yedi nefer haremlerinin keyfiyyetine ve ol havâlî ahvâline dâ'ir Sakız tarafından vürûd eden evrâkın hulâsası, huzûr-i mekârim-gencûr-i Mülûkâne'ye 'arz ile hüccâc-ı mezbûrenin bundan böyle Donanma-yı hümâyûn'un ol tarafa vusûlüyle âsâyişin husûlü hılâlde dil-hâhları üzere vatan ve memleketlerine irsâl olunacakları musammem ise dahi, mübârek ser-i şevket-efser-i Mülûkâne sadaka-i seniyyesi[6] olarak, Sakız Muhassılı 'Ömer Ağa ma'rifetiyle tevzî' olunmak üzere bir mikdâr 'atıyye-i Şâhâne irsâli istîzân olundukda, bunlara on bin guruş gönderilsün!

1 şey E : — M4
2 suçlu E : suclu M4
3 çalışman E : çalışmaklığın M4
4 eyleman E : eylemeniz M4
5 takrîb M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "ile" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
6 seniyyesi E : seyyi'esi M4

Lâkin bu tahrîrâta nazaran Bahr-ı sefîd'e giden donanma kâfî değil, buna bir çâre bulunmalı. Mukaddemki tertîb üzere donanmamız gidüp Sisam Adası'nı külliyyen feth edüp, re'âyâsını cümleten katl ve seby ü istirkāk edebilürler ise, sâ'irinin dahi gözleri korkup iş sırasına girer. Ma'âzallah olamadığı sûretde sonu güç olur. Tersâne ricâlini söyledüp, beher-hâl biraz sefîne dahi büyük ve küçük erişdirmeğe gayret eyleyesin" deyü hatt-ı şerîf-i 'inâyet-redîf-i Mülûkâne züyûr-efzây-ı sahîfe-i sudûr olmağla, mûcebince zikr olunan **[M4 109]** on bin guruş Kapudan Paşa tarafından Sakız Muhassılı'na gönderilerek, mûmâ ileyh ma'rifetiyle hüccâc-ı mezbûrûna tevzî' olunmak içün Bâb-ı 'âlî'ye irsâle Defterdâr Efendi'ye hıtâben beyâz üzerine fermân ısdâr olunup, der-'akab geldikde Kapudan Paşa tarafına gönderilüp, münâsibi vechile tevzî' etdirilmesi ve Ak-deniz'e Riyâle-i hümâyûn Kapudanı Başbuğluğu'yla ihrâc olunan Donanma-yı hümâyûn ma'iyyetine gönderilmek içün Der-sa'âdet'de mevcûd cenge elverir kalyon kıçlı Müslim tüccârı teknelerinin mukaddemce meclis-i şûrâda tezekkür olunduğu ve bu def'a müşârun ileyhe irsâl olunan pusula nâtık olduğu üzere, mâlzemelerini tanzîm ile isbâl olunmaları ve el-hâletü hâzih vech-i merkūm üzere top çekecek ve cenge yarayacak dokuz* 'aded Müslim tüccârı sefîneleri mevcûd idüği ihbâr olunmağla, Tersâne Emîni Efendi ile bi'l-müzâkere sefâyin-i mezkûre kapudanlarını Tersâne'ye celb ve mâlzemelerini ve topları tanzîm ve tekmîl kılınarak, haberini Bâb-ı 'âlî'ye ifâde eylemeleri, mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci gününde◊ Kapudân-ı deryâ Hamdullah Paşa'ya ifâde kılındı**.

Ve mukaddemce bi'l-münâsebe[1] îmâ olunan vechile Edirne'de tecemmu'u irâde buyurulan askerin[2] haberiyle Çirmen Mutasarrıfı'nın vürûd eden tahrîrâtı, Rikâb-ı hümâyûn-i Şâhâne'ye lede'l-'arz: "Berren muhâfaza-i memâlike lillâhi'l-hamd asker var, lâkin bahran dahi bir çâre bulunsun, zîrâ Sakız'dan gelan tahrîrât pek cânımı sıkdı" deyü hatt-ı hümâyûn-i 'ibret-nümûn-i Şâhâne sudûr etmekle, 'ibâre-i şerîfesi derc olunarak, tezkire-i Sadr-ı 'âlî ile maslahat Kapudan Paşa tarafına ta'rîf birle, mantûk-ı münîfi üzere iktizâ edenler ile bi'l-müzâkere bahran dahi tedmîr-i eşkıyâya bir çâre bulup, sûretini 'arz u inhâ eylemek husûsu gibi bir emr-i 'azîz, bir nâ-hudây-ı deryây-ı safvetin tedbîrine Bâb-ı 'âlî tarafından[3] ihâle vü tefvîz olunması hayret-fezây-ı 'ukalâdır[4].

---

* Metnimizden alınmış olmakla beraber gemi sayısı *Târîh-i Cevdet*, XI,183'te dokuz yerine sekiz adet şeklinde kaydedilmiştir.

◊ 25 Şa'bân 1236 = 28 Mayıs 1821 Pazartesi.

** **"Sudûr-i irâde-i hazret-i Fermân-fermâ** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,182-183'te kaydedilmiştir.

1 bi'l-münâsebe E : بالمباسبه M4

2 askerin E : asâkirin M4

3 Bâb-ı 'âlî tarafından M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve E 126b'nin sağ tarafına yazılmışlardır] E

4 'ukalâdır [Bu kısımlarla ilgili olarak E 126b'nin sol kenarında yukarıya diklemesine yazılmış şöyle bir yazı vardır: "'Arz **olunan nüshada**: 'Bir emr-i 'azîz, müşârun ileyh

Lâyiha

Mâ-tekaddemde dahi her devletin nâ'il olamadığı kuvvet-i gālibe-i bahriyyenin istihsâli ki, kelâl-âver-i ezhân-ı hikmet-şinâsândır. Bu maķūle umûr-i 'azîmenin temşiyeti, müdebbirîn-i **[M4 110]** umûr-i devlet olan küberânın ferîza-i mesânid-i 'uzmâları olduğundan, rûzân ve şebân hâtır-nişân ederek, hiç[1] olmazsa, *"Mâ lâ yüdrakü küllühû lâ yütrakü küllüh"** kā'idesine i'tinâ ile bi'l-istişâre müstahsen ve ehven görinen sûreti 'arz-ı pâye-i serîr-i a'lâ ve himmet-i kûh-efken-i Pâdişâhâne ile peydâ eylemek lâzimeden iken, ekser bunun gibi elzem ve ehemm husûs, mâni'-i dü-rûze-i huzûz ve müstelzim-i it'âb-ı nüfûs olacağından, ihtimâl-i kîl ü kāl gibi bir behâne-i bî-me'âl ile dûçâr-ı ihmâl olduğu, def'i muhâl derecede fesâdât-ı 'uzmâyı netîce verdiği vâzıh ve bî-kîl ü kāl olduğundan mâ'adâ, Şehriyâr-ı güzîn ve Şehinşâh-ı 'âkıbet-bîn *eyyedehullâhu bi-hüsni'l-karîn*** hazretleri *"el-Mülûkü mülhemûn"**** musarrah ve ma'nûn hatt-ı hümâyûn ile kuvvet-i bahriyyeye ikdâm ü gayret olunmağı emr u fermân buyurduklarını ni'met-i gayr-i müterakkıbe-i Sübhânî 'add ederek, bin kat ziyâde gûşiş ve bezl-i kudret etmek yerinde, başdan savma gibi bu[2] kâr-ı düşvârı müşârun ileyhe ihâle ve kimsede hılâfına harf-i vâhid tefevvühüne tâb u tâkat ihtimâli kalmamış bir vakt-i fursatı ifâte ederek, 'inâyet-i Bârî ile Devlet-i 'aliyye'nin el-ân mevcûde olan kuvvet-i kāhiresini merkezinden oynadarak başka yüzlerden âşikâre ve cilve-ger etmeğe sebeb olan sâbık u lâhık yâdigârların yine kimi ziyy-i sâlihîde dâd ü sitâd-ı mu'tâdını teşdîd ve ekser-i zemân şebistân-ı kahve-nûşânda safâ ile rîş-i sefîd-pîr-i hevâyı tesvîd ve kimi def'-i rukabâ ve imhây-ı zu'afâ ve irzây-ı eşkıyâ hâlet-i nâmarziyyesiyle ikbâl-i mezâlim-me'âlini te'bîde musırr olarak, hakk-ı nân u ni'met-i veliyyü'n-ni'amîye aslâ ri'âyet niyyetinde olmadıklarından, netîce-i kârları hayf ü nedâmet olacağı zâhir ve bî-raybetdir. *"Ve men ya'mel miskāle zerretin şerran yerah"*[*4]. [Mısrâ]':

Minnet Hudây-râ ki cihânest münkalib[*5]

---

bahhâr-ı deryây-ı safvetin tedbîrine Bâb-ı 'âlî tarafından ihâle vü tefvîz olunarak, tezkire-i 'âlî tahrîr olundu'"] E : + [E'de sayfa kenarında yer alan kısım M4 109'un sol kenarında yukarıya diklemesine yazılmış olarak bulunmaktadır] M4

1 hiç E : hic M4

* "ما لا يدرك كله لا يترك كله" = Bir şey tamamen elde edilemiyor diye, tamamen de bırakılmaz" anlamına gelen ve fıkıh kurallarından kabul edilen Arapça bir cümledir.

** "ايده الله بحسن القرين" = Allah onu yardımcının güzeli ile desteklesin" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

*** "الملوك ملهمون" = Padişahlar (Allah'ın) ilhâmına mazhar olmuş kimselerdir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

2 bu E : ve M4

*4 "و من يعمل مثقال ذرة شرا يره" = Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, ez-Zilzâl 99/8. âyetidir.

*5 "منت خدايرا كه جهانست منقلب" = Allah'a şükür ki cihân değişmededir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir mısrâdır.

Ve dahi agreb-i garâyib budur ki, bundan iki gün murûrunda Yanya Cânibi Ser'askeri Hurşîd Paşa'dan vürûd eden tahrîrât ile bile İzdin sevâhili muhâfazasına me'mûr 'Ömer Kapudan, eşkıyâ sefîneleriyle bi'l-muhârebe râkib olduğu beylik sefîneyi bi'l-iztırâr başdan kara edüp, kendi yediyle ihrâk bi'n-nâr eylediği husûsu ifâde zımnında Kapudân-ı [M4 111] merkûmun ve gerek ol husûsa dâ'ir Mora Vâlîsi'nin Ser'asker-i müşârun ileyhe gelüp, andan Der-'aliyye'ye takdîm olunan tahrîrâtları, tâkımıyla Rikâb-ı hümâyûn-i Şâhâne'ye 'arz olundukda: "Ne yapar iseniz yapup biraz dahi sefîne tedârüküne bakasız" deyü ruhsat-ı kâmileyi şâmil mübârek ve meymûn bir hatt-ı hümâyûn dahi sudûr etmişiken, Kapudân-ı müşârun ileyhe bir tezkire dahi tahrîr ve me'âli yine ma'hûd dokuz* kurada tüccâr sefînelerinin noksânlarını tekmîl mâddesini tekrîr olup, başka lakırdı yahûd: "Bu emr-i 'asîrin esâsen çâresi ne ola!" deyü dâmen-i gayret ve tedbîri hic kimse teşmîr eylemedi. *"Ve mâ yezzekkeru illâ ulu'l-elbâb*[1]*"***.

Kaldı ki ekser elsinede câri ve hicâb-ı ıtlâk u ta'miyede mütevârî: "Akça yokdur" ta'bîri, münâfî-yi 'ukûl-i fuhûl bir kavl-i nâ-ma'kûldür. Zîrâ nukûd şevketlü kerâmetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh *ebbedehullâhu*[2] *ve ebkâhu**** hazretlerinin tarlalarında hâsıl olur bir nev' mahsûldür[3]. *"Kimyâ'u'l-mülûki bi'l-'imâreh"**[4], ya'nî celb ü teksîr-i eşyâ ve nukûd, ta'mîm-i mâdde-i zirâ'at ü filâhat ve tervîc-i emr-i hirfet ü ticârete kemâ yelîku himmete menût[4] olup, başka vechile hayyiz-i imkânda olmadığı, *"İltemisü'r-rızka fî habâye'l-arzı"**[4] hadîs-i nefîs-i Nebevî'siyle medlûldür. Bâ-husûs hamden lillâhi'l-Vehhâb, Devlet-i 'aliyye'nin hâlâ mâlike olduğu erâzî-i nâfi'a-i vesî'anın rûy-i arz-ı[5] ma'mûrede şübhesiz nazîri nâ-yâb olmağın, ba'zı gayr-i zarûrî eşyây-ı

---

* Metnimizden alınmış olmakla beraber gemi sayısı *Târîh-i Cevdet*, XI,183'te dokuz yerine sekiz adet şeklinde kaydedilmiştir.

1 ulu'l-elbâb (اولو الالباب) E : ulu'l-elbâb (الو الالباب) M4

** "و ما يذكر الا اولو الالباب" = (Bu inceliği) ancak akıl sahipleri düşünüp anlarlar" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Bakara 2/269. ve Âl-i 'İmrân 3/7. âyetlerin son kısımlarıdır. "bundan iki gün murûrunda Yanya Cânibi Ser'askeri ..... ulu'l-elbâb" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,183'te kaydedilmiştir.

2 eyyedehullâhu E : ebbedehullâhu M4

*** "ابده الله و ابقاه" = Allah onu desteklesin ve devamlı kılsın" anlamına gelen Arapça duâdır.

3 mahsûldür M4 : + [Buradaki bilgilerle ilgili olarak E 127b'nin sağ kenarında farklı bir kaligrafiyle, muhtemelen Vak'a-nüvîs Es'ad Efendi'nin kendi eliyle yazdığı şöyle bir kayıt vardır: "Mezkûr tarlalar Pâdişâh-ı müşârun ileyhin pederinden mevrûs olmayup, belki müşârun ileyh gibi mahlûk-ı Bârî olduğunu müverrih iz'ân etmamiş; kemâ rüviye?"] E

*4 "كيمياء الملوك بالعماره" = Hükümdârların sihirli değnekleri, ülkelerini bayındır kılmalarıdır" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

4 yelîku himmete menût M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve E 127b'nin sağ tarafına yazılmışlardır] E

*5 "التمسوا الرزق في خبايا الارض" = Rızkı yerin gizliliklerinde arayınız!" anlamına gelen bu cümle ed-Dârakutnî ve Beyhakî'nin rivâyet ettikleri Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. el-'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, nr.529, I,178.

5 arz-ı : 'arz-ı E, M4

nâdirede memâlik-i sâ'ireye cüz'î ihtiyâc olur ise de, anların Devlet-i 'aliyye'ye küllî ihtiyâc ü mecbûriyyetleri olacağı bî-irtiyâbdır. "Amma bunlar çok vakte muhtâc ve zemânın tehammülü olmadığı mâni'-i icrây-ı kavâ'id-i 'ilâcdır" denmekde ise dahi, karîbü'l-'ahdde pâ-zede-i huyûl-i a'dâ olan ba'zı Rumeli aktârı, el-minnetü lillâhi Te'âlâ berekât-ı himmet-i cenâb-ı Şehriyârî ile az vakitde evvelki hâlinden a'lâ olduğuna kıyâsen, cemî' Memâlik-i Hâkāniyye'de usûl-i i'mâr kemâ huve hakkuhâ mu'tenâ ve derkâr olarak, bu kadar metrûk ü mu'attal erâzî-i meyyite[1] gûn-â-gûn vechile ihyâ olunduğu hâlde, ne mertebede refâh ve servet ü gınâ hâsıl olacağı, nazra-i ûlâda hüveydâdır. *"el-'İmâretü ke'l-hayâti ve'l-harâbu ke'l-memâti"**.

Bu mahalde vazîfe-i târîhden **[M4 112]** tebâ'uden tatvîl ü iksârdan garaz, ancak pesânîdegânı emr-i rahs u refâhda 'âcizâne ihtâr ve zımnen Devlet-i 'aliyye ve Millet-i Muhammediyye'ye hasbe'l-iktidâr kavlen olsun bir hıdmet 'arzı mülâhazasiyle, hemân me'cûriyyet-i uhreviyye husûsu olduğu, ma'lûm-i cenâb-ı 'Âlimü's-sırrı ve'l-hafâyâ olmağla, hullân-ı safâdan ma'zûr buyurulmak me'mûl ü müstercâdır.

İclây-ı Dürrî-zâde Efendi ve müte'allikāteş ve nefy ü katl-i ba'zı kesân

Vâki' ev gayr-i vâki' mukaddemâ Dürrî-zâde es-Seyyid 'Abdullah Efendi ile Hurşîd Ahmed Paşa'nın îcâb-ı ihticâbları, Hâlet Efendi'nin bu makūle maslahatlarda, *"Lâ hatara 'alâ kalb-i beşerin"*** ihtiyâliyle vücûd-pezîr olmuş idüği, müştehir-i *"Ve men yesma' yehal"**** müşârun ileyhimâ ile mûmâ ileyh beynlerinde 'adâvet-i hafiyye mukarrer olmuşidi. Lâkin Hurşîd Paşa ba'de'l-infisâl iktizây-ı ibkā'-i Vezâret'iyle kurb-i saltanatdan teb'îd ü irhâl ile îhâl ve ba'de-ezîn hılâfında bulunması dahi ba'zı vâsıta-i hâcize[2] ile 'adîmü'l-ihtimâl olmuş ise de, müşârun ileyh hakkında Dâver-i bende-perver hazretlerinin teveccüh-i meyâmin-âsâr-ı Şâhâne'leri yine derkâr olduğunu istibsâren, *"İzâ lem testatı' en te'adda yede 'adüvvike*[3] *f'akbilhâ*[4]*"**[4] şîvesi tarafeyne şi'âr olarak, mûmâ ileyh ba'de husûli'l-matlab müşarun ileyhi tatyîb[5] ü celb vâdîsine nâ-çâr i'tibâr ve bu takrîble bi'l-iztırâr ahadühümâ âhara izhâr-ı

---

1 meyyite E : mebîte M4

* "العمارة كالحياة و الخراب كالممات = İmâr etmek (=baymdır kılmak), hayat vermek; yıkmak da ölüm gibidir" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

** "لا خطر على قلب بشر = Hiçbir insanın kalbine doğmadığı şekilde" gibi bir anlama gelen Arapça deyiştir.

*** "و من يسمع يخل = Ve duyan öyle zanneder" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

2 hâcize E : hâcire M4

3 yede 'adüvvike E : yed'ûke M4

4 fe-kabbilhâ : f'akbilhâ E, M4

*4 "اذا لم تستطع أن تعض يد عدوك فقبلها = Düşmanının bükemediğin elini öp!" gibi bir anlama gelen Arapça atasözüdür.

5 tatyîb E : tatbîb M4

sûret-i istirzâyı ihtiyâr etmişidi. Amma Dürrî-zâde Efendi'nin menfâdan ba'de'l-'avde hasbe'l-'âde gâh Bebek'de vâki' sâhil-hâne ve gâh Üsküdar'da Tûnus-bağı'nda müceddeden binâ etmiş oldukları hânede kurb-i saltanat-ı Şâhâne'de bulundukları, *"Ve tilke'l-eyyâmü nüddâvilühâ beyne'n-nâs"** kerîmesi iktizâsiyle inkılâbât-ı 'âlem-i bî-esâs ve hususan hâric-i mikyâs bu gûne şurûr-i nâgeh-zuhûr esnâsında, ol dahi mûmâ ileyhe göre hayli cây-ı mülâhaza bir başka endîşe ve mûris-i hirâs olduğundan, civârda bulunmasını istiskâl ile mesbûku'l-emsâl sanâyi'-i 'acîbe ve garâyib-i ihtiyâl i'mâliyle vesîle-i teb'îd olur câ'izü'l-ihtimâl ve tahkîki mütekarrib-i hayyiz-i muhâl esbâb istihsâline biraz vakitden berü yine harf-i cell-i [M4 113] âmâlde ise de, cânib-i cenâb-ı Pâdişâh-ı bâ-intibâhdan ihâle-i sem' u nigâh buyurulmaz idi. Lâkin *"İzâ erâdallâhu şey'en heyye'e esbâbehû"*** müşârun ileyhin[1] eniştesi, ricâl-i devletden ba'zı vüzerânın Kapu Kethudâsı Selîm Sâbit Efendi, mukaddem Sadr-ı sâbık Der-sa'âdet'e gelür iken varup, birkaç konak ilerüde istikbâlinden dolayı ba'zı husûsu münfehim ve me'mûl olarak, sâ'ire dahi tecâvüz ü şümûl etmekle, ibtidâ mâh-ı şa'bânın yirmi altıncı düşenbih günü[2◊] Sâbit Efendi Dimetoka'ya menfî ve seyyâr*** ve yevm-i merkûmda mukaddemce mâ-cerâsı güzâr eden esbak Matbah Emîni ve sâbık Tob-hâne Nâzırı[3] 'Osmân Ağa, vilâyeti olan 'Arabkir'e nefy ü tesyâr kılındı*[4].

Ve ba'zı kibâr hakkında[4] 'adem-i hıfz-ı lisân şe'âmeti ile Paşalı Ahmed[5] nâm kimesne, Elçi Hânı önünde ve yine sebeb-i mezbûrdan nâşî sehhârlık töhmetiyle fukarâ'-i dervîşândan bir âdem Parmak-kapu'da katl olundu. Ve ferdâsı salı günü◊◊ Dürrî-zâde Efendi haremi ve mahdûmu Şerîf Efendi ve Mektûbcusu ile arpalığı olan Mağnisa'ya ve dîğer eniştesi İstanbul Pâyesi olan Çerkes[6] Bey-zâde Rahmî Bey, Mihalic'e ve müşârun ileyhden ber-mu'tâd

---

* "وتلك الايام نداولها بين الناس = O günleri biz insanlar arasında döndürür dururuz (zaferi bazen bir topluma bazen öteki topluma nasip ederiz)" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, Âl-i 'İmrân 3/140. âyetin ortasında yer alan bir kısmıdır.

** "اذا اراد الله شيئا هيا اسبابه = Allah bir şeyin olmasını murâd ettiği zaman sebeplerini yaratır" anlamına gelen Arapça bir sözdür.

1 ileyhin M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "Efendi'nin" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

2 günü M4 : — E

◊ 26 Şa'bân 1236 = 29 Mayıs 1821 Salı.

*** "İclây-ı Dürrî-zâde Efendi ve müte'allikâteş ..... seyyâr" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,175'te kaydedilmiştir.

3 ve sâbık Tob-hâne Nâzırı M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 128a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

*4 "ve yevm-i merkûmda mukaddemce mâ-cerâsı ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,175'te kaydedilmiştir.

4 hakkında E : hakkınd[a] M4

5 Paşalı Ahmed E : Ahmed Yaşalı M4

◊◊ 27 Şa'bân 1236 = 30 Mayıs 1821 Çarşamba.

6 Çerkes M4 : حركس E

te'alluk isnâdiyle evvelki def'a Meşîhat'lerinde Devriyye'den Mahrec'e nakl ve bundan mukaddem Edirne Kazâsı'nı zabt ile Haremeyn-i muhteremeyn[1] rütbesine tahsîl-i isti'dâd eden Burusevî Selîm Molla-zâde es-Seyyid 'Abdurrahîm Efendi, İznikmid'e[2] iclâ olundu. *"ed-Dehru lâ yebkâ 'alâ hâletin, lâkinnehû yukabbilü ev yüdebbiru"**.

Keyfiyyât-ı müte'allika be-havâlî-i müteferrika

Rumeli Vâlîsi Gıradine Hânı ve Salona taraflarında olan cem'iyyet-i eşkıyânın tefrîki ve yemîn ü yesârın tathîri sûretlerini iktizâ edenler ile müzâkereden sonra, ma'iyyetinde olan mîr-i mîrândan 'Ömer Paşa'yı ve ba'zı ser-kerdeleri asker terfîkiyle Hân-ı mezkûrda olan 'usât üzerine ve mikdâr-ı vâfî dîğer asker ile sâ'ir birkaç serân-ı leşker dahi Salona tarafına göndermiş olmağla, asâkir-i merkûme esnây-ı râhda ba'zan rast geldikleri eşkıyâ ile muhârebe ederek bir kolu varup, Karataş[3] Karyesi'ni zabt u teshîr ve Hân-ı mezkûr kurbünde kulleli kilisada tehassun **[M4 114]** etmiş olan tugâtı tu'me-i şemşîr ederek, kapudan ve koca-başı kelleleri nâmiyle birkaç kelle ile iki bayrak mâh-ı şa'bânın yirmi yedinci günü◊ Vâlî-i müşârun ileyh tarafından vâsıl ve Bâb-ı hümâyûn önüne endâhte olarak keyfiyyete vukûf hâsıl oldu.

Ve yine yevm-i merkûmda Kilâr-i hâssa Kethudâlığı'ndan muhrec hâcegândan Arpa Emîni-yi esbak Kâmilî-zâde Seyyid Mustafa Nazîf Efendi, sevk-i Şeyhulislâm ile[4] *"Vâfeka[5] Şennün Tabakate"*** meseli mümessili olarak Babadağı'na gönderilan yeniçeri neferâtına Nüzül Emîni ta'yîn kılındı.

Ve fi'l-asl Midillüli olmağla, bundan beş altı ay mukaddem İstanbul'dan bir papas ile refâkat ederek Midillü'ye varup, anda olan akrıbâ ve te'allukâtına hediyye ve akça i'tâ ve[6] on gün ikâmet etdikden sonra, süvâr olduğu kendi gemisiyle Tiryeste'ye doğru bâd-bân-güşâ olan Limonî nâm Rûm kapudanın

---

1 Haremeyn-i muhteremeyn E : Haremeyn M4

2 İznikmid'e E : İzmid'e M4

* "الدهر لا يبقى على حالة لكنه يقبل او يدبر = Zaman bir kararda kalmaz, bazen insanın yüzüne güler, bazen sırtını döner" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür. "Ve ba'zı kibâr hakkında 'adem-i hıfz-ı lisân ..... yüdebbiru" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,175'te kaydedilmiştir.

3 Karataş E : Karatas (قره طاس) M4

◊ 27 Şa'bân 1236 = 30 Mayıs 1821 Çarşamba.

4 sevk-ı Şeyhulislâm ile M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın ve E 128b'nın sağ kenarına yazılmışlardır] E

5 Vâfeka E : Vâfefe (وافف) M4

** "وافق شن طبقة = Tabaka, Şenn'e uygun oldu (= Kap, kapağını buldu)" anlamına gelen Arapça bu cümle, birbirine uygun düşen kişiler için söylenen ve Türkçe'de "Tencere yuvarlandı kapağını buldu" diye ifâde edilen atasözlerindendir; bk. el-Meydânî, *Mecma'u'l-emsâl*, II,359-360,379.

6 i'tâ ve E : اعطار M4

fesâdda medhali olduğu ihbâr olunduğuna binâ'en, Midilli'de[1] olan akrıbâ ve müte'allikātı kaldırılup habs olunmak lâzım gelmekle, mersûmları tecessüs edüp anlayarak, cümlesini ahz ve muhkem habs ve keyfiyyetlerini Der-'aliyye'ye ifâde eylemeleri me'âlinde târîh-i merkūmda[◊] Midilli[2] Muhâfızı'na ve Nâzırı'na mü'ekked mektûb-i Sadr-ı 'âlî irsâl olundu.

Ak-deniz'de olan Rûm hâ'inleri ahvâli ve[3] Rusyalu bayrağı küşâd eden korsan tekneleriyle sahîh Rusyalu tüccâr sefînelerinin fark u temyîzi müşkil olduğu ifâdesiyle İzmir Voyvodası Kapucu-başı Mehmed Ağa'nın bi'l-vürûd Rikâb-ı hümâyûn-i Şâhâne'ye 'arz olunan kā'imesi bâlâsına şeref-sudûr eden hatt-ı şerîf-i Mülûkâne'de: "Şu bizim donanmanın dahi biraz 'ilâve ile Ak-deniz'e ihrâcına beher-hâl bir çâre bulunsun. Böyle vehm ü vesvese ile iş görülmez. Zannıma göre hâlâ çıkmağa cesâret edemediler, bir haber alınsun!" deyü emr u fermân-ı Husrevâne buyurulup, Ak-denîz'de eşkıyâ teknelerinin pey-â-pey icrâda oldukları fesâd ü mel'anet, mesmû'-i 'âlî oldukca, donanmanın takviyesini hâvî birbirini mütevâlî sâdır olan hutût-ı hümâyûn-i Şâhâne'ye mebnî Bâb-ı 'âlî'den hemân müte'âkiben tezkireler tahrîriyle keyfiyyet Kapudan Paşa'ya ihbâr ve "İrâ'e-i re'y **[M4 115]** olmayarak, ne vechile olur ise gayret edüp, beher-hâl bir çâre bularak sûretini serî'an iş'âr buyurasız" siyâkında müşârun ileyhi bir mâdde-i muhayyeleye icbâr ile ilâ hâze'l-ân[4] zemân imrâr olunmakdadır.

Kâr-ı 'âlem 'ibretest ve 'ibretest
*Hayret ender hayret ender hayretest**

Vürûd-i mahzar ez-cânib-i Eflâk

Eflâk'ın metrepolidi ve boyarları tarafından bir kıt'a mahzar ile mes'ûllerini şifâhen dahi ifâde içün Silistire Vâlîsi Mehmed Selîm Paşa cânibine iki nefer boyarlar gelmiş ve mersûmlar göz habsi sûretinde tevkîf olunarak, getürdükleri mahzar ile kaleme alınan takrîrleri müşârun ileyh tarafından Der-'aliyye'ye gönderilmiş olduğunu ve Eflâk kā'im-makāmlarının Âsitâne'de olan voyvodası İskerlet Bey tarafına gönderilmek üzere Vâlî-i[5] müşârun ileyhe itâre etmiş oldukları kağıdları dahi ma'an irsâl olunmuş

1 Midilli'de E : Midillü'de M4
◊ 27 Şa'bân 1236 = 30 Mayıs 1821 Çarşamba.
2 Midilli E : Midillü M4
3 ve E : — M4
4 hâze'l-ân E : hâzihi'l-ân M4
* "كار عالم عبرتست و عبرتست * حيرت اندر حيرت اندر حيرتست = Âlemin işi ibrettir ve ibrettir. Şaşkınlık içinde şaşkınlık, hayret içinde hayrettir" anlamına gelen bu cümle Attâr'ın Mantıku't-tayr adlı eserinden alınmış bir beyittir; bk. Ferideddin-i Attar, *Mantık al-Tayr*, trc. Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul 1944, I,15.
5 Vâlî-i M4 : Vâlî-yi E

olduğunu mübîn, müşârun ileyhin bu esnâda tahrîrâtı vârid ü vâsıl ve mahzar-ı merkūm der-'akab terceme olunarak, mâddeye etrâfiyle vukūf hâsıl oldu. Şöyle ki me'âl-i terceme: "Eflâk Memleketi'nin şimdiye kadar voyvodalar tarafından icrâ olunan sûret-i idâresinden dolayı ba'zı şikâyât ve bundan sonra siyçün ba'zı mes'ûlât serd ü beyâniyle gûyâ vâki' olan mes'ûllerine müsâ'ade buyurulduğu takdîrde İpsilandi takımını Eflâk Memleketi'nden tard u ib'âda ve mukaddemce ser-i ehl-i şerr ü fesâd olan Viladimirasko*'yu irzâya müte'ahhid oldukları ve kendülerin ve memleketin hâl ü harâbiyyetini re'ye'l-'ayn müşâhede içün Silistire Vâlîsi tarafından Eflâk'a bir mu'temed âdem gönderilmesini istid'â ve Voyvoda-i mersûma gelan evrâk ile beraber bundan akdem Eflâk'dan Nemçe erâzîsine firâr etmiş olan boyarların südde-i sa'âdete olarak olbirinden başka[1] tevârüd eden mahzarlarında ba'zı istirhâmât ve eşkıyânın vâki' olan hareketlerinden dolayı şikâyetler münderic ve bu mahzarların nüsha-i sâniyesi makām[ın]da olarak Rusya Elçisi Ostrogonof tarafından dahi Bâb-ı 'âlî'ye bir takım kağıd takdîm olunmuş **[M4 116]** olmağla, bu keyfiyyât ve mefhûmâta nazaran Eflâk boyarlarının mahzarları sûret-i istirhâmdan 'ibâret ise de, anlardan müstefâd olan ma'nâ, merkūmların eşkıyâ tarafiyle kullandıkları ağız başka gûne olduğundan mâ'adâ, Devlet-i 'aliyye asâkirinin[2] memlekete duhûllerini istemeyerek, Rusya İmperatoru'na yazmış oldukları mahzarda gûyâ muhâfaza-i memleket içün cengâver Rusya askeri gönderilmesini istid'â etmiş oldukları münfehim ü müstenbit ve Devlet-i 'aliyye tarafına gösterdikleri sûret, asâkir-i[3] mansûreye fütûr getürecek desîseden 'ibâret olduğundan, evrâk-ı mezkûrenin cümlesi yek-zemîn ü yeknesak olarak mâ fi'z-zamîrlerini icrâ garazıyla olduğu zâhir ve Der-'aliyye'de olan Rusya Elçisi'nin ba'zı ifâdât-ı vâkı'ası dahi kendi usûllerini tervîc zımnında Devlet-i 'aliyye'yi igfâl kasdiyle olduğu rû-nümâ vü bâhir olduğuna mebnî, Devlet-i 'aliyye müteşebbis olduğu kendi usûlünü elden bırakmayup, bâ-'avn-i Bârî ibrâz-ı satvet ü salâbet etmek lâzım gelmekle ve Eflâklu'nun mahzar ve takrîrleri me'âli bütün bütün hîle vü fesâddan 'ibâret olduğu tebeyyün eylemekle, şimdiki hâlde Silistire Vâlîsi tarafından Eflâk'a âdem gönderilmek münâsib olmayup, ancak me'mûr oldukları usûl üzere yürüyerek icrây-ı maslahata fütûr vermameleri ve el-hâletü hâzih Devlet-i 'aliyye askerleri Memleketeyn'e kol kol sevk u idhâl olunmakda olduğundan, bu bâbda bî-cürm olan ehâlînin te'mînine dâ'ir bir şey denilmediği hâlde, kendülere 'umûmen sell-i seyf olunacak havfına düşecekleri, içlerinde 'azîm

---

* Metnimizde "Todor Viladimirasko (طودور ولاديمير سقو)" imlâsı ile kaydedilmiş olan Theodor Wladimiresco için bk. meselâ Charles Alan Fyffe, *A History of Modern Europe*, London, Paris and Melbourne 1892, II,269,270,272.

1 olbirinden başka M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın ve sayfanın alt tarafına yazılmışlardır] E

2 asâkirinin E : askerinin M4

3 asâkir-i E : asker-i M4

telâş ve perîşânlığı mûcib olarak asâkirin idâre-i ta'yînâtlarında 'usret çekilmeğe[1] bâdî olacağı cihete nazaran, Eflâk Voyvodası'nın Yergöğü'de olup, mukaddemâ 'alâ hasebi'l-mülâhaza kal'adan taşra salıverilmameleri, Yergöğü Muhâfızı'na tahrîr olunan iki nefer kā'im-makāmlarından İstefenaki[2], îcâb-ı maslahata binâ'en[3] Devlet-i 'aliyye tarafından Boğdan'a Voyvoda nasb ve irsâl oluncaya kadar idâre-i umûr etmek üzere Yaş'a Kā'im-makām ta'yîn ü isrâ ve dîğeri olan Negri (نغرى) Bükreş Kā'im-makāmlığı'nda* ve Kırayova'da olan Kā'im-makām dahi kemâ fi's-sâbık **[M4 117]** Kā'im-makāmlığı'nda[4] ibkā olunarak, üçüne dahi tenbîhât-ı muktezıyye derciyle başka başka ahkâm-ı şerîfe ısdâr ve sûretleri dahi Silistire Vâlîsi tarafına ma'an tesyâr ve bunların nasbı li-hikmetin olmağla, bunlardan emniyyet yine câ'iz olmadığından, ahvâllerini dâ'imâ tecessüs eylemesi dahi iş'âr kılındı. Müşârun ileyh Silistire Vâlîsi dahi mersûm İstefenaki'yi zikr olunan emr-i-'âlî ve İbrâ'îl Muhâfızı Ser'asker Yûsuf Paşa'ya muharrer mektûb-i Sâmî ile Boğdan'a ikāme içün Ser'asker-i müşârun ileyhe gönderüp: "Mesfûr Negri'yı kethudâsı ma'rifetiyle Bükreş'e irsâl ü ikāmeden sonra, re'y olunan te'mîn-i re'âyâyı hâvî fermân-ı 'âlî mazmûnunu bi'l-cümle boyarân ve ehâlîye i'lân birle, muktezâsını icrâ etdirmeleri ve Der-'aliyye'de olan Eflâk Voyvodası İskerlet Bey Voyvodalığı'na halel gelmeyerek[5], bu esnâda vakt ü hâl iktizâsınca ba'zı esbâb-ı hafiyyeye mebnî muhâfazası zımnında Fenar'dan kaldırılup, Süleymâniyye'de mahsûs konak tanzîmiyle müsâfereten derûn-i sûr-i Âsitâne'ye nakl ü ikāme olunduğunu şâyed başka ma'nâya haml ile kendülerini şaşırmamaları husûsu Der-i devlet'de meclis-i meşveretde müzâkere vü mutâla'a olunarak, keyfiyyet ol tarafda iktizâ edenlere tefhîm olunmak müstahsen görüldüğü ve Eflâklu'nun istid'âsı üzere Bükreş'e âdem irsâlinden sarf-ı nazar olunarak, hemân me'mûr ve müteşebbis oldukları usûle ri'âyetle icrây-ı me'mûriyyet kılınmak ve Eflâk'da zuhûr eden Viladimiraşko** nâm şakînin tutduğu usûl, Eflâklu'nun merâmlarına muvâfık düşerek, ekserinin ve 'ale'l-husûs Eflâk Metrepolidi'nin mersûm ile sırrânî ittihâdı olduğu, vürûd eden ahbâr-ı mütevâtireden âşikâr olmağla, Metrepolid-i mesfûrun bir takrîb Âsitâne-i 'aliyye'ye celbi lâzım gelmiş olmağın, bu def'a Eflâklu'nun ba'zı ifâdât içün

---

1 çekilmeğe E : çekmeğe M4

2 İstefenaki M4 : + [Bu kelime buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmıştır] E

3 binâ'en M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "İstefenaki" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

* Buradaki bilgiler metnimizden alınmakla beraber "Negri Bükreş Kā'im-makāmlığı'nda" kelimeleri *Târîh-i Cevdet*, XI,194'te, "Nefri'dir, anın dahi Eflâk Kā'im-makāmlığı'na" olarak kaydedilmiştir. Burada adı geçen kişi Costantino Negri olmalıdır; bk. meselâ Gino Capponi, *Antologia*, Firenze 1829, s.62.

4 Kā'im-makāmlığı'nda E : Kā'im-makāmlık'da M4

5 gelmeyerek E : gelmeye M4

** Metnimizde "Todor Viladimiraşko (طودور ولاديميرشقو)" imlâsı ile kaydedilmiş olan Theodor Wladimiresco için bk. meselâ Charles Alan Fyffe, *A History of Modern Europe*, London, Paris and Melbourne 1892, II,269,270,272.

Silistire Vâlîsi tarafından âdem istemiş olduklarına tatbîkan edecekleri ifâdât, ağızdan ağıza dolaşmakdan ise, cümlesinin ulusu olan Metrepolid-i mersûm bi'n-nefs İstanbul'a varup ifâde-i hâl etmesine irâde-i seniyye zuhûr eyledi" deyerek Vâlî-i[1] müşârun ileyh Bükreş tarafında olan kethudâsı ma'rifetiyle mesfûru [M4 118] hemân celb ü ahz etdirüp. bu tarafa irsâl eylemesi dahi iktizây-ı irâde-i 'aliyyeden olduğu ve ancak Kırayova Kā'im-makāmı'nın me'mûriyyeti emri bi'l-münâsebe Vidin Muhâfızı tarafına gönderilmiş idüği husûsları hâvî mufassal ve meşrûh kā'ime-i Sadr-ı 'âlî ve ahkâm-ı 'aliyye-i mezkûre bi'l-cümle mâh-ı şa'bân-ı şerîfin yirmi yedinci günü◊ Silistire Vâlîsi müşârun ileyh Mehmed Selîm Paşa tarafına itâre vü isrâ kılındı*.

Tahrîr-i vesâyâ be-ba'zı vüzerâ ve vukū'ât-ı uhrâ

Rûm re'âyâsının her gûne 'isyân ü tuğyânları günden güne efzûn ve keyfiyyet bu def'a İzmir Muhâfızı müşârun ileyh Hasan Paşa'nın iş'ârından dahi rû-nümûn olup, İzmir ise re'âyâsı çok bir mahal ve şimdiki hâlde anların hicbirinden emniyyet muhâl olmağla, bu husûs gevşek tutmağa gelür şey olmadığından, beher-hâl etvâr u girdârlarına nazar u dikkat lâzimeden ve elhâletü hâzih İzmir re'âyâsının 'isyâna dâ'ir bir harekete kudretleri yoğise de, pek de emîn olunamayacağından, bir takrîb ile İzmir Metrepolidi'nin 'alâ tarîkı'r-rehn habsi lâzimeden ve muktezây-ı irâde-i seniyyeden olmağla, vücûh-i belde ile istişâre ederek, mersûmun bir sûret-i mülâyeme ile sızıldı peydâ olmaksızın bi-tarîkı'r-rehn habsi husûsuna ve sâ'ir re'âyânın dahi etvâr u mişvârlarına dikkat ederek, İzmir'in ez-her-cihet muhâfaza vü emniyyeti esbâbını istihsâle tekayyüd ü müsâberet eylemeleri vesâyâsiyle Muhâfız-ı müşârun ileyhe mâh-ı şa'bânın yirmi dokuzuncu günü◊◊ târîhiyle tahrîrât-ı Sâmiye irsâl kılındı.

Ak-deniz'de devr eden eşkıyâ teknelerinin Sofya hacılarına etdikleri ihânet ü mel'anet keyfiyyetini, Rusyalu bayrağı küşâd eden izbandîd Rûm teknelerinin sahîh Rusya tüccârı gemilerinden fark u temyîzi müşkil olduğunu ifâde zımnında İzmir Voyvodası'nın mukaddem ve mu'ahhar[2] 'arîzaları vürûd etmekle, bu bandıra mâddesi bir nizâma rabt olunmak husûsu dahi meclis-i meşveretde müzâkere olunarak, fi'l-hakîka Rusyalu tüccâr gemileriyle Rusyalu bayraklı eşkıyâ teknelerine 'ale'l-'umûm [M4 119] bir şey denilmamek vakt ü hâle göre muzırr ve belki bu makūle müsâmaha-i nâ-be-cânın cemî'

---

1 Vâlî-i M4 : Vâlî-yi E

◊ 27 Şa'bân 1236 = 30 Mayıs 1821 Çarşamba.

* "**Vürûd-i mahzar ez-cânib-i Eflâk** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,193-194'te kaydedilmiştir.

◊◊ 29 Şa'bân 1236 = 1 Haziran 1821 Cuma.

2 mukaddem ve mu'ahhar M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

zemânda mazarratı zâhir olmakdan nâşî, fîmâ-ba'd Rusyalu bayrağiyle Akdeniz'e murûr edecek sefînelerden zahîre hamûlesi olanların îcâb-ı vakt ü hâl ile Ak-deniz Boğazı'nda tevkîf olunacakları misillü sâ'ir sefînelerin dahi derûnları yoklanarak, cebehâne ve sâ'ir mühimmât-ı harbiyye makūlesi eşyâ bulunur ise hemân boşadılup[1] tevkîf olunması ve İzmir'e ve sâ'ir iskelelere Rusyalu bayrağiyle gelüp giden ve gerek rûy-i deryâda görünen şübhelü sefînelerin evvel emirde derûnları kezâlik yoklanması teklîf olunup, mümâna'at ederler ise bandırasına i'tibâr olunmayarak, hemân eşkıyâ gemisi mu'âmelesi icrâ[2] kılınması husûsları tensîb olunup, irâde-i seniyye dahi bu vechile sünûh etmekle, keyfiyyet Der-'aliyye'de olan Rusya Elçisi'ne yevm-i mezkûrda resmen ve kat'iyyen ifâde vü ihbâr ve min-ba'd Rusyalu bandırasına i'tibâr olunmayarak, o makūle sefînelerin yoklanması ve mümâna'at ederler ise eşkıyâ teknesi mu'âmelesi icrâ olunması bâbında Ak-deniz Boğazı ve Bozcaada[3] ve Sakız ve İzmir ve Selânik ve Balyabadra ve Eğriboz ve Atina ve Yafa ve Saydâ ve 'Akkâ ve Mısır ve[4] Kapudan Paşa ve sâ'ir iktizâ edenlere başka başka evâmir-i 'aliyye ısdâr u tesyâr olundu*.

Çamlıca ve Sulıca 'usâtının altı kıt'a tekneleri, İstanköy sularında geşt ü güzâr ve Bodrum ile İstanköy arasında iki kıt'a tüccâr sefînelerini toplayarak zabt u giriftâr edüp, içinde olan ehl-i İslâm'ı envâ'-ı ta'zîb ü ihânetle i'dâm etmiş ve İstanköy Cezîresi mahsûr sûretine girmiş idüği tafsîlâtiyle İstanköy'de ikāmet üzere olan[5] İbrâhîm Hilmi Paşa ile cezîre-i mezkûrede kezâlik ikāmete me'mûr Vahîd Paşa'nın mûmâ ileyh Ağa İbrâhîm Paşa'nın Kapu Kethudâsı tarafına vürûd eden müşterek şukkalarını, Kethudây-ı mûmâ ileyh Bâb-ı 'âlî'ye takdîm etdiğine binâ'en, izbandîd eşkıyâsının kahr u tedmîri içün[6] mukaddemce Der-'aliyye'den Donanma-yı hümâyûn ihrâc olunduğundan gayri, İstanköy muhâfazasiyçün kurb ü civâr olan Menteşa Sancağı kazâlarından serî'an ve 'âcilen **[M4 120]** kifâyet mikdârı asker tertîb ve muktedir Başbuğ'la der-'akab tesrîb eylemeleri bâbında livâ'-i mezbûr kazâlarının kudât ve nüvvâbına ve müteselliminе hıtâben bundan akdem emr-i şerîf gönderilmiş ve mühimmât-ı muktezıyye dahi tertîb olunup, keyfiyyet İstanköy Nâ'ibi'ne ve Voyvodası'na iş'âr kılınmış ve bir an gāfil bulunmayarak, emr-i muhâfazaya ikdâm ü ihtimâm eylemeleri dahi tenbîh olunmuş idüği yine yevm-i tâsi'-i 'işrînde◊ mûmâ ileyhimâya dahi kā'ime-i Sâmiye irsâliyle ihbâr u tebyîn olundu.

---

1 boşadılup E : boşaldılup M4
2 icrâ E : — M4
3 Bozca-ada M4 : Bozça-ada E
4 Mısır ve E : — M4
* "**Tahrîr-i vesâyâ be-ba'zı ..... olundu**" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,193-194'te kaydedilmiştir.
5 olan M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılan "Ağa" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
6 tedmîri içün M4 : tedmîriyçün E
◊ 29 Şa'bân 1236 = 1 Haziran 1821 Cuma.

Eşkıyâ gemilerinin Golos önlerine dahi[1] gelüp icrây-ı mel'anet etmekde ve re'âyânın fesâdı gün-be-gün artmakda olduğu ve Tırhala Mutasarrıfı Mahmûd Paşa ma'iyyetinde olan asker ile Golos taraflarına ta'yîn olunmuş ise de, fesâd ü hıyânet Yenişehir ve Selânik semtlerine dahi sirâyet etmiş olduğundan, asker ve imdâda muhtâc olduğunu mübîn Yanya Ser'askeri Hurşîd Paşa'dan tahrîrât vürûd edüp*, ana cevâb olarak mukaddemâ Anabolu muhâfazasına me'mûr kılınan Kayseriyye Mutasarrıfı Hasan Paşa, deryâda kesret-i eşkıyâdan Mora'ya geçemeyüp, İzmir Muhâfızı ta'yîn olunmuş ise de, Aydın ve Saruhân sancakları Mutasarrıfı Behrâm Paşa asker-i küllî ile Yenişehir'e doğru gitmeğe me'mûr olup, hattâ Gelibolu'dan Rumeli cânibine geçmiş olduğu ve şu 'Ali Paşa gā'ilesinin bir an akdem indifâ'ına sa'y ü gayret eylemeleri[2], ramazân-ı şerîf gurresinde◊ Ser'asker-i müşârun ileyhe tahrîr u tesfîr olundu.

Silistire Vâlîsi Selîm Paşa tarafından mu'ahharan gelan tahrîrâtda dâ'iresi halkından âmâde etmiş olduğu piyâde ve süvârî sekiz bin nefere bâliğ olmak üzere asker-i merkūmu top ve cebehâne ve mühimmât-ı sâ'ire ve kethudâsı başbuğluğu ile geçen mâh-ı şa'bânın on yedinci günü◊◊ karşu Karalaş'a geçürüp, yirmi ikinci günü◊◊◊ Bükreş tarafına sevk eylediği** ve Silistire kazâlarından müretteb olan beş bin nefer dahi pey-der-pey vürûd etmekde olduğu ve Çirmen kazâlarından Mîrahûr Ağa ma'rifetiyle ihrâc olunan askerin dahi bir ucu Silistire'ye gelmiş olmağla, tekmîl oldukda Ser'asker Yûsuf Paşa ma'iyyetine gönderileceği, tahrîrât-ı mezkûreden müstefâd ve Rikâb-ı kamer-tâb-ı **[M4 121]** Husrevânî'ye 'arz ile meşmûl-i nigâh-ı iltifât-ı hazret-i Şehriyâr-ı kerem-mu'tâd oldukda: "Müşârun ileyhin davranışı pek[3] güzeldir. Hemân Rabbim nusrat[4] kerem eyleye" deyü hatt-ı hümâyûn-i teveccühnümûn-i Şâhâne şeref-sudûr[5] oldu. Binâ'en 'aleyh mazmûn-i münîf-i hatt-ı şerîf tezbîr u tezkîr olunarak makām-ı Sadâret-i 'uzmâ'dan dahi tahsîn ü tebşîri hâvî müşârun ileyhe gurre-i mübâreke-i mezkûrede[6◊4] kā'ime tahrîr olundu. Ve bundan akdemce vilâyeti olan 'Arabkir'e[7] iclâ olunan Kapucu-

---

1 dahi E : — M4

* "Eşkıyâ gemilerinin Golos önlerine dahi ..... edüp" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,153-154'te kaydedilmiştir.

2 eylemeleri E : + ve M4

◊ 1 Ramazân 1236 = 2 Haziran 1821 Cumartesi.

◊◊ 17 Şa'bân 1236 = 20 Mayıs 1821 Pazar.

◊◊◊ 22 Şa'bân 1236 = 25 Mayıs 1821 Cuma.

** "Silistire Vâlîsi Selîm Paşa ..... eylediği" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,196'da kaydedilmiş ve Başbuğ'un kapucu-başılardan Ahmed Ağa olduğu belirtilerek onun hakkında da bilgi verilmiştir.

3 pek E : — M4

4 nusrat E : نصرت M4

5 şeref-sudûr E : şeref-sâdır M4

6 mübâreke-i mezkûrede E : mübârekine mezkûrda M4

◊4 1 Ramazân 1236 = 2 Haziran 1821 Cumartesi.

7 'Arabkir'e E : 'Arabkir'de M4

başı 'Osmân Ağa'ya rütbe-i Vezâret'le Eyâlet-i Kars ve Kal'ası Muhâfızlığı tevcîh olundu[1*].

İkmâl-i muhârese-i Barut-hâne ve tedâbîr-i müte'allika be-Âsitâne

İktizây-ı vakt ü hâl ile Barut-hâneler'in sâ'ir mahâlden ziyâde hıfz u hirâsetleri vesâ'ilini ikmâl ferîza-i hâliyeden olmağla, bu matlûb Barut-hâneler Nâzırı bulunanların emr-i muhâfazaya dahi tekayyüd ü ihtimâm ile müstahfız neferâtı biraz teksîr ederek, emniyyet istihsâline ikdâm eylemeleriyle hâsıl olacağı bî-reyb ü işkâl olup, kaldı ki Barut-hâneler mühimmât-ı harbiyyenin cüz'-i a'zamı olan barutun mahzen ü makarrı olduğundan, dîn ü devlet düşmenlerinin icrây-ı hıyânet ü mel'anetde matmah-ı nazarı olmak mülâbesesiyle, bu mâdde şöylece tutulmağa gelür şey olmayup, ma'âzallah sümme ma'âzallah bir tarafdan hicbir tarîkle hıyânet mümkin olmayacak derecede muhâfazasına bakılmak akdem-i vâcibât-ı hâl ü vakitden olmağla, bu mâdde-i mühimmeye nihâyet derecede ikdâm-ı tâmm ve evvelkiden ziyâde müstahfız neferât tedârük ederek, min-külli'l-vücûh emniyyet tahsîline ihtimâm-ı mâ-lâ-kelâm eylemesiyçün Barut-hâneler Nâzırı Seyyidâ Efendi'ye yine gurre-i mezbûrede◊ fermân olundu. İmdi mukaddemâ Barut-hâneler muhâfazasiyçün altmış nefer ile olmak üzere bir 'aded cebeci ortası ta'yîn olunmuş idüğüne nazaran, yine Cebe-hâne-i 'âmire neferâtından evvelkilerden başka mukaddem ve iş-güzâr zâbitân ile yüz nefer dahi işe yarayacak cebeci asker ta'yîn buyurulmasını Nâzır-ı mûmâ ileyh bâ-takrîr inhâ etmekle, ol bâbda emr–i 'âlî sudûruyla [M4 122] gice gündüz Barut-hâneler etrâfını dolaşarak hıfz u hirâsete kemâl-i dikkat eylemeleri te'kîdâtiyle, mâh-ı ramazânın beşinci günü◊◊ ol mikdâr neferât dahi irsâl ve me'mûr[2] kılındı.

Bir müddetden berü bi'l-müsâmaha[3] İstanbul'a etrâfdan serserî ve bekâr Rûm re'âyâsı tecemmu' ederek, ekserî bakkâllık ve yağcılık gibi ticâretle kesb-i gınâ vü servet etmede[4] iseler de, bu makūleler kendü hâllerinde olmayup, cibillet-i kadîme ve habâset-i müstedîmeleri iktizâsınca[5] Ümmet-i Muhammed'e dâ'imâ ihânet ü hıyânet dâ'iyesinde oldukları ve el-hâletü hâzih 'ale'l-'umûm Rûm Milleti'nin ehl-i İslâm 'aleyhine mûcibsiz mürtekib oldukları hıyânet-i

---

1 Ve bundan akdemce ..... olundu M4 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 131b'nin sağ kenarına yazılmıştır] E

* "Ve bundan akdemce vilâyeti olan 'Arabkir'e ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,175'te kaydedilmiştir.

◊ 1 Ramazân 1236 = 2 Haziran 1821 Cumartesi.

◊◊ 5 Ramazân 1236 = 6 Haziran 1821 Çarşamba.

2 irsâl ve me'mûr E : me'mûr ve irsâl M4

3 bi'l-müsâmaha E : bi'l-müsâma'a M4

4 etmede E : etmekde M4

5 iktizâsınca E : iktizâsını M4

rezîlâneleri cümle 'âleme zâhir u bâhir olmakdan nâşî, o makūle serserî ve bîkâr bakkāl ve yağcı ve sâ'ir sınıfdan Moralı ve Agrafalı Rûmlar teharrî olunarak, *"İnnemâ cezâ'üllezîne yuhâribûnallâhe ve Rasûlehû ve yes'avne fi'l-arzı fesâden en yukattelû ev yusallebû ev tukatta'a eydîhim ve ercülühum min-hılâfın ev yünfev*[1] *mine'l-arzı"** kerîme-i muhteremesi iktizâsı üzere, Der-sa'âdet'den tard u def' olunmaları lâzimeden ve iktizây-ı irâde-i 'aliyyeden olmağla, taraf-ı şer'den umûr-dîde kâtibler ve Ocak tarafından münâsib zâbitler ta'yîn olunarak ve[2] Der-sa'âdet'in dâhil ü hâricinde o makūleden ne mikdâr Moralı ve Agrafalı Rûm var ise, cümlesi ma'rifet-i şer'le deftere alınarak, Ocak zâbitânı ma'rifetiyle dahi Gümrüğ'e indirilerek, Gümrük Emîni ma'rifetiyle münâsib kayıklara irkâb ve hemân İznikmid'e[3] ve ol havâlîye nefy ü izhâb ile Der-'aliyye'den def' olunmaları bâbında yine yevm-i hâmis-i şehr-i ramazânda[◊] İstanbul Kadısı Efendi'ye ve Yeniçeri Ağası'na hıtâben ısdâr-ı fermân olmağla, der-'akab o makūleleri çekdirmeler ve kayıklar ile tard ü ib'âda mübâşirîn dâmen-der-meyân eylediler.

Ve Galata ve Bey-oğlu ve ol havâlîde dahi gerek serserî ve gerek yerlü yurdlu re'âyâdan başka eli ve ayağı tutar re'âyâ ve gerek dahi Devlet-i 'aliyye tebe'asından ve düvel sefâretleri müte'allıklarından olmayan sâ'ir ecnâs-i Nasârâ hâneleriyle kaldırılup, kezâlik Anadolu tarafına imrâr olunmalarına dahi irâde-i 'aliyye te'alluk etmekle, Kapudan Paşa tarafından Mübâşir ta'yîn **[M4 123]** ve Topcu-başı Ağa bi'n-nefs ve Bendler[4] muhâfazasına me'mûr Kapucu-başı Sâlih Koç Ağa oralarda hiçbir[5] mahal komayarak, arayup o makūleden bulduklarını ihrâc ve İznikmid[6] tarafına def' içün Gümrüğ'e irsâl eylemeleri bâbında müşârun ve mûmâ ileyhime[7] hıtâben dahi başka fermân ısdâr ve yanlarında Patrik-hâne'den[8] dahi âdemler bulunmak üzere Rûm Patriki'ne[9] de başkaca buyuruldu ile kazıyye ihbâr olunmağla, bir taraftan bunların dahi takım takım Gümrüğ'e indirdikleri ecnâs-i re'âyâ ve Nasârâ'yı kayıklar ile nefy ü tarda ibtidâr olundu.

---

1 yünfev M4 : yünfevne E

* "انما جزاء الذين يحاربون الله و رسوله و يسعون فى الارض فسادا ان يقتلوا او يصلبوا او تقطع ايديهم و ارجلهم من خلاف او ينفوا من الارض = Allah ve Resûlüne karşı savaşanların ve yeryüzünde (hak) düzeni bozmaya çalışanların cezası ancak ya (acımadan) öldürülmeleri, ya asılmaları, yahut el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi, yahut da bulundukları yerden sürülmeleridir" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Mâ'ide 5/33. âyetin başında yer alan uzunca bir kısmıdır.

2 ve E : — M4

3 İznikmid'e E : İzmid'e M4

◊ 5 Ramazân 1236 = 6 Haziran 1821 Çarşamba.

4 Bendler E : Yundlar M4

5 oralarda hiçbir E : verâlarda hicbir M4

6 İznikmid E : İzmid M4

7 ileyhime E : ileyhe M4

8 Patrik-hâne'den M4 : Batrik-hâne'den E

Âmeden-i ser-i maktû'-i sâbık Muhâfız-ı Niş

Sâbık Niş Muhâfızı 'Ali Paşa'nın harekâtı, hılâf-ı rızâ ve defe'âtle olunan nush u pendi ısgā etmeyerek, dâ'imâ taraf-ı hılâfa mâşî idüği rû-nümâ olmağla, mukaddemce hakkında sudûr eden fermân-ı kazâ-mazânın iktizâsını hâlâ Niş Muhâfızı Hüseyn Paşa ol tarafa vardıkda icrâ edüp, ser-i maktû'unu Der-i devlet'e isrâ etmiş ve Niş Metrepolidi ile[1] beş nefer söz sâhibi re'âyâyı dahi muktezây-ı irâde-i 'aliyye üzere salb[2] ve maktûl-i merkūmun muhallefâtını kabza Mübâşir ta'yîn buyurulmasını istid'â ve re'âyânın eslihasını bervefk-ı matlûb-i 'âlî tedkîk vechile devşirmeğe i'tinâ eylemiş olduğunu mübîn tahrîrâtı vâride olmağla, matlûbu vechile Mübâşir ta'yîn olunmak üzere idüği cevâbı, tahrîrât-ı Sadr-ı 'âlî ile ifâde ve ser-i maktû'-i mezkûr mastaba-i[3] 'ibrete nihâde kılındı*.

Ahvâl-i cânib-i Eflâk

Silistire Vâlîsi'nden bu esnâda vürûd eden tahrîrâtda, müşârun ileyhin kethudâsı ma'iyyetinde olan asker ile şa'bânın yirmi altıncı günü◊ Bükreş'e varup hâricinde darb-ı hıyâm ve derûn-i şehre Beşlü Ağası sûretiyle İslimye A'yânı'nı ta'yîn ü i'zâm ve tarafına gelan ba'zı boyarlar ve Rusya ve Nemçe konsoloslarına ikrâm ve levâzım-ı te'mîn ü tatmînlerine ve zabt u rabt-ı memlekete ihtimâm eylediğini müşârun ileyhe tahrîrâtlar, dahi cevâbında Bükreş'de esbâb-ı muhâfazayı hemân istikmâl ile İpsilandi- **[M4 124]** oğlu'nun mütehassın olduğu manastır üzerine varup hücûm ederek, Todori ve sâ'ir firâr eden eşkıyâyı dahi buldukları yerlerde basup, kahr u tedmîr eylemeleri vesâyâsını tekrîr etmiş olduklarını Der-i devlet'e tezbîr eylemekle**, Vâlî-i[4] müşârun ileyhin bu def'a dahi zuhûra gelan sa'y ü gayreti kezâlik karîn-i tahsîn buyurulduğunu hâvî cevâb-nâme-i Sadr-ı 'âlî irsâl ve Rusyalu'nun dâ'imâ işi gücü Devlet-i 'aliyye'yi igfâl zımnında envâ'-ı hîle vü desîseyi i'mâl olageldiği ecilden, kethudâları mûmâ ileyhin Bükreş'e böyle sühûletle duhûlü ve i'râbda mahalli olmayan birkaç boyarların gelüp 'arz-ı hıdmet ve sâ'ir işe yarar ve[5] kazıyyeye vâkıf boyarânın ve metrepolidin firâr u gaybetleri, bütün bütün Rusyalu'nun zemîn ü hîlesi olduğu[6] ve Rusyalu müterakkıb olduğu

---

9 Patriki'ne M4 : Batriki'ne E
1 ile E : — M4
2 salb M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "eylemiş" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
3 mastaba-i E : مضطبه M4
* "**Âmeden-i ser-i maktû'-i sâbık Muhâfız-ı Niş** ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,175'te kaydedilmiştir.
◊ 26 Şa'bân 1236 = 29 Mayıs 1821 Salı.
** "Silistire Vâlîsi'nden bu esnâda vürûd ..... eylemekle" kısmında yer alan bilgiler özetle, Başbuğ'un adının Ahmed Ağa olduğu belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,197'de kaydedilmiştir.
4 Vâlî-i M4 : Vâlî-yi E
5 ve E : bir M4
6 olduğu E : olduğunu M4

vakit ve sûrete kadar her bâr hulûs u safvet izhâr ederek, hâtıra gelmez zemînlere teşebbüs edeceği âşikâr olduğu ve Eflâk'a bi-hasebi'l-iktizâ nasb olunan Kā'im-makām'dan ve 'umûmen Rûmlar'dan her vechile emniyyet selb olmuş[1] idüğünden, anların sûret-i hakda igfâllerine kethudâları aldanmayarak ve Rusyalu'yu zâhiren musâlih ve bâtınen muhârib bilerek, ana göre davranması gereği gibi te'kîd kılınması, muktezây-ı tedbîr-i Nasîr-nazîr-i cenâb-ı Husrevânî idüği, evâ'il-i ramazânda[◊] Silistire Vâlîsi müşârun ileyhe ta'rîf ü tahrîr olundu.

Ahvâl-i cânib-i Bahr-ı sefîd

Girid Cezîresi'nden Âsitâne-i sa'âdet tarafına bir kıt'a büyücek ticâret sefînesi gelür iken, Rodos açıklarında on yedi kıt'a Rûm 'usâtı gemileri, üzerine hücûm edüp vâfir muhârebe olunduğu esnâda, mukaddemâ İskenderiyye tarafında bulunup, Mısır Vâlîsi müşârun ileyhin bâ-emr u fermân techîz eylediği on iki kıt'a donanma sefîneleri ol havâlîde bulunmağla, haber alarak erişüp cenge ibtidâr eylediklerinde, 'usât gemilerinin üç kıt'ası sadme-i topdan berbâd ü harâb ve bâkîsi dahi kesret-i telefâtla bî-tâkat ü tâb olduklarından, mersûmlar küllî sakatlanan teknelerini hemân yedekleyerek firâr ve 'âzim-i semt-i idbâr ve bu takrîble **[M4 125]** zikr olunan tüccâr sefînesi halâs olmağla, donanma sefâyini dahi Rodos'a gelüp lenger-endâz-ı karâr oldukları ve Vâlî-i[2] müşârun ileyh mukaddemce me'mûr olduğu üzere sefâyin-i mezkûreden başka, on sekiz kıt'a dahi ceng sefîneleri techîz ü ihzâr edüp, anlar dahi verâdan gelmek üzere oldukları ve emr u irâde-i Şâhâne mûcebince bir tarafdan sefâyin iştirâ ve bir uçdan[3] techîz ü isrâ etmekde olup[4], el-hâletü hâzih başkaca otuz iki kıt'a sagîr u kebîr sefîne-i harbiyye dahi İskenderiyye Limanı'ndan denize çıkmış idüği havâdisi Sakız ve İzmir ve Rodos taraflarından 'arz u inhâ olunup, ma'rûzât-ı mezkûre hâk-i pây-i hümâyûn-i Şâhâne'ye takdîm ile meşmûl-i lihâza-i meyâmin-ifâza-i hazret-i Pâdişâhî oldukda: "İşte Mısır Vâlîsi'nin sefîneleri gelmiş, hemân Boğaz'da olan donanmamız çıkup iltihâk etseler, 'avn-i Bârî ile[5] düşmen sefâyini elbetde firâr eder. Bunlar dahi varup Kapudâne Bey'i dahi olduğu mahalden tahlîs ile çok kuvvet peydâ olur" deyü hatt-ı hümâyûn-i tedbîr-nümûn-i Şâhâne sahîfe-pîrây-ı sudûr olmağla, mûcebince Boğaz'da karâr üzere olan Donanma-yı hümâyûn sefîneleri dahi çıkup, Ak-deniz'de olan Riyâle Bey ma'iyyetinde bulunan sefâyin ile birleşerek, izbandîd sefînelerinin haklarından gelmeleri ve ba'dehû

1 olmuş E : etmiş M4
◊ 1-10 Ramazân 1236 = 2-11 Haziran 1821.
2 Vâlî-i M4 : Vâlî-yi E
3 uçdan M4 : ucdan E
4 olup E : + ve M4
5 Bârî ile M4 : Bârî'yle E

varup Parga ile Gumaniçe[1] beyninde Morto Limanı'nda olan Kapudâne 'Ali Bey ile dahi birleşüp, bi-ecma'ihim Ak-deniz'de geşt ü güzâr eylemeleri, iktizây-ı irâde-i hazret-i Şehriyârî olduğu, Kapudân-ı deryâ Hamdullah Paşa tarafından Boğaz'da olan Batrona Bey'e tahrîr u iş'âr olundu*.

Keyfiyyet-i 'acîbe-i Boğaz-ı Bahr-ı siyâh ve tevbîh-i hazret-i Pâdişâh-ı kişver-penâh

Mukaddemce Büyük-dere'de Rusya Elçisi'nin yalısı önüne bağteten gelüp timürlemiş olan bir kıt'a Rusyalu sefînesinden başka, dünkü gün mektûb gemisi nâmiyle tüccâr bandırasıyla bir kıt'a brik sefîne dahi Boğaz'dan girüp, yine mahall-i mezkûra lenger-endâz olmuş idüği, Bostancı-başı Ağa ve sâ'ir ba'zı me'mûrlar tarafından **[M4 126]** Bâb-ı 'âlî'ye ihbâr olundukda, bu makûle geminin Boğaz'dan girmamesi mukaddemâ Rusya Elçisi'ne resmiyyen ve kat'iyyen ifâde olunmuş ve böyle sefîne Boğaz'dan girmek dâ'iyesinde olur ise, kā'ide-i bahriyye üzere men' olunmak iktizâ edenlere bildirilmişiken, bu gûne hîle ile gemi girmesi bir uygunsuz şey olduğundan, keyfiyyet Rusya Elçisi'ne tekrâren[2] ifâde olunarak, zikr olunan gemileri girü Boğaz'dan tışaruya i'âde vü ihrâc eder ise ne güzel, etmediği hâlde me'mûrlara tenbîh olunarak, ircâ' u ihrâc olunmaları husûsu bâ-takrîr-i Sadr-ı 'âlî Rikâb-ı hümâyûn-i hazret-i[3] Şehriyârî'den istîzân olundukda: "Allah cümlenize 'akıl ve insâf ve diyânet ihsân eyleye. Ya düşmen-i dîn olan: 'Ben ceng sefînesi gönderüp sizi[4] muhâsara edeceğim' der mi? 'Tüccâr' deyerek böyle böyle sefâyini doldurur. Boğaz me'mûrlarına men'i içün emr gönderilsün demişidim. Gönderilmedi[5] mi? Gönderildiyse bu gemiyi niçün içerü salıverdiler. Yazık bizim çekdiğimiz zahmete. Burada vükelâya söz anladup mâddeyi tefhîm edemeyorum. Taşra memâlike fermân ile haber anlatmağa[6] sa'y ederiz. Elbette[7] elçi i'âde etsün. Bir gün te'hîr ederse, me'mûrlar girü ihrâc etsünler. Allah içün siz insâf edin. Kabâhat elçinin mi, yohsa bizim me'mûrların mı? Bu artık oyun oldu. Lâkin ben her zemân böyle durmam; *hasbiyallâhu ve ni'me'l-vekîl***" deyü mufassal ve meşrûh hatt-ı hümâyûn-i

1 Gumaniçe E : Gumanice M4

* "**Ahvâl-i cânib-i Bahr-ı sefîd** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,183-184'te kaydedilmiştir.

2 tekrâren E : tekrâr M4

3 hazret-i E : — M4

4 sizi E : size M4

5 Gönderilmedi E : Gönderildi M4

6 anlatmağa E : anlanmağa M4

7 Elbette E : Elbetde M4

** "حسبي الله و نعم الوكيل = Allah bana yeter. O ne güzel vekîldir!" anlamına gelen Arapça bu cümleler Kur'ân, Âl-i 'İmrân 3/173. âyetin sonunda yer alan "*Hasbunallâhu ve ni'me'l-vekîl* = حسبنا الله و نعم الوكيل = Allah bize yeter. O ne güzel vekîldir!" kısmından mülhem olarak söylenmiş gözüküyor.

Şâhâne mehâbet-rîz-i sahîfe-i sünûh oldu. Binâ'en 'aleyh mezkûr sefîneleri girü Boğaz'dan çıkarmasiyçün Rusya Elçisi Ostrogonof tarafına Dîvân Tercemânı ile kat'î haber gönderilüp, lâkin Elçi-i[1] mûmâ ileyh ısgā etmediği hâlde, ber-mûceb-i emr u irâde-i Şâhâne me'mûrlar ma'rifetiyle girü ihrâc olunmalarına müsâra'at eylemesiyçün Kapudan Paşa'ya tezkire-i Sadr-ı 'âlî ile irâde-i seniyye ifâde kılındı. Ve işbu beyâz üzerine müteberrikü's-sütûr bend bend şeref-pîrây-ı sudûr olan hatt-ı şerîf-i Mülûkâne'nin ba'zı fıkarâtında: "Rusyalu'nun mu'ahharan gelan sefînesi geldiği haberi vârid oldukda, yukaruya tebdîl âdem gönderdim. Cemî' me'mûrlar [M4 127] uykuda[2]. Gavurlardan cânı isteyen sefînelere girüp çıkmada[3]. Boğaz'da olan sefînelerin kapudanları gelan sefîneleri niçün tevkîf etmeyorlar? Bi'd-defe'ât[4] fermân yazıldı. Şimdi her kangı devletin sefînesi ve ne makūle tüccâr teknesi[5] olur ise olsun, ibtidâ işâret gösterüp Boğaz'dan taşra iken yoklanup[6], ba'dehû ruhsat verilmeli. Re'âyâmız 'isyân üzere olduğu cümle düvel elçilerinin ma'lûmu iken, buna kim muhâlefet eder? Ve lev muhâlefet eder olsa, dost ise ilzâm olunur. Kapudan Paşa niçün Boğaz'ı varup yoklamaz. Ak-deniz içün sonradan tertîb olunan tüccâr tekneleri techîz olundu mu? Ve burada geşt ü güzâr edecek sandallar ve şalopeler dahi hâzır olmadı mı? Ve mukaddemce Ak-deniz'e giden sefâyin nerededir? Niçün menzil kayıklariyle çavuşlar ve karadan Tatarlar İzmir'e ve Boğaz'a ve sâ'ir mahallere pey-der-pey gidüp gelüp haber getürmeyorlar. Bu vakit sâ'ir vakte kıyâs olunmaz, hâb u râhat vakti değildir. Ve Kara-deniz Boğazı'na âhar sefîne ta'yîn olunacak değil mi? Kara-deniz'den gelan ve bu tarafda olan sefâyin başlarında olan tasvîrleri hasîr ile ve yelken ile sarup ihfâ edeyorlar. Bunun hikmeti nedir? Kapudan Paşa anlasun"[7] deyü emr u fermân-ı hümâyûn buyuruldu.

Ve bu esnâda Beşiktaş önünde olan Peyk-i zafer nâm brik sefînenin karagola ta'yîn ü irsâli husûsiyçün Kapudan Paşa'nın makām-ı Sadâret'e olan takrîri Rikâb-ı hümâyûn'a 'arz olundukda: "Mâddenin ibtidây-ı zuhûrunda bir sagîr sefîne Boğaz'dan taşra dâ'imâ gezmek üzere istîzân olunmuşidi. Ta'yîn olunmayup öylece kalmış. Şimdi Rusyalu'nun iki sefînesi içerü[8] girdikden sonra: 'Lâzımdır' deyü hâtırlarına gelmiş. Boğaz'da yatan kapudanların 'acebâ me'mûriyyetleri ne imiş? Bütün bütün bir brik var, nereye lâzım

---

1 Elçi-i M4 : Elçi-yi E
2 uykuda M4 : uyhuda E
3 çıkmada E : çıkmakda M4
4 Bi'd-defe'ât E : deyü M4
5 teknesi E : sefînesi M4
6 yoklanup E : yoklayup M4
7 anlasun [Buradaki ifâdelerle ilgili olarak E 134a'nın sol kenarında kırmızı mürekkeple ve muhtemelen Şânî-zâde tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır "Bu tasvîr husûsu Hâlet Efendi'nin pek merâkı idi, f'efhem"] E : + [E'deki kayıt, M 127'nin sol kenarında aşağıya doğru diklemesine yazılmış olarak yer almaktadır] M4
8 içerü E : içerüye M4

ise göndersün. İçerü bir sefîne dahi girerse, o zemân ben muhâfazanın yolunu iktizâ edenlere gösterirîm" deyü bir başka hatt-ı şerîf-i tevbîh-redîf-i Husrevânî dahi sudûr etmekle, 'ibâre-i hatt-ı hümâyûn-i 'itâb-nümun-i Mülûkâne, mâh-ı ramazânın altıncı günü◊ Kapudan Paşa'ya irsâl kılındı. Garâyibdendir[1] ki **[M4 128]** Kapudan Hamdullah Paşa bundan sonra Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî tarafına bir tezkire tahrîr edüp, dostluk izhâriyle Boğaz'a gelan meşkûk gemilere cevâbla mülzim olmazlar ise, top atılmağı istîzân etmekle, cevâb olarak dünkü gün taraflarına gönderilan emr u irâdeden sonra bu tezkireleri iktizâ etmeyeceği zâhir ise de, yine irâde-i 'aliyye-i mersûle üzere hareket eyleyesiz 'ibâresiyle bir tezkire dahi tezbîr olundu. "'*Ukûlü'r-ricâli tahte esinnet-i aklâmihim*"*.

Hedm-i ba'zı manastır ve kilisa der-Saydâ

Bundan akdemce Saydâ Vâlîsi Vezîr 'Abdullah Paşa'nın Tatar'iyle Der-i devlet-medâr'a vürûd eden tahrîrâtında, 'Akkâ'da vâki' kenîse[2] râhibiyle Nusra ve Kal'a-i Hayfâ nâm mahallin üzerinde olan manastır râhibine olarak zuhûr etmiş olan Efrenciyyü'l-'ibâre mektûbların tercemelerini dahi irsâl ü takdîm etmiş olduğu muharrer u mezkûr ve Kal'a-i Hayfâ'daki manastır, palanka resminde metîn ve müstahkem idüğünden, mahzûrdan sâlim olmadığı içün[3] hedmi husûsunu istîzân ve sâ'ir ba'zı ifâdât dahi mastûr olmağla, manzûr-i mahremân-ı hafâyây-ı umûr ve meşmûl-i nigâh-iktinâh-ı hazret-i Pâdişâhî dahi olarak, sûret-i şer'îsinin dahi iktizâ edenler ile müzâkeresi murûr eyledikden sonra, kadîm olmayup sonradan ihdâs olunmuş olan manastırların ve ehl-i İslâm'a mazarratı olan kadîm kenîsenin[4] hedmine ruhsat-ı şer'iyye olduğundan, verilan fetvây-ı şerîf mûcebince kadîm ve hâdis olan kenîselerin[5] ikisini dahi hedm etmesi husûsuna irâde-i 'aliyye te'alluk etmekle[6], ol bâbda iktizâ eden emr-i 'âlî yine sâdis-i şehr-i ramazân◊◊ târîhiyle ısdâr ve Vâlî-i[7] müşârun ileyhe tesyâr olundu. Ve cânib-i Sadâret-i 'uzmâ'dan Rûm Milleti keyfiyyetini tezkîr siyâkiyle tahrîr ve ma'an irsâl ü tesfîr olunan

◊ 6 Ramazân 1236 = 7 Haziran 1821 Perşembe.

1 Garâyibdendir E : Garâ'îbdendir M4

* "عقول الرجال تحت اسنة اقلامهم = İnsanların akılları, kalemlerinin ucundadır" gibi bir anlama gelen Arapça atasözüdür.

2 kenîse E : kilisa M4

3 olmadığı içün M4 : olmadığıyçün E

4 kenîsenin E : kilisanın M4

5 kenîselerin E : kilisaların M4

6 etmekle M4 : + [Burada kiliseler hakkında verilen bilgilerle ilgili olarak E 134b'nin sağ kenarında kırmızı mürekkeple ve sonradan ayrı kaligrafî ile yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "Bunların müceddeden binâsına France sefîrleri ilhâhiyle kırk sene izni hâvî emr ısdâr olundu"] E

◊◊ 6 Ramazân 1236 = 7 Haziran 1821 Perşembe.

7 Vâlî-i M4 : Vâlî-yi E

kā'ime-i Sâmiye'de, dâ'imâ lâzime-i basîret ü âgâhîye ri'âyet eylemeleri bervech-i ekîd tastîr olundu.

İnşâ'-i istihkâmât[1] der-Barut-hâne ve vukū'ât-ı sâ'ire

Barut-hâneler etrâfında bundan akdem inşâ olunan tabyalardan başka, Mühürdâr [**M4 129**] -burunu'na yedi topu muhît bir tabya ve Kiremit-burunu'na on kıt'a top ihâta eder bir tabya ve Şayka-burunu'na altı kıt'a toplu bir tabya binâsı tensîb olunarak*, iktizâ edecek çubuk demetleri ve levâzım-ı sâ'iresini Barut-hâneler Nâzırı Efendi bâ-takrîr ifâde etmekle, vech-i merkūm üzere yirmi üç kıt'a kebîr menzil[2] topları vaz' olunacak çit örme toprak tabyaların, Nâzır-ı mûmâ ileyh ma'rifetiyle serî'an inşâsiyçün iktizâ eden sûretin tanzîmi ve Tob-hâne Nâzırı Efendi ile bi'l-müzâkere topların ve topcuların vaz' u ta'biye vü tetmîmi husûsuna müsâra'at eylemesi bâbında, mâh-ı ramazânın yedinci günü◊ târîhiyle Defterdâr Efendi'ye hıtâben beyâz üzerine fermân-ı 'âlî ısdâr ve der-'akab mübâşeret ü ibtidâr olundu.

Bu esnâda tüccâr sefînelerinden techîz ü irsâl olunup, hâlâ Gelibolu'da beksemâdlarını almak içün karâr eden sekiz gemi ile bu def'a tekrâren Âsitâne'de ihzâr olunarak çıkarılmak üzere olan beş kıt'a dahi tüccâr tekneleri ki, cem'an on üç sefîneye beylik sefâyinden biri Başbuğ ta'yîn olunmak münâsib görülmekle, Mustafa Kapudan'ın süvâr olduğu 'İnâyet-i Bârî** nâm firkateyn-i hümâyûn, zikr olunan tüccâr gemilerine Başbuğ nasb olunup, Boğaz'a vusûlünde bundan akdem sefâyin-i mezkûreye Başbuğ ta'yîn olunmağla, ol tarafda olan Giridî İbrâhîm Kapudan, firkateyn-i mezkûra süvâr ve sâ'ir sefîneleri istishâbla Boğaz'dan çıkup, rast geldiği izbandîd teknelerine ibrâz-ı satvet ve içinde bulunan 'usâtı katl ü seby ve emvâli gāret ve cemî' ganâyimi guzât-ı İslâm'a kısmet ederek, varup Riyâle-i hümâyûn ma'iyyetinde olan donanmaya iltihâk ve mîr-i mûmâ ileyhle ittihâd ü ittifâk ederek, bir uğurdan 'usât üzerine hücûm ile dîn ü[3] devlete hıdmet eylemesiyçün târîh-i mezkûrda◊◊ Başbuğ-i mûmâ ileyhe hıtâben fermân-ı 'âlî ısdâr ve sefâyin-i bâkiyye ile Halîc-i Âsitâne'den Boğaz tarafına ba's ü tesyâr olundu***.

---

1 **istihkâmât** E : **istihkâ[mâ]t** M4

* "Bârut-hâneler etrâfında bundan akdem inşâ ..... olunarak" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,182'de kaydedilmiştir.

2 menzil E : menz[il] M4

◊ 7 Ramazân 1236 = 8 Haziran 1821 Cuma.

** Metnimizden alınmış olmakla beraber geminin ismi *Târîh-i Cevdet*, XI,184'te "'İnâyet-i Bârî" yerine "'İnâyetullah" şeklinde kaydedilmiştir.

3 dîn ü E : dîn M4

◊◊ 7 Ramazân 1236 = 8 Haziran 1821 Cuma.

*** "Bu esnâda tüccâr sefînelerinden techîz ü irsâl olunup ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,184'te kaydedilmiştir.

Zikri murûr eylediği vechile bi'l-cümle ehl-i İslâm müsellah ve müteyakkız u âmâde olmağa me'mûr olmuşlar ise de, *"Fevtü'l-hâceti hayrun min-talebihâ ilâ gayr-i ehlihâ"** medlûlünce, bir alay **[M4 130]** kendüyi bilmez süfehâ evlerinde ve sokaklarda[1] bilâ-mûcib oyuncak gibi tüfeng ve pıştov boşatmağa mübtelâ olduklarından, bu husûs aralıkda kasden ve kazâ'en mûcib-i itlâf-ı nüfûs olmakdan nâşî, şimdiye kadar birkaç kerre men'i bâbında İstanbul Kadısı Efendi'ye ve sâ'ir iktizâ edenlere o makûleleri Zâbit'e haber vermelerini e'imme-i mahallâta tenbîh eylemeleriyçün evâmir-i 'aliyye sudûr etmişdi. Bu günlerde yine erâzil ü eşrâr tüfeng ve pıştov atmağa ibtidâr ile leyl ü nehâr lâ yenkatı' niçe[2] bin tüfeng sadâsiyle sükkân-ı belde bîzâr ve bunun düşmene bir dokunacağı olmadığı şöyle dursun, Memleket-i İslâmiyye'ye her vechile mazarratı derkâr olduğundan, bunun men'i artık mütenebbih olmayanları te'dîb ile vücûda geleceği bedîhî vü bedîdâr olmağla, fîmâ-ba'd gerek evlerinde ve gerek sokaklarda[3] tüfeng ve pıştov atmağa cesâret edenlerin men'i ve memnû' olmayanların Zâbit'e verilmesi husûsu, Bilâd-ı selâse kadıları ve İstanbul Kadısı efendilere hıtâben[4] tekrâren başka başka emirler ısdâriyle mahalleler imâmlarını celb edüp, bundan sonra ol vechile her kim tüfeng atar ise Zâbit'e haber vermeğe me'mûr olduklarını mahalleleri ehâlîsine beyân ve dinlemeyüp atar olur ise Zâbit'e haber vermelerini gereği gibi tefhîm ü i'lân eylemeleri ve bu bâbda tekâsül edüp haber vermeyan imâmlar tahkîk olunarak, eşedd-i te'dîbe mazhar olacaklarını ekîd ü şedîd tenbîh eylemeleriyçün kudât-ı mûmâ ileyhime yeni başdan te'kîd olundu.

Ahbâr-ı sârre ve ahvâl-i sâ'ire

Velestin Kazâsı'na duhûl eden eşkıyâ, Tırhala Sancağı Mutasarrıfı tarafından üzerlerine gönderilan asker ile muhârebeye tehammül edemeyerek münhezim olup, vâfir esîr ile beş yüz kelle ve bir kıt'a top ve yirmi sandık cebehâneleri ahz olunmuş olduğu haberi mâh-ı ramazân-ı mübârekin yedinci günü◊ vürûd eyledi**.

Vidin Muhâfızı tarafından Eflâk yakasına gönderilan asker dahi Rey (ری) Nehri'ni geçüp, karşu yakasında olan iki bin kadar 'usât-ı Rûm, asker-i merkûm ile **[M4 131]** mukâbeleye cesâret edemeyerek firâr u iftirâk ve

---

* "فوت الحاجة خير من طلبها الى غير اهلها" = Bir ihtiyacı gideremmek, onu ehli olmayandan talep etmekten daha hayırlıdır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

1 sokaklarda M4 : zokaklarda E

2 niçe E : nice M4

3 sokaklarda M4 : zokaklarda E

4 hıtâben M4 : hıtâ[ben] E

◊ 7 Ramazân 1236 = 8 Haziran 1821 Cuma.

** "Velestin Kazâsı'na duhûl eden eşkıyâ ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,154'te kaydedilmiştir.

balkān cânibinde olan eşkıyâya iltihâk etdiklerinde, asker-i İslâm varup Kırayova Kasabası'nı zabt u teshîr ve bir takımı andan ilerü gidüp biraz eşkıyâya tesâdüf birle, beş neferini hayyen ahz ve dört neferini katl ü tedmîr eyledikleri ve kasaba-i mezkûreye istihkâm verdikden sonra mecmû' asker-i İslâm andan kalkup, balkān semtinde olan havene üzerine hücûm ü iktihâm olunacağı bi'l-cümle serân-ı askere ve bölük-başılara i'lân olunmuş idüği haber-i mukaddimetü'z-zaferi dahi yevm-i mes'ûd-i mezkûrda vürûd eyledi. Ve keyfiyyet ma'lûm-i erbâb-ı meşveret ve tahrîrât-ı vâride manzûr-i hümâyûn-i Şâhâne olarak, bi't-tensîb tahrîr olunan cevâb-nâmede: "Eğer ol havâlîde bîgâne devlet askeri zuhûr eder ise, memleketi hemân külliyyen ihrâk u tahrîb ve ol aralıkda bir iki işe yarar boyar ve metrepolid ele geçer ise bu tarafa irsâl ü tesrîb eylemeleri ba'zı mülâhazaya mebnî tasvîb-kerde-i ashâb-ı tedbîr olduğu" tasrîh u tahrîr olundu.

Geçen şa'bân-ı şerîfin beşinci günü◊ iki direkli bir kıt'a 'usât gemisi Kalas'dan kalkup, Sünne Boğazı'na geldikde, men' sadedinde olan me'mûrlar ile top u tüfeng atarak muhârebeye başlamağla, sandallar ile hücûm ü iktihâm olunarak, sefîne zabt ve derûnunda olan haveneden bakıyyetü's-süyûf altı nefer ile katl olunan tâ'ife-i bâgiyenin defteri, Sünne Boğazı muhâfazasına me'mûr Silahşör Yûnus Ağa tarafından bu esnâda vürûd etmekle, 'arîzası manzûr-i Şâhâne oldukda, gelan altı nefere ebvâb-ı Âsitâne'de katl ile icrây-ı cezâ ve Ağa-yı mûmâ ileyhe ihsân-ı Mülûkâne olan on bin guruş, tahsîn ü âferîni hâvî mektûb-i Sâmî ile mâh-ı ramazân-ı mübârekin yedinci günü◊◊ isrâ olundu*.

Menteşa Mütesellimi Mehmed Ağa, livâ'-i mezbûr kazâlarından kūt-i lâyemût tedârükiyçün Taraca Kazâsı köylerine sû'-i kasd niyyetiyle karaya çıkup gelmiş olan aç[1] ve bî-'ilâc izbandîd eşkıyâsı üzerine, yanında olan tevâbi'iyle hücûm ve muhârebe ederek, sekiz neferini hayyen ahz ü habs edüp, üzerlerinde bulunan evrâk-ı Mushaf-ı şerîf'den masnû' fişenglerin [M4 132] yedi dânesini ve ol bâbda verilan i'lâmı Der-'aliyye'ye göndermiş olmağla, keyfiyyet ma'lûm-i havâs ve fişenglerin havâdisi râygân-ı elsine-i nâs oldu.

Ve Rûm 'usâtının dîn-i 'âlî-i[2] Muhammedî 'aleyhine olan hıyânet-i 'azîmelerine mebnî, bi-eyy-i hâl kahr u izmihlâlleriyle haklarından gelinmek cümle Ümmet-i Muhammed'e farz-ı 'ayn olmuş idüği bast olunarak, Ağa-yı mûmâ ileyhe cevâb-nâme tahrîr ve habsinde olan eşkıyâyı esnây-ı râhda zinhâr

◊ 5 Şa'bân 1236 = 8 Mayıs 1821 Salı.
◊◊ 7 Ramazân 1236 = 8 Haziran 1821 Cuma.
* "Geçen şa'bân-ı şerîfin beşinci günü ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,195'te kaydedilmiştir.
1 aç M4 : ac E
2 'âlî-i M4 : 'âlî-yi E

firâr edemeyecekleri vechile kayd ü bend ve yanlarına mu'temed âdemler terfîkle Der-'aliyye'ye irsâle müsâra'at ve bundan böyle dahi ibrâz-ı hüsn-i hıdmete gayret eylemesi te'kîdâtı, mâh-ı mezbûrun sekizinci günü◊ irsâl ü tesfîr[1] olundu.

Evâhır-ı 'aşr-i evvel-i şehr-i sıyâmda◊◊ Muharrir-i Hakîr resm üzere Sadr-ı 'âlî iftârı ferdâsı, iftâr-ı Şeyhulislâm'da dahi hâzır idim. Ba'de'l-iftâr müşârun ileyh ilmâ'-ı envâr-ı gayret-i İslâmiyye zımnında zikr olunan fişenglerin birini ihzâr ve rufekâmızdan dört kadar huzzâr ile cümlemize irâ'e vü izhâr eylediler. Fakîr dahi muhtass-ı rüteb-i 'âliye olarak mehcûru olduğum fursat-ı güftâr ile:

Seng-i bed-güher eğer kâse-i zerrîn şikend

*Kıymet-i seng ne-yefzâyed ve zer kem ne-şeved**

mazmûnunda izhâr-ı talâkat ve temdîd-i sohbetle: "Bu 'âlemde her kavm ve milletin mertebe-i 'izzet ü rağbet ve derece-i emniyyet ü selâmeti kadar 'ilm ü ma'rifetine nisbetle ihzâr eylediği, esbâb-ı gālibiyyetine göre olduğu keyfiyyet, zemân-ı sa'âdet-i Nübüvvet'le müdellel ü müsbetdir" vâdîsinde hayli mütecâserâne sohbet etmişidim. ***Li-ennehû kāle 'aleyhi's-selâmü:*** *"Men kâne yü'minü billâhi ve'l-yevmi'l-âhırı f'elyekul hayran ev li-yasmut"***.

Bu bâbda rufekā dahi bu ednâya i'ânetde kusûr etmediler

Mâ cümle sâhibân-ı zebânîm-lîk hest
*Fark ez-kilîd-i hâne kilîd-i hızâne-râ****

Erkec Karyesi'nde tutulan iki nefer papas ile Aynaroz tarafından Ahyolu semtlerine gidüp, ol havâlî re'âyâsını dahi tahrîk ü teşvîke ibtidâr eden bir nefer dîğer papasın Rûm Milleti beyninde derkâr olan fesâdda medhal-i küllîsi olduğu tahkîk olunarak, ol dahi ahz ve üçü de Der-'aliyye'ye ihzâr olunmağla, gerek Devlet-i 'aliyye ve gerek Millet-i Rûmiyye'ye zârr olan bu

---

◊ 8 Ramazân 1236 = 9 Haziran 1821 Cumartesi.

1 tesfîr E : tefsîr M4

◊◊ 10 Ramazân 1236 = 11 Haziran 1821 Pazartesi.

* "سنك بد كوهر اكر كاسه زرين شكند ✻ قيمت سنك نيفزايد و زر كم نشود" = Kötü yaratılışlıların taşı eğer altın kaseyi kırarsa, taşın kıymeti artmaz, altının kıymeti de azalmaz" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

** "لانه قال عليه السلام: من كان يؤمن بالله و اليوم الاخر فليقل خيرا او ليصمت" = Çünkü bu konuda [Hz. Peygamber] üzerine selâm olsun buyurdular ki: Allah'a ve âhıret gününe inanan, ya hayır söylesin yahut sussun" anlamına gelen bu ifâde el-Buhârî, Edeb 31,85, Rikāk 23; Müslim, İmân 74, Lukata 14; Ebî Dâvud, Edeb 123; et-Tirmizî, Kıyâme 50; el-Muvatta', Sıfatü'n-Nebî 22; Ahmed b. Hanbel 2/174,267,433, 4/31, 5/247, 6/69,384, 385'te geçen Hz. Peygamber'in bir hadîsidir; bk. Wensinck, III,416.

*** "ما جمله صاحبان زبانيم ليك هست ✻ فرق از كليد خانه كليد خزانه را" = Biz hepimiz söz sahipleriyiz, ama evin kilidi ile hazînenin kilidi arasında fark vardır" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

üç nefer habâ'isin biri Arnavud-köyü'nde[1] [**M4 133**] ve biri Yeni-köy'de biri dahi Tarabya'da berdâr olunmağa irâde-i kātı'a-i hazret-i Şehriyârî te'alluk ederek, a'zam-i 'ibâdetden ma'dûd olan icrây-ı cezây-ı sezâlarına mâh-ı mübârekin dokuzuncu günü◊ Bostancı-başı Ağa me'mûr kılındı*.

Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından Sâlih Koç Ağa, Balta-limanı'nda esbak Tüfengci-başı mevâlîden 'Ârif Efendi'nin yalısında oturup, ma'iyyetinde iki yüz nefer süvârî asker istihdâm etmek ve asker-i merkūmun 'ulûfeleri cânib-i mîrîden verilmek üzere Bendler muhâfazasına me'mûr kılınmağla, 'ulûfe husûsiyçün 'âşir-i ramazânda◊◊ Defterdâr Efendi'ye hıtâben fermân olundu**.

Mukaddemâ iş'âr olunan vechile Mu'ârız Körfezi tarafında ba'zı izbandîd tekneleri geşt ü güzârı esnâ[sın]da, anlardan on iki re's Rûm tâ'ifelü bir kıt'a İnöz lefkesi ayrılarak, Midilli[2] Adası'nın berü boğaz tarafına nâzır olan burununda vâki' Molova Kal'ası önüne gelüp timürledükde, Molova'nın yerlü levendâtı ba'zı 'alâmet hiss ederek hemân merkūm lefkenin üzerine varup içine rukûb ile ötesini berüsüni arayarak kumanya[3] taraflarında ba'zı kan bulaşıkları ve biraz hüccâc esvâbı ve kutu ile gurâbiyye gibi eşyâ ve et'ime bulduklarında, anda ehl-i İslâm i'dâm etmiş olduklarına şübheleri kalmamağla, ol tâ'ife-i bâgiyenin dört 'adedini derhâl katl ve kusûr sekiz neferini dahi katl ü imhâ etmek üzereler iken, Molova zâbitânı rızâ vermeyüp, tâ'ife-i bâkıyyeyi ahz ve der-zencîr ve sefînenin dümenini kal' ile tevkîf etmişler ve mersûmları mukayyeden Midilli[4] Muhâfızı Reşîd Paşa'ya göndermişler ise dahi, Muhâfız Paşa anları salıvermekle, merkūmlar hâlâ Midilli'de[5] başlu başlarına seyr u devr etmekde olduklarını, ol tarafda bulunan Tersâne Çavuşu gelüp ihbâr etmekle, sefîne-i merkūmede ehl-i İslâm i'dâm olunmuş idüği, ol vechile birkaç 'alâmetle tebeyyün[6] ederek ve dört neferi der-'akab katl olunarak, bâkî sekiz neferini zâbitân kayd ü bend ile tarafına irsâle müsâra'at etdikleri[7], erbâb-ı hıyânetin tahliye-i sebîlleriyle derûn-i cezîrede bî-pervâ gezmelerine ruhsat verildiği, vücûhla [**M4 134**] münâfî-yi muktezây-ı diyânet olduğundan bahisle, eğer zikr olunan 'alâmetler fi'l-hakîka ihbâr olunduğu gibice zuhûr etmiş iseler, eşkıyây-ı mersûmeyi 'alâ

---

1 Arnavud-köyü'nde E : Arnabud-köyü'nde M4

◊ 9 Ramazân 1236 = 10 Haziran 1821 Pazar.

* "Erkec Karyesi'nde tutulan iki nefer papas ile Aynaroz ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,175'te kaydedilmiştir.

◊◊ 10 Ramazân 1236 = 11 Haziran 1821 Pazartesi.

** "Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından Sâlih Koç ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,182'de kaydedilmiştir.

2 Midilli E : Midillü M4

3 kumanya (قومانيه) E : قوماينه M4

4 Midilli E : Midillü M4

5 Midilli'de E : Midillü'de M4

6 'alâmetle tebeyyün E : 'alâmet ile tebyîn M4

7 etdikleri E : eyledikleri M4

eyyi-hâl i'dâm ü izâle ile keyfiyyeti Der-sa'âdet'e ifâde eylemesiyçün Paşa-yı mûmâ ileyhe yevm-i merkūmda◊ emir-nâme-i Sâmî irsâl olundu.

Der-'aliyye'de Süleymâniyye'de iskân olunan hâlâ Eflâk Voyvodası İskerlet Bey'in bu def'a takdîm eylediği takrîri me'âlinde[1], Vidin Muhâfızı müşârun ileyhin hazînedârı külliyyetlü asker ile Kırayova Kasabası'na duhûl etdiği ve Todori'nin 'avenesi olan eşkıyânın te'addiyyâtından re'âyâ, kasabât ü kurâya dağılarak, asâkir-i mezkûrenin ta'yînâtlarını idârede fi'l-cümle su'ûbet görülmüş ise de, sonradan mutî' u munkād olan re'âyâ yerlerine[2] celb ü iskân olunarak, tîz elden ta'vîz şartiyle Tuna'nın berü câniblerine bir mikdâr zahîre ve levâzım-ı sâ'ire celb olunarak, askerin ta'yînâtı idâre olunmakda olduğu ve bunlara dâ'ir sâ'ir ba'zı ifâdât, mûmâ ileyhin Kırayova'da olan kā'im-makāmı tarafından vürûd etmiş olduğu takrîr-i mezbûrda mastûr olup, Rikâb-ı hümâyûn-i Şâhâne'ye 'arz olunarak, manzûr-i Mülûkâne buyuruldu. Ve bu bâbda sahîfe-pîrây-ı sudûr olan hatt-ı şerîf-i intibâh-tavsîf-i Mülûkâne'de: "Gavurların bu harekâtı bütün imrâr-ı vakt içün hîle olduğundan, Muhâfız-ı müşârun ileyhin âgâh bulunması lâzimeden olduğu ve eşkıyâya kaç aydır zahîre bulup şimdi ta'vîz şartiyle Tuna'nın berü yakasına biraz zahîre geçürerek idâre dimeleri, küfrân-ı ni'melik olarak, in-şâ'allâhü Te'âlâ etdiklerini karîben bulacakları" tabsıra vü tenbîhâtı münderice olmağla, mazmûn-i hatt-ı hümâyûn üzere imrâr-ı eyyâm içün olan hîlelere kat'â firîfte[3] olmayarak, icrây-ı me'mûriyyete[4] cidd ü ikdâm eylemesi, Muhâfız-ı müşârun ileyhe tahrîren ifâde kılındı.

Berây-ı hikmet ü maslahat ba'zı hıdmetlerde kullanılmak üzere Rûm mey-hâneci miçoları ve kayıkcılarından beş yüz nefer re'âyânın tahrîr u istihdâmı husûsuna irâde-i 'aliyye te'alluk etmekle, ol mikdâr eşhâs vakt-i iktizâda istihdâm olunmak üzere esnâf-ı **[M4 135]** merkūmeden isim ve şöhretleriyle olarak tedârük ve tahrîr edüp, defteriyle serî'an irsâl eylemesiyçün Rûm Patriki'ne[5] fermân olundu*.

Şuyû'-i haber-i giriftârî-i Kādî-i Mısır

*Lev zahereti'l-âcâlü le-eftazahati'l-âmâlü***. Bundan akdem tûl-i müddet hasr-ı matlab sûretiyle bi'l-intizâr[6] Mısır Mevleviyyeti'ne nâ'il ve birkaç aydan

---

◊ 10 Ramazân 1236 = 11 Haziran 1821 Pazartesi.

1 me'âlinde E : me'âlinden M4

2 re'âyâ yerlerine E : re'âyâlarına M4

3 firîfte E : فريفته M4

4 me'mûriyyete E : me'mûriyyetine M4

5 Patriki'ne M4 : Batriki'ne E

* "Berây-ı hikmet ü maslahat ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,202'de kaydedilmiştir.

** "لو ظهرت الاجال لاقتضحت الامال = Eğer eceller bilinseydi, istek ve arzular rezîl rüsvay olurdu" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

6 bi'l-intizâr E : + ve M4

berü levâzım-ı sebîli tekmîl ile geçen şehr-i şa'bân evâ'ilinde◊ bahran 'âzim ü kâfil olan Mısır Kadısı Yazıcı-zâde es-Seyyid Mehmed Sa'îd Efendi, râkib olduğu sefînesine nevl ile rukûb eden ba'zı hüccâc ile Ak-deniz Boğazı'na serî'an vâsıl olup, 'âdet üzere anda birkaç gün ikâmet eyledikleri esnâda, Ak-deniz'de kesret-i eşkıyâ ve keyfiyyet-i şenî'a-i 'usât-ı re'âyâyı[1] haber alarak, bahran ya berren 'azîmetde müteredddid ü mütekallib ve hüccâc ise mevsim-i hacc mütekarrib olduğunu serd ederek vücûb-i emniyyet-i tarîkden gafletle, *"'Adüvvü'r-racüli humkuhû ve sadîkuhû 'akluhû"**: "Ak-deniz'de korsan şimdi olmuş şey değildir. Husûsan top ve tüfengimiz vardır. Mütevekkilen 'alallâhi Te'âlâ bir dakîka evvel gitmemiz evlâdır" deyü tevekkül fi't-tehlükede mütesallib olup, muhassal 'azîmete ber-vech-i 'inâd ü lecâc tâlib olan şir-zime-i huccac, havâdis-i rediyye-i mesmû'anın kizbine zâhib ve sıdkını sâlib ve tecvîz-i re'y etmeyenlere[2] mugâlata ile gâlib oldular. Kadı Efendi Mısır'a gidecek olduğundan, hüccâc gibi gic kalmak mahzûrundan sâlim olduğundan, gemiden çıkup berren gitmesinde be's yoğise de teslîm etmiş olduğu nevl-i sefînede izâ'at ve mesârif-i berrîde kesret mülâhazasiyle tarîk-ı bahra zâhib olanların kavline meyl ü rağbet göstermekle, *"İzâ dalle's-sebîlü hârre'd-delîlü"*** hasbihâl-i ebnâ'-i sebîl olmuş ve sefîne-i mezbûre evâsıt-ı şehr-i mezkûrda◊◊ Boğaz'dan çıkup gitmişidi.

'Alâ zahr-ı timsâhin 'ubûruke lücceten

*Le-ecderu min-fi'li'l-umûri mu'accelen****

Sefîne-i merkûme Boğaz'dan ayrılup biraz ilerülere vardıkda, berü tarafa orsa gelür bir Nemçelü tüccâr sefînesine rast gelüp, kapudanı işâret göstererek mahsûs filika indirüp irsâl ve ilerülerde kesret üzere **[M4 136]** korsan tekneleri olmağla, ilerüye gitmelerinde muhâtara derkâr olduğuna dâ'ir ifâde-i hâl etdikde, hacı ağalar: "Bu kâfirler mevsim-i haccın[3] yakîn olduğunu bilerek bu sene bizi edâ'-i[4] hacdan mahrûm etmek istediklerinden bu suları kullanurlar[5]. Ne var, elbette[6] gideriz!" gibi vâhî kelâmlar ile 'inâd-ı câhilîde ısrâr ve mev-

---

◊ 1-10 Şa'bân 1236 = 4-13 Mayıs 1821.

1 re'âyâyı M4 : re'â[yâ]yı E

* "عدو الرجل حمقه و صديقه عقله = Kişinin düşmanı, kendi ahmaklığı; dostu da kendi aklıdır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

2 etmeyenlere E : etmeyanlere M4

** "اذا ضل السبيل حار الدليل = Yol çıkmaza girdiğinde, rehber şaşkına döner" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

◊◊ 11-20 Şa'bân 1236 = 14-23 Mayıs 1821.

*** "على ظهر تمساح عبورك لجة * لاجدر من فعل الامور معجلا = Derin bir suyu bir timsah sırtında geçmen, bir işi alelacele yapmandan dahi iyicedir" anlamına gelen Arapça bir beyittir.

3 haccın E : hac M4

4 edâ'-i E : edây-ı M4

5 kullanurlar E : kullanayorlar M4

6 elbette E : elbetde M4

sim-i hac şöyle dursun, belki müddetü'l-'ömr ferîza-i haccı işitmamiş Firenk tâ'ifesi hakkında bu gûne mülâhaza-i hande-âver[1] ile ilerüye sebk u güzâr etdiler. Vaktâ ki Sakız Adası hizâlarına varup önlerinde uzakda vâfir tekneler âşikâr olarak, anlardan bir küçük tarata bunlara yakîn gelüp, sefînenin topları ve hüccâc ve huddâmın silâhları olduğunu olbir teknelere işâret ü ihbâr etmekle, eşkıyâ: "Bunlarla cengden, hîle ehvendir" deyü der-'akab başka tavr izhâr eylediler. Ve bunların yanma[2] birkaç gemi gelüp, başlarının kapudanı sandal ile efendiye gelüp, dâmenini âdâb ile takbîl ve bunlar mutî' u sâdık re'âyâdan olduklarını ifâde vü tafsîl eyledikden sonra, ilerüde korsan tekneleri bî-şümâr olduğundan, efendiyi böyle tek ü tenhâ bırakdıkları hâlde muhâtara elbette[3] derkâr ve sonra Devlet-i 'aliyye'ye cevâbdan 'âciz olacakları âşikâr olmakdan nâşî, mûmâ ileyhi yalnızca salıvermeleri 'adîmü'l-imkân, lâkin Anadolu tarafında bir münâsib mahalde birkaç gün meks ile sefînelerini cem' ederek semt-i selâmete îsâl edeceklerini beyân sûretiyle mûmâ ileyhi igfâl ve tedbîr-i ebleh-gîrlerine[4] ekser sükkân-ı sefîneyi meyyâl eylediler. Ol esnâda ba'zılar: "Amân efendi aman! Bu gavurların kasdı yaman görünür. Şunlara rızâmız ile varup teslîm olmayalım. Bari ya selâmet ya şehâdet yolunda ölelim" deye görmüşler ise de, efendi: "Bunlarda sû'-i niyyet anlaşılmayor. Sözleri sâdık ve kavilleri vâkı'a mutâbıkdır" deyerek re'ylerine rızâ ile ol mahalle karîb Anadolu sâhilinde Yund adalarından bir küçük adaya vardılar ve efendiye ziyâfet ve bir iki gün istirâhat tarziyle da'vet edüp, haremi ve etbâ'iyle adaya aldılar. Ve mâ'adâsı sefînede kaldılar. Ol esnâda Koca-başı mâkāmında bir Rûm **[M4 137]** gelüp, kezâlik mûmâ ileyhin dâmenini bûs[5] ve icrây-ı resm-i hoş-âmedî ile cüz'îce me'nûs olduklarında, efendiye bast-ı recâ gûne cezîrenin sıbyân u nisâsı müsellah 'Osmânlu'dan havf etdiklerinden, şimdilik silâhlarını terk eylemelerini gûyâ istid'âya başladıkda, encâm-ı kârın ne olacağı birazacık âşikâr olmuş ise de, nâ-çâr yarı kerhen ve[6] yarı sûret-i rızâ ile silâhlarını çıkarup sâhilde bir mağazaya vaz' ve kapusunu sedd ederek, mânend-i nisâ kaldılar. Ol aralıkda biraz eşkıyâ dahi varup sefîneye doldular. İşler temâm bu pereseye vardıkda, bir işâretle eşkıyâ gemide kalan ehl-i İslâm'a koyuldular ve kimini âlet-i câriha ile kimini hayyen deryâya ilkā ile fi'l-hâl cümlesini imhâ etdiler. Ba'dehû adaya gelüp efendinin huddâmını dahi i'dâm, fekat mukaddemce ba'zı ormanlığa firâr ile ihtifâ ve Anadolu sâhilinin kemâl-i kurbiyyetiyle üç dört günden sonra gice bir kayık kapup ol cezîreden rehâ bularak nakl-i mâ-cerâ eden iki âdemden mâ'adâsının kârlarını temâm etdiler. Ba'dehû mûmâ ileyhi zevce ve cevârîsiyle sefînesine getürüp irkâb ve

---

1 hande-âver E : hand-âver M4
2 Ve bunların yanına E : — M4
3 elbette E : elbetde M4
4 tedbîr-i ebleh-gîrlerine E : tedbîr ile كيرلرينه M4
5 bûs E : pûs M4
6 ve E : — M4

rabt-ı ibt ve sütûn-i keştîye ref' u hebt ederek, hurd u harâb etdiler. *Allahumme gıbtan lâ hibtan bi-hürmet-i kā'ilihî*[*].

Ve ol esnâda[1] mûmâ ileyhânın pistân ve 'uzv-i pinhânını kat' ile dûçâr-ı envâ'-ı 'azâb edüp, hâsılı 'âsî gavurluğa lâzım gelan fezâhat ü mel'aneti zevcân manzarasında irtikâbdan sonra, şehîd-i mûmâ ileyhi ziyy-i resmîsiyle i'lâkan nazîre-i hirbed-i maslûb-i ehl-i salîb olmak üzere beyne'l-cezâyir birkaç gün devr u teşhîr etdiler[**].

Nâru'l-fiteni işte'alet ve 'alet
Ve mâ'u's-selâmeti nezeret ve gāret

Ve kad 'alime'r-Rûmu'ş-şakıyyûn ennenâ
İzâ mâ tereknâ arzahum halfenâ 'udnâ[***]

İ'dâm-ı zevce-i Halîl Efendi

Çün mukaddemâ evâsıt-ı şa'bânda[◊] Şeyhulislâm-ı sâbık Hacı Halîl Efendi Burusa'dan Karahisâr-ı sâhib'e nakl ile tebdîl-i menfâ ve zevcesi Hâcce Hânım kemâ-kân menfiyyen Burusa'da ibkā olunmuşidi. Müşârun ileyhin Hâcce Hanım hıdmetinde bırakdığı **[M4 138]** etbâ'ından aşcı-başısının dâmâdı Mengenli AFOcak'dan ba'zı hem-cinsine va'd ü va'îdât ile ba'zı hâlete dâ'ir ta'lîmât tahrîr etmiş olmak üzere muharrik-i fitne olduğu ba'zı tarafdan ihbâr olunarak, Ocak ma'rifetiyle mahnûkan i'dâm olunması bâbında hatt-ı hümâyûn-i celâdet-makrûn-i Şâhâne sudûr ederek, Kol Çavuşu ma'rifetiyle hankıyçün Yeniçeri Ağası 'Ali Ağa takrîriyle sâdır olan fermân-ı kazâ mûcebince i'dâm olunmuşidi. *"Lâ yenfe'u hazerun min-kaderin"*[*4].

Hâşâ ki küned gayr-i müsebbib kârî
Lîkin zi-bes-perde-i esbâb küned[*5]

---

* "اللهم غبطا لا هبطا بحرمة قائله = Allahım bu hadîsin sahibi hürmetine ahlâken yücelt, aşağılaştırma!" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

1 etdiler .... esnâda M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydı işâretiyle E 138a'nın sağ kenarına aşağıya diklemesine yazılmışlardır] E

** "**Şuyû'-i haber-i giriftârî-i Kādî-i Mısır** ..... etdiler" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,182'de kaydedilmiştir.

*** "نار الفتن اشتعلت و علت * و ماء السلامة نزرت و غارت
و قد علم الروم الشقيون اننا * اذا ما تركنا ارضهم خلفنا عدنا = Fitne ateşi tutuştu ve yükseldi, barış suyu çekildi ve dibe çöktü. Bedbaht Rumlar bilsin ki, biz onların yurtlarını arkamızda bırakmışsak da yeniden döneceğiz" anlamına gelen Arapça bir kıt'adır.

◊ 11-20 Şa'bân 1236 = 14-23 Mayıs 1821.

*4 "لا ينفع حذر من قدر = Kaderden sakınmak, fayda vermez" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

*5 "حاشا كه كند غير مسبب كارى * ليكن زپس پرده اسباب كند = Hâşâ ki bir işi müsebbibi olmadan yapar, fakat perdenin gerisinde de sebepleri hazırlar" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

Bundan sonra hadî'a-kâr-ı rüzgâr zikri güzâr eden vechile, ol dil-âzârdan ahz-ı sâra intizâren bir bâzîçe-i[1] dîğer gûne ibtidâr etmişidi. Binâ'en 'aleyh bundan çend eyyâm mukaddemce Halîl Efendi'nin Eski-odalar kurbünde konağı ahurunda ağzı dikilmiş ve gübre içine defn olunmuş bir siyâh kuzu bulunduğu ihbâr ve bir sepete vaz'la 'arz-ı nazar-gâh-ı Felek-sâr ve bu cihetle mezbûrenin sehhâreliği âşikâr kılınarak, evâ'il-i ramazânda[◊] mazhar-ı gazab-ı âteş-bâr ve i'dâmına fermân-ı kazâ ısdâr etdirilmişidi. Binâ-berîn ol tarafa varan mübâşirîn ve me'mûrîn Hâcce Hanım'a: "Sizi Efendi Karahisâr'a istemiş ve Der-i devlet'den iltimâsen der-'akab ol tarafa gitmenize fermân gelmiş" deyerek bir 'arabaya irkâb ve Burusa'dan biraz ayrılup igtiyâb eylediklerinde;

Ne hâlet var o şûhun nahl-i kadd-i cân-fezâsında
Ki reftârın görüp yoldan döner 'ömr-i şitâbânım

müfâdınca yoldan bir yana çevirüp mahnûkaten i'dâm ve kârını itmâm etdiler. Ve cemî' elbisesini soyup el-ân cellâdân-ı bî-emân cesedini mekşûfetü'l-'avre bir çalı dibine bırakmış oldukları, hılâf-ı emr-i Bârî ve min-külli'l-vücûh münâfî-yi rızây-ı hazret-i Şehriyârî olduğunu derk ü fark eden ba'zı ol mahal kibârı kazıyyeden haberdâr olduklarında, bir iki günden[2] sonra âdem gönderüp, mu'tâd üzere defn ile a'yün-i nâsdan ihfâ ve nâmûs-i saltanat ü diyâneti icrâ etdiler*.

Müteveffây-ı mûmâ ileyhâ Çerkesiyyü'l-asıl olup, mukaddemâ Hâce 'Abdullah Ağa'nın mefrûşesi idi. Ba'de vefâtihî Şehîd-i sa'îd hazretleri **[M4 139]** ol vakitde Hazîne Kethudâsı bulunan Halîl Ağa'ya süriyye olmak üzere ihsân eylediklerinde: "Vâkı'â dil-âzârdır, lâkin zâbıta ve diyânetkârdır" buyurmuş oldukları, resîde-i hadd-i iştihâr ve tîz-tab' idüğüne ancak bu şâhid-i 'âdilin kifâyeti bedîdârdır. Fî nefsi'l-emr Halîl Efendi'ye gālibe olup, dâhil ü hâricini pençe-i zabtına almış ve hılâfına ednâ bir harekete mecâl bırakmamışidi. Hattâ Dürrî-zâde Efendi'nin def'a-i sâniye-i Meşîhat'lerinde Halîl Efendi Rumeli Kadı'askeri oldukda, Nakîbü'l-eşrâf bulunan Zeynel'âbidîn Efendi'nin müşârun ileyh hakkında: "Efendi menâsıbı ehline tevcîh eder derler idi. Vâkı'â Rumeli Sadâreti'nide[3] ehline tevcîh etdiler" deyü latîfeleri meşhûr olmuşidi. Halîl Efendi'nin saht-güftâr ve Hâcce Hanım'ın dil-âzâr olduğu, âhır-ı kâr ikisini de nigûnsâr ve el-hâletü hâzih Hâcce Hanım'ı sehhârelik töhmetiyle cezây-ı 'ameline dûçâr eyledi. *Lev ra'eyte mâ fî mîzânike le-hatemte 'alâ lisânike*** . Lâkin ekser bu makūle

---

1 bâzîçe-i E : bâzîce-i M4

◊ 1-10 Ramazân 1236 = 2-11 Haziran 1821.

2 günden E : gün M4

* "**İ'dâm-ı zevce-i Halîl Efendi** ..... etdiler" kısmında yer alan bilgiler özetle ve Hâlet Efendi hakkında bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,205-206'da kaydedilmiştir.

3 Sadâreti'nide E : Sadâreti'nde M4

** "لو رايت ما في ميزانك لختمت على لسانك" = [Kıyâmet gününde] terâzinde ne olduğunu görseydin, diline mühür vururdun" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

uglûte-i *mâ-lâ yüdrikü'l-ebsâr** ihtirâ'ına iktidârı olan şu'be-kârlar 'âkıbet[1] kendi selâmet-i nefslerinde nâ-çâr kalarak, intıkāmı-ı İlâhî zuhûriyle mânend-i bâzîçe-i kûy-i çevgân meydân-ı mücâzâtda seyf-i siyâset-i hazret-i Pâdişâhî ile kelleleri galtân ola gelmişdir**.

Çâre-sâzân-ı cihân der-çâre-i hod 'âcizend
*Âb ne-tüvâned ki şûyed kerd ez-ruhsar-ı hîş****

Şuyû'-i havâdis-i ihtirâk-ı kalyon

Ramazân-ı şerîfden iki gün mukaddem◊ Beşiktaş önünden kalkup, Akdeniz tarafına imâle-i sükkân ve ihâle-i bâdbân eden Bektaş Kapudan, süvâr olduğu Mansûriyye nâm kebîr kapaklu kalyon bundan mukaddemce Boğaz'dan çıkup, doğru yoldan Sakız Adası sularına kadar varmış ve donanmaya rast gelemediğinden girüye 'avdet etmiş ise de, cevânibini izbandîd tekneleri ihâta etmekle, cenge mübâşeret edüp, gerçi alabandasına gelmeğe mütecâsir olmayarak, lâkin tek ü tenhâ bir ağır tekne olduğundan, ötesinden berüsünden mutezarrır ederek **[M4 140]** Midilli[2] Adası izâlarına[3] kadar geldiklerinde, ahşam tekarrub edüp hevâ biraz mayna vermekle[4], gediklü[*4] ta'bîr olunur kabadayılar kabalık edüp, gice ol hâl ile denizde bulunmağa ictisâr edemediklerinden, kapudanı Sagrı Limânı'na duhûle icbâr, kapudan dahi: "Böyle vakitde öyle limana girilmez. Selâmet var ise hemân yelken üzerinde bulunup, her ne hâl ise böyle elleşerek Boğaz'a kadar gitmekdedir" deyü ısrârda iken, kapudana gülle isâbetiyle şehîd olmağla, merkūmlar mülâzımı kapudanı zorlayarak limân-ı mezkûra sefîneyi idhâl ve der-'akab izbandîd tekneler liman ağzına üşüp, uygun hevâ ile içerüye âteş gemileri irsâl eylediler. Bu aralıkda kabadayılar sandal ve filikaya inüp ada sâhiline çıkmışlar ise de, sandalları bir dahi girü sefîneye gönderüp askeri tahlîsa tekayyüd etmedikle-

---

* "ما لا يدرك الابصار = Gözlerin göremediği" anlamına gelen Arapça bu ifade Kur'ân, el-En'âm 6/103. âyetin başında yer alan "*Lâ tüdrikühu'l-ebsâr* = لا تدركه الابصار = Gözler O'nu göremez" meâlindeki kısımdan mülhem olarak söylenmiş gibi gözüküyor.

1 'âkıbet E : 'âfiyet M4

** "Müteveffây-ı mûmâ ileyhâ Çerkesiyyü'l-asıl ..... gelmişdir" kısmında yer alan bilgiler özetle , bazı ilâvelerle ve Halîl Efendi'nin zevcesinin adı "Hâcce Zîbâ" şeklinde belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,205'te kaydedilmiştir.

*** "چاره سازان جهان در چاره خود عاجزند * آب نتواند که شوید کرد از رخسار خویش = Su kendi yanağını yıkayamadığı gibi, cihânın dertlerine çare bulanlar da kendi dertlerine çözüm bulmaktan âcizdirler" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

◊ 28 Şa'bân 1236 = 31 Mayıs 1821 Perşembe.

2 Midilli E : Midillü M4

3 izâlarına E : aralarına M4

4 hevâ biraz mayna vermekle [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 139a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E : hevâ biraz manya vermekle M4

*4 Metnimizden alınmış olmakla beraber "gediklü" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,185'te "gönüllü" şeklinde kaydedilmiştir.

rinden, 'acemî bayrak askerleri başsız kalarak, başları gā'ilesine düşdüler. Ve âteş gemilerinin üç kıt'ası 'alâ bahtihî savuşup, dördüncüsü varup Talyamar tarafına çatmağla ilişüp, sefîne baş tarafından 'alâ hâlihî yanmağa başladı. Ve anı göran askerden yüzmek bilenler[1] kendülerini deryâya ilkā ve edemeyüp girüye kalanlar cebehânenin iltihâbında ber-hevâ oldular. Ol esnâda biraz eşkıyâ sandallar ile deryâda olan ehl-i İslâm'ı i'dâm ü imhâ eylediklerinden mâ'adâ, ol mahalde olan manastırın papas ve diyakosları, sâ'ir tecemmu' eden biraz Rûm menhûslariyle karaya çıkup, silâhdan ve libâsdan mu'arrâ ehl-i İslâm'ı katle ictirâ etdikleri, Midilli Muhâfızı Reşîd Paşa'nın mesmû'u olarak, erişüp manastırda olan ve ol mahalde bulunan hâ'inleri katl-i 'âmm ile i'dâm ve bu kadarcık olsun ahz-ı intikām etmiş olduğu havâdisleri, evâ'il-i 'aşr-i sânî-yi ramazânda◊ İstanbul'da râygân ve sonra ba'zı kurtulmuş 'uryân[2] bayrak neferâtı dahi gelüp, cevâmi'de manzûr-i enâm olarak bu husûs dahi 'âmme-i nâsa tekrâren mûris-i ahzân oldu*. *"Ve kâne emrullâhi mef'ûla"*** .

Se-yekûnû mâ hüve kâ'inün fî hükmihî
*Ve ahu'l-cehâleti müt'abun mahzûnün****

Ahvâl-i Âsitâne-i sa'âdet ve ba'zı sâ'ir keyfiyyet

Bundan akdem bi'd-defe'ât men' olunmuşiken, ramazân-ı şerîf duhûl edeli **[M4 141]** evvelkiden ziyâde her tarafda[3] tüfeng ve piştov sadâsı ve ana buna kazâ kurşunu[4] isâbeti ve ba'zı dükkânlardan eşyâ gasb u yağmâsı vukū' bulup, böyle kānûn ve usûle sığmaz ve şer' u 'akla uymaz hâlet, zâbıtânın ihtimâmda kusûrundan neş'et etdiğini bast ile, bi'l-cümle ehl-i İslâm yine silâhla gezüp ve mütebassır bulunmağa ihtimâm edüp, fekat silâh boşadılmaması ve tenbîhden sonra dahi tüfeng atar olur ise ahz ü habs olunarak, taraf-ı Şâhâne'ye ihbâr olunması husûsuna irâde-i mehâbet-ifâde-i Mülûkâne te'alluk etmiş olduğu siyâkında, mâh-ı ramazânın on biri◊◊ târîhiyle tekrâren Kapudan Paşa ve Yeniçeri Ağası ve Bostancı-başı ve Cebeci ve Topcu ve Humbaracı-başı ağalara hıtâben evâmir-i şerîfe ısdâr olundu.

---

1 bilenler E : bilanler M4'
◊ 10 Ramazân 1236 = 11 Haziran 1821 Pazartesi.
2 'uryân M4 : + [Bu kelime buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 139b'nin sol tarafına yazılmıştır] E
* **"Şuyû'-i havâdis-i ihtirâk-ı kalyon** ..... **oldu"** kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,184-185'te kaydedilmiştir.
** "و كان امر الله مفعولا = Allah'ın emri mutlaka yerine gelecektir" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, en-Nisâ' 4/47. ve el-Ahzâb 33/37. âyetlerin son kısımlarıdır.
*** "سيكون ما هو كائن فى حكمه * و اخو الجهالة متعب محزون = Hükmünde olacak olan olacak. Cehâletin kardeşi de yorgun ve mahzûn olacak" anlamına gelen Arapça bir beyittir.
3 tarafda E : tarafdan M4
4 kurşunu E : قورشورنى M4
◊◊ 11 Ramazân 1236 = 12 Haziran 1821 Salı.

İbrâ'îl Muhâfızı Ser'asker Yûsuf Paşa tarafından Fokşan cânibine sevk olunan asker, varup Fokşan Karyesi'nde manastır ve ba'zı ihdâs etmiş oldukları istihkâmât derûnunda mütehassın olan 'usât-ı Rûm üzerine bağteten hücûm ile birazını perîşân ve ekserini ma'dûm edüp, kat' olunan kulaklar ve ahz olunan bayraklar ile pîşvâları olup maktûl olan Luka nâm papas-ı vesvâsın dahi kulakları ve kalpağı müşârun ileyh tarafından Der-i devlet'e irsâl olunmağla, mâh-ı ramazânın on birinci günü◊ Bâb-ı hümâyûn meydânında endâhte-i hâk-i hızlân oldu.

Yergöğü Muhâfızı mîr-i mîrândan Hakkı Paşa dahi İpsilandi-oğlu 'Aleksandri hâ'inin[1] tahrîk-i bakıyye-i re'âyâ içün etrâfa neşr etmek üzere evrâk vermiş olduğu müfsidlerin dördünü tutup katl ve ser-i maktû'larını irsâl ve Vidin tarafından Kalafat yakasına geçürilüp gönderilan askerin, bilâ-muhârebe Kara Eflâk'a duhûl ile Kırayova Kā'im-makāmı'nı ik'âd etmiş olduklarına dâ'ir dahi ifâde-i hâl etmiş olmağla, bu ru'ûs-i mersûle dahi Bâb-ı hümâyûn sâhasında galtîde ve hıdmeti pesendîde olarak, Paşa-yı mûmâ ileyhe yirmi beş bin guruş harclık 'atıyye buyuruldu*.

Midilli[2] Muhâfızı mîr-i mîrândan Reşîd Paşa, mukaddemâ Kalonya Despotu'nun esliha devşirilmesi husûsunda terâhî ve müsâmahası olduğundan mâ'adâ, [**M4 142**] despot olduğu mahallin kilisasinde papasların top gömmüş oldukları âşikâr olduğundan, te'dîbleri iktizâsını inhâ ve ol bâbda istîzânı hâvî bir şukka isrâ eylemişidi. Ancak hasbe'l-vakt te'dîbleri husûsu birazacık[3] vakit te'hîr olunmak lâzım gelmiş ise de, merkūmları zinhâr kaçırmaması yahûd bir gûne hâdiseye sebeb olması melhûz olmadığı takdîrde[4] ba'zı vücûh ile müzâkere ederek, hemân tertîb-i cezâ kılınması mûmâ ileyhe etrâfiyle tahrîr olunmuşidi. Ancak[5], *"Salâhu'd-dîni fi'l-vera'i ve fesâdühû fi't-tama'i"*** ba'zı mürtekib makūleleri ihlâl ü igfâl ederek, mûmâ ileyh dahi merkūmları ıtlâk gûne Midilli Patriki'ne[6] teslîm etmiş olduğu bir 'acîb hâl ve Hakîr'in;

O seng-dil ne kadar la'l-bâz-ı 'ahd[7] ise de
Tehavvül etmede bir vefk-ı nakş-ı hâtemdir

beytimiz ile müttehidü'l-me'âl ve karîben zikr olunan lefke tâ'ifesinin tahliye-i sebîline mesîl makūle-i tecvîz muhâl[8] olmağla, lâzım gelan serzeniş[9] ü tekdîr,

---

◊ 11 Ramazân 1236 = 12 Haziran 1821 Salı.

1 hâ'inin E : hâ'ininin M4

* "İbrâ'îl Muhâfızı Ser'asker Yûsuf Paşa ..... buyuruldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,195,196'da kaydedilmiştir.

2 Midilli E : Midillü M4

3 birazacık E : biraz M4

4 takdîrde E : يقديرده M4

5 Ancak E : — M4

** "صلاح الدين فى الورع و فساده فى الطمع = Dînî bütünlük takvâdadır; dînin fesâdı da aç gözlülüktedir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

6 Patriki'ne M4 : Batriki'ne E

7 "'ahd" kelimesi, müellifimizin *Dîvân*'ında "'adüvv" şeklindedir; bk. İ.Ü. Ktp., nr. T 1352.

8 ve karîben ..... muhâl M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla E 140a'nın sağ kenarına aşağıya diklemesine yazılmışlardır] E

9 serzeniş E : سززنش M4

cânib-i Sadâret'den mûmâ ileyhe ramazânın yine on birinci günü◊ tahrîr ve nişâne-i garâbet-i zemâne olarak burada dahi[1] kayd ü takrîr olundu.

Sûret-i tevbîh-nâme

Ba'de'l-elkāb Kalonya Despotu ile iki nefer keşîşlerin kilisalerine top gömmüş oldukları, bundan akdem tarafımızdan iş'âr olunmuş ve mersûmların ahz u habsiyle keyfiyyetin iş'ârı irâde kılınmış ise de, bu def'a tarafımızdan tevârüd eden şukkada mersûmlar ahz ü habs olunmuşiken, Midilli[2] Despotu ve re'âyâları ve birkaç ehl-i İslâm, mersûmların bundan sonra hıyânet etmeyeceklerine te'ahhüd eylediklerinden, Midilli Patriki'ne[3] teslîm olundukları muharrer u mezkûr olmağla, mezâyâsı ma'lûmumuz olmuşdur. Rûm gavurlarının ehl-i İslâm'a olan hıyânet ü mel'anetleri açığa çıkmış ve Rûmlar'ın büyüğü ve küçüğü müttefik oldukları herkese beyân ü i'lân olunmuş olduğundan başka, bu gavurların kenîselerinde[4] top çıkup hıyânetleri olduğu mukaddem tarafımızdan yazılmişiken ve Ak-deniz'e çıkan Rûm kâfirleri ellerine geçen [M4 143] ehl-i îmâm bilâ-emân katl ü i'dâm ve gemilerinin cunda ve cıvadralarına salb ederek, mücerred Müslimân olanları telef ü imhâya çalışdıklarını herkes bilüp ve işitmiş iken, sizin böyle bunları: "Midillü Despotu ve re'âyâsı ve Müslimânlar recâ eyledi" deyü koyvermeniz[5], gayret ü hamiyyete mugāyir bir hareketdir. Gavurların cümlesi müttefik olduğundan, kurtarmak içün Midillü gavurları mersûmları recâ edecekleri zâhir ise de, bu kâfirleri tesâhub ile size ifâde vü te'ahhüd eden Müslimânlar nasıl Müslimân'dır bilinemez. Hâsılı beher-hâl hıyânetleri zâhir olan bu gavurları[6] siz ahz ve muhkem habs edüp, habs oldukları keyfiyyeti serî'an bu tarafa iş'âra ve bu husûsu size ifâde vü recâ eden Müslimânlar kimler ise anları dahi hamiyyet ü diyânet-me'âsirîni izhâr eylemedikleriyçün ta'zîre ve emr-i muhâfazaya kemâliyle dikkat ederek ve gavurların cümlesi müttefik olduğunu ve hicbirinden emniyyet câ'iz olmadığını bilerek, ana göre hareket ile îfây-ı me'mûriyyetde bir dakîka gāfil bulunmamağa kemâliyle i'tinâ vü müsâberet eylemeniz içün.

Vürûd-i haber-i nâ-muvâfık ez-cânib-i Yund Adası ve Ayvahk

Mukaddemce Ak-deniz cânibine gönderilan Donanma-yı hümâyûn Başbuğu Riyâle Kapudanı Seyyid 'Ali Bey'in, Kapudan Paşa tarafına vürûd

◊ 11 Ramazân 1236 = 12 Haziran 1821 Salı.

1 burada dahi M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 140a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

2 Midilli E : Midillü M4

3 Midillü Patriki'ne M4 : Midilli Batriki'ne E

4 kenîselerinde E : kilisalerinde M4

5 koyvermeniz E : koy[uve]rmeniz M4

6 gavurları E : kâfirleri M4

eden tahrîrâtında, Yund adalarının mecmû' re'âyâsı müsellah olarak, mîr-i mûmâ ileyhin gönderdiği filikayı yanaşdırmamış oldukları muharrer olup, ma'a hâzâ Kapudân-ı mûmâ ileyhin sûret-i me'mûriyyet ve ta'lîmâtı, Ak-deniz'de murûr edeceği sâhiller ve adalarda şâ'ibe-i muhâlefet müşâhede eylediği gibi, bilâ-imhâl ve lâ-ihmâl[1] ibrâz-ı satvet ü celâdet ederek, sâ'ir havâlîye dahi îsâl-i dehşet etmek iken, Yund adaları gönderdiği filikayı kabûl etmeyüp, 'unf ile redd etdikde, donanmadan ses çıkarılmadığı pek uygunsuz bir keyfiyyet ve re'âyânın taraf taraf ehl-i İslâm'ı telefleri vukū' bulmakda olduğundan, bu mâdde mülâhaza vü müsâmaha kabûl edecek maslahat olmamağla, böyle gevşeklik sûreti göstermeyüp, Donanma-yı hümâyûn'a her kangı tarafdan muhâlefet zuhûr **[M4 144]** eder ise tevakkuf u istîzân ile vakit ve sırasını geçürmeyerek, böyle 'isyânı tehakkuk eden re'âyânın kahr u izmihlâli emrinde izhâr-ı celâdet ve kahr u tenkîlleri her ne vechile mümkin ü mutasavver olur ise derhâl icrâya müsâra'at ve bi'l-farz ba'zı sakatlık olur ise Devlet-i 'aliyye tarafından kat'â mes'ûl ü mu'âteb olmayacağını cezm ederek, ana göre hareketle muktezây-ı ta'lîmât ve me'mûriyyetini icrâya gayret ü müsâberet eylemesi ve o misillü 'âsîlerin emvâl ü eşyâları ehl-i İslâm'a ganîmet ve evlâd ü 'iyâlleri esîr olarak tutanların yedlerinde mülkü ve mâlı olacağı beyâniyle Başbuğ-i mûmâ ileyhe hıtâben şehr-i ramazânın on ikinci günü◊ târîhiyle tekrâr emr-i şerîf ısdâr ve mûcebince Kapudan Paşa tarafından buyuruldu dahi yazılup, beraber gönderilmesine irâde-i Şâhâne te'alluk etmekle, ol vechile tesyâr olundu*.

Ve çünki mukaddemce îmâ vü tezkîr olunduğu siyâkla[2] Ayvalığ'a dâ'ir sudûr eden emr-i 'âlî mûcebince Hudâvendigâr Mutasarrıfı İbrâhîm Paşa, ahvâl-i re'âyâyı tahkîk içün kethudâlarına silahdârlarını terfîk ederek, ol tarafa irsâl ü tesyîr ve mûmâ ileyhimâ varup, re'âyânın hâlâ dâ'ire-i itâ'atde sâbit olduklarını müşâhede eylediklerinde, birbirleriyle kefîle rabtla ve sâ'ir cihetle esbâb-ı muhâfazalarını istihsâl etmiş olduklarına dâ'ir, paşaları müşârun ileyh tarafına 'arîza tahrîr ve ol bâbda verilan i'lâm u mahzarı dahi ma'an irsâl ü tesfîr eylemeleriyle, evrâk-ı mes'ûle-i mezkûre takımıyla Der-i devlet'e vürûd edüp, Ayvalık mâddesi biraz eyyâm 'alâ hâlihî meskût kalmışidi. Lâkin bu def'a Riyâle Bey'in tahrîri, tahrîrât-ı mezkûreye zıdd u muhâlif gibi görünmüş ve içlerinde vezîr askeri var iken, mücerrebü'l-etvâr kalyoncu askerinden tevahhuşları ve husûsan Ayvalık ile Yund adalarının başkalıkları meskût olarak, bu husûsu erbâb-ı garaz ser-rişte edinmiş olmağla, ba'zılar meclis-i meşveretde: "Re'âyânın cemî' hareketleri müşârun ileyh tarafından gelan evrâkı tekzîb edeyor. Gālibâ gavurlar Silahdâr ve Kethudây-ı mûmâ ileyhimâyı hîle ile

---

1 bilâ-imhâl ve lâ-ihmâl E : بلاامحال ve'l-ihmâl M4

◊ 12 Ramazân 1236 = 13 Haziran 1821 Çarşamba.

* "**Vürûd-i haber-i nâ-muvâfık ez-cânib-i Yund**..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,185-186,206'da kaydedilmiştir.

2 siyâkla E : siyâkıyla M4

aldatmışlar. Binâ'en 'aleyh mersûmlardan ednâ mertebede bir fesâd anlanur ise, asker **[M4 145]** varup hemân bilâ-emân bitürmeleri lâzımdır" deyü bu sûretde tekrâren bir başka emr-i 'âlî ısdâriyle, müterakkıb-ı gasb ve gâret-i ra'iyyet-i Sultânî olan bir takım eclâf Ayvalık etrâfına bu hâlet-i nâ-hemvâr sebebiyle hareket ve hücûma âmâde vü ihzâr ve bu husûs re'âyâya ve sâ'ire i'lân ü izhâr[1] kılındı*. **Rubâ'iyye:**

İblîs eğer şinâhtî fi'let
Der-pîşe-i hod tü-râ vasî kerdî
Ver âdem zâden-i tû dânistî
*Ez-neng-i tû hîşten hasî kerdî***

Vürûd-i havâdis-i ba'zı ceng ü mesâff der-etrâf u eknâf

Boğdan Cânibi Ser'askeri Yûsuf Paşa, kethudâsını ordusuna bırağup, Boğdan Çerhacısı Varna Muhâfızı Sâlih Paşa'yı ma'iyyetinde olan yeniçeri dilâverleri ve ba'zı segbân askerleriyle mukaddimetü'l-ceyş ederek hareket ve Purut Nehri kenârında ligorlar ve meterisler ve tabyalar ihdâsiyle mukâbele dâ'iyesinde olan eşkıyâ üzerine 'azîmet ve varup muhârebeye mübâşeret etdiler. İçerüden ve taşradan top[2] u tüfeng cengiyle iki sâ'at kadar vakit güzârında eşkıyâ, yeniçeri askerini gözlerine kesdirerek ve iş o tarafdan uc vereceğini bilerek, kurşun yağdırarak üzerlerine hücûm eylediklerinde, asker-i merkûmda uygunsuzluk zâhir u ma'lûm olmağla, der-'akab süvârî topcuların bin-başısı Uzun 'Ömer Ağa sür'at-i hareketle erişüp;

Kerde der-dîn çi cehdhâ selefem
*Ger ne-cûyem cihâd nâ-halefem***

sûretiyle küllî gayret ederek, hemân toplarını çevirüp askerini indirüp manavele[3] sürüp, meyve-i şecere-i zakkûma şebîh olan salkımları, eceline susamış eşkıyâ üzerine bârân-ı belâ gibi yağdırarak, 'arsa-i ceng ü cihâdda üftâde olan ecsâd-ı erbâb-ı fesâddan kadem nihâde olacak yer komadı. Bakıyye-i ehl-i

---

1 ve bu husûs ..... izhâr M4. : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 141a'nın sağ kenarına aşağıya diklemesine yazılmışlardır] E

* "Ve çünki mukaddemce îmâ vü tezkîr olunduğu ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,206-207'de kaydedilmiştir.

** "ابلیس اگر شناختی فعلت * در پیشه خود ترا وصی کردی
ور ادم زادن تو دانستی * از ننك تو خویشتن خصی کردی = İblis eğer senin yaptıklarını bilseydi, kendi mesleğine seni vasî yapardı. Eğer Âdem senin doğacağını bilseydi, bu ayıptan dolayı kendini iğdiş ederdi" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir rubâ'îdir.

2 taşradan top M4 : tışarudan tob E

*** "کرده در دین چه جهدها سلفم * کر نجویم جهاد نا خلفم = Dînî konularda benden sonra gelecek olana göre çokça çalışmalar yaptım. Eğer cihâdı da aramazsam, kendimden öncekinin yolundan gitmemiş olurum" anlamına gelen bu cümleler Farsça bir beyittir.

3 manavele E : ما ـاوله M4

tuğyân derhâl rû-gerdân ve firâr ve tesettür içün meterisleri cânibine şitâbân[1] oldular ise de, bu keyfiyyet sâ'ir asâkir-i[2] İslâm'da dahi muharrik-i şevk u gayret ve müheyyic-i şîme-i şecâ'at olarak, askerler yer yer hareket ve iki takım olup bir sınıfı münhezimîn-i eşkıyâ tarafına ve bir[3] kısmı top[4] u tüfenge bakmayup, istihkâmât-ı 'usât üzerine savlet [M4 146] ederek, bir mertebe gazûbâne harb ü peygârda ısrâr eylediler ki, 'ale't-tahkîk;

Şud ez-küşte ber-püşte-i bâlâ vü pest

*Be-târâc-ı cân merg be-küşâd dest**

mazmûnu rû-nümûn ü âşikâr oldu.

Ba'de-ezîn istihkâmât verâsında mütehassın olan tugāt-ı pür-gurûr u 'ucb, *"Ve kazefe fî kulûbihimü'r-ru'be"*** sabr u karâra 'adem-i iktidâr ile[5], binasrillâhi'l-Meliki'l-Kahhâr gulûy-i guzât-ı düşmen-şikârdan gözleri korkup ve tabya ve meterislerinden çıkup, *"İn yürîdûne illâ firâran[6]"**** müterâci'-i semt-i idbâr oldular. Lâkin şüc'ân-ı İslâmiyân yakalarını bırakmayarak, erbâb-ı 'isyân fîmâ-ba'd dendân-ı a'sal-i şîr-i şemşîr-i dilâverân-ı askerden halâs mümkin olmayacağını istibsâr ile Purut Nehri'nin öte Rusyalu yakasına güzâr etmek hulyâsiyle kendülerini nehr-i mezbûra ilkāya başladılar. Ol vakit asker-i İslâm kelle, kulak, bayrak ahzına bakmayup, nehrin kenârına tekarrub ve gark olanlardan bakıyye yüzerek karşuya cân atmak[7] ve henûz sâhile yaklaşup çıkmak gā'ilesinde olan hâ'inlere, *"Kul inne'l-mevt'ellezî tefirrûne minhu fe-innehû mülâkîküm"*[*4] muktezây-ı hakāyık-ihtivâsı üzere tüfeng ve karabina yağdırarak, ancak bütün bütün elli kadar nefs-i habîs kurtulabilmiş derecesinde katl ve ta'kîb, ba'dehû dönüp kemîn-gâh-ı mel'anet-i erbâb-ı hıyânet olan ligorlar ve tabyalar ve meterislerin cümlesini hic eser kalmamak üzere hedm ü imhâ ve tahrîb ve top[8] ve mühimmâtlarını bi'l-cümle Ordu Ser'askeri

---

1 şitâbân M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra mükerreren yazılmış olan "şitâbân" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

2 asâkir-i E : asker-i M4

3 bir E : — M4

4 top M4 : tob E

* "شد از کشته بر پشته بالا و پست ✻ بتاراج جان مرك بكشاد دست = Tepenin üzeri ölülerle dolup taştı. Ölüm, canın yağmasına kucak açtı" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

** "و قذف فی قلوبهم الرعب = Ve kalplerine korku düşürdü" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Ahzâb 33/26. ve el-Haşr 59/2. âyetlerin ortalarında yer alan bir kısmıdır.

5 iktidâr ile E : iktidâriyle M4

6 firâran E : firâzen (فرازا)M4

*** "ان یریدون الا فرارا = Sadece kaçmayı arzuluyorlardı" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Ahzâb 33/13. âyetin son kısmıdır.

7 atmak E : itmek M4

*4 "قل ان الموت الذی تفرون منه فانه ملاقیکم = De ki: Sizin kendisinden kaçtığınız ölüm, muhakkak sizi bulacaktır" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-Cum'a 62/8. âyetin ilk yarısıdır

8 top E : tob M4

tarafına ba's ü tesrîb eylediler. Ser'asker-i müşârun ileyh dahi esnây-ı muhârebede asker tarafından gerek kendülere[1] ve gerek Çerhacı Paşa'ya ithâf olunan kelle, kulak ve[2] bayrakların bir mikdâriyle bu haber-i sârreyi hâvî, Çerhacı-yı müşârun ileyhle bi'l-iştirâk Der-bâr-ı şevket-medâr'a tahrîrât irsâl eylemeleriyle, mâh-ı mübârekin on üçüncü günü◊ tahrîrât-ı mezbûre vürûd edüp*, 'avn ü 'inâyet-i cenâb-ı Mu'în ile bu eyyâm-ı rahmetde oldukca kulûb-i Mü'minîn tatyîb ve eşyây-ı mersûle-i mezkûre pîş-gâh-ı Bâb-ı 'adâlet-me'âb-ı Şâhâne'de tepeler gibi yığılup, oruc keyfiyyetiyle gürûhen[3] gürûh gelan yârân-ı temâşâ-gerân tefrîh u tatrîb kılındı.

Ki her kû buved düşmen-i Şehr-yâr
*Be-dîn gûne bîned[4] ser-encâm-ı kâr***

Bu esnâda Silistire Vâlîsi [M4 147] Mehmed Selîm Paşa'nın kethudâsı ma'iyyetiyle göndermiş olduğu asker dahi İpsilandi-oğlu'nun mütehassın olduğu Tırgovişte nâm mahalle yakın vardıklarında, hâ'in-i mesfûrun askeri çıkup biraz muhârebe etmişler ise de, asâkir-i İslâm ile muhârebeyi gözlerine aldıramayarak, balkān tarafında vâki' Fimpolik*** Karyesi'ne[5] firâr ve guzât-ı İslâm dahi Tırgovişte Kasabası'nı zabt eylediğini ve mesfûr İpsilandi-oğlu Todori nâm mebde'-i zuhûr-i fesâdı bir sebeble katl ü i'dâm etmiş olduğunu ve Sava Bin-başı ma'iyyetinde olan Keyho (كيخو) ve Mihal ve sâ'ir Rûm Arnavud[6] bölük-başıları yedi sekiz yüz kadar 'aveneleriyle istîmân etmiş olduklarından, Kethudây-ı mûmâ ileyh rây ü emân vererek gelüp tarafına teba'iyyet ü itâ'at etmiş olduklarını mübîn, mûmâ ileyhin Vâlî-i[7] müşârun ileyhe[8] vürûd etmiş şukkası ile müşârun ileyhin dahi Der-'aliyye'ye tahrîrâtı, mâh-ı ramazân-ı bâhiru'l-feyezânın on beşinci günü◊◊ vâsıl ve ehl-i İslâm'a sürûr-i tâze hâsıl oldu*[4].

---

1 kendülere E : kendüleri M4
2 ve M4 : — E
◊ 13 Ramazân 1236 = 14 Haziran 1821 Perşembe.
* "**Vürûd-i havâdis-i ba'zı ceng ü** ..... edüp" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,195-196'da kaydedilmiştir.
3 keyfiyyetiyle gürûhen E : keyfiyle gürûh M4
4 bîned E : بيند M4
** "كه هر كو بود دشمن شهريار ✻ بدين گونه بيند سر انجام كار" = Kim hükümdârın düşmanı olursa, işin sonunu bu şekilde görür" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.
*** Buradaki bilgiler metnimizden alınmakla beraber "Fimpolik (فيمپولق)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,197'de, "Kimpolik? (قيمپولق)" olarak kaydedilmiştir.
5 Karyesi'ne E : قريه سته M4
6 Arnavud E : Arnabud M4
7 Vâlî-i M4 : Vâlî-yi E
8 ileyhe E : ileyhle M4
◊◊ 15 Ramazân 1236 = 16 Haziran 1821 Cumartesi.
*4 "Bu esnâda Silistire Vâlîsi ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,197'de kaydedilmiştir.

Ve iktizâ eden cevâb-nâme-i Sâmî'de bundan akdem dahi kerreten ba'de uhrâ bi'l-cümle vüzerâ ve me'mûrîn-i sâ'irîne sırran ve 'alenen yazılmış olduğu üzere Rûm Milleti'nin dîn ü devlet-i İslâmiyye 'aleyhine mürtekib oldukları hıyânet ü habâsetde[1] küçüğü ve büyüğü müttefik oldukları mütehakkak olmağla, bunlar cemî' ehl-i İslâm'a sû'-i kasd niyyet-i bâtılasında oldukları dâ'imâ der-hâtır olarak, zinhâr ve zinhâr anlara i'timâd ü emniyyet etmek câ'iz olmadığı ve mukaddemâ Eflâk ve Boğdan ve Kırayova kā'immakāmlarınm nasb u ik'âdı hikmete mebnî idüğüni Vâlî-i[2] müşârun ileyh kethudâsı tarafına tekrâren tahrîr ederek, mersûm Sava'ya rây ü emân verildiği, muhassenât-ı umûrdan olmamış olduğunu dahi iş'âr eylemeleri ve o makūlelere hemân kuvvet-i kāhire ve satvet-i bâhire ibrâz ederek, kal' u kam'la emsâli havenenin terhîb ü tenkîli lâzım idüği ve düvel-i Nasârâ konsoloslarına ve vekîllerine dahi aslâ bir mâddede[3] i'timâdı tecvîz etmeyerek ve reng dahi vermeyerek, üslûb-i hakîmâne ile kullanılmaları ve bakıyyetü's-süyûf olan erbâb-ı hıyânetin dahi haklarından gelmeğe ikdâm ü gayretde mûmâ ileyhin kusûr etmamesi ve emr u fermân-ı **[M4 148]** hazret-i Tâcdârî'nin bu merkezde dâ'ir idüği husûsâtı, kethudâlarına yegân yegân tahrîr u beyân eylemeleri levâzımı ta'rîf ü tafsîl ve bu def'a dahi vukū' bulan hıdemât-ı cemîlelerine mebnî[4] tahsîn ü tebcîl ile ma'nûn cevâb-nâme-i mezkûre, mâh-ı ramazânın on altıncı günü[0] Silistire Vâlîsi müşârun ileyh tarafına irsâl ü tesbîl kılındı. Bundan bir hafta kadar güzârında Vidin Muhâfızı Dervîş Paşa'mn dahi silahdârı ma'iyyetiyle göndermiş olduğu asker Kara Eflâk'a vardıklarında, balkān civârında olan İpsilandi-oğlu 'Aleksandri, Nikoli ve Yorgaki nâm iki 'aded karındaş-ı hıyânet-pâ-dâşı ile ol havâlîden ba'zı tarafdan mâlen ve nüfûzen[5] mu'âvenet ü müzâheretle cem' etdikleri yedi sekiz bin kadar piyâde ve süvârî şakî-yi hâsir ve sekiz kıt'a top[6] ve sâ'ir mükemmel ve vâfir edevât ü mühimmât ile Dıragaşan Karyesi karşusuna gelüp ordu kurmuşlar. Ve mersûm Nikoli altı kıt'a ve 'Aleksandri, verâsında iki kıt'a top[7] ile karye-i merkūmede olan iki bin kadar asker-i İslâm üzerine iki def'a şiddetle hücûm u savlet etmişler ise de, guzât-ı İslâm dahi merdâne ve şîrâne mukābele ile sell-i seyf-i intikām ederek ve ol esnâda sâ'ir mahaller muhâfazasında olan asker dahi haber alup erişerek, eşkıyây-ı mersûmeyi araya alup, her tarafdan darb u kat'la ahz-ı intikāma ikdâm ve bi'l-külliyye imhâ vü ifnâ etmeğe niyyet ü ihtimâm eyledikleri ma'lûm-i eşkıyây-ı li'âm olarak, ol aralıkda bir takrîb

1 habâsetde E : habâsetden M4
2 Vâlî-i M4 : Vâlî-yi E
3 mâddede E : mâdd[e]de M4
4 mebnî M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "müşârun ileyhe îfây-ı lâzime" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E
0 16 Ramazân 1236 = 17 Haziran 1821 Pazar.
5 tarafdan mâlen ve nüfûzen E : tarafından mâlen ve nüfûsen M4
6 top M4 : tob E
7 top M4 : tob E

firâr ile kurtulabilenleri[1] tekrâren balkān içinde istitâr u karâr edüp, lâkin bi'l-cümle topları ve vâfir süngülü tüfengleri ve cemî' cebehâne ve mühimmâtları ve yetmiş dört dil ve vâfir kelle ve kulak ve bayrakları ahz olunup*, zahm-hûrde ve nîm-mürde kurtulanları ekall-i kalîl idüği ve bu muhârebede şühedây-ı ehl-i İslâm pek az olduğu, Muhâfız-ı müşârun ileyh tarafından Der-sa'âdet'e 'acâleten tahrîr ve alınan toplar ve sâ'ir eşyânın dahi gönderilmek üzere oldukları tastîr ve hîn-i muhârebede şecâ'at ü hamiyyetleri zâhir olan on iki nefer serân-ı asker isim ve şöhretleriyle tezkîr olunmağla, tahrîrât-ı behcet-âyât-ı mezkûre manzûr-i hümâyûn-i hazret-i Şehriyâr-ı 'inâyet-kâr oldukda, [M4 149] zikr olunan ser-kerdelere ikrâm u taltîf olunmak husûsuna irâde-i kerem-ifâde-i Mülûkâne te'allukuyla, on iki ser-kerdelere birer a'lâ kaput ve Silahdâr-ı mûmâ ileyhe bir kontoş semmûr kürk der-'akab ihzâr ve tahsîn ü sâpâşı hâvî cevâb-nâme-i Sâmî ile Vidin Muhâfızı müşârun ileyh tarafına ba's ü tesyâr kılındı. Ve gerek bu fütûhât, gerek Yaş ve Bükreş kasabalarının birbirini müte'âkıb zabt u teshîr olundukları, Yanya Ser'askeri Hurşîd Paşa'ya ve Kapudâne ve Patrona beylere ve İzmir ve Kıbrıs ve Anadolu taraflarında olan vüzerâya tahrîr u iş'âr olundu.

Katl-i ba'zı 'usât ve sâ'ir vukū'ât

İstanbul ve havâlîsi re'âyâsını tahrîk içün Ak-deniz tarafından bir takım müfsidler gelmiş olduğu, bir hafta kadar mukaddem haber alınup tecessüs olunarak, Galata önünde bir Rûm gemisinde bulunup ahz ü habs ve istintâk, ba'dehû Boğaz-içi'nde Rûm re'âyâsı mecma'ı mahallerde birer ikişer salb ile terhîb-i ehl-i nifâk olundu.

Ve Gümrük önü bakkāllarından Karamanlu bir mütemevvil Rûm'un fesâdda medhali olduğu tehakkuk ederek, iki gün mukaddem ahz ü habs ve gereği gibi teharrî olundukdan sonra, katl içün evâsıt-ı ramazânda◊ Gümrük meydânına getürdüklerinde: "Kıristiyân[2] yok mu? İş bitdi, dahi ne gününüze dursuz!" deyü ol mahalde bulunan hem-cinsine Türkce sayha vü nidâ ve zamîr-i mel'anet-semîrinde olan fesâdı, lisân-ı sü'bânî-nazîr ve savt-ı erkam-ı karîri ile takrîr u îmâ eyledi.

Ve bunun bir 'aynı olarak ol esnâda Menemen Voyvodası Kapucu-başı Dede Mustafa Ağa'nın hıdmetinde olan bir Bölük-başı, ol havâlî sevâhilini muhâfaza eder iken, nısf-ı leylde Sisam ve Nakşa adalarından tahrîk-i ra'iyyet ve celb-i menfa'at zımnında sekiz yüz yirmi dört kıt'a mektûb ile Anadolu

1 kurtulabilenleri E : kurtulabilanleri M4

* "Bundan bir hafta kadar güzârında ..... olunup" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,196'da kaydedilmiştir.

◊ 11-20 Ramazân 1236 = 12-21 Haziran 1821.

2 Kıristiyân E : Hıristiyân M4

sâhiline bir ufak kayık ile gelerek, Menemen sâhiline yanaşmak üzere olan üç Rûm ve iki Firenkleri merkûm Bölük-başı kayık ile üzerlerine varup ahz ve mektûblariyle Menemen'e getürdükde, mektûbların birazı terceme etdirilüp, anların ba'zında: "Ma'lûmun olan akçayı bir takrîb gönderesin, yahûd bildiğin **[M4 150]** medfûn akçayı bir takrîb alup gelesin. Ve filân şey'i gönderesin" gibi husûsât olup, ba'zında dahi: "Vakt-i akdemde bizim milletimiz beyninde meveddet kalmayarak, birbirlerine 'adâvetle günehkâr olduklarından, Panaya bizi Türk'e re'âyâ[1] etmekle te'dîb eyledi. Şimdi emr ber-'aks olup, anların birbiriyle ittifâkı kalmayarak ve merhametleri meslûb olarak birbirinin kanını dökmekdedirler. Ve biz uhuvvet ü ittifâkımızı muhkem etdik. Fîmâ-ba'd devrân bizimdir. Siz oralarda eğlenüp Türkler'in kirlü[2] eteklerini niçe[3] bir öpersiz. Bu tarafa gelüp serbest[4] olun! Bundan sonra anların gücü bize yetmez ve çok geçmez yine vatanınıza gâlibâne gidersiz" gibi türrehât muharrer olmağla, Voyvoda-i mûmâ ileyh Firenkler'i ba'zı mutâla'aya mebnî habs edüp, ba'dehû[5] iki Tatar ve üç Çukadâr terfîkiyle bâ-i'lâm ü mahzar göndermiş olduğu Rûm re'âyâsından mersûm üç nefer şakî-i[6] bed-kâr, Üsküdar'dan İstanbul'a imrâr olunurlar iken, Galata önünde Nasârâ gemileri hizâsına geldiklerinde, içlerinden biri âvâz-ı bülend ile lisânlarınca: "Kıristiyân[7] yok mu? Rûm Milleti karındaşlarının gayretini çekenler yok mu? Ne korkup durursuz ve dahi ne şübhe edersiz? Bundan sonra devrân bizimdir ve Kıristiyân[8] devletleri yardımcımızdır[9]" deyü çağırarak geçüp gitdi. Ve aldandıkları hayâl-i muhâli i'lân etdi. Ve bir iki gün murûrunda merkûmlar ba'zı mecma'-i Rûm'da katl ve Firenkler'in Menemen'de salbine fermân olundu[10]*.

Ve[11] mine'l-kadîm cizye-güzâr re'âyânın Der-sa'âdet'de bârgîre süvâr olmaları memnû' iken, bir müddetden berü müsâ'ade olunarak Rûm ve Ermeni ve Yehûdî milletlerinin büyüğü ve küçüğü hânelerinde at ve bârgîr beslemekde olup, ekserîsi dâhil-i sûrda bârgîre süvâr olmağa tahsîl-i ruhsat etmiş ise de, bu keyfiyyetin men'iyle re'âyânın âdâb-ı ra'iyyete münâfî hareketden tahzîri lâzım gelmekle, fîmâ-ba'd re'âyânın bârgîre süvâr olmak üzere

---

1 re'âyâ M4 : re'â E
2 kirlü E : kibirlü M4
3 niçe E : nice M4
4 serbest M4 : serbes E
5 hıdmetinde olan ..... ba'dehû M4 : + [Bu uzunca kısım, satırın devamından hareketle buraya girmesi işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla E 143a'nın sol kenarına yazılmıştır] E
6 şakî-i M4 : şakî-yi E
7 Kıristiyân E : Hıristiyân M4
8 Kıristiyân E : Hıristiyân M4
9 yardımcımızdır E : yar[d]ımcımızdır M4
10 Ve bir ..... olundu M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 143a'nın sağ kenarına aşağıya diklemesine yazılmışlardır] E
* "Katl-i ba'zı 'usât ve sâ'ir vukû'ât ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,176-177'de kaydedilmiştir.
11 Ve M4 : — E

tahsîl etmiş oldukları izin tezkirelerine i'tibâr olunmayup, Dîvân-ı hümâyûn Tercemânı bulunan bârgîre binüp ve Devlet-i 'aliyye'nin umûrunda müstahdem olan sarrâfândan meşye iktidârı olmayan Yehûd ve Nasârâ palanlı katıra ve merkebe binmeleri ve bunlardan mâ'adâ [M4 151] Ermeni ve Yehûdî ve Rûm mu'teberlerinden her kangısı olur ise olsun, usûl-i kadîmeye ri'âyeten dâhil-i sûrda bârgîre süvâr olmaları bundan akdem dahi vukū' bulduğu üzere yine men' olunup, bundan mâ'adâ bu def'a re'âyânın hânelerinde esb ve bârgîr beslemameleri ve mevcûd olanları ehl-i İslâm'a fürûht eylemeleri bâbında evâmir-i 'aliyye sahîfe-pîrây-ı sudûr ve Kapudan Paşa ve Yeniçeri Ağası ve Cebeci-başı ve Topcu-başı ve Lağımcı-başı ve Bostancı-başı ağalara ve Rûm ve Ermeni patrikleri[1] ve Haham-başı ve sâ'ir iktizâ edenlere neşr ile[2] zâbitân dahi men'ine me'mûr kılındı.

Ve Yeniçeri Ağası'na hıtâben sâdır olan emr-i şerîfde, Ağa-yı mûmâ ileyhe Canbâzlar Kethudâsı'nı celb ile Üsküdar ve Galata ve Bey-oğlu tâ Büyük-dere'ye varınca ve gerek İstanbul'da üç sınıf re'âyânın hâne vü emlâklerini gezerek ve buldukları hayvânâtı defter ederek, değer behâlariyle iştirâsına talebkâr olmalarını ve ketm ü ihfâ kaydında olanları olur ise gelüp haber vermelerini, Kethudây-ı merkūma tenbîh eylemesi husûsları dahi te'kîd ü tezkîr kılındı.

Tertîb-i ba'zı sefâyin-i donanma ve me'mûr-i müsellah-şüden-i 'umûm ocaklu ve ricâl ü 'ulemâ

Bundan akdem techîz ü isrâ olunan Donanma-yı hümâyûn'un Ak-deniz'de tecemmu' eden eşkıyâ sefâyinine nazaran takviye vü teksîri iktizâ eylediğinden mâ'adâ, Başbuğ ta'yîn olunmuş olan Riyâle-i hümâyûn Kapudânı Seyyid 'Ali Bey'de rehâvet sûreti dahi rû-nümâ olduğuna binâ'en, Patrona-i[3] hümâyûn Kapudânı Muhtâr Kapudân, işe[4] yarar ve kâr-güzâr idüğünden, Donanma-yı hümâyûn Başbuğu ta'yîn kılınarak, bu tarafdan ma'iyyetine hemân Beşiktaş önünde donanmış olan Fâtih-i Bahrî ve Burc-i Zafer nâm iki kıt'a kalyon ile Kara-deniz Boğazı'ndaki sefînelerden Gurre-i Nusrat ve Fevz-i Nusrat* nâm iki kıt'a firkateyn ve Tersâne-i 'âmire mevcûdundan dahi Bahr-ı Zafer nâm firkateyn ile cem'an beş kıt'a donanma gemileri tertîb olunup, bunların iktizâ eden iki bin mikdârı nâkıs askerlerini tekmîl içün iktizâsına göre ziyâde akça verilerek cem' u tahrîri ve bir haftaya kadar cümle

1 patrikleri M4 : batrikleri E
2 neşr ile E : neşriyle M4
3 Patrona-i M4 : Batrona-i E
4 işe M4 : — E
* Buradaki bilgiler metnimizden alınmakla beraber "Nusrat" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,186'da, "Nasrî" olarak kaydedilmiştir.

levâzımâtlarının[1] görülmesi ve ta'lîm-nâme-i 'âlî **[M4 152]** ve kapudanlara iktizâ eden evâmir-i şerîfenin dahi ısdâr olunması bir gün mukaddem meclis-i meşveretde müzâkere vü tensîb olundu. Ve hâk-i pây-i hümâyûn-i Şâhâne'den istîzân olundukda: "Beşiktaş pîş-gâhında olan kalyonlar ve Tersâne'den ta'yîn olunacak firkateyn, Patrona[2] Bey Başbuğluğu'yla gitsünler, lâkin Kara-deniz Boğazı henûz nizâmında değil iken, orada olan sefîneler gönderilmez. Anların yerine başka sefîneler bulup serî'an techîz olunsunlar!" deyü emr u fermân-ı hümâyûn buyurulmağla, mûcebince iktizâ eden emr-i şerîf ve Patrona[3] Bey'in sevâhilden her ne ister ise kâmilen icrâ olunması bâbında sevâhile yazılması lâzım gelan evâmir-i şerîfenin tastîri Kalem'e tenbîh olunarak, Kapudan Paşa'ya dahi Tersâne Emîni ve Tersâne ricâli ile müzâkere ederek, emr-i hümâyûn-i Mülûkâne mûcebince Kara-deniz Boğazı'nda olan gemilerin yerine başka sefîneler bulup, serî'an techîz ü ihzâr birle Bâb-ı 'âlî'ye ifâde-i hâl eylemesiyçün mâh-ı ramazânın on altıncı günü◊ tezkire-i Sadr-ı 'âlî irsâl olundu*.

Cümleye ma'lûm olduğu vechile Rûm Milleti'nin ehl-i İslâm 'aleyhine ittifâkları cihetiyle her tarafdan emniyyet-i külliyye meslûb olduğundan, cümle Mü'minîn hazariyyeti seferiyyete tebdîl ve birbirleriyle ittifâk eylemeleri bundan akdem herkese bâ-fermân i'lân ve ehl-i seyf ü kalem miyânlarına birer hançer[4] takınmaları dahi emr u fermân olunmuşidi. Ancak giderek re'âyâ eşkıyâsının günden güne şakâvetleri artup uygunsuz hareketleri derkâr olduğuna nazaran, gayret-i İslâmiyye'yi dahi lâyıkıyla icrâ etmek ve merkûmların işbu harekât-ı[5] rediyyelerine mukâbeleten[6] bi'l-cümle ehl-i İslâm hakîkî ve samîmî[7] ittifâk etmek farz olduğu mülâbesesiyle, a'lâ vü ednâ işbu ittifâkı fi'len icrâ zımnında ba'de-ezîn bi'n-nefs Sadr-ı a'zam ve Şeyhulislâm hazerâtı ve 'ulemây-ı 'izâm ve mevâlî-yi[8] fihâm ve müderrisîn-i kirâm ve ricâl-i devlet ve hademe-i Bâb-ı 'âlî, esvâb-ı resmiyyeyi terk ile yalnız biniş ve çatal sarık ve bellerinde olan hançerden başka birer çift piştov ve En'âm kîsesi ve pala yahûd seyf ta'lîk edüp, herkes bulunduğu mahalden[9] hemân muhârebeye ne vechile gitmek lâzım ise **[M4 153]** ol sûreti istihsâl ederek,

---

1 levâzımâtlarının M4 : + [Bu kelime önce "levâzımâtları" şeklinde yazılmış, daha sonra sonundaki "ı" kısmının üzeri karalanarak üstüne "nın" ilâvesiyle bu şekilde düzeltilmiştir] E
2 Patrona M4 : Batrona E
3 Patrona M4 : Batrona E
◊ 16 Ramazân 1236 = 17 Haziran 1821 Pazar.
* "**Tertîb-i ba'zı sefâyin-i donanma** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,186'da kaydedilmiştir.
4 hançer M4 : hancer E
5 harekât-ı E : hareket-i M4
6 mukâbeleten E : mukâbele M4
7 samîmî E : صمیمی M4
8 mevâlî-yi E : mevâlî-i M4
9 mahalden E : mahalde M4

'ale'd-devâm hâzır u müheyyâ bulunmak ve bunların dâ'irelerinde bulunan Enderûn ağaları ve çukadârları, mütelebbis oldukları haftân ve dolama misillü esvâb-ı hazariyyeti külliyyen nez' birle, ayaklarına şalvar ve bellerinde olan hançerden[1] başka birer çift piştov ve birer En'âm kîsesi ile birer pala yahûd seyf ta'lîk ve mukaddem tenbîh olunduğu vechile ocaklu neferâtının cümlesi silâhlanmış ise de, ağalarının bizzât kendüleri ve etbâ'ları dahi kezâlik esvâb-ı hazariyyeti terk ile cümleten[2] silâhlanmak ve 'ale'l-'umûm hâcegân ve kapucu-başı ağalar ve gediklüler ve hıdmet-kârları esliha ve âlât-i harbiyyeyi 'ale'd-devâm istishâb etmek ve'l-hâsıl işbu ihtilâl külliyyen ber-taraf olup, herkese emniyyet gelinceye kadar 'îdeyn ve mevlid-i şerîf ve Hırka-i şerîfe ve Rikâb-ı hümâyûn ve[3] Surre-i hümâyûn ve mevâcib ihrâcı misillü de'b-i kadîm olan rusûmât günlerinden mâ'adâ vakitlerde esvâb-ı resmiyye geyilmeyüp, herkes vech-i mezkûr üzere seferî kıyâfet olarak hâzır u müheyyâ bulunmak üzere fermân olundu.

Ve ricâl ve hademe-i Devlet-i 'aliyye'den olanların tevâbi'âtı, kazanclarını şâl ve sâ'ir mesârife sarf etmeyüp, lede'l-iktizâ rukûb içün hayvân tedârük ederek, gerek kendülerinin ve gerek etbâ'larının mükemmel eslihalarından başka hayvânları dahi tekmîlen hâzır u müheyyâ olmak re'y-i erbâb-ı fetk u ratk ile karâr-gîr ve emr u fermân-ı Şâhâne dahi te'alluk etmiş olduğu tezkîr olarak[4], iktizâ edenlere tenbîh ü i'lân zımnında mâh-ı ramazânın on yedinci günü◊ Kapudan Paşa ve Kethudâ Bey ve Re'îs Efendi ve Defterdâr Efendi ve Yeniçeri Ağası ve Bostancı-başı ve Topcu-başı ve Cebeci-başı ve Lağımcı-başı ağalara hıtâben başka başka ahkâm-ı şerîfe neşr olundu. Ve Ocak ağalarına gönderilan evâmirde dâ'imâ sınurlarını gezüp, silâhsız râst geldikleri her kim olur ise olsun tevbîh u tekdîr ederek, bir dahi silâhsız gezmamesini te'kîd eylemeleri dahi tahrîr olundu.

Ve bu sûret mukaddemce meclis-i meşveretde ba'de'l-müzâkere hâk-i pây-i hümâyûn-i Şâhâne'den istîzân zımnında muharrer telhîs-ı Sadr-ı a'zamî, sûret-i [M4 154] maslahatın bir kıt'a müzekkiresiyle takdîm olundukda, bâlâsına izn-i hümâyûnu şâmil hatt-ı şerîf keşîde buyurulmuşidi. Bu def'a telhîs-ı mezkûr ile bir sûret-i müzekkire cânib-i Fetvâ-penâhî'ye terkîm ve emr u fermân-ı Mülûkâne'yi 'ulemây-ı 'izâma tenbîh ü tefhîm eylemeleri zımnında bir tezkire-i Sâmiye ile irsâl ü takdîm olundu. Ve der-'akab herkes silâh-pûş ve hademe-i kibâr tüfeng ber-dûş olarak, ol hey'etle âmed ü reft eyledikleri bir nev-zuhûr keyfiyyet ve cümleye mûris-i dehşet olup, **kıt'a:**

es-Seyfü ve'l-hanceru reyhâniinâ

---

1 hançerden M4 : hancerden E
2 cümleten E : cümle M4
3 ve E : — M4
4 olarak E : olunarak M4
◊ 17 Ramazân 1236 = 18 Haziran 1821 Pazartesi.

Üffin 'ale'n-nercisi ve'l-âsi

Şerâbünâ min-dem-i a'dâ'inâ

*Ve ke'sünâ cimcimetü'r-re'si**

mazmûnuna işâret gûne garâyib[1] hâlet oldu**.

Ve bundan akdem işâreti sebkat eden vechile burc-i mukārene-i evsat olan Sünbüle'de vâki' küsûfun hengâm-ı mu'azzam-te'sîri ve bu sene râbi'-i sâl-i mukārene-i müsterika olan Hamel'de ihtirâk-ı Müşterî ahkâmından *Eşcâr ve Esmâr* nâm kitâbın şecere-i sâlisesi, şu'be-i hâmisesinin semere-i râbı'asında mezkûr ve *Tenbîhât* nâm kitâbın ahkâm-ı ihtirâkātında mastûr olan tegayyür-i ahvâl ü 'âdet ve vukū'-i gavâ'il ü dehşet ahkâmı***, 'alâ zu'mi'l-müneccimîn yerin buldu*[4].

Ancak 'ulemânın yine bol yenli kürk ve kebîr 'amâme ile bellerinde seyf ve tabanca ve hançer[2] esvâkda seyr u güzerleri[3], temâşâ-gerlere bir peyker-i istigrâb-âver oldu.

Halekallâhu[4] *li'l-hurûbi ricâlen*

Ve ricâlen li-kas'atin ve serîdin[*5]

Ve çok geçmeyüp halk bedâveti yine sefâhete tahvîl ile müsâ'ade-i ba'zı kibâr-ı zemândan nâşî, gulâmân-ı[5] nev-civân ve evlâd-ı tüccâr ve bâzergân altışar arşun çukadan sûzenî işleme şalvarlar ve sırmalı fermeneler ve belde ve[6]

---

* "السيف و الخنجر ريحاننا * اف على النرجس و الاس
شرابنا من دم أعدائنا * و كاسنا جمجمة الراس = Kılıç ve hançer bizim iki fesleğen çiçeğimizdir. Nergis ve mersin ağacına yuh olsun (= onlar bizim için bir şey ifade etmezler). Bizim şarabımız düşmanların kanındandır, bardağımız da kafatasıdır" anlamına gelen Arapça bir kıt'âdır.

1 garâyib E : garâ'ib M4

** "Cümleye ma'lûm olduğu vechile Rûm ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve "Şânî-zâde keyfiyyeti bu vechile bast u beyân etdikden sonra der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek aynen *Târîh-i Cevdet*, XI,202-203'te kaydedilmiştir.

*** Müellifimizin burada söz konusu ettiği eser Ebu'l-Muzaffer Şâh 'Abbâs el-Hüseynî es-Safevî'nin *Tenbîhâtü'l-Müneccimîn* adlı eseridir. Gerçekten burada anlatılanlarla ilgili bilgiler eserin "Ahkâm-ı ihtirâkât" (bk. vr.63a) başlığının devamında "İhtirâk-ı Zuhal der-burc-i Sünbüle" kısmında yer almaktadır; bk. meselâ Ebu'l-Muzaffer Şâh 'Abbâs el-Hüseynî es-Safevî, *Tenbîhâtü'l-Müneccimîn Tercemesi*, trc. el-Hâc 'Ömer, Süleymâniye Ktp., İzmir, nr.501, vr.73a. Bu paragrafta adı geçen *Esmâr ve Eşcâr* için ise bk. Metin, II,999n1.

*4 "Ve bundan akdem işâreti sebkat ..... buldu" kısmında yer alan bilgiler aynen *Târîh-i Cevdet*, XI,203'te kaydedilmiştir.

2 hançer M4 : hancer E

3 güzerleri E : güzârları M4

4 Halekallâhu : Halekallâhın (خلق الله) E, M4

*5 "خلق الله للحروب رجالا * و رجالا لقصعة و ثريد = Allah kimi adamları savaş için kimilerini de tirit ve tabak (=yemek yemek) için yaratmıştır" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

5 gulâmân-ı E : غلامان M4

6 ve E : — M4

başda fermâyiş şâllar ve sîmlü silâhlar ile henûz hıtân olmuş çocuklar gibi birer elleriyle şalvarlarının ağını kaldırarak hırâmân olmağa başladılar. Zîrâ ba'zı kibâr ve husûsan anlardan ehil ve nâ-ehili yeksân gören yâdigâr, etbâ'ını bu vechile tezyîn ve sonra sâ'irleri dahi tab'an ve tav'an taklîd ü tahsîn ve kendüleri dahi biner ve bin beşer yüz guruşa abanos parçası Fahrî oyması hancer kabzası[1] yapdırup, ba'dehû üzerlerini elmâs ile mücevher ve sâ'ir silâhlarını dahi ekserîsi müstağrak-ı zerr etdiler. **Nazm:**

Ehl-i dil-râ nâ- [M4 155] pesend âyed zer u la'l ü güher
'Âr bâşed merd-râ ânçi zenân-râ zîverest

Fahr bâ-hançer me-kün ger ber-kemer bâşed tü-râ
Ber-kemer nî râz-ı berg-i hîşten sad hancerest[2*]

Bu sebebdendir ki Aristo Hakîm, İskender'e gönderdiği nush u pendi müştemil mektûbunun bir fıkrasında: "Her şey'i misliyle mezc ü terkîb eyle, ya'nî emzice-i mütehâlifeyi bir husûsa mübâşir eyleme!" demişdir. Cenâb-ı Hakk *celle şânühû*** cemî' Ümmet-i Muhammed'i kelime-i hakk üzere müttefik edüp, ashâb-ı re'y ü tedbîri dahi dîn ü devlet ve hazret-i veliyy-i ni'mete li-vechillah hüsn-i hıdmete ve insâf u basîrete ve 'ibâd-ı Müslimîn'i bundan bi't-tab' lâzım gelür emn ü refâh u râhata sâye-i hazret-i Pâdişâhî'de muvaffak eyleye.

Ve dergâh-ı cenâb-ı İlâhî'den derd-mendâna mütezarra'dır ki, erkân-ı erba'a-i devlet olan erbâb-ı seyf ü kalem ve esnâf-ı hirfet ü ra'iyyeti, ihtilât u teşvîşden hıfz u halâs edüp***, Pâdişâh-ı dîn-i İslâm ve Şehinşâh-ı 'âlî-makām *edâmallâhu devletehû ilâ yevmi'l-kıyâm*[*4] hazretlerinin kevânîn-i asâkir-i mansûre ve ocağât-ı cüyûş-i ma'mûrelerini dâ'imâ: *"İnnallâhe yuhibbü'llezîne yukātilûne fî sebîlihî saffan ke-ennehüm bünyânun marsûs"*[*5] nass-ı kerîmiyle

---

1 hancer kabzası E : hançer M4

2 hancerest E : hançerest M4

* "اهل دلرا نا [M4 155] پسند اید زر و لعل و کهر * عار باشد مردرا آنچه زنانرا زیورست
فخر با خنجر مکن کر برکمر باشد ترا * بر کمر نی راز برك خویشتن صد خنجر ست = Altın, yakut ve mücevher gönül ehlinin hoşuna gitmez. Kadına süs olan erkeğe ayıp olur. Eğer hançer kemerindeyse öğünme! Kemerinde değilse, gayretinin görüntüsü yüz hançerdir" anlamına gelen bu cümleler Farsça iki beyittir.

** "جل شانه = Şânı yüce olsun" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

*** "Ancak 'ulemânın yine bol yenli kürk ..... edüp" kısmında yer alan bilgiler özetle ve "Yine Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,203'te kaydedilmiştir.

*4 "ادام الله دولته الی یوم القیام = Allah onun devletini kıyâmet gününe kadar sürdürsün" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

*5 "ان الله یحب الذین یقاتلون فی سبیله صفا کانهم بنیان مرصوص = Allah kendi yolunda kenetlenmiş bir yapı gibi saf bağlayarak savaşanları sever" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, es-Saff 61/4. âyetidir.

mansûs cünûd-i İslâm ile meşhûn ü üstüvâr ve bu 'Abd-i nâ-çâr-ı gayret-kârı dahi, *"Muharrizun*[1] *hayrun min-elf-i mukātilin"** feyzinden hissedâr eyleye.

Uhibbü's-sâlihîne ve lestü minhum
*Le'allallâhu yurzikunî salâhan***

Vürûd-i ba'zı haber-i zafer-nişâne ve meşveret der-Tersâne

Tırhala Sancağı dâhilinde ma'lûmü'l-esâmî kurâ re'âyâsı dahi izhâr-ı 'isyân etmiş olduklarından, livâ'-i mezkûr mutasarrıfı Dıramalı Mahmûd Paşa üzerlerine varup, bâ-'avn-i[2] Yezdân perîşân etmiş ve Golos Kal'ası'nı muhâsara eden eşkıyânın dahi üzerlerine varup, birazını katl ü tedmîr ve birazını tutup esîr ve toplarını ahz ve kal'a-i mezbûreyi kayd-ı muhâsaradan tahlîs etmiş*** ve andan sonra varup 'isyân ü şakāvet-kârîde ısrâr eden Lefrense (لفرنسه) tugātı tarafına tesyîr-i[3] livây-ı nusrat-ihtivâ ile anların dahi harben ve darben cezây-ı sezâlarını icrâ ve ba'dehû sâ'ir etrâf köylerde tecemmu' etmiş olan havenenin kezâlik haklarından gelmek üzere olduğunu **[M4 156]** tîz elden ifâde vü inhâ içün Kapu Kethudâsı tarafına irsâl etmiş olduğu şukkayı, mâh-ı ramazânın on sekizinci günü◊ mûmâ ileyh Bâb-ı 'âlî'ye takdîm etmekle, keyfiyyet ma'lûm-i Sadr-ı 'âlî ve hâk-i pây-i Şâhâne'ye 'arz ile meşmûl-i lihâza-i hazret-i Pâdişâhî dahi oldukdan sonra, işâ'ası mûcib-i ferhat-i ehâlî oldu. Çünki mukaddemâ ba'zı lâyıksız[4] sebeb ü 'illete binâ'en ruhsatla Çamlıca ve Sulıca gibi adalar re'âyâsı, firkateyn ta'bîr olunan kebîr ve cenge yarar sefînelere mâlik ve bir tarafdan dahi inşâ ile külle yevm teksîrine mücidd ü mütehâlik olarak, el-hâletü hâzih Ak-deniz Rûm adalarında cenge yarar sefâyinde kesret ve mühimmât ü levâzımât-ı harbiyyelerinde temâmiyyet olduğundan ve ba'zı taraflardan ise hafî ve celî mu'âvenet ü müzâheret kılındığından başka, ehl-i İslâm'da bu makūle umûrda metrûkiyyet olduğu sebeble, Donanma-yı hümâyûn sefînelerinde armadorluk ve gabyarlık ve marinerlik adalu re'âyâsına müfevvaz, hâsılı donanmanın ihrâc ü i'âdesi anlara muhtâc u muhassas olmuş idüğünden, mersûmların Tersâne ahvâline vukūfları, Tersâne ricâlinden şübhesiz ezyed ve dâ'imâ umûr-i deryâ ile ülfetlerinden

---

1 Muharrizun E : Muharrisun M4

* "محرض خير من الف مقاتل = Bir coşturucu, bin savaşçıdan daha hayırlıdır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

** "احب الصالحين و لست منهم * لعل الله يرزقني صلاحا = Onlardan olmamakla birlikte sâlihleri severim" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

2 bâ-'avn-i E : bi-'avn-i M4

*** "Tırhala Sancağı dâhilinde ma'lûmü'l-esâmî ..... etmiş" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,154'te kaydedilmiştir.

3 tesyîr-i E : tesbîr-i M4

◊ 18 Ramazân 1236 = 19 Haziran 1821 Salı.

4 lâyıksız E : — M4

nâşî, pek çok eziyyet ve mazarrat edebilecekleri bu esnâda zuhûr-i mukaddimât-ı seyyi'âtı vesîlesiyle, gücile ma'lûm-i müdîrân-ı umûr-i devlet olmuşidi. Binâ'en 'aleyh umûr-i bahriyyeye ihtiyâc tûl-i müddet ve îcâb-ı sarf-ı kemâl-i himmet ü gayret husûslarından kat'-ı nazar, mübâşeret zımnında bir gün 'ale'l-'umûm erbâb-ı meşveret Tersâne'ye varup keyfiyyeti ru'yet ve ana dâ'ir müzâkere vü sohbet etmeğe niyyet etmişler idi.

İşbu ramazân-ı şerîfin on dokuzuncu günü◊ Sadr-ı a'zam ve Şeyhulislâm ve Hâlet Efendi ve sâ'ir erbâb-ı hall ü 'akd-i umûr bi-ecma'ihim Tersâne tarafına murûr ve iktizâ eden Tersâne ricâlini dahi cem' ederek, tedbîr u meşverete mübâşeret eylediler. Evvelâ Tersâne mevcûdâtı su'âl olundukda, a'zam-i mühimmât olan keraste ve timür ve bakır ve tel ve kendir ve bez ve zift ve katrân mahzenleri külliyyen tehî olup, ekall-i kalîl ba'zı müsta'mel halat ve çürük yelken gibi eşyâ var ise de, o makūle bezler ba'zan tenteye ve muşamma'lara ve halatlar açılup [M4 157] kalafatlara elverebilüp, mâ'adâ gemilerde kullanmağa elverecek şeyler olmadığını erbâb-ı vukūf ihbâr eylediler. Ol vakit ba'zı kalîlü'l-vukūf olanlar mübâşir-i kelâm olarak: "Mukaddemâ Tersâne'nin îrâd-ı senevîsi on beş bin kîseden ziyâdeye iblâğ olunmuş idüği meşhûr-i enâmdır" dediklerinde, ba'de-ez-ân ekserîsi fazla-i mevâcibe merbût olduğundan, Tersâne'nin îrâd-ı kâffîsi mefkūd olmuş idüği ifhâm kılındı. Ba'dehû Şeyhulislâm-ı Nu'mânî-makām Tersâne ricâline su'âl ü ibrâmla: "Güzel! Amma Tersâne'nin ba'zı mühimmât-ı lâzime celbine kâfî olmayacak derecede îrâdı yok değil a![1] Tersâne'nin vaz'ından berü misli mesbûk olmayan bu derecede fıkdân, perîşân-ger-i 'akl-ı insândır. Bunun elbet bir sebebi vardır. Amma nedir?" dedikçe[2], anlar sükûtla[3] yemîn ü yesâra nigerân olurlar idi. Lâkin müşârun ileyh kemâl-i ikdâm ile: "Elbette[4] bunun sebebi anlanup, çâresi görülmek el-hâletü hâzih akdem-i mehâmdır" deyü ibrâma[5] ihtimâm eyledikde, sâbık Liman Re'îsi Kaşotî Ahmed Bey ki, fi'l-asl Tûnus Ocağı'ndan neş'et etmiş ve Cezâyirlü Gāzî Hasan Paşa kapudanlığından berü Donanma-yı hümâyûn'la niçe[6] cenglerde bulunmuş[7] bir kâr-güzâr ve sinn-i semânînde ihtiyâr, ceriyyü'l-kalb ve câriyyü'l-lisân bir 'Arab Kapudan idi. Hemân feth-i dehân edüp: "Devletlü efendim! Filân sene kulunuz Liman Re'îsi idim. Hıdmete lâzım geldiği üzere iktizâ edecek her bir mühimmâtı celbin, mevsim ü zemâniyle Tersâne Emîni bulunan hâzır bi'l-meclis efendi

◊ 19 Ramazân 1236 = 20 Haziran 1821 Çarşamba.

1 değil a! : دكله E, M4

2 dedikçe M4 : dedikce E

3 sükûtla E : sükût ile M4

4 Elbette E : Elbetde M4

5 ibrâma E : ibrâm M4

6 niçe E : nice M4

7 bulunmuş M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "bir cerî" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

sâhiline bir ufak kayık ile gelerek, Menemen sâhiline yanaşmak üzere olan üç Rûm ve iki Firenkleri merkûm Bölük-başı kayık ile üzerlerine varup ahz ve mektûblariyle Menemen'e getürdükde, mektûbların birazı terceme etdirilüp, anların ba'zında: "Ma'lûmun olan akçayı bir takrîb gönderesin, yahûd bildiğin **[M4 150]** medfûn akçayı bir takrîb alup gelesin. Ve filân şey'i gönderesin" gibi husûsât olup, ba'zında dahi: "Vakt-i akdemde bizim milletimiz beyninde meveddet kalmayarak, birbirlerine 'adâvetle günehkâr olduklarından, Panaya bizi Türk'e re'âyâ[1] etmekle te'dîb eyledi. Şimdi emr ber-'aks olup, anların birbiriyle ittifâkı kalmayarak ve merhametleri meslûb olarak birbirinin kanını dökmekdedirler. Ve biz uhuvvet ü ittifâkımızı muhkem etdik. Fîmâ-ba'd devrân bizimdir. Siz oralarda eğlenüp Türkler'in kirlü[2] eteklerini niçe[3] bir öpersiz. Bu tarafa gelüp serbest[4] olun! Bundan sonra anların gücü bize yetmez ve çok geçmez yine vatanınıza gâlibâne gidersiz" gibi türrehât muharrer olmağla, Voyvoda-i mûmâ ileyh Firenkler'i ba'zı mutâla'aya mebnî habs edüp, ba'dehû[5] iki Tatar ve üç Çukadâr terfîkiyle bâ-i'lâm ü mahzar göndermiş olduğu Rûm re'âyâsından mersûm üç nefer şakî-i[6] bed-kâr, Üsküdar'dan İstanbul'a imrâr olunurlar iken, Galata önünde Nasârâ gemileri hizâsına geldiklerinde, içlerinden biri âvâz-ı bülend ile lisânlarınca: "Kıristiyân[7] yok mu? Rûm Milleti karındaşlarının gayretini çekenler yok mu? Ne korkup durursuz ve dahi ne şübhe edersiz? Bundan sonra devrân bizimdir ve Kıristiyân[8] devletleri yardımcımızdır[9]" deyü çağırarak geçüp gitdi. Ve aldandıkları hayâl-i muhâli i'lân etdi. Ve bir iki gün murûrunda merkûmlar ba'zı mecma'-i Rûm'da katl ve Firenkler'in Menemen'de salbine fermân olundu[10]*.

Ve[11] mine'l-kadîm cizye-güzâr re'âyânın Der-sa'âdet'de bârgîre süvâr olmaları memnû' iken, bir müddetden berü müsâ'ade olunarak Rûm ve Ermeni ve Yehûdî milletlerinin büyüğü ve küçüğü hânelerinde at ve bârgîr beslemekde olup, ekserîsi dâhil-i sûrda bârgîre süvâr olmağa tahsîl-i ruhsat etmiş ise de, bu keyfiyyetin men'iyle re'âyânın âdâb-ı ra'iyyete münâfî hareketden tahzîri lâzım gelmekle, fîmâ-ba'd re'âyânın bârgîre süvâr olmak üzere

---

1 re'âyâ M4 : re'â E
2 kirlü E : kibirlü M4
3 niçe E : nice M4
4 serbest M4 : serbes E
5 hıdmetinde olan ..... ba'dehû M4 : + [Bu uzunca kısım, satırın devamından hareketle buraya girmesi işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla E 143a'nın sol kenarına yazılmıştır] E
6 şakî-i M4 : şakî-yi E
7 Kıristiyân E : Hıristiyân M4
8 Kıristiyân E : Hıristiyân M4
9 yardımcımızdır E : yar[d]ımcımızdır M4
10 Ve bir ..... olundu M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 143a'nın sağ kenarına aşağıya diklemesine yazılmışlardır] E
* **"Katl-i ba'zı 'usât ve sâ'ir vukû'ât ..... olundu"** kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,176-177'de kaydedilmiştir.
11 Ve M4 : — E

tahsîl etmiş oldukları izin tezkirelerine i'tibâr olunmayup, Dîvân-ı hümâyûn Tercemânı bulunan bârgîre binüp ve Devlet-i 'aliyye'nin umûrunda müstahdem olan sarrâfândan meşye iktidârı olmayan Yehûd ve Nasârâ palanlı katıra ve merkebe binmeleri ve bunlardan mâ'adâ **[M4 151]** Ermeni ve Yehûdî ve Rûm mu'teberlerinden her kangısı olur ise olsun, usûl-i kadîmeye ri'âyeten dâhil-i sûrda bârgîre süvâr olmaları bundan akdem dahi vukū' bulduğu üzere yine men' olunup, bundan mâ'adâ bu def'a re'âyânın hânelerinde esb ve bârgîr beslemameleri ve mevcûd olanları ehl-i İslâm'a fürûht eylemeleri bâbında evâmir-i 'aliyye sahîfe-pîrây-ı sudûr ve Kapudan Paşa ve Yeniçeri Ağası ve Cebeci-başı ve Topcu-başı ve Lağımcı-başı ve Bostancı-başı ağalara ve Rûm ve Ermeni patrikleri[1] ve Haham-başı ve sâ'ir iktizâ edenlere neşr ile[2] zâbitân dahi men'ine me'mûr kılındı.

Ve Yeniçeri Ağası'na hıtâben sâdır olan emr-i şerîfde, Ağa-yı mûmâ ileyhe Canbâzlar Kethudâsı'nı celb ile Üsküdar ve Galata ve Bey-oğlu tâ Büyük-dere'ye varınca ve gerek İstanbul'da üç sınıf re'âyânın hâne vü emlâklerini gezerek ve buldukları hayvânâtı defter ederek, değer bahâlariyle iştirâsına talebkâr olmalarını ve ketm ü ihfâ kaydında olanları olur ise gelüp haber vermelerini, Kethudây-ı merkūma tenbîh eylemesi husûsları dahi te'kîd ü tezkîr kılındı.

Tertîb-i ba'zı sefâyin-i donanma ve me'mûr-i müsellah-şüden-i 'umûm ocaklu ve ricâl ü 'ulemâ

Bundan akdem techîz ü isrâ olunan Donanma-yı hümâyûn'un Ak-deniz'de tecemmu' eden eşkıyâ sefâyinine nazaran takviye vü teksîri iktizâ eylediğinden mâ'adâ, Başbuğ ta'yîn olunmuş olan Riyâle-i hümâyûn Kapudânı Seyyid 'Ali Bey'de rehâvet sûreti dahi rû-nümâ olduğuna binâ'en, Patrona-i[3] hümâyûn Kapudânı Muhtâr Kapudân, işe[4] yarar ve kâr-güzâr idüğünden, Donanma-yı hümâyûn Başbuğu ta'yîn kılınarak, bu tarafdan ma'iyyetine hemân Beşiktaş önünde donanmış olan Fâtih-i Bahrî ve Burc-i Zafer nâm iki kıt'a kalyon ile Kara-deniz Boğazı'ndaki sefînelerden Gurre-i Nusrat ve Fevz-i Nusrat* nâm iki kıt'a firkateyn ve Tersâne-i 'âmire mevcûdundan dahi Bahr-ı Zafer nâm firkateyn ile cem'an beş kıt'a donanma gemileri tertîb olunup, bunların iktizâ eden iki bin mikdârı nâkıs askerlerini tekmîl içün iktizâsına göre ziyâde akça verilerek cem' u tahrîri ve bir haftaya kadar cümle

1 patrikleri M4 : batrikleri E
2 neşr ile E : neşriyle M4
3 Patrona-i M4 : Batrona-i E
4 işe M4 : — E
* Buradaki bilgiler metnimizden alınmakla beraber "Nusrat" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,186'da, "Nasrî" olarak kaydedilmiştir.

levâzımâtlarının[1] görülmesi ve ta'lîm-nâme-i 'âlî **[M4 152]** ve kapudanlara iktizâ eden evâmir-i şerîfenin dahi ısdâr olunması bir gün mukaddem meclis-i meşveretde müzâkere vü tensîb olundu. Ve hâk-i pây-i hümâyûn-i Şâhâne'den istîzân olundukda: "Beşiktaş pîş-gâhında olan kalyonlar ve Tersâne'den ta'yîn olunacak fırkateyn, Patrona[2] Bey Başbuğluğu'yla gitsünler, lâkin Kara-deniz Boğazı henûz nizâmında değil iken, orada olan sefîneler gönderilmez. Anların yerine başka sefîneler bulup serî'an techîz olunsunlar!" deyü emr u fermân-ı hümâyûn buyurulmağla, mûcebince iktizâ eden emr-i şerîf ve Patrona[3] Bey'in sevâhilden her ne ister ise kâmilen icrâ olunması bâbında sevâhile yazılması lâzım gelan evâmir-i şerîfenin tastîri Kalem'e tenbîh olunarak, Kapudan Paşa'ya dahi Tersâne Emîni ve Tersâne ricâli ile müzâkere ederek, emr-i hümâyûn-i Mülûkâne mûcebince Kara-deniz Boğazı'nda olan gemilerin yerine başka sefîneler bulup, serî'an techîz ü ihzâr birle Bâb-ı 'âlî'ye ifâde-i hâl eylemesiyçün mâh-ı ramazânın on altıncı günü◊ tezkire-i Sadr-ı 'âlî irsâl olundu*.

Cümleye ma'lûm olduğu vechile Rûm Milleti'nin ehl-i İslâm 'aleyhine ittifâkları cihetiyle her tarafdan emniyyet-i külliyye meslûb olduğundan, cümle Mü'minîn hazariyyeti seferiyyete tebdîl ve birbirleriyle ittifâk eylemeleri bundan akdem herkese bâ-fermân i'lân ve ehl-i seyf ü kalem miyânlarına birer hançer[4] takınmaları dahi emr u fermân olunmuşidi. Ancak giderek re'âyâ eşkıyâsının günden güne şakâvetleri artup uygunsuz hareketleri derkâr olduğuna nazaran, gayret-i İslâmiyye'yi dahi lâyıkıyla icrâ etmek ve merkûmların işbu harekât-ı[5] rediyyelerine mukâbeleten[6] bi'l-cümle ehl-i İslâm hakîkî ve samîmî[7] ittifâk etmek farz olduğu mülâbesesiyle, a'lâ vü ednâ işbu ittifâkı fi'len icrâ zımnında ba'de-ezîn bi'n-nefs Sadr-ı a'zam ve Şeyhulislâm hazerâtı ve 'ulemây-ı 'izâm ve mevâlî-yi[8] fihâm ve müderrisîn-i kirâm ve ricâl-i devlet ve hademe-i Bâb-ı 'âlî, esvâb-ı resmiyyeyi terk ile yalnız biniş ve çatal sarık ve bellerinde olan hançerden başka birer çift pîştov ve En'âm kîsesi ve pala yahûd seyf ta'lîk edüp, herkes bulunduğu mahalden[9] hemân muhârebeye ne vechile gitmek lâzım ise **[M4 153]** ol sûreti istihsâl ederek,

---

1 levâzımâtlarının M4 : + [Bu kelime önce "levâzımâtları" şeklinde yazılmış, daha sonra sonundaki "ı" kısmının üzeri karalanarak üstüne "nın" ilâvesiyle bu şekilde düzeltilmiştir] E
2 Patrona M4 : Batrona E
3 Patrona M4 : Batrona E
◊ 16 Ramazân 1236 = 17 Haziran 1821 Pazar.
* **"Tertîb-i ba'zı sefâyin-i donanma** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,186'da kaydedilmiştir.
4 hançer M4 : hancer E
5 harekât-ı E : hareket-i M4
6 mukâbeleten E : mukâbele M4
7 samîmî E : صميمى M4
8 mevâlî-yi E : mevâlî-i M4
9 mahalden E : mahalde M4

'ale'd-devâm hâzır u müheyyâ bulunmak ve bunların dâ'irelerinde bulunan Enderûn ağaları ve çukadârları, mütelebbis oldukları haftân ve dolama misillü esvâb-ı hazariyyeti külliyyen nez' birle, ayaklarına şalvar ve bellerinde olan hançerden[1] başka birer çift piştov ve birer En'âm kîsesi ile birer pala yahûd seyf ta'lîk ve mukaddem tenbîh olunduğu vechile ocaklu neferâtının cümlesi silâhlanmış ise de, ağalarının bizzât kendüleri ve etbâ'ları dahi kezâlik esvâb-ı hazariyyeti terk ile cümleten[2] silâhlanmak ve 'ale'l-'umûm hâcegân ve kapucu-başı ağalar ve gediklüler ve hıdmet-kârları esliha ve âlât-i harbiyyeyi 'ale'd-devâm istishâb etmek ve'l-hâsıl işbu ihtilâl külliyyen ber-taraf olup, herkese emniyyet gelinceye kadar 'îdeyn ve mevlid-i şerîf ve Hırka-i şerîfe ve Rikâb-ı hümâyûn ve[3] Surre-i hümâyûn ve mevâcib ihrâcı misillü de'b-i kadîm olan rusûmât günlerinden mâ'adâ vakitlerde esvâb-ı resmiyye geyilmeyüp, herkes vech-i mezkûr üzere seferî kıyâfet olarak hâzır u müheyyâ bulunmak üzere fermân olundu.

Ve ricâl ve hademe-i Devlet-i 'aliyye'den olanların tevâbi'âtı, kazanclarını şâl ve sâ'ir mesârife sarf etmeyüp, lede'l-iktizâ rukûb içün hayvân tedârük ederek, gerek kendülerinin ve gerek etbâ'larının mükemmel eslihalarından başka hayvânları dahi tekmîlen hâzır u müheyyâ olmak re'y-i erbâb-ı fetk u ratk ile karâr-gîr ve emr u fermân-ı Şâhâne dahi te'alluk etmiş olduğu tezkîr olarak[4], iktizâ edenlere tenbîh ü i'lân zımnında mâh-ı ramazânın on yedinci günü◊ Kapudan Paşa ve Kethudâ Bey ve Re'îs Efendi ve Defterdâr Efendi ve Yeniçeri Ağası ve Bostancı-başı ve Topcu-başı ve Cebeci-başı ve Lağımcı-başı ağalara hıtâben başka başka ahkâm-ı şerîfe neşr olundu. Ve Ocak ağalarına gönderilan evâmirde dâ'imâ sınurlarını gezüp, silâhsız râst geldikleri her kim olur ise olsun tevbîh u tekdîr ederek, bir dahi silâhsız gezmamesini te'kîd eylemeleri dahi tahrîr olundu.

Ve bu sûret mukaddemce meclis-i meşveretde ba'de'l-müzâkere hâk-i pây-i hümâyûn-i Şâhâne'den istîzân zımnında muharrer telhîs-ı Sadr-ı a'zamî, sûret-i **[M4 154]** maslahatın bir kıt'a müzekkiresiyle takdîm olundukda, bâlâsına izn-i hümâyûnu şâmil hatt-ı şerîf keşîde buyurulmuşidi. Bu def'a telhîs-ı mezkûr ile bir sûret-i müzekkire cânib-i Fetvâ-penâhî'ye terkîm ve emr u fermân-ı Mülûkâne'yi 'ulemây-ı 'izâma tenbîh ü tefhîm eylemeleri zımnında bir tezkire-i Sâmiye ile irsâl ü takdîm olundu. Ve der-'akab herkes silâh-pûş ve hademe-i kibâr tüfeng ber-dûş olarak, ol hey'etle âmed ü reft eyledikleri bir nev-zuhûr keyfiyyet ve cümleye mûris-i dehşet olup, **kıt'a**:

es-Seyfü ve'l-hanceru reyhânünâ

---

1 hançerden M4 : hancerden E
2 cümleten E : ctimle M4
3 ve E : — M4
4 olarak E : olunarak M4
◊ 17 Ramazân 1236 = 18 Haziran 1821 Pazartesi.

Üffin 'ale'n-nercisi ve'l-âsi

Şerâbünâ min-dem-i a'dâ'inâ

*Ve ke'sünâ cimcimetü'r-re'si**

mazmûnuna işâret gûne garâyib[1] hâlet oldu**.

Ve bundan akdem işâreti sebkat eden vechile burc-i mukārene-i evsat olan Sünbüle'de vâki' küsûfun hengâm-ı mu'azzam-te'sîri ve bu sene râbi'-i sâl-i mukārene-i müsterika olan Hamel'de ihtirâk-ı Müşterî ahkâmından *Eşcâr ve Esmâr* nâm kitâbın şecere-i sâlisesi, şu'be-i hâmisesinin semere-i râbı'asında mezkûr ve *Tenbîhât* nâm kitâbın ahkâm-ı ihtirâkātında mastûr olan tegayyür-i ahvâl ü 'âdet ve vukū'-i gavâ'il ü dehşet ahkâmı***, 'alâ zu'mi'l-müneccimîn yerin buldu*[4].

Ancak 'ulemânın yine bol yenli kürk ve kebîr 'amâme ile bellerinde seyf ve tabanca ve hançer[2] esvâkda seyr u güzerleri[3], temâşâ-gerlere bir peyker-i istigrâb-âver oldu.

Halekallâhu[4] *li'l-hurûbi ricâlen*

Ve ricâlen li-kas'atin ve serîdin[*5]

Ve çok geçmeyüp halk bedâveti yine sefâhete tahvîl ile müsâ'ade-i ba'zı kibâr-ı zemândan nâşî, gulâmân-ı[5] nev-civân ve evlâd-ı tüccâr ve bâzergân altışar arşun çukadan sûzenî işleme şalvarlar ve sırmalı fermeneler ve belde ve[6]

---

* "السيف و الخنجر ريحاننا * اف على النرجس و الاس
شرابنا من دم اعدائنا * و كاسنا جمجمة الراس = Kılıç ve hançer bizim iki fesleğen çiçeğimizdir. Nergis ve mersin ağacına yuh olsun (= onlar bizim için bir şey ifade etmezler). Bizim şarabımız düşmanların kanındandır, bardağımız da kafatasıdır" anlamına gelen Arapça bir kıt'âdır.

1 garâyib E : garâ'ib M4

** "Cümleye ma'lûm olduğu vechile Rûm ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve "Şânî-zâde keyfiyyeti bu vechile bast u beyân etdikden sonra der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek aynen *Târîh-i Cevdet*, XI,202-203'te kaydedilmiştir.

*** Müellifimizin burada söz konusu ettiği eser Ebu'l-Muzaffer Şâh 'Abbâs el-Hüseynî es-Safevî'nin *Tenbîhâtü'l-Müneccimîn* adlı eseridir. Gerçekten burada anlatılanlarla ilgili bilgiler eserin "Ahkâm-ı ihtirâkāt" (bk. vr.63a) başlığının devamında "İhtirâk-ı Zuhal der-burc-i Sünbüle" kısmında yer almaktadır; bk. meselâ Ebu'l-Muzaffer Şâh 'Abbâs el-Hüseynî es-Safevî, *Tenbîhâtü'l-Müneccimîn Tercemesi*, trc. el-Hâc 'Ömer, Süleymâniye Ktp., İzmir, nr.501, vr.73a. Bu paragrafta adı geçen *Esmâr ve Eşcâr* için ise bk. Metin, II,999n1.

*4 "Ve bundan akdem işâreti sebkat ..... buldu" kısmında yer alan bilgiler aynen *Târîh-i Cevdet*, XI,203'te kaydedilmiştir.

2 hançer M4 : hancer E

3 güzerleri E : güzârları M4

4 Halekallâhu : Halekallâhu (خلق الله) E, M4

*5 "خلق الله للحروب رجالا * و رجالا لقصعة و ثريد = Allah kimi adamları savaş için kimilerini de tirit ve tabak (=yemek yemek) için yaratmıştır" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

5 gulâmân-ı E : غلامان M4

6 ve E : — M4

başda fermâyiş şâllar ve sîmlü silâhlar ile henûz hıtân olmuş çocuklar gibi birer elleriyle şalvarlarının ağını kaldırarak hırâmân olmağa başladılar. Zîrâ ba'zı kibâr ve husûsan anlardan ehil ve nâ-ehili yeksân gören yâdigâr, etbâ'ını bu vechile tezyîn ve sonra sâ'irleri dahi tab'an ve tav'an taklîd ü tahsîn ve kendüleri dahi biner ve bin beşer yüz guruşa abanos parçası Fahrî oyması hancer kabzası[1] yapdırup, ba'dehû üzerlerini elmâs ile mücevher ve sâ'ir silâhlarını dahi ekserîsi müstağrak-ı zerr etdiler. Nazm:

Ehl-i dil-râ nâ- [M4 155] pesend âyed zer u la'l ü güher
'Âr bâşed merd-râ ânçi zenân-râ zîverest

Fahr bâ-hançer me-kün ger ber-kemer bâşed tü-râ
Ber-kemer nî râz-ı berg-i hîşten sad hancerest[2*]

Bu sebebdendir ki Aristo Hakîm, İskender'e gönderdiği nush u pendi müştemil mektûbunun bir fıkrasında: "Her şey'i misliyle mezc ü terkîb eyle, ya'nî emzice-i mütehâlifeyi bir husûsa mübâşir eyleme!" demişdir. Cenâb-ı Hakk *celle şânühû*** cemî' Ümmet-i Muhammed'i kelime-i hakk üzere müttefik edüp, ashâb-ı re'y ü tedbîri dahi dîn ü devlet ve hazret-i veliyy-i ni'mete li-vechillah hüsn-i hıdmete ve insâf u basîrete ve 'ibâd-ı Müslimîn'i bundan bi't-tab' lâzım gelür emn ü refâh u râhata sâye-i hazret-i Pâdişâhî'de muvaffak eyleye.

Ve dergâh-ı cenâb-ı İlâhî'den derd-mendâna mütezarra'dır ki, erkân-ı erba'a-i devlet olan erbâb-ı seyf ü kalem ve esnâf-ı hirfet ü ra'iyyeti, ihtilât u teşvîşden hıfz u halâs edüp***, Pâdişâh-ı dîn-i İslâm ve Şehinşâh-ı 'âlî-makām *edâmallâhu devletehû ilâ yevmi'l-kıyâm*[*4] hazretlerinin kevânîn-i asâkir-i mansûre ve ocağât-ı cüyûş-i ma'mûrelerini dâ'imâ: *"İnnallâhe yuhibbü'llezîne yukātilûne fî sebîlihî saffan ke-ennehüm bünyânun marsûs"*[*5] nass-ı kerîmiyle

---

1 hancer kabzası E : hançer M4

2 hancerest E : hançerest M4

* "اهل دلرا نا [M4 155] پسند اید زر و لعل و کهر * عار باشد مردرا آنچه زنانرا زیورست
فخر با خنجر مکن کر برکمر باشد ترا * بر کمر نی راز بوك خویشتن صد خنجر ست = Altın, yakut ve mücevher gönül ehlinin hoşuna gitmez. Kadına süs olan erkeğe ayıp olur. Eğer hançer kemerindeyse öğünme! Kemerinde değilse, gayretinin görüntüsü yüz hançerdir" anlamına gelen bu cümleler Farsça iki beyittir.

** "جل شانه = Şânı yüce olsun" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

*** "Ancak 'ulemânın yine bol yenli kürk ..... edüp" kısmında yer alan bilgiler özetle ve "Yine Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,203'te kaydedilmiştir.

*4 "ادام الله دولته الی یوم القیام = Allah onun devletini kıyâmet gününe kadar sürdürsün" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

*5 "ان الله یحب الذین یقاتلون فی سبیله صفا کانهم بنیان مرصوص = Allah kendi yolunda kenetlenmiş bir yapı gibi saf bağlayarak savaşanları sever" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, es-Saff 61/4. âyetidir.

mansûs cünûd-i İslâm ile meşhûn ü üstüvâr ve bu 'Abd-i nâ-çâr-ı gayret-kârı dahi, *"Muharrizun*[1] *hayrun min-elf-i mukātilin"** feyzinden hissedâr eyleye.

Uhibbü's-sâlihîne ve lestü minhum
*Le'allallâhu yurzikunî salâhan***

Vürûd-i ba'zı haber-i zafer-nişâne ve meşveret der-Tersâne

Tırhala Sancağı dâhilinde ma'lûmü'l-esâmî kurâ re'âyâsı dahi izhâr-ı 'isyân etmiş olduklarından, livâ'-i mezkûr mutasarrıfı Dıramalı Mahmûd Paşa üzerlerine varup, bâ-'avn-i[2] Yezdân perîşân etmiş ve Golos Kal'ası'nı muhâsara eden eşkıyânın dahi üzerlerine varup, birazını katl ü tedmîr ve birazını tutup esîr ve toplarını ahz ve kal'a-i mezbûreyi kayd-ı muhâsaradan tahlîs etmiş*** ve andan sonra varup 'isyân ü şakāvet-kârîde ısrâr eden Lefrense (لفرنسه) tugātı tarafına tesyîr-i[3] livây-ı nusrat-ihtivâ ile anların dahi harben ve darben cezây-ı sezâlarını icrâ ve ba'dehû sâ'ir etrâf köylerde tecemmu' etmiş olan havenenin kezâlik haklarından gelmek üzere olduğunu **[M4 156]** tîz elden ifâde vü inhâ içün Kapu Kethudâsı tarafına irsâl etmiş olduğu şukkayı, mâh-ı ramazânın on sekizinci günü◊ mûmâ ileyh Bâb-ı 'âlî'ye takdîm etmekle, keyfiyyet ma'lûm-i Sadr-ı 'âlî ve hâk-i pây-i Şâhâne'ye 'arz ile meşmûl-i lihâza-i hazret-i Pâdişâhî dahi oldukdan sonra, işâ'ası mûcib-i ferhat-i ehâlî oldu. Çünki mukaddemâ ba'zı lâyıksız[4] sebeb ü 'illete binâ'en ruhsatla Çamlıca ve Sulıca gibi adalar re'âyâsı, firkateyn ta'bîr olunan kebîr ve cenge yarar sefînelere mâlik ve bir tarafdan dahi inşâ ile külle yevm teksîrine mücidd ü mütehâlik olarak, el-hâletü hâzih Ak-deniz Rûm adalarında cenge yarar sefâyinde kesret ve mühimmât ü levâzımât-ı harbiyyelerinde temâmiyyet olduğundan ve ba'zı taraflardan ise hafî ve celî mu'âvenet ü müzâheret kılındığından başka, ehl-i İslâm'da bu makūle umûrda metrûkiyyet olduğu sebeble, Donanma-yı hümâyûn sefînelerinde armadorluk ve gabyarlık ve marinerlik adalu re'âyâsına müfevvaz, hâsılı donanmanın ihrâc ü i'âdesi anlara muhtâc u muhassas olmuş idüğünden, mersûmların Tersâne ahvâline vukūfları, Tersâne ricâlinden şübhesiz ezyed ve dâ'imâ umûr-i deryâ ile ülfetlerinden

---

1 Muharrizun E : Muharrisun M4

* "محرض خير من الف مقاتل = Bir coşturucu, bin savaşçıdan daha hayırlıdır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

** "احب الصالحين و لست منهم * لعل الله يرزقني صلاحا = Onlardan olmamakla birlikte sâlihleri severim" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

2 bâ-'avn-i E : bi-'avn-i M4

*** "Tırhala Sancağı dâhilinde ma'lûmü'l-esâmî ..... etmiş" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,154'te kaydedilmiştir.

3 tesyîr-i E : tesbîr-i M4

◊ 18 Ramazân 1236 = 19 Haziran 1821 Salı.

4 lâyıksız E : — M4

nâşî, pek çok eziyyet ve mazarrat edebilecekleri bu esnâda zuhûr-i mukaddimât-ı seyyi'âtı vesîlesiyle, gücile ma'lûm-i müdîrân-ı umûr-i devlet olmuşidi. Binâ'en 'aleyh umûr-i bahriyyeye ihtiyâc tûl-i müddet ve îcâb-ı sarf-ı kemâl-i himmet ü gayret husûslarından kat'-ı nazar, mübâşeret zımnında bir gün 'ale'l-'umûm erbâb-ı meşveret Tersâne'ye varup keyfiyyeti ru'yet ve ana dâ'ir müzâkere vü sohbet etmeğe niyyet etmişler idi.

İşbu ramazân-ı şerîfin on dokuzuncu günü◊ Sadr-ı a'zam ve Şeyhulislâm ve Hâlet Efendi ve sâ'ir erbâb-ı hall ü 'akd-i umûr bi-ecma'ihim Tersâne tarafına murûr ve iktizâ eden Tersâne ricâlini dahi cem' ederek, tedbîr u meşverete mübâşeret eylediler. Evvelâ Tersâne mevcûdâtı su'âl olundukda, a'zam-i mühimmât olan keraste ve timür ve bakır ve tel ve kendir ve bez ve zift ve katrân mahzenleri külliyyen tehî olup, ekall-i kalîl ba'zı müsta'mel halat ve çürük yelken gibi eşyâ var ise de, o makūle-bezler ba'zan tenteye ve muşamma'lara ve halatlar açılup **[M4 157]** kalafatlara elverebilüp, mâ'adâ gemilerde kullanmağa elverecek şeyler olmadığını erbâb-ı vukūf ihbâr eylediler. Ol vakit ba'zı kalîlü'l-vukūf olanlar mübâşir-i kelâm olarak: "Mukaddemâ Tersâne'nin îrâd-ı senevîsi on beş bin kîseden ziyâdeye iblâğ olunmuş idüği meşhûr-i enâmdır" dediklerinde, ba'de-ez-ân ekserîsi fazla-i mevâcibe merbût olduğundan, Tersâne'nin îrâd-ı kâffîsi mefkūd olmuş idüği ifhâm kılındı. Ba'dehû Şeyhulislâm-ı Nu'mânî-makām Tersâne ricâline su'âl ü ibrâmla: "Güzel! Amma Tersâne'nin ba'zı mühimmât-ı lâzime celbine kâfî olmayacak derecede îrâdı yok değil a![1] Tersâne'nin vaz'ından berü misli mesbûk olmayan bu derecede fıkdân, perîşân-ger-i 'akl-ı insândır. Bunun elbet bir sebebi vardır. Amma nedir?" dedikçe[2], anlar sükûtla[3] yemîn ü yesâra nigerân olurlar idi. Lâkin müşârun ileyh kemâl-i ikdâm ile: "Elbette[4] bunun sebebi anlanup, çâresi görülmek el-hâletü hâzih akdem-i mehâmdır" deyü ibrâma[5] ihtimâm eyledikde, sâbık Liman Re'îsi Kaşotî Ahmed Bey ki, fi'l-asl Tûnus Ocağı'ndan neş'et etmiş ve Cezâyirlü Gāzî Hasan Paşa kapudanlığından berü Donanma-yı hümâyûn'la niçe[6] cenglerde bulunmuş[7] bir kâr-güzâr ve sinn-i semânînde ihtiyâr, ceriyyü'l-kalb ve câriyyü'l-lisân bir 'Arab Kapudan idi. Hemân feth-i dehân edüp: "Devletlü efendim! Filân sene kulunuz Liman Re'îsi idim. Hıdmete lâzım geldiği üzere iktizâ edecek her bir mühimmâtı celbin, mevsim ü zemâniyle Tersâne Emîni bulunan hâzır bi'l-meclis efendi

---

◊ 19 Ramazân 1236 = 20 Haziran 1821 Çarşamba.

1 değil a! : دكله E, M4

2 dedikçe M4 : dedikce E

3 sükûtla E : sükût ile M4

4 Elbette E : Elbetde M4

5 ibrâma E : ibrâm M4

6 niçe E : nice M4

7 bulunmuş M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "bir cerî" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

cânibine haber verdikce, anlar 'Şimdi mesârif-i kesîre vakti değildir. Muzâyaka-i mîriyye vardır. Mevcûdâtdan kullanılsun' deyü cevâb ederler idi. Kulunuz yine durmayup: 'Efendim[1] bunlar külliyyen tükendikden sonra, def'aten mesârif-i külliyyeye muhtâc olunacağından kat'-ı nazar, hasbe'l-iktizâ matlûb olduğu vakitde her bir eşyâ hemân hâzır u müheyyâ bulunarak celb ü iştirâsı mümkin olmaz, sonra zahmet çekilür ve nâdim olunur' deyü tekrâr be-tekrâr ifâde vü ihbâr ve ferîza-i 'uhdemi îfâda ısrâr eylemişidim. Amma gördüm ki aslâ ısgā olunmaz. Kulunuz yine encâm-ı kârı mülâhaza ederek, nâ-çâr keyfiyyeti iktizâ eden kibâr-ı devlete dahi iş'âr eyledim. [M4 158] 'Tersâne umûru anların 'uhdelerine muhavveldir. Senden matlûb ancak ihbârdır. Anlar[2] işini bilmez değildir' deyü kelâmıma ihâle-i sem'-i i'tibâr olunmadığından başka: 'Bu 'Arab etrâfı tasdî' edeyor' deyü kullarım 'azl ve Tersâne semtine uğramamak üzere Üsküdar'a tard ile tekdîre sezâvâr eylediler" deyü ol vakitde Tersâne Emîni olup, hâlâ meclis-i şûrâda bulunan semt ü cânibin müvâcehesinde bu vechile nakl-i mâ-cerâ ve isbât-ı müdde'â eyledikde, ol cem'iyyet-i 'uzmâda bir keyfiyyet-i rediyye hudûsü melhûz olarak, hemân Hâlet Efendi siyâk-ı kelâmı mugayyer ü müstashaf edüp: "Ey beyim şimdi ahvâl-i mâziyyeyi tezkîrde ne fâ'ide olur. *''Afallâhu 'ammâ selef''** hâlâ matlûb-i ehl-i meşveret bundan[3] sonra ne gûne tedbîr iktizâ edeceğine dâ'ir sohbetdir" deyü mîr-i mûmâ ileyhi iskāt ü ibkâm ve ehl-i meclis birbirleriyle biraz dahi ba'zı kelâm-ı bî-eser ü encâmdan sonra, [mısrâ]':

Aldık cevâb-ı ye'si belâlar mübâreki

tarziyle tefrîk-ı cem'iyyet ve herkes menzil ü me'vâsına 'avd[4] ü ric'at eyledi**.

Vürûd-i haber-i târâc-ı Ayvalık ve vukū'ât-ı sâ'ire

Mukaddemâ Ayvalık re'âyâsı hakkında mehâbet-rîz-i sahîfe-i sudûr olan hatt-ı şerîf-i 'adâlet-redîf-i Şâhâne'nin ne vechile olduğu ta'rîf olunmuş idi, ya'nî emr u irâde-i 'adl-ifâde-i cenâb-ı Pâdişâhî, eğer merkūmlar izhâr-ı 'isyân ederler ise hemân kârları itmâm ve illâ emr-i muhâfaza ve te'mînlerine ihtimâm olunmak şûretinde idüği, tafsîlen tahrîr u tavsîf kılınmış idi. Lâkin [mısrâ]':

*Ve ekserü sa'yi'l-'âlemîne dalâlün****

---

1 Efendim M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "sonra" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

2 Anlar E : Anların M4

* "عفى الله عما سلف = Allah onun geçmiş günâhlarını affetsin" anlamına gelen Arapça duâdır.

3 bundan E : bun[da]n M4

4 'avd E : 'avdet M4

** "el-hâletü hâzih Ak-deniz Rûm adalarında ..... eyledi" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle, bazı kısımları özetle ve Cevdet Paşa'nın bazı değerlendirmeleriyle *Târîh-i Cevdet*, XI,186-187'de kaydedilmiştir.

*** "و اكثر سعى العالمين ضلال = İnsanların yaptıklarının çoğu sapıklıktır" anlamına gelen Arapça bir mısrâdır.

me'âliyle, Ayvalık Kasabası'nda Hudâvendigâr Mutasarrıfı İbrâhîm Paşa'nın[1] kethudâsı ma'iyyetinde vâfirce asker olup, bundan başka Karaman Vâlîsi Ebûbekir Paşa'nın me'mûren ol tarafa gönderdiği ve Tavaslı 'Osmân Ağa'nın mustashabı Aydın askeri, Ayvalık re'âyâsının dimâğlarında olan fesâdı icrâ etmelerine mâni' olduğundan fazla, bu askerlerin âhıru'l-emr bir gün bir gûne sebeb bularak üzerlerine hücûm edeceklerini teyakkun etdiklerinden nâşî havf u dehşete düşerek, bir takrîble bir tarafa teferruk ve firâra karâr verdiler. Binâ'en 'aleyh **[M4 159]** keyfiyyeti ol sevâhilde geşt ü güzârda olan eşkıyây-ı Rûm sefînelerine ihbâr ile hafîce kavî ü karâr ederek, bir gice Ayvalık sâhiline bir takım izbandîd tekneleri gelüp iktirâb ve ibtidâ sıbyân ü nisvânı pey-der-pey irkâb eyledikleri ma'lûm oldukda, eli ve ayağı tutan eşkıyây-ı Rûm mümâna'at kaydında olan Kethudây-ı mûmâ ileyhin askeriyle muhârebeye ibtidâr ile şakâvet-i hafiyyelerini fîmâ-ba'd izhâr eylediklerini mûmâ ileyh der-'akab etrâfa ihbâr etmekle, asâkir bir tarafdan ılgar ile gelüp hücûm ve katl ü seby ü istirkâk ve cemî' ebniye vü eşcârını hedm ü kat' ve isr-i âsâr kalmamak üzere ihrâk ederek, ol arz-ı ma'mûre-i hazret-i Pâdişâhî[2] bu gûne sebeble tarfetü'l-'aynda mânend-i lâne-i bûm-i şûm oldu ise de, bir takım ni'am-kûr Rûm-i meş'ûm dahi makhûr olup cezâsın buldu. Ve bu haber müşârun ileyhimâ tarafından tahrîr olunarak, mâh-ı ramazânın yirmi birinci günü[◊] vürûd ile müterakkıbîni tebşîr eyledi.

Ba'dehû Yund adaları re'âyâsının dahi izhâr-ı tuğyân etmiş oldukları vech-i mezkûr üzere Riyâle Bey tarafından[3] ihbâr olunduğuna mebnî, mukaddemce âteş-i gazab-ı[4] Şâhâne şerâre-feşân olarak, ehâlîsini katl-i 'âmm ve mesâkin ü mezâri'ini ba'de-ez-ân kābil-i i'mâr u iskân olmayacak tarza tahrîb ü tâlân etmelerine irâde-i 'aliyye-i Mülûkâne te'alluk etmiş olduğundan, biraz asâkir dahi Yund adalarına murûr ve sebkat etmiş ise de, re'âyâdan ve eşyâdan bir nesne bulamadıklarından, ber-mantûk-ı emr u fermân külliyyen tahrîb ü ihrâk ile vîrân eyledikleri haberi dahi ferdâsı[◊◊] vürûd eden müşârun ileyh İbrâhîm Paşa'nın tekrâren tahrîrâtiyle, kethudâsının şukkası me'âlinden nümâyân oldu*.

Zann-ı agleb budur ki, eğer mukaddemce işâret olunan keyfiyyât ü niyyât sebkat etmamiş olarak, ol havâlînin samîmî[5] muhâfazası kasd u niyyet

---

1 Paşa'nın E : Paşa M4

2 Pâdişâhî E : پادشاهی M4

◊ 21 Ramazân 1236 = 22 Haziran 1821 Cuma.

3 vech-i ..... tarafından M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 147a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

4 gazab-ı E : gasb-ı M4

◊◊ 22 Ramazân 1236 = 23 Haziran 1821 Cumartesi.

* **"Vürûd-i haber-i târâc-ı Ayvalık** ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle, bazı değerlendirmelerle ve haberin 21 değil 24'ünde geldiği belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,208'de kaydedilmiştir.

5 samîmî E : صميمى M4

olsaydı, Rûm Milleti'nin 'ale't-tahkîk küçüğü ve[1] büyüğü fesâd ü mel'anetde müttefikler iken, ile'l-ân mecbûren izhâr-ı hıyânet edemeyan ba'zı mahaller re'âyâsı gibi bunlar da lâ-'ilâc muhtâc-ı itâ'at olup, içlerinde bâdî-i fesâd ü mel'anet olanların birer ikişer cezây-ı **[M4 160]** mâ-yelîkları birer takrîb tertîb olunarak[2], öyle bir arz-ı ma'mûre-i hazret-i Pâdişâhî masûn-i târâc ü harâbiyyet olur idi. *Kemâ kâle 'aleyhi's-selâmü: "Len tehlike'r-ra'iyyetü ve in kânet zâlimeten müsî'eten izâ kâne'l-vülâtü hâdiyeten mehdiyyeten"**.

Mora Vâlîsi dahi Badracık üzerine hücûm etmek üzere olan havene-i Rûm ile muhârebe ve cem'iyyetlerini perîşân etmekle, bakıyyetü's-süyûf olan 'usât, etrâfda ba'zı ormanlara gürîzân[3] olmuş idüği haberiyle, esnây-ı muhârebede alınan kırk 'aded kelle ve bir mikdâr kulakları, tahrîrât-ı mezkûreyi getüren Tatar'iyle[4] göndermiş olmağla, mâh-ı ramazânın yirmi üçüncü günü◊ zikr olunan kulaklar ve ser-i bürîdeler Bâb-ı hümâyûn-i Hısrevânî pîş-gâhına endâhte kılındı.

Rûm tâ'ife-i bâgiyesi, Devlet-i 'aliyye 'aleyhine milletce müttefik oldukları fesâd ü hıyânetlerini günden güne müzdâd etmekde olduklarından, gerçi mukaddemâ Saruhân Mutasarrıfı Behrâm Paşa, asâkir-i kesîre ile Yenişehir tarafına ta'yîn ü isrâ olunmuş ise de, ol tarafda dahi ezyed asker bulunmak iktizâ etmekle, Erzurum Vâlîsi ma'iyyetine gönderilmek üzere gayr ez-Livâ'-i Canik, Sivas Eyâleti'nde vâki' kazâlardan müretteb iki bin beş yüz nefere halel gelmamek üzere Sivas Vâlîsi mükemmel dâ'iresi halkından başka, eyâlet-i mezbûreden üç bin nefer süvârî asker[5] dahi cem' ve Sivas'a Mütesellim nasb ederek, bi'n-nefs hareket ve serî'an Yenişehir'e varmağa mâh-ı ramazânın yirmi dördüncü günü◊◊ emr-i 'âlî sudûriyle me'mûr kılındı.

'İsyân eden Sisam ve Nakşa adaları re'âyâsından[6], mübtelây-ı hızlân olan bir takım[7] aç[8] ve bî-'ilâc zikr olunan adalara yakın bulunan sevâhilden ba'zı

---

1 ve M4 : — E

2 içlerinde ..... olunarak M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 147a'nın sol kenarına yazılmışlardır] E

* "كما قال عليه السلام: لن تهلك الرعية و ان كانت ظالمة مسيئة اذا كان الولاة هادية مهدية" = [Hz. Peygamber'in] (ona selâm olsun) buyurdukları gibi: Vâliler doğru yolda ve sorumlulukların bilincinde oldukları sürece, zâlim ve kötü olsalar da halk kesinlikle helâk olmayacaktır" anlamına gelen bu cümleler Kuzâ'î'nin rivâyet ettiği bir hadîstir; bk. el-Kuzâ'î, *Şihâb'ül-Ahbâr*, s.186.

3 gürîzân E : gürîzen M4

4 Tatar'iyle E : Tatar ile M4

◊ 23 Ramazân 1236 = 24 Haziran 1821 Pazar.

5 asker E : askeri M4

◊◊ 24 Ramazân 1236 = 25 Haziran 1821 Pazartesi.

6 re'âyâsından M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "bir takım" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

7 bir takım M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

8 aç M4 : ac E

zahîre ve hayvan gasbiyle kût-i lâ-yemût tedârüküyçün fursat buldukca sandal ve tarata gibi ufak tekneler ile gelüp, ol sevâhile civâr olan ba'zı kurâ ve çiftlikâta îsâl-i[1] hasâr eder olduklarından, bu esnâda Urla Voyvodası 'Abdülhalîm Ağa kollayarak haber alup, bir takımına erişüp bi'l-muhârebe birazını katl ü tedmîr ve bakıyyetü's-süyûfunu esîr ve der-zencîr edüp, maktûllerin kelle ve kulaklarını Der-i devlet'e irsâl ve hayyen ahz olunanlar hakkında emr u irâde-i 'aliyye **[M4 161]** ne vechile sünûh edeceğini su'âl etmiş olmağla, a'zâ'-i mezbûre[2] hâk-i 'ibrete nihâde ve mâ'adâ eşkıyânın ol tarafda kasabât ü kurâ ehâlîsi müvâcehesinde salb ve katl bi's-seyf olunmaları bâbında fermân-ı kazâ sudûru, yevm-i mezbûrda◊ mûmâ ileyhe bâ-tahrîr-i 'âlî emr u ifâde kılındı.

Âmeden-i ser-i maktû'-i Benderli 'Ali Paşa

Mukaddemâ işâret ü îmâ olunduğu vechile 'azl ve[3] Kıbrıs'a nefy olunan Sadr-ı sâbık Benderli 'Ali Paşa'nın, hılâf-ı rızâ sebk eden harekâtı hakkında sudûr-i fermân-ı kazâya bâdî olarak, ol bâbda mehâbet-efzây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i celâdet-makrûn-i Şâhâne muktezâsınca, evâhır-ı mâh-ı şa'bânda◊◊ Lefkoşe Nâ'ibi'ne ve Kıbrıs Muhassılı'na hıtâben sâdır olan emr-i 'âlî ile icrây-ı hükm-i kazâya Kuşcu-başı Hasekî Kara 'Osmân Ağa ta'yîn ü isrâ olunmuşidi. Mûmâ ileyh varup emr-i 'âlîyi ibrâz eyledikde: "Hayf! Bilemedim, evvel icrâ, sonra inhâ etmelü imiş" deyerek, ol hâl-i bâ-ehvâlde dahi zamîrinde olanı zikr u ifhâm ederek kârini itmâm edüp, ser-i maktû'uyla[4] 'avdet birle mâh-ı ramazânın yine yirmi dördüncü günü◊◊◊ Bâb-ı Vasat-ı Seray-ı hümâyûn pîş-gâhına nihâde-i[5] ruhâm-ı 'ibret oldu.

Sûret-i yafta

Rûm Milleti'nin ve sâ'ir ba'zı erbâb-ı garazın tahrîk ü igvâsiyle ma'âzallâhi Te'âlâ Devlet-i 'aliyye'yi ifsâd ü ihlâle sa'y eden Benderli 'Ali Paşa'nın ser-i maktû'udur[6*].

---

1 îsâl-i E : îrâs-ı M4

2 mezbûre E : mezbûrenin M4

◊ 24 Ramazân 1236 = 25 Haziran 1821 Pazartesi.

3 'azl ve E : — M4

◊◊ 21-29 Şa'bân 1236 = 24 Mayıs-1 Haziran 1821.

4 maktû'uyla M4 : مقطوعليه E

◊◊◊ 24 Ramazân 1236 = 25 Haziran 1821 Pazartesi.

5 nihâde-i E : nihâd[e]-i M4

6 Rûm ..... maktû'udur M4 : + [Bu kısım, buraya girmesi işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla satırın hizâsından hareketle E 147b'nin sol kenarına yukarıya dikdemesine yazılmıştır] E

* "**Âmeden-i ser-i maktû'-i Benderli** ..... maktû'udur" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,170-171'de kaydedilmiştir.

Vukū'ât-ı mütenevvi'ât

Çanakcı Karyeli Düsine (دو سنه) ve Kırk-kilisali Musfiyali (موسفیالی) nâm hâ'inlerin tahrîk-i re'âyâda medhalleri olduğu anlaşılarak, Sofya Nâzırı merkūmları bir takrîble tutup Der-i devlet'e göndermiş olmağla, yevm-i mezkûrda◊ mersûmlar katl olundular.

Barut-hâne-i 'âmire'ye merbût İstiranca[1] Karyesi'nde külliyyetlü re'âyâ tecemmu' etmiş olduğu şuyû' bularak, Barut-hâneler Nâzırı Necîb Efendi ol tarafa üç nefer câsûs gönderüp, 'avdetlerinde takrîrlerini Der-'aliyye'ye tahrîr eyleyeceğine dâ'ir ve Piriştine [M4 162] ehâlîsinden olup, Küçük Çekmece Köprüsü'nde tevkîf olunmuş olan üç yüz nefer atlu ve piyâde Arnavud[2] askeri, Mâlik Paşa'dan iştikâya gelmiş olduklarından, içlerinden on beş neferi Der-sa'âdet'e irsâl ve mâ'adâsı meks olunmuş idüğüne mütedâ'ir, Nâzır-ı mûmâ ileyhin 'arîzası, yine mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirmi dördünde◊◊ vürûd eylemekle, İstiranca tarafına âdem gönderdiği ve şâkîlerin ekserini tevkîf eylediği hüsn-i tedbîr olmuş idüği tezkîr ile tahsîn ü âferîni hâvî mûmâ ileyhe bir tezkire-i 'âlî tahrîr olundu.

Bunun ferdâsı◊◊◊ Avcı-başı'mn dahi bir kıt'a 'arîzası gelüp, me'âlinde: "Âsitâne-i 'aliyye'de temekkün eden Rûm re'âyâsından başı boş makūleleri vilâyetlerimize gideceğiz" deyerek bu günlerde Rumeli tarafına pey-der-pey firâra başlayup, hattâ iki yüz neferden ziyâde kaçkın Rûm re'âyâsı, Çatalca Nâhiyesi'nde Halkalı çiftliğinde tevkîf olunarak, bunlar hakkında ne vechile mu'âmele lâzım geleceğini istifsâr etmiş olmağla, merkūmların vilâyetlerine gitmeleri mahzûrdan sâlim olmadığından, bu esnâda bir vechile tecvîz olunamamağla, gerek mezkûr çiftlikde tevkîf olunmuş olan ve gerek bundan sonra firâr etmek üzere İstanbul civârında tutulan Rûmlar'ın Barut-hâne'den kayıklara doldurularak, Anadolu tarafına geçürülmeleriyçün Barut-hâne'ye irsâl olunmaları bâbında, mâh-ı ramazânın yirmi beşinci günü◊4 Kara-burun Muhâfızı Sadr-ı esbak 'Ali Paşa'ya hıtâben mahsûs fermân ısdâr ve Barut-hâneler Nâzırı'na dahi karşuya imrârlariyçün başka emr-i şerîf tesyâr olundu.

Bunun hakîkati, tashîh-kerde-i Müverrih-i Hakîr olduğu üzere İstanbul'da ba'zı mütemevvil re'âyâdan milletce akça cem' olunarak, taşralara imdâd içün başı boş, eli ve ayağı tutar re'âyâyı vilâyetlerine gitmek sûretiyle göndermeleridir. Ve bu husûs içün ba'zı düvel tarafından dahi gelan akça, ba'zı tüccâr vâsıtasıyla tevzî' olunduğu dahi vâki'dir. Bu keyfiyyetler ashâb-ı teyakkuza cây-ı dikkat ve tenbîhât-ı hazm ü basîretdir. *"İnne'l-hazme yûrisü'l-*

◊ 24 Ramazân 1236 = 25 Haziran 1821 Pazartesi.
1 İstiranca E : İstirança M4
2 Arnavud E : Arnabud M4
◊◊ 24 Ramazân 1236 = 25 Haziran 1821 Pazartesi.
◊◊◊ 25 Ramazân 1236 = 26 Haziran 1821 Salı.
◊4 25 Ramazân 1236 = 26 Haziran 1821 Salı.

mecde ve'l-besâlete ve kem devletin hedemehe'l-hızku ve'l-kesâletü[1]"*. **[M4 163]**

Selânik etrâfında olan karyeler re'âyâsı dahi pey-â-pey 'isyân etmekde ve taraf be-taraf üzerlerine askerler ta'yîn olunarak haklarından gelinmeğe cehd olunmakda idüğünden, Kelemeriye ve Bâzerkâ (بازركا) taraflarında vukū' bulan muhârebelerde alınan kulaklar ve bayrakları Selânik Mütesellimi Der-i devlet-medâr'a göndermiş olmağla, mâh-ı mezbûr-i lâmi'u'n-nûrun yirmi altıncı günü◊ vusûl ile Bâb-ı hümâyûn-i Şâhâne önünde endâhte ve mahzûl kılındı. Ve Mütesellim-i mûmâ ileyhin 'arîzasında, mukaddem rehn olarak tevkîf olunmuş olan karye koca-başıları ve Kesendire papasları, kasabât ve kurâlarından 'isyân zuhûr etmiş olmakdan nâşî, siyâseten i'dâm olunmuş oldukları dahi muharrer olmağla: "'Ayn-ı isâbet ve sâ'irlere mûcib-i 'ibret olmuş" cevâbiyle mukaddemâ matlûbu olan topcu ortası ve fişeng irsâl olunmuş olmağla, esnây-ı râhda idüği dahi tahrîr u işrâb olundu.

Bundan akdem ba'de'l-muhârebe Revfal (روفال) [=Révfalu] Kasabası'na firâr etmiş olan İpsilandi-oğlu 'Aleksandri hâ'inin üzerine Silistire Vâlîsi Selîm Paşa'nın kethudâsı tekrâren asker gönderdikde, mersûm yine muhârebe dâ'iyesinde olmuş ise de[2], artık yakayı ele vereceğini gereği gibi anlayarak Nemçe diyârına firâr eder iken, ta'kîb olunarak 'avene-i havenesinden alınan vâfir esîr ve kelle ve kulak ve bayrakları Vâlî-i[3] müşârun ileyh Der-bâr-ı şevket-karâr'a[4] göndermiş olmağla, mâh-ı ramazân-ı kesîrü'l-feyezânm yirmi yedinci günü◊◊ vâsıl ve Bâb-ı hümâyûn sâhasına remy ile cümleye vukūf hâsıl oldu**.

Bu esnâda es-Seyyid Mehmed Sa'îd Gālib Paşa'nın ref'-i Vezâret'iyle varup Konya'da ikāmet eylemesine[5] irâde-i 'aliyye-i Şâhâne te'alluk etmekle, Humbaracı-başı 'Ayâş Müftîsi-zâde Ser-bevvâbîn es-Seyyid[6] 'İsmâ'îl Ağa'ya

---

1 Bunun hakîkati ..... ve'l-kesâletü M4 : + [Bu uzunca kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 148a'nın sol kenarına yazılmıştır] E

* "ان الحزم يورث المجد و البسالة و كم دولة هدمها الحزق و الكسالة = Tedbirlilik, şeref ve kahramanlık doğurur. Nice devleti cimrilik ve tenbellik yok etmiştir" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

◊ 26 Ramazân 1236 = 27 Haziran 1821 Çarşamba.

2 de E : — M4

3 Vâlî-i M4 : Vâlî-yi E

4 şevket-karâr'a M4 : şevket-karâr E

◊◊ 27 Ramazân 1236 = 28 Haziran 1821 Perşembe.

** "Bundan akdem ba'de'l-muhârebe Revfal ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,197'de kaydedilmiştir.

5 es-Seyyid ..... eylemesine M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 148b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

6 es-Seyyid M4 : + [Bu kelime buraya girmesi işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmıştır] E

rütbe-i vâlây-ı Vezâret'le münhall olan[1] Bolu ve Vîrân-şehir ve Kastamonu sancakları tevcîh ile kendüsi Misivri muhâfazasına ta'yîn* ve bâ-irâde-i Şâhâne Bolu'ya sâbık Kıbrıs Muhassılı Reşîd Efendi ve Kastamonu'ya Anadolu Muhâsebeciliği ile Anapa Binâ Emînî-yi sâbık Mustafa Reşîd Efendi, Müteselîlim nasb olundu. Ve[2] Humbaracı-başılık, Halîl Hamîd Paşa hafîdi Kapucu-başı **[M4 164]** 'Âsım Bey'e tevcîh ü ihâle kılındı. Ve mukaddemde merfû'u'l-Vezâre Mağnisa'da ikâmet üzere olan Mehmed Râgıb Paşa'nın Dimetoka'da ikâmetine irâde-i Şâhâne te'alluk edüp, lâkin Paşa-yı mûmâ ileyhin çok vakitden berü ma'zûriyyetine merhameten, birkaç[3] mâh sonra[4] mahall-i ikâmeti Balıkesri'ye tahvîl kılındı.

Ve Kara-deniz Boğazı Nâzırı Kapucu-başı İsmâ'îl Ağa'ya birkaç gün mukaddem ve[5] işbu ramazânın yirmi yedinci günü◊ mukaddemâ Rumeli tarafına teftîş-i re'âyâ ve cem'-i eslihaya[6] me'mûren hâlâ ol tarafda olan esbak Topcu-başı ve sâbık Sipâhîler Ağası Ser-bevvâbîn Kara Mehmed Ağa'ya Akdeniz Boğazı Muhâfızlığı ve Biga Sancağı Müteselîlimliği ile[7] kezâ rüteb-i[8] vâlây-ı Vezâret tevcîh olundu**.

Ve çend rûz mukaddem Büyük-dere'de ikâmetle Boğaz'a nezârete[9] me'mûr kılınan Hudâvendigâr Mutasarrıfı İbrâhîm Paşa, emr u fermâna sür'at-i imtisâl ile der-'akab gelüp, Büyük-dere çayırında darb-ı hıyâm-ı ârâm eylediği, husûsan Ayvalık ve Yund adaları mâddesinde sebk eden gayreti, mûcib-i tahsîn-i Şâhâne olarak müşârun ileyhi taltîf zımnında 'avâtıf-ı 'aliyye-i Husrevânî'den serâsere kaplu bir sevb semmûr kürk ve bir donanmış esb, ihsân-ı Şâhâne buyurulup, yine sâbi'-i 'işrîn-i şehr-i mübârekde◊◊ müşârun ileyhe irsâl kılındı.

Rûm hâ'inlerinin ehl-i İslâm 'aleyhine bi'l-ittifâk hıyânetlerini icrâ vü itmâma ihtimâmda olarak, fursat ve sebeb aradıkları gereği gibi tehakkuk eylediğinden, Devlet-i 'aliyye dahi levâzım-ı basîret ü âgâhîye dâ'imâ ri'âyet ü

---

1 münhall olan M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

* "Bu esnâda es-Seyyid Mehmed Sa'îd Gâlib ..... ta'yîn" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,184'te kaydedilmiştir.

2 Ve M4 : — E

3 birkaç M4 : birkac E

4 Humbaracı-başılık ..... sonra M4 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "8" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 148b'nin sağ kenarına yazılmıştır] E

5 ve E : — M4

◊ 27 Ramazân 1236 = 28 Haziran 1821 Perşembe.

6 eslihaya E : اسلحه يه M4

7 Ak-deniz ..... ile M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 148b'nin sol kenarına yazılmışlardır] E

8 rüteb-i E : rütbe-i M4

** "Ve Kara-deniz Boğazı Nâzırı Kapucu-başı İsmâ'îl ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,184'te kaydedilmiştir.

9 Boğaz'a nezârete E : Boğaz Nezâreti'ne M4

◊◊ 27 Ramazân 1236 = 28 Haziran 1821 Perşembe.

ihtimâmda olmak ehemm-i mehâmdan olup, 'ale'l-husûs millet-i merkūme yedine giriftâr olan ba'zı ehl-i İslâm'a ol kavm-i mehînin eyledikleri fezâhat ü hakāret külle yevm mesmû' olarak, cemî' Müslimîn bir ednâ behâne ile ahz-ı intikāma fursat-bîn olduklarından, 'iyâzen billâhi Te'âlâ bir mahalde bir Rûm'dan serhoşluk yahûd bir başka sebeble bir gûne muhâlif hareket zuhûra gelse, ol sebeble cemî' ecnâs-i re'âyânın mahv u hebâ olacağı müteyakkın ü meczûm ve sonrasında bundan niçe niçe[1] mefâsid terettüb edeceği ve Devlet-i 'aliyye düşmenlerinin böyle bir behâne olacak fitne-i 'azîme[2] ve ihtilâlât-ı 'amîme îkāzına sa'y üzere **[M4 165]** oldukları ma'lûm ve sâ'ir cihetle dahi emn ve i'timâd-ı küllî[3] ma'dûm olmakdan nâşî, esvâk ve mahallâtın boş bırağılması bir vechile câ'iz görülmediği ecilden, tekarrub etmekde olan 'îd-i fıtırda sabâh nemâzından sonra tulû'-i şemsden çâr-yek kadar murûrunda bayram nemâzını kılıncaya kadar eğlenmeyüp, salât-ı subhu edâdan sonrā herkes cevâmi' u mesâcidden çıkup ba'dehû bayram nemâzı vakti geldikde tekrâren duhûl eylemeleri ve işbu 'îd-i şerîfde mu'âyede erbâbı olan zevât, mukaddemlerdeki gibi[4] Seray-ı hümâyûn'a giceden gitmeyüp, sabâh nemâzını edâ eyledikden sonra resm-i mu'âyede icrâ olunacağı vakitde Seray-ı hümâyûn'da cem' olmaları ve rusûm-i mu'âyede tekmîl oldukda, me'mûrlar varup işlerinin başında bulunmaları husûsları, basîret şerâ'itini îfâ kabîlinden olmağla, bi'l-cümle 'ulemâ'-i[5] 'izâm ve ricâl-i devlet ve zâbitân ittifâkiyle tensîb[6] olunup, irâde-i seniyye-i Mülûkâne dahi bu vechile sânih olarak, keyfiyyet Kapudan Paşa ve İstanbul ve Bilâd-ı selâse kadıları[7] ve Yeniçeri Ağası ve Bostancı-başı ve Topcu-başı ve Cebeci-başı ve Humbaracı-başı ve Lağımcı-başı taraflarına başka başka evâmir-i şerîfe ile mâh-ı ramazânın yirmi sekizinci günü[8◊] emr u i'lân olundu.

Ve mu'âyede da'veti tezkirelerine[9]: "Sabâh nemâzı Ayasofya-i kebîr Câmi'-i şerîfinde erkence edâ olundukdan sonra, Seray-ı hümâyûn'a gelinmek irâde-i seniyye muktezâsından olmağla, bi-mennihî Te'âlâ şâfi'î vaktinde Câmi'-i şerîf-i mezkûrda bulunmaları me'mûldür" siyâkında kenârlar yazıldı. Ve Kapudân Paşa ve Ocak ağalarının[10] mu'âyedeye 'azîmetlerinde kendülerinin yerlerinde bulunmadıklarını bildirmamek içün geçenlerde harîk

1 niçe niçe E : nice nice M4
2 'azîme E : 'azîm M4
3 emn ve i'timâd-ı küllî E : emîn ü i'timâd değil M4
4 gibi M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılan "gice" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
5 'ulemâ'-i E : 'ulemây-ı M4
6 tensîb E : تنسيب M4
7 kadıları E : kadılarına M4
8 günü M4 : gü[nü] E
◊ 28 Ramazân 1236 = 29 Haziran 1821 Cuma.
9 tezkirelerine M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "kenâr yazılarak" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E
10 ağalarının M4 : + [Bu kelime önce "ağaları" şeklinde yazılmış, sonradan sonundaki "ye" harfinin üzeri çizilerek üstüne yazılan "nın" ilâvesiyle bu şekilde düzeltilmiştir] E

mâddesinde tedbîr olunduğu gibi vekîl sûretiyle yerlerine birer âdem bırakmaları ve Kapudân Paşa'nın Tersâne Kethudâsı'nı yahûd âhar bir münâsibini tevkîl eylemesi ve Yeniçeri Ağası, Kul Kethudâsı Ağa'yı ve Topcubaşı, 'Arabacı-başı Ağa'yı bırakmak ve Bostancı-başı Ağa dahi mu'âyede içün celbi mu'tâd olan Boğaz-içi ustaları ve zâbitânını işbu 'îd-i şerîfde celb etmeyüp, merkûmlara bulundukları mahallerden ayrılmamalarını tenbîh eylemesi husûsları **[M4 166]** evâmir-i mezkûrede tasrîh olundu.

Binâ'en 'aleyh leyle-i 'îdde cemî' erbâb-ı mu'âyede, hattâ 'ulemâ dahi seyf ve tabanca ile müsellehan Ayasofya'da vakt-i şâfi'îden sonraca sabâh nemâzını edâ edüp, andan muhtelitan Seray-ı hümâyûn-i Şâhâne'ye teveccühle Orta-kapu'ya kadar öylece varup, anda eslihayı terk ve yalnız hançer[1] istishâb ederek duhûl ve herkes mahall-i ma'lûmuna varup cem' ve nîm-sâ'at kadar kudûm-i hümâyûna müterakkıb olunduğu esnâda, li-ecli'l-kıyâm der-'akab[2] yalnız sudûr ve İstanbul rütbeleri erbâbı defter olunup, mâ'adâ mevâlînin ta'rîf defteri tayy olunarak, müderrisîn gibi huzûr-i hümâyûnda 'ale'l-ibhâm ol vechile[3] resm-i dâmen-bûsî[4] icrâ vü itmâm olundu[5].

Fransalu'nun bir kıt'a beylik sefînesi İzmir Limanı'na gelüp, yedi kıt'a beylik sefîneleri dahi geleceğini ve İngilterelü'nün dahi beş kıt'a beylik sefînesi gelmek üzere olduğunu Fransa ve İngiltere konsolosları haber vermiş olduklarını İzmir Muhâfızı Hasan Paşa Der-'aliyye'ye inhâ etmiş olmağla, keyfiyyet bu tarafda devleteyn-i mezbûreteyn elçilerinden su'âl olundukda, bunlar öteden berü kendü[6] tüccâr gemilerini korsan ve izbandîd teknelerinden muhâfaza içün mu'tâd olduğu üzere âmed ü şud[7] edeceklerini beyân etmeleriyle, mâdde Rikâb-ı hümâyûn-i Şâhâne'den istîzân olundukda, bu keyfiyyetin misli mesbûk olmasa bile bu vakitde men'i bir vechile câ'iz olmadığından, sefâyin-i merkûme herkesin bildiği gibi kendü tüccâr gemilerinin muhâfazasiyçün müsâmaha ve lede'l-iktizâ[8] haklarında hüsn-i mu'âmele ve ibrâz-ı safvet olunarak, hoşnûdiyyet vesâ'ilinin[9] istikmâli muvâfık-ı maslahat olacağı, Muhâfız-ı müşârun ileyhe ifâde olunmak husûsu, muktezây-ı irâde-i hayr-ifâde-i Şâhâne olmağla, ol vechile selh-ı şehr-i ramazânda[◊] cevâbı firistâde kılındı.

---

1 hançer M4 : hancer E
2 li-ecli'l-kıyâm der-'akab M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 149b'nin sol tarafına yazılmışlardır] E
3 ol vechile M4 : + [Bu kelimeler metinde üzeri çizilen "kalarak" kelimesinin üstüne yazılmıştır] E
4 dâmen-bûsî E : dâmen-pûs M4
5 olundu E : + ve M4
6 kendü E : kendi M4
7 âmed ü şud M4 : âmed-şud E
8 ve lede'l-iktizâ E : اولدی الاقتضا M4
9 vesâ'ilinin E : vesâ['i]linin M4
◊ 29 Ramazân 1236 = 30 Haziran 1821 Cumartesi.

Mihalic Voyvodası ve Yalak-âbâd A'yânı ve Gemlik Voyvodası ve Kapudağı A'yânı ve Bandırma Voyvodası ve Migalkara ve Keşân a'yânları kemâl-i irtikâblarından nâşî, Rûmlar'ın mütemevvillerinden akçalar alup, hılâf-ı emr-i 'âlî silâhlarını yedlerinde ibkā ve ehl-i İslâm'ın silâhlu gezmelerini men' ve silâhlu gördüklerini behâne 'add ederek [M 167] tecrîm etmek gibi zulm ü te'addîye ictirâ ve böyle vakitde dahi bunlara benzer envâ'-ı habâset ile fukarâ ve zu'afâyı zulm ü hasâra mübtelâ eyledikleri tahkîk olunarak, te'dîbleri iktizâ etmiş olup, ancak bu def'a eyyâm-ı mübârekeye hürmeten igmâzı[1] tercîh olunarak, fîmâ-ba'd bu gûne hılâf-ı rızâ hareketleri mesmû' olur ise beher-hâl haklarından gelineceği ve sonra peşîmânlığın fâ'idesi olmayacağı beyân ü tezkîriyle, 'akıllarını başlarına toplamalarını te'kîden cânib-i Sadâret-i 'uzmâ'dan tehdîd[2] olundular.

Ve yevm-i 'arefe◊ hâcegândan Hurşîd Paşa Kethudâ Vekîli 'Ali Nâmık Bey'e Anabolu Kal'ası Muhâfızlığı ile rütbe-i vâlây-ı Vezâret tevcîh olundu*.

Vukū'ât der-mâh-ı şevvâl

Boğdan Ser'askeri Yûsuf Paşa, Varna Muhâfızı Sâlih Paşa'yı Çerhacılık 'ünvâniyle ilerüye tekrâren[3] i'zâm ü sevkle, Rusyalu'nun Tomarava (طوماراوه) ve Kişnev (كشنو) taraflarına asker gönderdiği ve sâ'ir ba'zı tedârükâtı haber alındığından, Ser'asker-i müşârun ileyh İbrâ'îl Kal'ası'nı bırakmağı tecvîz etmeyerek, iktizâ eden topcu neferâtı ve sâ'ir asâkiri müşârun ileyh Sâlih Paşa ma'iyyetine terfîk ile göndermiş olmağla, asâkir-i mezbûre varup, Fokşan havâlîsinde bakıyye-i 'usât-ı mesfûre ile bir def'a dahi muhârebe ederek, ol takımın ekserinin kahr u tedmîrleri matlûbu hâsıl ve mâ'adâsının fîmâ-ba'd[4] oralarda ilişemeyecek sûretde perâkende oldukları haberiyle Ser'asker-i[5] müşârun ileyh tarafından gönderilmiş olan kelle ve kulak ve bayraklar mâh-ı şevvâlin ikinci günü[6]◊◊ Der-i devlet'e vâsıl oldu**.

Bundan akdem Donanma-yı hümâyûn ma'iyyetine gönderilan tüccâr sefîneleriyle, bahrî asker olmak üzere Galata'nın Lâz[7] ve sâ'ir eşhâsından[8]

---

1 igmâzı E : i'mâzı M4
2 tehdîd E : tehd[îd] M4
◊ 29 Ramazân 1236 = 30 Haziran 1821 Cumartesi.
* "Ve yevm-i 'arefe hâcegândan Hurşîd Paşa ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,154'te kaydedilmiştir.
3 tekrâren E : tekrâr M4
4 fîmâ-ba'd E : فيما بعد M4
5 Ser'asker-i E : asker-i M4
6 günü M4 : gü[nü] E
◊◊ 2 Şevvâl 1236 = 3 Temmuz 1821 Salı.
** "Boğdan Ser'askeri Yûsuf Paşa ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,196'da kaydedilmiştir.
7 Lâz M4 : Lâs E
8 eşhâsından E : eşhâsdan M4

cem' u tahrîr ile gönderilan neferât Boğaz'a vardıklarında, her bir kabadayı bir dükkânı zabt ve ortası nişânını asup etmekci furunlarına kadar bu vechile istîlâ eylediklerinden mâ'adâ, sâ'ir neferâtı ol havâlîye yayılup, köylerde ve çiftliklerde buldukları tavuk ve koyun ve kuzu ve sığır ve danayı sürüp ve me'kûlât-ı sâ'ireyi getürüp mâlları gibi bey' u şirâ **[M4 168]** ve bunlardan kat'-ı nazar, gerek ehl-i 'ırz re'âyâ ve gerek sekene-i kasabât ü kurâ ehl-i İslâm'ın 'ırzına dahi itâle-i dest-i te'addîye ictirâ eyledikleri, ol havâlî me'mûrları taraflarından Der-i devlet'e 'arz u inhâ olunmuş idüğüne binâ'en*, bu def'a vech-i mezkûr üzere Bahr-ı sefîd Boğazı Muhâfızlığı, mukaddemâ zabt u rabt emrinde şöhretine binâ'en, bâ-rütbe-i vâlây-ı Vezâret Mehmed Paşa'ya tevcîh olunmağla, müşârun ileyh serî'an Boğaz-ı mezkûra varup, emr-i muhâfazasına ikdâm ve âmed-şüd eden gemilerin ahvâline dikkat ve Boğaz kal'alarının edevât ü mühimmât ve askerlerine ihtimâm ve o makûle hılâf-ı rızây-ı cenâb-ı Bârî ve mugāyir-i irâde-i hazret-i Şehriyârî hareketlere cesâret edenlerden karaya çıkan olur ise, bi'l-ittifâk urup depeleyerek i'dâm eylemek husûslarına mebnî[1], mu'taddan ziyâdece asker istihdâm eylemesiyçün dahi mâh-ı şevvâlin ikinci günü◊ başka bir emr-i şerîf dahi ısdâr u irsâl ve 'avâtıf-ı 'aliyye-i Mülûkâne'den harclık olmak üzere zuhûr eden yüz bin guruş ihsân-ı Şâhâne dahi hazîne-bend olarak ma'an isbâl kılındı.

Üsküdar korusuna tâbi' Kartal ve Geğbüze ve Beykoz kazâlariyle Kori-i[2] hümâyûn'a tâbi' çiftlikler re'âyâsma, Rûm Milleti beyninde hudûs eden fesâd behânesiyle ba'zı erâzil ve eşhâsın te'addî eder oldukları mesmû' olmağla, fesâdda medhali olmayan re'âyâya te'addî vukū'u, mugāyir-i rızây-ı 'âlî olduğundan başka, erbâb-ı fesâdı bile Devlet-i 'aliyye bizâtihâ kendüsi te'dîb etmek iktizâ eder iken, civâr-ı saltanat-ı seniyyede edebsiz ve eclâf takımının re'âyâya müdâhalesi, zâbitânın umûr-i zabt u rabta 'adem-i tekayyüdlerinden neş'et eder bir keyfiyyet olmağla, bu mâddeye Bostancı-başı Ağa'nın dikkat eylemesi lâzım geldiği zâhir olmakdan nâşî, Koru Ağası'na tenbîh ile bundan böyle ma'iyyetine külliyyetlü neferât cem' edüp, o makûlelerin cizye-güzâr re'âyâya hiçbir[3] vechile te'addî edemamelerine ve Kori-i hümâyûn re'âyâsının dahi himâyetlerine dikkat eylemesini merkûma te'kîd eylemesiyçün 'îd-i şerîfin üçüncü günü◊◊ Bostancı-başı Ağa'ya hıtâben fermân-ı 'âlî sudûr eyledi. **[M4 169]**

Tırhala Mutasarrıfı Golos tarafında Makratise (مقرتيسه = Makrinítsa?) ve Ayoyorgi karyeleri 'usâtının haklarından gelüp, esnây-ı muhârebede alınan

---

* "Bundan akdem Donanma-yı hümâyûn ma'iyyetine ..... binâ'en" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,184'te kaydedilmiştir.

1 mebnî M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "içün" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

◊ 2 Şevvâl 1236 = 3 Temmuz 1821 Salı.

2 Kori-i E : Kori-yi M4

3 hiçbir E : hicbir M4

◊◊ 3 Şevvâl 1236 = 4 Temmuz 1821 Çarşamba.

kelleler ve hayyen tutulan eşkıyâ dahi katl olunarak, ser-i bürîdeleri Rumeli Vâlîsi Hurşîd Paşa[1] tarafından Der-i devlet'e yevm-i merkūmda[◊] resîde oldu. Çünki bundan akdemce Rumeli Vâlîsi ve Yanya Cânibi Ser'askeri Hurşîd Ahmed Paşa, vâride olan tahrîrâtında Anabolu Kal'ası muhâfazasına muktedir birinin ta'yîni elzem idüğüni iş'âr u i'lâm zımnında, Kethudâlık Vekâleti hıdmetinde olan hâcegândan 'Ali Nâmık Bey'in rütbe-i vâlây-ı Vezâret'le kal'a-i mezkûre muhâfazasına ta'yîn ve bin beş yüz nefer asker ile tîz elden erişdirilmesiyçün mikdâr-ı kifâye 'atıyye-i Şâhâne dahi ihsân olunması* ve Yanya Mutasarrıfı Paşo İsmâ'îl Paşa'ya ve Ser'asker-i müşârun ileyhin kendü tarafına dahi birer mikdâr akça gönderilmesi husûslarını resîde-i derece-i ibrâm etdiğinden, bundan mukaddemce şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mûcebince 'Ali Nâmık Bey'e inhâsı üzere rütbe-i Sâmiye-i Vezâret tevcîh olunup, bu def'a 'atıyye-i seniyye-i Mülûkâne olarak müşârun ileyhe yüz elli bin guruş ve Yanya Mutasarrıfı İsmâ'îl Paşa'ya yüz bin guruş ve Ser'asker-i müşârun ileyhe bin kîse ve Nüzül Emîni'ne 'ale'l-hisâb beş yüz kîse[2] nakd bi'l-cümle Ser'asker Paşa tarafına irsâl olundu.

İcmâl-i tevcîhât-ı vüzerâ ve 'ulemâ ve ricâl

Mâh-ı şevvâl-i mükerremin üçüncü günü[◊◊] tevcîhât-ı hümâyûn icrâ olunup, menâsıb-ı vüzerâ'-i 'izâmdan Eyâlet-i Adana, Sakız'da ikāmete me'mûr sâbık Hanya Muhâfızı İbrâhîm Hilmi Paşa'ya i'âde-i Vezâret'iyle tevcîh ve 'Alâ'iyye Sancağı, sâbıkā Adana Vâlîsi ve 'Azîz ve Beylan sancakları Mutasarrıfı Seyyid el-Hâc Hüseyn Paşa'ya ve Eğriboz ve Karlı-ili, sâbıkā 'Alâ'iyye Mutasarrıfı el-Hâc 'Ali Paşa'ya kal'ası muhâfazası şartiyle ve Üsküb Sancağı, sâbıkā İnebahtı Mutasarrıfı ve Muhâfızı mîr-i mîrândan Pilaslı (پلاسلی) Mehmed Paşa-zâde İsmâ'îl Paşa'ya ve İnebahtı Sancağı, sâbıkā Üsküb Mutasarrıfı **[M4 170]** mîr-i mîrândan Mâlik Paşa'ya kal'ası muhâfızlığı ile tevcîh olunup, mâ'adâ eyâlât[3] ve elviye kemâ-kân ibkā ve ba'dehû mâh-ı mezbûrun onuncu günü[◊◊◊] Kayseriyye ve ber-vech-i Muhassıllık Bozok, sâbıkā 'Alâ'iyye Mutasarrıfı el-Hâc Hüseyn Paşa'ya ve 'Alâ'iyye, sâbık Kayseriyye Mutasarrıfı ve hâlâ İzmir Muhâfızı Hasan Paşa'ya yine İzmir muhâfazası şartiyle tevcîh ve Bâyezîd Sancağı Kal'ası Muhâfızlığı ile kapucu-başılardan

---

1 Hurşîd Paşa M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

◊ 3 Şevvâl 1236 = 4 Temmuz 1821 Çarşamba.

* "Çünki bundan akdemce Rumeli Vâlîsi ..... olunması" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,154'te kaydedilmiştir.

2 ve Nüzül ..... kîse M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın ve E 151a'nın üst kısmına üstüne yazılmışlardır] E

◊◊ 3 Şevvâl 1236 = 4 Temmuz 1821 Çarşamba.

3 eyâlât E : eyâlet M4

◊◊◊ 10 Şevvâl 1236 = 11 Temmuz 1821 Çarşamba.

hâlâ Erzurum Vâlîsi ve Şark Cânibi Ser'askeri Husrev Paşa tarafından Bâyezîd Kal'ası'nda olan Çeçan-oğlu Hüseyn Ağa'ya fîmâ-ba'd livâ'-i mezbûrun yurtluk ve ocaklık i'tibârı tayy olunarak, rütbe-i Mîr-i mîrânî ile tevcîh olundu.

Ve yevm-i mezbûrda◊ Ganem Mukāta'acılığı'yla Büyük Tezkirecilik, sâbık Âmedci Mehmed Sâdık Efendi'ye; Çavuşlar Kitâbeti, Yeğen İbrâhîm Ağa-zâde Sa'îd Efendi'ye; Nişâncılık, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî-yi sâbık Cânibî Mehmed Sâlih Efendi'ye*; Defter Emâneti, Çavuş-başı-yı sâbık Mustafa Efendi'ye; Büyük Rûznâmçecilik, sâbık Nişâncı Hüseyn Hüsnî Bey'e; Baş-muhâsebecilik, sâbıkā Rûznâmçe-i Evvel Mustafa Şecî' Efendi'ye; Haremeyn Muhâsebeciliği, sâbıkā Humbara-hâne Nâzırı Sâlih Paşa-zâde Hüseyn Bey'e; Cizye Muhâsebeciliği, Mutasarrıf-ı sâbıkı Nu'mân Efendi'ye; Cebe-hâne Nezâreti, sâbık Anadolu Muhâsebecisi Sâlih Fânî Efendi'ye; Humbara-hâne Nezâreti, sâbık Cebe-hâne Nâzırı Sâdık Efendi'ye; Yeniçeriler Kitâbeti, Hilmi Paşa dâmâdı Hamdî Efendi'ye; Masraf-ı Şehriyârî Kitâbeti, Kahveci-başılık'dan muhrec Mustafa Bey'e; Süvârî Mukābeleciliği, Depedelen'e[1] me'mûr sâbık[2] Tezkire-i Evvel Mehmed Sâlih Efendi'ye; Sipâh Kitâbeti, esbak Mektûbî Süleymân Fâ'ik Efendi'ye; Silahdâr Kitâbeti, esbak Kalyonlar Kâtibi Tayyibî Efendi'ye; Mevkūfâtcılık, Âmedî hulefâsı emekdârlarından Nesîbâ yeğeni 'Ârif Bey'e; Mâliyye Tezkireciliği, esbak Tezkire-i Sânî Remzî Efendi'ye; Piyâde Mukābeleciliği, esbak Defterdâr Mektûbcusu 'Abdülfettâh Efendi'ye; Küçük Evkāf Muhâsebeciliği, Gümrükcü-zâde Mehmed Râ'if Efendi'ye; Haremeyn Mukāta'acılığı, Hacı Ahmed Paşa neslinden Yûsuf Bey'e ve[3] Cebeciler Kitâbeti, esbak **[M4 171]** Kalyonlar Kâtibi Hüseyn Şâkir Efendi'ye; Piskopos Mukāta'acılığı; Kethudâ Kalemi Ser-halîfesi İbrâhîm Reşîd Efendi'ye; 'Ulûfeciyân-ı yemîn Kitâbeti, Mektûbî hulefâsından Sabîh Bey'e; Gurabâ'-i yemîn Kitâbeti, Dîvân Kalemi Mümeyyizi Nûrî Efendi'ye; 'Ulûfeciyân-ı yesâr Kitâbeti, Mektûbî hulefâsından Nu'mân Bey-zâde Es'ad Efendi'ye; Gurabâ'-i yesâr Kitâbeti, Dîvân Kalemi mühimme-nüvîslerinden Hamdî Efendi'ye; Sergi Nezâreti, Feyzî Bey-zâde Feyzî Bey'e; Büyük Kal'a Tezkireciliği, Dîvân Kalemi ketebesinden Cenâb Efendi'ye; Küçük Kal'a Tezkireciliği, Mektûbî hulefâsından Halîfe-i sâlis Rüşdî Efendi'ye; Hâslar Mukāta'acılığı, Âmedî hulefâsından Mustafa Muhtâr Efendi'ye; Baş-mukāta'acılık, Vak'a-nüvîs-i sâbık 'Âsım Efendi'nin mahdûmu Seyyid Mehmed Hâmid Efendi'ye**; Sâlyâne

◊ 10 Şevvâl 1236 = 11 Temmuz 1821 Çarşamba.

* "Nişâncılık, Kethudây-ı Sadr-ı ..... Efendi'ye" kısmında yer alan bilgiler hemen hemen aynı ifâdelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,171'de kaydedilmiştir.

1 Mukābeleciliği Depedelen'e E : + ve Tepedelen'e M4

2 sâbık E : sâbıkā M4

3 ve M4 : — E

** "Baş-mukāta'acılık, Vak'a-nüvîs-i sâbık ..... Efendi'ye" kısmında yer alan bilgiler hemen hemen aynı ifâdelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,171'de kaydedilmiştir.

Mukāta'acılığı, Mektûbî hulefâsından 'Abdürrahîm Bey'e; İstanbul Mukāta'acılığı, Safâ'î-zâde Mehmed Emîn 'Azmî Efendi'ye; Burusa Mukāta'acılığı, Mektûbî-yi Defterî hulefâsından İsmâ'îl[1] Bey'e; Avlonya ma'a Eğriboz Mukāta'acılığı, Kethudâ Kalemi hulefâsından Fevzî Efendi'ye; Rodos Mukāta'acılığı, 'Abdülkādir Efendi dâmâdı Mustafa Bey'e; Kağıd-ı enderûn Emâneti, Pazarcıklı[2] Mehmed 'İzzet Bey'e; Kağıd-ı bîrûn[3] Emâneti, Âmedî hulefâsından Mazhar Efendi yeğeni el-Hâc 'Âkif Efendi'ye; Târîhcilik, Tahvîl Kalemi ketebesinden Cem'î Efendi-zâde Mehmed Sa'îd Tevfîk Efendi'ye; Tersâne'de Riyâset Vekâleti, Kâtib Efendi Yamağı Emîn Bey'e tevcîh olundu. Menâsıb-ı ağavâtdan dahi Küçük Mîrahûrluk, vekâletine mutasarrıf Kapucu-başı Mustafa Ağa'ya ve Sipâh Ağalığı, Surre Emînî-yi esbak Kapucu-başı el-Hâc Mustafa Ağa'ya; Silahdâr Ağalığı, kapucu-başılardan Bendler muhâfazasına me'mûr Sâlih Koç Ağa'ya ve Baş-bâkî-kulluğu, vekâletine-mutasarrıf Kapucu-başı Mustafa Ağa'ya; 'Ulûfeciyân-ı yemîn Ağalığı, kapucu-başılardan[4] Behrâm Paşa Kethudâsı Mehmed Ağa'ya; Gurabâ'-i yemîn Ağalığı, silahşörân-ı hâssadan Telhîsî-yi[5] Sadr-ı 'âlî Mehmed Reşîd Ağa'ya; 'Ulûfeciyân-ı yesâr Ağalığı, gediklülerden Mehmed Nûrî Bey'e; Gurabâ'-i yesâr Ağalığı, **[M4 172]** silahşörândan Bostancı-başı-zâde Mehmed Bey'e; Cizye Baş-bâkî Kulluğu, kapucu-başılardan Gürcü İbrâhîm Ağa'ya tevcîh olunup, sâ'ir menâsıb-i tevcîhâtiyye ashâbında kemâ-kân takrîr olunmak tensîb ü tercîh olundu.

Ve yine yevm-i merkūmda◊ Dîvân Kalemi küttâbından 'Abdünnâfi' Efendi'ye, Büyük Kal'a Tezkireciliği Pâyesi ve Mektûbî hulefâsından Bâkî-zâde Nûrî Efendi'ye, 'Ulûfeciyân-ı yemîn Kitâbeti Pâyesi ve Mektûbî-i[6] Defterî hulefâsından hâlâ Tuğrâ-keş Mehmed Tâhir Efendi'ye, Hâslar Mukāta'acılığı Pâyesi ve nısf-ı şevvâlde◊◊ Behrâm Paşa Mühürdârı Hacer Feyzî Ağa'ya, Kapucu-başılık ve Hudâvendigâr Mutasarrıfı İbrâhîm Paşa Kethudâsı Mehmed Ağa'ya, Kapucu-başılık tevcîh olundu.

Menâsıb-ı tarîk-i 'ilmiyyede dahi mukaddem gurre-i ramazânda◊◊◊ Kazâ'-i Mısr-ı Kāhire, zilka'de gurresinden◊[4] zabt etmek üzere sâbık Kuds-i şerîf Kadısı 'İsmet Bey-zâde Mîr es-Seyyid el-Hâc Ahmed 'Ârif Efendi'ye tevcîh olunmuş

---

1 İsmâ'îl M4 : İsma'îl E
2 Pazarcıklı M4 : Bazarcıklı E
3 bîrûn E : بيرڈن M4
4 kapucu-başılardan E : kapucu-başılarından M4
5 Telhîsî-yi E : Telhîs-i M4
◊ 10 Şevvâl 1236 = 11 Temmuz 1821 Çarşamba.
6 Mektûbî-i E : Mektûbî-yi M4
◊◊ 15 Şevvâl 1236 = 16 Temmuz 1821 Pazartesi.
◊◊◊ 1 Ramazân 1236 = 2 Haziran 1821 Cumartesi.
◊[4] 1 Zilka'de 1236 = 31 Temmuz 1821 Salı.

olmağla*, bu def'a mâh-ı şevvâlin on beşinden◊ mutasarrıf olmak üzere sâbıkā Anadolu Kadı'askeri Pîrî-zâde hafîdi Mîr Yahyâ Efendi'ye ve yirmisinden◊◊ mutasarrıf olmak üzere hâlâ Anadolu Kadı'askeri Hammâmî-zâde Mehmed Râşid Efendi'ye, Rumeli Kadı'askerliği pâyeleri ve zilka'de gurresinden◊◊◊ zabt eylemeleri üzere sâbıkā Rumeli Kadı'askeri Sıdkı-zâde Ahmed Reşîd Efendi'ye bi'l-fi'l Rumeli Kadı'askerliği ve yine gurre-i merkūmeden zabt etmek üzere Anadolu Pâyesi olup, sâbıkā Mısır Kadısı ve hâlâ Ser-etıbbâ'-i hâssa Mustafa Behcet Efendi'ye bi'l-fi'l Anadolu Kadı'askerliği ve mâh-ı mezbûrun on beşinden◊4 mu'teber olmak üzere hâlâ İstanbul Kadısı 'Arab-zâde Efendi mahdûmu Sa'dullah Efendi'ye ve on yedisinden◊5 mu'teber olmak üzere Mekke Pâyesi olup, sâbık Burusa Kadısı Murâd Efendi-zâde Mehmed 'Ârif Efendi'ye ve on sekizinden◊6 mu'teber olmak üzere[1] Mekke Pâyesi olup, sâbıkā yine Burusa Kadısı Hakîm-zâde hafîdi Mîr es-Seyyid 'Ali Rızâ Efendi'ye ve yirmisinden◊7 kezâlik Mekke Pâyesi olup, sâbıkā Havâss-ı refî'a Kadısı ve hâlâ Fetvâ Emîni [M4 173] 'Uryânî-zâde Mehmed Râşid[2] Efendi'ye, İstanbul pâyeleri ve şehr-i mezkûrun on beşinden◊8 mu'teber olmak üzere sâbık Edirne Kadısı Selîm Efendi-zâde es-Seyyid Mustafa Nâfiz Efendi'ye ve on yedisinden◊9 mutasarrıf olmak üzere sâbıkā Şâm Kadısı Yahyâ-zâde Mehmed Sa'îd Efendi'ye Mekke-i mükerreme pâyeleri tevcîhâtı emirleri, bâ-işâret-i 'aliyye ve bâ-irâde-i seniyye mâh-ı şevvâlin bi'l-cümle on birinci günü3◊10 ısdâr olundu.

Ve otuz yedi senesi muharreminin on4 dokuzuncu gününden◊11 zabt etmek üzere Üsküdar Kazâsı, bâ-Hâmise-i Süleymâniyye Hânkāh-ı Ka'riyye Müderrisi Veliyyüddîn Efendi-zâde İmâmı es-Seyyid Hâfız İbrâhîm Efendi'ye mâh-ı şevvâlin on altıncı gününde◊12 tevcîh olundu ve gurre-i ramazândan◊13

---

* "Menâsıb-ı tarîk-ı 'ilmiyyede dahi mukaddem ..... olmağla" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,171'de kaydedilmiştir.

◊ 15 Şevvâl 1236 = 16 Temmuz 1821 Pazartesi.

◊◊ 20 Şevvâl 1236 = 21 Temmuz 1821 Cumartesi.

◊◊◊ 1 Zilka'de 1236 = 31 Temmuz 1821 Salı.

◊4 15 Zilka'de 1236 = 14 Ağustos 1821 Salı.

◊5 17 Zilka'de 1236 = 16 Ağustos 1821 Perşembe.

◊6 18 Zilka'de 1236 = 17 Ağustos 1821 Cuma.

1 mu'teber olmak üzere M4 : + [Bu kelimeler buraya girmeleri işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile satırın üstüne yazılmışlardır] E

◊7 20 Zilka'de 1236 = 19 Ağustos 1821 Pazar.

2 Râşid E : راشيد M4

◊8 15 Zilka'de 1236 = 14 Ağustos 1821 Salı.

◊9 17 Zilka'de 1236 = 16 Ağustos 1821 Perşembe.

3 mâh-ı şevvâlin ..... günü M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi ile işâret edilerek E 152a'nın sağ kenarına aşağıya diklemesine yazılmışlardır] E

◊10 11 Şevvâl 1236 = 12 Temmuz 1821 Perşembe.

4 on E : — M4

◊11 19 Muharrem 1237 = 16 Ekim 1821 Salı.

◊12 16 Şevvâl 1236 = 17 Temmuz 1821 Salı.

◊13 1 Ramazân 1236 = 2 Haziran 1821 Cumartesi.

evâsıt-ı şevvâle◊ kadar ba'zı arpalıklar tevcîhâtiyle dahi kulûb-i devâ'î-yi devlet ez-her-cihet tatyîb ü tefrîh kılındı.

Ba'zı vukū'ât-ı sâ'ire

Biraz vakitden berü İngilterelü[1] hükmüne bir takrîb-i garîb ile dâhil olan Ak-deniz Cezâyir-i seb'ası'ndan Zanta ve Kefalonya ve Ayamavra ve sâ'ir adaların Rûmları dahi bu günlerde i'lân-ı tuğyân etmek üzere oldukları İngilterelü'nün melhûzu olarak, oralarda dahi bir gûne fesâd tehaddüs etmemek tedbîri zımnında İngiltere tarafından ol semtlere me'mûr olmuş donanma ve kara[2] askerinin vürûduna, Korfa Adası'nda olan İngiliz Cenerali muntazır olduğunu, Kapudâne-i hümâyûn Kapudanı 'Ali Bey'e inhâ, mûmâ ileyh dahi Ser'asker Hurşîd Paşa tarafına tahrîr ile nakl-i mâ-çerâ etmiş olduğu ve bu zemînler ile Kefalonya re'âyâsının dört kıt'a sefîneleri Çamlıca ve Sulıca 'usâtı gemilerine gelüp iltihâk etmiş olduğunu dahi mukaddemce Korfa'da olan Şehbender, Ser'asker-i müşârun ileyhe ihbâr etmiş olduğu husûsâtı, müşârun ileyh mâh-ı şevvâlin dördüncü günü◊◊ vürûd eden tahrîrâtında bastla Der-'aliyye'ye ifâde vü inhâ etmekle, bu[3] esnâda dahi bu yüzden nev'-i dîğer bir İngiliz-kârî san'at îcâd ü peydâ oldu. *"Ve lâ yahîku'l-mekru's-seyyi'ü*[4] *illâ bi-ehlihî"**.

Ve Kapudâne Bey, külliyyetlü donanma ve zahîre istemekde idüğüni dahi Hurşîd Paşa tahrîrât-ı vâridesinde **[M4 174]** iş'âr ve mûmâ ileyhin şukkasını ma'an ba's ü tesyâr etmiş olmağla, şukka-i mezbûre manzûr-i Şâhâne oldukda**, bâlâsına şeref-sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i Mülûkâne'de: "Kapudâne Bey müşârun ileyhe olan tahrîrâtında külliyyetlü donanma ve zahîre isteyor. Nevî ile düvel-i sâ'ireden sefîne tutup göndermek mümkin değil mi? Bir âdem bir kerre yoklayup öğrense[5], Kapudan Paşa ve Tersâne Emîni bir kerre baksalar olmaz mı?" deyü emr u fermân-ı hümâyûn buyurulmağla, 'ibâre-i hatt-ı şerîf Kapudan Paşa'ya hâmis-i şevvâlde◊◊◊ tahrîr u irsâl kılındı. *Eb'id hayrâtihim tahtefiz****.

◊ 11-20 Şevvâl 1236 = 12-21 Temmuz 1821.

1 İngilterelü E : İngiltere M4

2 ve kara E : — M4

◊◊ 4 Şevvâl 1236 = 5 Temmuz 1821 Perşembe.

3 bu E : o M4

4 's-seyyi'ü E : السبئى M4

* "و لا يحيق المكر السيئى الا باهله = Kötü tuzak ancak tuzağı kuranı kuşatır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

** **"Ba'zı vukū'ât-ı sâ'ire** ..... oldukda" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,188'de kaydedilmiştir.

5 öğrense E : öğrenmese M4

◊◊◊ 5 Şevvâl 1236 = 6 Temmuz 1821 Cuma.

*** "ابعد خيراتهم تحفظ = Hayırlarını uzak eyle, şerlerinden emin olursun (= Ne Şam'ın şekeri, ne Arab'ın yüzü)" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

Fesâdda medhali tehakkuk ederek, bundan akdem ahz u habs olunan ve ba'zı havâlîden gönderilan altı 'aded papasların yevm-i mezkûrda◊ ikisi Beşiktaş'da, biri Orta-köy'de ve biri Kuru-çeşme'de, ikisi dahi Arnavud-köyü'nde katl olundular*.

"Nâs silâhlanmak" ve "Seferî kıyâfet" olmak lakırdılarını erbâb-ı sefâhet ser-rişte ederek, o makûleler bedâveti bezâvete tahvîlden başka, başlarına şâllar sarup her gûne askerî kıyâfetlerine girüp, bu mâddeyi sütre-i rezâlet ü habâset eylediklerinden, anların ne makûleden idükleri zâbitâna nâ-ma'lûm olmakdan nâşî, bu husûsun ba'zı fesâd-ı 'âmmı müstelzim olacağı meczûm olarak, mâh-ı mezbûrun altıncı günü◊◊ herkes yine müsellah olup, lâkin mukaddem sâdır olan emr-i 'âlîde mezkûr olduğu vechile, kıyâfet-i mu'ayyeneleriyle olmak bâbında Kapudan Paşa ve İstanbul ve Bilâd-ı selâse kadıları ve Yeniçeri Ağası ve sâ'ir ağavât ve zâbitâna hıtâben başka başka beyâz üzerine fermân sâdır oldu.

Şurû'-i tanzîm-i ta'âm-ı havâss u 'avâmm

"Manca beraber" ta'bîri, askerîler beyninde bir mesel-i müstahsen ü mu'teber, ya'nî;

Olmak gerek meges gibi zillet-pezîr rû[1]
Nefs-i denî, lezîzin ararsa nevâlenin

mefhûmunca ta'âmın keyfiyyet ü kemmiyyeti ve nev'inin kılleti husûslarda neferât ü zâbitânın farkı olmadığı, miyânelerinde mûcib-i mahabbet ü mutâva'at ve sebeb-i sühûlet-i nakl-i evânî ve me'ûnet ve mûris-i[2] hüsn-i zindegânî ve tayyib-i mu'âşeret olduğundan şâyeste-i ri'âyet bir 'âdet **[M4 175]** idüği ezherdir. Gerçi bu keyfiyyet sâ'irlere sâriye olmayup: "Nefesine elveren borizen-başı[3] olsun" meseli dâ'imâ müsta'mel ve câri ise de, Hâlet Efendi bunun ancak heyûlâsını bildiğinden, *"Ve yut'ımûne't-ta'âme 'alâ hubbihî"*** vâdîsinden ve sâ'ir min-külli'l-vücûh itlâf ü izâ'at olduğundan başka, muhill-i hüsn-i nizâm-ı mülk ü millet dahi olan eclâfa bahş-ı kalenderî cârîsinden kat'-ı nazar, taklîl-i nev'-i ta'âm mâddesinin[4] cemî' nâs beyninde icrâsına tâlib

◊ 5 Şevvâl 1236 = 6 Temmuz 1821 Cuma.

* "Fesâdda medhali tehakkuk ederek, bundan akdem ..... olundular" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,177'de kaydedilmiştir.

◊◊ 6 Şevvâl 1236 = 7 Temmuz 1821 Cumartesi.

1 rû : red E, M4

2 sühûlet-i ..... mûris-i M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 153a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E

3 borızen-başı E : borzen-başı M4

** "و يطعمون الطعام على حبه = Onlar Allah sevgisiyle yedirirler" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-İnsân 76/8. âyetin ilk yarısıdır.

4 "Ve yut'ımûne't-ta'âme ..... mâddesinin M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile E 153a'nın sağ tarafına aşağıya diklemesine yazılmışlardır] E

yahûd bir nev' dahi işgâl olmasına zâhib olup, husûsan *"İnne'l-mübezzirîne kânû ihvâne'ş-şeyâtîn"** kavl-i kerîmi hılâfına, israfın her nev'inde ısrâr eden erbâb-ı sefâhetin 'âmmeten men'i ihtimâli mine'l-kadîm 'adîm olup, ancak bi-hikmetillâhi Te'âlâ andan erbâb-ı idâre ve fukarâya ba'zı fevâ'id peydâ olduğu ma'lûm-i enâm ve hattâ kendüsi beher ramazân her ahşâm ikişer üçer yüz âdeme havli ve bağçede sofralar kurup, ba'zı mülâhazaya mebnî mânend-i müctehid-i muhtî: "Ta'âmda sefâhet ü israf olmaz" deyerek, envâ'-ı et'ime it'âm etmekde idüği meşhûd-i havâss u 'avâmm iken, bu def'a nizâm-ı ta'âma dâ'ir riyâ'î[1] re'yi tav'an ve kerhen[2] meclis-i müzâkerede tensîb ü tertîb ve ol bâbda ısdâr olunan evâmir-i 'aliyye mâh-ı şevvâlin yedinci[3] günü◊ Kapudan Paşa'ya ve İstanbul ve Bilâd-ı selâse kadılarına ve Kethudâ Bey'e ve Re'îs ve Defterdâr efendilere ve Yeniçeri Ağası ve Bostancı-başı ve Topcu-başı ve Cebeci-başı ve Humbaracı-başı ve Lağımcı-başı ağalara neşr u tesrîb olundu.

Sûret-i emr-i şerîf

"Kâffe-i nâs bir müddetden berü hazariyyet ile me'lûf olarak, her bir husûsda ifrât eylediklerine binâ'en, et'imeyi bir sûrete koyarak mücerred dürlüsünde kesret içün envâ'-ı telef ü israfı ihtiyâr etmiş oldukları zâhir ve cemî' zemânda israf mebgûz-ı İlâhî olduğu bâhir olarak, bu husûsun bir hadd-i i'tidâle tenzîliyle herkes sünen-i eslâfa mütâba'at ve terk-i israf ü sefâhet eylemesi lâzım gelmekden nâşî, **[M4 176]** ba'de-ezîn bi'l-cümle 'ulemâ[4] ve ricâl ve hademe konaklarında ve 'umûm ehl-i İslâm hânelerinde tabh ve tenâvül olunacak et'ime nihâyet beş dürlüden yedi dürlüye kadar olup, ziyâdeye tecâvüz olmaması ittifâk-ı ârâ ile tensîb olunmuş olmağla, fîmâ-ba'd herkesin hânesinde tabh olunacak et'ime nihâyet beş dürlüden yedi dürlüye kadar olup, ziyâdeye tecâvüz olmaması husûsunu ve bunun hılâfı her kim hareket eder ise mu'âhaze ve mu'âteb olacağını lâzım gelenlere i'lân ü tenbîhe dikkat eyleyesin" deyü**.

Bu esnâda bir sebebe mebnî Fakîr bir def'a Hâlet Efendi'nin ta'âmında bi't-tesâdüf bulundum. Vâkı'â yedi dürlü olup, lâkin havz gibi mertebânîlerde nısfı sükkerî olarak gâyetde nefîs ve nâdir ta'âmlar olmağla, kemmiyyet ü

---

* "ان المبذرين كانوا اخوان الشياطين = Zira böylesine saçıp savuranlar şeytanların dostlarıdırlar" anlamına gelen bu cümle Kur'ân, el-İsrâ' 17/27. âyetin ilk yarısıdır.

1 riyâ'î E : riyâlî M4

2 olup, husûsan ..... kerhen M4 : + [Bu kısım, buraya girmesi işaret edilerek ve sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 153a'nın sol kenarına yazılmıştır] E

3 yedinci E : birinci M4

◊ 7 Şevvâl 1236 = 8 Temmuz 1821 Pazar.

4 'ulemâ E : + ve 'ulemâ M4

** "hattâ kendüsi beher ramazân her ahşâm ikişer ..... deyü" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,202'de kaydedilmiştir.

keyfiyyetine ve es'ârın behâsına kıyâsen şübhesiz lâ-ekall yalnız bir sofrada[1] üç yüz guruşluk kadar ta'âm tahmîn eyledim. Binâ'en 'aleyh mâdde temel tutmayup, yine herkes bildiğinden kalmadı[2*].

Nefy-i Voyvoda-i Eflâk bâ-Kayseriyye

Eflâk Voyvodası olup, mukaddemce Fenar'da kâ'in konağından îcâb-ı zemânla Süleymâniyye civârına nakl ü iskân olunan İskerlet Voyvoda, mâh-ı şevvâlin yedinci günü◊ hasbe'l-iktizâ evlâd ü 'iyâli ve elli kadar etbâ'iyle bilece kaldırılup, Kayseriyye'ye nefy ü iclâ olundu.

Katl-i ba'zı hâ'in ve nakl-i barut be-ba'zı emâkin

Katolik tâ'ifesinden maktûl Düz-oğulları müte'allikātından Tûtî dedikleri zimmiyyenin oğlu olup, maktûl Tercemân'a te'allukuna mebnî mukaddemâ maktûl-i merkūmun bir âdemini kendü hânesinde ihfâ ve ba'zı mücevherâtını dahi alup ketm ile habâsetini icrâ etmiş olduğu anlaşılarak, ahz ü habs olunan Karabet, mâh-ı şevvâlin sekizinci günü◊◊ Arnavud-köyü'nde katl ile mazhar-ı cezâ oldu**.

İstanbul Barut-hânesi'nde mevcûd olan külliyyetlü barutun birazı[3] vakt ü hâl iktizâsiyle birer âhar münâsib ve me'men mahallere nakl ve tefrîk olunması lâzım gelmekle, Yedi-kule'de iç[4] kal'anın cebehâne mahalli olan üzeri kârgîr mevzi' ile mukaddemâ barutcu **[M4 177]** esnâfının barut vaz' eyledikleri bir bâb kullenin tahmînen bin elli varul barut alabilecekleri haber verildiğine binâ'en, zikr olunan mahallere ol mikdâr barut vaz' ve muhâfazası râbıtasının istihsâli husûsuna irâde-i 'aliyye te'alluk edüp, varulleri muhkem keçeleyerek zikr olunan mahallere muhâfaza olunacak vechile vaz' ve emr-i hıfz u hirâsetine mu'temed âdemler ta'yîn eylemeleriyçün Yeniçeri Ağası'na ve Barut-hâneler Nâzırı Efendi'ye ve Cebeci-başı Ağa'ya mâh-ı mezbûrun onuncu günü◊◊◊ başka başka buyuruldular irsâl olundu. Ve bir mikdârı dahi

---

1 sofrada E : seferde M4

2 bu esnâda ..... kalmadı M4 : + [Bu kısım, buraya girmesi işâret edilerek satırın hizâsına E 153a'nın sol kenarına yazılmıştır] E

* "Bu esnâda bir sebebe mebnî ..... kalmadı" kısmında yer alan bilgiler aynen ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,202'de kaydedilmiştir.

◊ 7 Şevvâl 1236 = 8 Temmuz 1821 Pazar.

◊◊ 8 Şevvâl 1236 = 9 Temmuz 1821 Pazartesi.

** "**Nefy-i Voyvoda-i Eflâk** ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve bazı değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,177'de kaydedilmiştir.

3 birazı E : birazını M4

4 iç E : ic M4

◊◊◊ 10 Şevvâl 1236 = 11 Temmuz 1821 Çarşamba.

vech-i merkûm üzere Üsküdar'da vâki' Vâlide Sultân Dâr-ı hadîs ve Dâr-ı şifâsı ve tahtında kârgîr Tâb-hâne odalarına vaz' olunmak tensîb olunmağla, ol mahallerin kurşun pûşîdeleri ta'mîr u termîm ve pencereleri taş ve horasân ile doldurulup muhkem sedd ve sâ'ir ta'mîre muhtâc mahallerini serî'an tanzîm birle, keyfiyyeti ifâde eylemesiyçün Humbara-hâne Nâzırı Sâdık Efendi'ye dahi ferdâsı◊ başka buyuruldu tesrîb kılındı.

Sudûr-i fermân-ı kazâ der-hakk-ı Sâdık Bey

Bağdâd Vâlîsi-yi esbak müteveffâ Süleymân Paşa'nın oğlu olup, Erzurum'da olan Sâdık Bey'in Der-sa'âdet'e isticlâbı bâbında mukaddemce Hasekî mübâşeretiyle emr-i şerîf gönderilmiş olup, lâkin merkûmun Âsitâne-i 'aliyye'ye celbinde, *"Rubbe kavlin eşeddü min-savlin[1]"** ol havâlî umûruna müdâhil olan ba'zı nâfiz-i devlet, mahzûra müte'allık hâlet mülâhazasiyle mîr-i merkûm müfsid ü muharrik ve aslâ ıslâh kabûl etmez olmak üzere her nerede olsa tek durmayacağı etvârından mücerreb ü âşikâr olmasına binâ'en, yolda i'dâm olunması husûsuna irâde-i 'aliyye-i Mülûkâne te'alluk ederek, ol bâbda hatt-ı hümâyûn-i mehâbet-makrûn celâdet-rîz-i sudûr olmağla, mîr-i merkûm Hasekî-yi mûmâ ileyhle Tokad'a geldiği gibi hemân i'dâm olunarak, ser-i maktû'u yine mûmâ ileyh Hasekî'ye teslîmen Der-i devlet-medâr'a isbâl olunmak bâbında evâsıt-ı şevvâlde◊◊ Tokad Nâ'ibi'ne ve Voyvodası'na ve Hasekî-yi mûmâ ileyhe hıtâben emr-i[2] 'âlî ısdâr u irsâl[3] olundu**. **[M4 178]**

Ahvâl-i Mora ve havâliyeş ve me'mûr-şüden-i Mustafa Paşa

Yanya Cânibi Ser'askeri Hurşîd Paşa tarafından bu def'a dahi vürûd eden tahrîrâtda[4] müşârun ileyhin sâbıkā kethudâsı ve hâlâ Mora Vâlîsi Mehmed Paşa Livadya'ya duhûl etmiş olup, lâkin el-hâletü hâzih Yanya ve Delvine ve Preveze[5] ve Narda ve Karlı-ili ve İnebahtı re'âyâsı dahi birbirler[i] 'akabince ayaklanarak Mora Vâlîsi'nin arkası kapanmış olduğundan, Behrâm

---

◊ 11 Şevvâl 1236 = 12 Temmuz 1821 Perşembe.

1 Rubbe kavlin eşeddü min savlin M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 153b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

* "رب قول اشد من صول = Karşı tarafın saldırısından daha zorlu nice sözler vardır" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

◊◊ 11-20 Şevvâl 1236 = 12-21 Temmuz 1821.

2 emr-i E : bâ-emr-i M4

3 irsâl E : i[r]sâl M4

** "**Sudûr-i fermân-ı kazâ der-hakk-ı** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,175-176'da kaydedilmiştir.

4 tahrîrâtda M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "Mora" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

5 Preveze (پره وزه) E : پره وزره M4

Paşa ve sâ'ir me'mûrların bir an akdem Mora'ya erişdirilmesi ve Arnavudluk İskenderiyyesi Mutasarrıfı Mustafa Paşa mukaddemâ başbuğla asker göndermeğe me'mûr ise dahi bi'n-nefs harekete me'mûr kılınması ve müşârun ileyh Hurşîd Paşa'ya dahi akça ve cebehâne erişdirilmesi ve Yanya'da 'isyân eden re'âyâ üzerine Ser'asker-i müşârun ileyh Yanya Mutasarrıfı Paşo İsmâ'îl Paşa'yı gerçi ta'yîn edüp, lâkin Yanya'dan Mora'ya kadar ayaklanmış olan re'âyâ üzerine müşârun ileyh İskenderiyye Mutasarrıfı'nın külliyyetlü asker ile hareketi, lâzime-i maslahat olduğu ferden ferdâ muharrer u mezkûr olmakdan nâşî, ol bâbda sâdır olan hatt-ı hümâyûn-i Şâhâne mûcebince İskenderiyye Mutasarrıfı'na ol vechile Yanya'dan Mora'ya varıncaya değin 'isyân eden re'âyânın kahr u tedmîrlerine me'mûriyyeti emri ısdâr ve mahsûs Hasekî mübâşeretiyle şevvâlin on ikinci günü◊ irsâl[1] olunarak, Mübâşir-i mûmâ ileyh Vezîr-i müşârun ileyhi mahallinden tahrîk ü i'zâm etmedikce 'avdet etmamek üzere tenbîh u telkîn ve müşârun ileyh ma'iyyetinde topcu neferâtı dahi bulunmak lâzım geleceği cây-ı şübhe olmadığından, mükemmel takımıyla bir orta topcu dahi ta'yîn olunup, Hurşîd Paşa tarafına dahi tahrîrât-ı Sadr-ı a'zamî ile Mora içün Behrâm Paşa ve Karaman Vâlîsi Ebûbekir Paşa ve Ak-deniz Boğazı Muhâfızı-yı sâbık 'Ali[2] Şefîk Paşa ve Çorum Mutasarrıfı 'Ali Paşa me'mûr kılındıklarından başka, Rumeli'nin sol kolunda olan 'umûm ehl-i İslâm Mora'ya ve Edirne havâlîsinde olan kâffe-i ehl-i İslâm Yanya tarafına sevk olunmak içün evâmir-i 'aliyye gönderildiği* ve matlûbu olduğu üzere Ser'asker Paşa'ya bin ve Nüzül Emîni'ne beş yüz kîse nakd gönderilmiş olup, **[M4 179]** esnây-ı râhda olduğu husûsât yekâ-yek iş'âr u tebyîn kılındı.

Hulâsa-i keyfiyyet-i 'usât-ı Mora ve sâ'ir der-evvel ve âhır

Bu esnâda Rusya Elçisi Ostrogonof, Rûm re'âyâsı, Rusyalu ile müttehidü'l-âyîn olmalariyle, anların bir sûrete rabt olunmalarını açıkdan taleb ve boğazlarda murûr u 'ubûr eden Rusyalu sefînelerin yoklanmasını: "Hılâf-ı şartdır" deyü men'ini iltizâm ü takrîr etmiş ise de: "Her devlet kendi memâlikinde mazarratı olan mâddeyi men' u def' etmek hukūk-ı 'âmme iktizâsındandır. Ve Rûm 'usâtına Rusyalu bayrağiyle mühimmât ve zahîre verilmek ihtimâldir. Ve bu[3] yoklama, şartan memnû' olan şeylere kat'â müdâhale olunmayarak, ancak zikr olunan husûslar içündür" deyü cânib-i Riyâset'den cevâb verildi. Bundan sonra: "Eflâk ve Boğdan'da İslâm askeri dahi mugâyir-i şurût-i 'ahid-nâmedir ve Rûmlar'ın ancak 'isyânda medhali olanları mu'âteb

◊ 12 Şevvâl 1236 = 13 Temmuz 1821 Cuma.

1 on ikinci günü irsâl M4 : + [Bu kelimeler aynı kaligrafi ile satırın devamına E 154a'nın sol tarafına yazılmışlardır] E

2 'Ali M4 : + 'Ali E

* "ol vechile Yanya'dan Mora'ya varıncaya ..... gönderildiği" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,154'te kaydedilmiştir.

3 Ve bu E : deyü M4

olup, mâ'adâsına zarar gelmamek iktizâ eder iken, bir tarafdan anlar katl ü salb olunayorlar. Ve Patrik'in[1] cürmü ne idi ki, salb olundu? Ve Eflâk ve Boğdan'da kilisalerin hedm ü tahrîbi[2] iktizâ etmediğinden, Devlet-i 'aliyye tarafından anların derhâl yapılmaları Rusya Devleti'nin matlûbudur" deyerek pey-der-pey iddi'â ve tasdî'a başladıkça[3], Re'îsülküttâb Hâmid Bey tarafından bunlara dahi: "Evvelâ Eflâk ve Boğdan'da olan asâkir bundan akdem hılâf-ı me'mûl Rusya tarafından gelerek, Memleketeyn'in fesâdına bâdî olan İpsilandi-oğlu gibi şâyed bir başka fitne dahi zuhûr etmamek zımnında bu fesâdın indifâ'ına kadar anlarda ibkā, ba'dehû ber-mûceb-i 'ahd ihrâc olunacakdır. Ol vakit kilisaler husûsuna dahi bir sûret mülâhaza olunur. Sâniyen[4] Pâdişâh-ı 'âlem-penâh efendimiz hazretleri re'âyâsından 'isyân edenleri ve fesâdda medhali olanları ba'de't-tahkîk te'dîb ve cezây-ı mâ-yelîklerini icrâ buyurmaları, hakk-ı saltanat-ı 'aliyyelerindendir. Ve Patrik-i[5] maktûlün Mora 'usâtiyle muhâberesi ve mukaddemde dahi fesâd-ı mezkûra müdâhalesi tebeyyün etmişdir. Lâkin Devlet-i 'aliyye Rusyalu'nun: 'Bu makûle erbâb-ı fesâdın kabâhatleri ne idi?' deyerek iltizâm gûne su'âlini ve hukūk-ı [M4 180] düvele münâfî ba'zı teklîf ü ibrâm misillü akvâlini istigrâb eder" deyü her birine cevâb-ı savâb verildi*.

Bazı ecnebî havâdis-nüvîsleri: "Tırgovişte'de Silistire Vâlîsi kethudâsının İpsilandi-oğlu ile vâki' olan muhârebesinde Todori nâm kapudanın İslâm tarafına teba'iyyeti, İpsilandi-oğlu'nun mağlûbiyyetine sebeb oldu. Yohsa 'Osmânlu askeri bozulmuşidi" dedikleri, i'timâda sâlih kelâm değildir, zîrâ gālibin mağlûba ser-fürû etmeyeceği emr-i bedîhî ve tabî'îdir.

İpsilandi-oğlu bu cengde dahi mağlûb oldukda, Rimnik tarafına firâr eyledi ise de, ta'kîb olunarak Dıragaşan'da erişilüp üzerine tekrâren hücûm ve bi'l-cümle mühimmâtı zabt olundu. Ve ibtidâ mu'allem ve müretteb etrâfdan cem' eylemiş olduğu askeri hayli mukāvemet edüp, lâkin ehl-i İslâm süvârîleri anların sağ kolundan hamle vü savlet etdiklerinde, sâ'ir Arnavud ve Eflâklu ve Sırplu'dan tecemmu' etmiş derinti askeri firâr u ric'at etmekle, olbir asker dahi bozulup, ekseri tîğ-i âteş-tâb-ı dilâverân-ı İslâm'la katl ü i'dâm olunup, bunların ancak yirmi kadarı[6] kapudanları olan dîğer İpsilandi-oğlu Yorgaki ile mecrûhen gücile ormanlar içine firâra şitâban ve varup oralarda nihân olarak, gücile tahlîs-ı girîbân eylediler ki, bu dahi [mısrâ]':

---

1 Patrik'in M4 : Batrik'in E

2 tahrîbi E : تخريبى M4

3 tasdî'a başladıkça E : tasdîka başladıkca M4

4 Evvelâ Eflâk .....Sâniyen M4 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 154b'nin sağ kenarına yazılmıştır] E

5 Patrik'i M4 : Batrik'i E

* "Bu esnâda Rusya Elçisi Ostrogonof ..... verildi" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,214-215'te kaydedilmiştir.

6 kadarı E : kadar M4

*el-Fazlu mâ şehidet bihi'l-a'dâ'u**

muktezâsiyle havâdis-i gazetadır**.

Andan sonra İpsilandi-oğlu 'Aleksandri türrehât makūlesi bir beyânnâme yazup, anda mukaddem yanında tecemmu' eden 'avenesine levm ü serzenişler edüp, andan Nemçe hudûduna firâr ve gûyâ bu rezâletde kendüsünün medhali olmayup, ancak Rûmlar'ın habâset ü rehâvetinden olduğunu i'lân ü izhâr eyledi. Ve Nemçe diyârında Munkats [=Munkácz] Kasabası'nda meks olundu ki, Napoli memleketi fitnesi ru'esâsından ba'zı kimseler dahi anda tevkîf olunmuşlar idi. Takrîr-i mezbûru 'avene-i havenesine hıtâb olarak: "İşbu sûret-i âtiyede olup sizin gibi gevşek ve âdemiyyetsiz bir kavmden müctema' asker ile ma'iyyetde olmak fîmâ-ba'd benim 'ırzıma elvermediğinden, sizin gibi 'ahdine vefâsız takımı terk edüp gitmeğe mecbûr oldum. Zîrâ size [M4 181] baş olmak bana 'ârdır. Siz Kıristos'a ve vatan-ı aslînize hıyânet etdiniz. Ben ise sizinle bile ya fâ'ik ya hod hâlik olmağı ümmîd eder iken, bana da hıyânet etdiniz. Ba'de-ezîn sizden ebediyyen münfekk olurum. Siz varın yine 'Osmânlu'ya karışın ki, sizin hâlinize cesbân dostunuzdur. Artık ihtifâ[1] eylediğiniz ormanlardan çıkup, anlarla ihtilât edin! Ve anların bilâ-mûcib katl etdikleri sizin kilisaleriniz ru'esâsının ve patrikinizin[2] ve metrepolidlerinizin kanı hâlâ tekātur etmekde olan ellerini öpün! Ve seğirdüp kan ve nisvân ve sıbyânınız mukābili anların kulluğunu satun alın! Sizin Tanrı (تکری) hakkınızdan gelsün" 'ibâresiyle idi***. Minnet ol 'azîz-i zü'ntikām olan cenâb-ı Rabb-i Gayûr'a ki, ol müfsid-i mağrûr ve hâ'in-i makhûru i'timâd ü i'tizâd eylediği kendü kavmine âhır-ı kâr levm zımnında vâki' olan rezâlet ü hakāretini kendü lisâniyle 'âmmeye beyân ü i'lâna[3] mecbûr eyledi; *eskenehumullâhu dâra'l-bevâr*[*4].

Vukū'ât-ı cüz'iyye

Bu sene sa'ir yıllara benzemeyüp herkes müsellah olduğundan, ba'zı nâs bu esnâda mesîrelerde tecemmu'a başlayarak bu husûs envâ'-ı fesâda sebeb

---

* "الفضل ما شهدت به الاعدا" = Fazîlet, düşmanların itirâf ettiği şeydir" anlamına gelen Arapça bir atasözüdür.

** "Bazı ecnebî havâdis-nüvîsleri ..... gazetadır" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,197'de kaydedilmiştir.

1 ihtifâ E : ihfâ M4

2 patrikinizin M4 : batrikinizin E

*** "Andan sonra İpsilandi-oğlu 'Aleksandri..... idi" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişiklikler ve bazı ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,197-198'de kaydedilmiştir.

3 i'lâna M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "anı" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

*4 "اسكنهم الله دار البوار" = Allah onları cehenneme yerleştirsin" anlamına gelen Arapça duâdır.

olacağı âşikâr olmağla, nisvânın seyr yerlerine gitmeleri men' ve erkeklerin râkiben ve mâşiyen istedikleri mesîrelere gitmelerine müsâ'ade olundu.

Donanma-yı hümâyûn işbu şevvâl-i şerîfin on üçüncü günü◊ Seddülbahir Kal'ası önünden fekk-i lenger-i ikāmet ve Rodos cânibine neşr-i şirâ'-ı 'azîmet etdiğini mübîn, Patrona[1] ve Riyâle beyler ve Kara 'Ali Kapudan'ın bi'l-iştirâk Kapudan Paşa'ya 'arîzaları Bâb-ı 'âlî'ye ve andan hâk-i pây-i hazret-i Pâdişâhî'ye takdîm olundukda: "Donanma'nın çıkdığından mahzûz oldum. Hakk Te'âlâ tevfîk-ı selâmet ü nusrat ihsân eyleye" deyü ve mûmâ ileyhimin Donanma-yı hümâyûn ma'iyyetinde olan tüccâr sefînelerinin üç kıt'asını Der-'aliyye'ye i'âde etmiş olduklarına dâ'ir dahi: "Kendülere elverecek sûretde tanzîm edüp çıkmışlar. 'Avdet etdirdikleri gemiler on kıt'a olsa dahi be's yokdur. [M4 182] İşlerine yarasa götürürler idi" siyâkında ve: "Zikr olunan tüccâr sefîneleri başbuğu Giridî İbrâhîm Kapudan'ın Tersâne-i 'âmire'de merbût Mukaddime-i hayr nâm kalyon-i hümâyûnun Süvârî Kapudanlığı tevcîhiyle, emsâli misillü ta'yînât ü me'âşının i'tâsı iltimâsına dâ'ir şukka bâlâsına dahi kānûn-nâmeye tatbîkan tanzîm eylemesi Kapudan Paşa'ya havâle oluna" deyü hutût-ı hümâyûn-i Mülûkâne keşîde buyurulmuş olmağla, mâh-ı mezbûr muntasıfında◊◊ keyfiyyet Kapudan Paşa'ya ifâde kılındı*.

Bed'-i meşk-ı seyf ve süvârî der-Bâb-ı 'âlî ve keyfiyyât-ı sâ'ire

Hâlet Efendi erbâb-ı seyf olacak kesânı, metrûk-i vâdî-yi igmâz u nisyân etmeği kendi usûlüne cesbân tutarak, bu esnâda erbâb-ı tedbîr u kalemin süvârî ve şemşîr meşk etmelerini istihsân ederek, evâsıt-ı şevvâlde◊◊◊ Enderûn ağalariyle bi'n-nefs Sadr-ı a'zam ve Hâlet Efendi ve Kethudâ Bey ve Re'îs Efendi ve Defterdâr ve Çavuş-başı, hâsılı hademe-i Bâb-ı 'âlî ve sâ'ir ricâl-i devlet bir takım, ba'dehû küttâb bir takım ve Enderûn[2] ağaları dahi bir takım olarak, Bâb-ı 'âlî Kum-meydânı'nda atlara binüp cevelân ve muktedir olanlar asılmış kiçelere darb-ı şemşîr ve ba'zıları da ta'lîm-i idâre-i rumh u sinâna mübâşeret etdiler ise de, ba'zı cebân u pîrânın sâyis ve hademesi, esblerinin 'inânından tutarak yanlarınca seğirtdikleri, hande-ver-i temâşâ-gerân garâyib hâletden oldu. [Mısrâ]**:

Ve küllün kâne fi'l-eyyâmi gayra 'acâyibin

◊ 13 Şevvâl 1236 = 14 Temmuz 1821 Cumartesi.

1 Patrona M4 : Batrona E

◊◊ 15 Şevvâl 1236 = 16 Temmuz 1821 Pazartesi.

* "Donanma-yı hümâyûn işbu ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,188'de kaydedilmiştir.

◊◊◊ 11-20 Şevvâl 1236 = 12-21 Temmuz 1821.

2 Enderûn E : [E]nderûn M4

** "و كل كان فى الايام غير عجايب" = Bu günlerde (=savaşlarda) olan şeylere pek şaşılmaz" anlamına gelen Arapça bir mısrâdır.

Muhayyer-i 'akl-ı insân olan bu husûs, gayri mûmâ ileyhin sâ'ir mevâdd-ı münticü'l-fesâddan başka intihâb-kerdesi olan Boğdan Voyvodası-yı sâbık Mihal'in 'isyânından sonra, havf-ı cân ile şu'ûruna vâzıhan ihtilâl ü noksân târî olmasına haml ü isnâd olundu* . *"Leyse'l-'âkılü'llezî yahtâlü li'l-emri izâ vaka'a fihi ve lakinne'l-'âkile'llezî yahtâlü lil'l-emri en lâ yeka'a fihi"*** .

Aynaroz Nîm-cezîresi'nde tecemmu' eden Rûm eşkıyâsı, Behrâm Paşa'nın Mühürdârı Başbuğluğu'yla ol civârda bulunan askeri üzerine hücûm u muhârebeye tesaddî edüp, lâkin 'avn-i Hakk'la fevz u[1] nusrat asker-i İslâm cânibinde olduğunu mübîn, müşârun ileyhin tahrîrâtı [**M4 183**] vürûd eyledi.

Binâ'en 'aleyh bu esnâda Mora tarafının sıkışması sebeble, kendülerin ol semte me'mûriyyetlerine nazaran Selânik havâlîsi ve Aynaroz ve Kesendire taraflarında 'isyân eden re'âyânın haklarından gelmeğe yalnız mütesellimleri me'mûr kılındığı sûretde, emr-i mezkûrun 'uhdesinden mûmâ ileyhin gelebileceği yahûd gelemeyeceği husûslarını isti'lâm ve olmadığı sûretde başka me'mûr ta'yîn olunmak lâzım geleceğini ifâde vü ifhâm zımnında müşârun ileyh ve Mütesellim-i mûmâ ileyhe mâh-ı şevvâlin on sekizinde◊ tahrîrât-ı Âsafî irsâl olundu***.

Firârî İpsilandi-oğlu 'Aleksandri hâ'iniyle, Kara Eflâk tarafında mukaddemâ vâki' olan muhârebede hayyen ahz olunup, Der-'aliyye'ye Vidin Muhâfızı Dervîş Mustafa Paşa[2] tarafından gönderilmiş 'usât-ı re'âyâdan, Akdeniz'de Teno Adalı Anton, Karaköy kapusunda ve Kalaslı 'Alikorya Top-hâne[3] kapusunda ve Boyar Yazıcısı Bükreşli Todori, Kāsım-paşa'da katl olunmak üzere Kapudan Paşa tarafına gönderilüp, ol vechile icrây-ı cezâlariyçün müşârun ileyhe mâh-ı şevvâlin yirminci günü◊◊ beyâz üzerine emr-i 'âlî isrâ kılındı.

Behrâm Paşa dahi esnây-ı râhda ordusuna üç sâ'at kadar mesâfede dağ ormanında tehassun etmiş olan sekiz yüz mikdâr hıyânet-kârlar üzerine gönderdiği asker ol mahalle varup, mersûmlar ile muhârebe ederek, ser-kerde-

---

* "**Bed'-i meşk-ı seyf ve..... olundu**" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle, Hâlet Efendi hakkında bir değerlendirme ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,203-204'te kaydedilmiştir.

** "ليس العاقل الذى يحتال للامر اذا وقع فيه و لكن العاقل الذى يحتال للامر ان لا يقع فيه" = Akıllı kişi, başına bir iş geldiğinde önlem alan kişi değildir. Gerçekte akıllı kişi, iş başına gelmeden önlemini alan kişidir" anlamına gelen Arapça özlü sözlerdendir.

1 fevz u E : fevz M4

◊ 18 Şevvâl 1236 = 19 Temmuz 1821 Perşembe.

*** "Aynaroz Nîm-cezîresi'nde tecemmu' ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,154'te kaydedilmiştir.

2 Paşa M4 : — E

3 Top-hâne M4 : Tob-hâne E

◊◊ 20 Şevvâl 1236 = 21 Temmuz 1821 Cumartesi.

leri olan Hıristo nâm keşîş-i fitne-endîşin ve yirmi iki 'aded sâ'ir 'usâtın kellelerini ve sâ'ir havenenin kulaklarını kesüp müşârun ileyhe getürmüş olmalariyle, anlar dahi Der-i devlet'e irsâl ve bakıyyetü's-süyûf ashâb-ı hıyânet ü 'isyân dağlar içine perâkende vü perîşân ve bî-nâm u nişân olduklarını tahrîrâtiyle inhâ vü beyân etmiş olarak, mâh-ı şevvâlin yirminci günü[0] zikr olunan ru'ûs-i maktû'a ve âzân, yaftasıyla Bâb-ı hümâyûn-i Şâhâne meydânında nihâde-i hâk-i züll ü hevân oldu.

Ahvâl-i hazâyin ve tertîb-i nukūd ez-ba'zı emâkin

Hazâyin-i[1] bî-şümâr iddihâriyle şöhret-şi'âr olan mağzûb-i hazret-i Pâdişâhî [M4 184] Tepedelenli 'Ali Paşa gā'ile-i tavîlesinin bi'l-iktizâ Devlet-i 'aliyye'ye mûcib-i envâ'-ı telef ü hasâr olduğundan, başka, der-'akab Rûm Milleti'nin zuhûra gelan fesâd ü hıyânetlerinin def'i bâbında Devlet-i müşârun ileyhânın emvâc-ı bahr gibi mütevâliyyü'z-zuhûr olan mesârifât-ı külliyyesi kati vâfir olduğu şöyle dursun, Arnavudluk ve Selânik ve Tırhala havâlîsinde ve Eflâk ve Boğdan memleketlerinde ve Mora'da ve Ak-deniz sevâhilinde taraf taraf vukū' bulan ihtilâller sebebiyle Devlet-i 'aliyye'nin vâridât-ı mu'ayyenesinden müretteb olan mevâcib ve sâ'ir tertîbâtında külliyyetlü açık görünmüş iken, te'hîr u tesvîf kabûl etmeyan mesârifin çâresi bulunmak lâzım gelüp, ez-cümle mesârif-i 'âcilenin pek müsta'celi olan muharrem mevâcibi tekarrub etmiş olduğundan, bu husûsun mehmâ-emken yolu bulunmuş ise de, Devlet-i 'aliyye'nin perverde-i nân u ni'meti olan ashâb-ı iktidâr, uğur-i meyâmin-mevfûr-i hazret-i Şehriyârî'de böyle vakt-i teng ü şûrişde mâlen ve bedenen hıdmet eylemek farz olmuş olmağla, bu husûs zımnında bi'l-cümle vükelây-ı devlet ve asdıkāy-ı saltanat 'akd-i encümen-i meşveret edüp, cümlesi uğur-i hümâyûnda cemî'an mâ-meleklerini fedâya âmâde olmuş idüklerini bast u beyânla, çünki ibtidây-ı zuhûr-i Devlet-i 'aliyye'den berü misli sebkat etmamiş böyle bir gā'ile-i hâ'ileye, bu def'a saltanat-ı seniyyenin dûçâr olduğu haberi, Mısır Vâlîsi Mehmed 'Ali Paşa tarafına vâsıl olduğu anda: "Cümlenin nâm ü şânı[2] ve kudret ü sâmânı merci'-i küll olan Devlet-i 'aliyye sâyesinde olup, böyle vakitde terk-i hâb u râhat ederek veliyy-i ni'metimiz efendimize mâlen ve bedenen hıdmet ü sadâkat ferîza-i 'uhde-i diyânetdir. Binâ'en 'aleyh gerek asker ve gerek sâ'ir cihetler ile her ne gûne hıdmet emr olunur ise icrâ ve tanzîminde kat'â tecvîz-i terâhî ve kusûr etmem" deyü Der-'aliyye'ye tahrîrât itâresiyle, Vâlî-i müşârun ileyh cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Şâhâne'ye 'arz-ı 'ubûdiyyet etmiş olduğundan ve esbâb-ı meşrûhaya mebnî Devlet-i 'aliyye'nin ba'zı kudretlüce bendegânının 'alâ mekādîrihim i'ânet

---

0 20 Şevvâl 1236 = 21 Temmuz 1821 Cumartesi.

1 Hazâyin-i E : خزاين M4

2 nâm ü şânı E : nâm-ı destânı M4

eylemeleri dahi lâzım gelmiş idüğünden, Saydâ Vâlîsi **[M4 185]** 'Abdullah Paşa'mn müteveffâ Süleymân Paşa muhallefâtı bedelinden ve sâ'ir cihetden tekāsît-ı mü'eccele ile edâ edeceği üç bin on altı kîsenin her ne kadar taksîtleri zemânı hülûlüne vakit var ise de, bu bâbda ibrâz-ı hüsn-i hıdmet zımnında bekāyây-ı mezkûrenin üzerini on bin kîseye iblâğ ederek, def'aten ve serî'an irsâl eylemesi ve Mısır Vâlîsi müşârun ileyhin dahi akça cihetiyle edeceği i'âne lâ 'ale't-ta'yîn re'y ü hamiyyetine ihâle kılınması meclis-i meşveretde tezkâr ve bi'l-istîzân ol vechile emr u irâde-i seniyye ile üstüvâr olarak, mâh-ı şevvâlin yirmi ikinci günü◊ tahrîrât-ı Sâmiye irsâliyle mâdde iş'âr kılındı*.

Bunun ferdâsı◊◊ Mısır Vâlîsi müşârun ileyhin Kapu Kethudâsı Necîb Efendi tarafına vürûd ile takdîm olunan tahrîrâtında mukaddem ve mu'ahhar şeref-sünûh eden irâde-i seniyye-i Mülûkâne mûcebince Mora tarafında Kapudâne Bey ma'iyyetinde olan Donanma-yı hümâyûn'a iltihâk etmek içün İskenderiyye'de tedârük ü techîz eylediği on sekiz kıt'a sefîneye İskenderiyye'de bulunan bir kıt'a donanma sefînesini dahi ilhâk ederek, cümlesini sâbık kethudâsı Topuz-zâde Kapucu-başı Mehmed Ağa'yı Başbuğ edüp ihrâc ve ta'lîmât-ı lâzime ile Rodos tarafına göndermiş olduğu ve Rodos ve Bodrum tarafında olan sefîneleriyle dâmâdı Muharrem Bey'in taht-ı idâresinde olan sefîneleri dahi bunlarla birleşeceklerinden başka, bundan böyle verâlarından pey-der-pey sefâyin tedârük ve takım takım irsâl ve bir tarafdan dahi tüccâr gemileriyle asker ve mühimmât tertîb ü îsâl edeceği beyâniyle Donanma-yı hümâyûn me'mûrları tarafından Başbuğ-i mûmâ ileyh hakkında hüsn-i mu'âmele ibrâz olunması ve Âsitâne-i 'aliyye lâzimesiyçün tîz elden yedi kıt'a İngiliz tüccâr sefînelerine tahmîlen pusulası mûcebince yetmiş dokuz bin iki yüz kîl buğday göndermiş olup, sefâyin-i mezkûre <Boğaz'a> sâlimen Boğaz'a vâsıl oldukları haberi müşârun ileyhe vardığı gibi derhâl bir takım dahi Efrenc gemisi istîcâr ile kusûr kalan zahîre-i matlûbeyi dahi temâmen irsâl edeceği tahrîrât-ı mezkûrede mukayyed ü mastûr olmağla, takımıyla hâk-i pây-i hümâyûn-i **[M4 186]** Şâhâne'ye takdîm olundukda: "Âferîn! Güzel gayret ü ikdâm etmiş ve dahi etmeğe izhâr-ı hâhiş edeyor. Hakk Te'âlâ ber-hûrdâr[1] eyleye!" deyü du'ây-ı hayr-ı Şâhâne'yi müştemil hatt-ı hümâyûn-i Mülûkâne şeref-rîz-i sudûr olmağla[2], mazmûn-i hatt-ı hümâyûnla mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü günü◊◊◊ cevâb-nâme-i Sâmî tahrîr ve Donanma-yı hümâyûn Boğaz'dan çıkmış olmağla, in-şâ'allâhu Te'âlâ şimdiye kadar İskenderiyye takımıyla birleşerek semt-i me'mûrlarına teveccüh

◊ 22 Şevvâl 1236 = 23 Temmuz 1821 Pazartesi.

* "bu husûs zımnında bi'l-cümle vükelây-ı devlet ..... kılındı" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,192'de kaydedilmiştir.

◊◊ 23 Şevvâl 1236 = 24 Temmuz 1821 Salı.

1 ber-hûrdâr E : ber-hûdâr M4

2 olmağla E : olmağa M4

◊◊◊ 24 Şevvâl 1236 = 25 Temmuz 1821 Çarşamba.

etmiş idükleri me'mûl olduğu ve Başbuğ-i mûmâ ileyhe Donanma-yı hümâyûn Başbuğu Patrona[1] Bey'in hüsn-i mu'âmele eylemesi mûmâ ileyhe tenbîh olunmuş olduğu dahi tezbîr olundu*.

Ak-deniz'de gezen izbandîd tâ'ifesinin her cihetle tazyîk ve tenkîlleri vesâ'iline dikkat umûr-i vâcibeden olmağla, bundan akdem Kara-deniz tarafından düvel-i Efrenciyye gemileriyle Der-sa'âdet'e vürûd eden zahîrenin bu tarafda lüzûmu mikdârı mübâya'a olunup, kusûrunu dahi ashâbı Ak-deniz Boğazı'ndan içerüde Marmara halîcinde vâki' mahallerde fürûht eylemelerine ruhsat verilmek lâzım gelmiş olup, lâkin bu husûsa ruhsat fermânı verilmeyüp, fekat Liman Tezkiresi verilmiş olmağın, bu ruhsat ancak Boğaz'dan içerüde olan mahallere fürûht eylemelerinden 'ibâret olup, Boğaz'dan taşra çıkmaları bir vechile tecvîz olunmayarak, Boğaz-ı mezkûrdan zahîre hamûlesiyle düvel-i ecnebiyye tüccârı sefînesi murûruna zinhâr ve zinhâr ruhsat vermamesiyçün düvel sefâyini yoklamağa me'mûr 'Osmân Ağa'ya tenbîh ve o makûle gemilerin Boğaz'dan murûr edemamelerine kemâl-i ihtimâm ü dikkat eylemesi, Ak-deniz Boğazı Muhâfızı Mehmed Paşa'ya mâh-ı şevvâlin yirmi beşinci günü◊ bâ-tahrîr te'kîd olundu.

Rûm Milleti'nden ve bâ-husûs Ak-deniz adaları re'âyâsından emniyyet külliyyen kat' olduğundan, Beşiktaş önünde yatan üç anbarlı Mes'ûdiyye nâm kalyon-i hümâyûnda istihdâm olunan Rûm gabyar ve mellâhları, Kapudan Paşa zindâna vaz' edüp, yerlerine Siçilyateyn Tercemânı kefâletiyle Napolitan Firenk mellâhlardan rûz-i kāsıma kadar beher neferine üçer yüz guruş verilmek üzere mellâh tedârükü söyleşilmiş olmağla, [M4 187] bu hisâb üzere 'ulûfelerinin i'tâsı husûsunda isti'lâm-ı irâde-i seniyye zımnında Tersâne Emîni Seyyidâ[2] Efendi takrîr etmiş olup, ancak Tersâne-i 'âmire'de öteden berü Rûm re'âyâsından istihdâm oluna gelan gabyarlara kānûn-nâme mûcebince kırkar guruş mâhiyye verile gelmiş idüğünden, şimdi Napoli mellâhlarına üç mâha kadar hulûl edecek rûz-i kāsıma dek üçer yüz guruş verildiği takdîrde mâhiyyeleri yüzer guruşa gelerek, kırk ile yüz beyninde çok fark görineceği ve bunlara böyle verildiği hâlde bu keyfiyyet Donanma-yi hümâyûn'un sâ'ir gabyarlarına da sirâyet edeceği dahi âşikâr olduğundan başka, Napolitan tâ'ifesi Siçilyateyn Devleti tebe'asından olduklarına nazaran, başkaca bir bî-taraf millet gibi görünürler ise de, bundan akdemce memleketlerinde vâki' olan 'isyânlarında Rusyalu tevassutuyla beynleri bulunmuş ve 'isyâna alışarak erbâbına bi't-tab' meyl etmiş olmaları der-hâtır olduğu cihetle, bunların dahi Donanma-yı hümâyûn'da istihdâmları mazarratlu olacağı

---

1 Patrona M4 : Batrona E

* "Bunun ferdâsı Mısır Vâlîsi ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,188-189'da kaydedilmiştir.

◊ 25 Şevvâl 1236 = 26 Temmuz 1821 Perşembe.

2 Seyyidâ E : Seyyid M4

mülâhaza olunmuş ve el-hâletü hâzih ehl-i İslâm mellâhlarından gabyar tedârük ve istihdâm etdirilmekden başka eslem sûret bulunmayacağı görünmüş olmakdan nâşî, İskenderiyye ve Mısır ve Berriyyetü'ş-Şâm[1] sâhilleri ve Girid ve Rodos adaları ve Trabzon havâlîsi ehâlîsinin ekseri mellâhlık ile me'lûf ve hattâ 'Arabistân fellâhu mellâhları fenn-i deryâda Efrenc tâ'ifesinden ziyâde mâhir oldukları meşhûr olduğuna mebnî, bu husûs taraf-ı Sadâret-penâhî'den zikr olunan mahaller ve sâ'ir öyle yerlere tahrîr ve Kapudan Paşa tarafından dahi Rodos ve sâ'ir iktizâ eden cezîrelere tezbîr olunarak ve bu tarafda ba'zı tüccâr gemilerinden rızâlariyle taleb birle Tersâne-i 'âmire'ye kifâyet mikdârda ehl-i İslâm mellâhları istimzâc ve celb ile bu mâddenin milel-i sâ'ireden kurtarılması ba'zı gayret-keşân-ı dîn ü devlete hâtır-nişân ve keyfiyyet bâ-takrîr Rikâb-ı hümâyûn-i Şâhâne'den istîzân olundukda: "Rûmlar'ın bu fesâdından sonra bunları Donanma-yı hümâyûn sefâyinine koymak bir vechile câ'iz olmamağla, beher-hâl ehl-i İslâm mellâhları tedârükü[2] elzemdir **[M4 188]** ve heman şimdiden celb ü tedârüke ikdâm olunsun[3]. Lâkin Tersâne Emîni takrîrinde: 'Kapudan Paşa Napolitanlar'ı söyleşmiş, akçasını[4] isteyor' deyü tahrîr etmiş. 'Kāsıma kadar ehl-i İslâm mellâhları erişemeyüp, bunlar mı duracak, yohsa hemân şimdiden Müslimân mellâhlar tedârük olunup bunlar def' mi olacak?' Kapudan Paşa ile müzâkere edüp ne vechile olacağını ifâde eyleyesin" deyü emr u fermân-ı hümâyûn buyurulmuş olmağla, mantûk-ı münîfi üzere ne vechile olmak iktizâ eder ise erbâb-ı vukûf ile müzâkere ederek, ifâde-i sûret-i hâl eylemesiyçün mâh-ı şevvâlin yirmi beşinci günü◊ Kapudan Paşa'ya tezkire-i Sadr-ı a'zamî irsâl olundu* .

Lâkin bu makūle mâdde, hîn-i iktizâda hemân âmâde bulunur nesne olmadığından, mutlakā mukaddemâ cem' u ta'lîm ü te'lîf ve 'ale'd-devâm hıfz u tavzîf ile müyesser idüği milel-i bahriyyede müşâhed[5] olarak, bir mücerreb keyfiyyet olduğu üzere, ol tarîk ile ahvâl-i deryâ ile me'lûf mellâh ve armador ve gabyâr cem' u tedârük olunamaması ba'de-bürhetin dahi milel-i ecnebiyye ve Rûm tâ'ifeleri istihdâmına icbâr etmekle, Donanma-yı hümâyûn'da terbiye ve ta'lîm görmüş ve mehâret tahsîl etmiş amiral ve kapudan ve re'îsân fıkdânından başka bu mahzûr-i 'azîm dahi derkârdır. *"es-Sunnâ'u cemâhiru ve kalle mâ hüve mâhirun"*** .

---

1 Berriyyetü'ş-Şâm M4 : Berr[iyyetü'ş]-Şâm (برّ شام) E

2 tedârükü E : tedâ[rü]kü M4

3 olunsun E : [o]lunsun M4

4 akçasını E : akça M4

◊ 25 Şevvâl 1236 = 26 Temmuz 1821 Perşembe.

* "Rûm milletinden ve bâ-husûs ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,187-188'de kaydedilmiştir.

5 müşâhed E : müşâhede M4

** "الصناع جماهر و قل ما هو ماهر" = Herkes kaşık yapar, ama sapını doğru getiremez" gibi bir anlama gelen Arapça atasözüdür.

İhtirâk-ı ba'zı sefâyin der-kurb-i Sisam[1]

Donanma-yi hümâyûn Boğaz'dan çıkup Sisam tarafında haber aldıkları eşkıyâ tekneleri üzerine varmak niyyetiyle ol tarafa teveccüh etdiler. Lâkin izbandîd tekneleri, ada-i mezkûrun Anadolu sâhili cânibinde dar boğaz tarafına sığınmış olup, donanmanın ise boğaz-ı mezbûra duhulü muhâtaradan hâlî olmadığından, gemiler adanın üst yanında acıkda demürlemişler[2] idi. Ol esnâda Kapudâne Bey'in hasbe'l-vakti ve'l-hâl bu donanmanın dahi ol tarafa gelmesini isti'câline mebnî, Patrona[3] Bey dahi ma'iyyetinde olan donanma ile bir sâ'at akdem Mora tarafına varup, Kapudâne Bey'in ma'iyyetinde olan donanmaya iltihâk ederek, andan 'avdet ve bi'l-ma'iyye geşt ü güzâr eylemeleriyçün [M4 189] Kapudan Paşa tarafından buyuruldu varmağla, Patrona[4] Bey işâret gösterüp kapudanları cem' ve mâddeyi ihbâr ve hemân kalkup cümlesi beraberce gitmeleri iktizâ etdiğini iş'âr ve der-'akab vira gömana ve fora[5] mayistra ederek, beylik sefîneler birer birer demürlerini[6] asup, alesta olarak ve yelkenlerini[7] fora edüp amoralarını uydurarak ve nevbetle yol verüp fîlesini bularak, sırasıyla pupa gitmeğe başladılar. Lâkin Kapudan ve tâ'ifeleri hic iş bilmez ve söz dinlemez ve[8] 'adem-i terbiyeden naşî kimseye ser-fürû etmez Galata'nın Lâz ve sâ'ir o makûle ecnâsdan 'ibâret olan tüccâr tekneleri, Donanma-yı hümâyûn ile bile kalkmayup: "Ne var yavaş yavaş kalkarız. İzbandîd gavurundan ne korkarız" deyü ağır davranup girü kalarak, sâ'ir donanma gemileri ıraklanup gözden nihân olduklarını gözedüp duran izbandîd gemileri, adanın alt tarafından dolaşup bunlar kalkar iken önlerini kesdirüp, üzerlerine hücûm ve rüzgâr üstünden âteş kayıkları göndererek sefâyin-i mezbûrenin ikisi tutuşup sâhile kurbiyyetleri sebebiyle başdan kara uğratdıklarım[9] gören bâkî altı kıt'a tüccâr sefîneleri dahi sâhil-i mezbûra uğradarak, neferâtı bi'l-cümle çıkup düşmen zabt etmesün içün kendüleri ihrâk bi'n-nâr ederek, sekiz kıt'a sefâyin-i tüccârın bu vechile târumâr oldukları havâdisi, evâhır-ı mâh-ı şevvâlde[◊] mesmû' u âşikâr oldu*. *"İyyâke ve men yekûlü leke lâ be'se ve lâ te'se"*** . [Mısrâ]':

---

1 **Sisam** M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan **"ve sudûr-i fermân-ı kazâ der-hakk-ı ebnâ'-i 'Ali Paşa"** kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E
2 acıkda demürlemişler E : açıkda timürlemişler M4
3 Patrona M4 : Batrona E
4 Patrona M4 : Batrona E
5 fora E : قوره M4
6 demürlerini E : timürlerini M4
7 yelkenlerini E : yelkenlerine M4
8 ve E : — M4
9 uğratdıklarını E : etdiklerini M4
◊ 21-29 Şevvâl 1236 = 22-30 Temmuz 1821.
* "Donanma-yi hümâyûn Boğaz'dan ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler, özetle ve bazı ufak tefek ilâvelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,189'da kaydedilmiştir.
** "ایاك و من يقول لك لا باس و لا تاس = Sana: 'Beis yok!', 'Üzülme!' diyenden sakın!" anlamına gelen Arapça deyiştir.

*Ve hâze'l-halku li'l-belvâ nezîrun**

Ahvâl-i cânib-i Boğdan ve etvâr-ı tâ'ife-i yeniçeriyân

el-Hâletü hâzih Boğdan Memleketi'nde Rûm eşkıyâsının cem'iyyeti kalmayup, kırk elli kadarı serserî olarak dağlarda ve balkânlarda gizlenmiş olsalar da verâlarından[1] asker eksik olmayarak, anların dahi cezâları icrâ olunmakda[2] olduğu ve tüccâr sefîneleriyle Purut Nehri ağzına firâr eden yüz elli kadar hasta ve mecrûh Rûmlar'ın ahzı işden değil ise de, sefîneleri Rusyalu İskelesi'nde Rusyalu gemileriyle mahlût bulunduklarından ve zikr olunan gemiler bu günlerde ol tarafdan hareket ve firâr **[M4 190]** etmek üzere iken Tîmâr-âbâd'da olan Rusyalu: "Bize tenbîh-i cedîd geldi" deyerek èşkıyây-ı mersûmeyi alup kabûl etmiş ve yedlerinde bulunan gemilerin beş kıt'asını eşkıyâ delüp batırmış ve kusûr dokuz kıt'ası Rusyalu'nun karantinası önüne bağlanmış olduğu ve Kalas Kasabası, mukaddemce külliyyen yanmış olduğundan, ba'zı Nemçe südidleri** kemâ fi's-sâbık dükkân ihdâs etmek içün ruhsat verilmesini ol tarafda olan Nemçe Konsolos Vekîli, İbrâ'îl Muhâfızı müşârun ileyh tarafından iltimâs etmiş olup, lâkin Devlet-i 'aliyye ra'iyyetini kabûl ile sened ahz ve İbrâ'îl Mahkemesi sicilline kayd ve hıfz olunmadıkca hicbirisinin Kalas Kasabası'nda dükkân ve mesken peydâ etmesine ruhsat verilmamek bâbında bir kıt'a emr-i 'âlî ısdâr u irsâl olunması ve şimdiye kadar vâki' olan muhârebelerde zabt olunan sagîr ve kebîr toplar yirmi kıt'aya bâliğ olup, bu toplar içün irâde-i seniyye ne vechile sünûh eder ise iş'âr kılınması husûsâtı mutazammın, Muhâfız-ı müşârun ileyh Yûsuf Paşa'nın bu esnâda vürûd eden tahrîrâtı, bâ-telhîs manzûr-i hazret-i Pâdişâhî oldukda, Purut ağzında olan eşkıyây-ı re'âyâyı Rusyalu'nun kabûl etmesi, bu aralık gösterdiği tavr u mülâyemete münâfî ise de, cümleye ma'lûm olduğu üzere bunların hiçbirinden[3] i'timâd ü emniyyet câ'iz olmayup, 'ale'l-husûs bu fesâd Rusyalu'nun başı altından olacağından, Devlet-i 'aliyye dahi ana göre tertîbât-ı ihtiyâtıyyeyi elden bırakmayup, ân-be-ân tekayyüd ü ihtimâmını artırmakda olduğu zâhir ve müste'men tâ'ifesinin Memâlik-i Devlet-i 'aliyye'de emlâk ve erâzî temellükleri 'ahden memnû' ve mülken gayr-i câ'iz olduğu bâhir olarak, tıbk-ı inhâsı vechile ra'iyyeti isbât edüp, İbrâ'îl Mahkemesi'ne kayd et-

---

* "و هذا الخلق للبلوى نذير" = Bu olay insanların başına gelecek musîbetler için bir uyarıdır" anlamına gelen Arapça bir cümledir.

1 verâlarından E : ve aralarından M4

2 olunmakda E : olunmada M4

** Metnimizin bu kısmında yer alan "sudidleri (سودیدلری)" kelîmesi, Almanca'da "birinin himâyesi altında bulunan kimse" anlamına gelen "Schützling" kelimesi ile ilgili olmalıdır. Zâten "südid (سودید)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,119'da muhtemelen anlaşılır şekli olan "mahmî" olarak kaydedilmiştir.

3 hiçbirinden E : hicbirinden M4

dirmedikden sonra, Kalas'da bir ferd mülk edinmeyüp binâ ihdâs etmamesine 'ahid-nâme-i hümâyûn mûcebince mü'ekked emr-i 'âlî gönderilmesi ve eşkıyâdan alınan toplar ol taraflarda ba'zı iktizâ eden mahallere gönderilmek üzere şimdilik İbrâ'îl Kal'ası'nda hıfz ve gerek tunc[1], gerek timür oldukları bilinerek, Top-hâne[2] Rûznâmçesi'ne kayd olunmak içün ol tarafdan defteri[3] gönderilmesi husûslarına irâde-i hümâyûn-i **[M4 191]** Şâhâne te'alluk etmekle, muktezâsı mâh-ı şevvâlin yirmi sekizinci günü[◊] müşârun ileyhe tahrîr olundu.

Ve tahrîrât-ı mezkûresiyle vârid olan şukkasında ol tarafda olan her nev' asker-i İslâm'ın hüsn-i idârelerine tekayyüd ü i'tinâ olunmakda iken, yeniçeri neferâtı uygunsuz hareket[4] ve Boğdan'da ehl-i 'ırz re'âyânın mâl ü cân ve 'ırzına te'addîye cür'et etmekde oldukları ve el-hâletü hâzih hudûdlarda külliyyetlü Rusya askeri tecemmu' etmiş olduğundan, bu kış Boğdan tarafı boş bırağılmak câ'iz olmamağla, yeniçeri neferâtını zabt u rabtları sûretine bakılarak, ol tarafda kışlatmak ve sâ'ir kışlak askerleri dahi tertîb etmek lâzım geleceği ve Boğdan'da yeniçeri askerinin ehl-i 'ırz re'âyâya böyle zulm ü te'addîleri pek uygunsuz bir keyfiyyet ve bunların burada zabt u rabtları husûsu sâ'ir yerlerden ziyâde lâzım idüği mevâd muharrer olmağla, bu keyfiyyetler dahi meclis-i meşveretde tezkîr olunarak, tâ'ife-i mezbûreye orta mektûbları tahrîr ve zâbit-i mazbûtları olan Seksoncu-başı[5] 'Osmân Ağa'ya dahi ekîd ü şedîd Ocak mektûbu tastîri, vakt ü hâle göre ashâb-ı tedbîr 'indinde karâr-gîr ve kendü hâliyle ve merkez-i ra'iyyetde olan rencber makûlesi ve sâ'ir bî-cürm re'âyâya kat'â te'addî olunmamak ve bu makûleler himâyet ü sıyânet olunmak, iktizây-ı şerî'at-i mutahhere ve îcâb-ı irâde-i Mülûkâne'den olduğu kendülere tefhîm kılınup, eğer andan sonra dahi dinlemezler ise yine kendü zâbitleri ma'rifetiyle kā'ide-i Ocak üzere te'dîb olunmaları iktizâ edeceği, ittifâk-ı ârâ ile mukarrer ve bi'l-cümle Ocak zâbitânının tensîbleriyle başka başka orta mektûblarında muharrer kılınarak, tahrîrât-ı mezkûrenin cümlesi Boğdan Ser'askeri müşârun ileyhe irsâl olundu. Ve bundan başka yeniçeri her kangı mahalde olur ise, âdâb-ı ocağa ve rızây-ı 'âlîye mugāyir hareket etdikleri hâlde, hükkâm ve me'mûrîn taraflarından kendü zâbitlerine ifâde ile o makūlelerin te'dîb ü terbiyesine bakmaları, vüzerâ dahi kendü dâ'ireleri halkını köylerde ve sâ'ir ba'zı yerlerde te'addî vü tecâvüzden gereği gibi men' u zabt eylemeleri, Rumeli cânibinde **[M4 192]** olan bi'l-cümle serhaddât ve mutasarrıfîn ve vülât taraflarına başka başka bâ-tahrîr-i Sadr-ı 'âlî tenbîh kılındı.

---

1 tunc M4 : tûc E
2 Top-hâne M4 : Tob-hâne E
3 defteri E : defterini M4
◊ 28 Şevvâl 1236 = 29 Temmuz 1821 Pazar.
4 hareket M4 : + [Bu kelimeden sonra yazılmış olan "etmekde olup" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E
5 başı M4 : + başı E

Lâkin Boğdan'da olan yeniçeri dilâverleri bu kış orada nez' ve kaporozsuzca[1] kışlayacaklarını işitdiklerinde, dağılmağa behâne arayarak ta'yînât-ı fâhişe gavgâsına başlayup, zâbitlerini dinlemek kande, ibtidâ Nüzül Emîni üzerine hücûm ve mûmâ ileyh ihtifâ etmekle, dönüp[2] serdengeçdi nâmına ağalar Ser'asker Paşa'ya varup, her biri seksaner ta'yîn taleb eyledikde, müşârun ileyh: "Ortalar neferâtına ve size ma'dûd olarak her gün tâm ta'yîn ve ma'a ziyâde verilmekdedir. Sizin[3] her birinizin başka hicbir neferiniz yoğiken, size yine ri'âyeten mükemmel Serdengeçdi[4] Ağası ta'yîni verileyor. Bundan mâ'adâ yokdur. Ta'yîni kime vereceğiz" dedikde: "Bizim kā'idemizdendir. Neferimiz olsun olmasun, her bir ağa seksan ta'yîn alursun. Bizi bilmeyorsun, biz anı senden elbette[5] aluruz!" deyü bî-edebâne zikri nâsezâ kelimâta ictirâ eylediklerinde, müşârun ileyh cerî ve dilîr vezîr olduğundan[6], mele'-i nâsda buna tehammül edemeyerek, hemân huzûrunda söz söyleyenlerinin derhâl terbiye-i lâzimelerini icrâ birle minhar ve misma'-bürîde ircâ' u i'âde etmekle, ol havâlînin hevâsı hevây-ı me'lûfe uymayacağı anlaşılarak, *"Ferrikū, ferrikū!"** Ser'asker Paşa bize ta'yîn verdirmez. Ve sâ'irlerin kabâhatini bize isnâd ederek bizi bilâ-sebeb tekdîrden hâlî olmaz" deyü der-'akab ortaları tarafına mektûblar tesyâr ve bilâ-te'hîr kendüleri de İstanbul cânibine 'avdetle târumâr oldular**.

Vukū'ât der-mâh-ı zilka'de

Mukaddemce evâsıt-ı şevvâlde◊ tevcîh emirleri ısdâr olunduğu üzere bir gün evvel taraf-ı Şeyhulislâmî'den gönderilerek, gurre-i zilka'dede◊◊ Sıdkızâde Ahmed Reşîd Efendi, Rum[eli] Kadı'askerliği'ni ve hâlâ Ser-etıbbâ'-i hâssa Mustafa Behcet Efendi, Anadolu Kadı'askerliği'ni zabt ederek ilbâs-i ferve olundular.

Ve gurre-i mezbûre olan yevm-i salı◊◊◊ vukū' bulan meşveretde ibtidâ Şeyhulislâm-ı Nu'mânî-makām feth-i kelâm edüp: "'Avn-i Hakk'la

---

1 kaporozsuzca : كله پورسرجه E, M4. *Târîh-i Cevdet*'te bu kelime "kaporozsuz=قپوروزسز" (bk.XI,199) şeklinde yazıldığı ve o şeklin doğru olduğunu düşündüğüm için ben de o yazılışı tercih ettim.

2 ibtidâ ..... dönüp M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 159b'nin sol tarafına yazılmışlardır] E

3 Sizin M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "başka" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E

4 Serdengeçdi M4 : Serdengecdi E

5 elbette E : elbetde M4

6 olduğundan M4 : olduğunda[n] E

* "فرقوا فرقوا = Dağıtın, dağıtın!" anlamına gelen Arapça bir deyiştir.

** "Ve tahrîrât-ı mezkûresiyle vârid olan ..... oldular" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,199'da kaydedilmiştir.

◊ 11-20 Şevvâl 1236 = 12-21 Temmuz 1821.

◊◊ 1 Zilka'de 1236 = 31 Temmuz 1821 Salı.

◊◊◊ 1 Zilka'de 1236 = 31 Temmuz 1821 Salı.

cümlemiz beyninde 'akd olunan ittifâk **[M4 193]** u ittihâdımızın gün-be-gün terakkî bularak istikrârı, emr-i hazret-i Şehriyârî olup, bu husûsun aralık aralık böyle tezkâr u ihtârı dahi emr-i hümâyûndur" dedikde, Ocağ-ı 'âmire'de taklîb-i rusûma iktidâr derecesinde nüfûz-i tâmmı derkâr olan esbak Segbân-başı Mehmed Efendi cevâba ibtidâr edüp: "Bi-hamdillâhi Te'âlâ ittifâkımız üstüvâr ve kavl ü karârımız her bâr paydârdır. Husûsan bizler şevketlü kerâmetlü efendimizin sâdık kulları isek de, şevketlü efendimiz biz kullarına li-ecli'l-imtihân hicbir emr u fermân-ı Şâhâne buyurmayorlar ki, hattâ bu kulları dahi ez-dil ü cân sem'an ve tâ'an resmini icrâ birle taraf-ı Şâhâne'lerine olan kulluğumuzu edâ ve bu vesîle ile isbât-ı müdde'â edelim. Farazâ ol emr-i hümâyûnları bâdî-i nazarda her ne kadar ba'îdü'l-imkân görünse dahi, biz kulları anı bilâ-tereddüd ve lâ-te'hîr icrâda tecvîz-i taksîr etmeyüz" deyü ba'zı husûsu îmâ eyledi. Gerçi bu mâdde Hâlet Efendi ile Mehmed Efendi miyânında ba'zı cânibe 'arz, gāyet-i kâr-sâzî gūnē bir emr-i ma'hûd ve mu'âmele-i muvâza'adan ma'dûd ise dahi, *"Unzur ilâ mâ kāle ve lâ tenzur ilâ men kāle"** me'âlinde bir mübârek fâl oldu**. Fe-li-zâlike ol vakit Hâlet Efendi: "Yok yok şimdi bunların mevsimi değil, in-şâ'allah anın da vakti var. Lâkin hamden lillâhi Te'âlâ bizim ordu mühimmâtımız temâmen müheyyâdır. Sadr-ı a'zam efendimiz niçün böyle İstanbul'da otururlar. Şevketlü efendimiz bile hic olmaz ise Dâvud-paşa Serayı'nda kışlak tertîb buyurmaları kābildir. Bedâvet böyle olur" dimek gibi kelâmlar bastıyla evvelâ muvâfakat-ı tabî'at-i ekser-i 'avâmma mâ'il olduğunu, o makūlelerin merâcı'ına (مراجعته) zımnen meclisde ifhâm, sâniyen ancak kendü hakkında tarîk-ı selâmet tasavvur eylediği dil-hâhına teşvîk yüzünden ilhâh u ikdâm eyledi. *"İnne's-sanî'ate lâ tekûnü sanî'aten hattâ yusâbe bihâ tarîku'l-musna'i"****.

Âmeden-i ru'ûs-i maktû'a ve üserâ ez-cânib-i Mehmed Selîm Paşa

Silistire Vâlîsi müşârun ileyhin kethudâsı ma'iyyetindeki askerden ifrâz ü irsâl eylediği takım, Fimpolik (فيمپوليق) tarafında rast getürmüş oldukları bakıyyetü's-süyûf **[M4 194]** fırka-i eşkıyây-ı Rûm'un üzerine hücûm ile ahz etmiş oldukları kırk altı nefer şakî ve kat' etdikleri kelle ve kulakları ve yine müşârun ileyhin silahdârı ma'iyyetinde olan askerin dahi Kımnaya (قيمنايه) Ormanı'nda ahz ü girift eyledikleri papas ile refîkleri ve sâ'ir diller ve mukaddemâ 'arabasından indürüp ihfâ etmiş iseler de, bu def'a bir takrîb haber alınarak ele geçmiş olan bir kıt'a kebîr topun Silistire tarafına gönderilerek,

---

* "انظر الى ما قال و لا تنظر الى من قال" = Söyleyene değil, söylenene bak!" anlamına gelen Arapça cümledir.

** "Ve gurre-i mezbûre olan yevm-i salı ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle ve Hâlet Efendi ile ilgili bir değerlendirme ile *Târîh-i Cevdet*, XI,204'te kaydedilmiştir.

*** "ان الصنيعة لا تكون صنيعة حتى يصاب بها طريق المصنع" = Sanat, sanatkârın tarzını ortaya koymadıkça sanat değildir" anlamına gelen Arapça atasözüdür.

henûz esnây-ı râhda idüği haberiyle papas-ı mersûmun sîne-i fesâd-mekînesinde bulunan nişânı ve tafsîl-i hâli Vâlî-i müşârun ileyh tarafından Der-bâr-ı şevket-karâr'a gönderilmekle, mâh-ı zilka'denin üçüncü günü◊ bi'l-cümle vürûd edüp, kelleler ve kulaklar Bâb-ı hümâyûn önünde cümleye meşhûd oldukdan sonra, papas-ı mersûm ile on dokuz dîğer şakî-i[1] meş'ûm, emâkin-i lâyıkalarında katl ile mazhar-ı cezây-ı sezâ ve bâkîsi Tersâne-i 'âmire Zindânı'na gönderilerek, mukayyed-i defter-i üserâ kılındılar. Ve zikr olunan top-i[2] timür ve gâyetde hantal ve ağır olduğu tahrîrâtdan müstebân olduğundan, Silistire Kal'ası'nda hıfz olunmasına dâ'ir ve[3] müşârun ileyh ve me'mûrlarını taltîf ü tahsîne mütedâ'ir şeref-sünûh olan emr u fermân-ı Şâhâne mazmûn-i münîfi şâmil ü mu'arrif[4] der-'akab cevâb-nâme-i Sâmî tahrîr u tesfîr olundu.

İcrây-ı hükm-i fermân-ı kazâ der-hakk-ı ebnâ'-i 'Ali Paşa

Mağzûb-i hazret-i Pâdişâhî[5] olarak hâlâ Yanya Kal'ası'nda mahsûr olan Tepedelenli 'Ali Paşa'nın büyük oğlu Velî Paşa, bundan akdem ol tarafda olan Donanma-yı hümâyûn'a gelüp dehâlet etdiğinde karîn-i 'afv ü merhamet-i Mülûkâne olarak, büyük oğlu mîr-i mîrânlığı merfû' Mehmed Paşa ve dîğer oğlu Selîm Sırrı Bey ile Kütahya'da ikâmete me'mûr ve yine 'Ali Paşa'nın dîğer oğulları olup, mîr-i mîrânlıkları merfû' olan Ahmed Muhtâr Paşa ve Sâlih Paşa ve yanlarında bulunan kapu çukadârları Elmâs Ağa'nın babası Meçobolo*, ol esnâda Berat Kal'ası'na kapanmışlar ise de, Yanya taraflarında bulunan İskenderiyye Mutasarrıfı Mustafa Paşa'ya dehâlet ve anın iltimâsiyle Ankara'da ikâmete me'mûr olmuşlar idi. Bunlar oldukları **[M4 195]** mahallerde tek durmayup, babalarının tahlîsiyçün ol tarafa gizlü âdemler irsâliyle kağıdlar neşr ederek, Arnavud askerlerini ihâfe ve ol havâlî re'âyâsını va'd-i va'îd ile ayaklandırmak dâ'iyesi misillü harekete cesâret etmiş oldukları, tutulan kağıdlardan tahkîk olunmuş idüği beyâniyle, sonradan işbu fezâhata cesâretleri âteş-i gazab-ı Cihân-dârâne'yi şu'le-ver ederek, i'dâm ü izâleleri bâbında mehâbet-efzây-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-i celâdet-makrûn-i Şâhâne mûcebince, Veli Paşa ile oğlu Mehmed Paşa'nın cezâları der-'akab tertîb ve ser-i maktû'ları Tatarlar'a teslîmen Der-bâr-ı şevket-karâr-ı Şâhâne'ye

---

◊ 3 Zilka'de 1236 = 2 Ağustos 1821 Perşembe.

1 şakî-i M4 : şakî-yi E
2 top-i M4 : tob-i E
3 ve E : — M4
4 mu'arrif E : + ve M4
5 Pâdişâhî E : Pâ[di]şâhî M4

* Metnimizde Meçobolo (مچوبولو) imlâsı ile anılan bu kişinin, dönemin eserlerinde Metchobono olarak kaydedilmesi ile ilgili olarak bk. meselâ Ibrahim-Manzour-Efendi, *Mémoires sur la Grèce et l'Albanie pendant le gouvernement d'Ali-Pacha*, Paris 1827, s.211,327,338,339.

tesrîb olunmak bâbında Kütahya Mütesellimi'ne ve sâ'ir iktizâ edenlere hıtâben ve Ahmed Muhtâr Paşa ve Sâlih Paşa ile merkūm Meçobolo'nun kezâlik i'dâm ve ru'ûs-i maktû'ları irsâl olunmak bâbında Ankara Mutasarrıfı Rüşdî Paşa'ya hıtâben, mukaddemce evâhır-ı şevvâlde◊ evâmir-i kazâ irsâl olunmuşidi. Binâ'en 'aleyh Velî Paşa ve Mehmed Paşa igfâl vechiyle sehlen i'dâm olunarak, ser-i bürîdeleri mâh-ı zilka'denin yedinci günü◊◊ vürûd edüp, lâkin Muhtâr Paşa kazıyyeyi anlayarak, bi'l-muhârebe vâfirce âdem telef etdikden sonra[1] i'dâm olunmağla, ser-i maktû'u küçük birâderi Sâlih Paşa ve Meçobolo'nun ser-i maktû'lariyle bile mâh-ı mezbûrun dokuzuncu günü◊◊◊ gelüp*, cümlesi mahall-i 'ibretde cem'iyyet etdiler ve yaftaları işbu siyâk-ı âtîde tahrîr olundu.

Sûret-i yafta

Hâ'în-i dîn ü devlet ve kâfir-i nân ü ni'met Tepedelenli 'Ali Paşa nâm habîs-i makhûrun oğlu olup, bundan akdem babası merkūmun izhâr-ı 'isyân eylediği esnâda berülerde bulunup, 'âsî-i merkūma iltihâka fursat-yâb olamaması takrîbiyle hâh u nâ-hâh cânib-i Devlet-i 'aliyye'ye 'arz-ı istîmân etmiş ve Devlet-i 'aliyye dahi istîmânı kerhen olduğu her ne kadar ma'lûm ise de, muktezây-ı rahm u şefekat-i seniyye üzere mâl ü cânına bir gûne zarar u ziyân gelmamek üzere kendüsüne rây ü emân verildiğinden mâ'adâ, âminen ve sâlimen Anadolu cânibine geçürilüp, Kütahya'da **[M4 196]** ikāmet ve kemâl-i emniyyet ü istirâhat ile du'ây-ı devâm-ı 'ömr ü Devlet-i Şâhâne'ye muvâzabet eylemesi irâde buyurulmuş ise de, mevrûs-i pederi olan cibillet-i mâder-zâdı iktizâsınca, zâtında hâ'in-i nân u ni'met ve mecbûl-i fesâd ü habâset olmak mülâbesesiyle, işbu rây ü emân 'inâyetinin kadr u şükrünü bilmeyerek ve 'ale'l-husûs mâ-tekaddemden berü sâye-i saltanat-ı seniyyede nâ'il olduğu bunca ihsân ü 'inâyeti ferâmûş ederek, ikāmet eylediği mahalde tek durmayup, zîr-i perde-i hafâda i'mâl-i sanâyi' u hiyel ve Rumeli tarafına gizlü âdemler ile kağıdlar neşr ederek, Yanya etrâfında olan re'âyâyı ayaklandırmak misillü dürlü dürlü fezâhat ü habâsete cesâret eylediği, tutulan kağıdlardan ve sûret-i hâlden gereği gibi tahkîk-kerde-i 'âlî olmak mülâbesesiyle, mutlaka işbu sonraki töhmet-i sâbite ve kabâhat-i şenî'asiyçün cezâsı tertîb olunan Velî Paşa ve büyük oğlu Mehmed Paşa'nın ser-i maktû'larıdır.

◊ 21-29 Şevvâl 1236 = 22-30 Temmuz 1821.
◊◊ 7 Zilka'de 1236 = 6 Ağustos 1821 Pazartesi.
1 etdikden sonra M4 : etdi[kde]n sonra E
◊◊◊ 9 Zilka'de 1236 = 8 Ağustos 1821 Çarşamba.
* **"İcrây-ı hükm-i fermân-ı kazâ ..... gelüp"** kısmındaki bilgiler özetle, bazı ufak tefek ilâve ve değerlendirmelerle *Târîh-i Cevdet*, XI,208-209'da kaydedilmişdir.

Haber-i vefât-ı el-Hâc Halîl Efendi Şeyhulislâm-ı sâbık

Müşârun ileyh menfâsı olan Karahisâr'da zevceleri keyfiyyetinden haberdâr oldukdan sonra, yevmen fe-yevmen galebe-i evhâm ü ekdâr ile mukaddemde dahi isti'dâd-ı bedeniyyeleri âşikâr olduğu üzere nâ-gâh el-'iyâzü billah[1] 'illet-i felce dûçâr ve üç gün zarfında 'âzim-i dâr-ı karâr oldukları haberi, mâh-ı zilka'denin on üçüncü günü[2◊] vürûd ile şâyi' u âşikâr oldu[3]; *rahimehullâhu'l-Melikü'l-Gaffâr**. Emvâl ve eşyây-ı lâ-yuhsâ ve[4] cevâhir-i girân-behâları, iktizây-ı hakk-ı velâ ile 'â'id-i Hazîne-i hümâyûn-i cenâb-ı Pâdişâh-ı kişver-güşâ oldu.

Merhûm-i müşârun ileyh hâl-i sıgarında Harem-i hümâyûn-i Şâhâne, ba'dehû dâ'ire-i feyz-bâhire-i Mülûkâne'de terbiye olunarak, âhır-ı kâr devr-i esbakda çok müddet Hazîne Kethudâlığı'nda[5] karâr, ba'dehû Mısır fethi meserretinde Galata Mevleviyyeti ve Mekke-i mükerreme Pâyesi'yle çırağ u kâmkâr ve tekmîl-i müddet-i Mevleviyyet 'akabinde bi'l-istîzân hacc-ı şerîfe revâne ve ba'de'l-'avde kemâ fi's-sâbık mukîm-i Âsitâne oldular. Ve zemân-ı sa'd-iktirân-ı hazret-i Sultân-ı selâtîn-i cihân *sânallâhu saltanatehû 'ani'l-haleli ve'n-noksân***da dahi **[M4 197]** hüsn-i teveccüh-i 'aliyye-i Şâhâne ile envâ'-ı iltifât ü i'zâza mazhar olarak, çok zemân kâm-rân, hattâ mahallerinde beyân oluna geldiği üzere Anadolu ve iki def'a Rumeli kadı'askerlikleri esnâlarda, hayli eyyâm dahi mükâleme me'mûriyyetinde istihdâm buyurulmuşlar idi. Fî zâtihî pâk-derûn ve endîşe-i kîn ü 'adâvetinden herkes me'mûn idi. Fekat biraz dürüşt ve dürüst-gû ve tîz-hû olup, hak-gûlukda mukaddemâ nümûne gûne bir nebzesi güzerân etdiği vechile[6] talîku'l-lisân olarak, ri'âyet-i hâtır-ı yârân ve tehâşî-yi inkisâr-ı kulûb-i bî-çâregân etmezler idi. *"İnnallâhe yuhibbü'r-rıfka fi'l-emri küllih"****.

Efzûnî-i hayât kem-âzârlıkdadır
Sermâye-i necât sebük-bârlıkdadır*4

---

1 billâh E : [b]illah M4
2 günü M4 : — E
◊ 13 Zilka'de 1236 = 12 Ağustos 1821 Pazar.
3 haberi ..... oldu M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmeleri başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 161b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E
* "رحمه الله الملك الغفار = Günâhları bağışlayan ve gerçek hükümdâr olan Allah rahmet eylesin" anlamına gelen Arapça bir du'âdır.
4 ve E : — M4
5 Kethudâlığı'nda E : Kethudâlıkı'nda M4
** "صان الله سلطنته عن الخلل و النقصان = Allah onun saltanatını bozukluk ve eksiklikten korusun" anlamına gelen Arapça bir du'âdır.
6 mukaddemâ ..... vechile M4 : + [Bu kelimeler aynı kaligrafi ile E 161b'de satırın sağ tarafına yazılmışlardır] E
*** "ان الله يحب الرفق فى الامر كله = Allah her şeyde yumuşaklığı sever" anlamına gelen Arapça bir cümledir.
*4 **"Haber-i vefât-ı el-Hâc Halîl** ..... sebükbârlıkdadır" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,206'da kaydedilmiştir.

Hattâ 'Abd-i nâ-çâr bu hıdmet-i 'aliyyeye henûz selefimin vefâtından haberdâr değil iken, mahz-ı 'inâyet-i hazret-i Şehriyârî ile me'mûr olduğum vakitde, bendelerine pür-çîn-i cebîn izhâr-ı iğbirâr ederek: "Senden bu günlerde hicbir tarafdan ba'zı yazuya müte'allık bir şey istediler mi?" deyü su'âl buyurduklarında: "Hayr ola efendim?" dedim. Ol vakit: "Ya senin vak'a-nüvîsliğe kudretin olduğunu şevketlü efendimiz neden bileyorlar?" dedikleri gibi, 'Abd-i za'îf kazıyye ne idüğüni teferrüs ederek, yümn-i teveccüh-i Mülûkâne ile der-'akab bir kuvvet-i kalb hâsıla olmağla: "Ya devletlü efendim! Kulunuz şimdiye kadar hâk-i pây-i hümâyûn-i Şâhâne'ye dört kıt'a kitâb te'lîf ve takdîm etmişidim" cevâbına cesâret etdiğimde: "Pek güzel, Allah mübârek eyleye!" deyü kapu çukadârlarına terfîkan ilbâs-i hil'at zımnında Bâb-ı 'âlî'ye irsâl buyurdular. Meğer mektûbîleri yamağı olup hadâset-i sinnine göre fî nefsi'l-emr fenn-i inşâda ba'zı isti'dâdı olan müderrisînden Sahhâflar Şeyhi-zâde Es'ad Molla'yı sevk edüp, lâkin hakk nâ-müstehakkımda mukadder[1] idüğünden, sû'-i zan birle muğber olmuşlar idüği, yine lisânlarından neşr ile müştehir olarak, ba'de-ezîn 'azllerine kadar dahi meclislerine vardıkca birer 'abes behâne ile 'Abd-i ahkarı tekdîre mazhar ederler idi*.

Hem-çü şâhî ki şikesten buved ez-pür-semerî

Düşmen-i hânegî hem-çü hünerî nîst me-râ[**]

Lâkin bu tabî'atle ekser sıgâr u kibârın kulûbüne sezâ gördükleri tecrîh u şikest, öyle bir zât-ı bâ-sa'âdet ve pür-rağbetin bu gûne **[M4 198]** keder ve zülûlü ve zevceleri hakkında zuhûr eden cezây-ı 'ameli müşâhede vü ru'yet ederek muzmahil olmalarına sebeb-i bâtınî oldu[2]; *rahimehullâhu*[3] *Te'âlâ rahmeten vâsi'aten*[***].

Hâhiş-ker olma râhata kayd-ı hayâtla

Tâ 'akd-i sulh etmeyicek kâ'inâtla

---

1 mukadder E : mukarrer M4

* "Hattâ 'Abd-i nâ-çâr bu hidmet-i 'aliyyeye henûz ..... idi" kısmında yer alan bilgiler hemen hemen aynen ve *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,30'da kaydedilmiştir.

** "همچو شاخی که شکستن بود از پر ثمری * دشمن خانکی همچو هنری نیست مرا" = Meyvasının doluluğundan dolayı bir dal gibi kırılırsa da, evdeki kadının düşmanlığı benim için herhangi bir hüner gibi değildir" anlamına gelen bu cümle Farsça bir beyittir.

2 oldu M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "Ve mâh-ı" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

3 Rahimehullâhu E : Rahmetullâhi M4

*** "رحمه الله تعالى رحمة واسعة" = Yüce Allah ona çok çok rahmet eylesin" anlamına gelen Arapça duâdır.

Ba'zı vukū'ât

Bu esnâda Girid Cezîresi'nde vâki' İsfakya[1] nâm mahal dağlarında sâkin Rûm re'âyâsı dahi ayaklanarak, ol havâlîde bulunan ehl-i İslâm kasaba ve kurâsına hasâret ü te'addîye ictirâ etmeleriyle, cezîre-i mezbûre kılâ' u bıkā'ında olan ehl-i İslâm varup muhârebe ederek, birazını i'dâm ü ifnâ ve mâ'adâsı yine mezbûr dağlar içine çekilüp ihtifâ etmiş oldukları şâyi' olup, Girid re'âyâsının hâline dahi muttali' olundu*.

Bir müddetden berü Âsitâne-i şevket-âşiyâne'de ikāmet ve Süleymâniyye Câmi'-i şerîfinde tedrîse müdâvemet üzere olan Kazan Müftîsi 'Abdülkerîm Efendi, mu'tekad-i kavm-i Tatar ve bâ-husûs Kazan Tatarları 'indinde sâhib-i i'tibâr ve buralarda dahi kâr-âşinâ ve mîr-i kelâm kimse olduğu resîde-i kemâl-i iştihâr olmakdan nâşî, gûyâ rütbe-i vâlây-ı[2] Vezâret'le kavminin kurb ü civârlarına me'mûr kılınarak, hufyeten celb ve ikdârlarına ibtidâr edeceği erâcîf ü ekâzîbi ba'zı kahve-hâne 'ukalâsından intişâr u iştihâr bularak, bu husûs hâlâ dâr-ı harbde karâr üzere olan bunca ehl-i İslâm'ı şâyed bir gûne izrâr ve belki irâka'-i dimâ'-i Müslimîn'e bile bâ'is olması ihtimâli dahi derkâr olduğundan, bu erâcîfin kat'ı iktizâ etmekle, mûmâ ileyh mâh-ı zilka'denin on dördüncü günü◊ iclâ sûretiyle Şâm-ı şerîf tarafına isrâ ve bî-cürm olup, bu bâbda gadr-i yârâna uğradığına mebnî, Üsküdar'a murûrunda hazret-i Şehriyâr-ı merhamet-şi'âr taraf-ı Mülûkâne'lerinden vâfir ihsân-ı Şâhâne ile fi'l-cümle[3] izâle-i hüzn ü ekdâr buyuruldu.

Bu esnâda Boğdan tarafını birer ikişer müteferrikan terk eden yeniçeri neferâtı, pey-der-pey Âsitâne-i 'aliyye'ye müterâci' ve esnây-ı râhda ba'zı yolsuzlarının etrâfa te'addîleri havâdisi şâyi' oldu.

Rûm Patriki[4] tarafından 'isyân üzere olan eşkıyâya Devlet-i 'aliyye'ye itâ'ate cebr gûne âyînlerince afaroz kağıdları yazılıp, Devlet-i 'aliyye tarafından dahi izhâr-ı istîmân etdikleri **[M4 199]** takdîrce mu'âhaze olunmayarak, 'afv ile mu'âmele olunacakları bâbında buyuruldular ile beraber neşr olundu ise de, bu afaroz, kaporozlarına uymadığından[5]: "Mecbûrâne verilmişdir" deyü nüfûz bulmadığı[6], ba'de-zemân râygân oldu.

---

1 İsfakya : İsfaça (اسفاچه) E, M4. Metnimizden alınmış olmakla beraber "İsfaça (اسفاچه)" kelimesi *Târîh-i Cevdet*, XI,160'da "İsfakya (اسفاكيه)" şeklinde kaydedilmiş, doğru olduğu düşünülerek tarafımdan da o şekil tercih edilmiştir.

* "Bu esnâda Girid Cezîresi'nde vâki' ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,160'da kaydedilmiştir.

2 vâlây-ı E : — M4

◊ 14 Zilka'de 1236 = 13 Ağustos 1821 Pazartesi.

3 fi'l-cümle E : bi'l-cümle M4

4 Patriki M4 : Batriki E

5 kaporozlarına uymadığından M4 : + [Bu kelimeler, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 162b'nin sağ kenarına yazılmışlardır] E

6 bulmadığı E : bulduğu M4

Vidin Muhâfızı tarafından me'mûrların mukaddemce Çernes (چرنس) [=Chernitsa?] havâlîsinde ve bu def'a Togoji (طوغوژی) [=Tirgu Jiu] semtinde bakıyye-i eşkıyâ ile vukū' bulan muhârebelerinde ahz eyledikleri yüz otuz altı çift kulak ve bellü başlıların kelleleri, Muhâfız-ı müşârun ileyh tarafından Der-'aliyye'ye mâh-ı mezbûrun on beşinci günü◊ vürûd edüp, yirmi beş 'aded üserânın dahi Vidin'e gelmek üzere esnây-ı râhda idükleri, tahrîrât-ı müşârun ileyhden müstefâd oldu. Çünki mukaddemce zikri sebk eden vechile eşbeh-i eşkıyây-ı Rûm olan Sava Bin-başı ile ma'iyyetinde[1] olan Keyho ve Mihal bölük-başılar[2], altı yedi yüz kadar 'aveneleriyle Silistire Vâlîsi müşârun ileyhin kethudâsına teba'iyyet ü istîmân ile müşârun ileyh tarafından mesfûrlara[3] rây ü emân verilmiş ise de, merkūmların istîmâm, fursat gözetmekden 'ibâret olduğu nümâyân olmakdan nâşî, bu maküle mücerrebü'l-etvâr haveneden bir vechile emniyyet câ'iz olmadığından, merkūmların harekât ü sekenâtına dâ'imâ dikkat lâzım olduğu, mukaddemâ müşârun ileyhe yazılmış ve anlara rây ü emân verildiği uygunsuz düşmüş idüği bildirilmiş ve bir takrîble kârlarını itmâm husûsu dahi müşârun ileyhe hafîce ifâde kılınmış idi. Binâ'en 'aleyh müşârun ileyh merkūmları igfâl ile katl ve 'avenelerinin ekserini dahi dûçâr-ı izmihlâl ve firâr edebilenlerini dahi Yergöğü Muhâfızı tarafından me'mûrlar ta'kîb ederek, mazhar-ı katl ü demâr eyledikleri, müşârun ve mûmâ ileyhimâ taraflarından vürûd eden tahrîrâtdan müstebân ve ma'an gelan kelle ve kulaklar Bâb-ı hümâyûn-i Şâhâne sâhasında galtân olup, Vidin Muhâfızı müşârun ileyh tarafından vürûd eden üserânın dahi birazı katl ve bâkîsi vaz'-ı zindân olundu.

Reften-i Elçi-i Rusya

Rusya Elçisi Ostrogonof, zikri âtî beyân-nâmeden müstefâd olacağı vechile[4], [M4 200] Rûm Milleti eşkıyâsını himâyeti istilzâm eder tekâlîf-i hâmı hâvî, mâh-ı zilka'denin on dördüncü günü◊◊ makām-ı Riyâset'e bir takrîr takdîm edüp, zeylinde: "Bunun cevâbını yarınki gün sâ'at dörde kadar isterim. Eğer vakt-i mezkûrdan bir çâr-yek sonraya kalur ise, kabûl etmeyüp devletim tarafına giderim" deyü kat'iyyen yazmış olmağla, ba'de'l-mutâla'a Devlet-i 'aliyye tarafından husûs-i mezkûr huzûr-i fâ'izu'n-nûr-i Şâhâne'ye telhîs olunup haberi zuhûr eyledikde: "Devleteynin memnûn olacakları sûretde bir cevâbı verilür" denildikce, huşûneti artırup kelâm-ı sâbıkında ısrâr

◊ 15 Zilka'de 1236 = 14 Ağustos 1821 Salı.
1 ma'iyyetinde M4 : ma'iyyetind[e] E
2 bölük-başılar E : bölük-başıları M4
3 mesfûrlara E : mesfûra M4
4 zikri âtî ..... vechile M4 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "9" rakamı, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 162b'nin sağ kenarına yazılmıştır] E
◊◊ 14 Zilka'de 1236 = 13 Ağustos 1821 Pazartesi.

ve ferdâsı nısf-ı nehârda Devlet-i 'aliyye'den yol emri isteyerek ve Re'îs Efendi tarafından dahi[1]: "Devlet-i 'aliyye ana bilâ-mûcib: 'Varsun gitsün' deyü yol emri vermez. Lâkin kendülüğünden bırağup gitmek ister ise, cebren yahûd recâ'en meksi dahi şân-ı Devlet-i 'aliyye'ye düşmez, ancak takrîrinin cevâb-ı müstahseni verilecekdir" deyü tarafeyn mükâtebe üzere iken, merkûm Der-sa'âdet'de olan düvel-i sâ'ire elçilerine gideceğini kağıdlar neşriyle ihbâr ederek, ferdâsı◊ bir Fransız tüccâr sefînesine girüp, lâkin hevâ poyrâz olduğundan, Boğaz dâhilinde birkaç gün dahi karârı esnâda, takrîr-i mezkûrun cevâbı kendüsüne gönderildi ise de, kabûl etmeyerek mâh-ı zilka'denin on beşinde◊◊ bilâ-izn Boğaz'dan çıkup gitdi.

Elçi-i[2] merkûm gideceğini etrâfa ihbâr etdiği gün, İsveç[3] Elçisi, tercemânını İngiltere Elçisi Lord İstirangfor[4]* tarafına gönderüp, bu mâddeyi devleti tarafına yazmak münâsib olup olmayacağını müzâkere vü su'âl etdirdikde, İngiltere Elçisi cevâbında: "Devlet-i 'aliyye, Rusya Elçisi'ne bir zıd ve muhâlif cevâb vermeyüp, tarafeynin mahzûz olacakları vechile cevâb verilür" demişiken, elçinin çocukca[5]: 'Ben mücerred giderim' dimesi, yazılacak bir şey değildir. Devlet-i 'aliyye, Rusya Devleti'yle lede'l-iktizâ bilâ-vâsıt bizzât dahi muhâbere vü mükâtebe edebilür. Anın gösterdiği tavır, âdâb-ı düvelden hâricdir. İstediği yere gitsün! Hele ben bu gideceğim lakırdısını yazmakdan başka, gitse dahi yazacak değilim. [M4 201] Zîrâ bu bir emr-i 'azîm ve mâdde-i mühimme değildir" dedüği, İsveç[6] Tercemânı Sarafino'dan şifâhen menkûldür*.

Keyfiyyet-i müşâverât-ı 'âmme ve neşr-i beyân-nâme

Mâh-ı zilka'denin yirmi yedinci sebt gününden◊◊◊ bed' ile Bâb-ı Fetvâ'da üç gün 'ale't-tevâlî 'akd-i encümen-i şûrâ olup, üçüncü gün ba'zı esnâf ket-

---

1 dahi E : — M4
◊ 15 Zilka'de 1236 = 14 Ağustos 1821 Salı.
◊◊ 15 Zilka'de 1236 = 14 Ağustos 1821 Salı.
2 Elçi-i M4 : Elçi-yi E
3 İsveç M4 : İsvec E
4 İstirangfor (استرانغفور) E : İstiralgfor (استرالغفور) M4
* Burada söz konusu olan İngiliz siyaset adamı Sir Stratford de Redcliffe Canning (1786-1880), İstanbul'da birkaç defa elçi olarak bulunmuştur; geniş bilgi için bk. "Canning", *Türk Ansiklopedisi*, Ankara 1958, IX,335-336.
5 çocukca [Bu kelime buraya girmesi "tı" harfi ile işaret edilerek sonradan aynı kaligrafi ile E 163a'nın sağ kenarına yazılmıştır] E : çocuğca M4
6 İsveç M4 : İsvec E
* "**Reften-i Elçi-i Rusya** ..... menkûldür" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,215-216'da kaydedilmiştir.
◊◊◊ 27 Zilka'de 1236 = 26 Ağustos 1821 Pazar. Buradaki bilgiler metnimizden alınmakla beraber "yirmi yedinci sebt gününden" kelimeleri *Târîh-i Cevdet*, XI,216'da, "yirmi birinci sebt gününden" şeklinde kaydedilmişlerdir. Metnimizde belirtilen gün ile bizim ilgili eser-

hudâları ve ocaklu ustalarına kadar da'vet olundu. Ve hazâ'inde noksân ve askerde fıkdâna dâ'ir çok bahs ü müzâkere olunarak, Nakîbü'l-eşrâf Efendi ocakluya hıtâben: "Baka[1] ağalar! Bu dîn gavgâsıdır, 'ulûfe ve mânde lakırdıları vakti değildir. Bizim arpalıklarımız ve sizin 'ulûfeniz Devlet-i 'aliyye sâyesindedir. Bunca Memâlik-i Hâkâniyye harâb oldu. Ve bu kadar re'âyâ elden çıkdı; cizye mâlı kalmadı. Ya şevketlü kerâmetlü veliyy-i ni'metimiz Pâdişâhımız efendimiz işler böyle gidecek ise, 'ulûfe ve ta'yînâtı nereden alup versünler. İşte ben koynuma bir takoz beksemâd sokup gazâya giderim. Bundan sonra bize gazâ vü şehâdet evleviyyetdedir" dedikde, Şeyhulislâm-ı 'âlî-makâm dahi: "İşte ben de elime bir tüfeng alup, başıma bir şâl sarup cihâd ederim" dedi. Ve bu siyâkda pek çok mübâhase vü müzâkere sebkat ederek, 'âmmeye hayret ü dehşet geldi. Ve zikr olunan meşveretler 'akabinde bu husûsları mübîn bir beyân-nâme tertîb olunup, Bâb-ı 'âlî ve Bâb-ı Fetvâ'da ve cevâmi' ve mehâkim ve bedestân ve taşra memâlik muhassal cemî' emâkin-i lâyıkada bi'd-defe'ât kırâ'at ve cümleye tekrâr be-tekrâr işâ'at zımnında mâh-ı mezbûr selhinde◊ etrâf u eknâfa neşr u tesrîb olundu*.

Sûret-i beyân-nâme-i 'âlî

Rûm Milleti'nin meydâna çıkan fesâd ü şakâvetleri ve berren ve bahran taraf taraf şıkâk u 'isyâna cesâretleri, el-yevm ne derecede ve ne sûretde olduğu cümle Ümmet-i Muhammed'in ma'lûmudur. Kâfirlerin bu vechile 'umûmen harekete cesâretleri beher-hâl kendü kendülerine olamayarak, Moskovlu tarafından tahrîk olundukları, ashâb-ı 'ukûla meczûm olduğundan mâ'adâ, fî nefsi'l-emr bunların böyle hareketleri, mutlakâ Moskovlu'nun zîr-i perde-i hafâdan tahrîk ü ihlâl etmesinden nâşî olduğu, Devlet-i 'aliyye'nin şimdiye kadar gereği gibi tahkîk-kerdesi olmuşdur. Ve her ne ise pâdişâhları 'aleyhine [M4 202] 'isyân eden re'âyânın kahr u tedmîri ve içlerinde 'aklı başında olup şeytâna uymayan ve 'isyân ü şakâveti meydâna çıkarmayan re'âyânın şefekaten ve merhameten sıyânet olunmaları lâzım geldiğinden, Devlet-i 'aliyye dahi ile'l-ân öylece hareket etmekdedir. Ancak Moskovlu'nun bunları böyle tahrîk ü ifsâd etmekden merâm-ı bâtılı cümleye ma'lûmdur ki, Moskov Devleti öteden berü Devlet-i 'aliyye-i ebediyyü'd-devâm hakkında sû'-i kasd ve zu'm-i[2] fâsidince, beyza-i İslâmiyye'yi külliyyen kesr etmek dâ'iye-i bâtılasından bir an hâlî olmayarak, dâ'ima fursat gözetmekde

---

lerden istifâde ile belirttiğimiz gün arasındaki farklılık ise, hilâlin görülmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

1 Baka E : Bak M4

◊ 30 Zilka'de 1236 = 29 Ağustos 1821 Çarşamba.

* "**Keyfiyyet-i müşâverât-ı 'âmme** ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler, ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle *Târîh-i Cevdet*, XI,216'da kaydedilmiştir.

2 zu'm-i E : zuğm-i M4

olduğundan ve bir vakitden berü 'umûm ehl-i İslâm'ı zevk u safâlariyle meşgûl ve ahvâl-i 'âlemden gâfil ve askerîsi beyninde ittifâksızlık ve buna[1] mümâsil dürlü dürlü uygunsuz hâller derkâr olduğunu bildiğinden, zu'munca ibtidâ Rûm[2] kâfirleri ayaklandığı gibi, gûyâ 'umûm ehl-i İslâm'ı 'ale'l-gafle ele getürüp, merâm-ı bâtılları kolaylığla hâsıl olmak kurundusuna düşmüş ve kendüsi verây-ı perdede hicbir şeyden haberi yok gibi davranarak Rûmlar'ın ibtidây-ı fesâdları zuhûrunda Âsitâne'de bulunup, geçende giden elçisi[3], Devlet-i 'aliyye'ye sûret-i hakdan görünüp, bu mâddede Moskovlu'nun keenne kat'â medhali olmadığım ve Devlet-i 'aliyye ile dostlukları bâkî vü pâydâr olacağını ve 'isyân eden Rûmlar'ın lâyıkı vechile kahr u te'dîbleri, Devlet-i 'aliyye'nin re'y ü irâdesine muhavvel idüğüni bi'd-defe'ât resmen beyân etmiş ve buna mümâsil niçe niçe[4] hîle vü san'atlar peydâ eylemiş vè taraf-ı Devlet-i 'aliyye'den dahi sûret-i zâhirede Moskovlu'nun bu sözlerine i'timâd olundu gibi davranılmış ise de, maslahatın künh ü hakîkati gereği gibi ma'lûm u meczûm olduğundan, iç[5] yüzünde kat'â i'timâd olunamayarak, şimdiye değin ana lâzım gelan tedâbîr ü tertîbât-ı ihtiyâtiyyeye hasbe'l-imkân sa'y ü ihtimâm olunmuşdur. İşte vaktâ ki Devlet-i 'aliyye-i Muhammediyye mintarafillah mü'eyyed ü mansûr olarak, Rûmlar'ın fesâdları zuhûr etdiği gibi, lillâhi'l-hamd âgâh bulunup, derhâl cümle Ümmet-i Muhammed ve mecmû'-i 'ulemâ vü ricâl ve ocaklar, dîn ü devletleri gayretine düşerek ve cümlesi yekvücûd gibi ittifâk u ittihâd ederek, her bir maslahatda yoluyla davranılmış olduğundan, Hakk sübhânehû ve Te'âla hazretleri dahi kemâl-i lutf u 'inâyetinden işbu 'umûmî gayret ü hareket ve ittifâk u muvâfakatin semere-i bâhiresi olarak, lillâhi'l-hamd ve'l-minneh her yerde 'usât ü eşkıyâ müdemmir u makhûr ve asâkir-i muvahhidîn muzaffer u mansûr olmakda olduklarına binâ'en, mâdde [M4 203] Moskovlu'nun kurundusu gibi çıkmayarak[6], bi'l-'aks tahrîk eylediği hem-mezhebi olan Rûmlar bu vechile külliyyen bergeşte ve muzmahil olmak derecesine vardıklarını gördüğü gibi, şimdi sözü değişdirüp: "Siz benim hem-mezhebim olan Rûmlar'ı böyle kırayorsuz. Bu sûret Rusya Devleti'nin şânına dokunmuşdur. Böyle olmaz! Rûmlar'dan elinizi çeküp, bunlara bir[7] sûret verelim" deyerek, zu'munca Rûm Milleti'ni serbes[8] etmek ve bayağı Firenk hükmüne ve müste'men sûretine komak dâ'iyesiyle gün-â-gün teklîfâta başlamış ise de, işbu teklîfât-ı bâtılası ma'âzallâhi Te'âlâ şer'an ve 'aklen bir vechile kabûl ve tecvîz olunur şeyler değildir. Bu kadar

1 ittifâksızlık ve buna E : ittifâksız ve bu M4
2 Rûm E : — M4
3 elçisi E : elçi M4
4 niçe niçe E : nice nice M4
5 iç E : ic M4
6 çıkmayarak E : چيقميه ورق M4
7 bir E : — M4
8 serbes E : serbest M4

fesâdı meydâna çıkmış milleti yalnız bu hâlde bırakmak bile emniyyet olunur şey değil iken, Moskovlu'nun merâm-ı fâsidi üzere bunlara serbeslik ve imtiyâzât vermek ne derecede muzırr ve fenâ şey olduğu, cümleye zâhir u âşikâr olan keyfiyyetdir. Binâ-berîn taraf-ı Devlet-i 'aliyye'den dahi Moskovlu'nun gerek buna dâ'ir teklîfâtı ve gerek Eflâk ve Boğdan memleketleri hakkında mugāyir-i hakkāniyyet vâki' olan metâlib ü müdde'âsı, bi'z-zarûr kabûl ü is'âf[1] olunamadığından, Moskovlu dahi bu sûretlerle mefâsid-i kâsidesini tahsîl edemeyeceğini anlayup, eskiden kurduğu nakz-ı[2] 'ahd ve i'lân-ı harb dâ'iyesini şimdi meydâna çıkarmak üzere olduğu ma'lûm olmuşdur. Şöyle ki bu def'a[3] Silistire Vâlîsi ve İbrâ'îl ve Vidin muhâfızları tarafından birbirini mü'eyyed vârid olan tahrîrâtlarda ve sâ'ir istihbâr olunan havâdis ü mesmû'âtda, Purut hudûdunda olan Moskov askeri işbu şehr-i ağustosun on beşinde berü taraflara tecâvüz ve Memâlik-i İslâmiyye'yi istîlâ fikr-i fâsidinde olduğu tahkîk-kerdeleri olduğunu[4] yazayorlar. Ve Moskov askeri bu vechile karadan yürüdüğü hâlde, donanmayı menhûsu dahi Kara-deniz'e çıkup, Boğaz'a kadar gelmesi ve Âsitâne-i sa'âdet'e bir nev' gulgule düşürmek fikr-i bâtılında olması muhtemeldir. Gerçi mu'în ü nasîrimiz olan hazret-i Allah'ın[5] havl ve kuvvet-i Sübhâniyye'si ve Nebiyy-i âhıru'z-zemân olan Peygamberimiz *sallallâhu Te'âlâ*[6] *'aleyhi ve sellem** efendimizin imdâd-ı rûhânîsi ve zât-ı şevket-me'âb-ı hazret-i Pâdişâhî'nin te'sîr-i[7] teveccühât-ı kudsiyyesi ile in-şâ'allâhu Te'âlâ bu kerre a'dây-ı dînden ahz-ı intikām olunmanın sırası geldiğine iştibâh **[M4 204]** yokdur. Şu kadar[8] ki, hâlâ İstanbul ehâlîsi bu keyfiyyetlerden gāfil ve nefslerinde rehâvet ü râhata mâ'il olduklarından, ba'zı erbâb-ı hîle vü fesâdın: "Sefer yokdur. Moskovlu kendü hâlinde imiş, şöyledir, böyledir" deyü ihtirâ'-ı ekâzîbi hazz-ı nefslerine muvâfık bulduklarından, temâmına sayarak kemâ fi's-sâbık râhat ü âsâyiş taraflarını gözetmekde olmalariyle: "Yarın Moskovlu'nun berren ve bahran i'lân-ı harb eylediği haberi, bağteten meydâna çıkdığı gibi 'akılları başlarına gelüp, ol vakit şöyle böyle demeğe başlayacakları melhûz olmağın, imdi herkes hakîkat-i hâli ve Moskovlu'nun niyyet-i fâsidesini ve maslahat ne dereceye geldiğini şimdiden anlayup öğrenüp, ana göre kâffe-i ehl-i İslâm birbirleriyle 'akd-i peyvend-i ittifâk u ittihâd ederek, lede'l-hâce dîn ü devletleri uğurunda cân-sipârâne hareket ve

---

1 is'âf (اسعاف) E : اسفاف M4
2 nakz-ı : naks-ı E, M4
3 bu def'a E : — M4
4 olduğunu E : bulduğunu M4
5 hazret-i Allah'ın E : hazret-i İlâh'ın M4
6 Te'âlâ M4 : — E
* "صلى الله تعالى عليه و سلم" = Yüce Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun" anlamına gelen ve Peygamberimiz için kullanılan bir duâ cümlesidir.
7 te'sîr-i E : te'essür-i M4
8 Şu kadar E : — M4

düşmen-i dîn ile mukābele ve müdâfa'aya kıyâm u mübâderet etmek üzere hâzır u âmâde ve tedârüklü bulunmalariyçün vâki'-i hâl ber-vech-i icmâl tahrîr u tastîr olundu*.

Vukū'ât fî şehr-i zilhicce

Ak-deniz cezâyir ve sevâhilinin ihtilâliyle izbandîd teknelerinin[1] râst getürdükleri tüccâr sefînelerine celî ve hafî[2] te'addî eylediklerine mebnî, bundan akdemce vürûdü iş'âr olunduğu üzere, İngiltere ve Françe[3] ve Nemçe devletleri taraflarından muhâfaza-i tüccâra me'mûr birer amiral ile birer takım beylik sefîneleri gelüp geşt ü güzâra başladıkları, bu esnâda Der-i devlet'e ihbâr olundu.

Mâh-ı zilhiccenin üçüncü yevm-i cum'a◊ selâmlık, Top-hâne Câmi'-i şerîfinde olup, İmâm-ı Evvel-i hazret-i Şehriyârî Kıbrısî-zâde Mehmed 'Ârif Efendi haml du'âsını ichâr eyledi.

Cenâb-ı Hâliku'l-beşer *celle celâlühû*** emsâlini iksâr ve zât-ı hümâyûn-i Şâhâne'yi ilâ mede'd-dühûr müstedâm ü i'mâr eyleye.

Şuyû'-i haber-i fevt-i Napolyon ve istîlây-ı ba'zı kulâ' der-Mora

Geçen sene mâh-ı zilka'de selhinde◊◊ Fransa ve cezâyir-i Bahr-ı Rûm'un mensûb oldukları ve el-ân burc-i kıran-ı intikālî ta'bîr olunan Sünbüle'de vâki' küsûfün eser-i mu'azzam te'sîriyle, bir müddetden berü Sentaleyne [Saint Helena] Adası'nda mukîm olan sâbıkda Françe[4] İmperatoru meşhûr-i âfâk Napolyon Bonaparta, bir şedîd veca'-ı mi'de ile hastalanup, mevtini teyakkun etdikde, vasıyyet edüp demiş ki: "Babam elli iki yaşında iken bunun 'aynı bir veca'-ı [M4 205] fu'âd ile fevt olmuş idi. Gālibâ ben de bu 'illetden fevt olacağım. Ba'de'l-mevt cesedimi etıbbâ teşrîh edüp, bende ne makūle maraz bulurlar ise ve anın 'ilâcını dahi bulabilürler ise, ol bâbda bir risâle tertîb edüp[5], hâlâ Nemçe İmperatoru duhterinden tevellüd edüp, vâlidesiyle ol mahalde olan oğluma versünler. Zîrâ bu 'illet pederimden bana mevrûse

---

* "Sûret-i beyân-nâme-i 'âlî ..... olundu" kısmında yer alan bilgiler, hemen hemen aynı ifâdelerle "Beyân-nâme-i 'âlî" başlığı altında *Târîh-i Cevdet*'in XI. cildinin zeylinde s.272-275'te kaydedilmiştir.

1 teknelerinin M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "celî ve hafî" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E

2 celî ve hafî M4 : + [Bu kelimeler buraya girmesi işaret edilerek aynı kaligrafi ile satırın devamına E 164b'nin sol tarafına yazılmışlardır] E

3 Françe E : Fransa M4

◊ 3 Zilhicce 1236 = 1 Eylül 1821 Cumartesi.

** "جل جلاله = Onun şânı yücedir" anlamına gelen ve Allah için kullanılan Arapça bir cümledir.

◊◊ 30 Zilka'de 1235 = 8 Eylül 1820 Cuma.

4 Françe E : Fransa M4

5 ol bâbda ..... edüp M4 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek satırın hizâsına E 165a'nın sol kenarına yazılmıştır] E

olduğuna nazaran, benden dahi oğluma mîrâs kalacakdır. Ve benim bu adada ikāmetimden berü mukaddemde Françe'nin[1] menâfi' ve nizâmât ve Avrupa düveliyle kullandığım mu'âmelât ve anlarla vâki' olan muhârebâtıma[2] dâ'ir yazdığım ser-güzeşt gerçi tekmîl olup, ancak sâ'ir sebk eden husûsâta dâ'ir târîhimi yazmak içün filân kimse, hikmet-âşinâ ve ahvâl-i 'âlemi dânâ olmağla, benim îrâd-ı mahsûsumdan ana senevî şu kadar bin külliyyetlü riyâl tahsîs eyledim. Beher sene alarak ilâ âhır-ı 'ömrihî ahvâl ü ef'âlimi olduğu gibi yazsun. Kaldı ki zevcem ve oğlum imperator-zâdeler olduklarından, anlara vasıyyet iktizâ etmeyüp, ancak oğlumun ta'lîm ü terbiyesini büyük pederi olan imperator-i müşârun ileyhin 'uhdesine ihâle ederim" deyüp, çok geçmeyerek fevt olduğu ve vasıyyeti mûcebince teşrîh olunup mi'desinde seretân ta'bîr olunur çıban bulunduğu, bu esnâda vürûd eden Avrupa havâdisnâmelerinden müstebân ve erbâbı beyninde şâyi' u râygân oldu*.

Mora'da kâ'in Menekşe Kal'ası ve Navarin Kal'ası, nâgehân zuhûr eden işbu fesâd ü tuğyân sebebiyle, zahîre ve mühimmâtdan tehî kalmışlar ise de, eşkıyâ hücûma ictirâ edemeyüp, ancak bir müddet ehâlîleri 'alâ hâlihim mahsûr u mahbûs ve ba'de-ezîn zahîre vü imdâddan me'yûs olarak, bu husûs kal'aları teslîme anları icbâr ederek, tarafeyn kavl ü karâr etmişler ise dahi, ba'de'd-duhûl eşkıyâ eli ayağı tutan ehl-i İslâm'a sell-i seyf-i gadr u hasâr ve bâkîsi ol mahallerde bulunan Efrenc tüccâr sefîneleriyle Anadolu yakasında Kuş-adası nâm mahalle mukāveleleri üzere imrâr olunduğu haberi, evâ'il-i zilhiccede◊ râygân olmağla, ol istîlâ-dîde bî-çâre-gâna taraf-ı Şâhâne'den yirmi bin guruş ihsân buyuruldu.

Vürûd-i ba'zı haber-i zafer-me'âl ve tekmile-i vekāyi'-i în-sâl

Tırhala Mutasarrıfı Mahmûd Paşa, Eğriboz Nâhiyesi karyelerinden Bilazoro[3] (بلازرو) nâm **[M4 206]** karyede tecemmu' u tehassun etmiş olan Agrafa re'âyâsı üzerine varup, bi'l-muhârebe cem'iyyetlerini târumâr ve Kapudan ve sâ'ir bellü başlularının olarak yedi 'aded re's-i maktû'u Der-i devlet-medâr'a irsâl ü tesyâr etmiş ve merkūmlarm Agrafa dağları içinde olan Rendine ve Forna[4] nâm karyelerde olan cem'iyyetleri dahi tefrîk olunarak

---

1 Françe'nin E : Fransa'nın M4

2 muhârebâtıma E : muhârebâta M4

* **"Şuyû'-i haber-i fevt-i Napolyon** ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler ihmâl edilebilir ufak tefek değişikliklerle ve "Şânî-zâde der ki" şeklinde *Şânî-zâde Târîhi*'nden alındığı belirtilerek *Târîh-i Cevdet*, XI,210'da kaydedilmiştir.

◊ 1-10 Zilhicce 1236 = 30 Ağustos-8 Eylül 1821.

3 Bilazoro (بلازرو) E : Bilazor (بلازور) M4

4 Rendine ve Forna : زندينه ve فورنا E, M4. Müellifimizin bu kelimeleri yanlış yazdığından hareketle, atlaslarda Agrafa dağlarında Rendina ve onun altında Fourna denilen yerlerin metnimizdeki bu yerler olduğunu düşündüm ve onlara uygun yazılışları tercih ettim.

mezkûr dağlara ba'zı havf-ı cân ile firâr etmiş olan sâ'ir karyeler re'âyâsı istîmân etmeleriyle, silâhları ve kavî rehinleri alınarak, merkûmlara emân verilmiş olduğu ve ba'zı ser-kerdelere terfîkan ifrâz ü irsâl eylediği asker dahi Foroz (فوروز = Fáros?) Karyesi'nde olan 'usât üzerine hücûm u iktihâm ve ekserini i'dâm ederek, esnây-ı muhârebede Kapudan Kostadilli ve rüfekâsından bir nefer hâ'in ve Goloslu Yorgi Papas'ı dahi Der-i devlet'e ba's ü i'zâm etmiş olduğu ve Golos sâhilinde geşt ü güzâr eden bir kıt'a izbandîd[1] teknesinden karaya çıkmış olan eşkıyâ dahi me'mûrlar yedine giriftâr ve Tırhala tarafına tesyâr olunarak, anların dahi cezâları tertîb ve ser-i maktû'ları Der-'aliyye'ye tesrîb olunduğu[2] me'âlde, müşârun ileyhin kapu[3] kethudâsına vürûd eden şukkası, manzûr-i 'âlî olmağla, hıdmetleri karîn-i tahsîn ve temâm-ı muvâfık-ı rızây-ı hazret-i Pâdişâh-ı[4] 'adl-âyîn olduğu, evâ'il-i şehr-i mezbûrda[◊] müşârun ileyhe tahrîr olunan cevâb-nâme-i Sâmî'de işâret ü tebyîn olundu.

Silistire Vâlîsi müşârun ileyh dahi mukaddemce katl olunan Sava ve Keyho ve Mihal'in balkānlarda ihfâ eyledikleri toplar ve bayrakları ve bundan akdemce müşârun ileyhe[5] Der-'aliyye'ye gönderüp, bu tarafda cezâsı tertîb olunan Yemandi'nin bu esnâda ol tarafda ele geçmiş olan yazıcısının yanında zuhûr etmiş evrâkı ve İpsilanti-oğlu[6] 'Aleksandri hâ'inin Rusya'da yapdırmış ve bu esnâda balkān içinde bulunmuş sırçadan masnû' vâfir el humbarası dânelerini Silistire Cebe-hânesi'ne vaz' ve nümûne olarak iki dânesini irsâl etmiş olduğu ve mersûm Yemandi'nin 'iyâl ü evlâdını müşârun ileyh li-ecli'l-muhâfaza Silistire'ye getürdüp tevkîf etmiş olduğundan ve bunlar esnây-ı muhârebede Kozin (قوزين)[7] Menastırı'nda bulunup alınmış olarak, haklarında sünûh edecek irâde-i Şâhâne'yi isti'lâm husûsâtına dâ'ir, Vâlî-i müşârun ileyhin mâh-ı mezbûr muntasıfında[◊◊] vürûd eden **[M4 207]** tahrîrâtı, manzûr-i 'âlî olarak, müşârun ileyh tarafından mukaddemce gönderilüp, vürûdu bu esnâya tesâdüf eden eşkıyânın birazı ötede berüde katl ile icrây-ı cezâ ve mâ'adâsı Tersâne-i 'âmire'ye gönderilerek, kayd-ı defter-i üserâ kılındı. Ve hîn-i vürûdunda toplar, Top-hâne-i 'âmire tarafına firistâde ve mühimmât-ı sâ'ire, Cebe-hâne-i ma'mûre'ye nihâde olmak üzere irâde-i 'aliyye buyuruldu. Ve müşârun ileyhin sûret-i inhâsına nazaran mukaddemce sâ'ir üserâ ve maktûllerin evlâd ü 'iyâlleri hakkında verilan fetvây-ı şerîfin hükmü,

---

1 izbandîd E : ازباندين M4
2 ve ba'zı ..... olunduğu M4 : + [Bu kısım, buraya girmesi başında "tı" harfi, sonunda "sah" kaydıyla işâret edilerek E 165b'nin sağ kenarına yazılmıştır] E
3 kapu E : — M4
4 Pâdişâh-ı E : Pâ[di]şâh-ı M4
◊ 1-10 Zilhicce 1236 = 30 Ağustos-8 Eylül 1821.
5 ileyhe E : ileyh M4
6 İpsilanti-oğlu E : İpsilandi-oğlu M4
7 Kozin (قوزين) E : Kozbin (قوزبن) M4
◊◊ 11-20 Zilhicce 1236 = 9-18 Eylül 1821.

mesfûr Yemandi'nin mahall-i mezbûrda bulunarak ahz olunan zevce ve evlâd ü 'iyâli hakkına şâmil olmamak sûreti anlaşıldığından, şeref-sünûh eden irâde-i seniyye-i hazret-i Şehriyâr-ı takvâ-kâr mûcebince keyfiyyet cânib-i Fetvâ-penâhî'den istiftâ[1] vü istifsâr olundukda;

Sûret-i fetvây-ı şerîf

Serhadd-i İslâmiyye'den bir karyede mütemekkin ehl-i zimmetden bir tâ'ife nakz-ı[2] 'ahd edüp, sâ'ir harbî kefere ile ma'an ehl-i İslâm ile harb ü kıtâl eylediklerinden sonra, üzerlerine emr-i Sultânî ile asker ta'yîn olunup, ba'de'l-muhârebe ol tâ'ifenin bir mikdârı bir mahalde tehassun ve 'iyâl ü evlâdlarını dahi ol mahalle celb ile tekrâr muhârebeye tesaddî etmeleriyle, asker-i İslâm mahall-i merkūmu kahran ba'de'l-feth, derûnunda hayyen mevcûd bulunan ricâl ü nisvân ve sıbyânının istirkākları câ'iz[3] olur mu? el-Cevâb: Olur" deyü verilan fetvây-ı şerîf 'ibâresi müşârun ileyhe bi-musattarihâ[4] tahrîr u tesfîr olundu.

Bundan akdemce Ak-deniz Boğazı Muhâfızı Vezîr Mehmed Paşa'nın kapu kethudâları tarafına vürûd eden şukkası me'âlinde, muktezây-ı emr u irâde-i seniyye üzere İmroz Adası muhâfazasiyçün irsâl etmiş olduğu iki yüz nefer kadar asker, cezîre-i merkūmeye vardıklarının dördüncü günü izbandîd teknelerinden brik ta'bîr olunur ikişer direkli iki kıt'a gemi gelüp, içinden çıkan eşkıyâ ile asker-i mezbûr muhârebe ederek, eşkıyânın dokuz neferini esîr ve mâ'adâsını katl ü tedmîr ve zikr olunan sefîneleri zabt u teshîr eyledikleri haberi, müşârun ileyh tarafına vâsıl oldukda, der-'akab cezîre-i mezkûreye yüz nefer dahi isbâl edüp, lâkin Semâdirek Adası'na henûz asker imrâr olunamamış ise de, anın dahi irsâline gayret edeceğini ifâde vü inhâ etmeleriyle, cevâbında eğer ahz olunan gemiler sühûletle gelmek mümkin ise Boğaz'a celb ve andan Tersâne-i 'âmire tarafına ba's ü tesyâr; [M4 208] eğer değil ise ol mahalde ihrâk bi'n-nâr etdirmeleri ve ol havâlî cezâyir ve sevâhilinin emr-i muhâfaza vü muhâresesinde mecbûl oldukları gayret ü hıdmeti isbât ü izhâr eylemeleri, iktizây-ı irâde-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhî olduğu, cânib-i Sadâret-penâhî'den mukaddemce[5] mâh-ı mezbûrun yirmi birinci günü[◊] müşârun ileyhe tezbîr ve irsâl ü[6] tesyîr kılınmışidi.

---

1 istiftâ : استفتا E, M4
2 nakz-ı E : naks-ı M4
3 câ'iz M4 : + câ'iz E
4 bi-musattarihâ E : bi-musattar M4
5 mukaddemce M4 : + [Metinde bu kelimeden sonra yazılmış olan "müşârun ileyhe" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E
◊ 21 Zilhicce 1236 = 19 Eylül 1821 Çarşamba.
6 irsâl ü E : — M4

Ba'dehû Semâdirek Adası'na dahi göndermiş olduğu asker, cezîre-i merkûmeye dâhil olduklarında, evvel emirde ser-kerdeleri re'âyâya taht-ı ra'iyyetde müstekarr olmalarını ve izbandîd tâ'ifesine i'ânet etmamelerini beyân ve te'lîf ü istimâletleri esbâbını der-meyân etmiş ise dahi, mersûmlar der-'akab bandıra-güşây-ı 'isyân ü şakâvet olarak muhârebeye mübâderet eyledikleri ecilden, asker-i İslâm dahi üzerlerine hücûm u iktihâm ederek, cezîre-i mezbûrenin ekser lâzımlı mahallerini zabt u teshîr ve eşkıyânın çoğunu katl ü tedmîr etdiklerinde, bakıyyetü's-süyûf olanları 'iyâl ü evlâdları ve izbandîdler ve sâ'ir erbâb-ı fesâdları ile dağlar ve ormanlar içine firâr etmişler ise de, asker etrâfını kuşadup bi-havlillâhi Te'âlâ cümlesinin haklarından gelmek üzere oldukları ve esnây-ı muhârebede alınan kelleler ve esîrler ve izbandîdlerden ahz u zabt olunan sefîneler, bundan sonra Boğaz'a vürûdlarında, der-'akab Der-'aliyye'ye irsâl kılınacağı husûsâtı hâvî, müşârun ileyhin bu def'a mâh-ı zilhiccetü'ş-şerîfe selhinde◊ dîğer tahrîrât-ı nusrat-âyâtı vürûd etmekle, bi-lutfillâhi'l-Mu'în imdâd-ı rûhâniyye-i cenâb-ı Rasûl-i emîn ve teveccühât-ı kudsiyye-i hazret-i Pâdişâh-ı rûy-i zemîn ile bir müddetden berü pey-der-pey tevârüd eden havâdisât-ı zafer-âyât, bâ'is-i inbisât-ı 'ibâd-ı Muvahhidîn ve mûris-i neşât-ı kulûb-i Müslimîn oldu*.

*Ve hâzihî gāyetü târîhıne'l-mugayyâ bi-sebeb-i büht-i*** Kālînâ***. Allâhümme'nsur sultânenâ v'akhur a'dâ'ihî ve 'âdi 'âdînâ v'enküs şühenâ'ihim ve denmerahum tedmîren v'ensurnâ 'ale'l-kavmi'l-kâfirîn ve ente Hayru'n-nâsırîn ve salli ve sellim 'alâ seyyidinâ ve şefî'inâ Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecma'în ve'l-hamdü lillâhi Rabbi'l-'âlemîn*4; temme[1].*

◊ 29 Zilhicce 1236 = 27 Eylül 1821 Perşembe.

* "Bundan akdemce Ak-deniz Boğazı Muhâfızı ..... oldu" kısmında yer alan bilgiler özetle *Târîh-i Cevdet*, XI,190'da kaydedilmiştir.

** Metnimizde çok açık olarak "büht-i (بهت)" imlâsı ile yazılan bu kelime için Cevdet Paşa'dan naklen İnal, "Behcet (بهجت)" şeklinde kaydedilmiş ve Behcet Efendi'nin kastedildiğine işaret edilmek istenmiştir" şeklinde bir açıklama yapmıştır; bk. İ. M. Kemal İnal, *Son Asır Türk Şâirleri*, I,116.

*** İ.Mahmud Kemal İnal, Cevdet Paşa'nın bir makalesinden naklen buradaki Kalina'nın Behcet Efendi'nin istihdâm ettiği ve kendisini çekemeyen Galina adındaki doktor olduğunu söylemektedir. Ayrıca elimizdeki matbû ve yazma metin imkân vermese de kelimenin Galina (غالينا) şeklinde olduğunu, buna bu kişinin adı yanında Arapça düşünülerek "bizim düsmanlarımız, bize tecâvüz edenler" anlamının da verilebileceğini söyleyerek müellifin îhâm ve tevriye sanatı yaptığını da belirtir; bk. İ. M. Kemal İnal, *Son Asır Türk Şâirleri*, I,116n2.

*4 "وهذه غاية تاريخنا المغيا بسبب بهت قالينا اللهم انصر سلطاننا و اقهر اعدائه و عاد عادينا و انكس شحنائهم و دمرهم تدميرا و انصرنا على القوم الكافرين و انت خير الناصرين و صل و سلم على سيدنا و شفيعنا محمد و آله و صحبه اجمعين و الحمد لله رب العالمين؛ تم = Bu Kalina'mın (bizi çekemeyenlerin) iftirâsı sebebiyle deryâ gibi tarihimizin sonudur. Allahım sultânımıza yardım et, düşmanlarımızı kahret, bize düşmanlık edene düşmanlık et, onların kinlerini geri çevir ve onların topunu yok et! Kâfirler topluluğuna karşı bizi muzaffer kıl! Sen yardım edenlerin en hayırlısısın. Efendimiz ve şefaatçimiz Hz. Muhammed'e, âilesine ve ashâbının hepsine

Cerîde-i havâdis Matba'ası'nda tab' olunmuşdur[1].

salât ve selâm olsun. Hamd (övme ve övülme), âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Böylece tamam oldu" anlamına gelen Arapça bu cümlelerden "Kâfirler topluluğuna karşı bizi muzaffer kıl" kısmı Kur'ân, el-Bakara 2/250,286. ve Âl-i 'İmrân 3/147. âyetlerinin sonunda; "Hamd (övme ve övülme), âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur" kısmı ise el-Fâtiha 1/1. âyetinde bulunmaktadır.

1 temme E : — M4 : ؛ [Türk Tarih Kurumu Ktp. Y 512/3 numaralı nüshanın 266b'sinde bu kısımdan sonra muhtemelen Ahmed Cevdet Paşa tarafından yazılmış şöyle bir kayıt vardır: "Mü'ellif-i merhûm yeniçeri vak'asından sonra, Bektâşîler'in tard u nefy olundukları sırada, meşhûr Ferruh Efendi ve Melek Paşa-zâde Kadrî Beyefendi ile beraber Dersa'âdet'den nefy olunmuşdur. Ve bâ'is-i nefyleri, Ser-etıbbây-ı Şehriyârî Behcet Efendi olup, mûmâ ileyhin bu husûsdan garaz-ı aslîsi dahi, def'-i rakîb zımnında mü'ellifin teb'îdinden 'ibâret imiş. Çünki mü'ellif-i merhûm ol 'asırda millet-i İslâmiyye'de en ziyâde tıbda mâhir bir zât olmasiyle, Behcet Efendi'nin rekâbetini da'vet edecek bir hâlde bulunup, fenn-i tıb ve teşrîha dâ'ir ba'zı te'lîfâtı dahi evvel ve âhır 'arz u takdîm-i huzûr-i Pâdişâhî kılına gelmekle, hakîm-başıların mevki' ve hayyiz-i istirkâbına pâ-nihâde olmuşidi. Ve lisân-ı Türkî'de ıstılâhât-ı tıbbiyyeyi vaz' u temhîd eyleyan bu zât olmağla, sahîhan ihtirâm ü i'zâza şâyân bir vücûd-i şerîf olduğu, erbâb-ı 'akl ü insâf 'indinde müsellem idi. {267a} Bundan başka ol esnâda Behcet Efendi, Fransızlar'ın Mısır'a istîlâsı hakkında muharrer olan Târîh-i Cebertî'yi lisân-ı 'Arabî'den lisân-ı Türkî'ye terceme etmesiyle, mü'ellif-i merhûm gûyâ ki: 'Bizim devletde her şey böyle ber-'aks yapılur. İşte böyle müverrihi Hakîm-başı ve Hakîm'i Vak'a-nüvîs etdikleri gibi' demiş olduğu, efvâh-ı zürefâda söylenür olup, eğerçi ba'dehû şâ'ir-i meşhûr 'İzzet Monla Efendi: 'Bu sözü ben söyledim. Bî-çâre Şânî-zâde Efendi'ye 'azv ü isnâd ile Hakîm-başı'nın mazhar-ı kîn ü 'adâveti oldu' deyü söylemiş ise de, çi fâ'ide ki böyle bir mazmûn-i şâ'irâne mü'ellife isnâd olunduğundan başka, gûyâ: 'Behcet Efendi, Hakîm-başı ise ben de Baş-hakîm'im' demiş olduğu dahi beyne'n-nâs söylenür olduğundan, nihâyet Behcet Efendi'nin si'âyetiyle Bektâşîlik töhmetiyle nefy olunup, menfâsına vusûliyle kederinden fevt olmuşdur" {Bu metnin sonunda "Cevdet" gibi okunabilecek bir imzâ vardır}].

1 Cerîde-i ..... olunmuşdur M4 : — E

KARMA DİZİN*

A

âb 49, 451, 475, 642, 691; 'âlem-i — 97, 106, 1095; garîk-ı gark-ı — 474; nokta-i cümûd-i — 598; pür-— 756; — gibi 678; —-hâne 135; —ı firâvân 474; müsellese-i —î 1058; —rûy 157, 961

âbâ 1039

'abâ 86, 1102; kısa silâh —sı 86; — almak 1026; —cı 1026; —cı re'âyâ dükkânları 925; — içre 133, 821

Abaaga Nâhiyesi (Van Eyâleti'nde Mahmûdî Sancağı'nda) 1000, 1001

'Abâcı Sırplu (Zindân-kapusu'nda, zimmî) 1026

abanos parçası 1241

Abanos-zâdeler 319

Abaza 527; — halkı 333; — ser-kerdeleri 536

'Abbâs Ağa (Kaymas Nâ'ibi ve A'yânı) 520

'Abbâs Bey (Kırcova ve Debre A'yânı) 979, 983

'Abbâs Bey (Nu'mân Paşa'nın Mîr-i mîrânlığı'nı ref' ve Sofya'da ikâmetine îsâle Mübâşir) 875

'Abbâs Mîrzâ (Şeh-zâde-i İran, Veliyy-i 'ahd-i Şâh-ı/Devlet-i İran, —ı bâ-sipâs, —ı 'âlî-câh, Âlî-hazret, Kamer-tal'at, Dürr-i yektâ-yı iklîl-i kâm-kârî, Gurre-i garrây-ı nâsiye-i Bahtiyârî, Mü'essis-i mebânî-i 'izz ü necâbet, Hulâsa-i 'anâsır-ı Husrevî vü besâlet, Behâ'ü'd-dünyâ ve'd-dîn, Cemâlü'l-İslâmi ve'l-Müslimîn, Sâmî -neseb, me'âlî-haseb) 324, 329, 411, 412, 739, 787, 832, 884, 904, 923, 1001, 1141

'Abbâs Paşa (Niğebolu ve Kulle Muhâfızı) 309

'Abbâs Paşa (Vezîr, Mar'aş Vâlîsi, Bolu Sancağı) 162, 580

abdâl; — hey'eti 190; —âne meşreb 1014; —âne-reviş 961; —ân-ı melâmet-kârân 978

'Abdî Ağa (Buhurdânî-yi Sadr-i 'âlî'nin arkadaşı) 1048

'Abdî Ağa (Çoban-oğlu, Yezîdî 'Aşîreti'nden) 1000

'Abdî Bey (Çavuş-başı, Sakarya Irmağı'nın keşfi için me'mûr) 646

'Abdî Bey (Hacı, hâssa silahşörlerinden, İznikmid Sancağı'nda Karasu A'yânı) 316

'Abdî Bey (Humbaracı-başı) 161

'Abdî Bey (ricâl-i devletden, Saruhân Sancağı Mütesellimi Kara 'Osmân-zâde Hacı Hüseyn Ağa'nın terekesini kabza me'mûr) 763

'Abdî Paşa (Karaman Vâlîsi, Erzurum Eyâleti, Şark Cânibi Ser'askeri) 68, 205

'Abdullah 'Afîf Bey (Ma'den Mukâta'acılığı Vekâleti) 223

'Abdullah Ağa (Sarı-kavak ve Alan A'yânı) 313

'Abdullah Ağa (Hâce) 1225

'Abdullah Ağa (hâssa Hasekî Ağa, Bostancı-başı) 216

'Abdullah Ağa (Van Kal'ası Solkol Ağası) 881

'Abdullah Bey (Kürdistân beylerinden) 782

'Abdullah Bey (maktûl Selîm Paşa'nın küçük oğlu) 786

'Abdullah Bey/Paşa (Melek Ahmed Paşa-zâde, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Eyâlet-i Karaman, Vezîr) 659, 682

'Abdullah bin Mutlak (Vehhâbîler'den) 894

'Abdullah bin Su'ûd/'Abdullah (Re'îs-i Vehhabîyyân) 789, 790, 885, 886, 888, 891, 892, 893, 894; —'un 'amm-zâdesi 834; —'un 'avenesi 892; —'un Dîvâncısı 894; —'un İkinci Kâtibi 894; —'un tebe'ası 893

*. Dizin'den faydalanmayı kolaylaştırmak için şahıs isimleri **kalın**, yer isimleri normal, bunların dışında kalan terim, ünvân, kavram, eşya vb. ise *italik* olarak dizilmişlerdir. Araştırıcıların kelimenin bütün kullanımlarını topluca bir arada görebilmesini sağlamak için terkîplere mümkün olduğunca yer verilmeye çalışılmıştır. Dizin'de şahıs isimlerinin düzenlenmesinde gerekli titizlik gösterilmekle beraber, gözden kaçabilecek hususların olabileceği düşüncesiyle ihtiyâtın elden bırakılmaması ricâ olunur.

'Abdullah Efendi (Câbirî-zâde, Halebî, Seyyid, i'tibâr-ı Mahrec, Sofya Kadısı, ebu'l-fesâd) 667, 668, 679, 775, 920

'Abdullah Efendi (Dürrî-zâde, es-Seyyid, Nakîbü'l-eşrâf, Pâye-i Sadâret-i Rumeli, Şeyhulislâm) 81, 128, 157, 189, 410, 546, 589, 606, 620, 687, 710, 783, 1188, 1200

'Abdullah Efendi (Gümüşlü, Şâm'da Muvakkıt) 919

'Abdullah Efendi (Müftî-zâde, Seyyid, Süleymâniyye Medresesi Müderrisi, Yenişehir-i fenar Kazâsı) 779

'Abdullah Efendi (Tatarcık-zâde, Rumeli Kadı'askeri) 202, 409

'Abdullah es-Serîdiyye ('Abdullah bin Su'ûd'un Dîvânçısı) 894

'Abdullah 'İffet Bey (Mektubcu Vekîli, Sipâh Kitâbeti, Ganem Kitâbeti, Küçük Tezkireci) 166, 494

'Abdullah Paşa ('Azm-zâde, Vezîr, Rakka Eyâleti) 162, 254, 399, 515

'Abdullah Paşa (Bağdâd Vâlîsi) 454, 629, 945, 781

'Abdullah Paşa (Boynu-eğri) 674

'Abdullah Paşa (İlbasanlı, Mîr-i mîrân) 277

'Abdullah Paşa (Mîr-i mîrân, Kars Muhâfızı) 432, 602

'Abdullah Paşa (Tavşan-oğlu, İlbasanlu, Pilaslı Mehmed Paşa-zâde İsmâ'îl Paşa'nın kayın-pederi, Mîr-i mîrân) 986

'Abdullah Paşa (Vezîr, Saydâ Vâlîsi) 1138, 1215, 1270

'Abdullah Râmiz Efendi/Paşa bk. Râmiz 'Abdullah Paşa (Seyyid, Vezîr, Silistire Eyâleti, Kapudân-ı deryâ)

'Abdurrahîm Efendi ('Âkif-zâde, Amasyavî, es-Seyyid, Dâru'l-hadîs-i Süleymâniyye Müderrisi, Edirne Pâyesi, Haremeyn Müfettişi, Mekke-i mükerreme Pâyesi) 711

'Abdurrahîm Efendi (Selîm Molla-zâde, Burusevî, es-Seyyid, Hanceriyye der-Burusa Müderrisi, Hareket-i Altmışlı, Kazâ'-i Seray-ı Bosna, Mahrec i'tibâriyle Sofya Kadısı, Edirne Kazâsı) 217, 944

'Abdurrahmân (Müderris-zâde, Kütahya sâkinlerinden) 314

'Abdurrahmân Ağa (Cebeci-başı Vekîli) 224

'Abdurrahmân Ağa (Tiryâkî-oğlu, Ayvalık'da sâkin) 316

'Abdurrahmân Bey (Darb-hâne Emîni) 749, 851, 1165

'Abdurrahmân Bey (Kaplan Paşa-zâde) 980

'Abdurrahmân Bey (Mısır'daki ru'esây-ı fesâddan, Sûdân Vilâyeti'ne firârı melhûz) 394

'Abdurrahmân Bey (Selânikî Mustafa Paşa-zâde, Matbah-ı 'âmire Emîni, Nişâncılık Vekâleti) 494

'Abdurrahmân Efendi (Bereke-zâde, Müderris, Trablus-Şâm'da Nakîbü'l-eşrâf) 842

'Abdurrahmân Efendi (es-Seyyid, Sofya Müftüsi, İbtidâ'-i Hâric, Sâniye-i Hasalı Çelebi Müderrisi, Kazâ'-i Filibe, fazilet-nisâb ve celâdet-me'âb, câmi'u's-seyfi ve'l-kitâb) 218, 221

'Abdurrahmân Efendi (Meşreb Efendi-zâde, Mısır Kadısı, Kazâ'-i Medîne-i münevvere) 1018, 1019

'Abdurrahmân Efendi (Vâlide-i sâbık'ın Kahveci-başısı) 46

'Abdurrahmân Feyzî Bey/'Abdurrahmân Bey (Mustafa Paşa-zâde, Selânikî, Darb-hâne-i 'âmire Emîni) 911, 933, 934, 935, 937, 938, 939 942

'Abdurrahmân Muhibb Efendi (Tab'-hâne Nâzırı) 996

'Abdurrahmân Paşa (Kadı, Erzurumî, Seyyid, Müftî Paşa, el-Hâc, Vezîr, Ser'askerî-yi Anadolu, Vâlî-i Anadolu, İbrâ'îl Muhâfızı, Kayseriyye Sancağı, Ankara Mutasarrıfı, Kenkırı Sancağı) 70, 81, 108, 132, 136, 148, 150, 151, 152, 155, 162, 163, 164, 190, 208, 228, 307, 308, 375, 604, 518, 658; — mâddesi 297; — vak'ası 801

'Abdurrahmân Paşa (Rişvân-zâde, Mîr-i mîrân, Behisni Kā'im-makāmı) 429

'Abdül'azîz ('Abdullah bin Su'ûd'un İkinci Kâtibi) 894

'Abdül'azîz (Vâlide Hânı Mütevellîsi) 1170n

'Abdül'azîz (Vehhâbî) 'in oğlu 401

'Abdülbâkî Ağa (Gerede'de sâkin) 316

'Abdülbâkî Efendi (Süvârî Mukâbeleciliği) 581

'Abdülcelîl Ağa (Plevne A'yânı) 269, 309

'Abdülcelîl-zâdeler 355

'Abdülfettâh Ağa (Kahveci-başı, Baş-çukadâr, Miro nâm şakînin 'avenesinden, hâ'in, şerîr) 30, 31, 638, 670

'Abdülfettâh Efendi (Çapâr-zâde Süleymân Bey-zâde, Mîr, Ayasofya-i Kebîr Müderrisi, bâ-Hâmise, Haleb Kadısı) 944

'Abdülfettâh Efendi (Defterdâr Mektûbcusu, Piyâde Mukâbeleciliği) 1256

'Abdülhalîm Ağa (Altıntaş A'yânı) 314, 516

'Abdülhalîm Ağa (Urla Voyvodası) 1247

'Abdülhamîd (Diyârbekir Müftüsi) 905

'Abdülhamîd (Şeh-zâde, Sultân) 627

'Abdülhamîd Bey/Paşa (Bâyezîd Sancağı Mutasarrıfı) 1003, 1017

'Abdülhamîd Efendi (Murahhas-ı Sâlis, Süvârî Mukâbelecisi, Yeniçeri Kâtibi, İftihâru'l-emâcidi ve'l-ekârim, Câmi'u'l-mehâmidi ve'l-mekârim el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-Meliki'd-dâ'im) 159, 223, 550

'Abdülhamîd Hân (Sultân, Hudâvendigâr-ı / Sultân-ı firdevs-âşiyân, —-ı cinân/cennet-mekân Hudâven-digâr-ı evliyâ-etvâr) 12, 25, 64, 212, 495, 497, 1023, 1071

'Abdülkādir Ağa (Baş-tatar) 670

'Abdülkādir Ağa (Çorbacı-zâde, Kütahya Eyâleti'nde vâki' Işıklu A'yânı, Şeyhlü A'yânı) 315, 516

'Abdülkādir Efendi (Kalyonlar Mevâcibi Kâtibi) 160

'Abdülkādir Efendi (Melek Mehmed Paşa-zâde, Mîr, Galata Kadısı, Edirne Kadısı) 675, 920

'Abdülkādir Efendi (Mîr, Emîn Paşa-zâde Mîr Emîn Efendi'nin oğlu) 204

'Abdülkādir Efendi (Sadâret-i 'uzmâ Kethudâlığı) 934

'Abdülkādir Paşa (Hanya Muhâfızı, Kapudân-ı esbak) 485

'Abdülkerîm Bey (Mustafa Paşa-zâde, Manastır vücûhundan) 983

'Abdülkerîm Efendi (es-Seyyid, İmâm-ı Evvel-i Şehriyârî, Enderûn-i hümâyûn'dan muhrec, Selânik Kadısı) 187, 661, 679

'Abdülkerîm Efendi (Kazan Müftîsi, Süleymâniyye Câmi'-i şerîfinde tedrîse müdâvemet üzere olan) 1282

'Abdülkerîm Efendi (Mü'ezzin-başı, İmâm-ı Sânî) 1023

'Abdülkerîm/Kerîm Bey (Avlonya Mutasarrıfı Vezîr İbrâhîm Paşa ile Yanya Mutasarrıfı Vezîr Tepedelenli 'Ali Paşa arasında tehaddüs eden münâfesenin def' u tasfiyesi için irsâl olunan) 351, 352

'Abdülkerîm Paşa (Mîr-i mîrân, Varna muhâfazasına me'mûr) 1098

'Abdülmü'min Bey (İç-il Sancağı'nda Ma'mûriyye Kazâsı'nda) 313

'Abdülvehhâb (Vehhâbîler'den); —'ın a'vânı 886; —'ın evlâdı 886; —'ın hânedânı 886

'Abdülvehhab Efendi (Yâsînci/Yâsînî-zâde, es-Seyyid, Hâce, mevâlî-i 'izâmdan, Selânik Kadısı, Edirne Pâyesi, Mekke-i mükerreme Pâyesi, İstanbul Pâyesi, İran Sefîri, Anadolu Kadı'askeri, Nakîbü'l-eşrâf, Rumeli Kadı'askerliği Pâyesi, Şeyhulislâm, Akdâ kudâti'l-Müslimîn, Evlâ vülâti'l-muvahhidîn, Ma'denü'l-fazli ve'l-yakîn, Râfi'u a'lâmi'ş-şerî'ati ve'd-dîn, Vârisü 'ulûmi'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn, el-Muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-Meliki'l-mu'în) 329, 411, 412, 679, 711, 750, 763, 764, 828, 944, 958, 966, 1080, 1114

'Abdünnâfi' Efendi (Dîvân Kalemi küttâbından, Büyük Kal'a Tezkireciliği Pâyesi) 1257

'Abdünnâfi' Efendi (el-Hâc, Mevkûfâtcı, Şıkk-ı Sânî, Nişancı) 160, 749

'Abdürrahîm Ağa (Kapucu-başı, Diyârbekir Mütesellimi) 787

'Abdürrahîm Bey (Mektûbî hulefâsından, Sâlyâne Mukâta'acılığı) 1256

'Abdüşşekûr Efendi (Topcular Kitâbeti Vekâleti) 224

'abes 61, 245, 724, 1040, 1160; iştigâl-i — 500; — şugl 250; — yere 624, 625, 716, 1039, 1094, 1129, 1157, 1167

'Âbid Efendi (Karamanî, müderrisînden) 202

'Âbidîn (Avrat-hisârı A'yânı Şehbender-oğlu Süleymân'ın kebîr oğlu) 896

'Âbidîn Paşa (Niğde Sancağı Mutasarrıfı, Mîr-i mîrân) 693

abokânîş; mânend-i bîh-ı — 547

'abs; ensesinden — gibi 407

'acâleten 359, 369, 381, 386, 393, 451, 483, 557, 779, 902, 919, 969, 975, 999, 1139, 1172, 1178, 1182, 1187, 1235

Acara (Çıldır Eyâleti dâhilinde) 330, 706, 744, 745, 922; — askeri 789; —-i süflâ 744, 922; —-i 'ulyâ 744, 922; —-i 'ulyâ derûnu 744; —-i 'ulyâ Kazâsı ehâlîsi 744, 930; — semti 320

'acele 155, 483, 484, 614, 696, 779, 805, 1128, 1188

'Acem 548, 1007; hudûd-i — 999; hüccâc-ı — 1002; Memâlik-i — 882; rüsvây-ı — 213; serhadd-i — 1044; Şâh-ı — 814, 1001, 1002; — Ağası 915; mübâlaga-i —âne vâdîsi 815; — Devleti 209; — diyârına hicret 882; — Ekrâdı beyleri 1017; — hüccâcı 815; Şâh-ı —'in 'ammesi 815; — Ülkasi 882

'acemî 1227; — oğlanı 110

'aceze 457, 522, 563, 693, 708, 715, 772, 889, 890, 931, 964, 972, 1123, 1190; himâyet-i — 966; — gürûhu 949; —sıyânet-i —-i ra'iyyet 754; — makûleleri 349

Acı Bağdâdlı (bî-'âr) 32

Acı Yuvan (Karînâbâd Nâhiyesi'nde) 1153

'âcil 38; —en 369, 420, 523, 1207

'âciz 1008, 1024, 1139; hakk-ı — 640; mesmû'-i — 572; —âne 1200; 'ind-i —i 784; yorulup — kalmış 1102

'acz 24, 201, 778, 882, 1065; derece-i — 1134; izhâr-ı — 405; mevki'-i — 1102; mu'terif-i — 957; sûret-i — 176, 1036; —ler 119, 183, 851

açlac 137, 153, 349, 481, 1140, 1218, 1246; —lık 153; —lık ciheti 408

açığ; bütün bütün —a çıkmış 1123; —a çıkmış 935, 939, 1103, 838, 1113

Açık 503; —lar 273, 490, 491

Açık-baş; — Hâkimi 455; — Hânı 445; — Meliki 454, 456; — Melikliği 457; — ümerâsı 445

Açık-baş Şeyh (Gavur İmâm, yâdigâr, şeyh-ı kallâş) 374, 375, 666

açmazlar 869; — peydâ 36

ada 488, 490, 491, 716, 1056, 1172, 1186, 1223, 1226, 1273, 1288, 1289; cesîm — 715; küçük — 552, 1223; — etrâfı 491; —-i merkûme 1054, 1172; —-i mezkûr 488, 1186, 1273; —-i mezkûr limanı 1190; —-i mezkûre sevâhili 1172; —-i mezkûre zâbiti 1054; cesîm —lar 435; büyük —lar 553; —lar 552, 553, 715, 716, 1013, 1081, 1149, 1183, 1230, 1246, 1259; —lar arası 716, 941, 1138, 1149, 1183, 1184; —ların derûnları 1081; —lu korsân tekneleri 1172; —lular 716, 1149; —lu re'âyâsı 1242; — üzeri 1178

Ada (Vidin yakınında) 384; — cânibleri 1078; —-i kebîr 679, 694, 765, 800; —-i kebîr derûnu 694; —-i kebîr Kal'ası Muhâfızı 1077; —-i kebîr Muhâfızı 800, 815, 830, 1047, 1078, 1097; — Kal'ası 266, 680, 765, 767; — Kal'ası karşusu 800; — Kal'ası Muhâfızı 668; — Kal'ası Muhâfızı-yı sâbık 765; — Kal'ası pîş-gâhı 800; — Muhâfızı 356, 679, 766, 815; — Muhâfızlığı 679

a'dâla'dâ' 35, 64, 73, 113, 109, 152, 222, 262, 269, 273, 274, 291, 292, 298, 310, 311, 324, 330, 331, 374, 382, 415, 430, 442, 444, 445, 449,

453, 456, 478, 479, 482, 489, 500, 502, 505, 534, 547, 573, 592, 647n, 817, 1036, 1045; âlât-i nâriyye-i — 222; asâkir-i — 261, 267, 298, 374, 396, 408, 414, 419, 446; asker-i — 264, 273, 274, 489; cem'iyyet-i — 490; cevânib-i — 624; cevelân-geh-i — 436; dâhilî — 273; def'-i — 261; def'-i mazârr-ı — 420; def'-i sâ'il-i — 444, 485; demâr-ı — 461, 487; dem-i — 1070; der-dest-i — 147; düvel-i kesîre-i müttefika-i — 110; eşedd-i — 96, 248; eşiddâ'-i — 305; eydî-i — 306; giriftâr-ı dâm-ı san'at-ı — 573; hande-fezây-ı — 148; hâricî — 273; havf-i tekarrub-i — 499; imhây-ı — 1083; kahr-ı — 445, 461, 487; keyd-i — 208, 1076; leşker-i — 376, 478; ma'lûm-i — 306; matmah-ı nazar-ı — 445; mazarrat-ı — 74, 434, 521; mekâyid-i — 432, 433; mekîdet-i — 460; mekr-i — 460; melhame-i kübrâ-yı tabûr-i — 327; mesken-i — 444; mukâbele-i — 261, 268, 487; müdâfa'a-i — 285, 329, 355, 414, 444, 458; müvâcehe-i — 491; pâ-zede-i huyûl-i — 1200; ric'at-i — 477; seby-i — 16; sefâyin-i — 268; sefîne-i sagîre-i — 269; semmiyyet-i efâ'î-yi — 22; sevâd-ı asâkir-i — 261; sûrî — 273; şerâre-i âlât-i nâriyye-i — 274; ta'kîb-i — 291; tabur-i — 372, 385; takdimetü'l-ma'rifet-i sefer-i — 152; tama'-ı — 109; tazyîk-i — 321; te'addî-i — 74; tecessüs-i ahvâl-i — 478; tedmîr-i — 445, 487; tesallut-i — 1185; yed-i — 57, 478; zebh-i — 16; kat'-ı eyâdî-i —-i bed-nihâd 74; —-i/a'dây-ı dîn 35, 42, 285, 291, 324, 377, 379, 432, 1076, 1287; —-ı merkume 328; —-i meş'ûm 438; —-i saltanat 1032; dîb-i alay-ı —y-ı bed-rây 289

âdâb 620, 793, 820, 975, 1037, 1038, 1223, 1236, 1275, 1284; icrây-ı resm-i — 812; kemâl-i — 919; saff-beste-i makâm-ı — 142

Adalar-arası denmekle meşhûr (Arkipel) 435

Ada-pazarı 267, 460; — Kazâsı (Koca-ili Sancağı'nda) A'yânı ma'iyyeti 564

'adâlet/'adl 13, 39, 186, 588, 682, 802, 978; 'alâ vechi'l-— 864; ber-vech-i — 642; icrây-ı — 681, 1031; istikmâl-i me'âsir-i — 549; ri'âyet-i kânûn-i — 1043; sâhib-i seyf-i — 29; sûret-nümây-ı — 899; —-güster 457; mîzân-ı —-i Ahmedî 677; —-revâc 46; cerîde-i hâtır-ı —-ülfetler 32

adam; okur ve yazar — 18; — soymak 255

Adana 314, 548, 565, 839, 841, 844, 890; — Eyâleti 516, 521, 1255; — Eyâleti'nde vâki' kazâlar 523; — Mütesellimi 314, 520; — Mütesellimi-yi sâbık 732; — Sancağı kazâları 520; — Vâlîsi 283, 732, 741, 795, 844, 930, 946, 950, 953, 963, 964, 966, 1077, 1255

'adâvet 43, 133, 154, 158, 187, 209, 257, 405, 528, 762, 798, 849, 881, 916, 933, 964, 991, 1008, 1049, 1108, 1166, 1236, 1293n; bâ'is-i — 301; icrây-ı — 368; izhâr-ı — 883; küşte-i semm-i — 322; ma'lûm-i erbâb-ı — 138; sebeb-i — 250; semere-i — 15; seyyi'ât-ı — 49; e'âlî beynindeki —in seyyi'esi 1189; ehl-i — 151; endîşe-i — 1280; eshâm-ı — 51; havf-ı isâbet-i şihâb-ı — 44; imtidâd-ı — 1160; kemâl-i — 808, 1036; sarsar-ı — 57; —-i hafiyye 1169, 1200; — i'lânı 65; —ler 204, 539, 917, 1013, 1060, 1135

âdem 18, 89, 107, 117, 119, 121, 123, 124, 125, 127, 135, 151, 166, 332, 352, 354, 361, 371, 399, 415, 468, 472, 473, 474, 481, 507, 529, 535, 576, 599, 676, 714, 724, 728, 745, 762, 766, 768, 808, 816, 850, 852, 888, 889, 898, 902, 921, 945, 968, 969, 971, 979, 982, 986, 988, 1012, 1025, 1030, 1039, 1042, 1046, 1047, 1050, 1051, 1061, 1062, 1068, 1078, 1081, 1100, 1103, 1133, 1134, 1147, 1149, 1151, 1153, 1156, 1157, 1160, 1164, 1166, 1169, 1172, 1173, 1174, 1178, 1180, 1182, 1201, 1204, 1205, 1206, 1214, 1223, 1225, 1248, 1259, 1261, 1262, 1279; benî — 15, 85, 1182; cesûr — 683; ecsâd-ı — 481; emîn — 1096; genc — 1166; havâss-i müştereke-i benî — 15; iş bilür — 1149; işe yarar — 493, 900; kâr-güzâr — 1179; müsellah — 144, 834; nefer — 340, 768, 834; söz anlar — 1149; târik — 375; 'ukal-i benî — 17; yaralı — 506; devr-i —î 35; beyne'l-—iyân 975; ser-mâye-i —iyyetdir zannı 109; —iyyetsiz 1266; — kapup götürmek 1172; mu'temed — 1204; muktedir — 1078; mübârek — 1139; Müslimân — 57; sâlih — 57; yerlerine birer — bırakmaları 1252; mâdde-i —iyyet 300; abtâl —ler 232; bî-behre —ler 232; bir alay kendüyi bilmez —ler 855; genc —ler 1041; munsıf —ler 615; mu'temed —ler 615, 1115, 1116, 1150, 1204, 1219, 1262; müsellah —ler 871, 1109; serbes —ler 1042; —ler 40, 82, 101, 116, 125, 127, 128, 134, 371, 398, 437, 456, 457, 459, 472, 486, 508, 583, 614, 647, 681, 683, 684, 745, 747, 780, 831, 848, 894, 896, 897, 898, 913, 922, 936, 938, 941, 968, 980, 982, 985, 986, 987, 988, 993, 1000, 1013, 1038, 1039, 1040, 1041, 1042, 1043, 1055, 1059, 1096, 1100, 1159, 1171, 1210; gizlü —ler 1279; mu'temed —ler 1219, 1262; nüfûz sâhibi —ler 1042; serbes —ler 1042; gizlü —ler irsâli 1278; mu'temed —ler lisânı 1022; başıboş — salıverilmamek 1078; yol kesüp — soyarak 109

Âdem (Ada Kal'ası Muhâfızı-yı sâbık maktûl Receb Ağa'nın birâderi, Fethulislâm Mukâta'ası Mutasarrıfı) 680, 765, 766

Âdem; hazret-i —-i evliyâ 380

Âdem Liga (ليغا, Tepedelenli 'Ali Paşa'nın müte'allikatından) 980

Ader (=Sir Robert Adair, Mösyö, İngiltere Murahhası, İngiltere Büyük Elçisi, Kıdvetü'l-ümerâ'i'l-milleti'l-Mesîhiyye, 'Umdetü küberâ'i't-tâ'ifeti'l-'İseviyye) 171, 238, 244, 334, 346

'âdet 34, 38, 85, 109, 178, 192, 205, 236, 247, 280, 301, 318, 320, 373, 376, 381, 400, 432, 450, 591, 671, 836, 837, 843, 911, 933, 934, 962, 963, 969, 1087, 1114, 1131, 1260; ber-vech-i — 862, 926; eski köyde yeni — 37; hasbe'l-— 26, 30, 495, 676, 1201; haylîce eskimiş bir — 1107; inkılâb-ı — 1027; kemâ cera'l-— 1074; tegayyür-i — 1240; —ce 1026; — edinerek 266; — edüp 864; —en 540; —e ri'âyet etmeyerek 1107; — etmiş 697, 926, 960; —-i bâgarâbet 197; —-i dîrîne 116, 328; —-i hasene 189, 992; —-i İlâhiyye 33, 56; —-i kadîme 602, 725, 826; —-i kadîme-i ikâbihalar 116; —-i

kadîme-i şâyi'a 181; —-i kadîme-i zemîme 1082; —-i kadîmeler 502; —-i ma'hûde 147; —-i mezkûre 821; —-i müstemirre 563; —-i rukabâ 656; —ler 22, 23, 108, 457, 697, 975, 1059; eski —lerini yeniden icrâ 234; —leri üzere 117, 1069, 1098; eski — üzere 654; — üzere 240, 513, 640, 809, 968, 1222

'Âdilcevâz 881

'Âd Kavmi 585

'Adlî (Sultân II. Mahmûd'un mahlası) 27

'adû 143; hased-i kalb-i — 451; mânend-i mesâff-ı —y-i bî-insâf 566; —-yi cân 152; —-yi dîn 412; —-yi ekber 37; —-yi erbâb-ı mürettebe 122; —-yi erbâb-ı yesâr 122; —-yi meş'ûm 85; —-yi ra'iyyet 200; —-yi tabî'î 40, 248, 246, 531, 747

'afârît; — gibi 507; —-i düşmenân 593; —-i zemîmetü's-sıfât 638

âferîn 670, 691, 692, 708, 791, 797, 797, 954, 1196, 1218, 1248; karîn-i — 708; mâl-â-mâl-i cevâhîr-i tahsîn ü — 501; rehîn-i — 668, 790

'Afîf Efendi (Âmedî, Beylikci) 281

'Afîf Efendi (Kethudâ) bk. İbrâhîm 'Afîf Efendi

âfitâb 673, 1058; gurûb-i — 489; tulû'-i — 683, 998; — gibi 1043; tulû'-i —-i cihân-tâb 33

aforoz/aforos/afaroz 820, 1282; şedîd — 1079; şedîd — kağıdları 1123; — kağıdları 1106, 1282; —lar 820; —layup 1061; —lu olan kimse 820

Âfrâsyâb gibi 977

Afrika 16, 548; — sevâhili 435

'afv 24, 189, 191, 193, 213, 231, 270, 294, 304, 305, 317, 369, 429, 448, 456, 512, 552, 554, 564, 612, 648, 649, 676, 694, 695, 705, 706, 728, 757, 761, 766, 813, 814, 816, 820, 842, 843, 844, 872, 873, 879, 880, 881, 897, 903, 918, 923, 938, 940, 1061, 1129, 1171, 1282; hısn-ı hasîn-i — 229; kābil-i — 143; kalem-i — 762, 767; mazhar-ı — 143; mevâ'îd-i — 965; mu'âmele-i — 647, 957; müteşebbis-i ezyâl-i — 766; —-ı 'âlî 983; —-ı cürm 645; —-i Mülukâne 1278; —ler 461, 522, 732, 880; —lerini istid'â 143; — recâsı 512

afyon; — isti'mâli 607; — keyfi 101

âgâh 208, 292, 1286; lâzime-i —î 1216; levâzım-ı —î 1250

Âgâh Efendi 535; — Mühürdârı 495

agnâm 923

Agob (Tınkır-oğlu, Ermeni sarrâf) 818, 819

Agostos Kazâsı (Selânik Sancağı dâhilinde) 987

Agrafa 1147; — dağları 1289; —lı Rûmlar 1209, 1210; — re'âyâsı 1289

agrâz; 'ârızî — 1103; ashâb-ı — 168, 739; kadîmî — 1103; netîce-i — 809; —a mebnî 1135; —-ı bâtıla 15, 112; —-ı fâside 106, 784; —-ı hafiyye 967; —-ı mâziyye 47; icrây-ı —-ı mâziyye sevdâsı 669; —-ı nefsâniyye 39, 190

agyâr 662; ketm 'ani'l-— 11; mecma'-i — 122; nihâde-i nazar-gâh-ı — 147; seby-i — 16; yed-i — 119; zebh-i — 16; müsellem-i dest-i —-ı yârî-etvâr 103; —-ı dimâğ-ı 'âlem 439

Ağa 30, 59, 81, 130, 155, 263, 277, 301, 400, 440, 468, 482, 570, 604, 632, 660, 683, 684, 685, 739, 1050, 1132, 1195, 1276; Baş-— 476, 804; — bendeleri 1190; — Çukadârı 1026; Büyük — hazretleri 31; tüfeng-endâz —lar 492; —lar 108, 130, 135, 146, 158, 406, 660, 970, 1102, 1103, 1239, 1285; —lar Ağası 368, 386, 478, 490, 491; Baş-—lık 98; —lık 59, 963, 215; 'atîk —vât 277, 314, 318, 453, 467; idâre-i dâ'ire-i —vât 963; menâsıb-ı —vât 294, 580, 1257; şöhretlü —vât 72; —vât 155, 161, 925, 263, 276, 305, 313, 320, 321, 392, 406, 415, 442, 452, 581, 744, 1084, 1136, 1167, 1260; —vât-ı merkûme 319; —vât-ı mezkûre 319; re'y-i —yân 149; —yân 27, 48, 136, 142, 143, 495, 698; —-yı esbak 709; —-yı maktûl 122, 142; —-yı merk@m 164, 234, 262, 270, 325, 449, 999; —-yı mezbûr 262; —-yı mûmâ ileyh 218, 222, 276, 291, 307, 308, 329, 361, 392, 401, 406, 468, 469, 482, 488, 507, 649, 683, 705, 757, 758, 846, 918, 935, 940, 962, 968, 1072, 1098, 1099, 1132, 1172, 1191, 1192, 1193, 1195, 1218, 1237; —-zâde 230

Ağaclı Kazâsı 420, 433, 460

ağaç/ağac 350, 436; — köprü 474; cesîm —lar 1010; —ları devirtüp kırarak 1009

Ağa-kapusu 117, 118, 122, 128, 129, 130, 133, 134, 135, 142, 143, 149, 158, 194, 364, 367, 368, 436, 471, 476, 498, 507, 684, 799, 809, 1095, 1110, 1166; — ahûru 472; — kurbü 508; — pîşgâhı 62; — semti 137

Ağa-yı Yeniçeriyân; bk. Yeniçeri Ağası

Ağa-zâde Efendi (Anadolu Kadı'askeri) 674

Ağca Bey (Fettâh-oğlu, şakî) 768, 795, 879

ağırlık 386; —ı sebebi 672

ağız; kullandıkları — başka 1204; — açdırmadıkları 405; — açmağa kudret 71; —a almağa sezâvâr 183; —dan ağıza dolaşmak 1206

ağız otu 177, 248

ağnâm 1018; —-ı merkûme bedeli 1018; —-ı mezkûr 1018

ağniyâ 103, 109, 234, 535, 960, 1049, 1098, 1144, 1195; bekāy-ı âsâyiş-i/emn-i — 143; emn-i — 169; istirâhat-i — 169; ızrâr-ı — 471; menâzil-i — 140; meşâhîr-i — 1193; tegallüb-i — 958; — yedinde mektûm 910; — yedinde mestûr 910

ağşiye-i kıhfiyye 470

Ağva 419; — Kazâsı 419

ahbâb 114, 197, 483, 867, 966; bâ'is-i muhâsedet-i — 168; e'azz-i — 222; mazbût-i mecmû'a-i havâtır-ı — 610; tahrîk-i — 859; zâdegân-ı — 1101; iltizâm-ı — hâssası 966

ahbâr 8, 210, 298, 572, 936, 980, 986; ber-muktezây-ı — 626; sahîhât-ı — 968; —-ı meserret 218; —-ı mevâ'îd-i bî-şümâr 68; —-ı mütevâtire 1205; —-ı nâ-hemvâr 629; —-ı sâdıka-i kütüb-i semâviyye 18; —-ı sârre 1217

ahcâr 125, 850; sadme-i — 125

'ahd 23, 80, 147, 151, 164, 182, 196, 212, 915, 953, 975, 1065, 1124, 1159, 1161, 1167, 1168, 1179; 'akd-i — 1060; bed-— 570; ber-mûceb-i — 1265; ber-muktezây-ı — 884; hâric ez-— 613; hem-— 30; hılâf-ı — 1000, 1175; îfây-ı — 445; kanîbü'l-— 1045; la'l-bâz-ı — 1228; mugayir-i — 1141; muktezây-ı — 615; münâfî-i — 760;

nakz-ı — 1287, 1291; ref'-i râyât-ı — 133; şurût-i — 615; 'uhde-i — 271; —a münâfî 1001; lâzime-i —-dâr 834; —en 1086; —en memnû 1274; —-i karîb 827; —ine vefâsız 1266; incâz-ı —-i münâfıkane-edâ 954; —-i sâbık 101; zümre-i —-şiken 146; —-şiken 95; —-şikenlik 723, 1124

ahfâd 15, 621, 993; —-ı dalâlet-i'tiyâd 691; —lar 304

Ahfeş (Basra dil mektebinin tanınmış âlimi) 496

Ahılkelek Kal'ası 534

âhıret 367, 500, 586, 606, 1082; 'azîmet-i savb-ı — 920; 'âzim-i — 139, 260, 578; dâr-ı — 1024; ihticâb-ı serâ-perde-i dâr-ı — 514; rıhlet-i 'âlem-i — 499; dünyâ ve —de sâlim 285

Âhıretlik Hânım ('Osmân-zâde es-Seyyid İsmâ'îl Efendi'nin kayın vâlidesi) 'ın kerîmesi 1171

Ahısha/Ahıska 330, 418, 457, 548, 745; — askeri 921; — cânibleri 227; — hânedânı 329; — Ka'im-makāmı 744; —lu'nun ocaklu ağavâtı 744; — muhârebesi 432; — semti 456; — tarafı 445

Ahi Çelebi A'yânı 318, 371

'ahid-nâme 239, 241, 552, 555, 611; 'akd-i — 557; ber-mûceb-i şurût-i — 787; mugayir-i şurût-i — 1264; —-i hümâyûn 239, 551, 612, 1275; —-i hümâyûn şurûtu 597, 611, 616; —-i hümâyûn-i sa'âdet-makrûn 239, 551; —ler 975; —nin tasdîk-nâmeleri mübâdelesi 555; musâlaha-i mü'ebbede —si 557; — şurûtu 240; — temessükleri 239, 551

ahkâm 34, 75, 77, 193, 221, 504, 540, 588, 631, 676, 686, 811, 813, 814, 984, 1009, 1040, 1044, 1060, 1071, 1094, 1159, 1240; esâs-ı mazbata-ı — 508; mu'tekıdîn-i — 26; harbî —ı 696; icrây-ı — 169, 544, 587, 677, 739, 919, 1142; mukabele-i 'ulviyyîn —ı 511; şedîdü'l-kurs —ı 1044; —ı 'aliyye-i mezkûre 1206; —-ı bâkıyye 1059; —-ı câbirâne 801; icrây-ı —-ı ferzâne 866; —-ı hısâl 588; —-ı ihtirâka 1240; —-ı İlâhiyye 366; —-ı mebâhis 997; —-ı merkume 483; —-ı mezkûre 489, 490; —-ı mu'tebere 37; —-ı mürettebe 1076; mukayyed-i bâb-ı istihsân-ı —-ı Sultânî 157; —-ı şerîfe 1205, 1239; —-ı tabî'iyye delâ'ili 209; cümle-i — 999; kavî-i —iyân 1058; —iyyûn 33, 540, 1009

Ahkaf; Sûre-i — 585; Sûre-i şerîfe-i — 585

ahlâf 18, 22, 35, 488, 557, 852, 1022; kâffe-i — 21; —-ı sa'âdet-ittisâf 241, 557; —lar 858

ahlâk 22, 23, 1166; hüsn-i — 204; mesâ'il-i kerâbet-i — 157; tahsîl-i sibâk-ı mücerrebü'l— 133; teba'iyyet-i nefs-i hûn-rîzî-yi — 141; tebdîl-i — 281

ahmak 821

ahmâl 394, 464; —ler 383

Ahmed ('Alvacı = علوه جي, aktâr-ı 'Irâkıyye'yi ihlâl ü ifsâd eden Karavel Kalemi 'aşîretinden) 788

Ahmed (Cezâyirli, Kara, müfsidlerden) 769

Ahmed (Çakal-torunu, Ser-zağarcı Pâyesi) 318

Ahmed (Deli, Sürmene Kazâsı sâkinlerinden mefsedet-pîşe) 707

Ahmed (Deli-oğlu, Menav, Gümülcine Kazâsı'nda erbâb-ı fesâd) 797

Ahmed (Fettâh-oğlu Ağca'nın karındaşı, şakî) 768, 795

Ahmed (Mehmed Efendi-zâde, Ordu-yi hümâyûn'a asker tertîbi ile me'mûr) 313

Ahmed (Paşalı, lisânına hâkim olamayanlardan) 1201

Ahmed (Seyyid, el-Hâc, Kuş-adası sâkinlerinden) 839

Ahmed (Şeh-zâde-i civân-baht, Şeh-zâde-i ma'sûm, Sultân) 671, 695

Ahmed (Şerîf, Şerîf Hamûd'un oğlu) 907

Ahmed (Üsküdar'da 'arabacı esnâfından, Rodos Cezîresi'nde kal'a-bend) 843

Ahmed Ağa (Arnavud, Baş-çukadâr, Mîrahûr) 48

Ahmed Ağa (Biga Şehri A'yânı) 316

Ahmed Ağa (Bonaparta, Hazînedâr) 526

Ahmed Ağa (Dağdeviren-zâde/oğlu, Kapucu-başı, Edirne A'yânı, Yergöğü Kal'ası Bina Emâneti) 805

Ahmed Ağa (Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, İbrâ'îl Nâzırı) 208, 386, 434

Ahmed Ağa (Gümrük Emînî) 1087

Ahmed Ağa (Habta = حبطه, Konya'da Doğan-hisârı A'yânı) 315

Ahmed Ağa (hâssa silahşörlerinden, Sisam Voyvodası) 1172

Ahmed Ağa (Hüsâmeddîn-zâde, Ordu-yi hümâyûn'a asker tertîbi ile me'mûr) 316

Ahmed Ağa (İstanbul Kadısı Muhzır-başısı) 89

Ahmed Ağa (Kapucu-başı, Biga Sancağı Müteselliimi, Ak-deniz Boğazı Muhâfızı) 1055, 1114

Ahmed Ağa (Lapseki A'yânı) 316

Ahmed Ağa (Laz, Vâlî-i Mısır'ın Kethudâ ve Kā'im-makāmı) 657

Ahmed Ağa (Lâz/Las, İbrâ'îl Nâzırı) 221, 307, 308, 452

Ahmed Ağa (Mîrahûr-i Evvel) 404

Ahmed Ağa (Molla-zâde, el-Hâc, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Karahisâr-ı sâhib Sancağı Müteselliimi) 486

Ahmed Ağa (Ser-turnayî) 1193

Ahmed Ağa (Şehbender-oğlu Süleymân'ın Der-'aliyye'de müdîr-i umûru) 891

Ahmed Ağa (Şile A'yânı) 72

Ahmed Ağa (tahsîlât-ı sâlifetü'l-işârâta dâ'ir me'mûriyyetle Sivas'da bulunan) 846

Ahmed Ağa (Tekfûr-dağî/dağlı, silahşorândan, İstanbul Cizyedârı, Kassâb-başı, Sadr-ı a'zam Dervîş Mehmed Paşa'nın kapu kethudâsı, Kapucu-başı, Top-hâne Nâzırı, Gümrük Emînî, Arnavud-köyü ve Kuru-çeşme muhâfazasına me'mûr, meşûhîr-i ağniyâdan) 495, 807, 963, 1078, 1097, 1100, 1105, 1193

Ahmed Ağa/Paşa (Musul Beylerbeyisi Nu'mân Paşa Kethudâsı, Mîr-i mîrân, Musul Eyâleti) 170

Ahmed 'Ârif Efendi ('İsmet Bey-zâde, Mîr, es-Seyyid, el-Hâc, Kuds-i şerîf Kadısı, Kazâ'-i Mısr-ı Kahîre) 1257

Ahmed 'Ârif Efendi (Ağa İmâmı-zâde, İstanbul Kadısı) 367

Ahmed 'Âsım Efendi ('Ayntâbî, Seyyid, Süleymâniyye Müderrisi, Vak'a-nüvîs, Müverrih-i sâbık, Mütercimü'l-Kāmûsî ve'l-Bürhân, Mevla el-Fâzıl el-'Âlim, Ma'denü'l-feżâ'ili ve'l-'irfân) 6n, 9, 13, 28, 33n, 36, 300, 307n, 500, 662, 664, 956, 1256

Ahmed 'Azîz Efendi (Defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî/Sâlis, Emîn-i Nüzûl-i Kal'a-i İsma'îl, Tersâne Emâneti) 46, 47, 233

Ahmed 'Azîz Efendi/Paşa (el-Hâc, Çavuşbaşı, Vezîr, Trabzon Vâlîsi, İlhâkan Koca-ili Sancağı Mutasarrıfı, Hudâvendigâr Sancağı Mutasarrıfı) 512, 513, 519, 646, 649

Ahmed 'Azmi Efendi (Rikâb-ı kamer-tâb Kethudâlığı) 256

Ahmed Bey (Bağdâd Vâlîsi-yi esbak Süleymân Paşa'nın süd birâderi, Bağdâd ve Basra ve Şehrizor Kā'im-makāmlığı) 754, 782

Ahmed Bey (Çayır-zâde, Baş-bâkî-kulu, Vidin koluna gidecek askere Sürücü) 1096

Ahmed Bey (Dârendeli hafîdi, Baş-bâkî-kulu, Kapucu-başı) 220

Ahmed Bey (Eğriboz Mütesellimi) 1151

Ahmed Bey (esbak Çıldır Vâlîsi maktûl Selîm Paşa-zâde) 706, 744, 930

Ahmed Bey (Fettâh-oğlu) 879

Ahmed Bey (Feyzî Bey-zâde, Enderûn-i hümâyûn ru'ûsu ile çırağ, Galata Kazâsı) 679

Ahmed Bey (Hâdım-zâde, Hacı, Ünye Kazâsı A'yânı) 316

Ahmed Bey (Hasan Paşa-zâde, Kapucu-başı, Adana Mütesellimi) 314

Ahmed Bey (Kapucu-başı, Çemişgezek Voyvodası) 929

Ahmed Bey (Kara Hasan-oğlu, Tepedelenli 'Ali Paşa'nın tevâbi'âtından) 979

Ahmed Bey (Kaşotî, Liman Re'îsi, 'Arab Kapudan) 1243

Ahmed Bey (Mîrlivâ'-i Bender, dilâver) 1044

Ahmed Bey (Pilaslı Mehmed Paşa-zâde İsmâ'îl Paşa'nın kayın-pederi İlbasanlu Tavşan-oğlu 'Abdullah Paşa'nın yeğeni) 986

Ahmed Bey (Tezkire-i Sânî, Ganem Mukāta'acılığı, Büyük Tezkireci) 494

Ahmed Bey (Vılcıtrın A'yânı) 431

Ahmed Bey/Efendi (Seyyid, Kalafat Paşazâde denmekle şehîr Ağa Mehmed Paşa-zâde, Mîr, Dârü'l-hadîs-i Süleymâniyye Müderrisi, İzmir Kadısı, Kuds-i şerîf Kazâsı) 217, 230, 231

Ahmed Çavuş (Mehmed 'Ali Paşa'nın mahdûmu Cidde Vâlîsi Vezîr İbrâhîm Paşa'nın babasına şukkasını gönderdiği kişi) 861

Ahmed Cevdet Paşa 734n

Ahmed Efendi (Bâb Nā'ibi) 927

Ahmed Efendi (Çineli, es-Seyyid, Hâce Madrûbî, sudûr-i kirâmdan) 202, 408, 409, 809

Ahmed Efendi (hâcegân-ı Dîvân-ı hümâyûn'dan, Cizye Muhâsebecisi, Et Kātibi) 712, 713, 1146

Ahmed Efendi (Hacı, Ser-hulefâ'-i Kâtib-i Kethudâ Vekîli, Târihîlik) 224

Ahmed Efendi (Havra ve Golos taraflarındaki ahvâli araştırmak için Mübâşir ta'yîn) 1150

Ahmed Efendi (Hibetullah Sultân Kethudâsı, Anadolu Muhâsabeciliği) 581

Ahmed Efendi (Köse Kethudâ, 'Alemdâr Paşa müte'allikātından) 51, 62, 107, 165, 166

Ahmed Efendi (kudâtdan, Rumeli Kadı'askeri-yi esbak 'Osmân Paşa-zâde 'İzzet Bey'in kethudâsı) 763, 817

Ahmed Efendi (Pâye-i Muhâsebe-i evvel, Sened-i İttifâk'ı imzâ edenlerden) 81

Ahmed Efendi (Seyyid, Baş-muhâsebe Pâyesi, Rûznâmçe-i Sânî, Soğucak ordusuna Nâzır) 443, 461

Ahmed Efendi (Sır Kātibi) 186, 501

Ahmed Efendi (Siyâhî, Baş-mukāta'acı, Baş-mukāta'acı Vekîli) 160, 224

Ahmed Efendi (Tezkiye Nā'ibî) 129

Ahmed Efendi (Tophâneli, eşrâf-ı kudâtdan) 712

Ahmed el-Hanbelî (Vehhâbîler'den) 894

Ahmed el-Hayâtî el-Büstânî (es-Seyyid, el-Hâc) 659

Ahmed Erîb Efendi (es-Seyyid, Tersâne Emîni, Kethudâ) 1005, 1105

Ahmed Erîb Efendi (Haremeyn Mukāta'acılığı, Arpa Emâneti, Humbara-hâne Nâzırı, Çavuş-başı) 581, 698, 779

Ahmed Es'ad Efendi (Sâlih Efendi-zâde, Şeyhulislâm) 53, 54, 80, 149, 498, 606, 608; — hafîdleri 850; — zemânı 203

Ahmed Fethî Efendi (Halîm-zâde, es-Seyyid, Mevâlî-i Devriyye'den, Belgrad Kadısı) 824

Ahmed Hân (III., Sultân) 12, 90

Ahmed Kâmilî Efendi (Kırımî, el-Hâc, Hâfız, İmâm-ı Evvel-i Şehriyârî, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri) 81, 128, 539, 630, 792, 1023

Ahmed Kapudan (Patrona) 741, 742

Ahmed Muhtâr Efendi (Târihcilik) 580

Ahmed Muhtâr Paşa (Tepedelenli-zâde, İnebahtı Sancağı Mutasarrıfı, Hacıoğlu-pazarı semtine me'mûr, mîr-i mîrânlığı merfû') 261, 263, 276, 288, 327, 393, 408, 980, 982, 986, 988, 990, 1006, 1013, 1278, 1279; — ma'iyyeti 277

Ahmed Nazîf Efendi (Keşşâf-zâde, es-Seyyid, bâ-Hâmise Sâniye-i Ayasofya-i Kebîr Medresesi Müderrisi, Galata Kazâsı) 777

Ahmed Nazîf Efendi (Piskopos Mukata'acısı) 580

Ahmed Paşa (Bağdâdlı, Mîr-i mîrân, Eski-şehir) 162

Ahmed Paşa (el-Hâc, Vezîr, Tulça Muhâfızı, İsakcı Muhâfızı, Anadolu Vâlîsi, Karahisâr-ı sâhib Sancağı) 218, 269, 309

Ahmed Paşa (Erzurum Vâlîsi) 881, 883, 884, 921

Ahmed Paşa (es-Seyyid, Hudâvendigâr ve Koca-ili Mutasarrıfı, Vezîr, Kapudân, Me'âdin-i hümâyûn Emîni, Bozok Sancağı Mutasarrıfı, Diyârbekir Vâlîsi, Me'âdin-i hümâyûn Emîni, Çıldır Vâlîsi) 906, 937, 955, 1019

Ahmed Paşa (İç-illi, Haleb Vâlîsi, Kapudan) 826, 858

Ahmed Paşa (İç-illi, Seyyid, Mora Vâlîsi, Bozok Sancağı, Livâ'-i Kayseriyye) 566, 698

Ahmed Paşa (İpsalalı/İbsalalı, Kastamonu Sancağı Mutasarrıfı, Limni'ye sürgün, Vezîr, 'Alâ'iyye Sancağı, İç-il Sancağı) 693, 830

Ahmed Paşa (İznikmid Mutasarrıfı, Me'âdin Kā'im-makāmı) 465

Ahmed Paşa (Lâz, Sadr-ı a'zam/Vezîr-i a'zam, Serdâr-ı ekrem, Nâzır, Düstûr-i ekrem, Müşîr-i mufahham, Nizâmü'l-'âlem, Nāzımu menāzimi'l-ümem, Müdebbirü umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb, Mütemmimü mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib, Mümehhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl, Müşeyyidü erkâni's-sa'âdeti ve'l-iclâl, Mükemmilü nāmûsi's-saltanati'l-'uzmâ, Mürettibü merâtib-i Hulâfeti'l-kübrâ, el-Mahfûfu bi-sunûfi 'avâtıfi'l-Meliki'l-a'lâ) 450, 551, 572, 573, 1080, 1101

Ahmed Paşa (Melek) 659

Ahmed Paşa (Mîr-i mîrân, Vezîr, Musul Beylerbeyisi/Vâlîsi) 354, 355, 356, 783, 847, 888, 945

Ahmed Paşa (Seyyid, Anadolu Vâlîsi, Haleb Vâlîsi) 751, 769, 771, 786, 787

Ahmed Paşa (Seyyid, İç-il Sancağı, Sürücü) 326, 330, 331

Ahmed Paşa (Seyyid, Mîr-i mîrân, Keban ve Ergani Ma'denleri Emîni Vekîli, Vezîr, Me'âdin-i hümâyûn Emîni, Bozok Sancağı Mutasarrıfı) 313, 955

Ahmed Paşa (Tosun) 389, 524

Ahmed Râşid Efendi (Benli-zâde, Mısır-ı Kāhire Kadısı, Sadr-ı Anadolu Pâyesi) 713

Ahmed Reşîd Bey (Teşrîfâtcı, Şehr-emîni, Rûznâmçe-i Sânî) 934

Ahmed Reşîd Efendi ('Abdullah Efendi-zâde, es-Seyyid, Mısır Kadısı, Mekke-i mükerreme Pâyesi, İstanbul Pâyesi, Anadolu Pâyesi) 601, 711, 976

Ahmed Reşîd Efendi (Sıdkî-zâde, İzmir Kadısı, Müfettiş-i Şeyhulislâmî, Mekke-i mükerreme Pâyesi, İstanbul Pâyesi, Anadolu Kadı'askeri Ordu Kadısı, Rumeli Kadı'askeri) 601, 711, 749, 750, 1114, 1258, 1276

Ahmed Şâkir Efendi/Paşa ('uzamây-ı ricâl-i devletden, Vezîr, Rikāb-ı hümâyûn Kā'im-makāmı, Vezîr, Anadolu Vâlîsi, Mora Vâlîsi) 395, 567, 573, 607, 642, 657, 698, 699, 742, 748, 799n, 815, 816

Ahmed Şemseddîn Efendi (Mahmûd Çavuş-zâde, Rûmeli Kadı'askeri) 196, 620

Ahmed-i sâlis (Şeh-zâde-i 'âlî-şân, Sultân) 963

Ahmed-i sânî (Şeh-zâde, Sultân) 936

Ahmediyye; millet-i beyzây-ı — 76

Ahmed-oğlu (Hacı, Bolu Beyi, Dergâh-ı 'âlî Kapucu-başısı, Büyük Mîrahûrluk Pâyesi) 154

ahşâb 126, 856, 857; mesâkîn-i — 965; — ebniye 857; müşebbek —î serîr 820; ebniye-i —iyye 1180

ahşâm 120, 134, 135, 148, 176, 392, 1057; —ısı 1026; —a sabâha 988; —lar 114; — üzeri 361; — zulmeti 190

Ahtabolu/Ahtapolu/Ahtapoli Ladikası 485, 1152, 1153

ahûr 368, 719, 818, 969

Ahûr-kapu; — kahve-hâneleri 56; — tarafları 137

ahvâl 15, 22, 28, 40, 60, 85, 99, 125, 151, 153, 164, 206, 207, 210, 236, 267, 270, 297, 298, 348, 357, 378, 388, 393, 397, 439, 450, 454, 471, 499, 573, 578, 586, 599, 611, 631, 667, 676, 678, 726, 744, 755, 759, 760, 761, 769, 771, 781, 782, 819, 860, 861, 863, 867, 889, 893, 932, 934, 943, 945, 985, 986, 999, 1010, 1015, 1020, 1021, 1035, 1075, 1077, 1078, 1088, 1093, 1099, 1107, 1114, 1120, 1122, 1129, 1141, 1146, 1174, 1178, 1179, 1191, 1212, 1227, 1254, 1263, 1269, 1274, 1289; bi-hasebi'l— 318; çi-gûnegî-i — 415, 417; hasbe'l— 24; icmâl-i — 623; inkılâbât-ı — 98; istıtlâ'-ı — 397, 398, 729; istikmâl-i lâzime-i tedâbîr-i — 227; istiksâ'-i — 974; kâffe-i — 729; mechûlü'l— 759, 760, 855, 1097; me'mûnü'l— 96; mesbûku'l— 775; mezkûru'l— 164, 167; muktezây-ı — 261; nakl-i levâhık-ı — 1072; nakl-i sevâbık-ı — 1072; nîk ü bed-i — 169; râyiha-i — 545; sevâbik-ı — 236; su'âl-i sebeb-i — 614; sûret-i — 120; tanzîm-i — 11, 782, 822, 1034; tecârib-i — 1160; tecessüs-i — 478, 869; tegayyür-i — 1240; tensîk-ı — 556, 763; terceme-i — 202, 568; tesviye-i — 763; teşâvüş-i — 624; vâkıf-ı — 55, 152, 1114; mücerrebîn-i —-i rûzgâr 61; —e vâkıf 502; ceng —i 573; —-i 'âlem 56, 250, 1039; —-i 'âlemden bî-haber 1069; —-i 'âlemden gāfil 1286; —-i 'âlemi dânâ 1289; —-i a'vâmm 17; —-i ashâb-ı riyâ 165; —-i bahriyye 320; —-i bilâd 452; —-i dâd ü sitâd 1025; —-i dehr-i pür-ıztırâb 963; —-i deryâ 1272; mücerrebîn-i —-i deverân 15; —-i devlet 925; —-i düvel 345, 932, 976; —-i efrâd 23; —-i fukarâ 719; —-i hâl 723; —-i harb 262, 409; —-i havâlî 319; —-i hâzıra 227, 521, 527, 736, 787, 860, 903, 1032; —-i 'ibâd 452; —-i kutâl 409; —-i kişver 64; —-i küdûret-me'âl 949; —-i mâ'adâ 889; —-i mâziyye 1244; —-i mefâsid-iştimâl 911; —-i mer'iyye-i semâviyye 16; —-i mezbûre 34; —-i mezkûre 928; —-i milel 345, 455; —-i millet 103, 925; —-i müdîrân 90; —-i mülk 103; nebze-i —-i nā-ber-câ 67; lâzime-i —-i pür-ehvâl 130; —-i pür-melâl 503; —-i ra'iyyet 1020; —-i re'âyâ 1230; —-i sâ'ire 113, 302, 1217; —-i şeb-hûn 118; —-i ümem 17; —-i vakt 71, 723; —-i yârân 190; —-i zemân 71; —-i zîr u bâlâ 693; —-i zirâ'at 1020; tefekkür-i netîce-i —ler 537; —ler 1205; —lerini arayup sorarak 1122

Ahyolu 398, 399, 1152, 1153; — A'yânı 263; — Kazâsı 398, 701; — sâhili 1153; — semti 1219

Ak-âbâd 460

'akā'id 41; —ler 23; bk. ayrıca 'akîde

'Akā'id-i Celâlî (Celâleddîn Devvânî'nin eseri) 496

'akār 60, 74, 1024; ashâb-ı — 911; —ât 536, 796; —ât-ı mevkufe 853; —ât-ı sâ'ire 766; —ı behâsı 766; — vakfı 590

Akbulanık Karyesi (Sadmaniş civârında) 882
akça 40, 88, 87, 89n, 107, 173, 234, 290, 315, 357, 375, 378, 464, 503, 522, 528, 529, 596, 667, 707, 725, 766, 838, 840, 853, 869, 896, 899, 901, 910, 911, 914, 915, 922, 942, 967, 981, 995, 996, 1013, 1014, 1020, 1054, 1081, 1086, 1087, 1108, 1110, 1139, 1145, 1147, 1165, 1196, 1199, 1202, 1236, 1237, 1248, 1255, 1264, 1272; kalb — 911, 913; nakd— 913; eski — 910, 1145; kalb — 911, 913; kîse — 349, 1011; küllî — 1160; magşûş — 913; medfûn — 1236; meydânda — bulunmaması 1144; muhallefâtından hâsıl — 834; nakd — 913; rub' — 913; — ahzı 832, 915; — aldırmamak 901; — almak 1196; — bozdurmak 235; — cibeti 1270; — husûsu 529; züyûf — kat'ı 910; — kısdırarak 960; — kuvveti 832; —lar 100, 172, 365, 773, 832, 1002, 1253; —lar tevârüdü 197; —lık 87; —nın külleti 910; beyâz —nın râyici 1144; kalb/züyûf —nın tedâvülü 912; — sarfı 900; râyicden ziyâdeye — sarf olunmamak 911; Avrupa —sı 596; —sız 174; — verilmek 743, 1081; — vermek 961
Akçaşâr 420; — Kazâsı 267
'akd 72, 174, 175, 176, 215, 239, 243, 259, 326, 329, 336, 340, 354, 356, 549, 551, 552, 553, 720, 725, 822, 944, 975, 980, 1033, 1034, 1059, 1071, 1072, 1124, 1127, 1164, 1174, 1175, 1183, 1277; mecâlis-i hall ü — 1094; —i 'ahd 1060; —i 'ahid-nâme 557; —i cem'iyyet 70, 72, 104, 415, 532; —i cem'iyyet-i meşveret 261; —i encümen-i hâs 1102; —i encümen-i meşveret 71, 260, 273, 356, 860, 1269; —i encümen-i şûrâ 505, 1284; —i esâs-ı sulh 526; —i ittifâk 92, 205, 782; —i ittihâd 415; —i ittihâd-ı kalb 105; —i mecâlis-i meşveret 1074; —i mecâlis-i müşâvere 526; —i meclis-i meşveret 378; —i meclis-i mükâleme 90, 174, 549; —i meşveret 215, 527, 530; —i meşveret-i 'uzmâ 1129; —i müsâk 1060; —i musâfât-ı kadîme 244; —i muşâlaha 94, 239, 244, 245, 278; —i mükâleme 90; —i müsâleme 250, 1004, 1005; —i mütâreke 96, 416, 504; —i mütâreke sûreti 416; —i peyvend-i ittifâk/ittihâd 1287; —i râbıta-i ittifâkat 344; —i râbıta-i muvâfakat 228; —i revâbıt-ı müsâlemet-i müstevcibü'l-felâh 238; —i rişte-i musâlaha 179; —i sulh 96, 376, 1281; —i şurût 95, 531
Ak-deniz 56, 247, 344, 345, 346, 347, 354, 714, 741, 742, 952, 1068, 1149, 1151, 1174, 1176, 1177, 1182, 1183, 1185, 1197, 1203, 1206, 1207, 1212, 1213, 1214, 1222, 1226, 1229, 1230, 1235, 1237, 1268, 1271; — adaları 941, 1013, 1196; — adaları korsanları 1174; — adaları re'âyâsı 1148, 1271; — adalu Rûmlar 1065; — adalıları sefâyini tâ'ifesi Rûmlar 1056; — Boğazı 168, 228, 347, 353, 436, 531, 870, 1130, 1183, 1207, 1222, 1271; — Boğazı muhâfazası 1120; — Boğazı Muhâfızı 1055, 1077, 1271, 1291; — Boğazı Muhâfızı-yı sâbık 1264; — Boğazı Muhâfızlığı 1101, 1250; — cezâyiri 761; — cezâyirinin ihtilâli 1288; — Cezâyir-i seb'ası 1259; —'in Anadolu sâhilleri yoklanup 1149; —'in hâli 1149; —'in Rumeli sâhilleri 742; — kıt'ası 435; — ocakluları 720; — re'âyâsı 1138; — Rûm adaları 1242; — Rûm re'âyâsı 895; — sevâhili 761, 1269; — sevâhilinin ihtilâli 1288; — tarafı 759, 1086, 1137; — tarîki 1175; bk. ayrıca Bahr-ı sefîd
Akhisâr-ı Geyve; — A'yânı 312; — Nâ'ibi 519
Ak-hisâr Kazâsı (Koca-ili Sancağı'nda) 460; —A'yânı ma'iyyeti 564
'âkıbet 35, 145, 457, 678; gayret-i cehâlet-i haybet— 867; hüsn-i — 1134; muhtelletü'l— 15; nik ü bed-i — 265, 723; vahîmü'l— 345, 723; vehâmet-i — 173, 192, 281, 981; müdebbirîn-i —bîn 1073; —bîn olanlar 592; —endîşân 531; —endîşlik 525; mutâla'a-i —i kâr 1014; mülâhaza-i —i kâr 1025; vehâmet-i —i kâr 993; —i kâr 53, 119; —i maslahat 105; tehî— işâret 620; —ü'l-'âkıbe 37
'âkıl 168, 405, 585, 1093, 1163; istigrâb-fezây-ı — 131; kâr-ı — 22; —a gayr-i düşvâr 626; 'illet-i —âne 1094; meslek-i —âne 183; sûret-i —âne 884; —âne 155, 772, 1039, 1170, 1196; —e olmağla 513; — geçinen 979; — geçinür 246, 952, 989, 1082; —i gayr-i fâ'il 1026; —ler 942; — sûretinde 937; — sûretinde mecnûnluğa mübeddel 984
'akl/'akl 20, 21, 41, 42, 48, 61, 104, 105, 265, 488, 592, 829, 849, 1039, 1068, 1152, 1213; ashâb-ı — 103, 105n, 211, 335, 734n, 957, 1025; dâ'ire-i — 1121; fesâd-ı — 1008; kâr-ı — 1112; mağrûr-i — 631; mâ-melek-i — 103; mîzân-ı — 101, 358; noksân-ı — 362; reviyyet-i ashâb-ı — 858; sâhib-i — 278, 1184; tavr-ı — 1131; tefavvuk-ı — 109; —a muvâfık güftâr 1155; —a uymaz 1227; — değildir 1151; —en 301, 1286; —ı 'akîm 30; —ı başına gelüp 484; —ı başında 1285; hatâyây-ı —ı beşer 14; —ı bî-kemâl 882; —ı erer kimse 938, 1022; meslek-i —ı evvel 1021; —ı gibi 'âciz/nâ-tüvân 509; perîşân-ger-i —ı insân 1243; —ı insân 1268; —ı isâbet-mashûb 651; müstasveb-i —ı kasîr 300; —ı me'âş 640, 1061; —ı me'âşa salâ-hân 233; —ı me'âş-ı beşer 17; —ı nâ-yâr-ı yek-dînâr 582; —ınca 977; —ında noksân 841, 1170; —ını başına devşirüp 1196; —ını muhtell 984; kasr-ı —ı nisvânî 1170; —ı yetdiği 1131; —ı yetenler 1184; —i fa''âl 750; —i ilâhî 20; —i pür-eskâm 1134; käffe-i 'ulûm-i —iyye 9; kavâ'id-i —iyye 774; sanâyi'-i —iyye 24; — kabûl etmez 1069; —ları başlarına gelüp 1287; —ları ihâta elediği 74; —ları kâsır 252; —larınca 952; —larını başlarına toplamaları 1253; nakkâd-ı — ü sedâd 642
'âkile (bir tür hastalık) 599
akın 444, 445
*akındı*ya vardıkları 361
'akîde; hüsn-i — 352; münâsebet-i — 824
'Akîle (Hıtta-i Yemen'de vâki) 689
'Âkif Beyefendi/Efendi (Mazhar Efendi yeğeni, el-Hâc, Âmedî hulefâsından, Kağıd-ı enderûn Emîni, Kağıd-ı bîrûn Emîni) 161, 1257
'Âkif Efendi (Âmedî hulefâsından, Tevkî'î Mehmed Sa'îd Hâlet Efendi'nin Mühürdârı, Büyük Kal'a Pâyesi) 749

'Akkâ/Akka (makarr-ı vülât) 401, 702, 703, 732, 842, 1149, 1207, 1215; — Kal'ası 1151; — Kal'ası cebe-hânesi 1138

'akkâm 272

Akkerman 740; — ehâlîsi 740; — havâlîsi 740

aklâm; evâmir-i — 1104; — koyûdâtı 285; — mugâletâtı 89; — nakli 156

akmişe 198, 1144; envâ'-ı — 837

akrân 153, 169, 265, 270, 449, 807, 863, 891; beyne'l-— 764, 785; dağ-zen-i kulûb-i — 99; emvâl-i meknûze-i — 642; fâ'ik-i — 27; halecân-ı ezhân-ı — 744; 'ibret-i — 864, 1122; ihlâl-i ezhân-ı — 181; isnâd-ı — 570; kesret-i — 363; mahsûdü'l-— 352; mânend-i — 260; miyâne-i — 414; mu'âdât-ı — 674; nümûne-i — 477; mümtâzü'l-— 268, 290, 352, 600; müsellem-i — 538; nâdirü'l-— 9; pîş-nişîn-i — 539; takdîm-i — 649; —-ı dehr 196; —-ı mefâsid-pinhân 1022

'Akreb 1118; Burc-i — 1009; — tahvîlinin 'âşiri; —8, 628, 671, 719, 737, 749, 781, 788, 808, 868, 880, 953, 969, 979, 1023, 1053, 1061, 1067, 1202, 1203; akreb-i — 969; sâbite-i kalb-i — 1119; —'-i bî-intihâ'-i müşârun ileyh 737; akreb-i —lar 194, 813; —lar 304, 879, 994

'akreb; dem-i — 197

akrıbâ; katl-i — 979; katre-i deryâ-yı —ları 687

Akseray 162, 316, 926; — Sancağı 225, 293, 520, 698; — Sancağı kazâları 520; — Sancağı kazâlarının a'yânı/hükkâmı/mütesellimi/vücûhu 520; — Sancağı Mutasarrıfı 306

Akşehir 162; — A'yânı 840; — Mütesellimi 840; — Sancağı 520, 536; — Sancağı kazâları 520; — Sancağı kazâları a'yânı/hükkâmı/mütesellimi/vücûhu 520; — Sancağı Mutasarrıfı 305, 306

akvâl 33n, 164, 231, 236, 734, 1005, 1103, 1160, 1265; medâr-i — 667; mutâla'a-i — 210; sâdiku'l-— 691; ta'rîz-keş-i — 496; zâhir-i — 653; —-i ekâzîb-me'âller 42; —-i hukemâ 1026; —-i ihtiyâl-me'âl 993; —-i yârân 190; —-misâl 934

akvâm 443; cehâlet-i — 18; hukuk-ı — 249; müzekkir-i emzûce-i — 15; usûl-i hâzıra-i — 976; —-ı kadîmetü'l-eyyâm 15; —-ı mezbûre 23; —-ı mezkûre 461; —-ı münise 376; —-ı sâ'ire 16, 311, 461; —-ı sâ'ire-i münise 85

Akvila (İtalya'da Aquileia) mahallî 1164

Akyazı Kazâsı 460

'akûr; çîne-dân-ı — 762; hırs-ı —âne 650; —-i bî-pervâ 152

a'lâ; beyne'l-esfel ve'l-— 624; — vü ednâ 76, 253, 697, 961, 1238

alabanda; —sına gelmeğ 1226; — yiyüp 55

Alaca-hisâr; — Kazâsı 613; — Mutasarrıfı 1097; — Sancağı kazâları 611; — Sancağı Mutasarrıfı 431

'Alâ'eddîn Paşa (Alâ'iyye Sancağı Mutasarrıfı, Vezîr) 668

'Alâ'eddîn Paşa (Seyyid, Vezîr, Koca-ili Vâlîsi, Sivas Vâlîsi, Anadolu Vâlîsi) 163, 170, 832, 833, 838, 862, 873, 906

Alâ'iyye 164, 841, 1255; — Mutasarrıfı 830, 1077, 1255; — Sancağı 170, 225, 321, 580, 830, 1255; — Sancağı Mutasarrıfı 331, 520, 668; — semti 190

a'lâm 29, 227, 837

Alaman Köprüsü 1154

'alâmet 553, 858, 1063, 1220; —i 'adem-i hoşnûdî-yi ferîk 848; —-i berk u ra'd 1009; —-i kabûl-i Şehinşâh-ı cihân 144; —-i sünnet-i seniyye-i hitân 114; —ler/'alâmât 188, 226, 292, 1220; ahbes-i cemî'-i — 1065

Alan A'yânı 313

alarga 349; —lar 256

âlât 14, 121, 140, 226, 256, 389, 715, 742, 943, 1079; i'mâl-i —124, 468; isti'mâl-i — 135, 481; meşk-ı isti'mâl-i — 1089; ta'lîmât-ı — 145; dest-zen-i —-i âteş-feşân 591; —-i ceng 120; —-i cerr-i eskal 835; ta'lîm-i/te'allüm-i —-i harb 591; —-i harb 1083, 1100, 1101; —-i harbiyye 1064, 1079, 1239; —-i harbiyye-i sâ'ire 1078; —-i harbiyyeler 1164; —-i havâss 793; —-i hendesiyye 647; —-i ıtfâ 119, 140; —-i irtifâ'iyye 202; —-i lehb 759; irâ'e-i —-i nâr 306; —-i nâriyye 274, 582, 926, 965; —-i nâriyye isti'mâli 255; —-i nâriyye velvelesi 1088; —-i nâriyye-i a'dâ 222; —-i nâriyye-i mahâllü'l-iştî'âl 923; dest-zen-i —-i nizâl/turâd 121; eşref-i —-i râmiyye 835; —-i tahrîb 124; —-i tarab 759

alay 30, 120, 156, 289, 368, 409, 1165; muhteşem — 47; müretteb — 47, 227; nihâyet-i — 634; tertîb-i — 253, 634; verây-ı — 604; — beyi 314, 442, 706; elviye —-beyileri 460, 461; —-ı ashâb-ı ahzân 959; muhteşem —-ı ferah-nümûnlar 42; müretteb —-ı ferah-nümûnlar 42; —-ı hüzn-efzâ 792; mîrân-ı —-ı mûmâ ileyhim 438; — ile 108, 604, 634, 655; —lar 228; — tertîb 893

Alay-beyi (Sürmene Kazâsı sâkinlerinden mefsedet-pîşe) 707

âlâyiş 41, 102; esbâb-ı — 109; izhâr-ı — 301; —-nümâ 933

Alay Köşkü 31, 634, 1113; — önü 652, 691, 893

'alef 118

'Aleko Bey (Hançerli-oğlu, Boğdan Voyvodası) 1037, 1057

'Aleko Bey/Suçu/Suçi 'Aleko Bey (Alekko Suzzo/Sutzo, Eflâk Voyvodası) 1021, 1022, 1023, 1046, 1060, 1061

'Aleksandr (Rusya İmperatoru, İftihâru ümerâ'i'l-'izâmi'l-'İseviyye, Muhtâru küberâ'i'l-fihâmi'l-Mesîhiyye, Muslihu mesâlih-i cemâhîru't-tâ'ifeti'n-Nasrâniyye, Sâhibü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vekâr, Sâhibü delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr, Rusya vilâyetlerinin ve temâmen Rus ve ana tâbi' niçe niçe ülkelerin fermân-fermâ ve Pâdişâh ve İmperatoru) 549, 1062, 1063, 1164

'Aleksandri (İpsilandi-oğlu, Ceneral, Firârî, hâ'in) 1074, 1077, 1098, 1173, 1228, 1234, 1249, 1266, 1268, 1290

'Aleksi (Zagor Nâhiyesi Koca-başısı) 1013

Aleksince (علکسنجه = Aleksinac) 268, 396; —logoru 396

'alem 108, 826; Vekil-i mutlak-ı hamîd-i — 1136; —-efrâz-ı mefsedet 788; —-efrûz-ı istikmâl 624; —-i hûrşîd-tev'em-i sâyebân-ı Şâhî 837; —-i sefâhet 685; erîke-pîrây-ı —-i zuhûr 936

'âlem 50, 147, 199, 588, 815, 851, 905, 1134, 1219; ahvâl-i — 56, 250, 1039; akdem-i ezmine-i — 132; aktâr-ı — 663; cümle — 186; dîde-i — 1134; dûr-endîşân-ı ahvâl-i — 531; evrâk-ı defter-i havâdis-i — 101; hakkıyık-ı ahvâl-i — 74; hakîkat-i ahvâl-i — 192; hılkat-i — 17; havâdisât-ı pîşîn-i — 17; inkılâbât-ı muğniye-i küre-i — 18; inkılâb-ı — 194; ma'lûm-i — 868; mehd-i — 538; nakkādān-ı tecârüb-i ahvâl-i — 1144; nizâm-ı — 1102; rûh-i — 231; rûy-i — 42; tâlî'-i sâl-i — 1058; Veliyy-i ni'am-ı — 934; veliyy-i ni'met-i — 76; ahvâl-i —den bî-haber 1069; ahvâl-i —den gāfil 1286; iki —de yüzü ağ 1099; cümle —e zâhir 1210; re'y-i —-gîr 815; tarrâka-i —-gîr 811; —-i âb 97, 106, 1095; —-i 'amâ 37, 211; reh-rev-i —-i bekā 395; rihlet-i —-i bekā 230; dâr-ı —-i berzah 124; inkılâbât-ı —-i bî-esâs 1201; ahvâl-i —i dânâ 1289; terk-i —-i fânî 299; —-i gabâvet 37; kudûm-i derece-i evvel-i —-i hakîkî/rûhânî 299; 'âzim-i —-i hisâb ü kitâb 776; —-i kevn ü fesâd 33, 210, 1021; tâ'ir-i —-i me'âd 559; rüsvây-ı —în 1064; meclis-i —-i nâ-sâz 916; —-i rûhânî 645; pertev-endâz-ı sümût-i —-i şühûd 462; ser-nümûd-i —-i şuhûd 587; ufuk-ı —-i şuhûda sâtı' 202; —-i vücûda ziyâ-güster 872; ser-nümûd-i —-i zuhûr 587; 'âmme-i —iyân 447; celb-i kulûb-i —iyân 677; hükm-i şifâ'-i ehâdîs-i cenâb-ı Tabîb-i kulûb-i —iyân 498; ma'fuvv-i —iyân 252; ma'zûr-i —iyân 252; mesmû'-i —iyân 65; meşhûr-i —iyân 110; mücerreb-i —iyân 322; nokta-i merkez-i devâ'ir-i —iyân 180; veliyy-i ni'met-i —iyân 130, 136, 973, 1069; —iyân 249; — mektebleri 1041

'alemdâr; —ân 276, 314, 318, 442, 453, 467, 744, 855; — kıyâfeti 454; —lar 277

'Alemdâr Paşa/'Alemdâr Mustafa Paşa (Sadr-ı a'zam) 26, 48, 51, 53, 59, 62, 92, 99, 107, 115, 116, 117, 123, 124, 125, 127, 148, 149, 163, 164, 165, 165, 167, 168, 185, 188, 196, 205, 229, 279, 327, 499, 571, 641, 871; hâdise-i rüzgâr-ı sarsar-âsar-ı — 207; keştî-i ümmîd-i tâ'ife-i — 45; devr-i —î 102; taraf-ı —î 126; vak'a-i şebîhûn-i —î 194; — müte'allikātı 51; — sarrâfı 164; — segbânları 127; — takımı kıyâfeti 119; — vükelâsı 248; — zemânı 631, 871; — 'ukalâsı 296; — vak'ası 270

'alenen 178, 183, 191, 197, 207, 234, 280, 363, 492, 538, 557, 586, 624, 683, 686, 755, 874, 936, 947, 981, 1068, 1123, 1170; — yazılmış 1234

alesta olarak 1273

âlet 215; isti'mâl-i — 140; — ederek 99, 104, 197; — edindikleri 364; — edüp 868; —-i câriha 1223; —-i dest-i nizâm/siyâset 169; —-i ıtfâ 144; —-i kesr-i ünûf-i a'dâ'-i devlet ü milleti isti'mâli 591; —-i mezbûre 836; —-i şerri olan hissi ibtâl 1029; —-i tahrîb 123; — olup 1039

'alev; —-gîr 786; —-gû-i istîkad 147; —-hîz 652

alış-veriş 797

'allî 294, 697, 713, 719, 871 1088; —-i masdûr gibi 180; —-mizâc 255

'Âlî (Osmanlı müellifi 'Âlî Mustafa Efendi) 497

'Ali (Anduğu =(اندوغی) Kazâsı A'yânı) 370

'Ali ('Avrat-hisârı A'yânı Şehbender-oğlu Süleymân'ın bölük-başısı) 890

'Ali; cenâb-ı —yye'l-Murtezâ 380, 915; Meşhed-i hazret-i İmâm — 212

'Ali (Etmekci, Kadırga Limanı sâkinlerinden, Limni'ye iclâ olunan) 845

'Ali (Fettâh-oğlu, hakkında fermân-ı kazâ sudûr eden) 795, 879

'Ali (Hacı, Edremîd A'yânı) 314

'Ali (Hırkalı-oğlu, Sandıklı Kazâsı'nda) 370

'Ali (Kaz Dağı ehâlîsinden) 905

'Ali (Kürd, Hacı, İzmir Çorak-kapusu'ndaki müfsidlerden) 769

'Ali (Mühtedî, Firenk tâ'ifesinden, sârik) 734

'Ali (Oynağan-zâde, Şeyh, Şuhûd A'yânı) 317

'Ali (Tercemân-ı Evvel, Şâm Mahkemesi hıdmetinde) 902

'Ali (Topal, hakkında fermân-ı kazâ sudûr eden müfsidlerden) 704

'Ali Ağa (Buldanlu Mûsâ-zâde, Seyyid, Eğindir A'yânı, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından) 315

'Ali Ağa (Cebeci-başı, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından) 937, 1078

'Ali Ağa (el-Hâc, Dervîş, İstanbul Ağalığı, Segbân-başı, Dergâh-ı 'âlî Kapucu-başılığı) 757, 944

'Ali Ağa (Gûrânî-zâde, Mütesellim, Başbuğ) 928

'Ali Ağa (Hacı, Sığla Mütesellimi'nin mu'temedi, Kuş-adası muhâfazasına me'mûr) 1148

'Ali Ağa (Kalyoncu, Bilecik Voyvodası, Bilecik A'yânı, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, re'îs-i mütegallibe-i akvâ, erbâb-ı fesâd, şakāvet-kârlardan) 114, 312, 399, 410, 418, 561, 562, 563, 568, 570, 575, 576, 681, 797

'Ali Ağa (Kapucu-başı, Silâhdâr, Van üzerine me'mûr) 884

'Ali Ağa (Kassâb-başı) 397

'Ali Ağa (Kırkbirinci, Kul Kethudâsı, Yeniçeri Ağası) 999, 1102, 1224

'Ali Ağa (Mîzancı, Hacı, Burusa'da) 313

'Ali Ağa (Ser-berber-i hazret-i Şehriyârî, Kapucular Kethudâsı) 814, 992

'Ali Ağa (Şeyh, Hamîd Sancağı Mütesellimi) 369

'Ali Ağa/Paşa (Benderli, Sadr-ı esbak Lâz Ahmed Paşa silâhdârı, Çerhacı-başı, Çirmen Sancağı, Çıldır Vâlîsi, Sadr-ı a'zam) 473, 1101, 1118, 1019, 1051, 1080, 1131, 1136, 1247

'Ali Behâr Efendi (Hâce) 617

'Ali Bey (Dede Bey'in 'ammîsi oğlu) 879

'Ali Bey (Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Bostancı-başı, Çavuş-başı, Surre Emâneti Vekâleti) 581, 804

'Ali Bey ('İzzet Ahmed Paşa-zâde, Silahdâr-ı Şehriyârî) 493, 783, 805

'Ali Bey (Kara, Donanma-yı mezbûr serkerdelerinden, Seyyid, Riyâle-i hümâyûn Kapudânı, Kapudâne-i hümâyûn Kapudanı, Donanma-yı hümâyûn Başbuğu) 174, 1182, 1213, 1229, 1237, 1259, 1267

'Ali Bey (Mâbeyincî) 483

'Ali Bey (Mısrî, Mîrahûr-i Sânî) 992, 1008

'Ali Bey (Nasûh-zâde, Kapudâne-i hümâyûn Kapudanı, Ser-kerde) 985, 994, 1137

'Ali Bey (Ser-bevvâbîn, Lağımcı-başı, Çengelköyü ve Kuzguncuk muhâfazasına me'mûr) 1097, 1100

'Ali Bey (Şâh-zâde-i İran 'Abbâs Mîrzâ'nın bundan akdem Erzurum'a gönderdiği) 1141

'Ali Bey (Tebdîl Hasekîsi) 454

'Ali Bey (Yahyâ Paşa-zâde, Kapucu-başı, Başbâkî-kulu, Baş-bâkî Kulluğu Vekîli) 220, 224

'Ali Bey/Paşa (Cezâyirlü, Seyyidî, kapucubaşılardan, Kapudâne-i esbak, Silistire) 3, 54, 55, 56, 57, 58

'Ali Beyefendi (Hasan Paşa hafîdi, İstanbul Mukâta'acılığı) 161

'Ali Celâl/Celâleddîn Efendi/Paşa (Seyyid, Anadolu Muhâsebecisi, Nişâncı Pâyesi, Sofya Nâzırı, Niş Muhâfızı, Vezîr, Vidin ve Niğbolu sancakları Mutasarrıfı, Vidin Muhâfızı, Çirmen Sancağı Mutasarrıfı, Bosna Vâlîsi) 700, 704, 714, 779, 797, 874, 1177, 1211

'Ali Dayı (Cezâyir-i Garb Beylerbeyisi, rif'atlü) 777

'Ali Efendi (Fetâvâ-yı Ali Efendi adlı eserin sahibi, Şeyhülislâm) 499

'Ali Efendi (Lala Mahmûd Bey Kâtibi, Haremeyn Mukâta'acısı, Küçük Rûznâmçeci) 160

'Ali Efendi (Moravî/Moralı, es-Seyyid, Emîn-i Defâtîr-i Hâkaniyye, Barut-hâne-i 'âmire Nâzırı, Umûr-i Bahriyye Nâzırı) 63, 81, 148, 164, 228, 229, 633

'Ali Efendi (Nâfiz Efendi-zâde, Süleymâniyye Müderrisi, Kazâ'-i Selânik) 167

'Ali Efendi (tarîk-ı hâcegânda İstanbul Pâyesi, Darb-hâne'de Kefçe-i hümâyûn Nâzırı, Şehremînî) 934

'Ali Efendi (Uzun, Müderris, Adana'ya iclâ) 841

'Ali Efendi-zâde (Çan Kazâsı A'yânı) 316

'Ali Ekber (İran Şâh'ının Nizâmü'd-devlesi Muhammed Hüseyn Hân'ın mu'temedî) 945

'Alikorya (Kalaslı) 1268

'Ali Kûşî (Türk astronom ve matematikçisi) 455

'âlim 212, 1134; —-i sûrî 585; ber-muktezây-ı meşiyyet-i hazret-i —ü'l-hafâyâ 26; —ü's-sırrı ve'l-hafâyâ 1064

'Ali Molla (Kara-deniz Ereğlisi müstevlisi) 492

'Ali Molla/Monla ('Avrat-hisârı A'yânı Şehbender-oğlu Süleymân'ın kâtibi ve mahrem-i esrârı) 890, 896

'Ali Nâmık Bey (hâcegândan, Hurşîd Paşa Kethudâ Vekîli, Vezîr, Anabolu Kal'ası Muhâfızlığı) 1253, 1255

Âl-i 'Osmân; nev-nihâl-i gül-i şeş-berg-i hadîka-i — 251; ri'âyet-i hakk-ı hânedân-ı — 44; zemân-ı kudemâ'-i pâdişâhân-ı — 110; —'ın nesl-i nesîli 75

'Ali Paşa (Çerhacı/Çarkacı, Ka'im-makâm, Vezîr, Kapudân-ı deryâ, 'Alâ'iyye Sancağı Mutasarrıfı, Trabzon Vâlîliği, Konya Vâlîsi, , Sivas Vâlîsi, Kara-hisâr'a) 130, 169, 170, 179, 219, 225, 251, 319, 320, 329, 331, 414, 472, 604, 605, 654, 846, 862

'Ali Paşa (el-Hâc, 'Alâ'iyye Mutasarrıfı, Eğriboz ve Karlı-ili muhâfazası) 1255

'Ali Paşa (el-Hâc, es-Seyyid, Mora Vâlîsi, Hudâvendigâr ve Koca-ili sancakları, Sadr-ı a'zam) 217, 799n, 937, 961, 962, 1080, 1120, 1171

'Ali Paşa (el-Hâc, Hâfız, Karaman Vâlîsi, Vezîr, Sürücü, Mîr-i Hâcc, Vâlî-i Şâm, Ka'im-makâm-ı esbak, Teke ve Hamîd Sancağı) 520, 521, 536, 565, 768, 779

'Ali Paşa (el-Hâc, Vezîr, Kars Muhâfızı) 787, 1002

'Ali Paşa (Erzurum Vâlîsi-yi sâbık Ahmed Paşa Silahdârı, Mîr-i mîrân) 884, 903, 921

'Ali Paşa (Hâfız, Benderli, Çerkes Paşa Silahdârı, el-Hâc, Çıldır Vâlîsi/Beylerbeyisi, Erzurum Vâlîsi, Şark Cânibi Ser'askerî) 468, 486, 884, 921, 930, 931, 947

'Ali Paşa (Hâfız, es-Seyyid, Vezîr, Vidin Muhâfızı, Mîr-i Hâc, Livâ'-i Nâblus, Kuds-i şerîf Sancağı, Şâm Eyâletü) 680, 702

'Ali Paşa (Hâfız, Kapudân-ı deryâ, Tırnova muhâfazasında, Eyâlet-i Silistire, Yergöğü Muhâfızı) 320, 485, 477, 486, 492, 509, 580, 806

'Ali Paşa (Hakîm-oğlu/zâde) 220, 507, 601, 737, 751

'Ali Paşa (Hurşîd Paşa Silahdârı, Vezîr, Niğde Sancağı) 162, 225

'Ali Paşa (İzvornikli, Mîr-i mîrân, İzvornik Sancağı) 93, 267

'Ali Paşa (Kahramân Paşa-zâde, Mîr-i mîrân, Akseray) 162

'Ali Paşa (Karslı, Mîr-i mîrân, İsmâ'îl muhâfazasında, Ohri muhâfazasında, mesned-i Ka'im-makâmî, Vezîr, Akseray Sancağı Mutasarrıfı, Çirmen Sancağı Mutasarrıfı) 162, 293, 297, 306, 451, 742, 780, 986

'Ali Paşa (Mar'aşlı, Mîr-i mîrân, Hanya ve Kal'ası Muhâfızlığı, Livâ'-i Kayseriyye Mutasarrıfı, Bozok Sancağı, ber-vech-i Muhassıllık, Belgrad Muhâfızı, Semendire Sancağı Mutasarrıfı, Rumeli Vâlîsi) 162, 658, 682, 696, 699, 708, 729

'Ali Paşa (Seyyid, Ka'im-makâm, Kapudân, Bahr-ı siyâh'ın Anadolu sevâhili Ser'askerî, Kara-burun Muhâfızı) 157, 164, 200, 201, 421, 1248

'Ali Paşa (Seyyidî, Vezîr, Kapudân-ı deryâ) 157, 192, 229, 257, 476, 873, 1024

'Ali Paşa (Silahdâr, Mîr-i mîrân, Şehir-köyü Muhâfızı, Rumeli Vâlîsi) 218, 580, 611, 613, 774

'Ali Paşa (Silistire Vâlîsi, Vidin ve Niğbolu, Niğde Sancağı) 580

'Ali Paşa (Şâhîn, Mîr-i mîrân, Çorum Mutasarrıfı) 163, 1264

'Ali Paşa (Şehîd, Vezîr-i dânâ) 1064

'Ali Paşa (Tepedelenli/Depedelenli, Vezîr, Yanya Sancağı Mutasarrıfı, Tırhala Sancağı Mutasarrıfı, Derbendât Nezâreti, habîs-i makhûr, mağzûb-i hazret-i Pâdişâhî) 92, 96, 187, 261, 311, 327, 351, 374, 444, 535, 566, 717, 735, 866, 898, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 990, 993, 994, 995, 989, 999, 1004, 1010, 1012, 1013, 1014, 1025, 1049, 1055, 1057, 1061, 1147, 1152, 1208, 1269, 1278, 1279; — firârîleri 1012; —'nın emvâli 1013; —'nın evlâd ü ahfâdı 990; —'nın hazâyini 1013; — mâddesi 1025, 1060, 1072, 1073; — Sarrâfı 1165; — takımı 986; — tarafdârları 1013

'Ali Paşa (Vezîr, Kastamonu ve Bolu sancakları Mutasarrıfı, Mora Eyâleti) 752, 780, 788, 796, 830

'Ali Paşa (Vezîr, Ruscuk Muhâfızı) 384, 385, 386, 389, 393, 396

'Ali Paşa-yı cedîd Müderrisi 1004

'Ali Rızâ Bey (Dergâh-ı 'âlî kapucubaşılarından) 314

'Ali Rızâ Efendi (Hakîm-zâde 'Ali Paşa hafîdi, Mîr, es-Seyyid, Burusa Kadısı, Mekke-i mükerreme Pâyesi) 220, 779, 1258

'Ali Rızâ Efendi (Mektûbî-zâde, Mekke-i müşerrefe Pâyesi) 418

'Ali Rızâ Efendi (Silahdâr Halîl Paşa-zâde, Mîr, es-Seyyid, Dâru'l-hadîs Müderrisi, İzmir Kazâsı) 1019

'Ali Sârim Efendi (Beylik Kalemi Kîsedârı, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Kîtâbeti) 160

'Ali Şefîk Efendi/Paşa (Sadr-ı 'asr Benderli 'Ali Paşa'nın kapu yoldaşı, Kethudâ, Ak-deniz Boğazı Muhâfızı, Biga Sancağı Mütesellimliği, Mîr-i mîrân) 1101, 1264

'Aliyyüddîn Paşa (Silistire Vâlîsi, Livâ'-i İlbasan, Mîr-i mîrân, Yergöğü Muhâfızı, Akseray Sancağı, Ohri Sancağı) 225, 276, 293, 384, 392, 580

'Aliyyü'l-Kârî 500

'Alkamî-i Devlet-i Âl-i 'Osmân 49

Allah ('Âlimü's-sırr ve'l-hafiyyâ, *'Allâm*, Cebbâr, Fâ'il-i mutlak, Feyyâz, Gayûr, Gâlib-i mutlak, Hallâk, Hayru'l-fâtihîn, Hayru'l-hâfızîn, Hayru'n-nâsırîn, Hayy, İlâh, Kadîr, Kahhâr, Kibriyâ, Latîf, Mâliku'l-mülki ve'l-melekûti zü'l-bekâ'i ve'l-ceberût, Melik-i Cebbâr, Meliku'l-'Allâm, Meliku'l-Gaffâr, Meliku'l-Mennân, Mennân, Mu'în, Mu'îni'l-Müte'âl, Mu'ti'l-mülk, Muhavvilü'l-havli ve'l-ahvâl, Mukallib-i kulûb-i beşer, Vehhâb, Muntakım, Mümît, Müntakım-i kahhâr, Müsebbibü'l-esbâb, Müşkilâtgüşâ, Müte'âl, Nâsır-ı mutlak, Samed, Settâr, Şâfî, Tevvâb, Vâcib Te'âlu, Vâcibü'l-vücûd, Vâhid-i Hayy, Vehhâb, Zahîr, Zü'l-Celâl) 18, 19, 20, 24, 25, 26, 28, 29, 33, 39, 42, 56, 68, 69, 74, 97, 101, 106, 117, 122, 130, 136, 141, 143, 145, 152, 240, 253, 272, 273, 281, 290, 298, 299, 337, 344, 352, 359, 361, 363, 365, 366, 375, 378, 383, 387, 411, 415, 447, 470, 478, 484, 534, 539, 542, 549, 557, 576, 578, 591, 575, 608, 630, 652, 671, 681, 682, 708, 758, 776, 784, 801, 816, 824, 833, 849, 855, 864, 894, 919, 925, 934, 956, 957, 977, 984, 1051, 1076, 1123, 1126, 1131, 1136, 1143, 1148, 1168, 1184, 1190, 1197, 1199, 1200, 1213, 1232, 1233, 1241, 1280, 1286, 1287, 1292; 'atîk— 195; nasîrimiz olan hazret-i — 1287; —'dan korkar 57; —'ı bilen 366; —'m havl ü kuvveti 682; —'ın 'avnı 1099; —'ın 'inâyeti 1099; — mübârek eyleye 1281; — rızâsiyçün 768; — Te'âlâ 24, 65n, 72, 90n, 111, 134, 141, 156, 176, 189, 244, 245, 250, 283, 294, 304, 306, 314, 327, 345, 378, 381, 382, 417, 430, 444, 446, 448, 453, 464, 478, 485, 505, 523, 529, 566, 578, 585, 599, 633, 636, 648, , 690, 691, 703, 718, 719, 741, 756, 801, 876, 886, 887, 888, 907, 922, 952, 989, 1045, 1072, 1127, 1148, 1175, 1176, 1200, 1222, 1251, 1261, 1277, 1292;—u 'azîmü'ş-şân 1084; —u ekber 810; —u ekber kebîrâ 125; —umm'ahfaz 793; —umm'ahfaznâ 638

Alma'î Kabîlesi 801

Almanya Ülkesi 94

'Alo Bey (Pilaslı-zâde İsmâ'îl Paşa'nın birâderi) 987

Altmışlı rütbesi 231

altûn 149, 259, 260, 350, 596, 776, 845, 896, 912, 915, 939, 940, 1009; cedîd yirmi beşlik — 942; ecnâs-i — 259; kalb — 911; meknûz — 776; taklîd — 910; yarım kîselik — 968; —dan evânî 776; —dan mensûc a'lâ şerîdler 109; — fey'âtı 259; — hişâbı 612; — ile masnû' esb takımı 350; — külçeleri 148; —la masnû' bir çift murassa' tabanca 350; —la müzeyyen/mercânlu Cezâyirkârî tüfeng 350; — ma'denleri 909; ecnâs-i —un fey'âtı 259; — yaldızlı sîm çelenk 482; — zencîrlî âvîze 845

Altun-köprü 782

Altuntaş 314; — A'yânı 516; — havâlîleri 315; — Nâ'ibi 516

'Alvacı (علوه جی) bk. (Ahmed 'Alvacı, aktâr-ı 'Irâkıyye'yi ihlâl ü ifsâd eden Karavel Kalemi 'aşîretinden)

'amâ; 'âlem-i — 37, 211; 'illet-i — 713; kuvvet-i — 820; mübtelây-ı 'ârıza-i — 419; perde-i — 148; —ları zâ'il olarak 822; —y-ı cehl ü nâdânî 259; —y-ı gaflet 364

a'mâ olmağla 879

âmâde 280, 420, 486, 594, 1208, 1217, 1287; —-i ceng 433-i hacle-gâh-ı hayâl 114; —-i harb 145; —-i idâre-i mâdde-i ma'hûde 801; —-i îkaz 1022; —-i zehr-i kâtil 22

âmâl; akdem-i — 59, 77, 211, 399; ceyb-i — 640; ehass-ı — 667; harf-i cell-i — 1201; hatm-i nüsha-i — 944; imâle-i — 57, 938, 1026; muvaffak-ı hayr-ı — 1190; sarf-ı — 924, 978; sarf-ı cell-i — 758; ufl-ı — 634; 'umde-i — 206, 271, 1022; —-i emniyyet-iştimâl 691; cemî' —ine vâsıl 1103; aksây-ı —ler 74; pîşgîre-i —ler 621

a'mâl 16, 86, 231, 248, 794, 934, 979, 1041, 1160; ashâb-ı — 113; menût-ı — 397; sezây-ı cezây-ı — 643; —-i lâ-yu'addû ve lâ yuhsâ 938

'amâme; kebîr — 1240

Amasya 790; — Sancağı 482, 516, 520; — Sancağı kazâlarının a'yânı/hükkâmı/mütesellimî 520; — vücûhu 312

Âmedî/Âmedci 224, 281, 1256; — Efendi 237; — hulefâsı 160, 224, 495, 580, 749, 1052, 1256, 1257; — hulefâsı emekdârları 1256; —-i Dîvân-ı hümâyûn 82; —lığ 281

'amel 85, 177, 183, 189, 327, 339, 366, 367, 446, 487, 556, 565, 577, 692, 697, 706, 709, 736, 742, 743, 760, 762, 769, 770, 842, 896, 953, 1041, 1138; bi'l-— 1181; cezây-ı — 1150, 1225, 1281; düstûru'l-— 80, 240, 826, 827, 828, 913; icrây-ı — 1042; keyfe mâ-yeşâ' — 1133; min-ciheti'l-— 802; semere-i — 816; —den hâric 1042; 'ilim —e mukaddem 85; —en 257, 407; kesret-i — erbâbı 1042; —-i 'âcizâne 726; —-i erbâb-ı resm/tasvîr 996; —-i gayr-i sâlih 181; — ile def' 1154; —-i mezbûr 1166; —-i musanna' 1041; —-i tıb 252; kulûb-i erbâb-ı —iyyât 944; —iyyât-ı mühimme 494; —-i zillet-engîz 177; —ler 47, 739; — olunup 1029

'amele 381, 480, 584, 773, 960, 961, 1193; ru'esây-ı — 647; zu'afây-ı — 960; — gönderüp 787; — gündelikleri 960; yeniçerilik iddi'âsında olan — makûleleri 960

Amerika 16, 909, 1005, 1041, 1042; — cumhûru 1004; —lu 1005, 1185

'âmî 101

'Amîk Kal'ası (Van civârında) 904

Amid; nefs-i — 946

âminen 702, 741, 795, 801, 871, 1279

'Âmir Beyefendi/Bey (Mâliyye Tezkirecisi, Silâhdâr Kâtibi, Mâliyye Tezkireciliği Vekâleti) 160, 224

Amiral 721, 723, 724, 725, 1288; mehâret tahsîl etmiş — fikdânı 1272; ta'lîm/terbiye görmüş — fikdânı 1272; donanma-yı mezbûr —i 247; —-i merkûm 721; —-i mûmâ ileyh 725

'âmme 71, 100, 180, 188, 263, 302, 405, 536, 504, 803, 1034, 1088, 1227, 1266, 1285; hılâf-ı — 1067; ittifâk-ı — 1155, 1161; kabûl-i — 66n, 364; ma'lûm-i — 677, 1046; mazarrat-ı — 1189; memerr-i — 602; menâfi'-i — 38; menfa'at-i — 144, 1042; muhtâcun ileyh-i — 1144; musâlaha-i — 243; râbıta-i — 1030; râhat-ı — 1109; teneffür-i — 808; umûr-i — 85, 1029; vesâyây-ı — 1041; zebân-zed-i — 508; —-i 'âlemiyân 447; —-i ehâlî 452; —-i ehl-i îmân 855; —-i enâm 92; —-i hademe-i devlet 234; —-i 'ibâd-ı Müslimîn 376; — 'indinde 265; —-i İslâmiyân 237; —-i sükkân 245; teferrüc-gâh-ı —ler 663; — mektebleri 1041; —ten 1261

'ammî; — 789, 1061; —ler 935; —-zâde 789, 821

*amora*larını uydurarak 1273

Amrudlu Karyesi 576

'Amû-oğlu 705

ana 849

Anabolu (Mora Nîm-cezîresi'nde) 1110, 1117; — İskelesi 1111; — Kal'ası 813, 1186; — Kal'ası muhâfazası 1255; — Kal'ası Muhâfızlığı 812, 1087, 1253; — muhâfazası 1130, 1177, 1183, 1208; — Muhâfızı-yı sâbık 815; — Muhâfızlığı 1110, 1117; — Voyvodası-yı sâbık 812

Anadolu 56, 66, 100, 263, 270, 305, 308, 322, 329, 378, 447, 464, 481, 529, 629, 681, 682, 727, 806, 858, 1115, 1138, 1168, 1175, 1186, 1210, 1235; aktâr-ı — 279, 1169; asâkir-i — 516; Diyâr-ı — 548; Sürücü-i — 303; — aktârı 1168; — a'yânları 92; — cânibi 447, 516, 740, 1279; — cânibi hudûdu 527; — Ereğlisi 375; — Eyâleti 162, 293, 516, 521, 574, 657, 698, 699, 751, 832, 838; — Eyâleti dâhili 524; — Eyâleti'nde vâki' elviye alay-beyileri 304; — Eyâleti'nde vâki' kazâlar 521, 523; — hânedânları 92, 154; — hudûdu 975; — Kadı'askeri 81, 539, 544, 549, 558, 636, 674, 713, 749, 850, 944, 1048, 1258; — Kadı'askerliği 475, 699, 749, 750, 792, 828, 862, 1258, 1276, 1280; — kıyıları 383; — me'mûrları 436; — memâlikı 92, 314; — menâsıbı 293; — Muhâsebeciliği 159, 580, 581, 749, 1250; — Muhâsebecisi 160, 700, 1256; — nizâmı 646; —'nun 'aynü'l-a'yânı 72; —'nun ba'zı mahalleri 331; —'nun orta kolunun yemîn ü yesârı 452; —'nun sağ kolu 314; —'nun üçer kolları 314, 572, 828, 954, 1145; —'nun üçer kollarının yemîn ü yesârları 872; — Pâyesi 59, 128, 303, 305, 395, 475, 498, 539, 558, 566, 587, 606, 666, 688, 737, 750, 751, 764, 792, 862, 976, 1051, 1087, 1258; — rütbesi 1024; — Sadâreti 18, 67, 128, 188, 195, 204, 511, 538, 558, 636, 663, 665, 674, 737, 750, 764, 990; — Sadâreti Pâyesi 203, 204, 462, 675, 713, 1048; — Sadrı 606; — sâhili 419, 1149, 1176, 1187, 1223, 1235, 1273; Ak-deniz'in — sâhilleri 742; Ak-deniz'in — sâhilleri yoklanup 1149; — semti 70, 553, 556; — Ser'askerliği 70; — sevâhili 349, 485; — tarafı 270, 271, 284, 303, 326, 373, 374, 446, 452, 526, 708, 1223, 1248; — Vâlîsi 81, 218, 261, 293, 304, 694, 695, 698, 708, 751, 753, 815, 832, 1077, 1097, 1098, 1187; — Vâlîsi-yi sâbık 838; — yakası 321, 1289

Anadolu-hisârı 1193

Anagnosi Logoştl (Agrafalı Kör Asteryo-oğlu, hâ'in) 1147

Anahtar Ağası 733

Anakara Kal'ası 975

Anapa (Çorum Sancağı kazâlarından) 370, 536, 954; — Binâ Emâneti 918; — Binâ Emînî-yi sâbık 1250; — muhâfazası 305; — Muhâfızı 333, 370, 441, 698, 866

Anapolitan sevâhili 346

'anâsır; —-ı asliyye 1039; —-ı erba'a 1028

Anastaş Re'îs (İnoz re'âyâsından, zimmî) 1054

Anavarin (Mora Nîm-cezîresi'nde vâki') 742; — Kal'ası ehâlîsi 1174; — Kal'ası pîş-gâhı 741

anbar (tarla sâhibine) 719

Anbâr 1170; — Kâtibi 1169

anbar; sefîne-i üç —lı (bir gemi cinsi) 672; üç —lı/lu 55, 256, 257, 672, 721

Anbarlar (Yergöğü'ye bir sâ'at mesâfede) dedikleri mahal 491
'anber; — behâsı 914; —-i eşheb tesbîh 350; — ta'yînî 914
'Anber Ağa (Lala-yı Şehriyârî, Hazînedâr Ağa, Ağa-yı Dâru's-sa'âdeti'ş-şerîfe) 48, 632
Andeliko re'âyâsı 994
Anderya İtalinski (Rus diplomatı Andre Italinski, Murahhas-ı Evvel, Müsteşâr-ı Hâssı, Şambelan, Kıdvetü ümerâ'i'l-Milleti'l-Mesîhiyye, 'Umdetü küberâ'i't-tâ'ifeti'l-'İseviyye) 550
Andıra 1166; — Adası 1166; —lu Rûm mellâhlar 1054
Anduğu (اندوغى) Kazâsı A'yânı 370
'Aneze 'Urbânı 787, 791, 889, 898; — serkerdeleri 705
Ankara 308, 340, 539, 903, 905, 906, 1278; — Kazâsı 713; — Mutasarrıfı 1077, 1279; — Sancağı 162, 698; — Sancağı Mutasarrıfı 518, 658, 708, 903
'ankebût; beyt-i —dan evhen 44
Ankona pîş-gâhı 1163
'Anka'-i Magribî 56
Antakya Mütesellimi 668
Antalya 668, 670, 1111; — İskelesi 1111
Anton (Ak-deniz'de Teno Adalı) 1268
Anton (David-oğlu, Ermeni sarrâf tâ'ifesinden) 818, 819
Anton Ciro (Çukacı . Beşiktaş'da sâkin, Rûm) 1113, 1135
Anton Keyroga (Don Antonio Quiroga, Mülâzım Bin-başı) 1157, 1158
'âr 37, 1266; bî-— 32, 45, 158; izhâr-ı şîme-i hacâlet ü — 151; mâdde-i hemvâr-ı mûcib-i — 46; muharrik-i haslet-i — 125; mûris-i — 33; — eteği 505; —-ı firâr 294; —ın fikdânı 300; —-ı niyâz 250; bî-— makaleleri 235
ârâ 467, 822; ashâb-ı — 1027, 1031, 1037, 1080, 1088; hulâsa-i— 1185; nihâyet-i — 1176; —'-i 'âmm u hâss 279; —y-ı nâ-becâ 1073; —da ittifâk 1027
'Arab 'Ali mahallî (Malazgird Sancağı'nda) 1002
'Arab 974, 1007, 1244; meşâyih-i — 621; şüc'ân-ı — 965; evlâd-ı —-âsâ 620; —'dan yeniçeri olmak kânûn değil 971; çırçıplak Çöl —ı 666; mevâl-i —î 47; — Kapudan 1243; —lar 622
A'râb; cevelân-gâh-ı eşkıyây-ı '— 772; tugât-ı — 971; havâric-i — kabâ'ili 282
'araba 208, 464, 602, 779, 1225, 1277; hinto ta'bîr olunur — 1066; —cı esnâfı 843; —cı kazganları 147; —cı neferâtı 921, 1021; —cı ortaları 983, 1015; nısf —cı ortası 443; —cı-başı Ağa 151, 1252; —cılar Kâtibi 674; —cılar Kitâbeti Vekâleti 160; —lar 145, 383, 392, 396, 436, 437, 464, 718; nisvân —ları 471
'Arabî; talebe-i lisân-ı — 664; lisân-ı — 1293n; — münşe'ât 500; — te'lîfât-ı mu'ciz-beyân 543; 'ulûm-i —yye 307n; —yyü'l-'ibâre 501
'Arabistân 51, 375, 548, 814, 907; müzekkir-i musîbet-i 'azîme-i — 153; — fellâhı mellâhları 1272; — şîvesi 622
'Arabkîr 1201, 1208; — Kethudâ-yeri 327; — neferâtı 327; — tevâbi'i neferâtı 327
Arac (Kastamonu Sancağı'nda) 315; — Kazâsı 316
A'râf'da kalmış etfâl-i ehl-i Kitâb-âsâ 134
'arak 969; gark-ı — 511; kesret-i nûş-i — 279
Arakil (Hâncı, Ermeni re'âyâsından, zimmî) 851
ârâm 12, 32, 52, 83, 127, 131, 137, 155, 156, 183, 193, 206, 235, 289, 298, 303, 417, 478, 583, 661, 672, 812, 895, 999, 1042; bî-— 168, 180, 191, 307, 471, 638; cây-ı — 156; dest-keş-i — 96; hengâm-ı bî-— 638; icrây-ı 'âdet-i — 591; ma'nî-i — 963; mütena'i'am-i — 251; temâm-ı — 1045; tınâb-bend-i — 235; —-gâh 173; —-gâhlar 105; —-ı 'ibâd 39; —-ı ra'iyyet 39; mazılle-nişîn-i —iş 714; —iş 549, 728; —lar 296, 747
'Arasât; mânend-i 'arsa-i — 100
arayıcılık san'atı 126
ârâyiş; —-güster 548; —-i bî-hûde-i mühmelât 11; —-i bî-hûde-i zâ'idât 11; —-i ceyb 458; —-i elfâz gavâ'ili 21
a'râz 168, 567; hetk-i — 355, 365, 576; —-ı tabî'iyye 596
'arbede 809; — çıkararak 960; —-i yeniçeriyân 506
Ardanuc (اردون) Sancağı (Çıldır Eyâleti'nde) 745
'arefe 151; yevm-i — 155, 157, 173, 1253
Arfendoli (ارفندولى . Rûm tâ'ifesinden, Darbhâne-i 'âmire Sarrâfı) 1165
Argun Hân (selâtîn-i Cengîziyye'den) zemânı 36
'arîza 13, 403, 457, 761, 861, 918, 994, 1054, 1074, 1075, 1142, 1148, 1150, 1153, 1182, 1195, 1218, 1230, 1248, 1249; — güne 1106; —-i mezkûre 995; —lar 351, 456, 870, 1195, 1206, 1267
'ârif 50, 168, 972, 1026, 1027; kalb-i — 344; —ân 15, 82, 165; izhâr-ı tegâfül-i —âne 94; —ân-ı 'ilm-i hazret-i Ehadiyyet 470
'Ârif Ağa (el-Hâc, Kahveci-başı) 159
'Ârif Ağa (Kurşuncu-başı-zâde, Rikâbdâr Ağa-yı hazret-i Şehriyârî) 27
'Ârif Ağa (Segbân-başı) 69
'Ârif Bey (Nesîbâ yeğeni, Âmedî hulefâsı emekdârlarından, Mevkûfâtcı) 1256
'Ârif Efendi ('Arab-zâde, Şeyhulislâm) 52, 53, 606
'Ârif Efendi (Defterdâr Kîsedârı, Mâliyye Tezkireciliği) 224
'Ârif Efendi (Dürrî-zâde, Şeyhulislâm) 203, 605, 606
'Ârif Efendi ('İrfânî-zâde, hâcegân-ı Dîvân-ı hümâyûn'dan, Kapu Kethudâsı, Matbah-ı 'âmire Emâneti) 167, 168, 228, 515, 698
'Ârif Efendi ('Ismet Bey-zâde, Mîr, es-Seyyid, Mûsıla-i Süleymâniyye, Dersiyye-i 'Ali Efendi der-Câmi'-i Bâyezîd Ağa Müderrisi) 703
'Ârif Efendi (mevâlîden, Tüfengci-başı) 1220
'Ârif Efendi (Müderris-zâde, Edirne Kadısı) 1009
'Ârif Efendi (Riyâset Vekâleti, Defter Emâneti) 223, 243

'Ârif Efendi (Sergî Nezâreti) 580
'Ârif Hikmet Beyefendi (Şeyhulislâm) 610n
'Ârif Mehmed Ağa (Filibeli, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından) 316
Aristo Hakîm 1241
'âriyye; 'alâ tarîku'l-— 501; hademü/haşem-i —t 777; redd-i —t ka'idesine ri'âyet 1087
arkadaş 290, 1048
Arkipel ta'bîri (ya'nî Adalar-arası) 435
Arkoriz (ارکوریز, Şarköylü zimmî) 1181
Arkos (ارقوس) mahalli 1158
arma; —lar 57; —ları döküldükleri 55; —sız 57
armador 1272; Donanma-yı hümâyûn sefînelerinde —luk 1242
Arnavud/Arnabûd 152, 1012, 1013, 1046, 1062, 1248, 1265; atlu — 1248; — askerleri 965, 1012, 1013, 1278; — Belgradı 986; — İskenderiyyesi Muhâfızı 1077; — İskenderiyyesi Sancağı 225; Mîsliman Kega —lar 1147; Yanyalu — Rûmlar 1061; —lar 981; Rûm —ları 1173; —luk/Arnabudluk 93, 548; —luk derûnu 985; —luk havâlîsi 1269; —luk İskenderiyyesi Mutasarrıfı 1264; —luk kıt'ası 444; —luk sâhili 985; Rûm — bölük-başıları 1233; Yanyalu — Rûmlar 1061; su-yolcu — Rûmları 1119; — tâ'ifesi 535, 965; — takyesinden ziyâde berbâd 198; dinc — tüfeng-endâzları 288; — 'usâtı 1060; — zimmî yolcular 1054
Arnavud-köyü 1113, 1115, 1120, 1148, 1171, 1220, 1260, 1262; — Baş-papası 1135; — muhâfazası 1097, 1100
arpa 348
Arpa; — Emâneti 581, 698, 830; — Emîni-yi esbak 958, 1202; ber-vech-i —lık 644, 713, 743, 919, 1019; nemâluca —lık 618; —lık/arpalığ 9, 231, 374, 544, 687, 712, 1201; —lıklar 157, 499, 659, 713, 829, 944, 1019, 1048, 1285; mevâlî —ları 560; sudûr —ları 560; —lıklar tevcîhâtı 1259; — mahsûlü 566; —lık tevcîhi 1019
Arpaçay (Faş tarafında) 504; — boyu 526
'arsa 343, 658, 856, 939; —-i Lahm 150; 'ilâve-i — 856; —-gâh-ı cenge bedel 1050; —-i ceng/cihâd 1231; — iştirâsı 856; —-i mahşerden nişân 579; —lar 856, 856
arslan 350, 505; — postu 350
Arslan Bey (Keleş Bey'in oğlu) 332
Arslan Girây (Kızıl-ağaç Kazâsı'nda sâkin) 874
arşun 856, 1240
Arundel (Thomas Howard Arundel, bey-zâde) 17
Arundel Şehri (İngiltere'de) 17
arz 620; kıt'a-i mezkûre-i — 998; küre-i — 998; rûy-i — 18, 681, 753; te'affün-i — 540; rûy-i —-ı ma'mûre 1199
'arz 78, 82, 88, 91, 101, 130, 143, 174, 183, 191, 203, 212, 213, 215, 229, 238, 239, 243, 282, 298, 325, 329, 331, 338, 339, 345, 347, 348, 350, 351, 353, 354, 355, 356, 358, 364, 378, 394, 397, 399, 401, 415, 419, 449, 457, 487, 526, 527, 538, 551, 559, 604, 611, 613, 615, 616, 617, 632, 646, 647, 665, 705, 728, 729, 742, 783, 784, 785, 796, 800, 813, 840, 844, 864, 865, 870, 871, 874, 880, 894, 900, 903, 917, 922, 930, 932, 946, 956, 996, 997, 1004, 1041, 1043, 1053, 1079, 1081, 1094, 1108, 1115, 1136, 1147, 1151, 1173, 1196, 1197, 1199, 1203, 1208, 1212, 1214, 1221, 1242, 1254, 1277, 1293n; ba'de'l-— 326, 350, 376, 681; bi'l-— 1082; lede'l-— 695, 742, 743, 857, 1197; meydân-ı — 175; tahte'l-— 149; — etmek 664, 1039; —-ı dîdâr 155; —-ı dîdâr-ı 'ibret-nümâ 26; —-ı hâk-i pây-ı Pâdişâh-ı kerem-mu'tâd 908; —-ı hâk-i pây-i bazret-i Şehriyârî 359; ashâb-ı —-ı hâl 916; ref'-i —-ı hâl 859; —-ı hâl 157, 181, 183, 763, 781, 825, 838, 839, 842, 843, 846, 968, 1055; —-ı hâl takdîmi 915, 938, 968; —-ı hâl-i Türkî-i ma'nevî 181; —-ı hâl-i 'ubûdiyyet-me'âl 456; —-ı hâller 456; —-ı hâller takdîmi 535, 537, 882; —-ı hayf 593; —-ı hıdmet 807, 1211; —-ı hıdmet garazı 1025; —-ı hulûs 176, 324, 850; —-ı hüsn-i hıdmet 1049; —-ı iltıcâ 1152; —-ı istîmân 1279; —-ı iştikâ 696, 815; —-ı kâlây-ı hüsn-i hıdmet 807; —-ı kâlây-ı ma'rifet 784; —-ı kasâ'id 212; —-ı lika'-i sürûr-nümûd 462; —-ı mahzar 294, 839; —-ı matlab 949; —-ı mehâret 21; —-ı mevedet 176, 850; —-ı musâlaha 242, 244, 245; —-ı müsâbakat 1073; —-ı nazar-gâh-ı Felek-sâr 1225; —-ı nukûd 1144; —-ı pâye-i serîr-i a'lâ 24, 664, 1198; —-ı recâ 101; —-ı sadâkat 45; —-ı safvet 95, 324; —-ı semend-i kaytasî-endâm 655; —-ı sulh 242, 243; —-ı şekvâ 720; —-ı şikâyet 868; —-ı te'essüf 593; —-ı tefakkur 198; —-ı tevârîh 212; —-ı tevârîh-i dil-güşâ 671; —-ı tevfîk-ı tarafeyn 356; —-ı 'ubûdiyyet 715, 821, 1269; —-ı 'ubûdiyyet-i kadîme 349; — mefâhîmi 442, 563; — u 'umk 647
'Arz-odası (Bâb-ı 'âlî'de) 410, 538, 607, 825, 839
'asâ; — içre 133, 821; eli altûn —lı 776
a'sâb 136, 640; —lar 210, 535
'asabiyye; ilel-i — 599; sâhib-i —t 953
Âsaf; dâ'ire-i —âne 287, 502, 515; kavâ'im-i —âne 790; mektûb-i mülâtafet-üslûb-i —âne 954; müsâ'ade-i —âne 294; otak-ı mu'allâ-ntâk-ı —âne 254; tahrîrât-ı —âne 978; telhîs-ı —âne 996; —âne 615; —-ı ekrem 784; cevâb-nâme-i —î 1189; hademe-i Bâb-ı —î 698, 494; mektûb-i —î 1191; otağ-ı —î 595; tahrîrât-ı —î 1142, 1268; otak-ı şükûh-ittisâk-ı Sadr-ı —î-ahlâklar 236; tahrîrât-ı —î kîsesi 996; tahrîrât-ı —iyye 862; Sadr-ı —-misâl 93, 236; Sadr-ı a'zam-ı —-misâl 654
asâkir 19, 41, 44, 57, 66n, 77, 83, 109, 125, 209, 210, 216, 225, 237, 248, 260, 261, 264, 266, 270, 275, 276, 286, 287, 288, 289, 294, 311, 315, 320, 324, 326, 331, 332, 369, 372, 373, 374, 385, 386, 387, 392, 394, 396, 397, 398, 404, 406, 407, 409, 415, 416, 421, 433, 434, 444, 445, 446, 447, 460, 461, 465, 481, 482, 488, 522, 523, 526, 529, 533, 556, 557, 562, 568, 578, 581, 582, 605, 615, 625, 626, 652, 654, 690, 692, 745, 780, 920, 921, 922, 930, 963, 965, 990, 1011, 1016, 1033, 1044, 1104, 1110, 1157, 1179, 1186, 1187, 1192, 1204, 1205, 1245, 1253, 1265; beyne'l-— 1172; cem'-i — 984, 1003; güzîde — 371, 438; idâre-i — 451, 486; itâ'at-'ünvân — 407; i'tikâd-ı — 36; kulûb-i — 43; mu'allem — 110; muntazam —

110; mülzâhame-i — 58; tüvânâ — 438; harba âşinâ — 438; harba muktedir — 438; i'mâl-i — 486; kâr-güzâr — 419; kesret-i — 264, 283, 374; kutâle âşinâ/muktedir — 438; kul ta'bîrine sezâ — 625; mu'tenâ — 371; muvazzaf — 458; müretteb — 303, 370, 447, 460, 463, 516, 518, 521, 523, 524; nefer — 486; nizâm-ı — 85; piyâde — 254, 387, 388; rehâvet-i — 1036; ru'esây-ı — 401, 649; safekat-ı pây-ı — 117; savlet-i — 744; sebük-'inân — 407; serâ'ir-i — 441; sevk-i — 434; tahrîr-i — 761; teksîr-i — 438; tertîb-i — 438, 485, 523; tüfeng-endâz — 318; yarar — 371, 419; —-i a'dâ 261, 267, 298, 374, 396, 408, 414, 419, 446; —-i Anadolu 516; —-i âteş-bâr 92; —-i bahriyye 64, 394; —-i berriyye 556; —-i cedîde 115; —-i deryâ-nümûn 648; —-i dilâverân 318; —-i düşmen 73; —-i hâriciyye 135; — ihrâcı maslahatı 447, 521; cevelân-gâh-ı —-i İslâm 387; —-i İslâm 41, 275, 288, 289, 290, 382, 387, 392, 449, 490, 527, 836, 889, 1130, 1172, 1231, 1232, 1233; —-i kadîme 86; serân-ı —-i kâr-âşinâ 965; —-i kesîre 269, 447, 1246; işe yarar —-i kesîre-i şecâ'at-şi'âr 312; —-i külliyye 317, 319, 430, 432, 438, 453, 459, 460, 532, 738, 739, 744, 755, 945, 1063; —-i külliyye-i zafer-nişân 696; cem'-i —-i mahsûsa 75; kevânîn-i —-i mansûre 1241; —-i mansûre 1204; —-i matlûbe 523; —-i me'mûre 706, 922; —-i mehîbe 83; —-i menhûse 453; —-i merkume 435, 556, 1192, 1202; —-i meşhûr 286, 310; —-i mevcûde 326; —-i mezbûre 87, 127, 388, 420, 505, 745, 946, 1096, 1253; —-i mezkûre 269, 291, 318, 355, 369, 392, 433, 444, 460, 464, 486, 536, 556, 745, 1221; —-i mu'alleme 64, 86; —-i muntazama 145; —-i muvahhidîn 453, 1286; —-i mürettebe 56, 434, 593, 696; —-i mürettebe-i düşmen 19; —-i müteferrika-i mezkûre 125; —-i mütenevvi'a 389; —in başbuğları 464; sevk-i/tahrîk-i sunûf-i —-i neverd-azmâ 381; —in rehâveti 1157; —in sürücüsü 303; —-i neberd-azmâ 280; —-i nusrat-irtisâm 557; —-i nusrat-şi'âr 87; —-i Orduyi hümâyûn 275; satvet-i —-i 'Osmânî 387; —-i 'Osmâniyye elinden kal'a alınmak 308; —-i sâ'ire 271, 1015; —-i Sadr-ı a'zamî 125, 126; —-i sayfiyye 326; —-i Sultânî 1179; —-i süvâriyân 110; —-i Şâhâne 65, 907; —-i Şehriyârî 292; —-i 'Urbân 652; —-i vâfire 488, 789; —-i vâfiye 261, 268, 430, 578, 680, 790; cem'-i —-i vâfiye 653; —-i vefîre 268, 438, 453, 676; —-i zafer-irtisâm 241; —-i zafer-nişân 268; — tertîbi 448; — 'ulûfesi 1011; bk. ayrıca asker

asâlet 196, 224; bi'l— 1058; —en 535, 637, 1160; — sevdâsı 206

âsâr 15, 22, 24, 44, 61, 212, 231, 470, 609, 610, 986, 1013, 1023, 1064; ed'iye-i mücerrebü'l— 567; isr-i — 1245; müşâhidü'l— 594; —-ı 'arz-ı kadîm-i Şeyhulislâmî 713; mukaddimât-ı mûcidesi —-ı gibi 924; —-ı 'inâd-ı câhilî 542; —-ı cevher-i şâhvâr-ı 'akl-ı Şehriyâr 61; —-ı dest-i meş'ûm 793; —-ı dirâyet 9; —-ı erbâb-ı fazl 250; —-ı erbâb-ı iktidâr 250; —-ı felekiyye 1057; —-ı fetânet 9; —-ı galebe 1168; —-ı gazab-ı âteş-bâr-ı hazret-i Şehriyârî 931; —-ı gazab-ı Bârî 936; —-ı gazab-ı Pâdişâhî 569; —-ı gazab-ı Şâhâne 780; —-ı hâme-i fezâ'il-'allâmeler 500; —-ı hükm-i civânî 35; —-ı hükm-i hadâset 35; —-ı ihtilâl-i dimâğ 793; —-ı inkisâr-ı kalb-i Sultân 152; —-ı intisâr 1168; —-ı intizâmlar 1015; —-ı istikâmet 524; —-ı kazâ'-ı Kird-gâr 755; —-ı kalemiyye 9; —-ı kesret-i fısk 584; —-ı kesret-i zinâ 584; —-ı kudûm-i şûm 689; —-ı mehâsin-i teveccühât-ı hazret-i Şehriyârî berekâtü 244; —-ı mezâlim-îsâr 154; —-ı mu'âdât 239; —-ı mübâyenet 239; —-ı nahvet 937; —-ı server 28; —-ı seyyi'e 802; —-ı sıdk 524; —-ı siyâsiyye mutâla'a edenler 256; —-ı şefkâne-i 'aliyye 555; —-ı tâli'-i Şehriyâr-ı deryâ-nevâl 642; —-ı Tatar 18; —-ı tedmîr-i nâ-sezâ 39; —-ı tegayyür 632; —-ı tekebbür 937; —-ı teveccüh-i cenâb-ı Pâdişâhî 944; —-ı teveccüh-i hazret-i Pâdişâh-ı kişver-güşâ 919; —-ı teveccüh-i kalb-i Şehriyârî 633; —-ı teveccüh-i Şehriyârâne 973

âsâyiş 181, 206, 365, 457, 591, 682, 693, 709, 714, 728, 754, 980, 1020, 1079, 1196, 1287; devâm-ı — 870; ihlâl-i — 1123; inşilâb-ı — 735, 748, 770, 771, 816, 905; istihsâl-i — 287, 308, 549; kâffe-i — 759; kemâl-i — 702; mâdde-i — 771; mâ'il-i — 547; müte'ahhid-i — 120; tabl-ı — 387; zemân-ı —-âsârlar 64; taklîb-i kutb-i —-i âfâk 141; —-i 'âmme 1109; —-i 'ibâd 339, 343, 862; —-i emniyyet 1110; —ler 401, 727; —-perestâne 533

asdıkâ'/asdıkâ 118, 279, 1133, 1137, 1149; tercemân-ı hâl-i — 869; —-i devlet 187, 903; —-i hazret-i Pâdişâhî 1189; —-i Pâdişâh-ı cihân-ârâ 131; —-i Pâdişâh-ı dânâ 131; —-i Şehriyârî 133; — mu'âveneti 235; —y-ı saltanat 1269

'asel-ı hutân; mânend-i — 67

'Ases-başı 893, 1110; —yı sâbık 787

ashâb 20, 87, 560, 580, 625, 715, 747, 791, 833, 851, 960, 968, 978, 1079, 1257, 1271; 'alâka —ı 363; sahîh — 1054; mesânid-i 'âliye —ı 962; —-ı agrâz 168, 739; —-ı 'akl 103, 211, 335, 957, 1025; —-ı 'akâr 911; —-ı a'mâl 113; —-ı âmîziş 542; —-ı ârâ 1027, 1031, 1037, 1080, 1088; —-ı 'arz-ı hâl 916; —-ı bagy-i 'usât 949; —-ı basîret 12, 31, 446, 735; —-ı büyût 119; —-ı cerh u ta'dîl 150; —-ı cürm 189, 837; —-ı dâ'ire-i sadâkatkâr 967; —-ı dekâkîn 366; —-ı dikkat 446, 521, 1025, 1120; —-ı dirâyet 335, 521; —-ı diyânet 381; —-ı dükkân 135; —-ı düyûn 766; —-ı emlâk 554; —-ı emvâl 867; —-ı erâzî 398; —-ı esâmî 1056; cins-i —-ı fazl/iktidâr 104; —-ı fazl 37; —-ı ferâset 1052; —-ı fîl 814; münâsib-dîd-i —-ı fihâm 136; —-ı fihâm 31; —-ı garaz 939, 1133, 1143; —-ı gavâyet 140; —-ı gayret 381, 777; —-ı gayret-i dîniyye 284; —-ı hall ü 'akd-i umûr re'yi 1033; —-ı hâne 850, 856; —-ı hatâ 189; —-ı hazâkat cerrâhlar/tabîbler 232; —-ı huyânet 1269; —-ı hikmet 1027; —-ı hirfet 113; —-ı husûmet 967; —-ı hüner 37; —-ı 'ırz 903; —-ı idrâk 292; —-ı 'iffet 195, 903; —-ı ikbâl 961, 1022; —-ı iktidâr 790, 1269; meşhûd-i —-ı im'ân 984; nümâyân-ı —-ı im'ân 1188; —-ı insâf 345; —-ı intibâh 1046; —-ı intisâb 1003; —-ı irâd 911; —-ı istibsâr 541; —-ı istihkak 1155; —-ı 'isyân 47, 1269; —-ı ittifâk-ı ârâ 1142; —-ı iz'ân 12; —-ı

kader 37; —-ı kemâl 9, 864; —-ı kıyâs 1050; —-ı kîn 967; —-ı kiyâset 103; —-ı kudret 381; —-ı maslahat 191, 234; —-ı mefsedet 717; —-ı meşveret 1164; —-ı mukāta'ât 529, 911; —-ı nâmûs 1027; —-ında ibkā 647, 699, 748; —-ı nazar-ı im'ân 593; —-ı nefs-i emmâre 977; —-ı nisâb-ı fazîlet/'ilm 863; —-ı nisbet 1050; —-ı nüfûz 1022; —-ı rakam 9; —-ı re'y 1241; —-ı reşâd 957; —-ı safvet 195; —-ı sâmân 830; —-ı servet 370, 371, 830, 1171; —-ı şecâ'at 777; —-ı şerr 1028; —-ı tahkîk 541; —-ı te'alluk 1073; —-ı tecribe 735; —-ı tedbîr 1031, 1241, 1275; —-ı tedkîk 912; —-ı teyakkuz 1248; —-ı tezvîr 132; —-ı tîmâr 911; —-ı ticâret 759, 924, 1109; —-ı tuğyân 152; —-ı 'ukūl 1285; —-ı 'ukūlün hulâf-ı me'mûlü 1112; —-ı 'ulûfe 1098; —-ı ülfet 542; —-ı ümniyye 1073, 1083; —-ı vukūf 1035, 1046; —-ı yesâr 1139

Ashâb; —-ı güzîn 547; —-ı kirâmlar 541; —-ı Seyyidü's-sakaleyn 411

'Âsım Bey (Halîl Hamîd Paşa hafîdi, Kapucubaşı, Humbaracı-başı) 1250

'Âsım Efendi (Mekkî-zâde, Şeyhulislâm) 816

'Âsım Efendi bk. **Ahmed 'Âsım Efendi** ('Ayntâbî, es-Seyyid, Süleymâniyye Müderrisi, Vak'a-nüvîs, Müverrih-i sâbık, Mütercimü'l-Kāmûsi ve'l-Bürhân)

'Âsım Efendi Târîhi 168, 499, 674

'âsî 1148, 1196, 1224; —-i merkūm 1279; —-i mersûm 1148; —-ler 1141, 1152, 1154, 1230; tâ'ife-i —-ye 566; —-yâne hareketler 1190

'Asîr; — 'Urbânı kabîlesinin Emîri 690; — Kabîlesi 794, 801

Asiroklover (Tepedelenli 'Ali Paşa'nın Firengistân'a mal kaçırmak ve mühimmât celb etmek gibi hıdmetlerde istihdâm eylediği zimmî) 995

Âsitâne (kalb-i saltanat-ı seniyye) 30, 41, 52, 68, 71, 72, 79, 90, 99, 140, 145, 157, 163, 164, 165, 166, 167, 175, 179, 185, 193, 198, 205, 206, 213, 218, 226, 228, 235, 244, 249, 255, 271, 282, 288, 299, 302, 303, 334, 335, 348, 353, 373, 374, 401, 452, 468, 556, 571, 575, 578, 579, 613, 621, 622, 643, 645, 647, 655, 661, 666, 775, 813, 814, 818, 859, 1010, 1032, 1047, 1088, 1107, 1151, 1209, 1216, 1280, 1286; civâr-ı — 235, 376; ebvâb-ı — 1100, 1135, 1218; ehâlî-i — 469; etfâl-i debîristân-ı — 628; hâdise-i — 174; Halîc-i — 345, 1124, 1216; havâdis-i — 50; mahallât-ı — 1088; sekene-i — 1098; sûr-i — 1205; sükkân-ı — 58, 252, 254, 363, 364; Tersâne-i — 174; vücûh-i asker-i — 215; —-i 'aliyye 51, 66, 69, 170, 179, 228, 229, 237, 285, 343, 345, 348, 351, 408, 414, 417, 434, 441, 450, 452, 454, 464, 477, 489, 493, 505, 537, 541, 565, 586, 621, 628, 629, 648, 651, 653, 655, 667, 698, 699, 723, 762, 765, 853, 862 867, 868, 871, 882, 910, 919, 921, 936, 950, 1005, 1024, 1067, 1077, 1081, 1085, 1099, 1100, 1109, 1116, 1117, 1137, 1145, 1148, 1149, 1151, 1166, 1181, 1182, 1188, 1194, 1205, 1248, 1263, 1270, 1282; —-i 'aliyye havâlîsi 698; —-i 'aliyye mülte'allikatı sükkânı 489; —-i 'aliyye pîş-gâhı 709; —-i râhat-âşiyâne 710; —-i sa'âdet 73, 105, 188, 206, 208, 212, 241, 342, 383, 395, 493, 494, 498, 526, 532, 543, 612, 647, 655, 756, 856, 881, 892, 899, 994, 1212, 1227, 1287; sâmi'a-dûz-i savb-ı —-i sa'âdet-masîr 205; —-i sa'âdet pîş-gâhı 243; —-i sa'âdet-âşiyâne 236, 583; —-i saltanat 788; —-i şevket-âşiyâne 1105, 1282; şübbân-ı sükkân-ı —'nin hâli 1088

âsiyâb 1072; —-ı çerh 926; —-ı felek 949

asker 19, 56, 59, 64, 83, 86, 88, 94, 99, 100, 116, 118, 134, 139, 145, 207, 215, 219, 221, 222, 223, 226, 227, 253, 254, 257, 261, 262, 266, 267, 269, 270, 271, 272, 273, 276, 283, 287, 292, 295, 296, 297, 299, 303, 304, 306, 307, 309, 310, 311, 318, 319, 327, 331, 357, 358, 368, 369, 370, 372, 373, 378, 380, 383, 384, 385, 386, 388, 393, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 406, 407, 408, 410, 421, 430, 431, 434, 442, 444, 445, 447, 449, 452, 458, 461, 467, 469, 486, 488, 491, 502, 503, 506, 519, 522, 523, 524, 526, 527, 528, 529, 576, 578, 583, 605, 613, 625, 627, 653, 676, 680, 690, 691, 692, 705, 716, 730, 742, 745, 752, 762, 765, 786, 788, 789, 801, 815, 833, 865, 882, 883, 890, 892, 898, 921, 922, 928, 929, 930, 945, 946, 947, 949, 950, 953, 954, 964, 970, 980, 986, 990, 994, 995, 999, 1000, 1003, 1011, 1012, 1013, 1016, 1017, 1031, 1045, 1047, 1048, 1049, 1076, 1096, 1098, 1099, 1111, 1115, 1120, 1130, 1132, 1138, 1141, 1146, 1151, 1153, 1154, 1156, 1157, 1158, 1160, 1161, 1162, 1163, 1164, 1172, 1173, 1174, 1175, 1179, 1180, 1182, 1186, 1194, 1197, 1202, 1207, 1208, 1211, 1217, 1221, 1226, 1227, 1228, 1231, 1233, 1234, 1245, 1246, 1249, 1253, 1254, 1255, 1264, 1265, 1268, 1269, 1270, 1274, 1277, 1285, 1290, 1291, 1292; bahrî — 1034, 1253; bâ'is-i şevk-ı — 265; bakıyye-i — 86; bakıyye kalan — 402; başı bağlu — 707; behâdır — 453; celb-i — 92; cins — 730; darba kādir tâmmü'l-esliha — 370; dendân-ı a'sal-i şîr-i şemşîr-i dilâverân-ı — 1232; derinti — 1033; derme/dirme çatma — 458, 522, 1265; edevât-ı — 401; fütûr-i — 1030; güzîde — 312, 370, 463, 947; harba kādir tâmmü'l-esliha — 370; hâs — 1099; idâre-i — 414, 419, 494; idâre-i sunûf-i — 326; i'mâl-i — 419; i'mâl-i sunûf-i — 326; iskân-i — 125; işe yarar — 946, 970; itâ'atlü — 707; kâffe-i — 782; kefilsiz derme çatma — 294; kesret-i — 306, 309, 310, 431; küllet-i — 148, 275; mâdde-i nizâm-ı — 118; makarr-ı — 153; mâni'-i hareket-i — 390; mikdâr-ı vâfî — 261; mincîheti'l— 407; mîrîlü — 1111; mu'allem — 1265; müctema' — 1266; mükemmel — 294, 435; müntehab — 3741; müretteb — 258, 421, 431, 491, 921, 1184, 1186, 1265; müstahfız — 555, 1156; müstevfâ — 1096; nefer — 267, 269, 277, 304, 306, 309, 310, 311, 312, 314, 317, 319, 326, 369, 370, 371, 374, 431, 438, 441, 442, 443, 448, 461, 463, 465, 467, 468, 482, 486, 516, 517, 519, 521, 522, 761, 786; nefer güzîde — 312, 313, 373, 421; nizâm-ı — 65, 85; nizâm-ı kadîm-i — 111; piyâde — 267, 268, 289, 291, 294, 303, 313, 317, 525, 551, 921, 922, 949, 988; pür-metîn — 39; ru'esây-ı — 525; sâbit — 391; ser-âmedegân-ı — 275; serân-ı — 1218, 1235; sevk-i — 226; siperlenen

— 139; süvârî — 268, 276, 294, 303, 313, 317, 465; şûc'ân-ı — 1045; ta'lîmlü — 145, 391; tavâ'if-i — 439; te'ahhüd-i — 529; tedârük-i — 190; teksîr-i — 77, 263; tertîb-i — 62, 446, 626; tûvânâ — 370; yerlü — 145; — başbuğu 406; — bedeliyyesi 1011; — celbi 761; — cem'i 576, 832, 1158; —de fıkdân 1284; — döküp 531; Sâhib-i — hazretleri 65; — husûsu 65; behâr —i 326; efrâd-ı —î 393; evlâd-ı fâtihân —i 286, 387, 993, 1012, 1115; kıyâfet-i —î 235; ma'lûm-i —î 206; rükn-i —î 1028; sunûf-i —î 289, 392; —î 73, 109, 110, 269, 375, 455, 911, 968, 1117, 1118, 1156, 1159, 1286; —-i a'dâ 273, 274, 489; —-i a'dâ mukâbelesi 264; —-i 'avâmm 135; —-i Behrâm-iktidâr 890; —-i bî-mehâret 502; teksîr-i —-i cedîd 117; —-i cedîd 64, 66n, 85, 86, 135, 527, 529; —-i cerrâr 809; —-i cerrâr-ı ciğer-dâr 501; —-i devlet-i zafer-eser 1030; —-i düşmen 393; kuvvet-i —-i düşmen-şikâr 1043; —-i ecinne 1139; —î esvâbı 1113; piyâde —-i evfer 382; —-i fevâ'id-eser 64; —î gürûhları 73; — ihrâcı 1098, 1175; —-i İslâm 219, 222, 261, 263, 273, 274, 288, 306, 385, 407, 489, 490, 491, 502, 503, 506, 696, 1173, 1217, 1218, 1232, 1234, 1268, 1275, 1291, 1292; encâm-ı hâl-i —-i işân 253; —-i kâfi 884; —-i kesîr 270, 355, 441, 445, 478; —-i kıyâfetler 1260; —-i küllî 752, 1208; —-i külliyye 312; —îler 70, 1260; —îlik 210; —î lisânı 180; —î lisânına vâkıf 179; —-i merkûm 370, 502, 786, 1012, 1111, 1164, 1208, 1217, 1220, 1231; —-i mevcûd 442; —-i mezbûr 137, 146, 264, 276, 291, 390, 391, 503, 1111, 1115, 1164, 1184, 1291; —-i mezkûr 370, 434, 446; —-i muharrer 262, 267; —-i mümâşât-semîr 130; —-i müntehab 503; —-i mürettebe 458; —-i mürettebenin defteri 446; —-i müstakil 317; kesret-i itlâf-ı —în 288; — indirmesi 387; —-i neberd-azmâ 132; —î ocaklar 272; —î ocakları ağaları 108; — irsâli 279, 282; —-i piyâdegân 110; —-i süvârî 306, 525; —-i Şâhâne 86, 154; —-i şerâr-pâş 789; —-i 'Osmânî 254; başı boş —î tâ'ifesi 680; —î ta'bîri 1045; —î tâ'ifeleri 1020; —î tâ'ifeleri libâs ve kıyâfeti 1069; —î tâ'ifesi 71, 109, 449, 625, 741, 1158, 1193; —-i vâfî 884, 1148; —-i vâfir 299; etvâr-ı nigûhîde-i tavâ'if-i —iyân 439; ifsâd-ı i'tikâd-ı —iyân 593; te'addiyyât-ı —iyân 464; —iyân 652; envâ'-ı tavâ'if-i —iyye 56; harekât-ı —iyye 552; kuvvet-i —iyye 86, 165, 283, 310, 604, 624, 1036, 1047; neferât-ı —iyye 1093; sunûf-i —iyye 227, 228, 273, 309, 318, 332, 372, 404, 415, 443, 464, 730, 796, 1117; tâ'ife-i —iyye 109, 114, 529, 1159; tavâ'if-i —iyye 373, 477, 478, 521, 592, 735, 966; umûr-i —iyye 407; yabancı sunûf-i —iyye 398; yerlü sunûf-i —iyye 398; —-i zafer-peyker 113, 289; —î ziyyinde olan esnâf 114; —-keş 115, 183; — lafzı 481; darba kādir —ler 443, 444; gönüllü —ler 1161; harba kudir —ler 443, 444; hasım —ler 525; muntazam —ler 118; müstahfız —ler 612; piyâde —ler 388, 389, 490, 524; Rûm'dan gönüllü —ler 1075; şabkalu —ler 1066; —ler 55, 117, 118, 139, 147, 173, 247, 268, 287, 291, 295, 383, 386, 387, 390, 391, 407, 415, 431, 434, 464, 490, 491, 503, 561, 569, 604, 660, 908, 921, 922, 928, 931, 948, 982, 993, 1115, 1158, 1164, 1232, 1237, 1245, 1249; —ler dökerek 1069; —ler ta'biyesi 582; —lerin i'mâli 654; — lerini kaldırmayarak 985; —lerin zabtı 654; — mâddesi 447; — mâhiyyesi 727; — mesârıfı 522; —-perver 400; haslet-i —-perverî 304; — sevki 406, 680; — sürücüsü 519; — ta'biyesi 463, 485; — ta'yînî 959; — tahrîri 762; — tahsîli 761; — talebi 1174; — tedârükü 1002; ta'lîmlü — tertîbi 73; — tertîbi 522, 1098; — tertîbi mâddesi 77; — 'ulûfesi 1011; — vermek 735

Asker Hân'ın elçileri 96

askı 845

Asma-altı (dâru'n-nedve-i eşkıyâ) 1108

asmalık 857

asnâm; mânend-i — 113

'asr 499, 876; ba'de'l— 134; hem-— 21; kubeyl-i — 132; vakt-i — 122, 219; —-ı devletleri 214

Asteryo (Kör, Agrafalı) 1147

Asturya (=Asturies) tarafı 1160

âslimân; belây-ı — 133; çetr-i bî-sütûn-i — 719; kıbâb-ı — 641; tanîn-endâz-ı eyvân-ı — 799; —î câzime 974; kıbâb-ı — 65; — zemîne düşmüş 507

Asvart (اسوارت, Stuart ya da Stewart?, Rusya'da Semenov nâm mahallin müstahfız askerinden bir ortanın bin-başısı) 1156

Asya 18; memâlik-i — 15; — sevâhili 435

'aşâyir/'aşâ'ir 254, 768, 872, 881, 883, 884, 891, 892, 904, 929, 1000; mecma'-i — 355; yollarda olan — 403; — beyleri 946; — boy beyileri 772; — eşkıyâsı 1002; —-i Ekrâd 738; —-i Ekrâd tâ'ifesi 840; —-i 'Urbân 400, 401, 402; —-i 'Urbân ayakda oldukları 401

aşcı 136, 154, 1224; —-başı 1224; —lar 117, 1056; orta —ları 120; yeniçeri gürûhundan — makûleleri 1170; yeniçeri — ustaları 1093

aş-hâne; eski odalar —lerindeki boş kab-kacak gibi 147

'âşık 469; —lar/'uşşâk 869

aşılama 'ilmi 543

âşikâr 31, 43, 45, 105n, 1141, 1280; —e 46

âşinâ 100, 407, 450, 567, 594, 859; işe yarar —lar 941; —lar 541, 793, 940; —lık 192, 410; —y-ı îmây-ı fuhûm 24; —y-ı mizâc-ı ehl-i cizye re'âyâ 715

'aşîret 739, 890, 898; —-i merkûme 205; —-i mezkûre 519, 739, 831; —ler 883, 889, 953

âşiyâne; —-i künc-i kürbet 199; —-i me'âd 559

'aşk; belây-ı — 933; kerrâr-ı — 847; maraz-ı — 375; tarîk-ı — 469

Aşkanos Adası sâhili 716

'aşûrâ; bakla-i — 476, 1025

at 107n, 382, 392, 526, 742, 850; — beslemek 1236; —-çeken Ağası 375; —lar 382; —lara binüp/süvâr 1066, 1267; —lu Arnavud 1248; — rahtı 109; — sürmek 989

'atâ 720, 938; —'-i Hudâ 37; —yâ 278, 461, 1008; —yây-ı girân 350; —-ı Şâhâne 27; —-ı Şâhiyye 108; —-ı zâhire 198, 278; bahş-ı —yâ 368; envâ'-ı —yâ 837, 1024; nâ'il-i —yâ 872;

—yây-ı lâ-yuhsâ 70; bahş-ı —yây-ı müjde-i ferhat/meserret 25

'Atâ; bk. Mehmed 'Atâ'ullâh Efendi (Şânî-zâde)

'Atâ Efendi (Ra'ûf Paşa müte'allikâtından, eşrâf-ı kudâtdan, Mektûbî) 808, 816, 860; bk. Mehmed 'Atâ'ullah

'Atâ Efendi (Şeyhulislâm-ı sâbık kethudâsı Mustafa Efendi'nin Mektûbcusu) 816

Atak Sancağı Beyi (Diyârbekir Eyâleti'nde) 946

'Atâ'ullâh/'Atâ Efendi (Mollacık-zâde, Rumeli Pâyesi, Rumeli Kadı'askeri) 101, 128, 143, 410, 605

'Atâ'ullah Efendi ('Abdülkerîm Dâmâdı-zâde, Çavuşlar Kitâbeti) 494

'Atâ'ullah Efendi (Baruthâneler Nâzırı, Darb-hâne Emîni) 1052

'Atâ'ullah Efendi (Dürrî-zâde, es-Seyyid, İstanbul Pâyesi, Nakîbü'l-eşrâf, Anadolu Pâyesi, Şeyhülislâm) 203, 495, 539, 1051

'Atâ'ullah Efendi (Kethudâ Kâtibi, Piskopos Mukâta'acılığı, Piyâde Mukâbeleciliği) 224

'Atâ'ullah Efendi (Şeyhulislâm-ı esbak Es'ad Efendi-zâde, Seyyid) 374

'Atâ'ullah Efendi (Tezkire-i Sânî, Humbarahâne Nezâreti) 779

'Atâ'ullâh Efendi (Kethudâ Kalemi hulefâsından) 918

'atebe; —-i 'aliyye 456, 861, 880, 884, 1085; —-i 'aliyye-i Cihândârâne 865; —-i 'aliyye-i gerdûn-vekar 456; —-i 'aliyye-i Şâhâne 1005; —-i felek-mertebe-i Cihân-bânî 615; —-i felek-mertebe-i Şehinşâhî 479; —-i felek-mertebe-i Şehriyârî 888; —-i hazret-i Şehriyâr-ı 'Cem-iktidâr 886; —-i Mülûkâne 874, 914; —-i 'ulyâ 230, 298, 402; —-i 'ulyây-ı hazret-i Tâcdârî 695, 742; —-i 'ulyây-ı Husrevâne 206; —-i 'ulyây-ı Mülûkâne 857

'ateh 131

âteş (sengde muzmer olan) 451

âteş 119, 137, 139, 148, 483, 484, 591, 849, 850, 851, 854, 861, 965; işti'âl-i — 740, 856; — aldıramayup 176; —-bâz 328; —-bâzân-ı dûdmân 185; san'at-ı —-bâzî 139; itfâ'-i —-bâzî-i segbânân 140; —-bâzlık da'vâsı 177; —-bâzlık icrâsı 221; derece-i —-bâzlıklar 255; —-dân-ı fitne 71; —-endâz 128; —-endâz-ı top-i savlet 134; — gemileri 1226, 1227; —-i ceng 137; —-i fitne 117, 143; —-i gayret 117; —-i gayz-ı ihvânı 149; —-i gazab-ı Cihândârâne 1278; —-i gazab-ı hazret-i Pâdişâhî 1121; —-i gazab-ı hazret-i Şehinşâhî 921; —-i gazab-ı Mülûkâne 765; —-i gazab-ı Pâdişâhâne 1072; —-i gazab-ı Şâhâne 1245; —-i harb 222; —-i hubûş-i fesâd 147; —-i kıtâl 137, 222; — ilka 139, 921, 1069, 1180; dahme-i —în 1162; —-i pür-şerer 126; — isâbet ederek tutuşup 1150; — isâbeti havfı 1088; —-i sitemler 681; —-i sûzân 103; —-i tugyân 71; —-i vâhime 134; —-i zebânekeş 849; —-i zulm 152; —-i zulmler 681; — kayıkları 255, 941, 1114; rüzgâr üstünden — kayıkları göndererek 1273; —lemek 139; her yerinden —leyüp 479; —-pâre-i gazab-ı Cihândârî 281; — sokup 181; bir elden — vermek 391; — zuhûr 849

'atf 678, 957; —-ı bâd-bân 1176; —ı 'inân 222, 236, 236, 323, 953, 1178; —-ı 'inân-ı 'avd ü ikfâl 222; —-ı 'inân-ı 'azîmet 654; —-ı 'inân-ı hareket 132; —-ı 'inân-ı ta'kîl 908-ı kelâm 941; —-ı licâm-ı i'tizâm 396; —-ı nazar-ı im'ân 435, 856; —-ı nigâh 664; —-ı nigâh-ı iltifât 638; —-ı nigâh-ı insâf 271

'âtufet 432; —-i Husrevânî 179; —-i mahsûslar 587; —-i Şehinşâhâne 863

'atıyye 284, 443, 457, 461, 667, 992, 1228; —-i behiyye-i İlâhiyye 548; —-i behiyye-i Şehinşâhâne 457; ahz-ı —-i fırâvân 360; —-i hümâyûnlar 992; —-i Mülûkâne 736; —-i Sadr-ı a'zamî 58; —-i seniyye-i Mülûkâne 1255; —-i seniyye-i Pâdişâhâne 1016; —-i seniyye-i Şâhâne 1049, 1154; ahz-ı —-i Şâhâne 628; —-i Şâhâne 308, 443, 456, 893, 1110, 1196, 1255; —-i veliyy-i ni'met 68; —-ler 198, 214

'Atîk 'Ali Paşa Câmi'i (Dîvân-yolu'nda) 116

Atina 1207; — re'âyâsı 1129; — Şehri 17

At-meydânı 116, 134, 137, 138, 155, 164, 190, 814

At-pazarı semti 367

'atşân 136

'avâ'id 24, 624, 901; tevfîr-i — 74; — barcı 707; —-i dânişmendân 778; —-i mîriyye 632

'avâmi'/'avâmm 66n, 85, 87, 156, 200, 300, 375, 405, 626, 673, 687, 1093; asker-i — 135; idrâk-i — 85; ifsâd-ı i'tikâd-ı — 593; 'inde'l- — 122; izdihâm-ı temâşâ-gerân-ı — 810; kat'-ı lisân-ı — 1103; ma'lûm-i — 595, 803; mes'ele-i ahkâm-ı — 150; meşhûd-i havâss u — 1261; muvâfakat-ı tabî'at-i ekser-i — 1277; müsellem-i havâss u — 291; ricâl-i ke'l- — 104; şuc'ân-ı — 56; tağlît-ı zihn-i — 1071; ta'lîmât-ı ricâl-i — 71; vaz'-ı nazar-gâh-ı — 68; — esvâbı 1113; zerrâk-ı —-firîb 200; —ı başına cem' 375; —-meşreb 52; mânend-i risâle-i galetât-ı —-ı bî-ma'nâ 150; tağlît-ı zihn-i —-ı hevâmm 958; —-ı hevâmm 1033; —-ı ke'l-hevâm 1080; —-ı nâs 21, 37, 41, 126, 926; bayağı — mu'âmelesi 665; —ın zihnini tağlît 1068; —-ı sükkân 1188; —-pesend 512; etvâr-ı —-pesendîde 46

a'vâm 19; ahvâl-i — 17; tebeddül-i — 405; —-ı kesîre 16

a'vân 116, 119, 121, 134, 138, 142, 209, 891; bî— 115; kesret-i — 363; makûle-i — 122; tevfîr-i — 981; zemm-i — 129

'avârız 549, 1177; —-ı cesîme 924; —-ı devlet 925; —-ı kevniyye 233; —-ı kevniyye sebebi 339; —-ı rüzgâr 238

'avâtıf-ı 'aliyye 497, 501, 796; —-ı 'aliyye-i bendenüvâzâne 764; —-ı 'aliyye-i Cihân-bânî 483; —-ı 'aliyye-i Husrevânî 433, 456, 493, 569, 1188, 1250; —-ı 'aliyye-i Mülûkâne 290, 515, 1254; —-ı 'aliyye-i Pâdişâh-ı kerem-bahşâ 600; —-ı 'aliyye-i Şâhâne 534, 688, 713; —-ı 'aliyye-i Şehriyârî 45; —-ı 'aliyyeler 44, 497; —-ı seniyye-i Husrevâne 565, 600; —-ı Şâhâne 1024; —-ı şâmiletü'l-'avârıf-i Pâdişâhâne 777

âvâz; bülend âvâz 1159; istimâ'-ı hoş— 82

Avcı-başı 1248

'avdetü'l-avd 29, 48, 52, 57, 58, 61, 92, 105, 107, 115, 116, 120, 123, 127, 137, 138, 146, 147, 148, 150, 151, 153, 156, 157, 163, 164, 168, 169, 174, 176, 179, 183, 190, 193, 208, 219, 221, 223, 226, 227, 236, 237, 238, 242, 258, 259, 264, 274, 287, 288, 291, 292, 293, 295, 303, 304, 309, 327, 333, 337, 338, 349, 352, 357, 360, 372, 373, 383, 389, 393, 395, 396, 398, 401, 402, 407, 410, 415, 417, 418, 436, 449, 454, 478, 484, 488, 489, 494, 498, 503, 506, 511, 525, 526, 535, 552, 570, 573, 574, 587, 597, 620, 621, 622, 628, 629, 631, 647, 652, 653, 655, 656, 657, 660, 666, 679, 690, 699, 700, 718, 723, 726, 743, 745, 753, 769, 772, 778, 781, 795, 801, 803, 816, 822, 831, 850, 859, 867, 870, 881, 888, 889, 920, 923, 931, 955, 967, 990, 999, 1000, 1001, 1005, 1007, 1024, 1033, 1049, 1057, 1066, 1073, 1119, 1128, 1131, 1141, 1157, 1159, 1161, 1162, 1164, 1166, 1226, 1244, 1247, 1264, 1267, 1273, 1276; ba'de'l— 51, 1201, 1280; bâ'is-i — 299; hîn-i — 106; ruhsat-cûy-i — 831; —-i hümâyûn 116; —-i makam-ı evvel 249; —-i memleket-i asliyye-i 'adem 185; —ler 414, 505, 543, 655, 656, 740, 796, 862, 1248; hîn-i —leri 616; atf-ı 'inân-ı — ü ikfâl 222; me'zûn-i — ü kufûl 574

'avene 30, 471, 468, 480, 505, 583, 670, 731, 788, 823, 832, 885, 890, 928, 931, 983, 1062, 1173, 1266; kesret-i — 1093; teksîr-i — 128; tezyîd-i — 1047; —-i hâs 892; —-i havene 753, 1249, 1266; —ler 690, 866, 955, 988, 1233, 1283

'avfler 447

Âvîne Kazâsı A'yânı 316

âvîze 845, 854; zümürrüd —ler 845; —ler 1139

avlamak 123

Avlonya 993, 993; — Mukata'acılığı 161, 580, 1257; — Mutasarrıfı 305, 351, 987, 1154; — Mutasarrıfı-yı sâbık 1014; — Sancağı 305, 988, 1012; — Sancağı ehâlîsi 987; — Sancağı Mütesellimi 987; — sulanı 985

'avn 290; —en 28; —-i Bârî 29, 219, 267, 298, 438, 446, 487, 578, 731, 1079, 1084, 1204, 1212; —-i cenâb-ı Bârî 582; —-i cenâb-ı Bârî Te'âlâ 919; —-i cenâb-ı Kird-gâr 489; —-i cenâb-ı Mu'în 1233; —-i cenâb-ı Rabb-i 'izzet 478; —-i Hakk 564, 736, 1268, 1276; —-i hazret-i Bârî 178; —-i hazret-i Hâlıku'l-beşer 17; —-i hazret-i Hudâ 75; —-i hazret-i Mennân 344; —-i hazret-i Nâsır-ı mutlak 447; —-i hazret-i Perverdigâr 312; bi-—ihî Te'âlâ 80, 261, 266, 298, 320, 384, 785, 790, 885, 1123; —-i Hudâ 23, 385; —-i Hudây-ı Mennân 20; bi-—illâhi Te'âlâ 446, 485, 505, 523, 633, 801, 887, 1175; bi-—illâhi'l-cevvâd 648; bi-—illâhi'l-Meliki'l-Kadîr 1127; —-i Rabb-i 'izzet 463; —-i Rabbânî 327; —-i Settâr 268; —-i Sübhân 652; —-i Sübhânî 12; —-i Şâfî 359; —-i Yezdân 435, 1242

'avrat; çengî — 362; fâhişe — 1121; — gibi 109, 124; —-ı âlûfte iken 477; —-ı boş 135

'Avrat-hisâr (Selânik Sancağı'nda) A'yânı 459, 896; — edevâtı 115; — Kazâsı 431, 890

Avrupa 18, 530, 721, 722, 746, 952, 1037, 1053, 1075, 1155, 1156, 1163, 1164, 1165, 1188; düvel-i keng-i pây-i — 1044; kavâ'id-i düvel-i — 975; memâlik-i — 1155; şimâlî — 1036; — ahvâli 40, 84, 95; — ahvâli hakîkati 265; — akçası 596; — berri 247; bir sözü —'da iki olmaz imiş 1124; — devletleri 746, 1075, 1165; — düveli 95, 278, 435, 1289; — düvel-i mütenevvi'ası 725; — düvel-i müttefikası 1082; — ehâlîsi 209, 1035; — halkı 819; — havâdisnâmeleri 1289; — hudûdu 1034; — kıralları 820, 1034, 1059, 1165; — kıt'ası 1043, 1160; —lu 338; —lu esirlerin sebîli 724; —lular 724; — medârisi 1038; düvel-i — mesleki 818; — mileli âyînleri 818; — sâhili 435; — sikkesi 596; — tüccârı sefâyini 349; düvel-i — usûlü 249

Avusturya; — İmperatoru 791, 800, 870; — Sefâreti müte'allikâtından mevsûk kimseler 1006

ayak/ayağ 409, 1029, 1210, 1245, 1248, 1289; — altında kalmasun 119; — ayak çekilerek 387; — ayak girüleyüp 382; — basdığı kasabât 752; — basdığı kurâ 752; — basdırılmamak 743, 770; — basmamak 897; —daş 1148; yâd — değil 100; —ı altına alup 507; —ına resen-bend-i tahkîr 122; eli ve —ı tutan eşkıyây-ı Rûm 1245; eli ve —ı tutar re'âyâ 1210, 1248; eli —ı tutan ehl-i İslâm 1289; kendü —ıyla bir dâm-ı belâya giriftâr 1169; —kablar 1158; —-landırmak 928, 1063, 1095, 1278, 1279; —lanmalar 614; —lanmış olan re'âyâ 1130, 1264; bütün bütün —lanup 1159; — lanup 1159, 1263, 1282; —lar altına aldırmak 117; —lar altında kalup 453, 958; —larına şalvar 1239; —larına tahkîr u teşhîr için ipler takup 367; —larını muhkem bend etdirtüp 450; —larını uzatmak 616; — öpmeyüp 821; — sürüyerek 207

Aya [=Ayia] Kal'ası 995

Ayamavra (Ak-deniz Cezâyir-i seb'ası'ndan); — Adası Rûmları 1259; — Kal'ası 1044

A'yân 65, 73, 74, 78, 82, 127, 128, 164, 165, 264, 314, 371, 420, 421, 432, 445, 449, 482, 517, 518, 520, 537, 570, 576, 583, 665, 718, 781, 890, 921, 922, 983, 988, 1049, 1150; da'vet-i — 64; ehven-i — 325; eşrâf-ı — 381; eyâdî-i — 512; meşâhîr-i — 260; miyân-ı sâ'ir-i — 599; Re'îsü'l-— 313; Ser-kerde-i — 512; şöhretlü — 72; tevâbi'-i — 459, 521; — gavgası 165; —-ı belde 968; —-ı kasaba 718, 1191; —-ı kazâ/kazâ' 728, 743; —-ı merkûm 269, 374; —-ı mezbûr 270; —-ı mûmâ ileyh 254, 269, 310, 371, 448, 453, 516, 728, 743, 1150, 1178, 1179; —-ı memâlik 78; —-ı memleket 82, 369; —-ı merkûme 65; —-ı sâ'ire 571; ittifâk-ı pür-nifâk-ı —-ı tavâ'if-nişân 65; —-ı tavâ'if-nişân 40, 66, 562; —-ı vüzerâ 98; —lar 78 79, 116, 205, 315, 431, 468, 517, 519, 520, 569, 570, 980; —lar başbuğlukları 467; —lar ma'iyyeti 517, 518, 520, 522, 523; Baş-—lık 770; —lık 537, 770, 781, 805, 897, 904; —lık dâ'iyesi 768, 816; —lık şurûtu 770; —lık tahsîli 742, 781; —lık umûrunun ru'yeti 727; — makûleleri 681; — ma'rifeti 517; — mesârıfı 612; — nasbı usûlü 770; — yâdigârları 115

Ayanaki 995

A'yân-ı Karye-i Pazar; bk. Pazar-köyü A'yânı

A'yân-ı Lofca; bk. Lofca A'yânı

'ayâr 61, 846, 910, 912; hem-— 27, 582; ma'lûmü'l- — 594; nihâde-i sâde-i — 666; Sâhib-i — 637; tashîh-i —ı cevher-i hâssu'l-hâss-ı sıdk u ihlâs 142; —ı kadîm 1144, 1145; —ı meşrûh 93; —ını tebdîl 910; —ını tenzîl 910; —ı sikke 640; — olunamayup 407

Ayasofya 1067, 1252; — Câmi'i 116, 666; — Câmi'i haremi 154; — civârı 628; —i Kebîr Câmi'-i şerîfi 107n, 1251; Sâniye-i —i Kebîr Medresesi Müderrisi 777; —i Kebîr Müderrisi 944; — menâreleri 134, 136; — tarafları 135

Ayaş 518; — Nâ'ibi 518; — Voyvodası 312, 518; — Voyvodası-yı sâbık 937

Ayazmend (Ayvalığ'a karîb) kurbü 1181; — mahalli 1130; — Voyvodası 1190

'ayb; —ı 'azîm 184; —ı şikâf-ı kâse 918; —ı televvün 975

Aybastı havâlîsi 315

Aydın; — askeri 1245; — Kazâsı 1110, 1172; — Muhassılı 370, 518; — Mutasarrıfı 833, 1019, 1120; — Sancağı 312, 518, 830, 1019, 1183; — Sancağı kazâlarının hükkâmı/zâbıtânı 761; — Sancağı Mutasarrıfı 1130, 1208

Aydın Güzel-hisârı 566, 743, 1015

Aydın Paşa (Yergöğü Muhâfızı) 385

Aydos 897; — A'yânı 263, 310; — A'yânı-yı sâbık 897; — Kazâsı A'yânı 262

âyendegân 105

âyet 17, 280, 409, 498, 810 1123; ber-muktezây-ı — 626; —i kâffi-hidâyet 592, 678; —i kerîme 112, 135, 141, 284, 417, 561, 616, 640, 645, 984, 986; —i rahmet-mî'âd 610-i tab'-ı 'âdâlet-neb'-i Şâhâne 449

âyîn 457, 734, 820, 991; âdâb-ı — 1038; hasbe'l— 1036; ittifâk-ı — 455; lâzime-i — 686; muktezây-ı — 1121; müttehidü'l-— 1032, 1034, 1264; vesâtat-i hem-— 502; —dârlığı öğrenmek 1042; da'vây-ı — gavgası 1082; —i cehâlet 122; —i ecdâd-ı 'izâmlar 379, 639; —i ecdâd-ı evliyâ-karînler 639; —i ecdâd-ı meşâyih-nüvâz 639; —i Firengî 991; —i 'İseviyân 455; —i mezkûr 818; —i Nasârâ 821, 1061; —ini bilen 366; —i Şehriyârî 864; —i şer'î 686; vesâyây-ı —iyye 1041; —ler 366, 726; hem—leri 715, 726; ru'esây-ı —leri 1159; —leri iktizâsınca 1153, 1156; —lerince 1122, 1125, 1282

âyîne 212, 672, 854; —i 'âlem 899; —i cihânnümâ 850; kıc —si 259

'Âyişe Sultân (Sultân Mahmûd II.'nin kızı) 251, 253

'Âyişe Sultân Medresesi Müderrisi 217

Aynaroz 1035, 1060, 1219; — Nîm-cezîresi 1268; — tarafları 1268

'Ayn-ı Zübeyde 801

'Aynî Efendi (Şâ'ir) 28

'Ayntâb 539, 566, 1145, 1146; — ehâlîsi 1145; — Kadısı 520, 1146; — Kazâsı 750, 973; — Müteselliimi 520; — vücûhu 1146; — zâbitânı 1146

Ayopetreburk 1124

Ayostefanos (ايوستفانوس) mahalli 148

Ayoyorgi Karyesi (Golos tarafında) 'usâtı 1254

'ayş 103, 104; müdâm-ı — 214

ayu kardaş 56

Ayvalık 316, 1035,1060, 1130, 1182, 1188, 1190, 1229, 1230, 1244, 1250; — Adası 1183; — etrâfı 1231; — Kasabası 1245; — Kazâsı re'âyâsı 1189; — mâddesi 1230; — re'âyâsı 1130, 1186, 1188, 1189, 1190, 1244, 1245; — sâhili 1245

Ayvanseray İskelesi 656

'ayyâr; 'ind-i —âne 594; —ân-ı çârsûy-i nef' u darr-ı ümem 1144

'ayyâşlık 213

a'zâ/a'zâ'; noksân-ı — 89; —-i mezbûre 1247; —-i süst-bünyâd 131; —sı gevşeyüp elleri çözülünce 472; karının —sı şikest 849

'azâb 56, 733; âb-ı — 475; dûçâr-ı envâ'-ı — 1224; —-ı elîm 367; —-ı tâ'ûn 542

âzâd 154, 168, 722; —e 85, 531, 679; —e-i ekdâr/gam 918; —e-i kayd-ı menfâ 843; vesâ'il-i —egî 1035; —egî 75; —lik 1034; —-lik tasavvuru 1039

Âzâdlu Barut-hânesi 1086; — havâlîsi 1086; — Nezâreti 159

Azak istîlâları 258

âzân 1269; tanîn-âver-i —-ı sâmi'în 1161

âzâr 186, 192, 1008; dûçâr-ı envâ'-ı — 455; izhâr-ı — 716; mazhar-ı — 191, 197, 278; mu'âmele-i — 449; seng-zede-i dest-i — 134; sille-hâr-ı — 122; — güne söylediği söz 1132

a'zâr 96, 283, 378, 563, 948; bast-ı — 811, 983; beyân-ı — 794; hakîkî — 262; vâhî — 262; —-ı vâhiye 369, 576, 780, 787, 978, 1017; —-ı vâhiye îrâdı 1014

A'zâz Mütesellimi 230

'azâzîl; vekîl-i — 49; tesvîl-i —î 869; — lisânı 1113

'azîmet/'âzîm/'azm 48, 49, 51, 52, 56, 84, 118, 142, 227, 255, 258, 263, 293, 295, 298, 327, 329, 373, 407, 418, 442, 574, 620, 654, 728, 795, 809, 985, 1024, 1027, 1049, 1162, 1222; esb-süvâr-ı — 850; ibrâz-ı şevk-i — 373; imâle-i licâm-ı — 164, 417; imâle-i sükkân-ı —256; imâle-i veche-i — 146; izhâr-ı bâd-bân-ı — 176; kâr-bend-i — 118; kasd-ı — 941; me'mûr-i — 417, 561, 597, 629; neşr-i şirâ'-ı — 1177, 1267; rû be-râh-ı — 105; ruhsat-cûy-i — 831; sür'at-i — 77, 1188; şevk-ı — 374; tahrîk-i kadîme-i — 131; tevcîh-i veche-i — 121; tevsen-süvâr-ı — 132; —-i âhuret 139; —-i 'âlem-i hisâb ü kitâb 776; —-i beka 622; —-i dâr-ı beka 37, 362, 419; —-i dâr-ı cinân 222; —-i dâr-ı 'ukbâ 491; —-i dâr-ı beka 233, 651, 1015; —-i dâr-ı karâr 219, 655, 1026, 1280; —-i dâru'l-emân 139, 408; —-i dâru'l-hulûd 260, 578; —-i dâru'l-mücâzât 187; —-i deşt-i mahabbet 733; —-i mahall-i cihâd 284; —-i nüzhet-gâh-ı câvidânî 204; —-i rahmet-gâh-ı cenâb-ı Perverdigâr 9; —-i savb-ı âhuret 920; —-i savb-ı cinân 959; —-i savb-ı gazâ 255; —-i savb-ı me'mûr 270; —-i savb-ı menfâ 927; —-i sefer 255; —-i semt-i firâr 148; —-i sünbül-zâr-ı 'ukbâ 211; —-i Şâhâne 381; —-i 'uzlet-gâh-ı cinân 141; —-i ziyâret 622; hîn-i

—ler 464; veche-i —ler 264; —ler 283, 831, 913

'Azîz Ahmed Paşa (el-Hâc, Vezîr, Koca-ili ve Hudâvendigâr sancakları Mutasarrıfı) 562, 563, 568, 575, 577, 581, 655, 658, 682, 1165

'Azîz Efendî (Çelebi-zâde) merhûmun târîhi 607

'Azîz Sancağı 768; — ehâlîsi 879; — Mutasarrıfı 1255

'azl 42, 43, 53, 59, 70, 94, 166, 170, 191, 193, 195, 216, 217, 220, 278, 284, 285, 319, 320, 325, 329, 330, 331, 360, 362, 368, 395, 404, 406, 410, 414, 432, 439, 440, 465, 468, 472, 480, 493, 499, 506, 507, 509, 513, 535, 538, 539, 545, 588, 602, 619, 631, 636, 663, 665, 674, 675, 684, 685, 687, 688, 710, 733, 739, 740, 750, 753, 754, 764, 773, 775, 781, 782, 793, 794, 803, 805, 806, 807, 810, 812, 820, 822, 826, 832, 858, 862, 867, 868, 871, 873, 883, 884, 902, 904, 906, 918, 919, 926, 929, 935, 951, 961, 962, 963, 964, 990, 991, 999, 1008, 1016, 1017, 1023, 1112, 1131, 1136, 1244, 1247; ba'de'l— 231, 812, 867, 1008; ekdâr-ı — 1008; hadâset-i — 867; iktizây-ı — 573; vak'a-i garîbe-i — 67; vûcûb-i — 195, 507; vak'a-i —-i yevmîleri 545; —ler 498, 588, 750, 812, 828, 932, 1087, 1281

aznavurlar 455, 456

Aznavur-oğlu (Darb-hânelü sarrâf, Düz-oğulları'nın hudmetkârı) 939, 940, 942

'azv 1153; —-i iftirâ 860, 869; —-i kusûr 34; —-i müftereyât 78; —-i taksîr 1014

B

Ba'albek (hutta-i Memâlik-i Şâmiyye'de) 299

bâb 42, 137, 483, 775; dakk-ı — 837, 1066; feth-i — 122, 129, 457, 931, 978, 1066; ıtırâden li'l-— 303; ıtırâden li'l-— 963; pîş-gâh-ı — 122; —-ı beyt-i ma'hûd 129; —-ı devlet 1045; —-ı fitne 181; —-ı Hücre-i 'aliyye-i tâhire 845; —-ı ikbâl-i der-âmedeleri 52; —-ı 'inâyet-me'âb-ı saltanat-ı seniyye 766; —-ı kebîr 118; —-ı mahzen 123; —-ı merhamet 745; —-ı merhamet-me'âb-ı Mülûkâne 1117; —-ı merkûm 122; —-ı mezbûr 118, 149; —-ı rızâ 147; —-ı selâmet 50; —-ı şefekat 745; —-ı tef'îl 902; —-ı ümmîd 784; ıtırâden li'l-— ka'idesi 189

Bâb; —-ı 'adâlet-me'âb 1233; —-ı 'adâlet-me'âb-ı hümâyûn pîş-gâhı 1173; —ı Defterî 1084; —-ı Fetvâ 809, 1127, 1129, 1174, 1183, 1284, 1285; —-ı Fetvâ-me'âb 809; —-ı Fetvâ-penâhî 259, 335, 505, 1071, 1072, 1131; —-ı hümâyûn 43, 134, 137, 229, 633, 649, 656, 942, 1181, 1202; —-ı hümâyûn dâhili 942; —-ı hümâyûn-i Husrevânî pîş-gâhı 1246; —-ı hümâyûn-i Sultânî 786; —-ı hümâyûn-i Şâhâne 1141, 1249; —-ı hümâyûn-i Şâhâne meydânı 1269; —-ı hümâyûn-i Şâhâne pîş-gâhı 1154; —-ı hümâyûn-i Şâhâne sâhası 1283; —-ı hümâyûn meydânı 865, 896, 898, 931, 1228; —-ı hümâyûn önü 648, 788, 830, 899, 1278; —-ı hümâyûn pîş-gâhı 31, 138, 477, 670, 673; —-ı hümâyûn sâhası 630, 645, 796, 896, 1228, 1249; —-ı Meşîhat 1129; —-ı sa'âdet'inin perdeleri 914; —-ı Şeyhulislâm 860; —-ı Şeyhulislâmî 527, 547, 621, 920; —-ı Şeyhulislâmî (Kantarcılar üzerinde)'nin oda ve dehlîz câmları 850; —-ı Vasat dâhili 43; sâha-i —-ı Vasat-ı Serây-ı hümâyûn 597; —-ı Vasat-ı Seray-ı hümâyûn pîş-gâhı 1247; —-ı Vasat pîş-gâhı 31, 599, 631, 643; — *Nâ'ibi* 927

baba 804, 894, 1062, 1279, 1288; — dostları 63; kara —lar 271; —lar 670; —larından gördükleri 991; —larının dem ü diyetini taleb 1060; —larının tahlîsi 1278; —lık 30; —sı maktelî 1135

Babadağı 740, 1097, 1098, 1099, 1191, 1192, 1202; — muhâfazası 1098, 1110, 1187, 1192; — Muhâfızı 1098; — semti 397, 1187; — tarafı 291, 718, 1097, 1099, 1187

babafingo çubuğu 472

Baban (Eyâlet-i Bağdâd'da vâki' mahallerden) 754; — Sancağı Mutasarrıfı 782, 946

Baba Paşa 295; — tarafı 375

Baba-yı 'atîk Kazâsı 267, 467

Bâb-ı 'âlî 29, 58, 70, 71, 97, 100, 101, 102, 108, 116, 117, 118, 119, 126, 130, 134, 139, 148, 156, 179, 182, 183, 192, 193, 228, 237, 272, 280, 285, 294, 331, 335, 336, 337, 338, 343, 345, 347, 348, 353, 356, 362, 364, 365, 402, 410, 414, 451n, 471, 480, 487, 507, 512, 513, 537, 579, 595, 607, 676, 733, 799, 839, 882, 893, 894, 913, 917, 935, 1047, 1052, 1071, 1072, 1078, 1079, 1084, 1100, 1104, 1105, 1106, 1109, 1110, 1113, 1116, 1117, 1119, 1121, 1125, 1126, 1131, 1139, 1166, 1194, 1197, 1203, 1204, 1207, 1213, 1238, 1242, 1267, 1281, 1285; cevânib-i — 120; hademe-i — 1238, 1267; sâha-i — 395; —'arsası 343, 344; — bacası 227; — derûnu 119; — dîvânı 118; — Enderûn ağaları 734; — harîmi 362; — Hazîne Odası 733; — iftârı 108, 109

Bâb-ı mu'allâ; bk. Bâb-ı 'âlî

Bâbil; a'lem-i 'ulemâ'-i — 863; ehâlî-i — 16; Memleket-i — 16; tanzîm-i ahvâl-i — 782

Bâbü's-sa'âde 156; — Ağası 49

bâcenâh 1114

bâd; 'atf-ı —-bân 1176; ihâle-i —bân 1226; neşr-i —bân 995; —-bân-güşâ 54, 133, 174, 635, 650, 941, 1202; —-bân-güşây-ı 'azîmet 49, 985, 1162; —-bân-güşây-ı i'tizâm 1054; —-bân-güşây-ı ric'at 741; —-bân-güşây-ı ta'cîl 148; izhâr-ı —-bân-ı 'azîmet 176; izhâr-ı —-bân-ı sefer 176; —-ı sarsar 1009; —-ı sarsar-ı ecel 710; —-ı şarkî 139

bâde-i ergavan; tavşan kanı — 104

bâdiye; esbâb-ı —-i ba'îde 33; —-nişînler 232

Badra 1140, 1141; — Kal'ası 1141; — Metropolidi 1115

Badracık 1147, 1246; — Kazâsı (Eğriboz Sancağı'na tâbi') karyeleri 1147; — tarafı 1141

bâgî 629; — gavgaları 65; — hükmünde 738; —ler 366; ru'ûs-i menhûse-i serân-ı —yân 583; etvâr-ı —yâne 270, 576; gurûr-i —yâne 363; harekât-ı —yâne 745, 751, 576, 365, 371; mu'âmele-i —yâne 971; sûret-i —yâne 209; —yâne 765, 846; —yân-ı merkûmân 743; tâ'ife-i —ye 1218, 1220

bagy 29, 49, 563, 695, 949, 1130; bu resme — 369; câfî-i — 439; esbâb-ı — 706, 744, 930; harekât-ı — 748; kesr-i ünûf-i erbâb-ı — 958; levâzım-ı — 1191; meslek-i — 563; müdâfa'a-i erbâb-ı — 136; mütecâsir-i — 1072; vâdî-i — 416; — ile mevsûf 537

bağ 818, 1178; fenn-i filâhatda mehâretlü —bânlar 663; —bân makûlesi 317; — hâsılâtı 995; —ı gam-fersâ 210; —lar 1009, 1054, 1055, 1106

bağçe 818, 856, 1131, 1261; —hây-ı dil-güşâ 210; dere civârındaki —ler 474; —ler 940, 1055; —ler hâsılâtı 995; fenn-i filâhatda mehâretlü —vânlar 663; —vân makûlesi 317

Bağçe-kapusu (İstanbul'da) 128, 133, 584, 833; — kayık-hâneleri verâsı 657

Bağdâd 23, 212, 213, 281, 282, 417, 454, 629, 754, 755, 782, 782, 783, 831, 847, 848, 848, 888, 903, 946; vücûh-i — 755, 782; — câddesi 955; — cânibi 402, 403; — etrâfı 739; — Eyâleti 310, 454, 629, 755, 781, 946; — hânedanı 755; — havâlîsi 738; —ı bihişt-âbâd 417; —ı bihişt-âbâd Kadısı 281; —ı dârü's-selâm 548; — Kadısı 281, 299, 755, 863; — Kazâsı 863; — Kā'im-makāmlığı 782; — maslahatı 950; — mukāta'ātı 788; — tarafı 279, 417, 738, 834, 898, 950; — Vâlîsi 212, 213, 253, 254, 281, 282, 354, 416, 429, 454, 629, 739, 753, 754, 781, 782, 788, 828, 830, 831, 834, 847, 848, 863, 872, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 898, 929, 945, 946, 1141; — Vâlîsi-yi esbak 754, 945, 1263

Bağdâdî; gayûr-i — gibi 477

bağırsağı cerh 660

bağlar; — derûnu (Ruscuğ'a bir sâ'at karîb) 384; — başı 478; — başı berüsü 478

bağteten 396, 410, 522, 546, 653, 715, 724, 728, 883, 895, 920, 980, 1044, 1052, 1112, 1213, 1228, 1287

bahr 552, 647, 672, 895, 1034, 1035; —an 48, 134, 174, 298, 310, 320, 328, 349, 383, 384, 389, 399, 477, 492, 524, 552, 556, 557, 603, 634, 642, 651, 656, 678, 703, 752, 760, 814, 838, 870, 892, 941, 985, 994, 995, 1063, 1070, 1099, 1137, 1138, 1141, 1151, 1174, 1175, 1185, 1197, 1222, 1285, 1287; sevk-i sâ'ika-i — 258; tarîk-ı — 1174, 1222; umûr-i — 320; vesîle-i serbesiyyet-i — 1188; —ânî 58; —eyn 951; —ı 'âlem-şümûl 537; —ı 'avâtıf-i Mülûkâne 863; —ı bî-gerân-ı rahm 323; —ı bî-gerân-ı şefekat 323; —ı gaflet 106; —ı şehvet 106; şikâr-ı —î 259; —î asker 1034, 1253; —î müsteşârlar 722; îdâre-i umûr-i —iyye 201; ka'ide-i —iyye 1213; kavâ'id-i —iyye 172, 178; kuvvet-i —iyye 242, 243, 339, 346, 435, 952, 1137, 1198; kuvvet-i gâlibe-i —iyye 1198; mehâmm-ı —iyye 672; milel-i —iyye 1272; ticâret-i —iyye 910; Nezâret-i Umûr-i —iyye 63; umûr-i —iyye 257, 1157, 1243; —iyye 320; asâkir-i —iyye 64, 394; umûr-i —iyye idâresi 201

Bahreyn üzerleri 1044

Bahr-ı ahmer; bâb-ı mendûb-i —tâb 106

Bahr-ı sefîd 17, 714, 952, 1182, 1197, 1212; cezâyir-i — 555; sevâhil-i — 435; — Boğazı 237, 241, 242, 243, 346, 354; — Boğazı Muhâfızlığı 1254; — Boğazı Ser'askerliği 162; —'de vâki' Devlet-i 'aliyye cezâyiri hükkâmı/zâbıtânı 872; bk. ayrıca Ak-deniz

Bahr-ı siyâh 256, 333, 344, 346, 383, 1006; sevâhil-i — 419, 433; sevâhil-i mültezime-i — 463; sevâhil-i şimâliyye-i — 485; — Boğazı 241, 255; — Boğazı muhâfazası 321, 1097; — Ereğlisi Kazâsı 267; —'m Anadolu sevâhili Ser'askeri 421; bk. ayrıca Kara-deniz

Bahr-ı Zafer (Tersâne-i 'âmire mevcûdundan, firkateyn) 1237

bahs/bahis 23, 40, 175, 329, 330, 414, 496, 594, 614, 679, 716, 730, 739, 745, 754, 757, 764, 772, 788, 825, 846, 856, 872, 873, 880, 896, 898, 904, 906, 922, 923, 952, 959, 975, 999, 1017, 1094, 1109, 1111, 1119, 1138, 1145, 1220, 1284, 1285; bâ'is-i — 556; mevzû'-i — 401; netîce-i — 530; rişte-i — 175; —-i ma'hûd 93

bahş 70, 197, 733, 979, 896, 1045; —-ı 'atâyâ 368; —-ı 'atâyây-ı müjde-i ferhat 25; —-ı 'atâyây-ı müjde-i meserret 25; —-ı kalenderânî 925; —-ı kalenderî 1073, 1260; —-ı meserret 155; —-ı sîm/zer 1022

bahşîş 176, 293; vesîle-i — 814; —ât-ı etbâ'-ı kibâr 778

bahr 672, 716; nâ-yâb-ı bî-— 997; bed-—ân 28, 32; —-ı nâ-müsâ'id 1038; —-ı pây 756; tîz-revî-i bâdreng-i —-ı pây-dâr 497; —-ı yâver-i Hudâdâd 514

bakır mahzenleri 1243

bakkal 114, 809, 1209, 1210; — dükkânları 1069; — gavuru 809; mahalle —ı 56; Gümrük önü —ları 1235; —lık 1209; — makûlesi 1068

Bâkî Efendi (Tezkire-i Sânî, Tezkire-i Evvel) 167, 168

Baklan (Denizli Voyvodalığı'na merbût) Kazâsı; — A'yânı 517; — hükkâmı 517

Balaban; — İskelesi (Üsküdar'da) 480; — verâsı 480

Balaban-zâde; bk. Mustafa Bey (Balaban-zâde, Akhisâr-ı Geyve A'yânı)

Balasteros Ceneral (İspanyol general François Ballesteros) 1159

Balat; —'da sâkin 1113; — kurbü 1009

Balçık; — A'yânı 398, 697; — ehâlîsi 697; — fukarâsı 697; — İskelesi 697; — Kazâsı 47, 697; — Kazâsı A'yânı 262; — muhâfazası 295, 372; — semti 373; — sulârı 269; — tarafı 372

baldırı çıplak denilen fırka 468

balık; — gölü (Erbice, Gumaniçe, İsilanca, Mamorto, Parga, Platarya'da) 995; — saydgâhları 995; — yemek 991

Balıkesri 1172, 1190, 1250

Balık-hâne 31, 806, 1133

Balık-pazarı (İstanbul'da) İskelesi 923; — semti 363; —-kapusu 1122, 1135

Bâlî-oğlu (Hacı, Birecik'te) 791

balkān 436, 446, 1233; — cânibi 1217; — civârı 1234; — içi 1235, 1290; —lar 164, 219, 1290; —larda gizlenmiş 1274; —lık 219; — semti 1218; — tarafı 437

balta 135, 367; sefâyin-i tüccâra — asar 98; — asmak ta'bîri 98; zülüflü —cı 136

Balta-limanı 1187, 1220; — nâm mersâ 932

Baltık; Bahr-ı — 247; 247; Bahr-ı —'da kâ'in tersânesi 344

Balyabadra 1207

Balya Kazâsı A'yânı 316

balyemez; —ci (ağır topcu askerlerinden) 391; beş çapında on altı karış tûlünde/sekiz karış tûlünde — top 350; dokuz çapında on altı karış tûlünde — top 350; üç çapında ve yirmi bir karış tûlünde — top 350; on altı çapında — toplar 1010; on sekiz çapında — toplar 1010

bandıra 256, 722; —-güşây-ı 'isyân 1292; —-güşây-ı şakâvet 1292; —lar 258; — mâddesi 1206; tüccâr —sı 1213; —sına i'tibâr olunmayarak 1207

Bandırma Voyvodası 316, 1253

Bane 396

bânî 631

bâr; —-ı dûş-i idbâr 146; —-ı girân 246; —-ı girân-ı mahkûmiyyet 211; —-ı girân-ı vebâl/vizr 185; —-ı sakîl 336; —-i girân-ı musâderât 200; —-i girân-ı tekâlîf 200; tahfîf-i —ları 1011; — olmayup 707

Baraklı Karyesi (Rusi-kasrı Kazâsı'nda) 1152, 1153

bârân 1009; nişâne-i feth-i bâb-ı — 1009; şiddet-i — 474; —-ı belâ 138; —-ı belâ gibi yağdırarak 1231; kesret-i — sebebi 801

barata (bostancının) 301

Bare Adası 17

bârgâh; —-ı Câsârî 1045; —-ı hazret-i Vâcibü'l-vücûd 855; —-ı iksâl 1033; —-ı kudret-destgâhı 411; —-ı mekârim-dest-gâh-ı Husrevâne 239; —-ı rehâvet 1033

bârgîr 129, 382, 602, 820, 934, 1139; beyâz — 820; — beslemameleri 1237; — beslemek 1236; — çeker 854; —e süvâr/binüp 1236, 1237; —e süvâr olmaları memnû' 1236; —-i mekârî 697; — katârları 437; —ler 382, 383, 474, 506; —lere tahmîl 1010; top —leri 922; altı —li hinto 478

barışması husûsu 721

Bârî; âsâr-ı gazab-ı — 936; 'avn-i — 29, 219, 267, 298, 438, 446, 487, 578, 731, 1079, 1084, 1204, 1212; 'avn-i cenâb-ı — 582; 'avn-i hazret-i — 178; bi-izn-i — 541; emr-i — 367, 561; havl-i cenâb-ı — 1169; hılâf-ı 'âdet-i — 20; hılâf-ı emr-i — 368, 1225; hılâf-ı emr-i cenâb-ı — 1143; hılâf-ı rızây-ı — 1104; hılâf-ı rızây-ı cenâb-ı — 1254; 'inâyet-i — 1198; 'inâyet-i cenâb-ı — 642; kuvvet-i cenâb-ı — 1169; lutf-i cenâb-ı — 1127; mahlûk-i — 1199n; münâfî-i emr-i — 320; rızây-ı — 1143; tahsîl-i rızây-ı — 563, 1128; tevfîk-ı hazret-i — 178; vedî'a-i cenâb-ı — 714; yâverî-i 'avn-i — 226, 282; zuhûr-i gazab-ı — 481; 'avn-i cenâb-ı — Te'âlâ 919; 'inâyet-i cenâb-ı — Te'âlâ 919; meşiyyet-i — Te'âlâ 585; — Te'âlâ hazretleri 925

Baron de İstürmer (بارونده استرمر, Baron de Sturmer, İnternus ta'bîr eyledikleri elçilik pâyesiyle Der-sa'âdet'te) 870

Bartın 267, 316

bârû; —lar 885; —y-i kal'a 399; —y-i kal'alar 177; —-yi üstüvâr-ı hayât 127

barut 121, 389, 443, 583, 715, 849, 850, 861, 955, 1010, 1138, 1141, 1150, 1151, 1182, 1262; iş'âl-i — 113; sadme-i — 850; — âteşi 850; —cu dükkânları altı 849; —cu esnâfı 1262; — darbı 850; —-i mahzen-i fazîlet/isti'dâd 852; —-i heyecân 128; —-i siyâh 350; — kabağı 109; — telefi 1143; —un mahzeni 1209; —un makarnı 1209; kebîr — varili 125; — varilleri 850

Barut-hâne 688, 1209, 1216, 1248, 1086; Nâzır-ı —-i 'âmire 63; —-i 'âmire 1248; —ler 1107, 1209, 1216; —ler etrâfı 1209; —ler havâlîsi 1086; —ler muhâfazası 1209; —ler Nâzırı 1080, 1086, 1105, 1209, 1248; —ler Nâzırı Efendi 1086, 1209, 1216, 1248, 1262; —ler Nâzırı-yı sâbık 1052; —ler Nezâreti 63, 749, 1052, 1105

ba's 397, 401, 430, 435, 451, 454, 457, 471, 486, 504, 576, 599, 669, 702, 703, 718, 729, 733, 739, 753, 762, 771, 774, 775, 779, 781, 782, 788, 796, 806, 826, 828, 831, 834, 845, 847, 866, 871, 890, 895, 904, 919, 930, 941, 962, 971, 994, 999, 1047, 1049, 1138, 1148, 1151, 1194, 1216, 1233, 1235, 1259, 1290, 1291; —-i hil'at 661; —-i menşûr 661

basîret 45, 61, 73, 206, 211, 295, 369, 416, 454, 463, 470, 594, 610, 977, 1002, 1038, 1084, 1095, 1133, 1150, 1152, 1241; 'adem-i — 85; ashâb-ı — 12, 31, 66n, 105n, 446, 541, 735; dür-bîn-i dîde-i — 305; ehl-i — 69, 85, 145, 497, 572, 864; ihâle-i enzâr-ı — 420, 1002; ihtimâm-ı lâzime-i — 1044; imâle-i 'ayn-i — 1076; kemâl-i — 1177; lâzime-i — 946, 1096, 1216; levâzım-ı — 321, 430, 534, 1250; müstedlel-i ashâb-ı — 1167; nihâde-i cây-gâh-ı 'ibret-i erbâb-ı — 631; tahkîk-kerde-i ashâb-ı — 105; tenbîhât-ı — 1248; —-i mahsûsalar 552; basar-ı —ler 210; çeşm-i —ler 323; —ler 114; — şerâ'iti 1251; i'lân-ı ashâb-ı — ü im'ân 528

basîta resmi gibi sanâyi'-i latîfe 202

basmak 882, 916, 1063, 1139, 1140; —a karâr 684; —a niyyet 684; basdırmak 728, 1064, 1184

Basra 282, 548, 754, 782, 831; ba'de harâbi'l— 133, 595, 849, 1023, 1093; sevâhil-i Bahr-ı muhît-i —23; havâlî-i — 310; — Defterdârı 887; — Eyâleti 310, 629, 755; — Müteşellimi 754; —'nın 'umde-i 'aşâyiri 831; — Vâlîsi 828

baş 50, 69, 130, 213, 373, 526, 576, 804, 935, 940, 972, 1240, 1285; terk-i — 271; —a bakmayarak 393; —a çıkmak 138, 1123, 1179; — altları 941; —başa verüp 378; —dan kara edüp 1199; —dan kara uğratdıkları 1273; —dan savma gibi 1198; — direk 171, 172; kendülere — edinmek 1013, 1157; — fedâsı 453; — göstermüp 235, 382, 453; —ı açık 375; —ı bağlu asker 707; —ı boş âdem salıverilmamek 1078; —ı boş askerî tâ'ifesi 680; —ı boş gezmek 38; —ı boş re'âyâ 1248; —ına cem'/toplayup 629, 735, 744, 816; —ına sardığı 570; —ına üşmüş idüği 883;

—ında olan haşerât 449, 583; —ını tıraş edüp 813; — ile hıdmet 970, 1099, 1192; —lar 86, 257, 1223, 1260; —ları altından olarak 980; —ları gā'ilesine düşdüler 1227; —larına bir takım 'usât cem'iyle 676; —larına bir takım erâzili cem' 846; —larına bir takım haşerât cem' 371, 577; —larına bir takım hırsız cem'iyle 676; —larına birikdirerek 1139; —larına nâzil 133; —larına yarar eşhâs 728; —ları sıkıldıkda 895; —lu başımıza müstakil bir hükûmet 611; —lu başına 615, 1005; —lu başlarına seyr u devr 1220; — olmak 1266; —sız buğsuz haşerât 1132; —sız kalarak 1227; — tarafları 354; — terk edinceye 380

Baş-bâkî; — Kulluğu 161, 224, 220, 1257; —-kulu 220, 1096

Başbuğ 174, 216, 254, 262, 264, 270, 277, 291, 306, 319, 332, 347, 369, 370, 388, 397, 420, 421, 430, 442, 445, 448, 449, 460, 462, 486, 744, 900, 921, 922, 928, 930, 947, 1138, 1216, 1237, 1264, 1270; kâr-güzâr — 1111; muktedir — 277, 306, 309, 369, 445, 460, 467, 945; icrây-ı merâsim-i —-dârî 318; muktedir — 1207; münâsib — 1138; —-i mûmâ ileyh 332, 347, 420, 421, 744, 901, 1216, 1230, 1270, 1271; —-i müşârun ileyh 263, 264; —-i müşârun ileyh ma'iyyeti 262; muktedir —lar 438, 465; —lar 261, 264, 434, 441; —luğ 276, 314, 465, 467, 1208, 1238, 1268, 1000; —luk 'ünvânı 318; —luklar 326; muktedir — ma'iyyeti 369; — ma'iyyetleri 522; — nasbı 433

Baş-kapu Oğlanı (mircelü'l-katrân ve 'aynü'l-kîr-i vâdî-i 'isyân, nâ-bekâr) 30, 33

Baş-köy Karyesi ehâlîsi 1000

başlangıç elçisi 337

Baş-muhâsebe 512, 513, 674, 919; —ci 159; —ci-yi sâbık 937; —cilik 51, 159, 494, 581, 638, 659, 1256; — Kalemi 82, 404, 760, 953; — Pâyesi 443, 461; — tarafı 681; —'ye kayd 919

Baş-oturak (İzmir'de) 769

Baş-vekîl 93, 593, 1037

batalyon 1158; — asker 1157, 1158

batî 109

Batrona; — Bey 1213; — Gemisi Başbuğluğu 256; —-i hümâyûn 268

battâl 16, 38; —ân 111

Battâl ('Amû-oğlu, habîs) 772

Batum 225, 319, 332, 534; — havâlîsi 534; — Kal'ası muhâfazası 534; — Limanı 319, 331, 332; — Limanı muhâfazası 319; — sevâhilini muhâfaza 332; — tarafları 333

Bavyera Kıralı 1155

bây 76; muktedây-ı — 35; — ü gedâ 457

Bayburd (Erzurum kazâlarından) 331, 332, 444; — A'yânı 921

Bayburdî Konağı (İstanbul'da Bağçe-kapusu dâhilinde Meydâncık nâm mahalde) 833

Bâyezîd (serhadd-i mu'tenâ) 1017; — ehâlîsi 1000; — Mutasarrıfı 324, 445, 786, 787, 921, 1016; — muzâfâtı 787; — Sancağı 787, 922, 1002, 1016, 1017; — Sancağı Kal'ası Muhâfızlığı 1255; — Sancağı Mutasarrıfı 1003; — tarafı 1017

Bâyezîd (Şeh-zâde-i ma'sûm, Sultân) 534, 559; — velâdeti 515

Bâyezîd Hân (Sultân, Yavuz Sultân Selîm'in babası) 543

Bâyezîd Hân (Sultân, Yıldırım) 1044

Bayındır Voyvodası 316

Baykara; bezm-i — 812

bayrak 373, 1202; beyâz — 172; — ağaları 263; — ahzına bakmayup 1232; 'acemî — askerleri başsız kalarak 1227; — askerleri 460, 464; —dâr 301; —dârlık 215; — küşâdı 453; ahz olunan — 1228; balkânlarda ihfâ eyledikleri — 1290; kendi —ı 171; —lar 263, 272, 438, 1141, 1154, 1233, 1235, 1249, 1253; —lar küşâdı 452; asıl —lar 172; gönüllü —ları 314; —lu 1067; salîbî —lu sefâyin-i harbiyye-i ecnebiyye 1067; uryân — neferâtı 1227; beyâz — üzerine kırmızı haç 1063

Bayrakdâr Paşa 119, 149

bayram; — gicesi 926, 927; — nemâzı 1251; — olmasa 927

Bayramic ehâlîsi 905

Bayram Mısırlı (Tepedelenli 'Ali Paşa'nın müte'allikatından) 980

bâzâr 71, 235, 596, 913, 928; mürevvic-i — 104; —gâh-ı hestî 229; —-ı bâzîçe-ger-i dehr 559; —lar 912

bâzergân 1108, 1122, 349, 1240; —ân 98; —-başı 612, 613; —-ı Ocak 62, 935; umûr-i —î 234; — makâleleri 1060; mâldâr — makâlesi 1142; — mâlı 1000; — sefînesi 540; — sefînesi topları 1105

Bâzerkâ (بازركا) tarafları (Selânik civârında) 1249

bâz gûne 179

bâzîçe; — gûne 823; —-i dîğer gûne 1225; —-i ihtiyâl 1053; —-i kaşmerâne 197; —-i kûy-i çevgân 1226

bâzû 41, 1022; kuvvet-i — 1040; —-yi gayret 218; —y-i celâdetler 113; —y-i gayretler 503; —y-i hamiyyetler 121; —y-i isti'dâd 868

Bebek (Boğaz-içi'nde) 499, 1008, 1201; — Bağçesi 44, 410, 710; — Bağçesi kasrı 90; — Serayı 339

Bec Şehri 1006, 1059, 793, 1163; —'nde kongre 1155; —'nin yolları 852

bedâvet 1240, 1277; —i bezâvete tahvîl 1260

bedel; — alınmak 448; —e kat' 326, 447, 522; —-i merkûm 667; —-i mezbûr 667; —-i üştürân tahsîline me'mûr 667; — mâ-yetehallel 308; — olarak 555; — verilerek 723

beden 459, 1029, 1133, 1162; eczâ'-i seyyâle-i — 1025; lâne-i — 253; nefs-i — 20; pûşiş-i — 199; — ciheti 355; —en 77, 448, 529, 1269; —en kudreti olanlar 448; tasarruf-i —î 1029; —-i hayvânî 308; —inden 312, 313; —inden cüdâ 450; —-i insân 626; —-i nezâket-me'nûslar 850; —ler/ebdân 29, 208, 318, 447, 568, 1021; —lerinden 319, 1011; isti'dâd-ı —iyyeler 1280

bedestân 1093, 1285; nümûne-nümây-ı sûk-ı — 153; — kethudâları 913, 1095; — tarafları 851

bedevî; etvâr-ı — 666; fazîlet-i —yyet 953; —yyet 1169; hadariyyeti —yyete tahvîl 1084
bedî'î 169
Bedrî Efendi (hâcegândan, Kandiye Kal'ası Binâ Emîni) 790
behâ 103, 146, 440, 707, 734, 766, 890, 910, 912, 943, 1020, 1101; dest-âvîz-i girân-— 62; ednâ — 910; kat'-ı — 331; mücevherât-ı girân-— 103, 894, 935; terhîs-i — 664; —lar 1078, 1086, 1100; değer —ları 382, 733, 1078, 1079, 1237; —ları galî olup 856; —lu satmamak 382
behâdır 283, 307, 455; —âne 454; — asker 453; da'vây-ı —î 39; tarz-ı —î 54; — kimse 471; —lıklar 692
Behâdır Girây Hân/Sultân (selâtîn-i Cengîziyye'den, Kalgay, sevâhil-i Tuna'ya me'mûr) 107, 270, 661, 955, 956, 1150
behâne 49, 181, 373, 392, 400, 455, 459, 535, 536, 576, 650, 707, 817, 859, 867, 869, 883, 969, 971, 975, 978, 980, 1017, 1022, 1061, 1076, 1129, 1251, 1253, 1254, 1281; ednâ — 1251; vaz'-ı zemîn-i — 96; dağılmağa — arayarak 1276; —-i bî-me'âl 1198; —-i zemîm 1002; —ler 869, 945, 1104
behâr 326, 522; hulûl-i mevsim-i — 444; mevsim-i — 294, 312; müretteb — askeri 524; — askeri 326; —dan evvel 303; zemîn-i —istân-ı şâdmânî 27; — tertîbi 522
Behâr Efendi 617
Behâriyye (İstanbul'da bir semt) 82, 83
Behâyî Efendi (Şeyhulislâm) 607
Behceh (Yenişehirli Abdullah Efendi'nin fetvâlarını toplayan eser) 499
Behcet Bey (Ticâret Meclisi A'zâsı, mühtedî papas) 734n
Behcet Mustafa Efendi; bk. Mustafa Behcet Efendi (Ser-etıbbây-ı esbak Hayrullah Efendi hafîdi, Ser-etıbbâ, İzmir Kadısı, Mısr-ı Kâhire Kazâsı, Medîne-i münevvere Pâyesi, İstanbul Pâyesi, Anadolu Pâyesi, Ser-etıbbâ'-i hâssa, Anadolu Kadı'askerliği)
Behîc Efendi; bk. Mehmed Emîn Behîc Efendi (es-Seyyid, ed-Defterî)
Behîc Efendi (Kapu Kethudâsı) 51, 52
Behisni Kā'im-makāmı 429
Behlûl Paşa (Mîr-i mîrân, Bâyezîd Mutasarrıfı) 787, 1016, 1017
Behrâm 1009; mukâbele-i — 998; ahkâm-ı — der-'âşir 1009; Sipeh-sâlâr-ı —-envâr 20; te'sîr-i kevâkib-i —iyân 141
Behrâm (Sâsânî hükümdârı) 14; Sadr-ı a'zam-ı —-heybet 28; Sadr-ı a'zam-ı —-ihtişâm 71
Behrâm Paşa (el-Hâc, Sivas Vâlîsi, Aydın ve Saruhân sancakları Mutasarrıfı) 1019, 1120, 1130, 1175, 1178, 1208, 1246, 1257, 1263, 1264, 1268
Behrâm Paşa (Karahisâr-ı sâhib Sancağı, Konya Eyâleti, Vezîr, Rakka Vâlîsi, Diyârbekir Vâlîsi) 54, 58, 93, 442, 889, 928, 929, 930, 946, 953, 955; bk. Mehmed Behrâm Paşa
Behrâm Paşa (Vezîr, Şark Cânibi Ser'askerliği, Erzurum Vâlîsi, Orta-kol Sürücülüğü) 224, 310, 318, 327, 329, 330, 331, 409
behre 281; bî-— 16, 37, 38, 197, 232, 278, 996; tahsîl-i — 495; —-dâr 708, 772; —-i 'ilmiyye 411; —-i kâfiye 525; —-mendân-ı ittisâf-insâf 521; —-yâb 240; —-yâb-ı basîret/iz'ân 211
Behzâd Bey (Nev-şehir Kazâsı sâkinlerinden) 825
bekā 308, 897, 1025, 1123; 'âzim-i — 622; 'azim-i/'azm-i dâr-ı — 37, 233, 362, 419, 651, 1015; eşgāl-i bî-— 940; kesîru'l-— 909; lâzımü'l-— 925; makūle-i temennây-ı imtidâd ü — 812; müjde-i — 131; rihlet-i dâr-ı — 230, 602; sermâye-i — 39, 764; vesîle-i te'yîd-i — 925; —'-i hüsn-i siyâset 1027; —'-i nâm 784; —'-i şöhret 784; —yâ 356, 358; —-yây-ı mezkûre 1270; —y-ı âsâyiş-i agniyâ 143; —y-ı âsâyiş-i fukarâ 143; —y-ı emn-i agniyâ 143; —y-ı emn-i fukarâ 143; —y-ı ferr u şevket-i Husrevâne 253; —y-ı i'tibâr 13
bekâr; nâ-— 33, 68, 122, 154; tabî'at-ı felek-i nâ-— 999; — odaları 480, 584, 657; — Rûm re'âyâsı 1209
*bekc*iler 854
Bekir (Ada Kal'ası sâbık Muhâfızı maktûl Receb Ağa'nın birâderi) 680, 765, 766
Bekir (Karahisâr-ı sâhib Kazâsı sâkinlerinden) 816
Bekir Ağa (Çandarlı) 316
Bekir Ağa (Geyve A'yânı) 312, 519
Bekir Ağa (Gübgüb-zâde, Hacı) 316
Bekir Ağa (Hacı, Menemen Kasabası'nda mukîm) 314
Bekir Ağa (Musâhib) 666
Bekir Bey (Avlonyalı İbrâhîm Paşa yeğeni) 985
Bekir Bey (Moralı/Moravî) 452, 536
Bekir Bey (Rumeli-kal'alı) 669, 670
Bekir Çenador (=Bekir Jocador, Preveze'ye muhâfız ta'yîn olunan) 1014
Bekir Paşa (Diyârbekir Vâlîsi, Bosna Vâlîsi, Kastamonu ber-vech-i Muhassılık, Bolu ve Vîrân-şehir sancakları ilhâkiyle) 829, 830
beksemâd; takoz — 1285; —lar 1216; — çuvalları 652
Bektâş (Kılıcı, Hacı, Bölük-başı) 371
Bektâşiyân 1293n; dûdmân-ı — 272; tâ'ife-i — 110, 112; zümre-i — 271; —-ı muhibban-ı hânedân 153; — zümreleri 404
Bektaş Kapudan 1226
bel 57, 120; —lerinde 1238, 1239, 1240; —lerinde fermâyiş şâl 102; —ine sîmîn yatağan bıçağı takınarak 301
belâ 37, 55, 128, 149, 150, 248, 437, 451, 531, 822, 1170; bârân-ı — 138, 1231; bûm-i — 115; def'-i — 1140; garîk-i tûfân-ı — 575; mazhar-ı — 445; müstağrak-ı girdâb-ı — 1061; redd-i — 1049; —dan belâya düçâr 249; zînbûr-i — gibi 129; bin — ile 246; bin — ile teskîn ü itfâ 410; —lar 684, 1171, 1244; kendü ayağıyla bir dâm-ı —ya giriftâr 1169; —y-ı âsümân 133; —y-ı 'aşk 933; —y-ı 'azîm 99; —y-ı Benî İsrâ'îl-âsâ 36; —y-ı eşkıyâ 49; ihtiyâr-ı —y-ı gār eden

149; mübtelây-ı —y-ı nâgehân 407; —y-ı nâgehânî-âsâ 128; —y-ı riyâ 823; —y-ı 'uzmây-ı gavgâ 322; —y-ı yârân 188

belâgat; 'ilm-i — 12; ka'ide-i — 11; kuvvet-i —i me'ânî 21; —i târîh-i eyyâm-ı saltanat-ı sâhib-kırânî 12

belâhet 228; derece-i — 735; kemâl-i — 942; mecbûl-i — 937

belde 23, 181, 212, 566, 696, 803, 928, 929; hâric-i — 959; hükkâm-ı — 267; ihtilâl-i — 844; ihtilâl-i şîrâze-i âsâyiş-i — 756; ittifâk-ı vücûh-i — 759; sükkân-ı — 119, 127, 135, 182, 953, 1158, 1159, 1217; sükkân-ı bâ-'alâka-i — 181; şîrâze-i nizâm-ı — 904; te'mîn-i — 372; vücûh-i — 651, 755, 770, 782, 958, 970, 1206; —-i 'azîme 852; —-i ceyyide 653; —-i mâl-dâr 965; —-i merkûme 186, 187; —-i mezbûre 232, 402, 665, 759, 954; —-i mezbûre ehâlîsi 771; nizâm-ı —-i mezkûre 653; —-i mezkûre 49, 574, 759, 770, 964; ihtilâl-i —-i şerîfe 918; —-i tayyibe-i mezkûre 918; —ler 284; —nin hüsn-i nizâmı 954

belde-i Kostantîniyye; bk. Kostantîniyye

belde-i Kāhire; bk. Kāhire

belde-i Mar'aş; bk. Mar'aş

Belgrad (dâru'l-cihâd) 267, 268, 611, 612, 647n, 648, 676, 699, 729, 766; feth-i — 647; — Cânibi Ser'askeri 414; — fitnesi 368; — Gümrüğü 612; Kal'a-i —-ı dâru'l-cihâd 548; — Kadısı 681, 824; — Kal'ası 613, 615; — Kasabası 766; — Muhâfızı 356, 649, 680, 695, 696, 699, 708, 729, 1194; — re'âyası 1077; — tarafı 357, 396; — üzeri 396; — yamakları bakıyyesi 372; — yamaklarından gözleri yılmış idüğü 615

Belîğ (şâir ve tezkire yazarı) 609

beliyye 855; envâ'-ı — 1070; mübtelây-ı — 736; —-i havf-ı cân 70; —-i mezbûre 282; —-i 'uzmâ 345; —ler 378, 855, 1038

Belkar (Arabistân'da bir yer) 907

belvây-ı 'âmm 282

bend 50, 74, 289, 297, 466, 690, 763, 951, 1029, 1115, 1116, 1150, 1181, 1183, 1219, 1220; —-i miyân 868; — ederek 968; — olunmak 911

bende 903; kudretlüce — 1269; zümre-i —gân 837; —gân 323; vâcibe-i 'uhde-i —gâne 868; —gân-ı dâ'ire-i hümâyûn-i Şâhâne 1072; —gân-ı dâ'ire-i Mülûkâne 764; —gân-ı hamiyyet-nişân 457; —gân-ı sadâkat-nişân 155; ind-i —gânî 61; mukayyed-i defter-i —gânî-i Sultânî 662; izhâr-ı —gî 1053; ibrâz-ı —gî-i müstedîm 350; —-i devlet 480; —-i kem-bîzâ'a 785; —-i kerem-dîde 868; —-i perverde-i dest-i devlet 450; —-i pür-kusûr 784; —-i sâdık 30; —ler 1190, 1281; —lik 715; —-nüvâz 804

Bender; Mîrlivâ'-i — 1044; — ehâlîsi 454; — Kal'ası 40

Benderekli; — Muhtârı 1005; — sâhası 1005

bender-nişîn 604

Bendler 1078; — muhâfazası 1210, 1220, 1257

Bengâl; fîl-i sagîr-i —î 814

Benî/Benû İsrâ'îl 566; belây-ı —-âsâ 36; — gibi 282

Benî Hâlid; meşâyih-i — 891; — 'Aşîreti şeyhleri 831

Benli-zâde Efendi; bk. 'İzzet Bey (Benli 'Ârif Efendi-zâde, Beylikci-i Dîvân-ı hümâyûn, Murahhas-ı Sâlis)

bennâ makûlesi Rûm re'âyâsı 1120

Benû Asfar 455

Berakı (براقی) Kabîlesi 443

Beranş nevâhîsi 441

Berat (Avlonya Sancağı'nın makarr-ı vülâtı) 987, 988; — ehâlîsi 987; — Kal'ası 987, 988, 1278; — müftîsi 987; — 'ulemâsı 987; — vücûhu 987

berât; —-ı 'âlî-şân 529; —-ı şerîf 240; —-ı şerîf-i mezkûr 240; —ları şurûtu 442

Berava Adası (Anavarin Kal'ası pîş-gâhında) limanı 741

berâyâ 286, 586, 681, 705, 714, 870, 950, 979, 1123; fukarâ'-i — 758; hıfz-ı — 753; hirâset-i — 753; muhâfaza-i — 414; zabt-ı mahsûl-i — 801; râhat-ı —y-ı mülk ü millet 551; refâhiyyet-i —y-ı mülk ü millet 551

Berâzî 'Aşîreti (Rakka 'aşâ'irinden) 705, 791

berbâd 21, 22, 36, 41, 543, 559, 694, 714, 890, 892, 977, 981, 1013, 1212

Berberiyye sevâhili ocakları 721

Bercîs 1058; Hatîb-i —-menkabet 187

berd 598; mîzân-ı harr u — 598, 603; şiddet-i — 311; vuku'-i —-i şedîd 597

berdâr 804; — olunmağa 1220

berekât 71, 280, 1126; dest-yârî-yi mu'cizât-ı cümmetü'l-— 547; —-ı himmet-i cenâb-ı Şehriyârî 1200; —-ı mâh-ı siyâm 976; —-ı teveccühât-ı Pâdişâh-ı mes'ûd 454

bereket 166, 617, 718, 728, 1020; dest-i bî-—ler 805

berf 602; nüzûl-i — 506; —-i mezbûr 598

berg; mânend-i —-i safsâf 15

Bergama 1172, 1181, 1182; — havâlîsi 1181; — Voyvodası 270, 304, 371

Bergos 398, 1105; — 'âsîleri 1141; — İskelesi 349; — Kazâsı 267, 467; yarık — Köprüsü 1086; — tarafı 1141

Bergovişte Kazâsı 875

ber-hûrdâr 583, 708, 772, 804, 1173; — eyleye 1270

berîd; sefîne-i — 148

berk 1009; 'alâmet-i — 1009; savâ'ık-ı bâtır-i —-efrûzlar 1140; mânend-i —-ı hâtif 502; —-ı hâtif 271; —-ı şemşîr-i sitem 905; —-ı şemşîr-i Sultânî 965

Berka 548

Berkofça 286, 419

berr 895, 1034, 1035; vesîle-i serbesiyyet-i — 1188; —âni 58; —en 134, 174, 221, 298, 310, 328, 349, 383, 384, 399, 524, 530, 552, 556, 557, 656, 678, 703, 806, 870, 967, 994, 995, 1063, 1070, 1137, 1141, 1149, 1151, 1174, 1175, 1185, 1187, 1197, 1222, 1285, 1287; —eyn 951; —î müsteşârlar 722; asâkir-i —iyye 556; kuvvet-i —iyye 339; mesâlih-i —iyye 900

Berriyyetü'ş-Şâm 1137; — sâhilleri 1272

berş; zümre-i —iyân 607

Bertek 445
besâlet 414, 416; pertev-i — 412
beşâret 384, 524, 886; iblâğ-ı peyâm-ı — 150; —-i mezbûre 649
beşer; hâric-i tavk-ı — 145; 'inde'l-— 776; müsteb'ad-i tavk-ı — 20; tavk-ı — 501, 756; hasbe'l-—iyye 79; hukûk-ı —iyye 247, 506; tabî'at-ı —iyye 85, 210; tuynet-i —iyye 278
beşere-i mübeşşereleri 632
beşik 480, 484
Beşiktaş 419, 474, 1113, 1114, 1135, 1260; sâhil-seray-ı — 756, 799; — açığı 477; — havâlîsi 153; —'ın taş köprüsü 474; — önü 1214, 1226, 1237, 1271; — pîş-gâhı 1238; — Serayı 339
Beşlî/Beşlü Ağası 1211; — mübâşereti 631
betâ'et 276, 378, 414, 522; mûcib-i — 481; tecvîz-i — 1104
betâlet; ta'ammüm-i — 405
Beterdi (بترزی) Kabîlesi 443
Bey 822, 1052, 1244; —ler 298, 388, 389, 979, 1162, 1194; —lerbeyiler 1177; hânedânından —ler 1162; küçük —ler 394; —ler kapuları 826; mülhak —lik 23; —lik 93, 594, 741, 868, 1052; asıl —lik bayrakları 172; —lik brik sefîne 985; —lik firkateyn 994; —lik gemiler 1185; —lik kîse 593; —lik kîseden eyilik 966; —lik sefâyin 1183, 1216; —lik sefîne 1199, 1252, 1273, 1288; —lik ta'bîri 204; —lik tekne 752; — nasbına hâhiş-kerlikleri 1060; — olmak 611, 615; —-zâde 17, 868; —-zâdegân 237; —-zâdeler 1194
bey' 88, 153, 198, 235, 349, 382, 398, 471, 503, 643, 734, 1109, 1113, 1137; bi'l-müzâyede — 942; hasîrına kadar — 934; —-i semn-i helâhil 22; kâffe-i — u şirâ 912; mu'âmele-i — u şirâ 87; — u şirâ 40, 353, 398, 596, 910, 912, 1254
beyân 15, 21, 22, 23, 29, 51, 85, 125, 136, 142, 143, 147, 150, 165, 173, 174, 177, 182, 205, 209, 236, 242, 243, 244, 245, 251, 280, 293, 294, 305, 310, 311, 312, 318, 325, 331, 333, 336, 337, 339, 342, 343, 347, 352, 354, 356, 370, 371, 379, 384, 385, 394, 397, 399, 402, 403, 420, 440, 442, 457, 480, 531, 551, 575, 611, 614, 615, 657, 705, 713, 715, 716, 718, 728, 730, 734, 739, 743, 757, 761, 767, 777, 790, 791, 794, 818, 838, 840, 857, 870, 887, 894, 901, 903, 905, 919, 928, 936, 945, 946, 948, 950, 968, 979, 993, 995, 997, 1004, 1020, 1041, 1048, 1052, 1055, 1073, 1076, 1084, 1087, 1094, 1099, 1102, 1109, 1115, 1117, 1129, 1145, 1147, 1154, 1159, 1161, 1163, 1164, 1169, 1178, 1183, 1188, 1196, 1204, 1217, 1223, 1229, 1230, 1234, 1252, 1253, 1266, 1269, 1270, 1278, 1280, 1292; âtiyyü'l-— 252; ba'de'l-— 357; ber-vech-i âtiyyü'l-— 29; hâric-i dâ'ire-i imkân-ı — 440; ihtiyâc-ı — 714; keşîde-i sâha-i sahîfe-i — 11; keşîde-i sahîfe-i — 53; keşîde-i silk-i — 198; mârru'l-— 42, 200, 553, 742; müstağnî 'ani'l-— 290, 568; müstağnî-i — 1083; müstağnî-i tafsîl ü — 864; sâlifü'l-— 343, 368, 552, 553, 1112; siyâk-ı âtiyyü'l-— 516; şurût-ı âtiyyü'l-— 982; terâkîb-i dil-fîrîb-i 'azbü'l-— 11; vâreste-i kayd-ı — 766, 1014; vech-i âtiyyü'l-— 351; vech-i sâlifü'l-— 149; resmen — etmiş 1286; —-ı a'zâr 794; —-ı eşkâl 21; —-ı hâl 929; —-ı sûret-i hâl 927; —-ı şemâ'il 21; —-nâme 1159, 1161, 1164, 1266, 1283, 1284, 1285; —-nâme-i 'âlî 1285
bey'at 1168; dakîka-i bed'-i — 26; icrây-ı ka'ide-i — 156; resm-i — 26; itmâm-ı resm-i —-i 'umûm 28
Beyâzî-zâde (Osmanlı âlimi ve kazaskeri Beyâzîzâde Ahmed Efendi) 101
Beyâz tarafları 740
*beydak*lar; satranç —ı gibi 99
Beykoz (Üsküdar korusuna tâbi') 1120; — Kazâsı 1254; — mahallî 814; — tarafı 486
Beylan; — Muhâfızı 741; — Sancağı Mutasarrıfı 1255
Beylerbeyi 588, 1080; — havzı mesîresi 1170
Beylikci 244, 277, 281, 632, 633; — Kîsedârı 668; —-i Dîvân 279, 668; —-i Dîvân-ı hümâyûn 80, 82, 163; —-lik 281, 698; —-lik makamı 668; —-lik mesnedleri 281; —-yi sâbık 860
Beylik Kalemi Kîsedârı 160
Bey-oğlu (Galata fevkinde) 64, 540, 943, 962, 1076, 1108, 1109, 1140, 1210, 1237; — Kışlası 610; — kurbü 1140; — mahallî 333, 341, 473, 939
Bey-pazarı 1019; — Nâ'ibi 517; — Voyvodası 313, 517
Beyrût (Şâm İskelesi) 650, 765; — cânibi 1053; — İskelesi 1054
Beyşehri 162; — Sancağı 293; — Sancağı Mutasarrıfı 304, 1019
beyt 573, 575, 582, 592, 593, 770, 1033, 1060, 1070; ebvâb-ı — 179; derece-i —-i 'âşire mecâsid 1009; —-i hâdî 'aşere 1058; —-i makta' 538; —-i mezkûr 1058; —-i nâhîd-i şeref-mevâ'îd 25; —-i râbi'i burc-ı sâbit 344; —-i sâlis 998, 1058; evvel-i —-i şeref 1058; —-i târîh-i dil-güşâ 592; —-i târîh-i mezkûr 592; —-i tâsi' 489, 1119; —ü'l-kasîd 212
Beyt; te'mîn-i etrâf-ı —-i Harâm 642; miftâh-ı muhterem-i —-i mükerrem 633; tavâf-ı —-i mükerrem 914, 1002; mücâvir-i —-i Rabb-i Müte'âl 667; tavâf-ı —ullah-i 'ulyâ 915; —ü'l-Harâm 587
beytûtet 155, 622, 637, 645, 655, 656, 666, 687, 800, 807, 849, 1171; —ler 707
Beytü'l-Kazıyye Kal'ası 908
Beytülmâl 272, 333, 530, 596, 625; emvâl-i deryâ-misâl-i — 49; emvâl-i — 62, 64, 458, 605, 642; gasb-ı emvâl-i — 75; hakk-ı — 260; hakk-ı sarîh-i — 191; hazâ'in-i — 344; makbûz-i — 643; mazbût-ı defter-i — 968; iddihâr-ı emvâl-i —-i Müslimîn 53, 260; —-i Müslimîn 47, 77, 87, 280, 578, 842; iddihâr-ı emvâl-i —-i Müslimîn çapulu 53
beyyine 677
beyz 171
bez; —ler 1243; — mahzenleri 1243; — maknûlesi 537
bezm 662; —-i Baykara 812; levâzım-ı —-i füccâr 948; —-i sohbet 194
Bezzâzlar Kethudâsı-yı esbak 825
bıçak 450, 1026; mücevher — 767; — çekmek 257; —ları çekilip 361

bıkā' 548, 553, 660, 1076, 1282; —ı Sultâniyye 1175
bıtâka; kimselerin —ları merbût 198
Bibika Yalısı (Tarabya'da) 1187
bid'at; esbâb-ı zuhûr-i — 1031; ref'-i rüsûm-i — 411; envâ'-ı —ler ihdâs 405
Biga; — Alay-beyi 438; — A'yânı 519; — hükkâmı 519; — Livâsı 519; — Mütesellimi 519; — Sancağı Mütesellimi 314, 905, 1055; — Sancağı Mütesellimliği 1101, 1250; — Şehri A'yânı 316; — vücûhu 519
bî-hûd 631, 1023; —e 39, 278, 500; —e-gûluğ 1080; —e izmâr/ketm 125; —î 622, 866; — olmak 320
bî-kâr 1209, 1210; —ân 111; — odaları 759
bikr-i dâ'im 104
bilâd 23, 188, 206, 246, 260, 314, 406, 452, 458, 480, 548, 549, 564, 576, 663, 709, 735, 961, 1020, 1049, 1166; aktâr-ı — 365; e'âzım-ı — 537; ehâlî-i — 827; etrâf-ı — 365; harâbî-yi — 1189; hıfzan li'l— 209; hıfz-ı — 38, 355; ifsâd-ı — 730; ihlâl-i — 797, 905; kâffe-i ehâlî-i — 681; meşhûr-i ekser-i — 232; muhârese-i — 414; muktezây-ı tabî'at-ı — 311; ru'yet-i mesâlih-i — 156; takviye-i — 317; tanzîm-i — 74; tathîr-i — 577; teşvîş-i — 205; vesîle-i ma'mûrî-i — 677; —ı ba'îde 791; —ı cesîme 210, 249; —ı ecânib 1144; —ı İslâmiyye 335, 696, 719; —ı mu'azzama-i İslâmiyye 1188; —ı mûmâ ileyh 782; —ı sâ'ire 846, 1117
Bilâd-ı erba'a 395, 750, 973; — menâsıbı 1019; — Pâyesi 1003; — rütbesi 973
Bilâd-ı selâse 912, 913, 1078, 1079; —i mu'azzama 548; — Bâb Mahkemesi 364; — kadıları 911, 1095, 1128, 1217, 1251, 1260, 1261
Bilâl Ağa (Dârü's-sa'âde Ağası) 30, 55
Bilazoro (بلازرو) Karyesi (Eğriboz Nâhiyesi karyelerinden) 1289
Bilecik 517; — A'yânı 418, 570; — Voyvodalığı 563; — Voyvodası 312, 399, 518, 561, 562, 563
bîmâr 540, 622, 645, 655, 1025; —-hâne 154, 1006; —-hâne-i 'âmme 252; —î-i rehâvet 256
binâ/binâ' 19, 64, 126, 156, 198, 266, 384, 388, 449, 468, 474, 475, 525, 562, 576, 582, 590, 619, 657, 658, 738, 742, 771, 775, 792, 797, 842, 848, 851, 852, 854, 856, 857, 939, 960, 965, 978, 1010, 1035, 1152, 1187, 1191, 1192, 1201, 1215n, 1216; emr-i — 728; kâffe-i — 393; mâlzeme-i — 960; meşgûl-i — 1193; tedârük-i levâzımât-ı — 344; vaz'-ı esâs-ı — 628; — derûnları 266; — Emâneti 167, 234; — Emîni 343, 344, 381, 581, 628, 738, 771, 775, 790, 818, 960, 1187, 1193; — Emîni-yi mûmâ ileyh 771; — ihdâs etmemesi 1275; —-i mezkûr 1191; 'âlî —lar 18, 1009; hârik-i 'âdî —lar 18; kadîm —lar 18; —lar 140, 198, 852; — sâhibi 960; — umûru 960; — ümenâsı 773; —y-ı kışla 154; —y-ı şöhret 212; —y-ı te'ayyün 212; —y-ı vesî' 849
Bin-başı 152, 706; — konağı 1156; —lar 152, 384, 386, 525, 861, 1156; ortanın —sı 1156
binek taşı 122, 778
biniş 985, 1238; altı yedi endâzeden —302; —inin yakası 1102; tebdîl —i tarîkı 471, 590; — tarîkı 634, 893
bî-pervâ 55, 279, 280, 406, 419, 449, 561, 924; — hareket 1109; —lık 925
birâder 97, 465, 472, 593, 637, 640, 735, 831, 879, 892, 955, 979, 980, 987, 988, 990, 992, 995, 1017, 1018, 1049, 1060; büyük — 679, 765; küçük — 283, 765, 1279; —ân-ı firdevs-âşiyânlar 959; süd —i 754, 782; —-i emced 26; —ler 694, 765, 814; —-zâde 601, 679, 879, 1057
Birecik 889; — Müftîsi 791
birkeler (tarîk-ı Haremeyn-i mutahhereyn'de) 628
Birketü'l-huccâc 394
Bîşe 794, 907; iklîm-i — 690; — havâlîsi 794
bodoslama takımı 1005
Bodrum 951, 952, 953, 1207; — sâhası dest-gâhı 952; — tarafı 1270
*bodrum*lar 1081; mahfî — 660, 1026, 1081
boğaz 525, 1087; —a karîb 1178; — ağzı 994; — cengi 525; — derûnu 525; —-ı mezbûr 1273; —-ı mezkûr 552, 553; —ın cenûb cânibleri 525; —ın ilerûdeki ağzı 525; —ın nihâyeti 525; —ın şimâl cânibleri 525; —ı tokluğuna gibi çalışdırmağ 960; — içi 525; —lar 1264; —lar araları 1184; iki —lar derûnu 435; — tarafı 578; dar — tarafına sığınmış 1273; — tokluğuna hıdmet-kâr 911
Boğaz 54, 57, 170, 171, 172, 176, 178, 179, 242, 243, 248, 256, 257, 258, 321, 349, 353, 354, 871, 1075, 1076, 1120, 1152, 1176, 1212, 1213, 1214, 1215, 1216, 1222, 1226, 1250, 1254, 1270, 1271, 1273, 1284, 1287, 1291, 1292; — açığı 344; — Bekcisi 256; — Binâ Emîni-yi sâbık 161; — dâhili 171, 1284; — hârici 171; —-ı Bahr-ı sefîd 353; —-ı Bahr-ı siyâh 574, 1187, 1213; —-ı mezbûr 1097, 1120; —-ı mezbûr Muhâfızı 353, 871; —-ı mezkûr 244, 321, 525, 1077, 1055, 1187, 1254, 1271; —-ı mezkûrun yemînî/yesârı 321; —'ın kılâ'/tabyaları istihkâmâtı 173; —-içi 31, 146, 164, 188, 255, 257, 472, 579, 697, 710, 813, 849, 874, 923, 942, 943, 1054, 1056, 1067, 1076, 1114, 1152, 1187, 1235; —-içi havâlîsi 1076; —-içi mesîreleri 634; —-içi sekenesi 147; —-içi sevâhili 1097; —-içi ustaları/zâbitânı 1252; — kal'aları 177; — kal'aları dizdârları 171; — kal'aları ustaları 1152; — kal'alarının askerleri 1254; — kal'alarının edevâtı 1254; — kal'alarının mühimmâtı 1254; — Kal'ası neferâtı 79; Rûm tâ'ifelü — kayıkları 1076; — kurbü 1010; — me'mûrları 1213; — muhâfazası 1172; — Muhâfızı 1178; — Nâzırı 441, 1172; — Nâzırı-yı sâbık 1114; — sâhili 173; — Ser'askeri 168, 171, 242; — Ser'askerliği 217; — sevâhili 173; — tabyaları 177; — tarafı 168, 258, 1076, 1216, 1220
Boğaz-hisârı/kesen 229, 346; — Kal'ası 239
Boğaz-köyü civârı 1086
boğça/boğca 375, 967; —-behâ 715; —lar 197, 214; cem-i —vât 197
Boğdan 23, 94, 248, 548, 553, 1012, 1034, 1048, 1062, 1065, 1071, 1074, 1076, 1096, 1164,

1173, 1188, 1205, 1264, 1265, 1274, 1275, 1276, 1282; — Beyi 1061; — cânibi 1013; — Cânibi Ser'askeri 1231; — Çerhacısı 1231; — erâzîsi 553; — eşkıyâsı 1096; — hudûdu 791, 1062; — imtiyâzâtı 553; — Kā'im-makāmı 1234; — Memleketi 96, 436, 552, 1059, 1063, 1066, 1083, 1269, 1274, 1287; — müzâkeresi 357; — re'âyâsı 264; — Ser'askeri 1096, 1098, 1179, 1253, 1275; — tarafları/etrâfları 548, 556, 631, 1061, 1086, 1149, 1171, 1275; — Voyvodalığı 1052, 1053, 1073, 1112; — Voyvodası 791, 888, 976, 1022, 1037, 1047, 1048, 1056, 1057, 1062, 1074, 1099, 1112, 1148, 1164; — Voyvodası-yı sâbık 1268

boğup/boğulup/boğdurup 475, 859, 968, 1027

Bolayır muhâfazası 162

Bolu 154, 267, 1250; — Beyi 154; — Etrâki 154; — Mutasarrıfı 780, 796, 830, 1077; — Sancağı 513, 524, 580, 693, 830, 1249; — Sancağı Mutasarrıfı 433, 460, 518, 752, 753, 788

Bolvadin A'yânı 317

Bomak ta'bîr olunur asker (Lofca Kazâsı'nda) 269

Bonaparta (Fransa İmperatoru) 96, 333; — mensûbâtı 746; — vakti 746

borizen; nefesine elveren —-başı olsun 1260

Bosna 416, 548, 873, 926, 952; — câddeleri 709; — cânibi 696; — Eyâleti 310, 358, 466, 688, 815, 829, 830, 1177; — Eyâleti'nin kilidi mesâbesinde 297; — hudûdu 283; — Kazâsı 611, 613; — Muhâfızı 696; — Sancağı 699; — tarafı 397, 416; — tarîkı 297; — Vâlîsi 93, 267, 268, 397, 414, 415, 431, 467, 830, 873, 959, 983, 1044, 1077, 1177; — Vâlîsi-yi esbak 466

bostân 367, 859; cüdrân-ı — 475; dere civârındaki —lar 474; —lar/besâtîn 210, 1009

Bostancı 30, 301, 843, 923, 1133; —-başı 42, 216, 257, 302, 437, 480, 581, 773, 804, 843, 911, 926, 940, 991, 1056, 1075, 1076, 1118, 1152, 1194, 1227, 1239, 1251; —-başı Ağa 30, 32, 859, 941, 1097, 1129, 1133, 1144, 1187, 1193, 1194, 1213, 1220, 1237, 1252, 1254, 1261; —-başı Ağa habs-hânesi 1116; —-başı Ağa habsi 894; —-başı Ağa mahbesi 893, 935; —-başılık 926, 216, 773, 1056; —-başılık mukāmı 42; —-başı Vekîli 264; —-başı-yı esbak 749; —-başı-yı mûmâ ileyh 318; iki çifte — kayığı 361; — neferâtı 1152, 1193; — Ocağı 1056, 1193; — tâ'ifesi 361; — ustalarının neferâtı 1076; —lar/bostâniyân 30, 32, 136, 663, 923; Kışla-i —yân 475; sandal-ı hümâyûnları —ları 32

Bostân İskelesi (Eyyûb'de) 674

Boşnak Ağa (Ruscuk A'yânı, cesûr u gayûr ve asker-keş) 116, 225, 273, 276, 288, 289, 384, 385, 387, 393, 408

boya 182; —cı dükkânı 849

Boy-âbâd 518; — A'yânı 518; — Kazâsı 315; — Nâ'ibi 518

Boyalı Kazâsı 316

boy beyileri 769

Boyacı-oğlu (tabîb) 1008

Boyar 791, 1066, 1067; hâne sâhibi — 1066; işe yarar — 1218; kazıyyeye vâkıf —ân 1211; yerlü —ân 791; —ân 869, 1205; —-ı mersûm 1067; i'râbda mahalli olmayan —lar 1211; —lar 791, 1173, 1203, 1204, 1211; — takımı 1191; — Yazıcısı 1268

boyun; —lar 682; —unu uzadarak 1102

Bozaroğ Kabîlesi 443

Boza suları 44

Bozca/Bozça-ada 825, 918, 1183, 1207; — ehâlîsi 1172; — Kal'ası 843; — muhâfazası 1172; — Nâ'ibi 1172; — Nā'ibi Efendi 1114; — pîş-gâhı 84; — Râhibi 1114

Bozkır; — A'yânı 520; — Nā'ibi 520; — şeyhleri 520

Bozok 937, 1255; — Mutasarrıfı 518, 779, 921, 1019; — Sancağı 326, 516, 520, 658, 699, 1019; — Sancağı asâkiri 524; — Sancağı Mutasarrıfı 311, 516, 708, 955; — tarafları 890

bozuk düzen 382

Boz Velî Ağa (Kapucu-başı) 384

bölük 391; yirmi altıncı — 441; —ât-ı erba'a ocağı 263; —-başı 86, 269, 418, 583, 752, 981, 986, 1173, 1235, 1236; —-başılar 119, 283, 371, 744, 890, 980, 981, 1218, 1283; —-başıyân-ı merkūmân 269; —-başı-yı mersûm 1173; altı — halkı 1030

Brand[en]burg Elçisi 565

Brife Leyson (Dukagin'de îkâz edilenlerden) 709

brik 721, 723, 1077, 1176, 1183, 1214, 1291; sagîr — sefâyin 1177; beylik — sefîne 985; — sefîne 148, 1183, 1213, 1214

bucak 147

Bucak havâlîsi 554

bugz 15, 933; havf-ı isâbet-i şihâb-ı — 44; — havâdisi 528; — i'lânı 65

buğday 348, 443, 853; kîl — 1270

buhâr; —-ı enfâs-ı vesvâs-hannâslar 638; —-ı şehvet-i ni'met-i Sadâret 185

Buhârâ 833, 887; hüccâc-ı — 914, 1002; Sefîr-i — 887; — Devleti 246; — Hâkimi 833, 887

Buhârî-hânlık (orduda) 620

buhrân 1041; —-ı nâs 1159; —-ı rediyy 510

Buhtân 'Aşîreti (Van'ın taşrasında) Emîri 883

buhûr; —dânî-yi Sadr-ı 'alî 1048; — ile miskiyyü'l-hıtâm 1131

bukalemûn; nakş-ı — 96; nakş-i — gibi 1167; tesvîlât-ı —-kıyâs 983; ahvâl-i —-misâl-i zemân 932; — kalemiyle reng vererek 594

Bukrât (Tıbbın babası sayılan ilkçağın ünlü hekimi Hipokrat) 252

Bulanık (Mar'aş Eyâleti dâhilinde) 881; — Kazâsı 768; — mahalli 881

Bulgar; —iyyü'l-asl 1107; —î üslûb 379; — sâyis 943

Bulgurlu civârı 472

*bunalmağ*la ölmüşler 149

Burak 'Aşîreti 786; — Kethudâlığı 791

burc 25, 236, 483, 489, 597, 602, 683, 1009, 1058, 1237; —-i kal'a 399; —-i kal'alar 177; —-i kırân 1119; —-i kıran-ı intikâlî 998, 1288; —-i mezbûr 1058; —-i mezkûr 683, 1058, 1119; —-i mukārene-i evsat 1240; beyt-i râbi'i —-ı sâbit 344; meşrık-ı —-i şulbü 202; —-i şarkî 344; —-i vebâli olan tâli' 683; —lar 885

Burc-i Zafer (kalyonun adı) 1237
Burdur 316
Burhân-ı Kāni' Tercemesi ('Âsım Efendi'nin) 500
Burice (بوريجه) Adası (Pozorofca civârında) 680
burnu doğrusuna gider 477
burnus 301
burûc; —-i bâride 597; —-i hevâ'iyye 1009; —-i mülûkiyye 26; —-i şimâlî 489
Burunâbâd Voyvodası 316
Burunca (بورونجه) Boğazı 269; — Deresi 268 (Vidin civârında)
Burusa (bilâd-ı selâse-i mu'azzamadan) 58, 67, 70, 157, 178, 197, 220, 296, 313, 320, 362, 410, 442, 485, 511, 548, 574, 580, 702, 712, 757, 807, 812, 813, 1080, 1081, 1170, 1224, 1225; mahrûse-i — 196; — A'yânı 517; mahrûse-i — Kadısı 636; — Kadısı 220, 601, 764, 779, 813, 829, 1258, 628, 679, 944; — Kazâsı 220; — Kazâsı Pâyesi 487; — Mukāta'acılığı 161, 580, 1257; — müderrisleri 268; — Nâ'ibi 517; — Pâyesi 220, 1003; — tarafı 574; — Yenişehri 312
buyuruldu 127, 320, 323, 333, 334, 339, 347, 349, 350, 362, 373, 399, 410, 466, 577, 578, 769, 831, 923, 986, 1152, 1210, 1230, 1263, 1273; —-i/yi 'âlî 1123, 1128; —lar 302, 402, 523, 564, 583, 743, 770, 772, 904, 922, 964, 1262, 1282
buz; kebîr — kıt'aları 602; —lar 602; câddelerin —ları 602
*buzağu*lar 570
büdelâ 102
bühtân 258, 265
bükâ; kemâl-i — 1162; — ederek 920
Bükreş 244, 264, 273, 275, 505, 506, 546, 547, 565, 594, 1046, 1047, 1060, 1098, 1173, 1205, 1206, 1208, 1211; — 'Ahid-nâmesi şurûtu 1060; — ehâlîsi 1173; — erâzîsi 264; — Ka'im-makāmlığı 1205; — Kasabası (kürsî-i Memleket-i Efläk) 869, 550, 1235; — Metrepolidi 1173; — Musâlahası 1068, 1164
bülbül 199, 559; sükût-efken-i —-i hezâr-dâstân 212
Bülbül Efendi (Yenişehir-i fenâr Kadısı, Burusa'da Yıldırım Bâyezîd Hân Müderrisi) 574
Bülbül Hâfız yâdigârı 68
büldân 453, 548, 770; sekene-i — 521
bülega; beyne'l— 607
bünüvvet; râbıta-i — 39
bünyâd 971
bünyân; 'âlî — 943; hâdimü'l— 851; marsûsu'l— 110; vaz'-ı esâs-ı — 344, 627; —-ı cem'iyyetler 134; —-ı devlet 74; —-ı fâsidü'l-erkân 953; tarsîn-i —-ı hubb/müvâlât 831; tecdîd-i — 344; —-ı ittifâk-ı hafiyyü'n-nifâklar 965; —-ı umûrlar 270
bür'; —-i tâm 360; —ü's-sâ'a 978
Büreyde 801; — Kal'ası 834, 860; — Karyesi 801
bürhân 85, 508, 613; gayr-ı muhtâc-ı — 435; ityân-ı — 1113; karîn-i — 250; müstağnî-i ityân-ı — 39, 1129; vâreste-i ityân-ı — 1069; —-ı 'afv-ı 'isyân 143; —-ı şeytânî 246; — olmağ 1009
bürûdet 335, 598, 602, 603; şedîd — 598; yeh-pâre-i — 341; —-i hevâ 1164; —-i küre-i hevâ 1009; —-i tabî'atleri 306
büt 41
büyût 119, 139, 140, 145, 152, 153, 282, 473, 850, 852, 857, 965; ashâb-ı — 119; ebvâb-ı — 235; tahliye-i — 119; tathîr-i — 566; —-i müteferrika 943; — süpürülüp pâk tutulmak 568
Büyük Bretanya Parlamentosu ashâbı 238
Büyük Çekmece 1105
Büyük-dere 259, 321, 486, 1078, 1114, 1120, 1213, 1237, 1250; — çayırı 1250; — pîş-gâhı 321
Büyük Hammâm (Üsküdar'da) 367
Büyük Kal'a; — Pâyesi 749; — Tezkireciliği 160, 224, 580, 1256; — Tezkireciliği Pâyesi 749, 1257; — Tezkireciliği Vekâleti 495 Vekâleti 160
Büyük Mîrahûr; bk. Mîrahûr-i Evvel
Büyük Rûznâmçeci/Rûznâmeci; bk. Rûznâmçe-i Evvel
Büyük Tezkireci; bk. Tezkire-i Evvel

C

câ; ; ef'âl-i nâ-be-— 302; ef'âl-i nâ-ber-— 756; emr-i nâ-be-— 62; emr-i nâ-ber-— 20; etvâr-ı kadîme-i nâ-be-— 773; etvâr-ı nâ-be-— 302; etvâr-ı nâ-ber-— 577, 760; evzâ'-ı nâ-be-— 169; harekât-ı nâ-be-— 351, 696; harekât-ı nâ-ber-— 352; hareket-i nâ-be-— 819; hareket-i nâ-ber-— 467; izhâr-ı tavr-ı nâ-be-— 902; kâr-ı nâ-ber-— 60; mâdde-i nâ-be-— 20; mu'âmele-i nâ-be-— 157; mülâhaza-i nâ-be-— 280; nâ-be-— 266, 280, 857; nâ-be-— hareket 710, 757; nâ-ber-— 558; perde-bîrûn vaz'-ı nâ-be-— 279; recây-ı nâ-be-— 859; nâ-ber-— hareketler 736
Câbirî-zâde; bk. Abdullah Efendi (Câbirî-zâde, Halebî, Seyyid, i'tibâr-ı Mahrec, Sofya Kadısı)
Câbire Karyesi (Resen Kal'ası'nın ilerisinde) 801
câdde; tarîk-ı — 741; —-i hüccâc-ı Müslimîn 879; —-i ihsân 807; —-i 'inâyet 807; —-i istikāmet 870; —-i ra'iyyet 870; —-i selâmete da'vet 1123; —lerin bozları 602; — yolu 768
Ca'fer Efendi (Re'îsülküttâb-ı esbak Râşid Efendi-zâde, Mîr, İzmir Kadısı) 50
câ'iz 21, 31, 553, 554, 577, 671, 677, 696, 725, 747, 756, 883, 885, 902, 909, 954, 1017, 1085, 1086, 1141, 1149, 1182, 1185, 1205, 1251, 1252, 1272, 1275, 1291; gayr-i — 44. 235, 735, 1062. 1076; — olmamak / olmayan 109, 743, 1115, 1234; —ü'l-ihtimâl 1201
câh 584; harîs-ı — 42; terk-i — 798; —-ı vâlâ 179; —-ı rif'at-iktinâh 220; — ihrâz edenler 920; —lar 280
cahîm; vâdî-i — 32
câhil 37, 38, 140, 158, 186, 192, 252, 660; gürûh-i — 132; kendüyi bilmez — 365; ni'am-perver-degân-ı — 136; Yezîdî-meniş —ân 136; —ân 257; tedâbîr-i —âne 104; —-i bed-girdâr 492;

'inâd-ı —î 542, 1222; —-i bî-'âr 996; —-i cesûr-î ma'lûm 186; —-i ebter 67; —-i gaddâr 604; —-i mezâlim-mu'tâd 891; gayret-i —iyye 87, 109, 147, 181; hamiyyet-i —iyye 37; 'inâd-ı —iyyet 996; —-i zümre-i erâzil/esâfil 723; —ler/cehele 231, 233, 232, 280

ca'l; —-i semm 978; —î olarak 138; —î sadâkat 868

Câlinûs (İslâm tıbbını etkileyen ünlü Grek tabip ve filozofu Galenos) 252

Câlûfî (جالوفی , tabîb) 1008

câm 105; müdmin-i sohbet-i — 97; —-ı mey 933

câm; yek-pâre —lar 470; —lar 1114; —larını kırup dökmüşler 1156; —larını târumâr 1009

câme 198, 776, 1116; tebdîl-i — 164, 190; lâbiş-i —-i beyâz-ı uhrâ 589; —-i köhne-i vesah-nâk 197; —-i latîf-i saltanat-ı mergûbe 548; —-i sü'le 198; vâsi' —lü 974

câme-ken 474, 475; — derûnları 474; — sakfı 474

Câmî (İranlı âlim ve şâir) 609

câmi' 71, 194, 590, 657, 658, 821, 1109; hademe-i — 154; — havlîleri 856, 1088; —-i mezbûr 441, 140; —-i şerîf 155, 855, 1116; —-i şerîf-i mezkûr 377, 1251; —-i ta'bîreyn-i beşîr u nezîr 1049; —-i tevârîh-i zemân 13; —ler 114, 508, 1067; hatîb olduğu — minberi 90; —u'l-kelim 488, 513

Câmi'-i 'Atîk (Medîne-i Kızanlık'da) sâhası 499

Câmi'-i Ebu'l-feth; bk. Sultân Mehmed Câmi'i

Câmi'-i Kebîr (Beşiktaş'ta) civârı 474

Câmûstil Nâhiyesi (Mar'aş'a bir sâ'at mesâfede) 872

cân 41, 210, 237, 868, 923, 972, 982, 1099, 1109, 1137, 1192, 1275, 1279; 'adû-yi —152; beliyye-i havf-ı — 70; bî-— 136; ez-dil tî — 352, 375, 1277; fedây-ı — 136; hasm-ı — 151; havf-ı — 181, 480, 541, 1073, 1268, 1290; kasd-ı — 624; mübtelây-ı havf-ı — 169; nîm-— 50, 308; nûr-i dîde-i — 206; tahlîs-ı — 142, 408, 414, 483, 669, 1154; tahlîs-ı girîbân-ı — 1057; tahlîs-ı murg-i — 174, 213; tâze — 26; te'mîn-i — 209, 677; terk-i — 133, 271, 798; —a bakmayarak 393; — alur 869; —ân 868; — atar/atarak/atmak/atup 473, 479, 512, 854, 965, 1148, 1232; — be-leb dil-gîr 449; — be-leb ızturâb 26; —-endâz-ı bâdiye-i firâr 947; din yolunda — fedâ eylemek 378; — fedâsı 453; nahl-i kadd-i —-fezâ 1225; —-ı 'azîz 779; —-ı habîslerinden geçmek/geçüp 1149, 1179; —ı isteyen 1214; —ını sıkdı 1197; —ına bir zarar gelmeyerek 993; —ından bî-zâr 437, 455; —ını fedâ ederek 965; —ı uğruna fedâ 1108; —ı yanmış 1102; —-sipârâne 508; —la hıdmet 970; —lar 767; —lar âfeti 719; tahlîs-ı —ları tarîkı 254; —-sipârâne çalışanlar 577; —-sipârâne gayret 564; —-sipârâne hareket 1287; —-sipârâne hıdmet 656; —-sipârâne sadâkat 564; — terk edinceye 380; — verir 869

cânbâz; iki — bir ipde oynamaz meseli 531; —lar Kethudâsı 1237

Canik 332, 788, 796; — kazâları 319; — Muhassılı 370, 421, 429, 441, 443, 461, 465, 533, 706, 707, 752; — Muhassıllığı 461; — Sancağı 421, 1016, 1246

cârî 259, 338, 413, 540, 556, 646, 759, 857, 909, 910, 1013, 1039, 1107, 1189, 1199, 1260; —-i bagy 439; —-i tağy 439; — sadakat 475; —yyü'l-lisân 1243

Cârî Kal'ası (nefs-i Van'a on iki sâ'at mesâfede) 1015; — Beyi 1016

cârîçe; küçük — 756; —-i mârîçe 32

cârîye 104, 813; zencî — 1054; zenciyye — 374; —-i çârîçe-âsâ 62; havrâ-manzar —lar 103; lâle-had —ler 103; nâhîd-peyker —ler 103; serv-kadd —ler 103

Câsâr; bârgâh-ı —î 1045

câsûs 593, 1248; —lar 70, 396, 490, 913, 918; envâ'-ı millet —ları 459

Câvîd Ahmed Bey (Şehr-emâneti) 637

câvidân; 'azm-i nüzhet-gâh-ı —î 204

Cav-sancak Voyvodası 287

câzime; âsümânî — 974

cebân 1139, 1267; mehleke-i —et 124; muharrik-i mâdde-i —et 320; mübeddel-i — 363; —et 380

Cebe'ali 603; — harîk-i meşhûru 852

Cebeci 228; işe yarayacak — asker 1209; —-başı 166, 284, 937, 1051, 1075, 1078, 1129, 1239, 1251; —-başı Ağa 676, 911, 1087, 1144, 1227, 1237, 1261, 1262; —-başılık 224; —ler Kitâbeti 160, 224, 1256; — kahve-hâneleri 116; — mevâcibi memhûrları 458; — Ocağı Baş-kethudâsı 166; — ortası 1209; — sunûfu 254; —yân 134, 597

Cebeciler Kışlası (Ayasofya civârında) 137, 138, 139, 627, 628

Cebeciler Kolluğu (Sultân Ahmed Câmi'-i şerîfi kurbünde) 676

cebehâne 44, 138, 153, 164, 226, 307, 332, 364, 378, 396, 400, 503, 526, 652, 680, 715, 727, 789, 842, 861, 921, 930, 969, 1010, 1012, 1175, 1182, 1207, 1208, 1227, 1235, 1264; kâffe-i — 767; mütemmim-i — 394; noksân-ı — 142; — 'arabası 478; —ci 391; —-i vâfî 389; —ler 134, 1150, 1217; — sanduğu 482; —siz 125

Cebe-hâne 649, 861; —-i 'âmire 350, 443, 1095; —-i 'âmire neferâtı 1209; —-i ma'mûre 1290; — Nâzırı 1256; — Nâzırı Efendi 1087; — Nezâreti 1256; — zâbitânı 814

cebel; miyân-ı — 382; şâhik-ı — 859

Cebel 388; —-i 'atîk Nâhiyesi 314

cebelü 529; — husûsu 529; — mâddeleri 87

ceberût; tafra-fürûş-i — 29

Cebir ve Mukâbele (Şânî-zâde'nin eserlerinden) 13

cebr 116, 135, 278, 531, 882, 960, 980; ehl-i — 686; —en 235, 279, 363, 365, 416, 477, 480, 527, 576, 583, 648, 676, 680, 683, 728, 781, 884, 885, 980, 986, 1066, 1129; isbât-ı mukaddimât-ı — 150; —en meks 1284; — gûne 1282; —-i nefs 579; mesâ'il-i nâdire-i —iyye 617

cedd; eban 'an-—in 60, 157, 760, 1127

cedel 38, 65, 665; netîce-i — 530

Cedîde; Şeyh-ı — 634; — Kal'ası 908

Cedîde-i el-Hâc Beşîr Ağa Müderrisi 572

Cedîde-i es-Seyyid Hasan-paşa Müderrisi 167

Cedy 683; Burc-i — (hâne-i Keyvân olan) 597, 602
cefâ 560; envâ'-ı — 931; —-dîde 958
ceffâr makûleleri 42
cehâlet 69, 101, 186, 194, 230, 867, 925; âyîn-i — 122; der-dest-i — 231; hamiyyet-i — 135; mahz-ı âsâr-ı — 952; setr-i — 231; şuyû'-i — 771; —-i akvâm 18; —-i ümem 18; —ler 1039
cehennem fındığı 502
cehl 841; 'an-—in 232; mahz-ı — 257; perde-i — 148; şuyû'-i — 300; —-i sânî 41; — sebebi 579
celâdet 272, 924; ibrâz-ı — 416, 1016, 1230; ibrâz-ı sûret-i — 379; izhâr-ı — 130, 139, 383, 615, 616, 1230; şeref-rîz-i sâha-i — 335; şöhret-i — 100; tavr-ı — 266; —-bahşây-ı sudûr 1014; —-i Pâdişâhî 341; bâzûy-i —ler 113; —ler 222; mazmûn-i —-nümûn 885; —-rîz-i sahîfe-i sudûr 913; —-rîz-i sudûr 577, 697, 891, 895, 930, 943, 949, 951, 955, 959, 1054, 1084, 1263
Celâleddîn Bey (Rikâb-ı hümâyûn Kethudâ Kâtibi, Teşrîfâtcı) 494
Celâleddîn/Celâl Bey (Ohri Müteselliimi, Ohri vücûhundan) 276, 983
Celâleddîn/Celâl Paşa; bk. Mehmed Celâleddîn Paşa (Çapar-zâde, Sivas Vâlîsi, Haleb Vâlîsi, Mar'aş Vâlîsi, Eyâlet-i Erzurum, Şark Cânibi Ser'askeri, Adana Vâlîsi, Mar'aş Vâlîsi ve ilhâkan Rakka Vâlîsi)
Celâleddîn/Celâl Paşa; bk.Ali Celâl / Celâleddîn Efendi/Paşa (Seyyid, Anadolu Muhâsebecisi, Nişâncı Pâyesi, Sofya Nâzırı, Niş Muhâfızı, Vezîr, Vidin ve Niğbolu sancakları Mutasarrıfı, Vidin Muhâfızı, Çirmen Sancağı Mutasarrıfı, Bosna Vâlîsi)
Celâlî 1044; —sîretler 164; — tâ'ifesi 1000
Celâl Paşa (Edirne Vâlisi) 926, 927
Celâl Paşa (Karaman Vâlîsi) 862, 865
celb 36, 41, 135, 247, 262, 297, 292, 293, 400, 443, 450, 451, 455, 506, 619, 621, 716, 728, 730, 734, 748, 775, 781, 805, 823, 904, 908, 1005, 1013, 1041, 1129, 1149, 1243, 1252, 1291; lâzime-i — 1032; tîz-destî-i — 52; —-i asker 92; —-i ba'zı akvây-ı eşkıyâ 801; —-i da'vât-ı hayriyye 681; —-i du'ây-ı 'ibâd 804; —-i ehâlî 727; —-i emvâl 896; —-i eşyâ 596, 1199; —-i ezhân-ı bî-mağzân 46; —-i himmet-i imtidâd-ı Meşîhat 619; —-i kulûb-i 'âlemiyân 677; —-i kulûb-i müste'iddân 624; —-i menfa'at 1076, 1235; —-i müdîrân 209; —-i nukûd 595, 596, 1199; —-i segbânân 158; —-i selâmet 1126; —-i serât-i kavm-i 'ulemâ' 128; —-i tâmm 1124; —-i zehâ'ir 208
Celîl Mustafa (Çal Kazâsı A'yânı 'Osmân'ın karındaşı) 904
cellâd 859, 941; —ân-ı bî-emân 50, 1225; —ân-ı bî-rahm gürûhu 32; pîş-âheng-i —ân-ı gaddâr 32; —-ı bî-emân 1135; —-ı katîl 252; —lar 942
celse-i hafîfe 185, 207
cem' 16, 20, 108, 117, 118, 130, 142, 165, 186, 197, 198, 199, 205, 118, 231, 287, 294, 317, 318, 335, 364, 371, 386, 394, 398, 400, 420, 436, 438, 444, 456, 458, 461, 468, 469, 482, 484, 502, 530, 537, 562, 577, 591, 597, 617, 667, 676, 677, 715, 722, 728, 730, 809, 815, 846, 853, 869, 883, 916, 920, 922, 946, 980, 1012, 1013, 1038, 1042, 1044, 1046, 1061, 1062, 1063, 1075, 1076, 1079, 1084, 1086, 1095, 1100, 1102, 1113, 1119, 1129, 1130, 1145, 1157, 1175, 1183, 1185, 1187, 1223, 1234, 1237, 1243, 1246, 1248, 1251, 1252, 1254, 1265, 1272, 1273; me'mûr-i — 643; —an 461; —-i asâkir 984, 1003; —-i asâkir-i mahsûsa 75; —-i asâkir-i vâfiye 653; —-i emvâl 400; —-i esliha 1195, 1250; —-i eşrâr 449; —-i hazaka-i etıbbâ 252; —-i kesîr 364, 365, 484; —-i mâl 989; —-i me'mûrîn 144; —-i meşîhat-i ma'neviyye 619; —-i meşîhat-i sûriyye 619; —-i zâbitân 469
cem'iyyet 82, 104, 109, 128, 135, 138, 155, 156, 205, 274, 298, 368, 383, 386, 487, 490, 496, 526, 535, 562, 628, 705, 732, 804, 809, 810, 898, 907, 946, 965, 971, 1013, 1034, 1110, 1118, 1155, 1157, 1160, 1188, 1279; 'akd-i — 70, 72, 104, 261, 415, 532; dâ'ire-bend-i — 293; dâ'ire-i — 274; def'-i — 992; fırka-i — 133; girih-bend-i — 181; 'ilâve-i a'bâd-ı — 126; ittifâkat-ı — 38; kutb-i dâ'ire-i — 666; lezâ'iz-i — 941; mahall-i — 120, 1159; müstasveb-i cümle-i efrâd-ı — 380; müte'ahhid-i tefrîk-ı — 143; neşr-i livâ'-i — 153; ser-i — 480; tahliye-i — 381; tasmîm-i — 82; tefrîk-ı — 151, 584, 684, 811, 1244; tefrîk-ı bakıyye-i — 143; teksîr-i sevâd-ı — 401; teştît-i — 133; —-başları 1159; saff-ı —-gâh 123; —-gâh-ı yeniçeriyân 164; —-gâhlar 144, 147; — günleri 974; —-i a'dâ 490; —-i 'âmme 82; —-i 'azîme 408, 622, 811, 925, 1155; teksîr-i —-i ecânib 846; teksîr-i —-i erâzil 846; —-i erbâb-ı husûmet 120; —-i eşkıyâ 1202; —-i halva 859; —-i kabza-i Sultânî 837; —-i kâzibetü'l-'ünvân 122; —-i küberây-ı küberâ 1094; —-i küberây-ı ricâl 1094; —-i mezbûre 1159, 1160; —-i nâs 1158; —-i nuhûset-şi'âr 254; —-i pür-heybetler 145; —-i sûr 837; —-i 'uzmâ 377, 1244; —-i ziyâfet 837, 859; heyûlây-ı —ler 147; sevâd-ı —ler 119; —ler 70, 134, 148, 193, 210, 366, 367, 415, 440, 786, 898, 1154, 1246, 1289; —lerini târumâr 1289; —lü 140, 205; —lüce 356, 732, 1093; —lü mahaller 188; —lü meşveret 1129; —lü meşveret meclisi 547
cemâ'at 194, 855, 1095, 1128, 1144; râbıta-i — 405; —e müdâvemet 855; —-i kesîre 166, 622; —-i küberâ 405; nizâm-ı —-i kübrâ 405; —-i Müslimîn 449; otuz altıncı —in neferi 731
cemmâl 114, 923; bir alay — 113; — elinde 181; — makûleleri 363; — makûlesi 1108, 1170
cemm-i gafîr 19, 364, 379, 484, 537, 663, 677, 811
Cemşîd; tılsımât-ı Genc-i gâv-ı —âsâ 15
Cenâb Efendi (Dîvân Kalemi ketebesinden, Büyük Kal'a Tezkireciliği) 1256
cenâze 622; kesret-i salât-i — 599
Ceneral 92, 97, 221, 226, 389, 478, 746, 1156, 1158, 1159, 1164; Baş-— 478; hayret-dih-i — 222; Mayör — 1062; — dostları 348; piyâde askeri Baş-—i 551; —-i merkûm 222; —ler 274, 746; —lik 1062; — nişânları 1066; — ser-kerdeliği 306; — tarafı 307
Ceneviz Şehri 722

ceng 42, 55, 57, 59, 110, 113, 119, 124, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 143, 144, 145, 147, 187, 209, 219, 222, 226, 253, 254, 264, 275, 280, 283, 288, 290, 292, 295, 307, 308, 344, 360, 361, 363, 367, 384, 385, 387, 388, 389, 390, 392, 415, 433, 449, 454, 523, 525, 527, 531, 549, 556, 624, 653, 684, 721, 724, 726, 789, 821, 822, 834, 866, 890, 907, 925, 926, 928, 957, 1013, 1070, 1141, 1158, 1180, 1182, 1223, 1226, 1231, 1265; âlât-i — 120; âteş-i — 137; bî-— 54, 209; bilâ-— 373; edevât-ı — 591; esnây-ı — 145, 274; germiyyetlü — 478; haber-i — 382, 652; hâl-i — 73; ka'ide-i — 387; kavâ'id-i — 407; merdân-ı merd-efgenân-ı meydân-ı — 506; merdân-ı meydân-ı — 1031; meşâhîr-i ricâl-i — 145; mukaddimât-ı — 478; mukayyed-i kütüb-i — 222; mübâşir-i — 388, 406, 898, 993; nîrân-ı — 624; san'at-ı — 114; tedâbîr-i — 392; tesaddî-i — 402, 629; tûfân-ı — 491; — ahvâli 573, 1035; —âver 1204; —-azmâ olan dilâverân/dilîrân 523; —e elverir 1197; —e ibtidâr 1164, 1212; — erbâbı 433; —e salâ ma'nâsı 383; — esiri 725; umûr-i —e vâkıfîn 572; —e yaradıkları 707, 1197; —e yarar sefîneler 1242; — gemileri 354, 994, 1138; ser-—î 1156; —-i 'azîm 138, 219, 393, 408, 568; —-i bî-kusûr 287; —-i diğer 390; der-—-i evvel 56, 65, 86, 307, 524, 648, 934, 953, 965, 1134; —-i ma'nevî 41; —-i mezkûr 145, 222, 274; —-i muhâsedet 164; —-i zâhirî 249; —-i zer-gerî 40, 468, 759, 868; hârik-ı 'âdeye karîb —ler 952; —ler 23, 109, 139, 391, 1243; — nişânları 1066; — sefîneleri 419, 556, 1137, 1176, 1212; — sefînesi 241, 1213; — şaykaları 503; idâre-i akdâh-ı devâ'ir-i — ü peygâr 295; müttehî'-i — ü vega 132

Cengîz; — Hân 18; selâtîn-i —iyân 661; selâtîn-i —iyye 36, 461, 479, 871, 955, 1150; sülâle-i —iyye 874

cennet 140; hem-reng-i makām-ı — 48; medfûn-i ravza-i — 30; nakī-i seray-ı — 792; —-mekân 543; —-mekân Sultân 19

cenûb 998

cerâyim/cerâ'im 429, 562, 842; —-i güzeşte 429, 872, 918; cerîde-i —-i güzeşteler 761, 767; —-i güzeşteler 648, 649, 705; —-i lâhıkalar 642; —-i maznûne 122; —-i sâbıkalar 612, 642, 676, 757, 761

Cerbâ; — 'Aşîreti 889; — Şeyhi 890

Cercâ/Cerce (Sa'îd'in nihâyeti) 168, 388

Cercîs Bey (Mehmed Paşa-zâde, Opar Kazâsı hânedânından) 988

Cerde Başbuğu 400, 702

cerh 116, 175, 381, 532, 969, 1000, 1108, 1139, 1140, 1223; sebeb-i — 677; ashâb-ı — u ta'dîl 150

cerî 164, 823; zâbit-i — 962

Cerîde-i havâdis Matba'ası 1293

Cerîr (Cerîr b. Atıyye, Emevî hiciv şâiri) 214

Cermanya; — halkı 18; — Kavmi 16

cerrâh 232, 1008; üstâd — 'ameli 660; arzûy-i tahsîl-i —î 1006; fenn-i —î 252, 997; ashâb-ı hazâkat —lar 232

Cerrâh-paşa Câmi'i menâreleri 1009

cerr-i eskāl; âlât-i — 835

cesâret 126, 266, 276, 291, 322, 449, 504, 529, 633, 678, 697, 745, 748, 751, 771, 772, 781, 825, 842, 844, 855, 895, 898, 905, 912, 913, 945, 955, 970, 1016, 1020, 1024, 1055, 1084, 1099, 1114, 1123, 1124, 1125, 1126, 1135, 1136, 1139, 1143, 1146, 1171, 1184, 1196, 1203, 1217, 1254, 1278, 1279, 1281; izhâr-ı — 505; müşâhede-i — 225; sâhib-i — 126, 190; sûret-i — 736; şöhret-i şâyi'a-i — 146; 'adem-i —ler 923; —ler 980, 1278, 1285

cesbân; kendi usûlüne — 1267; mukaddime-i — 123; —lığı müsellem 1040

cesed 99, 148, 779, 805, 859, 1225, 1288; âdem —i 676; gül-nihâl-i —-i mağfiret-nişân 29; —-i maktûl 968; —-i meyyit 149; —-i mübârek 253; —-i mücessed-i bi'l-'işmetler 792; —ler 1027

cesûr 52, 164, 180, 183, 409, 451, 684, 823, 1047; zâbit-i — 962; — âdem 683; —âne 385, 803; —-i bed-güftâr 902

cevâb 93, 94, 96, 101, 183, 258, 273, 292, 333, 337, 338, 339, 340, 341, 345, 347, 348, 352, 357, 378, 440, 532, 577, 611, 612, 613, 614, 615, 637, 648, 696, 724, 738, 745, 833, 883, 889, 895, 917, 926, 945, 962, 970, 975, 987, 1005, 1007, 1052, 1103, 1112, 1132, 1133, 1153, 1156, 1159, 1161, 1166, 1185, 1188, 1192, 1208, 1211, 1215, 1223, 1244, 1249, 1252, 1264, 1277, 1281, 1283, 1284, 1291; âgaz-ı — 812; bilâ-— 364; hakk-ı — 1132; haşîn/serd — 1131; irtikâb-ı su'âl ü —257; kat'î — 1017; mübâşir-i — 1184; nâ-dâştâne — 1131; nakl-i — 94; redd-i — 182, 191, 194; —a kādir 311; —-dâd 175; —-ı 'ale'r-re's 144; şeref-bahş-ı ma'raz-ı —-ı bâ-savâb 351; —-ı bâ-savâb 307, 1133; —-ı bâ-savâb-ı kat'iyyü'l-müfâd-ı Mülûkâne 335; —-ı galibâne 94; —-ı kat'î 415; —-ı mahsûs 50; —-ı mezkûr 1154; —-ı müstahsen 1284; —-ı nâ-savâb 400, 1103, 1121, 1265; —-ı ye's 1244; dürüst/dürüşt —lar 1073; —lar/ecvibe 97, 175, 334, 356, 576, 739, 787, 800, 831, 929, 970, 978, 1128, 1177; i'âde-i —-nâme 221; tahrîr-i —-nâme 329; —-nâme 93, 394, 397, 768, 790, 801, 884, 929, 1218; —-nâme-i Âsafî 1189; —-nâme-i hümâyûn 834; —-nâme-i mezkûre 1234; —-nâme-i Sadr-ı 'âlî 1148, 1211; —-nâme-i Sadr-ı a'zamî 801, 889, 904; —-nâme-i Samî 1189, 1234, 1235, 1270, 1278, 1290, 1177, 1182; —-nâme-i Sâmiye 800, 923; —-nâmeler 832; muhâlif/zıd — vermeyüp 1284

cevâhir 149, 939, 1008; —-i girân-behâlar 1280; —-i magsûbe 32; —-i nâ-ma'dûd 51; —ci zimmî (İzmir'deki) 734

cevâ'iz; —-i kasâyid 608; —-i seniyye 27; —-i tevârîh 608

cevâmi' 381, 447, 567, 579, 809, 817, 891, 974, 1128, 1227, 1251, 1285; harem-i muhterem-i — 67; tanîn-endâz-ı kıbâb-ı — 673; beş vakitde —de cemâ'ate müdâvemet 855; —de kürsîler 374; — havlileri 719; selâtîn —i 1066; —-i selâtîn 599; —-i selâtîn talebesi 809; —-i selâtîn vâ'izleri efendiler 108

cevârî 119, 123, 1170, 1223; bî-cürm — 123; bî-'isyân — 123; —-i mefrûşe 149; —-i Zühre-tal'at 114

cevâsîs 455, 1169; tedârük-i — 593; —-i mütenekkirâne 178
cevâz; 'adem-i — 47, 530; fetvây-ı — 149; ruhsat-dâd-ı — 246; sûret-dâd-ı — 265; zâhib-i tarîk-ı — 529; —-dâde-i 'ukalâ 261; —ma fetvâ verilmiş 533; —-ı sulh 505
cevelân; —-gâh 1182; —-gâh-ı asâkir-i İslâm 387; —-gâh-ı Edhem-kalem 852; —-gâh-ı eşkıyây-ı A'râb 772; —-gâh-ı eşkıyây-ı Ekrâd 772; —-geh-i a'dâ 436; —-ı ahlât 1025
cevher 126, 166,733, 940; ferâ'id-i —î 212; müstağrak-ı zîver-i — 62; —-i hevâ 567; mâye-i —in buhârı 168; —-i tıynet 690; —kelâm 570; —ler 149
Cevher-i bed-güher (Sır Kâtibi ve Mâbeyinci) 31
cevr 186, 449, 560, 708, 730, 758, 835, 882, 891, 977, 980, 1076; dûçâr-ı envâ'-ı — 455; envâ'-ı — 730; mu'âmele-i — 449; — misillü 1110
cevv; —-i hevâ 125; hâric-i —iyyeler 624
Cevzâ 1009; Burc-i — 1009
ceyb 41, 838; —-i âmâl 640; —-i hümâyûn 349; —-i iftihârlar 443; —-i mübâhât 501
ceylân 350
ceyş; mukaddimetü'l-— 1163, 1231
cezâ 30, 89, 285, 333, 569, 704, 768, 790, 1110, 1177, 1186, 1279; eşedd-i — 771; havâle-i rûzi — 32; icrây-ı — 797, 843, 874, 1121, 1218, 1290; li-ecli'l-—' 46; mazhar-ı — 480, 1262, 1278; mukaddime-i — 129; nâ'il-i — 9; sezây-ı — 589, 643, 1103; te'hîr-i — 594; tertîb-i — 682, 694, 695, 732, 769, 783, 859, 874, 913, 938, 954, 959, 1075, 1079, 1100, 1136, 1144, 1185, 1228; icrây-ı —lar 796, 841, 1142, 1268; —lar 88, 736, 966, 1278; —ları icrâ 1274; —ları icrâ olunmak 1147; —ları tertîb 913, 1186, 1290; tertîb-i — mu'âmelesi 874; —sını buldu/bulmuş 691, 1245; —sını icrâ 955; —sını tertîb 955; —sı tertîb 742, 1290; —y-ı 'amel 1150, 1225, 1281; —y-ı İlâhî 1167; —y-ı mâ-yelîk 69, 753, 891, 930, 1246, 1265, 1074; icrây-ı —y-ı mâ-yelîk 958; —y-ı mâ-yestehık 1116; icrây-ı —y-ı sezâ 803; icrây-ı —y-ı sezâlar 693, 705, 1220; —y-ı sezâlar 652, 707, 830, 866, 898, 913, 931, 1148, 1186, 1242; mukaddime-i —y-ı sezây-ı lâhık 668; —y-ı siyâset 281
Cezâyir 200, 721, 722, 724, 725, 726, 748, 761, 777; ehâlî-i — 678; mahrûseti'l-— 726; — ahvâli 678; — Beylerbeyisi 721; — dayıları 55; — Dayısı 721, 722, 723; — Eyâleti 511; — gemileri 55; —-i Garb 435; —-i Garb Beylerbeyisi 761, 777; —-i Garb beyleri 872; —-i Garb cânibi 349; —-i Garb dayıları ellerinde 200; —-i Garb gâziyânı 56; —-i Garb Ocağı 349, 721, 1024; —-i Garb Ocağı korsan sefîneleri 761; — ihrâmı 350; —'in bi'l-cümle donanma sefîneleri 724; —î şâl 301; —-kârî gayret kuşağı ma'a palaska 350; —-kârî kemer/tüfeng 350; —-kârî zerdûz makdem 350; — korsanları 556; — lafı 257; — lafı sulan 54; —lü 721, 722, 723, 724; —lüler 678; — Ocağı 724, 725, 761, 1176; — Ocağı Beylerbeyisi 725; — Ocağı korsan kapudanları 761; — Ocağı sefînesi 350; — Ocaklusu 761; — sâhili 723; — Sancağı 320; — Sefîri 720, 723; — sevâhil re'âyâsı 200; — sulan 678; — vücûhu 777
Cezâyir-i seb'a 333, 335; —-i mücteme'a 348, 535; — Kançılarayası 342, 343
cezîre 923, 1220, 1223; sükkân-ı — 1172; —-i merkûme 1291, 1292; —-i mezbûre 49, 535, 642, 770, 821, 875, 906, 1282, 1292; —-i mezkûre 906, 1207, 1291; sağîr —ler 1081; —ler/cezâyir 333, 435, 555, 951, 1037, 1106, 1175, 1224, 1272, 1288, 1291; —ler lafı 1021; —nin nisâsı 1223; —nin sıbyânı 1223
Cezîre-i Kırım; bk. Kırım Cezîresi
Cezîre-i Sakız; bk. Sakız Cezîresi
Cezîretü'l-'Arab aktârı 282
Cezzâr Paşa Kapu Kethudâsı 850
cıvadra; gemilerin —ları 1229
Cîr (Vehhâbîler'den) 894
cîrân; endûh-âver-i — 145
Cîrân Kal'ası 908
Cîre nâm mahall 388
cibâl; şevâhik-ı — 82; teng-nây-ı — 153; teveccüh-i semt-i — 570; —-i menî'a 908; —-i mezbûr 525; — 'usâtı 709
cibillet 16, 35, 38, 85, 449, 502, 563, 587, 730, 807, 1177; hâssiyyet-i — 949; muktezây-ı — 449, 897, 930; —-i kadîm 1209; —-i kibr 933; —-i mâder-zâd 1279; —-i nahvet 933; —-i zâtiyye 455; mâye-i —ler 388; —ler 680, 682, 695; —-hâlet 794
cidâl 65, 113, 143, 177, 283, 360, 361, 454, 525, 549, 556, 624, 821, 957, 980; bî-— 54, 209; billâ-— 373; kat'-ı — 925; rişte-i — 175; sevk-i cânib-i — 121; tesaddî-i — 402
Cidde 162, 389, 394, 403, 690, 692; —-i ma'mûre 691; —-i ma'mûre Sancağı Mutasarrıfı 690; — Vâlîsi 689, 801, 830, 834, 860, 885, 888, 891, 894, 907
Cifîr Kal'ası (Fırat Nehri üzerinde) 253
cifr; —âne evhâm 1071; hatt-ı —î 868; —-i ma'hûd 941; ehl-i — sûretinde 454; erkam-ı —iyye 1071
ciğer; asvât-ı —-dûz 1070; kurda — inanma 1112; —ler 110; —-sûz 123
cihâd 74, 135, 279, 284, 378, 448, 459, 1089, 1231, 1285; ahkâm-ı kitâb-ı — 221; 'âzim-i mahall-i — 284; emr-i — 62, 524, 836, 1182; ikâme-i ferîza-i — 453; semt-i — 453; umûr-i — 87, 447, 592; — eden kullar 377; —ın farziyyeti 315; hıdemât-ı —iyye 255; îfây-ı ferâ'iz-i —iyye 1168; umûr-i —iyye 481, 813
Cihâdiyye kat'ı 595
cihân 12, 27, 205, 378, 534, 805; 'âdet-i — 934; ahvâl-i pür-garâbet-i — 1093; bî-haberân-ı ahvâl-i — 824; dekâyık-şinâsân-ı — 454; der-âgoş-i pîş-nişîn-i — 473; dîde-güşây-ı ahvâl-i — 49; fertût-i — 49; iki — 973; intifâ'-i nâ'ire-i fitne-i 'azîme-i — 20; işrâk-âfâk-ı — 641; ma'lûm-i mücerrebîn-i ahvâl-i — 111; mefhûm-i siyâk-sencân-ı fertût-i — 15; meşhûr-i — 44, 112, 812; sebeb-i keyfiyyet-i müşevviş-i — 1131; terk-i ber-teng-i kayd-i — 710; terk-i dâr-ı — 719; teşâvüş-i — 537;

teşrîf-sâz-ı — 251; u'cûbe-i — 114, 1088; vâkıf-ı ahvâl-i — 152; vedâ'-ı cây-ı — 798; vukū'ât-ı nâdire-i — 20; tuğrây-ı garrây-ı —ârâ 239, 551; —âsâ 18; — cihân 'avârif-i seniyyeleri 44; —dârân 87; —dîde 330; cümle-i —iyân 110; kar'-ı sevâmi'-i —iyân 1182; memdûh-i —iyân 439; mesmû'-i cümle-i —iyân 65; şenîde-i sâ'ir-i —iyân 17; —iyân 247, 892; —-nümâ makūlesi 856; da'vây-ı müvâzene-i — sûreti 209; iklîm-i râbi'-i — sükkânı 379; ahvâl-i —-vâkıfân 85

Cihân-bânî 65, 803, 965; 'atebe-i felek-mertebe-i — 615; 'avâtuf-ı 'aliyye-i — 483; cülûs-i mâhi'n-nuhûs-i hazret-i — 49; huzûr-i — 812; kabza mücevher şemşîr-i 'adüv-tedmîr-i — 709; kabza seyf-i murassa'-ı — 670; me'âlî-evb-i hazret-i — 91; mutî'-i fermân-ı — 154; mücevher şemşîr-i 'adüv-tedmîr-i — 691; müsâ'ade-i kevkeb-i baht-ı — 92; sâha-i Bâb-ı — 788; sulb-i hazret-i — 936; tuğrây-ı garrây-ı — 177; Vâlide-i — 42; zîver-i erîke-i — 25; yümn-i te'sîr-i teveccüh-i kalb-i — berekâtı 327

Cihân-dâr; 'atebe-i 'aliyye-i —âne 865; âteş-i gazab-ı —âne 1278; ma'lûm-i 'ilm-i 'âlem-ârâ-yı —âne 690; mehâsin-i teveccühât-ı 'inâyât-âyât-ı —âne 691; pençe-i intikām-ı —âne 891; âteş-pâre-i gazab-ı —î 281; ma'lûm-i hazret-i —î 646, 956; ber-mûceb-i emr-i/fermân-ı hazret-i — 887; cânib-i celiyyü'l-menâkıb-ı —î 278; ehass-ı metâlib-i —î 780; hüsn-i teveccüh-i —î 267, 298; 'ilm-i 'âlem-ârây-ı hazret-i —î 790; kuvvet-i kāhire-i hazret-i —î 582; mugayir-i rızây-ı —î 369; mûceb-i insilâb-ı i'timâd-ı hazret-i —î 61; rehberî-i baht-ı —î 219; sermâye-i —î 87; tab'-ı hakāyık-neb'-i —î 61; —î 804; tahkîk-kerde-i hazret-i —î 32; tahsîl-i fünûn-i —î 25; takdîm-i dergâh-ı 'inâyet-dest-gâh-ı hazret-i —î 783; taraf-ı müfeyyazu'ş-şeref-i hazret-i —î 411; teveccüh-i hazret-i —î 282; tezâyüd-i teveccühât-ı hazret-i —î 801; müsâ'id-i sevâ'id-i teveccühât-ı cenâb-ı —î berekâtı 245

Cihân-gîr 133; zamîr-i münîr-i — 250; iksîr-i teveccüh-i —î 624; rahm-i —î 266; şefekat-i —î 266

cihâzât 105

cinân; 'âzim-i dâr-ı — 222; 'âzim-i savb-ı — 959; 'âzim-i 'uzlet-gâh-ı — 141; gonca-i ravza-i — 710; gülistân-ı — 253

cins; bakıyye-i hem-— 149; hem-— 118, 209, 537, 593, 715, 730, 1224, 1235; hem-—ler 210; hulâf-ı — 1126

cirîd; — oyunları 893; — ta'lîmi 492

cism 114, 210; huzûz-i —ânî 102; huzûz-i —âniyye 776; 'illet-i —âniyye 645; —-i hayvânî 1028; sadme-i —-i sakīl 850

cisr; —-i mezbûr 474; —-i mezkûr havâlîsi 237; a'lâ/muhkem —-i mu'allâ 475; —ler 291

Cisr-i Ergene; — Kazâsı 264, 467, 919; — Mütevellîsi 316

Cisr-i Mustafa Paşa A'yânı 295

civân; —-ı sâhib-i şecâ'at 139; —lar 1042

Civani Dandrino (Korfalu, = Giovanni Dendrino) 333, 342

Civelek (Antakya Mütesellimi) 668

Cizvit Mezhebi erbâbı 1155

cizye; — Baş-bâkî Kulluğu 161, 224, 1257; — evrâkı 597, 611; —-güzâr 675, 1034; —-güzârlar 1032, 1187; —-güzâr re'âyâ 416, 612, 647, 1236, 1254; —-güzâr re'âyâsını kırmayacağı 1194; —-i şer'iyye 377; — mâlı 356, 612, 1285; — Muhâsebeciliği 581, 1256; — Muhâsebecisi 651, 692; — Muhâsebecisi-yi esbak 712, 1146

coğrafya 501; fenn-i — 494; —-y-ı mahsûsa 23

Corci (Kemânî, A'mâ) 1023

Corci (Trablus-Şâm Rûmları'ndan, zimmî) 1053

Corciyos-i sâlis (Büyük Britanya ve İrlanda Kralı George III., İftihâru ümerâ'i'l-milleti'l-Mesîhiyye, Muhtâru'l-küberâ'i'l-fihâmi'l-'İşeviyye, Muslihu mesâlih-i cemâhîri't-tâ'ifeti'n-Nasrâniyye, Sâhibü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vekar, Sâhibu delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr) 238

Cûcî Kürdî 205

cum'a; edâ'-ı salât-ı — 155; — kılınur mescid-i şerîf 590

Cum'a Ağa (Kınfuda Mütesellimi) 801

Cum'a yolu (Şumnu civârında) 386

cumhûr 144; inzımâm-ârây-ı — 1163; müstevliyân-ı mesâlih-i — 102; takbîh-i re'y-i — 82; temşiyet-i umûr-i — 1094; umûr-i — 256, 364; vükelây-ı — 1155; —-i Türkân-ı muhtellü'l-erkân 122; hükûmet-i —iyye 1157; başlu başına —iyyet 1005; bî-esâs —iyyet 1167; cem'iyyetlüce esnâf kethudâları —iyyeti 1093; —iyyet ka'idesi 1155; —iyyet kalıbına ifrâğ 1094; —iyyet usûlü 1155; ser-i kâr-ı idâre-i umûr-i — kavmi 59; — sûreti 507

Cund Adası 1182, 1183

cunda; gemilerin —ları 1229

cübbe; beş altı endâze çukadan — 302

Cüdeyde Boğazı (Yenbu'u'l-berr'e dört sâ'at mesâfede) 525, 578

cühelâ/cühhâl 37, 147, 259, 407, 409, 450, 1030, 1033, 1041; beyne emsâli'l-— 186; beyne'l-— 449; elûf olduğu sanâdîd-i — 193; gulû-yi — 122; gûş-i hûş-i — 455; iddi'ây-ı itâ'at eden — 147; ma'dûd-i zümre-i — 934; mu'tekad-i — 47; taglît-ı zihn-i — 134; tertîb-kerde-i cumhûr-i — 279; vesîle-i ta'n-ı a'dâ'-i — 500; zümre-i — 739; —-y-ı asdıkā 1133; —-y-ı bî-hayâ 561; —-y-ı mersûme 232; —-y-ı Seray 40

cülûs 26, 27, 28, 43, 49, 52, 53, 56, 63, 65, 68; kanûn-i tebrîk-i — 26; tebrik-i — 26; —-i dâfi'u'n-nuhûs 31; —-i dâfi'u'n-nuhûs-i Hâkanî 92; —-i hümâyûn 29, 43, 90, 102, 378; —-i hümâyûn-i meymenet-makrûn 13; —-i hümâyûn-i meymenet-nümûn 42; —-i hümâyûn-i şevket-makrûn 12; —-i hümâyûnlar 625, 637, 638; —-i meseret-me'nûs-i Tâcdâr-ı ma'delet-şi'âr 69; tebrîk-i —-i meyâmin-'amîm 349; —-i meyâmin-me'nûs-i hazret-i Sultân-ı selâtîn-i zemân 25; vukū'-i —-i Şehinşâhâne 30

cünbiş 538, 712; —-âver-i ağşiye-i sevâmi' 673; —-i livâ'-i zafer-nümây-ı devlet-i kavî-şevket 1031; —-i rüzgâr 249; —-i vezâyiş 258; —-i zâ'ide 216; —-nümây-ı hareket ü reftâr 565

cünd; —î ağalar 492; —-i mücenned-i firâvân 110; —-i müheyyâ 132; —-i müretteb 1129

cünha 78, 79

cünûd 430; —-i İslâm 478, 1242; —-i İslâmiyye 1082; —-i muvahhidîn 291, 453; —-i nusrat-nümûd 268; —-i saltanat-penâh 42; —-i tâ'at-nümûd 65; istihdâm-ı —-i zafer-peyker 65

cünûn; derece-i — 449; i'lây-ı merâtib-i — 1134; tervîc-i kâr-ı — 44; 'illet-i — manyası hareket etmek 115

cürm 116, 694, 766, 813, 820, 840, 933, 1195; ashâb-ı — 189, 837; bî-cürm 123, 140, 325, 916, 967, 968, 1072, 1074, 1103, 1123, 1143, 1179, 1190, 1204, 1275, 1282; i'tirâf-ı — 903; merd-i bî-— 150; —-i sâbık 270; —-ler 705; —-lerinin 'afvı 844

cüsse; 'azîmü'l-— 814; —-i bî-tâb 50

cüyûş; —-i mürettebe 64; —-i şecâ'at-mevc 261; —-i vefîre 268

cüz'-i lâ-yetecezzâ-âsâ 11

cüz'iyyât 202, 437; —-ı umûr 206; — makûlesi 1093

cüzzâm; ferven 'ani'l-— 136; maraz-ı — 136

Ç

çâb urmak ta'bîri 98

Çaçenyar (چاچه نیار) Köprüsü başındaki kuleler 986

Çaçka Kazâsı 675, 676

çadır 223, 274, 464, 702; — akçası 464; —-lar 387, 390, 392; — mühimmâtı 464

Çağlayan kenârı 83

çâkerler 352

Çakır Bölük-başı (şakî, Süleymân'ın Bölük-başısı) 581, 583

çakmağı tetiklendirdikde 176

çalı dibine bırakmış 1225

Çalık-oğlu (Balat'da sâkin Çukacı) 1113

Çal Kazâsı A'yânı 904

Çam kömürü 317

Çamlıca 471, 1148, 1188; — Adası 1106; — Adası re'âyâsı 1242; — gemileri 1183; — korsanları 1174; — re'âyâsı 1138; — 'usâtı 1207; — 'usâtı gemileri 1172, 1259

Çamlı Sâlih ('Ali Paşa'nın âdemi) 988

çamur 391; —a bakılmayup 390; — dimeyerek 416

Çanak-kal'ası 171, 173, 176, 248, 257, 927

çanaklık; küçük —a düşdükde 473

Çan Kazâsı 1178; — A'yânı 316

çanlar çalınup 1159

çantacı 391

Çapakcur/Çabakçur 445; — Voyvodası 287

Çapar-zâde; bk. Süleymân Bey (Çapar/Çapan-zâde, Anadolu'nun 'aynü'l-a'yânı, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Bozok Sancağı Mutasarrıfı, Mîrahûr-i Evvel Pâyesi, Tarsus Mukâta'ası)

çapul 53, 261, 295; — etmek 444, 445; — sûreti 396

*çârçûpe*lü 1066

Çardak/Çartak 324n, 436, 925

çâre 559, 768, 798, 856, 978, 1022, 1073, 1102, 1151, 1159, 1174, 1192, 1197, 1199, 1203; bî-çâre 37, 118, 124, 154, 211, 215, 233, 361, 363, 484, 507, 778, 793, 918, 1008, 1022, 1123; nâ-— 532, 569, 582, 596, 605, 614, 625, 715, 723, 792, 848, 861, 863, 883, 983, 996, 1163, 1223, 1226, 1244; —-cûy-i tedbîr 1129; bî-—-gân 1289; bî-—-ler 140, 207, 483, 508, 811; —-si görülmek 1243; —-sine bakılmak 883, 1174; —-sinin istihsâli 741

çarh/çerh 1072; —a dayanma 1104;.—-ı âteş-feşân 110; iktizây-ı gerdiş-i —-ı gerdân 76

çarhek (چرخك , kadın elbiselerinden) 153

Çârşenbeli Efendi (arpalık olarak Kara-biga Kazâsı) 1019

çârşû/çârsû 240, 468, 851, 853, 912, 913, 928; yukarı — 851; — hânları 541; — içi 734; — kapuları 851; —-lar 1140; — tarafları 851

Çatalca 163, 1106; — Kazâsı 485; — Nâhiyesi 1248

çatu 857; — arası 856

çatup almak 257

Çavuş 86, 694, 770, 840, 904, 927, 994, 1156; zümre-i —-ân 1023; —-ân-ı merkûmân 916; —-başı 63, 81, 84, 101, 126, 220, 451n, 494, 504, 505, 513, 546, 646, 749, 779, 934, 935, 938, 1025, 1052, 1267; —-başı Ağa 935; —-başılık 85, 159, 581, 674, 748, 779; —-başı Odası 410; —-başı-yı sâbık 641, 1256; —-lar 349, 1214; —-lar Emîni 410; —-lar Kethudâsı 838; —-lar Kitâbeti 494, 1256; Baş-—luk 98; — ma'iyyeti 193; — mürâfakati 875; — mübâşereti 51, 700, 701, 712, 764, 775, 781, 816, 838, 839, 840, 897, 904, 905, 906

Çavuşân; tavr-ı — (İncili Çavuş?) 1023, 1024

Çavuş-başı Çiftliği (Üsküdar verâsında kâ'in) 1106

Çay; — A'yânı 317; —-lu eşkıyâsı 740

Çeçan tâ'ifesi (Dağıstan ile hem-hudûd olan) 865

Çehârşenbe-i Lazkiye (Denizli Voyvodalığı'na merbût) Kazâsı; — A'yânı 517; — hükkâmı 517

Çehr (kutr-i 'Irak'da olan mahallerden) 754

çehre 151, 507; —-fersây-ı ma'raz-ı kefâlet/şefâ'at 143; —-i ibtilâ 122; —-i sebât 175; —-i şehâmet 183; —-i şevket-behre-i Mülûkâne 91; —-i teveccühler 500; —-nümây-ı inbâ 412; —-nümây-ı takrîr 412; —-sây-i hâk-i pây-i serîr-i saltanat 83

çekdirme 89, 148, 874; — ler 1182, 1210

çekeleveler 1005

çekmece 733; mukaffal — 733

Çekmece; —-i kebîr 1105; — Kazâsı 467; —-ler (Rumeli cânibinde) 1106; —-ler suları 874

çelebi 296

Çelebi Efendi (Rumeli Defterdârı) 647

§

Çelebi Efendi; bk. Mustafa Reşîd Efendi (Çelebi, Sofya Nâzırı)

Çelebi-zâde; bk. Zeynel'âbidîn Efendi (Çelebi-zâde hafîdi, es-Seyyid)

çelenk 604, 649, 692; beşer kollu altûn yaldızlı/sîm — 482; beş kollu ve taşlı altûn — 290; mücevher — 692; sîm — 290; teşrîf-i — 634; üçer kollu sîm — 482; vasatı mücevher bir kıt'a — 909; yaldızlı — 290; yedi kollu sîm — 482; yedi kollu ve altûn yaldızlı sîm — 482; yedişer kollu sîm — 482; —-i şu'le-pâş 691

Çelik Paşa-zâde (Gelibolu'da ikâmet üzere olan) 485

Çelo (چلو) Nikola (firârî ser-kerdelerinden) 716

çemen; iklîm-i — 559; bülbül-i —istân-ı cinân 559; —-zâr 837, 853; —-zâr-ı 'adn 710

Çemişgezek 445; — Voyvodası 929

çengal; çengal-i — 1111; imrûz u ferdâ —ine mu'allak 91; çengal-i — 1151; çengal-i — 1104; tuyûr-i —istan 1044

Çengel-köyü; — muhâfazası 1100; — sâkinleri 838

çengî 362, 799; — 'avrat 362; geysü bürîde — karı 362; —ler 104; kıbtıyye —leri 102

çep-râst; —-bend-i ittifâk u i'tizâd 117; — ta'bîr eyledikleri 109

çerâ-gâh 274

Çerâkise 110, 548; saltanat-ı — 102; — kabâ'ili 461

çerçicilik 909

çerge 464; — ler 387, 392

çerha; — cengi 390; —cı 44, 329, 376, 386, 414, 472; —cı-başılık 473; —cılar 392; —cılık 184; —cılık 'ünvânı 1253; —cı/Çerkacı Paşa 230, 276, 287, 289, 309, 390, 1233; —cı Paşa serkerdeliği 288; —cı 'ünvânı 1192; —cı-yı müşârun ileyh 1233; — edüp 391; — tarzında muhârebe 478; — topların kundakları 922; — topu 332, 384, 1003, 1078

Çerkes 527; — halkı 333; —iyyü'l-asıl 1225

Çerkes Paşa Silahdârı 468, 486

Çerniç [=Czernitz] Kazâsı 1046

çeşm 1053; —-dâr 983, 1173; —-güşâ 191, 194; —-güşây-ı intizâr 235; —-i 'ibret 963; —-i basîretler 323; —-i gibi 177; —-i hümâyûnlar 471; perde-güşây-ı —-i im'ân 129; —-i im'ân 219; bâsıra-i —-i tûre-rûzî 177; —-zâd-ı ihtirâz/mübâlât 274

çeşme 124; bâzûsundaki sımâ'î — 1022

Çeşme yakası 247, 257, 353

çete kayıkları 490, 491, 503

Çevirme mahalli (Muş Sahrâsı'nda) 1003

çıban; fenâ — 1015; flegmonya ta'bîr olunur — 231; mi'desinde seretân ta'bîr olunur — bulunduğu 1289

çıkındı; demür/pirinç şebekeden —lar örülmüş 852

çıkrık 99

Çıldır; — Beylerbeyisi 921; — Eyâleti 320, 330, 706, 744, 745, 751, 922, 937, 1019; — Eyâleti dâhili 930; — Eyâleti'nin eşkinci zu'amâ ve erbâb-ı tîmârı 746; — Kal'ası 445; — Vâlîliği 330; — Vâlîsi 319, 324, 329, 445, 457, 458, 465, 706, 744, 751, 835, 884 , 930, 1019, 1077, 1080; — Vâlîsi-yi esbak 930

çınar; kebîr — 942, 1010

Çıplak Şeyh 881

çırağ 418, 419, 483, 539, 674, 681, 682, 990; —-ı dest-efrûhte-i Pâdişâhâne 564; —-ı dest-efrûz-i Husrevâne 764; —-ı Sadr-ı a'zamî 293, 309; —lık 388, 771; —lık sûreti 359; —-şüden 483

Çırçır (Zeyrek kurbünde) 67

Çırpan A'yânı 318

çiçek 184; — 'illeti 543

Çiçilye halkı 821

çiftçi 719; — makûlesi 279

çifte; beş — 258

çiftlik 153, 284, 296, 297, 576, 583, 630, 661, 694, 710, 818, 865, 1013, 1248; cesîm —ât 1106; —ât 736, 1025, 1107, 1247; — büyûtu 449; —-i merkûm 172; —-i mezkûr 382; —ler 728, 790, 806, 980, 982, 1106, 1107, 1254

Çiğlene (Kastamonu Sancağı'nda) 315, 467

çil yavrisi 125

Çin; Diyâr-ı — 16; — akvâmı 17; — halkı 16, 18

Çingâne İskelesi 485

Çinili Köşk kurbü 475

Çirmen; Mîrlivâ'-i — 82; — A'yânı 286, 295, 318; — kazâları 1208; — Mutasarrıfı 72, 261, 797, 1179; — Mütesellimi 1077, 1142; — Sancağı 162, 230, 779, 1011, 1019, 1080, 1139; — Sancağı dâhili 742; — Sancağı Mutasarrıfı 742, 874; — Sancağı Mutasarrıfı-yı sâbık 780, 1097

çit örme toprak tabyalar 1216

Çivita (İtalya'da Civitanova); — mahalli 1164; — Şehri 1164

çoban 570; şûbânlar 1041

Çoban (Tûnus Ocağı'nda askerî tâ'ifesinden, müfsid) 741

çocuk 484, 849; küçük — 849; —lar 968; hıtân olmuş —lar gibi 1241; —lu kahbeler 480; çoluk — makûleleri 1143; çoluğu —u 1186; —u hâtırına gelüp 484; çoluk —u silâhlandırup 1132

Çorak-kapusu (İzmir'de bir semt) 769

Çorbacı; — oğlan 855; —lık 69; — fesâdı 677

Çorbacı-oğlu (Bulgariyyü'l-asl, zimmî) 1106, 1107

Çorlu 1105; — Kazâsı 267, 467

Çorum 163; — Mutasarrıfı 580, 1077, 1264; — Mutasarrıfı-yı sâbık 929; — Sancağı 516, 520, 580, 631, 704; — Sancağı asâkiri 524; — Sancağı kazâları 305; — Sancağı kazâları a'yânı/hükkâmı/müteselliml 520; — Sancağı Mutasarrıfı 704

çöl; çırçıplak — 'Arabı 666; —ler 691; — tarafı 705

çörek 134

çubuk; — demetleri 1216; —ları döküldükleri 55; — sürerek 389

çuka 302, 1240; — bey'ı 1113; —cı 1113, 1135; altı yedi sekiz terkli — kalpak 86; — şirâsı 1113; — tüccârı 1113

Çukadâr 102, 301, 507, 596, 1026, 1106, 1133, 1236; Baş-— 30, 31; — Ağa 158; — Ağa-yı hazret-i Şehriyârî 483, 805; — Ağa-yı Şehriyârî 48; Serdâr-ı ekrem hazretlerinin İç —ı 288, 290; Baş-—ı Cihân-dârî 804; Baş-—ı sâbık 48; Baş-—ı Şehriyârî 48; —lar 596, 1239; Baş-— lık rütbesi 805; yeniçeri gürûhundan çukadâr makûleleri 1170

Çukur (Ermeni mahallesi, Bey-oğlu kurbünde) 1140

çuval 468, 702, 1108

D

dâ'; —i ta'annüd 626; —i ta'assub 626; —ü'l-esed-i gayret-i câhiliyye 122

da'avât 692; isticlâb-ı —ı hayriyye 758; celb-i —ı hayriyye 681; —ı hayriyye-i Mülûkâne 692; —ı hayriyye-i Şâhâne 781

dâd; hamiyyet-i — 193; şerbet-i — 978; — ü sitâd 114, 233, 259, 289

dâdû 756; —y-i hârise 495

dağ 382, 525; yedi — 1070 [İstanbul]; —-ber-dâğ zucret olmuşlar ise de 272; —ın sırtı 382; — kadar süpürüntü depesi 804; —î oldukları sûret 1190; —istân 103; ma'mûl/masnû' —lar 18; —lar 219, 481, 525, 613, 706, 895, 1164, 1274, 1290; —lar içi 1269, 1282, 1292; —lar üzeri 526; —lı 109, 965; —lı eşkıyâsı 740; —lı eşkıyâsı belâsı 165, 1121; —lı eşkıyâsı ru'esâsı 645; —lı eşkıyâsı rufekası 645; —lı eşkıyâsı ser-kerdeliği 262; — ormanı 1268; —-zen-i hâtır-ı erbâb-ı iz'ân 40; —-zen-i kulûb-i akrân 99

Dağardı Kazâsı (Kütahya Sancağı'nda) 833

dağdağa 336; def'-i — 205; mûcib-i —-i 'uzmâ 334; —-nâk-i ahzân/gumûm 259; — vermek 486

Dağdeviren-oğlu/zâde; bk. Mehmed Ağa (Dağdeviren-oğlu/zâde, Edirne Bostancı-başısı, Kapucu-başı, Edirne A'yânı)

Dağ-dibi (Çıldır Eyâleti'nde) ta'bîr olunan mahaller 706

Dağıstan 865; — ehâlîsi 915

dâhiye; —-i dehyâ 245, 449, 1069; —-i mezbûre 1063; —-i 'uzmâ 575

dahîk 197; —-i zarûrî 607; —-i zarûrî-i istihzâ' 131

dâ'îler 13, 157, 812

dâ'ire 283, 321, 322, 326, 398, 415, 439, 516, 517, 518, 520, 533, 627, 629, 641, 653, 666, 682, 688, 702, 707, 752, 753, 762, 828, 901, 969, 1043; hâric-i — 809; idâre-i — 906, 963; ihtilâl-i — 827; mazbût — 929; muhteşem — 966; mükemmel — 266, 966; sâhib-i — 1139; tanzîm-i — 373, 516, 628, 1117; — ağaları 391; —-bend-i cem'iyyet 293; —-bend-i makal 251; gezginci — halkı 827; —-i 'âcizâne 542; —-i 'akıl 1121; —-i 'aliyyeler 808; —-i Âsafâne 287, 502, 515; —-i cem'iyyet 274; —-i derk 938; civârî-i —-i devletler 792; —-i feyz-bâhire-i Mülûkâne 1280; —-i hükûmetler 681, 982; —-i hümâyûn 30, 31, 68, 132, 158, 1072; —-i hümâyûn ağaları 27; —-i ictimâ' 122; —-i ihâta 938; hâric-i —-i imkân-ı beyân 440; —-i inkıyâd 456; —-i itâ'at 456, 466, 576, 1230; —-i ittifâk 76, 78; tanzîm-i —-i kâfiye 653; —-i kazâ 620; —-i mahsûsa 32, 655; hâric-i —-i makdûr/vüs' 503; —-i Memâlik-i Hâkaniyye 648; —-i menhûse-i me'yûsân 142; —-i müderris 496; —-i mülk 35; —-i müşârun ileyh 753; —-i mütekellimîn 1114; —-i peder-i muharrir-i Ahkar 750; tard-ı —-i recebiyân 841; merkez-i —-i reşâd 412; —-i selâmet 816; —-i şerî'at-i garrâ 133; —-i te'addî 329; —-i teba'a-i Devlet-i ebediyyü'd-devâm 457; —-i tecâvüz 329; —-i usûl-i me'mûriyyet 97; —-i vâfire 205; —-i veliyyü'n-ni'amîler 808; —-ler 815, 826, 827, 947, 1020, 1239; —-leri hademesi 1170; kendü —-leri halkı 1275; —-lerini idâre 681; — mânendi 738; —-u mâ-dâr 221, 296; rub'-i — resmi 202; mülkemmel —-si 1246; —-si halkı 324, 326, 387, 491, 727, 948, 949, 968, 1146, 1208; —-sine alup 402

dâ'iye; —âne 784; —-i bâtıla 1123, 1285; —-i fâside 1098, 1107, 1149, 1169; —-i kaside 958; —-i lâğıye 91; —-i vâhiye 1157

dalâlet 1123; ısrâr 'ale'd— 35; i'tilây-ı ehl-i — 29; ref'-i zalâm-ı — 411; —-i kadîme 37

dalkılıç 254, 276, 288, 373, 386; — ağavâtı 293; — memhûru nizâ'ı 406; — neferâtı 258, 293

Dalman (Cenerâl, Fransız generali Charles François Antoine Lallemand) 746, 747

*dalyan*lar 995

Damad (ضمد) Kal'ası 907

dâmâd 159, 509, 868, 872, 1053, 1114, 1170, 1224, 1256, 1257 1270

*dam*dan sâkıt 140

dâmen 302, 575, 678, 1052; şeref-i — 29; resm-i —-bûs 26; —-bûs 156, 1223; resm-i —-bûsî 1252; —-bûsî-i tebrîk-i 'îd 155; —-bûs-i Sadr-ı 'âlî 777; —-bûs-i Şeyhulislâm 777; —-der-meyân 689, 972, 1103; —-der-meyân-ı gayret 453, 681; —-der-meyân-i mübâşeret 1103; —-i gayret 1199; —-i himmet 1176; —-i himmet-i mevhûme 41; —-i ihtiyâl 924; —-ini âdâb ile takbîl 1223; —-i rızây-ı teslîm-i dest-i kazâ 122; —-i şefâ'atler 142; zîr-i —-ler 197

dana 719, 1254

dânâ 166, 806, 1289

Dandrino 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343; — mâddesi 335, 336, 337, 340, 343; — münâza'ası 338; — müzâkeresi 337

dâne (tarla sâhibine) 719; —-i zeytûn gibi bir yağlı kurşun 'aşk etdikde 124

Danimarka 823

dâniş 279, 567; —mend 811; 'avâ'id-i —mendân 778; —-ver 206

dârât 627, 654; tevfîr-i — 38; —-ı düstûrâneler 58

darb 68, 116, 235, 361, 363, 367, 387, 507, 665, 761, 809, 850, 902, 1002, 1026, 1033, 1108, 1145, 1156, 1234; mübtelây-ı — 477; —a kâdir/muktedir 370, 443, 444, 447, 448, 453, 505, 523; — ashâbı 444; — erbâbı 263, 264, 419, 420, 433, 463, 921, 1016, 1097, 1178, 1179; —e 182; —en 676, 680, 765, 772, 1242; —-ı hıyâm 373, 1211; —-ı hıyâm-ı ârâm 221, 1250; —-ı hıyâm-ı ikâmet 274, 407, 489, 491; —-ı hıyâm-ı vuslat 225; —-ı hükm-i mâ-şâ' ve

mâ yeşâ' 514; —ı kelimât 175; —ı nutk-i zebân-ı Samsâm 613; —ı şedîd 30, 809, 815; —ı şemşîr 237, 1267; —ı tabl-bâz 118; — olunmuşlar 910

Darb-hâne 259, 513, 528, 596, 640, 910, 934, 938, 1165; mâl-ı — 935; — Emâneti 933, 934, 939; — Emîni 749, 851, 912, 1052, 1165; — Emîni Efendi 596; — Emîni-yi sâbık 472, 776; — fey'âtı 259; —i 'âmire 259, 317, 371, 483, 513, 515, 595, 596, 766, 839, 910, 939, 1011, 1012, 1086, 1144, 1145; —i 'âmire 'ayânı 912; —i 'âmire Emîni 472, 738, 911, 933, 934, 938; —i 'âmire Emîni Efendi 317; —i 'âmire ma'rifeti 913; —i 'âmire Sarrâfı 1165; —i ma'mûre 912; — kapusu 940; — kurbü 941; — Kuyumcusu 935; —lü sarrâf 939; — ma'rifeti 913; — müstevlîsi 935; mübâya'a-i — ta'bîri 910, 939

dâreyn 500, 865; —de selâmete karîn 1137

darı makûlesi 398

Dâr-ı saltanat/Dâru's-saltanat 100, 113, 299, 634, 661, 962; hâric-i — 113; sekene-i — 71; ufuk-ı — 26, 34; 'ulemâ'-i — 299; —i 'aliyye 833, 845, 951, 1070, 1086; —ı 'aliyye Halîci 1086; —i Hâkanî 107; bk. ayrıca İstanbul

Dâru'l-hadîs; Vâlide Sultân —i 1263; — Müderrisi 1019; —i Süleymâniyye Müderrisi 217, 703, 711, 779

dâru'l-harb 60, 61, 696; —ı 'isyân 235

Dâru'l-hılâfe/Dâr-ı hılâfet 180, 249; —ti'l-'aliyye 857; —ti'l-'aliyye havâlîsi 857; —ti'l-'aliyye Kadısı 81; bk. ayrıca İstanbul

Dâru'l-imâre (Bâb-ı 'âlî yakınlarında) kapuları 182

Dâru's-sa'âde; — Ağalığı 30; — Ağası 30, 55; — Ağası Kitâbeti 68; —ti'ş-şerîfe Ağası 48, 604, 632, 634, 1133

dârü'ş-şifâ; —dan boşanmış dîvâneler gibi 56; Vâlide Sultân —sı 1263

dâstân 21; —ı azâhîk 197; —ı cihân 152; hezâr —ı suhan-verân 27

dâstâr; sâde sargıları olan sandal — 198

da'vâ 35, 121, 262, 337, 650, 677, 809, 935; hak — 1068; isbât-ı — 328; merd-i — 1139; mesmû' olur bir — 35; —cı 76, 77, 78; —cılar 874; —lar 410, 555, 607, 825, 839, 958, 1163; müsâvât —ları 208; —sı bâtıl olup 1164; —y-ı âyîn gavgası 1082; —y-ı behâdırî 39; —y-ı hakkanîsi 1155; —y-ı hakkaniyyet-nümâ 809; —y-ı hürriyyet 181; —y-ı ihkak 209; terk-i —y-ı kemâlât 864; —y-ı mücerred 150; —y-ı müvâzene-i cihân sûreti 209; —y-ı müzevvir 825; —y-ı serbesiyyet 1047; —y-ı şecâ'ât 39; —y-ı şer'iyye

*davar*lar 1000

Dâver; hılâ'-ı fâhire-i —âne 966; mu'âmele-i rahîmâne-i —âne 758; nezd-i mekârim-vefd-i —âne 691; sâye-i mekârim-vâye-i —âne 457; muktezây-ı haslet-i —î 897; resîde-i sem'-i —î 206; —i asdıkā-perver 812; —i bende-perver 1200; —i dâd-âver 27; —i dâd-ger 649; yakîn-kerde-i hazret-i —i hikmet-eser 220; manzûr-i —i hüner-perver 591; —i muzaffer 643; tenşît-ı —i nükte-dânâ 812

da'vet 66, 70, 82, 83, 104, 107, 108, 109, 125, 128, 130, 146, 157, 173, 176, 200, 205, 236, 270, 279, 283, 284, 292, 293, 297, 298, 315, 381, 410, 449, 476, 487, 498, 512, 513, 515, 543, 546, 561, 570, 588, 619, 621, 634, 645, 719, 743, 805, 807, 809, 821, 859, 870, 920, 948, 962, 1038, 1062, 1093, 1119, 1123, 1133, 1159, 1161, 1223, 1284, 1285; bi'd— 92; garîb — 1133; sebeb-i — 811; —ci 170; —ciler 129; —i a'yân 64; —i bâb-ı veliyyü'n-ni'amî 811; —i cebrî-yi sûret-i sûfehâ 498; —i ehl-i İslâm 446; —i hakîkat 1167; —i iftâr 114; —i menhûse 50; —i sıhhat 850; —i vüzerây-ı 'âlî-şân 158; —ler 120; —nâmeler 1161

David (İmere-i zîr Serdân) 456

David-oğlu (Sarrâf) 818

Dâvud Paşa (Bağdâd hânedanından, Bağdâd Vâlisi) 755, 782, 783, 788, 830, 863, 888, 891, 945, 946

Dâvud-paşa 235; Müderris-i — 203; — Sahrâsı 52, 105, 226, 227, 229, 235, 254, 272, 368, 373, 409, 417, 453, 468, 469, 655; — Serayı 236, 381, 655, 1277

dâye 756; —i 'ısmet 538; —i murzı'a 15

Dâye-bağları (Yergöğü'ye iki sâ'at mesâfede) ma'reke-gâhı 274; — semti 273

Dayı 723, 724, 825; —ca terbiyet gördüğü 200

Deb (دب) Kabîlesi 443

de'b 192, 205; ber-mûceb-i —i dîrîn 264; —i dîrîn 223, 263, 615, 1094; —i dîrîn-i saltanat 551; —i dîrîn-i saltanat-ı seniyye 458; —i dîrîn-i şehinşâhân 600; —i dîrîn-i şeluriyârân 534; ber-mûceb-i —i kadîm 238; muktezây-ı —i kadîm 177; —i kadîm 359, 1239; —i kadîm-i erbâb-ı ihlâl 124; —i kadîm-i mülûk 352; —i kadîmler 390; —i tarîk 749

Debbâğ-hâne civârı 480

Debbâğ-zâde Efendi (Ordu Kadısı) 51, 395, 414

debdebe 66n, 654, 774, 820; 'arz-ı — 449; tevfîr-i — 38; —i Devlet-i 'aliyye 893; —i kâzibe 271; izhâr-ı —i mecâziyye 777; —i saltanat 155; —i Vezâret 703; —i zâ'ide 966

Debre; — A'yânı 983; —i bâlâ 979, 980; —i bâlâ Beyi 979; —i zîr 979; —i zîr Beyi 979, 981; —i zîr eşkıyâsı 980; —i zîr takımı 980; — mahalli 979

decâce 171

Dede Bey (Küçük 'Ali-oğlu, şakî) 740, 768, 795, 879; —'in 'ammîsi oğlu 879; —'in üç nefer oğulları 879

dedeler 670

def' 46, 77, 78, 99, 115, 116, 228, 235, 261, 262, 265, 278, 305, 325, 344, 351, 389, 401, 446, 457, 506, 507, 549, 552, 564, 577, 638, 650, 653, 664, 669, 672, 687, 708, 714, 728, 729, 741, 753, 770, 780, 782, 809, 813, 815, 838, 855, 869, 902, 905, 912, 913, 925, 928, 949, 969, 970, 978, 982, 984, 986, 987, 988, 1001, 1002, 1016, 1022, 1026, 1029, 1045, 1055, 1061, 1066, 1073, 1078, 1100, 1102, 1136, 1139, 1143, 1154, 1155, 1160, 1164, 1198, 1210, 1264, 1272; esbâb-ı — 1022; —i a'dâ 261; —i âşûb 731; —i bâkî-yi mevânî' 1102; —i belâ

1140; —-i cem'iyyet 992; —-i dağdağa 205; —-i eşrâr 731; —-i fesâd 280, 743, 745, 883, 1106, 1110; —-i fetret 143; —-i fitne 143, 745; —-i gavgâ 334; —-i ga'ile 269, 706, 744, 832, 965, 983, 1025; —-i ga'ile-i Hâriciyye esbâbı 311; —-i ga'ileler 394, 741; —-i hasâretler 705; —-i hicâb 198; —-i husamâ 1103, 1161; —-i ihtilâl 78, 205, 1106; —-i insidâd 1175; —-i kazâ 1049; —-i kîl ü kal 927; —-i leyyin 1121; —-i mâdde 1104; —-i mazârr-ı a'dâ 420; —-i meclis 607, 948; —-i mevânî' 747, 978; —-i mezâlim 705; —-i mu'âdât 557; —-i münâfese 305; —-i nizâ' 334, 352; —-i rukabâ 860, 1198; —-i sâ'il 53, 152, 221, 275, 276, 283, 420, 945, 1044; —-i sâ'il-i a'dâ 444, 485; —-i şâ'ibe-i şikak 74; —-i şikak 78, 280; —-i şurûr 121; —-i şurûr-i erbâb-ı mefsedet 827; —-i tegallüb-i yek-diğerân 209; —-i tesalluflar 739; —-i teşe''üm 814; —-i vahşet 121, 860; —-i vahşet-i kal ü kîl 1056; —-i vahşet-i sanâdîd-i husamâ 228; —-i zarar-ı erâzil 366; —-i zarar-ı eşkıyâ 366; —-ler 577, 738, 747, 772

defâtir; ber-mûceb-i — 458; Emîn-i —-i Hâkanî 193; Emîn-i —-i Hâkaniyye 63; —-i Hâkaniyye kuyûdu 404

defn 145, 253, 255, 481, 499, 579, 659, 776, 1225; —-i türâb 756; —-i vücûd 578

defter 29, 101, 149, 174, 175, 303, 350, 434, 447, 477, 523, 579, 796, 833, 845, 853, 881, 882, 919, 936, 994, 996, 1011, 1100, 1101, 1116, 1145, 1153, 1218, 1221, 1275; ber-mûceb-i — 294, 386, 413, 414, 669, 759, 833, 834, 1000, 1001; mukayyed-i —86, 87, 662, 900, 1278 mumzâ — 896, 1003; sebt-i — 703, 936, 1003; mukayyed-i —-i a'mâl 150; — ederek 1237; — Emâneti 63, 179, 223, 581, 1256; — Emâneti mansıbı 278; — Emâneti Vekâleti 223; — Emîni 166, 738; —-hâne 140; — hisâbı 263; ed-—î 81; hedâyây-ı mezbûre —i 350; mâmeleklerinin —i 732; mumzâ sûret —i 919; müretteb asâkirin —i 303; —-i emvâl 664; mumzâ —-i eşyâ 936; —-i eşya 664; Emânet-i —-i Hâkanî 698; müsvedde-i —-i hisâb u kitâb 31; —-i intikam 89; —-i kassâm 834; —-i leşkeriyân 87; —-i merkûm 854, 896, 919; —-i mezbûr 434; —-i mezkûr 845, 919; —-i muhallefât 733; —-i müfredât 833, 1054; —-ler 529, 774; —-lü 88; — mûcebince 1145, 1172; der-— oldu 89; — olunup 402, 443, 1077, 1252

Defterdâr 52, 82, 120, 234, 472, 1267; Baş-— 953; — Efendi 796, 833, 911, 923, 940, 942, 1078, 1083, 1126, 1144, 1193, 1197, 1216, 1220, 1239, 1261; Şıkk-ı Evvel —ı 84, 201, 659, 688; Şıkk-ı Sâlis —ı 233; Şıkk-ı Evvel —ı Efendi 919; —-ı esbak 167, 302, 776; —-ı Rikâb-ı hümâyûn 653; —-ı Şıkk-ı Evvel 1084; —-ı Şıkk-ı Evvel Efendi 833; —-ı Şıkk-ı Sânî 47, 120; —-ı vakt 667; — Kîsedârı 224; Şıkk-ı Evvel —lığı 223, 659, 689, 779; —lık 47, 84, 168, 512; — Mektûbcusu 224, 1256

Defterdâr İskelesi (Eyyûb Ensârî kurbünde vâki') 893

değirmân 474, 475

Değirmen-deresi; — havâlîsi 317; — hissesi 317; — Zâbiti 317

Değirmanlik Adası Limânı 1183

değnek 116, 367, 506, 1156

dehân/dehen; feth-i — 101, 181, 1174, 1243; semm-rîz olan — 197; yek-— 74, 143; —-güşâ 34; —-güşây-ı iftirâ 147; hokka-i —ı 817; —-ı âlâ iken 253; —ı bâz ü mübersem gibi 184; —-ı râhat-cûyân 547

dehlîz; zîr-i — 850; — câmları 850

dehr; 'adem-i vukûf-i — 538; bâzâr-ı bâzîçe-ger-i — 559; dest-keş-i keşmekeş-i gavâ'il-i — 636; deşne-i kassâb-ı — 152; mizâc-ı — 278, 646, 663; muktezây-ı — 646; nâdire-i — 89; nüsha-i — 963; redâ'et-i tabî'at-ı — 802; — halkı 559

dehşet 71, 100, 292, 481, 579, 585, 1141, 1193, 1194, 1285; îrâs-i — 45, 792, 1132; îsâl-i — 1230; mûcib-i — 1046; mûris-i — 135, 137, 299, 953, 1154, 1239; mübtelây-ı — 489; pür-— 127; vâdî-i — 1030; vakt-i pür-— 483; vuku'-i — ahkâmı 1240; —e düşerek 1245; —-fermâ 134; esnây-ı —-fezâ 121; —-i hurûb 145; —-i katl 145; —-i mu'âkabe-i siyâsiyye 1028; —-i şûr-i şemşîrler 134; —-i tâmme 394; sa'ka-i —-nisâr 125; esnây-ı —-nümâ 141

dekâkîn 139, 140, 153, 398, 473, 766, 857; ashâb-ı — 366; —-i mütenevvi'a 857; —-i sedd 1109; — ocakları 857; — saçakları 857

dekâyık 275, 821, 1125; —-ı esrâr 61; mel'abe-i —-ı şâ'ibe 823; —-ı umûr 278; —-şinâsân-ı cihân 454

delâ'il 15, 821, 1021; edell-i — 196; —-i 'akliyye 1027; —-i gayr-i mektûme 867; —-i kat'iyye 87; —-i lafziyye 1065; —-i lafziyye-i vâzıha 1067; —-i nakliyye 1027; —-i şer'iyye 19; —-i zâhiriyye 323

delâlet 32, 43, 1016, 1062, 1066, 1119; bi'd-— 299; —en 1103; —-ger-i umûr 52; —-ger-i umûr-i menfûr 128; —-i nefs-i emmâre 132

Deli (Pozorofcalı Kostantin-oğlu, zimmîlerden) 611

Deli-başı (Tûnus Ocağı'nda askerî tâ'ifesinden, müfsid) 741

Deli Birâder (bezle-kâr) 197

Deli Çelbon (Ocak Bâzergânı) 62

delîl 18, 49, 289, 390, 400, 409, 489, 768, 827, 858, 1038, 1042; ityân-ı — 1113; kavî — 1007; —ân 707; —ân zümresi 707; — askeri 667, 768, 922; —-başı 399, 449, 786, 787, 955; —-başılar 937; —eyn-i sâbıkayn 17; —-i evvel 16; —-i kat'î-yi mütevâtir 568; —-i kavî 242, 736; —-i kavî-i sihhat 19; —-i ma'kul 639; —-i merkûm 18; —-i sâlis 17; —-i sânî 16; —-i şiddet-i riyâh 1009; —-i za'îf 47; —-ler ityânı 1175; — ocağı 375; — tâ'ifeleri 1020; — tâ'ifesi 707, 708; müştağnî-yi külfet-i ityân-ı — ü bürhân 39

Deli Mığırdıc (Düz-oğulları'nın en küçüğü) 942

deliye taş atdırmak makulesi 131

*dellâl*lar 135; — nidâsı 398

Delv; — Burcu 998; Burc-ı — zâyiçesi 602

Delvine; — re'âyâsı 1263; — Sancağı 990, 993; — Sancağı vücûhu 995

demet sürerek 389

demîr; — kapaklı 854; — kapu 149; acıkda —lemişler 1273; —lerini asup 1273; — şebekeden çıkındılar örülmüş 852

denâ'et 335; 'ayn-ı semere-i — 952

deniz 56, 384, 716, 1184, 1226; — cengi 56; —e çıkmak 1097, 1184, 1212; —e çıkup korsanlık 898; — tarafı 474; — tutar/tutup 56, 320

Denizli; — A'yânı 517; — Voyvodalığı 517; — Voyvodası 517, 1130, 1186

Depedelen; bk. Tepedelen

depeleyerek; urup — 1254

derâhim 198, 208

Der-'aliyye 154, 165, 168, 237, 403, 417, 453, 460, 461, 466, 467, 479, 482, 486, 525, 532, 547, 565, 566, 569, 583, 595, 598, 603, 627, 630, 641, 653, 670, 693, 717, 720, 723, 727, 728, 730, 740, 741, 742, 753, 756, 768, 783, 787, 790, 791, 792, 795, 796, 800, 814, 816, 825, 839, 848, 865, 871, 872, 874, 875, 882, 886, 891, 892, 894, 896, 898, 900, 904, 914, 922, 923, 929, 949, 964, 975, 979, 982, 986, 987, 994, 1003, 1006, 1011, 1017, 1049, 1055, 1074, 1096, 1099, 1107, 1109, 1115, 1139, 1141, 1146, 1147, 1148, 1150, 1151, 1152, 1153, 1164, 1171, 1175, 1181, 1189, 1191, 1193, 1194, 1199, 1203, 1204, 1205, 1207, 1210, 1218, 1219, 1221, 1248, 1252, 1259, 1267, 1268, 1269, 1283, 1290, 1292; —i gerdûn-vekar 456; — mürettebâtı 433; bk. ayrıca İstanbul

Der-bâr-ı 'atûfet-medâr-ı Mülûkâne; bk. İstanbul

Der-bâr-ı 'atûfet-medâr; bk. İstanbul

Der-bâr-ı devlet-karâr; bk. İstanbul

Der-bâr-ı ma'delet-karâr-ı Mülûkâne; bk. İstanbul

Der-bâr-ı merhamet-karâr; bk. İstanbul

Der-bâr-ı merhamet-medâr-ı Mülûkâne; bk. İstanbul

Der-bâr-ı merhamet-medâr; bk. İstanbul

Der-bâr-ı sa'âdet-karâr; bk. İstanbul

Der-bâr-ı saltanat; bk. İstanbul

Der-bâr-ı şevket-karâr-ı Mülûkâne; bk. İstanbul

Der-bâr-ı şevket-karâr-ı Şâhâne; bk. İstanbul

Der-bâr-ı şevket-karâr-ı Tâc-dârî; bk. İstanbul

Der-bâr-ı şevket-karâr; bk. İstanbul

Der-bâr-ı şevket-medâr; bk. İstanbul

Der-bâr-ı übbehet-kârâr; bk. İstanbul

derbend 1086; —ler 1141

Derbendât (Tırhala Sancağı'nda) 977, 982; — dâhilî 982; — kazâları 985; — Kazâsı 987; — muhâfazası 988; — Nezâreti 311, 982,i 993

derd 199, 211, 1102; envâ'-ı — 36; sihâm-ı mesâ'ib-i — 506; —-i dil 559; —-keş 712; dû-— keşîde 307; —-mend 103, 129, 968; —-mendân 1241; —mendler 544

dere 474; — civârındaki bağçeler/bostânlar 474; — içi 273; — kenârları 474; —ler 382

derebeyi 314; —leri elinde 693; —leri yedleri 279; —lik 179; —makaleleri 681; — tavâ'ifi 191

dergâh; tashîh be-— ta'bîri 263

Dergâh-ı 'adâlet-destgâh; bk. İstanbul

Dergâh-ı 'adâlet-penâh-ı Pâdişâhî; bk. İstanbul

Dergâh-ı 'âlî/mu'allâ 130, 171, 266, 509, 661, 707, 797, 1025; feyz-i hıdmet-i — 271; — gediklüleri 161, 442, 314; — kapucu-başıları 159, 161, 225, 231, 261, 262, 290, 303, 304, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 324, 370, 429, 431, 434, 438, 441, 452, 461, 463, 465, 486, 516, 517, 520, 524, 533, 534, 581, 629, 651, 654, 659, 679, 779, 812 , 830, 839, 844, 890, 936, 937, 948, 1012, 1078, 1220; — Kapucubaşılığı 154, 919, 937, 944, 955, 963; — silahdâr ocağı neferâtı 315; — sipâh ocağı neferâtı 315; — Yeniçerileri Ağası 226, 757, 764, 775, 844; — Yeniçerileri Ağası Vekîli 365; — Yeniçerileri Ağası-yı esbak 709, 757; — yeniçerileri 390; — Yeniçerileri Kâtibi 550; — Yeniçerileri Ocağı 276, 764, 1099; — yeniçerileri ortaları 453

Dergâh-ı felek-bârgâh-ı Pâdişâhâne; bk. İstanbul

Dergâh-ı felek-bârgâh-ı Sultânî; bk. İstanbul

Dergâh-ı felek-iktidâr; bk. İstanbul

Dergâh-ı rif'at-irtisâm; bk. İstanbul

Dergâh-ı saltanat-penâh-ı Husrevânî; bk. İstanbul

Dergâh-ı sipihr-iştibâh-ı Şâhâne; bk. İstanbul

Dergâh-ı şevket-penâh; bk. İstanbul

Dergâh-ı zafer-penâh-ı Şâhâne; bk. İstanbul

Der-i devlet 177, 241, 384, 389, 394, 395, 397, 466, 566, 649, 652, 663, 665, 678, 696, 728, 768, 786, 796, 797, 798, 830, 831, 847, 866, 870, 875, 880, 881, 886, 887, 890, 891, 895, 945, 955, 959, 966, 971, 981, 1044, 1057, 1107, 1115, 1138, 1141, 1142, 1151, 1154, 1172, 1173, 1177, 1178, 1181, 1194, 1205, 1211, 1225, 1228, 1230, 1247, 1248, 1253, 1254, 1255, 1269, 1288, 1290; —-i Cihân-dârî 385; —-karâr 282, 833, 890, 931, 987; —-makarr 932; —-masîr 175, 788, 861; —-medâr 92, 196, 321, 492, 706, 847, 906, 908, 918, 927, 931, 936, 946, 956, 1015, 1023, 1215, 1249, 1263, 1289; bk. ayrıca İstanbul

Der-i mu'allâ; bk. İstanbul

derinti; — asker 1033; — etbâ' 827; — nefer 1045; — neferât 1192; — tevâbi' 827

Der-i saltanat; bk. İstanbul

Der-sa'âdet 32, 60, 70, 174, 177, 223, 226, 243, 299, 332, 338, 346, 354, 359, 374, 376, 382, 397, 414, 445, 452, 464, 489, 492, 516, 537, 565, 597, 631, 645, 652, 661, 681, 693, 694, 700, 701, 703, 706, 732, 733, 734, 738, 743, 757, 769, 771, 772, 774, 781, 787, 834, 835, 839, 840, 846, 870, 890, 896, 897, 904, 912, 930, 936, 951, 958, 967, 985, 988, 1007, 1055, 1076, 1079, 1086, 1099, 1100, 1111, 1115, 1138, 1146, 1151, 1154, 1172, 1181, 1183, 1187, 1197, 1201, 1210, 1220, 1221, 1235, 1236, 1248, 1263, 1271, 1284, 1293n; —-âşiyân 450; —-irtisâm 454; —-irtisâm 642; bk. ayrıca İstanbul

derme çatma; — asker 522; —birer alay zu'afâ 279; — neferât 271

ders 809; — halkası 409; gulû-yi talebe-i —-i 'âmm 810; —-i 'âmm 574; —-i 'âmm hâceleri 108; — vekâletleri 1006

Dersiyye-i 'Ali Efendi der-Câmi'-i Bâyezîd Ağa 703

dervîş; fukarâ'-i —ân 639, 1201; tavr-ı —âne 978; depişken-i —-nazîr 665; —-nihâd 53, 639; — ziyyi 454

Dervîş Bey (Şehsüvâr-zâde, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Ada Muhâfızı) 679, 680

Dervîş Hasan (Tepedelenli 'Ali Paşa'nın adamlarından) 980

Dervîş Hasan Paşa (Ak-şehir Sancağı Mutasarrıfı, Süze-bolu Muhâfızı, Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi, Sultân-önü Sancağı) 536

Dervîş Hasan Paşa (Mîr-i mîrân, Bolayır muhâfazasında, Livâ'-i Çirmen, Kara-burun Muhâfızı, Galata-burunu muhâfazasına me'mûr) 162, 324

Dervîş Mehmed Efendi (İmâm-ı Evvel-i Sultânî, Rumeli Kadı'askeri, dîbâce-i Sadru'ş-şerî'a) 81, 128, 131, 193, 1023

Dervîş Mehmed Es'ad Bey (Burnaz Beyzâde, müderrisînden, Köstendilî Tâhir Efendi'nin Tezkirecisi) 545, 546, 566

Dervîş Mehmed Paşa (Ak-deniz Boğazı Muhâfızı) 353

Dervîş Mehmed Paşa (Mîr-i mîrân, Kırşehri, Karesi Sancağı Mutasarrıfı, Vezîr, Livâ'-i Hamîd ber-vech-i Muhassıllık, Teke Sancağı, Hudâvendigâr ve Eski-şehir ve Koca-ili Mutasarrıfı, Sadr-ı a'zam, Aydın ve Sarıhân Mutasarrıfı, Livâ'-i Nablus, Eyâlet-i Şâm, Mîr-i Hâc, seccâde-güster-i makâm-ı Sadâret-i 'uzmâ) 162, 751, 779, 806, 807, 812, 881, 883, 884, 903, 904, 920, 921, 923, 924, 931, 961, 962, 1019, 1020

Dervîş Mustafa Bey/Paşa (Şinik-oğlu Mustafa Paşa-zâde, Ada-i kebîr Muhâfızı, Mîr-i mîrân, Vezîr, Bosna Vâlîsi, Vidin Muhâfızı) 765, 767, 800, 815, 830, 873, 926, 1096, 1234, 1268

Dervîş Paşa (Van Muhâfızı) 465

Dervîş Sâdık Efendi (İmâm-ı esbak, Rumeli Kadı'askeri) 737

deryâ 89, 145, 151, 268, 474, 475, 477, 508, 646, 672, 716, 812, 859, 951, 952, 994, 1010, 1123, 1124, 1165, 1182, 1208, 1223, 1227; fenn-i — 1272; fenn-i muhârebe-i — 257; gavs-ı — 473; geşt-i rûy-i — 259; hareket-i — 320; ka'r-ı — 32, 475; leb-i — 654, 1193; rûy-i — 105, 1124, 1207; sâhil-i — 480, 646; sevâhil-i — 951; telâtum-i — 171; umûr-i — 716, 985, 1242; vâkıf-ı ahvâl-i — 55; — ahvâli 951, 1272; — deryâ 'avâtıf-ı 'aliyyeler 44; ebr-i —-feşân-ı re'fetler 323; — deryâ hıdmet ibrâzı 320; — Kapudanı 320, 511, 715; — Kapudanlığı 320,1106; — kenârı 489; —-misâl 19, 49, 52; — tarafı 923; umûr-i —yı 'ârif 900; —y-ı 'atâyây-ı lâ-yuhsâ 70; —y-ı 'ayş u safâ 104; —y-ı hûn-i nâ-hakk 361; —ya ilka 1027

desâyis 209, 461, 595, 869; envâ'-ı — 246, 262, 1036; fenn-i — 205; i'mâl-i — 1123; —-i câbirâne 980; envâ'-ı —-i lâyıka 825; fırîfte-i —-i mektûmlar 747; —-i vesâvis-i bedhâhân/düşmenân 1131

desîse 116, 151, 479, 656, 735, 838, 958, 1013, 1204; dek ü — 235, 361; envâ'-ı — 1211; mebnî 'ale'd-— 353; —-i bî-me'âl 993; —-i müte'assıbâne 866; —-i nesîseler 1064

despot 1185, 1228; —-i mersûm 1186; —lar 1150

dest 103; der-— 51, 101, 124, 145, 177, 195, 231, 771, 773; hâmise-i keff-i — 778; teng-— 596; zîr-i — 275, 471, 947, 1016; zîr-i —ân 272, 544, 552, 555, 576, 586, 739, 772, 890, 924, 1043; —âvîz-i girân-behâ 62; —-âvîzler 96; —-bâzî-i taksîm-i hevâyî 185; —-dirâz-ı ahz 134; —-dirâz-ı istilâb 134; —-dirâz-ı yağmâ 121; —-efrâz-ı du'ây-ı devlet 143; düzme —-hatlar 59; —-hatlar yazup 1158; —-i 'adâlet-peyvest-i hazret-i Pâdişâhî 1167; —-i agyâr-ı gaddâr 209; —-i bâ-bereketler 805; —-i düşmen 482; —-i erreciler tarafı 851; —-i eşkıyâ 104; —-i fiten-peyvest 595; —-i gadr 140, 363; —-i habâset 630; —-i habâset-mahsûr 262; —-i ikbâl 212; —-i isâbet-peyvest-i Mülûkâne 591; ıtâle-i —-i i'tidâ 360; —-i i'tilâlar 140; âsâr-ı —-i meş'ûm 793; —-i Mülûkâne 402; —-i nâ-halef 157; —-inde ruhsat yok 968; —-i nusrat-peyvest-i Mülûkâne 604; —-i sitem-peyvest-i hadî'a-kârâneler 456; —-i şefekat-i übüvvet 635; —-i ta'zîm 48; —-i te'addî 113, 235, 563; —-i te'arruz 363; —-i tegallüb 583; —-i tegallüb-i erbâb-ı tuğyân 562; —-i tegallübler 971; —-i tekellüfât-ı bî-şümâr 184; —-i temşiyet-i merâma âlet ederek 99; —-i tesallut 235, 299; havâle-i —-i 'udvân 129; —-i vükelâ 248; —-i zulm 235, 563; —-keş-i ârâm/ferâğ 96; —-keş-i eşgal 533; —-keş-i ferâgat 1144; —-keş-i hıdemât-ı sûriyye 933; —-keş-i keşmekeş-i gavâ'il-i dehr 636; —-keş-i mâl ü [me]nâl 642; —-keş-i nekâl 533; —-mâye-i servet 168; —-mâye-i yesâr 168; —-pîrây-ı mefâhır 128; —-res 236, 398, 526; —-res-i gasb/zafer 222; —-yârî-i himmet 52, 180; —-yârî-i sa'y 180; —-yârî-i tedbîr-i/tevecculh-i cenâb-ı Tâcdârî 178; —-yârî-yi mu'cizât-ı cümmetü'l-berekât 547; —-zed-i yağmâ-gerân 293; —-zen-i âlât-i âteş-feşân 591; —-zen-i âlât-i ıtfâ 140; —zen-i âlât-i nizâl/turâd 121; —-zen-i silâh 119; —-zen-i teber/tîğ 135

destâr 301; bî-— 666; çatal — (ulemâ giceliği ta'bîr olunan) 488; kâtibî — 488; —-ı Şâhî 441; —lar 109; tulumbacı gürûhunun —ları 302

deste 198, 1095, 1174

dest-gâh; işler temâm —a keşîde 1061; — boş kalmış 1006; — hâlî kalmış 1005; —lanacağ 1022; taşra —lar 1005; —lar 952; — sâhibi olanlar 240

destî 593

dest-i erreciler tarafı 851

devâ 511, 599, 978; cûyende-i — 231; —'-i kat'iyyü't-te'sîr 626

devâbb 208, 378, 703, 1000

Devâtdâr; — Ağa 482; —-ı mûmâ ileyh 482; —-ı Sadr-ı a'zamî 482

devât talebi 512

deve 394, 702, 898; mehâr — 890; —de kulak gibi 1153; — katarları 652; —ler 254; —leri istikrâ 1020

devekuşu 350; — yumurtası şeklinde/tarzında 845
Develi Voyvodası 370
devlet 17, 21, 22, 23, 30, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 65, 70, 82, 90, 96, 103, 108, 130, 170, 175, 193, 211, 213, 237, 242, 243, 246, 248, 250, 258, 272, 286, 295, 336, 338, 340, 346, 357, 359, 380, 383, 405, 481, 528, 532, 534, 551, 552, 561, 614, 615, 663, 672, 687, 699, 760, 787, 824, 831, 864, 867, 868, 870, 901, 925, 947, 970, 975, 977, 978, 980, 984, 986, 1004, 1011, 1027, 1028, 1031, 1032, 1045, 1049, 1060, 1061, 1074, 1086, 1096, 1099, 1102, 1103, 1124, 1126, 1141, 1155, 1157, 1159, 1162, 1163, 1168, 1169, 1192, 1198, 1214, 1241, 1243, 1264, 1279, 1283, 1284, 1293n; a'dây-ı — 35, 591; 'âdet-i — 1114; 'âdet-i seniyye-i — 432; 'adûy-i tabî'î-i — 40; ahvâl-i şehbâzân-ı cevv-i — 439; 'âmme-i hademe-i — 234; as'ab-ı mesâlih-i — 807; asdıka'-i — 187, 903; aslı-ı takviyet-i — 36; 'avârız-ı — 925; 'azîm — 16; bâb-ı — 1045; bâ'is-i devâm-ı — 22; bâ'is-i tezâ'uf-i tefrika-i eczâ'-i — 39; bende-i — 480; bende-i perverde-i dest-i — 450; de'âyim-i nizâm-ı — 76; dest-efrâz-ı du'ây-ı — 143; devâm-i — 692; du'ây-ı — 973; e'âzım-ı — 278; ekâbir-i — 20, 98; erkân-ı — 78, 143, 156, 404; erkân-ı erba'a-i — 1028, 1241; esâs-ı takviyet-i — 36; eslâf-ı — 1028; esrâr-ı — 40; ezbbâ'-i sakâmet-i — 36; ferîza-i dirâyet-i erbâb-ı — 1068; ferîza-i rakabe-i — 75; fevâ'id-i — 40; gayret-keşân-ı — 36, 1272; gayret-keş-i — 140; hademe-i — 234, 434, 728, 1084, 1094; hâ'în-i — 1279; hakîkat-i ahvâl-i — 135; hakîm-i müdîr-i — 626; hakk-ı — 626; hakk-ı nân u ni'met-i — 529; hasm-ı — 111, 138; hasr-ı — 571; hayr-hâhân-ı — 72, 187, 348, 378; hayr-hâh-ı — 285; hazîne-i — 206; hıdemât-ı mühimme-i — 281; hıdmet-i — 98; himâyet-kârî-i — 150; huddâm-ı — 213; îfây-ı mu'âvenet-i — 446; ihlâl-i a'sâb-ı — 70; ihlâl-i 'urûk-ı — 70; ihyây-ı — 76; îrâdât-ı — 529; kâffe-i umûr-i mühimme-i — 1136; kanûn-i müstemirre-i — 112; kar'-ı sâmi'a-i — 1072; ka'ide-i — 234, 993; kavâ'id-i — 1027; kıvâm-ı — 77; kulûb-i devâ'î-yi — 1259; lâyık-ı şân-ı — 212; lâzime-i — 272; levâzım-ı — 588; ma'lûm-i — 699; mahrem-i râz-ı — 1126; mazarrat-ı — 296; mazbata-i — 353; menfa'at-ı — 296; merâsim-i — 179; mesâlih-i — 302; mesâlih-i cesîme-i — 651; mesârıf-i — 624; mezâyây-ı esrâr-ı — 150; mi'mârân-ı dâ'ire-i — 521; mir'ât-ı mülâhazât-ı — 246; mizâc-ı — 101, 646, 871; mugayir-i usûl-i — 192; muhâlifîn-i usûl-i — 815; muhavvel-i 'uhde-i ricâl-i — 150; mu'în-i — 802; muktezây-ı nizâm-ı — 975; munsıfân-ı vükelâ'-i — 272; murabba'-nişân-i 'izz ü — 29; murahhasân-ı — 215; mûris-i — 41; mübâşeret-i nizâm-ı — 71; müceddid-i — 100; müdâhale-i umûr-i — 228; müdâhil-i umûr-i mu'azzama-i — 966; müdebbirîn-i umûr-i — 1198; müdîrân-ı umûr-i — 824; mühimmât-ı — 646; müstakil — 1005; mütehayyizân-ı — 71; mütesaddî-i ef'âl-i — 250; nâfiz-i — 1263; nef'-i — 364; nizâm-ı — 71, 76, 78, 101, 470; perverde-i dest-i — 179; perverde-i ihsân-ı bî-gerân-i — 193; re's-i — 802; ricâl-i — 78, 82, 130, 173, 231, 377, 378, 379, 536, 570, 604, 605, 631, 655, 658, 684, 698, 713, 755, 763, 1084, 1117, 1128, 1136, 1144, 1238, 1251, 1267; rusûm-i ma'lûme-i — 23; sadâkat-kâr-ı — 278; savb-ı — 200; sâye-i — 40, 970; serâ'ir-i — 1053; sermâye-i kuvvet-i — 35, 181; sınûf-i efrâd-ı — 404; sükkân-ı — 29; şân-ı — 163; şeref-bahş-ı kasr-ı — 591; tabî'at-ı — 106, 989; tahdîş-i hâsse-i — 1014; tanzîm-i ahvâl-i — 11; taraf-ı — 205, 213, 400; tavâli'-i — 34; tebeddül-i sûret-i — 206; tedbîr-i — 1139; tehaşşüd-i ehâlî-i — 22; temşiyet-i umûr-i — 271; teşrîf-i âgnş-i kabile-i — 25; te'yîd-i — 73; uğur-i — 320, 330, 380; 'ukala'-i vükelâ'-i — 39; 'ulemâ'-i resm-i — 687; umûr-i — 101, 182, 411; umûr-i mühimme-i — 153; umûr-i nâfi'a-i — 40; usûl-i — 736, 911, 1027; usûl-i kanûn-i kadîm-i — 285; 'uzamây-ı — 634; 'uzamây-ı ricâl-i — 395; ülfet-i gayret-keş-i — 591; ümenâ'-i — 73, 90, 180; vâkıf-ı mizâc-ı — 126; vâsi' — 16; vükelâ'-i — 34, 76, 92, 153, 192, 207, 271, 334, 1105, 1109, 1269; vüzerây-ı — 691; vüzerây-ı 'izâm-ı — 23; zarr-ı — 364; bîgâne — askeri 1218; — askeri 77; —ce 993, 1076; — cengi 1175; — ciheti 183; —-der-devlet 39; — düşmenleri 1169, 1209; —e hıdmet 101, 1099, 1216; — ehlinin hasûdu 672; — elden gitdi 101; beyne'd-—eyn 553, 1001; hudûd-i —eyn 594; mâ-beyne'd—eyn 549; mesâlih-i —eyn 40; mütevassıt-ı beyne'd—eyn 40; —eyn 94, 174, 342, 552, 553, 555, 945, 1060, 1283; —eyn beyninde 336, 613; —eyn-i fahîmeteyn 413; —eyn-i fahîmeteyn-i mu'âhedeteyn 552, 555, 557; —eyn-i merkumeteyn 531; —eyn-i mezbûreteyn elçileri 1252; —eyn-i mezkûreteynin dostu 343; —eyn-i musâlahateyn 241; —eyn-i müşârun ileyhimâ 1111; —eyn-i mütehâbbeteyn 1001; —eynin hadd-i fâsılı 552; —eyn memâliki 555; —eyn murahhasları 174; — hâ'tini 123; —-hâne 989; —-i âhar 343; düşmen-i tabî'î-i —-i Âl-i 'Osmân 533; —-i Âl-i 'Osmân 49; —-i ba'îd 209; —-i bî-ittisâl 209; a'zam-i —-i dâreyn 690; meclûb-i —-i diğerân 181; dâ'ire-i teba'a-i —-i ebediyyü'd-devâm 457; hıdemât-ı celîle-i —-i ebediyyü'd-devâm 702; vükelâ'-i —-i ebediyyü'l-eyyâm 74; Memâlik-i —-i ebediyyü'l-karâr 802; —-i ebediyyü'l-mebnâ 96; erkân-ı —-i ebed-kıyâm 83; —-i ebed-kıyâm 73; a'dây-ı —-i ebed-müddet 456; kutb-i dâ'ire-i —-i ebed-müddet 76; —-i ebed-müddet 13, 65, 647; ricâl-i —-i ebedü'd-devâm 155; —-i fahîme 413; ricâl-i —-i iblîs-i pürmekîdet 40; —-i İslâmiyye 74, 824, 1234; cünbiş-i livâ'-i zafer-nümây-ı —-i kavî-şevket 1031; —-i kavi-şevket 457; —-i mahsûsa 722; zuhûr-i nûr-i hurşîd-i —-i mansûre-i matla'u'l-'adâlet 13; —-i merkume 530; —-i mezbûre 60, 96, 530, 721, 822, 975; —-i mezkûre 246; —-i Muhammediyye 1123; —-i muntazama-i sanâyi'-kâr 248; —-i musaggara 400; —-i müşârun ileyh 239, 242, 340, 413, 549, 904, 984, 1269; —in ehâlîsi 74, 824; —in erkânı olan ocaklu/'ulemâ 117; —in hudûdu 405; esrâr-ı —in i'lânı 1175; —in şânı 248; —in tarafdârı 824; —in vekârı 248; —in zâyi'âtı 364; —-i

rûz-efzûn 951; —-i seniyye 184; —-i 'Osmânî 453; usûl-i kadîme-i —-i 'Osmâniyye 661; zuhûr-i —-i 'Osmâniyye 402; —-i 'Osmâniyye 41, 94, 376, 378, 615, 747; —-i 'Osmâniyye-i ebed-karîn 1094; —-i Şâhâne 403; —-i ulyâ 96; —-i vesî'a târîhi 23; —-i zafer-eser 1030; —-i zî-şân 271, 405; — küberâsı 624; mekâyid-i husamây-ı —ler 746; —ler 36, 212, 249, 334, 413, 552, 595, 821, 1182; devâm-ı hezâr-sâlî-i —leri 142; nezd-i —leri 783; —leri gayretine düşerek 1286; —leri uğurunda 1287; —lerin vekîlleri 1155; —lü efendim 1121, 1243, 1281; —lüler 67, 821; — me'mûrları 831; — murahhası 244; — re'âyâsı 338; — sâyesinde 529; — serîri üzere 864; — sûreti 247; — tarafdârları 1159; — tarafı 220, 271; müşrif-i sohbet-i hazret-i Kutb-i hakîkî-i — ü ümmet 619; — yolu 133

Devlet Girây Hân 871

Devlet-i 'aliyye 26, 40, 59, 64, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 84, 85, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 98, 102, 108, 109, 123, 141, 163, 165, 183, 191, 192, 206, 209, 211, 212, 213, 221, 223, 228, 234, 237, 239, 240, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 264, 271, 272, 275, 278, 279, 280, 317, 328, 329, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 345, 347, 348, 353, 356, 357, 366, 383, 400, 404, 412, 413, 416, 436, 447, 449, 455, 456, 458, 481, 508, 522, 527, 528, 529, 530, 531, 536, 546, 547, 553, 554, 555, 556, 557, 564, 572, 577, 578, 594, 596, 605, 611, 612, 613, 614, 615, 624, 627, 647, 671, 675, 681, 682, 700, 702, 716, 720, 723, 732, 761, 765, 773, 781, 793, 815, 819, 820, 818, 824, 835, 866, 868, 869, 882, 883, 903, 907, 909, 910, 915, 945, 946, 951, 952, 953, 962, 970, 975, 979, 981, 982, 983, 992, 993, 1000, 1001, 1004, 1014, 1016, 1020, 1022, 1031, 1034, 1035, 1043, 1055, 1060, 1062, 1065, 1074, 1075, 1077, 1079, 1086, 1098, 1099, 1109, 1111, 1122, 1123, 1124, 1125, 1128, 1136, 1137, 1142, 1149, 1168, 1174, 1175, 1185, 1187, 1194, 1198, 1199, 1200, 1204, 1205, 1211, 1219, 1223, 1230, 1237, 1246, 1247, 1250, 1254, 1265, 1269, 1274, 1279, 1282, 1283, 1284, 1285, 1286, 1287; 'ayn-ı menşe'-i vâridât-ı cesîme-i — 287; ber-muktezây-ı gerdiş-i gerdûn-i — 279; debdebe-i — 893; dûş-i — 199; hademe-i — 728, 911, 1196, 1239; hudûd-i — 1141; ibtidây-ı zuhûr-i — 1269; inkılâb-ı — 95; kâffe-i mehâmm-ı — 415; kânûn-i — 1136; kânûn-i kadîm-i — 677; kā'ide-i müstedîme-i — 551; kavâ'id-i — 1136; kuvve-i kāhire-i — 946; lâzime-i — 741; memâlik-i — 555, 556, 747, 747, 818, 909, 1000, 1274; meslek-i — 90; mütehayyizân-ı — 763; nân-ı — 681; nizâm-ı — 343; rızây-ı — 576, 647; ricâl-i — 671, 692, 1168, 1239; sâye-i — 114, 358, 563, 746, 1127; şân-ı — 238; şîme-i kerîme-i — 694; tahsîl-i rızây-ı — 681; tahsîl-i rızây-ı yümn-iktizây-ı — 648; taraf-ı — 239, 240, 244, 334, 335, 342, 411; târîh-i — 1165; umûr-i 'azîme-i — 41; vâridât-ı — 77; vükelâ'-i — 335, 1136; — akçası 596; — asâkiri 222, 248, 1204; — askerîliği 271; — asker-i mu'tenâsı 1021; — askerîsi 88; — askerleri 1204; — bayrakları 240; — cizye-güzârı 1055; — derûnu 92; — duymaz ve işitmez zann etmeyüp 1196; — düşmenleri 1251; — elçileri 240; — himâyesi 336, 334, 336, 337, 341; — hudûdu 631; —-i 'adâlet-âyîn 11; —-i 'âlî-dîn 1076; —-i ebed-karîn 524; —-i ebed-müddet 42; —-i ebediyye 42, 785; —-i ebediyye memâlik-i vesî'ası 17; —-i ebediyyü'd-devâm 61, 241, 1285; —-i ebediyyü'd-duhûr 18; —-i ebediyyü'l-istimrâr 238, 549; —-i ebediyyü'l-karâr 323; hâssa-i —-i İslâmiyân 1089; —-i kadîmü'l-erkân 624; —-i kadîmü'l-evkat 211; —-i kavî-şevket 1069; —-i mu'azzama târîhi 23; —-i Muhammediyye 1099, 1137, 1149, 1168, 1169, 1286; —-i muzaffer 17; Memâlik-i —-i müstahsenü'l-mesâlik 23; —-i müstakillü'r-re'y-i Şâhâne 1094; —-i 'Osmâniyye 75, 552, 553, 556, 612; —-i 'Osmâniyye'nin cizye-güzâr re'âyâsı 554; —-i 'Osmâniyye suları 556; —-i rûz-efzûn 989; —-i vesî'atü'l-memâlik 435; —-i zî-şân 435; — kavâ'idi 611; hademe-i — kıyâfeti 40; — me'mûrları 648, 742, 831, 901, 1001, 1123; — memâliki 72, 246, 910; — memâliki hüccâcı 915; — memâliki mahsûlâtı 824; — Muhassılı 611; — Murahhası 171, 175, 207, 241; — teveccüh-i —'nin bereketi 89; —'nin çâker-i sadâkat-peykerleri 948; —'nin donanması 346; —'nin erkân-ı erba'ası 1169; —'nin fermânberleri 948; —'nin hâtırı 340; —'nin hediyyesi 887; —'nin irâdesi 1286; —'nin re'yi 1286; —'nin vâridât-ı mu'ayyenesi 1269; — ra'iyyeti 357, 1034, 1082, 1107, 1274; — re'âyâsı 240, 241, 359, 456, 720, 760, 761, 1076, 1086; — sâyesi 1122, 1269; — sefîrleri 831; — sekenesi 910; — sınuru 738; târîh-i — silki 1155; — sükkânı 554; — tarafı 975; — teba'ası 240, 241, 556, 1210; — teba'asından olmayan 1053, 1054; — tüccârı 240, 241, 612, 835; — usûlü 611; — zîr-i destânı 895

Devrekânî Kazâsı 316

Devriyye 299, 628, 687, 775, 920, 1171, 1202; menâsıb-ı — 829, 1019; meslek-i — 863; mevâlî-i — 51, 679, 770, 824; mevâlî-i — 'idâdı 620; — Mevleviyyeti 659, 944

devşirme; — alınmağ 111; — gulâmı 110, 111; — makulesi 145; —k 502, 1078, 1211

Deylem 548

deyn 694, 867; —ler 939

deyr 960; ta'mîrât-ı — 650

dımâd; muhâlif —lar ilsâkı 1022

Dıragaşan 1265; — Karyesi 1234

Dırakulak (haydûd kapudanlarından, izbandîd eşkıyâsından, şakî) 866

Dırama 762; — A'yânı 459; — hâssı 762; — Nâzırı 735, 762, 830, 982; — Nezâreti 735; — Köprüsü 237

dîbâce; —-âsâ 11; —den me'âle 107; —-i kitâb 996; —-i müverrih-i Fakîr 956; —-i nüsha-i teveccüh-i Husrevâne 323; —-i Sadru'ş-şerî'a 195; —-i teşrîh-i şikeste-mefâsıl 785

dîde 972; —-bânlar 271; —-dâr-ı intizâr/terakkub 933; —-güşâ 140; —-güşây-ı ahvâl-i cihân 49; —-güşây-ı intizâr 119; —-i 'âlem 1134; —-i iz'ân 133; —-i nâs 376; —-i sanâdîd 39

dihkân 397; — bozuntusu 122
Dikili-taş (At-meydânı'nda) hizâsı 814
Dikili-taş (Ruscuğ'un yukarı tarafında) mahallî 502
dikkat 12, 20, 32, 35, 261, 310, 287, 397, 405, 407, 415, 420, 442, 445, 448, 453, 466, 482, 484, 485, 486, 534, 567, 627, 656, 692, 705, 706, 707, 708, 709, 714, 717, 722, 726, 727, 729, 734n, 736, 739, 744, 748, 760, 761, 767, 769, 771, 772, 774, 782, 787, 790, 807, 835, 855, 856, 859, 864, 871, 888, 911, 912, 913, 915, 919, 930, 949, 985, 1002, 1016, 1027, 1031, 1035, 1038, 1040, 1047, 1066, 1068, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1085, 1096, 1101, 1109, 1115, 1116, 1120, 1124, 1127, 1132, 1137, 1140, 1153, 1181, 1185, 1192, 1194, 1196, 1206, 1254, 1261, 1271, 1283; 'adem-i — 66n, 136, 153, 466, 558, 654, 1020; ashâb-ı — 446, 521, 1025, 1120; cây-ı — 1248; ehl-i — 35, 864; havâle-i sem'-i — 807; hıdmet-i celîle-i vâcibetü'd-— 13; imâle-i nazar-ı — 302; i'mâl-i — 1028; kemâl-i — 13, 36, 183, 303, 323, 343, 432, 649, 741, 901, 908, 990, 1076, 1085, 1097, 1109, 1130, 1177, 1209, 1271; küllî — 952; lâzime-i — 729; mahall-i — 335; mesmû'-i erbâb-ı — 105; mezîd-i — 516, 523, 1101, 1150; müşâhed-i ashâb-ı — 120; nazar-ı — 40, 236, 509; sarf-ı — 16, 22, 588, 1020; sarf-ı nakdîne-i — 37; — ederek 917, 1067; —e ehil 248; —e şâyân 904; — etmeyüp 682, 709; — eylemek 680, 681, 1001, 1016, 1048, 1185; —i külliyye 354; —i mâ-lâ-kelâm 591; —i mahsûsalar 552; —i noksân 144; —i tâmme 216; — olunmak 729, 680, 1137; — olunmayarak 697
dil 199, 478, 869, 918, 972, 1088, 1137, 1235; düldül-i — 847; ez-— 186; hâl-i — 1053; sâf-— 53; safha-i — 154; sâfî-— 1024; saht-— 183; seng-— 1228; yek-— 265, 466, 683, 840, 904, 1103, 1173; —-âzâr 1225; —-âzârlık 937; —-âzâr sözler 934; —-dâr 662; —-gîr 105n, 112, 200, 228, 449, 665, 931, 971; —-girlikler 1158; metâyibât-ı mudhike-i —-güşâlar 214; —-hâh 211, 234, 388, 1277; ber-vech-i —-hâh 234; ber-vefk-ı —-hâh 91, 522; ef'âl-i —-hâhâne 1155; neyl-i telezzüzât-ı —-hâhâne 866; tasarruf-i —-hâhâne 1157; —-hâh-ı hazret-i Pâdişâhî 966; —-hâh-ı Pâdişâhî 649; —-hâh-ı Şâhâne 967; —-hâhlar 1196; izhâr-ı yek-—î 1063; yakîn-kerde-i —-i pür-intibâhlar 305; —-i şeydâ 867; —-ler 386, 396, 1277; —leri tutuldu 1126; —lerini uzatmakdan garazları 616; tedbîr-i —-pezîr 170, 250; —rübâ vilâyetler 210; —-şâd 510; ez-— ü cân 352, 375, 1277; zebân-ı — ü cânla gûyân olarak 510
dilâver 1044; asâkir-i —ân 318; ceng-azmâ olan —ân 523; —ân 1232; —ân-ı asker-i İslâm 274; —ân-ı İslâm 502, 1265; —ân-ı İslâmiyân 288; —ân-ı kavm 456; tefâhur-i —î 1031; —î 57, 145; —ler 390; —lik usûlü 1192
dilber; zülf-i — 933; —ân-ı sîmîn-sâ'id 114
dilîr 74, 183, 190, 259, 295, 307, 409, 451, 684; ceng-azmâ olan —ân 523; gılmân-ı —ân 119; guzât-ı —ân 307; ka'ide-i —âne 125; niyyet-i —âne 123; sûret-i müdâfa'a-i —âne 138; —ân-ı guzât 222; —ân-ı segbân 139; mehleke-i —âne 119; va'z-ı —âne 505; —âne 289, 382, 385, 392, 534, 789; —âne na'ralar 1050; izhâr-ı —î 222; şîr-i pîşe-i —î 221; — kimse 471; — müdîr 308
dilkese ma'dûm kılınacakları 503
dimâğ 168, 388, 992; âsâr-ı ihtilâl-i — 793; dîk-i — 185; ihtilâl-i — 1008; muhtell'd-— 362; —-ı âlâ 180; —ında fesâd olmak ihtimâli 1107; —ında olan garaz 1017; —ını ihlâl 978; —-ı şu'ûr 866; —larına te'sîr etmiş 1160; —larında olan fesâd 1245
Dimetoka 59, 451, 465, 586, 795, 1201, 1250; — A'yânı 316, 318, 737; — cânibi 935, 938; — Kazâsı 442, 467, 1178
Dimitraki ('Aleksi-oğlu, Şarköyü'nde, zimmî) 1181
Dimitraşko Bey-zâde (Tercemân, Ordu-yi hümâyûn'da Dîvân Tercemânı) 163, 502, 593
Dimitri Makdonski (şakî, hâ'in) 1046, 1173
Dimukrâtî; kanûn-ı — 1155; usûl-i —yye 729
Dimyat İskelesi 1053
dîn 80, 38, 103, 286, 534, 561, 592, 686, 1041, 1043, 1059, 1168, 1192, 1241; 'adû-yi — 412; bî-— 737; emn-i ihvân-ı — 854; erkân-ı — 1168; eyâdî-i düşmen-i — 147; gayret-keşân-ı — 1272; hâ'în-i — 1279; hıdemât-ı — 221; hıdmet-i — 98; îfây-ı mu'âvenet-i — 446; ihtilâf-ı — 1043; ihtilâl-i — 991; ihvân-ı — 1037; ihyây-ı — 76; 'ilm-i — 568; kıvâm-ı — 77; levâzım-ı — 588; muktezây-ı emr-i — 686; müceddid-i — 100; müdâfa'a-i a'dây-ı — 285; râhat-ı ihvân-ı — 854; te'hîr-i telkîn-i — 735; uğur-i — 380; 'ulemâ'-i — 542, 686; ülfet-i gayret-keş-i — 591; —dâr 461, 690; —den bî-behre serserî yağmâcı makulesi 855; — düşmenleri 35, 42, 285, 291, 324, 377, 379, 432, 447, 452, 1076, 1099, 1143, 1169, 1209, 1287; —e hıdmet 101, 1022, 1099, 1216; — elden gitdi 101; — gavgası 1285; —-i âhar 94; —-i 'âlî-i Muhammedî 1137; —-i 'âlî-i Muhammedî 'aleyhine 1218; —-i bütün ta'bîri 200; —-i İslâm 555, 686; —-i İslâm dilâverleri 377; —-i İslâm gayreti 1143; —-i İslâmiyye 1234; —imîzin sâhibi 1099, 1168; îzâh-ı metn-i metîn-i —-i Muhammedî 411; —-i Muhammedî 377, 453, 1084; —-i Muhammediyye 1123; muktezây-ı —-i mübîn 1083; —-i mübîn 524, 1169; —-i mübîn uğruna 378, 1099; —in erkânı olan ocaklu/'ulemâ 117; —ini bilen 366; 'akîde-i —iyye 470; 'alâka-i kaviyye-i —iyye 329; ashâb-ı gayret-i —iyye 284; gayret-i —iyye 366, 376, 377, 383, 448, 521, 1082; hubb-i —iyye 324; izhâr-ı salâbet-i —iyye 1168; kütüb-i —iyye 834; müvâlât-i —iyye 324; salâbet-i —iyye 221; usûl-i —iyye 1040; — karındaşları 363, 377; —leri gayretine düşerek 1286; —leri uğurunda 1287; — maslahatı 1084; — yolu 133; — yolunda cân fedâ eylemek 378; — yolunda kılıç çekip şehîd vererek 377
dînâr 198, 208, 582, 596; mâni'-i celb-i — 1191; —-ı zerrât-şümâr 798
Dipalto (دیپالطو, tabîb) 1008
dirahtistân yerler 1010

dirâyet 13, 20, 74, 318, 514, 639; âsâr-ı — 9; ashâb-ı — 66n, 335, 521; levâzım-ı — 524; muhavvel-i 'uhde-i — 417; reviyyet-i ashâb-ı — 858; sâhib-i — 278, 285; temyîz-i ashâb-ı — 755; 'uhde-i — 702, 708, 759; —-kâr 871, 1173; merd-i —-kîş 105; tefavvuk-ı —ler 109; vâcibe-i 'uhde-i —ler 729; —lü 355; —-melzûm 565; —-mendâne 708, 800; husûs-i —-nusûs 13

Direfş-i Kâviyân 12

direk; baş — 171, 172; orta — 472, 473; ikişer —li iki kıt'a gemi 1291; iki —li 'usât gemisi 1218; —siz 57

dirhem 348, 349, 939, 1144, 1145; —-i mukadder 910; —-i zerrât-şümâr 798; —ler 1145

Dirîgî 'Urbânı (Hama tarafında) 705

Dirine (درينه , Selânik Sancağı dâhilinde) Kazâsı 987

Dir'iye (Su'ûd'un makarrı, karâr-gâhı) 389, 403, 690, 691, 835, 860, 861, 888, 889; feth-i — 885; — cânibi 790; — fethi 907; — Kal'ası 790, 830, 885, 888, 891; — mâddesi (mesâlih-i Hicâziyye'den) 690; — maslahatı 691, 790, 888; — Ser'askeri 885; — tarafı 835; — üzerine 834

dirlik 113, 271, 577, 855; —ler 79, 272; —-leri ref' 954

Dîrme Karyesi (Dir'iye yolu üzerinde) 834

dîvân; nigâşte-i bâlây-ı — 610; —ın ayakları tabtabı 50; — yerinden yukarıya geçüp 1139

Dîvân (Tâhir 'Ömer Paşa-zâde şâ'ir Fâzıl Bey'in eseri) 419

Dîvân 156, 211, 402, 460, 811; âmîziş-i erbâb-ı — 51; —'a hâzırlanma 1050; —cı 892; — giceleri 1050; —-hâne 50, 58, 100, 257, 810, 1066; —-hâne Tercemânı 1061; —-hâne-i Tersâne 603, 799; —-ı 'âlî 238, 1067; sâhib-i —-ı 'âlî-'ünvân 607; —-ı hümâyûn 81, 82, 952; —-ı hümâyûn çavuşları 893; —-ı hümâyûn Kalemi 80, 681, 701; —-ı hümâyûn Kalemi battâlı 888; —-ı hümâyûn Kalemi küttâbı 495; —-ı hümâyûn Tercemânı 1237; —-ı hümâyûn Tercemânı hânesi 334; —-ı mu'allâ-erkân Çavuş-başısı Vekîli 269; menâsıb-ı —iyye 51; ricâl-i —iyye 265, 594; tevcîhât-ı hademât-ı —iyye 195; — Kalemi ketebesi 1256; — Kalemi küttâbı 160, 1257; — Kalemi mühimme-nüvîsleri 1256; — Kalemi Mümeyyizi 1256; — Kâtibi 202, 524, 536, 608, 682, 702, 703, 732, 796, 888, 1022; — Tercemânı 237, 593, 1052, 1112, 1214; — Tercemânı hânesi 334, 340; — Tercemânı kulları 336; — tertîb 214, 927

dîvâne 124, 194; —gân 667; maraz-ı —gî 67; —-hâne 100; —ler 106; dârü'ş-şifâdan boşanmış — gibi 56; —ye dönüp 103

Dîvân-yolu 48, 116, 134, 137, 227, 893; — cânibleri 137; — etrâfı 140

dîvâr 140, 850, 1066; der-i — 182; —-ı nâ-üstüvâr 965; —-ı sabr 134; —-ı sekîneler 134; der-i —lar 759; —lar 602

Divrik 321

Diyadin Kazâsı 922

*diyakos*lar; manastırın —ı 1227

diyânet 366, 973, 1139, 1213; ashâb-ı — 381; ehl-i — 480; emr-i — 926; ferîza-i 'uhde-i — 1269; ferîza-i zimmet-i — 591, 624, 650; icrây-ı lâzime-i — 448; iktizây-ı — 1125; lâzime-i — 855, 1089; lâzime-i emr-i — 914; münâfî-yi muktezây-ı — 1220; müterettib-i zimmet-i erbâb-ı — 914; nâmûs-i — 1225; rakabe-i — 843; sûret-i — 36; teng — 97; 'uhde-i — 76; —ini bilmez câhil 365; —kâr 1225; 'adem-i —ler 925; —-me'âsirîn 1229; ma'lûm-i —-melzûm 377; pîr-i —-semîr 195; — sularında 200

diyâr 16, 282, 304, 548, 622, 909; teb'îd-i — 69; terk-i — 492, 569, 746, 870, 954, 971, 1008; —-be-diyâr 621; — ehâlîsi 191; —-ı 'adem 281; —-ı a'dâ 444, 719; —-ı âhar 553, 1008; —-ı ehl-i îmân 141; —-ı gurbet 266; —lar 104, 1144; — müftîleri 284

Diyârbekir 355, 445, 548, 830, 873, 905, 927, 928, 929, 930, 946, 949, 950, 953, 954, 955; — 'aşâyiri 953; — derûnu 905; — ehâlîsi 928, 929, 930; — Eyâleti 93, 195, 751, 752, 922, 927, 929, 946, 1000, 1019; — Eyâleti Vâlîsi 751; — Kal'ası 313, 327; — Kal'ası Dizdârı 313; — kazâları 955; — Müftîsi-yi sâbık 905; — Mütesellimi 787; — Sancağı 651; — Vâlîsi 195, 651, 705, 755, 829, 873, 921, 930, 931, 945, 953, 954, 955, 1019, 1077

Dizdâr 896; —-ı pister 1069

dizlik 301; 'abâ — 86

Dobruca/Dobrıca 1150; — Kazâsı ehâlîsi 986, 1044

Doğan-baba (Tatar-pazarı civârında) 546

Doğan-hisârı (Konya'da) A'yânı 315

dolab 756; —-ı îgfâl 251; —-ı maklûbü'l-inkılâb 1104; — kanâdları 971

dolama misillü esvâb-ı hazariyyet 1239

Dolma-bağçe 1010

dolu; fındık kadar — 1009; — dahi yağup 1009

don 969; gömlek ve içlikle —suz oturmak 969; —una uygun 943

donanma 56, 243, 248, 249, 256, 258, 333, 344, 345, 347, 353, 463, 574, 721, 723, 769, 899, 952, 1137, 1149, 1174, 1175, 1176, 1182, 1183, 1185, 1197, 1203, 1212, 1216, 1226, 1230, 1242, 1259, 1267, 1269, 1273; idâre-i umûr-i — 257; ihrâc-ı — 1174; ince — 486, 556, 900, 901, 1176; kebir sefâyin-i — 248; keraste-i — 435; sefîne-i — 133; takviye-i — 1196; umûr-i — 858; — alayı 55; İnce — Başbuğu 268; — ehâlîsi 258; — fennine vâkıf 900; — gemileri 258, 333, 1177, 1183, 1237, 1273; — ihrâcı 1185; —lar 345, 1162; — sefâyini 1212; — sefîneleri 724, 985, 1212; — sefînesi 1270; — techîzi 353, 1185; —-yı a'dâ 1045; —-yı düşmen 54, 55; —-yı menhûs 1287; —-yı mezbûr 345; —-yı mezbûr amirali 247; —-yı mezbûr ser-kerdeleri 174; —-yı mezkûr 463, 901

Donanma-yı hümâyûn 55, 57, 256, 257, 258, 344, 347, 353, 383, 715, 742, 952, 995, 996, 1172, 1177, 1182, 1185, 1196, 1197, 1207, 1230, 1237, 1243, 1267, 1270, 1271, 1272, 1273, 1278; — alabandası 258; — Başbuğu 1229, 1237, 1271; — gemileri 1152; — Kalyonlarının Başbuğu 174; — ma'iyyeti 1176, 1182, 1253,

1267; — me'mûrları 1270; — sefâyini 320, 752, 900, 985, 1272; — sefîneleri 472, 796, 1005, 1176, 1212, 1242; — sıra sefâyini 486; — takımı 333

dost 342, 343, 1067, 1086, 1214, 1266; semt-i —ân 129; —âne 240, 243, 348, 800, 975, 1162, 1163; —âne ifâdât 800; tedâbîr-i —âne-i ihtiyâtiyye 347; —âne mu'âmele 346; —ânî 353; — asker 1164; semt-i —dârî 60; — devletler 91, 1175; esnây-ı —î 247; kıdem-i —î 174; levâzım-ı —î 324, 792; mebânî-i —î 945; merâsim-i —î 945; şerâ'it-i —î 241; teşyîd-i erkân-ı —î 238; —î 552; —-i ehabb 413; —i kadîm 90; —lar 940; —ları olanlar 1140; —luk 338, 725, 1111; —luk izhârı 1215; —luk mu'âmelesi 726; —lukları bâkî 1286; —lukları pây-dâr 1286

Dömeke 1141

dönük çalarak 391

dört yol ağzı; — sokakları 1109; — tarafları 1109

döşeme 853, 857

Drac; — Kal'ası 980, 987; — mâddesi 980; — mahalli 979; — vülcânı 983

Drama Kazâsı 431

Drin Nehri 611

du'â 108, 142, 143, 200, 250, 253, 395, 544, 804, 855, 864, 909, 933; bed-— 101; iksâr-ı — 566; —-gûyân 383; —-hân 403, 510; —-hân-ı âyet-i ihlâs 194; —-hân-ı âyet-i şükr 194; —y-ı bekây-ı 'ömr ü devlet-i Pâdişâhî 986; —y-ı devâm-ı 'ömr ü Devlet-i Şâhâne 1279; —y-ı devlet 973; —y-ı efzâyiş-i 'ömr-i Şâhâne 246; —y-ı efzâyiş-i ikbâl-i Şâhâne 246; —y-ı füzûnî-i 'ömr ü devlet-i veliyy-i ni'met 108; —y-ı haml 187; —y-ı hayr-ı serî'u't-te'sîr-i Mülûkâne 691; —y-ı hayr-ı Şâhâne 1270; —y-ı 'ömr ü devlet-i hazret-i Pâdişâh-ı rûy-i zemîn 970; —y-ı 'ömr ü devlet-i Şâhâne 947; —y-ı 'ömr ü devlet-i veliyy-i ni'met 380; —y-ı Pâdişâhî 591; —y-ı selâmet-i Pâdişâh-ı 'âlempenâh 541; —y-ı Sultân 673; —y-ı şeh-zâdegân 673

duba 269, 384, 385; —lar 384, 385, 491, 502, 506; —lar cengi 389

Dubnice A'yânı 460

dûdmân 71, 112, 151, 152; âteş-bâzân-ı — 185; ehâlî-yi — 70; gayret-i — 119; hânumân-ı — 130; hiddet-i — 144; irhân-ı 'ırz-ı — 123; meşâhîr-i şîrân-ı — 139; miyân-ı — 139; miyân-ı hâmiyân-ı — 188; mutâla'a-i — 67; mübelliğîn-i da'vet-i — 129; müstevlî-i — 368; mütemeyyizân-ı — 1103; nîrân-ı — 128; sanâdîd-i — 142; sevdây-ı — 136; tantana-i kazgân-ı — 477; uğur-i — 124; üstâdân-ı — 130; zâbitân-ı — 124, 151; —-ı Bektâşiyân 272; —-ı yeniçeriyân 117

duhâ; vakt-i — 140, 222, 851; — vakti 474

duhân; Emîn-i Gümrük-i — 830; mass-ı — 804; —î 364; —î-başı 690

duhter 634, 978, 1061; —-i hûrî-peykerler 643; —-i melek-peyker-i nâhîd-i sa'îd-âsâ 462; —-i sa'd-ahter-i 'âlem-ârâ 188; —-i sa'd-ahter-i nâhîd-sîmâ 253; —-i sa'd-ahterler 701; —-i züleyhâ-peyker 634

duhûr 19; 'alâ mede'd-— 858; ber-mûceb-i emzice-i — 11; fî cemi'i'd-— 865; hıdmet bi'd-— 299; nâdire-i vekayi'-i — 852; —-i vefîre 16; mere'd-— ve'l-a'vâm 1045

Dukagin; — Kazâsı 282; — Mutasarrıfı 1049; — Sancağı Mutasarrıfı 282, 431, 709, 875

Duranc Naso (=d'Orange Nassau, Prens, Pey-Bas [=Pays-Bas] Kralı) 725

dûr-bîn 176; —-i dîde-i basîret 305

Durmuş İbrâhîm Bey (Lağımcı-başı) 825

Dûryâdlu Karyesi (Haleb'e on sâ'atlik mesâfede) 772

dûzah; âmûhte-i —iyân 595; —-sütûr 476

duzak 505

düğme; ceviz kadar gümüş —ler 109

dükkân 113, 118, 145, 181, 232, 364, 475, 734, 850, 1101, 1135, 1254, 1274; ashâb-ı — 135; ebvâb-ı — 179; sedd-i — 218; — ihdâs etmek 1274; kârgîr —lar 853; —lar 134, 850, 923, 1108, 1139, 1227; —ların kepengleri 182; —ların sukûfu 474; — sâhibi olanlar 240

dülger gündelikleri 960

dümen suları 259

dünyâ 103, 367, 1039; aksâm-ı erba'a-i — 952; berây-ı tahsîl-i devlet-i — 149; dâr-ı — 352; hakîkat-i ahvâl-i — 135; ikbâl-perest-i — 41; itmâm-ı ga'ile-i — 633; râhil-i — 622; sermâye-i selâmet-i — 229; servet-i — 41; teşrîf-i dâr-ı — 253; vasıyyet-i terk-i âlâyiş-i — 41; yalan — 214; — bu kıyâfete girdi 1131; —dan usanmış 1102; — ve âhıretde sâlim 285; vesîle-i felâh-ı —vî 639; —vî 666; hiyel-i celb-i menfa'at-i —viyye 186; merâtib-i —viyye 35; mücâzât-ı —viyye 50; ucûr-i cezîle-i —viyye 136; fesâdı —yı tutdu 1170

Dürrî-zâde Efendi (Şeyhulislâm) 620, 710, 775, 1200, 1201, 1225; — Mektûbcusu 764

Dürzî 971

Düsine (دوسنه, Çanakcı Karyeli, hâ'in) 1248

düşmen 43, 54, 55, 71, 73, 74, 77, 83, 119, 137, 152, 207, 208, 219, 222, 223, 237, 248, 257, 260, 261, 262, 264, 268, 270, 273, 274, 275, 287, 288, 294, 295, 299, 305, 307, 308, 312, 320, 360, 372, 373, 382, 384, 385, 386, 387, 389, 390, 391, 392, 393, 396, 397, 398, 399, 407, 408, 415, 420, 429, 442, 443, 444, 461, 479, 485, 486, 488, 491, 502, 503, 504, 505, 506, 523, 527, 532, 533, 547, 789, 922, 1140, 1175, 1217, 1273; asker-i — 393; dest-i — 482; esâs-i mebânî-yi — 282; eydî-i — 282; istitlâ'-ı ahvâl-i — 397; kesr-i kuvvet-i — 269; leşker-i — 208; makarr-ı — 215; mekr-i — 456; mukâbele-i — 387, 522; nâ-kâmî-i — 143; şerr-i — 438; tabur-i — 222, 288; tahrîk-i — 675; tehattî-i — 35; tekâlîf-i şâkka-i — 382; verâ'-i — 377; yed-i — 296; — alayı 55; desâyis-i vesâvis-i —ân 1131; giriftâr-ı eyâdî-i —ân 44; giriftâr-ı eydî-i —ân 408; mezheb-dâş —ân 246; müsellem-i eydî-i —ân 297; teslîm-i eyâdî-i —ân 296; ziyân-ı —ân 887; —ân 257, 746; — asâkiri 19, 73, 328, 373, 414, 487; — askerîsi 789; — askeri 263, 287, 478, 490, 502, 525; — askerleri 383, 789; — ciheti 73; — devletler 91;

— donanmaları 256; — dubaları 491, 503; dûş-i —e tahmîl 250; — gemisi 1152; —i cibillî 531; —i devlet 200; —i dîn 99, 147, 280, 291, 413, 523, 1213, 1287; civâr-ı —i hîle-kâr 700; —i kaviyyü'l-iktidâr 292; —i mekîdet-âyîn 261; —i mekkâr 318, 321, 490, 503; —i mezbûr 274; —i millet 446; —i mülk 446; —i müşterek 329, 413; —i pür-fenn 209; —i pür-mekîdet 273; —i satranc-bâzın mansûbesi 276; —i süvârî 526; —i tabî'î 246, 277, 522; —i tabî'î-i Devlet-i Âl-i 'Osmân 533; —i tebeh-kâr 268; —ler 40, 181, 211; — maktûlleri 790, 834; — ordusu 275, 387, 390, 391, 490, 492; — piyâdeleri 391; — sefâyini 1212; — sefîneleri 463; — süvârîleri 390, 392; lezzet-i —şikârî 38; — şîrînleyüp 392; — tarafı 261, 288, 382, 490; — teknesi 1152; — topları 391; — üzerine 326, 445, 478; — yedi 332

düvel 17, 36, 95, 110, 209, 241, 242, 249, 279, 345, 354, 435, 446, 531, 615, 721, 760, 818, 823, 824, 909, 932, 976, 983, 1005, 1034, 1036, 1037, 1044, 1083, 1125, 1155, 1157, 1234, 1248; âdâb-ı — 1284; beyne'd— 746, 747, 1124; esrâr-ı — 250; evâ'il-i ekser-i — 15; kavâ'id-i kadîme-i — 177; ma'lûm-i cümle-i — 248; mesâlih-i — 250; mübâ-i ahvâl-i — 15; müvâzene-i — 209; revâbıt-ı kadîme-i — 249; tanzîm-i ahvâl-i — 1034; usûl-i — 975; vâkıfân-ı kavâ'id-i — 177; — beyninde 454; — derûnu 454; — elçileri 1087, 1214; hukûk-ı —e münâfî 1265; hukûk-ı —e ri'âyet 'âdeti 247; —i âhar 342; —i bâ-miknet 1043; —i bahriyye 177, 678, 720, 248; —i cesîme 721; —i ecnebiyye 440, 824; —i ecnebiyye elçileri 1114; —i ecnebiyye süferâsı 1114; —i ecnebiyye tüccârı sefînesi 1271; —i Efrenciyye 335, 1083, 1168; —i Efrenciyye cengâverânı 20; —i Efrenciyye gemileri 1271; —i hiyel-emel 36; —i kaviyye-i kadîme 209; —i mezbûre 725, 1005, 1094, 1109; —i mezbûre şurûtu 722; —i mezkûre 1109; —i muhtelife 23; —i muntazama 1094; —i muntazama-i uhrâ 36; —i müte'ahhide 1108; —i müte'ahhide maslahat-güzârları 1109; —i müte'ahhide tüccârı 678; —i müte'ahhide tüccârları 1109; —i müteferrika 21; —i mütehâbbe 1086; —i mütehâbbenin usûlüne mugayeret 1075; —i mütenevvi'a 663; —i mütenevvi'a mu'âhedâtı senedâtı 150; —i müttefika 1068, 1161, 1175; —i müttefika-i meşhûre 208; dakîka-şinâsân-ı —i sâ'ire 96; —i sâ'ire 183, 210, 416, 528, 593, 724, 824, 910, 1160, 1259; —i sâ'ire elçileri 1284; —i sâ'ire sefâyini 354; —i sâ'ire-i 'atîku'l-ka'ide 624; —i sâ'ire-i mûnise asâkiri 210; —i selâse-i kaviyye 1160; —i uhrâ 824; —i zarîfe 376; — konsolosları 1193; — sefâretleri müte'allikları 1210; — sefâyini yoklamak 1271; — sefîneleri 1087; — süferâsı 338; — tüccârı 678, 742, 1152; — tüccârı sefâ'ini 720; — tüccâr sefîneleri 1086

düyûn 833; ashâb-ı — 766; bakıyye-i — 934; — bırağarak 1086; —i mezkûre 939; —i müsbete 833

Düzmece Mustafa (Celâlî) 1044

Düz-oğlu (Darb-hâne Kuyumcusu) 935, 937; — akrıbâsı 942; —-kârî 934; — te'allukatı 942; — yalısı (Hâlet Efendi'nin sarrâfı Bağdâdlı Esekyel Yehûdî'de) 943

Düz-oğulları (Katolik tâ'ifesinden) 938, 939, 940, 943, 944; — akrıbâsı 935; — müte'allikatı 1262; — müte'allikatı emvâli 944; —'nın en küçüğü 942; —'nın mâhiyyelü bayağı hıdmetkârı 939; — te'allukatı 935

E

ebced; tıfl-ı —hân 1139

ebed; ile'l— 87; 'illet-i —iyye 599; —iyyen 1036, 1266; —ü'l-âbâd 193

ebe kadın 837

Ebe-zâde Efendi (Mısır Kadısı) 1019

ebhâs 852; — esnâsı 1102; —-ı 'acîbe-i rîzgâr 236; — yâd olunup 336

Ebî-Leheb; Sûre-i —-hân 841

ebleh; tedbîr-i —-gîr 940; tedbîr-i —-gîrler 1223

ebnâ'; yek-siyâk-ı —-i cins 496; —-i cins 488; —-i cinsler 584; hakk-ı —-i sebîl 475; hasbihâl-i —-i sebîl 1222; kat'-ı tarîk-ı —-i sebîl 146; sefk-i dimâ'-i —-i sebîl 898; —-i/ebnây-ı sebîl 190, 205, 262, 570, 708, 709, 772, 889, 955, 1176; tahkîk-kerde-i müdakkıkîn-i etvâr-ı —-i zemân 61; —-i zemân 1026

ebniye 144, 278, 418, 483, 552, 850, 851, 852, 857, 1009, 1010, 1181, 1245; kârgîr — 851; levâzım-ı — 637; umûr-i — 53, 344; —-behâ 851; —-i ahşâbiyye 1180; —-i 'âliye 724; isti'dâd-ı —-i belediyye 852; —-i Efrenciyye 848; —-i kibâr 850; kârgîr —-i mâni'a 852; —-i nefîse 1114; kârgîr — inşâsı 857; —-i sâ'ire 857; — mesârıfâtı 198

Ebû 'Arîş Kal'ası (Şerîf Ahmed'in makarr-ı hükûmeti) 908

Ebû Dülâme (Arap mizâh şâiri) 214

Ebu'l-'aynâ' (Arap şâiri) 214

Ebu'l-feth/fütûh; — Câmi'-i şerîfi 376; — Medrese-nişînleri 809; — Sultân Mehmed Hân Câmi'-i şerîfi 792; — Sultân Mehmed Hân-ı cennet-mekân Câmi'-i şerîfi kurbü 618

Ebu'n-Necîb Risâlesi 1031

Ebûbekir; bk. (Ada Kal'ası sâbık Muhâfızı maktûl Receb Ağa'nın birâderi)

Ebûbekir Ağa (Çandarlı-zâde, es-Seyyid, Konya vücûhundan, Ser-zagarî Pâyesi, Başbuğ) 442

Ebûbekir Ağa (el-Hâc, Şumnu A'yânı) 488

Ebûbekir Bey (Kapudâne-i hümâyûn Kapudanı) 57

Ebûbekir Bey (Moravî, Arpa Emâneti) 581

Ebûbekir Bey/Paşa (Moralı/Moravî, Çavuş-başı, Vezîr, Selânik Sancağı Mutasarrıfı) 505, 641, 717

Ebûbekir Efendi (Dağıstânî-zâde, eş-Şeyh, Hanefî Müftîsi) 918

Ebûbekir Efendi (Hâne-i hâssa'da, Baş-kollukcı, Baş-çukadâr) 805

Ebûbekir Paşa (Anadolu Vâlîsi, Babadağı muhâfazasına me'mûr) 1097, 1098, 1187

Ebûbekir Paşa (Kayseriyye Mutasarrıfı, Karaman Vâlîsi, Mürefte'ye kadar olan havâlîyi muhâfazaya me'mûr) 949, 1178, 1179, 1245, 1264

Ebu's-su'ûd Efendi (Kudsî, meşâyih-i 'Arab'dan) 618, 621, 622

ecdâd 1039; merâkıd-i —ı behişt-me'âdlar 48; taht-ı mücevher-itâk-ı —ı 'izâm 26; —ı 'izâm 377, 457; —ı 'izâm-ı cenâb-ı Şehinşâh-ı devrân 747; —ı 'izâmımdan mevrûs 366; —ı 'izâmlar 70; —ı 'izâmları 'âdet-i seniyyesi 622; esâmî-i sâmiye-i —ı 'izâmları-âsâ 635; —ı 'izâmları-âsâ 87; —ı pâk-nihâdlar 157; —ımızın kanı 1070

Eceâbâd 1178; — mahalli 1120; — vücûhu 1179

ecel; bâd-ı sarsar-ı — 710; fushat-ı meydân-ı —33; temâdî-i — 47; vakt-i hulûl-i — 252; hulûl-i — i mev'ûd 260, 483, 578; inkızâ'-i —i mev'ûd 499; —i mev'ûd 602, 633, 641, 651, 884, 899, 986, 1023, 1051; tefessûh-i meydân-ı —i müsemmâ 322; —ine 'acele makûlesi 1134; —ine susamış eşkıyâ üzerine 1231

eclâf 39, 144, 1231, 1260; teslît-ı — 570; zebân-zed — 858; — takımı 1254

ecnebî 54, 404, 494, 594, 654, 1144; — askerler 1066; — havâdis-nüvîsleri 1265; eşgal-i —yye 562; memleket-i —yye 23; milel-i —yye 21, 909, 1154, 1272; nukûd-i —yye 910; salîbî bayraklu sefâyin-i harbiyye-i —yye 1067; etıbbâ'-i —yye elsinesi 1006; elsine-i —yyeyi ta'lîm eylemek 1125; — mahaller 1042; — memleketler 909; — re'âyâ 1077; — sefîneler 1076; — taraflar 915, 985; — tüccârı 1144

eczâ; tayyâr — 567; —cı 1135

edâledâ' 29, 102, 207, 240, 280, 285, 356, 357, 555, 556, 622, 650, 658, 719, 867, 922, 926, 935, 939, 1021, 1039, 1040, 1043, 1100, 1128, 1145, 1251, 1252, 1270, 1277; ba'de'l-— 356, 585; tıflâne-— 933; turfe — 740; —i hac 493, 543, 801, 967, 1222; —i hıdmet 168, 629, 1128; —i me'mûriyyet 401, 442, 452, 1066; —i salât 83, 567; —i salât-ı 'işâ 804; —i salât-i cum'a 155; —i salât-i terâvîh 116; —i ziyâret 493, 543; —y-ı ferîza-i teşekkür-i ni'met 1024; —y-ı salât-ı 'îd 156; —y-ı şükr 352

edeb 748, 872; bilâ-— 153; bîrûn-i — 130; hâric-i tavr-ı — 34; tavr-ı — 143, 1131; bî-—ân 234, 469; kesret-i te'addî-i ba'zı bî-—ân 675; bî-—âne 476, 924, 964, 966, 1276; sibâk-ı hemvâr-ı —î 1043; —in fikdânı 300; —iyle ikamet 897; —iyle olan re'âyâ 1196; terbiye-i —iyye 1038, 1040, 1041; umûr-i —iyye 1039; ünsiyyet-i —iyye 1038; —iyye 202; —siz 759, 1139; —siz takımı 1254

edevât 176, 384, 486, 612, 861, 965, 1234; —ı asker 401; —ı ceng 591; müntehab-ı —ı hâmiyyeler 835; —ı harb 836; —ı harbiyye 291, 292, 414, 479, 583, 1184; —ı kıtâl 836; —ı muktezıyye 696; —ı mürettebe 225; —ı sâ'ire 385, 555; —ı seferiyye 285; —ı serbesiyyetler 715

Edhem; cevelân-gâh-ı —kalem 852

Edhem Efendi (Ebe-zâde, kuzâtdan) 222

Edîb Ağa (Köstendil A'yânı) 325

edîb 501, 1026

edille; —i kaviyye 243; —i kaviyye-i sarîha 242; —i sâbıka 724

Edirne (bilâd-ı selâse-i mu'azzamadan) 152, 185, 255, 264, 267, 297, 306, 309, 317, 318, 390, 436, 437, 452, 464, 488, 548, 597, 623, 637, 779, 780, 874, 801, 874, 927, 1019, 1077, 1080, 1105, 1120, 1142, 1175, 1195, 1197; mahmiyye-i — 1099; mahrûse-i — 317; nefs-i — 263, 267; — A'yânı 801, 805; — Bostancı-başılığı 773, 803; — Bostancı-başısı 318, 390, 436, 437, 486, 773, 937, 1077, 1098; — cânibi 236; — civârı 296; — Eyâleti 224; — gavgâsı 152; — havâlîsi 437, 801, 1264; mahmiyye-i — Kadısı 630; — Kadısı 264, 920, 926, 1003, 1009, 1142, 1258; — Kazâsı 216, 658, 675, 944, 1202; — kurbü 297; — meştâsı 46; — Pâyesi 67, 203, 395, 412, 497, 601, 605, 662, 665, 666, 679, 711, 829; — Sahrâsı 254, 255, 260; — semti 814; — Serayı 53, 773; — Serayı ta'mîri 167, 381; — tarafı 118, 127, 190, 215, 295, 304, 442; — vücûhu 274

Edirne-kapusu 127, 1066; — hâricî 215

Edremîd 1151; —A'yânı 314

edvâr; ilâ âhıri'l-— 74

Edvar (Edward IV, İngiltere Kralı) 822, 823

edviye 359

edyân 23; cihet-i — 677; ittifâk-ı — 455

ef'âl 100, 318, 455, 666, 675, 678, 690, 699, 825, 839, 943, 1041, 1072, 1120, 1160, 1289; hüsn-i — 204; kabâyih-i — 955; mesâ'il-i kerâhet-i — 157; mücâzât-i — 1008; sarf-ı cell-i — 758; şehâdet-i — 1075; —de ittifâk 1027; —i a'dâ'-i fünûn-âşinâ 573; —i câbirâne 951; —i dil-hâhâne 1155; —i hâdise-i a'dâ'-i saltanat 1032; —i haşâret-me'âl 977; —i hayvâniyye 713; —i ızrâr-âsârlar 911; —i ihtilâl-me'âl 993; —i insâniyye 1038; —i mahmûde 1028; —i mecnûnâne 665; —i mefâsid-iştimâl 68; —i meksûbeler 934; —i memdûha 1028; —i müsbite-i muhakkıka 22; —i nâ-be-câ 302; —i nâ-ber-câ 756; —i nâ-marziyye 1002; —i nâ-sezâ 752, 824; —i nâs 927; —i sâbıka 554, 577; —i tenfîr-me'âl 882; —ler 106; —misâl 934

efendi 129, 131, 154, 175, 359, 810, 1066, 1067, 1131, 1169, 1223, 1225, 1281; —i merkûm 212, 213; —i mûmâ ileyh 90, 97, 171, 185, 278, 770, 856, 857, 919, 1066; —i müşârun ileyh 9; —ler 82, 108, 128, 131, 180, 180, 207, 345, 347, 1019

efkâr; harâret-i — 470; hayret-âver-i ashâb-ı — 969; ızturâb-ı — 933; imâle-i — 126, 364; mûcib-i ızturâb-ı — 1025; mübtelây-ı envâ'-ı — 1008; mütevâfıku'l-— 45; sâhib-i — 205; sarf-ı — 552; —ı bâtıla 1121; —ı fâside 668; —ı gayr-i sahîha 924; —i fâside 1067; telâhuk-ı —ı hakîmâneleri 250; —ını târumâr edüp 279; nigâşte-âver-i —ı sıgar u kibâr 458; —ları dâ'imâ sû'-i kasdden 'ibâret 1141

eflâk 804

Eflâk 23, 94, 248, 488, 548, 888, 1012, 1034, 1047, 1061, 1065, 1071, 1076, 1078, 1096, 1173, 1188, 1203, 1204, 1205, 1211, 1212, 1264, 1265; kürsî-i Memleket-i — 869; — Beyi 611; — boyarları 1078, 1203; — boyarlarının mahzarı 1173, 1204; — eşkıyâsı 1096; — etrâfları 548; —'ın gomonosu 1046; —'ın kibâr boyarları 1046; —'ın piskoposu 1046; —'ın sığar boyarları 1046; — imtiyâzâtı 553; — köyleri 506; — Ka'im-makâmı 1174, 1203, 1234; —lu 1205, 1265; —lu'nun mahzarları/takrîrleri 1204; — Memleketi 96, 436, 553, 1046, 1063, 1083, 1204, 1269, 1287; — Metrepolidi 1046, 1203, 1205; — müzâkeresi 357; — re'âyâsı 264; — Ser'askeri 1096, 1098, 1179; — tarafları 556, 1061, 1086, 1148, 1149, 1171; — Voyvodalığı 1052, 1060, 1112; — Voyvodası 680, 694, 767, 849, 866, 869, 870, 1021, 1022, 1046, 1047, 1052, 1060, 1113, 1164, 1204, 1205, 1221, 1262; — yakası 291, 488, 680, 1217

Eflânî Kazâsı 315

Eflâtûn-ı Hakîm 924

Efrenc 334, 360, 939; — dükkânları (Bey-oğlu'nda) 1140; — etıbbâsı 359; — gemisi 1270; — hâneleri 858; Sîh-ı —î 133, 821; zer-baft-ı —î 776; düvel-i —iyye 335, 1083, 1168; ebniye-i —iyye 848; elsine-i —iyye 1037; kütüb-i —iyye 308; Memâlik-i —iyye 543, 734; tevârîh-i 'atîka-i —iyye 17; —iyye 255; düvel-i —iyye cengâverânı 20; düvel-i —iyye gemileri 1271; —iyyü'l-'ibâre mektûblarını tercemeleri 1215; — kalb-zenler 910; — kapuları hammâllıkları 760; — tâ'ifesi 1272; — tüccârı 910, 1108, 1145; — tüccâr sefîneleri 1010, 1289

efsâne-i bî-mâye-i u'cûbe 15

Egil Hâkimi 287

Eğindir A'yânı 315

Eğin Kazâsı (Ma'den-i hümâyûn merbûtâtından / mülhakâtından) 905; — karyeleri 955

Eğinli Sarrâf (Ermenî tâ'ifesinden, zimmî) 677

Eğriboz 1012, 1151, 1207; — ihtilâli 1152; — Kal'ası muhâfazası 1255; — Muhâfızı 704, 717, 873, 983, 1012, 1130, 1140; — Muhâfızı-yı sâbık 717; — Mukata'acılığı 161, 580, 1257; — Mutasarrıfı 704, 1012; — Mütesellimi 1151; — Nâhiyesi karyeleri 1289; — re'âyası 1077, 1151, 1174, 1004, 1011, 1130, 1147; — Sancağı 704; — tarafı 1174

Eğri-dere Palangası 286

Eğri-göz Kazâsı 833; — Nâ'ibi 516

Eğri-kapu Kenîsesi 1139

ehâdîs; ber-muktezây-ı — 626; hükm-i şîfâ'-i —i cenâb-ı Tabîb-i kulûb-i 'âlemiyân 498; —i hazret-i Risâlet-penâhî 280; —i münîfe 284; —i şerîfe 18, 280; şevâhidü'n-nübüvve-i sıhâh-ı —iyye 15

ehâlî 16, 18, 22, 23, 56, 108, 127, 144, 149, 246, 255, 262, 271, 283, 287, 294, 295, 305, 325, 330, 352, 354, 355, 366, 367, 368, 401, 460, 469, 534, 543, 563, 583, 602, 605, 622, 653, 654, 677, 678, 693, 694, 695, 705, 707, 709, 714, 716, 717, 726, 727, 728, 730, 739, 743, 751, 754, 769, 770, 771, 781, 794, 798, 816, 821, 827, 839, 840, 846, 861, 863, 865, 873, 881, 882, 897, 904, 909, 922, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 949, 953, 954, 957, 962, 963, 964, 967, 971, 980, 981, 983, 985, 986, 987, 1000, 1020, 1038, 1046, 1060, 1118, 1146, 1150, 1157, 1158, 1162, 1168, 1191, 1205, 1245; 'âdet-i kadîme-i — 602; 'âmme-i — 452; a'yün-i — 826; beyne'l-— 281, 544, 863; bî-cürm — 1204; celb-i — 727; emniyyet-i — 769; ezhân-ı — 905; himâyet-i — 323, 516; ızırâb-ı — 36; mahzar-ı — 936; ma'lûm-i — 869; mesâlih-i — 728; mizâc-ı — 985; mücib-i ferhat-i — 1242; perâkende olmuş — 1157; sıyânet-i — 323; taltîf-i — 209; te'lîf-i — 727; te'mîn-i — 860; te'mîn-i kulûb-i — 209; vücûh-i — 772, 947, 1016; zîr-i — 677; idâre-i/himâyet-i — esbâbı 758; —i âtiye 22; emzice-i —i belde 165; —i belde 1158; —i belde-i behâyim-âsâ 133; —i belde-i mübâreke 918; —i bilâd 827; —i kal'a 1015; —i kasaba 237; —i kazâ 522, 728, 743, 798; —i kurâ 980; —i mahallât 381; —i mahalle 853; —i medîne-i merkûme 769; —i memleket 372, 563, 564, 576, 625, 780, 873, 875; —i memleket-i İslâmiyye 111; —i memleket-i mezbûre 870; —i merkûme 553, 739, 882, 964; —i mezbûre 166, 862; —i mukata'ât 400; —i nâfi'a 1182; —i ordu 655; —i ra'iyyet 35; —i saltanat 35; —i serhadd-i mezkûr 758; —ler 875, 1289; — ma'rifetleri 294; — müvâcehesi 402; —nin mahzarı 282, 1182; —nin tekâlîfleri 798; sevâd-ı a'zam —si 365; —yi düdmân 70

ehibbâ 27, 118, 151, 154, 228, 279, 512, 719, 793, 853, 859, 1007, 1166; endûh-âver-i — 145; ifâte-i — 541; —'-i kesîre 661; —y-ı mahremâne 514

ehl/ehil 58, 334, 554, 567, 1057, 1134, 1225, 1241; bi'l-— 333, 342; nâ-— 180, 458, 996, 1241; gürûh-i nâ-—ân 439; —-i 'adâvet 151; —-i basar 145; —-i basîret 69, 85, 497, 572, 864; —-i cebr 686; —-i cifr sûretinde 454; i'tilây-ı —-i dalâl 29; —-i dikkat 35, 65n, 864; —-i diyânet 480; —-i gavga 134; —-i habâset-i huyânet-mu'tâd 676; —-i harb 481; —-i hayr 199, 1028; —-i haysiyyet 66n, 212; —-i hired 165; —-i hibr 1065; —-i hikmet 770; —-i hirfet 64, 481; —-i ırz 144, 361, 363, 366, 468, 563, 656, 728, 730, 949, 957, 1073, 1193; —-i 'ırz gürûhu 361, 741, 743, 744, 954, 1008; —-i 'ırz kısmı 670; —-i 'ırz makûleleri 67; kendü hâliyle giden —-i ırz re'âyâ 1143; —-i 'ırz re'âyâ 1076, 1079, 1194, 1254, 1275; —-i 'ırz sınıfı 113, 653; —-i 'ırz şehirlü 507; —-i 'ırz şübbân 363; —-i 'ırz zümresi 166; —-i 'ilm 51; 'âmme-i —-i îmân 855; cemî'-i —-i îmân 887; ellerine geçen —-i îmân 1229; —-i îmân 383, 448, 824, 1037, 1071, 1082, 1143, 1168, 1169; —-i îmâna yakışmayan 1143; —-i îmân lisânına alınmağa şâyân olmaz 194; —-i insâf 129, 280, 529, 802; —-i isti'dâd 409; —-i 'isyân 1180; —-i kalem 279, 481, 1238; —-i kemâl-i vehbî 607; —-i keyf 607; ma'lûm-i sevâd-hân-ı —-i kitâb 1045; A'râf'da kalmış etfâl-i —-i Kitâb-âsâ 134; —-i liyâkat 727; —-i ma'rifet 409; —-i meclis 974, 1132, 1244; —-i mükâtebe 1094; —-i nifâk düzmesi 182; —-i nücûm 454, 511; —-i rencber 64; —-i riyâ 200; nazîre-i hirbed-i

maslûb-i —-i salîb 1224; —-i seyf 481, 1238; —-i sûk 364, 923, 1128; —-i sünnet 46; —-i şakavet 686; —-i şerr 1028, 1030; —-i şirk 1028; —-i tahkîk 33; —-i tahrîr 1094; —-i tecribe 1022; —-i tedbîr 1069; —-i tencîm 16, 469, 672; —-i tûmâr 304; —-i tuğyân 98; —-i zimmet 113, 135, 200, 363, 468, 697, 901, 992, 1107, 1291; —-i zimmet ra'iyyeti 818; —-i zimmet re'âyâ 111, 235, 1021; —-i zimmet re'âyânın 'arsaları 856; eyâdî-i nâ—lân 624; — olmadıkları 87; meyyâl-i 'avdet-i — ü 'iyâl 1033

ehl-i İslâm 75, 94, 111, 116, 134, 140, 231, 236, 270, 284, 290, 363, 365, 376, 377, 378, 382, 408, 447, 448, 479, 493, 502, 510, 522, 528, 529, 554, 567, 599, 611, 613, 695, 696, 734, 760, 820, 856, 857, 910, 915, 952, 960, 989, 1012, 1021, 1036, 1053, 1060, 1063, 1064, 1065, 1066, 1068, 1070, 1078, 1082, 1083, 1084, 1085, 1089, 1095, 1097, 1098, 1103, 1113, 1116, 1117, 1118, 1127, 1130, 1135, 1140, 1141, 1143, 1147, 1149, 1152, 1154, 1169, 1172, 1179, 1182, 1183, 1185, 1186, 1207, 1209, 1215, 1217, 1220, 1223, 1227, 1229, 1230, 1233, 1234, 1237, 1238, 1242, 1250, 1251, 1253, 1254, 1264, 1265, 1282, 1286, 1291; darba muktedir — 447; da'vet-i — 446; eli ayağı tutan — 1289; mahallât-ı — 1069; — ebniyesi 856; — etıbbâsı 232; — evlâdı 111; — hâneleri 474, 613, 1261; — kasabası 1282; — kurâsı 1282; — mahalleleri 541; — mahalleleri sekenesi 760; — mellâhları 1085, 1272; — mellâhları tedârükü 1272; — nikâhı 1061; — tasarrufu 275; — tüccâr gemileri 1085; — tüccârı 1063; — tüccârı sefâyini 1182; — tüccâr sefîneleri 1063, 1085

Ehl-i Sünnet 915

ehliyyet; 'adem-i — 113; bilâ— 624; ri'âyet-i rütbe-i — 588

Ehrâm; —lar 19; — tesmiye olunur 18

e'imme 367, 489, 579, 665, 755; kıyâfet-nümây-ı — 134; kıyâm-ı zümre-i — 810; —-i mahallât 1217; lâzime-i mâhiyyet-i —-i zemân 194

ejder; mânend-i — 139; — olsalar 682

ekâbir 36, 39, 44, 1059; 'âdet-i câriye-i — 1087; ittifâk-kerde-i kâffe-i — 75; menşe'-i feyz-i ba'zı — 1051; mizâc-ı — 232; mezemmet-i ba'zı —-i bi-'irfân 542; —-i devlet 20, 98; —-i vüzerâ 1011; a'zam-ı —-i zemân 747

ekâlîm; —-i mezbûre 23; —-i Mısriyye 1137; —-i Sa'îd 393

ekâzîb 730, 1068, 1282; kesret-i — 848; — neşri 897, 964

ekl 333, 927; — ü bel' 272, 458, 817

ekmeliyyet 1134

eknâf 36, 116, 117, 118, 120, 266, 433, 445, 482, 583, 596, 629, 883, 990, 1002, 1036, 1069, 1116, 1129, 1231, 1285; —a intişâr 1160; —-ı hâzırûn 1174

Ekrâd 135, 787, 916, 920, 929, 955, 1170; 'aşâ'ir-i — 739, 840; cevelân-gâh-ı eşkıyây-ı — 772; süvârî — 955; — askeri 881; İranlu —ı 1002; 'Acem —ı beyleri 1017; —-ı bâ-fesâd 206; —-ı Berberî-nihâd-ı mezkûr 287; —-ı berrânî-i'tikâd makûleleri 924; —-ı bî-'âr 911; Tersâne —ı fesâdı 924; —-ı habîs 971; —-ı İran 1018; —-ı merkûme 287, 917; —'ın mizâcı 883; — tâ'ifesi 882, 1018

ekser (اکسر) 960

Eksimut Amiral (=Lord Edward Pellew Exmouth, İngilterelü Ak-deniz Donanması Kumandanı) 720, 723, 724

el 120, 364, 378, 526, 776, 960, 1029, 1210, 1245, 1248, 1285, 1289; — birliği 271; — çekmeyecekleri 614; —de iken 1040, 1124; kendi usûlünü —den bırakmayup 1204; —den gelan hıdmet 1149; —den gidermek 529, 1023; —e almak 614, 986; —e geçenler 882, 1116; —e geçmek 742, 894, 919, 954, 981, 1057, 1150, 1165, 1196, 1218; —e geçmeyerek 962; —e geçmiş 893, 966, 1077, 1114, 1277, 1290; —e getürmek 367, 680, 691, 705, 769, 830, 855, 874, 885, 891, 895, 897, 908, 955, 990, 1054, 1147; —e getürülmek 583, 668, 705, 796, 904, 985, 994, 1116; —e girmek 717, 731; —inde bulunarak/olarak 682, 910; —ini çekip 993; —ler 473, 1241; iki —i 1102; a'zâsı gevşeyüp —leri çözülünce 472; —lerinden 139, 388, 683; —lerinden kurtularak/tahlîs-i giribân/tefkik 811, 992, 1139; —lerinde olan 152, 250, 676, 680; —lerine geçen 502, 1063, 1229; —lerini arkalarına bend 942; —ini muhkem bend etdirüp 450; —lerini öpün 1266; —lerini uzatmak 616; —leri öpülüp du'âları alınacak zevât 455; iki —lerini açup 1067; —leşerek 1226; iki —iyle ref' 1139; — urdukları 607; — uzatdığı 981; — uzatmakdan mücânebet 736

elbise 153, 301, 703, 934, 943, 1108, 1163; ecnâs-i — 1054; — giymameleri 760; —i cedîde 197; —-i mutallâ gibi 109; —-i Mülûkâne 214; —-i nâdirü'l-emsâl 102; —-i sâ'ire 198; —-i zerbaft 933; —-i zerdûz 102; —ler 1164; —sini soyup 1225

Elbistân Çayırı 704

Elçi 94, 95, 237, 241, 333, 335, 337, 338, 339, 340, 346, 347, 353, 503, 614, 615, 663, 859, 975, 976, 1075, 1164, 1213, 1283, 1284, 1286; cedîd — 565; — Bey 347, 357; — Bey dostumuz 176; — Hânı önü 1128, 1201; —-i cedîd 565, 870; —-i merkûm 237, 613, 1284; —-i mersûm 336, 339, 357, 614, 615; —-i mezbûr 614; —-i mûmâ ileyh 340, 870, 976, 1055, 1109, 1214; —-i sâbık 92; — Konağı 337, 338, 1139; —ler 335, 1087, 1109, 1160; milel-i sâ'ire —leri 240; —lik 244; —lik i'timâd-nâmesi 237; Büyük —lik rütbesi 237, 412; — Serayı 337; — Tercemânlığı 240; —yân-ı mersûmân 342

elektörlük 23

Eleşkird; — Mutasarrıfı 921; — Sancağı 922

elfâz 20, 499, 594; tezyîn-i — 11; —-ı Firengî 231; —-ı gayr-i sarîha 1070; —-ı mermûze 24

Elfinston (İngiltere donanması amirali A. John Elphinston) 247

elif nâ-şinâsân 186

Elizabet (Gray'in metrûkesi) 822

elkâb; ba'de'l— 288, 291, 354, 385, 1168, 1229

Elli Altıncılar Çartakı (Yemiş İskelesi'nde) 683

elli gurûşluk 911
elmâs 1241; rûze — (altûn üzerine) 845; — (mâ'î ve penbe mînâ üzerine rûze) 845; mâ'î reng —ı bî-misl ü kıyâs 943; zîbâ reng —ı bî-misl ü kıyâs 943; — ile murassa' 845; hurda —lı 800
Elmâs Ağa (Tepedelenli 'Ali Paşa'mın İstanbul'da müdîr-i umûru, 'Ali Paşa'nın Kapu Çukadârı) 981, 1278
elsine 1199; —-i ecnebiyyeyi ta'lîm eylemek 1125; —-i Efrenciyye 1037; —-i ehl-i şikak 141; —-i mütenevvi'a 20; —-i nâs 640, 646, 734, 855, 974, 1045; —-i nâsda câri 1133; —-i 'ukalâ 536; —-i yârân 215; etubbâ'-i ecnebiyye —si 1006
eltâf 253; mazhar-ı envâ'-ı — 570; —-ı 'aliyye-i hazret-i Pâdişâhî 1194; —-ı bî-gâyât-ı Hudâvendigârâne 457; —-ı elfü âlâf-i kibriyâ'iyye 1076; —-ı hafiyye-i İlâhiyye 691; —-ı İlâhiyye 292, 1084, 1099
elviye; bk. livâlar
emâkin 92, 283, 295, 309, 310, 596, 981, 1262, 1269; metîn — 435; müstahkem — 435; —-i 'âliye 799; —-i fukarâ 852; —-i hâne 121; —-i kesîre 145, 909; —-i lâyıka 1285; —-i lâyıkalar 1278; —-i mezbûre 32, 420; —-i muktezıyye 744; —-i mürtefi'a 136; —-i müstekrehe 1006; —-i müte'addide 295, 1054, 1115; —-i müte'addide-i uhrâ 310; —-i müteferrika 126; —-i sâ'ire 748, 1088; —-i şerîfe-i sâ'ire 914; —-i zîbâ 210
emân 151, 165, 271, 366, 367, 411, 694, 708, 736, 767, 923, 939, 982; âsûde-nişîn-i hısn-ı hasîn-i emn ü — 973; âsûde-nişîn-i semt-i — 123; 'âzim-i dâru'l-— 139, 408; bilâ-— 477, 742, 897, 913, 1144, 1229, 1231; dâr-ı — 60; dâru'l-— 132, 142, 691; i'tây-ı berât-ı — 142; i'tây-ı menşûr-i — 143; mahvî-yi dâ'ire-i — 624; mûcib-i — 736; müsterîh-i hısâr-üstüvâr-ı — 39; müteşebbis-i ezyâl-i — 766; recâ-mend-i — 348; tâlib-i — 988; —a tâlib 908; temâm-ı inkıtâ'-ı —î 924; — 'ınâyeti 1279; — taleb 923; — vermek 1233; — verilmek 789, 896, 923, 1234, 1279, 1283, 1290; — verilmemek 366, 1186; kendüye — verilmiş 993
emânet; —en 334, 341, 342; —en vaz' 340; —-i Defâtir 166; —-i Defter-i Hâkânî 698; —-i Me'âdin 465; —-i Şehr 637; —-i Tersâne 201; —-i kübrâ olan Vezâret 682; —-i mezkûre 700; —ler 919
emâret 277, 362; şân-ı — 627; —i ref' 325; —ler 535, 536, 990
emâsil; mahsûd-i — 546; mümtâz-ı — 620; tafra-fürûş-i — 44
Emed Kazâsı Nâ'ibi 516
emekdâr 970, 1047; — etbâ'ı 1014; —ı Şehriyârî 44; — kapu halkı 827; —-zâde 903
emel 184, 620, 966, 1021; ecell-i — 322; mebnî 'alâ ba'zı'l-— 1034; tûl-i — 889; 'umde-i — 192; — edinerek 1155; —-i dagaller 715; —ler 47
emîn 133, 355, 363, 378, 501, 514, 532, 542, 544, 821, 865, 887, 1043, 1096, 1128, 1159, 1194, 1206; — beyefendiler 72; —-i Binâ 343, 344, 381, 628, 738, 771, 818, 1187, 1193; —-i Binây-ı Kilisa 960; —-i cedîd 934; —-i Darb-hâne 912; —-i Darb-hâne-i 'âmire 472; —-i Darb-hâne-i sâbık 472; —-i Defâtîr-i Hâkaniyye 63; —-i Defâtir-i Hâkanî 193; —-i Defter-i Hâkanî 166; —-i Fetvâ 529, 601; —-i Gümrük-i Duhân 830; —-i Ma'den 655; —-i mûmâ ileyh 700, 919; —-i Nüzül-i Kal'a-i İsma'îl 47; —-i sâbık 231; —-i sûhtegân 808; —-i Tersâne 231; — olmayarak/olmayup 1097, 1187; — olup 682
Emîn Ağa (Hacı, Anadolu Eyâleti'nin Çavuşlar Kethudâsı) 838
Emîn Ağa (Hacı, Koca-başı, Mora Kā'immakamı) 1140
Emîn Ağa (Hasköylü) 390, 629; —'nın karındaşı 371
Emîn Ağa (Kilar Kethudâsı, Silahdâr-ı Şehriyârî, Ocak Kethudâsı, Topcu-başı) 159, 161, 493
Emîn Ağa (Köprülü A'yânı, Kapucu-başı) 431
Emîn Ağa/Paşa (Veys-zâde, Kapucu-başı, Erzurum Gümrükcüsü, Vezîr, Erzurum Vâlîsi ve Şark Cânibi Ser'askeri, Bâyezîd Mutasarrıfı) 318, 326, 331, 414, 430, 444, 445, 457
Emîn Behîc Efendi; bk. Mehmed Emîn Behîc Efendi (es-Seyyid, ed-Defterî)
Emîn Bey (Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Sadâreti Pâyesi) 67
Emîn Bey (Kâtib Efendi Yamağı, Tersâne'de Riyâset Vekâleti) 1257
Emîn Bey (Kugu-zâde, Trabzon ağavâtından) 319
Emîn Bey (Mehmed Paşa-zâde, Batumlu-zâde, Batum'da sâkin, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Faş Muhâfızı, Gönye Sancağı) 225, 311
Emîn Bey/Efendi (Emîn Paşa-zâde, Mîr, sudûr-i 'ulemâdan) 201, 632, 633
Emîn Efendi ('Osmân Efendi-zâde, Haleb Kadısı) 649, 665
Emîn Efendi (Burusevî, Şeyh, sûhte bozuntusu, yürek üzüntüsü) 41
Emîn Efendi (Dîvân Kâtibi) 682
Emîn Efendi (hâcelerden) 811
Emîn Efendi (Haffâf-zâde, Galata Kadısı, İstanbul Pâyesi) 674
Emîn Efendi (Mâlikâne Halîfesi) 668
Emîn Efendi (Sahhâflar Şeyhi) 88
Emîne Sultân (Sultân Mahmûd II.'nin kızı, —-ı cennet-mekân) 643, 701, 710, 756
Emîn Paşa (Prizrinli, Mîr-i mîrân, Dukagin Sancağı Mutasarrıfı) 875
Emîn Paşa evlâdları ('Abdülcelîl-zâdeler'den) 355
emîr; murabba'-nişîn-i —âne 44; iltizâm-ı —günler 973; —lik da'vâları 971; —u'l-hâclar 394
emlâk 73, 74, 356, 456, 536, 552, 554, 583, 796, 896, 954, 978, 1068, 1069, 1157; ashâb-ı — 554; kâffe-i — 403; temellük-i — 1106; —-i mezkûre 766; —-i mütenevvi'alar 554; —ler 554, 1189, 1190; — temellükleri 1274
emn 165, 206, 235, 248, 279, 298, 365, 366, 401, 450, 451, 457, 466, 552, 729, 730, 736, 915, 940, 949, 1034, 1073, 1241; 'adem-i — 206;

âsûde-nişîn-i — 973, 1122; bâdî-i — 121; bâ'is-i — 249; esâs-ı — 271; esbâb-ı — 555, 670; hısâr-ı dâ'ire-i — 299; husûl-i — 615, 709; insîlâb-ı — 549, 897; istikmâl-i — 205; kâffe-i — 759; kemâl-i — 270, 1279; mahvî-yi dâ'ire-i — 624; mazille-nişîn-i — 758; mûcib-i — 1094; münâfî-i — 544; müsterîh-i hısâr-üstüvâr-ı — 39; mütena''am-i — 251; nâ'il-i — 947; ni'met-i — 250; şâ'ibe-i — 183; şart-ı evvel-i — 407; temâm-ı — 1045; vesîle-i — 181, 591; —i ağniyâ 169; —i fukarâ 169; —i ihvân-ı dîn 854; —i ihvân-ı millet 854; —i küllî 1251; —i sekene esbâbı 771; bi'l—i ve's-selâme 1020; —iyyet 22, 75, 78, 79, 111, 183, 388, 563, 583, 680, 709, 728, 741, 765, 871, 875, 885, 895, 962, 1080, 1138, 1143, 1149, 1176, 1205, 1206, 1229, 1234, 1239, 1271, 1287; 'adem-i —iyyet 42, 112, 130, 140, 205, 365, 576, 589, 624, 794, 871; âsâyiş-i —iyyet 1110; âsûde-nişîn-i vâdî-yi —iyyet 630; derece-i —iyyet 42, 1219; insîlâb-ı —iyyet 756, 1123; istihsâl-i esbâb-ı —iyyet 729; mâdde-i —iyyet 771; medâr-ı —iyyet 1167; müte'ahhid-i —iyyet 120; nâ'il-i —iyyet 637; selb-i —iyyet 96, 1016, 1169; sermâye-i —iyyet 405; tahsîl-i —iyyet 78, 218, 229; tesbît-i —iyyet 683; tezâyüd-i —iyyet 702; vesîle-i —iyyet 503; —iyyet 341, 1222; —iyyet câ'iz olmamak 1130, 1274, 1283; —iyyet garazı 1167; —iyyet hâsıl etmiş 1193; —iyyet husûlü 1194; —iyyet-i câdde 709; —iyyet-i ehâlî 769; —iyyet istihsâli 1209; —iyyet-i ekser-i havâss-ı huddâm 31; —iyyet-i külliyye 917, 1238; —iyyet-i ricâl 961; —iyyet-i tâmme dâ'iresi 977; —iyyet-i tarîk 682, 741; —iyyet-i ümenâ 961; —iyyet-i ümmet 672; vücûh-i —iyyetler 365; —iyyetler 769, 1176; —iyyet selb olarak/olmuş 1138, 1212; —iyyet sûreti 456; —iyyet tahsîli 1209; — 'uhûdu 408

emr/emir 66n, 74, 77, 86, 93, 143, 177, 234, 235, 263, 268, 269, 287, 305, 310, 323, 326, 332, 339, 352, 372, 399, 401, 403, 404, 411, 412435, 442, 443, 444, 452, 492, 542, 562, 577, 578, 583, 615, 639, 684, 731, 735, 741, 752, 765, 771, 772, 787, 817, 855, 856, 859, 880, 884, 885, 892, 910, 929, 945, 949, 979, 981, 982, 1016, 1039, 1043, 1064, 1077, 1104, 1115, 1121, 1123, 1133, 1145, 1162, 1174, 1193, 1198, 1212, 1213, 1215, 1230, 1238, 1247, 1250, 1251, 1264, 1269; âhırı'l— 633, 667, 991, 1245; ber-mantûk-ı — 1245; ber-mûceb-i — 640, 761, 887, 1214; bilâ— 570; emr-i ulu'l— 577; evâmir-i uhu'l— 38; evvel — 732, 743, 1172; fî küll-i — 841; fî nefsi'l— 212, 215, 233, 294, 376, 416, 591, 807, 863, 934, 973, 1041, 1079, 1080, 1281, 1285; hasbe'l— 193, 302; hılâf-ı — 76, 79, 102, 368, 1143, 1225; ısdâr-ı — 151; ibtidâ'-i — 104, 221, 807; kâffe-i — 77; mugayir-i — 913, 915, 916, 964; muntazır-ı — 591, 646; nihâyetü'l— 1016; savb-ı icrây-ı — 401; ulu'l— 40, 111, 351, 378, 577; vüs'at-i — 1142; — ber-'aks 112, 1236; evvel —de 392, 393, 456, 949, 1179, 1186, 1189, 1207, 1292; rabt —i 1254; zabt —i 1254; —i 'adl-ifâde-i cenâb-ı Pâdişâhî 1244; —i akdem 1151; ber-mantûk-ı —i 'âlî 846; ber-mûceb-i —i 'âlî 651; beyâz üzerine —i 'âlî 1268; hılâf-ı —i 'âlî 125; ısdâr-ı —i 'âlî 814; icrây-ı ahkâm-ı —i 'âlî 1142; infâz-ı —i 'âlî 1017; ismi açık —i 'âlî 325; muktezây-ı —i 'âlî 911; sudûr-i —i 'âlî 371, 566; tenfîz-i —i 'âlî 755; vusûl-i —i 'âlî 754; —i 'âlî 32, 50, 88, 178, 213, 261, 262, 263, 264, 266, 267, 269, 274, 276, 277, 282, 283, 294, 295, 297, 304, 306, 309, 310, 311, 314, 319, 320, 321, 326, 327, 328, 331, 332, 352, 354, 365, 366, 367, 369, 370, 371, 382, 400, 401, 420, 421, 433, 434, 437, 445, 446, 456, 460, 461, 463, 467, 485, 486, 487, 516, 534, 535, 563, 566, 576, 584, 585, 596, 621, 646, 667, 671, 689, 694, 697, 701, 703, 705, 706, 707, 709, 714, 717, 727, 728, 729, 733, 734, 735, 739, 741, 747, 755, 757, 760, 762, 767, 770, 773, 775, 780, 782, 787, 790, 791, 796, 809, 816, 817, 825, 826, 832, 838, 839, 840, 842, 846, 847, 862, 865, 885, 888, 897, 906, 907, 918, 919, 922, 951, 954, 956, 958, 994, 996, 1003, 1010, 1011, 1017, 1036, 1055, 1079, 1083, 1097, 1098, 1117, 1125, 1130, 1137, 1138, 1147, 1148, 1205, 1209, 1215, 1230, 1231, 1246, 1247, 1260, 1263, 1274, 1275; —i 'âlî-i mezkûr 262, 521, 954, 964, 1186; —i 'âlîler 91; mazmûn-i —i 'âlî-şân 367, 448; sudûr-i —i 'âlî-şân 454; vusûl-i —i 'âlî-şân 523; —i 'âlî-şân 367, 523, 577, 710, 767, 879; —i 'aliyye 1247; —i 'ârizî 455; —i 'asîr 21, 464, 730, 1199; —i asveb 331; —i âşikâr 522, 535, 746, 816; —i a'zam 249; —i 'azîm 417, 807, 968, 1021, 1284; —i 'azîz 1197; —i Bârî 367, 561; —i bâriz 1105; —i bedîhî 1265; —i binâ 728; —i câmi'u'r-rumûz 136; —i celîlü'l-'ünvân 768; —i celîlü'ş-şân 283; —i cihâd 62, 524, 836, 1182; —i diyânet 926; —i düşvâr 302; —i ehemm 72, 80, 303, 523, 709, 714, 774, 912, 966; —i eshel 686, 862; —i ezher 22; —i fazîh 17; —i fevâ'id-şümûl 855; —i garâbet-me'âl 253; —i garâbet-nümâ 511; —i garîb 1008; —i gayr-i mevhûm 321; —i gayr-i mübhem 78; —i gazâ 62; —i hac 702; —i hatîr 933; —i hayr-ifâde-i Şâhâne 996; —i hazret-i Hılâfet-penâhî 909; —i hazret-i Şehinşâh-ı fermân-revâ 256; —i hazret-i Şehriyârî 1277; —i hazret-i Tâcdârî 1234; —i hıfz 1262; —i Hidîv-i ekrem 394; —i Hidîv-i İskender-mehâbet 259; —i hirâset 1262; —i Husrevâne 1203; —i hümâyûn 132, 143, 389, 477, 501, 634, 663, 1138, 1214, 1238, 1259, 1272, 1277; —i hümâyûn-i Mülûkâne 1117, 1238; —i icâbet 811; —i ihtirâz 541, 542; —i ihtiyât 983, 1173, 1187; —i İlâh 66n, 280; —i İmâm-ı Müslimîn 166; —i isâbet-ifâde-i Mülûkâne 920; —i istihkâm 430; —i istihkâmât 293; —i kâfi 21; —i lâzımü'l-i'tinâ 945; —i ma'hûd 1277; —i ma'kûs 1033; —i ma'lûm 1055; —i ma'rûf 770, 1128; —i marzî 280; —i mechûlü'l-'âkıbe 747; —i meczûm 503, 1117; —i mehâbet-ifâde 941; —i mekrûh 131; —i merâhim-ifâde-i Şâhâne 814; —i mersûm 234, 328; —i mezbûr 717; —i mezkûr 354, 828, 832, 1268; —i mu'allâ 305; —i muhâfaza 276, 283, 296, 297, 306, 309, 310, 311, 321, 331, 332, 353, 420, 486, 765, 787, 816, 889, 908, 1086, 1207, 1209, 1229, 1244, 1254, 1291; —i muhâfazât 293; —i muhakkak 183, 554; —i muhâl 121, 223, 250, 602, 626, 909, 978, 1123; —i muhârese

321, 486, 1076, 1291; —-i muhâsara 948; râzî-i —-i mukadder 641; —-i mukarrer 91, 269; —-i musâlaha 93, 211; —-i mu'tenâ 194; —-i mübâdele 557; —-i mücâhede 308; —-i mü'ekked 269; —-i mühimm 1151; —-i mükâleme 976, 1114; —-i Mülûkâne 192, 736, 782, 949, 1099, 1174, 1239; —-i münif 284, 416; —-i müsbet 206; —-i müsellem 95; —-i müsta'cel 1111, 1151; —-i müvâzene 36; —-i nâ-be-câ 62; —-i nâ-ber-câ 20; —-i nâme'mûl 1033; —-i nâ-sezây-ı mezkûr 48; —-i nâ-şâyeste 1055; —ine inkıyâd 981; —ine mütâba'at 782, 1016, 1137; —-i nev-zuhûr 37; —-i nizâm 72; infâz-ı —-i Pâdişâhî 352; kâffe-i —-i Pâdişâhî 77; —-i Pâdişâhî 77, 923, 993; —-i Rabbânî 1083; —-i rahs 1200; —-i refâh 1200; —-i Sadâret-penâhî 78, 105; —-i saltanat 38, 575, 633; —-i saltanat-ı 'aliyye 984; —-i sarîh 972; muktezây-ı —-i seniyye 1291; —-i seniyye 908, 1270; —-i sulh 178; —-i Sultânî 143, 564, 696, 1291; —-i Şâhâne 524, 590, 651, 710, 916, 919, 954, 1212, 1239, 1277, 1278; —-i Şehinşâhâne 723; —-i şenî'a 33; beyâz üzerine —-i şerîf 1105, 1187, 1193; icrây-ı muktezây-ı —-i şerîf 1078; mazmûn-i —-i şerîf 364; sudûr-i —-i şerîf 363; vusûl-i —-i şerîf 438, 453, 466; —-i şerîf 66n, 269, 270, 280, 282, 287, 303, 305, 306, 315, 317, 326, 327, 332, 364, 369, 370, 375, 404, 414, 415, 421, 434, 442, 447, 454, 456, 468, 497, 498, 520, 521, 535, 544, 558, 564, 583, 585, 594, 650, 667, 681, 689, 692, 705, 706, 709, 710, 717, 730, 741, 746, 754, 758, 759, 764, 770, 771, 775, 780, 796, 806, 840, 844, 848, 881, 890, 896, 897, 912, 919, 953, 958, 964, 1003, 1079, 1101, 1130, 1143, 1144, 1179, 1186, 1189, 1190, 1195, 1207, 1230, 1237, 1238, 1248, 1254, 1261, 1263; —-i şerîf-i 'âlî-şân 457; —-i şerîf-i 'inâyet-me'âl 439; —-i şerîf-i mezkûr 521, 842, 1190; —-i şerîf-i vâcibü'l-imtisâl 444, 485; —-i ta'ayyüşe iştigâl 16; —-i tabî'î 16, 87, 1265; —-i te'mînleri 1244; —-i tehaffuz 542; —-i tekrîm 634; —-i teyakkun 298; —-i ticâret 22, 38, 114, 240, 1004, 1139; —-i uli'l-emr 577; —-i veliyyü'l-emr 564, 576, 680, 684, 964, 993, 1130; —-i zâhir 845; —-i zarûrî-i tabî'at-ı millet 975; —-i zî-bâl 40; —-i zirâ'at 22; —-nâme 1195; —-nâme-i mezkûr 983; —-nâme-i Sadr-ı a'zamî 936, 994, 1153; —-nâme-i Sâmî 1195, 1221; —ler 36, 279, 443, 888, 1217; —leri gönderilmiş 1175; —lerine itâ'at 1099

emrâz 232; a'râz-ı —-ı agrâz 168; tedâvî-i —-ı kulûb-ı nâ-hûb 568; —-ı rediyye 599; —-ı sâriye-âsâ 542

Emrâz-ı Etfâl (Hamse-i Şânî-zâde'nin bir bölümü) 659

emred; —ânın hâneleri kapusundan baş göstermeleri 235; —-i levend-edâ 69

emsâl/emsile 33, 63, 112, 169, 188, 265, 292, 449, 477, 583, 596, 606, 642, 694, 730, 745, 749, 752, 817, 847, 866, 891, 902, 905, 949, 984, 985, 1010, 1043, 1045, 1061, 1073, 1188, 1157, 1172, 1186, 1234, 1267; beyne'l— 108, 214, 299, 713, 1032; emvâl-i meknûze-i — 642; esb-i nâdiru'l— 350; fâ'ikü'l— 16; 'ibreten li'l— 1110; 'ibret-i — 864, 1113, 1148; mânend-i — 260; mefharu'l— 588; mesbûk bi'l— 642, 1114; mesbûku'l— 1201; miyâne-i — 414; mücerrebü'l— 1170; müsellem-i — 538; nümûne-i — 477; pîş-nişîn-i — 539; takdîm-i — 649; —-i cevgân-bâzân-ı meydân-ı mülk ü ra'iyyet 439; —-i intizâm-me'âl 828; —-i lâzımü'l-imtisâl 752; —-i mutâ'a 216; —-i mutâ'a-i mefrûzatü'l-itâ'at 284; —ine 'ibret 896, 1054; —ine fâ'ik 281; —ine tafdîl 750; —ine tercîh 575, 829; —ine vücûhla fâ'ik/galib 302; —ini iksâr 1288; —ini terhîb 327, 781, 819; —-i refî'atü'ş-şân 26; —-i tebşîr-me'âl 572; —-i ükzûbe-me'âl 814; —-i vâcibü'l-imtisâl 30, 516, 627, 635; —ler 818

Emsâl-i Meydânî (Ahmed b. Muhammed el-Meydânî'nin eseri) 496

emti'a 595, 909, 910; — Gümrüğü Emîni 494; —-i erâzî-i Ocağ-ı Şâhâne 350; —-i fâhire 107; —-i nisâ 153

emvâl 53, 121, 130, 140, 152, 153, 166, 185, 191, 199, 213, 235, 239, 240, 260, 296, 356, 363, 365, 383, 401, 402, 403, 416, 465, 466, 483, 502, 535, 552, 554, 570, 586, 605, 643, 670, 688, 693, 702, 703, 707, 715, 732, 735, 761, 796, 824, 833, 846, 851, 852, 865, 869, 893, 896, 935, 936, 940, 942, 955, 968, 980, 1000, 1001, 1002, 1016, 1054, 1063, 1216, 1230; ashâb-ı — 867; celb-i — 896; cem'-i — 400; defter-i — 664; gasb-ı — 75, 154, 234, 355, 576, 678, 751, 801, 840, 842, 911, 1146; itlâf-ı — 204; kâffe-i — 402, 896; mâ'il-i cem'-i — 450; tevfîr-i — 75; —-i 'azîme 400; —-i Beytülmâl 62, 64, 458, 605, 642; —-i dâhiliyye 612; —-i deryâ-misâl-i Beytülmâl 49; —-i deryâ-misâl-i maktûlîn-i ricâl 52; envâ'-ı —-i fâhire 51; —-i fukarâ 583; —-i harbiyân 153; —-i hazîne 102; —-i kesîre 790; —-i lâ-yuhsâ 798, 1280; —-i mâlâmâl 165; —-i meknûze-i akrân 642; —-i meknûze-i emsâl 642; mütevellî-i —-i mîriyye 234; —-i mîriyye 344, 356, 358, 401, 940, 1157; —-i mu'ayyene 939; —-i nâ-mahdûd 198; —-i nâ-mahsûr 62; —-i perâkende-i deryâ-misâl 938; cem'-i —-i sıgâr u kibâr 375; —-i sirkat-me'âl 62; —-i sükkân 759; —-i vâfire 260; —ler 554

En'âm kîsesi 109, 1238, 1239

enbâzân 251, 488, 863, 932; meslek-i — 950

enbiyâ; cenâb-ı Sipehsâlâr-ı — 835; kısas-ı mu'tebere-i —'-i 'izâm-ı mu'ciz-eser 15; bi'set-i —y-ı 'izâm 38; kısas-ı mu'tebere-i —'-i 'izâm-ı mu'ciz-eser 15

encâm 457, 507, 1069; bî— 124; hengâm-ı melâm— 716; hengâm-ı vahîm— 515; mülâhaza-i — 35, 64, 144, 1108, 1165; —-ı hâl-i asker-i îşân 253; bî-mutâla'a-i —-ı kâr 69; mülâhaza-i —-ı kâr 270; nik ü bed-i —-ı kâr 98; —-ı kâr 9, 30, 741, 765, 1023; —-ı maslahat 150

enclimen 831; —-i hâs 1102; —-i ittifâk 135; —-i meşveret 71, 215, 260, 273, 356, 860, 1269; —-i şûrâ 505, 1071, 1284; —-i 'ukalâ 1093

endâm; 'arz-ı semend-i kaytasî— 655; sevâd-gûl — 71

Endelüs (Büyük İspanya'nın bilâd-ı cesîmesinden, Andalucia) 1158; — seferleri 23; — tarafları 1157

Enderûn 48, 136, 195, 597; zâbit[e]-i — 514; — ağaları 734, 1239, 1267; — Ağası 482, 560, 827, 971; — Cebe-hânesi 1087; — çavuşları 313; —'dan çırağ 662; — Hazînesi 528; Havâss-ı huddâm-ı —-i hümâyûn 658; huddâm-ı —-i hümâyûn 642; mütemeyyizân-ı —-i hümâyûn 483; ta'mîrât-ı —-i hümâyûn 637; tevcîhât-ı —-i hümâyûn 48; —-i hümâyûn 136, 418, 419, 483, 514, 538, 599, 661, 913, 1023, 1187; —-i hümâyûn ağaları 48, 471; —-i hümâyûn halkı 470; —-i hümâyûn-i Şâhâne ricâli 617; —-i hümâyûn kibârı 1008; —-i hümâyûn mukbilânı müte'allikatı 1169; —-i hümâyûn Mü'ezzinliği 1023; —-i hümâyûn ru'ûsu ile çırağ 679; — Mehter-başısı 1049

endîşe 274, 684, 1201; dûran dûr-— 168; mübtelây-ı — 104; rîş-i — 69; —-i 'adâvet 1280; —-i gasb-ı mâl 624; —-i kîn 1280

enfiyye; altûn — kutuları 940; girân-behâ — kutuları 114; mînâ-kârî — kutuları 940; murassa' — kutuları 114; mücevher — kutusu 800

enginîşt ber-dehân 591; —-ı hayret 26, 140; —-ı istigrâb 26, 140

enhâ 320, 401, 414, 420, 433, 434, 480, 485, 502, 540, 543, 583, 624, 646, 663, 786, 985, 1037, 1049, 1059, 1166, 1174; muhâfaza-i — 310; muhârese-i — 321; rabt-ı — 753; temellük-i — 978; zabt-ı — 753, 978

enîşte 220, 598, 1009, 1201

enkāz 449, 760, 842; —-ı kadîme 960

ensâr 134, 209; bî-— 115; tahdîş-i sâmi'a-i — 116; zemm-i — 129; —-ıar 116

ense 138; —den geldikleri 407; —lerinden şitâb 718; —lerine düşüp 506; —si bırakılmayarak 890; —sinden 'abs gibi 407; —si önüne gelüp 302; — taraflardan 123, 139; — taraflarından çıkup 525

envâr 610; —-ı âsâr-ı erbâb-ı fazl u iktidâr 23; —-ı feyz-i dâ'imî 251; —-ı hadîka-i sulb-i kerîm 25; —-ı insâf 436; —-ı me'ânî-i hutût-ı hümâyûn-i hikmet-nümûn 12; —-ı sıdk u sedâd 690; pertev-i tal'at-i bâhiru'l-—ıar 236

enzâr; dûr-— 248; imâle-i — 83; imâle-i dûr-bîn-i — 256; kat'-ı — 38; medd-i — 433, 569, 1044; sarf-ı dikkat-i — 16; sarf-ı — 127, 165, 358, 625; sarf-ı im'ân-ı — 541; —-ı merâhim-âsâr-ı Hidîvâne 457

Episkopos 823

er; pehlevân kıyâfetlü —ler 505; —kekler 1267; —kekler hammâmı 474

erâcîf 40, 53, 116, 730, 817, 1068, 1128, 1133, 1143, 1282; kesret-i — 848; teskîn-i — 740; — havâdis 1129; bâ'is-i —-i bî-ma'nâ 41; tahlît-ı —-i ciyef-âsâ 449; —-i ciyef-misâl 1063; —-i her ferîk 859; —in ardı alınup 1143; —in kat'ı 1282; — makûlesi 1116; — neşr edenler 1116; aslı var yok niçe — neşri 855; — neşri 744, 860, 964, 1128, 1142; envâ'-ı — söylemek 1143; — tekevvünü 1143; bilüp bilmediği— ü havâdisi 1128

erâmil 529

Erâvim; bk. Rumlar

erâzî 60, 209, 246, 275, 350, 398, 404, 444, 447, 527, 553, 554, 555, 612, 613, 653, 692, 706, 718, 907, 998, 1042, 1043, 1157; ashâb-ı — 398; muktezây-ı tabî'at-ı — 311; temellük-i — 1106; zabt-ı — 557; —-i bî-gâne 922; —-i cedîde-i mezkûre 23; —-i ecnebiyye 1042; —-i kesîretü'l-menfa'a 38; —-i mersûme 727; —-i meyyite 1200; —-i mezkûre 16, 94, 728; —-i münbite 435; —-i nâfi'a-i vesî'a 1199; —-i vâfire 209; —ler 456; — temellükleri 1274

erâzil 116, 366, 472, 584, 730, 744, 759, 816, 825, 846, 851, 860, 875, 928, 1032, 1050, 1108, 1132, 1217, 1254; câhil-i zümre-i — 723; def'-i zarar-ı — 366; eyâdî-i istirzâl-i — 130; i'dâm-ı — 507; te'addî-i — 1036; te'dîb-i — 367; teklîf-i — 684; — gürûhu 760; mefseka-i —-i bî-'âr 480; başlarına bir takım —-i cem' 846; —-i eşkıyâ 166; —-i merkûme 480; —ler 1070; — makûleleri 365; — makûlesi 730, 760; — mekânı 759; — sebebi 364

Erba'a Kazâsı 370, 516, 519, 524; — Nâ'ibi 370; — Voyvodası 370

erba'în içre 621

erbâb 6n, 29, 64, 105, 120, 232, 294, 359, 592, 639, 698, 782, 859, 943, 972, 991, 1023, 1033, 1271, 1289; ceng —ı 433; sudûr —ı 1252; —-ı agrâz 126; —-ı ahkâm 1059; —-ı ahkâm-ı nücûm 998; —-ı 'akd 1174; —-ı 'akl 246, 734n, 1028, 1293n; —-ı aklâm 1089; —-ı 'aki-ı me'âd 20; —-ı 'akl misillü 1026; —-ı alay 604; —-ı 'asâr 596; irâka-i dimâ'-i —-ı âşûb 71; —-ı âyîn 818, 1040; —-ı bagy 64, 570, 772; —-ı basar 278, 351, 957; —-ı basîret 335, 416, 481, 484, 858; —-ı cedel 686; mütâba'at-ı —-ı cehl 64; —-ı cem'iyyet 684; pîş-âheng-i —-ı ceng 59; —-ı ceng 87; —-ı cinâyet 1179; —-ı dânişin sözlerini dinleyerek 1041; —-ı darb 262, 420, 460; —-ı devlet 1057, 1182; —-ı dikkat 41, 55, 61, 211, 246, 272, 542, 794, 851, 909, 1155; —-ı dirâyet 141, 242, 7; — 209, 247, 292; —-ı efkâr 60, 292; —-ı elbâb 140, 567, 747; —-ı fazîlet 409; âsâr-ı —-ı fazl 250; —-ı fazl 864; mahsûl-i şecere-i mübâreke-i —-ı fazl u dirâyet 11; —-ı fehm 685, 962; —-ı fenn 1059; —-ı fenn-i tevârîh 11; —-ı ferâset 673, 685; ecsâd-ı —-ı fesâd 1231; —-ı fesâd 59, 181, 188, 235, 708, 709, 716, 759, 769, 797, 891, 898, 920, 924, 953, 955, 962, 978, 979, 1074, 1108, 1109, 1129, 1254, 1265, 1287, 1292; —-ı fetk u ratk 1080, 1239; yakîn-kerde-i —-ı fihâm 104; —-ı firâset 962; irâka-i dimâ'-i —-ı fitne 71; —-ı fuhûm 24; —-ı fukarâ 1261; —-ı fünûn-i mümâ ileyhim 647; —-ı fünûn-i müşârun ileyhim 647; —-ı gabâvet 85; —-ı gadr 688, 891, 978; —-ı galeyân 810; —-ı garaz 817, 1230, 1247; pîş-âheng-i —-ı gavgâ 59; —-ı gavgâ 926; —-ı gayret 301, 432, 809; —-ı hakkaniyyet 242; —-ı hâl; —-ı hall 1174; —-ı hall ü 'akd 56, 430; —-ı hall ü 'akd-i umûr 1243; —-ı hamiyyet-i İslâmiyye 1126; —-ı harb 262, 263, 420, 460, 715; —-ı hark 1126; —-ı hark u iltiyâm 64; i'tirâz-ı —-ı hased 61; —-ı haysiyyet 61; —-ı hâzır 1045; mütâba'at-i —-ı hevâ 64; cümle-i kemele-i —-ı hey'et 16; —-ı hıyânet 1179, 1220, 1234; —-ı hîle 1287; —-ı hirâset 1020; —-ı hiref 366; —-ı hirfet 381; —-

ı hükûmet 1159; —ı hüner 9, 957; —ı idâre 1261; —ı iddi'â 957; —ı ihtikâr 1144, 1145; —ı ihtirâb 31, 117; âsâr-ı —ı iktidâr 250; —ı iktidâr 13, 61, 98, 311, 331, 382, 455, 924, 1028; —ı iltiyâm 1126; —ı im'ân 285, 639; —ı insâf 435, 1134, 1293n; —ı intibâh 281; —ı istibsâr 977; —ı istı'dâd 494; —ı istiğrâk 631; —ı istihkak 864, 925, 973; —ı 'isyân 47, 1232; —ı iştikâ 535, 537; —ı i'tibâr 98; te'dîb-i —ı i'tilâ 145; —ı ittilâ' 52; —ı ittifâk 119, 121, 632; —ı ittifâkın dimâğı 626; —ı kalem 9, 1241, 1267; —ı kâr-zâr 502; —ı kemâl 405, 409; —ı kemâl-âsâ 608; —ı kîn 688; —ı liyâkat 39; —ı ma'rifet 864; —ı mefâsid 451; —ı mefsedet 157; —ı mefsedet-âsâ 70; —ı mekîdet 735; —ı mekr 735; —ı mel'anet 924, 925; —ı menâsıb 207, 989, 1084; —ı mesâlih 100, 195, 197; —ı meşveret 1094, 1095, 1159, 1243; —ı meşveret meclisi 1127; —ı mezâlim 949; —ı mu'âyede 1252; —ı muhâlefet 1158; —ı mülâhaza 573; —ı mülâhaza-i dakîka 364; —ı mürettebe 122; —ma zâhir u bâhir 252; —ı nühâ 36, 380, 715; —ı nühânın haberlerince 1124; —ı râz 133; —ı reşâd 1021; —ı re'y 1094; —ı riyâ 639, 967; —ı sadâkat 36, 39, 432, 777; —ı sanâyi'-i 'uzmâ 1031; —ı sefâhet 39, 1260, 1261; —ı sefer 216; —ı selâhiyyet 662; —ı seyf 1241, 1267; —ı seyyâf 1089; —ı şakâvet 683, 772, 1135; —ı şefâ'at 1171; —ı şerr 709, 924, 962, 1108; —ı şeytanet 967; —ı şûrâ 336, 547; —ı şu'ûr 52; —ı tabâbet-i devlet 1027; —ı tahkîk 47; —ı tama' 259; —ı te'addiyyât 949; —ı te'alluk 1155; —ı tecribe 71; —ı tedâbîr 1025; —ı tedbîr 777, 1094, 1267; —ı tedkîk 47, 106; —ı tegallüb 682; —ı teharrî 404; —ı te'lîfât 210; —ı temyîz-i hakk 958; —ı temyîz-i savâb 958; —ı tîmâr 304, 438, 441, 460, 461, 465, 727, 746, 1097; —ı ticâret 697; —ı tugyân 64, 114, 181, 272, 570, 955; müsellem-i —ı 'ukûl 72; —ı 'ukûl 1101; —ı vegâ 87; —ı vifâk 133; —ı vukûf 36, 60, 435, 537, 543, 677, 774, 798, 826, 916, 968, 995, 1002, 1050, 1054, 1191, 1243, 1272; —ı vukûf ihbârı 1188; —ı vukûfun haberlerince 1124; —ı vüsûk 798; —ı yesâr 122; —ı zekâ 494; —ı zirâ'at 1020

Erbice'de tuzla ve balık gölü 995

Ercîş Sancağı 999, 1000

Erdebil 782

Ereğli 492; — sâhili 492; — tarafları 529

Ereğlili Şeyh; bk. Açık-baş Şeyh (Gavur İmâm, yâdigâr, şeyh-ı kallâş)

Ereğli-yi Karaman; — A'yânı 520; — Nâ'ibi 520

erenler 909

Erfurt 95; — mahalli 93; — Mülâkatı 242, 244

Ergani 445; Keban ve — Ma'denleri Emîni Vekîli 313; — Zâbiti 287

erîke; —-i müteberrike-i Hâkanî 26; —-i müteberrike-i saltanat 42; —-pîrâ 25; —-pîrây-ı 'âlem-i zuhûr 936; —-pîrây-ı şevket 91

erkân 29, 73, 77, 78, 583, 1160; bilâ— 113; fıkdân-ı — 404; kanûn-i sâbitü'l— 404; muhıllü'l— 272; muhtellü'l— 64; müşeyyedü'l— 110; terk-i dikkat-i — 280; —a muhâlif 366; —ı bünyân-ı saltanat 521; —ı devlet 78, 143, 156, 404; —ı Devlet-i ebed-kıyâm 83; —ı dîn 1168; —ı erba'a 1028; —ı erba'a-i devlet 1028, 1241; —ı erba'a-i münferide 481; —ı ma'lûme 84; —ı meşveret 1161, 1163; —ını bilen 366; —ı nizâm 112; —ı salât 1116; —ı saltanat 82, 381, 691; —ı selâse 1088; —ı selâse-i bâkıye 481, 1028; —lar 366; —sız yeniçeri taslakcıları 234

Erkec Karyesi 1219; — papasları 1153

Ermenak Kazâsı 873

Ermeni 818, 824, 991; Katolik — 818, 1065; — eşkıyâsı 819; — fevâhişi 942; — hafristânları 991; mütemevvil tüccâr-ı — hâneleri 851; — hazelesi gürûhu 992; — Katolikleri 991; — kilisaleri 991; —ler 960, 992; asıl —lik 991; — mahallesi 1140; — Milleti hâneleri 1078, 1079; — Milleti'nin büyüğü ve küçüğü 1236; — Milleti Patriki 1100; — mu'teberleri 1237; — papasları 991; — Patriki 818, 819, 992, 1079, 1100, 1237; — re'âyâsı 851; — re'âyâsı hâneleri 483; — sarrâf 911; — sarrâf tâ'ifesi 818; — süfehâsı 819; — tâ'ifeleri 599; — tâ'ifesi 164, 677, 734, 818, 819, 991, 1108; — takımı 992; — usûlü 991; — yalıları (Orta-köy Câmi'i'nin üst tarafındaki) 511; gulgule-i —yân 992; —yân 541, 991; — zimmî yolcular 1054; tâ'ife-i —yye 991; tedâbîr-i —yye 934; —yye 935

Ermeni (İzmir'deki cevâhirci) 734

Ermeni Kilisasi (Kum-kapu'daki) 851, 960

Ermeni-pazarı (Yenişehir-i Burusa civârları) 569

erzâk 38; kat'-ı — 88; —-ı 'ibâd 776

Erzincân 445; — A'yânı 921; — Voyvodası 318

Erzurum 224, 318, 326, 329, 414, 445, 739, 745, 758, 790, 831, 840, 881, 883, 904, 921, 922, 1000, 1003, 1016, 1141, 1171, 1263; Vilâyet-i — 548; — ağavâtı 415; — alay-beyileri 445; — ehâlîsi 758; — Eyâleti 68, 310, 326, 751, 884, 921, 947, 1002; — Eyâleti'nin erbâb-ı tîmârı 746; — Eyâleti'nin eşkinci zu'amâsı 746; — Gümrükcüsü 326, 331, 414; — hânedânları 415; — havâlîsi 414; — hudûdu 904; — Kadısı 299; — Kadısı Efendi 758; — Kal'ası 1003; — kazâları 332; — Mevleviyyeti 413; — Müsellimliği 331; — Mütesellimi 758; — tarafı 1002; — Vâlîliği 330; — Vâlîsi 327, 330, 414, 430, 432, 445, 457, 533, 643, 651, 706, 744, 751, 758, 786, 787, 835, 840, 865, 881, 883, 884, 885, 903, 904, 921, 922, 923, 928, 947, 1003, 1017, 1077, 1141, 1246, 1255; — Vâlîsi-yi sâbık 752, 884, 1017; — vücûhu 884

Es'ad (şakâvet-kârlardan) 681

Es'ad Ağa (Müftî-zâde, Dergâh-ı mu'allâ kapucu-başılarından, Ayaş Voyvodası, Humbaracı-başı) 312, 833, 937

Es'ad Bey ('Abdülcelîl-zâdeler'den, Musul, Mütesellim) 355

Es'ad Bey (Mirahûr-i Evvel) 451

Es'ad Bey (Pazar-köyü A'yânı, ser-i eşkıyâ) 314, 519, 561, 562, 575, 576, 57, 581, 583

Ş

Es'ad Bey (Vâlî-i Bağdâd Süleymân Paşa-zâde, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Vezîr, Eyâlet-i Bağdâd ve Basra) 629

Es'ad Efendi (Nu'mân Bey-zâde, Mektûbî hulefâsından, 'Ulûfeciyân-ı yesâr Kitâbeti) 1256

Es'ad Efendi (Şeyhulislâm-ı esbak) 374

Es'ad Molla/Efendi (Sahhâflar Şeyhi-zâde, Müderris, Vak'a-nüvîs) 6n, 33n, 89n, 107n, 307n, 308n, 324n, 451n, 607n, 644n, 647n, 1051n, 1065n, 1123n, 1171n, 1199n, 1281

esâfil 39, 135, 156, 1068, 1070, 1189; câhil-i zümre-i — 723; maglûb-i — 169; ma'lûm-i — 949; şer-gîrî-i — 684; mu'âmele-i —-gûne 53; —-i hali'u'l-'izâr 150; —lerinin zihni 1060

esâmî 87, 1030; ashâb-ı — 1056; ma'lûmü'l— 519, 995, 1002, 1114, 1153, 1242; sahîhu'l— 899; — ashâbı 100; — defteri 1188; — evrâkı 88; —-i sâmiye-i ecdâd-ı 'izâmları-âsâ 635; —-i zevi'l-istihkak 13; —ler 79, 88; — sâ'atleri defteri 1188; — sâhibleri 88; — tezkireleri 88

es'âr; bilâ— 13; idâre-i umûr-i — 204; tanzîm-i — 58; —ın behâsı 1262

esâtîz 1006; eşbeh-i — 811; —-i ehl-i fesâd 660; zümre-i —-i kesîru't-telâmîz 808; —-i mühendisîn 572

esb 193, 820, 934, 1084; donanmış — 767, 1250; râkib-i — 698; —ân-ı sabâ-reftâr 119; — besiemameleri 1237; müzeyyen —-i dil-ârâ 237; —-i dil-keş 102; —-i Mısrî 942, 943; —-i müzeyyen 373; —-i nâdiru'l-emsâl 350; —ini birkaç hatve yedmek 821; —-i zerrîn-senâm 238; —lerinin 'inânından tutarak 1267; —-süvâr 58, 149; —-süvâr-ı 'azîmet 850; —-süvâr-i icâbet 67; —-süvâr-ı terâhî 811; altûn ile masnû' — takımı 350; murassa' — takımı 350; — tedârükü 1083, 1084

Esb-i Bahrî (firkateyn) 171

Esed; Burc-i — 236; tahvîl-i şems be— 236; — Burcu 1119; Burc-i nârî-i —'de muhterik 483; — tahvîli zâviyeşinin veted-i râbi'inde bulunup 483

Esed (Ürgüb'de sâkin) 316

Esekyel (Bağdâdlı Hoca Ezekiel, Hâlet Efendi'nin sarrâfı) Yehûdî'de olan Düz-oğlu yalısı 943

eser 47, 300, 454, 733, 997, 998; âb etmez — 451; zebâne-i — 193; — görünmez 1134; —-i 'Abd-i ahkar 957; —-i 'avn-i Samediyye 145; —-i binây-ı idrâk 867; mu'vaffak-ı —-i celîl 785; —-i cemîl 472; —-i himmet-i yek-digerân 196; — ile mü'essire istidlâl 107; — i'tibârı 776; —-i kilk 212; —-i latîf; —-i menâfi'-me'âsir 664; —-i tab' 212; hic — kalmamak 1232; —ler 215, 1039, 1059; —siz 1039

esfâr 459; —-ı mezbûre 528; —-ı mütevâliye 404; —-ı sâbıka 448; —-ı sâbıka misillü 290

eshâm 63; fâ'izli — 63; senevî fâ'izli — 405; — bey'i 529; —-i 'adâvet 51; —-i gayz 51; — Mukâta'acılığı 160, 495; — Mukâta'acılığı Vekâleti 495; — tanzîmi 362

esîr 54, 56, 181, 219, 222, 235, 237, 258, 259, 292, 375, 389, 393, 408, 493, 525, 529, 555, 666, 715, 722, 761, 882, 1217, 1242, 1247, 1249, 1291; ceng —i 725; pencikli — 1186; —ciler 104; — etmek 696; — gibi kalup 693; —-i firâş 599; —-i harb 527; —ler 258, 555, 722, 1292; — olanlar 210; — olarak tutanlar 1230; — vermek 527

Eski-odalar kurbü 1225

Eski-şehir 162, 740, 1097; — A'yânı 518; — Kazâsı 371; — Mutasarrıfı 779, 1101; — Sancağı 294, 829; — Sancağı Mutasarrıfı 693, 751, 768

Eski Zagra; bk. Zağra-i 'atîk

eslâf 21, 67, 177, 436, 858, 945, 1002, 1008, 1033, 1134; bezle-kârân-ı — 197; ittibâ'an li'l-— 1065; sünen-i — 1261; —-ı devlet 1028; —-ı 'izâm 377; sudûr-i — makdemleri 207

esliha 125, 364, 505, 583, 613, 676, 759, 1078, 1079, 1081, 1087, 1088, 1093, 1100, 1101, 1108, 1153, 1163, 1196, 1239, 1252; ahz-ı — 1107; cem'-i — 1195, 1250; devşirdiği — 1153; işe yarar —1100; meşk-ı isti'mâl-i — 1089; müstehzî-i meşk-ı — 1069; ta'lîmât-ı — 145; tâmmü'l-— 326, 369, 370, 430, 523; tanzîm-i — 1087; terk-i — 1156; — defteri 1078; — devşirilmesi 649, 1099, 1228; enfa'-ı —-i dâfi'a 835; —; dâne-i —-i nâriyye 133; —-i sîmîn 109; —lar 356, 1078, 1107, 1239; ser-tâpâ —-pûş 71; —-pûş 71

esmâ'; sâlifü'l-— 862; —-i şerîfe 470; sâlifü'l-— ve'l-işârât 179

Esmâ Sultân Kethudâsı 46, 990

esmân 554, 833, 942; —-ı muhallefât 834

esnâf 89, 234, 282, 363, 364, 366, 404, 502, 667, 760, 833, 867, 939, 1089, 1093, 1117, 1128; agniyây-ı — 1098; askerî ziyyinde olan — 114; büyût-i — 153; fitne-nihâdân — 144; intizâm-ı ahvâl-i — 58; —ca 283; — gürûhları 88; —-ı erbâb-ı hirfet 394; —-ı erbâb-ı sanâyi' 394; —-ı eşkıyâ ustaları 925; —-ı gaddârîn 204; —-ı hirfet 1241; —-ı istimâlet 236; —-ı merkûme 1221; —-ı mezkûre 366; —-ı Müslimân 218; —-ı nâs 1087; —-ı ra'iyyet 1241; —-ı taraf-gîri 234; —-ı tefârîk-ı nâdire 51; —-ı teşcî' 236; —-ı tüccâr 381; —-ı zimmî 218; — ihtiyârları 365, 367; — kethudâları 365, 367, 1095, 1284; — kethudâları yiğit-başıları 1095; cem'iyyetlüce — kethudâları cumhûriyyeti 1093; ulûfe-hâr — makûleleri 109; — makûleleri 109, 925; — meydâna çıkdı 1129; — püsküleri gibi 'avâm 375; — tâ'ifeleri 240

esrâr 21, 40, 61, 106, 117, 300, 470, 569, 594, 666, 966, 1191; dekâyık-ı — 61; hakâyık-ı — 61; mahrem-i — 104, 105, 896; mazhar-ı — 15; sâhib-i — 192; sohbet-i — 114, 116, 192; vâkıf-ı — 68, 1015; — gûne 971; —-ı dâd ü sitâd 62; —-ı devletin i'lâmı 1175; —-ı dûdmân-âsâ 731; —-ı düvel 250; —-ı eşrâr 1070; —-ı hayr-nisâr 25; —-ı külliyye 1016; —-ı 'ibret-âsâr 569; —-ı saltanat 1033; —-ı tabâyi' 934

ester; râkib-i — 698; —ân katârları 437; —-i lâyu'kal, 925; — tedârükü 1083

esvâb 50, 109, 198, 703, 968, 1113, 1158, 1164; ahz-ı — 234; nakl-i — 119; nümâyiş-i — 1144; ecnâs-i — 1054; hâzır —cı esnâfı 1113; 'avâm —ı 1113; dolama/haftân misillü —-ı hazariyyet

1239; —ı resmiyye 1238, 1239; —ı vezâret 753; yek-reng —lar 56

esvâk 71, 115, 141, 235, 365, 697, 1032, 1050, 1109, 1240; —ın boş buruğulması 1251; — mesdûd kalmış 398

eş'âr 20, 214, 1060; dîvân-ı — 215; müretteb dîvân-ı — 500; müzâkere-i müntehabât-ı — 496; —ı âb-dâr 609; —ı Nedîm-âsâr-ı âbdâr 27

Eşbâh ve Nezâ'ir (Zeynüddîn ibn Nüceym'in İslâm fıkhı ile ilgili eseri) 508

eşcâr 435, 436, 598, 850, 853, 1245; —ı gün-â-gün 663; —ı mevzûn 663

Eşcâr ve Esmâr ('Ali Şâh Muhammed b. Kâsım el-Harizmî'nin eseri) 999, 1240

eşhâs 32, 79, 88, 89, 100, 116, 137, 240, 364, 366, 458, 459, 537, 701, 816, 825, 830, 851, 875, 925, 928, 1021, 1050, 1053, 1054, 1086, 1108, 1221, 1254; başlarına yarar — 728; hâric ez-Ocak — 88; — beyninde 450; —ı behâyim-nihâd 151; —ı ma'dûde 104; —ı mechûle 537; —ı merkûme 954, 958; —ı mersûme 32; —ı mezbûre 537; —ı nâ-ma'kûle 451; —ı nâ-sipâs 455; —ı seyyi'e 730; — makûleleri 365, 1108

eşikçi Etrâk'i 960

eşkâl 785, 996; tedkîk-i — 677; —i mersûme 996; —i teşrîhât 996

eşkıyâ 41, 70, 133, 140, 152, 166, 272, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 577, 629, 653, 683, 704, 715, 716, 730, 744, 748, 759, 767, 772, 791, 825, 889, 898, 931, 947, 965, 1026, 1078, 1083, 1085, 1097, 1108, 1130, 1179, 1180, 1202, 1204, 1211, 1217, 1218, 1221, 1223, 1227, 1231, 1242, 1247, 1255, 1274, 1275, 1282, 1283, 1286, 1289, 1290, 1291, 1292; 'adem-i te'dîb-i — 688; a'zam-ı sanâdîd-i — 449; bakıyye-i — 649, 1283; bakıyye-i ser-i kârân-ı — 476; belây-ı — 49; bî-magz — 1123; celb-i ba'zı akvây-ı — 801; cem'iyyet-i — 1202; dâru'n-nedve-i — 98, 480, 759, 1108; def'-i zarar-ı — 366; dest-i — 104; eski — 890, 955; firârî — 772, 947; gürûh-ı — 707, 786; hezâr-pâre-i bevâtır-i — 41; himâyeten 'ani'l— 157; hücûm-i — 683; ıslâh-ı 'akîde-i fâside-i — 498; i'dâm-ı — 507; ihtilât-ı — 98; in'âm-ı akviyây-ı — 1167; irzây-ı — 1198; izâha-i — 169; kahr-ı — 684, 1096; katl-i — 22; kefere-i — 1069; kesret-i — 1208, 1222; kıyâfet-i — 858; levs-i vücûd-i — 701; mâye-i halebe-i halbe-i reme-i — 775; mazarrat-ı — 1047; mecma'-i — 584; mu'âvin-i — 234; mücib-i i'tilây-ı — 200; muhâlata-i — 127; mu'în-i — 142; mukayyed-i sifr-i elvâh-ı — 49; muvâfık-ı meşreb-i — 134; münhezimîn-i — 1232; müsellah — 1046; müstevliyân-ı — 206; mütecâsir-i etvâr-ı — 301; rabt-ı — 199; redd-i — 1003; ru'esây-ı — 953, 954; sanâdîd-i — 468; serân-ı — 629, 653, 786; ser-i — 477, 581, 673; ser-i kârân-ı — 67; şerâre-i fesâd-ı — 1027; şirzime-i — 947; ta'arruz 'ale'l— 507; te'addî-i — 363; te'addiyyât-ı — 1016; te'dîb-i — 141, 468, 469, 685, 707; tedmîr-i — 22, 1197; tenkil-i — 1003, 1096, 1154, 1177; zabt-ı — 199; — gemileri 1208; — gemisi mu'âmelesi 1207; — gürûhu 732; — hükmünde 564, 578; — makûleleri 113, 200, 735; — makûlesi 957, 958, 961, 979, 1109; — maslahatı 1086; — mazarratı 310; —nın kavllerini tasdîk 1173; — sefâyini 1237; — seffîneleri 1175, 1185, 1199; — tekneleri 1206; Ak-deniz'de — tekneleri 1182; Rusyalu bayraklı — tekneleri 1206; — tekneleri 1183, 1184, 1185, 1186, 1203, 1206, 1273; — teknesi mu'âmelesi 1207; esnâf-ı — ustaları 925; eceline susamış — üzerine 1231; —ya baş olarak 570; —y-ı ehâlî 653; —y-ı lâ-übâlî 1044; ma'lûm-i —y-ı li'âm 1234; —y-ı merkûme 393, 705, 716, 741, 742, 769, 929, 955, 1002; —y-ı mersûme 1220, 1234, 1274; —y-ı mesfûre 282, 396, 1123; dâru'n-nedve-i —y-ı nâ-bekâr 480; —y-ı re'âyâ 1274; eli ve ayağı tutan —y-ı Rûm 1245; —y-ı Rûm 1277; —y-ı Rûm seffîneleri 1245; —y-ı sâ'ire 1047; —y-ı şerîr 154

eşkinci 445; — zu'amâ 304, 438, 441, 460, 461, 465, 727, 746

Eşkine (اشكينه, 'atîk kapu kethudâlarından) 1056

eşrâf 65, 74, 127, 434, 445, 482, 489, 560, 576, 665, 808, 1049, 1059; meşhûd-i ekser-i — 65; tevâbi'-i — 459; —ı a'yân 381; —ı kudât 560, 712, 763, 808; — yâdigârları 164

eşrâr 33, 65, 772, 1032, 1132, 1217; bakıyye-i — 954; beyne'l— 158; cem'-i — 449; dâru'n-nedve-i — 480; def'-i — 731; esrâr-ı — 1070; eşerr-i — 971; eyâdî-i — 633; 'ibret-i sâ'ir-i — 367; ifsâd-ı — 373; işgal-i —1189; kat'-ı eyâdî-yi tegallüb-i — 627; livâ'-i — 146; men'-i — 691; meslaha-i — 190; mükir-ı — 362; nâşî-i nâ-şinâsî-i keyfiyyet-i esrâr-ı — 439; rehâyâb-ı te'addî-i — 437; sanâdîd-i — 200; şirzime-i — 1032; tahrîk-i — 373, 1170; teskîn-i hareket-i 'âmme-i — 127; vâkıf-ı esrâr-ı — 68; zümre-i — 441; —-perverî-i rüzgâr-ı muhâlif 802

eşyâ/eşyâ' 44, 119, 121, 138, 153, 185, 191, 204, 213, 235, 240, 301, 341, 349, 356, 363, 443, 464, 471, 483, 502, 514, 537, 579, 583, 586, 595, 604, 643, 646, 702, 703, 707, 732, 742, 796, 806, 846, 851, 853, 865, 881, 896, 909, 935, 936, 940, 942, 951, 955, 968, 978, 980, 1000, 1001, 1011, 1020, 1054, 1067, 1084, 1108, 1114, 1139, 1144, 1146, 1151, 1207, 1220, 1227, 1235, 1243, 1244, 1245; celb-i — 596, 1199; cihet-i — 852; defter-i — 664; envâ'-ı — 1050; gasb-ı— 978; göze görünen ba'zı vâhid min-elf — 1139; havâyic-i dâr ta'bîr olunur — 853; mâ'il-i cem'-i — 450; mâlik-i — 570; mübâdele-i eşyâ bi'l— 1144; teksîr-i — 1199; zî-kıymet — 894, 1056; — behâsı 867; —-i menkûleleri 296; itlâf-ı —lar 204; —lar 130, 140, 152, 153, 166, 239, 365, 416, 464, 502, 693, 702, 703, 719, 898, 1063, 1086, 1108, 1172, 1186, 1230; — nakli kaydına düşüp 483; —nın galâsına bâdî 1145; —nın kıymeti 596; — ticâreti 1144; —y-ı ebnâ'-i sebîl 245; —y-ı gayr-i zarûriyye 1144; —y-ı girân-behâ 152, 776, 1009; —y-ı hasîse 733; —y-ı lâ yuhsâ 1280; —y-ı lâzime nedreti 642; —y-ı ma'hûde 854; —y-ı mahlûte 1054; —y-ı matlûbe 1185; —y-ı mersûle-i mezkûre 1233; —y-ı metrûke 833, 1153; —y-ı mevcûde 936; —y-ı mezbûre 351, 733; —y-ı mezkûre 702, 734, 834; —y-ı murassa'a 1045; —y-ı

mücevher 102; —y-ı nâdîde-i behâ-dâr 943; —y-ı nâdire 1199

et; — getüren dâbbeler 507; — Kâtibi 712

etbâ' 50, 74, 121, 122, 129, 199, 321, 415, 439, 482, 516, 517, 518, 520, 533, 641, 561, 589, 793, 806, 826, 828, 850, 901, 942, 967, 969, 1011, 1017, 1049, 1066, 1105, 1170, 1223, 1224, 1241, 1262; derinti — 827; der-kîse-i — 293; düzme — 40; emekdâr — 1014; hançer-keş-i — 97; kavm-i — 130; makûle-i — 122; mütemeyyiz — 948; şîme-i ekser-i — 50; tanzîm-i — 628; — dâ'ireleri 947; —-ı habaset-nihâd 184; —-ı mefâsidîn 949; —-ı ocaklu 272; —-ı Sadr-ı a'zamî 230; —-ı vezîrâne 515; —îsi 693; —lar 1239; — makûleleri 109; — şerri 948; — tâ'ifesi 827

etfâl 134, 823, 849; —-i debîristân-ı Âsitâne 628; —-i ehl-i Kitâb-âsâ 134

ethâf; envâ'-ı — 1050

etıbbâ 231, 232, 252, 511, 599, 636, 1023; cehele-i — 233; cem'-i hazaka-i — 252; ıstılâh-ı — 231; kanûn-i — 599; kıyâfet-i — 232; mukayyed-i kütüb-i — 567; mücerreb-i — 568; Re'îs-i — 231, 793, 794, 1007; Re'îsü'l-— 252; tedbîr-i — 543; —'-i ecnebiyye elsinesi 1006; —'-i müntehablar 510; —'-i sakâmet-i devlet 36; Re'îs-i —'-i Sultânî 1006; —'-i Tersâ 231; —'-i Yehûd 231; — teşrîh edüp 1288; Ser—-y-ı Cihândârî 662; Ser—-y-ı hazret-i Şehriyârî 679; Ser—-y-ı Şehriyârî 476

et'ime 1220, 1261; envâ'-ı — 1261; tabh olunacak — 1261; —-i gûn-â-gûn-i nefîse 210; tenâvül-i —-i nefîse-i bî-hadd ü inhisâr 114

etmek 348, 349; — alamayup 349; — alup 349; —ci 136, 845; —ci bârgîrleri 603; —ci destgâhdârları 477; —ci esnâfı 853; —ci furunları 1254; —ciler esnâfı 349; —ci usta 477; —i tenzîl ile 349

Et-meydânı 150, 506

etrâf 36, 116, 117, 118, 129, 153, 237, 262, 266, 297, 298, 305, 362, 401, 420, 433, 445, 482, 502, 503, 540, 563, 569, 572, 575, 583, 596, 629, 643, 663, 786, 832, 883, 990, 1002, 1012, 1036, 1040, 1046, 1069, 1074, 1076, 1116, 1129, 1231, 1242, 1244, 1285, 1292; mahmiyyü'l-— 445, 457; mesdûdü'l-— 503; temellük-i — 978; zabt-ı — 570, 978; —a intişâr 1160; —-ı bilâd 365; —-ı erba'a 768; —ı gezüp anlamak 397; —-ı hâzırûn 1174; —-ı 'ibâd 365; —-ı Kostantîniyye 120; muhâmat-ı —-ı lâzımü'l-ihtimâ 321; —-ı nâ-me'mûl 892; —-ı Seray 132, 136; —-ı vîrâne 126; —iyle tutularak 573; — kazâlar 577; —lu tutulmak 904

Etrâk 537, 1170; eşikci/nakkâş/rendeci/ sıvacı —'i 960; yed-i tegallübi-i —-i bî-'alâka 181; tabi'at-ı kavm-i —-i bî-idrâk 115; 'inâd-ı —iyye 363; salâbet-i tabi'at-i —iyye 363

etvâr 57, 60, 100, 103, 113, 117, 182, 200, 213, 216, 246, 272, 281, 297, 318, 320, 321, 361, 416, 690, 770, 805, 858, 924, 979, 985, 989, 1067, 1075, 1084; garîbü'l-— 45; girân-— 903; kâffe-i — 195; mezkûru'l-— 737; mîr-i mergabü'l— 438; mücerrebü'l-— 54, 827, 1047, 1146, 1230, 1283; müsellemü'l-— 434; müstakîmü'l-— 53; mütehakkimâne — 888; nigûhîde-— 908; sû'-i — 993; tebdîl-i — 906; teşviye-i — 793; öyle —dan vaz geçüp 736; —-ı 'acîbe 465; —-ı 'avâm-pesendîde 46; —-ı bâgiyâne 270, 576; —-ı bedevî 666; —-ı câbirâne 178; —-ı fenâkâr 803; —-ı garâbet-âsâr 1170; —-ı garîbe 234; —-ı gayr-ı lâyıka 904; —-ı hakîmâne-i Mülûkâne 115; —-ı hâm 679; —-ı hıyânet-kârî 60; —-ı kadîme-i nâ-be-câ 773; —-ı lâyıka 760; —-ı memdûha 1000; —-ı mürtekibâne 178; —-ı nâ-be-câ 302; —-ı nâ-ber-câ 577, 760; —-ı nâ-hemvâr 44, 281, 449, 753, 802, 1015; —-ı nâ-ma'kul 949; —-ı nâ-marziyye 736; —-ı nâ-matbû' 352; —-ı nâ-sezâ 861; —-ı nâdânî 861; —-ı nâdir-beraber 179; —-ı nigûhîde-i tavâ'if-i askeriyân 439; —-ı rüzgâr 132; —-ı sâbıka 302, 576, 956; —-ı selef-i sâlihîn 588; —-ı şakavet-kârâne 576; —-ı tâ'ife-i yeniçeriyân 1274; —-ı 'ulemâ 395; —-ı ümem 56; —-ı ümerâ 395; —-ı zemîme 31; —lar 1136; — u girdârlar 1206

ev 853, 854, 1150; kal'a gibi —ler 137; —ler 138, 182, 481, 541, 483, 852, 853, 854, 1143, 1217; —lere girüp 483; —leri bağçeleri 991; —lerinden çıkamaz 1140; —lerin pencereleri 474; —leri sâhası 991; — sâhibesi 484

evâmir 363, 365, 372, 399, 441, 445, 446, 447, 448, 456, 465, 557, 635, 698, 736, 746, 762, 783, 856, 911, 1011, 1076, 1104, 1239; ısdâr-ı — 467; irsâl-i — 467; neşr-i — 467; sebeb-i sühûlet-i nakl-i — 1260; teslîm-i — 401; —de terâhî 1104; —-i aklâm 1104; —-i 'âlî-şân 762, 852; beyâz üzerine —-i 'aliyye 1079, 1095, 1100, 1128; mübâşirli —-i 'aliyye 313; —-i 'aliyye 72, 76, 190, 267, 268, 277, 286, 310, 311, 313, 314, 315, 317, 319, 324, 331, 370, 371, 372, 402, 420, 421, 430, 437, 445, 453, 487, 516, 521, 522, 523, 561, 563, 680, 693, 695, 702, 706, 717, 720, 726, 731, 742, 744, 752, 755, 782, 847, 857, 860, 911, 915, 917, 921, 928, 929, 946, 950, 951, 954, 964, 965, 993, 999, 1002, 1003, 1076, 1078, 1084, 1118, 1130, 1143, 1145, 1151, 1184, 1189, 1207, 1217, 1237, 1261, 1264; —-i 'aliyye-i ekîde 464; —-i 'aliyye-i mefrûzu'l-imtisâl 452; —-i 'aliyye-i mezbûre 1076; —-i 'aliyye-i mezkûre 912; —-i 'aliyye-i mü'ekkede 421; —-i 'aliyye-i Mülûkâne 1001; —-i 'aliyye-i vâcibetü'l-imtisâl 311, 315; —-i 'aliyye-i vâcibü'l-imtisâl 676; —-i asâkir 467; —-i celîle 945; —-i celîle-i Pâdişâhâne 897; —-i hazret-i Pâdişâhî 1077; —-i iclâ 1103; —-i kazâ 731, 753, 1279; —-i mezkûre 401, 1095, 1129, 1151, 1252; —-i muktezıyye 929; —-i münîfe 420; —-i müsta'cele 318; —-i nefy 1103; —-i Pâdişâhî 77; —-i refî'u'ş-şân 442; —-i seniyye 366; mücidd-i tenfîz-i —-i Sultânî 154; —-i Şâhâne 411; beyâz üzerine —-i şerîfe 1083; beyâz üzerine ısdâr olunan — 1129; yazılması lâzım gelan — 1238; sudûr-i —-i şerîfe 465; vusûl-i —-i şerîfe 516; yazılması lâzım gelan —-i şerîfe 1238; —-i şerîfe 312, 314, 348, 351, 371, 381, 402, 420, 438, 444, 462, 486, 516, 705, 706, 708, 718, 748, 761, 796, 797, 854, 861, 901, 912, 928, 947, 953, 955, 1016, 1055, 1076, 1172, 1190, 1227, 1238, 1251; —-i şerîfe-i mezkûre 754, 1143; —-i şerîfe-i

vâcibü'l-imtisâl 460; — itâresi 1075; —-i ulu'l-emr 38; —-i vâcibü'l-imtisâl 432, 438, 682

evânî; altûndan — 776; gümüşden — 776; sîm — 853; —-i sîm 102, 1144; —-i zer 102, 1144

evbâş; —a baş olarak 570; —âne 192; —lık 255; — lisânı 180; — lisânına vâkıf 179; — makôleleri 200, 754

evgâd 1170

evhâm 127, 870; cifrâne — 1071; hezeyân-ı mahmûmâne-i — 22; istimâ'-ı — 375; maglûb-i — 168; makûle-i — 375; mûcib-i husûl-i — 1080; mübtelây-ı — 672; mübtelây-ı sû'-i — 131; pür-— 97, 848; —a teba'iyyet 120; —-ı bâtıla 280; —-ı hâm 1134

evkâf; âsûde — 817; —a rabt 1160; — dâhilinde 856; —-ı şerîfe 817; — müfettişleri efendiler 857; — Müfettişliği 9

evkât 18, 23, 622; hasr-ı — 974; hükm-i — 700, 775; izâ'a-i — 39, 89, 541; tazyî'-i — 189; bu vakit sâ'ir —a benzemediği 1153; fî edne'l-— 807; —-gûzâr 182, 300, 710; —-ı hamse 855; —-ı hamsede devâm 567; —-ı hazar 975; —-ı 'isyânlar 234; —-ı ma'lûme 17; —-ı mezbûre 40; —-ı muzâyaka 126; —-ı mübâreke 843; —-ı sâ'ire 371, 453, 533; —-ı sâ'ire gibi şümâr 561; —-ı sâ'ire-i teferruk-bâhire 803; —-ı şüriş-fezâ 499; —-ı zuhûrları 34

evlâd 15, 73, 77, 145, 304, 363, 484, 522, 541, 671, 718, 719, 740, 757, 763, 766, 796, 813, 833, 835, 843, 869, 873, 882, 897, 915, 993, 1015, 1038, 1042, 1120, 1150, 1230, 1262, 1290; ahz-ı — 979; bâliğ — 1139; beyne'l-'iyâl ve'l-— 1009; kad-i — 979; mevrûs-i — 152; murâhik — 1139; sedd-i ramak-ı — 153; —-ı Fâtihân Zâbiti 286; —-ı 'Arab-âsâ 620; —-ı asgar 579; —-ı dalâlet-i'tiyâd 691; —-ı ehl-i zimmet re'âyâ 111; —-ı ekber 579; —-ı fâtihân askeri 286, 387, 993, 1012, 1115; —-ı hakkı 1291; —-ı İsmâ'îl 1070; —-ı küştegân-ı ricâl 63; cebhesây-ı etrâb-ı kîmyâ-âsây-ı —-ı Nebevî 915; —-ı Seyyidü's-sakaleyn 411; —-ı sigar 699; —-ı tüccâr 1240; —-ı ziyâf 804; —lar 1291, 1292; — kaydından 'ârî 1120; — ü 'iyâl 341, 343

Evlâda (اولادە) Konağı (Âsitâne-i 'aliyye'de Fenar-kapusu'nda Kudüs Patrik-hânesi ittisâlinde) 1116

evliyâ; dergâh-ı — 639; mazhar-ı tekdîr-i —y-ı hazret-i Settâr 375; cümle-i —y-ı hidâyet-karîn 548; işâret-i —y-ı lâ rayb 1069; menâkıb-ı kerâmât-ı 'avâkıb-ı —y-ı mübeşşer 15; hüsn-âmîziş-i —y-ı umûr 54; —y-ı umûr 34, 131, 434, 651, 967, 1125, 1126, 1151; —y-ı tahte kıbâb-ı 'izzet 575

Evliyâ Efendi (mürşid-i merede-i müdde'iyân) 841

evrâd 57; harâret-i — 470; —-ı subh u şâm 973

evrâk 88, 100, 118, 300, 355, 631, 791, 884, 1063, 1074, 1077, 1184, 1125, 1184, 1189, 1196, 1204, 1218, 1228, 1230, 1290; eczâ'-i — 996; sahâyif-i — 996; sebt-i — 938; —-ı defter-i havâdis-i 'âlem 101; —-ı havâdis-i kevniyye 22; —-ı havâdisât 1129; mefhûm-ı —-ı ma'hûde 183; —-ı merkûme 355; —-ı mersûle 956; —-ı mes'ûle-i mezkûre 1230; —-ı mezkûre 888, 936, 1125, 1204; —-ı rüzgâr-ı bî-karâr 154; —-ı sâ'ire 616; —-ı şebâne 182

evrâm-ı iltihâbiyye 231; —-i rediyye 567

evvel-behâr 304, 306, 312, 313, 314, 315, 317, 320, 321, 333, 431, 438, 442, 516, 521, 522, 523, 1005; —-ı hüceste-âsar 312; — tertibi 447

evzâ' 40, 228, 281, 770, 842, 844, 989, 1067; —-ı câ'irâne 178; —-ı câbiriyye 668; —-ı felekiyye 1059; —-ı fitne-kârî 993; —-ı garîbe 195; —-ı küstâhâne 924; —-ı mefâsid-intimâ 192; —-ı nâ-be-câ 169; —-ı nâ-marziyye 951; —-ı nâdir-beraber-i hasmâne 136; —-ı sâbıka 178, 552

evzân; iglâk-ı — 21

eyâlet 537, 602, 681, 682, 729, 795, 826, 931, 1255; bakıyye-i nizâm-ı — 454; nemâluca — 828; tedbîr-i —-gîr 971; —-i cesîme 400; —-i merkûme 320, 326, 369, 522, 772, 947; —-i mezbûre 217, 414, 515, 744, 758, 881, 921, 922, 929, 971, 1016, 1246; —-i mezbûre eşkıyâsı 707; —-i mezkûre 303, 602, 772, 795; —in hüsn-i nizâmı 954; —ler 523, 562, 627, 644, 709, 729, 826, 929, 1255; —lü 270; —lü asker 627, 921; — mutasarrıfları 674

Eyâlet-i Anadolu; bk. Anadolu Eyâleti

Eyâlet-i Bağdâd; bk. Bağdâd Eyâleti

Eyâlet-i Bosna; bk. Bosna Eyâleti

Eyâlet-i Cezâyir; bk. Cezâyir Eyâleti

Eyâlet-i Çıldır; bk. Çıldır Eyâleti

Eyâlet-i Diyârbekir; bk. Diyârbekir Eyâleti

Eyâlet-i Erzurum; bk. Erzurum Eyâleti

Eyâlet-i Girid; bk. Girid Eyâleti

Eyâlet-i Haleb; bk. Haleb Eyâleti

Eyâlet-i Karaman; bk. Karaman Eyâleti

Eyâlet-i Kars; bk. Kars Eyâleti

Eyâlet-i Mar'aş; bk. Mar'aş Eyâleti

Eyâlet-i Rakka; bk. Rakka Eyâleti

Eyâlet-i Rumeli; bk. Rumeli Eyâleti

Eyâlet-i Sayda; bk. Sayda Eyâleti

Eyâlet-i Silistire; bk. Silistire Eyâleti

Eyâlet-i Sivas; bk. Sivas Eyâleti

Eyâlet-i Şâm; bk. Şâm Eyâleti

Eyâlet-i Trablus-Şâm; bk. Trablus-Şâm Eyâleti

Eyâlet-i Trabzon; bk. Trabzon Eyâleti

eymân; —-ı gılâz 455; —-ı mugallaza 198

eytâm; hem-hâl-i — 480; mâl-ı — 152

eyâlük/eyâlik (ايالك ايلك); beylik kîseden — 966; — etmek 1038, 1041; — hususu 1038

eyyâm 92, 97, 125, 185, 953; çend — 67, 655, 1047; ilâ mede'l-— 635; imrâr-ı — 96, 246, 262, 867, 1221; kadîmü'l-— 594; kıdem-i — 405; milel-i kadîmetü'l-— 15; re'îs-i — 44; ta'dâd-ı — 187; teceddüd-i — 405; tûl-i —a muhtâc 807; —-ı bâhûr sebebiyle 392; —-ı behâr 311; —-ı eyâmin-encâm-ı Şâhâne 714; hezâr âsâr-ı —-ı füyûzât-nisârlar 957; —-ı gam 687; —-ı gurûr 1008; —-ı lâ-kaydîler 860; —-ı ma'lûme 236; —-ı mu'tâd-ı zâ-kirâm 198; —-ı mübâreke 88, 1253; —-ı rahmet 1233; —-ı riyâset 1008; —-ı sabâvet 322, 587, 783; —-ı sadâret 973, 1023;

—-ı saltanat-ı Şehriyâr-ı yegâne-iktidâr 561; —-ı saltanatlar 54, 61; —-ı sefer 975; —-ı şebâb 1006; —-ı şebâbet 868; —-ı şebâbî 69, 200; —-ı şitâ 126, 148, 295, 297, 298, 306; —-ı ta'tîl 974; —-ı tâ'ûn-i kesîre 1024; —-ı tedrîs 649; —-ı tufûliyyet 25, 222; —-ı zemistân 719

Eyyûb 105, 419, 622, 634, 674, 1133, 1139; Medîne-i Ebî — Ensârî 45; — Ensârî 604; — Ensârî civârı 255; — Ensârî kurbü 893; Türbe-i Ebî — Ensârî ziyâreti 48; — Kadısı 857, 1144; — Kasabası fırâzı 190; — yolları 603

Eyyûb; sabr-ı — 778

Eyyûb Ağa (el-Hâc, Moralı 'Osmân Efendi'nin Kethudâsı) 763

Eyyûb Ağa (Hacı, Kapucu-başı, Lofca Kazâsı A'yânı) 269, 294, 386

Eyyûb Bey (Millû İskân-başısı) 705, 953, 954

ezâ 406, 586, 708, 730, 758, 1071; envâ'-ı — 931, 1109; mûcib-i — 925; —lar 560, 730; — misillü 1110

ezân; —; nidây-ı —-ı Muhammedî 377; —-ı Muhammedî 378

ezber; verziş-i — 495; ser-be-mühr —eylediğim 61; —-i fetâvây-ı müterceme 974

ezhân 40, 132, 141, 594, 744; huşkî-i — 112; ihlâl-i — 181, 209, 249, 257, 455, 593, 730; i'mâl-i zür'ân-ı — 344; muhtellü'l— 246; mübtelây-ı perîşânî-i — 182; mülâyim-i ekser-i — 11; sebük-mağzânın —ı 36; taglît-ı —-ı ahlâf 61; irâha-i —-ı ashâb-ı ümniyye 1080; —-ı ba'zı ümem 470; —-ı bâ-evhân 1033; celb-i —-ı bî-mağzân 46; ifsâd-ı —-ı bî-mağzân 46; —-ı ehâlî 905; taglît-ı —-ı müsteşârân 531; taglît-ı —-ı nâs 127; —-ı nâs 667; ihlâl-i —-ı nevresân 257; —ını ihlâl etmek 40; —-ı pûç-mağzân 814; rûşenây-ı —-ı safvet-ittisâf 308; işgâl-i —-ı sebük-mağzân 375; işgâl-i —-ı sebük-mağzân 375; —-ı sebük-mağzân 22; taglît-ı —-ı şükkân 964; mûcib-i ihlâl-i —-ı zîr-i destân 781; fâsidü'l— mekkârlar 45

Ezine-i Lazkiye (Denizli Voyvodalığı'na merbût) Kazâsı; — A'yânı 517; — hükkâmı 517

eziyyet 375, 450, 707, 708, 992, 1243

ezkâr; kesret-i — 470

ezmine; ber-mûceb-i emzice-i — 11; —-i cesbân 841; —-i müteşettite-i sâbıka 645; —-i sâlife 646

ezvâc 1120; — mu'âveneti 235

F

fâhişe 361; — 'avrat 1121; —ler esvâbı 759; — nisâ 584

Fahlü'l-hayl 'Urbânı 704

Fahrî Efendi (Bağdâd-ı bihişt-âbâd Kadısı) 281

Fahrî oyması 1241

fâ'ide 18, 181, 198, 399, 406, 531, 625, 1038, 1093, 1176, 1244; 'azîm — 1041; bî— 38; kā'ide-i pür— 185; —-i cesîme 209; —-i hâssa 1039; —-i mu'ayyene 596; 'azîm —ler 1042; bilâ— 98, 579, 1088, 1105, 1182; —ler 66n, 181; —lü şeyler 1068; —-mend 22; —siz maslahat 278

fâ'il-i muhtâr 209, 1133, 1155; —-vâr 569

fâ'iz 529; câlib-i — 500; —-i akrân 487; —ler 529; —li eshâm 63; —lü 405, 766; —lü birer hisse sehm 290; —lü birer sehm Mâlikâne 179; —lü sehm 290; —lü tam sehm 893

fakîh; —-i fâzıl 89; —-i saf-dil 189

fakîr; mazhar-ı du'ây-ı ganiyy ü — 250

fakr; hicâb-ı — 778

fâl; mübârek — 1277

falya; —ları çakmaklı top 176; — verirse 62; — vermiş 1171

fânûs; — çekmek 258; — göstermek 258; —lar 258

fâris 389, 841

Fâris (Hacı, Eski-zağra Kazâsı A'yânı Hacı Mehmed Ağa'nın A'yânlık umûrunun ru'yetine tevkîl eylediği Mustafa'nın âdemi) 728

Fârisî; — te'lîfât-ı mu'ciz-beyân 543; —yyü'l-asl 617; —yyü'l-'ibâre 739; —yyü'l-'ibâre mektûb 945

fark 118, 1203, 1206, 1271; dakîkayı 'adem-i — 280; nâfi' u dârrı 'adem-i— 69; nik ü bedi — 99; —-ı fârûk 308; —-ı mertebe-i kudret 864; —-ı mertebe-i rüchâniyyet 864; 'adem-i —-ı şeyn ü şân 1088

farz 1068, 1128, 1149, 1238, 1269; bi'l— 1186; —-ı 'ayn 378, 448, 453, 1218; cihâdın —iyyeti 315; —iyyet-i ri'âyet-i hukûk-i 'ibâd 1101

fasad; —-ı evvel 1029; —-ı sânî 1029

fâsık; kalb-i — 657

fâsid; —ü'l-ezhân mekkârlar 45; 'ahd-i —ü's-siyâklar 164

Faş 319, 328, 332, 798, 922; — Kal'ası 298, 319, 328, 332, 383, 429, 430, 441, 461, 922, 975; — Kal'ası Muhâfızı 922; — Kal'ası muhâresesi 319; — me'mûriyyeti 512; — Muhâfızı 311, 706, 744, 752; — Muhâfızlığı 332; — Nehri 527; — Suyu 527; — tarafı 504

Fâtıma Sultân (Mahmûd II.'nin diğer kızı) 462

Fâtıma Sultân (Mahmûd II.'nin kızı) 187, 251, 252

fâtiha 412; —-hân 9, 944; —-hân-ı mübâşeret 73

Fâtih-i Bahrî (kalyon) 1237

Fâtih Sultân Mehmed Hân Gāzî hazretlerinin Câmi'-ı şerîfi 378

fâzıl 212; —-ı be-nâm 586

Fâzıl Bey (Tâhir 'Ömer Paşa-zâde, şâ'ir) 418

Fâzıl Mustafa Paşa (Köprülü-zâde, Sadr-ı a'zam) 1034

Fâzıl Şehrezûrî 1029

fazîlet 74, 186, 215, 278, 1089; ashâb-ı nisâb-ı — 863; barut-i mahzen-i — 852; derece-i — 90; hâssa-i münciye-i — 1101; —-i bedeviyyet 953; —-i ekser-i mehâdîm-i kirâm 433; —-i insâniyye 85; sanî'a-i agbiyây-ı —-nümâ 64

fazl 300, 302, 411; ashâb-ı —37; izdiyâd-ı — 716; izhâr-ı — 665; münâfî-i — 538; sâhib-i — 617; şöhret-i — 649; —ına hürmeten 566; —-ı Rabbânî 26

fedâ 635, 868, 961, 973, 1043, 1045, 1068, 1069, 1108; —y-ı cân 136; —y-ı nefs 1161; —y-ı şikeste-'asâ 133; —yilik vâdîleri 637

Fedriko (=Friedrich II., Prusya Kıralı) 274
Fedriko (eczâcı, Mahmûd Paşa Çârşûsu'nun aşağı başında dükkânı olan) 1135
fehm 73, 846, 864; kusûr-i — 579; — erbâbı 1163
felâhan; seng-i — 100
felâket 1123
felâsife kavli 405
Felâtûn; Şehriyâr-ı —-haslet 13, 626; —-i İlâhî 106; bâ'is-i infi'âl-i Şehinşâh-ı —î-tedbîr 191; Müşîr-i —-nâzîr 1032
felc; 'illet-i — 1280
Feldinanda (İspanyol Kralı Fernando I. ?) zemanı 18
Feldmerşal 93, 94, 207, 221, 225, 226, 295, 306, 386, 406, 407, 493; — ordusu 226, 307, 383, 386, 407; — Vekîli 372, 376, 382
felek 673, 1072; — bakalım ne garîb oyun oynar 450; tavrı —e mümâsil 934; — hâlimize giryân 719; ahkâm-ı —-i pür-âlâm 504; âsâr-ı —iyye 1057; ersâd-ı —iyye 16; evzâ'-ı —iyye 1059; esbâb-ı —iyye-i müvellide 852
Felemenk 725, 823; — donanması 724; —lû 725; — tarafı 822; — tevâbi'i 725
fellâhân; bî-mağzân — 298
Feludan (فلودان, İstanbul'daki Fransa Maslahatgüzârı'nın tercümanı, Fonton?, Fleurat?, Dantan?) 341
fenâ; dâr-ı — 666; kayd-ı habs-hâne-i — 940; pezîrây-ı — 802; terk-i hayme-gâh-ı — 255; — bulup 900
Fenar (Âsitâne-i 'aliyye'de) 419, 1106, 1205, 1262; —-kapusu 1116, 1135, 1171; —lı Rûm hâ'inleri 849; —lı Rûm mekrûhları 593; büyük kalpaklı —lu Rûmlar1066; —lu takımı 1060, 1061, 1113, 1194; —lu takımının evfâdı 1065; — Mahallesi 541; — tarafları 541
Fenar-bağçesi Mesîresi 56
fenar çekerek 837
Fenar Kal'ası (İstanbul Boğazı'nda) 1152
fenn 900; —-i ahkâm-ı nücûm 1118; —-i celîl 232; —-i celîl-i târih 22; —-i cerrâhî 252, 997; —-i coğrafya 494; —-i deryâ 1272; —-i desâyis 205; —-i filâhatda mehâretlü bağbânlar/bağçevânlar 663; —-i harb 502; —-i ihtiyât 205; —-i inşâ 20, 1281; —-i kallâşî 1061; münâsebet-i —-i merkûm 252; —-i mezbûr 18, 997; —-i mezkûr 1007; —-i muhârebe-i deryâ 257; —-i tabâbet 1007, 1293n; —-i tahrîr 637; —-i târîh 18, 23; —-i tasavvuf 41; —-i teşrîh 784, 1293n; —-i tıb 231
ferâce 153; bol yenli — 793
ferâğ 365; dest-keş-i — 96; nâ'il-i — 414; —at 231, 1028; bâ'is-i —at 299; deşt-keş-i —at 1144; ihtiyâr-ı — 533; —at-i düşmen 383; —at-i müdâhale-i umûr-i 'âlem 185; —-ı bâl 871
ferâ'iz 500; —-i hâliyye 727, 739, 1110; —-i istikâmet 1122; —-i ra'iyyet 1122
ferâset 105, 106, 401, 607, 864, 982, 1038; ashâb-ı — 1052; kemâl-i — 1042; münâfî-i — 538; temyîz-i ashâb-ı — 755; yek-lahza-i çeşm-i — 184; — erbâbı 1163
Ferazdak (Emevîler devrinin üç büyük hiciv şâirinden biri) 214
ferd 19, 21, 173, 241, 459, 542, 552, 557, 558, 564, 671, 680, 748, 913, 949, 973, 1275; a'lem — 973; kâr-dân — 973; —-i âferîde 140, 1062; —-i vâhid 33, 50, 234, 328
Ferecik; — A'yânı 316, 318; — Kazâsı 264
Ferhâd gibi 106
Ferîdûn; tafra-fürûş-i — 829; Şehinşâh-ı —-âsâr 83; Şehriyâr-ı —-mişvâr 803; — Şâh gibi 977; Şehinşâh-ı —-vekâr 836
ferîza 269, 282, 310, 421, 717, 1117; —-i cemî'-i muktedirîn-i ehl-i îmân 280; —-i dirâyet-i erbâb-ı devlet 1068; —-i diyânet-i ehl-i îmân 973; —-i hacc 1222, 1223; —-i hâl 744; —-i hâliye 431, 463, 592, 702, 1021, 1187, 1209; —-i mesânid-i 'uzmâlar 1198; —-i rakabe-i devlet 75; —-i sipâh 1031; —-i şâh 1031; —-i 'uhde 1244; —-i 'uhde-i dirâyet-i Vezâret 753; —-i 'uhde-i diyânet 1269; —-i 'uhde-i saltanat 1031; —-i zimem-i İslâmiyân 279; —-i zimmet 376, 448, 912, 1122; —-i zimmet-i 'ubûdiyyet 339; —-i zimmet-i 'ukalâ 295; —-i zimmet-i diyânet 591, 624; —-i zimmet-i diyânet 650; —-i zimmet-i ehl-i İslâm 280, 735; —-i zimmet-i sadâkat 650; —-i zimmet-i tabâbet 510; —-i zimmetler 1122
fermân 32, 41, 66n, 99, 114, 138, 142, 143, 147, 213, 236, 270, 300, 323, 327, 339, 346, 347, 349, 353, 366, 367, 401, 404, 441, 442, 453, 462, 464, 473, 479, 492, 510, 513, 523, 534, 538, 561, 562, 565, 577, 594, 597, 604, 615, 627, 634, 639, 641, 645, 660, 664, 665, 676, 677, 682, 683, 701, 707, 714, 748, 752, 770, 781, 799, 833, 839, 840, 844, 855, 872, 873, 874, 875, 886, 890, 910, 928, 959, 982, 1005, 1006, 1077, 1078, 1079, 1082, 1087, 1096, 1098, 1100, 1110, 1116, 1126, 1142, 1143, 1145, 1174, 1178, 1192, 1193, 1198, 1209, 1210, 1212, 1213, 1214, 1220, 1221, 1225, 1236, 1238, 1239, 1250; ber-mantûk-ı — 1245; ber-mûceb-i — 303, 404, 451, 652, 682, 761, 861, 887, 1113, 1118; ber-vech-i — 88; beyâz üzerine — 857, 1076, 1097, 1197, 1260; bilâ— 157, 325, 371, 570; düzme — 40, 454; ısdâr-ı — 151, 1210; irsâl-i — 1020; mahsûs — 1248; muntazır-ı — 591; mutî'-i — 72, 154; sudûr-i — 695, 738, 909; —-ber 41, 1099; mugayir-i resm-i —-berî 743; —-ı 'adâlet-mefhûm 758; —-ı 'adâlet-'ünvân-ı Şâhâne 843; beyâz üzerine — 1117, 1216; —-ı 'âlî 304, 305, 327, 354, 370, 452, 521, 534, 560, 597, 602, 612, 669, 670, 695, 694, 697, 726, 736, 743, 748, 763, 767, 819, 839, 856, 871, 874, 875, 897, 901, 904, 906, 913, 919, 921, 928, 950, 1054, 1055, 1078, 1086, 1098, 1099, 1100, 1120, 1173, 1188, 1194, 1205, 1216, 1254; —-ı 'âlî-i müşârun ileyh 347; —-ı 'âlî-şân 327, 364, 420, 446, 448, 453, 458, 524, 544, 578, 692, 698, 754, 777, 813, 871, 1078, 1146; —-ı 'avâtf-meşhûn 770; irsâl-i —-ı celîl 277; —-ı celîlü'l-'ünvân 755; —-ı celîlü'l-'ünvân-i Pâdişâhâne 844; —-ı hakkânî-'ünvân-ı Pâdişâhâne 813; —-ı hazret-i Hilâfet-penâhî 909; —-ı hazret-i Tâcdârî 1234; —-ı Husrevâne 1203; —-ı hümâyûn 564, 1214, 1238, 1259, 1272; —-ı

hümâyûn-i Şâhâne 1109; cereyân-ı —-ı kazâ 417; hükm-i —-ı kazâ 1189, 1278; ısdâr-ı —-ı kazâ 873; sudûr-i —-ı kazâ 1247; —-ı kazâ 704, 707, 732, 740, 767, 768, 787, 795, 825, 832, 872, 879, 891, 895, 898, 930, 940, 993, 1121, 1224, 1225, 1247, 1263, 865; —-ı kazâ-cereyân 49, 60, 70, 492, 562, 595, 598, 694, 730, 732, 772, 787, 788, 790, 842, 896, 897, 930; —-ı kazâ-cereyân-ı Pâdişâhâne 930; —-ı kazâ-mazâ 429, 562, 631, 645, 694, 697, 1211; —-ı kazâ-nüfûz 704; —-ı kazâ-y-ı mezbûr 743; —-ı kazâ-y-ı Sultân-ı hakkânî-'ünvân 133; —-ı kâzîb 147; —-ı mezkûr 325; —-ı Mülûkâne 736, 1099, 1239; —ın hükmü 1101; —ın muktezâsı 1101; —-ı Pâdişâhâne 757; hulâf-ı —-ı Pâdişâhî 761; hükm-i —-ı Pâdişâhî 368; muktezây-ı —-ı Pâdişâhî 880; —-ı Pâdişâhî 166, 389, 891, 910, 923, 993; —-ı Sadr-ı a'zamî 325; —-ı sâlifü'l-beyân 718; —-ı Şâhâne 416, 916, 1239, 1277, 1278; —-ı Şehinşâhâne 723; —-ı Şehriyâr-ı kerem-nümûd 88; düzme —lar 40; —lar 36, 174, 279, 577, 872; —larına itâ'at 1099; beyâz üstüne —lar ısdâr 568; —lu 402, 769; mü'eyyed-i irâde-i 'aliyye-i hazret-i —-revâ 1185; —-revây-ı ümem 47

fermâyiş; —-i ba'zı kibâr 608; — kemer 933; bellerinde — şâl 102; — şâl 301; belde — şâllar 1240; — şâllar 109

fermene; —ci re'âyâ dükkânları 925; sırmalı —ler 1240

Ferruh Efendi 1293n

ferve; ilbâs-i — 1276; lâbis-i —-i beyzâ 933

feryâd 99, 140, 153, 361, 363, 507, 535, 537, 838, 849, 905, 961, 1008, 1159; —-ı mütevâlî 579; —-nâmeler 386

ferzend 634, 659; —ân 621; —-i edîb 8; —-i ercümend 204, 411; —-i ercümendler 324; —-i lebîb 8; —-i nesîl 605

fes; deste — 198; —ciler 622

fesâd 77, 79, 98, 183, 351, 449, 602, 653, 675, 694, 701, 705, 728, 730, 752, 760, 769, 770, 784, 791, 821, 824, 838, 839, 859, 868, 895, 902, 912, 916, 947, 949, 958, 964, 968, 970, 980, 981, 984, 1022, 1029, 1037, 1041, 1046, 1055, 1056, 1060, 1073, 1074, 1075, 1076, 1078, 1095, 1098, 1099, 1103, 1107, 1116, 1121, 1122, 1123, 1124, 1138, 1142, 1143, 1147, 1149, 1150, 1152, 1153, 1154, 1158, 1170, 1173, 1178, 1188, 1190, 1191, 1196, 1203, 1204, 1208, 1219, 1231, 1233, 1235, 1246, 1254, 1259, 1260, 1265, 1272, 1274, 1285; âteş-i hubûş-i — 147; bâdî-i — 958; bâ'is-i — 352; dârûy-i — 657; def'-i — 280, 743, 745, 883, 1106, 1110; dimâğlarında olan — 1245; ebu'l- — 668, 925, 960; envâ'-ı — 193, 250, 913, 1105, 1266; esâtîz-i ehl-i — 660; icrây-ı — 1068; îkaz-ı — 287; ilkā'-i — 594, 1147; imtidâd-ı — 1160; kesâd-ı semere-i akvâl-i — 648; kulûb-i ehl-i — 1180; kulûb-i erbâb-ı — 1154; kurmuş oldukları — 1123; mâdde-i — 40, 1103, 1132; mâdde-i iltihâbiyye-i — 454; mâ'il-i — 701, 771; ma'lûm-i erbâb-ı — 1022; mâye-i — 1022; mebde'-i — 992, 1115; mebniyyün 'ale'l- — 676; mecbûl-i — 1279; men'-i — 691; meslek-i — 563; mevâdd-ı münticü'l- — 1268; meyyâl-i — 1170; mezemmet-i erbâb-ı — 42; mûcib-i — 817; muharrik-i — 967; muharrik-i envâ'-ı — 531; mü'eddî-i — 911; müntic-i envâ'-ı — 1033; müsta'idd-i — 125, 948; mütecâsir-i — 1072; mütesanni'în-i bâzîçe-i — 593; müzâkere-i esbâb-ı — 1061; nâ'ire-i — 71, 741, 786; nebze-i — 645; pîşvây-ı — 1123; pîşvây-ı erbâb-ı — 830; ru'esây-ı — 394; sâ'î bi'l- — 563, 576, 577, 753, 769; ser-i ehl-i — 1204; sermâye-i — 113; sevâd-ı — 1063, 1064; talvîk-i erbâb-ı — 77; ta'lîm-i — 1057; te'dîb-i ehl-i — 570; te'lîf-i erbâb-ı — 924; teshîn-i dîk-i — 117; te'sîr-i — 9; teskîn-i — 406; teskîn-i galeyân-ı erbâb-ı — 860; tevakkî-i — 317; tohm-i — 905; vukū'ât-ı 'âlem-i kevn ü — 33; zehr-âb-ı — 248; zenân-ı erbâb-ı — 138; kim bilür ne gûne —a mebnî 1174; mebnî 'ale'l- —ât 345; —ât 1071, 1177; —ât-ı 'azîme-i rehâbîn 455; —ât-ı hafiyye 1036; —ât-ı 'uzmâ 1198; —-başılar 1154; — çıkarmak 615; —da baş oldukları 1153; —da medhali olan gavurlar 1196; —da medhali olanlar 1136; —-encâm 150; — erbâbından olmadığı 879; nev'in —ı 1028; —-ı ahvâl-i saltanat 101; —-ı 'akl 1008; teskîn-i —-ı 'âm 441; —-ı 'amûm-i 'azîm 1068; i'lân-ı —-ı 'âmm 1035; mebde'-i —-ı 'âmm 802; —-ı 'âmm 1133, 1182, 1260; —-ı 'âmmın ıslâhı 1102; sebeb-i zuhûr-i —-ı anlamaksızın 1136; —-ı 'azîm 1018, 1021; sûret-i —-ı bî-ma'nâ 747; ilka'-i tohm-i —-ı gûn-â-gûn 742; —-ı küllî 1183; —-ı mâdde-i tabâbet 'illeti 322; —-ı meydâna çıkmış millet 1287; —-ı mezkûr 1076, 1086, 1123, 1265; —ın indifâ'ı 1085; —-ı Rûm 1012; —-ı şâyi' 1184; — ihdâsı 297; — ihtirâ'ı 904; — îkā'ı 772, 865; —-kârlar 1146; çirk-âb-ı —lar 691; hezâr —lar 1126; —lar 89, 522, 535, 929, 961, 1025; ibtidây-ı —ları 1286; —larının def'i 1269; sîne-i —-mekîne 1278; dimâğında — olmak ihtimâli 1107; — sebebi 1289; — sözleri 1155

fesâhat 12, 22

fesâne 15; —-i bî-mâye 15; pîç ü tâb-ı gümâne-i —ler 593; —-nüvîsân 11

fetânet; âsâr-ı — 9; kemâl-i — 103; mûris-i — 852; —i zâtiyye sâhibi 176

fetâvâ; hatm-i nüsha-i neticetü'l- — 589; imzây-ı — 54; i'tā'-i — 588; kütüb-i mu'tebere-i — 47; ezber-i —y-ı müterceme 974; —y-ı şerîfe 648, 676

Fetâvây-ı Zahîriyye 540

fetih 18, 23, 63, 71, 149, 219, 237, 266, 267, 268, 377, 379, 430, 484, 525, 527, 534, 635, 647, 702, 828, 834, 885, 887, 888, 892, 941, 1197; ba'de'l- — 145, 1291; havâdis-i — 648; şâd-mânî-i — 887; te'alluk-ı — 892; —-i 'azîm 887; —-i 'azîm-i mezbûr 604; —-i bâb 1066; —-i bâb-ı duhûl 931; —-i bâb-ı iltîcâ 122; —-i bâb-ı irşâ 978; —-i bâb-ı irtişâ 978; —-i bâb-ı muhâberet 457; —-i bâb-ı ruhsat 129; —-i dehân 181, 1174, 1243; —-i der-i râz 1053; —-i dervâze-i ruhsat 120; —-i gazâ 200; haber-i — 1181; haber-i —-i cezîl 1179; —-i kelâm 1276

Fethî Ahmed Efendi (Şıkk-ı Sâlis, Yeniçeri Kitâbeti Vekâleti) 223

Fethulislâm 680, 765 ; — Kazâsı 611; — Mukāta'ası 765, 766; — tarafları 680, 694; — cânibleri 1078

fetret 33, 37, 112, 249; bâdî-i — 953; def'-i — 143; mûcib-i — 302; vakt-i — 98; vukū'-i — 278; —-i enderûn 136; —-i küllî 249; —-i mûhişe 70; —-i şeyhûhet 976

Fettâh (Fettâh-oğlu 'Ali'nin karındaşı, haklarında fermân-ı kazâ sudûr eden) 795, 879; —-oğulları 795

Fettâh Paşa evlâdları ('Abdülcelîl-zâdeler'den) 355

fettân 192, 1036, 1056; rûbeh-i — 1048; —-ı şeytân insân 1013; — kimesne 107

fetvâ 59, 458, 533, 1130, 1168; 'acîb — 505; bilâ— 508; câlis-i makām-ı — 812; câ-nişîn-i — 933; ilbâs-i hil'at-i beyzây-ı — 498, 588; imzâ-zed-i — 307; makām-ı — 1114; makām-ı mu'allây-ı — 938; makām-ı mu'allây-ı fazl-iktizây-ı — 932; mesned-i — 80, 410, 1080; mesned-i vâlây-ı — 53, 157, 589; müteferridîn-i bâb-ı — 560; mütehammil-i haml-i girân-i hıdmet-i — 589; müterakkıbîn-i tebyîn-i ahkâm-ı — 142; münākız-ı hürmet-i Makām-ı — 812; Sâhib-i — 810; tahsîl-i Makām-ı — 816; tekrîr-i ilbâs-i hil'at-i — 546; zîbâyiş-i makām-ı — 149; ziver-i mesned-i — 54; — Emîni 529, 601, 1129, 1258; — Emîni Efendi 530; def'a-i ûlây-ı ku'ûd-i mesned-i —ları 606; def'a-i ûlây-ı mansıb-ı —ları 606; — mürâselesi 954; cenâb-ı —-penâhî 59; mekâtîb-i —-penâhî 1168; mütelâkî-yi —-penâhî 811; re'y-i —-penâhî 713; sâye-i şecere-i hezâr-agsân-ı —-penâhî 628; —-penâhî 259, 635, 1169, 1239, 1291; —y-ı cevâz 149; —y-ı garrâ 635; —y-ı nâhakk 498, 695; —y-ı şerîf 259, 366, 367, 448, 564, 577, 696, 993, 1130, 1137, 1172, 1184, 1189, 1215, 1291; —y-ı şerîfin hükmü 1290

fevâhiş 361, 363, 584; men'-i — 584; —-i nisâ 972; — nizâ'ı 916, 923; — sükkâlar 540

fevt 15, 30, 59, 419, 449, 481, 510, 511, 513, 541, 584, 586, 599, 600, 609, 640, 641, 644, 657, 660, 733, 737, 751, 763, 776, 791, 804, 805, 821, 833, 851, 899, 900, 920, 1006, 1009, 1023, 1024, 1288, 1289, 1293n; hatfe enfihî — 604, 879; —-i fursat 815; —-i vakt 815; —-ler 511

fevz 1168, 1268; nesîm-i — 290, 415; câlib-i —-i uhrevî 1114

Fevzî Efendi (Kethudâ Kalemi hulefâsından, Avlonya ma'a Eğriboz Mukāta'acısı) 1257

Fevz-i Nuṣrat (firkateyn, Kara-deniz Boğazı'ndaki sefînelerden) 1237

fey' 912; —-ı kadîme 259; —-ı mukarrere 1145; —-ı mukarrere-i kadîme 912

feylesof; makarr-ı —ân-ı eşher 17; — fi'li 823; mâni'atü'l-cem'-i —î 538; —-i hikmet-ülûf 624; —-i lâ-übâliyâne 1006; —-i rüzgâr 205; —-meniş 210; hisse-mend-i mefhûm-i —-pesendî 20; —u'l-Hind 1027; a'mâl-i —-vârî 248

Feyyûmî Efendi (Fakîh, nâdire-i dehr) 89

Feyyûm Şehri 90, 1066n

feyz 728, 1020, 1051, 1242; mâni'-i — 925; mâye-i — 232; müflisân-ı bâzâr-ı — 470; neyl-i 'ivaz-ı — 609; resânende-i — 412; ruhsat-ı bâb-ı — 470; envâr-ı —-i dâ'imî 251; —-i hıdmet-i Dergâh-ı mu'allâ 271; —-i erbâb-ı te'alluk 1157; —-i İlâhî 1167; —-i tevâzu' 985; —-yâb 977

Feyzî (Kara, Prizrin A'yânı) 431

Feyzî Bey (Feyzî Bey-zâde, Sergi Nâzırı) 1256

Feyzî Efendi (Mektûbî hulefâsından, Baş-mukāta'acı) 224

Feyzullah (Gümülcine ehâlîsinden) 781

Feyzullah Efendi (Dâmâd-zâde, Şeyhulislâm) 605

Feyzullah Efendi (Hâfız, Sır Kâtibi) 48

Feyzullah Efendi (mevâlîden, Şemseddîn Efendi'nin babası) 196

Feyzullah Efendi (Osmanlı Şeyhülislâmı) fetâvâsı 499

fezâhat 76, 476, 477, 694, 842, 855, 874, 881, 928, 958, 971, 981, 1002, 1055, 1114, 1123, 1125, 1146, 1186, 1224, 1251, 1278, 1279; bu resme — 364; envâ'-ı — 846, 890, 930, 955; izhâr-ı — 1000; kāl ü kaleme alınmaz — 874; — edenler 748; —-i cesîme 1123; —-i lâ yu'add ü lâ yuhsâ 901; —-i sâbıkaları 271; 'azîm —ler 469

fezâ'il 18, 37, 591, 1039; neşr-i — 299; tahsîl-i usûl-i — 863; —-i bî-pâyân 87; —-i hubb-i vatan 38; —-i kerâmet-mümâsil-i Şâhâne 61; mesned-i —-müstenid 558

fezleke 355; — verilmek 615

fıçı/fuçu 468, 676

fıkdân 129, 344, 1243, 1272, 1285; derece-i — 625; —-ı erkân 404; —-ı fursat-ı sad-sâl 528; —-ı intizâm 322, 392; —-ı itâ'at 392; —-ı kavânîn-i vâcibü'l-i'tibâr 373; —-ı nizâm 322; —-ı râh 404; —-ı terbiyet 1088; —-ı zahîre 357

Fıkh/Fıkıh 202, 500; 'ilm-i — 189; zevâhir-i — 299; —-ı şerîf 299; ka'ide-i —iyye 636; kütüb-i —iyye 20, 834, 887; kütüb-i mu'tebere-i —iyye 47; mutâla'a-i kütüb-i —iyye 588; — u ferâ'iz 538; — Usûlü 202

Fındık; — altûnu 259, 596; — altûnu rub'iyyesi 1144; — rub'iyyesi 595, 1145

fındık kadar dolu 1009

Fındıklı (Boğaz-içi'nde, Tob-hâne ve civârında) 31; — Câmi'i verâsı 859; — Hammâmı karşusu 687; — İskelesi 361; — mahalli 731

fırancalacı; Hasköy'de — 1135

Fırat Nehri 253, 705

fırka 38, 66n, 100, 119, 137, 169, 404, 406, 468, 481, 633, 686, 810, 1277; baldırı çıplak denilen — 468; gerden-pîç — 191; ser-keş — 191; — fırka 407; —-i cem'iyyet 133; —-i merkûme 481; —-i müctemi'a 145, 723; —-i nâs 364; —-i uhrâ 1025; —lar 405

fısk 859, 967; âsâr-ı kesret-i — 584; devâm-ı — 858; envâ'-ı — 978; i'lân-ı — 925; züll-i — 281

fıtr; îd-i — 174, 585, 1251

fıtrat 185; istı'dâd-ı — 932; lâzime-i mâye-i — 450; mâye-i — 690; süflî— 197; —-bînân 497

fızza; killet-i — 910; nukūd-i —iyye 528, 596

figān 140, 153, 484, 507, 537, 656, 792, 961, 1008; —-ı mütevâlî 579

fikr 407, 506, 527, 765, 980, 996, 1040; i'mâl-i — 82, 1028; müstağrak-ı — 339; müstağrak-ı bahr-ı — 379; — edemeyüp 682; —-i bâtıl 1287; —-i fâsid 742, 980, 993, 1287; —-i fâsid-i istiklâl 978; —-i fâsid-i teferrüd 978; —-i kabîhu'z-zikr 866; —inde iken 174; imâle-i —-i sâ'ib 163; —ler 231

fil 814; ashâb-ı — 814; —-bânlar 814; —-i kebîr-i Sûdânî 814; —-i sagîr-i Bengâlî 814; —-ler 814

fi'l 189, 638, 1080; bi'l-— 128, 180, 186, 203, 204, 365, 410, 539, 587, 588, 606, 630, 696, 764, 844, 953, 1018, 1035, 1086, 1089, 1258; icrây-ı — 1135; perîşânî-i — 938; —e çıkarmak 980; —e getürmek 1039; —en 33, 403, 903, 1041, 1042, 1079, 1086, 1103, 1157, 1191, 1238; —en öğrenmek 1042; —-i bed 881; —-i mâzî 809; —-i nâ-sezâ 745; —-i şenî' 684, 969

filâhat 38; fenn-i — 663; ta'mîm-i mâdde-i — 1199; — makûlesi 1160

filandıra 472

Fîl Damı dedikleri ahûr 814

filesini bularak 1273

Filibe 46, 260, 286, 757; — A'yânı 260; — Kadısı 770; — Kazâsı 217, 221, 431, 620, 628; — Koru Ağalığı 483; — mansıbı 300; — Nâzırı 318, 1077, 1139

filika 995, 1076, 1085, 1162, 1226, 1230; mahsûs — 1222; Tersâne —ları 157; —-süvâr 83

Filonyus Râhib (Varna Metrepolidi) 1106

Filorida Dukaçası 1162

filoriler 58

Fimpolik; — Karyesi 1233; — tarafı 1277

fincân oyunu 450

fırâr 32, 41, 57, 59, 60, 61, 68, 107, 120, 121, 122, 127, 147, 149, 151, 164, 165, 166, 190, 219, 228, 235, 237, 249, 254, 267, 276, 290, 291, 294, 363, 364, 367, 375, 383, 388, 389, 393, 394, 396, 399, 402, 408, 414, 455, 473, 474, 480, 481, 484, 492, 493, 502, 504, 522, 525, 526, 535, 536, 537, 540, 541, 569, 577, 579, 581, 582, 583, 595, 630, 648, 690, 694, 695, 705, 715, 716, 728, 731, 735, 741, 742, 743, 744, 759, 780, 786, 788, 789, 790, 793, 795, 796, 797, 822, 830, 831, 833, 849, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 874, 881, 884, 885, 888, 890, 895, 896, 897, 898, 903, 904, 907, 923, 929, 931, 947, 954, 955, 961, 969, 971, 985, 986, 987, 988, 990, 992, 1006, 1008, 1012, 1014, 1022, 1026, 1036, 1053, 1056, 1057, 1060, 1061, 1063, 1068, 1069, 1076, 1085, 1086, 1112, 1114, 1115, 1116, 1121, 1141, 1147, 1148, 1150, 1153, 1158, 1165, 1166, 1181, 1186, 1204, 1211, 1212, 1217, 1219, 1223, 1231, 1232, 1233, 1235, 1245, 1248, 1249, 1265, 1266, 1274, 1283, 1290, 1292; 'azm-i semt-i — 148; çal kürek — 506; reh-neverd-i vâdî-i — 569; re'y-i — 867; reh-rev-i vâdî-i — 267; şevâhık-ı — 148; tasmîm-i cây-ı — 264; tebdîl-i karâr be-— 122; yayan — 972; — edecekleri mahall 525; —en 396; —-gâh 32, 50; —î 40, 583, 583, 631, 831, 835, 849, 1053, 1056, 1086, 1087, 1098; —î eşkıyâ 772, 947; —î ser-kerdeler 716; —î-i mechûl 584; —î-i merkûm 402, 583; —îler 151, 164, 165, 166, 388, 728, 735, 797, 835, 871, 959, 971, 1076; esbâb-ı hareket-i —iyân 165; —lar 150, 163, 394, 954, 1141, 1180, 1186

firâş; esîr-i — 599; marîz-ı esîr-i — 233

fir'avn 939; îmân-ı — 394; —-i zemân 49

Firayer Ceneral (= Freyre, İspanya Kıral Tüfeng-endâzları Komandarı) 1158

Firdevsî; Şâh-nâme-i — 20

Firenk/Fireng; perhîz-i kebîrde —âne balık yemek 991; — hükmü 1286; âyîn-i —î 991; elfâz-ı —î 231; hisâb-ı —î 178; lisân-ı —î 1061; —-i hazâkat-teng 252; semm-i —î ile mesmûm 535; —î mazbataları 726; lisân-ı —istân 1007, 1052; mashara-i —istân 232; mişvâr-ı pür-şûr-i —istân 52; —istân 910, 1007, 1035, 1067; —istân'a mal kaçırmak 995; —istân'a mühimmât celb etmek 995; tabâyi'-i sükkân-ı —istânî 624; —istân semtleri 49; —istân tarafları 941, 1035; nukûd-i —iyye 939; —iyyü'l-'ibâre 347, 1125; — kavmi 97; Katolik — kilisaleri 991; —-ler 308n, 1236; Napolitan — mellâhlar 1271; — papası 991; — seferleri 23; — sefîneleri 910; — tâ'ifeleri 599; — tâ'ifesi 734, 991, 1222, 1223; — tüccârı sefâyini 349

firistâde; gayr ez-— 369; —-i savb-ı me'âlîler 714

firkate 716, 995, 1081, 1183; —-i mezkûre 1081; — kapudanı 716

firkateyn (ta'bîr olunur sefâ'in-i harbiyye) 171, 176, 256, 333, 346, 492, 679, 715, 721, 723, 724, 952, 953, 985, 1005, 1077, 1176, 1182, 1237, 1238, 1242; beylik — 994; cesîm — 1177; kırk bir buçuk zirâ' — 1006; — gemisi 348, 350; —-i hümâyûn 1216; —-i mezkûr 1216; — inşâsı 952; — sefînesi 243, 244

Fîrûz Bey Medresesi 203

Fîrûz-i siyeh-rûz (Sır Kâtibi ve Mâbeyinci) 31

Fîrûz Şâh 18

fişeng 1095, 1174, 1249; tüfeng —i 985; evrâk-ı Mushaf-ı şerîf'den masnû' —ler 1218; —ler 1219; —lerin havâdisi 1218; —likler 109

fiten; bâ'is-i — 79; envâ'-ı — 33, 803, 1030; masdar-ı — 691; nâ'ire-i — 192; —-i 'adâvet 164; —-i rekâbet 164; esbâbi'l—i's-sâbıka 33; îkaz-ı —-i uhrâ 1025; —-i 'uzmâ 1155; a'mâl-i —-me'âl 979; dest-i —-peyvest 595

fitne 37, 79, 183, 354, 406, 410, 539, 602, 653, 680, 705, 724, 839, 846, 916, 927, 928, 947, 953, 967, 1010, 1022, 1033, 1059, 1061, 1078, 1103, 1121, 1136, 1156, 1158, 1159, 1160, 1265, 1266; 'aks-i kazıyye-i — 182; 'amîm — 1157; âteş-dân-ı — 71; âteş-i — 117, 143; 'azîm — 1157; bâb-ı — 181; bâ'is-i — 352; çirk-âb-ı — 691; def'-i — 143, 745; hezeyân-ı — 1170; îkâ'-ı — 249, 735; îkâz-ı — 287, 507, 771, 1177; işti'âl-i âteş-i — 740; mâ'il-i — 771; mûcib-i — 817; muharrik-i — 598, 967, 1224; mütesanni'în-i bâzîçe-i — 593; nâ'ire-i— 114, 741, 928, 948; sûhte-i nâz-ı — 107; suver-i — 440; tahrîk-i — 771; tarrâka-i — 174; teceddüd-i — 1160; telâtum-i bahr-ı tûfân-ı — 182; tûfân-ı — 106; mâdde-i —-engîz-i 'uzmâ 245; — ihdâsı 70; — îkâ'ı 772, 865; —-i 'amîme 1155; —-i 'azîme 115, 1098, 1137, 1157, 1251; intıfâ'-i nâ'ire-i —-i 'azîme-i

cihân 20; —-i 'azîme îka'ı 1012; —-i bî-hengâm 246; —-i bî-mahal 65; —-i câmide 183; heyecân-ı —-i der-hâb 1037; —-i düzdîde 917; —-i hafiyye 1126; —-i mezbûre 539; —-i mezhebiyye 282; —-i mezkûre 212, 657, 688; —-i nâ'ime 1030; —-i nâgehân 1071; nâr-ı —-i pür-şerâr 149; —-i'tiyâd 151; —-i 'uzmâ 1187; —-i 'uzmânın mukaddimâtı 1053; a'ceb-i 'acâ'ib-i dehr-i —-kâr 60; işgal-i ba'zı —-kâr 170; mekrûh-i —-kâr 625; —-kâr 191; meşgale-i meş'ale-i —-kârân 29; evzâ'-ı —-kârî 993; inzımâm-ı —-kârî 60; —-kârlar 1012; —-kârlığ 362; —-nihâdân esnâf 144; kânûn-i âşûb-i —-nümûn 180; —-sâz 837; — sözleri 1157; — şâ'ibesi 1160; — ta'lîmi 838; sebeb-i zuhûr-i —-yi anlamaksızın 1136

flegmonya ta'bîr olunur çıban 231

Floransa 1163

Fokşan; Sahrây-ı — 44; — cânibi 1228; — havâlîsi 1253; — Karyesi 1228

fora mayistra ederek 1273

Forna Karyesi (Agrafa dağları içinde) 1289

Foroz (فوروز = Fáros?) Karyesi (Agrafa-Golos civârında) 1290

Frankfur[t] Gazetasi 530

Fransa/France 91, 94, 211, 248, 249, 341, 746, 828, 1005, 1060, 1161, 1288, 1289; — ahvâli 210; — askerleri 210; — cânibi 565; — Devleti 90, 241, 242, 243, 246, 357, 1161, 1288; — donanması 346, 347; — Elçisi 333, 349, 1160; — ga'ilesi 595; — halkı 18; — hânın 242, 245, 250; — İmperatorluğu 1162; — İmperatoru 91, 94, 96, 242, 244, 243, 245, 333, 343; — İmparatoru cenâbları 91; — İnkılâbı 823; — keyfiyyeti 1159; — kıralları 822; — Konsolosu 173, 178, 1252; —lu 92, 95, 96, 97, 211, 242, 245, 277, 295, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 344, 346, 357, 528, 531, 532, 533, 594, 746, 1034, 1062, 1162, 1252; —lu Baş-tercemânı 1108; —lu ga'ile-i 'azîmesi 1065; —lu hükmü 333; —lular 210; —lu yedinde 334; — Maslahat-güzârı 90, 241, 242, 245, 334, 335, 336, 340, 341, 342, 343; — milleti 209; —'nın şânı 341; — Sefâreti 97, 342; — seferleri 383; — Sefîri 84, 92, 93, 243; — sefîrleri 1215n; — ser-i kârânı 98; — Vekîli 1155; Sefîr-i İmperator-i —viyân 265; millet-i kaviyye-i —viyye 530; — vükelâsı 243

Fransız; —ca kitâbet 9; — ceneral 746; —lar 530, 531, 532, 1293n; —lu 406; —lu dehşeti 502; — Milleti 208; — sefîrleri 96; — tüccâr sefînesi 1284; — tüccârı 349

Fredrik (Amiral, Felemenk Donanması'nın kumandanlarından) 724, 725

Fridrik (Friedrich I. Barbarossa, İmperator) 821

fukahâ/fukahâ' 542, 543, 974

fukarâ 41, 66n, 78, 79, 117, 169, 286, 287, 301, 355, 434, 464, 471, 522, 560, 576, 586, 596, 625, 630, 680, 681, 682, 693, 694, 699, 707, 708, 714, 719, 727, 730, 751, 838, 882, 884, 897, 910, 947, 958, 960, 968, 980, 1140, 1253; bekây-ı âsâyiş-i/emn-i — 143; emâkin-i — 852; emn-i — 169; emvâl-i — 583; hânumân-sûz-i sâmân-i —' 708; himâyet-i — 709, 758, 827; ızrâr-ı — 471; insilâb-ı âsâyiş-i — 748; irâha-i — 169; istirâhat-i — 169; iz'âc-ı — 477; kadir olmayan — 693; mesâlih-i — 728; muzır-ı — 897; mükâfât-ı zulm-i — 586; nafaka-i — 204; rahmen li'l-— 348; rıfk-ı — 714; sıyânet-i — 305, 537; tahfîfen li'l-—' 635; tarîk-ı — 41; tecrîm-i — 669; tegallüb-i — 958; tekdîr-i — 759; tergîb-i dikkat-i umûr-i — 41; zecr-i — 669; idâre-i — esbâbı 758; — gürûhu 949; — hakları 781; —'-i berâyâ 758; —'-i dervîşân 639, 1201; —'-i memleket 931; —'-i/fukarây-ı ra'iyyet 29, 371, 433, 440, 466, 563, 576, 577, 578, 624, 625, 645, 656, 693, 705, 708, 728, 729, 730, 732, 752, 771, 781, 805, 816, 825, 840, 881, 882, 891, 897, 956, 972, 1132; —'-i re'âyâ 758, 832, 1025; —'-i re'âyâ dükkânları 1129; —'-i re'âyây-ı Pâdişâhî 1073; — merzâsı 252; —nın himâyeti 754

Fumâyle mevzi'i (Arabistan'da) 907

fursat 400, 407, 669, 716, 731, 789, 907, 910, 1042, 1073, 1146, 1147, 1184, 1247, 1250; ihtilâs-ı — 947; ittihâz-ı — 1025; muntazır-ı — 533; mutarassıd-ı — 53, 211, 964; müterakkıb-ı — 683, 885; sayyâd-ı — 439; vakt-i — 143, 531, 883, 948, 1034, 1050, 1060, 1107, 1111, 1135, 1198; yâbende-i — 301; vakt-i —a dîde-gûşâ 137, 449; —-bîn 1251; —-bînân 138; — bulmak 916; —-dih-i husamâ 1170; — gözetmek 879, 1283, 1285; —-ı 'azîme 1039; reh-yâb-ı —-ı duhûl/murûr 328; —-ı ganîmet ittihâz 504; —-ı güftâr 1219; —-ı haseneler 1039; —-ı meserret 628; — verilmek 533; — vermemek 962; —-yâb 717, 772, 1025, 1279; —-yâb-ı 'avd 1033; —-yâb-ı hasâret 208; —-yâb-ı istirhâl 1033; —-yâb-ı te'addî 208

furtuna 172, 349, 383, 1010

furun 32; —lar 348, 349, 853

fûta 940

fuzalâ' 15; 'alâ kavl-i ba'zı'l-efâzıl 299; sâlis-i selâse-i meydân-ı — 62; şehâdet-i ba'zı — 863; —-ı nasfet-intimâ 24; vasf-ı —-i hakkânî-sülûk 650

fücûr 947; devâm-ı — 858; züll-i — 281

fünûn 9, 14, 36, 202, 500; ihfây-ı a'yün-i ehl-i — 737; istifâza-i — 202; mecâmi'-i — 1035; neşr-i — 196, 1035; —-i âliye 495; ef'âl-i a'dâ'-i —-âşinâ 573; —-i harbiyye 592, 624; —-i latîf 202; —-i mezbûre 538, 1006; —-i mezkûre 9; —-i mütedâvile 500; —-i nâfi'a 501

fürce; —-i derîçe 123; kayık-hâne gibi —-ler 1056; —-ler 892; —-yâb-ı sirâyet 278

fürûht 371, 529, 554, 653, 733, 734, 833, 850, 890, 942, 943, 1137, 1237, 1271

fütûhât 12, 76, 283, 660, 907, 945, 1235; haber-i — 652; — haberleri 414, 418; —-i celîle 290; —-i Hicâz 689; —-i Medîne-i münevvere şükrânesi 600; —-i mu'azzama 458; —-i sefer-i Hicâz 23; —-i semt-i Hicâz 20; hidemât-ı —ları 747

fütüvvet; lâzime-i 'uhde-i — 1001

G

gabâvet 39; 'âlem-i — 37

gabyâr 1272; ehl-i İslâm mellâhlarından— istihdâm/tedârük 1272; —lar 1271; Rûm —ları

1271; Donanma-yı hümâyûn sefînelerinde —lık 1242

gaddâr 32, 272, 804; dest-i agyâr-ı — 209; rakîb-i — 784; mu'âmele-i —âneler 372; —lar 577

gaddâre; küşte-i —-i demâr 122

gadîr-i mezbûr (Sakarya Gölü'nün alt yanında) 647

gadr 57, 151, 168, 186, 247, 259, 323, 560, 586, 675, 677, 730, 751, 752, 781, 817, 840, 849, 881, 903, 1008, 1017, 1020, 1064, 1146, 1157; der-dest-i — 124; dest-i — 140, 363; envâ'-ı — 246; rencîde-i — 211; sell-i seyf-i — 1289; tîg-i — 118; yed-i — 150; şeyn-i — 246; —den 'ârî 843; — garazı 1008; —-i fâhişe 813; —-i müte'assıbâne 823; sûret-i —-i nâ-sezâ 209; mübtelây-ı —-i sarîh 247; —-i yârân 1282

gâfil 21, 39, 118, 138, 365, 1153, 1177, 1207, 1229, 1286; —ân 301; —âne 946, 1236; —-i refi'u'l-menzil 979; —iyyet 76, 292

gaflet 37, 66n, 82, 529, 533, 536, 620, 666, 682, 687, 736, 925, 952, 1077, 1103, 1115, 1131, 1142, 1159, 1181, 1222; 'ale'l-— 125, 211, 506, 564, 707, 815, 955, 1183; âdemân-ı siyeh-mestî-i — 82; 'adem-i — 85; gunûde-i hâb-ı girân-ı — 972; mahz-ı — 633; müstağrak-ı hâb-ı — 115; perde-i — 436; perde-i dîde-i — 111; ref'-i perde-i — 376; 'ale'l-— basdırarak 1063; 'ale'l-— ele getürüp 1286; bahr-ı — 106; bâ'is-i — 482; bî-hûşî-i hâb-ı — 144; çetr-nişîn-i — 502; hayme-nişîn-i sahrây-ı — 502; kemâl-i — 181, 397, 854, 901, 921, 951, 1014; ma'den-i — 278; siyeh-mestân-ı mey-kede-i — 39; ma'a —ihim 99; 'an-—in 1048, 1066, 1144; — sebebi 579

gā'ib 406, 1009, 1042, 1183

gā'ile 245, 298, 503, 531, 564, 574, 697, 720, 780, 801, 883, 885, 891, 1011, 1014, 1093, 1208, 1232; bî-— 296, 531; def'-i — 269, 394, 706, 741, 744, 832, 965, 983, 1025; itmâm-ı — 278, 633, 921; me'mûnu'l-— 87, 181; —-i 'azîme 882, 1065; —-i hâ'ile 295, 1269; def'-i —-i Hâriciyye esbâbı 311; —-i harem dâ'iyesi 514; —-i mezbûr 888; —-i mezkûre 741, 886, 946; —-i sâ'ire 533; —-i sefer 492; —-i tavîle 1269; —-i umerâ 394; mu'âkabe —si 1135

galâ 437, 471, 906, 1020; istîlâ-i kahr u — 1033; mûcib-i — 697, 1109; vakt-i — 437; — istîlâsı 1150

Galata 98, 99, 146, 360, 477, 480, 540, 579, 584, 858, 923, 925, 1055, 1066, 1067, 1076, 1108, 1109, 1115, 1210, 1237; Kâtib-i Vekāyi'-i — 858; — Bâb Mahkemesi Baş-kâtibi 858; — Bâb Mahkemesi Vekayi'-kâtibi 858; — civârı 925; — fevkı 333, 473; — havâlîsi 153, 858; — Kadısı 185 , 220, 418, 631, 658, 666, 674, 675, 857, 906, 1003, 1144; — Kazâsı 167, 203, 462, 487, 497, 539, 662, 679, 704, 777, 1019; — Kulleşi 1066; — Mevlevî-hânesi civârı 848; — Mevleviyyeti 1280; —'nın eşhâsı 1253; —'nın Lâz eşhâsı 1253, 1273; —'nın tüccâr tekneleri 1273; — önü 910, 1235, 1236; — sâhili 540; — tarafları 584; — Voyvodası 1110

Galata-burunu (Varna civârında) 324, 383; — muhâfazası 324; — semtleri 383

galebe 73, 110, 169, 283, 292, 361, 374, 454, 455, 502, 533, 578, 762, 808, 865, 889, 898, 911, 1028, 1033, 1082, 1141, 1158; âsâr-ı — 1168; asl-ı esbâb-ı — 112; esbâb-ı — 257, 1184; haber-i — 382; menfa'at-i 'azîme-i — 209; nesîm-i — 415; nisâb-ı fürûzî-i — 327; sengzede-i dest-i — 134; sûret-i — 121, 382, 961; şâd-mânî-i — 887; vakt-i — 71; —-i ashâb-ı temelluk 1157; —-i asker-i İslâm 287; —-i ekdâr 1280; —-i evhâm 1280; —-i külliyye 19, 110, 344, 532; —-i nefsler 117; — vechi 139

galeyân 39, 127, 226, 236, 450, 708, 860, 1159; mukaddimât-ı — 210; müsta'idd-i — 928; —-i cihân 1022

gālib 235, 302, 865, 1076, 1222, 1225, 1265; cevâb-ı —âne 94; —-i ihtimâl 870; çâşnî-i tefâhur-i —iyye 38; esbâb-ı —iyyet 865, 1219; haber-i meserret-i —iyyet 225; istihsâl-i esbâb-ı —iyyet 35; semere-i —iyyet 975; sûret-i —iyyet 120, 245, 385; tekmîl-i esbâb-ı —iyyet 405; teşyîd-i esâs-ı —iyyet 521; —iyyet-i mezkûre 293; —-i mutlak 977

Gālib (Şerîf) 660

Gālib Efendi; bk. Mehmed Sa'îd Gālib Efendi (es-Seyyid, Sadr-ı a'zam, Kethudâsı, Re'îsülküttâb, Muhâsebe-i evvel Vekîli, Murahhas-ı Evvel, Anadolu Kadı'askeri)

Gālib Paşa; bk. Mehmed Sa'îd Gālib Paşa (es-Seyyid, Sivas Vâlîsi, Çorum Sancağı Mutasarrıfı, Livâ'-i Yenişehir, Kırşehri Sancağı, Vezîr, Karaman Vâlîsi, Ankara ve Kenkırı sancakları Mutasarrıfı)

Galiçya tarafları (Büyük İspanya'nın bilâd-ı cesîmesinden, Galicia) 791, 1157

gam 489, 918; mübtelây-ı — 48, 848; pîç ü tâb-ı — 925; zulmet-i — 687; —-hâneler 848; —-i ferdâ 214

gamz 43; lâzime-i — 122; —-i husamâ 959

gamze 869; —-i dildâr 917; —-i dil-rubâ 645; —-ler 851

Ganem; — Kitâbeti 494; — Mukata'acılığı 196, 494, 1256

gangırana 1022; — dahi sifakelosa munkalib 1022; yara — olmağla 233

ganîmet 1186, 1230; eskâl-i — 394; mâl-ı — 1130; zâd-ı — 349; —ler 237, 1216

garâbet 1181; nişâne-i —-i zemâne 1229; emr-i —-me'âl 253; emr-i —-nümâ 511; mu'âmele-i —-nümâ 914

garâ'ib/garâyib 1010, 1189, 1215, 1240, 1267; agreb-i — 1199; —ât 777; —ât-ı vukū'ât-ı 'ibret-ittisâf 1065; —-i ihtiyâl 1201; —-i ittifâkıyye 139; —-i rüzgâr 115; agreb-i —-i rüzgâr-i keç-reftâr 60

garâr 702

garaz 141, 123, 248, 278, 285, 355, 358, 359, 531, 781, 808, 868, 978, 979, 980, 993, 1161, 1200; ashâb-ı — 939, 1133, 1143; asıl — 1161; bî-— 61, 329; bi'l-— 1103; dimâğında olan — 1017; husûl-i netîce-i — 123; icrây-ı — 368, 406, 563; mecma'-i ashâb-ı — 144; sâlimen 'ani'l-— 79; semmiyyet-i — 470; tahsîl-i — 124; —-ı âhar 851; —-ı asîl 37, 1036, 1293n; —-ı fâsid

65n, 231, 798, 918, 934, 967, 1022; —ı hafîler 927; —ı ızrâr-ı ağyâr 1189; —ı kâsîdîn 960; —ı nâ-hemvâr-ı 'atîk 631; —ı nefsânî 21, 37; —ı surrânî 860; li—in 598, 1025

garb 998; —dan şarka doğru 998; — tarafı 1009

Garb Ocakları 348, 1176

Gârd İmperyal Cenerali 1062

Gardsar (غاردسار, = Karonisía?) ta'bîr eyledikleri mahal 994

gâret 138, 152, 365, 394, 418, 502, 707, 728, 738, 748, 753, 881, 882, 955, 971, 1000, 1001, 1002, 1139, 1141, 1172, 1216; —den vikâye 402; — fikri 789; —-i ra'iyyet-i Sultânî 1231; —ler 1189; —-zede 1146

garîb 968, 996; emr-i — 1008; —e 157, 439, 539, 588; evzâ'-ı —e 195; —e-i resm-i nişân 179

gark 269, 361, 384, 474, 1182, 1232; devirüp — eyledi 1010; —-ı 'arak 511

Garmîd (Vehhâbîler'den) 894

gasb 31, 49, 149, 153, 191, 246, 248, 365, 371, 406, 570, 624, 715, 726, 748, 761, 881, 894, 923, 955, 978, 1000, 1002, 1020, 1108, 1120, 1141, 1146, 1227; cey'ân-ı — 439; der-dest-i — 51; dest-res-i — 222; harîs-ı — 249; mâ'il-i — 571; müterakkıb-ı — 1231; —en 583, 951, 1026; —-ı emvâl 75, 355, 576, 678, 751, 840, 842, 1146; —-ı emvâl-i 'ibâd 154; —-ı emvâl-i ehl-i sûk 234; —-ı emvâl-i nâs 911; —-ı emvâl-i re'âyâ 801; —-ı eşyâ 978; —-ı îrâd 978

gasl 579, 584, 1070

gassâle 579

gaşy 622, 792, 961; 'illet-i — 792

gâv 171

gavâ'il 95, 636; taklîl-i — 532; vukū'-i — ahkâmı 1240; —-i 'azîme meşakkatinden cânı yanmış 1102; —-i müte'âkıbe-i zemân 270

gavgâ 59, 134, 144, 145, 153, 173, 280, 360, 363, 437, 468, 471, 477, 549, 573, 684, 916, 923, 926, 939, 960, 961, 980, 1054; bâdî-i — 949; belây-ı 'uzmây-ı — 322; def'-i — 334; ehl-i — 134; esnây-ı — 157, 179, 926; hây u hûy-i — 169; meşâhîr-i ricâl-i — 145; muharrik-i — 301, 362; mukaddimât-ı — 478; mübâşeret-i — 152; sûret-i sükûnet-i — 148; tâgî —ları 65; mükâfât-ı mu'âvenet-i vakt-i — vü perhâş 255

gavr 1039; —-i mâdde 678

gavur 56, 821, 1032, 1108, 1170, 1195; — gemisi 1153; dînimizin düşmeni olan —lar 1143; fesâdda medhali olan —lar 1196; söz sâhibi kibâr —lar 1132; suçlu olan —lar 1196; —lar 507, 723, 821, 1099, 1149, 1169, 1184, 1195, 1196, 1214, 1221, 1223, 1229, 1230; —ların kenîseleri 1229; 'âsî —luk 1224

Gavur-dağı; — Kazâsı (Mar'aş Eyâleti dâhilindeki) A'yânı 879; — semtleri 910

Gavur Hasan (Rumeli serân-ı eşkıyâsından, bîdîn) 737

Gavur İmâm; bk. Açık-baş Şeyh (Gavur İmâm, yâdigâr, şeyh-i kallâş)

Gavur İmâm (Şile A'yânı Uzun Hasan Ağa'nın mukaddemâ imâm ve muktedâsı) 449, 450

Gavur İzmiri tarafı 49

gayb; recmen bi'l-— 1041, 1071; sûy-i hazîne-i — 253; —et 32, 121; —etler 1211; imdâd-ı —î makūlesi 26; —ûbet 874, 954, 1006; meb'ûs-i aktâb-ı — u hafâ 134

gâyet; derece-i — 691, 1107; fevka'l-— 514; —-i 'adl ü dâd 588; —-i hubb-i memleket hâssıyyeti 951; —-i hubb-i vatan hâssıyyeti 951; —-i istihkāk 934; —-i kâr-sâzî 1277; —-i liyâkat 934; —-i maksûd 133; —-i marziyye 1039; —-pezîr 562; —ü'l-gâye 143, 578, 1042

gayret 37, 39, 79, 91, 177, 244, 266, 276, 285, 287, 291, 297, 303, 308, 310, 320, 322, 328, 352, 368, 369, 372, 376, 380, 384, 392, 394, 396, 409, 415, 416, 420, 446, 447, 456, 457, 458, 463, 466, 483, 485, 491, 505, 507, 508, 511, 521, 526, 536, 564, 577, 637, 656, 668, 687, 691, 696, 706, 718, 741, 772, 804, 817, 844, 855, 807, 908, 921, 928, 965, 985, 995, 1013, 1014, 1073, 1084, 1087, 1096, 1099, 1110, 1124, 1173, 1180, 1192, 1194, 1196, 1197, 1198, 1203, 1208, 1211, 1219, 1230, 1231, 1234, 1250, 1270, 1286, 1291; 'adem-i — 999; ashâb-ı — 284, 381, 777; âteş-i — 117; bâzû-yi — 218; dâmen-der-meyân-ı — 453, 681; dâmen-i — 1199; hısn-ı hasîn-i — 124; ibrâz-ı — 381, 408, 442, 446, 1049; ibrâz-ı müdde'â-y-ı — 577; îcâb-ı sarf-ı kemâl-i — 1243; i'dâd-ı — 268; istizhâr-ı — 289; itâle-i dest-i — 389; izhâr-ı — 478, 529; izhâr-ı merâsim-i — 366; lâzime-i — 444, 534; me'mûr-i — 291; menût-ı — 397; merd-i sâhib-i — 480; mezîd-i — 420, 1192; mıntaka-i — 119; miyâne-i — 74; muharrik-i — 1035, 1036, 1188, 1232; muharrik-i haslet-i — 125; muharrik-i hâssa-i — 20; muktezây-ı — 443, 855; muktezây-ı şîme-i — 131; sâhib-i — 151; semere-i — 692; şâdî-yi mevt-i/merg-i — 778; takviye-i bâzûy-i — 680; vâcibe-i — 53; zîb-i dûş-i — 227; —e getürecek 1118; —e mugayir 1229; — etmeyüp 700; — gavgası kıyâsı 883; — gelerek 916; orta —i 360, 468; —-i ahlâf-ı haylûlet, 436; —-i câhiliyye 87, 109, 147, 181; —-i cehâlet-i haybet-'âkıbet 867; —-i cibilliyye 111; —-i dîniyye 366, 376, 377, 448, 521, 1082; —-i dûdman 119; —-i Hudâ-dâd 690; —-i İslâm 73; —-i İslâmiyye 1169, 1177, 1238; —-i ittihâd 193; —-i karâbet-i sıhriyye 351; —-i mevfûr 274; —-i milliyye 38, 85, 1179; miyân-ı —ine bend 692; —-i Ocak-ı âteş-gede-âsâ 130; sâk-ı —i teşmîr 124, 246, 255, 536, 739; —-kâr 40, 382; —-kârî 318; —-keşân 149; —-keşân-ı devlet 36, 1272; —-keşân-ı dîn 1272; —-keşân-ı evtân-ı ehl-i îmân 284; —-keşân-ı millet 36; —-keşân-ı müterediddîn-i mücâleset 774; —-keşân-ı ra'iyyet 272; —-keşân-ı saltanat 272; —-keşân-ı semt-i hakk 140; —-keşân-ı semt-i savâb 140; —-keş-i devlet 140; —-keş-i samîmî 90; —-keş-i yeniçeriyân 181; — kuşağı 124; Cezâyir-kârî — kuşağı ma'a palaska 350; —lendirüp 1060; bâzûy-i —ler 503; dûş-i —ler 209; —ler 790, 801, 960; —leri iktizâsı 1099; —şi'âr 297; —lü 1040; —siz 1069

gayûr 74, 183, 312, 438, 461, 1149; ibrâz-ı şîme-i — 262; harekât-ı —âne 692; hıdemât-ı —âne 692; —âne 366, 367, 1149; —ân taraflar 1147; —-i Bağdâdî gibi 477

gayz 43, 149, 158, 204, 405, 497, 539, 917, 991, 1008, 1060; eshâm-ı — 51; izhâr-ı — 368; pür- — 145; tâbiş-i kânûn-i — 110; târumâr-ı tîg-i — 130; teşeffî-i — 1036, 1135

gazâ 70, 74, 270, 279, 284, 446, 448, 529, 561, 635, 1089, 1285; 'âzim-i savb-ı — 255; bâdiye-i — 1180; emr-i — 62; feth-i — 200; hıdmet-i — 280; ikâme-i ferîza-i — 453; mu'addûn li'l- — 280, 458; mukaddime-i hezar feth u — 63; semt-i — 448, 453; umûr-i — 87; — eden kullar 377; — mâlı 122; — niyyeti 268, 378; —y-ı sahâbî sûreti 284

gazab 281, 569, 699, 765, 780, 921, 931, 936, 969, 1072, 1211, 1245, 1278; mazhar-ı — 143, 1061, 1073; mûcib-i efzâyiş-i — 139; pür- — 145; —-ı 'âmm 579; mazhar-ı —-ı âteş-bâr 1225; —-ı âteş-bâr-ı hazret-i Şehriyârî 982; —-ı âteş-bâr-ı Mülûkâne 682; —-ı İlâhî 1123; —-ı me'yûsiyyet 503; —-ı Pâdişâhî 213, 492, 562; —-ı Sultânî 325; —lanup 363, 969

gazâl 123

Gazanfer Ağa Müderrisi 167

gazeta; havâdiş-i — 40, 1266

gāzi; müteveccih-i dâru'l-karâr-ı —yân 137

Gâzî Evrenos Bey (Rûmiyyü'l-asl) 747

Gâzî Mihal Bey (Rûmiyyü'l-asl) 747

geçidler 356, 709

gedâ 49, 76, 186, 645, 784, 925; manzûr-i bây ü — 859; muktedây-ı — 35; münâfî-i emzice-i şâh u — 279

Gedik Ahmed (Eski-şehir Kazâsı'nda sâkin) 371

gediklü 461, 846, 875, 893, 969, 1226; — Mübâşir 881, 994; —ler/yân 597, 1239, 1257; —ler Kitâbeti 159, 581; —-yi mûmâ ileyh 994

Gediz; — A'yânı 516; — ehâlîsi 832; — Kazâsı Nâ'ibi 516; — Voyvodası 832

Gegbüze (Üsküdar korusuna tâbi') 874; — A'yânı 874; — Kazâsı 419, 1254; — tarafları 271

Gelegra (كلغره {=Kaliakra} 333

Gelibolu 297, 362, 485, 558, 602, 642, 656, 657, 674, 704, 763, 815, 817, 840, 927, 962, 1080, 1120, 1175, 1178, 1208, 1216; — A'yânı 1178; — Alay-beyi 438; — Boğazı 56, 228, 806; — Kazâsı 264; — ma'beri 284, 408; — Nâ'ibi 840; — semti 84

gemi 55, 56, 57, 98, 258, 346, 540, 656, 724, 994, 1138, 1149, 1162, 1183, 1202, 1213, 1216, 1222, 1223; ikişer direkli — 1291; kebîr — 351; on yedi kapak kaldırır — 346; —ci 232, 899; —ciler 900; — kerastesi 436; beylik —ler 1185; —ler 55, 56, 57, 147, 174, 258, 259, 346, 349, 353, 354, 383, 748, 985, 994, 1065, 1068, 1085, 1087, 1097, 1111, 1148, 1149, 1152, 1157, 1178, 1213, 1215, 1229, 1238, 1243, 1254, 1267, 1271, 1273, 1274, 1291; âteş —leri 1226, 1227; ceng —leri 354, 994, 1138; —lerin direkleri 383; —lerin serenleri 383; paşa —si 57; üç anbarlı kebîr sınıf —si 721

Gemlik 570; — Voyvodası 1253

genc 933, 1166; — âdem 1166; — âdemler 1041; —lik sebebiyle 525; — oğlan 1062, 1073; — uşak 969

genc; —-i bî-pâyân 107; mânend-i —-i revân 430; mâlik-i —-i şâygânî 102

Genc Ağa-zâde (Boy-âbâd A'yânı) 518

Gencevan Karyesi 745

gerden 1043; —-beste-i zencîr-i velâ 634; —-dâde-i idâre 251; —-dâde-i inkıyâd 142; —-dâde-i itâ'at 142; —-dâde-i teslîm 251; —-dâden-i 'ulemâ 712; —-dâde olasız 941; —-i ihtimâm 105; —-i 'inâdları 1180; —-i istîhâli 411; —-i kefâlet 73; —-i te'annüd 892; —lerine çifte zencîrler rabt 893; —-pîç fırka 191

Gerede 316

germ; — ü serd çeşîde 307; — ü serd keşîde 1021; —î-i âmîziş 185; —î-i ülfet 185; kemâl-i —iyyet 1157; —iyyet 290, 1040; —iyyeti soğutmak 1136; —iyyetlü ceng 478; —iyyetlü olarak üzerine hücûm 447

Gevher-hân Sultân Medresesi Müderrisi 777

gevşek 1266; —lik sûreti 1230; — tutmağa gelür şey olmadığı 1206; — tutuldukca 739

geyinüp kuşanmak 1168

geysû; bürîde — 813; — bürîde çengî karı 362; geysû-bürîdegân-ı zenân 138

Geyve (Koca-ili Sancağı'nda) 519; Ak-hisâr-ı — 267; — A'yânı 312, 519; — Kazâsı 267, 460; — Kazâsı A'yânı ma'iyyeti 564; — Nâ'ibi 519

gez ta'lîmleri 837

gılmân 119, 123; bî-cürm/bî-'isyân — 123; —-ı dilîrân 119

gılzat 200; —-ı lisân 918

gınâ 41, 191, 924, 1200; kesb-i — 1209; kesb-i kemâl-i — 1113; serî'u'l- — 909; sermâye-i — 234; tahsîl-i — 1106; vesîle-i — 909; tasavvur-i zevk-ı —y-ı âtî 778

Giradine Hânı 1202

Giranadya tarafları (Büyük İspanya'nın bilâd-ı cesîmesinden, Granada) 1157

gırbâl; misâl-i — 1114

Gîtî; —; istikmâl-i liyâkat-i —-bânî 25; aktâb-ı sâbite-i —-dâr 439

gice 100, 104, 108, 111, 115, 117, 135, 144, 166, 173, 174, 182, 223, 261, 271, 1251; — gündüz 46, 90, 420, 492, 527, 687; —ler 61, 116, 362; 'ulemâ —liği 488

Giresun 1034

Girid 435, 1060; — Adası 844, 1272; — Cezîresi 1021, 1212, 1282; — Eyâleti 751; — re'âyâsı 1282; — sefînesi 1184; — Vâlîsi 751

Girîdî Tabîb (İstanbul'daki tabîplerden) 1008

girîv 140; —ân 656

girift 690, 744, 772, 874, 894, 951, 995, 1086, 1087, 1277; —âr 30, 32, 40, 42, 57, 122, 123, 282, 506, 569, 624, 652, 666, 725, 746, 761, 788, 825, 833, 861, 886, 889, 890, 892, 911, 931, 988, 1008, 1054, 1148, 1169, 1173, 1182, 1183, 1207, 1221, 1251; dâm-ı imrârına —âr 97; dâm-ı neffâsât-ı fi'l-'ukadına —âr 41; —âr-ı 'illet-i mâl-i hulyâ 42; —âr-ı dâm-ı san'at-ı a'dâ 573; —âr-ı dest-i erbâb-ı şikak 142; —âr-ı eyâdî-i düşmenân 44; —âr-ı eyâdî-i haşerât 151; —âr-ı eyâdî-i yağmâ-gerân 851; —âr-ı

eydî-i düşmenân 408; —ân-ı halecân 258; —ân-ı kayd-ı rıkkıyyet 246; —e-i inkisâf-i memât 199

Golim (غولم) [=Golymin] Muhârebesi 1062

Golos 1208; — İskelesi 1010, 1055; — Kal'ası 1242; — Kal'ası Muhâfızı 895; — önleri 1208; — sâhili 1290; — tarafı 1254; — Voyvodası 1150

gomonos 1046

Goroz (غوروز) Kazâsı'nın baş karyesi 1046

Göçer 'Aşîreti 315

Gök-oyuk (Denizli Voyvodalığı'na merbût) Kazâsı A'yânı/hükkâmı 517

göl 646; —e dökülerek 1154

Göl (Yanya'da) 1010; — Kal'ası 1012; — Kazâsı 317

Göl-bazarı Kazâsı (Koca-ili Sancağı'nda) A'yânı 564

gömlek 969

Gönan Voyvodası 270

gönül 662, 673; — birliği 446; — yolu 105

gönüllü 827; — askerler 1161; — bayrakları 314; — Neferâtı Ağası 1062

Gönye; — agavâtı 922; — Sancağı 225, 311, 429, 533, 534, 922; — Sancağı ağaları 331; — Sancağı Mutasarrıfı 706, 752

Göynük; — A'yânı 517; —Kazâsı 267; — Nâ'ibi 517

göz 280; — açdırmayarak 564, 962; —den nihân 850; —e almak 205, 502; —e alınmak 245; —e kesdirilerek 1096; — habsi sûreti 1203; — habsinde tevkîf 964; — habsinde tutulmaları 1116; evvelce davranılup —leri doldurulmak 945; —leri korkup 1197, 1232; —leri önü 363, 1060; —lerine aldıramayarak 1233; —lerine kesdirdikleri kimseler 140; —lerine kesdirdiklerine sarkındılık 874; —lerine kesdirmek 140, 874, 1030, 1036, 1060, 1135, 1168; —lerini açsunlar 1084; —lerini duman bürümek 139; —lerini korkutmak 1002; —lüksüz mutâla'a-i kütübe müştagil ü müdâvim 90; —ü kızup 219; —ü peklik 572; — yumup 505

gözlemeci 154

Gradişka Kapudanı 267

Gramatik; bk. Kosta Gramatik (Yazıcı)

Gray (Sir John Gray/Grey, kavalyer) 822

gubârî kitâbet 202

gül 182; mânend-i — 139

gulâm; müdmin-i sohbet-i — 97; —ân-ı nev-civân 1240; —-pârelik 858

gulgule 48; sebeb-i — 792; — düşürmek 1287; —-endâz-ı bâzâr 969; —-endâz-ı sük 969; —-i âhengleri 362; —-i Ermeniyân 992

Gumaniçe 1213; —'de tuzla ve balık gölü 995; — Kal'ası 994; — sevâhili 1183

gün-dâde 948; — gavgası 972

Guraba'-i; — yemîn Ağalığı 1257; — yemîn Kitâbeti 224, 1256; — yesâr Ağalığı 1257; yesâr Kitâbeti 160, 224, 1256

gurâbiyye; kutu ile — 1220

gurbet; diyâr-ı — 266; kayd-ı — 168, 189, 813, 843; zillet-i — 199; — meşakkati 970

Guril (Belgradlı Yazıcı, zimmîlerden) 611

güristân 113

Güriyye; Devlet-i Mısriyye-i — 110

Gurre-i Nusrat (firkateyn, Kara-deniz Boğazı'ndaki sefînelerden) 1237

gurûb; ba'de'l— 483, 510; sâ'at-i —î 25; —-i âfitâb 489; —î sâ'at 627; —-i şems 222, 382, 489; sâ'at-i —iyye 1058

gurûr 527, 672; husûl-i — 739; izhâr-ı — 504; —-i bâgiyâne 363

guruş 108, 173, 179, 198, 235, 259, 290, 332, 334, 342, 348, 349, 356, 358, 363, 367, 386, 395, 443, 457, 483, 490, 574, 595, 596, 618, 694, 700, 727, 728, 734, 766, 791, 798, 812, 815, 816, 825, 899, 900, 911, 912, 915, 942, 951, 968, 980, 992, 995, 1011, 1016, 1049, 1086, 1098, 1100, 1108, 1110, 1125, 1144, 1145, 1147, 1154, 1188, 1194, 1196, 1197, 1218, 1228, 1241, 1254, 1255, 1271, 1289; kalb — 912; kara — 722, 723; kat' olunan — 1144; kat' olunan beşlik — 1144; magşûş — 912; meskûk — 912; —luk 109, 493, 939, 951, 1009, 1024, 1262

gûsfend 171

Guston Kasabası 1141

gûş; —-dâr 808; —-dârân-ı kös-i şâd-mânî 963; —dâr olanlar 210; — etmek 262, 280, 505; zîb-i —-i enâm 27; —-i hûş-i cühelâ 455; —-i hûş-i ehl-i îmân 280; —-i hûşlar 83, 458, 747, 767, 913, 917; —-i intibâhlar 913; —-i istimâ'lar 570; —-i Süreyyâ 859; bâ'is-i —-mâl 249; esbâb-ı —-mâl 924; —-mâl 205, 436, 916, 993, 1038, 1070; —mâl-i süfehâ 510; —mâller 828; —-zede 89; —-zed-i Husrevâne 178; —-zed-i mel'anet 502

guzât 327, 382, 385, 387, 389; cür'et-bahş-ı — 222; çârûp-i seyf-i — 635; dilîrân-ı — 222; eyâdî-i — 384; igrây-ı — 296; kulûb-i — 263, 264; muhâcemât-ı — 382; şîr-i şemşîr-i — 1141; tahrîz-i — 836; —-ı celâdet-semîr 221; âvurde-i eydî-i —-ı celâdet-şi'âr 237; —-ı dilîrân 307; gulûy-i —-ı düşmen-şikâr 1232; —-ı İslâm 299, 1179, 1216, 1233, 1234; —-ı melhame-ârâ 273; —-ı muvahhidîn 112, 222, 290, 383; —-ı Müslimîn 1179

güft-gû 529, 723, 1161; envâ'-ı — 436; —lar 209, 502

güğerte üzeri 176

güherçile 349

gül 184; misâl-i — 978; —-berg-i hazân gibi 710; —-i ra'nâ 869; —istân-ı cinân 253

Gül Câmi'i 441

Gül-hâne 515

gülle 386, 408; — alıp götürmüş 1062; —-endâz 134; —-i âteş-feşân 142; — isâbeti 1226; —-i sâmân-rübâ 134, 139; —li top 354; —li top endâhtı 1152; —siz top 172, 1152; — vaz'ı 121

Gül Mustafa (Seray-bosna sâkinlerinden ve serdengeçdilerden) 873

Gül-zâde (Tarsus'da derebeyi) 314

Gümrük 744, 1210; — akçası 88; —cü 88, 100, 990; —cüler 88; —'e indirilerek 1210; — Emâneti 234; — Emîni 830, 911, 913, 951, 1087, 1097, 1100, 1193, 1210; — Emîn'a Emîni 231; —-i mezbûr konağı 951; —-i mezkûr 951; —ler 88,

995; —ler hademesi 760; —ler mâddesi 612; — malı 951; — meydânı 1235; — önü 133; — önü bakkalları 1235; — ta'rifesi 240; — tezkireleri 1004; — ümenâsı 173

Gümüllcine 371, 372; — A'yânı 318; — ehâlîsi 781; — Kazâsı 797; — Mukâta'ası 371; — Nâ'ibi 372; — vücûhu 372

gümüş 109, 596, 1144, 1145; —den evânî 776; — fey'âtının tefâvütü 1144; kurs-ı — gibi 366; — külçeleri 148; — ma'denleri 909; — mâddesi 913

Gümüş-hâne 1016; — Emînî 1101

gün 88, 89, 139, 140, 148, 149, 153, 182, 207, 214, 396, 401, 489; beher — 102; birkaç — 155; her — 234; —-be-gün 437; —delik 960; —-doğrusu 383; — doğup 545; —-doğusu hevâsı mevsimi 383; şedîd —-doğusu rüzgârı 851; —düz 100, 104; —düzler 114; — gibi âşikâr 561; birkaç —lük 153

günâh 116, 881, 1166; bî-— 325; bî-—ân 140; —kâr 1236

Gürcânis 444

Gürcî/Gürcü: —-i mezbûr 328; tâ'ife-i —yye 455; — tâ'ifesi 328, 456, 527; —yyü'l-asıl 1024

Gürcistân 200, 455, 456, 457, 458, 548; — ehâlîsi 445; — halkı 455; — re'âyası 454, 1036; — Ülkasi 457; — ümerâsı 445

gürîzân 39, 953

gürk-i bârân-dîde 971, 1103

gürûh 119, 120, 122, 126, 169, 468, 522, 593, 810, 898, 917, 1118; —en gürûh 1233; — gürûh 135, 151; —-i bârid 824; —-i câhil 132; ser-halîfe-i —-i ebced-nâ-hân 186; —-i ehl-i 'ırz 947; —-i ehl-i zimmet 440; —-i eşkıyâ 707, 786; —-i li'âm 638, 685; —-i mekrûh 838, 971; —-i merkûm 894; —-i mezbûr 87, 113, 119; —-i nâ-ehlân 439; —-i papas 818; —-i tûr-endâzân 837; —-i yeniçeriyân 180

Güryal (گوریال, Gürcü tâ'ifesinden, oymak serkerdesi) 328

Güzelhisâr 374, 499

H

hâb 378, 1066; bî-— 756, 848, 1073, 1088; gunûde-i — 972, 1067; terk-i — 1269; —-ı gafletden îkâz 1168; —ı terk 285; — vakti 1214

habâset 21, 37, 69, 281, 301, 363, 449, 477, 563, 695, 730, 735, 912, 954, 959, 981, 1083, 1122, 1123, 1234, 1262, 1279; dest-i — 630; envâ'-ı — 645, 707, 930, 1253; icrây-ı — 717, 838; irtikâb-ı — 733; izhâr-ı — 1124; kemâl-i — 262; mecbûl-i — 1279; niyyet-i — 730; sütre-i — 1260; tekrîr-i — 194; vücûd-i —-âlûdlar 681; — edenler 748; merâm-ı —-encâmlar 958; ser-i —-eser 673; ehl-i —-i hıyânet-mu'tâd 676; —-i müstedîmeler 1209; muktezây-ı —-i müstemirre 1123; —-i tînet 801; —-kârlar 913; 'azîm —ler 469; —ler 671, 1220; dest-i —-mahsûr 262; nüfûs-i menhûs-i —-me'nûs 33; —-pîşe 955

Habbâb (Vehhâbîler'den) 894

habbe 402, 940; —-i vâhide 399, 693; —-i vâhide zahîre 1137; bir —-si 703; —tü'r-revs-i vücûd-i bed-bûdlar 32

haber 48, 165, 185, 189, 196, 223, 226, 230, 242, 253, 255, 261, 273, 289, 295, 299, 328, 338, 357, 359, 370, 374, 389, 398, 402, 408, 419, 452, 466, 471, 477, 480, 488, 489, 492, 493, 495, 501, 530, 546, 573, 578, 595, 597, 603, 604, 605, 613, 614, 641, 647, 652, 653, 655, 657, 668, 677, 689, 727, 733, 735, 738, 741, 745, 755, 759, 767, 772, 795, 831, 833, 834, 854, 855, 861, 862, 865, 874, 885, 888, 889, 900, 904, 905, 907, 910, 916, 918, 920, 928, 935, 951, 959, 986, 992, 994, 995, 1003, 1013, 1015, 1016, 1018, 1024, 1026, 1044, 1062, 1071, 1074, 1075, 1082, 1105, 1121, 1122, 1123, 1130, 1133, 1141, 1147, 1148, 1156, 1158, 1163, 1171, 1173, 1175, 1176, 1178, 1185, 1186, 1197, 1203, 1212, 1213, 1214, 1217, 1221, 1222, 1229, 1234, 1235, 1237, 1244, 1245, 1246, 1252, 1253, 1269, 1270, 1273, 1277, 1278, 1280, 1283, 1287, 1288, 1289, 1291; bî-— 37, 38, 103, 118, 145, 179, 184, 351, 402, 716, 739, 778, 809, 824, 1069, 1123; 'ilm ü — 442, 681; kat'î — 1159, 1214; sahîh — 1076; —dâr 18, 22, 50, 106, 107, 124, 174, 231, 267, 455, 456, 473; 506, 526, 542, 595, 669, 683, 716, 736, 822, 825, 867, 890, 923, 934, 966, 1004, 1007, 1010, 1045, 1057, 1095, 1121, 1133, 1140, 1173, 1191, 1225, 1280, 1281; —-i ceng 382, 652; —-i dehşet-eserler 275; —-i feth 1181; —-i feth-i cezîl 1179; —-i fütûhât 652; —-i galebe 382; —-i meserret 255, 536; —-i meserret-eser 389, 482; —-i meserret-i galibiyyet 225; —-i mezkûr 886, 1161; —-i muharrer 492; —-i mukaddimetü'z-zafer 1218; —-i mükedder 723; —-i pür-keder 194; —-i ricâl-i gayb 1069; —-i sahîh 972; —-i sârre 1233; hiçbir şeyden —-i yok gibi davranarak 1286; —-i zafer 651, 1181; —-i zafer-me'âl 1289; —-i zafer-nişâne 1242; 'ilm ü —ler 512, 513, 627, 1073; —ler 92, 288, 414, 493, 506, 599, 684, 905, 930, 953, 1071, 1072, 1076; —leşerek 1013

Habeş 162; — Eyâleti 690; — memâliki 110

Habîb (Melemenci-oğlu) 705

Habîb Usta (müte'ayyinân-ı dûdmân) 1102

habîs 595, 955, 969, 1122; heveskâr-ı i'tilây-ı — 675; semere-i tuhm-i — 191; niyyet-i —e 1064, 1069; —-i mesfûr 1123; —ler 772, 838

habs 55, 338, 351, 456, 596, 690, 723, 734, 745, 822, 832, 861, 896, 935, 951, 968, 980, 992, 1014, 1103, 1114, 1115, 1119, 1135, 1142, 1147, 1150, 1153, 1156, 1165, 1166, 1172, 1183, 1196, 1203, 1206, 1218, 1227, 1229, 1235, 1236, 1260, 1262; muhkem — 1196, 1229; —-hâne-i 'adem 368; —-i medîd 1029; —-i medîd-i vüzerâ 978

hacâlet; mûris-i — 33; —lenüp 1061; izhâr-ı şûme-i — ü 'âr 151

hacc 804, 815; ba'de'l-— 1024; edâ'-i — 493, 543, 801, 967, 1222; emr-i — 702; ferîza-i — 1222, 1223; mevsim-i — 920, 1222; mühimmât-ı — 400, 401; tarîk-ı — 691, 815, 803; —a 'azîmet 1024; —a gitmeler 768, 1141; —a niyyet 967;

umûr-i sâ'ire-i —ı şerîf 702; —ı şerîf 768, 915, 1280

Haccâc; sânî-i — 1103

Hâcce Hanım (Şeyhulislâm-ı sâbık Hacı Halîl Efendi'nin zevcesi) 1080, 1170, 1224, 1225

hâce 318, 419, 420, 892, 900; — efendiler 810, 829, 840; bâlây-ı —i cihân 12; —i cihân 13; —i dânâ ta'bîrine sezâ 302; —i Şeyhulislâmî 575; Avrupa'da terbiye olunmuş muvazzaf —ler 1188; bî-haber —ler 809; terbiye olunmuş —ler 1060; —ler 99, 849; —lerin bedeli 811; —lik vazîfesi 232

Hâce-bey/Hoca-bey 1062, 1165; — havâlîsi 383; — İskelesi 349, 1138; — pîş-gâhı 383; — tarafları 349, 565, 1075; — tüccâreti 1075

hâcegân 259, 515, 599, 642, 700, 701, 790, 869, 1150, 1171, 1181, 1202, 1239, 1253, 1255; kudemây-ı —ı Dîvân 573, 860; —ı Dîvân 202, 494, 698, 903, 918, 1101; halka-i — 840; menâsıb-ı külerây-ı — 698; tarîk-ı — 51, 934; zümre-i —ı dîvân 796; —ı Dîvân-ı hümâyûn 168, 187, 893, 953, 1139, 1146; —ı Dîvân-ı mu'allâ-erkân 260, 642; —ı Dîvân-ı mu'allâ-'ünvân 344, 536, 629; —ı mârru'l-beyân 828; rütbe-i —î 212; —lık 213

Hâce Hânı (İstanbul'da); — civârı 68; — kurbû 850

hacer; ke'n-nakşi fi'l— 23

Hacer Feyzî Ağa (Behrâm Paşa Mühürdârı, Kapucu-başı) 1257

Hacer-i Semûd (mesken-i Kavm-i Sâlih) 541

hâcet 337, 522, 614, 946, 1185; hîn-i — 49, 59, 60, 125, 797; lede'l— 282, 1287; ser-mâye-i sanduka-i vakt-i — 496; — kalmayacağı 922; — komaz 948

hacı 1020, 1280; — ağalar 1222; —lar 733

Hacı Ahmed-oğlu (Anadolu hânedânlarından, Bolu Beyi) 154

Hacı Bağdâdlı (Haseki) 30

Hacı Bayram Karyesi (Revân dâhilinde) 1000

Hacı Bektaş; —ı Velî Dergâhı 768; — Kazâsı 768

Hacı Bey (Keskîn-zâde, Kilis Karyesi sâkinlerinden) 314

Hacı Dede (Baş-oturak'da) 769

Hacı Efendi (Kayseriyye Nakîbü'l-eşrâfı) 316

Hacı Hâfız (Cezâyir-i Garb Beylerbeyisi 'Ömer Paşa'nın vefât ve yerine 'Alî Dayı'nın intihâb olunması istid'âsı ma'rûzâtını getiren) 777

Hacıköyü Ma'deni Emîni 937

Hacıoğlu-pazarı 59, 263, 293, 295, 296, 297, 310, 372, 374; — kolu 262; — muhâfazası 286, 295, 310; — semti 263, 276

Hacı Paşa (Kaplan Paşa-zâde) 987

Hacı Sâlih-oğulları 707

haç 41; beyâz bayrak üzerine kırmızı — 1063; Papa'nın beyâz —lar bağlanmış ayakları 820

hadariyyet 1084; —i bedeviyyete tahvîl 1084

hadd; bî— 1045, 1129; hâric-i — 34, 860; —den bîrûn 1103; —ini aşmış 563; —ini bildirmek 1000; —i intihâ 544; —i i'tidâl 79, 1008, 1144, 1261; —i kemâl 1038; —i müntehâ 278; bî— ü ahsâ 1071; — ü hasrdan aşmış 890; — ü hasrdan bîrûn 1050; bî— ü pâyân 22, 137; — ü pâyân 272; bî— ü şümâr 154

hademe 35, 77, 290, 482, 561, 604, 654, 760, 777, 779, 826, 827, 828, 892, 893, 935, 943, 1084, 1107, 1267; —i Bâb-ı 'âlî 1238, 1267; —i Bâb-ı Âsafî 698, 494; tekdîr-i —i ba'zı muhassıl 1036; —i câmi' 154; —i devlet 234, 434, 728, 1084, 1094; —i Devlet-i 'aliyye 728, 911, 1196, 1239; —i Devlet-i 'aliyye kıyâfeti 40; —i hâne 1066; —i kibâr 1239; —i mahkeme 669; —i mezbûre 698; —i saltanat 79, 794; —i saltanat-ı seniyye 434, 443; — konakları 1261; —ler 124, 482, 826; gümrükler —si 760

Hâdım-oğlu/zâde Çiftliği 171, 174, 176; — pîş-gâhı 173

Hâdım-zâde (Kapucu-başı, Biga Mütesellimi) 519, 599

hadî'a; envâ'-ı — 913; dest-i sitem-peyvest-i —kârâneler 456; —kâr-ı rüzgâr 1225

hadîd 153; havâle-i —i âteş-bâr 306; —ü'l-lisân 860

Hadîdî 'Aşireti Şeyhi 959

Hadîkatü'l-cevâmi' 1064

hâdim 548; —iyyet 690; —ü'l-bünyân 851; —ü'l-Haremeyn 633; —ü'l-haremeynü'ş-şerîfeyn 604

hadîs 623, 1094; 'ahd-i — 975; ber-mantûk-ı — 591; şart-ı — 975; zevâhir-i — 299; —i dûr u dirâz 981; —i hazret-i Sâhib-i sa'âdet 43; —i hidâyet-erzâk 608; ber-muktezây-ı —i hikmet-nümûn 566; —i nefîs 686; —i nefîs-i Nebevî 1199; —i rahmet-enîs 844; —i'r-Rasûl 972; —i sa'âdet-enîs 1125; —i sahîh 542; —i şerîf 112, 323, 361, 379, 459, 540, 541, 579, 586, 587, 591, 594, 617, 622, 625, 626, 639, 648, 735, 802, 880, 902; —i şerîf-i câmi'u'l-menâfi' 609; —i şerîfi mezâyâsı 542

hâdise 469, 504, 816, 869, 882, 917, 970, 1047, 1084, 1109, 1173, 1228; ba'de'l— 175; nihâde-i gehvâre-i — 495; —i Âsitâne 174; —i 'azîme 852, 867; —i bed-encâm 687; —i fâci'a 49, 325; —i fâkı'a 684; —i gam-fezâ 253; —i gayr-i melhûze 503; —i ma'hûde 229; sûret-i —i menhûse 684; —i merkûme 1047; —i mezkûre 180, 1047, 1076; —i nâsezâ 812; —i nâgehânî 118; —i rüzgâr-ı sarsar-âsar-ı 'Alemdâr 207; —i şenî'a 660; —ler 15, 206, 285

hadîşlik usûlü 513

Hadramevt; Vilâyet-i — 33; — Beldesi (sâhil-i 'ademde) 57

Hâfız Ağa (Bendertü, Amasya vücûhundan) 312

Hâfız Efendi (edîb-i İznikmîdî) 202

hâfıza; mevdû'-i kûze-i — 412

hafî; ihâfe-i — 939; ittifâk-ı — 345; sebeb-i — 872, 1195; ta'lîm-i — 684; te'alluk-ı — 294; musâlaha-i mezkûre şart-ı —si 867; esbâb-ı —yye 110, 207, 808, 1001, 1205; mesâ'il-i —yye 496; müzâkere-i —yye 104; tahrîrât-ı —yye 1057; ta'lîmât-ı —yye 1035; tedâbîr-i —yye 1025; temşiyet-i umûr-i —yye 816; umûr-i —yye 1097; esbâb-ı —yye-i ba'îde 33; semmiyyet-i —yye-i hâriciyye 992; netâyic'-i —yye-i mekrûhe 530; ta'lîmât-ı —yye-i sâ'ire 1061; hiyel-i —yyeler 938

hafîd 432, 601, 636, 764

Hafîd Efendi 61, 188, 189, 511; bk. 'Âşir Efendi-zâde Mehmed Hafîd Efendi

hafr 390, 502, 669, 804, 861; —e göndermek gösterişi 1165; —i türâb 149

haftân; yerlerde sürünür zer-dûz — 301; —cı 31; zîr-i —ı iltizâm 40; — misillü esvâb-ı hazariyyet 1239

Haham-başı 1237

hâ'in 77, 117, 563, 594, 895, 1147, 1173, 1228, 1249, 1262, 1268, 1290; —ân 30, 32; —i bed-'ahd 593; —i bed-gümân 502, 593; —i devlet 1279; —i dîn 1279; —i makhûr 1266; —i merkûm 578, 1165, 1173; —i mersûm 753, 1123, 1171; —i mesfûr 1123, 1233; —i nân 1279; —i ni'met 1279; ele geçen —ler 1150; —ler 670, 1196, 1227, 1232, 1248; —lere göz açdırmayup 416

hâk 137, 623, 804; nihâde-i —i hevân/züll 1269; —i 'ibret 1247; ilkāy-ı —i hızlân 129; üftâde-i —i hızlân 124; —i hızlân 29, 649; ehdâhte-i —i mezellet 1181; —i mezellet 122, 670; —i pâk-i 'ıtr-nâk-i Ravza-i mutahhere 411; —i pây-ı Şâhâne 846; —i pây-i hazret-i Pâdişâhî 936, 1267; —i pây-i Hidîv-i kerûbî-sîret 88; —i pây-i Hidîv-i Kişver-güşâ 207; —i pây-i hümâyûn 183, 938; —i pây-i hümâyûn-i Şâhâne 956, 1079, 1173, 1176, 1212, 1238, 1239, 1270, 1281; —i pây-i hümâyûnlar 91; —i pây-i kimyâ-sây-i Şâhâne 335; —i pây-i merâhim-ihtivây-ı Saltanat 358; —i pây-i merâhim-me'vây-ı Şâhâne 1073; —i pây-i Pâdişâh-ı kerem-mu'tâd 671; —i pây-i saltanat 130, 402, 538; —i pây-i serîr-i saltanat 83; —i pây-i Şâhâne 917, 1242; —i pây-i tûtiyâ-nazîr-i hümâyûn 894; müsellese-i nâriyyeden —iyyeye 33; mevzû'-i —i züll ü hevân 931; —nişîn-i idbâr/mezellet 33

Hakān; nesl-i nesîl-i hazret-i —ı berekât-feyezân 473; —ı havâkîn-i cihân 25; —ı Dârâ-ihsân 87; —ı hakayık-dân 668; —ı havâkîn-i zemân 864; müteyakkın-i —ı kadr-dân 169; —ı sa'îd 29; cülûs-i dâfi'u'n-nuhûs-i —î 92; Emânet-i Defter-i —î 698; Emîn-i Defâtir-i —î 193; Emîn-i Defter-i —î 166; erîke-i müteberrike-i —î 26; feth-i —î 71; kānûn-i ber-karâr-ı —î 75; meslek-i hânedân-ı —î 785; mir'ât-ı tab'-ı hikmet-neb'-i —î 487; serhaddât-ı —î 726; murassa' çelenk-i şu'le-pâş-i —î 691; serhadd-i —î 700, 745; Vâlide Sultân-ı 'aliyyetü'ş-şân-ı —î 42; — ibnü'l-Hâkān 548; inşâ'-i kılâ'-i —î-i ebediyyü'l-bünyân 20; ber-mûceb-i defâtir-i —iyye 458; cezâyir-i cesîme-i —iyye 1175; dâ'ire-i Memâlik-i —iyye 648; Emîn-i Defâtîr-i —iyye 63; hazâ'in-i —iyye 1025; hudûd-i —iyye 326, 739, 754, 1001; kal'a-i —iyye 680; Memâlik-i müstahkeme-i —iyye 725; mesâ'il-i hiyel-i —iyye 39; akvây-ı serhaddât-ı —iyye 1021; kılâ'-ı —iyye 177, 246, 248, 332, 356, 727, 729, 771, 773, 816; derûn-i Memâlik-i —iyye 440, 1129, 1155; Memâlik-i —iyye 72, 75, 77, 245, 260, 275, 537, 1075, 1076, 1200, 1285; sekene-i Memâlik-i —iyye 562; serhaddât-ı —iyye 1000, 1021, 1117; serhaddât-ı cesîme-i —iyye 147; sevâhil-i cesîme-i —iyye 1175; sükkân-ı hudûd-i —iyye 945; hiyel-i —iyye müctehedâtı 64; serhaddât-ı —iyye vülât muhâfızları 534; nakş-ı nigâr-ı 'azamet-izhâr-ı —ü'l-bahreyn 548; —ü'l-bahreyn 952

hakāret 231, 378, 447, 1135, 1179, 1251, 1266; envâ'-ı — 527; leked-i — 134t; nazar-ı — 409; —i şenî'a 527

hakāyık 22; ber-vech-i — 747; —âşinâ sınıf 579; selâtîn-i —bîn 36; —bîn 272; 'ibret-i 'azîme-i —bînân 152; —bînân 235; —ı ahvâl-i 'âlem 74; —ı ahvâl-i harb 291; —ı ahvâl-i kıtâl 291; —ı esrâr 61; —ı menâfi'-nisâr 61; mefhûm-i —ı mersûm 355; —ı muharrere 1039; muktezây-ı —ihtivâ 1232

hakîkat 15, 21, 72, 215, 236, 292, 392, 440, 459, 468, 470, 506, 514, 528, 591, 619, 620, 630, 927, 992, 1027, 1054, 1102, 1126, 1162, 1165, 1170; bî-— 186; da'vet-i — 1167; fi'l-— 258, 962, 966, 1033, 1103, 1121, 1161, 1162, 1206, 1220; ketm-i — 21; mukallid-i ashâb-ı — 470; muttali'-i — 837; sevâd-ı bî-— 180; —en 746; —i ahvâl-i 'âlem 192; —i ahvâl-i devlet 135; —i ahvâl-i dünyâ 135; —i hâl 15, 21, 65, 542, 543, 754, 824, 918, 978, 1039, 1104, 1146, 1149, 1287; —i kelâm-ı hazret-i Sâhib-i velâyet-i kübrâ 588; —i keyfiyyet 1146; —i ma'nâ 280; —i mâdde 938, 1095; ifâde-i —i mâ fi'l-bâl 20; —i makal 918; —i maslahat 537, 843; i'lâm-ı —i merâm 191; —i mezbûre 15; —ince 718, 730; —i niyyet 277; —i niyyetler 1039; —i üzere 880, 964

Hâkim 548, 1190; hazret-i —i 'âdâlet-kâr 977; hikmet-i —i zi'l-ekdâr 1009; —i merkûm 455; —i mevki'-i sadr-ı kitâb 674; —i mezbûr 456; —i mümâ ileyh 677, 927; —i müstakil ma'nâsı 1163; —i müşârun ileyh 834; —i olduğu millet 1163; —i şer' 842; —ü'l-memleke 343

Hakîm; Baş-— 1293n; —başı 359, 792, 793, 1007, 1008, 1293n; — Efendi 359; —lık 793

Hakîm-oğlu/zâde; — 'Ali Paşa Câmi'i İmâmı 507; — 'Ali-paşa Câmi'i Menâresi 1009; — semti 506

Hakîr; bk. Mehmed 'Atâ'ullâh Efendi (Şânî-zâde)

hakk 26, 44, 47, 69, 150, 211, 353, 607, 658, 810, 930, 993, 1281; gayret-keşân-ı semt-i — 140; deryây-ı hûn-i nâ-— 361; fetvây-ı nâ-— 498, 695; ihkāk-ı — 537; kelime-i — 458, 638, 1241; kemâ-hüve'l-— 1189; maslahat-ı nâ-— 613; mukārin-i — 34, 537; ri'âyet-i — 44, 220, 792; sûret-i — 981, 1212; tasarruf-i nâ-— 1155; —ā ki 376, 417; —a'l-insâf 195, 302, 308, 887; —a mutâbık 37; ber-vech-i —ānî 798; vassâf-ı —ānî-evsâf 15; cihet-i —āniyye 74; sûret-i —āniyye 65, 112, 209, 614, 615, 824, 1022; ber-vech-i —āniyyet 1182; iktizây-ı —āniyyet 1194; mugāyir-i —āniyyet 1287; rûy-i —āniyyet 209; terk-i —āniyyet 1166; —āniyyet 1167; hîle-i fâside-i —āniyyet-nümâ 211; ma'nây-ı —āniyyet-nümâ 353; sûret-i kâzibe-i —āniyyet-nümâ 958; —-bînân 20; — budur ki 29, 188, 199, 202, 234, 250, 272, 639, 713; sûret-i —dan görünüp 1286; — da'vâ 1068; —-gûluk 1280;

—ı 'âciz 640; —ı 'âdîler 178; —ı Beytülmâl 260; —ı cevâb 1132; ri'âyet-i —ı civâr 792; —ı civâr 814; —ı devlet 626; —ı ebnâ'-i sebîl 475; —ı ehl-i 'ırz 142; —ı erbâb-ı istihkak 1008; —ı 'ibâd 709; —ında ağızlarını açmışlar 1102; —ı müstehakk 46, 89, 1070; bi—ın 338, 589, 687; bi-gayr-i —ın 15, 34, 40, 76, 209, 246, 338, 733, 751, 842, 897, 915, 958, 1103, 1175; —ı nân 366; —ı nân u ni'met-i devlet 529; —ı nân u ni'met-i veliyyü'n-ni'amî 1198; kendü —ında 1277; —ında derkâr 691; —ından gelmek/gelinmek 366, 736, 759, 1044, 1132; —ı nemek 366; —ı ra'iyyet 12, 432; —ı rıkkıyyet 210; —ı saltanat-ı 'aliyye 1265; —ı sarîh 180, 247, 248, 296, 1043; —ı sarîh-i Beytü'l-mâl 191; —ı sükût 209, 246; —ı şer'î 751; —ı ta'bîr 21, 1113; —ı takvâ 142; —ı tasarruf-i Pâdişâhâne 1190; —ı ümmet 432; —ı üstâd 196; iktizây-ı —ı velâ 1280; mertebe-i —ı yakîn 586, 592; — kimin yedinde 338; hûn-i nâ-—lar 809; —lar 75, 1252, 1290; —larında 364, 367, 369, 696, 745; —larında derkâr 1079; —larından gelinmek 564, 578, 1099, 1186, 1196, 1218, 1249, 1253; —larından gelmek 388, 1212, 1234, 1242, 1254, 1268, 1292; — üzere 555; — yedlerinde 846; nâ-— yere 1156

hakk; tarîk-ı 'izzetden — 808; —i tarîk-ı ru'ûs 842; —i tarîk-ı tedrîs 841; — olundukları 17; — ü terkîn 687; — ü tersîm 996

Hakk; 'avn-i — 564, 736, 1268, 1276; cenâb-ı — 290, 855, 1241; hikmet-i — 40; meslek-i — 821; kurb-i — hazretleri 412; — sübhânehû ve Te'âlâ 42, 1286; — Te'âlâ 83, 234, 251, 528, 1137, 1173, 1267, 1270; — Te'âlâ'nın evâmîr u nevâhîsinden gâfil eşhâs u erâzil makü leleri 365

Hakkârî (Van Eyâleti dâhilinde); — 'Aşîreti Emîri 883; — Beyî 1015, 1016; — Nâhiyesi 1015

Hakkı Paşa; bk. İsmâ'îl Hakkı Paşa (Mîr-i mîrân, Yergöğü Muhâfızı)

Hakkı Paşa; bk. Mehmed Hakkı Paşa (el-Hâc, Vezîr, Bahr-ı sefîd Boğazı Ser'askeri, Eyâlet-i Karaman)

hâl 21, 34, 41, 54, 73, 169, 178, 191, 195, 233, 279, 280, 302, 314, 452, 484, 464, 553, 585, 586, 588, 602, 608, 719, 723, 736, 741, 768, 811, 815, 864, 934, 948, 969, 972, 981, 984, 1001, 1005, 1007, 1008, 1022, 1025, 1026, 1030, 1040, 1048, 1059, 1072, 1077, 1093, 1108, 1152, 1156, 1157, 1159, 1162, 1164, 1175, 1177, 1185, 1189, 1200, 1213, 1226, 1266, 1282, 1287; acîb — 1228; akdem-i vâcibât-ı — 1209; 'alâ eyyi-— 267, 270, 287, 521, 523, 705, 730, 731, 747, 921, 954, 1181, 1220; âşüfte-— 253; ba'îdü'l-— 712; beher-— 709, 1137, 1190, 1229, 1272, 1285; ber-mûceb-i — 844; ber-muktezây-ı — 180, 272, 624, 775; beyân-ı — 929; beyân-ı sûret-i — 927; bi-eyy-i — 312, 313, 401, 714, 720, 748, 1218; çi-gûnegî-i — 321, 1076; envâ'-ı — 712; evâ'il-i — 513, 514, 640; hakîkat-i — 15, 21, 135, 192, 542, 543. 754, 824, 918, 978, 1039, 1104, 1146, 1149, 1287; hasbe'l-— 1174; hâze'l-— 1093; hem-— 437, 480, 504, 537, 541, 606, 730, 968; hoş-— 44, 1108; îcâb-ı — 1083, 1084, 1207; ifâde-i — 699, 706, 784, 846, 908, 1003, 1149, 1161, 1176, 1190, 1206, 1222, 1228, 1238; ifâde-i sûret-i — 1272; ifâde-i vâki'-i — 791; îfâ'-i lâzime-i — 791; ihmâl-i — 865; iktizây-ı — 413, 978, 1027, 1209; ilâ hâzihi'l-— 639; i'lâm-ı — 430, 1142; intizâm-ı — 1166; istifsâr-ı hakîkat-i — 970; istikşâf-ı hakîkat-i — 1067; isti'lâm-ı — 1151; kem-— 328; keşf-i — 620; lâzime-i — 59, 269, 647, 729, 751, 838, 840, 969, 1015, 1185; lisân-ı — 400, 480, 559, 579, 785; muktezây-ı — 457, 556, 870, 993; muztaribü'l-— 144; mülâhaza-i encâm-ı — 35; müstedâmü'l-— 271; müterakkıb-ı — 966; müzâkere-i muktezayât-ı — 487; netîce-i — 226; nizâm-ı — 72; perîşânî-i — 322, 757; redâ'et-i — 1039; refâh-ı — 736, 871; safvet-i — 284; selâmet-i — 736, 1101; sû'-i — 213; sûret-i — 919, 1095, 1279; şâhid-i — 793, 869; şehâdet-i — 1083; şimdiki — 1204, 1206; tafsîl-i — 1278; tahkîk-i — 620; tahsîn-i — 1041; terceme-i — 3, 196, 797, 1024; tezellüm-i — 949; vâki'-i — 1146, 1288; vakt-i — 1025; vazîfe-i — 46; za'f-ı — 330; zâhir-i — 1047, 1152; za'îfü'l-— 900; zarûret-i — 856; —ât 96, 154, 339, 446, 452, 461, 709, 735, 740, 761, 828, 835, 856, 905, 912, 914, 1084, 1101, 1101, 1109, 1143, 1169; —ât-i gayr-i me'mûle 510; —ât-i hakîrât 169; —ât-i makbûle 1000; —ât-i nâ-marziyye 1001; —ât-i nâ-sezâ 1195; her —de 458; —et 357, 607, 728, 753, 774, 807, 808, 821, 918, 933, 941, 1025, 1045, 1076, 1108, 1128, 1142, 1166, 1224, 1225, 1227, 1263; 'acâyibât-ı —et 1095; acîb —et 26; garâyib —et 1189, 1240, 1267; garîb —et 26; hulâf-ı safvet —et 923; hüsn-i —et 378; ma'a hâzihi'l-—eti 762; —et-i ciğer-sûz 1132; —et-i hâzır 533; —et-i iğbirâr 1067; —et-i nâ-hemvâr 1231; —et-i nâ-marziyye 1198; —et-i nâfize 924; —et-i rediyye 754; —ete mebnî 959; 'alâ —ihî 672, 733, 851, 1182, 1227, 1230; —e göre 1206, 1275; —e münâsib 800, 974; —en 528, 639, 1125; —e nazaran 1040, 1115; el-—etü hâzih 243, 939; —e tatbîk 1159; —e uygun 1191; kendü —i 1143, 1146, 1190, 1196, 1275, 1287; —i üzere terk 856, 888; —i bâ-ehvâl 1247; —i bî-karâr 249; —i dil 1053; —-i ehl-i düzah-misâller 140; —-i gayret-iştimâl 515; —i hatar-nâk 250; —i hızlân-me'âl 73; — iktizâsınca 1205; 'alâ —ihim 573, 580, 1175, 1289; netîce-i —i îşân 454; —-i kudret-i hazret-i Zü'l-celâl 484; —-i mahmasa-î herc ü merc 70; —-i mensiyyü'l-ihtimâl 1133; tegayyür-i —-i müsâ'id 1038; kendi/kendü —inde olmayup 546, 577, 701, 764, 767, 768, 825, 846, 848, 888, 904, 930; —ine münâsib birer mansıb 212; —ine rahm 255; —ine şefekat 255; ne —in var ise gör 1073; —-i pürmelâller 718; her ne — ise 468; —-i sıgar 1280; — istihsâl etmek 1039; ferîza-i —iye 431, 463, 592, 702, 744, 1021, 1187, 1209; lâzime-i —iyle me'lûf olmayup 840; —-i zemân 887; eski —ler 1060; —ler 286, 682, 819, 1164; uygunsuz —ler 1286; kendü —lerinde olmayup 1209; —lerine ıttılâ' 1100; —lerine merhameten 880; —lerine muttali' 1054; —lerine terahhumen 763; —lerine vâkıf 705; —lerini ifâde 928, 980; —lerini ihbâr 980; —lerin istifsâr 940; —lüce 522; — üzere 510, 603, 882, 916, 953, 962

hal' 60, 116, 186, 188, 194, 246, 822, 1159; mâdde-i şenî'a-i — 593

halâs 121, 142, 208, 407, 577, 599, 600, 677, 694, 695, 781, 1039, 1085, 1212, 1232, 1241; ümmid-i — 122; vesîle-i — 638

halat; müsta'mel — 1243; —lar açılup kalafatlara elverebilüp 1243

halâyık; chass-i — 1028

Haleb 162, 293, 309, 515, 598, 602, 652, 653, 665, 667, 705, 706, 754, 772, 754, 782, 783, 832, 847, 872, 888, 929, 944, 947, 948, 949, 950, 958, 959, 964, 965, 966, 967, 969, 971, 1167; derûn-i — 948, 966; — civârı 948; — ehâlîsi 653, 771, 949, 957, 964; — Eyâleti 224, 230, 460, 653, 704, 751, 771, 772, 947, 966; — gâ'ilesi 967, 968; — havâlîsi 705, 706; —î çelebi 775; — ihtilâli 872; —'in bây ü gedâsı 947; —'in intizâmı 653; —'in Nakîbü'l-eşrâf Ka'im-makâmı 950; —'in ru'esây-ı eşkıyâsı 970; —'in sokakları 969; —'in suyu 948; —'in zahîresi 948; — İskelesi 950; — Kadısı 68, 649, 665, 772, 828, 949, 950; — Kadısı Efendi 964; — Kazâsı 167, 665, 705; — mâddesi 959; — Mevleviyyeti 649; — Müftüsi 665, 949, 950; — Şehri 949, 965; — tarafları 279; — 'ulemâsı 665; — 'usâtı 963; —ü'ş-şehbâ 548, 771, 786, 957, 963, 1004; —ü'ş-şehbâ ehâlisi 653; —ü'ş-şehbâ Kadısı 600, 601, 665, 704, 944; — Vâlisi 162, 598, 665, 698, 699, 705, 706, 708, 732, 740, 741, 751, 755, 758, 769, 771, 772, 786, 787, 826, 872, 930, 945, 947, 949, 950, 958, 959, 964, 966, 969, 970, 1077

halecân 55; âsûde-i — 39; dûçâr-ı — 657; giriftâr-ı — 258; îrâs-ı — 136; mûcib-i — 325; pür— 127; tenhâ-nişîn-i mevkıf-i — 142; bâdî-i —ı bî-pâyân 480; —ı ezhân-ı akrân 744; —ı ezhân-ı hem-pâyân 744; —ı hâtır-hırâş 175; bâ'is-i —ı kalb-i nâ-hemvâr 296; —ı kalb-i pür-ihtilâl 50

halef 9, 331, 509, 669, 775, 847, 966, 973; dest-i nâ— 157; nâ— 1022; ni'me'l— 675; — efendi 302; —i eşref 638; —ler 620

halel 242, 243, 245, 663, 857, 904, 997, 1109, 1144, 1205; bâ'is-i — 177; bilâ— 552; envâ'-ı — 65; mûris-i — 76; tatarruk-ı — 241, 769, 1001; —den sâlim 90; — gelmamek üzere 1246; —-pezîr 36, 339

Hâlet Efendi (Tevkî'î, Nâzır) 265, 860, 868, 869, 903, 938, 943, 976, 1025, 1036, 1049, 1051, 1052, 1053, 1060, f066a, 1072, 1073, 1088, 1095, 1101, 1102, 1103, 1104, 1114, 1132, 1166, 1167, 1169, 1170, 1189, 1200, 1243, 1244, 1260, 1261, 1267, 1277; —'nin sarrâfı 943

half billâh eylemişdir 308

Hâlık; —u'l-beşer; 'avn-i hazret-i —u'l-beşer 17; cenâb-ı —u'l-beşer 1288; 'inâyet-i hazret-i —u'l-beşer 17; meşiyyet-i —u'l-beşer 390; meşiyyet-i —u's-semâvâti ve'l-arazîn 340

Halîç; Dâr-ı saltanat-ı 'aliyye —i 1086; —-i Âsitâne 345, 1124, 1216; —-i İstanbul 530, 1177; —-i Kağıd-hâne 82, 603; —-i Kostantîniyye 241, 715; —-i Mihalic 251; —-i Mu'âriz 1177

Hâlid Bey (Kürdistân beylerinden) 782

Halîf (Şeyhu'ş-şuyûh, Vehhâbî takımından) 889, 890

Halîfe 667; —-i a'zam 548; bidâyet-i saltanat-ı hazret-i —-i Hudâ 24; nazar-ı —-i Hudâ 133; —-i sâlis 1256; —-i zemân 64; —tullahi fi'l-'âlem 1099

Halîl (Hacı, İstanbul'da Un-kapanı tüccârından) 1108

Halîl (Mengenli Aşcı, Hacı Halîl Efendi'nin etbâ'ından aşcı-başısının dâmâdı, muharrik-i fitne) 1224

Halîl (Odun-kapulu, Un-kapanı tüccârından) 905

Halîl (Sanhan-oğlu, Bayramic ehâlîsinden, Rodos Cezîresi'ne nefy olunanlardan) 905

Halîl (topcu teka'üdlerinden, Vekîl-i harc) 731

Halîl Ağa (Ağalar Ağası, ser-kerde-i serdengeccdiyân, sâhib-i menkabe-i 'uzmâ) 368, 386, 467, 478, 490, 491

Halîl Ağa (Bostancı-başı, Kapucu-başı, Mîrahûr-i Evvel) 843, 926, 990

Halîl Ağa (Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Ağası) 757

Halîl Ağa (Hanyalı-oğlu, Kandiye Kal'ası Binâ Emîni) 790

Halîl Ağa (Hasan Çelebi-zâde, Kapucu-başı, Kastamonu'da sâkin) 316

Halîl Ağa (Kapucu-başı, Karînâbâd A'yânı) 263

Halîl Ağa (Kapucu-başı, Silivri A'yânı, Vidin tarafına me'mûr) 277

Halîl Ağa (Köprü Kazâsı vücûhundan) 312

Halîl Ağa (Sülova (سلوى) A'yânı) 386

Halîl Ağa/Paşa (Yeniçeri Ağası, Ka'im-makâm-ı Rikâb) 362, 395

Halîl Bey (Nâzil[l]i A'yânı, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından) 313

Halîl Bey/Kapudan (Patrona-i hümâyûn Beyi, Donanma-yı hümâyûn Kalyonlarının Başbuğu, İnce Donanma Başbuğu) 174, 268

halîle 635

Halîl Efendi (Hacı, Hazîne Kethudâsı, Pâye-i Mekke-i mükerreme, Galata Kazâsı, Anadolu Pâyesi, Rumeli Kadı'askerliği Pâyesi, Rumeli Kadı'askeri, Şeyhulislâm, âbis-i ferve-i beyzâ, câ-nişîn-i Fetvâ) 303, 539, 631, 662, 750, 862, 932, 933, 1072, 1073, 1080, 1081, 1170, 1171, 1224, 1225, 1280

Halîl Efendi (Kilîsî, Seyyid, Kuds-i şerîf Kazâsı) 944

Halîl Efendi (Ka'im-makâm-ı esbak Cebecibaşı 'Osmân Paşa-zâde, Mîr, es-Seyyid, Kethudâ, Hâmise Medresesi, Hareket-i Altmışlı Medresesi) 1051

Halîl Efendi (Mektûbî-i Defterî, Mevkufâtcı) 580

Halîl Hamîd Ağa (Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Ağası) 709

Halîl Hamîd Paşa 623, 634, 666, 689, 737, 792, 850, 1048; — hafîdi 1250

Halîl Paşa (Koşancalı/Koşançalı, Vezîr, Edirne Eyâleti, Adana Vâlîsi, Balçık muhâfazasında, Varna Muhâfızı, Livâ'-i Çorum) 224, 283, 295, 372, 386, 393, 406, 408, 580

Halîl Paşa (Mîr-i mîrân, Şerîf Hamûd ile kethudâsı Hasan bin Hâlid'in ahz u istîsâline ta'yîn) 907, 908

Halîl Paşa (Silahdâr, Seyyid 'Alî Rızâ Efendi'nin babası) 1019

Halîm Efendi (Halîm-zâde es-Seyyid Ahmed Fethî Efendi'nin oğlu, Bozca-ada'ya nefy) 824

Halîm Girây Sultân (Selâtîn-i Cengîziyân'dan) 107, 661

halî'u'l-'izâr 279, 281; —âne 975

halk 66n, 87, 98, 100, 102, 116, 117, 127, 181, 235, 300, 363, 364, 365, 398, 400, 481, 508, 541, 579, 585, 665, 725, 731, 764, 822, 823, 826, 836, 858, 882, 902, 920, 927, 928, 933, 934, 962, 979, 1025, 1029, 1039, 1041, 1069, 1093, 1102, 1108, 1124, 1155, 1157, 1160, 1161, 1163, 1168, 1240; lisân-ı — 102; nef'iné/zararını fark eden — 1160; —a râhat verir 902; —a teşhîr 54; müntazam kapusu —ı 439; mükemmel kapusu —ı 409, 417, 439, 442; orta —ı 1156; —ı 'âlem 26; —ın ezhânını ihlâl 40; —ın gayretine fütûr vererek 1175; —ın mâlını dolandırarak 1086; —ın râhatsızlığı 1157; —ın rû-gerdânlığı 1155; —ın zihni 454; —ı öldürüp soyarak 989; — olunmuş 1089; — tarafı 797

halka; —-bend-i müzâkere-i mantık u makâl 114; —-i ders-i tılbetü't-talebe 809; —-i hâcegân 840

Halkalı çiftliği 1248

halkârî sûm kufûl ma'a miftâh 845

hall 1040; —âl-i müşkilât-ı sûhtevât 810; —line muktedir olamamış 1071; —i 'ukûd-i hafiyye-i umûr-i tabî'iyye 1006; — ü 'akd 49, 132; — ü 'akd-i umûr 126; — ü 'akd-i umûr-i hâriciyye 70; — ü 'akd-i umûr-i me'mûreler 662

halva; cem'iyyet-i — 859; —cı 136; — sohbeti 971

halvet; — ederek 970; —-hâneler kubbeleri 474

Hama 959; — tarafı 705, 959; — kurâları 705

Hamâ'il-i Sultân (Hama tarafında) 705

hamâkat; derece-i — 735; kemâl-i — 942, 1136

hamd 411; lillâhi'l-— 1143, 1168, 1190, 1197, 1286; —en lillâh 894; —en lillâhi'l-Vehhâb 1199; —en lillâhi Te'âlâ 156, 245, 417, 478, 886, 952, 1045, 1277; bi-—ihi'l-Latîf 801; bi-—ihî sübhânehû ve Te'âlâ 876; bi-—ihî Te'âlâ 244, 283, 327, 381, 382, 599, 691; bi-—illâhi'l-Meliki'l-Gayûr 18; bi-—illâhi'l-Meliki'l-Mennân 39, 415; bi-—illâhi'l-Meliki'l-Mu'în 630; bi-—illâhi'l-Mennân 130; bi-—illâhi'l-Mu'înî'l-Müte'âl 299; bi-—illâhi'l-Müte'âl 363; bi-—illâhi Te'âlâ 72, 111, 189, 250, 345, 529, 756, 989, 1176, 1277; el-—ü lillâh 117; el-—ü lillâhi Te'âlâ 378; lillâhi'l-— ve'l-ihsân 919; lillâhi'l-— ve'l-minneh 74, 447, 1126, 1136, 1286

Hamdî Efendi (Dîvân Kalemi mühimme-nüvîslerinden, Gurabâ'-i yesâr Kitâbeti) 1256

Hamdî Efendi (Hilmi Paşa dâmâdı, Yeniçeriler Kitâbeti) 1256

Hamdullah Ağa/Paşa (Bostancı-başı, Büyük Mîrahûr, Kapudân-ı deryâ) 749, 926, 952, 992, 1005, 1054, 1056, 1087, 1149, 1197, 1213, 1215

Hamdullah Re'fet Efendi (Üsküdârî hafîdi, Kazâ'-i Halebü'ş-şehbâ) 665

hâme; güncîde-i havsala-i — 477; tûtî-i hoş-gûy-i — 212; sâmme-i —-i çerağ-pâye 852; âsâr-ı —-i fezâ'il-'allâmeler 500; —-i seher-âferîn 468

Hamel (burc-i kıran olan, müsellese-i nâriyyeden, râbi'-i sâl-i mukarene-i müsterika olan) 1119, 1240; Burc-i — 1009, 1058; nokta-i — 1058; sıfr-i — 1058; tahvîl-i şems be-— zâ'içesi evzâ'ı 683

hâmî 343, 632

Hamîd 779; — A'yânı 518; — Kazâsı 1110; — Mutasarrıfı 779; — Müteselliimi 518; — Sancağı 316, 317, 515, 518, 674, 1120, 1184; — Sancağı Mutasarrıfı 751, 1019; — Sancağı Müteselliimi 369; — Sancağı'nda vâki' kazâlar 369; — Sancaklusu 774; — Voyvodası 518

Hamîd Bey (Tezkire-i Sâmî) 668

Hamîd Efendi ('Avnî Efendi-zâde, Kili Mukata'acılığı) 161

Hamîd Efendi (Yeniçeri Efendisi, sulh görüşmelerine me'mûr) 504

Hamîd Halîl Paşa; bk. Halîl Hamîd Paşa

Hamîd Paşa (Halebî) 586, 598

Hamîd Paşa (Sürücü) 331, 408

Hamîde Sultân (Mahmûd II.'nin kızı, —-ı sa'd-ahter) 871, 872

Hamîdî ('Aneze 'Urbânı ser-kerdelerinden) 704, 705

Hâmid Bey (Nişâncı/Tevkî'î, Rusyalu mükâlemesine me'mûr) 975, 976, 1052

Hâmid Bey (Re'îsülküttâb) 1265

Hâmid Bey/Beyefendi (Âmedî hulefâsından, Büyük Kal'a Vekâleti, Hâslar Mukata'acılığı) 160, 224

Hamîdî-zâde Efendi (Şeyhulislâm) 182, 605

hâmile 374

Hâmise 575, 600, 662, 777, 944; rütbe-i — 662; —-i Süleymâniyye 704, 1019, 1258; — i'tibârı 600; — Medresesi 1051; — rütbesi 618

hâmiş 500; nokta-i şekk-i —-i kitâb 100

hamiyyet 73, 297, 432, 690, 1099, 1109, 1136, 1270; icrây-ı levâzım-ı — 289; lâzime-i — 444, 534, 689; mûcib-i tezâyüd-i — 289; muktezây-ı — 443; ser-i — 692; tâbende-i âteş-i — 152; 'uhde-i — 691; —e mugâyir 1229; —-i câhiliyye 37; —-i cehâlet 135; —-i dâd 193; —-i hübb 193; —-i İslâmiyye 377, 448, 1179; —-kâr 312; — levâzımı 692; —-me'âsirîn 1229; ma'lûm-i —-melzûm 692; bâzûy-i —-ler 121; —-ler 1235; dûş-i —-pûşu 692

haml 35, 504, 1268; du'ây-ı — 187; vaz'-ı — 837; — du'âsı 1288; — etmeyüp 736; —-i 'abes 39; —-i 'azîm 199; —-i girân 209; —-i sakîl 1043

hamle 289, 292, 311, 382, 438, 445, 502, 533, 534, 1096, 1140, 1265; —-i kûh-efgen 505

hammâl 114, 181, 923, 1027, 1108; bir alay — 113; Kethudây-ı —ân 476; —a yükledüp 1108; — bârgîrleri 603; — erâzili 363; — gibi 109; —-i bed-fi'âller 1026; —lar 363, 760; — makoleleri 363; — makolesi 1108, 1170; — tâ'ifesi 363, 365, 760, 1026

hammâm 474, 475, 943, 961; huddâm-ı — 474; — civârı 474; — derûnları 474; —-ı nisvân 1170; —-ı zenân 961

Hammâmî Hâfız (Üsküdar'da Büyük Hammâm müste'cirî) 367

hamr 969; ebter-i şürb-i — 458

Hamse; —-i muharrir-i Hakîr 659; —-i Şânî-zâde 543, 996

Hamûd İbrâhîm (Şerîf, Hadîdî 'Aşîreti Şeyhi) 801, 959

Hamûd Paşa (Halebli, Sadr-ı a'zam Yûsuf Ziyâ Paşa'nın müntemiyânından, Sürücü, Rakka Vâlîsi, Karaman Vâlîsi) 205, 293, 303

hamûle 1086, 1149, 1182; —ler 748

hâmûş 154; —ân-ı istigrâk-ı ma'rifet-i Hudâ 41; —-i eyyâm-ı ahzân 27

hân 118, 135, 145, 1078, 1139, 1170n, 1171n; —behânesi 851; —cılar 759, 1170n; —-ı 'amîmü'n-nevâl-i Husrevâne 708; —-ı 'amîmü'n-nevâl-i Husrevânî 772; —-ı musanna' 851; —-ı tüccâr 596; —-ı yağmâ 960; kebîr kârgîr —lar 144; —lar 105, 363, 584, 759, 943, 1180; —larda kâ'in odalar 1077; kârgîr —lar misillü 857; — odaları 111, 1078; — odası 235

Hân 27, 28; kutb-i —hây-ı 'uzmâ 41; —-ı eşfak 30; —-ı mezkûr 1202

Hanceriyye der-Burusa Müderrisi 217

hançer/hancer 83, 97, 1252; bellerinde — 1238, 1239, 1240; dâl — 50, 969; mücevher — 733; —-i ciğer-güzâr 192; mücevher — ihsânı 236; —-i mücevher 933; kabza murassa' —-i Süreyyâ-peyker 966; abanos parçası Fahrî oyması — kabzası 1241; —-keş-i etbâ'/huddâm 97; murassa' —ler 514; dâl tığ u — olarak 969; — takımnaları 1238

Hançerli-oğlu ('Aleko Voyvoda'nın amcası, Dîvân-hâne Tercemânı) 1061, 1062

Hân Çiftliği (Çatalca'da) 163, 190

hâne 32, 50, 55, 61, 68, 71, 122, 129, 144, 152, 153, 181, 184, 198, 213, 282, 306, 341, 374, 382, 386, 395, 410, 474, 484, 542, 545, 622, 639, 728, 740, 757, 779, 780, 794, 853, 853, 854, 857, 865, 873, 896, 939, 943, 999, 1000, 1001, 1058, 1066, 1067, 1100, 1101, 1105, 1108, 1116, 1142, 1144, 1147, 1166, 1171, 1189, 1190, 1191, 1201, 1261, 1262; ashâb-ı — 850, 856; emâkin-i — 121; hademe-i — 1066; me'âric-i — 810; sâha-i — 50; sâhib-i — 153, 1066, 1067; sekene-i — 849; silâhsız müstahfız-ı — 1069; sükkân-ı — 120; tevsî'-i — 856; vüs'at-i — 856; —be-hâne 578; — ber-dûş 718; —deki hisâb pâzâra 262; — ehâlîsi 882; —gî 1095; —-i 'âşir 1009; —-i bî-minnet 138; —-i cesîm 859; müntehây-ı merûm-i ricâl-i —-i hâssa 493; —-i hâssa 470, 805; —-i inzivâ 509; —-i Keyvân 597; ebvâb-ı —-i mahdûmâneler 607; —-i mahsûsa 621; —-i sâbi' 998; —-i sayfiyye 472; —-i sefer-i ba'îd 489; —-i tehî 668; —-i vebâl 1058; —-i vesî'a 833; —-i vîrâneler 484; —-i zû-zevceteyn 808; metîn —ler 1180; —ler 102, 130, 138, 140, 152, 153, 218, 235, 303, 304, 386, 538, 540, 541, 579, 713, 855, 856, 857, 859, 948, 981, 1069, 1079, 1100, 1113, 1120, 1140, 1210, 1236, 1237; kadîmî —leri 719; —lerinde ihfâ 825; —lerinin der ü dîvârı 144; —lerin pencereleri 1088; —-nişîn 661; — ocakları 857; — sâhibi 853, 854; — sâhibi boyar 1066; —si kapusu 235

hânedân 44, 73, 74, 77, 78, 79, 83, 153, 186, 355, 381, 670, 1012, 1041, 1053, 1067, 1161, 1162; eyâdî-i — 512; muhibb-i — 915, 978; nu'esây-ı — 82; tevâbi'-i — 521; —ân 76, 79; —ına hürmeten 693; —ından beyler 1162; — ta'bîri 74, 75, 82, 537; husamâ'-i —-ı Âl-i 'Osmân 534; kâfirü'n-ni'am-ı —-ı Âl-i 'Osmân 28; —-ı Âl-i 'Osmân 60; —-ı belde 694; —-ı erba'a 1036, 1052, 1057, 1060, 1073; —-ı kadîm 157; —-ı mezbûr 355; —-ı mûmâ ileyhim 72; —-ı mü'eyyedü'l-erkân-i 'Osmânî 515; —-ı pâdişâhân 252; —-ı Rasûl 75; —lar 77, 78, 79, 570, 694, 1051, 1060; —lık 74

Hanefî Müftîsi 918

hânende 104; —lik 1023

Hanîf (Şâm tarafında, eşerr-i eşrâr) 971

Hani Kazâsı (Diyârbekir Eyâleti'nde) 953, 954, 955

Hanizman Câddesi (Haleb Vilâyeti'nde) 787

hank 472, 660, 683, 1224

hânkâh 620

Hânkâh-ı Ka'riyye Müderrisi 704, 1019

Hanrî (Altıncı, Henry VI, İngiltere Kralı) 822

hânumân 181, 1150, 1162; 'ârî-i — 719; terk-i — 1008; —-ı dûdmân 130; —-ı gayret-keşân-ı Sultânî 141; —-sûz 931> —-sûz-i sâmân-i fukarâ' 708

hânût 1069

Hanya 162, 1021; — Kal'ası Muhâfızlığı 162, 217, 509, 751; — Muhâfızı 485, 828, 1077, 1255; — Sancağı 217, 509; — Sancağı Mutasarrıfı 751

hapazlama kullanarak 256

harâb 41, 50, 123, 444, 474, 577, 559, 654, 681, 733, 859, 892, 960, 977, 1009, 1114, 1150, 1212, 1224, 1285; müşrif-i — 800, 801; —e-zâr-ı dil-i nâ-çâr 785; —î 181; —î-yi bilâd 1189; —î-yi emsâr 1189; masûn-i —iyyet 1246; —iyyet 1129

harâc 728; —-güzâr 1143, 1168

harâm 735; —-hâr 902

harâret 470; teskîn-i —151; —-i efkâr 470; —-i evrâd 470; —-i hevânın iştidâdı 478; kanını içmeğe 'atş u —leri 112

harb 33, 73, 100, 145, 205, 274, 298, 549, 591, 931, 1030, 1033, 1035, 1291; âlât-i — 1083, 1100, 1101, 1167; asl-ı — 528; âteş-i — 222; dâr-ı — 1282; dâru'l-harb 60, 61, 235, 696; ehl-i — 481; edevât-ı — 836; esâs-ı — 528; esîr-i — 527; fenn-i — 502; gazûbâne — 1232; hakâyık-ı ahvâl-i — 291; hamelât-ı — 121; hasbe'l— 553; i'lân-ı — 248, 1044, 1287; i'mâl-i âlât-i — 468; inşâ'-i sefâyin-i — 951; isti'mâl-i âlât-i — 135; istînâf-ı — 215; istishâb-ı âlet-i — 1088; kıllet-i mühimmât-ı — 1096; mü'eddî-i — 678, 979; mübâşeret-i — 121; mübâşir-i — 119; müteheyyi'-i — 463; müttehî-i — 419; nâ'ire-i — 652; ricâl-i — 307; şerr-i ricâl-i — 121; tâ'ife-i erbâb-ı — 64; ta'lîm-i — 494; ta'rîf-i ahvâl-i — 22; üserây-ı — 555; vâkıf-ı sânâyi'-i

— 746; —a âşinâ asâkir 438; — ahvâli 262, 409; —a kādir 505, 523; —a kādir askerler 443, 444; —a kādir tâmmü'l-esliha asker 370; —a kādir yeniçeri neferâtı 453; —a muktedir asâkir 438; —a muktedir ehl-i İslâm 447; —a muktedir yeniçeri neferâtı 453; —a muktedir yiğitler 448; — ashâbı 444; —en 245, 648, 676, 680, 765, 772, 908, 1242; — erbâbı 263, 264, 419, 420, 433, 463, 921, 1016, 1097, 1178, 1179; —î ahkâmı 696; it bozuntusu ve zorba süzüntüsü bir alay —î-iz'ân 257; —î kefere 1291; —ler 696; —î sefâyin-i Rusya 344; emvâl-i —iyân 153; âlât-i —iyye 1064, 1079, 1239; edevât-ı —iyye 291, 292, 414, 479, 583, 1184; fünûn-i —iyye 592, 624; hîle-i —iyye 407; hiyel-i —iyye 19, 275; hud'a-i —iyye 20, 504; kavânîn-i —iyye 110; mehâmm-ı —iyye 672; mühimmât-ı —iyye 349, 696, 777, 1164, 1207, 1209, 1242; mühimmât-ı sâ'ire-i —iyye 273; sanâyi'-i —iyye 19, 257; sefîne-i —iyye 1212; tedâbîr-i mukteziyye-i —iyye 289; tenbîhât-ı —iyye 274; âlât-i —iyye-i sâ'ire 1078; âlât-i —iyyeler 1164; kavâ'id-i —iyyeler 720; ta'lîm-i — mühimmesi 86; kavâ'id-i — ü kıtâl 1033

Harbeci 1055, 1106; —ler 1110; —ler ma'rifeti 905; —ler yederek 893

Harbeciler Kolluğu civârı 118

harbende 272, 502

Harblü-oğlu (maktûl) 'avenesi 791

harc 728; — defteri 272; 'avâ'id —ı 707; —ı râh 213, 279, 359, 668; —lık 173, 290, 621, 1012, 1228, 1254; —lık olarak 457, 618

harekât 46, 110, 120, 343, 452, 476, 481, 544, 615, 906, 1075, 1089, 1136, 1221, 1247, 1283; kâffe-i — 690; levâhık-ı — 1076; mugayir-i — 38; nâ-be-câ — 55; nâ-mülâyim — 916; —ı askeriyye 552; —ı bâgıyâne 751, 576, 365, 371; —ı bagy 748; —ı gayûrâne 692; —ı hıyânet-mu'tâd 1173; —ı nâ-be-câ 351, 696; —ı nâ-ber-câ 352; —ı nâ-hemvâr 38, 60, 847, 848; —ı nâ-marzıyye 765, 844, 213, 732, 1001; —ı nâ-sezâ 645; —ı rediyye 928, 946, 1122; —ı rediyyeler 1238; —ı sâbıkalar 761; —ı sâdıkane 457; —ı tuğyân 748; —i bâgıyâne 745; —i muhârebe 554; —i vühûşiyyât 287; —lar 505; sevâbık-ı — ü tasnî'ât 1076

hareket 43, 45, 241, 327, 339, 366, 367, 413, 446, 487, 502, 512, 552, 558, 563, 565, 577, 692, 697, 706, 709, 736, 742, 743, 760, 762, 768, 769, 770, 772, 791, 792, 794, 800, 842, 850, 1001, 1042, 1077, 1108, 1134, 1138, 1163, 1175, 1177, 1179, 1189, 1196, 1206, 1285, 1286, 1287; 'adem-i — 408; 'aff-ı 'inân-ı — 132; gerdûne-süvâr-ı — 43; hılâf-ı — 583; hılâf-ı rızâ — 276, 842, 873, 880, 898, 905, 1128, 1253; hûn-i — 464; hüsn-i — 795; îcâbına göre — 1047; istı'câl-i emr-i — 227; muhâlif — 915, 1251; mugayir-i rızâ — 845; müte'âkılâne — 699; nâ-be-câ — 710, 757; nâ-sezâ — 488; rahş-süvâr-ı — 155; râyet-güşây-ı — 133; rızâ-cûyâne — 767, 951; rızây-ı 'âliye mugayir — 1275; ser-i mû — 247; sû'-i — 320, 946, 1115; sür'at-i — 1044, 1231; tagyîr-i — 1124; ta'lîm-i — 135; teklîf-i 'anîf-i — 131; tevcîh-i veche-i — 121; uygunsuz — 1275; vaz'-ı — 558; kesret-i — erbâbı 1042; —-i bârîde 907; —-i câbirâne 761; —-i cesûrâne 57; —-i deryâ 320; —-i gayr-i mesbûka 1053; —-i gayr-i tabî'iyyeler 1030-i haşerât 1050; —-i hümâyûn 378, 381; —-i lücce-i gazab-ı Pâdişâh-ı deryâ-sa'vet 575; —-i mekrûhe 1074; —-i mütevâfıka 531; —-i nâ-be-câ 819; —-i nâ-ber-câ 467; —-i nâ-sezâ 709, 745, 873; —-i ordu 264; —-i reddiyye 855; —-i tabur 374; —-i yeniçeriyân 132; bî-edebâne —ler 966; çigûnegî-i —ler 321, 1076; ibtidây-ı —ler 675; nâ-ber-câ —ler 736; —ler 1077, 1084, 1285; uygunsuz —leri derkâr 1238; —leri uygunsuzlanmış 1115; cünbiş-nümây-ı — ü reftâr 565

Hareket; —-i Altmışlı 217; —-i Altmışlı Medresesi 1051; —-i Altmışlı rütbesi 203; —-i Dâhil 203; —-i Hâric rütbesi 203

harem 44, 45, 330, 744, 990, 1201, 1223; — ağaları dâ'iresi 31; — ağası 350; ga'ile-i — dâ'iyesi 514; —-i kibâr 514; —-i muhterem-i cevâmi' 67; —-i tarafı 362, 971; —ler 514, 1196

Harem; —-i hümâyûn 31, 32, 43, 136, 637; —-i hümâyûn mukabbeleleri 606; —-i hümâyûn mukarrebeleri 606; —-i hümâyûn-i Şâhâne 1280; ihrâm-bend-i 'azîmet-i —-i muhterem 587; —-i muhterem 1002; —-seray-ı hümâyûn 804; ked-bânûyân-i —-i Sultânî 44

Haremeyn; kesb-i hâk-i pâk-i — 635; tahlîs- —-i muhteremeyn 20; tahlîs-ı —-i mutahhereyn 12; tarîk-ı —-i mutahhereyn 628; tathîr-i —-i muhteremeyn 690; — Kazâsı 630; — muhâfazası 888; — Muhâsebeciliği 581, 1256; — Muhâsebesi Pâyesi 944; — Mukata'acılığı 160, 224, 581, 1256; — Mukata'acılığı Pâyesi 196; — Mukata'acısı 160; — Mukata'âtı 529; — Müfettişi 711, 906; — Teftîşi Baş-kâtibi 704, 906; —-i muhteremeyn (nasb-ı 'ayn-ı Mü'minîn) 389, 497, 692, 815, 888, 889, 919, 1000, 1137; —-i şerîfeyn 92; —-i şerîfeyn hıdmet-i lâzimesi 298; —-i şerîfeyn teberrükâtı 894; —i'ş-şerîfeyn 893

harf; —-endâz 409, 960; —-i cell-i âmâl 1201; —-i vâhid 1007, 1198; — yazmak 18

Hâricîler'in husûnları 794

harîf 47; bayağı bir — 449

harîk 117, 119, 126, 139, 140, 142, 144, 233, 473, 483, 484, 511, 731, 756, 814, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 856, 960, 1128, 1181, 1251; ıtfâ'-i — 143; kat'-ı — 851; men'-i esbâb-ı zâhiriyye-i — 852; sirâyet-i — 856, 857; te'âkub-i — 859; tezâhum-i — 848; zuhûr-i — 473; — behânesi 851; — Emîni ma'nâsı 853; — erbâbı 117; — etrâfı 484; — haberleri 117; —-ı dûzah-misâl 140; —-ı ekber-i mezbûr 852; —-ı hânumân-sûz 851; —-ı hevl-engîz 140; —-ı mezbûr 483, 852; —-ı mezkûr 483, 859; —ler 119, 731, 848, 852, 855, 1066, 1069; —-zede 153

harîta 23; istı'mâl-i — 494; —-i hâtırlar 678

hark 269, 317

harmen vakti 798

Harput/Harburut 445; — Kadısı 313; — vücûhu 313
harrâs 1089
hars 436, 663; —a teşvîk 727
*hartûc*lar 1141, 1180
Hasâlı Çelebi; Sâniye-i — Müderrisi 221
Hâs Furun önü 43
Hasan (Ak-bıyık-oğlu, Gümülcine Kazâsı'nda erbâb-ı fesâd) 797
Hasan ('Avrat-hisârı A'yânı Şehbender-oğlu Süleymân'ın bölük-başısı) 890
Hasan (Bâzî-oğlu, Sürmene Kazâsı sâkinlerinden mefsedet-pîşeler) 707
Hasan (Çehreli-oğlu, Sürmene Kazâsı sâkinlerinden mefsedet-pîşeler) 707
Hasan (Hacı Bey-zâde, Karahisâr-ı şarkî vücûhundan) bedenlerinden 319
Hasan (Hezargrad Kazâsı A'yânı) 730
Hasan (Kalyoncu-oğulları'ndan, Gümülcine Kazâsı'nda erbâb-ı fesâd) 797
Hasan (Kürd, Seddü'l-bahr Kal'ası'na nefy olunan otuz altıncı cemâ'atin neferi) 731
Hasan (Seyyid, el-Hâc, Kuş-adası'nda sâkin) 839
Hasan (Su-içmez-oğlu, Sürmene Kazâsı sâkinlerinden mefsedet-pîşeler) 707
Hasan Ağa (Bayburdlu/Bayburdî, Deli, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Ereğli-yi Karaman A'yânı) 312, 520
Hasan Ağa (Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, İstankôy Cezîresi'ne nefy olunan) 844
Hasan Ağa (Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Ağası) 757, 764, 775
Hasan Ağa (Karmut = قارموط -zâde, Tarsus vücûhundan) 314
Hasan Ağa (Kütahya hânedânından, Kapucu-başı) 694
Hasan Ağa (Makraniçe [=Makrinitsa] Voyvodası, Golos Kal'ası Muhâfızı) 895
Hasan Ağa (Merzifonlu, Deli) 312
Hasan Ağa (Selânikî, Kapucu-başı, Tersâne Emîni, Matbah Emîni, Gümrük Emti'a Emîni) 159, 201, 231, 233
Hasan Ağa (Uzun, Şile A'yânı) 449
Hasan Ağa (Zilanlu) 1000
Hasan Bey ('Abdülcelîl-zâdeler'den Hüseyn Paşa-zâde, Mûsul Eyâleti) 355, 847
Hasan Bey (Debre-i zîr Beyi) 979
Hasan Bey (Pazarcık Voyvodası) 431
Hasan bin Hâlid (Şerîf Hamûd'un kethudâsı) 907
Hasan Brahova (براحوه , Tepedelenli 'Ali Paşa'nın müte'allikatından) 980
Hasancık (Silivri A'yânı) 276
Hasan Efendi (Basra Defterdârı) 887
Hasan Efendi (Hâncı Köse, Kâmilî Efendi dâmâdı, Seyyid, Vâlide Hâncılığı, Müderris) 1170
Hasan Efendi (Kıbrıs Muhassılı, Ordu-yi hümâyûn Kassâb-başısı, Haremeyn Mukata'acısı) 224
Hasan Efendi (Rikâb-ı hümâyûn Çavuş-başısı, İstanbul ve Âzâdlu Barut-hâneleri Nâzırı) 159
Hasan Efendi (Samânî-zâde, Şeyhulislâm 'Ömer Hulûsî Efendi'nin babası) 586
Hasan Efendi (Seyyid 'Abdurrahman Paşa'nın kâtibi) 308
Hasan Efendi (Takıyyüddîn-zâde, Şâm müderrislerinden) 902
Hasan Efendi/Paşa (Kassâb-başı, Seyyid, Barut-hâneler Nâzırı, Vezîr, Hudâvendigâr Mutasarrıfı, Kapudân-ı deryâ) 749, 826, 858, 874
Hasan Hân (Ser'asker Husrev Paşa'nın kardeşi, Başbuğ) 1000
Hasan Kâç (Şâm tarafında, eşerr-i eşrâr) 971
Hasankeyf 445 –
Hasan Mîrzâ (İran Şeh-zâdesi 'Abbâs Mîrzâ'nın Vezîri) 329
Hasan Muhtâr (Dobruca Kazâsı'nda mukîm) 986
Hasan Paşa (Abaza) mâddesi 1167
Hasan Paşa (Ağa, Kul Kethudâsı, Dergâh-ı 'âlî Yeniçeri Ağası, Rikâb-ı hümâyûn Ka'immakâmı, Vezîr, Düstûr-i mükerrem, Müşîr-i mufahham, Nizâmü'l-'âlem, Müdebbiru umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb, Mütemmimü mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib, Mümehhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl, Müşeyyidü erkâni's-sa'âdeti ve'l-iclâl, el-Mahfûfu bi-sunûfi 'avâtıfi'l-Meliki'l-a'lâ) 218, 226, 239, 284, 285, 395
Hasan Paşa (Cenâze, Sadr-ı a'zam) 43
Hasan Paşa (Cezâyirlü, Gâzî, Kapudan) 1243
Hasan Paşa (es-Seyyid, Vezîr, Eğriboz ve Karlıili Mutasarrıf ve Muhâfızı, İnebahtı Sancağı) 1004, 1012
Hasan Paşa (Karahisâr-ı sâhib Mutasarrıfı, Mîr-i mîrân, Vezîr, Anadolu Eyâleti) 832, 833
Hasan Paşa (Kayseriyye Sancağı Mutasarrıfı, Vezîr, Anabolu Kal'ası Muhâfızı, İzmir Muhâfızı, 'Alâ'iyye muhâfazası) 1087, 1110, 1117, 1130, 1154, 1177, 1178, 1186, 1193, 1206, 1208, 1252, 1255
Hasan Paşa (Mîr-i mîrân, Mekke-i mükerreme Muhâfızı) 388, 690, 794, 800, 801
Hasan Paşa (Tey-rev, Mîr-i mîrân) 1045
Hasan Paşa Karyesi (Malazgird Sancağı'nda) 1002
Hasan Tahsîn Efendi (Baş-muhâsebe, Büyük Rüznâmeci, Nişâncı) 581, 674, 749, 773, 774, 937
Hasan Yaranı (يرانى , Tepedelenli 'Ali Paşa'nın adamlarından) 986
hasâr 247, 406, 602, 714, 881, 882, 900, 980, 1009, 1070, 1176, 1253; envâ'-ı — 65; îsâl-i — 256, 463, 576, 708, 715, 754, 827, 842, 898, 1174, 1183, 1247; mûcib-i — 1025; mûcib-i envâ'-ı — 1269; mübtelây-ı — 328; pâ-zede-i huyûl-i — 371; sel-i seyf-i — 1289; —ât 245, 250, 317; —ât-ı gayr-i mahsûre 244; —ât-ı nâ-

mütenâhi 242; —dan vâreste 1145; —et 55, 57, 77, 95, 205, 237, 243, 259, 266, 272, 333, 349, 449, 506, 529, 556, 678, 751, 752, 840, 842, 874, 889, 945, 954, 1020, 1172, 1282; envâ'-ı —et 630, 895; eytâma —et 529; ezyed-i —et 475; fursat-yâb-ı —et 208; hisse-mend-i —et 208; îrâs-ı —et 218; îsâl-i —et 261, 345, 898; külî —et 1144; mûcib-i —et 503; îsâl-i —et-i 'uzmâ 353; def'-i —etler 705; —etler 890, 903; ef'âl-i —et-me'âl 977; —lar 716

hasb; —eten lillâhi Te'âlâ 378; ber-vech-i —î 880; ber-vech-i eşref-i —î 1038

Hasbî Bey (bazı irâdeyi infâz için Kavaya'ya gönderilen ve orada fesâd neşr eden) 980

hasbihâl 9, 214, 373, 469, 667, 1022; müzâkere-i — 96; temâm-ı — 869; —-i ebnâ'-i sebîl 1222

hased 75, 190, 265, 672, 1027, 1134, 1168; 'illet-i — 231; jeng-i — 672; tâbiş-i kânûn-i — 110; tahrîk-i erbâb-ı — 77; teskîn-i —-i akrân 265; — ehli 671; —-i kalb-i 'adüvv 451

Hasekî 30, 32, 49, 170, 318, 806, 875, 938, 941,1247, 1263; Hâssa — 1056; Hâssa — Ağa 216, 926, 991; — Ağa 42; — Ağalık hidmeti 670; —-başı Ağa'nın konağı 851; —-i mersûl 206; —ler 523; hâssa —leri 843; —ler irsâli 138; —ler mübâşereti 521; — ma'rifeti 694; —- mübâşereti 1263, 1264; — Teka'üdlüğü 113; —yân 257, 453, 946; —yân-i hâssa 479; —-yi mûmâ ileyh 1263

Hasekî Sultân'ın dâ'ire-i 'ısmetleri (Sâhil-seray-ı Beşiktaş'da) 756

hâsılât 377, 574, 833

hasîr 914, 1214; zîr-i — 967, 1028; —a kadar sirkat 1056; —ına kadar bey' 934; — ferşi 914

Hasköy 916, 1010, 1135; — A'yânı 121, 122, 318; — semtleri 630; — yolları 603

hasm 125, 164, 175, 292, 308, 454, 525, 533, 594, 839, 933, 939, 1025, 1170; —âne 1162, 1163, 1176; eledd-i — 96; mugâlata-i — 379; evzâ'-ı nâdir-beraber-i —âne 136; mu'âmele-i tâkat-güzâr-ı —âneler 440; — eline 1095; —-ı adam 250; —-ı 'akıl 934; —-ı cân 151; —-ı devlet 111, 138; —-ı galib 1034; —-ı hud'a-kâr 1032; —-ı kadîm 250; —-ı kavî 211; —-ı kaviyyü'l-iktidâr 977; —-ı memleketleri 111; —-i da'vâ-yı mechûletü'l-müdde'â 810

hâss; huddâm-ı — 31, 804, 837; mesken-i — 31; zebân-zed-i — 508; —-ı mezkûr voyvodalığı 518; — iltizâmı 736; —lar köyleri 898; —lar Mukata'acılığı 160, 224, 580, 1256; —lar Mukata'acılığı Pâyesi 1257

hâssa; — Hasekî 1056; — Hasekî Ağa 216, 926, 991; — hasekîleri 843; —-i 'ilm 433; —-i cibilliyyeleri 587; —-i Devlet-i 'aliyye-i İslâmiyân 1089; —-i îmân 111; —-i mâye-i Türkâne 144; —-i Mülûkâne 12; —-i münciye-i 'ilm/fazîlet 1101; —-i müşârun ileyh 687; —-i şerîfe 284; —-i tarîk-ı resmiyye 777; —-i vekar 433; — Mi'mâr-başı Ağa 857; — silahşörleri 312, 316, 516, 519, 523, 840, 1003, 1005, 1154, 1172; — Silahşorluğu 995

hasta 858, 920, 1020, 1274; ıfi-ı nev-— 185; —-hâneler 599; —lanup 1288; —lar 481; —lık 732, 733; —lık (hayvânâtda) 464

hâşâk 823

haşerât 123, 351, 352, 372, 402, 570, 577, 732, 736, 740, 759, 883, 1060, 1062; başında olan — 449, 583; başsız buğsuz — 1132; giriftâr-ı eyâdî-i — 151; hareket-i — 1050; mecma'-i — ashâbı 960; başlarına bir takım — cem' 371, 577

haşmet 156, 212, 449; fürû-— 58; saff-beste-i alay-ı — 654

haşyet; mertebe-i — 514; mübtelây-ı — 145; terk-i — 882

hatâ 131, 456, 808, 997, 1166; ashâb-ı — 189; mahz-ı — 609, 633, 638, 1161; siyâk-ı — 810; tedbîr-i — 1170; —'en 968, 1088; —'-i mes'ele-i hükm-i ma'tûh 195; —-keşler 37; —lar 1038, 1043; mu'âmele-i —-nâk 1131; —yây-ı 'akl-ı beşer 14

hatab 126, 148, 471, 646, 909; kat'-ı — 552; Kethudây-ı Hammâlân-ı — 476; nakl-i — 436; — nakliyle me'lûf kayıklar 321

hatar 503; ecnâs-i — 250; mûcib-i — 1025; seng-i — 45; —dan tevakkî 1126; —-ı ahfâ 60; —-ı a'zam 60; —lu 525; îkân-ı — sebebi 1175

hatem 80, 174, 557, 1228; —-i sened mâddesi 80

hâtem 350; —-i murassa' 933

hâtır 31, 325, 419, 514; âşüfte-— 180; der-— 121, 126, 223, 339, 1039, 1040, 1096, 1142, 1234, 1271; levh-i — 121, 1067; mer'iyyü'l-— 45; ri'âyet-i — 256, 1280; tagbîr-i — 183; —a gelmek 337, 339, 969; —a gelmez 44; —a gelmez zemînlere teşebbüs 1212; —a-i 'âcizâne 275; —a-i nâ-temâm gibi 1184; —a-i zihn-i 'âcizâne 184; — birle 128; —-güzâr 338, 387, 436, 463, 882, 929, 968, 1176, 1185, 1186; —-güzâr-ı 'ukalâ 1001; —-güzâr-ı kibâr-ı huzzâr 1068; —-güzâr-ı Şehriyârî 962; —-hâh 697; —hâh-ı Hidîvâne 515; —-hırâş-ı 'ukalâ 353; —ına hutûr eden 378; —ından selb/çıkmış 371, 1014; —-ı Şâhâne 170; —iyçün 250, 978; hayâl-hâne-i —lar 210; mankûr-i levh-i —lar 23; merâsim-i pürsiş-i hâl ü —ları 171; —larına gelmediği 339; —larına gelmiş 1214; —ların istifsâr 940; —-mândelik 296; —-nişân 123, 169, 181, 593, 668, 852, 1198, 1272; —-nişân-ı Mülûkâne 250; —-nişân-ı Şâhâne 982; —-nişân-ı zâbitâne 471; —-nişânlar 87, 867; —-şikenî 182; —-şikenlik 233; — u hayâle gelmez 243; — u hayâle getürecek 1072; — u hâyâle gelmez 1069; — u hayâline sığmayan 981

hatîb; —-i Bercîs-menkabet 187; —-i hoş-nağme 948; — olduğu câmi' minberi 90

hatm; — edüp 408; —-i cerîde-i kelâm 92; —-i kelâm 1071; —-i maksâ-i isâbet-me'âl 184; —-i nüsha-i âmâle 944; —-i nüsha-i netîcetü'l-fetâvâ 589

hatt 47; izhâr-ı mehâret-i hüsn-i —632; hüsn-i — 637; —ât 640, 711, 829, 838; ka'ide-i —âtîn 632; Şeyhu'l-—âtîn 637; —ı cifrî 868; —-ı mûm 11; —-ı nesih meşki 637; —-ı sülus 637; —-ı sülüs meşki 637; 'ibâre-i —-ı şerîf 1259; mazmûn-i —-i şerîf 616; mazmûn-i mülnîf-i —-ı şerîf 627, 1189, 1208; muktezây-ı —-ı şerîf 1081; sûret-i 'ayn-ı —-ı şerîf 889; —-ı şerîf 82, 356, 505, 768, 1239; —-ı şerîf-i 'adâlet-redîf-i

Şâhâne 1054; —ı şerîf-i 'adâlet-redîf-i Şâhâne 1244; —ı şerîf-i 'inâyet-redîf 432; —ı şerîf-i 'inâyet-redîf-i Mülûkâne 1197; —ı şerîf-i 'inâyet-redîf-i Şâhâne 767, 954; —ı şerîf-i cenâb-ı Şehriyâr-ı kerem-kâr 1051; —ı şerîf-i intibâh-tavsîf-i Mülûkâne 1221; —ı şerîf-i ma'delet-elîf-i Şâhâne 902; —ı şerîf-i mehâbet-redîf-i Şâhâne 840; —ı şerîf-i Mülûkâne 1203, 1214; —ı şerîf-i Şâhâne 695, 706, 743, 995, 1014; şeref-sudûr olan —ı şerîf-i şevket-redîf 416; —ı şerîf-i şevket-redîf 487; —ı şerîf-i şevket-redîf-i Mülûkâne 448, 1049; —ı şerîf-i şevket-redîf-i Pâdişâh-ı ma'delet-elîf-i mehâbet-bahş 480; —ı şerîf-i şevket-redîf-i Şâhâne 828, 917, 964, 1014; —ı şerîf-i tevbîh-redîf-i Husrevânî 1215; —ı şerîfleri mûcebince 203; —ı ta'lîk meşk ederek 202; —ı ta'lîkin hurdası 608; —ı ta'lîkin şikestesi 608; —ı tertîb 55; —ı yâr 867; —lar 500, 557; — sûreti 88

hatt-ı hümâyûn 43, 51, 67, 159, 167, 170, 203, 205, 216, 217, 280, 285, 302, 323, 325, 341, 347, 351, 352, 355, 356, 358, 366, 377, 401, 402, 404, 410, 429, 472, 487, 527, 577, 595, 616, 632, 679, 681, 682, 727, 743, 777, 803, 871, 1136, 1198, 1199; mazmûn-i — 1221, 1270; mazmûn-i dikkat-merhûn-i — 528; mefhûm-i — 216; şeref-sudûr olan — 364; mantûk-i münîf-i —i Şâhâne 1085; —ı Şâhâne 1173; —i 'adâlet-makrûn-i Mülûkâne 1189; —i 'adâlet-nümûn 693; —i 'avârif-meşhûn-i Mülûkâne 771; —i celâdet-makrûn 694; —i celâdet-makrûn-i Mülûkâne 906; —i celâdet-makrûn-i Şâhâne 752, 767, 838, 1224, 1247, 1278; —i celâdet-nümûn-i Pâdişâhî 806; —i celâdet-semîr 339; —i Cihân-dârî 376; —i feyz-nümûn-i Şâhâne 718; —i fütüvvet-nümûn 379; —i hazret-i Şehriyârî 906; —i hazret-i Tâc-dârî 1137; —i hikmet-nümûn 335; —i 'ibret-nümûn 351, 513; —i 'ibret-nümûn-i Şâhâne 1197; —i 'inâyet-makrûn 439, 515, 534, 544, 694, 770; —i 'inâyet-makrûn-i Mülûkâne 1125; —i 'inâyet-makrûn-i Pâdişâhâne 908; —i 'inâyet-makrûn-i Şâhâne 813, 844; —i 'inâyet-makrûn-i Şehriyârî 872; —i 'inâyet-meşhûn 429; —i 'inâyet-nümûn-i Mülûkâne 762; —i 'itâb-nümun-i Mülûkâne 1215; —i kerâmet-meşhûn-i Pâdişâhâne 889; —i kerâmet-nümûn-i hazret-i Şehinşâhî 958; —i kerâmet-nümûn-i Pâdişâhî 616; —i kerem-makrûn 649; —i ma'delet-makrûn-i Şâhâne 731, 761; —i ma'delet-nümûn-i Şâhâne 730; —i medîhat-meşhûn-i Şâhâne 664; —i mehâbet-makrûn 562, 577, 697, 874, 1263; —i mehâbet-makrûn-i Mülûkâne 448, 955; —i mehâbet-makrûn-i Şâhâne 682, 701, 825, 930; —i mehâbet-makrûn-i Şehriyârâne 895; —i mehâbet-nümûn-i Şâhâne 742; —i merhamet-makrûn-i Şâhâne 706; —i merhamet-nümûn-i Mülûkâne 714; —i mevhibet-makrûn-i hazret-i Şehriyârî 913; —i mevhibet-semîr 345; —i mülâtafet-nümûn-i Pâdişâhâne 772; —i Mülûkâne 744, 753, 781, 880, 914, 1005, 1115, 1148, 1151, 1259, 1270; —i Şâhâne 615, 700, 707, 728, 729, 732, 757, 760, 763, 769, 775, 780, 781, 813, 816, 844, 874, 880, 885, 891, 895, 900, 906, 915, 919, 935, 951, 959, 1014, 1081, 1083, 1084, 1174, 1177, 1213, 1255, 1264; —i şefekat-nümûn-i Şâhâne 758; —i Şehinşâhâne 550; —i Şehriyârâne 956; —i Şehriyârî 916; mazmûn-i —i şevket-makrûn 616; —i şevket-makrûn 239, 326, 366, 446, 479, 485, 486, 521, 544, 551, 564, 583, 627, 671, 680, 873, 945, 952, 1055, 1145; —i şevket-makrûn-ı hazret-i Cihân-dâr-ı cihân-ârâ 681; —i şevket-makrûn-i Pâdişâhâne 943; —i şevket-makrûn-i Şâhâne 446, 468, 488, 513, 523, 527, 558, 595, 819, 826, 893; —i tahyîr-nümûd-i Şâhâne 527; —i taltîf-nümûn-i Mülûkâne 785; —i tedbîr-nümûn-i Şâhâne 1212; —i teveccüh-nümûn-i Şâhâne 1208; beyâz üzerine — keşîde 401; — keşide 341, 632; —lar 34; — mazmûnu 351

hatun 361, 362, 837; hasnâca — 361; ehl-i 'ırz — 363; muhaddere —lar 480

havâdis 40, 50, 101, 116, 210, 254, 260, 268, 276, 393, 528, 530, 629, 657, 699, 788, 789, 790, 794, 800, 809, 817, 834, 835 865, 993, 1056, 1060, 1075, 1095, 1128, 1129, 1148, 1149, 1152, 1155, 1158, 1159, 1164, 1169, 1172, 1177, 1212, 1226, 1231, 1266, 1273, 1282, 1287; evrâk-ı —ât 1129; —ât 23, 93, 117, 190, 273, 536, 574, 907, 1184; —ât-ı 'azîme-i kevniyye 16; —ât-ı müteferrikât 565; —ât-ı pîşîn-i 'âlem 17; —ât-ı zafer-âyât 1292; — evrâkı 1115; bilüp bilmediği eracîf ü —i 1128; —i âhâd 23; —i elsine-i âfâk 118; —i feth 648; —i kâzibe 744, 964; evrâk-ı —i kevniyye 22; —i merkume 866; —i mezkûre 1160; —i rediyye-i mesmû'a 1222; sebt-i sahîfe-i —i rüzgâr 406; zabt-ı —i rüzgâr 61; —i sahîha 1155; —i 'uzmâ 36; —i zafer 648; — kağıdları 1147; —ler 481, 855, 1014, 1116, 1227

havâle (dedikleri 'illet-i mezbûre) 559

havâlî 23 32, 116, 118, 123, 135, 137, 140, 191, 205, 212, 226, 237, 254, 261, 262, 267, 269, 287, 297, 310, 319, 328, 331, 332, 333, 352, 356, 361, 363, 370, 373, 397, 415, 419, 420, 430, 436, 437, 449, 457, 461, 466, 467, 471, 486, 536, 537, 561, 562, 563, 569, 573, 603, 642, 646, 678, 690, 706, 716, 717, 718, 719, 726, 739, 752, 754, 755, 781, 782, 787, 794, 798, 810, 851, 863, 872, 881, 888, 889, 891, 922, 923, 929, 969, 980, 985, 992, 995, 1000, 1001, 1002, 1003, 1007, 1011, 1012, 1013, 1016, 1020, 1026, 1055, 1063, 1066, 1070, 1074, 1078, 1081, 1095, 1099, 1100, 1107, 1109, 1114, 1130, 1140, 1146, 1152, 1172, 1173, 1174, 1175, 1178, 1183, 1186, 1189, 1194, 1195, 1202, 1210, 1212, 1218, 1219, 1230, 1234, 1245, 1254, 1260, 1263, 1282, 1291; berü — 282; i'mâr-ı — 727; — ahvâli 1153, 1196; — ehâlîsi 325, 1155; —i merkume 269, 466, 1190; —i mersûme 23, 769; —i mezbûre 306, 466, 1002, 1096; —i mezkûre 466, 706, 726, 730; —i mübâreke 691; —ler 548; — me'mûrları 321; —nün hevâsı 1276; —nün kûyü 102; — re'âyâsı 1278; — sevâhilini muhâfaza 1235; — sükkânı 554

havârî tâ'ifeleri 1020

Havâric; levs-i vücûd-i — 692; levs-i vücûd-i babâset-âlûd-i — 691; — hasâreti 310; —-i A'râb kabâ'ili 282

havâss 46, 85, 87, 90, 621, 626, 687, 926; ehass-ı — 638, 1175; ma'lûm-i — 595, 677, 803, 1218; meşhûd-i — 1261; vaz'-ı nazar-gâh-ı — 68; —-ı 'aliyye Mevleviyyeti 784; —-ı erbâb-ı şûrâ kulları 335; —-ı huddâm 632; —-ı huddâm-ı Enderûn-i hümâyûn 658; —-ı insâniyye 925; —-ı mukarrebîn 837; —-ı Sadâret-penâhî 82; —-ı vezâret 45; —-ı vükelâ 72; —-ı vüzerâ 72; manzûr-i — u 'avâmm 673; tevfîk-ı ahvâl-i — u 'avâm 405

havâss; âlât-i — 793; —-i müştereke-i benî âdem 15; —ini ihlâl 279

Havâss-ı refî'a 944; — Kadısı 217, 714, 1003, 1258; — Kazâsı 9, 167, 601, 628, 703, 1004; — Mevleviyyeti 413

havâyic; — defteri 272; —-i dâr 235; —-i dâr ta'bîr olunur eşyâ 853; —-i seray 152; —-i zarûriyye 596

hâven 526; altmış beş çapında bir kıt'a — 350; —ler 591; — topları 833

havene 30, 455, 480, 576, 866, 1218, 1242, 1246, 1283; ahbes-i — 752; 'avene-i — 753, 1249, 1266; teksîr-i — 1047; —-i bî-hisâb 31; —-i makhûre 89; —-i merkûme 676, 745, 1096, 1179; —-i mersûme 416, 597; —-i mesfûre 268, 415; —-i Rûm 716, 1063, 1068; —nin kulakları 1269; —nin tenkîli 1234; —nin terhîbi 1234

havf 50, 130, 141, 142, 280, 292, 397, 407, 436, 481, 488, 506, 514, 540, 562, 579, 585, 683, 734n, 765, 869, 880, 883, 884, 894, 923, 954, 979, 1047, 1061, 1086, 1102, 1141, 1160, 1169, 1190, 1193, 1194, 1204, 1223; âsûde-i — 39; îrâs-ı — 1132; mertebe-i — 514; mûcib-i — 1046; mûris-i — 299, 953; mübtelây-ı — 127, 145, 169, 489, 684; pür-— 861; terk-i — 882; —a düşerek 1245; —a teba'iyyet 1190; —-ı cân 181, 480, 541, 1073, 1268, 1290; —-ı isâbet-i şihâb-ı 'adâvet 44; —-ı isâbet-i şihâb-ı bugz 44; —-ı kîn 257; —-ı mâl 181; —-ı mekr 1008; —-ı mu'âhaze-i Sultân-ı 'âlî-şân 258; —-ı Sadr-ı pür-heybet 66; —-ı satvet-i zâbitân 146; —-ı seyf-i Şehriyâr-ı kerem-kâr 429; —-ı tîğ-i siyâset 39; —-i tekarrub-i a'dâ 499; —-ı şümûl-i nâr 144; bî-ga'ile-i — u hatar 296; rahne-pezîr-i — u hirâs 134

havîl 850, 1066

Havra; — Despotu 1150; — Karyesi Kilisası Zankocu'nun evi 1150; — Metrepolidi 1181; — Voyvodası 1150

Havrân; — köyleri 401; — Ovası 1020

havsala; bî-— 97; —-i hâme-i muharrir 943; —-i İslâm'a sığmayacak 365; —-i Mülk-dârâne 745; —-i ta'bîr 234; —sı kavsara sepeti gibi daralmış 270

havza; —-i hükûmet 753, 981, 984; —-i hükûmetler 714; —-i mezkûre 763

havz-başı mesîresi 1170

hayâ 925; bî-— 155, 449, 471, 477, 492, 923, 960; derk-i lâzime-i şerm ü — 1050; müflisân-ı bâzâr-ı — 148; sâhib-i — 501

hayâl 50, 121, 126, 188, 223, 972, 1070; eşgâl-i tıfl-i — 710; erbâb-ı — 128; hacle-gâh-ı — 103; hâtır u — 243, 981, 1069, 1072; hezeyân-ı mahmûmâne-i — 22; lu'b-i — 65; sû'-i — 1123; zıll-ı — 799; istimâ'-ı —ât 375; —ât-i bâtıla 1122; —-hâne-i hâtırlar 210; müstağrak-ı —-i gaflet 115; —-i muhâl 792, 1236; —-i zıll şu'bede 197

Hayâlî (Dîvân şâiri Hayâlî Bey) 496

hayât 78, 127, 134, 526, 604, 891; çâk-sâz-ı girîbân-ı — 184; efzûnî-i — 1280; kayd-ı — 941, 1281; lâbis-i libâs-ı — 366; libâs-i — 1072; mâdde-i — 122; şems-i — 199; tayy-ı bisât-ı — 187; vesîle-i temâdî-i — 1103; —da oldukca 1177; ni'met-i — ga'ilesi 124; nüsha-i nefebât-ı —-ı fâniye 956; sebeb-i izâle-i —-ı müste'âr 1191; terk-i —-ı müste'âr 9; —ından kat'-ı ümmîd 1012; —ından me'yûs olarak 834; neyyir-i nevbe-i gerden-i —lar 141; —lar 850; sefîne-i —ları 57; — ü memât 126, 234, 367

Hayâtî Efendi (Tuhfe Şârihi) 659

Haydar (Mürsel-oğlu, Reyhanlu 'Aşîreti Boybeyisi, müfsidlerden) 704, 872

Haydaranlu 'Aşîreti 1000; — Ser-kerdesi 999

Haydar-paşa; — Mesîresi 56; — Sahrâsı 373

Haydar Şâh (Buhârâ Hâkimi, şehâmetlü) 833

haydûd; — 'aveneleri 895; —-başı 116; — bozuntusu 262; — kapudanı 898; — kapudanları 866, 895; —lar 210, 1110; —luk 898; — makûlesi 446

Haydûd-oğlu (maktûl) 825

hayf 781, 1198, 1247; —-ı 'azîm 457

Hayfâ Kal'ası 1215; — mahalli 1215

Hayhurum; Rûm Milleti'nin — dedikleri nev'inden 1113

Hayırsız Ada açıkları 874

Haymana havâlîsi 315

hayme; — derûnu 173; —ler 83; —-nişîn 293; —-nişîn-i sahrây-ı gaflet 502

hayr 85, 98, 139, 197, 432, 658, 1028, 1160; ehl-i — 1028; mülâhaza-i — 184; —a vâkıf 972; —-cû 804, 1043; —-hâhâne 413, 903, 1073; —-hâh-ı devleti 285; —-hâh-ı millet 1042; —-hâhân-ı cenâb-ı Hilâfet-penâhî 1189; —-hâhân-ı devlet 72, 187, 348, 378; —-hâhân-ı saltanat 446; —-hâhân-ı saltanat-ı seniyye 564; —-hâhân-ı sebük-mağzân 86; levâzım-ı —-hâhî 318; süret-i —-hâhî 906; tarz-ı —-hâhî 36; —-hâhî 412; muktezây-ı —-hâhlar 413; —-hâhlık 184, 594, 747, 1039; muvaffak-ı —-ı kesîr 250; —-ı mahz 37; muktezây-ı —-intimâ 567; hıdmet-i —iyye 691; niyyet-i —iyye 246, 681; umûr-i —iyye 38, 378; mevâdd-ı —iyyet-bünyâd-ı mün'akide 239; nizâm-ı —iyyet-encâm 828; — tarafı 359, 378, 527

hayret 1285; engüşt ber-dehân-ı — 26, 140; girdâb-ı — 938; gunûde-i — 1067; mevrûs-i — 607; mûcib-i — 1093; mübtelây-ı — 684; müstağrak-ı — 339, 402; müstağrak-ı bahr-ı — 1131; peygûle-nişîn-i — 126; ser-be-ceyb-i — 379; tenhâ-nişîn-i hayme-i — 573; —-âver-i ashâb-ı efkâr 969; —-dih-i Ceneral 222; —-engîz 195; —-feza 41; —-fezây-ı 'ukalâ 1197;

—-fezây-ı ehl-i kemâl 924; —-fezây-ı ehl-i tecribe 924

Hayrî Efendi (Seyyidâ Efendi birâderi 45, 90

Hayriyye-i Nâbî'ye nazîre-i latîfe 215

Hayrullah Efendi (Sâhib-i 'ayâr, Emânet-i Şehr, Darb-hâne-i 'âmire Eminî) 637, 938

Hayrullah Efendi (Ser-tıbbây-ı esbak) 617

haysiyyet 51, 212; ehl-i — 212; müstecma'-ı ashâb-ı — 432; sermâye-i — 301; —-i hükûmet 281

hayta gürûhu 117

hayvân 386, 464, 474, 719; —ât 437, 464, 506, 583, 702, 896, 1172, 1237; mânend-i — 210; şekl-i — 113; mîrî —ât 437; —ât-ı deryây-ı dil-sîr 100; —ât-ı sâ'ire 464; —ât-i mîriyye 437; nâ-bînâ bir — eylemek 211; — gasbı 1247; —-ı beyâbân gibi 210; —-ı bî-iz'ân 571; beden-i —î 308; mâ-bihi'l-imtiyâz-i cins-i sâ'ir-i —î 202; mu'âmele-i —î 210; ef'âl-i —iyye 713; —lar 464, 1000, 1239; — tedârük ederek 1239

hayyen 150, 367, 389, 564, 690, 691, 823, 834, 885, 886, 890, 894, 904, 1173, 1218, 1223, 1247, 1254, 1268, 1291

Hayzân (حيزان) 'Aşîreti (Van'ın taşrasında) Emîri 883

hazâ'in/hazâyin 625, 1012, 1157, 1269, 1284, 1285; teksîr-i — 981; —-i Beytülmâl 344; —-i bî-şümâr iddihârı 1269; —-i bütün-i me'ânî 21; —-i evzâr 49; —-i Hâkâniyye 933, 1025; —-i mâlâmâl 165; —-i şîm 103, 166; —-i Sultâniyye 938; —-i zer 103, 166

hazâkat; 'adem-i — 231, 252; nâ'il-i rütbe-i — 231; —îler 232

hazar 66n, 130, 170; evkât-ı — 975; tevcîhât-ı erbâb-ı — 223; vakt-i — 241; haftân misillü esvâb-ı —iyyet 1239; —iyyet 1136, 1261; —iyyeti seferiyyete tebdîl 1238

hazele 740, 964, 1088; — makûlesi 489

hâzık/hazzâk 252, 1023

hazîne 44, 215, 625, 753, 899, 1146; emvâl-i — 102; —-bend 443, 995, 1011, 1012, 1016, 1147, 1254; — Baş-yamağı 1049; —dâr 526, 644, 733, 763, 865, 892, 931, 1048, 1221; —dâr Ağa 733, 972; —dâr Ağalık 48644, 733; —dâr-başı 224644, 733; —dâr-ı merkûm 764; —dâr-ı mûmâ ileyh 734; —dâr-ı Sultânî 48; —dârlar 806, 972; —-i 'âmire 443, 791, 1100; —-i hâssa 734; pîrâye-bahşây-ı —-i hümâyûn 846; —-i hümâyûn 191; —-i hümâyûn-i cenâb-ı Pâdişâh-ı kişver-güşâ 1280; —-i hümâyûn Kethudâsı 662; —-i hümâyûn Vekîli 401; —-i mîriyye 1098; —-i sa'âdet 894; —-i bî-gerân 107; —-i devlet 206; —-i ikbâl 430; —-i merkûm 107; —-i Mısriyye 910; — Kethudâlığı 303, 1280; — Kethudâsı 30, 31, 48, 539, 631, 1225; — Kethudâsı-yı esbak 750, 862; —-ler 327; —-lik mâl 535; —-mânde 88; — Odası 734; — Vekîli 30, 31; — yamakları ağalar 733

hebâ 87, 206, 208, 272, 484, 543, 583, 593, 633, 688, 754, 796, 852, 867, 925, 1025, 1251; sebeb-i — 37; —'en mensûrâ 798; mu'âdil-i —'en münbessâ 500

hebenneka; hande-fermây-ı — 131; —-evsâf 42

hecîn terk edüp 789

hecme 295; istihsâl-i esbâb-ı — 416; —-rîz-i satvet 288

hedâyâ 238, 349, 461, 715, 814; makûle-i — 279; —y-ı âtiyyü'z-zikr 350; —y-ı fâhire 96; —y-ı memleket 349, 350; —y-ı mezbûre 350; —y-ı mezbûre defteri 350; —y-ı Mülûkâne 411; —y-ı vâfire 96; bk. ayrıca hediyye

heder 464; demleri — 365

hediyye 176, 834, 946, 1202; konsolos — akçası 725; neşr-i —-i enâr-ı nâr 502; —-i Mülûkâne 413; —-ler 'arzı 800; — i'tâsı 339; bk. ayrıca hedâyâ

Hediyye Eşmesi merhalesi 733

hedm 74, 134, 136, 144, 149, 282, 291, 408, 449, 474, 480, 555, 576, 577, 583, 584, 612, 657, 658, 742, 743, 745, 760, 794, 797, 831, 842, 885, 888, 889, 896, 908, 1009, 1064, 1215, 1232, 1245; —-i binây-ı Hudâ 1103; —-i nişân 87

Hekîm-başı Efendi tezkiresi 232

helâhil; mânend-i semm-i — 36

helâk 473, 540, 541, 585, 678, 694, 849, 850, 851, 978, 1050, 1062, 1140, 1266; hufra-i — 1023; kemend-i — 868; seccâde-güster-i 'arsa-i — 150

helâl 1108

Hemec Muhzır Ağa (Segbân-başı) 507

Hemedânü'l-ka'îş (Ser-kerde) 898

hem-pâ 35, 256, 363, 450, 471; —lar 190; sevâd-ı a'zam —ları 145; halecân-ı ezhân-ı —yân 744; —y-ı fenâ 122; —y-ı merg 122

hem-şehri 151; —ler 376, 540, 985, 1039

hemşîre 45, 822, 1088; —si hanım 1009

hendek 388, 582; 'arîz u 'amîk —ler 502; —ler 389, 393, 398, 399, 562; —ler tathîri 744

Hendek Kazâsı 460

hendese 202, 501; bilâ— 965; bi-tarîkı'l— 489; kavâ'id-i — 774; mebâhis-i mühimme-i — 617; —-i levend-nâme 219; âlât-i —iyye 647; ka'ide-i —iyye 398; 'ulûm-i —yye 22; usûl-i —yye 19; — öğrenmek 257

Heredod (müverrih-i kadîm) 19

Hereke havâlîsi 315

herem; sür'at-i — 607; pîrân-ı sâl-hûrde-i cihan-âsâ —ler 18

Hertvis Kal'ası (Çıldır Eyâleti'nde kâ'in) muhâfazası 937

herze; sell-i seyf-i — 198; —-vekîl 471

Heşt Behişt (İdrîs-i Bidlîsî'nin eseri) 543

hevâ 49, 125, 139, 172, 207, 268, 275, 279, 383, 486, 511, 568, 598, 620, 642, 686, 1176; âmîziş-i pîrân-ı — 487; *ber*-— 1227; bürûdet-i — 1164; bürûdet-i küre-i — 1009; ıslâh-ı — 568; icrây-ı — 697; icrây-ı iktizây-ı — 1026; istîfây-ı — 49; kesb-i — 853, 1131; mahkûm-i — 571; mâ'il-i rezâ'il-i — 140; muhâlif-i — 1054; mu'tedilü'l— 210; muvâfık-ı — 384, 1056; mülâyim-i — 470; müsâ'ade-i — 188; ser-be-— 155; ser-der-— 140, 169; serdî-i — 171; şiddet-i — 144; şiddet-i germî-i — 392; te'affün-i — 540;

te'affün-i 'unsur-i — 568; tebdîl-i — 690; tebeddül-i — 56; tecârib-i emzice-i latîfe-i — 1006; te'sîrât-ı serdî-i — 302; 'unsur-i — 567; uygun — 1226; vesâtat-i — 568; veted-i — 597; zulmet-i — 998; — bârânlu 511; — biraz mayna vermek 258, 1163, 1226; — cenûbî iken 598; evtâd-ı —'iyye 1009; harâret-i —nın iştidâdı 478; —nın küşâdı 603; — poyrâz olduğu 1284; —sına uydurmak 458; — ta'lîmleri 837; —y-ı me'lûfe 1276; —y-ı nefs 40, 948, 973; —y-ı nefsânî 182; —y-ı nefsâniyye 213, 978; —y-ı nefs-i emmâre 106, 183; icrây-ı —y-ı nefs-i müte'addî 113; —y-ı nefsler 98; dest-bâzî-i taksîm-i —yî 185

hevâdâr 782, 1073; —lar 297, 862, 1173

heves; icrây-ı — 697; mahkûm-i — 571; nev-— 525; —-i ihtimâm 672; —-i nefs 686, 1134; —-i takvâ 574; —kâr 113, 837, 1023, 1042, 1127; —kâr-ı i'tilây-ı habîs 675; —kâr-ı istihsâl-i hidâyet ü kemâl 836; müste'idd —kârlar 1125

heybet 100; mûris-i — 138; cem'iyyet-i pür-—ler 145

heyecân 1027, 1179; bârût-i — 128; izdiyâd-ı — 307; —-ı fitne-i der-hâb 1037; —-ı hamiyyet-i İslâmiyye 448; —-ı intikam 691

hey'et 9, 202, 501, 553; bulunduğu — 239, 975; cümle-i kemele-i erbâb-ı — 16; mehîbü'l-— 814; tebdîl-i — 705, 807; —-i ictimâ'iyyeler 528; —-i mecmû'a 289; —-i pür-heybetler 71; mübeddel-i —-i uhrâ 211; — peydâ 301

Heyhât; semt-i — 1033; ser-geşte-i Sahrây-ı — 29

heykel/heyâkil 21; —-i hikmet-nümûn 852; —-i kürsî-i evhâm-ı erbâb-ı hayâl 128; —-i mutalseme 41

heyûlâ 1260; —y-ı cem'iyyetler 147

hezâr-fenlik 1051

Hezargrad 309, 374, 377, 396, 1148; — Kazâsı 765, 766; — Kazâsı A'yânı 262, 730; — yolu 386

hezel; dûçâr-ı — 1127; sell-i seyf-i — 198; —-gûne 804; —iyyât maktûlesi 1068

hezeyân 258, 410, 455, 1008; mahz-ı — 824; —-ı fitne-engîz 1170; —-ı mahmûmâne-i evhâm u hayâl 22; —-ı mecnûnân 504; —-ı nâ-mütenâhî 811; —-ı sefîhâneler 1126; envâ'-ı — söylemeğe 1143

hezîmet 578; sûret-i — 223; züll-i — 327; —-i külliyye 406; dûçâr-ı —-i 'uzmâ 573

hidemât 70, 146, 221, 263, 281, 291, 294, 319, 413, 581, 682, 752, 926; — ashâbı 674; —-ı 'âliye 508; —-ı bâb-ı Sadâret-i 'uzmâ 580; müsta'idd-i —-i câriye-i şer'iyyât 974; —-ı celîle 691, 827; —-ı celîle-i Devlet-i ebediyyü'd-devâm 702; —-ı cemîleler 1234; —-ı cihâdiyye 255; —-ı dîn 221; —-ı fütûhâtları 747; —-ı gayûrâne 692; —-ı lâyıkalar 1041; —-ı lâzime 304, 318, 327, 415; —-ı me'mûre 871; —-ı mesbûka 297, 583; —-ı muhâfaza 774; —-ı mukanneneler 88; —-ı mukteziyye 306; —-ı mühimme 247; —-ı mühimme-i devlet 281; —-ı pesendîde 318; —-ı sâbıka 71; —-ı sâdıkâne 691, 692; —-ı saltanat-ı seniyye 285, 438, 827, 1136; dest-keş-i —-ı sûriyye 933; —-ı vâcibe 325; —-ı vustâ 217

hidmet 38, 45, 56, 74, 101, 103, 170, 247, 256, 285, 286, 294, 297, 320, 327, 330, 342, 343, 368, 389, 400, 403, 404, 432, 459, 461, 493, 513, 534, 558, 564, 569, 583, 656, 793, 868, 871, 880, 892, 894, 895, 900, 932, 966, 970, 976, 988, 1003, 1007, 1011, 1035, 1038, 1039, 1041, 1042, 1052, 1053, 1057, 1060, 1062, 1068, 1069, 1084, 1099, 1103, 1124, 1128, 1136, 1137, 1149, 1154, 1165, 1171, 1179, 1224, 1228, 1235, 1243, 1269, 1291; ağır — 1156; 'arz-ı — 807, 1025, 1211; 'arz-ı hüsn-i — 1049; 'arz-ı kâlây-ı hüsn-i — 807; baş ile — 970, 1099, 1192; cân ile — 1192; cüz'î — 960; edâ'-i — 168, 629, 1128; hüsn-i — 524, 583, 945, 1137, 1241; ibrâz-ı — 208, 330, 400, 1138; ibrâz-ı hüsn-i — 573, 691, 708, 772, 1138, 1179, 1219, 1270; imtidâd-ı — 870; istihlâf-ı — 639; itmâm-ı — 652, 655, 1146; me'mûr-i — 572, 637; muvaffak-ı — 637; müstevfâ — 1011; müteyemminü'l-— 1139; pençe-bâz-ı kevn-gîr-i — 168; pûyende-i — 179; rızâcûyâne — 827; — 'arzı 1200; — bi'd-dühûr 299; — bürûzu 318; — eylemek 1269; —-i 'aliyye 1281; —-i 'aliyye-i Tâcdârâne 972; —-i 'azîme 1040, 1041, 1156; —-i bâ-meymenet 1127; — ibrâzı 320; —-i celile 515, 908; —-i celîle-i vâcibetü'd-dikkat 13; —-i cesîme 234; —-i devlet 98; iltizâm-ı —-i diğerân 209; —-i dîn 98; —-i furû'iyyeler 144; —-i gazâ 280; —-i hayriyye 691; —-i hazret-i Pâdişâh-ı rûy-i zemîn 784; —-i kazâ 927; —-i lâzime 965; —-i lâzime-i umûr-i mehâmm-i saltanat-ı seniyye 285; —-i lâzimeler 844; makâm-ı —-i me'mûre 29; —-i me'mûre 168, 179, 269, 285, 302, 1012; —-i merkûme 793; —-i mesbûka 954; —-i mezbûre 996, 816, 1127; —-i mûcibü'l-mefharet 690; —-i mübâşiriyyeler 410; —-i mükâleme 932; —-i Pâdişâh-ı Cemşîd-mehâbet 380; —-i pür-menfa'at 1127; —-i Riyâset 1008, 1087; —-i saltanat 180; —-i saltanat-ı seniyye 508; —-i sefâret 833; —-i seniyyeler 515; —-i şerî'at 649; —-i teftîş 973; —-i teftîşler 182; —-i Tercemânî 163; —-i 'uzmâ 194; —-i velîyy-i ni'met 271; ücretlü —kâr 363; —-kâr 849, 936, 939, 1108; nâmdârân-ı —-kârân 50; —-kâr gürûhları 88; —-kâr harcı 911; îfây-ı levâzım-ı —-kârî 77; —-kârî 77; —-kârlar 181, 1239; emîn —-kârlar 1128; —ler 233, 240, 443, 577, 578, 583, 659, 707, 767, 790, 826, 828, 966, 995, 1109, 1221, 1290

hıfz 12, 22, 42, 64, 73, 272, 320, 321, 373, 403, 432, 434, 463, 466, 534, 597, 613, 615, 644, 702, 772, 789, 813, 851, 900, 909, 952, 1041, 1086, 1120, 1130, 1209, 1241, 1272, 1274, 1275, 1278; esbâb-ı — 692; lüzûm-i — 438; —an li'l-bilâd 209; —-ı berâyâ 753; —-ı bilâd 38, 355; —-ı cenâb-ı 'İzzet 542; —-ı cenâb-ı Gayûr 1148; —-ı hudûd 754; —-ı lisân 817; —-ı memâlik 355, 625; —-ı memleket 35; —-ı mesned 231; —-ı nâmûs-i Sadâret-i 'uzmâ 961; —-ı nukûd 910; —-ı re'âyâ 753; —-ı siyâk-ı sâlifü'l-irtisâm 150; —-ı sugûr 38, 754; —-ı sugûr-i İslâm 12; —-ı sugûr-i müsâleme 923; —-ı şurût-i münâferet 835; —-ı şurût-i müsâlemet 835

hıla' 443, 461; —-ı fâhire 238, 278, 668, 894; —-ı fâhire-i Mülûkâne 670; —-ı fâhire-i Pâdişâhâne 708; —-ı fâhire-i Şâhâne 767; —-ı

fâhire-i Dâverâne 966; —-ı gün-â-gün 689; —-i hâssa-i Mülûkâne 457

Hılâfet; kerâmet-i kudûm-i serîr-ârâ-yı — 26; kılâde-i — 411; kutb-i dâ'ire-i — 664; makām-ı — 315, 633, 646, 668; makarr-ı — 981; pîrâye-bahş-ı evreng-i — 290; remz-i — 470; sâhib-i verâset-i mesned-i — 141; Sultân-ı sâhib-i — 626; şân-ı — 83; yarlıg-ı — 548; zâbıta-i râbıta-i istiklâl-i mesned-i — 859; zîver-i erîke-i — 627; — cânibi 106; makarr-ı —-i 'aliyye 365; tecellî-i sezâvârî-i tahtı —-i kübrâ 35; teşrîf-i şerîf-i —-i mevhibe 548; makām-ı —-i muhtâru'l-meşiyyet 571; huzûr-i —-me'âb 378; taraf-ı —-me'âb 339, 340; zât-ı —-me'âb 352; âvâze-i nâm-ı nâmî-i hazret-i —-penâhî 892; emr-i hazret-i —-penâhî 909; fermân-ı hazret-i —-penâhî 909; hayr-hâhân-ı cenâb-ı —-penâhî 1189; lâzime-i —-penâhî 366; matlûb-i cenâb-ı —-penâhî 801; merkez-i itâ'at-i —-penâhî 92; mugāyir-i irâde-i 'adl-ifâde-i —-penâhî 714; nezd-i ferd-i —-penâhî 728; sâye-i —-penâhî 363; taraf-ı bâhirü'ş-şeref-i —-penâhî 66n; vukū'-i gazab-ı —-penâhî 561; mesned-i —-penâhîleri 75; zât-ı —-simât-ı Sultânî 693; zât-ı —-simât-ı Tâc-dârî 714

hulâl; bir —i 703; bir —i kimesnenin 1146

Hınıs Mutasarrıfı 465

hinta 348

Hıristiyan; — esir kullanılmamak 722; —lar 554, 555, 722; — milleti 1034; — takımı 978

Hıristo (Ser-kerde, Bölük-başı, keşîş-i fitne-endîş) 1173, 1268

Hırka-i şerîfe *resmi* 1239

hırs 818, 933, 960; dîk-i mezbele-gâh-ı — 186; fart-ı — 44; —-ı 'akıbâne 650; —-ı istiklâl 675; —-ı teferrüd 675

hırsız; başlarına bir takım — cem'iyle 676; —lar gibi 1110; —lık 911

Hırsova; — Muhâfızı 1097; — re'âyası 1077

Hırvat 232, 1055; suçlu suçsuz gözlerine görünen — 1055; — Hâkimi 1044; —lar (Karadağ re'âyâsından olan) 1055; — tâ'ifesi 1054

hışm; fart-ı — 184

hıtâb 552, 632, 940, 1068, 1075, 1095, 1103, 1128, 1132, 1266; —en 430, 431, 434, 437, 438, 441, 442, 445, 459, 460, 461, 464, 467, 468, 486, 487, 516, 517, 519, 520, 583, 650, 669, 670, 689, 695, 697, 703, 706, 707, 708, 709, 710, 717, 718, 732, 733, 742, 744, 748, 753, 754, 755, 759, 760, 761, 762, 767, 771, 772, 775, 780, 783, 791, 796, 806, 838, 839, 840, 843, 844, 846, 847, 857, 862, 865, 871, 872, 874, 875, 879, 881, 885, 891, 895, 896, 912, 917, 919, 922, 930, 947, 949, 951, 953, 955, 958, 993, 1005, 1010, 1016, 1020, 1055, 1078, 1079, 1083, 1087, 1097, 1098, 1100, 1105, 1117, 1118, 1125, 1128, 1138, 1142, 1146, 1173, 1187, 1189, 1190, 1193, 1197, 1207, 1210, 1216, 1217, 1220, 1227, 1230, 1237, 1239, 1247, 1248, 1254, 1260, 1263, 1279, 1285; tevcîh-i — 123; tevcîh-i —-ı nüvâziş-nisâb 142

hıtâm; ber-vech-i — 556; hüsn-i — 771, 827; netice-pezîr-i — 250; pezîrây-ı — 126, 211, 555, 658, 662; pezîrây-ı hüsn-i — 342; resîde-i hadd-i — 156; resîde-i hüsn-i — 876; resîde-i imzây-ı — 859; —-ı maslahat 248, 358, 417; —-ı müddet-i tahliye 556; —-pezîr 91, 552, 1176

hıtân; 'alâmet-i sünnet-i seniyye-i — 114; ba'de'l-— 493; — olmuş çocuklar gibi 1241

Hıtâyî (ta'bîr etdikleri bir nev' câriye) 104

hıyâm 44, 52, 227, 378; ber-efrâhte-i zirve-i hâm-ı — 685; darb-ı — 373, 1211; nasb-ı — 261, 287, 477, 525; darb-ı —-ı îrâm 221, 1250; darb-ı —-ı ikāmet 274, 407, 489, 491; nasb-ı —-ı nusrat-irtisâm 291; darb-ı —-ı vuslat 225; mühimmât-ı —iyye 464; münsabb-ı —lar 394

hıyânet 31, 37, 69, 78, 124, 363, 377, 594, 638, 695, 738, 742, 817, 895, 959, 981, 1061, 1099, 1116, 1123, 1168, 1169, 1182, 1188, 1208, 1209, 1229, 1234, 1266; ashâb-ı — 1269; derece-i — 158; envâ'-ı — 875, 955; eşedd-i — 262; icrây-ı — 1209; i'lân-ı — 1172; izhâr-ı — 1124, 1246; kemîn-gâh-ı mel'anet-i erbâb-ı — 1232; mâdde-i — 1173; —-i 'azîmeler 1218; —-i gayr-i mûcibe 1069; —-i hânedân-ı İmâm 638; —-i rezîlâneler 1209; etvâr-ı —-kârî 60; —-kârlar 1268; —ler 561, 671, 1136, 1185, 1186, 1229, 1246, 1250; —leri açığa çıkmış 1229; —lerinin def'i 1269; harekât-ı —-mu'tâd 1173; envâ'-ı suver-i —-peyker 1067

hızır; rûz-i — 448, 830, 899

Hızır Ağa (Kemânî, Muşâhib-i Şehriyârî) 1023

Hızır Bey (Drac vücûhundan) 983

hızlân; envâ'-ı — 1070; galtîde-i hâk-i — 477, 583, 645, 786, 788; metrûk-i hâk-i — 99; mübtelây-ı — 1246; resen-bend-i — 130

hibe-i sahîha 798

Hibetullah Efendi (Şârihu'l-*Eşbâh*) 299

Hibetullah Sultân Kethudâsı 581

hicâb 131, 253; bilâ— 153; def'-i — 198; müflisân-ı bâzâr-ı — 148; ref'-i — 975; verâ'-i — 859; —-ı fakr 778; —-ı ıtlâk 1199; —-ı ta'miye 1199; mâdde-i —iyye 148

Hicâz 298, 388, 401, 651, 657, 667, 834, 860; erâzî-i — 907; Fâtih-i semt-i — 14; fütûhât-ı — 689; fütûhât-ı sefer-i — 23; fütûhât-ı semt-i — 20; muvaffak-ı fütûhât-ı celîle-i semt-i — 12; sefer-i — 394; semt-i — 388, 400, 888; — cânibi 642; — havâdisi 789, 800; —-ı mağfiret-tırâz cânibi 914; —'ın iskelesi 388; aktâr-ı —iyye 298, 311, 691; erâzî-i —iyye 692; maslahat-ı —iyye 394; mesâlih-i —iyye 690; mühimmât-ı —iyye 394; —iyye semti 298; — maslahatı 394, 403, 691, 912; — me'mûriyyeti 388; — mesâlihi 403; — seferi 395; — seferi maslahatı 403; — semti 493; — Ser'askeri 603, 891; — tarafı 524, 598, 651; — Vâdîsi 389

hicret 395, 637, 667, 718, 726, 727, 728, 1163; —-i Nebeviyye 239, 550; sene-i hicriyye 33, 720, 725

Hidâye; Câmi'u'l-— 657, 658

hidâyet; heveskâr-ı istihsâl-i — 836; nâ'il-i te-'emmül-i — 40; hadîs-i —-erzâk 608; —-i 'aliyye 470; züvvâr-ı —-karîn 915

Hidâyet Bey (Lehlü Bey-zâde, Rusyalu hıdmetinde ilerü ufiçyal ta'bîr olunur

zâbitândan, şeref-i İslâm'la müşerref) 'ünvânı 493

Hidâyet Efendi/Molla (İstanbul Kadısı) 58, 59

hidemât 84, 234; —ı rikâbiyye 647; muntehab-ı —lar 36

Hidîv; celîlü'l-menâkıb-ı —âne 691; enzâr-ı merâhim-âsâr-ı —âne 457; hâtır-hâh-ı —âne 515; himmet-i vâlâ-nehmet-i —âne 82; lutf-i —âne 458; ma'lûm-i 'ilm-i 'âlem-ârây-ı —âne 457; müvâcehe-i —âne 155; nezd-i mekârim-vefd-i —âne 766; nüvâziş-i —âne 458; rahm-i —âne 880; şefekat-i —âne 880; tab'-ı nâzik-i —âne 194; —âne 458; nâsiye-i hâl-i şecâ'at-iştimâl-i —î 412; telhîs-ı cânib-i cenâb-ı —i a'zam 390; —i bâ-intibâh 323; —i bî-hemâl 74; ma'lûm-i —i cihân-bân 227; ma'lûm-i —i dânâ 169; menfûr-i tab'-ı ma'delet-mevfûr-i —i dânâ 200; emr-i —i ekrem 394; mugâyir-i rızây-ı ra'iyyet-ihtimây-ı —i Ferîdûn-hadem 287; —i Ferîdûn-ihtişâm 74; ma'lûm-i —i Ferîdûn-rusûm 308; ma'lûm-i —i fermân-revâ 231; —i Hudâ-dâd 510; emr-i —i İskender-mehâbet 259; ma'lûm-i —i kadr-dân 266; hâk-i pây-i —i kerûbî-sîret 88; hâk-i pây-i —i Kişver-güşâ 207; —i sâbık 44; —i zemân 213

hikâye 371, 372, 420, 421, 467, 487, 1024, 1117, 1191; 'alâ tarîki'l— 968; —i Kavm-i Lût 841; îrâd-ı ba'zı —i sahîha 823; yılan —si 981; —t 45, 210, 450, 456, 642, 719, 885, 967, 1039, 1074, 1117, 1128, 1137, 1168, 1171; dürûğî —tler 20; —tler/hikâyât 14, 15, 39, 100

hikmet 11, 28, 376, 501, 785, 807, 869, 1034, 1221, 1214; ashâb-ı — 1027; ber-vefk-ı — 302; ehl-i — 770; hafî — 646; kā'ide-i — 1094; kavl-i erbâb-ı — 481; lisân-ı ehl-i — 64; mâni'atü'l-cem'-i — 538; mebniyyûn 'ale'l-— 278, 375, 852; semere-i şecere-i fezâ'il-i — 591; tedâbîr-i — 39, 344; usûl-i — 989; —âşinâ 1289; selâtîn-i —-âyîn hazerâtı 35; ravzatü's-safây-ı —-beyân 13; —-beyân 28; —e mebnî 820, 1234; —-i hafiyye 1079; —-i hafiyye-i cenâb-ı Kibriyâ 152; —-i Hakîm-i zi'l-ekdâr 1009; —-i Hakk 40; mü'eddây-ı —-ihtivâ 984; —-i Hudâ 89; bi-—illâhi Te'âlâ 464, 566, 636, 1261; —-i müntakım-ı Cebbâr 69; mizâc-ı —-imtizâc 60; li-—in 1205; —-i Rabbü'l-'ibâd 229; —-i tabî'iyye 22, 503; —-i Yezdân 251; ber-teng-i heyâkil-i —-nümûn 852; te'lîf-i —-redîf 1029; kelâl-âver-i ezhân-ı —şinâsân 1198

hil'at 58, 83, 201, 230, 256, 546, 604, 629, 649, 661, 995; ilbâs-i — 70, 84, 179, 228, 302, 488, 512, 565, 570, 588, 655, 956, 1112, 1119, 1131, 1133, 1281; serâsere kaplu ilbâs-i — 515; teşrîf-i — 634; —-i 'âriyyet-i kazâ 778; —-i bâhiru'l-behcet-i Pâdişâhâne 692; ilbâs-i —-i beyzâ 54, 498; ilbâs-i —-i fâhire 85; —-i fâhire 107; —-i fâhire-i Pâdişâhî 58; —-i Kā'im-makāmî 126; ilbâs-i —-i mukaddimetü'l-'inâyet 13; sevb —-i mürisü'l-behce 457; —-i Mülûkâne 456; —-i mütenevvi'a 443; —-i rütbe-i Sâmiye-i Vezâret 266; —-i seniyye-i Pâdişâhâne 457; sevb semmûr —ler 954; —ler 58, 108, 163, 893, 954, 995, 1004, 1119; —ler ilbâs 888, 927; —lik 985

hilâl; —-i 'id 927; —-i 'îd-âsâ 188; —-i 'Osmânî-i Şehinşâhî 550; —-i şevvâl sübûtu 926; günlük — misâli 998

hîle 231, 292, 319, 349, 399, 416, 461, 479, 502, 825, 967, 1095, 1204, 1211, 1213, 1221, 1223, 1230; envâ'-ı — 866, 1211; mahz-ı — 477; —-i fâside-i hakkāniyyet-nümâ 211; —-i harbiyye 407; envâ'-ı —-kârî 262; —kârlıklar 68; —ler 1221, 1286; —sine yol bulmak 744

Hilmî (şu'arâdan) 1007

Hilmî İbrâhîm Paşa bk.İbrâhîm Hilmî Paşa (Sadr-ı esbak, Bosna Vâlîsi, Hanya ve Resmo sancakları Mutasarrıfı, Eyâlet-i Girid, Kandiye Muhâfızı, İç-il Sancağı, Eyâlet-i Adana)

hilye 21

himâye 335, 342, 343, 589, 772, 843; — iddi'âsı 338; —-i mahsûsa 343; — kağıdları 760; dâhil-i havza-i —ler 624; —leri tahtına almamaları 760; —t 55, 70, 73, 79, 213, 241, 247, 278, 335, 338, 366, 521, 534, 557, 595, 714, 722, 729, 780, 827, 848, 853, 903, 1020, 1079, 1100, 1146, 1275, 1283; cûyende-i — 1169; sâye-i zîr-i — 352; hısn-ı hasîn-i —t 229; vâye-dâr-ı —t 36; —t da'vâsı 335; —ten 'ani'l-eşkıyâ 157; zu'afânın —ti 754; —t-i 'aceze emr-i ehemmi 966; —t-i ehâlî 323, 516; —t-i ehâlî esbâbı 758; —t-i fukarâ 709; —t-i fukarâ esbâbı 758; —t-i fukarâ'-i ra'iyyet 827; —t-i ra'iyyet 323, 516; —t-i zu'afâ 709; —t-kârî-i devlet 150; —tler 256, 272, 705, 727, 1254; tedâbîr-i müstahsene-i —tleri 719; —t niyyeti 536

himmet 12, 32, 35, 36, 38, 39, 55, 63, 66n, 89, 177, 186, 212, 213, 215, 223, 278, 285, 379, 384, 412, 413, 432, 496, 556, 639, 855, 982, 994, 997, 1076, 1110, 1118, 1126, 1149, 1150, 1199; 'âlî-— 74; bezl-i — 928; dâmen-i — 41, 1176; dest-yârî-i — 52, 180; dûn-— 435; fcâb-ı sarf-ı kemâl-i — 1243; imâle-i sükkân-ı — 321; i'mâl-i bâzûy-i — 91; isbât-ı hüsn-i — 1192; nasb-ı nefs-i — 72; nesîm-i — 864; sarf-ı — 206, 306, 413; sarf-ı kuvvet-i bâzûy-ı — 312; teşmîr-i sâk-ı — 685; 'uhde-i — 347; 'uluvv-i — 1044; —-dide 205; —-i cümi'u'l-meymenet-ler 658; —-i kūh-efken-i Pâdişâhâne 1198; —-i lâyika 435; —-i mesned-i Meşîhat 617; —-i Mülûkâne 515; —-i Müslimîn 1083; —-i müşfikâne-i Şâhâne 675; —-i Pâdişâhî 349, 389; —-i peder-i fazîlet-perver 495; —-i pürmiknet-i Pâdişâhî 892; —-i Şâhâne 662; —-i Şehriyârî 593; —-i Şeyhâne-i müşârun ileyh 749; —-i vâlâ-nehmet-i Hîdîvâneler 82; —-i vezîr 118; —-i vükelâ' 118; eser-i —-i yek-digerân 196; keşkeş-i dest-i —ler 196; —ler 168, 409, 457

Hind; feylesofu'l-— 1027; — akvâmı 17; horos-i —î 180; —î kumaşlar 109; memleket-i —istân-nazîr 971

hinto (ta'bîr olunur 'araba) 1066; altı bârgîrli — 478

hirâs 503; mûcib-i — 156; mûris-i — 1201; pür-— 861; —ân-âsâ 961, 1080; malzeme-i —et 719; —et 320, 321, 330, 373, 432, 434, 463, 702, 727, 789, 900, 952, 1077, 1120, 1130, 1209; emr-i —et 1262; esbâb-ı —et 692; ezyed-i —et 1175; —ete teşvîk 726; —et-i berâyâ 753; —et-

i re'âyâ 753; —etler 119, 1209; —-ihtimâl-i te'addî-i eşrâr 144; —-i neferât-ı âteş-feşân 146

hirfet 114, 409, 864, 909; ashâb-ı — 113; ehl-i — 64, 481; esnâf-ı — 1241; esnâf-ı erbâb-ı — 394; tervîc-i emr-i — 1199

hisâb 9, 202, 348, 349, 501, 529, 538, 796, 911, 997, 1145, 1163, 1165, 1271; 'ale'l— 332, 773, 867, 1255; ber-mûceb-i kā'ide-i — 489; bî-— 382, 1045; pîç ü tâb-ı bî-— 182; tekmile —ı 168; —-ı Firengî 178; —-ı sahîh 239; mesâ'il-i nâdire-i —iyye 617; —lar 596, 694, 703, 774, 781

hisâr 297, 579, 795, 795, 1156; müstahfızîn-i — 328; —-ı metîn 813; — sekenesi 147

hiss 850; kemâl-i — 1042; —i ibtâl 1029

hisse 317, 369, 765, 766; —-dâr 9, 610, 806, 1171; —-dâr-ı istibsâr 210; —-dihende-i müstemi'în 20; —-i mukaddere 51; —-mend 976, 1013; —-mend-i hasâret 208; —-mend-i mefhûm-i feylesof-pesendî 20; —-mend-i mukaseme-i nâgehân 246; —-mend-i sihâm-ı iftirâ 817; —-mendlik 632

hiyel 461, 456, 1035; i'mâl-i — 1123, 1279; mesâ'il-i — 345; pây-endâz-ı — 456; —-i celb-i menfa'at-i dünyeviyye 186; —-i gayr-i muhayyele 981; —-i hafiyye-i muhâlasat-nümûn 531; —-i hafiyyeler 938; —-i Hâkâniyye müctehedâtı 64; —-i harbiyye 275; —-i harbiyyeler 19; —-i murgâ 1044; —-i Sâmiriyye 62

Hiyel-i Harbiyye-i Sultân Orhân nâmiyle 20

Hoca-bey; bk. Hâce-bey/Hoca-bey

Honaz (Denizli Voyvodalığı'na merbût) Kazâsı; — A'yânı 517; — hükkâmı 517

horasân; pencereleri — ile doldurulup 1263; hâlis —lu kârgîr sıva 857

Horasân; — yolu 887; — tarafı 945

horos-i Hindî 180

hoş-âmedî; esnây-ı icrây-ı resm-i — 142; icrây-ı resm-i — 512, 1223; kā'ide-i — 800; resm-i — 488, 800; resm-i — icrâsı 791; — merâsimi 791

hoşnûd; 'adem-i —îler 1050; —iyyet vesâ'ili 1252; —luk kaydı 1068

Hotin; — ehâlîsi 454; — Kal'ası 40; — semtleri 152

Hoy; — cânibi 884; — Hânı 738, 999

Hrinografos (خرينوغرافوس, Rumlar'ın kitâb-ı dürûğ-encâmları 1071

Hûbân-nâme (Tâhir 'Ömer Paşa-zâde şâ'ir Fâzıl Bey'in eseri) 419

hubûbât 398, 697; Nâzır-ı — 654; — Nezâreti 605; — tevzî'ine me'mûr olanlar 477

hud'a 127, 180, 181, 191, 399, 416, 456, 461, 502, 503, 825, 941; envâ'-ı — 461; tarîk-ı dek ü — 274; —-i harbiyye 20, 504; —lar 479, 615; —sına yol bulmak 744

Hudâ 24, 28, 133, 583, 756, 1034; 'atâ'-i — 37; 'avn-i — 23, 385; 'avn-i hazret-i — 75; eşref-i mahlûkât-ı Cenâb-ı —41; ferâmûş-i havf-ı — 152; hamûşân-ı istigrâk-ı ma'rifet-i — 41; hedm-i binây-ı — 1103; hikmet-i — 89; 'inâyet-i — 20, 23; mahz-ı 'inâyet-i — 143; minhâc-ı tarîk-ı — 41; mu'tekıdîn-i takdîr-i — 34; takdîr-i — 69, 499; teslîm-i 'âriyet-i — 804; yâverî-i tevfîk-i bî-intihây-ı cenâb-ı — 25; baht-ı yâver-i —-dâd 514; gayret-i —-dâd 690; isti'dâd-ı —-dâd 202; —-dâd 87; üstâdî-i —-dâdî 1023; — dânâdır ki 719; cenâb-ı —vend-i gayûr 484; tevfîk-ı —y-ı ekber 278; —y-ı lem-yezel; 'avn-i —y-ı Mennân 20; —y-ı müte'âl 366

Hudâvend; —igâr 19, 280; eltâf-ı bî-gâyât-ı —igârâne 457; —igâr-ı esbak 30, 44, 45, 793; —igâr-ı evliyâ-etvâr 64; —igâr-ı firdevs-âşiyân 25; mesmû'-i —igâr-ı kadr-âşinâ 588; sulb-i —igâr-ı sâbık 188; —igâr-ı sâbık 26, 45, 48, 68, 141, 637, 638; —igâr-ı sâbık müte'allikatı 89; —igâr-ı safvet-nümâ 60; —igâr-ı şehîd 43, 54, 158, 196, 299, 497, 638; —igârî cânibi 322; —-i esbak 28, 196; —-i hamiyyet-güster 323; —-i müşârun ileyh 198; —-i sâbık 44, 73, 96; zemân-ı —-i sâbık-ı safvet-nümâ 70; —-i şehîd 53, 54, 73, 181, 198, 203

Hudâvendigâr; Vâlî-i Livâ'-i — 826; — Koca-ili Sancağı 937; — Mutasarrıfı 779, 865, 937, 1077, 1189, 1230, 1245, 1250, 1257; — Mutasarrıfı-yı sâbık 858; — Müteselliimi 313; — Sancağı 517, 576, 649, 658, 762, 829, 858; — Sancağı Mutasarrıfı 577, 646, 649, 655, 673, 693, 751, 753, 768, 807, 865, 906, 962

Hudâverdî-oğlu (Sarrâf) 818

huddâm 74, 193, 241, 557, 827, 833, 850, 893, 911, 1223; ehass-ı — 530; ehass-ı havâss-ı — 638; emniyyet-i ekser-i havâss-ı — 31; hançer-keş-i — 97; havâss-ı — 632; teksîr-i — 128; —-ı devlet 213; —-ı Enderûn-i hümâyûn 642; şıkak-ı —-ı Hâkanî 260; —-ı hammâm 474; —-ı hâsları 837; —-ı hâss 31, 804; —ın silâhları 1223; —-ı Şeyhulislâm 778; —-ı vüzerây-ı 'izâm 826

hudûd 92, 404, 416, 485, 526, 553, 641, 738, 743, 795, 831, 945, 946, 962, 1002, 1003, 1075, 1164, 1179, 1194; hem-— 35, 209, 249, 865, 1046; hıfz-ı — 754; mahall-i — 78; muhâfaza-i — 310, 754; re's-i — 267, 324, 401, 555; takviye-i — 430; — ehâlîsi 40; —-i 'Acem 999; —-i Devlet-i 'aliyye 1141; —-i devleteyn 594; kuttân-ı —-i Hâkaniyye 945; —-i Hâkaniyye 326, 739, 754, 1001; —-i İlâhî'yi tecâvüze başlamış 1168; —-i İran 1015, 1141; —-i İraniyân 1016, 1021; —-i İslâmiyye 60, 61, 211, 522, 1044; —-i kadîme 553; —-i merâkiz-i İslâmiyân 329; —-i mersûme 611; —-i mezbûre 1002, 1016; —-i mezkûre 754, 1021; —-i şarkıyye 430; —lar 1161, 1275; —una yaklaşamaz 916; —un takviyesi 945

hukemâ/hukemâ' 542, 1027, 1029, 1031, 1035, 1094, 1104; akvâl-i — 1026; kavl-i — 567, 1107; kavl-i ma'lûm-i — 528; meşâhîr-i — 233; re'y-i — 543; tecribât-ı — 47; —-i tedâbîr-i vehn-i mebânî-i saltanat 36; ittifâk-ı —-i zevi'l-'ukul 71; —y-ı hakayık-âşinâ 567

hukûk 22, 1145; vâcibe-i — 19; —-ı akvâm 249; —-ı 'âmme 1264; —-ı beşeriyye 247, 506; —-ı düvele münâfî 1265; —-ı düvele ri'âyet 'âdeti 247; —-ı hem-civârî 800; —-ı 'ibâd 35; —-ı 'ibâda ri'âyet 1155; —-ı İraniyân 835; —-ı milel 249, 337, 338, 376; —-ı milele ri'âyet 'âdeti 247; —-ı mu'âhidîn-i ra'iyyet 1124; —-ı

ni'met 367; —ı ra'iyyet 555, 612; —ı 'ubûdiyyet 367; —ı ülfet 639; — iddi'âsı 839; —u zâyi' olarak 1155

hulefâ 1084; —'-i Râşidîn 547

hulûs 243, 245; 'arz-ı — 176, 324, 850; ibrâz-ı — 324; izhâr-ı — 358; kemâl-i — 242; teşyîd-i erkân-ı — 412; —-ı bâl 284; —-ı kadîme 95; —-i musâdakat-i zâtiyye 412; — merâsimi 242; —-verân taraflar 1147

Hulûsî Ahmed Ağa (Dergâh-ı 'âlî kapucubaşılarından, Sipâhîler Ağası, Dîvân-ı mu'allâ-erkân Çavuş-başısı Vekîli) 161, 269

hulviyyât 176

hulyâ 638, 819, 995, 1072, 1186, 1232; —lar 511; —y-ı fâsideler 741; —ya alacak mâdde 244

humâr; —-ı safâ 187; —-ı şemâtet-i rukabâ 825; —-ı zevk 187; — mesârıfı 960

humbara 219, 296, 385, 386, 408, 582, 690, 696, 994; — ağızları 221; nişânlama — atmak 590; —cı 916; —cı-başı 154, 1075, 1118, 1129, 1249, 1251; —cı-başı Ağa 154, 917, 1227, 1261; —cı-başılık 161, 937, 1250; —cı kahvehânesi 916; —cı Kışlası 916; —cı kıyâfeti 1069; üstâd —cılar 590; —cılar 916; —cı libâsı 1069; —cı neferâtı 796, 833, 916, 921, 983, 1021; —cı Ocağı 917; —cı ocakları baş-çavuşları 916; —cı ve Lağımcılar Kitâbeti 160, 196; —cıyân 916; — dânesi 350; — endâhtı 1010; —-hâne 350, 917; —-hâne Nâzırı 779, 1256, 1263; —-hâne Nâzırı Efendi 1193; —-hâne Nezâreti 51, 581, 779, 1256; sırçadan masnû' el —sı dâneleri 1290; — hâvenleri 796

humk 228; —-ı cibillî 131

hummâ; ibtidâ'-i — 511; şiddetlü —y-ı mutbıka 511; —y-ı rediyye-i merkûme 598; —y-ı vâfide-i ilticâbiyye 543; —y-ı vâkıde-i şâyi'a 567; —y-ı vebeviyye 567

Humrân ('Aneze 'Urbânı ser-kerdelerinden) 704, 705

hûn; evdiye-i — 823; —bâr 1140; —-hârlığ 120; mizâc-ı —î 1103; —-i ciğer 1036; —-i nâ-haklar 809; —-i revân 1070

hurâfâtlar 197

hurde; —-dân kimesne 107; —-kâr 532; —-kârlık 107; —ye vâkıf 50; —ye vâkıf olmayan 450

Hurrem Kadın (Sadr-ı Rûm-i esbak 'Atâ'ullah Efendi'nin vâlideleri) 606

Hurşîd Ahmed Paşa (Niğbolu Sancağı, Mora Eyâleti, Niş Cânibi Ser'askeri, Vidin Sancağı ve Kal'ası Muhâfızlığı, Rumeli Vâlîsi, Sofya Cânibi Ser'askeri, Belgrad Cânibi Ser'askeri, Sadr-ı a'zam, Yanya Cânibi Ser'askeri, Selânik ve Kavala sancakları Mutasarrıfı, Eyâlet-i Anadolu, Haleb Vâlîsi, Serdâr-ı ekrem) 216, 218, 227, 236, 267, 268, 277, 282, 283, 286, 310, 322, 325, 356, 357, 390, 396, 414, 430, 445, 458, 459, 572, 573, 630, 644, 685, 688, 696, 699, 733, 751, 832, 872, 930, 945, 947, 948, 949, 963, 964, 966, 967, 970, 971, 972, 1011, 1012, 1048, 1057, 1115, 1116, 1130, 1140, 1141, 1146, 1147, 1174, 1176, 1185, 1199, 1200, 1208, 1235, 1253, 1255, 1259, 1263, 1264; — ordusu 356; — Silâhdârı 162, 225

Hurşîd Efendi (Süvârî Mukâbelecisi, Başmuhâsebeci, Büyük Rûznâmeci) 159, 581

hurûc 406, 653, 1130; hatve-endâz-ı — 148; —'ale's-sultân 60, 65, 133, 667; —-i dâ'ire-i ta'zîm 667

Hurûcî rütbesi 213

hurûfât 16, 659; —-ı imlâ 996

husamâ 36, 127, 165, 190, 656, 657, 825, 880, 934, 940, 1023, 1103, 1118, 1161; def'-i — 1103, 1161; def'-i vahşet-i sanâdîd-i — 228; fursatdih-i — 1170; gamz-i — 959; makûle-i taklîl-i müte'allikât-ı — 817; matlûb-i — 95; si'âyet-i — 959; sanâdîd-i — 229; zikr-i kuvveti/muknet-i — 40; — hatarı 1161; —'-i hânedânı Âl-i 'Osmân 534; bakıyye-i —y-ı gaddâr 997; —y-ı intisâb-ı müntehây-ı kemâl 933

Husrev 799; 'âdet-i câriye-i ba'zı —ân 837; 'atebe-i 'ulyây-ı —âne 206; 'avâtıf-ı seniyye-i —âne 565, 600; bârgâh-ı mekârim-dest-gâh-ı —âne 239; bekây-ı fer u şevket-i —âne 253; çırağ-ı dest-efrûz-i —âne 764; dîbâce-i nüsha-i teveccüh-i —âne 323; emr-i —âne 1203; fermân-ı —âne 1203; gûş-zed-i —âne 178; hân-ı 'amîmü'n-nevâl-i —âne 708; huzûr-i fâ'izu'n-nûr-i —âne 996; hüsn-i teveccüh-i —âne 565; ihsân-ı —âne 992; 'inâyet-i bînihâyet-i —âne 785; i'timâd-ı —âne 565; ma'lûm-i 'ilm-i 'âlem-ârây-ı —âne 563, 576; mugâyir-i tab'-ı ma'delet-neb'-i —âne 371; nâm-ı —âne 352; nezd-i mekârim-ferd-i —âne 515; râtibe-i 'uhde-i —âne 549; resîde-i sâmi'a-i tahkîk-i —âne 897; re'y-i —âne 591; re'y-i kat'î-yi —âne 615; sâmi'a-i —âne 466; taraf-ı hümâyûn-i —âne 238; tenfîr-i kalb-i —âne 183; zât-ı ülbbehet-nısâb-ı —âne 548; —âne 549, 625, 736; a'lâm-ı —ân-ı 'âlem 12; reşk-i şâh-nâme-i —ân-ı pîşîn-i cihân 12; 'âtıfet-i —ânî 179; 'avâtıf-ı 'aliyye-i —ânî 433, 456, 493, 569, 1188, 1250; hân-ı 'amîmü'n-nevâl-i —ânî 772; huzûr-i 'inâyet-mevfûr-i —ânî 546; manzûr-i mekârim-mevfûr-i —ânî 338; muktezây-ı tedbîr-i Nasîr-nazîr-i cenâb-ı —ânî 1212; şemşîr-i satvet-i —ânî 947; tevcîh-i —ânî 430; —ânî 578

Husrev Mehmed Paşa (Ser'asker, Vezîr, Erzurum Vâlîsi, Şark Cânibi Ser'askeri, Bâyezîd Sancağı Kal'ası Muhâfızlığı) 999, 1002, 1016, 1017, 1141, 1255

Husrev Mehmed Paşa (Vezîr, Bolu ve Kocaili sancakları Mutasarrıfı, Vezîr, Kapudan, Kapudân-ı deryâ, Teke Ser'askerliği, Trabzon Vâlîsi) 322, 323, 324n, 373, 397, 433, 460, 492, 511, 513, 574, 654, 668, 715, 759, 769, 826, 921; —'nın kethudâsı 374

Husrev Mehmed Paşa (Vezîr-i dilîr-i mükerrem, Bosna Vâlîsi, Selânik ve Kavala sancakları, Diyârbekir Vâlîsi, Eyâlet-i Silistire Kal'ası Muhâfızı ve Tuna Sevâhili Ser'askeri, Varna Ser'askeri) 93, 195, 261, 262, 264, 275, 293, 294, 383, 397, 418

husûf 92, 489; ba'de'l-— 688; bed'-i — 489; vasat-ı — 489; —-i cüz'î 489; —-i ihmâl 92

husûmet 37, 917, 962, 1193; ashâb-ı — 967; cem'iyyet-i erbâb-ı — 120; izhâr-ı — 245, 735,

1175, 182; mûcib-i — 245, 250; teşdîd-i — 242; — kerteleri 963; —-i bâtıniyye 917; —-i mezkûre 917; —-i şer'iyye 677

hâş 719; mengûş-i gûş-i — 269; na— 866; der-gûş-i — etmeyüp 736

huşûnet 47, 126, 200, 335, 597, 604; izhâr-ı — 648, 743; ma'dûd-i — 538; sûret-i — 55; —-i tabî'at 35; yek-pâre-i — 341; yah-pare-i —ler 306

Hût; Burc-i — 489, 1058; — Burcu 1058

hutabâ 579, 635, 665, 755; kıyâm-ı zümre-i — 810

hutbe; —-âsâ 11; — fermânı 90

hutût 17; —-ı hümâyûn 278, 280, 285; —-ı hümâyûn-ı 'adîde 334; envâr-ı me'ânî-i —-ı hümâyûn-i hikmet-nümûn 12; —-ı hümâyûn-i ma'delet-meşhûn-i Şâhâne 1001; —-ı hümâyûn-i Mülûkâne 1267; —-ı hümâyûn-i Şâhâne 978, 1203; bk. ayrıca hatt-ı hümâyûn

huzûr; bî— 962; lâzımu'l— 845; mazhar-ı 'izz-i — 452, 434; —-i 'âlî 677; —-i 'avâtıf-mevfûr-i Şâhâne 1008; —-i Bâhiru'n-nûr 143; —-i Cihân-bânî 812; —-i çâkerî 336; —-i fâ'izu'n-nûr-i Husrevâne 996; —-i fâ'izu'n-nûr-i Mülûkâne 83; —-i fâ'izu'n-nûr-i Şâhâne 345, 415, 1283; —-i fâ'izu'n-nûr-i Şehriyârî 932; —-i fâ'izu'n-nûr-i şevketler 236; —-i hâkim-i şer' 927; —-i Hulâfet-me'âb 378; —-i hümâyûn 83, 339, 492, 498, 527, 655, 805, 893, 894, 1133, 1252; —-i hümâyûn-i bihişt-nümûn 492; —-i hümâyûn-i Şâhâne 1072; —-i 'inâyet-mevfûr-i Husrevânî 546; —-i 'inâyet-mevfûr-i Şâhâne 583; —-i Kadı 948; -i kadî-i 'âdil 677; —-i kadî-i 'âdil 677; —-i Ka'im-makâmî 1102, 179, 482, 488, 512, 649; —-i lâmi'u'n-nûr-i Şâhâne 339; —-i ma'nevî-i Muntakım ü Kahhâr 143; —-i mekârim-gencûr-i Mülûkâne 1196; —-i mekârim-nüşûr-i Mülûkâne 888; —-i merâhim-mevfûr-i Mülûkâne 143; —-i mûmâ ileyhim 357; —-i Müfti'l-enâm 778; —-i pür-nûr-i Mülûkâne 364; —-i pür-nûr-i Sultânî 1119; —-i pür-nûr-i Şâhâne 604; —-i pür-nûrları 632; —-i Rabbü'l-'âlemîn 682; —-i sa'âdetler 632; —-i Sadr-ı 'âlî 72; —-i Sadr-ı a'zamî 58, 101, 302, 893; —-i Serdâr-ı Âsaf-âyîn 256; —-i Serdâr-ı Âsaf-şi'âr 261; —-i Serdâr-ı ekremî 260, 273; —-i Şâhâne 487, 928; —-i Şehinşâh-ı dekayık-âgâh 142; —-i şer' 759; —-i şevket-mahsûrlar 91; —-i Şeyhulislâmî 72, 242, 1102; —unda söz söyleyenler 1276

huzzâr 74, 339, 528, 1015, 1129, 1133, 1219; beyne'l— 339; hande-bahş-ı — 197; ma'lûm-i — 1184; müvâcehe-i — 339; rivâyet-i — 970; zât-ı kürsî-i — 1132; — huzûru 527; —-ı 'arsa-i mahşer 814; —-ı meclis 330, 379, 607; —-ı mûmâ ileyhim kulları 339; —-ı şu'bede-bâz 450; — müvâcehesi 336

hüccâc 705, 741, 803, 815, 915, 1196, 1222, 1223; kâfile-i — 741; kilar-ı — 702, 703; şir-zime-i — 1222; — sevâbı 1220; — gibi gîc kalmak 1222; —-ı 'Acem 1002; —-ı Buhârâ 914, 1002; —-ı hidâyet-minhâc 740, 801, 914; —-ı İran 914, 915; —-ı Kırım 1002; —-ı mezbûre 1196; —-ı mezbûrûn 1197; câdde-i —-ı Müslimîn 879; —-ı Müslimîn 702, 733, 741, 768, 769, 915, 1020; —ın muhâfazası 1020; —-ı zevi'l-ibtihâc 1020

hüccet 143, 681, 980; ömr-i —-i garîbe 674; —ler 760

Hücre-i 'aliyye-i tâhire 845

hücûm 121, 128, 129, 137, 147, 191, 208, 216, 219, 222, 227, 254, 268, 274, 288, 289, 290, 298, 311, 319, 324, 328, 351, 355, 374, 377, 383, 385, 388, 390, 397, 406, 408, 414, 438, 444, 445, 447, 471, 474, 479, 483, 502, 503, 505, 506, 507, 523, 525, 526, 533, 536, 653, 675, 676, 678, 690, 707, 768, 823, 834, 846, 851, 860, 861, 883, 885, 898, 931, 923, 928, 929, 951, 965, 971, 986, 992, 995, 1013, 1018, 1044, 1065, 1082, 1085, 1096, 1140, 1141, 1154, 1170, 1180, 1182, 1183, 1186, 1190, 1211, 1212, 1216, 1218, 1228, 1231, 1245, 1246, 1265, 1268, 1273, 1276, 1277, 1289, 1290, 1292; germiyyetlü olarak üzerine — 447; ibtidây-ı — 382; kasd-ı — 215; medd-i emvâc-ı — 267; sell-i seyf-i — 1172; şiddet-i — 269; şiddetle — 1234; — bi's-seyf 505; —-i eşkıyâ 683; —-i me'mûrîn 756; —-i vesvese 50

hükkâm 66n, 74, 264, 309, 311, 315, 369, 370, 382, 395, 420, 421, 459, 460, 516, 517, 518, 520, 568, 596, 678, 717, 739, 761, 782, 872, 901, 947, 1106, 1143, 1275; ebvâb-ı — 1107; sermâye-i iftihâr-ı — 143; üç kolunda vâki' — 464 ; —-ı belde 267; —-ı seyfiyye 112; —-ı şer'iyye 112

hükm/hüküm 356, 365, 447, 448, 452, 456, 459, 514, 521, 563, 576, 626, 689, 700, 900, 927, 951, 984, 1085, 1128, 1194, 1259; ibkay-ı icrây-ı — 435; mesânid-i — 952; müsellemü'l— 633; taht-ı — 181, 247, 818, 1157; teceddüd-i — 455; zîr-i — 17, 390, 1034; usûl-i —dârî 256; —en 696; —-i agleb 1094; —-i eczâ'-i müteferrika 405; —-i evkât 700, 775; —-i fermân-ı kazâ 1189, 1278; —-i fermân-ı Pâdişâhî 368; —-i İlâhî 481; müzekkir-i —-i karakûşî 186; —-i kat'iyyy-i İlâhî 1083; —-i kavîm-i şerî'at-i Muhammediyye 677; —-i kazâ vü kader 773; —-i kırân-ı müsellese-i hâkî 1058; —-i mezkûr 1055; —-i ra'iyyet 1036; —-i sarîh 35; —-i şerî'at 1094; şîve-i —-i şerîf 11; tenfîz-i —-i şerîf 370; —-i şerîf 688, 829; —-i şer'-i şerîf 508, 743; —-i şifâ'-i ehâdîs-i cenâb-ı Tabîb-i kulûb-i 'âlemiyân 498; —-i tabî'î 455; —-i Vezâret 58; pesendegân-ı —rân 1155; —-rân 746; lâzime-i ihtiyât-ı —-rânî 975; —-rânlar 209; milel —-rânları 23; —ü zâ'il 406; —ünce 670; —ünde 687; —ünü icrâ 33

hükûmet 22, 195, 281, 388, 574, 725; başlu başımıza müstakil bir — 611; havza-i — 714, 753, 981, 984; haysiyyet-i — 281; lezzet-i — 388; mahall-i — 907; makâm-ı — 497; makarr-ı — 209, 295, 352, 1062, 1158, 1165; menvî-i havza-i — 729; meşgûl-i emr-i — 213; müstakil — 611; nüfûz-i — 31; rişte-i — 186; tekmîl-i müddet-i — 784; zîr-i — 554, 1001; zîr-i destân-ı — 772, 924; tevsî'-i dâ'ire-i — dâ'iyesi 981; —gâh 281; ibtidâ'-i müddet-i —i 926; itmâm-ı sâl-i —i 587; ma'zûlün —i 513; —-i cumhûriyye 1157; —-i İslâmiyye 1060; tabî'at-ı —-i istiklâliyyeleri 1163; —-i Kahire 587; —-i mu'tebereler 1040; —-i mutlaka 35; —-i müstakille 1155; müddet-i —-i 'örfiyyeler 662;

mahsûlât-ı câ'ize-i —-i şer'iyye 458; eski —ler 1060; —ler 726; sandalî-i —leri 820; merkez-i —lerine uydurmağ 1040

Hülâgû; — gibi 977; — Hân 103; kavm-i merkûm-i —-rusûm 145

hüner 24, 126, 197, 281, 662, 996; ashâb-ı — 37; izhâr-ı — 55; me'âsir-i — 9; terakkî-yi — 1127; envâ'-ı —ler 87; mecmû'a-i —-nâmeler 500; fırak-ı —-ver 17; —-ver 24; —-ver pâdişâh vakti 784

Hünkârî Beyi 835

hürmet 964, 993; sinnine — 984, 993; —en 279, 843, 908, 1253; —-i karâbet 750; —-i mukteziyye 909; —-i Şerâfet 907

hürriyyet; da'vây-ı — 181

Hüsâmeddîn Efendi (Hacı-zâde, Burusalı, müderrisînden) 313

Hüseyn (Kastamonulu, yobaz ser-kerde, Tetimme Medresesi oda sâhiblerinden) 838

Hüseyn; Meşhed-i hazret-i İmâm — 894

Hüseyn Ağa (Alay-beyi, Hudâvendigâr Sancağı derûnunda sâkin) 442

Hüseyn Ağa (Alaybeyi-zâde, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağalığı) 161

Hüseyn Ağa (Budak-zâde, Hudâvendigâr Sancağı derûnunda sâkin) 442

Hüseyn Ağa (Çalık-zâde, Kapucu-başı, Bartın'da sâkin) 316

Hüseyn Ağa (Çukadâr Ağa-yı Şehriyârî, Vâlide Sultân Kethudâsı) 48

Hüseyn Ağa (Dimetoka A'yânı) 316

Hüseyn Ağa (Hacı, mesâlih-i İran re'yetine me'mûr) 329

Hüseyn Ağa (Hâne-i hâssa'da) 470

Hüseyn Ağa (hâssa silahşörlerinden, Kiğı Kazâsı'nda vâki' Top Yuvarlağı Kâr-hânesi Emîni) 840

Hüseyn Ağa (İbrâhîm Ağa'nın birâderi, Bâyezîd Sancağı) 1017, 1018

Hüseyn Ağa (Kara 'Osmân-zâdeler'den Hacı 'Ömer Ağa'nın oğlu, Hacı, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Aydın Muhassılı, Saruhân Sancağı Mütesellimi) 270, 304, 306, 370, 374, 390, 518, 599, 762, 953

Hüseyn Ağa (Pehlevân Paşa Kethudâsı, Kapucu-başı, Ordu-yi hümâyûn ma'iyyetinde) 386

Hüseyn Ağa (Ser-zağarî Pâyesi, Şile A'yânı, Uzun Hasan Ağa'nın müte'ayyinân tevâbi'inden) 449, 450, 452

Hüseyn Ağa (Seyyid, Cebeci-başı) 166

Hüseyn Ağa (Şîrîn, Enderûn-i hümâyûn'dan muhrec, Filibe Koru Ağalığı) 483

Hüseyn Ağa (Şile Serdârı, Ser-seksonî Pâyesi) 419, 433

Hüseyn Ağa/Paşa (Müftî-zâde, el-Hâc, Şâm Vâlîsi-yi sâbık Süleymân Paşa kethudâsı, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Vezîr, Eyâlet-i Silistre ve Muhâfızlığı) 779, 795

Hüseyn Bey (Alaybeyi-zâde, Niğde Mütesellimi) 317

Hüseyn Bey (Diyârbekir 'aşâyirinden) 953, 954

Hüseyn Bey (Hacı Bey-oğlu, İzmir'deki müfsidlerden) 769

Hüseyn Bey (Kal'a-i Sultâniyye Dizdârı) 173

Hüseyn Bey (Ma'an-oğlu, Na'îmâ Târîhi'nde mezkûr) 420

Hüseyn Bey (Nüzûl Emîni) 796

Hüseyn Bey (Sâlih Paşa-zâde, Balta Limânı'nda Kumluk ta'bîr olunur mevki'a tabya ihdâsına me'mûr, Humbara-hâne Nâzırı, Haremeyn Muhâsebeciliği) 581, 1187, 1256

Hüseyn Bey (Selîm Paşa-zâde, Acaralı, Acara askeriyle Tuzcu-oğlu'nun i'dâmına me'mûrlardan) 789

Hüseyn Brahova (Tepedelenli 'Ali Paşa'nın müte'allikâtından) 980

Hüseyn Efendi (Binâ Emîni, Top-hâne Nezâreti) 344, 581

Hüseyn Efendi (Hicâbî-zâde, es-Seyyid, Bağdâd Kadısı) 862, 863

Hüseyn Efendi (İstanbul Gümrüğü Emîni, Emti'a Gümrüğü Emîni, Matbah-ı 'âmire Emâneti) 195, 494

Hüseyn Efendi (Trabzon Vâlîsi Süleymân Paşa'nın Dîvân Kâtibi, hâcegân-ı dîvândan) 796

Hüseyn Hân (Revân Serdârı) 904

Hüseyn Hasbî (Âmedî-i Dîvân-ı hümâyûn) 82

Hüseyn Hüsnî Bey (Çavuş-başı, Nişâncı, Büyük Rûznâmçecilik) 935, 938, 1052, 1256

Hüseyn Hüsnî Efendi (Müftî-zâde, es-Seyyid, müderrisînden, Müftî) 954

Hüseyn Kâmil Efendi (İzmîr Voyvodası) 953

Hüseyn Mema (=محما, Tepedelenli 'Ali Paşa'nın müte'allikatından) 980

Hüseyn Paşa ('Abdülcelîl-zâdeler'den) 847; —evlâdları 355

Hüseyn Paşa (el-Hâc, Seyyid, Adana Vâlîsi, 'Azîz ve Beylan sancakları Mutasarrıfı, 'Alâ'iyye Sancağı Mutasarrıfı, Bozok, Kayseriyye) 1255

Hüseyn Paşa (İvranyalı, Mîr-i mîrân, Livâ'-i Ilbasan) 431, 662, 1048

Hüseyn Paşa (Kavanos-zâde, Vidin Muhâfızı, Rumeli Eyâleti, Selânik ve Kavala) 897, 926, 983, 1048

Hüseyn Paşa (Küçük, Girîdî, Kapudan) 55, 57, 257, 322, 570, 985; — perverdesi 399; —merhûmun Kethudâsı 509; — müte'allikâtı 322

Hüseyn Paşa (Mar'aş Vâlîsi) 921, 945

Hüseyn Paşa (Niş Muhâfızı) 1194, 1211

Hüseyn Paşa (Seyyid, Akseray Sancağı Mutasarrıfı) 926

Hüseyn Paşa (Seyyid, Vezîr, Anapa Muhâfızı, Livâ'-i Ankara, Livâ'-i Kenkırı) 333, 370, 698; — ma'iyyeti 441, 443

Hüseyn Paşa (Tepedelenli 'Ali Paşa-zâde Muhtâr Paşa'nın oğlu) 1013

Hüseyn Sâbir Efendi (el-Hâc, Müderris, Nâ'ib) 954

Hüseyn Şâkir Efendi (Kalyonlar Kâtibi, Cebeciler Kitâbeti) 1256
Hüsn-i 'Aşk; nüsha-i —-ı Gâlib (Şeyh Gâlib'in meşhûr mesnevisi) 1006
Hüsnî Bey (Âmedî, Topcular Kitâbeti) 224
Hüsnî Bey (hâcegân-ı Dîvân-ı mu'allâ-'ünvân'dan, Bağdâd Vâlîsi'ne seyf ve hil'at götürmeye me'mûr, Ordu-yi hümâyûn'da riyâset hidmeti, Re'îsülküttâb, Baş-muhâsebeci, Rûznâmçe-i Evvel) 629, 659, 934
hüssâd; — beyninde 1190; —-ı bed-nihâd 1126
Hüzâl (هزال -oğlu, ser-kerde) 898

I

'ıkâb 276, 552, 636; —a müstehak kavimler 977; —a müstehak milletler 977; —-ı 'azîm 367
ılgar 67, 208, 382, 402, 526, 676, 890, 986, 1045, 1245; — niyyeti 190
'Irâk; kıtr-i — 754; —-ı 'Arab 548; aktâr-ı —ıyye 310, 788, 945; — tarafı 898
ırgâd 135, 1170; —ân 961; —-başı 960, 961; —-başılık 960; — bozuntusu 232
Irgâd-pazarı (İstanbul'da bir semt) 138
'ırk 1103; hâssiyyet-i — 949; muktezây-ı — 934; —-ı 'Îrfânî 168; —-ı salâbet-i bâzûy-i saltanat 1028
'ırz 70, 113, 235, 363, 455, 513, 605, 748, 759, 872, 897, 1065, 1139, 1254, 1275; ashâb-ı — 903; ehl-i — 144, 361, 363, 365, 366, 468, 507, 563, 656, 728, 730, 949, 957, 1073, 1076, 1079, 1193, 1194, 1254, 1275; gürûh-i ehl-i — 947; hakk-ı ehl-i — 142; hetk-i — 140, 453, 874, 902; ihâfe-i ehl-i — 759; iz'âc-ı ehl-i — 759; lafz-ı ehl-i — 144; mübtelây-ı havf-ı — 169; sâhib-i — 955; tahlîs-ı — 483; te'mîn-i — 209, 677; tekmûl-i — 1038; tesallut-ı — 1032; ehl-i — gürûhu 361, 741, 743, 744, 954, 1008; karı behâsı olan —ı 363; —-ı 'ibâd 734; benim —ıma elvermediği 1266; —-ı mevhûm 138, 471; —-ı nâs 480; —-ı ocağ 122; —ıyla olan re'âyâ 1196; ehl-i — kısmı 670; —lar 237, 918; ehl-i — makûleleri 67; ehl-i — nisvân 363; ehl-i — nisvân tâ'ifesi 365; kendü hâliyle giden ehl-i — re'âyâ 1143; ehl-i — re'âyâ 1076, 1079, 1194, 1254, 1275; ehl-i — sınıfı 113, 653; ehl-i — şehirlü 507; ehl-i — şübbân 363; ehl-i — zümresi 166
ısbı' 489, 998; — farz olunur 998
Isfahân 212
ısgâ 761; 'adem-i — 279, 561, 720; — etmemek 492, 631, 693, 721, 752, 1016, 1085, 1211, 1214; — ihâle olunacak 91; — olunmamak 505, 721, 904, 907, 915, 1067, 1074, 1244; 'adem-i —y-ı emr/fermân 492
ıslâh 38, 66n, 124, 533, 808, 1024, 1029, 1075; li-ecli'l-— 560; sûret-yâb-ı — 143; tagyîr-i — 1029; —-ı 'akîde-i fâside-i eşkıyâ 498; —-ı ân havâlî 466; —-ı bâkî 1184; —-ı cânibeyn râbıtası 917; —-ı ezhân-ı ra'iyyet 36; —-ı hevâ 568; —-ı nefs 757, 839, 843; —-ı zâtü'l-beyn 179, 187, 352, 531, 679, 916, 929; — kabûl eder 696, 891, 897; — kabûl etmez 1263
'ısmet; der'-i pûş-i — 153
ısrâr 47, 62, 278, 684, 882, 885, 892, 985, 996, 1004, 1067, 1166; derece-i — 265; kemâl-i — 273, 440; küllî — 35; lenger-endâz-ı — 678; nasb-ı ser-zemîn-i — 146; tesbît-i pây-i — 492; — 'ale'd-dalâle 35; —lar 684, 892, 902
ıstabl; merbût-ı —-ı nevâziş 154
Istabl; —-ı 'âmire hayvânâtı 437; —-ı Âsafî 119; —-ı hâs 943
Istılâhât-ı Etıbbâ (Şânî-zâde'nin eserlerinden) 13
ıtlâk 55, 56, 101, 141, 167, 188, 189, 193, 210, 251, 265, 266, 270, 414, 566, 695, 710, 722, 811, 813, 820, 842, 843, 844, 845, 859, 872, 873, 880, 903, 918, 940, 971, 1152, 1228; bi'l-— 679; bilâ-— 797; hicâb-ı — 1199; şart-ı — 706, 842, 897; —-ı cerb-i zebân-ı ef'î-zebân 44; —lar 705, 706, 710, 813, 843, 844
ızrâr 455, 586, 624; envâ'-ı — 469; lâzime-i — 122; masdar-ı — 691; mûcib-i — 560; sebeb-i — 232; tavr-ı kadîm-i mûcibü'l-— 117; ef'âl-i —-âsârlar 911; —-ı ağniyâ 471; —-ı fukarâ 471
ıztırâb 26, 36, 626, 636, 827, 887, 1021, 1073, 1074, 1132, 1157; cân be-leb — 26; lerzîde-i — 50; mûcib-i — 325, 1025; mübtelây-ı — 322, 392; —-ı ahvâl-i makarr-ı saltanat 205; —-ı ahvâl-i rüzgâr 49; —-ı efkâr 933; —-ı zihn-i erbâb-ı şûrâ 1120

İ

i'âde 63, 309, 338, 343, 364, 397, 416, 429, 440, 466, 576, 632, 664, 689, 718, 784, 831, 846, 859, 882, 919, 940, 941, 945, 949, 954, 970, 1017, 1035, 1055, 1095, 1139, 1154, 1156, 1176, 1213, 1242, 1255, 1267, 1276; gayr ez-— 831; —-i cevâb-nâme 221; —-i hüsn-i nizâm 454, 745; —-i intizâm 583; —-i me'vâ 859; —-i nizâmları 113; —-i peyâm-ı ye's 148; —-i salâh 339; —-i sefer 206; —-i sulh 339; —-i Vezâret 829
i'âne 313, 328, 358, 461, 702, 705, 787, 822, 831, 980, 1075, 1083, 1154, 1270; temennî-i — 645; —-i derûnî-i sâ'ikan 711; —ler 289; —t 38, 69, 74, 96, 119, 124, 216, 225, 245, 296, 299, 306, 330, 353, 483, 484, 531, 578, 639, 739, 755, 801, 883, 884, 922, 923, 925, 929, 953, 1038, 1065, 1068, 1076, 1162, 1165, 1175, 1194, 1219, 1269, 1292; lâzime-i —t 282, 311, 432, 706, 862; mükâfât-ı —t 234; —t-i lâzime 847; —t-i mâliyye 209; lâzime-i —tin icrâsı 739; —t ümmîdi 307
ibâ 589, 910, 939; 'adem-i — 753
'ibâd 73, 206, 250, 401, 452, 549, 564, 573, 576, 709, 735, 1020; ahvâl-i — 452; aktâr-ı — 365; ârâm-ı — 39; âsâyiş-i — 339, 343, 862; celb-i du'ây-ı — 804; etrâf-ı — 365; gasb-ı emvâl-i — 154; hakk-ı — 709; hukuk-ı — 35, 1155; hussâd-ı — 1103; 'ırz-ı — 734; ihkak-ı hukuk-i — 677; ihlâl-i dâd ü sitâd-ı — 776; ihlâl-i ezhân-ı — 730; ihlâl-i i'tikâd-ı — 531; insilâb-ı âsâyiş-i — 905; insilâb-ı râhat-ı — 305, 897; inzımâm-ârây-ı âhâd-i — 1094; irâha-i — 708; irşâd-ı — 1021; it'âm-ı — 349; kulûb-i — 559, 701, 978; mâl-ı — 734; mebde'-i emn-i — 627; mebde'-i râhat-ı — 627; mehlik-i — 1190; mesâlih-i — 729, 681, 1136; meserret-bahş-ı —

627; mûcib-i selâmet-i — 446; muhâfaza-i — 414; muzırr-ı — 576, 753; pençe-zen-i ekbâd-ı — 186; rahmen li'l— 143, 209, 235; rişte-i umûr-i — 825; ru'yet-i mesâlih-i — 156, 656; sa'yen li'l— 204; safahât-ı kulûb-i — 687; sevâmi'-i — 936; şefekaten 'ale'l— 12; tahdîş-i — 205; tahlîs-ı — 577; tanzîm-i umûr-i — 588; tefrîh-i havâtır-ı — 671; te'mîn-i — 860; tergîb-i dikkat-i umûr-i — 41; tervîh-i — 74; teşcî'-i — 1080; teşvîk-i — 1080; tevhîş-i kulûb-i — 30; umûr-i külliyye-i — 38; —-ı medîne-i merkume 769; inbisât-ı —-ı Muvahhidîn 1292; —-ı Müslimîn 382, 1241; —-ı re'fet-nihâd 411; insilâb-ı emn-i —ullah 549; kâffe-i —ullâh 681, 682; —ullâh 13, 41, 42, 88, 259, 352, 365, 366, 369, 577, 586, 681, 731, 815, 855, 898, 913; —ullâhı ızrâr kasdı 855; —ullahın telefi 1143; —ullâhın âsâyişi 730; —ullâhın emni 730; —ullâhın emniyyeti 683; —ullâhın râhatı 366, 683; —ullâhın zehâyiri 285

ib'âd 100, 668, 706, 744, 930, 986, 1013, 1204, 1210

'ibâdet; 'ayn-ı —112; a'zam-i — 87, 591, 1220; iştigal-i — 588; mâ'il-i — 949; müte'ayyiş-i vezâ'if-i — 587; —le ülfet 967

'ibâre 24, 307n, 311, 521, 681, 941, 974, 996, 1014, 1094, 1215, 1266; mefhûm-i — 1164; tahsîn-i — 997; —-i hakâyık-'ibâret 28; —-i hatt-ı hümâyûn-i 'itâb-nümun-i Mülûkâne 1215; —-i hatt-ı şerîf 1259; —-i latîfe 112; —-i mezkûre 994; —-i mukaddese 21; —-i sehl ü lebîb 21; —-i şerîfe 1197; —ler/'ibârât 11, 499, 1065, 1113; —t 910, 963; —t-i hakîkat-isâbet 902

İbiş (erbâb-ı fesâd) 797

ibkâ/ibkâ' 12, 26, 32, 42, 62, 63, 162, 163, 191, 193, 194, 207, 216, 222, 223, 224, 248, 259, 262, 268, 277, 280, 294, 297, 310, 311, 320, 326, 334, 357, 413, 429, 457, 472, 494, 495, 511, 515, 521, 522, 523, 553, 556, 566, 580, 581, 602, 651, 657, 674, 698, 704, 713, 726, 751, 765, 771, 791, 793, 816, 820, 869, 888, 889, 893, 894, 926, 927, 929, 935, 940, 961, 982, 989, 994, 995, 977, 1002, 1008, 1012, 1014, 1015, 1055, 1077, 1081, 1087, 1097, 1112, 1120, 1144, 1148, 1156, 1161, 1164, 1170, 1186, 1205, 1224, 1253, 1255, 1265; — şartı 1112; —y-ı icrây-ı hükm 435; —y-ı icrây-ı nüfûz 435; —y-ı münâsekat-i umûr-i mülk ü millet 446

İbn Cebbâre (Ser-kerde-i Vehhâbiyân) 525

İbn Dehmân (Hâricîler'den) 794

İbn Hâfil (Hâricîler'den) 794

İbn Haldûn 13

İbn Hâlid (Hâricîler'den) 907, 908, 909

İbn Muşeyt (Hâricîler'den) 794

İbn Sînâ; garâ'ib-i sîmyây-ı — 15

İbn Zeyyâd (Abbâsî vezîri Ebû Ca'fer Muhammed b. 'Abdülmelik İbn Zeyyât); mânend-i — 863

İbrâhîm (Çuneli-zâde) 313

İbrâhîm (Hacı, silahşörlerden, Ak-şehir Mütesellimi ve A'yânı) 840

İbrâhîm (İznikmidli, Hacı, yobaz ser-kerde, Tetimme Medresesi oda sâhiblerinden) 838

İbrâhîm (Kütahya Kethudâ-yeri) 277

İbrâhîm (Seferî-hisâr Voyvodası) 767

İbrâhîm (Tekeli-oğlu) 654, 667, 668, 670; — muhallefâtı 671, 674

İbrâhîm (Yazıcı-oğlu, Seferî-hisârlı, Kumarcı 'avenesinden) 865

İbrâhîm 'Afîf Efendi (Anadolu Muhâsebecisi, Sipâh Kâtibi, Emîn-i Defter-i Hâkanî, Rûznâmçe-i Evvel Vekâleti, Sadâret-i 'uzmâ Kethudâlığı) 160, 166, 193, 223, 236, 255

İbrâhîm Ağa (Dergâh-ı mu'âllâ Yeniçerileri Ağası) 844

İbrâhîm Ağa (Gürcü, Kapucu-başı, Cizye Başbâkî Kulluğu) 1257

İbrâhîm Ağa (Hacı, hâssa silahşörlerinden, Tire Voyvodası) 316

İbrâhîm Ağa (Hazîne Baş-yamağı) 1049

İbrâhîm Ağa (Kâvî-zâde, hâssa silahşörlerinden) 463, 1005

İbrâhîm Ağa (Mîrahûr-i Evvel, Hâssa Hasekî Ağa, Bostancı-başı) 926, 940, 991, 1096

İbrâhîm Ağa (Mihaliccik A'yânı) 312, 517

İbrâhîm Ağa (Ser-berber-i hazret-i Şehriyârî 'Ali Ağa birâderi, Kapucular Kethudâsı) 992

İbrâhîm Ağa (Sobıca Voyvodası) 314

İbrâhîm Ağa (Şehlâyî, delîl-başılardan) 937

İbrâhîm Ağa (Top Arabacı-başı Kethudâsı, Top Arabacı-başı Vekîli) 224

İbrâhîm Ağa (Toprak-kal'a vücûhundan, Bâyezîd Sancağı) 1017, 1018

İbrâhîm Ağa/Paşa (Pehlevân, Seyyid, el-Hâc, Mîrahûr-i Evvel Pâyesi, Mîrahûr-i Sânî Pâyesi, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Vezîr, Sivas Vâlîsi, Erzurum Vâlîsi, Mîru'l-Hâcc, Çıldır Vâlîsi, Şark Cânibi Ser'askeri, Rakka ve Diyârbekir Vâlîsi, İnebahtı Muhâfızı) 261, 264, 269, 274, 276, 288, 289, 290, 291, 293, 295, 329, 374, 414, 536, 602, 628, 645, 646, 666, 669, 706, 738, 739, 744, 745, 751, 752, 921, 988, 994, 993, 994, 1004, 1012; — Kethudâsı 386; — ma'iyyeti 295

İbrâhîm Bayrakdar (Hacı, İzmir'deki müfsidlerden) 769

İbrâhîm Besîm Kethudâ Sâhil-hânesi (Bebek-bağçesi kurbünde) 44

İbrâhîm Bey (Alaybeyi-zâde, Bayındır Voyvodası, Tire'de sâkin) 316

İbrâhîm Bey (Büyük, Mısır'daki ru'esây-ı fesâddan, Sûdân Vilâyeti'ne firârları melhûz) 394

İbrâhîm Bey (Draclı) 980

İbrâhîm Bey (Hacı, Kuş-adası muhâfazasına) 1148

İbrâhîm Bey (Kapucu-başı) 718

İbrâhîm Bey (Kızıl-hisârlı, Sâlyâne Fırkatesi Kapudanı) 716

İbrâhîm Bey (Sa'îd-ili'nde Şeyhu'l-beled) 298

İbrâhîm Bey (Silistire Vâlîsi Mehmed Selîm Paşa Kethudâsı, Ruscuk Mütesellimi) 1047

İbrâhîm Bey (Telli, Diyârbekir 'aşâyirinden) 953, 954
İbrâhîm Bey (Tersâne Kethudâsı, Mîr-i mîrân, Tuna Donanması Başbuğu) 900
İbrâhîm Bey (Üsküb hânedânından, Üsküb Nâzırı) 316, 431
İbrâhîm bin Sa'îd (Vehhâbîler'den) 894
İbrâhîm Edhem Efendi (Top Arabacılar Kitâbeti Vekâleti) 224
İbrâhîm Efendi (Baş-muhâsebeci, Çavuş-başı, Masraf-ı Şehriyârî Kitâbeti) 159, 220, 494
İbrâhîm Efendi (es-Seyyid, Şeyhulislâm) 203, 601
İbrâhîm Efendi (Geredeli, Medîne-i münevvere Kadısı) 1018
İbrâhîm Efendi (hâcegândan, Kethudâ Kâtibi hulefâsından, Tuğrâ-nüvîs) 1150, 1181
İbrâhîm Efendi (Karahisâr-ı sâhibli, Dâru'l-hadîs-i Süleymâniyye Müderrisi, İzmir Kazâsı) 779
İbrâhîm Efendi (Kassâbbâşı-zâde, Şıkk-ı Sânî Defterdârı) 581
İbrâhîm Efendi (Kûsec, Vekâyi' Kâtibi) 558
İbrâhîm Efendi (Şehr-emîni) 636, 638
İbrâhîm Efendi (Üsküdârî, Şeyh) 470
İbrâhîm Efendi (Yazıcı, Haremeyn Muhâsebeciliği) 581
İbrâhîm Hân (Sultân) 638
İbrâhîm Hilmî Paşa (Sadr-ı esbak, Bosna Vâlîsi, Hanya ve Resmo sancakları Mutasarrıfı, Eyâlet-i Girid, Kandiye Muhâfızı, İç-il Sancağı, Eyâlet-i Adana) 267, 310, 397, 414, 415, 431, 441, 751, 790, 906, 1207, 1255, 1256
İbrâhîm Kapudan (Giridî, tüccâr sefîneleri başbuğu) 1267
İbrâhîm Kethudâ (İsmâ'îl Paşa sadâretinde) 97, 164, 198
İbrâhîm-oğlu (Yeğen-zâde, Tatar-pazarı'nda sâkin) 317
İbrâhîm Paşa (Ağa) 1207
İbrâhîm Paşa (Bâyezîd Mutasarrıfı) 786, 787
İbrâhîm Paşa (Beylan Muhâfızı, Mîr-i mîrân) 741
İbrâhîm Paşa (Çelik Paşa-zâde, Hüsrev Mehmed Paşa Kethudâsı, Kayseriyye Sancağı, Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi, Livâ'-i 'Alâ'iyye, Vezîr, Bolu ve Vîrân-şehir sancakları Mutasarrıfı) 170, 374, 397, 485, 513, 518
İbrâhîm Paşa (Çorum Mutasarrıfı, Mîr-i mîrân) 929
İbrâhîm Paşa (Halebli, Muhassıl, Vezîr, Katar Ağası, Şark Cânibi Ser'askeri, Erzurum Eyâleti) 326, 329, 330, 331, 352
İbrâhîm Paşa (Hudâvendigâr Mutasarrıfı, Büyük-dere'de ikâmetle Boğaz'a nezârete me'mûr) 1230, 1245, 1250, 1257
İbrâhîm Paşa (Mîr-i mîrân, Tuna Donanması Başbuğu) 1077, 1085
İbrâhîm Paşa (Muhassıl, Sadr-ı a'zam Yûsuf Ziyâ Paşa'nın müntemiyâmından) 205
İbrâhîm Paşa (Silahdâr 'Alî Paşa kethudâsı, Mîr-i mîrân, Karesi Sancağı, Maçin ve İsakcı muhâfazasına me'mûr) 774, 950, 951
İbrâhîm Paşa (Silistire Vâlîsi, Vezîr, Mora Eyâleti) 870, 937
İbrâhîm Paşa (Şâm Vâlîsi Süleymân Paşa'nın Kethudâsı, Mîr-i mîrân) 702, 732
İbrâhîm Paşa (Şeyh-zâde, Diyârbekir Vâlîsi) 651
İbrâhîm Paşa (Vezîr, Avlonya Mutasarrıfı) 305, 351, 352, 985, 1014
İbrâhîm Paşa (Vezîr, Livâ'-i İlbasan Mutasarrıfı) 187
İbrâhîm Paşa (Vezîr, Mısır Vâlîsi Mehmed 'Alî Paşa'nın mahdûmu, Cidde Vâlîsi, Dir'iye Ser'askeri, Hicâz Ser'askeri) 789, 790, 800, 801, 830, 834, 860, 861, 885, 891, 894, 886, 888, 891, 892, 894, 907, 908
İbrâhîm Paşa (Vezîr, Vezîr Mehmed Tâhir Paşa'nın babası) 225
İbrâhîm Pehlevân (Tûnus Ocağı'nda askerî tâ'ifesinden, müfsid) 741
İbrâhîm Reşîd Efendi (Kethudâ Kalemi Serhalîfesi, Piskopos Mukata'acılığı) 1256
İbrâhîm Rif'at Bey (Silahşör) 846
İbrâhîm Sârım Efendi (Mâlikâne Halîfesi, Şıkk-ı Evvel Defterdârlığı Vekâleti, Darb-hâne-i 'âmire Emîni, Emîn-i Binâ) 223, 738, 776
İbrâhîm Selîm Efendi (Müftî-zâde, Murahhas-ı Sânî, Anadolu Kadı'askeri, Ordu-yi hümâyûn Kadısı, A'lemü 'ulemâ'i'l-mütebahhirîn, Efdalü'l-fuzalâ'i'l-müteverri'în, Hallâlü'l-mu'zılâti'l-yakîniyye, Keşşâfü'l-müşkilâti'd-dîniyye, el-Mahfûfu bi-sunûfi 'avâufi'l-Meliki'l-a'lâ, Mısbâhu rumûzi'd-dekâ'ik, Miftâhu künûzi'l-hakâyık, Yenbû'u'l-fazli ve'l-yakîn) 549, 550
İbrâhîm Şeref Efendi (Piyâde Mukâbelecisi) 160
İbrâhîm Yümnî Bey/Paşa (Mustafa Paşa-zâde, İspanakcı Paşa-zâde, Kapucu-başı, Erzurum vücûhundan, Mîr-i mîrânı, Erzurum Mütesellimi, Van Muhâfızı) 758, 884, 921
İbrâ'îl 43, 92, 207, 221, 226, 306, 309, 717, 718, 899, 901, 1117; — cânibi 1192; — cengi 225; — Kal'ası 208, 215, 216, 1253, 1275; — Kal'ası Muhâfızı 307; — Mahkemesi 1274; — Mahkemesi sicilli 1274; — Muhâfazası 1096; — Muhâfızı 162, 643, 870, 951, 1047, 1078, 1096, 1117, 1118, 1179, 1205, 1228, 1274, 1287; — Nâ'ibi 222; — Nâzırı 208, 221, 307, 386, 390, 392, 434, 452, 951; — re'âyası 1077; — sekenesi 718; — tarafı 208, 221, 306; — teslîmi 308
ibrâm 206, 235, 1035, 1067, 1243; derece-i — 47; resîde-i derece-i — 1255; sell-i şemşîr-i — 150; terk-i — 505
'ibret 15, 22, 23, 409, 446, 521, 838, 896, 957, 1041, 1054, 1128, 1143, 1182; ahz-ı — 76; çeşm-i — 963; hâk-i — 1247; mahall-i — 191, 1279; manzûr-i dîde-i — 60; mastaba-i — 1211; me'hâz-ı — 335; mûceb-i hiddet-i basîret-i — 61; mûcib-i — 1249; nihâde-i cây-ı — 803; nihâde-i ruhâm-ı — 1247; tebşî-i — 599; esrâr-ı — âsâr 569; —en li'l-emsâl 1110; —en li'l-gayr 1123; —en li's-sâ'irîn 670; —gâh 691;

mevzû'-i —-gâh-ı enâm 229; vaz'-ı —-gâh-ı enâm 50; —-i akrân 864, 1122; —-i 'azîme-i cenâb-ı Settâr 473; —-i 'azîme-i bakayık-bînân 152; —-i emsâl 864, 1113, 1148; —-i enâm 62, 1107; — îka'ı 683; mısdâk-ı —-intibâk 345; —-i sâ'ir-i eşrâr 367; —-i sâ'ir-i tama'-kâr 204; nihâde-i cây-ı —-i 'umûm 586; husûs-i —-mansûs 31; —-nümây-ı ashâb-ı 'ukûl 199; mağzây-ı —-nümâ 481; vukû'ât-ı —-nümâ 1165; tedbîr-i —-nümâları 592; —-nümây-ı nisvân 103

İbrice Limanı (Mu'ârız Körfezi'nde vâki') 1178

İbrîm 393

İbşîr Paşa (Na'îmâ Târîhi'nde zikrî geçen) 43; etvâr-ı —-vârî 57

İbtidâ'; —-i Dâhil 203; Medrese-i —-i Hâric 605; —-i Hâric 221, 496

ibtilâ 279; çehre-i — 122; —y-ı meşreb-i telhveş 712

îcâb; derece-i — 184; hasbe'l-— 896; —ât 1039; —-ı bürûdet 341; —-ı hâl 1083, 1084, 1207; —-ı iltihâb 1022; —-ı irâde-i Mülûkâne 1275; —-ı maslahat 332, 356, 1205; —-ı münâferet 712; —ına göre hareket 1047; —-ı sarf-ı kemâl-i gayret/himmet 1243; —-ı tegayyür 557; —-ı vakt 1083, 1207; —-ı zemân 1095, 1262

icâbet; emr-i — 811; esb-süvâr-ı — 67; irtikâb-ı külfet-i — 128; lebbeyk-zen-i — 120; teklîf-i rûy-i — 128; zevrak-süvâr-ı — 157

îcâd 14, 17, 1035, 1259

îcârlicâre 152, 857; —ât 98

iclâ 9, 46, 56, 58, 60, 62, 70, 89, 131, 157, 168, 184, 185, 186, 187, 193, 196, 231, 256, 270, 298, 362, 395, 440, 455, 465, 477, 499, 538, 539, 544, 558, 566, 656, 660, 661, 664, 667, 668, 669, 687, 692, 701, 709, 710, 712, 731, 735, 757, 763, 764, 770, 775, 781, 808, 809, 813, 817, 819, 825, 826, 838, 840, 841, 845, 846, 859, 860, 902, 903, 904, 905, 906, 916, 918, 927, 935, 938, 951, 954, 1052, 1069, 1081, 1093, 1103, 1133, 1200, 1202, 1208, 1262; evâmir-i — 1103; — sûreti 1282

icmâ'-ı ümmet; mesâ'il-i — 104; —-i Ahmediyye 1168

icrâ 26, 36, 48, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 87, 88, 89n, 94, 101, 108, 117, 122, 123, 132, 142, 152, 155, 161, 173, 177, 181, 183, 207, 234, 238, 240, 242, 262, 277, 281, 285, 293, 294, 301, 311, 322, 327, 342, 354, 366, 367, 368, 377, 402, 413, 415, 430, 432, 444, 447, 449, 450, 455, 458, 461, 467, 475, 488, 494, 506, 522, 534, 549, 552, 553, 555, 557, 560, 561, 580, 584, 587, 588, 600, 615, 643, 646, 647, 660, 674, 675, 681, 685, 692, 698, 702, 706, 707, 708, 726, 728, 730, 732, 736, 741, 744, 747, 748, 752, 753, 755, 758, 760, 768, 771, 780, 790, 791, 798, 799, 800, 801, 818, 829, 832, 837, 847, 848, 859, 862, 866, 867, 872, 874, 891, 893, 897, 901, 902, 913, 926, 930, 934, 945, 947, 950, 955, 956, 958, 960, 962, 964, 966, 968, 972, 977, 982, 989, 992, 994, 1001, 1017, 1026, 1040, 1041, 1047, 1055, 1060, 1061, 1066, 1069, 1076, 1079, 1081, 1094, 1100, 1101, 1105, 1110, 1115, 1117, 1124, 1125, 1137, 1149, 1156, 1159, 1164, 1165, 1168, 1169, 1176, 1177, 1179, 1185, 1186, 1189, 1190, 1192, 1194, 1196, 1203, 1204, 1205, 1207, 1211, 1225, 1230, 1238, 1242, 1245, 1247, 1250, 1251, 1252, 1255, 1260, 1262, 1265, 1269, 1276, 1277, 1278; li-ecli'l-—' 25; menviyyâtını — 1103; sûret-i — 732; mâ fi'z-zamîrlerini — garazı 1204; — garazı 1204; —sına fâtiha-hân 123; —y-ı 'adâlet 681, 1031; —y-ı 'adâvet 368; —y-ı 'âdet-i ârâm 591; —y-ı 'âdet-i istirâhat 591; —y-ı 'amel 1042; —y-ı 'ukûbet 843; —y-ı agrâz-ı mâziyye sevdâsı 669; —y-ı ahkâm 169; —y-ı ahkâm-ı emr-i 'âlî 1142; —y-ı ahkâm-ı ferzâne 866; —y-ı ahkâm-ı kânûniyye 739; —y-ı ahkâm-ı siyâset 677; —y-ı ahkâm-ı şerî'at 587, 919; —y-ı ahkâm-ı şer'-i 'âlî 544; —y-ı cezâ 797, 843, 874, 1121, 1218, 1290; —y-ı cezâlar 796, 841, 1142, 1268; —y-ı cezây-ı mâ-yelîk 958; —y-ı cezây-ı sezâ 803; —y-ı cezây-ı sezâlar 693, 705, 1220; —y-ı emr-i Şâhâne 578; —y-ı fesâd 1068; —y-ı fi'l 1135; —y-ı garaz 368, 406, 563; —y-ı habâset 717, 838; —y-ı hevâ 697; —y-ı hevây-ı nefs-i müte'addî 113; —y-ı heves 697; —y-ı hıyânet 1209; —y-ı hükm-i kazâ 1247; —y-ı hükm-i şerî'at 1125; —y-ı iktizây-ı nefs.ü hevâ 1026; —y-ı intikâm 817; —y-ı irâde-i Mülûkâne 755; —y-ı irâde-i Şâhâne 578, 908; —y-ı kı'ide-i bey'at 156; —y-ı lâzime 1063; —y-ı lâzime-i diyânet 448; —y-ı lâzime-i nush/pend 743; —y-ı levâzım-ı hamiyyet 289; —y-ı levâzım-ı imtisâl-kârî 289; —y-ı levâzım-ı me'mûriyyet 524; —y-ı levâzım-ı te'dîbler 524; —y-ı maslahat 1204; —y-ı me'mûriyyet 261, 262, 297, 303, 317, 461, 994, 1205, 1221; —y-ı mefsedet 563; —y-ı mehâret 139; —y-ı mel'anet 1208, 1209; —y-ı merâm 128, 406, 1088, 1184; —y-ı merâsim-i 'izzet 634; —y-ı merâsim-i Başbuğ-dârî 318; —y-ı merâsim-i sem' u tâ'at 402, 1072; —y-ı merâsim-i taltîf 634; —y-ı merâsim-i tehaffuz 1016; —y-ı merâsim-i tevâfuk 346; —y-ı mezâk 502, 1050, 1107; —y-ı mezâkk-ı habâset-ittisâklar 890; —y-ı muktezâ 556, 916, 928, 930, 936, 1143; —y-ı muktezây-ı emr-i şerîf 1078; —y-ı muktezây-ı irâde-i seniyye 847; —y-ı muktezây-ı münîf 855, 856; —y-ı mücâzât 564, 781; —y-ı mükâfât 843; —y-ı niyyet 406; —y-ı niyyet-i fâside 868; —y-ı resm-i âdâb 812; —y-ı resm-i hoş-âmedî 512, 1223; —y-ı ru'ûnet 449; —y-ı rusûm 945; —y-ı sanâyi'-i âteş-bâzî 273; —y-ı siyâset 843; —y-ı siyâset-i Sultân 46; —y-ı şakâvet 716; —y-ı şart 615; —y-ı şer' 1029; —y-ı şerâyi'-i Nebeviyye 1168; —y-ı şurût 1068; —y-ı şurût-ı istîmân 307; —y-ı ta'zîr 267; —y-ı te'dîb 267, 294, 825, 839, 855; —y-ı tedâbîr-i rekîke 1133; —y-ı tehdîn 799; —y-ı tesallut 449; —y-ı tevessut 95

ictihâd 529, 743; sâlik-i tarîka-i — 531; —-ı hükm-i mes'ele 221; râyât-ı —lar 412; —lar 1035

ictimâ' 360, 1168; cüz'-i — 483; mâh-ı safer —ı 603, 1009; dâ'ire-i — 122; —-ı ashâb-ı kemâl 404; cüz'-i —-ı hakîkî 998; —-ı nâs 364; muharrem —ının 'âşiri 1009; —-i 'ulemâ'-i fuhûl 71; —-ı ümmet 404; kuvvet-i —iyye 181, 406; —lar 759

içlic ağası 102, 301; — gibi 301
İç Çukadâri 649, 954; — Ağa 290
İç-il 830; — Mutasarrıfı 830, 921, 1077; — Sancağı 313, 331, 906, 1011; — Sancağı Mutasarrıfı Paşa 520
iç il nizâmı 118
içlic kal'a 885; — makāmında 892
içlik 969
'îd; ba'de'l-— 117, 411; dâmen-bûsî-i tebrîk-i — 155; edây-ı salât-ı — 156; hilâl-i — 927; leyle-i — 155, 156, 1252; nümâyende-i — 927; resm-i tebrîk-i — 155, 156; salât-ı — 927; yevm-i — 156; hilâl-i —-âsâ 188; —eyn 945, 1239; —i fıtr 174, 585, 1251; —in ikinci günü 174; —i şerîf 156, 174, 1251, 1252, 1254; —-i şerîfin ikinci günü 244; —ler 945
i'dâm 31, 32, 47, 49, 62, 70, 79, 100, 128, 130, 137, 150, 190, 191, 213, 229, 232, 237, 248, 254, 277, 325, 324n, 362, 388, 401, 410, 414, 416, 417, 418, 441, 454, 472, 478, 480, 492, 507, 508, 536, 561, 562, 563, 564, 569, 577, 578, 583, 595, 638, 645, 657, 660, 669, 673, 680, 685, 694, 695, 697, 701, 704, 706, 708, 728, 730, 731, 732, 733, 744, 745, 747, 751, 752, 753, 767, 768, 769, 772, 780, 781, 786, 789, 790, 797, 798, 803, 806, 808, 809, 832, 833, 842, 865, 873, 879, 880, 893, 895, 898, 910, 928, 929, 930, 937, 938, 942, 955, 959, 961, 967, 968, 971, 982, 992, 993, 1014, 1020, 1026, 1053, 1055, 1063, 1084, 1088, 1103, 1107, 1134, 1135, 1143, 1152, 1166, 1170, 1171, 1177, 1181, 1183, 1184, 1189, 1207, 1220, 1221, 1223, 1224, 1225, 1227, 1229, 1233, 1263, 1265, 1279, 1282, 1290; li-ecli'l-— 55, 67; sebeb-i — 149, 166; siyâseten — 1249; suçlu suçsuz — etmek 1196; —-ı erâzil 507; —-ı eşkıyâ 507; —-ı Ocak 134; —-ı zu'afâ 1167; —lar 155, 365, 595, 732, 765, 809, 880, 1278
idâre 86, 206, 234, 291, 305, 312, 318, 326, 331, 332, 371, 372, 421, 430, 555, 605, 624, 627, 702, 727, 728, 729, 762, 763, 793, 798, 871, 885, 900, 909, 911, 970, 1000, 1106, 1166, 1221, 1267; gerden-dâde-i — 251; hîta-i — 444; hüsn-i — 342, 637, 702, 726, 1275; kadîmî sû'-i — 605; sûret-i — 1204; taht-ı — 277, 390, 431, 654, 969, 1158, 1164, 1270; 'uhde-i — 881; vüs'-i — 938; yed-i — 331, 560; zîr-i — 78, 79, 93, 311, 318, 431, 442, 444, 452, 453, 461, 518, 612, 864, 891, 900, 1076, 1110, 1122, 1194; — dimeleri 1221; — edemeyerek 682, 939; —-i akdâh-ı devâ'ir-i ceng ü peygâr 295; —-i akdâh-ı mahremânî 824; —-i akdâh-ı umûr 96; —-i asâkir 451, 486; —-i asker 414, 419, 494; —-i dâ'ire 906; —-i dâ'ire-i agavât 963; —-i dâr-i kalenderî 619; zîr-i —-i düstûrleri 1109; —-i ehâlî esbâbı 758; —-i fukarâ esbâbı 758; —-i hayr-zâne-i fülke-i sultâniyye 257; —-i îrâd 234; —-i kâffiye 41; —-i kelâm 1008; —-i masraf 234; —-i me'mûriyyet 966; —-i medâris 196; —-i memleket 165, 657; —-i mesârıf 942; —-i müdîrân 110; mâdde-i hüsn-i —-i mülkiyye 653; —-i mülkiyye 39; —-i sunûf-i asker 326; —-i ta'yînâtlar 309, 331, 332, 1204, 1205; —-i umûr 36, 754, 911, 918, 985, 1163, 1205; —-i umûr-i baluriyye 201; —-i umûr-i dâhiliyye eşgali 514; —-i umûr-i donanma 257; —-i umûr-i es'âr 204; —-i umûr-i memleket 1047; —-i umûr-i saltanat 150; —-i üserâ 555; —-i zâbitân 110; —-ler 900; — olunacağı 929; —sinde olan 1186
idbâr; hâk-nişîn-i — 33; mübeddel-i — 98; müterâci'-i semt-i — 1232; semt-i — 1181; vâdî-i — 100; bâ'is-i —lar 289
iddi'â 33, 150, 243, 338, 340, 342, 343, 378, 440, 531, 540, 555, 576, 611, 615, 960, 975, 976, 980, 1005, 1075, 1143, 1265; bast-ı — 869; esâs-ı — 1163; re'îs-i erbâb-ı — 157; — günü 803; iltimâs-ı mutazamminü'l-—lar 158; —-lar 615, 839; bilür bilmez —-y-ı gayet-i liyâkat 864; —-y-ı hulûs 1001; —-y-ı iktizây-ı katl-i 'âmm 1189; —-y-ı itâ'at eden cübelâ 147; —-y-ı mahviyyet 1001; —-y-ı mefâsid-i mübtenâlar 535; —-y-ı salâh 958; —-y-ı yegânegî 95
iddihâr 41, 63, 400, 596, 869, 1012, 1144, 1145; —-ı emvâl-i Beytülmâl-i Müslimîn 260; —-ı emvâl-i Beytülmâl-i Müslimîn çapulu 53
İdlîb Kasabası eşkıyâsı 787
idrâk 85, 104, 106, 908; 'adem-i — 148, 561; ashâb-ı — 292; bî-— 525; eser-i binây-ı — 867; kûteh-bîn-i dîde-i — 177; mâ-melek-i — 103; meslûbü'l-— 938; noksân-ı — 362; —-i 'avâm 85; —-i kazây-ı hâcet 1008; bâsıra-i —leri 823
İdrîs (Hz.) 19
İdrîs Paşa (Molla Paşa, Niğbolu ve Vidin Vâlîsi, Vidin Kal'ası Muhâfızlığı) 116, 266, 268, 397, 487, 644, 645, 653; — ma'iyyeti 306; —'nın Hazînedân 694
ifâ/ifâ' 262, 458, 554, 791, 792, 801, 833, 837, 874, 909, 945, 950, 972, 1039, 1083, 1127, 1244, 1251; ba'de'l-— 234; doğruluğu — 1122; —-i lâzime-i hâl 791; —-y-ı 'ahd 445; —-y-ı ferâ'iz-i cihâdiyye 1168; —-y-ı ferîza-i cihâd 448; —-y-ı hakk-ı uhuvvet 38; —-y-ı hükm-i kazâ 1121; —-y-ı lâzime-i me'mûriyyet 993, 1192; —-y-ı levâzım-ı hıdmet-kârî 77; —-y-ı levâzım-ı şükr-güzârî 77; —-y-ı mâ-fât 250; —-y-ı me'mûriyyet 320, 436, 652, 653, 700, 1229; —-y-ı mu'âvenet-i devlet/dîn 446; —-y-ı muhâbere 729; —-y-ı sadâkat 445; —-y-ı siyâset 1031; —-y-ı teşekkür 549, 563
ifâde 51, 91, 182, 183, 193, 213, 236, 258, 279, 309, 317, 347, 351, 357, 358, 359, 361, 369, 384, 397, 402, 449, 457, 479, 501, 505, 507, 512, 525, 543, 564, 594, 612, 613, 614, 615, 638, 660, 665, 676, 679, 705, 706, 710, 716, 718, 719, 729, 739, 741, 742, 747, 748, 754, 757, 758, 768, 769, 770, 780, 787, 790, 800, 803, 816, 824, 831, 838, 840, 843, 844, 861, 862, 864, 865, 869, 874, 886, 887, 909, 913, 914, 915, 918, 922, 926, 927, 929, 932, 935, 936, 940, 943, 946, 951, 953, 956, 958, 967, 968, 970, 972, 976, 982, 985, 995, 1004, 1005, 1007, 1011, 1031, 1040, 1047, 1057, 1066, 1067, 1075, 1076, 1085, 1087, 1095, 1096, 1099, 1109, 1117, 1118, 1125, 1126, 1128, 1131, 1133, 1144, 1148, 1150, 1151, 1153, 1154, 1156, 1159, 1161, 1164, 1173, 1176, 1177, 1182, 1191, 1192, 1194, 1196, 1197, 1199, 1203, 1206, 1207, 1211, 1213, 1214, 1216,

1220, 1221, 1223, 1229, 1242, 1244, 1247, 1252, 1259, 1263, 1267, 1268, 1272, 1275, 1283, 1291; hâllerini — 928, 980; meydân-ı — 175; —-i hakîkat-i mâ fi'l-bâl 20; —-i hâl 699, 706, 784, 846, 908, 1003, 1149, 1161, 1176, 1190, 1206, 1222, 1228, 1238; —-i keyfiyyet 920, 966, 1169, 1189; —-i mâdde 676; —-i menâfi'-i asliyye-i ittifâk 36; —-i merâm 638, 1102; —-i savb-ı veliyy-i ni'met 805; —-i sûret-i hâl 1272; —-i vâki'-i hâl 791; —ler/ifâdât 322, 337, 356, 366, 399, 412, 413, 649, 886, 894, 923, 988, 1001, 1011, 1114, 1147, 1204, 1205, 1206, 1215, 1221

'iffet 513, 587, 640; ashâb-ı — 195, 903; hâris-i hâssa-i — 591; ibrâz-ı — 649

ifhâm 23, 65n, 973, 990, 1094, 1184, 1268, 1277; zamîninde olanı — 1247; —en 692

ifnâ 36, 41, 122, 298, 361, 362, 473, 543, 593, 798,851, 897, 925, 1015, 1103, 1234, 1282; sebeb-i — 166; —y-ı zu'afây-ı nâ-sezâ 1103

ifsâd 21, 22, 36, 79, 209, 298, 330, 470, 567, 595, 691, 695, 701, 706, 744, 788, 840, 852, 867, 879, 927, 930, 971, 981, 983, 1012, 1013, 1015, 1059, 1077, 1125, 1130, 1147, 1177, 1247, 1285; akvây-ı esbâb-ı — 1083; cihet-i — 1013; — dâ'iyesi 328; — garazı 614; —-ı bilâd 730; —-ı eşrâr 373; —-ı ezhân-ı bî-mağzân 46; —-ı i'tikad-ı 'avâmm 593; —-ı i'tikad-ı askeriyân 593; —lar 980; — tarîkası 454

iftâ 242, 530, 635, 1025; ilbâs-i hil'at-i Sadr-ı — 588; makâm-ı — 499; mesned-i — 26; sezâvâr-ı mesned-i — 54, 157; temşiyet-i umûr-i — 498; —lar 409

iftâr 108, 109, 116, 1219; ba'de'l— 114, 1219; da'vet-i — 114; — 'avdeti 116; — gicesi 110; —iyye 134

İftâriyye Köşkü 492

iftihâr; bâ'is-i — 298; kesb-i — 48; mâye-i — 232; mûcib-i — 232; neşr-i 'anber-bûy-i — 48; tafra-fürûş-i — 115; vâye-dâr-ı — 599; —-ı ma'ârif-şi'ârân-ı enâm 27

iftirâ 34, 41, 57, 70, 194, 258, 455, 733, 815, 929, 940; 'azv-i — 860, 869; dehen-güşây-ı — 147; hisse-mend-i sihâm-ı — 817; mazhar-ı — 9; râyiha-i — 15; — makûlesi 68

igfâl 22, 35, 39, 251, 455, 456, 461, 522, 594, 741, 747, 838, 859, 869, 896, 938, 941, 980, 989, 993, 1013, 1022, 1033, 1053, 1083, 1108, 1123, 1204, 1211, 1223, 1228, 1283; kasd-ı — 535; mekr-i — 1032; mirvaha-zenî-i — 454; sûret-i — 124; tarîka-i — 978; verây-ı perde-i — 65; —-i kader ü kazâ 498; —-i kebîr 132; —-i sagîr 132; —-i Şeyhulislâm 375; —-i vicâde-i kişver-gîr 1045; —ler 1212; — vechi 1279

igmâz 23, 191, 649, 1062; metrûk-i vâdî-yi — 1267; —-ı 'ayn 716; —-ı 'ayn-ı im'ân 270; —-ı yek-çeşm 236; — mu'âmelesi 954, 957

igrâ 59, 98, 111, 134, 135, 138, 296, 592, 597, 822, 869, 809, 902, 979, 1083, 1133, 1187, 1192

igrâk 54, 463, 1063, 1185; —-ı sefâyin 678; — kasdı 354

igtinâm 62, 191, 254, 416, 898, 1063, 1108, 1130, 1139, 1172, 1189; —-ı iltifât 115; —-ı in'âm 115

igvâ 455, 456, 535, 597, 733, 735, 907, 908, 971, 1187, 1192, 1247; envâ'-ı — 819; mirvaha-i — 200; —'-i şeytânî 1068; —y-ı ehl-i nifâk 141; kabûl-i —y-ı şeyâtîn-i ins 132

iğbirâr 1004, 1008; bâ'is-i — 228, 512; izhâr-ı — 96, 1281; mûcib-i — 117, 154, 301, 945; şâ'ibe-i — 91; tetarruk-ı — 249; —-ı kalb-i hazret-i Şehriyârî 986; —-ı mir'ât-i kalb-i cihân-nümây-ı Mülûkâne 687

ihâle 297, 326, 331, 521, 523, 535, 537, 580, 624, 627, 654, 662, 679, 680, 691, 700, 702, 708, 709, 726, 727, 735, 754, 759, 765, 768, 770, 771, 782, 803, 804, 812, 818, 832, 859, 884, 904, 908, 944, 950, 956, 982, 994, 1000, 1038, 1052, 1111, 1120, 1197, 1198, 1250, 1270, 1289; —-i 'uhde-i istihkak 165; —-i 'uhde-i liyâkat 165; —-i bâdbân 1226; —-i enzâr-ı basîret 420, 1002; —-i eyâdî-yi zebânî-yi nâr 32; —-i nigâh 1201; —-i sem' 1201; —-i sem'-i i'tibâr 1244; —-i takdîr-i Kird-kâr 176; —-i umûr 170

ihânet 76, 77, 78, 79, 447, 449, 453, 522, 981, 1064, 1116, 1125, 1128, 1179, 1206, 1209; envâ'-ı — 1207; —-i fâhişe 813

ihbâr 30, 32, 41, 70, 79, 122, 210, 230, 258, 268, 271, 276, 283, 291, 312, 319, 328, 341, 347, 354, 377, 396, 402, 407, 410, 419, 437, 463, 480, 490, 504, 507, 512, 525, 532, 547, 615, 627, 647, 684, 686, 709, 732, 734, 746, 748, 769, 770, 792, 793, 798, 800, 833, 843, 844, 847, 855, 864, 865, 870, 874, 879, 886, 899, 905, 908, 917, 930, 936, 940, 966, 968, 972, 986, 987, 988, 999, 1000, 1004, 1005, 1015, 1016, 1023, 1054, 1057, 1066, 1075, 1081, 1085, 1098, 1105, 111; bk. 1154, 1163, 1166, 1175, 1176, 1178, 1191, 1193, 1197, 1203, 1207, 1210, 1213, 1220, 1223, 1224, 1225, 1227, 1243, 1244, 1245, 1259, 1273, 1284, 1288; bi'l— 287, 311, 371, 419, 677, 748, 777, 915; bilâ— 849; hâllerini — 980; —lar 308, 916

ihdâ 41, 42, 198, 237, 412, 501, 798, 800, 814

ihdâs 39, 46, 62, 66n, 85, 115, 388, 554, 555, 568, 612, 856, 929, 1072, 1215, 1228; — eyledikleri 743; —-i envâ'-ı âşûb 1167; —-i envâ'-ı hurûb 1167; —-i kîl ü kal 504

ihfâlihfâ' 21, 70, 215, 401, 455, 562, 669, 715, 732, 818, 840, 841, 847, 910, 935, 941, 979, 1008, 1067, 1100, 1107, 1154, 1175, 1214, 1225, 1237, 1262, 1277, 1290; bi'l— 631; iktizây-ı — 1057; —en 1070; —y-ı a'yün-i ehl-i fünûn 737

ihlâl 21, 22, 35, 40, 70, 209, 594, 667, 701, 745, 757, 781, 788, 839, 862, 948, 971, 979, 981, 1013, 1022, 1033, 1061, 1105, 1228, 1247, 1285; de'b-i kadîm-i erbâb-ı — 124; halkın ezhânını — 40; mâ'il-i — 966; mutâla'a-i 'âkıbet-i seyyi'ât-i — 35; teba'a-i erbâb-ı — 150; zîr-i perde-i hafâdan — 1285; — dâ'iyesi 328; —-i âsâyiş 1123; —-i bilâd 797, 905; —-i dâd ü sitâd-ı 'ibâd 776; —-i ezhân 455; —-i ezhân-ı 'ibâd 730; —-i ezhân-ı akrân 181; —-i ezhân-ı levendân 257; —-i ezhân-ı nev-resân 257; —-i ezhân-ı ra'iyyet tarîkı 249; —-i ezhân-ı sâde-dilân 593; —-i ezhân-i sükkân 209; —-i i'tikad-

ı 'ibâd 531; —-i nizâm 330; —-i ra'iyyet 1062; —-i serhad 320; —-pezîr 759; — tarîkası 454

ihlâs 297, 412, 458; ibrâz-ı —208

ihmâl 862; bilâ-imhâl ve lâ— 1230; düçâr-ı — 1198; metrûk-i vâdî-i — 663; —-i vakt ü hâl 865

ihrâc 294, 299, 303, 304, 312, 319, 321, 349, 369, 370, 371, 385, 386, 387, 388, 392, 394, 403, 442, 443, 444, 447, 448, 453, 460, 464, 467, 482, 483, 484, 486, 511, 515, 516, 522, 523, 524, 526, 537, 577, 623, 690, 705, 716, 741, 743, 766, 767, 782, 796, 804, 819, 822, 861, 862, 884, 893, 896, 905, 910, 919, 922, 928, 934, 942, 949, 980, 986, 987, 988, 994, 1015, 1016, 1017, 1047, 1054, 1078, 1098, 1099, 1111, 1116, 1121, 1149, 1154, 1158, 1168, 1172, 1175, 1182, 1183, 1185, 1197, 1203, 1207, 1208, 1210, 1213, 1214, 1242, 1265, 1270; me'mûr-i — 371; yerlü yerinden — 467, 696; —-ı tuğ 226; —-i donanma 1174; —lar 370, 521, 524, 556

ihrâk 54, 130, 140, 141, 147, 152, 236, 344, 353, 464, 484, 597, 672, 728, 1002, 1003, 1063, 1147, 1185, 1218, 1226, 1240, 1245, 1273; —an 1180; — bi'n-nâr 57, 133, 247, 248, 576, 823, 1012, 1063, 1199, 1273, 1291; —-ı nâr-ı tuğyân 153; —-ı sefâyin 678; —-ı sefâyin-i İslâmiyye 531; —-ı sefâyin-i Sultânî 54; —lar 463

ihrâm 350; beyâz — 350; elvân — 350; —-bend-i 'azîmet-i Harem-i muhterem 587; Cezâyir —ı 350

ihsân 26, 36, 44, 51, 70, 84, 108, 124, 185, 193, 213, 214, 266, 268, 284, 286, 290, 293, 303, 323, 348, 350, 373, 377, 389, 430, 432, 433, 435, 438, 439, 456, 461, 462, 482, 487, 493, 497, 515, 536, 539, 565, 569, 574, 604, 617, 618, 628, 629, 641, 655, 662, 667, 679, 688, 691, 693, 700, 709 711, 734, 750, 754, 755, 771, 777, 782, 863, 893, 900, 920, 925, 944, 966, 967, 968, 1008, 1024, 1103, 1168, 1188, 1213, 1225, 1267, 1279, 1289; câdde-i — 807; envâ'-ı — 621, 649, 795; kasd-ı — 808; müstağrak-ı — 829; sâye-i — 61; vesîle-i — 814, 837; —-ı Cihân-bahşâne 65; bezl-i —-ı firâvân 924; —-ı firâvân 639; —-ı hazret-i Şehriyârî 994; —-ı Husrevâne 992; —-ı hümâyûn 488; —-ı hümâyûn-i Şâhâne 1051; —-ı mücevherât-ı firâvân 634; —-ı Mülûkâne 1218; —-ı Pâdişâhî 995; —-ı rütbe-i vâlây-ı Vezâret 432; —-ı Şâhâne 736, 767, 988, 992, 994, 995, 1194, 1250, 1254, 1282; —-ı şâyân 764; —-ı Şehriyâr-ı deryâ-nevâl 670; —lar 864

İhsân Efendi (Mümeyyiz, Bursa Mukata'acısı) 161

ihtâr 800, 862, 865, 984, 993, 1133, 1173, 1194, 1200, 1277, 1277; medâr-ı — 823; sûret-i — 278, 746; —ât 322, 397, 981

ihtidâ; bâ'is-i tarîk-ı — 69

ihtifâ 32, 480, 537, 830, 872, 897, 905, 979, 1165, 1166, 1223, 1266, 1276, 1282; mahall-i — 228, 229; mu'tekif-i kûşe-i — 947; semt-i — 121; terk-i zâviye-i — 229; zîr-i hasîr-i — 1028; esnây-ı —lar 229

ihtikâr; eyâdî-i — 1144, 1145; mûcib-i — 232; sermâye-i — 596; — dâ'iyesi 204

ihtilâf 65, 319, 542, 624, 1014, 1027, 1029, 1066; bî-— 1050; sûret-i — 660; —âne 882; —-ı dîn 1043; —-ı küllî 818; —-ı mezheb 820, 915; —-ı sâ'ir-i sunûf 406; —-ı sûrî 345, 530; —sızca 1094

ihtilâl 29, 104, 123, 276, 294, 303, 305, 352, 371, 549, 624, 657, 660, 704, 727, 728, 741, 744, 745, 754, 765, 769, 819, 821, 823, 830, 870, 873, 888, 905, 928, 947, 949, 954, 955, 959, 969, 980, 982, 1022, 1086, 1137, 1145, 1146, 1155, 1156, 1158, 1160, 1177, 1239, 1268, 1288; âsûde-i tâbiş-i — 22; def'-i — 78, 205, 1106; envâ'-ı — 249, 740, 1105; hây-hûy-i — 144; hengâm-ı — 955; îka'-ı — 746; îkâz-ı — 949; mâdde-i iltihâbiyye-i — 454; mûcib-i — 730; mukaddimât-ı — 210, 927; mutâla'a-i 'âkıbet-i seyyi'ât-i — 35; müzâkere-i esbâb-ı — 1061; nâ'ire-i — 948; rehîn-i — 827; tetarruk-ı — 249; tezâyüd-i — 546; vakt-i — 1161; —ât-ı 'amîmîe 1251; yeni başdan bir — çıkarmak 735; —-i 'azîm 875, 967; —-i belde 844; —-i beide-i şerîfe 918; —-i dâ'ire 827; —-i dîn 991; —-i dimâğ 1008; — ihdâsı 537; — îka'ı 897; mü'eddî-i —-i kesîr 661; —-i memleket 781, 904; —-i merkom 844; —-i mezkûr 953; —-i nizâm-ı nukûd 911; mü'eddî-i —-i sâ'ir 573; —-i şîrâze-i âsâyiş-i belde 756; —-i şîrâze-i nizâm-ı memleket 770; —-i zihn 121, 702, 732; —ler 735, 938, 1155, 1164, 1269; ef'âl-i —-me'âl 993; bâdî-i — olanlar 958

ihtimâl 128, 306, 311, 409, 506, 647, 660, 747, 836, 862, 869, 883, 929, 1017, 1083, 1103, 1107, 1142, 1176, 1186, 1261, 1264, 1282; 'adîmü'l— 124, 243, 391, 1200; agleb-i — 223, 647, 1022; ba'îdü'l-— 678; ber-dûş-i — 185; gâlib-i — 870; hâl-i mensiyyü'l-— 1133; sedd-i bâb-ı — 57; —ât 508; —-i fursat-ı yağmâ 264; —-i kîl ü kâl 1198

ihtimâm 29, 38, 39, 66n, 280, 285, 287, 292, 303, 310, 325, 329 390, 397, 398, 401, 405, 403, 415, 420, 442, 466, 532, 533, 536, 556, 567, 568, 569, 595, 617, 632, 638, 648, 657, 658, 672, 681, 687, 700, 702, 727, 731, 738, 749, 760, 765, 769, 774, 780, 783, 784, 788, 790, 855, 871, 895, 912, 919, 930, 945, 949, 951, 952, 994, 1002, 1003, 1012, 1017, 1020, 1038, 1067, 1071, 1075, 1076, 1077, 1083, 1086, 1096, 1097, 1105, 1110, 1136, 1158, 1168, 1175, 1183, 1194, 1207, 1209, 1211, 1227, 1234, 1243, 1244, 1250, 1251, 1254, 1274, 1286; 'adem-i — 558; bezl-i nakdîne-i — 827; der-'uhde-i — 328; gerden-i — 105; heves-i — 672; kemâl-i — 653, 741, 807, 954, 990, 1012, 1085, 1154, 1271 653, 741, 807, 954, 990, 1012, 1085, 1154, 1271; küllî — 952; lâzımü'l-— 702; mehâmm-ı lâzımü'l-— 515; mehâmm-ı vâcibü'l-— 521, 827; me'mûr-i — 291; mezîd-i — 354, 516, 1150; nasb-ı nefs-i — 1000; sarf-ı — 261, 291; sarf-ı cell-i — 298; —-ı 'azîm 349; —-ı bisyâr 50; —-ı kesîr 208, 945; —-ı lâzıme-i basîret 1044; —-ı lâzime-i teyakkuz 1044; —-ı mâ-lâ-kelâm 26, 591, 1209; —-ı mevfûr 327, 680; —-ı Şâhâne 12, 533; —-ı tâmm 388, 394, 557, 663; sâ'id-i —ı teşmîr 173; —lu 398

İhtiman Kazâsı 286

ihtirâ' 14 17, 85, 1038; —-ı ekâzîb 1287
ihtirâm 44, 104, 909, 1293n; bi'l-'izzi ve'l-— 29; lâzime-i — 621; mazhar-ı — 750; nisâb-ı — 92
ihtirâz 47, 543, 909, 1040; çeşm-zâd-ı — 274; emr-i — 541, 542; —en 35, 1163; —-ı sûret-i nâmarzıyye-i şakâvet/tuğyân 271; —-i nümâyiş-i te'essüf 176; —-i nümâyiş-i tengî 176
ihtişâm 301, 1136; terk-i — 1169; —lu 102
ihtiyâc 65, 459, 858, 1144, 1145, 1200, 1243; eşedd-i — 398, 1175; vakt-i — 594; —-ı 'âmme-i zarûriyye 853; —-ı beyân 714; —-ı ta'rîf 714; —lar 968
ihtiyâl 869, 1036; dâmen-i — 924; fenn-i — 205; perde-i — 979
ihtiyâr 35, 527, 770, 844, 857, 866, 924, 1021, 1088, 1243; bî-— 455, 531; bî-şu'ûr — 1121; sâlib-i — 183; —-ı belây-ı gür eden 149; —-ı envâ'-ı meşakkat/ta'b 39; —-ı ferâgat 533; —-ı imhâl 1004; —-ı mazarrat 250; —-ı Şehriyâr-ı kadr-âşinâ 498; —-ı terk-i teksîr 1046; —-ı vakt-i sa'âdet 26; — kimseler 695; —lar/ihtiyârân 377, 519, 844; —ları ma'rifeti 1086; —lığına rahmen 813; — olunmağla 47
ihtiyât 295, 946, 1040, 1076, 1127, 1128, 1194; bilâ-— 525; emr-i — 983, 1173, 1187; ka'ide-i — 328, 506, 1097; lâzime-i — 450, 1096; levâzım-ı — 321, 415, 1131; li-ecli'l-— 1015; merâsim-i — 399, 922; sedd-i bâb-ı — 125; şerâ'it-i — 183; —ât 1127; —en 1138, 1172; lâzime-i —-ı hükümrânî 975; tedâbîr-i —iyye 347, 1286; tertîbât-ı —iyye 1274, 1286; —lar 1096
ihvân 194, 1053; —-ı dîn 1037; —-ı Kıristiyân 1040
İhyâ Efendi (Mektûbî, müsellem-i şi'r u inşâ) 607
ihyâ/ihyâ' 42, 76, 80, 590, 664, 851, 1200; ümmîd-i — 609; —-i kelimetullâhi'l-'ulyâ 76; —-i mevât 1144; —-i sünnet-i Rasûlullah 1136; —-kerde 868
ikâme 40, 415, 668, 706, 726, 766, 770, 772, 783, 831, 908, 909, 923, 986, 1078, 1194, 1205; —-i ferîza-i cihâd 453; —-i ferîza-i gazâ 453
ikâmet 105, 171, 178, 190, 217, 255, 261, 262, 272, 293, 296, 298, 303, 306, 309, 318, 320, 321, 323, 340, 392, 419, 457, 469, 472, 485, 488, 498, 499, 511, 515, 518, 539, 574, 576, 578, 580, 586, 588, 602, 611, 642, 661, 666, 674, 680, 683, 693, 694, 697, 702, 704, 705, 706, 710, 713, 729, 740, 743, 751, 754, 757, 763, 768, 770, 775, 779, 780, 782, 796, 812, 813, 814, 815, 817, 829, 830, 834, 840, 842, 844, 847, 848, 862, 870, 872, 873, 874, 875, 880, 884, 888, 897, 901, 905, 906, 909, 919, 926, 935, 955, 961, 964, 990, 993, 994, 1000, 1002, 1003, 1015, 1019, 1077, 1078, 1080, 1097, 1120, 1166, 1170, 1183, 1202, 1207, 1222, 1249, 1250, 1255, 1278, 1279, 1282, 1288, 1289; darb-ı mıyâm-ı — 274, 407, 489, 49; edebiyle — 897; fekk-i hadîd-i — 256; fekk-i lenger-i — 1162, 1177, 1267; lenger-endâz-ı — 172, 472, 1152; lenger-gîr-i — 1120; mahall-i — 710, 906, 990, 1250; me'mûr-i — 45, 49, 220, 320, 414, 451, 488, 499, 507, 511, 512, 544, 566, 598, 623, 642, 651, 815, 832, 870, 959, 962, 990; menfiyyen — 919; muztarr-ı — 565; nasb-ı luyâm-ı — 287, 525; —-i mesned-i Meşîhat 608; —-i 'örfiyyeler 685; —ler 293, 756, 757, 1183
îkâz 614, 682, 693, 923, 968, 978, 983, 984, 1084, 1097, 1123, 1173; âmâde-i — 1022; hâb-ı gafletden — 1168; — gûne 1104; —-ı fesâd 287; —-ı fiten-i uhrâ 1025; —-ı fitne 287, 771, 1177; —-ı fitne sûretleri 507; —-ı ihtilâl 949; —-ı şûriş 949
ikbâl 66n, 569, 869, 986; ashâb-ı — 961, 1022; bi'l-'izzi ve'l-— 26; der-ceyb-i bânûy-i — 487; dest-i — 212; hasr-ı — 933; hazîne-i — 430; kemâl-i — 588; kesb-i — 43; meşâm-ı râyiha-i — 639; meyyâl-ı — 934; mûcib-i tezâyüd-i — 236; mütehayyiz-i kemâl-i — 1030; neyyire-i — 731; neyyiru'n-nevbe-i — 688; nîm-hande-i — 937; rukabây-ı hâlet-i — 933; sekr-i — 631; ser-meclis-i siyeh-mestân-ı hâlet-i — 868; siyeh-mestî-i — 106; tehî-dest-i — 608; teşrîf-i âgûş-i kabile-i — 25; tûfân-ı — 57; vakt-i — 640; —-i 'âcil 999; müstefâd-ı —-i mâder-zâd 558; —-i mezâlim-me'âl 1198; —-i zevc 514; dûş-i —ler 54; keştî-i —ler 106; —perest eşhâs-ı ma'dûde 104; —-perest-i dünyâ 41
ikdâm 39, 47, 78, 79, 113, 133, 222, 310, 329, 355, 369, 372, 387, 390, 413, 414, 420, 445, 447, 466, 485, 523, 532, 577, 578, 595, 616, 657, 668, 681, 687, 691, 700, 702, 726, 738, 739, 741, 780, 788, 801, 908, 923, 968, 994, 1011, 1012, 1013, 1017, 1038, 1077, 1083, 1110, 1147, 1180, 1183, 1194, 1198, 1207, 1209, 1221, 1234, 1254, 1270, 1272, 1277; bu rütbe — 406; dü-bâlâ — 92; isbât-ı akdâm-ı — 478; kadem-i pür-— 231; kemâl-i — 303, 1014, 1243; nasb-ı nefs-i — 288; rahş-sûvâr-ı — 155; sarf-ı nûrû-yi — 274; tahrîk-i — 123, 135, 194; vesîle-i — 1040; zor-bâzûy-i — 270; —-ı akdem-i mehâm 1184; —-ı bî-fütûr 274; —-ı hazret-i Şehinşâh-ı fermân-revâ 256; —-ı mâ-lâkelâm 242; —-ı Şâhâne 533; —-ı tâm/tâmm 385, 533, 535, 577, 591, 892, 1209; sâ'id-i —lar 122lar 923
ikilik 1145; — kat' 1144; — kat' olunduğu sûretde 1145
ikmâl 175, 188, 375, 578, 592, 604, 621, 634, 652, 692, 702, 917, 950, 952, 954, 994, 1027, 1101, 1115, 1142, 1166, 1169, 1186, 1209; resîde-i — 784; —-i kuvvet-i zâtiyye 76; —-i me'mûriyyet 642; —-i şân-ı devlet 176
ikrâh 882; ber-vech-i — 1167
ikrâm 60, 186, 198, 238, 270, 299, 362, 401, 482, 583, 606, 618, 649, 650, 894, 925, 967, 979, 1028, 1068, 1139, 1211, 1235; ba'de'l-— 832; ka'ide-i — 893; mazhar-ı — 213, 618, 649, 829; mazhar-ı envâ'-ı — 570; sezâvâr-ı — 864; merbût-ı istabl-ı — 154; mükâfam-ı mazhar-ı — 808; nâ'il-i — 156, 978; sûret-i — 210; şâyân-ı — 816; şâyeste-i — 962; telakkî bi'l-— 299; — ber-ikrâm 973; —-ı Pâdişâhâne 367; —-ı Pâdişâhî 617; —-ı Şâhâne 966; —-ı Şeyhulislâm 628; mazhar-ı —lar 375; —lar 120
iksâ 58, 107, 108, 237, 488, 668, 669, 692, 893, 1004, 1119
iktidâ 41; vâcibe-i zimmet-i — 194; 'adem-i —lar 136

iktidâr 297, 412, 414, 483, 502, 663, 697, 883, 985, 1041, 1043, 1094, 1107, 1191, 1207, 1226, 1277; a'dâ'-i kaviyyü'l-— 113; 'adem-i — 39, 106, 119, 149, 199, 216, 1032, 1052, 1232; aşhâb-ı — 790, 1269; bakıyye-i kâr-güzârân-ı erbâb-ı — 283; bezl-i — 269, 273, 706; bî-— 622; bilâ-— 1052; envâr-ı âsâr-ı erbâb-ı fazl u — 23; hasbe'l-— 1200; hasbe'l-yesâr ve'l-— 1083; hasm-ı kaviyyü'l-— 977; istikmâl-i esbab-ı — 38; izâ'a-i sunra-i — 228; kaviyyü'l-— 215, 283, 521, 653, 921, 945, 946, 1120, 1148; kesb-i — 681, 1002; mesânid-i — 865; racül-i sâhib-i — 20; sâhib-i — 312, 434, 521; sarf-ı — 92, 211, 249, 393, 491, 948; sarf-ı cell-i — 434; sarf-ı mâ-melek-i — 68, 506, 960; sarf-ı nîrû-yi — 221; sarf-ı yevmiyye-i — 271; sebeb-i — 882; sermâye-i — 832; tahsîl-i esmân-ı — 644; takviye-i — 928; takviye-i bâzûy-i — 680, 752, 831, 837, 957; teceddüd-i kuvvet-i bâzûy-i — 288; teksîr-i — 127, 570; —ı bî-şumâr 1040; —ı cüz'iyyesinin meseli 122; takviye-i bâzûy-i —î 1016; sâhib-i —lar 314

iktihâm 128, 216, 298, 328, 355, 390, 392, 471, 1108, 1170, 1180, 1218, 1290, 1292; âverde-i pençe-i — 209

iktizâ/iktizâ' 294, 295, 310, 318, 322, 420, 1205, 1253; bi-hasebi'l-— 530, 1212; bi'l-— 498; bilâ-— 436; hîn-i — 114, 125, 481, 1035; hasbe'l-— 175, 280, 306, 383, 392, 407, 420, 452, 501, 543, 544, 561 627, 631, 642, 707, 976, 1003; lede'l-— 298, 433; vakt-i — 318; —y-ı 'azl 573; —y-ı diyânet 1125; —y-ı gerdiş-i çerh-ı gerdân 76; —y-ı hakk-ı velâ 1280; —y-ı hakkâniyyet 1194; —y-ı hâl 413, 1209; —y-ı hükm-i kazâ 1188; —y-ı ibkâ'-i Vezâret 1200; —y-ı ihfâ 1057; —y-ı irâde-i 'aliyye 1206, 1210; —y-ı irâde-i hazret-i Şehriyârî 1213; —y-ı irâde-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhî 1291; —y-ı irâde-i Şâhâne 1128; —y-ı ittihâd-ı tarîk-ı 'ukalâ 1027; —y-ı kazâ'-i Rabb-i 'Izzet 1134; —y-ı ketm 1057; —y-ı kudret-i cenâb-ı Rabbü'l-'ibâd 1025; —y-ı şerî'at-i mutahhere 1275; —y-ı tabî'at 1023; —y-ı takdîr-i mümteni'u't-tagyîr 297; —y-ı tâlî' 1042; —y-ı te'dibler 855; —y-ı tebdîl 573; —y-ı tıynet 126; —y-ı vakt 413, 1209; —y-ı vakt ü hâl 978, 1027

il 444; —'Aşîreti Beyi 708; —ler harâb 681

'ilâc 252, 359, 375, 1288; bî-— 153, 481, 1140, 1218, 1246; lâ-— 408, 435, 525, 648; mâni'-i icrây-ı kavâ'id-i — 1200; meşgûl-i — 871; müştagil-i — 255; seyf-i semm-i helâhil —ât 252; —ât 252; —ı 'acûz 232; —ı metrûk 360; —ı rûhânî-i sıhhat-rehîn 567; —lar 636, 792; — talebi 359

İlâhî; 'akl-i — 20; cezây-ı — 1167; dergâh-ı — 101; dergâh-ı cenâb-ı — 1241; emr-i — 280; feyz-i — 1167; gazab-ı — 1123; hulâf-ı emr-i — 102; hulâf-ı rızây-ı — 714; hükm-i — 481; hükm-i kat'iyy-i — 1083; intikâm-ı — 1226; irsâl-i — 282; kahr-ı — 561, 1123; kânûn-i — 404; mahz-ı nasr-ı — 399; mazhar-ı fevz-i — 19; mazhar-ı nusrat-ı — 19; mazhar-ı te'yîdât-ı — 12; mebgûz-ı — 1261; müheyyic-i gazab-ı — 585; tahfîf-i âyât-ı Cenâb-ı — 280; vedî'a-i — 12; zıll-ı zalîl-i — 251; zuhûr-i cezây-ı — 569; hudûd-i —'yi tecâvüze başlamış 1168; 'âdet-i —yye 33, 56; ahkâm-ı —yye 366; 'atıyye-i behiyye-i —yye 548; eltâf-ı —yye 292, 1084, 1099; eltâf-ı hafiyye-i —yye 691; kudret-i —yye 483; serâ-perde-i kudret-i —yye 1021; te'yîdât-ı —yye 887; zuhûrât-ı —iyye 575; zuhûr-i gayret-i —yye 638

i'lâ'-i/i'lây-ı kelimetullâh 1136, 1169

i'lâm 18, 23, 150, 213, 282, 294, 305, 369, 369, 384, 388, 394, 410, 445, 615, 638, 677, 695, 728, 730, 742, 760, 769, 840, 872, 875, 881, 932, 948, 953, 956, 967, 990, 995, 1017, 1054, 1114, 1133, 1136, 1142, 1150, 1154, 1172, 1174, 1182, 1218, 1230, 1236, 1255; ahbâr-ı — 936; çatal — 906; —ât 482, 1174; —en 692; —ı hakîkat-i merâm 191; —ı hâl 430, 1142; —ı mezkûr 1154; —ı şer'i 681, 922; —lar 522, 1174

i'lân 11, 21, 83, 114, 120, 123, 127, 130, 144, 147, 148, 149, 150, 174, 177, 178, 181, 182, 184, 209, 222, 227, 260, 322, 329, 330, 333, 343, 357, 367, 379, 382, 402, 403, 410, 479, 506, 528, 571, 572, 604, 614, 624, 627, 691, 698, 716, 752, 828, 856, 885, 887, 893, 958, 977, 978, 982, 987, 990, 1001, 1024, 1034, 1048, 1057, 1084, 1099, 1123, 1128, 1147, 1163, 1188, 1194, 1205, 1217, 1218, 1229, 1231, 1236, 1238, 1239, 1251, 1261, 1266; nihâde-i meydân-ı — 209; şâhik-ı — 147; —ı aşhâb-ı basîret ü irfân 528; —ı fesâd-ı 'âmm 1035; —ı fısk 925; —ı harb 248, 1044, 1287; —ı hıyânet 1172; —ı 'isyân 925, 1075, 1129; —ı kemâl-i beşâşet 1052; —ı meserret 701; —ı muhâlefât 344; —ı siyâset 968; —ı sûret-i muhâsara 136; —ı sürûr 510; —ı teferrüd 562; —ı terâzî 1159; —ı tuğyân 562, 1036, 1137, 1259; — mu'âmelesi 177

ilbâs 58, 290, 443, 482, 668, 669, 692, 893, 894, 954, 985, 995, 1139; —i ferve 1276; —i haftân-ı Tercemânî 1127; —i hil'at 70, 84, 228, 302, 488, 565, 570, 655, 956, 1112, 1281; —i hil'at-i beyzâ 54; —i hil'at-i beyzây-ı Fetvâ 498; —i hil'at-i fâhire 85; —i hil'at-i mukaddimetü'l-'inâyet 13; —i hil'at-i Sadâret 1119, 1131, 1133; —i hil'at-i Sadr-ı İftâ 588; —i hil'at-i semmûr 179; —i hil'at-i Vezâret 512; —i tâc 820

İlbasan 986; — Kal'ası 981, 986; — Sancağı 580, 662, 983, 986; — Sancağı Mutasarrıfı 187, 662

İlbaşı-oğlu (Zile Kazâsı Voyvodası) 519

ilgâ 36, 42, 46, 56, 87, 88, 98, 130, 145, 231, 326, 395, 429, 477, 728, 918, 920, 975, 982, 1088, 1120

ilhâk 162, 223, 223, 399, 646, 658, 698, 702, 704, 751, 830, 1019, 1270; ber-vech-i — 1004; —an 223, 224, 293, 309, 565, 580, 644, 658, 698, 699, 706, 708, 751, 921, 927, 955, 1146

İlhanlı Devleti 36

İliya (Bayrakdâr-oğlu, Pareketli, Ligor Zâbiti, zimmîlerden) 611

ilkâ 32, 42, 45, 253, 272, 305, 322, 361, 450, 455, 458, 475, 477, 508, 573, 591, 649, 657, 672, 705, 747, 767, 794, 859, 893, 935, 941, 965, 984, 1027, 1061, 1084, 1124, 1133, 1182, 1223, 1227, 1232; hasbe'l-— 806; sevâmi'ine hulâfını — 747; —'-i fesâd 594; —'-i tohm-i fesâd-ı

gûn-â-gûn 742; —y-ı fesâdât 1147; —y-ı hâk-i hızlân 129; —y-ı mefâsid-i bî-şümâr 328; —y-ı mefsedet 1036; —y-ı nâr 118, 125, 152; —y-ı şikâk 1136

'illet 37, 45, 73, 85, 138, 181, 193, 215, 220, 247, 386, 392, 403, 418, 542, 543, 646, 702, 776, 792, 813, 817, 927, 1034, 1036, 1045, 1189, 1242, 1288; der-pîş-i — 96; hafî — 1020; inhirâf-ı mizâcına — 302; şiddet-i — 622; tahrîk-i — 792; —i 'âkılâne 1094; —i 'amâ 713; —-i cismâniyye 645; —i cünûn manyası hareket etmeğe 115; —i ebediyye 599; —i felc 1280; —i garîbe-i hâdde 136; —i gaşy 792; —i hased 231; —i inhilâl-i râbıta-i safvet 1016; —i istirkab 231; —i mahviyyet-i sûfehâ 507; —i merâk 141, 792; —i mezbûre 559, 1157; —i mezkûre 733; —i mizâc 255, 815; —i muharrike 828; —i muharrike-i muhâlefet-i hükm-i sultân 65; —i muharrike-i Sadr-ı bülend-makâm 235; —i müstakille 330; —i nekbet 933, 934; —inin iştidâdı sebebi 871; —i sâriye-i mezbûre 585; —i sılır 182; —i ümm-i sıbyân 559; —i vebâ 590; —i zulmet 39; —ler/'ilel 232, 599, 852, 1028, 1031

'ilm/'ilim 57, 74, 183, 197, 279, 288, 302, 567, 585, 953, 1043, 1219; 'âlî — 1041; ashâb-ı nisâb-ı — 863; ehl-i — 51; hâssa-i — 433; hâssa-i münciye-i — 1101; istihsâl-i — 202; mevsûf-i — 212; mekâdîr-şinâs-ı — 212; midâd-ı edîb-i — 131; müstakil — 1041; müte'ayyiş-i vezâ'if-i — 587; mütevakkıf-ı — 592; pûrâye-i ceyb-i nakkadân-ı — 212; refî' — 1041; sâhib-i — 617, 662; şehâdet-i 'adem-i — 129; şöhret-i — 649; tahsîl-i — 231, 587; tâlib-i — 809; verziş-i — 661; — 'amele mukaddem 85; mertebe-i —e'l-yakîn 272; —en 257, 403, 407; resm-i tarîk-ı —î 605; tarîk-ı feyz-reftk-ı —î 8; tarîk-ı resmî-i —î 216, 807; —i 'âlem-ârâ-yı hazret-i Tâcdârî 886; —i 'âlem-ârây-ı hazret-i Cihândârî 790; —i 'âlem-şümûl-i Mülûkâne 938; —i 'âlem-ârâ 457, 563, 576, 690, 733; muhât-ı —i 'âlî 339, 347, 772; —i belâgat 12; —i dîn 568; —i Fıkıh 189; —i hümâyûnları 74; —i icmâlî 357; miftâh-ı —i İlâhî 41; —i lâhık 1001, 1123; —i ledünn 234; —i mahzarîde yayan 509; —i meşmûl 118; —i mezbûr 793, 1007; —i mezkûr 64; —ine hürmeten 566; —i rûhânî 41; —i şerîf 232, 299; —i tıbb 231, 233, 252, 359, 568, 599, 1006; —i vukûf 939; a'lây-ı merâtib-i —iyye 539; behre-i —iyye 411; derece-i sadâret-i —iyye 973; ka'ide-i tarîka-i —iyye 783; libâs-ı —iyye 529; menâsıb-ı —iyye 475, 793; menâsıb-ı tarîk-ı —iyye 1257; ricâl-i —iyye 265; silsile-i —iyye 594; tarîk-ı —iyye 51, 749, 973; tevcîhât-ı —iyye 67, 167, 216, 220, 763; tevcîhât-ı tarîk-ı —iyye 462; ricâl-i —iyye tarîkı 307; medâris-i —iyye tevcîhâtı 167; tâlib-i — kıyâfetlü 1116; miftâh-ı bâb-ı medîne-i —ullâh 42; — ü haber 442, 681; — ü haberler 512, 513, 627, 1073; muhît-i — ü 'irfân 543; tâlib-i — ziyyi 837

*iltic*â 32, 41, 337, 356, 357, 358, 378, 445, 484, 498, 669, 694, 786, 923, 975, 1086; 'arz-ı — 1152; feth-i bâb-ı — 122

iltifât 44, 212, 240, 632, 734, 863, 954, 958, 1127; 'adem-i — 379; 'atf-ı nigâh-ı — 638; derece-i — 322; envâ'-ı — 1280; igtinâm-ı — 115; mazhar-ı — 458; mezîd-i — 802; nigâh-ı — 930; tahrîk-i zebân-ı — 142; —-ı kâmile 638; —-ı külliyye 43; —-ı Şâhâne 364, 1126; mazhar-ı —-ı vâfir 493; —lar 214

iltihâb 71, 1022; îcâb-ı — 1022; müstağrak-ı — 139; —-ı mezbûr 1022; eczâ'-i —iyye 1180; evrâm-ı —iyye 231; hummây-ı vâfide-i —iyye 543; evrâm-ı —iyye-i rediyye 567; mahmûmdih-i evrâm-ı —iyye-i rediyye 567

iltihâk 1177, 1185, 1212, 1216, 1217, 1218, 1259, 1270, 1273, 1279

iltimâs 232, 656, 694, 732, 766, 796, 842, 844, 846, 859, 863, 873, 903, 923, 961, 965, 1017, 1154, 1267, 1274, 1278; —en 1225; —-i mutazamminü'l-iddi'âlar 158; —-i sânî 262

iltizâm 15, 28, 39, 47, 66n, 74, 536, 594, 595, 613, 721, 1017, 1034, 1042, 1060, 1067, 1075, 1082, 1106, 1122, 1165, 1171, 1188, 1264; der-'uhde-i — 105, 194, 328; râtibe-i 'uhde-i — 91; 'uhde-i — 762, 763; —ât 624, 625, 627, 682, 727, 762, 911; —ât-ı cesîme 681, 692; —en 950; — gûne 1265; —-ı ahbâb hâssası 966; —-ı bâ-semere-i Şeyhulislâm 679; —-ı emîr-gûneler 973; —-ı emr-i sefâret 131; —-ı erbâb-ı 'isyân 613; —-ı hâsid 65n; —-ı hıdmet-i diğerân 209; —-ı hulâf-kârân 129; —-ı külfet-i vekâlet 131; —-ı lâzime-i itâ'at 143; —-ı mâ-lâ yelzem 11, 531; —-ı maslahat 677; —-ı nâ-sezâ 256; —-ı Şeyhulislâm 566

İlyâs Ağa (Delvine Sancağı vücûhundan) 995

İlyâs Ağa (İlyâs-zâde, Kuş-adası sâkinlerinden, Kapucu-başı, Sığla Sancağı Müteselliimi) 314, 519, 839, 1172

îmâ 26, 30, 41, 47, 118, 133, 177, 279, 388, 715, 720, 771, 781, 784, 785, 793, 824, 861, 884, 903, 925, 935, 978, 980, 981, 993, 1021, 1031, 1039, 1132, 1157, 1165, 1197, 1230, 1235, 1247, 1277; ber-vech-i — 1102; kalem-zede-i — 179, 351; mesbûku'l- — 395; ömrüne minnet olmuş vâdîlerini — 1102; sâlifü'l— 733

'İmâd (nesta'lîk yazıyı güzelliğinin zirvesine ulaştıran Safevî hattatı) 608

i'mâl 21, 91, 400, 414, 421, 702, 776, 909, 912, 914, 948, 1103, 1186, 1193, 1201, 1211; —-i âlât 124; —-i âlât-i harb 468; —-i asâkir 486; —-i asker 419; —-i desâyis 1123; —-i dikkat 1028; —-i fikr 1028; —-i fikret 82; —-i hiyel 1123, 1279; —-i sanâyi' 1279; —-i sunûf-i asker 326; —-i zür'ân-ı ezhân 344

İmâm 193, 638, 856, 948; — Ağa 386; — Efendi 971; — Efendi hânesi 948; —-ı esbak 737; —-ı Evvel 194, 1170; —-ı Evvel-i esbak-ı hazret-i Şehriyâr 792; —-ı Evvel-i hazret-i Şehriyârî 630, 679, 1023, 1288; —-ı Evvel-i sâbık 128; —-ı Evvel-i Sultânî 1023; —-ı Evvel-i Şehriyârî 128, 538, 539, 661; emr-i —-ı Müslimîn 166; taraf-ı —-ı Müslimîn 194; —-ı Müslimîn 658; —-ı Sânî 1023; —-ı Sânî-i hazret-i Şehriyârî 1004; —lar 1217; mahalle —ları 364, 855, 1095, 1129, 1144, 1217; —ü'l-Müslimîn 529; — ve muktedâsı 449

'imâme; kebîr — 974

İmâm-ı a'zam sizin yanınızdadır 665

îmân 66n, 352, 507; dâr-ı/diyâr-ı ehl-i — 141; ellerine geçen ehl-i — 1229; ferîza-i cemî'-i muktedirîn-i ehl-i — 280; ferîza-i diyânet-i ehl-i — 973; gayret-keşân-ı evtân-ı ehl-i — 284; gaş-i hûş-i ehl-i — 280; hâssa-i — 111; istigase-i ehl-i — 507; mezheb-i ehl-i — 252; müsellem-i ehl-i — 404; sâyebân-ı ehl-i — 887; sermâye-i erkân-ı — 30; şîme-i ehl-i — 300; şi'âr-ı ehl-i — 337; 'uyûn-i ehl-i — 756; vird-i zebân-ı ehl-i — 136; —dan bî-behre serserî yağmâcı makalesi 855; —ı bütün ta'bîri 200; —ı Fir'avn 394; —ını bilen 366; eli kılıç tutan ehl-i — kardaşlar 378; ferâset-i —iyye 106; bk. ayrıca ehl-i îmân

i'mâr 38, 785, 1288; kâbil-i — 1245; mâ'il-i — 344; usûl-i — 1200; —ı havâlî 727; —ı vilâyet 727

imdâd 117, 118, 119, 124, 127, 135, 216, 225, 226, 234, 273, 274, 283, 288, 289, 296, 299, 306, 327, 328, 360, 378, 384, 386, 389, 390, 400, 401, 407, 408, 442, 456, 526, 528, 531, 578, 603, 680, 775, 812, 830, 859, 863, 883, 892, 920, 922, 925, 929, 930, 946, 953, 1061, 1140, 1141, 1154, 1158, 1165, 1175, 1208, 1248; lâzime-i — 311; li-ecli'l-— 506; resânende-i — 412; — behânesi 699; — celbî 503; —ı bâdiyân-ı bed-nihâd 147; —ı gaybî makalesi 26; —ı rûhânî 1287; —ı rûhâniyye-i cenâb-ı Rasûl-i emîn 1292; —ı rûhâniyyeler 1099; —ı rûhâniyyet-i cenâb-ı Risâlet-penâhî 76; —ı rûhâniyyet-i hazret-i Hâtemü'l-Mürselîn 1069; —ı seferiyye 327; —iyye 198; —iyye mâddeleri 87; —lar 237, 289, 954; — ümmîdi 307; — yolu 384, 385

İmere; —i bâlâ Serdârı 456; —i zîr Serdârı 456

imhâ 281, 305, 480, 530, 555, 584, 586, 593, 612, 648, 658, 708, 722, 725, 913, 977, 978, 1064, 1069, 1085, 1149, 1169, 1180, 1182, 1220, 1223, 1227, 1229, 1232, 1234; mâdde-i tedbîr-i — 1025; —y-ı a'dâ 1083; —y-ı zu'afâ 1198

imkân 1159; 'adîmü'l-— 110, 119, 126, 139, 211, 213, 218, 250, 379, 435, 484, 1175, 1180, 1223; 'alâ kaderi'l-— 1151; ba'îdü'l-— 1277; bî-— 113; bi-kaderi'l-— 174, 1104, 1174; bîrûn-i havza-i — 235; cûyende-i — 46; gayr-i kâbil-i — 1113, 1129; hâric-i hîta-i — 308; hasbe'l-— 856, 1286; hayyiz-i — 531, 1199; mütecâviz-i hadd-i — 250, 257; ruhsat-dâd-ı — 246; sûret-dâd-ı — 265; sûret-dân-ı — 86; sûret-i — 15, 19; vech-i — 626, 647; —ı temşiyet 647; —ı zâtî 747; —-pezîr-i sâha-i bürûz 691; —-pezîr-i sâha-i zuhûr 691; kâbil-i — olmayan 1102

imlâ 243, 266, 300n, 342, 343, 557, 591, 713, 715, 997; hurûfât-ı — 996; keşîde-i silk-i — 228; muharrik-i emvâc-ı sutûr-i — 200; nakş-ı nihâlî-i sadr-ı sahîfe-i — 205; — etmiş 1039; — olunmuş 1037; — ta'lîm eder ehl-i İslâm 1065; —y-ı çîne-dân-ı cüyûb 27

İmperator 91, 94, 97, 791, 800, 820, 821, 1062, 1138, 1124; ordu-yi — 1045; — cenâbları 91, 243; —-i müşârun ileyh 550, 791, 1289; —-i mezbûr 95, 96; —lar 1161, 1163; —-i müşârun ileyh 1289; —-zâdeler 1289

imrâr 35, 44, 502, 503, 504, 1045, 1289; —ı evân 246; —ı eyyâm 96, 262, 867, 1221; —ı kantara-i şemşîr-i demâr 33; —ı kantara-i şemşîr-i kahr 33; —ı süyûf 290; —ı vakt 173, 244, 396, 528, 563, 1221; —ı zemân 169, 206, 209, 250, 257, 594, 1184, 1188

İmroz Adası muhâfazası 1291

imtihân 61, 231, 808, 1021, 1040; bi'l-— 645; li-ecli'l-— 1277

imtisâl 747, 754, 880, 1142; 'adem-i — 270, 327, 562; emr-i şerîf-i vâcibü'l-— 444, 485; emsâl-i lâzımü'l-— 752; emsâl-i vâcibü'l-— 516, 627, 635; emsile-i vâcibü'l-— 30; pirâye-i ceyb-i — 206; sebeb-i — 128; sûr'at-i — 563, 1250; —en li'l-emr 847; icrây-ı levâzım-ı —-kârî 289

imtiyâz 11, 338; bilâ-— 544; ihrâz-ı — 278; kesb-i — 949; tahsîl-i — 68; tasnî'-i — 180; —ât 240, 1122; —ât vermek 1287; tahsîl-i —-ı matlûb 27; —lar 56

imtizâc 536, 795; 'adem-i — 483, 558; bî-— 97; hüsn-i — 205, 617; irtikâb-ı — 589; müşeyyidü'l-erkân-ı — 149

imzâ 54, 80, 84, 174, 239, 557, 588, 938, 1159; bilâ-— 1037, 1057; rakam-tırâz-ı — 149; rakamzed-i — 632; tahrîr-i — 632; târîh-i — 557; —-kerde 88; —lar 557; —sız 183; —y-ı havâss-ı hâzırîn 82; —y-ı sened 242; —-zed-i fetvâ 307

'inâd 680, 894, 985; ber-vech-i — 1222; ihâfe-i erbâb-ı — 745; izhâr-ı — 926; küllî — 35; musırr-ı — 753; râyet-i — 147; sûret-i — 614; terk-i — 964; teskîn-i ashâb-ı — 924; —-ı câhilî 542, 1222; —-ı câhiliyyet 996; —-ı Etrâkiyye 363; —-ı Türkâne 115; küfr-i —î 188; —lar 964; gerden-i —ları 1180

in'âm 299, 401, 482, 606, 666, 1024; igtinâm-ı — 115; mazhar-ı — 482; müstağrak-ı — 829; —-ı akviyây-ı eşkıyâ 1167; —-ı Pâdişâhâne 367; —-ı Şâhâne 665

'inâyet 26, 42, 84, 143, 221, 270, 290, 373, 377, 432, 451, 456, 463, 475, 574, 624, 649, 691, 709, 750, 795, 843, 844, 863, 864, 897, 924, 992, 1171, 1279, 1281; câdde-i — 807; envâ'-ı — 795; kasd-ı — 808; kemâl-i — 1286; mazhar-ı — 143, 458, 1171; mazhar-ı envâ'-ı — 419; sezâvâr-ı — 278; şâyân-ı — 986; şîme-i — 456; vâcibe-i şükrâne-i — 649; vâye-dâr-ı — 36; vesîle-i — 837; —-evb-i Mülûkâne 649; —-i Bârî 1198; —-i bî-gâyet-i Şâhâne 649; —-i bi-nihâyet-i Husrevâne 785; mahz-ı —-i bî-pâyân 435; —-i cenâb-ı Bârî 642; —-i cenâb-ı Bârî Te'âlâ 919; —-i cenâb-ı Gayûr 1148; —-i cenâb-ı Kird-gâr 489; —-i cenâb-ı Mu'în 1233; —-i cenâb-ı Rabb-i 'izzet 478; —-i cenâb-ı Şehriyâr-ı kerem-bahşâ 475; nâ'il-i —-i firâvân 290; —-i hafiyye-i cenâb-ı Müşkilât-güşâ 25; —i hazret-i Hâlıku'l-beşer 17; —-i hazret-i Mennân 383; muntazır-ı 'avn ü —-i hazret-i Mu'în ü Vehhâb 141; —-i Hudâ 23; —-i Hudây-ı Mennân 20; bi-—-i'l-Feyyâz 907; bi-—illâhi Te'âlâ 430, 888; bi-—illâhi Te'âlâ ve bereketihî 718; bi-—i'l-Meliki'l-'Allâm 784; —-i Rabb-i 'izzet 463; —-i Rabbü'l-'âlemîn 542; bi-—i'r-Rahmân 40; —-i Sübhân 652; —-i Sübhânî 12; —-i Şâhâne 277, 640; —-i zâhire-i Sübhâniyye 547; ebr-i deryâ-feşân-ı —-ler 323; ma'lûm-i —-ler 245; —-ler/'inâyât 83, 189, 1122; südde-i seniyye-i —-medâr 456; —-

gûn-â-gûn 742; —y-ı fesâdât 1147; —y-ı hâk-i luzlân 129; —y-ı mefâsid-i bî-şümâr 328; —y-ı mefsedet 1036; —y-ı nâr 118, 125, 152; —y-ı şukak 1136

'illet 37, 45, 73, 85, 138, 181, 193, 215, 220, 247, 386, 392, 403, 418, 542, 543, 646, 702, 776, 792, 813, 817, 927, 1034, 1036, 1045, 1189, 1242, 1288; der-pîş-i — 96; hafî — 1020; inhirâf-ı mizâcına — 302; şiddet-i — 622; tahrîk-i — 792; —-i 'âkılâne 1094; —-i 'amâ 713; —-i cismâniyye 645; —-i cünûn manyası hareket etmeğe 115; —-i ebediyye 599; —-i felc 1280; —-i garîbe-i hâdde 136; —-i gaşy 792; —-i hased 231; —-i inhilâl-i râbıta-i safvet 1016; —-i istirkâb 231; —-i mahviyyet-i şüfehâ 507; —-i merâk 141, 792; —-i mezbûre 559, 1157; —-i mezkûre 733; —-i mizâc 255, 815; —-i muharrike 828; —-i muharrike-i muhâlefet-i hükm-i sultân 65; —-i muharrike-i Sadr-ı bülend-makâm 235; —-i müstakılle 330; —-i nekbet 933, 934; —inin iştidâdı sebebi 871; —-i sâriye-i mezbûre 585; —-i sihr 182; —-i ümm-i sıbyân 559; —-i vebâ 590; —-i zulmet 39; —ler/'ilel 232, 599, 852, 1028, 1031

'ilm/'ilim 57, 74, 183, 197, 279, 288, 302, 567, 585, 953, 1043, 1219; 'âlî — 1041; ashâb-ı nisâb-ı — 863; ehl-i — 51; hâssa-i — 433; hâssa-i münciye-i — 1101; istihsâl-i — 202; mevsûf-i — 212; mekâdîr-şinâs-ı — 212; midâd-ı edîb-i — 131; müstakıl — 1041; müte'ayyiş-i vezâ'if-i — 587; mütevakkıf-ı — 592; pîrâye-i ceyb-i nakkâdân-ı — 212; refî' — 1041; sâhib-i — 617, 662; şehâdet-i 'adem-i — 129; şöhret-i — 649; tahsîl-i — 231, 587; tâlib-i — 809; verziş-i — 661; — 'amele mukaddem 85; mertebe-i —e'l-yakîn 272; —en 257, 403, 407; resm-i tarîk-ı —î 605; tarîk-ı feyz-refîk-ı —î 8; tarîk-ı resmî-i —î 216, 807; —-i 'âlem-ârâ-yı hazret-i Tâcdârî 886; —-i 'âlem-ârây-ı hazret-i Cihândârî 790; —-i 'âlem-şümûl-i Mülûkâne 938; —-i 'âlem-ârâ 457, 563, 576, 690, 733; muhât-ı —-i 'âlî 339, 347, 772; —-i belâgat 12; —-i dîn 568; —-i Fıkıh 189; —-i hümâyûnları 74; —-i icmâlî 357; miftâh-ı —-i İlâhî 41; —-i lâhık 1001, 1123; —-i ledünn 234; —-i mahzarîde yayan 509; —-i meşmûl 118; —-i mezbûr 793, 1007; —-i mezkûr 64; —ine hürmeten 566; —-i rûhânî 41; —-i şerîf 232, 299; —-i tıbb 231, 233, 252, 359, 568, 599, 1006; —-i vukuf 939; a'lây-ı merâtib-i —iyye 539; behre-i —iyye 411; derece-i sadâret-i —iyye 973; kā'ide-i tarîka-i —iyye 783; libâs-ı —iyye 529; menâsıb-ı —iyye 475, 793; menâsıb-ı tarîk-ı —iyye 1257; ricâl-i —iyye 265; silsile-i —iyye 594; tarîk-ı —iyye 51, 749, 973; tevcîhât-ı —iyye 67, 167, 216, 220, 763; tevcîhât-ı tarîk-ı —iyye 462; ricâl-i —iyye tarîkı 307; medâris-i —iyye tevcîhâtı 167; tâlib-i — kıyâfetlü 1116; miftâh-ı bâb-ı medîne-i —ullâh 42; — ü haber 442, 681; — ü haberler 512, 513, 627, 1073; muhît-i — ü 'irfân 543; tâlib-i — ziyyi 837

ilticâ 32, 41, 337, 356, 357, 358, 378, 445, 484, 498, 669, 694, 786, 923, 975, 1086; 'arz-ı — 1152; feth-i bâb-ı — 122

iltifât 44, 212, 240, 632, 734, 863, 954, 958, 1127; 'adem-i — 379; 'atf-ı nigâh-ı — 638; derece-i — 322; envâ'-ı — 1280; igtinâm-ı — 115; mazhar-ı — 458; mezîd-i — 802; nigâh-ı — 930; tahrîk-i zebân-ı — 142; —-ı kâmile 638; —-ı külliyye 43; —-ı Şâhâne 364, 1126; mazhar-ı —-ı vâfir 493; —lar 214

iltihâb 71, 1022; îcâb-ı — 1022; müstağrak-ı — 139; —-ı mezbûr 1022; eczâ'-i —iyye 1180; evrâm-ı —iyye 231; hummây-ı vâfide-i —iyye 543; evrâm-ı —iyye-i rediyye 567; mahmûmdih-i evrâm-ı —iyye-i rediyye 567

iltihâk 1177, 1185, 1212, 1216, 1217, 1218, 1259, 1270, 1273, 1279

iltimâs 232, 656, 694, 732, 766, 796, 842, 844, 846, 859, 863, 873, 903, 923, 961, 965, 1017, 1154, 1267, 1274, 1278; —en 1225; —-ı mutazamminü'l-iddi'âlar 158; —-i sânî 262

iltizâm 15, 28, 39, 47, 66n, 74, 536, 594, 595, 613, 721, 1017, 1034, 1042, 1060, 1067, 1075, 1082, 1106, 1122, 1165, 1171, 1188, 1264; der-'uhde-i — 105, 194, 328; râtibe-i 'uhde-i — 91; 'uhde-i — 762, 763; —ât 624, 625, 627, 682, 727, 762, 911; —ât-ı cesîme 681, 692; —en 950; — güne 1265; —-ı ahbâb hâssası 966; —-ı bâ-semere-i Şeyhulislâm 679; —-ı emîr-gûneler 973; —-ı emr-i sefâret 131; —-ı erbâb-ı 'isyân 613; —-ı hâsıd 65n; —-ı hıdmet-i diğerân 209; —-ı hulâf-kârân 129; —-ı külfet-i vekâlet 131; —-ı lâzime-i itâ'at 143; —-ı mâ-lâ yelzem 11, 531; —-ı maslahat 677; —-ı nâ-sezâ 256; —-ı Şeyhulislâm 566

İlyâs Ağa (Delvine Sancağı vücûhundan) 995

İlyâs Ağa (İlyâs-zâde, Kuş-adası sâkinlerinden, Kapucu-başı, Sığla Sancağı Mütesellimi) 314, 519, 839, 1172

îmâ 26, 30, 41, 47, 118, 133, 177, 279, 388, 715, 720, 771, 781, 784, 785, 793, 824, 861, 884, 903, 925, 935, 978, 980, 981, 993, 1021, 1031, 1039, 1132, 1157, 1165, 1197, 1230, 1235, 1247, 1277; ber-vech-i — 1102; kalem-zede-i — 179, 351; mesbûku'l— 395; ömrüne minnet olmuş vâdîlerini — 1102; sâlifü'l— 733

'İmâd (nesta'lîk yazıyı güzelliğinin zirvesine ulaştıran Safevî hattatı) 608

i'mâl 21, 91, 400, 414, 421, 702, 776, 909, 912, 914, 948, 1103, 1186, 1193, 1201, 1211; —-i âlât 124; —-i âlât-i harb 468; —-i asâkir 486; —-i asker 419; —-i desâyis 1123; —-i dikkat 1028; —-i fikr 1028; —-i fikret 82; —-i hiyel 1123, 1279; —-i sanâyi' 1279; —-i sunûf-i asker 326; —-i zür'ân-ı ezhân 344

İmâm 193, 638, 856, 948; — Ağa 386; — Efendi 971; — Efendi hânesi 948; —-ı esbak 737; —-ı Evvel 194, 1170; —-ı Evvel-i esbak-ı hazret-i Şehriyâr 792; —-ı Evvel-i hazret-i Şehriyârî 630, 679, 1023, 1288; —-ı Evvel-i sâbık 128; —-ı Evvel-i Sultânî 1023; —-ı Evvel-i Şehriyârî 128, 538, 539, 661; emr-i —-ı Müslimîn 166; taraf-ı —-ı Müslimîn 194; —-ı Müslimîn 658; —-ı Sânî 1023; —-ı Sânî-i hazret-i Şehriyârî 1004; —lar 1217; mahalle —ları 364, 855, 1095, 1129, 1144, 1217; —ü'l-Müslimîn 529; — ve muktedâsı 449

'imâme; kebîr — 974

İmâm-ı a'zam sizin yanımızdadır 665

îmân 66n, 352, 507; dâr-ı/diyâr-ı ehl-i — 141; ellerine geçen ehl-i — 1229; ferîza-i cemî'-i muktedirîn-i ehl-i — 280; ferîza-i diyânet-i ehl-i — 973; gayret-keşân-ı evtân-ı ehl-i — 284; güş-i hûş-i ehl-i — 280; hâssa-i — 111; istigâse-i ehl-i — 507; mezheb-i ehl-i — 252; müsellem-i ehl-i — 404; sâyebân-ı ehl-i — 887; sermâye-i erkân-ı — 30; şîme-i ehl-i — 300; şi'âr-ı ehl-i — 337; 'uyûn-i ehl-i — 756; vird-i zebân-ı ehl-i — 136; —dan bî-behre serserî yağmâcı makûlesi 855; —ı bütün ta'bîri 200; —ı Fir'avn 394; —ını bilen 366; eli kılıç tutan ehl-i — karındaşlar 378; ferâset-i —iyye 106; bk. ayrıca ehl-i îmân

i'mâr 38, 785, 1288; kabil-i — 1245; mâ'il-i — 344; usûl-i — 1200; —ı havâlî 727; —ı vilâyet 727

imdâd 117, 118, 119, 124, 127, 135, 216, 225, 226, 234, 273, 274, 283, 288, 289, 296, 299, 306, 327, 328, 360, 378, 384, 386, 389, 390, 400, 401, 407, 408, 442, 456, 526, 528, 531, 578, 603, 680, 775, 812, 830, 859, 863, 883, 892, 920, 922, 925, 929, 930, 946, 953, 1061, 1140, 1141, 1154, 1158, 1165, 1175, 1208, 1248; lâzime-i — 311; li-ecli'l-— 506; resânende-i — 412; — behânesi 699; — celbi 503; —ı bâdiyân-ı bed-nihâd 147; —ı gaybî makûlesi 26; —ı rûhânî 1287; —ı rûhâniyye-i cenâb-ı Rasûl-i emîn 1292; —ı rûhâniyyeler 1099; —ı rûhâniyyet-i cenâb-ı Risâlet-penâhî 76; —ı rûhâniyyet-i hazret-i Hâtemü'l-Mürselîn 1069; —ı seferiyye 327; —iyye 198; —iyye mâddeleri 87; —lar 237, 289, 954; — ümmîdi 307; — yolu 384, 385

İmere; —i bâlâ Serdârı 456; —i zîr Serdârı 456

imhâ 281, 305, 480, 530, 555, 584, 586, 593, 612, 648, 658, 708, 722, 725, 913, 977, 978, 1064, 1069, 1085, 1149, 1169, 1180, 1182, 1220, 1223, 1227, 1229, 1232, 1234; mâdde-i tedbîr-i — 1025; —y-ı a'dâ 1083; —y-ı zu'afâ 1198

imkân 1159; 'adîmü'l-— 110, 119, 126, 139, 211, 213, 218, 250, 379, 435, 484, 1175, 1180, 1223; 'alâ kaderi'l-— 1151; ba'îdü'l-— 1277; bî-— 113; bi-kaderi'l-— 174, 1104, 1174; bîrûn-i havza-i — 235; cûyende-i — 46; gayr-i kabil-i — 1113, 1129; hâric-i hîta-i — 308; hasbe'l-— 856, 1286; hayyiz-i — 531, 1199; mütecâviz-i hadd-i — 250, 257; ruhsat-dâd-ı — 246; sûret-dâd-ı — 265; sûret-dân-ı — 86; sûret-i — 15, 19; vech-i — 626, 647; —ı temşiyet 647; —ı zâtî 747; —-pezîr-i sâha-i bürûz 691; —-pezîr-i sâha-i zuhûr 691; kabil-i — olmayan 1102

imlâ 243, 266, 300n, 342, 343, 557, 591, 713, 715, 997; hurûfât-ı — 996; keşîde-i silk-i — 228; muharrir-i emvâc-ı sutûr-i — 200; nakş-ı nihâlî-i sadr-ı sahîfe-i — 205; — etmiş 1039; — olunamuş 1037; — ta'lîm eder ehl-i İslâm 1065; —y-ı çîne-dân-ı cüyûb 27

İmperator 91, 94, 97, 791, 800, 820, 821, 1062, 1138, 1124; ordu-yi — 1045; — cenâbları 91, 243; —-i müşârun ileyh 550, 791, 1289; —-i mezbûr 95, 96; —lar 1161, 1163; —-i müşârun ileyh 1289; —-zâdeler 1289

imrâr 35, 44, 502, 503, 504, 1045, 1289; —-ı evân 246; —-ı eyyâm 96, 262, 867, 1221; —-ı kantara-i şemşîr-i demâr 33; —-ı kantara-i şemşîr-i kahr 33; —-ı süyûf 290; —-ı vakt 173, 244, 396, 528, 563, 1221; —-ı zemân 169, 206, 209, 250, 257, 594, 1184, 1188

İmroz Adası muhâfazası 1291

imtihân 61, 231, 808, 1021, 1040; bi'l-— 645; li-ecli'l-— 1277

imtisâl 747, 754, 880, 1142; 'adem-i — 270, 327, 562; emr-i şerîf-i vâcibü'l-— 444, 485; emsâl-i lâzımü'l-— 752; emsâl-i vâcibü'l-— 516, 627, 635; emsile-i vâcibü'l-— 30; pîrâye-i ceyb-i — 206; sebeb-i — 128; sür'at-i — 563, 1250; —en li'l-emr 847; icrây-ı levâzım-ı —-kârî 289

imtiyâz 11, 338; bilâ-— 544; ihrâz-ı — 278; kesb-i — 949; tahsîl-i — 68; tasnî'-i — 180; —ât 240, 1122; —ât vermek 1287; tahsîl-i —-ı matlûb 27; —lar 56

imtizâc 536, 795; 'adem-i — 483, 558; bî-— 97; hüsn-i — 205, 617; irtikâb-ı — 589; müşeyyidü'l-erkân-ı — 149

imzâ 54, 80, 84, 174, 239, 557, 588, 938, 1159; bilâ-— 1037, 1057; rakam-ıtrâz-ı — 149; rakamzed-i — 632; tahrîr-i — 632; târîh-i — 557; —-kerde 88; —lar 557; —sız 183; —y-ı havâss-ı hâzırîn 82; —y-ı sened 242; —-zed-i fetvâ 307

'inâd 680, 894, 985; ber-vech-i — 1222; ihâfe-i erbâb-ı — 745; izhâr-ı — 926; küllî — 35; musırr-ı — 753; râyet-i — 147; sûret-i — 614; terk-i — 964; teskîn-i ashâb-ı — 924; —-ı câhilî 542, 1222; —-ı câhiliyyet 996; —-ı Etrâkiyye 363; —-ı Türkâne 115; küfr-i —î 188; —lar 964; gerden-i —ları 1180

in'âm 299, 401, 482, 606, 666, 1024; igtinâm-ı — 115; mazhar-ı — 482; müstağrak-ı — 829; —-ı akviyây-ı eşkıyâ 1167; —-ı Pâdişâhâne 367; —-ı Şâhâne 665

'inâyet 26, 42, 84, 143, 221, 270, 290, 373, 377, 432, 451, 456, 463, 475, 574, 624, 649, 691, 709, 750, 795, 843, 844, 863, 864, 897, 924, 992, 1171, 1279, 1281; câdde-i — 807; envâ'-ı — 795; kasd-ı — 808; kemâl-i — 1286; mazhar-ı — 143, 458, 1171; mazhar-ı envâ'-ı — 419; sezâvâr-ı — 278; şâyân-ı — 986; şîme-i — 456; vâcibe-i şükrâne-i — 649; vâye-dâr-ı — 36; vesîle-i — 837; —-evb-i Mülûkâne 649; —-i Bârî 1198; —-i bî-gâyet-i Şâhâne 649; —-i bî-nihâyet-i Husrevâne 785; mahz-ı —-i bî-pâyân 435; —-i cenâb-ı Bârî 642; —-i cenâb-ı Bârî Te'âlâ 919; —-i cenâb-ı Gayûr 1148; —-i cenâb-ı Kird-gâr 489; —-i cenâb-ı Mu'în 1233; —-i cenâb-ı Rabb-i 'izzet 478; —-i cenâb-ı Şehriyâr-ı kerem-bahşâ 475; nâ'il-i —-i fîrâvân 290; —-i hafiyye-i cenâb-ı Müşkilât-güşâ 25; —-i hazret-i Hâlıku'l-beşer 17; —-i hazret-i Mennân 383; muntazır-ı 'avn ü —-i hazret-i Mu'în ü Vehhâb 141; —-i Hudâ 23; —-i Hudây-ı Mennân 20; bi-—i'l-Feyyâz 907; bi-—illâhi Te'âlâ 430, 888; bi-—illâhi Te'âlâ ve bereketihî 718; bi-—i'l-Meliki'l-'Allâm 784; —-i Rabb-i 'izzet 463; —-i Rabbü'l-'âlemîn 542; bi-—i'r-Rahmân 40; —-i Sübhân 652; —-i Sübhânî 12; —-i Şâhâne 277, 640; —-i zâhire-i Sübhâniyye 547; ebr-i deryâ-feşân-ı —-ler 323; ma'lûm-i —-ler 245; —-ler/'inâyât 83, 189, 1122; südde-i seniyye-i —-medâr 456; —-

me'nûs 664; —-mü'telif-i Mülûkâne 734; —-mü'telif-i Şâhâne 655

'İnâyet-i Bârî (firkateyn-i hümâyûn) 1216

inbâ 505, 512, 613, 660, 695, 719, 728, 904, 905, 914, 985; çehre-nümây-ı — 412

İnce-su Karyesi ehâlîsi 1000

İnce Mehmed Bey (Tersâne ru'esâsından) 164, 166

İncîl; usûl-i — 1038; —-i şerîfin ta'lîmi 1039; — okuyarak 1165

incü; a'lâ — 943; tepelerine tüğme yerine tüğmeden cesîm kırmızı — 109; — püsküllü 845

İncüllü Çavuş (Fıkra ve nükteleriyle tanınan saray musâhibi) 214

İne-ada (Kara-deniz'in Rumeli sâhilinde) 310, 485, 486; — enhâsı 485; — sevâhili 485

İnebahtı 830, 926; — Kal'ası Muhâfızlığı 1255; — karşusu 994; — Kasteli tarafları 1130; — Muhâfızı 983, 988, 994, 1012, 1255; — Mutasarrıfı 327, 1012, 1255; — re'âyası 1077, 1263; — Sancağı 699, 1004, 1012, 1255; — Sancağı Mutasarrıfı 276; — suları 985

İnebolu; — Kazâsı 316; — vücûhu 442

İngiliz 530, 720, 724; sulh-i — 170; — askeri 353; — [bandıra]sıyla mercân çıkaran bî-çâreler 723; — bayrakları 723; — Cenerali 1259; — ceng sefîneleri 530; — donanması 56, 344; — elçileri 96; — Elçisi 237, 1004; — firkateyni 171, 176; — gemisi 353; —-kârî san'at 1259; — Kavmi 16; — Kıralı 822; — Konsolosu, 721; —ler 530; —lü 277, 531, 720, 722, 723, 724; —lü cevâsîsi 279; —lü donanması 41, 54, 56, 761, 1024; —lü Murahhası 170; —lü Musâlahası 278; —lü Sır Kâtibi 1108; — mu'allimleri 96; — Murahhası 84, 174; — mühendisleri 96; — müte'alikları 723; — ricâl-i devleti 823; — Seferi 245, 250; kapaklu — sefînesi 1162; — sefînesi 173, 178; — tüccâr sefîneleri 1270

İngiltere 17, 242, 245, 338, 340, 341, 531, 565, 822, 910, 990, 1004, 1041, 1042, 1161, 1259; — Başbuğu 346; — beylikleri 348; — beylik sefâyini 346; — brik sefîneleri 172; — Büyük Elçisi 345, 346; — Devleti 237, 239, 240, 241, 242, 246, 247, 250, 338, 339, 345, 413, 721, 722, 746, 1004, 1288; — Devleti elçileri 240; — Devleti sefâyini 346; — Donanması Başbuğu 345, 347; — donanması 347, 348; — donanması amirali 247; — elçileri 240; — Elçisi 243, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 341, 342, 343, 346, 347, 348, 353, 354, 566, 1108, 1109, 1160, 1284; — Elçisi Konağı 337; — Elçisi'nin tercemânı 335; — firkateyni 723; — gibi 209; — Kırah 822; — Kıraliçesi 822; — konsolosları 240; — Konsolosu 240, 354, 722, 726, 1252; —lü 95, 96, 177, 178, 242, 243, 244, 245, 250, 278, 333, 334, 335, 336, 338, 339, 344, 345, 347, 348, 353, 530, 721, 722, 723, 725, 1005, 1012, 1162, 1185, 1252, 1259; —lü Ak-deniz Donanması Kumandarı 720; — mahmîsi 338; — maslahatı 242, 244; — Memâlikı 240; — ministerosu 244; —lü dostlarımız 178; —lü firkateynleri 1138; —lü himâyeti 339; —lü husûmeti 242; —lüler 177; —lü ma'rifeti 720; —lü'nün ticâret maslahatı 1004; — Murahhası 84, 171, 173, 175, 176, 179, 242, 243, 244; — Murahhası Baş-sırkâtibi 175; — Musâlahası 242, 243, 245; —'nin erbâb-ı dîvânı 822; — Pâdişâhı 238, 241; — Pâdişâhı cenâblarının elçileri 240; — patenteli 335; — patentesi 241; — politikası 96; — sefâreti 342; — sefâyini 354; — sefînesi 177; — Sefîri 259; — tarafı 723; — Tercemânı 173, 336, 338, 347; — ticâreti 1108; — tüccâr sefînesi 354; — tüccârı 239, 240, 1109; — Vekîli 1155

inhâ 88, 90, 99, 118, 130, 142, 143, 164, 165, 174, 184, 193, 213, 216, 229, 236, 262, 270, 272, 282, 283, 294, 304, 305, 348, 353, 364, 366, 399, 403, 410, 415, 429, 432, 438, 445, 457, 526, 573, 598, 611, 651, 652, 660, 665, 678, 694, 699, 705, 707, 709, 710, 719, 720, 727, 728, 730, 743, 754, 757, 760, 761, 763, 764, 766, 767, 769, 770, 771, 775, 780, 781, 790, 796, 798, 800, 813, 816, 817, 825, 840, 842, 844, 846, 847, 848, 861, 862, 865, 868, 873, 879, 880, 883, 884, 888, 890, 903, 904, 905, 906, 908, 914, 915, 917, 918, 929, 936, 946, 948, 951, 952, 954, 955, 980, 985, 986, 994, 1000, 1002, 1003, 1010, 1017, 1031, 1054, 1076, 1109, 1138, 1141, 1146, 1147, 1153, 1161, 1174, 1175, 1177, 1182, 1184, 1189, 1191, 1195, 1197, 1209, 1212, 1228, 1242, 1247, 1252, 1254, 1255, 1259, 1269, 1291; me'âl-i — 1138; sûret-i — 1290; tarz-ı — 133; ubk-ı — 1274

inhizâm 73, 408, 414, 604; dûçâr-ı — 536; nümâyende-i sûret-i — 387

inkâr 678, 735, 823, 1121, 1165; mümteni'u'l— 15, 17; —lar 626

inkılâb 95, 183; 'amîm — 1157; 'azîm — 1157; dolab-ı maklûbü'l— 1104; kesr-i — 740; mübtelây-ı keşmekeş-i — 322; nümâyiş-i sûret-i — 26; devr-i sâbık —ı 943; esbâb-ı —ât 23; —ât-ı ahvâl 98; tahrîr-i —ât-ı ahvâl-i çerh-ı devvâr 61; —ât-ı 'âlem-i bî-esâs 1201; —ât-ı çerh-ı sitem-kâr 588; —ât-ı mugniye-i küre-i 'âlem 18; —-ı 'âdet 1027; —-ı 'âlem 194; mihver-i dolâb-ı rediyyü'l-—-ı dehr 1030; —-ı devrân 86; —-ı küllî 1155; —-ı nâ-sezâ 96; —-ı saltanatlar 198; —-ı 'umûmîye 249; —-ı zemân 77

inkıyâd 66n, 305, 373, 455, 577, 782, 819, 904, 907, 964, 979, 1192; 'adem-i — 38; büyüklerine — 1117; dâhil-i taht-ı — 416; dâ'ire-i — 456; gerden-dâde-i — 142; hüsn-i — 439; isbât-ı müdde'ây-ı — 143; nîm-— 1188; taht-ı — 676; —-ı irâde-i Mülûkâne 783; —-ı yek-dîğerân 73; müdde'ây-ı —lar 143; —lar 987; —ları tebeyyün 1186

inkisâf 998; resîde-i derece-i 'ukde-i — 42

İnönü havâlileri 315

İnöz; — lefkesi 1178, 1220; —lü Rûm mellâhlar 1054; — re'âyâsı 1054

insâf 521, 1213, 1241; ashâb-ı — 345; 'atf-ı nigâh-ı — 271; bî-— 42; çeşm-i — 28; ehl-i — 129, 280, 529, 802; envâr-ı — 436; güm-kerde-i sermâye-i — 144; haslet-i — 957; istikmâl-i me'âsir-i — 549; maznûn-i ehl-i — 150; mîzân-ı çeşm-i — 407; müsellem-i ashâb-ı — 997; sâhib-i — 608; bî-—ân 140; —âne 243,

858; —âne nigâh 1134; resîde-i sem'-i —lar 36; —sızlar 349; —sızlık 719

insân 19, 71, 101, 474, 475, 607; beden-i — 626; fettân-ı şeyâtîn — 1013; muhayyer-i 'akl-ı — 1268; nev'-i — 211; — hiss ederek 571; —-ı kâmil 41; bâ'is-i fevz-i —î 85; mâye-i revnak-ı —î 202; mesâ'il-i —î 53; mizâc-ı —î 103; ef'âl-i —iyye 1038; fazîlet-i —iyye 85; hasbe'l—iyye 209; havâss-ı —iyye 925; mâ-vecebe-i —iyye 111; mâye-i —iyyeler 210; ber-mûceb-i—iyyet 649; cihet-i câmi'a-i —iyyet 376; hâric-i vüs'-i —iyyet 503; mâdde-i —iyyet 301; şeref-i —iyyet zannı 109

inşâ/inşâ' 9, 198, 257, 279, 382, 389, 477, 490, 502, 525, 658, 672, 663, 715, 726, 852, 856, 857, 859, 861, 899, 900, 952, 953, 986, 1005, 1006, 1010, 1037, 1179, 1187, 1192, 1216, 1242; der-dest-i — 727, 771, 773; fenn-i — 20, 1281; mültezim-i ifrât-ı hüsn-i — 11; malzeme-i — 1005; müsellem-i — 608; sâhib-i — 1061; sür'at-i — 1193; —da kâmil 212; —-i kılâ'-i Hâkanî-i ebediyyü'l-bünyân 20; —-i sefâyin-i harb 951; —-i sefâyin-i sefer 951; —-i tabyahâ 1187; —-perdâzân 12; —sına şurû' 1005; — ta'lîm eder ehl-i İslâm 1065; —y-ı husûn-i ebediyyü'l-kıyâm 12

in-şâ'allah 799, 1277; —u'l-Kadîr 860, 1143, 1165; —u'l-Melikü'l-Mu'în 291; —u'l-Mennân 997; —u'l-Mevlâ 635; —u'l-Müte'âl 417; —u'r-Rahmân 575, 1084, 1020; —ü'l-Melikü'l-Mennân 1169; —u Te'âlâ 60, 298, 333, 378, 385, 394, 1099, 1270, 1287, 1221

İnternus [=Internuntius] ta'bîr eyledikleri elçilik pâyesi (Avusturya İmperatoru tarafından verilmiş) 870

intibâh 607, 972, 1084, 1095, 1097, 1168; ashâb-ı — 1046; leked-zen-i çehre-i — 258; mûcib-i — 1037; güş-i —lar 913

intihâb 13, 36, 78, 417, 434, 501, 509, 636, 659, 729, 770, 772, 777, 793, 847, 866, 934, 951, 956, 1042, 1112, 1114, 1125, 1149, 1159; bi'l—412; mîzân-ı çeşm-i — 407; —-kerde 1268; —-kerde-i Mülûkâne 250; —-kerde-i Şehinşâh-ı dânâ 255; milletce — olunmak 1125

intikâm 143, 234, 583, 891, 1062; ahz-ı — 29, 211, 215, 291, 312, 346, 443, 638, 745, 917, 977, 1025, 1060, 1068, 1227, 1234, 1251, 1287; ahz-ı sâr-ı — 523; âverde-i dest-i — 32; 'azîz-i zü'— 1266; 'azîzün zü'— 538; defter-i — 89; havâle-i samsâm-ı — 892; heyecân-ı — 691; icrây-ı — 817; kantara-i seyf-i — 892; mazhar-ı — 50, 803, 947; mazhar-ı şemşîr-i — 1171; mübtelây-ı havf-ı — 127; nihâde-i tabla-i — 31; sell-i seyf-i — 1083, 1172, 1234; seyf-i — 33, 893; şa'şa'a-i hilâl-i seyf-i — 29; tu'me-i şîr-i şemşîr-i — 1173; vâdî-i — 190; —-ı İlâhî 1226

intizâm 35, 58, 64, 66n, 86, 112, 156, 279, 525, 596, 626; âsâr-ı — 1015; fıkdân-ı — 322, 392; i'âde-i — 583; istikmâl-i — 1002; işâ'a-i — 1159; kemâl-i — 112, 1045; peyâm-ı — 652; pezîrây-ı — 351; sûret-i — 86; sûret-i tecedüd-i — 163; şâyeste-i — 807; taht-ı râbıta-i — 36; vücûb-i — 409; mâdde-i —-ı ahvâl-i nâzımîn 65; —-ı derûn 298; —-ı enhâ 298; —-ı hâl 1166; —-ı kelâm 232; emsâl-i —me'âl 828

intizâr 34, 35, 37, 38, 43, 450, 808, 814, 866, 880, 973, 981, 983, 1007, 1057, 1070, 1073, 1133, 1188, 1191; bi'l— 1221; çeşm-güşây-ı — 235; dîde-dâr-ı — 933; dîde-güşây-ı — 119; lebteşne-i — 264; merbût-ı sevâhil-i — 255; neyl-i — 1032; —en 1023, 1161, 1225; —-ı encâm-ı kâr 125; —-ı istihsâl-i kuvvet-i kâhire-i kâmile 561; —-ı mechûlü'l-me'âl 1070

inzivâ 26, 31, 44, 45, 127, 207, 541, 588, 642, 687, 933, 1140, 1166; asûde-nişîn-i peygûle-i ferâğ u — 589; hâne-i — 509; kûşe-gîr-i — 54; me'mûr-i — 220, 451, 499, 507, 512; meyl-i — 639; peygûle-i — 1102; peygûle-güzîn-i — 130; peygûle-nişîn-i — 198; pister-nişîn-i — 214; vakt-i ihtiyâr-ı —lar 793; verây-ı perde-i — 120

ip; — ile sarkıtdurup 972; ayaklarına tahkîr u teşhîr içün —ler takup 367; — üzengili 279

İpek; — Kazâsı 875; — Nâhiyesi 441

İpsala A'yânı 316

İpsara/İbsara; — korsanları 1174; — 'usâtı gemîleri 1172

İpsilandi/İpsilanti-oğlu 1075, 1165, 1173, 1211, 1233, 1265, 1266

İpsilanti/İpsilandi (fîrârî) ; — Bey 40; — hâ'ini hânedânı 849; — takımı 1204; — Voyvoda 1053, 1062; — yalısı (Boğaz-içi'nde Tarabya'da, Eflâk Voyvodası'nın) 849

îrâd 20, 60, 194, 197, 529, 535, 611, 645, 780, 831, 893, 894, 911, 930, 967, 1046; ashâb-ı — 911; bilâ— 63; gasb-ı — 978; idâre-i — 234; kıllet-i — 410; mülâhaza-i — 89; teksîr-i cihât-ı —ât 38; —ât 46, 63, 658, 853, 1024, 1025; —ât-ı devlet 529; —ât-ı lâ-yuhsâ 776; —ât-ı merfû'a 63; —ât-ı Sadâret 180; — etmeyerek 282; —-ı ba'zı hikâye-i sahîha 823; —-ı kâfî 1243; —-ı küllî 952; —-ı mahsûs 1289; —-ı ra'nâ 87; —-ı senevî 1243; —-ı tabî'î 529; —ı yok 1243; —lar 63; — tanzîmi 362

irâde 44, 236, 352, 354, 355, 376, 448, 537, 577, 583, 642, 676, 679, 714, 719, 731, 736, 765, 771, 791, 846, 865, 892, 880, 885, 889, 890, 913, 918, 922, 979, 982, 1014, 1020, 1181, 1193, 1196, 1197, 1215, 1229, 1254, 1279; hüsn-i — 555; istî'lâm-ı — 1190, 1195; mazhar-ı sû'-i — 754; mugâyir-i — 916; sâlib-i — 183; sû'-i — 752; 'uhûd-i selâtîn-i müsellemü'l— 1079; —-i 'adâlet-ifâde-i Husrevâne 753; —-i 'adl-ifâde-i cenâb-ı Pâdişâhî 1244; —-i 'adl-ifâde-i hazret-i Pâdişâhî 916; —-i 'adl-ifâde-i hazret-i Şehriyârî 1189; —-i 'adl-ifâde-i Pâdişâhâne 958; muktezây-ı —-i 'adl-ifâde-i Şâhâne 1194; —-i 'adl-ifâde-i Tâcdârâne 956; —-i akvâl 793; ber-mûceb-i —-i 'aliyye 748; iktizây-ı —-i 'aliyye 1206, 1210; istî'lâm-ı —-i 'aliyye 1185; muktezây-ı —-i 'aliyye 1211; muvâfık-ı —-i 'aliyye 1176; —-i 'aliyye 266, 326, 327, 352, 355, 434, 442, 453, 467, 475, 513, 537, 543, 613, 615, 616, 621, 627, 703, 732, 795, 884, 894, 896, 906, 916, 982, 1017, 1052, 1055, 1079, 1153, 1166, 1185, 1194, 1210, 1215, 1221, 1247, 1262, 1290; —-i 'aliyye-i Husrevânî 600; —-i 'aliyye-i mersûle 1215; —-

i 'aliyye-i mezkûre 702; —-i 'aliyye-i Mülûkâne 964, 1245, 1263; —-i 'aliyye-i Şâhâne 297, 834, 1147, 1249; —-i 'aliyye-i Şehriyârî ma'delet-revâ 477; —-i bâhire-i Samedâniyye 547; —-i berekât-ifâde-i Mülûkâne 718; —-i câzime-i hazret-i Pâdişâhî 736; —-i celâdet-ifâde 751, 982; —-i celâdet-ifâde-i hazret-i Şehriyârî 1121; —-i Cihândârâne 828; —-i Cihân-dârî 48; —-i Devlet-i 'aliyye 611, 980; —-i ef'âl 793; —-i hakîmâne-i hazret-i Şehriyârî 883; —-i hakkanî-ifâde 761; —-i hayr-ifâde-i Şâhâne 714, 843, 996, 1252; —-i hayret-ifâde-i hazret-i Şehriyârî 438; —-i hayriyyet-ifâde-i Şâhâne 717; —-i hazret-i 'adl-ifâde-i Sultân-ı Müslimîn 1094; —-i hazret-i Fermân-fermâ 1196; —-i hazret-i Pâdişâhî 917, 1105; —-i hazret-i Şehriyârî 446; —-i Hidîvâne 780; —-i hümâyûn 155, 187, 294, 351, 681, 743, 748, 889; —-i hümâyûn-i Şâhâne 1275; muktezây-ı —-i 'inâyet-ifâde-i Hidîvâne 896; —-i 'inâyet-ifâde-i Mülûkâne 908; —-i isâbet-ifâde-i Mülûkâne 920; —-i isâbet-ifâde-i Pâdişâhâne 847; —-i kat'iyyü'l-ifâde-i Mülûkâne 733; —-i kâtı'a-i Mülûkâne 959; —-i kerâmet-ifâde-i hazret-i Zıllullâhî 1169; —-i kerem-ifâde-i Mülûkâne 1235; —-i kâtı'a 732; —-i kâtı'a-i cenâb-ı Cihân-dârî 913; —-i kâtı'a-i hazret-i Cihânbânî 913; —-i kâtı'a-i hazret-i Şehinşâh-ı pür-intibâh 61; —-i kâtı'a-i hazret-i Şehriyârî 1220; —-i kâtı'a-i Husrevâne 448; —-i kâtı'a-i i'dâmlar 229; —-i kâtı'a-i Mülûkâne 564, 577, 732, 1072; —-i kâtı'a-i Şâhâne 616; —-i kâtı'a-i Şehinşâh-ı fermân-revâ 381; —-i kâtı'a-i Şehinşâh-ı İskender-himem 436; —-i kâtı'a-i Şehriyârâne 921; —-i ma'delet-ifâde-i Hâkanî 716; —-i mahûf 680; —-i mehâbet-ifâde 941; —-i mehâbet-ifâde-i Mülûkâne 1227; —-i merâhim-ifâde-i hazret-i Pâdişâhî 856; —-i merâhim-ifâde-i Şâhâne 814; —-i merhamet-ifâde-i Şâhâne 718; —-i mesbûka-i müvecceh-i hakîkî 780; inkıyâd-ı —-i Mülûkâne 783; lâzime-i —-i Mülûkâne 758; —-i Mülûkâne 306, 654, 675, 736, 738, 754, 780, 782, 875, 906, 919, 929, 949, 1174; —-i müşfikane-i Mülûkâne 880; —-i Pâdişâhâne 914, 936; —-i Pâdişâh-ı kerâmet-'âde 438; —-i Pâdişâhî 986; —-i sa'âdet-ifâde-i hazret-i Pâdişâhî 92; —-i sâ'ibe 133; —-i sâ'ibe-i hazret-i Cihân-dârî 773; —-i sâ'ibe-i Pâdişâhâne 785; ber-mûceb-i —-i seniyye 767; icrây-ı muktezây-ı —-i seniyye 847; isti'lâm-ı —-i seniyye 1271; muktezây-ı —-i seniyye 862, 1017, 1097, 1152, 1206, 1291; sûret-i —-i seniyye 987, 1084; —-i seniyye 263, 295, 296, 302, 308, 309, 311, 349, 405, 441, 446, 448, 462, 463, 466, 486, 513, 524, 614, 630, 646, 664, 674, 706, 728, 745, 793, 845, 855, 857, 885, 888, 890, 908, 911, 922, 932, 936, 987, 1078, 1111, 1190, 1206, 1207, 1214, 1251, 1258, 1270, 1274; —-i seniyye-i hazret-i Şehriyâr-ı takvâ-kâr 1291; —-i seniyye-i Husrevâne 254; —-i seniyye-i hümâyûn 24; —-i seniyye-i 'inâyet-ifâde 750; —-i seniyye-i Mülûkâne 1125, 1251, 1270; —-i seniyye-i Şâhâne 945, 1099, 1129, 1138; —-i seniyye-i Şehriyâr-ı sipihr-iktidâr 305; ber-mûceb-i —-i Şâhâne 1214; muktezây-ı —-i Şâhâne 917; tıbk-ı —-i Şâhâne 521; —-i Şâhâne 325, 344, 444, 453, 476, 485, 487, 512, 521, 524, 564, 583, 590, 651, 692, 697, 710, 732, 752, 754, 755, 763, 764, 770, 781, 796, 874, 875, 885, 919, 942, 954, 955, 990, 1011, 1149, 1195, 1212, 1230, 1250, 1290; —-i Şâhâne te'alluku 847; —-i şeffîkane-i Pâdişâhâne 1074; —-i Şehinşâhî 259; —-i Şehriyâr-ı sâhib-i takvâ 658; —-i Şehriyâr-ı vakt 203; — sünûhu 1184; —t 89, 646; min-gayr-i —tin 575

İran 213, 786, 814, 1000, 1141; Devlet-i — 329, 904, 923; Ekrâd-ı — 1018; hudûd-i — 1015, 1141; hüccâc-ı — 914, 915; Milket-i — 212; Sadr-ı — 832; sefâret-i — 411, 1001; Şâh-ı — 324, 411; Şeh-zâde-i — 329, 1141; Veliyy-i 'ahd-i — 884; Veliyy-i 'ahd-i Devlet-i — 822; Veliyy-i 'ahd-i Şâh-ı — 904; — cânibi 329, 903, 1000, 1001; — Devleti 96, 246, 323, 329, 556, 738, 739, 815, 831, 835, 884, 885, 904, 923, 945, 1000; — Devleti tebe'ası 1001; — Elçisi 831; — hudûdu 738, 945, 1000, 1001, 1002; — hüccâcı 1141; hudûd-i —iyân 1016, 1021; hukūk-ı —iyân 835; Veliyy-i 'ahd-i Devlet-i —iyân 923; —iyân 97, 323, 556, 738, 1016; —iyân asâkiri 324; —iyân cânibi 1001; —iyân Devleti 323; —lu 787, 881, 882, 915, 945, 946, 1015, 1141, 1142; —lu askeri 882, 946; —lu Ekrâdı 1002; —lular 738, 739, 835, 1001; —lu'nun dostlukları 1141; —lu süvârîsi 1000; —lu tebe'ası 1015; — Maslahat-güzârı 787; mesâlih-i — ru'yeti 329; — seferleri 23; — Sefîri 97, 260, 368, 711, 750, 831, 835; — Şâhı'nın Nizâmü'd-devlesi 945; — tarafı 212, 831, 832, 999, 1016; — tebe'ası 1000; — Ülkesi 999, 1000, 1001

İrem; nümûne-i — 663

'irfân 300n; izdiyâd-ı — 716; ma'lûm-i ashâb-ı — 824; mâni'-i — 972; mevsûf-i — 212; nihâde-i encümen-i — 528; pîrâye-i ceyb-i nakkadân-ı — 212; sâhib-i — 9

irkâb 394, 1076, 1182, 1223, 1225, 1245; —en 1021, 1111

İrlanda Adası ehâlîsi 823

irs; mûceb-i hırmân-ı — 26; bi'l-—i ve'l-istihkak 26, 352

irsâl 16, 32, 48, 50, 108, 149, 193, 242, 245, 269, 270, 271, 274, 277, 280, 281, 282, 284, 286, 287, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 312, 313, 314, 317, 318, 319, 320, 325, 326, 327, 335, 341, 344, 345, 347, 349, 351, 352, 353, 354, 359, 361, 369, 370, 371, 373, 374, 376, 381, 385, 388, 389, 393, 394, 396, 398, 399, 401, 402, 403, 406, 407, 410, 415, 416, 420, 421, 431, 432, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 452, 453, 454, 456, 457, 460, 461, 463, 465, 467, 471, 477, 479, 482, 485, 486, 490, 492, 493, 505, 516, 517, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 529, 532, 533, 535, 536, 537, 546, 561, 564, 565, 569, 572, 573, 577, 578, 579, 583, 594, 595, 596, 597, 604, 612, 613, 614, 616, 623, 627, 629, 630, 634, 635, 642, 646, 649, 651, 652, 653, 655, 661, 665, 667, 668, 669, 670, 671, 676, 678, 679, 680, 682, 683, 684, 688, 689, 690, 692, 693,

696, 700, 703, 706, 708, 709, 710, 717, 720, 721, 723, 727, 728, 733, 734, 741, 742, 743, 744, 748, 752, 754, 755, 758, 759, 760, 764, 768, 772, 773, 780, 784, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 796, 797, 800, 801, 805, 806, 809, 813, 814, 815, 816, 825, 828, 831, 833, 834, 835, 839, 840, 844, 845, 847, 848, 861, 862, 869, 870, 875, 881, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 904, 905, 907, 909, 919, 921, 922, 923, 925, 927, 928, 929, 930, 931, 938, 940, 943, 945, 946, 947, 949, 950, 953, 954, 955, 957, 958, 959, 964, 969, 970, 979, 981, 983, 986, 987, 990, 993, 994, 995, 996, 1001, 1002, 1003, 1007, 1010, 1011, 1012, 1013, 1016, 1017, 1021, 1026, 1033, 1035, 1049, 1054, 1055, 1056, 1057, 1061, 1075, 1077, 1078, 1080, 1083, 1096, 1098, 1099, 1100, 1106, 1108, 1110, 1111, 1113, 1114, 1115, 1116, 1120, 1123, 1133, 1137, 1138, 1140, 1141, 1142, 1144, 1146, 1147, 1148, 1149, 1150, 1151, 1153, 1156, 1158, 1164, 1172, 1173, 1174, 1175, 1176, 1177, 1178, 1179, 1182, 1183, 1186, 1188, 1189, 1190, 1196, 1197, 1203, 1205, 1206, 1207, 1209, 1210, 1211, 1214, 1215, 1216, 1218, 1219, 1220, 1221, 1222, 1226, 1228, 1230, 1233, 1234, 1238, 1242, 1247, 1248, 1249, 1250, 1254, 1255, 1259, 1262, 1263, 1264, 1268, 1269, 1270, 1272, 1274, 1275, 1277, 1278, 1279, 1281, 1289, 1290, 1291, 1292; me'mûr-i — 643; dâra — eyledi 941; —-i evâmir 467; —-i fermân 1020; —-i fermân-ı celîl 277; —-i İlâhî 282; —-i peyâm 144, 613; —-i sefîr 132; —-i tabîb 359; —-i teşrîfât 907; —ler 453, 482

irşâd 83, 280, 809, 1014; —-ı 'ibâd 1021

İrşova 800; — Kasabası (Ada Kal'ası karşısında) 800; — Zâbiti 800

irticâ' 92, 999; mânî'-i — 268

irtifâ'; —-ı şân 352; —; âlât-i —iyye 202

irtihâl 642, 723, 792, 1032; —-i dâr-ı bekâ 511, 884, 986, 1004; —-ı cinân 13

irtikâb 31, 44, 62, 78, 545, 558, 874, 901, 975, 977, 1002, 1040, 1224; nâvdân-ı çirk-âb-ı —-âsâ 186; şeyn-i — 246; —ât 366; —-ı dürûğ 21; —-ı habâset 733; —-ı imtizâc 589; —-ı külfet-i icâbet 128; —-ı su'âl ü cevâb 257; kemâl-i —lar 1253; —lar 119

irtişâ 78, 232, 967; feth-i bâb-ı — 978; mahmûl-i irtikâb-ı — 62; sû'-i zann-ı — 165

Irva (Kara-deniz Boğazı kurbûnde) 1120; Yoros ma'a — Kazâsı 419; — muhâfazası 434; — sâhilleri 433, 434

Irvâm 1071, 1135; sanâdîd-i — 1036; ta'assub-i — 1035; tesvîlât-i şeytâniyye-i — 1071; bk. ayrıca Rumlar

irzâ/irzâ' 484, 1093, 1204; — etmişler ise de 960; —y-ı eşkıyâ 1198

'Îsâ (Hz.) 455, 1124, 1266; mûlâd-ı — 550; târîh-i mîlâd-ı — 16; târîh-i —vî 178, 239; —viyân; âyîn-i — 455

'Îsâ Ağa (Hazîne-i hümâyûn Vekîli) 401

İsakcı 261, 717, 718, 726; — havâlîsi 726; — havâlîsi ehâlîsi 726; — İskelesi 1085; — Kal'ası 726; — ma'beri 291; — muhâfazası 774; — Muhâfızı 162, 309, 1085, 1097; — sekenesi 718; — suları 1085; — tarafları 261; — Tevliyeti 726

İsfakya dağları (Girid Cezîresi'nde vâki) 1282

İsfirlik-bânesi 396

İshak Efendi (Mühendis) 1066

İshâk Efendi (Mollacık Mehmed Efendi'nin mahdûmu, Sadr-ı Rûm) 605

İshâklar Kazâsı 460

İshaklu A'yânı 316

İsilanca'da tuzla ve balık gölü 995

iskân 86, 100, 125, 340, 388, 541, 613, 649, 670, 676, 706, 710, 717, 718, 759, 775, 789, 833, 856, 882, 898, 909, 1078, 1120, 1221, 1262; kā'il-i — 719; kābil-i — 1245; —-i asker 125; —lar 554, 718, 726, 727

iskandil; sevâhil-i tahsîlini —e ibtidâr 54; —-i tahkîk 678

İskatos (=Skíathos, Ak-deniz'de vâki') Adası 714

İskebolos (=Skópelos, Ak-deniz'de) Adası 714

İskeçe 735, 736, 959; — A'yânı 318

İskef[s]ür; — A'yânı 319; — havâlîsi 315

iskele 361, 370, 703, 814, 923, 950, 1111; — civârı 923; —ler 133, 361, 436, 471, 936, 1067, 1088, 1207; —ler ehâlîsi 471; — meydânı 367

İskele meydânı (Câmi'-i Kebîr civârında) 474

iskemle 837

İskender 16, 1241; mahsûd-i müverrihîn-i —ân 12; Şehinşâh-ı —-hısâl 28; —-i mülk-i zafer 14; emr-i Hidîv-i —-mehâbet 259; Şehinşâh-ı —-mehâbet 155; Şehinşâh-ı —-tedbîr 235

İskenderiyye 133, 248, 283, 651, 880, 1176, 1212, 1270, 1272; — câddeleri 709; — havâlîsi 880; — Limanı 1212; — Muhâfızı 388; — Mutasarrıfı 880, 986, 987, 1055, 1264, 1278; — Nâ'ibi 881; — Sancağı 983; — Sancağı Mutasarrıfı 875, 880; — tarafı 642

İskender Paşa (Rûmiyyü'l-asl) 747

İskenderûn (Haleb İskelesi) 950

İskerlet Bey/Voyvoda (Kalimaki Bey-zâde Sarı Bey, Eflâk Voyvodası) 1047, 1052, 1205, 1221, 1262

İskerlet Voyvoda (Boğdan Voyvodası) 976

İslâm 19, 66n, 98, 366, 503, 734n, 857; asâkir-i — 41, 275, 288, 289, 290, 382, 387, 392, 449, 490, 527, 836, 889, 1130, 1172, 1231, 1232, 1233, 1265; havsala-i —'a sığmayacak 365; asker-i — 219, 222, 261, 263, 273, 274, 288, 306, 385, 407, 489, 490, 491, 502, 503, 506, 696, 1173, 1217, 1218, 1232, 1234, 1268, 1275, 1291, 1292; beyza-i — 377; cünûd-i — 478, 1242; dâr-ı — 666; dilâverân-ı — 502; dilâverân-ı asker-i — 274; dîn-i — 555, 686; eli ayağı tutan ehl-i — 1289; eşbâb-ı selâmet-i ümmet-i — 64; eyâdî-i — 543; ferîza-i zimmet-i ehl-i — 280, 735; galebe-i asker-i — 287; gayret-i — 73; girîbân-ı ehl-i — 595; guzât-ı — 299, 1179, 1216, 1233, 1234; güncîde-i dehân-ı ehl-i — 638; güzîde ehl-i — 447; harba muktedir ehl-i — 447; hıfz-ı sugur-i — 12; ibtidâ'-i zuhûr-i — 1168; ikrâr-ı dîn-i — 1067; i'lây-ı şân-ı sipâh-ı

— 412; imlâ/inşâ ta'lîm eder ehl-i — 1065; ittifâk-ı cemî'-i — 529; kabûl-i dîn-i — 747; kâffe-i ehl-i — 1264, 1287; kavâfil-i ehl-i — 718; kibâr-ı ehl-i — 1107; külliyyet-i ehl-i — 528; leşker-i — 289, 327; ma'bed-i — 1144; merâkib-i tüccâr-ı — 98; meşâyih-i — 687; metâlî'-i kulûb-i ehl-i — 673; mevrid-i asker-i — 1179; münâfî-yi da'vây-ı — 638; müsâvât bi'l— 1117; ordu-yi — 288, 289; sefâ'in-i tüccâr-ı — 98; serverân-ı — 1063; süvâriyân-ı — 392; şâ'ibe-i — 909; şe'â'ir-i — 377; şeref-i — 493; şühedây-ı ehl-i — 1235; tâlib-i — 735; tüccâr-ı — 98, 1174; 'ukalây-ı ehl-i — 869; yed-i — 328; yolcu-yi ehl-i — 1053; — askeri 1264; dîn-i — dilâverleri 377; dîn-i — gayreti 1143; millet-i —-ı zî-şân 38; ru'esây-ı asâkir-i —-ı zafer irtisâm 649; 'âmme-i —iyân 237; bâ'is-i inşirâh-ı —iyân 219; dilâverân-ı —iyân 288; ferîza-i zimem-i —iyân 279; hudûd-i merâkiz-i —iyân 329; meserret-bahş-ı —iyân 538; süvâriyân-ı —iyân 223; şüc'ân-ı —iyân 1232; taraf-ı —iyân 415; tevfîk-ı miyân-i —iyân 1118; vesîle-i galebe-i —iyân 593; —iyân 73, 1179; —iyân cânibi 274; a'zam-ı şe'â'ir-i —iyye 166; beyza-i —iyye 1285; beyza-i münevvere-i —iyye 1149, 1169; bilâd-ı —iyye 335, 696, 719; bilâd-ı mu'azzama-i —iyye; cihet-i câmi'a-i —iyye 412, 556, 815, 1000; cünûd-i —iyye 1082; dîn-i —iyye 1234; düvel-i —iyye 983; efrâd-ı —iyye 1117; ehâlî-i memleket-i —iyye 111; erâzî-i —iyye 444, 447; erbâb-ı hamiyyet-i —iyye 1126; gayret-i —iyye 1169, 1177, 1238; hamiyyet-i —iyye 377, 448, 1179; haslet-i gayret-i Millet-i —iyye 111; heyecân-ı hamiyyet-i —iyye 448; hudûd-i —iyye 60, 61, 211, 522, 1044; hükûmet-i —iyye 1060; ihrâk-ı sefâyin-i —iyye 531; ilmâ'-ı envâr-ı gayret-i —iyye 1219; kesr-i beyza-i beyzây-i —iyye 523; kurbiyyet-i cem'iyyet-i —iyye 1188; kuvvet-i —iyye 1117; mâ-vecebe-i —iyye 111; Memâlik-i —iyye 66n, 74, 245, 305, 365, 854, 910, 1287; Memleket-i —iyye 1217; mesned-i Meşîhat-i —iyye 206, 410; meşâyih-i —iyye 575, 812; millet-i —iyye 1034, 1168, 1293n; millet-i beyzây-ı —iyye 376; musâfât-ı zâtiyye-i —iyye 324; nihâyet-i serhaddât-ı —iyye 745; serhadd-i —iyye 1291; şe'â'ir-i —iyye 119, 1168; uhuvvet-i —iyye 111, 329, 1117; 'ulûm-i —iyye 308n; ber-muktezây-ı 'alâka-i uhuvvet-i —iyyet 329; ittifâk-ı —iyyet 1118; vâcibe-i —iyyet 271; yeğin-i pergâr-ı —iyyet 329; — karyeleri 1086, 1120, 1172; — tarafı 1265; — tüccârı sefînesi kapudanı 1172; — tüccârı tekneleri 1183; bk. ayrıca ehl-i İslâm

İslâm Ağa (Silahdâr-ı esbak-ı Şehriyârî) 659

İslâmbol 100, 105, 114, 147, 148; ehâlî-yi — 144

İslimye A'yânı 263, 310, 1211

ism/isim 32, 37, 64, 117, 149, 168, 183, 586, 847, 900, 935, 958, 1116, 1146, 1221, 1235; bi'l— 207; ma'lûmü'l-— 734; mârru'l— 177; —i açık bir kıt'a 702; —i açık emr-i 'âlî 325; —i açık tevcîh emirleri 847; —-i câmid makâmı 99; —-i mahsûs 725; —-i mezkûr 646; —-i pâk-i Kibriyâ hakkiyçün 682; —-i sâmî-i cedd-i büzürgvârları 627; —-i sâmîler 377; —-i şerîf 673; —ler 50, 314, 771, 1077, 1153; — mahalli açık tevcîh emri 325

İsmâ'îl/Isma'îl 92, 207, 296, 306, 717; — Başbuğu 161; — cânibleri 718; — ehâlîsi 718; — Kal'ası 215, 216, 226, 263, 295, 296, 297, 306, 308; — Kal'ası Muhâfızı 296; — Kal'ası Nüzûl Emîni 296; — Karyesi 797; — muhâfazası 162, 217; — Muhâfızı 208; — semtleri 719; — pîş-gâhı 552, 553; — tarafı 307

İsmâ'îl; evlâd-ı — 1070

İsma'îl (Etmekci, Un-kapanı zorba nizâm ustalarından) 476, 477

İsmâ'îl (Hattât, Çengel-köyü sâkinlerinden) 838

İsmâ'îl (Kızıl-oğlu, Bayramic ehâlîsinden, Rodos Cezîresi'ne nefy) 905

İsmâ'îl (Lât-oğlu, Koca-ili Sancağı'nda vâki' Yalak-âbâd Kazâsı sâkinlerinden) 905

İsmâ'îl (Monla, Bayramic ehâlîsinden, Rodos Cezîresi'ne nefy) 905

İsmâ'îl/İsma'îl (Tersâne Emîni, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, , Kara-deniz Boğazı Nâzırı) 201, 310, 324, 1250

İsmâ'îl Ağa (Arnabud Hacı, Sofya hânedânından) 316

İsmâ'îl Ağa (Kara 'Osmân-zâdeler taraflarından gönderilen askere Başbuğ) 306

İsmâ'îl Ağa (Raht-vânî-yi Sadr-ı 'âlî, Mübâşir) 1048

İsmâ'îl Ağa/Paşa ('Ayâş Müftîsi-zâde, es-Seyyid, Kapucu-başı, Humbaracı-başı, Vezîr, Bolu ve Vîrân-şehir ve Kastamonu sancakları tevcîh, Misivri muhâfazasına ta'yîn) 1249

İsma'îl Ağa/Paşa (Ma'cûncu, Konakcı, Gürcü, Kilis ve A'zâz Mütesellimi, Mîr-i mîrân, Çirmen Mutasarrıfı) 230, 261

İsmâ'îl 'Alemdâr (Çiçek-delisi, Eski-zağra Kazâsı firârîlerinden) 728

İsmâ'îl Bey (Avlonyalı İbrâhîm Paşa yeğeni) 985

İsmâ'îl Bey (Mektûbî Defteri hulefâsından, Burusa Mukâta'acılığı) 1257

İsmâ'îl Bey (Pilaslı Mehmed Paşa'nın oğlu, Mîr-i mîrân, Livâ'-i Köstendil) 162, 189

İsma'îl/İsmâ'îl Bey (Sirozî/Sirozlu, Kapu Kethudâsı, Selânik ve Kavala sancakları, Rumeli hânedânının eşrefi) 66, 72, 81, 83, 93, 105, 164, 193, 213, 283, 318, 325, 431, 459, 487, 488, 490, 580, 641, 762, 1011

İsmâ'îl Bey (Vâlî-i Mısır Mehmed 'Ali Paşa-zâde) 633

İsmâ'îl Bey (Van Muhâfızı Sert Mahmûd Paşa'nın kethudâsı) 1015

İsmâ'îl Bey/Paşa (Paşo, Tepedelenli 'Ali Paşa tevâbi'inden, Yanya Sancağı Mutasarrıfı, Vezîr, Delvine Sancağı) 735, 993, 1012, 1013, 1146, 1255

İsmâ'îl Efendi ('Osmân-zâde, es-Seyyid, müderrisîn-i kirâmdan, İzmir'de sâkin, Mahrec) 316, 1171

İsmâ'îl Efendi (Gelenbevî, Müderris) 202

İsmâ'îl Fahreddîn Efendi (es-Seyyid, müderrisînden, İzmir Müftîsi) 756

İsmâ'îl Ferruh Efendi (hâcegândan, İngiltere Sefîri) 259

İsmâ'îl Hakkı Paşa (Mîr-i mîrân, Yergöğü Muhâfızı) 1097, 1228, 1173

İsma'îl Gâhî Efendi-zâde (Yazıcı) 1066n

İsmâ'îl Paşa (Mîr-i mîrân, Sisam Adası muhâfazasiyle Niğde Sancağı Mutasarrıfı) 1148

İsmâ'îl Paşa (Pilaslı Mehmed Paşa-zâde, Mîr-i mîrân, Köstendil Sancağı Mutasarrıfı, İnebahtı Mutasarrıfı ve Muhâfızı, Üsküb Sancağı) 325, 374, 816, 986, 987, 988, 993, 1004, 1012, 1255

İsmâ'îl Paşa (Sadr-ı esbak) 92, 152; —'nın cedîd serayı 152

İsmâ'îl Zühdî Efendi (Avlonya ma'a Eğriboz Mukata'acılığı) 580

İsmâ'îl Zühdî Efendi (Şeyhu'l-hattâtîn, mevâlîden Râkım Efendi'nin birâderi, hatt-ı sülüsde üstâd-ı muharrir-i Hakîr) 637, 640

'İsmet Bey (Sadr-ı azam) 750

İsmihân Sultân der-Eyyûb Müderrisi 601

İspanya 94, 208, 823, 1005, 1157, 1159, 1165; Büyük — 1157, 1160, 1162; Küçük — 1155; — Donanması 1044; — halkı 18; — Kıralı 1158; — mâddesi 94; — Memâliki 96, 1158; Büyük —'nın bilâd-ı cesîmesi 1157; Büyük —'nın kanûn-i cedîdi 1162

İspanyol; —lar 18; — Milleti 1159

İspir 445; — Kazâsı 921; — Voyvodası 465, 921

İspirlonga Kal'ası (Girid Adası'nda) 844

isrâ 216, 381, 401, 451, 465, 471, 499, 526, 576, 597, 649, 652, 664, 665, 699, 729, 739, 755, 781, 809, 814, 819, 825, 830, 838, 861, 872, 891, 893, 895, 904, 919, 930, 933, 935, 936, 938, 955, 962, 994, 1003, 1004, 1037, 1049, 1055, 1061, 1121, 1182, 1191, 1205, 1206, 1211, 1212, 1218, 1228, 1237, 1246, 1247, 1268, 1282

İsrâ'iliyyât 49

isrâf 1136, 1261; envâ'-ı — 1261; hilâf-ı mahz-ı — 150; terk-i — 1261; — makûlesi 1151

İstanbul (makarr-ı saltanat, bilâd-ı selâse-i mu'azzamadan, Der-bâr-ı 'atûfet-medâr, Der-bâr-ı 'atûfet-medâr-ı Mülûkâne, Der-bâr-ı ma'delet-karâr-ı Mülûkâne, Der-bâr-ı merhamet-karâr, Der-bâr-ı merhamet-medâr, Der-bâr-ı merhamet-medâr-ı Mülûkâne, Der-bâr-ı sa'âdet-karâr, Der-bâr-ı saltanat, Der-bâr-ı şevket-karâr, Der-bâr-ı şevket-karâr-ı Mülûkâne, Der-bâr-ı şevket-karâr-ı Şâhâne, Der-bâr-ı şevket-karâr-ı Tâc-dârî, Der-bâr-ı şevket-medâr, Der-bâr-ı übbehet-kârâr, Dergâh-ı 'adâlet-destgâh, Dergâh-ı 'adâlet-penâh-ı Pâdişâhî, Dergâh-ı sipihr-iştibâh-ı Şâhâne, Dergâh-ı şevket-penâh, Dergâh-ı zafer-penâh-ı Şâhâne, Der-i 'adâlet, Der-i mu'allâ, Der-i saltanat, Dergâh-ı rif'at-irtisâm, Dergâh-ı felek-bârgâh-ı Pâdişâhâne, Dergâh-ı felek-bârgâh-ı Sultânî, Dergâh-ı felek-iktidâr, Dergâh-ı saltanat-penâh-ı Husrevânî) 50, 51, 67, 73, 82, 95, 127, 128, 143, 147, 154, 157, 164, 166, 168, 173, 174, 181, 182, 190, 193, 198, 206, 232, 233, 252, 282, 328, 353, 360, 363, 409, 415, 445, 452, 481, 488, 505, 506, 508, 537, 540, 541, 548, 551, 563, 565, 573, 579, 583, 584, 587, 598, 621, 623, 637, 647, 651, 653, 656, 657, 658, 661, 663, 668, 690, 697, 705, 719, 738, 740, 763, 767, 768, 777, 781, 784, 788, 790, 793, 803, 814, 815, 831, 833, 843, 853, 872, 874, 880, 886, 888, 903, 905, 913, 923, 943, 949, 959, 966, 967, 981, 988, 1000, 1016, 1024, 1034, 1046, 1050, 1055, 1060, 1063, 1066, 1067, 1069, 1075, 1077, 1078, 1108, 1113, 1115, 1117, 1118, 1137, 1139, 1143, 1145, 1147, 1148, 1150, 1151, 1165, 1168, 1170, 1171, 1174, 1202, 1206, 1209, 1227, 1233, 1236, 1237, 1248, 1249, 1277, 1278; nefs-i — 585, 598; lisân-ı 'asr-ı Şehr-i — 494; — Ağalığı 757; — Ağası 509; — Bâb Mahkemesi 364; — Barut-hânesi 1262; — Barut-hânesi Nezâreti 159; — Boğazı 257; — cânibi 1276; — cevânibi 886; — civârı 893; — Cizyedârı 495; — dâhili 1076; —'da olan kolluklar 1075; — derûnu 104; — ehâlîsi 56, 1287; — ehâlîsi şübbânı 86; — esvâkı 602; — etrâfı 579; — Gümrüğü Emâneti 195; — Hafîci 530, 892, 1177; — havâlîsi 381, 452, 541, 872, 1075; — havâlîsi re'âyâsı 1072, 1171, 1235; — iskeleleri 1113; — Kadısı 58, 104, 128, 185, 204, 225, 302, 367, 462, 513, 558, 600, 636, 665, 666, 689, 699, 711, 712, 737, 750, 764, 792, 813, 855, 857, 862, 911, 1048, 1095, 1128, 1144, 1251, 1258, 1260, 1261; — Kadısı Efendi 418, 676, 1078, 1210, 1217; — Kadısı Muhzır-başısı 89; — kapuları 579, 1117; — Kazâsı 59, 185, 186, 203, 586, 587, 606, 636, 1048; — Mahkemesi 855; — Mukâta'acılığı 161 , 1257; — Pâyesi 225, 303, 418, 462, 498, 601, 636, 674, 675, 711, 737, 749, 750, 764, 829, 934, 976, 1201, 1258; — re'âyâsı 1072, 1171, 1235; — rub'iyyesi 1145; — rütbeleri erbâbı 1252; — rütbesi 1024; — sekenesi 848, 860, 1107; — sükkânı 191; — tarafı 165; — tarafı müdebbirânı 127; —'un âsâyişi 1105; — vartagâhı 107; — zer-i mahbûbu 259; — Zindânı 480; — zürefâsı 661

İstankköy 49, 1207; — Cezîresi 217, 701, 843, 844, 873, 906, 1207; — muhâfazası 1207; — Nâ'ibi 844, 1207; — sulârı 1207; — Voyvodası 1077, 1207

İstarova Kazâsı (Ohri Sancağı'nda) 986

İstavraki (Rûm Milleti'nin Hayhurum dedikleri nev'inden, Eflâk Voyvodası Kalimaki Bey'in Kapu Kethudâsı, Tercemân) 1113

İstavroz 472, 512, 1078

İstefân Kazâsı 467

İstefanaki (Büyük, Memleketeyn Kapu Kethudâsı) 1135

İstefenaki, Mavrokordato (Yergöğü Muhâfızı'na tahrîr olunan Kā'im-makām, Boğdan Voyvodası, Yaş'a Kā'im-makâm) 1047, 1205

isterlin lirası 725

isti'âne 386; —t 882

isti'câl 529, 537, 922, 929, 941, 993, 1057, 1075, 1098, 1158, 1175, 1178, 1273; 'alâ cenâhi'l— 741, 1177; 'ale'l— 1156; îsâl-i kadem-i — 207; me'mûr-i — 597; rahş-süvâr-ı — 1061; şedd-i rihâl-i — 790; yeni başdan — 1111; — emirleri 270; —-i emr-i hareket 227; —-i izâle-i levs-i vücûd 28; —-i me'mûriyyet 964

istid'â 132, 142, 155, 157, 171, 177, 184, 203, 229, 256, 293, 294, 304, 323, 334, 355, 356, 366, 415, 436, 443, 445, 448, 648, 691, 705, 715, 720, 728, 730, 757, 761, 766, 769, 777, 796, 813, 815, 825, 842, 843, 844, 846, 872, 873, 880, 885, 888, 897, 903, 915, 938, 964, 968, 1004, 1011, 1047, 1078, 1088, 1173, 1192, 1204, 1205, 1211, 1223; ber-mûceb-i — 24; bi'l-— 244, 374, 410, 499, 642; —lar 537, 555, 954; —y-ı müşârun ileyh 399; —y-ı re'âyâ 729; —y-ı ruhsat 642, 656, 796y-ı Sadr-ı a'zamî 303

isti'dâd 20, 58, 212, 411, 508, 568, 868, 967, 985, 1036, 1039, 1042, 1112, 1281; 'alâ kaderi'l-— 804; barut-i mahzen-i — 852; bâzûy-i — 868; ehl-i — 409; güncîde-i havsala-i — 594; kemâl-i — 1059; kesb-i — 663, 771; nümâyende-i — 558; sûret-i — 212; tahsîl-i — 34; tezâdd-ı — 957; — âsârı 514; —ı bedeniyyeler 1280; —ı ebniye-i belediyye 852; —ı fıtrî 932; —ı Hudâ-dâd 202; —ı in'ikâs 297; —ı kırâ'at 495; —ı kitâbet 495; tervîc-i —i mâ-fi'l-efkâr 68; kader-i — ve'l-imkân 301

istidlâl 531, 882, 1089; eser ile mü'essire — 107; —ler 1034

istiftâ 563, 576, 696, 1291; sûret-i — 513

istigrâb 15, 923, 1131, 1166; bâ'is-i — 353; engüşt ber-dehân-ı — 26, 140; mûcib-i — 654, 848; peyker-i i—âver 1240; —-fezây-ı 'âkıl 131; —ı erbâb-ı vukûf 1053

istiğfâr; iksâr-ı — 566; seyyid-i — 567

istihbâr 32, 393, 492, 614, 678, 700, 706, 716, 724, 735, 782, 811, 830, 885, 931, 964, 1287; bi'l-— 304, 375, 376, 891, 1107; —âne 970

istihdâm 11, 44, 65n, 247, 248, 277, 281, 296, 306, 332, 389, 415, 434, 442, 443, 450, 451, 486, 508, 518, 564, 578, 702, 716, 730, 754, 760, 774, 816, 828, 884, 932, 961, 970, 973, 978, 983, 995, 996, 1003, 1025, 1028, 1034, 1035, 1041, 1053, 1055, 1086, 1129, 1134, 1136, 1187, 1193, 1196, 1220, 1221, 1254, 1271, 1272, 1280; tarîk-ı — 38; —ı cünûd-i zafer-peyker 65; —lar 1271

istihkâm 208, 267, 384, 397, 416, 434, 442, 463, 490, 491, 492, 534, 569, 727, 745, 1187, 1218; cihât-i —-ı sâ'ire 438; emr-i — 430; esbâb-ı — 414; min-ciheti'l-— 407; emr-i —ât 293; —ât 321, 382, 397, 399, 445, 478, 552, 554, 555, 562, 612, 1192, 1216, 1228, 1232; —ât inşâsı 1187; —ât-ı sahrâviyye 288; —ât-ı 'usât 1232; —-ı tehassuslar 42; —lar 298, 696, 1175; — mahallerinden koparup sürerek 1180; — vermek 882

istihkâk 65n, 411, 755, 974; ashâb-ı — 1155; bi'l-— 1094; bilâ-iktidâr ve'l-— 1052; bi'l-irsi ve'l-— 26, 352; derece-i — 736; esâmî-i zevi'l-— 13; gâyet-i — 934; hakk-ı erbâb-ı — 1008; ihâle-i 'uhde-i — 165; muhavvel-i 'uhde-i — 515; müddet-i — 195; neyl-i 'ivaz-ı — 609; tâlib-i 'adem-i — 144; vesîle-i — 868; —-ı duhûl 1094; —-ı mevrûsları 605; —-ı vâfiye 41; —-ı zâtiyye 376

istihkâr 1008; dûçâr-ı — 1127

istihlâs 332, 441, 461, 477, 482, 670, 995; vesâ'il-i — 1035

istihrâc 344; —ât 1082; —-ı düstûr 202

istihsân 131, 852, 1037, 1166, 1176, 1185, 1267

istihzâ 667, 1084; dahk-i zarûrî-i —' 131; nîm-— 1068

istikâmet 9, 286, 439, 515, 771, 827, 868, 1067; 'adem-i — 92; âsâr-ı — 524; câdde-i — 870; ferâ'iz-i —1122; izhâr-ı — 995; kemâl-i — 844; merkez-i — 456; mizâc-ı 'ayâr-ı — 866; muktezây-ı — 869; rakabe-i — 918; şîme-i — 103; —-gûne 640; —le hıdmet 1125; — sulan 200

istikbâr; iksâr-ı — 984; işâle-i hurtûm-i — 451; izhâr-ı — 504, 561, 648; kesr-i ünûf-i — 413, 446, 648, 977; teksîr-i — 882; —en 1035

istiklâl 95, 692, 707, 772, 859, 949, 950; bi'l-— 73, 310, 327, 430, 449, 459, 521, 691, 696, 1136; fikr-i fâsid-i — 978; hurs-ı — 675; kesb-i — 400; muktezây-ı — 310, 523, 524; nümâyiş-i — 963; temennây-ı resm-i — 43; düstûr-i —-bûrûz 322; —-i me'mûriyyet 523; —-i tâm/tâmm 133, 454, 521, 523, 564, 577, 1134; —ler 271, 624

istikrâ; bi'l-— 997; lede'l-—' 184

istikrâr 488, 490, 1184, 1191, 1277, 1277; kesb-i — 644; rabt-ı zevrak-ı — 678; rehîn-i — 1169; —lar 456

istikrâz 293, 798, 867, 1018

istîlâ/istîlâ' 36, 62, 157, 193, 209, 218, 246, 248, 275, 295, 306, 328, 376, 374, 377, 396, 398, 406, 407, 430, 436, 444, 449, 455, 471, 527, 528, 543, 557, 611, 624, 648, 657, 676, 696, 801, 818, 894, 980, 1045, 1254, 1287, 1288, 1293n; âvurde-i kabza-i — 449; âvurde-i pençe-i — 560; der-dest-i — 51; der-pençe-i — 248, 279; hengâm-ı — 719, 894; izhâr-ı — 639; kadem-res-i — 207; kasd-ı — 456; pânihâde-i — 165; rây sûretiyle — 309; sûret-i — 571; yed-i — 479, 527, 908; —-dîde 553, 1289; —-i kaht u galâ 1033; derece-i —lar 535; kal'-ı asl-ı şecere-i —lar 298; —lar 1018; —y-ı bâtınîye 249; —y-ı küffâr 272; tarna'-ı —y-ı mesânid ü mahâl 675

isti'lâm 388, 403, 615, 826, 842, 883, 891, 1102, 1173, 1191, 1268, 1290; —ât 178; —en 1151; —-ı hâl 1151; —-ı irâde 1190, 1195; —-ı irâde-i 'aliyye 1185; —-ı irâde-i seniyye 1271; —-ı re'y-i 'âlî 505; —-i re'y-i Sadr-ı a'zamî 614

istimâlet 298, 456, 570, 953, 1116, 1124; esnâf-ı — 236; temennî-i — 645; —-i külliyye 455; —ler 555, 1194; —leri esbâbı 1292; — sûreti 456

istîmân 130, 348, 356, 357, 393, 575, 668, 690, 705, 834, 1186, 1233, 1279, 1283, 1290; 'arz-ı — 1279; ber-vech-i — 296, 297, 306; bi'l-— 388, 772, 834, 860, 986, 995; icrây-ı şurût-ı — 307; izhâr-ı — 1282; —lar 394, 676, 708; — tarzı 1012

istimdâd 99, 226, 361, 705, 744, 884, 904; —-ı rûhâniyyet-i Sultân-ı peygamberân 19

istimlâk 978, 1034

istimrâr 857, 1001, 1123; 'ale'l-— 339; dâ'imiyyü'l-— 324

istimzâc; bi'l-— 1103; — kağıdı 613

istînâf; ber-vech-i — 944; —-ı harb 215; —-ı kıtâl 215; —-ı muhârebe 526

istintâk 336, 691, 731, 734, 765, 893, 894, 896, 935, 938, 1235; li-ecli'l-— 734; —lar 935; — mâddesi 336

İstinye 1078; — muhâfazası 1097, 1100

İstiraça (Şumnu'nun sol tarafında) ; — cânibi 386; — Çiftliği 382; — Karyesi 390; — Köyü 387

istirâhat 66n, 207, 272, 303, 373, 374, 478, 546, 588, 549, 796, 806, 889, 971, 972, 1020, 1066, 1156, 1171, 1223; âsûde-nişîn-i — 1122; icrây-ı 'âdet-i — 591; kemâl-i — 1279; mazılle-nişîn-i — 681; nâ'il-i — 414; rîsmân-bend-i — 933; —-i ağniyâ 169; —-i fukarâ 169; —-i sekene esbâbı 771; —-i ümmet 35; esbâb-ı —ler 670; istihsâl-i —ler 287; —ler 365, 682, 693, 709, 714, 719, 729, 754

İstiranca; — Karyesi 1248; — tarafları 1100, 1107, 1248

İstirangfor (Lord, İngiltere Elçisi Sir Stratford de Redcliffe Canning) 1108, 1284

İstiratı (Bozca-ada Râhibi Yorgi'nin dâmâdı) 1114, 1115

istirhâm 191, 270, 456, 648, 694, 730, 732, 757, 813, 842, 843, 915, 1055, 1146, 1194; ref'-i ruk'a-i — 1073; sûret-i — 1204; —ât 1204; —lar 708; —-nâme 765

istirkab 37, 42, 97, 629, 636, 869, 1013, 1087; 'illet-i — 231; sevdây-ı — 31

istirkak 416, 696, 1130, 1172, 1189, 1197, 1245; —lar 696, 1137, 1291

istîsâl 49, 678, 923, 1175; pençe-i — 934; —ler 291, 412, 444

istishâb 30, 31, 56, 736, 760, 780, 833, 921, 978, 993, 1020, 1051, 1057, 1112, 1130, 1144, 1178, 1192, 1216, 1239, 1252; bi'l— 268, 460, 847; me'mûr-i — 270; tâlib-i — 1074; —-ı âlet-i harb 1088

istiskâl 507, 739, 746, 1022, 1032, 1033, 1060, 1165, 1201; sûret-i —-i mahsûs 207; —ler 535, 537

istişâre 646, 911, 964, 1011, 1206; bi'l— 437, 595, 1198; şûrâze-bend-i — 76

istîzân 28, 78, 177, 194, 395, 613, 791, 800, 874, 888, 889, 914, 952, 1005, 1056, 1111, 1173, 1176, 1185, 1196, 1213, 1214, 1215, 1228, 1230, 1238, 1239, 1252, 1272; bi'l-— 78, 358, 404, 612, 967, 1270, 1280; bilâ-— 79, 1111; li-ecli'l-— 1081; —-ı musâlaha 504; —-ı sulh 505

İsvec/İsveç 823; — Devleti 209, 246; — Elçisi 1284; — Elçisi hânesi (Galata Mevlevî-hânesi civârında) 848; — Elçisi tercemânı 1284; —lü 96; — Tercemânı 1284

'isyân 49, 59, 65, 205, 393, 416, 459, 466, 535, 536, 648, 676, 680, 694, 695, 699, 708, 745, 881, 928, 958, 975, 993, 1027, 1047, 1056, 1057, 1059, 1064, 1068, 1071, 1074, 1076, 1079, 1082, 1112, 1140, 1147, 1149, 1152, 1157, 1165, 1186, 1189, 1190, 1194, 1206, 1214, 1230, 1242, 1246, 1249, 1264, 1265, 1268, 1271, 1282, 1285, 1286; ashâb-ı — 47, 1269; bandıra-güşây-ı — 1292; bî— 123, 325; bürhân-ı 'afv-ı — 143; dâru'l-harb-ı — 235; ehl-i — 1180; i'lân-ı — 925, 1075, 1129; iltizâm-ı erbâb-ı — 613; irâ'e-i sûret-i — 64, 130; istihsâl-i esbâb-ı — 492; iş'âl-i nâ'ire-i — 140; izhâr-ı — 898, 1137, 1189, 1242, 1244, 1279; izhâr-ı sûret-i — 174; kesr-i ünûf-i erbâb-ı — 958; keyfiyyet-i — 248; lehîb-efzây-ı kânûn-i — 29; levâzım-ı — 1191; mâdde-i — 1064; mesbûku'l-— 147; muharrik-i nabzân-ı şiryân-ı — 129; müsta'idd-i — 1083; ref'-i livây-ı — 745; sell-i seyf-i — 990, 1130; serân-ı ehl-i — 648; sûret-i — 1158; tahsîl-i ders-i — 126; tekarrur-i isti'dâd-ı — 696; vâdî-i — 1036; zirve-i kulle-i — 113; mütehaşşid-i zîr-i livây-ı —î 146; — izhârı 1183; 'adem-i —lar 1190; evkât-ı —lar 234; seyyi'e-i dest-i —lar 143; vakt-i —lar 358; —lar 1184, 1188, 1271; — zanını sebebi 821

iş; fenâ — 1026; hic — bilmez 1273; — bilür 205; — bilür âdem 1149; —; durup bakmak ile — bitmez 527; —cesine bakılursa 1132; —cilik 912; ahzı —den değil 1274; —e güce yaramaz 719; bir —e karışamayup 942; —e kullanılmak 1042; — eri zât 1104; — erleri 315, 420, 755, 780, 916, 947; — erliği nâmı 1026; bir —e yaramayup 114, 522; —e yaramaz makule 1100, 1267; —e yarar 280, 493, 570, 682, 797, 900, 1209, 1211, 1218, 1237; —e yarar asâkir-i kesîre-i şecâ'at-şi'âr 312; —e yarar asker 946, 970; —e yarar âşinâlar 941; —e yarar esliha 1100; —e yarar mahalli kalmadığı 670; —e yarar nefer 900; —e yarar silâhlar 1107; bundan a'lâ ne — görilebilür 1102; — görmek 529, 682, 1096, 1196; — görülmek 1084, 1129, 1203; — güc edinmişidi 978; — güc edüp 855; —-güzâr biri 1146; —-güzâr zâbitân 1209; —i gücü 1211; —i işler 901; —i karışdırmağa başlayup 613; —ine bakar 854; —in sonunu mülâhaza 457; —i süründürüp 614; — işden geçmiş 935; —ler 1083, 1133; —ler böyle gidecek ise 1285; —lerinin başında bulunmaları 1251; —ler temâm bu pereseye vardıkda 869, 1223; —ler temâm dest-gâha keşîde 1061; — oraya kalmayup 638; — sırasına girer 1197; — uzar ise 741

'îş 547; — u nûş 210, 214; — u nûş yârânı 1065

'işâ; ba'de'l-— 948; edâ'-i salât-ı — 804; salât-i — 585; vakt-i — 684, 851, 874

iş'âr 11, 41, 47, 50, 680, 746, 758, 766, 767, 1011, 1057, 1153, 1185, 1196, 1206, 1288; ber-vech-i — 906; muktezây-ı — 730; vâreste-i — 949

işâret 58, 66n, 118, 203, 595, 715, 739, 763, 811, 817, 823, 859, 870, 906, 941, 958, 971, 1035, 1040, 1088, 1096, 1103, 1111, 1131, 1152, 1223, 1240, 1245, 1247, 1290; şâyân-ı — 926; — buyurmaları 544; — çekerek 1152; — etmeleri 838; — göstermek 1214, 1222, 1273; — gûne 1240; —-i 'adem-i cevâz-ı i'timâd 31; —-i 'aliyye 159, 167, 217, 558, 560, 710, 809, 817, 839, 902, 904, 906, 1258; —-i 'aliyye-i müşârun ileyh 544; —-i bâ-istikâmet 470; —-i evliyây-ı lâ rayb 1069; —-i kerîme 35; —-i mersûme 258; —-i Şeyhulistâmî 572, 757, 775; — kaldırarak 1152; bâtıl tarafından —le gelmiş 375; —ler/işârât 16, 125, 740, 1039, 1065, 1071

işgal 22, 1105, 1108, 1261; bâ'is-i — 36; esnây-ı — 275; mirvaha-zenî-i — 454; —-i ba'zı fitne-kâr 170; —-i eşrâr 1189; —-i ezhân-ı sebük-

mağzân 375; —-i seccâde-i Sadâret 193; —-i zihn 1109
Işıklu (Kütahya Eyâleti'nde) A'yânı 315
İşim Kal'ası 980
işkence 450, 733, 734
İşkiroz (=Skfros, Ak-deniz'de vâki') Adası 714
'işret 103
İştib A'yânı 459
iştikâ 535, 681, 693, 720, 832, 840, 859, 881, 962, 1110, 1146, 1248; 'arz-ı — 696, 815; izhâr-ı — 696, 720, 1102, 1109; li-ecli'l-— 693; mûcib-i — 909; ref'-i rak'a-i — 715, 1145; —lar 1109
iştirâ 358, 562, 596, 766, 812, 850, 856, 867, 871, 909, 939, 1021, 1193, 1212, 1237, 1244
it; — bozuntusu 257; — Eskiliği 98
i'tâ 26, 41, 100, 108, 293, 329, 338, 343, 348, 350, 358, 362, 389, 395, 396, 401, 434, 465, 493, 501, 505, 512, 513, 514, 550, 554, 557, 595, 596, 614, 618, 627, 642, 647, 654, 677, 681, 761, 766, 769, 773, 775, 825, 867, 901, 904, 907, 910, 911, 920, 936, 940, 953, 981, 1024, 1054, 1055, 1087, 1095, 1100, 1147, 1159, 1185, 1202; meşgûl-i ahz u — 114; — defterleri 935; —'-i fetâvâ 588; —lar 103, 240, 911, 1109; —y-ı berât-ı emân 142; —y-ı menşûr-i emân 143
itâ'at 112, 115, 305, 352, 358, 391, 445, 455, 508, 564, 576, 577, 578, 684, 686, 771, 782, 882, 883, 885, 888, 892, 904, 964, 965, 987, 993, 1130, 1156, 1192, 1233, 1282; 'adem-i — 40, 77, 363, 561, 576, 748, 993; bîrûn-i dâ'ire-i — 416; büyüklerine — 1117; dâhil-i taht-ı — 416; dâhil-i teklîf-i — 143; dâ'ire-i — 456, 466, 576, 1230; emsile-i mutâ'a-i mefrûzatü'l-— 284; fıkdân-ı — 392; gerden-dâde-i— 142; hetk-i perde-i — 401; iltizâm-ı lâzime-i — 143; isbât-ı müdde'ây-ı — 143; kesr-i semîkân-ı — 21; me'lûf-i — 1156; muhtâc-ı — 1246; resm-i — 897; ribka-i — 143; saff-ı kânûn-i — 113; semt-i — 130; taht-ı — 466, 467, 722, 907, 1005, 1156; tarz-ı — 133; zimâm-ı re's-i — 685; büyüklerine — edüp 1041; —-i millet 35; —-i Sultân 136; —-i ulu'l-emr-i sâhib-i fetânet 111; —-i veliyyü'l-emr 696; —-kâr 730, 1099; mâye-i —-kârî 402; —lerinde sâbit 366; —leri tebeyyün 1186; —lü asker 707; —'ünvân 407
i'tâk 566, 820; fekk-i — 940
İtalya 359, 721, 1164; — Kralı 343; — sâhili chârlîsi 723
it'âm 153, 677, 1261; —-ı 'ibâd 349
itfâ/itfâ' 149, 410, 473, 484, 511, 756, 765, 854, 916, 1027; âlât-i — 119, 140; âlet-i — 144; —-i âteş-bâzî-i seghânân 140; —-i harîk 143; —-i nâ'ire-i 'isyân 644
i'tibâr 45, 108, 183, 406, 542, 569, 592, 626, 664, 682, 785, 863, 864, 902, 973, 986, 1006, 1007, 1014, 1038, 1040, 1107, 1112, 1124, 1153, 1200, 1207, 1237; 'adem-i — 106, 109, 1020; 'alâ eyyi-— 292; bekay-ı — 13; bî-— 232; bi'l-— 203; derece-i — 322; ehass-ı kibâr-ı sâhib-i kadr u — 933; fıkdân-ı kavânîn-i vâcibü'l-— 373; hâhiş-ker-i sikke-i — 666; ihâle-i sem'-i — 1244; imâle-i taraf-ı — 793; kırîn-i — 412; lâzımü'l-— 794; medâr-ı — 910; mîzân-ı 'ayn-ı — 61; muhavvel-i 'uhde-i — 272, 657; nâ'il-i lokma-i — 98; pervâz-ı — 919; saff-beste-i zemîn-i — 115; sâhib-i — 871, 1282; sâhib-i hüsn-i sît ü — 985; sâkıt 'ani'l-— 407; sâkıt-ı dest-i — 231; sâkıtu'l-— 500, 1127; sarf-ı makdûr-i enzâr-ı — 11; sedd-i sem'-i — 525; sâkıt-ı hayyiz-i — 21; sâkıt-ı nazar-ı — 42; sâkıt-ı rütbe-i — 68; ser-firâz-ı — 204; ser-i kâr-ı bâ-— 864; şâyeste-i — 592, 957; vaz'-ı nazar-gâh-ı — 191; —a lâyık 1041; —a şâyân 894; —-ı âhar 1041; —-ı kâmile 638; —-ı Mahrec 667, 775; zahr-ı nâmûs-i —-ı sâbık 810; —-ı Şâhâne 87; —-ı Şehriyârî 61, 592; min-—in 589; —lar/i'tibârât 210, 240, 805
i'tidâl 66n, 603, 1028; hâric-i hadd-i — 34; mâ'il-i — 624; merkez-i — 1030; mertebe-i — 826; mütecâviz-i hadd-i — 531, 546; inhilâl-i —-i vâcibi 1028
i'tikâd 20, 36, 73, 249, 848, 1082, 1184; hüsn-i — 41, 109; sû'-i — 776; zevât-ı pâk-— 639; kaba —-ı bî-ma'nâsı 820; —-ı fâsid 65; —lar 889; —ları tâm 973
i'tilâf 345, 364; mübeddel-i hüsn-i — 319; —lar 858
i'timâd 20, 38, 42, 44, 61, 66n, 388, 451, 639, 735, 883, 920, 967, 1035, 1038, 1041, 1042, 1075, 1076, 1095, 1121, 1129, 1141, 1153, 1158, 1159, 1174, 1234, 1266; 'adem-i — 589, 776; derece-i — 42; işâret-i 'adem-i cevâz-ı — 31; karîn-i — 412; kemâl-i — 413; meslûbü'l-— 648; şâyeste-i — 545; tecvîz-i — 869; teksîr-i — 715; —a sâlih kelâm 1265; — câ'iz olmayup 1274; —en 459, 1012; —-ı Husrevâne 565; —-ı küllî 19, 1186, 1251; —-ı nâs 1040; —lar 808; —-nâme 238; iç yüzünde kat'â — olunamayarak 1286
i'tinâ 907, 915, 920, 985, 1167, 1169, 1177, 1182, 1187, 1198, 1211, 1229, 1275; 'adem-i — 945; emr-i lâzımü'l-— 945; kemâl-i — 717; lazımü'l-— 727; mehâmm-ı vâcibü'l-— 523; mezîd-i — 523, 1101; —y-ı ehass-ı küberâ 666
i'tirâf 39, 529, 625, 734, 858; makrûn-i — 1050; vaz'-ı meydân-ı — 271; —-ı cürm 903; —-kerde-i hâlışâneler 243; —-kerde-i sıgar u kibâr 76
i'tiyâd 38, 311, 891, 1035; fevka'l-— 20; tagyîr-i — 1029
i'tizâr 43, 507, 512, 993; ibrâz-ı — 1066; mevki'-i — 1102; mukaddimât-ı — 946; sûret-i — 1052; — gûne 1024, 1074, 1075; —-ı bî-ma'nâ 983
itlâf 99, 232, 271, 360, 566, 570, 643, 817, 1132, 1260; —âr 98; —-ı emvâl 204; —-ı eşyâlar 204; —-ı kurtâs u midâd 22; —-ı nüfûs-i lâzıme 1182
itmînân 365, 1042, 1063; 'adem-i — 130, 206, 794; îkân-ı — 85; kemâl-i — 75, 270; resîde-i derece-i — 178; şâ'ibe-i — 183; tahsîl-i — 61, 78, 562; —lar 972, 1073
ittibâ' 527, 542, 686, 927, 981, 1038; —an li'l-eslâf 1065
ittifâk 19, 76, 78, 92, 112, 117, 130, 244, 296, 323, 364, 455, 507, 528, 531, 595, 611, 707, 720, 728, 740, 745, 772, 821, 844, 883, 898, 904, 916, 964, 986, 1060, 1065, 1095, 1117, 1128, 1132, 1136, 1143, 1149, 1167, 1168, 1169, 1177, 1184, 1192, 1194, 1216, 1236, 1238,

1251, 1277, 1286; 'akd-i — 92, 205, 782; 'akd-i peyvend-i — 1287; 'ale'l-— 78; bend-i kemer-i — 74; bi'l-— 78, 79, 143, 242, 271, 280, 304, 324, 367, 369, 372, 376, 487, 523, 527, 577, 702, 705, 706, 732, 741, 744, 769, 788, 825, 862, 869, 879, 883, 916, 1023, 1034, 1040, 1053, 1054, 1082, 1096, 1140, 1175, 1185, 1250, 1254; dâ'ire-i — 76, 78; encümen-i — 135; hasbe'l-— 249; hakîkî — 1238; ifâde-i menâfi'-i asliyye-i — 36; izhâr-ı — 1063; kadîmî — 1147; lâzime-i — 884; maslahat-ı — 82; merâsim-i — 533; mübeddel-i — 271; mü'essisü'l-bünyân-ı dest-i — 149; râbıta-i — 36, 74; rusûm-i — 320, 415, 416, 444; sâk-ı — 273; samîmî — 1238; sedd-i râh-ı — 147; sûret-i — 164; şerâ'it-i — 964; tecdîd-i — 530; yek-cihet-i — 380; yek-kadem-i — 219; yek-sâk-ı — 368, 561, 653; zünnâr-bend-i — 133, 1188; —an 799, 824; —ane 882; 'akd-i râbıta-i —ât 344; —ât-ı cem'iyyet 38; —ât-ı hasene 38; —-ı 'âmme 1155, 1161; ashâb-ı —-ı ârâ 1142; irâ'e-i sûret-i —-ı ârâ 958; karîn-i —-ı ârâ 216, 259; muhâlif-i sûret-i riyây-ı —-ı ârâ 62; mülâyim-i —-ı ârâ 626; tatbîk-i —-ı ârâ 101; usûl-i —-ı ârâ 822; —-ı ârâ 75, 77, 240, 1159, 1160, 1167, 1261, 1275; —-ı ârây-ı 'ukalâ 1025; —-ı ârây-ı erbâb-ı şûrâ 522; —-ı ârây-ı erbâb-ı vifâk 130; —-ı ârây-ı vücûh-i memleket 759; —-ı ârâyî 381; —-ı ashâb-ı kemâl 404; —-ı âyîn 455; —-ı cemî'-i İslâm 529; —-ı derûn 1095; —-ı edyân 455; mûcib-i —-ı fu'âd 677; —-ı hafî 345; —-ı hakîkî 85; —-ı hukemâ'-i zevi'l-'ukul 71; —-ı İslâmiyyet 1118; —-ı kadîm 345; —-ı Kıristiyâniyye 1038; —-ı merâtib 73; —-ı milliyye sebebi 208; —-ı pür-nifâk-ı a'yân-ı tavâ'if-nişân 65; —-ı ser-i kârân 73; —-ı sûrî 106; —-ı Şehriyâr-ı gerdûn-mutâ' 471; —-ı 'ulemâ 1166; —-ı 'umûm 1117; —-ı vücûh-i belde 759; —-ı vüzerâ 1166; —ıyyât 623; —-kerde-i kâffe-i ekâbir 75; —-kerde-i meclis-i cem'iyyet 260; —lar 346, 1142, 1238; —sızlık 1286

İttifâk-ı Mukaddes 1059, 1082, 1175

ittihâd 76, 78, 130, 534, 772, 863, 1027, 1098, 1117, 1128, 1136, 1143, 1168, 1169, 1192, 1205, 1216, 1277, 1286; 'akd-i — 415; 'akd-i peyvend-i — 1287; bi'l-— 79, 285, 356; cihet-i — 74; gayret-i — 193; girih-bend-i — 181; hulâf-ı şart-ı — 78; katâr-ı — 105; muhâfaza-i — 923; revâbıt-ı — 1035; sevk-i râyât-ı — 120; şart-ı — 76; şerâ'it-i — 964; zünnâr-bend-i — 133; —-ı derûn 1167; —-ı ekser-i ümmet 36; —-ı fu'âd 653; —-ı kulûb 105, 1137, 1168; —-ı kulûbe halel 1136; —-ı mahabbete halel 1136; —lar 1184

ittikâ 565, 589, 639, 676, 1195; —-pîrâ 26

'İvaz Efendi Câmi'i menâreleri (Balat kurbünde) 1009

İvraca [≈Vraca/Vratsa] Kazâsı 306

İvranya 286

'iyâl 304, 334, 363, 554, 719, 740, 757, 763, 766, 813, 833, 843, 869, 873, 897, 1057, 1262, 1291, 1292; bi'l-— 333; izâ'a-i — 541; kesret-i — 363; sedd-i ramak-ı — 153; teksîr-i — 75; —i hakkı 1291; —i kebâb olup 1150; — kaydı 1069; — kaydından 'ârî 1120; —ler 535, 541, 718, 670, 796, 835, 882, 1057, 1230, 1290

'iyâzen billâhi Te'âlâ 366, 638, 1069, 1072, 1251, 1280

izâbe; — husûsları 913; — mâddesi 913

izâle 39, 111, 305, 549, 564, 697, 701, 706, 707, 708, 745, 768, 780, 873, 907, 917, 921, 930, 955, 977, 982, 993, 1028, 1086, 1220, 1221; lâzımü'l-— 875, 955, 967; vâcibü'l-— 563, 695; —-i ekdâr 1282; —-i hüzn 1282; —-i ta'b-ı râh 207; —-i ta'b-ı sükûn 207; —-i vücûd 576, 732, 752, 798, 895, 897, 930, 959, 1147; —-i vücûd-i habâset-âlûd 1123; —-i vücûdlar 731, 895; —ler 715, 732, 880, 1278

îzâh 934, 1043; ber-vech-i — 403; —-ı mâdde 962; —-ı metn-i metîn-i Dîn-i Muhammedî 411

iz'ân 44, 211, 846, 1199n; 'adem-i — 181; ashâb-ı — 12; dağ-zen-i hâtır-ı erbâb-ı — 40; dîde-i — 133; esbâb-ı hafiyye-i vâcibü'l-— 110; nihâde-i kefe-i mîzân-ı — 288; re'îs-i bî-— 157

i'zâz 51, 1028, 1293n; envâ'-ı — 1280; mazhar-ı — 649

izbandîd 714, 716; aç — eşkıyâsı 1218; — eşkıyâsı 715, 866, 1184, 1207, 1218; — ga'ilesi 717; — gavuru 1273; — gemileri 1273; —ler 1054, 1292; —lığ 741; — Rûm tekneleri (Rusyalu bayrağı küşâd eden) 1206; — sefîneleri 1212; — tâ'ifesi 1271, 1292; — tekneleri 1182, 1183, 1216, 1220, 1226, 1245, 1252, 1273, 1288, 1291; — teknesi 1190; — zuhûru 715

İzdin 1141, 1154; — câddesi 1178; — sevâhili muhâfazası 1199

İzmid Körfezi 874

izmihlâl 651, 1230; dûçâr-ı — 1283; îsâl-i sadr-ı — 183; mûcib-i — 1022; —ler 444, 446, 1169, 1170, 1218

İzmir 49, 50, 312, 316, 348, 519, 540, 734, 746, 756, 759, 760, 761, 762, 769, 770, 926, 1035, 1060, 1117, 1130, 1151, 1154, 1178, 1183, 1186, 1188, 1193, 1194, 1206, 1207, 1214, 1235; Medîne-i — 467, 601, 662, 665, 759, 769; nefs-i — 519; Şehr-i — 266; — ahvâli 769; — A'yânı 313, 1154, 1171; — Baş-a'yânı 1152; — Baş-a'yânlığı 770; — Boğazı 1183; — cânibi 1174; — ehâlîsi 1152; — Gümrükcüsü 1154; — Kadısı 50, 217, 476, 519, 539, 601, 662, 665, 679, 711, 748, 761, 829; — Kazâsı (hasretü'l-mevâlî olan) 217, 230, 463, 476, 587, 640, 779, 1019; — Limanı 1152, 1252; — Metrepolidi 1206; — Mollası 760; — muhâfazası 1178, 1193, 1255; — Muhâfızı 1186, 1206, 1208, 1252, 1255; — Müftüsi 760; — Müftüsi-yi sâbık 756; — Nâ'ibi 1152, 1154; — re'âyâsı 1206; — tarafı 1054, 1151, 1212; — Voyvodası 519, 748, 760, 953, 1077, 1151, 1154, 1203, 1206; — vücûhu 770

izn/izin 115, 304, 353, 541, 585, 591, 761, 820, 833, 970, 1215n; bilâ-— 157, 168, 241, 982, 1192, 1284; recâ-mend-i — 348; — alınarak 960; —-i 'âmm 29; —-i hümâyûn 331, 1239; — isteyen 828; a'lâ —-nâme 232; evsat —-nâme 232; —siz 173, 728, 827; — tezkiresi 698, 707, 826, 827, 1192, 1237

İznik 818; — Kazâsı (Koca-ili Sancağı'nda) A'yânı ma'iyyeti 564; — Kazâsı 460
İznikmid 324n, 362, 395, 646, 763, 1202, 1210; — kayıkları 874; — Kazâsı 267, 420, 433, 460; — Kerastesi Nâzırı 763; — Metrepolidi 1121; — Mutasarrıfı 465; — Sancağı 316; — Sancağı Mütesellimi 420; — sevâhili 436; — tarafları 271
İzvornik 267; — Sancağı 93; — Sancağı Mutasarrıfı 267
'izzet 48, 180, 204, 207, 303, 434, 452, 558, 587, 655, 804, 1145; mertebe-i — 1219; mesned-i — 47; müstağrak-ı envâ'-ı — 619; sermâye-i — 405; muhâtab-ı hıtâb-ı — 835; vesîle-i — 591; —-i nefs 712, 1043; —lü 1169
'İzzet Ahmed Paşa (Silahdâr-ı hazret-i Şehriyârî 'Ali Bey'in babası) 493
'İzzet Bey (Benli 'Ârif Efendi-zâde, Beylikçi-i Dîvân-ı hümâyûn, Murahhas-ı Sâlis) 82, 163, 202, 208, 244, 277, 279, 281, 632, 633
'İzzet Bey/Efendi; bk. Mustafa 'İzzet Bey/Beyefendi ('Osmân Paşa-zâde, Mîr, es-Seyyid, Rumeli Kadı'askeri)
'İzzet Mehmed Paşa; bk. Mehmed 'İzzet Paşa (el-Hâc, Sadr-ı a'zam)
'İzzet Monla Efendi (şâ'ir-i meşhûr) 1293n

J

Jan de Sayatyef (Jean Sabanieff, Rusya Zâbitân-ı Askeriyye Baş-zâbiti ve turuk-ı 'adîde kavalyeri, Kıdvetü ümerâ'i'l-Milleti'l-Mesîhiyye) 550
Jozef Fonton (İmperator-i müşârun ileyhin hâlâ müsteşârı ve ba'zı turuk kavalyeri M. Joseph Fonton) 550

K

kabadayı 1254; —lar 925; —lar (gedikülü ta'bîr olunur) kabalık edüp 1226
kabâhat 158, 840, 928, 1134, 1213, 1276; ketm-i — 258; envâ'-ı —-i lâhıkalar 271; —-i mezbûre 1192; —-i şenî'a 1279; —ler 934, 1195, 1196, 1265
kabâ'il/kabâyil 254, 443, 461, 690, 872, 891, 892, 904; yollarda olan — 403; — beyleri 443, 946; —-i 'Urbân 389, 401, 789, 794; —ler 892; bk. ayrıca kabîle
Kabakum İskelesi (Ayazmend kurbünde) 1181
kabarcık gibi bir nesne 567
Kabartayân 548
kabîle 554, 670, 671, 787, 795; — beyleri 444; —-i merkume şeyhi 795; —ler 611, 671; —leri halkları 444
kâbile; —nin hânesi 837; —-zâde 222
kâbiliyyet 20, 99; sûret-i — 15; tekmîl-i meleke-i — 587; — âsârı 514; —ler 1042
kab-kacak; eski odalar aş-hânelerindeki boş kab-kacak gibi 147
kabr 579, 622, 642, 1043
kabûl 576, 612, 747, 820, 923, 990, 991, 1012, 1042, 1086, 1147, 1159, 1230, 1274, 1286, 1287; 'adem-i — 20, 402, 501, 530, 597, 653, 848, 1074, 1283, 1284; hayyiz-i — 747; karîn-i — 536, 923; pîrâye-i ceyb-i — 206; rehîn-i — 766; resîde-i hayyiz-i — 782; —-i 'âmme 364; —-i dîn-i İslâm 747; —-i igvây-ı şeytânî-i ins 132; —-i infisâm 549; —-i inhilâl 549; —-i kavî-i nâ-ma'kûller 150; —-i me'mûr 218; —-i müşâbehet 645; 'adem-i —-i nâ-ma'kûl 1155; —-i nasîhat 983; —-i ra'iyyet 614; 'adem-i —-i re'y 36; 'adem-i —-i siyâk 133; vâki'-i mevki'-i —-i tâmm 179; 'adem-i —-i tedbîr 36; —-i 'uhûd 831
kâbûs 850
kabz 40, 356, 394, 403, 555, 578, 642, 670, 671, 761, 763, 896, 915, 941, 1211; —-ı metrûkât 654; —-ı muhallefât 599, 680, 833
kadeh 869, 933
kader 337; ashâb-ı — 37; ber-mûceb-i emr-i — 640; hasbe'l-— 617; hükm-i — 773; igfâl-i — 498; muktezây-ı — 620; sarf-ı mâ-— 1049; zuhûr-i âsâr-ı — 35; —e havâle 1134; —e rabt-ı kulûb 337; —-i istı'dâd ve'l-imkân 301; —ler 302
kadh 198; celî — 1025; hafî — 1025
Kadı 186, 314, 458, 468, 560, 651, 901, 926, 927, 964; huzûr-i — 948; mukayyed-i sicill-i — 968; rakabe-i — 927; —'asker 101, 131, 750; —'asker-i esbak 620; —'asker-i halef 631; —'asker-i müşârun ileyh 750, 857; —'asker-vârî 779; —'asker-zâde 495; — Efendi 58, 72, 948, 1222; huzûr-i —-i 'âdil 677; — müvâcehesi 402
Kadı'asker-i Anadolu; bk. Anadolu Kadı'askeri
Kadı'asker-i Rumeli; bk. Rumeli Kadı'askeri
Kadı-köyü/karyesi (Âsitâne-i 'aliyye piş-gâhında) 395, 410, 507, 710, 1121; — civârı 709; — merhalesi 477; — Mesîresi 56; — re'âyâsı 905
Kadın-hânı A'yânı 317
kadın; müntehabe-i cevârî-i mefrûşesi olan baş-— 149
Kadı-oğlu Hânı 769
Kadı Paşa; bk. Abdurrahmân Paşa (Kadı, Erzurumî, Seyyid, Müftî Paşa, el-Hâc, Vezîr, Ser'askerî-yi Anadolu, Vâlî-i Anadolu, İbrâ'îl Muhâfızı, Kayseriyye Sancağı, Ankara Mutasarrıfı, Kenkırı Sancağı)
Kadırga; — Limanı 851; — Limanı hariki 859; — Limanı sâkinleri 845
Kâdî-i İstanbul; bk. İstanbul Kadısı
Kâdî-i Kudüs; bk. Kudüs Kadısı
Kâdî-i Mısr-ı Kâhire; bk. Mısr-ı Kâhire Kadısı
Kâdî-i Ordu; bk. Ordu Kadısı
Kâdî-i Şâm; bk. Şâm Kadısı
Kadir; cenâb-ı Hallâk-ı — 864; cenâb-ı —-i 'allâm 884; cenâb-ı —-i Müste'ân 285; kudret-i —-i bî-çûn 74
Kâdîs (İspanya'da Cádiz) 1157; — Ülkasi 1157
Kadr; Leyle-i — 115, 116, 202, 499; Leyle-i — hâdisesi 173
Kadrî Ağa (eşrâf-ı kudâtdan, Hazînedâr) 763
Kadrî Ağa (Rüstem Efendi çırağı, Hâssa Hasekî, Bostancı-başı) 938, 1056, 1194
Kadrî Beyefendi (Melek Paşa-zâde) 1293n
Kâf; mânend-i Cebel-i — 308

kafâ 151; her —dan bir sadâ meseli 684, 810; bî-— dâr 373; iksâr-ı — 644; —dâr 247; eski —lar 502; —dârtar 582; —dârlar peydâ ederek 657

kâfile; — be-kafile 394; —-i hüccâc 741; —-i mezbûre 741; —ler 718, 1020

kâfir 103, 135, 147, 677, 709, 1068; — bozuldu 382; —-i nân ü ni'met 1279; —ler 1095, 1099, 1222, 1229, 1285; —-ni'amlikler 1069; —u'n-ni'am 28; —u'n-ni'amlar 40

Kâfiye (İbnü'l-Hâcib'in Arap gramerine dair eseri) 410

kaftân; üst — 301

kağıd 175, 244, 336, 338, 345, 347, 356, 378, 527, 563, 576, 612, 614, 632, 647, 721, 881, 949, 1017, 1075, 1078, 1113, 1141, 1204; mahsûs — 1047; resmî — 346; şübhe götürür — 1097; te'alluk —ı 334; —ı bîrûn Emâneti 161, 224, 1257; —ı enderûn Emâneti 161, 1257; —ı mezbûr 1037, 119; —ı mezkûr 347, 614, 1190; —ın tercemesi 616, 1074; mevâd —ı sûreti 616; bî-me'âl —lar 1148; musanna' —lar 182; müzevvir —lar 182; nushu/pendi mutazammın —lar 1116; tutulan —lar 1279; tutulan —lardan tahkîk 1278; —lar 182, 339, 346, 352, 356, 486, 564, 739, 745, 781, 838, 839, 884, 941, 947, 953, 985, 1015, 1046, 1060, 1061, 1079, 1106, 1112, 1115, 1116, 1122, 1203; —lar neşr ederek 1278, 1279, 1284; — me'âli 1190; — talebi 512, 614; — tercemesi 611; — yazup 1164

Kağıd-hâne 82, 83, 474, 590; Halîç-i — 82, 603; — cem'iyyeti 84; Mesîre-i —-i Âsitâne 663

Kağızman (Kars Eyâleti muzâfâtından) 787; — Sancağı 1000

kahbe; çocuklu —ler 480

Kahhâr 470; bi-nasrillâhi'l-Meliki'l-— 1232; mazhar-ı intikam-ı cenâb-ı — 947; min-kıbeli'l-— 566; — ismi 366

kâhin-i gayr-ı vâkıf 359

Kâhire 298, 660; Belde-i — 657; hükûmet-i — 587; Kazây-ı — 944; Mısr-ı — 393, 514, 794, 918; Mısr-ı — Kadısı 587, 617, 630, 711, 713; Mısr-ı — Kazâsı 217, 395, 476, 679, 777, 1257, 1004; —-i Mısr 322

kahr 18, 54, 79, 116, 261, 283, 289, 291, 310, 326, 366, 412, 414, 416, 419, 430 444, 445, 446, 530, 583, 651, 678, 695, 715, 745, 831, 888, 971, 984, 1006, 1078, 1083, 1123, 1180, 1207, 1211, 1218, 1230, 1253, 1264, 1285, 1286; düçâr-ı — 536, 569; karâr-gîr-i vâdî-i — 947; mazhar-ı — 50, 445, 604, 957, 977; me'mûr-i — 629; —an 18, 235, 363, 365, 416, 527, 648, 680, 884, 1291; —-ı a'dâ 445, 461, 487; —-ı eşkıyâ 684, 1096; —-ı İlâhî 561, 1123; şâ'ibe-i —-ı nâ-becâ 39; —-ı Vehhâb 298; — u demâr 931; tu'me-i şîr-i şemşîr-i — u tedmûr 191

kahremân; vaz'-ı —î 62; mevrûs-i hânedân-i —îler 83

kaht 437, 471, 906, 1020; mûcib-i — 697, 1109; mübtelây-ı — 398; —-ı ricâl 250; —ı ricâl sebebi 750; — istilâsı 1150

kahve 58, 607, 971; fincân — 1067; şürb-i — 804; —ci-başı 31, 46, 49, 159; —ci-başılık 159, 944, 1256; kefîlü —-hâne 759; sâhib-i —-hâne 480; —-hâne 67, 257, 301, 468, 1142; nâm u nişânlu —-hâne ashâbı 960; dâru'n-nedve-i eşkıyâ olan —-hâneler 759; —-hâneler 759, 1143; yeniçeri —-hâneleri 116; —-hânelerin câmları 134; kalyoncu mecma'ı olan —-hânesi pîş-gâhı 99; —-hâne 'ukalâsı 1282; — ısmarlama 607, 971; — istemek 607; — nûş 1066, 1131n; şebistân-ı —-nûşân 1198; — şartı 908

kā'ide 227, 274, 276, 354, 404, 677, 697, 775, 829, 928, 1002, 1080, 1084, 1127, 1142, 1192, 1198, 1276; ber-mûceb-i — 489, 654, 887, 996; hasbe'l-— 264, 618, 963, 1015, 1047; kadîmî — 913; ri'âyeten li'l-— 647; —-i 'âdiye 989; —-i 'âdiye-i tebrîk 945; —-i 'adl ü dâd-ı hazret-i Şehriyâr-ı kerem-mu'tâd 1074; —-i 'unf 962; —-i bâ-fâ'ide 562, 791, 1074; —-i bahriyye 1213; —-i câriye-i tecâhül 811; —-i ceng 387; —-i câriyeler 1050; taht-i —-i dâd ü sitâd 87; —-i devlet 234, 993; —-i dilîrâne 125; —-i eşher 784; —-i fıkhiyye 636; —-i hattâtîn 632; —-i hâzıra 967, 1040; —-i hazm 506, 1097; —-i hendesiyye 398; —-i hikemiyye 185, 246; —-i hikmet 1094; —-i hoş-âmedî 800; —-i ihtiyât 328, 506, 1097; —-i ikrâm 893; —-i kadîme 314, 934; —-i kadîme-i saltanat-ı seniyye 681; —-i kıyâs 943; —-i külliyye 912; ri'âyet-i —-i mazâ mâ-mazâ 279; —-i mer'iyye 442, 826, 827; —-i mezkûre 205; —-i mûriyye 796; —-i mi'mâriyye 856; —-i mihmân-nüvâzî 1066; —-i muhâbere 415, 1096; —-i muhâsibîn 998; —-i muhtâre 1038; —-i müderrisîn-i 'ulemâ 587; —-i mükâfât 250; —-i mükâtebe 415, 1096; —-i münâzara 175; —-i müstedîm 913; —-i müstedîme-i Devlet-i 'aliyye 551; —-i nehhâbî 1073; —-i nemek be-harâm 198; —-i nüvâziş 962; —-i Ocak 263, 1275; —-i Papasiyye 820; —-i pür-fâ'ide 185; —-i tahrîk-i silsile-i katâr 685; —-i tarîk 763; —-i tarîka-i 'ilmiyye 783; —-i te'dîb 1156; —-i tecribe 328; —-i vehhâbî 1073; bakıyye-i —ler 405; —ler 975; —leri üzere 221; — misillü 1019; —since 685; — üzere 156, 413, 655, 759, 968, 1007

kā'ime 92, 93, 266, 282, 288, 290, 291, 296, 299, 329, 351, 352, 354, 374, 382, 385, 397, 614, 616, 801, 832, 835, 888, 994, 1030, 1047, 1168, 1169, 1190, 1196, 1203, 1208; zeyl-i — 384, 846; —-i Âsafiyye 614, 615; —-i Ka'im-makamî 399, 1085, 1111; —-i merkûme 351; —-i mezbûre 616; —-i mezkûre 382, 801; —-i muharrere 290; —-i müşârun ileyh 889; —-i Sadâret-penâhî 1168; —-i Sadr-ı 'âlî 1206; —-i Sadr-ı a'zam 616; —-i Sadr-ı a'zamî 385, 792, 834, 845, 847, 909, 914, 916, 994, 1097, 1131, 1194; —-i Sâmiye 801, 862, 1001, 1118, 1130, 1150, 1174, 1186, 1207, 1216; —-i Serdâr-ı ekrem 374; —-i Serdâr-ı ekremî 390; —-i Serdârî 359; —-i sıhhat-nümûd 291; —-i Sipeh-sâlârî 393; —-i 'ubûdiyyet-'allâme 389; —-i zarâ'at-nâme 397; —ler 292, 384, 394, 801, 815, 908, 923, 1098, 1177

Kā'im-makām 49, 155, 200, 201, 219, 226, 251, 278, 285, 291, 362, 368, 377, 379, 454, 492, 508, 515, 538, 604, 634, 656, 745, 782, 888, 1047, 1115, 1133, 1205, 1212, 1221; —-ı 'âlî-makām 1107; —-ı esbak 45, 49, 226, 320, 330, 511, 515, 565, 605, 657, 959, 1051; —-ı mersûm 1047; —-ı mesned-i Sadâret 206; —-ı mûmâ ileyh 754, 755, 1115, 1116; —-ı müşârun ileyh 330; —-ı Rikâb 226, 293, 395, 573; —-ı

Rikâb-ı hümâyûn 362; —-ı Rikâb-ı müstetâb 567; —-ı sâbık 362, 395, 574, 642, 674, 697; —-ı Sadâret-i 'uzmâ 1086; cânib-i —î 192; —î 70, 169, 284, 508, 604, 614, 615, 616; hil'at-i —î 126; huzûr-i —î 179, 482, 488, 512, 649, 1102; makâm-ı —î 170; meclis-i —î 1104; mektûb-i —î 1106, 1116; merkez-i —î 185; mesned-i —î 60, 180, 284, 362, 573; savb-ı —i 390; tahrîrât-ı —î 353, 1116; takrîr-i —î 335, 356, 358; taraf-ı —î 192, 302, 354, 358, 376, 394, 397, 411; telhîs-ı —î 325, 355, 399; tuğ-i —î 395; vâridât-ı —î 180; —î-i Sadâret 1080; —lar 1205; —lık 201, 1205; — Paşa 157, 181, 183, 184, 192, 206, 207, 237, 288, 347, 362, 373, 401, 404, 469, 512, 528, 529, 546, 573, 584, 607, 655, 656, 1105

kâ'inât 509, 1281; mir'ât-ı — 305, 323, 802; Vekîl-i — 938

Kakosil 990; — Kal'ası 995; — Rumları 1013; — 'usâtı 1146

kâl; keşf-i — 620; sûret-yâb-ı — 130; tahkîk-i — 620; — husûsları 913; — mâddesi 913

kal'a 222, 223, 225, 264, 295, 298, 306, 307, 308, 309, 320, 374, 377, 398, 399, 400, 402, 438, 668, 669, 670, 676, 680, 690, 723, 732, 745, 751, 765, 766, 767, 771, 795, 800, 842, 908, 920, 986, 988, 1004, 1010, 1012, 1013, 1014, 1017, 1045, 1141, 1147, 1152, 1156, 1184, 1205, 1255; burc-i — 117, 399; civâr-ı — 223; derûn-i — 222, 307; dış — 892; ehâlî-i — 1015; muhâfaza-i — 321, 398, 399, 754; muhâfız-ı — 296, 767; müstahfızîn-i — 222; sükkân-ı — 296, 308; tahliye-i — 307; toprak — 267, 1154; —-bend 313, 327, 732, 825, 838, 843, 845; — binâsı 781; — burcu 1119; — cengleri 222; — derûnu 222, 668, 670; — dîvânı 257, 483, 892, 972; — dizdârları 177; — gibi evler 137; —-i âteş-feşân 391; —-i merkûme 311, 319, 332, 460, 649, 669, 700, 727, 731, 765, 767, 787, 800, 830, 922; —-i merkûme dizdârı 327; —-i merkûme havâlîsi 727; —-i mersûme 221, 670; —-i mezbûre 221, 225, 264, 275, 296, 297, 306, 328, 397, 643, 726, 766, 885, 980, 987, 988, 1018, 1242; — kapuları 126, 127, 128, 579; —-i mezbûre dizdârı 895; —-i mezkûre 299, 309, 726, 727, 765, 787, 813, 816, 831, 844, 861, 892, 920, 987, 995, 1015, 1027, 1178; —-i mezkûre muhâfazası 1255; —-i mezkûrenin dîvârları 670; —-i Pâdişâhî 311, 1130; —-i sa'biyye 525; —-i Şâhâne 767; —lar 172, 553, 611, 615, 690, 774, 842, 908, 1016, 1138, 1152, 1162, 1289; pâdişâhın atdan —ları 272; — mânend 382; — mânendi kulleler 895; — meydânı 968; — muhâfazası 766; nik ü bede 'aklı ermez —-nişîn yerlü kulu merd-i da'vâ 1139; —teyn-i mezkûreteyn 306; — varoşu 1012

Kalabri Beyi 1161

kalafat; —cı 731, 899; —cı erâzili odaları (Galata ve Kāsım-paşa taraflarındaki) 584; —lar 899; halatlar açılup —lara elverebilüp 1243; — saçakları 857

Kalafat; — mahalli 489; — tarafı 490; — yakası 1228

Kal'a-i Hayfâ; bk. Hayfâ Kal'ası

Kal'a-i Kulle; bk. Kulle Kal'ası

Kal'a-i Rûm; bk. Rumeli-kal'a

Kal'a-i Sultâniyye 354; — Dizdârı 173

Kalakşidi re'âyâsı 994

Kalas 260, 1062, 1135, 1179, 1218, 1275; — İskelesi 1063; — Kasabası 1063, 1274; — Muhârebesi 1191; — tarafı 208; — Vak'ası 1075, 1085

Kalavrata; — Kazâsı (Mora Cezîresi'nde) 1116, 1123; — Kazâsı Koca-başısı 1115; — Piskoposu 1115

kalb 183, 1039; ceriyyü'l-— 1243; kaviyyü'l-— 950; kuvvet-i — 87, 117, 265, 391, 1021, 1063, 1082, 1281; lisân-ı — 101; mesâkîl-i hâl-i — 666; rabt-ı — 42; safvet-i — 639; tagyîr-i — 183; te'sîf-i — 450, 451; tıma'nî[ne]t-i — 398; —en 53, 300, 854, 1117; —en mâ'il 57; —-gâh-ı saltanat 275; —-i 'ârif 344; mir'ât-ı kâ'inât-ı —-i bâ-ferâset 305; —-i fâsık 657; kuvvet-i —-i gayûr 284; bâ'is-i inşirâh-ı —-i hadşe-gîr 54; —-i hadşe-gîr 229, 624; —-i hazîn 308, 675; mûcib-i teveccüh-i —-i kerâmet-ittisâm 179; —-i kîne-dâr 43; —-i magşûşlar 84; —-i mahzûn 323; —-i maklûbunda cây-gîr 978; —-i mazlûmân 130; —-i Müslimîn 139; —-i nâdânlar 258; —-i nâhemvâr 296; mazbût-ı ketîbe-i usûlü'l-hükm-i —-i sa'âdetleri 345; mir'ât-ı —-i safvet-nümâlar 638; mir'ât-ı kâ'inât olan —-i safvet-simâtları 323; —-i saltanat-ı seniyye 244; —-i Şâhâne 781; —-i Şehriyâr-ı fetânet-şi'âr 535; tesliye-i —-i te'essüf-nâk 259; katı'a-i 'ukde-i inkişâr-ı —ler 196; nakdîne-i —ler 819; —ler 71, 271; mir'ât-ı fülâd-ı —leri 42

kalb; — akça 911, 913; — akçanın tedâvülü 912; — altûn 911; sarrâf akçasında — bulunmamak 911; — guruş 912; — oldukları tahkîk 839; — pâre 910, 911, 912, 913; — sikke 912; —-zen-i habâset-kâr 910; —-zenlik 909, 912

Kalbü'l-Esed (nahs-i kātı'-ı tâli') 1119

kaldırımlar üzerleri 719

kalem 9, 82, 457, 874; ehl-i — 279, 481, 1037, 1238; keşîde-i — 852, 1002, 1071; mesbûk-ı mecrây-ı — 207; meslûk-ı — 237; sâhib-i — 662, 1061; sitâde-i mazbata-i — 611; —'den alup 80; —e aldırılan/alınan 174, 229, 894, 1023; —e aldırılan mazbata 336; —e aldırılan takrîrler 416, 846; —e kayd 403, 900; —'e tenbîh olunarak 1238; —-i 'afv 762, 767; —-i hakkānî-rakam 131; —inde hıfz için 364; semere-i nihâl-i —-i riyâziyyât-hikmet 11; —-i safh 762, 767; âsâr-ı —iyye 9; terbiye-i —iyye 1038, 1040; bedâyi'-i fünûn-i —iyye 1038; eyâdî-i —-kârân 996; —-kârlığa ibtidâr 824; —ler 401; —leri ile musahhah kütüb-i kesîre 500; — ü kāle gelmez 1067; —-zede-i îmâ 179, 351; —-zede-i zikr 351

kalender; istiğnây-ı —âne zâviyesi 641; bahş-ı —ânî 925; evân-ı —ânî 903; bahş-ı —î 1073, 1260; idâre-i dâr-i —î 619

Kalender-hâne fezâsı 590

Kalender Paşa (es-Seyyid, Sadr-ı a'zam Yûsuf Ziyâ Paşa'nın müntemiyânından, Livâ'-i Akseray, Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi, Rakka ve Diyârbekir eyâletleri Vâlîsi, Mar'aş Vâlîsi)

205, 417, 442, 506, 698, 699, 751, 769, 872, 879, 906
kalfa 1133; terbiye olunmuş —lar 1060
Kalgaylık Pâyesi 270, 661
kalıbcı etmeği 180
kaliçeler 67
Kalimaki İskerlet Bey (Eflâk Voyvodası) 1060; —'in Kapu Kethudâsı 1113
Kalkandelen Kazâsı 286
kallâş; şeyh-ı — 375
Kalomaki Voyvoda (İskerlet Sarı Bey-zâde, Boğdan Voyvodası) 1112
Kalonya; — Despotu 1185, 1228, 1229; — re'âyâsı 1185
kalpak/kalpağ 1228; altı yedi sekiz terekli çuka — 86; semmûr — 232, 1113; şubara ta'bîr etdikleri —lar 109; büyük —lı Fenarlı Rûmlar 1066
kaltak; kırık —lı 279
Kalvin 823
kalyon 256, 477, 952, 1182, 1237; altmış üç zirâ' kapaklu — 1005; ihtirâk-ı — 1226; kapak açar — 1005; kebîr kapaklu — 952, 1226; —cu Ağa 72; —cu askeri 1181, 1230; —cu çavuşları 349, 1076; —cu erâzili odaları (Galata ve Kasımpaşa taraflarındaki) 98, 584; —cu Kabadayısı 98; —cu Kışlası 64; —cu kıyâfeti 1069; —culer 962; —cu libâsı 1069; —culuk künyesi 570; —cu mecma'ı olan kahve-hânesi pîş-gâhı 99; —cu odası 235; —cu tâ'ifesi 476; üç anbarlı —i hümâyûn 1271; —i hümâyûn 1267; üç anbarlu ve kabaklu kebîr —i kûh-nümûn 256; — inşâsı 952; — kıçlı Müslim tüccârı tekneleri 1197; kebîr —lar 1176; —lar 174, 256, 1238; —lar Kâtibi 1256; —lar Mevâcibi Kitâbeti 160; —lar rûznâmçesi 899
Kalyoncu; bk. Ali Ağa (Kalyoncu, Bilecik Voyvodası, Bilecik A'yânı, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından)
Kamâme miftâhı 1034
Kamaniçe Karyesi 219
Kamanski (Feldmerşal Vekîli Comte Kamensky) 372, 374, 376, 379, 382
kamçı 116; —lar 507
Kamçı Suyu boyu 386
kamer 344, 489, 628, 927, 998, 1058, 1118; cirm-i — 489; ke-bedri'l— 20; kûrs-ı — 998; —in zıllı 998
kamışlık içi 1085
Kâmil Efendi (Şeyhulislâm) 203
Kâmilî Efendi (İmâm-ı Evvel) 1170
Kâmilî İsma'îl Efendi (Yazıcı, Eshâm Mukata'acılığı Vekâleti) 495
Kâmûs; Mütercim-i —i nâfi' 956; Mütercimü'l-—i ve'l-Bürhân 13
kan 678, 1266; — bulaşıkları 1220; —ı behâsı olan 'uzı 363; birbirinin —ını dökmekde 1236; —ını içmeğe 'aş u harâretleri 112; —lar dökilerek 249, 1032; —ları bağışlanmak istid'âsı 1073
kanâ'at 407, 993, 1156; 'adem-i — 363, 400
Kandıra ma'a Genceli Kazâsı 420, 433, 460
kandîl; — donanmaları 188; —i tersâ gibi 650; —ler 144
Kandilli Hammâmı 513
Kandiye 790; — Kal'ası Binâ Emîni 790; — Kal'ası muhâfazası 843; — Muhâfızı 751, 790, 828, 844, 1077; — Muhâfızı-yı sâbık 844
Kanlıca 157, 198
kantar 350, 443
Kantarcılar üzeri 850
kânûn 110, 1042, 1043; kanûn-i — 775; —i âşûb-i fitne-nümûn 180; —i gayr-i me'mûn 1073; lehîb-efzây-ı —i 'isyân 29
kānûn 26, 55, 75, 88, 113, 285, 323, 342, 343, 352, 1031, 1155, 1192; ahkâm-ı — 984; ber-müceb-i — 42, 155; ber-vech-i — 253; bilâ-— 113; hâric-i mîzân-ı — 112; hasbe'l-— 644, 1024; hılâf-ı — 78; muktezây-ı — 454; münâfî-i — 192; şer'-i şerîfe mutâbık — 366; terk-i dikkat-i — 280; usûl-i — 77, 285; vaz'-ı — 404; vâzı'-ı — 404; —a mugayir tekdîr 1156; —a mutâbık 352; —a sığmaz 1227; — dâ'im olsun 1158; — değil 971; —en 366, 993; —-i cedîd 1159, 1161, 1162; —-i Devlet-i 'aliyye 1136; —-i dikkat-nümûn-i saltanat-ı seniyye 661; —-i Dimukrâtî 1155; —-i ebbâ 599; —-i İlâhî 404; —-i kadîm 16, 111; —-i kadîm-i 'Osmânî 627; —-i kadîm-i Devlet-i 'aliyye 677; —-i Kânûn 775; —-i mezbûr 74; —-i mizâc 989; —-i Mülkdârî 247, 864; münâfî-yi —-i münîf 912; —-i münîf 366, 1117; —-i müstemirre-i devlet 112; —-i sâbitü'l-erkân 404; —-i şer'iyye 984; —-i şerî'at-meşhûn 625; —-i tevcîhât 580; icrây-ı ahkâm-ı —iyye 739; kadîmî —lar 391; —larından efzûn 1156; — mûcebince 1145; —-nâme 1267; —-nâme mûcebince 1271; —-nâme-i mer'iyye 404
kapak; — açar kalyon 1005; —lı kalyon 952; —lu 333, 1021, 1077; —lu sefîne 472, 1162, 1176, 1177
kapamacı esnâfı 1113
Kapan 905; — bâzergânı 1110; — Nâ'ibi'nin tezkiresi 349; — sefîneleri 349
kapanca 505
kaplan 350; — postu 350
Kaplan Paşa (Akçahisârlı) 277, 980, 987
Kapodistiri (Korfalı, Rusya'da Baş-vekîl, minister) 1037
kaporoz; —larına uymadığından 1282; —suzca kışlayacakları 1276
kapu 122, 182, 337, 368, 474, 707, 708, 827, 971, 1066, 1067, 1223; ard — 122; gizlü — 971; —arası 653, 940, 942; — bölük-başısı 1013; — Çukadârı 981, 982; — Çukadârlığı hıdmeti 981; — çukadârları 1278, 1281; emekdâr — halkı 827; — halkı 627, 827; — inşâsı 857; atîk —ları 1056; — kethudâları 163, 381, 410, 560, 1190, 1291; —/Kapucular Kethudâlığı 44, 52, 192, 674; Baş — Kethudâsı 1056, 1066n —/Kapucular Kethudâsı 52, 58, 192, 193, 200, 437, 515, 560, 653, 692, 700, 764, 788, 807, 834, 870, 893, 908, 992, 994, 1004, 1055, 1056, 1110, 1117, 1135, 1171, 1207, 1242, 1290;

—lanıncaya kadar 827; —lar 182, 582, 707, 740, 752, 827, 828, 928, 1065, 1117; — ricâli 59; —su halkı 277, 326, 327, 442, 533, 828, 950, 1066; —suz 400, 708; —suz delîl tâ'ifesi 708; —suz geşt ü güzâr 708; —suzlar 827; asıl — tarafı 971; — yoldaşı 1101, 1117

Kapucu-başı 190, 263, 269, 277, 286, 294, 312, 314, 316, 318, 319, 331, 332, 370, 371, 384, 386, 388, 421, 414, 431, 509, 518, 519, 604, 661, 694, 716, 718, 758, 765, 767, 780, 787, 795, 797, 801, 805, 806, 833, 847, 884, 929, 982, 1025, 1049, 1078, 1080, 1097, 1099, 1107, 1114, 1115, 1169, 1172, 1191, 1193, 1195, 1203, 1208, 1210, 1235, 1249, 1250, 1257, 1270; — ağalar 1239; —lar 54, 161, 201, 220, 224, 441, 518, 519, 520, 680, 727, 728, 735, 762, 771, 772, 773, 830, 870, 1078, 1255, 1257; —lık 56, 294, 734, 736, 751, 754, 782, 926, 1107, 1257; —lık rütbesi 563, 570, 735; — mübâşereti 643; —-yı mûmâ ileyh 319, 371, 372, 735, 736

Kapu-dağı 1024; — A'yânı 1253

Kapudan 43, 55, 57, 58, 157, 158, 174, 176, 192, 200, 225, 244, 256, 268, 348, 399, 570, 574, 759, 858, 994, 1024, 1062, 1065, 1202, 1215, 1222, 1226, 1265, 1267, 1273, 1289, 1290; mülâzım — 1226; muhavvel-i 'uhde-i —ân 257; —e 1024, 1213; —e Bey 1184, 1185, 1212, 1235, 1259, 1270, 1273; —e-i esbak 54; —e-i hümâyûn 57; —e-i hümâyûn Kapudanı 985, 1137, 1138, 1182, 1259; —elik sancağı 55; mehâret tahsîl etmiş — fikdânı 1272; terbiye görmüş — fikdânı 1272; —-ı deryâ 55, 81, 98, 102, 104, 126, 130, 132, 157, 200, 219, 220, 477, 486, 492, 509, 511, 654, 668, 769, 858, 873, 874, 779, 926, 952, 992, 1005, 1024, 1054, 1056, 1087, 1149, 1197, 1213; —-ı esbak 197, 198, 220, 322, 485, 509, 537, 580, 915, 937, 1024; —-ı lâhık 164; —-ı merkûm 1199; —-ı mûmâ ileyh 985, 994, 995, 1182, 1183, 1230; —-ı müşârün ileyh 322, 669, 1199; —-ı sâbık 164; mesned-i —î 56, 158, 200; re'y-i —î 164; telebbüs-i hil'at-i —î 201; —î 54; —î-i deryâ 219; kâr-güzâr —lar 716; —lar 55, 57, 257, 258, 333, 899, 988, 994, 1176, 1214, 1238, 1265, 1273; —ların isimleri/şöhretleri 994; —lık 56, 200, 220, 322, 476, 511, 826, 858, 900, 926, 1243; —lık hil'ati 58; — Paşa 55, 57, 72, 98, 99, 127, 155, 165, 192, 193, 257, 259, 302, 320, 349, 383, 435, 436, 469, 509, 510, 574, 584, 604, 655, 668, 770, 826, 858, 899, 900, 911, 916, 917, 923, 926, 962, 969, 1075, 1076, 1077, 1081, 1087, 1097, 1100, 1106, 1109, 1118, 1128, 1129, 1138, 1144, 1152, 1197, 1203, 1207, 1210, 1214, 1215, 1223, 1227, 1229, 1230, 1237, 1238, 1239, 1251, 1252, 1259, 1260, 1261, 1267, 1268, 1271, 1272, 1273; — Paşa Çavuşu 476; — Paşa gibi 192; — Paşa hazretleri 924; — Paşalık 54, 55, 56, 158; — Paşa mehter-hânesi 799

Kapudan İbrâhîm Paşa Câmi'i 122

kaput 985; a'lâ — 1235; şemseli a'lâ sâye — 482; vasat — 482; —lar 669

kar 416; — nâzil 598; — nüzûlü 293; —yağmağa başlayup 602; — yağup 706

kâr 348, 851, 941, 1008, 1128, 1129; itmâm-ı — 124, 206, 502, 788; netîce-i — 532, 761, 1198; tecribe-i — 232; 'adem-i —-âgâhî 753; levâzım-ı —-âgâhî 524; vâyedârân-ı —-âgâhî 755; —-âgâhî 692; —-âşinâ 941, 1037, 1111, 1282; —-âşinâlar 1114; —-âşinâlık 807; 'uhde-i —-âşinâyî 702; —a şurû' 1074; —-bend-i 'azîmet 118; —-dân 59, 233, 325; —-dân ferd 973; —-dânî 278; — etmeyüp 43; —-geh 153; —-ger-i te'sîr 928; —-güzâr 49, 57, 58, 233, 434, 438, 463, 864, 1021, 1049, 1237, 1243; —-güzâr âdem 1179; —-güzârâne 52; —-güzâr asâkir 419; —-güzâr Başbuğ 1111; izhâr-ı —-güzârî 278; —-güzârî 45; —lık 233, 1170; —-güzâr kapudanlar 716; —-güzâr kimesne 309; —-hâne 301; —-hâneler 853; —-ı 'âkıl 22; —-ı 'akıl 1112; —-ı 'azîm 1038, 1042; —-ı düşvâr 1068; —-ı düşvâra sülûk 1068; —-ı mekrûh 638, 912; —-ı Mülkdârî 183; —-ı nâ-ber-câ 60; mâ'il-i —-ı nâ-hemvâr 45; —-ı nâ-hemvâr 1136; —-ına iştigalde 1005; —-ını itmâm/temâm 292, 685, 859, 940, 941, 1225, 1247; —-ı nâma'kul 678; —-ı nâ-me'mûl 150; bed-—lar 32; —lar 746; —ları itmâm/temâm 1223?244, 1283; —larını tervîc kabîlinden 1143; —-sâz 1166; gâyet-i —-sâzî 1277; —-şinâs 958, 1076; lâzime-i —-şinâsî 772; muktezây-ı —-şinâsî 415, 1096; nihâyet-i — 336; — olmak 596

kara 148, 388, 716, 741, 742, 1149, 1214, 1254, 1287, 1290; — askeri 716, 1259; —da olanlar 150; — lakırdısı 716; — tarafı 385; —ya çıkmak 150, 1218, 1227; —ya düşmek 1054; —ya uğramak 256

Kara-ada (Meyis Adası civârında) 1054

Karaağaç A'yânı (Hamîd Sancağı'nda) 316

Karabağı İskelesi 859

karâbet 1016; ri'âyet-i hakk-ı — 220; tahsîl-i — 634; —-i sıhriyye 352

Karabet (Düz-oğulları müte'allikâtından) 1262

Kara Bey (Mar'aş Eyâleti dâhilindeki Gavur Dağı Kazâsı) 879

Kara-biga Kazâsı 1019

karabina yağdırarak 1232

Kara-burun 324, 1097, 1120; — mahallî 1187; — muhâfazası 324; — Muhâfızı 324, 1248

Karaca İbrâhîm (Adanalı, Adana tarafını ihlâl etmek isteyen) 839

*karaca*larını muhkem bend etdirüp 450

Karaca Yanko Bey/Voyvoda (Boğdan Voyvodası, Eflâk Voyvodası) 791, 866, 867, 868, 869, 888,1036, 1053, 1056, 1060; —'nın dâmâdı 1112

Kara Cehennem (Tersâne çavuşlarından) 121

Karaçay Kabîlesi 443

Karadağ 466; —lu 466; —lu re'âyâsı 1055; —lu tarafları 1177; — re'âyası 1077, 1036, 1055

Kara-deniz 55, 256, 321, 345, 347, 349, 353, 420, 463,486, 527, 530, 574, 1010, 1034, 1214, 1271, 1287; — Boğazı 383, 492, 1077, 1087, 1120, 1152, 1175, 1176, 1192, 1214, 1237, 1238; — Boğazı ağzı 1057; — Boğazı Fenarı 1087; — Boğazı hârici 486; — Boğazı kal'aları yamakları 1054; — Boğazı kurbü 433; —

Boğazı Muhâfızlığı 1120; — Boğazı Nâzırı 1250; — cânibi 346, 349; — Ereğlisi müstevlîsi 492; —'in Anadolu sevâhili Ser'askeri 298; —'in Rumeli sâhili 486; — sâhili 1187; — sâhillerinin muhâresesi 485; — sevâhili 267, 463; — tarafları 1086; — ticâreti senedi misillü 240; — vak'ası 257

Kara Eflâk 553, 1096, 1228, 1234, 1268

Karaferye Kazâsı (Selânik Sancağı dâhilinde) 987

karagol/karavul 273, 1214; — tarzı 1152

Kara Hâce-oğlu; bk. 'Ömer (Kara Hâce-oğlu)

Karahisâr 193, 229, 324n, 862, 1225, 1280; — A'yânı 517; —-ı Na'îlü A'yânı 312; —-ı sâhib 162, 201, 698, 757, 873, 1024, 1170, 1224; —-ı sâhib Kazâsı sâkinleri 816; —-ı sâhib Mutasarrıfı 195, 832, 847, 862, 1077; —-ı sâhib Sancağı 58, 218, 293, 323, 467; —-ı sâhib Sancağı Mütesellimi 486, 517; —-ı şarkî 1081; —-ı şarkî Sancağı 421, 921; —-ı şarkî Sancağı'nda vâki' kazâlar 370; —-ı şarkî Voyvodası 370, 421; —-ı şarkî vücûhu 319; — Nâ'ibi 517; — Sancağı 833; — Sancağı Mutasarrıfı 708

Kara-kilisa mahalli 1017

Karaköy-kapusu (Galata civârında) 925, 1268

Kara-kullukcu 88, 769, 827; baş-— takımı 123, 684; — takımı 683; baş-—lar 1093; zâg-ı hiyel-i şi'âr-âsâ —lar 271; —lar 126, 135, 925

Karalaş (Silistire civârında) 1208

Karaman 303, 548, 682, 862; — Eyâleti 162, 217, 293, 516, 521, 659; — Eyâleti'nde vâki' kazâlar 523; —lu mütemevvil Rûm (Gümrük önü bakkallarından) 1235; — Vâlîsi 68, 178, 303, 516, 520, 521, 536, 565, 682, 708, 768 , 862, 865, 1077, 1178, 1245, 1264

Karaman Çarşûsu bakkalı 809

Kara-mürsel (Koca-ili Sancağı'nda) 519; — A'yânı 467, 519; — Kazâsı 460; — Kazâsı A'yânı ma'iyyeti 564; — Nâ'ibi 519

karantina; Rusyalu'nun —sı 1274

karâr 32, 43, 44, 47, 83, 215, 235, 240, 242, 263, 265, 275, 291, 306, 336, 339, 342, 358, 361, 364, 375, 386, 388, 392, 396, 459, 503, 504, 505, 506, 515, 523, 525, 526, 535, 540, 579, 582, 595, 613, 645, 694, 705, 710, 716, 719, 753, 793, 809, 810, 811, 854, 861, 885, 895, 900, 917, 969, 970, 988, 992, 1008, 1011, 1023, 1044, 1082, 1129, 1141, 1143, 1145, 1160, 1184, 1212, 1216, 1232, 1235, 1245, 1277, 1280, 1282, 1284, 1289; 'adem-i — 373, 392; 'azim-i/'azm-i dâr-ı — 219, 655, 1026, 1280; bâ'is-i — 249; ber-— 288, 334, 624; bî-— 125, 136, 439, 473, 484, 492, 569; bîrûn-i dâ'ire-i — 150; cây-gâh-ı — 197; dâr-ı — 165; gürz-i girân-ı — 103; hâl-i bî-— 249; lenger-endâz-ı — 164, 248, 1212; lenger-gîr-i — 1120; müteveccih-i dâr-ı — 300; pezîrây-ı — 546, 570, 647; sebeb-i — 391; sûret-i — 95, 437; tâb-âver-i — 206, 569; taleb-i — 339; tebeddül-i — 330; tekbîr-zen-i kıyâm-ı dâr-ı — 737; —-dâde 48, 354; —-dâde-i merkûme 342; —-gâh 32; —-gâhlar 387, 389, 502; —-gîr 326, 562, 573, 715, 725, 911, 1094, 1176, 1239, 1275; —-gîr mesâ'il-i müsarraha-i şer'iyye-âsâ 404; —-gîr-i vâdî-i kahr/demâr 947; —-ı mezkûr 342; —-ı sâbık 244; —lar 178, 338, 747, 953; —-yâfte 404, 1174

Kara-su; — A'yânı (İznikmid Sancağı'nda) 316; — Kazâsı 420, 433, 460; — Limanı 433

Karataş 516, 519; — Karyesi 1202; — Kazâsı 516, 519, 524; — Kazâsı hükkâmı 519

Karataş-altı 1152; — denilen mahall (Kara-deniz Boğazı hâricinde) 486; — mahalli 1152

Karavel (قراول) Kalemi 'aşâyiri 788

Karayaka havâlîsi 315

Karayani (Sırplu ser-kerdelerden) 357

karayel rüzgârı 511

Kara Yorgi (Sırb 'usâtı ser-kerdesi, heveskâr-ı i'tilây-ı habîs) 396, 415, 611, 612, 613, 615, 647, 675

kârbân 418, 1000; — bozarak 109

Kar-beyâz tarafları 740

kardinaller 820

Karesi Sancağı 170, 293, 623, 751, 774; — ashâb-ı timârı 774; — A'yânı 518 — eşkinci zu'amâsı 774; — Mutasarrıfı 304, 751; — Mütesellimi 518; —'nda vâki' kazâlar hükkâmı 518

kârgîr 1263; nîm-— 852, 857; 'âlî-— binâlar 140; kebîr — binâlar 140, 144; — binâ zeyli 149; — dîvâr 857; — dîvârlu 1191; — dükkânlar 853; nîm-— ebniye 857; — ebniye 851; — ebniye inşâsı 857; — ebniye-i mâni'a 852; nîm-— hâne 939; — hânlar misillü 857; — mahzen 149; — mevzi' 1262; — odalar 584; hâlis horasanlu — sıva 857; üstâdân-ı —yân 344; — zahîre enbârı inşâsı 700

karındaş 756, 766, 768, 769, 795, 806, 879, 904, 941, 951, 999, 1000, 1000, 1018, 1034, 1052, 1056, 1112, 1113, 1147; küçük — 795; — bilmeleri 1117; —-ı hıyânet-pâ-dâş 1234; —-ı oğlu 890; büyük —lar 935; hakîkî —lar 1038; —lar 378, 742, 767, 846, 940, 941, 942, 995, 1038; —larının gayretini çekenler 1236; — mu'âmelesi eylemek 1118

Karı-pazarı; — A'yânı 517; — Nâ'ibi 517

Karînâbâd; — A'yânı 263; — Kazâsı A'yâm 262; — Nâhiyesi 1153

karîne 599, 932; —-i hâliye 180, 208

Karlı-ili 704, 993; — Kal'ası muhâfazası 1255; — Muhâfızı 704, 1012; — Mutasarrıfı 704, 1012; — re'âyâsı 1263; — Sancağı 1004, 1011

karn 15; —en ba'de-karnin 15

Kars 432, 947, 1001; — cânibleri 227; — civârı 1002; — Eyâleti 1002, 1016, 1208; — Eyâleti dâhili 787; — Eyâleti muzâfâtı 1000; — havâlîsi 432; — iş erleri 1016; — Kal'ası Muhâfızlığı 602, 1208; — Muhâfızı 432, 602, 787, 946, 1002, 1016, 1077; — Mutasarrıfı 324; — Müftîsi 1016; — Nâ'ibi 1016; — ocaklusu 1016; — tarafı 310; — 'ulemâsı 1016; — Vâlîsi 835; — vücûh-i ehâlîsi 1016; — zâbitânı 1016

Kartal bozgunu 258

Kartal Kasabası (Üsküdar korusuna tâbi') 271; — Kazâsı 1254

Kārûn; mâl-ı — 405, 735, 939; mâlik-i mâl-ı — 801; mâl-ı —'a nâ'il 1103; — gibi 49; nukūd-i —î-misâl 869; —-i sânî 102

karuna 55

karye 219, 291, 393, 583, 786, 982, 1046, 1062, 1120, 1291; —-i merkūme 317, 834, 955, 1234; —-i merkūme hissesi 317; —-i mezbûre 745; —-i mezkûre 289, 772, 834, 1003; —-i uhrâ 1062; — koca-başları 1249; —ler 393, 553, 696, 714, 730, 987, 1002, 1120; —ler re'âyası 1046, 1249, 1290; —leri ehâlîsi 716

kasaba 299, 881, 1191; derûn-i — 237, 293, 1180; ehâlî-i — 237; hâric-i — 582; vücûh-i — 718; —-i merkūme 479, 492, 788, 1191; —-i mezbûre 293, 479, 582; —-i mezkûre 479, 1218; — mesâkini 553; ayak basdığı —t 752; e'âzım-ı —t 537; kâffe-i —t 393; makhûr-i ehâlî-i —t 979; sekene-i — 440, 521, 676, 1254; —t 314, 388, 397, 406, 453, 516, 553, 569, 611, 827, 1032, 1044, 1221, 1249; —t ehâlîsi 1247

Kasaba-i Eyyûb; bk. Eyyûb Kasabası

kasâ'id/kasâyid 214; 'arz-ı — 212; cevâ'iz-i — 608; müstahdem-i inşâd-ı — 27

Kasbar (Tepedelenli Sarrâfı) 'ın oğlu 1165

kasd 30, 502, 532, 842, 972, 982, 1056, 1064, 1069, 1204, 1223, 1245; —en 28, 1217; —-ı 'azîmet 941; —-ı cân 624; —-ı cerr-i nef'-i yegâneler 1030; —-ı hücûm 215; —-ı igfâl 535; —-ı ihsân 808; —-ı 'inâyet 808; —-ı istîlâ 456; —-ı izdihâm 639; —-ı izrâr 731; —-ı nüvâziş 918; —-ı savlet 215; —-ı te'addî 456; —-ı tebrî'e-i zimmet 817; 'an-—in 35, 41, 1024, 1109; mingayr-i —in 1039; — niyyeti 275

kasem; — billah 80, 972, 1168; — billah etdirmek 1167; — etmiş 1163

kaserneler 1187

kāsım; rûz-i — 293, 899, 1271

Kāsım Ağa (el-Hâc, Şeyhu'l-Harem-i Nebevî) 705, 918

Kāsım Ağa (Haydaranlu 'Aşîreti Ser-kerdesi Mehmed Ağa'nın kardeşi) 999, 1000

Kāsım Ağa (Hazînedâr-ı Sultânî, Dârü's-sa'âdeti'ş-şerîfe Ağası) 48

Kāsım Bey (hakkında fermân-ı kazâ ısdâr olundukda îrâr edeu) 898

Kāsım-paşa 1268; Mersây-ı — 574; — tarafları 584; — yakası 146

kasîde; —-i mâ-lâ-kelâm 213; —-i merkūme 213; —-i mezbûre 593; —-i mezkûre 213; —-i nazîde-i belâgat-şi'âr 213; —-i nazîde-i hâletfezâ 592; — zeyli 501

Kasîm Vâdîsi 789; — 'Urbânı 789

Kasini; zîc-i — [=Jean Dominique Cassini] 489, 997; zîc-i rasad-ı cedîd-i — 34

kasr 449; cevânib-i — 114; —-ı Alay 118, 120; —-ı hümâyûn 83; — ta'bîr eyledikleri konağ 885, 892; —-ı cinân gibi 664; —-ı mezkûr 859, 885, 971; —-ı mu'allâ 859; —-ı musanna' 971; —-ı Sa'd-âbâd Mesîresi 82; —-ı Şâhâne (Çağlayan kenârındaki) 83, 654; —-ı Şehriyârî 592

kassâb; —-başı 397, 399, 749, 826, 858; —-başılar 696; —-başılık 234, 495; —-başı-yı esbak 701; — gavurları 507; —-ı cerrâh-âsâ 233; —lar/kassâbân 135, 232

kassâm; ber-mûceb-i defter-i — 833; defter-i — 834; —-ı Kazâ 185; —-ı Sadr-ı Rûm 666

Kastamonu 62, 316, 830, 1250; — Mutasarrıfı 518; — Sancağı 315, 441, 511, 524, 537, 1249; — Sancağı erbâb-ı tîmârı 441; — Sancağı Mutasarrıfı 693, 752, 753, 788; — Sancağı Mütesellimi 463; — Sancağı zu'amâsı 441; — Şehri 32

Kastellü'l-harâmî mahalli 964

kâşâne 663

Kaşıkcılar Hânı önü 1122, 1135

Kâşif 388, 847, 861; —ler 394

kat; aşağı — 849

katana 273, 1063; —sı sebkat 273

Katana 402; — Karyesi 402

katâr; ka'ide-i tahrîk-i silsile-i — 685; —a dâhil 59; — ağaları 149; — Ağası 330; —-ı ittihâd 105; — katâr tarafına 191

Katara Boğazı 1055

Katerina (İkinci, Rusya Kraliçesi) 1059; —'nın oğulları 1033

katır 702; palanlı —a binmeleri 1237

Katırcı-zâde (Hamîd Sancağı'nda Kemer Hamîd A'yânı) 317

Katırlı (Mihalic Kazâsı'nda) tarafı 583

kâtib 89n, 308, 620, 669, 858, 859, 890, 896; —âne der-kenâr etmeğ 121; — Efendi 1078, 1100; — Efendi hulefâsı 161; — efendiler 404; — Efendi Yamağı 1257; —î destâr 488; —-i Esrâr 69; —-i merkūm 896, 1169; —-i mezbûr 859; —-i Vekayi' 858; —iyye 901; umûr-dîde —ler 1210; —ler 935

Kâtib Çelebi 951

Kâtib-zâdeler/oğulları (İzmir A'yânı'ndan) 770, 1171

katil 22, 29, 676, 677, 936; zehr-i — 36; —ler 936

katl 29, 30, 31, 32, 46, 47, 49, 57, 60, 62, 68, 69, 70, 75, 88, 89, 98, 99, 101, 116, 117, 118, 122, 125, 137, 139, 141, 151, 154, 165, 191, 192, 200, 213, 219, 222, 228, 229, 231, 237, 246, 248, 281, 325, 349, 354, 360, 361, 362, 364, 367, 374, 401, 414, 417, 418, 440, 441, 449, 454, 471, 472, 473, 476, 477, 492, 506, 508, 526, 536, 562, 564, 568, 569, 570, 575, 577, 581, 586, 593, 595, 598, 630, 631, 633, 634, 638, 642, 643, 645, 646, 649, 651, 652, 657, 660, 670, 677, 679, 683, 684, 685, 691, 694, 696, 706, 707, 715, 731, 732, 733, 748, 768, 781, 783, 786, 787, 788, 791, 797, 803, 806, 820, 824, 833, 842, 846, 858, 861, 865, 875, 879, 882, 889, 890, 891, 893, 895, 896, 897, 909, 916, 921, 923, 925, 929, 931, 933, 942, 955, 959, 961, 968, 969, 971, 980, 992, 993, 1000, 1008, 1013, 1014, 1020, 1021, 1029, 1053, 1055, 1061, 1062, 1063, 1069, 1085, 1088, 1095, 1100, 1102, 1103, 1106, 1107, 1108, 1111, 1113, 1115, 1119, 1120, 1122, 1130, 1132, 1135, 1141, 1142, 1143, 1148, 1159,

1164, 1165, 1166, 1169, 1170, 1171, 1172, 1173, 1177, 1186, 1189, 1195, 1197, 1200, 1201, 1216, 1218, 1220, 1227, 1228, 1229, 1232, 1233, 1235, 1236, 1242, 1245, 1247, 1248, 1255, 1260, 1262, 1254, 1265, 1266, 1268, 1278, 1283, 1290, 1291, 1292; bâdî-i mâdde-i — 936; dehşet-i — 145; mazhar-ı — 1283; mübâşir-i — 32; mübtelây-ı — 477; mübtelây-ı hirâs-i — 248; sebeb-i — 677; serî'u'l— 1157; taleb-i — 149; vâcibü'l— 99; — bi's-seyf 1247; iddi'ây-ı iktizây-ı —i 'âmm 1189; —i 'âmm 71, 1072, 1135, 1139, 1227, 1245; —i akrıbâ 979; —i ehl-i zimmet-i re'âyâ 759; —i erbâb-ı tegallüb ü i'tilâ 145; —i eşkıyâ 22; —i evlâd 979; —i mü'minîn 508; —i nüfûs 576, 751, 760, 842, 874, 1146; —ler 365, 929

Katolik 818, 823, 824, 941, 992; zümre-i — 818; — 'akîı 'ayârı 819; — âyîni 818, 822, 823, 991; — âyîni re'îs ü penâhı 819; — Ermeni 818; — Ermeniler 1065; — Firenk kilisaleri 991; — ga'ilesi 821; — gürûhu 819; —-hâne 818; — kilisaları 818; —ler 820, 991, 992; — Mesleki 821, 823; — meşrebi 823; — Mezhebi 823, 1155; — milletleri 823; — papaslar 824; — Patriki 818; — tâ'ifesi 1262; rutûbetlü — takımı 992; — usûlü 991

katran 350; — mahzenleri 1243

kavâ̂ft; iglâk-ı — 21; ri'âyet-i — 21

Kavâ'id-i Fenn-i Matamatika (Şânî-zâde'nin eserlerinden) 13

Kavak-altı 1152

Kavak-hisârı 256

Kavala 51, 642, 699, 735, 736, 1048; — Çorbacısı 459; — Kazâsı 431; — Sancağı 93, 580, 1012; — Sancağı Mutasarrıfı 751, 1011, 1048; — takımları 735; — tarafları 735

kavalyer 550, 551, 822; turuk-i kesîrenin —i 550; —likler 551

kavânîn 11, 22, 23, 265, 373; —-i asl 807; —-i dîrîn 375; —-i harbiyye 110; bâ'is-i irtikâb-ı meşakkat-i —-i kadîme 364; —-i kadîme 697; zîr-i —-i mu'tebere 552; —-i Mülkdârî 376; —-i mürettebe-i mülkiyyeler 1094; —-i tabî'iyye 807

kavanoslar 640, 776

Kavaya 980; — mahalli 979; — tarafları 983

kavl 37, 47, 178, 189, 307, 364, 405, 503, 505, 585, 686, 805, 809, 854, 934, 943, 1009, 1022, 1040, 1080, 1159, 1222, 1245, 1277, 1289; mer'iyyü'l— 37; —en 33, 854, 903, 1191, 1200; —-i ahkâmiyân 1058; girîfte-i —-i desîse-âmûz 123; —-i ebred-i mutlak 34; —-i erbâb-ı hikmet 481; —-i hodlar 611; —-i hukemâ 567, 1107; —-i kerîm 947, 1089, 1261; —-i leyyin 928; —-i ma'kul 1175; —-i ma'kul-i 'ukalâ 852; —-i ma'lûm-i hukemâ 528; —-i mefâsid-âsâr 45; —-i mezbûr 215; —-i mezbûrun sıhhati 639; —-i müneccimân 672; —-i nâ-ma'kul 1199; —ini i'lân etdikde 1159; —-i sâbık 1112; —-i sâdık 34; —-i şerîf 11, 66n, 480, 568, 872, 931; muhâlif —ler 20; —ler 824, 1038; —leri vâkı'a mutâbık 1223

kavm/kavim 18, 31, 37, 38, 152, 208, 229, 295, 541, 585, 671, 675, 685, 866, 977, 1083, 1219, 1266, 1282; âdemiyyetsiz bir — 1266; dilâverân-ı — 456; gevşek bir — 1266; —-i bâtıl 132; şîrînlemiş —-i bî-hayâ 684; —-i bî-sebât 1164; müsahhar-ı eyâdî-i —-i bî-vefâ 146; nişâne-i üsrüb-i —-i bî-vefâ 41; —-i etbâ' 130; —-i fettân şeytânlar 1022; —-i fitne-kâr 989; —-i itâ'at-gîr 130; —-i mehîn 1251; —-i melâm 131, 150; —-i merkûm 145, 455, 953; —-i meş'ûm 747, 867; —-i pür-fikret 97; —-i pür-şûr 113; —-i şerîr 192; —-i şûm 218; 'ıkâba müstehak —ler 977; —ler 18, 209, 671; —lerin kıdem-i 'azîmleri 18

Kavs; — Burcu 1058; —-i Müşterî-fevz 26

kavsara sepeti; havsalası — gibi daralmış 270

kavuk 301; büyük — 974

kavvâslar 595

kaya; —lar 647;—lık 382; sa'b bir —lık 382

Kayalar mezârı (Rumeli-hisârı civârında) 606

Kayalı-dere 387, 390; — Karyesi (Hezargrad yolunda) 386, 387

kayd 16, 80, 87, 175, 345, 353, 364, 394, 446, 464, 505, 521, 543, 681, 726, 760, 842, 848, 854, 880, 888, 912, 919, 951, 960, 1029, 1037, 1114, 1115, 1116, 1150, 1181, 1219, 1220, 1229, 1274, 1275; şâyeste-i — 726; vâreste-i — 766, 949, 1014; lâ—âne 234; —-ı defter-i üserâ 1290; —-ı esr 222, 375, 393, 493, 555, 666; —-ı gurbet 168, 189, 813, 843; —-ı habs-hâne-i fenâ 940; —-ı hayât 941, 1281; —ına düşmüş 882; —ında olarak 889, 904; —-ı iftirâk-ı te'allukât 566; —-ı iftirâk-ı vatan 566; —-ı igtirâb 266; —-ı menfâ 842; —-ı muhâsara 1242; —-ı nefy 679; —-ı selâsil 23; —-ı tevcîhât 23; —lar 762, 1049

Kaygusuz Abdal (mutasavvıf şair) 455

kayık 151, 361, 492, 503, 584, 680, 716, 923, 1114, 1182, 1223, 1236; dört çifte — 151; iki çifte — 361; piyâde — 173; ufak — 1149, 1236; —cı 114, 923; —cılar 361, 924; —cıyân 361; —-hâne 135, 657; —-hâne gibi fürceler 1056; hatab/kömür nakliyle me'lûf —lar 321; işleyecek —lar 399; sagîr —lar 714; zahîre nakliyle me'lûf —lar 321; —lar 173, 349, 361, 384, 385, 398, 491, 603, 716, 874, 1081, 1088, 1114, 1149, 1182, 1210, 1248; ada —ları 716, 1056; âteş —ları 255, 941, 1114; rüzgâr üstünden — kayıkları göndererek 1273

kayın 879; —peder 868, 869, 872, 986, 1022

Kaymas 519; — A'yânı 520; — Kazâsı 420, 433, 460; — Nâ'ibi 520

Kaynarca; — 'Ahid-nâmesi şurûtu 1060; — Musâlahası 1164

Kayrevân 548

kayserân; bâdî-i — 15; — zemânları 16

Kayseriyye 906, 907, 942, 1052, 1130, 1255, 1262; — A'yânı 316; — Metrepolidi 1121; — Muhâfızı 1177; — Mutasarrıfı 949, 1077, 1117, 1154, 1208, 1255; — Nakîbü'l-eşrâfı 316; — Sancağı 162, 170, 698, 1110; — Sancağı hükkâmı 520; — Sancağı kazâları 520; — Sancağı Mutasarrıfı 658, 708, 1087, 1130,

1193; — Sancağı mütesellimi 520; — Sancağı vücûhu 520; — vücûhu 316

kayyım; kıyâm-ı zümre-i — 810

kazâ 263, 313, 351, 434, 447, 448, 464, 518, 522, 563, 583, 611, 612, 613, 718, 729, 742, 798, 838, 871, 947, 988, 989, 993, 1019, 1049, 1129; dâ'ire-i — 620; dâmen-i rızây-ı teslîm-i dest-i — 122; def'-i — 1049; derûn-i — 905; ehâlî-i — 522, 728, 743, 798; esbâb-ı — 855; esnây-ı — 784; evâmir-i — 731, 753, 1279; ferâmin-i — 1103; fezây-ı — 212; hıdmet-i — 927; hil'at-i 'âriyyet-i — 778; hükm-i — 773; ifây-ı hükm-i — 1121; icrây-ı hükm-i — 1247; ictinâb-ı taleb-i — 574; igfâl-i — 498; iktizây-ı hükm-i — 1188; medd-i —' 862; medd-i müddet-i — 863; mahcûb-i tekallüd-i ahkâm-ı — 713; me'mûr-i zabt-ı — 669; mes'ele-i kitâb-ı — 59; müddet-i — 186, 204; müddet-i yek-sâle-i — 433; mukrâs-ı — 9; nâmûs-i — 281; nâ-sezây-ı tarîk-ı — 560; sedd-i bâb-ı — 474; sekene-i — 729; tarîk-ı — 212, 458, 973; tarîk-ı metrûke-i — 213; umûr-i — 728, 858; vukûf-i ahkâm-ı — 666; vücûh-i — 305, 558; zuhûr-i âsâr-ı — 35; — a'yânları 318, 563, 682; — ehâlîsi 282, 563, 716, 986; —'en 499, 853, 1143, 1217; —'eyn-i mezkûreyn 922; sırr-ı —'-i mektûm 756; —'-i merkûm 711, 728, 730, 986; —'-i mezbûr 221, 231, 263, 276, 297, 306, 309, 418, 453, 513, 516, 517, 519, 520, 544, 650, 665, 701, 728, 742, 743, 751, 781, 825, 839, 840, 863, 890, 897, 904, 905, 906, 919, 930, 986, 1018, 1147; —'-i mezbûr a'yânlığı 730; —'-i mezbûre vücûhu 312; —'-i mezbûr müftîsi 694; —'-i mezbûr nâ'ibi 276, 710; —'-i mezbûr ser-i kârları 276; —'-i mezkûr 431, 448, 545, 706, 743, 768, 780; —'-i mezkûr ehâlîsi 874; —'-i mezkûr mütesellimi 706, 707; —'-i Rabbânî 855; tefkîk bi'l-—i ve'l-iclâ 1093; tabanca — kurşûnu 255; tüfeng — kurşûnu 255; — kurşunu 1050, 1088; — kurşunu isâbeti 1227; —lar 79, 263, 283, 311, 314, 315, 318, 332, 386, 398, 420, 421, 431, 433, 442, 445, 447, 453, 459, 460, 467, 482, 486, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 563, 564, 611, 709, 716, 717, 729, 730, 735, 739, 770, 772, 798, 833, 871, 891, 922, 947, 948, 982, 986, 1106, 1172, 1246; —lar a'yânı 421, 436, 519, 522, 1016; —lar a'yânları 448, 564, 576, 577, 769; —lar askerleri 520; —lar kudâtı 1016; —lar ehâlîsi 740; —lar hükkâmı 370, 421, 486, 519; —lar müte'ayyinânı 453, 464; —lar nüvvâbı 519, 1016; —lar vücûhu 421; —lar zâbitânı 421, 486, 1016; — müte'ayyinânı 563; — sâlyânesi 279; müsellemât-ı —yâ 37; —ya tahmîl 522; —ya tarh 522; —yây-ı mechûle 735; —-zede 256

Kazâ'-i 'Ayntâb; bk. 'Ayntâb Kazâsı

Kazâ'-i Bağdâd; bk. Bağdâd Kazâsı

Kazâ'-i Burusa; bk. Burusa Kazâsı

Kazâ'-i Dâru's-saltana; bk. İstanbul Kazâsı

Kazâ'-i Edirne; bk. Edirne Kazâsı

Kazâ'-i Erba'a; bk. Erba'a Kazâsı

Kazâ'-i Filibe; bk. Filibe Kazâsı

Kazâ'-i Galata; bk. Galata Kazâsı

Kazâ'-i Haleb; bk. Haleb Kazâsı

Kazâ'-i Haremeyn; bk. Haremeyn Kazâsı

Kazâ'-i İstanbul; bk. İstanbul Kazâsı

Kazâ'-i İzmir; bk. İzmir Kazâsı

Kazâ'-i Kudüs; bk. Kudüs Kazâsı

Kazâ'-i Medîne-i münevvere; bk. Medîne-i münevvere Kazâsı

Kazâ'-i Mekke-i mükerreme; bk. Mekke-i mükerreme Kazâsı

Kazâ'-i Mısır; bk. Mısır Kazâsı

Kazâ'-i Mısr-ı Kāhire; bk. Mısr-ı Kāhire Kazâsı

Kazâ'-i Selânik; bk. Selânik Kazâsı

Kazâ'-i Seray-bosna; bk. Seray-bosna Kazâsı

Kazâ'-i Şâm; bk. Şâm Kazâsı

Kazâ'-i Üsküdar; bk. Üsküdar Kazâsı

Kazâ'-i Yenişehir-i fenâr; bk. Yenişehir-i fenâr Kazâsı

Kazak; tâ'ife-i — 502; — askeri 502, 506; —lar 269, 503; tokalı — tâ'ifesi 1150

Kazak (Güneş-oğlu, Göçer 'Aşîreti'nden) 315

Kazan; — Müftüsi 1282; — Tatarları 1282

*kazanc*lar 1239

Kaz Dağı ehâlîsi 905

kazgān 153, 844; orta —ı 844; tantana-i —-ı dûdmân 477; topcu —ları 147; yeniçeri —ları 147

*kazık*lar 155

kazıklama ta'bîr olunur 1020

kazıyye 44, 50, 51, 127, 361, 402, 450, 455, 473, 480, 958, 968, 970, 1023, 1042, 1057, 1067, 1171, 1178, 1211, 1225, 1281; 'aks-i — 182, 984; —-i fâci'a 30; —-i ma'hûde 936; —-i mâziyye 1057; —yi anlayarak 1279

kazma 123, 124, 367

Keban ve Ergani Ma'denleri Emîni Vekîli 313

keçe; muhkem —leyerek 1262

ked-bânû; —luk usûlü 513; —yân-i Harem-i Sultânî 44

kefâlet 78, 173, 776, 939, 965; çehre-fersây-ı ma'raz-ı — 143; gerden-i — 73; —e rabt 1100

Kefalonya (Ak-deniz Cezâyir-i seb'asından) 348; — Adası Rûmları 1259; — cezâyiri ehâlîsi 348; — re'âyâsı 1259

kefce; vaz'-ı — 147

Kefçe-i hümâyûn Nâzırı (Darb-hâne'de) 934

kefen 199

kefere 135, 1095, 1147; harbî — 1291; — asâkiri 290; —-i eşkıyâ 1069; —-i fecere 447, 453, 1169; —-i haybet-şi'âr 290; —-i mesfûre 413; —-i ricâl 1084; — mahallesi 474

kefîl 78, 79, 760, 917, 955; birbirlerine — 1077; — bi'l-mâl 939; —e rabt 759, 760, 1188, 1230; —ler 466; kavî —leri alınarak 1186; —lü asker tedârükü 294; —lü kahve-hâne 759; — olmaları 759; —siz derme çatma asker 294; —siz kalanlar 1078; —siz kimseler 759; —siz re'âyâ 1078; —siz serserî makûlesi 1100

Kefken 433; — Limanı 420; — Sâhili (Kara-deniz Boğazı kurbünde) 433

Kega; Müsliman — Arnavudlar 1147

kelâm 19, 23, 44, 74, 90, 91, 131, 156, 175, 208, 337, 375, 405, 570, 594, 631, 792, 902, 1059, 1068, 1103, 1113, 1128, 1168, 1244; 'atf-ı — 941; bast-ı — 535, 1184; bî-— 184; cây-ı — 1000; esnây-ı — 968, 974; feth-i — 1276; hâsıl-ı — 22, 802, 1068, 1071, 1088, 1151; hatm-i — 1071; hatm-i cerîde-i — 92; hulâsa-i — 378; i'timâda sâlih — 1265; idâre-i — 1008; ihtimâm-ı mâ-lâ— 26, 591, 1209; ikdâm-ı mâ-lâ— 242; intizâm-ı — 232; itmâm-ı — 95; kat'-ı — 1102; mâ-lâ-fîhi — 269; muhassal-ı — 982; mübâşir-i — 1243; nakl eyledikleri — 1128; netîce-i — 981; nümûne-i magara-i muhallıt-ı — 184; semere-i — 660; serd-i —-ı lâ-übâliyâne 183; ser-i — 973; siyâk-ı — 1102, 1244; söylediği — 1133; sürûr-i mâ-lâ-fîhi —- 479; tagyîr-i — 131; tahrîf-i — 1082; tasdîk-i — 97; tefevvüh-i envâ'-ı — 508; tefhîm-i hâl-i mâ-lâfîhi — 191; teksîr-i — 21; temhîd-i — 1184; tenezzül-i nigâh u — 104; —-ı bedfercâm 194; —-ı bî-encâm 1244; —-ı bî-eser 1244; yâbis —-ı bî-hûde 124; —-ı bî-hûde 124; —-ı bî-ma'nâ 975; taktaka-i —-ı bî-magz/bî-makall 197; —-ı cenâb-ı Sipehsâlâr-ı evliyâ 572; ber-mübtegây-ı —-ı dürri'n-nizâm 548; —-ı fitne-fercâm 1071; —-ı garâbet-ifhâm 528; —-ı gayr-i sarîh 1082; —-ı hakîmâne-i meşhûr 984; —-ı hakâyık-encâm 73; —-ı hasretü'l-mülûk 952; —-ı 'ibret-irtisâm 28; —-ı küberâ 21; —-ı lâyık 1039; —-ı mefâsid-encâm 131; —-ı meltûf 625; —-ı metîn 20; —-ı mezbûr 20, 1039; —-ı mübîn 678; —-ı Mülûkâne 83; —-ı müsecca' 996; —-ı nâ-sezâ 89; —ını îrâd 330; —-ı ri'âyet-irtisâm 176; —-ı sa'âdet-encâmları âsârı 369; —-ı sâbık 1283; —-ı sâde 678; —-ı seyyi'ü'l-evsâf 194; —-ı şerîf 301; —-ı Türkâne 257; asılsız —lar 1160; bârid —lar 825; vâhî —lar 1222; —lar 20, 150, 611, 614, 1139, 1277

Kelâm 202

*kelb*ler boğazından salb olunmak 740

Kelek-oğlu (Tarsuslu) 311

Kelemeriye tarafları 1249

Keleş Bey 332, 975

kelimât 34, 100, 101, 222, 228, 455, 713, 1276; darb-ı — 175; —-ı bâtıla 817; —-ı belâgatâyât-ı gayret-dâd 83; —-ı gavâyât-hân 634; —-ı gılzat-edât 376; —-ı mesmû'ât 1142; —-ı nâbe-mahal 194; —-ı nâ-sâz 184; envâ'-ı —-ı nâ-sezâ 781; —-ı şenî'a 1104;'—-i bâgıyâne 191

kelime 713, 996; —-i efsûs-i hayf 259; —-i hakk 458, 638, 1241; —-i nâfi'a 852; —-i vâhide 1136, 1168; —-i zinhâr 40; —tân-ı şehâdetân 154

Kelkid; — A'yânı 921; — Kazâsı 430; — Nâ'ibi 430; — Voyvodası 430

kelle 237, 292, 389, 393, 478, 1202, 1217, 1233, 1235, 1246, 1247, 1249, 1253, 1283; — ahzı 290, 1232; —-i habâsetleri 898; alınan —ler 1254; kat' etdikleri —ler 1277; kat' olunan —ler 1173; kesüp göndermiş oldukları —ler 1141; —ler 290, 890, 898, 964, 1141, 1155, 1202, 1278, 1292; bellü başlıların —leri 1283; 'usâtun —leri 1269; —leri galtân 1226; —lerini kesüp 971; — yığınları 648

Kelpe (Kara-deniz Boğazı kurbünde) 433; — Limanı 420; — Sâhili 433

Kemâh 444

Kemâl Paşa-zâde (Şemseddin Ahmed, Osmanlı şeyhülislâmı) 455

kemân 835; levâzım-ı — 837; meşk-ı — 87, 837; —î 1023; resm-i kadîm-i —-keşân 837; merâsim-i —-keşî 837; râz-ı —-keşî 837; —-keşlik 836, 837

Kemânkeş Kara Mustafa Paşa Müderrisi 662

kemer; Cezâyir-kârî — 350; fermâyiş — 933; — derûnu 474; bend-i —-i ittifâk 74; — paftası (hurda elmâslı) 800

Kemer (Ak-deniz'de) 951, 952; — Meydânı destgâhı 952; — sâhası 953

Kemer-altı (İzmir'de) 769

Kemer Hamîd A'yânı (Hamîd Sancağı'nda) 317

Kemer-köy Kabîlesi 443

Ken'ân Efendi (Süvârî Mukabelecisi, Süvârî Mukabeleciliği Vekâleti) 159, 223

Ken'ân-oğlu (Sivas mütemekkinlerinden) 846

kenârlar yazıldı 1251

kendir; hâm — 350; — mahzenleri 1243

kenîse 1040, 1041, 1185, 1186, 1215; —-i cedîde 1191; —-i merkume 1064; —-i merkume papası 1186; hâdis —ler 1215; kadîm —ler 1215; mu'teber —ler 1124; —ler 901; — mâlı 1139; ümm-i mukaddese —miz evlâdı 1038; — râhibi 1215; — resmi 1191

Kenkırı/Kengırı/Kankırı; — Kal'ası 825; — Mutasarrıfı 1077; — Sancağı 326, 516, 518, 524, 658, 698; — Sancağı Mutasarrıfı 903

kenz-i mâl-â-mâl 107

kepenk/kepeng; — mendalı 857; — sırığı 363

Kepez Limanı (Boğaz dâhilinde) 171, 172

kerâhe; ma'a'l— 784, 851; —t-i tahrîmiyye 776

kerâmet 764; makule-i — 861; —-ı kâzibe 375; — yüzünden 620

keraste 474, 646, 672, 773, 814, 960, 1005; kesilan — 1005; — bedeli 700; — celbi 436; — husûsu 763; — kat'ı mevsimi 1005; — koruları 436; — levâzımı 672; — mahzenleri 1243; — nakli 349, 1005; —-i donanma 435; —-i Tersâne mühimmâtına me'mûr 646; —nin âteşi 484

Kerbelâ Vak'ası gibi 136

kerîme 1128, 1201; küçük — 980; —-i muhtereme 1210; —-i sıdk sübûtunca 144

Kerîm Hân (Rind) 212, 213

Kerkük 782; — Kadısı 782; — Mütesellimi 788

kesân 40, 89, 140, 410, 435, 447, 541, 656, 728, 729, 756, 794, 823, 837, 842, 850, 853, 967, 1056, 1095, 1111, 1116, 1165, 1169, 1200, 1267; nâ-— 146; yerlü — 458

Kesendire; — papasları 1249; — tarafları 1268

kestâne fişengi şenliği 1088

Keşân 775, 1097; — A'yânı 316, 1253; — Kazâsı 264; — Nâ'ibi 1178

keşf 131, 620, 676, 774, 909, 936; makule-i — 861; — etdirüp 831; —-i evvel 344; —-i hâl 620; —-

i kāl 620; —-i maslahat 847; —-i perde-i râz 1160; —ler 774; — Nâ'ibi Efendi 676

keşiş; —-i fitne-endîş 1268; —ler 1229

keşkülü içinde getürmüş gibi 375

Keşmîrî fermâyiş şâl 301

keştî; sütûn-i — 1224

ketan 153

Kete; — A'yânı 517; — Nâ'ibi 517

ketebe 825, 1144; —-i aklâmı 1084, 1126; —-i mahkeme 669

Kethudâ 80, 101, 104, 106, 179, 213, 285, 397, 400, 502, 504, 526, 536, 549, 560, 702, 703, 712, 731, 732, 763, 772, 752, 774, 779, 786, 789, 808, 816, 817, 861, 862, 927, 938, 945, 948, 950, 969, 971, 972, 990, 1012, 1015, 1025, 1047, 1051, 1115, 1121, 1141, 1205, 1206, 1208, 1211, 1231, 1233, 1234, 1245, 1249, 1257, 1263, 1265, 1270, 1277, 1283; — Bey 1083, 1110, 1113, 1144, 1239, 1261, 1267; — Bey Kâtibi 160; — Bey Kitâbeti 223; — Efendi 810; — Kalemi hulefâsı 918, 1257; — Kalemi Ser-halîfesi 1256; — Kâtibi 224; — Kâtibi hulefâsı 1150; — Kitâbeti 196, 1052; —lar 326, 808, 865, 898, 1190, 1211, 1212, 1230, 1234; —lık 193, 255, 472, 512, 817, 862, 935, 1101, 1105, 1106; —lık makamı 19; —lık mesnedi 44, 256; —lık umûru 255; —lık Vekâleti hıdmeti 1255; — ta'zîri 1073; — Vekîli 224, 1253; —-yerleri 315; —y-ı Bevvâbîn-i hazret-i Şehriyârî 797; —y-ı esbak 46, 294; —y-ı esbak-ı Sadr-ı 'âlî 46; —y-ı Hammâlân 476; —y-ı Hammâlân-ı Hatab 476; —y-ı Kilar 159; —y-ı merkûm 1237; —y-ı mezbûr 107; —y-ı mûmâ ileyh 651, 652, 817, 898, 970, 1015, 1104, 1207, 1230, 1233, 1245; —y-ı Rikâb 43, 44, 81; —y-ı Rikâb-ı hümâyûn 512, 698; —y-ı Rikâb-ı hümâyûn-i gerdûn-vekar 480; —y-ı sâbık 472; inzımâm-ı ma'rifet-i —y-ı Sadâret-i 'uzmâ 1103; —y-ı Sadâret-i 'uzmâ 546; —y-ı Sadr-ı 'âlî 81, 82,83, 121, 165, 166, 167, 191, 255, 302, 659, 698, 749, 779, 851, 934, 990, 1052, 1084, 1101, 1117, 1194, 1215; —y-ı Sadr-ı 'âlî odası 118, 488; —y-ı Sadr-ı 'âlî-makâm 156; —y-ı Sadr-ı 'âlî-yi esbak 512, 763, 781, 782, 1024; —y-ı Sadr-ı 'âlî-yi sâbık 1256; —y-ı Sadr-ı a'zamî 166, 191, 227; —y-ı Sadr-ı esbak 646; —y-ı Sadr-ı vâlâ 935; —y-ı ebvâb-ı kudât 560; makâm-ı —yî 868; mesned-i —yî 193

kevkeb 15, 483, 540, 597, 602, 1059; —-i arz 489; —-i baht 430; —-i ikbâl 44; —-i seyyâr 114

kevkebe 212; evân-ı zuhûr-i —-i bedrü'l-büdûr 18; vâye-dâr-ı —-i işrâk 149; —-i şemse-i râyet-i nusrat-âyet 12

Kevserî (Şâ'ir); sânî-i — 496

keyf; ehl-i — 607

keyfiyyet 281, 285, 302, 336, 339, 340, 347, 354, 355, 357, 367, 388, 433, 457, 505, 533, 537, 560, 563, 607, 614, 624, 696, 703, 705, 714, 716, 719, 728, 738, 739, 741, 742, 743, 745, 748, 753, 757, 758, 768, 771, 780, 787, 788, 790, 793, 825, 827, 842, 843, 846, 868, 870, 874, 880, 886, 890, 899, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 922, 923, 940, 945, 952, 954, 956, 958, 969, 988, 993, 1005, 1008, 1011, 1014, 1016, 1017, 1020, 1021, 1027, 1028, 1041, 1047, 1048, 1054, 1055, 1067, 1073, 1075, 1076, 1079, 1083, 1084, 1087, 1093, 1096, 1100, 1104, 1107, 1110, 1115, 1117, 1120, 1125, 1126, 1127, 1129, 1141, 1142, 1143, 1145, 1149, 1150, 1151, 1153, 1154, 1155, 1156, 1161, 1167, 1174, 1175, 1178, 1182, 1186, 1191, 1194, 1196, 1202, 1203, 1205, 1206, 1207, 1213, 1215, 1218, 1219, 1220, 1221, 1227, 1229, 1231, 1232, 1236, 1242, 1243, 1244, 1245, 1251, 1252, 1254, 1260, 1262, 1263, 1264, 1267, 1271, 1272, 1280, 1284, 1287, 1291; çi-gûnegî-i — 415; garîb — 1134; hakîkat-i — 1146; ifâde-i — 920, 966, 1169, 1189; lâzime-i — 969; min-ciheti'l-— 848; nev-zuhûr — 1239; pek uygunsuz bir — 1230, 1275; müzekkir-i —-i asliyye 1035; —-i behâ 103; —-i emr-i mezkûr 832; —-i esbâb-ı galebe 1184; —-i firâr 291, 1076; —-i gaflet 114; —-ı garîbe 1101; —-ı hayretsimât 339; —-i hüsn 103; —-i ictimâ'iyyeler 391; —-i 'isyân 248; —-i 'usât-ı re'âyâ 1072; —-i kasabât 397; —-i keştîhâ 256; —-i kurâ 397; —-i lâhık 1083; —-i mahsûsa 1113; —-i mâye-i asliyye 69; —-i meserret 479; —-i mezkûre 299, 325; —-i nâ-muhakkaka 183; —-i nâgehânî 1150; —-i nâ-sezâ 1143; —-i nekbet 1141; —-i nukud 910; —-i nusrat 479; —-i rediyye 1244; —-i sâ'ire 288, 1267; —-i sâbık 1083; —-i semmiyye-i tûnet-i asliyye 70; —-i siriştler 1040; —-i şenî'a-i 'usât-ı re'âyâ 1222; —-i ümmü'l-habâ'is 281; mugayir-i —-i vakt ü hâl 862; istıtlâ'-ı —ler 729; —ler/keyfiyyât 338, 355, 404, 413, 415, 461, 522, 729, 752, 771, 846, 940, 980, 1000, 1003, 1013, 1014, 1028, 1036, 1133, 1144, 1149, 1184, 1190, 1195, 1202, 1203, 1204, 1245, 1248, 1275, 1287

Keyhasro (İmere-i bâlâ Serdârı) 456

Keyho (كيخو, Sava Bin-başı ma'iyyetinde) 1233, 1290

Keykâvus; — Şâh zemânı 18; taht-ı —î 29

keyl 348; —-i mahlûtî 348; — ıtız 443

Keyvân 1009; hâne-i — 597; resîde-i evc-i — 641; —-hâne-i hubût 1058

kıble; semt-i — 1043

Kıbrıs 158, 435, 817, 875, 1054, 1133, 1138, 1149, 1151, 1235, 1247; — Cezîresi 935, 1138; — Muhassılı 875, 936, 1077, 1138, 1247, 1250; — Muhassılı-yı sâbık 224

kıç; — âyînesi 259; — altı 361; — altları 941; — tarafları 354

kıgılcım; —dan göz açamayarak 849; — munsab 850

kıl; kırkı bir — ile yedilür 1099; — ile yedilür 130; — üstündedir 868

kılâ' 20, 23, 295, 321, 527, 548, 553, 555, 556, 611, 612, 615, 648, 660, 676, 730, 744, 886, 1076, 1187, 1282, 1288; muhâfaza-i — 615; ru'yet-i —-ı cedîde 773; —-ı Hâkâniyye 177, 246, 248, 332, 356, 727, 729, 771, 773, 816; —-ı merkume 774; —-ı mevcûde 553; —-ı mezbûre sükkânı 306; —-ı mezkûre 216; —-ı mezkûre muhâfızları 1078; —-ı sâ'ire 615; —-ı selâse

226; —ı Sultâniyye 1175; —ı Şâhâne 1152; — sekenesi 718; — zâbitânı 173, 354

kılıc/kılıç 109, 378; iki — arasına almak 407; iki — arasında kalmak süreti 383; — çeküp 377 —dan geçmek/geçürmek 290, 723, 1186; —ı keskin 1099; —ımız etmeğidir 650; — ile çalmak 699; mutalsarn — kesmez nusha 41; — timürleri 1087; — tutan kolu 139; — üşürderek 595

Kılıc 'Ali Paşa Müderrisi 167

Kımnaya (قيمنايه, Silistire civârında) Ormanı 1277

Kıpçak; Deşt-i — 548

kırâ'at 16, 90, 329, 330, 336, 339, 356, 364, 366, 367, 379, 381, 402, 527, 596, 667, 828, 1074, 1057, 1079, 1125, 1183, 1285; isti'dâd-ı — 495; li-ecli'l— 1184; san'at-ı — 18; —i Gazî 635; —ı ta'bîr-i Gazî 635

kıral 209, 238, 247, 348, 820, 1155, 1159, 1161, 1162, 1163; yedi — 378; — askeri 1158; —ı mûmâ ileyh 1163; —içe 1033; mesned-i —iyyet 822; sandalî-i —iyyet 822; —lar 177, 821, 1075, 1161; —ları emrine mutî'/tâbi' 1164; — Serayı kapusu 1158; — Tüfeng-endâzları Komandarı 1158

kırân 1009; evâ'il-i — 999; tâli'-i sâl-i — 683, 1058; tâli'-i vakt-i — 1058; tâli'-i zemân-ı — 1058; vakt-i sâl-i — 540; zâ'içe-i tâli'-i sâl-i — 34; müddet-i —ı asgar 1059; —ı evsat-ı 'ulviyyîn 33; —ı intikalî 540

Kıratova 316; — Kazâsı 286, 431

Kırayova 694, 1205, 1221; — Kasabası 1217, 1218, 1221; — Ka'im-makamı 1206, 1228, 1234; — Nâhiyesi 1047; — tarafları 680, 767

kırba 702

Kırcova 980; — A'yânı 983; — mahalli 979

Kırım 51, 60, 246, 353, 543, 915; hüccâc-ı — 1002; — Cezîresi 346; — ehâlîsi 915; — istîlâları 258; —iyyü'l-asıl 1023; — tarafları 349

Kırîmî Hân Kadı'askeri Efendi ('Abdullah Râmiz Efendi'nin babası) 51

Kıristiyân 1235, 1236; galebe-i — 1082; ihvân-i — 1040; — devletleri 1236; — halkı 1041; millet-i —'ın serbesiyyeti 1082; ittifâk-ı —iyye 1038; dürüst —lar 1043; hayr-cû —lar 1043; — milleti 1042; — milletlerinin serbesiyyeti 1060

Kıristos; bk. 'İsâ (Hz.)

Kırk-kilisa 397, 1196; — A'yânı 310; — Kazâsı 267, 485; — merhalesi 398; — tarafları 1100

kırlangıc; kürekli — 148

Kırşehri/Kırşehir 162, 884; — Sancağı 520, 704, 884; — Sancağı Mutasarrıfı 1019; — Sancağı'nın dâ'iresi 885

kısâs; sûret-i — 152; ri'âyet-i kavâ'id-i kavad ü — 677; — u kavad 638

kıssa; —dan hisse ka'idesi 852; —-i hisse-dâr 36; —lar 22

kış 706, 1275, 1276; şedîd — 706; yaz ve — dimeyüp 447; — dimeyerek 416; — esnâsı 1182; — fursatı 311

kışla 111, 124, 152, 153, 475, 627; binây-ı — 154; derûn-i — 139; — askerleri 309, 310, 326; me'mûr-i muhâfaza-i — 152; — derûnu 139; — eskileri 375; —k 1277; — kapusu 139; — kapusu civârı 592; —k askerleri 1275; vâsi' u cesîm —lar 64; —lar 111, 117, 118, 125, 135, 147, 151, 153, 272, 410, 508, 1050; —lar ihtiyârları 88; —lar semtleri 133; —mak 295, 306, 309, 1275; — Mütevellîliği 113; — sâhası 108; dokuzuncu bölüğün —sı 117; yetmiş birincinin —sı 498; — zîneti 1095; —-yı mezbûr 139, 152

kıtâl 73, 122, 133, 177, 187, 205, 298, 409, 449, 468, 549, 741, 889, 890, 925, 931, 980, 1070, 1291; âteş-i — 137, 222; 'azîm — 745, 1159; edevât-ı — 836; hakâyık-ı ahvâl-i — 291; mukayyed-i kütüb-i — 222; mübâşeret-i — 121; mübâşir-i — 119, 898; müdde'iyân-ı meydân-ı — 145; mü'eddî-i — 678, 979; sevk-i cânib-i — 121; şerr-i ricâl-i — 121; ta'rîf-i ahvâl-i — 22; vâkıf-ı sânâyi'-i — 746; —e âşinâ asâkir 438; —e muktedir asâkir 438; —-i 'azîm 138; —-i bî-mahal 65; —ler 1035

kayâfet 104, 300, 301, 409, 1067, 1069, 1113, 1116; mechûlü'l— 913; mütemessilân-ı — 37; mütenekkir — 1148; tagyîr-i — 120, 301; tebdîl-i — 40, 164, 190, 213, 1116; tezyîn-i — 933; dünyâ bu —e girdi 1131; —-i askerî 235; —-i eşkıyâ 858; —-i etıbbâ 232; —-i garîbe 376; —-i mu'ayyeneler 1260; —-i 'ulemâ'-i resmiyye 974; —-i yek-nesaklar 86; dürlü —ler 1116; —-nâmeler 21; —-nümây-ı e'imme 134; —-nümây-ı hutabâ 134

kıyâm 29, 90, 515, 683, 1035, 1076, 1083, 1122, 1131, 1155, 1287, 1288; 'adem-i — 408; berpây-i — 29, 83; li-ecli'l— 1252; me'mûr-i — 451; saff-beste-i — 116; sür'at-i — 1044

kıyâmet 124; nümûne-nümây-ı 'arsa-i — 120; saff-beste-i su'âl-gâh-ı — 139; vâkıfîn-i 'arsa-i — 140; zemân-ı —-nişân 53

kıyâs 927; ashâb-ı — 1050; bî-— 1129; ka'ide-i — 943; —a mübtenâ 530

kıyı suları 269

kıyye 358

Kızanlık 442, 499; Medîne-i — 499; — A'yânı 318; — Kazâsı 374

Kızıl-adalar (ta'bîr olunur sagîr cezîreler, Âsitâne-i 'aliyye karşusunda) 1056, 1081; — açığı 54; — pîş-gâhı 41

Kızıl-ağaç Kazâsı 874

Kızıl Elma (dediğimiz meşhûr Roma Kilisası) 820

Kızıl-hisâr; — Müteselliml 716; — tarafları 1174

Kız-kullesi 32, 1066, 1067

kibâr 41, 47, 103, 109, 197, 232, 237, 375, 437, 498, 504, 585, 607, 620, 624, 778, 869, 911, 943, 967, 1007, 1127, 1128, 1132, 1160, 1201, 1241; akdem-i ferîza-i hâliye-i — 592; âmûzîş-i — 98; devâ'ir-i ekser-i — 1113; devr-i ebvâb-ı — 69; ebniye-i — 850; ebvâb-ı — 799; ehass-ı — 933, 1166; fermâyiş-i ba'zı — 608; hademe-i — 1239; hâtır-güzâr-ı — 1068; hüsn-i imtizâc-ı — 205; ince fikirlü — 924; 'inde'l— 232, 407; in'izâl-i — 740; i'tirâf-kerde-i sıgar u — 76; ma'lûm-i — 1168; mecâlis-i — 819; mekâdîr-i — 98; mesmû'-i cümle-i — 100; merzây-ı — 252; mültezim-i — 232; nâfizü'l-kelim — 866; tammâ'-ı — 1191; zebân-zed-i — 112; —

bârgîrleri 471; — binekleri 603; — dâ'ireleri 735; derk ü fark eden mahal —ı 1225; —ı 'asr 1131; —ı belde 199; devr-i ebvâb-ı —ı devlet 593; —ı devlet 1171, 1244; —ı devletin ebvâbı 231; —ı ehl-i İslâm 1107; —ı müderrisîn-i kirâm 27; —ın kulûbü 1281; —ı sâhib-i nüfûz 40; —ı sâhib-i şân 40; —ı 'ulemâ 558; —ı 'ulemâ-âsâ 497; —ı 'ulemâyı a'lâm 155; —ı vüzerâ 558; müsâ'ade-i ba'zı —ı zemân 1240; — meclisleri 231

kiçe; —ciler 769; asılmış —lere darb-ı şemşîr 1267

Kiğı 445; — Beyi 287, 921; — Kazâsı 840; — Mutasarrıfı-yı sâbık 840; — Sancağı 922

Kilar; —ı hâssa Kethudâlığı 958, 1066n, 1202; —ı hüccâc 702, 703; — Kethudâsı 159

Kilara Burunu önü 55

kîle/kîl 332, 348; —si 348

kilîd/kilîd 733, 845, 846; —i sa'îd 603, 634, 657; —lü 733

Kili 717; Eski — 553; — Boğazı 552, 553, 552; — cânibleri 718; — ehâlîsi 718; — Mukâta'acılığı 161; — pîş-gâhı 553; — semtleri 719

kilîm; der-zîr-i —i hafâ 819

Kilis; — hâssı 786; — Mütesellimi 230

kilise 821, 960, 1202, 1215, 1228; Emîn-i Binây-ı — 960; ta'mîrât-ı — 650; — binâsı 818; —ler 853, 978, 991, 1070, 1229, 1265; —lerin hedmi/tahrîbi 1265; —ler ru'esâsı 1266; —nın vükelâsı 1116; — resmi 1191; —y-ı mezbûr 820

Kilis Karyesi (Kite muzâfâtından Cebel-i 'atîk Nâhiyesi'ne tâbi') 314

kîl ü kâl 156, 173, 247, 265, 342, 528, 532, 728, 762, 781, 905, 1001, 1005, 1185; bî-— 318, 934, 941, 993, 1198; def'-i — 927; def'-i vahşet-i — 1056; esbâb-ı — 927; füzûnî-i — 1093; hazf-i — 1108; ihdâs-i — 504; ihtimâl-i — 1198; kat'-ı mazâr-ı — 814; mûcib-i — 594; mü'eddî-i — 909; müvellid-i — 487; nâ'ire-i — 364; — ihtimâli 1112; —-i bî-me'âl 114; —-i eşkıyâ 130; —ine mahal kalmayacak 615

kim 990, 1049, 1084, 1117, 1125, 1144, 1174, 1198, 1217, 1223, 1239; —esne 276, 410, 576, 681, 693, 726, 734, 736, 743, 744, 748, 753, 770, 781, 788, 797, 816, 825, 838, 839, 846, 851, 855, 856, 861, 868, 872, 874, 881, 892, 904, 905, 915, 941, 960, 968, 981, 986, 1039, 1046, 1065, 1068, 1071, 1076, 1108, 1129, 1165, 1201; bî-cürm —ler 967; müsellah —esne 759; —esneler 285, 552, 742, 894, 1042; —ler 949, 958, 1069, 1111, 1146, 1229; —se 21, 40, 105, 140, 168, 213, 323, 382, 407, 409, 434, 449, 460, 470, 471, 473, 474, 493, 494, 519, 535, 640, 660, 671, 683, 686, 700, 707, 719, 731, 734, 759, 761, 769, 793, 816, 820, 823, 824, 837, 848, 849, 853, 869, 918, 943, 954, 961, 974, 992, 997, 1007, 1017, 1047, 1049, 1057, 1065, 1081, 1084, 1085, 1097, 1100, 1103, 1108, 1111, 1132, 1134, 1135, 1162, 1192, 1198, 1199, 1273, 1282, 1289; muktedir —se 1127; pişkin —se 1108; bî-kes —seler 695; gözlerine kesdirdikleri —seler 140; mechûlü'l-ahvâl —seler 759; ta'rîfi nâ-revâ —seler 716; vâkıf —seler 109; —seler 100, 109, 375, 376, 470, 484, 507, 646, 665, 718, 788, 848, 853, 861, 911, 934, 966, 991, 1068, 1100, 1135, 1159, 1266; —selerin bıtâkaları merbût 198

kîmyâ; mukallid-i ehl-i — 149; — gibi 925

kîn 1293n; ashâb-ı — 967; endîşe-i — 1280; havf-ı — 257; —e-cû 925; —e-dâr 322; —e-dârlığ 1008; —-i dîrîn 89n; tecdîd-i —-i dîrîne 322

Kînâ (Hicâz'ın iskelesi) 388

kinez 729; Baş-— 612, 1015; —ler 611, 612, 729

Kird-gâr; âsâr-i kazâ'-ı — 755; 'avn-i cenâb-ı — 489; hufte-i pister-i rahmet-i — 606; ihâle-i takdîr-i — 176; 'inâyet-i cenâb-ı — 489; Rasûl-i cenâb-ı — 541; takdîr-i —î 1023, 1025

Kireç-burunu 1192

*kiremid*lerini târumâr 1009

Kiremid Mahallesi 541

Kiremit-burunu 1216

Kirenye A'yânı 988

Kirilos (sâbık Rûm Patriki Kyrillos VI.) 1142

Kirkor (Düz-oğulları'ndan) 935, 940, 941

Kirmânşâh 946

kîse 107, 234, 235, 290, 293, 327, 356, 358, 368, 402, 405, 440, 528, 616, 667, 798, 838, 893, 925, 935, 939, 988, 994, 995, 1011, 1012, 1243, 1255, 1264, 1270; beylik — 593, 966; — akça 349; —dâr 281; —-dârân 1084; —-i Fakîr 996; —-i nevâle-i şerâb u kebâb 234; —-i simsâr 50; — kîse 198, 604; —ler 149; —lik 642, 940, 1050; — sularında 344; — tahsîli 851

Kişinev (كشنو) taraflarn 1253

kişver 65; teşettüt-i — 1030; — ahvâli 64; lâzime-i —-dârî 625; igfâl-i vicâde-i —-gîrî 1045; hâssıyyet-i silsile-i —-güşâlar 379

kitâb 100, 221, 665, 686, 783, 997, 1064, 1240, 1281; bâdî-i — 956; dîbâce-i — 996; Hâkim-i mevki'-i sadr-ı — 674; mefhûm-i — 1163; A'râf'da kalmış etfâl-i ehl-i —-âsâ 134; —-âsâ 154; —-ı dürûğ-encâmlar 1071; —-ı lâhık 785; —-ı mezbûr 783, 784, 997, 1071; —-ı mezkûr 996; —-ı sâbık 784, 785; —-ı sâbiku'l-işrâb 784; —lar 20, 834, 1009; — takdîmi 784

Kitâb; —ullâh 366; — ve sünnet 948

kitâbet 9, 16, 18, 51, 446, 1139; 'âdî — 974; celî — 202; hüsn-i — 637; isti'dâd-ı — 495; izhâr-ı mehâret-i — 632; mazbût-i kayd-ı — 143; san'at-ı — 18; —-i Dîvân 608; —-i mehâkim 974; —-i mezbûre 1169

Kitâbü'l-İcâre (Netîcetü'l-Fetâvâ'nın bir bölümü) 500

Kite muzâfâtı 314

Kiyev (كيغو) 1061

kizb 929, 1222; kesâd-ı semere-i akvâl-i — 648; —-i ebter 18; —-i sarîh 17, 21

Klis Sancağı (Eyâlet-i Bosna'da) Mutasarrıfı 267, 466

Kocabaş (dağlı, şakî-yi bed-nâm) 631, 633

Koca-başı 1100, 1140; — kelleleri 1202; —lar 1070, 1115, 1150; —lık 1147; — mâkamı 1223; mâldâr — makûlesi 1142; — makûlesi 1121

Koca Bey (Göriceli) 1031

Koca-ili 163, 322, 324n; — Mutasarrıfı 217, 779, 937; — Sancağı 294, 317, 323, 373, 433, 524, 564, 576, 649, 658, 829, 905, 937; — Sancağı alay-beyleri 438; — Sancağı dâhili 433; — Sancağı Mutasarrıfı 433, 460, 511, 519, 693, 708, 751, 768, 906, 962; — Sancağı Müteselliimi 433; — tarafları 529

Koca Kethudâ (Haleb Vâlîsi Cebbâr-zâde Vezîr Celâleddîn Paşa'nın peder-mândeleri) 970, 971

Koca Mustafa Paşa Müderrisi 662

koç; pâdişâhın kurbânlık kara —ları 272

Koçan/Koçana Kazâsı 286, 431

koğuş topu 259

kokarda (ba'zı Efrenc'in şapka üzerine rabt etdikleri siyâh ve kırmızı ve beyâz renklerden mürekkeb 'alâmet) 334, 337, 338, 339, 341, 1063; —sını teslîm eylemek 337

*kokonos*lar 1073

Kokoz Beyi 835

kol 225, 393, 1062; başka — 393; her — 270; üç — 314, 464, 483; — Çavuşu 1193; — Çavuşu ma'rifeti 1224; üç —dan 403, 648, 676; — kol 'ale't-tertîb yürüdülerek 392; — kol idhâl 1204; — kol olup 140; — kol sevk 1204; —larda olan 288; —larında mankuş orta nişânlar 1110; —laşdırarak 387, 1171; —layarak haber alup 1247; —layarak kollanup 383; — olarak 268; — tertîb 225

Kolaşin nevâhîsi 441

kolluk; Baş—cı-yı sâbık 805; — Çorbacısı 677; İstanbul havâlîsinde olan —lar 1075; —lar 88, 110; —lar neferâtı 960; kapularda olan —lar zâbitânı 1117; —lar zâbitânı 960; — önü 368; — beklemek 87; — neferâtı 88, 409, 809, 960, 961, 992, 1139; — önleri 235; — zâbitânı 960, 961, 992

kolonborna; — topları 391; on dört çapında dört karış tûlünde — topu 350

koltukcu 968

komandar 274, 1158, 1164

Komanova; — A'yânı 431; — Kazâsı 286, 431

konak/konağ 50, 121, 174, 175, 192, 334, 335, 451n, 501, 583, 706, 726, 728, 745, 790, 805, 807, 812, 833, 834, 848, 851, 951, 1156, 1201, 1262; büyük — 1066; kasr ta'bîr eyledikleri — 885, 892; — ahuru 1225; iki —ı bir ederek 284, 1178; —ın hammâmı külhânı 851; —lar 498, 728, 744, 812, 850, 852, 871, 930, 948, 971, 986, 1128, 1131; hademe —ları 1261; ricâl —ları 1261; mahsûs — tanzîmi 1205; — yerleri 1188

Konrad (Roma İmperatoru Konrad III. von Hohenstaufen) 821

konsolos 173, 722, 723, 725, 726; — hediyye akçası 725; —lar 760; —ları ma'rifeti 760; — pasaportası 241; — Tercemânlığı 240

*konşu*lar 235

kontoş 290; — kürkler 797; a'lâ — semmûr kürk 482; sevb — semmûr kürk 290; — semmûr kürk 290, 482, 1235

Konya (makarr-ı vülât) 54, 303, 315, 410, 442, 485, 543, 741, 768, 1249; — askeri 520; — Eyâleti 58; — kazâları a'yânı/hükkâmı/vücûhu/zâbitânı 520; — Müteselliimi-yi sâbık 316; — Nâ'ibi 520; — sâkinleri 314; — Sancağı 520; — Vâlîsi 605; — vücûhu 442; — Yeniçeri Zâbiti 442

Korfa 333, 335, 1013, 1259; — Adası 333, 334, 1037, 1259; — mâddesi 334; — suları 348; —yyü'l-asî 333

Koron Kal'ası (Mora Nîm-cezîresi'nde vâki') ehâlîsi 1174

korsan 351, 1222; sefâyin-i — 1177; — cengi 55; — esîrlerinden berter 200; — gemileri 348, 1182; rast gelinan —lar 1176; —lar 1174; Akdeniz adaları —ları 1174; denize çıkup —lık 898; —lık 716; — makûlesi 1175; adalu — tekneleri 1172; ufak tefek — tekneleri 1176; — tekneleri 1182, 1203, 1222, 1223, 1252

Koru; — Ağası 1254; —-i hümâyûn; —i hümâyûn'a tâbi' çiftlikler re'âyâsı 1254; —i hümâyûn re'âyâsı 1254; —luk pîş-gâhı 385

korvet (ta'bîr olûnur sefâ'in-i harbiyye) 256, 333, 715, 985, 1077, 1152, 1176

Kosova; — Cengi 19; — Sahrâsı 110

Kosta (haydûd kapudanlarından, izbandîd eşkıyâsından, şakî) 866

Kosta Gramatik (Yazıcı) 990, 1013

Kostadilli (Kapudan) ve rüfekâsı 1290

Kostaki (Bey-zâde, Moruzi hânedânından) 1053, 1112

Kostalekiş (=Kostaléxis, İzdin'e iki sâ'at mesâfede) Karyesi 1154

Kostandin Duka (Yazıcı) 1013, 1061

Kostanti Çorbacı (Şarköyü'nde a'yânın Rûm Yazıcısı, zimmî) 1181

Kostantîn (Bizans imparatorlarından) 1071

Kostantîn (Kraliçe Katerina'nın oğullarından) 1033

Kostantîniyye 852; arz-ı — 998; belde-i — 232; derûn-i Belde-i — 145; eknâf-ı — 120; etrâf-ı — 120; Halîc-i — 241, 715; mensûbât-i — 489; Şehr-i — 951, 952; tûl-i — 1009; ufuk-i Dâru's-saltana-i — 34; belde-i — cevâmi'i 635; mahmiye-i — kuttânı 365; — semti 620; — sûru 590; mahmiye-i — sükkânı 365

Kostantin Kaloyra (قالويرا, Rûm tâ'ifesinden, tabîb-i mâhir) 359

Koşu-yolu 385

koyun 922, 1013, 1254; — sâhibleri 1018

Koyun İskelesi (Orta-köy kurbünde) civârı 1165

Kozin (قوزين) Menastırı (Silistire civârında) 1290

Kozluca A'yânı 263, 310

köle 111, 375; — kullanılmayup 724; — kullanmak 722; piyâde —ler 394; —e olmayup 725

Kölemen tâ'ifesi (Cezâyir-i garb Ocağı'nda) 1024

Kölemen tâ'ifesi (Mısır'da) 393

kömür 110, 182, 317, 909; — nakli 349; — nakliyle me'lûf kayıklar 321

Köni Kazâsı 467

köprü 474, 475; ağaç — 474; — inşâsı 475; — kemeri altı 474; — kurbü 474; —ler 44, 883; taş —nün kemeri 474; temelleri oyup —nün ön ta-

rafını boşatmağla 475; yaya —sü 474; — temdîdi 260
Köprü; — Kazâsı vücûhu 312; — Voyvodası 676
Köprülü A'yânı 431, 459
Köprülü-zâde'nin meşrûta yalısı 1193
körfez 724, 994; — ağzı 1163; — derûnu 1178
Kör-oğlu Kal'ası (Bâyezîd muzâfâtından, Kars civârında) 787, 1002
kös; —i şâd-mânî 963; sadây-i —i şadmânî tanînendâzı 641
Köse Kethudâ; bk. Ahmed Efendi (Köse Kethudâ, 'Alemdâr Paşa müte'allikâtından)
Köseler Karyesi 797
Köstence; — Muhâfızı 1077, 1097; — tarafları 256, 261, 287, 291
Köstendil 325; — A'yânı 325, 460; — hânedânı 316; — Kazâsı 286; — Sancağı 162, 189, 662; — Sancağı Mutasarrıfı 277, 325, 431
Kösük-oğlu (Baybûrd A'yânı) 921
köşk 971
köy 1195; — çorbacıları 1070; eski —de yeni 'âdet 37; etrâf —ler 1242; —ler 1120, 1187, 1254, 1275; —lü re'âyâ 1193; — urdukları 1013
Köy (kurr-i 'Irak'da olan mahallerden) 754
Köylüyân sancaklusu 745
kubh; hüsn ü — 821; —iyyât 810
kudât 89, 222, 410, 452, 560, 560, 817, 871, 1022, 1168, 1169, 1207; eşrâf-ı — 560, 712, 763, 808; menâsıb-ı — 1188; —ı asâkir 1168; —ı asâkir hazerâtı 52; —ı mûmâ ileyhim 1095, 1129, 1144, 1217
kudemâ/kudemâ' 17, 87, 1136; taklîd-i —i bî-riyâ 544; —i hâcegân-ı Dîvân 573, 860; —i lâ-yuflihûn 47; —i vüzerâ 170; —y-ı ehibbây-ı Fakîr 27; —y-ı küberâ'-i ricâl 536
kudret 31, 39, 71, 92, 405, 446, 448, 667, 686, 695, 832, 879, 970, 1093, 1269, 1281; 'adem-i — 122, 147, 231, 292, 491, 565, 715; ağız açmağa — 71; 'alâ kaderi'l— 774; ashâb-ı — 381; bezl-i — 1161, 1173, 1179, 1192, 1198; bezl-i cell-i — 443; bezl-i nakdîne-i — 229; fark-ı mertebe-i — 864; hasbe'l— 279; ibrâz-ı — 416; izhâr-ı — 130; izhâr-ı 'adem-i — 96; kemâl-i — 977; sâhib-i — 535, 727; sarf-ı mâmelek-i — 109, 389; sarf-ı — 326, 367, 380; sarf-ı nakdîne-i — 515; seyf-i — 925; tahsîl-i — 37; temyîz-i mertebe-i — 864; vesîle-i tezâyüd-i — 964; zî— 447, 448, 857; —i hazret-i Sübhân 683; 'alâ —ihim 1098; —i İlâhiyye 483; —i Kādir-i bî-çûn 74; —i kâmile 233; sarf-ı —i kâzibe 140; —i kemterâne 637; —i mertebe 1191; —i mevcûde 529; —in vefâ etmediği 274; —i olanlar 530; —i Rabbü'l-'âlemîn 604; —ler 120; —1269; —şi'âr 13; istihsâl-i hısâl-i kemâl-i — ü şevket 1044; —yâb 23, 715, 856, 1020
Kudüs/Kuds 669, 817n, 932, 941, 1082; Kâtib-i Mahkeme-i — 620, 669; —i şerîf Kadısı 649, 777, 1004, 1257; —i şerîf Kadısı efendi 932; —i şerîf Kal'ası 400; —i şerîf Kazâsı 167, 231, 600, 601, 622, 944, 1004, 1019; —i şerîf Mevleviyyeti Pâyesi 268; —i şerîf Pâyesi 268, 497, 572, 574; —i şerîf Sancağı 702, 1019; —i şerîf-i mübârek hâdim ü hâkimi 548; arz-ı —iyye 620; — Kadısı 649, 669, 829; — Kadısı Efendi 650; — Kazâsı 650, 703; — Mahkemesi Bâş-kâtibi 601; — Mevleviyyeti 621, 649; — Sancağı 399, 515
Kudüs Patrik-hânesi (Âsitâne-i 'aliyye'de Fenarkapusu'nda) ittisâli 1116
kufûl 845, 846; halkârî sîm — ma'a miftâh 845
kûh; 'aks-i — 50; —endâz-ı harf-i 'Ucemâ 773; —endâz-ı kem-'ayâr 804
kul 183, 234, 805, 970, 1052, 1067, 1121, 1243, 1244, 1281; — elinde 130; — Kethudâsı 59, 118, 143, 218, 406, 440, 660, 685, 740, 763, 764, 963, 999; — kethudâları 660; — Kethudâsı Ağa 108, 276, 288, 368, 1252; gazâ eden —lar 377; —lar 339, 868, 970, 1052, 1136, 1244, 1277; şevketlü efendimizin sâdık —ları 1277; —ların mevâcibi 378; —luğunu satın almak 1266; —luk 457, 1277; — mu'âmelesi 111; —oğlu ta'bîrî 111; — ta'bîrine sezâ asâkir 625; yerli —u 121, 613, 1139
Kulaguzlu Karyesi 955
kulak 237, 249, 1233, 1235, 1249, 1253; — ahzı 1232; devede — gibi 1153; kat' etdikleri —lar 1277; kat' olunan —lar 1173, 1228; kesilan —lar 1181; maktû' —lar 834; —lar 1228, 1246, 1247, 1249, 1278, 1283; —larını kesüp 790
Kulb Kazâsı 445
kulle 822, 832, 986, 1262; yüksek — 853; — inşâsı 744; kal'a mânendi —ler 895; kebîr —ler 582; müstahkem —ler 979; sagîr —ler 582; taş —ler 742; —ler/kulel 562, 576, 577, 583, 742, 743, 797, 886, 986; —ler inşâsı 706, 930; —li kilisa 1202
Kulle (قلة) Kal'ası 771; —i 'atîk Kal'ası 771; —i cedîd Kal'ası (kılâ'-ı Hâkāniyye'den) 771; —i cedîd ü 'atîk kal'aları Binâ Emîni 771; — muhâfazası 309; — Muhâfızı 309; — tarafları 269
Kulle-kapusu (Galata'da) kurbü 480
Kulleli Menzil-hânesi 1105
kulûb 568, 624, 677, 804; ittihâd-ı — 105, 1137, 1168; kadere rabt-ı — 337; te'lîf-i — 458, 1118; teşettüt-i — 1167; teveccüh-i — 156, 832; ittihâd-ı —e halel 1136; tenfîr-i —i 'avâmm 194; tehâşî-yi inkisâr-ı —i bî-çâregân 1280; —i cânibeyn 180; —i devâ'î-yi devlet 1259; —i ehl-i fesâd 1180; —i ekser-i 'ulemâ'-i tarîk 1019; —i ekser-i vükelâ 278; mûcib-i tenfîr-i —i enâm 195; —i erbâb-ı 'ameliyyât 944; —i erbâb-ı fesâd 1154; —i erbâb-ı nazariyyât 944; —i guzât 263; —i guzât-ı Müslimîn 264; —i 'ibâd 559, 701, 978; —i müsta'iddân 624; —i Mü'minîn 1084, 1233; tatyîb-i —i münkesire-i İslâmiyân 689; nûr-efzây-ı —i Müslimîn 411; —i Müslimîn 671; —i nâs 279, 280, 501, 799; —i sâdedilân 503; mükedder-i —i şâh u gedâ 253; —i temâşâ-gerân 1010; —i 'ulemâ 659; kibârın —ü 1281
Kulzum; resîde-i sâhil-i —bedâhet 49
Kumandan 346; — dostlar 348; —ı mûmâ ileyh 345
kumanya 1220

Kumârcı (ser-i eşkıyâ, şakâvet-kârlardan) 673, 681; — 'avenesi 865; — mâddesi 682
kumaş; —cı 939; —ı haşerât-enkâşlar 1022; Hindî —lar 109
Kum-kal'a 172; — pîş-gâhı 171
Kum-kapu 145, 960; Kilisay-ı — 960; — açıkları 361; — İskelesi 361; — kahve-hâneleri 56; — kolu 851; — semtleri 541; — tarafları 541, 851
Kumla; —-i kebîr tarafları 576; —-i sagîr tarafları 576
Kumluk mevki'i (Balta Limânı'nda) 1187
Kum-meydânı (Bâb-ı 'âlî civârında?) 100
kumpas; —-i hayâller 678; —lar 219; —larını halka teşhîr 54; —layup 219
kundak; — bırakmak ta'bîri 181; — bırakmışlar havâdisi 855; — ilkâsı 731; —lar yerleşdirerek 731
kundaklu (beşikde) 484
Kunfuda; — İskelesi 795; — Müteselliimi 801
kurâ 188, 453, 473, 474, 553, 563, 569, 583, 611, 706, 718, 827, 838, 871, 881, 980, 1032, 1044, 1129, 1221, 1247; ayak basdığı — 752; ehâlî-i — 980; makhûr-i ehâlî-i — 979; sekene-i — 440, 676, 1254; — ehâlîsi 563, 717, 1247; —lar 1249; — mesâkini 553; — müte'ayyinânı 563; — re'âyâsı 1242; — sekenesi 718
Kur'ân; âyât-ı —-ı 'azîmü'ş-şân 17, 280, 498; 'ünvân-ı havâss-ı —-ı 'azîmü'ş-şân 42
kurbân; — akçası 707; —lar 1043
kurd; —a ciğer inanma 1112; — eskisi 67
Kurd Efendi (Selânikî, kuzâtdan) 410
kurenâ 155, 720, 802, 1102; —y-ı vakt-i mezbûr 802
kurşun 117, 443, 955; dâne-i zeytûn gibi bir yağlı — 'aşk etdikde 124; — atarak 925, 981; — atmak 151, 257, 262; — endâhtı 842; — geçmez vefk 41; — pûşîdeler 1263; — pûşîde olanların kurşunlarını söküp büküp 1009; — yağdırarak 1231
Kurtuba Cisri 1158
Kuru-çeşme 1056, 1260; — mahalli 341; — muhâfazası 1100, 1105
kurûh; —-i mütemâdiyeye mübtelâ 599; —-i seyyâleye mübtelâ 599
kurumsak kişiler 97
kuryer 242, 243; —ler 245, 1111
Kusayr (Hicâz'ın iskelesi) 388; — İskelesi 394
kusûr 24, 37, 73, 90, 201, 243, 663, 694, 780, 808, 862, 1040, 1043, 1152, 1153, 1156, 1164, 1219, 1227, 1234, 1271; 'ârız-ı — 653; 'azv-i — 34; bende-i pür-— 784; ceng-i bî-— 287; cüz'îce — 997; ictinâb-ı — 262; kemâl-i — 572; ma'den-i — 278; ma'dûd 'ani'l-— 854; mu'terif-i — 957; 'unsur-i — 271; tecvîz-i — 242, 911, 1269; —-i fehm 579; ma'a —ihi'l-kesîr 956; —-i matlûb 1147; —lar 766, 813, 1039
kuş; — dilince söyleşerek 68; — gibi 125
Kuş-adası (Anadolu yakasında) 1289; — muhâfazası 1148, 1172; — Mübâya'acılığı 919; — Mübâya'acısı 1172; — sâhili 1172; — sâkinleri 839; — tarafları 1149
kuşak; orta — 102
Kuşaklı; — A'yânı 520; — Nâ'ibi 520
Kuşcu-başı 941, 1247
kût-i lâ-yemût 503, 1140, 1218; — tedârükü 1247
kuttân; irâha-i — 677
kutu; murassa' — 709, 1009; murassa' altûn — 350; — kapağı şeklinde 845
Kutuzof (Fonta Golenicef Mişel, Baş-ceneral, Ser-kerde-i asâkir-i Rusya, İftihâru ümerâ'i'l-milleti'l-Mesîhiyye, 'Umdetü küberâ'i't-tâ'ifeti'l-'İseviyye) 478, 551
kuvvet/kuvve 36, 71, 77, 90, 92, 136, 191, 248, 262, 271, 288, 312, 357, 382, 385, 397, 405, 490, 504, 528, 529, 562, 629, 823, 948, 1095, 1118, 1159, 1186, 1212; bi'l-— 1089; derece-i — 37, 1182; istikmâl-i levâzım-ı — 416; izdiyâd-ı — 307, 931; kesb-i — 146, 832; kesr-i — 113, 262, 269, 277, 532; sebeb-i — 282, 882; sermâye-i — 832; sûret-i tecedüd-i — 163; tecdîd-i — 118; teksîr-i — 570, 978, 1076; tevfîr-i — 271, 772; vesîle-i husûl-i tezâyüd-i — 1027; za'f-ı — 502; —e getirilan 1040; —-i 'amâ 820; —-i asker-i düşmen-şikâr 1043; —-i askeriyye 86, 165, 283, 310, 604, 624, 1036, 1047; —-i bahriyye 242, 243, 339, 346, 435, 952, 1137, 1198; —-i bahr-ı tâc-dârîler 290; —-i bâzû 1040; —-i belâgat-ı me'ânî 21; —-i berriyye 339; —-i cenâb-ı Bârî 1169; —-i cenâb-ı Mu'în ü Zahîr 956; —-i dâfi'alar 498; —-i galibe-i bahriyye 1198; —-i hâsse 101; —-i ictimâ'iyye 181, 406; —-i İslâmiyye 1117; —-i istinâd 1028; —-i kalb 87, 117, 265, 391, 1021, 1063, 1082, 1281; —-i kalb-i gayûr 284; —-i kâmile 532, 1040; —-i karîbe 116, 206, 691, 765, 771; —-i kaviyye sâhibi 1061; —-i kâhire 357, 401, 531, 1198, 1234; —-i kâhire-i Devlet-i 'aliyye 946; —-i kâhire-i Hayru'n-nâsırûn 1076; —-i kâhire-i hazret-i Cihân-dârî 582; intizâr-ı istihsâl-i —-i kâhire-i kâmile 561; —-i kâhire-i Pâdişâhâne 908; —-i kâhire-i Pâdişâhî 884; —-i kâhire-i saltanat-ı seniyye 736; —-i mâliyye 62, 797; —-i mefhûm-i takrîr 21; —-i mevcûde 223; —-i müdâfa'alar 34; —-i mülfekkireler 1069; var —ini sarf 444; —-i mukâdiyye 529; —in vefâ etmediği 274; —-i rişte 1021; —-i saltanat 75, 78, 99; —-i saltanat-ı seniyye 76; —-i siyâsiyye 653; —-i Sübhâniyye 1287; var —iyle 393; —-i zâbıta-i hâbıta 1030; —-i zahr 831, 1028, 1176; —lendirmek 490; —lenmek 491; bâ'is-i za'f-ı —leri 282; —lerini kesr edeceği 397; —lü 447; —lüce 746; —lü ordu 1096; —lü varmak 523; — misillü 357; —siz 275
kuyumcu 939; —-başı 913; —lar 912; —lar Kethudâsı 913
Kuzguncuk; — mahalli 629; — mahalli civârı 1193; — muhâfazası 1097, 1100
kuzu 1254
küberâ 152, 198, 322, 356, 375, 404, 406, 558, 620, 667, 719, 749, 960, 980, 990, 1159, 1167, 1198; cemâ'at-i — 405; ihâfe-i — 747; i'tinây-ı ehass-ı — 666; kazûra-endâz-i — 197; kelâm-ı — 21; mağdûr-i — 978; mecâlis-i — 196; mu'âmele-i feryâd-resî-i — 1036; mütemeyyiz-i — 860; sâkıt-ı i'tibâr-ı — 500;

taglît-ı ba'zı — 868; te'alluk-ı sâbıka-i — 168; tekebbür-i — 405; teksîr-i — 715; —'-i/küberây-ı devlet 21, 996, 1060; —'-i devlet haremleri 513; — tobraları 1030; —y-ı 'asr 196; —y-ı kâr-şinâs 1094; —y-ı mûmâ ileyh 918; cem'iyyet-i —y-ı ricâl 1094; —y-ı Seray-ı Pâdişâhâne 1024

Küçük Ağa (Kadı-oğlu Hânı'nda) 769

Küçük 'Ali-oğulları 879

Küçük Çamlıca Adası (Ak-deniz'de vâki') 714

Küçük Çekmece; — açıkları 477; — Köprüsü 469, 1248

Küçük Evkâf; — Muhâsebeciliği 160, 1256; — Muhâsebecisi 160

Küçük Kal'a; — Pâyesi 161, 196; — Tezkireciliği 160, 224, 580, 1052, 1256; — Tezkireciliği Vekâleti 495; — Tezkirecisi 780

Küçük Rûznâmçeci; bk. Rûznâmçe-i Sânî

Küçüksu 451n

küfelâ 681, 694; —ya bend 759, 760

küffâr 147, 237, 289, 290, 385, 453, 528, 529, 530, 1085; dâr-ı — 720; eyâdî-i — 377; istîlây-ı — 272; memleket-i — 61; tekarrub-i — 374; —-ı bed-güher 289; —-ı hâksâr 289, 291, 377, 447, 453, 523; levs-i vücûd-i —-ı li'âm 447; —ın asıl orduları 289; —-ı tebeh-kâr 288

kükürd 349

küllhan 135

Külümbe 569; — A'yânı 570

küllüng/künk 123, 124, 857

Kürd 916, 917; —istân 548, 831, 945, 953; —istân beyleri 754, 782, 946; —ler 916, 917; —ler'in başı 917; — Mahallesi semti 964; — makûlesi 960

Küre; —-i cedîd Kazâsı 315; — Kazâsı 315

kürek 124; vaz'-ı — 1110; —ci 899; —ciler 899, 900; — çekerek 506; — ile çekdirerek 269; —in sapı ortası 960; —li kırlangıc 148

kürk 692; a'lâ semmûr — 1139; bol yenli — 1240; kontoş semmûr — 290, 482, 1235; semmûr — 1113; serâsere kaplu sevb semmûr — 1250; —çû 939; kakım —ler 237; semmûr — 290, 767, 1113; serâsere kaplu a'lâ semmûr — 237; serâsere kaplu sevb semmûr —1250; sevb kontoş semmûr — 290; semmûr —ler 237, 237, 668, 669, 692; sevb semmûr —ler 893; —ler 109, 692

kürsî; lâne-i — 375

kürskü 124

kürsûf 998, 999, 1240; bed'-i — 998; müdebbir-i — 998; müdebbir-i mevzi'-i — 998; tâli'-i vasat-ı — 998; vasat-ı — 998; vuku'-i — 997; —-i cüz'î 603; —-i merkezî 16; —-i mezbûr 998; —ün eser-i mu'azzam te'sîri 1288

küştenî 935; —-i bed-güher 146; —-i mâder behatâ 129; —-i pür-şerr 146

Kütahya 168, 173, 265, 278, 281, 314, 694, 713, 757, 862, 1097, 1278, 1279; — A'yânı 517; — Eyâleti 315; — Kadısı 695; — Kethudâ-yeri 277; — Mütesellimi 517, 694, 1279; — Sancağı 70, 833

küttâb 1084, 1267; bî-behre — 278; zümre-i — 100

kütüb; mutâla'a-i — 90, 588; teksîr-i — 664; Müfettiş-i —hâne-i Devlet 1093n; —hâneler 853; —-i dîniyye 834; —-i Efrenciyye 308; —-i fıkhiyye 20, 834, 887; kalemleri ile musahhah —-i kesîre 500; —-i merkûm 11; —-i mu'tebere-i fetâvâ 47; —-i mu'tebere-i fıkhiyye 47; şâyân-ı —-i sahîfe-i zemân 23; ahbâr-ı sâdıka-i —-i semâviyye 18; nusûs-ı kerîme-i —-i semâviyye 15; —-i tabî'iyye 1028; —-i tevârîh 11

L

ladika 1152, 1153

lağım 126, 670; —cı 'amelesi 602; —cı-başı 1097, 1100, 1251; —cı-başı Ağa 1237, 1261; —cı-başı ağalar 917; —cı-başılık 161; —cı-başı-yı esbak 825; —cılar 484; Humbaracı ve —cılar Kitâbeti 160, 196; —cı neferâtı 916; —cı ocakları baş-çavuşları 916; —cı ortaları 696; —lar 669

lahm 506; — ciheti 399; — idâresi 399

Lahsâ 282, 548, 889, 891; — tarafı 888

Lâhûn Kantarası (Cebel ile Nîl beyninde) 388, 393

Lahûrî şâl 301

lakırdı 337, 407, 1199, 1284; söylemedik — komayorlar 1102; bağçeye/şükûfeye/yalıya dâ'ir hevâyî —lar 1131; —lar 527, 911, 1103, 1113, 1260; mânde —ı 1285; —ları asılsız olmayup 1064; söylemedik — komayorlar 1102

Lala; —-yı sânî 43; —-yı Şehriyârî 48

Lala ehâlîsi 1141

Lâleli; — Çeşme semti 1166; — türbesi 30

lâm u cîm; bî-—272

Lanka; Bâb-ı — 483; — Yeni-kapusu hârici 483

Lapseki; — A'yânı 316; — Kazâsı 1178; — piş-gâhı 171; — semtleri 174

lâşe 1124, 1165; —ler 290

Latîf (Gegbüzeli, Ser-kerde) 874

Latîf Ağa (Vâlî-i Mısır'ın Anahtar Ağası) 603

latîfe 812; nîm-— 1068; —-gû 409; —-gûne 409; —-i hande-âver 799; —-i zarîfâneler 812; —ler 812, 1087, 1225; —ü'l-üslûb 500

Lator Moburg (Fransa Maslahat-güzârı Florimond Marquis Latour-Maubourg) 341

Laybak (Ljubljana, Almancası: Laibach) 1163, 1164; — mahalli 1075, 1163

lâyık 38, 45, 109, 281; nâ-— 38; ecvibe-i —a 800; —-ı hakk 1011; —-ı mahall 815; —-ı şân 815; —-ı şân-ı devlet 212

lâyiha 33, 208, 245, 532, 976, 1198; hâmûn-i sahîfe-i —-gûn 852; —lar 45

Lazgrad (Razgrad ya da Hezargrad?) 376

Lazistân 481

Laz Kabîlesi 443

Lazkiye (Denizli Voyvodalığı'na merbût) Kazâsı A'yânı/hükkâmı 517; —til-'Arab İskelesi 949

ledünn; 'ilm-i — 234; medîne-i 'ilm-i —î 470; mevâhib-i —iyye-i enfâs-i kudsiyye 15

Leff-oğlu (İspir Kazâsı'ndan) ma'iyyeti 921
lefke 312, 1178, 1220; — ta'bîr olunur sefîne 1054; — tâ'ifesi 1228
Lefkoşe 817, 875, 935; — Nâ'ibi 875, 1247
Lefrense tugâtı (Turhala'da) 1242
Leh 1063; — Devleti 247; — Devleti memâliki 209, 246; — diyârı 344; —lû bey-zâdeler 493; — memleketi hudûdu 92
lehb; âlât-i — 759
Lehcetü'l-Lugat 495
lehv 82; —iyyât 87
lenger; fekk-i — 176, 1162, 1177, 1267; —-endâz 133, 172, 346, 492, 741, 1162, 1190, 1213; —-endâz-ı ısrâr 678; —-endâz-ı ikâmet 172, 472, 1152; —-endâz-ı karâr 164, 248, 1212; —-endâz-ı sâhil-i Furât-sükât 716; —-endâz-ı vusûl 54; —-gîr-i ikâmet 1120; —-gîr-i karâr 1120
leşker 73, 215; efrâd-ı — 1158; serân-ı — 1202; tahrîk-i ser-i kârân-ı — 62; tecdîd-i kanûn-i — 65; zevi'l-enyâb-ı ser-i kârân-ı — 439; —-i a'dâ 376, 478; —-i bed-'ahd 812; —-i celâdet-peyker 100; —-i düşmen 208; —-i firârân-ı şedîdü's-savlet 1044; —-i İslâm 289, 327; —-i sâhib-i erkân 110; —-i sâhib-i itâ'at 110; —-keş 434; defter-i —iyân 87; miyân-ı —iyân 112; mukayyed-i defter-i —iyân 87; şîme-i —iyân 119
letâ'if; —e mâ'il 1024; edâhîk-i —-ihtivâlar 215; ehâcî-i —-ihtivâlar 215; — gûne 712; —-i hande-ver 812; —-i 'ibret-nümâ 322; —-i nefsâniyye 210; —ü'l/letâyifü'l-hiyel 228, 895, 948
levâzımât 153, 216, 256, 381, 394, 443, 526, 806, 965, 1175; —-ı harbiyye 652, 1242; —-ı sefe-riyye 612, 652
levend 256, 400; ihlâl-i ezhân-ı —ân 257; —ân 87; —âne 153; —âne ber-dûş edüp 793; —âne edâlar 697; —âne zevk-ı bî-teşvîş 103; —ân-ı dûdmân 69; —ât 56, 627; emred-i —-edâ 69; — bölük-başılığı 409; — Bölük-başısı terbiyesi 234; — eşkıyâsı misillü 708; —lik 180; — makûlesi 489; —-nâme fennine 'ârif 180
Levend Çiftliği 125, 126, 132, 153; — Kışlası 64, 86, 100, 109; — semtü 153
levha 536; —-i mezkûre 1068; —-i nişân 592
Lezgi ser-kerdeleri 536
libâs 197, 302, 1069, 1227; —-ı 'ilmiyye 529; —-ı sâmân 778; —-ı servet 778; —-i hayât 1072
licâm 820; 'atf-ı —-ı i'tizâm 396; imâle-i — 164, 392, 417; irhây-ı — 261; —-ı rahş-ı tab'-ı mu'allim 645; —-ı serkeşân-ı vâdî-i şerr u dalâl 1166
Ligor; — Zâbiti 611; —lar 612, 1232; —lar ihdâsı 1231; —lar yapmak 696
lihye; bilâ-irsâl-i — 68; irsâl-i — 48
Lihye Kal'ası 908
liman 433, 321, 995, 1190, 1226; sığınacak — 333; — ağzı 1226; —-ı kebîr 333; —-ı merkûm 171; —-ı mezbûr 321; —-ı mezkûr 1226; — Re'îsi 1243; — Tezkiresi 1271
Limni 362, 679, 819, 845; — Adası 660, 667; — Cezîresi 220, 282, 513, 654, 693, 700, 797, 825, 951, 956; — Nâ'ibi 951; — Voyvodası 1077
Limonî (Rûm kapudan) 1202
limon satarak 110
lisân 18, 23, 31, 273, 633, 638, 640, 794, 871, 902, 1008, 1022, 1029, 1113, 1266, 1293n; 'adem-i hıfz-ı — 712, 1171; 'adem-i zabt-ı — 813; bâ'is-i hıfz-ı — 440; câriyyü'l-— 1243; gılzat-ı — 918; hıfz-ı — 817; itâle-i — 157, 169, 665, 918, 1025; kat'-ı — 634, 860, 941, 1102, 1103; peşîmân-ı taksîrât-ı itâle-i — 841; tabî'at-ı — 21; tahrîk-i — 352; talâkat-i — 1095; talîku'l-— 51, 1280; —a alınmamak 358, 529; —a almak 819; —a gelmek 44, 1108; tahsîl-i —a heveskâr 1126; —-âşinâ Müslüman 1071; —en 127, 147, 208, 452, 501, 612, 625, 641, 642, 751, 831, 886, 970, 1057, 1109; azâzîl —ı 1113; —-ı 'asr-ı Şehr-i İstanbul 494; —-ı ehl-i hikmet 64; —-ı Firengî 1061; —-ı Firengistân 1007, 1052; vird-i —-i hâl 468; —-ı hâl 400, 559, 579, 785; —-ı halk 102; —-ı hikmet-beyân-ı Mülûkâne 28; —-ı kalb 101; —-ı mezkûr 1007; —-ı nâsiye-i hâller 480; —-ına perhîzsiz 419; —-ını hıfz edüp 903; —-ını hıfz etmeyüp 712, 817; —-ı sü'bânî-nazîr 1235; —-ı Türkî 1007, 1061, 1293n; —lar 16, 90, 1070, 1236; —larından mesmû' 973; —larından neşr 1281; 'adem-i hıfz-ı — şe'âmeti 1201
Litaricye [=Litaritsa/Litharitza] Kal'ası 1012
livâ 162, 170, 187, 217, 294, 305, 314, 321, 509, 513, 580, 631, 651, 658, 698, 699, 704, 751, 830, 989, 993, 1016, 1019, 1049, 1246; taht-ı — 23; zîr-i — 187; zümre-i mîrân-ı — 623; —'eyn-i mezbûreyn 421, 518, 1130, 987, 1097; —'-i eşrâr 146; mazlle-i —'-i ihtimâ 887; —'-i merkûm 518, 534; —'-i mezbûr 305, 317, 321, 323, 325, 329, 369, 370, 421, 431, 433, 486, 512, 517, 518, 519, 520, 524, 658, 709, 717, 762, 875, 986, 1017, 1087, 1172, 1218, 1256; —'-i mezbûr kadısı 467; —'-i mezbûr kazâları 1207; —'-i mezkûr 921, 433, 658, 709, 763, 1242; —'-i mezkûrîn 727; —'-i mezkûrun a'yânı/hükkâmı 518; —'-i şerîf 215, 236; sâye-i —'-i şevket 381; —lar 445, 562, 1129; — mutasarrıfları 674; tesyîr-i —y-ı nusrat-ihtivâ 1242
Livâ'-i Akseray; bk. Akseray Sancağı
Livâ'-i 'Alâ'iyye; bk. 'Alâ'iyye Sancağı
Livâ'-i Ankara; bk. Ankara Sancağı
Livâ'-i Avlonya; bk. Avlonya Sancağı
Livâ'-i Aydın; bk. Aydın Sancağı
Livâ'-i Bozok; bk. Bozok Sancağı
Livâ'-i Canik; bk. Canik Sancağı
Livâ'-i Çirmen; bk. Canik Sancağı
Livâ'-i Çorum; bk. Çorum Sancağı
Livâ'-i Diyârbekir; bk. Diyârbekir Sancağı
Livâ'-i Eğriboz; bk. Eğriboz Sancağı
Livâ'-i Eski-şehir; bk. Eski-şehir Sancağı
Livâ'-i Hanya; bk. Hanya Sancağı
Livâ'-i İlbasan; bk. İlbasan Sancağı
Livâ'-i İnebahtı; bk. İnebahtı Sancağı
Livâ'-i Karesi; bk. Karesi Sancağı

Livâ'-i Kayseriyye; bk. Kayseriyye Sancağı
Livâ'-i Kenkırı; bk. Kenkırı Sancağı
Livâ'-i Köstendil; bk. Köstendil Sancağı
Livâ'-i Kütahya; bk. Kütahya Sancağı
Livâ'-i Nâblus; bk. Nâblus Sancağı
Livâ'-i Niğbolu; bk. Niğbolu Sancağı
Livâ'-i sa'âdet 227, 378, 381
Livâ'-i Saruhân; bk. Saruhân Sancağı
Livâ'-i Semendire; bk. Semendire Sancağı
Livâ'-i Üsküb; bk. Üsküb Sancağı
Livâ'-i Vidin; bk. Vidin Sancağı
Livâ'-i Yenişehir; bk. Yenişehir Sancağı
Livadya 1012, 1263; — Kapudanı 1154; — re'âyâsı 1129; — tarafları 1147
Livâne/Leylâne 902; — askeri 789; — Beyi 330, 706, 921; — Kazâsı 706
liyâkat 13, 25, 58, 65n, 75, 212, 291, 407, 412, 414, 419, 446, 508, 639, 684, 754, 755, 770, 942, 973, 1007, 1052, 1134; 'adem-i — 231, 285, 753, 813, 1033; dûş-i — 266; ehl-i — 727; gâyet-i — 934; ihâle-i 'uhde-i — 165; kamet-i — 85; kesb-i — 850; muhavvel-i dûş-i — 412; muhavvel-i 'uhde-i — 653; mukarrer-i 'uhde-i — 637; noksân-ı — 195; sâhib-i — 312, 434, 443, 521, 918; sarf-ı — 321; sarf-ı mâ-melek-i — 950; sarf-ı yârây-ı — 77, 413; 'uhde-i — 52, 170, 521, 523; 'uhde-i —-i mücerrebe 1020; —-ı zâtiyye-i mehâdîmiyye 150; —-i mevhûme 736; min-gayr-i —in 624; bî—ler 1027; muhavvel-i 'uhde-i —-'ünvân 255
Liyon [Lyon]; — Adası 1157; — Adası semti 1158; — sâhili 1163; — Şehri 210; — tarafı 1159
lodos ile 383
Lofca/Lofça 269, 276, 420, 444; — A'yânı 294, 386; — askeri 294; — Cânibi Ser'askeri 419; — Kazâsı 269, 386; — Kazâsı A'yânı 269
Logor 219, 396; pîş-gâh-ı —-i mezbûr 396; —-i mezbûr 219, 396; —lar 267; — nâm hısn-ı hasîn 218
lokma; bel'-i — 792; nâ'il-i —-i vak' 98
Londra 823, 853; — Adası 823; — Şehri 822, 823; — Şehri'nin evleri 853
Loran (Tınkır-oğulları akrıbâsından, Katolik Ermeni, Emîn-i Binâ) 818
Lorenço (لورنچو, Fireng-i hazâkat-teng) 252
lu'b 65, 197, 983, 993; hasbe'l— 450; sûret-i — 823; mutâbık-ı —-i sıbyân 1088
lugât; te'allüm-i — 37
Luka (papas-ı vesvâs) 1228
lumbar ağzı 55
Lût (Hz.) 19; hikâye-i Kavm-i — 841
Lutfullah Ağa (Sepet-oğlu, Gönan Voyvodası) 270
Lutfullah/Lutfî Paşa (Karahisâr-ı sâhib Mutasarrıfı, Sivas Vâlîsi) 847, 862, 921, 930, 946, 953
Lutfullah Paşa (Me'âdin-i hümâyûn Emîni, Bozok Mutasarrıfı) 921
Lutfullah Paşa (Rakka Vâlîsi) 966
Lutfullah Paşa (Zaralı-zâde, Bolu ve Vîrânşehir sancakları, Rodos'a sürgün, Vezîr, Selânik Sancağı, Çıldır Vâlîsi) 693, 751
Luyiz (Onbirinci, Fransa kıralларından) 822
Lüteryan 823
lüzûm; 'adem-i — 952; eşedd-i — 900; —-i hıfz 438; —-i te'mîn 438

M

mâ/mâ'; bi'r-i — 935; nokta-i incimâd-ı — 603; terâküm-i — 475
ma'âzallâh 60, 74, 141, 272, 279, 357, 399, 416, 869, 1197, 1209; —i Te'âlâ 26, 31, 37, 57, 69, 111, 194, 244, 250, 296, 311, 367, 473, 507, 527, 529, 599, 638, 741, 746, 778, 793, 1008, 1023, 1085, 1128, 1133, 1143, 1149, 1150, 1169, 1247, 1286
ma'bed 1144; —-i zîbâ 658
Mâbeyn; —ci 31, 49, 159, 418, 483, 638, 863; — Odası 811
Macar altûnu 259
mâ-cerâ 122, 840, 1201; mârru'l— 566; nakl-i — 132, 731, 1223, 1244, 1259; su'âl-i sebeb-i — 809; —lar 471; — sebkat 712; —sı olanlar 669; —y-ı güzeştegân 18
Mâcidü'l-'urey'ir (Benî Hâlid 'Aşîreti şeyhlerinden) 831, 891
ma'cûn; —-i müferrah-mizâc 617; turfa —-i rahîkî-misâli 196
Maçin 717, 950; — A'yânlığı 951; — Gümrüğü Mukâta'ası 950; — Kal'ası 838, 95; — Kal'ası Muhâfızı 950; — Kal'ası Muhâfızlığı 951; — muhâfazası 774; — Muhâfızı 1097; — re'âyası 1077; — Sahrası 43; — sekenesi 718; — tarafları 261
mâdde; def'-i — 1104; esâs-ı — 355, 358; hakîkat-i — 938, 1095; ifâde-i — 676; istiknâh-ı — 739; i'zâm-ı — 182; menşe'-i — 846; setr-i — 173; tahkîk-i — 355, 502, 536, 966, 1190; —-i âdemiyyet 300; —-i âsâyiş 771; —-i 'atîka 558; —-i bî-ma'nâ 342; —-i cesîme 404, 417; —-i cibilliyye 85; —-i dâd u sitâd 103; —-i deniyye zımnında 335; —-i emniyyet 771; —-i fesâd 40, 1103, 1132; —-i fitne-engîz-i 'uzmâ 245; —-i hâdde-i vebâ'iyye 136; —-i hakîkıyye 470; —-i hayât 122; —-i hemvâr-ı mûcib-i 'âr 46; —-i huyânet 1173; —-i hicâbiyye 148; —-i hüsn-i idâre-i mülkiyye 653; —-i iltihâbiyye-i fesâd 454; —-i iltihâbiyye-i ihtilâl 454; —-i insâniyyet 301; —-i intizâm-ı ahvâl-i nâzımîn 65; —-i 'isyân 1064; —-i kabîha 685; —-i kerîhe 665; —-i mekrûha 189; —-i merkûme 402; —-i mezkûre 343, 555, 997; —-i mu'tebere 256; —-i muhayyele 1203; —-i muhayyile 182; —-i musâlaha 171, 250; —-i muzâddât 271; —-i mühimme 20, 256, 1209, 1284; —-i mültezime 95; —-i mümerreza 510; —-i müsâleme 169; —-i nâ-be-câ 20; —-i nâgehânî 629; —-i nigâristân hayâli 487; —-i nizâm-ı asker 118; —-i nusrat 375; —-i sulh 174; —-i şakavet 235, 737; —-i şehâdet 45; —-i şenî'a-i hal' 593; —-i şenî'a-i iclâs 593; —-i tayyâre-i sâriye 567; —-i tedbîr-i imhâ 1025; —-i 'uzmâ 498, 530; —-i

vebâ'iyye 566, 579; —-i vebâ'iyye-i tayyâr 60; —-i vifâk 142; —-i zehâyir 399; —ler 553, 593; —nin meydânı kalmayup 336; — temel tutmayup 1262

ma'den 909; — i'mâli kā'idesi 909; —ler 909; altûn —leri 909; gümüş —leri 909

Ma'den 466, 790; — Emîni 655, 699, 779, 929; — Emîni Vekîli 313; —-i hümâyûn Emîni 698; —-i hümâyûn Kazâsı'nın ehâlîsi/sekenesi 287; —-i hümâyûn merbûtâtı 905; — kazâları 286; — Mukāta'acılığı 223

mâder 484, 578; —ân 145; — mu'âveneti 235

Madrid (makarr-ı hükûmet) 1158; — Şehri 1158, 1159

Madrûbî Hâce; bk. Ahmed Efendi (Çineli, es-Seyyid, Hâce Madrûbî, sudûr-i kirâmdan)

magara 124

Magosa 558, 816, 826, 838, 859, 897, 918; — Kal'ası Dizdârı 838

Magrib 548; —î 723; —î tâ'ifeleri 1020; — şâlı (kırmızı) 86; — şâlı parçacığı 570; — tarafı 725

magşûş 910, 912, 913; —u'l-fihâm 97

mağaza 1223; —larını sedd 1109

mağfiret; bâ'is-i — 298; —-nişân 19, 25

mağlûb 66n, 292, 450, 514, 587, 648, 789, 923, 1038, 1070, 1164, 1167, 1265; —en 295, 393; —-i pençe-i kahr-ı Nerîmân-ı zemân 842; esbâb-ı —iyyet 865; sûret-i —iyyet 292, 306; vakt-i —iyyet 71; —iyyet 292, 490, 964, 1265

Mağnisa 89, 157, 362, 518, 538, 578, 687, 710, 873, 1201, 1250

mağşiyyün 'aleyh 510, 622

mâh; furûğ-i — 1127; —-pâre 673

mahabbet 39, 66n, 85, 193, 978, 1043, 1144; 'âzim-i deşt-i — 733; bâhis-i da'vây-ı — 329; derûnî — 86; mûcib-i — 1260; muvâfakat-ı kā'ide-i — 348; ittihâd-ı —e halel 1136; —-i memleket 208; — mülkü 103

mahal/mahall 31, 51, 67, 70, 84, 116, 117, 118, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 138, 142, 144, 164, 170, 172, 174, 190, 195, 198, 213, 224, 227, 228, 239, 240, 260, 274, 275, 276, 282, 291, 292, 294, 298, 303, 319, 320, 324, 326, 331, 337, 339, 340, 352, 359, 367, 383, 385, 388, 390, 392, 394, 398, 436, 439, 446, 453, 468, 469, 471, 474, 484, 486, 488, 491, 507, 516, 521, 525, 526, 533, 535, 552, 553, 557, 569, 570, 575, 576, 579, 581, 582, 583, 591, 602, 604, 606, 632, 642, 645, 655, 669, 670, 681, 688, 689, 694, 705, 716, 723, 726, 731, 734, 735, 738, 739, 742, 746, 747, 753, 757, 764, 766, 770, 775, 782, 800, 809, 812, 814, 815, 820, 823, 824, 825, 827, 834, 842, 846, 847, 849, 851, 852, 853, 854, 856, 859, 872, 880, 881, 882, 885, 890, 893, 894, 899, 900, 901, 904, 908, 909, 912, 920, 935, 940, 941, 942, 954, 956, 961, 966, 975, 978, 990, 993, 999, 1003, 1005, 1014, 1015, 1018, 1020, 1021, 1024, 1033, 1037, 1039, 1040, 1057, 1059, 1060, 1062, 1066, 1067, 1084, 1085, 1094, 1095, 1105, 1115, 1119, 1121, 1123, 1125, 1130, 1152, 1154, 1155, 1157, 1158, 1160, 1161, 1163, 1164, 1178, 1185, 1187, 1191, 1194, 1196, 1206, 1210, 1212, 1223, 1225, 1227, 1228, 1235, 1238, 1251, 1268, 1275, 1288, 1289, 1291, 1109, 1110; hâlî — 856, 1193; muhill-i — 137; müterakkıb-ı — 966; yarılup açılacak — 647; —de tek durmayup 1279; —-be-mahal 917; — hâkimi 1034; — hizâsı 390; —-i âhar 95, 352, 728; —-i bend-i rihlet 574; —-i cem'iyyet 120, 1159; —-i dikkat 335; —-i hudûd 78; —-i hükûmet; —-i 'ibret 1279; —-i 'ibret-i erbâb-ı ebsâr 191; —-i ihtifâ 228, 229; —-i ikâmet 710, 906, 990, 1250; —-i istinâdlar 1035; —-i kadîm 943; —-i mahsûs 340, 1066, 1089; —-i ma'lûm 1252; —-i ma'reke 288; —-i mahsûs 340, 1066, 1089-i matlûb 235; —-i mahsûs 340, 1066, 1089-i me'mûr 827, 875, 1049, 1096, 1098; —-i mahsûs 340, 1066, 1089; —-i me'mûr-i mezkûr 267; —-i me'mûriyyet 97, 627, 754, 782, 1178; —-i me'mûriyyetler 393; —-i me'mûrlar 267, 286, 295, 806, 901, 921, 1084, 1183; —-i menfâ 9; —-i menfâlar 819; —-i merkûm 310, 612, 744, 797, 1291; —-i mezbûr 139, 324, 406, 420, 535, 583, 630, 789, 790, 838, 964, 1160, 1188, 1193, 1291; —-i mezkûr 388, 498, 541, 558, 605, 629, 745, 794, 905, 907, 1111, 1213; —-i mu'ayyen 156; —-i muvâfık 997; —-i mübâreke 919; —-i mükâleme 173, 207, 239, 550; —-i müstahkem 885; —-i nazar 145, 169; —-i raybet 776; —-i sâ'ire 242, 416, 421, 431, 522, 577, 579, 761, 915; —-i sudûrlar 1042; —-i şekk 776; —-i şübhe 145; —-i tasdîr 687; —-i tuğrâ 412; —-i uhrâ 370; —le münâsib 974; evvelki —ler 1156; kenâr —ler 912; lâzımlı —ler 1292; mazınne olan —ler 717, 780, 954; me'men —ler 1262; müstahkem —ler 612, 613; re'âyâ mecma'ı olan —ler 1078; sengistân —ler 745; teng —ler 745; tenhâ —ler 361, 365; —ler/mahâl 16, 40, 50, 77, 105, 108, 134, 135, 149, 188, 210, 218, 222, 235, 240, 252, 267, 279, 282, 289, 294, 295, 310, 315, 318, 332, 349, 356, 388, 398, 414, 416, 419, 421, 431, 436, 438, 440, 442, 444, 445, 446, 447, 452, 453, 460, 461, 463, 464, 477, 491, 518, 521, 525, 527, 541, 553, 562, 577, 596, 597, 627, 642, 647, 680, 682, 684, 690, 692, 696, 700, 701, 706, 707, 708, 714, 715, 718, 726, 730, 734, 736, 738, 742, 754, 755, 765, 770, 772, 774, 791, 796, 850, 853, 855, 867, 882, 889, 899, 901, 908, 909, 919, 921, 923, 929, 939, 946, 950, 965, 978, 979, 981, 983, 994, 1016, 1034, 1055, 1059, 1060, 1063, 1066, 1067, 1070, 1078, 1079, 1081, 1085, 1086, 1095, 1096, 1106, 1118, 1122, 1123, 1128, 1135, 1142, 1143, 1171, 1175,1176, 1177, 1179, 1182, 1183, 1186, 1193, 1194, 1196, 1209, 1214, 1234, 1252, 1262, 1263, 1264, 1271, 1272, 1275, 1278, 1280, 1289; —ler re'âyâsı 1246; —leyn 31; —leyn-i mezbûreyn 310; —leyn-i mezkûreyn 406; —line göre 177; —line ric'at 1073; —line teslîm 1087; —lin zâbiti 1100

mahalle 78, 215, 361, 365, 1100; mesîre-i sekene-i — 853; — bağçesi (ta'bîr olunur mesîre-i sekene-i mahalle) 853; — bakkalı 56; — be-mahalle 1100; — ehâlîsi 381, 853, 1217; — imâmları 364, 855, 1095, 1129, 1144, 1217; —ler/mahallât 11, 135, 140, 142, 144, 148, 182,

235, 855, 1069, 1088; —ler araları 1143; —lerin boş bırağılması 1251; —ler re'âyâsı 1071; —ler söz sâhibleri 960; —ler zokakları 474; —si ehâlîsi 856

mâ-hazar; bezl-i — 1049

mahbes 734, 742, 744, 770, 822, 938, 940, 1014, 1289; —en 694, 935; —lar 861, 893, 992

mahdûm 129, 389, 495, 907, 908, 1006, 1051, 1201, 1256; küçük — 1009; 'uhde-i —âneler 185; —-i makbûl 607; —-i melek-sîmâ 129; —-i muvakkar 607; —-i safâ-sîretleri 607; —lar 789, 790, 800, 830, 834, 860, 886, 894

mahfe istîcârı 1020

mahfil; tafra-furûş-i — 810; —-i hümâyûn 658

mâhiyye 342, 395, 483, 490, 727, 812, 816, 911, 1011, 1086, 1100, 1125, 1271; —-i mezbûre 669; —-i mezkûre 816; —-i mu'ayyene 560; güzeşte —ler 386; —ler 922, 1126, 1271; —lü 459, 922

mahkeme 51, 89n, 364, 367, 665, 748, 841, 842, 846, 859, 948, 1285; hademe-i — 669; — Başkâtibi 282; —-i Beledî Kâtibi 902

mahkûmiyyet 40, 85; âhar milliete — 111, 209; bâr-ı gürân-ı — 211; dâhil-i zîr-i haml-i — 209

mahlûk 20; kıdve-i —ât 1028; —ât 977

mahlûl 59, 1004; —ât 1056; —ât vuku'u 871; müddet-i —e 920, 1018; —ler 630

mahmûd 28; ef'âl-i —e 1028; —ü'l-husâl 411

Mahmûd (Hacı, Hacı Şerîf-zâde) 313

Mahmûd (Hamîd Sancağı'nda Siroz, nâm-ı diğer Tefenni (تفنى) A'yânı) 317

Mahmûd (Mütevellî-oğlu, Sivas vücûhundan, müfsid) 846, 875

Mahmûd (Şeyh, Atar (اتر) Şeyhi) 881

Mahmûd (Taşcı, Kalyoncu tâ'ifesinden, Kapudan Paşa Çavuşu ve Baş-ağa, ser-i eşkıyâ) 476, 477

Mahmûd Ağa (Bostancı-başı) 216

Mahmûd Ağa (hasekiyân-i hâssadan) 479

Mahmûd Ağa (Tokadcıklı Yeğeni, Kapucu-başı, maktûl) 371, 742

Mahmûd Ağa/Paşa (Serd/Sert, Mîr-i mîrân, Tutrakan Muhâfızı, Livâ'-i Eskişehir, Vezîr, Kars ve Kal'ası Muhâfızlığı, Karahisâr-ı sâhib, İç-il Mutasarrıfı, Van Muhâfızı) 274, 294, 602, 698, 921, 931, 1003, 1015, 1016

Mahmûd Bey ('Abdülcelîl-zâdeler'den) 355

Mahmûd Bey ('Ali Paşa-zâde Muhtâr Paşa'nın oğlu) 980, 1013

Mahmûd Bey (Bekir-zâde, Miro nâm şakînin 'avenesinden, hâ'in, şerîr) 670

Mahmûd Bey (Komanova A'yânı) 431

Mahmûd Bey (Lala) Kâtibi 160

Mahmûd Bey (Mahmûd Paşa-zâde, Musul Mîr-i mîrânı) 355

Mahmûd Bey (Yûsuf Paşa-zâde, Nazîf Bey'in büyük birâderi, Burusa Kadısı) 679

Mahmûd Efendi (es-Seyyid 'Osmân Efendi-zâde, es-Seyyid, İzmir Kadısı, Edirne Kadısı, Medîne-i münevvere Kazâsı) 217, 630

Mahmûd Efendi (Mar'aş Müftîsi) 619, 620

Mahmûd Feyzî Efendi (Yûsuf Paşa Hazînedârı, Küçük Evkaf Muhâsebeciliği, Anadolu Muhâsebeciliği) 160, 580

Mahmûd Hân (İkinci, es-Sultân, el-'Adlî, el-Gazî, —-i 'adl-âyîn, cenâb-ı tensîk-fermây-ı umûr-i kâffetü'l-verâ, cevher-i beka'-i ümem, ebrekü'l-medâ'ini ve'l-mesâkin, Ebu'l-mü'minîn, Erîke-pîrây-ı saltanat u cihân-bânî, eşrefü'l-büldâni ve'l-emâkin, Fâtih-i semt-i Hicâz, Ferşârây-ı 'arş-ı hilâfet-i 'uzmâ, Hâ'izü'l-hikmeti'l-Lokmâniyye ve'l-hükûmeti's-Süleymâniyye, Hâkan ibnü'l-Hâkan, Hâkan-ı havâkîn-i 'adl-âyîn, Halîfe-i Mahmûdü'l-hısâl, Hallâl-i müşkilât, Hazret-i Hudâvend-i memâlik-bahşâ, Hidîv-i 'âdil, Hudâvend-i kâmil, Hulâsa-i Hânedân-ı 'Osmânî, İmâm-ı ümem-i muhterem, Kamer-i 'ilm-i mâ-sadak, Kıble-i teveccüh-i 'âlem, kıble-i cümle-i 'âlem, Mekke-i mükerreme ve Medîne-i münevvere ve Kuds-i şerîf-i mübârekin hâdim ü hâkimi, Melîkü'l-berreyn ve'l-bahreyn, mihrâb-ı teveccüh-i 'âmme-i ümem, Müdemmirü gâsıbi'l-Haremeyni'l-muhteremeyn, Mülkdâr-ı hûrşîd-i şevket, Neyyir-i a'zam-ı burc-i saltanat, Nukâve-i düdmân-ı cihân-bânî, Nûr-i bâsıra-i devlet, Pâdişâh-ı a'zam, Pâdişâh-ı civân-baht-ı kâmkâr, Pâdişâh-ı Ferîdûn-câh ve Cem-iktidâr, Pâdişâh-ı güzîn, Pâdişâh-ı ma'delet-şiyem, revnak-efzây-ı taht-ı saltanat-ı Şehinşâh-ı Dârâ-menkabet, Revnak-fezây-ı dûdmân-ı Âl-i 'Osmân, Revnak-fezây-ı mesned-i Hilâfet, Rûh-i beden-i saltanat, rûh-i 'âlem, Sultân ibnü's-Sultân, Sultân-ı 'adliyyü'l-fi'âl, Sultân-ı selâtîn-i rûy-i zemîn, Şâm-ı cennet-meşâm ve Mısr-ı nâdiretü'l-'asr ve külliyyen 'Arabistân ve Afrika ve Berka ve Kayrevân ve Halebü'ş-şehbâ ve 'Irâk-ı 'Arab ve 'Acem ve Basra ve Lahsa ve Deylem ve Rakka ve Musul ve Şehrizor ve Diyârbekir ve Zülkadriyye ve Vilâyet-i Erzurum ve Sivas ve Adana ve Karaman ve Van ve Mağrib ve Habeş ve Tûnus ve Trablus-Şâm ve Kıbrıs ve Rodos ve Girid ve Mora ve Ak-deniz ve Kara-deniz ve Cezâ'ir ve sevâhili ve Diyâr-ı Anadolu ve Memâlik-i Rumeli ve husûsan Bağdâd-ı dâru's-selâm ve cemî'an Kürdistân ve Rûm ve Türk ve Tataristân ve Çerâkise ve Ahısha ve Gürcistân ve Kabartayân ve Deşt-i Kıpçak ve îlân-ı Tatar'a dâ'ir ol havâlîlerde vâki' 'umûmen sığınak ve bi'l-cümle tavâ'if-i Tatar'ın Halîfe-i a'zam ve Şehriyâr-ı sa'âdet-disâr-ı mu'azzamı ve kezâlik etrâfında vâki' bi'l-cümle oymakan ve muzâfâtiyle 'umûmen Bosna ve Kal'a-i Belgrad-ı dâru'l-cihâd ve Sırp Hükûmeti ve anda olan kılâ' ve husûn ve bilâd ve Arnabudluk, bi't-temâm Eflâk ve Boğdan ve etrâflarında vâki' kılâ' ve husûn ve ta'rîf ü tavsîfden müstağnî niçe bıka' u büldânın Pâdişâh-ı ma'delet-şiyem ve Şehinşâh-ı şevket-'alemi, Şehinşâh-ı a'zam, Şehinşâh-ı âsümân-taht-ı ma'delet-âsâr, Şehinşâh-ı ekrem, Şehinşâh-ı gerdûn-bârgâh, Şehinşâh-ı mu'azzam-ı İskender-menkabet, Şehinşâh-ı rûy-i zemîn, Şehinşâh-ı şevket-'alem, Şehinşâh-ı zemân, Şehriyâr-ı Dârâ-dâr ve Kisrâ-şi'âr, Şehriyâr-ı gerdûn-rif'at, şeref-i şems-i saltanat, Tâc-ârây-ı

saltanat-ı seniyye-i cihân-bânî, 'Ünvân-ı menşûr-i sa'âdet-nüşûr-i saltanat, Zıll-ı zalîl-i cenâb-ı Kibriyâ, Zıllullâhi fi'l-'âlem, Zîb-efzây-ı taht-ı 'âlî-baht-ı 'Osmânî, zînet-efzây-ı zerbâliş-i serîr-i Husrevânî, Ziyâ-bahş-ı mişkât-ı pâdişâhân) 12, 14, 25, 26, 27, 28, 39, 74, 82, 92, 180, 411, 449, 547, 548, 592, 593, 627, 635, 671, 750

Mahmûdî (ta'bîr eyledikleri sarıntırak tüğlü pîl) 814

Mahmûdî (Van Eyâleti'nde) ; — 'Aşîreti Beyi 904; — Beyi 835; — Kal'ası 903; — Sancağı 1000, 1001

Mahmûdiyye (sefîne-i mehîbe-i be-nâm) 672

Mahmûd Nedîm Bey (Seray-ı hümâyûn'dan muhrec, Emîn-i Binâ) 1187

Mahmûd-paşa; Mahkeme-i — 51

Mahmûd Paşa (Diramalı, Tırhala Sancağı Mutasarrıfı) 987, 993, 1208, 1242, 1289

Mahmûd Paşa (İlbasanlı Süleymân Paşa-zâde, Mîr-i mîrân, Çerhacı) 277, 386

Mahmûd Paşa (Mîr-i mîrân, Baban Sancağı Mutasarrıfı) 782

Mahmûd Paşa (Prizrenli Sa'îd Paşa'nın karındaşı, Mîr-i mîrân, Prizrin Sancağı Mutasarrıfı) 283, 431, 1049

Mahmûd Paşa (Tûnus Beylerbeyisi) 741

Mahmûd-paşa Çârsûsu 851; —'nun aşağı başı 1135

Mahmûd Paşa Mahkemesi 89n

Mahmûd Reşîd (Ahi Çelebi A'yânı) 371

Mahmûd Sâbit Ağa/Bey (Kapucu-başı, Dırarma Nâzırı, Arpa Emâneti) 830

Mahmûd Tîran (Bölük-başı, Rumeli'de dağlı eşkıyâsı serânından, Başbuğ) 744, 752

mahmûm 510; hezy-i — 622; —-dih-i evrâm-ı iltihâbiyye-i rediyye 567; —en 1004

mahnûk 141; —an 229, 508, 677, 731, 1224; —aten 1225; —-kerden 731

Mahrec 1171, 1202; bâb-ı — 775; i'tibâr-ı — 667, 775; — i'tibârı 750, 920, 944, 973; — mansıbı 300; — Mevleviyyeti 186; — Pâyesi 299; — tevcîhi 973

mahrem 21, 182, 816, 1033, 1095, 1161; —ân 1022; —âne 173, 347, 870, 1149; idâre-i akdâh-ı —ânî 824; şiddet-i ittisâl-i —ânî 813; —-i esrâr 104, 105, 896; —-i mezkûr 106; —-i râz 638; —-i râz-ı devlet 1126; —iyyet 173, 1053; —ler 973; — mukarrebler 1032

mahsûl 464, 801, 995, 1199; 'öşr-i — 613; —ât 1020; —ât-ı çâ'ize-i hükûmet-i şer'iyye 458; —ât-ı sâ'ire 377; —-i 'azîm 1041; —-i kısmet 1024; —ler 398; — vakti 798

mahsûr 288, 407, 479, 1141, 1152, 1175, 1207, 1278, 1289; —în 670

mahşer 1158; huzzâr-ı 'arsa-i — 814; nümûne-nümây-ı 'arsa-i — 135, 810; 'arsa-i —den nişân 579; rûz-i —den nişân 140

mahv 36, 42, 44, 87, 123, 130, 148, 150, 231, 271, 305, 724, 851, 852, 1251; — derecesi 900; —-ı mekîdetler 416; —-ı mekr 416; —î-yi dâ'ire-i emân/emn 624; iddi'ây-ı —iyyet 1001

mahzar 282, 665, 728, 739, 742, 761, 769, 781, 840, 870, 875, 929, 932, 1017, 1046, 1079, 1173, 1174, 1182, 1203, 1204, 1230, 1236; 'arz-ı — 294, 839; — gûne 527; —-ı ehâlî 936; —-ı merkûm 1047, 1204; —-ı muharrer 870; —lar 681,730, 929, 930, 954, 956, 1023, 1174, 1194, 1204; — mefâhîmi 442, 563

mahzen 50, 127, 475, 483, 484; bâb-ı — 123; dâhil-i — 122; der-— 394; derûn-i — 126; kârgîr — 149; kubbe-i — 124, 125; savb-ı mahzen-i — 123; —-i merkûm 119, 123; —in ense tarafları 124; —-i temellük 191; — kapusu 484; —ler 364, 724, 766

mahzûr 358, 646, 1089, 1161, 1183, 1185, 1222, 1263; hafî — 1111; —ât 359; —dan sâlim 1215, 1248; —-i 'azîm 1272; cihet-i — mutâla'ası 647

mahzûziyyet 792; 'adem-i — 639; bâ'is-i — 348; izhâr-ı — 359; karîn-i — 767; mûcib-i — 691, 800

ma'îşet 231, 618; iktisâb-ı — 388; —-i mevhûme 618; —-i müderrisîn 560

Mâ'iyye Ma'beri (Hanâkıye'den üç merhale ilerüde) 789

ma'iyyet 65, 71, 120, 127, 136, 137, 139, 152, 164, 171, 215, 222, 237, 256, 261, 262, 263, 264, 267, 268, 269, 274, 276, 277, 283, 286, 290, 293, 296, 297, 304, 306, 308, 309, 310, 318, 319, 327, 331, 332, 346, 347, 353, 370, 371, 372, 374, 377, 387, 397, 408, 419, 420, 421, 430, 431, 434, 435, 439, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 452, 458, 459, 460, 461, 463, 465, 467, 468, 478, 482, 486, 488, 491, 516, 517, 518, 519, 520, 523, 525, 526, 562, 564, 565, 570, 577, 578, 583, 629, 661, 668, 680, 692, 727, 729, 731, 746, 752, 763, 765, 774,05, 921, 922, 928, 931, 946, 949, 950, 954, 963, 964, 966, 983, 985, 986, 987, 1012, 1017, 1035, 1047, 1048, 1062, 1078, 1097, 1098, 1106, 1111, 1115, 1137, 1150, 1154, 1158, 1160, 1172, 1178, 1179, 1182, 1185, 1186, 1191, 1192, 1193, 1197, 1202, 1208, 1211, 1212, 1216, 1220, 1231, 1233, 1234, 1237, 1245, 1246, 1253, 1254, 1264, 1266, 1270, 1273, 1277, 1283; bi'l-— 120, 164, 180, 216, 247, 262, 319, 353, 391, 397, 409, 453, 497, 788, 1025, 1062, 1119, 1138, 1273; me'mûr-i — 396, 605, 649, 680, 922, 965; mevcûd-i — 119, 123, 126, 261, 262, 268, 390, 478, 692, 828; mustashab-ı — 398, 464; müretteb-i — 318, 324, 581; teklîf-i — 118, 215; —-i mûmâ ileyh 404; —-i müşârun ileyh 263, 264, 388, 421, 430, 431, 435, 441, 668, 729, 945, 1186, 1192; —-i müşîrîleri 668; —ler 107, 148, 168, 208, 216, 264, 269, 270, 277, 291, 312, 331, 364, 374, 386, 392, 397, 453, 460, 517, 572, 646, 696, 780, 786, 796, 797, 940, 948, 966, 987, 1096, 1140

mak'ad 659

makâl 20, 22, 183, 210, 330, 376, 400, 850; âverde-i silk-i — 775; bast-ı — 746, 1095; hakîkat-i — 918; keşîde-i silk-i — 623; mevzû'-i — 401; netîce-i — 504; —ât 194; —e 91, 830, 1171; —-ı mücerred 121; istimâ'-ı ba'zı —-i tabî'î-me'âller 624

makām 92, 157, 193, 195, 1040, 1204; münâfî-yi âdâb-ı — 1037; münâsib-i — 1046; müntehây-ı — 802; müstevcib-i tahkîr-i — 195; nigerân-ı — 1080; sudûr-i 'âlî-— 150; sudûr-i vâlâ-— 778; şâyân-ı — 1059; te'bîd-i — 192; vülkelây-ı 'âlî-— 241, 557; —-ı dil-ârâm 193; —-ı dil-güşâ 45; —-ı Fetvâ 1114; —-ı hıdmet-i me'mûre 29; —-ı Hilâfet 315, 633, 646, 668; —-ı Hilâfet-i muhtâru'l-meşiyyet 571; —-ı hükûmet 497; —-ı iftâ 499; —-ı Kethudâyî 868; —-ı Ka'im-makamî 170; —-ı Meşîhat-ı 'uzmâ 973; —-ı Meşîhat-ı kübrâ 687; —ı mu'allây-ı fazl-iktizây-ı Fetvâ 932; —-ı mu'allây-ı Fetvâ 938; —-ı mübârek-i mezkûr 914; —-ı Riyâset 92, 265, 868, 975, 976, 1004, 1109, 1283; —-ı Sadâret 79, 80, 93, 962, 1214; —-ı Sadâret-i 'uzmâ 77, 78, 688, 717, 736, 1001, 1139, 1168, 1177, 1208; —-ı Silahdârî 515; —-ı Şeyhulislâmî 932; —-ı Vekâlet-i mutlaka 77, 78, 206

makbûl 551, 1039; —i hümâyûn 551; —-i Pâdişâh-ı 'âlem-penâh 508; —-i Şehriyâr-ı 'inâyet-kâr 221; hâ'iz-i —iyyet 1165; —iyyet 767; —ler 1049

makbûz 642; gayr ez-—ât 1147; —-i Beytülmâl 643

makdem; Cezâyir-kârî zerdûz — 350

Makraniçe (=Makrinitsa); — Kal'ası 896; — Kapudanı 895; — Kazâsı dâhili 895; — Voyvodası 895

Makratişe (مقرتيسه = Makrinitsa?) Karyesi (Golos tarafında) 'usâtu 1254

maktû' 789; ber-vech-i — 555; re's-i — 50, 875, 1289; ser-i — 49, 59, 60, 67, 68, 69, 70, 190, 191, 229, 362, 416, 417, 454, 525, 568, 569, 581, 583, 586, 598, 629, 631, 643, 646, 649, 669, 673, 690, 737, 753, 768, 787, 781, 783, 787, 796, 801, 803, 805, 806, 833, 865, 875, 891, 895, 896, 897, 898, 930, 931, 937, 942, 955, 959, 1211, 1247, 1263, 1279; —a gelür mâdde 613; —a idhâl 612, 613; —a kat' 798; —a rabt olunmuş 612; —iyyet 612, 613; —kulaklar 834; ser-i —lar 630, 649, 670, 733, 788, 796,797, 866, 931, 966, 1228, 1278, 1279, 1290; —u'l-eknâf 503; —un tahsîli 612

maktûl 247, 355, 417, 441, 472, 576, 595, 629, 632, 648, 653, 670, 676, 683, 744, 745, 755, 765, 783, 786, 788, 789, 791, 825, 838, 865, 923, 930, 931, 936, 1165, 1228, 1262; —-i mazlûm 968; —-i merkûm 796, 798, 846, 865, 894, 896, 1177, 1211, 1262; —-i mersûm 896, 936, 1153; —-i mezbûr 790; —-i müdebbir 1166; ecsâd-ı —în 393; —-i seyf-i 'udvân 257; —-i seyf-i demâr 61; —-i seyf-i gadr 257; —ler 52, 367, 414, 809, 1247, 1290

ma'kūl; etvâr-ı nâ-— 949; meslek-i — 1134

mâl 107, 199, 237, 363, 461, 530, 535, 583, 604, 697, 702, 761, 767, 801, 894, 910, 923, 982, 983, 995, 1000, 1050, 1060, 1068, 1069, 1108, 1109, 1126, 1144, 1230, 1275, 1279; cem'-i — 989; cihet-i — 852; dest-keş-i — 642; endîşe-i gasb-ı — 624; havf-ı — 181; min-ciheti'l-— 1165; nâ'il-i — 978; nefâyis-i — 833; sarf-ı — 231; tehî-dest-i — 608; te'mîn-i — 209, 677; tevfîr-i — 978; tevfîr-i ecnâs-i — 234; vâdî-i — 405; —-â-mâl-i cevâhîr-i tahsîn ü âferîn 501; — cihetî 355; —-dâr 599, 1142; —-dârlık 1106; —en 77, 448, 528, 529, 1065, 1234, 1269; —en kudreti olanlar 448; — götürüp 595; gazâ —-ı 122; —-ı bî-gerân 191; —-ı bî-hadd ü ahsâ 186; —-ı bî-hisâb 938; —-ı cizye 356, 612; —-ı Darb-hâne 935; —-ı eytâm 152; —-ı ganîmet 1130; kendü —ı gibi 854; mudahhirîn-i —-ı hasâset-hısâl 642; —-ı 'ibâd 734; —-ı Kârûn 939, 405, 735; —-ı Kârûn'a nâ'il 1103; —-ı mîrî 611, 840; —-ı mudahhar 352; —-ı mukayyed 511, 513, 515; —-ı mukata'a 372, 693; —ına bir zarar gelmeyerek 993; —ına igtirâr 1107; —ına tama'an 846, 1020; halkın —ını dolandırarak 1086; — kaydı 1069; — kuvveti 400; —lar 761, 942, 1130, 1254; —larının igtinâmı 1130; — olmuş 939; — salup 576

mâl-i hulyâ; giriftâr-ı 'illet-i — 42; maraz-ı — 1069; mübtelây-ı dâ'-i — 657

Malazgird; — Beyi 465; — Sancağı 999, 1000, 1002

Mâlikâne 400, 625, 765; ber-vech-i — 311, 524; fâ'izlü birer sehm — 179; — Halîfesi 668; — Halîfesi-yi sâbık 223

Mâlik Paşa (Piriştineli, Mîr-i mîrân, Köstendil Sancağı Mutasarrıfı, Üsküb Mutasarrıfı, İnebahtı Sancağı) 162, 297, 431, 1048, 1248, 1255

Mâliyye; kuvvet-i — 62, 797; mecâmi'-i — 799; — Kalemi cânibi 434; — Tezkireciliği 160, 224, 580, 1256; — Tezkireciliği Vekâleti 224; — Tezkirecisi-yi sâbık 160

Malta 240, 344, 746; — tarafı 176

Maltepe 207, 1105; — Karyesi (Üsküdar verâsında) 1118

ma'lûl 933

ma'lûmât 74, 345, 347, 357; hafî — 1053; —-ı 'âmme 1040; —-ı mezkûre 846

mâlzeme 871, 943, 1041, 1043, 1056, 1109; —-i binâ 960; —-i hirâset 719; —-i inşâ 1005; —-i sâ'ire 680; —-i tab' 996; —-i temsîl 996; —-i zirâ'at 719; —ler 1197; — tedârükü 1066

mâ-melek 293; —den geçüp 1102; kâffe-i —leri 733; —lerini fedâya âmâde 1269; —lerinin defteri 732

Mamervan Sancağı (Çıldır Eyâleti'nde) 745

Mamorto'da tuzla ve balık gölü 995

ma'mûr 762, 851, 865; istikmâl-i vesâ'il-i —iyyet 718; —iyyet 726; —luğ 726; — olma 718

Ma'mûriyye Kazâsı (İç-il Sancağı'nda) 313

ma'nâ 21, 24, 26, 45, 83, 197, 245, 267, 292, 295, 308, 340, 353, 355, 364, 400, 436, 449, 573, 597, 669, 693, 715, 776, 869, 911, 925, 933, 1017, 1053, 1067, 1080, 1082, 1088, 1094, 1109, 1155, 1195, 1204, 1205; bî-— 22, 35, 278, 302, 500, 615, 809, 1022; hafî — 180, 1025; hakîkat-i — 180, 280; i'tizâr-ı bî-— 983; mâdde-i bî-— 342; mülâhaza-i 'aks-i — 529; sevâd-ı bî-— 272, 925; uygunsuz bir — 926; vehm-i bî-— 73; —dan 'ârî 250; —lar 594, 720, 1052, 1071, 1133; —ları remz ederek 1102; bir — veremediğinden 1067; —y-ı âhar-ı dakîk 1126; —y-ı âhar-ı hakîkî 1126; —y-ı hakkaniyyet-nümâ 353; —y-ı kâmil 361; —y-ı sa'âdet-'atâ 380; —y-ı şerîf 479, 684

manastır 1211, 1215, 1228, 1227; —ı merkûm 1046; —lar 1046, 1215; — râhibi 1215; — uğruna 961

Manastır 286, 988; — Kā'im-makamı 983; — vilcûhu 983

manav 154

manavele sürüp 1231

manca beraber ta'bîri 1260

mancınık 14

mânde; furû-— 1104; pes-— 99, 223; — Ağası 917; — behâneleri 173; — lakırdıları 1285; güzeşte —ler 440; — ta'yînleri 440; — tertîbi 402

ma'nevî 181; ceng-i — 41; te'alluk-ı — 294; — a'dâ 273; esbâb-ı —yye 180; serâ'ir-i —yye 180

ma'nîler 154

mankal 603

mankır; meskûk —lar 882; — sikke darb etmeğ 882

mansıb 52, 59, 93, 163, 193, 212, 230, 231, 294, 308, 309, 331, 373, 418, 509, 535, 539, 560, 565, 629, 642, 665, 674, 688, 692, 693, 699, 765, 826, 827, 828, 862, 867, 884, 885, 996, 1011; ber-vech-i — 159; hafîf — 827; hâline münâsib birer — 212; hasr-ı — 231; nemâlu — 322; nemâluca — 827; pûyende-i — 179; te'bîd-i — 192; vüs'atlü — 826; — ashâbı 698; —-ı Meşîhat-i evvelîleri 605; —-ı mezbûr 429, 711; —-ı mezkûr 401, 581, 628, 828, 1007, 1087; —-ı Nekâbet 159, 710; dûn —lar 322; müncez-i sitte —lar 214; —lar 294, 516, 826, 828, 862

mansûbe 1040, 1041; —-i satranc-ı devlet-hâne 989; —ler 275

Mansûriyye (kebîr kapaklu kalyon) 1226

mantık; kavâ'id-i —ıyye 975; halka-bend-i müzâkere-i — u makal 114

Manto Gramatik (Mantho Gramatiko, Tepedelenli 'Ali Paşa'nın adamlarından) 990

Manuk (Ermenî tâ'ifesinden, 'Alemdâr Paşa sarrâfı) 164, 165, 166

manya; cünûn-i — nev'i 503

mâr; fem-i — 197; şeh-i —ân 829; — der-hemyân gibi 298; —-ı ser-i bürîde 134; —-ı ser-i bürîde-âsâ 50; —-ı sermâ-dîde 99, 925; —-ı sermâ-dîde-âsâ 114; —-tıynetân 148

marangoz/marankoz 899, 1066

Mar'aş 162, 699, 768, 872, 929; belde-i — 212; — Beylerbeyisi 442; — Eyâleti 698, 751, 879; — Eyâleti dâhili 768; — Eyâleti'nde vâki' elviye alay-beyileri 465; — Eyâleti'nde vâki' kazâlar 369; — Müftüsi 619; — nevâhîsi 872, 879; — Sancağı kazâlarının a'yânı / hükkâmı / mütesellimi 520; — sipâhiyânı 417; — Vâlîsi 740, 751, 769, 872, 879, 880, 921, 945, 1077, 1141, 1146; — Vâlîsi-yi sabık 906, 698

maraz 233, 256, 600, 1008, 1027, 1288; esnây-ı — 1009; esnây-ı şiddet-i — 199; —-ı 'aşk 375; —-ı cüzzâm 136; —-ı dîvânegî 67; —-ı mâl-i hulyâ 1069; —-ı mecbûl 192; —-ı merkûm 568; —-ı mevt 230, 589; —-ı mezbûr 567; —-ı mühlik-i nev-zuhûr 1157; —-ı mühlik-i vebâ 578; —-ı sârî 540; —-ı tâ'ûn 566, 590; —-ı tâ'ûn-i sârî 777, 833; —-ı tanîn 859; —-ı ümm-i sıbyân 959; —-ı vâkıd gibi 282; —-ı vebâ 568, 599

ma'reke 361, 478; esnây-ı — 355; meydân-ı — 222, 273; —-gâh 392; — indifâ'ı 328

Mardin 782; — Sancağı'nın erbâb-ı tîmârı 946; — Sancağı'nın eşkinci zu'amâsı 946; — yolu 928

Margirit (Fransız kıralları ndan Onbirinci Luyiz'in zevcesi hemşîresi) 822

Margirit (İngiltere Kıraliçesi) 822

ma'rifet 14, 32, 37, 52, 58, 85, 279, 394, 419, 441, 460, 461, 477, 517, 519, 520, 612, 639, 728, 764, 769, 775, 777, 785, 803, 833, 845, 856, 865, 891, 912, 914, 917, 924, 930, 931, 960, 1003, 1005, 1031, 1032, 1054, 1078, 1086, 1110, 1123, 1126, 1196, 1197, 1206, 1208, 1210, 1214, 1216, 1219, 1275; 'arz-ı kâlây-ı— 784; ehl-i — 409; inzımâm-ı —759, 996, 1103; istihsâl-i — 202; me'âsir-i — 9; mekâdîr-şinâs-ı — 212; sâhib-i — 419, 609; tahsîl-i — 941; verziş-i — 661; —-i bendegâne 785; —-i hâkim-i şer' 790; —-i remel 666; —-i şer' 402, 743, 759, 833, 896, 899, 936, 1003, 1146; —-i şerî'at 759; —-i şer'-i enver 414; —-i şer'le deftere alınarak 1210; —-i Şeyhulislâmî 664; —-i vefk 666; envâ'-ı —ler 87; —ler 443, 460, 467, 468, 517, 557, 680, 844, 1086

marinerlik; Donanma-yı hümâyûn sefînelerinde — 1242

Marmara 148; — Adası 89; — halîci 1271

Mârpîç şâl 301

Marsilya Şehri 210

ma'rûzât 175, 285, 522, 641, 650, 651, 678, 696, 777, 891, 1151; —-ı mezkûre 1212; —-ı vâride 654; — mefâhîmi 325

masaliyyât 39

mashara 307n; —-i Firengistân 232; —lıklar 197

maskat-ı re's 539, 1043

maslahat 29, 31, 53, 57, 65n, 66n, 82, 91, 92, 94, 96, 97, 100, 101, 118, 125, 133, 165, 173, 175, 177, 186, 206, 247, 256, 262, 328, 330, 339, 344, 355, 357, 404, 407, 503, 530, 532, 536, 545, 552, 612, 614, 615, 632, 647, 677, 684, 700, 732, 774, 780, 782, 787, 793, 794, 805, 807, 831, 853, 862, 864, 873, 874, 883, 884, 888, 912, 913, 917, 933, 968, 1011, 1013, 1014, 1016, 1025, 1026, 1039, 1040, 1060, 1072, 1134, 1136, 1156, 1165, 1197, 1221, 1286, 1287; 'adem-i mülâhaza-i 'âkıbet-i — 37; akdem-i — 275, 503, 562; ashâb-ı — 191, 234; a'zam-ı — 277; ba'de hıtâmi'l-— 889; ba'de itmâmi'l-— 206, 1095; ber-muktezây-ı — 535; bîrûn-i siyâk-ı — 1131; cerîde-i — 859; hakîkat-i — 537, 843; hasbe'l-— 242, 702, 839, 172; havâle-i — 133; hıtâm-ı — 248, 358, 417; hulâsa-ı — 646; îcâb-ı — 332, 356, 1205; icrây-ı — 1204; ihtimâl-i itmâm-ı — 98; il-tizâm-ı — 677; istihlâf-ı — 639; itmâm-ı — 179, 295; kabûl edecek — 1230; keşf-i — 847; lâzime-i — 906, 1128, 1264; melzûm-i siyâk-ı — 130; mizâc-ı — 1104; mûcib-i ıtıtidâd-ı — 861; mukaddimât-ı — 275; muktezây-ı — 246, 376, 443, 594, 828, 839, 843, 889, 917, 928, 940, 964, 1096, 1098, 1106; muvâfık-ı — 1252; mülâhaza-i 'âkıbet-i — 145; mülâhaza-i verây-

ı — 533; münâfî-i — 192; müsteb'ad-i dâ'ire-i ru'yet-i — 1027; müteммim-i — 194; müzâkere-i — 244, 356; nefs-i — 938; netîce-i — 137; nezâketlü — 1068; perîşânî-i — 938; pîş-kadem-i tarîk-ı — 186; re's-i — 173; rişte-i — 1040; ru'yet-i — 156, 466, 656; ser-rişte-i — 935; siyâk-ı — 934; su'âl-i — 812; sûret-i — 185, 208, 526, 720, 1239; sûret-i râbıta-i — 917; sühûlet-i — 614; şedd-i 'adud-i — 206; ta'vîk-i — 614, 1025; tahkîk-i — 57, 718, 847; taklîb-i — 265; tatbîk-i — 1094; tedbîr-i e'âzım-ı — 924; tefhîm-i — 73; tekdîr-i ashâb-ı — 182; teklîf-i temşiyet-i — 97; tekmîl-i — 174; temâm-ı muktezây-ı — 358; temdîd-i — 614; temşiyet-i — 249; teshîl-i — 339, 901; usûl-i — 246; vâcibe-i — 206; vâkıf-ı — 1057; vehâmet-i encâm-ı — 723; yeğin-i pergâr-ı — 531; —-ı cesîme 735, 1020, 1039; —-ı cüz'iyye-i mahsûsa 144; —-ı fetret 151; —-ı Hicâziyye 394; —-ı keşmekeş 527; —-ı küllî 904; —-ı lâzime 951; —-ı me'mûre 838; —-ı merkûme 91; —-ı mezbûre 573, 826; —-ı mezkûre 343, 782, 832, 958; —-ı musâlaha 173; —-ı mübâreke 72; —-ı müşkile 376; —ın 'acemisi 858; —-ı nâ-hakk 613; üss-i esîs-i —-ı nâ-sezâ 49; —ın hakîkati/künhü 1286; —ın sıhhati 1146; —-ı resmiyye sûreti 614; li-—in 1062; a'zam-ı —lar 507; nezâketlü —lar 1068; —lar 98, 100, 132, 233, 646, 753, 995, 1078, 1200; — münâza'ası 334; — müzâkeresi 859

Maslahat-güzâr 90, 91, 243, 334, 336, 340, 343; — dostumuz 242; —-ı mersûm 92; —-ı mûmâ ileyh 342, 343; —lığ 98

masraf 646, 911; idâre-i — 234; —-ı Şehriyârî Kitâbeti 494, 581, 1256; — Kitâbeti 159

Mastaki Mukâta'ası 806

ma'sûm; dem-i — 152; mizâc-ı —âneler 674; —-i merkûm 659; —-i pâk 484; —u'l-fu'âd 558

matar; nüzûl-i — 390

matbah; — Emâneti 159, 201, 234; — Emîni 1201; —-ı 'âmire 908; —-ı 'âmire Emâneti 201, 494, 698; —-ı 'âmire Emîni 201, 494, 1169; derûn-i —-ı hafâ 130

Mat Beyi 979, 980, 981

matbû' 607; etvâr-ı nâ-— 352; kavâlib-i — 98; —-i tab'-ı hikmet-neb'-i cenâb-ı Şehriyârî 646

mâtem; tertîb-i alay-ı —-i hüzn-efzâ 253

matematîk; 'ulûm-i —iyye 19, 22

matla'; terceme-i — 1070; mine'l-— ile'l-makta' 358

matlab 403; 'arz-ı — 949; ba'de husûli'l-— 1200; hasr-ı — 1221; tahsîl-i — 1018; —-ı a'lây-ı tabî'î 35; —-ı bâtınî-i musammem 621; —-ı dîrîn 68; ehass-ı —ları 973

ma'tûh 194; hatâ'-i mes'ele-i hükm-i — 195

mat'ûn 599, 600; —en 540; —en şehîd 13; —en vefât/fevt 581; —e olmuş 584; — eşhâsa mukârebet 579; — olanlar 541

mavna/mavuna; kebîr —lar 814; —lar 384, 1113

Mavromolos nâm Rûm kenîsesi (Rumeli-kavak Hisârı'na; yarım sâ'at mesâfede) 1064

Mavroyolo Karyesi (Eğriboz Sancağı'na tâbi' Badracık Kazâsı karyelerinden) re'âyâsı 1147

mayna 354; kuru sıkı — topları 387; hevâ biraz — vermek 1226

Mayoraklic [=Margëlliç] Kal'ası 995

Mayör; — Ceneral 1062; —ler 393

mazarrat 21, 37, 85, 186, 205, 243, 244, 259, 295, 339, 357, 402, 563, 576, 577, 578, 678, 726, 851, 853, 892, 898, 909, 934, 1075, 1182, 1207, 1215, 1217, 1243, 1264; 'ayn-ı — 39; 'azîmü'l-— 470; envâ'-ı — 895; —dan tevakkî 1126; eşirrâ —ı 310; ihtiyâr-ı — 250; mûris-i — 1022; mü'eddî-i — 646; rencîde-i — 211; —-ı 'âmme 1189; —-ı a'dâ 74, 434, 521; —-ı devlet 296; —-ı eşkıyâ 1047; —-ı mezkûre 276; —-ı seyi-i te'addîler 192; —-ı gayr-i mahsûre 244; —-ı nâ-mütenâhî 242; kat'-ı —lar 895; —lar 242, 245, 250, 530, 536, 772; —lu 1040, 1271; —sızca 357

mazbata 336, 616; —-i devlet 353

ma'zeret ibrâzı 1130

mazgal; —lar 1119; — tarzında pencerelü 1191

Mazhar Efendi; bk. Mustafa Mazhar Efendi (Bozoklu, Re'îsülküttâb-ı Rikâb, Çavuş-başı, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî, Şıkk-ı Evvel Defterdârlığı)

mazlûm 730, 842; kalb-i —ân 130; —-i fedâ 122; ahz-ı intikâm-ı —în 977; —lar 968

Mazlûm Ağa (Sadr-ı a'zam bin-başılarından) 386

ma'zûl 9, 166, 199, 218, 233, 356, 441, 509, 513, 573, 636, 674, 685, 699, 829, 919, 926, 1023, 1036, 1104; —en 8, 757; —ün hükûmeti 513

me'âbir; kat'-ı — 477; muhâfaza-i — 486

me'âdin 776; Emânet-i — 465; menâfi'-i — 466; — Emîni 847, 929, 1019; —-i hümâyûn 205, 286; —-i hümâyûn Emâneti 651, 657, 1019; —-i hümâyûn Emîni 753, 921, 928, 954, 955, 1141; —-i hümâyûn Emîni Vekîli 327; —-i hümâyûn kazâları 287; —-i hümâyûn müḥakkâkı 955; —-i mütenevvi'a 435; —; elvâh-ı —iyye 41; — Ka'im-makamı 465; — tarafı 929

me'âl 9, 205, 342, 343, 347, 400, 469, 575, 576, 594, 616, 667, 705, 752, 772, 775, 777, 787, 801, 811, 861, 864, 869, 881, 905, 924, 932, 943, 968, 983, 989, 1005, 1006, 1014, 1016, 1030, 1045, 1053, 1057, 1070, 1072, 1109, 1118, 1142, 1147, 1164, 1182, 1190, 1199, 1203, 1204, 1221, 1245, 1248, 1277, 1290, 1291; bî-— 1148; hatm-i makâl-i isâbet-— 184; hulâsa-i — 336, 339; mülâhaza-i — 446; müstefâdü'l-— 95; müttehidü'l-— 1228; pezîrây-ı — 98; —-âşinâ 107; —-i hâl 1033; —-i hezeyân-misâl 1070; —ince 9, 435, 586, 588, 591, 606, 656, 781, 793, 818, 862, 863; —-i inhâ 1138; —-i makal 130; —-i necât-iştimâl 836; —-i sadâkat-iştimâl 457; —-i tahrîrât 1149; —-i terceme 1204; —ler 355; —î-yi hasbihâl 868

me'ârif 14, 16, 41, 212, 996, 1127, 1188; kadr-i — 501; müteवakkıf-ı — 592; müzâkere-i — 1101; —-i 'ulûm 202; —-i nefîse 202; —-i 'ulûm 202; şân-ı —-nişân 9; —-şinâsân 662

me'âş 333, 395, 458, 485, 727, 812, 816, 900; cihet-i — 299; dîk-ı — 109, 814; mazîk-ı medâr-ı — 212; mülâhaza-i — 89; zîk-ı — 637; cihet-i —-ı efrâd-ı halâ'ik 38; —ının i'tâsı 1267; —lar 60,

109, 871, 899; cihât —ları 89; —ları hisâb 899; — tahsîs 1125; — ta'yînî 84

mebâhis 182, 273, 975; temhîd-i — 974; —-i mühimme-i hendese 617; —-i mühimme-i mesâhiyye 617

mebâlig 555, 694, 840, 1086; der-kîs kalan —-i kesîre 1188; —-i mahsûsa 899; —-i mezkûre 915

meblağ 560, 694; —-ı bâkî-i merkūm 694; —-ı merkum 942, 1011; —-ı mezbûr 358, 916; —-ı mezkûr 791, 798, 825, 1011, 1147

mecâlis 129, 278, 526; —-i bahs-i müsâleme 171; tarh-ı —-i ebhâs-ı dûrâ-dûr 130; —-i hall ü 'akd 1094; —-i insler 607; —-i kibâr 819; —-i küberâ 196; —-i meşveret 348, 1074, 1093, 1095, 1189; —-i meşveret-i hâssa 72; —-i mezbûre; —-i muhâverât 340; —-i muhtelife 1066; —-i müte'addide 76; —-i müzâkerât 77, 340; —-i şûrâ 197, 259, 1093; —-i şûrây-ı 'ulemâ 1094; —-i şûrây-ı vüzerâ 1094

meclis 72, 83, 92, 95, 100, 101, 131, 150, 184, 194, 202, 335, 336, 341, 357, 529, 530, 665, 902, 968, 1129, 1132, 1176, 1277; def'-i — 607, 948; ehl-i — 974, 1132, 1244; hâzır bi'l— 1243; huzûr-ı — 330, 379, 607; mesned-ârây-ı — 1095; sûret-i — 531, 532; tenşît-ı — 197; — aralığı 620; —-i âhar 175; —-i 'âlem-i nâ-sâz 916; ittifâk-kerde-i —-i cem'iyyet 260; —-i evvel 174; —-i evvel mülâkatları 174; —-i hatîr 811; —-i hümâyûn 142; —-i Ka'îm-makāmî 1104; —-i meşveret 329, 358, 378, 405, 607, 911, 1081, 1142, 1161, 1205, 1206, 1230, 1238, 1239, 1270, 1275; —-i mezkûr 1160; —-i mükâleme 90, 93, 174, 175, 176, 341, 835, 549; —-i mükâleme 'akdi 336; —-i Mülûkâne 1072; —-i müşâvere 333, 860; —-i müzâkere 1261; —-i neşât-efzâlar 812; —-i neşât-enîsler 799; —-i Sadr-ı a'zamî 84; —-i sâlisleri 175; —-i sırrânî 1161; —-i şer' 769, 922; —-i şûrâ 326, 330, 339, 356, 528, 1052, 1111, 1127, 1167, 1174, 1183, 1197, 1244; —-i şûrây-ı uhrâ 128; —-i ülfet 952; —-i ünsiyyetler 712; —-ler 197, 202, 212, 1034, 1281; — olunup 242

mecnûn 194, 733, 1068, 1134; hezeyân-ı —ân 504; ef'âl-i —âne 665; —âne 158, 195; — diyen 585; —-i mersûm 942; —iyyet 1134; âkıl sûretinde —luğa mübeddel 984

mecrûh 134, 222, 274, 288, 290, 274, 382, 408, 733, 789, 850, 961, 1026; —en 865, 1265; —lar 145, 291; —un yâresine tîmâr etdirerek 970

Meczûmlar Tâb-hânesi 813

Meçobolo (Elmâs Ağa'nın babası Metchobono) 1278, 1279

medâris 841; idâre-i — 196; —-i 'ilmiyye tevcîhâtı 167; —-i tıbbiyye 793

meddâh 188; mânend-i —ân 22; —ân 20

medenî; mizâc-ı ictimâ'-i — 1028

Medhî Efendi (Teşrîfâtcı, Cebeciler Kitâbeti) 223, 224

Medîne 789; Hısn-ı —-i mutahhera 603; —-i mutahhera Kazâsı 497; —-i mutahhera Muhâfızı 886; —-i münevvere 691, 692, 705, 765, 789, 886, 888, 889, 894, 902, 918; —-i münevvere hâdim ü hâkimi 548; —-i münevvere havâlîsi 789; —-i münevvere Kadısı 225, 462, 601, 737, 751, 920, 1018; —-i münevvere Kadısı Efendi 919; —-i münevvere Kazâsı 605, 630, 713, 829, 901, 902, 919, 1018; —-i münevvere Mevleviyyeti 8; —-i münevvere Pâyesi 617, 666, 711; —-i münevvere'nin kilîd-i sa'îdi 657; —-i münevvere-i Rasûl 603; fütûhât-i —-i münevvere şükrânesi 600; miftâh-ı —-i Rasûlullâh 604; mefâtîh-i kufûl-i Hısn-ı —tü'r-Rasûl 603

medrese 587, 600, 605, 618; —-i mezkûre 268, 574; —-i mü'ebbede 572; —ler 809; —-nişîn 409, 808

Mefârikîn Sancağı (Diyârbekir Eyâleti'nde) 1000

mefâsid 41, 611, 859, 818, 992, 1016, 1251; envâ'-ı — 803; esâs-ı — 818; kavl-i —-âsâr 45; —-i 'azîme-i şe'âmet-encâmı 594; ilkây-ı —-i bî-şümâr 328; mevâdd-ı —-ihtivâ 194; —-i kâside 1287; —-i menkūle 509; iddi'â-yı —-i mübtenâlar 535; evzâ'-ı —-intümâ 192; ef'âl-i —-iştimâl 68; —-i şettâ 819

mefhâret 588; bâ'is-i — 27; hıdmet-i mücibü'l— 690; iktisâb-ı — 82

mefhûm 28, 356; hulâsa-i — 288; mazhar-ı — 840; —ât 1204; —dan 'ârî 250; —-i evrâk-ı ma'hûde 183; —-i hakāyık-ı mersûm 355; —-i hatt-ı hümâyûn 216; —-i 'ibâre 1164; —-i kitâb 1163; —-i muhâlif 521; —-i münîf 760; —-i müsellem 802; —-i sadâkat-iştimâl 457; —-i siyâk-sencân-ı fertût-i cihân 15; —-i tahrîrât 351, 376; —-i tahrîrleri 219

meflûc 1025; —en 1024

mefrûşât 418, 583, 1056, 1225; —-ı âlûde 579; —-ı girân-mikdâr 198; —-ı Mülûkâne 664

mefsedet 416, 477, 563, 729, 967; 'alem-efrâz-ı — 788; ashâb-ı — 717; def'-i şurûr-i erbâb-ı — 827; hem-'ınân-ı — 735; icrây-ı — 563; ilkây-ı — 1036; kal'-ı — 413; kam'-ı — 413; kemîn-i — 1154; menşe'î-yi erbâb-ı — 815; ru'esây-ı — 388; semmiyyet-i nâvek-i — 439; tarîk-ı islâh-ı — 1031; teskîn-i galeyân-ı dîk-i — 39; zamîrlerinde merkûz olan — 285; —-i milliyyeler 535; —-kâr 912; —-kârân 730; —ler 459, 732; —-pîşeler 707

Megri/Mekri; — A'yânı 316; — Kazâsı 264

mehâbet 42, 86, 100, 924; velvele-endâz-ı — 205; —-bahş-ı sudûr 480; —-efzây-ı sudûr 1247, 1278; —-fezâ 26; —i bî-ma'nâ 301; —-i fazîletler 182; mehâfet-i —-i mesned-i Sadâret 99; —-i nutk-ı hazret-i Şehriyâr-ı Cem-iktidâr 1072; —lü 76; mantûk-ı —-mevsûk 768; —-rîz-i sahîfe-i sudûr 1244; —-rîz-i sahîfe-i sünûh 1214; —-rîz-i sudûr 564, 695, 700, 706, 732, 744, 752, 757, 761, 767, 769, 775, 813, 826, 838, 906, 913, 919, 935, 1014, 1083, 1177

mehâdîm; 'âlî-cenâb-ı — 157; perverde-i na'îm-i — 206; perverde-i nâz-ı — 206; mu'tâd-ı —-i 'âlî-nijâd 558; fazîlet-i ekser-i —-i kirâm 433

mehâret 21, 48, 52, 57, 232, 359; bî— 140, 502; icrây-ı — 139; izhâr-ı — 632; lâf-i mezîd-i — 864; tahsîl-i — 419, 637, 1035; —ler 1176; —lü 1040; — tahsîl etmiş amiral/kapudan/re'îsün fikdânı 1272

mehâzîr 42, 60, 183, 334, 337, 1004, 1088; envâ'-ı — 1127; —-i 'azîme 193
mehleke 1068; —-i cebânet 124; —-i dilîrâne 119; —-i 'uzmâya düştürmek 1125; —-i 'uzmâya sevk eder yollu 1123
Mehmed ('Ali Güzel-zâde, Göl Kazâsı'nda) 317
Mehmed (Ağa-yı Sipâhiyân-ı Dergâh-ı 'âlî) 81
Mehmed (Ağzıaçık/Ağzıaçığ, Ahıshalu'nun ocaklu ağavâtından, Kapucu-başı, Çıldır Eyâleti'nde kâ'in Hertvis Kal'ası muhâfazasına me'mûr) 744, 745, 937; — hevâdârları 745; —'in başında olan erâzil/haşerât 745
Mehmed (Cezâyirli, İzmir'deki müfsidlerden) 769
Mehmed (Duhânî, Kırcali, İzmir'deki müfsidlerden) 769
Mehmed (el-Hâc, Segbân-başı, Yeniçerileri Ağası Vekîli) 362, 364, 365
Mehmed (Genc, Sürmene Kazâsı sâkinlerinden mefsedet-pîşe) 707
Mehmed (Hacı, Kara-kullukcu, İzmir'deki müfsidlerden) 769
Mehmed (Hâfız-oğlu, Niğde'de sâkin) 316
Mehmed (Konyalı, İzmir'deki müfsidlerden) 769
Mehmed (Pâspân-başı, İzmir'deki müfsidlerden) 769
Mehmed (Pûlâd-hâne Serdârı) 319
Mehmed (Saka-zâde, Trabzon ağavâtından) 319
Mehmed (Seyyid, Germiyân-zâde Hacı Mustafa'nın büyük oğlu) 312
Mehmed (Sultân, Şeh-zâde-i nûr-misâl) 673
Mehmed (Türkanlı-oğlu, Delil-başı) 955
Mehmed (Yahyâlu Voyvodası) 370
Mehmed 'Âbid Efendi (Nûrullah Efendi-zâde, Süleymâniyye Müderrisi, Kazâ'-i Yenişehir-i fenâr) 217
Mehmed Ağa (Ali Paşa'nın silahdârı) 613
Mehmed Ağa (Behrâm Paşa Kethudâsı, kapucu-başılardan, 'Ulûfeciyân-ı yemîn Ağalığı) 1257
Mehmed Ağa (Bozkır şeyhlerinden, Bozkır A'yânı) 520
Mehmed Ağa (Cebeci-zâde, Lefke'de) 312
Mehmed Ağa (Cizye Baş-bâkî Kulluğu, Cizye Baş-bâkî Kulluğu Vekâleti) 224
Mehmed Ağa (Çuneli-zâde, Hacı, Re'îsü'l-a'yân, Harburut vücûhundan) 313
Mehmed Ağa (Dağdeviren-oğlu/zâde, Edirne Bostancı-başısı, Kapucu-başı, Edirne A'yânı) 152, 318, 390, 437, 486, 773, 801, 804
Mehmed Ağa (Deli, Segbân-başı) 362
Mehmed Ağa (el-Hâc, Gediklü) 846
Mehmed Ağa (Eligüzel-zâde, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Kastamonu Sancağı Mütesellimi) 463
Mehmed Ağa (Eyyûbî Deli Eyyûb Ağa-zâde, Mîrahûr-i Evvel) 30, 31
Mehmed Ağa (Hacı, Kapucu-başı, Eski-zağra Kazâsı A'yânı, Niğbolu Kal'ası'nda Emîn-i Binâ) 727, 728, 780
Mehmed Ağa (Hacı, Kapucu-başı, Teke Mütesellimi) 190, 519, 604
Mehmed Ağa (Hacı, Ser-seksoncu Pâyesi, Rakka A'yânı) 254
Mehmed Ağa (Haydaranlu 'Aşîreti Ser-kerdesi) 999
Mehmed Ağa (Hazînedâr) 733
Mehmed Ağa (Hotinli, Kapucu-başı, Silahdâr Ağası, Bostancı-başı) 773
Mehmed Ağa (Hudâvendigâr Mutasarrıfı İbrâhîm Paşa Kethudâsı, Kapucu-başı) 1257
Mehmed Ağa (İskenderiyye Muhâfızı, Ser-bevvâbîn) 388
Mehmed Ağa (Kâtib-zâde, Kapucu-başı, İzmir Voyvodası) 312, 1203
Mehmed Ağa (Kul Kethudâsı, Segbân-başı, Yeniçeri Ağası) 135, 143, 199, 200, 218, 660
Mehmed Ağa (Mehmed Sa'îd Hâlet Efendi'nin Mehter-başısı) 755, 782
Mehmed Ağa (Menteşa Mütesellimi) 1218
Mehmed Ağa (Mîrahûr, nemek-be-harâmdan) 638
Mehmed Ağa (Mültezim tâ'ifesinden) 846
Mehmed Ağa (Paşa, Devrekânî Kazâsı'nda sâkin) 316
Mehmed Ağa (Seyyid, hâssa silahşörlerinden) 1154
Mehmed Ağa (Topuz-zâde, Kapucu-başı, Kethudâ, Başbuğ) 1270
Mehmed Ağa/Paşa (Kandıralı, Mîr-i mîrân, Livâ'-i Çorum) 146, 157, 163, 164, 165, 166, 200, 312, 505, 631
Mehmed Ağa/Paşa (Kara, Topcu-başı, Sipâhîler Ağası, Ser-bevvâbîn, Büyük Mîrahûr, Vezîr, Ak-deniz Boğazı Muhâfızlığı, Biga Sancağı Mütesellimliği) 509, 962, 1078, 1099, 1107, 1191, 1195, 1250, 1254, 1271, 1291
Mehmed Ağa/Paşa (Seyyid, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Hurşîd Paşa'nın sâbıkda hazînedârı, Ser'asker Paşa'nın kethudâsı, Vezîr, Selânik ve Kavala sancakları, Mora Eyâleti) 1012, 1048
Mehmed 'Alemdâr (Çavuş-oğlu, Eski-zağra Kazâsı firârîlerinden) 728
Mehmed 'Ali Ağa (Boşnak-zâde, Na'llu-hân A'yânı) 312
Mehmed 'Ali Bey (Ruscuklu Çelebi Efendi-zâde, Silistire Mütesellimi Yılık-oğlu Süleymân Ağa üzerine ta'yîn) 263
Mehmed 'Ali Paşa (el-Hâc, Vezîr, Mısır Vâlisi) 298, 310, 388, 393, 524, 578, 633, 634, 657, 664, 689, 705, 789, 814, 830, 860, 908, 914, 1066n, 1149, 1176, 1269
Mehmed 'Ârif Efendi ('Arab-zâde, Şeyhulislâm) 26
Mehmed 'Ârif Efendi ('Uryânî-zâde, bâ-Mûsıla-i Süleymâniyye Gevher-hân Sultân Medresesi Müderrisi, Kazâ'-i Üsküdar) 777
Mehmed 'Ârif Efendi (es-Seyyid, Haremeyn Teftîşi Baş-kâtibi, Hâmise-i Süleymâniyye,

Hânkâh-ı Ka'riyye Müderrisi, Galata Kadısı, Haremeyn Müfettişi) 704, 906

Mehmed 'Ârif Efendi (Hâce-zâde, Edirne Kadısı) 1142

Mehmed 'Ârif Efendi (Kıbrısî-zâde, Süleymâniyye müderrislerinden, İmâm-ı Sânî-i hazret-i Şehriyârî, Havâss-ı refî'a Kazâsı, İmâm-ı Evvel-i hazret-i Şehriyârî) 1004, 1288

Mehmed 'Ârif Efendi (Murâd Efendi-zâde, Mekke Pâyesi, Bursa Kadısı, Mekke Pâyesi) 813, 1258

Mehmed 'Ârif Efendi (Müderris-zâde, Enderûn'dan çırağ olma, Hâmise, Koca Mustafa Paşa Müderrisi, Yenişehir-i fenâr Kazâsı) 662

Mehmed 'Ârif Efendi (Seyyid, Mektûbî hulefâsından, Gediklüler Kitâbeti, Sâlyâne Mukâta'acılığı) 159, 580

Mehmed 'Ârif Efendi/Bey (Halîl Hamîd Paşa-zâde, mevâlîden, Mîr, Havâss-ı refî'a Kadısı, Mısır Kadısı, Medîne-i münevvere Pâyesi, İstanbul Kadısı, Anadolu Pâyesi, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askerliği Pâyesi) 217, 634, 666, 689, 737, 792, 850, 1048

Mehmed 'Âsım Efendi (Köprülü-zâde, Mîr, Müsıla-i Süleymâniyye, Sinân Paşa Medresesi Müderrisi, Kazâ'-i Üsküdar) 703

Mehmed 'Atâ'ullah Efendi (Sadreddîn-zâde hafîdi, Şeyhulislâm-ı sâbık Dürrî-zâde Efendi Mektûbcusu, Galata Kadısı, Edirne Pâyesi) 666, 764

Mehmed 'Atâ'ullah Efendi (Seyyid, birâder-zâde-i Şeyhulislâmî, Yenişehir-i fenâr Kazâsı) 679

Mehmed 'Atâ'ullah Efendi (Seyyid, Haremeyn Mukâta'acılığı Pâyesi, Kethudâ Bey Kitâbeti) 196, 223

Mehmed 'Atâ'ullâh Efendi (Şânî-zâde, Müsıla-i Süleymâniyye der-Çorlu Medresesi Müderrisi, Kazâ'-i Havâss-ı 'aliyye, 'Abd-i 'âciz-i bî-nevâ, 'Abd-i ahkar, 'Abd-i az'af, 'Abd-i bî-iktidâr, 'Abd-i Hakîr, 'Abd-i kalîlü'l-bidâ', 'Abd-i kemter, 'Abd-i nâ-çâr, 'Abd-i nâ-çâr-ı gayret-kâr, 'Abd-i nâ-tüvân, 'Abd-i za'îf, 'Abd-i zelîl, 'Âciz-i bî-kem, Fakîr, Fakîr-i bî-mecâl, Hakîr, Muharrir-i Ahkar, Muharrir-i Hakîr, Müverrih-i Hakîr, Müverrih-i nâ-tüvân, Veka yi'-nüvîs-i hazret-i Şehinşâh-ı Gîtî-gîr) 3, 6n, 9, 13, 21, 23, 24, 27, 43, 60, 61, 66n, 153, 154, 202, 222, 275, 300, 307n, 308, 473, 489, 501, 538, 542, 572, 599, 637, 640, 643, 647, 703, 718, 726, 750, 783, 785, 799, 852, 956, 957, 974, 996, 997, 1006, 1008, 1015, 1024, 1037, 1046, 1064, 1066n, 1065, 1095, 1127, 1199n, 1219, 1228, 1242, 1248, 1261, 1281, 1293n; sâhil-hâne-i — (Orta-köy'de) 472, 637

Mehmed 'Avnî Efendi (Şıkk-ı Sânî Defterdârlığı) 159

Mehmed Behrâm Paşa (el-Hâc, Vezîr, Diyârbekir Eyâleti, Rakka Eyâleti) 829, 927

Mehmed Bey (Adana Mütesellimi Kapucu-başı Hasan Paşa-zâde Ahmed Bey'in kardeşi) 314

Mehmed Bey (Bostancı-başı-zâde, silahşorândan, Gurabâ'-i yesâr Ağalığı) 1257

Mehmed Bey (Boynu-eğri 'Abdullah Paşa-zâde Sa'îd Bey'in oğlu, Küçük Mîrahûr) 674

Mehmed Bey (Cihân-zâde) 314

Mehmed Bey (Dârendeli hafîdi, Kapucu-başı, Baş-bâkî Kulluğu) 161

Mehmed Bey (Hasan Paşa-zâde, Adana Mütesellimi) 732, 740

Mehmed Bey (İnce, Tersâne ru'esâsından) 114, 163

Mehmed Bey (Kiğı Mutasarrıfı) 840

Mehmed Bey (Kirenye A'yânı) 988

Mehmed Bey (Mîr, Seferli Kethudâsı, Silahdâr Ağa-yı Şehriyârî) 48, 158

Mehmed Bey (Şeyh-zâde hafîdi) 927, 928, 954

Mehmed Bölük-başı (şakî) 716

Mehmed Celâleddîn Paşa (Çapar-zâde, Sivas Vâlîsi, Haleb Vâlîsi, Mar'aş Vâlîsi, Eyâlet-i Erzurum, Şark Cânibi Ser'askeri, Adana Vâlîsi, Mar'aş Vâlîsi ve ilhâkan Rakka Vâlîsi) 560, 565, 602, 653, 698, 699, 705, 740, 751, 758, 786, 787, 881, 930, 946, 950, 953, 966, 970, 1146

Mehmed Dervîş; bk. Dervîş Mehmed Efendi (İmâm-ı Evvel-i Sultânî, Rumeli Kadı'askeri)

Mehmed Ebu'l-hayr Efendi (Şerîf Efendi-zâde, es-Seyyid, Şâm-ı şerîf Kadısı, Medîne-i münevvere Kadısı) 662, 713

Mehmed Efendi ('Abdülkerîm Efendi dâmâdı, Muhâsebe-i evvel, Şıkk-ı Sâlis) 159

Mehmed Efendi (Anbâr Kâtibi) 1169

Mehmed Efendi (Çehârşenbeli, Hâce-i Şeyhulislâmî, Hâmise ile Süleymâniyye der-Çorlu Müderrisi, Yenişehir-i fenâr Kazâsı, Şâm Mutasarrıfı/Kadısı) 575, 944, 1018

Mehmed Efendi (Dîvân Kâtibi) 888

Mehmed Efendi (Hâce, Kütahya Müftîsi) 694

Mehmed Efendi (Kadı-zâde, 'Alâ'iyyeli, mevâlîden, Emîn Paşa-zâde Mîr Emîn Efendi'nin hocalarından) 202

Mehmed Efendi (Kırımî, Müsıla-i Süleymâniyye, Kılıc 'Ali Paşa Müderrisi, Kuds-i şerîf Kadısı, Kazâ'-i Mısr-ı Kahire) 167, 777

Mehmed Efendi (Kütahyavî, Müsıla-i Süleymâniyye, Sultân Selîm Müderrisi, Kuds-i şerîf Kazâsı) 1019

Mehmed Efendi (Mollacık) 'nin mahdûmu 605

Mehmed Efendi (Segbân-başı) 1102, 1103, 1277

Mehmed Efendi (Seyyid, Birecik Müftîsi) 791

Mehmed Efendi (Seyyid, Hazîne Kethudâsı) 48

Mehmed Efendi (Seyyid, merhûme Vâlide Sultân Kethudâsı) 851

Mehmed Efendi (Seyyid, Nüzûl Emîni) 173, 177

Mehmed Efendi (Sopa-salan, Yazıcı-i esbak) 645

Mehmed Efendi (Vardarî Şeyh-zâde, Şâm-ı şerîf Kadısı, Anadolu Pâyesi, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Pâyesi, şeyh-i fânî-i tarîk-ı 'ulemâ) 303, 475, 539, 558, 713, 928, 929, 954

Mehmed Emîn (Rûznâmce-i Evvel) 81

Mehmed Emîn 'Azmî Efendi (Safâ'î-zâde, İstanbul Mukāta'acılığı) 1257

Mehmed Emîn Behîc Efendi (es-Seyyid, ed-Defterî) 81, 228, 229, 633

Mehmed Emîn Bey (Feyzî Bey-zâde, Emânet-i Defter-i Hâkānî) 698, 738

Mehmed Emîn Efendi ('Abdullah Efendi-zâde, Nakīb-i sābık, es-Seyyid, İstanbul Pâyesi, İstanbul Kadısı, Anadolu Pâyesi) 600, 636, 710, 764

Mehmed Emîn Efendi ('Osmân Efendi-zâde, es-Seyyid, Hâmise, hâcegândan, Haleb Kadısı, Medîne-i münevvere Kazâsı, Şâm Kadısı) 600, 828, 901, 919

Mehmed Emîn Efendi (Berber-zâde, Halebü'ş-şehbâ Kadısı) 944

Mehmed Emîn Efendi (Burusevî, Kadı-zâde, 'Alî Paşa-yı cedîd Müderrisi, Kuds-i şerîf Kazâsı) 1004

Mehmed Emîn Efendi (Emîn Paşa-zâde, Sadâret-i Rumeli) 81

Mehmed Emîn Efendi (hâcegândan, Kassâb-başı) 701

Mehmed Emîn Efendi (Haffâf-zâde, Galata Kadısı, İstanbul Pâyesi) 418

Mehmed Emîn Efendi (Kazgānî-zâde, Hâfız, Mîrî Kātibi) 331

Mehmed Emîn Efendi (Muhzır-zâde, Üsküdar Kadısı, Kazâ'-i Edirne) 658

Mehmed Emîn Efendi (Musâhib Bekir Ağa-zâde, Üsküdar Kadısı, Anadolu Pâyesi, Sadr-ı Anadolu) 666

Mehmed Emîn Efendi (Seyyid, Târîhî Kātib Efendi hulefâsından, Kağıd-ı bîrûn Emāneti) 161, 224

Mehmed Emîn Efendi (Silahdâr-zâde, es-Seyyid, Mekke-i mükerreme rütbesi, Bilâd-ı erba'a Pâyesi, Burusa Pâyesi) 1003

Mehmed Emîn Efendi (Şıkk-ı Evvel Defterdârı, Matbah-ı 'âmire Emāneti) 201, 302

Mehmed Emîn Efendi (Torun-zâde, Haleb Kadısı, Şâm Kadısı) 68

Mehmed Emîn Efendi (Üsküdârî, Hâfız, Havâss-ı refî'a) 944

Mehmed Emîn Paşa (Erzurum Vâlîsi, Şark Cânibi Ser'askeri, Vezîr, Livâ'-i Diyârbekir) 533, 651

Mehmed Emîn Paşa (Niş Muhâfızı, Mîr-i mîrân, Livâ'-i Üsküb) 580

Mehmed Emîn Ra'ûf Bey (Rikāb-ı hümâyûn Defterdârı, Şıkk-ı Evvel Defterdârı) 653, 659, 688

Mehmed Emîn Ra'ûf Efendi (Ma'den Mukāta'acılığı) 223

Mehmed Emîn Ra'ûf Paşa (Sadr-ı a'zam, Teke ve Hamîd sancakları Mutasarrıfı, Eyâlet-i Diyârbekir, Kuds-i şerîf Sancağ, Âsaf-ı ekrem, mefhar-i vüzerây-ı cenāb-ı Şehinşāh-ı kadr-āşinā) 201, 784, 1019

Mehmed Emîn Recâyî Efendi (Küçük Kal'a Pâyesi, Tersâne Riyâset Vekâleti) 161

Mehmed Emîn Seyyidâ Efendi (Âmedî hulefâsından, Büyük Kal'a Tezkireciliği) 580

Mehmed Emîn Vahîd Efendi/Paşa (Seyyid, Devlet-i 'aliyye Murahhası, Re'îs-i Rikāb, Mevkufâtcı, Tevkî'î-i Dîvân-ı hümâyûn Pâyesi, Tersâne-i 'âmire Emînî, Tekeli-oğlu muhallefâtı kabzına me'mûr, Vezîr, Teke ve Hamîd sancakları Mutasarrıfı, Resmo Sancağı, Livâ'-i Hanya ve Kal'ası Muhâfızlığı, İftihâru'l-emâcid ve'l-ekārim, Câmi'u'l-mehâmidi ve'l-mekārim el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-Meliki'd-dâ'im) 84, 170, 171, 178, 179, 237, 238, 242, 244, 277, 278, 281, 348, 414, 581, 671, 674, 751, 1207; —'nin sâhil-hânesi 656, 670

Mehmed Es'ad Efendi (Âmedî hulefâsından, Büyük Kal'a Tezkireciliği) 224

Mehmed Es'ad Efendi (Hayâtî-zâde, Süleymâniyye Medresesi Müderrisi, Selânik Kazâsı) 779

Mehmed Es'ad Efendi (İsmâ'îl Efendi-zâde, Şeyhulislâm-ı Nu'mânî-makām) 587

Mehmed Es'ad Efendi (Muhyî-zâde, es-Seyyid, Mekke-i mükerreme Pâyesi, Burusa Kadısı, İstanbul Kadısı, Anadolu Pâyesi) 636, 750, 990, 1051

Mehmed Es'ad Efendi (Nûreddîn Efendi hafîdi, Mûsıla-i Süleymâniyye, Havâss-ı Refî'a Kazâsı) 167

Mehmed Es'ad Efendi (Şerîf, Şeyhulislâm-ı esbak 'Atâ'ullah Efendi'nin babası) 495

Mehmed Es'ad Medhî Efendi (Teşrîfât Kîsedârı, Küçük Kal'a Pâyesi, Teşrîfâtcılık hıdmeti) 196

Mehmed Hâdî Efendi (Küçük Kal'a Tezkireciliği) 580

Mehmed Hafîd Efendi ('Âşir Efendi-zâde, Sadr-ı Anadolu, Sadr-ı Rûm) 188, 510

Mehmed Hakkı Paşa (el-Hâc, Vezîr, Bahr-ı sefîd Boğazı Ser'askeri, Eyâlet-i Karaman) 84, 162, 168, 171, 177, 217, 242

Mehmed Hamîd Paşa (Halebli, Dimetoka'da merfû'u'l-Vezâre ikāmet) 586

Mehmed Hâmid Bey (Âmedî hulefâsından, Büyük Kal'a Tezkireciliği Vekâleti) 495

Mehmed Hâmid Efendi (Moravî-zâde, Mısr-ı Kāhire Kadısı, Mekke-i mükerreme) 679, 713

Mehmed Hâmid Efendi (Vak'a-nüvîs-i sâbık 'Âsım Efendi'nin mahdûmu, Seyyid, Baş-mukāta'acı) 1256

Mehmed Hasîb (hassa hasekîlerinden) 843

Mehmed Hayrullah Efendi (Seyyid, Şehr-emîni, Darb-hâne-i 'âmire Emîni) 934, 1052

Mehmed Husrev Paşa; bk. Husrev Mehmed Paşa (Vezîr, Bolu ve Koca-ili sancakları Mutasarrıfı, Vezîr, Kapudan, Kapudân-ı deryâ, Teke Ser'askerliği, Trabzon Vâlîsi)

Mehmed Husrev Paşa; bk. Husrev Mehmed Paşa (Vezîr-i dilîr-i mükerrem, Bosna Vâlîsi, Selânik ve Kavala sancakları, Diyârbekir Vâlîsi, Eyâlet-i Silistre Kal'ası Muhâfızı ve Tuna Sevâhili Ser'askeri, Varna Ser'askeri)

Mehmed 'İffet Efendi ('İzzet Bey-zâde, Mîr, es-Seyyid, Süleymâniyye Müderrisi, Yenişehir Kazâsı) 1019

Mehmed 'İzzet; bk. 'İzzet Bey (Benli 'Ârif Efendi-zâde, Beylikci-i Dîvân-ı hümâyûn, Murahhas-ı Sâlis)

Mehmed 'İzzet Bey (Pazarcıklı, Kağıd-ı enderûn Emâneti) 1257

Mehmed 'İzzet Efendi (Kiçeci-zâde, kibâr-ı müderrisîn-i kirâmdan, şâ'ir) 27

Mehmed 'İzzet Paşa (el-Hâc, Sadr-ı a'zam) 518, 578

Mehmed Mecîd Efendi (Kalyonî-zâde, Cedîde-i es-Seyyid Hasan-paşa Müderrisi, Mûsıla-i Süleymâniyye, Kazâ'-i Haleb) 167

Mehmed Mekkî Efendi (Şeyhulislâm); — kerîmesi hanım 813; — telhîsleriyle 203, 605, 685; —-zâde 663

Mehmed Murâd Efendi (Murâd-zâde, İstanbul Kadısı) 185

Mehmed Münîb Efendi (Hâce, es-Seyyid, ma'ârif-şekîb-i müderrisînden, İzmir Kadısı, Anadolu Pâyesi, 'Ayntâb'a sürgün) 52, 194, 496, 539, 566

Mehmed Münîb Efendi (Hâfız, Humbaracı ve Lağımcılar Kitâbeti) 160

Mehmed Nâ'ilî Efendi (Seyyid, Ganem Mukâta'acısı) 196

Mehmed Na'îm Ağa (Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Kıbrıs Muhassılı) 936

Mehmed Nazîf Bey (Yûsuf Paşa-zâde, İstanbul'a gönderilen tahrîr-i mezbûrun hâmillerinden, Selânik Kazâsı) 416, 679

Mehmed Necîb Efendi (Âmedî hulefâsından, Küçük Evkaf Muhâsebecisi, Büyük Kal'a Tezkirecisi, Küçük Kal'a Tezkireciliği Vekâleti, Mısır Vâlîsi Kapu Kethudâsı, Hâcegân-ı Dîvân-ı mu'allâ-erkândan, Cizye Muhâsebecisi, Anadolu Muhâsebecisi) 160, 495, 642, 651, 653, 689, 692, 700, 749, 893, 908, 1187, 1270

Mehmed Neş'et Efendi (Kethudâ Bey Kâtibi, Mâliyye Tezkirecisi) 160

Mehmed Nûreddîn Efendi ('Ali-zâde, Seyyid, Sadr-ı Anadolu, Sadr-ı Rûm) 511, 538

Mehmed Nûrî Bey (gediklü, 'Ulûfeciyân-ı yesâr Ağalığı) 1257

Mehmed Nûrullah Bey/Paşa (Halîl Hamîd Paşa-zâde, Mîr-i mîrân, Hudâvendigâr ve Eskişehir ve Koca-ili sancakları Mutasarrıfı, Livâ'-i Karesi, Avlonya Sancağı) 623, 751, 1012

Mehmed Nûrullah Efendi ('Ali-zâde, es-Seyyid, Sadr-ı Anadolu) 188

Mehmed Nûrullah Efendi (Halîl Paşa-zâde, Mîr, Galata Kadısı, Burusa Pâyesi) 220

Mehmed Paşa (Ağa, Kalafat Paşa-zâde, Seyyid Ahmed Efendi/Bey'in babası) 217, 230

Mehmed Paşa (Dubniçeli, Hacı, Mîr-i mîrân, Bosna Eyâleti'nde tahrîk ü ifsâda ictirâda) 1177

Mehmed Paşa (Ebû-merâk, Halebî Hamîd Paşa'nın enîştesi, Vezîr) 598

Mehmed Paşa (el-Hâc, Kara, Kapudân-ı deryâ) 197, 198, 220, 256, 320, 511

Mehmed Paşa (Melek, 'Abdülkadir Efendi'nin babası) 675, 920

Mehmed Paşa (Pilaslı) 325, 986, 1004, 1012, 1255; —'nın oğlu 162, 189

Mehmed Paşa (Seyyid, Hâfız, Mîr-i mîrân, Livâ'-i Hanya Muhâfızı) 217

Mehmed Paşa (Seyyid, Şerîf, Vezîr, Karahisâr-ı sâhib Mutasarrıfı, Midillü Muhâfızı, Eyâlet-i Diyârbekir) 162, 195

Mehmed Paşa (Seyyid, Vezîr, Misivri Muhâfızı) 324

Mehmed Paşa (Tepedelenli 'Ali Paşa-zâde Velî Paşa'nın oğlu, Mîr-i mîrân, Delvine Sancağı) 990, 995, 1278, 1279

Mehmed Paşa (Yanya Cânibi Ser'askeri Hurşîd Paşa'nın Kethudâsı, Mora Vâlîsi) 1115, 1141, 1154, 1177, 1263

Mehmed Râgıb Bey (İbrâhîm Paşa-zâde, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Mîr-i mîrân) 438

Mehmed Râgıb Efendi (Defter Emâneti Vekâleti, Şıkk-ı Evvel Defterdârlığı) 223

Mehmed Râgıb Paşa (Kara'man Vâlîsi, Vezîr, Mağnisa'da ikameti Balıkesri'ye tahvîl) 178, 1250

Mehmed Rahmî Efendi (Çerkes Beyi-zâde, Mîr, Mekke-i mükerreme Pâyesi, Burusa Kadısı, İstanbul Pâyesi) 220, 764

Mehmed Râ'if Efendi (Gümrükcü-zâde, Küçük Evkaf Muhâsebeciliği) 1256

Mehmed Râkım Efendi (Hâmise, Kemânkeş Kara Mustafa Paşa Müderrisi, Galata Kadısı, Müneccim-başı, Mekke-i mükerreme Pâyesi) 662, 1003

Mehmed Râşid Efendi ('Uryânî-zâde, Emîn-i Fetvâ, İsmihân Sultân der-Eyyûb Müderrisi, Mûsıla-i Süleymâniyye, Havâss-ı refî'a Kazâsı, Mekke Pâyesi, Fetvâ Emîni, İstanbul Pâyesi) 529, 601, 1258

Mehmed Râşid Efendi (Hammâmî-zâde, İstanbul Kadısı, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askerliği Pâyesi) 558, 813, 990, 1258

Mehmed Râşid Efendi (Kevâkibî-zâde, Selânik Kadısı, Müfettiş-i Şeyhulislâmî, Burusa Kazâsı) 628

Mehmed Refî' Efendi (Esîrî-zâde, Galata Kadısı, Kazâ'-i Mısır) 658

Mehmed Reşîd Ağa (silahşorân-ı hâssadan, Telhîsî-yi Sadr-ı 'âlî, Gurabâ'-i yemîn Ağalığı) 1257

Mehmed Reşîd Efendi (Humbaracı ve Lağımcılar Kitâbeti) 196

Mehmed Reşîd Paşa (Mîr-i mîrân, Menteşa Sancağı Mutasarrıfı) 727

Mehmed Rızâ Efendi (Mektûbî-zâde, Mûsıla-i Süleymâniyye, 'Âyişe Sultân Medresesi Müderrisi, Kazâ'-i Filibe, Havâss-ı refî'a Kadısı) 217, 628

Mehmed Rızâ Efendi (Murâd Efendi-zâde, Mekke-i mükerreme Pâyesi, Murahhas-ı Sânî,

Edirne Pâyesi, İzmir Kadısı, Kazâ'-i Şâm) 163, 601

Mehmed Rüşdî Efendi (Gedüklüler Kitâbeti) 581

Mehmed Rüşdî Efendi (Selânik'de sevk-i zehâyire me'mûr, Baş-muhâsebeci) 494

Mehmed Rüşdî Efendi/Paşa (kudemây-ı hâcegân-ı Dîvân'dan, Ka'im-makam-ı Rikâb, Vezîr, Anadolu Eyâleti, Silistire Vâlîsi, Vezîr, Niğbolu ve Vidin Muhâfızı) 573, 656, 674, 697, 714, 727, 730, 737, 771, 779, 839

Mehmed Sa'dullah Efendi ('Arab-zâde Efendi mahdûmu, Edirne Pâyesi, Burusa Kadısı, Mekke-i mükerreme Kadısı, İstanbul Kazâsı) 829, 1048

Mehmed Sa'îd Ağa (Silahşorân-ı hâssa'dan, Cizye Baş-bâkî Kulluğu) 161

Mehmed Sa'îd Ağa/Paşa (Ser-bevvâbîn, Ruscuk Mütesellimi, Vezîr, Silistire Vâlîsi) 795

Mehmed Sa'îd Bey (Rikâb-ı hümâyûn'da Kapucular Kethudâsı, Mîrahûr-i Evvel Vekîli) 437

Mehmed Sa'îd Efendi ('Osmân Efendi-zâde, Siyavuş Paşa müderrisi, Halebü'ş-şehbâ Kadısı, Kazâ'-i Mısır) 601, 1004

Mehmed Sa'îd Efendi (Kara Halîl Efendi-zâde hafîdi, Yenişehir-i fenâr Kadısı, Mekke-i mükerreme Pâyesi, İstanbul Kadısı, Anadolu Sadâreti Pâyesi) 476, 1048

Mehmed Sa'îd Efendi (Konevî, İmâm-zâde, es-Seyyid, Süleymâniyye Müderrisi, Kazâ'-i Galata) 167

Mehmed Sa'îd Efendi (Mendelyâtî-zâde, Cedîde-i el-Hâc Beşîr Ağa Müderrisi , Müsıla-i Süleymâniyye) 572, 574

Mehmed Sa'îd Efendi (Şıkk-ı Evvel Defterdârlığı) 689

Mehmed Sa'îd Efendi (Yahyâ-zâde, Havâss-ı refî'a Kadısı, Şâm Kadısı, Mekke-i mükerreme Pâyesi) 714, 1258

Mehmed Sa'îd Efendi (Yazıcı-zâde, es-Seyyid, Hâfız, Kuds-i şerîf Kadısı, Mısr-ı Kâhire Kadısı) 1004, 1222

Mehmed Sa'îd Efendi (Ziştovî Kazâsı Nâ'ibi) 839

Mehmed Sa'îd Galib Efendi (es-Seyyid, Sadr-ı a'zam Kethudâsı, Re'îsülküttâb, Muhâsebe-i evvel Vekîli, Murahhas-ı Evvel, Anadolu Kadı'askeri, İftihâru'l-e'âlî ve'l-e'âzım, Müstecma'u cemi'i'l-me'âlî ve'l-mefâhım, Zü'r-re'yi's-savâbi fi'l-me'âsir el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-Melîki'l-Kadir) 81, 90, 121, 150, 163, 208, 223, 244, 255, 279, 451n, 549, 659, 668, 1007; —'nin konağı 120; —'nin Mühürdârı 502, 504, 526, 546

Mehmed Sa'îd Galib Paşa (es-Seyyid, Sivas Vâlîsi, Çorum Sancağı Mutasarrıfı, Livâ'-i Yenişehir, Kırşehri Sancağı, Vezîr, Karaman Vâlîsi, Ankara ve Kenkırı sancakları Mutasarrıfı) 704, 768, 903, 1249

Mehmed Sa'îd Hâlet Efendi (Tevkî'î, Re'îsülküttâb-ı Rikâb-ı kamer-ziyâ, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî, Nişâncı) 265, 417, 454, 592, 698, 749, 755, 782

Mehmed Sa'îd Paşa (Süleymân Paşa-zâde, Bağdâd Vâlîsi) 739, 753, 754, 781, 782, 783, 788

Mehmed Sa'îd Tevfîk Efendi (Cem'î Efendi-zâde, Tahvîl Kalemi ketebesinden, Târîhcilik) 1257

Mehmed Sâdık Efendi (Âmedci, Ganem Mukata'acılığı, Büyük Tezkirecilik) 1256

Mehmed Sâdık Efendi (el-Hâc, Şânî-zâde) 8, 497

Mehmed Sâdık Efendi (Kethudâ-zâde, Pîr-i fânî, Sadr-ı Anadolu, Rumeli Sadâreti Pâyesi, Rumeli Kadı'askeri) 195, 712, 750

Mehmed Sâdık Efendi (Münîb Efendi-zâde, es-Seyyid, Hâmise-i Süleymâniyye, Hânkâh-ı Ka'riyye Müderrisi, Galata Kazâsı) 1019

Mehmed Sâdık Efendi (Tirevî-zâde, el-Hâc, Mısır Kadısı, Bilâd-ı erba'a, Kazâ'-i Üsküdar Pâyesi, Mahrec, 'Ayn-tâb Kazâsı) 750

Mehmed Sâdık Efendi (Top-hâne Nâzırı, Eshâm Mukata'acısı) 160

Mehmed Sâdık Efendi (Yûsuf Ağa-zâde, Vâlide Kethudâsî-yi esbak, Müsıla-i Sahn, Üsküdar Kadısı, Mîru'l-Hâc, Kazâ'-i Şâm) 63, 1004

Mehmed Sâlih Efendi (Cânibî, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî, Nâzır-ı Hubûbât, Ser-çavuşân-ı sâbık, Re'îsülküttâb, Nişâncı) 255, 302, 654, 779, 938, 1052, 1101, 1104, 1256

Mehmed Sâlih Efendi (Sâlih Efendi-zâde, Sadr-ı Anadolu, Pâye-i Rumeli) 665

Mehmed Sâlih Efendi (Tezkire-i Evvel, Depedelen'e me'mûr, Süvârî Mukabeleciliği) 1256

Mehmed Sâlim Paşa (Mîr-i mîrân, İsakcı Muhâfızı, Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi, Akşehir Sancağı Mutasarrıf, Muhâfız) 162, 305, 813

Mehmed Selîm Ağa/Paşa (Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Edirne Bostancı-başısı, Vezîr, Silistire Vâlîsi) 937, 956, 1047, 1096, 1148, 1150, 1171, 1203, 1206, 1208, 1233, 1249, 1277

Mehmed Servet Efendi (Sadr-ı Rûm-i esbak 'Atâ'ullah Efendi'nin mahdûmu) 607

Mehmed Seyyidâ Efendi (Beylikci-i Dîvân, Re'îs, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî, Barut-hâneler Nâzırı, Tersâne Emîni) 668, 881, 882, 935, 938, 990, 1052, 1086, 1105, 1193, 1209, 1271

Mehmed Sıddîk Efendi (Mısır Kadısı Tevfîk Efendi hafîdi, es-Seyyid, Edirne Pâyesi, Mısır Kadısı, Mekke-i mükerreme Pâyesi, Kazâ'-i Mekke-i mükerreme, İstanbul Pâyesi, Anadolu Pâyesi, Mekke-i mükerreme Kadısı, Nakîbü'l-eşrâf) 67, 395, 601, 630, 710, 711, 828, 976, 1087, 1088

Mehmed Sürûrî Paşa (Ordu-yi hümâyûn Çerhacısı, Haleb Eyâleti) 224

Mehmed Sü'adâ Efendi (Hakîm-zâde 'Ali Paşa hafîdi, Mîr, Medîne-i münevvere Kadısı,

İstanbul Pâyesi, Anadolu Pâyesi, Rumeli Pâyesi, Sadr-ı Rumeli) 601, 737, 751, 990

Mehmed Şâkir Ağa (Dergâh-ı 'âlî Yeniçerileri Ağası) 757

Mehmed Şerîf Efendi (Şerîf-zâde) 495

Mehmed Şerîf Paşa; bk. Şerîf/Şerîf Mehmed Paşa (Trabzon Vâlîsi, Karadeniz'in Anadolu sevâhili Ser'askeri, Vezîr, Çıldır Vâlîsi)

Mehmed Tâhir Efendi (Kadı-zâde, Kassâm-ı Sadr-ı Rûm, Mekke-i mükerreme Pâyesi, Yenişehir-i fenâr Kazâsı Nâ'ibi, Edirne Pâyesi, Yeni-şehir Kadısı, İstanbul Pâyesi) 666, 750, 829

Mehmed Tâhir Efendi (Mustafa Paşa-zâde, Mîr, Mısr-ı Kahire Kadısı) 711

Mehmed Tâhir Efendi (Tuğrâ-keş, Mektûbî-i Defteri hulefâsından, Hâslar Mukāta'acılığı Pâyesi) 1257

Mehmed Tâhir Efendi; bk. Tâhir Efendi (Köstendilî/Köstendilli, mükâlemeye me'mûr, Kadî-i İstanbul, Anadolu Pâyesi, Anadolu Kadı'askeri)

Mehmed Tâhir Paşa (Vezîr İbrâhîm Paşa-zâde, Vezîr, Resmo, Arnavud İskenderiyyesi Sancağı) 162, 225

Mehmed Tahsîn Efendi (es-Seyyid, Barut-hâneler Nâzırı, Ser-çavuşân-ı Dîvân-ı hümâyûn, Defterdâr) 51, 63, 81, 84, 101, 121, 122; —'nin hânesi 120

Mehmed Usta (Deli, müte'ayyinân-ı dûdmân) 1102

Mehmed Yektâ Efendi (Kethudâ Kâtibi) 1052

Mehmed Yûsuf (Mîrzâ, Buhârâ Hâkimi Haydar Şâh tarafından mahsûs nâme ile gelen sefîr) 833, 887

Mehmed Zeynel'âbidîn Efendi (Çelebi-zâde hafîdi, es-Seyyid, Üsküdar Kadısı, Nakîbü'l-eşrâf, İstanbul Pâyesi, Sadâret-i Anadolu Pâyesi) 601, 636, 675, 688

mehter; —-başı 755, 782; —-hâne 140, 464, 799; —-hâne-i 'âmire 464

mekâtîb 1184; —-i Fetvâ-penâhî 1168; —-i Sâmiye 680, 1138; —-i Ocak 314; —-i Sadâret-penâhî 1077

mekkâr 362; —e vuku'u 489; fâsidü'l-ezhân —lar 45

Mekke; —-i mübâreke 497; miftâh-ı mübârek-i —-i mükerreme 633; müjde-i tathîr-i —-i mükerreme 627; —-i mükerreme 162, 403, 690, 692, 713, 800, 801, 907, 914, 915; —-i mükerreme hâdim ü hâkimi 548; —-i mükerreme havâlîsi 909; —-i mükerreme Kadısı 418, 507, 710 , 711, 1048, 1087; —-i mükerreme Kazâsı 186, 497, 587, 630, 829, 1018; —-i mükerreme Mevleviyyeti 9; —-i mükerreme Muhâfızı 794, 800, 801; —-i mükerreme Pâyesi 159, 163, 185, 203, 220, 418, 433, 476, 497, 539, 601, 630, 636, 679, 689, 711, 764, 779, 813, 829, 973, 1003, 1258, 1280; —-i mükerreme rütbesi 1003; —-i mükerreme Şeyhu'l-Haremliği 690; —-i müşerrefe Pâyesi 418

Mekkî Efendi; bk. Mehmed Mekkî Efendi (Şeyhulislâm)

Mekkî ziyyinde 454

mekr 191, 318, 416, 453; havf-ı — 1008; mahv-ı — 416; pây-endâz-ı — 456; —-i a'dâ 460; —-i düşmen 456; —-i gûn-â-gûn 593; —-i igfâl 1032; —-i igrârlar 1032; —-ler 479

meks 280, 293, 298, 303, 474, 485, 512, 535, 632, 706, 814, 838, 844, 885, 893, 894, 994, 1023, 1081, 1098, 1130, 1161, 1184, 1223, 1248, 1266; recâ'en — 1284; tâb-âver-i — 206

Meksika Memleketi 16

mekteb; a'lâ — 1041; kebîr — çocukları 1139; sagîr — çocukları 1139; cesîm —-ler 1042; tedrîs etdikleri —-ler 1060; 'umûmî —-ler 1040; —-ler 1035; âlem —-leri 1041; 'âmme —-leri 1041; —-ler îcâd 1188; — pîş-gâhı 196

mektûb 33, 175, 193, 213, 243, 374, 379, 410, 527, 576, 578, 803, 834, 941, 1057, 1075, 1116, 1192, 1235, 1241; Fârisiyyü'l-'ibâre — 945; mühürlü —-844; terceme-i — 379; —-ât 18; —-cu 120; —-culuk hıdmetleri 608, 816; —-cu Vekîli 494; — gemisi 1213; mükâteb-i —-î 566; —-î 560, 607, 1256; —-i Âsafî 1191; —-î Efendi 213, 775, 783, 810, 816; —-î hulefâsı 159, 161, 186, 201, 224, 1256, 1257; —-î-i Defteri 224, 580; —-î-i Defterî hulefâsı 1257; —-î Sadr-ı 'âlî 223, 224; —-î-i Sadr-ı 'âlî Vekîli 166; —-i Ka'im-makāmî 1106, 1116; —-îler 808, 816, 817; —-îleri yamağı 1281; —-i mersûm 376; —-i mezbûr 1192; —-i müllâtafet-üslûb-i Âsafâne 954; —-î mürâselesi 954; —-i resmî 171; —-i Sadâret-penâhî 1097; —-i Sadr-ı 'âlî 1154, 1203; —-i Sâmî 1106, 1138, 1150, 1151, 1154, 1176, 1179, 1181, 1188, 1192, 1205, 1218; —-î-yi sâbık 860; —-î-yi Sadr-ı 'âlî 97; —-î-yi Şeyhulislâmî 666; —-i zâbıta-i kuyûd 291; —-lar 826, 950, 995, 1236, 1276; orta —-ları 1275; —-ların tercemeleri 1215

me'kûlât 172, 174, 176, 556, 652, 871, 909; cins-i — 137; levâzım-ı — 396; —-ı sâ'ire 1254

mel'anet 731, 752, 690, 1033, 1069, 1083, 1113, 1122, 1168, 1203, 1206, 1224, 1246; gûş-zed-i — 502; icrây-ı — 1208, 1209; niyyet-i — 638; ta'lîm-i — 1036; —-kâr 676; —-kârlar 691, 895; —-leri açığa çıkmış 1229

Melek-girmez Sokakı/Zokakı (Bağçe-kapusu kayık-hâneleri verâsında) 584, 657

melek; — inmiş 1082; —-ü'l-mevt 154

melhame; guzât-ı —-ârâ 273; meslaha-i — 152; —-i kübrâ 237; —-i kübrâ-yı tabûr-i a'dâ 327; —-i mezkûre 288

mellâh 56, 256, 678, 899, 1172, 1272; —-ân 56, 126; —-lar 540, 541, 1114, 1115, 1271; Anduralu Rûm —-lar 1054; Napolitan Firenk —-lar 1271; —-lık 1272; — tedârükü 1271

memâlik 15, 23, 72, 74, 75, 77, 78, 98, 210, 231, 232, 245, 246, 248, 260, 271, 275, 298, 305, 311, 318, 333, 365, 377, 440, 446, 447, 453, 505, 537, 543, 548, 554, 555, 556, 624, 653, 682, 725, 734, 745, 746, 747, 800, 802, 818, 835, 854, 882, 902, 909, 910, 961, 981, 991, 1000, 1059, 1063, 1075, 1076, 1129, 1155, 1160, 1161, 1165, 1188, 1200, 1213, 1264, 1274, 1285, 1287; derûn-i — 439, 1164; hıfz-ı — 355, 625; irâha-i sekene-i — 708; kıt'a-i —

75; muhâfaza-i — 310, 1197; nezâre-i ahvâl-i — 305; rabt-ı — 753; taşra — 1285; vücûh-i — 79; zabt-ı — 753, 978; — ehâlîsi 554; — hânedânları 76, 78, 79; — hem-civârı 249; —i âhar 1086; —-i bilâd-ı sâ'ire 259; —i mahrûse 30, 71, 188, 216, 240, 287, 296, 381, 447, 512, 596, 604, 635, 770, 910, 912, 913, 951, 1077, 1118, 1130; —-i mahrûse a'yânı 105; —-i mahrûse hükkâmı 1076; —-i mahrûse müstahfızânı 1076; —-i mahrûse sükkânı 39; —-i mahrûse ümerâsı 1076; —-i mahrûse zâbitânı 1076; —-i mahrûse-i Pâdişâhî 714; —-i mahrûse-i saltanat-ı seniyye 739; —-i mahrûse-i Şâhâne 909; —-i mahrûsetü'l-mesâlik-i Şâhâne 709; —-i metrûke-i mezkûre 554; zamîme-i —-i mevrûse 457; —-i mezbûre-i ma'mûre 23; —-i mezkûre 209, 248, 553, 554; —-i muhâlifu'l-edyân 677; —-i nâfi'ü'l-mesâlik 38; —i sâ'ire 311, 1200; —-i sâ'ire-i mahfûze 568; —-i şarkıyye 329; —-i vesî'a 147, 206; — me'âdini 909; — sekenesi 554; — vücûhu 78

memât 134; girifte-i inkisâf-i — 199

memhûr 564, 642; —lar 293

Memiş (Halîl-zâde, Hacı, Ordu-yi hümâyûn'a asker göndereceklerden) 313

Memiş (Şeyh Hacılu-zâde, Ordu-yi hümâyûn'a asker göndereceklerden) 313

Memiş Ağa (Gegbüze A'yânı) 874

Memiş Ağa (Kâlcı-zâde, Kapucu-başı, Trabzon vücûhundan) 319, 441, 461

Memiş Ağa (Tuzcu-oğlu/zâde, el-Hâc, Kapucu-başı, Rize A'yânı, Faş Muhâfızı, Başbuğ, Batum Kal'ası muhâfazası, Gönye Sancağı) 299, 328, 332, 533, 534, 751, 780, 788, 790, 796, 797

Memiş Efendi/Paşa (Arnavud, Çavuş-başı, Vezîr, Kā'im-makām, Sadr-ı a'zam) 85, 126, 156, 170, 230, 1178

Memiş Paşa (Vâlî-i Karaman Vezîr 'Ali Paşa'nın kethudâsı, rütbe-i Mîr-i mîrânî, Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi, Akşehir Sancağı) 536, 744

memleha 995

memleket 16, 82, 107, 164, 283, 305, 369, 552, 553, 729, 748, 821, 822, 842, 862, 970, 1028, 1043, 1046, 1047, 1059, 1062, 1146, 1160, 1161, 1162, 1163, 1164, 1204, 1218; dahl ü harc-ı — 909; derûn-i — 964; ehâlî-i — 372, 563, 564, 576, 625, 780, 870, 873, 875; fukarâ'-i — 931; hâkimü'l-— 343; hedâyây-ı — 349, 350; herc ü merc-i — 26; hıfz-ı — 35; idâre-i — 165, 657; idâre-i umûr-i — 1047; ihtilâl-i — 781, 904; ihtilâl-i şîrâze-i nizâm-ı — 770; inhilâl-i nizâm-ı — 839; ittifâk-ı ârây-ı vücûh-i — 759; kâlây-ı — 498; kat'-ı lisân-ı sükkân-ı — 860; mahabbet-i — 85, 208; mesâlih-i — 182; mizâc-ı — 106; muhâfaza-i — 1204; muhibbân-ı — 36; müntehây-ı — 311; müteferri' mehâmm-ı — 869; nizâm-ı — 870; nizâm-ı sâbıka-i — 769; rabt-ı — 326, 458, 516, 754; sekene-i — 466, 693, 708, 728, 758, 771, 772, 840, 881, 890, 904; sükkân-ı — 576, 729, 756; tahrîb-i — 909; takbîh-i — 97; tevsî'-i — 563; tevsî'-i erzâk-ı ehâlî-i — 38; umûr-i — 702, 729, 873; vücûh-i — 369, 447, 759; zabt-ı — 326, 458, 516, 754, 1062, 1211; zemm-i — 97; zu'afây-ı — 752, 781, 891; — ehâlîsi şehâdetlenmiş olmaları 695; tedbîr-i —-gîrî 970; — hâcesi 232; gayet-i hubb-i — hâssıyyeti 951; sâhib-i dîvân-ı —-i bulega 211; —-i ecnebiyye 23; —-i Hindistân-nazîr 971; ehâlî-i —-i İslâmiyye 111; —-i İslâmiyye 1217; —-i küffâr 61; —-i mezbûre 870; —in beşli neferâtı 1047; —-i Pâdişâhî 1047; —-i Sultânî 298; —-i Şâhâne 1190; —-i târîhi 23; 'aceze-i —ler 972; taşra —ler 913, 962; —ler 91, 209, 210, 464, 681, 746, 853, 1042, 1055, 1096, 1196, 1271; hasm-ı —leri 111; —lü 742, 970, 1161; — talebi 91

Memleketeyn 1096, 1111, 1112, 1204, 1265; — ehâlîsi 94, 553; —-i mezbûreteyn 94, 1078; — kapu kethudâları 1135; — şurûtu 594; — tarafı 1085; — umûru 1008; — voyvodaları 1060; — voyvodalarının nasbı 595; — voyvodalıkları 1036, 1101

memnû' 51, 241, 698, 760, 856, 913, 1137, 1217, 1264; —ât 856, 948; —ât-i mezkûre 856; lâzime-i —iyyet 960

memşâ na'leynlerinin tasmaları 943

me'mûl 622, 1008; fevka'l-— 208; gayr-i — 925; hasbe'l-— 91; nâ'il-i — 685; teveccüh-i nâ-— 656; —-i gayr-i ma'kûl 808; —-i hümâyûn 413; min-gayr-i —in 522; —-i Pâdişâhâne 524, 945; —-i Şâhâne 564

me'mûr 41, 84, 97, 132, 134, 137, 167, 217, 226, 233, 234, 238, 242, 244, 261, 262, 263, 266, 267, 269, 270, 276, 277, 283, 285, 291, 294, 295, 297, 298, 304, 306, 309, 310, 313, 317, 324, 326, 327, 329, 331, 332, 338, 346, 347, 373, 374, 378, 381, 386, 411, 413, 430, 431, 434, 438, 441, 442, 444, 446, 447, 448, 452, 453, 460, 461, 463, 465, 468, 469, 480, 482, 486, 487, 488, 492, 494, 498, 508, 521, 534, 537, 561, 562, 563, 564, 568, 576, 577, 581, 584, 642, 646, 652, 653, 654, 657, 661, 667, 669, 671, 680, 692, 694, 696, 697, 706, 710, 715, 716, 718, 720, 721, 728, 732, 740, 741, 743, 745, 746, 752, 757, 763, 765, 767, 768, 769, 772, 774, 780, 781, 782, 788, 790, 796, 798, 813, 827, 829, 830, 832, 833, 843, 855, 862, 871, 873, 874, 884, 891, 893, 894, 901, 906, 907, 909, 911, 915, 916, 917, 919, 921, 922, 928, 930, 935, 937, 943, 946, 950, 951, 952, 953, 958, 959, 963, 966, 976, 977, 986, 987, 993, 995, 1002, 1003, 1004, 1005, 1008, 1010, 1011, 1014, 1015, 1021, 1049, 1072, 1076, 1077, 1078, 1081, 1084, 1086, 1087, 1096, 1097, 1099, 1100, 1105, 1110, 1111, 1112, 1115, 1120, 1125, 1128, 1129, 1130, 1145, 1146, 1148, 1150, 1154, 1171, 1172, 1175, 1177, 1178, 1179, 1186, 1187, 1191, 1192, 1196, 1199, 1204, 1205, 1207, 1208, 1209, 1210, 1212, 1217, 1218, 1220, 1237, 1246, 1255, 1256, 1257, 1259, 1264, 1268, 1271, 1278, 1281, 1282, 1288; 'âzım-i savb-ı — 270; kabûl-i — 218; mahall-i — 827, 875, 1049, 1096, 1098; savb-ı — 163, 434, 774; semt-i — 411, 1195, 1270; ittılâ'-ı —âne 346; mesâlih-i —e 322; umûr-i —e 105, 268, 321, 700, 709, 736, 773, 1014; — efendiler 182; —en 242, 243, 674, 755, 770, 1245, 1250; —-i ahz 668, 669; —-i 'azîmet 417, 561, 597, 629; —-i cem'

643; —-i gayret 291; —-i hıdmet 572, 637; —-i ihrâc 371; —-i ihtimâm 291; —-i ikamet 45, 49, 220, 320, 414, 451, 488, 499, 507, 511, 512, 544, 566, 598, 623, 642, 651, 815, 832, 870, 959, 962, 990; —-i inzivâ 220, 451, 499, 507, 512; —-i irsâl 643; —-i isti'câl 597; —-i istîsâl 668; —-i istishâb 270; —-i kahr 629; —-i kıyâm 451; —-i ma'iyyet 396, 605, 649, 680, 922, 965; —-i meşveret 966; —-i mezbûr 49; mahall-i —-i mezkûr 267; —-i muhâfaza 692, 1076, 1185; —-i muhâfaza-i kışla 152; cem'-i —în 144; eyâdî-i —în 582; hücûm-i —în 756; savb-ı —în 442; —în 50, 100, 117, 276, 293, 295, 312, 325, 378, 387, 388, 407, 414, 415, 478, 569, 574, 583, 614, 615, 628, 630, 668, 672, 677, 679, 696, 703, 720, 742, 851, 908, 912, 922, 932, 945, 946, 958, 965, 985, 990, 993, 1001, 1014, 1048, 1069, 1084, 1225, 1275; —în-i mezkûrîn 314, 446, 774; —în-i sâ'ire 274, 276, 286, 287, 289, 1084, 1190, 1195; —în-i sâ'ire-i mümâ ileyhim 901; —în-i sâ'irîn 1234; —-i ta'kîb 387; —-i tanzîm-i sikke-i hümâyûn 711; —-i tenkîl 629; —-i tersîm-i sikke-i hümâyûn 711; —-i zabt-ı kazâ 669; hafî —lar 1014; mahall-i —lar 267, 286, 295, 806, 901, 921, 1084, 1183; mu'temed —lar 1087; mücerreb —lar 1087; —lar 177, 303, 324, 338, 389, 393, 396, 413, 441, 443, 444, 446, 464, 522, 524, 555, 564, 577, 696, 729, 738, 739, 744, 780, 789, 801, 850, 851, 885, 893, 903, 904, 910, 922, 931, 941, 946, 957, 975, 987, 993, 999, 1000, 1014, 1016, 1077, 1078, 1079, 1087, 1100, 1103, 1106, 1173, 1182, 1184, 1185, 1189, 1190, 1213, 1214, 1218, 1251, 1254, 1264, 1278, 1283; —lar ma'rifeti 285, 1086; —lar yedine giriftâr 1290; —-şüden 466, 487, 773, 920, 1263

me'mûriyyet 78, 107, 168, 233, 261, 262, 263, 277, 278, 283, 294, 297, 304, 305, 320, 324, 327, 329, 330, 331, 340, 348, 371, 373, 374, 399, 410, 418, 420, 442, 443, 444, 448, 453, 461, 463, 466, 472, 486, 487, 521, 534, 535, 564, 570, 577, 598, 642, 718, 729, 755, 780, 827, 832, 844, 846, 847, 881, 901, 948, 950, 966, 967, 968, 990, 1005, 1006, 1012, 1065, 1066, 1097, 1098, 1130, 1150, 1153, 1178, 1181, 1187, 1193, 1195, 1196, 1264; bî'l-— 401; cihet-i — 261, 262; dâ'ire-i usûl-i — 97; edâ'-i — 401, 442, 452, 1066; hasbe'l-— 649, 673; hılâf-ı — 912; ibtidây-ı — 708; icrây-ı — 261, 262, 297, 303, 317, 461, 994, 1205, 1221; icrây-ı levâzım-ı — 524; idâre-i — 966; îfây-ı — 320, 436, 652, 653, 700, 1229; îfây-ı lâzime-i — 993, 1192; istî'câl-i — 964; istîklâl-i — 523; itmâm-ı — 642, 967, 1049; lâzime-i — 584, 1097; mahall-i — 97, 393, 627, 754, 782, 1178; muktezây-ı — 231, 304, 371, 372, 397, 420, 434, 466, 523, 534, 669, 689, 706, 728, 772, 782, 900, 901, 994, 1153, 1154, 1230; müterettib-i 'uhde-i — 912; savb-ı — 411; sûret-i — 435, 901, 1230; ta'cîl-i — 327; tafsîl-i — 1131; tahvîl-i — 485, 486, 757, 950; ta'lîm-i — 327; te'kîd-i — 311, 487; tecdîd-i — 516; temâm-ı muktezây-ı — 792; 'uhde-i — 1075; usûl-i — 1196; ümmîd-i itmâm-ı — 97; vazîfe-i — 1122; — emri 330, 1096, 1206; —-i cedîde 93; —-i cesîme 691; —-i mezkûre 262, 310, 575, 832, 871, 1146; —-i sâbıka 575, 1130; îfây-ı lâzime-i —ler 993; mebânî-i —ler 264; —ler 40, 263, 311, 312, 313, 317, 324, 420, 438, 441, 442, 452, 462, 516, 521, 522, 564, 576, 739, 746, 755, 774, 1128, 1172, 1179, 1214, 1268

men' 78, 98, 125, 276, 301, 302, 306, 407, 414, 415, 464, 468, 469, 507, 530, 552, 568, 585, 697, 714, 739, 751, 762, 809, 815, 821, 823, 832, 856, 857, 910, 951, 984, 1001, 1029, 1032, 1086, 1111, 1118, 1123, 1141, 1142, 1161, 1213, 1217, 1218, 1227, 1236, 1237, 1252, 1253, 1261, 1264, 1267, 1275; mü'eddî-i — 639; —-i esbâb-ı zâhiriyye-i harîk 852; —-i eşrâr 691; —-i fesâd 691; —-i fevâhiş 584; —-i küllî 596; —-i mudâraba 471; —-i sarrâfân 909; —-i sirâyet 119; —-i tesallut 136

menâbir 377, 635, 892

menâfi' 14, 66n, 400, 405, 624, 725, 727, 798, 827, 854, 859, 909, 960, 1042, 1160, 1288, 1289; matla'u'l-— 673; mecma'-i — 1042; —-i 'âmme 38; —-i 'azîme 14; —-i cesîme 1038; —-i diğerân 977; —-i hafiyye 962, 1080; —-i hâssa 1080; —-i kesîre 56; —-i kişver 975; —-i külliyye 399; —-i mahsûsalar 536; —-i me'âdin 466; —-i 'uzamâ 1025; eser-i —me'âsir 664

menâkıb 691; —-ı kerâmât-ı 'avâkıb-ı evliyây-ı mübeşşer 15; —-i hurûb 100; —-i şecâ'at 100

menâre; — gibi derûnu nâ-hemvâr 200; —ler 585, 1067

menâsıb 51, 161, 163, 198, 413, 580, 581, 647, 661, 698, 748, 926, 934, 1225; kıllet-i hâsılât-ı — 109; silsile-i — 166; tebeddül-i — 847; tevcîhât-ı — 217, 602; nemâlu — dâ'irelerine intisâb 827; — erbâbı 1159; —-ı ağavât 294, 580, 1257; —-ı 'âliye 294, 1026; —-ı bâkıyye 294, 698; —-ı celîle 44; —-ı Devriyye 829, 1019; —-ı Dîvâniyye 51; —-ı 'ilmiyye 475; —-ı 'ilmiyye ashâbı 793; —-ı kudât 1188; —-ı külberây-ı hâcegân 698; —-ı mezkûre 644; —-ı sâ'ire 161; —-ı tarîk-ı 'ilmiyye 1257; —-ı tevcîhâtiyye 1257; —-ı ulemâ 658; —-ı vüzerâ 658, 699, 791, 926; —-ı vüzerâ'-i 'izâm 1255; müstagnî-i —-ı zâhiriyye 933

Menâsik-i Hacc ('Aliyyü'l-Kārî'nin eseri) 500

menâzil 137; —-i ağnıyâ 140; —-i mesâkîn 140; —-i mütte'addide 943; —-i Şeddâdî-nümûn 939

Mendelcin Kasabası (Bağdâd mukata'âtından) Mukata'ası Zâbiti 788

Menekşe Kal'ası (Mora'da kâ'in) 1289

Menemen 1236; — İskelesi 1184; — Kasabası 314; — sâhili 1236; — Voyvodası 1235

menfâ 51, 52, 59, 157, 188, 193, 197, 374, 410, 544, 566, 697, 736, 743, 756, 757, 763, 811, 813, 839, 843, 844, 860, 875, 879, 880, 919, 923, 935, 1170, 1201, 1224, 1280; âzâde-i kayd-ı — 843; 'âzim-i savb-ı — 927; kayd-ı — 842; kurbiyyet-i — 1170; mahall-i — 9, 819; tahvîl-i — 499, 757, 1081; tebdîl-i — 374, 566, 1170, 1224; —lar 763; —y-ı mezkûr 764

menfa'at 21, 23, 31, 38, 85, 111, 112, 245, 318, 432, 459, 464, 746, 836, 952, 1014, 1042, 1043, 1093; 'azîm — 404; celb-i — 1076, 1235; cerr-i — 215, 330, 530, 825; hıdmet-i pür-— 1127;

kesîrü'l— 14; küllî — 215; min-ciheti'l-— 246; müstelzim-i ba'zı — 1114; tahsîl-i — 125, 563; vesîle-i celb-i — 909; cerr-i — 'arzı 233; —-i 'âmme 144, 1042; —-ı 'azîme 910; —-i 'azîme-i galebe 209; —-ı devlet 296; hiyel-i celb-i —-i dünyeviyye 186; —-i emr-i siyâset 739; —-ı külliyye 851; —-i mahsûsa 38; —-i mevcûde 1042; —-i mu'ayyene 1039; —-i Müslimîn 784; —lü 596

Menfûh Mehmed Bey (Mısır'daki ru'esây-ı fesâddan, Sûdân Vilâyeti'ne firârları melhûz) 394

Mengenli Aşcı 1224

menhiyyât 87, 366

menkabe; sâhib-i —-i sâbık 505

Menkalya/Mengalya; — sulara 269; — tarafları 256, 287, 291

Menlik A'yânı 459

menn; bi—ihi'l-Mevlâ 456; bi—ihî Te'âlâ 294, 304, 306, 314, 430, 444, 453, 690, 703, 741, 1251; esbâb-ı — 723

mensûhât; — aklâmı 441; — Alay-beyi 438

mensûrât 609; —-ı mustalaha-i mu'akkıde 11

menşûr 93, 231, 661, 1002; —-i cedîd 457; —-i hümâyûn 457; —-i nâşiru's-sürûr-i Vezâret 297; —-i Vezâret 297; —lar 1004

Menteşa; — Kazâsı 1218; — Mütesellimi 1218; — Sancağı 727; — Sancağı kazâları 1207; — Sancağı kazâlarının hükkâmı 761; — Sancağı kazâlarının zâbıtânı 761; — Sancağı Mutasarrıfı 727, 774; — Sancağı Mütesellimi 312, 518

menzil 122, 198, 302, 359, 483, 690, 838, 920, 935, 939, 940, 966, 1105, 1138, 1244; gafil-i refi'u'l— 979; —-be-menzil 213, 1002; tedbîr-i — hasleti 513; —-i a'zel 660; —i kapusu 1108; —-i mezkûr 939; —-i sagîr 129; — kayıkları 1149, 1214; — mesârıfı 612, 727; — ta'lîmleri 837; kebîr — topları 1216

mer'î 22, 42, 240, 241, 323, 324, 413, 726, 827, 1039; şerâyit-i —yye 913; usûl-i —yye 355, 747; —yyü'l-hâtır 45; —yyü'l-kavl 37

merâk; 'illet-i — 141, 792; — derecesinde mevsûs 168; —-ı müzmine-i mehleke 136

merâkib 506; —-i 'ubûr 503; —-i murûr 503; —-i ticcâr-ı İslâm 98

merâm 278, 577, 614, 1159, 1170; ber-vech-i — 312; ber-vefk-ı — 92; dest-i temşiyet-i — 99; ecell-i — 396; gıbbe husûli'l— 298; hulâsa-i — 74; husûl-i — 46; icrây-ı — 128, 406, 1088, 1184; ifâde-i — 638, 1102; istifsâr-ı aksây-ı — 131; makziyyü'l— 586; matmah-ı — 233; müsâ'ade-i — 513; nâ'il-i — 967, 1013; savb-ı — 435; sipâriş-i teblîğ-i — 123; tahsîl-i — 747; tenzîl-i akdem-i — 530; tervîc-i — 1025; —-ı bâtıl 1285; —-ı bâtıllar 1286; —-ı fâsid 1287; —-ı habâset-encâmlar 958; —-ı hayret-irtisâm-ı Mülûkâne 690; —ın husûlü 434; —-ı Pâdişâh-ı İslâm 692; ehass-ı —lar 973; müntehây-ı —lar 1036; —lar 265, 614; — üzere iş görilemeyeceği 461

merâsim 800; icrây-ı — 318, 346, 634, 1016; izhâr-ı — 366; —i devlet 179; —-i dostî 945; —-i hazm 399; —-i ihtiyât 399, 922; —-i ittifâk 533; icrây-ı —-i 'izzet 634; —-i kemân-keşî 837; —-i mihmân-nüvâzî 848; —-i muhâbere 321, 324, 533; —-i mutâva'at 458; —-i mükâtebe 324; —-i pürsiş-i hâl ü hâturları 171; icrây-ı —-i sem' u tâ'at 402, 1072; —-i sıdk 458; —-i 'ubûdiyyet 144; —-i yek-cihetî 945

merâtib; câlib-i — 500; hasbe'l— 669; ittifâk-ı — 73; —-i 'adîde 334; —-i 'âliye 73; —-i 'âliye ashâbı 933; —-i 'âliyeleri 198; —-i defâyin 102; —-i dünyeviyye 35; 'alâ —ihim 83, 649, 954, 992; —-i i'dâd 271; —-i vâlâ 40; mübtedî-i evvel-i kademe-i — ü me'âric 605

mercân; — çıkaran bî-çâreler 723; —-ı ahmer tesbîh 350; —lu Cezâyir-kârî tüfeng 350

Mercân Ağa (Dârü's-sa'âde Ağası) 30

merd 1088; —âne 222, 247, 382, 534, 789, 931, 950; —âne muhârebe 578; —âne mukâbele 1234; —âne yürüyüş 479; —ân-ı ciğer-dârân 137; —ân-ı merd-efgenân-ı meydân-ı ceng 506; —ân-ı meydân-ı ceng/vegā 1031; izhâr-ı —î 995; —-i 'ârif 1101; —-i be-nâm 139; —-i bî-cürm 150; —-i ciğer-dâr 219; —-i da'vâ 1139; —-i dirâyet-kîş 105; —-i meydân-ı şîr-gîrî 222; —-i nâdir 307, 455; —-i nazîd 1166; —-i sâhib-i gayret 480; —-i şüc'ân 505

merg 1046, 1060, 1061; —-zâr 689; —-zâr-ı cinân 689

merhamet 757, 781, 844; bâb-ı — 745, 1117; havâle-i sâmi'a-i — 140; hâllerine —en 880; —en 269, 279, 880, 1250, 1285; —e şâyân 813; —i Mülukâne 1278; —ler 1236; —-rîz-i sudûr 694, 880

merkeb; palanlı —e binmeleri 1237

Merkebciler-kapusu (Sultân Bâyezîd Câmi'i kurbünde) karşusu 156

Merkûze (Kastamonu Sancağı'nda) 315

mermer; sahârî-i — 17; —e kazılmış 593; cesîm — kıt'alar 475

mersâ 146; —y-ı Kasım-paşa 574; —y-ı Tersâne-i 'âmire 486; —y-ı niyyet-i mekrûheler 678

mertebâniler; havz gibi — 1261

Mervân (—-ı bed-nâm, Emevî Halîfesi) 638

merz-dârân 835

mesâ'ib 233, 855, 1038, 1043

mesâcid 381, 447, 567, 579, 817, 891, 1128, 1251; beş vakitde —de cemâ'ate müdâvemet 855; — havîleri 719

mesâfe 223, 340, 392, 402, 435, 436, 477, 987, 1015; —-i ba'îde 433; —ler 435, 556; — mahalleri 553

mesâhiyye; mebâhis-i mühimme-i — 617

mesâkin 553, 953, 965, 1245; menâzil-i — 140; —-i cîrân 119; — süpürülüp pâk tutulmak 568; istihzâr-ı suver-i şu'ûnât-ı — ü mesâlik 305

mesâlih 91, 233, 240, 256, 297, 555, 561, 717, 763, 866; a'zam-ı — 454; kesret-i — 1109; tabî'at-ı — 302; —-i 'azîme 1042; —-i berriyye 900; —-i cesîme 197; —-i cesîme-i devlet 651; —-i cüz'iyye 1094; ru'yet-i —-i dâd ü sitâd 863; —-i devlet 302; —-i devleteyn 40; —-i düvel 250; —-i ehâlî 728; —-i fukarâ 728; —-i

Hicâziyye 690; —i 'ibâd 729, 681, 1136; —i İran ru'yeti 329; —i lâzime 772, 789, 1185; —i me'mûre 322; —i mekrûhe 46; —i memleket 182; —i mülkiyye 150; —i mültezime 265; tefavvuk-ı emvâc-ı —i sa'be 201; —i sâ'ire 552; —i seferiyye 523; —i seniyye 90; —i şettâ 234; —i 'uzmâ 1094, 1147; —i ümem 250; —ler 285

mesârif 293, 332, 358, 458, 554, 658, 714, 738, 775, 831, 857, 960, 1011, 1145, 1160, 1193, 1239; idâre-i — 942; medâr-ı — 270, 1019; —ât 798; —ât-ı külliyye 1269; —ât-ı vâkı'a 994; —i 'âcile 1269; —i berrîde kesret 1222; —i devlet 624; —i havâyic 144; —i kesîre 1244; —i külliyye 1244; —i külliyye-i seferiyye 344; —i lâzime 344, 727; —i levâzım 144; —i sâ'ire 1147; —i vâkı'a 1110; —i zâ'ide 1105; —i zarûriyye 1154

mescid; —i Câmi'-i bî-vakf 1144; cum'a kılınır —i şerîf 590

Mescid-i Aksâ ebniyesi 932

Mescid-i şerîf (Mekke-i mükerreme'de kâ'in) vasatı 914

mesel 22, 169, 308, 359, 365, 437, 511, 578, 598, 715, 737, 868, 881, 943, 947, 982, 997, 1029, 1044, 1108, 1133, 1140, 1202, 1260; mümâsil-i — 840; misl-i — 439, 608; —i meşhûr 762; —i misli 1112; —i mu'teber 1260; —i müstahsen 1260; —ince 528, 532, 684, 841; —ine mümâsil 1132

meserret 479, 671, 887, 926, 927; bahş-ı — 155; fursat-ı — 628; i'lân-ı — 701; izhâr-ı gayet-i — 1052; lâzime-i — 872; müjde-i — 187, 290; peyâm-ı — 221; —bahş-ı 'ibâd 627; —bahş-ı İslâmiyân 538; —bahş-ı zükûr u inâs-i nâs 251; haber-i —eser 389, 482; şeref-i —i kudûmünün envârı 673; —ler 189

Mesîh; mîlâd-ı hazret-i — 246; Vekîl-i Âyîn-i —â 820

mesîre 82, 104, 233, 301, 837, 1170; teşrîf-i ba'zı —gâh 634; —i Kağıd-hâne-i Âsitâne 663; —i Sa'd-âbâd 663; —i meşhûre 663; —i sekene-i mahalle 853; —ler 697, 1266, 1267; havz-başı —si 1170

mesken 50, 111, 856, 1274; mahsûs — 1195; müterâci'-i — 843; takviye-i — 978; —i a'dâ 444; —i hâss 31; —ler 114, 453, 541

meskûk; gayr-i — 910; —ât 910, 1009; —ât-ı cedîde 910; — guruş 912; —, mankırlar 882; — pâre 912; cümle-i nakd-i —esi 935

meslek 20, 127, 619, 715, 823; muvâfakat-ı — 165; nakkâd-ı felek-i u'cûbe— 762; tebdîl-i — 823; usûl-i — 747; —i âhar 250; —i 'âkılâne 183; —i 'aklı evvel 1021; —i 'âmm 1038; —i 'amm-i emcedleri 64; —i bagy 563; —i Devlet-i 'aliyye 90; —i Devriyye 863; —i enbâzân 950; —i fesâd 563; —i Hakk 821; —i hânedân-ı Hâkânî 785; —i kadîm 752; —i Katolik 823; —i Protestan 823; —i ma'kul 1134; —i mezbûr 246, 824; —i Mûsevî 70; —ince 669; —ine celb 818; —ine imâle 818; —i ra'iyyet 1131; —i rızâ-cûyâne 708; —i sa'âdet-mensek 376; —i sâbık 1045; —ler 22

meslûb; bir alay bukkâr-ı —etü'l-enyâr 147; —u'r-râha 365, 576, 728; —ü'l-i'timâd 648; —ü'l-idrâk 938; —ü'ş-şu'ûr 498

mesned 659, 685, 1114; ber-muktezây-ı — 655; hıfz-ı — 231; müstevcib-i tahkîr-i — 195; nigerân-ı — 1080; te'bîd-i — 231, 362; vesîle-i te'yîd-i — 1167; zabt-ı — 624; —ârây-ı meclis 1095; —i 'âlî 493; —i Fetvâ 80,â 410, 1080; —i feżâ'il-müstenid 558; —i hulâfet-penâhîleri 75; —i hükûmet-i şerî'at 195; —i iftâ 26; —i 'izzet 47; —i Kâ'im-makâmî 60, 180, 284, 362, 573; —i Kapudânî 56, 158, 200; —i Kethudâyî 193; —i kıraliyyet 822; —i Meşîhat 501, 687, 688; —i Meşîhat-i İslâmiyye 206, 410; —i Meşîhat-i kübrâ 53, 495; —i meşkûr 395; —i Mîrahûrî 44; —i mu'allâ 961; —i mu'allây-ı Sadâret-i 'uzmâ 29; —i mu'allây-ı Şehinşâhî 26; —i mübeccel 588; —i müstenid-i şer'î 195; —inin hükmü 285; —i resmî 963; —i reşîd 265; —i Riyâset 175; —i sâbık 1170; —i Sadâret 99, 180, 195, 205, 1080, 1134; —i Sadâret-i 'ilmiyye 196; —i Sadâret-i 'uzmâ 170, 283, 923, 938; —i sadâret-i 'ilmiyye 808; —i saltanat 35; —i Silahdârî 805; —i Şeyhulislâmî 710; —i vâlâ 35, 53, 54, 588; —i vâlây-ı Fetvâ 53, 157, 589; —i vâlây-ı 'ulemâ 538; —i vekâlet-müstenid 451; —ler 80; —nişîn-i Vekâlet-i kübrâ 93

mesnevî 671

Mesolong (مسولنك) re'âyâsı 994

mest 869; bed— 97; na'ra-i hây u hûy-i —âne 859; —âne 373, 1053; —âne na'ralar 1050; —cek 684; —i igfâl-i ikbâl 114; nîm— iken 1065; —i lâ-yu'kal 693; —i müdâm 969; — olarak 969

mest; ucu hânım iğnesi — 302

Mestân (Çirmen Sancağı dâhilinde vâki' Sultân-yeri Kazâsı'nda sâkin Tokadcıklı yeğeni maktûl Mahmud'un karındaşı) 742

mesûbât; nâ'il-i — 448; —ı celîle 447; hâ'iz-i —ı evfer 367; —ı hıdmet 136

Mes'ûd Efendi; bk. Mustafa Mes'ûd Efendi (Ser-etıbbâ'-i esbak Nu'mân Efendi-zâde, es-Seyyid, Mûsıla-i Süleymâniyye Müderrisi, İzmir Kadısı, Ser-etıbbây-ı hazret-i Şehriyârî, Edirne Pâyesi, Mekke-i mükerreme Pâyesi)

Mes'ûd Efendi (Şâm 'ulemâsından, Müftî) 902, 927

Mes'ûdiyye (üç anbarlı kalyon-i hümâyûn) 1271

meşâkk 757, 1011; envâ'-ı — 861, 1127; sarf-ı — 1157; dûçâr-ı —at 469; envâ'-ı —at 39, 889; meâret-i —at 626; —at 22, 95, 169, 211, 231, 249, 357, 511, 691, 888, 889, 893, 997, 1028, 1038, 1102, 1126, 1157; —i çarh-ı devvâr 474; —at-i 'uzmâ 207; —ı kesîre 242; —ı seferiyye 174, 622; —ı 'uzmâ 499; —lar 1025

Meşârık-ı şerîf 542

meşâyih 41, 453, 755; —i 'Arab 621; —i Benî Hâlid 891; —i İslâm 687; nesl-i —i İslâmiyye 1051; —i İslâmiyye 575, 812; tevkîr-i —i kibâr 622; —i tarîk 89

Meşhed-i hazret-i İmâm 'Ali 212

Meşhed-i hazret-i İmâm Hüseyn 894

meşhûr 17, 18, 28, 52, 97, 226, 295, 299, 599, 642, 820, 1021, 1095, 1177, 1272; —i 'âlemiyân 110; —i cihân 44, 112, 812; —i ekser-i bilâd 232; —i ekser-i emsâr 232; —i enâm 97, 110, 755, 1071, 1243

Meşîhat 149, 203, 600, 605, 685, 783, 1079, 1087, 1171, 1202, 1225; celb-i himmet-i imtidâd-ı — 619; def'a-i sâniye-i — 618, 620, 687; def'a-i ûlây-ı — 589, 1188; hengâme-i — 182; himmet-i mesned-i — 617; ikâmet-i mesned-i — 608; kutb-i merkez-i — 588; mesned-i — 206, 410, 501, 687, 688; mübtelây-ı istirkâb-ı mesned-i — 266; mütekarrib-ı mesned-i vâlây-ı — 498; şerâfet-i hidmet-i — 666; tebeddül-i mesned-i — 159; vakt-i — 605; mansıb-ı —-i evvelîleri 605; —-i İslâmiyye 80, 610n; —-i İslâmiyye mesânidi 80; makâm-ı —-i kübrâ 687; mesned-i —-i kübrâ 53, 495; cem'-i —-i ma'neviyye/sûriyye 619; makâm-ı —-i 'uzmâ 973; —ler 53

meşk 87, 481, 924, 1040; şemşîr — etmeleri 1267; —-ı isti'mâl-i âlât 1089; —-ı isti'mâl-i esliha 1089; —-ı kemân 837; —-ı seyf 1267; —-ı tîr 837

meşlah nizâ'ı 968

meşrûbât 652; —tlar 172, 174

meştâ 293, 304, 305, 310, 521, 522; ta'yîn-i — 506; — askeri 283, 286, 1010; —nişîn 999, 1000; — tertîbi 522; — vakti 293; —ya tahvîl 523; —y-ı hümâyûn 297, 298, 311, 312; —y-ı Ordu-yi hümâyûn 311, 312, 327, 369, 442, 521

meşveret 55, 99, 125, 157, 275, 364, 381, 505, 527, 611, 683, 782, 809, 965, 971, 1034, 1075, 1094, 1110, 1155, 1160, 1161, 1165, 1242, 1243, 1276; 'akd-i — 215, 527, 530; 'akd-i cem'iyyet-i — 261; ashâb-ı — 1164; cem'iyyetlü — 1129; encümen-i — 71, 215, 260, 273, 356, 860, 1269; erkân-ı — 1161, 1163; hasbe'l— 138; li-ecli'l— 72; ma'lûm-i erbâb-ı — 1218; matlûb-i ehl-i — 1244; me'mûr-i — 966; mecâlis-i — 348, 1074, 1093, 1095, 1189; meclis-i — 329, 358, 378, 405, 607, 911, 1081, 1142, 1161, 1205, 1206, 1230, 1238, 1239, 1270, 1275; muhtâr-ı erbâb-ı — 275; münâsib-dîd-i erbâb-ı — 260; müreccah-dîd-i ekser-i erbâb-ı — 215; müstasveb-ı erbâb-ı — 1049; netîce-i — 646; netîce-i müzâkerât-ı — 261; nihâyet-i ârây-ı erbâb-ı — 531; re'îse-i erbâb-ı — 1160; sebeb-i hakîkî-i — 1165; sûret-i meclis-i — 531; sühan-sencân-ı ehl-i — 1129; teşcî'-i erbâb-ı — 529; 'umûmî — 376; mecâlis-i —-i hâssa 72; —-i mezkûre 1155, 1161; —-i 'uzmâ 1129; —ler 1072, 1082, 1131, 1132, 1140, 1285; cem'iyyetlü — meclisi 547

Meşveret-i 'Âmme-i Düvelî (Beç Şehri'nde kongre ta'bîr etdikleri) 1155

metâ' 596; — hisâbı 596

Metâli' (Mahmûd b. Abdurrahmân el-İsfahânî'nin Beyzâvî'nin *Tavâli'u'l-envâr* adlı kelâm kitabına yazdığı şerh) 1101

metâlib 977, 1287; ehass-ı — 413, 447, 690, 714, 728, 771, 780, 1001; küllet-i — 84

metânet 28, 222, 241, 242, 243, 245, 393, 461, 832, 838, 854; ibrâz-ı — 381; istikmâl-i levâzım-ı — 416; izhâr-ı — 389; kadem-nihâd-ı — 491; kesb-i — 138; küllî — 1179; —-i celâdet-i Şehinşâh-ı muzaffer 145

metbû' 33, 594, 865, 1049; —-i ma'hûdîn 593; —-i mûmâ ileyh 763; —-i sâbık 1014; —-i şecî' 380; tahrîk-i silsile-i —iyyet 1036; —lar 1057, 1170

meteris 382, 388, 389, 390, 715, 1010; — cengi 289; — hafri 390; —ler 287, 288, 289, 290, 360, 382, 386, 388, 392, 398, 415, 525, 745, 861, 885, 892, 1010, 1154, 1179, 1187, 1231, 1232; —ler hafri 289, 477; —ler ihdâsı 1231; —ler tehyi'esi 289

metrepolid 1070, 1073, 1106, 1121; işe yarar — 1218; kazıyyeye vâkıf — 1211; —ân 869; cümlesinin ulusu olan —-i mersûm 1206; —-i mesfûr 1205; gayretlü —ler 1040; —ler 1041, 1106, 1116; —lik 1106

metrûkât; kabz-ı — 654; kâffe-i — 865

me'vâ 1244; i'âde-i — 859; ircâ'-ı — 261; medfûn-i ravza-i — 590; müterâci'-i — 843; su'ûbet-i — 191; tâ'ir-i gülbün-i — 574; takviye-i — 978; —lar 953; kadîmî —ları 719; —y-ı kadîm 645, 940; —y-ı kadîmler 398, 670, 718, 726

mevâ'îd 83, 97; — 'arzı 447; —-i 'afv 965; —-i 'aliyye 229; —-i bî-şümâr 45; —-i igmâz 965; —-i kesîre 213; —-i Şâhâne 1049; —-i 'urbediyye 54, 248

mevâcib 440, 899, 901, 1243, 1269; tevzî'-i — 476; — akçası 440; kulların —i 378; muharrem —i 1269; — ihrâcı 1239; — ihrâcı dîvânı 238; silahdâr —i memhûrları 458; —ler 899; —leri hisâb 899

mevâki' 739; min-ciheti'l— 435; —-ı agniyâ 852; —-ı me'mûreler 311; —-i sâ'ire 555

Mevâkıf (Adudiddîn el-Îcî'nin eseri) 1101

mevâlî 13, 186, 196, 202, 244, 487, 560, 634, 637, 669, 679, 811, 858, 1019, 1127, 1220, 1252; hâ'iz-i rütbe-i — 640; hasretü'l— 640; min-zümreti'l— 13; müstahdem-i — 974; rucû'-i tarîk-ı — 575; sudûr-i — 808; tarîk-ı — 623; tevcîhât-ı — 703; zâdegân-ı —-âsâ 607; ziyâret-i kibâr-ı — 777; — arpalıkları 560; —-i Devriyye 51, 679, 770, 824; —-i Devriyye 'idâdı 620; —-i fihâm 412, 1238; —-i 'izâm 329, 411, 604

mevâni' 406, 672, 977, 1102; def'-i — 747, 978; îrâs-i — 554; —-i kaviyye 148, 274; —-i kesîre 1058

mevâşî 703, 1000

meveddet 413, 835, 1000, 1236; 'adem-i — 112; 'arz-ı — 176, 850; bâhis-i da'vây-ı — 329; ibrâz-ı — 324; kıdem-i — 174; teşyîd-i — 549

Mevkûf; —ât 278; —âtcılık 160, 224, 238, 580, 1256; — Kalemi 953

Mevlâ 27, 456; cenâb-ı — 475; —y-ı Müte'âl hazretleri 285

Mevlânâ; sikke-i — 1102

Mevlevî dervişi 968

Mevleviyyet 618, 669; ber-vech-i — 221; hâhiş-i lezzet-i ni'met-i mûme-i — 778; tahsîl-i rütbe-i — 572; taklîd-i — 607; tekmîl-i müddet-i — 1280

mevlid-i şerîf 1239; —-i hazret-i Fahr-i Kâ'inât 914

mevsim 197, 1162, 1243; her — 214; —-i behâr 294, 312; şimdi bunların —i değil 1277; —-i hacc 920, 1222; —-i şita 188, 268, 283, 347, 522, 993; —-i şitâ hulûlü 259, 293; — Sohbeti 1131

mevsûku'l-kelim 340, 375, 376, 864, 948, 968, 1065; — kimseler 329

mevt 113, 511, 579, 599, 1288; maraz-ı — 230, 589; teyakkun-ı — 154; —â 585, 590, 640; —âlar 481, 579, 584; —-i fücc'e 59

mey 1045; câm-ı — 933; —-hâne 301; Rûm —-hâneci miçoları 1221; —-hâneler 858; —-kede; siyeh-mestân-ı —kede-i gaflet ü gabâvet 39; —-kedeler 925

meydân 140, 141, 450, 506, 1144; üftâde-i hâk-i hûn-âlûd-i — 137; kendülerini —a atup 1149; —a çıkarmak 1146, 1287; —a çıkmak 772, 897, 1117, 1123, 1287; —a endâht olunan 850; —a koymak 528; — bulmak 682, 1135; — cengi 289; —-ı 'arz 175; —-ı husûl 181; —-ı ifâde 175; üftâde-i —-ı kâr-zâr 222; —-ı lâf ü güzâf 407; —-ı ma'reke 222, 273; —-ı muhârebe 289; —-ı mücâdele-i lafziyye 184; —-ı mücâzât 1226; —-ı rezm 523; —-ı sâmân 260; —-ı Seray 138; —-ı servet 260; merd-i —-ı şîr-gîrî 222; —-ı 'ubûdiyyet 940; —-ı vega 523; ser-zede-i —-ı zuhûr 34; vâsi' —lar 144; —lar 1158; —lar açmış 852

Meydân-ı Lahm 70, 147, 149, 188

Meydâncık mahalli (İstanbul'da Bağçe-kapusu dâhilinde) 833

Meyis Adası civârı 1054

meyl 457, 578, 621, 742, 748, 805, 978, 1144, 1157, 1222; derûnî — 86; izhâr-ı — 94, 244, 836; tohm-i — 1039; —-i dil-âzârî 589; —-i inzivâ 639; —-i kîne-dârîler 589; —-i Şehriyârî 61; —-i tenezzül 639; —-i zehâdet 574; —-ler 358

me'yûs 867, 1036, 1073; dâ'ire-i menhûse-i —ân 142; kat'-ı lisân-ı —ân 941; —en 505, 1005; —iyyet 29, 406, 1039; gazab-ı —iyyet 503

meyve 985

meyvâl 1030; —-i 'avdet-i ehl ü 'iyâl 1033; —-i fesâd 1170; —-i ikbâl 934; —-i rişâ 1182; —-i sefâhet 937; —-i ziynet 937

meyyit 149, 598; nabz-ı — 805; —en 150, 389, 564, 885, 904; —-i müteharrik 43; —-i müteharrik mesâbesinde 255; —-i müteharrik tarzında 621

Meyyit İskelesi (Galata civârında) 925

mezâd olundu 1009

mezâhib 23; —-i erba'a müftîleri 755; teba'a-i ashâb-ı —-i nâ-savâb 134

mezâk; icrây-ı — 502, 1050, 1107; icrây-ı —-ı habâset-ittisâklar 890; kendi —-ına uydurarak 1073; —-ı nefs 626; —-ı udhûke-mesâklar 197

mezâlim 576, 577, 681, 682, 693, 697, 729, 874, 1145, 1146, 1173; def'-i — 705; envâ'-ı — 576, 708, 825, 840; ref'-i — 79; tarh-ı — 1020; vücûh-i — 714, 730; —-i müte'assıbâne 823; âsâr-ı —-ısâr 154

mezâr 606; seng-i — 114; müstelkây-ı —-ı pür-envâr 300; — taşları 740

mezâri' 1245; cesîm — 1106

mezbele 804; —-gâh mahaller 568

mezellet; galtîde-i hâk-i — 630, 633, 796, 866, 896, 1154; galtîde-i meydân-ı — 673; hâk-i — 122, 670; hâk-nişîn-i — 33; üftâde-i seng-i — 778

mezheb 889; ihtilâf-ı — 820, 915; mugâyeret-i — 991; muktezây-ı mezheb-i nâ— 634; usûl-i — 747; —-dâş düşmenân 246; —-i ehl-i îmân 252

Mıgırdıc (Düz-oğulları'nın küçüğü) 941

Mıgırdıc (Sadr-ı sâbık Yûsuf Ziyâ Paşa'nın sarrâfı) 466

Mığalkara; — A'yânı 316; — Kazâsı 264,; 467

mükrâs 596; —-ı kazâ 9; —-ı redd 131

Mısır 18, 19, 23, 394, 403, 493, 540, 635, 642, 651, 652, 657, 660, 661, 690, 700, 706, 765, 800, 888, 909, 910, 967, 1066n, 1137, 1149, 1207, 1222, 1272, 1293n; belde-i — 657; cebâbire-i — 587; hıtta-i — 298; iklîm-i — 389; Vâlî-i —'ın Ka'im-makamı 657; — ahvâli 298, 388; — cânibi 627, 920; — Darb-hânesi 910, 912; — Darb-hânesi 'ayârı 913; — fethi meserreti 1280; — hamûlesi 1184; —-ı Kâhire 393, 514, 794, 918; —-ı Kâhire Kadısı 617, 630, 711, 713; —-ı Kâhire Kazâsı 217, 395, 476, 679, 777, 1004, 1257; —-ı nâdiretü'l-'asr 548; Memâlik-i —iyye 248, 298; Ümerâ'-i —iyye-i Ferâ'ine 388; esb-i —î 942, 943; — iskeleleri 394; — İskenderiyyesi 1054; ekâlîm-i —iyye 1137; havâdis-i —iyye 393; hazîne-i —iyye 910; — Kadısı 601, 617, 634, 666, 711, 793, 1018, 1019, 1221, 1222, 1258; — Kazâsı 601, 658; — kudâtı 750; — Mevleviyyeti 1221; — muhâfazası 394; — pâresi 596, 839, 910; — rahtiyle müzeyyen rahş-ı dil-keş ü rehvâr 697; — seferi 46; — seferi ordusu 51; — surrası 1054; zî-kıymet — takımları 943; — tarafı 279, 401, 403, 584, 653, 660, 689, 886; — ticâretleri 910; — Vâlîsi 249, 298, 327, 388, 389, 393, 401, 524, 525, 578, 633, 634, 651, 660, 664, 689, 705, 789, 794, 795, 800, 814, 830, 914, 834, 835, 860, 872, 885, 886, 888, 889, 894, 895, 907, 908, 909, 912, 914, 919, 967, 1137, 1149, 1176, 1177, 1212, 1269, 1270; — Vâlîsi'nin Anahtar Ağası 603, 657; —Vâlîsi'nin ka'imesi 886; —Vâlîsi'nin sefîneleri 1212; — Vâlîsi Kapu Kethudâsı 642, 651, 657, 749, 893, 1187, 1270; — tarafı 908; Tevliyet-i — u Kâhire 310; — 'ulemâsı 974, 1054; — zer-i mahbûbu 259; — zer-i mahbûbu nısfiyyesi 259

Mısır-çarşu/çarşusu 365; —lu 364; —lular ayaklanup 363

mısır; yusyuvarlak — veznesi gibi 450

mısrâ' 27, 48; —-ı bâb-ı me'âd 610; —-ı berceste-âsâ 212; —-ı sânî 592; —-ı ûlâ 592; —lar 27, 28

mızrâk 526; — oyunları 893; — ta'lîmi 492

miçolar; Rûm meyhâneci —ı 1221

mi'de 1289; şedîd veca'-ı — 1288

Midilli/Midillü 770, 1186, 1202, 1203, 1220; — Adası 905, 1176, 1220, 1226; — Adası re'âyâsı 1185; — Cezîresi 693, 840, 904, 906v Cezîresi Nâ'ibi 839; — Despotu 1229; — gavurları 1229; —li 1202; — Muhâfızı 195, 1185, 1203, 1220, 1227, 1228; — Nâzırı 1077, 1203; — Nezâreti hâsılâtı muhâsebâtı 934; — Patriki

1228, 1229; — re'âyâsı 1229; — tarafları 1149, 1172; — vücûhu 1186

Midye cânibi 486

mifrâh 30, 41, 42, 771, 820, 854, 941; halkârî sîm kuful ma'a — 845; — Ağası 604; —-ı Medîne-i Rasûlullâh 604; —-ı muhterem-i Beyt-i mükerrem 633; —-ı mübârek-i Mekke-i mükerreme 633; —-ı sa'îd 634; —-ı şerîf 604; —-ı 'ulûm-i 'âliye 495

Migalkara A'yânı 1253

Mihal (Sava Bin-başı ma'iyyetinde Bölük-başı) 1233, 1283, 1290

Mihal Bey/Voyvoda (Karaca Voyvoda'nın dâmâdı, Boğdan Voyvodası/Beyi, Tercemân-ı Dîvân,—-i huyânet-iştimâl, —-i sadâkat-mühâl) 868, 1022, 1036, 1047, 1053, 1056, 1057, 1061, 1062, 1067, 1072, 1073, 1074, 1099, 1112, 1148, 1268

Mihalic 395, 414, 813, 830, 1201; Halîc-i — 251; — Kasabası 185; — Kazâsı 583; — semtleri 436; — Voyvodası 1253

Mihaliccik; — A'yânı 312, 390, 517; — Nâ'ibi 517

mihen 249, 503, 757, 1025; ecnâs-i — 1030; envâ'-ı — 861

mihmân 86, 118, 120, 124, 151, 218, 1121; —dâr 870; —dâr-ı mûmâ ileyh 871; —dâr terfîki 832; teşrîf-sâz-ı —-hâne-i cihân 534; kā'ide-i —-nüvâzî 1066; levâzım-ı —-nüvâzî 171; merâsim-i —-nüvâzî 848

mihnet 357, 887; envâ'-ı — 36; zıll-i aglâl-i — 259

mihr 804, 1127; mânend-i —-i dirahşân 12; mânend-i —-i enver 236; —-i mü'eccel-i mühr 180; —-i mühr-i Nebevî 411; ziyâ'-i —-i münîr 998; —-i rahşân-ı âsümân-ı saltanat 188; —-i ruh 799

mîl 1053; — kadar 1182

mîlâd 1164; mebde'-i târîh-i — 209; sene-i — 1155, 1157; târîh-i — 16, 17, 18, 1164; —-ı 'Îsâ 550; —-ı hazret-i Mesîh 246; sene-i —î 33, 725; sene-i —î teşrîn-i sânîsi 720; sene-i —iyye 724, 725, 1163; sene-i —ları 1059

Milas havâlîsi 315

milel 17, 23, 85, 345, 354, 615, 747, 909, 1036, 1125; hukuk-ı — 247, 249, 337, 338, 376; müzekkir-i emzüce-i — 15; tahlîs-ı — 209; tanzîm-i ahvâl-i — 103; te'mîn-i — 209; usûl-i — 975; usûl-i hâzıra-i — 976; vâkıfân-ı ahvâl-i — 663; — hüküm-ranları 23; —-i bahriyye 1272; —-i ecnebiyye 21, 909, 1154, 1272; —-i kadîmetü'l-eyyâm 15; —-i me'nûs 975; —-i mezbûre 210; —-i mezkûre 209; —-i münise 376, 455; —-i münise-i nâdire 18; —-i müstakıll 1035; müverrihîn-i —-i mütenevvi'a 19; ru'esâ'-i sükkân-ı —-i mütenevvi'a 210; —-i mütenevvi'a 36; —-i müttefika-i şedîde 19; —-i Nasârâ 1076; —-i sâ'ire 19, 210, 232, 406, 820, 1272; —-i sâ'ire elçileri 240; —-i selâse 760; —-i selâse-i mezkûre 760; —-i selâse mahalleleri sekenesi 760; — tüccârı 678

millet 21, 22, 66n, 99, 103, 111, 246, 459, 551, 685, 686, 925, 1022, 1036, 1038, 1039, 1040, 1041, 1042, 1045, 1079, 1100, 1101, 1113, 1121, 1122, 1123, 1124, 1125, 1126, 1158, 1161, 1162, 1179, 1219, 1236, 1248; a'dâ'-i — 591; 'adûy-i tabî'î-i devlet ü — 40; beyne ehli'l— 94; bî-taraf — 1271; ecnâs-i — 1043millet; emn-i ihvân-ı — 854; emr-i zarûrî-i tabî'at-ı — 975; fesâdı meydâna çıkmış — 1287; gayretkeşân-ı — 36; hâkimi olduğu — 1163; hayrhâh-ı — 1042; hem-— 94; ibkay-ı münâsekat-i ümûr-i mülk ü — 446; itâ'at-i — 35; kemâl-i gayret-i — 951; matlûb-i — 1161; mizâc-ı — 101; mûcib-i beka'-i — 785; muhıll-i hüsn-i nizâm-ı mülk ü — 1260; nizâm-ı — 100; râhat-ı ihvân-ı — 854; ru'esâ'-i — 92; sanâdîd-i — 1022; tabi'at-ı — 106, 646, 989; takbîh-i — 97; ta'lîm-i vâcibât-ı 'uhde-i — 36; tanzîm-i ahvâli — 822; tavâli'-i — 34; tehaşşüd-i ehâlî-i — 22; umûr-i — 470; zemm-i — 97; —ce 376, 529; —ce intihâb olunmak 1125; —ce müttefik 1246; —en 40; tedâbîr-i —-gîr 687; —-i benâm 1089; —-i beyzây-ı Ahmediyye 76; —-i beyzây-ı İslâmiyye 376; —-i hired-kâr 248; —-i İslâm-ı zî-şân 38; —-i İslâmiyye 1034, 1168, 1293n; —-i kaviyye-i Franseviyye 530; —-i Kıristiyân'ın serbesiyyeti 1082; —-i menhûse 1136; —-i merkûme 647, 675, 1072, 1251; —-i merkûme ser-i kârânı 648; —-i mersûme 680; —-i mersûmenin sanâdîdi 1136; —-i mezbûre 97, 208, 530, 715, 1034, 1068; —-i mezkûre 554, 555; —-i Muhammediyye 1200; —-i muharrike 648; —-i müte'allika 1041; —-i Nasârâ 1083; —in eyü ve fenâsını bilerek 1122; —in ta'assubu 1159; —in yeniden hayât bulması 1040; —in zimâmı 1041; 'isyân-ı —-i Rûm 1165; —-i Rûm 535, 593, 792, 867, 1034, 1041, 1060, 1064, 1071, 1079, 1082; —-i Rûm fesâdı 1046; —-i Rûmiyye 1219; 'ıkāba müstehak —ler 977; şâyeste-i ta'bîr-i ins —ler 210; —ler 112, 209, 1038; — mâddesi 1121

milliyye; gayret-i — 38, 85, 1179; muharrik-i gayret-i — 1035; mücerrebât-ı — 1042; mefsedet-i —ler 535; ittifâk-ı — sebebi 208

Millû (Rakka Eyâleti dâhilinde) İskân-başısı 705, 953, 954

Miloradoviski (=Michael Miloradowitsch, Ceneral, Peterzburg Şehri Muhâfızı) 1156

Miloş (Sırplu Baş-kinezi) 1077, 1194

mi'mâr 381; — Ağa 480, 584; —ân 344; —ân-ı dâ'ire-i devlet 521; Hâssa —-başı Ağa 857; —-ı iktidâr-iddihâr 53; zirâ'-ı —î 302, 474, 715, 852; ka'ide-i —iyye 856; kavâ'id-i —iyye 774

mînâ; mâ'î — 845; penbe — 845; —-kârî enfiyye kutuları 940; lâciverd — üzerine masnû' 845

Minas ('Arablı-köylü, Hacı, Şarköyü'nde zimmî) 1181

minber; tafra-furûş-i — 810; —-i hümâyûn 658

*minder*lerini çekûp 809

minister 1037, 1075; —ler 1160, 1163

Minorka Cezîresi 346

mîr; —-âlây-ı mûmâ ileyhim 461; —-i feylesofnazîr 1025; —-i kelâm 1282; —-i maktûl 1166; —-i mergûbü'l-etvâr 438; —-i merkûm 280, 28, 706, 744, 1016, 1263; —-i mûmâ ileyh 72, 93, 283, 312, 331, 415, 418, 459, 460, 487, 488, 507, 516, 519, 524, 634, 763, 766, 767, 782,

847, 884, 891, 930, 935, 938, 976, 1111, 1185, 1216, 1230, 1244; —-i sâhib-i tedbîr 1026

Mîrahûr 48, 638; Küçük — 143; — Ağa 1208; mesned-i —î 44; —-i Evvel 30, 44, 404, 451, 509, 651, 655, 657, 749, 926, 990, 991, 1096; —-i Evvel Ağa 381; —-i Evvel-i esbak 43, 748; —-i Evvel-i hazret-i Şehriyârî 696; —-i Evvel Pâyesi 154, 261, 311, 830, 890; —-i Evvel Vekîli 437; —-i Sânî 992; —-i Sânî Pâyesi 290; —-i Sânî-yi sâbık 674; Küçük —luk 674, 1257; —luk rütbesi 570

mîrâs 1289; oğluma — 1288; —-hâr 938; —-hârlar 185

mir'ât; —-ı derûn 214; —-ı fûlâd-ı kalbleri 42; —-ı fûlâd-menâzırları 24; —-ı kâ'inât 802; —-ı kâ'inât-ı kalb-i bâ-ferâset 305; —-ı kâ'inât olan kalb-i safvet-simâtları 323; —-ı kalb-i safvet-nümâlar 638; —ı mülâhazât-ı Devlet 246; —-ı san'at-ı sâhte 184; —-ı tab'-ı hikmet-neb'-i Hâkānî 487; —-ı tab'-ı hümâyûnlar 805; —-ı tab'-ı Şâhâne 512

Mir'âtü'l-Ebdân fî Teşrîh-i A'zâ'i'l-İnsân (Şânî-zâde'nin eserlerinden) 13, 783, 784

mîrî 348, 349, 529, 555, 578, 642, 654, 693, 727, 733, 743, 766, 896, 900, 936, 942, 1024, 1078, 1079, 1086, 1145, 1147, 1193, 1220; cânib-i — 191, 259, 260; mâl-ı — 611, 840; sıyânet-i — 278; taraf-ı — 156, 272, 342; — alacak 440; — cânibi 331, 332, 401, 766, 775, 776, 796, 798, 825, 865; —den i'tâ 1100; — hayvânât 437; — Kâtibi 331; — Kâtibi efendi ma'rifetleri 653; —li 459; —lü asker 1111; — mukāta'ât 529; — sefîneler 349; 'avâ'id-i —yye 632; emvâl-i —yye 344, 356, 358, 401, 940, 1157; hayvânât-ı —yye 437; ka'ide-i —yye 796; muzâyaka-i —yye 1244; sefâyin-i —yye 148; ta'yînât-ı —yye 105

Mîr-i Hâcc/Mîru'l-Hâcc 329, 515, 702, 733, 768, 1004, 1019; —-ı müşârun ileyh 915; —-ı vakt 1020; —lık 399, 515, 702, 779, 1019, 1020; —lık hıdmet-i celîlesi 1020; — Paşa 803, 845, 915

Mîr-i mîrân 93, 162, 163, 170, 205, 217, 218, 225, 267, 276, 277, 283, 293, 294, 297, 313, 325, 354, 388, 397, 429, 431, 434, 465, 468, 505, 520, 536, 580, 627, 631, 644, 662, 676, 680, 682, 690, 693, 696, 698, 702, 709, 732, 741, 744, 751, 774, 800, 813, 815, 816, 828, 832, 872, 875, 881, 900, 907, 921, 922, 929, 950, 983, 986, 1000, 1004, 1012, 1016, 1045, 1049, 1077, 1085, 1087, 1097, 1098, 1101, 1110, 1120, 1148, 1154, 1173, 1177, 1202, 1228, 1255; — dâ'ireleri 827; —-ı kirâm 241, 261, 266, 282, 374, 384, 431, 432, 466, 478, 486, 524, 557, 649, 668, 669, 682, 707, 718, 727, 782, 794, 806, 816, 826, 827, 901; —-ı mûmâ ileyh 466, 486, 727, 744; —-ı mûmâ ileyhim 268, 446, 468; —-ı mûmâ ileyh ma'rifeti 518; rütbe-i —î 67, 70, 164, 274, 439, 536, 634, 771, 884, 901, 951, 1014, 1101, 1256; şân-ı —î 439; —î 438, 623, 655, 771, 884; —lık 355, 429, 699, 875, 880, 884, 900, 951, 1278; —lıklar 990, 1278; —lık rütbesi 162, 170, 189, 230, 623, 777, 900, 1017; —lık tevcîhi 884

Mîrgûn (Boğaz-içi'nde) 1010

Mîrlivâ 82, 487, 1044; —lık 488

Miro (şakî) 669

Mirrîh (sâhib-i veted-i sâbi') 683, 1009, 1058; mukarrine-i — 1058; terbî'-i — 628; —-i asîlinin terbî'ine resîde 683; — ile terbî'i 489; Kevkeb-i —'in veledi 15

Mîrzâ 324, 411, 832; —-yı mûmâ ileyh 946; —-yı müşârun ileyh 1001

Mîrzâ-zâde Efendi (Şeyhülislâm) işâretleri 495; — tarafları 203

mîsâk 147, 1065, 1168; 'akd-i — 1060; ref'-i râyât-ı — 133; —-ı fâsidü's-siyâklar 164; —lar 182, 1159

Misâlî (Osmanlı şairlerinden Edirneli) 497

Misis mahalli 740

Misivri 304; — A'yânı 263; — Kazâsı A'yânı 262; — muhâfazası 304, 317, 1249; — Muhâfızı 324

misk; —-i ezher behâsı 914; —iyyü'l-hıtâm 150

miskāl 734

Miskînler Meskeni (Üsküdar'da vâki') 813

mismâr 153

misvâk 57

mişvâr 190, 247, 318,373, 832; muvâfık-ı — 133; siyeh-kârî-i — 193; —lar 165

Mi'yâru'l-Etıbbâ (nâm eser-i latîf-i 'abd-i za'îf, Şânî-zâde'nin eserlerinden) 13, 783, 1008

mizâc 16, 103, 169, 185, 246, 359, 653, 728, 749, 902, 926, 949, 992, 1038, 1103, 1155; 'illet-i — 255, 815; inhirâf-ı — 302, 451, 796, 858; kanûn-i — 989; nâ- — 636, 871; tashîh-i — 692; tebdîl-i — 1042; —-gîr 196; —-ı 'âdâlet-imtizâc-ı Şâhâne 690; sâhib-i —-ı 'akūr 977; —-ı aslî 296; —-ı 'ayâr-ı istikāmet 866; —-ı dehr 646, 663; —-ı dehre nâ-hemvâr 278; —-ı dehre nâ-mülâyim 278; —-ı devlet 101, 646, 871; —-ı ehâlî 985; —-ı ekâbir 232; —-ı her vakt 450; —-ı hevây-ı 'adl-iktizâ 802; —-ı hikmet-imtizâc 60; —-ı hûnî 1103; —-ı hümâyûn 668; —-ı ictimâ'-i medenî 1028; —-ı insânî 103; —-ı iz'âc-imtizâclar 182; —-ı ma'sûmâneler 674; —-ı maslahat 1104; —-ı mekrûh 1040; —-ı memleket 106; —-ı millet 101; —-ı mukarrebîn 932; —-ı Mülkdârî-i hazret-i Şehriyârî 911; —-ı nâs 1084, 1155, 1160; —-ı nefs-i pür-vesvâs 49; —-ı rütbe 184; —-ı Sadr-ı a'zamî 359; —-ı salâbet-minhâclar 589; —-ı Şâhâne'ye mugāyir harekâta ibtidâr 906; —-ı şehre nâ-hemvâr 278; —-ı şehre nâ-mülâyim 278; —-ı şerîfler 117, 141; —-ı şûr-imtizâc 46; —-ı übbehet-imtizâc-ı Mülûkâne 961; —-ı vakt 59, 106, 1104; —-ı vekār-imtizâc 1006; —-ı zemân 450; mürekkebât-ı —iyye 1028; yübûset-i —lar 607; —lar 1042; —larına muhâlefet 642; —sızlığ 302; —sızlıklar 858

Mîzân (beyt-i nâhîd-i şeref-mevâ'îd) 1009; — Burcu (tarîka-i muhterikası hânesi) 25, 1058

Moburg (Maslahat-güzâr, Âsitâne'de mukîm) 334

Mogol Kavmi 18

Mohac Sahrâsı 110

Mohoş (موحوش) Kabîlesi 443

Molla-başı (İran'da) 832

1228, 1229; — re'âyâsı 1229; — tarafları 1149, 1172; — vücûhu 1186

Midye cânibi 486

miftâh 30, 41, 42, 771, 820, 854, 941; halkârî sîm kuful ma'a — 845; — Ağası 604; —ı Medîne-i Rasûlullâh 604; —ı muhterem-i Beyt-i mükerrem 633; —ı mübârek-i Mekke-i mükerreme 633; —ı sa'îd 634; —ı şerîf 604; —ı 'ulûm-i 'âliye 495

Migalkara A'yânı 1253

Mihal (Sava Bin-başı ma'iyyetinde Bölük-başı) 1233, 1283, 1290

Mihal Bey/Voyvoda (Karaca Voyvoda'nın dâmâdı, Boğdan Voyvodası/Beyi, Tercemân-ı Dîvân,—i hıyânet-iştimâl, —i sadâkat-muhâl) 868, 1022, 1036, 1047, 1053, 1056, 1057, 1061, 1062, 1067, 1072, 1073, 1074, 1099, 1112, 1148, 1268

Mihalic 395, 414, 813, 830, 1201; Halîc-i — 251; — Kasabası 185; — Kazâsı 583; — semtleri 436; — Voyvodası 1253

Mihaliccık; — A'yânı 312, 390, 517; — Nâ'îbi 517

mihen 249, 503, 757, 1025; ecnâs-i — 1030; envâ'-ı — 861

mihmân 86, 118, 120, 124, 151, 218, 1121; —dâr 870; —dâr-ı mûmâ ileyh 871; —dâr terfîki 832; teşrîf-sâz-ı —hâne-i cihân 534; kā'ide-i —nüvâzî 1066; levâzım-ı —nüvâzî 171; merâsim-i —nüvâzî 848

mihnet 357, 887; envâ'-ı — 36; zıll-i aglâl-i — 259

mihr 804, 1127; mânend-i —i dirahşân 12; mânend-i —i enver 236; —i mü'eccel-i mühr 180; —i mühr-i Nebevî 411; ziyâ'-i —i münîr 998; —i rahşân-ı âsümân-ı saltanat 188; —i ruh 799

mîl 1053; — kadar 1182

mîlâd 1164; mebde'-i târîh-i — 209; sene-i — 1155, 1157; târîh-i — 16, 17, 18, 1164; —ı 'Îsâ 550; —ı hazret-i Mesîh 246; sene-i —î 33, 725; sene-i —î teşrîn-i sânîsi 720; sene-i —iyye 724, 725, 1163; sene-i —ları 1059

Milas havâlîsi 315

milel 17, 23, 85, 345, 354, 615, 747, 909, 1036, 1125; hukūk-ı — 247, 249, 337, 338, 376; müzekkir-i emzüce-i — 15; tahlîs-i — 209; tanzîm-i ahvâl-i — 103; te'mîn-i — 209; usûl-i — 975; usûl-i hâzıra-i — 976; vâkıfân-ı ahvâl-i — 663; — hüküm-rânları 23; —i bahriyye 1272; —i ecnebiyye 21, 909, 1154, 1272; —i kadîmetü'l-eyyâm 15; —i me'nûs 975; —i mezbûre 210; —i mezkûre 209; —i münise 376, 455; —i mûnise-i nâdire 18; —i müstakıll 1035; müverrihîn-i —i mütenevvi'a 19; ru'esâ'-i sükkân-ı —i mütenevvi'a 210; —i mütenevvi'a 36; —i müttefika-i şedîde 19; —i Nasârâ 1076; —i sâ'ire 19, 210, 232, 406, 820, 1272; —i sâ'ire elçileri 240; —i selâse 760; —i selâse-i mezkûre 760; —i selâse mahalleleri sekenesi 760; — tüccârı 678

millet 21, 22, 66n, 99, 103, 111, 246, 459, 551, 685, 686, 925, 1022, 1036, 1038, 1039, 1040, 1041, 1042, 1045, 1079, 1100, 1101, 1113, 1121, 1122, 1123, 1124, 1125, 1126, 1158, 1161, 1162, 1179, 1219, 1236, 1248; a'dâ'-i — 591; 'adûy-i tabî'î-i devlet ü — 40; beyne ehli'l— 94; bî-taraf — 1271; ecnâs-i — 1043millet; emn-i ihvân-ı — 854; emr-i zarûrî-i tabî'at-ı — 975; fesâdı meydâna çıkmış — 1287; gayretkeşân-ı — 36; hâkimi olduğu — 1163; hayrhâh-ı — 1042; hem— 94; ibkay-ı münâsekat-i umûr-i mülk ü — 446; itâ'at-i — 35; kemâl-i gayret-i — 951; matlûb-i — 1161; mizâc-ı — 101; mûcib-i beka'-i — 785; muhill-i hüsn-i nizâm-ı mülk ü — 1260; nizâm-ı — 100; râhat-ı ihvân-ı — 854; ru'esâ'-i — 92; sanâdîd-i — 1022; tabî'at-ı — 106, 646, 989; takbîh-i — 97; ta'lîm-i vâcibât-ı 'uhde-i — 36; tanzîm-i ahvâl-i — 822; tavâli'-i — 34; tehaşşüd-i ehâli-i — 22; umûr-i — 470; zemm-i — 97; —ce 376, 529; —ce intihâb olunmak 1125; —ce müttefik 1246; —en 40; tedâbîr-i —gîr 687; —i benâm 1089; —i beyzâ-yı Ahmediyye'76; —i beyzây-ı İslâmiyye 376; —i hured-kâr 248; —i İslâm-ı zî-şân 38; —i İslâmiyye 1034, 1168, 1293n; —i kaviyye-i Franseviyye 530; —i Kıristiyân'ın serbesiyyeti 1082; —i menhûse 1136; —i merkūme 647, 675, 1072, 1251; —i merkūme ser-i kârânı 648; —i mersûme 680; —i mersûmenin sanâdîdi 1136; —i mezbûre 97, 208, 530, 715, 1034, 1068; —i mezkûre 554, 555; —i Muhammediyye 1200; —i muharrike 648; —i müte'allika 1041; —i Nasârâ 1083; —in eyü ve fenâsını bilerek 1122; —in ta'assubu 1159; —in yeniden hayât bulması 1040; —in zimâmı 1041; 'isyân-ı —i Rûm 1165; —i Rûm 535, 593, 792, 867, 1034, 1041, 1060, 1064, 1071, 1079, 1082; —i Rûm fesâdı 1046; —i Rûmiyye 1219; 'ukaba müstehak —ler 977; şâyeste-i ta'bîr-i ins —ler 210; —ler 112, 209, 1038; — mâddesi 1121

milliyye; gayret-i — 38, 85, 1179; muharrik-i gayret-i — 1035; mücerrebât-ı — 1042; mefsedet-i —ler 535; ittifâk-ı — sebebi 208

Millû (Rakka Eyâleti dâhilinde) İskân-başısı 705, 953, 954

Miloradoviski (=Michael Miloradowitsch, Ceneral, Peterzburg Şehri Muhâfızı) 1156

Miloş (Sırplu Baş-kinezi) 1077, 1194

mi'mâr 381; — Ağa 480, 584; —ân 344; —ân-ı dâ'ire-i devlet 521; Hâssa —-başı Ağa 857; —ı iktidâr-iddihâr 53; zirâ'-ı —î 302, 474, 715, 852; kā'ide-i —iyye 856; kavâ'id-i —iyye 774

mînâ; mâ'î — 845; penbe — 845; —kârî enfiyye kutuları 940; lâciverd — üzerine masnû' 845

Minas ('Arablı-köylü, Hacı, Şarköyü'nde zimmî) 1181

minber; tafra-furûş-i — 810; —i hümâyûn 658

*minder*lerini çeküp 809

minister 1037, 1075; —ler 1160, 1163

Minorka Cezîresi 346

mîr; —âlây-ı mûmâ ileyhim 461; —i feylesofnazîr 1025; —i kelâm 1282; —i maktûl 1166; —i mergubü'l-etvâr 438; —i merkūm 280, 28, 706, 744, 1016, 1263; —i mûmâ ileyh 72, 93, 283, 312, 331, 415, 418, 459, 460, 487, 488, 507, 516, 519, 524, 634, 763, 766, 767, 782,

847, 884, 891, 930, 935, 938, 976, 1111, 1185, 1216, 1230, 1244; —-i sâhib-i tedbîr 1026

Mîralûr 48, 638; Küçük — 143; — Ağa 1208; mesned-i —î 44; —-i Evvel 30, 44, 404, 451, 509, 651, 655, 657, 749, 926, 990, 991, 1096; —-i Evvel Ağa 381; —-i Evvel-i esbak 43, 748; —-i Evvel-i hazret-i Şehriyârî 696; —-i Evvel Pâyesi 154, 261, 311, 830, 890; —-i Evvel Vekîli 437; —-i Sânî 992; —-i Sânî Pâyesi 290; —-i Sânî-yi sâbık 674; Küçük —luk 674, 1257; —luk rütbesi 570

mîrâs 1289; oğluma — 1288; —-hâr 938; —-hârlar 185

mir'ât; —-ı derûn 214; —-ı fûlâd-ı kalbleri 42; —-ı fûlâd-menâzırları 24; —-ı kâ'inât 802; —-ı kâ'inât-ı kalb-i bâ-ferâset 305; —-ı kâ'inât olan kalb-i safvet-simâtları 323; —-ı kalb-i safvet-nümâlar 638; —ı mülâhazât-ı Devlet 246; —-ı san'at-ı sâhte 184; —-ı tab'-ı hikmet-neb'-i Hâkânî 487; —-ı tab'-ı hümâyûnlar 805; —-ı tab'-ı Şâhâne 512

Mir'âtü'l-Ebdân fî Teşrîh-i A'zâ'i'l-İnsân (Şânî-zâde'nin eserlerinden) 13, 783, 784

mîrî 348, 349, 529, 555, 578, 642, 654, 693, 727, 733, 743, 766, 896, 900, 936, 942, 1024, 1078, 1079, 1086, 1145, 1147, 1193, 1220; cânib-i — 191, 259, 260; mâl-ı — 611, 840; sıyânet-i — 278; taraf-ı — 156, 272, 342; — alacak 440; — cânibi 331, 332, 401, 766, 775, 776, 796, 798, 825, 865; —den i'tâ 1100; — hayvânât 437; — Kâtibi 331; — Kâtibi efendi ma'rifetleri 653; —li 459; —lü asker 1111; — mukāta'ât 529; — sefîneler 349; 'avâ'id-i —yye 632; emvâl-i —yye 344, 356, 358, 401, 940, 1157; hayvânât-ı —yye 437; kā'ide-i —yye 796; muzâyaka-i —yye 1244; sefâyin-i —yye 148; ta'yînât-ı —yye 105

Mîr-i Hâcc/Mîru'l-Hâcc 329, 515, 702, 733, 768, 1004, 1019; —-ı müşârun ileyh 915; —-ı vakt 1020; —lık 399, 515, 702, 779, 1019, 1020; —lık hıdmet-i celîlesi 1020; — Paşa 803, 845, 915

Mîr-i mîrân 93, 162, 163, 170, 205, 217, 218, 225, 267, 276, 277, 283, 293, 294, 297, 313, 325, 354, 388, 397, 429, 431, 434, 465, 468, 505, 520, 536, 580, 627, 631, 644, 662, 676, 680, 682, 690, 693, 696, 698, 702, 709, 732, 741, 744, 751, 774, 800, 813, 815, 816, 828, 832, 872, 875, 881, 900, 907, 921, 922, 929, 950, 983, 986, 1000, 1004, 1012, 1016, 1045, 1049, 1077, 1085, 1087, 1097, 1098, 1101, 1110, 1120, 1148, 1154, 1173, 1177, 1202, 1228, 1255; — dâ'ireleri 827; —-ı kirâm 241, 261, 266, 282, 374, 384, 431, 432, 466, 478, 486, 524, 557, 649, 668, 669, 682, 707, 718, 727, 782, 794, 806, 816, 826, 827, 901; —-ı mûmâ ileyh 466, 486, 727, 744; —-ı mûmâ ileyhim 268, 446, 468; —-ı mûmâ ileyh ma'rifeti 518; rütbe-i —î 67, 70, 164, 274, 439, 536, 634, 771, 884, 901, 951, 1014, 1101, 1256; şân-ı —î 439; —î 438, 623, 655, 771, 884; —lık 355, 429, 699, 875, 880, 884, 900, 951, 1278; —lıklar 990, 1278; —lık rütbesi 162, 170, 189, 230, 623, 777, 900, 1017; —lık tevcîhi 884

Mîrgûn (Boğaz-içi'nde) 1010

Mîrlivâ 82, 487, 1044; —lık 488

Miro (şakî) 669

Mirrîh (sâhib-i veted-i sâbi') 683, 1009, 1058; mukārine-i — 1058; terbî'-i — 628; —-i asfînin terbî'ine resîde 683; — ile terbî'i 489; Kevkeb-i —'in veledi 15

Mîrzâ 324, 411, 832; —-yı mûmâ ileyh 946; —-yı müşârun ileyh 1001

Mîrzâ-zâde Efendi (Şeyhulislâm) işâretleri 495; — tarafları 203

mîsâk 147, 1065, 1168; 'akd-i — 1060; ref'-i râyât-ı — 133; —-ı fâsidü's-siyâklar 164; —lar 182, 1159

Misâlî (Osmanlı şairlerinden Edirneli) 497

Misis mahalli 740

Misivri 304; — A'yânı 263; — Kazâsı A'yânı 262; — muhâfazası 304, 317, 1249; — Muhâfızı 324

misk; —-i ezher-behâsı 914; —iyyü'l-hıtâm 150

miskal 734

Miskînler Meskeni (Üsküdar'da vâki') 813

mismâr 153

misvâk 57

mişvâr 190, 247, 318, 373, 832; muvâfık-ı — 133; siyeh-kârî-i — 193; —lar 165

Mi'yâru'l-Etıbbâ (nâm eser-i latîf-i 'abd-i za'îf, Şânî-zâde'nin eserlerinden) 13, 783, 1008

mizâc 16, 103, 169, 185, 246, 359, 653, 728, 749, 902, 926, 949, 992, 1038, 1103, 1155; 'illet-i — 255, 815; inhirâf-ı — 302, 451, 796, 858; kānûn-i — 989; nâ-— 636, 871; tashîh-i — 692; tebdîl-i — 1042; —-gîr 196; —-ı 'âdâlet-imtizâc-ı Şâhâne 690; sâhib-i —-ı 'akur 977; —-ı aslî 296; —-ı 'ayâr-ı istikāmet 866; —-ı dehr 646, 663; —-ı dehre nâ-hemvâr 278; —-ı dehre nâ-mülâyim 278; —-ı devlet 101, 646, 871; —-ı ehâlî 985; —-ı ekâbir 232; —-ı her vakt 450; —-ı hevây-ı 'adl-iktizâ 802; —-ı hikmet-imtizâc 60; —-ı hûnî 1103; —-ı hümâyûn 668; —-ı ictimâ'-i medenî 1028; —-ı insânî 103; —-ı iz'âc-imtizâclar 182; —-ı ma'şûmâneler 674; —-ı maslahat 1104; —-ı mekrûh 1040; —-ı memleket 106; —-ı millet 101; —-ı mukarrebîn 932; —-ı Mülkdârî-i hazret-i Şehriyârî 911; —-ı nâs 1084, 1155, 1160; —-ı nefs-i pür-vesvâs 49; —-ı rütbe 184; —-ı Sadr-ı a'zamî 359; —-ı salâbet-minhâclar 589; —-ı Şâhâne'ye muğayir harekâta ibtidâr 906; —-ı şehre nâ-hemvâr 278; —-ı şehre nâ-mülâyim 278; —-ı şerîfler 117, 141; —-ı şûr-imtizâc 46; —-ı übbehet-imtizâc-ı Mülûkâne 961; —-ı vakt 59, 106, 1104; —-ı vekār-imtizâc 1006; —-ı zemân 450; mürekkebât-ı —iyye 1028; yübûset-i —lar 607; —lar 1042; —larına muhâlefet 642; —sızlığ 302; —sızlıklar 858

Mîzân (beyt-i nâhid-i şeref-mevâ'id) 1009; — Burcu (tarîka-i muhterikası hânesi) 25, 1058

Moburg (Maslahat-güzâr, Âsitâne'de mukîm) 334

Mogol Kavmi 18

Mohac Sahrâsı 110

Mohoş (موحوش) Kabîlesi 443

Molla-başı (İran'da) 832

Molla-zâde (Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Karahisâr-ı sâhib Sancağı Mütesellimi) 517
Molova 1220; — Kal'ası 1220; — zâbitânı 1220
monark (hâkim-i müstakil ma'nâsına) 1163
monarşi ta'bîr etdikleri 1155
Monla (Hacı, Kütahya Mütesellimi) 694, 695
Mora 435, 535, 536, 1012, 1035, 1077, 1111, 1115, 1130, 1137, 1140, 1164, 1174, 1175, 1176, 1188, 1208, 1263, 1264, 1269, 1270, 1273, 1288, 1289; — cânibi 1178, 1184; — Cezîresi 1123; — Eyâleti 644, 698, 815, 816, 830, 937, 1048; — fethi 1064; — ihtilâli 1152; — Kasteli 1140, 1141; — Kâ'im-makâmı 1115, 1140; —lılar 535, 1036; —lı olmak 1123; —lı Rûmlar 1210; —'nın muhâfazası 1115; — Nîmadası/cezîresi 741, 748, 812, 816, 1174; — re'âyâsı 535, 1036, 1115, 1129, 1137, 1140, 1149; — re'âyâsının 'isyânı 1151; — Sancağı 566; — sulârı 1137, 1138, 1149, 1185; — sükkânı 535; — tarafı 1111, 1140, 1147, 1183, 1268; — Vâlîsi 284, 374, 434, 438, 444, 535, 566, 698, 742, 748, 816, 828, 937, 983, 1011, 1048, 1077, 1115, 1141, 1154, 1174, 1175, 1177, 1199, 1246, 1263; — Vâlîsi-yi sâbık 815; — 'usâtı 1264, 1265; — vücûhu 1115
Moron Kal'ası civârı 1158
Moroz cânibi 486
Morto Limanı 1213
Moruz; — Bey-zâde (Tercemân-ı Dîvân) 335; —i hânedânı 1112; —ler hânedânı 1053
Moskov 530; — askeri 1287; — Devleti 1285; — dubaları 384; — gemisi 1165; — keferesi 412, 413, 447, 452; —lu 227, 317, 319, 328, 329, 333, 346, 357, 399, 445, 446, 461, 463, 522, 528, 536, 1184, 1285, 1286, 1287; —lu askeri 456; —lu bayrağı 715; —lu havenesi 446; —lu taburu 283, 493; —lu üserâsı 482; — Memâliki 247; — Memleketi 60; — seferi 41, 55; — sefînesi 383; — soldatı 493
Motokay (متوقای) Kabûlesi 443
Moton (Mora Nîm-cezîresi'nde vâki') 742; — eşkıyâsı 748; — İskelesi 741, 742; — Kal'ası ehâlîsi 748, 816, 1174; — Kal'ası Muhâfızlığı 816; — Limanı 748; — Muhâfızlığı 816; — tarafı 742; — Yeniçeri Zâbiti 748
mu'âdât 319, 552, 557; âsâr-ı — 239; def'-i — 557; —ı akrân 674; —ı ca'liyye 531; —ı kadîme-i halefiyye 660; —i 'örfiyye 69; —i sûriyye 345
mu'âhaze 276, 340, 358, 554, 867, 1074, 1113, 1121, 1135, 1182, 1261, 1282; pençe-i — 1057; zîr-i — 273
mu'âhede 556, 557, 988; hasbe'l— 1175; nakz-ı — 723; sûret-i — 143, 164; şurût-i — 95; —i kadîme şurûtu 175; şurût-ı —i ma'hûde 96; —i mezbûre 95; —i mezkûre 552; — in'ikâdı 556; —; 'akd eyledikleri —ler 1059; —ler/mu'âhedât 117, 339, 1175; — şurûtu 557; —yn 556
mu'âlece 1022; — husûsu 252; —i hânedân-ı Şehinşâh-ı a'zam 231
mu'allekât-ı seb'a 213
mu'allem 73, 110, 459, 625; asâkir-i —e 64, 86
mu'allim 191, 1007; nezd-i yek-i —ân 126; —i 'âmme 496, 539; muvazzaf —ler 1035; —ler 191, 628
mu'âmele 24, 39, 95, 338, 340, 357, 471, 505, 531, 532, 552, 554, 626, 676, 682, 683, 684, 699, 719, 725, 726, 754, 835, 882, 903, 916, 926, 933, 953, 958, 964, 1001, 1006, 1083, 1109, 1124, 1157, 1164, 1248, 1282; hüsn-i — 835, 915, 1158, 1252, 1270, 1271; lutf-i — 983; mütecâhilâne — 699; şiddet-i — 204; tarz-ı — 1036; — bi'l-misl şerîtası 242; — bi'l-müsâmaha 279; —i 'afv 647, 957; —i âzâr 449; —i bâgiyâne 971; —i bâride 112, 340; —i bendenüvâzâne-i Mülûkâne 1073; —i bey' u şirâ 87; —i câ'irâne 325; —i cevr 449; —i dîrîne 240; —i dostâne 240; —i dûn 803; —i esâfilgûne 53; —i feryâd-resî-i küberâ 1036; —i gaddârâneler 372; —i galîza 493; —i garâbet-nümâ 914; —i hatar-nâk 1131; —i hayvânî 210; —i igmâzlar 957; —i lâ-yutâk 980; —i lutf 570; —i mazâ mâ-mazâ 965; —i mukâbele 221; —i musâvele 1132; —i muvâza'a 1277; —i mücâmele 570, 924, 964; —i müdârât 185; —i mülâyemet 961; —i müteşâbihe 556; —i nâ-be-câ 157; —i nâsavâb 1131; —i nâ-sezâ 560; —i nüvâziş 924; —i rahîmâne 709; —i rahîmâne-i Dâverâne 758; —i siyâsiyye 771; —i şefekat 647; —i tâkat-güzâr-ı hasmâneler 440; —i te'addî 950; —i vahşiyye-i bed 376; —i zulm 950; —ler/mu'âmelât 76, 95, 176, 195, 240, 278, 416, 503, 504, 555, 712, 964, 1002, 1016, 1114, 1288, 1289; — sûreti 554
mu'ammâ gûne 173
mu'ârefe 21, 52, 168, 783, 860, 1166; —ler 1120
Mu'ârız; Halîc-i — 1177; — Kal'ası 1178; — Körfezi 1069, 1178, 1184, 1220; — Körfezi semti 1178; — tarafı 1178, 1179
mu'asker 227, 707; —i hümâyûn-i mehâbet-peyker 260
mu'âşeret; hüsn-i — 835, 861; tayyib-i — 1260
mu'âvenet 32, 145, 152, 164, 172, 209, 213, 234, 246, 255, 389, 400, 564, 603, 639, 730, 732, 743, 744, 745, 772, 790, 812, 815, 822, 850, 869, 871, 891, 901, 904, 920, 930, 931, 953, 955, 969, 970, 979, 1075, 1083, 1102, 1137, 1147, 1161, 1166, 1173, 1191, 1234; bi't-tekâfî — 1038; celî — 1242; hafî — 1242; küllî — 955; lâzime-i — 950; tâlib-i — 1074; vesîle-i — 640; —i külliyye 250; —ler 716, 769
mu'avvize-hân 182
mu'âyede 1251, 1252; resm-i — 1251; rusûm-i — 1251; — da'veti tezkireleri 1251
mudârabe 792, 797; men'-i — 471
mudhikât; —i garîbe 15; — makâlesi 17, 248
muhâbere 94, 127, 171, 245, 296, 413, 445, 945, 950, 1138, 1265, 1284; bi'l— 91, 163, 218, 269, 282, 295, 394, 401, 403, 442, 896, 1061, 1160; çengal-i — 1111; îfây-ı — 729; ka'ide-i — 415, 1096; lâzime-i — 884; merâsim-i — 321, 324, 533; — rusûmu 324, 416; feth-i bâb-ı —t 457; —t 701
muhâcirîn 398, 726

muhaddisûn 974
Muhâdiye (İrşova ile Zemûn arasında bir yer) 800
muhâfaza 225, 266, 304, 309, 310, 319, 321, 324, 326, 330, 331, 332, 333, 353, 419, 430, 433, 434, 453, 463, 485, 491, 692, 699, 726, 727, 729, 734, 767, 768, 772, 816, 855, 871, 888, 889, 922, 952, 982, 987, 1004, 1010, 1016, 1021, 1042, 1047, 1074, 1075, 1076, 1097, 1098, 1110, 1115, 1120, 1130, 1140, 1148, 1164, 1174, 1175, 1178, 1179, 1182, 1194, 1196, 1205, 1206, 1209, 1215, 1234, 1245, 1252, 1255, 1262; emr-i — 276, 283, 293, 296, 297, 306, 309, 310, 311, 321, 331, 332, 353, 420, 486, 765, 787, 816, 889, 908, 1086, 1207, 1209, 1229, 1235, 1244, 1254, 1291; esbâb-ı — 64, 705, 727, 1211, 1230; hudemât-ı — 774; istihsâl-i esbâb-ı — 310, 416; istikmâl-i levâzım-ı — 1138; kemâl-i — 319; li-ecli'l— 486, 690, 1290; me'mûr-i — 152, 692, 1076, 1185; — behânesi 1096; —i berâyâ 414; —i cihet-i serbestileri 683; —i enhâ 310; —i hudûd 310, 754; —i 'ibâd 414; —i ittihâd 923; —i kal'a 321, 398, 399, 754; —i kılâ' 615; —i mahall-i mezbûr 324; —i me'âbir 486; —i memâlik 310, 1197; —i memleket 1204; —i mühimmât 766; —i nâmûs 57; —i re'âyâ 414; —i rusûm-i tarîka 588; —i Seray-ı Sultânî 146; —i serhad 309; —i serhaddât esbâbı 1002; —i sevâhil 320, 486; —i sugûr 310; —i şân-ı Vezâret 827; —i tüccâr 678, 1288; lâzime-i —lar 908; —lar 310, 433, 919, 982, 1020; —sına me'mûr 310
Muhâfız 208, 225, 296, 324, 386, 398, 432, 708, 726, 727, 729, 813, 816, 765, 767, 800, 801, 881, 896, 900, 922, 950, 995, 1014, 1179, 1190, 1211; muktedir — 486; —ı kal'a 296, 767; —ı hâmî 1040; —ı mûmâ ileyh 463, 680, 765, 767, 800, 904, 1111, 1174, 1186; —ı müşârun ileyh 267, 268, 296, 442, 443, 681, 730, 881, 882, 901, 931, 1153, 1193, 1194, 1206, 1221, 1235, 1252, 1274, 1283; —ı nefsî askeri 263; —ı sâbık 904; —în 293; —în-i serhaddât 1173; yarar —lar 340; —lar 415, 615, 772, 1002; —lık 704, 751, 951; —lık-ı mezkûr 813; —lıklar 580; — nâmına 297; — Paşa 222, 919, 1186, 1220
muhallefât 198, 260, 403, 404, 642, 653, 670, 671, 674, 680, 767, 776, 790, 796, 833, 834, 844, 865, 896, 943, 1024, 1211; defter-i — 733; esmân-ı — 834; hâzır-ı ma'reke-i — 198; kabz-ı — 599, 680, 833; terk-i — 654; —ı bedeli 1270; —ı esmânı 887; —ı kesîre 234; —ı mevcûde 51; —ın semenleri 833
Muhammed (Şeyh Mâcidü'l-'urey'ir'ın birâderi) 891
Muhammed; —ü'l-Mustafa (Hz. Ulu Peygamberimiz, Eşbeh-rân-ı Leyle-i Mi'râc, Fahr-i Kâ'inât, Fahrü'l-mürselîn, Habîb-i Hudâ, Şefî'-i yevm-i cezâ, Hâtemü'l-Mürselîn, Hayru'l-beşer, Pîşvây-ı râh-ı Hüdâ, Sâhib-i sa'âdet, Sâhibü'l-'ilmi ve't-tâc, Server-i enbiyâ ve Muktedây-ı asfiyâ, Seyyid-i asfiyâ, Seyyidü'l-mürselîn, Seyyidü'l-enâm, Seyyidü's-sakaleyn, Seyyidü's-sakaleyn, Sipehsâlâr-ı ketâ'ib-i enbiyâ, Sultân-ı 'azîmü'ş-şân, Şefî'u'l-verâ, Mefhar-i dü-cihân, Taht-gâh-ı ve mâ erselnâke) 15, 18, 42, 43, 367, 368, 377, 378, 411, 447, 545, 547, 559, 588, 618, 621, 632, 672, 677, 705, 713, 755, 845, 894, 914, 919, 914, 1002, 1069, 1246; ümmet-i — 70, 367, 453, 528, 529, 1099, 1118, 1137, 1168, 1209, 1218,1219, 1241, 1285, 1286; millet-i —iyye 1200; saltanat-ı —iyye 75; şerî'at-i —iyye 404; —ü'l-Mustafa'nın âli 411
Muhammed 'Ali Mîrzâ (Şeh-zâde) 738, 739, 945, 946
Muhammed Hüseyn Hân (İran Şâhı'nın Nizâmü'd-devlesi) 945
muhârebe 96, 99, 135, 145, 209, 211, 216, 222, 242, 246, 273, 275, 288, 289, 290, 291, 294, 324, 357, 382, 387, 390, 392, 407, 477, 478, 491, 493, 552, 555, 564, 568, 605, 630, 676, 696, 707, 720, 721, 724, 725, 741, 745, 746, 772, 783, 788, 834, 865, 874, 889, 890, 898, 899, 921, 923, 925, 928, 948, 963, 964, 985, 1012, 1017, 1021, 1062, 1085, 1141, 1152, 1162, 1176, 1183, 1202, 1212, 1217, 1218, 1231, 1233, 1235, 1238, 1245, 1246, 1253, 1265, 1268, 1282, 1291, 1292; 'azîm — 745; ba'de'l— 1249, 1291; bi'l— 266, 657, 668, 673, 690, 786, 1003, 1141, 1173, 1199, 1247, 1279, 1289; bilâ— 387, 1228; çerha tarzında — 478; esnây-ı — 210, 288, 387, 389,'493, 629, 789, 834, 1154, 1181, 1233, 1246, 1254, 1290, 1292; harekât-ı — 554; hasbe'l— 554, 555, 612; hengâm-ı — 553, 964; hîn-i — 1063, 1173, 1235; ibtidây-ı — 553; imtidâd-ı — 278; istînâf-i — 526; kanûn-i — 55; kucak kucağa — 393; lede'l— 275; merdâne — 578; mevki'-i — 392; meydân-ı — 289; san'at-ı — 114; sûret-i — 530; —cikler 1164; — dâ'iyesi 1249; —-i 'azîme 295, 385; —-i şedîde 488, 524; —ler/muhârebât 273, 291, 297, 308, 323, 382, 385, 415, 660, 830, 1161, 1249, 1274, 1283, 1289; — mahallerinin kalb-gâhı 275
muhârese 324, 326, 420, 433, 453, 485, 663, 871, 1076, 1115, 1209; emr-i — 321, 486, 1076, 1291; istihsâl-i esbâb-ı — 416; kemâl-i — 319; levâzım-ı — 727; —-i bilâd 414; —-i enhâ 321; —-i sevâhil 321
Muharrem Bey (Topuz-zâde Kapucu-başı Mehmed Ağa'nın dâmâdı) 1270
muharrer 17, 18, 21, 32, 89, 172, 175, 266, 343, 384, 487, 553, 578, 616, 681, 721, 834, 886, 923, 995, 1057, 1071, 1109, 1190, 1194, 1195, 1205, 1215, 1229, 1230, 1236, 1239, 1249, 1264, 1275; ber-vech-i — 206, 226, 243, 269, 359, 367, 413, 420, 421, 520, 578, 648, 692, 742, 873; haber-i — 492; mînvâl-i — 901; siyâk-ı — 828; sûret-i — 122, 612; vech-i — 52, 98, 100, 206, 245, 406, 495, 517, 531, 743; —ü'l-ism 343
muharrir; güncîde-i havsala-i kalem-i — 180; havsala-i hâme-i — 943; dâ'ire-i peder-i —-i Ahkar 640, 750; —-i bî-nevâ 671; —-i Fakîr 222; —-i Hakîr 202, 275, 300, 473, 489, 572, 956, 1046, 1219; —-i ma'zûr 957; —ler 579
muhâsara 268, 275, 298, 333, 374, 376, 377, 383, 393, 407, 408, 478, 479, 503, 676, 680, 728, 745, 834, 889, 922, 928, 949, 994, 995, 1013, 1140, 1141, 1213, 1242; emr-i — 948; i'lân-ı

sûret-i — 136; kayd-ı — 1242; — askeri 306; — sûretine girmiş 1183

Muhâsebe; —i evvel 159; —i evvel Pâyesi 81; —i evvel vekâleti 223; —i evvel-i sâbık 159; —i mahsûsa 940; ka'ide-i —în 998; —ler 553, 732

Muhâsibî-zâde (Şâm'da Mahkeme-i Beledî Kâtibi) 902

Muhassıl 326, 329, 612; —ı mûmâ ileyh 936, 1138; ber-vech-i —lık 511, 513, 515, 580, 658, 674, 698, 751, 779, 830, 937, 1120, 1255; —lık 356, 830; —lık sûreti 565

muhâtara 1185, 1222, 1223; —dan hâlî 1273; —i 'azîme 1043; —lu 1184

muhâvere 40, 175, 334, 507, 538, 684, 809, 860; mecâlis-i —t 340

muhayyele; hiyel-i gayr-i — 981; mâdde-i — 182, 1203; —ât 1082

muhayyem-gâh 219, 254

Muhibb Efendi (Defter Emînî) 581

Muhibb Efendi (Fransa Sefîri) 92, 93, 96, 97, 243

Muhibb-i 'Ali Hân (İran'dan sefâretle gelan İran Elçisi) 814, 815, 831, 835

Muhtâr Efendi (Mollacık-zâde 'Atâ Efendi'nin birâderi) 101

Muhtâr Kapudân (Patrona-i hümâyûn Kapudânı, Donanma-yı hümâyûn Başbuğu) 1237

Muhtâr Paşa; bk. Ahmed Muhtâr Paşa (Tepedelenli-zâde, Mîr-i mîrân, İnebahtı Sancağı Mutasarrıfı, Hacıoğlu-pazarı semtine me'mûr, mîr-i mîrânlığı merfû')

muhtefî 32, 959; —ler 190

muhtekir 154; —i merkûm 471; — makûleleri 912

muhterik 137, 156, 473, 483, 583, 706, 744, 848, 852, 853, 854, 930; tarîka-i —a 731, 1058; —ı eydî-i 'udvân 343

Muhyî-zâde Efendi (İstanbul Kadısı) 665

Muhzır; — Ağalık 509; —başı 89

mu'în 768, 958, 960, 976, 1064, 1069, 1073; —i devlet 802; —i eşkıyâ 142; —imiz olan hazret-i Allah 1287

mukâbele 94, 177, 222, 254, 261, 262, 269, 274, 275, 306, 308, 393, 402, 453, 456, 502, 540, 652, 653, 789, 916, 939, 1073, 1125, 1158, 1164, 1217, 1287, 1288; âgâz-ı — 789; bi'l— 243, 478, 554; esbâb-ı — 984; isbât-ı mukaddimât-ı — 150; merdâne — 1234; misliyle — 178; mu'âmele-i — 221; — bi'l-'inâyeti 961; — bi'l-misl 74, 91, 112, 488, 624, 1002; — bi'l-misl şerîtası 245; — dâ'iyesi 1231; —i a'dâ 261, 268, 487; —i Behrâm 998; —i düşmen 387, 522; —i misliyye 91; —i Müşterî 688; —i şems 469; —i 'ulviyyîn ahkâmı 511; —i Zuhal 469; —i Zuhal-i asla resîde 683; — mu'âmelesi 339; —ten 240, 1012, 1117, 1194, 1238

Mukaddime-i hayr (kalyon-i hümâyûn) 1267

Mukaddime-i İbn Haldûn 1028

mukallid 608; —i ashâb-ı hakîkat 470; —i ehl-i kimyâ 149; —ler 233

mukarreb 106; sevk-i ba'zı —ân 574; —ân 489; —ân-ı hazret-i Pâdişâhî 1169; —ân-ı hazret-i Sultânî 794; havâss-ı — în 837; mizâc-ı —în 932; —în-i saltanat 996; mahrem —ler 1032; mücerreb —ler 1032; —ler 1015

mukâta'a 377, 530, 766, 1024; cesîm — 1188; mâl-ı — 372, 693; Baş—cılık 160, 224, 1256; ashâb-ı — 529, 911; ehâlî-i — 400; senevî fâ'izlü — 405; — bey'i 529; Baş—cılık Vekâleti 495; —i mezbûre 371; —i mezkûre 371, 372; —lar 766; kâffe-i —t 763; mîrî —t 529; teksîr-i cihât-ı —t 38; semere-i —t 627; —t 46, 63, 612, 613, 624, 625, 627, 736, 954; semere-i —t hâsılâtı 1011

mukâtele 127, 261, 402, 456, 564, 569, 577, 789, 961, 1044, 1164; esnây-ı — 772

mukâvele 272, 723, 766, 787, 867, 1056; hasbe'l— 296; —i müsâhele 964; —ler 174, 854, 1289

mukâvemet 274, 292, 296, 389, 393, 408, 491, 492, 503, 670, 788, 993, 1041, 1082, 1179, 1183, 1265; 'adem-i — 383, 393; esbâb-ı — 276; tâb-âver-i — 19; kemâl-i — 273, 974; pây-efşûr-i makam-ı — 307; sûret-i — 379; tâb-âver-i — 153, 208, 295, 489, 582, 653, 890; —ler 257

mukavvim; —ler 1020; —lik edüp 1020

mukayyed 49, 803, 975, 1270; lâzime-i hâli ile — 751; —en 1220; —e olduğu 1040; lâzime-i hâliyle — olmayup 838; —i bâb-ı istîhsân-ı ahkâm-ı Sultânî 157; —i cerîde-i mülâzimîn 203; —i defter 86; —i defter-i a'mâl 150; —i defter-i bendegânî-i Sultânî 662; —i defter-i leşkeriyân 87; —i defter-i üserâ 1278; —i kütüb-i ceng 222; —i kütüb-i etıbbâ 567; —i kütüb-i kıtâl 222; —i nüsha-i mi'yâru'd-düvel-i hâtır-ı Şâhâne 236; —i rıbka-i rıkkıyyet 209; —i sicill-i kadî 968; —i şâh-nâme-i eyyâm-ı saltanatlar 345

mukîm 267, 466, 661, 710, 721, 722, 741, 742, 759, 763, 787, 820, 871, 898, 925, 959, 986, 1003, 1024, 1055, 1074, 1120, 1139, 1142, 1194, 1280; menfiyyen — 743; —în 398

mum 9, 756, 809; hatt-ı — 11; — almak 809

Murâd (Sultân, Şeh-zâde-i civân-baht, Şeh-zâde-i melekî-nijâd) 510, 559

Murâd Bey (Bosna Vâlisi İbrâhîm Hilmi Paşa tarafından Kara Yorgi'ye gönderilen) 415, 416

Murâd Efendi (mevâlîden, İstanbul Kadısı Murâd-zâde Mehmed Murâd Efendi'nin babası) 186

Murâd Girây Sultân (Aksak, selâtîn-i Cengîziyye'den, Nogay kabâ'ili Mutasarrıfı) 461, 462

Murâd Hân (Sultân, Cennet-mekân, —ı râbi') 1031

Murâd Hân-ı evvel (Gazî Hudâvendigâr, Sultân, cedd-i büzürg-vâr-ı hazret-i Şehinşâh-ı zemân) 19

Murâd Paşa (Muş Mutasarrıfı) 1000

murâfa'a 507, 748, 839; hîn-i — 839; —t 538

Murahhas 84, 171, 175, 237, 243, 328, 340, 529, 594; —ân 163, 207, 221; —ân-ı devlet 215; — cenâbı 178; — Efendi 171, 173, 175, 176, 177, 532; —ı Evvel 163, 244, 546, 549, 550, 557;

—ı merkūm 175, 242, 244; —ı mersûm 171, 174, 176, 242, 244; —ı mûmâ ileyh 174; —ı Sâlis 244, 550; —ı Sânî 163, 244, 549; —lar 163, 239, 244, 345, 532, 549, 557, 594; tarafeyn —ları 174, 176, 177, 550, 551, 557; —lık 244

murassa' 350; hâtem-i — 933; seyf-i — 670; eşyây-ı —a 1045; — altûn kutu 350; — altûn sâ'at 350; — altûn vezne kile 350; — altûn yatağan bıçağı 350; — çelenk-i şu'le-pâş-i Hâkānî 691; — enfiyye kutuları 114; — hançer-i Süreyyâ-peyker 966; — hançerler 514; — kutu 709, 1009; — sâ'at 1009; — seyf 692

murgān; hiyel-i — 1044

Murtezâ Paşa (Haleb'de Ser'asker) 1167

murûr 16, 31, 32, 34, 487, 488; lede'l— 272; merâkib-i — 503; —i a'sâr 541; —i duhûr 541; —i edvâr 986; —i eyyâm 986; —i vakit 301; bilâ—iyye 1062

Mûsâ (Hacı, Sandıklı Kazâsı'nda) 370

Mûsâ Efendi (Kudüslü/Kudsî, es-Seyyid, Muvakkit, Kudüs Mahkemesi Bâş-kâtibi, Sofya Kadısı, Kuds-i şerîf Kadısı) 601, 620, 621, 622, 650, 669

Mûsâ Paşa (Sâmirî-âsâ, Ka'im-makām-ı esbak, Müceddid-i âyîn-i bagy ü 'isyân, 'Alkamî-i Devlet-i Âl-i 'Osmân) 49, 50, 70

musâdere 63, 75, 200, 330, 465, 535, 642, 938; bilâ— 806; —behâ 102

Musâhib 666; —i Şehriyârî 1023

musakkafât 658

musâlaha 94, 95, 172, 175, 176, 178, 237, 242, 243, 245, 248, 275, 344, 347, 376, 530, 532, 546, 572, 595, 721, 722, 724, 725, 866; 'akd-i — 94, 239, 244, 245, 278; 'akd-i rişte-i — 179; 'arz-ı — 242, 244, 245; ba'de'l— 574, 631, 661, 746; emr-i — 93, 211; hîn-i — 348; in'ikād-ı — 95, 244; istîzân-ı — 504; mâdde-i — 171, 250; maslahat-ı — 91, 173; mevâdd-ı — 239, 241, 551; mevâdd-ı mu'addele-i — 532; mükâleme-i — 504; râbıta-i — 549; rabt-ı — 239; şurût-i — 381, 725, 722, 1034; tanzîm-i — 96; — 'ahid-nâmesi 554, 556, 557; — 'ahid-nâmesinin tasdîk-nâmeleri mübâdelesi târihi 554; — 'arzı 243; —i 'âmme 243; tecdîd-i —i kadîme 242, 243; —i mezkûre şart-ı hafîsi 867; —i mü'ebbede 'ahid-nâmesi 557; —i mübâreke 239; —i müte'addide 721; — in'ikādı 1111; şurût-ı —lar 23; —lar 177, 333, 556, 562, 925; — mukaddimâtı 92; — senedâtı 176; — senedi 178; — şurûtu 975

Musannif 543, 649, 811, 829, 902, 920; —i ta'lîmü'l-müte'allim-i mesâ'il-i tuğyân 808

musavvir 21; i'mâl-i —în 21; — makāleleri 1067

Mûsevî 49; meslek-i — 70

Musfiyali (موسفيالى, Kırk-kilisali, hâ'in) 1248

Mushaf-ı şerîf 1218; —e el koyarak 1167

Mûsıla; —i Sahn 63, 203; —i Süleymâniyye 167, 203, 217, 572, 601, 703, 704, 777, 779, 1019; —i Süleymâniyye der-Çorlu Medresesi Müderrisi 703; —i Süleymâniyye Medresesi 63, 476

mûsikî 9; istimâ'-ı lahn-i — 185

Muslî (Patrona Halîl İsyânı'nın elebaşılarından Muslu Beşe) kazıyyeleri 235

*musluk*lar (harîk için yapılmış demür kapaklı kebîr) 854

Mustafa ('Alemdâr, Hacı Kara-kullukcu Mehmed'in karındaşı, İzmir'deki müfsidlerden) 769

Mustafa ('Avrat-hisârı A'yânı Şehbender-oğlu Süleymân'ın kebîr oğlu, hakkında fermân-ı kazâ-cereyân sudûr eden) 890, 896

Mustafa (Belkîsî-oğlu, Miro nâm şakînin 'avenesinden, hâ'in, şerîr) 670

Mustafa (Berber, Trablus-Şâm Mütesellimi, İstanköy Cezîresi'ne nefy) 842, 843

Mustafa (Çıplak, İzmir'deki müfsidlerden) 769

Mustafa (Çolak Hacı Hasan-zâde, Hacı) 313

Mustafa (Çolak, İzmir'deki müfsidlerden) 769

Mustafa (diğer, İzmir'deki müfsidlerden) 769

Mustafa (Dürzî, İstanköy Cezîresi'ne nefy olunmuş olan) 843

Mustafa (Germiyân-zâde, Hacı) 312

Mustafa (Giresunlu Laçin-zâde, el-Hâc) 319

Mustafa (Gûrânlı, Diyârbekir vücûhundan, hakkında fermân-ı kazâ-cereyân eden) 787

Mustafa (Hacı Mûsâ-zâde, Hacı, Sandıklı Kazâsı'nda) 370

Mustafa (Hacı, Ahi Çelebi A'yânı) 371

Mustafa (Kabakcı, zorba-başı-yı nâ-bekâr) 45

Mustafa (Koca Ahmed-oğlu, Kaz Dağı ehâlîsinden) 905

Mustafa (Köse, Kaz Dağı ehâlîsinden) 905

Mustafa (Kurd-oğlu, Kaz Dağı ehâlîsinden) 905

Mustafa (Küçük 'Ali oğlunun küçük karındaşı) 795

Mustafa (Latîf-zâde, Çay A'yânı) 317

Mustafa (Mustafa Paşa Kethudâsı, Kapucu-başı, Niğbolu'da A'yânlık umûrunun ru'yetine tevkîl) 727, 728, 729

Mustafa Ağa (Altıparmak, Lağımcı-başı) 161

Mustafa Ağa (Bayrakdâr, Sûhte-i nâr-ı tuğyân, Mahrûkî) 152

Mustafa Ağa (Boğaz Nâzırı, Segbân-başı) 67, 441

Mustafa Ağa (Cüce, Hudâvendigâr-ı sâbık müte'allikātından) 89

Mustafa Ağa (Dede, Hâlet Efendi etbâ'ından, Ser-bevvâbîn-i Dergâh-ı mu'allâ, Menemen Voyvodası) 1049, 1235

Mustafa Ağa (Dergâh-ı mu'allâ Yeniçerileri Ağası) 775

Mustafa Ağa (Edirne Bostancı-başısı, Ayaş Voyvodası) 937

Mustafa Ağa (el-Hâc, Kapucu-başı, Surre Emînî, Sipâh Ağalığı) 1257

Mustafa Ağa (Güzelce Âdem-zâde, Hacı, Karahisâr-ı Na'îlu A'yânı) 312

Mustafa Ağa (Hacı, Eski Zağra A'yânı, Kapucu-başı, Ruscuk Müteselliimliği) 795

Mustafa Ağa (Hacı, Samakov sâkinlerinden) 316

Mustafa Ağa (Hammâl-oğlu, Hâfız) 68, 69

Mustafa Ağa (Hasan Çavuş-zâde, Kapucu-başı, Menteşa Sancağı Mütesellimi) 312
Mustafa Ağa (Hasekî Ağa) 670
Mustafa Ağa (Hasköy A'yânı) 121, 122
Mustafa Ağa (hâssa silahşörlerinden, Mübâşir) 312
Mustafa Ağa (İzmir A'yânı'nın birâderi) 313
Mustafa Ağa (Kahveci-oğlu, Burunsuz, Yeniçeri Eskisi, Kalyoncu Kabadayısı) 98
Mustafa Ağa (Kapucu-başı, Baş-bâkî-kulluğu) 1257
Mustafa Ağa (Kapucu-başı, Küçük Mîrahûr) 1257
Mustafa Ağa (Kapucu-başı, Niğbolu Mütesellimi, Kulle-i cedîd ü 'atîk kal'aları Binâ Emîni) 771
Mustafa Ağa (Köse-oğlu, Ecebâd vücûhundan) 1179
Mustafa Ağa (Otuz Bir Bölüğün Oda-başısı, Kul Kethudâsı, Yeniçeri Ağası) 59, 73, 81, 118
Mustafa Ağa (Seksoncu-başı, Dergâh-ı mu'allâ Kapucu-başılığı, Kuş-adası Mübâya'acılığı) 918, 919, 1173
Mustafa Ağa (Üsküb hânedânından Üsküb Nâzırı İbrâhîm Bey'in dayısı) 316
Mustafa Ağa (Zânih-oğlu, Akseray'da sâkin) 316
Mustafa 'Âsım Efendi (Mekkî Efendi-zâde, Galata Kadısı, İstanbul Pâyesi, İstanbul Kadısı, Anadolu Pâyesi, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri, Şeyhulislâm) 185, 225, 462, 558, 636, 663, 685, 812, 838, 932
Mustafa Behcet Efendi (Ser-etıbbây-ı esbak Hayrullah Efendi hafîdi, Ser-etıbbâ, İzmir Kadısı, Mısr-ı Kâhire Kazâsı, Medîne-i münevvere Pâyesi, İstanbul Pâyesi, Anadolu Pâyesi, Ser-etıbbâ'-i hâssa, Anadolu Kadı'askerliği) 476, 617, 711, 793, 794, 805, 976, 1007, 1008, 1258, 1276, 1293n
Mustafa Behîc Efendi (Şıkk-ı Evvel Defterdârı, Umûr-i Cihâdiyye Nâzırı) 84
Mustafa Bey ('Abdülkadir Efendi dâmâdı, Rodos Mukâta'acılığı) 1257
Mustafa Bey (Balaban-zâde, Akhisâr-ı Geyve A'yânı) 312, 519
Mustafa Bey (Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Anabolu Voyvodası, Anabolu Kal'ası'nın Muhâfızlığı) 812
Mustafa Bey (Ebe-zâde, Mîrahûr-i Sânî, Kapucular Kethudâlığı) 674, 797
Mustafa Bey (Gâzî Turhân-oğlu) 1045
Mustafa Bey (Hakkârî Beyi) 1015
Mustafa Bey (İznikli 'Osmân Bey'in oğlu, Başbuğ) 314
Mustafa Bey (Kahveci-başı, Haremeyn Muhâsebesi Pâyesi, Masraf-ı Şehriyârî Kitâbeti) 944, 1256
Mustafa Bey (Kapucu-başı, Mihmândâr) 661, 870
Mustafa Bey (Kara-mürsel A'yânı 'Osmân Bey'in oğlu, Başbuğ) 467
Mustafa Bey (Katâr Ağası-zâde, A'yân-ı belde) 968
Mustafa Bey (Küçük 'Ali oğullarının büyüceği) 879
Mustafa Bey (Mar'aş Eyâleti dâhilindeki Gavur Dağı Kazâsı A'yânı Kara Bey'in oğlu) 879
Mustafa Çavuş (enderûn çavuşlarından, Mübâşir) 313
Mustafa Edîb Efendi (Şerîf-zâde hafîdi, es-Seyyid, akrıbâ'-i Şeyhulislâmî'den, İstanbul Kadısı, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Pâyesî) 513, 699, 737, 749, 750, 990
Mustafa Efendi ('Uryânî-zâde, Yıldırım Bâyezîd Hân Müderrisi) 268
Mustafa Efendi (Çelebi-zâde, el-Hâc, İzmir vücûhundan, Filibe Kadısı) 770
Mustafa Efendi (Debbâğ-zâde, el-Hâc, Medîne-i münevvere Kadısı, İstanbul Pâyesi, Ordu-yi hümâyûn Kadısı) 225, 303, 462
Mustafa Efendi (Dîvân Kâtibi) 702, 732
Mustafa Efendi (Dürrî-zâde, Şeyhulislâm) 203
Mustafa Efendi (Ebe-zâde, Dervîş, es-Seyyid, Süleymâniyye Müderris, Kazâ'-i Üsküdar, Kazây-ı Kâhire, Mısır Kadısı, Kazâ'-i Medîne-i münevvere) 539, 545, 944, 1018
Mustafa Efendi (es-Seyyid İsmâ'îl Fahreddîn Efendi'nin karındaşı) 756
Mustafa Efendi (eşrâfdan, 'Atâ'ullah Efendi'nin Kethudâsı) 808, 816
Mustafa Efendi (Hâfız, Cebeciler Kitâbeti) 160
Mustafa Efendi (Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî, Büyük Rûznâmçeci) 44, 494, 698
Mustafa Efendi (kudâtdan, Dîvân Kâtibi) 1022
Mustafa Efendi (Rumeli kudâtından, Şeyhulislâm-ı sâbık Efendi'nin kethudâsı) 817
Mustafa Efendi (Seyyid, 'Arabacılar Kitâbeti Vekâleti, Haremeyn Mukâta'acılığı) 160
Mustafa Efendi (Tokadî, müderrisînden) 495
Mustafa Erîb Efendi (Şıkk-ı Evvel Defterdârı, Kethudây-ı Sadr-ı 'alî) 659, 851
Mustafa Hân (Sultân, Hudâvendigâr-ı/Hudâvend-i sâbık, Şehriyâr-ı sâbık) 26, 30, 51, 52, 56, 63, 65, 68, 73, 265, 266, 499, 515; Vâlide-i Sultân — 32; — devri 545; vakt-i —î 68; zeman-ı —î 45, 49
Mustafa Hân (Sultân, —-ı sâlis-i firdevs-âşiyân) 201, 247, 495, 1007, 1032
Mustafa 'İzzet Bey/Beyefendi ('Osmân Paşa-zâde, Mîr, es-Seyyid, Rumeli Kadı'askeri) 52, 189, 265, 266, 410, 685, 712, 743, 763, 817, 867
Mustafa Kapudan ('İnâyet-i Bârî adlı firkateynde) 1216
Mustafa Mazhar Efendi (Bozoklu, Re'îsülküttâb-ı Rikâb, Çavuş-başı, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî, Şıkk-ı Evvel Defterdârlığı, Defter Emîni) 281, 345, 674, 779, 1256
Mustafa Mes'ûd Efendi (Ser-etıbbâ'-i esbak Nu'mân Efendi-zâde, es-Seyyid, Müsıla-i Süleymâniyye Müderrisi, İzmir Kadısı, Ser-etıbbây-ı hazret-i Şehriyârî, Edirne Pâyesi, Mekke-i mükerreme Pâyesi) 252, 476, 662, 679, 784, 793, 794, 1006, 1007, 1008

Mustafa Muhtâr Efendi (Âmedî hulefâsından, Küçük Kal'a Tezkireciliği, Hâslar Mukata'acılığı) 1052, 1256

Mustafa Münîf Efendi ('Arabacılar Kâtibi, Teşrîfâtcı) 674

Mustafa Nâfiz Efendi (Selîm Efendi-zâde, es-Seyyid, Edirne Kadısı) 1258

Mustafa Nâşid Efendi (Hâslar Mukata'acılığı) 580

Mustafa Nazîf Efendi (Kâmilî-zâde, Seyyid, hâcegândan, Kîlâr-ı hâssa Kethudâlığı'ndan muhrec, Arpa Emîni) 957, 958, 966, 967, 1066n, 1202

Mustafa Nazîf Efendi (Seyyid, Sofya cânibi Defterdârı, Eshâm Mukata'acılığı) 495

Mustafa Nûrî Ağa/Paşa (Hâfız, Büyük Mîrahûr, Vezîr, Me'âdin-i hümâyûn Emâneti, Anadolu Eyâleti) 651, 655, 657, 698

Mustafa Paşa (Adana Vâlîsi) 732, 741

Mustafa Paşa (Arnavudluk İskenderiyyesi Mutasarrıfı, Vezîr) 875, 880, 1263, 1264, 1278

Mustafa Paşa (Beylanlı, Mîr-i mîrân, Vezîr, Beyşehri, Varna Muhâfızı) 162, 266, 398, 565

Mustafa Paşa (Çelebi, Sadr-ı esbak, İsmâ'îl Başbuğu, Silistre Vâlîsi, İsmâ'îl muhâfazasında, Livâ'-i Koca-ili) 80, 94, 161, 217, 244, 296, 297, 728, 1015

Mustafa Paşa (Çirmen Sancağı Mutasarrıfı, Vezîr, Kara-deniz Boğazı muhâfazasına me'mûr) 82, 1097, 1120

Mustafa Paşa (Delvineli, Mîr-i mîrân) 277

Mustafa Paşa (el-Hâc, Adana Vâlîsi, Kars Muhâfızı, Vezîr-i sâ'ibü't-tedbîr) 844, 946

Mustafa Paşa (el-Hâc, Ka'im-makām, Vezîr, Rakka Eyâleti, Hamîd Sancağı) 330, 511, 515

Mustafa Paşa (el-Hâc, merhûm 'Azîz Paşa Kethudâsı, Vezîr, Koca-ili Sancağı, Hudâvendigâr Sancağı Mutasarrıfı, Eskişehir Sancağı Mutasarrıfı, Midillü'ye sürgün) 658, 673, 682, 693

Mustafa Paşa (es-Seyyid, el-Hâc, Niğde ve Kırşehri ve Beyşehri sancakları Mutasarrıfı, Livâ'-i Hamîd, Teke Sancağı) 1019

Mustafa Paşa (Ohri ve İlbasan ve İskenderiyye sancaklarına mutasarrıf, Vezîr) 983, 986, 987, 1055, 1077

Mustafa Paşa (Selânikî) 933

Mustafa Paşa (Şinik-oğlu) 765

Mustafa Paşa (Vezîr, Ka'im-makām-ı esbak) 45

Mustafa Paşa (Vezîr, Varna Muhâfızı, Koca-ili Sancağı) 294, 327, 441

Mustafa Paşa (Yakovalı, Mîr-i mîrân, Dukagin Sancağı Mutasarrıfı) 431, 988

Mustafa Râkım Efendi (Hattât, merhûm Zühdî Efendi'nin birâderi, Altmışlı rütbesinde, Sikke-i hümâyûn Nâzımı, İzmir Kadısı, Mekke-i mükerreme Pâyesi, Edirne Pâyesi, İstanbul Pâyesi, Anadolu Pâyesi) 230, 231, 640, 665, 711, 829, 976

Mustafa Refîk Efendi (Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî) 81; —'nin hânesi 121

Mustafa Reşîd Efendi (Anapa Binâ Emînî, Anadolu Muhâsebeciliği, Kastamonu Mütesellimi) 1250

Mustafa Reşîd Efendi (Çelebi, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî, Ordu-yi hümâyûn tertîbâtına me'mûr, Nişâncı, Emîn-i Darb-hâne) 81, 156, 165, 166, 294, 472

Mustafa Reşîd Efendi (Çelebi, Sofya Nâzımı) 611, 613

Mustafa Reşîd Efendi (el-Hâc, Top-hâne-i 'âmire Nâzırı) 840

Mustafa Reşîd Efendi (hâcegân-ı Dîvân'dan, Anapa Binâ Emâneti) 918

Mustafa Reşîd Paşa (Girid Vâlîsi, Kandiye Muhâfızı, Livâ'-i Selânik, Vezîr, Eğriboz Muhâfızı) 751, 844, 873

Mustafa Rızâ'eddîn Efendi (Selîm Molla-zâde, Şâm Kadısı) 1004

Mustafa Sâdık- Bey (Elmâs Paşa-zâde, Şıkk-ı Sânî Defterdârı) 581

Mustafa Şecî' Efendi (Hâfız, Sipâh Kitâbeti, Büyük Rûznâmçeci, Baş-muhâsebeci) 224, 934, 1256

Mustahfiz; —ı Seray-ı Sultânî 32; —în 296

Mûsul 213, 354, 355, 356, 548, 739, 847, 889, 945, 946; — Beylerbeyisi 170, 354; — Eyâleti 170, 847, 888; Eski — mahalli 847; — tarafları 355, 946; — Vâlîsi 739, 755, 783, 847, 888, 929, 945, 1141; — Vâlîsi-yi sâbık 847

Muş 881, 954; — havâlîsi 1000; — Kadısı 881; — Mutasarrıfı 884, 946, 954, 1003; — Mutasarrıfı-yı esbak 1000; — Sahrâsı 1003; — Sancağı 999, 1000; — Sancağı Mutasarrıfı 881, 1003; — tarafı 1000

mûş ü gürbe misâli 121

*muşamma'*lar 1243

mu'tâd 971, 1111, 1156, 1225, 1252; ber-— 285, 546, 557, 634, 671, 684, 698, 1007, 1018, 1069, 1117, 1119, 1201; hasbe'l-— 42; hılâf-ı — 50, 133, 1022; ber-—-ı dîrîn 256; ber-—-ı kadîm 492, 672; —-ı kadîmîler 991; —-ı mehâdîm-i 'âlî-nijâd 558; —lar 867, 1050; — üzere 1003, 1007, 1056, 1119

mutâla'a 15, 22, 35, 245, 256, 337, 339, 356, 378, 401, 402, 445, 547, 625, 626, 646, 647, 732, 765, 870, 909, 974, 1025, 1040, 1088, 1111, 1205, 1236; ba'de'l-— 296, 616, 1283; —-i 'âkıbet-i kâr 1014; —-i 'amîka 21; bî-—-i encâm-ı kâr 69; bi'l-— 335; —-i akvâl 210; —-i dûdmân 67; —-i kütüb 90; —-i kütüb-i fıkhiyye 588; —-i mâ-yelîk 501; —-i Şâhâne 1008; —-i tevârîh 250; —-i vehâmet-encâm 131; —lar 500

mutasarrıf 160, 210, 220, 223, 224, 263, 268, 279, 310, 311, 433, 529, 552, 572, 587, 601, 617, 620, 663, 665, 711, 713, 727, 750, 751, 765, 826, 829, 920, 983, 986, 1004, 1018, 1019, 1110, 1257, 1258; bi'l-inâbe — 666; —-ı mûmâ ileyh 520; —-ı sâbık 749, 1256; —în 516, 709, 827, 1016; —în tarafları 1275; —în-i kirâm 1168, 1169; —lar 161, 294, 524, 713, 1077

Mutavvel; siyâk-ı — 1184; — dersleri 202

mu'teber 15, 16, 17, 20, 28, 37, 240, 241, 458, 551, 557, 564, 737, 804, 826, 827, 920, 1018, 1040, 1065, 1124, 1194, 1258; —ân 707, 718; —ân-ı ricâl-i devlet 712; mâdde-i —e 256; —ler 809, 991

mu'temed 105, 182, 322, 332, 804, 945, 946, 1022, 1047, 1087, 1096, 1099, 1146, 1149; gayr-i — 21; — âdemler 615, 1115, 1116, 1150, 1204, 1219, 1262; —ler 400, 1148; —ün 'aleyh 340

muvahhidîn 1168; asâkir-i — 453, 1286; cünûd-i — 291, 453; guzât-ı — 112, 222, 290, 383; ümmet-i merhûme-i — 378

Muvakkit-hâne kapusu (Ayasofya Câmi'i'nde) 107n

Muvakkit 650, 848, 919

Muvakkit-hâne (Ayasofya Câmi'i'nde) kapusu 107n

muvâza'a; bi'l-— 40, 1012; mu'âmele-i — 1277

muzâyaka 273, 306, 307, 399; evkât-ı — 126; mübtelây-ı — 328; vakt-i — 437; — çekileceği 1183; —-i mîriyye 1244

mübâdele 178, 237, 239, 241, 339, 547, 551, 555, 557, 611; emr-i — 557; —-i eşyâ bi'l-eşyâ 1144; —-i tasdîk-nâme 553, 556; —ten 557

mübâhase 174, 177, 179, 180, 381, 529, 543, 903, 1164, 1176, 1285; ricâl-i — 1094; —-i gûn-â-gûn 71; — meclisleri 1114

mübârek 27, 1196, 1199, 1244; evkât-ı —e 843; mahall-i —e 919; şuhûr-i —e 843, 1116; — fâl 1277; makâm-ı —-i mezkûr 914; — mekânlar 914

Mübâşir 49, 213, 264, 267, 312, 313, 317, 351, 356, 442, 447, 452, 461, 467, 516, 612, 661, 694, 697, 710, 720, 727, 734, 743, 748, 758, 764, 775, 790, 806, 825, 840, 847, 848, 861, 869, 873, 874, 875, 890, 904, 927, 1048, 1106, 1145, 1147, 1150, 1172, 1210, 1211; gediklü — 881, 994; mahsûs — 847, 1010; —eyn 1049; —-i mezbûr 32, 213; —-i mubassır 1049; —-i mûmâ ileyh 260, 313, 467, 847, 862, 890, 958, 1003, 1146, 1264; —în 576, 872, 1210, 1225; hıdmet-i —iyyeler 410; —ler 260, 270, 286, 445, 447, 453, 522, 523, 667, 743, 831, 846, 872, 935, 1106, 1168, 1188; — ma'rifeti 890, 951; — teslîti 193; — yediyle 701, 895, 896

mübâya'a 433, 728, 856, 856, 912, 1145, 1271; —cı 331, 332; —-i Darb-hâne ta'bîri 910, 939; tâlib-i —-i men yezîd 470

mübâyenet 341, 754, 1073, 1168; âsâr-ı — 239; mûcib-i — 242, 245, 250; ref'-i — 1177; sebeb-i — 250; —-i 'umûmiyye 91

mübtelâ 36, 41, 42, 49; —y-ı ahzân 382; —y-ı âlâm 104, 392; —y-ı 'âmza-i 'amâ 419; —y-ı belây-ı nâgehân 407; —y-ı beliyye 736; —y-ı dâ'-i mâlîhulyâ 657; —y-ı dâ'-i ümm-i sıbyân 251; —y-ı darb 477; —y-ı dehşet 489; —y-ı ekdâr 382; —y-ı elem 48, 266; —y-ı endîşe 104; —y-ı envâ'-ı efkâr 1008; —y-ı envâ'-ı vesvâs 101, 279; —y-ı evhâm 672; —y-ı gadr-i sarîh 247; —y-ı gamm 48, 848; —y-ı hasâr 328; —y-ı haşyet 145; —y-ı havf 145, 489, 684; —y-ı havf-ı 'ırz 169; —y-ı havf-ı cân 169; —y-ı havf-ı intikâm 127; —y-ı havf-ı yağmâ 169; —y-ı hayret 684; —y-ı hızlân 1246; —y-ı hirâs-i katl 248; —y-ı hirâs-i tedmîr 248; —y-ı hüzâl 233; —y-ı ızdırâb 322, 392; —y-ı irti'âş 233; —y-ı istirkâb-ı mesned-i Meşîhat 266; —y-ı kahr 398; —y-ı katl 477; —y-ı keşmekeş-i inkılâb 322; —y-ı muzâyaka 328; —y-ı nedâmet 736; —y-ı perîşânî-i ezhân 182; —y-ı rafz 470; —y-ı renc 266; —y-ı sersâm-i hârr-ı devvâr 439; —y-ı sû'-i evhâm 131; —y-ı zarûret 398

mücâhidîn 223, 274

mücâzât 141, 732, 849, 864, 899; 'azm-i dârü'l-— 187; icrây-ı — 564, 781; meydân-ı — 1226; mütezekkir-i vukû'-i — 810; tekbîr-zen-i kıyâm-ı dâr-ı — 737; —en 907, 947; —-ı dünyeviyye 50; —-ı lâyıka 1036; —-ı sâ'ire-i muvâfakalar 708; —-ı seyyi'ât 69; —-ı uhreviyye 32; —-i ef'âl 1008

mücelledât; —-ı kesîre 735, 1046; —-ı selâse-i eser-i celîl 664

mücevher 102, 709, 767, 800, 845, 909, 1241; envâ'-ı — 103; eşyây-ı — 102; hançer-i — 933; sandalî — 1045; envâ'-ı —ât 1009; —ât 31, 514, 1262; ihsân-ı —ât-ı firâvân 634; —ât-ı girân-behâ 103, 894, 935; —ât-ı mezbûre 734; —ât-ı mezkûre 845; —ât-ı sâ'ire 107; — çelenk 692; — hançer 733; — hançer ihsânı 236; — şemşîr-i 'adüv-tedmîr-i Cihân-bânî 691; —-i yâdigâr 70

müctehid 665; —-i muhtî gibi 1261

müdâfa'a 94, 122, 153, 222, 288, 304, 308, 355, 390, 396, 442, 456, 491, 605, 715, 892, 916, 928, 1012, 1047, 1054, 1152, 1175, 1180, 1183, 1287, 1288; esbâb-ı — 208; hîn-i — 1063; sûret-i — 138, 1161; şiddet-i — 406; —-i a'dâ 329, 355, 414, 444, 458; —-i a'dây-ı dîn 285; —-i düşmen-i dîn 280; —-i erbâb-ı bagy 136; —-i erbâb-ı tuğyân 136; —-i işân 738; —-i segbâniyân 132; kuvve-i —lar 34; —lar/müdâfa'ât 295, 741

müdâhale 47, 357, 457, 552, 554, 556, 613, 702, 720, 721, 770, 873, 911, 924, 926, 960, 961, 982, 1025, 1038, 1075, 1102, 1106, 1264, 1265; harîs-ı — 964; —-i umûr 51; —-i umûr-i devlet 228; 'adem-i —-i umûr-i vükelâ'-i saltanat 271; —-nümâ 571

müdâvât 252, 850; —-ı Sadr-ı a'zam 359

müdde'â; isbât-ı — 143, 176, 511, 691, 809, 938, 940, 948, 1175, 1244, 1277; tervîc-i — 715

müdebbir 308, 513, 952, 998, 1166; —ân 165, 568; —ân-ı saltanat 34; —-i küsûf 998; —-i mevzi'-i küsûf 998; müstasveb-i —în 1077; —în-i 'âkıbet-bîn 1073; —în-i kâr-zâr 407; —în-i umûr-i devlet 1198; —-i umûr-i dahl ü harcı 712; —ler 1082; —ü umûri'l-cumhûr bi'r-re'yi's-sâ'ib (vüzerânın 'ünvânlarından) 352

Müderris 203, 574, 620; dâ'ire-i — 496; — defteri 1171n; dâhil-i zümre-i —în 1009; ma'rif-şekîb-i —în 496; ma'işet-i —în 560; —în 202, 313, 331, 410, 495, 545, 756, 842, 954, 1170, 1252, 1281; ümmet-i kibâr-ı —în-i 'asr 607; —în-i kirâm 27, 316, 607, 1238; —în-i kirâm-ı şâyân-ı ikrâm 617; —în-i lafzî 63; —lik 51

Müderris-zâde (Tüfengci-başı-yı esbak) 1009

müdîr 66n, 900; dilûr — 308; müdebbir — 308; celb-i —ân 209; idâre-i —ân 110; tahdîş-i ezhân-ı

—ân 211; —ân 73, 90, 125, 391, 459, 568, 1155; —ân-ı mehâmm 440; —ân-ı saltanat-ı seniyye 41; —ân-ı umûr 440; —ân-ı umûr-i devlet 824, 1243; —ân-ı umûr-i zemân 65; — hükmü 900; —-i umûr 891, 981

mü'ellefât-ı bedâyi'i mutâli'/müzâkir 1035

mü'ellefe-i kulûb 1167; —âsâ 66n, 747

mü'ellif 495, 997, 1071, 1293n; —-i Târîh 3

mü'ezzin; kıyâm-ı zümre-i — 810; —-başılık 1023

müfessirîn 807, 974

Müfettiş 1080; Müfettiş-i Kütüb-hâne-i Devlet 1093n; —-i Sadr-ı 'âlî; —-i Şeyhulislâm 628, 711, 973; —lik 906

müfredât; defter-i — 833, 1054; — yoklama defterleri 899

Müfredât ve Mürekkebât-ı Eczâ'-i Tıbbiyye (Şânî-zâde'nin eserlerinden) 13

müfsid 362, 788, 846, 1047, 1263; eyâdî-i —ân 29; tedârük-i —ân 593; —ân 455, 1122; —-i mağrûr 1266; —-i mersûm 595; kendüyi bilmez —ler 1122; —ler 704, 741, 769, 1148, 1171, 1228, 1235

müftereyât 231; 'azv-i — 78

Müftî 52, 101, 772, 780, 892, 902, 927, 928, 929, 954, 1168, 1169; su'âl-i mezâyây-ı münyetü'l- — 809; — bozuntusu 307; —-i müşârun ileyh 973; —-i sâbık 954; huzûr-i —'l-enâm 778; re'y-i —'l-enâm 765; —'l-enâm 29, 377, 750, 793, 832, 973, 1131, 1168; diyâr —leri 284; mezâhib-i erba'a —leri 755; — müvâcehesi 402; —yân 284; —yân-ı mûmâ ileyhimâ 918; sâha-i serây-ı —-yi enâm 810; —-yi lâhık 775; —-yi zemân 687, 794

Müftî-zâde (Burdur'da sâkin) 316

Müftî-zâde kabr-i sofası (Seyyid Ahmed Deresi yanında) 300

mühendis 399, 1066; —ân 344; esâtîz-i —în 572; zümre-i —în 573; —ler 646; — ma'rifeti 399

Mühendis-hâne; — hâceleri 1125; — Hâceliği 1127; —-i Şâhâne 399

mühimmât 44, 107, 168, 176, 216, 219, 221, 222, 223, 226, 239, 256, 266, 274, 276, 296, 308, 332, 350, 356, 383, 384, 387, 389, 394, 396, 397, 399, 400, 401, 435, 443, 526, 528, 529, 555, 562, 573, 578, 583, 597, 612, 680, 690, 702, 703, 715, 766, 777, 789, 790, 815, 861, 900, 901, 911, 922, 953, 965, 969, 985, 995, 1003, 1010, 1012, 1014, 1021, 1096, 1104, 1128, 1138, 1151, 1163, 1174, 1175, 1176, 1185, 1234, 1243, 1264, 1265, 1270, 1289; a'zam-ı — 1243; ehemm-i — 700; envâ'-ı — 350; kâffe-i — 414, 767; levâzım-ı — 396; muhâfaza-i — 766; temşiyet-i — 381; terk-i ekser-i — 502; —-ı devlet 646; —-ı evfer 524; —-ı hac 400; —-ı harbiyye 349, 696, 777, 1164, 1207, 1209, 1242; —-ı hıyâmiyye 464; —-ı Hicâziyye 394; —-ı kâfiye 578; —-ı kesîre 526; —-ı lâzime 461, 616, 1243; —-ı mezkûre 389; —-ı muktezıyye 1207; —-ı musammeme-i Ordu-yi mülûkâne 381; —-ı nakliyye 227; —-ı sâ'ire 222, 273, 307, 505, 518, 842, 930, 1003, 1208, 1290; —-ı sâ'ire-i harbiyye 273; —-ı sâ'ire-i sefer 215; —-ı seferiyye 378, 529; —-ı tarîk-ı hacc 401; —-ı vâfiye 457; —lar 389, 900, 950, 1232, 1235; —ları çürüyüp 900; — nakli 1011; — Nâzırı 990

mühimme; mâdde-i — 20, 256, 1209, 1284; umûr-i — 23, 153, 901, 905, 1102, 1105, 1119; Dîvân Kalemi —-nüvîsleri 1256

mühr 557; mihr-i mü'eccel-i — 180; ser-be-— ezber eylediğim 61; hâmil-i —-i hümayûn 949; —-i hümâyûn 116, 451, 452; —-i hümâyûn-i mihr-enver 205; —-i hümâyûn-i Vekâlet 1119; hâmil-i —-i sadâret 94; —-i şerîf 1133; —-i Vekâlet 180, 296; —-i Vekâlet-i kübrâ 451; —-i Vekâlet-i Sultânî 206; —leriyle mahtûm 551; —lü mektûb 844; —lü tezkireler 915

mühtedî 494; — nâmiyle 734

Mühürdâr 749, 951, 1257, 1268; —-ı Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî 546; —-ı merkûm 951

Mühürdâr-burunu 1216

müjde 253, 482, 627; —ci-başı ağalar 845; —-i bekâ 131; —-i devâm 131; —-i meserret 187, 290; —-i peygamberî 686; —-res irsâli 149

mükâfât 242, 571, 823, 849, 902; icrây-ı — 843; ka'ide-i — 250; mukaddime-i — 129; —-ı hüzn 589; —-ı 'i'âmet 234; —-ı keder 589; —-ı mu'âvenet-i vakt-i gavga vü perhâş 255; —-ı müvâlât 234; —-ı uhrâ 539; —-ı zulm-i fukarâ 586

mükâleme 52, 84, 93, 95, 172, 179, 182, 242, 308, 334, 336, 341, 353, 354, 505, 526, 526, 532, 594, 595, 611, 721, 722, 975, 976, 1060, 1068, 1114, 1164; bi'l-— 725; emr-i — 976, 1114; esnây-ı — 336; hıdmet-i — 932; hîn-i — 611; hulâsa-i — 336; kat'-ı rişte-i — 176; mahall-i — 173, 207, 239, 550; meclis-i — 90, 93, 174, 175, 176, 336, 341, 835, 549; meşgûl-i — 506; sûret-i in'ikâd-ı — 171; sûret-i — 547; remy-i lüfâza-i — 613; — 'akdi 90, 336; —-i 'azîme 722; —-i emr-i müsâleme 207; —-i mevâd 174; —-i mezkûre 1060; —-i musâlaha 504; —-i müsâleme 170; —-i sulh 170; —ler/mükâlemât 23, 174, 177, 546, 611; — mahalli 171, 172; — me'mûriyyeti 1280; — me'mûrları 335; — meclisleri 242, 1114; — mutâlebesi 975

mükâtebe 95, 171, 175, 245, 534, 945, 1185, 1284; ehl-i — 1094; ka'ide-i — 415, 1096; merâsim-i — 324; sûret-i — 983; — ruşûmu 324

Mükellef-zâde (Cezzâr Paşa Kapu Kethudâsı) Konağı (Hâce Hânı kurbünde) 850

mükevvenât 567

mülâhaza 20, 21, 22, 71, 251, 260, 295, 356, 377, 378, 386, 398, 401, 507, 527, 626, 646, 682, 684, 693, 721, 747, 761, 765, 780, 781, 812, 817, 818, 831, 850, 854, 883, 888, 900, 911, 945, 965, 971, 980, 1014, 1016, 1034, 1039, 1040, 1070, 1077, 1081, 1088, 1094, 1111, 1138, 1144, 1145, 1151, 1153, 1161, 1175, 1182, 1186, 1187, 1200, 1218, 1222, 1230, 1244, 1261, 1263, 1265, 1272; 'alâ hasebi'l-— 1205; bî-— 69; bilâ-— 115, 279, 504; cây-ı — 1201; ednâ — 709; hasbe'l-— 263; li-ecli'l-— 130; netîce-i — 646; sûret-i — 1133; 'adem-i —-i 'âkıbet-i maslahat 37; bilâ-—-i encâm 632; celî — 787; enseb-i — 1176; hafî — 787; —-i 'âkıbet-i kâr 1025; —-i 'âkıbet-i maslahat 145; —-i 'aks-i ma'nâ 529; —-i 'avâkıb-ı umûr 572;

—i ahvâl-i ra'iyyet 719; —i diğer 547; —i encâm 1108, 1165; —i encâm-ı hâl 35; —i encâm-ı hâss u 'âmm 64; —i encâm-ı kâr 270; —i encâm-ı vehâmet-nişân 144; —i hande-âver 1223; —i hayr u şer 184; —i îrâd 89; müsta'idd-i —i ma-verâ 129; —i me'âl 446; —i me'âş 89; —i mezkûre 185; —i nâ-be-câ 280; —i nâ-savâb 859; —i verây-ı maslahat 533; —lar 684, 848, 1120; kâffe-i —t 337; —t-ı dûrâ-dûr 57; —t-ı hakîmâne 274; —t-ı umûr-i 'âmme 1042

mülâkat 96, 174, 192, 239, 337, 356, 401, 415, 550, 800; tarh-ı encümen-i — 831; teşerrüf-i — 487

Mülâzım 86; — Bin-başı 1157; mukayyed-i cerîde-i —în 203

mülk 27, 28, 76, 103, 439, 551, 1230, 1275; cümletü'l-— 107, 116, 152, 182, 750; dâ'ire-i — 35; intizâm-ı ahvâl-i — 35; mûcib-i bekâ'-i — 785; nizâm-ı — 100, 102; ru'esâ'-i — 92; tabî'at-ı — 646; tanzîm-i ahvâl-i — 11; temâmî-i — 95; vâkıfân-ı ahvâl-i — 663; —en 563; —en gayr-i câ'iz 1274; idâre-i —iyye 39; mesâlih-i —iyye 150; mevâdd-ı sâ'ire-i —iyye 76; müstahdemîn-i tedâbîr-i —iyye 958; tedâbîr-i —iyye 28, 962; umûr-i —iyye 512; kavânîn-i mürettebe-i —iyyeler 1094; tedbîr-i umûr-i —iyyeler 1094; umûr-i —iyyeye vâkıf 1026

Mülkdâr; havsala-i —âne 745; müterettib-i zimmet-i —âne 958; sâye-i himâyet-vâye-i —âne 758; şîme-i —âne 766; akdem-i levâzım-ı —î 592; ehass-ı metâlib-i —î 714, 728; kanûn-i —î 247, 864; kâr-ı —î 183; kavânîn-i —î 376; lâzime-i —î 366, 576, 708, 754, 883, 895, 1011; levâzım-ı —î 625; nezd-i huzret-i —î 753; şîme-i —î 35

mültezim; eyâdî-i —în 627; —în 1159; — tâ'ifesi 846

mülûk; 'âdet-i câriye-i ba'zı — 837; de'b-i kadîm-i — 352; hasretü'l-— 548; kelâm-ı hasretü'l-— 952; mübîn-i ahvâl-i — 15; ri'âyet-i âdâb-ı meclis-i — 620; tedbîr-i ebnâ'-i — 252; —i 'izâm 864; —i memdûhu's-sülûk 35; —i müstakîlü's-sülûk 843

Mülûkâne 44, 60, 103, 107, 378, 569, 573, 583, 613, 626, 634, 693, 795, 833, 864, 1282; âdâb-ı meclis-i — 793; 'âdet-i hasene-i — 992; 'afv-i — 1278; ahlâf-ı sa'âdet-ittisâf-ı — 241; 'atebe-i — 874, 914; 'atebe-i 'ulyây-ı — 857; âteş-i gazab-ı — 765; 'atıyye-i — 736; 'atıyye-i seniyye-i — 1255; 'avâtıf-ı 'aliyye-i — 290, 515, 1254; bâb-ı merhamet-me'âb-ı — 1117; bahr-ı 'avâtıf-i — 863; bendegân-ı dâ'ire-i — 764; ber-mûceb-i re'y-i rezîn-i — 397; cânib-i — 143, 206; cenâb-ı nasfet-nisâb-ı — 241; cenâb-ı şevket-nisâb-ı — 557; cevâb-ı bâ-savâb-ı kat'iyyü'l-müfâd-ı — 335; çehre-i şevket-behre-i — 91; da'vât-ı hayriyye-i — 692; dâ'ire-i feyz-bâhire-i — 1280; dest-i — 402; dest-i isâbet-peyvest-i — 591; dest-i nusrat-peyvest-i — 604; dikkat-i — 12; du'ây-ı hayr-ı serî'u't-te'sîr-i — 691; elbise-i — 214; ehass-ı metâlib-i — 771; emr-i — 192, 736, 782, 949, 1099, 1174, 1239; emr-i hümâyûn-i — 1117, 1238; emr-i isâbet-ifâde-i — 920; eşref-i — 454, 1105; etvâr-ı hakîmâne-i — 115; evâmir-i 'aliyye-i — 1001; fermân-ı — 736, 1099, 1239; gazab-ı âteş-bâr-ı — 682; hâssa-i — 12; hâssıyyet-i meşreb-i — 87; hâtır-nişân-ı — 250; hedâyây-ı — 411; hediyye-i — 413; hıla'-ı fâhire-i — 670; hıla'-i hâssa-i — 457; hil'at-i — 456; himmet-i — 515; huzûr-i fâ'izu'n-nûr-i — 83; huzûr-i mekârim-gencûr-i — 1196; huzûr-i mekârim-nüşûr-i — 888; huzûr-i merâhim-mevfûr-i — 143; huzûr-i pür-nûr-i — 364; hüsn-i zann-ı — 278; 'ibâre-i hatt-ı hümâyûn-i 'itâb-nümun-i — 1215; îcâb-ı irâde-i — 1275; icrây-ı irâde-i — 755; iğbirâr-ı mir'ât-i kalb-i cihân-nümây-ı — 687; ihsân-ı — 1218; iksîr-i kimyâ-nazîr irâde-i feyz-'amîm-i — 13; 'ilm-i 'âlem-şümûl-i — 938; 'inâyet-evb-i — 649; 'inâyet-mü'telif-i — 734; intihâb-kerde-i — 250; 'itâb-ı — 1109; kadem-i meyâmin-mefhûm-i — 30; kalem-i hikmet-rakam-ı — 82; karîha-i — 263; karîha-i isâbet-sarîha-i — 446; karîha-i sabîha-i — 627; kelâm-ı — 83; kemâl-i dikkat-i — 13; lisân-ı hikmet-beyân-ı — 28; manzûr-i — 1221; manzûr-i celâdet-menşûr-i — 893; maşnık-ı fu'âd-ı safvet-nihâd-ı — 185; matlûb-i — 768; matlûb-i kat'î-i — 577; matlûb-i kat'iyyü'l-üslûb-i — 706; mazhar-ı tıhâza-i 'inâyet-ifâza-i — 1173; meclis-i — 1072; meczûm-i — 1136; medd-i nigâh-ı — 586; mefrûşât-ı — 664; mehâsin-i teveccühât-ı seniyye-i — 777; menvî-yi — 982; merâhim-i 'aliyye-i — 813; merâm-ı hayret-irtisâm-ı — 690; merhamet-i — 1278; mizâc-ı übbehet-imtizâc-ı — 961; mu'âmele-i bende-nüvâzâne-i — 1073; mûcib-i mahzûziyyet-i — 800; mugayir-i kanûn-i 'adâlet-i — 323; muntazırîn-i teşerrüf-i cemâl-i kerûbî-misâl-i — 155; münâfî-i tab'-ı ma'delet-mevfûr-i — 325; müsâ'ade-i — 814; mütehattim-i zimmet-i — 745; nazar-ı 'âtıfet-i — 795, 807; nazar-ı feyz-eser-i — 966; nazar-ı kîmyâ-eser-i — 846; nevâzişât-ı — 308; nezd-i ferd-i — 179, 189, 755, 1154; nezd-i fezâ'il-pesend-i — 664; nezd-i — 656; nezd-i mekârim-vefd-i — 708; menfûr-i mizâc-ı hikmet-imtizâc-ı — 60; merkûz-i cevher-i fıtrat-ı — 88; muntazır-ı selâm-i selâmet-encâm-ı — 83; nüvâziş-i — 908; nüvâziş-i lâyıka-i — 27; pençe-i kahr-i — 682; rahm-i — 189, 972; rahm-i zâhire-i — 965; rızây-ı — 730, 748; sâye-i meyâmin-gâye-i — 714; selâm-ı — 377; sem'-i nasafet-teba'-i — 911; senây-ı müşâhede-i âsâr-ı yümn ü iclâl-i — 246; ser-i şevket-efser-i — 1196; sûret-i irâde-i katı'a-i — 448; şefekat-i — 189, 972; şefekat-i zâhire-i — 965; şîme-i şefekat-i — 138; tahkîk-kerde-i — 895; tahsîl-i rızây-ı — 761; tâli'-i mevlûd-i mes'ûd-i müstakîmü'l-metâli'-i — 25; taraf-ı — 213, 389; taraf-ı bâhiru'ş-şeref-i — 130, 157, 235; taraf-ı eşref-i — 229, 284; tenbîh-i — 192; teveccüh-i — 564; vâsıl-ı sâmi'a-i — 873; yümn-i teveccüh-i — 1281; zât-ı — 87; zât-ı nusrat-simât-i — 887; zât-ı Şevket-simât-i — 76; zemân-ı yegâne-'ünvân-ı — 803

mümâna'at 31, 491, 653, 660, 684, 965, 1004, 1026, 1111, 1114, 1152, 1207, 1245; sedd-i — 490; sedd-i râh-ı — 30

mümâşât 1032; hakîkî — 105; samîmî — 105; sûret-i — 272; sûret-i mu'âmele-i — 94; —-ı ahvâl-i duhûr 54; —-ı etvâr-ı şehsüvârâneler 1030

Mümeyyiz 161; —siz 233; —siz kalmış 37; —siz kalmış bir garîb mâdde 1007

Mü'min; Sûre-i — 408

mü'min 448, 677, 1168; efrâd-ı —în 530; hırzü'l-emân-i —în 411; kâffe-i —în 1095, 1128, 1136; katl-i —în 508; kulûb-i —în 1084, 1233; nasb-ı 'ayn-ı —în 889; —în 1238

münâcât 143, 634; —-ı necât-ı ümmet-i bî-günâh 541

*münâdî*ler 147, 148, 253

münâfik; tûre-derûn —lar 30

münâza'a 862, 925, 1021; kat'-ı — 469; mebde'-i — 334; terk-i — 861; —dan hâlî olmayacağı 856; —-i mezkûre 980; —t 352, 861; —un fih 342

münâzara 1094; âdâb-ı — 975; kā'ide-i — 175

müneccim 848; kavl-i —ân 672; —-başı 344, 662, 1003; 'alâ zu'mi'l-—în 1240; Re'îs-i —în 628; zu'm-i —în 489; zümre-i —în 26; —în zu'mu 483

Müneyle Kal'ası 907, 908

Münîb Efendi; bk Mehmed Münîb Efendi (Hâce, es-Seyyid, ma'ârif-şekîb-i müderrisînden, İzmir Kadısı, Anadolu Pâyesi, 'Ayntâb'a sürgün)

münkerât 366

münşe'ât 215; 'Arabî — 500; müzâkere-i müntehabât-ı — 496; sevâd-hân-ı — 279; Türkî — 500; mânend-i —-ı 'amîk 11; —-ı fasîhî-etvâr 609

Müntakım-i Bahrî (kapaklu İngiliz sefînesi 1162)

Müntefik 'Aşîreti (Basra'nın 'umde-i 'aşâyiri) halkı 831

müntemî; devr-i sâbık —leri 89; —yân 205

mürâsele 904; —ât 340

mürd 991, 1062, 1135; —e 41, 506, 1165; nîm-—e kurtulanlar 1235; —gân 145, 222; —ler 991

Mürefte 1178; — Metrepolidi 1181

mürekkeb 114

mürîd; —-i cem'iyyet-i bâtıniyye 620; —-i cem'iyyet-i zâhiriyye 620; —-i çârsûy-i sûret-fürûşân 470

mürüvvet 764, 843; lâzime-i — 1098; muktezây-ı — 304; perverde-i — 939; şâyeste-i — 566; —ler 189; —-mend 143

müsâ'ade 92, 211, 448, 553, 555, 656, 680, 816, 856, 1002, 1020, 1075, 1132, 1159, 1204, 1236, 1267; bi'l-— 1035; ittihâz-i — 301; karîn-i — 923; rehîn-i — 766; sûret-i — 31; sûret-i tebessüm-i — 250; —-i 'aliyye 612, 657, 873, 880, 1088; —-i Âsafâne 294; —-i ba'zı kibâr-ı zemân 1240; —-i behiyye-i Pâdişâhâne 777; —-i behiyye-i Tâcdârâne 880; —-i hevâ 188; —-i hümâyûn 324n, 757, 758; muhtâc-ı —-i 'inâyet-fermâ 305; —-i kâmile 240; —-i merâm 513; —-i mes'ûl 513; —-i Mülûkâne 814; —-i Pâdişâhâne 766; —-i recâlar 157; —-i rızgâr 176; —-i seniyye 240, 706, 757, 761, 762, 766, 796, 844, 857, 872, 873, 888; —-i seniyye-i Şâhâne 844, 880; —-i Şâhâne 757; —-i zemân 68; —-i zemân-ı nâ-râst-ı devrân 977; —ler/müsâ'adât 716, 1079, 1103

müsâferet 1172; 'alâ tarîki'l-— 1000; bast-ı post-pâre-i — 190; —en 1205; — tarîkı 1000, 1001

müsâfir 235, 493, 506, 527, 898, 1195; ber-vech-i — 340; —yyetler 172

müsâleme; 'akd-i — 250, 1004, 1005; hıfz-ı sugûr-i — 923; istihrâc-i mâdde-i — 84; mâdde-i — 169; mecâlis-i bahs-i — 171; mevâdd-ı — 549, 551; mükâleme-i — 170; mükâleme-i emr-i — 207; sened-i — 557; sûret-i — 861; şerâ'it-i — 1001; şurût-i celiyye-i — 547; te'kîd-i — 722; tensîk-ı mevâdd-ı — 238; şurût-i —ler 925; hıfz-ı şurût-i —t 835; —t 238

müsâmaha 35, 41, 90, 334, 458, 507, 556, 561, 570, 573, 715, 716, 723, 739, 824, 874, 984, 1002, 1014, 1025, 1028, 1083, 1109, 1181, 1185, 1228, 1230, 1252; bi'l-— 697, 1209; mu'âmele bi'l-— 279; sûret-i — 169, 1036; tecvîz-i — 643, 1077; —-i mütecâhilâne 798; —-i nâ-be-câ 1206; —-i sâ'ir tederrüsât 974; —lar 88

müsellah 50, 71, 83, 115, 134, 441, 858, 1107, 1111, 1129, 1130, 1217, 1223, 1230, 1237, 1260, 1266; neferât-ı — 1071; —an 1252; — âdem 144, 834; — âdemler 871, 1109; — eşkıyâ 1046; — kimesne 759; — neferât 1075, 1076; — rencber 135; — yeniçeriler 137

Müslim 615, 1032, 1054, 1055; esnâf-ı —ân 218; lisân-âşinâ —ân 1071; mücib-i tecdîd-i îmân-ı —ân 507; —ân 363, 366, 507, 824, 874, 1065, 1099, 1117, 1127, 1165, 1170, 1229; —ân âdem 57; kisve-i —ânân 300; nisvân-ı —ânân 153; —ânân 379; ber-mûceb-i mâye-i —ânî 379; —an Kega Arnavudlar 1147; —ân kıyâfeti 1116; —ânlar 555, 1120, 1229; —ânlık 117, 365, 366, 1179; —ân mellâhlar 1272; 'âmme-i 'ibâd-ı —în 376; beyne'l-—în 12, 138, 280, 687, 1168; cemâ'at-i —în 449; cemî'-i —în 1179; guzât-ı —în 1179; hulâf-ı rızây-ı cenâb-ı —în 1069; himmet-i —în 1083; hubb-i vatan-ı —în 111; hüccâc-ı —în 702, 733, 741, 768, 769, 915, 1020; ibâd-ı —în 382, 1241; irâka'-i dimâ'-i —în 1282; kalb-i —în 139; kesret-i cem'iyyet-i —în 1188; kulûb-i —în 671; kulûb-i guzât-ı —în 264; menfa'at-i —în 784; mugayir-i rızây-ı Sultân-ı —în 363; mûris-i neşât-ı kulûb-i —în 1292; müterakkıbîn-i ekdâr-ı nevnûdî-i —în 188; nisvân-ı —în 147; sıbyân-ı —în 147; umûr-i —în 530; —în 696, 879, 1117, 1251; — tüccâr gemileri 1085; top çekecek —tüccârı sefîneleri 1197; cenge elverir kalyon kıçlı — tüccârı tekneleri 1197; cenge yarayacak — tüccârı sefîneleri 1197; kalyon kıçlı — tüccârı tekneleri 1197; — tüccâr teknesi 1183; — yolcu 1054

müstahfiz; —ân-ı Seray-ı Sultân-ı cihân 135; — asker 555, 1156; — askerler 612; silâhsız —-ı hâne 1069; —-ı Seray-ı Sultânî 30; —în-i hisâr 328; —în-i kal'a 222; —în-i Seray-ı Sultân 136; —lar 406, 555, 1161; — nâmı 1178; — neferât 1209

müste'cir 367

müste'men 321, 335, 349, 1053; — sefîneleri 349; — sefînesi 905, 910; — sûreti 1286; — tâ'ifesi 335, 760, 1137, 1274; — takımı 1193

müstehakk; fenninde — 900; hakk-ı — 46, 89, 1070; nâ-— 1281; —-ı nekal 642; —-ı tahvîf 962; —-ı te'dîb 148, 816, 962; —-ı 'ukubet 864; — olmak 170

müsteşâr 550, 644, 816; —-ı Hâss 550; bahrî —lar 722; —lar 182, 531, 723

müstevlî; gayr-i — 560; —-i 'umûm 186; —-i dûdmân 368; —-i Memâlik-i 'Osmâniyye 191; mecma'-i —yân 135; —yân 102, 204; —yân-ı eşkıyâ 206; —yân-ı makarr 37; —yân-ı mesâlih-i cumhûr 102; —yân-ı mesned 37; —yân-ı umûr 103

müşâvere 74, 378, 722, 917, 1138, 1284; 'akd-i mecâlis-i — 526; bi'l-— 254, 687; meclis-i — 333, 860

müşekkeller resm olunup 182

Müşterî ('ulviyyînden) 1058; mukâbele-i — 688; ihtirâk-ı — ahkâmı 1240; —-tedbîr 261; müşîr-i —-tedbîr-i müşârun ileyh 689

müşteriler 912, 913

mütâreke 415, 522; 'akd-i — 96, 416, 504; fesh-i — 206, 506, 526, 530, 531; müddet-i — 96; — sûreti 416

müte'allikât 17, 38, 44, 45, 68, 138, 145, 148, 157, 182, 197, 560, 574, 583, 589, 609, 621, 654, 699, 724, 767, 769, 794, 806, 810, 817, 860, 871, 879, 908, 909, 937, 947, 967, 971, 980, 981, 1015, 1017, 1023, 1053, 1056, 1103, 1169, 1189, 1200, 1203; mütemeyyiz — 948; terk-i — 654; —-ı ashâb-ı nüfûz-i kavî 1030; —-ı esbak u lâhık 102; —-ı mezkûre 967; —lar 100, 767, 808

müte'ayyin 72; —ân 434, 517, 536, 561, 564, 581, 582, 676, 680, 696, 714, 771, 1122; —ân-ı a'yân 82; —ân-ı belde 319; —ân-ı dûdmân 1102; —ân-ı mûmâ ileyhim 459; —ân-ı sadâkat-irtisâm 669; —ân-ı tarîk-ı 'ulemâ 1114; —ân-ı tüccâr 333; —ân tevâbi' 449; —ler 89

mütefennin 1134; neferât-ı —e 1174

mütegallibe 98, 977; —âne 193, 577, 888; — bâtınî yâdigâr 117; —-i merkûme 537

mütekā'id 45; —en 45, 170, 178, 362, 395, 395, 485, 539, 544, 566, 574, 713, 743, 763, 919, 1024; —în 121; ma'dûd-i —în-i vüzerâ 130; —-kerden 743

mütekellim 1026; dâ'ire-i —în 1114

mütenebbih 698, 981, 993, 1123, 1217; — olamayup 1171

mütercim 13, 345, 956, 1125

Müteselim 50, 162, 164, 217, 224, 321, 326, 331, 355, 375, 468, 509, 517, 518, 694, 699, 727, 744, 751, 774, 770, 900, 901, 922, 928, 930, 968, 987, 1130, 1207, 1246, 1250; muktedir — 1097; — Ağa 50; —-i merkûm 191; —-i mûmâ ileyh 420, 517, 758, 839, 1142, 1146, 1148, 1249, 1268; —în 516; —ler 948, 1190, 1268; —lik 262, 565, 702, 927; —lik umûru 702; — ma'rifeti 517, 518

müteşahhis; —ân 536, 558; —lar 898

mütevâtir 9, 600, 642, 646, 1051; —en 576

Mütevellî-oğlu; bk. Mahmûd (Mütevellî-oğlu, Sivas vücûhundan, müfsid)

müttefik 531, 1022, 1229, 1234, 1241; milel-i —a-i şedîde 19; —an 743, 1083, 1172; —ane 19; —ler 744, 791, 1246; —ü'l-kelim 365, 487

mülvâlât 193, 336, 340, 348; infisâm-ı — 341; mebânî-i — 945; mü'ekked-i — 329; mükâfât-ı — 234; şerâ'it-i — 241, 557; teşyîd-i erkân-ı — 238; —-i dîniyye 324; — 'ukudu 339

müverrih 11, 21, 22, 23, 33n, 852, 1066n, 1165, 1171n, 1199n; zabt eden — 1159, 1160; —-i Fakîr 23; —-i Hakîr 703, 1064; —-i kadîm 19; meslek-i ekser-i —în-i kudemâ 20; —-i merhûm 34; —-i mezbûr 37, 1160; —-i nâtüvân 783; mahsûd-i —în-i İskenderân 12; —în-i meşhûrîn 22; —în-i milel-i müttenevvi'a 19; mahsûd-i —în-i pâdişâhân 12; üstâdân-ı —în-i zemân 22; —-i pür-taksîr 24; —-i sâbık 36, 594, 300; —ler 11, 18, 21, 22, 23, 24

müzâheret 1038, 1073, 1234; celî — 1242; hafî — 1242; lâzime-i — 950; —ler 801

müzâkere 39, 40, 73, 74, 76, 101, 114, 158, 238, 239, 242, 244, 252, 259, 260, 285, 242, 336, 337, 342, 345, 347, 355, 356, 358, 378, 399, 412, 413, 504, 549, 551, 616, 765, 793, 809, 835, 860, 917, 970, 1072, 1098, 1111, 1127, 1130, 1186, 1202, 1205, 1206, 1215, 1228, 1238, 1239, 1243, 1272, 1284, 1285; bi'l-— 77, 79, 80, 260, 332, 336, 342, 343, 348, 355, 437, 1005, 1197, 1216; meclis-i — 77, 340, 1261; tafsîlât-ı — 336; —-i esbâb-ı fesâd 1061; —-i esbâb-ı ihtilâl 1061; —-i hafiyye 104; —-i hasbihâl 96; —-i maslahat 244, 356; —-i me'ârif 1101; —-i muktezayât-ı hâl/vakt 487; —-i müntehabât-ı eş'âr 496; —-i müntehabât-ı münşe'ât 496; —-i salâh 504; —-i ser-güzeşt 210; —-i sulh 504; —-i umûr-i hâriciyye 62; —-i 'ulûm 1101; —-ten 1114; lede'l-— ve'l-mülâhaza 242; —yi istirâk ederse 357

müzâyede; bi'l-— 653; mecma'-i — 943; bi'l-— bey' 942

müzekkire 92, 1239; sûret-i — 1239

Müzeyrib 401, 702, 803; — Sahrâsı 401; — tarafı 401

N

Nâblus Sancağı 399, 515, 702, 1019

nabz; —a göre şerbet 232; —-ı meyyit 805

nacak 134

nâdân 66n, 154, 186; 'âkıl geçinür — 1082; mecma'-i erâzil-i — 258; ni'am-perverdegân-ı — 136; ra'y eder — 570; şakî-yi — 140; ta'n-ı — 542; yed-i bed-— 439; —-ı bed-nâm 802; —-ı bed-ter 67; etvâr-ı —î 861; mevzû'-ı ta'n-i —î 168; şuyû'-i —î 300; —î 194, 841; kalb-i —lar 258; —lar 272, 585; —lık 192; kemâl-i —lıklar 280

nâfizü'l-kelim 1022; — kibâr 866; — ricâl 866

nağme; perde temâm istedikleri — 970; —-i gamfersâ 27; —-ler 449

nahl alayı gibi 102

*nâhiye*ler 987

nahvet 204, 531, 983; âsâr-ı — 937; irâ'e-i sûret-i — 274; kesr-i unûf-i — 1132; tafra-fürûş-i — 29

Nâ'ib 50, 283, 544, 919, 927, 928, 954, 1018; — Efendi 50; —i belde 929; —i kasaba 1191; —i mezbûr 904; —i mûmâ ileyh 1150; —i sâbık 904, 954; —ler 517, 922; — Vekîli 904

nâ'il 563, 605, 628, 1042, 1112; —i 'afv-ı Şâhâne 143; —i 'atâyâ 872; —i 'inâyet-i firâvân 290; —i âsûdegî 165; —i cây-gîr-i zamûr 132;—i cezâ 9; —i emn 947; —i emniyyet 637; —i ferâğ 414; —i i'tilâ 35; —i ikrâm 156, 978; —i irtifâ'-ı kadr 536; —i irtifâ'-ı şân 536; —i istirâhat 414; —i kemâl 271; —i lokma-i i'tibâr 98; —i lokma-i vak' 98; —i mâl 978; —i me'mûl 685; —i merâm 967, 1013; —i mesûbât 448; —i nakd-i vefîr 1024; —i nevvârîhân-ı nüvâziş-i Şehriyâr-ı cihân-ârâ 24; —i rağbet 637; —i râhat 655, 947; —i rif'at 35; —i ru'ûs-i 'inâyet-me'nûs 587; —i ru'ûs-i kerem-mahsûs 605; —i rütbe-i hazâkat 231; —i Sadâret-i fâhire 514; —i sükûn 655; —i te'emmül-i hidâyet 40

na'îm; dâr-ı — 500

Na'îmâ 43, 1031

Na'îmâ Târîhi 419

nakd 935, 1165, 1255, 1264; envâ'-ı — 1050; — akça 913; —en 88, 618, 694, 1011, 1016; —i mekrûz 776; —i mevcûd 578; —i mezkûr 916; 'an—in 1078, 1079, 1101; nisâr-ı —îne 534; nâ'il-i —i vefîr 1024; — mesâbesi 1016

Nakîb 619, 710, 828, 1087; — Efendi 966; —i mûmâ ileyh 964; —i sâbık 764; —ü'l-eşrâf 48, 81, 128, 157, 495, 597, 601, 636, 675, 711, 828, 944, 958, 964, 966, 1080, 1087, 1225; —ü'l-eşrâf Efendi 950, 1285

nakkâre 362

nakkâş 280; — Etrâk'i 960

Nakkâş; —deresi ağzı 1193; — İskelesi (Üsküdar civârında) 645

nakl 14, 15, 16, 17, 20, 45, 51, 94, 99, 107, 153, 223, 267, 276, 282, 306, 317, 332, 341, 349, 352, 368, 386, 387, 392, 394, 397, 398, 399, 418, 419, 436, 465, 485, 499, 501, 502, 503, 506, 508, 514, 535, 539, 541, 553, 554, 579, 587, 618, 634, 642, 643, 646, 660, 661, 670, 710, 718, 740, 750, 766, 790, 793, 796, 826, 827, 849, 883, 890, 893, 910, 948, 949, 959, 968, 973, 1000, 1005, 1015, 1028, 1032, 1037, 1039, 1045, 1066, 1111, 1131, 1157, 1160, 1171, 1191, 1205, 1224, 1262; —e muvâfık güftâr 1155; — eyledikleri kelâm 1128; —i cevâb 94; —i esvâb 119; —i gûşt 506; —i hatab 436; —i hümâyûn 738, 799, 1131; —i levâhık-ı ahvâl 1072; —i mâ-cerâ 132, 731, 1223, 1244, 1259; —i sarîh 530; —i seray-ı cennet 792; —i sevâbık-ı ahvâl 1072; mühimmât-ı —iyye 227; —iyye 583; —i zahîre 399; —i zehâyir 403

nakş 17, 21, 114, 200, 280, 592, 996, 1067; ortasının nişânını — etdirerek 960; —ı 'alâmet-i miyân 114; —ı bâtıl 1067; —ı bukalemûn 96; —ı bukalemûn gibi 1167; —ı mezbûr 1067; —ı mezmûm 1067; —ı nigâr-ı 'azamet-izhâr-ı Hâkanü'l-bahreyn 548; —ı nigâr-ı hured-fersâ 103; —ı nigîn 935; —ı nihâlî-i sadr-ı sahîfe-i imlâ 205; —ı pây-ı Edhem-kalem 454; —ı rengîn 468; —ı sutûr-i siyeh-kâr 154; —ı sûzenî-i kîrmânî 813; ke'n-—i fi'l-hacer 23

Nakşa Adası 1235; — re'âyâsı 1246

Nakşibendî; — Hânkâhı (Kasaba-i Eyyûb firâzında kâ'in) 190; sâlikân-ı tarîkat-i —yye 590; Tarîka-i —yye 41

Na'llu; — A'yânı 517; —-hân A'yânı 312, 390; — Nâ'ibi 517

nâm 141, 377, 471, 477, 482, 492, 502, 576, 581, 586, 593, 669, 689, 691, 752, 812, 820, 838, 839, 842, 846, 851, 872, 881, 901, 905, 910, 960, 1165, 1269, 1289; bed— 30, 638; bî— 15, 39, 102, 1269; hem— 1034; istidâme-i — 13; katı'-ı tarîk-ı bed— 954; kesb-i — 200; sâhib-i — 925; tahsîl-i — 525; —ân 1181; —dâr 50, 100, 283, 458, 644, 684; ser-i kârân-ı —dârân 72; —ı âhar 915; —ı Husrevâne 352; —ı hümâyûn 834; —ı kâfirü'n-ni'amî 44; —ı menkûb 804; —ı nâmî-i Şâhâne 635; muktezây-ı —ı nâmîleri 120; —ı nâmîleri 214; —ını yâd etmamek 991; — u nişân 223, 257; —zed 634

nâme 96, 834, 1139; mahsûs — 833; tebliğ-i — 212; teslîm-i — 566; —i hümâyûn 411, 833, 834; —i hümâyûn-i mülâtafet-makrûn 413; —ler 74, 833; —-resân gibi 46

nâmûs 105n, 113, 939; ashâb-ı — 1027; hetk-i 'ırz u — 140; mazbût-i sicill-i — 975; muhâfaza-i — 57; tekmîl-i —1038; vâcibe-i — 53; —i diyânet 1225; —i gayr-i mahsûs 925; —i kazâ 281; setr-i —i mesned 440; —i saltanat 352, 1225; —i saltanat-ı seniyye 366; —i şîr-i merdîlerin itmâm 961; —i 'ulemâ 63; —i Vezâret 826; —unu tekmîl zamınında 336

nân 153, 1140; bî— 349; hâ'in-i — 1279; hakk-ı — 366, 529, 1198; perverde-i — 934, 1269; —ı 'azîz 740; —ı Devlet-i 'aliyye 681; —-pâre 137, 483; —-pâreye muhtâc 1140

Napoli 1075, 1157, 1163, 1164; — askerleri 1164; — ehâlîsi 1164; — hudûdu 1162; — ihtilâli 1160; — Kıralı 1161, 1162, 1163, 1164; — mellâhları 1271; — Memâliki 1163; — memleketi 1155, 1266; — sâhili 1162; — Şehri 1164; —tan Firenk mellâhlar 1271; —tanlar 722, 1161, 1162, 1164, 1272; —tan tâ'ifesi 1271; — tarafı 1161; — zorbaları 1161

Napolyon (Fransa İmperatoru) 1288; — Bonaparta 1162; — cenâbları 228

nâr; ber-vefk-ı — 1228; ihâle-i eyâdî-yi zebânî-yi — 32; ilkay-ı — 118, 125, 152; sûhte-i — 140, 143, 152; tomar-ı — 613; —ı fitne-i pür-şerâr 149; —ı gavâyet 141; —ı gayz 141; müstağrak-ı —ı mevkud 140; —ı Nemrûdî-âsâ 144; âlât-i —iyye 222, 255, 582, 923, 926, 965; müsellese-i —iyye 33, 1009, 1058, 1059; âlât-i —iyye velvelesi 1088

Na'ra-burnu semtleri 174

na'ra-i hây u hûy-i mestâne 859

Narda 994; — re'âyâsı 1263

narh; tesviye-i — 144

nâs 35, 40, 56, 66n, 71, 101, 109, 113, 117, 127, 169, 181, 248, 253, 259, 272, 279, 301, 363, 364, 405, 407, 436, 454, 481, 559, 579, 592, 593, 594, 627, 656, 723, 737, 804, 814, 825, 910,

911, 1002, 1028, 1052, 1129, 1135, 1145, 1158, 1159, 1170, 1260, 1266; âhâd-i — 111, 455; 'alâ mele'i'n-—665; 'âmme-i — 100, 188, 302, 504, 1034, 1088, 1227; 'avâmm-ı — 21, 37, 41, 126, 926; a'yûn-i — 1225; beyne'n-— 21, 53, 793, 828, 911, 912, 1166, 1293n; bî-taraf âhâd-i — 120; buhrân-ı — 1159; cem'iyyet-i — 1158; cümle-i — 808; dîde-i — 376; ecnâs-i — 100, 116, 169, 198; ef'âl-i — 927; efrâd-ı — 530, 759, 839, 1116, 1122, 1144; elsine-i — 640, 646, 734, 855, 974, 1045; esnâf-ı — 1087; eyâdî-i — 259, 530, 625, 912; ezhân-ı — 667; fuka-i — 364; gasb-ı emvâl-i — 911; 'ırz-ı — 480; ictimâ'-ı — 364; 'inde'n-— 1031; i'timâd-ı — 1040; kâffe-i — 1261; kısm-ı — 507; kulûb-i — 100, 101, 279, 280, 501, 799; manzara-i — 145; mecma'-i — 1122; mele'-i — 1276; meserret-bahş-ı zülkûr u inâs-i — 251; mizâc-ı — 1084, 1155, 1160; mu'âmelât-ı — 1144; muhtâr-ı — 1094; mü'ekkel-i umûr-i — 256; râygân-ı elsine-i — 1218; serbes-i — 1041; sınıf-ı — 1089; si'r-ı — 1020; tabâyi'-i — 297; tagyîr-i 'âdet-i — 85; 'umûm — 1088; 'uyûn-i — 281; zarar-ı — 472; tevecciih-i kulûb-i — bereketi 156; — beyninde 362; elsine-i —da cârî 1133; —ı ayağa kaldırmak 117; manzara-i —ı behîme-kıyâs 271; —ı zemâne 300; tabâyi'-nâme-i ecnâs-i — kavli 115; mecma'-i — mahaller 111

Nasârâ 874, 1077, 1210; 'alâ zu'mi'n-— 1124; âyîn-i — 821, 1061; beyne'n-— 246; ecnâs-i — 1210; düvel-i — 209, 824; Ebu'l-'âmme-i meslek-i müstakîm-i — 820; meşye iktidârı olmayan — 1237; milel-i — 1076; millet-i — 1083; — gemileri 1236; savm-ı — gibi 175; düvel-i — konsolosları 760, 1234; — tâ'ifeleri 255; düvel-i — tercemânları 760; düvel-i — vekîlleri 1234

nasb 49, 59, 84, 108, 156, 164, 173, 181, 224, 225, 226, 227, 230, 240, 255, 263, 276, 279, 281, 285, 291, 294, 302, 309, 315, 319, 326, 327, 328, 331, 332, 343, 355, 362, 371, 381, 392, 395, 399, 400, 406, 420, 434, 449, 451, 454, 460, 461, 462, 468, 469, 480, 507, 509, 515, 521, 539, 544, 549, 558, 569, 572, 573, 584, 586, 588, 593, 597, 602, 615, 619, 628, 641, 685, 702, 709, 727, 729, 738, 744, 750, 754, 771, 782, 790, 794, 795, 806, 813, 815, 847, 858, 862, 864, 866, 869, 888, 900, 935, 951, 954, 963, 985, 988, 991, 999, 1008, 1011, 1018, 1023, 1040, 1041, 1046, 1047, 1052, 1053, 1057, 1060, 1062, 1086, 1096, 1097, 1111, 1112, 1113, 1122, 1124, 1125, 1138, 1146, 1150, 1159, 1187, 1205, 1212, 1216, 1234, 1246, 1250; ibtidây-ı — 80; hîn-i — 858, 867; yevm-i — 285, 513; —ı 'ayn murâdı 131; —ı 'ayn-ı ihtimâm-ı Şâhâne 365; —ı 'ayn-ı Mü'minîn 889; —ı hıyâm 261, 477; —ı hıyâm-ı ikâmet 287, 525; —ı hıyâm-ı nusrat-irtisâm 291; —ı hıyâm-ı temekkün 287; —ı nefs-i himmet 72; —ı nefs-i ihtimâmlar 1000; —ı nefs-i ikdâm 288; —ı otağ-ı fîrûzî-medâr 227; —ı ser-zemîn-i ısrâr 146; vak'a-i —ı yevmîleri 545

Nasfet (—i nâ-bekâr, Hazîne Kethudâsı Selîm'in Haftâncısı) 31

nâsıye 204; —i hâl-i şecâ'at-iştimâl-i Hidîvî 412

nasîhat 505, 734n, 816, 926, 1122; kabûl-i — 983; müşâhede-i sûret-i — 118; sûret-i — 882; — dinler makûleden 983; — güne 992

Nasîr-i Tûsî (Hâce) 1139

Nasreddîn Hâce dâstânları 215

nass; —-ı celîl 352; —-ı celîlü'ş-şân 76; —-ı kerîm 85, 365, 448, 1241

Nasûh Ağa (Nasûh-zâde, Gedüs A'yânı / Voyvodası) 516, 832, 833, 838

na'ş 622; — gibi 1133; —-ı mağfiret-nakş 255; —-ı şerîf 959

Nâşid Bey (Dîvân-ı hümâyûn Kalemi küttâbından, Baş-mukâta'acılık Vekâleti) 495

Navarin Kal'ası (Mora'da kâ'in) 1289

nây-zen/ney-zen bakışlar 95, 220, 933

nazar; dûr-bînî — 219; fekk-i — 975; havâle-i — 400; im'ân-ı — 836; kat'-ı — 723; kem-— 366; mahall-i — 145, 169; matmah-ı — 233, 248, 445, 1209; meşhûd-i erbâb-ı — 204; musâdif-i — 300; tedkîk-ı — 73; vaz'-ı —-gâh 68, 191, 733, 931; —-ı 'âtıfet-i Mülûkâne 795, 807; —-ı dikkat 40, 236, 509; —-ı feyz-eser-i Mülûkâne 966; —-ı fîrîb 869; —-ı hakâret 409; —-ı Halîfe-i Hudâ 133; —-ı iksîr-i Pâdişâhî 39; —-ı iltifât-ı Şâhâne 952; ashâb-ı —-ı im'ân 593; imâle-i —-ı im'ân 1021; —-ı im'ân 40, 470, 932; —-ı kîmyâ-eser-i Mülûkâne 846; —-ı munsıfâne 543; —-ı Şâhâne 734; —-ı teshîs-i âfitâb-ı saltanat 430; kulûb-i erbâb-ı —iyyât 944; hâr-ı ser-i dîvâr-ı —ları 99

Nâzım (Müfettiş-i Küttâb-hâne-i Devlet) 1093n

Nâzır 63, 434, 443, 573, 654, 735, 762, 1078; —-ı hâne-i râbi' 344; —-ı mûmâ ileyh 399, 461, 762, 996, 1115, 1153, 1209, 1216, 1248; —-ı Umûr-i Bahriyye 81, 228; —-ı Umûr-i Cihâdiyye 84

Nazîf Ağa (Mehmed Emîn Ağa-zâde, Köstendil hânedânından) 316

Nazîf Efendi (hâcegândan, huddâm-ı Enderûn-i hümâyûn'dan, Kara 'Osmân-zâde Hacı 'Ömer Ağa'nın muhallefâtını kabza me'mûr) 599, 642

nazîre 663; — güne 1002; —-i hirbed-i maslûb-i ehl-i salîb 1224; —-i sitâyiş-i şu'arâ 20

Nâzil[l]i A'yânı 313

nazm 212, 213, 455, 988, 1070; —-ı âbdâr 496; —-ı kerâmet-ihtivâlar 380; —-ı şerîf 678

nebâtât; —-i gûn-â-gûn 663; —-i mevzûn 663

Nebevî; hadîs-i nefîs-i — 1199; mihr-i mihr-i — 411; sell-i seyf-i — 378; icrây-ı şerâyi'-i —yye 1168

Nebî 915; —yy-i âhıru'z-zemân 1287; kemâ kale'n-—yyü 571

necât 121, 695, 852; esbâb-ı — 521; sâhil-i — 1182; sebeb-i — 1103; sermâye-i — 1280; tarîk-ı — 122; vesîle-i — 638; bâ'is-i —-ı uhrâ 229

neccâr; üstâdân-ı —ân 344; — makûlesi Rûm re'âyâsı 1120

Necîb Efendi (Barut-hâneler Nâzırı) 1248

Necîb Efendi; bk. Mehmed Necîb Efendi (Âmedî hulefâsından, Küçük Evkâf Muhâsebecisi, Büyük Kal'a Tezkirecisi, Küçük

Kal'a Tezkireciliği Vekâleti, Mısır Vâlîsi Kapu Kethudâsı, Hâcegân-ı Dîvân-ı mu'allâ-erkândan, Cizye Muhâsebecisi, Anadolu Muhâsebeciliği)

Necid; şeyh-i —î-mizâc 41; — tarafı 831; — 'Urbânı 889; — Ülkasi 889

necl; —-i necîb 8; —-i necîl 605

necm-i sa'dü's-su'ûd nesak u nizâmı 92

Necrâş (mel'anet-kâr) 690, 691

nedâmet 105, 705, 708, 1198; bâ'is-i — 89; izhâr-ı — 765, 946; mûcib-i — 633, 945; mübtelây-ı — 736; — erbâbı 620; —-i 'uzmâ 638; —-i fahîme 182; —-i gaflet 653; —ler 620; iştigal-i — levâzımı 567

Nedîm; eş'âr-ı —-âsâr-ı âbdâr 27

nefaka-i yevmiyye 968

nefer 32, 69, 86, 89, 109, 123, 134, 263, 269, 270, 272, 276, 286, 290, 295, 304, 305, 315, 319, 326, 364, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 386, 387, 388, 389, 391, 393, 421, 430, 431, 440, 441, 442, 446, 461, 465, 467, 469, 478, 482, 485, 486, 507, 516, 517, 518, 519, 520, 523, 561, 576, 583, 611, 690, 701, 716, 729, 742, 745, 746, 766, 768, 772, 786, 788, 791, 830, 834, 866, 879, 886, 890, 894, 898, 899, 900, 921, 922, 928, 930, 935, 943, 946, 949, 950, 961, 966, 970, 988, 994, 995, 1003, 1010, 1011, 1016, 1048, 1049, 1053, 1054, 1055, 1077, 1085, 1086, 1098, 1099, 1100, 1111, 1113, 1114, 1115, 1116, 1119, 1122, 1141, 1142, 1153, 1162, 1171, 1172, 1173, 1178, 1181, 1182, 1183, 1186, 1193, 1196, 1203, 1205, 1208, 1209, 1211, 1218, 1219, 1220, 1221, 1229, 1235, 1236, 1246, 1248, 1271, 1276, 1277, 1290, 1291; derinti — 1045; işe yarar — 900; ma'lûmü'n-— 760; te'ahhüd-i — 529; — âdem 340, 768, 834; — asâkir 486; — asker 267, 269, 277, 304, 306, 309, 310, 311, 312, 314, 317, 319, 326, 369, 370, 371, 374, 431, 438, 441, 442, 443, 448, 461, 463, 465, 467, 468, 482, 486, 516, 517, 519, 521, 522, 786; beşli —ât 1061; derinti —ât 1192; derme çatma —ât 271; mûcib-i galeyân-ı —ât 916; müsellah —ât 50, 1075, 1076; müstahfız —ât 1209; rabt-ı —ât 460, 1110; te'ehhül eden —ât 111; tekmîl-i —ât 321; zâbitân-ı —ât 1075; zabt-ı —ât 460, 1110; —ât 30, 32, 50, 77, 89, 120, 123, 138, 155, 174, 176, 182, 215, 267, 269, 271, 277, 280, 314, 321, 452, 521, 523, 584, 742, 766, 843, 851, 854, 855, 861, 899, 900, 901, 950, 962, 986, 992, 1003, 1021, 1026, 1034, 1046, 1062, 1067, 1075, 1120, 1172, 1183, 1192, 1209, 1254, 1260, 1273; ortalar topcu —âtı 844, 925, 1021, 1276; —ât-ı askeriyye 1093; hirâs-i —ât-ı âteş-feşân 146; —ât-ı cedîde 115; —ât-ı dûdmân-ı yeniçeriyân 218; —ât-ı merkûme 899, 917, 960, 1086, 1117; —ât-ı mevcûde 1192; —ât-ı mezkûre 1049; —ât-ı muharrere 86; —ât-ı müsellah 1071; —ât-ı müstefennine 1174; —âtın eskileri 916; —ât-ı yeniçeriyân 1098, 1111; —ât kullar 366; —âtlar 1110; — güzîde asker 312, 373, 421; — gülzîde süvârî asker 313; — hammâl erâzili 363; —-i bed-güher 32; — küffâr-ı bed-güher 289; —ler 917, 961; — piyâde 263, 267, 277, 305, 318, 460; — piyâde asker 267, 268, 294, 303, 313, 317; — sıpâhî neferâtı 315; — süvârî 263, 267, 277, 312, 318, 397, 525; — süvârî asker 268, 276, 294, 303, 313, 317, 465; — terakkîlü 315, 327

nefes; âhır — 970; şeypûr-zen-i âhır-ı — 230; zîk-ı — 636; —ine elveren borizen-başı olsun 1260; —i tutulmak niyyeti 667

Nef'î (Kasîde ve hicivdeki ustalığıyla meşhûr Türk şâ'iri, lisânına perhîzsiz) gûne 420

nefîr-i 'âmm 459

nefret 101; izhâr-ı sûret-i — 364; mü'eddî-i def'-i — 945; — dahi düşürmek 1013; —ler 364

nefs 123, 181, 352, 363, 686, 1126; bi'n-— 230, 270, 274, 276, 277, 279, 282, 283, 285, 286, 287, 294, 295, 297, 299, 310, 312, 314, 315, 317, 319, 323, 341, 346, 370, 371, 382, 386, 387, 389, 394, 398, 407, 431, 434, 444, 445, 447, 448, 456, 465, 486, 516, 517, 519, 520, 523, 524, 525, 544, 561, 584, 587, 680, 699, 725, 738, 752, 755, 801, 851, 921, 929, 930, 945, 950, 951, 953, 988, 993, 1038, 1039, 1048, 1049, 1068, 1155, 1206, 1210, 1238, 1246, 1264, 1267; fedây-ı — 1161; hevây-ı — 40, 948, 973; heves-i — 686, 1134; huzûz-ı — 977; ıslâh-ı — 757, 839, 843; icrây-ı iktizây-ı — 1026; lezâ'iz-i — 942; mâ'il-i rezâ'il-i — 140; mezâkk-ı — 626; mülâyim-i — 470; nef'-i — 364; sebeb-i selâmet-i — 1166; sedd-i ramak-ı — 153; tercîh-i umûr-i — 206; zarr-ı — 364; hevây-ı —ânî 182; safây-ı —ânî 214; hevây-ı —âniyye 213; letâ'if-i —âniyye 210; lezâ'iz-i —âniyye 210; 'ummân-ı huzûz-i —âniyye 103; masrûf-i huzûz-i —âniyyeler 625; cihet-i —âniyyet 75; ref'-i —âniyyet 76; semere-i —âniyyet 15; —âniyyet 57, 78, 699, 762, 881, 1134; —âniyyeten 78, 79; —âniyyet hâlâtı 76; —-i beden 20; —-i denî 1260; delâlet-i —-i emmâre 132; ashâb-ı —-i emmâre 977; hevây-ı —-i emmâre 106, 183; —-i emr 970; —-i habîs 1232; min-'ind-i —ihî 713; bi-—ihimâ 1049; —-i hümâyûn 377; —-i maslahat 938; —î nefsî şâ'ibesi 140; —ine uydurmak 458; —ine uygun 41; —inin hevâsı 977; mizâc-ı —-i pür-vesvâs 49; —iyçün 781, 838; hazz-ı —ler 682, 1287; hevây-ı —ler 98; selâmet-i —ler 1226; —ler 101, 112, 1109; —lerini tahlîs içün 1136; — ü hevânın muktezâsı 968; —ü'l-emr 813, 947; tahlîs-i — zımnı 1054

nefy 9, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 54, 56, 58, 59, 61, 62, 67, 69, 70, 89, 90, 101, 158, 167, 168, 178, 179, 184, 191, 193, 196, 200, 201, 231, 277, 278, 281, 270, 327, 362, 395, 410, 414, 455, 468, 470, 471, 477, 512, 513, 538, 544, 545, 546, 558, 559, 560, 649, 650, 654, 656, 660, 664, 665, 668, 669, 677, 684, 694, 701, 710, 712, 713, 731, 732, 735, 757, 763, 764, 775, 781, 795, 796, 797, 808, 809, 813, 816, 817, 818, 819, 825, 826, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 846, 847, 851, 859, 860, 861, 862, 875, 897, 901, 902, 904, 905, 906, 916, 918, 926, 928, 935, 937, 938, 942, 950, 951, 954, 955, 956, 963, 969, 992, 999, 1029, 1052, 1056, 1066n, 1081, 1112, 1169, 1170, 1171, 1200, 1201, 1210, 1247, 1262, 1293n; evâmir-i — 1103; kayd-ı — 679; müddet-i — 903; sebeb-i

— 667, 679, 1052; zâbıta-i — 808; —-i ebedî 1008; —ler 791, 929

Negri (Bükreş Ka'im-makâmı Costantino Negri) 1205

nehb 153, 418, 728, 883, 1000, 1001, 1002; —-i emvâl-i re'âyâ 401

nehr 23, 226, 254, 268, 269, 487, 490, 503, 506, 526, 552, 553, 646, 676, 705, 773; —en 83, 221, 385, 388, 393, 603; —-i mezbûr 646, 718, 1232; —-i mezkûr havâlîsi 646; —in içi 804; — kenârı 489, 1232

nehy 77, 352; zâbıta-i — 808; —-i 'ani'l-münker 1128; —ine mütâba'at 1137; kâffe-i —-i Pâdişâhî 77

Nekâbet 636, 688, 710, 828, 1087, 1088; mansıb-ı — 159, 710; tevcîh-i — 498; —-i eşrâf 159,1087

nekbet 193, 489, 684, 1013; bâ'is-i — 164; câlib-i — 675; esbâb-ı — 642, 808; 'illet-i — 933, 934; mazhar-ı — 957; müterakkıb-ı — 1049; vakt-i — 997; —-i 'uzmâ 511; —ler 282

nemâ; kesîrü'n-— 735; —luca arpalık 618; —luca eyâlet 828; —luca mansıb 827; —luca sancak 828; —lu mansıb 322; —lu menâsıb dâ'irelerine intisâb 827

nemâz 622; beş vakit — 1128; bî-— 808; —a gec gelüp 1024; — 'akableri 200; — kılınur 1116

Nemçe 208, 823, 1060, 1160; — askeri 1163; — Devleti 209, 246, 357, 720, 1288; — Devleti teba'ası 1055; — Devleti'ne tâbi' olanlar 1055; — diyârı 793, 869, 1006, 1007, 1249, 1266; — Elçisi 334, 341, 356, 358, 1055; — erâzîsi 1204; — hudûdu 1266; — İmperatoru 1155, 1163; — İmperatoru duhteri 1288; — Konsolos Vekîli 1274; —lü 226, 356, 357, 358, 359, 1075, 1097, 1111, 1161, 1164, 1184; —lü Hırvat murûru 1055; —lüler 1164; —lü ordusu 1163; —lü tarafı 356; —lü tüccâr sefînesi 1222; — memâliki 1034; — ordusu 1162; — sûdidleri 1274; — teba'asından olanlar 1055; — Tercemânı 337, 356; — tüccârı 612

nemek; hakk-ı —366; bî-— âzâr 918; kā'ide-i — be-harâm 198; — be-harâm 44, 454, 638, 1068; —-i meclis-i felek-mesleki 794

nemîka 342

Nemrûd; nâr-ı — 62; sûret-yâb-ı nâr-ı — 140; —âne etvâr 67; nâr-ı —î-âsâ 144; nâr-ı —-i bagy 29; nâr-ı —-i tuğyân 29

nerd; ka'b-i lu'b-i — 673

nerdübân 778, 849, 1066; vaz'-ı — 124; — başı 849; — inşâsı 857; pâ-nihâde-i —-ı nüzûl 58

Nerîmân; kesüp biçmede — 1139; mağlûb-ı pençe-i kahr-ı —-ı zemân 842; —-iktidâr 836

nesâyih 981; —-i hakîkiyye 1123

neseb; pindârî-i şerâfet-i — 1032; —-i sâmîler 908

Nesîm-i Zafer (brik sefîne) 1183

nesîh; hatt-ı — meşki 637

nesl 1256; —en 233; —-i 'âlîleri 909; —-i meşâyih-i İslâmiyye 1051; —-i nesîl-i hazret-i Hâkan-ı berekât-feyezân 473; —-i Rüstem-i Zâl 455

nesr 212, 1064; verziş-i — 496

nesyen mensiyyâ 552, 554, 584, 784, 894, 1182

neşât 214; fart-ı — 92; esnây-ı —-efzâ 799; meclis-i —-efzâlar 812; meclis-i —-enîsler 799

neş'et 409, 443, 536, 619, 653, 716, 858, 863, 870, 912, 917, 924, 946, 953, 958, 962, 980, 984, 985, 1014, 1023, 1027, 1056, 1072, 1108, 1227, 1254; —-i asliyye 296

Neş'et Efendi (Teşrîfâtcılık Vekâleti) 223

neşr 14, 30, 117, 127, 190, 192, 284, 313, 376, 381, 402, 446, 453, 455, 516, 572, 577, 583, 635, 676, 682, 730, 739, 748, 772, 809, 817, 860, 901, 904, 964, 980, 985, 993, 1003, 1012, 1013, 1037, 1046, 1061, 1063, 1068, 1069, 1075, 1079, 1116, 1128, 1130, 1158, 1159, 1164, 1171, 1184, 1186, 1228, 1237, 1239, 1261, 1282, 1284, 1285; —-i 'anber-bûy-i iftihâr 48; —-i bâdbân 995; —-i ekâzib 897; —-i erâcîf 744, 860, 1142; —-i evâmir 467; —-i fezâ'il 299; —-i fünûn-i tasarrufât 196; —-i fünûn-i tasrîf 196; —-i fünûn ü sanâyi' 1035; —-i hediyye-i enâr-ı nâr 502; —-i livâ'-i cem'iyyet 153; —-i livâ'-i muhâlefet 39; —-i me'âsir-i şefekat 714; —-i şirâ'-ı 'azîmet 1177, 1267

Netîcetü'l-Fetâvâ (Fetvâhâne'nin muteber saydığı dört fetvâ kitabından) 499

Nev-şehir (Niğde Sancağı'nda); — Kazâsı 865; — Kazâsı sâkinleri 825; — Voyvodası 370; — Voyvodası'nın mahbesi 865

nevâ; bî-— 668; üst perdeden soğuk — makâmına âgâz 531; soğuk — perdeleri 95

nevâhî 315, 363, 365, 434, 447, 560, 612, 613, 706, 1104; —-i merkûme 441

nevâle 361, 1260; —-i hâne ikrâmları 120

nevl 1222, 1259; —-i sefâyin 461; —-i sefîne 910, 1222

nevm; ferâmûş-i — 1067; — hâlinde basdırup 1054

Nevrekop A'yânı 459

nevrûz 313, 687; —-i fîrûz 92, 313, 442, 522, 523; —-i sultânî 33, 326, 664, 687

nezâret 240, 443, 518, 543, 774, 901, 943, 1003, 1034, 1250; sandalî-nişîn-i — 584; taht-ı — 9, 333; 'uhde-i — 637; zîr-i — 817, 1122; — behânesi 1096; — içün 683; —-i Hubûbât 605; —-i merkûme 311; —-i seniyyeler 80; —-i Umûr-i Bahriyye 63; — sûretiyle 763

Nezîr Ağa (Hazîne Vekîli, Mâbeyinci) 30, 31, 638

nezr; —e kat' 759, 760; —e kesilmiş 759; — hüccetleri 760; —-i girân 680; —-i girâna kat' 743

Nîl 388; Nehr-i — 23; neyl-i —-i iltifât 599; — kenârı 388; —-i Mısır 388

Nîse Karyesi (Eğin Kazâsı karyelerinden, Diyârbekir'e üç sâ'atlik mesâfede) 955

nîşter 660

ni'am; mugtenem-i/müstağrak-ı envâ'-ı — 45; müstağrak-ı envâ'-ı nân ü — 1194; —-ı celîle 563; —-ı mâ lâ-nihâye 735; —-ı heyecân-ı sürûr 547; furû-mâye-i —-ı nâ-şinâs 803; —-kürî 194; —-kürler 158; —-perverde 40; —-perverdegân-ı câhil 136; —-perverdegân-ı nâdân 136; bk. ayrıca ni'met

ni'met 498, 681; edây-ı ferîza-i teşekkür-i — 1024; ferâmûş-i — 40; hâ'in-i — 1279; hakk-ı —529, 1198; hukuk-ı — 367; kâfir-i nân ü — 1279; perverde-i — 934, 1269; tahdîs-i — 784; ulu — 111; vâcibe-i şükrâne-i — 649; —-i bî-intizâr 1045; —-i celîle 29; —-i emn 250; —-i gayr-i müterakkıbe 976; —-i gayr-i müterakkıbe-i Sübhânî 1198; —-i hayât gâ'ilesi 124; —-i muhakkaka-i sâye-i saltanatlar 251; —-i nâgehân 149; —in kadrini anlamayarak 795; —-i râhat 250; —-i 'uzmâ 69; şükrâne-i —-i visâl 43; gülbâng-keş-i sofra-i mâlâmâl-i — ü nevâl 271

Ni'met Efendi (Dîvân Kalemi küttâbından, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Kitâbeti) 160

Ni'met Efendi-zâde (Emîn Paşa-zâde Mîr Emîn Efendi'nin hocalarından) 202

Ni'metullah Efendi (Uncu-zâde, Edirne Kadısı) 926

nidâ 123, 135, 147, 155, 253, 363, 367, 382, 1235; —lar 151; —y-ı ezân-ı Muhammedî 377

nifâk 43, 111, 319, 328, 542, 687, 889, 918, 1027, 1168; küdûret-i — 42; vukû'-i — 1157; —-âmîz hareket 378; —âne 933; ehl-i — düzmesi 182; —-ı süfehây-ı akrân 542; a'nâk-ı —lar 32

nigâr; —e mesârıfı 960; —-hâne-i tasavvuru 103; mâdde-i —istân hayâli 487

nigîn-i Vekâlet 155

Niğbolu/Niğebolu 580; — Kal'ası Binâ Emîni 727; — Kal'ası Muhâfızlığı 779; — Muhâfızı 309, 1047, 1077, 1097; — Muhâfızı ma'iyyeti 269; — Muhâfızlığı 771; — Mütesellimi 771; — Mütesellimliği 771; — Sahrâsı 110; — Sancağı 644, 704; — Sancağı kazâları 1154; — Sancağı Mutasarrıfı 714, 779; — tarafı 269

Niğde 162, 316, 862, 874, 906; — Mutasarrıfı 1077; — Mütesellimi 317; — Sancağı 225, 520, 580, 865; — Sancağı Mutasarrıfı 693, 708, 1019, 1148

nihrîr değil 14

Nik (نيك) Sancağı (Çıldır Eyâleti'nde) 745745

nikâh 1061; taht-ı — 1009

Nikoli (İpsilandi-oğlu 'Aleksandri'nin kardeşi) 1234

nikris 'illeti 214

Niksar 516, 519; — havâlîsi 315; — Kazâsı 516, 519, 524; — Kazâsı hükkâmı 519

Nikşik; —'in nizâmı 466; —' Kal'ası (Bosna hudûdunda) muhâfazası 283; — re'âyâsı 466

nisâ 599; emti'a-i — 153; fevâhiş-i — 972; nijâd-i hazret-i Fahru'n— 915; tâ'ife-i — 109; — gibi 1223

nisvân 25, 28, 140, 145, 153, 253, 272, 300, 378, 408, 447, 453, 474, 483, 541, 671, 696, 814, 849, 935, 947, 957, 1073, 1170, 1179, 1245, 1266, 1291; ehl-i 'ırz — 363; hammâm-ı — 1170; 'ibret-nümây-ı — 103; katl-i musâdere-i — 75; tâ'ife-i — 656; — 'arabaları 471; — hammâmı 474, 961; —-ı emvât 579; —-ı Müslimânât 153; —-ı Müslimîn 147; —ın hâneleri kapusundan baş göstermeleri 235; —ın kapularından baş göstermeleri 218; —ın seyr yerlerine gitmeleri men' 1267; —ı söğüp soyup döğerek 468; — kıyâfeti 743; ehl-i 'ırz — tâ'ifesi 365

Niş 397, 446, 611, 1194; — cânibi 616; — Cânibi Ser'askeri 310; — Gümrüğü 612; — Kal'ası 1015; — Kal'ası muhâfazası 644; — Metrepolidi 1211; — Muhâfızı 580, 696, 704, 1194, 1211; — Muhâfızlığı 700; — re'âyası 1077; — Sahrâsı 396; — semtleri 306; — Ser'askeri 325; — tarafı 283, 414, 696; — Vâlîsi 310

nişân 113, 141, 182, 339, 459, 687, 1278; bî— 15, 29, 39, 102, 126, 1269; garîbe-i resm-i — 179; hedm-i — 87; sâhib-i — 925; sihâm-ı tedâbîr-i nâ-sâzlarına —e olmağla 37; —e 147, 592, 1009, 1031, 1229; —eye isâbet 591; —-gâh-ı kavârî'-i satvet 134; orta —ı 960, 1254; rütbe-i a'lâ —ı 550; —-ı mezbûr 592; vaz'-ı —ı miyân 98; ortasının —ını nakş etdirerek 960; —lar 56, 99, 134, 177, 193, 1066; ceng —ları 1066; kollarında mankuş orta —ları 1110; —lama 590; — ta'lîmi 492

Nişâncı 976, 1052, 1256; —lık 749, 294, 581, 674, 698, 937, 1256; — Vekâleti 494; — Pâyesi 700

Niyâbet 51, 230, 558, 904; tahsîl-i — 560; umûr-i — 904; — mürâselesi 904, 954

niyâz 19, 97, 235, 250, 270, 294, 304, 335, 436, 456, 512, 662, 761, 855, 873; kemâl-i — 705; sûret-i — 122; —-ı me'yûsâneler 143

niyyet 30, 37, 38, 165, 225, 227, 247, 255, 273, 275, 292, 343, 344, 346, 361, 367, 379, 380, 386, 388, 407, 463, 468, 478, 490, 579, 595, 637, 638, 660, 683, 685, 723, 735, 739, 747, 768, 831, 836, 860, 884, 885, 965, 1062, 1088, 1103, 1126, 1160, 1161, 1234, 1243, 1245, 1273; hakîkat-i — 277; icrây-ı — 406; resîmân-bend-i — 923; sıdk-ı — 174; sû'-i — 1194, 1223; zuhûr-i kevkeb-i — 53; gazâ —i 268, 378; —-i bâtıla 1234; —-i dilîrâne 123; eşna'-i —-i fâside 1147; icrây-ı —-i fâside 868; —-i fâside 141, 377, 734, 981, 1287; —-i habâset 730; —-i habîse 535, 1064, 1069; —-i hâlısa 477, 1136; —-i hâlişâne-i Pâdişâhâne 972; —-i hayriyye 246, 681; —-i iz'âc 537; —-i kadîme 1034; —-i kadîme-i Şâhâne 562; —-i ma'hûde-i mezkûre 531; mersây-ı —-i mekrûheler 678; —-i mel'anet 638; —-i mestûre 531; —-i nâ-marziyye 736, 1133; —-i nâ-mülâyeme 1000; —-i Şâhâne 91; —-i vükelâ 117; —-i züyûf 819; hakîkat-i —ler 1039; —ler 123, 231, 274, 364, 824, 1061, 1245

nizâ' 173, 177, 333, 338, 360, 471, 979, 1108; bî— 194; def'-i — 334, 352; inzımâm-ı erbâb-ı — 122; kat'-ı — 925; dalkılıç memhûru —ı 406; —lar 979

nizâm 77, 80, 84, 98, 107, 125, 240, 351, 358, 391, 401, 409, 466, 556, 596, 615, 626, 678, 691, 729, 794, 823, 826, 827, 853, 870, 889, 898, 899, 1043, 1159, 1163, 1175, 1238; âlet-i dest-i — 169; emr-i — 72; erkân-ı — 112; esâs-ı — 77; fikdân-ı — 322; hüsn-i — 92, 417, 466, 870, 889, 913; i'âde-i hüsn-i — 454, 745; ihlâl-i — 330; istikmâl-i kavânîn-i — 38; işâ'a-i — 1159; kalıb-ı — 467; muhtelli'n— 458; muktezây-ı — 454, 975; rühte-i kalıb-ı — 807; sûret-i — 62,

111, 697, 911, 1160; şîrâze-bend-i — 996; şîrâze-i — 466, 888, 904; şîrâze-i eczâ'-i — 76; taht-ı — 760, 794, 1145; tekmîl-i — 405; usûl-i — 74, 77, 98; vikâye-i — 772; zâbıta-i — 73; —a rabt olunmak 1206; —ât 857, 1289; —ât-ı mezbûre 88; —âtın icrâsı 857; —-ı âhar 336; hüsn-i —-ı ârâm 12; devâm-ı —-ı memleket 1027; — şurûtu 38, 114; naks-ı mebnây-ı —-ı 'âlem 132; —-ı 'âlem 1102; —-ı asâkir 85; —-ı asker 65, 85; hüsn-i —-ı askeriye vâkıf kimseler 109; —-ı askeriyye 1031; —-ı belde-i mezkûre 653; —-ı cedîd 1159, 1162; —-ı cemâ'ât-i kübrâ 405; —-ı devlet 71, 76, 78, 101, 470; —-ı Devlet-i 'aliyye 343; de'âyim-i —-ı dîn 76; —-ı dil-pezîr 74; —-ı enâm 75; —-ı hâl 72; —-ı hayriyyet-encâm 828; —-ı kadîm 406, 707, 856, 912, 913; —-ı kadîm-i asker 111; —-ı matlûb 1159; —-ı memleket 870; —-ı mezbûr 466, 1163; —-ı mezkûr 1161; muhill-i hüsn-i —-ı mülk ü millet 1260; —-ı millet 100; —-ı musammeme 84; —-ı mülk 100, 102; —-ı müstahsene 913; hüsn-i —-ı râhat 12; —-ı sâbıka-i memleket 769; —-ı şânlar 72; —-ı ta'âm 1261; esbâb-ı —iyye 759; istihsâl-i esbâb-ı —iyye 748; umûr-i —iyye 22, 854; —lar 77, 853, 900, 1039, 1161; i'âde-i —ları 113; —ları mer'î olmayup 708; —-pezîr 557; Un-kapanı zorba — ustaları 447; — Ustası olmadığı 477

Nizâm-ı Cedîd 41, 149, 258; eskimiş — mâddesi 249; — asâkiri kavânîni mâddesi 86; — Şeyhulislâmı 157; — hengâmesi 37

Nogay; — kabâ'ili Mutasarrıfı (selâtîn-i Cengîziyye'den) 461; — Tatarı beyleri 443

Novaberde Kazâsı 286

Nûh; ömr-i — 778

nuhâs 20, 153; elvâh-ı —iyye 996

Nuhbe-i Vehbî (Sünbül-zâde Vehbî'nin manzûm Arapça-Türkçe sözlüğü) 659

nuhûs; derecât-ı — 1119; bâ'is-i —et 164; itâle-i pây-ı —et 358, 377; pâ-nihâde-i —et 49; tahrîk-i ikdâm-i —et 194; ser-i —et-eser 50; ser-i —et-i ekber 633; —et-i vakit 1119; cem'iyyet-i —et-şi'âr 254; — üzerlerine ma'kûs 1069

nukûd 51, 107, 402, 403, 455, 583, 596, 625, 796, 865, 867, 869, 896, 909, 910, 942, 1008, 1020, 1054, 1108, 1129, 1144, 1146, 1199, 1269; ahz-ı — 234; 'arz-ı — 1144; celb-i — 595, 596, 1199; ecnâs-i — 910, 1144, 1145; eski — 1145; hıfz-ı — 910; ihtilâl-i nizâm-ı — 911; keyfiyyet-i — 910; mâlik-i — 570; tanzîm-i revâyic-i — 909; teksîr-i — 1199; vesîle-i celb-i — 596; — hisâbı 595; —-i 'atîka 939; —-i cedîde 1145; —-i ecnebiyye 910; —-i fızziyye 528, 596; —-i Firengiyye 939; —-i Karûnî-misâli, 869; —-i medfûn 640; —-i mevcûde 733, 817; —-i nâmahdûd 198; —-i sâ'ire 912; —-i vefîre 1188; kuvvet-i —iyye 529; —-i zehebiyye 528, 596; —lar 732, 824; —un fikdânı 206; — vakfı 590

Nu'mân Ağa (İske[s]für A'yânı) 319

Nu'mân Bey (Ruscuk Kal'ası Binâ Emînı) 700

Nu'mân Efendi (Cizye Muhâsebecisi) 1256

Nu'mân Efendi (Re'îs-i etıbbâ, 'ilm-i tıbda evvel-i esâtîz-i 'Abd-i nâ-tüvân) 231, 252, 1006

Nu'mân Paşa (Kahraman Paşa-zâde, İpekli, Mîr-i mîrân, Dukagin Sancağı Mutasarrıfı) 282, 431, 709, 875, 879, 880, 1049

Nu'mân Paşa (Musul Beylerbeyisi) Kethudâsı 170

Nu'mân Sâbit Efendi (Muhâsebe-i evvel, Anadolu Muhâsebecisi) 159

nûr; 'ayn-ı — 188; mânend-i — 641; —-efzây-ı kulûb-i Müslimîn 411; — eylemiş 484; —-i dîde-i cân 206

Nûreddîn Efendi (Gazanfer Ağa Müderrisi) 167

Nûrî Efendi (Bâkî-zâde, Mektûbî hulefâsından, Dîvân Kalemi Mümeyyizi, Gurabâ'-i yemîn Kitâbeti, 'Ulûfeciyân-ı yemîn Kitâbeti Pâyesi) 1256, 1257

Nûrî/Nûrullah Efendi/Bey (Halîl Hamîd Paşa-zâde, Mîr, Burusa Kazâsı Pâyesi, Galata Kadısı, Mîr-i mîrân, Livâ'-i Karesi) 487, 623

Nûri Efendi (Hâcegân-ı Dîvân'dan, Dîvân Kâtibi) 202

Nûr-i 'Osmânî Türbe-i şerîfesi 253

Nûrullah Efendi (es-Seyyid, Mekke-i mükerreme Kadısı, İstanbul Pâyesi) 418

Nûrullah Paşa (Avlonya Mutasarrıfı) 987

Nûrullah Paşa (Bozok Mutasarrıfı, Hudâvendigâr ve Koca-ili ve Eski-şehir sancakları Mutasarrıfı) 768, 779

Nûrullah/Nûrî Paşa (Me'âdin-i hümâyûn Emînı) 847, 928, 929, 954

Nusaybin 782

nush 98, 192, 279, 280, 307, 351, 492, 525, 576, 684, 690, 730, 752, 761, 819, 882, 904, 955, 978, 984, 1016, 1017, 1104, 1112, 1116, 1122, 1211, 1241; icrây-ı lâzime-i — 743; sûret-i — 993; —-âmîz tezkire 174; —-i bisyâr 512; —-nâmeler 907

nusha; mutalsam kılıc kesmez — 41

Nusra mahalli 1215

nutk/nutuk; —-ı hümâyûnlar 34; —-ı şerîf 403

nücûm 202; ehl-i — 511; fenn-i ahkâm-ı — 1118; ehl-i — sûretinde 454

nüfûs 28, 120, 138, 139, 473, 852, 897, 1021; katl-i — 576, 694, 748, 751, 760, 842, 874, 1146; kıllet-i — 282; meşhûd-i cümle-i — 53; mûcib-i itlâf-ı — 1217; müstelzim-i it'âb-ı — 1198; sûd-i — 1129; —-i behâyim-misâl 114; —-i gayr-i zekiyye 122; —-i gayret-keşân 137; telef-i —-i kesîre 585; —-i kesîre 138, 566, 656; itlâf-ı —-i lâzime 1182; —-i mahfûz 542; —-i menhûs-i habâset-me'nûs 33; —-i zâ'ide 84

nüfûz 92, 688, 692, 704; ashâb-ı — 1022; hasr-ı — 933; ibkây-ı icrây-ı — 435; kemâl-i — 1102, 1112, 1159; kesb-i — 1002; kesr-i — 740; mesânid-i — 952; mu'attalu'n-— 169; mûcib-i kesr-i — 832; mü'essir-i — 1040; sâhib-i — 871, 1139; takviye-i — 928; tâlib-i 'adem-i — 144; vesîle-i te'yîd-i — 925; — bulmadığı 1282; —en 1234; —-i âmir 218; —-i hükûmet 31;

müte'allikât-ı ashâb-ı —i kavî 1030; —i tâmm 1008, 1277; — sâhibi âdemler 1042
nükte 469, 812, 852, 989; —i hafiyye-i gayûrâne 347; —şinâs-ı hakâyık-ı 'ulûm 24
nümâyiş 640, 1076; hüsn-i — 1080; izhâr-ı — 301; —i esvâb 1144; —i istiklâl 963; —i sûret-i inkılâb 26; ihtirâz-i —i te'essüf 176; ihtirâz-i —i tengî 176
nümûne 1143, 1290; —i akrân 477; —i emsâl 477; —i İrem 663; —i magara-i muhallıt-ı kelâm 184; —i tuğyân 1156; —ler 207; —-nümây-ı 'arsa-i kıyâmet 120; —-nümây-ı 'arsa-i mahşer 135, 810; —-nümây-ı lâne-i bûm 172; —-nümây-ı nîrân 140; —-nümây-ı rûz-i rustâhîz 140; —-nümây-ı sûk-ı bedestân 153; —-nümây-ı sûr-i hümâyûn 799
nüsha 202, 375, 617, 784, 1006; —-i bî-nazîr 299; —-i dehr 963; —-i kübrâ 41; —-i nefehât-ı hayât-ı fâniye 956; —-i sâniye 1204; —-i şîrîn 299
nüvvâb 369, 370, 420, 441, 452, 516, 560, 871, 1168, 1207
Nüzûl; — Emâneti 966; — Emâneti me'mûriyyeti 173; — Emîni 177, 309, 394, 397, 796, 1202, 1255, 1264, 1276; — Emîni Efendi 173; — emînleri 696
nüzûl isâbet etmek 1025

O

'obüs; —cü (ağır topcu askerleri) 391; — topları 391, 833; yedi çapında altı karış tûlünde — topu 350; — topu 582, 800
ocak 603; kârgîr kubûrlu — inşâ 857
Ocak/Ocağ 62, 79, 88, 123, 124, 128, 130, 147, 149, 267, 269, 313, 366, 442, 453, 645, 710, 758, 764, 775, 917, 1056, 1098, 1110, 1192, 1224; âdâb-ı — 1275; 'ırz-ı — 122; i'dâm-ı — 134; mekâtîb-i — 314; resm-i — 108; sanâdîd-i — 469; sekizinci — 108; umûr-i — 761; yedi — 377, 378; — ağaları 142, 149, 366, 495, 698, 1239, 1251; — Ağalığı 'ünvânı 86; — Ağası 134, 136, 139; —ât-ı cüyûş-i ma'mûreler 1241; — Bâzergânı 62, 677, 935; — eskileri 507; hâric ez-— eşhâs 88; — gemileri 1176, 1177; —-ı 'âmire 130, 453, 467, 576, 577, 720, 844, 1098, 1099, 1103, 1277; —-ı 'âmire ağavâtı 453; —-ı 'âmire ihtiyârları 453; —-ı 'âmire kollukları 855; —-ı 'âmire neferâtı 478; —-ı 'âmire tırnacıları 452; —-ı 'âmire zâbıtânı 442, 453; —-ı 'âmire'nin ehâlîsi 131; ırz-ı —-ı askerîleri 70; gayret-i —-ı âteş-gede-âsâ 130; —-ı merkûm neferâtı 315; —-ı mezbûr 32, 89, 108, 350, 391, 592, 724, 762; —-ı mezbûr kā'idesi 777; —-ı mezbûr neferâtı 315; —-ı mezkûr 761, 777; —ın temeli 366; —-ı Pâdişâhî 917; —-ı Segbân-ı Cedîd 108; — ihtiyârları 366; 'atîk —lar 405; cedîd —lar 405; cesîm —lar 108; iki —lar 678; kadîm —lar 366, 458; kadîmî —lar 151, 625; muntazam —lar 521; muzaffer —lar 458; müretteb —lar 521; yedi —lar 1132; —lar 76, 77, 79, 236, 366, 440, 679, 720, 855, 1095, 1136, 1286; —lar ağavâtı 1168, 1169; —lar bostâniyânı zâbitânı 151; —lar esâmîsi 87; —lar neferâtı 479; —lar ricâli 169, 529; —lar zâbitânı 479, 1168; ber-vech-i —lık 946, 1017; —lık i'tibârı 899, 1256; — kā'idesi 263, 775, 1027, 1275; — Kethudâsı 86, 161; — korsanları 348; devletin erkânı olan —lu 117; dînin erkânı olan —lu 117; ecille-i sudûr-i —lu 130; etbâ'-ı —lu 272; kâffe-i —lu 1169; silsile-i —lu 59; —lu 62, 73, 112, 128, 129, 143, 154, 161, 183, 194, 216, 227, 230, 253, 254, 270, 297, 366, 449, 471, 584, 604, 634, 862, 926, 949, 1095, 1098, 1102, 1110, 1118, 1166, 1169, 1237, 1285; —lu ağavât 744; —lu 'ameli 183; —lu eşkıyâsı 740; —lu Hasekîliği 69; —luluk da'vâları 971; —lu mekrûhları 73; —lu nâmı 458; —lu neferâtı 1239; —lu tâ'ifesi 59, 70, 108, 182, 436, 450, 451, 655; —lu ustaları 1285; —lu yediyle 182; —lu zâbiti 1193; —lu zümresi 181, 205, 364; — ma'rifeti 1109, 1224; — mektûbu 1275; — ricâli 143, 924; — sefâyini 761; — tarafı 117, 263, 757, 1210; — Tatarları 1128; — vekîlleri 761; — Yazıcısı 576; — zâbitânı 1210, 1275
od; reşk —u 672
oda 50, 100, 131, 172, 734, 756, 810, 818, 849, 856, 971, 1057, 1100, 1126, 1165; sıcak — 598; vâsi' — 1066; —-başı 124, 255, 471, 1148; —-başı eskisi 471; —-başı harcı 707; zâg-ı hiyel-i şi'âr-âsâ —-başılar 271; —-başılar 271, 366, 507; kırk iki bölüğün —-başı ustası 123; — câmları 850; — derûnu 50; —hây-ı bekâr 480; —hây-ı süfehâ 584; —-i mezkûr 733; — inşâsı 857; eski oda—lar 147; hânlarda kâ'în —lar 1077; kârgîr —lar 584; kayık-hâneler üzerlerindeki —lar 584; —lar 50, 363, 480, 584, 603, 658, 759, 1101; —lar hedmi 480; — masrafı 911; —nın orta yeri 450; — yasdıklarının biri 850
Oda-başı Çarsusu 113
Odonil (İspanyol generali Joseph O'donnel) 1158
odun 471; — nakli 349
Odun-kapusu dâhili 849
Of; — cânibi 796; — eşkıyâsı 707; — Kasabası 790; — Kazâsı 780; — Nâ'ibi 780
oğul 484, 894, 907, 969, 1062, 1073, 1160, 1163; —lar 277, 832, 886, 890, 896, 1114
Ohri 162; — Müteselliimi 276; — Sancağı 293, 580, 983, 986; — vücûhu 983
ok gibi 1067
Ok-meydânı 835, 837, 1066; — menâresi 1009
Okcular-başı; — Çârşusu 851; — parmak-kapuları 1122
okumak 18; — ve yazmak 257
Okyânûs-i Tercemeti'l-Kāmûs 664
Ologosta[=Onogost =Nikşik]'nın nizâmı 466
Oltu Sancağı (Çıldır Eyâleti'nde) 745745
on-başı 391
Onikiler 1125; — bilürler 1121
Opar Kazâsı (Rumeli'de) hânedânı 988
orağıyân-ı gürg ü şegāl 272
Oran mahalli (Pona Burnu civârında) 724
Ordu 58, 147, 235, 236, 256, 260, 264, 267, 271, 273, 275, 276, 277, 282, 295, 309, 314, 326, 382, 386, 387, 390, 392, 396, 397, 398, 401, 407,

410, 431, 439, 443, 449, 458, 478, 490, 492, 502, 505, 578, 620 , 652, 789, 790, 1003, 1007, 1160, 1164, 1231, 1234, 1268; büyük — 275, 295, 306, 383, 387, 392, 407, 490; ehâlî-i — 655; havâdis-i — 260; hareket-i — 264; kuvvetlü — 1096; — ağası 368; — Başbuğu 267; —-gâh 273, 288, 392, 393; — Kadısı 225, 303, 395, 414; — Kazâsı 51, 1114; cesîm —lar 208; muntazam olmayan —lar 292; müretteb olmayan —lar 292; —lar 43, 44, 65, 390, 406, 440, 503, 505, 1164; —luk asker 205; — ma'iyyeti 305; — mühimmâtı 1277; — Ser'askeri 1232; — Ser-tabîbi 359, 1007; — şekli 318; — tarafı 373, 374, 375, 408, 442, 597; — yeri 387; —-yi celâdet-bürûz 313; —-yi düşmen 44, 297; —-yi hasm 292; Meştây-ı —-yi hümâyûn 311, 312, 327, 369, 442, 521; —-yi hümâyûn 43, 51, 169, 185, 218, 226, 227, 229, 235, 254, 255, 256, 261, 262, 263, 264, 266, 269, 270, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 283, 284, 285, 287, 288, 293, 295, 296, 302, 303, 304, 305, 306, 309, 312, 313, 314, 315, 317, 326, 356, 357, 358, 359, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 377, 381, 384, 385, 389, 390, 395, 397, 406, 407, 410, 417, 436, 437, 438, 440, 442, 446, 447, 448, 449, 451, 452, 453, 460, 461, 464, 465, 467, 468, 472, 473, 477, 479, 482, 486, 487, 490, 501, 505, 506, 516, 517, 519, 521, 522, 523, 528, 532, 535, 561, 572, 573, 580, 593, 597, 614, 629, 643, 647, 648, 655, 1007; —-yi hümâyûn alayı 1032; —-yi hümâyûn Çerhacılığı 230; —-yi hümâyûn Çerhacısı 224, 261, 274; —-yi hümâyûn hademe-i sâ'iresi 293; —-yi hümâyûn Kadısı 43, 303, 504, 526, 549; —-yi hümâyûn Kassâb-başısı 224; —-yi hümâyûn Kazâsı 225, 497; —-yi hümâyûn Kazâsı niyâbeti 750; —-yi hümâyûn ma'iyyeti 73, 255, 306, 309, 386; —-yi hümâyûn ricâli 275, 293; —-yi hümâyûn semti 654; —-yi hümâyûn Ser'askeri 390, 392; —-yi hümâyûn tarîkı 469; —-yi hümâyûn tertîbâtına me'mûr 294; —-yi hümâyûn'daki Yeniçeri Ağalığı 709; —-yi hümâyûn-i zafer-mecbûl 261; —-yi imperator 1045; —-yi İslâm 288, 289; —-yi menhûs 290; —-yi mezbûr 264; —-yi mezkûr 789; —-yi muntazam 152; mühimmât-ı musammeme-i —-yi mülûkâne 381; —-yi müşârun ileyh 264; —-yi nekbet-karînlar 290; —-yi Ser'askerî 215; —-yi Serdâr-ı ekremî 215, 216, 229; —-yi sultânî 273, 295; —-yi Şâhâne 383; —-yi zafer-büy 255

Ordu-kapusu (Ruscuk'ta) 393

Orhân (Sultân, cennet-mekân) 19

Orlof (Rus amirali Kont Grigoriyeviç Orlov) 247

orman 44; — içi 744; —lar 103, 1246, 1265, 1266; —lar içi 1292; —lık 382, 744, 1223

orsa; — alabanda 354; — gelür bir Nemçelü tüccâr sefînesi 1222

orta 125, 276, 844; beş — 405; yetmiş birinci — 360; yirmi beşinci — 360; — 'arabacı neferâtı 1021; — aşcıları 120; — bin-başısı 1156; — gayreti 360, 468; — halkı 1156; — kazganı 844; —-kol Sürücülüğü 224; seferî —lar 1098; —lar 88, 147, 452, 453, 468, 925, 1098, 1099, 1110, 1156, 1192, 1276; iki —lar halkı 441; yetmiş birinci —ları neferâtı 925; yirmi beşinci —ları neferâtı 925; —ların yoldaşları 360; —lar ma'iyyeti 452; beş —lar nâmı 1113; —lar neferâtı 844, 925, 1276; —lar zâbitânı seghânları 151; — mektûbları 1275; beş —nın îrâdı 405; — nişânı 960, 1254; — topcu 1078; — topcu neferâtı 1021; — ustaları (aşcılar) 117; — zâbitânı 391, 844

Orta-kapu 48, 1252; — pîş-gâhı 50, 60

Orta-köy (Boğaz-içi'nde) 637, 1100, 1114, 1260; — Câmi'i'nin üst tarafı 511; — civârı 164; — Karyesi ehâlîsi 1000; — kurbü 1165; — önü 472

oruc; — keyfi 114; — keyfiyyeti 1233

'Osmân (Kürd-oğlu, İdlîb Kasabası eşkıyâsından) 787; — 'avenesi 788

'Osmân (Sarıca-oğlu/zâde, Yenişehîr-i Burusa A'yânı, Külümbe A'yânı, bakıyye-i eşkıyâdan) 312, 517, 570, 649

'Osmân (Seyyid, Değirmen-deresi Zâbiti) 317

'Osmân (Şeh-zâde, Sultân) 641, 689

'Osmân Ağa ('Alemdâr, Varna Muhâfızı Vezîr Mustafa Paşa ma'iyyetinde) 327

'Osmân Ağa (Altmış Dört, İnebolu Kazâsı'nda sâkin) 316, 442

'Osmân Ağa (Boğaz'da düvel sefâyini yoklamağa me'mûr) 1271

'Osmân Ağa (Cebeci Ocağı Baş-kethudâsı, Cebeci-başı) 166, 224

'Osmân Ağa (Çal Kazâsı A'yânı) 904

'Osmân Ağa (Çelebi, Segbân-başı) 468, 471, 480

'Osmân Ağa (Çukadâr Ağa-yı hazret-i Şehriyârî, Filibe Koru Ağalığı) 483

'Osmân Ağa (Dergâh-ı 'âlî gediklülerinden, Boğaz Binâ Emîni, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı) 161

'Osmân Ağa (Gümrükcü, Mühimmât Nâzırı) 990

'Osmân Ağa (Hacıköyü Ma'deni Emîni) 937

'Osmân Ağa (Haleb Vâlîsi Ahmed Paşa'nın Delîl-başısı, Ser-kerde) 786

'Osmân Ağa (Kahveci-başı, Kethudây-ı Kilar) 49, 159

'Osmân Ağa (Kara, Haseki, Kuşcu-başı) 941, 1247

'Osmân Ağa (Molla Paşa'nın Hazînedârı, Kapucu-başı) 694

'Osmân Ağa (Seksoncu-başı) 1191, 1192, 1275

'Osmân Ağa (Seyyid, Kapucu-başı, Kethudâ) 772

'Osmân Ağa (Silahşor) 319

'Osmân Ağa (Şâtır-zâde, Trabzon Mütesellimi, Kapucu-başı) 319, 331, 441, 443, 461

'Osmân Ağa (Tavaslı, Denizli Voyvodası, Karaman Vâlisi Ebûbekir Paşa'nın me'mûren Aydın tarafına gönderdiği) 1130, 1186, 1245

'Osmân Ağa/Paşa (Kapucu-başı, Matbah-ı 'âmire Emîni, Top-hâne Nâzırı, Yeni-köy ve İstinye muhâfazasına me'mûr, 'Arabkir'e nefy, Vezîr, Eyâlet-i Kars ve Kal'ası Muhâfızlığı) 1097, 1100, 1169, 1201, 1209

'Osmân Bey (Behâdır-zâde) 319

'Osmân Bey (Diyârbekir Vâlîsi Behrâm Paşa'nın birâderi, Dergâh-ı 'âlî Kapucu-başılığı) 955
'Osmân Bey (Gradişka Kapudanı) 267
'Osmân Bey (Hâdım-zâde, Kapucu-başı, Biga Sancağı Mütesellimi) 314
'Osmân Bey (İznikli) 314
'Osmân Bey (Kapucu-başı, Karamürsel A'yânı) 467, 519
'Osmân Bey (Keskîn-zâde Hacı Bey'in karındaşı, Kilis Karyesi sâkinlerinden) 314
'Osmân Bey (Saçlı, Mısır'daki ru'esây-ı fesâddan, Sûdân Vilâyeti'ne firârları melhûz) 298, 394
'Osmân Çavuş (Ocaklu'dan, muhtekir) 471
'Osmân Efendi (Bozoklu, Üsküdar Kadısı) 545
'Osmân Efendi (Divrikli, Musannif, Kuds-i şerîf Kadısı, mevâlîden, Sü'bânî 'ünvân, Edirne Pâyesi, Medîne-i münevvere Kadısı) 649, 600, 650, 811, 829, 902, 920
'Osmân Efendi (Morali/Moravî, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî, Esmâ Sultân'ın Kethudâsı, Sofya Nâzırı, İznikmid Kerastesi Nâzırı, Saruhân Sancağı Mütesellimi) 46, 167, 397, 472, 512, 646, 762, 763
'Osmân Efendi (Pîrî-zâde, Şeyhulislâm) 'nin işâret-i 'aliyyeleri 203
'Osmân Efendi (Yenişehirli, Sultân Mustafa-yı sâlis hazretlerinin 'ahd-i saltanatlarında e'âzım-ı ricâl-i devletden) 213
'Osmân Kâmil Efendi ('Abdürrahîm Efendi-zâde, bâ-Mûsıla-i Süleymâniyye Zâl Paşa Medresesi Müderrisi, Kazâ'-i Üsküdar) 779
'Osmânlu/Osmânî 1223, 1266; hânedân-ı mü'eyyedü'l-erkân-i — 515; istihsâl-i sezâvârî-i taht-ı 'âlî-bahtı — 25; kanûn-i kadîm-i — 627; Memâlik-i — 746; saltanat-rân-ı taht-ı — 25; ta'ne-zen-i resm-i — 841; zîr-i hükm-i — 1034; — asâkiri 404; — askeri 254, 380, 1061, 1265; — Devleti 383; — hükmü 1063; mâye-i şecâ'at-i —yân 222; Memâlik-i —yye232, 246, 311, 377, 554, 746, 1165; Memâlik-i vesî'a-i —iyye 147; müstevlî-i Memâlik-i —yye 191; sülâle-i —yye 638; taht-ı hükûmet-i — 388; asâkir-i —yye elinden kal'a alınmak 308; Memâlik-i —yye tabâbeti 231; —yye türbesi 959; şevketlü — Pâdişâhı 41; — rahtiyle müzeyyen rahş-ı dil-keş ü rehvâr 697; — zümresi 450
'Osmân Mora (Tepedelenli 'Ali Paşa'nın müte'allikâtından) 980
'Osmân Paşa ('Alâ'eddîn Paşa birâderi, el-Hâc, Mîr-i mîrân Anadolu Vâlîsi, Tuîça Başbuğu, Karesi ve Beyşehri sancakları Mutasarrıfı, Ordu-yi hümâyûn Ser'askeri) 162, 170, 261, 262, 263, 264, 277, 293, 295, 304, 382, 390, 392, 396, 408
'Osmân Paşa (el-Hâc, Eğriboz ve Karlı-ili Mutasarrıf ve Muhâfızı, Çorum Sancağı, Eyâlet-i Sivas) 704
'Osmân Paşa (Pâsbân-zâde, Vidin Vâlîsi) 116, 570, 644, 645
'Osmân Paşa (Seyyid, Mora Vâlîsi, Cebeci-başı, Ka'im-makam-ı Rikâb, Eyâlet-i Anadolu) 284, 285, 293, 362, 1051
'Osmân Paşa (Seyyid, Vezîr, Trabzon) 162
'Osmân Tâmî (ser-kerde-i Vehhâbiyyûn'un kethudâsı) 651, 652
Ostrogonof (Rusya Elçisi) 1060, 1074, 1204, 1214, 1264, 1283
otağ/otak; —-ı Âsafî 595; nasb-ı —-ı fîrûzî-medâr 227; —-ı mu'allâ-nıtâk-ı Âsafâne 254; —-ı Sadr-ı a'zamî 84; —-ı şükûh-ittisâk-ı Sadr-ı Asafî-ahlâklar 236
Otlukcu Yokuşu (Ebu'l-fütûh Sultân Mehmed Hân-ı cennet-mekân Câmi'-i şerîfi kurbünde) 589, 618, 619
Otluk-kapusu (İstanbul'da) 151
Ottenfes (Baron d'Ottenfels, Avusturya Elçisi) 870
otuncular 436
Otuz Bir Bölük; — Oda-başılığı 118; — Oda-başısı 59
Ova Kurâsı (Pasin ve Tortum civârlarında) 465
oymak; —ın 548; — ser-kerdesi 328
oyuncak gibi 1088; — piştov/tüfeng boşatmak 1217
Oyurga (ایورکه) Kazâsı (Yunanistan'da) 896

Ö

Öküz Limanı (Üsküdar civârında) 814
ölüm 124; — eyülüğü 419
'Ömer ('Amû-oğlu, Haleb'de habîs, müfsidlerden) 704, 705, 772
'Ömer (Agrican Karyeli, Limni Cezîresi'ne nefy olunanlardan) 797
'Ömer (Develi-oğlu, Develi Voyvodası) 370
'Ömer (Hacı, Bölük-başı, Gümülcine'de) 371
'Ömer (Kara Hâce-oğlu, vücûhdan) 927, 928, 929, 954
'Ömer (Millo (میللو), Rakka 'Aşîreti'nden, Sa'îd Paşa'nın Kapucular Kethudâsı, Mîr-i mîrân) 788, 1014, 1015
'Ömer (Nev-şehir Kazâsı sâkinlerinden Behzâd Bey'in dayısı) 825
'Ömer (Tiryâkî-oğlu, Burak 'Aşîreti Kethudâlığı, fesâd ehli) 791
'Ömer (Zağferanborlu Sâlih Paşa taraflarından me'mûr) 915
'Ömer Ağa (Hacı, Hamîd Sancağı'nda Karaağac A'yânı) 316
'Ömer Ağa (Hudâvendigâr Mütesellimi) 313
'Ömer Ağa (Kapucu-başı, Kâşif, Mübâşir) 847, 861
'Ömer Ağa (Kapucu-başı, Menteşa Sancağı Mütesellimi) 518
'Ömer Ağa (Kapucu-başı, Tavas A'yânı, Aydın Sancağı) 312
'Ömer Ağa (Kara 'Osmân-zâde, Hacı, Saruhân Mutasarrıfı, Bergama Voyvodası) 66, 72, 81, 83, 270, 304, 306, 371, 518, 599, 642, 953
'Ömer Ağa (Kâtib-oğulları'ndan) 770

'Ömer Ağa (Kıllu-oğlu, Dimetoka A'yânı) 737
'Ömer Ağa (Kürd-zâde, Burunâbâd Voyvodası) 316
'Ömer Ağa (Milaslı, Hacı, Kapucu-başı) 314
'Ömer Ağa (Sakız Muhassılı) 1196
'Ömer Ağa (Segbân-başı) 360, 362
'Ömer Ağa (Ser-bevvâbîn, Sadr-ı a'zam Ra'ûf Paşa Hazînedârı) 734, 806
'Ömer Ağa (Seyyid, Baş-çukadâr-ı Şehriyârî) 48, 804
'Ömer Ağa (Seyyid, Dergâh-ı 'âlî gedüklülerinden, Konya sâkinlerinden) 314
'Ömer Ağa (Uzun, süvârî topcuların bin-başısı) 1231
'Ömer Bey (Kızıl-hisâr Mütesellimi, Kapucu-başı) 716
'Ömer Çavuş (Vezîr İbrâhîm Paşa tarafından pederi Mısır Vâlîsi'ne şukka götüren) 886
'Ömer Efendi (hâcegândan, Sadr-ı esbak el-Hâc 'Ali Paşa'nın Kapu Kethudâsı) 1171
'Ömer Efendi (Kastamonulu, Süleymâniyye müderrislerinden, Selânik Kadısı) 1019
'Ömer Hulûsî Efendi (Samânî-zâde, Şeyhulislâm-ı Nu'mânî-makâm) 410, 539, 544, 546, 560, 586, 600, 606, 618
'Ömerkânlu Ekrâdı (Ma'den kazâlarında kâ'in) 286
'Ömer Kapudan (İzdin sevâhili muhâfazasına me'mûr) 1199
'Ömer Paşa (Bağdâd Vâlîsi, 'Abdülhamîd zamanında) 212, 213
'Ömer Paşa (Cezâyir Ocağı Beylerbeyisi, Cezâyir Dayısı) 721, 725, 761, 777
'Ömer Paşa (Viriyonlu, Mîr-i mîrân, Avlonya Mutasarrıfı) 1154, 1202
'ömr 108, 214, 246, 253, 280, 383, 380, 419, 609, 775, 778, 947, 970, 986, 1279; devâm-i — 692; dürüşt-i dâne-i — 949; hulâsa-i — 51; müddet-i/müddetü'l — 53, 71, 103, 188, 210, 455, 570, 1223; ilâ âhır-ı —ihî 1289; —-i hüccet-i garîbe 674; tûl-i — ile kâm-bîn 214; bakıyye-i —-i nâzenîn 970; kâmet-i —-i nâzenîn 778; sarf-ı —-i nâzenîn 231, 501; —-i Şâhâne 403; —-i şitâbân 1225; devâm-ı hezâr-sâlî-i —leri 142; 'idâd-i sâlhay-ı —leri 589; —üne minnet olmuş vâdilerini îmâ 1102
Örenli çiftliği (Vize Kazâsı'nda) 871
'örf; —en 366; —-i 'izâm 302; mu'âdât-i —iyye 69;; müddet-i —iyye 662, 749, 862, 990; umûr-i —iyyeye dokunması 770
'öşr 377, 1145; —-i mahsûl 613
öz 97
Özbek; derâvîş-i —iyye 590; — ziyyi 454
Özi 543; — istîlâları 258
'özr 403, 646, 867; der-pîş-i — 96

P

pâ; çâr-— 702tar ve küçük papuşla mülevves — 302; —-bendlerini kesüp 969; —-ber-cây-ı sebât 907; —-beste-i zencîr 258; —dâş 792; —-der-rikâb 934, 963; —-eznâb-ı 'ale'z-zevâ'ib-i müsâbaka-nümâ 152; —-nihâde 535; —-nihâde-i istîlâ 165; —-zede-i huyûl 714; —-zede-i huyûl-i a'dâ 1200; —-zede-i huyûl-i hasâr 371; —-zede-i yağmâ 275
*paçavra*lar; yağlu — 1180
Pâdişâh 66n, 74, 91, 110, 116, 142, 143, 183, 238, 239, 241, 271, 280, 308, 336, 339, 347, 446, 488, 551, 577, 583, 668, 691, 714, 718, 738, 739, 740, 745, 747, 756, 777, 780, 784, 790, 793, 799, 801, 803, 805, 813, 815, 888, 894, 938, 939, 949, 981, 993, 1016, 1021, 1119, 1131, 1174, 1199n, 1203, 1211, 1225, 1279, 1285, 1290, 1293n; kerâmetlü — 1099; şevketlü — 91, 116, 1099, 1132, 1285; 'âdet-i ba'zı —ân 836; hânedân-ı —ân 252; mahsûd-i müverrihîn-i —ân 12; menfûr-i —ân 82; miyân-ı —ân 112; uğur-i —ân 113, 271; 'âdet-i hasene-i —âne 189; âteş-i gazab-ı —âne 1072; 'atıyye-i seniyye-i —âne 1016; 'avâtıf-ı şâmiletü'l-'avârıf-i —âne 777; çırağ-ı dest-efrûhte-i —âne 564; fermân-ı celîlü'l-'ünvân-i —âne 844; fermân-ı hakkanî-'ünvân-ı —âne 813; fermân-ı —âne 757; hakk-ı tasarruf-i —âne 1190; hıla'-ı fâhire-i —âne 708; hil'at-i bâhiru'l-behcet-i —âne 692; hil'at-i seniyye-i —âne 457; himmet-i kûh-efken-i —âne 1198; hüsn-i teveccühât-ı —âne 458; ikrâm-ı —âne 367; in'âm-ı —âne 367; kuvve-i kâhire-i —âne 908; mazhar-ı gazab-ı —âne 143; mazhar-ı inkisâr-ı —âne 143; me'mûl-i —âne 524, 945; menfûr-i tab'-ı 'adâlet-revâc-ı —âne 46; muntazar-ı —âne 524, 945; müsâ'ade-i —âne 757, 758, 766; müsâ'ade-i behiyye-i —âne 777; niyyet-i hâlisâne-i —âne 972; re'y-i hakîmâne-i —âne 758; rehîn-i âferîn-i —âne 668; rızây-ı meyâmin-irtizây-ı —âne 690; sâye-i hemâ-vâye-i —âne 709; sipârişât-ı hafiyye-i —âne 411; şîme-i seniyye-i —âne 992; ta'lîmât-ı —âne 236; 'umde-i me'ârib-i —âne 365; üslûb-i hakîmâne-i —âne 345; —âne 12, 74, 83, 549, 639, 938; —ân-ı Âl-i 'Osmân 864, 1071; —ân-ı gîtî-gîr 835; gıbta-âver-i —ân-i pîşîn-i devrân 20; —ân-ı selef 952; — hazret-leri 530; tahkîk-kerde-i hazret-i —-ı 'adâlet-it-tisâm 195; müdâvim-i du'ây-ı —-ı 'adl-âyîn 544; temâm-ı muvâfık-ı rızây-ı hazret-i —-ı 'adl-âyîn 1290; sulb-i —-ı âfitâb-ı kemâl 673; —-t âgâh 305, 345, 586; —-ı ahvâl-âşînâ 32; —-ı 'âkıbet-bîn 632; makbûl-i —-ı 'âlem-penâh 508; şevketlü —-ı 'âlem-penâh 1199; yed-i nusrat-peyvend-i —-ı 'âlem-penâh 634; —-ı 'âlem-penâh 42, 1199, 1265; yakîn-kerde-i —-ı Aristo-haslet 302; karîha-i hazret-i —-ı asdıka-penâh 963; nezd-i hazret-i —-ı asdıka-perver 804; —-ı 'asr 989; —-ı a'zam 180; manzûr-i —-ı Aristo-fihâm 513; —-ı Aristo-kemâl 957; semere-i celâdet-i —-ı bahr u berr 145; nigâh-ı —-ı bâ-intibâh 681; —-ı bâ-intibâh 184, 509, 1201; —-ı Bâyezîdî-hısâl 604; cenâb-ı —-ı bî-zevâl 1190; tedbîr-i Cihân-gîr-i —-ı celâdet-semîr 133; —-ı Cem-câh 907; —-ı Cem-haşem 83; müşrif-i meclis-i —-ı Cem-ihtişâm 83; —-ı Cemşîd-celâdet 155; hıdmet-i —-ı Cemşîd-mehâbet 380; —-ı cihân 250; asdıka'-i —-ı cihân-ârâ 131; mesmû'-i —-ı cürm-bahşâ 279; asdıka'-i —-ı dânâ 131; mez-heb-i iksîrü'z-zeheb-i nazar-ı —-ı dânâ 24; —-ı dânâ 115, 592; sâye-i 'inâyet-i —-ı Dârâ-dâd

569; re'y-i rezîn-i hazret-i —-ı dekāyık-bîn 962; —-ı deryâ-nevâl 187; hareket-i lücce-i gazab-ı —-ı deryâ-savlet 575; —-ı devlet-penâh 1137; —-ı dîn-i İslâm 1241; —-ı ehl-i İslâm 952; —-ı encüm-sipâh 634; —-ı Felâtûn-etvâr 836; mülhem-i zamîr-i münîr-i —-ı Felâtûn-hışâl 400; —-ı Felâtûn-kemâl 28; savâb-dîd-i —-ı Felâtûn-nazîr 297; —-ı Felâtûn-nazîr 235; —-ı Felâtûn-şi'âr 20; —-ı Felatûn-tedbîr 803; —-ı felek-câh 116; —-ı gîtî-penâh 206; —-ı güzîn 74; —-ı hakāyık-âgâh 961; manzûr-i hazret-i —-ı hakāyık-âşinâ 884; —-ı hakāyık-âşinâ 362, 806; —-ı hakîmâne-etvâr 1133; yümn-i kudûm-i —-ı heft-kişver 278; —-ı hayr-hâh 42; mesmû'-i hazret-i —-ı 'inâyet-fermâ 814; —-ı İskender-hamiyyet 805; —-ı İskender-kudret 626; —-ı İskender-zafer 236; merâm-ı —-ı İslâm 692; şevketlü —-ı İslâm 719; —-ı İslâm 69, 379, 528, 533; —-ı İslâm-penâh 505, 1117; —-ı kadr-âgâh 417, 785; —-ı kadr-âşinâ 858; 'avâtıf-ı 'aliyye-i —-ı kerem-bahşâ 600; cenâb-ı —-ı kerem-fermâ 863; pâye-i serîr-i mu'allây-ı —-ı kerem-fermâ 997; sâye-i 'inâyet-i —-ı kerem-fermâ 569; meşmûl-i nigâh-ı iltifât-ı hazret-i —-ı kerem-kâr 932; —-ı kerem-kâr 61; —-ı kerem-mu'tâd 671, 908; —-ı kişver-güşâ 887, 919, 1280; tevbîh-i hazret-i —-ı kişver-penâh 1213; tahkîk-kerde-i —-ı ma'delet-fermâ 693; tahkîk-kerde-i cenâb-ı —-ı ma'delet-kâr 795; teşrîf-i kudûm-i —-ı ma'delet-redîf 70; murâd-ı —-ı ma'delet-revâ 169; —-ı Mahmûdü'ş-şiyem 36, 42, 60, 66n, 102, 249, 638; —-ı me'ârif-elîf 590; taraf-ı —-ı merâhim-dest-gâh 189; —-ı merâhim-mu'tâd 144; taraf-ı —-ı merhamet-mevfûr 137; veliyy-i ni'metimiz —ımız 1099, 1285; —ın atdan kal'aları 272; berekât-ı teveccühât-ı —-ı mes'ûd 454; —-ı mu'allâ-makām 75; mahz-ı 'inâyet-i —-ı mürüvvet-haslet 373; —-ı nev-câh 66n, 130, 296; —ın kurbânlık kara koçları 272; —-ı nükte-dân 130; muntazırîn-i sürûr-i —-ı rûy-i zemîn 188; teveccühât-ı kudsiyye-i hazret-i —-ı rûy-i zemîn 1292; —-ı rûy-i zemîn 250, 576, 784, 972, 1007; muharrik-i gazab-ı —-ı sâhib-i ma'delet 418; matlûb-i samîmî-i —-ı sâhib-i merhamet 323; —-ı salâh-haslet 43; —-ı şehîd 29, 30, 64; —-ı şerî'at-penâh 983; —-ı umûr-âgâh 35; —-ı 'Utârîdî-kelâm 29; —-ı vakt 59, 248, 322, 638; —-ı vâlâ-cây-gâh 35; zemân-ı —-ı zafer-eser 145; —-ı zemân 34, 1246; ahkâm-ı —î 77; a'lâm-ı encüm-şümâr-ı hıyâm-ı huddâm-ı —î 837; arz-ı ma'mûre-i hazret-i —î 1245; âsâr-ı gazab-ı —î 569; âteş-i gazab-ı hazret-i —î 1121; âsâr-ı teveccüh-i cenâb-ı —î 944; asdıka'-i hazret-i —î 1189; celâdet-i —î 341; cenâh-ı merhamet-iktinâh-ı hazret-i —î 1079; emr-i —î 77, 923, 993; emr-i 'adl-ifâde-i cenâb-ı —î 1244; fermân-ı —î 166, 389, 891, 910, 923, 993; fukarâ'-i re'âyâ-ı —î 1073; gazab-ı —î 213, 492, 562; hâk-i pây-i hazret-i —î 1267; hılâf-ı rızây-ı hazret-i —î 1108; hılâf-ı rızây-ı meyâmin-iktizây-ı hazret-i —î 1002; hil'at-i fâhire-i —î 58; himmet-i —î 349, 389; himmet-i pür-miknet-i —î 892; hüsn-i teveccüh-i hazret-i —î 77; ihsân-ı —î 995; ikrâm-ı —î 617; iktizây-ı irâde-i seniyye-i hazret-i —î 1291; kal'a-i —î 311, 1130; kemâlât-i —î 403; kuvve-i kāhire-i —î 884; mağzûb-i —î 745; mağzûb-i hazret-i —î 1269, 1278; ma'lûm-i 'ilm-i 'âlem-ârây-ı hazret-i —î 733; manzûr-i hazret-i —î 1079, 1147, 1151, 1274; matlûb-i fevâ'id-mensûb-i cenâb-ı —î 1118; mazhar-ı gazab-ı cenâb-ı —î 1073; memleket-i —î 1047; meşmûl-i lihâza-i hazret-i —î 1242; meşmûl-i lihâza-i meyâmin-ifâza-i hazret-i —î 1212; meşmûl-i lihâza-i re'y-ifâza-i hazret-i —î 1115; meşmûl-i nigâh-iktinâh-ı hazret-i —î 1215; mugayir-i emr-i —î 913; mugayir-i irâde-i —î 913; muharrik-i gazab-ı —î 229; mukarrebân-ı hazret-i —î 1169; muktezây-ı emr-i —î 880; nazar-ı iksîr-i —î 39; nişâne-i nazar-ı —î 592; Pây-i taht-ı —î 1132; pençe-i mücâzât-ı hazret-i —î 867; re'âyây-ı —î 363; rızây-ı —î 736, 842, 897; rızây-ı hazret-i —î 1143; sâye-i —î 111, 118, 445, 529, 784î 111, 118, 445, 529, 784; sâye-i hazret-i —î 1241; seyf-i siyâset-i hazret-i —î 1226; şeref-pâş-ı erîke-i —î 1007; taht-gâh-ı hazret-i —î 981; takdîm-i hâk-i pây-i hazret-i —î 936; taraf-ı —î 212; te'sîr-i hâl-i kalb-i bâ-kemâl-i —î 379; teşrîfât-ı —î 83; vücûd-i —î 251; yesağ-ı —î 913; zât-ı şevket-me'âb-ı hazret-i —î 1287; —î 31, 77, 771, 1028; şevket-i bî-müzâhame-i —iyye 736; —ları 'aleyhine 1285; — Serayı 147; hüner-ver — vakti 784

Padova (İtalya'da) 359

pâk 15, 26; —-derûn 1280; —-dil 949; büyût süpürülüp — tutulmak 568

pala ta'lîk 1238, 1239

palamar; — boyu 256; —ı kesüp 506

*palamut*lar (dağlarda hâsıl olan) 613

palanga/palanka 267; —lar 237, 266, 555, 611, 612, 648, 676, 729, 730; — resmi 1215

*palan*lı katır/merkebe binmeleri 1237

palaska; Cezâyir-kârî gayret kuşağı ma'a — 350

palavra savurmak 55

Palu Hâkimi 287

Panaya 1236

Papa (Katolik âyîni re'îs ü penâhı) 819, 820, 821, 822, 823, 824; — igvâsı 822; —lar 820; —'nın beyâz haçlar bağlanmış ayakları 820; —'nın hılâfı 820; —'nın sûreti 823

papağan 350

Papas 455, 734n, 823, 849, 992, 1040, 1070, 1081, 1120, 1154, 1290, 1191, 1202, 1219, 1277; — gürûhu 818, 849, 1159; —-ı mersûm 1191, 1277, 1278; —-ı vesvâs 1228; — igvâsı 822; ka'ide-i —iyye 820; baş—lar 1040; —lar 820, 991, 1022, 1041, 1079, 1153, 1165, 1179, 1194, 1228, 1260; manastırın —ları 1227; —lar zümresi 1082; — ma'rifetiyle 1086; — makūleleri 1060; — makūlesi 1121; — nasbı 823; — odası 849

papuç; tar ve küçük — 302; tahta —iyle gezmek 67; tar ve küçük —la mülevves pâ 302

pâre 259, 348, 349, 363, 595, 596, 911, 913, 1144, 1145; kalb — 910, 911, 912, 913; magşûş — 912, 913; meskûk — 912; ufak — 911, 912, 913; yüz — 595; zûyûf — 912; — kesmeği 911

Parga 994, 995, 1213; — civârı 995; —'da tuzla ve balık gölü 995; — Kal'ası 985, 994, 995; — sâhilleri 1183; — sevâhili 1183; — suları 985

Paris 91, 92, 96, 720; — Sefâreti 265; — Sefîri 96; — Şehri 95, 210; —'nin yolları 852

parlamento 172, 822, 1161, 1163; — bayrağı (baş direğinde) 172; memleketlü —ları 1161; — ta'bîr olunur beyâz bayrak (baş direğinde) 171

Parmak-kapu 1107, 1135, 1166, 1201

parola ta'bîr eyledikleri mâdde-i lafziyye 118

pâs 198

pasaporta; — kağıdı 742; konsolos —sı 241

Pâsbân-oğlu; bk. 'Osmân Paşa (Pâsbân-zâde, Vidin Vâlîsi)

Pasin Kazâsı 465

paskalya; re'âyânın — günleri 1118; — günü 1121; re'âyânın —ları 1118

Pâspân-başı 769

Paşa 355, 525, 526, 928, 962; — dâ'ireleri 827; — efendimiz 968; — gemisi 57; — hazretleri 58; —lar 50, 296, 827, 881, 982, 1230; —-yı me'vâ-cây 644; —-yı merkûm 921; —-yı mûmâ ileyh 276, 277, 313, 324, 432, 466, 525, 635, 693, 694, 702, 754, 755 801, 816, 883, 908, 951, 993, 1003, 1025, 1172, 1173, 1178, 1220, 1221, 1228, 1250; —-yı müşârun ileyh 790, 797

Paşa Sancağı (Rumeli'de) 982

Paşa tabyası (Ruscuk'da) 384

Paşa-kapusu 119, 137, 156, 418, 665, 928, 968; — derûnu 119; — haremindeki mahzen 119; — mahalli 149

Paşo İsmâ'îl Bey/Paşa (Vezîr, Yanya Mutasarrıfı) 735, 736, 981, 990, 995, 1012, 1013, 1025

patente 334, 337, 338, 339, 341; — kağıdı 335; — kağıdları 760; —sini teslîm eylemek 337

Patrik 991, 992, 1070, 1082, 1106, 1121, 1124, 1125, 1165, 1266; yafta-i — 1122; —-hâne 818, 935, 1081, 1106, 1121, 1123, 1210; —-hâneler 1079; Rûm —i 820, 1061, 1073, 1100, 1106, 1116, 1121, 1122, 1142, 1153, 1210, 1221, 1237, 1282; —-i maktûl 1265; —-i mersûm 1124; —-i mesfûr 1124; —-i millet-i mezbûre 819; —'in cürmü 1265; —'in mürdesi 1123; —-i Rûm 1121; —-i sâbık 1142; —ler 1079, 1100, 1118, 1122; — nasbi 1124, 1125; — tarafı 1081

Patriyark 820

Patrona; — Bey (Donanma-yı hümâyûn Başbuğu) 258, 741, 742, 1235, 1238, 1267, 1271, 1273; —-i hümâyûn Beyi 174; —-i hümâyûn Kapudânı 1237

Patrona kazıyyeleri (Patrona Halîl İhtilâli) 235

Pavlos (Rusya İmperatoru, maktûl) 247

Payas havâlîsi 879

pâye 128, 157, 266, 268, 303, 395, 432, 497, 539, 566, 572, 587, 617, 636, 665, 679, 689, 944, 973, 1024; —-dâr 159; —hâ 539, 661, 737; —-i istihkâk 373; —-i serîr-i a'lâ 566, 613, 863; —-i serîr-i mu'allây-ı Pâdişâh-ı kerem-fermâ 997; hem-—ler 303

pazar 240, 365, 912, 1032, 1109; —-başı 1187; — ederek 235

Pazarcık 377; — Voyvodası 431

Pazar-köyü 519, 569; — A'yânı 314, 519, 561, 562, 568, 575, 576; — Kazâsı 460; — Nâ'ibi 519

peder 60, 418, 444, 484, 495, 497, 498, 526, 578, 583, 717, 735, 793, 885, 907, 918, 970, 982, 1007, 1008, 1009, 1034, 1139, 1199n, 1288, 1289; mevrûs-i — 60, 1279; tehammül-i bâr-ı terbiyet-i — 1006; —ân 15, 145; himmet-i —-i fazîlet-perver 495; sevk-i —-i himmet-i'tiyâdlar 202; —i isrine gitmiş 706; —i isrine tâbi' 605; —i meslekine gitmeyerek 907; —ine fâ'ik 204; —-i vâlâ-güher 30; —ler 19, 202, 203, 524, 633 , 790, 800, 834, 835, 860, 861, 886, 892, 1051; —lerinin kubûru 1043; —-mânde 63, 587; —-mândeler 970; — mu'âveneti 235

pehlevân 20, 103; —ân-ı şecâ'at-şi'âr 125; haslet-i —î 87; izhâr-ı —î 260; sezâvâr-ı sirişt-i —î 20; tarz-ı —î 54; —î 19; lâf u güzâf-ı müzâkere-i —î-i eslâf 39; — kıyâfetlü 505; —lar 837

Pehlevân Ağa/Paşa; bk. İbrâhîm Ağa/Paşa (Pehlevân, Seyyid, Mîrahûr-i Evvel Pâyesi, Mîrahûr-i Sânî Pâyesi, Dergâh-ı 'âlî kapucubaşılarından, Vezîr, Sivas Vâlîsi, Erzurum Vâlîsi, Mîru'l-Hâcc, Çıldır Vâlîsi, Şark Cânibi Ser'askeri, Rakka ve Diyârbekir Vâlîsi, İnebahtı Muhâfızı)

Pehlevân Efendi (Rüstem-i dâstân-ı hezeyân, nefy) 841

Peklin Kal'ası 980, 987

peksemâd 332, 396, 1151

peleng-i gazûb-âsâ 125

Penbe Hânım (Ermeniyye, Düz-oğulları'ndan Kirkor'un ma'şûkası) 935

pencere 140, 849; — gibi fürceler 1056; — içleri 740; —ler 1263

pencikli esîr 1186

pend 38, 48, 83, 98, 192, 221, 279, 280, 351, 492, 505, 576, 684, 690, 730, 752, 761, 819, 904, 955, 978, 984, 1016, 1017, 1104, 1112, 1122, 1211, 1241; icrây-ı lâzime-i — 743; sûret-i — 993; —-i bisyâr 512; —-i vezîrâne 505

peneğe keyfiyyeti 607

perâkende 397, 480, 719, 742, 789, 812, 851, 907, 992, 1042, 1180, 1253, 1269; — olmuş ehâlî 1157

perde; pes-— 181, 200, 213, 298, 418, 594, 971, 981; verây-ı — 65, 120, 924, 1286; —-bîrûn 512; —-bîrûn ta'n 558; —-bîrûn vaz' 558; —-bîrûn vaz'-ı nâ-be-câ 279; —-bîrûn-i ta'zîr 665; —-güşây-ı çeşm-i im'ân 129; —-i 'amâ 148; —-i cehl 148; —-i dîde-i gafletler 111; —-i fîrîb 823; —-i gaflet 436; pes-—-i hafâ 1123; —-i hevây-ı nefsâniyye 978; —-i ihtiyâl 979; —-i iştikak 823; —-i siyeh-reng-i riyâ 531; —ler 914; —nin verâsı 887; — temâm istedikleri nağme 970

perende-bâzlığı mahalli 450

perese 1133; —lere müncer etmiş 1073; —ye getürmek 684, 1014; işler temâm bu —ye vardıkda 1223

perestiş; sebeb-i — 128; —ler 726
Perez (پرز, cerrâh) 1008
perhîz; —-i kebîrde Firengâne balık yemek 991; cum'a ve çârşenbe —i tutmamak 991; —-kâr 968; —-kârân 968; — tutmaz 824
perîşân 39, 44, 87, 397, 408, 444, 477, 480, 609, 645, 652, 654, 693, 694, 719, 742, 786, 801, 827, 851, 890, 973, 977, 981, 992, 1044, 1129, 1154, 1180, 1228, 1242, 1246; setr-i hâl-i — 308; —-ger-i 'akl-ı insân 1243; —-ger-i şu'ûr-i şeyh u şâb 26; îrâs-i —î 273; —î 745, 1157; —î-i fî'l 938; —î-i hâl 322; —î-i hâller 757; —î-i maslahat 938; —lığ 1204
Peru Memleketi 16
pervâne 115; —ler 115; —ler gibi devr 148; —ler gibi üşmüşler 719
Perverdigâr; 'avn-i hazret-i — 312; 'azm-i rahmet-gâh-ı cenâb-ı — 9; cenâb-ı — 902
peşîmân 65, 73, 575, 813; —-ı taksîrât-ı itâle-i lisân 841; izhâr-ı —î 765, 946; —î 708; —lığın fâ'idesi olmayacağı 1253
Petersburg/Peterzburg (makarr-ı hükûmet-i Rusya) 506, 526, 614, 631, 1062, 1074, 1075; — Şehri 1062, 1165; — Şehri Muhâfızı 1156
Petric A'yânı 459
Petro (Büyük, Rusya Kıralı) 247, 1034
Petro-kapusu (Patrik-hâne'de) 1121
Peyâlî (Şâ'ir İstanbullu Peyâmî?) 496
peyâm 96, 170, 288, 298, 581, 655, 680; irsâl-i — 144, 613; râyiha-i — 545; —-ı endûh-efzâ 259; —-ı hıtâm 454; —-ı intizâm 652; —-ı merkûm 308; —-ı meserret 221; —-ı mezbûr 237
Pey-Bas (=Pays-Bas, ya'nî Felemenk); — Kıralı 725; — Devleti 725; — tarafı 726
Peygamber; semiyye-i mâder-i — 701; ezmine-i sa'âdet-i —ân 66n; istimdâd-ı rûhâniyyet-i Sultân-ı —ân 19; ilhâmât-ı —ân-ı zî-şân 18; müjde-i —î 686; —'i bilen 366; —imiz (Nebiyy-i âhuru'z-zemân) 1099, 1287
*peyke*ler 857
Peyk-i zafer (brik seffne) 1214
peymân 953, 1161, 1179; —e-i ülfetler 1007
Pılaris (پیلارس = Polaris, İngiltere beyliklerinden, firkateyn) 348
Pınar-hisârı Kazâsı 485
Piravişte; — Çorbacısı 735; — tekkmları 735; — tarafları 735
pırlandı; zî-kıymet — hâtem 350
pıtırdı 734
Piçuni (Efrnc etıbbâsından) 359
pîl (sarımtırak tüylü) 814
pîr 269, 294, 330, 509, 697, 713, 844, 1088; —ân 140, 1267; tevcîh-i —âne 749; —âne 97; —âne edâ 1031; —ân-ı sâl-hûrde-i cihan-âsâ heremleri 18; za'f-ı —î 607, 622; —-i diyânet-semîr 195; rîş-i sefîd-—-i hevâ 1198; —-i nâ-tüvân 506, 713; —lik 512
pîrâmen 662
Piravişte; — Çorbacısı 459; — Kazâsı 431
pirinç şebekeden çıkındılar örülmüş 852
pirincci 364
Piriştine 286; — ehâlîsi 1248
Pirsulan Karyesi (Sadmaniş civârında) 882
piskopos 1173; gayretlü —lar 1040; mücerreb —lar 1041; —lar 1041
Piskopos Mukâta'acılığı 160, 224, 580, 1256
pistân 1224
pîşe-kâr 939; —lık 124
pîşîn 410; — tahsîl 410
pîşkeş 103; —ler 97, 102
Pişmiş-oğlu (sarrâf esnâfı ve Ermeni tâ'ifesinden) 1108
pîş-rev 110; âheng-i — 799; usûl-i — 799; —î 222; —-i râh-ı şi'âm 30
piştov 1238, 1239; mahallât aralarında — atılmak 1143; — atılmak 1143; — atmadan hâlî olmayorlar 1143; — atmağ 1217; — atmağa cesâret edenler 1217; oyuncak gibi — boşatmak 1217; — devşirüp 1154; — kurşunu 969; — kurşunu menzili 392; — sadâsı 1227
piyâde 222, 263, 267, 269, 273, 277, 305, 318, 369, 382, 386, 448, 460, 465, 467, 468, 482, 522, 523, 690, 789, 800, 955, 1000, 1048, 1049, 1208, 1234, 1248; — asâkir 254, 387, 388; — asker 289, 291, 525, 921, 922, 949, 988; — asker-i evfer 382; — askeri Baş-cenerali 551; — askerler 388, 389, 490, 524; asker-i —gân 110; —gân 110, 382, 390, 526; — köleler 394; —ler 289, 525; — Mukâbeleciliği 160, 224, 1256; — Mukâbelecisi 160
Pizani (=Pisani, İngiltere Elçisi'nin tercemânı) 173, 335, 336, 337, 338, 339
Platarya'da tuzla ve balık gölü 995
Plevne A'yânı 269, 309, 389
Pob Karyesi (Silistre'ye dört beş sâ'at mesâfede) 287, 289
politika 531; terbiye-i —ıyyeler 1042
Polonya hudûdları 1160
Pona Burunu 723, 724
Portukal 722, 1005; — Devleti 722; — Devleti hudûdu 1158
post 375; —-i temellük 193; —-nişîn-i hânkah-irşâd zevât 620; — pâre-i siyâhçe 666
postal; — akçaları almak 255; — akçası 1108
poyrâz; hevâ — olduğu 1284
Pozorofca (=Pozarevac) 268; — Mütesellimi 680
Prens 725, 1161
Pres [=Preza] Kal'ası 980
Preveze 990, 994, 1014; — Kal'ası 982, 995; — Limanı 994; — re'âyâsı 1014, 1263; — sâhilleri 1183; — sevâhili 1183; — suları 985
Prizrin 286; — A'yânı 431; — Kazâsı 431; — Mutasarrıfı 1049; — Sancağı Mutasarrıfı 431
Prosorowski (Rusya Feldmerşali A.A. Prosorowski) 93, 94, 221, 244
Protestan; meslek-i — 823
Prusya 208, 565; — Devleti 209, 246, 720; — Kıralı 274, 1155, 1160
Pûlâd-hâne Serdârı 319

pupa; —sına fırâr eylediği 258; sırasıyla — gitmeğ 1273

Purut; — ağzı 1274; — hudûdu 553, 1287; — Nehri 552, 553, 1062, 1232; — Nehri ağzı 1085, 1274; — Nehri kenârı 1231; — Suyu ağzı 1095

pusu 119, 262, 273

pusula 101, 1197; —sı mûcebince 1270; tûfân-ı ikbâl ile —yı şaşırmış 57

pûte ta'lîmleri 837

R

Rabb 1208; hulâf-ı rızây-ı cenâb-ı — 153; 'avn-i —ânî 327; emr-i —ânî 1083; fazl-ı —ânî 26; ilhâm-ı —ânî 20; kazâ'-i —ânî 855; muktezây-ı kazâ'-ı —ânî 855; vahy-i —ânî 20; vâbeste-i meşiyyet-i —i Gafûr 226; cenâb-ı —i Gayûr ('azîz-i zû'ntikâm olan) 1266; 'avn-i —i 'izzet 463; 'avn-i cenâb-ı —i 'izzet 478; iktizây-ı kazâ'-i —i 'izzet 1134; 'inâyet-i cenâb-ı —i 'izzet 463, 478; vedî'a-i cenâb-ı —i 'izzet 693; tevfîk-i —i vedûd 454; hulâf-ı rızây-ı cenâb-ı —ü'l-'âlemîn 1069; huzûr-i —ü'l-'âlemîn 682; 'inâyet-i —ü'l-'âlemîn 542; kudret-i —ü'l-'âlemîn 604; tenbîh-i —u'l-'âlemîn 688; —ü'l-'âlemîn 76; 'âdet-i/meşiyyet-i —ü'l-Gafûr 34; hikmet-i —ü'l-'ibâd 229; iktizây-ı kudret-i cenâb-ı —ü'l-'ibâd 1025; meşîb-i —ü'l-'ibâd 53; meşiyyet-i —ü'l-'izzet 246; vedî'a-i —ü'l-müte'âl 187

râbıta 39, 824, 1040; hüsn-i — 466, 763, 856; şâyeste-i — 807; taht-ı — 36, 259, 759, 771, 828, 917, 949; teşâvüş-i — 1028; —i 'âmme 1030; —i cemâ'at 405; —i hakîm-pesend 968; —i i'tizâdlar 74; —i ittifâk 36, 74; —i kadîme 593; —i kadîmeler 113; —i kaviyye 79; taht-ı —i matlûbe 763; —i mu'âmelât 278; —i musâfât 549; —i musâlaha 549; —i mü'ebbede 911; —i müstemirre 911; —lar 77; — tahtına idhâl 950

ra'd 1009; sehâb-ı —ı ciğer-sûzlar 1140

Râgıb Paşa (Anabolu Muhâfızı, Mîr-i mîrân, Ada Muhâfızı, Moton Kal'ası Muhâfızlığı) 815, 816

Râgıb Paşa (Halebî, Şâmî, Vezîr, Haleb Vâlîsî) 598, 602, 653, 873

Râgıb Paşa (Vezîr-i Aristo-tedbîr, Müşîr-i Felâtûn-nâzîr, III. Mustafa döneminde) 1032

rağbet 61, 89, 301, 639, 662, 682, 785, 821, 823, 863, 1038, 1107, 1222; 'adem-i — 87, 355, 379, 945; izhâr-ı — 94, 244, 836; kat'-ı nazar-ı — 73; mazhar-ı — 1098; mertebe-i — 1219; nâ'il-i — 637; pür-— 1281; sermâye-i — 301; şâyân-ı — 266; —i makbûleleri 1039; —i tabî'at 1134; kemâl-i —ler 214; —ler 1144

râh; ber-— 667; fıkdân-ı — 404; hulâl-i — 51, 90, 213, 535, 832; izâle-i ta'b-ı — 207; levâzım-ı — 164, 468, 555; sedd-i — 30, 147, 490; pîş-kadem-i —ı cinân 252; —ı çep 106; sâlik-i —ı her-çi-bâd âbâd 181; tekmîl-i levâzım-ı —ları 1120; — u reviş 91

râhat 12, 29, 206, 248, 351, 378, 407, 552, 730, 823, 852, 915, 949, 962, 970, 1034, 1066, 1084, 1241, 1287; âsûde-nişîn-i vâdî-yi — 630; bâdî-i — 121; bî-— 182, 848, 1073; çetr-nişîn-i — 502; ferâmûş-i — 1067; istihsâl-i — 308; istihsâl-i esbâb-ı — 729; istikmâl-i — 205; izâ'a-i vakt-i — 82; kemâl-i — 75; mazulle-nişîn-i — 714, 758; mûcib-i — 1094; nâ'il-i — 655, 947; ni'met-i — 250; şart-ı evvel-i — 407; tâbi'-i — 450; terk-i — 1269; üftâde-i pister-i — 115; vesîle-i — 364, 407; —a alışmış 1168; —ı 'âmme 1109; —ı berâyây-ı mülk ü millet 551; —ı ihvân-ı dîn 854; —ı ihvân-ı millet 854; —ı ra'iyyet 905; —ı se-rûze 533; 'adem-i —ı şâh u gedâ 186; —ı terk 285; mûcib-i bî-—î 925; husûl-i —lar 615; selb-i —lar 705; vücûh-i —lar 365; —lar 466, 563, 875, 980; — vakti 1214

râhib; —e 19; —ler 1116

rahle; —-keşân-ı sebîl-i iftikâr 809; —lerini çeküp 809

rahm 1079; bahr-ı bî-gerân-ı — 323; hâline — 255; mâye-i — 88; şîme-i — 1123; bî-—ân 699; ihtiyârığma —en 813; —en li'l-'ibâd 143, 209, 235; —en li'l-fukarâ 348; —en li'z-zu'afâ 964; —et 8, 9, 29, 499, 640; hadîs-i —et-enîs 844; muktezây-ı —-i seniyye 1279; —-i Cihân-gîrî 266; —-i Hidîvâne 880; —-i Mülûkâne 189, 972; —-i zâhire-i Mülûkâne 965

Rahmân Karyesi (Sadmaniş civârında) 882

Rahmân; bi-'inâyeti'r-— 40; in-şâ'e'r-— 691; min-kıbeli'r-— 17, 31, 713, 1069, 1150, 1168; rahmet-i —'a vâsıl 8; 'ayn-ı 'inâyet-i —î 26; — işi 803

Rahmî Bey (Çerkes Bey-zâde) 1201

Rahova Kazâsı 309

raht 697; 'abâyî — 974; mücevher derecesinde ihtişâmlu — 102; at —ı 109; —-ı Hayderî 847; sîm — 'inâyet 1171; —-vânî-yi Sadr-ı 'âlî 1048

ra'iyyet 66n, 181, 287, 335, 355, 358, 397, 404, 446, 454, 611, 616, 625, 677, 681, 725, 882, 977, 1011, 1020, 1031; 'aceze-i — 563, 693, 708, 715, 772, 889, 890, 931, 964; âdâb-ı — 1236; 'adû-yi — 200; ârâm-ı — 39; câdde-i — 870; ehâlî-i — 35; emsâl-i cevgân-bâzân-ı meydân-ı mülk ü — 439; esnâf-ı — 1241; ferâ'iz-i — 1122; fukarâ'-i/fukarây-ı — 29, 371, 433, 440, 466, 563, 576, 577, 578, 624, 625, 645, 656, 693, 705, 708, 728, 729, 730, 732, 752, 771, 781, 805, 816, 825, 840, 881, 882, 891, 897, 956, 972, 1132; gayret-keşân-ı — 272; hakk-ı — 12, 432; hulâf-ı resm-i — 1194; hulâf-ı tavr-ı — 1123; himâyet-i — 323, 516; himâyet-i fukarâ'-i — 827; hukûk-ı — 555, 612; hukuk-ı mu'âhidîn-i — 1124; hükm-i — 1036; islâh-ı ezhân-ı — 36; idhâl-i taht-ı râbıta-i — 246; ihlâl-i — 1062; intizâm-ı ahvâl-i — 35; istihsâl-i âsâyiş-i — 549; lâzime-i — 615; kabûl-i — 614; kıdem-i — 445; mebde'-i emn-i — 627; mebde'-i râhat-ı — 627; merkez-i — 458, 1190, 1275; meslek-i — 1131; mugayir-i resm-i — 1076, 1101, 1115; muktezây-ı — 869; mülâhaza-i ahvâl-i — 719; münâfî-i resm-i — 648, 676, 1079; münâfî-i tavr-ı — 681; müsehhil-i hıdemât-ı — 646; râhat-ı — 905; refâh-ı âsâyiş-i — 591; resm-i — 611, 1152; sıyânet-i — 323, 537, 754; tahrîk-i — 1235; taht-ı — 358, 416, 615, 648, 676, 696, 730,

1036, 1292; tavr-ı — 760; vezâ'if-i — 1125; vilkelây-ı — 1094; zîr-i — 677; zu'afâ'-i — 758, 827; zümre-i — 342; —i isbât edüp 1274; lâzime-i —perverî 897; levâzım-ı —perverî 625, 758; ihlâl-i ezhân-ı — tarîkı 249

rakabe; fekk-i — 940; —i diyânet-i müşârun ileyh 843; —i istikamet 918; —i kadı 927

rakam; ashâb-ı — 9; sevâd-hân-ı — 279; —-turâz-ı imzâ 149; —-zed-i imzâ 279, 632

Rakayel (İspanyol general Rafael del Riego) 1158

Râkım Efendi (mevâlîden, Re'îs-i müneccimîn) 344, 628, 637

râkamu'l-hurûf 9, 82; — ta'bîri 279, 631

rakîb 828, 1022, 1087; def'-i — 1293n; —-i gaddâr 784; —-i sâbık 817

Rakka 162, 515, 548, 1146; — 'aşâ'iri 705; — 'Aşîreti 788; — A'yânı 254; — Eyâleti 254, 293, 465, 511, 515, 704, 751, 752, 829, 922, 927; — Eyâleti dâhili 705; — Eyâleti elviye alay-beyileri 465; — Eyâleti Vâlîsi 751; — havâlîsi 889; — Vâlîsi 254, 293, 442, 602, 755, 791, 889, 890, 921, 963, 964, 966, 1146; — Vâlîsi müşârun ileyh 791; — Vâlîsi-yi sâbık 829

rakkâs 82; — 799

ramazân 107n, 217, 926, 1229, 1250, 1261; 'âşir-i — 1220; gurre-i — 1257, 1258; nehâr-ı — 925; selh-ı — 190, 988; selh-ı şehr-i — 1252; şehr-i — 1210, 1215, 1230; sübût-i nehâr-ı —-âsâ 610; — gurresi 704, 777, 1019; —-ı mübârek 492, 925; tebrîk-i —-ı şerîf 492; —-ı şerîf 116, 173, 202, 336, 1226, 1227, 1243; —-ı şerîf gurresi 1208; —-ı şerîfler 974; —ü'l-mübârek 25

Ramazân (Karakaşlı, Hacı, Göçer 'Aşîreti'nden) 315

Ramazân Ağa (Hacı, Kuşaklı A'yânı) 520

Ramazâniyye (İhyâ Efendi'nin şi'irlerinden) 610

Ramazâniyye (Şâ'ir Sâbit'in şi'irlerinden) 610

Râmî; — Çiftliği 1066; — Paşa Çiftliği 45

Râmiz 'Abdullah Efendi/Paşa (Seyyid, Vezîr, Silistre Eyâleti, Kapudân-ı deryâ) 51, 52, 54, 58, 60, 81, 89n, 98, 99, 104, 107, 126, 132, 148, 150, 151, 158, 163, 164, 166, 228, 631, 633; — sevki 661

râst; —-gû 804; —-gû tüccâr 383; —-gûyluk 43; merkez-i —î 1122

Rasûl; 'ahd bi'r-— 80; hadîsi'r-— 972; hânedân-ı — 75; mefâtîh-i kufûl-i Hısn-ı Medînetü'r-— 603; —-i cenâb-ı Kird-gâr 541; —-i ekrem efendimizin imdâd-ı rûhâniyyeti berekâtı 682; rûhâniyyet-i —-i ekrem'e tevessül 378; imdâd-ı rûhâniyye-i cenâb-ı —-i emîn 1292; civâr-ı hakîkî-i —ullâh 498; miftâh-ı Medîne-i —ullâh 604; rızây-ı — 366; sünnet-i —ullah 1136; sünnet-i seniyye-i —ullah 1168

Rasvat (راصوات =Rasova) 275; — mahalli 322

Râşid Ağa (Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Samakov Nâzırı) 431

Râşid Efendi (Hammâmî-zâde, İstanbul Kadısı) 712

Râşid Efendi (Küçük, Emîn-i Defter-i Hâkânî, Kethudây-ı Sadr-ı a'zamî) 63, 166, 191, 200, 228, 229

Râşid Efendi (Re'îsülküttâb-ı esbak) 50

Râşid Efendi ('Uryânî-zâde, Fetvâ Emîni) 1129

Râşid Efendi Târîhi 544, 1034

Ra'ûf Bey (Mektûbî-i Sadr-ı 'âlî, Süvârî Mukâbeleciliği, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Kitâbeti) 223, 224

Ra'ûf Paşa (Sadr-ı a'zam) 806, 860, 868; — Hazînedârı 734

Ravza; —-i cenâb-ı Seyyid-i 'âlem 914; hâk-i pâk-i 'ıtr-nâk-i —-i mutahhera 411; —-i mutahhera 845, 894, 919; —-i mutahhera-i hazret-i Sultân-ı 'âlem-i nübüvvet 705; —-i mutahhere-i hazret-i Seyyid-i 'âlem 1002; —-i pâk 705

rây 694, 708, 767, 982; tâlib-i — 988; — buyurulduları 357; — buyuruldusu 1017; — 'inâyeti 1279; — i'tâsı 988; — mâddesi 708; — sûretiyle istîlâ 309; — taleb 908, 923; — vermek 357, 1233, 1234, 1279, 1283; — verilmek 357, 416, 648, 649, 676, 896, 923, 993, 1283

râyic 259, 398, 595, 596, 1137, 1144, 1145; —den ziyâdeye akça sarf olunmamak 911; —-i cedîde 1145; —-i vakt 259

râz; feth-i der-i — 1053; hem-— 1095; mahrem-i — 638, 1126; —-ı kemân-keşî 837

re'âyâ 79, 98, 113, 147, 169, 187, 209, 272, 279, 338, 343, 357, 360, 365, 406, 454, 456, 466, 468, 481, 535, 552, 554, 555, 556, 560, 563, 586, 613, 630, 676, 681, 682, 696, 697, 708, 714, 715, 727, 729, 730, 760, 761, 824, 856, 857, 870, 947, 950, 960, 978, 979, 980, 1013, 1032, 1053, 1054, 1055, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1081, 1086, 1088, 1099, 1100, 1103, 1108, 1115, 1121, 1122, 1123, 1130, 1137, 1139, 1140, 1147, 1148, 1153, 1154, 1165, 1168, 1186, 1188, 1193, 1194, 1195, 1196, 1197, 1206, 1208, 1214, 1219, 1221, 1230, 1231, 1236, 1237, 1245, 1248, 1254, 1265, 1268, 1271, 1279, 1292; 'aceze-i — 1123, 1190; âhâd-i — 1100, 1150; aklı başında olup şeytâna uymayan — 1285; ayaklanmış olan — 1130, 1264; bakıyye-i — 1077; başı boş — 1248; bî-cürm — 1275; bî-çâre — 1123; cizye-güzâr — 416, 612, 647, 1236, 1194, 1254; edebiyle olan — 1196; ehl-i 'ırz — 1076, 1079, 1194, 1254, 1275; eli ve ayağı tutar — 1210, 1248; evlâd-ı ehl-i zimmet — 111; fukarâ'-i — 758, 832, 1025, 1073; gasb-ı emvâl-i — 801; her cins — 1135; hıfz-ı — 753; hirâseti — 753; ırzıyla olan — 1196; irâha-i — 169; istid'ây-ı — 729; 'isyân eden — 1264, 1285; 'isyânı meydâna çıkarmayan — 1285; i'tikâd-ı — 36; kadîmî cizye-güzâr — 675; kâdir olmayan — 693; katl-i ehl-i zimmet-i — 759; kefîlsiz — 1078; keyfiyyet-i 'usât-ı — 1072; keyfiyyet-i şenî'a-i 'usât-ı — 1222; köylü — 1193; ma'lûmü'l-esâmî — 1153; mecma'-i — 1070, 1148, 1188; muhâfaza-i — 414; mutî' — 1221, 1223; münâfî-i resm-i — 819; mütemevvil — 1248; nehb-i emvâl-i — 401; ref'-i imtiyâz-ı — 697; rencîden-i — 730; sâdık — 1223; sahîh — 1079; sefâyin-i — 761; sıyânet-i — 714; söz sâhibi — 1211; sunûf-i —

457; şakâveti meydâna çıkarmayan — 1285; tahrîk-i — 1061, 1228, 1248; taşralı — 1081; te'addi-i — 696; tecrîm-i — 477, 669; te'lîf-i kulûb-i — 458; te'mîn-i — 1205; teftîş-i — 1099, 1107, 1191, 1195, 1250; tuğyân-ı — 1059; 'usât-ı — 1154, 1175, 1268; yerlü yurdlu — 1210; zecr-i — 669; 'abâcı — dükkânları 925; fukarâ'-i — dükkânları 1129; — elden çıkdı 1285; — eşkıyâsı 1137, 1238; — gemileri 726; — hâneleri 613, 858, 1079, 1107, 1237; — mahalleleri 1139; — makûlesi 781; — mecma'ı olan mahaller 1078; —nın emlâkleri 1237; —nın eslihası 1211; —nın eslihası devşirilerek 1196; —nın muhâfazası 1097; —nın paskalya günleri 1118; —nın paskalyaları 1118; —nın silâhları 1086, 1130, 1148; —perver 457, 727; — sâhil-hânelerinin bâm ü câmları 1114; — sefâyini 742; — sefineleri 849; Ak-deniz adaları —sı 1148; ada —sı 715, 1186, 1242; Kori-i hümâyûn'a tâbi' çiftlikler —sı 1254; suyolcular köyleri —sı 1078; tarafeyn —sı 552; — tâ'ifesi 615; — tâ'ifesinin ebniyesi 856; —y-ı merkûme 1189, 1190; —y-ı mersûme 466, 1033, 1130; —y-ı mesfûre 466, 467, 730, 994, 1190; —y-ı Pâdişâhî 363; —yı söğüp soyup döğerek 468

recâ 131, 132, 142, 183, 235, 294, 531, 566, 621, 645, 657, 705, 706, 730, 761, 785, 854, 859, 863, 872, 873, 880, 903, 939, 957, 975, 1073, 1075, 1171, 1229; 'arz-ı — 101; bast-ı — 1223; beyne'l-havfi ve'r-— 142, 1102; bi'r-— 410; müteşebbis-i ezyâl-i — 143; sûret-i — 122, 133, 363; ta'cîz bi'r-— 231; —'en meks 1284; —lar 157, 615; —-mend-i emân 348; —-mend-i izn 348; — sûreti 507; —y-ı nâ-be-câ 859

Receb Ağa (Ada Kal'ası Muhâfızı, maktûl) 668, 679, 694, 765, 766, 767

Receb Paşa (Kalkandelenli, Mîr-i mîrân, Üsküb Sancağı Mutasarrıfı) 283, 431; — oğulları 1048

rediyye; âkıbeti — 678; harekât-ı — 928, 946, 1122; mevâdd-ı — 1029; netîce-i — 686; sennüiyyet-i — 567; — eczâ 567; tedâbîr-i —-i reziyyeler 1071; harekât-ı —ler 1238

ref' 38, 39, 46, 58, 77, 78, 79, 87, 98, 99, 111, 117, 231, 277, 294, 326, 391, 399, 400, 411, 465, 531, 552, 577, 593, 643, 650, 681, 693, 714, 722, 725, 736, 751, 809, 823, 832, 847, 855, 873, 875, 880, 902, 906, 917, 949, 951, 954, 959, 977, 982, 990, 992, 1109, 1139, 1224, 1249; —-i 'arz-ı hâl 859; —-i hicâb 975; —-i imtiyâz-ı re'âyâ 697; —-i livây-ı ihtişâd 120; —-i livây-ı 'isyân 745; —-i mezâlim 79; —-i mübâyenet 1177; —-i nefsâniyyet 76; —-i nikâb-ı riyâ 455, 530; —-i perde-i gaflet 376; —-i rây ât-ı 'ahd 133; —-i râyât-ı mîsâk 133; —-i râyet-i şikâyet 809; —-i ruk'a-i istirhâm 1073; —-i ruk'a-i iştikâ 715, 1145; —-i ruk'a-i şikâyet 890; —-i rüsûm-i bid'at 411; —-i şikak 76, 1177; —-i teferruk-ı fu'âd 280; —-i tuğ 597; —-i Vezâret 178, 217, 296, 320, 586, 598, 651, 654, 754, 780, 782, 795, 832, 847, 815, 906, 926, 959; —-i zalâm-ı dalâlet 411

refâh 45, 406, 727, 735, 1200, 1241; emr-i — 1200; kemâl-i — 702; müktesib-i — 114; —-ı âsâyiş-i ra'iyyet 591; —-ı hâl 736, 871; —iyyet-i berâyâ-ı millet/mülk 551; —iyyetler 365

Refî' Efendi (Seyyid, hâcegân-ı Dîvân-ı mu'allâ-erkân'dan. Sefîr-i İran) 260

Refîk Efendi (Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî) 83, 101; —'nin konağı 122

rehâ 121, 407, 940; ümmîd-i — 122; vesî'u'r-— 1020; — bularak 1223; —-dâr 33; —-yâb 294; —-yâb-ı mazîk-ı cidâr 127; —-yâb-ı mazîk-ı sûr 127; —-yâb-ı te'addî-i eşrâr 437

rehâbîn 455, 650, 818; fesâdât-ı 'azîme-i — 455; bk. ayrıca ruhbân

rehâvet 233, 364, 368, 407, 414, 461, 503, 522, 527, 561, 687, 787, 882, 900, 1013, 1014, 1056, 1153, 1287; 'adem-i — 999; bâ'is-i — 85; esbâb-ı — 39; irâ'e-i — 96; izhâr-ı — 598, 1020; mûcib-i — 1175; ta'ammüm-i — 405; tecvîz-i — 1049; vesîle-i — 503; —-i asâkir 1036; —-i cibilliyye 16; —-i zemân 197; — sûreti 1237

rehn/rehin 1249; 'alâ tarîkı'r-— 1206; bi-tarîkı'r-— 1206; — almak 681, 1013; — gûne 1116; —ler 831, 1188; —ler almak 981, 1186, 1290; —ler verüp 1013

Re'îs 281, 285, 348, 668, 885, 1052, 1083, 1160; baş-— 899, 900; terbiye/mehâret görmüş —ân fikdânı 1272; — Efendi 104, 341, 614, 636, 1056, 1075, 1144, 1239, 1261, 1267, 1284; — Efendi dâ'iresi kapusu 935; —-i Asker 86; —-i a'zam 1028; —-i bî-iz'ân 157; —-i erbâb-ı iddi'â 157; —-i erbâb-ı tabâbet 231; —-i esbak 656; —-i etıbbâ 231, 793, 794, 1007; —-i etıbbâ'-i Sultânî 1006; —-i eyyâm 44; —-i merkûm 1053; —-i müneccimîn 628; —-i vakt 80; — Kîsedârı 223; baş-—ler 899; —ler 1085; —ü'l-a'yân 313; —ü'l-etıbbâ 252; — Vekîli 223, 237, 243, 345, 347, 356, 414; — Vekîli Efendi 356; — Vekîli Efendi kulları 347; — Vekîli Efendi kulları konağı 339

Re'îs Bey (Tokad vücûhundan) 316

Re'îsülküttâb 81, 82, 120, 163, 203, 244, 255, 659, 668, 938, 1007, 1052, 1083, 1084, 1265; — Efendi 379, 451; —-ı esbak 50, 934; —-ı Rikâb 159, 265, 277, 592, 674; —-ı Rikâb-ı esbak 454; —-ı Rikâb-ı kamer-ziyâ 755; —-i Rikâb-ı hümâyûn 546; —-i Rikâb-ı Sultânî 265

remel; ma'rifet-i — 666

remmâl makûleleri 42

Remzî Efendi (Beylikci Kîsedârı, Beylikci) 668

Remzî Efendi (Tezkire-i Sâmî, Mâliye Tezkirecisi) 1256

rencber 57, 502, 1045; ehl-i — 64; müsellah — 135; —ân 960; — bozuntusu 122; — gündelikleri 960; —ler 961; ücretle —lik 1178; yeniçerilik iddi'âsında olan — makûleleri 960; kendü hâliyle olan — makûlesi 1275; — makûlesi 279, 925

rendeci Etrâk'i 960

Rendine Karyesi (Agrafa dağları içinde) 1289

re's 510; büssed-i — 31; 'ukde-i — 1058; —en 165, 283, 322, 593, 626, 636; —-i cümle-i mesâ'il 246; —-i cümle-i mevâdd 246; —-i devlet 802; bi-—-ihî 359; —-i hudûd 267, 324, 401, 555; —-i maktû' 50, 875, 1289; —-i maslahatlar 173;

—i menhûs 737; —i serhadd-i İslâmiyye 267; —i siyâk-ı mâdde 1040; semt-i —ler 137, 1044

Resen Kal'ası 800, 801

resîd; —lerini tanzîm 401; —lerini tastîr 401

resim/resm 9, 21, 23, 32, 37, 73, 90, 95, 96, 103, 307n, 344, 489, 771, 854, 1066; 'amel-i erbâb-ı — 996; —e bâzîçeler 869; —ini dahi yapup 1191; —i tuğra ile müzeyyen 845; —ler 149, 314; — ma'razı 21; — olunan eşkâl 1060; müzehheb ve müzeyyen çârçûpeltü üstâd-kârî mücessem — ü tasvîr 1066; çâr-kûşe — üzere 853

resm 26, 183, 616, 671, 738; ber-mûceb-i — 42; —en 171, 176, 237, 242, 343, 353, 482, 557, 572, 1055, 1075, 1076, 1096, 1207, 1286; mektûb-i —î 171; mesned-i —î 963; takrîr-i —î 245, 342, 614; tekallüd —i 48; ziyy-i —î 1224; —i ahz-ı kabz 837; —i 'atîk 1124; —i bendegî 996; —i bey'at 26; —i dâmen-bûsî 26, 1252; —i boş-âmedî 488, 800; —i boş-âmedî icrâsı 791; —i ibcâl 692; —i imtisâl-gerî 897; —i itâ'at 897; ber-mûceb-i —i kadîm 349; —i kadîm 108, 227, 240; —i kadîm-i ekser-i 'ulemâ 196; —i kadîm-i ekser-i vüzerâ 196; —i kadîm-i ekser-i zâde-gân-ı ricâl 196; —i kadîm-i kemân-keşân 837; —î kağıd 346; —i kısmet 911; —i ma'hûd 133; —i mu'âyede 1251; —i Ocak 108; —i pesendîde 344; —i ra'iyyet 611, 1152; —i selâtîn-i pîşîn 47; —i şâdî icrâ 188; —i şâdmânî 643; —î takrîr 336, 342, 343; —î takrîrler 1087; —i tarîk-ı 'ilmî 605; —i tarîk-ı 'ulemâ 862; —i tebrîk-i 'îd 155, 156; —i tekrîm 604; —i telakkî 692; —i tevcîhât 698; —i tevcîhât-ı vüzerâ 674; —i 'ubûdiyyet 83; hâssa-i tarîk-ı —iyye 777; rütbe-i —iyye 405, 606; silsile-i merâtib-i —iyye 712; maslahat-ı —iyye sûreti 614; —iyyen 1213; —lerden 'afv 713; — üzere 116, 156, 237, 410, 1131, 1219

Resmo 162; — Muhâfızı 828, 1077; — Sancağı 751; — Sancağı Mutasarrıfı 751

ressâm makuleleri 1067

Reşîd Ağa (şehriyyü'l-asıl, Andıra Adası Voyvodası) 1166

Reşîd Efendi (Kıbrıs Muhassılı, Bolu Müteselliimi) 1250

Reşîd Efendi (Sünbül-zâde Vehbî Efendi'nin babası) 212

Reşîd Paşa (Mîr-i mîrân, Hamîd Sancaklusu, Menteşa Sancağı Mutasarrıfı, Tulça Muhâfızı, Midilli Muhâfızı) 774, 1185, 1220, 1227, 1228

Reşîd sâhili 248, 531

revâ 21, 340, 803, 811, 1017, 1109; lafz-ı nâ— 279; nâ— 1167; sebeb-i nâ— 728; tarz-ı nâ— 246; vekâyi'-i nâ— 499

revâc 596, 781, 818, 819, 910, 1060; mü'eddî-i — 589; —dan külliyyen kalup 912; —dan men' 913; —ı bâzâr-ı tuğyân 153; —ı nukûd 595, 1144

Revân; — dâhili 1000; — Kal'ası 1000; — Serdârı 787, 884, 904, 923, 999, 1001

Revândiz 'Aşîreti 739

Revfal (روفال, =Révfalu) Kasabası 1249

re'y 74, 96, 104, 109, 149, 197, 231, 263, 264, 278, 296, 353, 358, 372, 376, 391, 402, 435, 443, 444, 458, 525, 529, 577, 578, 728, 741, 768, 771, 772, 787, 847, 884, 889, 924, 945, 949, 960, 1003, 1008, 1025, 1026, 1060, 1093, 1094, 1095, 1112, 1143, 1183, 1185, 1205, 1270; ashâb-ı — 1241; fa''âl-i — 152; inzımâm-ı — 759; irâ'e-i — 1203; ketm-i — 1028; musîbu'r— 739; mufî'-i — 72, 136; müstakîl bi'r— 709; müstakıllü'r— 633; riyâ'î — 1261; sâhib-i — 368; taleb-i — 339; tecvîz-i — 1222; — cihetleri 493; —e'l-'ayn 123, 153, 208, 473, 525, 869, 909, 1035, 1126; —i 'Âlem-gîr 815; isti'lâm-ı —i 'âlî 505; —i 'âlî 1115; —i ağayân 149; —i âyende-encâm 973; —i bed-nüjâd 194; —i ceshân 192; —i erbâb-ı fetk u ratk 1239; —i evvel 1175; inzımâm-ı —i fâsid 46; —i Fetvâ-penâhî 713; —i firâr 867; —i garrây-ı müşkil-güşâ 130; —i hakîmâne 32, 542; —i hakîmâne-i Pâdişâhâne 758; —i hakîmâne-i Şâhâne 562; —i hod 614, 735; —i hukemâ 543; —i Husrevâne 591; —i isâbet-mashûb 651; —i Kapudânî 164; —i kat'î-yi Husrevâne 615; —i kec-nihâd 194; —i Müfti'l-enâm 765;—i müstahsen 1161; —ine havâle 848; —ine mütâba'at 782, 1016;—i nigûhîde 631; —i rezîn-i 'âkıbet-bînîler 1034; —i rezîn-i hazret-i Pâdişâh-ı dekayık-bîn 962; —i rezîn-i kerâmet-karîn 646; —i rezîn-i Şâhâne 510, 629, 645; —i rezîn-i Şehriyâr-ı Aristo-mişvâr 417; —i rezînler 1073; —i sâ'ib 339, 528; —i sâ'ib-i ba'zı sâffi-sîret 585; —i sâ'ib-i hazret-i Şehriyâr-ı sâhib-i dikkat 376; —i sâ'ib-i Şâhâne 115; —i sâbık 35, 95, 1094; —i Sadâret-penâhî 78; —i savâb 72; —i savâb-ı ba'zı erbâb-ı câh-ı takvâ-intimâ 584; —i sedâd 782; —i Şeyhulislâmî 225, 630, 675; —i üstüvâr 119; —ler 41, 47, 74, 824, 924, 1155, 1164; —lerine rızâ 1223; —lerini beyân 1184; hod—lik 1136; — talebi 638; nakkadân-ı — ü sedâd 754

Rey (ری) Nehri 1217

Reyhanlu 'Aşîreti Boy-beyisi 872

Reyn (راین) [=Ren/Rhein] Müttefikîni 343

Rıdvân Bey (Avlonya Sancağı'na Müteselliim) 987

rikkıyyet; giriftâr-ı kayd-ı — 246; hakk-ı — 210; mukayyed-i rıbka-i — 209

rızâ 189, 345, 357, 359, 501, 635, 719, 908, 1001, 1076, 1085, 1088, 1096, 1103, 1159, 1161, 1220, 1223, 1290; 'adem-i — 88, 133, 639; bâb-ı — 147; beyne'l-red ve'r— 357; bi'l-tav'ı ve'r— 66n, 88, 271, 1129; hılâf-ı — 44, 46, 76, 78, 79, 153, 229, 276, 277, 372, 429, 558, 682, 693, 697, 706, 708, 709, 713, 714, 732, 735, 757, 758, 760, 763, 769, 780, 790, 817, 825, 840, 842, 843, 844, 845, 873, 880, 897, 898, 905, 917, 918, 928, 956, 1002, 1069, 1087, 1104, 1108, 1109, 1111, 1122, 1128, 1153, 1166, 1193, 1211, 1247, 1253, 1254; hüsn-i — 1163; izhâr-ı tav'-ı — 983; mugayir-i — 287, 320, 325, 355, 363, 369, 400, 576, 708, 733, 748, 752, 781, 819, 845, 897, 915, 917, 964, 987, 1021, 1080, 1143, 1254; muvâfık-ı — 563; münâfî-i — 371, 544; rûy-i — 91; semere-i — 628; semt-i — 130; sûret-nümây-ı — 149;

tahsîl-i — 305, 648, 761, 563, 681, 807, 1128; yarı sûret-i — 1223; —-cûy 563; meslek-i —-cûyâne 708; —-cûyâne 285, 848; —-cûyâne hareket 767, 951; —-cûyâne hıdmet 827; haslet-i —-cûyî 858; isbât-ı müdde'ây-ı —-cûyî 948; merkez-i —-cûyî 456; —-cûyî 690; —-dâde 175, 376, 557, 981; —-dâde-i sûret-i teslîmiyyet 146; —'en lillâhi Te'âlâ 719; —lar 342, 882, 1038, 1175, 1272; —sı olmadığı 982; —'ullah 576, 365, 366; —'ullâha mugayir 824; — vermedikleri 741; münâfî-i —-ı 'âlî 461; —y-ı 'âlî 912; —y-ı 'âlîye mugayir 917; —y-ı 'âlîye mugayir hareket 1275; —y-ı 'âlîye münâfî 1193; —y-ı Bârî 1143; —y-ı Devlet-i 'aliyye 576, 647; —y-ı hazret-i Pâdişâhî 1143; muhâlif-i —y-ı hümâyûn 192; tahsîl-i —y-ı hümâyûn 367; —y-ı hümâyûnu gözederek 736; —y-ı meyâmin-irtizây-ı Pâdişâhâne 690; 'adem-i —y-ı muktezây-ı zemân 47; —y-ı Mülûkâne 730, 748; —y-ı Pâdişâhî 736, 842, 897; —y-ı Resûlullâh 366; —y-ı Sadr-ı a'zamî 274; —y-ı Şâhâne 365, 522, 563, 771; —y-ı Şâhâne'ye mugayir 416; —y-ı Şâhâne'ye münâfî 1190; —y-ı Şehriyârî 949; —y-ı yümn-iktizây-ı Şâhâne 515

Rızâ Hân (İran Şâhı) 96

Rızâ Molla Efendi (Murâd Molla-zâde, mevâlîden, Murahhas-ı Sânî) 244

ri'âyet 35, 77, 104, 236, 239, 241, 301, 338, 340, 342, 364, 366, 399, 413, 415, 503, 506, 534, 542, 557, 587, 626, 650, 685, 686, 697, 729, 735, 775, 783, 907, 811, 814, 835, 884, 909, 928, 945, 946, 964, 977, 983, 993, 1027, 1031, 1074, 1076, 1084, 1094, 1096, 1098, 1117, 1124, 1128, 1131, 1155, 1159, 1198, 1205, 1216, 1250; 'adem-i — 249, 614, 654, 753, 926, 975, 1028; bîrûn-i — 130; hukuk-ı 'ibâda — 1155; kemâl-i — 323; ma'a 'ademi'r— 807; mecbûr bi'r— 514; nisâb-ı — 92; şâyeste-i — 1260; yerlü yerinde — 551; 'uhûduna — 1175; — 'âdeti 247; — edemedikleri 231; —e dikkat 416; —en 567, 586, 800, 922, 984, 1126, 1128, 1173, 1237, 1276; —en li'l-kā'ide 647; —-i âdâb-ı meclis-i mülûk 620; —-i hakk-ı civâr 792; —-i hakk-ı hânedân-ı Âl-i 'Osmân 44; —-i hakk-ı karâbet 220; —-i hâtır 256; —-i hâtır-ı yârân 1280; —-i hümâyûn 758; —-i ihtiyât-ı sâ'ir 477; —-i kā'ide-i def'-i sâ'il 276; —-i kā'ide-i mazâ mâ-mazâ 279; —-i kānûn-i 'adl 1043; —-i kavâ'id-i kavad ü kısâs 677; —-i kavâfî 21; 'adem-i —-i kavânîn-i dîrîn 375; —-i külliyye 340; —-i müvâsât 835; —-i rütbe-i ehliyyet 588; —-i seci' 21; —-i şerâfet-i sâbıka 664; —-i 'ulemâ 600; —ler 611; —lerinin kadrî 336; — mu'âmelesi 726

ricâl 9, 25, 28, 41, 47, 57, 66n, 76, 78, 79, 114, 128, 149, 150, 179, 242, 247, 253, 272, 275, 285, 356, 377, 402, 404, 408, 468, 474, 504, 541, 599, 634, 655, 671, 814, 868, 869, 942, 1065, 1084, 1093, 1169, 1237, 1261, 1291; akdem-i ferîza-i hâliye-i — 592; 'aklı erer — 938; âmîziş-i — 98; bî-cürm — 1179; emniyyet-i — 961; emvâl-i deryâ-misâl-i maktûlîn-i — 52; evlâd-ı küştegân-ı — 63; ihtilât-ı mukarrebîn-i — 487; in'izâl-i — 740; kahr-ı — 250; katl-i muşâdere-i — 75; kefere-i — 1084; kudemây-ı küberâ'-i — 536; kazûra-endâz-i — 197; mecmû'-i — 1286; mekâdîr-i — 98; nâfizü'l-kelim — 866; resm-i kadîm-i ekser-i zâde-gânı — 196; tasmîm-kerde-i — 58; tedhîş-i — 36; tesaddî-i — 504; tevcîhât-ı — 1255; 'ukala'-i — 74; 'uzamâ'-i — 133, 197, 395; — binekleri 603; tabaka-i esbak —i 51; turuk-ı selâse —i 68; zu'm-i —-i 'asr 570; —-i 'asr 47, 54, 248; tabaka-i sâniye —i 'asrı 168; —-i bâb 401; —-i darb 307; a'zam-ı —-i devlet 793; mu'teberân-ı —-i devlet 712; —-i devlet 78, 82, 130, 173, 377, 378, 379, 536, 570, 604, 605, 655, 658, 684, 698, 713, 755, 763, 1084, 1117, 1128, 1136, 1144, 1238, 1251, 1267; —-i Devlet-i 'aliyye 671, 692, 1168, 1239; —-i devlet-i ebedü'd-devâm 155; —-i devlet-i iblîs-i pürmekîdet 40; —-i devletin ebvâbı 231; —-i devlet şöhreti 631; —-i dîvâniyye 265, 594; haber-i —-i gayb 1069; —-i harb 307; —-i 'ilmiyye 265; —-i 'ilmiyye tarîkı 307; —-i ke'l-'avâm 104; bakıyye-i —-i ma'hûd 571; —-i mübâhase 1094; —-i saltanat 227; —-i vakt 47 59, 197; mezemmet-i —-i zemân 47; —-i zemân 774; —ler 624; — meclisleri 231; kahr-ı — sebebi 750

ric'at 50, 116, 138, 139, 147, 190, 198, 208, 212, 223, 226, 264, 274, 276, 288, 292, 295, 306, 383, 387, 393, 394, 407, 439, 478, 489, 492, 502, 506, 526, 552, 554, 645, 653, 656, 719, 741, 827, 850, 920, 1244, 1265; me'zûn-i — 84; —-i a'dâ 477; —-i tabur 287; —ler 824

rîh-ı şimâlî 249, 598

rihlet 579, 645, 792, 963, 1061; esbâb-ı — 236; füc'eten — 778; mahall-i bend-i — 574; —-i 'âlem-i bekā 230; —-i dâr-ı bekā 602; —ler 936

rikâb 116, 331; pâ-der-— 934, 963; Re'îs-i — 265, 277; Riyâset-i — 281; tevcîhât-ı — 581; — ağaları taklîdi 102; —dâr Ağa-yı hazret-i Şehriyârî 27; —dârlık 581; —-ı Husrevânî 397, 812; Re'îs-i —-ı hümâyûn 546; —-ı hümâyûn 83, 304, 331, 354, 355, 358, 365, 413, 437, 448, 492, 494, 505, 508, 515, 523, 564, 597, 839, 890, 1131, 1136, 1214, 1239; —-ı hümâyûn Çavuş-başısı 159; —-ı hümâyûn Defterdârı 659; —-ı hümâyûn Kethudâ Kâtibi 494; —-ı hümâyûn Kethudâsı 494; —-ı hümâyûn Ka'immakāmı 226, 239, 284; —-ı hümâyûn Ka'immakāmlığı 395; —-ı hümâyûn Riyâseti 281; —-ı hümâyûn Tercemânı kulları 338; —-ı hümâyûn tevcîhâtı 581, 647; —-ı hümâyûn'da Ser-halîfe Vekîli 581; —-ı hümâyûn-i hazret-i Şehriyârî 1213; —-ı hümâyûn-i Mülûkâne 1081; —-ı hümâyûn-i Şâhâne 1115, 1118, 1119, 1147, 1197, 1199, 1203, 1221, 1252, 1272; —-ı kamer-tâb 351; —-ı kamer-tâb-ı Husrevânî 537, 825, 1208; —-ı kamer-tâb-ı Mülûkâne 813, 882; —-ı kamer-tâb-ı Pâdişâh-ı ma'delet-fermâ 915; —-ı kamer-tâb-ı Şâhâne 535; —-ı kamer-tâb Kethudâlığı 256; Re'îs-i küttâb-ı —-ı kamer-ziyâ 755; —-ı kâm-yâb 331, 350, 832; —-ı Mülûkâne 839; —-ı müstetâb 179, 183, 238, 255, 278, 294, 296, 324, 325, 331, 351, 354, 482, 580; —-ı müstetâb-ı Mülûkâne 825; —-ı müstetâb-ı Şâhâne 457; Re'îs-i —-ı Sultânî 265; —-ı Şâhâne 324n, 656, 859, 922; —-ı

Şevket-me'âb-ı hazret-i Pâdişâh-ı gerdûn-cenâb 184; —iyân ağalar 331

Rim Papa tarafı 818

Rimnik; — sulan 44; — tarafı 1265

risâle 47, 150, 500, 617, 1031; —-i kasîrâne 617; —-i mezbûre 1031; —-i nefîse 543; — tertîb edüp 1288

Risâle-i Havrâ ve Zevrâ (Celâlüddîn Devvânî'nin eseri) 809

Risâlet; hamây-ı resâ'il-i — 411; te'diye-i resm-i — 212; tebliğ-i hazret-i —-penâh 280; imdâd-ı rûhâniyyet-i cenâb-ı —-penâhî 76; sünnet-i seniyye-i hazret-i —penâhî 1094

rişvet 349, 477, 968, 1182; it'âm-ı şûrbâc-ı türmûs-i — 677; — 'arzı 447; — i'tâsı 522; —ler 102

riyâ 43, 46, 902, 949, 1076; ahvâl-i ashâb-ı — 165; belây-ı — 823; ehl-i — 200; gıtâ'-i —' 247; hetk-i nikâb-ı — 754; perde-i siyeh-reng-i — 531; pûşîde-i perde-i — 211; ref'-i nikab-ı — 455, 530; takviyet-i mâdde-i — 47; verâ'-i perde-i — 1191; zîr-i kilîm-i — 506; vera'-ı bârid tetimmâtından olan evrâd-ı — dilde 57; —'-i ihfâ 977; —'î re'y 1261; —'-i setr 977; —kâr 902; —-pîşe 640, 776

Riyâl 596, 1289; — makulesi 596; — şartı 725

Riyâle; — Bey 1212, 1230, 1245, 1267; — Bey başbuğluğu 1177; —-i hümâyûn 1177, 1216; —-i hümâyûn Kapudanı 1237; —-i hümâyûn Kapudanı Başbuğluğu 1197; — Kapudanı 1229

Riyâset 1101, 1109, 1264; makam-ı — 92, 265, 868, 975, 976, 1004, 1109, 1283; mesned-i — 175; Vekîl-i mesned-i — 417; — hıdmeti 223, 629, 659, 779, 1008, 1087; —ler 1006; — makamı 192; — Vekâleti 223, 1112; — Vekâleti mesnedi 278

riyâzât 41

Rize 332, 789, 796; — A'yânı 299, 328, 332, 751; — Limanı 332; — tarafı 789; — vücûhu 534

Robert Ader Eskuvayr; bk. Ader (=Sir Robert Adair, Mösyö, İngiltere Murahhası, İngiltere Büyük Elçisi)

Rodos 213, 465, 560, 642, 713, 751, 764, 765, 781, 851, 859, 1138, 1149, 1176, 1184, 1186, 1212, 1267, 1270, 1272; — açıkları 1212; — Adası 1272; — Boğazı 1176; — Cezîresi 44, 693, 819, 839, 843, 905, 1081; — Kal'ası 796; — Kazâsı 213; — Mukata'acılığı 1257; — Mutasarrıfı 1077, 1111, 1176; — Nâ'ibi Efendi 1054; — Sancağı Mutasarrıfı 761, 1054; — tarafları 1149, 1212, 1270; — Tevliyyeti 419

Roma; — İmperatoru 821; — Kilisası 820; — Papası 821; — Şehri'nin yolları 852

Rozay nevâhîsi 441

rub' 259, 348, 912, 913, 1034, 1145; — ehâlisi 1035; —-i dâ'ire resmi gibi sanûyi'-i latîfe 202; —-meskûn 61, 249

rubâ'iyye 574, 590, 606, 619, 637, 667, 695, 737, 947, 1050

rub'iyye 596, 911

Rubîî 1165

Rucû'u'ş-şeyh ile's-sıbâ bahsi 824

rufeka 190, 892, 893, 1219; —'-i sâ'ire 707

ru'esâ 54, 169, 279, 375, 502, 506, 668, 692, 953, 1041, 1156, 1159, 1266; 'inde'r— 360; müstahdem-i —-i cemâhîr 130; —'-i millet 92; —'-i mülk 92; —'-i sükkân-ı milel-i mütenevvi'a 210; — tobraları 1030; —y-ı 'amele 647; —y-ı asâkir 401; —y-ı asâkir-i İslâm-ı zafer irtisâm 649; —y-ı asker 525; —y-ı âyînleri 1159; —y-ı eşkıyâ 953, 954; —y-ı fesâd 394; —y-ı hânedân 82; —y-ı hezâre 86, 153; —y-ı mefsedet 388; —y-ı mezkûre 390; —y-ı Millet-i Rûm 1068; —y-ı Tersâne 333; —y-ı ulûf u mi'ât 151

rûh 9, 548; mihr-i — 799; huzûz-i —ânî 102; 'ilm-i —ânî 41; imdâd-ı —ânî 1099, 1287; tevecctüh-i —ânîler 19; huzûz-i —âniyye 776; —âniyyet 378, 447; —-i 'âlem 231; iktisâb-ı —-i cedîd 70; —-i izâfî 206; cüze-i —-i pür-fütûh 252; —-i revân 206

Ruha 889, 890; —'da olan ocaklu/yerlü neferâtı 946; — memleketi 889

ruhbân 1036

ruhsat 20, 53, 83, 88, 101, 105, 111, 115, 116, 172, 177, 255, 269, 304, 305, 306, 321, 349, 354, 398, 399, 554, 591, 631, 650, 655, 656, 721, 759, 762, 765, 772, 834, 838, 857, 950, 970, 971, 1002, 1020, 1041, 1055, 1078, 1088, 1111, 1125, 1130, 1185, 1214, 1220, 1242, 1271, 1274; bilâ— 168, 982, 1192; feth-i bâb-ı — 129; feth-i dervâze-i — 120; gelüp geçmeğe — 1097; irâ'e-i — 1108; irâ'et-i — 760; irâ'et-i sûret-i — 279; istid'ây-ı — 642, 656, 796; ittihâz-i — 301; pâ-bende-i — 101; tahsîl-i — 1236; zâhib-i tarîk-ı — 529; —-cûy-i 'avd 831; —-cûy-i azîmet 831; —-dâd-ı cevâz 246; —-dâd-ı imkân 246; — fermânı 1271; —-ı 'aliyye 24, 642, 757, 796, 1173; —-ı bâb-ı feyz 470; —-ı cevelân 852; —-ı kâmile 239, 454, 521, 523, 549, 550, 551, 564, 577, 1158, 1161, 1199; —-ı kâmile-i şâmile 1133; —-ı sâbıka 523; —-ı seniyye 373, 740; —-ı Şâhâne 296, 358, 762, 1073; —-ı şâmile 638; —-ı şer'iyye 1215; —-nâme 94; —-nâme-i hümâyûn 550; —-nâme-i hümâyûn-i şevket-makrûn 557; —-nâme-i kâmile 551; —-nâmeler 174; — sudûru 508; — verilmesi 1274; —-yâb 193; —-yâb-ı duhûl-i huzûr-i Sultânî 82

rukabâ 101; humâr-ı şemâtet-i — 825; —y-ı hâlet-i ikbâl 933

rukye; nef'-i — 470

Rûm 16, 548, 621, 849, 1012, 1022, 1034, 1062, 1063, 1113, 1126, 1135, 1142, 1183, 1221, 1223, 1235, 1236, 1251; bakkal makulesi — 1068; beyne'd-düvel ve'r— 1124; cezâyir-i Bahr-ı — 1288; eli ve ayağı tutan eşkıyây-ı — 1245; eşkıyây-ı — 1277; fesâd-ı — 1012; güfte-i güyende-gân-ı — 47; havene-i — 716, 1063, 1068, 1246; 'isyân-ı millet-i — 1165; mecma'-i — 1012, 1035, 1236; millet-i — 535, 593, 792, 867, 1034, 1041, 1046, 1050, 1064, 1071, 1079, 1082, 1165; mukaddimât-ı yakzân-ı fitne-i nâ'ime-i — 1010; ru'esây-ı Millet-i — 1068; sanâdîd-i — 1060, 1061, 1112; sanâdîd-i Millet-i — 976, 978; sefîne gediklüsü — 1053; söz sâhibi — 1142; şübbân-ı — 1038; tehyîc-i gayret-i câhiliyye-i — 1124; teskîn-i nâ'ire-i fesâd-ı — 1124; 'usât-ı — 1140, 1165, 1217,

1228; vesâtat-i sanâdîd-i Millet-i — 747; — adaları 1242; — Arnavud bölük-başıları (Sava Bin-başı ma'iyyetinde) 1233; — Arnavudları 1173; — âyînî 1034; — bölük-başıları 1012; — câsûslar 1171; — Devleti 820; —'dan gönüllü askerler 1075; — eşkıyâsı 1268; — eşkıyâsının cem'iyyeti 1274; — fesâdı 1075, 1142, 1115, 1187; — fesâdı maslahatı 1138; — fevâhişi 942; — firârîler 1165; — fitnesi 1164; — gabyarları 1271; — gavurları 1147, 1168, 1229; — gavurlarının fesâdı 1143; — gemileri 1069; — gemisi 1235; — hâ'inleri 1135, 1148, 1250; — hâ'inleri ahvâli 1127, 1203; — hazelesi 1095, 1182; ni'am-kûr —-i meş'ûm 1245; tabîb-i —-i meş'ûm 792; usûl-i —istân 1040; —istân 1037, 1041, 1060; Devlet-i —iyân 15; ser-i kârân-ı —iyân 455; —iyân 15, 1027; millet-i —iyye 1219; —iyyü'l-'ibâre 1037, 1125; —iyyü'l-asl 747, 1037, 1125; — kâfirleri 1229, 1286; — kapudan 1114, 1202; — kapudanlar 1065; — Kavmi 866; — kayıkcılar 1221; — kenîsesi 1064; — Kilisasi civârı 474; Agrafalı —lar 1209, 1210; Ak-deniz adalu —lar 1056, 1065; Ak-deniz adalıları sefâyini tâ'ifesi —lar 1056; büyük kalpaklı Fenarlu —lar 1066; gayretlü —lar 1070; hasta —lar 1274; hem-mezhebi olan —lar 1286; 'isyân eden —lar 1286; Moralı —lar 1210; Yanyalu Arnavud —lar 1061; —lar 541, 820, 1034, 1035, 1038, 1040, 1042, 1059, 1060, 1061, 1063, 1065, 1095, 1117, 1124, 1129, 1174, 1212, 1229, 1248, 1259, 1264, 1272, 1274, 1286; su-yolcu Arnavud —ları 1119; —lar'ın fesâdları 1286; —lar'ın habâseti 1266; —lar'ın mütemevvilleri 1253; —lar'ın rehâveti 1266; — mâddesi 1083, 1102; — mahalleleri (Bey-oğlu'nda) 540; — mahalleleri (Galata'da) 540; — mahalleleri (Tatavla'da) 540; İnözlü — mellâhlar 1054; — mellâhları 1053, 1054, 1271; — menhûsları 1227; — metrepolidi 1079; — Mezhebi 1155; — Milleti 1063, 1079, 1083, 1098, 1106, 1113, 1116, 1125, 1136, 1185, 1188, 1191, 1209, 1215, 1219, 1234, 1236, 1238, 1246, 1247, 1254, 1269, 1271, 1285; — Milleti eşkıyâsı 1283; — Milleti fesâdı 1118, 1136; — Milleti hâneleri 1078, 1079; — Milleti haydûdlarının yatakları 895; — Milleti'nin büyüğü ve küçüğü 1236; — Milleti'ni serbes etmek 1286; — Milleti Patriki 1100; — mu'teberleri 1237; — Papası 1067; — Patriki 820, 1061, 1073, 1106, 1116, 1121, 1122, 1142, 1153, 1210, 1221, 1237, 1282; bekâr — re'âyâsı 1209; bennâ makûlesi — re'âyâsı 1120; serserî — re'âyâsı 1209; kaçkın — re'âyâsı 1248; neccâr makûlesi — re'âyâsı 1120; — re'âyâsı 435, 715, 895, 1021, 1032, 1053, 1055, 1072, 1194, 1195, 1206, 1236, 1264, 1271, 1282; — re'âyâsı mecma'ı mahalleler (Boğaz-içi'nde) 1235; — re'âyâsından başıboş makûleler 1248; — sarrâf 911; eşkıyây-ı — sefîneleri 1245; — sefîneleri 1176; — şaykaları 1152; — tâ'ife-i bâgiyesi 1246; — tâ'ifeleri 599, 1272; — tâ'ifelü 1220; — tâ'ifelü Boğaz kayıkları 1076; — tâ'ifesi 359, 535, 540, 1034, 1122, 1165; izbandîd — tekneleri (Rusyalu bayrağı küşâd eden) 1206; — tercemânlar 1126; — tüccâr gemisi 925; — tüccârı mâlı 1178; — 'usâtı 1178, 1218, 1264; — 'usâtı gemileri 1212; — 'usâtı tekneleri 1182; — zorbalığı 1165

Rumeli-hisârı 588, 1193; — civârı 606

Rumeli-kal'a 669, 670

Rumeli-kavak Hisârı 1064

Rumeli/Rûm 56, 65, 66, 165, 378, 436, 445, 464, 529, 629, 676, 679, 681, 682, 719, 726, 727, 730, 952, 1105, 1107, 1120, 1130, 1137, 1138, 1168, 1175, 1275, 1279; — aktârı 801, 1168, 1169, 1200; müsellah — asâkiri 83; — asâkiri 100, 109, 118; — askeri 92; — a'yânları 52, 71, 72, 92; — Beylerbeyiliği Pâyesi 162, 170, 305, 442, 513, 518, 536, 631, 813, 946, 1003; — bölük-başıları kıyâfeti 1171; — cânibi 434, 696, 718, 726, 999, 1106, 1154, 1208; — dağlı eşkıyâsı serârı 752; — dağlı eşkıyâsı serkerdesi 164; — Defterdârı 647; — dilâverleri 490, 1140; — ehâlîsi 630, 1011; müsellah — erleri 71; — erleri 491; — eşrâf-ı kudâtı 763; — Eyâleti 310, 580, 644, 926, 1048; — halkı 86; — hânedânının eşrefi 318; — hânedânları 92; — havâlîsi 58; — hudûdu 533; —'nin orta/sağ/sol kollarında vâki' mahaller 718; —'nin sol kolu 1264; —'nin üçer kolları 572, 828, 1145; —'nin üçer kollarının yemîn ü yesârları 872; —'nin üç kollarında vâki' mîr-i mîrân-ı kirâm 718; —'nin üç kollarında vâki' sâ'ir lâzım gelenler 718; —'nin üç kollarında vâki' vüzerây-ı 'izâm 718; — Kadı'askeri 81, 410, 510, 538, 539, 630, 662, 712, 763, 812, 817, 1225, 1258; — Kadı'askerliği 607, 663, 685, 750, 792, 862, 1024, 1258, 1276, 1280; — Kadı'askerliği Pâyesi 539, 944, 1048, 1258; — kalemî 212; — kudâtı 817; — kudâtı zümresi 750; — kuttâmı 714; — levendâtı 102; — memâlikinin ahvâli 279; — mülte'ayyinâmının akvâsı 431, 459; — mütegallibîni 801; — Pâyesi 128, 143, 266, 498, 606, 631, 665, 713, 750, 751; — Sadâreti 128, 193, 194, 196, 202, 409, 410, 495, 498, 510, 511, 538, 605, 606, 630, 631, 685, 712, 737, 743, 750, 856, 862, 932, 990, 1023, 1114, 1225; — Sadâreti Pâyesi 67, 81, 157, 195, 204, 588; — sâhili 715, 716, 1176; Ak-deniz'in — sâhilleri 742; — sâhilleri 1176; — sânâdîdi 58; — segbânları 127; — semtleri 556; — serân-ı eşkıyâsı 737; — Ser'askerliği 509; — sevâhili 256, 485; — sükkânı 714; — Sürücülüğü 509; — tarafı 408, 464, 1097, 1121, 1187, 1248, 1250; — tavâ'ifin ru'esâsı 166; — Vâlîsi 216, 218, 325, 396, 430, 431, 445, 459, 611, 616, 647, 682, 696, 699, 708, 729, 815, 880, 896, 983, 986, 987, 988, 993, 994, 1048, 1077, 1202, 1255; — yakası 718

Rûmî nısfiyyesi 1145

rumûz 280; ber-mûceb-i — 756

Rus; ferve-i semmûr-i — 102

Ruscuk/Rusçuk/Ruscuğ 47, 51, 94, 99, 106, 107, 116, 164, 165, 166, 274, 276, 287, 289, 293, 297, 298, 306, 384, 385, 386, 389, 393, 406, 407, 408, 477, 478, 479, 482, 491, 502, 503, 504, 573, 899, 901; — asâkiri 407; — A'yânı 225, 273, 408; — cânibi 503; — cânibleri 215; — derûnu 293, 502, 504, 700; — ehâlîsi 165; — imdâdı 385, 406, 407; — Kal'ası 377, 1153; — Kal'ası Binâ Emîni 700; — Kal'ası

şeranpolarının tanzîmi 700; — karşusu 490; — Kasabası 479; — Muhâfızı 384, 385, 389, 393; — Müteselliimi 795, 901, 1047, 1077, 1097; — Müteselliimliği 795; — pîş-gâhı 385; — sâhili 107, 506; — Sahrâsı 43, 265, 266, 273, 293; — semti 164, 165, 264; — Ser'askerliği 'ünvânı 387; — tarafı 107, 164, 168, 265, 275, 384, 385, 386, 393, 502, 506, 506; — taraflarının müstahfızları 384; —'un meterisleri 393; —'un muhâfazası 116; —'un tabyaları 393

Rusi-kasrı; — A'yânı 263; — Kazâsı 1152; — Kazâsı A'yânı 262

rusûm 734, 1145; icrây-ı — 945; taklîb-i — 1277; —ât 377; —ât günleri 1239; —ât-ı 'âdiye 713; —ât-ı mezbûre 1105; —ât-ı mu'tâde 1105; —-i cedîde 663; —-i ittifâk 320, 415, 416, 444; —-i ma'lûme 23; —-i mersûme 29; —-i mu'âyede 1251; —-i mu'tâde 174; —-i muhâbere 416; muhâfaza-i —-i tarîka 588

Rusya 40, 60, 107, 163, 210, 531, 532, 595, 596, 611, 628, 1037, 1042, 1053, 1057, 1061, 1062, 1063, 1156, 1164, 1211, 1265, 1290; asker-i — 865; Devlet-i — 60, 248, 556, 557; harbî sefâyin-i — 344; sefâyin-i — 344; Ser-kerde-i asâkir-i — 551; — arâzîsi 975; — asâkiri 210, 211, 456; cengâver — askeri 1204; — askeri 1096, 1275; — askerleri 211, 536, 556, 1156; — bandırası 353, 1207; — Baş-cenerali 526; — Cenerali 328; — Devleti 208, 246, 345, 547, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 594, 720, 975, 1074, 1076, 1265, 1284; — Devleti elçisi 556; — Devleti idâresi 556; — Devleti maslahatgüzârı 556; — Devleti murahhasları 557; — Devleti'nin şânı 1286; — Devleti re'âyâsı 556; — Devleti tüccârı 556; — donanması 247, 256, 344; — Elçisi 94, 614, 975, 1047, 1060, 1074, 1075, 1076, 1096, 1204, 1207, 1213, 1214, 1264, 1283, 1284; — Elçisi'nin yalısı (Büyükdere'de) 1213; — Feldmerşali 93, 207, 244, 288; — halkı 311; — himâyeti 1047; — imperatorları 1160; — İmperatoru 94, 242, 244, 243, 245, 247, 549, 557, 1063, 1075, 1155, 1164, 1165, 1204; — Kançıları 1138; — Kıralı 247; — Konsolosu 1047; — Kraliçesi 1059; —lar İmperatoru/Pâdişâhı 552; —lu 91, 92, 94, 95, 96, 163, 206, 207, 209, 210, 211, 215, 216, 218, 226, 244, 248, 277, 278, 323, 328, 333, 344, 345, 347, 353, 357, 358, 376, 383, 406, 408, 419, 436, 454, 456, 457, 493, 503, 522, 526, 527, 528, 530, 531, 532, 535, 572, 574, 593, 594, 595, 597, 611, 614, 615, 815, 865, 866, 869, 975, 976, 1007, 1034, 1060, 1063, 1065, 1068, 1074, 1075, 1096, 1097, 1111, 1142, 1149, 1156, 1175, 1187, 1211, 1212, 1214, 1253, 1264, 1265, 1274; —lu bayrağı 1036, 1203, 1206, 1207; —lu cevâsîsi 279; —lu donanması 56; —lu dubaları 506; —lu erâzîsi 59, 60; —lu gemileri 1274; —lu himâyeti 1065; —lu hudûdu 165; —lu iltiması 631; —lu İskelesi 1274; —lular 527, 530, 531, 532, 614; —lu meclisi 455; —lu muhâzâtı 92; —lu mükâlemesi 279; —lu mükâlemesine me'mûr 1052; —lu'nun başı altından olacağı 1274; —lu'nun karantinası 1274; —lu ordusu 1164; —lu sefâyini 321; —lu sefîneleri 258; —lu sefînelerin yoklanması 1264; —lu seffnesi 1213; —lu semti 248; —lu tahrîki 466; —lu tevassutu 1271; —lu tüccâr gemileri 1206; —lu tüccârı 1124; —lu yakası 1232; —lu yedinde 248; Devlet-i — memâliki 554; — memâliki 1155; — Memleketi 107, 210, 1041; — metâ'ı 596; — metâ'ının kıymeti 595; — murahhasları 526, 532, 546; — Musâlahası 91, 249; — Musâlahası şurûtu 611, 647; — mükâlemâtı tahrîrâtı 150; —'nın ser-i kârânı 247; —'nun vükelâsı 247; — Pâdişâhı 549, 557; — re'âyâsı 555; — sevâhili 1057; — soldatları 210; — şerri 96; — şurûtu 615; — tarafı 166, 554, 595, 1005; — tekneleri 346; — tüccâr sefînesi 1056, 1203

Rûşen (Şehirköyü Voyvodası) 431

ru'ûnet 341; icrây-ı — 449; ma'dûd-i — 538; —-i tabî'iyye 512

ru'ûs; hakk-ı tarîk-ı — 842; târîh-i — 703, 704; — ihsânı 1009; nâ'il-i —-i 'inâyet-me'nûs 587; nâ'il-i —-i kerem-mahsûs 605; neyl-i —-i kerem-me'nûs 808; —-i mahkûke 63; —-i medrese 863; —-i tedrîs 196; —lar 497; —ları hakk 63; —ları ibkâ 63; —ları ilgâ 63; sâmine-i târîh-i —u 704

ru'ûs; —-i maktû'a 385, 645, 652, 670, 786, 787, 788, 795, 796, 830, 866, 898, 931, 1173, 1269, 1277; —-i maktû'a-i merkûme 796; —-i maktû'a-i mersûle 1173; —-i maktû'a-i vâfire 648; —-i maktû'alar 414, 653, 772, 791, 830, 1279; —-i menhûse 1140; —-i menhûse-i merkûme 866; —-i menhûse-i serân-ı bağiyân 583; —-i menhûslar 786; —-i mersûle 1228

ru'yet 206, 515, 518, 521, 536, 555, 556, 647, 729, 1020, 1161, 1165, 1243, 1281; hüsn-i — 702; sarf-ı — 914; —-i kılâ'-ı cedîde 773; —-i maslahat 466; —-i mesâlih-i bilâd 156; —-i mesâlih-i dâd ü sitâd 863; —-i mesâlih-i 'ibâd 156, 656

rûze tâş ile mücellâ 845

Rûznâmçe; —-i Evvel 81, 494, 581, 674, 698, 749, 774, 934, 1256; —-i Evvel Vekâleti 223; —-i Evvel-i sâbık 749, 934; —-i Sânî 443, 461, 934; —Sânîlik 160, 581

rüchân; fark-ı mertebe-i —iyyet 864; —iyyet 1144

Rüstem 14; kesüp biçmede — 1139; tavr-ı —âne 506; —âne ceng 110, 408; —-hadem 83; —-i dâstân 260; —-i dâstân-ı hezeyân 841; Sadr-ı a'zam-ı —-iktihâm 29; nesl-i —-i Zâl 455; —-i Zâl'e nazîr 1088

Rüstem Ağa (Balçık A'yânı, Silahşor-i hâssa) 398, 697

Rüstem Ağa (Filibe A'yânı) 260

Rüstem Bey (Manastır Ka'im-makamı) 983

Rüstem Efendi (el-Hâc, Guraba'-i Yesâr Kitâbeti) 160

Rüstem Efendi (Mâbeyinci, Üsküdar Kazâsı, Mekke-i mükerreme Pâyesi, İstanbul Pâyesi) 418, 863, 938

Rüstem Efendi (ni'am-kûr) 194

rüsvâ/rüsvây 281, 654; —-ı 'âlemîn 1064; —-ı A'câm 213

rüşd 74, 671, 755; mâye-i — 414; pertev-i — 690; — cihetleri 265; — ü reviyyet 330, 352, 412

Rüşdî Efendi (Mektûbî hulefâsından, Halîfe-i sâlis, Küçük Kal'a Tezkireciliği) 1256

Rüşdî Mehmed Paşa (Bosna Vâlîsi, Vezîr, Ka'im-makâm) 926, 959
Rüşdî Paşa (Ankara Mutasarrıfı) 1279
Rüşdî Paşa; bk. Mehmed Rüşdî Efendi/Paşa (kudemây-ı hâcegân-ı Dîvân'dan, Kā'im-makām-ı Rikâb, Vezîr, Anadolu Eyâleti, Silistire Vâlîsi, Vezîr, Niğbolu ve Vidin Muhâfızı)
rütbe 145, 177, 178, 203, 213, 220, 406, 409, 497, 555, 640, 697, 711, 749, 920, 1018; bi-hasebi'r— 197; hâ'iz-i müntehây-ı — 686; mizâc-ı — 184; şikâr-ı — 639; tahsîl-i — 924; terfî-i — 763; vasatu'r— 109; zabt-ı — 624; —-i 'âdiye 432; —-i a'lâ nişânı 550; —-i 'âliye-i Vezâret 826; —-i celîle 48, 539; —-i hâcegânî 212; —-i Hâmise 662; nâ'il-i —-i hazâkat 231; — inşânı 995; fâ'ik-ı —-i inhısâr 61; —-i kemâl 412; ber-muktezây-ı —-i Mîr-i mûrânî 655; —-i Mîr-i mîrânî 67, 70, 164, 274, 439, 536, 634, 771, 884, 901, 951, 1014, 1101, 1256; —-i resmiyye 405, 606; —-i Sadâret-i 'uzmâ 26; —-i Sadâret-i Rumeli 81; —-i Sâmiye-i Vezâret 291, 755, 1011, 1255; —-i Ser-bevvâbîn-i Dergâh-ı mu'allâ 1049; —-i tahkîk 481; —-i uhrâ 35; —-i 'ulyâ 187; idrâc-ı —-i vâlâ 30; —-i vâlây-ı Vezâret 52, 57, 58, 73, 152, 285, 297, 414, 432, 512, 513, 514, 515, 533, 574, 629, 651, 658, 674, 681, 693, 700, 779, 782, 795, 815, 830, 982, 990, 1110, 1249, 1250, 1253, 1254, 1255, 1282; —-i Vezâret 225, 230, 293, 399, 641, 644, 657, 659, 751, 755, 832, 937, 966, 1012, 1080, 1087, 1101, 1208; hem—ler 405; —ler/rüteb 713, 973, 1219; —ler ihrâz edenler 920; —lerine lâyık 826
rü'yâ 1160; mahûf — 274
rüzgâr 176, 656, 1009, 1030; bâ'is-i tehavvül-i — 68; bî-mülâhaza-i şîve-i — 69; cünbiş-i — 249; feylosof-i — 205; gerdiş-i dolâb-ı — 926; hemvâre-i âzâde-i ekdâr-ı — 61; ıztırâb-ı ahvâl-i — 49; mesbût-i sahâyif-i — 1168; muhâlif — 164; muvâfakat-i — 250; muvâfık — 651; mücerreb-i — 502; müdakkıkîn-i şi'âr-ı — 57; münâfî-i — 278; müsâ'ade-i — 176; nakkādân-ı — 866; sevk-i — 258; sibâk-ı — 44; te'akkul-i mişvâr-ı — 184; tebeddül-i — 45; tevârîh-i — 22; u'cûbe-i — 154; şiddet-i — sebebi 483; evrâk-ı —-ı bî-karâr 154; — üstünde 383

S

sa'âdet 671, 756, 836; ihtiyâr-ı vakt-i — 26; südde-i — 831, 842, 1204; sermâye-i —-i dâreyn 691; zemân-ı —-iktirânları 835; meslek-i —-mensek 376; akdem-i —-i menzileyn 690; huzûr-i —-ler 632
sâ'at 662, 1024, 1057; gurûbî — 627; ilâ kıyâmi's— 1123; murassa' — 1009; murassa' altûn — 350; seherî — 387, 393; ta'dâd-i — 187; İstanbul'un bütün —cileri 1024; —e bakdırmak 235; koyun —i 1024; —-i gurûbî 25; —-i gurûbiyye 1058; —-i merkûm 1024; —-i nehârî 204; sâde —ler 940; eşrât-ı — zuhûru vakti 455
sabâh 151, 258; 'ale's— 1133; tâ be— 144, 848, 962; —leyin 182; — nemâzı 599, 1251, 1252
Sabanca 460
Sabîh Bey (Mektûbî hulefâsından, 'Ulûfeciyân-ı yemîn Kitâbeti) 1256
sabîler 879
Sâbit (Türk şâiri) 610
sabr 37, 38, 670, 719, 778, 803, 882, 890, 1033, 1042, 1232; bî— 125, 168, 191, 220, 471, 473, 484, 492, 569, 638; dîvâr-ı — 134; gürz-i girân-ı — 103; sûret-i — 182
sabun-hâneler 'amelesi 760
saçak; ahşâb — inşâsı 856; tahta-pûş — inşâsı 856; —lar altı 719; kara — olmayup 857; — yapılmamak 857
sadâ 234; bî— 118, 383; bilâ— 784; her kafâdan bir — 684; tasfiye-i — 207; —y-ı kös-i şadmânî tanîn-endâzı 641; —y-ı menkûs 50; —y-ı nâkus 377; —y-ı sâz-ı/söz-i şetâret 859
Sa'd-âbâd 83, 590, 837; Mesîre-i — 663; Seray-ı — 663; Kasr-ı — Mesîresi 82; — Serayı 591, 593; Seray-ı — ta'mîri 663
sadaka; tevliyet-i — 87; —-i seniyye 1196; câri —lar 475; — 'ünvânı 1040
sadâkat 48, 69, 70, 136, 170, 308, 320, 352, 366, 507, 524, 564, 594, 671, 691, 973, 976, 1014, 1017, 1079, 1111, 1136, 1196, 1269; 'adem-i — 329; 'arz-ı — 45; ca'lî — 868; ferîza-i zimmet-i — 650; ibrâz-ı — 692, 880, 995; ibrâz-ı hüsn-i — 772; ibrâz-ı müdde'ây-ı — 577; îfây-ı — 445; isbât-ı — 1194; isbât-ı müdde'ây-ı — 691, 940; lâzime-i — 278; muktezây-ı — 708, 855; muktezây-ı şîme-i — 278; lâzime-i şîme-i — 53; merkez-i — 1122; muhassal-ı semere-i — 71; sûret-i — 593, 992; şîme-i — 103; tarz-ı — 36; vâhime-i — 594; zimmet-i — 76; — cihetleri 265; ser-i —-efserine vaz' 692; mefhûm-i —-iştimâl 457; ashâb-ı dâ'ire-i —kâr 967; şâyân-ı şîve-i —-kâr 45; —-kâr 827, 1049; —-kâr-ı devlet 278; münâfî-i şîme-i —kârî 61; —le hıdmet 1125; —ler 577, 583, 668, 1137; izhâr-ı — mesleki 1122; —-şi'ârlık 185
Sadâret (Sadr-ı a'zamlık, Anadolu ve Rumeli Kadı'askerliği) 43, 62, 81, 92, 97, 103, 163, 170, 180, 181, 156, 169, 204, 205, 279, 502, 572, 573, 608, 641, 868, 950, 961, 1079, 1120, 1131, 1133, 1229; 'ayn-ı merkez-i — 219; buhâr-ı şehvet-i ni'met-i — 185; cinnet-i sevdây-ı — 183; sâdırât-ı — 180; def'a-i ûlây-ı — 228, 322; emel-i — 184; eyyâm-ı — 973, 1023; harîs-ı mesned-i — 220; ilbâs-i hil'at-i — 1119, 1131, 1133; îrâdât-ı — 180; işgal-i seccâde-i — 193; makām-ı — 79, 80, 93, 962, 1214; mehâfet-i mehâbet-i mesned-i — 99; mesned-i — 99, 180, 195, 205, 1080, 1134; muhavvel-i re'y-i makām-ı — 296; mütelebbis-i ferve-i — 410; sevdây-ı — 180; tahsîl-i — 180, 184; tebrîk-i — 93; tekmîl-i müddet-i — 1024; Vekâlet-i makām-ı — 180; zemân-ı emân-i — 1032; âb-rûy-i —den katre kalmayup 961; —-i Anadolu Pâyesi 675; nâ'il-i —-i fâhire 514; mesned-i —-i 'ilmiyye 196, 808; —-i mezbûre 588, 606, 666, 674; —-i mezkûre 587, 630; —-i Rûm 194; —-i Rumeli 606, 685; —-i Rumeli Pâyesi 204; —-i şer'iyye-i 'ulyâ 197; câ-nişîn-i —-i 'uzmâ 962; hıdemât-ı bâhı —-i 'uzmâ

580; hıfz-ı nâmûs-i —-i 'uzmâ 961; nâ-ehliyyet-i —-i 'uzmâ 1033; makām-ı —-i 'uzmâ 77, 78, 688, 717, 736, 1001, 1139, 1168, 1177, 1208; mesned-i —i 'uzmâ 170, 283, 923, 938; mesned-i mu'allây-ı —-i 'uzmâ 29; mülnâffî-yi —-i 'uzmâ 1080; müntehab-i karîha-i —-i 'uzmâ 473; rütbe-i —-i 'uzmâ 26; seccâde-güster-i makām-ı —-i 'uzmâ 961; —-i 'uzmâ 102, 107, 207, 219, 450, 573, 613, 656, 790, 806, 807, 883, 929, 957, 1080, 1130, 1138, 1194, 1195, 1215, 1253; —-i 'uzmâ Kethudâlığı 223, 255, 659; —-i 'uzmâ Kethudâlığı mesnedi 934; —-i 'uzmâ Mektûbculuğu 581; emr-i —-penâhî 78, 105; havâss-ı —-penâhî 82; mekâtîb-i —-penâhî 1077; mektûb-ı —-penâhî 1097; re'y-i —-penâhî 78; savb-ı —-penâhî 384; takrîr-i —-penâhî 936; telhîs-ı —-penâhî 479; —-penâhî 655, 1195, 1272, 1291

sâdât 453, 949

sâde-dil 180, 265, 933; ihlâl-i ezhân-ı sâde-—ân 593; kulûb-i —ân 503; —ân 21, 82; —ân-ı zâhir-bînân 531; — müfsidler 1123

Sadefciler Sûku 850

sâdık 1099; bende-i — 30; harekât-ı —âne 457; hıdemât-ı —âne 691, 692; —âne 457; —âne çalışanlar 577; —u'l-akvâl 691

Sâdık (Hacı, Bezzâzlar Kethudâsı, Magosa'ya nefy ü iclâ) 825

Sâdık (ketebeden, Limni Cezîresi'ne iclâ) 825

Sâdık Bey (müteveffâ Süleymân Paşa'nın oğlu, Erzurum'da) 1263

Sâdık Efendi (Alacacı-zâde, Tîrevî, el-Hâc, Mahrec, Üsküdar Pâyesi, 'Ayntâb Kadısı) 973, 974

Sâdık Efendi (Cebe-hâne Nâzırı, Humbara-hâne Nâzırı) 1256, 1263

Sâdık Efendi (Hacı Hasan Ağa-zâde, Piskopos Mukāta'acılığı) 160, 224

Sâdık Efendi (Hacı, Şeyhulislâm Hacı Halîl Efendi'nin Müfettişi, Rodos Cezîresi'ne nefy ü iclâ) 1084

Sâdık Efendi (Hakîm-başı) 1008

Sâdık Efendi; bk. Mehmed Sâdık Efendi (Yûsuf Ağa-zâde, Vâlide Kethudâsî-yi esbak, Mûsıla-i Şahn, Üsküdar Kadısı, Mîru'l-Hâc, Kazâ'-i Şâm)

Sadmaniş Kal'ası 831, 882

Sadr 57, 62, 125, 636; Sâhib-i — 734; —eyn 597, 862; —eyn efendiler 72; —eyn-i 'ulemâ 792, 990; cevâb-nâme-i —-ı 'âlî 1148, 1211; dâmen-bûs-i —-ı 'âlî 777; Hâzin-i —-ı 'âlî 671; huzûr-i —-ı 'âlî 72; ma'lûm-i —-ı 'âlî 1242; Müfettiş-i —-ı 'âlî 784; mektûb-i —-ı 'âlî 1154, 1203; tahdîş-i sâmi'a-i —-ı 'âlî 261; tahrîr-i —-ı 'âlî 1275; tahrîrât-ı —-ı 'âlî 862, 1211; takrîr-i —-ı 'âlî 1213; taraf-ı —-ı 'âlî 228; Telhîsî-yi —-ı 'âlî 1003, 1257; tezkire-i —-ı 'âlî 1197, 1214, 1238; vükelây-ı Kethudây-ı —-ı 'âlî 472; —-ı 'âlî 206, 654, 1048; mazhar-ı nazar-ı —-ı 'âlî-şân 72; —-ı 'âlî-şân 118, 126; —-ı 'âlî iftârı 1219; —-ı 'âlî Kethudâlığı câh-ı vâlâsı 192; —-ı Anadolu 67, 128, 188, 195, 511, 538, 558, 636, 663, 665, 674, 737, 750, 764, 990; —-ı Anadolu Pâyesi 203, 204, 462, 713; te'yîd-i kelâm-ı —-ı Âsaf-âsâr 74; —-ı Âsaf-misâl 93, 236; telhîs-ı —-ı Âsaf-şî'âr 13; —-ı 'asr 826, 924, 982, 1101; 'illet-i muharrike-i —-ı bülend-makām 235; —-ı esbak 152, 161, 162, 170, 217, 230, 267, 296, 310 , 397, 414, 415, 431, 518, 578, 642, 704, 717, 751, 872, 930, 945, 947, 1011, 1015, 1019, 1080, 1101, 1171, 1248; —-ı İran 832; —-ı lâhık 1135; —-ı meclis 974; —-ı müşârun ileyh 92, 127, 322; havf-ı —-ı pür-heybet 66; Kassâm-ı —-ı Rûm 666; —-ı Rûm 128, 193, 510, 511, 630, 631, 862, 1023; —-ı Rumeli 202, 410, 495, 538, 685, 712, 743, 750, 856, 990; —-ı Rumeli Pâyesi 588; —-ı Rûm-i esbak 196, 409, 605, 737, 932, 1114; —-ı sâbık 230, 451, 465, 573 , 696, 699, 733, 734, 751, 826, 1019, 1020, 1080, 1131, 1170, 1201, 1247; —-ı vakı 97, 100; Vekîl-i Kethudây-ı —-ı vâlâ 255; —-ı vâlâ-makam 29, 73; meşhûd-i —-ı vâlâ-menâkıb 255; —-ı Vekâlet-i kübrâ 205; —-ı Vekâlet-i sadr 574; —-ı zafer-âsâr 655; zîk-ı — 'illeti 187; —-nişîn 498

Sadr-ı a'zam 47, 58, 71, 72, 80, 82, 83, 99, 100, 101, 102, 116, 117, 119, 122, 126, 156, 170, 180, 183, 185, 201, 203, 205, 206, 215, 216, 217, 224, 226, 227, 228, 237, 244, 294, 313, 355, 359, 386, 390, 440, 450, 451, 478, 487, 490, 491, 503, 505, 551, 557, 572, 616, 648, 655, 656, 684, 685, 688, 734, 784, 806, 812, 832, 868, 954, 992, 996, 1034, 1072, 1073, 1105, 1118, 1121, 1131, 1139, 1238, 1243, 1267, 1277; — askerleri 127; —-ı 'âlî-himem 806; —-ı Âsaf-misâl 654; —-ı 'asr 630, 1051; —-ı Behrâm-heybet 28; —-ı Behrâm-ihtişâm 71; —-ı garîbü'l-etvâr 120; —-ı lâhık 1136; —-ı nev-kudûm 656; —-ın nâmûsu 734; —'ın sâmi'ası 100; —'ın şöhreti 1129; —-ı nusrat-karîn 648; —-ı pîr 169; —-ı Rüstem-iktihâm 29; —-ı sâhib-i tedbîr 169; —-ı sütûde-şiyem Kethudâsı 549; —-ı şecâ'at-şiyem 477, 490; —-ı vakt 43, 52; cevâb-nâme-i —î 801, 889, 904; çırağ-ı —î 293, 309; emir-nâme-i —î 936, 994, 1153; etbâ'-ı —î 230; fermân-ı —î 325; huzûr-i —î 58, 101, 302, 893; istid'ây-ı —î 303; istı'lâm-i re'y-i —î 614; işâret-i —î 58; meclis-i —î 84; mizâc-ı —î 359; otağ-ı —î 84; rızây-ı —î 274; sâmi'a-i —î 656; tahrîr-i —î 835; tahrîrât-ı —î 923, 950, 1011, 1014, 1149, 1176, 1264; taraf-ı —î 219, 228, 296, 329, 354; tedbîr-i —î 924; telhîs-ı —î 410, 452, 492, 503, 526, 530, 532, 595, 597, 613, 649, 956, 1239; tenbîh-nâme-i —î 896; tezkire-i —î 1149, 1272; vukūf-i vüsûk-mevkūf-i —î 846; —î 52, 58, 63, 66, 125, 126, 449, 451, 478, 482, 595, 616, 655, 684, 787, 815, 870, 885, 963, 982, 983, 1017, 1052, 1096, 1192; — Kethudâsı Kâtibi hulefâsı 903; —lar 9, 180; — ma'iyyeti 523; — ordusu 522; — Tüfengci-başısı 392

Sa'dullah Bey (Nişâncı) 581

Sa'dullah Efendi ('Arab-zâde Efendi mahdûmu, İstanbul Kadısı) 1258

Sa'dullâh Efendi (Defterdâr, Edirne Serayı'nı ta'mîre me'mûr, Binâ Emînî) 52, 53, 167

Sa'düddevle (Argun Hân zamanındaki Yahûdî Vezîr) 36; — hikâyesi 594

safâ 450, 942, 1198; âheng-bend-i — 936; hullân-ı — 1200; yârân-ı — 165, 960; —lar 853, 1286; —y-ı nefsânî 214

Safin (صافن, Ceneral (Aleksandr Nikitic Seslavin, Rus generali) 1164

safvet 243, 245, 915, 1000, 1001; 'arz-ı — 95, 324; ashâb-ı — 195; ibrâz-ı — 1252; 'illet-i inhilâl-i râbıta-i — 1016; kemâl-i — 242, 343, 552; mü'ekked-i — 329; nâ-hudây-ı deryây-ı — 1197; pür-— 967; te'yîd-i — 549; zât-ı pür-— 103; —-i derûn 74; —-i hâl 284; —-i kalb 639; kemâl-i —-i sîretleri 924; — merâsimi 242

Sagrı Limânı 1226

Sağa (صاغه) Karyesi (Trablus-Şâm'a dört sâ'at mesâfede) 842

sahâbî; gazây-ı — sûreti 284; sefer-i — sûreti 280

sahh; —larını tanzîm 401; —larını tastîr 401

Sahhâflar Şeyhi 88

sâhib 854, 1009, 1100, 1108, 1110; —-i 'akl 278; —-i 'akl-ı Vehhâb 1184; —-i 'asabiyyet 953; —-i asker hazretleri 65; —-i 'ayâr 637; —-i basar 206; —-i cesâret 126, 190; —-i cür'et 126; —-i dâ'ire 1139; —-i dirâyet 278, 285; —-i Dîvân-ı 'âlî-'ünvân 607; —-i dîvân-ı memleket-i bulegâ 211; —-i efkâr 205; —-i esrâr 192; —-i fazl 617; —-i fetvâ 810; —-i gayret 151; —-i hakk-ı sarîh 247; —-i hâne 153, 1066, 1067; —-i hayâ 501; —-i hulk-ı hamîd 1166; —-i hüsn-i sît ü i'tibâr 985; —-i 'ırz 955; —-i idâre ser-kerdeler 312; —-i iktidâr 312, 434, 521; —-i iktidârlar 314; —-i iktidâr ser-kerdeler 312; —-i 'ilm 617, 662; —-i insâf 608; —-i inşâ 1061; —-i 'irfân 9; —-i i'tibâr 871, 1282; —-i kadr 609; —-i kahvehâne 480; —-i kalem 662, 1061; —-i karâbet-i sıhriyye-i Şeyhulislâmî 711; —-i kemâl 189, 932; —-i kudret 535, 727; —-i liyâkat 312, 434, 443, 521, 918; —-i ma'rifet 419, 609; —-i menkabe-i sâbık 505; —-i mizâc-ı 'akûr 977; —-i nâm 925; —-i nişân 925; —-i nüfûz 871, 1139; —-i reviyyet 417; —-i re'y 368; —-i rusûh 1052; —-i sadr 734; —-i sâmân 75, 826; —-i sâmin olan nahs-ı ekber 540; —-i servet 75, 233, 826; —-i seyf hazretleri 65; —-i seyf-i 'adâlet 29; —-i şecâ'at 151; —-i şehâmet 74; —-i tâli'-i sâl 540; —-i tedbîr 368; —-i Tibyân-ı sâtı 956; —-i tîmâr 458; —-i tûlâ 841; —-i 'uluvv-i mertebet 686; —-i vak'a 683; —-i vak'a-i sâbıka-i 'uzmâ 773; —-i vekâr 955; —-i verâset-i mesned-i Hilâfet 141; —-i veted-i sâbi' 683; —-i vukûf 292; —-i yed-i tûlâ 608; —-i yesâr 233, 599; —-i ze'âmet 458; muvâfık-ı haslet-i — 20; muvâfık-ı haslet-i —-kırânî 20; —-kırânî 12; —ler 760, 761, 856

sahîfe; —-i hâtıra 21; —-i hâtır-ı ashâb-ı besâ'ir 1064; tesvîd-i —-i musaykale-i ta'bîr 194; —-i rüzgâr 586; —-i safvet-şiyem 131; züyûr-efzây-ı —-i sudûr 1197; —-pîrâ 872; —-pîrây-ı sudûr 706, 714, 728, 906, 914, 917, 958, 1148, 1212, 1221, 1237, 1005, 1078

Sahîh-i Buhârî 542

sâhil 164, 165, 172, 361, 384, 490, 491, 506, 716, 742, 806, 910, 925, 994, 1010, 1182, 1185, 1223, 1232, 1273; karşu — 491; —den fekk edüp 1010; ada —i 1226; —-i 'adem 57, 104; —-i deryâ 646; —-i deryâya karîb kenâr/kûşe 480; —-i merkûm 716; —-i mezbûr 506, 716, 925, 1187, 1273; —-i mezkûr 492; —-i necât 1182; —-i yesâr 552; —ler 486, 1185, 1230; — tarafı 724; — zâbitleri 172

sâhil-hâne 104, 186, 187, 198, 259, 472, 512, 637, 645, 812, 1008, 1080, 1114, 1187, 1193, 1201; hâlî — 1114; —-i mezbûr 849; —ler 255, 410, 588, 674, 710, 933, 943, 1056; re'âyâ —lerinin bâm ü câmları 1114; tehî — önleri 1056

sâhil-seray; verây-ı — 756; —-ı Beşiktaş 756, 799; —-ı bihişt-âsâ 45; —lar 53, 157, 499, 589; temellük eyledikleri —ları 588

Sahn-ı Semân 203

sahrâ 44, 226, 227, 229, 235, 254, 264, 287, 293; esbâb-ı hâriciyye-i meşâkk-ı — 302; teng-nây-ı — 153; — cânibi 1179; —lar 1066; — semti 1047; —y-ı dil-güşâ 837; —y-ı merkûm 235; —y-ı mezbûr 228

Sahra-i müşerrefe ebniyesi 932

Sâ'ib Efendi (Hacı, Re'îs Kîsedârı, Kethudâ Bey Kitâbeti Vekâleti, Beylikci) 223, 698, 860

Sa'îd 388, 394; ekalîm-i — 393; —-ili 298; —-i Mısır semti 388

Sa'îd (Hacı, Kalafatcı, otuz altıncı cemâ'atin neferi, hakkında fermân-ı kazâ sudûr eden müfsidlerden, Kethudâ) 704, 731

Sa'îd Ağa (Golos Kal'ası Dizdârı) 895

Sa'îd Ağa (Hacı, Top-hâne Ocağı Kethudâsı) 731

Sa'îd Bey (Andriyaslı, Karahisâr-ı şarkî vücûhundan) 319

Sa'îd Bey (Boynu-eğri 'Abdullah Paşa-zâde) 674

Sa'îd Bey ('İzzet Paşa-zâde, Çavuş-başı, Mîrâhûr) 451n

Sa'îd Bey (Rikâbdâr, Masraf-ı Şehriyârî Kitâbeti) 581

Sa'îd Bey (Tâhir Ağa-zâde, Surre-i hümâyûn Emîni) 919

Sa'îd Bey (Tersâne Kethudâsı) 1081

Sa'îd Efendi (Ağababası-zâde, Târîhci) 161

Sa'îd Efendi (el-Hâc, Mühimmât Nâzırı, Esmâ Sultân Kethudâsı, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî, Barut-hâneler Nezâreti) 990, 1105

Sa'îd Efendi (Kitâbcı) 33n

Sa'îd Efendi (Piyâde Mukâbelecisi, Sergi Nezâreti) 160

Sa'îd Efendi (Tepedelenli 'Ali Paşa'nın oğlu Veli Paşa'nın Kapu Çukadârı) 981

Sa'îd Efendi (Tevkî'î Mehmed Sa'îd Hâlet Efendi'nin Mühürdârı, Büyük Kal'a Tezkireciliği Pâyesi) 749

Sa'îd Efendi (Yeğen İbrâhîm Ağa-zâde, Çavuşlar Kitâbeti) 1256

Sa'îd Paşa (Prizrenli, Mîr-i mîrân, Bosna hudûdunda Nikşik Kal'ası muhâfazasına me'mûr) 283

Sa'îd Paşa; bk. Mehmed Sa'îd Paşa (Süleymân Paşa-zâde, Bağdâd Vâlîsi) 739, 753, 754, 781, 782, 783, 788

sâ'ika 965; —-i mezbûre 473; — nâzil 1009; — nüzûl 472; — vü sıyâh 1009
sâ'il; def'-i — 53, 152, 221, 275, 283, 420, 444, 485, 945, 1044
sâ'im 927
saka 484; zâg-ı hiyel-i şi'âr-âsâ —lar 271; —lar 392
sakal; — koyvermeğ 991; ak —lı 1135
Sakā-oğlu (Kayseriyyeli) 769
Sakarya; Nehr-i — 646; — Gölü'nün alt yanı 647; — Irmağı 646
sakat; —lanan tekneler 1212; —lık olur ise 1230; — makule 1100
Sakız 330, 1035, 1183, 1188, 1196, 1197, 1207, 1255; — Adası 170, 230, 806, 1183, 1196, 1222; — Adası sulları 1226; — Adası hizâları 1223; — Cezîresi 45, 297, 839, 941, 1015; — Cezîresi muhâfazası 297; — Muhassılı 1077, 1196, 1197; — Nâ'ibi 839; — tarafları 1149, 1212; — üzeri 1176
sâkî 1045
sâkin 554, 555, 613, 824, 838, 896, 955, 999, 1000, 1001, 1113, 1116, 1119, 1120, 1142, 1183, 1282; — oldukları hânelerde basup 948
Sakk-i Şânî-zâde 974
Saksonya Kıralı 1155
sakuleta 139
sâl 32, 104; hadâset-i — 1112; istis'âd-i tâli'-i endek — 558; vuku'ât-ı — 598; mebde'-i —-i ferhunde-fâl 344; itmâm-ı hisâb-ı —hây-ı ma'dûd 578; —-hûrde 330; hilâl-i —-i âtî 417; —-i bî-infisâl 44; —-i kurân 33; hem-—-i misâl 497; —ine hürmet 984, 993
sal üzeri 814
salâbet 587, 602, 619, 692, 1017; ibrâz-ı — 1204; i'dâd-ı — 268; izhâr-ı — 138, 926, 1168; lâzime-i — 689; sûret-i — 183; vesîle-i husûl-i tezâyüd-i — 1027; —-i dîniyye 221; —-i fıtriyye 521; miyân-ı —ine berk 692; —-i tabî'at-i Etrâkiyye 363; mizâc-ı —-minhâclar 589
salâh 178, 238, 239, 340, 513, 533, 549, 640, 725, 1164; i'âde-i — 339; iddi'ây-ı — 958; mevâdd-ı — 551; mevsûf-i — 154; müstelzim-i — 807; müzâkere-i — 504; sûret-i — 36, 66n, 569; şîve-i — 639; tecdîd-i — 242; teklîf-i — 278; vesâ'il-i — 38; —-ı müstevcibü'l-felâh 551; —ına inandırmış 200 kemâl-i —lar 501
salâ-hân 233
salâhiyyet 555, 686; tahsîl-i — 572; —ler 99, 1039; —lü 1038; —lü kimseler 1041
salât 567, 604, 1024; edâ'-i — 83, 116, 155, 156, 567, 804; erkân-ı — 1116; —-ı 'îd 927; —-i 'işâ 585; —-ı subhu edâ 1251
salb 101, 374, 882, 910, 942, 1054, 1069, 1102, 1121, 1122, 1123, 1124, 1128, 1135, 1142, 1148, 1152, 1165, 1188, 1195, 1196, 1211, 1235, 1236, 1247, 1264, 1265; —en 1135
salgun akçası 781
Salı-pazarı (Top-hâne civârında) 1010; — mahalli 731
salîb; nazîre-i hirbed-i maslûb-i ehl-i — 1224; —î bayraklu sefâyin-i harbiyye-i ecnebiyye 1067
sâlih 281; — kimse 507; — sûret 1182; —u'l-hâl 968
Sâlih; Kavm-i — 541
Sâlih (Ada Kal'ası Muhâfızı-yı sâbık maktûl Receb Ağa'nın küçük birâderi) 765, 766, 680
Sâlih (Bağdâd mukāta'âtından Mendelcin Kasabası Mukāta'ası Zâbiti, müfsid) 788
Sâlih (Bayrakdâr-oğlu, Koca-ili Sancağı'nda vâki' Yalak-âbâd Kazâsı sâkinlerinden, Midilli Cezîresi'ne nefy) 905
Sâlih (Çamlı, Tepedelenli 'Ali Paşa'nın âdemi) 988
Sâlih (Hacı, Hakîm-oğlu 'Ali Paşa hafîdi Sü'adâ Bey'in çukadârı) 507
Sâlih (Küçük 'Ali-oğlu, Sürmene Kazâsı sâkinlerinden mefsedet-pîşelerden) 707
Sâlih Ağa (Nûh-zâde, İspir Voyvodası) 465
Sâlih Ağa (Silahdâr Ağası) 386
Sâlih Ağa/Efendi/Paşa (hâcegân-ı Dîvân-ı hümâyûn, el-Hâc, Barut-hâneler Nâzırı, Kapucu-başı, Filibe Nâzırı, Vezîr, Çirmen Sancağı, Edirne'yi muhâfaza şartiyle, Kā'im-makām-ı Sadâret-i 'uzmâ, Sadr-ı a'zam) 1080, 1086, 1139, 1107, 1131, 1133, 1135, 1179
Sâlih Bey/Paşa (Tepedelenli 'Ali Paşa-zâde, Mîr-i mîrân, Livâ'-i İnebahtı) 699, 980, 990, 1278, 1279
Sâlih Efendi (Âgâh Efendi Mühürdârı, Topcular Kitâbeti Vekâleti) 495
Sâlih Efendi (Bâbü's-sa'âde Ağası) 49
Sâlih Efendi (Cânibî); bk. Mehmed Sâlih Efendi (Cânibî, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî, Nâzır-ı Hubûbât, Re'îsülküttâb, Nişâncı)
Sâlih Efendi (eşrâfdan, Enderûn Ağası, ba'zı kudâta Kapu Kethudâsı) 560
Sâlih Efendi (hâcegândan, Hâdım-zâde'nin muhallefâtını kabza me'mûr) 599
Sâlih Efendi (Halîfe-zâde, Küçük Kal'a Tezkireciliği) 160, 224
Sâlih Efendi (Kürkcü-zâde, Topcular Kâtibi) 712, 713
Sâlih Efendi (Lâlelili Mustafa Efendi yeğeni, Cebeciler Kitâbeti Vekâleti) 224
Sâlih Efendi (Re'îsülküttâb-ı Rikâb, Top-hâne Nezâreti) 159
Sâlih Efendi (Sadâret-i 'uzmâ Kethudâsı Vekîli) 223
Sâlih Efendi (Sâlih-zâde Efendi mahdûmu, Sadr-ı Anadolu) 636
Sâlih Efendi (Tersâne Emîni, Rûznâmçe-i Evvel, Çavuş-başı) 581, 749
Sâlih Efendi (Tezkire-i evvel-i Sadr-ı a'zamî) 999
Sâlih Fânî Efendi (Anadolu Muhâsebecisi, Cebe-hâne Nezâreti) 1256
Sâlih Fânî Efendi (Küçük Rûznâmçeci) 581
Sâlih Koç Ağa (Haleb Vâlîsi'nin mütesellimi, Kapucu-başı, Mora Kā'im-makāmı, Bendler muhâfazasına me'mûr, Silahdâr Ağalığı) 968, 1115, 1210, 1220, 1257

Sâlih Molla Efendi (Şeyhulislâm-zâde, İstanbul Pâyesi) 67, 104

Sâlih Nâmık Efendi (Mektûbî hulefâsından, Küçük Kal'a Tezkireciliği) 224

Sâlih Paşa (Boğdan Çerhacısı, Varna Muhâfızı) 1231, 1253

Sâlih Paşa (Eski-şehir Mutasarrıfı, Van Muhâfızı, Mîr-i mîrân, Vezîr) 1101

Sâlih Paşa (İlbasanlı Süleymân Paşa-zâde Mahmûd Paşa'nın birâderi, Mîr-i mîrân, Yergöğü Kal'ası Muhâfızı, Livâ'-i İlbasan Mutasarrıfı, Köstendil Sancağı, İsakcı Muhâfızı, Varna Muhâfızı, Baba-dağı muhâfazasına bi'l-vekâle me'mûr) 277, 662, 1085, 1098, 1110, 1192

Sâlih Paşa (Zağferanborlu, el-Hâc, Ma'den Emîni, Livâ'-i Bozok, Kapudân-ı esbak, Kastamonu Sancağı Mutasarrıfı), Mîr-i Hâc, Şâm Vâlîsi) 32, 130, 511, 518, 537, 700, 779, 915, 969

Sâlih-zâde Efendi; bk. Ahmed Es'ad Efendi (Sâlih Efendi-zâde, Şeyhulislâm)

Sâlih-zâdeler (Trabzon ağavâtından) 319

Sâliha Sultân (II. Mahmûd'un kızı) 473

sâlim 54, 355, 484, 1043; naksdan — 90; —en 506, 672, 702, 741, 767, 801, 871, 1270, 1279; —en 'ani'l-garaz 79

Sâlim Bey (Sârım Paşa-zâde, Enderûn-i hümâyûn'dan muhrec, Pazar-başı) 1187

Sâlim Efendi (Tezkire sâhibi) 307n

salkımlar; meyve-i şecere-i zakkûma şebîh olan —lar 1231; — saçak 384

Salona 1202; — re'âyâsı 1129; — tarafları 1147, 1202

saltanat 18, 22, 35, 41, 57, 66n, 73, 75, 101, 102, 212, 498, 512, 514, 537, 571, 573, 619, 621, 629, 656, 684, 712, 770, 787, 798, 804, 869, 910, 922, 1007; 'adem-i müdâhale-i umûr-i vükelâ'-i — 271; ahkâm-ı cüz'iyye-i kıyâm-ı — 34; 'aks-i sem'-i — 753; ârzûy-i nefs-i pürheves-i — 35; asdıkay-ı — 1269; bâ'is-i râhat-ı sâhib-i — 181; bâ'is-i tevfîr-i şevket-i — 35; civâr-ı — 130; çehre-sây-i hâk-i pây-i serîr-i — 83; dâm-gâh-ı kurb-i — 868; dâru'l-emân-ı dâ'ire-i — 142; debdebe-i — 155; de'b-i dûrîn-i — 551; devâ'ir-i — 39; ef'âl-i hâdise-i a'dâ'-i — 1032; ehâlî-i — 35; emr-i — 38, 575, 633; erîke-i müteberrike-i — 42; erkân-ı — 82, 381, 691; erkân-ı bünyân-ı — 521; esâs-i — 76; esrâr-ı — 1033; fer-i — 77; ferîza-i 'uhde-i — 1031; fesâd-ı ahvâl-i — 101; fevâ'id-i — 40; gayret-keşân-ı — 272; hademe-i — 79, 794; hâk-i pây-i — 130, 538; hâk-i pây-i serîr-i — 83; hâk-i pây-i merâhim-ihtivây-ı — 358; hâris-i şevket-i — 672; hayr-hâhân-ı — 446; hıdmet-i — 180; hukemâ'-i tedâbîr-i vehn-i mebânî-i — 36; ırk-ı salâbet-i bâzûy-i — 1028; ızrâb-ı ahvâl-i makarr-ı — 205; idâre-i umûr-i — 150; indirâs-ı — 37; indirâs-i esâs-ı — 39; istikmâl-i şevket-i — 104; kâbil-i istihdâm-ı der-i — 450; kalb-gâh-ı — 275; kemâl-i şevket-i — 39; kenâre-nişîn-i kurb-i — 49; kıvâm-ı — 77; kurb-i — 220, 826, 867, 1025, 1200; kutb-i âsûmân-ı — 185; kuvvet-i — 75, 78, 99; lâzime-i nâmûs-i — 22; lâzime-i nezd-i ferd-i — 859; lâzime-i şân-ı — 70; makarr-ı — 29, 206, 697; ma'lûm-i vükelâ'-i — 215; ma'rûz-i hâk-i pây-i — 728; ma'rûz-i pâye-i serîr-i — 646; matla'-ı âsûmân-ı — 648; Memâlik-i — 271; menâhic-i emr-i — 87; menût-ı 'uhde-i hazret-i Sâhib-i taht-ı — 206; mesned-i — 35; mihr-i rahşân-ı âsûmân-ı — 188; mûcib-i tezâyüd-i şevket-i — 591; mukarrebîn-i — 996; müdebbirân-ı — 34; münâffi-yi tabî'at-i — 871; müntesib-i mukarrebîn-i — 266; müsellem-i savb-ı — 155; mürevvic-i taklîb-i — 186; müstelzim-i istikmâl-i şevket-i — 432; müşrif-i rikâb-ı — 227; mütehayyizân-ı kibâr-ı — 774; nâmûs-i — 352, 1225; nazar-ı teslîs-i âfitâb-ı — 430; rabt-ı dâ'ire-i — 272; resîde-i sem'-i — 697, 819; ricâl-i — 227; savb-ı — 66n, 861; senây-ı tezâyüd-i şevket-i — 108; seniyyü'l-menâkıb-ı — 432; serîr-ârây-ı — 91; serîr-i — 73, 74; sermâye-i — 42; sezâvâr-ı kurb-i — 48; şemşîr-i bâ-te'sîr-i — 1031; şeref-i kurb-i nezd-i ferd-i — 180; şeref-i şems-i — 92; şikem-perver-hân-ı bî-imtinân-ı — 193; tahdîş-i sâmi'a-i — 921; takdîm-i hâk-i pây-i — 402; takviye-i sâ'id-i — 206; ta'mîr-i esâs-ı bünyân-ı — 37; taraf-ı — 131, 138, 142, 144, 191, 192, 208, 271, 279, 296, 334, 403; tebeddül-i — 26; tekmîl-i nâmûs-i — 40, 130, 136; terk-i umûr-i — 45; tertîb-i kavânîn-i emr-i — 11; tevessüd-i zerbâliş-i — 28; tezâyüd-i fer-i — 1089; tezâyüd-i kuvvet-i — 77; tezâyüd-i şevket-i — 1089; umûr-i — 45, 74; vükelâ'-i — 75, 246, 380, 562, 575, 949; zabt-ı dâ'ire-i — 272; zahîr-i — 802; zemân-ı — 30, 515, 630, 645, 1023; zîr-i — 334; mugayir-i kavânîn-i —-ı Âl-i 'Osmân 265; emr-i —-ı 'aliyye 984; hakk-ı —-ı 'aliyye 1265; muktezây-ı şîme-i 'inâyet-i/kerîme-i —-ı 'aliyye 649, 676; Şehbâz-ı sipîhr-i semmâk-i semek-i —-ı 'aliyye 1044; —-ı 'aliyye 970; —-ı bâ-intibâh 1044; lâzime-i himmet-i —-ı ebed-müddet 870; intikal-i —-ı İslâmiyye 989; merkez-i 'ahd-i —-ı meymenet-mevfûr 13; —-ı 'Osmâniyye 632; a'dâ'-i —-ı seniyye 1036; cânib-i —-ı seniyye 171 244; civâr-ı —-ı seniyye 577; de'b-i dîrîn-i —-ı seniyye 458; eczâ'-i 'azîme-i —-ı seniyye 537; hademe-i —-ı seniyye 434, 443; hayr-hâhân-ı —-ı seniyye 564; hıdemât-ı —-ı seniyye 285, 438, 827, 1136; hıdmet-i —-ı seniyye 508; hıdmet-i lâzime-i umûr-i mehâmm-ı —-ı seniyye 285; kâ'ide-i kadîme-i —-ı seniyye 681; kalb-i —-ı seniyye 244; kanûn-i dikkat-nümûn-i —-ı seniyye 661; kuvve-i kahire-i —-ı seniyye 736; kuvvet-i —-ı seniyye 76; makarr-ı —-ı seniyye 236, 874; Memâlik-i —-ı seniyye 747; Memâlik-i sâ'ire-i —-ı seniyye 910; müdîrân-ı —-ı seniyye 41; mütehattim-i zimmet-i —-ı seniyye 1047; nezd-i —-ı seniyye 524, 708, 772; nâmûs-i —-ı seniyye 366; sâye-i —-ı seniyye 1279; şevket-i —-ı seniyye 893; taraf-ı —-ı seniyye 126, 324, 342; teşyîd-i bünyân-ı şân-ı —-ı seniyye 76; usûl-i —-ı seniyye 457; usûl-i kadîme-i —-ı seniyye 241; vükelây-ı —-ı seniyye 457; zimmet-i himmet-i —-ı seniyye 1079; —-ı seniyye 76, 242, 342, 343, 416, 445, 456, 461, 564, 603, 615, 760, 766, 882, 901, 909, 912, 922, 958, 995, 1055, 1079, 1086,

1109, 1254, 1269; harîm-i —-ı seniyye makāmı 981; —-ı seniyye me'mûrları 445; —-ı seniyye-i dâ'imiyyü'l-karâr 238; —-ı seniyye-i sermediyyü'l-karâr 549; —-ı seniyyemin mâ bihi'l-iftihârı 690; kurb-i —-ı Şâhâne 1201; inkılâb-ı —lar 198; mukayyed-i şâh-nâme-i eyyâm-ı —lar 345; ni'met-i muhakkaka-i sâye-i —lar 251; sâye-i hümâ-vâye-i —lar 143; şevket-i —lar 83; —lık 400; cünûd-i —-penâh 42; makarr-ı — pîş-gâhı 248; —-rân 25

sâlûs 200; şîve-i —î 375

salya edemameleri 55

Sâlyâne; — Firkatesi Kapudanı 716; — gemisi 1184; — Mukata'acılığı 161, 580, 1256

Samakov; — Kazâsı 286; — Nâzırı 431, 1153; — sâkinleri 316

saman 149

sâmân 293, 514, 587, 1269; ashâb-ı — 830; iktisâb-ı — 563; kesb-i — 40, 153; libâs-ı — 778; meydân-ı — 260; müdde'iyân-ı meydân-ı — 139; sâhib-i — 75, 826

Samanî-zâde Efendi telhîsi 203

Sâmî; cevâb-nâme-i — 800, 923, 1189, 1234, 1235, 1270, 1278, 1290, 1177, 1182; emir-nâme-i — 1195, 1221; mektûb-i — 1106, 1138, 1150, 1151, 1154, 1176, 1179, 1181, 1188, 1192, 1205, 1218; tahrîr-i — 1195; tezkire-i — 1106, 1128; mekâtîb-i —ye 680, 1138; tahrîrât-ı —ye 790, 885, 965, 1047, 1206, 1270; tezkire-i —ye 1239

Sâmîri; hiyel-i —yye 62

Samsâm; darb-ı nutk-i zebân-ı — 613; —-ı lisân-ı cerh u dilşnâm 131

Samsoncu-başı Ağa 108

Samsun İskelesi 332, 370

sanâdîd 39, 183, 715, 747; dîde-i — 39; millet-i mersûmenin —i 1136; —-i dûdmân 142; —-i eşkıyâdan ricâl 468; —-i eşrâr 200; —-i hilâf-kârân 65; —-i husamâ 229; —-i Irvâm 1036; —-i merkume 150, 200; —-i millet 1022; —-i Millet-i Rûm 976, 978; —-i Ocak 469; —-i Rûm 1060, 1061, 1112; —-i tüccâr 364; —-i yeniçeriyân 116, 150

san'at 610, 853, 854, 864; tecribe-i — 232; vâcibe-i zimmet-i — 21; —-ı âteş-bâzî 139; —-ı ceng 114; —-ı kırâ'at 18; —-ı kitâbet 18; —-ı muhârebe 114; —-ı müdâhene 1030; mir'ât-ı —-ı sâhte 184; —-ı tahrîr 18; —lar peydâ eylemiş 1286

sanâyi' 14, 16, 746; esnâf-ı erbâb-ı — 394; i'mâl-i — 1279; mecâmi'-i — 1035; neşr-i — 1035; Tevârîh-i — 14; —-i 'acîb 1201; —-i 'akliyye 24; icrây-ı —-i âteş-bâzî 273; —-i bedî'a-i garîbe 17; zuhûr-i —-i dakîka 16; istikmâl-i —-i harbiyye 208; —-i harbiyye 257; —-i harbiyye-i ser'askerânîleri 19; rub'-i dâ'ire resmi gibi —-i latîfe 202; a'mâl-i —-i mâ fi'l-bâl 934

sancak 463, 522, 670, 671, 678, 681, 763, 826, 1130; beyûz — 172; nemâluca — 828; tuğralı — 178; — 'alâmetleri 678; — beyleri 917; —lar 177, 304, 460, 461, 465, 826, 985, 1011; —lar ehâlîsi 745; —lar hükkâmı 762; —lar ilhâkı 681; —lar zâbitânı 762; —lar zu'amâsı 461; —lu 727; — mutasarrıfları 707

Sancak-burunu Kal'ası 1152, 1183

sandal 172, 269, 899, 900, 1054, 1056, 1057, 1223; —cı 30; — gibi ufak tekneler 1247; —-ı hümâyûnları bostânîyânı 32; —î-i 'âlî 805; —î-i hükûmetleri 820; —î-i kıraliyyet 822; —î mücevher 1045; —î-nişîn-i nezâret 584; —lar 899, 900, 1214, 1218, 1226, 1227

sandık/sanduk 1009, 1217; tahta — 1054; sermâye-i —a 496; —a-i şerîfe (Mekke-i mükerreme'de) 914; —a-i zînet 1144; — derûnu 894; —lar 149, 1054; —ları kırup 1139

Sandıklı Kazâsı 370

sanem; dârûy-i bî-rûh-i —-âsâ 70

Santa Alyança (=Sainte Alliance, İttifâk-ı Mukaddes ma'nâsına) 1082

sâr; ahz-ı — 523, 1225

Sarafino (İsveç Tercemânı) 1284

Sardenya 721, 722; — Devleti 722; — esîrleri 722; — Kıralı 722; —lular 722

sarf u nahv 36

Sarı-bayır; — semti 393; — tarafı 393

Sarı Bey (Kalimaki Bey-zâde ' bk. İskerlet Voyvoda (Eflâk Voyvodası)

Sarıca-oğlu/zâde; bk. 'Osmân (Sarıca-oğlu/zâde, Yenişehir-i Burusa A'yânı, Külümbe A'yânı, bakıyye-i eşkıyâdan)

Sarı-çayır Kazâsı 460

sarı hummâ 1157; — kat' olup 1157

Sarı-kavak A'yânı 313

sarık; çarpık — 302; çatal — 1238

Sarıyar önleri 1120

sârî; maraz-ı — 540, 777, 833; — bi-iznillâh 543; mâdde-i tayyâre-i —ye 567; 'illet-i —ye-i mezbûre 585

sarîh; ber-vech-i — 554; hakk-ı — 180, 191, 248, 296, 1043; —an 242

sârik 733; —-ı merkum 734; —ler 1110; — makûlesi 446; — zuhûri 962

sarkındılık 738; gözlerine kesdirdiklerine — 874; —a başlayup 720; — fikrinde olarak 742

sarrâf 165, 166, 234, 466, 596, 851, 867, 911, 931, 1108, 1146; Rûm — 911; Yehûdî — 911; — akçasında kalb ve züyûf bulunmamak 911; —ân 676, 818, 911, 913, 1237; men'-i —ân 909; —ân tâ'ifesi 912; —ân yedinde mektûm/mestûr 910; — deyni 911; — esnâfı 1108; —-ı merkum 1152; —-ı mersûm 677; —lar 818; —lar Kethudâsı 913; —lık 912; — makûlesi 911; — olmaları takrîbi 819; — tâ'ifeleri 240; — tâ'ifesi 913, 992

Sarsanlar Karyesi (Silistire ordusuna beş sâ'at mesâfede) 289

sarsar; bâd-ı — 710, 1009

Sart Kal'ası 433

Saruhân 762; — A'yânı 518; — hükkâmı 518; — kazâları 518; — Kazâsı 1172; — Livâsı 518; — Muhassılı 830; — Mutasarrıfı 72, 833, 1019, 1077, 1154, 1178, 1246; — Mütesellimi 518; — Sancağı 518, 569, 763, 830, 1019, 1183; —

Sancağı ashâb-ı timârı 774; — Sancağı eşkinci zu'amâsı 774; — Sancağı kazâlarının hükkâmı 761; — Sancağı kazâlarının zâbıtânı 761; — Sancağı Mutasarrıfı 1130, 1208; — Sancağı Mütesellimi 304, 370; — Sancağı Mütesellimliği 762

satranc; düşmen-i —-bâzın mansûbesi 276; — beydakları gibi 99; — hâneleri gibi 853; mansûbe-i —-ı devlet-hâne 989; — mansûbeleri 274

satır 135, 374

satvet 92; hecme-rîz-i — 288; izhâr-ı — 415, 615; ibrâz-ı — 1137, 1204, 1216, 1230; sell-i seyf-i — 274, 282, 379; —-endâz-ı i'tizâm 289; —-i asâkir-i 'Osmânî 387; —-i bâhire 1234

Sava; Nehr-i — 676

Sava Bin-başı (eşbeh-i eşkıyây-ı Rûm) 1060, 1233, 1234, 1283, 1290

Savari (Ceneral Aimé Jean Marie René Savary, Fransız generali) 746, 747

savlet 30, 55, 139, 208, 218, 219, 222, 254, 264, 268, 274, 275, 288, 290, 292, 295, 319, 324, 346, 363, 383, 384, 389, 392, 408, 459, 479, 483, 502, 523, 534, 536, 562, 653, 707, 708, 789, 846, 860, 923, 995, 1139, 1179, 1232, 1265; istihsâl-i esbâb-ı — 416; kasd-ı — 215; müterakkıb-ı — 390; sell-i seyf-i — 222; şiddet-i — 1082; şiddetle — 1234; şedîdü's— 208, 295; —-i asâkir 744

savt 1070; bî-— 118; hüsn-i — 1023; —-ı bülend 379, 656; —-ı erkam-ı karîr 1235; —-ı girân 656

sa'y 20, 55, 73, 91, 98, 113, 133, 177, 204, 211, 222, 244, 261, 274, 278, 280, 287, 297, 298, 320, 325, 328, 336, 337, 352, 376, 445, 457, 458, 461, 463, 508, 511, 536, 595, 637, 638, 668, 678, 695, 706, 709, 718, 726, 729, 732, 743, 748, 772, 790, 804, 807, 821, 844, 851, 868, 921, 923, 925, 965, 995, 1017, 1035, 1038, 1040, 1073, 1075, 1137, 1149, 1162, 1173, 1194, 1208, 1211, 1213, 1247, 1251, 1286; destyârî-i — 180; dü-bâlâ — 92; kemâl-i — 432, 854; mezîd-i — 420, 1192; semere-i — 692; —-ı kesîr 1102; —-i bî-hemâl 747; —-i bî-irtiyâb 94; —-i bî-riyâ 208, 715; —-i bî-şümâr 59, 279, 363; —-i cemîl 174; —-i cezîl 66n, 996; —-i evfâ 652, 727, 1169; —-i fırâvân 136, 257; —-i hulâfkârâne 246; sarf-ı nakdîne-i —-i kesîr 268; —-i kesîr 102, 174; —-i mâ-lâ-kelâm 242, 637; —-i mâ-yelîk 1010; memnûn-i —-i meşkûr 180; —-i metîn 772; —-i mevfûr 274, 430, 487, 916; —-i mezîd 48, 780, 1117

Sâya Ocağı 32

sayd 726; şebeke-i — 259, 639; —-ı mâhî 552

Saydâ 401, 438, 1138, 1207, 1215; — Eyâleti 400, 438; — Kadısı 438; — Vâlîsi 399, 400, 438, 702, 703, 732, 733, 828, 842, 843, 931, 1077, 1138, 1215, 1269, 1270

sâyebân 236; —-ı ehl-i îmân 887

sayfiyye; asâkir-i — 326

Sâyih nâm 'aşîret 889

sâyis 272, 943, 1267; —-başı 969; —-hâne 464; —-ler 969

sâz 82, 188, 210, 362, 799, 1070; —-endegân 1023; —-endeler 104, 105n; sadây-ı —-ı şetâret 859

Sebastiyan Ceneral (Sebastiani de la Porta, Fransa Mareşali, Fransa Elçisi) 92, 243, 265

sebât 206, 241, 242, 308, 392, 407, 459, 522, 525, 686, 838, 953, 1027, 1033, 1043, 1122; 'adem-i — 373, 392; bî-— 96, 262; çehre-i — 175; kadem-nihâd-ı — 491; kemâl-i — 552; pâ-bercây-ı — 907; pây-efşûr-i — 311; sebeb-i — 391; şân-ı — 975; tâb-âver-i — 569

sebb 124, 146, 154, 192, 507

*sebîke*ler 776

sebîl 791; levâzım-ı — 1222; tahliye-i — 235, 334, 666, 838, 844, 968, 986, 1178, 1220, 1228; —-i enbâ 786; fî —illâhi Te'âlâ 448; —-i tahliye 362; —leri tahliye 555, 723, 746, 761, 834

sebû 592

seby 416, 696, 1130, 1137, 1172, 1186, 1189, 1197, 1216, 1245; —-i a'dâ 16; —-i agyâr 16

sebze; —ci 154; —-fürûş 114

seccâde 361; diraz-ı nakş-ı — 200; dûr-ı nakş-ı — 200; —-güster-i 'arsa-i helâk 150; —-güster-i makâm-ı Sadâret-i 'uzmâ 961; —-i zühhâd-ı cebhe-sâ 67

secde 373; —-i şükrânî 42

secencel; 'aks-endâz-ı zamîr-i —-nazîr-i necîbâneler 413

seci'; ri'âyet-i — 21

sedd 50, 98, 289, 297, 1263; —-i bâb-ı ihtimâl 57; —-i bâb-ı ihtiyât 125; —-i bâb-ı kazâ 474; —-i dükkân 218; —-i mümâna'at 490; —-i râh 490; —-i râh-ı ihtilât 147; —-i râh-ı ittifâk 147; —-i râh-ı mümâna'at 30; —-i ramak 68, 137, 503, 719; —-i ramak-ı 'iyâl 153; —-i ramak-ı evlâd 153; —-i ramak-ı nefs 153; —-i sedîd 667, 1008; —-i sem'-i i'tibâr 525; —-i tesallutlar 739; —ler 647; — ü bend 670, 680

Seddülbahir Kal'ası 172, 731, 1267

sefâhet 230, 626, 942, 1084, 1261; 'alem-i — 685; derece-i — 449; izhâr-ı etvâr-ı — 1084; kemâl-i — 942; meyyâl-i — 937; mütehayyizân-ı erbâb-ı — 480; tarh-ı esvâb-ı — 1169; terk-i — 1261; —e tahvîl 1240; — nev'i 1084

sefâret 329, 411, 413, 504, 814, 1001, 1108; hıdmet-i — 833; iltizâm-ı emr-i — 131; itmâm-ı umûr-i — 831; mevâdd-ı — 411; mûcib-i — 815; mütehammil-i bâr-i — 142; teklîf-i — 131; —-i mezkûre 212; — me'mûriyyeti 97; — me'mûrları 1086

sefâyin/sefâ'in 56, 98, 245, 344, 346, 347, 353, 414, 461, 486, 716, 761, 910, 926, 1010, 1024, 1056, 1085, 1111, 1138, 1141, 1149, 1174, 1177, 1212, 1213, 1214, 1270, 1273; beylik — 1183, 1216; cenge yarar — 1242; igrâk-ı — 678; ihrâk-ı — 54, 531, 678; inşâ'-i — 951; levâzım-ı — 240; mâni'-i murûr-i — 1187; nevl-i — 461; rabt-ı — 574; sür'at-i seyr-i — 258; tasfîf-i — 257; tecrîd-i — 574; —-i a'dâ 268; — başlarında olan tasvîrler 1214; —-i bâkiyye 1216; —-i cesîme 1035; —-i donanma 146, 247, 716, 1005, 1237; —-i düşmen 56; —-i ecnebiyyeyi yoklatmağ 1075; —-i Efrenciyye

tavâ'ifi 255;—-i ejder-gûn 256;—-i eşkıyâ 1185;—-i harbiyye 248, 435, 553, 678, 715, 721, 723, 952;—-i harbiyye-i cesîme 1044; salîbî bayraklı —-i harbiyye-i ecnebiyye 1067; —-i hümâyûn 321, 1024, 1077, 1152, 1182; —-i hümâyûn kapudanları 1152; —-i kesîre 98; —-i korsan 1177; —-i mârretü'z-zikr 258; —-i merkûme 900, 1252; —-i mezbûre 389, 414, 994, 1149, 1273; —-i mezbûre kapudanları 741; —-i mezkûre 258, 678, 741, 742, 900, 1183, 1212, 1216, 1270; —-i mezkûre kapudanları 1197; —-i mîriyye 148; —in yoklanması 1077; —-i re'âyâ 761; —-i Şâhâne 1152; —-i tüccâr 99, 256, 715, 1085, 1273; —-i tüccâra balta asar 98

sefer 23, 40, 130, 170, 177, 317, 327, 380, 381, 394, 444, 446, 448, 449, 485, 522, 528, 529, 563, 576, 696, 975, 1032, 1065, 1287; 'azîmet-i — 255; büyük — 1153; dervâze-i — 206; esbâb-ı hafiyye-i istînâf-i — 207; esbâb-ı hâriciyye-i meşâkk-ı — 302; gâ'ile-i — 492; hasbe's-— 726; hengâm-ı — 331, 1057; i'âde-i — 206; intidâd-ı — 381; inşâ'-i sefâyin-i — 951; itmâm-ı gâ'ile-i — 278; izhâr-ı bâd-bân-ı — 176; kable's-— 552, 553, 975; kıllet-i mühimmât-ı — 1096; levâzım-ı — 1083; mühimmât-ı sâ'ire-i — 215; müşâkk-ı — 255; tahkîk-i kazıyye-i istînâf-ı — 226; tâ'ife-i erbâb-ı — 64; tedbîr-i — 215; tevcîhât-ı erbâb-ı — 223; — behânesi 235; —-ber 184; —-ber-i erkân-ı devlet 227; —-ber olanlar 270; —-ber olmalar 315; — esnâsı 554, 1047; — eşmek 87; —-i 'âlem-i beka 255; —-i gazâ 135; zuhûr-i —-i hümâyûn 563; —-i hümâyûn 146, 247, 270, 280, 284, 373, 374, 418, 444, 447, 448, 452, 453, 463, 521, 563, 717, 1007, 1032; —-i hümâyûn gâ'ilesi 211; —-i hümâyûnlar 379; —-i hümâyûn vukû' 1065; — ükâ'ı 1032; —î kıyâfet 271, 1107, 1239, 1260; —-i mezbûr 1033, 1065; —-i mu'ahhar 147, 436, 454, 714, 740, 1060; —-i mümtedd 209; —î ortalar 1098; —-i sahâbî sûreti 280; edevât-ı —iyye 285; imdâd-ı —iyye 327; indifâ'-ı gâ'ile-i —iyye 562; levâzım-ı —iyye 234, 381, 417, 555, 1006; matlûbât-ı mürettebât-ı —iyye 317; mehâmm-ı —iyye 563; mesâlih-i —iyye 523; mesârif-i külliyye-i —iyye 344; meşâkk-ı —iyye 174, 622; mühimmât-ı —iyye 378, 529; mürettebât-ı —iyye 317; tedârükât-ı —iyye 216, 831; tekmîl-i levâzımât-ı —iyye 456; umûr-i —iyye 256, 1188; —iyyet 1136, 1169; hazariyyeti —iyyete tebdîl 1238; —ler 67, 124, 169, 279, 400, 521, 528, 727; —ler vukû'u 326, 625; —lüler 1107; — mâddesi 447; — meferr 1028; — meşgûliyyeti 278; — takrîbi 554, 1112; — u hazar 170; — vukû' bulamayıp 1068; — vukû'u 330, 1033; — zuhûru 330

Seferî-hisâr 768, 865; — Günyüzü Nâ'ibi 517; — Günyüzü Voyvodası 517; — Voyvodası 767

Seferli Kethudâsı 48

sefîh; hezeyân-ı —âneler 1126

sefîl 378, 757

sefîne 54, 56, 150, 172, 176, 258, 267, 346, 349, 354, 370, 442, 443, 570, 656, 672, 679, 703, 721, 748, 893, 920, 925, 953, 985, 994, 1005, 1010, 1054, 1055, 1056, 1057, 1085, 1095, 1114, 1137, 1138, 1157, 1162, 1183, 1197, 1213, 1214, 1215, 1216, 1218, 1222, 1223, 1226, 1227, 1270; beylik — 1199, 1252, 1273, 1288; kapaklı — 472, 1162, 1176, 1177; Lefke ta'bîr olunur — 1054; nevl-i — 910, 1222; sükkân-ı — 177, 1223; sağîr — 1214; üç galirali ve üç kat kamaralı — 672; — gediklüleri 893; — gediklüsü Rûm 1053; —-i berîd 148; —-i donanma 133; —-i harbiyye 1212; —-i hayâtları 57; —-i mehîbe-i be-nâm 672; —-i merkûme 172, 176, 1220, 1222; —-i merkûme tâ'ifeleri 1053; —-i mezbûre 150, 540, 892, 1162, 1222; —-i mezbûre kapudanı 177; —-i mezkûre 171, 172, 258, 742, 926; —-i sağîre-i a'dâ 269; —-i üç anbarlı 672; cenge yarar —ler 1242; izbandîdlerden ahz/zabt olunan —ler 1292; kebîr —ler 1242; mîrî —ler 349; şübhelü —ler 1207; —ler 142, 171, 249, 258, 349, 353, 389, 394, 420, 726, 742, 994, 1005, 1077, 1111, 1117, 1138, 1162, 1175, 1184, 1197, 1207, 1214, 1216, 1223, 1237, 1238, 1259, 1270, 1274, 1291; ceng —leri 419, 556, 1137, 1176, 1212; —lerin kapudanları 893, 1214; —lerin yoklanması 1207; —nin aşağıki tabakası 473; —enin dümeni 1220; —nin topları 1223; — re'îsi 1054, 1124; anbarlu sıra —si 1176; bâzergân —si 540, 1105; ceng —si 241, 1213; sıra —si 1176; — tedârükü 1199; —teyn-i mezkûreteyn 952; — tutup göndermek 1259

Sefîr 93, 260, 265, 243, 339, 368, 663, 720, 831, 833, 835, 887, 1004, 1005; taraf-ı —âne 348; —-i esbak 336; —-i merkûm 1004; —-i mezbûr 97; —-i mûmâ ileyh 412, 413, 815, 831, 833, 834; — irsâli 132, 1005; —-i zebân-dân 212; —ler 505, 833

segbân 112, 114, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 126, 137, 138, 151, 152, 153, 164; dilûrân-ı — 139; kesret-i a'dây-ı — 152; mâhiyyelü — 459; müretteb — 126, 135, 136; celb-i —ân 158; —ân-ı Sadr-ı 'âlî-şân 118, 126; fütûr-âver-i bâzûy-i —ân 136; itfâ'-i âteş-bâzî-i —ân 140; —ân 136; — askerleri 1231; —-başı 67, 69, 70, 200, 302, 360, 362, 364, 365, 441, 468, 471, 480, 506, 507, 508, 509, 757, 1102, 1277; —-başı Ağa 361, 476, 477, 507, 509; —-başılık 70, 362, 441; —-başı-ı mûmâ ileyh 366; —-başı-yı esbak 944; —-başı-yı mûmâ ileyh 509; —-başı-yı sâbık 67, 362, 508; — defteri 87; müdâfa'a-i —iyân 132; —lar 99, 109, 116, 119, 120, 121, 127, 137, 138, 139, 143, 149, 151, 153, 283; ortalar zâbitânı —ları 151; — neferâtı 109; — Ocağı ehâlîsi 89; — tâ'ifesi 100, 153; — zâbitânı 109

Segbân-ı Cedîd 108, 258; — nâmı 86; — Ocağı (sekizinci ocak)108

seğirdim 1266; —ler 271; — ustalarının mu'allimi 368; — ustalarının müdîri 368; — Ustası 506

seher 115; 'ale's-— 135, 146, 236, 389, 390, 809, 838, 963; şâm u — 62; vakt-i — 965; —î 127, 392; —î sâ'at 387, 393

sehhâr; —elik 1225; —elik töhmeti 1225; —lık töhmeti 1201

sehl-i mümteni'; makûle-i — 11

selım; fâ'izlü — 179, 290; fâ'izlü birer hisse — 290; fâ'izlü tam — 893; —ler 604

sekenât 46, 110, 120, 544, 1283; kâffe-i — 690

sekene 283, 383, 454, 534, 583, 707, 714, 754, 986, 1000, 1020, 1046, 1069, 1120; insilâb-ı âsâyiş-i — 770; —den hâlî eylemek 282; istirâhat-i — esbâbı 771; —-i Âsitâne 1098; —-i büldân 521; —-i Dârus-saltana 71; —-i hâne 849; —-i İstanbul 848, 860; —-i kasabât 440, 521, 676, 1254; —-i kazâ 729; —-i kurâ 440, 676, 1254; —-i Memâlik-i Hâkâniyye 562; —-i memleket 466, 693, 708, 728, 758, 771, 772, 840, 881, 890, 904; —-i vilâyet 781; mikel-i selâse mahalleleri —si 760

Sekrob (Cecrops/Kekrops) vakti 17

Seksoncu-başı 1191, 1275; — Ağa ma'iyyeti 1099; —lık 918; — Pâyesi 254, 419

selâm 104, 129, 604; bî— 184; sellemehu's— 813; yek-nigâh-ı — 83; —-ı Mülûkâne 377; teblîğ-i —-i nüvâziş-peyâm 655; —-ı selâmet-encâm-ı Şâhâne 1136

selâmet 64, 286, 851, 940, 1054, 1137, 1176, 1223, 1226; âsûde-nişîn-i semt-i —123; âsûde-nişîn-i vâdî-i — 29; bâb-ı — 50; bâ'is-i — 101; câdde-i — 1123; cây-ı — 49, 118, 165; celb-i — 1126; dâ'ire-i — 816; derece-i — 1219; hısâr-ı dâ'ire-i — 299; husûl-i — 709; medâr-ı — 1167; mûcib-i — 446, 533, 736, 904, 1012; mukaddime-i tedbîr-i — 121; reh-nümây-ı meslek-i — 126; semt-i — 254, 1162, 1223; tevfîk-ı — 1267; vesîle-i — 1072; dâreynde —e karîn 1137; —i emvâl-i Ümmet-i Muhammed 854; —-i hâl 736, 1101; —-i nefs 1226; —-i veliyy-i ni'met 53; gücile — kurtulup 972; tarîk-ı — tasavvur eylediği 1277; — 'uhûdu 408; — yakası 275

Selâmet Girây Sultân (Devlet Girây Hânzâde, selâtîn-i Cengîziyye'den, Nogay kabâ'ili Mutasarrıfı, Başbuğ) 461, 462, 871, 955

selâmlık 441, 1288; — 'avdeti 1072

Selânik 186, 494, 661, 670, 671, 699, 896, 982, 1048, 1060, 1207; — A'yânı 459, 641; — etrâfında olan karyeler re'âyâsı 1249; — havâlîsi 1268, 1269; —î 233; mahrûse-i — Kadısı 628; — Kadısı 412, 661, 662, 679, 679, 711, 750; — Kazası 167, 662, 679, 431, 779, 1019; — Mutasarrıfı 896, 949, 950, 983, 987, 993; — Mutasarrıfı-yı sâbık 1012; — Mütesellimi 1249; — Sancağı 93, 580, 890, 982, 1012; — Sancağı dâhili 987; — Sancağı Mutasarrıfı 717, 751, 891, 896, 1011, 1048; — semtleri 1208

selâtîn 252; — cevâmi'i 1066; —-i Cengîziyân 661; —-i Cengîziyye 36, 461, 479, 871, 955, 1150; —-i hakâyık-bîn 36; —-i hikmet-âyîn hazerâtı 35; resm-i —-i pîşîn 47

selc 687; kesret-i sukût-ı — 603; sükût-i — 597

selef 18, 200, 235, 348, 403, 404, 410, 414, 699, 890, 934, 951, 950, 952, 963, 991, 1004, 1008, 1048, 1133, 1136, 1281; ni'me's— 956; tavr-ı — 1084; — efendi 302; etvâr-ı —-i sâlihîn 588; —ler 620, 630, 812, 932; —leri-âsâ 620

selîka 192

Selîm (Bostancı, hassa hasekîlerinden) 843

Selîm Ağa (Ebe, —-i sakîm, Hazîne Kethudâsı) 30, 31

Selîm Ağa (Mâbeyinci) 638

Selîm Bey (Kapucu-başı, Evlâd-ı Fâtihân Zâbiti) 286

Selîm Bey (Mısır'daki ru'esây-ı fesâddan, Sûdân Vilâyeti'ne firârları melhûz) 394

Selîm Giray 164; — Sultân 871

Selîm Hân (III., Sultân, Hân-ı eşfak, Şehîd-i mazlûm, Hudâvend-i esbak, Hudâvend-i şehîd, Pâdişâh-ı şehîd, Hâkân-ı sa'îd, —-ı firdevs-âşiyân) 28, 29, 33n, 45, 48, 53, 61, 64, 65, 70, 91, 203, 214, 246, 279, 594, 644, 661, 6671066n; Hemşîre-i — 45; — devri 405, 418, 419; devr-i —î 86; semm-i muvakkat-i nefs-i —î 187; vak'a-i hal'-ı —î 186; vak'a-i —î 36, 42, 46, 49, 69; vak'a-i kerîhe-i hal'-ı —î 188; zemân-ı —î 65, 98, 168; —î 70, 154, 186, 194, 205, 515, 594; —î mukbilâne 266

Selîm Hân (Sultân, —-ı kadr-dân, Yavuz) 543

Selîm-i Sânî (Sultân) zemânı 1044

Selîmiyye; (Üsküdar'da) 'de fırıncalacı fırınları sâhibleri 1135; — Kışlası 64, 86, 100, 108, 125; — tarafı 151

Selîm Molla Efendi (Müftî-zâde, bâ-Pâye-i Anadolu, Ordu-yi hümâyûn Kadısı, Sulh görüşmelerine me'mûr) 395, 504, 526

Selîm Paşa (Mîr-i mîrân, Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi, Muş Sancağı Mutasarrıfı) 881, 883, 884, 921, 946, 954, 1000, 1003

Selîm Paşa; bk. Mehmed Selîm Ağa/Paşa (Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Edirne Bostancı-başısı, Vezîr, Silistre Vâlîsi)

Selîm Sâbit Efendi (Kapu Kethudâsı) 1201

Selîm Sâbit Efendi (Masraf Kitâbeti, Yeniçeri Kitâbeti) 159, 581

Selîm Sâbit Paşa (Çıldır Vâlîsi, maktûl) 319, 320, 329, 330, 706, 744, 786, 930; —-zâde 745

Selîm Sırrı Bey (Tepedelenli 'Ali Paşa-zâde Velî Paşa'nın oğlu) 1278

Selîm Sırrı Efendi (Burusa Mukata'acısı) 580

Selîm Sırrı Paşa (Seyyid, Vezîr, Rumeli Vâlîsi, İnebahtı, Selânik ve Kavala sancakları Mutasarrıfı) 880, 926, 993, 1011

Sellûh (سلوه) Kazâsı (Diyadin ve Çıldır cevarında) 922

Sil[ye]lkûtî (سلكوتى) nüshası (Abdülhakîm es-Siyalkûtî'nin medreselerde okutulan Mantık ve Kelâm gibi derslerin haşiyelerinden biri?) 102

sem'; ihâle-i — 1201; istirâka-i — 1075; —an ve tâ'an kavilleri 970; —an ve tâ'an resmi 1277; — ihâle olunacak 91; —-i ashâb-ı dâd u sitâd 89; —-i kabûl 413; —-i nasafet-teba'-i Mülûkâne 911; tanîn-âver-i —-i simâk 1050; —-i Şâhâne 794

semâ; cânib-i kubbe-i — 125; merkez-i veted-i — 602; nazariyyât-ı mukayyede-i hey'ât-ı — 16; veted-i — 602; ahvâl-i mer'iyye-i —viyye 16

Semâdirek Adası 1291, 1292

semen; cüz'î — 555

semender gibi âteş içinde 849

Semendire Sancağı 699; — Mutasarrıfı 708, 729

Semenov (سمنو) mahalli (Rusya'da) 1156

semer; — devirme ta'bîri 360; yirmi altıncı bölükden yirmi yedinciye — devirmiş 441; yirmi beşinciden yetmiş birinciye — devirmiş 925

semere 208, 242, 322, 337, 406, 1039; 'adem-i — 336; —ât 727; —ât-ı hasene 243, 245; —-i 'adâvet 15; —-i 'adem-i vukuf 687; —-i 'amel 816; —-i bâhire 1286; —-i celâdet-i Pâdişâh-ı bahr u berr 145; —-i devr-i sâbık 344; —-i fu'âd 484, 587; —-i gayret 692; —-i galibiyyet 975; —-i kelâm 660; —-i kesret-i murûr-i zemân 16; —-i mukata'ât hâsılâtı 1011; —-i mukatâ'ât 627; —-i nefsâniyyet 15; —-i nesl-i ferîd-i Şehriyâr-ı ma'delet-mezîd 534 ; —-i nihâl-i kalem-i riyâziyyât-hikmet 11; —-i râbı'a 1240, 999; —-i rızâ 628; —-i sa'y 692; —-i şecere-i fezâ'il-i hikmet 591; —-i şecere-i fezâ'il-i şecâ'at 591; tevehhüm-i husûl-i —-i te'allukları 609; —-i tuhm-i habîs 191; —-i ümmiyye 816; — melhûz olmayup 330

semm; ca'l-i — 978; —-i Firengî ile mesmûm 535; —-i helâhil 364; —-i muvakkat-i nefs-i Selîm Hânî 187; mânend-i —-i sâ'a 210; —iyyet-i efâ'î-yi a'dâ 22; —iyyet-i garaz 470; —iyyet-i hafiyye-i hâriciyye 992; —iyyet-i nâvek-i mefsedet 439; —iyyet-i rediyye 567; —iyyet-i şikak neşri 626; —rîz olan dehân 197

semmûr 237, 290, 1250; bol yenli sevb — 909; ferve-i — 238; ilbâs-i hil'at-i — 179; serâsere kaplu sevb — 767, 797, 954; sevb — hil'atler 954; serâsere dûhte —-i müsteclibü's-sürûr 691; serâsere kaplu sevb —-i müsteclibü's-sürûr 966; serâsere dûhte sevb —-i müstevcibü'l-fahûr-i Hâkanî 709; —-i müstevcibü's-sürûr 457; serâsere kaplu sevb-i —-i müstevcibü's-sürûr-i Hâkanî 670; ferve-i —-i Rus 102; serâsere dûhte sevb —-i safâ-mevfûr-i Sultânî 691; — kalpak 232, 1113; a'lâ — kürk 1139; a'lâ kontoş — kürk 482; — kürk 290, 767, 1113; sevb — kürkler 893; — kürkler 237, 237, 668, 669, 692

semt 20, 58, 100, 121, 181, 260, 261, 346, 388, 400, 493, 525, 620, 709, 789, 853, 869, 888, 889, 901, 1033, 1106, 1175, 1178, 1244, 1268; —-i âhar 176; —-i cihâd 453; —-i dostân 129; —-i dostdârî 60; —-i gaybet 121; —-i gazâ 448, 453; —-i hâricî 122; —-i hulâf 133; —-i hulâfa sâlik 908; —-i idbâr 1181; —-i ihtifâ 121; —-i itâ'at 130; —-i kıble 1043; —-i me'mûr 411, 1195; —-i me'mûrlar 1270; —-i mezkûr 262, 524; —-i muhâlefet 405; —-i muhtâr 262; —-i muktezî 318; —-i münâsib 261, 282; cûyende-i —-i necâh 119; —-i re's-i şedîdü'l-be's 1044; —-i re'sler 137; —-i rızâ 130; —-i selâmet 254, 1162, 1223; —-i serkeşîye imâle 645; —-i tecdîd-i muhâlefet 146; —-i tecebbür 742; —ler 355, 460, 534, 536, 595, 910, 1021, 1259; —leriyle tahrîr 1100

senâ 20, 108, 143, 272, 395, 940, 967, 1043; esnây-ı bî-— 499; —hân 253, 383; —kâr 808; —y-ı müşâhede-i âsâr-ı yümn ü iclâl-i Mülûkâne 246; —y-ı tezâyüd-i şevket-i saltanat 108

senâm; mücevher derecesinde ihtişâmlu — 102

sene 15, 16, 17, 92, 130, 198, 204, 211, 214; —-i hicriyye 33, 720, 725; —-i merkûme 221; —-i mezkûre 33, 167; —-i mîlâd 1155, 1157; —-i mîlâdî 33, 720, 725; —-i mîlâdiyye 724, 725, 1163; —-i mîlâdları 1059; mebde-i —-i müteyemmine 701; —ler 64, 339, 623, 624; —vî 63, 179, 290, 405, 493, 574, 899, 900, 908, 1188, 1289; müddet-i —viyye 689, 792; müddet-i kâmile-i —viyye 203

sened 76, 80, 239, 356, 1274; asl-ı — 80; esâs — 552, 553, 554; imzây-ı — 242; mahtûm — 557; mumzâ — 557; —ât 176; musâlaha —âtı 176; —ât-ı mahsûsa 552; —ât-ı ma'mûlün bihâ 939; —ât-ı mer'iyye 553; —ât mûceblerince 94; —e rabt olunmuş 240; musâlaha —i 178; tenmîk-ı —-i bî-ihticâc 151; —-i esâs 553; —-i kâffî 380; —-i mezkûr 358, 632; —-i mu'teber 80; —-i müsâleme 557; —-i Nizâm-ı Devlet 279; —-i şikâyet 1068; —-i türrehât 975; —ler tercemesi 681; —leşüp 175, 854

Sened-i İttifâk 75, 82, 631

seng 451; kızgınlar — atmağa 138; —-dil 1228; —-endâz-ı i'tirâz 43; —-endâz-ı ta'n 43; —-i felâhan 100; —-i hatar 45; —-i lahdinde mahkûk 1071; —-i mezâr 114; —istân mahaller 745; —-zede-i dest-i âzâr 134; —-zede-i dest-i galeb 134

Sentaleyne (سنتالينه , = Saint Helena) Adası 1162, 1288

sepet/sebet; çürük — dibi gibi kalmış 270; —e vaz' 1225

Septe Boğazı 247

ser 9, 507; terk-i — 133; —ân 652,718; —ân-ı asâkir-i kâr-âşinâ 965; —ân-ı asker 1218, 1235; —ân-ı ehl-i 'isyân 648; —ân-ı eşkıyâ 629, 653, 786; —ân-ı kâr-güzâr 502; —ân-ı leşker 1202; —-be-ceyb 112, 127; —-be-ceyb-i hayret 379; —-be-ceyb-i sükût 379; —-be-felek keşîde 219; —-be-hevâ 155; —-beste 205; —-cengî 1156; —-der-hevâ 140, 169; —-efgende 812; —-firâz 13; —-firâz-ı 'izz 204; —-firâz-ı i'tibâr 204; —-furû 233, 322; kimseye — etmez 1273; —-furûy-i mekîdet 937; —-gerdân 53, 378, 483, 579, 757, 1069, 1088; —-geşte 29; —-halîfe-i Mektûbî 201; —-halîfe-i gürûh-i ebced-nâ-hân 186; —-hulefâ'-i Kâtib-i Kethudâ Vekîli 224; —-i bürîde 1044; —-i bürîdeler 1246, 1255, 1279; —-i cem'iyyet 480; —-i ehl-i fesâd 1204; —-i ehl-i şerr 1204; —-i eşkıyâ 477, 581, 673; —-i habâset-eser 673; —-i hamiyyet 692; terk-i inkıyâd-ı —-i kâr 373; —-i kâr 66n, 360, 624, 675; ebvâb-ı —-i kârân 109; ittifâk-ı —-i kârân 73; —-i kârân 43, 51, 57, 62, 67, 70, 71, 72, 74, 99, 100, 103, 113, 117, 125, 168, 169, 200, 279, 379, 437, 439, 446, 455, 482, 489, 583, 1033; tahkîk-i ahvâl-i —-i kârân 586; millet-i merkûme —-i kârânı 648; —-i kârân-ı eşkıyâ 67; —-i kârân-ı mîr-i mîrân-ı mûmâ ileyhim 446; —-i kârân-ı Rumiyân 455; —-i kârân-ı vakt 99, 168; —-i kâr-ı bâ-i'tibâr 864; —-i kâr-ı idâre-i umûr-i cumhûr kavmi 59; —-i kâr-ı umûr 43, 100, 1033; —-i kârlar 407; —-i kelâm 973; —-i kûy 905; —-i maktû' 49, 59, 60, 67, 68, 69, 70, 190,

sehm; fâ'izlü — 179, 290; fâ'izlü birer hisse — 290; fâ'izlü tam — 893; —ler 604

sekenât 46, 110, 120, 544, 1283; kâffe-i — 690

sekene 283, 383, 454, 534, 583, 707, 714, 754, 986, 1000, 1020, 1046, 1069, 1120; insilâb-ı âsâyiş-i — 770; —den hâlî eylemek 282; istirâhat-i — esbâbı 771; —-i Âsitâne 1098; —-i büldân 521; —-i Dâru's-saltana 71; —-i hâne 849; —-i İstanbul 848, 860; —-i kasabât 440, 521, 676, 1254; —-i kazâ 729; —-i kurâ 440, 676, 1254; —-i Memâlik-i Hâkâniyye 562; —-i memleket 466, 693, 708, 728, 758, 771, 772, 840, 881, 890, 904; —-i vilâyet 781; milel-i selâse mahalleleri —si 760

Sekrob (Cecrops/Kekrops) vakti 17

Seksoncu-başı 1191, 1275; — Ağa ma'iyyeti 1099; —lık 918; — Pâyesi 254, 419

selâm 104, 129, 604; bî-— 184; sellemehu's-— 813; yek-nigâh-ı — 83; —-ı Mülûkâne 377; teblîğ-i —-i nüvâziş-peyâm 655; —-ı selâmet-encâm-ı Şâhâne 1136

selâmet 64, 286, 851, 940, 1054, 1137, 1176, 1223, 1226; âsûde-nişîn-i semt-i —123; âsûde-nişîn-i vâdi-i — 29; bâb-ı — 50; bâ'is-i — 101; câdde-i — 1123; cây-ı — 49, 118, 165; cefb-i — 1126; dâ'ire-i — 816; derece-i — 1219; hısâr-ı dâ'ire-i — 299; husûl-i — 709; medâr-ı — 1167; mûcib-i — 446, 533, 736, 904, 1012; mukaddime-i tedbîr-i — 121; reh-nümây-ı meslek-i — 126; semt-i — 254, 1162, 1223; tevfîk-ı — 1267; vesîle-i — 1072; dâreynde —e karîn 1137; —i emvâl-i Ümmet-i Muhammed 854; —-i hâl 736, 1101; —-i nefs 1226; —-i veliyy-i ni'met 53; gücile — kurtulup 972; tarîk-ı — tasavvur eylediği 1277; — 'uhûdu 408; — yakası 275

Selâmet Girây Sultân (Devlet Girây Hânzâde, selâtîn-i Cengîziyye'den, Nogay kabâ'ili Mutasarrıfı, Başbuğ) 461, 462, 871, 955

selâmlık 441, 1288; — 'avdeti 1072

Selânik 186, 494, 661, 670, 671, 699, 896, 982, 1048, 1060, 1207; — A'yânı 459, 641; — etrâfında olan karyeler re'âyâsı 1249; — havâlîsi 1268, 1269; —î 233; mahrûse-i — Kadısı 628; — Kadısı 412, 661, 662, 679, 679, 711, 750; — Kazası 167, 662, 679, 431, 779, 1019; — Mutasarrıfı 896, 949, 950, 983, 987, 993; — Mutasarrıfı-yı sâbık 1012; — Mütesellimi 1249; — Sancağı 93, 580, 890, 982, 1012; — Sancağı dâhili 987; — Sancağı Mutasarrıfı 717, 751, 891, 896, 1011, 1048; — semtleri 1208

selâtîn 252; — cevâmi'i 1066; —-i Cengîziyân 661; —-i Cengîziyye 36, 461, 479, 871, 955, 1150; —-i hakâyık-bîn 36; —-i hikmet-âyîn hazerâtı 35; resm-i —-i pîşîn 47

selc 687; kesret-i sukût-ı — 603; sükût-i — 597

selef 18, 200, 235, 348, 403, 404, 410, 414, 699, 890, 934, 951, 950, 952, 963, 991, 1004, 1008, 1048, 1133, 1136, 1281; ni'me's-— 956; tavr-ı — 1084; — efendi 302; etvâr-ı —-i sâlihîn 588; —ler 620, 630, 812, 932; —leri-âsâ 620

selîka 192

Selîm (Bostancı, hassa hasekîlerinden) 843

Selîm Ağa (Ebe, —-i sakîm, Hazîne Kethudâsı) 30, 31

Selîm Ağa (Mâbeyincî) 638

Selîm Bey (Kapucu-başı, Evlâd-ı Fâtihân Zâbitü) 286

Selîm Bey (Mısır'daki ru'esây-ı fesâddan, Sûdân Vilâyeti'ne firârları melhûz) 394

Selîm Giray 164; — Sultân 871

Selîm Hân (III., Sultân, Hân-ı eşfak, Şehîd-i mazlûm, Hudâvend-i esbak, Hudâvend-i şehîd, Pâdişâh-ı şehîd, Hâkân-ı sa'îd, —-ı firdevs-âşiyân) 28, 29, 33n, 45, 48, 53, 61, 64, 65, 70, 91, 203, 214, 246, 279, 594, 644, 661, 6671066n; Hemşîre-i — 45; — devri 405, 418, 419; devr-i —î 86; semm-i muvakkat-i nefs-i —î 187; vak'a-i hâl'-i —î 186; vak'a-i —î 36, 42, 46, 49, 69; vak'a-i kerîhe-i hal'-ı —î 188; zemân-ı —î 65, 98, 168; —î 70, 154, 186, 194, 205, 515, 594; —î mukbilânı 266

Selîm Hân (Sultân, —-ı kadr-dân, Yavuz) 543

Selîm-i Sânî (Sultân) zemânı 1044

Selîmiyye; (Üsküdar'da) 'de francalacı furunları sâhibleri 1135; — Kışlası 64, 86, 100, 108, 125; — tarafı 151

Selîm Molla Efendi (Müftî-zâde, bâ-Pâye-i Anadolu, Ordu-yi hümâyûn Kadısı, Sulh görüşmelerine me'mûr) 395, 504, 526

Selîm Paşa (Mîr-i mîrân, Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi, Muş Sancağı Mutasarrıfı) 881, 883, 884, 921, 946, 954, 1000, 1003

Selîm Paşa; bk. Mehmed Selîm Ağa/Paşa (Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Edirne Bostancı-başısı, Vezîr, Silistre Vâlîsi)

Selîm Sâbit Efendi (Kapu Kethudâsı) 1201

Selîm Sâbit Efendi (Masraf Kitâbeti, Yeniçeri Kitâbeti) 159, 581

Selîm Sâbit Paşa (Çıldır Vâlîsi, maktûl) 319, 320, 329, 330, 706, 744, 786, 930; —-zâde 745

Selîm Sırrı Bey (Tepedelenli 'Ali Paşa-zâde Velî Paşa'nın oğlu) 1278

Selîm Sırrı Efendi (Burusa Mukata'acısı) 580

Selîm Sırrı Paşa (Seyyid, Vezîr, Rumeli Vâlîsi, İnebahtı, Selânik ve Kavala sancakları Mutasarrıfı) 880, 926, 993, 1011

Sellûh (سلوه) Kazâsı (Diyadin ve Çıldır cevarında) 922

Si[ye]lkûtî (سلكوتى) nüshası (Abdülhakîm es-Siyalkûtî'nin medreselerde okutulan Mantık ve Kelâm gibi derslerin haşiyelerinden biri?) 102

sem'; ihâle-i — 1201; istirâka-i — 1075; —an ve tâ'an kavilleri 970; —an ve tâ'an resmi 1277; — ihâle olunacak 91; —-i ashâb-ı dâd u sitâd 89; —-i kabûl 413; —-i nasafet-teba'-i Mülûkâne 911; tanîn-âver-i —-i simâk 1050; —-i Şâhâne 794

semâ; cânib-i kubbe-i — 125; merkez-i veted-i — 602; nazariyyât-ı mukayyede-i hey'ât-ı — 16; veted-i — 602; ahvâl-i mer'iyye-i —viyye 16

Semâdirek Adası 1291, 1292

semen; cüz'î — 555

semender gibi âteş içinde 849

Semendire Sancağı 699; — Mutasarrıfı 708, 729

Semenov (سمنو) mahalli (Rusya'da) 1156

semer; — devirme ta'bîri 360; yirmi altıncı bölükden yirmi yedinciye — devirmiş 441; yirmi beşinciden yetmiş birinciye — devirmiş 925

semere 208, 242, 322, 337, 406, 1039; 'adem-i — 336; —ât 727; —ât-ı hasene 243, 245; —-i 'adâvet 15; —-i 'adem-i vukûf 687; —-i 'amel 816; —-i bâhire 1286; —-i celâdet-i Pâdişâh-ı bahr u berr 145; —-i devr-i sâbık 344; —-i fu'âd 484, 587; —-i gayret 692; —-i gâlibiyyet 975; —-i kelâm 660; —-i kesret-i murûr-i zemân 16; —-i mukata'ât hâsılâtı 1011; —-i mukatâ'ât 627; —-i nefsâniyyet 15; —-i nesl-i ferîd-i Şehriyâr-ı ma'delet-mezîd 534 ; —-i nihâl-i kalem-i riyâziyyât-hikmet 11; —-i râbı'a 1240, 999; —-i rızâ 628; —-i sa'y 692; —-i şecere-i fezâ'il-i hikmet 591; —-i şecere-i fezâ'il-i şecâ'at 591; tevehhüm-i husûl-i —-i te'allukları 609; —-i tuhm-i habîs 191; —-i ümmiyye 816; — melhûz olmayup 330

semm; ca'l-i — 978; —-i Firengî ile mesmûm 535; —-i helâhil 364; —-i muvakkat-i nefs-i Selîm Hânî 187; mânend-i —-i sâ'a 210; —iyyet-i efâ'î-yi a'dâ 22; —iyyet-i garaz 470; —iyyet-i hafiyye-i hâriciyye 992; —iyyet-i nâvek-i mefsedet 439; —iyyet-i rediyye 567; —iyyet-i şikak neşri 626; —rîz olan dehân 197

semmûr 237, 290, 1250; bol yenli sevb — 909; ferve-i — 238; libâs-i hil'at-i — 179; serâsere kaplu sevb — 767, 797, 954; sevb — hil'atler 954; serâsere dûhte —-i müsteclibü's-sürûr 691; serâsere kaplu sevb —-i müsteclibü's-sürûr 966; serâsere dûhte sevb —-i müstevcibü'l-fahûr-i Hâkanî 709; —-i müstevcibü's-sürûr 457; serâsere kaplu sevb-i —-i müstevcibü's-sürûr-i Hâkanî 670; ferve-i —-i Rus 102; serâsere dûhte sevb —-i safâ-mevfûr-i Sultânî 691; — kalpak 232, 1113; a'lâ — kürk 1139; a'lâ kontoş — kürk 482; — kürk 290, 767, 1113; sevb — kürkler 893; — kürkler 237, 237, 668, 669, 692

semt 20, 58, 100, 121, 181, 260, 261, 346, 388, 400, 493, 525, 620, 709, 789, 853, 869, 888, 889, 901, 1033, 1106, 1175, 1178, 1244, 1268; —-i âhar 176; —-i cihâd 453; —-i dostân 129; —-i dostdârî 60; —-i gaybet 121; —-i gazâ 448, 453; —-i hâricî 122; —-i hilâf 133; —-i hulâfa sâlik 908; —-i idbâr 1181; —-i ihtifâ 121; —-i itâ'at 130; —-i kıble 1043; —-i me'mûr 411, 1195; —-i me'mûrlar 1270; —-i mezkûr 262, 524; —-i muhâlefet 405; —-i muhtâr 262; —-i muktezî 318; —-i münâsib 261, 282; cûyende-i —-i necâh 119; —-i re's-i şedîdü'l-be's 1044; —-i re'sler 137; —-i rızâ 130; —-i selâmet 254, 1162, 1223; —-i serkeşîye imâle 645; —-i tecdîd-i muhâlefet 146; —-i tecebbür 742; —-ler 355, 460, 534, 536, 595, 910, 1021, 1259; —leriyle tahrîr 1100

senâ 20, 108, 143, 272, 395, 940, 967, 1043; esnây-ı bî-— 499; —hân 253, 383; —kâr 808; —y-ı müşâhede-i âsâr-ı yümn ü iclâl-i Mülûkâne 246; —y-ı tezâyüd-i şevket-i saltanat 108

senâm; mücevher derecesinde ihtişâmlu — 102

sene 15, 16, 17, 92, 130, 198, 204, 211, 214; —-i hicriyye 33, 720, 725; —-i merkume 221; —-i mezkûre 33, 167; —-i mîlâd 1155, 1157; —-i mîlâdî 33, 720, 725; —-i mîlâdiyye 724, 725, 1163; —-i mîlâdları 1059; mebde-i —-i müteyemmine 701; —ler 64, 339, 623, 624; —vî 63, 179, 290, 405, 493, 574, 899, 900, 908, 1188, 1289; müddet-i —viyye 689, 792; müddet-i kâmile-i —viyye 203

sened 76, 80, 239, 356, 1274; asl-ı — 80; esâs — 552, 553, 554; imzây-ı — 242; mahtûm — 557; mumzâ — 557; —ât 176; musâtaha —âtı 176; —ât-ı mahsûsa 552; —ât-ı ma'mûlün bihâ 939; —ât-ı mer'iyye 553; —ât mûceblerince 94; —e rabt olunmuş 240; musâlaha —i 178; tenmîk-ı —-i bî-ihticâc 151; —-i esâs 553; —-i kâfî 380; —-i mezkûr 358, 632; —-i mu'teber 80; —-i müsâleme 557; —-i Nizâm-ı Devlet 279; —-i şikâyet 1068; —-i türrehât 975; —ler tercemesi 681; —leşüp 175, 854

Sened-i İttifâk 75, 82, 631

seng 451; kızgınlar — atmağa 138; —-dil 1228; —-endâz-ı i'tirâz 43; —-endâz-ı ta'n 43; —-i felâhan 100; —-i hatar 45; —-i lahdinde mahkûk 1071; —-i mezâr 114; —istân mahaller 745; —-zede-i dest-i âzâr 134; —-zede-i dest-i galeb 134

Sentaleyne (سنتالينه , = Saint Helena) Adası 1162, 1288

sepet/sebet; çürük — dibi gibi kalmış 270; —e vaz' 1225

Septe Boğazı 247

ser 9, 507; terk-i — 133; —ân 652,718; —ân-ı asâkir-i kâr-âşinâ 965; —ân-ı asker 1218, 1235; —ân-ı ehl-i 'isyân 648; —ân-ı eşkıyâ 629, 653, 786; —ân-ı kâr-güzâr 502; —ân-ı leşker 1202; —be-ceyb 112, 127; —-be-ceyb-i hayret 379; —-be-ceyb-i sükût 379; —-be-felek keşîde 219; —-be-hevâ 155; —-beste 205; —-cengî 1156; —-der-hevâ 140, 169; —-efgende 812; —firâz 13; —-firâz-ı 'izz 204; —-firâz-ı i'tibâr 204; —-furû 233, 322; kimseye — etmez 1273; —-furûy-i mekîdet 937; —-gerdân 53, 378, 483, 579, 757, 1069, 1088; —-geşte 29; —-halîfe-i Mektûbî 201; —halîfe-i gürûh-i ebced-nâ-hân 186; —-hulefâ'-i Kâtib-i Kethudâ Vekîli 224; —-i bürîde 1044; —-i bürîdeler 1246, 1255, 1279; —-i cem'iyyet 480; —-i ehl-i fesâd 1204; —-i ehl-i şerr 1204; —-i eşkıyâ 477, 581, 673; —-i habâset-eser 673; —-i hamiyyet 692; terk-i inkıyâd-ı —-i kâr 373; —-i kâr 66n, 360, 624, 675; ebvâb-ı —-i kârân 109; ittifâk-ı —-i kârân 73; —-i kârân 43, 51, 57, 62, 67, 70, 71, 72, 74, 99, 100, 103, 113, 117, 125, 168, 169, 200, 279, 379, 437, 439, 446, 455, 482, 489, 583, 1033; tahkîk-i ahvâl-i —-i kârân 586; millet-i merkume —-i kârânı 648; —-i kârân-ı eşkıyâ 67; —-i kârân-ı mîr-i mîrân-ı mûmâ ileyhim 446; —-i kârân-ı Rumiyân 455; —-i kârân-ı vakt 99, 168; —-i kâr-ı bâ-i'tibâr 864; —-i kâr-ı idâre-i umûr-i cumhûr kavmi 59; —-i kâr-ı umûr 43, 100, 1033; —-i kârlar 407; —-i kelâm 973; —-i kûy 905; —-i maktû' 49, 59, 60, 67, 68, 69, 70, 190,

191, 229, 362, 416, 417, 454, 525, 568, 569, 581, 583, 586, 598, 629, 631, 643, 646, 649, 669, 673, 690, 737, 753, 768, 787, 781, 783, 787, 796, 801, 803, 805, 806, 833, 865, 875, 891, 895, 896, 897, 898, 930, 931, 937, 942, 955, 959, 1211, 1247, 1263, 1279; —i maktû'lar 630, 649, 670, 733, 788, 796,797, 866,931, 966, 1228, 1278, 1279, 1290; —i mû 90, 96, 504, 933; —i mû hareket 247; —i mû inhirâf 1040; —i nuhûset-eser 50; —i nuhûset-i ekber 633; —i sadâkat-efserine vaz' 692; —i şakâvet 450, 477, 645; —i şevket-efser-i Mülûkâne 1196; —kemerler 809; —keşân 629; —keş fırka 191; —keşi 65; —keşîde-i 'ahd-i Şâhâne 181; —keşlik 352; —keşlik mesleki 604; —levha-i şi'r 214; —meclis-i siyeh-mestân-ı hâlet-i ikbâl 868; —nâme-i menşûr-i 'ünvân 297; —nâme-i tevârîh-i zemân 20; —nümây-ı minassa-i zuhûr 188; —nümûd-i 'âlem-i şuhûd 587; —nümûd-i 'âlem-i zuhûr 587; —pençe-i tedbîr 815; —rişte 1069; —rişte-i maslahat 935; —rişte-i sulh 96; —şâr-ı neşve-i sûr u sürûr 188; —tâ-pâ esliha-pûş 71; —zenişler 1266; bî—ü bün 183; — ü pâ-bürehne 168

serâ'ir 99; ma'lûm-i —bînân 455; — cihetleri 493; —i asâkir 441; —i devlet 1053; —i ma'neviyye 180; —nâmeler 593

serâsîme 484, 579, 1088; —i ra'd-ı ahzân 963

Ser'asker 44, 70, 107, 171, 177, 215, 218, 227, 236, 261, 264, 267, 275, 282, 283, 293, 325, 370, 396, 431, 603, 654, 787, 999, 1011, 1012, 1016, 1048, 1057, 1078, 1096, 1098, 1116, 1130, 1140, 1141, 1147, 1162, 1167, 1176, 1185, 1205, 1208, 1228, 1259; sanâyi'-i harbiyye-i —ânîleri 19; umûr-i —î 331, 415; —i Cânib-i Şark 318, 414; —i Cânib-i Şarkî 786; —i müşârun ileyh 173, 218, 268, 282, 283, 319, 325, 326, 396, 397, 399, 421, 430, 431, 435, 446, 457, 458, 460, 465, 706, 739, 892, 923, 1016, 1048, 1096, 1115, 1147, 1148, 1174, 1181, 1185, 1199, 1205, 1208, 1233, 1253, 1255, 1259; —i Şark 323, 931; —ler 502; —lik 330; —lik hıdmeti 330; —lik me'mûriyyeti 346; —lik 'ünvânı 73, 398, 696; — Paşa 177, 237, 399, 923, 931, 1003, 1012, 1096, 1115, 1141, 1147, 1185, 1255, 1264, 1276

Seray 40, 52, 53, 71, 129, 134, 143, 152, 244, 293, 682, 775, 810, 823, 846, 850, 861; derûn-i — 136; ebvâb-ı — 132; etrâf-ı — 132, 136; havâlî-i — 135; havâyic-i — 152; meydân-ı — 138; sâha-i — 26, 128; ta'mîr-i — 167; — dîvânı burcları 134; — döşemesi 612; —ı 'âlem 462; —ı 'âlî 738; —ı 'Atîk 33, 42; —ı cedîd-i Sultânî 42, 799; —ı cesîm 848; —ı Halîfe-i zemân 136; Eski —ı hümâyun 893; sâha-i Bâb-ı Vasat-ı —ı hümâyûn 597; sâha-i —ı hümâyûn 395; —ı hümâyûn 32, 131, 133, 134, 135, 137, 142, 143, 155, 156, 227, 419, 470, 498, 604, 622, 634, 656, 932, 958, 966, 1008, 1119, 1187, 1194, 1251; —ı hümâyûn ensesi 474; —ı hümâyûn Hâcesi 711; —ı hümâyûn'un ebniye-i 'âliyesi 1066; —ı hümâyûn-i Şâhâne 1105, 1113, 1133; —ı hümâyûn-i Şâhâne 1252; —ı hümâyûn pîş-gâhı 1247; —ı mu'allây-ı Husrevânî 799; kübeây-ı —ı Pâdişâhâne 1024; —ı Pâdişâhî 82, 531; —ı Sa'd-âbâd 663; —ı Sa'd-âbâd ta'mûri 663; müstahfızîn-i —ı Sultân 136; müstahfızân-ı —ı Sultân-ı cihân 135; dâru'l-emân-ı melhûfân olan —ı Sultânî 132; muhâfaza-i —ı Sultânî 146; müstahfız-ı —ı Sultânî 30; zâbitân-ı —ı Sultânî 68; —ı Sultânî 132, 135, 158, 628, 654; —ı sürûr-efzâları 48; —ı şâhâne 83; —ı Şehinşâh-ı 'âlem-ârâ 132; —ı Şehinşâh-ı cihân-ârâ 130; civâr-ı şevket-medâr-ı —ı Şehriyârî 130; Tâc-dâr-ı —ı Tâc-dârî 133; — meydânı 139

Seray (Şâm'da) 402

Seray-bosna; — Kazâsı 217; — Mevleviyyeti 413; — sâkinleri 873

Seray-burnu 1067

Seray Vize Kazâsı 485

Ser-berber-i hazret-i; — Şehriyârî 992; — Tâc-dârî 814

serbes 924, 1065; — âdemler 1042; —âne 859; —i nâs 1041; arzûy-i —iyyet 1059; başlu başına —iyyet 1005; ber-vech-i —iyyet 1094; da'vây-ı —iyyet 1047; izhâr-ı lafz-ı —iyyet 246; —iyyet 38, 111, 210, 1041, 1063, 1082, 1155, 1188; —iyyet arzûsu 1039; —iyyet da'vâları 208; —iyyet fenni 1041; Kiristiyan milletlerinin —iyyeti 1060; kesr-i unûf-i —i erbâb-ı muhâlefet 859; tahsîl-i —i mazarrat-netîce 958; tahsîl-i —i mütecâvize 113; edevât-ı —iyyetler 715; —iyyet san'atı 1041; —lik vermek 1287; — olup, 768; —t 686, 818; muhâfaza-i cihet-i —tîleri 683; —t olun 1236; —tiyyet 95, 111; husûl-i —tiyyet-i câhilâne 739

Ser-bevvâbîn; bk. Kapucu-başı

Ser-bostâniyân; bk. Bostancı-başı

Ser-bölük; bk. bölük-başı

Ser-çavuşân; bk. Çavuş-başı

Serdâr 296, 297, 304, 313, 314, 373, 385, 398, 464, 787, 927, 928, 929, 954, 1062; —ı 'âlî-şân 329; huzûr-i —ı Âsaf-âyîn 256; huzûr-i —ı Âsaf-şi'âr 261; —ı ekrem 43, 44, 216, 227, 235, 236, 254, 267, 274, 287, 293, 296, 304, 308, 359, 382, 387, 390, 392, 551; —ı ekrem hazretlerinin İç Çukadârı 288, 290; huzûr-i —ı ekremî 260, 273; ordu-yi —ı ekremî 215, 216, 229; savb-ı —ı ekremî 487; tahrîr-i —ı ekremî 308; tahrîrât-ı —ı ekremî 379; taraf-ı —ı ekremî 269, 294, 354, 355, 376; —ı ekrem tarafı 376; —ı ekrem-i sadakat-'alem 549; —ı ekrem-i şecâ'at-şi'âr 501; —ı ekremlik 'ünvânı 949; —ı me'âlî-'ünvân 329; —ı mûmâ ileyh 419, 420, 433, 434, 923, 1000; tasmîm-kerde-i —ı sâhib-i hamiyyet 274; —î 291

serdengeçdi/serdengecdi 301, 386, 440, 452; 'atîk — ağaları 946; — ağaları 1276; — Ağası 1276; — ağavâtının memhûrları 293; — bayrakları 263, 453, 464; —ler 873; — neferâtının memhûrları 293; — tarzı 145; ser-kerde-i —yân 368; —yân 452

Serd Kal'ası 420

Ser-duhânî; —lik 1165; — Yamağı Ağa 661; bk. ayrıca duhânî-başı

Seretân; Burc-i — 489

seretân; mi'desinde — ta'bîr olunur çıban 1289

Ser-etibbâ 784, 792, 793, 805, 976, 1007, 231; —'-i esbak 252, 476, 617, 711; —'-i hâssa 1258, 1276; —y-ı Cihândârî 662; —y-ı hazret-i Şehriyârî 679; —y-ı sâbık 1006; —y-ı Şehriyârî 476, 1293n

sergi; — durup 1056; — ferş olarak 899; — Nezâreti 160, 580, 1256

ser-güzeşt 785, 1289; müzâkere-i — 210; —-i bî-misâl 499; hezâr —-i pür-garâbet 997

serhadd 295, 296; derûn-i — 223; ihlâl-i — 320; muhâfaza-i — 309; muhâfızîn-i —ât 1173; nihâyet-i — 332, 745; sükkân-ı — 1117; tertîbât-ı —ât 773; —ât 146, 330, 458, 615, 735, 1096, 1161; —ât ehâlîsi 40; muhâfaza-i —ât esbâbı 1002; —ât tarafları 1275; —ât vüzerâsı 331; —ât-ı cesîme-i Hâkâniyye 147; —ât-ı Hâkanî 726; —ât-ı Hâkâniyye 1000, 1021, 1117; —ât-ı Hâkaniyye vülât muhâfızları 534; —ât-ı şarkıyye 1003; —-i 'Acem 1044; —-i Hâkânî 700, 745; re's-i —-i İslâmiyye 26; —-i İslâmiyye 1291; —-i merkûm muhâfızı 276; —-i metîn 296; —-i mezbûr 328, 487, 644, 649, 782, 1021; ehâlî-i —-i mezkûr 758; —-i mu'tenâ 1017; —ler 1002, 1117, 1168; —lü tavır 1131

serhoşluk 972, 1251

serîr 820; 'arz-ı pâye-i —-i a'lâ 24, 664, 1198; ma'rûz-i pâye-i —-i a'lâ 399, 785; müşebbek ahşâbî — 820; —-ârâ 26; —-ârây-ı saltanat 91; —-i levlâk 411; pîrâye-bahş-ı —-i saltanat 74; —-i saltanat 73; sırma saçaklı — mak'adı 350

Ser-kahveci; bk. kahveci-başı

ser-kerde 89, 263, 276, 279, 283, 297, 328, 525, 551, 652, 786, 801, 899, 900, 925, 985, 995, 1062; gayr-i ez— 358; muktedir — 267, 286, 294; —gân 479, 689, 692, 696, 744; —gân-ı asâkir 557; —gân-ı sadâkat-'ünvân 318; —gân-ı sâhib-i iz'ân 73; —gân ma'iyyeti 386; —-i A'yân 512; —-i erbâb-ı fesâd 970; —-i mesfûr 611; —-i mezmûm 570; —-i serdengeçdiyân 368; —-i süvârîler 105; fırârî —ler 716; sâhib-i idâre —ler 312; sâhib-i iktidâr —ler 312; yobaz tâ'ifesi —ler 838; —ler 86, 272, 289, 357, 772, 788, 866, 874 , 890, 898, 899, 988, 1011, 1202, 1235, 1268, 1290, 1292; —lik 276, 277, 306, 328, 894; sereka-i merkûmenin —leri 734

Serkiz (Düz-oğulları'ndan) 940, 941

sermâye 38, 182, 1177; —dâr-ı i'tilâ 143; —-i âdemiyyetdir zannı 109; —-i beka 39, 764; —-i Cihândârî 87; —-i emniyyet 405; —-i erkân-ı îmân 30; —-i fesâd 113; —-i gınâ 234; —-i haysiyyet 301; —-i iftihâr-ı hükkâm 143; —-i ihtikâr 596; —-i iktidâr 832; —-i 'izzet 405; —-i kuvvet 832; —-i kuvvet-i devlet 35, 181; —-i müsteşârı 644; —-i necât 1280; —-i rağbet 301; —-i sa'âdet-i dâreyn 691; —-i saltanat 42; —-i sanduka 496; —-i sanduka-i vakt-i hâcet 496; —-i selâmet-i dünyâ 229; —-i sitâyiş 592; —-i şi'ârı 644; —-i tefâhur 592; —-i zindegânî 229

Ser-müneccim; bk. müneccim-başı

ser-pûş 198

serrâc 313

Serremenrâ'âhu 667

Ser-segbân; bk. segbân-başı

Ser-seksonî/seksoncu; bk. Seksoncu-başı

serserî 32, 708, 1209, 1210; — cevelân 124; — cevelân eylediği 269; — geşt ü güzâr 827; — olarak 1274

Ser-turnâyî; bk. Turnacı-başı

Servân 'Aşîreti (Van'ın taşrasında) Emîri 883

servet 30, 514, 736, 1200; ashâb-ı — 370, 371, 830, 1171; dest-mâye-i — 168; iktisâb-ı — 38, 98, 563; istihsâl-i kemâl-i — 1035; kesb-i — 153, 1209; libâs-ı — 778; mâye-i — 232; meydân-ı — 260; sâhib-i — 75, 233, 826; şikâr-ı — 639; tahsîl-i — 797, 1106; tecdîd-i — 1024; —-i dünyâ 41; munzamm-ı —-i müktesebe 605

servî 985; 'azîm —ler 1010; bülend —ler 1010

Ser-zagarîlzağarcı; bk. zağarcı-başı

setr 215, 455, 596, 669, 715, 818, 840, 1107; riyâ'-i — 977; —-i cehâlet 231; —-i hâl-i perîşân 308; —-i mâdde 173; —-i nâmûs-i mesned 440; —-i rezâlet 258; — u pinhân 1056

Settâr; 'avn-i — 268; cenâb-ı — 61; 'ibret-i 'azîme-i cenâb-ı — 473; mazhar-ı tekdîr-i evliyây-ı hazret-i — 375

sevâd 263; teksîr-i — 271, 401, 809, 882, 1094; —-hân 47; —-hân-ı münşe'ât 279; —-hân-ı rakam 279; —-ı asâkir-i a'dâ 261; —-ı a'zam ehâlîsi 365; —-ı a'zam hem-pâları 145; —-ı a'zam mu'âvini 145; —-ı 'azîm 949; —-ı bî-hakîkat 180; —-ı bî-ma'nâ 272, 925; —-ı cem'iyyetler 119; —-ı fesâd 1063; —-ı fesâdlar 1064; —-ı şerr 1064

sevâhil 23, 100, 256, 324, 332, 383, 419, 433, 434, 435, 463, 485, 486, 661, 717, 718, 721, 748, 761, 771, 1172, 1174, 1175, 1182, 1186, 1235, 1238, 1245, 1246, 1247, 1291; muhâfaza-i — 320, 486; muhârese-i — 321; zabt-ı — 531; —-i deryâ 951; —-i merkûme 433; —-i mezbûre 434, 485, 490, 486, 901; —-i mezkûre 333, 486, 985; —-i tahsîl 54; — muhâfazası 460, 486; — türâbı 328

sevdâ 791; masdar-ı — 184; ta'kîb —sına düşdiği 392; —sına düşmüş 781; —y-ı dûdmân 136; —y-ı hâmlar 638; —y-ı istirkab 31; tahrîk-i mâdde-i mümerriza-i —y-ı kasr u inhisâr 439; —y-ı Sadâret 180

sevgüli 868

sevk 43, 51, 107, 255, 318, 358, 381, 392, 397, 430, 434, 452, 453, 467, 468, 514, 522, 523, 524, 619, 639, 646, 661, 672, 696, 703, 750, 793, 814, 850, 863, 866, 868, 871, 890, 902, 924, 934, 958, 964, 976, 992, 1007, 1036, 1048, 1049, 1052, 1053, 1073, 1096, 1164, 1208, 1228, 1253, 1264, 1281; kol kol — 1204; vesîle-i — 640; —-i asâkir 434; —-i asâkir-i külliyye 532; —-i asker 226; —-i ba'zı mukarrebân 574; —-i cânib-i cidâl 121; —-i cânib-i kıtâl 121; —-i peder-i himmet-i'tiyâdlar 202; —-i rây-ât-ı ittihâd 120; —-i rüzgâr 258; —-i sâ'ik-i takdîr 637; —-i sâ'ika-i bahr 258; —-i sınıf-i asâkir-i neverd-azmâ 381; —-i Şeyhulislâm 1202; —-i Şeyhulislâm-ı Nu'mânî-makam 433; —-i zehâyir 494

Sevr (burc-i şarkî) 344, 628; Burc-i — 683

seyâhat 375, 546, 1042; — vesîlesi 941
Seydîşehri havâlîleri 315
seyf 48, 597, 614, 615, 616, 629, 635, 691, 692, 1247, 1252; belîlerinde — 1240; bilâ-— 677; ehl-i — 481, 1238; hücûm bi's-— 505; katl bi's-— 1247; meşk-ı — 1267; murassa' — 692; mibrâh-ı — 586; sell-i — 198, 222, 274, 282, 363, 378, 379, 990, 1072, 1083, 1130, 1172, 1204, 1234, 1289; tekallüd-i — 47; —en 1135, 1180; Sâhib-i — hazretleri 65; havâle-i —-i demâr 154; kantara-i —-i demâr 154; küşte-i —-i demâr 130, 150; maktûl-i —-i demâr 61; maktûl-i —-i gadr 257; havâle-i —-i intikâm 1180; —-i intikâm 33, 893; —-i kudret 925; mânend-i —-i mulakkab 271; —-i semm-i helâhil 'ilâcât 252; —-i siyâset-i hazret-i Pâdişâhî 1226; 'arza-i —-i telef 33; maktûl-i —-i 'udvân 257; hükkâm-ı —iyye 112; havâle-i —-i zebûn-küş 122; —-i zer-nigâr 48; — ta'lîk 1238, 1239
Seyfeddîn Bey (Mustafa Paşa-zâde, Enderûn Mehter-başısı, Yakova Mütevellîsi) 1049
Seyfullah Ağa (Odacı-oğlu, Aydos A'yânı) 263, 897
seyl 474, 475; —-i 'azîm 473, 474; —-i mezbûr 474; —-i sirişk 1072; —-i tûfân 1180
Seylü'l-'Arim gibi 120, 137
seyr 191, 663, 853, 1240; —ciler 116; —e gelerek 960; —-i serî' 370, 1045, 1097, 1187; — u devr 1220; nisvânın — yerlerine gitmeleri men' 1267
Seyrâf (Bölük-başı) 269
seyyâh 663, 678; —ân-ı sâfî-sîretân 978; — gûne 818
seyyâre; mânend-i —-i mütehayyire 439; —tân-ı mezbûretân 1058
seyyi'e 533; âsâr-ı — 802; —-i dest-i 'isyânlar 143; —-i dest-i 'udvânlar 143; —-i 'ucb 1134; levâbık-ı — 993; sevâbık-ı — 993; —ler/seyyi'ât 69, 714, 1181, 1243; —ı 'adâvet 49; —-i sâbıka 60
Seyyidâ Efendi (Hayrî Efendi birâderi, Trablus'a nefy) 45, 90
Seyyidâ Efendi (Kîsedâr, Âmedci, Dîvân Kâtibi) 281, 536
Seyyidâ Efendi (Târîh-nüvîs-i esbak Vâsıf Efendi merhûmun dâmâdı, eşrâf-ı kudâtdan, Sinob'a nefy) 560
Seyyidâ Efendi; bk. Mehmed Seyyidâ Efendi (Beylikci-i Dîvân, Re'îs, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî, Barut-hâneler Nâzırı, Tersâne Emînî)
Seyyid Ahmed Deresi (Üsküdar verâsında) 300, 659
seyyide 374
Seyyidî 'Ali hâlleri 257
sezâ 42, 55, 592, 1165, 1281; ef'âl-i nâ-— 752, 824; etvâr-ı nâ-— 861; harekât-ı nâ-— 645; iltizâm-ı nâ-— 256; inkılâb-ı nâ-— 96; keyfiyyet-i nâ-— 1143; mazhar-ı cezây-ı — 480, 1278; mecmû'a-i mevâdd-ı nâ-— 279; mu'âmele-i nâ-— 560; nâ-— 44, 272, 488, 528, 560, 589, 934; reftâr-ı nâ-— 20; tavr-ı nâ-— 98, 1109; tefevvühât-ı nâ-— 803; vak'a-i nâ-— 499; vaz'-ı nâ-— 192; nâ-—lar 589; —vâr-ı 'afv-ı Şehriyâr 645; —vâr-ı ikrâm 864; —vâr-ı 'inâyet 278; —vâr-ı kurb-i saltanat 48; —vâr-ı mesned-i İftâ 54, 157; —vâr-ı mülâtafet 1173; —vâr-ı nüvâziş 1173; —vâr-ı sirişt-i pehlevânî 20; —y-ı celâ 589; —y-ı cezâ 589, 1103; —y-ı cezây-ı a'mâl 643
Sıbgatullah Efendi (Van Nâ'ibi Vekîli) 904
sıbyân 65, 140, 153, 378, 408, 447, 453, 474, 483, 541, 628, 823, 947, 957, 1170, 1223, 1245, 1266, 1291; bî-cürm — 1179; lu'b-i — 993; mel'abe-i — 148; mutâbık-ı lu'b-i — 1088; —-ı Müslimîn 147; —lar 696, 935, 1073
Sıddîk Molla; bk. Mehmed Sıddîk Efendi (Mısır Kadısı Tevfîk Efendi hafîdi, es-Seyyid, Edirne Pâyesi, Mısır Kadısı, Mekke-i mükerreme Pâyesi, Kazâ'-i Mekke-i mükerreme, İstanbul Pâyesi, Anadolu Pâyesi, Mekke-i mükerreme Kadısı, Nakîbü'l-eşrâf)
sıdk 286, 297, 515, 771, 868, 1100, 1222; âsâr-ı — 524; ibrâz-ı lâzîme-i — 807; kemâl-i — 60, 844; merâsim-i — 458; mevsûf-i — 154; mukârin-i — 866; sûret-i — 40; —-ı niyyet 174; —-ı tâm 637; —ıyyât 972; —-ibtinâ 34; envâr-ı — u sedâd 690
sığâr 232, 237, 375, 585; büyût-i — 850; ma'lûm-i — 1168; mesmû'-i cümle-i — 100; sinn-i — 933, 1023; zebân-zed-i — 112; —ın kulûbü 1281
sığınak 548
sığır 1254
Sığla; — Alay-beyi 438; — A'yânı 519; — hükkâmı 519; — Mütesellimi 314, 519, 1148; — Sancağı kazâlarının hükkâmı 761; — Sancağı kazâlarının zâbıtânı 761; — Sancağı Mütesellimi 839, 1172
sıhhat 626, 819, 910, 1007; 'alâ vechi's-— 21; ber-vech-i — 843; da'vet-i — 850; karîn-i — 702; muhtelli's-— 14; muvâfık-ı — 842; sûret-i — 359; 'unsur-i — 136; —-i mes'ele 567; —-i tâmme 233; —i üzere 1191; 'ilâc-ı rûhânî-i — rehîn 567
sıhriyye 634, 711; gayret-i karâbet-i — 351; — gûne 1166
sıla; — behânesi 1037; —-i müddet-i âtiye 204
sınâ'at 909
Sındırgı tarafları 833
sınıf 79, 271, 409, 1036, 1122; cüz'-i a'zam-ı —-ı diğer 41; —-ı nâs 1089
sınır 504, 962, 1075; —larını gezüp 1239; —un tak-viyesi 945
Sır; — Kâtibi 31, 186, 337, 338, 501, 1108; — kâtibleri 237; — Kâtibi-yi sâbık 704; — Kitâbeti 48; — Kitâbeti hıdmeti 48
sırça 1290
Sırf Kazâsı (Kastamonu Sancağı'nda) 315
sırma; —lı fermeneler 1240; — saçaklı serîr mak'adı 350
Sırp/Sırb 283, 356, 611, 680, 708; Memleket-i — 729; — eşkıyâsı 236, 414, 573; — gā'ilesi 357; — Hükûmeti 548; —iyyü'l-'ibâre 681; —iyyü'l-

'ibâre kağıdlar 1194; —lu 295, 310, 357, 358, 359, 397, 446, 613, 614, 615, 680, 699, 708, 1013, 1034, 1046, 1060, 1265; —lu ahvâli 573; —lu Baş-kinezi 1077; —lu cânibi 1061, 1097; —lu derûnu 614; —lu ellerinde 649; —lu eşkıyâsı 226, 266, 267, 283, 297, 526; —lu gâ'ilesi 358, 372, 446; —lu havene 415, 416, 446; —lular 356, 611, 615, 616; —lu mâddesi 397; —lu maslahatı 613; —lu melâ'îni 616; —lu Milleti 1194; —lu'nun galeyânı 446; —lu re'âyâsı 1015, 1036, 1194; —lu ru'esâsı 396; —lu ser-kerdeleri 358, 611; —lu sürbelerinin tugyânları 218; —lu tâ'ifesi 615; —lu tarafları 1177; —lu 'usâtı 441, 446; mu'teber — vekîller 1194; —lu vekîlleri 616; — maslahatı 765; — Milleti 554, 555, 612, 647, 675, 1194; — re'âyâsı 535, 536, 597, 611, 612, 613; — re'âyâsı ser-kerdesi 611; — re'âyâsı 'usâtı 430; — seferi 283; — Ser-kerdesi 675; — tâ'ifesi 695; — 'usâtı 356, 446, 648, 675; — 'usâtı ser-kerdesi 415

sırr 21, 62, 129, 152, 173, 360, 379, 470, 582, 648, 756; mazhar-ı — 14, 351, 473; —an 178, 552, 594, 755, 783, 936, 1175; —âne 1034, 1073; meclis-i —ânî 1161; —ânî 582, 1060, 1205; —âniyye 782; —an yazılmış 1234; mazhar-ı —ı cinân 663; —ına mazhar 378; —ı garîb 509; —ı mektûm 531, 1160, 1165

Sırrı Selîm Paşa; bk. (Seyyid, Vezîr, Rumeli Vâlîsi, İnebahtı, Selânik ve Kavala sancakları Mutasarrıfı)

Sırt Kazâsı (Kastamonu Sancağı'nda) 315

siva; hâlis horasanlu kârgîr — 857; —cı Etrâk'i 960

sıyâm; berekât-ı mâh-ı — 976; şehr-i — 1219

sıyânet 45, 79, 239, 241, 247, 275, 278, 557, 656, 714, 772, 958, 1150, 1275, 1285; izhâr-ı sûret-i — 119; levâzım-ı — 758; sûret-i — 40, 209, 746, 747; tedâbîr-i müstahsene-i — 719; yerlü yerinde — 551; —en 769; —ler 827, 914; —-i 'aceze-i ra'iyyet 754; —-i ehâlî 323; —-i fukarâ 305, 537; —-i mûmâ 278; —-i ra'iyyet 323, 537; —-i re'âyâ 714

sızıldı; — olduğundan 1018; — peydâ olmaksızın 1206; —sız 1094; —sızca 929; —sızca devşirüp 1130

Sîbeveyhi (Basra dil mektebinin en mühim nahiv âlimi) 496

sicillât; —a kayd 367, 759, 857; —a sebt 857; —ı mehâkim 364

Sicilye/Siçilya 722; —ler 722; —teyn 721, 1160; —teyn Devleti tebe'ası 1271; —teyn Kıralı 1160; —teyn Tercemânı kefâleti 1271

sifakelos (sphakelos, sphacéle) 1022

Sifnos Adası 1106

sîga; tasrîf-i —-i istıbâr 809; —-i menfiyye-i muttaride 99; —-i muttaride-i menfiyye efrâdı 196; bâlig-i —-i müntehây-ı cumû' 148; bakıyye-i —-i taktîl 471

Sigorta; —cı (Harîk Emîni ma'nâsınca) 853, 854; —ya kesilmiş hâneler 854

sihâm 439; —-ı mesâ'ib-i berd 506; —-ı mesâ'ib-i derd 506; —-ı tama'-ı hâmlar 625; —-ı tedâbîr-i nâ-sâzlar 37

sihr; 'illet-i — 182; —iyye ile 620

sikke 910, 912; 'ayâr-ı — 640; kalb — 912; sahîh 'ayârlu — 912; mankır — darb etmeğ 882; —-i 'ayârı 593; —-i hasene-i Pâdişâhî 913; —-i hasene-i Şâhâne 1144; me'mûr-i tanzîm-i/tersîm-i —-i hümâyûn 711; —-i hümâyûn Nâzırı 829; —-i maklûb-i hûb 804; —-i sâ'ire 913; —-i Sultâniyye 596; kesdiği —ler 882; sahîh —lü 911; — maslahatı 912; — mâddesi 912

silâh 86, 361, 951, 1021, 1079, 1084, 1088, 1095, 1095, 1100, 1136, 1140, 1153, 1227; dest-zen-i — 119; devşirdiği — 1153; külliyyetlü — 1154; zîb-i —a heveskâr olanlar 1088; —-bâz 263; — boşadılmaması 1227; havâle-i —-ı âteş-bâr 134; ağır/uygun — kullanmağ 391; —la gezmek 1227; —landırmak 1088, 1132; —lanmak 916, 1088, 1239, 1260; işe yarar —lar 1107; ka'ka'a-i —lar 50; sîmlü —lar 1241; —lar 506, 613, 1062, 1066, 1078, 1079, 1081, 1185, 1223, 1241, 1290; —lar devşirilmek 1150, 1185; —ları alınması 1148; —larını cem' 1188; —larını çıkarup 1223; —larını terk eylemeleri 1223; —larını yedlerinde ibka 1253; —ları olmayanlar 1084; —lu 1253; —lu gezmeler 1253; —pûş 1239; —-pûşlar 137; —sız 1239; —sız mülstahfız-ı hâne 1069

Silahdâr 158, 218, 355, 515, 613, 774, 784, 884, 921, 949, 987, 1017, 1019, 1080, 1146, 1234, 1277; — Ağa 155, 1105; — Ağa dâ'iresi 622; — ağalar 73; — Ağa-yı Şehriyârî 158; — Ağalığı 1257; — Ağası 386, 773; —ân 315; —-ı esbak-ı hazret-i Şehriyârî 702; —-ı esbak-ı Şehriyârî 515, 659, 493, 654; —-ı hazret-i Şehriyârî 804, 1119; —-ı hazret-i Tâc-dârî 493, 655; —-ı mûmâ ileyh 1017, 1190, 1230, 1235; —-ı Sadr-ı a'zamî 473; —-ı Şehriyâr-ı zafer-nevâl 654; —-ı Şehriyârî 159, 783, 805, 1008; makam-ı —î 515; mesned-i —î 805; — Kâtibi 224; — Kitâbeti 160, 1256; —lar 1189, 1190, 1230; —lık 48; —lıklar 805; — mevâcibi memhûrları 458; — ocağı neferâtı 315; — ocakları 263

Silahşör 319, 846, 1218; —ân 331, 495, 1257; —ân-ı hâssa 161, 1257; —-i hâssa 398; —-i mûmâ ileyh 1005; —ler 840; —lık bilmek 87; — takımı 1133

Silistire 58, 107, 164, 165, 261, 262, 264, 275, 276, 287, 288, 289, 291, 293, 294, 296, 298, 308, 309, 372, 396, 406, 717, 775, 795, 899, 901, 1171, 1208, 1290; — cânibi 215, 275, 288, 289, 291; — Cebe-hânesi 1290; — cengi 368; — civârı 306; — derûnu 290; — Eyâleti 52, 57, 58, 161, 293, 309, 580, 674, 730, 779, 937; — Eyâleti erbâb-ı timârı 1150; — Eyâleti'nde vâki' kazâların a'yânı 731; — Eyâleti zu'amâsı 1150; — havâlîsi 275, 289; — Kal'ası 377, 407, 1278; — Kal'ası Binâ Emîni 775; — Kal'ası Muhâfızlığı 161, 195, 779, 937; — kazâları 1208; — kolu 1098; — kurâsı 262; — muhâfazası 309, 310; — Muhâfızı 870; — Muhârebesi 291; — muhâsarası 293; — mulhakatı 107; — ordusu 289, 294; — Sahrâsı 287, 291, 293; — sekenesi 718; — semti 226, 276; — serhaddi 310; — tarafı 275, 287, 290, 386, 1277; — Vâlîsi 217, 262, 580, 697, 714, 727, 730, 737, 771, 775, 779, 795, 870, 901, 937, 956, 1047, 1077, 1096, 1097, 1148, 1150, 1171,

1203, 1204, 1205, 1206, 1208, 1211, 1212, 1233, 1234, 1249, 1265, 1277, 1283, 1287, 1290; — Vâlîsi-yi sâbık 580, 795; — yolu 386, 387, 390, 392, 396

Silivri (Rumeli cânibinde) 155, 469, 1105, 1106, 1116; — A'yânı 276, 277, 1116; — Kazâsı 267, 276, 467; — merhalesi 255; — tarafları 127, 190

Silivri-burunu (Anadolu sâhilinde) 1187

sille 116; —-hâr-ı âzâr 122; — urmağ 809

silm 1000, 1001; muhıll-i — 1002; teşyîd-i — 549; —-en 357, 358, 908; —-i kadîm 242

sîm 40, 96, 109, 301, 604, 776, 910, 912, 1144; bahş-ı — 1022; elvâh-ı — 592; evânî-i — 102, 1144; hazâ'in-i — 103, 166; halkârî — kufûl 845; külîçe-i — 126; sahîhu'l-'ayâr — 595; — behâsı 913, 1144; — çelenk 290, 482; — evânî 853; —-i hâlis 109; —-lü silâhlar 1241; — mâddesi 912, 913; — raht 'inâyet 1171; — revâcı 913, 1144

Simav; — Kazâsı 833; — Kazâsı Nâ'ibi 516

simid 134

simillâc gibi 820

simsâr; kîse-i — 50

Sînâ-dirâyet; riyâset-i —-dirâyet 13

Sinân Paşa Medresesi Müderrisi 703

Sincâr; — derûnu 898; — etrâfı 898; — keferesi 898

sîne 672; —-bendler (çep-râst ta'bîr eyledikleri) 109; —-i fesâd-mekîne 1278; merhem-zen-i —-i sûzân 40

sinn 214, 285, 494, 514, 525, 546; hadâset-i — 279, 1112, 1281; hem-— 222; muktezây-ı —-i kühûlet 450; —-ine hürmet 984, 993; —-i sıgar 933, 1023; —-i sitîz 97; —-i tufûliyyeti 932; —-ler 495

Sinop 321, 463, 518, 560, 873; — havâlîsi 463; — havâlîsi muhâfazası 463; — Limanı 321; — Mersâsı 333; — sâhası 1005; — sâhilleri 463; — tarafları 463; — vücûhu 463

sintine barbası 259

sipâh/sipeh 65, 433, 463, 647n, 1028; ferîza-i — 1031; — ağaları 73; — Ağalığı 161, 1257; —-dâr 407; —-dâr-ı ekrem 236; —-ı İslâm 73; —-ı siyâh-ı endûh/gam 498; —î Ağası 1195; —î Kitâbeti 160; —îler 613; —îler Ağası 269, 1078, 1099, 1107, 1191, 1195, 1250; —î mevâcibi memhûrları 458; —î neferâtı 315; —iyân 112, 315, 390; —iyân-ı Dergâh-ı 'âlî Ağası 81; — Kâtibi 166; — Kitâbeti 166, 224, 1256; — ocağı 327; — ocağı neferâtı 315; — ocakları 263; ma'lûm-i —-sâlâr 298; —-sâlâr 215, 227, 292, 504; —-sâlâr-ı Behrâm-envâr 20; —-sâlâr-ı ekrem 392; —-sâlâr-ı enbiyâ 835; kelâm-ı cenâb-ı —-sâlâr-ı evliyâ 572; —-sâlâr-ı me'âlî-'ünvân 236

sipâriş 562, 800, 801, 1066, 1149, 1156, 1161; —ât-ı hafiyye-i Pâdişâhâne 411; —-i teblîğ-i merâm 123; —-i umûr 452

siper 750; —-i battâl 923; —-i düşnâm 803; —-i la'net 215; —-i Mektûbî-yi Şeyhulislâm 666; —-i ta'n 803; —lenen asker 139; cesîm —ler 1193; —ler 360, 468, 892, 1187

Sipiki; — 'Aşîreti 881, 883; — Ekrâdı ser-kerdesi 1017

Sirâc Kazâsı (Fırat Nehri üzerinde vâki' Cifîr Kal'ası civârında) 254

sirâyet 567, 992, 1073; fürce-yâb-ı — 278; men'-i — 119; sür'at-i — 566; —-i harîk 856, 857; —-i semmiyyet-i hâdde-i vebeviyye 541

Sîret Suyu 504; — sınır 526

sirkat 235, 734, 1020; hasîra kadar — 1056

Sironk Karyesi (Muş Sahrâsı'nda) 1003

Siroz (nâm-ı diğer Tefenni, Hamîd Sancağı'nda) 317; — askeri 460; — A'yânı 641, 890, 896; —î 83; — vücûhu 460

Sisam 1183, 1188, 1273; — Adası 1148, 1172, 1174, 1197, 1235; — Adası muhâfazası 1148; — Adası re'âyâsı 1152, 1172, 1246; — darboğazı 1176, 1183; — havâlîsi 1172; — Voyvodası 1172

sitâyiş 669, 670, 708; karîn-i — 708; sermâye-i — 592; derârî-i —-i lâ-yu'add 411; —-i pesendîde-i 'ibret-nümâ 592; —-i Şehriyâr-ı kerem-meniş zeyli 671

Sittî Hatun Medresesi 203

Sivas 326, 327, 548, 565, 628, 764, 790, 829, 830, 832, 846, 847, 861, 862, 873, 875, 1246; — alay-beyileri 445; — ehâlîsi 861; — Eyâleti 315, 326, 602, 628, 704, 862, 1016, 1019, 1246; — me'mûriyyeti 865; — Müftîsi 862; — mültemekkinleri 846; — sâkinleri 846; — Sancağı 516, 519, 524; — Sancağı'nda vâki' kazâların hükkâmı/müteselliml 519; — terakkîlü sipâhîleri 374; — Vâlîsi 326, 602, 646, 669, 704, 752, 753, 830, 832, 846, 847, 861, 862, 921, 929, 930, 946, 953, 1016, 1019, 1077, 1141, 1246; — vücûhu 875

Siviliye (İspanya'da Sevilla) 1157

Sivisye 1041, 1042

siyâhat; ibtidâ'-i — 1007; li-ecli's-— 791; — gûne 800; —ler 1042

siyâset 33, 256, 653, 691, 771, 984, 1028, 1029, 1054, 1188, 1196; âb-ı seyf-i — 691; âlet-i dest-i — 169; 'ârif-i hüsn-i — 1027; cezây-ı — 281; havf-ı tîğ-i — 39; îfây-ı — 1031; icrây-ı — 46, 843; icrây-ı ahkâm-ı — 677; i'lân-ı — 968; mazhar-ı — 633; menfa'at-i emr-i — 739; şemşîr-i — 89; tîg-i âb-dâr-ı — 29; vücûd-i hüsn-i — 1027; —en i'dâm 1249; —-i hılâf-kârân 968; —-i müştehâr 1043; —-i müte'âkıbe 1135; — olunarak 1136

Siyavuş Paşa müderrisi 1004

siyeh-mest 103; —ân 39; —î-i ikbâl 106; —-i 'iş u nûş 948

Sobıca; — havâlîsi 315; — Voyvodası 314

sofa; —lar 100, 925; —lu 136

sofra 1262; gülbâng-keş-i —-i mâlâmâl-i ni'met ü nevâl 271; —lar kurup 1261

Sofya 164, 297, 449, 839, 875, 880; — Cânibi Ser'askeri 396, 430, 445, 459, 573; — Cânibi Ser'askerliği 644; — cânibi Defterdârı 495; — hacıları 1206; — hânedânı 316; — havâlîsi 218, 226; — Kadısı 601, 667, 775, 920, 944; — Kazâsı 920; — Mollası 875; — Müftüsi 218,

221; — Müteselliml 1077, 1097; — Nâzırı 397, 611, 616, 700, 1248; — ordusu 218; — Ser'askeri 218, 236, 267, 268, 282, 396; — Ser'askeri ordusu 286; — Ser'askerliği 216, 966

Soğucak 443; — havâlîsi 461; — Muhâfızı 443, 461; — ordusuna Nâzır 443, 461; — tarafı 443

soğuk; şedîd — 375; —layup 511

Soğuk-çeşme 120; — kapusu 157; — yolu 137

sohbet 45, 100, 121, 157, 176, 300, 505, 512, 755, 793, 970, 1014, 1131, 1169, 1219, 1243, 1244; bezm-i — 194; esnây-ı — 952, 1065, 1067, 1068; hem— 52; iftitâh-ı — 1131; lezâ'iz-i — 941; mahfîce — 971; mazhar-ı — 375; mültefit-i ba'zı — 492; saçma — 470; temdîd-i — 1219; siyâk-ı — cerr ederek 1065; — esnâsı 620; —-i esrâr 114, 116, 192; teşerrüf-i —-i hâssalar 638; —-i müntine 1131; zevk-ı —ler 210; —ler 174, 501

Sohum 332; — Kal'ası 975; — Kal'ası muhâfazası 332; — tarafları 333

*sokak*lar 853, 1109, 1217; bk. ayrıca zokak

soldat; — bekler görürsüz 1065; —lar 288, 1159

Solomon/Soloman (Açık-baş Meliki) 454, 456

sopa 135, 363, 367

Soranlı Kal'ası 795

sorguc 655-i Şâhî 31

soytarı harcı 707

Söğüd; — A'yânı 517; — Nâ'ibi 517

Sölova Kazâsı (İlbasan'da) 986

söz 91, 100, 101, 210, 357, 529, 611, 903, 1070, 1071, 1102, 1144, 1158; âzâr gûne söylediği — 1132; — anladup 1213; — anlar 98; ne — anlar ne dinler 810; — anlar âdem 1149; — ashâbı 809; bu bâbda — çok 273; hic — dinlemez 1273; her —e karışmayup 1155; — ile bitmeyeceği, 615; — ile emîn/mutmaîn olamayacağı 1194; sadây-ı —-i şetâret 859; — kabûl eder makûleden 983; — kabûl etdiremedikleri 718; — kabûl etmediği 124; bâtıl —ler 1022; dil-âzâr —ler 934; nâ-sezâ —ler 528, 934; recmen bi'l-gayb —ler 1041; —ler 154, 456, 504, 615, 1068; gûn-â-gûn —lere ibtidâr 1025; —leri hılâf 611; —lerine i'timâd 1286; —leri sâdık 1223; doğru —lüük 200; — sâhibi 1132; — sâhibi olanlar 1122; — sâhibi re'âyâ 1211; — sâhibi Rûm 1142; — sâhîbleri 367, 916, 992, 1070, 1073, 1154; huzûrunda — söyleyenler 1276; —ü değişdirüp 1286; —ü geçmek 340, 358; senin —ünle olmaz 970; —ünü îbka 351; bir —ü on kerre tekrâr 793; — vermiş 787, 1163

su 113, 392, 473, 474, 479; yürüyen — 475; — aldıkları mahal 670; — bendleri 1054; — içinde mestûr 474; — ile leb-rîz 475; — imdâdı 959; — kaçağı var 508; —lar 603, 1222; —lara göre 1176; sığ —lara varmak 985; —larına behâne bulârak gidilse 333; —lar uygundur 1085; — mecrâları 136; — tulumları 652; — yetişdiremamiş 392; —yolcular köyleri re'âyâsı 1078; ez de —yun iç 375; —yu tesmîm 1119; —yu tulumbalara uydurarak 854

su'âl 345, 356, 357, 358, 361, 583, 600, 605, 613, 615, 637, 640, 671, 677, 682, 724, 738, 793, 827, 865, 894, 901, 926, 938, 941, 962, 970, 974, 1005, 1007, 1015, 1067, 1072, 1076, 1100, 1121, 1156, 1166, 1176, 1192, 1243, 1247, 1252, 1265, 1281, 1284; bilâ— 364; mültefit-i ba'zı — 492; zîr-i — 273; — behânesi 476; —-i hâtır-gûne 940; —-i maslahat 812; —-i mezâyây-ı münyetü'l-müftî 809; —-i sebeb-i ahvâl 614; —-i sebeb-i mâ-cerâ 809; —-i yevm-i hisâb-ı bî-irtiyâb 1101; —ler 357, 975; müstağnî-i — ü cevâb 958

Su-başı 714, 730, 893; — habsi 1153; —lar 714, 728

Subaşı Karyesi (Selîm Girây Sultân'ın ikâmet ettiği yer) 871

subh 1101; ıfıcâr-ı — 119; teneffüs-i — 258; —-ı sâdık gibi tâli' 202; salât-ı —u edâ 1251

Suçu/Suçı 'Aleko/'Aliko Bey (Alekko Suzzo/Sutzo, Eflâk Voyvodası) 888, 1021, 1046, 1060, 1135

Sûdân; fîl-i kebîr-i —î 814; — memâliki 110; — Vilâyeti 394

sudûr 34, 634; beyne's— 558; ecille-i —-i kirâm 129; gays-rîz-i ravza-i sahîfe-i — 718; levha-zîb-i — 1001; mahall-i — 1042; müstahdem-i — 974; şeref-bahş-ı — 844, 996; şeref-bahş-ı mevki'-i — 345; şeref-bahş-ı mücellây-ı — 308; şeref-bahş-ı sâha-i — 280; şeref-bahş-ı sahîfe-i — 432, 515, 785, 852; şeref-efzây-ı — 439, 446, 908, 954; şeref-pâşî-i — 356; şeref-pâş-ı levha-i — 239; şeref-pâş-i sahîfe-i — 1145; şeref-pîrây-ı — 1214; şeref-rîz-i — 325, 366, 446, 448, 485, 583, 742, 743, 762, 763, 770, 771, 813, 816, 825, 945, 952, 1014, 1055, 1125, 1270; şeref-rîz-i sahîfe-i — 326; şeref— 216, 351, 364, 416, 485, 487, 527, 627, 681, 1051, 1173, 1189, 1203, 1208, 1259; şeref-yâfte-i — 468, 521, 523, 534, 544, 551, 558, 615, 671, 680, 729, 758, 772, 775, 814, 828, 880, 995, 1151, 1255; şeref-yâfte-i sahîfe-i — 915; zînet-bahş-ı ketîbe-i — 377; — arpalıkları 560; — erbâbı 1252; —-i 'âlî-makâm 150; —-i 'âlî-mikdâr 150; —-i emr-i 'âlî 371, 566; —-i emr-i 'âlî-şân 454; —-i emr-i şerîf 363; —-i esâf makdemleri 207; —-i evâmir-i şerîfe 465; —-i fermân 695, 738, 909; —-i fermân-ı kazâ 1247; —-i 'izâm 440; dâhil-i rütbe-i —-i kirâm 973; —-i kirâm 155, 156, 266, 377, 408, 604, 750; —-i mevâlî 808; —-i mezkûr-i mededresân 142; —-i 'ulemâ 128, 142, 157, 558, 632, 812, 958, 1111; —-i 'ulemây-ı a'lâm 150; —-i vâlâ-makâm 778; —-i zî-şân 142

sûf; bî— 666

suffe 849

sûfî 133, 821; —-kîş 639; —ler 409

sugûr 416; hıfz-ı — 12, 38, 754, 923; muhâfaza-i — 310

sühte; yobaz — 301, 809; zevi'l-enyâb — 152; — bozuntusu 41; emîn-i —gân 808; leked-zede-i müdebbirân-ı —gân 810; müzâhame-i dîvân-ı —gân 810; tabi'at-ı —gân 650; —gân 579, 841, 1116; —-i nâr 152; —-i nâr-ı tuğyân 140, 143; —-i nâz-ı fitne 107; —-i pâ 155; çekişken-i —lik 665; hallâl-i müşkilât-ı —vât 810

sû'-i kasd 78, 79, 116, 123, 294, 352, 366, 456, 1109, 1162, 1186, 1234, 1285; izhâr-ı — 455, 798; efkârları dâ'imâ —den 'ibâret 1141; — niyyeti 1218

sû'-i zann 42, 340, 352, 508, 733, 1281; —-ı irtişâ 165; —lar 38

sûk 366, 596; ehl-i — 364, 923, 1128; gasb-ı emvâl-i ehl-i — 234; gulgule-endâz-ı — 969; —iyyûn 468

sulb; zâde-i —-i âzâde 186; —-i hazret-i Cihânbânî 936; —-i Hudâvendigâr-ı sâbık 188; envâr-ı hadîka-i —-i kerîm 25; —-i Pâdişâh-ı âfitâb-ı kemâl 673; beytü'l-kasîd-i —-i sa'îdi 212; yadigâr-ı —-i sâlib 196

sulehâ 453, 665, 744; ma'dûd-i — 619; —'-i ümmet 195; —-nihâd 620

sulh 163, 170, 178, 206, 238, 239, 340, 347, 376, 523, 527, 528, 530, 531, 533, 547, 549, 552, 572, 613, 725, 1164; 'akd-i — 96, 376, 1281; 'akd-i esâs-ı — 526; 'arz-ı — 242, 243; cevâz-ı — 505; emr-i — 178; fesh-i — 721; i'âde-i — 339; in'ikâd-ı — 546; istişmâm-ı râyiha-i — 532; istîzân-ı — 505; kat'-ı rişte-i — 344; mâdde-i — 174; mevâdd-ı — 551; mükâleme-i — 170; müzâkere-i — 504; ser-rişte-i — 96; şurût-i celiyye-i — 547; ta'vîk-ı — 532; te'yîd-i — 549; tecdîd-i — 242; teklîf-i — 278; —-ı 'âcil 211; —-ı mezkûr 177; —-ı müstevcibü'l-felâh 551; —-ı talah 'akdi 1033; târîh-i —-nâme 239; —-nâme 552; esâs — senedi 552

Sulıca; — Adası re'âyâsı 1242; — gemileri 1183; — korsanları 1174; —lular 1148; — re'âyâsı 1138; — 'usâtu 1207; — 'usâtı gemileri 1172, 1259

Sultân 12, 19, 25, 26, 28, 30, 47, 56, 90, 203, 212, 214, 253, 495, 497, 510, 515, 534, 543, 548, 559, 593, 625, 627, 638, 641, 671, 673, 689, 695, 799, 799, 936, 959, 963, 1023, 1031, 1032, 1044, 1065, 1067, 1071; âsâr-ı inkisâr-ı kalb-i — 152; bâ'is-i çâk-ı giribân-ı gayret-keşân-ı — 40; du'ây-ı — 673; hurûc 'ale's— 60, 65, 133, 667; ibnü's— 12, 25, 548; icrây-ı siyâset-i — 46; 'illet-i muharrike-i muhâlefet-i hükm-i — 65; itâ'at-i — 136; tâb-âver-i cünd-i mücenned-i — 652; ta'n-i — 129; havf-ı mu'âhaze-i —-ı 'âlî-şân 258; —-ı bahr-u berr 864; —-ı Cem-mehâbe 591; —-ı cennet-mekân 64; fermân-ı kazây-ı —-ı hakkânî-'ünvân 133; mazhar-ı ikrâm-ı —-ı kadr-dân 618; —-ı kârdân 547; müşevvik-i gayret-i —-ı kerâmet-eser 591; pesendîde-i —-ı kerîm 82; —-ı mu'azzam 633; —-ı mûmâ ileyh 871; —-ı müşârun ileyh 194; —-ı sâhib-i Hilâfet 626; şart-ı evvel-i rây ü emân-ı —-ı sâhib-i ma'delet 271; —-ı sâhib-i zehâdet 83; müstes'id-i şeref-i dâmen-bûs-i —-ı selâtîn-i cihân 29; zemân-ı sa'd-iktirân-ı hazret-i —-ı selâtîn-i cihân 1280; —-ı selâtîn-i cihân 891; —-ı selâtîn-i dekâyık-bîn 938; cülûs-i meyâmin-me'nûs-i hazret-i —-ı selâtîn-i zemân 25; —-ı selâtîn-i zemân 887; şâyân-ı 'âtıfet-i —-ı vâlâ-himem 662; müşâhede-i tedâbîr-i Lokmâniyye-i —-ı zemân 40; —-ı zemân 27, 65; —-ı zemân-ı Cihân-sitân 61; ahkâm-ı —-î 75; berk-ı şemşîr-i —-î 965; cem'iyyet-i kabza-i —-î 837; emr-i —-î 564, 696, 1291; gâret-i ra'iyyet-i —-î 1231; gazab-ı —-î 325; hânumân-ı gayret-keşân-ı —-î 141; huzûr-i pür-nûr-i —-î 1119; ihrâk-ı sefâyin-i —-î 54; memleket-i —-î 298; mûcib-i infi'âl-i —-î 654; mukarrebân-ı hazret-i —-î 794; ruhsatyâb-ı duhûl-i huzûr-i —-î 82; şeref-i mazhariyyet-i emr-i —-î 143; te'dîbât-ı —-î 270; temellük-i bilâd-ı —-î 260; tertîb-i sufûf-i asâkir-i behâdur-ı —-î 19; teşvîş-i ezhân-ı asâkir-i —-î 41; tîg-i siyâset-i —-î 33; ufuk-ı sulb-i —-î 188; ziyâfet-i —-î 835; —-î 53, 1179; — ibnü's-Sultân 25; —-i'l-mu'azzam 784; hazâ'in-i —-iyye 938; idâre-i hayr-zâne-i fülke-i —-iyye 257; kılâ'-ı —-iyye 1175; şikke-i —-iyye 596; tevkî'-i refî'-i es—-u'l-berreyn 548

Sultân Ahmed; — Câmi'-i şerîfi 156, 676; — Câmi'-i şerîfi havlîsi havâlîsi 140; — Câmi'-i şerîfi kurbû 676; — Câmi'-i Şeyhi 143; — tarafları 135

Sultân Bâyezîd 1067; — Câmi'i havlîsi 851; — Câmi'i kurbû 156; — havâlîsi 120

Sultân Çiftliği (Üsküdar verâsında kâ'in) 164, 1106

Sultân Mehmed; — Câmi'i 374, 379, 589, 599, 622, 810; — civârında sâkine 837; — Hân Câmi'-i şerîfi civârı 621; — Muvakkıt-hânesi 1009; — Tîmâr-hânesi 838

Sultân Selîm Müderrisi 1019

Sultân Yaylağı (Kürdistân'a civâr) 945

Sultân-depesi (Üsküdar'da) 812

Sultân-önü Sancağı 517, 536

Sultân-yeri (Çirmen Sancağı dâhilinde) A'yânı 318, 743; — Kazâsı 742; — Nâ'ibi 743; — zâbitânı 743

sunûf; 'adem-i vukûf-i — 538; ihtilâf-ı sâ'ir-i — 406; tanzîm-i — 19; —-i askerî 289, 392; —-i askeriyye 227, 228, 273, 309, 318, 332, 372, 404, 415, 443, 464, 730, 796, 1117; —-i efrâd-ı devlet 404; —-i re'âyâ 457; —-i sâ'ire 391, 406

Sun'ullah Paşa (İzvornik Sancağı Mutasarrıfı) 267

sûr 29; ahvâl-i — 23; cem'iyyet-i — 837; —-âver 462; —-i gayret 306; nümûne-nümây-ı —-i hümâyûn 799

sûr; dâhil-i — 1236, 1237; hâric-i — 1076; rehâyâb-ı mazîk-ı — 127; — hârici ta'bîr olunup 965; —-i Âsitâne 1205

sûrî; ihtilâf-ı — 345, 530; ittifâk-ı — 106; — a'dâ 273; mu'âdât-ı —yye 345; muvâfakat-i —yye 95

sûrna 799

surre 1054; — Emâneti 803; — Emâneti Vekâleti 804; — Emîni 845; — Emîni Bey 919; — Emînî-yi esbak 1257; —-i hümâyûn 1239; —-i hümâyûn Emîni 741, 919; —-i hümâyûn Emîni-yi sâbık 674; —-i 'Urbân 669; — sandıkları 1054

Su'ûd (Vehhâbî 'Abdullah bin Su'ûd'un 'amm-zâdesi) 253, 834, 919; —î askeri 254, 834; —'un fevti 894; —'un makarrı 403; —'un oğlu 800, 801

su-yolcu; — Arnavud Rûmları 1119; —lar 1119

sûzen ile 114

Sü'adâ Bey (Hakîm-oğlu 'Ali Paşa hafîdi, Mekke-i mükerreme Kadısı) İmâmı 507
sü'bân-ı âteş-feşân 624
sübât-i aksar 'ârız 607
Sübhân; âsûde-nişîn-i hısâr-ı hıfz-ı — 579; 'avn-i — 652; cenâb-ı — 435, 887; kudret-i hazret-i — 683; mütezarrı'-ı dergâh-ı — 591; şükrâne-i 'inâyât-ı — 628; sır-ı mücâzât-ı — 152; fe— allah 1134; —allah 300n, 1014, 1151; fe— allâhi Te'âlâ 253; —e'l-Melikü'l-Kahhâr 68; —e'l-Melikü'l-Mennân 136; 'avn-i —î 12; bermuktezây-ı takdîr-i —î 352; 'inâyet-i —î 12, 652; ni'met-i gayr-i müterakkıbe-i —î 1198; takdîr-i —î 1020; vedî'a-i cenâb-ı —î 693; havl-i —iyye 1287; 'inâyet-i zâhire-i —iyye 547; kuvvet-i —iyye 1287; vedî'a-i —iyye 891
südidlik (Schützling?) dâ'iyesi 1047
süfehâ/süfehâ' 134, 480, 938, 1084, 1124n; bakıyyetü's— 673; bir alay kendüyi bilmez — 1217; da'vet-i cebrî-yi sûret-i — 498; 'illet-i mahviyyet-i — 507; kendüyi bilmez ve dîn-i İslâm gayretini anlamaz — 1143; muhteri'-i — 302; odahây-ı — 584; te'dîb-i — 363; tefrîk-ı cem'iyyet-i — 584; zînet-i — 300; — gürûhu 918; —'-i zemân 130; nifâk-ı —y-ı akrân 542
süferâ 169, 720, 747; tevâbi'-i — 793; —y-ı mümâ ileyhim 504; bk. ayrıca sefîr
sükkân 210, 219, 246, 297, 333, 367, 398, 457, 468, 624, 657, 754, 823, 964, 981, 1069, 1120, 1148, 1159; 'âmme-i — 245; 'avâmm-ı — 1188; bakıyye-i — 1088; emvâl-i — 759; ihlâl-i ezhân-i — 209; imâle-i — 55, 148, 256, 258, 321, 1056, 1176, 1226; irâha-i — 677; talîf-i — 209; tanzîm-i kıyâfet-i — 300; teşettüt-i ezhân-ı — 746; havâlî —ı 554; —ı Âsitâne 58, 252, 254, 363, 364; —ı bâ-'alâka-i belde 181; —ı belde 119, 127, 135, 182, 953, 1158, 1159, 1217; —ı cezîre 1172; —ı devlet 29; —ı hâne 120; —ı hudûd-i Hâkâniyye 945; —ı kal'a 296, 308; —ı memleket 576, 729, 756; —ı mezbûre 363; —ı sefîne 177, 1223; —ı serhad 1117; —ı şerîr 234; —ı vilâyet 708; beyne's— ve'l-cîrân 140
sükkerî 1261
süknâ 299, 501, 590; fevâhiş —ıar 540
sükûn 590, 850, 962; bî— 180; izâle-i ta'b-ı — 207; nâ'il-i — 655; peygûle-nişîn-i — 126; pezîrây-ı — 126; tınâb-bend-i — 235; bâ'is-i —et 139; mûcib-i —et 249; nişânde-i bârûy-i —et 1031; sûret-i —et 148, 182; —et 29, 407, 549, 599, 861, 925, 1025, 1095, 1135; —et-i tâmme 182
sükût 21, 31, 1007, 1108, 1182, 1184, 1243; hakk-ı — 209, 246; ser be-ceyb-i — 1132; sûret-i — 169; —-efken-i bülbül-i hezâr-dâstân 212
Süleymân; —e-meniş 168; —î-hısâl (hazret-i Sultân) 253
Süleymân ('Abdullah'ın oğlu, Sipiki) 881
Süleymân (Dağdeviren) 804
Süleymân (fırârî, Mihalic Kazâsı'na) 583
Süleymân (Gedüs Voyvodası Nasûh-oğlu) 833
Süleymân (Kanbur, Galata Bâb Mahkemesi Vekâyi'i ve Baş-kâtibi, mânend-i vâlî) 858
Süleymân (Keşân-zâde) 313
Süleymân (Şeh-zâde, Sultân) 799, 959
Süleymân (Şehbender-oğlu, 'Avrat-hisârı Kazâsı A'yânı) 890, 891, 895, 896
Süleymân (Tepedelenli 'Ali Paşa'nın Paşo Bey'e kurşun attırdığı Arnavudlar'dan) 981
Süleymân (Tirebolu Voyvodası) 319
Süleymân Ağa (Âvîne Kazâsı A'yânı) 316
Süleymân Ağa (Hacı Mustafa-zâde, Hacı, Tavşanlu Kazâsı A'yânı) 314, 447, 516
Süleymân Ağa (İzmirî, Emîn-i Gümrük-i Duhân, Mîrahûr-i Evvel Pâyesi, Saruhân Muhassılı, Saruhân Sancağı, Vezîr) 830
Süleymân Ağa (Pehlevân Paşa'nın hıdmetinde) 988
Süleymân Ağa (Prusyalı, Cemretü'l-harbi ve vegu, Ocak Kethudâsı, Ocak Ağası, Yeniçeri Ağası, Re'îs-i Asker, merd-i be-nâm) 86, 134, 137, 139, 710, 740
Süleymân Ağa (Yılancı, Eceâbâd vücûhundan) 1179
Süleymân Ağa (Yılık-oğlu, Silistire Mütesellimi, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, şakî-i bednâm) 164, 262, 645
Süleymân Ağa/Paşa (Hazînedâr-zâde, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Canik Muhassılı, Karahisâr-ı şarkî Voyvodası, Trabzon Mütesellimi, Gönye Sancağı, Vezîr, Faş Kal'ası Muhâfızı, Trabzon Vâlîsi, Canik Muhassılı) 370, 421, 429, 441, 443, 461, 465, 533, 706, 707, 744, 752, 780, 788, 789, 796, 798
Süleymân Ağa/Paşa (Maçîn A'yânı, Mîr-i mûrân, Maçîn Kal'ası Muhâfızlığı, Vezîr) 950, 951
Süleymân 'Alemdâr (Boyalı Kazâsı'nda sâkin) 316
Süleymân Bey (Çapar/Çapan-zâde, Anadolu'nun 'aynü'l-a'yânı, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Bozok Sancağı Mutasarrıfı, Mîrahûr-i Evvel Pâyesi, Tarsus Mukata'ası) 66, 72, 81, 83, 90, 100, 181, 205, 311, 326, 381, 390, 410, 482, 518, 519, 520, 524, 566, 654
Süleymân Bey (Evkatlı-zâde, Kapucu-başı, Baş-bâkî Kulluğu) 224
Süleymân Bey (Haleb Vâlîsi Hurşîd Ahmed Paşa'nın kethudâsı) 969, 971
Süleymân Bey (Kel Ago-oğlu, Tepedelenli 'Ali Paşa'nın tevâbi'âtından) 979, 980
Süleymân Bey (Mâliyye Tezkireciliği) 580
Süleymân Bey (Vartin=Artvin Sancağı Beyi, Livâne/Leylâne Beyi) 319, 330, 331, 706, 789, 921
Süleymân Bey/Paşa (el-Hâc, Seyyid, Silahdâr, Vezîr, Mîru'l-Hâc, Sayda Vâlîsi, Şâm Vâlîsi, Bağdâd Vâlîsi, Basra ve Şehrizûr Vâlîsi, Sivas Vâlîsi) 254, 281, 282, 310, 354, 400, 401, 402, 403, 416, 454, 515, 629, 702, 703, 732, 733, 754, 755, 781, 782, 779, 842, 931, 945, 1016, 1019, 1263, 1270
Süleymân Efendi (Tepedelenli 'Ali Paşa'nın Kapu Çukadârı) 981
Süleymân Efendi (Trabzonlu Bakırcı-başı Mehmed Efendi-zâde)'nin matba'ası 876

Süleymân Fâ'ik Efendi (Mektûbî, Sipâh Kitâbeti) 1256
Süleymân Hâdî Efendi (Tezkire-i Evvel) 1001
Süleymân Hân (Sultân, Ebu'l-megâzî, —-ı Gâzî); — 'asrı 1044; kānûn-i —î 88; — zemânı 404
Süleymâniyye 501, 1067, 1221, 1205; — Câmi'-i şerîfi 202, 409, 1282; — civârı 1262; — der-Çorlu Müderrisi 575; — havâlîsi 135; — Medresesi Müderrisi 779; — Müderrisi 167, 217, 539, 662; — müderrisleri 1004, 1019; — semti 137; — Tıb-hânesi 232
Süleymân Paşa ('Abdülcelîl-zâdeler'den) evlâdları 355
Süleymân Paşa (Diyârbekir Vâlîsi) 705
Süleymân Paşa (Mîr-i mîrân, Klis Sancağı Mutasarrıfı, Nikşik nâm-ı dîğer Ologosta [=Onogost]'nın nizâmına ta'yîn, Bosna Vâlîsi, Selânik Mutasarrıfı)) 267, 466, 830, 949
Süleymân Paşa (Pekinli/Peklinli, Mîr-i mîrân, Köstendil Sancağı Mutasarrıfı) 277, 987
Süleymân Paşa (Vezîr, Belgırad Muhâfızı) 356, 649, 680, 695, 699
Süleymân Paşa Hânı (İstanbul'da) 140
Süleymân Penâh Efendi (Mektûbî hulefâsından, Hâslar Mukata'acısı) 224
Süleymân Rüşdî Efendi (Küçük Kal'a Tezkirecisi, Küçük Tezkireci) 780
Sülova (سلوی); — A'yânı 386; — Kazâsı 386
sülüs; hatt-ı — 637; hatt-ı — meşki 637
Sünbüle (burc-i kıran-ı intikâlî ta'bîr olunan, burc-i mukârene-i evsat olan) 998, 1240, 1288; 'âşir-i sâl-i — 1058
Sünbül-zâde hânedânı 212
Sünne Boğazı; — 1218; — muhâfazası 1218
sünnet; ehl-i — 46; —-i ihtifâ 129; —-i Rasûlullah 1136; —-i seniyye-i hazret-i Risâlet-penâhî 1094; —-i seniyye-i nâfi'alar 836; —-i seniyye-i Rasûlullah 1168
Sünnet Odası (Seray-ı hümâyûn'da) 470
Sünnî 915
süpürüdü; dağ kadar — depesi 804
sür'at 67, 407, 438, 439, 483, 627, 676, 805, 837, 948, 1066, 1117; imâle-i sükkân-ı — 1056; —ci Kışlaları binâsı 64; —-i 'azîmet 77, 1188; —-i hareket 1044, 1231; —-i herem 607; —-i imtisâl 563, 1250; —-i inşâ 1193; —-i kıyâm 1044; —-i mutâva'at 563; —-i seyr-i sefâyin 258; —-i sirâyet 566; —-i şeyb 607; —-i tekmîl 1193; —le doldurup atmağ 391; — topcuları 391; — Topcuları nâmı 64; — topları 629; — topu 291
süreyyâ; âvîhte-i tâk-ı — 213; güş-i — 859
sürgûn avı ma'rekesi saydları 185
süriyye olmak 1225
Sürmene 789; — İskelesi 332; — Kazâsı sâkinleri 707
sürûr 29; âheng-bend-i — 936; bâ'is-i — 266; fart-ı — 92; i'lân-ı — 510; izhâr-ı — 91; kemâl-i — 1159; pür-— 123; ser-şâr-ı neşve-i sûr u — 188; tertîb-i şeb-i sûr-i — 253; esnây-ı —-efzâ 671; —-i mâ-lâ-fihi kelâm 479; —-i tâze 1233
Sürûrî (Şâ'ir) 214, 215
Sürûrî Efendi (Şâ'ir) 28
Sürûrî Mehmed Paşa (Çerhacı/Çerkacı, çırağ-ı Sadr-ı a'zamî, Haleb Eyâleti, Ordu-yi hümâyûn Çerhacısı, Silistire Eyâleti) 230, 261, 264, 274, 293, 309, 376
Sürücü 303, 326, 329, 330, 331, 408, 434, 516, 521, 586, 696, 1096; mikdâm —ler 270; —ler 522; —lük 330, 331, 521, 524; —lük hatab-ı cesîmi 523; —lük sûreti 452; —lük 'ünvânı 521; — Paşa 381; — vezîrler 529
sütûn; —-i keşfî 1224; —-i ser-firâz 593
süvâr 155, 222, 255, 262, 382, 396, 716, 741, 779, 820, 955, 1162, 1202, 1216, 1226; —ân-ı merd-i efgen 1140; —î 72, 105, 222, 263, 267, 273, 277, 288, 289, 312, 318, 369, 382, 386, 388, 397, 407, 448, 465, 467, 468, 482, 490, 522, 523, 525, 690, 697, 789, 800, 930, 955, 1000, 1017, 1174, 1208, 1234, 1267; —î asâkir 254, 387; güzîde —î asker 291, 313; —î asker 268, 276, 291, 294, 303, 306, 313, 317, 465, 478, 525, 526, 922, 1003, 1016, 1180, 1220, 1246; —î asker-i evfer 382; —î askerler 389, 391, 524; Ser-kerde-i —îler 105; tüvânâ —îler 402; —îler 106, 389, 391, 1265; —î Mukabeleciliği 159, 223, 581, 1256; —î Mukabeleciliği Vekâleti 159; —î Mukabelecisi 159; —î topcu ortaları 486; —î topcuların bin-başısı 1231; — olduğu sefîne 176; —iyân 110, 276, 390; —iyân askerîsi başbuğluğu 788; —iyân-ı İslâm 392; —iyân-ı İslâmiyân 223
Süveys/Süveyş 394; — İskelesi 389
süyûf; bakıyyetü's-— 32, 249, 414, 536, 834, 888, 898, 947, 1154, 1218, 1234, 1246, 1247, 1269, 1277, 1292; imrâr-ı — 290; bakıyyetü's-— asker 402; sel-i —-i miknet 326; irâ'e-i şu'le-i —-i tâb-dâr-ı berk-âsâr 288
Süzebolu (Kara-deniz'in Rumeli sâhilinde) 310, 485, 486; — Ladikası 1153; — muhâfazası 536; — Muhâfızı 536

Ş

Şa'ban Kapudan 1183
Şâb-hâne (Sındırgı yakınlarında) tarafları 833
şâb hurdaları 839
Şâbire (haydûd kapudanı) 898
şabka; —lu askerler 1066; — üzerine rabt etdikleri 'alâmet 334
şâd 206, 383, 701; —ân 189, 799; —-hâr 948; —-hâr-ı şöhret-şi'âr 1006; nâ-—î 663; resm-i —î icrâ 188; —î-yi mevt-i/merg-i gayret 778; —-kâm 628, 829; —mân 143; izhâr-ı —mânî 604, 799; resm-i —mânî 643; —-mânî-i feth 887; —-mânî-i galebe 887
Şâfi'î Müftîsi (Medîne-i münevvere'de) 918
şâgird 202; bâliğ —ân 1139; murâhik —ân 1139; mânend-i —i se-rûze 123
Şâh 49, 97, 186, 279, 469, 475, 586, 645, 804 925; ferîza-i — 1031; seyf-i — 48; —enşeh-i 'adâlet-kâr 13; cenâb-ı —enşeh-i bende-nüvâz

785; evân-ı sa'd-iktirân-ı hazret-i —enşeh-i zemân 20; —-ı 'Acem 814, 1001, 1002; —-ı 'Acem'in 'ammesi 815; —-ı İran 324, 411; mazhar-ı pesendîde-i —-ı kerem-'ünvân 213; tasarruf-i —-i kişver-güşâ 65; —-ı müşârun ileyh 324, 945; —-ı velâyet 369; 'alem-i hürşîd-tev'em-i sâyebân-ı —î 837; cenâb-ı —î 831; ecvibe-i nâme-i —î 831; mûcib-i tekeddür-i hâtır-ı —î 353; tuğ-i —î 395; —-nâme 12, 20, 345; —-zâde 411; —-zâde-i İran 1141; —-zâde-i müşârun ileyh 324

Şâhâne 46, 56, 60, 73, 87, 91, 359, 446, 543, 546, 557, 563, 564, 577, 616, 628, 629, 668, 681, 719, 733, 754, 767, 793, 804, 832, 888, 966, 984, 1008, 1024, 1088, 1174, 1176, 1177, 1227, 1277, 1289; 'âdet-i mutebassırâne-i — 178; asâkir-i — 65, 907; âsâr-ı gazab-ı — 780; asker-i — 86, 154; 'atâyây-ı — 27, 108; 'atebe-i 'aliyye-i — 1005; âteş-i gazab-ı — 1245; 'atıyye-i — 308, 443, 456, 893, 1110, 1196, 1255; 'atıyye-i seniyye-i — 628, 1049, 1154; 'avârif-i behiyye-i — 565; 'avâtıf-ı — 1024; 'avâtıf-ı 'aliyye-i — 534, 688, 713; âyet-i tab'-ı 'âdâlet-neb'-i — 449; 'azîmet-i — 381; bendegân-ı dâ'ire-i hümâyûn-i — 1072; bermûceb-i emr-i — 1214; cümle-i hasâ'is-i memdûha-i — 87; da'avât-ı hayriyye-i — 781; derûn-i Memâlik-i — 439; devâm-ı devlet-i — 253; devâm-ı 'ömr-i — 253; devâm-ı 'ömr-i devlet-i — 775; devlet-i — 403; dil-hâh-ı — 967; du'ây-ı devâm-ı 'ömr ü devlet-i — 1279; du'ây-ı efzâyiş-i ikbâl-i/'ömr-i — 246; du'ây-ı hayr-ı — 1270; du'ây-ı 'ömr ü devlet-i — 947; ehass-ı metâlib-i — 413; emr-i — 524, 590, 651, 710, 916, 919, 954, 1212, 1239, 1277, 1278; emr-i hayr-ifâde-i — 996; emr-i merâhim-ifâde-i — 814; emti'a-i erâzî-i Ocağ-ı — 350; envâ'-ı ihsân-ı — 621; envâ'-ı müsâ'adât-ı — 1079; evâmir-i — 411; eyyâm-ı eyâmin-encâm-ı — 714; fermân-ı 'adâlet-'ünvân-ı — 843; fermân-ı — 416, 916, 1239, 1277, 1278; fezâ'il-i kerâmet-mümâsil-i — 61; gars-i yemîn-i — 564; hâk-i pây-ı — 846, 917, 1242; hâk-i pây-i hümâyûn-i — 91, 183, 894, 938, 956, 1079, 1173, 1176, 1212, 1238, 1239, 1270, 1281; hâk-i pây-i kimyâ-sây-i — 335; hâk-i pây-i merâhim-me'vây-ı — 1073; hâtır-ı — 170; hâtır-nişân-ı — 982; hıla'-ı fâhire-i — 767; hılâf-ı rızây-ı — 372, 693; hılâf-ı rızây-ı 'adl-iktizây-ı — 758; himmet-i — 662; himmet-i müşfikâne-i — 675; huzûr-i — 324n, 487, 928; huzûr-i 'avâtıf-mevfûr-i — 1008; huzûr-i fâ'izu'n-nûr-i — 345, 415, 1283; huzûr-i hümâyûn-i — 1072; huzûr-i 'inâyet-mevfûr-i — 583; huzûr-i lâmi'u'n-nûr-i — 339; huzûr-i pür-nûr-i — 604; hüsn-i teveccüh-i 'aliyye-i — 1280; ıgbirâr-ı hâtır-ı — 183; icrây-ı emr-i — 578; icrây-ı irâde-i — 578, 908; ihsân-ı — 736, 767, 988, 992, 994, 995, 1194, 1250, 1254, 1282; ihsân-ı hümâyûn-i — 1051; ihtimâm-ı — 12, 533; ikdâm-ı — 533; ikrâm-ı — 966; iktizây-ı irâde-i — 1128; iltifât-ı — 364, 1126; iltizâm-ı tekrîr-i nâm-ı — 28; in'âm-ı — 665; 'inâyet-i — 277, 640; 'inâyet-i bî-gâyet-i — 649; 'inâyet-mü'telif-i — 655; insilâb-ı hüsn-i teveccüh-i — 687; i'tibâr-ı — 87; ittılâ'-ı — 376, 1017; kal'a-i — 767; kalb-i — 781; karîha-i — 1123; karîn-i istihsân-ı — 884; karîn-i tahsîn-i — 668; kerem-i mü'telif-i — 863; ke's-i dihâk-ı meşreb-i mürû'et-mezâk-ı — 26; kılâ'-ı — 1152; ma'lûm-i — 1011, 1133; ma'lûm-i hümâyûn-i — 1074; manzûr-i — 447, 1177, 1218, 1259; manzûr-i hümâyûn-i — 1147, 1218; mazhar-ı ri'âyet-i — 373; mazhar-ı teveccühât-ı — 578; ma'rûz-i huzûr-i — 347; ma'rûz-ı huzûr-i fâ'izu'n-nûr-i — 325; mehâsin-i teveccühât-ı — 524; melhûz-i — 564; Memâlik-i — 682, 745, 981, 991; Memleket-i — 1190; me'mûl-i — 564; mevâ'îd-i — 1049; mevkib-i — 436; mir'ât-ı tab'-ı — 512; mizâc-ı — 906; mizâc-ı 'âdâlet-imtizâc-ı — 690; mûcib-i tahsîn-i — 1250; mugayir-i rızây-ı — 400; mugayir-i rızây-ı hayr-iktizây-ı hümâyûn-i — 1080; mukayyed-i nüsha-i mi'yâru'd-düvel-i hâtır-ı — 236; muktezây-ı emr-i — 917; muktezây-ı karîha-i isâbet-sarîha-i — 537; muntazar-ı — 692; murâd-ı — 1149; mutâla'a-i — 1008; mülhemât-ı — 530; münâfî-i gayret-i — 323; münâfî-i rızây-ı — 371; müsâ'ade-i — 757; müsâ'ade-i seniyye-i — 240, 706, 757, 761, 762, 766, 796, 844, 857, 872, 873, 880, 888; nâ'il-i 'afv-ı — 143; nâm-ı nâmî-i — 635; nasb-ı 'ayn-ı ihtimâm-ı — 365; nazar-ı — 734; nazar-ı iltifât-ı — 952; nezd-i mekârim-vefd-i — 772; niyyet-i — 91; niyyet-i kadîme-i — 562; 'ömr-i — 403; piş-gâh-ı Bâb-ı 'adâlet-me'âb-ı — 1233; re'y-i hakîmâne-i — 562; re'y-i rezîn-i — 510, 629, 645; re'y-i sâ'ib-i — 115; revnak-efzây-ı 'ünvân-ı — 952; rızây-ı — 365, 416, 522, 563, 771, 1190; rızây-ı yümn-iktizây-ı — 515; ruhsat-ı — 296, 358, 762, 1073; sad-berg-i tedâbîr-i — 206; sarf-ı himmet-i — 206; sâye-i — 39, 280, 389, 837, 872, 957, 1131; sa'y-i — 73; sefâyin-i — 1152; sehâb-ı 'avârif-i — 863; selâm-ı selâmet-encâm-ı — 1136; sem'-i — 794; seniyyü'l-menâkıb-ı — 1269; ser-keşîde-i 'ahd-i — 181; sûret-i irâde-i — 987; şîme-i 'adliyye-i — 1190; ta'attufât-ı mehâsin-âyât-ı — 691; tab'-ı — 266; ta'cîl-i — 236; tahkîk-kerde-i — 682, 748; tahsîn-i — 932; taltîf-i — 908, 966; taraf-ı — 198, 227, 280, 334, 349, 350, 389; taraf-ı eşref-i — 205, 412; taraf-ı müstecma'u'ş-şeref-i — 241; tavîle-i simât-i iltifât-ı — 509; te'alluk-i irâde-i kat'iyye-i — 642; tedkîk-ı — 335; tenbîh-i — 1084; teşrîf-i — 664, 804; teveccüh-i — 458, 592, 665, 754, 815; teveccüh-i kalb-i — 278; teveccüh-i meyâmin-âsâr-ı — 1200; vâdî-i 'inâyet-i — 475; vakf-ı hümâyûn-i — 914; yakîn-kerde-i — 250; zât-ı hümâyûn-i — 1288; zât-ı me'âlî-simât-ı — 557; zât-ı şevket-elîf-i — 893; zât-ı şevket-simât-ı — 241, 938; zemân-ı 'adl-iktirân-ı — 736, 891; zemân-ı ma'delet-'ünvân-ı — 949; zemân-ı sa'd-iktirân-ı — 28, 1023; zimmet-i himmet-i — 681; mahz-ı huzânetü'l-ekmel-'inâyet-i — ahkâmı 221; zimmet-i himmet-i —'ye vâcib ü mütehattem 693

Şâhî (İranlı şâirlerden) 497

şâhî top 590, 592; —lar 591

şâhîn 505; —-vâr 1044

Şâhîn 'Ali Paşa (İbrâ'îl Muhâfızı) 643

Şâhîn Bey (Mısır'daki ru'esây-ı fesâddan, Sûdân Vilâyeti'ne firârları melhûz) 298, 394

Şâhîn Bey (Parga civârında olan Aya (آيه , =Ayia) Kal'ası Muhâfızı) 995

Şâhîn Girây 213

Şâhidî; manzûme-i —'ye nazîre 215

Şahne-i rüzgâr 825

şahs/şahıs 79, 88, 100, 172, 240, 241, 340, 341, 342, 342, 484, 669, 699, 839, 874, 915, 980, 989, 1043; —-ı bâtıl 577; —-ı garîb 200; bir nev'-i diğer —-ı le'îm 199; —ı ma'lûm 1116; —-ı merkûm 577; —-ı mersûm 342; —-ı müşârun ileyh 199; —-ı nâ-ma'lûm 1117; —lar 825, 890, 905, 980; —ları ma'lûm 1097

Şâh Sultân (Hemşîre-i Selîm Hân) 45

Şâh Sultân (Sultân Mahmûd'un kızı) 538

şâ'ibe 106, 406; —-i emn 183; —-i iğbirâr 91; —-i İslâm 909; —-i itmînân 183; —-i kahr-ı nâ-becâ 39; —-i muhâlefet 1230

şâ'ir 51; —âne 214, 1293n; —âne etvâr 279; —iyyet 215

şa'îr 348; kesret-i devâbb-ı — 697

şakâvet 31, 449, 477, 563, 630, 638, 1082, 1177, 1183, 1184, 1189, 1193, 1285; bâlây-ı bâm-ı — 73; bandıra-güşây-ı — 1292; ehl-i — 686; envâ'-ı — 441; hem-dest-i — 449; icrây-ı — 716; ihtirâz-ı sûret-i nâ-marzıyye-i — 271; itfây-ı tuğyân-ı lehîb-i — 39; mâ'il-i — 701; mâdde-i — 235, 737; müteveccih-i kûhsâr-ı — 753; pîşvây-ı — 955; ser-i — 450, 477, 645; sûret-i — 748; tervîc-i — 564; yed-i te'addî-yi erbâb-ı — 29; —-i hafiyyeler 1245; etvâr-ı —-kârâne 576; —-kârî 1242; —-kârlar 681, 1047; —ler 1032, 1238, 1285

şakî 363, 441, 684, 716, 1205, 1277; —-i bed-kâr 1236; —-i bed-nâm 633, 645; —ler 741, 795, 866, 898, 929, 1046, 536, 1248; —-i merkûm 564, 576, 577, 578, 583, 705, 741, 753, 891; —-i meş'ûm 1278; — makûleleri 235; — olanlar 1125; —-yi hâsir 1234; —-yi mezbûr 492; —-yi müşârun ileyh 669; —-yi nâdân 140

Şâkir Ağa (Hazînedâr-başı, Cizye Baş-bâkî Kulluğu) 224

Şâkir Ahmed Paşa; bk. Ahmed Şâkir Efendi/Paşa ('uzamây-ı ricâl-i devletden, Vezîr, Rikâb-ı hümâyûn Ka'im-makâmı, Vezîr, Anadolu Vâlîsi, Mora Vâlîsi)

şakk-ı şefeh 407, 1022

Şakra; — Kal'ası 834, 860; — Vâdîsi Kal'ası 860

şâkal; terbîl-i —-i im'ân 344; —-i im'ân 344

şâl 1239; bellerinde fermâyiş — 102, 1240; Cezâyirî — 301; fermâyiş — 102, 109, 301; Keşmirî fermâyiş — 301; Lahûrî — 301; Magrib —ı (kırmızı) 86, 570; Rızâyî — 301; başını — ile örtüp 935; fermâyiş —lar 109, 1240; mârpîc —lar 109; başlarına —lar sarup 1260, 1285

şalope 486, 899, 900, 985, 1176; —ler 256, 268, 269, 503, 506, 900, 1214; — sefâyini 333

şalvar; ayaklarına — 1239; altışar arşun çukadan sûzenî işleme —lar 1240; —larının ağı 1241

Şâm 179, 399, 400, 402, 515, 543, 702, 779, 890, 901, 969, 1020; hıtta-i — 1020; — cânibi 768; — Eyâleti 310, 399, 400, 403, 438, 515, 702, 732, 1019; — Eyâleti mülhakatı 400, 403; —-ı cennet-meşâm 548; —-ı şerîf Kadısı 475, 689, 662; —-ı şerîf tarafı 1282; — İskelesi 765; hıtta-i Memâlik-i —iyye 299; —iyye tarafı 254; — Kadısı 432, 438, 713, 901, 1258; — Kal'ası 400, 702; — Kazâsı 68, 432, 601, 714, 828, 919, 944, 1004, 1018; — Mutasarrıfı 1018; — müderrisleri 902; — Mütesellimi 399, 702; — Mütesellimliği 732; — semti 403; — tarafı 279, 765, 768, 971; — toprağı 705; — 'ulemâsı 902; — Vâlîsi 327, 394, 438, 702, 768, 779, 828, 845, 915, 969, 1019, 1077; — Vâlîsi sarrâfı 916; — Vâlîsi-yi lâhik 702; — Vâlîsi-yi sâbık 629, 732, 779; — yerlüsü 702

Şambelan (Chambellan=Mabeyinci) 550

Şâmlar Karyesi (Trakya'da) ittisâli 1086

şân 9, 76, 83, 94, 95, 178, 376, 533, 663, 951, 981, 1040, 1048, 1269, 1284; bî-— 1183; emr-i celîlü'ş-— 283; emsile-i refî'atü'ş-— 260; işâle-i — 433; lâzime-i 'ulüvv-i — 1083; muhıll-i — 440; nâ'il-i irtifâ'-ı — 536; sudûr-i zî-— 142; —-ı devlet 163; —-ı Devlet-i 'aliyye 238; —-ı Emâret 627; —-ı ihsân-ı şâyân 764; —-ı me'ârif-nişân 9; —-ı Mîr-i mîrânî 439; —ına revâ 340; —ına tekayyüd 951; —-ı rütbe-i Vezâret 515; —-ı sebât 975; —-ı temekkün 975; —-ı Vezâret 178, 266, 415, 533, 627, 641; —-ı zemân 887; —larına lâyık 826

Şânî-zâde; bk. Mehmed 'Atâ'ullâh Efendi (Şânî-zâde)

Şânî-zâde Târîhi 876

şark 998; garbdan —a doğru 998; — cânibi 227; — Cânibi Ser'askeri 227, 310, 318, 324, 414, 430, 444, 457, 465, 533, 706, 738, 786, 947, 1141, 1255; — Cânibi Ser'askeri-yi sâbık 327; — cânibi ser'askerleri 528; — Cânibi Ser'askerliği 68, 224, 326, 329, 414, 787, 921; — Cânibi Ser'askerliği 'ünvânı 1002; — cânibi serhaddâtı 227; cihet-i —iyye 1021; hudûd-ı —iyye 430; temşiyet-i umûr-i —iyye 329; aktâr-ı —iyyenin kürsîsi 1002; bâd-ı —î 139; — Ser'askeri 323, 329, 330, 931; — Ser'askerliği 330

*şarklı*lar 1070

Şarköyü 1195; — A'yânı 1150, 1181; — Despotu 1150; — Nâ'ibi 1150, 1181; —'nde a'yânın Rûm Yazıcısı 1181; —'nün dört nefer kocabaşıları 1181

Şarlı (Kadı-köyü re'âyâsından, zimmî) 905

şart 162, 175, 358, 590, 706, 723, 724, 750, 751, 757, 813, 845, 897, 903, 915, 975, 989, 1004, 1038, 1113, 1120, 1156, 1167, 1255; ber-mûceb-i — 1001; ber-muktezây-ı — 884; hâric ez-— 613; hılâf-ı — 78, 1000, 1175, 1264; icrây-ı — 615; mugayir-i — 1141; muktezây-ı — 615; münâfî-i — 760, 1001; —a münâfî 1001; —an memnû' 1264; —en 1086; —-ı ân ki 527; —-ı evvel-i emn 407; —-ı evvel-i râhat 407; —-ı evvel-i rây ü emân-ı Sultân-ı sâhib-i ma'delet 271; —-ı hadîs 975; —-ı ıtlâk 842, 897; —-ı ıtlâklar 706; —-ı ittihâd 76; —-ı mezbûr 993; —-ı mezkûr 814, 873; —-ı vâkıf 619; —lar 842, 1164

şatranc; mansûbât-ı lu'b-i —-âsâ 36; —-ı zuhûrât 1040

şâyi' 536, 578, 1102, 1152, 1280, 1282, 1289; fesâd-ı — 1184; hummây-ı vâkıde-i —a 567; —-i rûy-i zemîn 1064

şayka; ceng —ları 503

Şayka-burunu 1216

şe'âmet; akdâm-ı —-irtisâmlar 254; —-i nefsâniyyet 89

şeb; heme — 622; —-hâne 280; —-i âgâh 144; —istân-ı kahve-nûşân 1198; —-i yeldâ 848; —-i zinde-dâr 144; —-revân 50; — u rûz 200, 398

Şebeke-i 'aliyye (Ravza-i mutahhera'da) 705

şeb-hûn 118, 125, 126, 135, 194, 222, 236, 295, 501, 678, 971; — gicesi 149; vak'a-i —-i bagy-nümûn 126; — takımı 125; —-kerden 1085

şecâ'at 19, 124, 145, 274, 291, 295, 297, 380, 414, 416, 456, 473, 690, 924, 1099, 1118, 1235; ashâb-ı — 777; civân-ı sâhib-i — 139; da'vây-ı — 39; dûş-i — 230; hısn-ı hasîn-i — 124; ibrâz-ı — 408, 692; ibrâz-ı sûret-i — 379; izhâr-ı — 55, 139, 222, 383, 432, 478, 479, 505, 930; menâkıb-ı — 100; muharrik-i hâssa-i — 20; müheyyic-i şîme-i — 1232; mümtâzân-ı erbâb-ı — 432; rahş-rân-ı — 289; sâhib-i — 151; semere-i şecere-i fezâ'il-i — 591; tabî'at-ı erbâb-ı — 963; —-i celîle 86; —-i cibilliyye 502; —-i tabî'iyyeler 111; —kârlık usûlü 1192; —ler 461, 1099

şecere; —-i sâlise 999; asl-ı —-i zakkûmî-mezâklar 149

Şecere-i İlâhiyye (Fâzıl Şehrezûrî'nin eseri) 1029

Şeddâd; sânî-i — 53; ebdân-ı —î-bünyân 29; menâzil-i —î-nümûn 939

şefâ'at 357, 358, 359, 1023; çehre-fersây-ı ma'raz-ı — 143; imâle-i nazar-ı — 140; kemâl-i — 39; —-i mezkûre 357; dâmen-i —ler 142

şefeh; feth-i — 77

şefekat 554, 1079; bâb-ı — 745; hâline — 255; mâye-i — 88; mu'âmele-i — 647; muktezây-ı şîme-i — 131; neşr-i me'âsir-i — 714; şîme-i — 138, 1055, 1123; —en 555, 1285; —en 'ale'l-'ibâd 12; —en li'l-'ibâd 14; —-i 'alâ halkıllah levâzımı 549; —-i Cihân-gîrî 266; —-i Hidîvâne 880; —-i Mülûkâne 189, 972; muktezây-ı —-i seniyye 1279; —-i zâhire-i Mülûkâne 965; dest-i —-i übüvvet 635; bahr-ı bî-gerân-ı —ler 323; —le mu'âmele 696

Şefî' Hân (Sadr-ı İran, Mîrzâ) 832

Şefik Paşa (Mîr-i mîrân, Ak-deniz Boğazı muhâfazasında) 1120, 1172, 1178

şehâdet 20, 32, 42, 46, 48, 53, 406, 529, 1223, 1285; bâ'is-i — 28; hüsn-i — 329; izâka-i semm-i sâ'a-i — 136; mâdde-i — 45; şühûd-i edâ'-i — 926; —-i 'adem-i 'ilm 129; —-i 'adem-i vukûf 129; —-i ba'zı fuzalâ 863; —-i ef'âl 1075; —-i hâl 1083; —-i ma'hûdeler 794; —-i vakt 1083

şehâmet 92; çehre-i — 183; sâhib-i — 74; cenâb-ı —-nisâb 413

şehbâz; —ân 439; —-ı sipihr-i semmâk-i semek-i saltanat-ı 'aliyye 1044; 'âmme-i silâh-bâz —lar 263

Şehbender/şâhbender 1259; —ler 240

şehîd 274, 288, 290, 382, 386, 925, 1063, 1226; makarr-ı inzivây-ı — 32; mat'ûnen — 13; —en 37, 222, 408; —-i mazlûm 34; —-i mûmâ ileyh 1224; —-i mücâzât-ı uhrâ 491; —-i sa'îd 1225; din yolunda kılıç çeküp — vererek 377

Şehinşâh; de'b-i dîrîn-i —ân 600; aksây-ı mekâsıd-ı —âne 549; 'âtufet-i —âne 863; 'atıyye-i behiyye-i —âne 457; emr-i —âne 723; fermân-ı —âne 723; manzûr-i 'ayn-i basîret-mevfûr-i —âne 416; meşreb-i hümâyûn-i —âne 1074; cenâb-ı —-ı a'dâ-fersâ 887; zemân-ı saltanat-ı —-ı 'adâlet-âyîn 630; —-ı 'adl-âyîn 250, 972; —-ı âgâh 323; —-ı 'âkıbet-bîn 1198; —-ı 'âlem 47; —-ı 'âlî-makâm 1241; —-ı Âl-i 'Osmân 552, 557; meczûm-i —-ı Aristo-kemâl 400; tedbîr-i kişver-gîr-i —-ı Aristo-nazîr 573; mu'âlece-i hânedân-ı —-ı a'zam 231; —-ı a'zam 102, 169; —-ı bâ-intibâh 345, 586, 593; memnûn-i ihsân-ı —-ı cihân 351; müşâhede-i gayret-i dîniyye-i —-ı cihân 383; **tedâbîr-i hikmet-nazîr-i —-ı cihân 344; —-ı cihân 144,** 273; intihâb-kerde-i —-ı dânâ 255; ma'lûm-i —-ı dânâ 219; menfûr-i mizâc-ı 'adl-imtizâc-ı —-ı dânâ 302; —-ı dânâ 61; huzûr-i —-ı dekâyık-âgâh 142; ecdâd-ı 'izâm-ı cenâb-ı —-ı devrân 747; —-ı dil-âgah 184; sülâle-i sâliha-i cenâb-ı —-ı ebu'l-ihsân 473; —-ı ekrem 180; —-ı fazl-âgâh 664; —-ı Felâtûnî-tedbîr 191; —-ı Ferîdûn-âsâr 83; muktezây-ı fermûde-i —-ı Ferîdûn-rusûm 379; —-ı Ferîdûn-vekar 836; emr-i hazret-i —-ı fermân-revâ 256; ikdâm-ı hazret-i —-ı fermân-revâ 256; Vekâyi'-nüvîs-i hazret-i —-ı Gîtî-gîr 956; —-ı fermân-revâ 368; —-ı Gîtî-sitân 87, 992; —-ı hakayık-bîn 592; —-ı hakayık-âgâh 505; —-ı hikmet-şi'âr 46; —-ı hurde-dân 250; —-ı hurşîd-şevket 28; câlib-i teveccüh-i —-ı 'inâyet-semîr 268; —-ı İskender-hısâl 28; —-ı İskender-mehâbet 155; —-ı İskender-tedbîr 235; ma'lûm-i —-ı kadr-âgâh 508; şîrâze-bend-i pesend-i —-ı kadr-âşinâ 24; —-ı kişver-güşâ 23; teslîmât-ı tayyibât-ı —-ı melâ'ik-sipâh 411; metânet-i celâdet-i —-ı muzaffer 145; mülhem-i kalb-i —-ı rub'-meskûn 351; —-ı rûy-i zemîn 74; —-ı saltanat-ı Âl-i 'Osmân 38; —-ı vâcibü'l-iktidâ 229; —-ı zehâdet-fermâ 658; cedd-i büzürg-vâr-ı hazret-i —-ı zemân 19; müşerref-i zemîn-pûs-i hazret-i —-ı zemân 634; —-ı zü'l-me'ârif 625; 'atebe-i felek-mertebe-i —î 479; âteş-i gazab-ı hazret-i —î 921; hilâl-i 'Osmânî-i —î 550; isbât-ı kuvvet-i —î 416; manzûr-i hazret-i —î 801; matlûb-i hazret-i —î 72; mesned-i mu'allây-ı —î 26; mugayir-i rızây-ı yümn-iktizây-ı cenâb-ı —î 733; revnak-bahş-ı evreng-i —î 1007; sâye-i —î 251; sâye-i himâyet-vâye-i —î 287; sâye-i 'inâyet-vâye-i hazret-i —î 1122; —î 83, 66n, 101

Şehir-köyü; — Kazâsı 713; — Muhâfızı-yı sâbık 580; — Voyvodası 431

şeh-nâme; mazbût-ı —-i zamîr-i münîr 803; —ler 21

*şeh-nişîn*ler 852

şehr/şehir 266, 823, 848, 853, 883, 951, 952, 969, 1163, 1211; Emânet-i — 637; muktezây-ı — 646; — civârı 966; — derûnu 254, 382, 402,

502, 653, 655, 955, 965; mizâc-ı —e nâhemvâr 278; —-emâneti 637, 639; —-emînî 636, 934; —-emînî Anbarı 637; —-emînî Efendi 856; —-emînî-yi sâbık 934; mizâc-ı —e nâ-mülâyim 278; —î 206; —i döğmeğe 721; —i gezdirdiği 1124; —ilik 1039; —-i şehîr 587; —iyye 334; —iyyü'l-asıl 1165; —ler 125, 553, 853; ehl-i 'ırz —lü 507; —lü 719; — mesâkini 553

şeh-râh 469

Şehrân 907; — karyeleri (iklîm-i Yemen'de) 690

Şehriyâr 53; âsâr-ı cevher-i şâhvâr-ı 'akl-ı — 61; bâ'is-i iğbirâr-ı tab'-ı hazret-i — 228; küşte-i seyf-i intikâm-ı — 33; mevcûd-i ma'iyyet-i — 65; mün'akis-i savb-ı hazret-i — 795; nezd-i hazret-i — 777; şâyeste-i i'tibâr-ı — 592; tâb-âver-i kahr-ı — 60; de'b-i dîrîn-i —ân 534; mebde-i ıztırâb-ı —ân 480; zübde-i —ân 864; matla'-ı sulb-i pâk-i şeref-nâk-i —âne 871; muktezây-ı mizâc-ı 'avâtıf-imtizâc-ı —âne 992; münâfî-i hâssiyyet-i tabi'at-i —âne 958; sâmi'a-i —âne 930; şîme-i merâhim ve işfâk-ı —âne 736; tasarruf-ı —âne 973; vukûf-i —âne 954; —âne 973; —ân-ı Âl-i 'Osmân 836; —ân-ı sevâbık-ı zemân 61, 747; ma'lûm-i hazret-i —-ı 'adâlet-şi'âr 287; re'y-i rezîn-i —-ı Aristo-mişvâr 417; —-ı 'asr 672, 864; 'arûs-i hacle-gâh-ı sulb-i —-ı cihân-ârâ 253; nâ'il-i nevvârhân-ı nûvâziş-i —-ı cihân-ârâ 24; 'atebe-i hazret-i —-ı 'Cem-iktidâr 886; mehâbet-i nutk-ı hazret-i —-ı Cem-iktidâr 1072; —-ı dâd-ger 323; ma'lûm-i —-ı dânâ 362; tedbîr-i kat'iyyü'l-müfâd-ı hazret-i —-ı dânâ 342; yakîn-kerde-i —-ı dânâ 451; âsâr-ı tâli'-i —-ı deryâ-nevâl 642; ihsân-ı —-ı deryâ-nevâl 670; —-ı deryâ-nevâl 454; tedbîr-i dil-pezîr-i —-ı Felâtûn-âsâr 170; —-ı Felâtûn-haslet 13, 626; mahsûs-i —-ı Felâtûn-hısâl 546; —-ı Ferîdûn-mişvâr 803; cell-i merâm-ı —-ı fermân-revâ 512; —-ı fermân-revâ 401; kalb-i —-ı fetânet-şi'âr 535; —-ı fezâ'il-redîf 590; mişkât-i sulb-i —-i füyûz-efşân 641; —-ı gayret-şi'âr 284; ittifâk-ı —-ı gerdûn-mutâ' 471; mazhar-ı 'izz-i huzûr-i hazret-i —-ı gerdûn-vekâr 434; —-ı güzîn 1198; —-ı hasenât-eser 701; mübîn-i kemâlât-ı —-ı hükm-perver 351; makbûl-i —-ı 'inâyet-kâr 221; manzûr-i hümâyûn-i hazret-i —-ı 'inâyet-kâr 1235; karîn-i tahsîn-i —-ı 'inâyet-incâz 689; ihtiyâr-ı —-ı kadr-âşinâ 498; —-ı kamer-tal'at 28; 'inâyet-i cenâb-ı —-ı kerem-bahşâ 475; —-ı kerem-fermâ 639; havf-ı seyf-i —-ı kerem-kâr 429; ma'lûm-i hümâyûn-i cenâb-ı —-ı kerem-kâr 1009; mülâyim-i şîve-i tab'-ı hazret-i —-ı kerem-kâr 794; müşrif-i huzûr-i hazret-i —-ı kerem-kâr 1133; —-ı kerem-kâr 492, 1008; —-ı kerem-kâr hazretleri 622; sitâyiş-i —-ı kerem-meniş zeyli 671; ka'ide-i 'adl ü dâd-ı hazret-i —-ı kerem-mu'tâd 1074; meşmûl-i nigâh-ı iltifât-ı hazret-i —-ı kerem-mu'tâd 1208; fermân-ı —-ı kerem-nümûd 88; —-ı kerem-sâz 785; —-ı ma'delet-âsâr 46; hılâf-ı rızây-ı hazret-i —-ı ma'delet-fermâ 1109; —-ı ma'delet-fermâ 681; semere-i nesl-i ferîd-i —-ı ma'delet-mezîd 534 ; —-ı ma'delet-şi'âr 251, 902; —-ı mahlû' 51; —-ı Mahmûdü'l-fi'âl 1190; —-ı merhamet-kâr 138; —-ı merhamet-şi'âr 984, 1282; —-ı nusrat-me'âsir 635; —-ı 'Osmânî-fi'âl 604; —-ı sa'âdet-disâr-ı mu'azzam 548; —-ı sâbık 30; re'y-i sâ'ib-i hazret-i —-ı sâhib-i dikkat 376; —-ı safvet-şi'âr 70; —-ı sâhib-i fetânet 32; mugayir-i rızây-ı 'adl-iktizây-ı hazret-i —-ı sâhib-i takvâ 915; —-ı Süleymân-âsâr 236; —-ı şevket-medâr 156; eyyâm-ı saltanat-ı —-ı yegâne-iktidâr 561; —-ı yektâ-güher 279; —-ı Zâl-pîşkâr 83; —-ı zerâfet-şi'âr 848; âsâr-ı gazab-ı âteş-bâr-ı hazret-i —î 931; âsâr-ı tevecciih-i kalb-i —î 633; asdıka'-i —î 133; asr-ı ma'ârif-hasr-ı cenâb-ı —î 876; 'atebe-i felek-mertebe-i —î 888; 'avâtıf-i 'aliyye-i —î 45; âyîn-i —î 864; berekât-ı himmet-i cenâb-ı —î 1200; düçâr-ı âteş-i gazab-ı hazret-i —î 985; emekdâr-ı —î 44; emr-i hazret-i —î 1277; gazab-ı âteş-bâr-ı hazret-i —î 982; hâtır-güzâr-ı —î 962; hılâf-ı rızây-ı hazret-i —î 44; himmet-i —î 593; huzûr-i fâ'izu'n-nûr-i —î 932; iğbirâr-ı kalb-i hazret-i —î 986; ihsân-ı hazret-i —î 994; iktizây-ı irâde-i hazret-i —î 1213; i'tibâr-ı —î 61, 592; Kasr-ı —î 592; kemâlât-i —î 345; lâzime-i zimmet-i himmet-i cenâb-ı —î 714; mahz-ı 'inâyet-i hazret-i —î 1281; ma'lûm-i hazret-i —î 492, 565, 728, 945; matbû'-i tab'-ı hikmet-neb'-i cenâb-ı —î 646; matla'u'l-envâr-ı sulb-i —î 462; matlûb-i hazret-i —î 754; mazhar-ı şeref-i hıtâb-ı —î 83; mesmû'-i hazret-i —î 281, 324n; meşmûl-i enzâr-ı hazret-i —î 870; meyâmin-i eyyâm-ı hazret-i —î 245; meyl-i —î 61; mizâc-ı Mülkdârî-i hazret-i —î 911; mugayir-i irâde-i hazret-i —î 1254; mugayir-i rızây-ı 'adl-iktizây-i hazret-i —î 1143; muhât-ı 'ilm-i 'âlem-ârây-ı —î 339; musâdif-i nazar-ı —î 32; münâfî-i mizâc-ı lutf-imtizâc-ı —î 278; münâfî-yi rızây-ı hazret-i —î 1225; mütehattim-i zimmet-i hazret-i —î 693; nâ-mülâyim-i tab'-ı —î 216; nezd-i mükerrem-i hazret-i —î 1001; pençe-i kahr-ı —î 736; rızây-ı —î 949; sâye-i —î 61; sezâvâr-ı 'afv-ı — 645; tab'-ı hazret-i —î 344; tâb-âver-i kahr-ı —î 630; taraf-ı —î 419; taraf-ı bâhiru'ş-şeref-i —î 373; tekmîl-i fezâ'il-i —î 25; tevârîh-i belâgat-şi'âr-ı hazret-i —î 27; tevecciih-i —î 327; uğur-i meyâmin-mevfûr-i hazret-i —î 1269; verây-ı —î 83; zâde-i tab'-ı —î 250; —î 48, 130, 292, 359, 483, 561, 805; âsâr-ı mehâsin-i tevecciihât-ı hazret-i —î berekâtı 244

Şehrizor 548, 782; — Alay-beyisi erbâb-ı tîmârı 946; — Alay-beyisi eşkinci zu'amâsı 946; — Eyâleti 310, 755; — Ka'im-makamlığı 754

şehsüvâr; mümâşât-ı etvâr-ı —âneler 1030; mânend-i kudemâ'-i cihândârân-ı —î 87; —lık 53

Şehsüvâr Paşa (Alacahisâr Sancağı Mutasarrıfı) 431

şehvet; bahr-ı — 106; —-i hayvâniyye 103; teba'iyyet-i —-i nefsâniyye 104

Şeh-zâde 29, 329, 510, 515, 534, 559, 627, 641, 671, 673, 689, 695, 787, 799, 904, 936, 945, 959, 963; du'ây-ı —gân 673; —-zâdegân 252; —-i 'âlî-şân 963; —-i civân-baht 671, 799; —-i civân-baht-ı bâ-meymenet 627; —-i ma'sûm

559, 695; —-i melekî-nijâd 559; —-i müşârun ileyh 324, 1141; —-i nûr-misâl 673

Şeh-zâde Câmi'i havlûsi 1010

şekâ 1108; — dedikleri eğlence 450; — yüzünden 410

şeker ta'bîr etdikleri sübât-i aksar 607

şekk 35, 459; bî- — 561; mahall-i — 776

şekvâ 882, 948, 956; 'arz-ı — 720; bess-i — 365; âgaz-ı —y-ı bî-dâd 97

şem' 115; —dân 153; —-i meclis-ârâ 115

şemâ'il; beyân-ı — 21

şemâtet 859, 1033, 1108; bilâ-— 133; kat'-ı — 98; — ihdâsı 537

şems 16, 597, 602, 688, 998, 1058; cirm-i — 998; gurûb-i — 222, 382, 489; mukâbele-i — 469; tahvîl-i — 236, 602, 683; tulû'-i — 998, 1251; ke'ş-—i fî hatt-ı nısfi'n-nehâr 626; —-i hayât 199; —-i münîr 998; ke'ş-—i ve'l-ems 644

Şemseddîn Bey (Râtib Ahmed Paşa-zâde, Mîrahûr-i Evvel) 43

Şemseddîn Efendi; bk. Ahmed Şemseddîn Efendi (Mahmûd Çavuş-zâde, Rûmeli Kadı'askeri)

Şemsî Paşa Köşkü (Üsküdar'da) 654

şemsiyye 392

şemşîr 150, 191, 965, 1173, 1232; bakıyye-i zâd-ı şîr-i — 737; çârûb-i — 137; darb-ı — 237, 1267; kantara-ı mukavvese-i — 133; makhûr-i şîr-i — 99; mihsâd-ı — 888; mücevher — 691, 709; tu'me-i — 1202; katre-i —-i âb-dâr 1045; şerbet-i —-i âb-dârlar 626; —-i 'adüv-tedmîr 692; havâle-i —-i âteş-bâr 502; —-i bâ-te'sîr-i saltanat 1031; imrâr-ı kantara-i —-i demâr/kahr 33; tu'me-i şîr-i —-i hünhâr 1141; havâle-i —-i kahhâr 32; havâle-i —-i meş'ûm 823; —-i perrân 678; —-i satvet-i Husrevânî 947; —-i sitem 905; —-i siyâset 89; dehşet-i şîr-i —-ler 134; — meşk etmeleri 1267

şenâ'at 477, 874, 1114, 1123; envâ'-ı — 645, 846, 929; kal ü kaleme alınmaz — 874; —-i gayr-i mûcibe 1069

şenlik 726, 927; —den hâlî kalmış 727; — izhârı 177; —ler 1159

şer' 285, 342, 343, 352, 676, 936, 1078, 1100, 1210; ahkâm-ı — 984; hâric-i mûzân-ı — 112; âyîn-i —î 686; bilâ-mûcib-i —î 508, 665; hâkim-i — 842; hılâf-ı — 708, 760; huzûr-i — 759; huzûr-i hâkim-i — 927; icrây-ı — 1029; kıbel-i — 833; ma'rifet-i — 402, 743, 759, 833, 896, 899, 936, 1003, 1146; ma'rifet-i hâkim-i — 790; meclis-i — 769, 922; mîzân-ı — 101; mugayir-i — 760; muktezây-ı — 927; münâfî-i — 192; terâfu'-i — 809, 825, 839, 846, 874, 902; usûl-i — 989; ümenâ'-i — 676; mülâhaza-i — 184; —a mutâbık 352; —an 57, 244, 301, 363, 366, 513, 563, 577, 677, 696, 735, 776, 993, 1286; —an cevâz 416; —a uymaz 1227; — cânibi 872; hakk-ı —î 751; i'lâm-ı —î 681, 922; mesâg-ı —î 912, 242, 244; mesned-i müstenid-i —î 195; sûret-i —î 1215; vekîl-i —î 839; icrây-ı ahkâm-ı —-i 'âlî 544; mutâbık-ı —-i enver 365; ma'rifet-i —-i enver 414; —-i enver 696; —-i kavîm-i Muhammedî 1137; kefe-i terâzûy-i —-i Muhammedî 677; inzımâm-ı —-i mutahhar 1143; hılâf-ı —-i mübîn 363; muktezây-ı —-i mübîn 1094; tevessül-i habl-i metîn-i —-i mübîn 1076; tenvîr-i —-i mübîn-i Ahmedî 411; hılâf-ı —-i şerîf 114, 748, 761; hükm-i —-i şerîf 508, 743; mugayir-i —-i şerîf 912; muktezây-ı —-i şerîf 681, 696; sûret-i —-i şerîf 527; umûr-i —-i şerîf 558; —-i şerîf 285, 366, 508, 564, 748, 759, 760, 1072, 1117; —-i şerîfe mutâbık kanûn 366; —-i şerîfe münâfî 842; —-i şerîfin hılâfı 915, 1190; husûmet-i —iyye 677; hükkâm-ı —iyye 112; kanûn-i —iyye 984; müsta'idd-i hıdemât-i câriye-i —iyye 974; ruhsat-ı —iyye 1215; töhmet-i —iyye 9; umûr-i —iyye 497, 750, 906; umûr-i ahkâm-ı —iyye 544; karâr-gîr mesâ'il-i musarraha-i —iyye-âsâ 404; Sadâret-i —iyye-i 'ulyâ 197; ma'rifet-i —le defdere alınarak 1210

şerâb; — gibi nesneler 349; kîse-i nevâle-i — u kebâb 234

*şerapo*lar 294 —

şerâre 1073; —-feşân 982, 1245; —-feşân-ı şerr 226; —-feşân-ı tuğyân 226; —-i âlât-i nâriyye-i a'dâ 274; —-i fesâd-ı eşkıyâ 1027; —-i şerr u şûrlar 691; —-pâş 281; —-pâş-ı nukat-ı tahrîr 343; —-pâş-ı tuğyân 130

şerbet; nabza göre — 232; —-i 'adl 978; —-i dâd 978; —-i şemşîr-i âb-dârlar 626

şeref 1008; derece-i — 628; —-ârây-ı zuhûr 327; —-bahş-ı bâlâ 339; —-bahş-ı kasr-ı devlet 591; —-bahş-ı ma'raz-ı cevâb-ı bâ-savâb 351; —-bahş-ı mevki'-i sudûr 345; —-bahş-ı mücellây-ı sudûr 308; —-bahş-ı sâha-i sudûr 280; —-bahş-ı sahîfe-i sudûr 432, 515, 785, 852; —-bahş-ı sudûr 844, 996; —-bahş-ı vürûd 527; —-efzây-ı bâlây-ı takrîr 356; —-efzây-ı bâlây-ı telhîs 513; —-efzây-ı sudûr 439, 446, 908, 954; —-i insâniyyet zamı 109; —-i İslâm 493; —-i kurb-i nezd-i ferd-i Saltanat 180; —-i mazhariyyet-i emr-i Sultânî 143; —-i meserret-i kudûmünün envâr 673; —-i şems-i saltanat 92; —-nümûd-i vürûd 285; —-pâş-ı erike-i Pâdişâhî 1007; —-pâş-ı levha-i sudûr 239; —-pâş-i sahîfe-i sudûr 1145; —-pâşî-i sudûr 356; —-pîrây-ı sudûr 1214; —-rîz-i sâha-i celâdet 335; —-rîz-i sahîfe-i sudûr 326; —-rîz-i sudûr 325, 366, 446, 448, 485, 583, 742, 743, 762, 763, 770, 771, 813, 816, 825, 945, 952, 1014, 1055, 1125, 1270; —-sudûr 216, 351, 485, 487, 527, 627, 681, 1051, 1173, 1189, 1203, 1208, 1259; —-sudûr olan hatt-ı hümâyûn 364; —-sudûr olan hatt-ı şerîf-i şevket-redîf 416; —-sünûh 1049, 1169, 1194, 1270, 1278, 1291; —-vürûd 88; —-yâb-ı ruhsat-ı duhûl 142; —-yâfte-i sahîfe-i sudûr 915; —-yâfte-i sudûr 468, 521, 523, 534, 544, 551, 558, 615, 671, 680, 729, 758, 772, 775, 814, 828, 880, 995, 1151, 1255; —-ziyâd 558

Şeref Efendi (Nüzûl Emîni) 397

şer-gîr 363, 960, 969; iştidâd-ı — 262; —î-i esâfil 684; —î-i yeniçeriyân 188; —lik 234

şerh 299, 500, 551

Şerh-i Kasîde-i Bürde (Defter Emîni Feyzî Beyzâde Mehmed Bey te'lîf-kerdesi) 738

şerî'at 75, 1059, 1168; bâd-zehr-i rûhânî-i — 626; habl-i metîn-i — 186; hıdmet-i — 649; hükm-i

— 1094; icrây-ı ahkâm-ı — 587, 919; icrây-ı hükm-i — 1125; mahz-ı bereket-i künye-i hademe-i — 142; ma'rifet-i — 759; mesned-i hükûmet-i — 19; mugayir-i hükm-i — 677; muktezây-ı — 911; tevessül-i tarîka-i — 567; ümenâ'-i — 686; ahkâm-ı —-i garrâ 588; bermuktezây-ı —-i garrâ 713; hilâf-ı —i garrâ 576, 708, 748, 752, 781, 897; dâ'ire-i —-i garrâ 133; ihkâk-ı hukuk-i —-i garrâ 587; mugayir-i —i garrâ 79; muktezây-ı —-i garrâ 635, 1129; münâfî-i ta'zîm-i —-i garrâ 150; usûl-i —-ı garrâ 42; —-i garrâ 75, 448, 564, 577, 648, 676; hükm-i kavlm-i —-i Muhammediyye 677; —-i Muhammediyye 404; iktizây-ı —-i mutahhere 1275; —-i mutahhera 79; —-i mutahhere-i hazret-i Seyyidü'l-enâm 367; kanûn-i —-meşhûn 625

*şerîf*ler; altından mensûc a'lâ — 109

Şerîf 660; —-i lâhık 661; —-i mûmâ ileyh 907; —-i müşârun ileyh 664, 908, 908, 909; —-i sâbık 661, 664; —ler gibi 907

Şerîf Ağa (Bandırma Voyvodası) 316

Şerîf Ahmed (Şerîf Hamûd'un oğlu) 908; —'in makarr-ı hükûmeti 908

Şerîf Efendi (Dürri-zâde Efendi mahdûmu) 1201

Şerîf Efendi (es-Seyyid, Şeyhulislâm-ı esbak es-Seyyid 'Atâ'ullah Efendi'nin mahdûmu) 1051

Şerîf Efendi (Mektûbî hulefâsından, Avlonya ma'a Eğriboz Mukâta'acılığı) 161

Şerîf Efendi (Şeyhulislâm) işâreti 203

Şerîf Hamûd (Yemen ve Hicâz'da sûret-i muhâlefet ü 'udûlü meşhûd) 907; —'un kethudâsı 907

Şerîf Mustafa Ağa (Kul Kethudâsı) 764

Şerîf Mehmed Paşa (Trabzon Vâlîsi, Karadeniz'in Anadolu sevâhili Ser'askeri, Vezîr, Çıldır Vâlîsi) 298, 311, 319, 320, 328, 329, 330, 331, 445, 457, 465

şerîk 186, 735, 998

şerîr 66n, 684, 912; bakıyye-i zümre-i — 971; kavm-i — 192; sükkân-ı — 234; —ler 310, 670

Şer'iyyâtî Efendi (müderrisînden) 410

şerr 85, 98, 133, 197, 453, 477, 563, 563, 576, 577, 578, 770, 821, 902; ashâb-ı — 1028; berîd-i — 194; ehl-i — 1028, 1030; envâ'-ı — 250, 279; hanzala-i deşt-i — 50; îrâs-i — 306; iz'âf-ı bakıyyetü'ş-— 98; nâ'ire-i — 194; kat'-ı — 895; ser-i ehl-i — 1204; sevâd-ı — 1064; şerâre-feşân-ı — 226; teskîn-i ashâb-ı — 924; tevakkî-i — 317; —e vâkıf 972; —-i düşmen 438; —-i hilâf-kârân 407; —-i ricâl-i harb 121; —-i ricâl-i kıtâl 121; râyiha-i —-i şıkâk 449; muzmer-i pür-—ler 1022; —ler/şürûr 1027, 1028, 1029; —lerini def' 564, 577; licâm-ı serkeşân-ı vâdî-i — u dalâl 1166; itâre-i şerâre-i âteş-dân-ı — u şûr 185; — u şûr 246; şerâre-i — u şûrlar 691

şeşper 151

şetm 154, 665, 902; —-i galîz 507

şevâgil 36, 1006; hâliyen 'ani'ş-— 892

şevk 265, 639; muharrik-i — 1188, 1232; pür-— 123, 185; —a getürecek 1118; —-ı 'azîmet 374

Şevk-engîz nâm eseri (Sünbül-zâde Vehbî'nin) 215

şevket 76, 77, 91, 104; irâ'e-i rûy-i — 155; tevfîr-i — 271; —-i bî-müzâhame-i Pâdişâhiyye 736; —-i saltanat-ı seniyye 893; —-i saltanatlar 83; huzûr-i fâ'izu'n-nûr-i —ler 236; izdiyâd-ı —ler 65; —lü 41, 76, 91; —lü efendi 1277, 1281; —lü efendimiz 1131, 1132; —ü efendimizin sâdık kulları 1277; —lü Pâdişâh 116, 1099, 1132; —ü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh 1199; —lü Pâdişâh-ı İslâm 719; —lü Pâdişâhımız efendimiz 1285; huzûr-i —-mahsûrlar 91; cenâb-ı —-me'âb 142; —-me'âb efendimiz 76, 80, 290; mazmûn-i —-meşhûn 379

Şeyh 41, 450, 470, 471, 558, 618, 634, 637, 667, 974; tevfîk-ı — 619; himmet-i —âne-i müşârun ileyh 749; — Efendi 375, 621; —-ı dehr 133, 821; —-ı fânî-i tarîk-ı 'ulemâ 713; —-ı kallâş 375; —-ı kerâmât-fürûş 375; —-ı merkum 889, 890; —-ı mezbûr 375; —-ı mûmâ ileyh 892; —-ı sâbık 619; —in bağı 471; —ler 619, 794, 795; —lik 'ünvânı 376; ma'lûm-i — u şâb 31

Şeyh Ago (Miro nâm şakînin 'avenesinden, hâ'in, şerîr) 670

Şeyh Bekir/Bekirlü (**Haleb** civârında) 971, 972; — nâm mahal 948, 964, 966

Şeyh-i kebîr (Kasîm Vâdîsi 'Urbânı'nın) 789

Şeyh-zâde Efendi; bk. **Mehmed Efendi** (Vardarî Şeyh-zâde, Şâm-ı şerîf Kadısı, Anadolu Pâyesi, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Pâyesi)

Şeyhler Kazâsı 420, 433, 460

Şeyhlü; — A'yânı 516; — eşkıyâsı 786; — Nâ'ibi 516

şeyhûhet 750, 1022; fetret-i — 976; mebâdî-i —leri 607

Şeyhu'l-beled (Sa'îd-ili'nde) 298

Şeyhu'l-Harem 918; — Ağa 706, 845, 919; —-i Nebevî 705; —lik 162

Şeyhulislâm 26, 72, 82, 83, 150, 155, 156, 203, 206, 220, 227, 278, 368, 377, 379, 492, 495, 508, 515, 545, 546, 604, 606, 634, 650, 655, 675, 685, 687, 712, 793, 799, 807, 809, 813, 816, 832, 838, 902, 992, 996, 1072, 1119, 1133, 1238, 1243; dâmen-bûs-i — 777; huddâm-ı — 778; iftâr-ı — 1219; igfâl-i — 375; ikrâm-ı — 628; iltizâm-ı — 566; iltizâm-ı bâ-semere-i — 679; Mektûbî-i — 558; Müfettiş-i — 628, 711, 973; sevk-i — 1202; siper-i Mektûbî-yi — 666; va'd-i — 621; — hazretleri işâret buyurmaları 558; —-ı 'âlî-makâm 156, 1131, 1285; —-ı esbak 182, 374, 495, 608, 1051, 1188; —-ı hâlât 710; sevk-i —-ı Nu'mânî-makâm 433; —-ı Nu'mânî-makâm 29, 544, 587, 1114, 1243, 1276; —-ı sâbık 157, 560, 566, 586, 618, 600, 764, 775, 816, 817, 828, 840, 1170, 1224, 1280; —-ı vakt 186, 497, 539, 607, 636, 712, 763, 850; —-ı zemân 807; âsâr-ı 'arz-ı kadîm-i —î 713; cemî'-i mehâmm-ı —î 973; Hâce-i —î 575; huzûr-i —î 72, 242, 1102; işâret-i —î 572, 757, 775; ka'id-i mesned-i —î 605; makam-ı —î 932; ma'rifet-i —î 664; mesned-i —î 710; re'y-i —î 225, 630, 675; sâha-i Bâb-ı —î 597; sâhib-i karâbet-i sıhriyye-i —î 711; sütre-i tasarruf-ı —î 711; taraf-ı —î 230; tebeddül-i —î 410;

tebeddül-i yek-rûze-i —î 46; telhîs-ı —î 513; zîr-i nezâret-i —î 817; —î 53, 156, 230, 411, 508, 546, 560, 574, 621, 628, 679, 696, 737, 749, 783, 932, 950, 1276; — konağı 116; — Müfettişi 749; —zâde 157

şeytân 182; vekîl-i — 595; envâ'-ı —et 1036; tervîc-i maslahat-ı —et 66; —et 49, 868; —et-i cibilliyye 535; —ı bî-îmân 593; bürhân-ı —î 246; — işi 803; tedâbîr-i —iyye 133; vesâvis-i —iyye 1122; tesvîlât-i —iyye-i Irvâm 1071; —lar (şeyâtîn) 182, 1061; — şerri 674; —ünsî 1113

Şikk-ı; — Evvel Defterdârı 84, 201, 659, 688; — Evvel Defterdârı Efendi 919; — Evvel Defterdârlığı 223, 659, 689, 779; — Sâlis 159, 223; — Sâlis Defterdârı 233; — Sânî 749; — Sânî Defterdârı 581; — Sânî Defterdârlığı 159, 581; — Sânî-i sâbık 46

şiddet 483, 566, 578, 598, 602, 656, 708, 792, 983; îrâ'e-i — 930; îrâ'e-i sûret-i —121; izhâr-ı — 138, 337, 389, 432; lehîb-efzây-ı — 921; mûcib-i efzâyiş-i — 139; sûret-i — 144; —i bârân 474; —i berd 311; —i germî-i hevâ 392; —i hevâ 144; —i hücûm 269, 1234; —i 'illet 622; —i ittisâl-i mahremânî 813; —i mu'âmele 204; —i müdâfa'a 406; —i rüzgâr sebebi 483; —i savlet 1082, 1234; —i şitâ 207, 622; —i te'sîr 1021; —lü hummây-ı mutbıka 511

şifâ; sûret-i — 233, 252; te'emmül-i — 364; — bulduğu 599; — bulmuş 599

şifâhen 411, 614, 755, 886, 973, 1047, 1173, 1203, 1284

şihâb; mânend-i —ı sâkıb 289; —ı kûre-i nâr-vâr 1132

Şî'iyyü'l-mezheb 915

şikak 42, 111, 271, 305, 319, 328, 678, 687, 727, 760, 916, 1046, 1098, 1123, 1188, 1285; bâ'is-i — 78; def'-i — 78, 280; def'-i şâ'ibe-i — 74; elsine-i ehl-i — 141; giriftâr-ı dest-i erbâb-ı — 142; ilkây-ı — 1136; in'idâm-ı şâ'ibe-i — 92; izhâr-ı — 898; mâ'il-i — 55; mûcib-i — 1142; ref'-i — 76, 1177; sebeb-i ısrâr-ı erbâb-ı — 141; terk-i şâ'ibe-i — 74; teskîn-i âteş-i — 469; vuku'-i — 1157; — bırakmak 1116; — hâlâtı 76; —ı huddâm-ı Hâkanî 260; — ilkası 1143; —lar 682; semmiyyet-i — neşri 626

Şikâkî 'Aşireti'nin oymağı (Haremeyn-i muhteremeyn'e tâbi') 1000

şikâr 640, 1141; mânend-i zagarî-i — 190; —ı bahrî 259; —ı rütbet 639; —ı servet 639

şikâyet 92, 265, 329, 335, 364, 392, 524, 564, 577, 642, 697, 772, 838, 905, 948, 1022, 1049; 'arz-ı — 868; bâ'is-i — 556; ref'-i râyet-i — 809; ref'-i ruk'a-i — 890; sened-i — 1068; —ciler 874; —e kâdir 681; —i vakt-i veliyy-i ni'met 266; —ler/şikâyât 181, 613, 1147, 1204

şikence 733; envâ'-ı — 1063, 1172

şikeste kitâbet 202

Şile 433, 449, 1120; — A'yânı 72, 449, 452; — havâlîsi ehâlîsi 449; — Serdârı 419, 433; — tarafları 449

şîme; ber-muktezây-ı — 554; —i 'adliyye-i Şâhâne 1190; —i ehl-i îmân 300; —i hasene 379; —i 'inâyet 456; —i kerîme 189; —i kerîme-i Devlet-i 'aliyye 694; —i leşkeriyân 119; —i merâhim ve işfâk-ı Şehriyârâne 736; —i mülâyemet 233; —i Mülk-dârâne 766; —i rahm 1123; —i seniyye-i Pâdişâhâne 992; —i şefekat 1055, 1123; —i şefekat-i Mülûkâne 138

şîr; —âne 83, 274, 789; —âne mukabele 1234; —beçe-i ne-güşûde-i çeşm-âsâ 38; —der-zencîr dilîr 259; nâmûs-i —i merdîlerin itmâm 961; pençe-i —i musavver 1089; —i pîşe-i dilîrî 221; —i pür-heybet 124; mânend-i —i pür-heyecân 222; —i pür-heyecân 124; —i şemşîr-i guzâta şikâr 1141

şi'r 9, 307n, 419, 662, 664, 953, 989, 1064, 1126; müsellem-i — 608; ser-levha-i — 21; —de kâmil 212; mehâret-i —iyye 48; nekāyıs-ı —iyye 28; —u inşâ 661

Şîrân; — A'yânı 921; — Kazâsı 465

şîrîn; — çeşîde 1021; —gû 607; —kâm 483; —lemesi 387; —lemiş kavm-i bî-hayâ 684

Şîrîn Hânı (Diyârbekir Eyâleti dâhilinde) tarafı 928

Şîr-merd (Girîdî, Kapudan) 57, 200

şirk; ehl-i — 1028

*şirret*e mu'tâd 929

şîş; — gibi bir nesne 567; kabza mücevher — 767

şitâ 403, 450, 522; duhûl-i fasl-ı — 506; eyyâm-ı — 126, 148, 295, 297, 298, 306; hasbe'ş—' 306; hengâm-ı — 306, 310, 311, 1010; mevsim-i — 188, 268, 283, 347, 522, 993; şiddet-i — 207, 622; tekarrub-i fasl-ı — 590; tekarrub-i mevsim-i — 286, 414; zâ'içe-i fasl-ı — 597; — askeri 326; —nın duhûlü 415; mevsim-i — hulûlü 259, 293; vakt-i — hulûlü 282; hengâm-ı —nın hulûlü 295

şîve 488, 632, 1200; hüsn-i — 11; —-i hayret-bahşâ 103; —-i hükm-i şerîf 11; —-i küfrân-ı ni'amî 194; —-i nâ-becâ 1080; —-i salâh 639; —-i sâlûsî 375; —-i zarâfet-i mefâhîm 21; —-i zarîfâne 513; —ler 323

şöhret 98, 213, 631, 644, 813, 900, 1008, 1254, 1282; âfet-i — 639; tahsîl-i — 924; —-gîr 170, 663; —-gîrlik 665; —-i celâdet 100; —-i fazl 649; —-i 'ilm 649; zabt/rabt ile — bulmuş 926; —-i şâyi'a-i cesâret 146; —-i takvâlar 588; tahsîl-i —-i tâm 200; —-i zühdler 588; —ler 771, 958, 1077, 1116, 1146, 1221, 1235; —leriyle tahrîr 1100; —lü 72; —-nümâ 307, 449, 455, 586; —-nümûn 666; şâd-hâr-ı —-şi'âr 1006; —-şi'âr 33, 463, 521, 610, 805, 828, 1007, 1044, 1051, 1102, 1176, 1269; —-şi'ârlar 434, 690

şu'arâ 418; bülegay-ı — 27; meşâhîr-i — 607; müntehab-ı mecmû'a-i — 211; nazîre-i sitâyiş-i — 20; —y-ı sühan-ârâ 671; mümtâz-ı —y-ı zemân 607; mütebassırân-ı —y-ı zemân 592

Şu'ayb (Hz.) 19

şubara; şeş-pâre muharrefi — 86; — ta'bîr etdikleri kalpaklar 109

şu'bede; huzzâr-ı —-bâz 450; menkūl-i —-bâzân 197; —-hây-ı e'âcîb 95

Şûbek (شوبك) Karyesi (İbn Cebbâre'nin kal'a binâ ettiği) 525
Şugûr mahalli 653
şûh 1225; —-meşreb 409
Şuhûd A'yânı 317
şukka 861, 870, 886, 900, 908, 1117, 1185, 1228, 1229, 1233, 1242, 1245, 1259, 1267, 1275, 1290, 1291; —-i mezbûre 908, 1259; —-i mezkûre 886; —-i şerîfeler 1190; —lar 861, 888, 908, 1207
Şumnu 260, 308, 309, 359, 372, 382, 383, 385, 386, 387, 392, 396, 407, 436, 449, 452, 477, 478, 775; — A'yânı 488; — A'yânı me'mûriyyeti 645; — civârı 406, 407; — karşusu 386; — Kasabası 506; — Kazâsı A'yânı 262; — kenârı 449; — Meştâsı 293, 295, 302; —'nun sol tarafı 386, 392; — pîş-gâhı 385, 390; — Sahrâsı 261, 263, 264, 265; — tabyaları 386; — tarafı 382, 383, 396, 407
şûr 29, 1027; îrâs-i — 306; —-i mezkûr 962; envâ'-ı —lar 279; pür-— u şagb 206
şûrâ 252, 1037; erbâb-ı — 1033; encümen-i — 505, 1071, 1284; hâsıl-ı — 1185; ıztırâb-ı zihn-i erbâb-ı — 1120; ittifâk-ı ârây-ı erbâb-ı — 522; mecâlis-i — 197, 259, 1093, 1094; meclis-i — 326, 330, 339, 356, 528, 1052, 1111, 1127, 1167, 1174, 1183, 1197, 1244; mühre-i re'y-i mecâlis-i — 278; müstahdemîn-i tedâbîr-i — 958; netîce-i ârây-ı ehl-i — 1075; vâkıf-ı mâdde-i — 117; 'ukalây-ı e'âzım-ı erbâb-ı — 528; havâss-ı erbâb-ı — kulları 335; hulâsa-i —y-ı kübrâ 381; —-yı kübrâ 374, 377; eczâ'-i re'îse-i —y-ı ma'hûd 571; meclis-i —y-ı uhrâ 128
şûriş 29, 65, 113, 305, 351, 549, 735; bâdî-i — 949; îkā'-ı — 735; îkuz-ı — 949; muharrik-i — 301; nâ'ire-i — 192; vakt-i — 1269; teceddüd-i —e kā'il 57
şurûr; def'-i — 121, 827; —-i mezkûr 962; —-i nâgeh-zuhûr 1201; — üzerlerine ma'kûs 1069
şurût 547, 594, 613, 722, 725, 760, 872; 'akd-i — 95, 531; basbe'ş-— 614; hılâf-ı — 760; icrây-ı — 307, 1068; münâfî-i — 615; tevsî'-i — 614; —-i 'ahd 615; —-i âtiyyü'l-beyân 982; kırtâs-ı —-i bî-ma'nâ 279; —-i celiyye-i müsâleme 547; —-i celiyye-i sulh 547; —-i kaviyye 690; —-i kerîhe 531, 533; —-i lâzime 899; ber-mûceb-i —-i ma'hûd 613, 787; —-i mer'iyye 556; —-i mezkûre 533, 614, 722, 842; —-i musâfât 241, 557; —-i musâlaha 381, 725, 722, 1034; —-i musarraha 612; —-i müsâlemeler 925; —-i sâ'ire 722; —-i vâkıfîn 587; —-nâme 552; — sûreti 175; musâlaha —u 975; —una ri'âyet 1175; —uyla meşrût 1094
şu'ûr 183, 488, 866; bî-— 60, 103, 483, 1121; derece-i — 103; hâlî — 1033; meslûbü'ş-— 53, 498; —-i deycûr 938; min-gayr-i —in 279, 507, 607; —-i sâbıklar 850; perîşân-ger-i —-i şeyh u şâb 26; bî-—lar 39; —lar 750, 849; —una halel târık 281; —unu muhtell 984; —unu târumâr edüp 279
şuyû' 504; gayr-i marzıyyü'ş-— 1071; resîde-i — 1006; rû-nümây-ı müceffây-ı — 148; —-i ba'zı akvâl 712; —-i cehâlet 771; —-i cehl 300; —-i nâdânî 300
şübbân 1035, 1038; —ın kapularından baş göstermeleri 218; —-ı sükkân-ı Âsitâne'nin hâli 1088; — ta'bîrine şâyân 1100
şübhe 459, 1046, 1236; cây-ı — 1264; mahall-i — 145; —lü 1207; —siz 16, 20, 23, 31, 114, 616, 909; bî-— vü ibhâm 50
şühedâ 222, 408; —y-ı ehl-i İslâm 1235
şükr 29, 143, 251, 383, 524, 564, 577, 772, 940, 1049; edây-ı — 352; —âne-i husûl-i maksad-ı aksâ 56; —âne-i 'inâyât-ı Sübhân 628; —âne-i ni'met-i visâl 43; —an li-en'âmi'l-'Allâm 816; îfây-ı levâzım-ı —-güzârî 77; —-hân 799; derûrî-i —-i lâ-yu'add 411; —ünü bilmemek 709, 795, 1279; —ünü edâ 1122
şükûfe 1131; —-i medâyih-i sâfiye 412
şürefâ 147
şürekâ/şüreka' 101, 231, 572
şütür; mîrân-ı —ân 437; —ân 889

T

ta'âm 1260, 1261, 1262; nizâm-ı — 1261; taklîl-i nev'-i — 1260; ahşam —ı 1057; —-ı havâss u 'avâmm 1260; — ihzârı 1066; —iyyeler 590; esnây-ı —lar 792; nâdir/nefîs —lar 1261
ta'arruz 78, 165, 182, 205, 343, 348, 363, 365, 371, 529, 570, 605, 702, 703, 1074, 1110, 1138, 1182; açıkdan — 1109; dest-i — 363; —ât 295; — 'ale'l-eşkıyâ 507; sûret-i —î 275; —î 415; tarîk-ı —lar 137
ta'assub 46, 449, 543, 597, 604, 640, 902; dâ'-i — 626; sûret-i — 55; —-i bâtıl 1036; —-i bî-ma'nâ 972; —-i ca'lî 512; —-i câhilâne-i papasâne 818; —-i Irvâm 1035; —-i papasâne sebebi 824; —-i Türkâne 258; 'alâka-i —iyye 867
tâ'at 280; bî-— 38; mâ'il-i — 949; —le ülfet 967; cünûd-i —-nümûd 65
tâb 478, 970, 1074, 1198; bî-— 29, 113, 115, 255, 408, 607, 890, 1088, 1212; bezl-i — 1014; bîrûn-i dâ'ire-i — 146; gayr-i — 49; pür-— 50; —-âver 772; —-âver olamadıkları 464; —-âver olamayacağı 492, 744, 986; —-âver olamayup 743, 1141; —-âver-i cünd-i mücenned-i Sultân 652; —-âver-i kahr-ı Şehriyârî 630; —-âver-i karâr 206, 569; —-âver-i meks 206; —-âver-i mukâvemet 153, 208, 295, 489, 582, 653, 890; —-âver-i sebât 569; —-âver-i tehammül 670; — ü tüvân 30, 274; — ü tüvânlar 440
tab' 13, 34, 543, 619, 664, 785, 996, 1060, 1293; bî-— 37, 514, 812, 1028, 1036, 1041, 1241; eser-i — 212; ciddet-i — 204; dürüşt-— 183; ma'kūlü't-— 168; esnây-ı — 996; esnây-ı — 996; mâlzeme-i — 996; —an 40, 1241; —-hâne Nâzırı 996; zâde-i —ı 671; —-ı beşer 16; —-ı gürisne-i 'izzet 778; —-ı hakāyık-neb'-i Cihândârî 61; —-ı hazret-i Şehriyârî 344; mir'ât-ı —-ı hümâyûn 805; —-ı hümâyûn 234; —-ı nâzik-i Hidîvâne 194; —-ı Şâhâne 266; —-ı tevârîh-i sâlife 11; — olunma 664, 996; — u nihâdlar 619
ta'b 169, 511, 1158; ihtiyâr-ı envâ'-ı —— 39

tabâbet; arzûy-i tahsîl-i — 1006; fenn-i — 1007; feriza-i zimmet-i — 510; re'îs-i erbâb-ı — 231; Riyâset-i — 252; — husûsu 232; Memâlik-i 'Osmâniyye —i 231; erbâb-ı —-i devlet 1027; fesâd-ı mâdde-i — 'illeti 322; tahsîl-i fenn-i — sevdâsı 793

tabanca 125, 138, 235, 1252; altûnla masnû' bir çift murassa' — 350; âvâze-i — 124; bellerinde — 1240; dâne-i — 121; kurada — 1100; — atmalar 1129; — boşadarak 1088; — dâneleri 142; — endâhtu usûlü 1050; — i'mâli 367; — kazâ kurşûnu 255; — kurşunu 685; yek-pâre sîm-i hâlisden rîhte olmuş kundaklu —lar 109; —lar 137; — sadâsı 925, 1050; —sı kundaksız 279

Taberiyye 401; — Kal'ası kurbü 401

tabh 1261

Tâb-hâne (Ağa-kapusu kurbünde) 508

Tâb-hâne odaları (Üsküdar'da vâki' Vâlide Sultân tahtında) 1263

tabî'at 22, 38, 42, 115, 297, 363, 392, 624, 734, 747, 776, 969, 978, 1028, 1281; hisset-i — 966; iktizây-ı — 1023; kesâfet-i — 47; menfûr-i — 40; muktezây-ı — 311, 419; nezâfet-i — 1006; rağbet-i — 1134; sâniye-i — 182, 675, 1002; tabîb-i — 232; teba'iyyet-i — 205; televvün-i — 116; temâyül-i — 677; tezâdd-ı — 957; zîk-ı havsala-i vahdet-i — 538; —-ı beşeriyye 85, 210; —-ı devlet 106, 989; —-ı ekser-i takvânümâ 589; —-ı erbâb-ı şecâ'at 963; —-ı felek-i nâ-bekâr 999; —-ı hükûmet-i istiklâliyyeleri 1163; —-ı kadîme-i ma'hûde 136; —ı kavm-i Etrâk-i bî-idrâk 115; —-ı kerîhe 1040; —-ı lisân 21; —-ı ma'lûme 152; —-ı mesâlih 302; —-ı millet 106, 646, 989; —-ı mülk 646; —-ı sâniye 1084; —-ı sühtegân 650; —-ı 'Urbân 401; —iyle 935, 938; hemvâri-yi —lar 1041; —lar 23, 546; bürûdet-i —ları 306

tabîb 231, 232, 252, 359, 1008, 1022, 1105; irsâl-i — 359; —-i gayr-ı hâzık 1027; —-i mahsûsları 359; —-i Rûm-i meş'ûm 792; —-i Sadr-ı a'zamî 359; —-i tabî'at 232; ashâb-ı hazâkat —ler 232; —ler 359, 1008; —lik 252; — misillü 1029; — talebi 359

ta'bîr 33, 44, 55, 65, 82, 86, 98, 102, 109, 148, 204, 385, 391, 404, 405, 481, 488, 519, 537, 627, 631, 644, 672, 715, 814, 822, 852, 853, 874, 925, 944, 961, 975, 1003, 1015, 1047, 1053, 1054, 1058, 1061, 1062, 1063, 1066, 1081, 1082, 1098, 1115, 1116, 1131, 1155, 1160, 1161, 1163, 1165, 1187, 1199, 1226, 1242, 1288, 1289, 1291; gayr-ı muhtâc-ı — 132; hakk-ı — 21, 1113; havsala-i — 234; hüsn-i — 348, 611, 1131; muhtâc-ı — 454; —ât 74, 229, 594, 945, 1101; —ât-ı nâzikâne 30; —ât-ı Türkiyye 500; —ât-ı türrehât 811; —ât-ı şedîde 1154; —ler 157, 979; müsvedde-i —-nâme-i hayâl-i muhâli ahkâmı 867

ta'biye 65, 294, 416, 444, 678, 1216

tabl/tabıl 108, 799; darb-ı —-bâz 118; —-ı âsâyiş 387

tabur 273, 288, 307, 382, 390, 889; büyük — 264; hareket-i — 374; ric'at-i — 287; —-i a'dâ 372, 385; —-i düşmen 222, 288; — ihrâcı 392; —-i makhûrlar 288; —-i mezbûr 225, 288; —-i mezbûrun kumandarı 274; —-i mezkûr 273; —-i safîka-i vesîkalar 110; —lar 387, 391; — pîş-gâhı 390

tabya 294, 384 , 385, 393, 1193, 1216; toplu — 1216; toprak — 384, 392, 1187; — bırakdırılıp 385; inşâ'-i —hâ 1187; — ihdâsı 385, 1187; beş toplu bir toprak — inşâsı 1193; — inşâsı 385, 390; 'arîz u 'amîk —lar 502; çit örme toprak —lar 1216; eski toprak —lar 1192; sâhile —lar 490; —lar 172, 178, 321, 386, 398, 399, 477, 861, 885, 892, 1010, 1179, 1187, 1192, 1193, 1216, 1232; —lar ihdâsı 1231; —lar inşâsı 744; — te'sîsi 1187

tâc; ilbâs-i — 820; — askı (tepesi elmâs ve yakut ile murassa' kutu kapağı şeklinde yek-pâre zümürrüdden masnû') 845; — giydirmek 820; müteşerrif-i nazar-ı 'âtıfet-i hazret-i sâhib-i — u taht 617

Tac (İngiltere fırkateyni) 723

Tâc-dâr; a'tâf-ı —âne 736; 'atebe-i felek-mertebe-i —âne 952; —'avârif-i seniyye-i —âne 515; e'azz-i me'ârib-i —âne 690; ehass-ı metâlib-i —âne 447, 690; hıdmet-i 'aliyye-i —âne 972; lâzime-i zimmet-i himmet-i —âne 549; merâhim-i —âne 736; müsâ'ade-i behiyye-i —âne 880; nezd-i me'âlî-vefd-i —âne 966; seniyyü'l-menâkıb-ı —âne 965; siyâk-ı irâde-i kat'iyyü'l-ifâde-i —âne 736; cülûs-i meserret-me'nûs-i —-ı ma'delet-şi'âr 69; —-ı Seray-ı Tâc-dârî 133; 'atebe-i 'ulyây-ı hazret-i —î 695, 742; dest-yârî-i tedbîr-i cenâb-ı —î 178; dest-yârî-i teveccüh-i cenâb-ı —î 178; emr-i hazret-i —î 1234; fermân-ı hazret-i —î 1234; 'ilm-i 'âlem-ârâ-yı hazret-i —î 886; ma'rûz-ı huzûr-i fâ'izu'n-nûr-i —î 356; mazhar-ı inkisâr-ı —î 68; mugayir-i rızây-ı —î 320; mugayir-i mizâc-ı cenâb-ı —î 728; münâfî-yi mizâc-ı 'adâlet-minhâc-ı hazret-i —î 1104; pây-gâh-ı serîr-i şevket-masîr-i cenâb-ı —î 870; seniyyü'l-menâkıb-ı —î 709; Ser-çukadâr-ı —î 804; yârî-i baht-ı hazret-i —î 642; —î 80, 103, 133, 758; kuvvet-i baht-ı —îler 290

ta'cîl 148, 774, 811, 949, 950, 992, 1022, 1025, 1110, 1115, 1117; 'atf-ı 'inân-ı — 908; bervech-i — 960; —-i me'mûriyyet 327; —-i Şâhâne 236; —-i tahsîl-i mâ-fi'l-ezmâr 531

taferât 59; —-ı mütevâliye 462

tafsîl 531, 823, 921, 943, 984, 1000, 1022, 1027, 1033, 1040, 1183, 1234; 'ale't- — 281, 288; bi't- — 358; ber-vech-i — 632, 934; —ât 175, 583, 880, 889, 1016; —ât-ı müzâkere 336; —en 1031, 1115; —-i hâl 1278; —-i me'mûriyyet 1131

taglît 39, 938, 1067, 1068; akvây-ı esbâb-ı — 1083; —-ı ba'zı küberâ 868; —-ı ezhân-ı ahlâf 61; —-ı ezhân-ı müsteşârân 531; —-ı ezhân-ı nâs 127; —-ı ezhân-ı sükkân 964; —-ı ümmet-i bî-vefâ 49; —-ı zihn-i 'avâmm-ı hevâmm 958; —-ı zihn-i cühelâ 134

tagy; cârî-i — 439; — ile mevsûf 537

Tahâvî (İmâm, Hanefî fıkıh âlimi) 540

Tâhir 'Abbâs (Tepedelenli, 'Ali Paşa'nın kapu bölük-başısı) 1013

Tâhir Ağa (Delvine Sancağı vücûhundan İlyâs Ağa'nın birâderi, Hâssa Silahşorluğu) 995

Tâhir Bey (Rikâb-ı hümâyûn'da Ser-halîfe Vekîli, Sadâret-i 'uzmâ Mektûbculuğu) 581

Tâhir Efendi (Dervîş Efendi hafîdi, Tabtab, Hacı, kudemâ'-ı hâcegân-ı dîvândan, Sadr-ı a'zam Kethudâsı Kâtibi hulefâsından, hadîdü'l-lisân, nefy) 860, 903

Tâhir Efendi (Dîvân Kâtibi) 524

Tâhir Efendi (el-Hâc, Sâlyâne Mukāta'acılığı) 161

Tâhir Efendi (Köstendilî/Köstendilli, mükâlemeye me'mûr, Kādî-i İstanbul, Anadolu Pâyesi, Anadolu Kadı'askeri) 52, 58, 59, 81, 90, 104, 128, 131, 179, 183, 184, 251, 544, 545

Tâhir Efendi; bk. Mehmed Tâhir Efendi (Kadızâde, Kassâm-ı Sadr-ı Rûm, Mekke-i mükerreme Pâyesi, Yenişehir-i fenâr Kazâsı Nâ'ibi, Edirne Pâyesi, Yeni-şehir Kadısı, İstanbul Pâyesi)

Tâhir 'Ömer Paşa (şu'arâdan Fâzıl Bey'in babası) 418

Tâhir Paşa; bk. Mehmed Tâhir Paşa (Vezîr İbrâhîm Paşa-zâde, Vezîr, Resmo, Arnavud İskenderiyyesi Sancağı)

tahkîk 15, 18, 79, 92, 106, 289, 304, 355, 383, 486, 646, 671, 682, 700, 701, 708, 709, 716, 732, 738, 739, 754, 768, 769, 781, 791, 839, 844, 846, 862, 874, 897, 912, 913, 915, 918, 930, 934, 958, 968, 976, 979, 1058, 1072, 1074, 1075, 1096, 1107, 1128, 1149, 1151, 1158, 1189, 1196, 1201, 1217, 1219, 1230, 1253, 1278; 'ale't-— 195, 222, 380, 542, 1007, 1232, 1246; ashâb-ı — 541; ba'de't-— 76, 78, 843, 1265; bi't-— 79, 291, 492, 593, 796, 957; derece-i — 189; havâle-i sâmi'a-i — 717; îsâl-i derece-i — 61; îsâl-i rütbe-i — 61; iskandil-i — 678; karîn-i — 614; lede't-— 745; nihâde-i câdde-i — 755; resîde-i — 704; resîde-i derece-i — 178, 290; rütbe-i — 481; vâsıl-ı rütbe-i — 1032; —ât-ı lâyika 568; —-i ahvâl-i ser-i kârân 586; —-i hâl 620; —-i kazıyye-i istînâf-ı sefer 226; —-i kāl 620; —-i mâdde 355, 502, 536, 966, 1190; —-i maslahat 57, 718, 847; —-i mesârif-i lâzıme 344; —-kerde 1279, 1285; —-kerde-i ashâb-ı basîret 105; —-kerde-i cenâb-ı Pâdişâh-ı ma'delet-kâr 795; —-kerde-i hazret-i Cihândârî 32; —-kerde-i hazret-i Pâdişâh-ı 'adâlet-ittisâm 195; —-kerde-i müdakkıkîn-i etvâr-ı ebnâ'-i zemân 61; —-kerde-i Mülûkâne 895; —-kerde-i Pâdişâh-ı ma'delet-fermâ 693; —-kerde-i Şâhâne 682, 748; —-kerdeler 1287

tahkîr 15, 35, 56, 195, 335, 367, 661, 665, 713, 723, 815, 933, 1006, 1028; ayağına resen-bend-i — 122; mûcib-i — 716; perde-bîrûn — 1104; resen-bend-i — 130; —âne 667; —-i hulâf-kârân 87

tahlîs 12, 20, 55, 70, 129, 139, 150, 209, 212, 328, 336, 363, 429, 444, 477, 478, 480, 504, 507, 512, 576, 578, 595, 668, 670, 681, 850, 851, 853, 967, 971, 994, 1045, 1060, 1063, 1212, 1226, 1242, 1278; —-ı cân 142, 408, 414, 483, 669, 1154; —-ı cânları tarîkı 254; ellerinden —-ı girîbân 992; —-ı girîbân 669, 682, 810, 891, 965, 1196, 1265; —-ı girîbân-ı cân 1057; —-ı 'ırz 483; —-ı 'ibâd 577; —-ı milel 209; —-ı murg-i cân 174, 213; —-ı nefs zımnı 1054

tahliye 96, 306, 556, 584, 724, 770; âhır-ı/hıtâm-ı müddet-i — 556; —-i büyût 119; —-i cem'iyyet 381; —-i kal'a 307; —-i sebîl 235, 334, 666, 838, 844, 968, 986, 1178, 1228; —-i sebîller 1220

Tahmasb Kulî Hân 212

tahmîk; derece-i — 278

tahmîl 21, 392, 396, 918, 1011, 1056; —-behâ 471; —-en 1010, 1270

tahmîn 647; ber-vech-i — 402, 935

Tahmîs önü 365

tahrîb 396, 408, 582, 670, 690, 794, 867, 885, 1002, 1189, 1190, 1218, 1232, 1245; âlât-i — 124; âlet-i — 123; —-i memleket 909

tahrîk 79, 98, 111, 298, 322, 352, 535, 539, 582, 611, 614, 642, 651, 701, 706, 709, 718, 728, 735, 741, 781, 801, 808, 819, 822, 833, 840, 862, 881, 928, 930, 979, 980, 983, 1013, 1046, 1048, 1049, 1061, 1069, 1077, 1107, 1130, 1146, 1147, 1149, 1153, 1161, 1171, 1177, 1188, 1219, 1228, 1235, 1247, 1248, 1264, 1285, 1286; yeni başdan — 183; yerlü yerlerinden — 696; zîr-i perde-i hafâdan — 1285; —-i ahbâb 859; —-i binâ'-i müte'addî 902; —-i cedîd 648; —-i düşmen 675; —-i erbâb-ı fesâd/hased 77; —-i eşrâr 373, 1170; —-i fitne 771; —-i ikdâm 135; —-i ikdâm-ı akdâm 123; —-i ikdâm-i nuhûset 194; —-i 'illet 792; —-i kadîme-i 'azîmet 131; —-i kudûm 120; —-i lisân 352; —-i mâdde-i mümemmıza-i sevdây-ı kasr u inhisâr 439; —-i re'âyâ 1061; —-i ser-i kârân-ı leşker 62; —-i silsile-i metbû'iyyet 1036; —-i silsile-i tâbi'iyyet 1036; —-i sunûf-i asâkir-i neverd-azmâ 381; —-i 'usât-ı merkume 709; —-i zebân 468; —-i zebân-ı iltifât 142

tahrîr 19, 21, 23, 30, 40, 51, 52, 64, 66n, 67, 75, 77, 82, 86, 93, 100, 131, 163, 171, 173, 174, 175, 178, 182, 193, 213, 230, 245, 250, 254, 263, 264, 267, 268, 276, 288, 289, 290, 291, 296, 300, 302, 314, 315, 321, 327, 328, 329, 333, 334, 335, 338, 340, 341, 345, 346, 347, 352, 353, 354, 355, 358, 359, 370, 371, 373, 376, 384, 386, 397, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 410, 415, 419, 434, 440, 457, 486, 487, 490, 499, 500, 512, 522, 523, 526, 527, 532, 543, 554, 564, 576, 577, 599, 612, 613, 614, 615, 616, 628, 642, 647, 652, 653, 694, 695, 701, 706, 723, 732, 733, 735, 738, 739, 742, 743, 745, 746, 758, 761, 766, 767, 769, 771, 774, 781, 782, 787, 790, 791, 796, 798, 815, 825, 833, 834, 838, 840, 845, 846, 847, 852, 854, 860, 865, 868, 869, 874, 880, 881, 884, 885, 888, 889, 895, 896, 899, 900, 904, 905, 908, 914, 916, 921, 929, 930, 936, 945, 949, 950, 954, 956, 957, 958, 959, 963, 966, 967, 982, 986, 987, 990, 993, 994, 996, 997, 999, 1000, 1001, 1013, 1017, 1037, 1046, 1047, 1048, 1065, 1071, 1075, 1077, 1096, 1097, 1099, 1100, 1106, 1107, 1111, 1117, 1130, 1131, 1138, 1141, 1143, 1146, 1148, 1149, 1151, 1161, 1165, 1169, 1172, 1177, 1178, 1182, 1184, 1185, 1190, 1191, 1192, 1193, 1194, 1199, 1203, 1205, 1206, 1208, 1212, 1213, 1215, 1218, 1221, 1228, 1229, 1230, 1234,

1235, 1237, 1239, 1244, 1245, 1248, 1249, 1254, 1259, 1270, 1271, 1272, 1275, 1278, 1279, 1288, 1290, 1291; bi't— 268, 340; fenn-i — 637; gayr-i kābil-i — 1034; keşîde-i kilk-i — 198; min-ciheti't— 18; muktezây-ı — 730; müteyemmenü't— 341; san'at-ı — 18; şâyeste-i — 726; şerâre-pâş-ı nukat-ı — 343; 'ayn-ı —ât 402; me'âl-i —ât 1149; mefhûm-i —ât 351, 376; mufassal —ât 890; —ât 22, 90, 92, 93, 94, 193, 211, 215, 221, 236, 263, 282, 298, 304, 329, 330, 340, 346, 354, 381, 385, 401, 402, 415, 416, 443, 482, 487, 488, 514, 524, 525, 527, 563, 577, 578, 583, 594, 604, 616, 660, 668, 670, 681, 696, 706, 717, 728, 732, 738, 739, 740, 742, 744, 759, 766, 767, 780, 782, 787, 788, 789, 790, 801, 816, 825, 831, 832, 835, 839, 846, 847, 861, 865, 866, 872, 873, 874, 875, 880, 883, 886, 906, 908, 922, 927, 928, 929, 930, 936, 945, 954, 964, 966, 967, 886, 889, 898, 922, 929, 932, 946, 949, 951, 955, 956, 967, 979, 981, 983, 986, 988, 993, 1011, 1016, 1017, 1085, 1096, 1111, 1114, 1115, 1128, 1129, 1146, 1147, 1151, 1152, 1154, 1161, 1163, 1172, 1173, 1174, 1177, 1181, 1182, 1184, 1189, 1197, 1199, 1204, 1208, 1211, 1215, 1230, 1233, 1245, 1255, 1259, 1263, 1268, 1269, 1270, 1274, 1278, 1283, 1290; —ât-ı Âşafâne 978; —ât-ı Âsafî 1142, 1268; —ât-ı Âsafî kîsesi 996; —ât-ı Âsafiyye 862; —ât-ı behcet-âyât-ı mezkûre 1235; —ât-ı hafiyye 1057; —ât-ı Ka'immakāmî 353, 1116; —ât-ı lâ-tuhsâ 985; —ât-ı mersûle, 1173; —ât-ı mezbûre 578, 745, 964, 1149, 1233; —rât-ı mezkûre 487, 537, 583, 670, 728, 789, 884, 886, 936, 955, 1183, 1208, 1230, 1246, 1270, 1275; —ât-ı mufassala 613; —ât-ı mühimme 212; —ât-ı müşârun ileyh 282, 742, 772, 786, 898, 987, 1283; —ât-ı müşîrâneleri 389; —ât-ı müteâliye 218, 227; —ât-ı nusrat-âyât 1141, 1292; —ât-ı sa'be 212; —ât-ı Sadr-ı 'âlî 862, 1211; —ât-ı Sadr-ı a'zamî 923, 950, 1011, 1014, 1149, 1176, 1264; —ât-ı Sâmiye 790, 885, 965, 1047, 1206, 1270; —ât-ı Serdâr-ı ekremî 379; —ât-ı sıdk-simât 690; —ât-ı vâride 504, 1177, 1218, 1259; —ât irsâli 376, 459; —ât itâresi 1075; —âtlar 387, 787, 790, 795, 797, 846, 881, 1199, 1211, 1287; —ât me'âli 994; —ât mefâhîmi 492; —ât tobrası 886; —en 16, 208, 518, 524, 557, 558, 565, 578, 614, 615, 692, 817, 855, 1221; —i 'âlî 1247; —i asâkir 761; —i cevâb-nâme 329; —i imzâ 632; —i inkılâbât-ı ahvâl-i çerh-ı devvâr 61; —i mezbûr 415; —i Sadr-ı 'âlî 1275; —i Sadr-ı a'zamî 835; —i Sâmî 1195; —i Serdâr-ı ekremî 308; —i târîh 22; —i târîhin kavâ'idi 24; —kerdesi olduğu 202; —ler 706, 707, 922; mefhûm-i —leri 219

tahsîl 14, 19, 22, 51, 55, 77, 212, 220, 228, 229, 296, 359, 458, 464, 496, 513, 522, 531, 563, 576, 592, 612, 616, 667, 694, 695, 700, 713, 725, 728, 730, 731, 732, 734n, 736, 749, 755, 762, 781, 791, 840, 846, 885, 934, 1006, 1007, 1011, 1025, 1036, 1040, 1047, 1060, 1118, 1171, 1182, 1237, 1287; ıttılâ'-ı — 884; sevâbil-i — 54; tîz-destî-i —dârî 52; —i behre 495; —i ders-i 'isyân 126; —i emniyyet 78, 218, 229; —i esmân-ı iktidâr 644; —i fenn-i tabâbet sevdâsı 793; —i fünûn-i Cihândârî 25; —i garaz 124; —i gınâ 1106; —i hasele nigerân 837; —i ıttılâ' 471; —i 'ilm 587; —i 'ilm-i tıbb 231; —i imtiyâz 68; —i imtiyâz-ı matlûb 27; —i intisâb 637; —i isti'dâd 34; —i istinâd 863; —i iştihâr 98; —i itmînân 61, 78, 562; —i kâm-i bî-hengâm 525; —i karâbet 634; —i kemâl 587; —i kudret 37; —i lisâna heveskâr 1126; ta'cîl-i —i mâ-fi'l-ezmâr 531; —i ma'rifet 941; —i Makām-ı Fetvâ 816; —i matlab 1018; hüsn-i sît-i —i me'ârif 204; —i mehâret 419, 637, 1035; —i meleke 62; —i menfa'at 125, 563; —i merâm 747; —i münâsebet 637; —i nâm 525; ba'zı müstenid —ine tâlib 1036; —i nisbet 44; —i Niyâbet 560; —i rızâ 305; —i rızây-ı Bârî 563, 1128; —i rızây-ı Devlet-i 'aliyye 681; —i rızây-ı feyz-iktizây-ı cenâb-ı mültecây-ı vüzerâ 807; —i rızây-ı hümâyûn 367; —i rızây-ı Mülûkâne 761; —i rızây-ı yümn-iktizây-ı Devlet-i 'aliyye 648; —i ruhsat 1236; —i rütbe-i Mevleviyyet 572; —i rütbet 924; —i Sadâret 180, 184v-i salâhiyyet 572; —i serbesiyyet-i mazarrat-netîce 958; —i serbesiyyet-i mütecâvize 113; —i servet 797, 1106; —i sıhr 634; —i sibâk-ı mücerrebü'l-ahlâk 133; —i şöhret 924; —i şöhret-i tâm 200; —i te'alluk 44; —i telezzüz 495; —i tuma'nî[ne]t 621; —i 'ulûm 805; —i 'ulûm-i kesbiyye 299; —i usûl-i fezâ'il 863; —i ülfet 941; —i vukuf 782; —i yesâr 797

tahsîn 583, 660, 670, 691, 708, 791, 796, 797, 813, 954, 1059, 1094, 1161, 1208, 1218, 1234, 1235, 1241, 1248, 1278; bî— 502; karîn-i — 668, 689, 767, 772, 790, 791, 966; —en 457, 692; —i 'ibâre 997; —i hâl 1041; —i Şâhâne 932

Tahsîn Efendi; bk. Mehmed Tahsîn Efendi (es-Seyyid, Barut-hâneler Nâzırı, Ser-çavuşân-ı Dîvân-ı hümâyûn, Defterdâr)

taht; verese-i — 552; — gemisi 672

tahta 814; — kaplama 857; — papuşiyle gezmek 67; —-pûş 856, 857; —-pûş saçak inşâsı 856; — sandık 1054

Tahtacı (mahkemede) 89n

Tahte'l-kal'a/Taht-ı kal'a 360, 441; — 'Arabları 622

taht-ı revân istîcârı 1020

Tahvîl Kalemi ketebesi 1257

tahzîr 415, 882, 983, 1001, 1236; 'adem-i — 660; hılâfından be-gâyet — 1085

Tâ'if 690, 691, 692; — havâlîsi 691

tâ'ife 45, 64, 65, 109, 110, 112, 206, 455, 502, 526, 555, 695, 865, 888, 925, 991, 1028, 1034, 1178, 1291; —-i 'âsıye 566; —-i askeriyye 114, 529, 1159; —-i bâgiye 1218, 1220; —-i bâkıyye 1220; —-i merkûme 455, 614, 715, 865, 882, 890, 898; —-i mersûme 614, 615, 696, 708, 888, 1055; —-i mesfûre 1055; —-i mezbûre 121, 564, 696, 1275; —-i mezkûre 282, 535, 536; —-i nisvân 656; —-i zâ'ife 33; —ler 893, 994, 1273

tâka 109

tâkat 970, 1198; bezl-i — 237, 1014; bî-— 115, 220, 890, 1011, 1212; bîrûn-i dâ'ire-i — 146; gayr-i — 49; nisâr-ı — 565; —i kesilmiş 478

takdîm 38, 66n, 82, 238, 339, 339, 347, 350, 351, 403, 411, 456, 457, 527, 556, 563, 604, 616, 664, 681, 732, 739, 742, 760, 761, 763, 765, 768, 771, 774, 825, 839, 842, 845, 846, 856, 860, 865, 870, 872, 881, 888, 899, 904, 928, 956, 975, 976, 996, 1011, 1031, 1046, 1047, 1051, 1074, 1079, 1081, 1095, 1100, 1109, 1117, 1139, 1151, 1154, 1192, 1194, 1199, 1204, 1207, 1212, 1215, 1221, 1239, 1242, 1267, 1270, 1283, 1293n; lede't-— 583; —i akrân 649; —-i arz-ı hâl 537; —-i dergâh-ı 'inâyet-dest-gâh-ı hazret-i Cihândârî 783; —-i emsâl 649; —-i hâk-i pây-i hazret-i Pâdişâhî 936; —-i hâk-i pây-i saltanat 402; —-i hıdmet-i hayriyye-i veliyy-i ni'met 144

takdîr 434, 850, 892, 908, 910, 911, 993, 1086, 1096, 1190; savn-ı — 501; sevk-i sâ'ik-i — 637; muktezây-ı —ânî 793; —e göre 1138; —e inhisârı 1129; 'alâ kile't—eyn 42; —-i cenâb-ı Fâ'il-i Mutlak 608; —-i Gird-kârî 1023, 1025; —-i Hudâ 69, 499; iktizây-ı —-i mümteni'u't-tagyîr 297; —-i Müntakım u Kadîr 934; 'alâ küll-i —în 105n, 1002; —-i Sübhânî 1020

takım 56, 124, 125, 137, 486; —lar 155

takrîr 18, 23, 24, 54, 66n, 75, 86, 95, 100, 112, 171, 191, 193, 229, 241, 243, 250, 254, 296, 311, 317, 321, 335, 339, 340, 341, 342, 343, 345, 346, 347, 353, 354, 358, 366, 396, 397, 457, 512, 556, 576, 587, 612, 623, 647, 660, 684, 686, 695, 710, 720, 734, 757, 758, 764, 770, 775, 791, 793, 798, 811, 835, 843, 844, 856, 886, 888, 894, 917, 952, 1005, 1007, 1008, 1054, 1055, 1074, 1079, 1094, 1102, 1107, 1109, 1112, 1113, 1129, 1131, 1176, 1184, 1186, 1193, 1209, 1214, 1216, 1221, 1224, 1229, 1235, 1257, 1264, 1271, 1272, 1283, 1284; çehre-nümây-ı — 412; hâmil-i — 341; hulâsa-i — 888; kuvvet-i mefhûm-i — 21; mufassal — 1109; muhtâc-ı — 454, 568; müstağnî-i — 1002; resmî — 336, 342, 343, 1087; sâlifü't-— 884; sitem-âmîz — 1109; sûret-i — 895; şeref-efzây-ı bâlây-ı — 356; tekdîr-i sahîfe-i — 295; tesvîd-i sahîfe-i — 67; zîr-i — 343; — ecvibesi 338; —-i 'âlî 343, 347, 917; —-i Ka'im-makamî 335, 356, 358; —-i mâ fi'l-bâb 784; —-i mâ-fi'z-zamîr 1065; —-i meşrûh 742; —-i mezbûr 894, 1221, 1266; —-i mezkûr 335, 343, 347, 857, 1284; —-i resmî 245, 342, 614; —-i Sadâret-penâhî 936; —-i Sadr-ı 'âlî 1213; —ler/takrîrât 219, 228, 329, 338, 340, 377, 386, 416, 611, 846, 881, 883, 938, 975, 976, 1004, 1150, 1190, 1203, 1248

takrîz; —ât 500; —-i matbû'lar 500

taksîr 36, 1066; 'azv-i — 1014; tecvîz-i — 1049, 1277; esbâb-ı —ât 39; —ât 957; —ât-ı sâbıka 539

taksît 899; —ler/teksît 1270; —leri zemânı 1270

takvâ 918, 958; hakk-ı — 142; re'y-i savâb-ı ba'zı erbâb-ı câh-ı —-intimâ 584; şöhret-i —lar 588; tabi'at-ı ekser-i —-nümâ 589

takvîm 202, 846; —-i neyyireyn 997

takviye 208, 282, 377, 416, 419, 433, 434, 445, 485, 578, 614, 696, 744, 868, 889, 945, 1002, 1021, 1096, 1161, 1182, 1203, 1237; esbâb-ı — 414; —-i bâzûy-i erbâb-ı tuğyân 1069; —-i bâzûy-i gayret 680; —-i bâzûy-i iktidâr 752, 831, 957; —-i bâzûy-i iktidâr-ı zu'afâ 837; —-i bâzûy-i iktidârî 1016; —-i bâzûy-i iktidârlar 680; —-i bâzûy-i miknet 831; —-i bilâd 317; —-i donanma 1196; —-i hudûd 430; —-i iktidâr 928; —-i me'vâ 978; —-i mesken 978; —-i nüfûz 928; —-i sâ'id-i saltanat 206; esbâb-ı —t 396; ezyed-i —t 1175; levâzım-ı —t 727; mûcib-i —t 1034; —t 36, 267, 298, 386, 534, 980, 1162, 1164; lâzime-i — 950; —t-i bâzûy-i muhâfazası 267; —t-i mâdde-i riyâ 47; bâdî-i —tler 138; tarîk-ı savâb-ı — ziyyî 811

takye; başında sarı — 526; Arnavud —sinden ziyâde berbâd 198

tâlân 130, 140, 153, 657, 798, 1245; cey'ân-ı — 439

talebe 284, 409, 809, 810; halka-i ders-i tılbetü't-— 809; —-i 'ulûm 373, 619, 809, 1116; —-i 'ulûm kıyâfeti 808; —-i 'ulûmun nâmûsu 809; —-i lisân-ı 'Arabî 664; —ler 284; — vak'ası 817

Talhak (bezle-kâr) 197

tâlî' 53, 411; iktizây-ı — 1042; nahs-i kıtı'-ı — 1119; veted-i — 683; zâ'içe-i — 34, 344; —-i mevlûd 539; —-i mevlûd-i mes'ûd-i müstakîmü'l-metâlî'-i Mülûkâne 25; sâhib-i —-i sâl 540; —-i sâl-i 'âlem 1058; —-i sâl-i kırân 683, 1058; —-i vakt 26; —-i vakt-i kırân 1058; —-i vasat-ı husûf 489; —-i vasat-ı küsûf 998; —-i velâdetlerine keyd mutasarrıf 141; —-i zemân-ı kırân 1058; —ler 1059

ta'lîk; hurda-nüvîs-i hatt-ı — 607; hatt-ı —in hurdası 608; hatt-ı —in şikestesi 608; hatt-ı — meşk ederek 202

ta'lîm 19, 29, 41, 65, 66n, 72, 86, 110, 111, 114, 118, 125, 194, 232, 236, 391, 439, 521, 614, 668, 721, 808, 818, 837, 838, 902, 919, 941, 965, 980, 992, 1031, 1035, 1061, 1065, 1068, 1069, 1125, 1188, 1272, 1289; elsine-i ecnebiyyeyi — eylemek 1125; —-i âlât-i harb 591; —-i darb mühimmesi 86; —-i fesâd 1057; —-i hafî 684; —-i harb 494; —-i harb mühimmesi 86; —-i hareket 135; —-i idâre-i rumh 1267; —-i idâre-i sinân 1267; —-i keyd 1036; —-i me'mûriyyet 327; —-i mel'anet 1036; —-i şâyân 836; —-i terkîb-i tiryâk-ı fârûk 22; —-i ümmet 17; —-i vâcibât-ı 'uhde-i millet 36; —ler 981; —lü 73; —lü asker 145, 391; tercemesi îrâd olunan —-nâme 1082; —-nâme 171, 411, 594, 901, 975, 985, 1034, 1037; —-nâme defteri 899; —-nâme-i 'âlî 1238; —-nâme-i mezkûre 1037; — kuvveti 502

ta'lîmât 94, 118, 782, 1041, 1179, 1224, 1230; muktezây-ı — 1230; — tercemesi 1071; —-ı âlât 145; —-ı esliha 145; —-ı hafiyye 1035; —-ı hafiyye-i sâ'ire 1061; —-ı lâzıme 1270; —-ı Pâdişâhâne 236; —-ı rezîller 1073; —-ı ricâl-i 'avâmm 71

Ta'lîm-hâne Meydânı (Top-hâne'de) 592

Taliskala (تاليسقاله) cumhûru 16

taltîf 98, 236, 305, 401, 461, 561, 583, 669, 674, 682, 908, 955, 963, 985, 988, 995, 1019, 1048, 1136, 1235, 1250, 1278; icrây-ı merâsim-i — 634; şâyeste-i — 962; —-i ehâlî 209; —-i sükkân 209; —-i Şâhâne 908, 966; —ler 443, 871

Talyamar (Ege'de) tarafı 1227

tama' 75, 1002; —an 996; —ı a'dâ 109; —ı hâm 44, 643, 760; sihâm-ı —ı hâmlar 625; —ı istîlây-ı mesânid ü mahâl 675; 'ibret-i sâ'ir-i —kâr 204; —kâr 42, 911; —kârân 246, 272, 560; —kâr-ı fırîb 1147; —lar 933

Tâmî (طامی, —yi la'în, 'Asîr 'Urbânı kabîlesinin Emîri, mel'anet-kâr) 652, 690, 691

ta'mîr 52, 53, 222, 381, 398, 399, 628, 639, 663, 700, 738, 787, 800, 801, 812, 817, 831, 845, 846, 899, 922, 932, 960, 996, 1024, 1066, 1192, 1263; 'alâ vechi't— 845; tehyi'e-i levâzımât-ı — 173; —ât fırsatı 637; —ât-ı deyr 650; —ât-ı Enderûn-i hümâyûn 637; —ât-ı kilisa 650; —i esâs-ı bünyân-ı saltanat 37; —i furû' 364; —i Seray-ı mezbûr 167; —ler 1005, 1193

ta'n 34, 35, 87, 124, 280, 1094; celî — 1025; hafî — 1025; perde-bîrûn — 558; seng-endâz-ı — 43; tehdîf-i — 956; — ederek 1084; —e-zen-i resm-i 'Osmânî 841; vâhime-i —ı agyâr 154; —ı nâdân 542; —i sultân 129

Tanacı-oğlu (Köprü Kazası vücûhundan) 312

Tanaş Bâzerga (Makraniçe [=Makrinitsa] Kapudanı, hâ'in) 895

tanbûr 916

Tannâne (Sünbül-zâde Vehbî'nin kasîdesi) 213

Tanrı; — hakkınızdan gelsün 1266; — Te'âlâ 855

tantana 869; —i kazgân-ı dûdmân 477

tanzîm 16, 24, 66n, 86, 87, 114, 115, 156, 164, 168, 174, 234, 240, 243, 259, 277, 285, 306, 309, 318, 321, 322, 326, 331, 358, 359, 381, 389, 394, 396, 398, 399, 415, 417, 435, 436, 439, 468, 502, 515, 522, 533, 549, 551, 555, 595, 596, 612, 627, 642, 663, 672, 702, 720, 721, 726, 727, 728, 738, 743, 760, 766, 773, 785, 789, 831, 833, 835, 854, 900, 901, 914, 919, 922, 952, 980, 1031, 1042, 1047, 1068, 1087, 1125, 1144, 1153, 1164, 1193, 1195, 1197, 1216, 1260, 1263, 1267, 1269; resîdlerini — 401; —i ahvâl 782; —i ahvâl-i devlet 11; —i ahvâl-i düvel 1034; —i ahvâl-i milel 1034; —i ahvâl-i millet 822; —i ahvâl-i mülk 11; —i bilâd 74; —i dâ'ire 373, 516, 628, 1117; —i dâ'ire-i kâfiye 653; —i es'âr 58; —i esbâb-ı tuğyân 981; —i esbâb-ı übbehet 981; —i esliha 1087; —i etbâ' 628; cûyende-i —i hâl 608; —i kasaba-i merkûme 492; —i kıyâfet-i sükkân 300; —i musâlaḥa 96; —i revâyic-i nukûd 909; —i sunûf 19; —i umûr-i 'ibâd 588; —i umûr-i dâhiliyye 562; —i umûr 554; —i usûl 364

Tanzîm-i Piyâdegân ve Süvâriyân (Şânî-zâde'nin eserlerinden) 13

tarab 82, 197; âlât-i — 759

Tarabya (Boğaz-içi'nde) 849, 1187, 1192, 1220; — Metropolidi 1121

târâc 738, 1188; masûn-i — 1246

Taraca Kazâsı köyleri 1218

taraf 126, 130, 157, 235, 280, 373; bî— 61, 120, 1271; büyût-ı sâ'ire-i cîrân-ı bî—ân 152; bî—âne 21; nedret-i —dâr 148; teksîr-i —dâr 68; —dâr 40, 953; —dârân-ı muhâlifân 164; —dârî 335; —dârlar 36, 38; —dârlık 564, 578, 752, 1034, 1175; —eyn 555; —eyn me'mûrları 555; —eyn murahhasları 174, 176, 177, 550, 551; —eyn murahhasları ma'rifetleri 557; —eyn re'âyâsı 552; —eyn-i fahîmeteyn 556; —eynin temessükleri 551; —gîr 904; —gîrlik 985; —gîrlikler 798; —ı âhar 292, 355; —ı devlet 205, 213, 400; —ı Devlet-i 'aliyye 239, 240, 244, 334, 335, 342, 411; —ı eşref-i Mülûkâne 229, 284; —ı eşref-i Şâhâne 205, 412; —ı Hilâfet-me'âb 339, 340; —ı hümâyûn 142, 143, 238, 239, 241, 308; —ı hümâyûn-i Husrevâne 238; —ı İmâm-ı Müslimîn 194; —ı İslâmiyân 415; —ı Ka'im-makāmî 192, 302, 354, 358, 376, 394, 397, 411; —ı kasıdîn 121; —ı mîrî 156, 272, 342; —ı mülfeyyazu'ş-şeref-i hazret-i Cihândârî 411; —ı Mülûkâne 213, 389; —ı müstecma'u'ş-şeref-i Şâhâne 241; —ı müşârun ileyh 327; —ı müşîrâneleri 284, 321; —ı Pâdişâh-ı merâhim-dest-gâh 189; —ı Pâdişâh-ı merhamet-mevfûr 137; —ı Pâdişâhî 212; —ı Sadr-ı 'âlî 228; —ı Sadr-ı a'zamî 219, 228, 296, 329, 354; —ı saltanat 131, 138, 142, 144, 191, 192, 208, 271, 279, 296, 334, 403; —ı saltanat-ı seniyye 126, 324, 342; —ı sefîrâne 348; —ı Serdâr-ı ekremî 269, 294, 354, 355, 376; —ı Şâhâne 198, 227, 280, 334, 349, 350, 389; —ı Şehriyârî 419; —ı Şeyhulislâmî 230; bî—laklar 1075

Taraklı/Taraklu; — A'yânı 312, 517; — Nâ'ibi 517; — Kazâsı 267

tarata; küçük — 1223; — gibi ufak tekneler 1247

ta'rîf 9, 21, 23, 24, 177, 184, 186, 421, 454, 521, 566, 616, 620, 647, 666, 686, 703, 718, 719, 747, 919, 939, 968, 973, 1029, 1059, 1080, 1118, 1167, 1197, 1212, 1234, 1244; ihtiyâc-ı — 714; mevzû'-i mi'yâr-i — 666; müstağnî-i — 398, 570; — defteri 1252; —i ahvâl-i harb 22; —i ahvâl-i kıtâl 22; —i bâzîçe-i dest-efşân 23; —i bâzîçe-i resen-bâz 23; —i nârevâ kimseler 716

Ta'rîfât-ı Sevâhil-i Deryâ (Şânî-zâde'nin eserlerinden) 13

târîh 14, 17, 18, 19, 20, 23, 24, 28, 1289; bîrûn-i mevzû'-i fenn-i — 11; fenn-i — 18, 23; fenn-i celîl-i — 22; ibtidây-ı — 715; kavâ'id-i fenn-i — 20; sebk-i — 735; tahrîr-i — 22; vazîfe-i — 1200; —âşınâlar 18, 235; —cilik 161, 580, 1257; —gûyân-ı zemân 28; —î 161; —i a'lâ 658; —i cedîd 22; —i Devlet-i 'aliyye 1165; —i Devlet-i 'aliyye silkî 1155; —i dil-güşâ 592; —i feyz-akdes 671; —i güzîde 13; —i Hicrî 240; —i hikmet-iktirân 543; —i imzâ 557; —i 'İsevî 178, 239; —i kadîm 15; —i latîf tazmînî 48; —îlik 224; —i merkûm 27, 906, 1019; —i mezkûr 54, 187; —i mülâd 16, 17, 18, 1164; —i mülâd-ı 'İsâ 16; usûl-i tertîb-i —i nâfi' 23; —i nakliyye 501; —i nemîka 291; —in hakîkati 15; tahrîr-i —in kavâ'idi 24; —in nâfi'i 19; —i ra'nâ 658; —i ru'ûs 703, 704; hâtime-i —i sâbık 29; —i sâbık 26, 27, 33, 45, 49, 51, 53, 54, 198, 205; —i safâ-fezâ 671; —i sulh-nâme 239; —i tâmm-ı velâdetleri 462; —i temessük 241; —i velâdet 497; — kalıbı 23; —ler 18, 19, 22, 23, 28; —nüvîs 543; —nüvîs-i esbak 560; —sizce 15; — söylemiş 538; — taşı 475

Târîh-i 'Âsımî 588
Târîh-i 'Atâ (Şânî-zâde'nin kendi eserine verdiği isim) 24
Târîh-i Cevdet 1293n
Târîh-i Na'îmâ 1045
Târîh-i Şânî-zâde 1090
tarîk 9, 15, 41, 59, 63, 123, 127, 145, 183, 283, 401, 404, 437, 474, 488, 503, 531, 603, 611, 662, 726, 784, 807, 823, 891, 966, 974, 981, 1008, 1012, 1022, 1056, 1069, 1094, 1102, 1103, 1127, 1162, 1174, 1209, 1272; ber-—ı me'mûn 784; ber-—ı meshûl 784; bi-hasebi't— 666; de'b-i — 749; emniyyet-i — 682, 741; eshel — 283; esnây-ı — 164, 1032, 1052, 1115, 1150; hasbe't-— 8, 59, 406, 558, 685, 765, 777, 784; hilâl-i — 1188; irâ'e-i — 229; kat'-ı — 146, 570, 788; ka'ide-i — 763; kuttâ'-ı — 564; meşâyıh-ı — 89; mezleka-i — 218; min-ciheti't— 1018; nısf-ı — 807; refîk-i — 829; rehgüzârlu — 127; tavîle-i — 59; te'mîn-i — 928; terfî'-i — 433; tertîb-i levâzım-ı — 193; vücûb-i emniyyet-i — 1222; zîr-i destân-ı sudûr-i — 544; —ı 'aşk 469; —ı bahr 1174, 1222; —ı câdde 741; —ı dek ü hud'a 274; —ı eshel 647; —ı eslem 1026; —ı ferîk-i 'ulemâ 432; —ı feyz-refîk-ı 'ilmî 8; —ı fukarâ 41; —ı hacc 401, 691, 815, 803; —ı hâcegân 51, 934; —ı Haremeyn-i mutahhereyn 628; —ı hûdâ 521; —ı ıslâh-ı mefsedet 1031; —ı ıtmâ' 1129; —ı 'ilmiyye 51, 749, 973; —ı istihdâm 38; —ı iyâb ü zihâb 849; —ı 'izzetden hakk 808; —ı kazâ 212, 458, 973; —ı metrûke-i kazâ 213; —ı mevâlî 623; —ı mezbûr 16; terk-i —ı mezlekası 575; —ı necât 122; —ı resmî-i 'ilmî 216, 807; —ı savâb 521; —ı savâb-ı talebe ziyyi 811; —ı selâmet tasavvur eylediği 1277; —ı sî-sâle-i tedrîs 662; —ı ta'arruzlar 137; —ı tecessüs 620; —ı tedrîs 51, 63, 587, 1009; —ı tezvîr 825; —ı 'ulemâ 710, 743, 919, 973; —ler 124, 1061; kıdem-i —leri 807
tarîkat; sırr-ı — 470; —i 'aliyye-i evliyâ 42; — meşâyihi 108
ta'rîz 592; —ât 929; — güne 860, 927, 903; —i nâsezây-ı bâlâsı 544; —i Zulullâhî 280; —keş-i akvâl 496
tarla; —lar 1178, 1199n; —larında hâsıl olur 1199; — sâhibi 719
tarrâka 916; zuhûr-i — 125; —i 'âlem-gîr 811; —i 'azîme 1072, 1148; —i fitne 174; zuhûr-i —i me'mûle 502; —i nâgehân 792; —i 'uzmâ 506, 657
Tarsus 314, 520, 902, 919; — Alay-beyisi 520; — A'yânı 520; — Mukata'ası 311; — Nâ'ibi 520; — Voyvodası 520; — vücûhu 314
târumâr 106, 231, 480, 789, 898, 907, 960, 961, 1045, 1170, 1273, 1276, 1289; —ı tîg-i gayz 130; —ı tîg-i 'udvân 130
tasannu'; —ât 70, 127; —lar 40
tasarruf 180, 333, 400, 529, 552, 555, 686, 840, 907, 944, 979, 987, 994, 995, 1000, 1160; âvurde-i kabza-i — 744; zimâm-ı — 271; neşr-i fünûn-i —ât 196; —ât-ı hârik-ı 'âdât 49; —ât-ı mu'tâde 627; —âtlar 148; —i bedenî 1029; —i dilhâhâne 1157; iktisâb-ı —i kâmil 36; —i keyfe mâ-yeşâ 624; —i nâ-hakk 1155; —i Şeh-i kişver-güşâ 65; —ı Şehriyârâne 973; kabza-i —lar 41; kemâl-i —lar 1159; —lar 1155; yed-i —ları 611, 612
tasavvuf; fenn-i — 41
tasavvur 38, 624, 984, 1037, 1072, 1132; tasdîk-ı —ât 808; —ât 1039, 1040, 1060; —ât-ı 'adîmetü'l-vukū'-i gayr-i mu'tebere 14; —ât-ı dakîka 275; —ât-ı kasideler 1067; —i bâtıl 802; —i muhâl 211; —i zevk-ı ginây-ı âtî 778; —kerde-i mir'ât-ı muka''ar-ı zamîrler 207; —kerdesi 479; —lar 99
tasdîk 74, 243, 551, 552, 557, 565, 891, 894, 976, 1005, 1032, 1103; —ı kelâm 97; —ı tasavvurât 808; mübâdele-i —-nâme 553, 556; —-nâme 178, 237, 238, 239; —-nâme-i hümâyûn 547; —-nâmeler 241, 339, 551, 555, 557; —-nâmeler mübâdelesi resmi 237; —-nâmeleri mübâdelesi 556
tastîr; dûd-efşân-ı midâd-ı — 343; resîdlerini — 401
tasvîr 21, 23, 759; 'amel-i erbâb-ı — 996; —i mes'ele 824; —i mes'ele-gûne 1102; —i mesâ'il-i Sekkâkiyye 841; —i timsâl-i 'icl-i mekîdet-i uhrâ 49; sefâyin başlarında olan —ler 1214; — ma'razı 21
taş 363; — dîvâr 582, 857; pencereleri — ile doldurulup 1263; — köprünün kemeri 474; — kulleler 742; —lar bağlayup 1124; —lar satmış 734; — oda derûnu 776; —yatur 123
Taşabad havâlîsi 315
Taşköprü Kazâsı 315, 419
Taş-köprü (Şâmlar Karyesi ittisâlinde) 1086
Tatar 193, 404, 482, 649, 665, 793, 846, 1017, 1106, 1111, 1116, 1128, 1178, 1190, 1215, 1236, 1246; âsâr-ı — 18; Baş-— 670; çifte — 741; îlân-ı — 548; mahsûs — 1154; mahsûs çifte — 1149; mu'tekad-i kavm-i — 1282; — ağaları 219; — Ağası 892, 893, 1128; — Ağası'nın hıdmet-kârları 893; — Ağası'nın refîkleri 893; —ân 604, 913; ılgar-ı —âne 208; —âne 376; —ân-ı sebük-bârân 635; Telhîs —ı 482; —ı merkûm 213; —ı mezbûr 213; — kalpağı 213; — Kavmi 16, 18; kaçak —lar 492, 649; —lar 290, 402, 554, 886, 971, 1011, 1149, 1168, 1190, 1214, 1278; Ocak —ları 1128; —lar yedleriyle 653, 950; yağmâ-yı —vârî 52; — yedeğine tahmîlen 1181; — yediyle 949; — zümresi 1128
Tatar-pazarı 286, 317, 546, 566; — tarafı 546
Tatariçe Karyesi pîş-gâhı 289
Tataristân 548
Tatavla 540, 962
tathîr 138, 287, 398, 399, 447, 568, 628, 680, 692, 701, 769, 770, 855, 879, 888, 971, 986, 987, 1202; —-i bilâd 577; —-i büyût 566; —-i ezikka 566; —-i Haremeyn-i muhteremeyn 690
tâ'ûn 47, 233, 540, 541, 543, 566, 567, 584, 600; 'azâb-ı — 542; hudûs-i — 584; maraz-ı — 566, 590, 777, 833; rîc-i — 282; — gibi kırup geçürerek 98; tenezzül-i —-i 'anîd 597; —-i haşr-nümûn 543; eyyâm-ı —-i keşîre 1024; —-i

serî'u'l-ihlâk 541; — munkatı' 598; — musîbeti 541; şedîd/yavuz — zuhûr 481

tavâ'if 54, 56, 57, 75, 100, 241, 458, 557, 1085; irâ'e-i tavr-ı —gûn 802; —-i asker 439; —-i askeriyye 373, 477, 478, 521, 592, 735, 966; —-i mezbûre süyûfi 536; —-i za'îfe-i şettâ 530; —-i zarafet-şiyem 17; —-nişân 260; — şîvesi 279; — töresi 537

tavâf; —-ı Beyt-i mükerrem 914, 1002; —-ı Beytullah-ı 'ulyâ 915

Tavakselo (طاوقسلو, Papas-oğlu, Şarköyü'nde, zimmî) 1181

Tavas A'yânı 312

tavat 456

ta'vîz şartı 1221

tavsîf 9, 23, 521, 616, 621, 747, 939, 1097, 1118, 1167, 1177, 1244; müstağnî-i — 570, 1083

tavsiye 106, 269, 346, 680, 726, 730, 738, 743, 862, 865, 867, 901, 907, 950, 966, 983, 1096, 1118, 1163, 1166, 1177; hasbe't— 218

tavşan; — evleri 858; — kanı bâde-i ergavan 104; —lar 104

Tavşanlı 314, 838; — A'yânı 447; — havâlîleri 315; — Kazâsı A'yânı 516; — Kazâsı Nâ'ibi 516; — Kazâsı vücûhu 516; — Kazâsı zâbitânı 516; — Nâ'ibi 447

tavuk 1254

Tavuk-pazarı; — mahalli 468; —ı ricâl-i ağa 584

Tavuksulu (طاوقسلو, Papas-oğlu, Şarköyü'nde zimmî) 1181

Tâvûs-i Bahrî (kapaklu sefînenin adı) 472

Tayfûr Efendi (Mîr, Sır Kâtibi, Mûsıla-i Süleymâniyye, Sâniyye-i Yahyâ Efendi Medresesi Müderrisi, Haleb Kadısı) 704

ta'yîn 47, 49, 52, 84, 86, 92, 94, 95, 127, 130, 132, 137, 163, 164, 165, 168, 207, 213, 215, 216, 218, 221, 223, 230, 239, 240, 244, 260, 261, 263, 264, 266, 269, 270, 274, 276, 277, 285, 286, 291, 295, 296, 297, 303, 306, 309, 310, 311, 312, 313, 315, 321, 326, 329, 331, 332, 333, 334, 336, 340, 342, 344, 346, 354, 356, 371, 373, 381, 395, 398, 402, 412, 415, 420, 434, 436, 437, 442, 443, 445, 446, 447, 452, 453, 454, 459, 460, 461, 462, 466, 467, 468, 483, 486, 516, 521, 523, 526, 529, 536, 544, 550, 555, 556, 563, 577, 578, 579, 583, 596, 602, 604, 605, 612, 629, 630, 649, 654, 661, 663, 672, 679, 680, 692, 694, 696, 702, 705, 707, 710, 715, 716, 726, 727, 728, 729, 730, 743, 744, 746, 747, 752, 765, 766, 772, 774, 775, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 794, 806, 811, 813, 816, 831, 869, 870, 871, 873, 875, 884, 888, 889, 890, 891, 896, 898, 900, 904, 907, 912, 913, 921, 935, 936, 942, 945, 957, 958, 975, 976, 985, 987, 994, 995, 999, 1012, 1018, 1047, 1048, 1049, 1060, 1071, 1077, 1078, 1081, 1085, 1086, 1087, 1096, 1098, 1106, 1107, 1114, 1125, 1136, 1138, 1145, 1146, 1148, 1150, 1152, 1153, 1156, 1161, 1172, 1173, 1179, 1182, 1184, 1186, 1192, 1193, 1194, 1196, 1202, 1205, 1208, 1209, 1210, 1211, 1214, 1216, 1237, 1238, 1246, 1247, 1249, 1255, 1262, 1264, 1268, 1276, 1291; lâ 'ale't— 157, 1270; tâm — 1276; — alursun 1276; bilâ—-ât 433; —ât 21, 98, 236, 272, 278, 398, 433, 434, 966, 1147, 1221, 1285; —ât-behâ 1086; —ât behâneleri 173; tevzî'-i —ât-ı asâkir 397; —ât-ı fâhişe gavgası 1276; —ât-ı mîriyye 105; —tımın i'tâsı 1267; idâre-i —âtlar 309, 331, 332, 1204, 1205; —âtlar 207, 272, 443, 1221; — defteri 469; —-i meştâ 506; —-i mü'âd 174; — takdîri 440; — verdirmez 1276

Tayyâre (Sünbül-zâde Vehbî'nin kasîdesi) 213

Tayyâr-ı Bahrî (brik sefîne) 1183

Tayyâr Mahmûd Paşa 59, 98, 181; — Ka'im-makāmlığı 205; — mâddesi 60

Tayyibî Efendi (Kalyonlar Kâtibi, Silahdâr Kitâbeti) 1256

tazarru'; kemâl-i — 705; —-i fırâvân 19

ta'zîb 71, 838; envâ'-ı — 1207; — gûne 497

ta'zîm 592, 914, 1159, 1165; âgûş-i — 604, 634; bagal-gîrî-i — 129; dest-i — 48; hatevât-ı — 458, 692; hurûc-i dâ'ire-i — 667; kemâl-i — 919; mahfûz-i dest-i — 155; —ât-ı ihsân-perestân 778; —-i li-emrillâh 549

ta'zîr 47, 57, 68, 101, 192, 197, 471, 1229; icrây-ı — 267; mazhar-ı — 405; perde-bîrûn-i — 665

tazmîn 715, 716; —-i nükāt-ı sütûr 130

tazyîk 208, 221, 307, 377, 386, 578, 581, 582, 669, 680, 752, 786, 795, 800, 830, 838, 861, 875, 885, 891, 892, 907, 934, 948, 948, 960, 961, 985, 988, 994, 995, 1000, 1010, 1012, 1015, 1017, 1044, 1056, 1140; —-i a'dâ 321; —-i külfî 1061; —ler 743; —leri vesâ'ili 1271

te'addî 78, 79, 119, 187, 193, 212, 323, 348, 437, 455, 555, 563, 564, 612, 678, 681, 682, 693, 694, 714, 728, 730, 732, 748, 758, 769, 781, 795, 806, 816, 861, 875, 882, 889, 904, 922, 945, 949, 1000, 1002, 1028, 1047, 1074, 1087, 1108, 1129, 1140, 1164, 1193, 1253, 1254, 1275, 1282, 1288; bilâ— 74; dâ'ire-i — 329; dest-i — 113, 235, 563; envâ'-ı — 630, 897; fursat-yâb-ı — 208; hatve-endâz-ı — 262; îsâl-i — 708, 786; itâle-i dest-i — 204, 1254; itâle-i yed-i — 113; kasd-ı — 456; kesret-i — 675, 884, 931; mu'âmele-i — 950; yed-i — 29, 150, 479; —-i a'dâ 74; —-i diğerân 624; —-i erâzil 1036; —-i erbâb-ı tuğyân 236; —-i eşkıyâ 363; —-i re'âyâ 696; mazarrat-ı seyl-i —ler 192; —ler 1275, 1282; —-nümûn 183; envâ'-ı —yyât 576, 708, 825, 840; kâffe-i —yyât 914; —yyât 286, 535, 576, 693, 697, 729, 874, 1001, 1117, 1145, 1146, 1173, 1221; —yyât-ı askeriyân 464; —yyât-ı eşkıyâ 1016

te'ahhüd 78, 241, 399, 400, 554, 557, 563, 570, 705, 744, 872, 873, 883, 917, 922, 964, 965, 970, 982, 1013, 1082, 1119, 1159, 1229; ber-mûceb-i — 760; ber-muktezây-ı — 356; hılâf-ı — 78; muhıll-i — 78; muktezây-ı — 262, 769, 831; sûret-i — 760; —ât 262, 885; —ât-ı kaviyye 91; —ât-ı kesîre 91; —ât-ı sâbıka 91; —-i asker 529; —-i mezbûr 262, 872; —-i nefer 529; —ler 970, 1098; —-nâme 760, 872; —-nâmeler 922

te'akkul 22, 111; mûris-i — 852; — edenler 37; —-i mişvâr-ı rüzgâr 184

te'allukât 151, 579, 671, 781, 843, 1202; kayd-ı iftirâk-ı — 566

te'allüm 14, 111, 202, 496, 837; vücûb-i — 409; —-i âlât-i harb 591; —-i lugât 37; —-i tertîbât-ı saff u harekât 1089; —ler 203

te'âmül 404; bi't-— 697

te'annüd; dâ'-i — 626; gerden-i — 892; rabt-ı zevrak-ı — 678; zemîn-i — 133; zirve-i — 363; —-i câhilâneler 258; —-i hamîrâne 996; —-i Türkâne 363, 492

te'ayyüş 1042; esbâb-ı — 719; kesb-i — 853; —-i behîme 210

teba'a 151, 238, 380, 457, 529, 552, 555, 556, 604, 634, 649, 726, 760, 803, 826, 882, 895, 977, 1108, 1109; dûr-endîş — 684; kesret-i — 968; sahîh — 760; —-i ashâb-ı mezâhib-i nâ-savâb 134; —-i erbâb-ı ihlâl 150; —-i nâ-mes'ûd 892; —-i tarafeyn 556; —sı tarafları 62

teba'iyyet 20, 149, 389, 391, 401, 466, 527, 578, 677, 747, 760, 765, 782, 869, 870, 883, 913, 920, 927, 980, 1016, 1036, 1233, 1265, 1283; sûret-i — 677; —-i nefs-i hûn-rîzî-yi ahlâk 141; —-i şehvet-i nefsâniyye 104; —-i tabî'at 205; —ler 389, 1015

tebdîl 58, 166, 183, 199, 218, 231, 285, 302, 320, 329, 356, 358, 362, 378, 414, 443, 451, 472, 493, 495, 509, 513, 535, 558, 572, 573, 581, 596, 630, 636, 644, 647, 674, 684, 689, 692, 698, 702, 713, 733, 753, 766, 792, 795, 806, 820, 826, 828, 858, 862, 900, 910, 923, 926, 934, 939, 962, 963, 990, 992, 1007, 1079, 1084, 1136, 1214, 1238; iktizây-ı — 573; zevâ'id-i —ât 939; —ât 962; —en 683, 931, 1026, 1133; — binişi tarîkı 471, 590; — Hasekîsi 454; —-i ahlâk 281; —-i câme 164, 190; —-i etvâr 906; —-i hevâ 690; —-i hey'et 705, 807; —-i kabâ 858; —-i karâr be-firâr 122; —-i kıyâfet 40, 164, 190, 213, 1116; —-i menfâ 374, 566, 1170, 1224; —-i meslek 823; —-i mizâc 1042; —-i sadreyn 862; —ler 636, 858; — mansıbı 373; — sûretî 622; — tarîkı 235

teber 1069; dest-zen-i — 135; meşk-ı — 87; —dârân 46

teberrâ; isbât-ı müdde'ây-ı — 938; izhâr-ı — 1002, 1108; sûret-i — 1067; — etmek 991; — göstererek 1102; sûret-i — ibrâzı 1076

teberrük; —ât 894; yevm-i hamîs-i —-enîs 25

tebhîr 914; li-ecli't-— 914

te'bîd 1162; ber-vech-i — 268; —en 796; —-i mâkam 192; —-i mansıb 192; —-i mesned 231, 362; —-i müsnedler 1167

tebri'e-i zimmet 351, 699, 868, 979

tebrîk 176; kā'ide-i 'âdiye-i — 945; —-i cülûs 26; —-i cülûs-i meyâmin-'amîm 349; —-i ramazân-ı şerîf 492; —-i sadâret 93; — merâsimi 945

tebşîr 93, 479, 1049, 1245; —at 567, 188; —-i tevfik 790; —-i velâdet 188; emsâl-i —-me'âl 572

tecârib 22; bi't-tecârib 297, 736; envâ'-ı — 39; —-i ahvâl 1160; —-i emzice-i latîfe-i hevâ 1006; —-i kesîre 184; —-i sâbıka 609; —ler 924

tecâvüz 138, 211, 278, 297, 382, 405, 414, 415, 446, 453, 522, 564, 567, 614, 631, 738, 870, 946, 962, 1000, 1001, 1002, 1003, 1010, 1016, 1028, 1141, 1144, 1182, 1201, 1261, 1275, 1287; 'adem-i — 568; dâ'ire-i — 329; pây-endâz-ı — 534; -î 415

tecemmülât; envâ'-ı — 1124

tecessüs 682, 787, 826, 843, 931, 936, 958, 962, 1075, 1095, 1117, 1127, 1146, 1149, 1150, 1203, 1205, 1235; bi't-— 1054; mesmû'-i erbâb-ı — 105; tarîk-ı — 620; —-i ahvâl 869; —-i ahvâl-i a'dâ 478

techîz 268, 283, 320, 321, 353, 463, 486, 678, 723, 928, 985, 1077, 1149, 1157, 1161, 1176, 1177, 1212, 1214, 1216, 1237, 1238, 1270

tecnîs güne 1039, 1070

tecribe 85, 86, 252, 311, 376, 522, 851, 917, 976, 1040; ashâb-ı — 735; bi't-— 85, 222, 232, 247, 249, 514, 523, 568, 740, 848, 945, 962; hayret-fezây-ı ehl-i — 924; kā'ide-i — 328; kesret-i — 525; mihakk-i — 594; sâlik-i tarîka-i — 531; —ât 87, 246; —ât-ı bî-inhisâr 122; —ât-ı hukemâ 47; —ât-ı müsbete 73; —ât-ı sâbıka 208, 976, 1129; —ât-ı sahîha 568; —ât-ı sâlife 614; —-i kâr 232; —-i san'at 232; —ler 114, 129, 535; —leri külliyyen ma'dûm 1039

tecrîh 1281; kavâ'id-i — 233

tecrîm 67, 70, 714, 1002, 1076, 1141, 1253; mûcib-i — 560; —-i fukarâ 669; —-i re'âyâ 477, 669; —-i zu'afâ 801; — misillü 1100

tecvîz 177, 565, 728, 747, 949, 967, 1014, 1061, 1153, 1175, 1190, 1234, 1248, 1253, 1271, 1286; 'adem-i — 660; makūle-i — 1228; vakıf tarafından — 856; —-i betâ'et 1104; —-i istinkâf 643; —-i i'timâd 869; —-i kusûr 242, 911, 1269; —-i müsâmaha 643, 1077; —-i rehâvet 1049; —-i re'y 1222; —-i taksîr 1049, 1277; —-i tekâsül 773; —-i terâhî 773, 1269; —-kerde-i ba'zı furû-mâye-i gaddâr/müttehem 1189

tedâbîr 36, 40, 66n, 117, 277, 285, 467, 615, 958, 1047, 1174, 1209; envâ'-ı — 798; münkād-ı envâ'-ı — 130; —-i câhilâne 104; —-i ceng 392; —-i dostâne-i ihtiyâtiyye 347; —-i Ermeniyye 934; —-i garîbe-i müdevvene 101; —-i hafiyye 1025; —-i hasene 415, 888, 1134; —-i hikemiyye 376; —-i hikmet 39; —-i hikmet-nazîr-i Şehenşâh-ı cihân 344; —-i ihtiyâtiyye 1286; —-i lâzime 614, 781, 950, 1074, 1075, 1076; —-i millet-gîr 687; —-i muktezıyye-i harbiyye 289; —-i mülkiyye 28, 962; —-i müstahsene-i himâyetleri 719; —-i müstahsene-i sıyânet 719; —-i müte'allika 286; sihâm-ı —-i nâ-sâzlar 37; icrây-ı —-i rekîke 1133; —-i rediyye-i reziyyeler 1071; icrây-ı —-i rekîke 1133; —-i sâ'ibe 417; —-i serî'a 510; —-i şeytâniyye 133; —-i vegâ 392

tedârük 22, 386, 464, 556, 613, 715, 745, 856, 871, 900, 921, 922, 950, 999, 1000, 1035, 1040, 1041, 1084, 1111, 1137, 1176, 1209, 1218, 1221, 1270, 1272; sebeb-i —ât 613; —ât 568, 613, 614, 690, 884, 1253; —ât-ı kaviyye 208, 287, 312, 385, 394, 447, 453, 744, 907; —ât-ı külliyye 789; —ât-ı sâ'ire 752; —ât-ı seferiyye 216, 831; —-i asker 190; —-i cevâsîs 593; —-i levâzımât-ı binâ 344; —-i müfsidân 593; —-i zâd 134, 153; —lü 1287, 1288

tedâvî 624; meşgûl-i — 871; —-i emrâz-ı kulûb-i nâ-hûb 568

tedâvül 404

tedbîr 36, 74, 119, 164, 173, 178, 197, 208, 231, 252, 260, 265, 278, 292, 297, 309, 317, 337, 346, 403, 436, 458, 511, 599, 648, 706, 707, 714, 772, 791, 798, 850, 855, 869, 884, 917, 924, 934, 992, 994, 1017, 1023, 1029, 1055, 1073, 1088, 1094, 1102, 1129, 1142, 1154, 1174, 1175, 1197, 1199, 1243, 1244, 1252, 1259; ahsen — 527; ashâb-ı — 1031, 1241, 1275; cûyende-i — 231; çâre-cûy-i — 1129; erbâb-ı — 1033; hulâsa-i — 1081; hüsn-i — 564, 1027, 1248; izmâr-ı — 1028; kavî — 917; mîr-i sâhib-i — 1026; müntâzân-ı erbâb-ı — 432; sâhib-i — 368; sengîn— 183; ser-pençe-i — 815; sû'-i — 1014; sûret-i — 1025; tabî'î — 596; tasvîb-kerde-i ashâb-ı — 1218; tebeddül-gîr-i tahdîş-i ezhân-ı erbâb-ı — 132; —ât-ı gayr-i tabî'iyye 1102; —-i âhar 274, 401, 402; —-i âyende-encâm 973; —-i ba'zı 'ukalâ 938; —-i Cihângîr-i Pâdişâh-ı celâdet-semîr 133; —-i devlet 1139; —-i dil-pezîr 250; —-i dil-pezîr-i Şehriyâr-ı Felâtûn-âsâr 170; —-i e'âzım-ı maslahat 924; —-i ebleh-gîr 940, 1223; —-i ebnâ'-i mülûk 252; —-i ebbâ 543; —-i eyâlet-gîr 971; —-i hakîmâne 798, 1007; —-i hatâ 1170; —-i 'ibret-nümâları 592; —-i kat'iyyü'l-müfâd-ı hazret-i Şehriyâr-ı dânâ 342; —-i kişver-gîr-i Şehinşâh-ı Aristo-nazîr 573; —-i lâyık 35, 185, 1184; —-i memleket-gîrî 970; —-i menzil hasleti 513; —-i müstakillâne 1093; —-i nâ-muvâfık 252; —-i nâ-savâb 192; —-i ra'nâ 155, 941; —-i sâ'ire 460; —-i sâbık 862; —-i Sadr-ı a'zamî 924; —-i sefer 215; —-i tarîd 531; —-i tecbîr 902; —-i umûr-i mülkiyyeler 1094; —-i umûr-i ümmet 37; —-i üstâd-kârî 250; —-i üstâdân-ı zâbitân 360; —-i vâhî 713; —-i zerrîn 567; —ler/tedbîrât 104, 109, 329, 359, 616, 884, 922, 952, 1011, 1025, 1075

tedfîn 199, 579

te'dîb 39, 40, 41, 76, 77, 78, 79, 178, 197, 205, 234, 255, 278, 282, 301, 327, 366, 388, 448, 488, 537, 583, 597, 616, 633, 656, 668, 688, 690, 692, 693, 695, 698, 707, 709, 735, 745, 748, 760, 781, 786, 808, 816, 817, 819, 825, 828, 839, 840, 841, 843, 844, 859, 860, 861, 871, 883, 903, 904, 905, 913, 917, 918, 929, 938, 949, 951, 956, 963, 982, 1014, 1047, 1049, 1074, 1087, 1109, 1122, 1143, 1147, 1153, 1156, 1158, 1166, 1193, 1217, 1236, 1254, 1265, 1275; efgende-i mu'sıra-i — 281; envâ'-ı — 1029; esbâb-ı — 924; eşedd-i — 771, 1217; icrây-ı — 267, 294, 825, 839, 855; kā'ide-i — 1156; li-ecli't-— 558, 560, 654, 700, 757, 838, 840, 906, 918; mazhar-ı — 782; müstahakk-ı — 143; sûret-i — 130; —ât-ı lâyıka 708; —ât-ı lâyıkalar 366; —ât-ı Sultânî 270; —-i ehl-i fesâd 570; —-i erâzil 367; —-i erbâb-ı i'tilâ 145; —-i erbâb-ı tegallüb 145; —-i eşkıyâ 141, 468, 469, 685, 707; —-i süfehâ 363; —-i şedîd 780; icrây-ı levâzım-ı —ler 524; iktizây-ı —ler 855; —ler 285, 468, 573, 862, 928, 949, 1032, 1189, 1228, 1253, 1286

tedmîr 18, 31, 39, 54, 125, 137, 283, 310, 326, 414, 715, 716, 888, 971, 1197, 1207, 1211, 1218, 1242, 1247, 1285, 1291, 1292; mübtelây-ı hirâs-i — 248; —-i a'dâ 445, 487; —-i eşkıyâ 22; istihsâl-i esbâb-ı —ler 310; —ler 289, 445, 745, 1180, 1253, 1264

tedrîs 89n, 232, 587, 809, 1101, 1188; esnây-ı — 409; eyyâm-ı — 649; fusûl-i isnâ-'aşeriyye-i sinîn-i selâsîn-i maksûd-i — 497; hakk-i tarîk-ı — 841; idhâl-i tarîk-ı — 299; maksûd-i — 497; muntasıf-ı tarîk-ı — 640; tarîk-ı — 51, 63, 587, 1009; tarîk-ı sî-sâle-i — 662; vakt-i — 497; —e müdâvemet 1282; — etdikleri mektebler 1060; —i hakk olunmak 410

tefârîk 514, 1009; —-ı nâ-şenîde-i bî-şümâr 943

Tefenni A'yânı (nâm-ı diğer Siroz, Hamid Sancağı'nda) 317

tefennün 985; — fi'l-'ibârât 22

teferrüc 837, 1056, 1131; —-gâh-ı 'âmmeler 663; —-gâhların mesârifi 853

tefe''ül 28, 29

tefrika 39, 745, 754, 1013, 1095, 1169; bâ'is-i — 134; —-i kelime 1168; — ilkâsı 454

tefsîr 23, 112, 143, 686, 1007, 1129, 1161; gayr-ı muhtâc-ı — 132; — bi'r-re'y 841

Tefsîr-i Beyzâvî 202, 408, 500

teftîş 796, 1072, 1078, 1081, 1099; hidmet-i — 182, 973; nihânî — 32; — behânesi 901; —-i re'âyâ 1099, 1107, 1191, 1195, 1250

tegallüb 102, 206, 528, 563, 624, 677, 1065; âvurde-i kabza-i — 449; dest-i — 562, 583, 971; eyâdî-i — 352; harîs-i — 964; sûret-i — 75, 141; te'dîb-i erbâb-ı — 145; zîr-i — 563; zîr-i dest-i — 471, 947; zimâm-ı — 271; —en 846; —güne 781; tervîc-i esbâb-ı —î 977; —-i ağniyâ 958; —-i fukarâ 958; —-i kâzib izhârı 507; def'-i —-i yek-dîğerân 209; itâle-i dest-i —ler 204; katl-i erbâb-ı — ü i'tilâ 145

tehaffuz 16, 605; emr-i — 542; icrây-ı merâsim-i — 1016; levâzım-ı — 463; — sevdâsı 796

teharrî 183, 682, 693, 767, 787, 833, 843, 894, 958, 1054, 1079, 1100, 1117, 1146, 1147, 1150, 1152, 1210, 1235; bi't-— 62, 677, 1064, 1148; hakîmâne — 183

tehassun 488, 490, 903, 1010, 1202, 1268, 1289, 1291; esbâb-ı — 789; li-ecli't-— 393

tehdîd 30, 173, 178, 183, 192, 221, 248, 302, 307, 367, 469, 681, 709, 735, 736, 888, 978, 982, 1001, 1014, 1101, 1195, 1253; —ât 333, 456, 693, 1153; —ât-ı lâzime 464; —ât-ı muktezıyye 1079; —-i ekîd 1154

te'hîr 96, 98, 117, 543, 700, 724, 781, 940, 997, 1010, 1016, 1025, 1063, 1066, 1094, 1149, 1159, 1194, 1213, 1228, 1269; bâ'is-i — 87; bilâ-— 237, 557, 855, 913, 929, 1111, 1136, 1276; bî-lahza-i — 193; çengal-i — 1104; sûret-i — 250; —-i cezâ 594; —-i telkîn-i dîn 735

tehlîl 108; —ât 622

tehniyet 176; — merâsimi 945

tek 668, 940; — durmayacağı 1263; — durmayup 695, 897, 1166, 1278; — durur 902; — durur makule 930; — ü pû 50; — ü tenhâ 373, 498, 1182, 1223, 1226

tekâlîf 200, 532, 553, 719, 980, 1145; bâr-i girân-ı — 200; envâ'-ı — 1011; muhâsebât-ı 'atîka —i 553; ta'dîl-i — 79; tesviye-i — 553; —-i 'anîde 527; —-i 'anîfe 761; —-i bâride 352, 815; —-i gayr-i mu'tâde 1188; —-i hâm 1283; —-i mâ-lâ yutâklar 961; muhtâc-ı kabûl-i —-i menfûr 344; —-i nâ-cesbân 265; —-i nâ-şâygân 379; —-i şâkka 148, 1061, 1155, 1157; —-i şâkka-i düşmen 382; —-i tâkat-güzâr-ı sâbıka 381; —ler 79, 358, 798

tekâsül 333, 573, 716, 780, 843, 900, 1153, 1217; izhâr-ı — 512; siyâk-ı — 865; tecvîz-i — 773

teka'üd 574, 713; ber-vech-i — 296, 702; tekrîr-i ta'bîr-i — 713; vech-i — 544; topcu —leri 731

tekayyüd 11, 36, 951, 1020, 1040, 1086, 1274, 1275; 'adem-i — 912, 1028, 1254; levâzım-ı —ât 556; —-i tâm 38; umûr-i zabt u rabta 'adem-i —ler 1254

tekbîr 108; —ât 622; —-zen-i kıyâm-ı dâr-ı karâr/mücâzât 737

tekdîr 47, 67, 75, 79, 82, 102, 105n, 112, 116, 194, 200, 204, 228, 234, 248, 255, 305, 363, 367, 378, 400, 405, 449, 455, 507, 573, 586, 589, 631, 688, 713, 723, 811, 815, 882, 902, 918, 929, 934, 979, 1008, 1049, 1088, 1104, 1156, 1171, 1228, 1239, 1244, 1281; kanûna mugâyir — 1156; mazhar-ı — 191, 278, 375; —âne 933; —den hâlî olmaz 1276; —-i ashâb-ı maslahat 182; —-i fukarâ 759; —-i hademe-i ba'zı muhassıl 1036; —-i sahîfe-i takrîr 295; —-i zu'afâ 759; —ler 68, 322

Teke 604, 679, 779; — A'yânı 519; — civârı 654; — hükkâmı 519; — Kazâsı 519, 1110; — Livâsı 519; — Mutasarrıfı 1077, 1111; — Mütesellimi 190, 519, 604; — Sancağı 565, 670, 674, 751, 762, 1019, 1120, 1184; — Sancağı civârı 671; — Sancağı derûnu 671; — Sancağı Mutasarrıfı 751, 1019, 1111; — Ser'askerliği 654

Tekeli (Tûnus Ocağı'nda askerî tâ'ifesinden, müfsid) 741

Tekeli-oğlu; Kabîle-i — 670

tekerlek 1066; —li 854

tekfîn 199, 579

tekfîr 902

Tekfûr-dağı 200, 731, 710, 740, 757, 775, 813, 963, 1191, 1195; — Baş-çorbacısı 1195; — Kasabası 1191; — Kazâsı 264, 467; — re'âyâsı Baş-çorbacısı 1195

teklîf 338, 376, 526, 527, 531, 718, 721, 939, 975, 992, 1062, 1156, 1207, 1265; bilâ— 87; hâm — 975; —-i 'anîf-i hareket 131; —-i erâzil 684; —-i ma'iyyet 118, 215; —-i rûy-i icâbet 128; —-i salâh 278; —-i sefâret 131; —-i sulh 278; —-i temşiyet-i maslahat 97; —ler/teklîfât 175, 527, 528, 530, 615, 1286, 1287

Tekman Mutasarrıfı 465

tekne 900, 1183; ağır — 1226; beylik — 752; hafîf —ler 1176; koldamlu —ler 1176; sakatlanan —ler 1212; sandal gibi ufak —ler 1247; tarata gibi ufak —ler 1247; ufak tefek —ler 1176, 1183; —ler 900, 1197, 1207, 1223; adalu korsân —leri 1172; ufak tefek korsan —leri 1176

tekrîm 588, 1159; âgûş-i — 604; lâzime-i — 621; müstağrak-ı envâ'-ı — 619; resm-i — 604; tehyi'e-i mâlzeme-i — 914

Tekye hizâsı (Edirne-kapusu hâricinde) 215

telef 77, 87, 138, 234, 403, 453, 464, 506, 605, 625, 633, 702, 840, 842, 853, 861, 900, 921, 1025, 1143, 1180, 1229, 1279; bilâ— 401; envâ'-ı — 1261; hılâf-ı mahz-ı — 150; mûcib-i — 503; mûcib-i envâ'-ı — 1269; sebeb-i — 37; vâreste-i sadme-i — 245; keşret-i —ât 1212; —ât 134, 308; —ât-ı kesîre 490; —-i bî-ma'nâ 334; —-i nüfûs-i kesîre 585; —ler 1230

telhîs 203, 239, 324n, 364, 376, 397, 415, 493, 499, 500, 505, 551, 587, 604, 1274, 1283; şeref-efzây-ı bâlây-ı — 513; —ât 377, 1031; —-ı Âsafâne 996; —-ı cânib-i cenâb-ı Hidîv-i a'zam 390; —-ı Ka'im-makâmî 325, 355, 399; —-ı mezkûr 1239; —-ı Sadâret-penâhî 479; —-ı Sadr-ı a'zamî 410, 452, 492, 503, 526, 530, 532, 595, 597, 613, 649, 956, 1239; —-ı Sadr-ı Âsaf-şi'âr 13; —-ı Şeyhulislâmî 513; —î-yi Sadr-ı 'âlî 1003, 1257; — Tatarı 482

te'lîf 11, 215, 443, 727, 783, 784, 908, 917, 1021; kesîru'n-neşr ve't— 659; tashîf-i ba'zı — 1082; —ât 231, 1293n; —ât-ı 'abd-i Hakîr 543; —ât-ı fezâ'il-âyâtlar 299; —ât-ı mu'ciz-beyân 543; —ât-ı nâfi'ât 495; —ât-ı nâfi'ât-ı Hakkâne 13; —ât-ı sâ'ire 1031; —ât-ı sahîha 20; —âtlar 252; —-i 'abd-i Hakîr 997; —-i ehâlî 727; —-i erbâb-ı fesâd 924; —-i hikmet-redîf 1029; —-i kalb 450, 451; —-i kulûb 1118; —-i kulûb-i re'âyâ 458; —-i muhtâr 999; —-kerde 543, 738; —leri esbâbı 1292

tel mahzenleri 1243

temâruz sûreti 297

temâşâ 116, 164, 169, 176, 656, 663, 800, 814, 850, 853, 893, 926, 1135; nihâde-i cây-ı — 830; hande-ver-i —-gerân 1267; kulûb-i —-gerân 1010; yârân-ı —-gerân 1233; —-gerler 1240; ma'lûm-i —yân 202

temekkün 525; esbâb-ı — 789; ibrâz-ı sûret-i — 176; nasb-ı huyâm-ı — 287; şân-ı — 975

temelluk 570; galebe-i ashâb-ı — 1157; güncişk-i — 1073; —-ı rûbâhîler 715

temellük 249, 555, 851; der-pençe-i — 279; harîs-ı — 249; post-i — 193; yed-i — 612; — eyledikleri sâhil-serâları 588; —-i bilâd-ı Sultânî 260; —-i emlâk 1106; —-i enhâ 978; —-i erâzî 1106; —-i etrâf 978

temessük 241, 547, 551, 798; târîh-i — 241; —-i mezkûr 557; —ler 546

temhîr 50, 52, 239, 527, 551, 584, 935, 1165

temlîk ü taksîm 75

temsîl 23, 543, 785; esnây-ı — 996; mâlzeme-i — 996; — olunması 664; —-i tevârîh-i sâlife 11

temşiyet 515, 556, 1161; ber-dûş-i — 201; hüsn-i — 763; ifrâğ-ı kalib-i — 151; imkân-ı — 647; pezîrây-ı — 278, 570; sûret-i — 437, 708; —-i levâzım 381; —-i mâdde-i menviyye 73; —-i maslahat 249; —-i matlûb-i mehâmları 637; —-i mühimmât 381; —-i umûr 782, 1027; —-i umûr-i celiyyeler 816; —-i umûr-i cumhûr 1094; —-i umûr-i devlet 271; —-i umûr-i ha-

fiyyeler 816; —-i umûr-i iftâ 498; —-i umûr-i şarkıyye 329

tenassur 555, 1147

tenbîh 29, 106, 127, 137, 173, 192, 268, 276, 282, 289, 310, 311, 337, 367, 400, 401, 420, 436, 437, 453, 457, 464, 486, 513, 577, 578, 635, 682, 693, 732, 738, 743, 758, 759, 768, 809, 835, 855, 856, 857, 897, 913, 915, 917, 919, 928, 929, 982, 1014, 1055, 1070, 1076, 1081, 1084, 1085, 1086, 1095, 1109, 1117, 1123, 1128, 1129, 1137, 1138, 1144, 1145, 1152, 1153, 1156, 1158, 1159, 1190, 1193, 1207, 1213, 1217, 1227, 1237, 1238, 1239, 1252, 1261, 1264, 1271, 1275; —ât 106, 213, 236, 382, 397, 434, 446, 452, 456, 487, 557, 684, 709, 736, 745, 761, 774, 791, 835, 950, 983, 989, 1001, 1079, 1138, 1221; —ât-ı basîret 1248; —ât-ı harbiyye 274; —ât-ı hazm 1248; —ât-ı lâzime 1123; —ât-ı muktezıyye 1079, 1205; —ât-ı sâbıka 745; —en 518; —-i cedîd 1274; —-i Mülûkâne 192; —-i Rabbu'l-'âlemîn 688; —-i Şâhâne 1084; —-nâme 982; —-nâme-i Sadr-ı a'zamî 896

Tenbîhât (Ebu'l-Muzaffer Şâh 'Abbâs el-Hüseynî es-Safevî'nin *Tenbîhâtü'l-Müneccimîn* adlı eseri) 1240

Tenbîhât-ı Hükümrân bâ-Ser'askerân (Şânîzâde'nin eserlerinden) 13

tencere 153

teneffüs 296, 792, 850, 971; — edelim 607; —-i subh 258

teneke; sarı — 838; — parçaları 911

tenezzüh 1056, 1131

tenkîh murâdı 975

tenkîl 59, 76, 77, 78, 79, 200, 216, 261, 325, 448, 472, 597, 631, 707, 745, 773, 862, 963, 984, 1016, 1022, 1056, 1078, 1110, 1147, 1234; me'mûr-i — 629; —-i eşkıyâ 1003, 1096, 1154, 1177; —ler 745, 772, 1002, 1230; —leri vesâ'ili 1271

tennûr başı 598; —-i cevr 477; —-i te'addî 477; —-i tuğyân 130

ten-perver 1069

tente 1243

Tepedelen 990, 993, 994, 1013, 1014, 1256; — Kazâsı köyleri 1013

tepeler; ma'mûl — 18; masnû' — 18; — gibi yığılup 1233

terâfu' 874; bi't— 810, 846; —-i şer' 809, 825, 839, 846, 874, 902

terakkî 35, 315, 587, 613, 1040, 1041, 1277; —lü 263, 315, 327; —lü ağası 315; —-yi hüner 1127

terâvîh; edâ'-i salât-i — 116; — vakti 849

terâzî; 'adem-i — 1060, 1109; —-i tarafeyn 239, 551, 556

terbiye 38, 39, 78, 79, 103, 110, 197, 213, 364, 481, 907, 982, 993, 1006, 1038, 1040, 1041, 1042, 1062, 1122, 1125, 1139, 1280, 1272, 1289; 'adem-i — 771, 1045, 1273; bi't— 175, 938; hüsn-i — 1042; sehlü't— 111; —-i edebiyye 1038, 1040, 1041; —-i kalemiyye 1038, 1040; —-i lâzimeler 1276; —-i politikıyyeler 1042; — kabûl eder 696; — kabûl eder makûleden 891, 897; — kabûl etmeyanler 1125; — kaydı 285; —ler 439, 614; — maksımı 1012; — olunmuş 1188; — olunmuş hâceler 1060; — olunmuş kalfalar 1060; —sine bakmaları 1275; fıkdân-ı —t 1088; noksân-ı —t 85; —t 85, 419, 745; —t-kerde 682; perverde-i dest-i —tler 322

Tercân (Erzurum kazâlarından); — Beyi 921; — tarafları 332

Tercemân 341, 502, 614, 760, 794, 868, 1111, 1112, 1113, 1262; Baş — 345; Vekîl-i — 593, 595; — hânesi 338, 340; —-ı Dîvân 335, 502, 593, 1053, 1060, 1067, 1112; —-ı Dîvân-ı mu'allâerkân 593; —-ı Dîvân konağı 341; —-ı Evvel 902; —-ı hâl-i asdıkā 869; —-ı merkūm 1112; —-ı mersûm 336, 614; —-ı mersûm kulları 338; —-ı mersûmlar 338; —-ı mesfûr 357; hıdmet-i —î 163; ilbâs-i haftân-ı —î 1127; Rûm —lar 1126; —lar 175, 237, 240, 760, 1126; —lık 594, 1052; —lık umûru 1127

terceme 13, 18, 20, 201, 212, 233, 299, 346, 347, 636, 726, 783, 941, 1037, 1165, 1204, 1236, 1293n; icmâl-i — 495, 513, 586, 605; me'âl-i — 1204; —-i ahvâl 202; —-i ahvâleş 568; —-i hâl 3, 196, 797, 1024; —-i matla' 1070; —-i mektûb 379; —ler 1023, 1125; —-si îrâd olunan ta'lîm-nâme 1082

Terceme-i Kāmûs (Mütercim Ahmed 'Âsım Efendi'nin eseri) 664

Tercîl 445

tereke 763, 833; —-i mezbûre 260; —ler 751, 833

terfî' 213, 299, 373, 514, 533, 764; —-i rütbe 763; —-i tarîk 433

terhîb 327, 488, 748, 781, 819, 838, 839, 859, 903, 905, 1028, 1109, 1234; li-ecli't— 918; —en 831; —-i ehl-i nifâk 1235; —-i emsâl 1100; —ler 841

terk 26, 35, 117, 439, 477, 478, 483, 514, 553, 554, 570, 577, 613, 614, 615, 620, 646, 654, 816, 821, 824, 827, 856, 909, 935, 984, 991, 1015, 1028, 1042, 1084, 1113, 1136, 1163, 1238, 1239, 1252, 1266, 1282; metrûk-i vâdî-i — 663; visâde-i — 783; hâlî — edüp 856; —-i 'âlem-i fânî 299; —-i baş 271; —-i ber-teng-i kayd-i cihân 710; —-i câh 798; —-i cân 133, 271, 798; —-i da'vây-ı kemâlât 864; —-i dâr 569, 870, 954, 971, 1008; —-i dâr-ı cihân 719; —-i dikkat-i erkân 280; —-i dikkat-i kanûn 280; —-i diyâr 492, 569, 746, 870, 954, 971, 1008; —-i ekser-i mevcûdât 502; —-i ekser-i mühimmât 502; —-i esliha 1156; —-i evtân 398; —-i hâb 1269; —-i hakkaniyyet 1166; —-i hânumân 1008; —-i haşyet 882; —-i havf 882; —-i hayât-ı müste'âr 9; —-i hayme-gâh-ı fenâ 255; —-i ibrâm 505; —-i ihtilât 579; —-i ihtişâm 1169; —-i ilhâh 505; —-i 'inâd 964; —-i inkıyâd-ı ser-i kâr 373; —-i isrâf 1261; —-i me'lûf 281; —-i muhâlefet 964; —-i muhallefât 654; —-i münâza'a 861; —-i müte'allikat 654; —-i râhat 1269; —-i sefâhet 1261; —-i ser 133; —-i şâ'ibe-i şikak 74; —-i tarîk-ı mezlekası 575; —-i tevassut 95; —-i umûr-i mehâm 168; —-i umûr-i saltanat 45; —-i vatan 492, 559, 746; —-i zâviye-i ihtifâ 229; —-i zihâb-ı kadîmleri 818; —-i zînet 1169

Terkemiş; — A'yânı 518; — Kadısı 518; — kazâları hükkâmı 518; — Kazâsı 369; — Voyvodalığı 518; — Voyvodası 518

Terkos Kazâsı 486, 1086

termîm 222, 398, 663, 787, 1263

Tersâ; etıbbâ'-i — 231

Tersâne 56, 64, 98, 99, 146, 147, 157, 174, 192, 200, 207, 259, 333, 511, 512, 724, 916, 917, 1005, 1076, 1105, 1110, 1115, 1128, 1149, 1197, 1238, 1242, 1243; Dîvân-hâne-i — 603, 799; ehâlî-i — 127; nizâm-ı — 98; ru'esây-ı — 333; umûr-i — 233, 858; — ahvâli 1242; — Başçavuşu 962, 1076; — civârı 1127, 1128; — çavuşları 121; — çavuşları zümresi 98; — Çavuşluğu 257; — Çavuşu 1220; — Ekrâdı fesâdı 924; — Emâneti 63, 201, 233, 581, 1105; — Emîni 159, 201, 231, 310, 333, 581, 1005, 1105, 1193, 1238, 1244, 1259, 1271, 1272; — Emîni Efendi 1197; — filikaları 157; — hademesi 301; — havâlîsi 1076; Mersây-ı —-i 'âmire 486; —-i 'âmire 64, 146, 350, 511, 646, 679, 716, 899, 901, 926, 985, 1005, 1054, 1081, 1114, 1127, 1176, 1267, 1271, 1272, 1290, 1291; —-i 'âmire dest-gâhı 672; —e-i 'âmire Emîni 438, 671; —-i 'âmire erbâb-ı vukû fu 1005; —-i 'amire hademesi 900; —-i 'âmire Hazînesi 899; —-i 'âmire mevcûdu 1237; —-i 'âmire Ocağı 917; —-i 'âmire zimmet defterleri 953; —-i 'âmire Zindânı 1278; —-i ma'mûre hıdmetlerinde müstahdem 900; — Kethudâsı 900, 917, 1081, 1128, 1252; —lü bozuntusu 97; husûs-i — maslahatı 1127; — mesârıfı 952; — mevcûdâtı 1243; keraste-i — mühimmâtı 646; — Nâzırı 1157; — önü 1010; — ricâli 1197, 1238, 1242, 1243; — Riyâset Vekâleti 161, 1257; — ru'esâsı 114, 163; — semti 1244; — takımı 58; — tarafı 58, 146, 574, 1243; — umûru 1244; — ümenâsı 716; — vardiyanları 916; — zâbitânı 962

tersîm 996, 1067; —-i sikke-i hümâyûn 711

tertîb 16, 18, 23, 47, 55, 65, 71, 73, 77, 85, 86, 101, 132, 149, 197, 213, 218, 254, 260, 263, 267, 274, 276, 277, 283, 286, 287, 288, 291, 298, 303, 304, 306, 309, 310, 312, 313, 314, 317, 318, 319, 321, 326, 331, 332, 333, 341, 348, 349, 369, 370, 371, 382, 386, 391, 394, 403, 404, 405, 411, 419, 421, 430, 433, 434, 438, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 453, 455, 457, 458, 460, 461, 463, 464, 465, 467, 469, 482, 486, 517, 521, 522, 523, 529, 533, 537, 566, 637, 652, 672, 680, 690, 692, 696, 702, 716, 727, 728, 730, 742, 752, 773, 777, 781, 790, 898, 899, 913, 921, 922, 923, 930, 945, 950, 955, 965, 995, 996, 1005, 1010, 1011, 1016, 1038, 1040, 1041, 1063, 1068, 1074, 1076, 1078, 1082, 1086, 1098, 1110, 1111, 1115, 1138, 1148, 1154, 1155, 1159, 1172, 1175, 1176, 1186, 1193, 1197, 1207, 1214, 1237, 1246, 1261, 1269, 1270, 1275, 1277, 1278, 1279, 1285, 1290; 'ale't— 83, 138, 236, 1071; —ât 315, 369, 388, 394, 690, 700, 1269; —ât-ı asâkir-i meştâ 310; —ât-ı diğer 460; —ât-ı ihtiyâtiyye 1286; —ât-ı ihtiyâtıyyeyi elden bırakmayup 1274; —ât-ı lâzime 651; —ât-ı sâbıka 283; te'allüm-i —ât-ı saff u harekât 1089; —ât-ı serhaddât 773; —âtlar 1163; —-i alay 634; —-i alay-ı mâtem-i hüzn-efzâ 253; —-i asâkir 438, 485, 523; —-i asker 62, 446, 626; —-i cedîd 158; —-i cezâ 682, 694, 695, 732, 783, 859, 874, 913, 938, 954, 959, 1075, 1079, 1100, 1144, 1185, 1228; —-i cezâlar 769, 1136; —-i cezâ mu'âmelesi 874; —-i garîb 1022; —-i kavânin-i emr-i saltanat 11; —-i levâzım-ı tarîk 193; —-i mezkûr 446, 447; —-i sufûf-i asâkir-i behâdır-ı Sultânî 19; —-i şeb-i sûr-i sürûr 253; —-i ziyâfet 82, 104, 634; —-kerde-i cumhûr-i cühelâ 279; —ler 203, 616; —-yâfte-i devha-i nihâd-ı muhâlesat-mu'tâd 412

tesallut 305, 1196; derece-i — 535; dest-i — 235, 299; icrây-ı — 449; kal'-ı asl-ı şecere-i — 298; men'-i — 136; —-ı a'dâ 1185; —-ı 'ırz 1032; sedd-i —lar 739; —lar 205; yed-i —ları 911

tesbîh; 'anber-i eşheb — 350; mercân-ı ahmer — 350; şâh-vâr incü — 350; —ât 599; — elde 57; — harcı 109

teseyyüb; envâ'-ı — 682; kemâl-i — 682; zemân-ı —-evân 637; —ler 1084

teshîr 18, 219, 237, 247, 267, 336, 394, 396, 449, 525, 534, 679, 680, 834, 908, 964, 966, 987, 994, 995, 1202, 1217, 1218, 1235, 1291, 1292; 'alâ tarîki't-— 455; âverde-i kabza-i — 860; dâhil-i kabza-i — 393; —-i memâlik-i 'Urbân 20

teslîm 51, 121, 123, 124, 237, 239, 248, 296, 307, 308, 332, 335, 337, 338, 349, 356, 358, 361, 367, 408, 411, 452, 553, 555, 557, 576, 604, 611, 612, 634, 648, 667, 669, 671, 680, 683, 702, 721, 742, 760, 761, 765, 766, 767, 783, 787, 805, 831, 832, 833, 834, 840, 847, 853, 854, 886, 899, 916, 919, 920, 940, 941, 975, 994, 1017, 1034, 1054, 1055, 1057, 1062, 1079, 1095, 1098, 1100, 1101, 1107, 1110, 1193, 1194, 1222, 1223, 1228, 1229, 1289; gerdendâde-i — 251; makrûn-i — 1050; —ât-ı tayyibât-ı Şehinşâh-ı melâ'ik-sipâh 411; —en 403, 443, 461, 875, 919, 994, 1017, 1079, 1110, 1263, 1278; tutup — etmek 744; —-i 'âriyet-i Hudâ 804; —-i evâmir 401; —-i eyâdî-i düşmenân 296; —-i mühr-i hümâyûn-i Vekâlet 1119, 1131; —-i nâme 566; reh-rev-i vâdî-i —iyyet 121; rızâ-dâde-i sûret-i —iyyet 146

tesliyet 259, 264, 488, 624, 705, 885, 1182; izhâr-ı — 805; irâ'e-i sûret-i — 503; —ler 22

Testa (Nemçe Tercemânı Gaspard Testa) 337

teşcî' 790, 1171, 1188; —-i erbâb-ı meşveret 529; —-i 'ibâd 1080

teşekkür 389; îfây-ı — 549, 563; itmâm-ı resm-i — 778; mûcib-i — 843; —en 1194

teşe''üm; def'-i — 814; —-güyân 1170

teşhîr 122, 367, 1224; varta-i — 129

teşrîf 42, 83, 471, 590, 893, 1017, 1105; irsâl-i —ât 907; —ât 404, 689, 708; —âtcı 934; —âtcılık 223, 494, 674; —âtcılık hıdmeti 196; —ât-ı hümâyûn 454, 689, 692, 700; —âtî 224; kavâ'id-i —âtiyye 207; —ât-ı Pâdişâhî 83; —ât Kîsedârı 196; —-i âgoş-i kâbile-i devlet 25; —-i âgoş-i kâbile-i ikbâl 25; —-i ba'zı mesîre-gâh 634; —-i çelenk 634; —-i dâr-ı dünyâ 253; —-i hil'at 634; —-i hümâyûn 48, 83, 116, 155, 156,

492, 672, 1133; —-i kudûm-i meymenet 43; —-i kudûm-i Pâdişâh-ı ma'delet-redîf 70; —-i Şâhâne 664, 804; —-i şerîf-i Hilâfet-i mevhibe 548; —-sâz-ı cihân 251; —-sâz-ı mihmânhâne-i cihân 534

teşrîh 9, 1007, 1289; fenn-i — 784, 1293n; kavâ'id-i — 233; eşkâl-i —ât 996; etıbbâ — edîp 1288; —hâne (Beç Şehri'nde) 1006; —-i a'zâ'-i tenâsül-i inâs 793; dîbâce-i —-i şikeste-mefâsıl 785

teşvîş 294, 938, 1059, 1116, 1241; dûçâr-ı — 657; îkā'-ı — 735; —ât 653, 1117; —ât-ı 'amîme 1072; mûcib-i —ât-ı tâmme 1030; —-i bilâd 205; —-i ezhân-ı asâkir-i Sultânî 41; — zuhûru 1020

Tetimme Medresesi oda sâhibleri 838

tevâbi' 148, 149, 173, 213, 314, 315, 352, 450, 505, 627, 630, 723, 725, 735, 745, 779, 810, 828, 891, 892, 967, 1056, 1063, 1106, 1218; derinti — 827; kesret-i — 352; —ât 178, 781, 979, 1239; —-i a'yân 459, 521; —-i eşrâf 459; —-i hânedân 521; —-i süferâ 793; bi-cümleti't— ve'l-levâhık 663

tevârîh 14, 15, 21, 22, 214; 'arz-ı — 212; 'atîk — 23; cedîd — 23; cevâ'iz-i — 608; enfa'-i — 20; kütüb-i — 11; mutâla'a-i — 250; —-âşinâlar 177, 824; —-i 'âmme 15, 22; —-i 'âmme-i kadîme 17; —-i 'atîka 15, 22; —-i 'atîka-i Efrenciyye 17; —-i belâgat-şi'âr-ı hazret-i Şehriyârî 27; 'arz-ı —-i dil-güşâ 671; terâne-i —-i dil-güşâ 27; —-i güher-nisâb 610; —-i hikemiyye 11; —-ı İslâmiyye 308n; —-i ma'lûme 552; —-i muhtelife 217, 311, 313; —-i mukaddese 15; —-i müte'addide 220; —-i nizâmiyye 854; —-i rüzgâr 22; tab'-ı/temsîl-i —-i sâlife 11; —-i Sanâyi' 14; ser-nâme-i —-i zemân 20; ma'lûm-i —-şinâsân 402, 677; —-şinâsân 110

tevassut 94, 95, 356, 357; bi-— 94; bi't-— 1021; icrây-ı — 95; mevâdd-ı — 35; sûret-i — 356; terk-i — 95; —-i cebrî sûreti 248; — mâddesi 94

tevattun 554, 740, 1000, 1013

tevbe 705, 1084; —-kâr 65, 456; iştigal-i — levâzımı 567

tevbîh 1239; —âne 353; —-i hazret-i Pâdişâh-ı kişver-penâh 1213; —-nâme 1229

tevcîh 9, 39, 52, 54, 56, 57, 58, 68, 70, 85, 93, 107, 159, 161, 163, 166, 167, 170, 185, 189, 193, 195, 196, 200, 201, 203, 217, 218, 220, 221, 223, 224, 225, 230, 231, 268, 293, 294, 303, 309, 320, 321, 322, 323, 324n, 325, 329, 331, 355, 395, 400, 401, 413, 414, 418, 429, 432, 462, 463, 465, 476, 488, 494, 495, 497, 509, 511, 512, 513, 515, 516, 533, 534, 536, 537, 539, 545, 558, 565, 566, 569, 572, 574, 575, 580, 581, 600, 601, 602, 605, 618, 622, 623, 628, 629, 630, 631, 641, 644, 651, 653, 657, 658, 659, 661, 662, 663, 665, 666, 674, 675, 679, 681, 682, 685, 688, 693, 698, 699, 700, 702, 703, 704, 711, 713, 714, 737, 743, 749, 750, 751, 752, 755, 764, 765, 774, 777, 779, 780, 782, 787, 792, 795, 803, 815, 826, 828, 829, 830, 832, 858, 862, 875, 884, 888, 901, 902, 919, 920, 921, 926, 929, 937, 944, 955, 956, 962, 963, 973, 976, 982, 990, 993, 1004, 1011, 1012, 1014, 1015, 1017, 1018, 1019, 1048, 1052, 1080, 1087, 1088, 1101, 1105, 1110, 1112, 1117, 1120, 1139, 1192, 1208, 1209, 1225, 1249, 1250, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258; yevm-i — 829, 920, 1018; kanûn-i —ât 580; kayd-ı —ât 23; resm-i —ât 674, 698; —ât 63, 84, 93, 156, 159, 161, 166, 188, 219, 223, 293, 403, 413, 475, 494, 536, 565, 574, 580, 647, 658, 674, 679, 698, 749, 777, 829, 919, 933, 937, 944, 989, 1003, 1018, 1019, 1046, 1048, 1101; açık —ât emirleri 454; —ât emirleri 1258; —ât-ı 'âdiye 748, 791, 934; —ât-ı ba'zı menâsıb-ı vüzerâ 698; —ât-ı Enderûn-i hümâyûn 48; —ât-ı erbâb-ı hazar/sefer 223; —ât-ı hidemât-ı dîvâniyye 195; —ât-ı hümâyûn 293, 748, 1255; —ât-ı 'ilmiyye 67, 167, 216, 220, 763; —ât-ı külliyye 1159; —ât-ı menâsıb 217; —ât-ı menâsıb-ı vüzerâ 602; —ât-ı mevâlî 703; —ât-ı mezkûre 752; —ât-ı mu'tâde 926, 944, 989; —ât-ı nâdire 749; —ât-ı nâfi'ât 711; —ât-ı ricâl 1255; —ât-ı Rikâb 581; —ât-ı sâ'ire 195; —ât-ı tarîk-ı 'ilmiyye 462; —ât-ı tarîk-ı 'ulemâ 628; —ât-ı 'ulemâ 68, 600, 1255; —ât-ı 'umûmiyye 647; —ât-ı vükelâ 195; —ât-ı vüzerâ 68, 161, 170, 195, 217, 224, 511, 515, 580, 600, 751, 1255; menâsıb-ı —âtiyye 1257; —lar 588; ismi açık — emirleri 847; — emirleri 1276; isim mahalli açık — emri 325; — emri 847, 920; —-i hıtâb 123; —-i hıtâb-ı nüvâziş-nisâb 142; —-i Husrevânî 430; —-i 'inân-ı i'tizâm 184; —-i kulûb 804; —-i me'âşlar 871; —-i Nekâbet 498; —-i pîrâne 749; —-i veche-i 'azm 121; —-i veche-i hareket 121; —-i Vezâret 473; —-i zihn i'tibâr 183; —-ler 919

tevessül; —-i habl-i metîn-i şer'-i mübîn 1076; —-i tarîka-i şerî'at 567; — izhârı 621

tevfîk 21, 286, 631, 847; 'adem-i — 828, 1053; karîn-i — 267; sûret-i — 925; —-ı ahvâl-i havâss u 'avâm 405; —-ı hazret-i Bârî 178; bi-—ihî Te'âlâ 176; —-ı Hudây-ı ekber 278; bi-—illâhi't-Meliki'l-'Allâm 557; —-ı mâ-beyn 536; —-ı miyân-i İslâmiyân 1118; —-ı nukabâ 619; —-ı nusrat 1267; —-ı selâmet 1267; —-ı Şeyh 619

Tevfîk Efendi (Mısır Kadısı, Mekke Kadısı) 67, 395, 601

te'vîl 975, 993; kabîlü't-— 514; tekellüfât-ı —ât 542; —e gelmez 1002; — kabûl etmediği 1165

tevkîf 90, 92, 99, 105, 396, 456, 535, 566, 632, 690, 702, 703, 732, 867, 982, 995, 997, 1019, 1021, 1097, 1161, 1203, 1207, 1214, 1220, 1248, 1249, 1266, 1290; bu sularda — 526; göz habsinde — 964, 1116

Tevkî'î 749, 903, 1052; —-i Dîvân-ı hümâyûn Pâyesi 238; —-yi sâbık 860

tevzî' 293, 348, 477, 562, 853, 899, 1079, 1093, 1095, 1196, 1197, 1248; hîn-i — 901; — defteri 899; —-i mevâcib 476; —-i ta'yînât-ı asâkir 397

teyakkuz 838; ashâb-ı — 1248; ihtimâm-ı lâzime-i — 1044; lâzime-i — 946; levâzım-ı — 321, 430, 463, 534; nihâde-i cây-gâh-ı 'ibret-i erbâb-ı — 631; levâzım-ı —î 289; mazmûn-i —-merhûn 673

Teyek Nâhiyesi'nin (Mar'aş nevâhîsinden) ihtiyârları 879

tezeyyün 109, 514, 1084; —i seffâne 300

tezhîb 592, 996

tezkâr 306, 666, 798, 936, 974, 1088; mevzû'-i mu'yâr-i — 666

tezkire 173, 337, 828, 927, 1057, 1106, 1109, 1110, 1117, 1194, 1199, 1215; mufassal — 996; nushâmîz — 174; —ci 545; Küçük —ci Efendi 493; —ciler 101; Küçük —cilik 494, 780; —i 'âlî 1248; —i Evvel 97, 494, 1256; —i Evvel-i sâbık 167, 1001; —i evvel-i Sadr-ı a'zamî 999; —i Ka'im-makâmî 1081, 1109; —i mezkûre 1057; —i Sadr-ı 'âlî 1197, 1214, 1238; —i Sadr-ı a'zamî 1149, 1272; —i Sâmî 1106, 1128; —i Sâmiye 1239; —i Sâmî 168, 494, 668, 779, 1256; mühürlü —ler 915; —ler 193, 826, 828, 915, 1011, 1013, 1203, 1215; — olmayanlar 827

tezkiye 699; — Nâ'ibi 129

tezvîc/tezevvüc 514, 634, 978, 1061, 1171, 1061

tezvîr 967; ashâb-ı — 132; mahz-ı — 826; tarîk-ı — 825; vâdî-i — 65; —i rûbâhî-nazîr 1063; —ler/tezvîrât 537, 839; — makûlesi 182

tezyîn 85, 109, 266, 297, 373, 632, 892, 914, 1241; der-dest-i — 177; tehyi'e-i mâlzeme-i — 914; —ât 914; —ât-ı pesendîde 663; —i 'ibârât 11; —i elfâz 11; —i kıyâfet 933

tıbb 9, 543, 1007, 1293n; 'amel-i — 252; fenn-i — 231, 1293n; 'ilm-i — 231, 233, 252, 359, 568, 599, 1006; muktezây-ı 'ilm-i — 252; tahsîl-i 'ilm-i — 231; usûl-i — 232; —ı 'atîk 232; —ı cedîd 232; — kitâbı 1008; eczâ'-i —iyye 997; istılâhât-ı —iyye 1293n; medâris-i —iyye 793

Tınkır-oğlu (Sarrâf) 818; —ları akrıbâsı 818

Tıraboliçe 742, 748, 1115; — Nâ'ibi 742

Tırgovişte 1265; — Kasabası 1233; — mahalli 1233

Tırhala 982, 993, 1290; — cânibi 898; — havâlîsi 1269; — Mutasarrıfı 987, 993, 1208, 1254, 1289; — Mütesellimi 1010; — Sancağı 566, 982, 987, 1242; — Sancağı Mutasarrıfı 311, 696, 717, 765, 767, 1217, 1242; — semtleri 898

Tırnova 386; — Kazâsı 386, 1153; — Kazâsı re'âyâsı 1154; — muhâfazası 580; — tarafları 408, 442; — Voyvodası 1077, 1153

tıynet; cevher-i — 690; habâset-i — 801; iktizây-ı — 126; —i beşeriyye 278

Tîb mahalli (hudûd-i Yemen'e civâr) 795

Tibyân; sâhib-i —ı sâtı 956

ticâret 234, 340, 797, 798, 909, 911, 1004, 1005, 1086, 1109, 1144, 1172, 1209; arzû-yi — 348; ashâb-ı — 759, 924, 1109; emr-i — 22, 38, 114, 240, 1004, 1139; esbâb-ı — 719; iştigâl-i emr-i — 1035; li-ecli't— 240; tervîc-i emr-i — 1199; — dâ'iyesi 204; — gemisi 994; —i bahriyye 910; —i dâhiliyye mâddesi 240; — kasdı 905; —ler 536, 759; —lerine halel 1109; — mâddesi 1042; — makûlesi 1160 — müsâlemesi 'akdi 1004; — seffînesi 1212; — sûreti 259; — şerâ'iti 556; — şurûtu 556

Tiflîs tarafı 455, 456, 534

tîg 525, 868, 923; dâl — 235, 969; dest-zen-i — 135; meşk-ı — 87; kantara-i — 237; zebân-ı kat'iyyü'l-beyân-ı — 307; — der-meyân 100; irâ'e-i —i âbdâr 71; —i âb-dâr-ı siyâset 29; —i âteş-tâb-ı dilâverân-ı İslâm 1265; —i bâtın 133, 821; —i gadr 118; bürîde-i —i intikâm 50; —i siyâset-i Sultânî 33; çîde-i minkar-ı —i tebâr 32; küşte-i —i 'udvân 151; târumâr-ı —i 'udvân 130

Tikveş A'yânı 459

Tilimsân ihrâmı 350

Tilsit Mu'âhedesi 95

tîmâr 252, 377, 458, 493, 613, 763, 1030; ashâb-ı — 911; müştagil-i — 255; ref'-i — 38; sâhib-i — 458; — eder 943; mecrûhun yâresine — etdirerek 970; —ı nâ-be-câ 233

Tîmâr-âbâd 1274; — karşusu 1085

Tîmâr-hâne 838; kahkaha-fermây-ı dîvânegân-ı — 195; — önü 838; — Tabîbliği vazîfesi 232

timsâl 21; tasvîr-i —i 'icl-i mekîdet-i uhrâ 49; —i müdde'â 412; —nâmeler 21

timür 1275; top-i — 1278; —i hâm 350; —lemek 1213, 1220; — mahzenleri 1243

Tîmûr (habâset-pişe, kātı'-ı tarîk-ı bed-nâm, eski eşkıyâdan) 954, 955

Timürci; — Karyesi 833; — Kasabası 833

Timûr-hisârı A'yânı 459

Timür-kapu civârı 1119

tîr 835, 1069; levâzım-ı — 837; meşk-ı — 837; gürûh-i —-endâzân 837

Tiran; — Kal'ası 980; — tarafı 986

Tire 316, 544, 712, 743; — Kazâsı 9, 518, 763; — Kazâsı bedeli 743; — Voyvodası 316

Tirebolu Voyvodası 319

Tirgovişte nevâhîsi 441

Tirgu Ziyuleva [=Tirgu Jiu] Karyesi (Goroz (غورز) Kazâsı'nın baş karyesi) 1046

Tirsinikli-oğlu 152, 164

Tiryeste 346, 1202

Tismana; — Kilisesi 1060; — Manastırı 1046

tîz; —-destî-i celb 52; —-destî-i tahsîldârî 52; — elden 402, 453, 460, 528, 614, 616, 746, 946, 949, 950, 969, 1003, 1099, 1159, 1160, 1190, 1221, 1242, 1255, 1270; —-fehmlik 348; —-hışm 969; —-hû olup 1280; —-revî-i bâdreng-i baht-ı pây-dâr 497; —-tab' 1225

tobra 1054; —lar 1054; ru'esâ —ları 1030; tahrîrât —sı 886

Tobral (طوبرال, Şumnu civârında) merhalesi 260

Todor/Todori Viladimirasko; bk. Viladimiraşko/Viladimirasko (=Theodor Wladimiresco, şakî)

Todori (Bükreşli, Boyar Yazıcısı) 1268

Todori (İpsilandi-oğlu, Kapudan, mebde'-i zuhûr-i fesâd, şakî) 1211, 1233, 1265; —'nin 'avenesi 1221

Todori (Rusi-kasrı Kazâsı'nda Baraklı Karyesi'nde, fesâdda baş) 1152

Tokad 414, 516, 519, 651, 757, 1263; — Kazâsı 516, 519, 524; — Kazâsı hükkâmı 519; — Nâ'ibi 1263; — tarafları 830; — Voyvodası 1263; — vücûhu 316

Tokadcık Karyesi (Çirmen Sancağı dâhilinde vâki' Sultân-yeri Kazâsı'nda) 742

Tokmakcı (ta'bîr olunur birkaç kıt'a kayıklar, Çekmeceler sularında) 874

Tolstoy (Rusyalu Elçisi Count Piotr Tolstoi) 94

Tomarava (طومارآوه , Rusya'da) tarafları 1253

Tonbariçe (طونباريچه =Dîmbovita, Bükreş'e dört sâ'at mahalde); — kenârı 273; — Nehri 274

top 44, 121, 134, 137, 139, 164, 177, 178, 219, 222, 223, 239, 259, 273, 296, 350, 354, 356, 378, 383, 384, 385, 387, 391, 393, 408, 478, 482, 488, 491, 503, 505, 506, 526, 555, 562, 583, 592, 593, 612, 649, 652, 670, 676, 690, 696, 715, 727, 766, 786, 789, 790, 796, 834, 842, 860, 885, 965, 994, 1000, 1010, 1012, 1015, 1017, 1021, 1047, 1141, 1179, 1180, 1197, 1208, 1216, 1217, 1222, 1228, 1232, 1234, 1277; atacakları yirmi bir — 177; âvâz-ı — 145; falyaları çakmaklı — 176; gülleli — 354; güllesiz — 172, 1152; onar vakıyyelik — 332; meşk-ı — 87; sademât-ı — 892; sadme-i — 1212; şâhî — 590, 591; velvele-i — 641; — ağızları 221; — almak 134, 1184; — 'arabacı 227, 228, 696; — 'Arabacı-başı Kethudâsı 224; — 'Arabacı-başılık 224; — 'Arabacılar Kitâbeti 224; — arabacı neferâtı 146; — 'arabacı ortası 486; — atılmak 172, 177, 178, 385, 386, 1215; nişânlama — atmak 590; — atmak 41, 177, 289, 1182, 1218; — bârgûrleri 922; — boşatdırmış 800; — cengi 219, 965, 1231; orta —cu 1021, 1078; ağır —cu askerleri 391; üstâd —cular 590; — çeker ceng gemileri 354; — dânesi 800; — dumanları 1066; gülleli — endâhtı 1152; — endâhtına izn/ruhsat 591; — gömmüş oldukları 1229; velvele-i —i a'dâ-kûb 534; kavârî'-i —i âteş-feşân 142; —i âteş-feşân 54; —i gülle-kûb gibi 101; —i 'obüs 582; âteş-endâz-ı —i saviet 134; —i şâhî 592; —i timür 1278; — kullanmak 121; —lamak 1172; alınan —lar 1235; balkanlarda ihfâ eyledikleri —lar 1290; kebîr/sagîr —lar 1274; tayyâr —lar 1180; toprağa gömmüş olduğu —lar 1185; —lar 55, 143, 176, 382, 384, 392, 394, 490, 491, 576, 577, 582, 591, 593, 885, 888, 889, 916, 968, 1105, 1162, 1174, 1178, 1179, 1181, 1185, 1186, 1193, 1197, 1216, 1231, 1232, 1235, 1245, 1274, 1275, 1290; —lar atılup 1159; —lar boşaldarak 887; —lar endâhtı 384, 385, 479, 800; —lu 1193, 1216; — lumbarı 473; — sadâsı 57, 874; — sadmesi 384; —suz olarak 478; — şenliği 188, 462, 473, 510, 534, 538, 604, 627, 634, 641, 643, 671, 673, 701, 872, 886, 936; — şu'lesi 1066; atılacak —un 'adedi ve evvel ve sonra atmak 177; — ustası 391, 1193

topcu/topçu/topcı 137, 227, 228, 391, 696, 899, 950, 983, 994, 1015, 1021; baş-— 899, 900; orta — 1264; — askeri 391, 629; —-başı 911, 962, 963, 1075, 1076, 1099, 1100, 1118, 1129, 1195, 1239, 1250, 1251, 1252; —-başı Ağa 859, 917, 962, 1097, 1144, 1210, 1227, 1237, 1261; —-başılık 161, 224, 731, 963 ; — dilâverleri 491; — kazganları 147; — kıyâfeti 1069; baş-—lar 899, 900; —lar 176, 394, 899, 900, 1216; —lar Kâtibi-yi esbak 712; —lar Kitâbeti 224; —lar Kitâbeti Vekâleti 495; — libâsı 1069; — neferâtı 132, 139, 146, 151, 796, 921, 962, 965, 1015, 1021, 1253, 1264; — neferi kıyâfeti 1171; — ocağı 62, 1095; — ocakları kethudâsı 963; — ortaları 332; — ortası 443, 1249; — salma kolluğu gücü 1140; — teka'üdleri 731; — tüfengcileri 391; fütûr-âver-i bâzûy-i —yân 136; —yân 591; —yân ortası 597; — zâbitânı 1171

Top-hâne/Toh-hâne 64, 107, 147, 151, 592 , 859; — Câmi'-i şerîfi 1288; — civârı 374, 731; — Çeşmesi 56; — havâlîsi 153; —-i 'âmire 350, 391, 409, 1290; —-i 'âmire Nâzırı 840; —-i 'âmire Ocağı 592; — kapusu 146, 1268; — Kışlası 610; — meydânı 147; — Nâzırı 160, 1078, 1097, 1100, 1201; — Nâzırı Efendi 1193, 1216; — Nezâreti 159, 581; —'nin i'mârı 64; —'nin tanzîmi 64; — Ocağı 405, 684; — Ocağı Kethudâsı 731; — önü 1021; — Rûznâmçesi 1275

Top-kapu; — Dâ'ire-i hümâyûn'u 738; —su 121; —su semti 133; — tarafı 1067 ,

toprak 483, 1185; — kal'a 267, 1154; — tabya 384, 392; — tabya inşâsı 1187

toprak basdı; — mâddesi 1002; — nâmı 915

Toprak-kal'a (Bâyezîd Sancağı'nda) 1018; — vücûhu 1017

Topuzcu (Kalas'da voyvodalar tarafından zâbitân, Serdâr) 1062

topuz darbı 1026

Top Yuvarlağı Kâr-hânesi (Kığı Kazâsı'nda) Emîni 840

Torarok (تورارق) Kabîlesi 443

Torbalı A'yânı 312

Tortum Kazâsı (Erzurum Eyâleti'nde) 465, 921

Toska neferâtı 981

Tosun Ahmed Paşa (Vâlî-i Mısır Mehmed 'Ali Paşa-zâde, el-Hâc, Habeş Eyâleti ve Mekke-i mükerreme Şeyhu'l-Haremliği, Vezîr, Ser'asker-i Hicâz, Cidde-i ma'mûre Sancağı Mutasarrıfı) 389, 524, 525, 526, 578, 603, 689, 690, 691, 692; — tevâbi'i 525

Tosya 665

Toyran; — A'yânı 459; — Kazâsı 896

tozluk 86, 301; —lar 109

töhmet 21, 45, 79, 140, 158, 270, 273, 980, 1014, 1157; isnâd-ı — 67; ittihâz-ı — 322; mûcib-i — 846; — 'azvı 545; —-i 'azîme 31, 57, 1182; —-i 'uzmâ 228; —-i behîmiyye ashâbı 103; —-i mezkûre 213, 862; —-i sâbite 1279; —-i şer'iyye 9; —ler 1119

töre; — hâli 1039; —-i kadîme 37; tegayyür-i —-i memleket 1027; —-i vakt 110; —-i zemân 110; —ler 23; —ye ri'âyet etmeyerek 1107

Trablus 90; — Beyi 723; — beyleri 872; —-Garb ocakları korsanları 556; — İskelesi 842; — Ocağı 1176; —-Şâm 400, 438, 842; —-Şâm ehâlîsi 842; —-Şâm Eyâleti 400, 438; —-Şâm Irvâmı 1053; —-Şâm Kadısı 438; —-Şâm

Mütesellimi 842; —-Şâm Nakîbü'l-eşrâfı 842; —-Şâm Vâlîsi 438

Trabzon 56, 162, 320, 329, 330, 796, 826, 1016, 1021; — ağavâtı 319; — a'yânları 512; — Eyâleti 310, 320, 513, 707; — Eyâleti alaybeyileri 465; — Eyâleti tevcîhi 533; — Eyâleti'nin ağavâtı 752; — havâlîsi ehâlîsi 1272; — Kal'ası 332; — kurbü 414; — Mütesellimi 319, 332, 429, 441, 461, 465; — Sancağı 332; — Sancağı Mutasarrıfı 753; — sevâhili 333; — Vâlîliği 330, 331; — Vâlîsi 298, 311, 319, 328, 519, 706, 707, 744, 752, 780, 788, 790, 796, 921, 1077, 1141; — vücûhu 319

traş olmak 198

Tropo (=Troppau) Şehri (Siçilyeteyn ve Polonya hudûdlarında) 1160

tûfân 687, 1163; mânend-i keştî-i — 201; seyl-i — 1180; —-ı ceng 491; —-ı fitne 106; —-ı hâ'il 158; —-ı ikbâl ile pusulayı şaşırmış 57

tufûliyyet; ber-muktezây-ı — 495; eyyâm-ı — 25, 222; sinn-i — 932

tugât 1202; —-ı A'râb 971; —-ı merkume 745; —-ı pür-gurûr u 'ucb 1232

tuğ 108, 826; irsâl-i — 108; i'tây-i — 108; ref'-i — 597; — ihrâcı 226, 227; —-i Ka'im-makamî 395; —-i pür-fürûğ 108; —-i Sipehsâlârî 227; —-i Şâhî 395; rekz-i —-i tâb-dâr 227; —lar 108, 597

Tûğî-zâde Efendi (Re'îs-i etıbbây-ı Mustafa Hânî) 1007

tuğla; —dan kemer 857; — örtülerek 857

tuğrâ 548; mahall-i — 412; resm-i — ile müzeyyen 845; —-keş 1257; —larını tanzîm 401; —lı sancağ 178; —-nüvîs 1150, 1181; —-nüvîs-i mûmâ ileyh 1150; —y-ı garrây-ı cihân-ârâ 239, 551; —y-ı garrây-ı Cihân-bânî 177

tuğyân 29, 39, 112, 149, 206, 211, 234, 374, 459, 576, 577, 648, 695, 1047, 1076, 1129, 1172, 1174, 1184; ashâb-ı — 152; âteş-i — 71; bakıyye-i ehl-i — 1231; bu resme — 369; dest-i tegallüb-i erbâb-ı — 562; esbâb-ı — 706, 744, 930, 1036; harekât-ı — 748; ihrâk-ı nâr-ı — 153; ihtirâz-ı sûret-i nâ-marzıyye-i — 271; i'lân-ı — 562, 1036, 1137, 1259; izhâr-ı — 1065, 1148, 1245; lehîb-efrûz-i — 112; mev'il-i 'utüvv ü — 691; mûcib-i — 404; mugaylân-ı vâdî-i — 99; mukaddimât-ı — 110; musannif-i ta'lîmü'l-müte'allim-i mesâ'il-i — 808; müdâfa'a-i erbâb-ı — 136; müntic-i envâ'-ı — 1033; nîm-— 1188; nişâne-i — 147; nümûne-i — 1156; penâh-ı ehl-i — 752; revâc-ı bâzâr-ı — 153; sâbit-i meydân-ı — 140; sâlik-i mesâlik-i — 492; sell-i seyf-i — 1072; sühte-i nâr-ı — 140, 143; sûret-i — 696; şerâre-feşân-ı — 226; şerâre-pâş-ı — 130; tâbiş-i fânûs-i — 644; takviye-i bâzûy-i erbâb-ı — 1069; tanzîm-i esbâb-ı — 981; te'addî-i erbâb-ı — 236; teksîr-i neşr-i şerâre-i — 218; teskîn-i — 113; teskîn-i mâdde-i — 249; vâdî-i — 416; —-ı re'âyâ 1059; dîk-i —lar 282; fart-ı şiddet-i —lar 440; —lar 675, 1124, 1206; — sebebi 1289; mücerrebü't-— zâbitân 147

tuhaf 514, 715; envâ'-ı — 103; —-ı nâ-şenîde-i bî-şümâr 943; —-i salavât-i zâkiyât 411; —iyyât 1009

Tuhfe-i Vehbî (manzûme-i Şâhidî'ye nazîre) 215

Tuhfetü'l-kibâr fî esfâri'l-bihâr (Kâtib Çelebi'nin eseri) 951

Tulca/Tulça 92, 261, 717, 718, 727, 1085; — Başbuğluğu 261; — Kal'ası 727; — Kal'ası Muhâfızlığı 727; — Muhâfızı 218, 309, 774, 1077, 1085, 1097; — sekenesi 718; — suları 1085; — tarafları 261, 727

tulâb 809, 810, 811, 902, 1101; isticlâb-ı kulûb-i — 808; —-ı şebâb-ı nev-süftegân 841

Tulon Limanı 346, 347

tulum 702

tulumba 484; —cı-başı Ağa vesâtatı 1166; —cı-başı makâmı 853; —cı gürûhunun destârları 302; —cı kıyâfeti 1069; —cılar 851, 854; —cılar Kışlası 113; —cı libâsı 1069; —cı neferâtı 850; —cıyân 144; —cı zâbitânı 850; —lar 117, 144, 851, 854, 1128; —lar (bârgîr çeker tekerlekli kebîr) 854; suyu —lara uydurarak 854

Tuna 226, 275, 283, 553, 900, 1095, 1111, 1137, 1221; — adaları 553; — Başbuğu 1077; — boyu 727; — Donanması 256, 899, 900, 1085; — Donanması Başbuğu 900, 1085; — havâlîsi 436; — Nehri 23, 226, 261, 268, 269, 487, 490, 503, 506, 526, 552, 1085; — Nehri sevâhili 100, 164, 773; — Nehri'nin berü yakası 260, 295, 296, 306; —'nın berü yakası 479, 1221; — sâhili 165, 268, 901; — sâhilleri 899; — Ser'askerliği 195; — sevâhili 528, 661, 717, 718, 771, 774; — Sevâhili Ser'askeri 107, 262; — sevâhil-i yesârı 553; — suları 553

tunc 1275

Tunca; Nehr-i — 254

Tûnus 678, 741; ehâlî-i — 678; — Beyi 723; — Beylerbeyisi 741; — beyleri 872; beylik — gemileri 741; — korsanları 556; — Ocağı 741, 1176; — Ocağı'ndan neş'et 1243; — suları 678; — Tersânesi 741; — Vekîli 742

Tûnus-bağı (Üsküdar'da) 1201

Turhac (تورحج) dağları (Leylâne kazâları ile Acara beyninde) 706

Turnacı 318, 331, 946; —-başı 269, 452, 1193; —-başı Ağa 108, 467; —-başı-yı mûmâ ileyh 269; —lık 113

tûtî; —-i şekker-hârâ 199; —y-i hoş-gûy-i hâme 212; —y-i hoş-gûy-i zebân 212

Tûtî (Düz-oğulları müte'allikâtından, zimmiyye) 1262

Tutrakan 261, 264, 274, 377, 901; — muhâfazası 261, 274; — Muhâfızı 294

tuyûr 598; —-i çengelistân 1044

tuz 443, 461; — makûlesi 537

Tuzcu-oğlu/zâde; bk. Memiş Ağa (Tuzcu-oğlu/zâde, el-Hâc, Kapucu-başı, Rize A'yânı, Faş Muhâfızı, Başbuğ, Batum Kal'ası muhâfazası, Gönye Sancağı)

tuzla (Erbice, Gumaniçe, İsilanca, Mamorto, Parga'da) 995

tüccâr 98, 344, 363, 364, 383, 471, 502, 595, 596, 663, 667, 793, 835, 867, 911, 913, 939, 1109, 1213, 1248; ağniyây-ı — 109; büyût-i — 153; esnâf-ı — 381; evlâd-ı — 1240; hân-ı — 596;

mevrid-i — 697; muhâfaza-i — 678, 1288; müte'ayyinân-ı — 333; râst-gû — 383; sanâdîd-i — 364; sefâyin-i — 98, 99, 256, 715, 1085, 1273; umûr-ı — 726; milel —ı 678; müstemevvilân-ı esnâf-ı — 103; — bandırası 1213; Müslim — gemileri 1085; — gemileri 321, 748, 1086, 1184, 1216, 1252, 1270, 1272; — gemileri kapudanları 1086; — gemileri re'îsleri 1086; — gemisi 354; akça —ı 1145; —ı Ermeni hâneleri 851; merâkib-i —ı İslâm 98; —ı İslâm 98, 1174; —ı şöhret-şi'âr 943; — kapudanı 985; —lar 1004; — mağazaları 1180; — makûlesi 535; — mâlı 1053, 1054; — sefâyini 553; kurada — sefîneleri 1199; — sefîneleri 321, 349, 565, 748, 761, 1021, 1114, 1182, 1184, 1216, 1253, 1267, 1273, 1274, 1288; — sefîneleri başbuğu 1267; — sefînelerini toplayarak 1207; — sefînesi 1212; — tâ'ifesi 955; — tekneleri 348, 1086, 1184, 1214, 1216, 1273; Müslim — teknesi 1183; — teknesi 1214

tüfeng 120, 134, 138, 139, 177, 219, 255, 367, 384, 488, 505, 506, 570, 834, 860, 1012, 1095, 1180, 1222, 1232, 1285; altûnla müzeyyen Cezâyir-kârî — 350; âvâz-ı — 145; âvâze-i — 124; Cezâyir-kârî — 350; dâne-i — 121; isâbet-i dâne-i — 139, 140; kurada — 1100; meşk-ı — 87; mahallât aralarında — atılmak 1143; — atmak 118, 1129, 1143, 1180, 1217, 1218, 1227; — atışmak 134; — atmadan hâlî olmayorlar 1143; — ber-dûş olarak 1239; — boşadarak 1088; oyuncak gibi — boşatmak 1217; — cengi 139, 219, 441, 1231; —ci 289, 391, 827; —ci-başı 584, 801, 970, 971, 1009, 1220; —ciler 390, 391; —ci Oda-başısı 1148; —ci tâ'ifeleri 1020; — dâneleri 142; — der-dest 100; — devşirüp 1154; — dumanları 1066; — endâhtı usûlü 1050; —-endâz 137; —-endâz ağalar 492; —-endâz aşâkir 318; — fişengi 985; —i çakmaksız 279; tesâdüf-i dâne-i —-i kazâ 491; — i'mâli 367; — kundağı 50; — kurşunu 123, 124, 1114; süngülü —ler 1235; yek-pâre sîm-i hâlisden rihte olmuş kundaklu —ler 109; —ler 137, 927; —ler atılup/atup 926, 1159; — sadâsı 874, 925, 972, 1050, 1129, 1217, 1227; — şu'lesi 1066; — timürleri 1087; — yağdırarak 1232

Tüfeng-hâne semtleri 56

tüğme 109

türbe; —i Ebî Eyyûb Ensârî ziyâreti 48; —i fir-devs-âsâ 793; —ler 579

Türk 548, 1236; hâssa-i mâye-i —âne 144; 'inâd-ı —âne 115; kelâm-ı —âne 257; ta'assub-i —âne 258; te'annüd-i —âne 363, 492; cumhûr-i —ân-ı muhtellü'l-erkân 122; —ce nidâ/sayha 1235; lisân-ı —î 1007, 1061, 1293n; —-i bî-'âr 582; —-i bî-derk 571; —-i hâm 685; 'arz-ı hâl-i —î-i ma'nevî 181; —î münşe'ât 500; —ler'in kirlü eteklerini niçe bir öpersiz 1236; — makûlesi 960; —man Beyi 708; —man/Türkmânân Beyi îl 'Aşîreti 519; — uşağı 730, 1013; ta'bîrât-ı —iyye 500

türkü 105n

türrehât 193, 810, 819, 1236; sened-i — 975; ta'bîrât-ı — 811; —-ı akvâl 667; —-ı vâhiye 44; — makûlesi 1266

tütün; —cü-başı ağa 652; —den göz açamayarak 849; — satıcı 450

U

'Ubeyd ('Avrat-hisârı A'yânı Şehbender-oğlu Süleymân'ın oğlu) 890

'ubûdiyyet 117, 241, 557, 1079; 'arz-ı — 349, 715, 821, 1269; ferîza-i zimmet-i — 339; hukûk-ı — 367; ibrâz-ı — 445; ibrâz-ı lâzime-i — 807; izhâr-ı merâsim-i — 366; kıdem-i — 445; kılâde-i rakabe-i — 143; merâsim-i — 144; meydân-ı — 940; muktezây-ı — 143; pâye-i — 83; resm-i — 83; saff-beste-i zemîn-i — 155; vâcibe-i 'uhde-i — 563; —-me'âl 456

'ûd; — behâsı 914; — ta'yînî 914

uççyal 389; —ler 393; — nişânları 1066

uğur; —-i devlet 320, 330, 380; —-i dîn 380; —-i dûdmân 124; —-i hümâyûn 366, 457, 1269; —-i meyâmin-mevfûr-i hazret-i Şehriyârî 1269; —-i pâdişâhân 113, 271; —-i umûr-i şûr 133; —suz 507; —u kesdin 507

'uhde 1001; ferîza-i — 753, 1031, 1244, 1269; muhavvel-i — 150, 169, 201, 255, 257, 272, 417, 515, 653, 657, 1008; —-i 'âcizâne 1127; —-i 'ahd 271; gümâşte-i —-i devletleri 1109; —-i dirâyet 702, 708, 759; —-i diyânet 76; —-i hamiyyet 691; —-i himmet 347; —-i idâre 881; —-i iltizâm 762, 763; —-i istîhâl 9; —-i kâr-âşinâyî 702; —-i liyâkat 52, 170, 521, 523; —-i liyâkat-i mücerrebe 1020; —-i mahdûmâneler 185; —-i me'mûriyyet 1075; —-i nezâret 637; —mden hâric 507; —sinde 320, 524; —sinde ibkâ 400; —sine ihâle 524

'uhûd 83, 247, 555, 594, 613, 760; ber-müceb-i — 556; ikrâr-ı — 831; kabûl-i — 831; münâfî-i — 615; te'kîd-i râbıta-i —-i dîniyye 412; —-i sâbıka 552; —-i selâtîn-i müsellemü'l-irâde 1079; —una ri'âyet 1175

uhuvvet; îfây-ı hakk-ı — 38; — da'vâları 208; —-i İslâmiyye 111, 1117; —-i İslâmiyyet 329

'ukâb; pençe-i 'ıkâb-ı — 213; — gibi 400; —-i kesîrü's-sehâb zihâb gibi 1043

'ukalâ 35, 1032, 1053, 1114; ber-muktezây-ı ittihâd-ı meslek-i — 61; cevâz-dâde-i — 261; elsine-i — 536; encümen-i — 1093; ferîza-i zimmet-i — 295; hâric-i tavr-ı — 102; hâtır-güzâr-ı — 1001; hâtır-hırâş-ı — 353; hayret-fezây-ı — 1197; iktizây-ı ittihâd-ı tarîk-ı — 1027; 'inde'l- — 792; ittifâk-ı ârây-ı — 1025; kavl-i ma'kûl-i — 852; maznûn-i — 1037; meczûm-i — 345; muhill-i re'y-i rezîn-i — 200; münâfî-i şîme-i — 44; müstehzây-ı — 148; müteferres-i — 1080; savâb-dîd-i — 653; sûret-i — 102; tarîka-i — 715; tedbîr-i ba'zı — 938; temâm-ı melhûz-i — 802; —'-i ricâl 74; —'-i vükelâ'-i devlet 39; —y-ı bâ-safvet 432; —y-ı e'âzım-ı erbâb-ı şûrâ 528; —y-ı ehl-i İslâm 869

'ukbâ; 'âzim-i dâr-ı — 491; 'âzim-i sünbül-zâr-ı — 211; müze-keş-i semt-i — 805

'ukûl; ashâb-ı — 1285; 'ibret-nümây-ı ashâb-ı — 199; kulağından tesnîm olunan ba'zı muhtellü'l- — 249; muhayyer-i — 942, 1151; müsellemü'l- — 1033; verây-ı kabûl-i — 199; —-i benî âdem

17; muhayyer-i —-i fuhûl 533; münâfî-yi —-i fuhûl 1199; —-i mücerrede gibi 932; nâkısâtü'l-—-i te'sîr-i esmâ 133; ashâb-ı —ün hulâf-ı me'mûlü 1112; bk. ayrıca 'akl

Ulahlı Gavur (Müslimân kıyâfetinde) 1116

ulaklulağ 213; çâpük — 864

'ulemâ/'ulemâ' 76, 79, 101, 104, 112, 179, 182, 194, 212, 242, 253, 285, 300, 302, 356, 379, 409, 453, 489, 507, 539, 543, 655, 661, 665, 698, 737, 744, 772, 780, 902, 948, 974, 1018, 1094, 1117, 1136, 1168, 1169, 1237, 1240, 1252; âb-rûy-i — 157; a'lem-i — 37, 863; a'lemü'l-— 186; 'arûs-i hacle-pîrây-ı nâmûs-i — 150; beyne'l-— 666, 793, 973; celb-i serât-i kavm-i — 128; devletin erkânı olan — 117; dînin erkânı olan — 117; etvâr-ı — 395; fuhûl-i — 300; gerden-dâden-i — 712; hetk-i 'ırz-ı — 902; ittifâk-ı — 1166; kar'-ı sâmi'a-i — 157; ka'ide-i müderrisîn-i — 587; kibâr-ı — 558; kulûb-i — 659; mazbût-i cerîde-i — 128; mecâlis-i şûrây-ı — 1094; mecma'-i — 156; mecmû'-i — 1286; menâsıb-ı — 658; mesned-i vâlây-ı — 538; meşâhîr-i — 99, 284; muhakkikîn-i — 686; munsıfân-ı tarîk-ı — 411; müntehây-ı merâtib-i — 932; müstevcib-i nakîsa-i şân-ı — 150; müte'ayyinân-ı tarîk-ı — 1114; mütefakkıhîn-i — 529; nâmûs-i — 63; nâ-şâyân-ı şân-ı — 544; resm-i kadîm-i ekser-i — 196; resm-i tarîk-ı — 862; ri'âyet-i — 600; sadreyn-i — 792, 990; silsile-i — 973; sudûr-i — 128, 142, 157, 558, 632, 812, 958, 1111; şeyh-ı fânî-i tarîk-ı — 713; tarîk-ı — 710, 743, 919, 973; tarîk-ı ferîk-i — 432; tasdîr-i sudûr-i — 157; tekmîl-i şân-ı — 587; teshîl-i mühimme-i fukarây-ı — 664; tevcîhât-ı — 68, 600, 1255; tevcîhât-ı tarîk-ı — 628; umûr-i hâriciyye-i — 188; zâdegân-ı tarîk-ı — 54; zarûret-i tarîk-ı — 212; zîver-i merâtib-i 'âliye-i — 128; zu'afây-ı — 182; kibâr-ı —-âsâ 497; — du'âcıları 1136; — efendiler 179; — giceliği 488; —-i a'lâm 244, 378, 687; —-i Dâru's-saltana 299; —-i dîn 542, 686; ictimâ'-i —-i fuhûl 71; meşâhîr-i sudûr-i —y-ı 'ızâm 202; —-i/'ulemây-ı 'izâm 377, 1168, 1238, 1251; —-i resm-i devlet 687; kıyâfet-i —-i resmiyye 974; kulûb-i ekser-i —-i tarîk 1019; —-i ümmet 685; —-i zemân 538, 687, 974; — konakları 1261; kibâr-ı —y-ı a'lâm 155; sudûr-i —y-ı a'lâm 150; —y-ı kirâm 1169; — zümresi 101, 108, 404

Uleyse (اوليسه, Rûm bölük-başılarından, Arnavud) 1012

'ulûfe 88, 109, 113, 402, 458, 476, 1011, 1086, 1146, 1220, 1285; ashâb-ı — 1098; mütercâkim-i — 373; ref'-i — 38; — ashâbı 87, 88; — Dîvânı 566, 1050; — esâmîsi 88; —-hâr 88; —-hâr esnâf/etbâ' makûleleri 109; —-i neferât 1030; —-i Yeniçeriyân 87; — takırdıları 1285; güzeşte —ler 174; —ler 89, 1011, 1220; —lerinin i'tâsı 1271; —lü asker 386, 730; — tevzî'i 1056

'Ulûfeciyân; —-ı Yemîn Ağalığı 161, 1257; —-ı Yemîn Kitâbeti 160, 224, 1256; —-ı Yemîn Kitâbeti Pâyesi 1257; —-ı Yesâr Ağalığı 161, 1257; —-ı Yesâr Kitâbeti 160, 224, 1256; —-ı Yesâr Ocağı Ağası 1003

Ulûf ta'bîri 54

'ulûm 9, 41, 212; me'ârif-i — 202; mukaddimât-ı — 202; müntehây-ı merûm-i ashâb-ı — 194; müzâkere-i — 1101; nükte-şinâs-ı hakayık-ı — 24; tahsîl-i — 805; tekmîl-i nüsah-ı — 863; kâffe-i —-i 'akliyye 9; miftâh-ı —-i 'âliye 495; —-i 'âliye 501; —-i hendesiyye 22; tahsîl-i —-i kesbiyye 299; —-i matematikıyye 19, 22; —-i mütedâvile 202; kâffe-i —-i nakliyye 9

'ulviyyîn; mukarrine-i — 1058, 1059; — ta'bîr olunur 1058

'ummâl 1155; mechûl-i — 909

umûr 44, 45, 77, 78, 176, 232, 233, 240, 297, 318, 330, 352, 355, 378, 412, 530, 536, 633, 682, 721, 768, 772, 840, 864, 871, 911, 955, 975, 976, 984, 1073, 1102, 1133, 1153, 1155, 1161, 1242; 'avâkıb-ı — 1022; dekâyık-ı — 278; delâlet-ger-i — 52; fetk u ratk-ı — 285; idâre-i — 36, 150, 201, 204, 257, 514, 754, 911, 918, 985, 1163, 1205; idâre-i akdâh-ı — 96; ihâle-i — 170; kâffe-i — 285, 331, 1136; manzûr-i mahreman-ı hafâyây-ı — 1215; mehâmm-ı — 321; mesmû'-i evliyây-ı — 762; muhassenât-ı — 1234; mutesaddiyân-ı — 101; mü'ekkel-i idâre-i — 782; müdîrân-ı — 65, 440, 824, 891, 981; mülâhaza-i 'avâkıb-ı — 572; müstevliyân-ı — 103; mütasaddiyân-ı — 101; mütevelliyân-ı — 102; nâ-bînây-ı 'avâkıb-ı — 180;; ribka-i — 105; ser-i kâr-ı — 43, 100, 1033; sipâriş-i — 452; tanzîm-i — 554, 562, 588; ta'tîl-i — 1104; teb'îd-i sâ'ir-i — 53; temşiyet-i — 271, 329, 498, 782, 816, 1027, 1094; tensîk-ı — 556; tesviye-i — 74, 352, 868 —-âşinâ 302, 1014; —-âşinâyî 692; —a vukuf 646; —-dîde 1210; —-i 'âdiye 1026; —-i ahkâm-ı şer'iyye 544; —-i ahz u i'tâ 234; 'adem-i vukuf-i —-i 'âlem 186; —-i 'âmme 85, 1029, 1042; —-i askeriyye 407; —-i 'azîme 660, 1198; —-i 'azîme-i Devlet-i 'aliyye 41; —-i bahr 320; —-i bahriyye 257, 1157, 1243; —-i bahriyye idâresi 201; —-i bâzergânî 234; temşiyet-i —-i celiyyeler 816; —-i cenge vâkıfîn 572; —-i cihâd 87, 447, 592; —-i cihâdiyye 481, 813; —-i cumhûr 256, 364; —-i cüz'iyye 1020; —-i cüz'iyye-i sahîha 22; tanzîm-i —-i dâhiliyye 562; —-i dâhiliyye 78, 92, 555, 1086, 1133; müdebbir-i —-i dahl ü harcı 712; —-i deryâ 716, 985, 1242; —-i deryâ ahvâli 951; —-i deryâyı 'ârif 900; şûrâze-i mesâ'il-i —-i devlet 101; —-i devlet 182, 411; —-i donanma 858; —-i ebniye 53, 344; —-i edebiyye 1039; —-i ehemm 249; —-i elviye 562; —-i eyâlât 562; muhbir-i ecell-i —-i ezmine-i evvel 15; —-i gazâ 87; —-i hafiyye 1097; —-i hâriciyye 62, 92, 1133; —-i hâriciyye-i 'ulemâ 188; —-i hatîre 972; —-i havârık-me'âsir 20; —-i hayriyye 38, 378; —-i hâzıra 1040; —-i ihtilâller 938; —-i kazâ 728, 858; —-i kerîhe 527; —-i külliyye-i 'ibâd 38; —-i lâzime 378, 1104, 1105, 1109, 1146; kılâde-i —-i leşker 73; —-i mahkemât 841; —-i me'mûre 321, 700, 709, 736, 1014; —-i me'mûre-i mezkûreler 268; —-i me'mûreler 105, 773; a'zam-ı —-i mehâmm 72; terk-i —-i mehâm 168; tesviye-i —-i mehâmm 84; —-i mehâmm 29, 185; —-i mekrûhe 687; —-i memleket 702, 729, 873; delâlet-ger-i —-i

menfûr 128; —-i mezbûre 64, 1173; —-i millet 470; —-i mu'azzama 968, 1094; —-i mu'tenâ 1020, 1103; —-i mühimme 23, 901, 905, 1102, 1119; —-i mühimme-i devlet 153; —-i mühimmenin kesreti 1105; —-i mülkiyye 512; —-i mülkiyyeye vâkıf 1026; —-i Müslimîn 530; —-i müte'allıka 1005; —-i nâ-mahsûr-i mezbûre 858; —-i nâfi'a-i devlet 40; —-i nâgeh-zuhûr 978; —-i Niyâbet 904; —-i nizâmiyye 22, 854; —-i Ocağ 761; —-i 'örfiyyeye dokunması 770; —-i pür-teşvîşler 938; —-i rabt 962; —-i sâ'ire 352; —-i sâ'ire-i Hacc-ı şerîf 702; —-i saltanat 45, 74; —-i seferiyye 256; —-i seferiyyeler 1188; —-i Ser'askerî 331, 415; —-i siyâsiyye 1029; —-i şer'-i şerîf 558; —-i şer'iyyât 750; —-i şer'iyye 497, 906; uğur-i —-i şûr 133; hall-i 'ukud-i hafiyye-i —-i tabî'iyye 1006; muvâfık-ı —-i tabî'iyye 210; —-i tabî'iyye 20; —-i Tersâne 233, 858; —-i tüccâr 726; —-i ümmet 470; —-i vâcibe 1271; —-i vâcibetü'l-infâz 12; —-i vâlî 873; —-i zâbitıyye 509; —-i zabt 962; —-i zabt u rabta 'adem-i tekayyüdler 1254; —lar 286; —larına fütûr 285; —larında betâ'et 1084; —larında tekâsül 1084; ashâb-ı hall ü 'akd-i — re'yi 1033; —şinâs 417; —undan hâric hareket 366

Umûr-i Bahriyye Nezâreti 63

Umûr-i Cihâdiyye Nâzırı 84, 108

'Uneyze Karyesi (Resen Kal'ası'nın ilerüsünde) 800, 801

Un-kapanı (İstanbul'da) 133, 142; — İskelesi 471; — tüccârı 905, 1108; — zorba nizâm ustaları 447

'Urbân 394, 690, 704, 831, 889, 907; asâkir-i — 652; asker-i — 890; 'aşâ'ir-i — 400, 401, 402; kabâ'il-i — 389, 401, 789, 794; lusûs-ı — 1020; surre-i — 669; tâ'ife-i — 526; tabî'at-ı — 401; teshîr-i memâlik-i — 20; —-ı bî-pâyân 652; —-ı mezkûr 705; — kabîleleri 908; — şeyhleri 690, 907; — tâ'ifeleri 1020; — tâ'ifesi 253

urcûfe 127

Urla Voyvodası 1247

'urûk 136, 210, 535, 640

'uryân 719, 1227; —en 741; —-ı bî-âletân 961

'usât 440, 1130, 1141, 1151, 1158, 1196, 1202, 1216, 1235, 1246, 1269, 1286, 1290; ashâb-ı bagy-i — 949; istihkâmât-ı — 1232; başlarına bir takım — cem'iyle 676; — gemileri 1212; iki direkli — gemisi 1218; tahrîk-i —-ı merkume 709; —-ı merkûme 648, 964, 1178; —-ı mersûme 416, 648, 696, 1181; bakıyye-i —-ı mesfûre 1253; —-ı mesfûre 416; —-ı Mora 1264; —-ı re'âyâ 1154, 1175, 1268; —-ı Rûm 1140, 1165, 1217, 1228; —-ı Sırb/Sırp 648, 675

uskuna (bir gemi cinsi) 354, 721, 985, 1176

usta 123, 301, 507; bî-çâre şaşkın — 124; 'atîk —lar 660; zâg-ı hiyel-i şi'âr-âsâ —lar 271; —lar 120, 271, 507, 660, 683, 684, 925; orta —ları 117; — takımı 683

Usturumca A'yânı 459

usûl 24, 77, 111, 240, 241, 245, 355, 827, 913, 1038, 1041, 1094, 1127, 1163, 1194, 1196, 1205; kadîmî — 977; tagyîr-i — 91, 882; tahvîl-i — 97; tanzîm-i — 364; —-bendlik mehâreti 1023; —e sığmaz 1227; —-i devlet 736, 1027; —-i devlete münâfî 911; —-i dimukrâtıyye 729; —-i dîniyye 1040; —-i dîrîne 128; —-i düvel 975; —-i hasene 352; —-i hâzıra-i akvâm 976; —-i hâzıra-i milel 976; —-i hendesiyye 19; —-i hikemiyye 807; —-i hikmet 989; —-i hükümdârî 256; —-i i'mâr 1200; —-i İncîl 1038; —-i ittifâk-ı ârâ 822; —-i kadîm 912, 913, 1237; —-i kadîme-i Devlet-i 'Osmâniyye 661; —-i kadîme-i saltanat-ı seniyye 241; —-i kânûn 77; —-i kânûn-i kadîm-i devlet 285; —-i marziyye 1168; —-i maslahat 246; —-i me'muriyyet 1196; —-i mer'iyye 355, 747; —-i meslek 747; —-i mezheb 747; —-i milel 975; —-i mukarrere 91; —-i nasafet 993; —-i nizâm 74, 77, 98; —-i pîş-revi 799; —-i Rûmıstân 1040; —-i sâbıka 90, 91, 175; —-i sâlife 91; —-i saltanat-ı seniyye 457; —-i siyâsiyye 984; —-i şer' 989; —-i şerî'at-ı garrâ 42; —-i tertîb-i târîh-i nâfi' 23; —-i tıbb 232; —-i vakı 248, 1185; —ler 1204; kendi —ü 1204, 1267

Usûl-i hisâb ve Hendese (Şânî-zâde'nin eserlerinden) 13

Usûlü't-Tabî'a (Şânî-zâde'nin eserlerinden) 13

'uşak; genc — 969

'Uşşâk; — A'yânı 517; — Nâ'ibi 517; — Voyvodası 517

'Utârid 14, 602, 628, 998, 1009, 1058; ihtirâk-ı — 672; Kevkeb-i — 483, 540, 597; resîde-i evc-i — 13; riyâset-i —î-liyâkat 13

'Utbî (târihçi) 13

uyku 1066, 1214; —suz 182

Uyvar 995

Uzanlar 392; — mahalli (Şumnu'nun sol tarafı hizâsında) 392

'uzlet 71, 135, 541, 542; peygûle-güzîn-i vâdî-i — 49; —-güzîn-i zîr-i kilîm-i ihtifâ 754; harîm-i —-i ihtiyâr 810

Uzun-çarşulu 364

'uzv 1029; kat'-ı — 1029; —-i dîğer 1053; —-i pinhân 1224

Ü

ücret 99; kıllet-i — 996; —-i nakliyye 1011; —le rencberlik 1178; —lü hıdmetkâr 363

ülfet 18, 37, 174, 182, 192, 193, 255, 300, 311, 320, 391, 400, 536, 624, 661, 697, 745, 774, 783, 795, 859, 860, 863, 868, 888, 924, 933, 949, 1035, 1072, 1089, 1141, 1158; ashâb-ı — 542; germî-i — 185; hukûk-ı — 639; hüsn-i — 415; iftitâh-ı — 1131; kesret-i — 976; kıdem-i — 27, 958; meclis-i — 952; mübeddel-i — 924; rindâne — 903; rişte-i bend-i — 179; sebk-ı — 793; tahsîl-i — 941; tarh-ı esâs-ı bünyân-ı — 324; zevk-ı — 210; —-i Fakîrâne 640; —-i gayret-keş-i devlet 591; —-i gayret-keş-i dîn 591; 'adem-i —ler 121; —ler 66n, 1242

ülke 400; rabt-ı — 458; zabt-ı — 458; —'-i İslâmiyye 734n

ümem 47; cehâlet-i — 18; etvâr-ı — 56; ezhân-ı ba'zı — 470; kıdem-i — 22; mesâlih-i — 250

ümenâ 88, 494, 697, 698, 923; emniyyet-i — 961; imtizâc-ı idâre-i akdâh-ı umûr eden — 96; şikestî-i zülcâc eden — 96; —'-i devlet 73, 90, 180; —'-i şer' 676; —'-i şerî'at 686

ümerâ 241, 298, 388, 432, 443, 444, 445, 457, 557, 827, 828, 888, 901; etvâr-ı — 395; gâ'ile-i — 394; — dâ'ireleri 827; — ga'ilesi 389

ümmet; celb-i kulûb-i — 66n; emniyyet-i — 672; hakk-ı — 432; ictimâ'-ı — 404; istirâhat-i — 35; ittihâd-ı ekser-i — 36; mûcib-i selâmet-i — 446; sulehâ'-i — 195; ta'lîm-i — 17; tedbîr-i umûr-i — 37; 'ulemâ'-i — 685; umûr-i — 470; taglît-ı —-i bî-vefâ 49; —-i kibâr-ı müderrisîn-i 'asr 607; —-i merhûme-i muvahhidîn 378; —-i Muhammed 70, 367, 453, 528, 529, 854, 1099, 1118, 1168, 1209, 1218, 1241, 1285, 1286; —-i Muhammed'in selâmetleri 1137

ümmîd 45, 391, 669, 671, 965, 981, 1029, 1266; 'arûs-i — 180; bâb-ı — 784; hayâtından kat'-ı — 1012; kat'-ı — 904; nâ-— 648; südde-i — 133; —-i dûrâ-dûr 98; —-i halâs 122; —-i ihtilâs 547; —-i ihyâ 609; —-i itmâm-ı me'mûriyyet 97; —-i rehâ 122; —-i vefâ 364, 954; —ler 1034; —-vâr-ı def'-i infi'âl 608; —-vâr-ı def'-i melâl 608

ümm-i sıbyân; 'illet-i — 559; maraz-ı — 959; mübtelây-ı dâ'-i — 251

ümmiyâne 949; —-menişlik 961

Ümmü'l-haşeb Kal'ası 907

ümmiyye; ashâb-ı — 1073, 1083; semere-i — 816

Üngürus 952

'ünvân 42, 376, 951, 1173; cem'iyyet-i kâzibetü'l-— 122; emr-i celîlü'l-— 768; kademe-i nerdübân-ı — 303; saff-beste-i alay-ı — 654; ser-nâme-i menşûr-i — 297; visâde-güzîn-i — 180; —-ı Ser'askerî 73

Ünye Kazâsı A'yânı 316

Ürgüb 316

Üsâmetü'bnü Zeyd (Hz.) 542

üserâ 111, 147, 239, 482, 723, 893, 979, 1277, 1283, 1290; dâhil-i hükm-i — 947; idâre-i — 555; kayd-ı defter-i — 1290; mukayyed-i defter-i — 1278; — bedeli 725; —y-ı harb 555; —y-ı merkûme 555, 893; —y-ı merkûmûn 210

Üsküb 286; — câddeleri 709; — hânedânı 316; — Kazâsı 431; — Mutasarrıfı 983, 1048, 1255; — Nâzırı 316; — Sancağı 162, 580, 1255; — Sancağı Mutasarrıfı 431

Üsküdar 32, 53, 70 86 108, 126, 130, 132, 146, 148, 151, 164, 190, 193, 213, 270, 281, 300, 367, 368, 373, 409, 417, 418, 472, 476, 480, 515, 565, 579, 628, 644, 654, 657, 659, 687, 697, 812, 813, 843, 1055, 1067, 1097, 1108, 1113, 1160, 1171, 1187, 1201, 1236, 1237, 1244, 1263, 1282; — civârı 207, 507, 645, 814; — ehâlîsi 480; — gavgası 368; — hammâllarına Kethudâ 476; — i'tibârı 1171; — Kadısı 67, 159, 220, 545, 601, 658, 666, 675, 777, 857, 1004, 1144; — Kadısı Efendi 1100; — Kazâsı 418, 539, 545, 703, 777, 779, 1258; — Kışlası 109; —-Kolluğu 367; — korusu 1254; — kurbû 395; — ma'berleri 284; — Pâyesi 750, 973; — sekenesi 147; — semti 58, 151; — verâsı 1106, 1118

Üsküdar Yeni Câmi'i Kayyûmu 996

üslûb 33, 769; —-i 'âkılâne 753; —-i hakîmâne 30, 93, 732, 1104, 1234; —-i hakîmâne-i Pâdişâhâne 345; —-i kadîmler 88

üsrüb; hubb-i —î 122

üstâd 784, 851, 916, 935, 943; hakk-ı — 196; tehammül-i hakk-ı — 778; —âne 124; —ân-ı dûdmân 130; —ân-ı kâr-zâr 525; —ân-ı kârgîryân 344; —ân-ı müşârun bi'l-benân 851; —ân-ı müverrihîn-i zemân 22; —ân-ı neccârân 344; cümle-i —ân-ı resîh 22; — cerrâh 'ameli 660; — humbaracılar 590; —-ı evvel 202; —-ı kâmil 24, 934; —-ı muharrir-i Hakîr 637; —î-i Hudâ-dâdî 1023; tedbîr-i —-kârî 250; —-kârî 1066; ma'rûf —lar 960; —lar 811; — topcular 590; —ü'l-küll 284

üştürân; — katârları 437; bedel-i — tahsîline me'mûr 667

üşlintü 176

ütücü dükkânı 943

üzengi 409, 820; yollara sığmaz derecesinde — gererek 102; ip —li 279; — parladarak 697

üzüm gibi nesneler 349

V

vâcib 20, 577, 677, 681, 1115, 1183; —ât 460, 485, 945, 1005, 1182; —ât-ı hâl 1209; —ât-ı umûr 447, 894; —ât-ı vakit 1209; —ât-ı zimmetler 404; —e-i gayret 53; —e-i hukuk 19; —e-i İslâmiyyet 271; —e-i maslahat 206; —e-i nâmûs 53; —e-i şükrâne-i 'inâyet 649; —e-i şükrâne-i ni'met 649; —e-i 'uhde-i 'ubûdiyyet 563; —e-i 'uhde-i bendegâne 868; —e-i 'uhde-i dirâyetler 729; —e-i zimmet 19, 112, 285; —e-i zimmet-i ihtisâs 194; —e-i zimmet-i iktidâ 194; —e-i zimmet-i san'at 21; —e-i zimmetler 352; —ü'l-izâle 563, 695; —ü'l-katl 99

vâdî 22, 733; —-i 'adem 965; —-i 'inâyet-i Şâhâne 475; —-i 'isyân 1036; —-i bagy 416; —-i cahîm 32; —-i dehşet 1030; —-i gayr-ı 'âdî 909; —-i idbâr 100; —-i intikam 190; —-i mâl 405; —-i merdüm-hârîde 151; —-i tezvîr 65; —-i tuğyân 416; —-i vesî'a 908; —-i zînet 405; nâ-sezâ —ler 272; —ler 181, 395, 1018; fa'—âlî —leri 932; —sinde 1219, 1260; —sine 934, 1166, 1200

Vâdî-i Ahilya (احيليا) Kal'ası 907

Vâdî-i Hâlî mahalli (İbn Hâlid'in tasarrufunda) 907

Vâdi'l-kebîr (İspanya'da Guadalquivir) 1158

vahdet 470; küşe-nişîn-i — 44; sırr-ı — 470; tâlibân-ı usûl-i mes'ele-i — 470; cihet-i — resmi 84

Vahîd Efendi/Paşa; bk. Mehmed Emîn Vahîd Efendi/Paşa (Seyyid, Devlet-i 'aliyye Murahhası, Re'îs-i Rikâb, Mevkufâtcı, Tevki'î-i Dîvân-ı hümâyûn Pâyesi, Teke ve Hamîd sancakları Mutasarrıfı, Resmo Sancağı, Livâ'-i Hanya ve Kal'ası Muhâfızı)

vahşet 142, 376; bâ'is-i — 135; def'-i — 121, 228, 860, 1056; mûris-i — 137

vahy 17; —-i Rabbânî 20

vâ'iz; — efendiler 108; cevâmi'-i selâtîn —leri efendiler 108

Vak'a-nüvîs 9, 1293n; —î-i hazret-i Şehriyârî 1127; —-i sâbık 1256; —-i zemân 662; —lik 9, 1281; bk. ayrıca Vekâyi'-nüvîs

Vak'a-i Tullâb 1087

vakf; —a merbût 282; nukūd —ı 590; —-ı hümâyûn-i Şâhâne 914; — tarafından tecvîz 856

vâkıf 109, 166, 207, 407, 806, 1097; gayr-ı — 125; hâllerine — 705; şart-ı — 619; —ân-ı ahvâl-i mülk ü milel 663; —ân-ı kavâ'id-i düvel 177; —-ı ahvâl 1114; —-ı ahvâl-i cihân 152; —-ı ahvâl-i deryâ 55; —-ı esrâr 1015; —-ı esrâr-ı eşrâr 68; —-ı mâdde-i şûrâ 117; —-ı maslahat 1057; —-ı mizâc-ı devlet 126; —-ı sânâyi'-i harb 746; —-ı sânâyi'-i kıtâl 746; şurût-ı —în 587; —în-i 'arsa-i kıyâmet 140

vakıyye 109, 776, 850

vakt/vakit 34, 45, 53, 54, 66n, 68, 71, 139, 172, 181, 182, 191, 194, 197, 205, 211, 317, 334, 344, 397, 408, 457, 511, 513, 515, 521, 552, 575, 605, 614, 670, 723, 888, 901, 1026, 1057, 1184, 1205, 1285; 'adem-i — 301; akdem-i vâcibât-ı — 1209; ibn-i — 168; araştırmağa — bulamadıkları 864; ber-mûceb-i — 844; ber-muktezây-ı — 272, 775; ber-muktezây-ı nezâket-i — 1004; bi-hasebi'l-— 200; bîrûn-i siyâk-ı — 1131; çend — 163, 216; ecille-i — 196; e'izze-i kirâm-ı — 212; fevt-i — 815; hasbe'l-— 242, 398, 1228; îcâb-ı — 1083, 1207; ihmâl-i — 865; ihtilâs-i — 243; iktizây-ı — 413, 978, 1027, 1209; imrâr-ı — 173, 244, 396, 528, 563, 1221; imtidâd-ı —615; izâ'a-i — 82; lâzime-i — 1185; merhûn-i müsâ'ade-i — 100; mizâc-ı — 106, 1104; mizâc-ı her — 450; muktezây-ı — 457, 556, 870, 993; muktezây-ı şîve-i — 131; muvâfık — 135; müzâkere-i muktezayât-ı — 487; ser-i kârân-ı — 99, 168; şehâdet-i — 1083; tâli'-i — 26, 489, 998, 1058; nuhûset-i — 1119; vükelây-ı — 91, 98; —e göre 1206, 1275; —e nazaran 1115; —en mine'l-evkât 21, 172, 198, 234, 700; —e tatbîk 1159; —e uygun 1191; — geçirülmeksizin 487; şâfi'î —i 1251; —-i 'abûs 53; —-i âhar 176; —-i 'asr 122, 219; 'izâ'a-i —-i âsûdegî 82; tazyî'-i —-i 'azîz 174; —-i cesbân/çespân 35, 533, 535, 536, 704, 1188; —-i duhâ 140, 222, 851; —-i fecr 289; —-i fetret 98; —-i fursat 143, 531, 883, 948, 1034, 1050, 1060, 1107, 1111, 1135, 1198; —-i fursata dîde-güşâ 137, 449; —-i galâ 437; —-i galebe 71; —-i hâl 1025; —-i hazar 241; —-i hulûl-i ecel 252; —-i ihtilâl 1161; —-i ihtiyâc 594; —-i ihtiyâr-ı inzivâlar 793; —-i ikbâl 640; —-i iktizâ 318; —-i inhitât 622; —-i 'isyânlar 358; —-i 'işâ 684, 851, 874; —-i kalîl 185; —-i kesîr 95; —-i maglûbiyyet 71; —-i merhûn 34, 133, 803; —-i merkum 321; eşrât-ı —-i mersûm 829; —-i mes'ûd-i muhtâr 344; hulûl-i —-i mev'ûd 514; —-i mev'ûd 336, 339; —-i meyâmin-eser 26; —-i meymenet 25, 784; —-i mezbûr 38, 431, 628; —-i mezkûr 658; — imrâr 173, 177; —-i mu'ayyen 1069; —-i muhtâr 418, 628; —-i musammem 411; —-i muzâyaka 437; —-i münâsib 930; —-i nâzik 114, 364, 1104; —-i nekbet 997; —-i pür-dehşet 483; —-i pür-ehvâl 114; —-i pür-makt 747; —-i pür-nezâket 89; —-i revâc-ı pâzâr-ı iştihâr 644; dakîka-i —-i sa'âdet 24; —-i sa'âdet-me'nûs-i müzîlü'n-nuhûs 26; —-i sa'd 672; —-i sâl-i kırân 540; —-i seher 965; —-i şâfi'î 1252; —-i şitâ hulûlü 282; —-i şûriş 1269; ta'lîk-ı —-i tahkîk/tcfriş 1189; —-i tahvîl-i mezkûr 683; —-i tedrîsler 497; —-i teng 1269; —-i teng ü târ 43; —-i vasat-ı husûf 489; —-i vaz' 187; —-i vüs'at 358; —-i zarûret 529; bu — sâ'ir evkâta benzemediği 1153

Valença tarafları (Büyük İspanya'nın bilâd-ı cesîmesinden, Valencia) 1157

Vâlî 23, 81, 266, 305, 310, 319, 355, 399, 415, 487, 536, 598, 612, 629, 643, 651, 657, 723, 741, 753, 758, 770, 779, 782, 786, 795, 816, 826, 830, 832, 842, 861, 900, 927, 945, 947, 953, 954, 963, 1146, 1187; umûr-i — 873; —gibi 858; — hazariyyesi 612; —-i esbak 755; —-i lâhık 702; —-i memleket 653, 846, 905, 926, 927, 948, 954, 959; —-i müşârun ileyh 212, 389, 393, 415, 416, 487, 603, 642, 646, 647, 652, 657, 660, 669, 689, 700, 731, 758, 786, 788, 790, 796, 800, 801, 834, 846, 861, 863, 873, 880, 886, 889, 898, 901, 904, 907, 908, 932, 945, 946, 949, 950, 954, 955, 964, 968, 970, 988, 994, 1017, 1115, 1137, 1138, 1148, 1151, 1171, 1177, 1202, 1203, 1206, 1211, 1212, 1215, 1233, 1234, 1249, 1269, 1278, 1290; —-i sâbık 326, 629, 702, 703, 788; —-i sâbık-ı mûmâ ileyh 754; —-i vâlâ-şân 957; —-yi Eyâlet 32; —-yi müşârun ileyh dâ'iresi 816; —ler 305, 771, 782, 971, 982, 1002; —lik 832; — nasbı 754; — tarafı 816; — tebedddülü 816

Vâlî-i Bağdâd; bk. Bağdâd Vâlîsi

Vâlî-i Mısır; bk. Mısır Vâlîsi

vâlid 1088; —e 484, 1088, 1288; —e-i Cihân-bânî 42; —e-i sâbık'ın Kahveci-başısı 46; —eler 606

Vâlide Hân; —cılığı 1170; —ı kapusu önü 1152, 1165

Vâlide Sultân 32, 792; Ser-kahveci-yi — 46; — Dâr-ı hadîsi 1263; — Dâr-ı şifâsı 1263; —-ı 'aliyyetü'ş-şân 792; —-ı 'aliyyetü'ş-şân-ı Hâkanî 42; — Kethudâsı 48, 63, 156, 168, 228, 851, 1004

Van 465, 548, 881, 882, 883, 884, 885, 903, 904, 921, 922, 923, 1015, 1016, 1141; — cânibi 738, 921, 922; — civârı 904, 931; — ehâlîsi 883, 904, 1015; — ehâlîsi hazelesi 883; — Eyâleti 738, 881, 1000, 1001; — Eyâleti dâhilî 903, 1015; — eyâletlüsü 881; — hudûdu 738; — Kal'ası 903, 920, 922, 1021; — Kal'ası derûnu 920; — Kal'ası'nın Sokol Ağası 881; — maslahatı 922, 928, 930; — maslahatı Ser'askerliği 884; — Muhâfızı 465, 738, 881, 903, 904, 921, 931, 1003, 1015, 1016, 1077, 1101; — Muhâfızlığı 884, 921; — Mutasarrıfı 324; — Nâ'ibi 904; — tarafı 831; — taşrası 883; — üzeri 883, 921; — Vâlîsi 835

varaka 348; zeyl-i — 279

Vardar Yenicesi Kazâsı 431

vâridât; —-ı cesîme 287; —-ı Devlet-i 'aliyye 77; —-ı Ka'im-makâmî 180

vâris 186; —i yegâne 191; —ler 833

Varna 267, 333, 369, 373, 374, 377, 383, 397, 398, 399, 436, 438, 1099, 1106, 1187, 1188; —

civârı 324; — ehâlîsi 258; — enhâsı 460; — havâlîsi 418; — İskelesi 398; — Kal'ası 267, 374, 376, 383, 398, 399, 438, 460, 529; — kayıkları 255; —lular 258; — Metrepolidi 1106; — muhâfazası 266, 441, 1098; — Muhâfızı 294, 324, 327, 441, 565, 580, 1077, 1097, 1110, 1231, 1253; — Muhâfızı Vekîli 1106; — pîşgâhı 258; — Sahrâsı 110; — semtleri 383; — Ser'askeri 383, 418; — Ser'askerliği hil'ati 373; — sevâhili 460; — suları 256; — tarafı 372, 374, 399, 407; — tarafı Ser'askeri 397; — tertîbâtı 398

varoş 236, 386, 668

Varsovaya 1156

Vartin (وارتين, =Artvin) Sancağı Beyi 319, 331

varıl 1262; — barut 1182; —ler 360, 850, 1262

Varvik (İngiltere Kıraliçesi Margirit'in büyük oğlu) 822

Vâsıf (Havâss-ı huddâm-ı Enderûn-i hümâyûn'dan, şâ'ir) 658

Vâsıf Efendi (Târîh-nüvîs-i esbak); — merhûmun dâmâdı 560; — Târîhi 247; — kerîmesi/kızı 813

vasıyyet 137, 255, 1288, 1289; hasbe'l— 737; —i terk-i âlâyiş-i dünyâ 41

Vasıl Karabiye (واسيل قارابيه, Kapudan, Ser-kerde) 1062

Vasilikoz tarafları 485

vasî-yi muhtâr 750; sâlis-i selâse-i — 1080

Vassâf (*Târîh-i Vassâf* adıyla meşhûr olan târihin sâhibi) 609

vatan 66n, 485, 539, 1041, 1196, 1236; fezâ'il-i hubb-i — 38; kayd-ı iftirâk-ı — 566; muhibb-i — 1161; terk-i — 398, 492, 559, 746; —daşlar 1038, 1039, 1043; gayet-i hubb-i — hâssıyyeti 951; —ı aslî 1266; —ı aslîler 587, 680, 990, 1040, 1042; —ı kadîmleri 726; —ımız 1038, 1040, 1042, 1043; —ımız ehâlîsi 1038, 1039; —ımız hıdmeti 1038; hubb-i —ı Müslimîn 111; —ımız gayreti 1070; —lar 36, 378, 767, 1042, 1161; —larına i'âde 718; —larına ircâ' 718

vaz' 115, 118, 241, 404, 512, 552, 994, 1001, 1105, 1108, 1141, 1161, 1163, 1216, 1223, 1262, 1263, 1290, 1293n; hılâf-ı — 760; mu'tedilü'l— 168; perde-bîrûn — 279, 558; tagyîr-i — 1124; vakt-i — 187; —ı dîde-bân 125; —ı esâs 344; —ı şâs-ı binâ 628; —ı esâs-ı bünyân 344, 627; —ı garîb 200; —ı haml 837; —ı hareket 558; —ı 'ibret-gâh-ı enâm 50; —ı kadem-i şûm 289; —ı kadîm 302; —ı kahremânî 62; —ı kazgan 147; —ı kefce 147; —ı kürek 1110; —ı küstâhâne 200; —ı kânûn 404; —ı meydân-ı i'tirâf 271; —ı nâ-sezâ 192; —ı nazar-gâh 733; —ı nazar-gâh-ı havâss u'avâmm 68; —ı nazar-gâh-ı i'tibâr 191; —ı nazar-gâh-ı nuzzâr 931; —ı nerdübân 124; —ı nişân-ı miyân 98; —ı yed edenler 240; —ı zâ'id 1188; —ı zemîn-i behâne 96; —ı zindân 1283

va'z 38; kutb-i dâ'ire-i — 666; —ı dilfirâne 505; — yazılmış 280

vazîfe 77, 716, 839; hâric ez— 1008; hâric-i — 823, 860; —i hâl 46; —i itnâb 1045; —i kadr 839; —i me'mûriyyetler 1122; —i târîh 1200; —i zimmetler 590, 658, 1125

vebâ 47, 233, 540, 543, 566, 585; hudûs-i — 584; hümmeyât-i — 567; ibtidây-ı zuhûr-i — 579; 'illet-i — 590; indifâ'-ı — 584; maraz-ı — 568, 599; maraz-ı mühlik-i — 578; zuhûr-i — 480; te'sîr-i — 540; —dan ziyâde sârî 1157; hummây-ı —iyye 567; mâdde-i —iyye 566, 579; mâdde-i hâdde-i —iyye 136; mâdde-i —iyye ile âlûde esvâb ü eşyâya mülâmeset 579; mâdde-i —iyye-i tayyâr 60; — ta'bîri 567; sirâyet-i semmiyyet-i hâdde-i —viyye 541

vefâ 374; bî— 186; kemâl-i — 60; küşte-i keştî-i kahr-ı dehr-i bî— 1004; ümmîd-i — 364, 954; —dâr 967; —dârsızlık 95; — eder 590; kuvvetin — etmediği 274; bî—lık 940; — me'mûl olmayan 979

Vefâ Meydânı kurbü 374

vefât 9, 78, 185, 196, 201, 211, 215, 230, 231, 251, 260, 299, 409, 418, 451, 495, 509, 605, 607, 618, 636, 644, 654, 655, 659, 710, 777, 834, 907, 959, 1004, 1018, 1023, 1280, 1281; ba'de —ihî 322, 750, 1165, 1225; ilâ —ihî 638

veffâk makûleleri 42

vefk; kurşun geçmez — 41; ma'rifet-i — 666; —ı matlûb 444; —ı murâd 275, 376

vegâ; tedâbîr-i — 392; tesaddî-i — 629; — erbâbı 433; ecnâd-ı —i'tiyâd 132

vehâmet 243, 1101, 1196; müntic-i — 694; müsta'cel-i — 211; netîce-pezîr-i — 120; istişmâm-ı râyiha-i mekrûhe-i —encâm 104; mutâla'a-i —encâm 131; —i 'âkıbet 173, 192, 281, 981; —i 'âkıbet-i kâr 993; —i 'azîme 182; —i encâm-ı maslahat 723; —i netîce 765; mülâhaza-i encâm-ı —nişân 144; —nümâ 274

Vehbî Efendi (Sünbül-zâde) 211, 213

Vehhâbî 253, 401, 525, 691; ka'ide-i — 1073; — askeri ser-kerdeleri 526; — askerleri 578; — ga'ilesi 92, 279; —ler 389, 401, 660, 892; — mâddesi 1138; — piyâdeleri 525; — tâ'ifesi 282; — takımı 889; — tarafı 401; def'-i —yân 401; eyâdî-i —yân 689, 919; Re'îs-i —yân 885; Ser-kerde-i —yân 525; —yân 389, 253; —yân-i mübtedi'â 298; ibtâl-i 'akâyid-i —yye 500; tâ'ife-i —yye 888; —yûn 400, 603, 642, 651, 660; ser-kerde-i —yûn'un kethudâsı 652

vekâlet 160, 163, 223, 224, 801, 980, 1106, 1257; bi'l— 255, 1110; iltizâm-ı külfet-i — 131; lâzime-i — 296; nigîn-i — 155; teslîm-i mühr-i hümâyûn-i — 1119, 1131; —en 224; mesned-nişîn-i —i kübrâ 93; —i kübrâ 108; —i makam-ı Sadâret 180; makam-ı —i mutlaka 77, 78, 206; —i mutlaka 80, 551, 1136, 1161; —ine mutasarrıf 1257; mesned-i —müstenid 451

vekâyi' 18, 25, 288, 329, 419, 423, 515, 600, 652, 654, 678, 679, 701, 767, 800, 852, 858, 877, 944, 999, 1289; derc-i — 335; kavâ'id-i zabt-ı — 23; —i güzeşte 917; —i hâdise 11; —i hakîkiyye-i sâdıka 14; —i külliyye 22; —i nârevâ 499; —i 'uzmâ 1079; —i zemân 61; — Kâtibi 558; — Kitâbeti 750; —nüvîs 13; —

nüvîsî 956; —-nüvîs-i hazret-i Şehinşâh-ı Gîtîgîr 956

vekîl 955, 1128, 1159, 1252; —-i Âyîn-i Mesîhâ 820; —-i 'azâzîl 49; —-i harc 731, 1051; —-i kâ'înât 938; —-i Kethudây-ı Sadr-ı vâlâ 255; —-i mersûm 93; —-i mesned-i Riyâset 417; —-i mutlak 78, 551; —-i mutlak-ı hamîd-i 'alem 1136; —-i Re'îs 223, 237, 243, 414; —-i şer'î 839; —-i şeytân 595; —-i Tercemân 593, 595; kadirlü —ler 445; —ler 611, 612, 613, 615, 1161, 1194

velâdet 187, 251, 462, 473, 510, 534, 538, 627, 641, 643, 659, 671, 673, 701, 799, 871, 936, 963; târîh-i — 497; tebşîr-i — 188; yevm-i — 623, 628; — günü 539; —-i hümâyûn 189; —-i müvelledü'l-meserreti 671

veled 484, 667; —ü'z-zinâ 30

Velestin Kazâsı 1217

Velî Ağa (Boz, Dergâh-ı 'âlî kapucubaşılarından, Yergöğü Kal'ası muhâfazasına me'mûr) 303

Velî Efendi-zâde konağı (masharalıkların vukû' bulduğu) 197

Velî Paşa (Mustafa Paşa-zâde, Vezîr, 'Alâ'iyye Sancağı) 321

Velî/Veliyyüddîn Paşa (Tepedelenli 'Ali Paşa'nın oğlu, Mora Vâlîsi, Lofça Cânibi Ser'askeri, Vidin Cânibi Ser'askeri, Tırhala Sancağı Mutasarrıfı) 374, 410, 419, 434, 438, 444, 502, 535, 566, 696, 717, 765, 766, 767, 981, 982, 988, 990, 994, 1278, 1279; — ordusu 502

Veliyy-i 'ahd 411, 1160; —-i Devlet-i İran 822; —-i Devlet-i İraniyân 923; —-i İran 884; —-i müşârun ileyh 923; —-i Şâh-ı İran 904; —ler 324

veliyy-i ni'met 44, 68, 69, 75, 76, 103, 104, 170, 158, 351, 514, 594, 808, 811, 903, 925, 934, 951, 952, 969, 989, 1025, 1051, 1103, 1198, 1241; du'ây-ı 'ömr ü devlet-i — 380; du'ây-ı füzûnî-i 'ömr ü devlet-i — 108; hıdmet-i — 271; ifâde-i savb-ı — 805; sâye-i — 29; selâmet-i — 53; şikâyet-i vakt-i — 266; takdîm-i hıdmet-i hayriyye-i — 144; —-i 'âlem 76; —-i 'âlemiyân 130, 136, 973, 1069; —-i bî-minnet 322; —imiz efendimiz 1269; —imiz Pâdişâhımız 1099; —imiz Pâdişâhımız efendimiz 1285; —ler 405; —zâde 66n, 989

veliyyü'l-emr 686; emr-i — 564, 576, 680, 684, 964, 993, 1130; itâ'at-i — 696; vücûb-i itâ'at-i — 49; —-i İslâmiyân 284

velvele 1182; —-endâz-ı mehâbet 205; —-i kâzibe 271; —-i kudûm 289; —-i top 641; —-i top-i a'dâ-kûp 534

Venedik; — Boğazı 346; — Donanması 1044; — Körfezi 435

verâset 141; bilâ— 470; — tarîkı 252

verem-i hâr 1022

verese 234, 751, 936, 1024; —-i ahlâflar 552; —-i taht 552

vesâyâ 346, 352, 398, 487, 614, 720, 747, 773, 815, 834, 835, 883, 930, 1003, 1041, 1057, 1079, 1109, 1116, 1118, 1154, 1186, 1206, 1211; hafî — 755; —y-ı 'âmme 1041; —y-ı âyîniyye 1041; —y-ı lâzime 404, 487, 904; —y-ı seniyye 1014

vesîka 342; mazmûn-i — 82; zımn-ı — 863; —-i enîka 75

Vesîm Efendi (es-Seyyid, Hâfız, Dâru'l-hadîs-i Süleymâniyye Müderrisi, Kazâ'-i Yenişehir-i fenâr) 703

Vesîla (وسيلا, Zantalu tabîb) 1105

Vestice Kazâsı Koca-başısı 1115

vesvese 59, 60, 175, 490, 506, 1086, 1203; hücûm-i — 50; îrâs-i — 45; —ye teba'iyyet 120

veted; —-i 'âşir 603, 683, 1009; —-i hevâ 597; —-i merkûm 1009, 1058; —-i mezbûr 683; —-i râbi' 1058; sâhib-i —-i sâbi' 683 ; —-i semâ 602; —-i tâli' 683

Vezâret 51, 52, 84, 101, 163, 266, 290, 297, 320, 326, 355, 432, 472, 512, 533, 580, 602, 643, 644, 651, 674, 693, 751, 830, 832, 847, 873, 888, 906, 959, 982, 990, 1012, 1014, 1077, 1097, 1120, 1249, 1255; debdebe-i — 703; ehass-ı şurût-ı — 924; emânet-i kübrâ olan — 682; esvâb-ı — 753; ferîza-i 'uhde-i dirâyet-i — 753; hasbe'l— 514, 1011; havâss-ı — 45; hil'at-i rütbe-i Sâmiye-i — 266; hükm-i — 58; i'âde-i — 829; ibkâ'-i — 162, 326, 511, 515, 651, 657, 704; ibtidâ'-i — 179; ihsân-ı rütbe-i vâlây-ı — 432; iktizây-ı ibkâ'-i — 1200; ilbâs-i hil'at-i — 512; kıdem-i — 984, 993; lâzime-i — 296; levâzım-ı — 322; menşûr-i — 297; menşûr-i nâşiru's-sürûr-i — 297; merfû'u'l— 220; muhâfaza-i şân-ı — 827; münâfî-i şîve-i — 416; müstecma'-i esbâb-ı — 826; nâmûs-i — 826; ref'-i — 178, 217, 296, 320, 586, 598, 651, 654, 754, 780, 782, 795, 832, 847, 815, 906, 926, 959; rütbe-i 'âliye-i — 826; rütbe-i — 225, 230, 293, 399, 641, 644, 657, 659, 751, 755, 832, 937, 966, 1012, 1080, 1087, 1101, 1208; rütbe-i Sâmiye-i — 291, 755, 1011, 1255; rütbe-i vâlây-ı — 52, 57, 58, 73, 152, 285, 297, 414, 432, 512, 513, 514, 515, 533, 574, 629, 651, 658, 674, 681, 693, 700, 779, 782, 795, 815, 830, 982, 990, 1110, 1249, 1250, 1253, 1254, 1255, 1282, 230, 485, 586, 602, 645, 674, 798, 873, 874, 1015, 1077, 1250; sebeb-i tekerrür-i mansıb-ı — 164; şân-ı — 178, 266, 415, 533, 627, 641; şân-ı rütbe-i — 515; tevcîh-i — 473; 'uluvv-i şân-ı — 963; vâsıl-ı rütbe-i vâlây-ı — 126; vekâr-ı — 103; zemân-ı — 202; — arzûsi 1013; —-i çend-rûzî 1120; —-i fâ'ite 1120

Vezîr 93, 101, 103, 106, 107, 114, 115, 116, 125, 126, 133, 134, 162, 164, 169, 178, 181, 187, 195, 217, 218, 224, 225, 239, 283, 294, 295, 305, 306, 310, 311, 318, 319, 321, 324, 327, 351, 370, 372, 373, 384, 396, 397, 430, 444, 445, 451, 460, 511, 520, 521, 535, 536, 562, 563, 649, 668, 680, 682, 689, 698, 699, 702, 714, 742, 787, 789, 796, 800, 834, 844, 860, 875, 880, 885, 891, 903, 906, 921, 927, 931, 937, 943, 946, 950, 951, 955, 956, 970, 1002, 1004, 1078, 1096, 1118, 1120, 1146, 1148, 1194, 1215, 1291; cerî — 1276; düstûr-i — 457, 577, 690; himmet-i — 118; nâmdâr — 283, 684; sâhib-i dirâyet — 285; şecî' — 283; şöhret-gîr

— 170; tahdîş-i sâmi'a-i — 116; etbâ'-ı —âne 515; pend-i —âne 505; —âne dâ'ire 449; —âne kevkebe 449; — askeri 1230; —-i 'âlîşân 323; —-i Âsaf-nümûn 514; —-i a'zam 183, 184, 551, 1136; —-i Aristo-tedbîr 1032; —-i Behrâm-nazîr 971; —-i celâdet-eser 400; —-i celâdet-semîr 124; —-i dânâ 1064; —-i dilîr 322, 653; —-i dilîr-i mükerrem 195; —-i dil-şîr 261; —-i gaflet-şümûl 118; —-i gayret-semîr 689, 691, 969; —-i mükerrem 162, 269; —-i müşârun ileyh 93, 237, 263, 308, 328, 458, 521, 563, 568, 583, 831, 881, 1264; —-i nâmdâr 372; —-i Rüstem-nazîr 86; —-i sâff-ıdılkat 967; —-i sahîb-i tedbîr 968; —-i sâhib-i nüfûz 322; —-i sâ'ibü't-tedbîr 844; —-i sâhib-i kudret ü şân 165; —-i Şeh-zâde-i müşârun ileyh 329; —-i vizr-siyâk 130; — nasbı 130; —-zâde 438, 682, 693

Vezîr İskelesi (İstanbul'da) 58, 814, 1170

vezn 61, 910; —e 109; murassa' altûn —e kile 350; yusyuvarlak mısır —esi gibi 450; —ini tebdîl 910; —ini tenzîl 910

Vılçıtrın/Vılcıtrın 286; — A'yânı 431; — Kazâsı 431

vîrân 136, 140, 144, 344, 474, 624, 657, 934, 953, 965, 1245; hâne-i —eler 484; —eler 140

Vîrân-şehir Sancağı 693, 830, 1249; — Mutasarrıfı 518

Vidin 266, 270, 487, 490, 570, 580, 899, 926, 1228, 1283; — cânibi 397, 570, 1078; — Cânibi Ser'askeri 434, 438, 444; — havâlîsi 490; — Kal'ası 645; — Kal'ası civârı 488; — Kal'ası Muhâfızlığı 644, 704, 779; — karşusu 487, 488; — Kazâsı 611, 613; — kolu 696, 1096; — Muhâfızı 268, 306, 397, 487, 680, 702, 714, 800, 839, 870, 897, 983, 1047, 1077, 1096, 1153, 1206, 1217, 1221, 1234, 1235, 1268, 1283, 1287; — Sancağı 644, 704, 779; — Sancağı Mutasarrıfı 779; — semti 226, 490; — semtleri 306; — Ser'askeri 431, 439; — serhadd-i cesîmesi 306; — tarafı 207, 277, 897; — Vâlîsi 116, 266, 487

Viçerî 1161

vikâye 22, 402, 466, 728, 729, 730, 772, 853, 904, 1020, 1047, 1068, 1161, 1185, 1194; —-i nizâm 772; —t 366, 857, 903, 1001, 1020, 1130; —ten 769, 856

Viladimiraşko/Viladimirasko (=Theodor Wladimirescu, şakî) 1046, 1060, 1098, 1204, 1205; — fitnesi 1061

vilâyet 33, 190, 327, 434, 449, 459, 548, 619, 620, 842, 873, 970, 1042, 1123, 1171, 1201, 1208; i'mâr-ı — 727; sekene-i — 781; sükkân-ı — 708; —-i 'adem 154; —-i mezbûre 797; —-i mezbûre vilcûbu 520, 787; —-i mezkûre 722; —-i mezkûre mesâlihi 756; dil-rübâ —ler 210; latîf —ler 210; —ler 106, 115, 126, 364, 433, 765, 910, 1013, 1055, 1248; —leri tarafı 351; —lerinin işleri 1041; — masrafı 464; — resmi 1067

vira gomana 1273

virgü 612; —ler 555, 612; — nev'i 613

Vize 661; — Kazâsı 485

volta urarak dolaşma 1152, 1153

Voyvoda 517, 522, 866, 869, 888, 1046, 1056, 1147, 1172, 1182, 1183, 1190, 1262; —-i merkûmun oğlu 849; —-i merkûmun vâlidesi 849; —-i mersûm 1204; —-i mûmâ ileyh 517, 694, 791, 792, 870, 1047, 1131, 1236; eski —lar 1112; —lar 781, 1062, 1111, 1112, 1204; —lar intihâbı 1112; —lar nasbı 1112; —lık 511, 515, 537, 867, 868, 869, 1036, 1052, 1057, 1112, 1166, 1205; —lıklar 1073, 1112; —lık tahsîli 1022; — takımı 1191

vuka'ât 15, 395, 656, 664, 685, 780, 812, 815, 824, 828, 835, 870, 879, 887, 903, 918, 931, 975, 989, 999, 1003, 1015, 1021, 1050, 1069, 1096, 1102, 1105, 1110, 1127, 1137, 1192, 1206, 1216, 1235, 1244, 1248, 1253, 1259, 1266, 1276, 1282, 1288; kâffe-i — 729; matla'-ı cebhe-i menâhıs-i — 439; zevâhir-i — 11; —-ı 'âlem-i kevn ü fesâd 33; masdar-ı —-ı âtiye 1040; —-ı cüz'iyye 167, 417, 739; —-ı cüz'iyye-i yevmiyye 23; —-ı 'ibret-nümâ 1165; —-ı lâhıka 531; —-ı memdûha 1039; —-ı merkûme 21; —-ı mevcûde 1072; —-ı müfîdetü'n-nikât 602; —-ı müte'allıka 356; —-ı müteferrika 327, 368, 408, 413, 472, 578, 641; —-ı nâdire-i cihân 20; —-ı sâ'ire 293, 373, 659; —-ı sâbıka 531; —-ı sâl 598; —-ı şettâ 692, 737, 1086

vukûf 18, 37, 58, 186, 1043, 1093, 1249; 'adem-i — 37, 52, 71, 98, 115, 355, 538; ashâb-ı — 1035, 1046; bî-— 101; bi-kaderi'l-— 1072; 'ilm-i — 939; istigrâb-ı erbâb-ı — 1053; kalîlü'l-— 1243; ma'lûm-i erbâb-ı — 793; mecma'-i erbâb-ı — 1093; menhûf-i ehl-i — 454; min-gayr-i — 34; sâhib-i — 292; semere-i 'adem-i — 687; şehâdet-i 'adem-i — 129; tahsîl-i — 782; —dâr 793; etrâfiyle — hâsıl 1204; —-i 'âlî 1194; —-i ahkâm-ı kazâ 666; —-i hakîkat-i hâl 65; —-i Şehriyârâne 954; —-i tâmm 265, 461, 599, 755; —-i vüsûk-mevkûf-i Sadr-ı a'zamî 846; Tersâne ahvâline —lar 1242; —lar 1039

vücûb 543, 625, 1040; derece-i — 57, 235, 264, 312, 1076; mertebe-i — 620; —-i 'azl 507; —-i emniyyet-i tarîk 1222; —-i intizâm 409; —-i itâ'at-i veliyyü'l-emr 498; —-i te'allüm 409; derece-i —iyyet 245; —iyyet 285

vücûd 199, 1293n; isbât-ı — 266, 304, 312, 314, 317, 448, 522, 523, 631, 1192; isti'câl-i izâle-i levs-i — 28; izâle-i — 576, 732, 752, 798, 895, 897, 930, 959, 1147; ku'ûd-i minassa-i — 605; lâzımü'l-— 72; pezîrây-ı — 458; sahra-i — 194; yek-— 76, 1118, 1286; —a geleceği 1217; — gibi 1095; yek-—î 1168; —-i bed-bûd 753; habbetü'r-revs-i —-i bed-bûdlar 32; —-i bîhemtâ 37; —-i habâset-âlûdlar 681, 1123; —-i hümâyûn 351; —-i hüsn-i siyâset 1027; —-i Pâdişâhî 251; —-i sakîller 100; sehâb-ı —-i siklet-nümûd 45; haylûlet-i kesâfet-—lar 42; izâle-i —lar 731, 895; levs-i —lar 292, 691

vücûh 72, 78, 79, 84, 283, 305, 314, 421, 436, 458, 460, 516, 518, 519, 520, 570, 697, 718, 755, 772, 780, 782, 787, 922, 927, 948, 949, 956, 970, 978, 980, 983, 1179, 1220, 1228; bi'l-— 243, 287, 443, 714, 728, 748; mağdûr-i — 978; min-külli'l-— 34, 271, 448, 457, 542, 564, 733, 911, 950, 961, 1109, 1131, 1134, 1186, 1209, 1225, 1260; vechen mine'l-— 222, 342, 343,

554, 747, 982; —ât 22; —-i asker-i Âsitâne 215; —-i belde 651, 755, 770, 782, 958, 970, 1206; —-i ehâlî 772, 947, 1016; —-i emniyyetler 365; —-i gamâ'im 714; —-i gün-â-gün 625; —-i hisân 103; —-i iktisâb 186; —-i istî'mâlât 14; —-i kasaba 718; —-i kazâ 305, 558; —-i mekrûh 667; —-i memâlik 79; —-i memleket 369, 447, 759; —-i mezâlim 714, 730; —-i mübâşeret 71; —-i râhatlar 365; —-i sâ'ire 313; —-i şettâ 234; — müvâcehesi 402

vükelâ/vükelâ' 36, 39, 43, 47, 77, 78, 79, 83, 88, 89, 96, 117, 147, 213, 243, 258, 273, 405, 586, 975, 1084, 1136, 1159, 1160, 1213; dest-i — 248; havâss-ı — 72; himmet-i — 118; hüsn-i idâre-i —' 342; hüsn-i imtizâc-ı — 205; işâ'a-i mezemmet-i — 97; kulûb-i ekser-i — 278; ma'lûm-i — 168, 215, 233; mu'lin-i 'adem-i vukuf-i — 250; niyyet-i — 117; sebeb-i istî'câb-ı — 179; tedhîş-i — 36; tevcîhât-ı — 195; vesîle-i âsâyiş-i — 181; vesîle-i emn-i — 181; —-i devlet 34, 76, 92, 153, 192, 207, 271, 334, 1105, 1109, 1269; —-i Devlet-i 'aliyye 335, 1136; —-i Devlet-i ebediyyü'l-eyyâm 74; e'âzım-ı —-ı saltanat 250; —-i saltanat 66n, 246, 380, 575; —-i zemân 52; tabaka-i sâbıka —sı 250; —y-ı 'âlî-makam 241, 557; —y-ı cumhûr 1155; —y-ı fihâm-ı marziyyyü'l-fî'âl 690; —y-ı Kethudây-ı Sadr-ı 'alî 472; —y-ı ra'iyyet 1094; —y-ı saltanat 75, 562, 949; —y-ı saltanat-ı seniyye 457; —y-ı vakit 91, 98

vülât 562, 596, 678, 689, 716, 729, 827, 1016; 'âdet-i dîrîne-i — 328; makarr-ı — 303, 320, 401, 948, 988; —-ı 'izâm 707; — nasbı 709; — tarafları 1275

vüzerâ/vüzerâ' 43, 63, 76, 78, 83, 84, 112, 130, 142, 149, 150, 170, 216, 253, 294, 297, 328, 330, 351, 355, 375, 377, 392, 404, 406, 437, 444, 445, 535, 537, 562, 624, 627, 661, 667, 668, 681, 682, 692, 693, 698, 703, 720, 799, 815, 827, 828, 832, 847, 862, 872, 880, 906, 920, 921, 922, 930, 946, 950, 965, 966, 967, 982, 983, 986, 1004, 1011, 1014, 1018, 1049, 1094, 1117, 1136, 1168, 1206, 1234, 1235, 1275; a'yân-ı — 98; beyne'l— 71, 807, 1013, 884; devr-i devâ'ir-i — 666; ekâbir-i — 1011; habs-i medîd-i — 978; hasretü'l— 400; havâss-ı — 72; ittifâk-ı — 1166; kibâr-ı — 558; kudemâ'-i — 170; mecâlis-i şûrây-ı — 1094; menâsıb-ı — 658, 699, 791, 926; münâfî-i şân-ı — 362; resm-i kadîm-i ekser-i — 196; resm-i tevcîhât-ı — 674; ruk'a-i — 586; Şeyhu'l— 450; tahsîl-i rızây-ı feyz-iktizây-ı cenâb-ı mültecây-ı — 807; tevcîhât-ı — 68, 161, 170, 195, 217, 224, 511, 515, 580, 600, 751, 1255; tevcîhât-ı ba'zı menâsıb-ı — 698; tevcîhât-ı menâsıb-ı — 602; — askerleri 966; — dâ'ireleri 735, 752, 827; kâffe-i —-i 'izâm 1169; menâsıb-ı —-i 'izâm 1255; — kapu kethudâları 89, 913; — miyânı 285; —nın 'ünvânı 352; —y-ı 'âlî-makam 440; da'vet-i —y-ı 'âlî-şân 158; —y-ı 'âlî-şân 136, 537, 971; dâhil-i hıtta-i —y-ı 'izâm 826; huddâm-ı —y-ı 'izâm 826; muhavvel-i 'uhde-i —y-ı 'izâm 169; —y-ı devlet 691; —y-ı 'izâm 74, 161, 163, 241, 478, 489, 521, 557, 627, 682, 718, 801, 815, 826, 827, 828, 901, 964, 967, 1010, 1168, 1169, 1196; —y-ı 'izâm-ı devlet 23; —y-ı 'izâm-ı sütûde-hısâl 690; —y-ı müşârun ileyhim 964, 1011, 1047, 1096; —y-ı zî-şân 766

Y

yâdigâr 45, 47, 53, 130, 149, 182, 184, 192, 296, 666, 1067, 1241; bî-şu'ûr — 60; eski püskü gibi bir köhne — 301; ferzâne at süren — 989; mücevher-i — 70; a'yân ta'bîr eyledikleri —ân 65, 82; —ân 75, 232, 258; —ân (eşrâf ta'bîr eyledikleri) 65; —ân (hânedân ta'bîr eyledikleri) 82; —ân-ı tehâvüş-i devrân 537; —-ı sulb-i sâlîb 196; —-ı makbûl 215; —-ı pâk-nijâd 587; 'âkıl geçinür ba'zı kibâr —lar 952; siyeh-mest-i 'iş u nûş olmuş —lar 948; —lar 973, 40, 62, 165, 265, 410, 1198; a'yân/eşrâf —ları 164; müdebbir geçinür ba'zı kibâr —ları 952

Yafa 1207

yafta 1247, 1269, 1279; —-i Patrik 1122; —lar 118, 1095, 1279; — yapışdırmaları 183

Yafto (Buziçeli Sava-oğlu, zimmîlerden) 611

yağ; kızgınlar kaynar — atmağa 138; —cı 1210; —cılık 1209

Yağ Kabûlesi 443

Yağlıkcı Binbaşı (civân-ı sâhib-i şecâ'at) 139

yağmâ 122, 140, 152, 153, 355, 401, 402, 468, 498, 726, 748, 759, 851, 881, 883, 923, 925, 928, 965, 980, 1018, 1044, 1032, 1063, 1085, 1095, 1146, 1182, 1227; cihet-i — 979; dest-dirâz-ı — 121; hân-ı — 960; ihtimâl-i fursat-ı — 264; itâle-i pençe-i — 140; mübtelây-ı havf-ı — 169; müterakkıbîn-i — 148; pâ-zede-i — 275; — arzûsu 275; dînden/îmândan bî-behre serserî —cı makalesi 855; —-ger 181, 883; dest-zed-i —-gerân 293; eyâdî-i —-gerân 798; giriftâr-ı eyâdî-i —-gerân 851; maşsûb-i —-gerân 44; —-gerân 153, 483; —-gerlik 119; —-yı Tatarvârî 52

yağmur 390, 391, 473; 'azîm — 473

Yahyâ Ağa (Guruşcu-zâde, Kıratova'da) 316

Yahyâ Bey/Efendi (Pîrî-zâde hafîdi, Mîr, sâhib-i karâbet-i sihriyye-i Şeyhulislâmî, Şâm-ı şerîf Kadısı, Pâye-i Mekke-i mükerreme, İstanbul Kadısı, Anadolu Pâyesi, Anadolu Kadı'askeri) 432, 689, 711, 737, 862, 1258

Yahyâ Efendi; Sâniye-i — Medresesi Müderrisi 704

Yahyâ Efendi (Bulgur-zâde, Rûmiyyü'l-asl, Mühendis-hâne Hâceliği, Tercemân) 1125, 1127

Yahyâlu Voyvodası 370

yaka; berü — 275, 292, 295, 306, 308, 502, 503, 504, 889, 1111, 1171; karşu — 147, 262, 275, 292, 479, 487, 490, 491, 506, 527, 1192, 1217; —larını bırakmayarak 1232; —sından tutup çekerek önlerine katup 684; — yakaya 290; artık —yı ele vereceğini gereği gibi anlayarak 1249; —yı ele verecekleri 166; —yı ele verüp 731

yakı 1022

Yako (Livadya Kapudanı, fesâd-başı, zimmî) 1154

Yakova 680; — Kazâsı 282, 286; — Mütevellîsi 1049

Yakovaçı (يقواچى , Ocak Bâzergânı, Yehûdî) 935

Yakovaki (Terceman, mültezim-i Sadr-ı a'zam) 868, 1112

Yakovalı; bk. Mustafa Paşa (Yakovalı, Mîr-i mûrân, Dukagin Sancağı Mutasarrıfı)

Ya'kub (İsmâ'îl Çelebi-oğlu, Sürmene Kazâsı sâkinlerinden mefsedet-pişeler) 707

Ya'kub Ağa (Hacı, Balya Kazâsı A'yânı) 316

Ya'kub Bey (Bosna Vâlîsî) 1044

yakût 943; — ile murassa' 845

Yalak-âbâd (Koca-ili Sancağı'nda); — A'yânı 1253; — Kazâsı 460; — Kazâsı sâkinleri 905; — tarafları 576

Yaldız Altûnu 259, 596

yalı 451n, 935, 941, 1066n, 1078, 1131, 1165, 1193, 1220; — kapusından ışaru 849; —lar 812, 942, 1056, 1131; —nın pencereleri 942; —ya dâ'ir hevâyî lakırdılar 1131

Yalı Köşkü 148, 940; — kapusu 940

yamak 690, 1055, 1098; —ân 70; —lar 1055; — ta'bîri (ortalardan) 468

Yanaki (Rûm Kapudanı) 1114

yanaşma 1107

Yanbolu 697; — A'yânı 263, 310

yangın; —cı 854; — sebebi 853

Yanko ('atîk kapu kethudâlarından Eşkine'nin oğlu) 1056

Yanko (İskerlet Sarı Bey-zâde Kalomaki Voyvoda'nın karındaşı, Dîvân Tercemânı) 1052, 1060, 1112

Yanya 187, 351, 866, 898, 977, 990, 993, 1010, 1012, 1013, 1015, 1049, 1057, 1152, 1177, 1264, 1278, 1279; — cânibi 1011, 1014, 1115; — Cânibi Ser'askeri 1115, 1146, 1199, 1255, 1263; — firârîleri 1013; — Kal'ası 1013, 1278; — Kazâsı 713; —lu Arnavud Rûmlar 106; — Mutasarrıfı 351, 866, 898, 994, 995, 1013, 1255; — ordusu 1175; — re'âyâsı 1263; — Sancağı 982, 989, 990, 993, 1012; — Sancağı Mutasarrıfı 187, 311, 444, 717; — Ser'askeri 1048, 1174, 1208, 1235; — tarafı 990, 1012, 1013,1061

yapu umûru 961

yâr 96, 105, 559, 642, 662, 756; bî-— 206, 373, 498, 1009; hatt-ı — 867; nihâde-i nazar-gâh-ı — 147; akvâl-i —ân 190; belây-ı —ân 188; elsine-i —ân 215; ri'âyet-i hâtır-ı —ân 1280; tafra-fürûş-i —ân 232; tevfîr-i şevk-ı —ân 191; —ân 153, 169, 190, 297; —ân-ı mârân 954; —ân-ı safâ 165; —ân-ı safânın ardı alınmayup 960; —ân-ı temâşâ-gerân 1233; —-ı sadîk 213; — u yâverim olmadığı 671

yara 559, 970, 1023; —sine tîmâr etdirerek 970; — gangırana olmağla 233; —lanmış 690, 992; —lu âdem 506; —lu berelü 116

yaramaz; —lar 366; — makûlesi 760

Yârdek (şakî) 898

yârlık 180, 206; —-ı Hilâfet 548

yasdık 468

Yaş 94, 264, 275, 1060, 1098, 1205; — 'Ahid-nâmesi 556; — erâzîsi 264; — Kasabası 93, 207, 1062, 1235; — Kasabası havâlîsi 207; — Mu'âhedesi 94, 553; — tarafı 264, 1153

Yaşar Paşa (Mâlik Paşa yeğeni, Üsküb Mutasarrıfı) 1048

yatağan bıçağı 99, 139, 235; murassa' altûn — 350; beline sûmûn — takınarak 301

yatak 123; —a girüp 1066; —ından kalkup 734; pâk — ferş ü ihzâr 1066

yâve-gû 45; —yân 258

yâver 96, 1069; bî-— 206, 498, 1009; milletin —-i bahtı 1041; —î-i 'avn-i Bârî 226, 282; —î-i tevfîk-i bî-intihây-ı cenâb-ı Hudâ 25

Yazıcı 995, 1013, 1056, 1193, 1290; eski — 1013, 1061; Küçük — 941, 1056; — Efendi 263; —lar 982; —-yı esbak 495, 581, 645

yed 52, 170, 346, 347, 379, 434, 447, 505, 557, 892, 900, 901, 925, 960, 988, 1122, 1251; hâricü'l-— 197; itâle-i — 113, 129, 169; keff-i — 147, 231, 301, 371, 576, 709, 831, 989; kesb-i — 993; zi'l-— 197; vaz'-ı — edenler 240; keff-i —e mecbûriyyetler 1109; kendi —i 1199; nâ-ehiller —i 458; —-i a'dâ 57, 478; —-i agyâr 119; —-i bed-nâdân 439; —-i düşmen 296; —-i gadr 150; —-i idâre 331, 560; —-i İslâm 328; —-i istîlâ 479, 527, 908; —-i mazlame 375; —-i meş'ûm 670; hak kimin —inde 338; —-i nusrat-peyvend-i Pâdişâh-ı 'âlem-penâh 634; —-i tasarrufları 611, 612; —-i te'addî 479; —-i te'addî-yi erbâb-ı şakavet 29; —-i te'addîler 150; —-i tegallüb-i Etrâk-i bî-'alâka 181; —-i temellük 612; —-i tesallutları 911; izhâr-ı —-i tûlâ 70; sâhib-i —-i tûlâ 608; —-i tûlâ 53; —iyle 32, 155, 288, 613, 784, 796, 861, 886, 954, 979, 986; —-i zulmü 695; mâ-fi'l-—ler 88; —ler/eyâdî 18, 29, 122, 130, 147, 150, 154, 259, 348, 352, 377, 384, 444, 456, 512, 530, 543, 550, 551, 562, 582, 612, 624, 625, 627, 633, 670, 689, 707, 725, 742, 760, 798, 826, 827, 912, 919, 938, 996, 1144, 1253; —lerinde 88, 259, 466, 551, 596, 613, 648, 667, 733, 765, 820, 838, 939, 1012, 1230, 1274

Yederhâve (يدرحاوه , şakî) 898

Yedi-kulle 361, 506, 852; — açıkları 1087; —'de iç kal'anın cebehâne mahalli 1262; —ler tarafları 1087

Yedi-kumlar (Kara-deniz'in Rumeli sâhilinde) 486

Yedisan; Kabîle-i — Tatarları 554

yeğen 890, 985, 986, 1048; —ler 832

Yehûd 874; etıbbâ'-i — 231; meşye iktidârı olmayan — 1237; sırr-ı — 62; —î 36, 62, 935, 936; —î hâneler 480; —î hâ'in 677; efkar —îler 1140; —îler 851, 1124; —î Milleti'nin büyüğü ve küçüğü 1236; —î mu'teberleri 1237; —î sarrâf 911; —lar 1124; — Milleti 1123; — tâ'ifeleri 255

Yehûdî (Ocak Bâzergânı) 677

yelken 1214; çürük — 1243; mütefennin —ci 900; —ci 899, 900; —ciler 899, 900; —lerini fora edüp 258, 1273; — üzerinde 258, 1226

yem 707; —leme olmağla 228

Yemandi 1290, 1291; —'nin 'iyâl ü evlâdı 1290

Yemen 23; erâzî-i — 907; feth-i — 887; hıtta-i — 689; iklîm-i — 690; — hudûdu 795; — İklîmi İmâmı 908; — memâliki 110

Yemhûr Kazâsı (Dukagin'de) 875

yemîn 940, 972, 1162; — billah ederek 456

Yemiş İskelesi 361, 683

Yemün (يمون) Nâhiyesi (Of civârında) 707

Yenbu' 394, 403, 389; —u'l-bahr 524; —u'l-berr 524, 525, 526

Yenice-i Vardar A'yânı 459

yeniçeri 127, 147, 154, 227, 228, 288, 454, 459, 597, 613, 1110, 1275; — ağaları 683; — ağalarının tebdîli 963; — Ağalığı 59, 118; — Ağalığı mesnedi 368; — Ağası 44, 59, 72, 73, 81, 99, 149, 199, 218, 236, 293, 362, 368, 392, 400, 404, 406, 439, 440, 478, 660, 683, 685, 710, 740, 764, 775, 850, 855, 911, 925, 962, 963, 999, 1026, 1067, 1072, 1075, 1076, 1098, 1100, 1102, 1109, 1110, 1117, 1118, 1129, 1132, 1139, 1152, 1144, 1168, 1169, 1192, 1210, 1224, 1227, 1237, 1239, 1251, 1252, 1260, 1261; — Ağası ma'rifeti 391; — Ağası Vekîli 143; — askeri 40, 263, 272, 392, 1275; — askerini gözlerine kesdirerek 1231; — aşçı ustaları 1093; — bayrakları 272; — behâdırları 1099; — dalkılıcları 490; güzîde — dilâverleri 1099; — dilâverleri 1192, 1231, 1276; — Efendisi 504; — Eskisi 98; — fırkası 476; — gürûhu 924, 1170; — hânedânı 116; — kahvehâneleri 116; — Kâtibi 88; — kazganları 147; — kışlaları 116, 374; — kıyâfeti 1069; — Kitâbeti 159, 223, 581; — kokonosları 122, 410; müsellah —ler 137; —ler 135, 137, 139, 390, 613, 1113; —leri Ağası 226, 757, 764; —leri Ağası-yı esbak 709, 757; —leri Ocağı 276, 764, 1099; —ler Kitâbeti 1256; — libâsı 1069; —lik 117; —lik da'vâsı 65, 113; —lik iddi'âsı 1026; —lik iddi'âsında olan 'amele/rencber makûleleri 960; —lik 'ünvânı 272; — mecma'ı olan kahve-hânesi pîş-gâhı 99; — mevâcibi memhûrları 458; darba//harba muktedir — neferâtı 453; — neferâtı 89, 110, 318, 442, 459, 1098, 1120, 1202, 1275, 1282; — nişânları 272; — ocağı 73, 88, 115, 117, 229, 366, 1095; — ocağının vaz'-ı esâs-ı bünyânı 62; — olmak 971; — ordusu 236; — ortaları 125, 368, 452, 468, 843; — ortaları neferâtı 1191; — ortaları nişânları 182; — ortası neferâtı 1117; — sunûfu 254; — süvârileri 289; — tâ'ifesi 65, 115, 138, 391, 406; — tâ'ifesi eşkıyâları 364; erkânsız/yolsuz — tasiakcıları 234; — tüfengendâzları 391; — 'ulûfesi 87; — ustaları 683; — vak'ası 1293n; bakıyye-i —yân 504; bî-edebân-ı —yân 234; büyût-i —yân 145; cem'iyyet-gâh-ı —yân 164; dâhil-i zümre-i —yân 113; defterlü —yân 88; düdmân-ı —yân 117; etvâr-ı tâ'ife-i —yân 1274; gayret-keş-i —yân 181; gürûh-i —yân 180; hareket-i —yân 132; hâric-i vüs'-i şîrân-ı —yân 124; müzâhame-fezây-ı asker-i —yân 152; neferât-ı düdmân-ı —yân 218; neferât-ı —yân 1098, 1111; sanâdîd-i —yân 116, 150; yer-gîr-i —yân 188; tâ'ife-i —yân 65, 110, 206; zâbitân-ı —yân 146; zümre-i —yân 144; —yân 102, 113, 127, 128, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 145, 146, 149, 270, 390, 392, 404, 439, 440, 442, 452, 491, 506, 960, 1098, 1191; —yân-ı Dergâh-ı 'âlî Ağası 81; —yân-i girân-himmet 125; —yân taburları 391; —yân takımı 99; — zâbiti 1117; — zâbitleri 392, 946

Yeni Dünyâ 1157; — mâddesi 1159; —'nın erâzî-i mekşûfe-i cedîdesi 23

Yeni-kapu kahve-hâneleri 56

Yeni-köy 941, 942, 1171, 1220; — başı 1187; — muhâfazası 1100

Yeni-mahalle (Üsküdar'da bir semt) 1108

Yeni-pazar 297; — Kasabası 236; — Kazâsı 297; — muhâfazası 282, 431; — semtleri 358

Yenişehir 535, 1025, 1175, 1178, 1208, 1246; Burusa —i 312; —i Burusa 569; —i Burusa A'yânı 517; —i Burusa Kazâsı (Koca-ili Sancağı'nda) A'yânı 564; —i Burusa Nâ'ibi 517; — Kadısı 829; — Kazâsı 1019; — Sancağı 704; — semti 1130, 1208

Yenişehir-i fenar; — Kadısı 476, 574; — Kazâsı 217, 575, 605, 662, 666, 679, 703, 779;

yer 774, 987, 1066, 1194; ara —de 980, 1021; her —de 909, 1286; hiçbir —de 1130; kuru —de yatmak istemez 264; —e batup gitmez 821; hilâf —e değil 972; —i yokdur 1053; —in efendi altı da var, üstü var ise 1104; —in buldu/bulup 1125, 1240; yerlü —inde 467, 551, 624; —inde karâr 473; —inden koparup 505; oturup duracak — kalmadığı 309; kadem nihâde olacak — komadı 1231; âhar —ler 1158; eğlendikleri —ler 541; gizlü —ler 759; güçleri yetdiği —ler 1071; hafî —ler 1147; ma'lûmü'l-esâmî —ler 995; sığ —ler 647; —ler 415, 459, 523, 562, 611, 613, 615, 740, 794, 827, 900, 991, 1010, 1042, 1060, 1071, 1117, 1128, 1237, 1251, 1252, 1271, 1272, 1275; —; buldukları —lerde basup 1211; —lerde sürünür zer-dûz haftân 301; —lere makîs olmayup 1020; yerlü —leri 415, 649, 696, 854, 919, 1157; —leri hâlî oldu 724; —lerinden hareket 135, 683; —lerine yerleşüp 358; — öpüp 820; —lü yurdlu re'âyâ 1210; — yer 578

Yergöğü 207, 226, 273, 274, 275, 298, 303, 490, 491, 1173, 1204, 1205; — cânibi 225, 270; — cengi 531; — havâlîsi 225; — hudûdu 1173; —/Yerköyü Kal'ası 215, 225, 276, 303, 377, 493, 700; — Kal'ası Bina Emâneti 805; — Kal'ası Muhâfızı 662; — muhâfazası 580; — Muhâfızı 208, 225, 293, 384, 385, 806, 870, 1047, 1077, 1097, 1111, 1173, 1205, 1228, 1283; — sâhili 385; — tarafı 264, 274, 384, 502, 503; — taraflarının müstahfızları 384

Yermolok (يرمولوق) Ceneral (Rus generali Alexei Petrovich Yermolov) 1164

yesağ/yasak 1129; —ın fâ'idesi 1158; hilâf-ı —ı Pâdişâhî 913; —-ı Pâdişâhî 913; —lar 913

yesâr 924; ashâb-ı — 1139; dest-mâye-i — 168; iktisâb-ı — 98; kalîlü'l- — 1038; kesb-i kemâl-i — 1113; sâhib-i — 233, 599; tahsîl-i — 797

Yesârî; sâni-i — 202; — Efendi ('İmâd-ı Rûm) 202

Yeşti (يشتى) Kabilesi 443

Yetîm-oğlu (Ebu'l-eşrâr, mütesallib ve müteməmni') 480

yetû'ât gibi 1182
yevmiyye 236, 590, 942, 1103; —ât 215
Yezdân 28; 'avn-i — 435, 1242; 'ayn-ı 'inâyet-i — 475; hikmet-i — 251; nesîm-i nusrat-ı — 274
Yezîdî 971; — 'Aşîreti 1000, 1001; —-meniş câhilân 136
Yıldırım Bâyezîd Hân; — Medresesi (Burusa'da) 574; — Müderrisi 268
Yılık-oğlu; bk. Süleymân Ağa (Yılık-oğlu, Silistire Mütesellimi, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, şakî-i bed-nâm)
yiğit; —-başı 367; esnâf kethudâları —-başıları 1095; darba/harba muktedir —ler 448; seçme —ler 505
yirmi beşlik ve nısfiyyesi 939
yisa (ایسا) *tirinket* etmek 55
yobaz 808, 837; — sûhte 301, 809; — tâ'ifesi serkerdeler 838
yoklama 899, 1033, 1081, 1086, 1087, 1097, 1207, 1214, 1259, 1264; mu'temed —cı 1087; mücerreb —cı 1087; müfredât — defterleri 899
yol 139, 366, 448, 474, 1116; başka — 741; — ağızları 125; —a muhâlif 366; — bulamayup 798; — bulup 1269; Arnavud zimmî —cular 1054; Ermeni zimmî —cular 1054; —cular 1054; —cu-yi ehl-i İslâm 1053; bu —da 1149; —dan çevirüp 440, 480, 1225; —dan döner 1225; —daş 147; —aş gayreti 271; eski —daşlar 502; —daşlar 125, 155, 183, 254, 360, 504, 505, 923; ortaların —ları 360; — emri 336; — emri isteyerek 1284; — emri vermez 1284; — kesüp âdem soyarak 109; —lar 481, 602, 745, 1020, 1188; —lar açılarak 603; —lara sığabilecek 138; —lara sığmaz derecesinde üzengi gererek 102; —larda olan 'aşâ'ir 403; —larda olan kabâ'ili 403; —ları küşâd 745; —ların kat'ı 1158; —ların mesdûdiyyeti 1013; —ları sedd 1129, 1137; — olup 991; —suz erkânsızlar 683; —suz hareket 736; —suzlar 1282; —suz yeniçeri taslakcıları 234; —una ölmek 469; —uyla davranılmış 1286; —uyla hareket eder 682; — üzeri 467, 477, 834, 880; — vermek 258
Yoncalı Karyesi 1002
Yorgaki (İpsilandi-oğlu 'Aleksandri'nin kardeşi, Kapudan) 1234, 1265
yorgancı 364
Yorgi (Bozca-ada Râhibi) 1114
Yorgi (Goloslu, Papas) 1290
Yorgi (Hacı, Şarköyü'nde, zimmî) 1181
Yorgi (haydûd kapudanlarından, izbandîd eşkıyâsından, şakî) 866
Yorgi İnyani (Eğriboz Sancağı'na tâbi' Badracık Kazâsı karyelerinden Mavroyolo Karyesi re'âyâsından) 1147
Yorgi Manoverda (yazıcısı, zimmî) 995
Yoroz/Yoros; — bedeli 612; — ma'a Irva Kazâsı 419
Yozgad Kasabası 90
Yörükân Kazâsı 315
yulâf makûlesi 398
Yunan; Devlet-i — 1082, 1188
Yund; — Adası 1069, 1229; — Adası re'âyâsı 1186, 1189, 1245; — adaları 1223, 1230, 1245, 1250
Yûnus Ağa (Silahşor, Sünne Boğazı muhâfazasına me'mûr) 1218
yurt/yurd; —lar 523; kadîmî —ları 719; ber-vech-i —luk 946, 1017; —luk i'tibârı 1256; yerlü —lu re'âyâ 1210
Yûsuf (Çalık, Kemer-altı'nda, İzmir'deki müfsidlerden) 769
Yûsuf (Çirmen Sancağı dâhilinde vâki' Sultân-yeri Kazâsı'nda sâkin Tokadcıklı yeğeni maktûl Mahmud'un karındaşı) 742
Yûsuf (Hacı, Serrâc, elli nefer askerle orduda bulunması istenenlerden) 313
Yûsuf Âgâh Efendi (el-Hâc, Surra-i hümâyûn Emîni, Nişâncı) 674
Yûsuf Âgâh Efendi (Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî) 472
Yûsuf Âgâh Efendi (Moravî) 536
Yûsuf Âgâh Efendi (Sefîr-i esbak)'nin konağı 336
Yûsuf Ağa (hâssa silahşörlerinden, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ocağı Ağası, Telhısî-yi Sadr-ı 'âlî, Erzurum Kal'ası'nın zahîre ve mühimmât-ı sâ'iresinin yoklanmasına me'mûr) 1003
Yûsuf Ağa (Vâlide Sultân Kethudâsı) 168, 228, 1004; —'nın konağı 156
Yûsuf Ağa/Paşa (Berkofcalı, Kapucu-başı, Vezîr, Selânik Sancağı Mutasarrıfı, İbrâ'îl Muhâfızı, Eflâk ve Boğdan Ser'askeri) 680, 694, 767, 891, 896, 1078, 1096, 1118, 1179
Yûsuf Ağa/Paşa (Genç, Delîl-başı, Şâm Mütesellimi, Kudüs ve Nâblus sancakları, Vezîr, Mîr-i Hâclık, Şâm Vâlîsi) 399, 401, 402, 629
Yûsuf Bey (Debreli) 276, 431, 979
Yûsuf Bey (Hacı Ahmed Paşa neslinden, Haremeyn Mukata'acılığı) 1256
Yûsuf Bey (Rodos Sancağı Mutasarrıfı) 1054, 1111, 1176
Yûsuf Bey/Paşa (Sirozî/Sirozlu, Sirozlu İsmâ'îl Bey-zâde, Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından, Mîrahûr-i Evvel Pâyesi, Siroz A'yânı, Selânik Mutasarrıfı, Vezîr, Eğriboz ve Karlı-ili sancakları Muhâfızı) 641, 762, 890, 896, 983, 1011, 1012, 1014, 1130, 1140
Yûsuf Efendi (Baş-defterdâr) 953
Yûsuf Efendi (Defterdâr Mektûbcusu, Mevkûfâtcı, Top Arabacılar Kitâbeti, Cizye Muhâsebeciliği) 224, 581
Yûsuf Efendi (es-Seyyid İbrâhîm Efendi birâder-zâdesi, es-Seyyid, Burusa Kadısı, Mekke-i mükerreme Pâyesi) 601
Yûsuf Efendi (Yûsuf-zâde, eş-Şeyh, Edirne Kadısı, Mekke-i mükerreme Pâyesi) 1003
Yûsuf Mîrzâ; bk. Mehmed Yûsuf (Mîrzâ, Buhârâ Hâkimi Haydar Şâh tarafından mahsûs nâme ile gelen sefîr)
Yûsuf Paşa (Divrikli, Vezîr) 645

Yûsuf Paşa (İbrâ'îl Muhâfızı ve Nâzırı, Boğdan Cânibi Ser'askeri) 951, 1205, 1208, 1228, 1231, 1253, 1274

Yûsuf Paşa (Koca, Sadr-ı a'zam) 43; — Hazînedârı 160

Yûsuf Ziyâ Paşa (el-Hâc, Sadr-ı a'zam, Vezîr-i mükerrem, Haleb Vâlîsi, Habeş ve Cidde ve Şeyhu'l-haremlik, Mekke-i mükerreme, Rodos'da ikamet üzere olan, Livâ'-i Eğriboz ve Karli-ili) 162, 169, 170, 180, 205, 324n, 450, 465, 642, 704, 717

Yûsufun dâmânı 1052

yuvarlak 389, 1010; ecnâs-i kutrda — 350

yük 153, 363, 1000, 1011, 1147; —ler 464

yümn; —i kudûm 514; —i kudûm-i Pâdişâh-ı heftkişver 278; —i te'sîr-i teveccüh-i kalb-i Cihân-bânî berekâtı 327; —i teveccüh-i Mülûkâne 1281; bi'l—i ve'l-iclâl 26

Yümnî Bey/Paşa (Ser-bevvâbîn, Van Muhâfızlığı, Mîr-i mîrân) 884, 903, 904, 920

yün çuvalları 360

yürüyüş 139, 219, 389, 393, 394, 672, 885, 892, 965, 1158; merdâne — 479; — etmeleri 219; —ler 408

yüz; — bulup 964; — bulur 1028; muhâlifînin —e çıkmalarını mûcib 56; —e çıkmış 561, 1108; —ler 954; —leri ağ olsun 378; —lerinden 1099; — tutar 804; iki 'âlemde —ü ağ 1099; — vermeyüp 589

yüz aklığı 274; —ları etmiş 1099

yüzük 940; zî-kıymet —ler 733

Z

zâbıta 1225, 1227; taht-ı — 913; kuvvet-i —i hâbıta 1030; —i müstahsene 413; —i nefy 808; —i nehy 808; —i nizâm 73; —i râbıta-i istiklâl-i mesned-i Hilâfet 859

Zâbit 317, 357, 514, 684, 788, 900, 1054, 1069, 1083, 1100, 1122, 1156, 1171, 1217; cem'-i — ân 469; havf-ı satvet-i —ân 146; idâre-i —ân 110; iş-güzâr —ân 1209; ma'lûm-i —ân 155, 1095; meşhûd-i —ân 32; mutî'-i re'y-i —ân 136; tedbîr-i üstâdân-ı —ân 360; tevdî'-i eyâdî-i —ân 123; —ân 73, 86, 111, 123, 125, 135, 143, 144, 147, 151, 153, 155, 164, 169, 176, 182, 241, 270, 301, 302, 305, 309, 360, 361, 366, 367, 368, 377, 382, 385, 391, 420, 447, 457, 459, 518, 522, 557, 568, 584, 689, 714, 716, 717, 723, 729, 739, 759, 761, 772, 823, 838, 843, 844, 851, 872, 899, 900, 901, 912, 917, 922, 925, 947, 1034, 1054, 1062, 1069, 1075, 1088, 1100, 1106, 1117, 1121, 1128, 1136, 1140, 1143, 1144, 1154, 1158, 1220, 1237, 1251, 1254, 1260; hâtır-nişân-ı —âne 471; orta —ânı 391, 844, 1110, 1156; —ân-ı asker 1158, 1160; —ân-ı dûdmân 124, 151; —ân-ı neferât 1075; —ân-ı Serây-ı Sultânî 68; —ân-ı yeniçeriyân 146; —ân ma'rifetleri 899; — asker 1156; —i cerî 962; —i cesûr 962; —i mazbûtlar 1275; —i merkum 317, 1156; —i mersûm 1156; mehâbet-i —iyye 42; umûr-i —iyye 509; aşağı —ler 109; yukarı —ler 109; —ler 127, 210, 366, 440, 683, 684, 899, 900, 916, 917, 1275; sâhil —leri 172; yerlü neferâtı —leri 946; —lerini dinlemek 1276; eski —liğini takınıp 1073

zabt 14, 16, 18, 23, 24, 62, 68, 96, 97, 980, 981, 986, 987, 988, 995, 1000, 1004, 1018, 1019, 1034, 1036, 1045, 1046, 1048, 1056, 1063, 1070, 1085, 157, 159, 162, 167, 186, 193, 203, 209, 214, 216, 217, 219, 221, 225, 230, 236, 239, 248, 266, 288, 295, 321, 326, 333, 337, 344, 354, 356, 364, 371, 372, 388, 389, 394, 400, 401, 402, 403, 404, 410, 414, 418, 432, 440, 449, 462, 466, 471, 475, 476, 491, 497, 503, 509, 513, 524, 525, 527, 529, 534, 539, 545, 552, 563, 570, 575, 578, 600, 601, 611, 612, 613, 628, 630, 631, 644, 650, 651, 657, 658, 660, 663, 665, 675, 680, 682, 693, 699, 702, 703, 704, 709, 711, 714, 727, 733, 735, 742, 743, 744, 749, 750, 751, 760, 761, 763, 765, 766, 767, 772, 774, 777, 781, 790, 798, 801, 828, 830, 834, 842, 846, 860, 862, 863, 865, 881, 883, 885, 896, 907, 908, 909, 920, 925, 926, 928, 936, 944, 952, 964, 1107, 1109, 1112, 1141, 1154, 1171, 1181, 1183, 1184, 1202, 1207, 1217, 1218, 1233, 1235, 1254, 1257, 1258, 1265, 1273, 1274, 1275, 1276, 1291, 1292; âverde-i pençe-i — 209; bilâ-zabt 1057; der-pençe-i — 248; pençe-i — 1225; umûr-i — 962; yevm-i — 216, 217, 432, 433, 497, 663, 711, 749; zîr-i — 563, 682; — eden müverrih 1159; — eden müverrih-i mezbûr 1160; — emrî 1254; —-ı dâ'ire-i saltanat 272; —-ı emsâr 531; —-ı enhâ 753, 978; —-ı erâzî 557; —-ı eşkıyâ 199; —-ı etrâf 570, 978; —-ı havâdis-i rüzgâr 61; —-ı mahsûl-i berâyâ 801; —-ı memâlik 753, 978; —-ı memleket 326, 458, 516, 754, 1062, 1211; —-ı merâtı' 978; —-ı mesned 624; —-ı neferât 1110; —-ı neferâta kadir 460; —-ı rütbet 624; —-ı sevâhil 531; —-ı ülkâ 458; — ile şöhret bulmuş 926; —lar 113, 241, 413, 557; — mâddesi 1109

zâd 296, 656, 737; bî— 503, 668; hem— 198, 587, 793; —-ı ganîmet 349; — ü zevâd 307

zâdegân 196, 246, 624, 1139, 1155, 1160; —-ı ahbâb 1101; —-ı mevâli-âsâ 607; —-ı tarik-ı 'ulemâ 54

zafer 887; dest-res-i — 222; haber-i mukaddimetü'z— 1218; haber-i — 651, 1181; havâdis-i — 648; husûsât-ı —âyât 801; şâhid-i —-i kesîr 237; haber-i —-me'âl 1289; haber-i —-nişâne 1242; râyet-i —-tev'em 826; —-yâb 237, 267, 800

Zâfîrî (Bozca-ada Râhibi Yorgi'nin bâcenâhı) 1114

Zagor Nâhiyesi Koca-başısı 1013

zağar 639; —cı 946; —cı-başı Ağa 108, 392; —cı-başı Pâyesi 318, 442, 452

Zağferan-borlu 511

Zağra-i 'atîk 727, 897; — A'yânı 318, 727, 780, 795; — Kazâsı 897

Zağra-i cedîd 286; — A'yânı 310

zahîre 134, 136, 153, 222, 256, 264, 307, 308, 332, 349, 357, 383, 384, 399, 403, 436, 464, 477, 503, 528, 529, 643, 656, 715, 728, 861, 896, 905, 910, 922, 928, 929, 930, 953, 955, 1003, 1013, 1066n, 1109, 1137, 1141, 1149, 1150, 1151, 1174, 1175, 1176, 1182, 1183, 1185,

1221, 1259, 1264, 1271, 1289; bî-— 503; çürük — 477; fıkdân-ı — 357; günlük — 396; mevcûd-i — 853; nakl-i — 399; sağ — 853; — anbarları 896; — behâsı 356, 358; — celbi 503, 1149; — cem'i 832; kârgîr — enbârı inşâsı 700; — gasbı 1247; — hamûlesi 1207, 1271; — husûsu 437, 928; —-i matlûbe 1270; — imdâdı 959; —-i mezkûre 905; —-i mürettebe 403; —-ler 1158, 1183; — mâddesi 356; — nakli 349, 464, 503, 883, 1175; — nakliyle me'lûf kayıklar 321; — ticâreti 1060, 1144

zahm; —-dâr 154; —-dide 808; —-hâr 219; —-hûrde kurtulanlar 1235; —-nâk 194

zâ'içe/zâyiçe; —-i fasl-ı harîf 1009; —-i fasl-ı şitâ 597; —-i tâli' 344; —-i tâli'-i sâl-i kırân 34

Za'îm Şâkir Bey (bedel-i üştürân tahsîline me'mûr) 667

zakkûm; meyve-i şecere-i —a şebîh 1231; —î-mizâc 191

Zâl; mânend-i — 113; Şehriyâr-ı —pîşkâr 83

Zâl Paşa Medresesi Müderrisi 779

zaleme 298, 708, 968; eşna'-i — 752

zâlim; —-i bî-emân 752; —-ler 138, 361, 577

zamîr; asıl mâ fi'z-— 1102; cây-gîr-i — 56, 726; imâle-i — 35; mâ fi'z-— 741, 798, 1113, 1204; menvî-i — 416, 447, 452; merkûz-i — 615, 992; muzmer-i — 447, 522; —-i habâset-semîr 1123; —-i kerâmet-semîr-ı Zıllullâhî 339; —-i mel'anet-semîr 1235; —-i münîr-i Cihân-gîr 250; —-inde olan 377; —-inde olanı ifhâm/zikr 1247; merkûz-i —-i şerîrleri 249; cây-gîr-i —-ler 530, 1168; —-lerinde merkûz olan mefsedet 285

zamm 204, 262, 1145; ma'a — 899; —-ı cedîd 356; —-ı mü'eccelât 625

Zankoc 1150

Zanta (Ak-deniz Cezâyir-i seb'ası'ndan) 348; — Adası Rûmları 1259; — cezâyiri ehâlîsi 348

zarâ'at-nâme 206, 328; ka'ime-i — 397; —-ler 350

zâr ile mesdûd 660

zarâfet 607, 632, 1039; noksân-ı — 620; mâlik-i —-i cibillî 607; —-i mahsûsalar 805; şîve-i —-i mefâhîm 21

zarar 168, 222, 234, 249, 259, 266, 272, 311, 356, 366, 420, 455, 489, 670, 724, 731, 753, 824, 848, 853, 856, 881, 890, 912, 982, 1046, 1065, 1073, 1074, 1175, 1264, 1265, 1279; ecnâs-i — 250; îsâl-i — 256, 768, 898; kesîru'z-— 302; mahz-ı — 220; —-dan vâreste 1145; —-ı 'âmm 150; —-ı 'azîm 208; —-ı hâss-ı küllî 853; —-ı mahsûs 853; bâdî-i —-ı mevfûr 37; —-ı mevhûm 249; —-ı mezkûr 853; —-ı mü'eccel 249; —-ı nâs 472; —-ını fark eden halk 1160; evlâ min-—i'l-'âmm 1103; —-lar 181, 456; —-larını anlar 457

Zarı Kazâsı 467

zât 20, 35, 77, 78, 79, 150, 189, 198, 231, 266, 292, 366, 409, 632, 633, 794, 834, 858, 918, 1112, 1159, 1279; bed-— 262; biz— 586, 591, 595, 622; iş eri — 1104; kadr-i — 299; kümmelînden bir — 659; min-ciheti'z-— 832; muktezây-ı — 967; noksân-ı — 195; —-ı 'âlî-nijâd 433; —-ı bâ-sa'âdet 1281; —-ı Hulâfet-me'âb 352; —-ı Hulâfet-simât-ı Sultânî 693; —-ı Hulâfet-simât-ı Tâc-dârî 714; —-ı hümâyûn 76, 78, 682; —-ı hümâyûn-i Şâhâne 1288; —-ı kürsî-i huzzâr 1132; —-ı me'âlî-simât-ı Şâhâne 557; —-ı Mülûkâne 87; —-ında 233, 278, 456, 465, 509, 513, 514; —-ı nevâziş-i'tiyâd 53; —-ı nik-haslet 278; —-ı nusrat-simât-ı Mülûkâne 887; —-ı pür-şafvet 103; —-ı sâfî-sîret 804; —-ı şevket-elîf-i Şâhâne 893; —-i şevket-me'âb-ı hazret-i Pâdişâhî 1287; —-ı şevket-simât-ı Mülûkâne 76; —-ı şevket-simât-ı Şâhâne 241, 938; —-ı übbehet-nısâb-ı Husrevâne 548; —-ı vâlâ-menzilet 54; imkân-ı —-î 747; fî —ihî 255, 262, 307, 325; fî hadd-i —ihî 949; fî hadd-i —ihim 863; hıffet-i —iye 183; mâye-i —iyye 234; —-lar 77, 338

zâyi' 605, 609, 624, 688, 1042, 1045; —-ât-ı güzeşte 250; — olmayarak 702

ze'âmet 377, 1030; sâhib-i — 458; —-ler/ze'âmât 613, 625, 763

zebân 197, 544, 613, 973; dakîka-dân-ı bed-— 182; ef'î-— 44; gezend-i sü'bân-— 544; hem-— 192; tahrîk-i — 142, 468; ter-— 246; tûtiy-i hoş-gûy-i — 212; vird-i — 21, 136; yek-— 265, 1025; —-dırâzlık şîvesi 94; —-ı dil ü cânla gûyân olarak 510; nîş-—-ı ef'î-nişân 194; kat'-ı ziyân-ı —-ı hezeyân-efşân 131; —-ı kat'iyyü'l-beyân-ı tığ 307; —-ı lehîb 119; —-ı mu'takal-ı hâm 679; bed-—î 53; —-zed 226, 536, 828; —-zed eclâf 858; —-zed-i a'lâ 860; —-zed-i ednâ 860; —-zed-i enâm 558; —-zed-i hâss u 'âmm 508; —-zed-i sıgâr u kibâr 112

zebûn 71, 109, 181, 464, 514; —-i erbâb-ı i'tilâ 169; ma'lûm-i —-küşân 153; mâni'-i cesâret-i —-küşân 126; —-küşlük fi'li 455

zecr 267, 294, 301, 552, 555, 612, 869, 1123, 1141; envâ'-ı — 1029; —-i fukarâ 669; —-i re'âyâ 669

zehâ'ir/zehâyir 204, 331, 332, 349, 371, 378, 389, 393, 394, 397, 398, 399, 401, 403, 436, 437, 471, 643, 646, 680, 692, 696, 752, 833, 1011, 1137, 1138, 1151; celb-i — 208; ecnâs-i — 356, 436, 1020; envâ'-ı — 1012; kıllet-i — 348; mâdde-i — 399; müretteb — 518; nakl-i — 403; sevk-i — 494; 'ibâdullâhın —i 285; mevkib-i hümâyûn —i 437; —-i mürettebe 332; —-in behâsı 359; —-i sâ'ire 171

zeheb; kıllet-i — 910; nukûd-i —iyye 528, 596

zekâ 86; huddâ'-ı sâhib-i — 941; ifrât-ı — 1026; mağrûr-i — 631; —'-i vehbî 932; —vetleri dûn 1039

zelzele-i kıyâmet-âsâ 125

zemân 15, 20, 22, 35, 38, 45, 49, 65, 71, 98, 154, 169, 211, 246, 257, 266, 317, 367, 397, 457, 495, 513, 511, 515, 521, 537, 901, 977, 1243; 'adem-i rızây-ı muktezây-ı — 47; 'alâ mede'z-— 887; ba'de-— 22, 86; ber-muktezây-ı — 180; dûr-endîşân-ı şân-ı — 1184; eşerr-i melâhide-i — 824; evâ'il-i — 15, 45; fertût-i — 138; hâl-i — 887; hasbe'z-— 1174; îcâb-ı — 1095, 1262; ilâ hâze'z-— 778; imrâr-ı — 169, 206, 209, 250, 257, 594, 1184, 1188; inkılâb-ı — 77; kutb-i — 180; mecmâ'-i dûr-endîşân-ı — 209; mizâc-ı — 450; muharrik-i hâlet-i hâzıra-i devr-i — 1131; mukbil-i —e 265;

muktezây-ı — 405; muktezây-ı hükm-i — 567; muntazır-ı — 533; muvâfakat-i — 67; müdîrân-ı umûr-i — 65; mümteddü'z— 15; münâffî-i — 440; nümûne-i keyfiyyet-i fesâd-ı — 1037; rehâvet-i — 197; ricâl-i — 47, 59, 197, 774; sebk-i — 11; semere-i kesret-i murûr-i — 16; sevâbık-ı — 404; şân-ı — 887; şa'şa'a-pâş-i — 641; tamga-zen-i ebdân-ı âhır-ı — 114; târîh-gûyân-ı — 28; tebeddül-i — 80; vekayi'-i — 61; vükelâ'-i — 52; 'ulemâ'-i —e 974; zurefây-ı —e 1131; —e halkı 542; —e uymadı 862; uy sen —eye 862; —ı 'adl-iktirân-ı Şâhâne 736, 891; —ı âsâyiş-âsârlar 64; —ı cesbân 533, 883, 997; —ı emân-i sadâret 1032; —ı esbak 129; —ı hadâset 202; —ı Hudâvend-i sâbık-ı safvet-nümâ 70; —ı kesîr 246; —ı kıyâmet-nişân 53; —ı kudemâ'-i pâdişâhân-ı Âl-i 'Osmân 110; —ı ma'delet-'ünvân-ı Şâhâne 949; —ı ma'delet-mazhar-ı devvâr-ı mehâmid-eser 588; —ı mu'tâd 588; —ı müsâ'id 791; —ı Pâdişâh-ı zafer-eser 145; —ı sa'âdet-i Nübüvvet 1219; —ı sa'âdet-iktirânları 835; —ı sa'd-iktirân-ı hazret-i Sultân-ı selâtîn-i cihân 1280; —ı sa'd-ikürân-ı Şâhâne 28, 1023; —ı saltanat 30, 515; zemân-ı saltanat-ı —ı Feridûn-haslet 645; —ı saltanat-ı Pâdişâh-ı Feridûn-haslet 645; —ı saltanat-ı Şehinşâh-ı 'adâlet-âyîn 630; —ı saltanatlar 1023; —ı teseyyüb-evân 637; —ı Vezâret 202; —ı yegâne-'ünvân-ı Mülûkâne 803; fî —inâ 568; lâzime-i —iyye 727; — vermeyerek 366

zemîn 96, 115, 146, 155, 344, 474, 507, 818, 1211; sath-ı — 998; şa'şa'a-pâş-i — 641; şâyi'-i rûy-i — 1064; tesviye-i — 344; yek— 1204; zîr-i — 127, 218, 483, 776, 1187; —-bûs 634, 1072; —e beraber koparup 1009; —e medfûn 776; —i behâristân-ı şâd-mânî 27; —i te'annüd 133; kurdukları —ler 1136; —ler 126, 1095, 1212, 1259; me'zûn-i —-pûs 83; —-pûs-i temennâ 129

zemistân; eyyâm-ı — 719

zemm 198, 231, 250; —âm 808; —-i a'vân 129; —-i ensâr 129; —-i memleket 97; —-i millet 97

Zemûn tarafı 800

zen 822; hammâm-ı —ân 961; —ân 361; —ân-ı erbâb-ı fesâd 138; zînet-i —ân-vârî 1031; lâf-i —i 1031; —-pârelik 858

Zenân-nâme (Tâhir 'Ömer Paşa-zâde şâ'ir Fâzıl Bey'in eseri) 419

Zenân-nâme; tesâvîr-i nüsha-i — 824

zenberek 1000; küçük — top 874

zencî 723; — câriye 1054; —yye câriye 374

zencîr; der— 715, 898, 1220, 1247; pâ-beste-i — 258; gerdenlerine çifte —ler rabt 893

Zeneb 683; 'ukde-i — 141, 489, 998; Zuhal ma'a'z— 683; —ü'l-'ukâb 1044

Zenneci-oğlu (Kayseriyye vücûhundan) 316

zer 40, 96, 103, 109, 604, 776, 910, 940, 1144, 1145; bahş-ı — 1022; elvâh-ı — 592; evânî-i — 102, 1144; hazâ'in-i — 103, 166; külîçe-i — 126; elbise-i —-baft 933; —-baft-ı Efrencî 776; elbise-i —-dûz 102; —-dûz haftân 301; İstanbul/Mısır —-i mahbûbu 259; Mısır —-i mahbûbu nısfiyyesi 259; letâfet-i lems-i —-i nerm 778; — mâddesi 912

zer' 615; —a teşvîk 727; — olunmağ 1039

zer-gerî; ceng-i — 40, 468, 759, 868

zernişân gibi 805

zevâl 471, 1169; ba'de'z— 114; der-dest-i — 124; sûret-yâb-ı — 143

zevât 73 80, 639, 918, 948, 1030; dakîka-şinâs — 1068; elleri öpülüp du'âları alınacak — 455; ma'lûmu'z— 179; mu'âyede erbâbı olan — 1251; mu'tekıd-i nâs olacak — 454; müstahdem — 972; post-nişîn-i hânkâh-irşâd — 620; tebeddül-i — 80; —-ı fezâ'il-simât 9; —-ı kirâm 20, 455, 793, 826; —-ı müşkil-güşâ 128; —-ı pâk-i'tikâd 639

zevc 45, 813, 872, 1170, 1223; ikbâl-i — 514; —ân 1224; —e 362, 513, 583, 731, 822, 833, 872, 896, 968, 1080, 1081, 1088, 1108, 1162, 1170, 1224, 1289; —e hakkı 1291; —ler 1114, 1280, 1281; —si hanım 1170; —sine bırağılıp 896; hâne-i zû—teyn 808

zevrak; —-rân-ı inhimâk 104; —-süvâr 58; —-süvâr-ı 'ubûr 132; —-süvâr-ı icâbet 157

zeybekler; müsellah — 50

Zeyd (fetvâlardaki hayâlî şahıs) 563, 564, 577; —-i mezbûr 564

Zeyneb Sultân (Sultân II. Mahmûd'un kızı, —-ı 'aliyyetü'ş-şân) 689

Zeyneb Sultân Câmi'i 155

Zeynel'âbidîn Bey (Yenişehirli, Büyük Mûrahûr, Sürücü, Çavuş-başı, Kethudây-ı Sadr-ı 'âlî) 651, 655, 696, 749, 1024, 1025

Zeyne'l-'âbidîn Cemelü'l-leyl Efendi (es-Seyyid, Medîne-i münevvere'de Şâfi'î Müftüsü) 918

Zeynel'âbidîn Efendi (Çelebi-zâde hafîdi, es-Seyyid, Üsküdar Kadısı, Mekke-i mükerreme Pâyesi) 159

Zeynel'âbidîn Efendi (Dürrî-zâdelü, Şeyhulislâm, Nakîbü'l-eşrâf) 799, 807, 813, 902, 1087, 1225

Zeynel'âbidîn Paşa (Çorum Mutasarrıfı, İç-il ve 'Alâ'iyye Mutasarrıfı, Diyârbekir Vâlîsi, Vezîr) 580, 830, 873

Zeyrek kurbü 67

zeytünlük mahsûlü 995

zi'b-i berrî 15

zîc; —-i Kasini[=Cassini] 489, 997; —-i rasad-ı cedîd-i Kasini 34

zift mahzenleri 1243

zihn 134, 249, 498, 958, 1007, 1071, 1120; ihtilâl-i — 702, 732; işgâl-i — 1109; it'âb-ı — 639; sarf-ı — 189, 914, 967; sathiyyü'z— 206; teksîf-i — 1006; tevcîh-i — 183; —deki ihtilâl 121; —-i kâsır 275; —inde karâr 127

Zihne; — A'yânı 459; — Kazâsı 431

Zile (Sivas Sancağı'nda); — Kazâsı Nâ'ibi 519; — Kazâsı Voyvodası 519; — tarafları 830

zimmet 196, 604; ferîza-i — 280, 295, 339, 376, 448, 510, 591, 624, 650, 735, 912, 1122; gürûh-i ehl-i — 440; idhâl-i taht-ı râbıta-i — 246;

izhâr-ı tebri'e-i — 860; kasd-ı tebrî'e-i — 817; lâzime-i — 177, 563; mecma'-i ehl-i — 541; mektûbe-i — 282; vâcibe-i — 19, 21, 112, 194, 285, 352; vazîfe-i — 590, 658, 1125; lâzime-i —-i hadd 697; lâzime-i —-i himmet-i cenâb-ı Şehriyârî 714; —i himmet-i saltanat-ı seniyye 1079; —-i himmet-i Şâhâne 681; —-i himmet-i Şâhâne'ye vâcib ü mütehattem 693; lâzime-i —-i himmet-i Tâc-dârâne 549; lâzime-i —-i rütbet 697; —-i sadâkat 76; lâzime-i —ler 901; —ler 356, 358, 402; —lerinde kalmış 939; lâzime-i —-i 'ubeydâne 868

zimmî 677, 851, 905, 990, 995, 1026, 1032, 1053, 1054, 1100, 1107, 1120, 1154; cür'etlü — 1026; esnâf-ı — 218; —-i merkûm 677, 1107; —-i mesfûr 905; isimlerini tahrîr eylediği —ler 1153; rast geldikleri —ler 1108; —ler 611, 696, 698, 818, 1114, 1181; — yalısı 164; —-yi mersûm 1108; —yye 1262; —yyet 40

zinâ 1121; âsâr-ı kesret-i — 584; —-kârlık 213

zindân 683, 684, 734, 968, 1157; vaz'-ı — 1283; —a vaz' edüp 1271; — Hasekîsi 1110

Zindân-kapusu 1026

zînet 20, 66n, 109, 301, 407, 624, 1136; envâ'-ı — 109; esbâb-ı — 1088, 1144; izhâr-ı — 639; meyyâl-i — 937; pür-— 115; sandûka-i — 1144; terk-i — 1169; vâdî-i — 405; —-bahş-ı ketîbe-i sudûr 377; muhibb-i —-i bî-ma'nâ 450; —-i sûfehâ 300; —-i zenân-vârî 1031

zirâ' 474, 849, 856, 857, 952, 1191; —-ı mu'mârî 302, 474, 715, 852

zirâ'at 38, 727, 909, 1020; cihet-i — 1106; emr-i — 22; malzeme-i — 719; ta'mîm-i mâdde-i — 1199; —e teşvîk 726; —ine halel gelmiş 1020; —ler 358, 398

Ziştovi 389; — Kazâsı Nâ'ibi 839; — Kazâsı sâkinleri 839

zîver 103; esbâb-ı — 847; —-i der-i mu'allâ 658; —-i erîke-i cihân-bânî 25; —-i erîke-i Hilâfet 627; —-i merâtib-i 'âliye-i 'ulemâ 128; —-i mesned-i fetvâ 54

ziyâfet 1223; ahvâl-i — 23; cem'iyyet-i — 837, 859; tertîb-i — 82, 104, 634; —-i Sultânî 835

ziyân 455, 501, 760, 853, 890, 892, 898, 1279; 'azîm — 1009; —-dîde 1010; —-dîdeler 859; —-ı düşmenân 887; —lar 456, 716

Ziyâ Paşa (Fâtih-i Mısr-ı Kāhire) 170, 181, 183, 296, 322, 513, 514

ziyâret 197, 198, 914, 941, 1002; 'azm-i — 622; edâ'-i — 493, 543; me'zûn-i — 512; muvâzıb-ı — 639; müste'nis-i erbâb-ı — 850; —-i kibâr-ı mevâlî 777; —-i sudûr-i kirâm 777

Ziyofo (=زیوفو, Pozorofcalı Kostantin-oğlu, zimmîlerden) 611

ziyy 409, 811, 974; tağyîr-i — 301; —-i resmî 1224; —-i sâlihî 1198

zokak 657; tathîr-i — 566; —lar/ezikka 115, 568, 697, 810, 854, 856, 1140, 1142, 1143, 1158; —lar araları 468; —lar arası 1088

zorba 131, 447, 968; — asker 1157; —-başı-yı nâ-bekâr 45; —lık 683, 1157; —lıklar 1075, 1083; —lıklarını ıslâh 1164; —lık revişi 1156; — süzüntüsü 257; —yân 235

zu'afâ 113, 117, 187, 272, 279, 406, 453, 457, 471, 670, 714, 730, 772, 838, 881, 890, 980, 1253; câlib-i du'â'-i — 864; himâyet-i — 709; i'dâm-ı — 1167; imhây-ı — 1198; rahmen li'z-— 964; takviye-i bâzûy-i iktidâr-ı — 837; tecrîm-i — 801; tekdîr-i — 759; —'-i ra'iyyet 758, 827; —nın himâyeti 754; —y-ı 'amele 960; —y-ı memleket 752, 781, 891; ifnây-ı —y-ı nâ-sezâ 1103; —yı söğüp soyup döğerek 468; —y-ı 'ulemâ 182

zu'amâ 441, 445, 597, 1097

Zuhal ('ulviyyînden) 489, 683, 998, 1058; Kevkeb-i — 597, 602; mukâbele-i — 469; mukârine-i — 602; mukabele-i —-i asla resîde 683; —'in şu'â'ları 602; — ma'a'z-Zeneb (veted-i mezbûrun sâhibi) 683

zuhr; edây-ı salât-i — 83

zulm/zulüm 78, 79, 406, 535, 563, 577, 586, 681, 682, 692, 693, 694, 696, 758, 781, 795, 806, 816, 875, 882, 891, 904, 967, 977, 980, 1157, 1253, 1275; âteş-i — 152, 681; dest-i — 235, 563; envâ'-ı — 730, 897; kesret-i — 884, 931; mu'âmele-i — 950; yed-i — 695; — âşiyânesi 198; —-kâr 708; — usûlü 1196

Zübeyde Kal'ası 908

zühd 67, 639, 918; kemâl-i — 501; —-i huşkûne kanâatmış 200; şöhret-i —ler 588; —üne inanâtmış 200

Zühre 1058; cevârî-i —-tal'at 114

zükûr 542, 555

Zülâlî (Zülâlî, Hansârî, İranlı şairlerden) 497, 609

Züleyhâ; dest-i — 1052; duhter-i —-peyker 634

Züleyhâ Hanım (Vâsıf Efendi kerîmesi) 813

Zülfekâr Bey (Sürücü ve Mübâşir) 516, 519

Zülkadriyye 548; — hâssı 768

zümürrüd 943; — âvîzeler 845; yek-pâre —den masnû' 845; —lü 845

zülvâr 471, 607, 663, 960; —-ı hidâyet-karîn 915; —-ı müdâhene-kâr 973

züyûf 909; niyyet-i — 819; — akça kat'ı 910; — akçanın tedâvülü 912; sarrâf akçasında — bulunmamak 911; — pâre 912

EKLER

ŞÂNÎ-ZÂDE MEHMED 'ATÂ'ULLAH EFENDİ İLE İLGİLİ BAZI BELGE ve GÖRÜNTÜLER

1. Feridun Nafiz Uzluk tarafından muhtemelen Süheyl Ünver'e yaptırılan Şânî-zâde'nin hayâlî resmi
(Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsü Şânî-zâde Dosyası ve o dosyadaki Feridun Nafiz'in 14 Zilka'de 1358 tarihli mektubu)

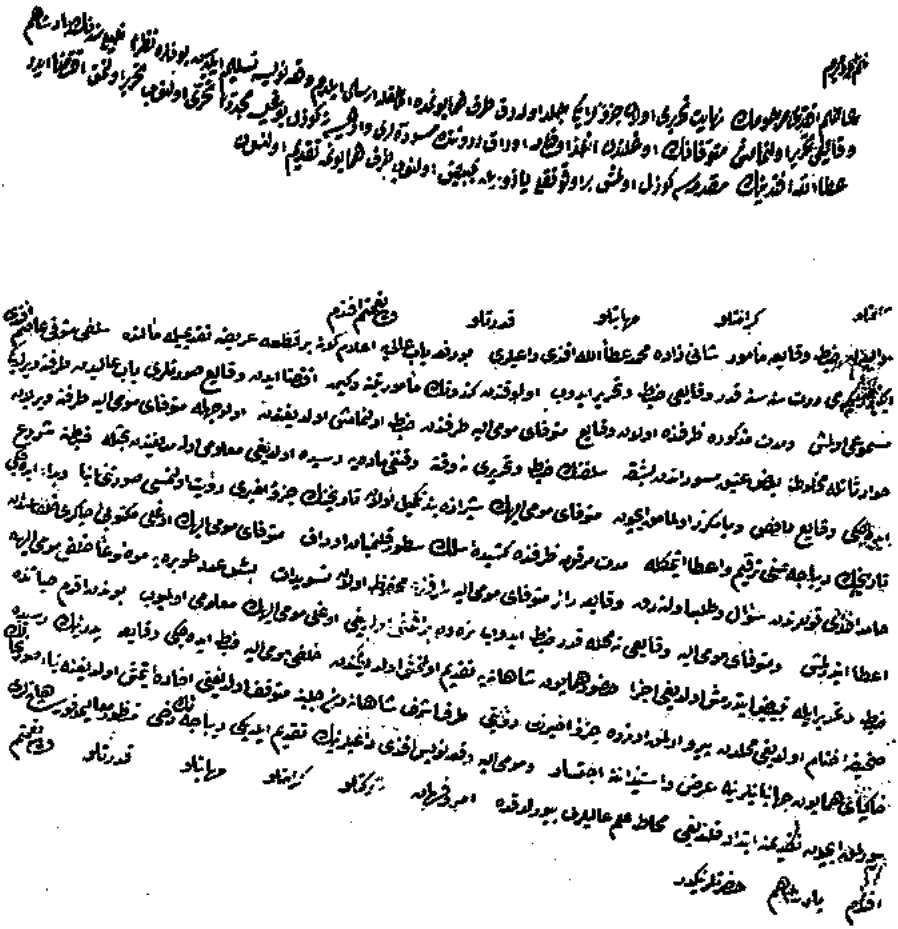

2. Âsım Efendi'nin yazdığı Târîh'in ve var ise diğer müsveddelerinin Şânî-zâde'ye verilmesi ve Şânî-zâde'nin yazdığı mukaddimesinin temize çekilip Pâdişâh'a takdîm edilmesi ile ilgili fermân; bk. BOA, Hatt-ı hümâyûn, nr.16255.

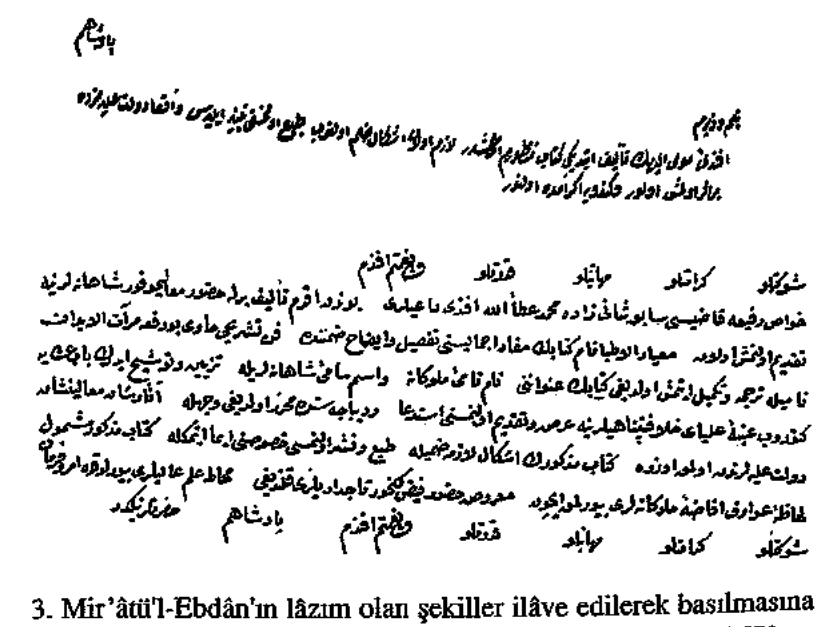

3. Mir'âtü'l-Ebdân'ın lâzım olan şekiller ilâve edilerek basılmasına II. Mahmûd'un fermânı; bk. BOA, Hatt-ı hümâyûn, nr. 22672.

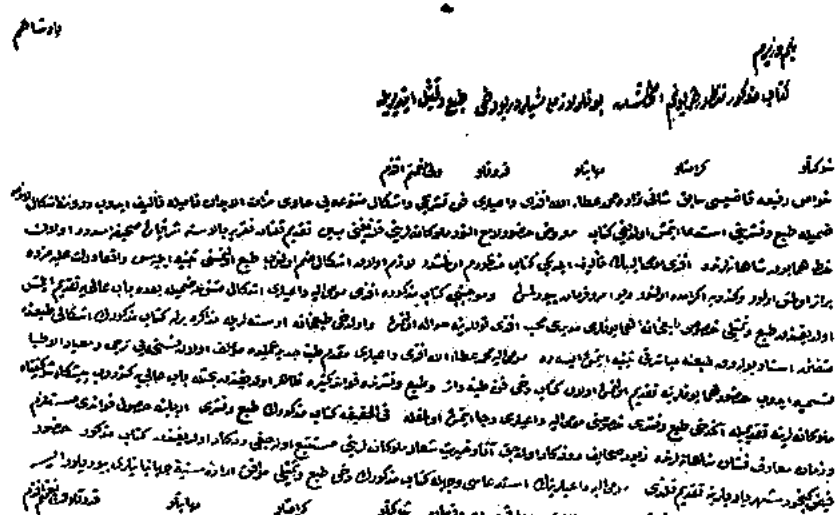

4. Mir'âtü'l-Ebdân'ın yanında Mi'yâru'l-Etıbbâ'nın da da basılmasını isteyen Şânî-zâde'nin bu isteğine II. Mahmûd'un muvâfakatını bildiren fermânı; bk. BOA, Hatt-ı hümâyûn, nr. 22720.

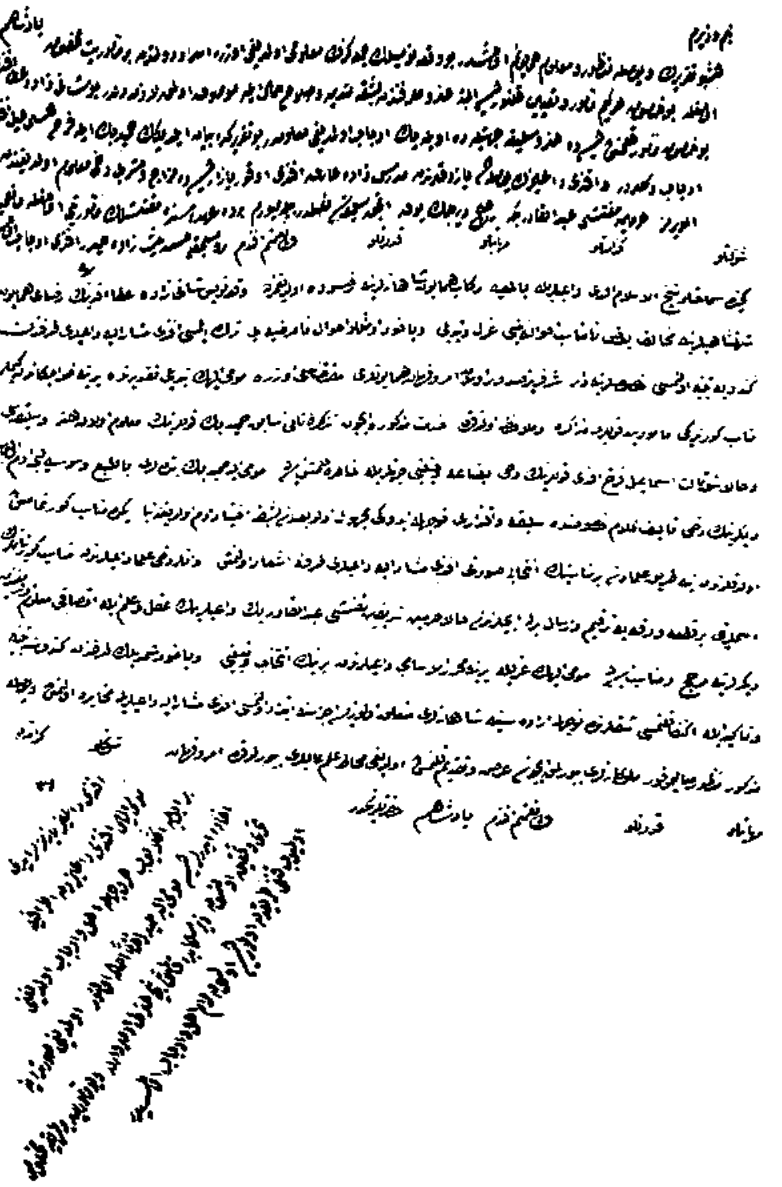

5. Şânî-zâde'nin vak'a-nüvîslikten azlinin düşünüldüğü, kendisinin uyarılmasının istendiği, bu arada adayların önerildiği, ama hiçbirinin padişahça beğenilmediği ve bu işe ehil yeni birinin bulunmasını isteyen fermân; bk. BOA, Hatt-ı hümâyûn, nr. 31485.

6. Şânî-zâde'nin Bektâşîler'in pek meşhûrlarından olduğu gerekçesiyle tehîr edilmeyip hemen sürülmesine dâir fermân; bk. BOA, Hatt-ı hümâyûn, nr. 24493.

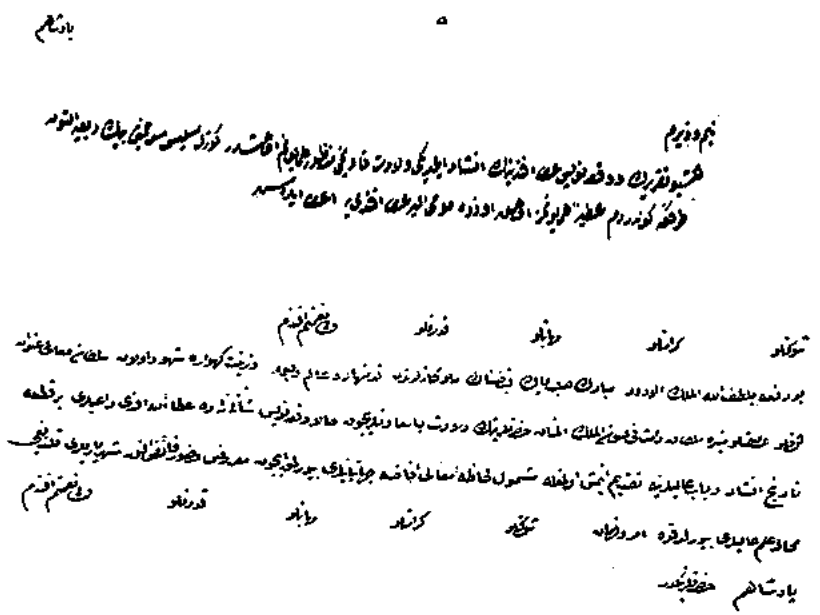

7. Şânî-zâde'nin Münîre Sultân'ın doğumuna düşürdüğü ve beğenilen tarihine 1.000 rub'iyye altın ihsân edildiğine dâir fermân; bk. BOA, Hatt-ı hümâyûn, nr. 32557.

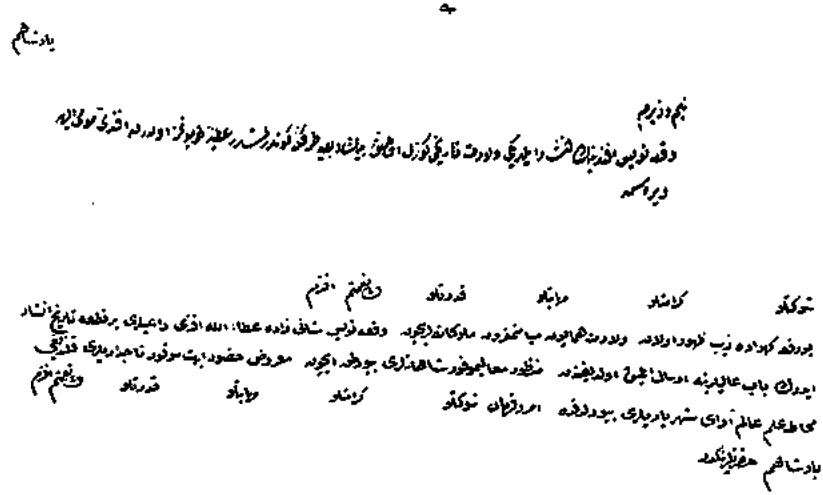

8. Şânî-zâde'nin yeni doğan bir sultân için yazdığı ve beğenilen tarihi için 1.000 rub'iyye verilmesine dâir fermân; bk. BOA, Hatt-ı hümâyûn, nr. 32675.

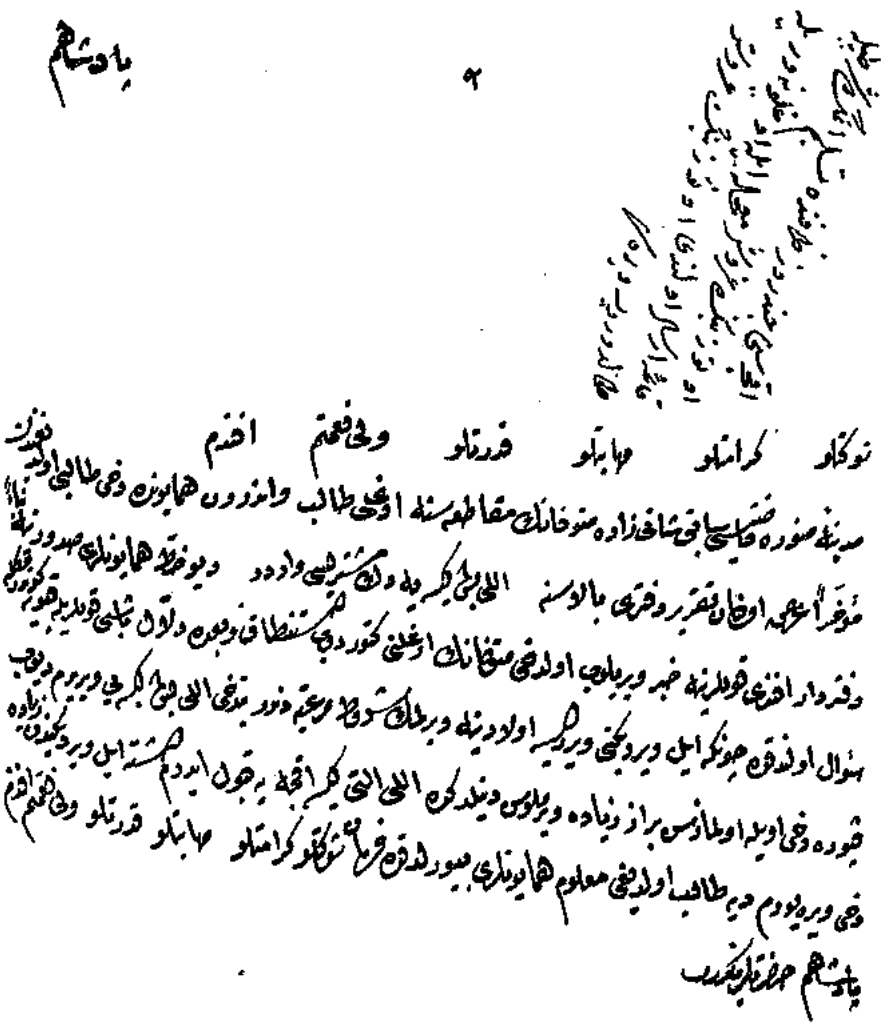

9. Medîne Kadısı Şânî-zâde Mehmed Sâdık Efendi'nin mukâta'asının 30.000 kuruşa oğluna (Şânî-zâde Mehmed 'Atâ'ullah Efendi'ye?) verilmesine dâir fermân; bk. BOA, Hatt-ı hümâyûn, nr. 56587.

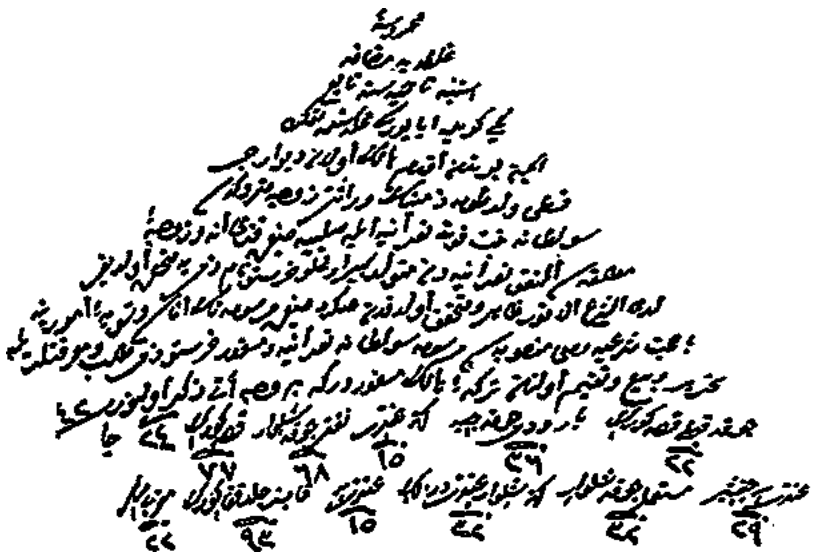

10. Şânî-zâde'nin 7 Cumâdelâhure 1242/6 Ocak 1827 tarihli tereke kaydının başlangıcı, tek vârisi annesi Şâkire Hanım; bk. Şer'iye Sicilleri Arşivi, Kısmet-i Askeriye Mahkemesi, V/1193, vr.93a.

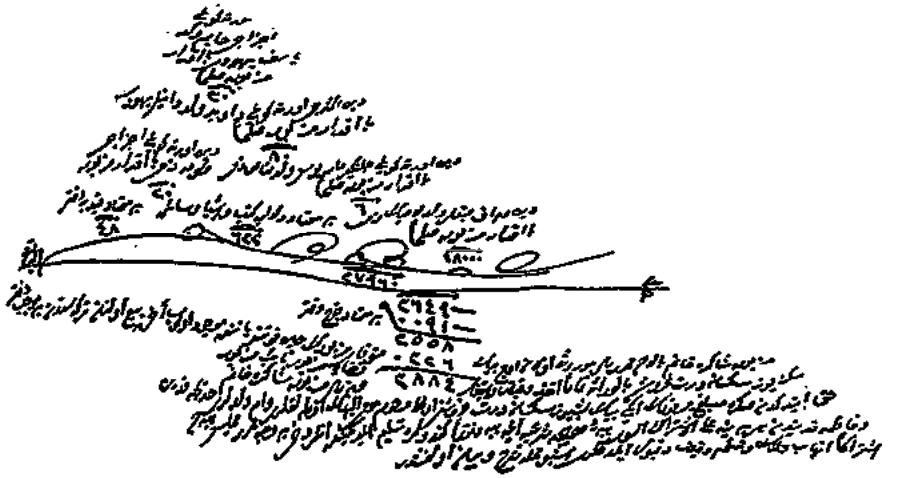

11. Şânî-zâde'nin 7 Cumâdelâhure 1242/6 Ocak 1827 tarihli tereke kaydının sonu, tek vârisi annesi Şâkire Hanım, câriyeleri Hadîce ve Fâtıma kadınlar; bk. Şer'iye Sicilleri Arşivi, Kısmet-i Askeriye Mahkemesi, V/1193, vr.96a.

بسم الله الرحمن الرحيم

حمدا لله الذى خلق الارض والسموات . وزين للناظرين اكثرها بالثوابت
والسيارات ويسر لمن يترصد الاقتباس من انوار حكمته معرفة
مبادى حركات الاجسام النيرات واختلافات الابهات فى السموت
والمدارات لنعرف منها عدد السنين والشهور والايام والساعات
ونتميز به انواع تواريخ الازمنة والاوقات التى جرت فيها مخطات
الواقعات السالفات بين الامم والفرق سيما الواردات فى الايات
المصدقات بقوله تعالى ان هذا لهو القصص الحق كما وصف عز وجل
قائلا وكذلك نقص عليك من انباء ما قد سبق لان تواريخ الاسلاف
نجارب الاخلاف وصلى على من بدأنا عدنا تاريخنا من هجرته بالسعادة
عن ام القرى وبلغنا ما اوحى اليه من انباء الامم وقصص الانبياء فيهم عبرة
لاولى النهى هو النبى الذى ورد فى شأنه قوله تعالى وما ينطق عن الهوى
ان هو الا وحى يوحى وآله السعداء الشرفاء واصحابه الاصدقاء واصحاب
الوفاء الذين ابتنوا غرفات غبر البشر وعدونا بمعجزاته بصدق الخبر كما صرح
فى غرر السير المعتبر اللهم وال من والاهم وعاد من عاداهم واحشرنى فى سمع عواجر
اثنائهم ابن بجدة سيد المرسلين اما بعد ثمرة نهال قلم رياضيات حكمت

12. Şânî-zâde Târîhi'nin ilk sayfası
Millet Ktp., Ali Emiri, Tarih, nr. 355, vr. 1b. (M1 2-3)

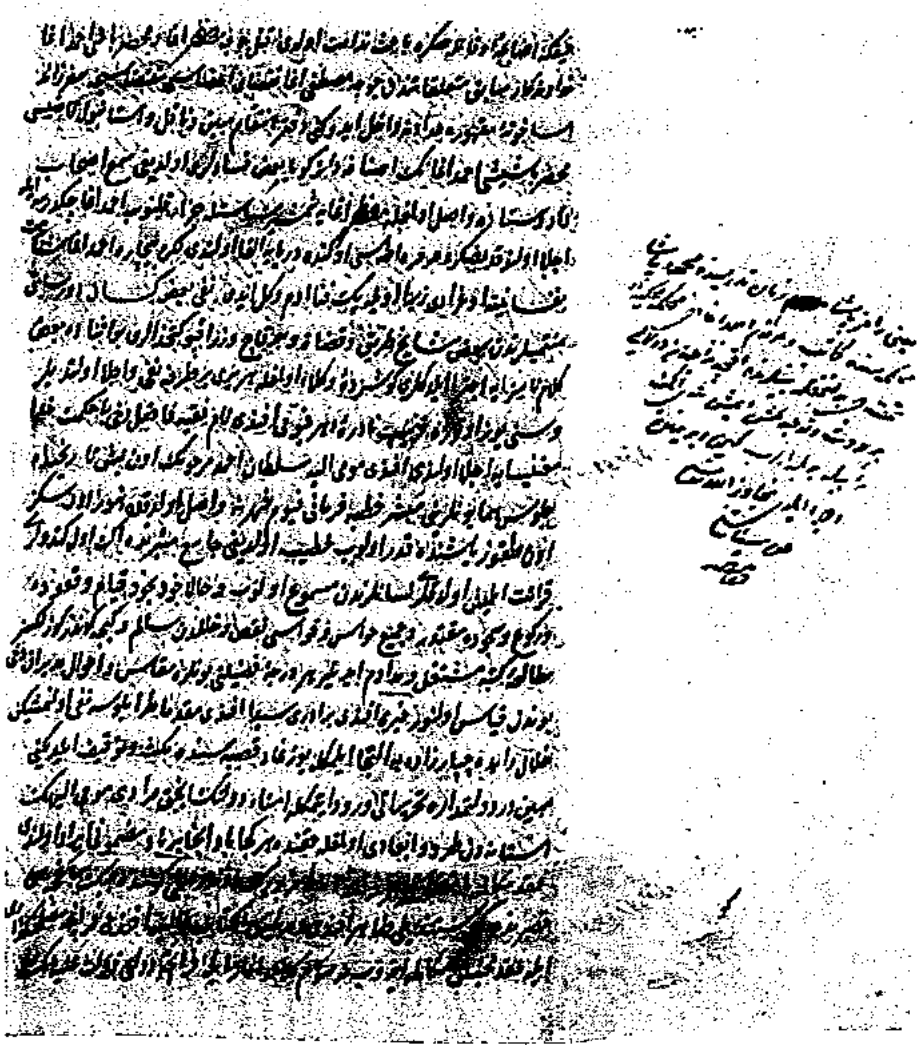

13. Târîh'in Sahhâflar Şeyhi-zâde Vak'a-nüvîs Mehmed Es'ad Efendi'nin kenar notunu ihtivâ eden bir sayfası;
Millet Ktp., Ali Emiri, Tarih, nr. 355, vr. 38b. (M1 80-81)

14. Târîh'in Sahhâflar Şeyhi-zâde Vak'a-nüvîs Mehmed Es'ad Efendi'nin tenkitlerini ihtivâ eden bir sayfası;
Millet Ktp., Ali Emiri, Tarih, nr. 355, vr. 129b. (M1 286-287)

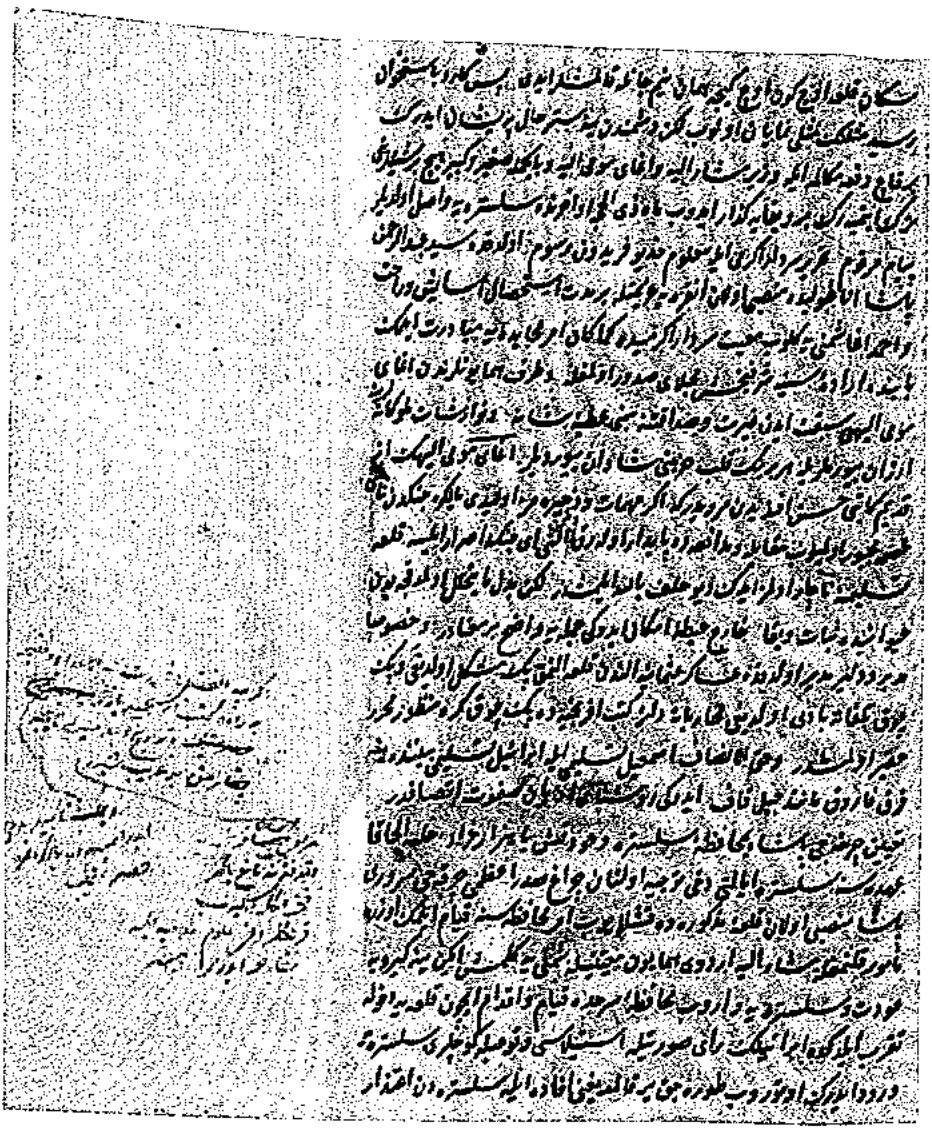

15. Târîh'in Sahhâflar Şeyhi-zâde Vak'a-nüvîs Mehmed Es'ad Efendi'nin tenkitlerini ihtivâ eden bir sayfası;
Millet Ktp., Ali Emiri, Tarih, nr. 355, vr. 133a. (M1 293-294)

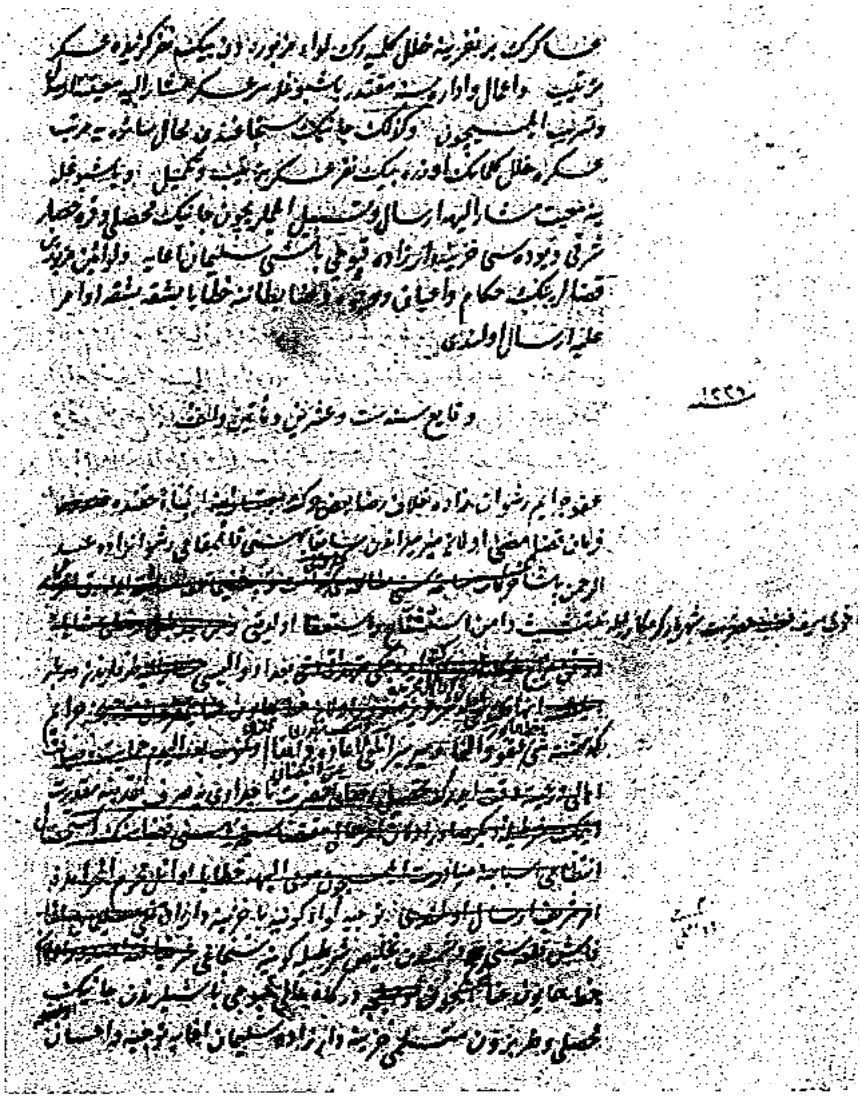

16. Şânî-zâde Târîhi'nin Matbûuna göre ilk cildinin sonu, ikinci cildinin başlangıcı; Millet Ktp., Ali Emiri, Tarih, nr. 355, vr. 182b. (M1 409-M2 2-3)

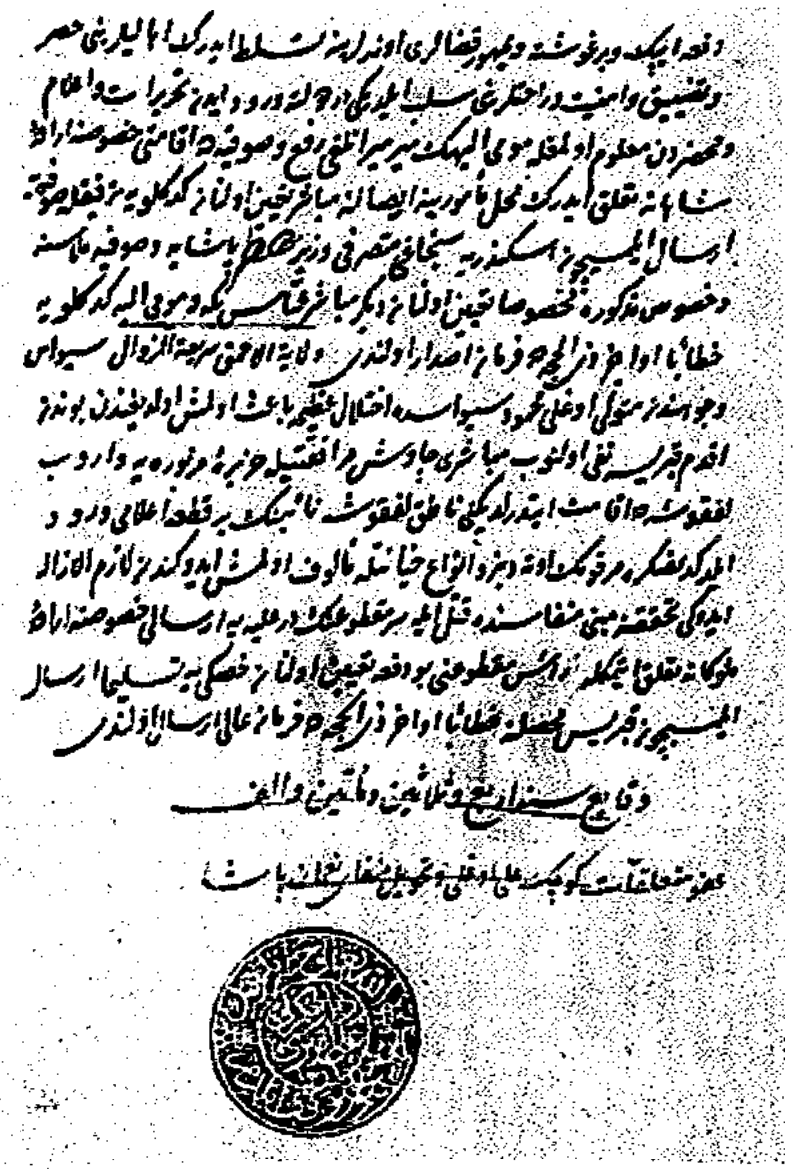

17. Millet Ktp., Ali Emiri, Tarih, nr. 355'in son sayfası; vr. 168a. (M2 424-425)

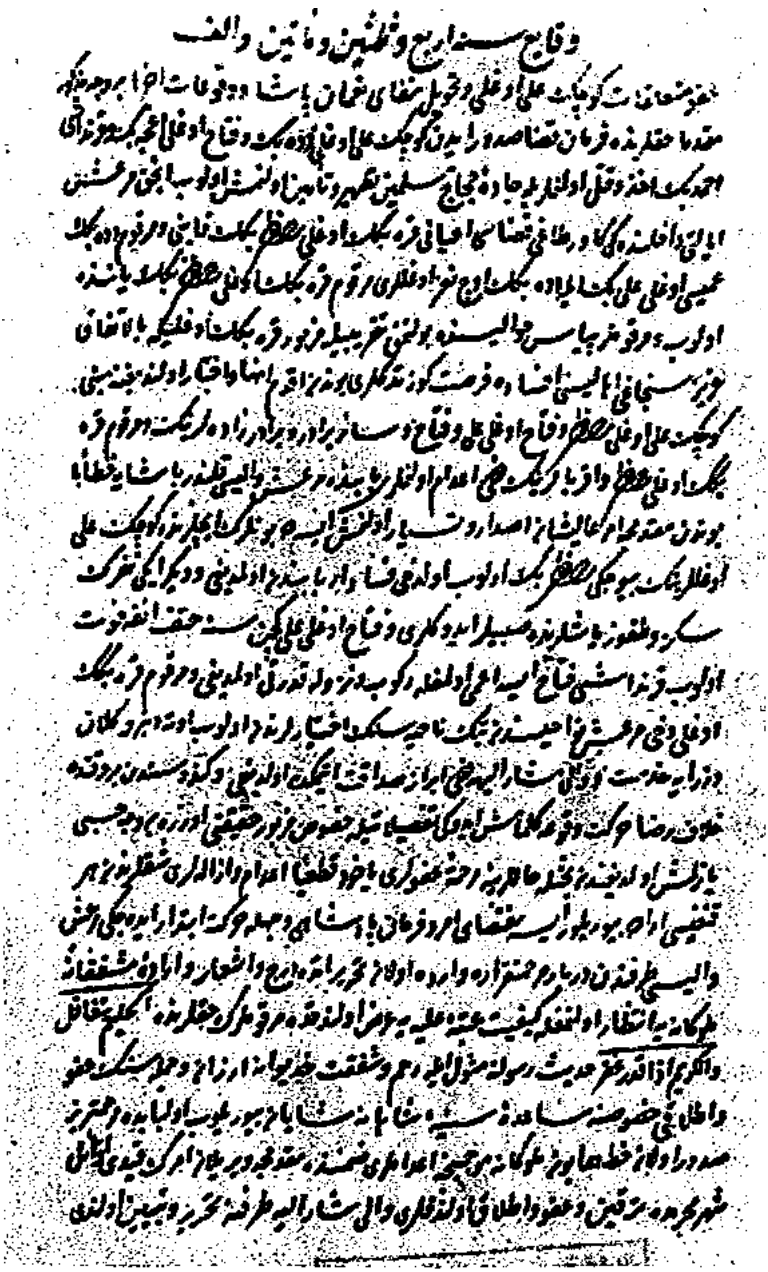

18. Târîh'in ikinci cildinin ilk sayfası; Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi, nr. 2155, vr.1b. (M3 2-3)

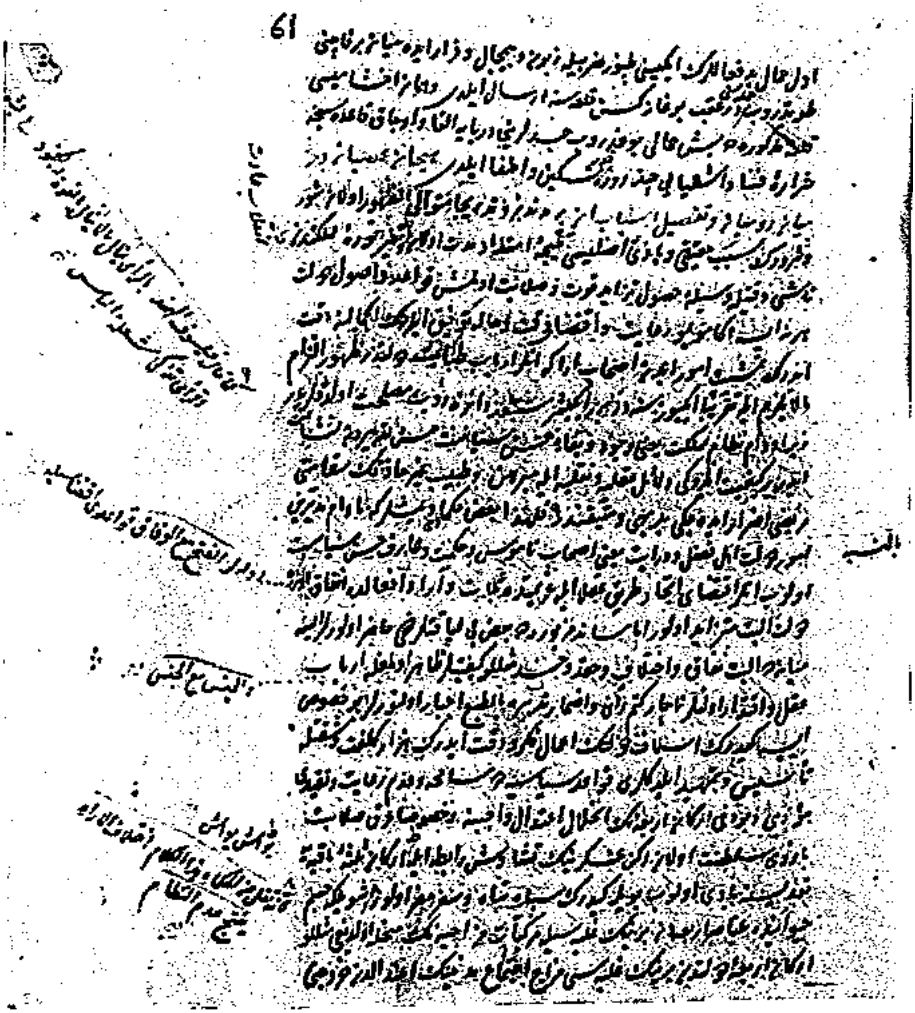

19. Târîh'in, Şânî-zâde'nin kontrol ve tashîhlerini ihtivâ eden sayfalarından; Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi, nr. 2155, vr.61a. (M3 157-158)

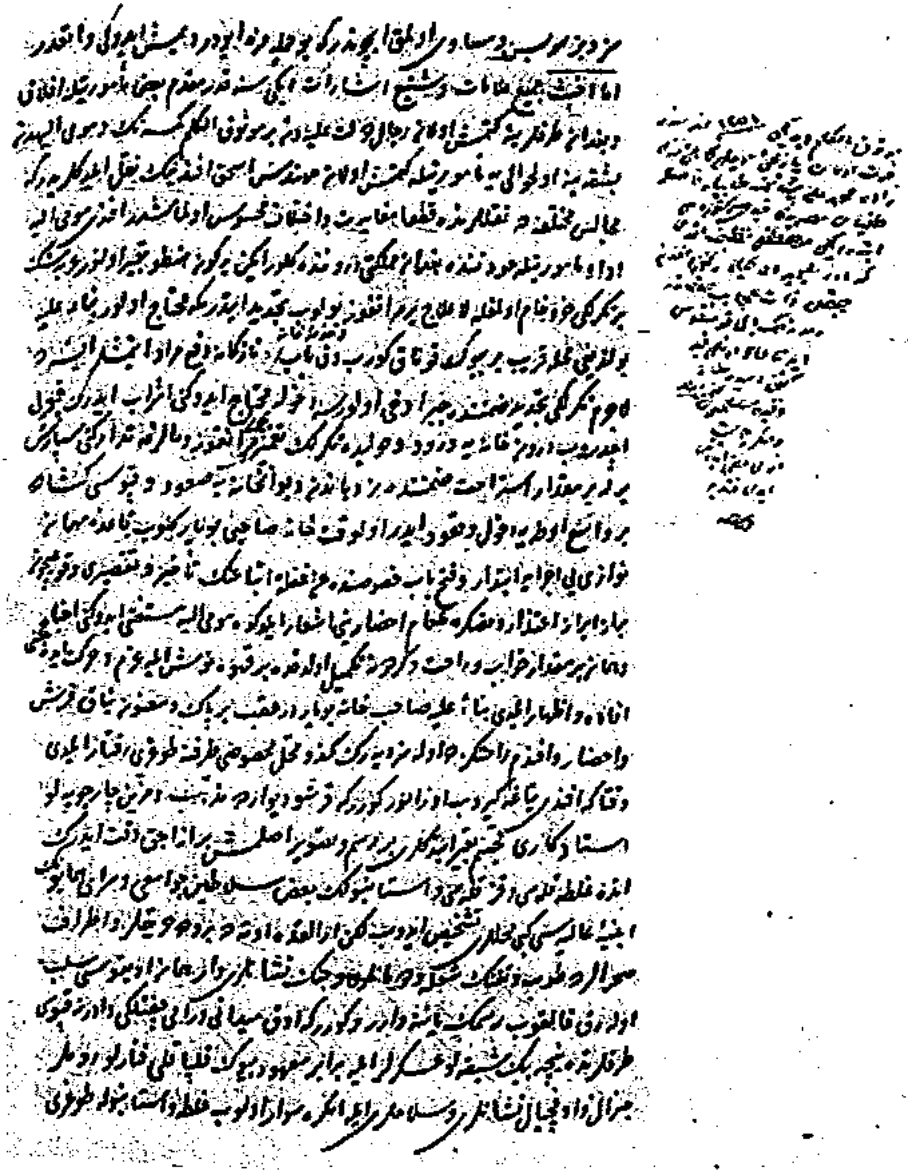

20. Târîh'in, Vak'a-nüvîs Es'ad Efendi'nin ilâvelerini ihtivâ eden sayfalarından; Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi, nr. 2155, vr.74b. (M3 192-193)

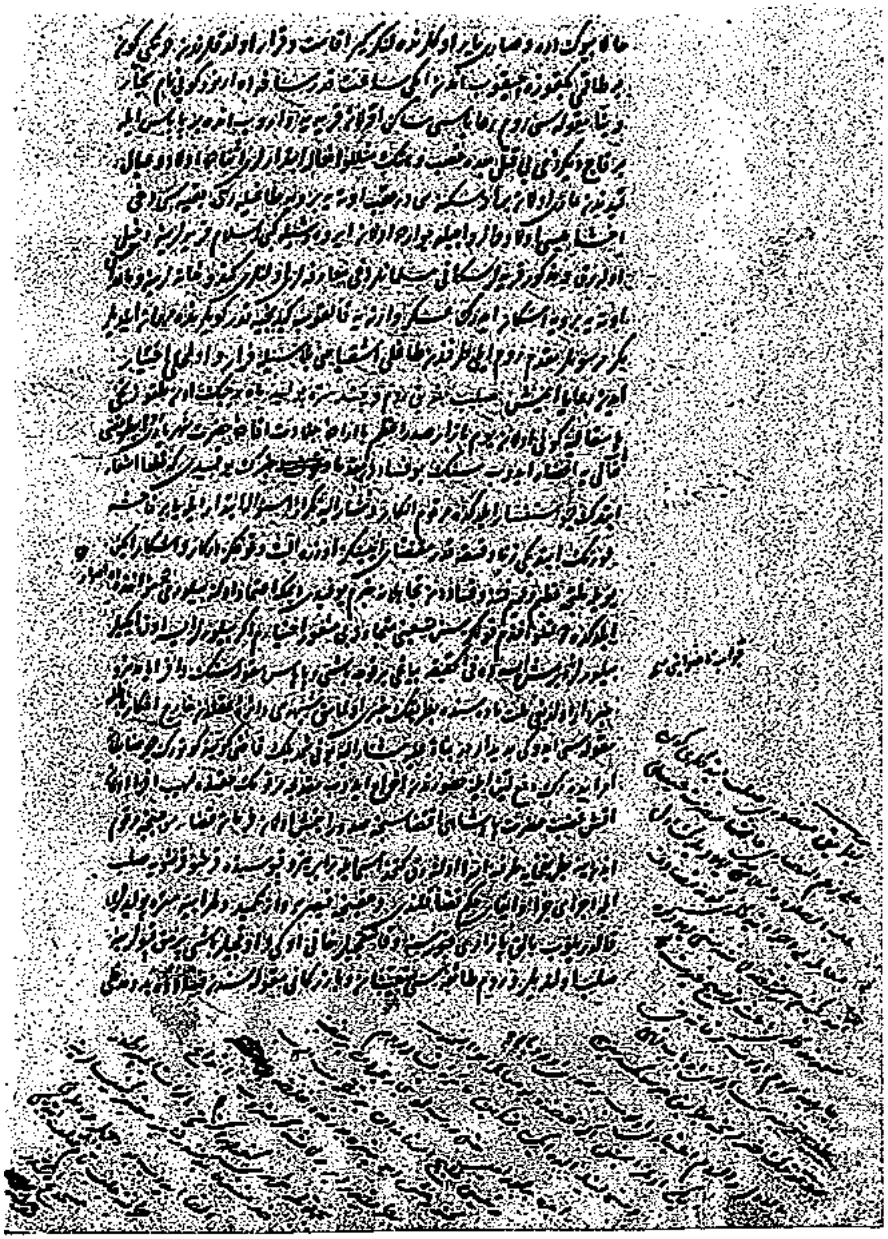

21. Târîh'in, Vak'a-nüvîs Es'ad Efendi'nin ilâvelerini ihtivâ eden sayfalarından; Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi, nr. 2155, vr.95a. (M4 29-30)

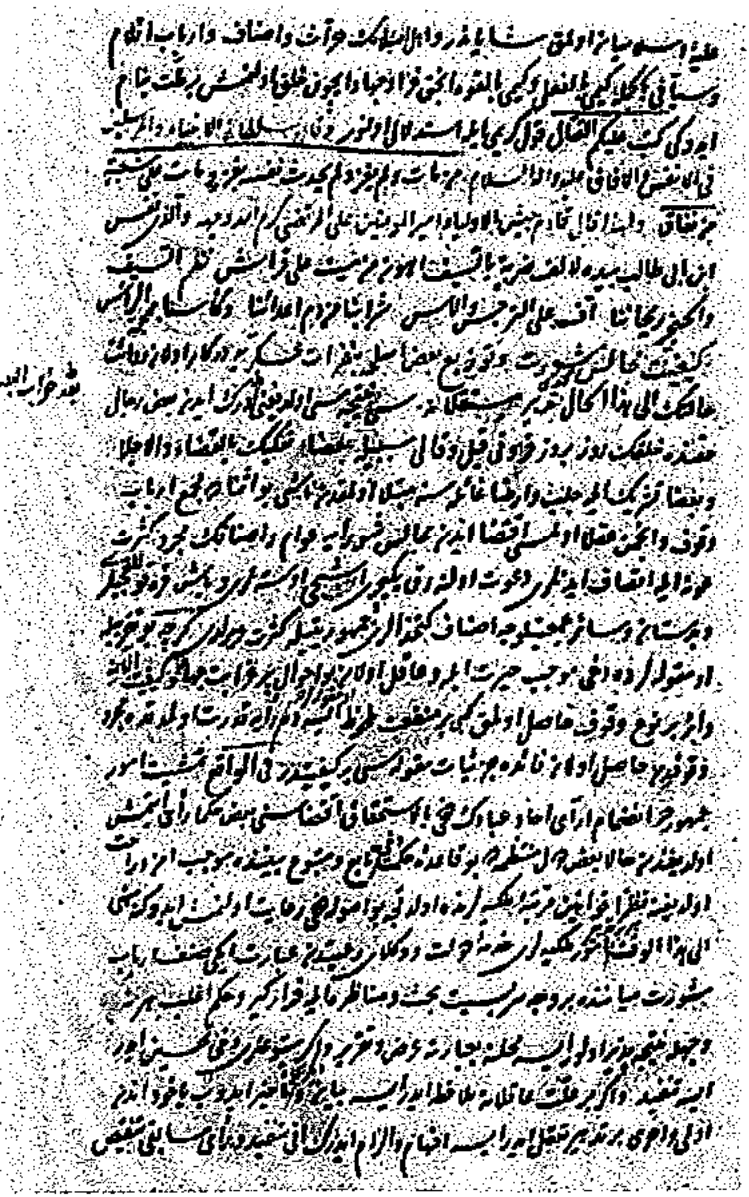

22. Matbûuna göre üçüncü cildin sonu dördüncü cildin başı; Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi, nr. 2155, vr.74b. (M3 215-216 – M4 2-3)

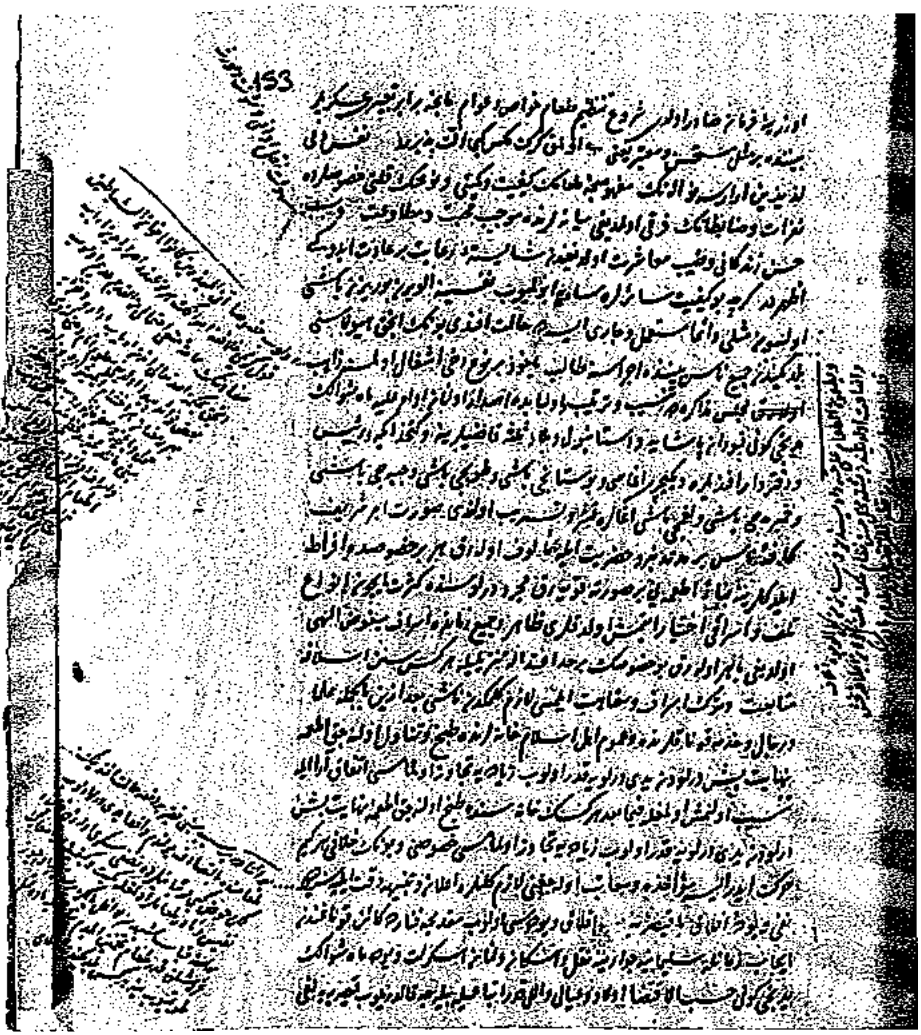

23. Târîh'in, Şânî-zâde'nin kontrol ve tashîlerini ihtivâ eden sayfalarından; Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi, nr. 2155, vr.153a. (M4 174-176)

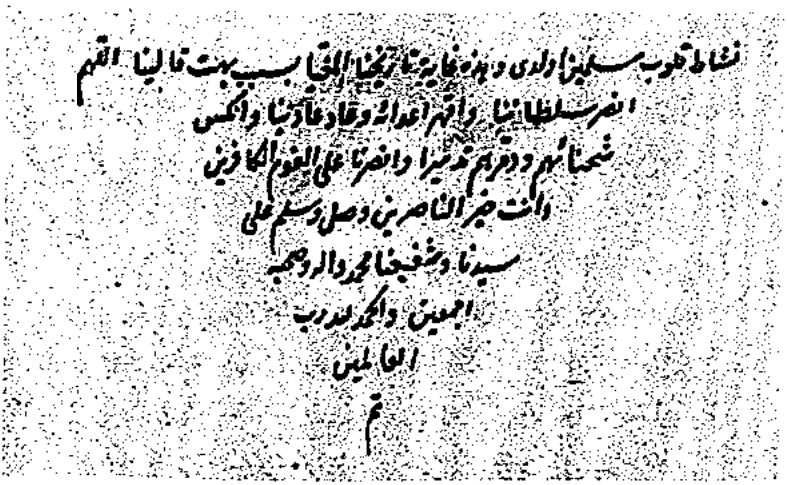

24. Târîh'in ikinci cildinin son sayfası;
Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi, nr. 2155, vr.74b. (M4 208)

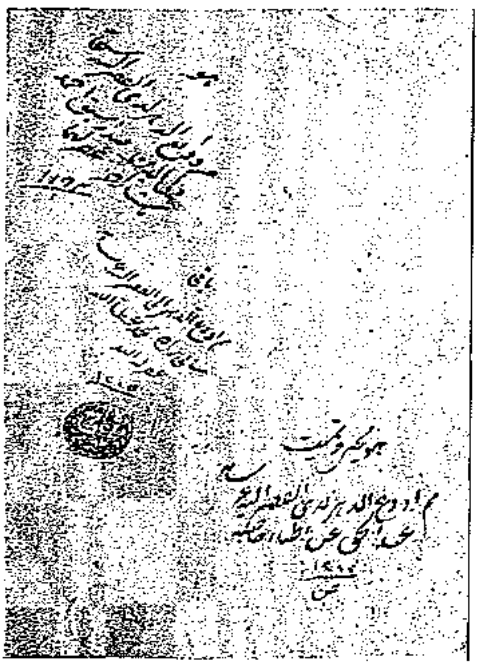

25. Hekîmbaşı Mustafa Fevzi Efendi'nin Resâ'il-i Müşfiye Li'l-Emrâzı'l-Müşkile adlı eserinin başındaki temellük kaydında Şânî-zâde'nin bu kitabının 1242 saferinde Abdülhakk Molla'ya geçtiğinin görülmesi (F.N.Uzluk'un "14 Mart 1951 Tıp Bayramı dolayısiyle Şâni-zâde Mehmet Ataullah" adlı makalesinden, s.16)

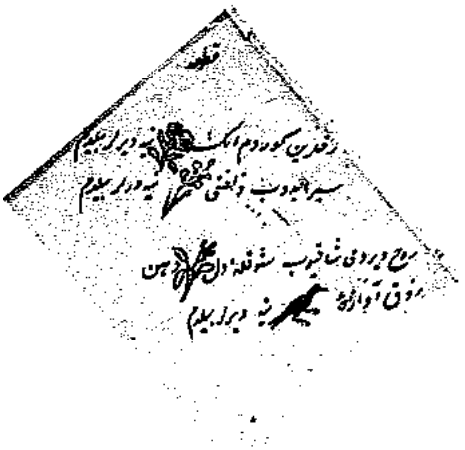

26. Şânî-zâde'nin kendi eliyle yazdığı ve resimlediği şiirlerinden; bk. İ.Ü. Nâdir Eserler Ktp., T. 9749, vr.2a.

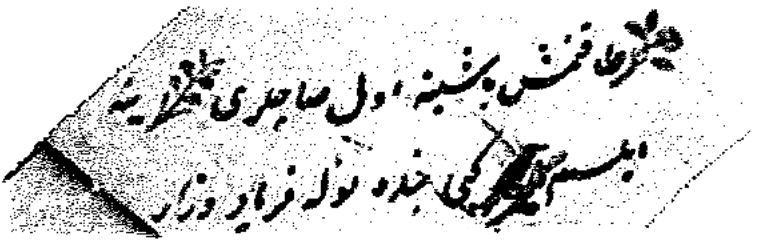

27. Şânî-zâde'nin kendi eliyle yazdığı ve resimlediği şiirlerinden; bk. İ.Ü. Nâdir Eserler Ktp., T. 9749, vr.38b

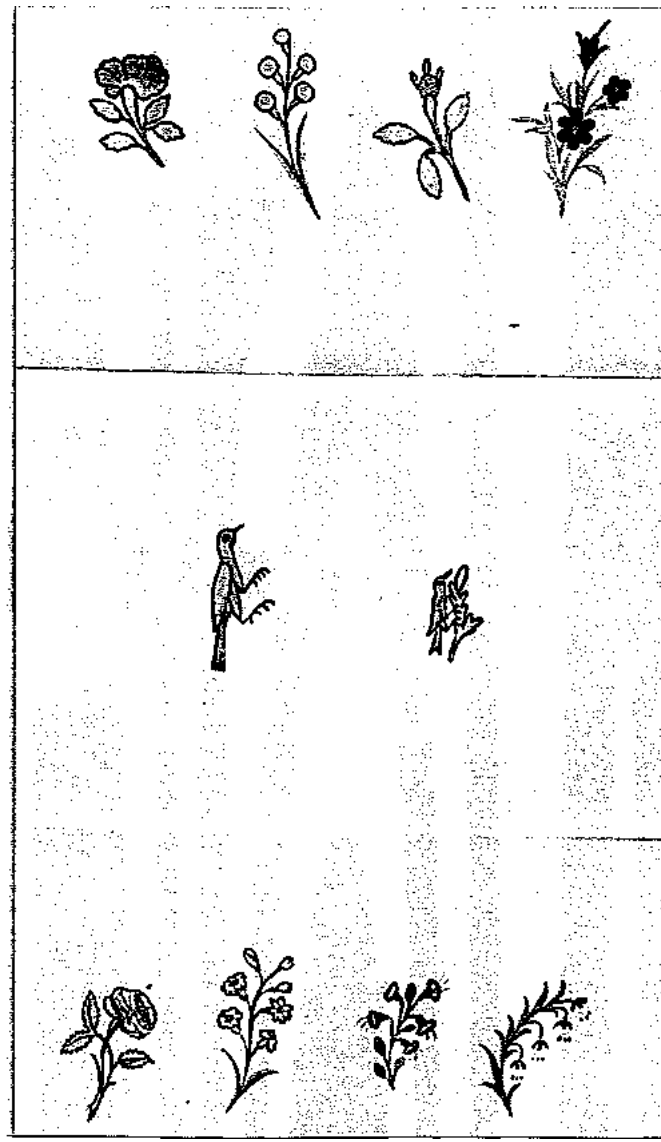

28. Şânî-zâde'nin İ.Ü. Nâdir Eserler Ktp., T. 9749'da bulunan mecmu'ada kendi eliyle yaptığı resimlerin muhtemelen Süheyl Ünver tarafından yapılmış kopyaları;
bk. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsü Şânî-zâde Dosyası.

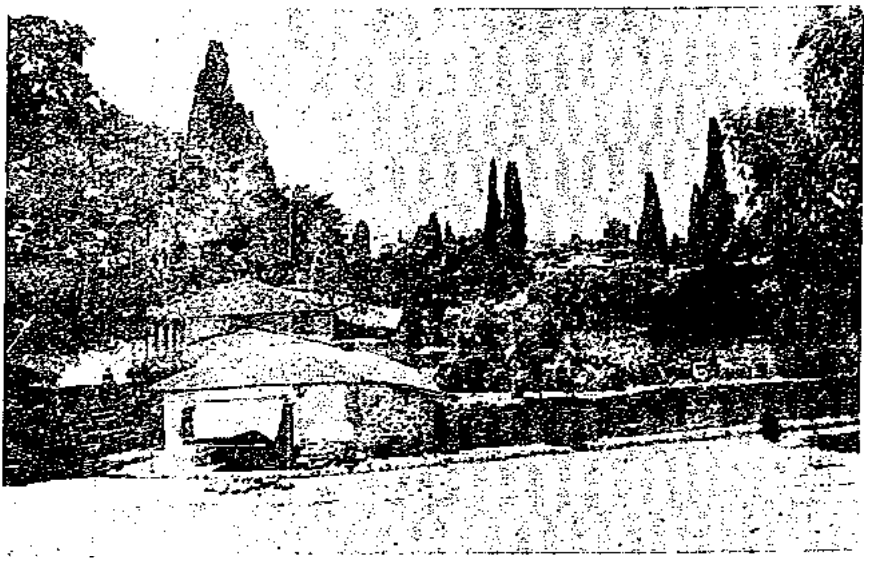

29. Şânî-zâde'nin medfûn bulunduğu Kışla Meydanı denilen mahal
(Yeşil Tire Dergisi, 1 Mayıs 1932, sayı 17, s.5)

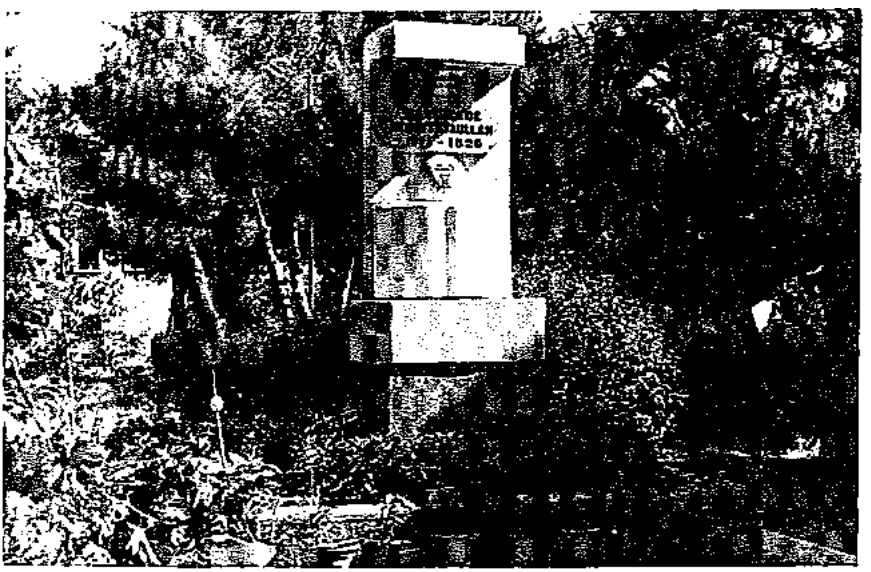

30. Şânî-zâde'nin Tire'deki anıtı (1950'li yıllarda)
(Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsü Şânî-zâde Dosyası'ndan)

31. Tire'de 1950 yılında yapılan Şânî-zâde anıtının arkasındaki yazı

32. Şânî-zâde Mehmed Atâ'ullah Efendi'nin bugün Tire Ertuğrul Aker Devlet Hastanesi'nde bulunan, Şânî-zâde'nin 1950'deki anıtının üzerine konmuş büst

37. Lârendeli Dervîş Siyâhî'nin Lugat-ı Müşkilât adlı kitabı üzerinde Şânî-zâde'nin temlîk kaydı ve mührü (Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsü Kütüphanesi'nde)

38. Şânî-zâde'nin bir kitabının üzerindeki temlîk kaydı ve mührü (Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsü Kütüphanesi, Şânî-zâde Dosyası'ndan)

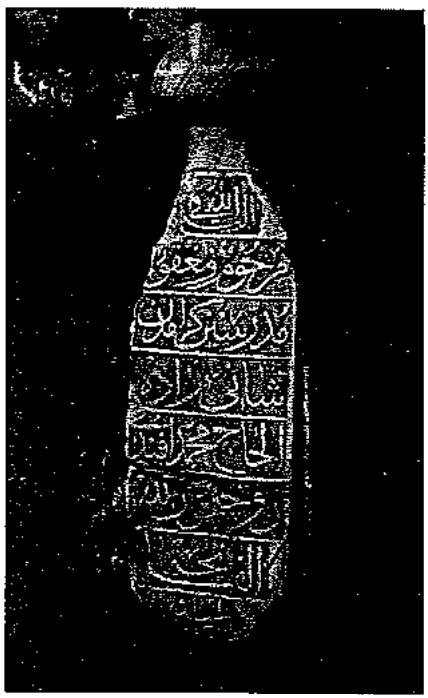

39. Şânî-zâde'nin akrabalarından 1191 rebî'ulâhırında (Mayıs-Haziran 1777) vefât eden Mehmed Sâdık'ın (amcası?) mezar taşı (Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsü Şânî-zâde Dosyası'ndan)

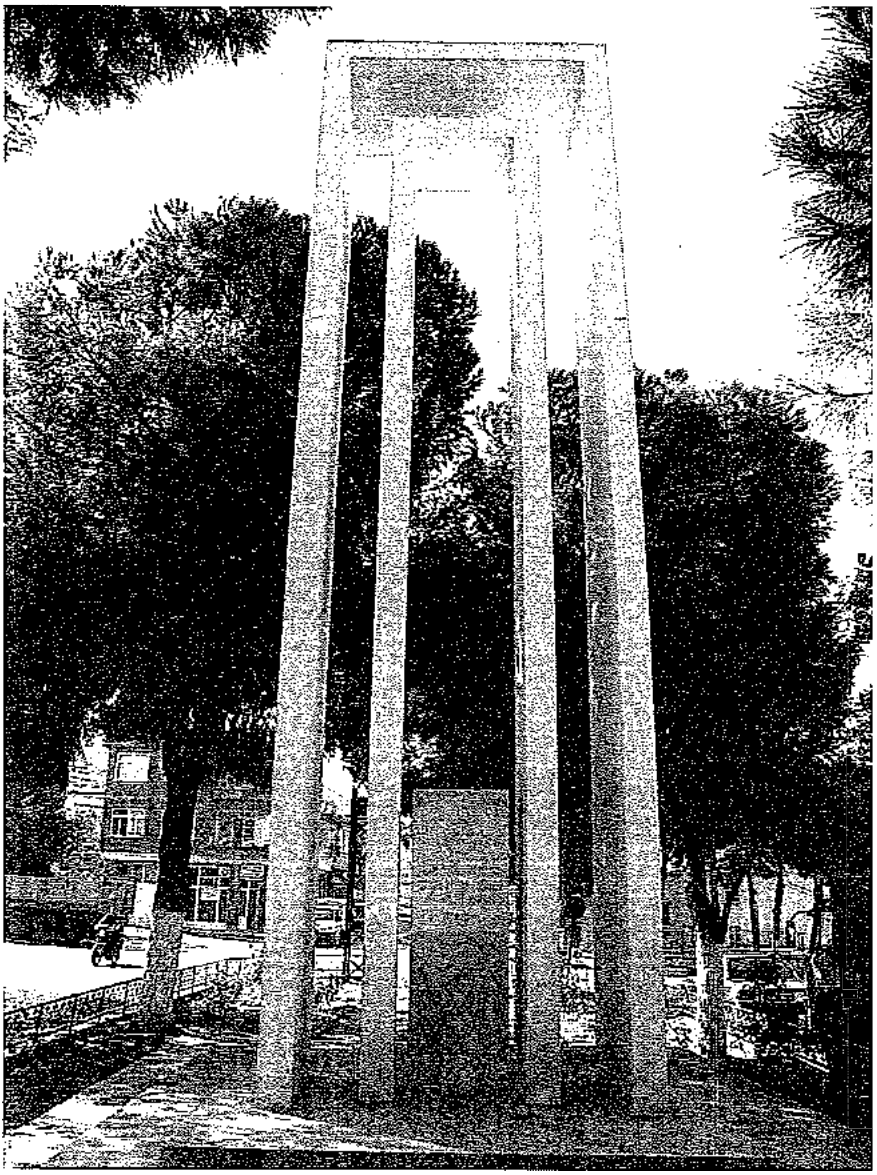

40. 1973 yılında yapılan Tire Ketenci Mahallesi
Şânî-zâde Meydanı'ndaki Şânî-zâde Anıtı

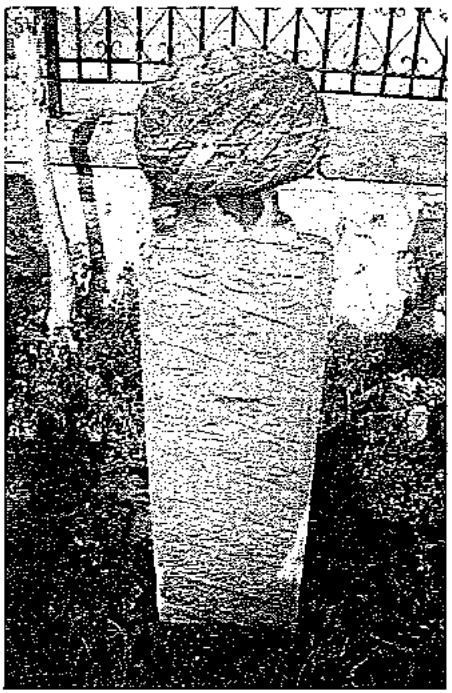

41. Şânî-zâde'nin Tire Müzesi'ndeki mezar taşının günümüzdeki hali

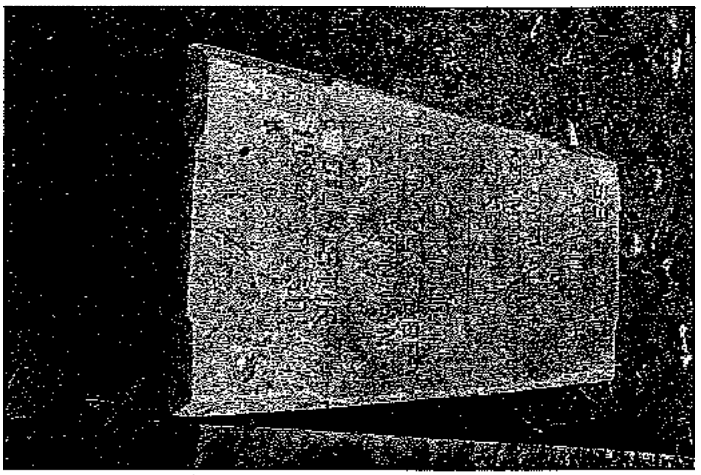

42. Şânî-zâde'nin Belediye Mezarlığı'nda 1934 yılında İrfan Fevzi Bey tarafından yaptırılmış şâhidesiz lahdin üst kısmı

43. Şânî-zâde'nin Belediye Mezarlığı'nda sonradan yapılmış lahdin bugünkü halinin yandan görünüşü

44. Şânî-zâde'nin kızı Hadîce Veliyyetullah'ın Edirnekapı Şehitliği'ndeki lahdi